This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

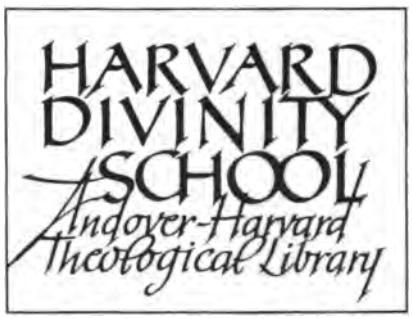
HARVARD
DIVINITY
SCHOOL
Andover-Harvard
Theological Library

Migne, Jacques Paul

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA,

OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANNO 1216) PRO LATINIS ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANNO 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA ECCLESIÆ SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS DETECTIS AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA; DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS; AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS, STATISTICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE, LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE; SED PRÆSERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM OMISSO, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM S. SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS CHART�æ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS, TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIÆ GRÆCÆ A S. BARNABA USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXXI.

GEORGIUS CEDRENUS.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES,

IN VIA DICTA: *AVENUE DU MAINE*, 208.

1894

BR
60
.M38
t.121

Clichy. — Ex typis PAUL DUPONT, 12, viâ dictâ Rue-d'Asnieres. 136.6.93.

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XI. ANNUS 1058.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΤΟΥ ΚΕΔΡΗΝΟΥ

ΣΥΝΟΨΙΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ.

GEORGII CEDRENI

COMPENDIUM HISTORIARUM,

CUI SUBJICIUNTUR

EXCERPTA EX BREVIARIO JOANNIS SCYLITZÆ CUROPALATÆ.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE

Bibliothecæ Cleri Universæ

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE

TOMUS PRIOR.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES,

IN VIA DICTA : *AVENUE DU MAINE*, 208.

1894

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XI. ANNUS 1058.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXXI CONTINENTUR

GEORGIUS CEDRENUS.

Monitum Editorum Patrologiæ. col. 9

Notitia in Cedrenum, ex Leonis Allatii Diatriba de Georgiis. *ibid.*

Caroli Annibalis Fabrotti Epistola nuncupatoria ad cardinalem Julium Mazarinum. 13

Ejusdem Præfatio ad Lectorem. 15

Guillelmi Xylandri Præfatio. 17

Georgii Cedreni Compendium historiarum a mundo condito usque ad annum 1067, cui subjiciuntur Excerpta ex Breviario historico Joannis Scylitzæ, Curopalatæ, excipientia ubi Cedrenus desinit et ad annum usque 1080 pertendentia, quo, dejecto Michaele Botoniata, Alexius Comnenus imperium adeptus est. 23

PHILADELPHIA DIVINITY SCHOOL

MONITUM EDITORUM.

Georgius Cedrenus iis scriptoribus accensendus est, qui non propria cogitata scribunt, sed *libros* aliorum cum aliqua sagacitate exscribunt. Ideo apud multos vapulavit, quasi nihil sibi proprium afferret, sed ex meris latrociniis vixisset. Si tamen res æqui perpendatur, videbit eruditus lector Cedrenum in exscribendis aliis auctoribus aliquod meritum sibi comparasse, et studiis doctiorum etiam hodie posse inservire, tum quia nonnulli ex iis antiquis auctoribus perierunt, et apud solum Cedrenum exstant; tum etiam quia Cedrenus citatur a multis scriptoribus sequentis ætatis, qui libris a Cedreno expilatis carebant. Unde fit ut non raro ad eorum mentem assequendam Cedrenus consulendus sit. Id attendant, precamur, docti lectores qui severius judicium Allatii mox legent, et fortasse mirabuntur Cedreni Historiam in *Patrologia* nostra fuisse admissam. Videbunt etiam Cedrenum nequaquam exscriptum fuisse a Joanne Scylitza coætaneo suo, ut asserit Fabroti, sed eum exscripsisse.

NOTITIA SCRIPTORUM GEORGII CEDRENI.

(Leo Allatius in *Diatriba de Georgiis*, apud Fabric. *Biblioth. gr.* tom. X.)

Georgius Cedrenus, a quibusdam etiam monachus vel sacerdos existimatus, tum quod similis sortis hominibus genus dicendi familiare sequatur, tum quod de religione, et cæremoniis, et vita monastica prolixas disputationes sæpe sæpius interserat, a quibus ipse non dissenserim, dummodo libri titulus, quem ipsi etiam producunt, suspectus non sit. Ab orbe ipso condito compendium suæ historiæ exorsus, ad Stratiotici abdicationem (*a*) deduxit: opus e variis historiis non sententiis solum, sed verbo tenus consarcinatum absolvit. Quæ si ab auctoribus repeterentur, nudus ipse, æque ac cornicula illa remaneret. Primam enim historiæ partem a Georgio Syncello, et Georgio alio Hamartolo, ad Maximianum et Maximinum; cætera ad Nicephorum ex Genico a Theophane Syncelli continuatore, de Basilio Macedone ex Constantini Porphyrogennetæ libro de vita et rebus gestis Basilii Macedonis: a Nicephoro (*b*) ad Stratioticum ipsum, in quo historiam finit, a Joanne Scylitza exscripsit (*c*), et nescio qua fronte pro suis divendidit, adeo ut vix unam alteramve periodum in tam vasto volumine Cedreni propriam ac legitimam reperias. Gratiæ tamen illi agendæ sunt, quod auctores nobis præcipuos et raros suo ipse furto conservavit, quando illi non haberentur; sed cum jam nobis Georgii Syncelli, Hamartoli, Theophanis, Constantini, Scylacis (*d*), aliorumque scripta, accuratissimorum hominum beneficio ac diligentia obtinemus, frustra faciet, qui Cedrenum perquiret: nisi aquarum rivuli, quam fontes, unde emanant, puriores ac dilucidiores, magis accepti fuerint. Editus est hic auctor Græce et Latine ex interpretatione Gulielmi Xylandri, qui annotationes et tabulas chronologicas etiam addidit, Basileæ 1566, in-folio; ita tamen ut paginarum integrarum defectum pluribus in locis sentiat, qui ex manuscriptis in Altempsiana et Vaticana bibliothecis conservatis suppleri poterunt (*e*). Erat quoque in Bibliotheca patriarchæ Constantinopolitani, ut tradit Verderius, et in biblioth. Antonii Augustini cod 131. Hunc aliquando Wolphius, sed quam sano judicio! prætulerat Zonaræ. Zonaras enim, licet in historia post Constantinum Magnum jejunior sit, et nonnisi obvia quæque percurrerit, in his vero, quæ ante Constantinum ad mundi exordia diligentius ac copiosius versatur. Sed quod laude dignum, eaque summa est, Zonaras res de suo componit et narrat, non alienorum furtis plausum captat, neque tractatus integros exscribit.

Josephus Scaliger notis in Chronicon Eusebii de Cedreno illa habet: *Georgius Cedrenus totam chronographiam Syncelli verbatim descripserat, et ex eo atque aliorum chronologorum scriptis ingens volumen contextum* Σύνοψιν ἱστοριῶν *vocavit. Sed ne illud quoque breviatorum manus, librorum præsentissimum venenum, effugere potuit. Plus dico, non breviatores illi, sed mutilatores fuerunt. Nam quæ habemus, non justum illius* Συνόψεως *breviarium est, sed*

(*a*) A. C. 1057.
(*b*) Nicephoro Rangabe.
(*c*) Confer quæ supra, volum. IV, pag. 587.
(*d*) Scylitzæ.
(*e*) Post hæc A. 1644 ab Allatio scripta, Georgium Cedrenum undequaque reparatum et absolutum ex Regia biblioth. typis pariter regiis publico dederunt Parisienses A. 1647, fol., ubi Basileensis editionis lacunæ expletæ, castigata in plerisque a Carolo Annibale Fabrotto Xylandri versio, notæ posteriores Jacobi Goari additæ, Glossarium ejusdem Fabrotti præmissum, et apposita Scylitzæ ad Cedreni historiam continuatio.

1387

potius cadaver, et disjecti membra scriptoris παρεκβολαί, *et excerpta ex eo ingenti volumine sine ullo ordine temporum, aut gestorum, aut delectu eorum quæ aut omittenda aut excipienda erant. Idiotam quidem hunc Cedrenum fuisse, illius scripta clamant, sed pejus et de illo et de tota chronologia meruerunt, qui eum tam crudeli genere lacerarunt. Denique totum Cedreni opus est stabulum quisquiliarum, et cento ex multis pannis sordidis, purpureis, malis, bonis, integris, laceris consulus. Ex ea farragine multa Eusebiana eruimus, quæ ex Georgio Syncello ille excerpserat, et præfato Eusebii nomine producit: multa etiam quæ, quanquam tacito Eusebii nomine, manifesto Eusebiana constat esse tum ex Syncello, tum ex aliorum fragmentorum reliquiis. Non pauca præterea apud eumdem Cedrenum supersunt optimæ notæ analecta, quorum partem Eusebii, partem Africani esse non dubitamus, sed ea, quod, quibus opinionis nostræ fidem faceremus argumenta nobis desunt, maluimus intacta relinquere, quam incerta pro certis afferre. Cedreni vero Synopsim arbitramur non multo post ejus obitum mutilatam fuisse, atque ita ab illis librorum carnificibus, ut hodie edita est, posteritati transmissam; quin ne ea quidem, quæ breviatores collegerant integra omnino ad nos pervenisse. Nam Leunclavius vir doctissimus in notis ad Annales Turcicos scribit aliquot Cedreni folia penes se habuisse, quæ in excusis desiderarentur. Nos vero apud Syncellum paginam integram reperimus, et quædam alia quæ in editione vulgata non exstare suo loco demonstrabitur.* Nec dissimilia sunt, quæ apud Vossium *De historicis Græcis* lib. II, cap. 26, leguntur. Acre nihilominus est Scaligeri de Cedreno judicium, et injuriam, qua ipse idiotam, ut supponit, afficit, summis, doctissimis et in historia ecclesiastica proceribus facit: Africano scilicet, Eusebio, Syncello, Theophani, Hamartolo, Constantino Porphyrogennetæ, Scylitzæ et aliis, quos verbatim describit Cedrenus: fateturque ipse Scaliger de quibusdam, de aliis, alii adnotarunt, et potissimum de Theophanis annalibus Dionysius Petavius not. in Nicephori patriarchæ Breviarium historicum: neque enim de suo quidpiam, quod illi prius scripto non tradiderint, scribit. Eusebius Africanum descripsit; Eusebium sine ulla verborum mutatione in suum Chronicon transtulit Syncellus; verba sunt Scaligeri: postea Theophanem et Hamartolum, cum morte præreptus Syncellus opus non absolvisset, Porphyrogenneta deinceps suppeditante materiam Theophanis affinis, et continuator, Theophanem excipit, et rerum seriem prosequitur: a morte Nicephori ad Isaacium Comnenum totus Scylitza proponitur. Quomodo tot tantique viri, et de historia Christiana bene meriti, stabulum erunt quisquiliarum, et panni sordidi ac laceri? An quia de ritibus et cæremoniis Ecclesiæ catholicæ fidentissime ac verissime tractant, stabulum olent Scaligero et sapiunt? Primos talium rerum auctores, non collectorem, neque rescriptorem reprehendere debuerat. Annon sub persona Davi vapulat Alexander Macedo, et pro libidine sibi fingit hominem Scaliger, quem opprimat? Leviores erunt Ecclesiæ ritus, contemptibiliores traditiones, faciliusque reprobari poterunt, si earum assertor nullius esse dignationis asseratur? Sed vellem in universa Cedreni historia aliquid, quod peculiare Cedreni sit, a Scaligero demonstratum fuisset, quod nusquam perlectis dictis auctoribus demonstrabitur: ut hinc postea dignumne illud laude sit an reprehensione, dijudicare possemus. Dicet illud esse sapere, qui ubicunque opus sit, linguam possit flectere; sed id, quibus in pectore acetum est, haud probabunt. Immerito præterea Scaliger temporum ordinem in Cedrenicis hisce, quæ supersunt, desiderat. Cedrenus enim *Historiarum* Synopsim, non *Chronographiam*, cui distinctio temporum magis competit, scripsit Satis illi fuit regibus, res quoque sub eorum principatu gestas, nullo annorum ordine discriminatas supponere. At evolve, sodes, Cedrenum, quam ille distincte pleraque, quam accurate, et ea potissimum, quæ ex Theophane mutuatur suo loco distribuit. Et in exscriptione Scylitzæ Scylitza ipse sequendus erat, qui actiones non ad annos, sed ad imperia refert. Neque prudentiori consilio opus Cedreni unicum in duo partitur; alterum ingens, quod ipse Cedrenus ex variis auctoribus compilatum conscripserat, alterum a junioribus, non multo post ejus obitum mutilatum, adeo ut nec prioris voluminis breviarium sit, sed potius cadaver, estque illud ipsum, quod editum Græce et Latine præ manibus omnium est. Cedreni etenim opus, quod habemus non est primi operis a Cedreno compositi, quod nullum fuit, breviarium, sed illud ipsum ab eodem collectum, et quod ipse nuncupavit Σύνοψιν, *Breviarium*, quod brevi verborum circuiti, et veluti in compendio res profixas, atque immensæ scriptionis legentibus traderentur: argumento erunt auctorum sententiæ, et narrationes, quas ille, ut apud eos leguntur, neque immutans, sed fida verborum continuatione, rebus minus opportunis neglectis, disponit. Et Breviarii est, rem longa verborum serie circumscriptam breviori sententia, et paucioribus verbis concludere: quod secus se habet in Cedreno.

Monet tamen Vossius ex Gesnero, historiam Cedreni a morte Nicephori usque ad imperium Isaaci Comneni etiam legi sub nomine Joannis Curopalatæ (qui idem est cum Scylitza) paucis exceptis; (*a*) et Casaubonum notis in lib. XVII Strabonis referre, cum a

(*a*) De similibus codicibus mss. Seguierianæ sive Coislinianæ bibliothecæ, vide eruditiss. Montfauconum p. 206.

Græculo historiam Curopalatæ eruisset, eamque contulisset cum Cedreno, deprehendisse eadem iisdem verbis ab iis dici, ut alteruter necessario plagiarius sit. Addit Casaubonus : *At cum me ab illo Græculo deceptum, qui magna me pecunia emunxerat, inique ferrem, hoc me tamen recreabat, quod ex utriusque collatione multa posse in utroque emendari videbam. Cedrenum enim ita esse editum sciebam, ut multa passim in ejus scriptis turpissima relicta sint menda.* Sane Casaubonus non a Græculo, qui id quod erat, quam plurimi vendidit, sed errore suo, qui Scylitzam in Cedrenum translatum nescivit, deceptus est. Frustra ergo queritur de Græculo illo, qui Curopalatæ historiam, quam vere profitebatur se habere, vernalem exposuit : at ipse grandi pecunia mercatus est ; cautius rem suam gerere debuit ; rerum namque pretium vendentis redimentisque æstimatione accrescit. Vossius *De historicis Græcis* lib. III in Joanne Antiocheno videtur hunc Antiochenum Joannem cum Curopalata confundere, quem dicit Sxncellum, quod tamen falsum est, exscripsisse. Quod multis in libris historicum Cedreni compendium tribuetur Joanni Curopalatæ. Certum tamen est, non universam Cedreni historiam, sed eam tantum quæ a Nicephoro Rangabe exordium ducit, Joannis Curopalatæ esse. Puerile denique est, dubitare (*a*) an Cedrenus a Curopalata, sive iste a Cedreno acceperit. De Cedreno vide Genebrardum in Chronico, et Bellarminum *De scriptoribus eccles.* sæcul. XI, anno 1070.

(*a*) Joannem Thracesium (qui idem est cum Scylitze) sequi se non diffitetur Cedrenus et priorem ἔκδοσιν illius utique in synopsim suam transtulit : sed altera Scylitzæ editio ad Alexium Commenum usque, h.e.ad A. 1081,continuata,post Cedreni synopsim demum in manus hominum venit. Georgium Cedrenum epistola 84, ad Euthymium citat Nic. Comnenus Papadopoli in *Prænotionibus mystagogicis*, p. 361.

FABROTI DEDICATIO.

EMINENTISSIMO PRINCIPI JULIO MAZARINO

S. R. E. CARDINALI.

Scite Græcus auctor ait, Eminentissime Cardinalis, deorum templis donaria dicanda esse, viris autem illustribus ingenii monumenta nuncupanda. Quemadmodum enim muneribus hisce religionem nostram erga Deum, ita et hoc animorum fetu cultum ac observantiam nostram erga viros summæ dignitatis vel doctrinæ præcipuæ testamur. Inter Deum autem et homines longe interest, quod Deus, velut omnium Conditor et Dominus, rebus quarum precarii possessores sumus non egeat, illustrium autem virorum gesta penitus intercidant, nisi sit qui ea litteris mandet et posteris tradat. Sed et quemadmodum humili cuique ad deorum templa accedere et ibi vota sua nuncupare fas est, ita nec illustres animas ea quæ tenuiores homines eis dicant aspernari videmus. Altæ scilicet mentis homines securi sunt magnitudinis suæ, adeo ut Deum referre quodam genere videantur. Hæc cum ipse mecum reputarem, ausus sum, Eminentissime Cardinalis, religiose te adire et librum opera mea perpolitum licentiore forte hac epistola tibi inscribere, quo devotionem erga te meam publice testarer, scirentque omnes ad venerationem tui etiam eos qui longinque agunt libros tibi dedicare, ut ex sacro et immortali nomine tuo famam et gloriam sibi quærant ac immortalitate donentur. Hoc tamen vereor, ne te in excelso humanarum rerum fastigio positum et nunquam vacuum ego unus e turba audacius incondito ac rudi sermone interpellem, teque morer, cujus amplissimis cogitationibus ac consiliis imperium Gallicum gubernatur, cum potius occupationibus tuis bono publico parcendum esset. Sed magnæ quoque animæ litteraria hæc avocamenta non recusant. Hic autem admirari subit quam sagaci consilio optimus maximusque princeps, cum excederet vel potius intercideretur et in cœlum rediret, tibi, Cardinalis Eminentissime, pene dixerim, cuncta regendi onus imposuerit, cum juvenilis successoris animus nondum par esset imperio. Sic Atlas cum cœli oneri se subduceret, Herculem submisisse fertur, velut tantæ molis capacem : at qualem virum ? majorem humana natura, Deo proximum, denique Jovis, non Amphitryonis filium. Certe non alius quam natus Deo cœlum deorum sedem ferre poterat, sicut nec alius quam divinæ mentis homo onus imperii Gallici sustinere. Tu, inquam, Eminentissime Cardinalis, vocatu regis prudentissimi ad regni arcana tractanda non sine numine admissus es ; id quod ex rebus ipsis feliciter et ex voto fluentibus notius est quam ut quisquam præter malignos inficietur. Quando enim terrarum illo prædo, quando orbis universi candidatus certius intellexit se rerum solum potiri non posse, seque aliena regna irrita spe invadere ? quando feliciter secum actum putavit si fines suos non propagaret sed tueretur, nisi ex quo principem nostrum invictissimum anima reliquit ? Quid singula commemorem ? Prostrato primum stupenda felicitate exercitu validissimo, tum munitissimis oppidis qua locorum natura qua milite non ignavo, cum interim inclinatas acies et labantes, tum milites sues velut attonitos et pavore defixos cerneret, intremuit Flandria. Animos sumpserant Gallici hostes nominis, quoniam in contrarium cecidisse videbantur Gallorum

impetus semper hostibus metuendi, quod scilicet externa vis contra fas piumque eis adfuisset velut Deus e machina, quodque eos obsidio liberatos viderent qui jam ingloriam deditionem parabant : sed statim Galli ingenii ad pugnam avidi vicinas urbes animosius aggressi sunt ; quibus captis extimuit Italia non secus ac quondam populus gentium victor Gallis instantibus sæpius expavit, In Hispania bello quidem ancipiti pugnatum est : sed ducis fortissimi nomen Hispano militi vincendo jamdiu fatale est. Germania bello diuturno vexata, agrorum populationibus, urbium vastationibus concussa, imperatorem miseris dudum imperare cœpisse non diffitetur. Hæc latius exsequentur horum temporum diserti. Ego stylo remissiore attigi tantum, et quod longum esset ea prosequi, et quod verebar ne fastidium nasceretur ex plurimis. Cœlum igitur ambitione affectent exteri (quanquam expilationibus cœlum non petitur, sed religione et pietate, quæ reges Christianissimos astris inserunt), aliena regna avido animo pervadant : quandiu stabit Gallia validissima terrarum pars (quam pereundi legibus aliis quam quæ orbi terrarum impositæ sunt, fatorum vis æterna vel potius Deus fatorum arbiter et dispensator exemit), cœpta eis nunquam ex voto succedent. Cum autem serenissimus princeps noster spes totius generis humani adolescit, cum animi ejus vis augescit, tibi, Cardinalis Eminentissime, summa rerum permissa est, cujus fides in rebus difficillimis spectata, cujus devotio erga principem omne vincent exemplum. Nemo in posterum te rerum moderatore tam securus potentiæ erit ut Gallos pene inter ferrum et arma natos provocare vel offendere audeat, quos intelliget nullius armis esse superabiles. Nemo Galliæ socios aut fœderatos lacesset ; nemo amicos lædet, qui hoc Galliæ debent, ut qui summa cum injuria et bonorum omnium indignatione fortunis suis exuti velut nudi exsulabant, plenissime restituti sint : tanta est cum sacri nominis tui veneratio, tum imperii Gallici felicitas semper invicta. Verum quo impellor ego fandi impotens ? Non enim multum interesse puto sive quis famam alicujus lædat, sive infra dignitatem eum laudet. Non possum tamen hæc citra crimen ingrati præterire quod omnium commendatione dignissimum est : bibliothecam scilicet multis librorum millibus constantem instituisti, quam eruditis omnibus patere vis. In qua quidquid Gallia bonarum artium feracissima, quidquid Italia vel Germania eruditum protulit, invenire in facili est. Omitto præclara illa marmora, principum et virorum qui litteris claruerunt statuas, quas cum videas et ingenii monumenta legas, putes non muta marmora, sed animata, et eorum non interiisse corpora, sed cum animorum fetu de perennitate certare. Quo quidem egregio facto litterattores quosque tibi obnoxios fecisti, et non minus in ore hominum agis quam propter alias acerrimæ mentis dotes ; ex quibus boni omnes intelligunt tanto te cæteris mortalibus superiorem esse, quanto fortuna tua excelsior et præstantior est. Vive igitur, Eminentissime Cardinalis, Galliæ felicitati, quæ, te sospite, culmen adipiscetur et diurnabit ! Vive, rei Gallicæ rector et propagator, cujus vigilantiæ hoc debetur, ut Galli pacem æquissimis conditionibus sperare debeant, aut exteri bellum internecinum timere ? Vive diu, Galliæ felix tutela salusque !

Eminentiæ tuæ

devotissimus

CAROLUS ANNIBAL FABROTUS.

LECTORI

—

De scriptoribus historiæ Byzantinæ publicandis spem fecimus edito Joanne Cantacuzeno. Ecce fidem præstamus felicioribus auspiciis annixi, jussu nempe illustrissimi Franciæ cancellarii Petri Seguierii, qui ut opus hoc egregium ederetur suæ curæ fecit. Quid autem huic Cedreni editioni accesserit, lector, monendus es. Plures eæque ingentes lacunæ erant in editione priore, quæ Cedrenum deformabant. Aliæ minores plures paginas occupaverant. Eas omnes ex aliis scriptoribus calamo exaratis supplevimus, multa correximus ex Joanne Scylitze Curopalate, qui Cedrenum αὐτολεξεὶ descripserat unde mirari subit quanta securitate sæculi sui Curopalates alienum opus sibi vindicarit. Itaque si quis Curopalatem desideret, sciat eum Cedreni similiam esse : nam totidem verbis Curopalates constat. Qui tamen non per omnia nobis inutilis fuit, sed supplendo, ut dixi, et emendando Cedreno multum profuit. Quoniam autem toto pene Cedreno exscripto Curopalates excipit ubi Cedrenus desinit, ideo non ingratum fore duxi si cum Cedreno ederetur. Joannes Baptista Gabius interpres ejus multis in locis ab auctoris sententia aberraverat. Ei quantum fieri potuit consultum est interpolata ejus versione. Xylandri quoque versionem interdum emendavimus ; nec tamen veterem loco suo deturbavimus, sed nostram ad oram libri rejecimus. Præterea fatetur interpres ingenue se in quibusdam hærere. Nos sine ulla insectatione sententiam nostram proposuimus, et notas quasdam addidimus ei firmandæ.

Denique Glossarium adjecimus, quo voces mixobarbaræ, quibus Cedrenus utitur, explicantur, dignitates ecclesiasticæ palatinæ et militares exponuntur. Quo in concinnando usus non sum opera Meursii, quem plerique alii qui rapto vivunt solent exscribere, sed vel auctores nondum editos vel alios omnino auctores ad testimonium cito (*a*). Accedunt etiam R. P. Jacobi Goar variæ in Cedrenum animadversiones eruditissimæ, quæ non modicam Cedreno lucem afferent. Postremo numerosa operarum menda sustulimus, quo tam auctior editio quam emendatior opera nostra prodiret. Cedreno igitur fruere, quem antea, pene dixerim, auro contra veniisse non ignoras. Cedrenum sequetur Theophanes multorum votis expetitus, quem ex regis Christianissimi bibliotheca in lucem edemus, una cum Anastasii Bibliothecarii historia ecclesiastica hactenus inedita, quæ beneficio Cardinalis Eminentissimi Francisci Barberini ad nos pervenit. Sequentur et alii ex variis bibliothecis eruti, quos non interire quantum reipublicæ litterariæ intersit hi tantum intelligunt qui litteras tractant vel fovent. Vale.

(*a*) Non possumus citra crimen ingrati præterire auctores Græco barbaros, quibus usi sumus in hoc glossario, nobis utendos datos ex bibliotheca viri clarissimi et eruditissimi Jacobi Mentelli medici Parisiensis. FABROTUS *in calce Niceiæ.*

GUILIELMI XYLANDRI

AUGUSTANI

IN GEORGII CEDRENI ANNALES PRÆFATIO.

Ad magnificos et generosos dominos D. Marcum et D. Joannem Fuggeros, Antonii ff. Fratres Germanos, Kirchbergi et Weissenhoani dominos, etc., optimarum litterarum alumnos gratissimos.

Georgii Cedreni annales, qui auspiciis ac impensis vestris, viri amplissimi, a me non sine magnis ærumnis in Latinam linguam conversi in publicum hodie exeunt, pro more dedicaturus diu multumque cogitavi quanam de re potissimum apud vos dissererem. Sive enim historiæ utilitates explicandæ essent, quo hic liber prodiret commendatior atque gratior, jampridem id propositum ita copiose ornateque noram a summis viris tractatum, ut citra arrogantiæ crimen non possem conari ista vel amplificare vel etiam inculcare. Sive in vestris laudibus prædicandis occupanda oratio, ad quas profecto illustrandas augendasque hæc Cedreni versio editioque conducere debet, quid iis ornamenti poterat mea conferre infantia? Aut quotusquisque, ut nunc sunt mores hominum, non potius assentando me munus captare quam grati animi significationem raris virtutum exemplis demonstrandis commendandisque edere erat judicaturus? Itaque horum ego utrumque prudens sciensque omisi, præsertim cum recordarer de priore alibi me nonnihil etiam dixisse. Sed et alienum aliquid personis vestris aut præsente instituto, qualia ad animum accidebant multa atque varia, in medium afferre intempestivum videbatur atque insolens, neque enim laudari sentiebam eum qui delphinum silvis appinxit, fluctibus aprum. Itaque in præsentia satis habui pauca de ipso hoc historico opere et mea quam vobis ac reipublicæ in eo conficiendo navavi opera dicere; itaque lectore non inutiliter, ut quidem ego puto, de quibusdam præmonito, dedicationis munere defungi.

Jam primum, quis fuerit Cedrenus, certo deprehendere nullo indicio potui, cum de se ipso nihil, hoc quidem in opere, memoriæ prodiderit, neque ab aliis sit, quod ego sciam, laudatus aut nominatus scriptoribus. Eo tamen inclinat animus ut sacerdotem fuisse suspicer aut etiam monachum; tametsi videtur hoc non fuisse dissimulaturus. Meæ conjecturæ ansam præbent cum genus dicendi quo est usus, tum quas de religione et cæremoniis habet disputationes. De quibus non impedio quin quisque suo captu et sensu judicet: quid ego judicem, satis credo esse bonis notum; neque est cur mutem sententiam ulla idonea causa. Quando vixerit, nihilo magis constat quam qua conditione vixerit; nisi quod probabile est rerum potito Isaaco Comneno (qui iniit imperium eodem fere quo Heinricus IV anno, qui fuit a nato Christo 59 supra millesimum) eum scripsisse suos Annales: hi enim in istum desinunt. Is qui codicem vestrum scripsit librarius, Isaaci Angeli aliquoties mentionem fecit in margine. Fuit hic Isaacus Friderici Ahenobarbi imperatoris Germani æqualis, et accepit Cpolitanum regnum circa annum 1183, ut centum fere annis codex iste auctore suo recentior fuisse videatur. Non dissimulavit librarius aliquoties se in exemplari, quod descripsit, aliquot paginarum defectum sensisse. Sed utrum reliqua omnia ita fuerint ab auctore composita quomodo ad nos scribæ istius opera pervenerunt, dubitari haud injuria potest: non enim mendosa modo quædam, sed plura etiam his mutilata vel comperi vel suspicatus sum, quod aliquoties in annotationibus ostendi. Porro autem facile crediderim lectores in bonis scriptoribus versatos et judicio aliquantum quam vulgus

acriori præditos, ubi lectionem hujus operis instituerint, molestiæ principio aliquid aut etiam nauseæ contracturos. Pollicitus enim auctor ab initio mundi usque ad sua tempora historias se compendio recitaturum, ubi ad rem ventum est, neque optimo ordine ea proponit quæ in sacris Litteris et Flavii Josephi antiquitatis Judaicæ descriptione atque alibi copiose describuntur ; et inserit multa nescio quam relatu aut creditu digna : et interpolatis narrationibus sæpe, sæpe mutilatis, aliquando idem non sine tædio et odio inculcat. In summis mundi imperiis et eorum successione ac mutationibus exponendis jejunus plane est. Res Romanas ita attingit ut videatur earum fuisse admodum ignarus. Et in ipsis imperatoribus ordine recensendis eorumque in summa exponendis rebus gestis fere ad Constantinum usque Magnum nihil præclari aut etiam operæ pretii est consecutus, ut subverear ne quis ista legens exclamet : *Quid tanto dignum dedit hic promissor hiatu ?* Digressiones quoque in disputationes de vita monastica, contra Judæos, et alia id genus, talia sunt quæ annalibus parum omnino conveniant et non possint a quovis ventriculo concoqui. Quæ ego a me dicta ita velim accipi ut ab eo qui non vituperet sed excuset Cedrenum, scriptorem qualem ea tempora et fortassis etiam vitæ institutum tulit, ut uno verbo dicam, interdum εὐήθη. Certe si quid ab eo peccatum est, non magno rerum dispendio peccatum est, cum abunde librorum sit ex quibus historiarum ab ipso præteritarum aut minus commode tractatorum cognitio repeti possit. Hoc autem vere possum affirmare, plurima esse in Cedreni hoc opere, quæ cum alibi non inveniantur, maximam ei apud omnes veritatis et historiæ amatores conciliare possint debeantque gratiam. In Justiniano præsertim Magno, in Heraclio et aliis deinceps Cpolitanis imperatoribus multo est quam ipse Zonaras fuerit diligentius ac copiosius versatus describendis, annis etiam singulis res gestas dividens. Nam quæ ante novæ Romæ ortum habet, ea videtur utcunque ex variis libris non magna cura ac judicio perexiguo consarcinasse : in Cpolis autem rebus et exercitatior fuit, ut apparet, et majore est usus industria ; et si quid ego judico, hoc illi ἔργον fuit, cætera πάρεργα. Qui eum cum Zonara conferrent, iis deprehendere erit proclive vere me ista dicere. Nam omisit Zonaras multa quæ noster habet, scitu perquam digna, et quibus omissis historiam mutilari obscurarique fuit necesse. Multa ille breviter admodum indicavit, quæ sunt a nostro circumstantiis omnibus explicatis illustrata. Neque ego primus hoc deprehendi : sed Wolfius noster, quem honoris causa nomino, vir harum rerum (quod, quibus ignotus ipse est, lucubrationes ejus evidentissime demonstrant) longe peritissimus, aliquanto ante codici vestro schedam præfixerat qua argumentum ejus in hæc verba exprimitur « tractat idem argumentum quod Zonaras, sed multa habet a Zonara de industria prætermissa, brevitatis, ut opinor, studio, sed certe non prætermittenda. Quod si mihi optio data fuisset ab initio, hunc Zonaræ prætulissem. Nunc cum Zonara denuo edendus erit, consultum fore videbitur ut hoc totum opus perlegatur, et quidquid memorabile visum fuerit, Zonaræ suis locis certa nota apposita inserendum. » Hæc Wolfius ; qui, haud dubie, cum hoc ferret de Cedreno judicium, ad ea respexit præcipuæ quæ aliunde quam ex eo aut Zonara repeti commode non possunt. Nam duo priores Zonaræ, tomi longe alioqui sunt meliores ac laude digniores quam ea quæ ad Constantinum usque Magnum noster collegit. Et tamen in hisce ipsis sunt nonnulla quæ cognitu digna atque utila tamen neque apud Zonaram occurrant neque alibi sint adeo obvia. Enim vero id affirmare ausim, ex hoc nostro scriptore ab homine industrio multa posse desumi quibus Zonaræ Procopii Diaconi aliorumque id genus scriptorum, recentiorum quoque, ut Cuspiniani, Egnatii Panvinii, imperatores et historiæ partim corrigi partim illustrari ac poliri possint. Quæ utilitas vel sola ejus editionem apprime apud æquos lectores gratiosam facere debet. Neque nunc proponam exempla : tametsi enim rei gustum aliquem annotationes nostræ præbebunt, tamen malo hæc solerti lectori observanda relinquere quam iis commemorandis me jactare. Addatur et hoc : cum eorum quæ sunt circa Byzantium et in ipsa urbe locorum, tum aliarum multarum urbium fluminum montiumque notitiam permultis hujus scriptoris locis posse explicari atque illustrari ; ut magno rerum geographicarum incremento et antiquitatis recolendæ adjumento diligentibus sit futurus.

Verum de Cedreno satis, aut fortasse nimium : legatur, ipsus se probabit, et ostendet vendibili vino non opus esse hedera, Venio nunc ad meam operam, non profecto ut eam vel jactem vel etiam ἀκκισμῷ extenuem, quorum neutrum ego ingenui hominis arbitror ; neque etiam ut qui vestris et aliorum bonorum (cæteros enim nihil moror) judiciis diffidam, ideoque causam mihi dicendam putaverim : sed quod, cum ipse in hoc opere fajsus alicubi sim, nolim alios quoque errare. Primo omnium ne conatus quidem sum id consequi, ut Zonaræ, Nicetæ ac Gregoræ facundiam Latinam parem Cedreno conciliarem. Nam probe mihi meæ conscius tenuitatis, nemine etiam monente, habebam exploratum me moliri hoc non debere quod elegans pastor merito odisse ait, Ἴσον ὄρευς κορυφῇ τελέσαι δόμον ὠρομέδοντος. Et quidem Græcæ linguæ usu Cedrenum iis quos nominavi multo inferiorem esse, multoque minus in suo foro disertum, non difficulter judicabunt lectores ; quos minus habet etiam quod conqueratur, si Latine purius ii nitidiusque ipso loquuntur. Ac nescio quomodo mihi accidit ut interdum invitus, magis tamen solito, balbutirem ipse etiam, dum præeuntis verba subsequor et exprimere conor. Sed hoc quidquid est mali, æquanimitas lectorum vel dissimulabit vel corriget.

Postquam vos, Mæcenatis nomine dignissimi heroes, ultro pro vestra benignitate de me

honeste sentientes, impulsore maxime D. Ludovico Carino, sene longe doctissimo veroque officiosæ in cultores bonorum artium, humanitatis exemplo, vobisque non absque gravissimis causis et meritis charissimo et acceptissimo, de me autem jamdiu ita merito ut gratiarum actionem (quas enim possim pro tot beneficiis hac mea conditione referre ?) hic locus dignam non capiat, memoriam autem ab eo in me profectarum commoditatum me vivo nihil sit obliteraturum ; suadentibus idem cum aliis primariis viris tum ipso etiam Wolfio, qui (nihil jam de ipsius laudibus dicam, cum prædicationem meam excedant, neque hoc sibi reponi muneris pro suis meritis ipse cupiat) abundantia quadam amoris semper me prosecutus quasi lampadem hanc in decursione vertendæ Græcæ historiæ recte se traditurum mihi existimavit ; postquam ergo Cedreni convertendi provinciam mihi credidistis (id quod mihi fuit, ut debuit, gratissimum), equidem in hoc incubui ut exspectationi vestræ meisque promissis mature et fideliter satisfacerem. Omnia expeditu facilia fore animo præceperam, fortasse non nimis arroganter, ut qui non nunc primum hoc genus rei tractandum, susciperem. Sed in progressu tamen id expertus sum quod Alcæus olim eleganter cecinit :

Delata in altum cum semel est mare,
Quocunque tempestas vocabit,
Ut tibi navis eat necesse est.

multa spem meam fefellerunt. Incidi in loca vel obscura vel mutila sæpe ; ubi cum nonnisi unus codex mihi esset aut alibi eadem aut similia perscripta in promptu non haberem, oportuit me hærere. Conjecturas scio aliquid posse, sed eæ neque satis tutæ aliquando sunt, et non raro quod conjicerem aut quo me referrem non succurrebat. Ne tamen vel auctori vel lectori mea ignoratio fraudi esset, ubi visum est rem habere aliquid momenti, annotationibus meis pro virili rem exposui aut saltem aliis enodandam proposui. Maxime barbarica me vexaverunt vocabula, quorum magnam copiam lector inveniet, partim hybridarum ac μιξοβαρβάρων aut (si ita velit aliquis μιξελλήνων, partim prorsus et apud Latinos et apud Græcos peregrinorum. Quorum alia rerum sunt, ut scaramangium, tuldum, cumparia, barducium, læsa, et alia plura ; alia officiorum appellationes, ut barangi, protovestiarus, logotheta dromi, caniclium, protospatharius, drungarius, ameras. Reperiet etiam multa Latina Græco habitu velata, κινστέρναν, σκάμνον, λεγάτα, silentium, asecretia, scalam, χρῦσσον, sexcenta alia. In quibus animadvertendis et vertendis quam fuerim felix, nescio : fui certe moleste occupatus. Quod ad annotationes meas attinet, poteram eas extendere et amplificare indicatione et comparatione eorum quæ apud alios scriptores iisdem de rebus habentur ; quod ignavo fortassis aut librorum copia destituto lectori fuisset non ingratum. Verum ego brevitati studui ; et cum postremo eas relegerem, permulta amputavi quæ alio loco commodius me persecuturum videbam, cum hic vel brevius quam ut satis intelligerentur indicare ea oporteret, vel commentando extra fines annotandi progredi. Has autem ipsas annotationes lectori magnum momentum allaturas ad intelligendum Cedrenum, aut saltem quædam diligentius scrutandum, confido. Mihi quidem incredibili labore constiterunt. Ponetur in lucro a gratis, si ad alios quoque intelligendos scriptores inde aliquid poterunt petere adjumenti : quod ego spero fore. Numeri eorum numeris margini Cedreniano appositis respondent ; nisi quod sæpe plura unico sumus complexi loca. Ad finem tabulas chronologicas (*a*) adjeci, jampridem eas a me compositas, et cum ad alia tum ad συγχρονισμοὺς prompto inveniendos ac intervalla temporum supputanda utiles. In his fere sum Funckium secutus, quanquam ipse quoque de quibusdam quod moneam et disputem videor mihi habere ; quod ipsum quale sit, alio loco, si Deus volet, proferetur. Græcus codex editur diligentissime et summa fide ac labore non exiguo descriptus, collatusque cum vestro exemplo. Ex eo poterit emendatio eorum sumi in quibus est a me peccatum, Ut enim nusquam me hallucinatum profitear, non facile mihi quisquam persuaserit. Confido tamen æquos peritosque rerum et ærumnarum quæ in hujusmodi operibus sunt exantlandæ lectores non ita multa desideraturos, ut non sint mihi pro laboribus hisce gratiam habituri. Vobis autem, Viri amplissimi, vobis acceptum ferre debent, quam hoc opere legendo utilitatem delectationemque capient : vobis, inquam, non mihi. Tametsi enim studio reipublicæ litterariæ juvandæ atque locupletandæ tenear vel maximo, paucisque (quod velim nemo dictum arrogantius putet) voluntate bene merendi de patria cedo, aut fortasse nemini, tamen ea est rerum mearum tenuitas, ut nisi aliis locata mea opera, qui fortunarum mearum habeant ac laborum et suæ liberalitatis rationem, scribendi facultetem habeam nullam. Et quamvis multo est quam imperiti credere possint ærumnosius, ista, qualia nos fere edidimus adhuc, conscribere ; ut non domino tantum fundi maximam, sed et colono aliquam gratiam debere videri possint qui frugibus vescuntur ; ego interim quod ab aliis exigam non habeo, cui dubium non sit quin meos in hoc opere labores pro vestra liberalitate atque munificentia ita satis compensaturi, ut insigni vobis obstrictus beneficio perpetuas sim debiturus atque habiturus gratias. Atque ego sane neque volo neque debeo etiam diffiteri, hanc mihi potissimam fuisse meæ vobis operæ offerendæ atque navandæ causam, ut consecuto quod volui, nemo alius porro sit appellandus. At vestræ magnificentiæ quis, nisi animi prorsus obnoxii, negaverit plurimum a republica litteraria

(*a*) Hæc chronologia, quia virorum doctorum judicio non satis accurata est, in hac editione prætermissa est. FABROTUS.

et omnibus in ea ingenue versantibus deberi? Nam me quidem, ne quid dissimulem, paupertas, ut ille ait, impulit audax ut libros facerem. Quod ipsum tamen adhuc ita temperavi, et in posterum quoque rebus meis sic poscentibus ita instituam, ut non minora ad bonarum litterarum studiosos quam ad me meis e laboribus redeant emolumenta. Vos autem quid, præter publicæ utilitatis rationes et voluntatem de me quoque privatim bene merendi, ad hoc Cedreni dandum munus adduxerit, ne cogitari quidem potest; nisi si quis ita est in Europa hospes et famæ ignarus, ut vos et avitæ et vestris meritis partæ gloriæ inopes suspicetur voluisse hujus liberalitatis opportunitate nomini vestro laudem decusque conciliare. Enimvero quod vestro sumptu in lucem e tenebris eruendis ac publicandis hocque pacto ab interitu vindicandis bonis libris et magnificentiam vestram patriæ demonstratis et rempublicam angelis atque exornatis, non id gloriæ, qua abundatis, quærendæ studio, sed laudatissimi piæ inclytæque memoriæ herois Antonii Fuggeri, patris vestri, legitima quadam et hæreditaria successione atque imitatione facitis; neque committendum vobis putatis ut cum aliis in rebus eum patriæ repræsentetis, hoc unico in tam laudabili instituto ab eo vos degenerasse opinari quisquam possit. Valete, Viri amplissimi ac veri Mæcenates, nosque in vestrorum clientum numerum semel receptos fovete, sedulo curaturos ne quid vobis in nos collatorum beneficiorum pereat. Heidelbergæ, Nonis Januarii, anno a Natali Christi 1566.

ΣΥΝΟΨΙΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΑΡΧΟΜΕΝΗ

ΑΠΟ ΚΤΙΣΕΩΣ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΣΑΑΚΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ

ΣΥΛΛΕΓΕΙΣΑ

ΠΑΡΑ ΚΥΡΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΚΕΔΡΗΝΟΥ

ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ·

—

COMPENDIUM HISTORIARUM

A MUNDO CONDITO USQUE AD ISAACIUM COMNENUM IMPERATOREM

A DN. GEORGIO CEDRENO

EX DIVERSIS LIBRIS COLLECTUM,

Guilelmo Xylandro Augustano interprete, cujus versionem ad incudem revocavit Carolus Annibal Fabrotus.

—

1-3 Multi ante nos religiosi atque cognitionis rerum gestarum studiosi viri in compendium historias contrahere aggressi sunt. Nam et Georgius monachus idemque syncellus, ab initio mundi orsus,

A [P. 1.] Πολλοὶ τῶν πρὸ ἡμῶν φιλοθέων ἀνδρῶν καὶ φιλιστόρων τὴν ἐπίτομὴν τῆς ἱστορίας ἐπραγματεύσαντο· ὅ τε γὰρ μοναχὸς Γεώργιος καὶ σύγκελλος (1) ἀπὸ καταβολῆς ἀρξάμενος κόσμου εἰς Μαξι-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(1) *Syncellus* dignitatis est seu officii nomen. Ita appellabant eum qui patriarchæ (sic crebro nuncupant Cpolitanæ Ecclesiæ summum antistitem) defuncto successurus erat, quasi suffraganeus quidam. Auctor noster in vita Constantini Monomarchi, de bello Sultanico et Liparita capto agens; et est idem apud Zonaram. Atque in Leone Iconomacho noster Anastasium Germani syncellum facit, in Leone Basilii filio Stephanum ejus fratrem Photii, in Romano Lacapeno Theophylactum hujus filium Stephani Ameseni; alios alibi. Vox unde sit deducta, ut et multæ aliæ id genus, conjectu est difficile neque magnopere necessarium. Quid si is sit qui in eadem cella cum eo degat cui sit successurus? In Michaelo Stratiotico mentio fit protoscyncelli, quasi principem syncellorum dicas, Leonis Strabospondylæ, qui tum in republica primarius fuerit gerenda. Id videtur aliquid ab aliis habere diversi. Ego in his adnotationibus ea tantum statui referre quæ maxime necessaria videbantur. Quam brevitatem pro excusatione accipient æqui lectores, si non ubique eos adjuvabimus ZYL. — Syncellus primis temporibus, non alius quam contubernii societatis ac convictus particeps, successor nusquam erat, virtutis siquidem et eruditionis merito, CP throni, sublato e vivis Tarasio, successionem adeptus est Nicephorus confessor. Plura de Syncello expetita suis locis exponentur; quæque de illo, non plana licet et integra, probanda tamen Xylander retulit, alibi commodius inserentur. GOAR.

* Prologum isto prolixiorem ex cod. Coislin. 186 a Montfauconio editum habes ad calcem tomi II. EDIT. PATR.

μιανὸν καὶ Μαξιμῖνον (2) τοὺς τυράννους κατέλῃξε, καὶ ὁ ὁμολογητὴς Θεοφάνης (3) τὸ ἐκείνου τέλος ἀρχὴν ποιησάμενος οἰκείαν ἄχρι τοῦ τέλους Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ γενικοῦ (4) κατήντησε. Μετὰ δὲ τοῦτον καὶ ἄλλοι ἐπεχείρησαν, οἷον ὁ Σικελιώτης (5) καὶ ὁ ὑπέρτιμος Ψελλὸς (6) καὶ ἕτεροι σὺν τούτοις. Ἀλλὰ τῆς ἀκριβείας ἀποπεπτώκασιν, ἀπαρίθμησιν μόνην ποιησάμενοι τῶν κασιλέων καὶ διδάξαντες τίς μετὰ τίνα γέγονεν ἐγκρατής, καὶ πλέον οὐδέν. Ὁ γὰρ Δαφνοπάτης [P. 2] Θεόδωρος, Νικήτας ὁ Παφλαγὼν, καὶ οἱ λοιποὶ Βυζάντιοι (7), Νικηφόρος τε διάκονος ὁ Φρὺξ, Λέων ὁ Καρίας (8), Θεόδωρος ὁ Σίδης, καὶ ὁ τούτου ὁμώνυμος Σεβαστείας (9), καὶ ὁ Κυζίκου Δημήτριος (10), καὶ ὁ μοναχὸς Ἰωάννης (11), οἰκείαν ἕκαστος ὑπόθεσιν προστησάμενοι, ὁ μὲν ἔπαινον φέρε εἰπεῖν βασιλέως, ὁ δὲ ψόγον πατριάρχου, ἄτερος δὲ φίλου ἐγκώμιον, πόρρω τῆς τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν διανοίας ἀποπεπτώκασι καὶ πρὸς ἀλλήλους διηνέχθησαν. Ὁ δὲ πρωτοβεστιάριος (12)

A usque ad Maximianum et Maximinum tyrannos rem perduxit: et quo is loco desiit, inde principium sumens Theophanes confessor obitu Nicephori qui de generali logotheta imperator fuit factus, historiam suam finiit. Post hunc etiam alii idem opus in manus sumpserunt, ut Siculus, ut honoratissimus Psellus, ac præter hos alii. Cæterum isti accuratam atque exactam temporum rationem non tenuerunt, neque aliud præstitere quam quod nuda regum enumeratione exposita, quis cui in imperio successisset docuerunt. Nam Theodorus Daphnopates, Nicetas Paphlagon ac reliqui Byzantii, tum Nicephorus diaconus Phryx, Leo e Caria, Theodorus Sida oriundus, aterque Theodorus Augustanus, Demetrius item Cyzicenus ac Joannes monachus, horum qui vis peculiari sibi proposito 5 argumento (verbi gratia, laudationem alius regis, alius patriarchæ vituperationem, alius amici prædicationem), procul a nominatorum virorum sententia aberra-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(2) *Maximianum et Maximinum.* Horum prior collega fuit Diocletiani, cognomento Herculeus, posterior ab eodem Diocletiano imperatore gener ac Cæsar est ascitus. Cedrenus Maximianum vocat in ipsius historia. Quidam *Maximianum* scribunt. Nomen ei fuit Gallerio. Tyrannos vocat, quod *Christianis* fuerunt iniqui. Xyl.

(3) Hic Georgii Syncelli filium secutus ab ejus fine principium historiæ suæ dedit, Theophili et Michaelis filii tempore, quo monasterii Agri præpositus decessit. Goar.

(4) Sic etiam Zonaras eum vocat in inscriptione imperii ejus, tomo tertio f. 99, paulo ante ea referens quæ ego huc perspicuitatis gratia transtuli. Est apud Suidam in Ἀρτέμιος, γενικόν vocari eum qui tributorum vel redituum rationes putat, τῶν φόρων λογιστήν. Et in Basilio Macedone noster ejus mentionem facit, ac ibidem non procul initio γενικὸν loci nomen fuisse ostendit, ubi debitæ publico seu tributi seu vectigalis nomine pecuniæ exigerentur. Alioqui creditur voce λογοθέτης cancellerius aut libellorum magister aut aliquid tale, designari: officii nomen utique est. Fuit Nicephorus iste æqualis Caroli Magni. Xyl.

(5) De Siculo isto nihil a me temere dictum volo: quod Possevinus Heidelgergensis Bibliothecæ cod. 394 scribit, fideliter exscribo: *Joannis Siculi Chronicon ab orbe conditio usque ad imp. Michaelem Theophili F. præcipuas historias complectens. Meminerunt ejus Zonaras et Cedrenus*, Hæc ille. Goar.

(6) Quis hic Psellus? Non unus siquidem cognomine Psellus, sed plures, iidemque τῶν φιλοσόφων ὕπατοι, non *consules*, ut quoniam rentur, sed supremi, quasi ὑπέρτατοι. Primus Michael Leonis philosophi præceptor eruditissimus et ὑπέρτιμος, quo celebriorem et antiquiorem, Baronio judice non reperias, de quo refert auctor p. 550. Alter Constantinus, de quo p. 803. Priori quædam historica ascribit Possevinus. Ac cum sua tempestate Psellum scripisse testetur Curopalates, de posteriore sermonem ab auctore fieri penitus est indubium. Goar.

(7) Quos de nomine citat Curopalates, Josephus Genesius et Manuel Byzantius. Goar.

(8) Grammaticus cognomine, Romanæ classis dux, novem imperatorum post Theophanem gesta conscripsit. Latet adhuc in Regia Bibliotheca. Goar.

(9) *Augustanus*, Sebasteæ natus. Est autem Σεβάστεια Augusta, a Σεβαστός Augustus. Utque Augustæ multæ fuerunt urbes in regionibus occidentalibus, ita Græco nomine Sebasteæ in Oriente fuerunt. Nam et Samariam Herodes Sebasteam aqpellavit, ut Strabo testatur, et Sebasteam Cappadociæ commemorat Plinius 6 3. Xyl. *Augustanus* nusquam dicendus (nisi forte Xylandro *Augustano*, Latine quidem, verum improprie laquenti) qui non *Augustæ* natus, verum ecclesiæ quæ est in *Sebaste* præsulatum geessit. Goar.

(10) Hic trito loquendi more Cyzici episcopus censeretur. Num ille Cyzici, Demetrius de quo narrat auctor p. 723 et 740, quippe in Armenos Dioscori discipulos feliciter stilum exacuit? nullo scriptorum habito sermone reliquit incertum. Goar.

(11) Joannis monachi nomine Zonaram alias intelligi notum est. Xyl. — Is mihi nonnullisque aliis et Zonaras. Nomen, professio, scripta id evincunt. At repugnant illi qui Cedreno Zonaram habent posteriorem. Unde? quod ulterius hic deduxerit narrationis filum. Levius argumentum est: Cedrenus etenim opere nundum absoluto scribendo destitit. Goar.

De Niceta Paphlagone non habeo quod dicam: nam Choniates ille Phryx fuit, vel seipso teste. Xyl. Hunc cognomento Davidem vitæ Ignatii patriarchæ sanctissimi et rerum sui temporis (vivebat autem nono sæculo) fidelissimum scriptorem laudat Baronius. Eumdem Paphlagonem cognomine citat Meursius in Lexico Goar.

(12) Litteram B puto pro V consonante eum usurpasse, ut cum Ἀβράων, Βιργίλιος scribunt Græci, et similia. Nam minus rectum esse Οὐάβρων Οὐιργίλιος vel hoc docet, quod numerus syllabarum augetur. Neque doctos homines puto moris esse bestiis præfici; neque sane eruditi imperio in belluas aut honorantur aut delectantur. Itaque suspicor πρωτοβεστιάριον nomen quidem esse officii, sed eum notare qui regio vestitui præesset, quod cubiculariorum videtur hodie officium esse. Neque est alienum dignitate ac commodo regis eos habere assidue sibi ad quoscunque usus præsentes qui sint litterati. Vestiariorum quidem infra mentio fit in 22 Justiniani anno, βεστιαρητῶν, quorum incuria imperatoris corona fuerit amissa. Et sæpe ad res summas ac besttario nequaquam committendas protobestiari leguntur destinati, ut in nuptiis neptis Lacapeni imperatoris cum Petro Bulgariæ principe est videre. Nonnun-

sique inter se dissenserunt. Jam Joannes stiarius, cognomento Thracesius, compenem eorum quæ diversis evenerunt temporititiam tradere conatus, supra commemorascriptorum historiis accurate perfectis indei suos commentarios quæ ad rem facerent is, ab exitu Nicephori, cujus paulo ante memus exorsus est, repudiatisque quæ ex animi motione aut in gratiam alicujus scripta fuei, nudam historiam tradidit. Nos autem evoluhorum libris, indeque iis quæ attinebat coltis, adjectis etiam quæ, cum non essent ripta, ab antiquis hominibus tradita didiceramus, on pauca etiam ex parva Genesi, ecclesiasticis istoriis aliisque libri complexi, cursim omnia in num composuimus volumen. Quod opus posteris relinquimus tanquam alimentum tenerum ac mola præparatum, ut et qui dictorum historicorum scripta legerunt, commentarios habeant (etenim lectio ad recordationem excitandam est efficax, recordationi ad alendam augendamque memoriam vis est, quemadmodum contra incuria et negligentia immemores reddit; unde prorsus oblivio consequitur, memoriam rerum gestarum obscurans atque confundens), et qui historias nondum cognoverunt hoc compendio ductoris loco utantur.

Principio fecit Deus cœlum et terram. Confusius iic mundi partibus nominatis quæ maxime reliquas in se continent, distinctius deinceps creationis

A Ἰωάννης ὁ Θρᾳκήσιος τὸ ἐπώνυμον, συντομωτέρ
ἐνδιδόναι κατάληψιν τῶν ἐν διαφόροις συμβεβηκότι
καιροῖς, τὰς τῶν ἀνὰ θενλεχθέντων συγγραφέων ἱστ
ρίας ἀναλεξάμενος καὶ ἐγκατάσκευον ποιησάμενος τὴ
γραφὴν ἀπὸ τοῦ τέλους ἤρξατο τοῦ ἀπὸ γενικῶν Ν
κηφόρου, καὶ τὰ ἐμπαθῶς ἢ καὶ πρὸς χάριν λεχθέν
ἀποδιοπόμπησε, γυμνὴν τὴν ἱστορίαν παραδέδωκε
Ἡμεῖς δὲ, τὰς τούτων ἐπελθόντες βίβλους, τὰ εἰκό
συνελέξαμεν, προσθέντες καὶ ὅσα ἀγράφως ἐκ πα
λαιῶν ἀνδρῶν ἐδιδάχθημεν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀπὸ τῆ
Λεπτῆς Γενέσεσεως (13) οὐκ ὀλίγα συλλέξαντες κ
ἀπὸ ἐκκλησιαστικῶν ἱστοριῶν καὶ ἀφ' ἑτέρων β
βλίων, καὶ ὑφ' ἓν ἐπιδρομάδην συνθέμενοι, τοῦ
μεταγενεστέροις καταλελοίπαμεν τροφὴν ἀπαλὴν κ
ἀλληλεσμένην, ἵν, οἱ μὲν τὰς τῶν ῥηθέντων ἱστορ
κῶν βίβλους ἐπελθόντες ἔχοιεν ὑπομνήματα (οἷδε γὰ
B ἡ ἀνάγνωσις ἀνάμνησιν ἐμποιεῖν, ἡ δι' ἀνάμνησ
τρέφειν καὶ μεγαλύνειν τὴν μνήμην, ὥσπερ τούνα
τίον ἡ ἀμέλεια καὶ ῥᾳστώνη ἐπιφέρειν ἀμνηστία
ἥτινι πάντως ἕπεται λήθη, ἀμαυροῦσα καὶ συγ
χέουσα τὴν μνήμην τῶν πεπραγμένων), οἱ μήπ
ἐντετυχηκότες ταῖς ἱστορίαις ἀδηγὸν ἔχοιεν τὴνδ
τὴν ἐπιτομήν.

Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴ
γῆν. Παχυμερῶς εἰπὼν τὰ συνεκτικώτατα τῶν στο
C χείων, μετὰ ταῦτα λεπτομερῶς ἐξηγεῖται τὴν ἀρ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

quam ac rem gerendam, quod ex locis plurimis constat: quinetiam in Basilio Romani filio protovestiarius Leo dictator imperatoria potestate creatur contra Sclerum. Aliquando, quod est intimorum, ad insidias ipsi structas imperatori explorandas ut in Leone Basilii filio noster ostendit. Et in Constantino Romani filio protovestiarii dignitas proxima a domestico scholarum et accubitore, biglæ drungario superior ostenditur. Quod si cui a vestitu deductum hoc nomen minus placet, is sciat βέστιάριον apud Choniatam ἀντὶ ταμιείου poni, pro cubiculo nimirum ut, sicut dixi, hac quoque ratione intimorum aliquem administrorum designet. Ad ἐνδιδόναι deest, opinor, participium, utpote βουλόμενος aut simile Xyl.— Joannem istum eumdem esse qui vulgo Curopalata, probat nomen, confirmant scripta, auctor ipse Cedrenus non obscure seggerit. Nomen in manifesto est: ejus historia ab exite Nicephori, a Michaelis videlicet D cognomento Rancabis imperio, sumit exordium nec est scriptorum hic memoratorum ullus a quo plura collegisse Cedrenus convincatur, qui compendiosam, qua graditur ille, viam secutus est; nec ad damnandum vel commendandam ullius memoriam, quod in illo laudat, manum ad scribeneum se admovisse testatur. Adversatur nihilominus, quod nemo facile non deprehendat, Scylitzæ cognomen et officium curopalatæ, a Thracesii et protovestiarii notatis hic non modico spatio dissita. At si patriæ hic, alibi familiæ nomon, nil quod secum oppositionem vebat producitur. Officia vero quantumlibet varia diversitatem hominum non arguunt frequenter, cum is idem primo curopalata historiam texere, tum secutis annis ad protovestiarii dignitatem promoveri eoque titulo a Cedreni potuerit decorari. Alienus quippe sum ego ab eorum conjectura, qui Curopalatam Ce-
-teriorem affirmant. Nam cum utriusque sit eadem narratio verbis, si panca demas, iisdei contexta, hunc ex alio sua mutuari fuit necess Memoratis autem in utriusque proœmio iisde historiarum auctoribus, Joannis Thracesii nom et opera Cedrenus exprimit, cujus velut ips Cedreni apud Curopalatam nulla mentio; q argumento est Joannem illum, quisquis fue Cedreno, non Curopalata priorem: alias quom Curopalatæ ignotus, si præcessisset? vel qua rat a Curopalata prævios historiæ scriptores en rante tum Joannes ille, si foret alius, tum C nus ipse sileretur, si Cedreni verba sigil secutus cunctos alios auctores ordine recen horum nomina suppressa vellet ex invidia ignavia? Satius itaque dicendum. Cedrenum Curopalatæ supparem nondum absolvisse his Curopalatam vero ulterius deduxisse, et ex non aliis plura absque labore et immutato tionis stylo, in suam synopsim Cedrenum et plagiario transtulisse. Goar.

(13) Idem liber Apocalypsis Mosis no ut paulo post Cedrenus monet. Hujus et minere Theodorus Metochites, Zonaras, Syncellus. Est autem aprocryphus; magno religionis et litterarum detrimer interiisse, una cum Enochi Apocalyp ejusdem farinæ commentis, arbitror. fuerit, satis ex iis quæ inde proferur Zonaras principio suorum annalium eum ἀποδιοπομπεῖται. Judæi magna magnum Leviticum, etc., habent, in nugas. Quod de alimento sequitur reddidi. Est autem prope hoc quod verbio extulisset, se quasi prœmansu ingerere, compendio omnium æta tradentem. In quo tamen plura m quam præstare potuerit, ut in præ mus. Xyl.

χὴν τῆς κτίσεως, λέγων « Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, Γενηθήτω φῶς. » Ἰστέον οὖν ὅτι πᾶν ὅ ἦν πρὸ τῆς τοῦ κόσμου τούτου συστήσεως, ἐν φωτὶ ἦν· οὔτε γὰρ αἱ τῶν ἀγγέλων χορεῖαι ἐν σκότει διῆγον, οὔτε πᾶσαι αἱ ἐπουράνιοι στρατιαί· ἀλλ' ἐν τῷ φωτὶ καὶ πάσῃ εὐφροσύνῃ πνευματικῇ τὴν πρέπουσαν αὐταῖς λειτουργίαν ἐκπληροῦσαι. Τὸ γὰρ σκότος ἐκ τῆς τοῦ οὐρανοῦ ἐφαπλώσεως καὶ τὰ ὑπὸ τούτου σκεπόμενα γέγονεν. Ἐπὶ τούτων τοίνυν εἶπεν ὁ Θεός· « Γενηθήτω φῶς· » καὶ ἐγένετο φῶς· ἐχωρίσθη γὰρ ἀπὸ τοῦ σκότους, καὶ ἡμέρα ὠνομάσθη παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ. Ἡ πρώτη ἐστὶ τοῦ παρ' Ἑβραίοις λεγομένου Νισὰν τοῦ πρώτου μηνός, [P. 3] εἰκοστὴ δὲ πέμπτη τοῦ παρὰ Ῥωμαίοις Μαρτίου μηνὸς, παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις ζ' Φαμενὼ τοῦ κθ' (14) καλουμένου παρ' αὐτοῖς μηνός. Ἐν ταύτῃ καὶ Γαβριὴλ τὸν ἀσπασμὸν ἐπὶ τῇ θείᾳ συλλήψει τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ τῇ παναχράντῳ Θεοτόκῳ ἐφθέγξατο. Ἐν ταύτῃ καὶ ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς μετὰ τὴν ἐξ αὐτῆς ἄῤῥητον γέννησιν πᾶσαν πληρώσας οἰκονομίαν ἐκ νεκρῶν ἀνέστη· ἥνπερ καὶ Κυριακὸν Πάσχα οἱ ἅγιοι Πατέρες ὠνόμασαν, ἀρχὴν λαβόντες κατὰ τὴν αὐτὴν ἁγίαν τῆς ζωηφόρου ἀναστάσεως ἡμέραν τοῦ πεντακισχιλιοστοῦ πεντακοσιοστοῦ τριακοσυτοστοῦ ἐννάτου ἔτους (15) ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Καί τινες δὲ τῶν ἁγίων θεοφόρων Πατέρων ἐν τῇ αὐτῇ ἔφασαν τῇ ἡμέρᾳ, δηλονότι τοῦ Μαρτίου μηνὸς, καὶ τὴν ἐπὶ γῆς δευτέραν τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν γενήσεσθαι παρουσίαν, ἐν ᾗ κρινεῖ πᾶσαν πνοὴν, ὡς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀπ' αὐτῆς πάλιν τὴν ἀρχὴν λαμβάνοντος. Ὅτι (16) ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, ἥτις ἦν Κυριακὴ, ἤγουν τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων (17) ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, πνεῦμα καὶ φῶς καὶ νυχθήμερον (18) (καὶ ἐκ τοῦ συμβεβηκότος)

A principium enarrat, dicens: « Et dixit Deus, Fiat lux. » Sciendum est, quidquid ante hujus mundi constitutionem exstitit, id in luce fuisse. Nam neque angelorum choreæ in tenebris degebant neque universi cœlestes exercitus, sed in luce, et omni spiritibus congruente lætitia suum quivis munus obibant. Tenebræ autem extensione cœli, qua tegebantur ea quæ infra cœlum sunt, exstiterunt. De his ergo dixit Deus « Fiat lux, » ac exstitit lux. Nam a tenebris separata est, et ab Opifice Dei nomen diei impositum. Est autem prima dies primi Hebræorum mensis, qui mensis ab iis Nisan dicitur; eademque quinta post vicesimam ejus mensis quem Romani Martium vocant; apud Ægyptios et septima mensis, quem ii Phamenoth appellant, estque iis in ordine vicesimus nonus. Ea die divinam Dei B nostri Servatoris conceptionem castissimæ Virgini Dei Genitrici Gabrielus salutatione denuntiavit. Eadem die unigenitus Patris Filius, cum ex ea ineffabili modo natus omni suo in carne defunctus esset officio, e mortuis surrexit. Quam diem etiam Pascha Dominicum beati Patres nominarunt facto ejus rei initio ab ea ipsa sacra die vivificæ resurrectionis, quæ fuit anno ab origine mundi quinquies millesimo quingentesimo trigesimo. Præterea quidam beatorum et divino instinctu prædicatorum Patrum eadem die (nimirum 25 Martii) alterum Filii Dei et Servatoris nostri Jesu Christi adventum fore pronuntiaverunt, quo de omni anima est judicium acturus, quippe futurum sæculum rursum ab hac ipsa die inchoandum existimantes. Nota: prima ista die, quæ fuit Dominica sive prima post Sabbatum, fecit Deus cœlum et terram, spiritum et lucem, diem naturalem, quæ die ac nocte constat, ac (quod

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(14) Mihi religio fuit quidquam mutare, cum unico tantum uterer codice, et eo satis negligenter multis locis scripto. Nam plures duodecim mensibus habuisse Ægyptios nemo, quod sciam, tradidit. Annum aliquando iis menstruum, aliquando quadrimestrem fuisse Plutarchus in *Numa* aliique, et *Augustinus* etiam de *Civ. Dei* l. xv meminit. Sed hæc antiquitus: post duodecim mensibus eum definivisse constat. Cæterum Martium mensem ab Ægyptiis Phamenoth appellatum diserte testatur in *Areteis* Theon, quo loco poeta sphæræ primarios circulos describit. Et Plutarchus novilunium mensis Phamenoth esse principium veris perspicue docet, Περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος. Xyl.

(15) Nicephorus quoque in sua *Chronologia* ab origine mundi quinquies mille quingentos annos usque ad Christum numerat. Verior autem et sacris Litteris demonstrata ratiocinatio docet Christum anno ab initio mundi 5963, anno ab u. c. 51 esse natum, initio jam anno imperii Augustini 41; id quod in Augusto Cedrenus quoque expressit. Xyl.

(16) Semel illud ὅτι volui indicare in mea versione, deinceps omissurus. Solent Græci recentiores capitibus eorum quæ aliunde collecta tumultuarie in suos commentarios transferunt, eam notam præfigere, sicut nos vulgo *item* vocabulum usurpamus. Apud Suidam id est frequentissimum et apud Eustathium. Xyl. — Plura deinceps se omissurum pollicitus scholiastes, hoc quoque præcipuum omittit in observationibus, vocabulo ὅτι, contracto charactere in mss. exemplaribus expresso ac

C in principio periodorum tumultuario congestarum semper præfixo, semel vel pluries aliud vocabulum σημείωσαι (ut ex eo, qua lecto qua subintellecto, cum alio ac sequentibus sensus integer habeatur: σημείωσαι ὅτι, etc.) in margine correspondere. Num integre fideliterque tot particulas expunxerit interpres, æquus lector judicabit. Goar.

(17) D. Augustinus ad *Casulanum*, epist 86, citato loco de una Sabbati, Actorum xx: « Una Sanbati, inquit, tunc appellabatur dies qui nunc Dominicus appellatur, quod in Evangeliis apertius invenitur. Nam dies resurrectionis Domini prima Sabbati a Matthæo, a cæteris autem tribus una Sabbati dicitur; quem constat eum esse qui postea Dominicus appellatus est. » Hæc ille. Ante eum Justinus Martyr Διαλόγῳ πρὸς Τρύφωνα ita rem explicarat: Μία γὰρ τῶν Σαββάτων πρώτη μένουσα τῶν πασῶν ἡμερῶν, κατὰ τὸν ἀριθμὸν πάλιν τῶν πασῶν ἡμεῶν τὴν κυκλοφορίαν ὀγδόη καλεῖται, καὶ πρώτη οὖσα μένει. Huc faciunt etiam quæ Eustathius annotavit ad versum *Iliad* II 173.

D Τῆς μὲν ἰῆς στιχὸς ἦρξε Μενέσθιος αἰολοθώρηξ.

Quæ annotavi rudium causa, et ne cui temerarius viderer. Xyl.

(18) Νυθχήμερον verti *diem naturalem*, qui integra æquinoctialis revolutione absolvitur. Xyl. — Docte magis et clare litteratus Allatius de mensura temporum cap. 3: *Simile spatium est* νυχθήμερον, *quod scilicet elabitur interim dum sol exoriens vel obiens vel in meridie* existens iterum *ortum vel meridiem* vel occasum revertitur. Goar.

erat istorum consectarium) tenebras : septem numero opera effecta. Africanus autem primum diem intelligentia tantum considerari ait, quhd eatenus lux quæ ante omnia creata fuit, internosci non potuerit ac diffusa fuerit. Secunda naturali die 8 firmamentum est factum : opus unum Hoc autem nomen habet, propterea quod tenuis est et rara eorum quæ supra id atque infra sunt natura. Cœlum autem (Græce οὐρανός) dicitur, quod pellis instar videtur supra caput expansum. Tertia die terræ apparitio ac siccatio, paradisus, omnis generis arbores, herbæ et semina : quatuor opera. Arida autem seu cicca appellata fuit terra, quod nomen naturæ ejus proprium est : proprie enim siccum quod sit, terra est. Hæc ubi se injectis desuper aquis exoneravit, jussa porro est germinare. Jussa est autem producere animam viventem, ut inde cognosceretur bruti ac hominis animæ discrimen : nam brutorum anima ex terra est nata, hominis autem ex divina inspiratione orta est. Esse autem brutorum animam terrenam rursum ex ipsa potest intelligi Scriptura : dicit enim : « Anima omnis pecoris est sanguis ejus. » Porro sanguis concretus in carnem mutatur, caro suo interitu in terram dissolvitur. Itaque consentaneum est brutorum animam esse terrenam. Quarta die solem, funam et stellas Deus fecit : tria opera, Luminarium ortus multiplicem universo utilitatem attulit, cum lucendo suoque splendore mundum affatim illustraudo, tum ortu obituque suo tempora distinguendo. Tum qualia signa præbeant, luna declarat ; cujus cornua acuta ac pura si sint, constantem diei serenitatem 9 promittit, sin obtusis cornibus ac subrubens appareat, aut largos imbres aut tempestatem fore indicat. Eodem modo sol quoque, si prunæ instar candeat ac sanguinis colore tinctos radios splendoremque edat, motum violentum imminere ostendit. Testes harum rerum sunt nautæ, agricolæ, viatores. Quinta die repentia, quæcunque natant, cetos, pisces, et quæcunque in aquis vivunt.

A τὸ σκότος, ὁμοῦ ἔργα ἑπτά. Ὁ δὲ Ἀφρικανὸς (19) τὴν πρώτην ἡμέραν νοητὴν λέγει, διὰ τὸ ἀδιάγνωστον εἶναι τέως τὸ πρωτόκτιστον φῶς καὶ κεχυμένον. Ἐν τῷ δευτέρῳ δὲ νυχθημέρῳ ἐγένετο στερέωμα (20), ἔργον ἕν. Στερέωμα δὲ ἐκλήθη τὸ δημιούργημα διὰ τὸ τὴν φύσιν τῶν ὑπερκειμένων ἢ ὑποκειμένων λεπτὴν εἶναι καὶ ἀραιάν, οὐρανὸς δὲ διὰ τὸ καθορᾶσθαι τρόπον δέ τινα ὑπὲρ κεφαλῆς ἠπλωμένος. Ἐν τῷ τρίῳ νυχθημέρῳ φανέρωσις γῆς καὶ ἀναξήρανσις, παράδεισος, δένδρα παντοῖα, βοτάναι καὶ σπέρματα, ἔργα τέσσαρα. Ξηρὰ δὲ ἐπεκλήθη ἡ γῆ, ἐπειδὴ καὶ ἴδιον αὐτῆς ἐστι κατὰ φύσιν τὸ πρόσρημα· τὸ γὰρ κυρίως ξηρὸν γῆ ἐστιν. Ἐπειδὴ ὥσπερ τι βάρος ἀπέθετο τὰ ἐπικείμενα αὐτῇ ὕδατα, λοιπὸν βλαστάνειν προσετάχθη. Ψυχὴν δὲ ζῶσαν ἐξαγαγεῖν ἐκελεύσθη, ἵν' B ἐκ τούτου γινώσκηται τῆς τε ἀλόγου ψυχῆς ἡ διαφορὰ καὶ τῆς ἀνθρωπείας· ἐκ γὰρ γῆς ἐφύη τῶν ἀλόγων ἡ ψυχή, ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ θείου ἐμφυσήματος συνέστη. Καὶ ὅτι γεηρά ἐστι τῶν ἀλόγων ἡ ψυχή, ἐξ αὐτῆς ἔστι γνῶναι πάλιν τῆς Γραφῆς· εἴρηται γάρ· « Ψυχὴ παντὸς κτήνους (21), τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐστιν. » Αἷμα δὲ πηγνύμενον εἰς σάρκα μεταβάλλεται· σὰρξ δὲ φθειρομένη εἰς γῆν ἀναλύεται. Εἰκότως οὖν γεώδης ἡ τῶν ἀλόγων ψυχή. Τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, ἔργα τρία. Τῶν φωστήρων [P. 6] γενομένων πολυμερὲς τῷ παντὶ παρεσχέθη ὄφελος, ἔκ τε τοῦ φαίνειν καὶ ταῖς οἰκείαις λαμπηδόσι καταυγάζειν τὸν κόσμον πλουσίως, ἔκ τε τοῦ ἀνίσχειν καὶ καταδύεσθαι τὴν τῶν χρόνων ἀπαρίθμησιν γίνεσθαι. Ἀλλὰ καὶ τῶν σημείων, οἷα ἔστι διὰ τῆς σελήνης C φαίνεσθαι. Λεπτὴ γὰρ οὖσα ταῖς κεραίαις καὶ καθαρὰ περὶ τὴν ἡμέραν, σταθηρὰν εὐδίαν κατεπαγγέλλεται, παχεῖα δὲ ταῖς κεραίαις καὶ ὑπέρυθρος φαινομένη ἢ ὕδωρ λάδρον ἀπὸ νεφῶν ἢ χειμῶνα ἔσεσθαι μηνύει. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἥλιος ἀνθρακώδης γενόμενος καὶ ὤφαιμος ταῖς ἀκτῖσιν ἢ τὸ ἀπαύγασμα βιαίαν κίνησιν δηλοῖ ἐπιγενέσθαι. Καὶ μάρτυρες τούτων πλωτῆρες, καὶ γεωργοί, καὶ ὁδοιπόροι. Τῇ ε' ἡμέρᾳ τὰ ἑρπετά, τὰ νηκτὰ πάντα, κήτη, ἰχθύες καὶ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(19) Africanus scriptor fuit ecclesiasticus magni nominis. Eusebius citat de genealogia Christi ad Aristidem epistolam ejus lib. I *Histor. eccles.* 6, et Augustinus II *Retract*, et VII, et alii. Gotefridus Viterbiensis, qui historias conscripsit circa annum Domini 1600, Julii Africani chronica sub M Crasso scripta se habere affirmat. Quod ego ab inepto homine profectum puto, qui cum legeret Marcum, Crassum ascripserit crasso errore, qui præter M. Crassum nullum Marcum sciret Quis enim non videt hoc ad Antonium debere referri ? Sane sub Commodo floruisse Cedrenus noster alicubi tradit. Eusebius *Hist. eccles* VI, 31 sub Maximino eum innotuisse perhibet. Africani libros χρονογραφικῶν. Eusebius de *Præparatione evangelica* l. X citat, et alibi. Cæterum locus est obscurus, cum Cedrenus νοητόν modo id dicat quod mente sola percipitur, modo id quod sub alio indicatur. Mihi de his philosophari non libet, cum Basilii, Ambrosii, Augustini aliorumque de re hac exstent doctissimæ disputationes. XYL.

(20) Vox *firmamentum* Græcæ voci στερέωμα videtur non pessime respondere. Cedrenus de cœlo interpretatur : alii aerem intelligunt, cum quibus facit Abnezra Judæorum, ut aiunt, doctissimus, teste Kimchi in Ps. XIX. Et Thargum Hierosolymitanum pro voce cui στερέωμα respondet, Genes. I posuisse aerem, testis est Elias Thesbitæ suo. Sed meum non fuit quidquam mutare. *Aridam* porro et *siccam* terram cognominari v. 6 usitatum est. Epitheton loco substantivi positum nescio an inveniatur apud Latinos, nisi quis Virgiliana hæc sic accipiat, *donec rostra tenent siccum*, *Æneid.* X, et alibi *exsilit in siccum*. Homerus quidem ἐπὶ τραφερήν τε καὶ ὑγρήν dixit *Iliad.* Ξ, 308, terram et mare notans humidi et sicci vocabulo : est enim τραφερὸν τὸ συμπαγὲς καὶ στερρὸν καὶ οὕτω τοῦ ὑγροῦ διεσταλμένον, solidum ac compactum probe. Jam cœlum παρὰ τὸ ὁρᾶν a videndo dictum esse opinio est recepta : et apud poetas Dorica dialecto ὁρανός positum ipsi animadvertimus. XYL.

(21) Omnis carnis, est in Levit. XVII σαρκός, non, ut Noster habet, κτήνους. XYL.

ὅσα ἐι τοῖς ὕδασιν, ἔτι τε καὶ πετεινά, ἔργα τρία. Τῇ ς' ἡμέρᾳ τὰ τετράποδα, τὰ ἑρπετὰ γῆς, τὰ θηρία καὶ τὸν ἄνθρωπον, ἔργα τέσσαρα. Ὁμοῦ πάντα τὰ ἔργα εἰκοσιδύο, ἰσάριθμα τοῖς Ἑβραϊκοῖς γράμμασι, καὶ ταῖς εἰκοσιδύο αὐτῶν βίβλοις (22), καὶ ταῖς ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως Ἰακὼβ εἰκοσιδύο γενεαρχίαις, ὡς ἐν Λεπτῇ φέρεται Γενέσει, ἣν καὶ Μωσέως εἶναί φασί τινες ἀποκάλυψιν. Αὕτη τὰς οὐρανίους δυνάμεις τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ λέγει ἐκτίσθαι. Τίνος δὲ χάριν τὴν ζ' ἡμέραν εὐλόγησεν ὁ Θεὸς, καὶ οὐ πάσας; φασί τινες. Λέγομεν οὖν ὅτι ἑκάστη τῶν ἄλλων ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ γενομένης δημιουργίας ἔσχε τὴν εὐλογίαν· ἐπειδὴ δὲ ἔμελλεν αὕτη μόνη μένειν ἀγέραστος, μηδεμιᾶς ἐν αὐτῇ γενομένης δημιουργίας, τούτου χάριν ηὐλογήθη καὶ αὕτη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡγιάσθη, καὶ Σάββατον ὡς καταπαύσιμος προσηγορεύθη, καὶ ὡς τύπος τῆς ἑβδόμης χιλιοετηρίδος καὶ τῆς τῶν ἁμαρτωλῶν συντελείας, ὡς Ἰώσηπος μαρτυρεῖ καὶ ἡ Λεπτὴ Γένεσις.

ac præterea volucres Deus creavit: opera tria. Sexta die quadrupeda; ea quæ humi serpunt, bestias et hominem: opera quatuor. Numerus omnium operum simul viginti duo; quæ summa æquat numerum litterarum Hebraicarum, et rursus librorum quibus Judæi utuntur, itemque viginti duo graduum generis ab Adamo usque ad Jacobum, ut in parva Genesi legitur, quam etiam nonnulli aiunt esse Mosis patefactionem. Idem liber tradit cœlestes quoque potentias prima die creatas esse. Cur autem, inquiunt quidam, non omnes, sed septimum duntaxat diem Deus faustum esse jussit? Respondemus, reliquarum unamquamque ex opificio quod ea die peractum est, suam habere prosperitatis denuntiationem: cum autem sola septima eo honore esset caritura, nullo ea die opere condito, ideo ipsa quoque a Deo fausta esse jussa est ac consecrata et Sabbatum eppellata; ut quæ requietem afferat, et repræsentet septimum annorum millenarium, finemque peccantium hominum, ut Josephus testatur et Parva Genesis.

Τὰ θηρία καὶ τὰ τετράποδα καὶ τὰ ἑρπετὰ ὁμόφωνα ἦσαν πρὸ τῆς παραβάσεως τῷ ἀνθρώπῳ, διότι, φησὶν, ὁ ὄφις ἀνθρωκίνῃ φωνῇ ἐλάλησε τῇ Εὔᾳ. Πᾶσα δὲ λογικὴ φύσις (23) κατ' εἰκόνα Θεοῦ· ταῦτα δὲ οὐκ εἰσὶ κατὰ εἰκόνα Θεοῦ· τὸν γὰρ ὄφιν ὁμολογοῦμεν λελαληκέναι τῇ Εὔᾳ, στόμα γενόμενον τῷ νοητῷ ὄφει, ἐν ᾧ ἐνεργήσας ὡς συνήθει ὄντι τῷ ἀνθρώπῳ παρὰ τὰ λοιπὰ θηρία δι' αὐτοῦ ἠπάτησε τοὺς προπάτορας, ὁ μετὰ τοῦτο καὶ ἐν ἀψύχοις εἰδώλοις λαλήσας τοῖς ὑπ' αὐτοῦ δελεχσθεῖσι πολυτρόπως εἰδωλολάτραις. Τὸ δὲ εἶναι τὸν ὄφιν τετράπουν τὸ πρὶν καὶ μετὰ τὴν πονηρὰν εἰσήγησιν ἑρπυστικὸν, καὶ ἰὸν αὐτῷ ἐπὶ τὴν γλῶσσαν ἐντεθῆναι, [P. 5] οὐκ ἀπιστοῦμεν· Φρόνιμος δὲ ὁ ὄφις ἐκλήθη, ὅτι τὸ λογικὸν ζῶον τὸν ἄνθρωπον, καὶ τῶν ἄλλων ἀγχινοίᾳ διαφέρον, ἐξαπτᾶν ἔμελλεν. Ἄλλοι δέ φασιν ὅτι οὐ τῷ κατὰ προφορὰν λόγῳ ὁ ὄφις ἐχρήσατο, ἀλλ' οἱ πρωτόπλαστοι, ἅτε κακίας ὄντες ἀμιγεῖς, ἀκριβεστάτας εἶχον τὰς αἰσθήσεις καὶ πολὺ τῶν ἡμετέρων διαλλαττούσας, ὥστε τὴν ἀκοὴν αὐτῶν πάσης ὑπάρχειν φωνῆς ἀκουστικήν. Ἐπειδὴ γὰρ βασιλεὺς ὥσπερ προήχθη ἐν τῷ κόσμῳ ὁ ἄνθρωπος, εἰκότως κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγέννηται· ἔδει γὰρ τὸν μέλλοντα ἄρχειν τῶν ἄλλων ὥσπερ τινὰ εἰκόνα εἶναι ἔμψυχον τῆς τοῦ παμβασιλέως ὁμοιότητος, οὐκ ἐν πορφυρίδι καὶ σκήπτρῳ καὶ διαδήματι τὴν ἀξίαν ἐμφαίνοντα, ἐπεὶ μηδὲ τὸ ἀρχέτυπον ἐν τούτοις ἐστὶν, ἀλλ' ἐν τῷ κεκοσμῆσθαι τῇ ἀφθαρσίᾳ καὶ ἀθανασίᾳ, καὶ ἀρετῇ· τούτοις γὰρ τιμηθεὶς ὁ ἄνθρωπος τὴν πρὸς τὸ πρωτότυπον εἰκόνα καὶ ὁμοιότητα διασώζει. Ἔτι δὲ καὶ ἡ αὐτεξουσιότης τὸ βασιλικὸν καὶ ἐπηρμένον τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸς τὴν θείαν εἰκόνα

Bestiæ ac quadrupeda et reptilia ante delictum communi cum hominibus voce usa sunt. Nam (inquit) serpens humana voce Evam est allocutus. Omnis autem natura ratione prædita est secundum imaginem Dei. At vero ista non sunt facta secundum imaginem Dei. Etenim serpentem fatemur Evæ verba fecisse, ita quidem ut is oris loco fuerit serpenti, quem et significatum intelligentia deprehendimus. Hic illo, ut cum homine ples quam reliquis sit animantibus consuetudinis habente, usus instrumento, generis nostri auctores decepit. Item postmodo etiam in simulacris inanimis locutus est ad variis modis a se inescatos simulacrorum cultores. Neque tamen non credimus serpentem initio fuisse quadrupedem, ac post malitiosam istam inductionem humi serpendi necessitate astructum, linguæque ejus virus impositum. Vocatus est serpens callidus, quod homini, animali ratione prædito et reliquis acumine mentis præstanti esset impositurus. Alii dicunt non expressis verbis usum serpentem, sed primo creatos homines, utpote ab omni malitia puros, acutissimos habuisse sensus multoque nostris præstantiores; itaque suo auditu omnia vocis genera percepisse. Quando enim in mundum homo tanquam rex productus fuit, conveniebat eum ad imaginem Dei factum esse: quippe oportebat eum qui aliis esset imperaturus, veluti imaginem quamdam animatam esse similitudinis ejus qui Rex est omnium; qui non purpura, sceptro ac diademate dignitatem suam monstraret, quando et exemplar ad quod ille factus est nihil horum habet, sed eo quod interitus vacuitate, immortali-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(22) Receptius est, hodieque usitatum, libros Veteris Testamenti XXIV recenseri; unde etiam Vetus Testamentum, quæ sunt Judæorum biblia, ארבע ועשרים, id est, viginti quatuor, inscribuntur ac nominantur. De utraque sententia satisfaciet non nimis curioso lectori prologus D. Hieronymi in Biblia, qui galeati titulo exstat. XYL.

(23) *Ratione prædita* aut *sermone:* utrumque enim λογός significat; neque est hoc unquam sino illo, cum oratio sit quasi sensilis quædam ratio. XYL.

tate ac virtute exornatus esset: his enim rebus decoratus homo similitudinem imaginemque exemplaris ad 11 quod effectus est, conservat. Jam libertas quoque potestatis suæ, naturæ humanæ regiam præstantiam inque ea divinæ imaginis similitudinem manifestissime demonstrat. Atque secundum hanc rationem homo manuum Dei opus dicitur ob dignitatem structuræ : omne enim hoc est consilii effectio. Porro hæc : « Faciamus ei adjutorem accomodatum ipsi ; » propter futuram prolis procreationem dicit: adjuvat enim femina marem in propagando conservandoque genere. Effecta autem muliere, cum eam conspicatus esset Adamus, non ita affectus animo est ut qui mulierem cerneret. sed perinde ac se ipsum contemplans lætatus spiritu est, videns eam simili modo efflctam. Sed et mulier virum contuens magno gaudio est perfusa, intelligens se ei esse adjunctam. Cæterum hæc verba, «Morte moriemini, » id significant, Mortales eritis ; quomodo etiam Symmachus interpretatus est. Operari et custodire significant, illud gratiarum actionem et laudationem tot tantorumque bonorum præbitori rependere, hoc cavere ne quando per væcordiam sui benefactoris oblitus præsente felicitate ac vitæ commoditate excidat. Adami vocabulum *terrenum* signifit, Evæ *vitam*. Nam ii reipsa nominibus, quæ eos terrenæ ac carnalis vitæ principes ac parentes denotant, respondent, sicut Jesus Christus novus Adamus, et de qua nullum experta virum ipse natus est, cœlestis ac spiritualis vitæ primordium et causa sunt omnibus Dei filiis

12 Notandum est quosdam, ita ut traditum antiquitus est, referre. Adamum centum annos in Paradiso exegisse. Alii tertia hora fictum sexta peccasse, nona ejectum perhibent, eo argumento uteutes, quod hora sexta Dominus cruci affixus, nona pro nobis mortuus est, fortassis eo quoque in hanc adducti opinionem quod sub vesperam ad eos venit Dominus. Sed trium horarum spatium quo in paradiso Adamus moratus sit, breve admodum et nimis incredibile est ac magnificentia ejus qui universa impervestigabilibus sapientiæ judiciis cispensat, indignum. Qui enim in tribus istis horis Adamus ad imponendum omnibus terrestribus ac volucribus nomina tempus habuisset ? Qurndo reliquis in paradiso fructibus vescendo, ad eorum fruitionis satietatem prolapsus cupiditatem gustandæ arboris qua ei interdictum fuit, in animum induxisset ? Ut noxiam invidentiæ frudem et serpentis ad mulierem aggressus atque consultationem non commemorem, quæ ipsa amplius ee tempus requirebant. Quapropter probabile admodum ac credibile est sexta die et sexta hora delictum illud ab iis admissum, nonaque ejusdem diei hora Paradiso ae vita ob violatum Dei mandatum excidisse ! sed anno demum septimo id factum, sicut ex antiquis quidam pronuntiarunt. Atqui Joannes Chrysostomus vir magni inter doctores nominis, in expositione sacri Evangelii quod a Mattheo conscriptum fuit, sexta die primæ 13 septimanæ, hoc est die effictionis Adami, hunc et Evam Paradiso ejectos ait. Cui et nos fidem habemus, neque ulte-

A ἐμφερὲς προφανέσιατα δείκνυσι. Κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ χειρῶν Θεοῦ ἔργον ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν τιμὴν τῆς κατασκευῆς· καὶ γὰρ βουλῆς ἐνέργεια τὸ πᾶν. Τὸ. « Ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτὸν, » διὰ τὸ μέλλον τῆς παιδογονίας λέγει· συνεργεῖ γὰρ τὸ θῆλυ τῷ ἀνδρὶ πρὸς τὴν τοῦ γένους αὔζησίν τε καὶ διαμονήν. Πλασθείσης δὲ τῆς γυναικὸς, ὡς ἐώρα αὐτὴν ὁ Ἀδὰμ, οὐχ ὡς γυναῖκα θεώμενος ἔπασχεν, ἀλλ' ὡς ἑαυτὸν ὁρῶν πνευματικῶς ἡὐφραίνετο, τὴν ὁμοίαν βλέπων καὶ ταύτην ἔχουσαν κατασκευήν. Ὡσαύτως καὶ ἡ γυνὴ ὁρῶσα τὸν ἄνδρα μεγάλως ἠγάλλετο, κατ' αὐτὸν οὖσαν ἑαυτὴν ἐννοῦσα. Τὸ δὲ, « Θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, » Θνητοὶ ἔσεσθε σημαίνει, ὡς καὶ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν. Ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν σημαίνει, ἐργάζεσθαι μὲν τὴν εὐχαριστίαν καὶ τὴν αἴνεσιν τῷ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν παροχεῖ, φυλάσσειν δὲ καὶ τηρεῖν, μήπως ἀπονοηθεὶς καὶ λήθην τοῦ εὐεργέτου λαβὼν τῆς ἐν χερσὶν ἀποπέσῃ μακαριότητος καὶ εὐζωΐας. Ἀδὰμ δὲ ἑρμηνεύεται γῆϊνος, Κῦα δὲ ζωή· καὶ γὰρ αὐτοὶ τῆς γηΐνης καὶ σαρκικῆς ζωῆς ἀρχηγοὶ καὶ πατέρες τῷ ὄντι χρηματίζουσιν, ὥσπερ τῆς οὐρανίας καὶ πνευματικῆς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ νέος Ἀδὰμ, καὶ ἡ ἀπειράνδρως αὐτὸν τεκοῦσα, ἀπαρχὴ καὶ αἰτία τοῖς πᾶσι τοῦ Θεοῦ τέκνοις εἰσίν.

C Ὅτι τινὲς ἐκ παραδόσεως ἑκατὸν ἔτη τὸν Ἀδὰμ ἐν τῷ Παραδείσῳ φασὶ πεποιηκέναι. Ἄλλοι δὲ τρίτην μὲν ὥραν πεπλάσθαι, ἕκτην [P. 6] δὲ παραβῆναι, ἐννάτην δὲ ἐκβεβλῆσθαι, τὸ ἐν ἕκτῃ μὲν ὥρᾳ ἐνσταυρῶσθαι τὸν Ἰησοῦν, ἐννάτῃ δὲ τοῦτον ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανεῖν τεκμήριον τιθέμενοι. Ἴσως δὲ, ὅτι καὶ τὸ δειλινὸν ἦλθεν ὁ Κύριος πρὸς αὐτοὺς, εἰς ταύτην ὑπενεχθῆναι τὴν ὑπόνοιαν. Στενὸν δὲ κομιδῇ τὸ τρίωρον τῆς ἐν παραδείσῳ διατριβῆς τοῦ προπάτορος διάστημα, καὶ λίαν ἀπίθανον ὡς τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ τὰ πάντα δυσθεωρήτοις τοφίας κρίμασιν οἰκονομοῦντος ἀνάξιον, Πότε γὰρ ἐν τρισὶν ὥραις χερσαίοις τε καὶ πτηνοῖς πᾶσιν ὀνόματα καλεῖν εἶχε καιρόν ; Πότε δὲ τῶν ἄλλων ἐν τῷ παραδείσῳ καρπῶν μετασχὼν, καὶ τῆς αὐτῶν μεταλήψεως κόρον λαβὼν, εἰς ἐπιθυμίαν τῆς τοῦ ἀπηγορευμένου ξύλου γεύσεως ἐλήλυθεν ; Ἵνα μὴ λέγω τὴν ἐπήρειαν τῆς βασκανίας καὶ τῆς τοῦ ὄφεως πρὸς τὴν γυναῖκα προσβολῆς καὶ συμβουλίας· καὶ γὰρ αὐτὴ πλείονος ἐδεῖτο τῆς τοῦ χρόνου τριβῆς. Διὰ ταῦτα μὲν ἐν ἕκτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἐν ἕκτῃ ὥρᾳ τετολμῆσθαι τὴν παράβασιν, ἐννάτῃ δὲ ὥρᾳ τῆς αὐτῆς ἡμέρας τοῦ Παραδείσου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ζωῆς τοὺς ἀθετήσαντας ἐκπεσεῖν σφόδρα πιθανὸν καὶ πιστὸν, δι' ἑτῶν δὲ ἑπτὰ τοῦτο γενέσθαι, ὡς τῶν πρεσβυτέρων τινὲς ἀπεφήναντο. Ὁ δέ γε μέγας ἐν διδασκάλοις Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἁγίου Εὐαγγελίου τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ τῆς πρώτης ἑβδομάδος, τουτέστι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῆς πλάσεως αὐτοῦ, λέγει τὸν Ἀδὰμ ἐκβληθῆναι τοῦ Παραδείσου καὶ τὴν Εὔαν· ᾧ καὶ ἡμεῖς πειθόμεθα. Καὶ οὐ χρὴ ζητεῖν περαιτέρω τὰ

τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος A σεσιγημένα, ἵνα μὴ ἀντὶ κέρδους μικροῦ μεγάλην ἐπισπασώμεθα ζημίαν.

Τὸ δὲ εἰρημένον ὅτι « Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, » οὐχ ὡς δι' ἀπειθείας ἐπὶ κακίαν προκόψαντος, ἀλλὰ διὰ τὸ εἰρηκέναι, « Κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. » Ἀλλὰ μή τις ὑπολάβῃ ὅτι τὸ ξύλον τοιαύτης ἦν φύσεως ὡς γνῶσιν παρέχειν καλοῦ καὶ κακοῦ. Οὐ γὰρ ἦν τι βλαβερὸν ἐν Παραδείσῳ, ὅρος δὲ ἐτέθη ἐπὶ τῷ φυτῷ πρὸς γυμασίαν τῆς ἐλευθεριότητος. Καὶ ὅτι οὐ τὸ ξύλον αἴτιον γνώσεως τῷ Ἀδὰμ γέγονε, δῆλον· ἡ γὰρ ἐντολὴ ὡς πρὸς εἰδότα ἄμφω ἐδόθη, τό τε καλὸν καὶ πονηρὸν, τήν τε ὑπακοὴν καὶ τὴν παρακοήν, ὥστε ἡ γνῶσις προῦλαβε τὴν ἐντολήν. Δέδοται δὲ αὕτη διὰ τὸ, ὡς εἴρηται, αὐτεξουσίῳ βουλήματι κινούμενον τον ἄνθρωπον, ἐπ' ἀδείας τε ἔχοντα ἀπό B πάντων μεταλαμβάνειν τῶν ἄλλων δένδρων, ἑνὸς δὲ μόνου νόμῳ προστατττόμενον ἀπέχεσθαι, καὶ γινώσκειν ὡς ὑπὸ δεσπότην ἐστὶ τὸν καὶ τὴν ἐντολὴν δεδωκότα. Τὸ δὲ, « Διηνοίχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, » οὐχ ὡς τότε βλεψάντων [P. 7] τῶν πρωτοπλάστων εἴρηται (δείκνυται γὰρ καὶ πρὸ τῆς βρώσεως ὁρῶντες ἐκ τοῦ λέγεσθαι· « Καὶ εἶδεν ἡ γυνὴ ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρῶσιν καὶ ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν »)' ἀλλ' ὡς τὸ ἀπειρόκακον ἀποθεμένων διὰ παραβάσεως, ὃ καὶ τὴν γύμνωσιν ἀδιάφορον παρέσχεν, ἐρρήθη ὅτι διηνοίχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. Πέφυκε γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς ἅπας ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ διεγείρεσθαι πρὸς ἃ βλέπει· σύνεσιν γὰρ καθ' ἑαυτὸν αὐτὸς οὐκ ἔχει. Ὥστε πολλάκις πρὸς ἕτερα τῆς διανοίας ἀσχολουμένης τυφλοῦ δίκην παρερχόμεθα ἐνίοτε καὶ τὸν πάνυ γνώριμον, καὶ ἐπειδὰν C ἐγκληθῶμεν, τῇ ἀσχολίᾳ τοῦ λογισμοῦ τὸ αἴτιον ἀνατιθέντες ἀπολογούμεθα. Οὕτως οὖν ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα τῇ αἰσθήσει τοῦ νοῦ πρὸς τὴν ὄψιν διηγέρθησαν. Τὸ γὰρ, « ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν, » ἀποκάλυψιν σημαίνει τὴν ἐγγενομένην τῷ λογισμῷ, οὐκ ἀνάβλεψιν ὀφθαλμῶν. Λεχθήσεται δὲ κἀκεῖνο, ὅτι πρὸ τῆς ἀπειθείας, ἐπειδὴ καιρὸν οὐκ εἶχε τὰ τῆς παιδοποιίας, οὐκ ἐδέδοτο παρὰ Θεοῦ ἡ παρατήρησις τῆς γυμνώσεως, ἀλλὰ διετέλουν ὡς ἄσαρκοι, σαρκικῆς διαθέσεως οὔπω καιρὸν ἔχοντες. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀπείθεια ἐπισυμβᾶσα τὸ θνητὸν ἐπηγάγετο, εἰκότως λοιπὸν ἐνεδόθη τούτοις ἡ πρὸς ἀλλήλους αἰδώς· καὶ νενοήκασιν ὕστερον τῶν σχημάτων τὴν διαφορὰν, προθεωρηθεῖσαν τῷ πλάσματι πρὸς τὸ ἀναγκαῖον τῆς D τοῦ γένους διαδοχῆς. Ἐκ φύλλων δὲ συκῆς ἐποίησαν ἑαυτοῖς περιζώματα, αἰνιττομένων διὰ τοῦ ξύλου τὸν τρόπον τῆς κακοπραγίας· ὡς γὰρ ἡδὺς ὁ καρπὸς τῆς συκῆς, τραχὺ δὲ καὶ πικρότατον τὸ φύλλον, οὕτω πᾶσα ἁμαρτία ἐν μὲν τῇ πράξει δείκνυται ἡδεῖα, μετὰ δὲ ταῦτα ὀδύνην παρέχει τῷ πεπραχότι. Περὶ δὲ τῶν δερματίνων χιτώνων φησὶν ὁ θεολόγος Γρηγόριος ὅτι θνητὸν αὐτὸν ἀπεφήνατο ὁ Θεὸς νεκρότητι περιβάλλων. Τοῦτο γὰρ οἱ δερμάτινοι χιτῶνες σημαίνει ἀπὸ τοῦ λόγου τῆς τῶν ζώων νεκρότητος, ὅπως διὰ τῆς λύσεως τοῦ σώματος καὶ τῆς ὄψεως ἡ ἁμαρτία πᾶσα αὐτόπρεμνος διαφθαρῇ. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῦ Παραδείσου ἐκβάλλεται, ἵνα μὴ τῇ αὐτεξουσιό-

rius inquirenda sunt quæ Spiritus sanctus in divinitus inspiratis Litteris reticuit, ne loco exigui lucri magnam nobis accersamus damnum.

Quod autem dictum est, « Adamus factus est tanquam unus ex nobis, » non eo referendum est quod per inobedientiam in vitium excidit, sed ad id quod dictum fuit : « Ad imaginem Dei condidit eum. » Neque opinari quispiam debet lignum ejus fuisse naturæ ut boni malique notitiam præberet : nihil enim in Paradiso erat noxium. Sed hæc arbor termini loco statua est, ut esset libertatis exercendæ materies. Ac liquet arborem Adam non fuisse causam cognitionis quando præceptum ei tanquam utriusque cognitione prædito datum est, boni, inquam, et mali, obedientiæ et contumaciæ. Itaque cognitio præceptum antegressa est. Hoc autem datum est, ut, quemadmodum diximus, voluntate, cujus ipse potestatem obtineret, motus homo, permisso ei ut fructibus omnium reliquarum arborum vesceretur, unaque tantum ut abstineret imperato, intelligeret ne sub Domino istius mandati auctore esse. Hæc autem, « Aperti sunt eorum oculi, » non dicuntur quasi tum demum videre cœperint (nam visu præditi etiam ante esum demonstratur ex his verbis, « Viditque mulier arborem et ad esum commodam et aspectu gratam »), sed eo pertinent, quod eo delicto omnis mali ignorationem, quæ nuditatem 14 quoque eis indifferentem redegerat, amiserunt. Omnis enim oculus, cum ipse a sese intellectum non habeat, ea est natura ut a ratione ad objectum quod videt excitetur. Itaque sæpenumero intellectu aliis rebus occupato etiam notissimos homines tanquam cæci præterimus, eoque nomine reprehensi rejecta in mentis occupationem causa nos purgamus. Sic ergo Adamus et Eva sensu mentis ad visionem excitabantur. Nam hæc, « cognoverunt se nudos esse. » patefactionem significant, quæ in ratione venit, non oculorum apertionem. Id quoque dicendum nobis. Ante defectionem, cum liberis dare operam nondum iis esset tempestivum, non dederat hoc illis Deus ut nudationem corporis caverent, sed degebant veluti carnis expertes, nondum opportuno affectionis carnalis tempore. Sed postquam contumacia superveniens mortalitatem introduxit, convenienter in posterum eis indita est mutua verecundia; ac postmodo animadverterunt figurarum diversitatem, jam ante provisam in ipso figmento ob generis propagandi necessitatem. Subligacula autem sibi fecerunt ex ficulnis foliis, rei male gestæ modum ex ejus arboris natura quasi per ambages indicantibus : quemadmodum enim fructus ficus dulcis est, folium asperum et amarissimum, sic omne peccatum actionem quidem habere jucundum ostenditur, postea vero dolorem ei qui peccavit affert. De pelliceis porro tunicis Gregorius Theologus sentit, Deum ita mortalitatem hominis declarasse, mortalis exuvio eum amiciens. Hoc 15 enim pelliceæ tunicæ designant, ratione ab animalium mortalitate ducta, ut dissolutione

corporis ac visus abolitione omne peccatum fundi- A τητι κεχρημένος λάβῃ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ γένη-
tus aboleatur. Atque ob hanc causam etiam Para- ται τὸ κακὸν ἀθάνατον.
diso expellitur,ne libertate voluntatis utens manum ligno vitæ injiceret,malumque ita immortale fieret.

Satanas Hebræorum lingua desertorem significat et adversarium. Diabolus a calumnia appellatur Græcis, qua Deum ab hominibus abalienavit.

Ὅτι ὁ Σατανᾶς κατὰ τὴν τῶν Ἑβραίων φωνὴν ἀποστάτης λέγεται καὶ ἀντικείμενος· διάβολος δὲ ὡς τὸν Θεὸν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους συκοφαντήσας εἴρηται.

Cainus primus inter homines homicida exstitit, Lamechus secundus: qui duas uxores duxit et duo homicidia fecit. Vir autem et adolescens quos interfecit, Enochi fuerunt fratres, qui certa impetrandi fiducia Deum precatus ne talem porro videre necem cogeretur, exauditus et e terra translatus est.

Ὅτι ὁ Κάϊν ἐν ἀνθρώποις πρῶτος φονεὺς ἐγένετο, δεύτερος δὲ ὁ Λάμεχ, δύο γυναῖκας λαβών, καὶ δύο φόνους ἐτέλεσε. Οὓς δὲ ἀνεῖλεν, ἄνδρα καὶ νεανίσκον, ἀδελφοὶ ἦσαν τοῦ Ἐνὼχ, ὃς καὶ πίστει προσευξάμενος τοῦ μὴ ἰδεῖν ἔτι τοιοῦτον θάνατον, ἀκουσθεὶς μετετέθη.

Abelus justitiam coluit : ideo aiunt cadaver ejus e conspectu hominum sublatum fuisse, quo post ipsum juste victuri in bonam spem vocarentur. Cainus primus aratrum invenit, urbemque Enon filio suo cognominem condidit. Idem post damnationem raptor fuit et alienis bonis inhiavit; primusque mensuras et pondera et limites excogitavit, suosque in unum conductos bello operam dare docuit. Idem ab eo tempore quo eum Deus exsecratus est, humilis fuit, omnesque ab eo prognati. Terram autem incoluit quæ tremens est et humilis, Adami mandato a Sethi progenie separatus. Cainum hunc Parva Genesis, quæ Mosi inscribitur, ruina domus suæ oppressum vitam finivisse tradit. Lapidibus enim fratrem suam Abelum necaverat : itaque ipse quoque lapidibus est interfectum.

[P. 8] Ὅτι Ἄβελ δικαιοσύνης ἐφρόντιζε· διὸ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ φασὶν ἀφανὲς γεγονέναι τοῖς μετέπειτα δικαίοις ἀγαθὰς ἐλπίδας ὑποφαῖνον. Ὁ δὲ Κάϊν πρῶτος ἄροτρον εὗρε, καὶ πόλιν ἔκτισε ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐνών. Καὶ ὅτι μετὰ τὴν κατα- B δίκην ἁρπαξ καὶ πλεονέκτης ἐγένετο, μέτρα καὶ σταθμὰ καὶ ὅρους γῆς πρῶτος ἐπινοήσας, καὶ τοὺς οἰκείους εἰς ἓν συναγαγὼν ἐν πολέμοις ἀσχολεῖσθαι ἐδίδασκεν. Οὗτος χθαμαλὸς ἦν ἀπὸ τῆς κατάρας τοῦ Θεοῦ, καὶ πάντες οἱ ἐξ αὐτοῦ γενόμενοι. Ὤκει δὲ τὴν γῆν, ἥτις ἐστὶ τρέμουσα, χθαμαλὴν οὖσαν κεχωρισμένος ὑπάρχων ἀπὸ τῆς τοῦ Σὴθ γενεᾶς κατὰ πρόσταξιν τοῦ Ἀδάμ. Οὗτος ὁ Κάϊν, ὡς ἡ Λεπτὴ Μωσέως Γένεσις φησὶν, τῆς οἰκείας πεσούσης ἐπ, αὐτὸν τελευτᾷ· λίθοις γὰρ τὸν ἀδελφὸν Ἄβελ ἀπέκτεινε, καὶ λίθοις ὁμοίως καὶ αὐτὸς ἀπεκτάνθη.

16 Sethus Adami tertius filius recensetur, qui germana sorore sua, cui nomen Asuama, in matrimonium ducta Enosum procreavit. Sethi nomen restitutionem notat. Deus quoque idem appellatus est, ob splendorem faciei, quem per omnem vitam C habuit. Qua gratia etiam Moses præditus velata facie cum Judæis loquebatur** * quadraginta annis. Idem Sethus septem errantibus stellis, Græci planetas vocant.nomina imposuit; cœlestiumque conversionum scientiam excogitavit, quam duabus columnis, lapideæ uni,alteri lateritiæ, inscripsit.Præsciebat enim universi interitum,quem si aqua afferret, lapideam superaturam, sin ignis, lateritiam ; atque hanc etiamnum exstare in Sirido monte Josephus testatur.Idem Sethus Hebraicas litteras conscripsit.Nam ducentesimo trigesimo Adami anno natus est: cumque esset annorum duodecim, ablactatus ; annoque Adami supra ducentesimum septuagesimo raptus ab angelo imbutus est cognitione futuræ suorum posterorum impietatis, qui iidem Egregores appellantur et filii Dei, ac diluvii et D

Ὅτι ὁ Σὴθ τρίτος υἱὸς ἀναγέγραται Ἀδάμ· ὃς τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν Ἀσουάμ καλουμένην γήμας ἐγέννησε τὸν Ἐνώς. Σημαίνει δὲ Σὴθ ἐξανάστασιν. Ὠνομάσθη δὲ καὶ Θεὺς διὰ τὴν λάμψιν τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ἣν ἔσχεν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ζωῇ. Ταύτην δὲ τὴν χάριν καὶ Μωσῆς ἔχων, τὸ κάλυμμα τιθεὶς ὡμίλει τοῖς Ἰουδαίοις. Ἐπὶ χρόνοις τεσσαράκοντα (24), τοῖς τε ἑπτὰ πλανήταις ὀνόματα τεθεικὼς, καὶ τὴν τῶν οὐρανίων κινήσεων σοφίαν ἐπενόησε. Καὶ στήλας δύο, λιθίνην τε καὶ πλινθίνην, κατασκευάσας ἐκεῖ ταῦτα ἔγραψεν, εἰδὼς τὴν τοῦ παντὸς φθορὰν καὶ ὡς εἰ μὲν ἐξ ὕδατος γένηται, τὴν λεθίνην σώζεσθαι, εἰ δὲ διὰ πυρὸς, τὴν πλινθίνην· ἥτις σώζεται, ὡς Ἰώσηπος μαρτυρεῖ, εἰς τὸ Σίριδον ὄρος, ἕως καὶ νῦν. Οὗτος καὶ τὰ Ἑβραϊκὰ γράμματα συνεγράψατο. Τῷ γὰρ διακοσιοστῷ τριακοστῷ ἔτει τοῦ Ἀδὰμ ἐγεννήθη ὁ Σὴθ, καὶ γενόμενος ἐτῶν δώδεκα' ἀπεγαλακνίσθη · καὶ τῷ διακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ ἔτει τοῦ Ἀδὰμ ὁ Σὴθ ἁραπαγεὶς ὑπὸ ἀγγέλου ἐμυήθη τά περὶ τῆς παραβάσεως μέλλοντα ἔσεσθαι τῶν υἱῶν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(24) Χρόνους frequenter loco ἐνιαυτῶν ponit, quod facile est cuivis observare. Sed ante hæc verba deest aliqiud : itaque asteriscum appinxi. Apud Josephum non est Siridus mons. sed κατὰ τὴν Συριάδα, in, Syria. Egregores quid vocabuli sit, non assequor. De coruscante Mosis facie res est ex sacris Litteris nota, Exod. xxxvi, II Corinth. III, etc. Xyu. Filios Seth Deo dilectos, pios, proceros, formosos, sacerdotes, natarum Cain cupidine captos, necnon exortos ex profano cum iis complexu liberos Georgius Syncellus vocat Ἐγρηγόρου » ab auctore dictus Ἐγρήγορας, a patris Seth venustate : Κύσεβής ἦν ὁ Σὴθ καὶ εὐδιάπλαστος σφόδρα, καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ πάντες εὐσεβεῖς καὶ ὡραῖοι ἦσαν. Goar.

αὐτοῦ (ἤτοι τῶν Ἐγρηγόρων, οἵτινες καὶ υἱοὶ Θεοῦ ἐλέγοντο) καὶ τὰ περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τῆς παρουσίας τοῦ Σωτῆρος. Ἡμέρᾳ δὲ τεσσαρακοστῇ ἄφαντος γεγονὼς, ἐλθὼν διηγήσατο τοῖς πρωτοπλάστοις ὅσα ἐμυήθη διὰ τοῦ ἀγγέλου. Εὐειδὴς δὲ ἦν καὶ εὐδιάπλαστος σόδρα αὐτός τε καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενοι, Ἐγρήγορες καὶ υἱοὶ Θεοῦ διὰ τὴν λάμψιν τοῦ προσώπου τοῦ Σὴθ λεγόμενοι· καὶ τὴν ὑψηλοτέραν γῆν τῆς Ἐδὲμ ᾤκουν, πλησίον τοῦ παραδείσου ἀγγελικῶς βιοῦντες, ἕως τοῦ χιλιοστοῦ κοσμικοῦ ἔτους. Τούτων τὴν ἐνάρετον πολιτείαν μὴ φέρων ὁ ἀρχέκακος βλέπειν, εἰς τὴν ὡραιότητα τῶν θυγατέρων τῶν ἀνθρώπων ἤτοι τοῦ Καῒν αὐτοὺς ἔτρωσεν. A

[A. 9.] Ὅτι τὸ, « Ἐνὼς ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ πρῶτος » προσαγορεύεσθαι ὀνόματι Θεοῦ, ἔστιν (25). Ἐνὼς γὰρ ἑρμηνεύεται ἄνθρωπος κατὰ τὸν Ἑβραϊκὸν νοῦν· οὕτως ὁ Σωτὴρ Υἱὸς ὄντως ἀνθρώπου, κατὰ τὸν φυσικὸν λόγον Ἀφρικανοῦ. Ἐνὼς δὲ γεννᾷ τὸν Μαλελεὴλ, ὁ δὲ τὸν Ἰάρεδ, ἐξ οὗ Ἐνώχ. Οὗτος πρῶτος γράμματα μανθάνει καὶ διδάσκει, καὶ θείων μυστηρίων ἀποκαλύψεως ἀξιοῦται. Καὶ πρώτη περίοδος τῶν πεντακοσίων τριάκοντα δύο ἐτῶν πληροῦται· ἦν δὲ χρόνος τοῦ μὲν Σὴθ τριακόσιοι δύο, τοῦ δὲ Ἐνὼχ ἐννενηκονταοκτώ. B

Ὅτι Ἀδὰμ τῷ ἑξακοσιοστῷ ἔτει μετανοήσας ἔγνω δι' ἀποκαλύψεως τὰ περὶ τῶν Ἐγρηγόρων καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ τὰ περὶ μετανοίας καὶ τῆς θείας σαρκώσεως, καὶ περὶ τῶν καθ' ἑκάστην ὥραν ἡμερινὴν καὶ νυκτερινὴν ἀναπεμπομένων εὐχῶν τῷ Θεῷ ὑπὸ πάντων τῶν κτισμάτων δι' Οὐριὴλ τοῦ ἐπὶ τῆς μετανοίας ἀρχαγγέλου, οὕτως· Ὥρᾳ πρώτῃ ἡμερινῇ πρώτη εὐχὴ ἐπιτελεῖται ἐν τῷ οὐρανῷ, δευτέρᾳ εὐχὴ ἀγγέλων, τρίτῃ εὐχὴ πτηνῶν, τετάρτῃ εὐχὴ κτηνῶν, πέμπτῃ εὐχὴ θηρίων, ἕκτῃ ἀγγέλων παράστασις καὶ διάκρισις πάσης κτίσεως, ἑβδόμῃ ἀγγέλων εἴσοδος πρὸς Θεὸν καὶ ἔξοδος ἀγγέλων, ὀγδόῃ αἴνεσις καὶ θυσίαι ἀγγέλων, ἐννάτῃ δέησις καὶ λατρεία ἀνθρώπου, δεκάτῃ ἐπισκοπαὶ ὑδάτων καὶ δεήσεις οὐρανίων καὶ ἐπιγείων, ἑνδεκάτῃ ἀνθομολόγησις καὶ ἀγαλλίασις πάντων, δωδεκάτῃ ἔντευξις ἀνθρώπων εἰς εὐδοκίας. Τῷδὲ ἐννακοσιοστῷ τριακοστῷ ἔτει Ἀδὰμ ἐκοιμήθη κατ' αὐτὴν τῆς παραβάσεως ἡμέραν, καὶ εἰς τὴν γῆς ἐξ ἧς ἐλήφθη ἀπῆλθε, καταλείψας ἄρρενας υἱοὺς λγ' καὶ θυγατέρας κζ'. Οὗτος ἡγεμόνευσε τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς. Ἡ δὲ ταφὴ αὐτοῦ κατὰ τὴν τῶν Ἱεροσολύμων γέγονε γῆν, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ. Τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ Καῒν ἀπέθανε, πεσόντος ἐπ' αὐτὸν τοῦ οἰκήματος, μετ' ἐνιαυτὸν ἕνα τῆς τοῦ Ἀδὰμ τελευτῆς. C D

adventus Servatoris. Cum autem quadragesima die rursum in hominum conspectum rediisset, parentibus ea quibus ab angelo initiatum diximus recitavit. 17 Formosus autem admodum fuit, et pulchre ficto corpore cum ipse tum et prognati, Egregores et Dei filii ob Sethi faciei splendorem dicti ; terramque Edenis sublimiorem incoluerunt, vicinique paradiso vitam angelorum vitæ similem egerunt usque ad millesimum mundi annum. Quorum honestam vitæ consuetudinem auctor primus malorum intueri non sustinens, formositate filiarum hominum, id est Caini, eos sauciavit.

Hæc verba « Enosus primus speravit appellari nomen Domini Dei, » hoc significant, nomine Dei vocari : nam Hebraica lingua Enosus homo est. Sic Servator Filius vere hominis, ut Africanus in naturali oratione auctor est. Enosus Maleleelem genuit, is Jaredum. Hoc Enochus nascitur. Enochus primus didicit ac docuit litteras, ac divinorum arcanorum patefactione dignus est habitus. Tum prima quingentorum triginta duorum annorum revolutio perfecta est, annum agente Setho secundum a trecentesimo, Enocho nonagesimum octavum.

Adamus sexcentesimo anno cum resipuisset, patefactione divina de Egregoribus et diluvio edoctus est, ac de pœnitentia et incarnatione Dei, atque de precibus quæ ad Deum ab universis creaturis diei ac noctis singulis horis perferuntur ab Urielo, qui angelorum princeps (archangelum Græci vocant) pœnitentiæ præpositus est. Res ita habet : 18 Prima diei hora preces peraguntur primæ in cœlo, secunda preces angelorum, tertia volucrium, quarta jumentorum, quinta bestiarum : sexta angeli assistunt, omnesque dicernuntur creaturæ ; septima ad Deum angeli intrant et exeunt ; octava laudatio et sacrificia angelorum, nona precatio et cultus ab hominibus, decima aquarum inspectio precesque cœlestium et terrestrium, undecima mutua confessio et exultatio omnium, duodecima interpellatio hominum Deo accepta. Adamus noningentesimo tricesimo anno vita defunctus est, eadem qua olim deliquerat die ; et in terram, unde fuerat desumptus, reversus est, relictis filiis 33, filiabus 27. Imperavit autem hic humano generi per totam suam vitam. Sepultus est in terra Hierosolymitana, ut Josephus narrat. Eodem tempore Cainus quoque obiit, uno post Adami mortem anno, corruente supra eum domo sua.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(25) Hoc vult, Enosum Dei nomine appellatum fuisse. Sed ineptæ sunt hæ nugæ, et quæ (ne de Hebraica veritate dicamus) usu Græcæ linguæ refelluntur. Est enim medium, ut vocant, verbum ἐπικαλέομαι, *invoco*, quod nemo nescit nisi qui biblia Græca non legit. Enosus ergo, qui a vitæ humanæ miseriis hoc nomen habet (quod Hebraice eruditi norunt, et hoc loco demonstrare intempestivum est) inter eas primus in Deo spem suam reposuit eumque fiduciæ plenus invocavit. Porro locus videtur corruptus : manifesto quidem falsum est Mahalaleelem fuisse Enosi filium, cujus fuit ex Cenano nepos. Quod sequitur de Urielo, ambignum est isne Adamum docuerit an preces ad Deum deferat ; quam ego ambiguitatem reliqui. Prius probo, quia Urielus idem post Enochum quoque quædam docuisse traditur. Xyl.

Post Adamum Sethus humano generi præfuit. Anno ab origine mundi 1200, qui fuit Jaredo vitæ annus quadragesimus, Setho septingentesimus septuagesimus, Egregores Sethi progenies errore ducti descenderunt, ac sibi mulieres de filiabus hominum sive Caini desumpserunt, atque gigantes illos celebres generaverunt. Gigantes hi propter justum Sethum fuerunt robusti ac vastissimis corporibus, monstrosique **19** ob id et abominandi, unde et nomen iis impositum, propter impium vero Cainum validi, fortissimi et firmissimo robore, vita homicidiis et impietati ac lasciviæ deditissima. Quidam hos anguipedes cognominarunt, sive quod venenatæ bestiæ in morem efferatus eorum animus nullaque bona erat cogitatio, sive quod, ut nonnulli memoriæ prodiderunt, bellum cum quibusdam in excelso habitantibus gerentes manibus, pedibus ac in ventrem proni anguium in modum sursum reptassent, a quibus etiam sæpe multi desuper telis conjectis interfecti sunt. Horum multos cœlitus Deus igneis globis sive fulminibus ictos absumpsit : cum autem reliqui nullo pœnæ sensu moverentur neque quiddam de flagitiosa vita desciscerent, postea diluvio universos sustulit. Hi in monte Hermonim conjuraverunt se uxores ex filiabus hominum seu progenie Caini sibi delecturos ; montique id nomen indidere, quod in eo conjurassent seque diris mutuo obstrinxissent. Hi suas uxores veneficia et incantationes docuerunt ; primusque Azaelus, decimus ipsorum princeps (nam eorum qui descenderunt principes ducenti erant), docuit eos gladios ac thoraces fabricari omniaque instrumenta bellica, tum ex visceribus terræ aurum, argentum et reliqua metalla eruere. Similiter quivis principum aliquid docuit : alius corporis exornationem, alius pretiosos lapides et tincturas, alius radices herbarum, alius sapientiam et ea quæ incantationes inefficaces redderent, alius **20** astronomiam et siderum observationem, alius astrologiam, alius aeris considerationem, alius terræ signa, alius solis et lunæ. Itaque tum neque Babyloniorum erat neque Chaldæorum regnum, ut Berosso et eum secutis contra sacras Litteras placuit ; neque Ægyptorum principatus, ut Manetho tradidit, Ægyptiorum gentem extollendi studio mentiens. Etenim principium regni Babyloniorum sive Chaldæorum a Nemrodo ducitur, qui ad annos 630 post diluvium floruit. Quicunque vero de his fabulosius scripserunt, ii quæ ex divinitus inspirata nostra Scriptura suffurati erant, sibi vindicarunt ; pro-

A Σὴθ μετὰ Ἀδὰμ ἡγεμόνευσε τῶν ἀνθρώπων. Οἱ δὲ ἐκ γένους αὐτοῦ Ἐγρήγορες διακοσιοστῷ χιλιοστῷ τῆς κοσμογενείας ἔτει, τεσσαρακοστοῦ δὲ ὄντος τοῦ Ἰάρεδ, αὐτοῦ δὲ τοῦ Σὴθ ἑπτακοσιοστοῦ ἑβδομηκοστοῦ, πλανηθέντες κατέβησαν, καὶ ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας ἐκ τῶν θυγατέρων τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων ἤγουν τοῦ Κάϊν, καὶ ἐγέννησαν τοὺς γίγαντας τοὺς ὀνομαστούς. Οἱ δὲ γίγαντες οὗτοι διὰ μὲν τὸν δίκαιον Σὴθ ἐγένοντο ἰσχυροὶ καὶ μέγιστοι καὶ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος ὑπερμήκεις, τερατώδεις τε καὶ ἀπευκτοί (ὅθεν καὶ τὴν προσωνυμίαν ἐσχήκασι [26]), διὰ δὲ τὸν βέβηλον Κάϊν ἀλκιμοι καὶ κραταιότατοι καὶ στερρόι καὶ τὴν ἀλκήν, τὸν δὲ τρόπον φονικώτατοι καὶ ἀσεβέστατοι καὶ ἀσελγέστατοι· [P. 10] οὓς καὶ δρακοντόποδάς τινες προσηγόρευσαν, ἢ ὡς τεθηριωμένους ταῖς γνώμαις καὶ μηδὲν ἀγαθὸν B λογιζομένους, ἢ ὥς τινες ἱστοροῦσιν, ὅτι πόλεμον ἔχοντες μετά τινων οἰκούντων ἐν ὑφηλοῖς, εἶτα χερσὶ καὶ ποσὶ καὶ κοιλίαις ὡς δράκοντες ἀνρποντες κατ' αὐτῶν, ὑφ' ὧν καὶ πολλοὶ πολλάκις ἄνωθεν ἀνηροῦντο βαλλόμενοι, δρακοντόποδες ἐκέκληντο. Τούτων οὐκ ὀλίγους μὲν σφαίραις πυρὸς ἤτοι κεραυνοῖς οὐρανόθεν ὁ Ὕψιστος ἐξανάλωσε βαλών· ἀνεπαισθήτους δὲ τοὺς περιλοίπους καὶ ἀδιορθώτους ἐπιμένοντας κατακλυσμῷ μετὰ ταῦτα τοὺς πάντας ἐξανάλωσεν ὁ Θεός. Οὗτοι ὤμοσαν ἐν τῷ ὄρει τῷ Ἑρμονιείμ ἐκλέξασθαι γυναῖκας ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων ἤγουν τῆς τοῦ Κάϊν γενεᾶς, καὶ ἐκάλεσαν τὸ ὄρος Ἑρμών (27). καθότι ὤμοσαν καὶ ἀνεθεμάτισαν ἀλλήλους ἐν αὐτῷ. Οὗτοι διδάσκουσι τὰς γυναῖκας αὐτῶν φαρμακείας καὶ ἐπαοιδίας. Καὶ πρῶτος Ἀζαὴλ ὁ δέκατος ἄρχων C αὐτῶν (καὶ γὰρ οἱ ἄρχοντες τῶν κατελθόντων διακόσιοι ἦσαν) ἐδίδαξεν αὐτοὺς ποιεῖν μαχαίρας καὶ θώρακας καὶ πᾶν σκεῦος πολεμικὸν, καὶ τὰ ἐκ τῶν μετάλλων τῆς γῆς, οἷον χρυσίον, ἀργύριον καὶ τὰ λοιπά. Καὶ ἕκαστος ὁμοίως, ὁ μὲν καλλωπισμὸν σώματος, ὁ δὲ ἐκλεκτοὺς λίθους καὶ τὰ βαφικὰ, ὁ δὲ ῥίζας βοτανῶν, ὁ δὲ σοφίαν καὶ ἐπαοιδῶν λυτήρια, ὁ δὲ ἀστρονομίαν καὶ ἀστροσκοπίαν, ἄλλος ἀστρολογίαν, ὁ δὲ ἀεροσκοπίαν, ὁ δὲ σημεῖα γῆς, ἄλλος ἡλίου καὶ σελήνης. Ὥστε οὐδὲ Βαβυλωνίων ἦν οὐδὲ Χαλδαίων βασιλεία, ὡς τῷ Βηροσσῷ καὶ τοῖς ἑπομένοις δοκεῖ πρὸς ἀνατροπὴν τῶν θείων Γραφῶν, οὔτε Αἰγυπτίων δυναστεία, ὡς τῷ Μανέθῳ ψευδομένῳ καὶ μεγαλύνοντι τὸ τῶν Αἰγυπτίων ἔθνος· ἡ γὰρ ἀρχὴ τῆς τῶν Βαβυλωνίων βασιλείας ἤτοι Χαλδαίων ἀπὸ D Νεβρὼδ τοῦ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν εἰς ἑξακόσια τριάκοντα ἀκμάσαντος γέγονεν. Οἵτινες δὲ ἄλλως περὶ τούτων μυθικώτερον γεγράφασιν, ἀπὸ τῶν θεοπνεύστων ἡμῶν Γραφῶν κλέψαντες γεγράφασιν ἰδιοποιησάμενοι· δι' ὧν οἱ ἁπλούστεροι καὶ τοῖς λοιποῖς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(26) Sane Γίγας Græcum videtur vocabulum ; placetque Eustathio idem significare quod γηγενής, terra natus, non inepto quidem etymo a δύνεσθαι et γᾶ. Exemplis id probat, in Ulysseæ Δ ad v. 159. Hebraice נפילים vocantur, quod ut doctissimi Judæorum scripserunt, cor horum qui eos vident præ terrore concidat. Chaldæus אירבג a robore transtulit. Sed et a terrore iidem אימים nominantur, terribiles, Deut. II et alibi XYL.

(27) חרם anathema significat, Judicum VII et Numer. XVIII et alibi, rem devotam. Itaque hoc etymon colore non caret. Et hujus narrationis persimilem invenies apud Hilarium in Ps. 132, quam referre supersedeo. XYL.

τούτων ληρήμασι προσέχοντες εὐχερῶς βλάπτονται.

Ὅτι τῷ αυπη' ἔτει τοῦ κόσμου Ἐνὼχ μετετέθη ἐν τῷ παραδείσῳ, τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε χρόνων γενόμενος. Εὑηρέστησε τῷ Θεῷ· « Καὶ οὐχ ηὑρίσκετο διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός. »

Ὅτι κατὰ τοὺς λεγομένους γεωμέτρας, ἐστὶ τὸ ἥμισυ τῆς κατοικουμένης τῆς εἰς τὸ μῆκος μίλια χιλιάδες δώδεκα, εἰς δὲ τὸ πλάτος μίλια χιλιάδες δέκα ἓξ.

Ὅτι τὰ ὄρη Ἀραρὰτ ἴσμεν ἐν Παρθίᾳ τῆς Ἀρμενίας (28) εἶναι· τινὲς δέ φασιν, ἐν Κελαιναῖς τῆς Φρυγίας.

[P. 11] Ὅτι ἐπὶ ἑκατὸν χρόνοις ἐσκευάζετο ἡ κιβωτὸς, ἐτελειώθη δὲ τῷ φοθ' ἔτει τῆς ζωῆς τοῦ Νῶε, μηνί τινι Μαΐῳ κς', ἡμέρᾳ πρώτῃ (29)· ὁ πῆχυς δὲ τῆς κιβωτοῦ ὀργυιὰ μεγίστη ἐστὶ κατ' Αἰγυπτίους· μ' δὲ ἡμέρας κατήρχετο ὁ ὑετὸς καὶ μ' νύκτας. Ἀπριλλίῳ δὲ φθηνὶ, ἡμέρα πρώτη τῆς ἑβδομάδος, ἐξῆλθε Νῶε ἐκ τῆς κιβωτοῦ. Τινὲς δὲ, καθ' ἣν ἡμέραν ἐκλείσθη πρῶτον ἡ κιβωτὸς, κατ' αὐτὴν τῷ ἐπιόντι καιρῷ ἀνοιγῆναί φασιν, ἐν τῷ δισχιλιοστῷ διακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ τρίτῳ ἔτει τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως. Καὶ θυσίας προσάγων τῷ Θεῷε ἐκετεύει μηκέτι ποιεῖν κατακυσμόν. Ἀποδεξάμενος οὖν ὁ Θεὸς τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν ὑπέσχετο τοῦτο, σημεῖον ἐπιθεὶς τὸ τόξον τῆς Ἴριδος·

Ὅτι ὁ Νῶε Ξίσουθρος παρὰ Χαλδαίοις ἐλέγετο.

Ὅτι πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ οὔτε ἔθνος ἦν οὔτε βασιλεία· ἐτῶν δὲ περίοδος ἦν. Περιέχεται δὲ ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Ἀποκρύφων Ἐνὼχ ὅτι Οὐριὴλ ὁ ἄγγελος ἐμήνυσε τῷ Ἐνὼχ, τί ἐστι μὲν καὶ τροπὴ καὶ ἐνιαυτὸς, καὶ τὸν ἐνιαυτὸν ἔχειν νβ' ἑβδομάδας.

Ὅτι ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τοῦ Μεστρὲμ, τοῦ δευτέρου υἱοῦ Χὰμ κατὰ τὴν Γραφὴν, θείου δὲ τοῦ Νεβρὼδ, υἱοῦ Χοῦς, υἱοῦ Χὰμ τοῦ πρώτου, οἰκισθεῖσα καὶ βασιλευθεῖσα ἕως τοῦδε παρ' Ἑβραίοις καὶ Σύροις καὶ Ἄραψι Νεστραία καλεῖται.

Ὅτι τῷ δισχιλιοστῷ διακοσιστῷ πεντηκοστῷ πρώτῳ ἔτει Νῶε ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα ἐν ὄρει Λουβὰν τῆς Ἀρμενίας, θύσας τε τῷ Θεῷ καὶ πιὼν οἶνον ἐγυμνώθη.

Ὅτι ἡγεμονεύοντος Νεβρὼδ ἐκτίσθη ἡ Βαβυλὼν

A pter quæ simpliciores etiam reliquis eorum nugis animum attendentes facilo decipiuntur.

Anno mundi 1488 Enochus in paradisum est translatus, annos natus 365 : erat enim Deo acceptus : (« Et non inveniebatur, quia Deus eum transtulit. »

Geometræ tradunt dimidiam partem terræ quæ inhabitatur, milliaria in longum duodocies millia patere, in latum milliaria decies ac sexies millia.

Montes Ararat scimus in Parthia Armeniæ esse. Quidam aiunt apud Celænas Phrygiæ oppidum.

Arca Noæ centum annis constructa est, absoluta anno vitæ Noæ uno de sexcentesimo, mense Maio, vicesima sexta die, prima septimanæ die. Cubitus B autem quo eam mensus est, maxima est Ægyptiis ulna. 21 Quadraginta dies totidemque noctes pluvia decidit. Prima die septimanæ mensis Aprilis Noa egressus est ex arca. Quidam eadem die qua ante annum clausa fuerat, apertam arcam asserunt, anno ab origine mundi 2243. Tum Noa Deum re sacra facta deprecatus est ne posthac diluvium terræ immitteret. Probans autem Deus hominis ejus virtutem, ita fore pollicitus est, tesseræ loco arcum qui Iris dicitur constituens.

Noa Chaldæis Xisuther dictus fuit.

Ante diluvium neque gens ulla fuit neque regnum, annorum autem circuitio erat. In libro Occultorum Enochi continetur scriptum, Urielum angelum C Enocho indicasse quid mensis sit, quid solstitium, quid annus ; ac annum quidem 52 constare septimanis.

Ægyptus a Mezromo, secundo Chami filio (auctore Scriptura), patruo autem Nemrodi (nam is Chusum, qui primus Chami filius fuit, patrem habuit) culta ac regnata ad hæc usque tempora ad Hebræis, Syris et Arabibus Mezræa nominatur.

Noa bis millesimo ducentesimo quinquagesimo primo anno vineam plantavit in Lubano Armeniæ monte ; cumque Deo rem sacram fecisset ac vinum bibisset, nudus jacuit.

Nemrodo imperante Babylon ædificata est et tur-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(28) Aliis apocryphis auctore relatis venia data, liceat hoc ex Armenorum scriptis historiis et paternis traditionibus adjungere. Jacob Mousponoe catholicum (ita vocant patriarcham) impulit libido ad supremum montium Ararat verticem, Massis dictum, proficisci. ut curiosius inspecto loco et generis humani Deo reparatore adorato, ex diluvii reliquiis (arcam enim Noeam inter nivium aggeratos cumulos ibi superesse credunt accolæ) fragmentum ligni, si daretur, asportaret. Iter aggressus, a Massis vesticis accessu secreta virtute repulsus, precibus fusis, fragmentum quod optaverat Dei dono recepit, quod in oppido Aquiri ad montis radices sito repositum Armeni frequentius invisunt, et penes se, ut aiunt, asservant lignum quo Deus humani generis reliquias jussit quodam ab exitio præservari. Zonaras : ἀποβάτήριον δὲ τὸν τόπον καλεῖσθαι τοῖς Ἀρμενίοις φησὶν ὁ Ἰώσηππος, καὶ λείψανα δείκνυσθαι τῆς λόρνακος ἐκεῖ. Goar.

(29) Nimirum τῆς ἑβδομάδος, quod infra expressum, hic omiserat. Porro annum diluvii ab initio mundi, eumdem habet Nicephorus. Sed Hebraicus calculus habet 1656, quem docti sequuntur. Clemens Alexandrinus annos ab Adamo facto usque ad diluvium 2142 et 4 dies numerat, l. 1 Strom. Quod paulo post sequitur. Noam a Chaldæis fuisse Xisuthrum appellatum, Eusebius *Præpar. Evang.* IX Abydeni Assyriam historiam citat, in qua Seisither dicitur, Ζείσιθρος, fol. Græco 243 b. Cæterum pro στ in Mestrom et Mestræa, id quod perspicue verum est secutus, ζ posui ; nisi quis σ malit, ut est apud Zonaram. XVL.

ris annis 42 Nemrodus Chami filius fuit, et ab Enocho genus duxit. Eidem Nemrodo etiam 22 Euechius nomen fuit. Qui turrim ædificaverunt, ex septuaginta omnino nationibus fuerunt collecti : omnes autem eodem sermone utebantur. Quibus Nemrodus gigas, Chusi Æthiopis filius, in cibum feras venando suppeditabat. Cæterum Heberus Sale filius ædificationi præfectus fuit anno termillesimo. Postea cum Deus sermonem confudisset hominesque dissipati essent, ipse Nemrodus ibi habitavit, a turri non digressus, ac multitudini, quæ prioris istius pars aliqua erat, imperavit. Turris vi venti, ut cum alii tum ipse etiam Josephus narrant, dejecta ac communita divino judicio Nemrodum percussit. Id primum ab Adamo condito regnum in terra fuit; ac mentiuntur qui plura fuisse referunt. Nemrodo Assur genitus est, qui Niniven, Rhobotam et Chalacham urbes condidit. Manifestum vero est annis a diluvio 630 a Nemrode Chaldæorum sive Babylo-

A καὶ ὁ πύργος ἐπὶ χρόνοις τεσσαράκοντα τρισίν. Ἦν δὲ Νεβρὼδ υἱὸς μὲν τοῦ Χάμ, ἔκγονος δὲ Ἐνιώχ. Ἐκαλεῖτο δὲ ὁ Νεβρὼδ καὶ Εὐήχιος. Ἦσαν δὲ τὰ πάντα τῶν οἰκοδομούντων ἔθνη ἑβδομήκοντα, φωνὴ δὲ αὐτοῖς πᾶσιν ὑπῆρχε μία. Νεβρὼδ δὲ αὐτοῖς ὁ γίγας, ὁ τοῦ Αἰθίοπος Χοῦς υἱός, εἰς βρῶσιν ἀγρεύων ἐχορήγει ζῶα. Ὁ δὲ τοῦ Σάλα υἱὸς Ἔβερ ἐγκεχείριστο τὴν οἰκοδομὴν ἔτει γ'. Εἶτα τῶν γλωσσῶν συγχυθεισῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ πάντων διασκορπισθέντων, αὐτὸς ὁ Νεβρὼδ ἐκεῖ κατῴκει μὴ ἀφιστάμενος τοῦ πύργου, μερικοῦ τινος πλήθους βασιλεύων· ἐφ' ὃν ὁ πύργος ἀνέμῳ διαίῳ, ὡς ἱστοροῦσί τινες καὶ αὐτὸς Ἰώσηπος, καταπεσὼν συνετρίβη, καὶ θείᾳ κρίσει τοῦτον ἐπάταξεν. Αὕτη πρώτη βασιλεία ἐπὶ τῆς γῆς, ἀφ' οὗ ἐπλάσθη ὁ Ἀδάμ, γέγονεν· οἱ δὲ λέγοντες καὶ ἄλλα γεγονέναι ψεύδονται. Ἐκ τούτου γεννᾶται Ἀσσοὺρ, ὃς οἰκοδομεῖ τὴν Νινευὶ καὶ τὴν Ῥοβὼθ καὶ τὴν Χαλὰχ τὰς πόλεις. Καὶ φανερόν ἐστιν ὅτι μετὰ χλ' ἔτη τοῦ κατακλυσμοῦ (30) γέγονεν ἡ ἀρχὴ τῆς βασι-

B

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(30) Numerus hic justo major est ; et sane pacem convenit inter scriptores de annorum numero a diluvio usque ad natales Abrahami. Hebræi tradunt 4 annis demptis bis mille annos unicum sermonis genus in terra fuisse, confusionem linguarum annis post diluvium 340 exstitisse. Verba eorum sunt כ אפים פחות ד שנה היה העולם לשון אחת de tempore diluvii et confusionis linguarum, מאדם עד המגיל א ותרגו מן המבול עד הפלגה שם שנה. Funckius annos non plures 132 in sua chronologia ponit a diluvio usque ad eam confusionem. Paulo ante Heberus, turris architectus, hic plane ab ea re alienus idem ponitur. Et mons Lubanus, in quo deinde Noa plantasse vitem scribitur, Lubarus postea legitur : cujus varietatis similia etiam alibi annotavimus. Catalogum historicorum videtur ex Josephi principio collegise.

C

Cæterum ad notas numerorum quod attinet, antiquis usus libenter sum ; et qui in usum talia reducunt, minime reprehendendos duco. Interim non nescio de his ipsis aliud aliis videro. Ego id secutus sum quod putavi simplicissimum ac verissimum. Neque pigebit post Priscianum et Manutium, qui hæc in doctissimo ad epistolas Tullii ad Atticum commentario explicavit, me quoque rudiorum causa exponere quid sentiam. Imitari ergo has notas puto rationem linearum, quibus in abaco ductis calculorum adjumento ratiocinamur. Quod ut melius intelligatur, exemplo ante oculos constituta aperiam.

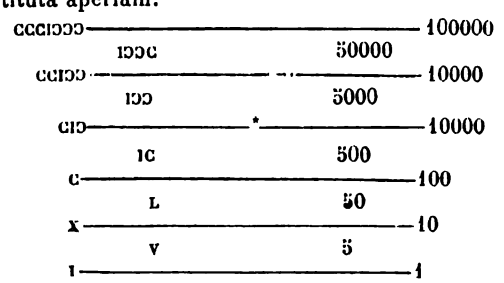

Vides ut calculus in linea superiori positus in proxime inferiore collocati sit decuplus, et qui in spatio seu intervallo ponitur, cum proxime superioris dimidium lineæ proximeque inferioris ob id ipsum lineæ quincuplum [illegible]. Compositionis ratio est nota, et LX esse 60, et XL esse 40, IX vel VIII 8, IV aut IIII 4, XC 90, XVC 80, etc., nemo non vicet.

D

Sed de harum notarum origine diversæ sunt conjecturæ. Illud primo omnium liquet, recte intra quinarium ac denarium numeros reliquos tanquam in cardinibus versari, cum manus utraque digitos habeat quinque, qui sunt decem omnes, qua de re etiam Aristoteles *Problem.* sect. 15 mentionem facit ; et digitos primum ac simplicissimum esse numerandi instrumentum, usus vitæ communis demonstrat ac simplicium ratiocinationes, indeque adeo ducta proverbia. Jam I unitatis nota non est, puto, littera, sed lineola ; idemque de II, III, IIII judico : singulas unitates singulis lineolis etiam ab illiteratis idiotis, ut vocant, notari notissimum est. Proinde quinario veluti cardini primo quærendus fuit suus character quo cum reliquis conjuncto usque ad denarium pergi posset. Is est V, non sane littera : cur enim non Q potius esset ? Sed duæ lineæ ad angulum acutum concidentes ; qua nota utuntur itidem omnium ignari litterarum, aliqui inversa sic A. Ex hac geminata, aut altera potius alterius verticibns junctis addita, fit X, quasi Χ : qui enim fiat ut littera ξ decem significet, ratio esse nulla videtur. Unde autem L nota sit quinquagenarii, subtilem affert Priscianus causam, et quæ meo judicio multo est subtilior quam ut in re vulgari locum habere possit. Ego duas lineolas puto esse ad rectum angulum commissas, quæ κατὰ συνθήκην, ut loquitur de rerum vocabulis Aristoles, usurpata et recepta 50 denotaret, ut V 5. Ab hoc usque ad centum non fuit nova opus nota, cum prioribus cum hac compositis omnia scribi possint : placuit tamen 90 non LXXXX, sed compendii causa denario a centenario subtracto exprimi, ut 9 non IX, sed I a X detracto ; quod fit, cum minor character majori præponitur, ut IX 9, XC 90 ; atque etiam XL usitatius quam XXXX ob compendium 40 signat. Hinc etiam illa XXC pro LXXX, IV pro IIII, et IC pro XCIX, aliaque id genus. Nota centenarii est C, quod receptum est putari litteram C in ordine tertiam esse, ut quæ vocabuli *centum* sit caput ; idemque sentiunt de littera M, quæ millenarii sit nota, quod vox *mille* ab ea littera incipit. Et habet hoc aliquam speciem : sed ubi ad rem venitur, aliud apparet. Cur enim non Q etiam vel quinarii vel quinquagenarii nota est, aut D denarii ? Cur X et V et L litteræ huc irrepserunt, si quidem capita vocum pro notis sumebantur ? nam et illud perinfirmum est, D significare 500, quia a C proxima sit littera : sic enim K decem nugabimur significare et L quinquaginta, ut K ob similitudinem atque affinitatem in X degenerarit. Nam Y vel Z, ut non

λείας [P. 11 b] Χαλδαίων ἤτοι Βαβυλωνίων διὰ Νεβρώδ. Φασὶ δὲ ὅτι μόνος ὁ Ἔβερ ὁ τοῦ Φάλεκ πατὴρ οὐ συνέθετο τῇ πράξει τῆς πυργοποιας· διὸ καὶ, τῆς τῶν ἄλλων φωνῆς συγχεθείσης, ἡ τοῦ Ἔβερ οὐκ ἀπώλετο. Αὕτη δέ ἐστιν ἥ καὶ Ἀδὰμ ἐλάλει· καὶ ταύτην οἱ τοῦτον διαδεξάμενοι ἀπόγονοι πατρωνυμικῶς ἑαυτοὺς Ἑβραίους προσηγόρευσαν καὶ Ἑβραΐδα τὴν φωνὴν ἐκάλεσαν. Τεκμηριον δὲ ταύτην εἶναι τὴν πρὸ τῆς συγχύσεως φωνὴν τὰ τῶν παλαιῶν ὀνόματα· ἐφ' ὧν γαρ κατ' οὐδεμίαν γλῶσσάν ἐστι τὸ σημαινόμενον ἐπιλύσασθαι, κατ' αὐτὴν τὸ ζητούμενον ἑρμηνεύεται· οἷον Ἀδὰμ καθ' ἑτέραν μὲν οὐδεμίαν φωνὴν τὸ δηλούμενον εὑρίσκεται. κατὰ δὲ ταύτην ἄνθρωπος ἑρμηνεύεται· καὶ ἡ τοῦ Νῶε προσηγορία δικαιοσύνην σημαίνει, καὶ Χοὺς Αἰθίοψ, καὶ Μεστρὲμ Αἴγυπτος, καὶ Φαλὲκ μερισμὸς, καὶ Βαβυλὼν σύγχυσις.

A niorum regnum institutum fuisse. Aiunt solum Heberum, Phaleci patrem, in substructionem turris non consensisse: itaque etiam, reliquorum linguis confusis, Heberi sermo integer permansit. Ea est lingua qua Adamus usus fuit; et ab hoc posteri Heberi se gentilitio nomine Hebræos ac linguam Hebraicam nominaverunt. Fuisse hanc linguam ante confusionem certo indicant veterum nomina, quæ quid significent cum nulla alia lingua explicari possit, Hebraica lingua interpretationem suggerit. Verbi gratia, Adamus nullo alio sermone quidquam, Hebraica autem hominem **23** notat. Sic Noa justitiam, Chus Æthiopem, Mezromus Ægyptum, Phalecus divisionem, Babylon confusionem.

Ὅτι μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἕως τῆς διασπορᾶς μόνοι οἱ τρεῖς ἡγήσαντο τῶν πολλῶν εὐσεβῶς, Νῶε, Σὴμ καὶ Ἀρφαξὰδ ὁ υἱὸς τοῦ Σὴμ, ἔτη φλδ'. Τοῦ δὲ κόσμου ἔτος ἦν βψος'· τῷ γὰρ βφιβ' ἔτει καὶ Νῶε ὁ δίκαιος ἐκοιμήθη, ὧν ἐτῶν ἐνακοσίων πεντήκοντα. Τῶν δὲ φλδ' χρόνων ὁ ἀριθμός οὗτος· Νῶε τὰ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἔτη τν', Σὴμ ἔτη ρν', καὶ Ἀρφαξὰδ ἔτη λγ'· ὁμοῦ ἔτη φλγ', τῆς ἀρχῆς τῶν ἄλλων ἐν τῷ τετάρτῳ χρόνῳ λαμβανομένης. Συγγραφεῖς δὲ τῶν Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων οὗτοι· Μάνεθος ὁ τὴν τῶν Αἰγυπτίων ποιησάμενος συγγραφὴν, Βηρωσσὸς ὁ τὰ Χαλδαϊκὰ συναγαγὼν, Μῶχός τε καὶ Ἑστιαῖος, καὶ πρὸς τούτοις Αἰγύπτιος Ἱερώνυμος. Οἱ δὲ τὰ Φοινικὰ συγγραψάμενοι Ἡσίοδος τε καὶ Ἑκαταῖος, Ἑλλάνικος καὶ Ακουσίλαος, Εφορός τε καὶ Νικόλαος.

B A diluvio usque ad dispersionem tantum hi tres multitudini pie præfuerunt, Noa, Semus et hujus filius Arphaxadus, annis 534, ad annum mundi 2776. Mortuus enim est Noa justus anno 2592, annos natus 950. Porro 534 quos diximus, anni sic numerantur: Noa post diluvium annos 350, Semus annos 150, Arphaxadus annos 33: summa anni 533, initio reliquorum in 4 supra 530 anno sumpto. Qui res Ægyptiacas et Chaldaicas conscripserunt, hi sunt: Manethus scripsit Ægyptiaca, Berossus Chaldaica collegit, tum Mochus et Hestiæus, ac præter hos Hieronymus Ægyptius. Phœnicum res conscripserunt Hesiodus, Hecatæus, Hellanicus, Acusilaus, Ephorus et Nicolaus.

Τῷ βφοβ' ἔτει τοῦ κόσμου, ἐνακοσιοστῷ τριακοστῷ ἕτει τοῦ Νῶε, κατὰ θεῖον δηλονότι χρησμὸν ἐμέρισε Νῶε τοῖς τρισὶν υἱοῖς αὐτοῦ τὴν γῆν οὕτω. Σὴμ τῷ πρωτοτόκῳ αὐτοῦ υἱῷ, ἄγοντι ἔτος τετρακοσιοστὸν τριακοστὸν πρῶτον, ἔδωκεν ἀπὸ Περσίδος καὶ Βάκτρων ἕως Ἰνδικῆς μῆκος, πλάτος δὲ ἀπὸ Ἰνδικῆς ἕως Ῥινοκουρούρων τῆς Αἰγύπτου, ἤτοι τὰ ἀπὸ ἀνατολῆς ἕως μέρους τῆς μεσημβρίας, πήν τε Συρίαν, ἥ καὶ Ἰουδαία λέγεται (καὶ γὰρ καὶ οἱ παλαιοὶ Σύρους τοὺς Παλαιστηνοὺς ὠνόμαζον), καὶ Μηδίαν, καὶ ποταμὸν διορίζοντα αὐτοῦ τὰ ὅρια τὸν Εὐφράτην. Χὰμ δὲ τῷ δευτέρῳ αὐτοῦ υἱῷ, ἄγοντι ἔτος υζ', ἔδωκε τὴν πρὸς νότον καὶ λίβαν καὶ μέρος τῆς δύσεως ἀπὸ Ῥινοκουρούρων τῆς Αἰγύπτου, Αἰθιοπίαν

C

Anno ab origine mundi 2572 Noa annum ætatis agens 930, oraculo nimirum divinitus accepto, tribus suis filiis terram distribuit, hoc modo: Semo primogenito suo filio, annum ætatis quadringentesimum tricesimum primum agenti, dedit quidquid terræ in longum a Perside et Bactris usque ad Indiam porrigitur, in latum ab India usque ad Rhinocorura Ægypti, sive quæ ab ortu solis sunt usque ad plagam meridionalem, Syriam nempe, quæ et Judæa dicitur (nam antiqui Syros vocabant Palæstinos), et Mediam, et Euphratem fluvium designavit, qui limites Semi **24** definiret. Chamo autem secundo suo filio, annum agenti quadringentesimum septimum, terram addixit quæ Austro et Africo est

D

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

Latinas litteras, huc fingamus recipi ideo non meruisse: quid autem flet titteris E, F, X, O, et aliis? Mihi quidem hæc commenta non placent. Credo adhibitis prius rectis lineis etiam curvas non incommode iis adjectas, præsertim jam crescente numerorum agmine. Sit ergo semicirculus litteræ C assimilis nota centenarii; quod eo facilius est creditu, quia reliqui characteres, etiam millenariorum, ab hoc, ut ostendemus, oriuntur. Nam huic contrarius Ɔ addita lineola sic IↃ, quingentas unitates refer,, semissem nimirum millenarii, qui sic antiquitus exprimebatur, CIↃ, lineola inter priores characteres interjecta, ne coalescerent, ut opinor; quæ lineola et in L, quod longiuscula pingeretur et littera I putaretur, deformata est a librariis. Idem ut uno calami ductu mille scriberent, ∞ exaraverunt, sicut et IↃ in D litteram mutarunt iidem, quæ Manutius, præclare notavit. M pro millenarii nota usurpari hodie notum est, et commemorata causa. Reliqua ut hinc nascantur, in promptu est videre. Nostras interim notas utilitatis ac compendii causa plurimi facio, ut 500. 675, etc. Sed majusculas has in libris usurpari e dignitate videtur. Porro novem (verbi gratia) millia ego compendiose putarem sic scribi IX CIↃ aut IXCIↃ. Sed de his hoc loco satis: quisque sequatur quod valet, dummodo alios non vituperet. XYL.

exposita, et partem Occidentis, a Rhinocoruris Ægypti, Æthiopiam, Ægyptum, Lybiam, Africam, Mauritaniam,usque ad columnas Herculis,seu usque ad occiduum ac Africum oceanum,fluvium qui ejus ditioni terminus esset, Nilum constituit, qui idem Geon et Chrysorrhoas (quasi aurifluus) appellatur. Japeto tertio filio annum agenti 425, attribuit quidquid a Media ad septentrionem et solis occasum pertinet, usque ad Gades insulasque Britannicas, Armeniam,Iberiam,Pontum, Colchos atque ulteriores regiones atque insulas usque ad Italiam, Gallias, Hispaniam, Celtiberiam et Lusitanos. Cum ad hunc modum divisisset scriptoque suam voluntatem testatus esset, ut perhibent, id illis recitavit, atque post obsignatum penes se detinuit usque ad annum ab Adamo 2592, quo vitam finivit. Moriturus tribus filiis suis mandavit ne quis eorum fratris regionem invaderet eumve injuria aliqua afficeret : alioquin hoc eis discordiarum et bellorum intestinorum causam allaturum. Testamentum Semo, quippe ætate ac pietate præstanti, tradidit : is ei in imperio successit, atque eximias prosperitates,quas ei precatus fuerat pater, hæreditate consecutus est, quod etiam in Genesi scriptum exstat. Humatus est in monte Lubaro.

Anno mundi 2791, annis ab obitu Noæ ducentis, Chami filius Chanaan **25** novas res molitus Semi fines ingressus est contra. Noæ præceptum, cum septem ex se ortis gentibus Amorrhæis,Chettæis, Pherezæis, Evæis, Gergesæis, Jebusæis et Chananæis : quas gentes Deus per Mosem et Jesum Navæ filium excidit, ac suo deinde tempore Judicum opera filiis Israeli avitam terram reddidit,etiam in hoc suam justitiam declarans. Nam Israelitæ per gradus propagatæ gentis 38 a Semo orti erant,annis 1087... usque ad Mastusiam Ilio oppositam. Regiones autem eorum sunt, Media, Albania, Armenia major et minor, Amazonum regio, Paphlagonia, Cappadocia, Galatia, Colchis, Bosporeni, Mæotis, Derris, Sarmatia, Tauriani, Bactriani, Scythia, Thracia, Macedonia, Græcia, Thessalia, Bœotia, Locris, Ætolia, Achaia, Pelopponnesus, Acarnania, Epirus, Illyricum, Lychnitis, Adria, unde mari Adriatico nomen factum : Calabria,Italia, Gallia, Etruria, Lusitania, Celtica, Massilia, Celtogallia, Hispania major et minor. Ibi fines Japeti terminantur,qua septentriones respiciunt usque ad Britannicas insulas. Habet autem insulas, Britanniam, Siciliam, Eubœam, Rhodum, Chium, Lesbum, Cythera, Zacynthum, Cephaleniam, Ithacam, ac Cyclades, et Asiæ partem quæ Ionia appellatur.Pro termino est Tigris fluvius,qui Mediam

καὶ Αἴγυπτον καὶ Λιβύην, Ἀφρικὴν καὶ Μαυριτανίαν, ἕως Ἡρακλείων στηλῶν ἤτοι ἕως τοῦ δυκτικοῦ καὶ Λιβυκοῦ ὠκεανοῦ, [P. 12] ποταμὸν δὲ διοριζοντα τὸν Νεῖλον, ὅς καὶ Γεὼν καὶ Χρυσορρόας λέγεται. Ἰάφεθ δὲ τῷ τρίτῳ αὐτοῦ υἱῳ, ἄγοντι ἔτος υκε', ἀπὸ Μηδίας τὰ πρὸς ἄρκτον καὶ δυσμὰς ἕως Γαδείρων καὶ Βρεττανικῶν νήσων, Ἀρμενίαν, Ἰβηρίαν, Πόντον, Κόλχους καὶ τὰς κατ' Ἰόπην χώρας (31) καὶ νήσους ἕως Ἰταλίας καὶ Γαλλιῶν, Ἱσπανίας τε καὶ Κελτιβηρίας καὶ Λυσιτανῶν. Οὕτω μερίσας καὶ ἐγγράφως διαθέμενος, ὥς φασιν, ἐπαναγνοὺς τε αὐτοῖς τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐσφρογίσατο, παρ' ἑαυτῷ κατασχὼν ἕως τοῦ βφμβ' ἔτους ἀπὸ Ἀδάμ, ἐν ᾧ καὶ ἐκοιμήθη. Μέλλων δὲ τελευτᾶν ἐνετείλατο τοῖς τρισὶν υἱοῖς αὐτοῦ μηδένα ἐπελθεῖν τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ ὁρίοις καὶ ἀτάκτως ἐνεχθῆναι πρὸς τὸν ἕτερον, ὡς τούτου γενησονένου αἰτίου στάσως αὐτοῖς καὶ πολέμων τῶν πρὸς ἀλλήλους. Τὴν δὲ διαθήκην αὐτοῦ δέδωκε τῷ Σὴμ ὡς πρωτοτόκῳ υἱῷ καὶ θεοφιλεστέρῳ, ὃς καὶ τὴν ἡγεμονίαν διεδέξκτο μετ' αὐτὸν καὶ τὰς ἐξαιρέτους τῶν παρ' αὐτοῦ εὐλογιῶν ἐκληρώσατο, ὡς καὶ ἐν τῇ Γενέσει φέρεται. Καὶ ἐκοιμήθη ἐν ὄρει Λούβαρ.

Ἐν δὲ τῷ βψλα ετει τοῦ κόσμου, ἤτοι μετὰ διακόσια ἔτη τῆς τελευτῆς Νῶε , νεωτερίσας ὁ τοῦ Χὰμ υἱὸς Χαναὰν ἐπέβη τοῖς ὁρίοις τοῦ Σὴμ καὶ κατῴκησεν ἐκεῖ, παραβὰς τὴν ἐντολὴν Νῶε, σὺν τοῖς ἐξ αὐτοῦ γενομένοις ἔθνεσιν ἑπτὰ, Ἀμορραίοις, Φερεζαίοις, Εὐαίοις, Γεργεσαίοις, Ἰεβουζαίοις καὶ Χαναναίοις· οὓς διὰ Μωσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐξωλόθρευσεν ὁ Θεὸς, καὶ μετὰ τινας καιροὺς διὰ τῶν Κριτῶν ἀπέδωκε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὴν πατρῴαν γῆν, δίκαιος καὶ ἐν τούτῳ φανεὶς ὁ Θεὸς, ὡς ἐκ τοῦ Σὴμ κατασομένοις διὰ γενεῶν λη', ἐτῶν χιλίον ἑξακοσίων ὀγδοήκοντα ἑπτὰ (32)... ἕως [P. 14] Μαστουσίας (33) τῆς κατὰ Ἴλιον. Αἱ χῶραι δὲ αὐτῶν Μηδία, Ἀλβανία, Ἀρμενία μικρὰ καὶ μεγάλη, Ἀμαζονίς, Παφλαγονία, Καππαδοκία, Γαλατία, Κολχὶς, Βοσπορηνοὶ, Μαιῶτις, Δέρρις, Σαρματία Ταυριανοὶ, Βακτριανοὶ, Σκυθία, Θρᾴκη, Μακεδονία, Ἑλλὰς, Θετταλία, Βοιωτὶς, Λοκρία, Αἰτωλία, Ἀχαΐα, Ἠλοπόννησος , Ἀκαρνία , Ἠπειρῶται , Ἰλλυρὶς , Λυχνῖται, Ἀδριακὴ, ἀφ' ἧς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος ἐκλήθη, Καλαβρία, Ἰταλία, Γαλλία, Θουσκηνὴ , Λυσιτανία, Κελτικὴ, Μασσαλία, Κελτογαλλία, Ἰβηρία, Ἱσπανία ἡ μεγάλη καὶ μικρά. Ἐνταῦθα καταλήγει τὰ ὅρια τοῦ Ἰάφεθ, ἕως Βρεττανικῶν νήσων τὰ πρὸς βορρᾶν βλέποντα. Ἔχει δὲ νήσους Βριττανίαν , Σικελίαν, Εὔβοιαν, Ῥόδον, Χίον, Λέσλον. Κύθηραν, Ζάκυνθον, Κεφαληνίαν, Ἰθάκην, [P. 14 b] καὶ τὰς Κυκλάδας,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(31) Hoc quale sit, alii viderunt. κατ' Εὐρώπην puto legendum, κατόπιν potius : Joppæ enim hic nihil. Sed geographica alibi explicantur. Xyl.

(32) Quæ hunc exciderunt, dum alterius codicis ope restituantur, ex Josepho et aliis scriptoribus peti debent. Satis apparat descriptus fuisse nationes, quæ a filiis Noæ ortæ et occupatæ fuerint. Xyl.

(33) Mastusia Thraciæ Chersonesi promontorium est e regione Ilii, Hellesponto interfluente. Derris, quæ hic cum Mæotide et Sarmatia commemoratur ignota mihi est. Pro Εὔοια Eubœam legi, quod orat in promptu. Cætera hujus loci non sunt. Xyl.

καὶ μέρος τῆς Ἀσίας τὴν Ἰωνίαν καλουμένην, ποταμὸν δὲ Τίγριν, διορίζοντα μεταξὺ Μηδίας καὶ Βαβυλωνίας. Ἐν τούτοις οὖν πληροῦται τὰ τοῦ Ἰάφεθ ὅρια διὰ τὸ εἰρηκέναι τὴν Γραφήν « Πλατύναι ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ· » τὴν πᾶσαν γὰρ Εὐρώπην καὶ μέρος οὐ μικρὸν τῆς μεγάλης Ἀσίας ἀπηνέγκατο· διὸ καὶ εἴρηται, « καὶ κατασκηνώσαι ἐν τοῖς σκηνώμασι τοῦ Σήμ. » Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἀναγωγικὸν τρόπον, ὅτι πᾶσα ἡ μερὶς τοῦ Ἰάφεθ σχεδὸν τῷ βαπτίσματι καὶ τῇ εἰς Χριστὸν πίστει προσετέθη, ἅτινά ἐστι σκηνώματα τοῦ Σήμ, ἐπεὶ καὶ ἐξ αὐτοῦ ὁ Ἀβραὰμ καὶ οἱ πατριάρχαι, ἐξ ὧν καὶ αἱ λοιπαὶ γενεαρχίαι ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου σαφῶς γενεαλογοῦνται. Τοῦ δὲ Χὰμ πλεῖστα μέχρι καὶ νῦν ἔθνη ἐστὶν ἐν ἀποστασίᾳ, κατά γε τὰς Ἰνδίας καὶ Αἰθιοπίας καὶ Μαυριτανίας· ἐν οἷς καὶ αἱ Ἀράβιαι καὶ Ἰδουμαία κατὰ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ θρασύνονται, τῇ τοῦ Χὰμ καὶ τοῦ Χαναὰν κατάρᾳ καθυποβεβλημένοι· διὸ καὶ παῖδα οἰκέτην τὸν Χὰμ τοῦ Σὴμ καὶ τοῦ Ἰάφεθ ἡ Γραφὴ ἀπεφήνατο, διὰ τοῦ Χαναὰν τοῦ υἱοῦ καὶ αὐτὸν σημαίνουσα.

A a Babylonia dividit. His ergo implentur fines Japeti, quia est in Scriptura : « Amplificet **26** Deus Japetum. « Universam quippe Europam, et magnæ Asiæ haud exiguam partem abstulit ; ideoque additum est, « et habitet in tabernaculis Semi. » Neque id modo, sed etiam reconditiorem sensum eruendo intelligimus, quod Japeti fere tota portio baptismum ac fidem in Christum est amplexa, quod per Semi tabernacula notatur, quando etiam Abrahamus a Semo genus duxit atque patriarchæ, a quibus perspicue generis propagatio per ordinem usque ad Christum deducitur. At Chami gentes pleræque etiamnum in defectione a fide Christiana permaneant, in Indiis, Æthiopiis, Mauritaniis, in quibus gentibus etiam Arabiæ numerantur ac Idumæa, qui populi omnes adversus Deum et sanctos ejus ferociunt, exsecrationi cui Chamum et Chanaanem Deus obnoxium fecerat addicti. Itaque Scriptura Chamum Semi et Japeti servum pronuntiavit, per Chanaanem filium ipso etiam patre Chamo notato.

B

Ὅτι δύο κατακλυσμοὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα γῆν διαβεβοημένοι γεγόνασι, πρῶτος μὲν ἐπὶ Ὠγύγου ἐν τῇ Ἀττικῇ, χρόνοις δὲ ὕστερον σμῆ· ἐν Θετταλίᾳ ἐπὶ Δευκαλίωνος βασιλεύοντος Ἀθήνησι, δευτέρου Κραναοῦ αὐτόχθονος. Τούτου τοῦ κατακλυσμοῦ, τοῦ ἐπὶ Δευκαλίωνος δηλονότι, δοκοῦσι μεμνῆσθαι καὶ Αἰγύπτιοι, φάσκοντες τὴν χώραν αὐτῶν μὴ κατακεκλύσθαι. Καὶ δικαίως φιλονεικοῦσι μὴ κατακεκλύσθαι τότε τὴν Αἴγυπτον· τοπικὸς γὰρ γέγονεν οὗτος ὁ κατακλυσμός. Τὸν γὰρ πρότερον ἤτοι τὸν καθολικὸν κοτακλυσμὸν οὐδὲ γινώσκουσιν. οὔπω γὰρ ἦν ὁ πατριάρχης αὐτῶν γεννηθείς. Χὰμ δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Νῶε πατὴρ ἦν Μεστρὲμ, ἀφ' οὗ Αἰγύπτιοι.

C Duo diluvia in Græcia celebri fama fuerunt, prius in Attica, Ogygi ætate, posterius annis ab eo 248 in Thessalia, Deucalione Athenis regnante, secundo a Cranao indigena. Hujus sub Deucalione facti diluvii videntur etiam Ægyptii meminisse, dicentes suam terram inundationis expertem fuisse. Et quidem recte contendunt Ægyptum tunc diluvium non esse passam, cum id diluvium certo tantum loco substiterit. Prius autem diluvium, quod universam terram inundavit, plane ignorant : nondum **27** enim tum natus fuerat conditor gentis eorum Chamus, filius Noæ, pater Mezromi, a quo Ægyptii sunt orti.

Ὅτι τὸν Νεβρὼδ ἀποθεώσαντες οἱ Ἀσσύριοι ἐν τοῖς ἄστροις τοῦ οὐρανοῦ ἔταξαν, καὶ καλοῦσιν Ὠρίωνα. Οὗτος κατέδειξε τὴν κυνηγετικήν· διὸ καὶ τὸν καλούμενον κύνα ἄστρον τῷ Ὠρίωνι συνῆψαν· Τοῦτον καλοῦσιν καὶ Κρόνον εἰς τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ πλάνητος.

Nemrodo Assyrii divinam ascribunt naturam, inter sidera cœlestia collocantes et Orionem vocantes. Hic venandi artem primus protulit. Itaque Orioni sidus, quod Canis vocatur, adjungunt. Quin et Saturni, stellæ illius erraticæ, nomen ei tribuunt.

Ὅτι διαμερισθέντων τῶν ἐθνῶν ἀνεφάνη τις ἀνὴρ Ἰνδὸς, ἐκ τοῦ γένους Ἀρφαξὰδ, τοὔνομα Ἀνδουβάριος, ὃς πορέδωκε τοῖς Ἰνδοῖς ἀστρονομίαν.

Dissipatis gentibus Indus quidam ab Arphaxado genus ducens exstitit, nomine Andubarius ; isque Indis astronomiam tradidit.

[P. 15] Ὅτι τῷ δισχιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ ὀγδηκοστῷ ε' ἔτει διοδεύων Καϊνᾶν ἐν τῷ πεδίῳ εὗρε τὴν γραφὴν τῶν γιγάντων καὶ ἔκρυψε παρ' ἑαυτῷ, καὶ αὐτὸς μὲν ἐν αὐτοῖς ἐξημάρτανε, καὶ τοὺς ἄλλους τὴν αὐτὴν ἀτοπίαν ἐξεπαίδευσεν. Οἱ δὲ τὸν Σάλα φασὶ ταύτην εὑρηκέναι.

D Anno ab origine mundi 3585 Cainanus campum peragrans scripturam gigantum reperit, et cum ipse ea tractanda deliquit, tum alios absurda ista docuit. Alii a Sala fuisse eam scripturam repertam asserunt.

Ὅτι ἐν τῷ ὄρει τοῦ Λιβάνου ἰχθύες θαλάσσης εὑρέθησαν, ἐν κοίλοις τόποις ὑδάτων, τὴν τοῦ κατακλυσμοῦ πιστούμενοι πανωλεθρίαν.

In monte Libano pisces marini inventi sunt, in cavis quæ aquas receperant, internecionem omnium animalium, quæ diluvio accidit, testificantes.

Ὅτι πρῶτος Λάμεχ πρὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς τελευτᾷ, ἦγουν τοῦ Μαθουσάλα.

Primus Lamechus suo patre Mathusala prior mortuus est.

Ὅτι ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἕως τοῦ κατακλυσμοῦ, κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα, ἔτη βσμβ, οἷς καὶ ἡ ἀκήθεια ἐπιμαρτυρεῖ καὶ αἱ ἀνέκαθεν πάσαις ταῖς Ἐκκλησίαις ἐπικρατήσασαι παραδόσεις, ἐπὶ δὲ τὸ πρῶτον

Ab Adamo usque ad diluvium de sententia Septuaginta interpretum anni numerantur 2242. Quibus et veritas astipuletur et traditiones, quarum auctoritas ab antiquo per omnes invaluit Ecclesias.

tate ac virtute exornatus esset: his enim rebus decoratus homo similitudinem imaginemque exemplaris ad **11** quod effectus est, conservat. Jam libertas quoque potestatis suæ, naturæ humanæ regiam præstantiam inque ea divinæ imaginis similitudinem manifestissime demonstrat. Atque secundum hanc rationem homo manuum Dei opus dicitur ob dignitatem structuræ : omne enim hoc est consilii effectio. Porro hæc : « Faciamus ei adjutorem accomodatum ipsi ; » propter futuram prolis procreationem dicit: adjuvat enim femina marem in propagando conservandoque genere. Effecta autem muliere, cum eam conspicatus esset Adamus, non ita affectus animo est ut qui mulierem cerneret. sed perinde ac se ipsum contemplans lætatus spiritu est, videns eam simili modo effictam. Sed et mulier virum contuens magno gaudio est perfusa, intelligens se ei esse adjunctam. Cæterum hæc verba, «Morte moriemini, » id significant, Mortales eritis ; quomodo etiam Symmachus interpretatus est. Operari et custodire significant, illud gratiarum actionem et laudationem tot tantornmque bonorum præbitori rependere, hoc cavere ne quando per væcordiam sui benefactoris oblitus præsente felicitate ac vitæ commoditate excidat. Adami vocabulum *terrenum* signifit, Evæ *vitam*. Nam ii reipsa nominibus, quæ eos terrenæ ac carnalis vitæ principes ac parentes denotant, respondent, sicut Jesus Christus novus Adamus, et de qua nullum experta virum ipse natus est, cœlestis ac spiritualis vitæ primordium et causa sunt omnibus Dei filiis

12 Notandum est quosdam, ita ut traditum antiquitus est, referre. Adamum centum annos in Paradiso exegisse. Alii tertia hora fictum sexta peccasse, nona ejectum perhibent, eo argumento uteutes, quod hora sexta Dominus cruci affixus, nona pro nobis mortuus est, fortassis eo quoque in hanc adducti opinionem quod sub vesperam ad eos venit Dominus. Sed trium horarum spatium quo in paradiso Adamus moratus sit, breve admodum et nimis incredibile est ac magnificentia ejus qui universa impervestigabilibus sapientiæ judiciis cispensat, indignum. Qui enim in tribus istis horis Adamus ad imponendum omnibus terrestribus ac volucribus nomina tempus habuisset ? Qurndo reliquis in paradiso fructibus vescendo, ad eorum jruitionis satietatem prolapsus cupiditatem gustandæ arboris qua ei interdictum fuit, in animum induxisset ? Ut noxiam invidentiæ frudem et serpontis ad mulierem aggressus atque consultationem non commemorem, quæ ipsa amplius ee tempus requirebant. Quapropter probabile admodum ac credibile est sexta die et sexta hora delictum illud ab iis admissum, nonaque ejusdem diei hora Paradiso ae vita ob violatum Dei mandatum excidisse ! sed anno demum septimo id factum, sicut ex antiquis quidam pronuntiarunt. Atqui Joannes Chrysostomus vir magni inter doctores nominis, in expositione sacri Evangelii quod a Matthæo conscriptum fuit, sexta die primæ **13** septimanæ, hoc est die effictionis Adami, hunc et Evam Paradiso ejectos ait. Cui et nos fidem habemus, neque ulte-

A ἐμφερὲς προφανέσματα δείκνυσι. Κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ χειρῶν Θεοῦ ἔργον ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν τιμὴν τῆς κατασκευῆς· καὶ γὰρ βουλῆς ἐνέργεια τὸ πᾶν. Τὸ. « Ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν, » διὰ τὸ μέλλον τῆς παιδογονίας λέγει· συνεργεῖ γὰρ τὸ θῆλυ τῷ ἀνδρὶ πρὸς τὴν τοῦ γένους αὔζησίν τε καὶ διαμονήν. Πλασθείσης δὲ τῆς γυναικὸς, ὡς ἐώρα αὐτὴν ὁ Ἀδὰμ, οὐχ ὡς γυναῖκα θεώμενος ἔπασχεν, ἀλλ' ὡς ἑαυτὸν ὁρῶν πνευματικῶς ἡὐφραίνετο, τὴν ὁμοίαν βλέπων καὶ ταύτην ἔχουσαν κατασκευήν. Ὡσαύτως καὶ ἡ γυνὴ ὁρῶσα τὸν ἄνδρα μεγάλως ἠγάλλετο, κατ' αὐτὸν οὖσαν ἑαυτὴν ἐννοῦσα. Τὸ δὲ, « Θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, » Θνητοὶ ἔσεσθε σημαίνει, ὡς καὶ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν. Ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν σημαίνει, ἐργάζεσθαι μὲν τὴν εὐχαριστίαν καὶ τὴν αἴνεσιν τῷ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν παροχεῖ, φυλάσσειν δὲ καὶ τηρεῖν, μήπως ἀπονοηθεὶς καὶ λήθην τοῦ εὐεργέτου λαβὼν τῆς ἐν χερσὶν ἀποπέσῃ μακαριότητος καὶ εὐζωΐας. Ἀδὰμ δὲ ἑρμηνεύεται γήϊνος, Εὔα δὲ ζωή· καὶ γὰρ αὐτοὶ τῆς γηΐνης καὶ σαρκικῆς ζωῆς ἀρχηγοὶ καὶ πατέρες τῷ ὄντι χρηματίζουσιν, ὥσπερ τῆς οὐρανίας καὶ πνευματικῆς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ νέος Ἀδὰμ, καὶ ἡ ἀπειράνδρως αὐτὸν τεκοῦσα, ἀπαρχὴ καὶ αἰτία τοῖς πᾶσι τοῦ Θεοῦ τέκνοις εἰσίν.

B

C Ὅτι τινὲς ἐκ παραδόσεως ἑκατὸν ἔτη τὸν Ἀδὰμ ἐν τῷ Παραδείσῳ φασὶ πεποιηκέναι. Ἄλλοι δὲ τρίτην μὲν ὥραν πεπλάσθαι, ἕκτην [P. 6] δὲ παραβῆναι, ἐννάτην δὲ ἐκβεβλῆσθαι, τὸ ἐν ἕκτῃ μὲν ὥρᾳ ἐνσταυρῶσθαι τὸν Ἰησοῦν, ἐννάτῃ δὲ τυῦτον ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανεῖν τεκμήριον τιθέμενοι. Ἴσως δὲ, ὅτι καὶ τὸ δειλινὸν ἦλθεν ὁ Κύριος πρὸς αὐτοὺς, εἰς ταύτην ὑπενεχθῆναι τὴν ὑπόνοιαν. Στενὸν δὲ κομιδῇ τὸ τρίωρον τῆς ἐν παραδείσῳ διατριβῆς τοῦ προπάτορος διάστημα, καὶ λίαν ἀπίθανον ὡς τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ τὰ πάντα δυσθεωρήτοις τοφίας κρίμασιν οἰκονομοῦντος ἀνάξιον, Πότε γὰρ ἐν τρισὶν ὥραις χερσαίοις τε καὶ πτηνοῖς πᾶσιν ὀνόματα καλεῖν εἶχε καιρόν ; Πότε δὲ τῶν ἄλλων ἐν τῷ παραδείσῳ καρπῶν μετασχὼν, καὶ τῆς αὐτῶν μεταλήψεως κόρον λαβὼν, εἰς ἐπιθυμίαν τῆς τοῦ ἀπηγορευμένου ξύλου γεύσεως ἐλήκυθεν ; Ἵνα μὴ λέγω τὴν ἐπήρειαν τῆς βασκανίας καὶ τῆς τοῦ ὄφεως πρὸς τὴν γυναῖκα προσβολῆς καὶ συμβουλίας· καὶ γὰρ αὐτὴ πλείονος ἐδεῖτο τῆς τοῦ χρόνου τριβῆς. Διὰ ταῦτο μὲν ἐν ἕκτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἐν ἕκτῃ ὥρᾳ τετολμῆσθαι τὴν παράβασιν, ἐννάτῃ δὲ ὥρᾳ τῆς αὐτῆς ἡμέρας τοῦ Παραδείσοῦ καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ζωῆς τοὺς ἀθετήσαντας ἐκπεσεῖν σφόδρα πιθανὸν καὶ πιστὸν, δι' ἐτῶν δὲ ἑπτὰ τοῦτο γενέσθαι, ὡς τῶν πρεσβυτέρων τινὲς ἀπεφήναντο. Ὁ δέ γε μέγας ἐν διδασκάλοις Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἁγίου Εὐαγγελίου τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ τῆς πρώτης ἑβδομάδος, τουτέστι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῆς πλάσεως αὐτοῦ, λέγει τὸν Ἀδὰμ ἐκβληθῆναι τοῦ Παραδείσου καὶ τὴν Εὔαν· ᾧ καὶ ἡμεῖς πεισόμεθα. Καὶ οὐ χρὴ ζητεῖν περαιτέρω τὰ

τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος σεσιγημένα, ἵνα μὴ ἀντὶ κέρδους μικροῦ μεγάλην ἐπισπασώμεθα ζημίαν.

Τὸ δὲ εἰρημένον ὅτι « Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, » οὐχ ὡς δι' ἀπειθείας ἐπὶ κακίαν προκόψαντος, ἀλλὰ διὰ τὸ εἰρηκέναι, « Κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. » Ἀλλὰ μή τις ὑπολάβῃ ὅτι τὸ ξύλον τοιαύτης ἦν φύσεως ὡς γνῶσιν παρέχειν καλοῦ καὶ κακοῦ. Οὐ γὰρ ἦν τι βλαβερὸν ἐν Παραδείσῳ, ὅρος δὲ ἐτέθη ἐπὶ τῷ φυτῷ πρὸς γυμασίαν τῆς ἐλευθεριότητος. Καὶ ὅτι οὐ τὸ ξύλον αἴτιον γνώσεως τῷ Ἀδὰμ γέγονε, δῆλον· ἡ γὰρ ἐντολὴ ὡς πρὸς εἰδότα ἄμφω ἐδόθη, τό τε καλὸν καὶ πονηρὸν, τήν τε ὑπακοὴν καὶ τὴν παρακοήν, ὥστε ἡ γνῶσις προῦλαβε τὴν ἐντολήν. Δέδοται δὲ αὕτη διὰ τὸ, ὡς εἴρηται, αὐτεξουσίῳ βουλήματι κινούμενον τον ἄνθρωπον, ἐπ' ἀδείας τε ἔχοντα ἀπὸ πάντων μεταλαμβάνειν τῶν ἄλλων δένδρων, ἑνὸς δὲ μόνου νόμῳ προστατττόμενον ἀπέχεσθαι, καὶ γινώσκειν ὡς ὑπὸ δεσπότην ἐστὶ τὸν καὶ τὴν ἐντολὴν δεδωκότα. Τὸ δὲ, « Διηνοίχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, » οὐχ ὡς τότε βλεψάντων [P. 7] τῶν πρωτοπλάστων εἴρηται (δείκνυνται γὰρ καὶ πρὸ τῆς βρώσεως ὁρῶντες ἐκ τοῦ λέγεσθαι· « Καὶ εἶδεν ἡ γυνὴ ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρῶσιν καὶ ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν »)' ἀλλ' ὡς τὸ ἀπειρόκακον ἀποθεμένων διὰ παραβάσεως, ὃ καὶ τὴν γύμνωσιν ἀδιάφορον παρέσχεν, ἐρρήθη ὅτι διηνοίχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. Πέφυκε γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς ἅπας ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ διεγείρεσθαι πρὸς ἃ βλέπει· σύνεσιν γὰρ καθ' ἑαυτὸν αὐτὸς οὐκ ἔχει. Ὥστε πολλάκις πρὸς ἕτερα τῆς διανοίας ἀσχολουμένης τυφλοῦ δίκην παρερχόμεθα ἐνίοτε καὶ τὸν πάνυ γνώριμον, καὶ ἐπειδὰν ἐγκληθῶμεν, τῇ ἀσχολίᾳ τοῦ λογισμοῦ τὸ αἴτιον ἀνατιθέντες ἀπολογούμεθα. Οὕτως οὖν ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα τῇ αἰσθήσει τοῦ νοῦ πρὸς τὴν ὄψιν διηγέρθησαν. Τὸ γὰρ, « ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν, » ἀποκάλυψιν σημαίνει τὴν ἐγγενομένην τῷ λογισμῷ, οὐκ ἀνάβλεψιν ὀφθαλμῶν. Λεχθήσεται δὲ κἀκεῖνο, ὅτι πρὸ τῆς ἀπειθείας, ἐπειδὴ καιρὸν οὐκ εἶχε τὰ τῆς παιδοποιίας, οὐκ ἐδίδοτο παρὰ Θεοῦ ἡ παρατήρησις τῆς γυμνώσεως, ἀλλὰ διετέλουν ὡς ἄσαρκοι, σαρκικῆς διαθέσεως οὔπω καιρὸν ἔχοντες. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀπείθεια ἐπισυμβᾶσα τὸ θνητὸν ἐπηγάγετο, εἰκότως λοιπὸν ἐνεδόθη τούτοις ἡ πρὸς ἀλλήλους αἰδώς· καὶ νενοήκασιν ὕστερον τῶν σχημάτων τὴν διαφορὰν, προθεωρηθεῖσαν τῷ πλάσματι πρὸς τὸ ἀναγκαῖον τῆς τοῦ γένους διαδοχῆς. Ἐκ φύλλων δὲ συκῆς ἐποίησαν ἑαυτοῖς περιζώματα, αἰνιττομένων διὰ τοῦ ξύλου τὸν τρόπον τῆς κακοπραγίας· ὡς γὰρ ἡδὺς ὁ καρπὸς τῆς συκῆς, τραχὺ δὲ καὶ πικρότατον τὸ φύλλον, οὕτω πᾶσα ἁμαρτία ἐν μὲν τῇ πράξει δείκνυται ἡδεῖα, μετὰ δὲ ταῦτα ὀδύνην παρέχει τῷ πεπραχότι. Περὶ δὲ τῶν δερματίνων χιτώνων φησὶν ὁ θεολόγος Γρηγόριος ὅτι θνητὸν αὐτὸν ἀπεφήνατο ὁ Θεὸς νεκρότητι περιβάλλων. Τοῦτο γάρ οἱ δερμάτινοι χιτῶνες σημαίνει ἀπὸ τοῦ λόγου τῆς τῶν ζώων νεκρότητος, ὅπως διὰ τῆς λύσεως τοῦ σώματος καὶ τῆς ὄψεως ἡ ἁμαρτία πᾶσα αὐτόπρεμνος διαφθαρῇ. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῦ Παραδείσου ἐκβάλλεται, ἵνα μὴ τῇ αὐτεξουσιό-

A rius inquirenda sunt quæ Spiritus sanctus in divinitus inspiratis Litteris reticuit, ne loco exigui lucri magnam nobis accersamus damnum.

Quod autem dictum est, « Adamus factus est tanquam unus ex nobis, » non eo referendum est quod per inobedientiam in vitium excidit, sed ad id quod dictum fuit : « Ad imaginem Dei condidit eum. » Neque opinari quispiam debet lignum ejus fuisse naturæ ut boni malique notitiam præberet : nihil enim in Paradiso erat noxium. Sed hæc arbor termini loco statua est, ut esset libertatis exercendæ materies. Ac liquet arborem Adamo non fuisse causam cognitionis quando præceptum ei tanquam utriusque cognitione prædito datum est, boni, inquam, et mali, obedientiæ et contumaciæ. Itaque cognitio præ-
B ceptum antegressa est. Hoc autem datum est, ut, quemadmodum diximus, voluntate, cujus ipse potestatem obtineret, motus homo, permisso ei ut fructibus omnium reliquarum arborum vesceretur, unaque tantum ut abstineret imperato, intelligeret ne sub Domino istius mandati auctore esse. Hæc autem, « Aperti sunt eorum oculi, » non dicuntur quasi tum demum videre cœperint (nam visu præditi etiam ante esum demonstratur ex his verbis, « Viditque mulier arborem et ad esum commodam et aspectu gratam »), sed eo pertinent, quod eo delicto omnis mali ignorationem, quæ nuditatem
C 14 quoque eis indifferentem redegerat, amiserunt. Omnis enim oculus, cum ipse a sese intellectum non habeat, ea est natura ut a ratione ad objectum quod videt excitetur. Itaque sæpenumero intellectu aliis rebus occupato etiam notissimos homines tanquam cæci præterimus, eoque nomine reprehensi rejecta in mentis occupationem causa nos purgamus. Sic ergo Adamus et Eva sensu mentis ad visionem excitabantur. Nam hæc, « cognoverunt se nudos esse. » patefactionem significant, quæ in ratione venit, non oculorum apertionem. Id quoque dicendum nobis. Ante defectionem, cum liberis dare operam nondum iis esset tempestivum, non dederat hoc illis Deus ut nudationem corporis caverent, sed degebant veluti carnis expertes, nondum opportuno affectionis carnalis tempore. Sed postquam contumacia superveniens mortalitatem introduxit, convenienter in posterum eis indita est mutua verecundia; ac postmodo animadverterunt
D figurarum diversitatem, jam ante provisam in ipso figmento ob generis propagandi necessitatem. Subligacula autem sibi fecerunt ex ficulnis foliis, rei male gestæ modum ex ejus arboris natura quasi per ambages indicantibus : quemadmodum enim fructus ficus dulcis est, folium asperum et amarissimum, sic omne peccatum actionem quidem habere jucundum ostenditur, postea vero dolorem ei qui peccavit affert. De pelliceis porro tunicis Gregorius Theologus sentit, Deum ita mortalitatem hominis declarasse, mortalis exuvio eum amiciens. Hoc 15 enim pelliceæ tunicæ designant, ratione ab animalium mortalitate ducta, ut dissolutione

corporis ac visus abolitione omne peccatum funditus aboleatur. Atque ob hanc causam etiam Paradiso expellitur,ne libertate voluntatis utens manum ligno vitæ injiceret,malumque ita immortale fieret.

Satanas Hebræorum lingua desertorem significat et adversarium. Diabolus a calumnia appellatur Græcis, qua Deum ab hominibus abalienavit.

Cainus primus inter homines homicida exstitit, Lamechus secundus: qui duas uxores duxit et duo homicidia fecit. Vir autem et adolescens quos interfecit, Enochi fuerunt fratres, qui certa impetrandi fiducia Deum precatus ne talem porro videre necem cogeretur, exauditus et e terra translatus est.

Abelus justitiam coluit: ideo aiunt cadaver ejus e conspectu hominum sublatum fuisse, quo post ipsum juste victuri in bonam spem vocarentur. Cainus primus aratrum invenit, urbemque Enon filio suo cognominem condidit. Idem post damnationem raptor fuit et alienis bonis inhiavit; primusque mensuras et pondera et limites excogitavit, suosque in unum conductos bello operam dare docuit. Idem ab eo tempore quo eum Deus exsecratus est, humilis fuit, omnesque ab eo prognati. Terram autem incoluit quæ tremens est et humilis, Adami mandato a Sethi progenie separatus. Cainum hunc Parva Genesis, quæ Mosi inscribitur, ruina domus suæ oppressum vitam finivisse tradit. Lapidibus enim fratrem suam Abelum necaverat: itaque ipse quoque lapidibus est interfectum.

16 Sethus Adami tertius filius recensetur, qui germana sorore sua, cui nomen Asuama, in matrimonium ducta Enosum procreavit. Sethi nomen restitutionem notat. Deus quoque idem appellatus est, ob splendorem faciei, quem per omnem vitam habuit. Qua gratia etiam Moses præditus velata facie cum Judæis loquebatur** * quadraginta annis. Idem Sethus septem errantibus stellis, Græci planetas vocant,nomina imposuit; cœlestiumque conversionum scientiam excogitavit, quam duabus columnis, lapideæ uni,alteri lateritiæ, inscripsit.Præsciebat enim universi interitum,quem si aqua afferret, lapideam superaturam, sin ignis, lateritiam; atque hanc etiamnum exstare in Sirido monte Josephus testatur.Idem Sethus Hebraicas litteras conscripsit.Nam ducentesimo trigesimo Adami anno natus est: cumque esset annorum duodecim, ablactatus; annoque Adami supra ducentesimum septuagesimo raptus ab angelo imbutus est cognitione futuræ suorum posterorum impietatis, qui iidem Egregores appellantur et filii Dei, ac diluvii et

A τητι κεχρημένος λάθῃ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ γένηται τὸ κακὸν ἀθάνατον.

Ὅτι ὁ Σατανᾶς κατὰ τὴν τῶν Ἑβραίων φωνὴν ἀποστάτης λέγεται καὶ ἀντικείμενος· διάβολος δὲ ὡς τὸν Θεὸν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους συκοφαντήσας εἴρηται.

Ὅτι ὁ Κάϊν ἐν ἀνθρώποις πρῶτος φονεὺς ἐγένετο, δεύτερος δὲ ὁ Λάμεχ, δύο γυναῖκας λαβών, καὶ δύο φόνους ἐτέλεσε. Οὓς δὲ ἀνεῖλεν, ἄνδρα καὶ νεανίσκον, ἀδελφοὶ ἦσαν τοῦ Ἐνὼχ, ὃς καὶ πίστει προσευξάμενος τοῦ μὴ ἰδεῖν ἔτι τοιοῦτον θάνατον, ἀκουσθεὶς μετετέθη.

[P. 8] Ὅτι Ἄβελ δικαιοσύνης ἐφρόντιζε· διὸ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ φασὶν ἀφανὲς γεγονέναι τοῖς μετέπειτα δικαίοις ἀγαθὰς ἐλπίδας ὑποφαῖνον. Ὁ δὲ Κάϊν πρῶτος ἄροτρον εὗρε, καὶ πόλιν ἔκτισε ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐνών. Καὶ ὅτι μετὰ τὴν κατα-
B δίκην ἅρπαξ καὶ πλεονέκτης ἐγένετο, μέτρα καὶ σταθμὰ καὶ ὅρους γῆς πρῶτος ἐπινοήσας, καὶ τοὺς οἰκείους εἰς ἓν συναγαγὼν ἐν πολέμοις ἀσχολεῖσθαι ἐδίδασκεν. Οὗτος χθαμαλὸς ἦν ἀπὸ τῆς κατάρας τοῦ Θεοῦ, καὶ πάντες οἱ ἐξ αὐτοῦ γενόμενοι. Ὤκει δὲ τὴν γῆν, ἥτις ἐστὶ τρέμουσα, χθαμαλὴν οὖσαν κεχωρισμένος ὑπάρχων ἀπὸ τῆς τοῦ Σὴθ γενεᾶς κατὰ πρόσταξιν τοῦ Ἀδάμ. Οὗτος ὁ Κάϊν, ὡς ἡ Λεπτὴ Μωσέως Γένεσις φησὶν, τῆς οἰκείας πεσούσης ἐπ, αὐτὸν τελευτᾷ· λίθοις γὰρ τὸν ἀδελφὸν Ἄβελ ἀπέκτεινε, καὶ λίθοις ὁμοίως καὶ αὐτὸς ἀπεκτάνθη.

Ὅτι ὁ Σὴθ τρίτος υἱὸς ἀναγέγραται Ἀδάμ· ὃς τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν Ἀσουάμ καλουμένην γήμας ἐγέννησε τὸν Ἐνώς. Σημαίνει δὲ Σὴθ ἐξανάστασιν. Ὠνομάσθη δὲ καὶ Θεὺς διὰ τὴν
C λάμψιν τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ἣν ἔσχεν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ζωῇ. Ταύτην δὲ τὴν χάριν καὶ Μωσῆς ἔχων, τὸ κάλυμμα τιθεὶς ὡμίλει τοῖς Ἰουδαίοις. Ἐπὶ χρόνοις τεσσαράκοντα (24), τοῖς τε ἑπτὰ πλανήταις ὀνόματα τεθεικὼς, καὶ τὴν τῶν οὐρανίων κινήσεων σοφίαν ἐπενόησε. Καὶ στήλας δύο, λιθίνην τε καὶ πλινθίνην, κατασκευάσας ἐκεῖ ταῦτα ἔγραψεν, εἰδὼς τὴν τοῦ παντὸς φθορὰν καὶ ὡς εἰ μὲν ἐξ ὕδατος γένηται, τὴν λεθίνην σώζεσθαι, εἰ δὲ διὰ πυρὸς, τὴν πλινθίνην· ἥτις σώζεται, ὡς Ἰώσηπος μαρτυρεῖ, εἰς τὸ Σίριδον ὄρος, ἕως καὶ νῦν. Οὗτος καὶ τὰ Ἑβραϊκὰ γράμματα συνεγράψατο. Τῷ γὰρ διακοσιοστῷ τριακοστῷ ἔτει τοῦ Ἀδὰμ ἐγεννήθη ὁ Σὴθ, καὶ γενόμενος ἐτῶν δώδεκα' ἀπεγαλακνίσθη· καὶ τῷ διακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ ἔτει τοῦ Ἀδὰμ ὁ Σὴθ ἁρπαγεὶς ὑπὸ ἀγγέλου ἐμυάθη
D τά περὶ τῆς παραβάσεως μέλλοντα ἔσεσθαι τῶν υἱῶν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(24) Χρόνους frequenter loco ἐνιαυτῶν ponit, quod facile est cuivis observare. Sed ante hæc verba deest aliqiud: itaque asteriscum appinxi. Apud Josephum non est Siridus mons, sed κατὰ τὴν Συριάδα, in, Syria. Egregores quid vocabuli sit, non assequor. De coruscante Mosis facie res est ex sacris Litteris nota, Exod. XXXVI, II Corinth. III, etc. Xyu. Filios Seth Deo dilectos, pios, proceros, formosos, sacerdotes, natarum Cain cupidine captos, necnon exortos ex profano cum iis complexu liberos Georgius Syncellus vocat Ἐγρηγόρου » ab auctore dictos Ἐγρήγορας, a patris Seth venustate: Εὐσεβὴς ἦν ὁ Σὴθ καὶ εὐδιάπλαστος σφόδρα, καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ πάντες εὐσεβεῖς καὶ ὡραῖοι ἦσαν. Goar.

αὐτοῦ (ἤτοι τῶν Ἐγρηγόρων, οἵτινες καὶ υἱοὶ Θεοῦ ἐλέγοντο) καὶ τὰ περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τῆς παρουσίας τοῦ Σωτῆρος. Ἡμέρᾳ δὲ τεσσαρακοστῇ ἄφαντος γεγονὼς, ἐλθὼν διηγήσατο τοῖς πρωτοπλάστοις ὅσα ἐμυήθη διὰ τοῦ ἀγγέλου. Εὐειδὴς δὲ ἦν καὶ εὐδιάπλαστος σόδρα αὐτός τε καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενοι, Ἐγρήγορες καὶ υἱοὶ Θεοῦ διὰ τὴν λάμψιν τοῦ προσώπου τοῦ Σὴθ λεγόμενοι· καὶ τὴν ὑψηλοτέραν γῆν τῆς Ἐδὲμ ᾤκουν, πλησίον τοῦ παραδείσου ἀγγελικῶς βιοῦντες, ἕως τοῦ χιλιοστοῦ κοσμικοῦ ἔτους. Τούτων τὴν ἀνάρετον πολιτείαν μὴ φέρων ὁ ἀρχέκακος βλέπειν, εἰς τὴν ὡραιότητα τῶν θυγατέρων τῶν ἀνθρώπων ἤτοι τοῦ Καΐν αὐτοὺς ἔτρωσεν.

[A. 9.] Ὅτι τὸ, « Ἐνὼς ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ πρῶτος » προσαγορεύεσθαι ὀνόματι Θεοῦ, ἔστιν (25). Ἐνὼς γὰρ ἑρμηνεύεται ἄνθρωπος κατὰ τὸν Ἑβραϊκὸν νοῦν· οὕτως ὁ Σωτὴρ Υἱὸς ὄντως ἀνθρώπου, κατὰ τὸν φυσικὸν λόγον Ἀφρικανοῦ. Ἐνὼς δὲ γεννᾷ τὸν Μαλελεὴλ, ὁ δὲ τὸν Ἰάρεδ, ἐξ οὗ Ἐνώχ. Οὗτος πρῶτος γράμματα μανθάνει καὶ διδάσκει, καὶ θείων μυστηρίων ἀποκαλύψεως ἀξιοῦται. Καὶ πρώτη περίοδος τῶν πεντακοσίων τριάκοντα δύο ἐτῶν πληροῦται· ἦν δὲ χρόνος τοῦ μὲν Σὴθ τριακόσιοι δύο, τοῦ δὲ Ἐνὼχ ἐννενηκονταοκτώ.

Ὅτι Ἀδὰμ τῷ ἑξακοσιοστῷ ἔτει μετανοήσας ἔγνω δι' ἀποκαλύψεως τὰ περὶ τῶν Ἐγρηγόρων καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ τὰ περὶ μετανοίας καὶ τῆς θείας σαρκώσεως, καὶ περὶ τῶν καθ' ἑκάστην ὥραν ἡμερινὴν καὶ νυκτερινὴν ἀναπεμπομένων εὐχῶν τῷ Θεῷ ὑπὸ πάντων τῶν κτισμάτων δι' Οὐριὴλ τοῦ ἐπὶ τῆς μετανοίας ἀρχαγγέλου, οὕτως· Ὥρᾳ πρώτῃ ἡμερινῇ πρώτη εὐχὴ ἐπιτελεῖται ἐν τῷ οὐρανῷ, δευτέρᾳ εὐχὴ ἀγγέλων, τρίτῃ εὐχὴ πτηνῶν, τετάρτῃ εὐχὴ κτηνῶν, πέμπτῃ εὐχὴ θηρίων, ἕκτῃ ἀγγέλων παράστασις καὶ διάκρισις πάσης κτίσεως, ἑβδόμῃ ἀγγέλων εἴσοδος πρὸς Θεὸν καὶ ἔξοδος ἀγγέλων, ὀγδόῃ αἴνεσις καὶ θυσίαι ἀγγέλων, ἐννάτῃ δέησις καὶ λατρεία ἀνθρώπου, δεκάτῃ ἐπισκοπαὶ ὑδάτων καὶ δεήσεις οὐρανίων καὶ ἐπιγείων, ἑνδεκάτῃ ἀνθομολόγησις καὶ ἀγαλλίασις πάντων, δωδεκάτῃ ἔντευξις ἀνθρώπων εἰς εὐδοκίας. Τῷδὲ ἐννακοσιοστῷ τριακοστῷ ἔτει Ἀδὰμ ἐκοιμήθη κατ' αὐτὴν τῆς παραβάσεως ἡμέραν, καὶ εἰς τὴν γῆς ἐξ ἧς ἐλήφθη ἀπῆλθε, καταλείψας ἄρρενας υἱοὺς λγ' καὶ θυγατέρας κζ'. Οὗτος ἡγεμόνευσε τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς. Ἡ δὲ ταφὴ αὐτοῦ κατὰ τὴν τῶν Ἱεροσολύμων γέγονε γῆν, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ. Τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ Καΐν ἀπέθανε, πεσόντος ἐπ' αὐτὸν τοῦ οἰκήματος, μετ' ἐνιαυτὸν ἕνα τῆς τοῦ Ἀδὰμ τελευτῆς.

A adventus Servatoris. Cum autem quadragesima die rursum in hominum conspectum rediisset, parentibus ea quibus ab angelo initiatum diximus recitavit. **17** Formosus autem admodum fuit, et pulchre ficto corpore cum ipse tum et prognati, Egregores et Dei filii ob Sethi faciei splendorem dicti ; terramque Edenis sublimiorem incoluerunt, vicinique paradiso vitam angelorum vitæ similem egerunt usque ad millesimum mundi annum. Quorum honestam vitæ consuetudinem auctor primus malorum intueri non sustinens, formositate filiarum hominum, id est Caini, eos sauciavit.

Hæc verba « Enosus primus speravit appellari nomen Domini Dei, » hoc significant, nomine Dei B vocari : nam Hebraica lingua Enosus homo est. Sic Servator Filius vere hominis, ut Africanus in naturali oratione auctor est. Enosus Maleleelem genuit, is Jaredum. Hoc Enochus nascitur. Enochus primus didicit ac docuit litteras, ac divinorum arcanorum patefactione dignus est habitus. Tum prima quingentorum triginta duorum annorum revolutio perfecta est, annum agente Setho secundum a trecentesimo, Enocho nonagesimum octavum.

Adamus sexcentesimo anno cum resipuisset, patefactione divina de Egregoribus et diluvio edoctus est, ac de pœnitentia et incarnatione Dei, atque de precibus quæ ad Deum ab universis creaturis diei ac noctis singulis horis perferuntur ab Urielo, qui angelorum princeps (archangelum C Græci vocant) pœnitentiæ præpositus est. Res ita habet : **18** Prima diei hora preces peraguntur primæ in cœlo, secunda preces angelorum, tertia volucrium, quarta jumentorum, quinta bestiarum : sexta angeli assistunt, omnesque dicernuntur creaturæ ; septima ad Deum angeli intrant et exeunt ; octava laudatio et sacrificia angelorum, nona precatio et cultus ab hominibus, decima aquarum inspectio precesque cœlestium et terrestrium, undecima mutua confessio et exultatio omnium, duodecima interpellatio hominum Deo accepta. Adamus noningentesimo tricesimo anno vita defunctus est, eadem qua olim deliquerat die ; et in terram, unde fuerat desumptus, reversus est, relictis filiis 33, filiabus 27. Imperavit autem hic humano ge- D neri per totam suam vitam. Sepultus est in terra Hierosolymitana, ut Josephus narrat. Eodem tempore Cainus quoque obiit, uno post Adami mortem anno, corruente supra eum domo sua.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(25) Hoc vult, Enosum Dei nomine appellatum fuisse. Sed ineptæ sunt hæ nugæ, et quæ (ne de Hebraica veritate dicamus) usu Græcæ linguæ refelluntur. Est enim medium, ut vocant, verbum ἐπικαλέομαι, *invoco*, quod nemo nescit nisi qui biblia Græca non legit. Enosus ergo, qui a vitæ humanæ miseriis hoc nomen habet (quod Hebraice eruditi norunt, et hoc loco demonstrare intempestivum est) inter eas primus in Deo spem suam reposuit eumque fiduciæ plenus invocavit. Porro locus videtur corruptus : manifesto quidem falsum est Mahalaleelem fuisse Enosi filium, cujus fuit ex Cenano nepos. Quod sequitur de Urielo, ambignum est isne Adamum docuerit an preces ad Deum deferat ; quam ego ambiguitatem reliqui. Prius probo, quia Urielus idem post Enochum quoque quædam docuisse traditur. Xyl.

Post Adamum Sethus humano generi præfuit. Anno ab origine mundi 1200, qui fuit Jaredo vitæ annus quadragesimus, Setho septingentesimus septuagesimus, Egregores Sethi progenies errore ducti descenderunt, ac sibi mulieres de filiabus hominum sive Caini desumpserunt, atque gigantes illos celebres generaverunt. Gigantes hi propter justum Sethum fuerunt robusti ac vastissimis corporibus, monstrosique **19** ob id et abominandi, unde et nomen iis impositum, propter impium vero Cainum validi, fortissimi et firmissimo robore, vita homicidiis et impietati ac lasciviæ deditissima. Quidam hos anguipedes cognominarunt, sive quod venenatæ bestiæ in morem efferatus eorum animus nullaque bona erat cogitatio, sive quod, ut nonnulli memoriæ prodiderunt, bellum cum quibusdam in excelso habitantibus gerentes manibus, pedibus ac in ventrem proni anguium in modum sursum reptassent, a quibus etiam sæpe multi desuper telis conjectis interfecti sunt. Horum multos cœlitus Deus igneis globis sive fulminibus ictos absumpsit : cum autem reliqui nullo pœnæ sensu moverentur neque quiddam de flagitiosa vita desciscerent, postea diluvio universos sustulit. Hi in monte Hermonim conjuraverunt se uxores ex filiabus hominum seu progenie Caini sibi delecturos ; montique id nomen indidere, quod in eo conjurassent seque diris mutuo obstrinxissent. Hi suas uxores veneficia et incantationes docuerunt ; primusque Azaelus, decimus ipsorum princeps (nam eorum qui descenderunt principes ducenti erant), docuit eos gladios ac thoraces fabricari omniaque instrumenta bellica, tum ex visceribus terræ aurum, argentum et reliqua metalla eruere. Similiter quivis principum aliquid docuit : alius corporis exornationem, alius pretiosos lapides et tincturas, alius radices herbarum, alius sapientiam et ea quæ incantationes inefficaces redderent, alius **20** astronomiam et siderum observationem, alius astrologiam, alius aeris considerationem, alius terræ signa, alius solis et lunæ. Itaque tum neque Babyloniorum erat neque Chaldæorum regnum, ut Berosso et eum secutis contra sacras Litteras placuit ; neque Ægyptorum principatus, ut Manetho tradidit, Ægyptiorum gentem extollendi studio mentiens. Etenim principium regni Babyloniorum sive Chaldæorum a Nemrodo ducitur, qui ad annos 630 post diluvium floruit. Quicunque vero de his fabulosius scripserunt, ii quæ ex divinitus inspirata nostra Scriptura suffurati erant, sibi vindicarunt ; pro-

A Σὴθ μετὰ Ἀδὰμ ἡγεμόνευσε τῶν ἀνθρώπων. Οἱ δὲ ἐκ γένους αὐτοῦ Ἐγρήγορες διακοσιοστῷ χιλιοστῷ τῆς κοσμογενείας ἔτει, τεσσαρακοστοῦ δὲ ὄντος τοῦ Ἰάρεδ, αὐτοῦ δὲ τοῦ Σὴθ ἑπτακοσιοστοῦ ἑβδομηκοστοῦ, πλανηθέντες κατέβησαν, καὶ ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας ἐκ τῶν θυγατέρων τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων ἤγουν τοῦ Κάϊν, καὶ ἐγέννησαν τοὺς γίγαντας τοὺς ὀνομαστούς. Οἱ δὲ γίγαντες οὗτοι διὰ μὲν τὸν δίκαιον Σὴθ ἐγένοντο ἰσχυροὶ καὶ μέγιστοι καὶ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος ὑπερμήκεις, τερατώδεις τε καὶ ἀπευκτοὶ (ὅθεν καὶ τὴν προσωνυμίαν ἐσχήκασι [26]), διὰ δὲ τὸν βέβηλον Κάϊν ἄλκιμοι καὶ κραταιότατοι καὶ στερρόι καὶ τὴν ἀλκήν, τὸν δὲ τρόπον φονικώτατοι καὶ ἀσεβέστατοι καὶ ἀσελγέστατοι· [P. 10] οὓς καὶ δρακοντόποδάς τινες προσηγόρευσαν, ἢ ὡς τεθηριωμένους ταῖς γνώμαις καὶ μηδὲν ἀγαθὸν B λογιζομένους, ἢ ὡς τινες ἱστοροῦσιν, ὅτι πόλεμον ἔχοντες μετά τινων οἰκούντων ἐν ὑφηλοῖς, εἶτα χερσὶ καὶ ποσὶ καὶ κοιλίαις ὡς δράκοντες ἀνρποντες κατ' αὐτῶν, ὑφ' ὧν καὶ πολλοὶ πολλάκις ἄνωθεν ἀνηροῦντο βαλλόμενοι, δρακοντόποδες ἐκέκληντο. Τούτων οὐκ ὀλίγους μὲν σφαίραις πυρὸς ἤτοι κεραυνοῖς οὐρανόθεν ὁ Ὕψιστος ἐξανάλωσε βαλών· ἀνεπαισθήτους δὲ τοὺς περιλοίπους καὶ ἀδιορθώτους ἐπιμένοντας κατακλυσμῷ μετὰ ταῦτα τοὺς πάντας ἐξανάλωσεν ὁ Θεός. Οὗτοι ὤμοσαν ἐν τῷ ὄρει τῷ Ἑρμονιείμ ἐκλέξασθαι γυναῖκας ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων ἤγουν τῆς τοῦ Κάϊν γενεᾶς, καὶ ἐκάλεσαν τὸ ὄρος Ἑρμών (27). καθότι ὤμοσαν καὶ ἀνεθεμάτισαν ἀλλήλους ἐν αὐτῷ. Οὗτοι διδάσκουσι τὰς γυναῖκας αὐτῶν φαρμακείας καὶ ἐπαοιδίας. Καὶ πρῶτος Ἀζαὴλ ὁ δέκατος ἄρχων C αὐτῶν (καὶ γὰρ οἱ ἄρχοντες τῶν κατελθόντων διακόσιοι ἦσαν) ἐδίδαξεν αὐτοὺς ποιεῖν μαχαίρας καὶ θώρακας καὶ πᾶν σκεῦος πολεμικόν, καὶ τὰ ἐκ τῶν μετάλλων τῆς γῆς, οἷον χρυσίον, ἀργύριον καὶ τα λοιπά. Καὶ ἕκαστος ὁμοίως, ὁ μὲν καλλωπισμὸν σώματος, ὁ δὲ ἐκλεκτοὺς λίθους καὶ τὰ βαφικὰ, ὁ δὲ ῥίζας βοτανῶν, ὁ δὲ σοφίαν καὶ ἐπαοιδῶν λυτήρια, ὁ δὲ ἀστρονομίαν καὶ ἀστροσκοπίαν, ἄλλος ἀστρολογίαν, ὁ δὲ ἀεροσκοπίαν, ὁ δὲ σημεῖα γῆς, ἄλλος ἡλίου καὶ σελήνης. Ὥστε οὐδὲ Βαβυλωνίων ἦν οὐδὲ Χαλδαίων βασιλεία, ὡς τῷ Βηροσσῷ καὶ τοῖς ἑπομένοις δοκεῖ πρὸς ἀνατροπὴν τῶν θείων Γραφῶν, οὔτε Αἰγυπτίων δυναστεία, ὡς τῷ Μανέθῳ ψευδομένῳ καὶ μεγαλύνοντι τὸ τῶν Αἰγυπτίων ἔθνος· ἡ γὰρ ἀρχὴ τῆς τῶν Βαβυλωνίων βασιλείας ἤτοι Χαλδαίων ἀπὸ D Νεβρὼδ τοῦ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν εἰς ἑξακόσια τριάκοντα ἀκμάσαντος γέγονεν. Οἵτινες δὲ ἄλλως περὶ τούτων μυθικώτερον γεγράφασιν, ἀπὸ τῶν θεοπνεύστων ἡμῶν Γραφῶν κλέψαντες γεγράφασιν ἰδιοποιησάμενοι· δι' ὧν οἱ ἁπλούστεροι καὶ τοῖς λοιποῖς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(26) Sane Γίγας Græcum videtur vocabulum ; placetque Eustathio idem significare quod γηγενής, terra natus, non inepto quidem etymo a δίνεσθαι et γᾶ. Exemplis id probat, in Ulysseæ Δ ad v. 159. Hebraice נפילים vocantur, quod ut doctissimi Judæorum scripserunt, cor horum qui eos vident præ terrore concidat. Chaldæus אירבא a robore transtulit. Sed et a terrore iidem אימים nominantur, terribiles, Deut. II et alibi XYL.

(27) חרם anathema significat, Judicum VII et Numer. XVIII et alibi, rem devotam. Itaque hoc etymon colore non caret. Et hujus narrationis persimilem invenies apud Hilarium in Ps. 132, quam referre supersedeo. XYL.

τούτων ληρήμασι προσέχοντες εὐχερῶς βλάπτονται. A

Ὅτι τῷ αυπη' ἔτει τοῦ κόσμου Ἐνὼχ μετετέθη ἐν τῷ παραδείσῳ, τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε χρόνων γενόμενος. Εὑηρέστησε τῷ Θεῷ· « Καὶ οὐχ ηὑρίσκετο διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός. »

Ὅτι κατὰ τοὺς λεγομένους γεωμέτρας, ἐστὶ τὸ ἥμισυ τῆς κατοικουμένης τῆς εἰς τὸ μῆκος μίλια χιλιάδες δώδεκα, εἰς δὲ τὸ πλάτος μίλια χιλιάδες δέκα ἓξ.

Ὅτι τὰ ὄρη Ἀραρὰτ ἴσμεν ἐν Παρθίᾳ τῆς Ἀρμενίας (28) εἶναι· τινὲς δέ φασιν, ἐν Κελαιναῖς τῆς Φρυγίας.

[P. 11] Ὅτι ἐπὶ ἑκατὸν χρόνοις ἐσκευάζετο ἡ κιβωτὸς, ἐτελειώθη δὲ τῷ φοθ' ἔτει τῆς ζωῆς τοῦ Νῶε, μηνί τινι Μαΐῳ κς', ἡμέρᾳ πρώτῃ (29)· ὁ πῆχυς δὲ B τῆς κιβωτοῦ ὀργυιὰ μεγίστη ἐστὶ κατ' Αἰγυπτίους· μ' δὲ ἡμέρας κατήρχετο ὁ ὑετὸς καὶ μ' νύκτας. Ἀπριλλίῳ δὲ φηνὶ, ἡμέρα πρώτη τῆς ἑβδομάδος, ἐξῆλθε Νῶε ἐκ τῆς κιβωτοῦ. Τινὲς δὲ, καθ' ἣν ἡμέραν ἐκλείσθη πρῶτον ἡ κιβωτὸς, κατ' αὐτὴν τῷ ἐπιόντι καιρῷ ἀνοιγῆναί φασιν, ἐν τῷ δισχιλιοστῷ διακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ τρίτῳ ἔτει τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως. Καὶ θυσίας προσάγων τῷ Θεῷ ἱκετεύει μηκέτι ποιεῖν κατακυσμόν. Ἀποδεξάμενος οὖν ὁ Θεὸς τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν ὑπέσχετο τοῦτο, σημεῖον ἐπιθεὶς τὸ τόξον τῆς Ἴριδος·

Ὅτι ὁ Νῶε Ξίσουθρος παρὰ Χαλδαίοις ἐλέγετο.

Ὅτι πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ οὔτε ἔθνος ἦν οὔτε βασιλεία· ἐτῶν δὲ περίοδος ἦν. Περιέχεται δὲ ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Ἀποκρύφων Ἐνὼχ ὅτι Οὐριὴλ ὁ ἄγγελος C ἐμήνυσε τῷ Ἐνὼχ, τί ἐστι μὲν καὶ τροπὴ καὶ ἐνιαυτὸς, καὶ τὸν ἐνιαυτὸν ἔχειν νβ' ἑβδομάδας.

Ὅτι ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τοῦ Μεστρὲμ, τοῦ δευτέρου υἱοῦ Χὰμ κατὰ τὴν Γραφὴν, θείου δὲ τοῦ Νεβρὼδ, υἱοῦ Χοῦς, υἱοῦ Χὰμ τοῦ πρώτου, οἰκισθεῖσα καὶ βασιλευθεῖσα ἕως τοῦδε παρ' Ἑβραίοις καὶ Σύροις καὶ Ἀραψὶ Νεστραία καλεῖται.

Ὅτι τῷ δισχιλιοστῷ διακοσιστῷ πεντηκοστῷ πρώτῳ ἔτει Νῶε ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα ἐν ὄρει Λουβὰν τῆς Ἀρμενίας, θύσας τε τῷ Θεῷ καὶ πιὼν οἶνον ἐγυμνώθη.

Ὅτι ἡγεμονεύοντος Νεβρὼδ ἐκτίσθη ἡ Βαβυλὼν

pter quæ simpliciores etiam reliquis eorum nugis animum attendentes facilo decipiuntur.

Anno mundi 1488 Enochus in paradisum est translatus,annos natus 365 : erat enim Deo acceptus : (« Et non inveniebatur,quia Deus eum transtulit. »

Geometræ tradunt dimidiam partem terræ quæ inhabitatur, milliaria in longum duodocies millia patere, in latum milliaria decies ac sexies millia.

Montes Ararat scimus in Parthia Armeniæ esse. Quidam aiunt apud Celænas Phrygiæ oppidum.

Arca Noæ centum annis constructa est,absoluta anno vitæ Noæ uno de sexcentesimo, mense Maio, vicesima sexta die, prima septimanæ die. Cubitus autem quo eam mensus est, maxima est Ægyptiis ulna. 21 Quadraginta dies totidemque noctes pluvia decidit. Prima die septimanæ mensis Aprilis Noa egressus est ex arca. Quidam eadem die qua ante annum clausa fuerat, apertam arcam asserunt,anno ab origine mundi 2243.Tum Noa Deum re sacra facta deprecatus est ne posthac diluvium terræ immitteret.Probans autem Deus hominis ejus virtutem,ita fore pollicitus est,tesseræ loco arcum qui Iris dicitur constituens.

Noa Chaldæis Xisuther dictus fuit.

Ante diluvium neque gens ulla fuit neque regnum,annorum autem circuitio erat. In libro Occultorum Enochi continetur scriptum,Urielum angelum Enocho indicasse quid mensis sit, quid solstitium,quid annus ; ac annum quidem 52 constare septimanis.

Ægyptus a Mezromo,secundo Chami filio (auctore Scriptura),patruo autem Nemrodi (nam is Chusum, qui primus Chami filius fuit,patrem habuit) culta ac regnata ad hæc usque tempora ad Hebræis,Syris et Arabibus Mezræa nominatur.

Noa bis millesimo ducentesimo quinquagesimo primo anno vineam plantavit in Lubano Armeniæ monte ; cumque Deo rem sacram fecisset ac vinum bibisset, nudus jacuit.

Nemrodo imperante Babylon ædificata est et tur-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(28) Aliis apocryphis auctore relatis venia data, liceat hoc ex Armenorum scriptis historiis et paternis traditionibus adjungere. Jacob Mousponoe catholicum (ita vocant patriarcham) impulit libido ad supremum montium Ararat verticem, Massis dictum, proficisci. ut curiosius inspecto loco et generis humani Deo reparatore adorato, ex diluvii reliquiis (arcam enim Noeam inter nivium aggeratos cumulos ibi superesse credunt accolæ) fragmentum ligni, si daretur, asportaret. Iter aggressus, a Massis vesticis accessu secreta virtute repulsus, precibus fusis, fragmentum quod optaverat Dei dono recepit, quod in oppido Aquiri ad montis radices sito repositum Armeni frequentius invisunt, et penes se, ut aiunt, asservant lignum quo Deus humani generis reliquias jussit quodam ab exitio præservari. Zonaras : ἀποβάτήριον δὲ τὸν τόπον καλεῖσθαι τοῖς Ἀρμενίοις φησὶν ὁ Ἰώσηππος, καὶ λείψανα δείκνυσθαι τῆς λόρνακος ἐκεῖ. GOAR. D

(29) Nimirum τῆς ἑβδομάδος, quod infra expressum, hic omiserat. Porro annum diluvii ab initio mundi, eumdem habet Nicephorus. Sed Hebraicus calculus habet 1656,quem docti sequuntur.Clemens Alexandrinus annos ab Adamo facto usque ad diluvium 2142 et 4 dies numerat, l. 1 Strom. Quod paulo post sequitur. Noam a Chaldæis fuisse Xisuthrum appellatum, Eusebius *Præpar. Evang.* IX Abydeni Assyriam historiam citat, in qua Seisither dicitur, Ζείσιθρος, fol. Græco 243 b. Cæterum pro στ in Mestrom et Mestræa, id quod perspicue verum est secutus, ζ posui ; nisi quis σ malit, ut est apud Zonaram. XYL.

ris annis 43 Nemrodus Chami filius fuit, et ab Enocho genus duxit. Eidem Nemrodo etiam 22 Euechius nomen fuit. Qui turrim ædificaverunt, ex septuaginta omnino nationibus fuerunt collecti : omnes autem eodem sermone utebantur. Quibus Nemrodus gigas, Chusi Æthiopis filius, in cibum feras venando suppeditabat. Cæterum Heberus Sale filius ædificationi præfectus fuit anno termillesimo. Postea cum Deus sermonem confudisset hominesque dissipati essent, ipse Nemrodus ibi habitavit, a turri non digressus, ac multitudini, quæ prioris istius pars aliqua erat, imperavit. Turris vi venti, ut cum alii tum ipse etiam Josephus narrant, dejecta ac communita divino judicio Nemrodum percussit. Id primum ab Adamo condito regnum in terra fuit; ac mentiuntur qui plura fuisse referunt. Nemrodo Assur genitus est, qui Niniven, Rhobotam et Chalacham urbes condidit. Manifestum vero est annis a diluvio 630 a Nemrode Chaldæorum sive Babylo-

A καὶ ὁ πύργος ἐπὶ χρόνοις τεσσαράκοντα τρισίν. Ἦν δὲ Νεβρὼδ υἱὸς μὲν τοῦ Χάμ, ἔκγονος δὲ Ἐνώχ. Ἐκαλεῖτο δὲ ὁ Νεβρὼδ καὶ Εὐήχιος. Ἦσαν δὲ τὰ πάντα τῶν οἰκοδομούντων ἔθνη ἑβδομήκοντα, φωνὴ δὲ αὐτοῖς πᾶσιν ὑπῆρχε μία. Νεβρὼδ δὲ αὐτοῖς ὁ γίγας, ὁ τοῦ Αἰθίοπος Χοῦς υἱός, εἰς βρῶσιν ἀγρεύων ἐχορήγει ζῶα. Ὁ δὲ τοῦ Σάλα υἱὸς Ἔβερ ἐγχειρίστο τὴν οἰκοδομὴν ἔτει γ'. Εἶτα τῶν γλωσσῶν συγχυθεισῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ πάντων διασκορπισθέντων, αὐτὸς ὁ Νεβρὼδ ἐκεῖ κατῴκει μὴ ἀφιστάμενος τοῦ πύργου, μερικοῦ τινος πλήθους βασιλεύων· ἐφ' ὃν ὁ πύργος ἀνέμῳ διαίῳ, ὡς ἱστοροῦσί τινες καὶ αὐτὸς Ἰώσηπος, καταπεσὼν συνετρίβη, καὶ θείᾳ κρίσει τοῦτον ἐπάταξεν. Αὕτη πρώτη βασιλεία ἐπὶ τῆς γῆς, ἀφ' οὗ ἐπλάσθη ὁ Ἀδάμ, γέγονεν· οἱ δὲ λέγοντες καὶ ἄλλα γεγονέναι ψεύδονται. Ἐκ τούτου γεννᾶται Ἀσσοὺρ, ὃς οἰκοδομεῖ τὴν Νινευὶ καὶ τὴν Ῥοβὼθ καὶ τὴν Χαλὰχ τὰς πόλεις. Καὶ φανερόν ἐστιν ὅτι μετὰ χλ' ἔτη τοῦ κατακλυσμοῦ (30) γέγονεν ἡ ἀρχὴ τῆς βασι-

B

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(30) Numerus hic justo major est ; et sane pacem convenit inter scriptores de annorum numero a diluvio usque ad natales Abrahami. Hebræi tradunt 4 annis demptis bis mille annos unicum sermonis genus in terra fuisse, confusionem linguarum annis post diluvium 340 exstitisse. Verba eorum sunt כ אפים פחות ד שנה היה העולם לשון אחת de tempore diluvii et confusionis linguarum, מאדם עד המגיל א ורתרגו מן המבול עד הפלגה שם שנה. Funckius annos non plures 132 in sua chronologia ponit a diluvio usque ad eam confusionem. Paulo ante Heberus, turris architectus, hic plane ab ea re alienus idem ponitur. Et mons Lubanus, in quo deinde Noa plantasse vitem scribitur, Lubarus postea legitur : cujus varietatis similia etiam alibi annotavimus. Catalogum historicorum videtur ex Josephi principio collegise.

C

Cæterum ad notas numerorum quod attinet, antiquis usus libenter sum ; et qui in usum talia reducunt, minime reprehendendos duco. Interim non nescio de his ipsis aliud aliis videro. Ego id secutus sum quod putavi simplicissimum ac verissimum. Neque pigebit post Priscianum et Manutium, qui hæc in doctissimo ad epistolas Tullii ad Atticum commentario explicavit me quoque rudiorum causa exponere quid sentiam. Imitari ergo has notas puto rationem linearum, quibus in abaco ductis calculorum adjumento ratiocinamur. Quod ut melius intelligatur, exemplo ante oculos constituta aperiam.

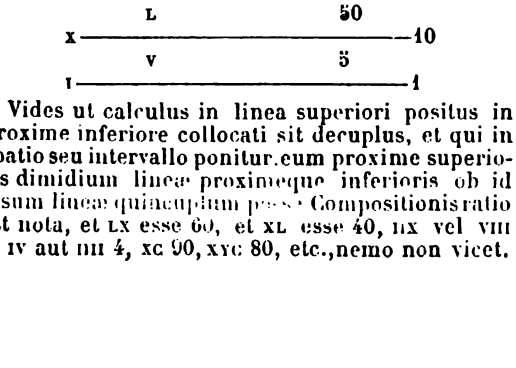

Vides ut calculus in linea superiori positus in proxime inferiore collocati sit decuplus, et qui in spatio seu intervallo ponitur, eum proxime superioris dimidium lineæ proximeque inferioris ob id ipsum lineæ quinquplum pr[illegible] Compositionis ratio est nota, et LX esse 60, et XL esse 40, IIX vel VIII 8, IV aut IIII 4, XC 90, XVC 80, etc., nemo non vicet.

Sed de harum notarum origine diversæ sunt conjecturæ. Illud primo omnium liquet, recte intra quinarium ac denarium numeros reliquos tanquam in cardinibus versari, cum manus utraque digitos habeat quinque, qui sunt decem omnes, qua de re etiam Aristoteles *Problem.* sect. 15 mentionem facit ; et digitos primum ac simplicissimum esse numerandi instrumentum, usus vitæ communis demonstrat ac simplicium ratiocinationes, indeque adeo ducta proverbia. Jam I unitatis nota non est, puto, littera, sed lineola ; idemque de II, III, IIII judico : singulas unitates singulis lineolis etiam ab illiteratis idiotis, ut vocant, notari notissimum est. Proinde quinario veluti cardini primo quærendus fuit suus character quo cum reliquis conjuncto usque ad denarium pergi posset. Is est V, non sane littera : cur enim non Q potius esset ? Sed duæ lineæ ad angulum acutum concidentes ; qua nota utuntur itidem omnium ignari litterarum, aliqui inversa sic A. Ex hac geminata, aut altera potius alterius verticibus junctis addita, fit X, quasi X : qui enim fiat ut littera Ξ decem significet, ratio esse nulla videtur. Unde autem L nota sit quinquagenarii, subtilem affert Priscianus causam, et quæ meo judicio multo est subtilior quam ut in re vulgari locum habere possit. Ego duas lineolas puto esse ad rectum angulum commissas, quæ κατὰ συνθήκην, ut loquitur de rerum vocabulis Aristoles, usurpata et recepta 50 denotaret, ut V 5. Ab hoc usque ad centum non fuit nova opus nota, cum prioribus cum hac compositis omnia scribi possint : placuit tamen 90 non LXXXX, sed compendii causa denario a centenario subtracto exprimi, ut 9 non IX, sed I a X detracto ; quod fit, cum minor character majori præponitur, ut IX 9, XC 90 ; atque etiam XL usitatius quam XXXX ob compendium 40 signat. Hinc etiam illa XXC pro LXXX, IV pro IIII, et IC pro XCIX, aliaque id genus. Nota centenarii est C, quod receptum est putari litteram C in ordine tertiam esse, ut quæ vocabuli *centum* sit caput ; idemque sentiunt de littera X, quæ millenarii sit nota, quod vox *mille* ab ea littera incipit. Et habet hoc aliquam speciem : sed ubi ad rem venitur, aliud apparet. Cur enim non Q etiam vel quinarii vel quinquagenarii nota est, aut D denarii ? Cur X et V et L litteræ huc irrepserunt, si quidem capita vocum pro notis sumebantur ? nam et illud perinfirmum est, D significare 500, quia a C proxima sit littera : sic enim K decem nugabimur significare et L quinquaginta, ut K ob similitudinem atque affinitatem in X degenerarit. Nam Y vel Z, ut non

D

λείας [P. 11 b] Χαλδαίων ἤτοι Βαβυλωνίων διὰ Νεβρώδ. Φασὶ δὲ ὅτι μόνος ὁ Ἔβερ ὁ τοῦ Φάλεκ πατὴρ οὐ συνέθετο τῇ πράξει τῆς πυργοποιας· διὸ καὶ, τῆς τῶν ἄλλων φωνῆς συγχεθείσης, ἡ τοῦ Ἔβερ οὐκ ἀπώλετο. Αὕτη δέ ἐστιν ᾗ καὶ Ἀδὰμ ἐλάλει· καὶ ταύτην οἱ τοῦτον διαδεξάμενοι ἀπόγονοι πατρωνυμικῶς ἑαυτοὺς Ἑβραίους προσηγόρευσαν καὶ Ἑβραΐδα τὴν φωνὴν ἐκάλεσαν. Τεκμήριον δὲ ταύτην εἶναι τὴν πρὸ τῆς συγχύσεως φωνὴν τὰ τῶν παλαιῶν ὀνόματα· ἐφ' ὧν γὰρ κατ' οὐδεμίαν γλῶσσάν ἐστι τὸ σημαινόμενον ἐπιλύσασθαι, κατ' αὐτὴν τὸ ζητούμενον ἑρμηνεύεται· οἷον Ἀδὰμ καθ' ἑτέραν μὲν οὐδεμίαν φωνὴν τὸ δηλούμενον εὑρίσκεται. κατὰ δὲ ταύτην ἄνθρωπος ἑρμηνεύεται· καὶ ἡ τοῦ Νῶε προσηγορία δικαιοσύνην σημαίνει, καὶ Χοὺς Αἰθίοψ, καὶ Μεστρὲμ Αἴγυπτος, καὶ Φαλὲκ μερισμὸς, καὶ Βαβυλὼν σύγχυσις.

A niorum regnum institutum fuisse. Aiunt solum Heberum, Phaleci patrem, in substructionem turris non consensisse: itaque etiam, reliquorum linguis confusis, Heberi sermo integer permansit. Ea est lingua qua Adamus usus fuit; et ab hoc posteri Heberi se gentilitio nomine Hebræos ac linguam Hebraicam nominaverunt. Fuisse hanc linguam ante confusionem certo indicant veterum nomina, quæ quid significent cum nulla alia lingua explicari possit, Hebraica lingua interpretationem suggerit. Verbi gratia, Adamus nullo alio sermone quidquam, Hebraica autem hominem **23** notat. Sic Noa justitiam, Chus Æthiopem, Mezromus Ægyptum, Phalecus divisionem, Babylon confusionem.

Ὅτι μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἕως τῆς διασπορᾶς μόνοι οἱ τρεῖς ἡγήσαντο τῶν πολλῶν εὐσεβῶς, Νῶε, Σὴμ καὶ Ἀρφαξὰδ ὁ υἱὸς τοῦ Σήμ, ἔτη φλδ'. Τοῦ δὲ κόσμου ἔτος ἦν βψος'· τῷ γὰρ βφ!β' ἔτει καὶ Νῶε ὁ δίκαιος ἐκοιμήθη, ὧν ἐτῶν ἐννακοσίων πεντήκοντα. Τῶν δὲ φλδ' χρόνων ὁ ἀριθμὸς οὗτος· Νῶε τὰ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἔτη τν', Σὴμ ἔτη ρν', καὶ Ἀρφαξὰδ ἔτη λγ'· ὁμοῦ ἔτη φλγ', τῆς ἀρχῆς τῶν ἄλλων ἐν τῷ τετάρτῳ χρόνῳ λαμβανομένης. Συγγραφεῖς δὲ τῶν Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων οὗτοι· Μάνεθος ὁ τὴν τῶν Αἰγυπτίων ποιησάμενος συγγραφὴν, Βηρωσσὸς ὁ τὰ Χαλδαϊκὰ συναγαγὼν, Μῶχός τε καὶ Ἑστιαῖος, καὶ πρὸς τούτοις Αἰγύπτιος Ἱερώνυμος. Οἱ δὲ τὰ Φοινικὰ συγγραψάμενοι Ἡσίοδος τε καὶ Ἑκαταῖος, Ἑλλάνικος καὶ Ἀκουσίλαος, Εφορός τε καὶ Νικόλαος.

B A diluvio usque ad dispersionem tantum hi tres multitudini pie præfuerunt, Noa, Semus et hujus filius Arphaxadus, annis 534, ad annum mundi 2776. Mortuus enim est Noa justus anno 2592, annos natus 950. Porro 534 quos diximus, anni sic numerantur: Noa post diluvium annos 350, Semus annos 150, Arphaxadus annos 33: summa anni 533, initio reliquorum in 4 supra 530 anno sumpto. Qui res Ægyptiacas et Chaldaicas conscripserunt, hi sunt: Manethus scripsit Ægyptiaca, Berossus Chaldaica collegit, tum Mochus et Hestiæus, ac præter hos Hieronymus Ægyptius. Phœnicum res conscripserunt Hesiodus, Hecatæus, Hellanicus, Acusilaus, Ephorus et Nicolaus.

C

Τῷ βφοβ' ἔτει τοῦ κόσμου, ἐνακοσιοστῷ τριακοστῷ ἕτει τοῦ Νῶε, κατὰ θεῖον δηλονότι χρησμὸν ἐμέρισε Νῶε τοῖς τρισὶν υἱοῖς αὐτοῦ τὴν γῆν οὕτω. Σὴμ τῷ πρωτοτόκῳ αὐτοῦ υἱῷ, ἄγοντι ἔτος τετρακοσιοστὸν τριακοστὸν πρῶτον, ἔδωκεν ἀπὸ Περσίδος καὶ Βάκτρων ἕως Ἰνδικῆς μῆκος, πλάτος δὲ ἀπὸ Ἰνδικῆς ἕως Ῥινοκουρούρων τῆς Αἰγύπτου, ἤτοι τὰ ἀπὸ ἀνατολῆς ἕως μέρους τῆς μεσημβρίας, πήν τε Συρίαν, ἣ καὶ Ἰουδαία λέγεται (καὶ γὰρ καὶ οἱ παλαιοὶ Σύρους τοὺς Παλαιστηνοὺς ὠνόμαζον), καὶ Μηδίαν, καὶ ποταμὸν διορίζοντα αὐτοῦ τὰ ὅρια τὸν Εὐφράτην. Χὰμ δὲ τῷ δευτέρῳ αὐτοῦ υἱῷ, ἄγοντι ἔτος υζ', ἔδωκε τὴν πρὸς νότον καὶ λίβαν καὶ μέρος τῆς δύσεως ἀπὸ Ῥινοκουρούρων τῆς Αἰγύπτου, Αἰθιοπίαν

Anno ab origine mundi 2572 Noa annum ætatis agens 930, oraculo nimirum divinitus accepto, tribus suis filiis terram distribuit, hoc modo: Semo primogenito suo filio, annum ætatis quadringentesimum tricesimum primum agenti, dedit quidquid terræ in longum a Perside et Bactris usque ad Indiam porrigitur, in latum ab India usque ad Rhinocorura Ægypti, sive quæ ab ortu solis sunt usque ad plagam meridionalem, Syriam nempe, quæ et Judæa dicitur (nam antiqui Syros vocabant Palæstinos), et Mediam, et Euphratem fluvium designavit, qui limites Semi **24** definiret. Chamo autem secundo suo filio, annum agenti quadringentesimum D septimum, terram addixit quæ Austro et Africo est

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

Latinas litteras, huc fingamus recipi ideo non meruisse: quid autem flet titteris E, F, N, O, et aliis? Mihi quidem hæc commenta non placent. Credo adhibitis prius rectis lineis etiam curvas non incommode iis adjectas, præsertim jam crescente numerorum agmine. Sit ergo semicirculus litteræ C assimilis nota centenarii; quod eo facilius est creditu, quia reliqui characteres, etiam millenariorum, ab hoc, ut ostendemus, oriuntur. Nam huic contrarius Ↄ addita lineola sic ↀ, quingentas unitates refer,, semissem nimirum millenarii, qui sic antiquitus exprimebatur, CIↃ, lineola inter priores characteres interjecta, ne coalescerent, ut opinor; quæ lineola et in L, quod longiuscula pingeretur et littera I putaretur, deformata est a librariis. Iidem ut uno calami ductu mille scriberent, ∞ exaraverunt, sicut et ↀ in Ↄ litteram mutarunt iidem, quæ Manutius, præclare notavit. M pro millenarii nota usurpari hodie notum est, et commemorata causa. Reliqua ut hinc nascantur, in promptu est videre. Nostras interim notas utilitatis ac compendii causa plurimi facio, ut 500, 675, etc. Sed majusculas has in libris usurpari e dignitate videtur. Porro novem (verbi gratia) millia ego compendiose putarem sic scribi IX CIↃ aut IXↃ. Sed de his hoc loco satis: quisque sequatur quod valet, dummodo alios non vituperet. XYL.

exposita, et partem Occidentis, a Rhinocoruris Ægypti, Æthiopiam, Ægyptum, Lybiam, Africam, Mauritaniam,usque ad columnas Herculis,seu usque ad occiduum ac Africum oceanum,fluvium qui ejus ditioni terminus esset, Nilum constituit, qui idem Geon et Chrysorrhoas (quasi aurifluus) appellatur. Japeto tertio filio annum agenti 425, attribuit quidquid a Media ad septentrionem et solis occasum pertinet, usque ad Gades insulasque Britannicas, Armeniam,Iberiam,Pontum, Colchos atque ulteriores regiones atque insulas usque ad Italiam, Gallias, Hispaniam, Celtiberiam et Lusitanos. Cum ad hunc modum divisisset scriptoque suam voluntatem testatus esset, ut perhibent, id illis recitavit, atque post obsignatum penes se detinuit usque ad annum ab Adamo 2592, quo vitam finivit. Moriturus tribus filiis suis mandavit ne quis eorum fratris regionem invaderet eumve injuria aliqua afficeret : alioquin hoc eis discordiarum et bellorum intestinorum causam allaturum. Testamentum Semo, quippe ætate ac pietate præstanti, tradidit : is ei in imperio successit, atque eximias prosperitates,quas ei precatus fuerat pater, hæreditate consecutus est, quod etiam in Genesi scriptum exstat. Humatus est in monte Lubaro.

Anno mundi 2791, annis ab obitu Noæ ducentis, Chami filius Chanaan **25** novas res molitus Semi fines ingressus est contra. Noæ præceptum, cum septem ex se ortis gentibus Amorrhæis,Chettæis, Pherezæis, Evæis, Gergesæis, Jebusæis et Chananæis : quas gentes Deus per Mosem et Jesum Navæ filium excidit, ac suo deinde tempore Judicum opera filiis Israeli avitam terram reddidit,etiam in hoc suam justitiam declarans. Nam Israelitæ per gradus propagatæ gentis 38 a Semo orti erant,annis 1087... usque ad Mastusiam Ilio oppositam. Regiones autem eorum sunt, Media, Albania, Armenia major et minor, Amazonum regio, Paphlagonia, Cappadocia, Galatia, Colchis, Bosporeni, Mæotis, Derris, Sarmatia, Tauriani, Bactriani, Scythia, Thracia, Macedonia, Græcia, Thessalia, Bœotia, Locris, Ætolia, Achaia, Pelopponnesus, Acarnania, Epirus, Illyricum, Lychnitis, Adria, unde mari Adriatico nomen factum : Calabria,Italia, Gallia, Etruria, Lusitania, Celtica, Massilia, Celtogallia, Hispania major et minor. Ibi fines Japeti terminantur,qua septentriones respiciunt usque ad Britannicas insulas. Habet autem insulas, Britanniam, Siciliam, Eubœam, Rhodum, Chium, Lesbum,Cythera, Zacynthum, Cephaleniam, Ithacam, ac Cyclades, et Asiæ partem quæ Ionia appellatur.Pro termino est Tigris fluvius,qui Mediam

A καὶ Αἴγυπτον καὶ Λιβύην, Ἀφρικὴν καὶ Μαυριτανίαν, ἕως Ἡρακλείων στηλῶν ἤτοι ἕως τοῦ δυκτικοῦ καὶ Λιβυκοῦ ὠκεανοῦ, [P. 12] ποταμὸν δὲ διοριζοντα τὸν Νεῖλον, ὃς καὶ Γεὼν καὶ Χρυσορρόας λέγεται. Ἰάφεθ δὲ τῷ τρίτῳ αὐτοῦ υἱῳ, ἄγοντι ἔτος υκε', ἀπὸ Μηδίας τὰ πρὸς ἄρκτον καὶ δυσμὰς ἕως Γαδείρων καὶ Βρεττανικῶν νήσων, Ἀρμενίαν, Ἰβηρίαν, Πόντον, Κόλχους καὶ τὰς κατ' Ἰόπην χώρας (31) καὶ νήσους ἕως Ἰταλίας καὶ Γαλλιῶν, Ἱσπανίας τε καὶ Κελτιβηρίας καὶ Λυσιτανῶν. Οὕτω μερίσας καὶ ἐγγράφως διαθέμενος, ὥς φασιν, ἐπαναγνοὺς τε αὐτοῖς τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐσφρηγίσατο, παρ' ἑαυτῷ κατασχὼν ἕως τοῦ ,βφ,β' ἔτους ἀπὸ Ἀδάμ, ἐν ᾧ καὶ ἐκοιμήθη. Μέλλων δὲ τελευτᾶν ἐνετείλατο τοῖς τρισὶν υἱοῖς αὐτοῦ μηδένα ἐπελθεῖν τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ ὁρίοις καὶ B ἀτάκτως ἐνεχθῆναι πρὸς τὸν ἕτερον, ὡς τούτου γενησονένου αἰτίου στάσως αὐτοῖς καὶ πολέμων τῶν πρὸς ἀλλήλους. Τὴν δὲ διαθήκην αὐτοῦ δέδωκε τῷ Σὴμ ὡς πρωτοτόκῳ υἱῷ καὶ θεοφιλεστέρῳ, ὃς καὶ τὴν ἡγεμονίαν διεδέξκτο μετ' αὐτὸν καὶ τὰς ἐξαιρέτους τῶν παρ' αὐτοῦ εὐλογιῶν ἐκληρώσατο, ὡς καὶ ἐν τῇ Γενέσει φέρεται. Καὶ ἐκοιμήθη ἐν ὄρει Λούβαρ.

Ἐν δὲ τῷ ,βψλα ετει τοῦ κόσμου, ἤτοι μετὰ διακόσια ἔτη τῆς τελευτῆς Νῶε , νεωτερίσας ὁ τοῦ Χὰμ υἱὸς Χαναὰν ἐπέβη τοῖς ὁρίοις τοῦ Σὴμ καὶ κατῴκησεν ἐκεῖ, παραβὰς τὴν ἐντολὴν Νῶε, σὺν τοῖς ἐξ αὐτοῦ γενομένοις ἔθνεσιν ἑπτὰ, Ἀμορραίοις, Φερεζαίοις, Εὐαίοις, Γεργεσαίοις, Ἰεβουζαίοις καὶ Χαναναίοις· οὓς διὰ Μωσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐξωλόθρευσεν ὁ Θεὸς, καὶ μετὰ τινας καιροὺς διὰ τῶν C Κριτῶν ἀπέδωκε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὴν πατρῴαν γῆν, δίκαιος καὶ ἐν τούτῳ φανεὶς ὁ Θεὸς, ὡς ἐκ τοῦ Σὴμ κατασομένοις διὰ γενεῶν λη', ἐτῶν χιλίον ἑξακοσίων ὀγδοήκοντα ἑπτά (32)... ἕως [P. 14] Μαστοῦσίας (33) τῆς κατὰ Ἴλιον. Αἱ χῶραι δὲ αὐτῶν Μηδία, Ἀλβανία, Ἀρμενία μικρὰ καὶ μεγάλη, Ἀμαζονίς, Παφλαγονία, Καππαδοκία, Γαλατία, Κολχὶς, Βοσποροηνοὶ, Μαιῶτις, Δέρρις, Σαρματία Ταυριανοὶ, Βακτριανοὶ, Σκυθία, Θρᾴκη, Μακεδονία, Ἑλλὰς, Θετταλία, Βοιωτὶς, Λοκρία, Αἰτωλία, Ἀχαΐα, Πελοπόννησος , Ἀκαρνία , Ἤπειρῶται , Ἰλλυρὶς , Λυχνῖται, Ἀδριακὴ, ἀφ' ἧς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος ἐκλήθη, Καλαβρία, Ἰταλία, Γαλλία, Θουσκηνὴ , Λυσιτανία, D Κελτικὴ, Μασσαλία, Κελτογαλλία, Ἰβηρία, Ἱσπανία ἡ μεγάλη καὶ μικρά. Ἐνταῦθα καταλήγει τὰ ὅρια τοῦ Ἰάφεθ, ἕως Βρεττανικῶν νήσων τὰ πρὸς βορρᾶν βλέποντα. Ἔχει δὲ νήσους Βρεττανίαν , Σικελίαν, Εὔβοιαν, Ῥόδον, Χίον, Λέσλον. Κύθηραν, Ζάκυνθον, Κεφαληνίαν, Ἰθάκην, [P. 14 *b*] καὶ τὰς Κυκλάδας,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(31) Hoc quale sit, alii viderunt. κατ' Εὐρώπην puto legendum, κατόπιν potius : Joppæ enim hic nihil. Sed geographica alibi explicantur. Xyl.

(32) Quæ hunc exciderunt, dum alterius codicis ope restituantur, ex Josepho et aliis scriptoribus peti debent. Satis apparat descriptus fuisse nationes, quæ a filiis Noæ ortæ et occupatæ fuerint. Xyl.

(33) Mastusia Thraciæ Chersonesi promontorium est e regione Ilii, Hellesponto interfluente. Derris, quæ hic cum Mæotide et Sarmatia commemoratur ignota mihi est. Pro Εὔοια Eubœam legi, quod orat in promptu. Cætera hujus loci non sunt. Xyl.

καὶ μέρος τῆς Ἀσίας τὴν Ἰωνίαν καλουμένην, ποταμὸν δὲ Τίγριν, διορίζοντα μεταξὺ Μηδίας καὶ Βαβυλωνίας. Ἐν τούτοις οὖν πληροῦται τὰ τοῦ Ἰάφεθ ὅρια διὰ τὸ εἰρηκέναι τὴν Γραφήν « Πλατύναι ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ· » τὴν πᾶσαν γὰρ Εὐρώπην καὶ μέρος οὐ μικρὸν τῆς μεγάλης Ἀσίας ἀπηνέγκατο· διὸ καὶ εἴρηται, « καὶ κατασκηνώσαι ἐν τοῖς σκηνώμασι τοῦ Σήμ. » Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἀναγωγικὸν τρόπον, ὅτι πᾶσα ἡ μερὶς τοῦ Ἰάφεθ σχεδὸν τῷ βαπτίσματι καὶ τῇ εἰς Χριστὸν πίστει προσετέθη, ἅτινά ἐστι σκηνώματα τοῦ Σήμ, ἐπεὶ καὶ ἐξ αὐτοῦ ὁ Ἀβραὰμ καὶ οἱ πατριάρχαι, ἐξ ὧν καὶ αἱ λοιπαὶ γενεαρχίαι ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου σαφῶς γενεαλογοῦνται. Τοῦ δὲ Χὰμ πλεῖστα μέχρι καὶ νῦν ἔθνη ἐστὶν ἐν ἀποστασίᾳ, κατά γε τὰς Ἰνδίας καὶ Αἰθιοπίας καὶ Μαυριτανίας· ἐν οἷς καὶ αἱ Ἀράβιαι καὶ Ἰδουμαία κατὰ θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ θρασύνονται, τῇ τοῦ Χὰμ καὶ τοῦ Χαναὰν κατάρᾳ καθυποβεβλημένοι· διὸ καὶ παῖδα οἰκέτην τὸν Χὰμ τοῦ Σὴμ καὶ τοῦ Ἰάφεθ ἡ Γραφὴ ἀπεφήνατο, διὰ τοῦ Χαναὰν τοῦ υἱοῦ καὶ αὐτὸν σημαίνουσα.

A a Babylonia dividit. His ergo implentur fines Japeti, quia est in Scriptura : « Amplificet **26** Deus Japetum. « Universam quippe Europam, et magnæ Asiæ haud exiguam partem abstulit ; ideoque additum est, « et habitet in tabernaculis Semi. » Neque id modo, sed etiam reconditiorem sensum eruendo intelligimus, quod Japeti fere tota portio baptismum ac fidem in Christum est amplexa, quod per Semi tabernacula notatur, quando etiam Abrahamus a Semo genus duxit atque patriarchæ, a quibus perspicue generis propagatio per ordinem usque ad Christum deducitur. At Chami gentes pleræque etiamnum in defectione a fide Christiana permaneant, in Indiis, Æthiopiis, Mauritaniis, in quibus gentibus etiam Arabiæ numerantur ac Idumæa, qui populi B omnes adversus Deum et sanctos ejus feruciunt, exsecrationi cui Chamum et Chanaanem Deus obnoxium fecerat addicti. Itaque Scriptura Chamum Semi et Japeti servum pronuntiavit, per Chanaanem filium ipso etiam patre Chamo notato.

Ὅτι δύο κατακλυσμοὶ κατὰ τὴν Ἑλλάδα γῆν διαβεβοημένοι γεγόνασι, πρῶτος μὲν ἐπὶ Ὠγύγου ἐν τῇ Ἀττικῇ, χρόνοις δὲ ὕστερον σμη' ἐν Θετταλίᾳ ἐπὶ Δευκαλίωνος βασιλεύοντος Ἀθήνησι, δευτέρου Κραναοῦ αὐτόχθονος. Τούτου τοῦ κατακλυσμοῦ, τοῦ ἐπὶ Δευκαλίωνος δηλονότι, δοκοῦσι μεμνῆσθαι καὶ Αἰγύπτιοι, φάσκοντες τὴν χώραν αὐτῶν μὴ κατακεκλύσθαι. Καὶ δικαίως φιλονεικοῦσι μὴ κατακεκλύσθαι τότε τὴν Αἴγυπτον· τοπικὸς γὰρ γέγονεν οὗτος ὁ κατακλυσμός. Τὸν γὰρ πρότερον ἤτοι τὸν καθολικὸν κατακλυσμὸν οὐδὲ γινώσκουσιν. οὔπω γὰρ ἦν ὁ πατριάρχης αὐτῶν γεννηθείς. Χὰμ δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Νῶε πατὴρ ἦν Μεστρὲμ, ἀφ' οὗ Αἰγύπτιοι.

Duo diluvia in Græcia celebri fama fuerunt, prius in Attica, Ogygi ætate, posterius annis ab eo 248 in Thessalia, Deucalione Athenis regnante, secundo a Cranao indigena. Hujus sub Deucalione facti diluvii videntur etiam Ægyptii meminisse, dicentes suam terram inundationis expertem fuisse. Et quidem recte contendunt Ægyptum tunc diluvium non esse passam, cum id diluvium certo tantum loco substiterit. Prius autem diluvium, quod universam C terram inundavit, plane ignorant : nondum **27** enim tum natus fuerat conditor gentis eorum Chamus, filius Noæ, pater Mezromi, a quo Ægyptii sunt orti.

Ὅτι τὸν Νεβρὼδ ἀποθεώσαντες οἱ Ἀσσύριοι ἐν τοῖς ἄστροις τοῦ οὐρανοῦ ἔταξαν, καὶ καλοῦσιν Ὡρίωνα. Οὗτος κατέδειξε τὴν κυνηγετικήν· διὸ καὶ τὸν καλούμενον κύνα ἄστρον τῷ Ὡρίωνι συνῆψαν· Τοῦτον καλοῦσιν καὶ Κρόνον εἰς τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ πλάνητος.

Nemrodo Assyrii divinam ascribunt naturam, inter sidera cœlestia collocantes et Orionem vocantes. Hic venandi artem primus protulit. Itaque Orioni sidus, quod Canis vocatur, adjungunt. Quin et Saturni, stellæ illius erraticæ, nomen ei tribuunt.

Ὅτι διαμερισθέντων τῶν ἐθνῶν ἀνεφάνη τις ἀνὴρ Ἰνδὸς, ἐκ τοῦ γένους Ἀρφαξὰδ, τοὔνομα Ἀνδουβάριος, ὃς παρέδωκε τοῖς Ἰνδοῖς ἀστρονομίαν.

Dissipatis gentibus Indus quidam ab Arphaxado genus ducens exstitit, nomine Andubarius ; isque Indis astronomiam tradidit.

[P. 15] Ὅτι τῷ δισχιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ ε' ἔτει διοδεύων Καϊνᾶν ἐν τῷ πεδίῳ εὗρε τὴν γραφὴν τῶν γιγάντων καὶ ἔκρυψε παρ' ἑαυτῷ, D καὶ αὐτὸς μὲν ἐν αὐτοῖς ἐξημάρτανε, καὶ τοὺς ἄλλους τὴν αὐτὴν ἀτοπίαν ἐξεπαίδευσεν. Οἱ δὲ τὸν Σάλα φασὶ ταύτην εὑρηκέναι.

Anno ab origine mundi 3585 Cainanus campum peragrans scripturam gigantum reperit, et cum ipse ea tractanda deliquit, tum alios absurda ista docuit. Alii a Sala fuisse eam scripturam repertam asserunt.

Ὅτι ἐν τῷ ὄρει τοῦ Λιβάνου ἰχθύες θαλάσσης εὑρέθησαν, ἐν κοίλοις τόποις ὑδάτων, τὴν τοῦ κατακλυσμοῦ πιστούμενοι πανωλεθρίαν.

In monte Libano pisces marini inventi sunt, in cavis quæ aquas receperant, internecionem omnium animalium, quæ diluvio accidit, testificantes.

Ὅτι πρῶτος Λάμεχ πρὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς τελευτᾷ, ἦγουν τοῦ Μαθουσάλα.

Primus Lamechus suo patre Mathusala prior mortuus est.

Ὅτι ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἕως τοῦ κατακλυσμοῦ, κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα, ἔτη βσμβ, οἷς καὶ ἡ ἀκήθεια ἐπιμαρτυρεῖ καὶ αἱ ἀνέκαθεν πάσαις ταῖς Ἐκκλησίαις ἐπικρατήσασαι παραδόσεις, ἐπὶ δὲ τὸ πρῶτον

Ab Adamo usque ad diluvium de sententia Septuaginta interpretum anni numerantur 2242. Quibus et veritas astipuletur et traditiones, quarum auctoritas ab antiquo per omnes invaluit Ecclesias.

Ad annum **28** Abrahami primum numerantur anni ab origine mundi 3313. Post 75 deinde annos ex Charrane egressus in terra Chanaan inquilinum egit, quæ nunc Palæstina vocatur.

Phalecus ante patrem suum Heberum obiit. Tria millia annorum ad Phaleci mortem ab Adamo computantur. Hinc nomina Græcorum deorum initium sumunt.

Natus est Cbami stirpe vir nomine Chusus, Æthiops. Is Nemrodum genuit, qui et Orion appellatur, conditorem Babylonis ; atque hic auctus potentia primus hominum regnavit, Assyriis imperans. Idem Saturnus dictus est, cognomento a planeta ducto. Uxorem ex eadem stirpe habuit, nomine Semiramin. Hæc frena reperit et pyramides quas vocant exstruxit. Hanc etiam Rheam nominarunt, ut quæ hominibus magna cum potestate et ingenti terrore imperaret. Hæc Semiramis filium habuit nomine Picum, cognomento Jovem, ac præter hunc Belum ac Nimnm et Filiam Junonem. Ninus, qui Ninivem magnam condidit, matrem suam Semiramin uxoris loco habuit. Africanus Saturno præterea Afrum filium ascribit, a quo Afri dicti sunt. Is Afer ducta Astynoma uxore Venerem genuit, quæ Græcis Afrodita dicitur. Saturnus regno expulsus a filio suo Jove in occiduas terræ partes devenit ac Italiam obtinuit. Dein Jupiter Assyriis decessit, ac ad patrem se contulit, qui ei regnum **29** Italiæ dimisit : ubi cum per multos annos regnasset, vitam eum morte commutavit, et in Creta sepultus est. Post Ninum Assyriis Thurus imperavit, qui et Mars appellatur utpote bellicosissimus. Hunc Assyrii Baalum sive Belum deum appellarunt, statuaque ei excitata divinis honoribus coluerunt. A morte Jovis Faunus, eo natus, regnum tenuit. Hic Mercurius denominatus fuit, quod facundus admodum esset ac mathematicarum rerum sciens. Idem hominibus auri ex terræ visceribus eruendi artem invenit. Venus erudita admodum fuit et variis rebus ornata nupsit Adonidi Cinyræ filio philosopho ipsi quoque. Narrant eos ad mortem usque una philosophiæ vacasse. Picus, qui idem est Jupiter, cum triginta annos Assyriis imperasset, regno in manus filii sui Beli et Junonis, quæ soror ejus eademque conjux erat, tradito, ad patrem suum Saturnum se contulit, provectam jam ætatem misere tolerantem. Pater ei statim regnum dimisit ; et Picus potentia actus per 62 alios annos Italiam rexisse

A ἔτος Ἀβραὰμ (34) ἔτη γτιβ'. Καὶ μετὰ ἕτερα οε' ἔτη ἐξῆλθεν ἐκ Χαρρὰν, παροικήσας εἰς γῆν Χαναὰν τὴν νῦν Παλαιστίνην λεγομένην.

Ὅτι ὁ Φάλεκ πρὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἔβερ τελευτᾷ, συνάγεται δὲ τὰ πάντα ἔτη ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἐπὶ τὴν τοῦ Φάλεκ τελευτὴν ἔτη τρισχίλια. Ἔνθεν ἀρχὴν τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν λαμβάνουσι τὰ ὀνόματα.

Ἐγεννήθη δὲ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Σὴμ ἀνὴρ ὄνομα Χοῦς Αἰθίοψ, ὃς ἐγέννησε τὸν Νεβρὼδ τὸν τὴν Βαβυλῶνα κτίσαντα, τὸν καὶ Ὡρίωνα ἐπικληθέντα. Οὗτος δυνατὸς γενόμενος ἐβασίλευσε πρῶτος ἐπὶ τῆς γῆς ἐν τοῖς Ἀσσυρίοις. ὃς καὶ ὠνομάσθη Κρόνος εἰς τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ πλάνητος. Οὗτος ἔσχε γυναῖκα ἐκ τῆς αὐτῆς φυλῆς, καλουμένην Σεμίραμιν.
B Αὕτη τοῖς ποταμοῖς περιέβαλε στόμια. καὶ τὰς καλουμένας πυραμίδας ἀνήγειρε. Ταύτην καὶ Ῥέαν ὠνόμασαν ὡς ἐν δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ καὶ ὑπερβάλλοντι φόβῳ τῶν ἀνθρώπων ἄρχουσαν. Αὕτη ἡ Σεμίραμις ἔσχεν υἱὸς οὗ τὸ ὄνομα Ἴϊκος, ὃς καὶ μετωνομάσθη Ζεύς· καὶ ἄλλους δὲ ἔσχεν υἱοὺς Βῆλόν τε καὶ Νῖνον, καὶ θυγατέρα τὴν Ἥραν. Καὶ ὁ μὲν Νῖνος, ὃς καὶ τὴν Νινευὶ τὴν μεγάλην ἔκτισε, τὴν ἰδίαν μητέρα Σεμίραμιν ἔσχε γυναῖκα. Ὡς δὲ Ἀφρικανός φησι, καὶ ἕτερον υἱὸν ἔσχεν ὁ Κρόνος τὸν Ἄφρον, ἐξ οὗ Ἄφροι· ὃς γήμας Ἀστυνόμην ἐποίησε θυγατέρα τὴν Ἀφρυδίτην. Ὁ δὲ Κρόνος ἐξωσθεὶς τῆς βασιλείας ὑπὸ τοῦ ἰδίου υἱοῦ Διὸς, κατελθὼν ἐν τῇ δύσει κρατεῖ τῆς Ἰταλίας. Εἶτα ὁ Ζεὺς ὑποχωρήσας τῶν Ἀσσυρίων παραγίνεται πρὸς τὸν πατέρα·
C ὁ δὲ παραχωρεῖ αὐτῷ βπσιλεύειν τῆς Ἰταλίας. Καὶ πολλοῖς ἔτεσι βασιλεύσας, εἶτα τελευτήσας κατατίθεται ἐν τῇ Κρήτῃ. Μετὰ δὲ Νῖνον ἐβασίλευσε τῶν Ἀσσυρίων Θοῦρος ὁ καὶ Ἄρης κληθεὶς ὡς πολεμικώτατος. Τοῦτον οἱ Ἀσσύριοι [P. 16] Βάαλ Θεὸν ἤτοι Βῆλ μετονομάσαντες καὶ ἀναστηλώσαντες σέβονται. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Διὸς τελευτὴν Φαῦνος ὁ οἷὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν, ὃς μετωνομάσθη Ἑρμῆς· ἦν γὰρ λογικώτατος πάνυ καὶ μαθηματικός· ὃς καὶ τοῦ χρυσοῦ τὴν φύσιν ἐξεῦρεν ἐκ μετάλλων ἀνθρώποις. Ἡ μέντοι Ἀφροδίτη λογικὴ καὶ ποικίλη λεγομένη ἐγαμήθη τῷ Ἀδώνιδι τῷ υἱῷ τοῦ Κινύρου, φιλοσόφῳ ὄντι καὶ αὐτῷ· οὓς καὶ ἄχρι θανάτου φιλοσοφοῦντας σὺν ἀλλήλοις βιῶσαι ἱστοροῦσι. Μετὰ δὲ τὸ
D βασιλεῦσαι Ἀσσυρίων Ἴϊκον τὸν καὶ Δία ἔτη τριάκοντα, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βῆλον ὀνομαζόμενον καὶ Ἥραν τὴν γυναῖκα τὴν καὶ ἀδελφὴν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καταλιπὼν πρὸς τὸν αὐτοῦ πατέρα Κρόνον παραγί-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(34) Annis duodecim plures habet Nicephorus. Ex Bibliis ab origine mundi ad natales Abrahami (exclusive) non pluris 1949 annis computantur. Cum qua ratiocinatione convenit Hebræorum supputatio, qui a linguarum confusione annos præterea usque ad natales Isaacii 52 numerant. Ergo is natus fuit anno 2048 vel 2049, annum agente Abraho centesimum. Paulo post v. 8 ubi scripsi *ex Charmi stirpe*. Semi est in Græco, sed perspicue falsum. Mox de Semiramide, *frena repperit*. In Græco est ποταμοῖς περιέβαλε στόμι, quod mendo non vacat. Ego suspicor ποταμοῖς esse vitiosum ; sive ἵπποις sive quid aliud scripserit auctor, ut equestris reinventio bellicosæ viraginis tribuatur Virgilius quidem *Æneid.* VII Picum hujus filium, si Cedrenus vera retulit, equorum domitorem nominat, fortassis eo invento insignem, ut ibidem alius perhibetur vitisator. Στόμια frænos significare notum est. Significant etiam orificia seu ora ut vasorum, venarum. De fluminibus, eorum ostia ut significent, non legi, neque videtur quadrare. Infra quidem in Heraclio στόμια ἐρήμου fauces vocat sive angustias, per quas in solitudinem penetratur. XYL.

νεται, ἤδη γεγήρακοτα καὶ ταλαιπωρήσαντα· ᾧ καὶ παραχωρεῖ τῆς βασιλείας εὐθὺς, καὶ οὗτος δυνατὸς ὢν ἄλλα ἔτη ἑξήκοντα δύο κατὰ τὴν Ἰταλίαν βασιλεῦσαι λέγεται. Βῆλος δὲ ὁ υἱὸς διὰ τὸ ὀξυκίνητος εἶναι οὕτως ἐκλήθη, καὶ δύο ἔτη βεβασιλευκὼς Ἀσσυρίων τελευτᾷ. Νῖνος δὲ ὁ τούτου θεῖος ἐγκρατὴς γενόμενος τῆς ἀρχῆς νβ' ἔτη τῶν Ἀσσυρίων ἐβασίλευσεν. Ἐκ τοῦ γένους οὖν αὐτοῦ καὶ Ζωροάστρης ὁ περιβόητος ἀστρονόμος ἐν Πέρσαις γενόμενος ἡύξατο ὑπὸ πυρὸς ἀερίου κεραυνωθῆναι καὶ ἀναλωθῆναι, ἐντειλάμενος τοῖς Πέρσαις τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ μετὰ τὴν καῦσιν ἀναλαβεῖν καὶ φυλάττειν αὐτοὺς καὶ τιμᾷν· καὶ ἕως οὗ, φησὶ, σώσεσθε ταῦτα, τὸ βασίλειον τῆς ὑμῶν χώρας οὐκ ἐκλείψει. Οὕτως οὖν τούτου πυρὶ οὐρανίῳ τεφθωθέντος τὰ λείψανα αὐτοῦ διὰ τιμῆς εἶχον οἱ Πέρσαι, ἕως τούτου καταφρονήσαντες καὶ τῆς βασιλείας ἐξέπεσον. Τοίνυν μετὰ Νῖνον τὸν τοῦ Διὸς ἀδελφὸν Θοῦρος τῶν Ἀσσυρίων βασιλεύει. Τοῦτον ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ζάμις, ὃς ἦν τῆς Ῥέας ἀδελφὸς, ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πλάνητος ἀστέρος Ἄρεα ἐκάλεσεν. Ἦν δὲ ὁ Ἄρης οὗτος πικρὸς καὶ ἄγαν δυσκαταγώνιστος πολεμιστὴς, ὃς Καυκάσῳ τινὶ ἀνδρὶ γιγαντογενεῖ δυνατῷ, ἐκ τῆς φυλῆς Ἰάφεθ ὡρμημένῳ, ἐπελθὼν καὶ καταπαλεμήσας καὶ ἀνελὼν παρέλαβε τὴν χώραν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν Θρᾴκην ἐλθὼν καὶ τελευτήσας ἐκεῖ θάπτεται. Τούτῳ τῷ Ἄρει πρώτην στήλην ἀνέστησαν οἱ Ἀσσύριοι, καὶ ὡς Θεὸν προσκυνοῦσι, Βάαλ ὀνομάζοντες, ὃ ἑρμηνεύεται Ἄρης πολέμων Θεός. Μετὰ τοῦτον Λάμις τῶν Ἀσσυρίων ἐβασίλευσεν, εἶτα Σαρδανάπαλες ὁ μέγας, ὃν καὶ ὁ Διὸς καὶ Δανάης υἱὸς Περσεὺς ἀποκτείνας, καὶ ἀπὸ Ἀσσυρίων τὴν βασιλείαν ἀφελόμενος, εἰς τὸ ἴδιον ὄνομα Πέρσας μετωνόμασεν αὐτούς, καὶ ἐβασίλευσεν αὐτῶν ἔτη νγ'.

Μὴ λανθανέτω δὲ μηδένα ἀνθρώπων τῶν ἀληθείας ἀντιποιουμένων. ὅτι Πῖκος οὗτος ὁ Ζεὺς πάντων ἀνθρώπων τῶν ἀπ' αἰῶνος [P. 17] ἐξεγηγερμένων πλάνων, γοήτων, φαντασιαστῶν, μάγων δεινῶν, μυσαρῶν, τελεστῶν ἐκτόπων, αὐοὸς ἦν μυσαρώτερος καὶ δραστικώτερος καὶ βδελυρώτερος, μοιχείαις καὶ ἀνδρομανίαις καὶ ἀῤῥητοποιίαις τε πάσαις καὶ μιαρίαις καὶ ἀκαθαρσίαις καὶ πάσαις ἀθεμιτουργίαις καὶ αἰσχρουργίας ἐναγεστάταις ἐκ νηπίου ἕως ἑκατὸν εἴκοσι χρόνων τῆς ζωῆς αὐτοῦ (τοσαῦτα γὰρ φασιν αὐτὸν ζῆσαι) ἐσχολακὼς. πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν ἀθεμίτους ὑπερβαλών. Πνεῦμα γὰρ θεμάχον καὶ ἀκαθαρτότατον πάντων πνευμάτων πονηρῶν ἦν ἐπ' αὐτῷ, ὃς ἐπὶ πλείους χρόνους τῆς Ἰταλίας βασιλεύτας δι' ὑπερβολὴν τοῦ ὑψίστου καὶ μόνου Θεοῦ μακροθυμίας, καὶ πάσας κόρας ὡραίας, ὅσας λίχνοις εἶδεν ὀφθαλμοῖς, διαφθείρας, εἰς ὃ ποσουμένας, καὶ ταῖς πολλαῖς αὐτῶν μετὰ φαντασιῶν ἀῤῥήτων καὶ μυστικῶν συναπτόμενος, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ταῖς πλείοσι τῶν αὐτοῦ θυγατέρων, θεὸν φημίζεσθαι τοῦτον καὶ ἀνακηρύττεσθαι τοῖς πολλοῖς ἀνέπεισε. Καὶ τὸ δὴ χεῖρον ἔτι τούτου καὶ ἀτοπώτερον, ὅτι καὶ μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν καὶ ταφὴν τὴν ἐν τῇ Κρήτῃ, κατὰ πρόσταξιν αὐτοῦ, οἱ οἰκεῖον αὐτοῦ ναὸν καὶ μνημεῖον οἰκοδομήσαντες κατέθαψαν, ᾧ καὶ οὕτως ἐπέγραψαν· « Ἐνθάδε κεῖται θανὼν Πῖκος ὁ καὶ Ζεύς. » Καὶ μετὰ ταῦτα ἡ τοῦ θεομισοῦς αὐτοῦ καὶ ὑπερηφένην πνεύματος ὀσμὴ τὴν οἰκουμένην

A fertur. Belus filius ejus hoc nomen ob id quod celeriter moveretur habuit. Is cum per biennium regnum Assyriorum gessisset, in fata concessit. Patruus ejus Ninus regno potitus, 57 annos Assyriis imperavit. Ex hujus genere etiam Zoroastres nobilis ille apud Persas astronomus exstitit; qui se fulmine ictum ac consumptum iri prædixit, **30** mandavitque Persis ut ossa sua ex incendio legerent ac custodirent atque venerarentur, promittens regnum ex ipsorum natione ablatum non iri quandiu ea colerent. Eo itaque fulmine in cineres redacto reliquias ejus Persæ coluerunt, donec iis neglectis regnum etiam amiserunt. Cæterum Nino Jovis fratri Thurus in regnum Assyrium successit. Hunc Zamis pater, frater Rheæ, Martem nomine B planetæ appellavit. Erat autem acer valde et superatu difficillimus bellator. Is Caucasum, potentem hominem et gigantigenam ex Japeti ditionibus profectum aggressus bello vicit et occidit, ejusque ditionem occupavit. Post in Thraciam venit, ibique vita functus et tumulatus est. Huic Marti primo statuam posuerunt Assyrii, atque ut deum adoraverunt, Baalum nominantes; quod sonat Martem bellorum deum. Post hunc Lamis Assyriis imperavit. Ei Sardanapalus cognomento Magnus successit, quem Perseus Jovis ex Danae filius interfecit; regnoque Assyriis adempto eos a se Persas denominavit, iisque per 53 annos imperavit.

C Neque vero quisquam veritatis studiosus ignoret Picum istum, qui et Jupiter dicitur, omnium quoquot ab omni ævo exstiterunt impostorum, præstigiatorum, falsis imaginibus ludentium, diris atque abominandis **31** artibus magicis utentium, sacrificia ab usu hominum abhorrentia obeuntium, turpitudinem, atrocitatem impuritatemque superasse: quippe jam inde a pueritia adulteriis, mares depereundo, dictu fœdis libidinibus ac factis, omnis generis obscenitate atque impuritate ac quibusvis flagitiis impiisque supra quam dici potest sceleribus deditus, usque ad annum 120 (tot enim vixisse fertur) turpissimam vitam produxit, prioribus posterisque omnibus qui scelerate vixerunt a se ea re superatis. Nam spiritu Deo adver- D sante omniumque spirituum malorum impurissimo agebatur. Is Picus eum per tam multos annos, Deo longanimitate summa hoc sustinente, Italiam rexisset, omnesque formosas puellas, quascunque mollibus suis oculis viderat, corrupisset, quarum numerus ad 70 colligitur, quasdam etiam infandis ac mysticis apparitionibus delusas, cumqus adeo plerasque suas filias vitiasset, malus ille spiritus multitudini tamen persuasit ut eum deum pronuntiarent. Id vero deterius adhuc est et absurdius, quod cum mortuus et (quod mandaverat) in Creta sepultus esset, ubi necessarii ei humato fanum ac monumentum exstruxerunt cum hac inscriptione:

« Huic situs est Picus, qui et Jupiter, mortuus, » Postmodo odor deo inimici illius ac superbi qui cum rexerat spiritus, orbem terrarum cursu pervagatus, regum principum, populorum gentiumque stolida corda implevit, ut animis inscitia atque impietate occupatis hunc falso nominatum deum Jovem, aliosque hujus similes et cognatos dæmones, 32 divino cultu atque adoratione eo usque honorarent, dum Verbum Dei carnem induit, idque gentibus beatorum apostolorum ac martyrum ministerio innotuit. Narrant hunc Jovem ac matrem ejus Semiramidem reliquumque ejus genus Abrahami ætate exstitisse. Conveniebat enim ut quam ætatem diabolus ad perniciem multis opera invisissimi istius Jovis struendam delegerat, eadem etiam verus Deus salutis multorum causa justum Abrahamum vocaret. Jupiter cum alios filios, tum Faunum, Perseum et Apollinem habuit. Ac Faunum quidem desumpto ab errante stella nomine Mercurium appellavit ; isque a morte Jovis regnum Italiæ annos 35 tenuit; homo fuit versutus, mathematicus, disertissimus. Cum vero insidiis reliquorum fratrum peteretur (filius enim Maiadis mulieris erat, quam in Italia primam habuit uxorem Jupiter ; ac post eam Alemenem Thebanam, quæ ei trivesperum Herculem peperit,) magna vi auri suffarcinatus in Ægyptum venit. Ibi ob auri ejus larginationem, facundiam, divinandi scientiam et oracula gratiosus factus ac pro deo habitus, Mezromo Chami filio, qui regnum Ægypti tunc tenebat, mortuo subrogatur. Ubi cum fastu et prædictione futurorum, deus appellatus, per annos undequadraginta id regnum gessit. Cæterum Apollo, cum ab ineunte ætate spiritu Pythonis fuisset afflatus, isque spiritus ei per omnem vitam adfuisset, ne mortuo quidem eo istarum nugarum finem fecit diabolus. Maxima divinandi facultate id genus spiritus pollet, multa vera, pleraque autem ambigua et ancipitia ob ignorationem dicens. 33 At Hercules in Occiduis terræ partibus primus philosophiam instituit, quem mortuum ab ipso prognati in deorum numerum retulerunt, sidusque in cœlo nomine ejus affecerunt. Herculem istum pingunt indutum loco vestis exuvio leonis, clavam ferentem ac tria tenentem mala, quæ fabulantur cum dracone clava occiso abstulisse, hoc notantes, eum mala ac varia cupiditatis consilia clavæ, hoc est philosophiæ, ope vicisse, amictum veluti pelle leonis animo generoso ; atque ita tria mala abstulisse, tres scilicet virtutes, quæ sunt non irasci, non esse voluptatibus deditum, non esse cupidum pecuniæ clava enim animi tolerantis, ac pelle, id est temperantia, terrenum pravæ concupiscentiæ certamen vicit, philosophiam usque ad mortem colendo ; quod de eo Herodotus, doctissimus scriptor, memoriæ prodidit, alios quoque septem Hercules fuisse narrans.

Enimvero Mercurius, cognitis, ut diximus, quæ sibi a fratribus (erant autem Jovi ex diversis nati mulieribus filii circiter 70) tendebantur insidiis, in

διατρέχουσα, βασιλέων τε καὶ ἀρχόντων καὶ λαῶν ἀσυνέτων καὶ ἐθνῶν καρδίας πληρώσασα, ἕως τῆς τοῦ Λόγου Θεοῦ σαρκώσεως καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη δι' ἀποστόλων ἁγίων καὶ μαρτύρων ἀναδείξεως πᾶσαν ψυχὴν ἀγνοίᾳ καὶ ἀσεβείᾳ κρατουμένη εἰς λατρείαν καὶ προσκύνησιν τοῦ ψευδωνύμου Θεοῦ οὑτου τοῦ Διὸς προετρέπετο καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῦ δαιμόνων καὶ συγγενῶν. Εἶναι δὲ τὴν τούτου μητέρα Σεμίραμιν καὶ αὐτὸν τὸν Δία καὶ τὴν γενεὰν αὐτοῦ κατὰ τοὺς χρόνους ἱστοροῦσι τοῦ Ἀβραάμ· ἔπρεπε γὰρ τοῦ διαβόλου εἰς λύμην πολλῶν τὴν κατὰ τὸν ἔχθιστον τοῦτον Δία γενεὰν ἐκλεξαμένου, τότε καὶ τὸν Θεὸν τὸν ἀληθῆ εἰς πολλῶ σωτηρίαν τὸν δίκαιον καλέσαι Ἀβραάμ. Οὗτος ὁ Ζεὺς πρὸς τοῖς ἄλλοις υἱοῖς ἔσχε καὶ Φαῦνον καὶ Περσέα καὶ Ἀπόλλωνα· ἀλλὰ τὸν μὲν Φαῦνον ἐπ' ὀνόματι τοῦ πλάνητος ἀστέρος ἐκάλεσεν Ἑρμῆν, ὃς καὶ μετὰ τὴν Διὸς τελευτὴν ἐβασίλευσε τῆς Ἰταλίας ἔτη τριάκοντα πέντε, ἦν δὲ πανοῦργος ἀνὴρ καὶ μαθηματικὸς καὶ λογιώτατος. Ἐπεὶ δὲ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν ἐπεβουλεύθη (αὐτὸς γὰρ Μαιάδος γυναικὸς ἦν υἱὸς, ἣν πρώτην ἔσχεν ὁ Ζεὺς ἐν Ἰταλίᾳ, Ἀλκμήνην [P. 18] δὲ τὴν Θηβαίαν μετ' αὐτὴν, ἐξ ἧς τὸν τριέσπερον ἔσχεν Ἡρακλέα), πολὺν χρυσὸν ἐγκοκπωσάμενος εἰς Αἴγυπτον ἦλθε, καὶ τῇ τούτου ἐπιδόσει καὶ τῷ λόγῳ καὶ τῇ μαντείᾳ καὶ τοῖς χρησμῳδήμασιν ἀγαπηθεὶς καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀποθεωθεὶς, Μέστρεμ τοῦ υἱοῦ Χάμ τοῦ ἐκεῖ βασιλεύοντος ἀποθανόντος εὐθὺς ἀναγορεύεται, καὶ ἐν ὑπερηφανίᾳ καὶ τῶν μελλόντων προρρήσει ὡς θεὸς κλειζόμενος ἐπὶ λθ' ἔτη Αἰγύπτου βασιλεύει. Ὁ δὲ Ἀπόλλων πνεύματι Πύθωνος ἐκ νεότητος κάτοχος ὢν ἕως τελευτῆς αὐτοῦ, οὐδὲ μετὰ τελευτὴν αὐτοῦ τῆς φληναφείας ἐπαύσατο ὁ πονηρός· ἔστι γὰρ τοῦτο εἶδος πνεύματος μαντικώτατον, πολλὰ μὲν ἀληθῆ, τὰ δὲ πλεῖστα λέγον ἀμφίβολα καὶ ἀμφιῤῥεπῆ διὰ τὴν ἄγνοιαν. Ὁ δὲ Ἡρακλῆς πρῶτος κατέδειξε φιλοσοφεῖν ἐν τοῖς Ἑσπερίοις μέρεσι. Τοῦτον ἀπεθέωσαν οἱ ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν, καὶ ἐκάλεσαν ἐν τῷ οὐρανῷ ἀστέρα ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ. Ὄντινα Ἡρακλέα ἐγγράφουσιν ἀντὶ χιτῶνος δορὰν λέοντος ἠμφιεσμένον καὶ ῥόπαλον φέροντα καὶ τρία μῆλα κρατοῦντα, ἅπερ ἀφελέσθαι αὐτὸν ἐμυθολόγησαν τῷ ῥοπάλῳ φονεύσαντα τὸν δράκοντα, τουτέστι νικήσαντα τὸν πονηρὸν καὶ ποικίλον τῆς ἐπιθυμίας λογισμὸν διὰ τοῦ ῥοπάλου ἤτοι τῆς φιλοσοφίας, ἔχοντα περιβόλαιον γενναῖον φρόνημα ὡς δόρὰν λέοντος, καὶ οὕτως ἀφελόμενον τὰ τρία μῆλα, ὅπερ ἐστὶ τὰς τρεῖς ἀρετὰς, τὸ μὴ ὀργίζεσθαι, τὸ μὴ φιληδονεῖν, τὸ μὴ φιλαργυρεῖν. Διὰ γὰρ τοῦ ῥοπάλου, τῆς καρτερικῆς ψυχῆς, καὶ τῆς δορᾶς, τουτέστι τοῦ σώφρονος λογισμοῦ, ἐνίκησε τὸν γήϊνον τῆς φαύλης ἐπιθυμίας ἀγῶνα, φιλοσοφήσας ἄχρι θανάτου, καθὼς Ἡρόδοτος ὁ σοφώτατος συνεγράψατο, ὃς καὶ ἄλλους. Ἡρακλεῖς ἱστόρησε γενέσθαι ἑπτά.

Ὁ γοῦν Ἑρμῆς γνοὺς τὴν κατ' αὐτοῦ συσκευὴν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ὡς εἴπομεν (περὶ που γὰρ τοὺς ὁ' ὑπῆρχον ἀπὸ διαφόρων γυναικῶν γεννηθέντες τῷ

Διὶ), ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὴν φυλὴν τοῦ Χὰμ υἱοῦ Νῶε, οἵτινες ἐδέξαντο αὐτὸν ἐν τιμῇ· ὃς καὶ διέτριβεν ἐκεῖ ὑπηρηφανῶν πάντας καὶ φορῶν χρυσῆν στολήν. Καὶ ἐφιλοσόφει παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις,λέγων αὐτοῖς μαντείας· λογικὸς γὰρ ἦν φύσει. Καὶ προσεκύνουν αὐτὸν Ἑρμῆν ὡς λέγοντα τὰ μέλλοντα καὶ διακονοῦντα αὐτοῖς τὴν τῶν μελλόντων ἐκ τοῦ Θεοῦ δῆθεν ἀπόκρισιν καὶ παρέχοντα αὐτοῖς χῶήματα· ὃν καὶ πλουτοδότην ἐκάλουν ὡς τοῦ χρυσοῦ θεὸν νομίζοντες.

Ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα δὲ χρόνοις, ἐπὶ τῆς βασιλείας Φοίνικος, ἦν Ἡρακλῆς ὁ φιλόσοφος ὁ λεγόμενος Τύριος, ὅστις ἐφεῦρε τὴν [P. 19] κογχύλην. Μετεωριζόμενὸς γὰρ εἰς τὸ παράλιον μέρος τῆς Τύρου εἶδε ποιμενικὸν κύνα ἐσθίοντα τὴν λεγομένην κογχύλην, καὶ ποιμένα, νομίζοντα αἱμάσσειν τὸν κύνα, ἀπὸ τῶν προβάτων πόκον ἐρέας λαβόντα καταμάσσειν τὰ καταφερόμενα ἐκ τοῦ στόματος τοῦ κυνός. Ὁ δὲ Ἡρακλῆς προσεσχηκὼς καὶ ἰδὼν αὐτὸ βάμμα τι ἐξαίσιον ἐθαύμασε· καὶ γνοὺς ὅτι ἐκ τῆς κογχύλης ἐστὶν, εἰληφὼς τὸν πόκον ὡς μέγα δῶρον προσήνεγκε τῷ βασιλεῖ τῆς Τύρου Φοίνικι, ὃς καὶ ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ βάμματος ἐκέλευσεν ἐξ αὐτοῦ βαφῆναι ἐρίαν καὶ γενέσθαι αὐτῷ βασιλικὸν περιβόλαιον, ὃ περιβαλόμενος αὐτὸς πρῶτος ἐθαυμάζετο ὑπὸ πάντων· πρὸ τούτου γὰρ οὐκ ἤδεισαν οἱ ἄνθρωποι βάπτειν χροιάς. Μετὰ γοῦν χρόνους πολλοὺς οἱ Ῥωμαῖοι τὴν Φοινίκων χώραν κατασχόντες τὸ ἐξ ἀρχῆς ἀληθινὸν ἐκ τῆς κογχύλης σχῆμα βασιλικὸν ἐφόρεσαν. Μετὰ δὲ Ῥέμου καὶ Ῥωμύλον Νουμᾶς βασιλεύσας Ῥωμαίων, καὶ δεξάμενος πρεσβευτὰς ἐκ τῆς χώρας τῶν λεγομένων Ηελασγῶν φοροῦντας χλαμύδας ἐχούσας ταβλία (35) ῥούσια καθάπερ οἱ ἀπὸ τῆς Ἰσαυρίας χώρας, καὶ τερφθεὶς τῷ σχήματι, ἐπενόησε πρῶτος ἐν τῇ Ῥώμῃ χλαμύδας φορεῖσθαι τὰς μὲν βασιλικὰς πορφύρας, ἐχούσας ταβλία χρύσεα, τὰς δὲ τῶν συγκλητικῶν καὶ τὰς τῶν ἐν ἀξίαις καὶ στρατείαις χλαμύδας ἐχούσας σήμαντρα τῆς βασιλικῆς φορεσίας, ταβλία πορφυρᾶ δηλοῦντα ἀξίαν Ῥωμαϊκὴν πολιτείας καὶ ὑποταγὴν διαγωγὴν, κελεύσας μηδένα εἰς τὸ αὐτοῦ παλάτιον εἰσελθεῖν συγχωρεῖσθαι ἄνευ τοῦ σχήματος τῆς τοιαύτης χλαμύδος.

Φοῖνιξ δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος ἀνὴρ ἐγένετο σοφὸς, ὃς συνεγράψατο Φοινικοῖς γράμμασι τὴν ἀριθμητικὴν φιλοσοφίαν, ὑπεξέθετο δὲ καὶ ἀσωμάτους ἀρχὰς, καὶ σώματα δὲ μεταβάλλεσθαι, καὶ τὰς ψυχὰς εἰς ἀλλογεννῆ ζῶα εἰσιέναι. Οὗτος πρῶτος ἐξέθετο ταῦτα, ὡς Κλήμης συνεγράψατο ὁ σοφώτατος.

Μετὰ δὲ τὴν Ἑρμοῦ τελευτὴν ὁ Ἥφαιστος ἐπὶ τέσσαρσ ἥμισυ ἔτη τῆς Αἰγύπτου ἐβασίλευσεν. Ἦν

Ægyptum abiit ad stirpem Chami, qui erat filius Noe. Ab iis est cum honore acceptus, ibique permansit omnes præ se despiciens et Auream vestem gerens. Philosophatus est autem apud Ægyptios vaticinans, ut erat natura disertus. Adorabatur ab iis, ac Mercurius 34 deus appellabatur. quod futura prædiceret, ac divinitus nimirum de iis quæ post essent eventura responsa administraret, pecuniamque suppeditaret; itaque etiam divitiarum datorem vocabant, pecuniæ deum putantes.

Inferioribus temporibus Phœnice regnante, Hercules fuit philosophus cognomento Tyrius. Is, purpuram invenit. Cum enim in eam Tyri partem ascendisset quæ ad mare pertinet, pastoris canem vidit concham vorare, pastoremque a cane sanguinem emitti putantem, lana ab ove accepta quod ex ore canis defluebat abstergere. At Hercules, qui rem observaret, tincturam ejus lanæ egregiam cum admiratione vidit; animadversoque liquorem eum ex concha ista fluxisse, lanam istam magni doni loco ad regem Tyri Phœnicem attulit. Is, spectaculo tincturæ istius attonitus, jussit hoc modo lanam tingi atque ex ea sibi regiam vestem parari; qua primus hominum indutus omnibus admirationi fuit. Nam antea temporis colorum tincturam ignoraverant homines. Longo post tempore Romani, Phœnicia subacta, veram et antiquæ respondentem purpuram ad regium amictum adhibuernnt. Numa, qui post Romulum et Remum Romæ regnavit, cum ad eum Pelasgorum legati venissent chlamydes gestantes prætextas coccino, quales etiam Isauri gestant, ea forma delectatus primus instituit ut a Romanis chlamydes gestarentur, a 35 regibus purpureæ, prætextæ auro, a senatoribus et iis qui cum magistratu aut imperio essent aliæ quæ pro indicio regii gestaminis purpura essent prætextæ; quo significaretur Romanæ rei publicæ dignitas et subjectio. Edixitque ne quis sine hujusmodi chlamyde in palatium suum intromitteretur.

Phœnix Agenoris filius vir fuit sapiens, qui philosophiam de numeris conscripsit litteris Punicis. Exposuit etiam principia incorporea et corporum mutationes animarumque in alterius generis animalia migrationes. Primus hic ista exposuit, ut Clemens homo doctissimus scriptum reliquit.

A morte Mercurii Vulcanus regnum Ægypti per annos quatuor cum semisse tenuit. Ferent hunc

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(35) Non observavi alibi ταβλία. Videntur autem sic appellari panniculi, quibut oræ laneæ prætexerentur, *die bram*. Nisi quis clavos malit, de quo alias. ῥούσιον verti coccinum. Russatorum aurigarum fuit genus, quod in Nerone Xiphilinus ex Dione πυῤῥᾷ σκευῇ appellat. Meminit Plin. VII, 53. Plerique roseum vocant hunc colorem, neque sane a rubore sanguineo colore præditarum rosarum color est alienus Coccinum talem aurigam appellat alicubi Martialis. XYL. — Nil dubium quin voce ταβλίων Romanorum *latus clavus et limbus purpureus* vestem insigniter prætexens sit intelligendus. ῥούσιον enim χρῶμα *roseus* est sive *purpureus color*, atque unus ex iis quos inter aurigandum factiones ostentasse scribit auctor in Michaele Theophili filio. Prasino porro, Veneto et Candido ῥούσιον adjungit, quem *roseum* interpretantur. GOAR.

bellatorem fuisse, ac cum equo corruentem pedem A fregisse, unde ad mortem usque claudus permanserit. In deorum numerum eum Ægyptii retulerunt, quod lege lata ipsorum uxores uno viro contentas esse et pudice vivere jussisset, suppliciumque in adulteras constituisset; aut vero, ut Plato vult, quod eis bellicorum et rusticorum instrumentorum ex ferro fabricationem demonstrasset: ante ipsum enim lapidibus et fustibus præliabantur. Hunc mystica quadam precatione aiunt ex aere forcipem impetrasse, atque ita Ægyptiis æris fabricandi artem tradidisse.

36 Vulcano defuncto filius nomine Sol successit ac rex Ægyptiorum annis viginti semis fuit. Post hunc Sosis, inde Osiris, postea Orus, tum Thules Ægyptum, alius post alium rexerunt. Thules om- B nem terram usque ad Oceanum occupavit: inde in Africam reversus oraculum consuluit, quisnam se prior tantum potestatis habuisset, ac quis post ipsum tantumdem habiturus esset. Ita ei responsum perhibetur: (« Principio deus, hinc sermo, atque his spiritus junctus. Hæc tria cognata: est illis æterna potestas. Mortalis, celeri gressu te hinc protinus aufer, incertam degens dubio conamine vitam. ») Ferunt hunc, ubi primum æde oraculi egressus est, a suis esse in ipsa Africa jugulatum. Successit ei Sesostris, ac 20 annis regnum in Ægyptios gessit. Hic Assyrios, Chaldæos et Persas usque ad Babylonem subegit, Asiamque et Europam, Mysiam et Scythiam. Reversus quindecim millia Scytharum juvenum delectos, qui bellatores essent optimi, in Perside collocavit. Sub hoc ferunt C Mercurium in Ægypto innotuisse, admirabilem virum et sapientiæ causa stupendum. Is Dei universi hujus Conditoris tres esse maximas facultates, unicam vero divinam naturam dixit. Itaque etiam Trismegistus Hermes, quod est *Mercurius termaximus*, denominatus est. Hujus ad Æsculapium quemdam hæc sunt verba: « Erat lux intelligens ante lucem intelligentem; eratque semper mens quæ mentis causa esset, neque quidquam erat aliud quam hujus mentis unitas. Ea mens cum semper in sese ipsa sit, semper sua ipsius mente luce atque spiritu universa continet. **37** Extra eam mentem neque deus est neque angelus, neque dæmon, neque alia ulla natura. Omnium enim Dominus Deus et Pater est. Sub ipso et in ipso omnia D sunt. Sermo enim ipsius, qui perfectus omnibus modis est et fecundus ac opifex, ab ipsa progressus mente inque aquam, cujus est fertilis natura, incidens, fetam aquam reddidit. » Hæc fatus Hermes sic precatus est: « Adjuro te, cœli magni opifex: adjuro te, vox Patris, quam primam edidit, unigenitum suum Verbum, propitius esto. » Beatus

δὲ, φασὶ, πολεμιστὴς, ὃν συμπεσόντα τῷ ἵππῳ πληγῆναι τὸν πόδα καὶ χωλεύοντα ἄχρι τέλους διαρκέσαι. Ἀπεθεώθη δὲ ὁ Ἥφαιστος ὑπὸ Αἰγυπτίων διὰ τὸ νομοθετῆσαι μονανδρεῖν καὶ σωφρόνως βιοῦν τὰς γυναῖκας τῶν Αἰγυπτίων, τὰς δὲ μοιχευομένας τιμωρεῖσθαι, ἀλλὰ μὴν καὶ ὡς ὁ Πλάτων, πολεμικῶν καὶ γεωργικῶν ἐργαλείων τὴν ἐκ σιδήρου κατασκευὴν αὐτοῖς ὑποδείξαντα· λίθοις γὰρ καὶ ξοπάλοις ἐπολέμουν πρὸ αὐτοῦ, τοῦτον δὲ φασι διὰ μυστικῆς εὐχῆς τὴν ὀξυλάβην δεξάμενον ἐκ τοῦ ἀέρος, οὕτω τὴν χαλκευτικὴν Αἰγυπτίοις παραδοῦναι.

Μετὰ δὲ Ἥφαιστον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἥλιος καλούμενος ἐπὶ ἐτῶν [P. 20] καὶ ἥμισυ ἔτη τῆς Αἰγύπτου ἐβασίλευσε, καὶ μετ' αὐτὸν Σῶσις, εἶτα Ὄσιρις, μεθ' ὃν Ὧρος, καὶ μετ' αὐτὸν Θούλης, ὃς καὶ ἕως τοῦ Ὠκεανοῦ πᾶσαν τὴν γῆν παρείληφεν. Ἐπὶ δὲ τὴν Ἀφρικὴν ὑποστρέφων εἰς τὸ μαντεῖον ἐπυνθάνετο τίς πρὸ αὐτοῦ καὶ τίς μετ' αὐτὸν οὕτω δυνήσεται· ἀκούσαι δὲ τοῦ χρησμοῦ οὕτως· « Πρῶτα Θεὸς (36), μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς· σύμφυτα δέ εἰσι τάδε, ὧν κράτος αἰώνιον. Ὠκέσι ποσὶ βάδιζε, θνητέ, ἄδηλον διανύων βίον. » Τοῦτον εὐθὺς τοῦ μαντείου ἐξελθόντα οἱ ἴδιοι ἐν αὐτῇ τῇ Ἀφρικῇ κατέσφαξαν. Μετὰ δὲ τοῦτοο Σέσωστρις τῶν Αἰγυπτίων ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ἐβασίλευσεν. Οὗτος Ἀσσυρίους καὶ Χαλδαίους καὶ Πέρσας ἕως Βαβυλῶνος ὑπέταξε, καὶ τὴν Ἀσίαν, Εὐρώπην, καὶ Μυσίαν καὶ Σκυθίαν. Ὑποστρέφων δὲ δεκαπέντε χιλιάδας ἀνδρῶν νεανίσκων, Σκυθῶν μαχιμωτάτων ἐπιλέκτων, ἐν τῇ Περσικῇ γῇ κατῴκισεν. Ἐπὶ τούτου Ἑρμῆν φασιν ἐν Αἰγύπτῳ θαυμαστὸν ἄνδρα γνωσθῆναι καὶ φοβερὸν ἐπὶ σοφίᾳ· ὃς ἔφρασε τρεῖς μεγίστας εἶναι δυνάμεις τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ, μίαν θεότητα εἶναι εἶπε· διὸ καὶ Τρισμέγιστος Ἑρμῆς κατωνόμασται. Ὃς οὕτω πρός τινα Ἀσκληπιὸν αὐτοῖς ῥήμασιν ἔφη· « Ἦν φῶς νοερὸν πρὸ φωτὸς νοεροῦ, καὶ ἦν ἀεὶ νοῦς νοῦ αἴτιον, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἦν ἢ ἡ τούτου ἑνότης. Ἀεὶ ἐν αὐτῷ ὢν ἀεὶ τῷ ἑαυτοῦ νοὶ καὶ φωτὶ καὶ πνεύματι πάντα περιέχει. Ἐκτὸς τούτου οὐ θεὸς, οὐκ ἄγγελος, οὐ δαίμων, οὐκ οὐσία τις ἄλλη· πάντων γὰρ Κύριος καὶ Θεὸς καὶ Πατήρ· καὶ πάντα ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ ἐστιν. Ὁ γὰρ λόγος αὐτοῦ προελθὼν παντέλειος καὶ γονιμος καὶ δημιουργὸς, ἐν γονιμῳ φύσει πεσὼν (37), ἐν γονίμῳ ὕδατι, ἔγκυον τὸ ὕδωρ ἐποίησεν. » Οὕτως εἰπὼν ὁ Ἑρμῆς ηὔξατο· « Ὀρκίξω σε, οὐρανοῦ μεγάλου ἐργάτα, ὁρκίζω σε, φωνὴ Πατρὸς ἣν ἐφθέγξατο πρώτην, τὸν μονογενῆ λόγον αὐτοῦ, ἵλεως ἔσο. » Τῶν φωνῶν τούτων καὶ ὁ ἱερὸς Κύριλλος ἐμνήσθη εἰπὼν ὅτι καὶ ὁ Τρισμέγιστος Ἑρμῆς Τριάδα ὡμολόγει. Ὁ δὲ Σέσωστρις μετὰ τὴν νίκην τὴν Αἴγυπτον καταλαβὼν τελευτᾷ. Ἀνέστη δὲ μετ' αὐτὸν βασιλεὺς ἐπ' Αἴγυπτον Φαραὼ ὁ καὶ Ναρεχὼ καλούμενος, κρατήσας ἔτη, ὥς φασι,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(36) Versus sunt confusi in Græco, quorum sententiam conatus sum edere. Xyl.

(37) Apud Suidam in Ἑρμῆς hæc eadem, paucis mutatis, referuntur. Sed vitiose ibi legitur παῖς ὤν καὶ sicut contra nos vitiose ἑαυτῷ paulo ante pro αὐτῷ habebamus. Sed et precatio apud Suidam nonnihil variat. Xyl.

πεντήκοντα· ἐκ τούτου οἱ ἀπὸ τοῦ γένους αὐτοῦ καταγόμενοι βασιλεῖς Φαραὼ προσαγορεύονται. Ἕως ὧδε αἱ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεῖαι.

A quoque Cyrillus harum vocum mentionem fecit, dicens quod etiam Hermes Trismegistus Trinitatem sit confessus. Cæterum Sesostris parta victoria Ægyptum adeptus decessit vita. Post eum rex Pharao exstitit, qui et Narecho dicitur. Regnavit annos, ut aiunt, quinquaginta. Ab hoc genus ducentes reges Pharaones appellati sunt. Hactenus regnum Ægyptiorum.

Ἐν δὲ τοῖς χρόνοις Πίκου τοῦ καὶ Διὸς ἀνεφάνη τις ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰάφεθ ἐν χώρᾳ τῶν Ἀργείων, Ἴναχος λεγόμενος. [P, 21] Ὃς καὶ ἐν αὐτῇ βασιλεύσας κτίζει πόλιν Ἰὼ καὶ Ἰώπολιν ἐκάλεσε ταύτην εἰς ὄνομα τῆς σελήνης· οἱ γὰρ Ἀργεῖοι τὴν σελήνην Ἰὼ καλοῦσιν. Ἔσχε δὲ καὶ θυγατέρα Ἰώ· ἐκ ταύτης ὁ Ζεὺς θυγατέρα ἔσχε τὴν Λιβύην. Αὕτη ἡ Ἰὼ ἐπεὶ ἐμίγη τῷ Διΐ, αἰσχυνθεῖσα τὸν πατέρα φεύγει εἰς Αἴγυπτον, ἐκεῖσε δὲ τὸν Ἑρμῆν βασιλέα εὑροῦσα ἐπεὶ τὸ Σίλπιον ὄρος τῆς Συρίας μεταβαίνει, ὅπου Σέλευκος ὁ Μακεδὼν ὕστερον εἰς ὄνομα τοῦ ἰδίου υἱοῦ τὴν μεγάλην Ἀντιόχειαν ᾠκοδόμησεν. Ἐκεῖ οὖν ἡ Ἰὼ τελευτᾷ. Ἴναχος δὲ ὁ ταύτης πατὴρ πολλοὺς εἰς ἀναζήτησιν αὐτῆς πεπομφὼς, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς αὐτῆς ἀδελφοὺς, παρήγγειλεν, εἰ μὴ αὐτὴν ἀγάγοιεν, μηδὲ αὐτοὺς ἐπανελθεῖν. Οἱ δὲ τὴν Αἴγυπτον διαβάντες καὶ πρὸς Συρίαν ἐλθόντες ὄναρ θεωροῦσι δάμαλιν ἀνθρωπίνῃ φωνῇ χρηματίζουσαν οὕτως· « Ἐνθάδε εἰμὶ ἐγὼ ἡ Ἰώ. » Διτπνιοθέντες οὖν ἐκεῖ ἱερὸν καὶ πόλιν, ἣ καὶ Ἰώπλιν ὠνόμασαν, οἰκοδομήσαντες ἔμειναν, μὴ τολμῶντες πρὸς Ἴναχον ἐπανελθεῖν Λιβύη δὲ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς, ἣν ἐκ Διὸς ἔσχεν, ἐγαμήθη Ποσειδῶνι τῷ Κρόνου μὲν υἱῷ, ἀδελφῷ δὲ Διός. Τούτοις τρεῖς παῖδες, Ἀγήνωρ καὶ Βῆλος καὶ Ἐνυάλιος ἐνέχθησαν. Ὧν ὁ Βῆλος μὲν τὴν Σίδα γεγάμηκεν, ἀφ' ἧς Αἴγυπτον καὶ Δαναὸν ἔσχεν υἱοὺς, ἐξ οὗ καὶ ἡ χώρα Αἴγυπτος κέκληται· ὁ Ἀγήνωρ δὲ ἐπὶ τὴν Φοινίκην, ἐλθὼν ἠγάγετο τὴν Τυρὼ, ἐξ ἧς Κάδμος ἐγεννήθη καὶ Φοῖνιξ καὶ Σύρος καὶ Κίλιξ καὶ θυγάτηρ Εὐρώπη καλουμένη. Κτίζει δὲ Ἀγήνωρ τὴν Τύρον, ἐπ' ὀνόματι Τύρου τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, βασιλεύει δὲ τῶν μερῶν ἐκείνων ἔτη ξγ'. Φασὶ δὲ τὸν Ταῦρον τοῖς χρόνοις ἐκείνοις τῆς Κρήτης βασιλεύοντα, ναυμαχίᾳ κατὰ τῆς Τύρου ἐπιθέμενον τοῦ Ἀγήνορος ἀλλαχοῦ μετὰ τῆς οἰκείας δυνάμεως πόλεμον ποιουμένου, πρὸς ἑσπέραν τὴν Τύρον ἐλεῖν, ἄλλους τε πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ δὴ καὶ τὴν Εὐρώπην θυγατέρα Ἀγήνορος, ἣν καὶ γυναῖκα ποιησάμενος πᾶσαν τὴν γῆν Ἰάφεθ Εὐρώπην ὠνόμασεν, ὥσπερ Λιβύην ὁ Ποσειδῶν τὴν τοῦ Χὰμ γῆν διὰ Λιβύην τὴν αὐτοῦ γαμετήν. Ἐντεῦθεν ὁμολόγησαν οἱ ποιηταὶ ὡς ὁ Ζεὺς ταύρῳ ὁμοιωθεὶς Εὐρώπην ἥρπασεν. Οὗτος ὁ Ταῦρος καὶ Γόρτυναν πόλιν ἐπ' ὀνόματι τῆς αὐτοῦ μητέρος ᾠκοδόμησεν ἐν Κρήτῃ, καὶ υἱὸν ἔσχεν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ὃν Μίνω προσηγόρευσεν. Ὁ Ἀγήνωρ δὲ τελευτᾷν μέλλων χρήματα πολλὰ ἐν Κρήτῃ διὰ τοῦ υἱοῦ Κάδμου πρὸς τὴν θυγατέρα Εὐρώπην ἀποστέλλει. Τοῖς υἱοῖς δὲ αὐτοῦ τὴν ὑποτεταγμένην αὐτῷ γῆν καταμερίζων, Φοίνικι μὲν Τύρον καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς ἀπονείμας Φοινίκην τὴν ὑπ' αὐτόν ὠνόμασε γῆν. Ὁμοίως δὲ καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν τὰς ἐπιλαχούσας τοῖς υἱοῖς Σύρῳ καὶ Κίλικι χώρας προσωνόμασεν. Ἐν τοῖς χρόνοις τούτου τοῦ Φοίνικος καὶ Ἡρακλῆν φασι τὸν φιλόσοφον, [P. 22] τὸν λεγόμενον Τύριον, τὴν οὕτω καλουμένην κογχύλην ἐξευρεῖν, ὡς εἴρηται.

Tempore Pici, qui et Jupiter usurpatus est, in Argivorum regione quidam de Japeti stirpe exstitit, nomine Inachus. Hic regno Argivorum potitus urbem Io condidit, et Iopolim illam vocavit a lunæ nomine ; luna eim Io ab Argivis nominatur. Habuit et filiam Io nomine, ex qua Jupiter filiam Libyam sustulit, Ipsa Io verecundia patris, quod cum Jove concubuisset, in Ægyptum fugit ; ubi cum Mercurium regem invenisset, in Silphium Syriæ montem abiit, ubi postea 38 temporis Seleucus Macedo magnam Antiochiam de filii nomine sic dictam condidit. Ibi mortua est Io. Pater vero Inachus multos cum misisset qui eam requirerent, filios quoque suos ea conditione ablegavit ut nonnisi eam reducentes domum redirent. Hi cum Ægypto peragrata ad Syriam accessissent, per insomnium viderunt buculam, quæ humana voce hæc ederet : « Hic sum ego Io. » Somno soluti fano ibi et urbe Iopoli ædificatis eo loco manserunt, cum ad Inachum reverti non auderent. At Libya Ius et Jovis filia Neptuno nupsit, Saturni filio, Jovis fratri. Ex hoc conjugio nati tres filii, Agenor, Belus et Enyalius. Quorum Belus ducta in matrimonium Side Ægyptum, unde Ægypto regioni nomen, et Danaum filios genuit. Agenor in Phœnicem profectus Tyro uxorem duxit ; ex qua ei nati sunt Cadmus, Phœnix, Syrus Cilix, et filia Europa. Agenor Tyrum exstruxit, ab uxore ita nominatam, regnumque in iis regionibus per annos, ut aiunt, 63 obtinuit. Ea tempestate traditur Taurum Cretæ regem classe Tyrum tentasse, Agenore cum suis copiis alibi bellum gerente ; ac sub vesperam capta Tyro cum alios multos captivos tum Europam quoque Agenoris filiam abduxissse. Hanc deinde 39 uxorem habuit, ab eaque Europæ nomen toti quæ Japeto cesserat terræ fecit, sicuti Neptunus omnem Chami terram a Libya uxore sua Libyam denominavit. Hinc poetæ perhibuerunt Jovem sub tauris specie Europam rapuisse. Hic Taurus etiam Gortynam urbem matri suæ cognominem in Creta condidit, filiumque ex Europa habuit, quem Minoem appellavit. Cæterum Agenor moriturus magnam pecuniæ vim per Cadmum filium suum ad Europam in Cretam transmisit, suam vero ditionem inter filios ita distribuit, ut Phœnici Tyrus ac quæ circum est regio obtingeret, quam et Phœnicem nominavit, sicut et Syriam ac Ciliciam, quas Syro et Cilici filiis suis attribuebat. Hujus Phœnicis ætate ferunt Herculum philosophum, cognomento Tyrium, purpuram quo expositum est modo reperisse.

At Jupiter præter multas Danaem quoque Acrisii, qui ab Argivis descendebat, filiam, insigni forma, et quæ in cubiculo ad mare exstructo asservabatur, corruptis multo auro custodibus rapuit ac violavit, atque ex ea filium nomine Perseum sustulit. Hinc fabulati scriptores Jovem ediderunt in aurum conversum per tectum in cubile influxisse, ac Danaæ virginitatem eripuisse. Hunc quoque Perseum alatum fuisse dixerunt, quod ab ineunte ætate celerrimus fuit ingenioque ferocissimo atquè callidissimo; quare etiam eum Jupiter pater arcanas ac mysticas fœdaque 40 omnes incantationes et veneficia docuit horum ope victoriam ei ab hostibus reportandam pollicens. Itaque vir factus Perseus Nini patrui filios fugiens ad Assyrios venit. Inde in Africam eunti virgo occurrit indigena, oculis capillisque feræ instar horrens. Quam ipse cum subsistere coegisset, quod nomen gereret interrogavit. Professæ nomen Medusæ statim caput amputavit; idque, ut infandæ atque abominandæ Jovis patris præceptiones jubebant, conditum habens, manuum robore et magicarum artium fiducia fretus, adversum hostes suos perrexit; capiti nomen Gorgonis imposuit ob efficacitatem et vim veneficii. Inde in Æhiopiam transivit, quam tunc Cepheus regno tenebat; ejus filiam Andromedam eamdemque sacerdotem rapuit, ac per Syriam ad Lycaoniam navigavit. Lycaones cum se Perseo opposuissent, primo Gorgonis auxilio devicti sunt. Ibi urbem Perseus condidit ac de suo nomine Persidem appellavit. Extra urbem statuam posuit, atque ab eo simulacro Iconium nominavit. Inde Isauriam et Ciliciam peragrans, accepto oraculo ut quo loco de equo descendens in planta pedis dolorem sentiret, ibi victoriam obtineret atque urbem ædificaret, Tarsum, a planta pedis dictam urbem, condidit. Ac contra Assyrios profectus eos superavit, Sardanapalope cum sua gente necato Assyrios prorsus subegit, regnoque iis adempto, Persas de suo nomine appellavit, regnumque in 41 eos per 53 annos obtinuit. Idem arborem quoque a se Persicam dictam per omnem suam ditionem plantavit; fœdoque Medusæ scypho de Persis quos maxime diligebat, arcanis magicis sacris initians, Medos eos et terram eorum Mediam nominavit. Inde ad Silphium montem profectus Jonitas, qui ab Argis eo concesserant, ibi reperit, ab iisque, ut ejusdem stirpis, est acceptus. Ibi cum ingens tempestas imbres effudisset, ac Orontes fluvius qui Iopolin alluit supra modum exundaret, Perseo precato fulmen veluti globus ignis subito delatum est; itaque et inhibita tempestas fuit, et fluvius suo se alveo conclusit. Ex eo igne Perseus ignem accendit, secumque tulit; et in suam regiam apportans ædem igni exstruxit, sacerdotioque pios viros præfecit. Idemque et Iopoli et in tota sua ditione instituit; mandatoque ut de cœlo delatus deus ignis coleretur, ignis colendi ritum docuit, magorum nomine sacerdotibus ignis affectis. Porro bellum Perseo Cepheus Andromedæ

A Ὁ μέντοι Ζεὺς πρὸς ταῖς ἄλλαις καὶ τοῦ ἐξ Ἀργείων καταγομένου Ἀκρισίου θυγατέρα Δανάην, εὐπρεπῆ πάνυ οὖσαν καὶ ἐν κουβουκλείῳ πρὸς θάλασσαν φυλαττομένην, πολλῷ χρυσῷ τοὺς τηροῦντας πείσας καὶ ταύτην ἁρπάσας καὶ φθείρας ἔσχεν ἐξ αὐτῆς παῖδα Περσέα ὀνόματι. Ἔνθεν οἱ μυθολόγοι τὸν Δία φασὶ χρυσὸν γενόμενον ῥυῆναι διὰ τοῦ στέγους εἰς τὸν θάλαμον καὶ Δανάην διαφθεῖραι. Τοῦτον τὸν Περσέα καὶ πτερωτὸν εἶναι ἔφασκον ὡς ὀξύτατον ὄντα παιδόθεν καὶ τῇ φύσει γοργότατον καὶ ἐντρεχέστατον. ὯΙ καὶ Ζεὺς ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὰς κρυφίους καὶ μυστικὰς καὶ μυσαρὰς πάσας μαγείας καὶ μαγγανίας ἐδίδαξε, νικᾶν τοὺς πολεμίους ἐν τούτοις παρεγγυῶν. Τοίνυν εἰς ἡλικίαν ἀνδρὸς ἐλθὼν φεύγει τοὺς υἱοὺς Νίνου τοῦ θείου αὐτοῦ, καὶ πρὸς Ἀσσυ-
B ρίους ἔρχεται. Πρὸς δὲ Λιβύην διαβαίνοντι παρθένος κόρη χωριτικὴ, ἀπηγριωμένους ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς τρίχας, κατὰ πρόσωπον συναντᾷ. Ἦν καὶ στήσας τὸ αὐτῆς ὄνομα ἠρώτα. Ἡ δὲ, « Μέδουσα, ἔφη, λέγομαι. » Καὶ αὐτίκα τὴν κάραν αὐτῆς ἀποτέμνει· καὶ ταύτην ταριχεύσας κατὰ τὰς ἀῤῥήτους καὶ μιαρὰς ὑποθήκας Διὸς τοῦ πατέρος αὐτοῦ, ταῖς χερσὶ κρατῶν καὶ ταῖς μαγείαις θαῤῥῶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐχώρει. Γοργόνα δὲ τὴν κάραν ἐκάλει διὰ τὸ τῆς γοητείας ἐνερκὲς καὶ ὀξύ. Ἐκεῖθεν πρὸς Αἰθιοπίαν διαβὰς ὑπὸ Κηφέως τότε βασιλευομένην, καὶ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα Ἀνδρομέδαν καλουμένην καὶ ἱέρειαν οὖσαν ἁρπάσας, κατέπλευσε διὰ Συρίας πρὸς Λυκαονίαν. Οἱ δὲ Λυκάονες τούτῳ ἐναντιωθέντες τῇ τῆς Γοργόνος πρώνῃ βοηθείᾳ κατενικήθησαν. Ἐκεῖ
C καὶ πόλιν κτίσας Περσίδα τῷ ἰδίῳ κέκληκεν ὀνόματι. Στήλην δὲ ἔξω τῆς πόλεως στήσας, καὶ τὸ ἀπεικόνισμα τῆς Γοργόνος ἐπιθεὶς, Εἰκόνιον ταύτην ἐπωνόμασεν. Ἐκεῖθεν ἐπὶ Ἰσαυρίαν καὶ Κιλικίαν διαβὰς, χρησμὸν λαβὼν ὅτι « Ἔνθα ἐκ τοῦ ἵππου ἀποβὰς τὸν ταρσὸν ὀδυνηθῇς τοῦ ποδὸς, νίκην λάβῃς καὶ πόλιν οἰκοδομήσῃς, » τὴν Ταρσὸν κτίζει καὶ κατὰ τῶν Ἀσσυρίων ὁρμᾷ, τούτους τε νικήσας καὶ τὸν Σαρδανάπαλον καὶ τοὺς τοῦ γένους αὐτοῦ ἀπεκτονοὼς εἰς τέλος αὐτοὺς ὑποτάσσει. Καὶ Ἀσσυρίων τὴν βασιλείαν
D ἀσφελόμενος ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ὀνόματι Πέρσας αὐτοὺς ἐκάλεσε, βασιλεύσας ἐπ' αὐτοὺς ἔτη νγ'. Οὗτος καὶ τὴν καλουμένην Περσέαν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι εἰς πᾶσαν τὴν ὑποκειμένην αὐτῷ κατεφύτευσε γῆν, καὶ τὴν τοῦ μυσαροῦ σκύφου τῆς Μεδούσης οὓς ἠγάπα τῶν Περσῶν ἐν μυστηρίῳ μυσταγωγήσας μαγείοις Μήδους αὐτοὺς καὶ Μηδίαν τὴν χώραν αὐτῶν μετωνόμασεν. Εἶτα εἰς τὸ Σίλπιον ὄρος ἐλθὼν εὗρε τοὺς ἀπὸ Ἄργους Ἰωνίτας ὑφ' ὧν καὶ ἐδέχθη ὡς ὁμόφυλος. [P 23] Χειμῶνος δὲ πολλοῦ πεσόντος καὶ τοῦ προσπαρακειμένου ποταμοῦ τοῖς Ἰωπολίναις Ὀρόντου καθ' ὑπερβολὴν πλημμυροῦντος, ἐπεὶ ηὔξατο, ἄφνω κεραυνὸς ὡς σφαῖρα πυρὸς οὐρανόθεν κατηνέχθη, καὶ οὕτως ὅ τε χειμὼν ἐπεσχέθη καὶ τὰ ῥεῖθρα τοῦ ποναμοῦ ἀνείθη. Καὶ γοῦν τοῦ πυρὸς ἐκείνου πῦρ ἀνάψας ὁ Περσεὺς εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ βαστάζων, εἵς τε τὰ ἴδια βασίλεια ἀγαγὼν καὶ ἱερὸν τοῦ πυρὸς κατασκευάσας καὶ ἱερεῖς εὐλαβεῖς ἄνδρας ἐπιστησάμενος· ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν Ἰωπόλει καὶ ἐν πάσῃ τῇ

ὑπ' αὐτὸν γῆ καὶ ὡς ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθέντα θεὸν σέβεσθαι τὸ πῦρ ἐκεῖνο θεσπίσας ἐδίδαξε πυρσολατρεῖν, μάγους τοὺς τοῦ πυρὸς ἱερεῖς καλέσας. Ἔρχεται οὖν πρὸς αὐτὸν ἐν πολέμῳ ὁ τῆς Ἀνδρομέδας πατὴρ ὁ Κηφεύς. Καὶ ἐπεὶ ὁ Περσεὺς ἐξελθὼν τὴν τῆς Γοργόνος κεφαλὴν ἐπεδείκνυε, Κηφεὺς δὲ ὑπὸ τοῦ γήρως ἀμβλυωπῶν, ὡς ἔφιππος κατ' αὐτοῦ ἐπέβαινεν ὁ Περσεύς, ἀγνοῶν ἀμβλυωπεῖν τὸν Κηφέα, ἐλογίσατο μὴ ἐνεργεῖν ἔτι ἣν κατεῖχε τῆς Γοργόνος κεφαλήν, καὶ στρέψας ταυτην πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἐμβλέψας ἀτενῶς παραυτὰ τυφλωθεὶς ἀνήρέθη. Καὶ λοιπὸν προβάλλεται ὑπὸ Κηφέως βασιλεὺς Περσῶν Μέρως ὁ Περσέως καὶ Ἀνδρομέδας υἱος. Κηρεὺς δὲ τὴν τῆς Γοργόνος κεφαλὴν καύσας ἀνεχώρησεν εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ.

A pater intulit. Cui cum infesto equo occurrens Perseus caput Gorgonis ostentasset, Cepheus autem propter senectam ætatem cæcutiret, nesciens Perseus Cepheum cæcutire, putavit caput Gorgonis quod prætendebat vires suas jam non exserere ; itaque sibi id obvertit, inque id oculis intentis intuitus, extemplo 42 excæcatus itaque interfectus est. A Cepheo proinde regno Persarum Meros, filius Persei et Andromedæ, præfectus est ; et ipse cremato Gorgonis capite in suam regionem rediit.

Ἀγήνορα δὲ (38) τὸν ἀπὸ Φοινίκης ὁ πατὴρ εἰς ἀναζήτησιν τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς Εὐρώπης ἀποστείλας, μαθὼν ὁ Κάδμος ὡς αὐτὴν σὺν Ταύρῳ τῷ ἁρπάσαντι ταύτην τῆς Κρήτης βασιλεύει, ὥρμησεν εἰς Βοιωτίαν καὶ αὐτοὺς ἀγνοοῦντας τὰ Φοινίκων γράμματα ἐδίδαξε, καὶ ἐβασίλευσεν ἐπ' αὐτοῖς ἔτη ξβ'. Καὶ γυναῖκα ἠγάγετο τὴν Ἁρμονίαν καλουμένην, ἥτις αὐτῷ ἓξ τίκτει θυγατέρας, Ἰνὼ, Ἀγαύην, Σεμέλην, Εὐρυνόμην, Κλεανθὼ καὶ Εὐρυδίκην. Αὗται ἐλέγοντο Καδμίδες. Οὗτος ὁ Κάδμος καὶ πόλιν τὴν μεγάλην τὴν Καδμείαν ἐκεῖ κτίζει. Ὃς καὶ τὸν Τειρεσίαν Βοιωτῶν ὄντα φιλόσοφον, τὸν αὐτομάτως φέρεσθαι τὰ πάντα καὶ ἀπρονόητον εἶναι τὸν κόσμον δογματίσαντα καὶ εἰς τὸ τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος ἱερὸν διὰ ταῦτα ἐξόριστον γενόμενον, ἀνεκαλέσατο. Τοῦτον τὸν Τειρεσίαν μυθολογοῦσιν, ὡς ἑωρακότα Παλλάδα λουομένην, εἰς γυναικὸς αὐτίκα μεταβληθῆναι φύσιν, καὶ πολύπραγμονεῖν αὐτῇ πῶς γυνὴ μετὰ ἀνδρὸς συλλαμβάνει, καὶ πῶς ἡ μία φύσις τοῦ αἵματος εἰς ὀστᾶ καὶ φλέβας καὶ σάρκας καὶ τὰ λοιπὰ μερίζεται, καὶ βρέφος ξωογονούμενον τίκτεται, καὶ τοῦ Δημιουργοῦ τὴν σοφίαν μὴ δυνηθέντα καταλαβεῖν εἰς αὐτοματισμὸν ἐξολισθῆσαι· διὸ καὶ παίξοντες αὐτὸν εἰς γυναικῶν φύσιν ἔφρασαν μεταβληθῆναι. Οὗτος ὁ Κάδμος ὁ τῆς Βοιωτίας βασιλεὺς Ἀγαύην τὴν αὐτοῦ θυγατέρα Ἐχίονι δοὺς γυναῖκα εἰς Χίον ἀποστέλλει. Γεννᾶται οὖν ἐξ αὐτῆς ἀνὴρ φρόνιμος καὶ συνετὸς ὁ Πενθεύς· [P. 24.] ᾧ καὶ τὴν διοίκησιν τῆν βασιλείας ὕστερον παρεχώρησε Κάδμος, ὡς αὐτοῦ μετὰ Τειρεσίου ἐπὶ τὸ Κιθαιρώνειον ὄρος τὸν βίον διατελέσαντος. Τὴν δὲ Σεμέλην Πολυμήδων ὁ υἱὸς τοῦ Αἰθερίωνος γήμας, ἐκ τοῦ γένους ὢν τοῦ Διός, ἀπὸ Σεμέλης ἑπταμηνιαῖον γεννᾷ βρέφος διὰ τὸ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν ἐξαισίων τὴν μητέρα ἀποθανεῖν. Τοῦτο τὸ βρέφος εἰς Νυσίαν τὴν χηραν ὁ Κάδμος ἐκτραφῆναι ἔπεμψεν, ὅ καὶ Νύσειον ὠνομάσθη. Μυθολογοῦσι δὲ ὅτι τοῦτο ὁ Ζεὺς ἐν τῷ ἰδίῳ κόλπῳ ἐπὶ δευτέρῳ μηνὶ ἐφύλασσε, διότι μέρος ζωῆς ἔσχε πρὸς τοῦ Θεοῦ παρὰ τὸν ὡρισμένον χρόνον ἐκτρωθείς. Ἄλλοι δὲ τοῦτον ὡς ἐξ ἡλιακῶν εὐχῶν μυστικά τινα καὶ θαυμαστὰ δρῶντα καὶ ὡς περὶ ἀμπελικὴν γεωργίαν ἐκτιθάμενον ἀπεθέωσάν τε καὶ Διόνυσον μετεκάλεσαν, ὡς ἐκ γένους ὄντα Διός.

Agenorem autem a Phœnicia pater ad inquirendam filiam suam Europam cum misisset, Cadmus, cum eam intellexisset cum Tauro, a qua rapta fuerat, Cretæ regnare, in Bœotiam abiit, Bœotosque litterarum ignaros Phœnicias litteras docuit, regnumque apud eos per 62 annos obtinuit. Uxorem duxit Harmoniam, quæ ei sex filias peperit ; quarum nomina Ino, Agrave, Semele, Eurynome, Cleantho et Eurydice : hæ etiam Cadmides nominabantur. Is Cadmus etiam Cadmeam magnam urhem ibi condidit, et Tiresiam Bœotorum philosophum, qui quod omnia fortuito ferri nullaque mundum providentia gubernari docuisset, in Daphnei Apollinis templum relegatus fuerat, ab exsilio revocavit. Fabulantur hunc Tiresiam, cum lavantem Minervam vidisset, subito in mulierem conversum fuisse ; inque ea natura curiose exploravisse quomodo mulier ex viro concipiat, quomodo unica sanguinis natura in ossa, venas, carnes et cætera distribuantur, et quomodo fœtus vivus gignatur ; cumque sapientiam Opificis assequi cogitando nequiret, eo prolapsum ut omnia fortuito fieri diceret. Itaque joco dictum est eum in mulieris naturam transivisse. Is Cadmus Bœotiæ rex Agaven filiam suam Echioni in matrimonium dedit, ac in 43 Chium amandavii. Peperit hæc virum prudentem ac ingeniosum, nomine Pentheum ; cui postea temporis Cadmus regni administrationem commisit, cum ipse cum Tiresia statuisset in Cithærone monte vitam finire. Semelen Polymedon Ætherionis filiam duxit, ex gente Jovis ; atque ex ea prolem septimestrem sustulit, matre fulguribus et tonitribus insolitis necata. Cadmus infantem in Nysiam regionem, quæ et Nyseium dicitur, alendam misit. Fabulantur infantem a Jove in sinu suo duos reliquos menses asservatum fuisse ; quod scilicet a Deo partem quamdam vitæ habuit, abortu ante legitimum tempus editus. Alii hunc, quod ex solaribus precibus mystica quædam et miraculosa faceret et vitis cultum docuisset, in deos retulerunt ac Dionysium nominarunt, ut Jovis stirpe ortum. Dionysium hunc ferunt ad Persas venisse, ac mirabiles quasdam imaginationes operum ac

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(38) Locus perspicue corruptus, fabula vel ex Ovidio nota. Xyl.

bellorum apud eos ostentasse. Secundum hæc cum magna hominum turba adversus Pentheum venit: viros a saltando Scirtos, mulieres Bacchas appellavit. Cum autem Beotiæ regnum sibi vindicaret, bello cum Pentheo congressus succubuit. Captum ex vinculis liberavit Agave matertera, Penthei mater. Inde per insidias Pentheum necavit, cumque Beoti eum regno non dignarentur, Delphos profectus mortuus ac sepultus est. Cadmo in regno Beotiæ successit Nycteus. 44 Cum hujus filia Antiopa, sacerdote Solis, Theobœus Bratonis filius a Jove genus ducens ac frater Nyctei, corpus miscuit, indeque geminos ea est enixa, Amphionem et Zethum; qui jussu fratris expositi sunt prope montem Cithæronem. Sed quidam rusticus Ordio nomine, cum prole carerit, sustulit eos atque educavit. Cum autem Antiopa apud Dircen asservaretur, ut propter flagitium commissum suo tempore pœnas lueret, cum in Argivorum regione bellum exstitisset ibique Lycus moraretur, Dirce Nycteum blande sollicitavit de liberanda Antiopa. Is vero tauro eam potius fero alligandam itaque necandam profanatæ virginitatis causa imperavit. Hoc cum inaudivissent Amphion et Zethus, ab eo qui ipsos educaverat edocti Antiopiæ se esse filios, cum manu rusticorum irruerunt, necatisque militibus, Dircen tauro alligatam interfecerunt. Ipsi cum matre Antiopa in Bœotiam profecti, cum jam Nycteus vita decessisset, ita musici Amphion et Zethus Bœotis multos per annos regia potestate imperaverunt. Hi magnam urbem condiderunt, et a patris Theobœi nomine Thebas nuncuparunt. Euripides more poetarum fabulam narrans, Jovem ait sumpta satyri figura Antiopæ vitium obtulisse: eo ex concubitu natos Amphionem et Zethum musicos. Hoc eum ideo dixisse putant, quod Theobœus a Pico, qui idem Jupiter fuit, descenderit per animæ in alia post alia corpora commigrationem. Nam Bœotorum sermone Satyrus animæ in aliud vilius corpus migrationem 45 significat. Post hos musicos, ii qui ex eorum stirpe procreati sunt in Thebanos regnum obtinuerunt usque ad Œdipum, Jocastæ et Laii filium. Etenim Laius rex Thebanorum primum ex Jocasta uxore filium Jocam sustulerat; de quo cum oraculo monitus esset, fore ut is cum propria matre concumberet, ligneis compedibus impeditum in montanis abjecit, ut ibi periret. At rusticus quidam, Melibius nomine, eum sublatum educavit, Œdipumque appellavit a tumore pedum quem in compedibus contraxerat. Secundum hæc mulier quædam indigena nomine Sphinx, deformis ac mammosa, cum agrestium manu verticem quemdam obsedit, ad quem nonnisi uno eoque angustissimo aditu poterat penetrari, ac latrocinando ea pergentes interfecit, eorumque facultates deprædata est. Id latrocinium res Thebanorum in arcum redegit, cum neque exercitus neque ipse rex Laius monte ita inaccesso et natura loci munito quidquam adversus eam posset.

Τοῦτον εἰς Πέρσας φασὶν ἀπελθεῖν, καὶ φαντασίας τινὰς θαυμασίων ἔργων καὶ πολέμων ἐν αὐτοῖς ἐπιδείξασθαι. Μετὰ ταῦτα ἐπὶ Πενθέα σὺν ὄχλῳ βαρεῖ ἔρχεται, καὶ τοὺς μὲν ἄνδρας σκιρτοὺς ἐκάλεσε διὰ τὸ ἄλλεσθαι καὶ πηδᾶν, τὰς δὲ γυναῖκας βάκχας. Τήν τε τῶν Βοιωτῶν βασιλείαν σφετεριζόμενος μετὰ Πενθέως πόλεμον συμβαλὼν χειροῦνται, ὑπὸ δὲ Ἀγαύης τῆς Πενθέως μητρὸς ὡς θείας οὔσης Διονύσου λυτροῦται τῶν δεσμῶν. Μετὰ τοῦτα ἐνεδρεύσας ἀποκτείνει Πενθέα. Τῶν δὲ Βοιωτῶν αὐτὸν βασιλέα μὴ παραδεχομένων εἰς Δελφοὺς ἀπέρχεται καὶ θανὼν θάπτεται. Μετὰ Κάδμον ἐβασίλευσε τῆς Βοιωτίας Νυκτεύς. Τούτου τὴν θυγατέρα Ἀντιόπην, ἱέρειαν οὖσαν τοῦ Ἡλίου, Θεόβοιος ὁ υἱὸς Βράτωνος, ἐκ τοῦ γένους τοῦ Διὸς καταγόμενος, ἀδελφὸς δὲ τοῦ Νυκτέως, μιγεὶς γεννᾷ δίδυμα, Ἀμφίωνά τε καὶ Ζῆθον, οὓς τῇ κελεύσει τοῦ ἀδελφοῦ ῥίπτουσι πλησίον τοῦ Κιθαιρωνείου ὄρους. Ὀρδίων δέ τις γεωργὸς ἅπαις ὢν ανελάβετο καὶ ἀνεθρέψατο αὐτά. Τῆς δὲ Ἀντιόπης παρὰ τῇ Δίρκῃ φυλαττομένης ἐπὶ τὸ τιμωρηθῆναι διὰ τὸ παρανομῆσαι, ἐπεὶ πόλεμος ἐν τῇ Ἀργείων ἐκινήθη χώρᾳ, τοῦ Λύκου χρονίζοντος ἐκεῖσε, ἡ Δίρκη τὸν Νυκτέα θωπευτικῶς ἠρώτα ἀπολῦσαι Ἀντιόπην. Ὁ δὲ μᾶλλον προσέταξε ταύρῳ ἀγρίῳ ταύτην προσδεθῆναι καὶ ἀποθανεῖν, ὡς τὴν παρθενίαν βεβηλώσασαν. Ἀκούσαντες δὲ τοῦτο Ζῆθος καὶ Ἀμφίων, καὶ παρὰ τοῦ ἀναθρεψαμένου τούτους μαθόντες ὡς αὕτη ἐστὶν ἡ μήτηρ αὐτῶν Ἀντιόπη, ἅμα πλείοσιν ἀγροίκοις ἐπεισπεσόντες τοὺς μὲν στρατιώτας κατακτείνουσι, Δίρκην δὲ τῷ ταύρῳ προσδεσμοῦσι καὶ φονεύουσι. Σὺν τῇ μητρὶ δὲ Ἀντιόπῃ εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐλθόντες, ἐπεὶ ὁ Νυκτεὺς τέθνηκεν, οἱ μουσικοὶ Ζῆθος καὶ Ἀμφίων τῶν Βοιωτῶν ἔτη πολλὰ βασιλεύουσι. Κτίζουσι δὲ πόλιν μεγάλην εἰς ὄνομα [P. 25] τοῦ πατέρος, ἣν καὶ [ἀπὸ] Θεοβοίου Θήβας ὠνόμασαν. Ὁ μὲν Εὐριπίδης τῷ ἐθει τῶν ποιητῶν μυθολογῶν τὸν Δία φησὶν εἰς Σάτυρον μεθαβληθέντα τὴν Ἀντιόπην φθεῖραι, ἐξ ἧς Ἀμφίων καὶ Ζῆθος οἱ μουσικοί. Τοῦτο δὲ, φασὶν, εἶπεν ὡς καταχθέντος Θεοβοίου ἐκ τοῦ Ἰλίκου τοῦ καὶ Ζηνὸς κατὰ μετεμψυχώσεως μετάστασιν· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ Σάτυρος ὄνομα κατὰ τὴν τῶν Βοιωτῶν γλῶσσαν, τὸ εἰς ἄλλο σῶμα χωρήσειν εὐτελέστερον. Μετὰ τούτους τοὺς μουσικοὺς οἱ ἐκ τοῦ γένους αὐτῶν ἐβασίλευον Θηβαίων ἕως Οἰδίποδος υἱοῦ Ἰοκάστης καὶ Λαΐου. Οὗτος γὰρ ὁ Λάϊος βασιλεὺς ὢν Θηβαίων μετὰ Ἰοκάστης ἔσχεν υἱὸν πρῶτον Ἰοκᾶν· χρησμὸν δὲ λαβὼν περὶ αὐτοῦ ὡς τῇ ἰδίᾳ μητρὶ συναφθήσεται, ἐν ξύλῳ τοὺς πόδας καθηλώσας, ὅ δὴ καὶ κοῦσπος λέγεται, εἰς ἀπώλειαν ἐν τοῖς ὄρεσιν ἔῤῥιψεν. Ἄγροικος δέ τις ὀνόματι Μελίβιος τοῦτον εὑρὼν ἀνεθρέψατο, Οἰδίποδα μετονομάσας διὰ τὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐν τῷ ξύλῳ διφθηκότας ὀγκωθῆναι. Μετὰ ταῦτα γυνή τις ὀνόματι Σφίγξ, δυσειδὴς, κατάμαστος, χωριτική, μετὰ πλήθους ἀγροίκων εἰς κορυφὴν μίαν μόνην εἴσοδον καὶ ταύτην στενωτάτην ἔχουσαν καθίσασα, λῃστρικῶς τοὺς παράγοντας δι' ἐκείνης ἀνῄρει, καὶ τὰς αὐτῶν ὑπάρξεις ἁφῃρεῖτο, ὡς ἀποστενοῦσθαι τὰς Θήβας δι' αὐτῆς μήτε στρατοῦ, μήτ' αὐτοῦ

τοῦ βασιλέως Λαΐου ἰσχύοντος κατ' αὐτῆς διὰ τὸ δύσβατον τοῦ ὄρους καὶ ὀχυρόν. Ταῦτ' οὖν Οἰδίπους ἀκούσας σοφόν τι καὶ γενναῖον ποιεῖ· καὶ ὀλίγους ἐπιλεξάμενος καὶ τὴν Σφίγγα ἐλθὼν ἠτεῖτο σὺν αὐτῇ εἶναι καὶ συλληστρεύειν αὐτῇ. Ἡ δὲ τῇ ὥρᾳ καὶ γενναιότητι τούτου τερφθεῖσα αὐτὸν εἰσδέχεται. Ὁ δὲ καιρὸν ἐσχηκὼς αὐτὴν μὲν λόγχῃ ἀναιρεῖ καὶ πολλοὺς τῶν μετ' αὐτῆς· λαβὼν δὲ καὶ τὸ σῶμα καὶ ὅσα χρήματα εὗρε πρὸς Λάϊον εἰς Θήβας ἤνεγκε, μισθὸν τῆς ἀνδραγαθίας κομιούμενος. Θηβαῖοι δὲ τοῦτον ὡς βασιλέα ἀνόμνουν. Ἀλλ' οὐκ ἤρεσε ταῦτα τῷ Λαΐῳ, ἀλλὰ στρατὸν ἐφοπλίσας κατ' αὐτοῦ ἐξῆει, καὶ πληγεὶς τελευτᾷ. Ἡ τοίνυν Ἰοκάστη τῆς βασιλείας ἐκπεσεῖν οὐ θέλουσα, καὶ ὡς υἱὸς αὐτῆς ἐστιν ὁ Οἰδίπους οὐκ εἰδυῖα, ἅμα δὲ καὶ πρὸς θεραπείαν τῆς πόλεως σπουδάζουσα, προσκαλεῖται τοῦτον· ἐξ οὗ καὶ ποιεῖ δύο υἱοὺς, τὸν Ἐτεοκλέα καὶ τὸν Πολυνείκην, καὶ θυγατέρας δύο, Ἰσμήνην καὶ Ἀντιγόνην. Καὶ οὕτως ἐπὶ ἔτη ιθ' τῶν Θηβῶν ἐβασίλευσαν, ἀγνοοῦντες ἑαυτούς. Μετὰ ταῦτα τῆς Ἰοκάστης τὴν πατρίδα καὶ τὸ γένος πυθομένης, ἐπεὶ Μελίβιος αὐτὸν ἀνεθρέψατο ἤκουσε, παρ' αὐτοῦ τε ἔμαθε τὸν τρόπον τῆς αὐτοῦ ἀνευρέσεως [P. 26] καὶ βεβαιωθεῖσα ἀνεβόησε. Οἰδίπους δὲ πληροφορηθεὶς ὡς καὶ μήτηρ Ἰοκάστη καὶ γυνὴ τυγχάνει, τοῖς μὲν υἱοῖς Ἐτεοκλεῖ καὶ Πολυνείκει ἐνιαυτὸν παρ' ἐνιαυτὸν βασιλεύειν ἐκέλευσε τῶν Θηβῶν, αὐτὸς δὲ παραυτὰ δύο ἥλους κατὰ τῶν ἰδίων ἐμπήξας ὀφθαλμῶν τελευτᾷ. Οἱ δὲ υἱοὶ αὐτοῦ ἑκάτερος τῆς βασιλείας ἀντιποιούμενοι εἰς πόλεμον ἦλθον μονομαχήσαντες, καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἄμφω κατελύθησαν. Καὶ οὕτως ἡ τῶν Θηβῶν ἦτοι Βοιωτῶν κατελύθη βασιλεία, διαρκέσασα ἔτη τριακοσια ἑξηκονταεννέα.

A Œdipus vero re audita prudens ac generosum facinus aggredi, cum paucis quos sibi socios asciverat, ad Sphingem se conferre, ejus consuetudinem et latrocinandi societatem expetere. Forma et generositas quam præ se ferebat, ut reciperetur a muliere iis rebus capta impetrarunt. At vero Œdipus capta occasione ipsum lancea transadigere, multos qui Sphingi prædandi socii fuerant trucidare ; cadaver ejus,ac quas ibi repererat opes ad Laium Thebas afferre,ab eo virtutis suæ ac ei bene gestæ præmium sperare. Ac Thebani 46 quidem eum regiis laudibus ac titulis celebrabant. Laio id adeo displicuit ut adversus eum cum armato exercitu exiverit : commisso autem prælio ictus periit. Proinde Jocasta cum excidere regno nollet et Œdipum filium suum esse ignoraret, simul ut civibus rem gratam faceret, conjugem sibi Œdipum ascivit, atque ex eo duos filios, Eteoclem ae Polynicem,totidemque filias Ismenam et Antigonam peperit.Ita per 19 annos regnum in Thebanos gesserunt,alter alterum ignorantes. His exactis Jocasta, cum Œdipi genus et patriam inquireret,ex Melibio quem educatorem fuisse Œdipi acceperat intellexit quomodo is Œdipum reperisset ; cunfirmataque jam apud animum rei sicut habebat opinione exclamavit. At enim Œdipus certior factus Jocastam conjugem eamdem matrem suam esse, filiis Eteocli et Polynici regnum Thebanum alternis annis habendum mandavit, ipse illico duobus clavis in duos suos oculos defixis obiit. Filii, cum uterque regnum ad se traberet, bellum moverunt : in quo singulari pugna congressi mutuis ambo vulneribus occubuerunt. Is regni Thebani seu Bœotorum finis fuit, cum id 369 annos durasset.

B

C

Ἀναγκαῖον οὖν ἐστι λοιπὸν ἀναδραμεῖν ἐπὶ τὸ προκείμενον. Καταλήξαντες δὲ ἐπὶ τὴν ἐκ Φαλὲκ τοῦ Ῥαγὰβ γέννησιν, ἀρξώμεθα ἀπ' αὐτοῦ.

Porro autem necesse est nos ad institutum nostrum reverti. Ac quoniam in Ragabi Phaleco progeniti mentione substiteramus, rursum ab eodem Ragabo ordiemur.

Ῥαγὰβ γενόμενος ἑκατὸν τριακονταδύο ἐτῶν ἐγέννησε τὸν Σερούχ. Ἐπὶ τούτου οἱ ἄνθρωποι τὸν κατ' ἀλλήλων αὐξήσαντες τῦφον στρατηγούς τε ἑαυτοῖς κατεστήσαντο καὶ βασιλεῖς. Καὶ τότε πρώτως πολεμικὰ κατασκευάσαντες ὄργανα πολεμεῖν ἀλλήλοις ἐνήρξαντο. Καὶ εὐθὺς οἱ ἀπὸ Χαναὰν ἡττῶνται καὶ πρῶτοι τῆς δουλείας ὑποκύπτουσι τῷ ζυγῷ, κατὰ τὴν τοῦ Νῶε κατάραν.

47 Ragabus ergo annos natus 132 Seruchum genuit. Hujus ætate demum homines alter alteri fastu sese præferentes, imperatorum atque regum nomina sibi sumpserunt, ac tum primum arma bellica fabricati, bellum invicem facere cœperunt. Statim vero stirps Chanaanis succubuit,jugumque servitutis subiit,quemadmodum ei Noæ fuerat imprecatus.

D

Σερούχ γενόμενος ἑκατὸν τριάκοντα ἐτῶν ἐγέννησε τὸν Ναχώρ. Ὤκει δὲ ὁ Σερούχ ἐν τῇ Χαλδαίων, ἐν πόλει Ὤρ. Αὐξηθέντα δὲ τὸν Ναχὼρ ἐδίδαξεν ὁ πατὴρ πάντων ἐπίλυσιν οἰωνῶν, τῶν τε ἐν οὐρανῷ σημείων διακρίσεις καὶ τῶν ἐπὶ γῆς ἁπάντων, καὶ πᾶσαν Χαλδαϊκὴν μαντείαν. Ναχὼρ δὲ γενόμενος οθ' ἐτῶν ἐγέννησε τὸν Θάρρα. Νίνου δὲ τοῦ πρώτου Βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων τεσσαρακοστὸν τρίτον ἄγοντος ἔτος τῆς βασιλείας γεννᾶται Ἀβραάμ. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους παρ' Αἰγυπτίοις ἐξκαιδεκάτη δυναστεία, καθ' ἣν ἐβασίλευον Θηβαῖοι. Θάρρα δὲ γενό-

Seruchus annos natus 130 Nachorem progenuit. Habitabat autem Seruchus in urbe Chaldæorum, cui Ur nomen. Is adultum Nachorem docuit omnium auguriorum,cœlestium terrestriumque ostentorum interpretationem,omnemque Chaldæorum divinationem. Nachor annos natus 79 Tharam genuit. Abrahamus natus est, cum Ninus primus Assyriorum rex annum sui regni 43 ageret.Eodem tempore apud Ægyptios decimus sextus rex agebat; qua tempestate Thebani regnabant. Tharaergo annos natus 70 sustulit ex uxore sua Edna,quæ filia fuit

Abrahami, quem patruum Thara habuit, Abrahamum : ita enim eum mater de sui patris nomine appellavit, qui ante nepotis natales vita defunctus fuerat. Præterea etiam Thara Arumum et Nachorem procreavit. Abrahamus uxorem duxit Saram, sibi a patre conjunctam. Hic solus, omnibus ubique hominibus cultu simulacrorum in errorem abductis, verum Deum agnovit universique Opificem prædicavit, primusque altare frondibus palmarum et olearum **48** cinxit ; ac sub eo primum in sacra Scriptura angelus nominatnr ; et ab ipso Ægyptii positum stellarum et effectionem numerumque scientiam didicerunt.

Annum ætatis vicesimum quartum agens Abrahamus agnitum universi Opificem adoravit. Angelus aatem Dei docuit eum Hebraicum sermonem, sicuti idem angelus Mosi dixit, ut est in parva Genesi. Sed et Aramus uxore ducta Lotum genuit ac filiam Melcham, quæ Nachori nupsit.

Abrahamus jam sexagenarius, cum videret se suadendo patrem cæterosque domesticos a superstitioso simulacrorum cultu deducere non posse, noctu clam omnibus fanum simulacrorum incendit. Quæ cum conflagrarent, fratres re intellecta prosiluerunt, ut ex medio igne simulacra eriperent ; et Aramus cum eam rem majori conatu moliretur, in medio incendio periit. Hunc cum pater simulacrorum opifex in Ure Chaldeæ regionis urbe humasset, inde Charras Mesopotamiæ urbem commigravit. Eo loci Abrahamo, cum per quindecim annos in familia patris vixisset, nocte quadam subiit ex siderum motu insequentis temporis statum considerare, quippe non mediocriter omnem eam scientiam patris doctrina atque exercitatione tenenti. Ergo singulis de quibus quærebat consideratis, supervacaneam esse universam istam curiositatem deprehendit, **49** quod Deus pro sua voluntate omnia quæ divinatio prædixisset mutare posset. Itaque hæc et alias id genus res serio atque toto corde repudians, perfectamque Deum colendi pietatem demonstrans, ita est a Deo compellatus : « Egredere ex terra tua et gente tua et ex familia tua. » Itaque cum uxore Sara et fratris filio Loto in portionem progenitoris sui Arphaxadi commigravit, qua potiti tum Chananæi eam terram Chananæorum denominaverunt, annos natus 75, anno mundi 3387. Abrahamus ergo Sichemum ut venit, monitus oraculo, altare inter Bethelam et Angæam exstruxit. Inde Euphrate transmisso Hebræorum cognomentum cum suis invenit (nam a

A μενος ἐτῶν ὁ' ἐγέννησεν ἐκ γυναικὸς (39) Ἔδνας, θυγατρὸς Ἀβραὰμ πατραδέλφου αὐτοῦ, τὸν Ἀβραὰμ, ὄντινα ἡ μήτηρ ἐκάλεσεν ἐπ' ἀνόματι τοῦ ἑαυτῆς πατρός· ἔφθη γὰρ ἐκεῖνος πρὸ τῆς τουτου γεννήσεως τετελευτηκέναι. Ἐγέννησε δὲ ἔτι ὁ Θάῤῥα τὸν Ἀρὰμ καὶ τόν Ναχώρ. Ὁ δὲ Ἀβραὰμ λαμβάνει παρὰ τοῦ πατρὸς γυναῖκα τὴν Σάῤῥαν. Οὗτος μόνος, τῶν ἁπανταχοῦ τὴν ἐπὶ τὰ εἴδωλα πλάνην νοσούντων, τὸν ἀληθῆ Θεὸν ἐπέγνω καὶ Δημιουργὸν τῶν ὅλων ἀνεκήρυξε. Καὶ πρῶτος τὸ θυσιαστήριον κλάδοις φοινίκων καὶ ἐλαιῶν ἐκύκλου, καὶ ἐπὶ αὐτοῦ πρώτως ὠνόμασται ἄγγελος ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ. Καὶ παρ' αὐτοῦ Αἰγύπτιοι τὴν τῶν ἀστέρων θέσιν καὶ ποίησιν καὶ τὴν ἀριθμητικὴν ἐπιστήμην ἔμαθον.

B Ὅτι τῷ κδ' ἔτει τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὁ Ἀβραὰμ ἐπιγνοὺς τὸν τῶν ὅλων Θεὸν προσεκύνει. Ἄγγελος δὲ Κυρίου ἐδίδαξεν αὐτὸν τὴν Ἑβραΐδα γλῶσσαν, καθὼς αὐτὸς ὁ ἄγγελος τῷ Μωσῇ εἶπεν, ὡς [P. 27] ἐπὶ τῇ λεπτῇ κεῖται Γενέσει. Καὶ ὁ Ἀρὰμ δὲ ἀγόμενος γυναῖκα ἐγέννησε τὸν Λώτ, θυγατέρα δὲ Μελχάν. Ταύτην ὁ Ναχὼρ λαμβάνει γυναῖκα.

C Ἤδη δὲ ἑξηκοστὸν ἔτος ἄγων ὁ Ἀβραὰμ, ὡς οὐκ ἐδόκει τὸν πατέρα πείθειν καὶ τοὺς ἄλλους οἰκείους τῆς περὶ τὰ εἴδωλα ἀποσχέσθαι δεισιδαιμονίας, λανθάνει νυκτὸς τῶν εἰδώλων ἐμπρήσας τὸν οἶκον. Αὐτῶν δὲ ἐξαναλουμένων οἱ ἀδελφοὶ νοήσαντες ἀναπηδῶσι, βουλόμενοι ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς ἐξελέσθαι τὰ εἴδωλα. Φιλοτιμότερον δὲ ὁ Ἀρὰμ τῷ πράγματι προσφερόμενος ἐν μέσῳ διαφθείρεται τοῦ πυρός. Καὶ θάψας αὐτὸν ὁ ἀγαλματοποιὸς πατὴρ ἐν Ὠρ τῇ πόλει Χαλδαίων μενανίστατται καὶ εἰς Χάῤῥαν τῆς Μεσοποταμίας ἔρχεται. Ἔνθα ὁ Ἀβραὰμ δεκαπέντε ἔτη νῷ πατρὶ συνοικήσας ἐννοεῖ πονε νυκτὸς ἐκ τῆς τῶν ἄστρων κινήσεως τοῦ ἐπιόντος καιροῦ κατασκέψασθαι τὴν ποιότητα· ἦν γὰρ οὐ μετρίως ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀπασαν τὴν τοιαύτην ἐξασκηθεὶς ἐπιστήμην. Καὶ δὴ μετὰ τὴν ἑκάστου τῶν ζητουμένων διάγνωσιν, συνίησι περιττὴν ἅπασαν εἶναι τὴν τοιαύτην περιεργίαν· δύνασθαι γὰρ αὖθις τὸν Θεὸν, εἰ βούλοιτο, μετασκευάσαι πρὸς τὸ οἰκεῖον βούλημα τὰ προεγνωσμένα. Πᾶσιν οὖν τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἐξ ὅλης ἀποταξάμενος ψυχῆς καὶ σπουδῆς, καὶ τελείαν τῆς περὶ τὸ Θεῖον εὐσεβείας δοὺς τὴν ἀπόδειξιν, ἀκούει παρὰ τοῦ Θεοῦ· « Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου. » Καὶ ἐξελθὼν ἅμα τῇ γυναικὶ Σάῤῥᾳ καὶ Λὼτ τῷ D ἀδελφιδῷ μετοικίζεται εἰς τὴν Ἀρφαξὰδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μερίδα, ἣν οἱ Χαναναῖοι κατασχόντες γῆν Χαναναίων προσηγόρευσαν, ὧν ἐτῶν οε'· τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος τρισχιλιοστὸν τριακοσιοστὸν ὀγδοηκοστὸν ἕβδομον. Ἐλθὼν δὲ Ἀβραὰμ εἰς Συχὲμ κατὰ θεῖον

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(39) In nostro codice scribitur θυγατρός, et annotatur supernæ γυναικός ; quod secutus sum, contextu approbante.

Nachor Abramus
|
Tharas——Edna

Abrahamus Tharæ et patruus et socer.

Abramus, quid deinde Abrahamus ;

quam diversitatem vel Cedrenus vel librarius neglexit, diligenter a Mose annotatam. Xyl.

χρησμὸν ᾠκοδόμησε θυσιαστήριον ἀνὰ μέσον Βαιθὴλ καὶ Ἀγγαί. Διαπεράσας δὲ τὸν Εὐφράτην τὴν προσωνυμίαν ἔλαβεν· Ἑβραῖοι γὰρ περᾶται λέγονται. Οἱ δὲ ἀπὸ Ἔβερ λέγουσιν αὐτοὺς καλεῖσθαι Ἑβραίους. Καὶ τῷ πα' ἔτει αὐτοῦ, ἤτοι τῷ ζ' ἔτει (40) τῆς αὐτοῦ παροικίας, κατῆλθεν εἰς Αἴγυπτον μετὰ Σάρρας. A

Τούτοις τοῖς χρόνοις ἤκμασε Μελχισεδὲκ, παρθένος ἱερεὺς ἀγενεαλόγητος, ἐν ἄρτῳ καὶ οἴνῳ προτυπῶν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Υἱὸς δὲ ἦν ὁ Μελχισεδὲκ Σίδου βασιλέως, υἱοῦ Αἰγύπτου, ὃς καὶ κτίζει Σιδῶνα πόλιν. Ἀπάτωρ δὲ καὶ ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος λέγεται διὰ τὸ μὴ ἐξ Ἰουδαϊκῆς γενεᾶς κατάγεσθαι καὶ διὰ τὸ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ πονηροὺς ὄντας μὴ ἀριθμεῖσθαι μετὰ ὁσίων, καὶ ὅτι τῶν Χαναναίων ἄρχων τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐβασίλευε· μελχὶ γὰρ βασιλεὺς ἑρμηνεύεται, σεδὲκ δὲ δικαιοσύνη. Ἱερουσαλὴμ δὲ καὶ ἡ πόλις ὠνομάσθη, πρώην Ἰεβοῦς [P. 28]. λεγομένη διὰ τὸ Ἰεβουσαίους οἰκεῖν ἐν αὐτῇ. Τὸ γὰρ Ἰεβοῦς κατὰ τροπὴν τοῦ β εἰς ρ γίνεται Ἱεροῦ· τὸ δὲ σαλὴμ προστιθέμενον Ἱερουσαλὴμ ὄνομα ἀποτελεῖ. Σαλὴμ γὰρ εἰρήνην σημαίνει. Τοῦτο δὲ ὠνομάσθη ἢ διὰ τὸ τὸν Μελχισεδὲκ ἱερατεύειν Θεῷ ἐν αὐτῇ, ἢ διὰ τὸ ἱερὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ κατὰ τόπον. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου γέγονε· δύο γὰρ ποταμοὶ ὅ τε Ἰὸρ καὶ ὁ Δὰν μιγνύμενοι καὶ ἕνα ποταμὸν ἀποτελοῦντες καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἥνωσαν. Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ ἀλλοτρίου ἔθνους καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ ὁ Μελχισεδὲκ κατάγεται, οὐκ ἐγράφη δὲ πότε ἐγεννήθη καὶ ἀπὸ ποίου πατρὸς καὶ μητρὸς ἢ πότε ἀπέθανε, δικαίως ἂν λέγοιτο μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχειν αὐτόν· οὐ γὰρ ἠδύνατο γενεαλογηθῆναι, ἐκ τῶν παραλειφθέντων ἐθνῶν καταγόμενος.

Τῷ δὲ πς' ἔτει τοῦ Ἀβραὰμ ἔτεκεν Ἄγαρ τὸν Ἰσμαήλ· τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος ,γτιδ'. Καὶ πῦρ κατὰ τῆς Πενταπόλεως ὑετίζει Θεὸς, καὶ ἀναλίσκει μὲν ἐξ αὐτῆς ἅπαν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, διαφθείρει δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἀνάστημα τῆς γῆς, καὶ τῆς προκειμένης θαλάσσης νεκροῦται τὰ ὕδατα. Μετὰ ταῦτα τῆς κατὰ Μαμβρῆ δρυὸς ἀπαναστὰς ὁ Ἀβραὰμ ἐπὶ τὸ φρέαρ κατασκηνοῖ τοῦ ὅρκου. Ἑαυτῷ δὲ ἰδίᾳ καὶ τοῖς οἰκέταις αὐτοῦ κατὰ συγγενείας πηξάμενος σκηνὰς, τότε πρῶτον Ἀβραὰμ τῆς σκηνοπηγίας ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἐπιτελεῖ τὴν ἑορτὴν, ἣν εἰσέτι καὶ νῦν ὁ Ἰουδαῖος ἑορτάζει σκηνοπηγῶν. Ἐκ γοῦν τοῦ Ἰσμαὴλ Ἰσμαηλῖται οἱ Σαρακηνοὶ ὀνομάζονται. Σαρακηνοὺς δὲ ἑαυτοὺς μετωνόμασαν, ἀπαξιοῦντες καλεῖσθαι δουλικῶς Ἀγαρηνοί· οἱ δέ φασιν ὅτι Σαῤῥᾶ τὴν Ἄγαρ κενὴν ἐξαπέστειλε κληρονομίας. Παροικήσας δὲ ἐν Γεράροις (41), τὴν νῦν Ἀσκάλωνα λεγομένην, μετὰ τὴν τῆς Σάῤῥας τελευτὴν ἔλαβε τὴν Χεττοῦραν εἰς γυναῖκα, ἐν τῷ γήρᾳ αὐτοῦ· ἀφ' ἧς ἔσχεν υἱοὺς πέντε, Ζεμβρίαν, Ἰεξὰν, Μαδὰμ, Μαδιὰμ, Ἰεσβών.

Ὅτι ὁ Λὼτ χωρισθεὶς τοῦ Ἀβραὰμ κατῴκησεν εἰς Σόδομα δι' ἀρετὴν καὶ κάλλος τῆς γῆς, ἐχούσης πέντε πόλεις, Σόδομα, Γόμορρα, Ἄδαμα, Σεβόϊν καὶ

transeundo Hebræi dicuntur), quanquam ad Hebero alii id nomen deductum sentiant. Anno ætatis suæ 81 seu peregrinationis septimo, in Ægyptum cum Sara descendit.

Floruit eo tempore Melchisedecus, cælebs, sacerdos et ignotæ stirpis, qui incruentam victimam Christi Dei nostri pane et vino jam tum repræsentabat. Sane is filius fuit Sidæ regis, filii Ægypti, qui Sidonem exstruxit; sed patre ac matre carere incertæque stirpis dicitur, quod genus suum a Judæis non duxit, et quia parentes ejus, homines mali, cum piis non recensentur; tum quod Chananæis imperans Jerusalem regno tenebat: melchi enim regem, sedec justitiam significat. Jerusalem urbis nomen est, cum 50 ante Jebus appellaretur ab incolentibus eam Jebusæis. B Nam B in R mutato ex Jebu fit Jeru; cui additum salem Jerusalem absolvit. Est autem salem pax; idque nomen loco obtigit, vel quod Melchisedecus Deo ibi sacrificabat, vel quod ibi fanum Dei erat. Eodem modo Jordani nomen est factum: duo enim amnes Ior et Dan confluentes unumque fluvium reddentes nomen, quoque ei suis in unum compositis dederunt. Quoniam vero Melchisedecus non Abrahami, sed aliena familia ortus fuit, neque scriptum est quando, quo patre, qua matre natus, aut quando mortuus sit, recte dici possit eum neque initium dierum neque finem vitæ habere, cum ex non commemoratis gentibus orti genus recenseri nequiverit.

Anno Abrahami 86, mundi 3398, Agar Ismaelum C peperit. Tunc igneum imbrem Pentapoli Deus immisit, universoque ibi deleto hominum genere ipsas etiam urbes sola complanavit, ac maris vicini aquas enecavit. Inde a quercu quæ ad Mambrem erat digressus Abrahamus ad puteum jurisjurandi tabernaculum fixit; cumque seorsim sibi, seorsim servis per familias exstruxisset casas, tunc primum septem dies ob tabernacula fixa festos egit, quod adhuc Judæis est solemne. Ab Ismaelo Ismaelitæ dicuntur, iidemque Saraceni. Hoc nomen sibi sumpserunt, cum ab ancilla Agareni appellari indignarentur. Alii dicunt, quod Sara Agaram 51 absque ulla hæreditate amandaverit. Postea Abrahamus Geraris, quæ nunc Ascalon dicitur, inquilinum egit, et a morte Saræ Cheturam uxorem senex ducit, D ex qua filios habuit quinque, Zembriam, Iexanum, Madamum, Madiamum ac Iesbonem.

Lotus ab Abrahamo se cum separasset, Sodomam ob telluris præstantiam atque elegantiam incoluit; in qua urbes erant quinque, Sodoma,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(40) Nimirum inito, non completo, ut intelligatur agens annum 75 migrasse. Xyl.

(41) Gen. xx, antequam Isaacus nasceretur; de Chetura Gen. xxv. Mutilate hæc Cedrenus citat. In margine est esse ex Africano petita: incertum, hæcne an quæ sequuntur de Loto et mari Mortuo. Posterius puto verum esse; neque ejus miracula Cedrenum, sed Africanum sibi visa referre. Quod de fructu et fumo dicit, non assequor.

Gomorrha, Adama, Seboim et Segor, totidemque reges imperabant. His quinque regibus quatuor finitimi Syrorum reges bellum fecerunt, ductore Chodollogomore Ilami rege. Prælium commissum est apud Salsum mare, quod nunc Mortuum vocatur ; quo in mari permulta sunt admirabilia, quæ ipse spectavi. Nam neque animal ullum ea aqua profert, et cadavera sub aquas decidunt, vivus autem aliquis non facile corpus suum sub aquam mergere possit ; et lucernæ ardentes quidem innatant, exstinctæ autem submerguntur. Ibi bituminis sunt fontes. Fert etiam alumen ac salem modico ab aliis discrimine : nam et amara sunt, pellucida. Ubi vero fructus reperitur, nihil quidquam præter fumum præbet. Aqua sanitatem utentibus confert, prorsusque omnia eorum quæ aliis accidunt aquis contraria habet accidentia. Quod nisi is locus Jordanem pro nutrimento haberet, qui purpuræ instar perlabitur ac plurimum resistit, opinione etiam citius desiisset. Juxta balsamum uberrime provenit. Ob impietatem accolarum subversa a Deo ea loca existimant.

52 Isaaci vocabulum risum a voluptate profectum notat. Hebraica enim lingua id ei nomen factum est, propterea quod Sara audita divina prolis sibi in senectute futuræ promissione subriserat. Natus est Isaacus anno mundi 3413.

Eodem tempore in Creta Saturnum et Rheam regnasse Græci narrant. Qui vero ad Atlanticum Oceani sinum incolunt eos primum regem habuisse Cœlum, qui uxorem Titan habuerit unde Titanes appellati. Hunc ferunt accurate astrorum cursus observasse, ac multis quæ in mundo eventura erant prædixisse.

Abrahamus annum agens 85 fame oborta in Ægyptum descendit. Eodem anno Jupiter Saturni filius cum Junone Cretæ regnum tenuit. Tunc et Titanes bello Jovem tentarunt : et Bacchus, non Semeles ille filius, sed alius multo vetustior, vinum reperit, inque torcularibus (*Lenus* Græci vocant) expressit, unde ei Lenæi cognomen. Ita etiam Ceres frumentum fertur et hordeum invenisse. Hæc est quæ Isidis nomine ab Ægyptis colitur. Iisdem Bacchus est Osiris. Ea tempestate, ut fabulis perhibetur, Marsyas Phryx et Apollo cum eis incidisset de cithara contentio, ad Nysam, ubi Bacchus erat, accesserunt, atque ibi Marsya superato Apollo per iram pellem vivo detraxit, ruptisque fidibus inventum concentum **53** abolevit. Postea temporis aiunt Musas et Orpheum rursus inventam Lino tradidisse.

Tunc etiam Cœli filios floruisse traditum est, ex his Atlantem maxime celebrem fuisse, atque huic obtigisse loca quæ sunt ad Oceanum. Eumdem primum astrologiam accurate condidisse et de globo doctrinam protulisse ; quæ causa fuerit cur mundus Atlantis humeris gestari putaretur.

Scriptum est in parva Genesi Mastiphaten dæmoniorum principem ad Deum accessisse, ac dixisse : « Si te diligit Abrahamus, immolet tibi filium

A Σηγὼρ, καὶ τοσούτους βασιλεῖς. Τούτοις οἱ πλησιόχωροι τέσσαρες βασιλεῖς Σύρων ἐπολέμησαν, ὧν ἡγεῖτο Χοδολλογομὸρ βασιλεὺς ὁ Ἰλάμ. Συνέβαλον δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τὴν ἁλικήν. Καὶ καλεῖται νῦν θάλασσα Νεκρὰ, πλεῖστα θαυμάσια ἔχουσα, ἃ ἐγὼ ἐθεασάμην. Ζῶόν τε γὰρ οὐδὲν ἐκεῖνο φέρει τὸ ὕδωρ, καὶ νεκρὰ μὲν σώματα ὑποβρύχια γίνεται, ζῶν δέ τις οὐδ' ἂν ῥᾳδίως βαπτίσαιτο. Καὶ λύχνοι μὲν καιόμενοι ἐπιφέρονται, σβεννύμενοι δὲ καταδύουσιν. Ἐνταῦθά εἰσιν αἱ τῆς ἀσφάλτου πηγαί. Φέρει δὲ στυπτηρίαν καὶ ἅλας ὀλίγον τι τῶν ἄλλων διαφέροντα· πικρά τε γάρ εἰσι καὶ διαυγῆ. Ἔνθα δ' ἂν καρπὸς [P. 29] εὑρεθῇ, καπνοῦ πλέον εὑρίσκεται οὐδέν. Τὸ δὲ ὕδωρ ἰᾶται τοὺς χρωμένους αὐτῷ, λήγει τε παντὶ ὕδατι πάσχον τὰ ἐναντία. Εἰ δὲ μὴ Ἰορδάνην εἶχεν ὁ τόπος τροφὴν ὡς πορφύραν διατρέχοντα καὶ ἐπὶ
B πολὺ ἀντέχοντα, ἔληξεν ἂν θᾶττον ἢ φαίνεται. Ἔστι δὲ παρ' αὐτῇ πάμπολυ τὸ βαλσάμου φυτόν. Ὑπονοεῖται δὲ ἀνατετράφθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν τῶν περιοικούντων ἀσέβειαν.

Ὅτι ὁ Ἰσαὰκ γέλως μεθ' ἡδονῆς ἑρμηνεύεται· διὰ γὰρ τὸ ἐπιμειδιᾶσαι τὴν Σάῤῥαν τῇ θείᾳ τοῦ ἐν γήρᾳ τοκετοῦ ἐπαγγελίᾳ κέκληται οὕτω κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν διάλεκτον. Γεννηθέντος Ἰσαὰκ ἔτος ἦν κόσμου γυιγ'.

Κατὰ τούτους δὲ τοὺς χρόνους ἐν οἷς Ἰσαὰκ ἐγεννήθη, ἐν Κρήτῃ ἄρξαι Κρόνον καὶ Ῥέαν Ἕλληνες ἱστοροῦσι. Τοῖς δὲ τὸν Ἀτλάντιον κόλπον οἰκοῦσι τοῦ ὠκεανοῦ πρῶτον Οὐρανὸν τοὔνομα βασιλεῦσαι, γήμαντα Τιτᾶν, ἀφ' οὗ Τιτᾶνας ὀνομασθῆναι. Τοῦτον λέγουσι
C γενόμενον ἐπιμελῆ παρατηρητὴν τῶν ἄστρων πολλοῖς προλέγειν τὰ κατὰ κόσμον.

Τῷ δὲ πε' ἔτει Ἀβραὰμ λιμοῦ γενομένου κατέβη αὐτὸς εἰς Αἴγυπτον. Ἐν τούτῳ τῷ ἔτει τῆς Κρήτης βασιλεύει Ζεὺς ὁ τοῦ Κρόνου υἱὸς καὶ Ἥρα. Γίνεται δὲ καὶ ὁ Τιτάνων πρὸς Δία πόλεμος. Καὶ Διόνυσος, οὐχ ὁ τῆς Σεμέλης ἀλλ' ἄλλος τούτου πολὺ ἀρχαιότερος, τὸν οἶνον ἐξεῦρε καὶ ἐν τοῖς ληνοῖς ἀπέθλιψεν, ἀφ' ὧν καὶ Ληναῖος ὠνομάσθη. Ὡς καὶ Δήμητρα λέγεται ἐφευρεῖν τὸν σῖτον καὶ τὴν κριθήν. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ παρ' Αἰγυπτίοις τιμωμένη Ἶσις. Ὁ δὲ Διόνυσος παρ' Αἰγυπτίοις Ὄσιρις λέγεται. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ἡ Μαρσύου τοῦ Φρυγὸς ἔρις κατὰ τοὺς μύθους πρὸς Ἀπόλλωνα διὰ τὴν κιθάραν. ἐλθεῖν πρὸς Διόνυσον εἰς Νύσσαν, κἀκεῖ τὸν Μαρσύαν ἡττηθέντα
D ἐκδαρῆναι ζῶντα παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ τὴν ὀργήν, τάς τε χορδὰς ἐκρῆξαι καὶ τὴν εὑρημένην ἁρμονίαν ἀφανίσαι. Ὕστερον δὲ Μούσας καὶ Ὀρφέα ταύτην ἀνευρεῖν Λίνῳ.

Τότε καὶ τοὺς παῖδας τοῦ Οὐρανοῦ ἀκμάσαι, ὧν τὸν μὲν Ἄτλαντα ἐπιφανέστατον γενόμενον λαχεῖν τοὺς παρὰ τὸν Ὠκεανὸν τόπους. Καὶ πρῶτόν φασι τὴν ἀστρολογίαν ἐξακριβῶσαι καὶ τὸν σφαιρικὸν λόγον ἐξενεγκεῖν, ἀφ' ἧς αἰτίας ὀῆσαι τὸν κόσμον ἐπὶ τῶν Ἄτλανος ὤμων ὀχεῖσθαι.

Ἐν τῇ λεπτῇ Γενέσει κεῖται ὅτι Μαστιφὰτ ὁ ἄρχων τῶν δαιμονίων προσελθὼν τῷ Θεῷ εἶπεν· « Εἰ ἀγαπᾷ σε Ἀβραὰμ, θυσάτω σοι τὸν υἱὸν αὐτοῦ. » Τῷ

κε' ἔτει τοῦ Ἰσαὰκ προσήνεγκεν αὐτὸν Ἀβραὰμ εἰς θυσίαν ἐν τῷ ὄρει Σιών· εἰς ἐκεῖνον γὰρ τὸν τόπον [P. 30] τὸ θυσιαστήριον ᾠκοδόμησεν Ἀβραὰμ, ἔνθα ὕστερον ὁ Δαβὶδ τὸ ἱερὸν ἱδρύσατο. Τύπος δὲ τῆς μὲν θεότητος ὁ Ἰσαὰκ, τῆς δὲ ἀνθρωπότητος ὁ κριός. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ χρόνος ἰσαρίθμος· τρεῖς γὰρ ἡμέραι καὶ τρεῖς νύκτες ἐνταῦθα κἀκεῖ.

Ὅτι πρὸ τῶν προφητῶν τῷ Ἀβραὰμ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος φανεὶς ἐν ἀνθρώπου σχήματι τὴν τῶν ἐθνῶν κλῆσιν θεσπίζει, ἣν καθ' ἡμᾶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος εἰς πέρας ἤγαγεν διὰ τῆς εἰς πάντα τὰ ἔθνη εὐαγγελικῆς διδασκαλίας. Κατὼς δὲ φησιν ὁ Ἰώσηπος, πρῶτος Ἀβραὰμ Δημιουργὸν τὸν Θεὸν ἐκήρυξε, καὶ πρῶτος κατέλθὼν εἰς Αἴγυπτον ἀριθμητικὴν καὶ ἀστρονομίαν Αἰγυπτίους ἐδίδαξε· κἀντεῦθεν ἐπέραστος καὶ παγγέραστος γενόμενος, ἠξίωσεν ὁ βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ γυμνασθῆναι τὰ περὶ ἀστρολογίαν καὶ μαγείαν ἅτε πολυπείρου καὶ Χαλδαίου τυγχάνοντος. Ἀστρολογία γὰρ καὶ μαγεία ἀπὸ Μαγουσαίων ἤτοι Περσῶν ἤρξατο· οἱ γάρ τοι Πέρσαι Μαγὼγ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ὀνομάζονται. Καὶ δὴ τῶν ἀστρολόγων καὶ μάγων συναθροισθέντων ὁ βασιλεὺς ἅμα τῷ Ἀβραὰμ καὶ τοῖς συνήθεσιν ἐκαθέσθη, καὶ ἡσυχίας γενομένης ὁ Ἀβραὰμ ἔφη. « Μαθεῖν βούλομαι παρ' ὑμῶν τῶν σοφῶν, εἰ δύναται γένεσις καὶ μαγεία βλάψαι τινὰ ἢ ὠφελῆσαι κατὰ τὴν ὑμετέραν δόξαν, » Ἀφ' ὧν ἀποκριθεὶς ἀστρολόγος εἶπεν ἀδύνατον εἶναι ἄνθρωπον παρὰ γένεσιν τελευτῆσαι. Ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀβραὰμ κραταιῶς ἐξελεγχομένων τῶν ἀστρολόγων κελεύει ὁ βασιλεὺς ἀχθῆναί τινα δέσμιον ὑποβαλόντος Ἀβραὰμ, προκαταδικασθέντα πυρόκαυστον γενέσθαι. Ἀχθέντος δὲ προσέταξεν ὁ βασιλεὺς τὴν αὐτοῦ γένεσιν ἀκριβῶς ἐξερευνησαμένους τὸν τρόπον ζητῆσαι τοῦ θανάτου. Τῶν δὲ συνεχῶς διασκεψαμένων, καὶ εἰπόντων ὅτι « Πυρπολητεὶς πάντως ἀποθανεῖται, τῆς γενέσεως μάλα σαφῶς τοῦτο διαγορευούσης, ἀλλ' οὐ νῦν ἔχει γὰρ ἔτι χρόνους ζωῆς, καὶ οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα τῆς τελευτῆς αὐτοῦ· » καὶ ὁ βασιλεὺς, « Ἐγὼ σήμερον τοῦτον, φήσας, ἀπαλλάξω τοῦ διὰ πυρὸς θανάτου, τῷ ὕδατι ἀνελὼν, » καὶ οὕτω παραυτὰ ποιήσας, ἔργῳ παρέστησεν ὅτι δύναταί τι παρὰ γένεσιν γενέσθαι. » Ἡσυχασάντων δὲ πάντων φησὶν ὁ Ἀβραάμ· « Οὐ μόνον οἱ ἄνθρωποι ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα ὑπόκεινται γενέσει. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι μὲν ἔχουσι τὸ ἐλευθέριον ἐν ἑαυτοῖς, μὴ ὑποκείμενοι γενέσει, καθότι τῆς γενέσεως ἐκεῖνο πρεσβύτερον, ὅπερ ἐστὶν ἔννοια καὶ αὐτεξουσιότης, ἐκ Θεοῦ δηλαδὴ δεδωρημένη. Ὅθεν τῶν ἀλόγων κρείττους ὄντες ἡμεῖς μὲν κατ' ἐξουσίαν ἀναιρεῖν αὐτὰ πεφύκαμεν. Ἡμῶν δὲ ὡς κρειττόνων τῶν ἀλόγων σὺ πάλιν ὡς βασιλεὺς κρείττων ἡμῶν ὑπάρχεις, κατ' ἐξουσίαν ὑπερέχων. [P. 31] Ὡς οὖν ἡμεῖς κατὰ τὸ λογικὸν τῶν ἀλόγων ζώων, οὕτω σὺ, ὦ βασιλεῦ, κατὰ τὸν τῆς ἀρχῆς λόγον ἐξουσιάζεις ἡμῶν, ὥσπερ δὴ καὶ σοῦ πάλιν κρειττων ἀνθρώπων μὲν οὐδεὶς, Θεὸς δὲ ἀόρατος καὶ πάντων Δεσπότης καὶ Ποιητὴς, παρ' οὗ καὶ τὸ συμφέρον αἰτεῖσθαι καὶ προσεύχεσθαι δεῖ. » Φασὶ δὲ καὶ τούσδε τοὺς λόγους τὸν Ἀβραὰμ εἰπεῖν, πολλὴν εἶναι μεταξὺ ἀληθείας καὶ συνηθείας τὴν διαφοράν. Καὶ γὰρ ἡ

A suum. » Isaacum vicesimum quintum ætatis annum agentem Deo ut sacrificium obtulit Abrahamus in monte Sion : ibi enim Abrahamus altare ædificavit, postea David templum fundavit. Isaacus divinæ, aries humanæ naturæ exemplum fuit. Sed et temporis quadrat numerus : tres enim dies ac totidem noctes et hic et ibi sunt.

Ante prophetas Abrahamo Dei Verbum in humana forma apparuit ac de vocandis ad salutem gentibus vaticinatum est ; quam rem ad finem nostra ætate Verbum Dei perduxit, Evangelii doctrina per omnes nationes dedita. Josephus auctor est principem Abrahamum Deo universi opificium ascripsisse primumque Ægyptiis, cum ad eos se contulisset, numerorum ac cœlestium motuum scientiam tradidisse. Ibi cum charus summoque in honore haberetur, ex
B ab eo, utpote multiplici **54** peritia instructo ac Chaldæo, contendit uti astrologiam ac magiam patefaceret. Astrologia enim et magia a Magusæis seu Persis orta est et quidem Persæ ab indigenis Magog appellantur. Ergo collectis astrologis ac magis rex cum Abrahamo et familiaribus consedit, factoque silentio, « Ex vobis, o sapientes, inquit Abrahamus, intelligere cupio an secundum vestram opinionem nativitas ac magia prodesse homini aut nocere possit. » Ad hæc astrologus respondit nullo modo fieri posse ut homo secus moriatur quam natalis hora ei portendat. Ibi cum astrologos Abrahamus valide convinceret erroris, captivum quemdam adduci rex jussit, ita monente Abrahamo, quem
C judicis sententia jam ante igni comburendum damnaverat ; mandavitque ut natales ejus accurate examinarent, ac quo mortis genere periturus esset pronuntiarent. Respondentibus iis post multam considerationem omnino hominem incendio periturum, idque perspicue nativitatem ejus dictare, neque tamen id statim, quia tempus mortis ejus nondum appetiisset, sed vitæ adhuc aliquid restaret, « Ast ego, inquit rex, hodie eum ab ignis pernicie vindicabo, in aqua suffocatum. » Simulque ita uti dixerat eum necans, re ipsa demonstravit aliqua contra natalitia decreta fieri posse. Tacentibus inde omnibus Abrahamus ita fatur : « Non homines modo, sed et bruta animantia fato natalitio subjecta sunt. Enimvero homines in sese ipsis libertatem fato isti nequaquam obnoxiam habent : est
D enim nativitatis **55** fato quidpiam antiquius, intellectus nempe et libera potestas sui, Dei dono concessa. Itaque nos brutis superiores potestate nostra in iis necandis uti solemus. Nobis autem, qui bestiis præstamus, tu rursum regiæ tuæ potentiæ ratione antecellis ; et quomodo nos propter rationem in bruta, ita tu in nos magistratus causa potestatem obtines. Iterum te quoque potentior est homo quidem nemo. sed Deus invisibilis, omnium Dominus atque Conditor, a quo votis petendum est quod utile sit. » Ferunt et hæc Abrahamum dixisse : « Magnum est inter veritatem et consuetudinem discrimen : veritas siquidem, etiam cum probe inves-

tigatur, ægre invenitur, consuetudo, qualiscunque ea, et sive verax, sive sit fallax, ultro sine examine sese offert. Tum neque ex consuetudine a majoribus sibi tradita, si recta sit, voluptatem, neque si fallax sit, molestiam homo percipit. Non enim proprio animi sui judicio, sed præjudicio et majorum sententiæ credit; quo fit ut cum spem suam in incerto fortunæ reposuerit, non facile paternum possit exuere amictum; quanquam id quod a majoribus accepit ei plane stultum est ridiculum esse liquido demonstretur. Jam qui multos et omnis generis affectiones perpessos deos statuunt, eosque imitantur, hos ne pudet quidem exemplari pravitatis suæ inniti. Qui vero fatum et natales commiscuntur ac prodigiose nugantur, contra hæc nihil hominem neque agere neque **56** perpeti posse, ii B secure peccant, absque metu, utpote quos sua nativitas ita agere cogat: fatum quippe vim coactricem esse, quæ materiæ motum afferat. Rursum qui sine providentia Dei fortuito omnia ferri casuque universum hoc agi perhibent (esse enim fortunam causam per accidens, ac quiddam naturæ aliunde accidens aut consilio), hi eodem incidentes in extremas profunditates pernicici ac voragines inferorum devolvuntur. »

A ἀλήθεια μὲν γνησίως καὶ ζητουμένη μόλις εὑρίσκεται· τὸ ἔθος δὲ, ὁποῖον ἂν ᾖ, εἴτε ἀληθὲς εἴτε ψευδὲς, ἀκρίτως ὑφ' ἑαυτοῦ κρατύνεται. Καὶ οὔτε ἀληθεῖ ὄντι ἥδεται ὁ πατρόθεν αὐτὸ παραδεξάμενος, οὔτε ψευδεῖ ἄχθεται, ὅτι οὐ κρίσει ψυχῆς ἰδίᾳ ἀλλὰ προλήψει πιστεύει καὶ γνώμῃ τῶν πρὸ αὐτοῦ. Ἐπ' ἀδήλῳ δὲ τύχῃ τὴν ἰδίαν ἐπιδεδωκὼς ἐλπίδα, οὐ ῥᾳδίως ἔχει τὴν πάτριον ἀποδύσασθαι περιβολήν, κἂν πάνυ μωρὰ τούτῳ καὶ καταγέλαστος οὖσα σαφῶς ἀποδείκνυται. Οἱ μὲν οὖν πολλοὺς καὶ παντοπαθεῖς εἰσηγούμενοι θεοὺς, τὰ ὅμοια δὲ αὐτοῖς καταπραττόμενοι, οὐδὲ αἰδοῦνται τῷ τῆς κακίας παραδείγματι ἐπερειδόμενοι. Οἱ εἱμαρμένην δὲ ἀναπλάττοντες καὶ γένεσιν, μηδὲν οὔτε ποιεῖν οὔτε πάσχειν δύνασθαι παρὰ ταύτας τερατολογοῦντες, ἀδεῶς ἁμαρτάνουσιν, B οὐκ εὐλαβούμενοι, ὡς ὑπὸ γενέσεως ταῦτα ποιεῖν ἀναγκαζόμενοι· εἱμαρμένην γὰρ ἀναγκαστικὴν εἶναί τινα δύναμιν καὶ τῆς ὕλης φησὶ κινητικήν. Οἱ δὲ πάλιν ἀπρονόητον φορὰν καὶ ἄθεον ἢ τυχαίαν εἰσηγούμενοι ὡς αὐτομάτως τῶν πάντων φερομένων (τύχην γὰρ αἰτίαν κατὰ συμβεβηκὸς καὶ σύμπτωμα φύσεως ἢ προαιρέσεως εἶναι λέγουσι), καὶ οὗτοι πάλιν τοῖς ἴσοις περιπίπτοντες εἰς ἐσχάτους βυθοὺς ἀπωλείας καὶ βάραθρα ᾅδου καταντῶσιν.

Videns ergo dictus Gerarorum rex Abimelechus Abraham in omnibus rebus prosperitatem, assumptis Ochozado gynæcei præfecto et Philocho summo exercitus sui duce, ad Abrahamum venit, arctioris amicitiæ jungendæ gratia; petiitque ab eo ut juramento interposito stipularetur se ac posteros Abimelechum et posteros nulla injuria affecturos, sed ubi regnum in istas regiones obtenturus esset, tum eam Abimelecho ejusque posteris æquitatem exhibiturum quam ipse Gerarisi nquilinum agens Abimelechi expertus esset. Cæteroqui autem reges callent sibi successuros omnimodis indiciis prænoscere; et erat sane Abrahami posteritas in eas regiones ditionem consecutura. Abrahamus porro Abimelecho exprabavit puteos, quos ejus famuli suis eripuissent Ibi ergo ad puteum congressi, mactatis ovibus et vitulis, fœdus pacis invicem sanxerunt. Aliis porro agnabus septem juramentum rite peregerunt, ad demonstrandum quod ipse foderit; itaque etiam *Puteus jurisjurandi* **57** appellatur. Ita tum ibi pace sancita Abimelechus cum suis domum rediit. Abrahamus vero terra seu prato quod ad prædictum est puteum, plantis consito nomen Domini Dei æterni invocavit. Cum autem admodum senex factus annos 176 vixisset, ad Deum ex hac vita concessit. Eum Isaacus et Ismaelus filii in duplici spelunca juxta Saram sepeliverunt.

Secundum hæc, cum jam virilem ætatem Isaacus attigisset, fames iis in locis exstitit. Atque is a Deo in Ægyptum ire prohibitus cum tota familia Gerara ad Abimelechum Philistæorum regem se contulit. Rebeccam tum uxorem suam, quod erat insigni pulchritudine, Abrahami de Sara simulationem imi-

Ἰδὼν οὖν ὁ προειρημένος βασιλεὺς Γεράρων Ἀβιμέλεχ ἐν παντὶ ἔργῳ εὐοδούμενον τὸν Ἀβραὰμ, Ὀχοζὰδ τὸν νυμφαγωγὸν καὶ Φίλοχ τὸν ἀρχιστράτηγον αὐτοῦ παραλαβὼν ἦκε πρὸς Ἀβραὰμ, φιλίαν ἐπικυρῶν κραταιοτέραν, καὶ ὅρκον ἀπαιτῶν μὴ ἀδικήσειν μήτ' C αὐτὸν μήτε τὸ σπέρμα αὐτοῦ. « Καθὼς ἐγὼ ἐποίησα μετὰ σοῦ δικαιοσύνην ἐν ταύτῃ τῇ γῇ ᾗ παρῴκησας, οὕτω καὶ σὺ μετ' ἐμοῦ καὶ τοῦ σπέρματος μου, ὅταν βασιλεύσεις ταύτης τῆς γῆς. » Δεινοὶ γὰρ οἱ βασιλεῖς τὸν μέλλοντα τούτους διαδέχεσθαι παντοδαποῖς τεκμαίρεσθαι συμβόλοις· καὶ γὰρ ἔμελλε διὰ τῶν ἐξ αὐτοῦ γεννωμένων ἐκείνης τῆς γῆς βασιλεύειν Ἀβραάμ. Προσωνείδισε δὲ τὸν Ἀβιμέλεχ περὶ τῶν ἁρπαγέντων φρεάτων ὑπὸ τῶν αὐτοῦ παίδων. Ἐκεῖ οὖν παρὰ τὸ φρέαρ γενόμενοι, καὶ πρόβατα καὶ μόσχους τεθυκότες, διαθήκη εἰρήνης ἀμφότεροι διέθεντο, ἐν ἑπτὰ [P. 32] δὲ ἀμνάσιν ἑτέραις τὸν ὅρκισμὸν κατ' ἔθος ποιήσαντες εἰς ἀπόδειξιν ὅτι ὤρυξεν αὐτὸς, διὸ καὶ Φρέαρ ὅρκου ὠνόμασται. Καὶ οὕτως ἐκεῖσε εἰρηνικὰς διαθέμενοι, Ἀβιμέλεχ D μὲν μετὰ τῶν οἰκείων οἴκαδε ἐπανῆλθεν. Ἀβραὰμ δὲ ἄρουραν ἢ λειμῶνα ἐπὶ τῷ τοῦ ὅρκου φρέατι φυτεύσας τὸ ὄνομα ἐπικέκληκε Κυρίου, Θεὸς αἰώνιος. Εἰς βαθὺ οὖν γῆρας ἐλάσας Ἀβραὰμ, καὶ γενόμενος ἐτῶν ρος', μετέστη πρὸς τὸν Θεόν. Τοῦτον Ἰσαὰκ καὶ Ἰσμαὴλ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐν τῷ διπλῷ σπηλαίῳ μετὰ Σάῤῥας κατέθεντο.

Μετὰ ταῦτα ἀνδρωθέντος Ἰσαὰκ ἐγένετο λιμὸς ἐν τῇ γῇ αὐτῶν· Κωλύεται δὲ παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς Αἴγυπτον κατελθεῖν, πανοικὶ δὲ εἰς Γέραρα προς Ἀβιμέλεχ ἔρχεται τὸν βασιλέα Φιλιστιείμ. Φησὶ δὲ καὶ αὐτὸς περὶ Ῥεβέκκας ὡς Ἀβραὰμ περὶ Σάῤῥας, ὅτι Ἀδελφή μου ἐστίν· ἦν γὰρ ὡραία σφόδρα. Ἐκ δὲ τῆς

παιδιᾶς γνοὺς Ἀβιμέλεχ γυναῖκα αὐτοῦ εἶναι, αὐτὸν μὲν μέμφεται ὡς τάληθὲς ἀποκρυψάμενον, ἀποφαίνεται δὲ πάντα τὸν ἁπτόμενον Ἰσαὰκ καὶ Ῥεβέκκας ἐνέχεσθαι θανάτῳ. Οὕτως εὐλόγησε Κύριος τὸν Ἰσαὰκ ἕως τέλους ὥστε ζηλῶσαι τοῦτον τοὺς Φιλισταίους, καὶ πάντα τὰ φρέατα ἃ ὤρυξεν Ἀβραὰμ ἐμφράξαι. Μετὰ τοῦτο ἐν τῇ φάραγγι Γεράρων μεταβεβηκὼς ἀνεκάθηρε τὰ πατρικὰ φρέατα. Ὤρυξε δὲ καὶ αὐτὸς φρέατα τρία, ὧν τὸ μὲν ἀδικίαν, τὸ δὲ ἔχθραν, τὸ δὲ τρίτον εὐρυχωρίαν ὠνόμασεν. Ἐντεῦθεν ἀνέβη ἐπὶ τὸ Φρέαρ τοῦ ὅρκου Ἰσαὰκ, καὶ ὤφθη αὐτῷ Κύριος ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς λέγων· « Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου Ἀβραὰμ, καὶ ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ εὐλογήσω σε, καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, δι' Ἀβραὰμ τὸν πατέρα σου. » Ἐκεῖ οὖν ὁ Ἰσαὰκ θυσιαστήριον B δειμάμενος θυσίαν τῷ Κυρίῳ ἀνέπεμψε, καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ κατέπηξεν. Ὥσπερ δὲ πρὸς Ἀβραὰμ πρότερον, οὕτω καὶ πρὸς Ἰσαὰκ μετὰ ταῦτα αὐτός τε Ἀβιμέλεχ ὁ Γεράρων βασιλεὺς καὶ Ὀχοζὰθ ὁ νυμφαγωγὸς αὐτοῦ καὶ Φιλὸχ ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι Κύριος ἦν μετ' αὐτοῦ, πρὸς αὐτὸν ἐλθόντες διαθήκην εἰρήνης πρὸς ἀλλήλους ἐποιήσαντο, καὶ πρωὶ ἀναστάντες καὶ ὀμόσαντες ἀπῴχοντο μετὰ σωτηρίας ἀπ' αὐτοῦ.

Γίνονται δὲ ἀπὸ τοῦ διαμερισμοῦ τῆς συγχύσεως, ἕως οὗ ἦλθεν Ἀραὰμ ἐκ Μεσοποταμίας ἐκ πόλεως Χαρράν καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κατὰ κέλευσιν Θεοῦ εἰς γῆν Χαναάν, ἥ ἐστι Παλαιστίνη, ἔτη χιϛ'. Ὑπῆρχε δὲ τότε ἐτῶν οε'. Διατρίψας δὲ εἰς Χαναὰν ἔτη κε', ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ, καὶ μετὰ D τοῦτο ἔζησεν ἔτη [P. 33] οε', καὶ ἀπέθανε ζήσας τὰ πάντα ἔτη ρος'. Ὃς καὶ τὰς εὐλογίας τοῦ Μελχισεδὲκ τοῦ θεσπεσίου βασιλέως Σαλὴμ ἐδέξατο, ἄρτους καὶ οἶνον· ἦν γὰρ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὡς προείρηται.

Τοῦ Ἰσαὰκ ὄντος χρόνων λβ' τελευτᾷ Σάῤῥα, ἐτῶν οὖσα ἑκατὸν ὀκτώ. Καὶ θάπτεται ἐν Χεβρὼν, ἥτις νῦν Ἐλευθερόπολις καλεῖται, ἐν τῷ σπηλαίῳ ὃ ὠνήσατο ὁ Ἀβραὰμ παρὰ Ἐφρὼν τοῦ Χετταίου τετρακοσίων ὁραχμῶν, ἐπὶ μαρτυρίᾳ τῶν υἱῶν Χέτ· ἀφ' οὗ καὶ τὰ διὰ γραμμάτων συμβόλαια οἱ Ἕλληνες ὁμολογοῦσι παρειληφέναι. Ἰσαὰκ δὲ τεσσαράκοντα ἐτῶν γενόμενος ἔλαβε τὴν Ῥεβέκκαν, θυγατέρα Βαθουὴλ, ὃς υἱὸς Ναχὼρ ἦν ὄγδοος καὶ τελευταῖος· ὀκτὼ γὰρ ἦσαν ἀπὸ Μελχᾶς αὐτῷ παῖδες. Ναχὼρ δὲ ὁ πατὴρ Βαθουὴλ ἦν ἀδελφὸς Ἀβραάμ. Τούτου ἔσχατος υἱὸς Βαθουὴλ πατὴρ ἦν Ῥεβέκκας καὶ Λάβαν τοῦ πενθεροῦ Ἰακώβ. Τούτου νέμει τὰ πρόβατα ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν εἴκοσι. Ῥεβέκκα δὲ στεῖρα οὖσα μετὰ εἴκοσιν ἔτη ἐγέννησε δύο ἐπὶ τὸ αὐτὸ υἱοὺς, τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἡσαῦ, ἐν τῷ ξ' ἔτει Ἰσαάκ. Τοῦ δὲ κόσμου ἦν ἔτος γυοβ'.

Ὅτι κολλυρίδα (42) ποιήσασα Ῥεβέκκα δέδωκε

A tatus, sororum esse suam dixit. Sed Abimelechus cum ex lusu intellexisset eam uxorem esse, Isaaco objurgato quod verum dissimulasset, capite sanxit ne quis Isaacum ejusve uxorem tangeret. Deus autem Isaacum prosperitate perpetua beavit, adeo ut Philistæi invidentes ipsi omnes ab Abrahamo effossos puteos obturaverint. Post hæc Isaacus in vallem Gerarensem digressus patris puteos repurgavit, atque ipse etiam tres alios egit, quorum primo injuriæ, secuudo inimicitiæ, tertio amplitudinis nomen indidit. Inde ad *Puteum juramenti* ascendit; noctuque ei Dominus apparuit, itaque est affatus [1] : « Ego sum Deus Abrahami patris tui : tibi ego adsum, te beabo, tuamque progeniem ad stellarum cœli numerum adaugebo propter **58** Abrahamum patrem tuum. » Eo itaque loco Isaacus altari extructo rem Deo sacram fecit, atque eo in loco tabernaculum suum collocavit. Quomodo autem quondam ad Abrahamum, ita et ad Isaacum postmodo Abimelechus Gerarum rex, Ochozado gynæcei sui præfecto et Philocho summo militiæ præfecto comitatus, venit. Quod enim Deum Isaaco adesse sentirent, ideo ad eum accesserunt mutuæque pacis icto fœdere. mane illi jurejurando invicem dato animis pacatis discesserunt.

A Babylonicæ confusionis tempore usque ad Abrahami migrationem, cum scilicet jubente Deo Carris Mesopotamiæ paternaque domo relictis in terram Chananæam, quæ est Palæstina, abiit, anni effluxerunt 616. Erat tum annos natus 75. Cum in Chananæa terra annos exegisset 25, Isaacum genuit, vixitque præterea annos, 76. Mortuus ergo est annis vitæ 176 actis. Atque hic a Melchisedeco divino Salemi rege faustas comprecationes accepit, panem ac vinum, utpote a summi Dei sacerdote, sicut paulo ante commemoravi.

Isaaco annos nato 32 Sara moritur, anno ætatis suæ 108, ac sepulta est Hebrone (nunc Eleutheropoli nomen est) in spelunca, quam Abrahamus ab Ephrone Chettæo quadringentis denariis emerat, attestantibus Cheti filiis, unde et scriptas contractuum formulas Græci se fatentur accepisse. Isaacus annum agens quadragesimum Rebeccam duxit, filiam **59** Bathuelis; qui Nachoris ultimus fuit octavus filius. Nachor enim Abrahami frater ex Melcha uxore octo filios sustulit, interque hos postremo loco Bathuelem patrem Rebeccæ et Labani, ejus qui deinde socer Jacobi fuit. Nam Jacobus per totos viginti annos greges ejus pavit. Cæterum Rebecca, cum esset sterilis, post viginto demum annos uno partu duos edidit filios, Jacobum et Esaum, Isaaco tum sexagenario, anno mundi 3472.

Rebecca parato edulio Jacobo id dedit, eumque e

[1] Gen. xxvi.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(42) Generis vocabulum in interpretatione retinui, eum qualis esset forma κολλυρίδος non assequerer. Athenæus sane l. III de panis variis generibus disserens, ex Aristophani Pace versum citat de collyra, quam inde ostendit ex panibus fuisse. Poetæ interpres panis vel exiguum frustum vel aliquid ex pa-

una cum aliis donis Isaaci opera ad Abrahamum intromisit, annos ætatis suæ decimo quinto. Quem in gremio suo Abrahamus tenens multipliciter faustis comprecationibus beavit, somnoque solutus vitam finiit.

Jacobo annos nato 45, Esaus totidem natus duas duxit uxores, Judithamm Beeris Chettæi et Masematham Elonis Ebæi filias. Jacobus anno ætatis suæ 63 nondum mulieris notitiam habuit, sicuti matri suæ Rebeccæ ipse retulit. Idem annos natus 73, anno mundi secundum accuratam supputationem 3545. Jacobus fratrem clam fugiens servitio septennali Leam uxorem meruit, rursusque septennium servitute functus Rachelem. Ex lea Rubenum, Simeonem, Levim, Judam, Issacharem Zabulonemque filios et filiam Dinam sustulit, ex Rachele Josephum, ex ancilla 60 Bala Danum ac Nephthalimum, ex Delpha Gadum atque Asserem. A Labano autem profugit, cum apud eum viginti annos fuisset, trimulo tum Josepho; transmissoque Jordane a Deo felix esse jubetur, atque Israeli nomen ab eodem accipit. Proinde recordatus visionis quam suo in Mesopotamiam adventu viderat, Bethelam ascendit, ubi per quietem visio ista ei apparuerat. Ibi cum omnia sua bona decimasset, ad extremum filiorum quoque instituta sortitione, Levim annum ætatis decimum octavum agentem Deo consecravit, ac eum sacerdotem constituit: erat is decimus ab ultimo, secundum astrologiæ *. Rubenus enim ob vitiatam patris pellicem, quantumvis primo omnium natus esset, et regno et sacerdotio spoliatus fuit. Cum Jacobus prope Sichemam in urbem Salemam venisset, Sichemus Dinæ per vim stuprum intulit, quam ulti sunt Simeon et Levis, internecione occisis cum Sichemo civibus. Rachel porro alium Jacobo filium peperit, Benjaminum nomine; ac mortua apud Euphratam sepelitur, ubi nunc est Bethlehema: etenim versus Hierosolyma a Bethlehema, qua equi decurrunt, supra terram exstat cippus Rachelis. Et quoniam Levi genus ad Aaronem atque Mosen usque pertinet, quorum alter

A τῷ Ἰακώβ, καὶ εἰσήγαγε μεθ' ἑτέρων δώρων διὰ Ἰσαὰκ πρὸς Ἀβραάμ· ὃν κατέχων ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ, εὐλογῶν πολυτρόπως, ἐτελεύτησεν ἀφυπνώσας ὁ Ἀβραάμ, τῷ ιε' ἔτει τῆς ζωῆς Ἰακώβ.

Τῷ δὲ με' (43) ἔτει τῆς ζωῆς Ἰακὼβ ὁ Ἡσαῦ καὶ αὐτὸς ὁμόχρονος ὢν αὐτῷ ἔλαβε δύο γυναῖκας, Ἰουδὶθ τὴν θυγατέρα Βεὴρ τοῦ Χετταίου καὶ τὴν Μασεμὰθ θυγατέρα Ἐλὼν Ἐβαίου. Ἰακὼβ δὲ ἐτῶν ὑπάρχων ἑξήκοντα τριῶν οὐκ ἔγνω ὅλως γυναῖκα, ὡς αὐτὸς ἐξεῖπε τῇ μητρὶ Ῥεβέκκᾳ. Τῷ δὲ ογ' ἔτει αὐτοῦ, τοῦ δὲ κόσμου ἔτει γφμε' κατὰ τὸν ἀκριβῆ λόγον, ἀπέδρασεν Ἰακὼβ ἀπὸ προσώπου Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ δουλεύσας ἔτη ζ' ἔλαβε τὴν Λεῖαν, καὶ μετὰ ἕτερα ἑπτα ἔλαβε τὴν Ῥαχήλ. Ἐκ μὲν οὖν τῆς Λείας ἐγέννησε τὸν Ῥομβειμ, τὸν Συμεών, τὸν Λευΐ, τὸν Ἰούδαν, τὸν Ἰσσαχὰρ, τὸν Ζαβουλὼν καὶ τὴν Δίναν· ἐκ δὲ τῆς Ῥαχὴλ τὸν Ἰωσὴφ, ἐκ δὲ τῆς παιδίσκης Βάλας τὸν Δὰν καὶ τὸν Νεφθαλὶμ, ἐκ δὲ τῆς Δελφᾶς τὸν Γὰδ καὶ τὸν Ἀσήρ. Εἰκοστὸν τοίνυν ἔτος διατρίψας μετὰ τοῦ Λαβὰν ἀπέδρα ἐξ αὐτοῦ, ὄντος τοῦ Ἰωσὴφ χρόνων τριῶν. Διαβαίνων δὲ τὸν Ἰορδάνην ἐπευλογήθη καὶ μετεκλήθη Ἰσραήλ. Ὁ δὲ Ἰακὼβ τῆς ὁράσεως ὑπομνησθεὶς ἣν ἐθεάσατο κατὰ τὴν ἄφιξιν τὴν εἰς Μεσοποταμίαν, ἀνέρχεται εἰς Βαιθήλ. Ἔνθα κατακοιμηθεὶς εἶδε τὸ ὅραμα. Καὶ πάντα ἀποδεκατώσας ἃ ἐκέκτητο, τελευταῖον ὑποβάλλει κλήρῳ τοὺς παῖδας, καὶ τὸν Λευΐ τῷ Θεῷ ἀφιεροῖ, ἐτῶν ὑπάρχοντα ιη', καὶ [P. 34] ἀρχιερέα ἀναδείκνυσι, δέκατον ὄντα ἀπὸ ἐσχάτου κατὰ τὸν τῆς ἀστρολογίας (44). Ῥουβεὶμ γὰρ διὰ τὴν παλλακὴν τοῦ πατρὸς ἐστερήθη τῆς τε βασιλείας καὶ τῆς ἱερωσύνης, πρωτότοκος ὤν. Ἐλθόντος δὲ τοῦ Ἰακὼβ πλησίον Σικίμων εἰς πόλιν Σαλὴμ, ὑφίσταται ὑπὸ Σιχὲμ τὴν βίαν ἡ Δίνα· καὶ ἐκδικεῖται παρὰ Συμεὼν καὶ Λευΐ, παντὶ τρόπῳ διαχρησαμένων τοὺς περὶ τὸν Σιχέμ. Ἔτι δὲ τίκτει ἡ Ῥαχὴλ τῷ Ἰακὼβ τὸν Βενισμὶν, καὶ τελευτήσασα θάπτεται ἐν τῷ Εὐφρανθᾷ, ἔνθα νῦν ἐστιν ἡ Βηθλεέμ· μεταξὺ γὰρ τῆς Βηθλεὲμ καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὸν ἱππόδρομον, ἡ λάρναξ ἐστὶ τῆς Ῥαχὴλ,

B

C

D

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

num genere fuisse monet, quale pueris daretur; ut non male videatur torta panis verti in lexicis. Idem post eos κολλάβους appellari tradit, in eadem comœdia versans, quasi mutilatos, id est exiguos panes diceres. Cæterum κολλυρίδος et verbi agnati mentio exstat II Samuel, XIII, in Thamaris historia. Et ante c. 6 κολλυρὶς ἄρτου nominatur. Sed hoc in Hebræa lingua חלת נחם, illud ליבה appellatur, quod posterius sorbitionem B. Hieronymus vertit, cum in priore vocem Græcam retineret. Et sunt sane vocabula diversa Quod c. 6 nominatur, id panis placentam fuisse videtur ex Levit. II et VIII capite, atque alias posset demonstrari. Posterior locus videtur ostendere lagana fuisse, vel aliquid ex pasta farinacea coctum quacunque ratione. cibum quidem potius quam potum. Nam profecto Amnon renuebat edere, non bibere. ut quidem verba simpliciter sonant. Neque ego hæc annotassem. nisi B. Hieronymi auctoritas me, ut debuit, admonuisset; et puto, sorbitiones si quis edi etiam dicat, merito reprehendi non posse. Vocabulum a corde recreando ductum, et ut ita dicam, cordiale aliquid significare in sanctr lingua videtur. Sed hæc alii viderint. Jampridem scripseram hæc, cum Adversaria edita vidi, libros longe utilissimos, Adriani Turnebi, quem nuper rei publicæ litterariæ dispendio amisimus, virum doctrinæ et solertiæ incomparabilis. Ejus libri 4 initium cum nostris conjungat lector diligens. XYL.

(43) Sacræ Litteræ tantum 40 perhibent, et nomina paslo aliter leguntur Vide Gen. XXVI in fine. XYL.

(44) Kocus perspicue mutilus. Ideo aster.cum adjeci, quia aliud in præsentia vix possum. Post paulo, *qua equi decurrunt:* in Græco est εἰς τὸν ἱππόδρομον. In via quidem sepultam scribitur Gen. XXXV. Alioqui Græcam vocem scio Gircum significare: sed huc non quadrat. Quod εὐφρανθᾷ est in nostro codice, id apud Josephum sub finem I *Antiq.* libri κατὰ τὴν ἐφραθάνην legitur. Hebraica vox recte Græce redditur εὐφραθᾷ, sicque et hic et alibi legit Complutensis editio. Et eamdem fere habet Zonaras lectionem. XYL.

ὑπερκειμένη τῆς γῆς. Καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐκ Λευὶ γένος ἐπὶ Ἀαρὼν κατατρέχει καὶ Μωϋσῆν, ὧν ὁ μὲν ἱερατεύει ὁ δὲ στρατηγεῖ τῷ λαῷ οἰκότως ἐξ αὐτῶν λαμβάνεται ἡ ἐκ τοῦ Ἰακὼβ γενεαλογία. Ῥεβέκκα δὲ, ὡς φησιν Ἰώσηπος ἐν τῇ Ἀρχαιολογίᾳ, ἠξίωσε τὸν Ἰσαὰκ ἀγαγεῖν Ἠσαῦ καὶ Ἰακὼβ καὶ διαλλάξαι αὐτούς. Ὁ δὴ καὶ ποιήσας, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς ἅμα, καὶ ἐνορκίσας εἰρήνην ἄγειν πρὸς ἀλλήλους καὶ τῆς πνευματικῆς οἰκειότητος ἀσπάζεσθαι τὴν διάθεσιν, προεῖπε τῷ Ἠσαῦ ὅτι ἐὰν ἐπαναστῇς τῷ Ἰακὼβ, ἐμπεσῇ εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν τελευτὴν Ἰσαὰκ οἱ υἱοὶ Ἠσαῦ παρώξυναν τὸν πατέρα αὐτῶν κατὰ Ἰακὼβ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Καὶ καθοπλισθεὶς μετὰ ἐθνῶν ἦλθε πρὸς πόλεμον. Ἰακὼβ δὲ ἀποκλείσας τῆς πόλεως τὰς πύλας παρεκάλει τὸν Ἠσαῦ μνησθῆναι τῶν προγονικῶν ἐντολῶν καὶ παραινέσεων. Τοῦ δὲ μὴ ἀνεχομένου ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὀβρίζοντος, τοῦ Ἰούδα παρακαλέσαντος ἐνέτεινε τὸ τόξον Ἰακὼβ, καὶ πλήξας κατὰ τοῦ δεξιοῦ μαζοῦ τὸν Ἠσαῦ κατέβαλε· καὶ τούτου τελευτήσαντος ἐξῆλθον τῆς πόλεως οἱ υἱοὶ Ἰακὼβ, καὶ πάντας σχεδὸν ἀνεῖλον. Τελευτῶσι δὲ πρότερον μὲν ἡ Ῥεβέκκα, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ὁ Ἰσαὰκ, τῷ Ἰακὼβ τῆς πρωτοτοκίας καταλιπόντες τὰ γέρα.

A sacerdos, alter ductor populi fuit, consentaneum fuit eorum genus ab Jacobo repeti. Jam Rebecca a Josepho in opere *De antiquitate Judaica* perhibetur a marito hoc contendisse, ut in unum conductos Esaum et Jacobum in gratiam mutuam reponeret. Fecisse hoc **61** Isaacum, et utrumque interposita adhortatione ac jurisjurandi religione ad pacem redegisse, monitos ut fraternæ necessitudinis haherent rationem ; simul Esauo prædixisse fore ut si adversus Jacobum insurgeret, in ejus manus incideret.

Isaaco mortuo Esaui filii patrem adversus Jacobum ejusque prolem excitarunt, ita ut ascitis nationum auxiliis armatus Jacobo bellum fecerit. At Jacobus urbis portis clausis Esauum monere uti B parentis præceptorum atque concilii memoriam recoleret. Esauo non modo dicta fratris aspernante, sed ferocius etiam quam antea sese agitante, Judæ suasu Jacobus arcum tetendit,Esauumque juxta dextram mamillam ictum stravit. Eo cadente Jacobi filii portis effusi eos qui ab Esauo stabant fere universos deleverunt. Mortem Rebeccæ paulo post subsecuta est mors Isaaci, cum uterque prærogativa primo nati filii Jacobum dignatus esset.

Ὅτι ὁ Ἰσαὰκ ἑκατὸν ἐτῶν ἦν, ὅτε τὰς εὐλογίας τοῦ Ἠσαῦ Ἰακὼβ ἔκλεψεν.

Isaacus centenarius fuit, quo tempore Jacobus Esauo debitam felicitatis imprecationem suffuratus fuit.

Ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ πολυσωμάτους ἀνθρώπους Αἰγύπτιοι ἱστοροῦσι γενέσθαι, τοὺς ὑπὸ Ἑλλήνων Γίγαντας ὀνομαζομένους, τοὺς καὶ δρακοντόποδας. Τότε δὲ καὶ τοὺς Κουρῆτας λέγουσι γενέσθαι. Οἳ δὲ ἀπογόνους τῶν Ἰδαίων (45), οἳ ἐλέγοντο παρ' Ἕλλησιν εἶναι· καὶ Ἡρακλῆς εἷς τῶν Ἰδαίων δακτύλων.

Ægyptii tradunt Abrahami et Isaaci ætate homines fuisse multicorpores, qui a Græcis Gigantes C iidemque anguipedes nominantur. Tunc etiam Curetas fuisse aiunt, alii autem Idæorum posteros qui **62** dicantur apud Græcos fuisse ; et Hercules,unus Idæorum dactylorum.

Ὅτι οἱ Χαλδαῖοι ἀπὸ τοῦ Σὴμ κατάγονται, ἐξ ὧν ὁ Ἀβραάμ.

Chaldæi a Semo genus trahunt, ex quibus fuit Abrahamus prognatus.

Ὅτι δεκαεπτὰ ἐτῶν [5] ὁ Ἰωσὴφ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐπράθη, μετὰ πέμπτον ἔτος τῆς τελευτῆς Ῥαχήλ, χρυσῶν ὀκτώ.

Josephus anno suæ ætatis 17 a fratribus post quintum a Rachelis obitu annum venditus est aureis octo.

[P. 35] Ὅτι τῷ ρκ' ἔτει τοῦ Ἰακὼβ Ἰωσὴφ ἦρξε τῆς βασιλείας Αἰγύπτου, τριακονταετὴς ὤν. Καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει τελευτᾷ Ἰσαὰκ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ζήσας ἔτη ρ' ὀγδοήκοντα· καὶ ἐτάφη ὑπὸ Ἰακὼβ καὶ Ἠσαῦ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Τῷ δὲ λη' ἔτει ζτοῦ Ἰωσὴφ ἦρξατο

Agente annum ætatis centesimum vicesimum Jacobo, Josephus annos natus triginta Ægypto præfectus fuit. Eodemque anno avus ejus, cum annos D 180 vixisset, mortuus est, atque a filiis suis Jacobo et Esauo sepultus. Anno vitæ Josephi tricesimo

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(45) Librarius, cui Judæorum nomen nimirum notius erat, utrobique Ἰουδαίων pro Ἰδαίων scripsit ; quem vel δακτύλων vox poterat a lapsu revocare. De Curetibus et Idæis dactylis multi multa : optime Diodorus Siculus t. V, fol. Græco 230, et præclare ex antiquitate interpres Argonauticorum Apollonii Græcus, annotationum in l. I, num. 42, ne alios citem. Quanquam ne hic quidem gravabor ascribere verba Clementis Alexandrini de primo Stromateon libro, hunc locum explicantia : Τινὲς δὲ μυθικώτερον τῶν Ἰδαίων καλουμένων δακτύλων σοφούς τινας πρώτους γενέσθαι λέγουσιν, εἰς οὓς ἥ τε τῶν Ἐφεσίων λεγομένων γραμμάτων καὶ ἡ τῶν γραμμάτων καὶ ἡ τῶν κατὰ μουσικὴν εὕρεσις ῥυθμῶν ἀναφέρεται. Δι' ἣν αἰτίαν οἱ παρὰ τοῖς μουσικοῖς δάκτυλοι τὴν προσηγορίαν εἰλήφασι. Φρύγες δὲ ἦσαν καὶ βάρβαροι οἱ Ἰδαῖοι δάκτυλοι. Ἡρόδωρον δὲ τὸν Ἡρακλέα μάντιν καὶ φυσικὸν γενόμενον ἱστορεῖ, παρὰ Ἄτλαντος τοῦ βαρβάρου τοῦ Φρυγὸς διαδέχεσθαι τοὺς τοῦ κόσμου κίονας, αἰνιττόμενον τοῦ μύθου τὴν τῶν οὐρανίων ἐπιστήμην μαθήσει διαδέχεσθαι. Loquitur ibi de inventoribus artium variarum et philosophiæ. De Curetibus etiam in Orphei hymnis invenient antiquitatis profanæ studiosi aliquid. Paulo ante multicorpores ad verbum reddidi quos auctor πολυσωμάτους nominat : non enim vasta modo corpora habuisse dicuntur, sed et membrorum multiplici copia monstrosa, Ægæon qualis, verbi gratia. Nota sunt Virgilii carmina. XYL.

octavo fames cœpit: nam, ut Josephus testatur, totis septem annis ejus penuriæ Nilus non exundaverat. Biennio post Jacobus in Ægyptum demigravit, cum 75 animabus annos habens 130. Josepho 40 agente annum moritur Jacobus anno vitæ suæ 147, ac in Hebrone a Josepho sepelitur. (Gesæma Arabia est Ægypto finimita.) Nam Josephus annis post Jacobi in Ægyptum migrationem 70 mortuus est, cum centum annos et decem vixisset.

A morte Josephi servitutem Ægyptiis Hebræi servierunt per annos 144. Ergo totum tempus, quod in Ægypto Hebræi egerunt, annorum fuit 215. Quod ad privilegia (ut sic loquar) primogenituræ, in locum Rubeni proles Josephi ob parentis pudicitiam successit, quod Rubenus cum patris pellice coivisset, Josephus autem in Ægyptiæ mulieris **63** libidinem nequaquam consensisset. Quamvis etiam fratres numero decem ac tres fuerunt, tamen terra inter duodecim divisa est, eo quod a cæteris omnibus Levi decimas acciperet.

Adolescentulus etiamnum Josephus oves patris pascebat; cumque eum pater reliquis impensius diligeret, fratres invidia perciti adversus eum simultates exercuerunt. Auxit odium insomniorum auditio. Recitaverat enim eis visum sibi, ipsis manipulos colligantibus suum manipulum sese erexisse, reliquosque ejus honorandi causa manipulos pronos procubuisse. Unde fratres id quod res fuit conjicientes, illum in ipsos imperium aliquando habiturum, multo vehementius odium adversus eum conceperunt. Addidit hoc priori Josephus, se per quietem imaginatum fuisse a sole, luna undecimque stellis se adorari. Vertit hoc in jocum pater, dictoque « Numnam ego ipse et mater tua fratresque tui te prostratis in terram corporibus adoratum veniemus? » objurgatum silere jussit. Ita ergo visiones istæ obscura quædam erant veritatem aliquanto ante designans informatio. Nam et hoc vaticinii est genus, multisque præmonstrata est insomniis futurorum significatio, quæ insomnia Numinis instinctu accidunt, ut Pharaoni, ut Nabuchodonosori et permultis aliis.

Operæ pretium est vaticiniorum differentias cernere. Quædam spiritualia sunt et veracia prorsus, ut Dei et sanctorum, suo tempore exitu **64** vaticinium confirmante. Alia a dæmonibus proficiscuntur, inque horum cultoribus efficacitatem exserunt. Estque id genus multiplex; sub quo sunt vaticinia ex farina et hordeo, Pythia, nugæ ex Dodonæa quercu, extispicium, auspicium, augurium, tum conjectationes de sternutationibus, tonitribus, murium feliumque stridore, lignorum, aurium tinnitu, corporis tremore sumptæ. Quod genus etiam auguria nominantur; cujus pars versatur in avibus, pars in tremoribus partium corporis sive subsultationibus contemplandis, pars in augurio, pars in

A ὁ λιμός· οὐ γὰρ ἀνέβη ὁ Νεῖλος ἐν ὅλοις τοῖς ἑπτὰ ἔτεσι τοῦ λιμοῦ, ὡς Ἰώσηπος μαρτυρεῖ. Μετὰ δὲ δύο ἔτη κατέβη Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον ἐν οἷ ψυχαῖς, ἑκατὸν τριάκοντα ἐτῶν ὤν, ὁ δὲ Ἰωσὴφ τεσσαράκοντα. Τελευτᾷ δὲ Ἰακὼβ ἑκατὸν τεσσαρακονταεπτὰ ἐτῶν, καὶ θάπτεται ὑπὸ Ἰωσὴφ ἐν Χεβρών. Γεσαίμ δὲ ἡ πρὸς Αἴγυπτον Ἀραβία ἐστίν. Μετὰ γὰρ ὁ χρόνους τῆς ἐν Αἰγύπτῳ καθόδου Ἰακὼβ, ἐτελεύτησεν Ἰωσὴφ ἑκατὸν δέκα ἐτῶν.

Μετὰ γοῦν τὸν θάνατον Ἰωσὴφ δουλεύουσιν Ἑβραῖοι τοῖς Αἰγυπτίοις ἔτη ρμδ'. Τὰ πάντα τοίνυν τῆς τῶν Ἑβραίων ἐν Αἰγύπτῳ διατριβῆς ἔτη σιε'. Λαμβάνουσι δὲ τὴν εὐλογίαν τῶν πρωτοτοκιῶν ἀντὶ τοῦ Ῥουβείμ οἱ υἱοὶ Ἰωσὴφ διὰ τὸ τοῦ πατρὸς αὐτῶν σῶφρον, κτθὸ ὁ μὲν Ῥουβείμ τῇ παλλακῇ συνῆλθε B τοῦ πατρὸς, ὁ δὲ Ἰωσὴφ τῇ Αἰγυπτίᾳ οὐ συνεφθάρη. Ἀλλὰ καὶ δεκατριῶν ἀδελφῶν ὄντων εἰς δώδεκα ἐμερίσθη ἡ γῆ διὰ τὸ τὸν Λευὶ ἀποδεκατοῦν τοὺς λοιποὺς πάντας.

Ὅτι Ἰωσὴφ κομιδῇ νέος ὢν ἔτι πρόβατα τοῦ πατρὸς ποιμαίνων ἦν, καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἠγαπᾶτο τῷ πατρί. Διὸ καὶ οἱ ἀδελφοὶ διαφθονούμενοι οὐδὲν πρὸς αὐτὸν εἰρηνικὸν ἐλάλουν. Προσετίθουν δὲ καὶ μῖσος τῶν ἐνυπνίων αὐτοῦ ἀκούοντες. Καὶ γὰρ ἔφη· « Δράγματα δεσμευόντων ἡμῶν ἐν τῷ πεδίῳ ὤμην μὲν ἀνορθωθῆναι τὸ ἐμὸν, τὰ δὲ ὑμέτερα περιστραφέντα προσκυνεῖν αὐτῷ. » Τούτου γοῦν ἀκούσαντες, καὶ ὡς βασιλεύσει ἐπ' αὐτοὺς ὀρθῶς ἐπικρίναντες, λίαν ἐπέτειναν τὸ μῖσος. Προσθεὶς δὲ, « Αὖθις ἐνυπνισάμην, » ἔφη, « καί γε ὤμην τὸν ἥλιον καὶ τὴν σε- C λήνην καὶ ἕνδεκα ἀστέρας προσκυνοῦντάς με καθορᾷν. » Διαπαίζων δὲ τὸ ὅραμα Ἰακὼβ ἔφη· « Ἆρα ἐγὼ ὁ πατήρ σου καὶ ἡ μήτηρ σοῦ καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἤξομεν προσκυνῆσαί σοι ἐπὶ τῆς γῆς ; » καὶ ἐπιτιμήσας παρῆνει σιγᾷν. Οὕτω μὲν οὖν τὰ ὁράματα ἀμυδρὰ τῆς ἀληθείας προτύπωσις ἦν· καὶ γὰρ τοῦτο προφητείας εἶδος, καὶ ἐν πολλοῖς ἐθεωρήθη πολλάκις δι' ὀνείρων ἡ τοῦ μέλλοντος προδήλωσις, ἐν οἷς διὰ κρείττονος γίνεται κατοχῆς, ὥσπερ ἐν τῷ Φαραὼ καὶ τῷ Ναβουχοδονοσὸρ καὶ ἄλλοις πλείστοις.

Ἄξιον δὲ εἰδέναι τὰς διαφορὰς τῶν προφητειῶν. Ἡ μὲν γάρ ἐστι πνευματικὴ καὶ ἀληθὴς πάντη, ὡς ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων, ἐν καιρῷ τῷ ἰδίῳ τὸ πέρας τῶν προφητευομένων ἐπιφέρουσα. Ἄλλη δὲ δαιμονικὴ, ἐν τοῖς τῶν δαιμόνων θεραπευταῖς ἐνεργουμένη· [P. 36] πολύτροπος δὲ αὕτη, οἷα ἡ τῶν ἀλευρομαντῶν καὶ κριθομαντῶν λεγομένη, οἷα ἡ Πυθία καὶ ἡ διὰ τῆς Δωδωναίας λῃρούσα δρυὸς, ἡ διὰ τῶν σπλάγχνων μαντεία καὶ ἡ δι' ὀρνέων πτήσεως, καὶ ἡ διὰ κλαγγῶν καὶ πταρμῶν συμβολική· οἷα ἡ διὰ βροντῆς, μυῶν, γαλῆς, τρισμοῦ ξύλων, ὠτὸς ἦχων, παλμῶν σώματος, συμβολικὴ καὶ οἰωνιστικὴ λεγομένη. Ἧς τὸ μέν ἐστιν ὀρνεοσκοπικὸν, τὸ δὲ παλμωτικὸν (46), τὸ δὲ οἰωνοσκοπικὸν, τὸ δὲ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(46) *In tremoribus.* Ut hunc locum sic verterem, cum vocis παλμωτικόν movit etymon, tum Suidæ me permovit testimonium, qui ex quocunque tandem auctore (mihi enim non liquet), παλμικὸν οἰώνισμα explicat, cum præsagitur quid præmonstret subsaltatio vel tremor, verbi gratia.

χειροσκοπικὸν, τὸ δὲ ἐνόδιον ἢ κληδονιστικὸν, οἷον ὅταν ἐκ τοῦ παρατυχόντος εἰρημένου τεκμαίρηταί τις τὸ ἐσόμενον, καὶ ὅταν δι' ὀνομάτων νεκρῶν ἐπικλήσεως, καὶ ὅταν δι' ἄστρων καὶ ὑδάτων ἢ ὀνείρων ματαίων, οἷοι καθ' ἑκάστην πᾶσι προσπίπτουσι· σπάνιοι γὰρ λίαν οἱ ἄνωθεν ἥκοντες. Οὗτοι δὲ πάντες δαιμονιώδεις οἱ τρόποι τῆς προφητείας καὶ στοχαστικοὶ, οἳ κατὰ συμβεβηκὸς ἀληθεύοντες ἔν τισιν ἐν τοῖς πλείστοις ἁμαρτάνουσιν. Ἄλλη δὲ προφητεία φυσικὴ, ὡς ἡ διὰ τῶν ἀλόγων· χελιδόνες γὰρ καὶ μύρμηκες καὶ γέρανοι ἐχῖνοί τε καὶ ἀλκυόνες χειμῶνος ἐπιόντος φυσικῶς ἐπαισθάνονται. Ἄλλη δὲ τεχνητὴ, ὡς ἡ παρ' ἰατροῖς καὶ κυβερνήταις ὁρωμένη, ἥτις στοχασμὸς μᾶλλον ἢ προφητεία μετωνόμασται. Καὶ παρὰ ταύτας ἡ δημώδης τε καὶ κοινὴ, ὡς ὅταν εἴπῃ τις ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἔσται χειμὼν, ὅτι ἐκ φιλονεικίας ψυχῆς πολλάκις μῖσος ἐγείρεται, ἐκ τοῦ μίσους δὲ ἔριδος ἀνισταμένης καὶ κρατυνομένης ζῆλος ἐγένετο πικρὸς, ἐκ δὲ τοῦ φθόνος ἐνέσκηψε κρυπτὸς, ἐκ δὲ τοῦ ὁ θυμὸς ἀνῆπται δεινὸς, ἐκ τοῦ θυμοῦ δὲ θάνατος ἀνακύπτει πονηρὸς, εἰ μὴ κρείττοσι δηλονότι προνοίαις ἀνακόπτοιτο.

A divinatione ex manuum inspectione, pars in obviis rumoribus, unde omnia captantur, cum obvius quisque interrogatus dicit unde futurum conjiciatur. Tum mortuorum nominatim invocandorum ratio, ex sideribus, aquis aut inanibus somniis prædictio, qualia omni nocte quibusvis accidunt: rara admodum sunt enim somnia divinitus oblata. Hæc omnia vaticinandi genera a dæmonibus sunt conjecturisque innituntar, ita ut per accidens in quibusdam verum attingant, in plerisque aberrent. Est et alia naturalis divinatio brutorum. Etenim hirundines, formicæ, grues, echini atque alcyones tempestatem appetentem naturæ monitu præsentiunt. Alia artificiosa, qualem medici et gubernatores ostendunt; quæ tamen conjectatio potius est quam divinatio appellata. Præter has vulgaris quoque ista et communis, ut cum quis dicit post triduum fore tempestatem. **65** Studium contendendi exiguum sæpe odio occasionem præbet; ex quo orta rixa et invalescente acerba exsistit æmulatio. Hanc occulta subsequitur invidia; et ex hac rursum animi exardescit acris ira, quæ homicidiis fœdis causam exhibet, nisi præstantioris nimirum prudentiæ consiliis ea avertantur.

Ἐν τῷ πραθῆναι τὸν Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ Πετεφρῇ εὐνούχῳ τῷ ἀρχιμαγείρῳ Φαραὼ, καὶ ἐν δεσμωτηρίῳ ἐγκλεισθῆναι, συνέβη τὸν ἀρχισιτοποιὸν καὶ τὸν ἀρχιοινοχόον, τοὺς εὐνούχους Φαραὼ, ἐγκλεισθῆναι ἐν τῷ αὐτῷ δεσμωτηρίῳ ἔνθα καὶ Ἰωσήφ. Ἡμερῶν δὲ διελθουσῶν ἀμφότεροι εἶδον ἐνύπνια. Ὁ μὲν ἀρχιοινοχόος ἄμπελον εἶδε θάλλουσαν βλαστοῖς καὶ πεπείρους βότρυας σταφυλῆς προβάλλουσαν, τρεῖς δὲ ταύτην ὑπέχουσαν κάτωθεν πυθμένας. « Ἐγὼ δὲ, φησὶν, ᾥμην τῷ ποτηρίῳ τὴν σταφυλὴν ἐκθλίβων εἰς τὴν χεῖρα διδόναι Φαραώ. » Καὶ ὁ Ἰωσὴφ τοὺς τρεῖς πυθμένας ἔτι τρεῖς ἡμέρας ἔσεσθαί φησι, καὶ τῆς ἀρχῆς σου μεμνήσεται ὁ Φαραὼ, καὶ ἀποκαταστήσει σε εἰς τὴν προτέραν ἀρχιοινοχοΐαν. Ἀλλὰ μνήσθητι κἀμοῦ, ὅταν εὖ σοι γένηται, ὅτι μάτην διαβληθεὶς τῷ ὀχυρώματι τούτῳ κατακέκριμαι. Ἐπὶ τούτοις καὶ ὁ ἀρχισιτοποιὸς [P. 37] ἔφη· « Τρία κανᾶ χονδριτῶν σιτοποιοῦ. ἐξ ὧν ἔργων ὁ βασιλεὺς ἐσθίει, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου ἔχειν ὑπελάμβανον· καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιόντα κατῆσθιεν αὐτά. » Καὶ ὁ Ἰωσὴφ, « Ἔτι τρεῖς ἡμέραι, ἔφη, καὶ ἀφελεῖται Φαραὼ τὴν κεφαλήν σου ἀπὸ σοῦ, καὶ

Cum in Ægyptum venditus Josephus Putiphari regiæ Pharaonis culinæ præfecto eunucho esset atque in carcerem traditus, evenit ut pistorum quoque et pincernarum Pharaonis principes eunuchi in eumdem carcerem concluderentur. Inde aliquot elapsis diebus uterque horum insomnium habuit. Princeps pincernarum retulit visam sibi in somnis fuisse vitem lætam palmitibus maturasque uvas porrigentem, atque inferne tribus subnixam palmitibus, se vero uvam in poculum exprimere, idque Pharaoni in manum dare. Tum Josephus interpretatus est tribus palmitibus triduum significari: eo exacto Pharaoni ministerium ejus in memoriam rediturum, ipsumque a rege in pristinam dignitatem restitutum iri. Petiitque ut rebus prosperis redditus sui per calumniam carceri inclusi rationem haberet. Deinde magister pistorum « Imaginatus sum, ait, per quietem capiti meo impositas tres sqortas me gerere, panibus delicatis plenas, qualibus rex vesci solet: cæterum aves ingruere atque eos devorare. » Respondit Josephus fore ut post tres dies Pharao eum capite multatum

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

oculi dextri; et ait Possidonium ea de re aliquid esse commentatum. Sane apud Theocritum quoque de amore suo bene ominans quidam ita ait: Ἄλλεταί ὀφθαλμός μοι ὁ δεξιός, id est, Oculus dexter mihi substitit. Cæterum quid divinationibus hujusmodi tribuendum sit, optime intelliges ex D. Augustino multis locis et præcipue l. II De doctrina Christiana, c. 20 et tribus sequentibus. Atque ibi quidem etiam salientium membrorum præsagia commemorantur. Itaque non optimo jure carpi eos puto qui ex Epiphanii Panario παλμόν tremorem seu concussionem converterunt, præsertim cum eo quoque loco παλμός inter ea ponatur divinationis genera, quæ cum extispicum doctrina et extorum palpitatione non multum videantur habere commune. Porro Putipharem culinæ aut si mavis coquorum præfectum numinavi, secutus Græcam ἀρχιμάγειρος vocem. Nam Hebraicum secus sonat vocabulum, præsertim si Ortelo Chaldæo paraphrastæ credimus c. 39; cui admodum suffragari videtur Jeremias, hoc ipso titulo Nebuzardanem appellans, qui a rege Babylonio missus fuit ad Hierosolyma diripienda. Nam ea res non, ut opinor, valde apposita est officio magistri caquorum. Certe B. Hieronymus magistrum militum vel exercitus vertit, et mactare significat, quo artificio barbaros milites gaudere etiamnum scimus. XYL.

in crucem agat, ubi volucribus esca sit futurus. **66** Quomodo autem Josephus actum iri prædixerat, ita plane actum est. Duobus ab eo tempore annis circumactis ipsi Pharaoni insomnium est oblatum tale. Vidit septem vaccas formosas et carne nitidas de fluvio ascendere atque in palustri gramine pascere : his succedere totidem deformes atque macilentas, a quibus pulchræ illæ et pingues devorarentur. Expergefactus rex cum denuo obdormivisset, in somno sibi visus est videre septem spicas ab uno culmo enosci pulchras atque eximias : post has alias septem vitio aeris inanes ac tenues, et ab his præclaras istas atque plenas consumi. His visis perturbatus est rex, neque tamen fuit qui ei somnium hoc interpretari posset. Ibi tum recordatus Josephi est pincernarum præfectus. Josephus ergo vocatus septem vaccis formosis itemque septem spicis præclaris septem annos fertilitatis designari exponit, septem macris vaccis atque inanibus spicis annos septem penuriæ insecuturæ, qui omnes fertilium annorum opes essent absumpturi. Insomnii veritatem geminatione confirmari, et quod secundo spicæ visæ essent, eo indicium de frugibus terræ perhiberi, ac Deum rem acceleraturum. Triginta annos natus fuit Josephus, cum Pharaoni præsto fuit; isque ei Asenetham Putipharis sacerdotis filiam matrimonio junxit, ex qua ei duo filii sunt nati, Manasses atque Ephraimus. Enimvero fame septennali orta Josephus omne aurum, **67** omnia jumenta, omnes agros, quin etiam mancipia domui Pharaonis acquisivit. Septimo anno semina ad totam Ægyptum frumento conserendam præbens instituit ut fructuum quinta pars regi penderetur. Quod etiamnum in Ægypto obtinet, solis sacerdotibus immunibus, quod eorum agros tantum Josephus eo onere liberasset. Cætero qui salutem hoc suam et summum beneficium Ægyptii putantes, hodieque morem retinent quintam omnium terræ frugum partem Pharaoni tribuendi.

Jacobus in Ægypto apud Josephum annos vixit 17, vixit omnino annos 147. Ut finem vitæ suæ appetiisse intellexisset, Josephum ad se evocatum femori suo, ut erat moris, manum subjicere jussit, juramentoque obstrinxit ne se in Ægypto

A ἐπὶ ξύλον κρεμάμενον τὰ ὄρνεά σε καταθοινήσονται. »
Κατὰ τὴν κρίσιν οὖν τοῦ Ἰωσὴφ οὕτω καὶ ἐγένετο.
Μετὰ ταῦτα δύο ἐτῶν παρῳχημένων αὐτὸς ἐνύπνιον
εἶδε Φαραώ. Ἑπτὰ βόας καλὰς τῷ εἴδει καὶ ταῖς
σαρξὶ λιπαρὰς, ἀναβαινούσας ἐκ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐν
τῷ ἄχιν (47) νεμομένας ᾠετο ὁρᾷν, ἄλλας δὲ ἑπτὰ
βόας ἑπομένας ταῖς πρώταις, αἰσχρὰς τῷ εἴδει καὶ
λεπτὰς, αἳ καὶ κατέφαγον τὰς λιπαρὰς καὶ ἐκλεκτάς.
Εἶτα ἐγερθεὶς καὶ αὖθις δεύτερον ἐνυπνισθεὶς ὁ βα-
σιλεὺς ὁρᾷν ἐδόκει ἑπτὰ στάχυας ἐν ἑνὶ πυθμένι
ἀνιέναι, καλοὺς καὶ ἐκλεκτοὺς, καὶ μετ' αὐτοὺς ἄλ-
λους ἑπτὰ ἀναφύεσθαι ἀνεμοφθόρους καὶ λεπτοὺς,
οἳ τοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ πλήρεις κατέπιον. Ταῦτα ἐδὼν
Φαραὼ ἐταράχθη, καὶ ὁ ἀπαγγέλλων αὐτῷ τὴν σύγ-
κρισιν οὐκ ἦν. Ἀναμιμνήσκεται οὖν ὁ ἀρχιοινοχόος
B τοῦ Ἰωσὴφ, ὃς καὶ παραστὰς τὰς μὲν ἑπτὰ βόας
τὰς καλὰς καὶ τοὺς ἑπτὰ στάχυας τοὺς καλοὺς ἑπτὰ
ἔτη εὐθηνίας εἶναί φησι, τὰς δὲ ἑπτὰ βόας τὰς
ἰσχνὰς καὶ τοὺς ἑπτὰ στάχυας τοὺς λεπτοὺς καὶ κε-
νοὺς, ἑπτὰ ἔτη λιμοῦ ἰσχυροῦ ἐπακολουθήσει, ἅπερ
ἐξαναλώσει πάντα τὰ ἀγαθὰ τῶν ἐτῶν τῆς εὐθηνίας.
Τὸ δὲ δευτερῶσαι τὸ ἐνύπνιον, ἀληθές ἐστι δηλοῖ.
Τὸ δὲ καὶ διὰ τῶν ἀσταχύων δευτερωθῆναι τὸ διὰ
τῶν γεωργημάτων τῆς γῆς σημαίνει· ὅπερ καὶ
ταχυνεῖ τοῦ ποιῆσαι ὁ Θεός. Ἦν μὲν οὖν ἐτῶν τριά-
κοντα ὁ Ἰωσὴφ, ὅτε παρέστη τῷ Φαραώ· ᾧ καὶ
γυναῖκα τὴν Ἀσενὲθ ἐδίδου, θυγατέρα τοῦ ἱερέως
Πετεφρῆ, μεθ' ἧς καὶ δύο υἱοὺς ἐτετόκει, Μανασσῆν
καὶ Ἐφραΐμ. Τοῦ λιμοῦ δὲ ἐπὶ ἑπταετίᾳ γενομένου
πάντα μὲν χρυσὸν καὶ κτήνη καὶ γῆν, ἀλλὰ μὴν
καὶ ἐξ ἀνθρώπων ἀνδράποδα τῷ οἴκῳ Φαραὼ εἰσ-
C εποιήσατο· ἐν δὲ τῷ ἑβδόμῳ ἑνιαυτῷ σπέρματα δοὺς
πάσῃ τῇ γῇ Αἰγύπτου, τὸ πέμπτον μέρος ἀποκλη-
ροῦν ἐποίησε τοῖς βασιλείοις. Ὅπερ καὶ μέχρι τῆς
νῦν κρατεῖ ἐν Αἰγύπτῳ, μόνων τῶν ἱερέων ὑπεξ-
ῃρημένων· τὴν ἱερατικὴν γὰρ γῆν ἀτελῆ καταλέλοιπε
μόνην. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι σωτηρίαν μεγίστην καὶ
εὐεργεσίαν τοῦτο ἡγησάμενοι, ἄχρι τοῦ δεῦρο ἀποπεμ-
πτοῦν παρειλήφασι τῷ Φαραὼ πάντας τοὺς καρποὺς
τῆς γῆς αὐτῶν.

Ἑπτακαίδεκα μὲν ἔτη ὁ Ἰακὼβ ἐπέζησεν ἐν
Αἰγύπτῳ τῷ Ἰωσὴφ, τῆς ζωῆς δὲ αὐτῷ αἱ πᾶσαι
ἡμέραι εἰς ρμζ' ἔτη ἐξεμετρήθησαν. Ἤγγιζε μὲν
οὖν ἡ ἡμέρα τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, αὐτὸς δὲ τὸν Ἰωσὴφ
προσκαλούμενος θεῖναι τὴν χεῖρα ὑπὸ τὸν μηρὸν,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(46) Quod vocabulum est etiam in Complutensi editione in hac historia, Gen. XLI. Alii, interque hos Argentoratensis (nam ad manum Aldinus non erat), ἐν τῇ ὄχθῃ legerunt. Librarius Cedreni in margine annotavit ita se in exemplari reperisse, nisi incuria peccatum sit. Οὕτως εὕρηται τὸ ἄχιν ἐντῷ ἀντιγράφῳ, πλὴν λάθος ἦν. Hieronymus vertit *in locis palustribus*, ut quidem nunc etiam in Complutensi libro legitur. Nam in ejusdem versione Jobi c. VIII, quo loco hypocritæ juncis et id genus in humido viventibus plantis elegantissime comparantur, idem quod hic vocabulum carectum legitur interpretatum.

Quo quidem loco βούτομον, de qua voce nihil hic agam, substituere 70 interpretes. Plerique pratensem herbam intelligunt. Et Jobi modo citati locus satis videtur demonstrare esse herbam de earum genere quæ et in humidis atque adeo aquosis locis proveniant, et sine liquore statim sua sponte concidant, ut carex esse non possit, quando Columella caricem filici æquat, et ut undequaque nascentem suo tempore recte exstirpari docet l. II, c. 2; quod in Achu illud non videtur competere. Kimchi Hebræorum facile doctissimus non abhorret ab iis qui pro loco (nimirum humecto et herbido) accipiunt. Hoc annotavi, ut meæ versionis rationem afferrem : neque enim credo vocem ἄχιν esse 70 interpretum. Paulo superius ἄρτους χονδρίτας verti panes delicatos, quod ea vox non satis a me intelligeretur. Et vero cum de Hebraica Hebræi tum de Græca Græci grammatici non valde consentiunt. Si farreos vis aut aliceos aut quovis modo interpretari, non impedio. XYL.

ὡς ἔθος. [P. 38] καὶ ὁμόσαι αὐτῷ κατεδυσώπει μὴ θάψαι αὐτὸν ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλ' ἐν τῷ τάφῳ τῶν πατέρων αὐτοῦ ἀναγεγεῖν. Αὐτοῦ δὲ καταθεμένου καὶ ὁμωμοκότος εὐθὺς προσκυνῆσαι τὸν Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου Ἰωσήφ. Μετὰ ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἰωσὴφ ὅτι ἐνοχλεῖται ὁ πατὴρ, τοὺς δύο υἱοὺς Μανασσῆν καὶ Ἐφραὶμ ἀναλαβόμενος ἦκεν εἰς ἐπίσκεψιν. Ἰσραὴλ δὲ ἀνεκάθισε, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα τῶν εὐλογιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν, ὧν αὐτῷ ἐν γῇ Χαναὰν χρηματίζων ἐπήγγελται, ὑπομιμνήσκει. Ἰδίοποιεῖται δὲ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ, τοὺς γενομένους αὐτῷ ἐν γῇ Αἰγύπτου, Ἐφραὶμ λέγω καὶ Μανασσῆν, εἰπὼν, ὡς « Ῥουβεὶμ καὶ Συμεων οὗτοί μοι ἔσονται, τὰ δέ γε ἔκγονα τούτων σοὶ ἔσονται. » Ὅτι γὰρ ἔμελλεν ὥσπερ τἄλλα οὕτω καὶ τοὺς υἱοὺς τῷ Θεῷ ἀποδεκατοῦν ὁ Ἰσραὴλ (καὶ γὰρ ὁ Λευὶ εἰς κλῆρον ἀφώρισται μετὰ ταῦτα τῷ Θεῷ), ἵνα μὴ ὁ τῶν δώδεκα φυλῶν ἀριθμὸς ἐλαττωθῇ, τούτου χάριν οἶμαι ὁ Ἰσραὴλ τὸν Ἰωσὴφ ἀντὶ δύο υἱῶν ἡγησάμενος τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ εἰς φυλὰς διετάξατο δύο, Ἐφραὶμ δηλαδὴ καὶ Μανασσῆν. Καὶ οἱ μὲν ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἰσραὴλ βαρυωποῦντες ἀπὸ τοῦ γήρως ἦσαν, ἀμυδρὰ δὲ ὁρῶντες ὁρῶσι τοὺς υἱοὺς Ἰωσὴφ, καὶ ἐπυνθάνετο τίνες ἄν εἶεν. Οὓς καὶ προσεγγίσαντας περιέλαβε καὶ κατεφίλησεν, καί φησι πρὸς Ἰωσήφ· « Ἰδοὺ τοῦ προσώπου σου οὐκ ἐστέρησέ με ὁ Θεὸς, ἀλλ' ἔδειξέ μοι καὶ τὸ σπέρμα σου. » Ἐξαγαγὼν δὲ Ἰωσὴφ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν γονάτων Ἰσραὴλ τοῦ προσκυνῆσαι αὐτῷ, εἶτα τὸν Μανασσῆν μὲν ἐν τῇ δεξιᾷ, ἐξ ἀριστερῶν δὲ τὸν Ἐφραὶμ, αὐτὸς τὰς χεῖρας ἀμείβων τὴν μὲν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ νεωτέρου, τὴν ἀριστερὰν δὲ ἐπὶ τοῦ πρεσβυτέρου τὴν κεφαλὴν τιθεὶς, εἰς μυστήριον σταυρικοῦ τύπου, οὕτως εὐλόγησεν αὐτοὺς ὥστε πληθυνθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὥστε αὐτοὺς ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τῶν πατέρων αὐτοῦ. Βαρὺ δὲ κατεφάνη τοῦτο δῶ Ἰωσὴφ, καὶ τῆς πατρικῆς δεξιᾶς ἀννελάβετο, ἀφελεῖν βουλόμενος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς Ἐφραὶμ καὶ ἐπιθεῖναι ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Μανασσῆ, « Οὗτός ἐστι, πάτερ, εἰπὼν, ὁ πρεσβύτερος, καὶ τούτῳ ἐπίθες, ὡς καθήκει, τὴν δεξιάν. » Αὐτὸς δὲ, « Οἶδα, τέκνον, οἶδα, » ἀπεκρίθη· « αὐτὸς ἔσται εἰς λαὸν καὶ ὑψωθήσεται, ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος μείζων αὐτοῦ ἔσται, » καθάπερ ὁ νέος καὶ ἐν πνεύματι Ἰσραὴλ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ κατὰ σαρκα Ἰσραὴλ ὁμολογουμένως μείζων ἐστί. Μετὰ ταῦτα τοὺς πάντας υἱοὺς ὁ Ἰσραὴλ συγκαλούμενος διετίθετο αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἕως τοῦ ἐσχάτου, οἷς μὲν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις διέλεγξιν καὶ μέμψιν, οἷς δὲ προφητείαν τοῦ μέλλοντος καὶ τῶν ἐσομένων δήλωσιν, οἷς δὲ εὐλογίαν καὶ ἔπαινον· καὶ καθὼς ἐδίδου τὸ Πνεῦμα, ἑκάστῳ τὸ δέον ἐπιφθεγξάμενος ὁ μακάριος [P. 39] οὕτως ἐτελεύτα. Καὶ πρώτην μὲν ῥῆσιν, οὐκ εὐλογίας, ἀλλὰ μέμψεως καὶ ἐλέγξεως, τῷ πρωτοτόκῳ Ῥουβεὶμ ἐπιφωνεῖ, ἰσχὺν μὲν αὐτὸν καὶ τῶν τέκνων ἀρχὴν ἀποκαλῶν, σκληρῶς δὲ καὶ αὐθαδῶς φερόμενον ὑβρίζειν ἔν τε ἄλλοις πλείστοις καὶ ἐν τῷ ἐπὶ τὴν κοίτην ἀναβαίνειν καὶ μιαίνειν τοῦ πατρὸς τὴν στρωμὴν μετὰ Βάλας τῆς αὐτοῦ παλλακῆς. Παραγγέλλει τοίνυν μηκέτι ὡς

A humaret, sed ad majorum suorum sepulcrum reportaret. Cum Josephus ita uti pater jusserat, manu ejus femori supposita jurasset, illico Israelus ad extremum virgæ Josephi adoravit. Post hæc Josephus, audito patrem adversa valetudine conflictari, secum ductis Manassa et Ephraimo filiis ad eum visendi gratia perrexit. Tum Israel assedit, factoque dicendi initio, quibus eum prosperitatum denuntiationibus Deus impertivisset, ac quæ ei in terra Chananæa promiserit, refert. Tum Josephi filios, ei in Ægypto natos. **68** Ephraimum dico et Manassem, adoptat, pollicitus eos sibi eodem quo Rubenus esset atque Simeon loco futurus, eorum tamen progeniem Josephi futuram. Etenim Israelus cum esset ut reliquorum, ita filiorum quoque decimam partem Deo consecraturus (nam postmodo B Levi sorte Deo est addictus), ne duodecim tribuum numerus diminueretur, ejus opinor rei causa Josephum duorum filiorum loco duxit, filiisque ejus duas tribus assignavit, Ephraimo nimirum unam, alteram Manassæ. Jam senectus oculos Israeli habetaverat : itaque cum obscure filios Josephi cerneret, quinam essent percontatur, accedentesque amplexus et deesculatus est, ita Josephum alloquens, « Ecce conspectu tuo Deus me non privavit : quin et sobolem tuam videndam dedit. » Josephus filios a genibus patris eduxit, uti procumberent in genna coram eo : inde Manassem Israeli ad dexteram, Ephraimum ad sinistram statuit. At Israelus manibus in diversas partes diductis, ita uti dextram junioris, lævam majoris C capiti imponeret (quo facto crucis mysterium designavit), ita illis prospera est precatus uti terram implerent progenie ac super iis Israeli, Isaaci et Abrahami nomina celebrarentur. Josepho autem ea res indigna visa ; dextramque patris apprehensam ab Ephraimi capite in caput Manassæ transferre conatus est, hunc majorem natu esse patrem monens, **69** eique de more dextram imponendam. Ad hæc Israelus, « Novi, » inquit, « ista, novi, nate. Manasses populum procreabit et exaltabitur, cæterum minor natu filius eum magnitudine præstabit, » quemadmodum et posterior ac spiritualis Israelus antiquiore et carnali Israelo haud dubie major est. Secundum hæc Israelus filiis omnibus ad se convocatis, a primo ad ultimum omnes extremum allo- D cutus, aliorum facta reprehendit atque culpavit, aliis futura prædixit, aliis collaudatis fausta denuntiavit. Cumque pro eo atque Spiritus suggerebat, unicuique ea quæ in rem erant dixisset, ita ex hac vita decessit. Ac primum quidem dictum Rubeni fuit non fausta comprecatio, sed reprehensio atque objurgatio. Nam robur quidem eum et filiorum principium nominat, sed ferocem juxta atque insolentem, et qui cum alia per libidinem ac superbiam multa deliquisset, tum patris etiam lectum conscendisset atque polluisset incesto cum Bala ejus pellice concubitu. Hortatur ergo eum ne porro aquæ instar obscena libidine effervescat flagitiove

flagitium addat. Secundo loco iram ac furorem Symeonis et Levi detestatur, truculentamque in Sichemitas editam cædem vimque innoxiis illatam carpit,ipsorumque injustam voluntatem,qua docti propter sororem suam Dinam innocentes trucidassent. Ac gloriatur se neque eorum incepti conscium neque institui approbatorem fuisse. At vero Judæ, propter Christum 70 ipsius ex stirpe oriturum, perspicue lætam laudis, adorationis atque de omnibus hostibus victoriæ denuntiationem exponit ; quem et catulum leonis ob Unigeniti naturam regiam, et germen ex ipso pullulaturum ob carnis de virgine assumptionem et humanos natales appellat. Eumdem quoque moriturum et vitæ restitutum iri, ob mortis propensionem et resurrectionem evidenter ibi primus omnium divinus prædicit Israelus. Ait vero nunquam principem seu ductorem ex stirpe Judæ defuturum, donec is veniat cui res repositæ sunt,nempe Christus, qui vere gentium exspectatio est : qui Judæis fastum elationemque omnem, ut ii ob regnum, imperium universamque potestatem gloriabantur, adimens, sibi ut omnipotenti omnem universarum rerum dominationem vindicans, quibus vult ea ipse largitur. Is ad vitem suam, hoc est sanctorum ex circumcisione Ecclesiam, pullum asinæ, id est collectas ex gentibus Ecclesias,capreolo vitis, quod est spiritus dilectionis, alligavit. Is stolam suam, carnis videlicet amictum, ut in vino in sanguine vitis tinetam, in suo proprio sanguine lavabit, id est, ex interitu naturali ad conditionem interitus expertem transferet,quandoquidem in cruce cruentatus, a mortuis purus ac interitui nequaquam porro obnoxius existit. Hujus etiam hilares sunt oculi, tanquam a vino, Spiritu nimirum sancto repleti. Dentes facte candidiores excellentissimam sermonum ejus perspicuitatem atque puritatem notant. Zabulon maritimam ad navium stationem 71 deligens, habitationem usque ad Sidonem urbem incolet. Issachar contra terram in medio conspicatus pinguem esse, fertilem atque bonam, ad labores studium suum conferet,fletque agricola. Dan, inquit, populum suum judicabit, sicut et alia tribus Israelitica, nempe ut regia Judæ familia, siculi olim Samsom. Et deinde filius iniquitatis tanquam coluber aliquis in via hujus vitæ occulte insidiatus, calcem equi (nimirum iter ejus qui imprudenter hanc vitam degit, a recto avertens), mordet,ac tandem astute a Deo aversum subvertit. Concidet humi eques id est homo fidelis ac pius, rursusque resipiscens et auxilium Dei implorans. Gadum, ait, prædones deprædabuntur : quales multas diversis temporibus Gadus a finitimis hostibus prædatorias incursiones protulit : ipse vicissim Gadus eos e vestigio latrocinii sultus est. Aserum adeo fructibus abundaturum ut etiam principibus alimenta suppeditaturus sit. Nephtalimum trunco plantæ sese subjicienti similem fore, multitudine et elegantia potentiæ auctum veluti

A δῶρ ἐκζέσαι τοῦτον ἀσελγεῖ πόθῳ καὶ ἐπ' ἀνομίᾳ προσθεῖναι ἀνομίαν. Δεύτερον δὲ τὸν θυμὸν Συμεὼν καὶ Λευΐ καὶ τὴν μῆνιν ἐπικαταρᾶται, ὡς αὐθάδη τε καὶ σκληρὰν τὴν εἰς τοὺς Σιχιμίτας μιαιφονίαν καὶ πᾶσαν αὐτῶν τὴν κατὰ ἀθώων ὕβριν διασύρων, καὶ τὴν ἀδικίαν τῆς αὐτῶν προαιρέσεως, ὥσπερ καὶ ἣν διὰ τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν Δίναν ἀναιτίοις ἐπήγαγον, μήποτε ἐπερεῖσαι τὰ σπλάγχνα ἤτοι συναινέσαι τῇ βουλῇ αὐτῶν ἐπευχόμενος. Τῷ Ἰούδᾳ δὲ σαφῶς, διὰ τὸν ἐξ αὐνοῦ μέλλοντα βλαστάνειν Χριστὸν, αἶνεσιν καὶ προσκύνησιν καὶ νίκην κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ πάντων εὐαγγελίζεται· ὃν καὶ ὡς σκύμνον λέοντος διὰ τὸ φύσει βασιλικὸν τοῦ Μονογενοῦς, ὡς ἐκ βλαστοῦ δὲ αὐτοῦ ἀναβῆναι διὰ τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν ἢ σάρκωσιν, καὶ αὐτὸν δὲ τοῦτον ἀναπεσόντα κοιμηθῆναι καὶ ἐγερθῆναι διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου B καὶ τὴν ἀνάστασιν, ἀριδήλως ὁ Θεῖος ἐκεῖ πρῶτος προηγόρευσεν Ἰσραήλ· μὴ ἐκλείψειν δὲ ἄρχοντα ἐξ Ἰούδα ἢ ἡγούμενος, ἕως ἄν, φησὶν, ἔλθῃ ὃ ἀπόκειται, τουτέστιν ὁ Χριστὸς, ὃς ἐστιν ὄντως προσδοκία τῶν ἐθνῶν· ὃς τὸ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ καὶ ἡγεμονίᾳ καὶ ἀρχικῇ ἐξουσίᾳ πάσῃ γαυρίαμα ἀφελόμενος τῶν Ἰουδαίων, καὶ εἰς ἑαυτὸν πᾶν τὸ κράτος τῶν ὅλων ὡς παντοκράτωρ ἀναρτησάμενος, οἷς βούλεται τοῦτο καὶ χαρίζεται. Οὗτος πρῶς τὴν ἄμπελον αὐτοῦ, ἣ ἐστιν ἐκ περιτομῆς τῶν ἁγίου Ἐκκλησιῶν, τὸν πῶλον τῆς ὄνου, τὰς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας, ἐν τῇ ἕλικι τῆς ἀμπέλου ἤτοι τῷ πνεύματι τῆς ἀγάπης προσεδέσμευσεν. Οὗτος τὴν αὐτοῦ στολὴν καὶ τοῦ σώματος τὴν περιβολὴν, ὡς ἐν οἴνῳ τῷ αἵματι τῆς σταφυλῆς C βεβαμμένην, ἐν τῷ οἰκείῳ αἵματι πλυνεῖ, ὅ ἐστιν, ἐκ τῆς φυσικῆς φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν μεταβαλεῖ, ἐν σταυρῷ αἱματούμενος καὶ ἐκ νεκρῶν ἁμίαντος καὶ ἄφθαρτος ἀνιστάμενος. Τούτου καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ χαροποὶ, ὡς ἀπὸ οἴνου τοῦ Πνεύματος πεπληρωμένοι τοῦ ἁγίου, οἱ ὀδόντες δὲ ὑπὲρ τὸ γάλα λευκοὶ, τὸ ὑπερφυῶς φωτοειδέστατον τῶν αὐτοῦ λόγων καὶ καθαρώτατον ἐμφαίνοντες· Ζαβουλὼν παράλιον πρὸς ὅρμον πλοίων ηροελόμενος κατοικεῖν ἕως Σιδῶνος τῆς πόλεως τὴν αὐτοῦ κατοίκησιν παρανενεῖ. Ὁ Ἰσσαχὰρ δὲ τὴν ἐν μέσῳ τῶν κλήρων ἰδὼν γῆν, ὅτι πίων, ὅτι εὔκαρπος καὶ καλὴ, φιλοπονεῖν αἱρετίσεται καὶ ἀνὴρ γεωργὸς ἔσται. [P. 40] Καὶ Δὰν μὲν τὸν λαὸν αὐτοῦ, φησὶ, κρινεῖ, ὡσεὶ καὶ μία φυλὴ ἐν Ἰσραὴλ, ὡς ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἰούδα φυλὴ, καθάπερ πάλαι ὁ Σαμψὼν καὶ ὕστερον D ὁ τῆς ἀνομίας υἱὸς, ὥσπερ τις ὄφις ἐφ' ὁδοῦ τοῦδε λανθανόντως τοῦ βίου λοχῶν, καὶ πτέρναν ἵππου, τοῦ ἀπερισκέπτως τὸν βίον τουτονὶ τρέχοντος τὴν ὁδὸν, διαστρέψας. Τοῦτον γὰρ δάκνων καὶ λοιπὸν πανούργως ὑπὸ [6] τοῦ Θεοῦ ὑποσκελίσας, πεσεῖται χαμαὶ ὁ ἱππεὺς, πιστὸς καὶ εὐσεβὴς ἄνθρωπος, μετανοῶν καὶ τὴν ἐκ Θεοῦ σωτηρίαν αὖθις ἀνακαλούμενος. Τὸν Γὰδ δὲ πειρατήριον, φησὶ, πειρατεύει, οἷα πολλὰ κατὰ τοὺς πολλοὺς καιροὺς πειρατήρια τῷ Γὰδ μὲν ἀπὸ τῶν πλησιοχώρων συνέπεσεν ἐχθρῶν, αὐτοῖς δὲ αὖθις ὁ Γὰδ πειρατήριον κατὰ πόδας ἐπενήνεκται. Καὶ Ἀσὴρ μὲν οὕτως τῷ ἄρτῳ περισσεύει ὡς καὶ τοῖς ἄρχουσι διδόναι τροφὴν, Νεφθαλεὶμ δὲ

στελέχει φυτοῦ ἀνειμένῳ παρεικασθήσεται, ἐπιδιδοὺς εἰς πλῆθος καὶ κάλλος δυνάμεως ὡς γεννήματα πληθύϊ καρπῶν. Τοῖς μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα προφητεύων ἐπέλεγεν ὁ Ἰσραήλ. Σφόδρα δὲ τὸν Ἰωσὴφ ὡς λίαν ἠγαπημένον εὐλογῶν, « Υἱὸς ηὐξημένος καὶ δεδοξασμένος, ὡς ζηλωσὸς ἢ ἐπίζηλος καὶ μακάριός μου ὁ υἱὸς ὁ νεώτερος. Ἰωσὴφ, πρός με ἀνάστρεψον, πρός με τὸν πατέρα τὸν σόν. Ὅρα λοιπὸν μὴ πρὸς Φαραὼ, μὴ πρὸς Αἰγυπτίους ἀσελεῖς, ἀλλὰ πρὸς ἐμὲ, φησὶ, καὶ τὴν εὐσέβειαν τῶν πατέρων ἐπιστρέφου τῶν σῶν. Καὶ γὰρ κατὰ σοῦ διαβουλευόμενοι ἐλοιδοροῦντο καὶ ἐνεῖχον τοξόται, τρῶσαι θέλοντες καὶ ἀποκτεῖναι. ἢ ὥσπερ οἱ ἀδελφοὶ διαφθονούμενοι πρότερον, καὶ ἄλλοι τοῦτο δράσουσι μετέπειτα εἰς ἐκγόνους τοὺς σούς. Ἀλλὰ διὰ χειρὸς δυνάστου τοῦ ἐμοῦ Θεοῦ τοῦ κατισχύσαντος Ἰσραὴλ συνετρίβη τὰ τόξα αὐτῶν, καὶ τὰ νεῦρα τῶν βραχιόνων αὐτῶν ἐζελύθη. Καὶ εὐλόγησέ σε ὁ Θεὸς ὁ ἐμὸς εὐλογίαν οὐρανοῦ καὶ γῆς, οὐρανίοις χαρίσμασιν ἀγαθῶν ἀρετῶν καὶ ἐπιγείοις καταπλουτίσας ἀγαθοῖς πᾶσι. Καὶ διὰ τὰς ἀπὸ μαστῶν καὶ μήτρας τῆς μητρός σου εὐλογίας καὶ διὰ τὰς τοῦ πατρός σου ἐκ νηπίου ἐπιθυμίας καὶ ἀγαπήσεις ὑπερίσχυσας καὶ ἐδυνάσθης ὑπὲρ εὐλογίας ὀσέων μονίμων, ἤτοι βασιλέων πολυχρονίων, καὶ ἐπιθυμίας θινῶν αἰωνίων, ἤτοι βουνῶν καὶ ἀρχόντων μακροβιοτητι διευθηνουμένων πάντων ὑπερέσχες. « Αὐται γοῦν, φησὶν, αἱ εὐλογίαι εἶησαν ἐπὶ κεφαλὴν Ἰωσὴφ καὶ ἐπὶ κορυφὴ ὧν αὐτὸς ἡγεῖται ἀδελφῶν. Βενιαμὶν δὲ λύκος ἅρπαξ· τὸ προϊκὸν αὐτὸς ἔδεται, καὶ εἰς τὸ ἑσπέρας διαδώσει τροφήν. Τοιοῦτον γοῦν τι πέπονθεν ἡ τούτου φυλή.

Εἰδέναι δὲ δεῖ ὅτι ἐάν τις ἐκ παρατάσεως ἁμαρτάνει πειράζων τὸν Θεὸν ὡς μὴ ἐπεξιόντα τοῖς πονηροῖς, ὁ τοιοῦτος οὔτε μετανοίας ἀξιοῦται οὔτε ἀφέσεως, ὥσπερ γε καὶ ἄλλοι πλείους καὶ [P. 41] οὗτος Φαραώ· κἂν λέγῃ τις παρ' ἑαυτῷ, Ὅσιά μοι γένοιτο, ὅτι πορεύσομαι ἐν τῇ ἀναστροφῇ τῆς καρδίας μου τῆς πονηρᾶς, καὶ ὀψέ ποτε μετανοήσω, ὥσπερ Ἀμὼς ὁ τοῦ Μανασσῆ. Διὸ καὶ τὸ τάχος ἐξωλόθρευσεν αὐτὸν ὁ Θεός.

Ὅτι γεωμετρίαν μὲν Αἰγύπτιοι πρῶτοι ἐξεῦρον, ἀστρολογίαν δὲ καὶ γενεθλιαλογίαν Χαλδαῖοι, Ἄραβες καὶ Φρύγες οἰωνοσκοπίαν, θεοῖς δὲ θύειν Χαλδαῖοι εἶτ' οὖν Κύπριοι (διφοροῦνται γὰρ, ἔθνος Περσικὸν ὄντες), ἀστρονομίαν δὲ Βαβυλώνιοι διὰ Ζωροάστρου, ἐξ ὧν παρέλαβον Αἰγύπτιοι, μαγείαν δὲ καὶ γοητείαν καὶ φαρμακείαν Μῆδοι καὶ Πέρσαι. Ἔστι δὲ μαγεία μὲν ἐπίκλησις δαιμόνων ἀγαθοποιῶν δῆθεν πρὸς ἀγαθοῦ τινος σύστασιν, ὥσπερ τὰ τοῦ Τυανέως Ἀπολλωνίου· γοητεία δὲ καλεῖται ἀπὸ τῶν γόων καὶ θρήνων τῶν περὶ τοὺς τάφους τοῖς τὰ τοιαῦτα ἐπιτηδεύουσι γινομένων· φαρμακεία δὲ, ὅταν συσκευασία θανατηφόρος ἢ πρὸς φίλτρον δοθεῖσά τινι διὰ τοῦ στόματος.

Ἰστέον ὅτι τὸ Φαραὼ κοινὸν ὄνομα πάντων τῶν Αἰγύπτου βασιλέων ἐστὶν, ἀπὸ τοῦ πρώτου Φαραὼ, ὥσπερ καὶ Πτολεμαῖοι ὕστερον, καὶ Αὔγουστοι οἱ

ramis admodum frugiferis. Hæc quidem iis vaticinans prædixit Israelus. Josephum vero impensius dilectum excellentioribus felicitatis denuntiationibus est prosecutus, « Josephus, ait, filius incrementa fecit gloriaque est præditus : quam suscipiendus est filius meus junior. Josephe, ad me revertere, ad me patrem tuum. De cætero cave ad Pharaonem aut ad impios 72 Ægyptios revertaris,sed ad me ac majorem tuorum pietatem te refer. Nam sagittarii contra te consilium iniverunt, opprobria jecerunt ac insidias tetenderunt, vulnerare quærentes et interficere, vel sicuti fratres quondam invidia permoti, vel alii hoc deinceps adversus posteros tuos audebunt. Sed manu potentis mei Dei, qui Israelum roborat, arcus eorum confracti sunt nervique brachiorum eorum luxati. Te autem Deus meus cœlestibus ac terrestribus bonis beavit, cœlestibus virtutum bonarum donis, terrestribus omnigenis opibus ; ac tu propter faustas jam inde ab utero et uberibus matris tuæ comprecationes, propterque patris tui ab ineunte tua ætate desideria atque dilectionem, prævaluisti factusque es potens supra prosperitatem montium permanentium (nempe regum longo tempore imperantium), et supra cupiditates collium æternorum (hoc est principum prospere longam ætatem agentium) omnes excelluisti. Atque hæc, inquit, fausta redundent in caput Josephi et in verticem fratrum quorum ipse ductor est. Benjaminus autem lupus est raptor : matutinum ipse vorabit et vespertinæ prædam distribuet. Ac tale quidpiam tribui Benjamineæ evenit.

Sciendum autem est, si quis obstinato animo peccat, Deum tentans veluti malos suppliciis non affecturum, cum neque resipiscentiam neque veniam consequi,quod ut in aliis multis et in hoc apparuit Pharaone ; itemque si quis apud animum suum dicat : « Clementer mecum agatur, 73 vivam secundum animi mei pravi dictata, et multo post tempore tandem resipiscam, » qualis fuit Amos Manassæ filius, quem propterea etiam Deus celeriter perdidit.

Geometriam primi Ægyptii invenerunt, astrologiam et natalitiorum judiciorum artem Chaldæi, auspiciorum Arabes et Phryges. Diis scrificare Chaldæi instituerunt, sive Cyprii, gens Persica ; astronomiam Babylonii auctore Zoroastre : ab his Ægyptii acceperunt. Magiam, goetiam et venefícium Medi et Persæ. Est autem magia invocatio dæmonum beneficorum, boni alicujus conciliandi gratia, qualis Apolonii Tyanei ; goetia ab ejulatibus et luctibus nomen habens, quos ad sepulcra exercent qui ista tractant. Venefícium est, cum per os alicui ingeritur temperata letalis aut amatoria potio.

Pharaonis nomen omnium Ægypti regum commune est,a primo Pharaone,sicut etiam Ptolemæi ac Augusti Romanorum reges ab Augusto deno-

minati sunt.Habuit autem etiam proprium nomen quivis : atque huic obstinato Pharaoni nomen fuisse Petissonio antiquo perhibent.Qui cum divinitus immissis calamitatibus esset circumventus, ad nobile oraculum quod Memphi erat se contulit: sacrisque operatus a 74 Pythia contendit uti sibi exponeret quis primus, sit atque magnus Deus Israeli. Ac statim ei hoc est oraculo responsum :

A magno æternum descendit Numen Olympo,
Morte carens ignis, flamma splendentior omni.
Hunc cœlum tellusque tremit pelagusque profundum,
Quosque Orcus fundo compescit dæmonas imo.
Hic genitore carens Deus est, Pater unus et idem
Filius, atque unus triplici sub nomine felix,
Exigua angelicæ vos pars quota naturai?
His tu perceptis tacitus discede.

Hæc cum audivisset Pharao, statim lapidæ tabulæ ea verba jussit inscribi ; exstantque sculpta in Memphitico templo,Inde digressus statim populum Judaicum dimisit.

Ab Adamo usque ad mortem Josephi ætates sunt 23, anni 3672.

Moses etiam Admosis atque Tethmosis appellatus fuit,Abrahami filius nepos Cagathi qui Levis filius fuit.Etenim Levis progenuit Cagathathum, is Abrahamum. Hic Jochabedam patri sui filiam duxit, atque ex ea primum Aaronem,deinde Mosem, tertio horum sororem Mariam procreavit.Fuit autem de stirpe Levitica Moses,itaque in posteritate Josephi non recensetur. Ab Josephi porro morte usque ad natales Mosis anni sunt 65 : annique isti 430 ab anno 75 Abrahami usque ad primum annum Mosis complentur.Si vero quadringentos tantum quæris, eos 75 invenios numeratione o centesimo Abrahami anno inita. Annos enim servitutis quidam 45 supputant a morte Josephi usque ad 81 Mosis. Aiunt Mosen, cum esset in lucem editus, a patre fuisse Melchiam nominatum ; quæ vox regem significat. Mosis vero nomen postea ei inditum ab aquis, eoque miracula in Rubro mari postmodo ab ipso edita fuisse præmonstrata.Et patri ipsius, ut erat homo Deo acceptus, quæ de puero futura essent omnia sunt divinitus patefacta. Enimvero omnem Hebræorum masculam prolem interfici jusserat Pharao,quod de insigni quodam sacrarum Litterarum perito audivisset lore ut isto tempore natus puer Ægyptiorum regnum aboleret.Muthidis autem Pharaonis filia, quæ et Phareis dicitur, cum esset regina,hunc Mosem ex aqua extractum comitantibus mulieribus lactandum præbuit.Puer omnes eas aversatus est. Ibi Maria pueri soror, quæ cum Muthide agebat, pueroque in aquas abjecto eventum speculabatur,matrem suam lochabedam veluti alienam vocat, eique præmio promisso puerum educandum mandat. Quem Muthidis adultum Mosis nomine affecit, quod eum ex aqua sustulisset :

A βασιλεῖς Ῥωμαίων ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου ἐκαλοῦντο. Ἰδίῳ δὲ ὀνόματι ἕκαστος ἐχρῆτο, ὥσπερ καὶ ὁ σκληροκάρδιος οὗτος Φαραὼ Πετισσώνιος, ὡς ἱστοροῦσιν οἱ παλαιοὶ, ἰδίῳ ὠνόμαστι ὀνόματι, ὃς ὑπὸ τῶν θεηλάτων πληγῶν περιστατούμενος, εἰς τὸ περιβόητον ἐν Μέμφει μαντεῖον γενόμενος καὶ θυσιάσας, ἐπύθετο παρὰ τῆς Πυθίας οὕτω φάσκων· « Σαφήνισόν μοι, τίς ἐστι πρῶτος ὑμῶν καὶ μέγας Θεὸς (48) τοῦ Ἰσραήλ. » Καὶ εὐθὺς ἀπεφθέγξατο χρησμολογοῦν οὕτω τὸ πνεῦμα· « Ἔστι κατ' οὐρανοῦ μεγάλοιο βεβηκὸς, φλογὸς ὑπερβάλλον, αἴθριον, ἀέναον, ἀθάνατον πῦρ, ὃ τρέμει πᾶν, οὐρανὸς, γαῖά τε καὶ θάλασσα, ταρτάριοι βύθιοί τε δαίμονες ἐρρίγησαν. Οὗτος Θεὸς ἀπάτωρ, αὐτοπάτωρ, πατὴρ υἱὸς αὐτὸς ἑαυτοῦ τρισόλβιος. Εἰς μικρὸν δὲ μέρος ἀγγέλων ὑμεῖς [8]. Μαθὼν
B ἄπιθι σιγῶν. » Οὕτως ἀκούσας Φαραὼ αὐτίκα πλακὶ λιθίνῃ γραφῆναι ταῦτα κελεύει τὰ ῥήματα· καὶ ἔστιν ἐκεῖ γεγλυμμένα ἐν τῷ ἱερῷ ἐν Μέμφει. Ἐκεῖθεν καταβὰς ἀπέλυσε παραχρῆμα τὸν λαόν.

Ὅτι ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τῆς τελευτῆς τοῦ Ἰωσὴφ γενεα κγ', ἔτη, γχοβ'.

Ὅτι Μωϋσῆς καὶ Ἄδμωσις καὶ Τέθμωσις ὠνομάζετο, υἱὸς Ἀβραὰμ, ἔγγονος Καγὰθ υἱοῦ Λευΐ, ὁ γὰρ Λευῒ ἐγέννησε τὸν Καγαθὰθ, ὁ δὲ τὸν Ἀβραάμ· Ὁ δὲ τὴν Ἰοχαβὲδ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ λαβὼν γυναῖκα ἐγέννησε πρῶτον τὸν Ἀαρὼν, εἶτα [P. 42] Μωϋσῆν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν Μαριάμ. Ἐκ φυλῆς δὲ Λευΐ ἦν Μωϋσῆς, καὶ διὰ τοῦτο οὐ γενεαλογεῖται μετὰ Ἰωσήφ. Ξε' δὲ ἔτη εἰσὶν ἀπὸ
C τῆς τελευτῆς Ἰωσὴφ ἕως γεννήσεως Μωϋσέως. Καὶ πληροῦται τὰ τετρακόσια τριάκοντα ἔτη ἀπὸ τοῦ οε' ἔτους Ἀβραὰμ ἕως τοῦ πρώτου ἔτους Μωϋσέως. Εἰ δὲ τετρακόσια μόνα ζητεῖς; ἀπὸ τοῦ ἑκατοστοῦ ἔτους Ἀβραὰμ ἀριθμήσας εὑρήσεις. Ἀριθμοῦνται γάρ παρά τινων τὰ τῆς δουλείας ἔτη ρμε' ἀπὸ τῆς τελευτῆς Ἰωσὴφ ἕως πα' ἔτους Μωϋσέως. Λέγουσι δὲ ὡς τοῦ Μωϋσέως γεννηθέντος Μελχίαν παρά τοῦ πατρὸς κληθῆναι, ὅπερ ἐστὶ βασιλεύς. Τὸ δὲ καλεῖσθαι Μωϋσία, ἐξ ὑδάτων τοῦτο ἐτέθη ὕστερον, προϊστοροῦν τὰ ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς δι' αὐτοῦ γενόμενα θαύματα. Θεοφιλὴς δὲ ὢν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐχρηματίσθη τά κατ' αὐτὸν ἅπαντα. Ἀναιρεῖσθαι δὲ προσέταξε Φαραὼ τὰ τῶν Ἑβραίων
D ἄῤῥενα δεινοῦ τινος ἱερογραμματέως ἀκούσας πρόῤῥησιν, εἰπόντος ὅτι τὸ γενόμενον παιδίον τούτῳ τῷ καιρῷ τὴν τῶν Αἰγυπτίων ἀρχὴν καταλύσει. Μούθιδις δὲ ἡ θυγάτηρ Φαραὼ, ἡ καὶ Φαρηὶς, βασιλὶς οὖσα, τοῦτον ἀνελομένη τοῦ ὕδατος, ταῖς συμπορευομέναις γυναιξὶ τοῦτον θηλάζειν ἐπέτρεψεν. Αὐτὸς δὲ πάσας ἀπεστράφη. Μαρία δὲ ἡ τούτου ἀδελφὴ τῇ Μούθιδι συνοῦσα, ἥτις καὶ ῥιφέντος Μωϋσέως ἐσκόπει τὸ ἐκβησόμενον, τὴν ἰδίαν μητέρα Ἰοχαβέτην λεγομένην καλεῖ ὡς ἀλλοτρίαν, καὶ μισθοὺς ὑποσχεθέντος αὐτῇ τῆς τιτθείας ἀνατρέφειν δοῦσα, μετὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν ἀνδρωθέντα Μωϋσέα ὀνο-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(48) Hexametris versibus oraculi sententiam expressi. In Græco confusa omnia sunt, et tamen non videntur fuisse ἕμετρα. Xyl.

μάζει. « Ἐκ τοῦ ὕδατος γάρ, φησί, αὐτὸν ἀνειλόμην. » Ὡραιότατον δὲ ὄντα υἱοποιήσατο. Τούτου τοῦ κάλλους καὶ Θαρβῆ μετὰ ταῦτα, ἡ θυγάτηρ βασιλέως Αἰθιόπων, ἐπιθυμήσασα, τὴν Σαββὰ μητρόπολιν Αἰθιοπίας προύδωκεν (49)· ἣν χρόνοις ὕστερον Καμβύσης ἐλὼν ὁ Κύρου Μερόην εἰς ὄνομα τῆς ἀδελφῆς ἐκάλεσε. Φασὶ δὲ ὅτι ποτὲ τοῦτον ἡ θετὴ μήτηρ Φαρία τῷ Φαραὼ προσαγαγοῦσα, ἐκεῖνος τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον αὐτοῦ τὸν βασιλικὸν ἀφελὼν περιέθηκε τῷ Μωϋσῇ νηπιάζοντι· ὁ δὲ τοῦτον ῥίψας κατεπάτησεν.

Ὅτι Μωϋσῆς ἐν τοῖς χρόνοις Ἰνάχου ἦν ἀκμάζων τοῦ κατὰ Πελοπόννησον. Ἐν ἄλλοις δὲ εὕρηται ὅτι κατὰ μὲν Ἶναχον τὸν πρώτως βασιλεύσαντα Ἄργους Ἰσραὴλ γενόμενος, ἐξ οὗ τὸ δωδεκάφυλον τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους τῆς τοῦ Ἰσραὴλ ἐπωνυμίας ἠξιώθη, κατὰ δὲ τὴν Σεμίραμιν τὸν Ἀβραάμ· Μωϋσέα δὲ τούτων μὲν νεώτερον, τῶν δὲ παρ' Ἕλλησιν ἀρχαιολογουμένων ἁπάντων πρεσβύτατον, Ὁμήρου, λέγω, καὶ Ἡσιόδου καὶ αὐτῶν τῶν Τρωϊκῶν, καὶ ἔτι Διοσκούρων Ἀσκληπιοῦ, Διονύσου ἡρώων τε πάντων, Ἑρμοῦ τε καὶ Ἀπόλλωνος τῶν τε λοιπῶν παρ' Ἕλλησι θεῶν μυστηρίων τε καὶ τελετῶν, Διός τε αὐτοῦ καὶ τῶν παρ' Ἕλλησι [P. 43] μνημονευομένων πράξεων. Τούτων γὰρ ἁπάντων τὴν ἱστορίαν νεωτέραν καὶ τῆς Κέκροπος ἡλικίας Ἑλλήνων παῖδες παραδιδόασι, Μωϋσέα δὲ ἡ παροῦσα συνεξέτασις κατὰ Κέκροπα τὸν διφυῆ γενέσθαι δείκνυσιν, ὃς πρῶτος, ὡς φασι, τῆς Ἀττικῆς ἐβασίλευσε, πρὸ τῶν ἐτῶν τοῦ Ἰλίου.

Ὅτι ἐκ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῆς Χεττούρας γεννᾶται Ἰεξὰν, ἐκ τούτου Δαδὰμ, ἐκ τούτου Ῥαγουὴλ καὶ Ἰωθὸρ ὁ καὶ Ἰοβάβ, ἐκ δὲ Ἰωθὸρ Σεπφόρα, ἣν ἔγημε Μωϋσῆς, καθὼς ἱστορεῖ Δημήτριος, ὡς φάσκει καὶ Εὐσέβιος ἐν τῷ Χρονικῷ. Καὶ Μωϋσῆς μὲν ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕβδομος, ἡ δὲ Σεπφόρα ἕκτη. Ὡς δὲ λέγει ὁ Ἀφρικανὸς, ὅτι ἐκ τοῦ Ἡσαῦ ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ Ῥαγουὴλ γεννᾶται, ἀφ' οὗ Ζαρὲθ, ἐξ οὗ Ἰώβ, ὃς κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ ὑπὸ διαβόλου ἐπειράσθη καὶ ἐνίκησε τὸν πειράζοντα· Ὁ δέ γε θεῖος Ἀβραὰμ ἐγέννησε πάλιν υἱοὺς ἐκ τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ γυναικὸς Χεττούρας πέντε, ἀφ' ὧν ἐστι Μαδιὰμ, ἐξ οὗ Μαδιανῖται, καὶ Ἄφερ, ἐξ οὗ Ἀφρικὴ, ἐν ᾗ παρῴκησεν, ἡ χώρα προσηγορεύθη παρωνύμως, ὥσπερ Αὐσῖτις ἡ χώρα ἐκ τοῦ Ἡσαῦ, ἐν ᾗ ἀνεβλάστησεν ὁ μακάριος καὶ πολύτλας καὶ διαβόητος Ἰώβ· ὃν ἐγκωμιάζων ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγει· « Ἄνθρωπός τις ἦν ἐν χώρᾳ τῇ Αὐσίτιδι· » κηρύττων αὐτὸν καὶ ἀπὸ τῆς φύσεως καὶ ἀπὸ τῆς χώρας Ἵν' ὥσπερ ἀκούσας αὐτὸν ἄνθρωπον θαυμάζεις ὅτι ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐπολιτεύσατο, οὕτω μαθὼν καὶ τὴν χώραν ἐξ ἧς ὁ τοιοῦτος καρπὸς ἤνθησεν, ἐκπλαγῇς ὁποῖον ῥόδον ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν ἐβλάστησεν. Ἐπίγονος γάρ ἐστι τοῦ διαβαλλομένου

Moses floruit ætate Inachi Peloponnesii. Apud alios scriptum invenio Inachi, qui primus Argis regnavit, æqualem fuisse Israelum, a quo duodecim tribus constans Judæorum natio orta, atque Israelitica gens denominata fuit, Semiramidis ætate Abrahamum vixisse; Mosen his quidem posteriorem fuisse, omnibus autem qui in Græcorum antiquitate narrantur priorem, Homero inquam, Hesiodo ipsoque Trojano bello, atque etiam Castoribus, Æsculapio, Baccho, omnibus heroibus, tum Mercurio, Apolline ac cæteris Græcorum diis, mysteriis atque sacris, ipsoque Jove, et omnibus quæ apud Græcos commemorantur rebus gestis. Horum enim omnium historiam Cecrope recentiorem Græci tradunt: at Mosen præsens comparatio Cecropis gemini tempestate vixisse demonstrat; qui primus in Attica regnavit annis ante Ilium 350.

Ex Abrahamo et Chettura Iexanus est natus, pater Dadami. Dadamus Ragum, Iothorem et Iobabum genuit. Iothoris filia fuit Sepphora, quam Moses duxit, ut Demetrius narrat et in Chronicis Eusebius refert. Septimus ab Abrahamo fuit serie generis Moses, Sepphora sexta. Africanus 77 tradit Esao cum alios multos fuisse filios, tum Raguelem Zarethi patrem. Zarethi filius fuit Jobus, is qui permissu Dei a diabolo tentatus est ac tentato rem vicit. Divinus autem Abrahamus ex ultima sua uxore Chettura quinque rursum filios habuit; e quibus fuit Madianus, auctor Madianitarum, et Aphar, a quo terra quam incoluit Africæ nomen obtinuit, sicut Ausitis terra ab Esao. Quæ terra beatum illum excellentisque patientiæ et nobilitatis Jobum protulit, cujus laudes prædicans divinus ille Chrysostomus hæc dicit: « Fuit quidam homo in Ausitide terra [1]. » Et naturam ejus refert et patriam, ut et cum hominem vocari audis, admireris vitam humana præstantiorem, et cum solum nominari audis quoe talem edidit fructum, animo percellaris, quod talis rosa de medio spinarum effloruit. Est enim prognatus infami illo Esao, quomodo eum Scriptura quintum ab Abrahamo fa-

[1] Job. I 1.

XYLANDRI ET COARI NOTÆ.

(49) Annotantur in margine hæc: Εἰ διὰ κάλλος Μωσαϊκὸν πόλεις προὐδίδοντο τῷ τότε βαρβαρικαί, τί ἔδει γενέσθαι νῦν διὰ σὲ, ὡραιότατε Ἰσάκιε βασιλεῦ; pulchritudinem Isacii laudat, imperatoris sui, dignam ob quam ipsi, ut quondam Mosi, urbes a Barbaris dederentur. Hem! ineptias. XYL.

cit his verbis: Abrahamus Isaacum genuit, Isaacus Esaum, Esaus Ragum et Zaram, Zara Jobum. Is Jobus vir fuit honestus ac gravis, ita de se dicens: « Quod si oculus meus alienam mulierem consectatus est, pactum cum oculis meis feci [2]. » Quin et pro liberis suis Deo quotidie sacrificavit, quod diceret metuere se ne ii aliquid adversus Deum animo agitassent. Recte itaque Scriptura ait [3]: « Et erat homo ille integer, justus, pius erga Deum, » etc. Nam profani philosophi hominem definiunt, animal ratione præditum mortale. Sacræ 78 autem Litteræ non ita, verum hoc modo: Homo est qui Deum pie colit, justus est, et ab omni malo facinore abstinet. Nam qui harum virtutum testimonio destituitur, non homo ille, sed bellua est. Si enim naturæ humanæ notam habens impressam, eam voluntatis pravitate contaminat, audiet prophetæ sententiam [4]: « Homo cum in pretio esset, non animadvertit sed comparatus est pecudibus brutis, similisque eorum factus. » Quo itaque modo nos, cum ad aliquam rem agendam filium aut famulum mittimus, eum ut hominem se in re ea gerere jubemus, atque ita commune nomen peculiari ratione usurpamus; ita etiamsi omnes homines nomen hominis gerunt, is tamen solus homo vere est, qui imaginem servat primique exemplaris pulchritudinem non deformat. Jobum ergo et hominem appellavit et solo Ausitide natum ut a terra impietatem germinante fructum talem editum celebres. Quem princeps omnis mali videns, invidia motus, a Deo petiit ut sibi vexare justum permitteret, ut tu quoque hinc animo fidens flas, sentiens diabolo nihil esse adversus pium vereque Christianum et Dei timore præditum potestatis, nisi ei divinitus sit permissum, idque vel castigandi causa vel concessione. Cum enim castigationem affert Deus, aut peccatorum ea ratione pœnas sumit, aut divinam virtutem exercet ad victoriam re bene gesta parandam. Non enim injussus diabolus potuisset Jobum aggredi. Neque id tibi mirum sit: nam in Evangeliis auditum est ne in porcos quidem nisi 79 permissu Dei quidquam ei licere. Enimvero divini angeli piorum saluti inserviunt. Omnes enim, ait Scriptura, spiritus sunt ad ministerium parati, mittunturque ad inserviendum propter eos qui salutem sunt hereditario accepturi. Mali autem genii ad supplicia peccatoribus debita usurpantur. Ita enim scriptum est, « Emisit in ipsos iram animi sui, » iram, furorem et calamitatem vocans emissa per malos genios. Hi enim quanquam dedita opera habenas divinæ voluntatis excusserunt, tamen jugo servitutis sunt subditi, cogunturque veluti carnifices quidam a Deo et sanctis imperata capessere. Id Paulus de-

[2] Job. XXXI, 1. [3] Job I, 1. [4] Psal. XLVIII, 13.

Ἡσαῦ, καθὼς ἡ Γραφὴ πέμπτον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ λέγει. Ἀβραὰμ γὰρ, φησὶν, ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ, Ἰσαὰκ δὲ τὸν Ἡσαῦ, Ἡσαῦ δὲ τὸν Ῥαγουὴλ καὶ τὸν Ζάρα, Ζάρα δὲ τὸν Ἰὼβ, ὃς ἐγένετο ἄνθρωπος σώφρων καὶ σεμνὸς, λέγων οὕτως· « Εἰ δὲ καὶ ἐπηκολούθησεν ὁ ὀφθαλμός μου γυναικὶ ἀλλοτρίᾳ, καὶ διαθήκην διεθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου. » Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν οἰκείων τέκνων θυσίας προσῆγε καθ' ἡμέραν, φάσκων· « Μήποτε κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν Θεόν. » Εἰκότως οὖν ἔφη· « Καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἄμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβὴς, » καὶ τὰ ἑξῆς. Οἱ μὲν γὰρ ἔξω φιλόσοφοι τὸν ὅρον δηλοῦντες τοῦ ἀνθρώπου φασίν· Ἄνθρωπός ἐστι ζῶον λογικὸν θνητόν· ἡ δὲ θεία Γραφὴ οὐχ οὕτως, ἀλλ'· Ἄνθρωπός ἐστι θεοσεβὴς, ἄμεμπτος, δίκαιος, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος, ὡς ὅγε τούτοις μὴ μεμαρτυρημένος οὐδὲ ἄνθρωπος, ἀλλὰ κτῆνός ἐστιν. Ἐὰν γὰρ ἔχῃ τὸν χαρακτῆρα τῆς φύσεως ὑβρίζῃ δὲ αὐτὸν τῇ κακίᾳ τῆς προαιρέσεως, ἀκούσεται παρὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· « Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς. » Ὥσπερ τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἀποστέλλοντες υἱὸν ἢ οἰκέτην [P. 44] ἐπί τινα πρᾶξιν λέγομεν, Ὡς ἄνθρωπος ἅψαι τῆς πράζεως, καὶ τὸ κοινὸν ποιούμεθα ἴδιον· οὕτως εἰ καὶ πάντες ἄνθρωποι λέγονται, μόνος ἐκεῖνος ἀληθῶς ἐστιν ὁ τὴν εἰκόνα σώζων καὶ τὸ πρωτότυπον μὴ ἀφανίζων. Εἶπεν οὖν τὸν Ἰὼβ ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ τῆς Αὐσίτιδος χώρας, ὅπως ἐκ τῆς κομώσης γῆς τὴν ἀσέβειαν τὸν καρπὸν ἀνυμνήσεις. Ὃν ὁ ἀρχέκακος ὁρῶν, καὶ φθόνῳ βαλλόμενος, αἰτεῖται παρὰ Θεοῦ τὸν κατὰ τοῦ δικαίου πειρασμὸν, ἵνα σὺ θάρσος λάβῃς, καὶ μάθῃς ὅπως οὐκ ἔχει ἐξουσίαν δαίμων κατὰ θεοσεβοῦς καὶ ὄντως Χριστιανοῦ καὶ φοβουμένου τὸν Θεὸν, ἐὰν μὴ ἐπιτροπὴ ἄνωθεν γένηται ἢ διὰ παιδείαν ἢ διὰ συγχώρησιν. Ὅταν γὰρ ἀπάγῃ ὁ Θεὸς παιδευτήρια, ἢ δίκης ἀπαιτεῖ τῶν ἁμαρτημάτων ἢ τὴν ἀρετὴν γυμνάζει τῶν θείων κατορθωμάτων. Οὐ γὰρ ἠδυνήθη πολεμῆσαι τῷ Ἰὼβ, ἕως ἐπετράπη [9]. Καὶ μὴ θαυμάσῃς, οὐδὲ γὰρ κατὰ χοίρων ἐξουσίαν ἔχει, καθὼς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἤκουσας. Οἱ μὲν οὖν θεῖοι ἄγγελοι διακονοῦσι ταῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων σωτηρίαις· Πάντες γὰρ, φησὶ, λειτουργικὰ πνεύματά εἰσιν εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖς σωτηρίαν· οἱ δὲ πονηροὶ δαίμονες ταῖς κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν τιμωρίαις. « Ἐξαπέστειλε γὰρ, φησὶν, εἰς αὐτοὺς ὀργὴν θυμοῦ αὐτοῦ, » θυμὸν καὶ ὀργὴν καὶ θλῖψιν, ἀποστολὴν δι' ἀγγέλων πονηρῶν. Οἱ τοίνυν δαίμονες, εἰ καὶ ἀφηνίασαν τῇ προθέσει, ἀλλ' ὑπὸ ζυγὸν κεῖνται τῆς δουλείας, καὶ κελεύονται πρᾶξαι ὡς δήμιοί τινες τὰ προσταττόμενα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων. Καὶ δηλοῖ Παῦλος περὶ τῶν Κορινθίων (50) λέγων· « Οὓς παρέδωκα τῷ Σατανᾷ, ἵνα

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(50) Lapsus est memoriæ: non enim de Corinthiis, sed de Hymenæo et Alexandro apostatis hæc dicuntur, 1 Timoth. 1. Corinthium quidem etiam illum, qui incestum cum noverca conjugium fecerat, Satanæ tradendum judicavit idem Paulus, II Corinth. VI, quos locos confudit ἁμαρτήματι μνημονικῷ scriptor noster. XYL.

παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν. » Ἵνα γὰρ μὴ νομισθῶσιν οἱ δαίμονες ὅτι πάντα κατ' αὐθεντίαν πράττουσι, κελεύονται καὶ ἄκοντες ποιεῖν τὰ προστατόμενα. Καὶ τοῖς μὲν ἁγίοις ἀποστέλλει ὁ Θεὸς διακόνους ἁγίους ἀγγέλους εἰς σωτηρίαν, τοῖς δὲ ἁμαρτωλοῖς ἐπιτρέπει δαίμονας εἰς τιμωρίαν. Καὶ γὰρ ὅτε κατὰ τοῦ Ἀχαὰβ ὁ Θεὸς ἀπεφήνατο λέγων· « Τίς πορεύσεται καὶ ἀπατήσει τὸν Ἀχαὰβ, καὶ πεσεῖται ; » ἀπεκρίθη πνεῦμα πονηρὸν, « Ἰδοὺ ἐγὼ, » πάντως γινῶσκον ὡς εἰς τοῦτο τέτακται. Καὶ ἀποστέλλονται μὲν εἰδικῶς εἰσπράξασθαι τιμωρίαν παρὰ τῶν πονηρῶν, ἀποστέλλονται δὲ καὶ πρὸς δικαίους, οὐχ ἵνα τιμωρήσωνται, ἀλλ' ἵνα πειράσωσιν· ἐπειδὴ γὰρ ἄγγελος ἅγιος ὑπουργῆσαι τῇ πείρᾳ οὐ κελεύεται (οὐδὲ γὰρ ὁ Θεὸς κελεύει τὸ ἀπρεπὲς ἀγγέλῳ θείῳ), διὰ τοῦτο δαίμονες ταύτην ἐπιτρέπονται τὴν πεῖραν. Καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ πρὸς δικαίους δαίμονες ἀποστέλλονται· ἀνήχθη γὰρ ὁ πάντων Δεσπότης ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου εἰς τὴν ἔρημον πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Εἰ τοίνυν τὸν τοῦ παντὸς Κύριον ὁ διάβολος [P. 45] ἐπείρασε, τί θαυμάζεις εἰ καὶ τοῖς δικαίοις εἰς γυμνάσιον ὑπομονῆς δαίμων ἀποστέλλεται ; ἀποστέλλεται δὲ οὐ Θεοῦ κελεύοντος αὐτῷ, ἀλλὰ παραχωροῦντος· σχηματίζει γὰρ τὸν λόγον ἡ Γραφὴ ὡς ἐν προσωποποιΐᾳ, ὡς ὅταν λέγει· « Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός. » Καὶ ὁ μέγας δὲ Κύριλλος ἔφη· « Μετροῦνται δὲ τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν ἀνθρώπων τὰ κατὰ καιροὺς πλημμελήματα, ἃ καὶ μέχρι ποσότητός τινος ἐκδήλου τῆς ἁμαρτίας ἡμῶν ἠκούσης, ἐπάγει δίκην· τηνικαῦτα λοιπὸν τὰς δίκας λελυπημένος ὁ νομοθέτης καὶ Κύριος, διακαρτερεῖ δὲ ἐξ ἐμφύτου φιλανθρωπίας ἔσθ' ὅτε, καὶ πλημμελούντων ἀνέχεται, οὐκ εἰσάπαν ἀγανακτῶν· καὶ γὰρ ἔφη πρὸς τὸν Ἀβραάμ· Οὔπω ἀναπεπλήρωται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμοραίων ἕως τοῦ νῦν, πρὸς δέ γε τοὺς Φαρισαίους ἀκαθέκτως λελυπημένους φησί· Καὶ ὑμεῖς ἀνεπλήρωσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. » Οὐκοῦν εἰ βούλοιτό τις διαβῶναι μὲν ὀρθῶς, εὐβουλοτάτας δὲ καὶ ἐπιεικεστάτος ἐν τῷδε τῷ βίῳ ποιεῖσθαι τὰς διατριβὰς, ὀρθοποδῆσαί τε καὶ διανήξασθαι τὰ δεινὰ γνώμης ἐχόμενος ὀρθῆς καὶ ἀδιαστρόφου, καρποῦται τὸ μὴ ἐναλῶναι κακοῖς. Καὶ ἀτρεκὴς ὁ λόγος. Ἐφ' ἡμῖν γάς ἐστι τὸ ἐπ' ἄμφω βλέπειν, πρός τε τάγαθὸν, φημὶ, καὶ τοὐναντίον. Καὶ οἱ μὲν ἐν λόγῳ πεποιημένοι τὸ θαυμάζεσθαι πεφυκὸς ἐν καλῷ γενήσονται τῆς ἀρετῆς· οἱ δ' ἀποκλίναντες εἰς τοὐναντίον καὶ τῶν ἀμεινόνων προθέντες τὸ ἀδινοῦν τὴν οἰκείαν καταφθείραντες ζωὴν ἁλοῖεν ἄν, αὐθέναται καὶ ὀλετῆρες δεινοὶ κατὰ τῆς σφῶν αὐτῶν κεφαλῆς ἐξελεγμένοι. Ταύτῃ τοι καὶ ὁ ἱερὸς Ἰσίδωρός φησιν· Ἡ τῶν ἁμαρτημάτων ἐπίτασις ἀναγκάζει ὥσπερ τὴν θείαν καὶ ἀπαθῆ φύσιν ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἀγαθότητος εἰς τὴν παρὰ φύσιν ὀργὴν χωρεῖν. Ὅθεν καὶ Ἰουδαίοις ἔφη Χριστός· « Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἠθελήσατε ; » Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶν, οὐ δέχεσθε τὴν φιλανθρωπίαν, ἐπιγνώσεσθε τὴν ἐξουσίαν τῆς τιμωρίας. Ὅταν γὰρ ἴδῃ ὁ Θεὸς

A clarat, de Corinthiis scribens [5] : « Quos tradidi Satanæ, ut pœnis erudiantur impie non esse loquendum. » Etenim ne quis putaret malos genios omnia suo arbitrio agere, jubentur etiam inviti mandata exsequi. Proinde sanctis Deus ministros mittit ad salutem angelos sanctos, peccatores autem diabolis puniendos concedit. Nam cum de Achabo Deus ita pronuntiat [6] : « Quis vadet ut Achabum decipiat, isque pereat ? » respondet malus spiritus : « Ego vadam, » utique intelligens hoc sui esse muneris. Mittuntur ergo peculiariter ad pœnas de sontibus exigendum : mittuntur etiam ad pios, non ut eos puniant, sed ut tentent. Quando enim sancti angeli tentationes obire non jubentur (neque enim Deus bono angelo indecorum aliquid
B mandaret), fit ut malis geniis ea committantur. Neque est quod mireris, justis **89** immitti eos, cum rerum universarum Dominus a Jordane abductus sit in solitudinem, ut a diabolo tentaretur. Quod si ergo is Dominum mundi tentavit, quid jam miraris malum genium ad justum aliquem mitti, ut de ejus tolerantia periculum faciat ? mittitur autem non jubente, sed permittente Deo. Nam Scriptura orationem format tanquam personis conflictis, ut cum dicit [7] : « Peccatori autem dicebat Deus. » Quæ sequuntur, magni illius Cyrilli sunt : « Ad mensuram exiguntur hominum per orbem terrarum quovis tempore commissa peccata ; eumque ad manifestam et justam quantitatem pervenerunt tum demum (id quod restabat) offensus legislator
C atque Dominus supplicia infligit. Nonnunquam naturæ suæ benignitati obsequens tolerat, peccantesque sustinet, non usquequaque indignatus. Nam et Abrahamo dixit etiamnum peccata Amorræorum non esse impleta. Pharisæis autem, quorum injuriæ majores erant quam ut tolerari possent ait [8] : « Ac vos majorum vestrorum mensuram implevistis. » Quapropter si quis volet vitam recte transigere, eamque rationem vivendi colere quam sequi consultissimum est atque commodissimum, animoque recto et neutiquam perverso fretus, verum iter tenere periculososque hujus sæculi fluctus enatare, is eum fructum feret ut nullis malis capiatur. Atque verus est hic sermo. In nobis enim est positum ut utrumque dispiciamus,
D bonum, inquam, atque malum. Ergo quibus id curæ erit quod suapte natura admirationem meretur, ii virtutem assequentur. **81** Qui vero in diversam partem declinabunt melioribusque injustitiam præferent, ii suam ipsorum vitam pessumdabunt, sibiquo ipsis fuisse exitii auctores ac perniciem conscivisse capiti suo convincentur. In hanc sententiam etiam sanctus Isidorus ait : Delictorum incrementum divinam et ab omni perturbatione alienam naturam veluti cogit a sua naturali bonitate ad iram suæ naturæ non propriam decedere. Itaque Judæos Christus sic affabatur [9] : « Quoties volui vos

[5] I Cor. v, 5. [6] III Reg, xxii, 20. [7] Psal xlix, 16. [8] Matth. xxiii, 32. [9] Ibid. 37.

ad me colligere, et noluistis? » Quando igitur, inquit, humanitatem meam non amplectimini, meam puniendi potestatem experiemini. Cum enim videt Deus hominem ad extremam malitiam declinare, suam ab eo gratiam aufert : ea exutus homo magis magisque a diabolo exasperatur, eumque ira Dei quem in se non habet, occupat.

Iis temporibus quæ superius sunt enarrata, ex stirpe Japeti Seruchus quidam exstitit, auctor Græci moris, et simulacrorum cultum instituit, ut Eusebius Pamphili scriptum reliquit. Is enim Seruchus, ac qui cum ipso erant, majores suos qui vel bellatores vel imperatores facinus aliquod forte ac memorabile fecissent statuis honoraverunt divinisque honoribus et sacrificiis coluerunt. At posteri, cum ignorarent priorum hoc fuisse consilium ut eorum qui generis sui auctores ac bonorum inventores fuissent memoriam duntaxat colerent, istos tanquam **82** cœlestes deos honoribus et sacris sunt venerati. Forma autem inter deos aliquem referendi talis est : In commentarios sacrorum nomen deluncti inscribebatur, statoque tempore diem ei festum celebrabant, dicentes animam ejus in beatorum insulis esse, judicio et flammis porro non obnoxiam. Atque hæc obtinuerunt usque ad Tharæ ætatem, qui Abrahami pater fuit. Quin et sapientissimus Sophocles in suis scriptis hæc posuit :

Deus unus est revera, est unicus Deus,
Cælum et soli longos qui tractus condidit,
Æquor marisque vastum ventorumque vim.
Errore ducta gens tamen mortalium
Simulacra divum, qui tueantur a malis,
Posuere saxea, lignea, quin et aurea
Et ex elephantorum formata dentibus ;
Queis rem secram facientes et festos dies
Agentes se pietate defungi putant.

Ipse enim Sophocles videtur sensisse unum esse universi Imperatorem.

Iones autem, quorum generis princeps Io fuit, Græcorum duces, simulacra adoraverunt, quos Cherronesius Plutarchus reprehendit ut errorem simulacrorum invehentes, cœlestibus luminibus soli ac lunæ Dei **83** nomen tribuentes, ut Ægyptiorum theogonia habet. Dicit enim ab his totum mundum gubernari atque ali, omnibus incrementum largientibus triplici suo motu quinque planetarum reliquoque siderum positu, secundum geniturarum et aeris affectiones

Mosis ætate Assyriorum rex fuit Erechtheus, Ægyptiorum Petissonius, qui et Pharao Hic secum habuit magos Iannem et Iambrem. Hoc regnante admodum aucta est per Ægyptum gens Hebraica. Moses autem institutus fuit omni Ægyptiorum scientia. Ægyptiis vero Hebræi ob multitudinem

εἰς ἄκρον κακίας ἐκκλίναντα τὸν ἄνθρωπον, ἐπαίρει τὴν ἑαυτοῦ Χάριν ἐκ αὐτοῦ· ἧς ὁ ἄνθρωπος στερούμενος ἐπὶ πλεῖον τραχύνεται ἐκ τοῦ διαβόλου, καὶ μὴ ἔχων τὸν Θεὸν ἐν ἑαυτῷ, καταλαμλάνει αὐτὸν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ.

Ἐν δὲ τοῖς ἀνωτέρω προγεγραμμένοις χρόνοις ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰάφεθ ἐγεννήθη Σερούχ, ὅστις πρῶτος ἦρξατο τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ δόγματος τῆς εἰδωλολατρείας, καθὼς Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου συνεγράψατο· αὐτὸς γὰρ ὁ Σερούχ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τοὺς πάλαι γενομένους ἢ πολεμιστὰς ἢ ἡγεμόνας καὶ τι πράξαντας ἀνδρίας ἢ ἀρετῆς ἄξιον ἐν τῷ βίῳ τοῦ μνημονεύεσθαι, καὶ ὡς ὄντας αὐτῶν [P. 40] προπάτορας, ἀνδριᾶσι στηλῶν ἐτίμησαν, καὶ ὡς θεοὺς προσεκύνουν αὐτοὺς καὶ ἐθυσίαζον. Οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἄνθρωποι ἀγνοοῦντες τὴν τῶν προγόνων γνώμην, ὅτι ὡς προπάτορας καὶ ἀγαθῶν εὑρετὰς ἐτίμησαν μνήμαις μόναις, ὡς θεοὺς ἐπουρανίους ἐτίμων καὶ ἐθυσιάζον αὐτοῖς. Ἦν δὲ τὸ τῆς ἀποθεώσεως σχῆμα τοιοῦτον· Ἐν ταῖς ἱερατικαῖς αὐτῶν βίβλοις ἐτασσοντο τὰ ὀνόματα αὐτῶν μετὰ τελευτήν, καὶ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἑορτὴν αὐτῷ ἐπετέλουν, λέγοντες τὰς αὐτῶν ψυχὰς εἰς τὰς τῶν μακάρων νήσους εἶναι καὶ μηκέτι κρίνεσθαι ἢ καίεσθαι πυρί. Καὶ διέμειναν ἕως τῶν χρόνων Θάρρα τοῦ πατρὸς Ἀβραὰμ ταῦτα. Ἀλλὰ καὶ ὁ σοφώτατος Σοφοκλῆς ἐν τοῖς αὐτοῦ συγγράμμασιν ἐξέθετο ταῦτα.

Εἷς ταῖς ἀληθειασιν (51), εἷς ἐστιν Θεὸς.
Ὃς οὐρανὸν τέτευχε καὶ γαῖαν μακρὰν,
Πόντου τε χαροπὸν οἶδα κανέμων βίας.
Θνητοὶ δὲ πολλοὶ καρδίᾳ πλανώμενοι
Ἱδρυσάμεσθα πημάτων παραψυχὴν
Θεῶν ἀγάλματ' ἐκ λίθων τε καὶ ξύλων,
Ἢ χρυσοτεύκτων ἢ ἐλεφαντίνων τύπους,
Θυσίας τε τούτοις καὶ καλὰς πανηγύρεις
Τεύχοντες ἡμεῖς εὐσέβειν νομίζομεν.

Μοναρχίαν γὰρ ἔδοξε δοξάζειν ὁ αὐτὸς Σοφοκλῆς.

Ἴωνες δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἰοῦς, τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγοὶ γεγονότες, τοῖς ξοάνοις προσεκύνουν, οἵστισι μέμφεται ὁ Χερρονήσιος Πλούταρχος ὡς πλάνην ἀγαλμάτων τινῶν εἰσάγουσι, τοὺς κατ' οὐρανὸν φωστῆρας θεοποιούμενοι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, ὡς ἡ τῶν Αἰγυπτίων θεογονία περιέχει. Αὐτοὺς γὰρ λέγει τὸν συμπαντα κόσμον διοικεῖν καὶ τρέφειν, αὐξάνοντας τὰ πάντα τῇ τριμερεῖ κινήσει τῶν πέντε πλανήτων καὶ τῆς λοιπῆς ἀστροθεσίας κατὰ γενέσεις καὶ ἀστέρας.

Ἐν τοῖς χρόνοις δὲ τοῦ Μωϋσέως ἐβασίλευσεν Ἀσσυρίων Ἐρεχθεύς, Αἰγυπτίων δὲ ἐβασίλευσε Πετισώνιος ὁ καὶ Φαραώ, ὅστις εἶχε μάγους τὸν Ἰαννῆν καὶ Ἰαμβρῆν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ τούτου ἐπληθύνθη ἐν Αἰγύπτῳ τὸ τῶν Ἑβραίων γένος. Ὁ δὲ Μωϋσῆς ἦν πεπαιδευμένος πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων·

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(51) Sophoclis versus in nostro codice turpiter mutilatos integros legent qui volent (quis autem sanus nolit?) apud Justinum martyrem Περὶ μοναρχίας, quo Noster alludit, itemque in Paræneticο, et apud Clementum Προτρεπτικῷ, ac. l. v. *Stromat.* Mutilus est et sequens locus, quod asterisco apposito monui. Jannes et Jambres (vetus interpres legit Mambres, II Timoth. III) magi Pharaonis etiam a B. Augustino dicuntur, epistola 119 ad Januarium. XYL.

οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἑβραίους ὡς γενομένους πολλούς, καὶ ἐκάκουν αὐτοὺς τῇ πλινθείᾳ καὶ τῷ πηλῷ, ἐπιστήσαντες αὐτοῖς ἐπιστάτας βαρεῖς, καὶ ἐστέναζον θλιβόμενοι. Καὶ προσέσχε βαρεῖς, καὶ Ἀαρὼν τῷ στεναγμῷ αὐτῶν, καὶ ἠύξαντο τῷ Θεῷ, ὃς καὶ ἐκέλευσε τῷ Μωϋσεῖ εἰσελθεῖν πρὸς Φαραὼ . καὶ εἶπεῖν αὐτῷ ἀπολῦσαι τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, λατρεῦσαι Κυρίῳ τῷ Θεῷ αὐτῶν. Καὶ εἰσελθὼν Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν πρὸς Φαραὼ ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὴν τοῦ Θεοῦ κέλευσιν. Ὁ δὲ Φαραὼ λέγει αὐτοῖς· « Εἰ ἀληθεύεις ὅτι ὁ Θεός σου ταῦτα ἐκέλευσεν, ἰδοὺ, εἰσὶν Αἰγύπτιοι σὺν ἐμοὶ ποιοῦντες θαύματα· ἐὰν νικήσῃς αὐτοὺς διὰ τοῦ Θεοῦ σου, παρέξω σοι ἅπερ ἐκέλευσε. » [P. 47] Καὶ ἔστησεν ἐναντίον ἀλλήλων τὸν Ἰαννῆν καὶ τὸν Ἰαμβρῆν καὶ τὸν Μωϋσέα καὶ Ἀαρών. Καὶ ἐποίησαν οἱ μάγοι διὰ γοητείας τὰς ῥάβδους αὐτῶν ὄφεις· καὶ βίψας Μωϋσῆς τὴν ῥάβδον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, ἐγένετο ὄφις μέγας καὶ κατέπιε τοὺς ὑπὸ τῶν μάγων γενομένους ὄφεις. Καὶ κατίσχυσεν ἡ καρδία Φαραὼ, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν, καθάπερ ἐλάλησεν αὐτοῖς Κύριος ὁ Θεός. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· « Βάδισον πρὸς Φαραὼ, καὶ ἐξελεύσεται μετὰ σοῦ εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ τύψον τῇ ῥάβδῳ σου τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ, καὶ μεταβαλεῖς αὐτὰ εἰς αἷμα. » Καὶ τούτου γενομένου μεταβλήθη πάντα τὰ ὕδατα εἰς αἷμα, καὶ ἀπέθανον οἱ ἐν τῷ ποταμῷ ἰχθύες, καὶ οὐκ ἠδύναντο πιεῖν ὕδωρ οἱ Αἰγύπτιοι, ὅτι πάντα τὰ ὕδατα μετεστράφη εἰς αἷμα. Ἐποίησαν δὲ καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ τῶν Αἰγυπτίων ταῖς φαρμακείαις αὐτων ὡσαύτως· ἐσκληρύνθη δὲ ἡ καρδια Φαραὼ, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν. Καὶ μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας παρακληθεὶς Μωϋσῆς ὑπὸ τοῦ Φαραὼ προσηύξατο, καὶ πάλιν ἐγένετο τὰ ὕδατα καθαρά. Καὶ λέγει Μωϋσῆς τῷ Φαραώ· « Ἰδοὺ, εἶδες τὴν τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ δύναμιν· ἀπόλυσον τὸν λαὸν ἵνα λατρεύσωμεν τῷ Θεῷ. » Ὁ δὲ Φαραὼ συντασσόμενος ἀνεβάλλετο Καὶ ἠύξατο Μωϋσῆς πρὸς τὸν Θεὸν πέμψαι πληγὰς τοῖς Αἰγυπτίοις, ἵνα ἀναγκασθῇ Φαραὼ ἀπολῦσαι τὸν Ἰσραὴλ. Καὶ ἔπεμψε Κύριος ὁ Θεὸς τοῖς Αἰγυπτίοις τὴν δεκάπληγον ὀργήν, ὥστε παρακαλέσαι τὸν Μωϋσέα καὶ εἰπεῖν αὐτῷ· « Εὔξαι τῷ Θεῷ σου, ἵνα ῥυσθῇ ἡ χώρα αὕτη τῶν τοσούτων κακῶν· καὶ ζῇ Κύριος ὁ Θεός σου, οὐ κωλύσω σε λαβεῖν τὸν λαόν σου τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὸ λατρεῦσαι ὑμᾶς αὐτῷ. » Ὁ δὲ Φαραὼ ἀπελθὼν ἐν Μέμφει εἰς τὸ περιβόητον μαντεῖον, καὶ λαβὼν τὸν προβρηθέντα χρησμὸν καὶ ὑποστρέψας εὐθέως ἀπέλυσε τὸν Ἰσραὴλ μετὰ Μωϋσέως καὶ Ἀαρών. Ἔλαβε δὲ ὁ λαὸς ἐν χρήσει ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ἱματισμὸν πολύν. Καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν αὐτοὺς μετεμελήθη Φαραὼ, καὶ κατεδίωξεν ὀπίσω αὐτῶν μετὰ τῶν ἁρμάτων αὐτοῦ, καὶ κατέλαβεν αὐτοὺς παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Οὓς θεσσάμενοι οἱ Ἰσραηλῖται ἀνεβόησαν πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ Μωϋσῆς ἔπληξε τὴν θάλασσαν ῥάβδῳ, καὶ διῃρέθη τὰ ὕδατα, καὶ διέβη πᾶς ὁ λαὸς ὡς διὰ ξηρᾶς. Ὄπισθεν δὲ τουτου εἰσῆλθον καὶ οἱ Αἰγυπτιοι πάντες ἅμα τῷ Φαραὼ

formidolosi erant. Itaque eos Ægyptii affligebant lateribus faciundis urgentes ac luto comportando, præficientes eorum operi exactores importunos. Judæi oppressi gemebant; eorumque gemitum Moses ac Aaron animadvertebant, auxiliumque Dei implorabant. Deus Mosi præcepit ut ad Pharaonem introiret, eumque suo nomine juberet populum Israelitum dimittere ad cultum Deo suo præstandum. Aggressi regem Moses et Aaron Dei mandatum exposuerunt. Respondit Pharao: « Si vere dicis Deum tuum hæc mandasse, ecce mecum sunt Ægyptii mirifici: eos si tu ope tui Dei viceris, faciam quod is jussit[10]. » Simul adversos constituerunt ab una parte Jannem et Iambrem, ab altera Mosem atque Aaronem. Magi præstigiis suis virgas suas in angues convertunt: virga vero Mosis, ab eo in terram projecta, in grandem est mutata **84** anguem, qui a magis factos angues deglutivit. Cæterum Pharaonis cor obduratum fuit, neque mandato Dei obtemperavit. Deinde ad Mosem Dominus dixit: « Accede Pharaonem, isque tecum ad amnem egredietur, tu aquas fluminis baculo tuo feries, et statim in sanguinem vertentur. » Egit hoc Moses, universaque aqua in sanguinem redacta, mortui sunt in fluvio pisces; atque ob mutatam in sanguinem aquam bibere eam Ægyptii nequiverunt. Ad eumdem modum quoque incantores Pharaonis suo veneficio egerunt. Cor autem Pharaonis induruit, neque audiens dicto Mosis et Aaronis fuit. Elapsis septem diebus, Moses Pharaonis rogatu a Deo precibus obtinuit ut aquæ repurgarentur. Tum Moses Pharaonem monere, quando Dei ab Israelicis culti potentiam vidisset, uti populum eum ad Deo suo exhibendum cultum dimitteret. Pharao pactione interposita rem extravit. Proinde Moses a Deo precibus contendit ut calamitates Ægyptiis immittat, hisque Pharaonem ad dimittendum Judæos compellat. Immisit Deus Ægyptiis decemplicem miseriam, qua suam iram testaretur; eaque rex permotus a Mose petiit ut Ægyptiis a tot tantisque malis liberationem a Deo impetraret: « Ita vivit, inquiens, Deus tuus, uti ego tum non impediam quin accepto tecum Israelitico populo Deo cultum præstes. » Porro autem Pharao Memphim profectus, consulto ibi celeberrimo isto oraculo acceptoque quod retulimus responso, reversus illico Mosem atque Aaronem cum populo **85** Judaico dimisit. Mutuatus autem est populus ab Ægyptiis vasa aurea et argentea vestemque multam. En digresso factum Pharao mutavit, insecutusque eos est cum curribus suis, atque assecutus apud Rubrum mare. Israelici, visis Ægyptiis, sublato clamore Dei auxilium implorarunt. Ibi tum Moses manu porrecta mare baculo percussit: statim aquæ ita sunt divisæ, ut universus populus tanquam per siccum transiverit. Eum subsecuti sunt Ægyptii omnes cum Pharaone et curribus suis. Quos cum viderent Israelici pertransire, ingens apud hos terror est obortus. At

[10] **Exod. VII.**

Moses, virga sua retrorsum porrecta, aquam alveo restituit, eaque omnes Ægyptii sunt obruti, nullo superstite. Hoc viso, Israelici Dei qui ipsos servasset laudes prædicaverunt, præeuntibus in hæc verba Mose atque Aarone : « Canamus Dominum, nam gloriose gloriam suam testatam fecit[11], » etc. subtequentibus Maria et mulieribus, ac tympanum pulsantibus.

ηγουμένων τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἀαρὼν καὶ γεγόντων· ἐφεπομένης τῆς ἀδελφῆς αὐτῶν Μαρίας μετὰ τῶν γυναικῶν, καὶ ἀνακρουομένης τὸ τύμπανον.

In Parva Genesi scriptum est solos decem menses abjectos fuisse in amnem pueros Israelicorum donec a regina Moses inde exemptus fuit. Ideo etiam decem genera calamitatum per decem menses Ægyptiis inflicta, eos que demum in mari periisse, quomodo Hebræorum pueros in fluvio suffocaverant. ita quidem, ut loco unius infantis Israelici mille **86** validi viri Ægyptii interierint. Cæterum Mosem Pharaonis filia in regium genus adoptavit, neque tamen Israelicis de imperato opere quidquam remisit. Cum Moses virilem ætatem attigisset, Æthiopes Indo fluvio trajecto gravibus incursionibus Ægyptum populati sunt, ita quidem ut urbes prope omnes everterint, exercitum Ægyptium deleverint, ductores ejus trucidaverint. Duravit id bellum annos quinque. Ægyptii autem in summas redacti angustias oraculo jubentur imperium Mosi deferre, itaque et a Thermuthi hoc contendunt. Ea acriter in ipsos invecta quod eos per dolum diceret re cum scribis rerum sacrarum composita id consilium filii sui interficiendi causa tractasse, tamen Mosen dimisit utpote pro patria propugnaturum. Et quidem Moses id mandatum libentissime in se recepit, neque omnino quidquam reformidavit. Quippe omni virtute auctus adoleverat, omnibusque Ægyptiorum artibus veluti regis filius institutus fuerat : ad hæc ingenio erat prompto et ad rem bellicam forti. Is ergo annum agens tricesimum ejus belli gerendi munus subiit. Quo cum per decennium gesto Æthiopas in extremum discrimen compulisset, totamque devastasset Æthiopiam, Sabamque præcipuam urbem ac caput ejus regni in suam potestatem redegisset, ab omni hostium metu Ægyptum liberavit. Inde odia Ægyptiorum adversus eum coeperunt, præcipue autem Chenephris. Nam interea temporis Palmenothes ac Thermuthis in fata concesserant. Itaque ergo Chenephres variis **87** Mosen insidiis petivit, invidia concitus; ac Chanathothæ Mosis necem mandavit. Moses cognitis insidiis, eo interfecto, fuga per solitudinem in Arabiam pervenit ad Jothorem, qui idem Raguelus dicitur, cujus filia ducta Gersamum et Eleazarum procreavit. Dum in Ægypto esset, duas urbes reginæ matri suæ cognomines condidit.

Eupolemus asserit Mosem primum sapientem fuisse, primumque litteras tradidisse Judæis ; ab his Phœnices, rursumque a Phœnicibus Græcos eas accepisse. Primus Moses Judæis leges posuit. Idem hominum in Ægypto consuetudine relicta in

[11] Exod. xv, 1.

μετὰ τῶν ἁρμάτων αὐτῶν. Ἰδόντες δὲ αὐτοὺς οἱ Ἰσραηλῖται διερχομένους φόβῳ συνεσχέθησαν ἀπείρῳ. Ὁ δὲ Μωϋσῆς ἐκτείνας τὴν ῥάβδον αὐτοῦ ἐπιστρεπτικῶς [P. 48] ἀποκατέστησε τὸ ὕδωρ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ. Καὶ ἔφυγον πάντες οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ τὸ ὕδωρ, μηδενὸς ὑπολειφθέντος. Ὅπερ θεασάμενοι οἱ Ἰσραηλῖται τὸν ῥυσάμενον αὐτοὺς Θεὸν ἐξομολόγουν, προ- « Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται, »

Ὅτι ἐν τῇ Λεπτῇ Γενέσει κεῖται μόνους δέκα μῆνας ῥιφῆναι τὰ βρέφη τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν τῷ ποταμῷ, ἕως οὗ ἀνελήφθη Μωϋσῆς ὑπὸ τῆς βασιλίσσης· διὰ τοῦτο δέκα πλῆγαι ἐδόθησαν ἐν δέκα μησὶ τοῖς Αἰγυπτίοις, καὶ τέλος ἐν τῇ θαλάσσῃ κατεστράφησαν ὃν τρόπον τὰ βρέφη τῶν Ἑβραίων ἐν τῷ ποταμῷ ἀπέπνιγον, χιλίων ἀνδρῶν ἀποπνιγέντων ἰσχυρῶν Αἰγυπτίων ἀνθ' ἑνὸς βρέφους Ἰσραηλιτικοῦ. Αὐτὸν δὲ τὸν Μωϋσῆν εἰς τὸ βασιλικὸν γένος εἰσεποιήσατο ἡ θυγάτηρ Φαραώ, οὐ μέντοι ἀνῆκε τῆς ἐπιταγείσης ἐργασίας τοὺς Ἰσραηλίτας. Ἀνδρωθέντος δὲ τοῦ Μωϋσέως ὑπερβάντες Αἰθίοπες τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν δεινῶς τὴν Αἴγυπτον ἐλῃΐζοντο, ὡς τὰς πόλεις σχεδὸν πάσας ἀνατρέψαι καὶ τὸν στρατὸν αὐτῆς ἀφανίσαι καὶ τοὺς στρατηγοὺς ἀποσφάξαι. Ἔμειναν οὖν Αἰγυπτίοις πολεμοῦντες ἐπὶ ἔτη πέντε. Ἐν ἀπορίᾳ γοῦν πολλῇ καταστάντες Αἰγύπτιοι χρησμεύονται ὡς τῷ Μωϋσῇ τὴν στρατηγίαν ἐγχειρίσαι, καὶ παρακαλοῦσι τὴν Θέρμουθιν ἐπιτρέψαι αὐτῷ τὴν στρατηγίαν· ἡ δ' ὠνείδιζεν αὐτοὺς καὶ κακοὺς ἀπέφαινε σὺν τοῖς ἱερογραμματεῦσιν εἰς θάνατον ἐπιβουλεῦσαι τῷ παιδὶ βουληθέντας· ὅμως ὡς ὑπὲρ πατρίδος πολεμήσαντα ἐξαπέστειλεν, ἀσμενέστατα τοῦ παιδὸς δεξαμένου τὴν ἐπιταγὴν καὶ μηδὲν ἀγωνιάσαντος. Πύξῃθη γὰρ πάσῃ ἀρετῇ κοσμηθεὶς καὶ παιδευθεὶς πᾶσαν σοφίαν Αἰγυπτίων, ὡς βασιλέως υἱὸς καὶ φύσιν ἔχων δεξιὰν, ἀνδρεῖός τε ἐν τοῖς πολέμοις. Ὃς τριακοντούτης τυγχάνων τοιοῦτον πόλεμον ἀνεδέξατο· καὶ ἐπὶ δέκα ἔτη ἰσχάτως τοὺς Λιβύοπας πολεμήσας καὶ Αἰθιοπίαν πᾶσαν ἀφανίσας, τήν τε Σαβὰ μητρόπολιν βασιλεύουσαν. Αἰθιόπων παραλαβὼν, τὴν Αἴγυπτον ἐλευθεροῖ πάσης πολεμικῆς ἐπιβουλῆς. Ἐντεῦθεν ἄρχεται αὐτῷ ὁ φθόνος παρ' Αἰγυπτίοις, ἐξαιρέτως δὲ αὐτῷ παρὰ τῷ Χενεφρῇ· ἐν τούτοις γὰρ τετελευτήκει ὁ Παλμανώθης καὶ ἡ Θέρμουθις. Καὶ τοίνυν ἐπιβουλεύται αὐτῷ ποικίλως βασκαίνων, Χαναθώθῃ δὲ ἐπιτρέπει τὴν τοῦ Μωϋσέως σφαγήν· ἣν γνοὺς Μωϋσῆς ἀναιρεῖ αὐτὸν, καὶ οὕτω φεύγει διὰ τῆς ἐρήμου εἰς τὴν Ἀράβιαν πρὸς Ἰοθόρι τὸν καὶ Ῥαγουήλ, καὶ ἔλαβεν αὐτοῦ τὴν θυγατέρα πρὸς γάμον, ἐξ ἧς ἐπαιδοποίησε τὸν Ἠρσὰμ καὶ τὸν Ἐλεάζαρ. [P. 49] Μωϋσῆς δὲ ὢν Αἰγύπτῳ κτίζει πόλεις δύο ἐπ' ὀνόματι τῆς μητρὸς αὐτοῦ τῆς βασιλίσσης.

Ὅτι εὐπόλεμος φησι τὸν Μωϋσέα πρῶτον σοφὸν γενέσθαι, καὶ γράμματα παραδοῦναι Ἰουδαίοις πρῶτον, παρὰ δὲ Ἰουδαίων Φοίνικας παραλαβεῖν, Ἕλληνας δὲ παρὰ Φοινίκων· νόμους δὲ πρῶτον Μωϋσῆς γράφει τοῖς Ἰουδαίοις. Καταλιπὼν δὲ Μωϋσῆς τὰς

κατ' Αἴγυπτον διατριβὰς εἰς τὴν ἔρημον ἐφιλοσόφει, διδασκόμενος παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ τὰ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου καὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου καὶ τῶν μετ' ἐκεῖνον, καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ τῆς συγχύσεως καὶ ποικιλίας τῶν γλωσσῶν, καὶ τῶν περὶ τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, καὶ τῶν μέχρις αὐτοῦ χρόνων, καὶ περὶ τῆς νομοθεσίας τῆς μελλούσης παρ' αὐτοῦ δίδοσθαι τῷ Ἰουδαίων ἔθνει, καὶ τὰς τῶν ἄστρων θέσεις καὶ τὰ στοιχεῖα καὶ ἀριθμητικὴν καὶ γεωμετρίαν καὶ πᾶσαν σοφίαν, ὡς ἐν τῇ λεπτῇ Γενέσει κεῖται. Καὶ ὅτι ἐν ρμδ' ἔτει τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δουλείας ἤρξαντο Αἰγύπτιοι δέχεσθαι τὴν δεκάπληγον. Ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ τὰ ὕδατα εἰς αἷμα μετελλάγθη, Ἰουλίῳ βάτραχοι, Αὐγούστῳ σκνῖπες. Σεπτεμβρίῳ κυνόμυια, Ὀκτωβρίῳ κτηνῶν πτῶσις, Νοεμβρίῳ φλυκτίδες καὶ ἕλκη, Δεκεμβρίῳ χάλαξα, Ἰανουαρίῳ ἀκρὶς, Φεβρουαρίῳ σκότος ἡμέρας τρεῖς, Μαρτίῳ τὰ πρωτόκα. Τῇ ιδ' τούτου τοῦ μηνὸς σκυλεύσαντες τοὺς Αἰγυπτίους ἐξῆλθον, προστάξει Θεοῦ τοῦτο πεποιηκότες. Μετὰ δὲ τὴν ἔξοδον Ἰοθὸρ ὁ πενθερὸς Μωϋσέως, λαβὼν Σεπφόραν τὴν γυναῖκα Μωϋσέως καὶ τοὺς δυο υἱοὺς αὐτοῦ. κατέλαβε πρὸς Μωϋσῆν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτι πολεμοῦντα τὸν Ἀμαλήκ. Καὶ ἐν τῷ τρίτῳ μηνὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ τὰ ἐν τῷ Σιναίῳ ὄρει νομοθετεῖται, καὶ ἡ Δεκάλογος δίδοται Μωϋσῇ καὶ Ἀαρὼν καὶ παντὶ τῷ λαῷ. Καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν κελεύεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Μωϋσῆς μετὰ Ἰησοῦ ἀνελθεῖν ἐν τῷ ὄρει καὶ λαβεῖν τὰ πυξία γεγραμμένα, ἃ προενομοθέτησεν ὁ Θεός. Τότε καὶ τὸν τύπον τῆς σκηνῆς θεωρεῖ καὶ τὰ περὶ αὐτὴν πάντα. Μοσχοποιεῖ δὲ ὁ λαὸς, καὶ συντρίβει Μωϋσῆς τὰς θεουργηθείσας πλάκας. Εἶτα πάλιν κελεύεται λαξεῦσαι πλάκας καὶ ἀνελθεῖν ἐν τῷ ὄρει. Καὶ ἰδοὺ ἡ δεκάλογος παρὰ Θεοῦ τρίτον παραδέδοται· πρῶτον ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἡνίκα αἱ σάλπιγγες καὶ ὁ γνόφος· δεύτερον ἡνίκα τὸ παράδοξον τῆς σκηνῆς καὶ τὰ περὶ τὴν σκηνήν· τρίτον μετὰ τὴν μοσχοποιίαν. Καὶ τότε γὰρ τεσσαράκοντα ἡμέρας διέτριψεν ἐν τῷ ὄρει, ἄρτον μὴ φαγὼν μηδὲ ὕδωρ πιών· ἀλλὰ καὶ ἡ δόξα τοῦ προσώπου αὐτοῦ τότε ἐξέλαμψεν εἰς τὸν λαόν.

Καὶ ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ ἔτει τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ κελευσθεὶς Μωϋσῆς ἐξαριθμῆσαι τὸν λαὸν ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω [P. 50] τοὺς ἐξελθόντας ἐξ Αἰγύπτου, χωρὶς γυναικῶν παιδίων καὶ τῆς Λευϊτικῆς φυλῆς, εὗρε μυριάδας ἑξήκοντα καὶ τριςχιλίους πεντακοσίους πεντήκοντα, ἀπὸ τῶν εἰσελθόντων εἰς Αἴγυπτον οε' ψυχῶν, εἰς ἔτη σιε'. Πάντες δὲ οὗτοι ἐν τῇ ἐρήμῳ διεφθάρησαν ποικίλως, οἱ μὲν διὰ βλασφημίαν, οἱ δὲ δι' εἰδωλολατρείαν, οἱ δὲ δι' ἀπιστίαν, ἐκτὸς Ἰησοῦ καὶ Χάλεβ. Ἔζησε δὲ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ἔτη ἑκατὸν δέκα, ὁ δὲ τοῦ Ἰεφοῆ Χάλεβ ἔτη ἑκατὸν ἑξήκοντα.

Οὗτοι ἐν τῇ δευτερᾳ ἐξαριθμήσει, ἡνίκα Μωϋσῆς καὶ Ἐλεάζαρ ἠρίθμησαν τὸν λαὸν, οὐχ εὑρέθη ἄνθρωπος ἐκ τῆς πρώτης ἀριθμήσεως, ἡνίκα Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἠρίθμησαν τὸν λαόν. Γέγονε δὲ ἡ πρώτη ἀρίθμησις περὶ τὸ Σίναιον, ἡ δὲ δευτέρα παρὰ τὸν Ἰορδάνην.

A solitudinem, ut sapientiæ studio vacaret, se contulit. Ibi (ita quidem Parva Genesis refert) a Gabrielo angelorum principe edoctus fuit de origine mundi, de primo homine et eum subsecutis, de diluvio, de confusione et diversitate linguarum, de statu primi hominis, de temporibus usque ad ipsum elapsis, de lege quam Judæis erat traditurus, de siderum positu, elementis, arithmetica, geometria, et omnibus scientiis, ut ibidem percriptum est. Anno servitutis in Ægypto Judaicæ centesimo quadragesimo quarto decem plagis Ægyptus affligi divinitus cœpit. Mense Junio aquæ in sanguinem sunt conversæ, Julio ranæ, Augustos sciniphes, Septembri musca canina, Octobri pestis pecoris, Novembri pustulæ et ulcera, Decembri **88** grando, Januario locustæ, Februario triduanæ tenebræ, Martio primogenitorum interitus. Die Martii decimo quarto deprædati jussu Dei Ægyptios Judæi exiverunt. Post exitum ex Ægypto Jothor Mosis socer, assumpta Sephora Mosis uxore ejusque duobus filiis, ad Mosem in solitudinem pervenit, adhuc cum Amaleco bellum gerentem. Tertio ab exitu mense lex in monte Sinai lata, decemque præcepta Mosi, Aaroni atque universo populo data sunt. Secundum hoc iursus Moses jubetur, assumpto Josua, montem conscendere, tabulasque accipere in quibus lex Dei perscripta erat. Eodem tempore exemplar quoque tabernaculi vidit, reliquaque item omnia quæ ad id pertinebant. Interim populus vitulum fecerat. Moses a Deo factas tabulas confringit, jubetque alias ex lapide excidere, et montem conscendere. Atque ecce, tertium Decalogus a Deo traditur, primum in monte Sinai, ubi tubæ et caligo; secundo, cum admirabilis scenæ et ad id pertinentium visum Mosi est oblatum; tertio post effictum vitulum: nam et tunc Moses quadraginta dies in monte commoratus est, ita ut neque panem ederet neque aquam biberet. Sed et splendor faciei ejus tunc ad populum effulsit.

Undecimo anno ab exitu de Ægypto, Moses jussus numerum populi inire, a viginti annos nato et amplius qui egressi essent ex Ægypto, **89** absque mulieribus et liberis atque Levitica tribu, invenit summam sexcentorum millium, ac trium millium quingentorum quinquaginta. Ad hunc numerum populus spatio 215 annorum ex 75 capitibus excreverat, quæ in Ægyptum descenderant. Verum hæc omnis multitudo in solitudine diversis modis omnes perierunt, alii, quod de Deo impie essent locuti, alii ob simulacrorum cultum, alii ob incredulitatem. Soli Josua Nauæ filius et Calebus Jephunæ filius super stites fuerunt: quorum ille 110, hic 160 annos vixit.

In secunda populi recensione a Mose Eleazaro instituta ne unus quidem eorum mortalium superfuit qui in priore fuerant recensione, quam Moses et Aaron obiverant. Ea juxta montem Sinai, posterior pone Jordanem acta fuit.

Moses cum a Deo multis precibus supplex contendisset ut sibi Jordanem transire terramque promissam cernere daretur, non obtinuit. Sed dixit ei Deus : « Hoc tibi sufficiat. Ascende in verticem montis, oculis tuis eminus terram istam speculare : non enim transibis Jordanem [12]. » Mortuus est autem Moses eo in monte, annos natus 110. Ductor populi post eum fuit Josua per annos 27, vixitque annos omnino 110.

Enimvero operæ fore duxi res beati Mosis planius explicare, is ergo accepturus secunderio legem in montem ascendit. Descendit eo in **90** nube Dominus, eique Moses adstitit per dies 40 noctesque totidem, ita ut neque pane vesceretur neque aquam biberet. Et scripsit in tabulis verba Testamenti, decem ista verba. Cumque splendore ornatus, sumptis tabulis, de monte descenderet, vidit Aaron universusque populus faciem Mosis coruscantem, metueruntque ad eum accedere. Itaque velamine capitis usus est, quoties cum ipsis ageret. Etenim post 40 dies cum descendisset, ira ob vitulum effictum percitus, illico tabulas comminuit, et quicunque flagitio erant obnoxii, internecione deleri jussit. Tum vitulo e medio sublato, unoque die tribus virorum pessimorum millibus interfectis postridie celeriter ad Dominum in montem se contulit, quasi pudorem ei, nisi deprecanti annueret, incussurus. Atque audi quid Scriptura dicat : « Postridie Moses ita populum est allocutus : Ingens flagitium commisistis. Nunc itaque ascendam ad Deum, ut vos, qui peccato eum irritastis, in gratiam ejus restituam. Reversusque ad Dominum Moses dixit : Deprecor, populus iste grandis se facinoris obligavit deos sibi fingendo. Nunc ergo, siquidem eis hoc suum scelus ignoscis, ignosce : sin vero, me ex libro quem scripsisti deleto. Respondit autem Deus : Si quis adversum me deliquerit, eum de libro meo delebo. Nunc autem tu vade, populumque duc ad locum quem tibi indicavi. Atque ecce, angelus meus præcedet te. Qua autem die eos visitabo, ea pœnam pro hoc **91** delicto ipsis infligam [13]. » Proinde extra controversiam est, 80 continuos dies beatum Mosem divino instinctu affectum cibo abstinuisse, alitum Dei sermone secundum Domini dictum. Porro cum Moses in tabernaculum testimonii intrabat, populus universus stabat contemplans, Moseque introgresso nubis columna et Deus ad tabernaculum descendebant. Populus autem columnam nubis cernentes adorabant quisque a suo tabernaculo. Atque hoc modo Deus cum Mose in conspectu populi loquebatur. Moses porro ut populum ab ira Dei liberaret, tanto conatu nitebatur adeoque suæ ipsius salutis curam non gerebat, ut etiam in clade Dei secundum Davidem steterit. At vero Judæi ut erant ingrati, magis magisque adversus prophetam suum insurrexerunt. Quotquot autem hoc egerunt, ii partim

[12] Deut. xxxi, 2. [13] Exod. xxxii.

A Ὅτι δεήσεις μεγάλας ποιησάμενος πρὸς τὸν Θεὸν εἰς τὸ διαβῆναι τὸν Ἰορδάνην καὶ ἰδεῖν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας οὐχ ὑπηκούσθη, ἀλλ' εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός. « Ἱκανούσθω σοι· ἀνάβηθι ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, καὶ ἴδε τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, ὅτι οὐ διαβήσῃ τὸν Ἰορδάνην. » Καὶ ἐτελεύτησε Μωϋσῆς ἐν τῷ ὄρει ἐκείνῳ ἐτῶν ἑκατὸν δέκα. Καὶ ἡγεῖται τοῦ λαοῦ Ἰησοῦς ἔτη κζ', ζήσας τὰ πάντα ἔτη ἑκατὸν δέκα.

Ἀλλὰ δέον ἡγησάμην σαφέστερον τὰ περὶ τοῦ μακαρίου Μωϋσέως διεξελθεῖν. Μέλλων γὰρ ὁ θεσπέσιος οὗτος τὸν δεύτερον νόμον δέχεσθαι ἀνέβη εἰς τὸ ὄρτς, καὶ κατέβη Κύριος ἐν νεφέλῃ, καὶ παρέστη αὐτῷ ἐκεῖνος ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα· ἄρτον οὐκ ἔφαγε καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιε. Καὶ ἔγραψεν ἐπὶ τῶν πλακῶν τὰ ῥήματα τῆς διαθήκης, τοὺς δέκα λόγους. Καὶ λαβὼν τὰς πλάκας καὶ B καταβὰς ἀπὸ τοῦ ὄρους δεδοξασμένος, εἶδεν Ἀαρὼν καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπον Μωϋσέως καὶ ἦν δεδοξασμένον, καὶ ἐφοβήθη αὐτῷ προσεγγίσαι· καὶ διὰ τοῦτο κάλυμμα ἐπετίθει, ἡνίκα πρὸς αὐτοὺς ὡμίλει. Μετὰ γὰρ ἡμέρας τεσσαράκοντα κατελθὼν, καὶ διὰ τὴν μοσχοποιίαν θυμωθεὶς, εὐθέως τὰς πλάκας συνέτριψε καὶ αὐτίκα προσέταξεν ἀβηδὸν πάντας τοὺς παρατυχόντας ἀναιρεθῆναι. Καὶ τὸν μόσχον ἐξαφανίσας, καὶ τρισχιλίους αἰσχίστους ἄνδρας ἐξολοθρεύσας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, τῇ ἑπιούσῃ θᾶττον ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος πρὸς Κύριον, δυσωπήσων αὐτόν. Καὶ ἄκουσον τί φησιν ἡ Γραφή· « Καὶ ἐγένετο μετὰ ἐὴν αὔριον, εἶπε Μωϋσῆς πρὸς τὸν λαόν· Ὑμεῖς ἡμαρτήκατε ἁμαρτίαν μεγάλην· καὶ νῦν ἀναβήσομαι πρὸς τὸν Θεὸν, ἵνα ἐξιλάσωμαι περὶ τῆς C ἁμαρτίας ὑμῶν. Καὶ ἐπέστρεψε Μωϋσῆς πρὸς Κύριον, καὶ εἶπε· Δέομαι, ἡμάρτηκεν ὁ λαὸς οὗτος ἁμαρτίαν μεγάλην, [P. 51] καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς θεούς. Καὶ νῦν, εἰ μὲν ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν, ἄφες εἰ δὲ μή, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· Εἴ τις ἥμαρτεν ἐνώπιόν μου, ἐξαλείψω αὐτὸν ἐκ τῆς βίβλου μου. Νυνὶ δὲ βάδιζε, καὶ ὁδήγησον τὸν λαὸν τοῦτον εἰς τὸν τόπον ὃν εἴρηκά σοι, καὶ ἰδοὺ ὁ ἄγγελός μου προπορεύσεται ἔμπροσθέν σου· ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ ἐπισκέπτωμαι, ἐπάξω ἐπ' αὐτοὺς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν. » Ὥστε λοιπὸν ἀναμφῄριστόν ἐστιν ὡς ὀγδοηκονθήμερον ἐφεξῆς ἀπόσιτος ἔφυ θεοφορούμενος ὁ θεσπέσιος Μωϋσῆς, θείῳ λόγῳ τρεφόμενος κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. Ἡνίκα δ' ἂν εἰσεπορεύετο Μωϋσῆς ἐν D τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, εἱστήκει πᾶς ὁ λαὸς σκοπεύοντες. Ὡς δ' ἂν εἰσῆλθε Μωϋσῆς ἐν τῇ σκηνῇ, κατέβαινεν ὁ στῦλος τῆς νεφέλης, καὶ ὁ Θεὸς ἐπὶ τὴν σκηνήν. Ὁ δὲ λαὸς ἐώρα τὸν στῦλον τῆς νεφέλης, καὶ προσεκύνουν ἕκαστος ἐκ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἐλάλει Κύριος μετὰ Μωϋσέως ἐνώπιον τοῦ λαοῦ. Καὶ τὸν μὲν λαὸν ἐκ τῆς ὀργῆς Κυρίου διαφόρως ἐπαγωνιζόμενος ἐξελέσθαι, τοσοῦτον ἠλόγησε τῆς οἰκείας σωτηρίας ὡς καὶ ἐν τῇ θραύσει τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Δαβὶδ (52) στῆναι. Οἱ δὲ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(52) Locus perspicue mutilus. Davidica historia suo loco sequitur. Sed nescio quid Moysi cum ea

ἀχάριστοι ὄντες μᾶλλον κατεξανίστατο τοῦ προφήτου. Ὅσοι δὲ κατεξανέστησεν αὐτοῦ, οἱ μὲν κατεπτώθησαν εἰς γῆν ζῶντες, οἱ δὲ θείου πυρὸς γεγονασι παρανάλωμα. Φησὶ γάρ· « Καὶ ἐγένοντο οἱ τεθνηκότες ἐν τῇ θραύσει χιλιάδες δεκατέσσαρες καὶ ἑπτακόσιοι, χωρὶς τῶν τεθνηκοτων ἕνεκεν Κορέ. »

Καὶ μετὰ ταῦτα οὐκ ἦν ὕδωρ τῇ συναγωγῇ, καὶ ἐλοιδόρει ὁ λαὸς τῷ Μωϋσῇ καὶ Ἀαρών. Καὶ καταβοήσαντες, εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· « Λάβε τὴν ῥάβδον ταύτην, καὶ ἐκκλησίασαι τὴν συναγωγὴν σὺ καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου, καὶ λαλήσατε πρὸς τὴν πέτραν ἐναντίον αὐτῶν, καὶ δώσει τὰ ὕδατα αὐτῆς. » Καὶ ἔλαβε Μωϋσῆς τὴν ἀπέναντι Κυρίου ῥάβδον, καὶ ἐξεκλησίασε τὴν συναγωγὴν ἀπέναντι τῆς πέτρας. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς αὐτούς· Ἀκούσατέ μου οἱ ἀπειθεῖς· μὴ ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἐξάξομαι ὑμῖν ὕδωρ; Καὶ ἐπάρας Μωϋσῆς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ πατάξας τὴν πέτραν δὶς τῇ ῥάβδῳ, ἐξῆλθεν ὕδωρ πολὺ, καὶ ἔπιεν ἡ συναγωγὴ καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν καὶ Ἀαρών. Ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπιστεύσατε ἁγιάσαι με ἐναντίον τοῦ λαοῦ, διὰ τοῦτο οὐκ εἰσάξετε ὑμεῖς τὴν συναγωγὴν ταύτην εἰς τὴν γῆν ἣν ἔδωκα αὐτοῖς. Διὸ προστεθήτω Ἀαρὼν πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἀποθανέτω, διότι παρωξύνατέ με ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας. » Καὶ ἀνεβίβασε Μωϋσῆς τὸν Ἀαρὼν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἐξέδυσεν αὐτὸν τὰ ἱερατικὰ ἱμάτια, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὰ Ἐλεάζαρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Καὶ ἀπέθανεν Ἀαρὼν ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ ἔτει τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ζήσας ἔτη ρκγ'. Καὶ ἔκλαυσεν αὐτὸν ὁ λαὸς [P. 52] ἡμέρας τριάκοντα. Καὶ μετὰ ταῦτα εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· « Ἀνάβηθι εἰς τὸ ὄρος Ναβᾶν, καὶ ἴδε τὴν γῆν ἣν δίδωμι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ τελεύτα ἐκεῖ ὃν τρόπον ἀπέθανεν Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου, διότι ἠπειθήσατε τῷ ῥήματί μου ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας Κάδης. » Τοῦ δὲ Μωϋσέως πολλὰ καὶ πολλάκις δεηθέντος τοῦ Θεοῦ περὶ τούτου, καὶ λέγοντος. « Διαβὰς οὖν, ὦ Κύριε, τὸν Ἰορδάνην ὄψομαι, τὴν ἀγαθὴν γῆν ἐκείνην; » εἶπε Κύριος πρὸς αὐτόν. « Ἱκανούσθω σοι· Ὅρα μὴ προσέλθῃς μοι ἔτι περὶ τούτου λαλῆσαι, ἀλλ' ἰδὼν τὴν ἀγαθὴν γῆν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου τελεύτα » Καὶ γράψας ἐκ προστάγματος Κυρίου τὴν μεγάλην ᾠδὴν, καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπὶ Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ εἰς τὸ διαδέξασθαι αὐτὸν, ἐτελεύτησεν ἐκεῖ διὰ ῥήματος Κυρίου, ζήσας ἔτη ρκ'. Καὶ θάψας αὐτὸν ὁ λαὸς καὶ κλαύσας ἡμέρας μ', οὐδεὶς εἶδε τὴν ταφὴν αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἀνέστη ἔτι προφήτης ἐν Ἰσραὴλ ὡς Μωϋσῆς. Ἔκτοτε οὖν καὶ μέχρι τοῦ νῦν φωτοειδὴς νεφέλη ἐπισκιάζει τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἀμαυροῦσα καὶ ἀποτειχίζουσα τὰς ὄψεις τῶν ὁρώντων, ἵνα μὴ γινώσκοιεν αὐτοῦ τὸν τάφον εἰς τὸν αἰῶνα.

Μετὰ δὲ Μωϋσέα διεδέξατο τὴν ἀρχὴν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ περάσας τὸν Ἰορδάνην, καὶ ποιήσας ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας ἔτη λβ' πολεμῶν καὶ κατακληροδοτῶν αὐτὴν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, ἀπέθανε ζήσας

A vivi terræ hiatu sunt absorpti, alios cœlitus immissus consumpsit ignis. Scriptum est enim ita : « Mortui sunt in clade populi millia 14 ac septingenti, his demptis qui propter Coram perierunt [14]. »

Secundum hæc populum aqua defecit : isque Mosi et Aaroni convicia fecit. Ibi Deus Mosi jussit ut sumpta virga populi cœtum advocaret, adhibito sibi Aarone, utque ad appositum saxum verba facerent : id aquam emissurum. Moses baculo a Domino sumpto e regione saxi populum 92 in concionem advocavit. Tum Deus eos ita est affatus : « Audite me, o increduli : nonne ex hoc saxo vobis aquam eliciemus ? » Simul Moses sublata manu saxum baculo bis percussit, et copiosa inde aqua B emanavit, bibitque populus et jumenta. Deus autem Mosem et Aaronem sic compellavit : « Propterea quod non credidistis mihi eatenus ut meam coram populo sanctitatem defenderetis, ideo vos cœlum hunc non inducetis in terram ipsis a me destinatam. Proinde Aaron accedat populo suo et moriatur, quia me irritastis apud aquam rixæ. » Itaque Moses Aaronem in montem adduxit, eumque vestibus sacerdotalibus exuit, hasque filio ipsius Eleazaro induit. Ita Aaron vita decessit anno ab exitu populi quadragesimo, annos natus 123 ; eumque populus dies 30 luxit. Deinde Mosem Deus in montem Naban ascendere jussit, indeque terram Israelico populo possidendam prospicere, ibique mori, quomodo et frater ejus Aaron obiisset, idcirco, dicebat, quia verbo meo diffisi estis apud Cades, C ad aquam rixæ. Cum autem Moses sæpenumero multis precibus a Domino flagitasset uti sibi Jordanem transmittere præstantemque illam terram contueri liceret : Deus eum contentum esse jussit neque se posthac hujus rei causa interpellare, sed eminus conspecta ista regione vita cum morte commutare. Ergo Moses Dei mandato magnum illud carmen conscripsit, manibusque Josuæ Nave filio impositis (eo ritu 93 hunc sibi successorem designabat) ibi secundum Domini verba finem vitæ fecit quam per annos 120 toleraverat. Populus eum sepelivit ac 40 dies luxit. Nemini autem sepulcrum ejus fuit cognitum. Neque in eo populo vates Mosi par deinceps exstitit. Jam inde ab eo tempore in hunc usque diem illustris nubes locum D istum obumbrat, cernentiumque visui officit, ne in sempiternum usque conspici sepulcrum Mosis queat.

Mosi Josua successit, Nauæ filius. Is, trajecto Jordane, in terra promissa annos 32 bella gerendo terramque eam Israelico populo dividendo exegit. Decessit annos natus 110. Ac Moses quidem Seone

[14] Num. xvi, 49.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

fuerit, nisi forte Parva Genesis aliquid habet. Θραῦσιν, quæ vox rupturam aut comminutionem potius et contritionem significat, perspicuitatis causa verti cladem. Locus de clade 14700 Hebræorum est Numeris xvi ad finem. Deinde quod est in montem Naban legitur in Complutensi Ναβαῦ. Nabau, Deut. xxxii et xxxiv, in Hebraico Nebo. Ideo in margine Ναβαῦ annotavi. Xyl.

Amorræorum et Ogo Basanis regibus percussis omnem eorum ditionem subegerat. Hic Ogus de gigantibus fuerat relictus, in Raphainis habitans Astarothi, genus a Raphainis ducens; cujus culcitra fuit ferrea, novem longa cubitos, quatuor lata. Josua vero, Chananæis, Pherezæis, Gergesæis, Chettæis, Iebusæis, Amorræis et Evæis domitis, ac triginta duobus eorum regibus, universam eorum terram Israelico populo tradidit. Cum autem, inquit [15], Israelico populo terga obverterent, grandinis lapides cœlitus in ipsos ejaculatus est Dominus, pluresque iis quam gladio Israelicorum duce Josua occisi sunt.

A ἔτη ρι'. Καὶ ὁ μὲν Μωυσῆς πατάξας τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Ἀμοραίων καὶ τὸν Ὼν βασιλέα τῆς Βασὰν, ὃς ὑπελείφθη ἐκ τῶν γιγάντων κατοικῶν ἐν τῷ Ῥαφαΐν ἐν Ἀσταρώθ, ἀπόγονον ὄντα τοῦ Ῥαφαΐν, οὗ καὶ ἡ κλίνη σιδηρᾶ, τὸ μῆκος ἔχουσα πήχεις ἐννέα, τὸ πλάτος τέσσαρας, ἀφεῖλετο πᾶσαν τὴν γῆν αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς χειρωσάμενος πᾶσαν τὴν γῆν αὐτῶν καὶ τοὺς Χαναναίους καὶ Φερεζαίους καὶ Γεργεσαίους καὶ Χετταίους καὶ Ἰεβουσαίους καὶ Ἀμοραίους καὶ Εὐαίους καὶ πάντας αὐτῶν τοὺς βασιλεῖς, ὄντας τὸν ἀριθμὸν τριακονταδύο, πᾶσαν τὴν γῆν αὐτῶν δέδωκε τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. Ἐν δὲ τῷ φεύγειν αὐτοὺς, φησὶν, ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ Κύριος ἐπέρριψεν αὐτοῖς λίθους χαλάζης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐγένοντο πλείους οἱ ἀποθανόντες διὰ τοὺς λίθους τῆς χαλάζης ἢ οὓς ἀπέκτειναν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ μαχαίρᾳ στρατηγοῦντος Ἰησοῦ.

94 Verum enimvero magnus iste Josua, et qui miracula etiam edendo se Deo carum demonstraret, non tamen doloris variarumque fuit tentationum expers. De quo etiam hæc divina eloquentia nobilis Chrysostomus dicit : Considera mihi quid rei sit justus homo. Jussit Josua Nave filius solem subsistere juxta Gabaoth lunamque ad vallem Elomun; atque ita factura est. Ita enim est scriptum : « Ac substitit sol in medio cœli usque ad finem unius diei. Quantus dies neque ante fuit neque postea, ita tum Deus homini obtemperavit [16]. » Hoc Mosis facta superat. At enim magnus iste atque mirificus et admirabilis Mosis successor, omnium quæ isti molesta acerbaque evenerant partem ipse quoque sensit. Non enim modo vivente etiamnum Mose vestem laceravit suam seque cinere conspersit [17], sed eo defuncto in majori rursus constitutus fuit necessitudine, pronus humi totum diem prostratus ob Achani peccatum populique cladem. Sic enim habet Scriptura [18], « Et laceravit Josua vestes suas, seque coram Domino in faciem prostravit usque ad vesperam, cumque ipso seniores populi, pulveremque capitibus suis ingesserunt. Dixitque Josua : Obsecro, Domine, cur famulus tuus populum hunc trans Jordanem duxit? an ut eum Amoreis delendum præberet? quid enim dicam, postquam Israelicus populus terga hosti vertit? Audient hoc Chananæi ac reliqui terræ hujus incolæ, nosque circumcingent et exscindent. » Videsne hunc non minori quam Mosem fuisse in anxietate atque **95** perturbatione; qua probabile es? cum eo fuisse redactum ut ipse quoque vitam aspernaretur. Supersedeo referendis tot bellis, pugnis ac sollicitudinibus, fraudeque Gabaonitica. Sane et agrorum divisio magnum ei laborem difficultatesque porro et vexationes multiplices attulit. Ad hunc modum omnes ii qui Deo magnopere placuerunt, ærumnis prius tentationibusque spectata eorum probitate, divino amore fruendi liberam facultatem consecuti sunt : neque quisquam eorum qui in aliquo apud Deum pretio habentur, ærumnis caruit, etiamsi nos id et Dei de ipsis judicium lateat.

B Ὅ γε μὴν μέγας καὶ τερατουργὸς καὶ θεοφιλὴς πάνυ οὗτος ἀναδειχθεὶς οὐκ ἄμοιρος λύπης καὶ πειρασμῶν διαφόρων ἐγένετο. Περὶ οὗ καὶ ὁ θεορρήμων Χρυσόστομος ἔφη· « Ἐννόησον ὅσον ἐστὶ δίκαιος ἄνθρωπος. Εἶπεν Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ· Στήτω ὁ ἥλιος κατὰ Γαυαὼθ καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγγα Ἐλώμ· καὶ ἐγένετο· φησὶ γάρ· « Καὶ ἔστη ὁ ἥλιος κατὰ μέσον τοῦ οὐρανοῦ εἰς τέλος ἡμέρας μιᾶς, [P. 53] καὶ οὐκ ἐγένετο ἡμέρα τοιαύτη πρότερον καὶ ἔμπροσθεν, ὥστε ὑπακοῦσαι Θεὸν ἀνθρώπου. » Τοῦτο τοῦ Μωϋσέως μεῖζον. Ἀλλά γε δὴ καὶ οὗτος ὁ θαυμαστὸς καὶ μέγας καὶ τερατουργὸς, διαδεξάμενος τὸν Μωϋσῆν, συναπήλαυσεν αὐτῷ πάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν ἀνιαρῶν. Οὐ γὰρ ἔτι μόνον ὅτε ἔζη Μωϋσῆς, τὰ ἱμάτια διέρρηξε καὶ σποδὸν κατεπάσατο, ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντος πάλιν εἰς μείζονα ταύτης κατέστη ἀνάγκην δι' ὅλης ἡμέρας πρηνὴς κείμενος διὰ τὴν ἁμαρτίαν Ἄχαν καὶ τὴν τοῦ λαοῦ ἧτταν. Φησὶ γάρ· « Καὶ διέρρηξεν Ἰησοῦς τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον ἐναντίον Κυρίου ἕως ἑσπέρας, αὐτὸς καὶ οἱ πρεσβύτεροι Ἰσραήλ. Καὶ ἐπέβαλον χοῦν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν, καὶ εἶπεν Ἰησοῦς· Δέομαι, Κύριε, ἵνα τί διεβίβασεν ὁ παῖς σου τὸν λαὸν τοῦτον τὸν Ἰορδάνην, παραδοῦναι αὐτὸν τῷ Ἀμοραίῳ ἀπολέσαι ἡμᾶς; καὶ ἐρῶ, ἐπεὶ μετέβαλεν Ἰσραὴλ τὸν αὐχένα ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ; Καὶ ἀκούσας ὁ Χαναναῖος καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν περικυκλώσουσιν ἡμᾶς καὶ ἐκτρίψουσιν ἀπὸ τῆς γῆς. » Ὁρᾷς ὅπως καὶ οὗτος οὐχ ἧττον Μωϋσέως ἀδημονεῖ καὶ θορυβεῖται; καί που τάχα καὶ αὐτὸς ὁμοίως τὴν ζωὴν ἐξ ἀπορίας ἀπελέγετο. Ἐῶ λέγειν τοὺς διαφόρους πολέμους καὶ τὰς μάχας καὶ τὰς φροντίδας καὶ τῶν Γαυαωνιτῶν τὴν ἀπάτην. Καὶ μέντοι καὶ ἡ τῶν κλήρων διανομὴ πολὺν μὲν τὸν πόνον πολλὰς δὲ παρεῖχεν αὐτῷ τὰς δυσκολίας καὶ θλίψεις. Οὕτω τοίνυν ἅπαντες ὅσοι τῷ Θεῷ μεγάλως εὐηρέστησαν, διὰ θλίψεων καὶ πειρασμῶν δοκιμασθέντες καὶ δόκιμοι ἀναφανέντες τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης καὶ παῤῥησίας ἐπέτυχον, καὶ οὐκ ἔστιν οὐδεὶς, ὧν πολὺς παρὰ τῷ Θεῷ λόγος, θλίψεων ἐκτὸς, κἂν ἡμεῖς ἀγνοῶμεν τοῦτο καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτῶν κρίματα.

[15] Jos. x. [16] Jos. x, 13. [17] Num. xiv. [18] Jos. vii.

Μετὰ δέ γε Ἰησοῦν διὰ τῶν κριτῶν ὁ Θεὸς ἔσωζε τὸν λαὸν, θλιβόμενον ὑπὸ τῶν περιλειφθέντων ἀλλοφύλων. Ἐν οἷς ὑπῆρξε πρώτιστος Ἰούδας καλούμενος, καὶ ἔκρινε τὸν λαὸν ἔτη ζ', χειρωσάμενος καὶ τὸν Ἀδωνιζεβὲκ βασιλέα τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἀκρωτηριάσας αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας. Εἶπε δὲ Ἀδωνιζεβέκ· « Ἑβδομήκοντα βασιλεῖς τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν ἀποκεκομμένοι ἦσαν, συλλέγοντες τὰ ὑποκάτω τῆς τραπέζης μου. Καθὼς οὖν ἐποίησα, οὕτω καὶ ἀνταπέδωκέ μοι ὁ Κύριος. » Μετὰ δὲ Ἰούδαν γέγονε κριτὴς Γοθονιὴλ καὶ μετὰ τοῦτον Ἀώδ. Μετὰ δέ γε Ἀὼδ γέγονε κριτὴς Σαμέγαρ ἔτη ἑπτὰ, πατάξας καὶ ἐκ τῶν ἀλλοφύλων ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ἐν τῷ τοῦ ἀρότρου ποδὶ τῶν βοῶν ἄνδρας ἑξακοσίους. Μετὰ Σαμέγαρ γέγονε κριτὴς Βαράκ, μεθ' οὗ καὶ Δεβόρρα ἡ προφῆτις. Ἐφ' ὧν Προμηθεὺς καὶ Ὀρφεὺς ὁ Θρᾷξ οἱ σοφώτατοι παρ' Ἕλλησι, καὶ Ἀσκληπιὸς ὁ ἰατρὸς, καὶ [P. 54] Λυκοῦργος ὁ Σπαρτιάτης καὶ νομοθέτης τῶν Ἑλλήνων ἐγνωρίζοντο. Μετὰ δὲ Βαράκ γέγονε κριτὴς Γεδεών, ὁ καὶ Ἱεροβάαλ, ἔτη μ'. Πατάξας τὸν Μαδιὰμ μετὰ τῶν λαφάντων τριακοσίων, ὡς λελέξεται, καὶ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ἠλόησεν ἐν ταῖς ἀκάνθαις. Μετὰ Γεδεὼν γέγονε κριτὴς Ἀβιμέλεχ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη τρία, πατάξας δὲ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐλευθέρων ἄνδρας ο' ἐπὶ λίθον ἕνα, ἐξ ὧν οὐκ ἀπελείφθη πλὴν Ἰωάθαν τοῦ νεωτέρου. Ὃς καὶ ἀνελθὼν ἐν τῷ ὄρει εἶπε τοῖς Σικιμίταις τὴν παραβολὴν τῶν δένδρων, τῆς τε ἐλαίας καὶ τῆς συκῆς καὶ τῆς ἀμπέλου καὶ τῆς ῥάμνου, καθ' ἣν καὶ συνέβη αὐτοῖς. Καὶ τὰ λοιπὰ τῶν κριτῶν εὑρήσεις ἔμπροσθεν.

Ἰστέον οὖν, φησὶν ὁ ἀοίδιμος Χρυσόστομος, ὡς πολυσήμαντόν ἐστι τὸ ὄνομα τῆς παραβολῆς. Ἔστι γὰρ παραβολὴ λάλημα καὶ ὑπόδειγμα καὶ ὀνειδισμὸς, ὡς ὅταν λέγει Δαυίδ· « Ἔθου ἡμᾶς εἰς παραβολὴν ἐν τοῖς ἔθνεσι, κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς. » Ἔστι δὲ παραβολὴ αἰνιγματώδης λόγος, ὃ πολλοὶ λέγουσι ζήτημα, ἐκφαῖνον μέντοι, οὐκ αὐτόθεν δὲ πάντως δῆλον ὂν ἀπὸ τῶν ῥημάτων, ἀλλ' ἔχον ἐντὸς κεκρυμμένην διάνοιαν, ὡς ὅταν ὁ Σαμψὼν ἔλεγεν· « Ἐξῆλθεν ἀπὸ στόματος ἔσθοντος βρῶσις καὶ ἀπὸ ἰσχυροῦ γλυκύ. » Καὶ Σολομὼν ἔφη· « Τότε νοήσεις παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον. » Λέγεται δὲ παραβολὴ καὶ ὁμοίωσις. « Ἄλλην γὰρ παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων. Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. » Καὶ παραβολὴ λέγεται ἡ τροπολογία, οἷόν ἐστι τὸ, « Υἱὲ ἀνθρώπου, εἶπον αὐτοῖς τὴν παραβολὴν ταύτην, Ὁ ἀετὸς ὁ μεγαλοπτέρυγος· » ἀετὸν λέγων τὸν βασιλέα. Παραβολὴ λέγεται καὶ ὁ τύπος καὶ ἡ εἰκών, ὡς καὶ ὁ μέγας Παῦλος ἔφη· « Πίστει προσενήνοχεν ὁ Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ τὰς ἐπαγγελίας δεξάμενος. Ὅθεν καὶ ἐν παραβολῇ τοῦτον ἐκομίσατο, » τουτέστιν ἐν τύπῳ καὶ εἰκόνι. Καὶ παραβολή ἐστι λόγος παραβάλλων τὰ νοητὰ τοῖς αἰσθητοῖς, καὶ παριστῶν ἐκ τῶν ἐγκοσμίων καὶ ὁρατῶν τὰ ὑπερκόσμια καὶ ἀόρατα.

Post Josuam Deus judicum opera populum servavit,a reliquiis gentium alienarum vexatum. Inter judices eos primus fuit ordine Judas, qui populo annos septem præfuit. Is Adonibezecum barbarorum regem in suam potestatem redegit, eique manuum ac pedum extremitates præcidit. Tum Adonibezecus : « Septuaginta,» inquit[19], «reges habui, qui præcisis a me manuum et pedum extremitatibus sub mensa mea ciborum reliquias colligebant. Sicut ergo feci, sic mihi Dominus retribuit. » Successit Judæ Gothoniel, huic Aodus. Post Aodum Samegar septennium judicis officio functus est. Is de barbaris uno die 600 viros stiva aratri occidit. Successit huic Baracus, collega Debora fatidica. Horum ætate Prometheus et Orpheus Thrax, Græcorum sapientissimi **96** tum Æsculapius medicus Lycurgusque Spartanus qui Græcis leges condidit, innotuerunt. Post Baracum judicis munus per annos 40 obivit Gedeon,qui et Jerobaalus usurpatur, qui Madiani gentem trecentorum virorum, qui, ut dicetur, aquam lambendo delecti fuerant, exercitu fretus fudit,ejusque principes spinis triturantis in morem concidit. Huic filius Abimelechus successit ac triennium præfuit. Is fratres suos, liberos homines, numero 70, super uno saxo omnes interfecit ; neque fratrum quisquam superfuit præter unum Joathanum natu minimum, qui conscenso monte Sicemitis parabolam de arboribus olea, ficu, vite et rhamno narravit ; cujus fabulæ rem ea quæ ipsis evenerunt comprobavere. Reliqua de judicibus, in progressu invenies.

Porro sciendum est, ait celebris ille Chrysostomus,parabolæ vocabulo plures res denotari. Nam et sermonem significat et exemplum et opprobrium, et cum David ait[20]:«Fecisti nos parabolam gentibus, ut populi capita moveant nobis visis. » Est etiam parabola oratio qua aliquid per ambages innuitur, quod genus multi quæstionem appellant ; cum verbi gratia significatur aliquid. non statim autem ex verbis evidens est, sed intus reconditum habet sensum. Ut cum Samson dixit[21] : « Ab ore voracis cibus exiit et dulcedo a valido »De eodem hæc Solomonis sunt verba[22] : « Tunc parobolam intelliges et obscurum sermonem.»Dicitur autem parabola etiam similitudo. Unde **97** hæc « Aliam porro eis parabolam proposuit, ita dicens[23] : Regnum cœlorum simile est homini bono semine agrum suum conserenti. » Tropologia etiam, cum verbis aliud significantibus res exprimitur, parabolæ nomen gerit. Ut hic[24] : « Fili hominis, dic eis hanc parabolam : Aquila magnis alis, » etc. Aquilæ nomine regem notat Imago etiam seu exemplar parabolæ vocabulo indicatur, ut cum D. Paulus dicit[25] : « Fide Isaacum tentatus Abrahamus obtulit, unigenitum suum,accepta jam promissione ; unde et per parabolam eum tulit,» id est,ut imaginem et exemplar. Est etiam parabola oratio quæ mente percipienda

[19] Judic. I, 7. [20] Psal. XLIII, 15. [21] Judic. XIV, 14. [22] Proverb. I, 6. [23] Matth. XIII, [24] Ezech. XVII, 3. [25] Hebr. XI, 17.

sensibilibus comparat, et mundanis ac visibilibus rebus invisibilia atque supra hunc mundum sita indicat. Problema vero (quæstionem Latine dicere possis) oratio est obumbrata et divinatiouem requirens, juxta hoc [26]: « Inclinabo aurem meam ad parabolam, aperiam in psalterio quæstionem meam.» Problema etiam est contemplatio ad cognitionem faciens. Exemplum est, quod a singulari ad universale adducit ; aut cum singulari per singulare sive simile fidem facimus. Paræmia sermo est occultus,qui alio manifesto indicatur. Allegoria est quæ de inanimis sumitur,ut montibus,collibus, arboribus et cætera Tropologia, quæ a nostris membris ducitur, ut capite, ut oculis, ut reliquis ; ab immutatione verborum nomen habet.

A Πρόβλημα δέ ἐστι λόγος συνεσκιασμένος καὶ αἰνιγματώδης, κατὰ τὸ εἰρημένον· « Κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου, ἀνοίζω ἐν ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημά μου. » Πρόβλημά ἐστι θεώρημα συντεῖνον πρὸς θεωρίαν καὶ γνῶσιν. Παράδειγμα δέ ἐστιν ἀπὸ τοῦ καθ' ἕκαστον ἄγον ἐπὶ τὸ καθόλου, ἡ δεῖξις πιστουμένη τὸ μερικὸν διὰ μερικοῦ καὶ ὁμοίου. Παροιμία δ' ἐστὶ λόγος ἀπόκρυφος δι' ἑτέρου προδήλου σημαινόμενος. Ἀλληγορία δ' ἐστὶν ἡ ἐπὶ τῶν ἀψύχων, οἷον ὀρέων καὶ βουνῶν, [P. 55] δένδρων καὶ λοιπῶν. Τροπολογία δ' ἐστὶν ἡ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων μελῶν, οἷον κεφαλῆς ὀφθαλμῶν καὶ τῶν λοιπῶν· τροπολογία δὲ ἀπὸ τοῦ τρέπεσθαι λέγεται. Ἐντεῦθεν ὅρα μοι τὰς πράζεις τῶν κοιτῶν.

98 Necessarium duxi hoc loco de judicum Israelicorum rebus gestis breviter commemorare, ut et quibus eæ cognitæ sunt, in memoriam revocentur, et quibus ignotæ, illis vel parvam earum notitiam præbeamus.

B Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμεθα καὶ περὶ τῆς τῶν κριτῶν τοῦ Ἰσραὴλ πράξεως ἐν βραχεῖ ἐπισημήνασθαι, ἵνα τοὺς μὲν εἰδότας εἰς ἀνάμνησιν ἀναγάγωμεν, τοῖς δὲ ἀγνοοῦσι μικράν τινα εἴδησιν ἐντεῦθεν παράσχωμεν.

Mortuo Josua, quædam gentes ad tentandum Israelem relictæ fuerunt Prænoverat enim Deus fore ut a se deficerent ac falsos deos amplecterentur : itaque eosin hostium suorum superstitum manus dedidit, qui eos oppresserunt ac stipendiarios fecerunt. Tum [27] angelus Dei in convallem, in quam universus populus convenerat, descendit, eique suam defectionem exprobravit, indicans eam fuisse causam cur barbaris dederentur. Fletum ibi universus populus sustulit, Domini beneficiorum et præsentis miseriæ memoria. Itaque ei loco nomen Vallis fletus inditum. Quod enim Israelicus populus gentes quas deleri jusserat Deus non exciderat, sed opera eorum didicisset,iis se permiscuisset atque sculpta eorum simulacra cultu dignatus esset, ideo in potestatem barbarorum erat deditus. Deus tamen sua motus humanitate eum miseratus est, excitavitque ei primum judicem Gothonielum Chalebi generum [28]. Is Chalebus cum annos 107 vixisset, viribus veluti adolescens integris in bello versabatur. Gothonielus autem robore divinitus præditus regem Syriæ clade affecit. pacemque suis restituit, quæ annos 40 duravit, usque ad Gothonieli mortem. Rursum inde a Domino defecerunt **99** Israelici ; isque eis Eglonem Moabicum regem immisit, qui per annos 18 populum Israelicum servitute pressit Denuo itaque auxilium Dei oppressi implorarunt ; qui eisjudicem dedit Aodum, virum ambidextrum. Is præclarm ausus facinus Eglonem domi suæ dolo interfecit, fugaque elapsus, confestim Israelico exercitu assumpto, magna Moabitas clade affecit. Postea annis 80 Judæis quieta omnia fuerunt. Sub ejus mortem cum populus Israelicus rursus a Deo descivisset, per annos 20 eum Sisera Jabani regis copiarum dux

Μετὰ τελευτὴν Ἰησοῦ κατελείφθησαν ἔθνη πρὸς τὸ πειράσαι τὸν Ἰσραήλ· θεία γὰρ προγνώσει ὁ Θεὸς ἤδη τὴν ἀποστασίαν αὐτῶν, ὅτι προστεθήσονται τοῖς εἰδώλοις, καὶ ἐξέδοτο αὐτοὺς εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν τῶν καταλειφθέντων, καὶ ἐταπείνωσαν καὶ ἐφορολόγουν αὐτούς. Κατῆλθε δὲ ἄγγελος Κυρίου εἰς τὴν κοιλάδα καὶ πᾶς Ἰσραήλ· καὶ ἤλεγξεν αὐτοὺς ὁ ἄγγελος περὶ τῆς ἀποστασίας αὐτῶν καὶ ὅτι διὰ τοῦτο παρεδόθησαν τοῖς ἔθνεσι. Καὶ ἔκλαυσε πᾶς ὁ λαὸς, μνησθέντες τῶν εὐεργεσιῶν C Κυρίου καὶ τῆς ἐνισταμένης κακώσεως αὐτῶν. Ὅθεν ἐκλήθη ὁ τόπος ἐκεῖνος κοιλὰς κλαυθμῶνος· διὰ γὰρ τὸ μὴ ἐξολοθρεῦσαι τὸν Ἰσραὴλ τὰ ἔθνη ἃ εἶπε Κύριος αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ μαθεῖν τὰ ἔργα αὐτῶν καὶ μιγῆναι αὐτοῖς καὶ δουλεῦσαι τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν, διὰ τοῦτο παρεδόθησαν εἰς χεῖρας τῶν ἀλλοφύλων. Τῇ οἰκείᾳ δὲ φιλανθρωπίᾳ κινούμενος ὁ Θεὸς ᾠκτείρησε τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ἀνέστησεν αὐτῷ πρῶτον κριτὴν τὸν Γοθονιὴλ, γαμβρὸν ὄντι τοῦ Χάλεβ, ὅστις Χάλεβ ζήσας ἔτη ρζ' ἐν δυνάμει ὡς νεανίας εἰσήρχετο καὶ ἐξήρχετο ἐν τῷ πολέμῳ. Καὶ ἐνίσχυσε Κύριος τὸν Γοθονιὴλ, καὶ τὸν βασιλέα Συρίας ἐπάταξε. Καὶ εἰρήνευσεν ἡ γῆ ἕως τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη μ'. Καὶ πάλιν ἀπέστη Ἰσραὴλ ἀπὸ Κυρίου, καὶ ἐπήγειρεν αὐτοῖς Κύριος τὸν Ἐκλὼμ βασιλέα Μωάβ, καὶ ἐδουλώσατο τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ιη'. Καὶ ἐβόησεν πάλιν ὁ D λαὸς πρὸς Κύριον, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς κριτὴν τὸν Ἀὼδ ἄνδρα ἀμφοτεροδέξιον, ὃς τολμήσας ἀνεῖλεν Ἐκλὼμ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ δόλῳ, καὶ φυγὼν διεσώθη. Καὶ παρευθὺς λαμβάνει τὸν Ἰσραὴλ, καὶ πατάσσει τὴν Μωὰβ παταγμὸν μέγαν, καὶ ἡσυχάζει ἡ γῆ ἔτη ὀγδοήκοντα. Καὶ μετὰ τελευτὴν τὴν αὐτοῦ ἀπέστη πάλιν ὁ λαὸς, καὶ ἐταπείνωσεν αὐτοὺς ὁ Σισάρα ὁ δυνάστης, βασιλεὺς Ἰαβίν, ἔτη η'. Καὶ προσκαλεῖται Δεβόρρα ἡ προφῆτις τὸν Βαρὰκ (ἦν γὰρ αὕτη τότε κρίνουσα τὸν λαὸν), καὶ συμπορεύεται μετ' αὐ-

[26] Psal. XLVIII, 5. [27] Judic. II [28] Judic. III.

τοῦ ἐπὶ Θαβώρ, καὶ δίδωσιν αὐτῷ λαοὺς (53). ὅτι Αὕτη ἡμέρα ἐν ᾗ σώσει Κύριος τὸν Ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς Μαδιάμ. Κατεδίωξε δὲ Βαράκ τὸν Σισάρρα, καὶ συνέτριψε τὰ ἅρματα αὐτοῦ. Κατέβη δὲ Σισάρρα ἐκ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, καὶ ἔφυγε μόνος, [P. 56] ἕως εἶδεν αὐτὸν Ἰαὴλ γυνὴ ἀστεία, καὶ προσεκαλέσατο αὐτὸν λέγουσα· « Ἔκκλινον, κύριε, πρός με, μὴ φοβοῦ ». Καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτήν, καὶ ἐπότισεν αὐτὸν γάλα διὰ τὸ δίψος, καὶ κοιμίσασα πασσάλῳ ἀπέκτεινεν αὐτόν. Καὶ ἡσύχασεν ἡ γῆ ἐπὶ Βαρὰκ ἔτη μ'. Αὖθις δὲ Ἰσραὴλ ἐπέθετο τοῖς εἰδώλοις, καὶ γεγόνασιν ἐν χειρὶ Μαδιὰμ ἔτη ζ'. Τότε ὤφθη ἄγγελος Κυρίου τῷ Γεδεών, λέγων· « Ἐν τῇ χειρί σου Κύριος παραδίδωσι τὴν Μαδιάμ. » Ἤτησε δὲ Γεδεὼν γενέσθαι θυσίαν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἥψατο ὁ ἄγγελος τῷ ἄκρῳ τῆς ῥάβδου αὐτοῦ τῆς θυσίας, καὶ ἐξῆλθε πῦρ καὶ κατέκαυσεν αὐτήν. Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ὁ ἄγγελος. Τότε ἔγνω Γεδεὼν ὅτι ἄγγελος συνελάλει, καὶ ἐφοβήθη. Εἶτα αἰτεῖ τὴν δισσὴν αἴτησιν περὶ τοῦ πόκου, καὶ τυγχάνει τῆς αἰτήσεως. Εἶτα καταστρέφει τὸν βωμὸν ἐν ᾧ ἐθεράπευσεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὸν Βαὰλ, καὶ ποιεῖ ἐκεῖ θυσιαστήριον, καὶ θύει τῷ Θεῷ δάμαλιν. Εἶτα προκαλεῖται τὸν λαὸν καὶ ἀποστρέφει τοὺς δεδιότας, εἴκοσι καὶ δύο χιλιάδας. Εἶτα παραλαμβάνει τὰς ἀπολειφθείσας δέκα χιλιάδας, καὶ προστάξει Θεοῦ κάτεισιν ἐν τῷ ποταμῷ, καὶ τοὺς λάψαντας τῇ γλώσσῃ τριακοσίους κατέχει, ἀποπέμπει δὲ τοὺς λοιπούς. Ὡς δὲ ἐναγώνιος ἐγένετο τῇ βραχύτητι τῶν συμμάχων, ἐπιτρέπεται παρὰ Θεοῦ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ κατελθεῖν ἐν τῇ παρεμβολῇ Μαδιὰμ μόνος μετὰ παιδαρίου. Κατελθὼν δὲ ἤκουσεν ἐν τῇ παρεμβολῇ λεγόντων μαγίδα κριθίνην (54) ἐν ὕπνῳ τεθεᾶσθαι τὸν λέγοντα ἐν τῇ παρεμβολῇ Μαδιὰμ, ἥτις ἀνακυλιομένη ἐν παντὶ τῷ λαῷ ἔφθασεν ἕως τῆς σκηνῆς τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπάταξεν ἡ μαγὶς τὴν σκηνὴν, καὶ ἔπεσε. Καὶ εἶπον οἱ ἀκούοντες· « Οὐκ ἔστι τοῦτο, ἀλλ' ἢ ἡ ῥομφαία τοῦ Γεδεών· παραδώσει γὰρ ὁ Κύριος τὴν παρεμβολὴν ταύτῃ ἐν χειρὶ αὐτοῦ. » Καὶ ἤκουσε Γεδεὼν καὶ ἐνίσχυσε. Καὶ ἀνῆλθεν ἐν τῇ ἐκείνῃ νυκτὶ πρὸς τὴν παρεμβολήν, καὶ ἐνίσχυσε τοὺς τριακοσίους ἄνδρας τοὺς μετ' αὐτοῦ, δέδωκε δὲ αὐτοῖς ἀμφορεῖς καὶ λαμπάδας καὶ σάλπιγγας. Καὶ κατελθὼν πεποίηκεν ὡς γέγραπται. Ἦν δὲ Μαδιὰμ μυριάδες τριακόσιαι δώδεκα, ὡσεὶ ἀκρὶς ἐν πεδίῳ κεχυμένη, καὶ οὐκ ἦν ἀριθμὸς τοῦ λαοῦ αὐτῶν ἢ τῶν καμήλων αὐτῶν. Καὶ ἐπεὶ ἐξέστησεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς, κατεδίωξε Γεδεὼν ὀπίσω αὐτῶν. Γνόντες δὲ οἱ ἐπίλοιποι προκατέλαβον τὰς διαβάσεις

A oppressit. Tum Debora vates, quæ eo tempore populo præerat [29], adscito Baraco una ad montem Thaborem proficiscitur, testata eum esse diem quo Deus Israelum esset a Madianitis liberaturus. Porro Baracus Siseram in fugam actum insecutus est, atque ejus currus comminuit. Ipse quidem Sisera de suo curru descendit solusque fugit. Quem conspicata Jaela, mulier egregia, ad se vocavit, hortata ut metus securus ad se diverteret. Ingresso sitis restingendæ gratia lac bibendum exhibuit, sopitumque clavo trucidavit. Sub Baraco inde populo pax 40 annos fuit. Post, cum denuo ad simulacrorum cultum se dedisset, in Madianitarum manu per septennium
B fuit Ea tempestate [30] angelus Gedeoni apparuit, qui ei indicaret fore ut in ipsius manum Deus Madianitas traderet. Ibi cum Gedeon petiisset ut sibi rem sacram Deo facere permitteretur, angelus summitate virgæ sacrificium tetigit, ignisque inde exarsit idque consumpsit, ac **100** discessit angelus. Sensit ergo Gedeon angelum secum fuisse locutum, ac timuit. Inde duplicis de vellere voti divinitus compos factus, altare quod ad Baali cultum pater usurpabat subvertit, eoque loco ara exstructa Deo buculam immolat. Tum, convocato populo, 22 millia eorum qui sibi metuebant discedere domum jubet, et reliqua 10 millia virorum jussu Dei ad amnem deducit, ubi reliquis omnibus repudiatis trecentos tantum, qui lingua aquam canum ritu lampendo bibissent, retinet. Ea
C tam parva manu instructus mandato Dei solus ea nocte cum puero in castra Madianica descendit. Ibi audivit insomnium sibi invicem narrantes, imaginatos se per quietem videre pastam hordeaceam volutari per Madianica castra, perque tota castra volutatam ad regis tandem tentorium perlatam impulisse id atque dejecisse. Id auditores ita interpretari, nihil aliud significatum eo insomnio quam Gedeonis gladium, in cujus manum Deus ea castra esset traditurus. Hoc inauditum Gedeonis animum confirmavit; eaque nocte in sua reversus castra, fiducia 300 viros suos implevit, ac instructos amphoris, lampadibus atque tubis ad hostium castra deduxit: ibi tum res gesta est quomodo Scriptura exponit. Erant in castris hostium ter
D millena centumque ac viginti millia hominum, veluti locustarum multitudo per agros diffusa; neque numerus camelorum iniri poterat. Postquam

[29] Judic. IV, [30] Judic VI.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(53) Nescio an sic locutus sit Cedrenus. Res est manifesta, et pro Ἐλιθαβώρ historia fretus repono ἐπὶ Θαβώρ. XYL.

(54) Quod quid sit, non pronuntio. Sane neque a Græco neque ab ipso Hebraico שעורים צלול לחם procul puto abesse meam interpretationem. Zonaras habet μᾶζαν κριθίνην. Josephus addit ὑπ' εὐτελείας ἀνθρώποις ἀβρώτων, quæ ob vilitatem ab hominibus pro cibo non usurparetur, l. v, c. 8. Porro qui sequitur Madianitarum numerus, eum expressi ut reperi, 312000. Verum is omnem non fidem modo sed et veritatem excedit: quin imo etiam si pro myriadibus chiliades legas, ut sit 31200[0], tamen amplior justo videri possit. In Scriptura sacra exercitus numeratur, tametsi maximum fuisse locustarum comparatio indicat. Josephus quidem auctor est occubuisse in pugna Madianitarem 120 millia XYL.

Deus in fugam eos conjecit, insecutus est Gedeon. **101** Et reliqui re cognita trajectus amnium usque ad Jordanem occupaverunt. Principesque Madianicos Orebum et Zebum in fuga comprehensos capitibus truncaverunt, eaque ad Gedeonem attulerunt Is transmisso Jordane castra Madianica cepit; fugaque ex iis elapsos reges Zebeam et Salmanam persecutus interfecit. Ex præda autem inaures aureas accepit Gedeon, confecitque Ephodum, quod in urbe sua Ephra collocavit, in ditione Manassæa. Ad illud Ephodum totus populus Israelicus impegit, illicitos cultus ei exhibendo. Sub hoc Gedeone, qui et Jerobaalus dicitur, quadraginta annos conquievit populus. Gedeonis ætate fuit Orpheus Thrax lyricus, Bryosius, sapientissimus ac celeberrimus poeta. Is theogoniam mundi creationem, hominis effictionem exposuit, initio operis præfatus nihil se istarum rerum de sua sententia scripsisse, verum se ex Phœbo Titano sole quæsivisse genus deorum quod esset, ac quis mundum condidisse. Exstant in ejus isto opere hi versus:

Rex Phœbe, arcitenens, Latonæ vivida proles
Lucipotens, o qui radiis jacularis ab alto

Cuncta tuis, qui cuncta oculis purissime lustras,
Res hominum divumque videns et cuncta gubernans:
102 *O sol, auratis qui sursum attolleris alis*

Et liquidum intactis velox petis aera pennis,
Iste duodecimus, mihi te nunc sermo loquente
Auditur: mea te firma est oratio teste.

Atque eadem de re multi etiam versus sunt Orphei: sed et in his quos retulimus indicat, quæ voti compos factus, quæ de deorum genere et mundi origine audivisset conscripserit: reliqui ob multitudinem sunt omissi. Inter alia hoc etiam dicit, principio ætherem (sive id cœlum dicere voles) id mundo exstitisse a Deo fabricatum. Ab utraque autem ætheris parte fuisse chaos et caliginosam noctem, qua quidquid est infra ætherem fuerit occultatum, eo indicans, noctem præcessisse. In eodem opere dixerat esse quemdam incomprehensibilem omnibusque rebus priorem ac superiorem, atque omnium conditorem, cum ipsius ætheris tum universorum quæ infra sunt. Terram

A τῶν ὑδάτων ἕως τοῦ Ἰορδάνου, καὶ συνέλαβον φεύγοντας τοὺς δυνάστας Μαδιὰμ Ὠρὴβ καὶ Ζήβ, καὶ τεμόντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν προσήνεγκαν τῷ Γεδεών. Διαβὰς δὲ τὸν Ἰορδάνην ὁ Γεδεὼν ἐπάταξε τὴν παρεμβολὴν Μαδιὰμ, καὶ ἐξέφυγον οἱ βασιλεῖς Μαδιὰμ Ζεβεὲ καὶ Σαλμανᾶ ἐκ τῆς παρεμβολῆς. Καὶ [P. 57] κατεδίωξε Γεδεὼν ὄπισθεν αὐτῶν, καὶ ἀνεῖλε καὶ ἐκτεινεν αὐτούς. Ἔλαβε δὲ τὰ ἐνώτια τὰ χρυσᾶ ἐκ τῶν σκύλων, καὶ ἐποίησεν Ἐφοὺδ (55), καὶ ἔστησεν αὐτὸ ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ ἐν Ἐφραθᾷ, εἰς τὴν κληρονομίαν Μανασσῆ. Καὶ ἐξεπόρνευσε πᾶς Ἰσραὴλ ἐπ' αὐτῷ, καὶ γέγονε σκάνδαλον τῷ λαῷ. Καὶ ἡσύχασεν ἡ γῆ ἐπὶ Γεδεών, ὃς καὶ Ἱεροβάαλ ἐλέγετο, ἐπὶ ἔτη μ'. Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις τοῦ Γεδεὼν ἦν Ὀρφεὺς ὁ Θρᾴξ ὁ λυρικὸς ὁ Βρυώσιος, ὁ σοφώτατος καὶ περιβόητος ποιητής, ὅστις ἐξέθετο θεογονίας καὶ κόσμου
B κτίσιν καὶ ἀνθρώπων πλαστουργίαν, εἰρηκὼς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ συντάγματος αὐτοῦ ὅτι ἐξ ἰδίας ἐνθυμήσεως οὐκ ἐξέθετό τι περὶ Θεοῦ ἢ τῆς κοσμικῆς κτίσεως, ἀλλ' αἰτησαμένου αὐτοῦ μαθεῖν παρὰ τοῦ Φοίβου Τιτᾶνος ἡλίου τὴν θεογονίαν καὶ τὴν τοῦ κόσμου κτίσιν, καὶ τίς ἐποίησεν αὐτήν. Ἐκφέρεται γὰρ ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκθέσει διὰ ποιητικῶν στίχων οὕτως·

Ὦ ἄνα Λητοῦς υἱὲ, ἑκατηβόλε, Φοῖβε, κραταιέ·
Ὦ δέσποτα ἡμέρας υἱὲ, ὁ τὰ πάντα πόρρωθεν ἐν τοῖς [ἀκτῖσί σου
Τοξεύων, ἀμίαντε καὶ δυνατέ·
Πάνδερκες, θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσων,
Ὁ τὰ πάντα ἐπιβλέπων, θνητῶν καὶ ἀθανάτων [βασιλεύων·
Ἠέλιε χρυσέοισιν ἀειρόμενε πτερύγεσσιν,
Ἤλιε τιμήεις εἰς τὸν ἀέρα ὑψούμενε πτέρυξι.
C Δωδεκάτην δὴ τήνδε περὶ σοῦ ἔκλυον ὁμφήν,
Σεῖο φαμένου· σὺ δ' αὐτὸν, ἑκηβόλε, μάρτυρα [θείην.

Καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς περὶ τούτων εἶπε κτίχους ὁ αὐτὸς Ὀρφεύς. Ἔφρασε δὲ ἐκ τῶν προειρημένων στίχων ὅτι ὡς ἐκ τῆς εὐχῆς ἀκούσας περὶ Θεογονίας καὶ κτίσεως κόσμου συνεγράψατο. Παρείθησαν δὲ διὰ τὸ πλῆθος. Λέγει δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα, ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἀνεδείχθη τῷ κόσμῳ ὁ αἰθὴρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργηθείς, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἐντεῦθεν τοῦ αἰθέρος ἦν χάος καὶ νὺξ ζοφερὰ, πάντα δ' ἐκάλυπτε τὰ ὑπὸ τὸν αἰθέρα, σημαίνων τὴν νύκτα προτερεύειν, εἰρηκὼς ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκθέσει ἀκατάληπτόν τινα καὶ πάντων ὑπέρτατον εἶναι, προγενέστερόν τε καὶ δημιουργὸν ἁπάντων, καὶ αὐτοῦ τοῦ αἰθέρος καὶ πάντων τῶν
D ὑπ' αὐτὸν τὸν αἰθέρα. Τὴν δὲ γῆν εἶπεν ὑκὸ τοῦ σκότους ἀόρατον οὖσαν. Ἔφρασε δὲ ὅτι τὸ φῶς ῥῆ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ

(55) Ephod qui rei sit et quem usum spectet, hic explicare omitto, cum iis qui sacras Litteras diligenter legerunt non sit obscurum, et non multo post in Micbael historia vocem Cedrenus utcunque interpretetur. Post Orpheus vocatur Bryosius, mihi, prorsus ignota appellatione; quam tamen mutare non debui. Et versus hexametri qui ex eo citantur miserabiliter sunt confusi, neque dificile est primum sic scribere:

ὦνοξ Λητοῦς υἱ' ἑκατηβόλε. Φοῖβε κραταιέ.

Post a πανδερκὲς integer incipit. Item ab ἦλιε, si χρυσείοισιν scribas. Est et metrum a δωδεκάτην utcunque constans, et cui proclive sit succurrere. Postremum erit σοῦ φαμένοιο, σὺ δ', etc. Verum reliqua languent. Quæ ex ingenio emendare velle non videbatur in præsentia commodum. Exstant, sane multa hinc inde apud Clementem, Justinum, Eusebium et alios Orphica. Si quis in hæc quoque alicubi incidet, ex melioribus deteriora corrigat. Ego, nisi hallucinor, sententiæ nullum attuli detrimentum. Quæ post versus sequuntur Orphica, etiam apud Suidam leguntur in Ὀρφεύς, paulo licet aliter Sed et qui de humana miseria inferius citantur ejusdem versus, partim integri partim mutili partim depravati sunt. XYL.

ξαν τὸν αἰθέρα ἐφώτισε πᾶσαν τὴν κτίσιν, εἰπὼν ἐκεῖνο εἶναι τὸ φῶς τὸ ῥῆξαν τὸν αἰθέρα τὸ προειρημένον τὸ ὑπέρτατον πάντων. Οὗ ὄνομα ὁ αὐτὸς Ὀρφεὺς ἀκούσας ἐκ τῆς μαντείας ἐξεῖπε· Μῆτις, ὅπερ ἑρμηνεύεται βουλή, φῶς, ζωοδοτήρ. Εἶπεν ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκθέσει ταύτας τὰς τρεῖς θείας τῶν ὀνομάτων δυνάμεις μίαν εἶναι δύναμιν, καὶ κράτος τούτων θεὸν ὃν οὐδεὶς ὁρᾷ· ἤστινος δυνάμεως οὐδεὶς δύναται γνῶναι ἰδίαν ἢ φύσιν. Ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς δυνάμεως τὰ πάντα γεγενῆσθαι, ἀρχὰς ἀσωμάτους καὶ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἐξουσίαν καὶ ἄστρα πάντα, γῆν καὶ θάλασσαν, [P. 58] καὶ τὰ ὁρώμενα ἐν αὐτοῖς πάντα καὶ τὰ ἀόρατα. Τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος εἶπεν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θείου πλασθὲν ἐκ γῆς καὶ ψυχὴν ὑπ' αὐτοῦ λαβεῖν λογικήν, καθὼς Μωϋσῆς ἐξέθετο. Ὁ δὲ αὐτὸς Ὀρφεὺς ἐν τῇ αὐτοῦ βίβλῳ συνέταξεν ὅτι διὰ τῶν αὐτῶν ὀνομάτων μιᾶς θεότητος τὰ πάντα ἐγίνετο καὶ αὐτὸς ἐστι τὰ πάντα. Περὶ δὲ τοῦ ταλαιπώρου γένους τῶν ἀνθρώπων ὁ αὐτὸς Ὀρφεὺς ἐξέθετο ποιητικῶς στίχους πολλούς, ἀφ' ὧν εἰσὶν οὗτοι·

A autem præ tenebris conspici non potuisse, donec lux æthere perrupto omnia condita illustravit. Eam lucem id esse quod omnibus rebus superius ante dixerat. Perhibuit etiam nomen hujus lucis, oraculo sibi revelatum Hæc enim ponit : consilium, lux, vitæ dator. Atque ait, has tres divinas nominum facultates unam esse vim ac potentiam, quippe Deum invisibilem, cujus facultatis speciem atque naturam nemo possit cognoscere. Cæterum ex ea omnia orta esse principia incorporea, **103** solem, lunam, potestates, sidera, terram, mare ac quæcunque in his vel videntur vel conspectum fugiunt. Humanum porro genus ab ipso Deo ait effictum, animamque ab eo accepisse ratione præditam, sicuti et Moses exposuit. Idem Orpheus eodem libro scriptum reliquit, a tribus his nominibus una divina natura facta esse omnia, Deumque ipsum esse omnia. Miserias autem generis humani idem multis versibus descripsit, de quibus sunt et qui sequuntur :

Θῆρές τ' οἰωνοί τε βροτῶν τ' ἀλητώσια φῦλα,
Θηρία, ὄρνεα, τῶν ἀνθρώπων τὰ καταναλισκόμενα ἐθύη,

Bruta· feræ, volucres, hominumque miserrima turba
(feras et volucres vocat mortuos)

Ἄχθεα γῆς, εἴδωλα τετυγμένα,
Εἰδότες οὔτε κακοῖο προσερχολένοιο νοῆσαι·
Φράδμονες οὔτε πσῖον μὰλ' ἀποστρέψαι κακότητος,
Οὐδ' ἀγαθοῦ παρεόντος ἐπιστρέψαι καὶ ἔρξαι,
Ἀλλὰ μάτην ἀδαήμονες, ἀπρονόητοι.

Pondera telluris simulacraque lumine cassa,
Ignari rerum : non qua ratione malorum
Effugiant impendentes novere procellas,

Nec quo declinent sua detrimenta labore,
Nec bona quo possint studio præsentia aspici.
Verum imprudentes agitat temerarius error.

Καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξέθετο στίχους ὁ αὐτὸς σοφώτατος Ὀρφεύς. Ταῦτα Τιμόθεος συνεγράψατο ὁ χρονογράφος, λέγων τὸν Ὀρφέα πρὸ τοσούτων χρόνων εἰπόντα τριάδα ὁμοούσιον δημιουργῆσαι τὰ πάντα.

Multosque alios in hanc rem præterea versus sapientissimus Orpheus edidit. Hæc ex Timotheo annalium scriptore, qui refert tam multis retro sæculis Orpheum pronuntiasse trinitatem consubstantialem universa creasse.

Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ἐκτίσθη τὸ Ἴλιον ὑπὸ τοῦ Ἴλου· μετὰ δὲ λδ' ἔτη τοῦ κτισθῆναι τὸ Ἴλιον ἐκτίσθη Κύζικος, μητρόπολις Ἑλλησπόντου καὶ Ἀσίας ὑπὸ Κυζίνου. Ἐκτίσθη δὲ καὶ Τύρος (56) πρὸ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ ἔτεσι τριακοσίοις καὶ πεντήκοντα πρὸς τῷ ἑνί.

Eodem tempore Ilus Ilium condidit, et 34 annis post Cyzicus Cyzicum **104** Hellesponti et Asiæ caput. Condita est etiam Tyrus annis ante Hierosolymitanum templum 351.

Ἐν τοῖς χρόνοις τῶν κριτῶν ἐγνωρίζετο καὶ Ἡρακλῆς ὁ ἥρως καὶ οἱ Ἀργοναῦται οἱ περὶ τὸν Ἰασονα τὸν Θετταλὸν, οἵτινες ἀνιόντες τὸν ἀνάπλουν τῆς Ποντικῆς θαλάσσης ἐπολεμήθησαν ὑπὸ Κυζίκου τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλησπόντου ἐξαίφνης. Καὶ συμβαλόντες ἀλλήλοις ναυμαχίᾳ ἀπέκτειναν τὸν Κύζικον, καὶ παρέλαβον τὴν πόλιν αὐτοῦ τὴν Κύζικον. Μεμαθηκότες δὲ ὅτι Κύζικος ὁ σφαγεὶς ὑπ' αὐτῶν συγγενὴς αὐτῶν ὑπῆρχεν, ἤτουν συγγνώμην τῆς ἀγνοίας αὐτῶν, καὶ ἀποθεραπεύοντες τὸ θεῖον ἔκτισαν ἐν αὐτῇ τῇ Κυζίκῳ ἱερὸν, καθὼς ἔμπροσθεν λέξομεν, περὶ τε τοῦ δοθέντος αὐτοῖς χρησμοῦ ἀπὸ τῶν Πυθίων θεσμῶν καὶ περὶ τῶν ἄλλων.

Judicum ætate etiam Hercules heros innotuit, et Argonautæ Jasonis Thessali socii. His, cum per mare Ponticum sursum navigarent, bellum subito fecit Cyzicus Hellesponti rex ; estque ab iis commisso navali prælio interfectus, et urbs Cyzicus capta. Post Argonautæ cognito Cyzicum ipsis genero fuisse junctum, eroris veniam flagitaverunt, ac numine placato, fanum in urbe Cyzico exstruxerunt, de quo postea dicemus, ut et de oracule ipsis a Pythiis thecmis allato et aliis.

Ὅτι οὐκ ἐν θεοῖς ἑτέροις ἀνέθηκε Γεδεὼν τὸ ἐφοὺδ' ἀλλὰ τῷ ὄντι Θεῷ. Ἀλλ' ἐπεὶ τοῦ νενομισμένου τόπου καὶ τοῦ νόμου ἀλλότριον πέπραχε καὶ σκάνδαλον γέγονε τῷ Ἰσραὴλ, συνέλη γενέσθαι ἐξ-

Ephodum Gedeon non aliis diis sed vero Deo consecravit : sed in loco alieno, et contra legem id fecit, quæ res et Israelicis offendendi ansam præbuit, et familiæ Gedeonis internecione stetit.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(56) In margine librarius pro Tyro Tarsum annotavit, sic : πότε τὸ Ἴλιον ἐκτισθη, ἡ Κύζικος καὶ ἡ Ταρσός· quod monendum duxi. XYL.

Habuit enim hic Gedeon ex multis uxoribus ac pellicibus 70 filios. Ex harum una etiam Abimelechum sustulit, qui reliquos suos fratres ad unum omnes super uno lapide necavit, solo Joathamo elapso cædi. Populum enim adulatione Abimelechus decepit regnumque obtinuit. Joathamus autem frater ejus conscenso quodam monte Sicemitis patris sui beneficia exprobravit, ac fabulam iis de olea, ficu, vite et rhamno narravit. Cui **105** eventus eorum respondit : reges enim ipsorum spiritus Domini conturbavit, fuitque in ipsos efficax Abimelechi gladius, et gladius ipsorm contra eum. Tyrannidem Abimelechus triennium tenuit, urbesque Sicemitarum evertit. Unam vero adhuc eorum urbem oppugnantem muroque subeuntem desuper frusto molæ conjecto mulier percussit, ac calvariam ei confregit.

Successit Abimelecho Tholas,judexque Israelicis fuit 23 annos. Post hunc Jairus Galaadites annos 22. Huic filii fuerunt 30. Mortuo eo rursus Deum populus peccatis offendit, barbarorum simulacra celendo. Itaque per annos 18 rex Moabicus, Ammonicus, et quæ circumjacebant gentes, eum divexaverunt. Inde cum alienis diis submotis ad Dominum sese convertisset, is eis judicem excitavit Iephtham Galaaditem scorto natum. Hic auctus robore Moabico populo et regi gravem cladem intulit. Idemque votum suum parum pie propria filia immolata persolvit. Excessit,cum sexennium populo præfuisset. Post hunc Essebon 7, Eglon Zabulonius 10, Abdon Pharatonius 8 annos populi duces fuerunt, quisque eorum priori mortuo suffectus. Abdon filios habuit 40, nepotes 30. Secundum hæc populo rursum ad impios simulacrorum cultus se dante, Deus eum Philistæis per 60 annos opprimendum permittit. **106** Eo tempore angelus Domini mulieri sterili, quæ Manoæ erat uxor, apparet, gravidamque fore et Samsonis matrem pollicetur. Adultus Samson ad ducendum sibi alienigenam uxorem animum adjecit, parentibus reluctantibus, quod nescirent consilio Dei hanc ei cupiditatem injectam, quæ internecioni barbarorum ansam præberet. Successu temporis illusus ab uxore Samson (cum quæstione a marito sibi proposita,quidnam sibi hoc vellet : « Ex ore vorantis cibus exiit atque dulcedo a robusto, » ea respondisset : « Numnam aliquid leone robustius, aut melle dulcius ? » consuetudine ejus se abstinuit ; eamque socer alii viro in matrimonium tradidit. Qua re in barbaros exasperatus Samson, mille vulpibus adornatis eorum segetes incendit. Itaque barbari Samsonis uxorem hujusque parentes et universan familiam igni combusserunt, quod penes eos accepti damni causa fuisset. Postea Samsoni alia evenerunt propter uxorem quæ in urbe alienigenarum degebat ; cum quidem portas urbis humeris suis sublatas in montem extulit. Similiter et Dalilæ

A λόθρευσιν του οἴκου αὐτοῦ. Οὗτος γὰρ ὁ Γεδεὼν ο' υἱοὺς ἔσχε, πολλαῖς γυναιξὶ καὶ παλλακαῖς μιγνύμενος· Ἐκ μιᾶς δὲ τούτων ἐτέχθη αὐτῷ Ἀβιμέλεχ, ὃς ἀπέσφαξε τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ λίθον ἕνα, ἑνὸς καὶ μόνου διαφυγόντος Ἰωάθαμ, θωπείᾳ δὲ ἀπεπλάνησε τὸν λαὸν καὶ ἐβασίλευσεν αὐτῶν. Ἰωάθαμ δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐφ' ἓν τῶν ὀρέων ἀνελθὼν προσεφώνει [P. 59] τοῖς Σικιμίταις τὰς εὐεργεσίας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἰπὼν αὐτοῖς περὶ τῆς ἐλαίας καὶ τῆς συκῆς καὶ τῆς ἀμπέλου καὶ τῆς ῥάμνου παραβολήν. Καὶ κατὰ ταύτην τὴν παραβολὴν συνέβη αὐτοῖς· πνεῦμα γὰρ Κυρίου συνετάραξε τοὺς βασιλεύσαντας αὐτῶν, καὶ ἡ ῥομφαία Ἀβιμέλεχ ἐνεργοῦσα κατ' αὐτῶν, καὶ ἡ ῥομφαία αὐτῶν κατ' αὐτοῦ. Καὶ ἐτυράννησεν Ἀβιμέλεχ ἔτη τρία, καὶ καθεῖλε

B πόλεις Σικιμιτῶν. Ἔτι δὲ μίαν τῶν πόλεων πολιορκῶν πλησιάσας τῷ τείχει, βλάσματι μύλου ἔβαλεν αὐτὸς ἀνωθεν γυνή, καὶ συνέτριψε τὸ κρανίον αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ Ἀβιμέλεχ ἀνέστη Θόλα, καὶ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ εἴκοσι τρία ἔτη. Καὶ μετ' αὐτὸν Ἰαεὶρ ὁ Γαλααδίτης ἔτη εἴκοσι δύο, ὃς εἶχε τριάκοντα [δύο] υἱούς. Καὶ μετὰ τοῦτον ἐξήμαρτεν Ἰσραὴλ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐδούλευσε τοῖς γλυπτοῖς τῶν ἐθνῶν. Καὶ ἐταπείνωσεν αὐτὸν βασιλεὺς Μωὰβ καὶ Ἀμὼν καὶ πάντα τὰ περὶ κύκλῳ αὐτοῦ ἔθνη ἔτη ιη'. Εἶτα ἐπέστρεψε πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ περιῖρε τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους. Καὶ ἀνέστησεν αὐτοῖς κριτὴν τὸν Ἰεφθάε τὸν Γαλααδίτην, υἱὸν γυναικὸς πόρνης, ὃς ἦν ἐπηρμένος ἐν δυνάμει, καὶ ἐπάταξε τὸν βασιλέα Μωὰβ

C καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ κραταιῶς. Οὗτος ἐπλήρωσε τὴν ἰδίαν εὐχὴν οὐκ εὐαγῶς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ. Ἔκρινε δὲ τὸν Ἰσραὴλ ἐπὶ ἔτη ἓξ καὶ ἀπέθανεν. Εἶτα κρίνει αὐτὸν Ἐσσεβὼν ἔτη ἑπτὰ καὶ ἀπέθανεν Εἶτα κρίνει αὐτὸν Ἐλγὼν ὁ Ζαβουλωνίτης ἔτη δέκα καὶ ἀπέθανεν. Εἶτα κρίνει αὐτὸν Ἀβδὼν ὁ Φαραθωνίτης ἔτη ὀκτώ· ὃς ἔσχεν υἱοὺς τεσσαράκοντα, καὶ τριάκοντα υἱοὺς τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Εἶτα ἐκπορεύει ὁ λαὸς ἐν τοῖς εἰδώλοις, καὶ παραδίδωσιν αὐτοὺς Κύριος ἐν χειρὶ Φιλιστιείμ ἔτη τεσσαράκοντα. Τότε ὤφθη ἄγγελος Κυρίου στειρευούσῃ τῇ γυναικὶ Μανωὲ, καὶ ἐπαγγέλλεται αὐτῇ τὴν σύλληψιν Σαμψών. Ἀνδρωθέντος δὲ Σαμψὼν, ἔθετο τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐν ἐπιθυμίᾳ γυναικὸς ἀλλοφύλου. Ἐκώλυε δὲ αὐτὸν Μανωὲ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, μὴ εἰδότες ὡς γνώμῃ

D Θεοῦ γίγονεν αὐτῷ τοῦτο ἐπὶ ἀφανισμῷ τῶν ἀλλοφύλων. Χλευασθεὶς δὲ Σαμψὼν ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐν τῷ προβλήματι ὃ εἶπεν, « Ἐκ στόματος ἔσθοντος ἐξῆλθε βρῶσις καὶ ἀπὸ ἰσχυροῦ γλυκὺ, » ἀπέστη ἀπ' αὐτῆς εἰπούσης· « Τί ἰσχυρότερον λέοντος, καὶ τί γλυκύτερον μέλιτος ; » Καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆς ἐξέδοτο αὐτὴν ἀνδρὶ ἑτέρῳ. Καὶ διὰ τοῦτο ὀργίζεται Σαμψὼν μᾶλλον τοῖς ἀλλοφύλοις, καὶ ἐμπιπρᾷ τὰς χώρας αὐτῶν διὰ τῶν χιλίων ἀλωπέκων. Οἱ δὲ ἀλλόφυλοι κατέκαυσαν τὴν γυναῖκα Σαμψὼν καὶ τοὺς γονεῖς αὐτῆς, καὶ πάντα τὸν οἶκον αὐτῶν ἐξωλόθρευσαν ἐν πυρὶ, ὅτι δι' αὐτοὺς τοιαῦτα συνέβη αὐτοῖς. Εἶτα συνέβη αὐτῷ τὰ περὶ τὴν γυναῖκα τὴν οὖσαν ἐν τῇ πόλει τῶν ἀλλοφύλων, ὅτε καὶ τὰς πύλας τῆς πόλεως

ἀνήνεγκεν [P. 60] ἐπὶ τῶν ὤμων ἐν τῷ ὄρει. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν Δαλιδᾶν. Κρίνει δὲ τὸν λαὸν ἔτη εἴκοσι. Καὶ μετὰ τὸ ξυρηθῆναι ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων καὶ ἐκτυφλωθῆναι, ἀναφυεισῶν αὖθις τῶν τριχῶν αὐτοῦ, κατέσεισε τὴν τῶν ἀλλοφύλων πόλιν, καταστρέψας αὐτήν, ἐν ᾗ καὶ αὐτὸς συναπέθανε, τότε φονεύσας πλείους ἀλλοφύλους ἢ ἔτι ζῶν. Καὶ μετὰ τοῦτον Μιχὰ ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἐφραὶμ τοὺς ρλ' ἀργυρίου σταθμοὺς δέδωκε τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Ἡ δὲ ἡγίασε τὸ ἀργύριον τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐποίησε γλυπτὸν, καὶ χωνευτὸν, καὶ ἐτέθη ἐν τῷ οἴκῳ Μιχὰ, καὶ ὁ οἶκος Μιχὰ ὡς οἶκος Θεοῦ. Ἐποίησε δὲ καὶ Ἐφοὺδ καὶ Σεραφὶμ, καὶ προσεκαλέσατο Λευΐτην εἰς ἱερέα, καὶ ἦν πράττων ἐπ' ὀνόματι τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ πρόσταγμα αὐτοῦ· οὐ γὰρ ἦν τότε βασιλεὺς ἐν Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἕκαστος τὸ ἀρεστὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐποίει. Ἔστι δὲ τὸ Ἐφοὺδ καὶ τὸ Σεραφὶμ ἔνδυμα καὶ μορφώματα. Λεγει δὲ πεποιῆσθαι ὑπὸ τοῦ Μιχὰ ἐπωμίδα καὶ πρόσωπον, ἔνδυμα ἱερατικὸν καὶ εἴδωλα. Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν συνέβη τὰ περὶ τὸν Λευΐ καὶ τὴν παλλακὴν αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐξετρίβη ἡ φυλὴ Βενιαμίν·

Μετὰ δὲ Σαμψὼν ἡγήσατο τοῦ λαοῦ Σαμανῆ ἔτος ἕν. Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις τῆς ἱεραρχίας εἰρήνην ἔσχεν ὁ λαὸς πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους ἔτη λ'. Καὶ μετὰ τοῦτο ἦρξε τοῦ λαοῦ Ἠλεὶ ὁ ἱερεὺς ἔτη κ'. Λιμοῦ δὲ γενομένου πολλοὶ τῶν Ἑβραίων μετανάσται γεγόνασι· μεθ' ὧν καὶ Ἐλιμέλεχ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα καὶ Νοεμὶν ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ οἱ δύο υἱοὶ αὐτῶν. Καὶ κατῆλθον εἰς τὰς πόλεις Μωάβ, καὶ ἔλαβον τοῖς υἱοῖς αὐτῶν γυναῖκας Μωαβίτιδας ἀλλοφύλους. Ἐτελεύτησε δὲ ἐκεῖ Ἐλιμέλεχ καὶ οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ κατελείφθη Νοεμὶν σὺν ταῖς νύμφαις αὐτῆς. Ἡνίκα δὲ ἐξῆρε Κύριος τὸν λιμὸν ἐξ Ἰσραὴλ, ἀνῆλθε Νοεμὶν πρὸς τὴν φυλὴν αὐτῆς, οὐ κατέλιπε δὲ αὐτὴν Ῥοὺθ ἡ νύμφη αὐτῆς· καὶ συνεργίᾳ Θεοῦ καὶ παραινέσει Νοεμὶν συνάπτεται Ῥοὺθ τῷ Βοὸζ ὡς ἀγχιστεύοντι τῷ Ἐλιμέλεχ. Ἐξ ἧς ἔσχεν υἱὸν τὸν Ὠβὴδ, οὗ υἱὸς Ἰεσσαὶ ὁ πατὴρ Δαυΐδ. Κατάγεται δὲ Βοὸζ ἐξ Ἰούδα καὶ Θάμαρ τῆς ἀλλοφύλου, ἐξ ὧν Φαρὲς καὶ καθεξῆς, ὡς ἡ γενεαλογία φέρει.

Ὅτι ἐν τῷ ἔτει Σαμψὼν ἕβδομος (57) ἀρχιερεὺς κατέστη ὁ Ἠλεὶ, ὃς καὶ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ πεντήκοντα ἐτῶν γενόμενος ἕτερα ἔτη μ'. Ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς ἱερατείας Ἠλεὶ ἐγεννήθη ὁ προφήτης Σαμουὴλ, καὶ τῷ ὀγδόῳ ἔτει ἐδόθη ἐν τῷ ναῷ, καὶ τῷ λη' ἔτει ἤρξατο κρίνειν τὸν Ἰσραὴλ, καὶ τῷ ο' ἐτελεύτησεν, ἱερατεύσας λε' ἔτη.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ τῆς τῶν Κριτῶν βίβλου, ὡς ἐν παρόδῳ κατ' ἐπιτομὴν [P. 61] ἐσημειωσάμεθα. Ἔδοξε δέ μοι καὶ τὰς ἀναγκαιοτέρας ὑποθέσεις τῶν

A res. Præfuit populo annos 20. Postquam vero a Barbaris detonsus et excæcatus fuit, rursum enatis crinibus urbem Barbarorum concussam evertit, inque ea una mortuus est, pluribus tum quam quos vivus occiderat necatis secum Barbaris. Post hunc Michas de tribu Ephraimica, 130 argenti pondo matri suæ dedit: illa argentum Deo consecravit fecit **107** sculptile et conflatile, idque in dono Michæ posuit. Fuit autem exinde domus Michæ tanquam ædes Dei, confecitque Ephodum et Seraphimos, et Levitam accersivit qui sibi esset sacerdos; fecitque in nomine Dei secundum ejus mandatum. Non enim eo tempore Israelicus populus regem habebat: sed quivis, quod sibi visum esset agebat. Est autem Ephodum vestis genus, et Seraphimi simulacrorum. Dicuntur ergo a Micha fuisse B facta vestis humeralis, ac facies sive vestis pontificalis, et simulacra. Eodem tempore Levitæ pellex constuprata et Benjaminea stirps deleta est.

Post Samsonem Lamanes annum unum populo præfuit. Atque ea tempestate sacerdotibus summam rei administrantibus, 30 per annos populo cum Barbaris pax fuit. Postea eum per 20 annos Elis sacerdos rexit. Orta autem fame, multi Hebræorum solum verterunt: atque inter hos Elimelechus tribu Judæus cum Noemi uxore sua et duobus filiis in urbes Moabicas commigravit, deque ea gente filiis suis barbaricas uxores matrimonio junxit, ibique ipse cum filiis mortem obiit, sola relicta Noemi C cum duabus nuribus. Postquam Deus famem a Judæa sustulit, rediit Noemis ad tribum suam, comitante eam Rutha nuru. Ibi Dei auxilio ac monitu Noemis effectum est ut Boozus, utpote qui sanguine Elimelecho proximus esset, Rutham duceret, ex eaque Obedum patrem Iessæ, avum Davidi progeneraret Boozus a Juda et Thamare alienigena muliere **108** genus repetit; quibus natus fuit Pharezus, ac deinceps uti generis recensio demonstrat.

Anno Samsonis * septimus pontifex declaratus fuit Elis. Hic quinquagenarius principatum populi occœpit gessitque annos 40. Quarto anno hujus pontificatus Samuelus vates est natus, octavoque in templum dedicatus trigesimo octavo cœpit jus populo dicere mortuusque est anno septuagesimo, D sacerdotio 35 annos functus.

Atque hæc quidem de libro Judicum breviter atque obiter annotavimus. Consultum autem fore censui ut etiam præcipua Regnorum librorum,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(57) *Septimus.* Nisi forte ἑβδόμῳ pro ἕβδομος legendum sit, quod non puto. Sed et ut supra Samanes quidam Samsonis successor nominatur, Josepho juxta ac Scripturæ ignotus. Elim a Samsonis morte cœpisse gubernare Israelicos receptum est; et Josephus quoque id confirmat l. v. c. 2. Jam quod mox liber primus Regnorum citatur, is quem hodie primum Samuelicum nominamus, ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν, id suspectum esse lectori non debet. Vocabantur enim hi libri Regnorum, quod (verbi gratia) regnum Sauli, regnum Davidi, regnum Solomonis, etc., ordine describerent. Qua ratione et Regum libri appellantur. Sic librum Regum tertium Justinus Martyr in Exhortatione allegat τρίτην Βασιλειῶν ἱστορίαν, et scripturam Regnorum beatus Augustinus aliquoties, ut in *Retract.* I et LV. Itemque Regnorum libros, ad Januarium epistola 116 et alii. XYL.

atque eorum qui Annales appellantur, argumenta compendio referam, ut ea nostro lectori in memoriam ista ratione redigantur.

Elcanas cum uxoribus suis Anna et Phenanna Silonem ascendit, Deo sacrificaturus. Anna autem cum prolem non haberet, a Deo intimis precibus contendit ut se sterilitate liberaret, pollicens ipsi se prolem quam dedisset consecraturam. Ita Samueli mater facta est, eumque tabernaculo Dei obtulit. Cumque Elis ipsi comprecatus esset a Deo alios liberos dari loco Samueli, ea postmodo filios tres ac filias duas peperit. Cæterum Ophnis ac Phineas, Elis sacerdotis filii, non sacrificia modo delictis suis polluebant, sed et cum mulieribus templi Dei janitricibus stupri consuetudinem habebant. Narrat porro primus Regnorum liber Barbaros **109** Israelicis bellum intulisse, victoriaque potitos arcam Dei Israelici abstulisse : Helim, eo audito, corruisse atque exspirasse. Barbaros arcam Azotum attulisse, donarium Dagoni deo suo, atque ad simulacri pedes constituisse. Id simulacrum noctu concidisse, maneque ab iis inventum ante arcam prostratum. Rursus erectum, insequenti nocte denuo devolutum esse atque confractum : itaque fanum ejus esse in honore desiisse. Sed et in anu morbum inflictum Barbari senserunt, et per totam Pentapolin (regio est a quinque urbibus hoc nomen habens, Azoto, Gaza, Ascalone, Getha, Accarone) habitantes : iisque in urbibus magna fuit pestilentia. Terra quoque eorum mures edidit. Post septem menses (Josephus duos tantum perhibet) Barbari, quos nunc Palæstinos appellamus, arcam cum donis et hostiis emiserunt novis quadrigis impositam, cui vaccas delectas et intactas junxerant. Eæ, nemine dirigente, viam confecerunt Fuitque hoc Israelico populo honori, cum Barbari, re visa, magno metu percellerentur. Mansit autem arca in domo Aminadabi. Prius quidem ea in domum Oseæ in urbem Bethschemesam pervenerat ; qui, quadrigis scissis et accensis vaccas igni impositas Domino Deo adolevit. At vero filii Jechoniæ cum ad arcam minus religiose accessissent, 70 de iis mortui sunt ; erant enim impii et falsorum numinum cultores, sicut et plerique **110** omnes Bethschemesani cives ; quapropter etiam 50 millia virorum de illo populo perierunt. Itaque hi arcam a se Cariatiareimam dimittunt ; cujus cives eam alacres exceperunt, inque domo Aminadabi sita in colle reposuerunt ; Eleazarumque is filium suum consecravit, qui arcam fœderis divini custodiret. Ibi arca annos 20 est commorata. Tunc populus denuo Dei præceptis obtemperabat ; quos Masipham convocatos Samuel exhortatus est uti simulacra omnia abolerent. Ejusque monitui populus obtemperavit.

τε Βασιλειῶν καὶ τῶν Παραλειπομένων ἐν ἐπιτόμῳ ἀνατάξαι εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐντυγχανόντων ταύτῃ τῇ βίβλῳ.

Ὁ Ἑλκανᾶς καὶ Ἄννα καὶ Φενάννα αἱ γυναῖκες αὐτοῦ ἀνήρχοντο ἐν Σηλὼμ θύειν Κυρίῳ. Καὶ τῇ Ἀννῃ οὐκ ἦν τέκνον Καὶ ᾐτήσατο Ἄννα κατωδύνως Κυρίῳ τοῦ ἀνοιγῆναι αὐτῆς τὴν μήτραν καὶ τὸ τεχθὲν δοτὸν γενέσθαι αὐτῷ. Καὶ ἔτεκε τὸν Σαμουήλ, καὶ προσήνεγκεν αὐτὸν τῇ σκηνῇ τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάλιν ηὔξατο Ἠλεὶ ὑπὲρ αὐτῆς δοθῆναι αὐτῇ ἀντὶ Σαμουήλ τέκνα, καὶ ἔτεκεν υἱοὺς τρεῖς καὶ θυγατέρας δύο Ὀφνεὶ δὲ καὶ Φινεὲς οἱ υἱοὶ Ἠλεὶ οὐκ ἐν ταῖς θυσίαις μόνον ἐξημάρτανον, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς γυναιξὶν ἐξεπόρνευον ταῖς παρεστηκυίαις ἐν ταῖς πύλαις τοῦ ναοῦ Κυρίου. Ἱστορεῖ τοίνυν ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν πόλεμον συστῆναι τοῖς ἀλλοφύλοις πρὸς τὸν Ἰσραήλ. Καὶ νικήσαντες οἱ ἀλλόφυλοι αἴρουσι τὴν κιβωτὸν τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ ἀκούσας Ἠλεὶ ὁ ἱερεὺς πεσὼν ἀπέθανε. Προσφέρουσι δὲ οἱ ἀλλόφυλοι τὴν κιβωτὸν δῶρον τῷ θεῷ αὐτῶν Δαγὼν εἰς Ἄζωτον, καὶ ἱστῶσιν αὐτὴν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ εἰδώλου. Ἐν δὲ τῇ νυκτὶ πίπτει ὁ θεὸς αὐτῶν Δαγὼν, καὶ ὀρθρίσαντες εὗρον αὐτὸν πεπτωκότα ἔμπροσθεν τῆς κιβωτοῦ. Ἀνέστησάν τε αὐτὸν, καὶ τῇ ἑτέρᾳ νυκτὶ πάλιν ἔπεσε Δαγὼν καὶ συνετρίβη, καὶ οὐκέτι ὁ ναὸς αὐτοῦ ἐσεβάσθη. Καὶ ἐπατάχθησαν οἱ ἀλλόφυλοι εἰς τὰς ἕδρας αὐτῶν καὶ οἱ ἐν παντὶ ὁρίῳ τῆς Πενταπόλεως Ἀζώτου, Γάζης, Ἀσκάλωνος, Γὲθ, Ἀκκάρων· καὶ ἐγένετο σύγχυσις μεγάλη θανάτου ἐν αὐτοῖς, καὶ ἡ γῆ αὐτῶν ἐξέβρυζε μῦς. Καὶ μετὰ ἑπτὰ μῆνας (ὡς δὲ Ἰώσηπος, μῆνας δύο μόνους (58) ποιῆσαι τὴν κιβωτὸν παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις, οἵ καὶ Παλαιστινοὶ νῦν καλοῦνται) ἐξέπεμψαν τὴν κιβωτὸν μετὰ δώρων καὶ θυσιῶν, ἐπιθήσαντες αὐτὴν ἐφ' ἅμαξαν καινὴν, ζεύξαντες βόας ἐκλεκτοὺς, ἀσκύλτους, καὶ ἤλθυναν οἱ βόες ἀφ' ἑαυτῶν. Καὶ ἦλθεν Ἰσραηλεῖς τιμήν. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀλλόφυλοι ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ ἔμεινεν ἡ κιβωτὸς εἰς οἶκον Ἀμιναδὰμ ἔτη κ'. Πρὸ τούτου δὲ κατήντησεν ἡ κιβωτὸς ἐν Βεθσαμοῖς εἰς οἶκον Ὡσηὲ, ὃς τὴν μὲν ἅμαξαν διασχίσας καὶ ἀνάψας ἐν πυρὶ, τοὺς δὲ βόας ἐν αὐτῇ ἀνενεγκὼν προσήνεγκε θυσίαν Κυρίῳ τῷ Θεῷ. Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰεχωνίου ἀναξίως προσήγγισαν τῇ κιβωτῷ, καὶ ἀπώλοντο ἐξ αὐτῶν ο ἄνδρες, οἵτινες ὑπῆρχον δυσσεβεῖς καὶ εἰδωλολάτραι, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ ἐν Βεθσαμοῖς ὥστε καὶ πνιγῆναι ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ πεντήκοντα χιλιάδας. Αὖθις δὲ πάλιν ἀποπέμπουσι καὶ οὗτοι [P. 62] τὴν κιβωτὸν εἰς Καριαθιαρείμ· οἱ δὲ ἐν αὐτῇ ἄσμενοι ἀπεδέξαντο τὴν κιβωτὸν, καὶ κατέστησαν αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον Ἀμιναδὰμ τὸν ἐν τῷ βουνῷ, καὶ ἡγίασεν Ἐλεαζαρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ φυλάσσειν τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου. Ἐποίησε δὲ ἡ κιβωτὸς ἐκεῖσε ἔτη κ'. καὶ ὁ λαὸς ἄρτι ἐπορεύθη ὄπισθεν Κυρίου. Καὶ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(58) Vel hic locus est corruptus, quod puto, vel Josephi codex, qui 4 menses habet, ποιήσασα παρὰ τοῖς Παλαιστινοις μῆνας τέσσαρας· Liber quidem Judicum perspicue habet et absque ulla lectionis varietate menses 7, c. VI ; sed et filii Jechoniæ in historia non nominantur : tantum dicitur Bethschemenses fuisse. XYL.

συνάγει Σαμουὴλ πάντας εἰς Μασιφᾶ, καὶ παραινεῖ περιελέσθαι αὐτοὺς πάντα τὰ εἴδωλα, καὶ ἐποίησαν οὕτως. Οἱ δὲ ἀλλόφυλοι παμπληθεὶ παρενίβαλον ἐπ' αὐτούς. Καὶ ηὔξατο ὑπὲρ αὐτῶν Σαμουὴλ, καὶ ἐβρόντησε Κύριος, κινεῖται δὲ πᾶς Ἰσραὴλ κατὰ τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς Κύριος διὰ χειρὸς Ἰσραὴλ πληγὴν μεγάλην. Καὶ μετὰ τοῦτο συνάγεται πᾶς ὁ λαὸς πρὸς Σαμουὴλ λέγοντες· « Ἐπειδὴ οἱ υἱοί σου Ἰωὴλ καὶ Ἀβιᾶ οὐ κατὰ τὰς σὰς πορεύονται ὁδούς, ἀλλὰ δώροις ἐκκλίνουσι τὸ δίκαιον, ποίησον ἡμῖν βασιλέα, ὃς κρινεῖ ἡμᾶς. » Πονηρὸν δὲ τοῦτο ἐφάνη τῷ Σαμουὴλ. Ὅμως εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ὑπακοῦσαι τοῦ λαοῦ, καὶ ὅτι Οὐ σὲ ἐξουδενώκασιν ἀλλ' ἐμέ, τῷ μὴ θέλειν βασιλεύεσθαι ὑπ' ἐμοῦ· κατὰ ταῦτα πεποιήκασιν οἱ πατέρες αὐτῶν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐξήγαγον αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου. Ἔχρισεν οὖν αὐτοῖς Σαμουὴλ βασιλέα τὸν Σαοὺλ, ἄνδρα Βενιαμίτην. Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀμανιτῶν Ναᾶς ἐπανίστη τῇ Γαλαάδ. Οἱ δὲ ἤθελον ἐπὶ σωτηρίᾳ δουλεύειν αὐτῷ. Καὶ εἶπε Ναᾶς· « Οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἔσται ὑμῖν ἡ σωτηρία ἐν τῷ ἐξορύξαι με παντὸς ἀνδρὸς ὀφθαλμὸν δεξιὸν εἰς ὄνειδος Ἰσραήλ. » Καὶ ἐθρήνησαν οἱ ἄνδρες οἱ ἐν Γαλαάδ. Ἤκουσε δὲ Σαοὺλ, καὶ προσκαλεῖται πάντα Ἰσραὴλ, καὶ ἐξαριθμεῖται αὐτὸν εἰς χο' χιλιάδας. Ποιήσας δὲ αὐτοὺς εἰς τρεῖς ἀρχὰς ἐπέθετο τοῖς Ἀμανίταις καὶ ὠλόθρευσεν αὐτούς. Ὁ δὲ Σαμουὴλ λαμβάνει τὸν λαὸν καὶ Σαοὺλ, καὶ κατέρχεται εἰς Γάλγαλα, καὶ ἐγκαινίζει τὴν βασιλείαν Σαοὺλ, καὶ ἄπεισιν εἰς Ἀρμαθαΐμ. Συνανθροίζεται δὲ πλῆθος ἀλλοφύλων ἐν Γαλγάλοις, καὶ οὐχ εὑρέθησαν μετὰ Σαοὺλ εἰ μὴ ἑξακόσιοι ἄνδρες; καὶ οὐδὲ τούτοις ἦν ὅπλα. Σαοὺλ δὲ διαπορηθεὶς καὶ ἐγκρατευσάμενος (59) ἀνήνεγκεν θυσίαν τῷ Κυρίῳ. Καὶ ἰδοὺ παραγίνεται Σαμουὴλ πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει αὐτῷ· « Τί τοῦτο ἐποίησας; » Ὁ δὲ τὴν ἀπορίαν τοῦ λαοῦ καὶ τὸ στενὸν τοῦ καιροῦ προβάλλεται. Σαμουὴλ δὲ ἀραῖς αὐτὸν ἀπειλήσας τὴν βασιλείαν ἑτέρῳ τῷ ὑπὲρ αὐτὸν κρείττονι δοθήσεσθαι προφητεύει, καὶ ἄπεισιν. Ἰωνάθαν δὲ μόνος μετὰ τοῦ αἴροντος τὰ σκεύη αὐτοῦ παραβιασάμενος κατῆλθεν εἰς τὴν ὑπόστασιν [P. 63] τῶν ἀλλοφύλων, καὶ σύμβολον δοὺς τῷ αἴροντι τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐπέθετο τοῖς προφυλάσσουσι, καὶ ἐπάταξεν ὡσεὶ κ' ἄνδρας. Καὶ ἐπήνεγκε Κύριος ἔκστασιν ἐν τῇ παρεμβολῇ τῶν ἀλλοφύλων ἐν τῷ ἰωρακέναι μακρόθεν τὴν φυγὴν τῶν προφυλασσόντων. Οἱ δὲ ἐν τῷ βουνῷ ὄντες μετὰ Σαοὺλ, ἰδόντες τὴν σύγχυσιν τῆς παρεμβολῆς τῶν ἀλλοφύλων, δηλοποιοῦσι τῷ Σαοὺλ. Ἦν

A Statim Barbari omnibus copiis adversus populum Israelicum sunt profecti Pro quo cum ad Deum precibus Samuel intercederet, intonuit Deus. Ac toto populo in aciem contra Barbaros egresso, manu ejus Deus ingentem stragem Barbarorum edidit. His ita gestis universus populus ad Samuelum confluxit, eumque sic appellaverunt [31]· « Quando quidem filii tui Joelus et Abias tui vestigiis non insistunt, sed in judicando corrumpi se donis patiuntur, agedum regem nobis constitue, qui noster sit judex. » Displicuit id postulatum Samuelo : verum tamen a Deo jussus ipsis obsequi, quando non Samuelum, sed se Deum sprevissent regemque ipsis esse eum dedignati essent imitati in hoc majorum suorum facta, qui ab eo die quo ex
B Ægypto educti divinitus fuerunt, tales sese gessissent, ita ergo Saulum, hominem tribu Benjaminæum, unctione regem iis designavit. Secundum hæc Ammonitarum rex Naasus Gileadam urbem oppugnavit. Cum vero ii salutis obtinendæ 111 causa servitutem se ei servituros promitterent, aliter se iis parciturum Naasus negavit, nisi in opprobrium Israelicæ gentis cuivis viro oculum dextrum eruisset. Id ingentem apud Gileaditas luctum excitavit. Saulus autem re cognita totum Israelicum populum ad se convocavit, numerumque virorum 670 millia invenit. Proinde, copiis in tres partes divisis, Amanitas agressus occidione occidit. Tum Samuelus assumpto populo ad Galgala descendit Saulumque ibi regno inauguravit, ipseque Armathaimam abiit Paulo post Barbarorum multitudo
C ad Galgala convenit, cum quidem Saulus secum non amplius 600 viris haberet, eosque inermes. Itaque in his angustiis desperato Samueli adventu, Deo sacrificavit. Ecce autem ei supervenit Samuelus et ob id factum objurgat, paucitatem suorum et angustiam temporis prætexenti imprecationibus certis minatus fore ut regnum hoc præstantiori traderetur : id vaticinatus discessit. At vero Jonathas solo armigero comitatus ad stationem Barbarorum perrupit : tesseraque armigero data excubitores adortus ad viginti viros interfecit Sed et Dominus terrorem castris Barbarorum immisit, cum fugam excubitorum eminus cernerent. Qui in colle cum Saulo erant, cum eam in castris Barbarorum trepidationem cernerent, Saulo rem ape-
D riunt. Is Achiam sacerdotem Levitam, qui una erat ac ephodum gestabat, 112 jussit Deum consulere.

[31] I Reg. VIII, 5.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(59) Vitiose. Quid si legas διαπορηθεὶς καὶ μὴ ἐγκρατευσάμενος? Ex Hebraico textu et Josepho adhuc plan us constare potest loci sententia, *Antiquit.* VI, c. 7. Saulus miserat ad Samuelem hostibus ingruentibus, eumque ad se evocarat. Is septimo die se venturum responderat, mandato ut interim hostiæ pararentur quibus cæsis hostem amorederentur. Saulus interim ab ipso dilabentibus suis, in magnis hærens difficultatibus, cum septimus dies appetiisset necdum adesset vctes, eum diutius sibi opperiendum non ratus ipse Deo sacrificavit, diffidens nimirum vati, neque quantum oportuit ejus mandato deferens. Quo facto Dei adversus se commovit indignationem, etc. In hanc sententiam Zonaras quoque scripsit. XYL. Abductus in contrarium auctoris sensus, genuina ejus lectione retenta, sic restituitur : *Cum tempore et exspectatione diuturna longius processisset ac moras trahendo tolerasset Saul, Domino tandem sacrificium obtulit.* GOAR.

Cum vero etiam amplius Barbari in castris tumultuantes mutuo sese aggrederentur (nam advenæ et servi qui in Barbarorum castris erant, adversus se invicem infestis armis rem gerebant), Saulus sacerdoti jussit ut manus compoderet, atque ipse cum sexcentis Barbaros adortus est. Conjunxerunt se cum eo etiam Hebræi, qui in speluncis et rimis montium latebant, ita ut circa Saulum essent ad decem virorum millia. Ibi tum Saulus ignoratione ductus mortem voverat ei, quicunque de populo cibum prius gustasset quam hostes essent deleti. * Omnis autem terra prandebat. Tunc evenit ut Jonathas edicti istius ignarus mel gustaret; quem tamen populus neci exemit. Porro Saulus omnes finitimas in orbem gentes debellavit. Rursum deinde Samuelus vates ad eum venit, ac quod a Deo acceperat mandatum, ipsi exponit de internecione excidenda Amaleci gente, ita quidem ut et homines et pecus ab lactente usque ad senem omnes, adeoque totum etiam muliebre genus cum jumentis exstinguere et omnia ipsorum impedimenta perdere juberet. Causa internecionis Amalecitis fuit, quod ex Ægypto ascendentem Israelicum populum maleficiis infestassent. Saulus vero victoriam quidem deletis Amaleci copiis obtinuit, cædi tamen Agagum regem exemit, ac populus etiam de gregibus, armentis impedimentisque hostium magnam prædam egit. Ecce autem Samuelus ad Saulum Galgalis agentem revertitur, jussuque Dei ei indicat fore ut regno excidat **113** Saulus, populumque ita ab eo abruptum iri quomodo rex laciniam de læna Samueli abrupisset. Et Samuelus a rege ita coactus una cum eo revertit, Agagumque regem sua manu vates jugulavit. Hæc divini mandati neglectio ita Deum offendit ut Samuelo diceret, quod inunxisset regno Saulum, ejus se pœnitere, quando is a se defecisset ac mandata sua posthabuisset. Ac cum Saulus a Samuelo hujus prævaricationis causa graviter objurgatus populi culpam studiumque pecudes Deo sacrificandi causaretur, « Putasne » inquit vates [32], hostias ac sacrificia Deo tam probari quam dicto ejus audientem esse? sic habe : præstat obedientia sacrificio, et obtemperatio adipi arietino. Contra peccatum magicæ superstitioni par est inobedientia, pœnamque cum cultus falsi numinis supplicio eamdem conciliat. Tu quia Dei mandatum pro nihilo habuisti, itaque Deus etiam te nihili faciet, regnoque Israelico privabit. » His dictis a rege discessit, neque ei porro se videndum præbuit. Idem vates Dei jussu Bethleemam

A δὲ ἱερεὺς ἐκεῖ Ἀχίας Λευΐτης, αἴρων ἐφοὺδ, καὶ εἶπεν αὐτῷ Σαοὺλ ἐπερωτῆσαι ἐν Κυρίῳ. Ὡς δὲ ἔτι καὶ μᾶλλον συνεκόπτετο ἡ παρεμβολὴ τῶν ἀλλοφύλων ὑφ' ἑαυτῶν (ἐπανέστησαν γὰρ οἱ ἐπίμικτοι καὶ δοῦλοι οἱ μετὰ τῶν ἀλλοφύλων καθ' ἑαυτῶν, καὶ ἐπάτασσον αὐτούς ῥομφαίας [60], εἶπε Σαοὺλ τῷ Ἀχίᾳ συστεῖλαι τὰς χεῖρας (61), καὶ ἐπέθετο αὐτὸς τοῖς ἀλλοφύλοις σὺν τοῖς ἑξακοσίοις. Ἐξῆλθον δὲ καὶ οἱ ἐν τοῖς σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς κρυπτόμενοι τῶν Ἑβραίων, καὶ γεγόνασι μετὰ Σαοὺλ ὡσεὶ χιλιάδες δέκα. Τότε ἠγνόησεν ἄγνοιαν Σαοὺλ, καὶ ἠράσατο μὴ ἀπογεύσασθαι βρώσεως τὸν λαὸν ἕως συντελέσει τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Πᾶσα δὲ ἡ γῆ ἠρίστα (62). Εἶτα συμβαίνει τὰ περὶ Ἰωνάθαν ἐν τῇ ἐν ἀγνοίᾳ βρώσει τοῦ μέλιτος. Ἐξαιρεῖται δὲ αὐτὸν ὁ λαὸς τοῦ θανάτου. Καὶ Σαοὺλ κατεπολέμησε πάντα τὰ ἔθνη τὰ κύκλῳ B αὐτοῦ, ἰσχύων κατ' αὐτῶν. Πάλιν δὲ ἀνέρχεται πρὸς αὐτὸν Σαμουὴλ ὁ προφήτης, καὶ λέγει αὐτῷ τὴν ἀπώλειαν Ἀμαλήκ, καὶ δίδωσιν αὐτῷ ἐντολήν, ἣν ἔλαβεν ἐκ Θεοῦ, τοῦ μὴ περιποιήσασθαι ἐξ αὐτοῦ ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, ἀπὸ νηπίου καὶ θηλάζοντος ἕως πρεσβύτου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ὅλον τὸ θῆλυ γένος ὀλέσαι καὶ πάντα τὰ κτήνη αὐτῶν, καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν διαφθεῖραι, ὅτι κακὰ ἐνεδείξαντο τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐξ Αἰγύπτου ἐπανόδῳ. Σαοὺλ δὲ τῆς μὲν νίκης ἐπιτυχὼν καὶ ἐκτρίψας τὸν Ἀμαλήκ περιεποιήσατο Ἄγαγ τὸν βασιλέα αὐτῶν, ὁ δὲ λαὸς διήρπασε ποίμνια καὶ βουκόλια καὶ ἀποσκευὴν ἱκανήν. Καὶ ἰδοὺ παραγίνεται Σαμουὴλ ἐν Γαλγάλοις, καὶ λέγει πρὸς Σαοὺλ ἃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, τήν τε τῆς βασιλείας ἔκπωσιν καὶ τὴν C διαίρεσιν τοῦ λαοῦ, ὃς [13] διέῤῥηξε τὸ πτερύγιον τῆς διπλοΐδος αὐτοῦ. Παραβιάζεται δὲ Σαοὺλ τὸν Σαμουὴλ ὑποστρέψαι μετ' αὐτοῦ, καὶ χερσὶν ἰδίαις ὁ προφήτης ἀποσφάζει Ἄγαγ τὸν βασιλέα Ἀμαλήκ. Διὰ ταύτην τὴν παρακοὴν Σαοὺλ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Σαμουήλ· « Μεταμέμελημαι ὅτι ἔχρτσα τὸν Σαοὺλ εἰς βασιλέα, διότι ἀπέστη ἀπὸ ὄπισθέν μου καὶ οὐκ ἐφύλαξε τὰ ῥήματά μου. » Πολλὰ δὲ κατωνείδισε τὸν Σαοὺλ Σαμουὴλ ἐπὶ τῇ παρακοῇ ταύτῃ. Ὁ δὲ τὴν αἰτίαν ἐπὶ τὸν λαὸν καὶ [P. 64] τοῦ Θῦσαι τὰ τρέμματα τῷ Θεῷ ἐπήνεγκε. Καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς Σαούλ· « Εἰ θελητὸν τῷ Κυριῳ ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίαι ὡς τὸ ἀκοῦσαι φωνῆς Κυρίου; Ἰδοὺ ἀκοὴ ὑπὲρ θυσίαν ἀγαθὴ, καὶ ἡ ἐπακρόασις ὑπὲρ στέαρ κριῶν. Ὅτι ἁμαρτία οἰώνισμά ἐστι, ὀδόνην καὶ D πόνον θεραφὶμ ἐπάγουσιν. Ὅτι ἐξουθένωσας τὸ ῥῆμα Κυρίου, καὶ ἐξουθενώσει σε Κύριος, μὴ εἶναι βασιλέα ἐπὶ Ἰσραήλ. » Καὶ ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ Σαμουὴλ, καὶ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι. Γνώμῃ δὲ Θεοῦ κατακολουθήσας Σαμοὴλ ἄπεισιν εἰς Βηθλεὲμ, καὶ

[32] I Reg. xv, 22, 23.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(60) De thomphæa disputat Cedrenus paulo infra, quo loco heroas Davidicos recenset. Xyl.

(61) *Manus componeret.* Reliqui Hebraismum, ne cui viderer audaculus. Sensus est : Jussit eum omittere arcæ et ephodi tractationem, vaticinandi causa institutam, cum jam de eventu pugnæ dubitandum non videretur amplius. Xyl.

(62) Asteriscum apposui oco et pravo et mutilo. Hebraica habent universam et ex omnibus hinc inde partibus collectam ad Saulum multitudinem intrasse silvam, in qua mel per solum fluebat. A quo tamen omnes ob votum regis abstinuerint, dempto Jonatha, qui ejus inscius gustarit, etc. Xyl.

ἐκεῖ ἔχρισε τὸν ὄγδοον υἱὸν Ἰεσσαὶ Δαβὶδ εἰς βασι- A
λέα, καὶ δίδοται πνεῦμα Θεοῦ. Καὶ τότε ἐπῆλθεν
ἐπὶ Σαοὺλ πνεῦμα πονηρὸν, καὶ ἔπνιγεν αὐτόν. Καὶ
εἶπον οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ τὰ περὶ Δαβὶδ πρὸς αὐτὸν,
ὅτι πνεῦμα Θεοῦ ἐν αὐτῷ, καὶ ὅτι ᾄδει ψάλλων ἐν
κιννύρᾳ καὶ ψαλτηρίῳ καὶ ναύλῃ (63). Καὶ ἀπέ-
στειλε Σαοὺλ πρὸς Ἰεσσαὶ, καὶ ἔλαβε τὸν υἱὸν αὐτοῦ
ψάλλειν καὶ διώκειν πνεῦμα τὸ πνῖγον αὐτόν. Καὶ
ἀπέστη τὸ πνεῦμα ἀπὸ Σαοὺλ, καὶ πεποίηκεν αὐτὸν
ἐπὶ τὸ αἴρειν τὰ σκεύη αὐτοῦ τὰ πολεμικά. Ἀγα-
πητὸς δὲ γέγονε Δαβὶδ τῷ Σαούλ. Τότε ἐξῆλθον οἱ
ἀλλόφυλοι ἐν δυνάμει βαρείᾳ, καὶ γέγονε τὰ περὶ
Δαβὶδ καὶ Γολιὰθ, ὃν ἀνεῖλε μονομαχήσας ὕψος
ἔχοντα πόδας ὀκτὼ, ὢν ἐτῶν λγ'. Ὧ ὑπήντησαν
αἱ χορεύουσαι λέγουσαι· « Ἐπάταξε Σαοὺλ ἐν χιλιά-
σιν αὐτοῦ καὶ Δαβὶδ ἐν μυριάσιν αὐτοῦ. » Καὶ γίνε- B
ται φθόνος Σαοὺλ ἐπὶ Δαβὶδ διὰ τὸ αὐτῷ μὲν δοθῆναι
τὰς χιλιάδας, ἐκείνῳ δὲ τὰς μυριάδας. Καὶ ἐπέπεσε
παρὰ Θεοῦ πνεῦμα πονηρὸν ἐπὶ Σαοὺλ, καὶ προ-
εφήτευσεν ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Καὶ Δαβὶδ
ἔψαλλεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ὡς καθ' ἑκάστην ἡμέραν,
καὶ τὸ δόρυ ἐν τῇ χειρὶ Σαοὺλ, καὶ εἶπε πατάξαι ἐν
Δαβὶδ, καὶ ἐκκλίνας Δαβὶδ, ἐπάταξεν ἐν τῷ τοίχῳ.
Τοῦτο δὶς πεποίηκε Σαοὺλ. Γνοὺς δὲ Σαοὺλ συμμα-
χεῖν Θεὸν τῷ Δαβὶδ, ἐποίησεν αὐτὸν χιλίαρχον,
ἐξαποστείλας αὐτὸν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ εἰσέρχε-
σθαι καὶ ἐξέρχεσθαι ἐν τῷ πολέμῳ, εἰπών· « Ἔστω ἡ
χεὶρ τῶν ἀλλοφύλων κατ' αὐτοῦ ἤπερ ἡ χεὶρ μου, » καὶ
δέδωκεν αὐτῷ Μελχὸλ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς γυναῖ-
κα. Ἀποδρὰς δὲ Δαβὶδ ἀπὸ προσώπου Σαοὺλ ἀπῆλθε
πρὸς Σαμουὴλ ἐν πόλει Ἁρμαθαΐμ, καὶ εὗρε χορὸν C
προφητῶν μετὰ Σαμουήλ. Καὶ ἀπέστειλε Σαοὺλ
ἅπαξ καὶ δὶς καὶ τρὶς ἀγγέλους συλλαβέσθαι τὸν
Δαβίδ· καὶ προφητεύοντες διέμενον. Θυμωθεὶς δὲ
Σαοὺλ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ἐπορεύθη συλλάβεσθαι αὐτόν·
καὶ ἐξέστη, καὶ ἦν προφητεύων καὶ αὐτὸς, καὶ
ἐξεδύσατο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἔκειτο δι' ὅλης
ἡμέρας καὶ νυκτὸς γυμνός. Καὶ μετὰ ταῦτα τελείως
ἀφίσταται. [P. 65] Δαβὶδ ἀπὸ Σαοὺλ, κτησάμενος
χεῖρα τετρακοσίων ἀνδρῶν πολεμιστῶν. Καὶ μετὰ
τοῦτο θνήσκει Σαμουὴλ, καὶ θάπτεται ἐν τῷ οἴκῳ
αὐτοῦ ἐν Ἁρμαθαΐμ. Σαοὺλ δὲ ἔτι διώκων ἦν τὸν
Δαβίδ. Ἀβεσσᾶ δὲ καὶ Ἰωὰβ κατῆλθον ἐν τῇ πα-
ρεμβολῇ Σαοὺλ νυκτὸς μετὰ Δαβὶδ, καὶ ἔλαβον τὸ
δόρυ καὶ τὸν φακὸν τοῦ ὕδατος. Ἀποδιδράσκει
δὲ Δαβὶδ πρὸς Ἀγχοῦς βασιλέα Γὲθ, καὶ δίδωσιν
αὐτῷ πόλιν Σικελὰκ, καὶ παροικεῖ ἐκεῖ μῆνας τέσ- D
σαρας· ὅπου στήλην (64) ὁ πατραλοίας Ἀβεσαλὼμ
ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἔστησε, παρανομήσας κἀν τούτῳ.

abiit, ibique Davidum Jessæ filium natu octavum ungens regno destinavit ; atque huic spiritus Dei datus est. At contra in Saulum spiritus malignus irruit, eumque vexavit. Familiares itaque ei indicaverunt esse Davidum spiritu Dei præditum ac variis instrumentis musicis ludere peritum. Itaque Saulus ad Jessam missis famulis Davidum **114** domum suam ascivit, ut fidibus luderet spiritumque a quo rex vexabatur abigeret ; qui et recessit a rege. Proinde Davidum rex dilexit armigerumque suum constituit. Sub idem tempus Barbari bellum Hebræis fecerunt, magnis freti copiis. Quo in bello Davidus Goliathum octo pedes altum, annos natus 33, singulari prælio congressus trucidavit. A qua victoria redeunti, cum ocurrentes choream ducentes mulieres cecinissent « a Saulo millia, a Davido dena millia esse devicta, » invidit rex Davido sibi eo carmine prælato ; exagitavitque eum denuo malignus Deo immittente spiritus, ac in medio suæ domus vaticinatus est. Coram eo Davidus quotidie fidibus cecinit. Saulus autem hasta quam manu tenebat, Davidum trajicere voluit : sed hic inclinato corpore ictum evitavit, et hasta parieti infixa est. Bis hoc Saulus est conatus. Inde cognito Deum Davido adesse, tribunum militum eum fecit inque bellum emisit, ut militiæ versaretur : aiebat enim malle se eum Barbarorum quam suis manibus perire. Nuptum quoque ei dedit Michol filiam suam. Enimvero Davidus Saulum fugiens ad Samuelum in urbem Ramatha se contulit, ibique cum Samuelo chorum vatum reperit. Tertium Saulus eo misit qui Davidum ad se abducerent : verum ii vaticinandi spiritu correpti ibidem manserunt. Qua re ira percitus Saulus, cum ipse comprehendendi Davidi causa eodem abiisset, divino instinctu affectus ipse **115** quoque cum reliquis vaticinari cœpit ; detractisque sibi vestibus nudus diem ac noctem jacuit. Post hæc Davidus a Saulo prorsus recessit, parata quadringentorum virorum bellicosorum manu. Hæc consecuta est mors Samueli, isque domi suæ Ramathæ humatus est. Cum a Davido persequendo Saulus non desisteret, Abessaus et Joabus cum Davido in castra illius noctu pervenerunt, hastamque regis et lenticulam aquæ secum abstulerunt. Profugit deinde ad regem Gethæ Anchisum Davidus, isque ei urbem Siclagam concedit, in qua Davidus per quatuor menses inquilinus fuit, ubi statuam quoque sibi parricida Absalomus erexit, etiam hoc

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(63) Quia nobis ignota sunt hæc instrumenta, vocabulo generis uti malui. Cinnyram quidem decem fidibus constitisse plectroque ici solitam ; nablum duodecim habuisse voces et digitis pulsatum fuisse, Josephus memoriæ prodidit ζ' Ἀρχαιολ. c'. Id scias obiter, sæpe me nomina propria non ut sunt in Cedreno aut etiam LXX versione, sed ut sunt in Hebræo et recepta, posuisse, ut Michol, Ramatha etc. Xyl.

(64) Hæc sunt de posterioris libri Samueli c. xviii, ut facile appareat locum hunc esse mirifice mutilatum : nam quæ mox sequuntur de heroibus Davidi, sunt de ejusdem libri. c. xxiii, vel i Paralip. ii, estque etiam in margine hoc annotatum : Οἱ δυνατοὶ τοῦ Δαβίδ, potentes, id est fortes, et qui præcipua virtutis causa officia administrabant apud Davidum. Cæterum loca dicta cum Cedreno lector conferat ipse, adjunctis iis quæ apud Josephum habentur l. vii, c. 10 ; diversitatem enim omnem annotare non est nostræ brevitatis, neque ita difficile ut epera nostra magnopere debeat requiri. Xyl.

suis addens sceleribus : eodem in loco lapidibus obrutus est. Fuit Jebosthes Chananæus, qui evaginato gladio una pugna 600 viros vulneravit. Is non fuit unus de tribus, sed supra tres potens. Deinde Adinon, qui stricto gladio 800 vulneravit, Eleazar, tertiusque Sameas. Ili tres globum hostium Barbarorum perruperunt, et petenti Davido aquam ex Bethleema bibendam attulerunt. Abessaus frater Joabi et Asaelis, in ense nudato trecentos sauciavit. Prælatus autem fuit inter tres, non quod robore eos æquaret, nedum anteiret, sed ut cognatus regis : nam potentia tres istos non attigit. Quin etiam Banaias Joaidæ filius fratris Davidi, quanquam ob virtutem tribus istis compararetur, non tamen eorum virtutem æquavit. Fuerunt porro etiam alii 37 celebres **116** ac potentes, quorum princeps fuit Asaelus. Cæterum rhomphæa non lanceam, ut quidam putant, sed gladium significat. Quomodo etiam Davidus ad Goliam : « Tu, inquit, contra me venis rhomphæa hastaque et clypeo tretus : ego autem te aggredior ductu Domini Dei exercituum [84]. » Davidus finem vitæ fecit annos natus 70 cum in Judam regnum obtinuisset 7 annos ac semis, 32 ac semissem in totum populum. Regnum adeptus est anno ætatis trigesimo.

Solomon etiam, antequam templum exstruxisset, in summitatibus adolevit altaria, cumque eo universus populus.

Maxima autem delicta sua a condito templo commisit, quod solium regium sibi fecit eburneum, in cujus postica parte excisi ab utraque solii parte exstabant duo vituli anterioribus sui partibus et duo tales leones. Fecit et gradus sex, quibus altitudo solii augeretur, inquo quovis gradu itidem leones exsculptos. Ita duodecim leones in gredibus pone solium duo fuerunt, in summa. Atque hac ipsa etiam in re eum peccasse legemque a Deo Mosi ac populo datam violasse Josephus asserit. Neque enim permissum fuisset ut pascendorum oculorum causa animalia fingerent aut picturis studerent. Sane propter Solomonis impie facta Jeroboamus in decem tribus nactus est regnum, duabus duntaxat Roboamo **117** Solomonis filio relictis, Judaica et Benjaminea. Nam Hierosolyma in ditione Benjamineæ tribus sita sunt, ideoque ea tribus Judaicæ annexa.

Prima Solomonis delicta sacræ Litteræ commemerant, sicut et præclara ejus facta, quanquam hæc minus. Quod ad delicta attinet, apparet eum et ante et post ædificatum templum in excelsis locis sacrificasse et aras adolevisse. Habuit et alienigenas uxores, lege vetante. Tantisper tamen eum Scriptura non culpat, non quidem in hunc finem facta ejus referens, quasi ea vitio carerent. Rursus quæ in templi adornatione non omnia pie effinxit.

A Ἐν ᾧ τόπῳ καὶ λιθόλευστος γέγονεν..... Ἰεβοσθὲ ὁ Χαναναῖος, ὃς ἐπὶ ἐννακοσίοις τραυματίαις ἐσπάτο ῥομφαίαν εἱσαπαξ. Οὗτος νὺκ ἦν τῶν τριῶν, ἀλλ' ὑπὲρ τοὺς τρεῖς δυνατός. Εἶτα Ἀδίνων, καὶ οὗτος ἐσπᾶτο ῥομφαίαν ἐπὶ ὀκτακοσίοις τραυματίαις. Ἐλεάζαρ, καὶ τρίτος Σαμέας· οὗτοι οἱ τρεῖς διέρρηξαν τὸ σύστημα τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἤνεγκαν ἐκ Βηθλεὲμ πιεῖν τῷ Δαβὶδ αἰτήσαντι ὕδωρ. Ἀβεσσᾶ δὲ ὁ ἀδελφὸς Ἰωὰβ καὶ Ἀσσαὴλ ἐσπάσαντο τὴν ῥομφαίαν αὐτῶν ἐπὶ τῷ τραυματίᾳ. Ἦρχε δὲ τῶν τριῶν οὐχ ὡς ὑπὲρ αὐτοὺς ἢ ὡς αὐτοὶ ἰσχύων, ὀλλ' ὡς συγγενὴς τοῦ βασιλέως· ἡ γὰρ δύναμις αὐτοῦ πρὸς τοὺς τρεῖς οὐκ ἦλθεν. Ἀλλὰ καὶ Βανέας υἱὸς Ἰωάδ, ἀδελφοῦ τοῦ Δαβὶδ, δυνατὸς ὢν παρεβάλλετο τοῖς τρισὶν, οὐ μέντοι γέγονε τῆς ἰσχύος αὐτῶν. Ἦσαν δὲ ὀνομαστοὶ καὶ δυνατοὶ ἕτεροι λζ', B ὧν ἦρχεν Ἀσσαήλ. Ῥομφαία δὲ ἡ σπάθη (65) ἐστὶ, καὶ οὐ τὸ δόρυ, ὥς τινες οἴονται, καθὼς Δαβὶδ πρὸς τὸν ἀλλόφυλον λέγει· « Σὺ ἔρχῃ πρός με ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν δόρατι καὶ ἐν ἀσπίδι, κἀγὼ πορεύσομαι πρὸς σὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ Σαβαώθ. » Ὁ δὲ ἐτῶν ο' τελευτᾷ Δαβὶδ, ἑπτά ἔτη βασιλεύσας τοῦ Ἰούδα καὶ μῆνας ἕξ, τριάκοντα δύο δὲ καὶ μῆνας ἕξ ἐπὶ πᾶσαν φυλήν. Ἦν δὲ, ὅτε ἐβασίλευσεν, ἐτῶν τριάκοντα.

Ὅτι Σολομὼν καὶ πρὸ τοῦ οἰκοδομῆσαι αὐτὸν τὸν ναὸν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς ἐθυμία, καὶ πᾶς ὁ λαός.

Τὰ δὲ μέγιστα τῶν παραπτωμάτων αὐτοῦ μετὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ γέγονεν. Ὅτι ἐποίησε τὸν βασίλειον θρόνον αὐτοῦ ἐλεφάντινον, ἐκ μὲν τῶν ὄπισθεν ἔχοντα C πρότομὰς δύο μόσχων, καὶ δύο λεόντων εἰς τὰ παρ' ἑκάτερα πλησίον τοῦ θρόνου. Ἐποίησε δὲ καὶ βαθμοὺς ἕξ, εἰς ὕψος ἐξαίροντας τὸν θρόνον, καὶ ἐν ἑκάστῳ βαθμῷ ὡσαύτως λέοντας ἐστηλωμένους, ὥστε εἶναι τοὺς πάντας λέοντας τῶν μὲν ἀναβάθμων δώδεκα, τοὺς δὲ πλησίον τοῦ θρόνου δύο. Λέγει δὲ Ἰώσηπος καὶ ὑν τούτῳ ἀνομῆσαι αὐτὸν καὶ παραβῆναι τοὺς ὑπὸ Θεοῦ [P. 66] δοθέντας τῷ Μωϋσῇ καὶ τῷ λαῷ νόμους. οὐδὲ γὰρ ὄψεως ἕνεκεν ἐπετράπησαν ζωοπλαστεῖν ἢ σκιαγραφίαις προσέχειν. Διὰ τὸ ἀσεβῆσαι δὲ Σολομῶντα λαμβάνει Ἱεροβοὰμ τὰς δέκα φυλάς. Ῥοβοὰμ δὲ τῷ υἱῷ Σολομῶντος καταλιμπάνονται φυλαὶ δύο, ἡ τοῦ Ἰούδα καὶ ἡ τοῦ Βενιαμίν· ἡ γὰρ Ἱερουσαλὴμ ἐν τῇ κληρουχίᾳ τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς κεῖται, καὶ διὰ τοῦτο συνῄφθη τῇ D φυλῇ Ἰούδα.

Ὅτι τὰ πρῶτα παραπτώματα ἱστορεῖ ἡ Γραφὴ Σολομῶντος καὶ τὰ κατορθώματα, ἀλλ' οὐχ ὡς παραπτώματα, ἐπεὶ φαίνεται καὶ πρὸ τῆς κτίσεως τοῦ ναοῦ καὶ μετὰ τὴν κτίσιν, ἔτι νέος ὢν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς θύων καὶ θυμιῶν καὶ γυναῖκας ἀλλοφύλους ἔχων παρανόμως. Τέως δὲ ἐν πρώτοις ἡ ἱστορία τῆς Γραφῆς οὐκ ἐγκαλεῖ αὐτῷ, οὐχ ὡς μὴ πράξαντος κακῶς τὰ πράγματα διηγουμένη. Καὶ αὖθις οὐ πάντα τὰ ἐν τῷ ναῷ εὐαγῶς ἔπλασεν.

[84] I Reg. xvii, 45.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(65) De rhomphæa, spatha et framea Thomas Dempsterus in *Romanis Antiq.* Goar.

Ὅτι δὶς ὤφθη ὁ Θεὸς τῷ Σολομῶντι, κατ' ἐπίτασιν ἀσφαλιζόμενος αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν παρανόμων. Ὁ δὲ Ἰώσηπος καὶ διὰ τοῦτο ἀκλεῶς τεθνάναι αὐτὸν λέγει, διὰ τὸ καὶ λέοντας καὶ βόας μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνομημάτων εἰς ὑψηλὴν θεωρίαν ἀνάπλάσαι αὐτόν. Ὁ γὰρ Θεὸς οὐδὲ ὄψεως ἕνεκεν καὶ θεωρίας παραχωρεῖ ταῦτα διὰ τοῦ νόμου γίνεσθαι. A

Bis Solomoni Deus apparuit, ut eo intentius eum confirmaret ac ab impiis factis abstinendum esse admoneret. Iosephus autem propterea quoque eum in gloria morte sublatum perhibet, quod præter cætera peccata leones quoque et boves in sublimi loco conspiciendos effinxerit. Divina enim lege sancitum est ne tale quid vel visus et conspiciendi gratia fiat.

Ὅτι Ἀθίας ὁ Σιλωνίτης προφήτης ὢν, συναντήσας Ἱεροβοὰμ τῷ δούλῳ Σολομῶντος, ὃ ἐφόρει καινὸν ἱμάτιον διαῤῥήξας εἰς φάρση δώδεκα δέδωκεν αὐτῷ δέκα ῥήγματα, εἰπών· « Σοὶ δίδωσιν ὁ Θεὸς τὰς δέκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ διὰ τὰς ἀνομίας Σολομῶντος· ὅμως μετὰ θάνατον αὐτοῦ λέψῃ αὐτάς. »

Achias Silonites vates Jeroboamo obviam factus servo Solomonis, novam qua indutus erat vestem in duodecim frusta discerpsit, deque his ei decem dedit, ita fatus: « Propter peccata Solomonis Deus tibi dat decem tribus Israelici populi; quas tamen non nisi mortuo Solomone obtinebis [34].

Ὅτι Σολομῶν ἐζήτησε τὸν Ἱεροβοὰμ ἀποκτεῖναι ὑπονοήσας αὐτόν. Ὁ δὲ γνοὺς ἀνεχώρησε πρὸς Σουσακεὶμ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς τοῦ κυρίου αὐτοῦ Σολομῶντος. Ἔλαβε δὲ τὴν θυγατέρα Σουσακεὶμ ἑαυτῷ γυναῖκα· B

118 Solomon Jeroboamum sibi suspectum interficere cogitavit. At is cognitis insidiis ad Susacimum Ægypti regem concessit, atque apud hunc commoratus est usque ad mortem domini sui Solomonis. Sed et Susacimi filiam uxorem duxit.

Ὅτι ὁ ἐν Ἱεροσολόμοις ναὸς τέσσαρας εἶχε περιβόλους, καὶ εἰς μὲν τὸν ἐξωτάτω εἰσελθεῖν ἐπετέτραπτο πᾶσι καὶ τοῖς ἀλλοφύλοις, γυναιξὶ δὲ ἐμμηνίοις μόναις ἀπείρητο περιέναι. Εἰς δὲ τὸν δεύτερον Ἰουδαῖοι πάντες εἰσῄεσαν, καὶ αἱ τούτων γυναῖκες καθαραὶ ἀπὸ παντὸς μιάσματος. Εἰς δὲ τὸν τρίτον οἱ ἄῤῥενες τῶν Ἰουδαίων, εἰς δὲ τὸν τέταρτον οἱ ἱερεῖς μόνοι. Εἰς δὲ τὸν ναὸν καὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν οἱ ἄμωμοι ἱερεῖς, στολὰς ἱερατικὰς ἐνδεδυμένοι. Εἰς δὲ τὸ ἄδυτον ὁ ἀρχιερεὺς μόνος, τὴν οἰκείαν στολὴν περιβεβλημένος, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ.

Templum Hierosolymitanum quatuor habuit ambitus. In extremum intrare omnibus, etiam alienigenis, permissum fuit; solæ menstruo laborantes mulieres arcebantur. Intra secundum omnes Judæi intrabant, eorumque feminæ pollutionis omnis puræ. In tertium mares Judæi. In quartum soli sacerdotes. In sacrarium et ad aram vitio carentes sacerdotes, stolis sacerdotalibus amicti. In adytum quotannis tantum solus summus pontifex ingrediebatur, suo vestitu ornatus.

Ὅτι ἐν γήρᾳ αὐτοῦ Σολομῶν ἐξώκειλεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τῶν γυναικῶν αὐτοῦ εἰδώλα ἀνατιθουσῶν ὁ γὰρ ἑτέρων ἀνατιθέντων ἑφιεὶς αὐτὸς ἱδρύεται δυνάμει. [P. 67] Καὶ διὰ τοῦτο ἐδόθη αὐτῷ Σατὰν ὁ Ἀδὲρ. C

Senecta ætate Solomon a Deo exorbitavit, uxoribus ejus simulacra consecrantibus. Nam qui alteri potestatem consecrandi talia permittit, is quantum in ipso est, ea dedicat. Ideoque ei Satanas Ader immissus est.

Ὅτι Ἱεροβοὰμ δοῦλος ἦν Σολομῶντος, υἱὸς γυναικὸς πόρνης, ἐβασίλευσε δὲ τοῦ Ἰσραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ. Καὶ σωμβαλὼν πόλεμον τῷ Ἀβίᾳ ἡττήθη, καὶ ἔπεσον τοῦ Ἰσραὴλ χιλιάδες φ'.

Jeroboamus Solomonis servus, filius meretricis, Samariæ regiam habuit, rex populi Israelici. Idem prælio congressus cum Abia succubuit, cæsis Israelicorum quingentis millibus.

Ὅτι ἐν τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Γοθολίας Ἰηοῦ ἀνεῖλε τὸν Ἰωρὰμ καὶ τὸν Ὀχοζίαν καὶ τοὺς υἱοὺς Ἀχαὰβ καὶ τὴν Ἰεζάβελ.

Tertio anno regni Gotholiæ Jehus Joramum et Ochoziam et Achabi filios et Jezabelam interfecit.

Ὅτι Ἀχαζ υἱὸς Ὀζίου, πατὴρ δὲ Ἐζεκίου, βασιλεὺς Ἰούδα, συνέκοψε τὰ συγκλείσματα τῶν μεχονώθ. Ἦσαν δὲ λέοντες, καὶ βόες, καὶ Χερουβίμ. Ἔστι δὲ ὁ μεχονὼθ λουτήρ. Τοὺς βόας χαλκοῦς τοὺς βαστάζοντας τὴν θάλασσαν τὴν χαλκῆν, οὓς παρανόμως ἀνεπλάσατο Σολομῶν. Καὶ ἔθηκε τὴν θάλασσαν ἐπὶ βάσει λιθίνῃ. Τὰ δὲ λοιπὰ ἐγράψησαν ἔμπροσθεν. Καὶ ἐκ τῶν Παραλειπομένων τινά· D

119 Achazus Oziæ filius Ezechiæ pater, rex Judæ, Mechonothi cælaturas concidit: erant autem leones, boves et Cherubimi. Mechonothum significat lavacrum: tum boves erant ænei, qui mare æneum portabant, quos boves contra legem Salomon effinxerat. Ac mare fundamento lapideo imposuit. Reliqua post suo loco sequuntur. Jam quædam de Annalibus.

Αἱ Παραλειπόμεναι τὰ λείποντα πολλάκις λέγουσι καὶ τὰ ὄντα παραλιμπάνουσι, πολλάκις δὲ καὶ ὅλην ἔννοιαν ἀλλοιοῦσιν. Ἐν γὰρ τῷ λέγειν ὅτι Ἀσᾶ (66) ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου ὡς Δαβὶδ καὶ Σολομῶν

Annales Paralipomena Græce vocantur, quod plerumque omissa referant, tametsi et omittunt res gestas, et sæpe prorsus diversam sententiam ponunt. Quod enim in iis dicitur, Asam Deo vitam

[34] III Reg. xi. 31.

XVLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(66) **Perspicue falsum**: non Abias Jeroboamum vicit, ut paulo ante ex II Paralip. XIII retulit, neque est ibi scriptum Salomonis imitatorem fuisse Asam. Sunt et reliqua mirabiliter confusa; quibus illustrandis nolui vacare, cum exstent in Bibliis et apud Josephum, sintque notissima. XVL.

suam probasse exemplo Davidi et Solomonis majorum suorum, hoc quidem diversam sententiam habet, ut Solomonis gesta a nobis exposita ostendunt. Cæterum Asa cum Judæis et Benjamineæ tribus suppetiis adjutus, Israelici populi qui cum Jeroboamo erat quingenta millia bellatorum occidit. Neque posthac contra Judam caput suum Jeroboamus Nabati filius extulit.

A ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἀλλοιοῖ τὸν νοῦν· τὰ γὰρ περὶ τοῦ Σολομῶντος πεφανέρωται. Ἐπάταξε δὲ ἐν Ἰσραὴλ καὶ Ἱεροβοὰμ Ἀσᾶ μετὰ φυλῆς Βενιαμὶν καὶ Ἰούδα πεντακοσίας χιλιάδας ἀνδρῶν πολεμιστῶν. Καὶ οὐκέτι ἦρε κεφαλὴν κατὰ Ἰούδα Ἱεροβοὰμ υἱὸς Ναβάτ.

Sorores Davidi fuerunt Servia et Abigæa. Serviæ filii fuerunt Abessas, Joabus et Asælus Abigeæ filius fuit Amessas : is non pervenit ad dignitatem trium David principum.

Ὅτι ἀδελφαὶ Δαβὶδ Σαρουία καὶ Ἀβιγαία, καὶ τῇ μὲν Σαρουίᾳ υἱοὶ Ἀβεσᾶ, καὶ Ἰωάβ, καὶ Ἀσαὴλ, τῇ δὲ Ἀβιγαίᾳ υἱὸς Ἀμεσᾶ· οὗτος οὐκ ἔφθασε πρὸς τοὺς τρεῖς δυνάστας τοῦ Δαβίδ.

Rubenus primogenitus Jacobi sua excidit dignatione, quod thalamum patris incestasset. Dedit autem Jacobus pater Josepho et prærogativam primogenituræ dedit Judæ.

Ὅτι ὁ Ῥουβὶμ πρωτότοκος ὢν ἐζέπεσε τῆς εὐλογίας καὶ τοῦ ἀριθμεῖσθαι ὡς πρωτόκος, ἐπειδὴ ἀνέβη εἰς κοίτην πατρὸς αὐτοῦ, καὶ Ἰακὼβ ὁ πατὴρ αὐτοῦ δέδωκε τῷ Ἰωσὴφ, τὰ δὲ πρωτοτόκια
B δέδωκε τῷ Ἰούδᾳ.

120 Secundus Annalium liber habet in tabernaculo nihil fuisse præter tabulas.

Ὅτι λέγει ἡ δευτέρα τῶν Παραλειπομένων μὴ εἶναι ἐν τῇ σκηνῇ εἰ μὴ τὰς πλάκας μόνον.

Joades pontifex maximus sapiens, cum Gotholia stirpem Davidicam omnem exscinderet suffuratus est Joasum, minimum natu filium Ochoziæ, filii Gotholiæ. Is Joasus annos natus septem regnum in Judæos obtinuit, interfecitque Gotholiam impiam, Achabo prognatam. Vixit Joades annos 130, et sepultus est in regum sepulcris propter conservatam atque restitutam Davidicam progeniem. Gotholia septennium regnavit. Joasum mensem natum Joades abscondit.

Ὅτι Ἰωδαὲ ὁ ἀρχιερεὺς ὁ συνετὸς, τοῦ Δαβιδικοῦ σπέρματος ὀλλυμένου ὑπὸ Γοθολίας, κατέκρυψε τὸν ἔσχατον υἱὸν Ὀχοζίου τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τὸν Ἰωὰς, ὃς καὶ ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ἰούδα, ἐτῶν ὄντα ἑπτὰ, καὶ ἀπέκτεινε Γοθολίαν τὴν ἄνομον τὴν ἐκ γένους Ἀχαάβ. Σῇ δὲ ὁ αὐτὸς Ἰωδαὲ ἔτη ρλ', καὶ ἐτάφη ἐν τάφοις τῶν βασιλέων, διότι ἀνεκτήσατο τὸ Δαβεδικὸν γένος. Βασιλεύει δὲ Γοθολία ἔτη ζ', καὶ κατακρύπτεται Ἰωὰς ὑπὸ Ἰωδαὲ μηνιαῖος.

Legati principum Babylonis ad Ezechiam venerunt percontatum de miraculo, quod in cœlo factum erat sole retro averso. Ezechias eo præterito
C thesauros eis suos divitiasque et regnum demonstravit. Succensuit Deus, Ezechiæque malum minatus est, quod tamen habita virtutis ejus ratione, ab ipso in posteros transtulit.

Ὅτι οἱ πρεσβύτεροι τῶν ἀρχόντων Βαβυλῶνος ἦλθον πρὸς Ἐζεκίαν τοῦ πυθέσθαι περὶ τοῦ τέρατος τοῦ γεγονότος ἔν τῷ οὐρανῷ ἐν τῇ ἀναστροφῇ τοῦ ἡλίου. Ὁ δὲ τούτο περαλιπὼν θησαυροὺς [P. 68] καὶ πλοῦτον καὶ βασιλείαν αὐτοῖς ὑπεδείκνυεν. Ὠργίσθη δὲ Κύριος ὁ Θεὸς, καὶ ἠπείλησε τῷ Ἐζεκίᾳ· ὅμως μετήνεγκε τὴν ὀργὴν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ.

Manasses ob impietatem suam ab Assyrio rege captus, cum ex animo resipisceret ac peccata sua confiteretur, a Deo in regnum restitutus est ejusque deinceps mandatis paruit.

Ὅτι διὰ τὰς ἀσεβείας αὐτοῦ Μανασσῆς αἰχμάλωτος γίνεται ὑπὸ Ἀσσὺρ, καὶ ἐξομολογεῖται τῷ Κυρίῳ ἐν μετανοίᾳ καρδίας αὐτοῦ, καὶ ἐπιστρέφει αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ ἐποίει τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου.

In testamento Ezechiæ regis Judæ, ait Isaias propheta, Antichristum triennium ac menses septem rerum potiturum quæ est summa dierum 1290:
121 tum eo in Tartarum abjecto venturum universi Dominum Christum Deum nostrum ; fore
D tum resurrectionem ac bene maleque factorum compensationem. De his ipsis Danielus quoque vates perhibet in visione sua his verbis [45] : « Dixi viro veste linea induto, qui super aquam fluvii stabat: Quando erit finis mirabilium istorum quæ narrasti ? Is manus suas ad cœlum sustulit, juravitque per eum qui sempiternum vivit, fore id post tempus, tempora ac dimidium temporis. Audivi ego et intellexi ac dixi : Et quid erit extremum horum ? respondit : A tempore immutati continui sacrificii

Ὅτι ἐν τῇ διαθήκῃ Ἐζεκίου βασιλέως Ἰούδα λέγει Ἡσαΐας ὁ προφήτης κρατῆσαι τὸν Ἀντίχριστον ἔτη γ' καὶ μῆνας ἑπτὰ, γινόμενα ἡμέρας ασλ'. Καὶ μετὰ τὸ τὸν Ἀντίχριστον βλη θῆναι ἐν τῷ Ταρτάρῳ ἐλθεῖν τὸν Δεσπότην τῶν ὅλων, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, γενέσθαι δὲ καὶ ἀνάστασιν καὶ ἀνταπόδοσιν καλῶν τε καὶ κακῶν. Περὶ τῶν αὐτῶν δὲ καὶ ὁ προφήτης Δανιὴλ ἐν τῇ ὀπτασίᾳ λέγει ἑωρακέναι, καὶ φησίν. « Εἶπον τῷ ἀνδρὶ τῷ ἐνδεδυμένῳ τὸ βαδδὶν, ὃς ἦν ἐπάνω τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ· Ἕως πότε τὸ πέρας τῶν θαυμασίων ὧν εἴρηκας ; Καὶ ὕψωσε τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας ὅτι εἰς καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ. Καὶ ἐγὼ ἤκουσα καὶ συνῆκα καὶ εἶπον. Καὶ τί τὰ ἔσχατα

[45] Dan. XI, XII.

τούτου; Καὶ εἶπε,· Ἀπὸ καιροῦ παραλλάξεως τοῦ ἐνδελεχισμοῦ, καὶ δοθῆναι βδέλυγμα ἐρημώσεως ἡμέρας ,ασϟ'· καὶ μακάριος ὁ ὑπομένων καὶ φθάσας ἡμέρας ,ατλε'.

A piaculum abominabile vastitatis dabitur, per dies 1290, et felix qui perdurabit ac perveniet ad dies 1335.

Ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀμῶς βασιλέως Ἰούδα τὰ περὶ τῆς Νινατ προφητευθέντα κατὰ τοὺς χρόνους τούτους πέρας ἔσχεν. Ἱστορεῖ δὲ Ἰώσηπος ἐν τῷ θ' τῆς Ἀρχαιολογίας τὸν Ἰωνᾶν καταποθέντα ὑπὸ τοῦ κήτους μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἐκβρασθῆναι ζῶντα ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ.

Amoso Judæum regnum gerente, evenerunt quæ de Ninive prædicta fuerant. Narrat autem Josephus libro *Antiquitatis Judaicæ* nono, Jonam a ceto deglutitum post tres dies totidemque noctes vivum ejectum fuisse in Euxino mari.

Ἀπο τοῦ γ' βιβλίου τῆς Ἀρχαιολογίας Ἰωσήπου, ὅτι ἐάν τις ὑπονοήσῃ τῶν Ἑβραίων μεμοιχεῦσθαι αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, κομίζει κριθῶν ἀλεύρου ἀσσάρωνα, καὶ μίαν αὐτῆς δράκα ἐπιβαλόντες τῷ Θεῷ τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι διδόασιν εἰς τροφήν. Τὴν δὲ γυναῖκα στήσας ὁ ἱερεὺς κατὰ τὰς πύλας πρὸς τὸν νεὼν, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς γυμνώσας, ἐπιγράφει τοῦ Θεοῦ τὴν προσηγορίαν διφθέρᾳ. Κελεύει δὲ ὀμνύειν μηδὲν ἠδικέναι περὶ τὸν ἄνδρα. Παραβᾶσαν δὲ τὸ σῶφρον, τοῦ δεξιοῦ σκέλους τὸ ἄρθρον ἐξάρθρον γενέσθαι, καὶ τὴν γαστέρα πρισθεῖσαν οὕτως ἀποθανεῖν. Ἐὰν δὲ ὑπὸ πολλοῦ ἔρωτος καὶ τῆς τούτου ζηλοτυπίας προπετῶς ὁ ἀνὴρ διὰ τὴν ὑπόνοιαν εἴη κεκινημένος, μηνὶ δεκάτῳ γενέσθαι παιδίον ἄρρεν αὐτῇ. Τῶν δὲ ὅρκων τελειωθέντων, τῆς διφθέρας ἀπαλείψας τοὔνομα, εἰς φιάλην ἐκπιέζει. Προσκομίσας δὲ ἐκ τῆς τοῦ ἱεροῦ γῆς εἴ τι προστύχοι, καὶ καταπάσας, ἐκπιεῖν δίδωσιν. Ἡ δὲ εἰ μὲν ἀδίκως ἐνεκλήθη, ἐγκύμων τε γίνεται καὶ τελεσφορεῖται κατὰ τὴν γαστέρα. [P. 69] Ψευσαμένη δὲ τὸν ἄνδρα ἐπὶ τοῖς γάμοις καὶ τὸν Θεὸν ἐπὶ τοῖς ὅρκοις μετ' αἰσχύνης καταστρέφει τὸν βίον, τοῦ τε σκέλους ἐκπεσόντος αὐτῆς καὶ τὴν κοιλίαν ὑδέρου καταλαβόντος.

De tertio libro ejusdem operis: Si quis Hebræus uxorem suam adulteratam suspicatur, is farinæ hordeaceæ assaronem ad sacerdotem affert; cujus unus pugillus in aram Dei conjicitur, reliquum sacerdotibus datur ad victum. Mulierem autem sacerdos constituit ad portam templi, nudato ejus capite. Tum nomen Dei in membranam inscribit, jubetque **122** mulierem jurare se fidem marito servasse, neque pudicitiam negligenter habuisse: si secus fecerit, imprecari sibi ut crus suum dextrum luxetur ventreque crepante moriatur. Quod si vir nimio amore ad hanc temerariam obtrectationem fuerit prolapsus, ipsa decimo post mense masculum pariat. Juramento peracto nomen Dei a membrana delet, eamque in pateram exprimit, pulveremque templi, in quam forte incidit, inspergit, bibendumque mulieri exhibet. Ea, siquidem insons est, fetum concipit ac suo tempore parit: quod si viro fidem fefellit ac Deo pejeravit, turpi morte ea perit, crure excidente et ventre aqua intercute distento.

Ἀπὸ βιβλίου τετάρτου τοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἀπὸ ἀμυγδαλῆς οὔσης τῆς ῥάβδου Ἀαρὼν ἀμύγδαλα καὶ οἱ καρποὶ ὡράθησαν.

De quarto libro ejusdem: de arbore amygdalo fuit virga Aaronis, ideoque et amygdalas proferre visa fuit

Ὅτι ὅσοι ἂν ἑαυτοὺς καθιερῶσιν εὐχῇ πεποιημένοι, Ναζιραῖοι οὗτοι καλοῦνται, κομῶντες καὶ οἶνον μὴ προσφερόμενοι. Τούτους δὲ, ὅταν τὰς τρίχας ἀφιερῶσιν ἐπὶ θυσίᾳ τε δρῶσι τὰς κουρὰς, νέμεσθαι πρὸς τοὺς ἱερέας. Καὶ οἱ κορβὰν αὐτοὺς ὀνομάσαντες τῷ Θεῷ (δῶρον δὲ τοῦτο σημαίνει) βουλόμενοι ἀφίεσθαι τῆς λειτουργίας, τοῖς ἱερεῦσι καταβαλεῖν τὸ ἀργύριον, γυναικὸς μὲν τριάκοντα σίγλους, ἀνδρὸς δὲ πεντήκοντα.

Qui voto concepto seipsos Deo consecrant, Nazirræi appellantur; hique comam alunt et vino abstinent. Hi cum comam tondent, sacrificio adhibito eam Deo offerunt, sacerdotum opera. Et qui se Deo domum (*Corban* id Hebraice dicitur) nuncupant, ii si liberari officio velint, pecuniam sacerdotibus dependunt, mulier siclos 30, vir 50.

Ὅτι Βαλαὰκ πεσὼν ἐπὶ στόμα τὰ πάθη προὔλεγεν, ὅσα τε βασιλεῦσιν ἔσται καὶ ὅσα πόλεσι ταῖς ἀξιολογωτάταις, ὧν ἐνίαις οὐδὲ οἰκεῖσθαί πως συνέβαινε τὴν ἀρχήν. Ὑπέθετο δὲ καὶ τὸν τῶν Μαδιανιτῶν καὶ τὸν τῶν Μωαβιτίδων γυναικῶν δόλον.

Balaacus in faciem pronum se sternens prædixit quæ calamitates regibus et urbibus præcipuis, quarum quædam tum ne habitari quidem **123** contigit, essent eventuræ. Addidit et Madianitarum et Moabitidum mulierum dolum.

Ἀπὸ βιβλίου ε' τοῦ αὐτοῦ, ὅτι οὐχ ὡς ἡ Γραφὴ ἔχει, οὕτως ἐξηγεῖται Ἰώσηπος τὰ περὶ Σαμψών. Ὅτι μὲν γὰρ ὄνου σιαγόνι χιλίους ἀπέκτεινε, λέγει, ὅτι δὲ ἐξ αὐτῆς ὕδωρ ἔβλυσεν, οὐ λέγει, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον τοῦ τόπου ἀνωνύμου ὄντος, ἐκ τοῦ συμβάντος ἐπικληθῆναι ὁ σιαγών. Ἐξ αὐτοῦ δὲ πηγὴν ἀναδοθεῖσαν κατὰ τινος πέτρας, ἡδεῖαν καὶ πολλὴν πόσιν διδοῦσαν κορέσαι τὸν Σαμψών, καὶ οὕτω μέχρι τοῦ δεῦρο καλεῖσθαι τὸ χωρίον.

De quinto ejusdem libro: Samsonis historiam aliter narrat Josephus quam sacræ Litteræ, refert enim ab eo maxilla asini mille viros cæsos: sed id non refert, ex ea aquam erupisse. Sed locum ait cum ante nomine careret, Maxillam ab eo facto appellatum, eoque loco ex saxo quodam fontem aquæ copiosiæ ac dulcis exstitisse, unde sitim Samson restinxerit, loco nomen hodieque manere.

Βιβλίον ζ' τοῦ αὐτοῦ, ὅτι Δαβὶδ ἐκλαθόμενος τῶν

Septimus ejusdem liber. Davidus legis per Mo-

sum datæ immemor, qua sancitum erat ut si populus numeraretur. in singula capito semissis sicli Deo offerretur, Joabum circum urbes et oppida regni proficisci summamque omnis Israelicæ multitudinis conscribere jussit Ideo 70 millia hominum de populo perierunt, donec hostiis rex Deum placavit. Quas evenit eodem in loco offerri quo loco Abrahamus filium suum Isaacum Deo immolare intenderat.

A ædificandum templum Davidus omnia paraverat: id tamen ædificare prohibitus est, quod dextra ejus crebra hostium cæde esset polluta. Solomoni autem ad structuram templi reliquit tria talentorum auri millia.

Carminum et canticorum libros Solomo composuit 5000, tribus millibus porro librorum comparationes et similitudines est complexus. Nam **124** de quavis arboris specie comparationem fecit, item que terrestribus, volantibus et acriis animantibus. Concessit ei etiam Deus ut disceret artem contra malos dæmones ad utilitatem hominum: excantationes morborum condendi scientiam reliquit, et formas adjurationum, quibus mali genii ejiciuntur nunquam redituri. Quod remedii genus apud nos nunc plurimum valet. Vidi enim, ait Josephus, Eleazarum quemdam popularem meum, Vespasiano, ejus filiis, ducibus et exercitu præsentibus, eos qui a dæmonibus erant obsessi hujusmodi excantatione liberare. Modus istius curationis talis erat: Naribus dæmone occupati annulum admovebat. in cujus pala radix a Solomone demonstrata inerat: eo odore percepto per nares exibat dæmon: tum homine statim concidente, dæmoni mandabat ne in hunc postea reverteretur, adjurationis Solomonicæ eum admonens incantationesque ab eo compositas recitans. Idem Josephus Solomonem annos vixisse 94, regnasse 80 scribit.

De libro decimo ejusdem: Isaias propheta regi Ezechiæ prædixit omnes ejus divitias Babylonem translatum iri, posterosque ejus virilitate exsecta Babylonio regi servituros; ea Deum vaticinari.

Librum quoque de beato Jobo in compendium redegimus argumenta ejus potissima breviter huc colligendo; quæ iis quibus iste liber cognitus **125** est, rem in memoriam revocent. Liber ille in morem scenicæ fabulæ sex personis constat, justo Jobo, Eliphazo Themanita, Baldado Sauchita, Sophare Minæo, Elio Buzita, ac Deo. Colloquia habita sunt inter eos 23. Orditur Jobus, singulis trium amicorum suorum dicens, se telo robusti Dei vulneratum esse: ii a Deo robusto atque æterno neminem injuste vulnerari asserunt. Hæc quæstio sex colloquis agitatur. Deinde rursum Jobus principium disserendi facit cum iis, perhibens se sibi nullius esse spontanei delicti conscium: ipsi cum instantiæ arrogantis damnant. Hæc secunda quæstio

A Μωϋσέως ἐντολῶν, ὃς προεῖπεν, ἐὰν ἐξαριθμηθῇ τὸ πλῆθος, ὑπὲρ ἑκάστης κεφαλῆς αὐτῷ τῷ Θεῷ τελέσειεν ἡμίσικλον, προσέταξεν Ἰωὰβ πορευθέντι πάντα τὸν ὄχλον ἐξαριθμῆσαι, καὶ διὰ τοῦτο ἀπωλοντο χιλιάδες ἑβδομήκοντα τοῦ λαοῦ, ἕως οὗ θυσίας εἰρηνικὰς ἐπενέγκας Δαβὶδ κατεπράϋνε τὸ Θεῖον. Συνέβη δὲ ἐπ' ἐκεῖνον τὸν τόπον τελεσθῆναι τὰς θυσίας, ἐν ᾧ καὶ Ἀβραὰμ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰσαὰκ ἀνήνεγκεν εἰς ὁλοκάρπωσιν·

Ὅτι τὰ περὶ τὸν ναὸν Δαβὶδ ἡτοίμασεν ἅπαντα, ἐκωλύθη δὲ κτίσαι αὐτὸν διὰ τὸ μεμιάνθαι τῇ δεξιᾷ χειρὶ τῷ συχνοτέρῳ τῶν ἐχθρῶν φόνῳ. Τρισχίλια δὲ τάλαντα χρύσινα κατέλιπεν εἰς τὴν τοῦ ναοῦ κτίσιν τῷ Σολομῶντι.

Ὅτι συνετάξατο Σολομὼν βιβλία περὶ ᾠδῶν καὶ μελῶν πεντακισχίλια, καὶ παροιμιῶν καὶ εἰκόνων B βίβλους τρισχιλίας, καθ' ἕκαστον γὰρ εἶδος δένδρου παραβολὴν εἶπε, καὶ περὶ κτηνῶν καὶ τῶν ἐπιγείων ζώων ἁπάντων καὶ τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ἐρπετῶν. Παρέσχε δὲ αὐτῷ μαθεῖν ὁ Θεὸς καὶ τὴν κατὰ τῶν δαιμόνων τέχνην εἰς ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων, ἐπῳδὰς δὲ συντάξαι ἐν αἷς παρηγορεῖται τὰ νοσήματα. [P. 70] Καὶ τρόπους ἐξορκώσεων κατέλιπεν, οἷς ἐνδούμενα τὰ δαιμόνια, ὡς μηκέτι ἐπανελθεῖν, ἐκδιώκονται. Καὶ αὐτὴ παρ' ἡμῖν νῦν ἡ θεραπεία πλεῖστον ἰσχύει. Ἱστόρησε γάρ, φησὶν Ἰώσηπος, Ἐλεάζαρόν τινα, τῶν ὁμοφύλων Οὐεσπασιανοῦ, παρόντων καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ χιλιάρχων καὶ ἄλλου στρατιωτικοῦ πλήθους, τοὺς ὑπὸ δαιμόνων λαμβανομένους ἀπολύοντα τούτοις. Ὁ δὲ τρόπος τῆς θεραπείας C τοιοῦτος ἦν· Προσφέρων ταῖς ῥισὶ τοῦ δαιμονιζομένου τὸν δακτύλιον, ἔχοντα ἐπὶ τὴν σφραγῖδα ῥίζαν ἐξ ὧν ὑπέδειξε Σολομών, ἔπειτα ἐξῆλθεν ὀσφραινόμενον διὰ τῶν ῥινῶν τὸ δαιμόνιον. Καὶ πεσόντος εὐθὺς τοῦ ἀνθρώπου μηκέτι εἰς αὐτὸν ὑποστρέφειν, ὅρκους Σολομῶντος μεμνημένον καὶ τὰς ἐπῳδὰς ἃς συνέθηκεν ἐκεῖνος ἐπιλέγων. Λέγει δὲ Ἰώσηπος ὅτι ζδ' ἔτη ἔζησεν ὁ Σολομών, ἐβασίλευσε δὲ ἔτη π'.

Ἀπὸ βιβλίου δεκάτου τοῦ αὐτοῦ, ὅτι Ἡσαΐας ὁ προφήτης προλέγει τῷ βασιλεῖ Ἐζεκίᾳ πάντα τὸν πλοῦτον αὐτοῦ εἰς Βαβυλῶνα μετατεθήσεσθαι, καὶ τοὺς ἐγγόνους εὐνουχισθησομένους, καὶ ἀπολίσαντας τὸ ἄνδρας εἶναι τῷ Βαβυλωνίων δουλεῦσαι βασιλεῖ· καὶ ταῦτα προλέγειν τὸν Θεόν.

Ἐπεσημηνάμεθα δὲ καὶ τὴν τοῦ μακαρίτου Ἰὼβ βίβλον ἐν ἐπιτόμῳ, τὰς πραγματείας αὐτῆς ὡς οἷόν D τε διὰ βραχέων ἐγκαταλέξαντες εἰς ἀνάμνησιν τῶν εἰδότων ταύτης τὸν νοῦν. Ὡς ἐν δράματι ἡ βίβλος τοῦ μακαρίου Ἰὼβ περιέχει πρόσωπα ἕξ, πρῶτον αὐτὸν τὸν δίκαιον Ἰὼβ, δεύτερον Ἐλιφὰζ τὸν Θαιμανίτην, τρίτον Βαλδὰδ τὸν Σαυχίτην, τέταρτον Σοφὰρ τὸν Μιναῖον, πέμπτον Ἐλιοὺς τὸν Βουζίτην, ἕκτον τὸν Δεσπότην Θεόν. Γίνονται δὲ μεταξὺ αὐτῶν διάλογοι κγ'. Πρωτολογεῖ δὲ Ἰώβ, πρὸς ἕκαστον τῶν τριῶν φίλων αὐτοῦ λέγων ὅτι, Ἔτρωσε με ὁ ἰσχυρὸς βέλει· οἱ δὲ οὐκ ἀδίκως τὸν ἰσχυρὸν καὶ αἰώνιον τιτρώσκειν εἶπον. Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσει γίνονται διάλογοι ἕξ. Εἶτα πάλιν πρωτολογεῖ Ἰὼβ πρὸς αὐτούς, λέγων ἑκούσια παραπτώματα ἑαυτῷ μὴ γινώσκειν· οἱ δὲ

ἀλαζονείαν αὐτοῦ καταψηφίζονται. Καὶ γίνονται ἐν τῇ δευτέρᾳ ζητήσει διάλογοι ἓξ ἕτεροι. Καὶ πάλιν πρωτολογεῖ Ἰὼβ λέγων πολλοὺς τῶν ἀσεβῶν εὐημερεῖν ἐν τῷ βίῳ· καὶ οὐχ ὑπέστησαν αὐτῷ οἱ φίλοι ἐν τούτῳ, ἀλλ' ἐσίγησαν, ὥστε γίνεσθαι ἕως ὧδε διαλόγους ιζ'. Οὐ γὰρ ἀπεκρίνατο ὁ Σοφάρ, ἀλλὰ σιγᾷ. Εἶτα Ἐλιοῦ ὁ Βουζίτης ὀργίζεται πρὸς Ἰὼβ καὶ τοὺς τρεῖς φίλους αὐτοῦ, ὅτι οὐ κατεδίκασαν αὐτὸν ἐν ἁμαρτίαις, καὶ ποιεῖται διάλογον ὀκτωκαιδέκατον. Εἶτα ιθ' ὁ Θεὸς, διὰ λαίλαπος καὶ νέφους λέγων τῷ Ἰώβ. « Τίς οὗτος ὁ κρύπτων με βουλήν ; » καὶ τὰ τῆς δόξης καὶ ἰσχύος καὶ μεγαλωσύνης αὐτοῦ. Εἶτα εἰκοστὸν πάλιν Ἰὼβ, λέγων τό· « Ἅπαξ ἐλάλησα, ἐπὶ δὲ τὸ δεύτερον οὐ προσθήσω. » [P. 71] Εἶτα πρῶτον καὶ εἰκοστὸν πάλιν ὁ Θεὸς ἐπιτιμᾷ τῷ Ἰὼβ λέγων· « Μὴ, ἀλλὰ ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου. » Καὶ ὑποσημαίνει αὐτῷ τὴν οἴησιν τῆς δυνάμεως τοῦ πονηροῦ, καὶ ὡς βοήθεια αὐτὸν ἐκνικᾷ θεία, καὶ ὅτι ἵνα ἀναφανῇς δίκαιος. Εἶτα δεύτερον εἰκοστὸν πάλιν Ἰὼβ λέγων ὅτι « Πρότερον μὲν ἀκοῇ ὠτὸς ἤκουόν σου, νυνὶ δὲ μᾶλλον ἐνωτισθείς σου τοὺς λόγους ἤγημαι ἐμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν. » Εἶτα τρίτον καὶ εἰκοστὸν, ἐπιτιμία τοῦ Δεσπότου Θεοῦ πρὸς τοὺς τρεῖς φίλους Ἰὼβ, κελεύουσα αὐτοὺς θῦσαι τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἀνομίας αὐτῶν καὶ ἐξαιτήσασθαι περὶ τῆς ἀνομίας αὐτῶν συγχώρησιν καὶ συγχώρησιν παρὰ Ἰώβ. Ἦν δὲ Ἰὼβ πέμπτος ἀπὸ Ἀβραὰμ, ἐκ γένους Ἡσαῦ, συγγενὴς Ἰοθὸρ πενθεροῦ Μωϋσέως· ἡ δὲ πέμπτη γενεαλογία λαμβάνεται οὕτως, Ἀβραὰμ, Ἡσαῦ, Ῥαγουὴλ, Ζαρὲ, Ἰὼβ.

Ἐν τοῖς χρόνοις τῶν βασιλέων Αἰγύπτου τῶν προγεγραμμένων ἐφάνη τις ἐν τῇ Καρίᾳ χώρᾳ γιγαντογενὴς φιλόσοφος, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰαφὲθ, ὀνόματι Ἐνδυμίων, ὅστις μυστικαῖς εὐχαῖς λέγων ἐν τῇ σελήνῃ ἤτει αὐτὴν μαθεῖν παρ' αὐτῆς τὸ θεῖον ὄνομα ἐν ὁράματι. Καὶ ἐν τῷ αὐτὸν εὔχεσθαι ὕπνωσε, καὶ ἤκουσε τὸ θεῖον ὄνομα ἐν ὁράματι. Καὶ οὐκέτι ἀνέστη, ἀλλὰ ἔστι τὸ λείψανον αὐτοῦ ἕως τοῦ νῦν ἐν τῇ Καρίᾳ νεκρὸν δονούμενον· καὶ κατ' ἔτος ἀνοίγουσι τὴν αὐτοῦ σορὸν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ. καὶ ὁρῶσιν αὐτοῦ τὸ λειψανον δονούμενον νεκρὸν, ὡς λέγουσιν. Περὶ οὗ φασι τὴν Σελήνην φιλεῖν τὸν Ἐνδυμίωνα.

Ὅτι ἐν Ἀσιρὼθ καταγογγύζει Ἀαρὼν καὶ Μαριὰμ κατὰ Μωϋσέως. Ἔχει δὲ αὐταῖς λέξεσιν ὧδε· Καὶ ἐλάλησε Μαριὰμ καὶ Ἀαρὼν κατὰ Μωϋσῆ ἕνεκεν τῆς γυναικὸς τῆς Αἰθιοπίσσης, ἣν ἔλαβε Μωϋσῆς, ὅτι γυναῖκα Αἰθιόπισσαν ἔλαβε. Καὶ εἶπον· Μὴ Μωϋσῆ μόνῳ ἐλάλησεν ὁ Κύριος ; Οὐχὶ καὶ ἡμῖν ἐλάλησε ; Καὶ ἤκουσε Κύριος. Καὶ ὁ ἄνθρωπος Μωϋσῆς πρᾷος σφόδρα παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶπε Κύριος παραχρῆμα πρὸς Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν καὶ Μαριάμ· Ἐξέλθετε ὑμεῖς οἱ τρεῖς εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου. Καὶ ἐξῆλθον οἱ τρεῖς ἐκεῖσε. Καὶ κατέβη Κύριος ἐν στύλῳ νεφέλης, καὶ ἔστη ἐπὶ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐκλήθη Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν, καὶ ἐξῆλθον ἀμφότεροι, καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς· Ἀκούσατε τὸν λόγον μου· Ἐὰν γένηται προφήτης ὑμῖν

[a] Num. xii *per totum.*

A aliis sex colloquiis disputatur. Tertio Jobus disputationem inchoat, multos impios prosperitate hujus vitæ frui dicens. In hac quæstione quinque tantum colloquia sunt, amicis Jobo cedentibus, et Sophare nihil contra respondente. Post hæc Elius Buzita Jobo succensens tribusque ejus amicis, quod eum peccatorum reum non peregissent, dialogum decimum octavum conficit. Undevigesimum Deus, per venti turbinem et nubem Jobo dicens : « Quis est iste qui me suum consilium celat, gloriam ibi potentiam majestatemque suam declarans ? » Vigesimum rursus Jobus, ea dicens : « Semel locutus sum, neque addam alium sermonum. » Vigesimum primum rursus Deus, Jobum objurgans, atque hæc pronuntians : « Non ita, sed lumbos tuos ut vir accin-
B gere. » Simul ei demonstrat non esse, sed putari mali potentiam ; et quod eum **126** divino auxilio vincat, atque sic se justum præbeat. Vigesimum secundum Jobus rursum his verbis : « Prius quoque auribus tum vocem percepti : nunc autem magis adhuc ea inaudita, terram ac cinerem me ipsum deputavi. » Vigesimum tertium est, ubi Deus tres Jobi amicos objurgat, et suam impietatem sacrificiis jubet expiare atque veniam et deprecationem pro suo peccato a Jobo precibus obtinere. Fuit autem Jobus ab Abrahamo serie generis quintus, Esauo oriundus, ac Jothoris, qui Mosis socer fuit, cognatus. Series generis ita habet : Abrahamus, Esauus, Raguelus, Zares, Jobus.

Quo tempore Ægypti reges ii fuerunt quos supra
C retuli, eo in Caria philosophus quidam a gigantibus prognatus exstitit, de stirpe Japeti, nomine Endymion. Is lunam mysticis quibusdam precibus flagitavit, ut sibi per visionem nomen divinum aperiret ; interque precandum sopitus divinum nomen in visione audivit. Neque ab eo somno surrexit : sed reliquiæ ejus etiamnum in Caria exstant, cadaver identidem agitatum ; atque in Caria quotannis tumbam ejus aperiunt, ut fertur, contuenturque reliquias ipsius motu agitatas. Inde fabula tracta est adamatum fuisse a Luna Endymionem.

Apud Asirotha (loci hoc nomen est) Aaron et Maria Mosi obtrectant. Res in sacra Scriptura hisce verbis refertur [36] : [4] Oblocuti sunt Aaron **127** et Maria Mosi
D propter uxorem Æthiopissam, quam Moses duxerat. Ac dixerunt : Anne soli Deus, an non etiam nobiscum locutus est ? Audivit hæc Dominus. Ac Moses quidem ea erat animi mansuetudine, ut in terra perinde mansuetus non exstaret alius. Illicos autem Deus Mosem, Aaronem, et Mariam jussit exire ad tabernaculum testimonii. Eo facto descendit Deus in columna nubis, astitique in foribus tabernaculi istius, et Aaronem ac Mariam evocavit. Iis egressis ita est fatus : Auscultate sermoni meo. Si quis vestrum vates a me usurpabitur, ei me per visionem cognoscendum dabo inque somnis ei loquar. Secus res habet cum famulo meo Mose, qui

in tota mea domo mihi fidelis est. Cum eo verbatim ac diserte loquar, aperte et non per involucra sermonis; et gloriam Domini vidit. Cur itaque non reveriti estis famulo meo Mosi obloqui? Atque ira Dei adversus ipsos excanduit, iisque degressis nubes a tabernaculo abiit. Atque ecce Mariam lepra ita obduxit ut nivis instar alba esset. Quam intuitus Aaron, cum lepra infectam cerneret, ita est Mosem allocutus: Domine, precor ne hoc nostrum peccatum in nos animadvertatur, quod per ignorationem commisimus, ne sit Maria similis cadaveri aut abortivo partui: quippe dimidia pars carnium ejus absumpta est. Vociferatus ergo est Moses ad Dominum, flagitavitque uti eam Deus sanaret. Cui respondit Deus: An ea, si faciem ipsius pater **128** conspuisset, non pudore afficeretur? Septem dies extra castra seorsim degat, tum intromittatur. Sic Maria per septem dies castris exclusa fuit. Neque populus castra prius movit, quam Maria mundaretur. Ea recepta ab Aserothis moverunt, et in solitudine Pharana castra fecerunt. » Mortua est autem Maria, cum ad Zinaicam solitudinem populus pervenisset. Statim postea populi indignatio propter sitim oborta est; irritaveruntque Moses et Aaron Deum super aqua jurgii. Atque iratus Deus dicit: « Quando meam gloriam coram populo testati non estis, vos populum in regionem promissam non introducetis [37]. » Porro Aaron ascendit in montem Or, ibique mortuus est; quæ ei pœnæ propter aquam jurgii est irrogata. Secundum hæc in Idumæam populus pervenit. Cumque rursus Deo et Mosi obmurmuraret, immisit Deus angues qui populum necarent. Tunc jussu Dei serpens ille æneus conficitur.

Κυρίῳ, ἐν ὁράματι αὐτῷ γνωσθήσομαι καὶ ἐν ὕπνῳ λαλήσω αὐτῷ. Οὐχ οὕτως ὡς θεράπων μου Μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ μου πιστός ἐστι. Στόμα πρὸς στόμα λαλήσω αὐτῷ, ἐν εἴδει καὶ οὐ δι' αἰνιγμάτων, καὶ τὴν δόξαν Κυρίου εἶδε. [P. 72] Καὶ διατί οὐκ ἐφοβήθητε καταλαλῆσαι κατὰ τοῦ θεράποντος μου Μωϋσῆ; καὶ ὀργὴ θυμοῦ Κυρίου ἐπ' αὐτούς. Καὶ ἀπῆλθον, καὶ ἡ νεφέλη ἀπέστη ἀπὸ τῆς σκηνῆς, καὶ ἰδοὺ Μαρία λεπρῶσα ὡσεὶ χιών. Καὶ ἐπέβλεψεν Ἀαρὼν πρὸς Μαριὰμ, καὶ ἰδοὺ λεπρῶσα. Καὶ εἶπεν Ἀαρὼν πρὸς Μωϋσῆν· Δέομαι, Κύριε, μὴ συνεπιτεθῇ ἡμῖν ἡ ἁμαρτία, διότι ἠγνοήσαμεν καθότι ἡμάρτομεν. Μὴ γένηται ὡς ἴσον θανάτου, ὡσεὶ ἔκτρωμα ἐκπορευόμενον ἐκ μήτρας μητρὸς, καὶ κατεσθίῃ τὸ ἥμισυ τῶν σαρκῶν αὐτῆς. » Καὶ ἐβόησε Μωϋσῆς πρὸς Κύριον, λέγων· Ὁ Θεὸς, δέομαί σου, ἴασαι αὐτήν. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· « Εἰ ὁ πατὴρ αὐτῆς πτύων ἐνέπτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς, οὐκ ἐντραπήσεται; Ἑπτὰ ἡμέρας ἀφορισθήτω ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται. Καὶ ἀφωρίσθη Μαριὰμ ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ ὁ λαὸς οὐκ ἐξῆρεν ἕως ἐκαθαρίσθη Μαριάμ. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆρεν ὁ λαὸς ἐξ Ἀσιρὼθ, καὶ παρενέβαλεν ἐν τῇ ἐρήμῳ Φαράν. Ἡνίκα δὲ ἦλθεν ὁ λαὸς εἰς τὸ Σινᾶ (67) ὄρος, τελευτᾷ Μαριὰμ ἡ ἀδελφὴ Μωϋσέως. » Εἶτα παρευθὺ γίνεται γογγυσμὸς τοῦ λαοῦ διὰ τὸ δίψος, καὶ παρώξυνε Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν τὸν Θεὸν ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας. Καὶ ὀργισθεὶς Κύριος εἶπεν· « Ἀνθ' ὧν οὐκ ἐδοξάσατέ με ἐνώπιον Ἰσραὴλ, οὐκ εἰσάξετε τὸν λαὸν ὑμεῖς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. » Τελευτᾷ δὲ Ἀαρὼν ἀνελθὼν εἰς τὸ ὄρος Ὤρ, ἐπιτιμίαν θανάτου δεξάμενος διὰ τὸ ὕδωρ τῆς ὀντιλογίας. Μετὰ δὲ τὸ ὕδωρ τῆς ἀντιλογίας κατέρχεται ὁ λαὸς εἰς Ἐδὼμ, καὶ καταγογγύζει Θεοῦ καὶ Μωϋσέως. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τοὺς ὄφεις, καὶ ἐθανάτουν τὸν λαόν. Καὶ λοιπὸν γίνεται τὸ χαλκούργημα τοῦ ὄφεως προστάξει Θεοῦ.

In secunda populi recensione, cum Moses atque Eleazarus populum numerarent, nemo omnino eorum superfuit quos in prima recensione Moses et Aaron invenerant, cum a viginti annos nato et amplius omnes numerassent. Edixerat enim Deus populo fore ut propter suam obtrectationem periret. Ac Moses quidem et Eleazarus, quippe Levitæ, ne ante quidem inter reliquas tribus recensebantur. Josua Benjaminicus tribu **129** fuit, Chalebus Judæus. Observa autem, eos qui 20 annis minores erant, et Levitas qui vitam produxerunt eo usque, non fuisse promissa terra privatos. Ibi Moses jubetur montem Nabanum conscendere, objurgaturque, sicut ante frater ipsius, propter aquam jurgii; atque ideo etiam terra promissa privatus ibi e vivis excedit, annos natus 120.

Jussus autem Moses montem conscendere atque ibi vitam finire, Seonis Amorræorum et Ogi Basanis regum urbes omnemque ditionem duorum regum

Ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐξαριθμήσει, ἡνίκα Μωϋσῆς καὶ Ἐλεάζαρ ἠρίθμησαν τὸν λαὸν, οὐχ εὑρέθη ἄνθρωπος ἐκ τῆς πρώτης ἀριθμήσεως, ἡνίκα Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἠρίθμησαν τοὺς ἀπὸ εἴκοσιν ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα, ὅτι εἶπε Κύριος αὐτοῖς· « Θανάτῳ ἀποθανεῖσθε διὰ τοὺς γογγυσμοὺς ὑμῶν. » Οἱ γὰρ περὶ τὸν Μωϋσέα καὶ Ἐλεάζαρ, ὡς Λευῖται, οὐδὲ τὸ παλαιὸν συνηριθμήθησαν ταῖς λοιπαῖς φυλαῖς, ὁ δὲ Ἰησοῦς Βενιαμίτης ἦν, ὁ δὲ Χάλεβ ἐκ τῆς τοῦ Ἰούδα. Σημείωσαι δὲ ὅτι καὶ οἱ κατὰ ὕψεσιν τῶν εἴκοσιν ἐτῶν οὐκ ἐστερήθησαν τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, οὐδὲ οἱ φθάσαντες ζῆν τῶν Λευϊτῶν. Ἐνταῦθα δὲ κελεύεται Μωϋσῆς ἀνελθεῖν εἰς τὸ ὄρος Ναβὰν, καὶ ἐλέγχεται καὶ αὐτὸς, ὡς ἀδελφὸς αὐτοῦ, διὰ τὸ ὕδωρ τῆς ἀντιλογίας. Διὸ καὶ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας ἐστέρηται, καὶ τελευτᾷ ἐκεῖ ἐτῶν ἑκατὸν εἴκοσιν.

Ὅτι τοῦ Σηὼν βασιλέως τῶν Ἀμορραίων καὶ τοῦ Ὤγ βασιλέως [P. 73] τῆς Βασὰν τὰς πόλεις καὶ πᾶσαν τὴν χώραν τῶν δύο βασιλέων πέραν τοῦ Ἰορδά-

[37] Num. xiv, 22.

XYDANDRI ET GOARI NOTÆ.

(67 Errore perspicuo. Xyl.

ν ου δέδωκε Μωϋσῆς εἰς κατάσχεσιν τῷ Ῥουβὶμ καὶ Δὰν καὶ τῷ ἡμίσει φυλῆς Μανασσῆ, μετὰ τὸ λαβεῖν αὐτὸν ἀπόφασιν ἀνελθεῖν ἐν τῷ ὄρει καὶ τελευτῆσαι.

Ὅτι παρερχόμενοι οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ διὰ τοῦ ὄρους Σιὴρ προστάσσονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἄρτον καὶ ὕδωρ πρίασθαι παρὰ τῶν Ἰδουμαίων τῶν υἱῶν Ἠσαῦ, διότι εἶπεν αὐτοῖς ὁ Θεός· « Οὐ κληρονομήσετε ἐκ τῆς γῆς τῶν Ἠσαῦ οὐδὲ βῆμα ποδὸς, ὅτι ἀδελφοὶ ὑμῶν εἰσιν. » Ἀποτρέπονται δὲ ὑπὸ Θεοῦ ἐκ τῆς γῆς τῶν Μωαβιτῶν καὶ τῶν πόλεων αὐτῶν διὰ Λὼτ τὸν προπάτορα αὐτῶν.

Ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ νομοθεσίᾳ λέγει Μωϋσῆς· « Τὰ ἅγια δέκα ῥήματα ταῦτα ὑμεῖς ἠκούσατε ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς, » ὥστε καὶ πρὸ τοῦ γραφῆναι αὐτὰ ἐν πλαξὶν ἐξεδύθησαν ὑπὸ τῆς θείας φωνῆς. Οὐ γὰρ φωνὴν ἄσημον, ἀλλ' ἔναρθρον ἤκουσεν ὁ λαὸς ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς ἐν Σινᾷ, καθὼς γέγραπται· « Καὶ τὰ ῥήματα αὐτοῦ ἤκουσεν ἐκ μέσου τοῦ πυρός. » Ταῦτα δέ εἰσι τὰ ἅγια ῥήματα τοῦ νόμου, ἃ ὕστερον ἐνεχάραξεν ἐν πλαξίν.

Ὅτι Μωϋσῆς π' ἐτῶν ὢν ἡγεῖται τῆς ἐξ Αἰγύπτου πορείας τοῦ Ἑβραίων ἔθνους, συνῆν τε αὐτοῖς νομοθετῶν ἐπὶ τῆς ἐρήμου ἔτη μ'.

Ἀπὸ β' βιβλίου Ἰωσήπου τῆς Ἀρχαιολογίας, ὅτι Φαραὼ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐθεάσατο καὶ τὰς τῶν ἐνυπνίων ὄψεις καὶ τὰς ἐξηγήσεις αὐτῶν. Ἀλλὰ τῶν ἐξηγήσεων ἐπιλαθόμενος τὸν ταύτας ἀναμνήσοντα ἐζήτει. Ὅτι ἐν τοῖς ἑπτὰ τῆς εὐθηνίας ἔτεσιν οὐ προήσθοντο Αἰγύπτιοι τὸν ἑπταετῆ λιμόν. Ὅτι τῶν ἱερογραμματέων τις ἀναγγέλλει τῷ βασιλεῖ Φαραὼ τεχθήσεσθαί ρινα κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοῖς Ἰσραηλίταις, ὃς ταπεινώσει μὲν τὴν Αἰγυπτίων ἡγεμονίαν, αὐξήσει δὲ τοὺς Ἰσραηλίτας τραφείς. Διὸ καὶ γνώμῃ αὐτοῦ κελεύει πᾶν τὸ γεννηθὲν ἄρσεν ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὸν ποταμὸν ῥίπτεσθαι. Ἀλλὰ κρατήσειε δ' ἂν οὐδεὶς τῆς τοῦ Θεοῦ γνώμης, οὐδ' ὁ μυρίας τέχνας ἐπὶ τούτῳ μηχανησάμενος. Ὅτι ὁ πατὴρ Μωϋσέως κατὰ τοὺς ὕπνους πάντα τὰ κατὰ Μωϋσέα καὶ Ἀαρὼν συμβησόμενα ἐκ Θεοῦ προδιδάσκεται καὶ τῇ αὐτοῦ γυναικὶ Ἰοχάβεδ φανερoῖ. Ὅτι Θέρμουθις ἡ θυγάτηρ Φαραὼ ἀνελομένη Μωϋσέθ κελεύει γύναιον ἀχθῆναι καὶ θηλὴν τῷ παιδίῳ παρασχεῖν· πολλῶν δὲ ἀχθεισῶν μὴ προσιεμένου Μωϋσέως παρεστῶσα Μαριὰμ εἶπεν· « Εἰ τῶν ὁμοφύλων αὐτῷ γυναικῶν Ἑβραίδων ποιήσειας ἀχθῆναι, τάχα ἂν προσίσται θηλήν. » Διὸ καὶ κελευσθεῖσα ἄγει τὴν αὐτοῦ μητέρα, καὶ τὸ παιδίον ἀσμένως προσφύεται τῇ θηλῇ. Ὅτι φιλοφρονούμενος Φαραὼ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ ἐπιτίθησι Μωϋσῇ τὸ διάδημα, ὁ δὲ διὰ νηπιότητα καταφέρει αὐτὸ εἰς γῆν καὶ τοῖς ποσὶν ἐπιβαίνει. [P. 74] Τοῦ δὲ προδηλωθέντος ἱερογραμματέως τοῦτο θεασαμένου καὶ ἀνελεῖν ἐπιχειρήσαντος ἡ Θέρμουθις ἐξαρπάσασα διεσώσατο. Ὅτι χειροήθεις οὖσαι αἱ ἴβεις πρὸς μόνον τὸ τῶν ὄφεων γένος ἀγρίως ἔχουσι, καὶ δεινῶς ἁναρπαζόμεναι κατεσθίουσιν ἐλάφων μᾶλλον. Ὅτι φθειρῶν ἄπειρόν τι πλῆθος τοῖς Αἰγυπτίοις ἐξήνθησεν, ἔνδοθεν ἀναδιδόμενον καὶ κακῶς διαφθεῖρον αὐτοὺς καὶ ὑπὸ μηδενὸς διαφθειρόμενον φαρμάκου. Ὅτι

cis Jordanem Rubeno, Dani ac dimidiæ Manasseæ tribui assignat.

Cum per montem Seirum iter Israelitæ facerent, mandatum eis a Deo est ut panem aquamque ab Idumæis mercarentur, Esauo prognatis. Ideo et dixit eis Deus : « Non possidebitis de terra Esauicorum, ne vestigium quidem pedis latam portionem: sunt enim vestri fratres » Quin et a Moabitarum terra atque urbibus Deus Hebræos avertit, quod ii Loto essent prognati [38].

In repetitione legis Moses sancta decem verba recitavit, addens populum ea de medio igne edi audivisse. Itaque priusquam inscriberentur tabulis, jam tum a divina voce fuerunt promulgata. Non enim vocem sine verbis, sed articulatam audivit ex medio ignis in Sinai populus. **130** Sed scriptum est : « Verba ejus audivit ex medio igne [39]. » Ea porro sunt sancta legis verba, quæ deinde tabulis insculpsit.

Moses annos natus 80 Hebræum populum ex Ægypto eduxit, ac in solitudine leges eis posuit, adfuitque per annos 40.

Ex libro Josephi *De antiquitate* secundo. Pharao et insomnir et eorum interpretationes eadem hora accepit. Sed interpretationum oblitus, quæsivit qui eas ipsi in memoriam revocaret. Septem fertilibus annis Ægyptii septennalem famem non præsenserunt. Quidam eorum qui sacras Litteras tractant, Pharaoni indicavit eo tempore quemdam inter Israeicos nasciturum, qui adultus Ægyptiorum regnum depressurus suumque populum evecturus foret. Itaque rex hujus consilio jubet omnes Israelicorum masculos partus in fluvium abjici. Atenim Dei sententiam nemo hominum infringere potest, ne si mille quidem artibus hoc moliatur. Mosis pater a Deo per insomnium de omnibus quæ Mosi et Aaroni eventura essent edoctus, uxori suæ Jochabethæ significavit. Thermuthis filia Pharaonis cum Mosem ex aqua sustulisset, mulierem quæri jubet quæ eum lactet. Multis adductis cum nullam Moses admitteret, astans Maria: « Si, inquit, aliquam de popularibus ejus Hebræis mulieribus curares adduci, fortassis mammam admitteret. » Jussa hoc agere matrem **131** adduxit, ejusque ubera libenter infans admisit. Pharao filiæ suæ blandiens Mosi diadema imponit : infans autem ætatis simplicitate id in terram abjicit ac pedibus calcat. Id cum videret is quem paulo ante diximus sacrarum Litterarum magister, interfici puerum jubet : sed Thermuthis ereptum neci subtraxit. Ibis mansueta est avis, solis infesta anguibus; quos et crebro, amplius etiam cervis, rapit atque vorat. Ingens pediculorum vis Ægyptios invasit, ex ipsis corporibus erumpentium, ac male eos multantium, neque ulli remedio cedentium. Hebræi ex Ægypto egressi tenuiter se sustentarunt per 30 dies, pasta subacta, quam secum extulerant. In cujus penuriæ memo-

[38] Deut. II, 5. [39] Deut. IV, 12.

riam solemnem octidui festivitatem agunt,quæ ab infermentatis panibus Azymorum nominatur. Coturnices magna multitudine auctæ ad Arabicum sinum, transmisso mari quod in medio est, advobant ; volandoque fatigatæ cum sese magis magisque ad terram darent ad Hebræos devolant.Manna jussi sunt Hebræi quotidie singuli assaronem(mensuræ id nomen est colligere : neque enim ita cuiquam cibum defuturum.Id factum est, ne validiores plus legere satagentes imbecillioribus difficultatem cibi colligendi afferrent.

A ἐξελθόντες οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ Αἰγύπτου πεφυρμένοις ἀλεύροις καὶ πεπηγόσιν ἐπὶ λ' ἡμέραις διετράφησαν σπαρίδες· ὅθεν καὶ εἰς μνήμην τῆς τότε ἐνδείας ἑορτὴν ἄγουσιν ἐφ' ἡμέρας ὀκτὼ τὴν τῶν Ἀζύμων λεγομένην· ἐξῆλθον δὲ μετὰ ἔτη τετρακόσια τριάκοντα. Ὅτι τὸ τῶν ὀρτύγων γένος τρεφόμενον πλῆθος εἰς τὸν Ἀράβιον κόλπον ἐφίπταται, τὴν μεταξὺ θάλασσαν ὑπερελθόν, καὶ ὑπὸ κόπου τε ἅμα τῆς πτήσεως (68) καὶ πρόσγειον μᾶλλον τῶν ἄλλων ὃν κατέφερετο εἰς τοὺς Ἑβραίους. Ὅτι τὸ μάννα παρήγγελτο ἐξ ἴσου πᾶσιν ἀσσάρωνα (τοῦτο δέ ἐστι μέτρον) εἰς ἑκάστην ἡμέραν συλλέγειν, ὡς οὐκ ἐπιλείψοντος αὐτοῖς βρώματος, ἵνα μὴ τοῖς ἀδυνάτοις ἄπορον ᾖ τὸ λαμβάνειν δι' ἀλκὴν τῶν δυνατωτέρων περὶ τὴν ἀναίρεσιν.

132 Sereno meridie Dei in rubo apparitione dignatus est Moses,suoque populo etiam nolens præfectus ac facultate miraculorum edendorum instructus, Jothore socero relicto, cum uxore sua Sephora ac Gersomo et Eliezere filiis in Ægyptum profectus est. Sepphoræ angelus occurrit, ac mortem est minatus ; quem ea, tametsi alienigena,sanguine circumcisi filii placavit. Obviam factus est etiam Mosi Aaron, missu Dei, facultatemque prodigiorum confirmavit Proinde Pharaone sibi cum magis Ægyptiis resistente Moses primam plagam intulit,omnium eorum aqua in sanguinem mutata.cum ipse interim Aaron atque Hebræi puram et potabilem haberent aquam Inde enim etiam præstigiatores sumpta aqua effecerunt ut ea sanguis videretur esse.Sic etiam secunda plaga ranis Ægypto immissis cum eæ totam gentem vexarent sola ab iis immunis fuit Hebræorum terra.Tertia plaga fuit culices.quarta muscæ caninæ, quinta jumentorum mors, sexta pulvis fuliginosus, septima pustulæ et grando,octava locustæ,nona tenebræ palpabiles, decima primogenitorum interitus.

B Ὅτι ἐπὶ σταθηρᾷ μεσημβρίᾳ τῆς ἐπὶ τῆς βάτου θεοφανείας ἀξιοῦται Μωϋσῆς, καὶ τῶν ὁμοφύλων τὴν ἡγεμονίαν καὶ μὴ θέλων ἐγχειρίζεται, σημεῖοί, τε καὶ τέρασι καθοπλισθείς, καταλιπὼν Ἰοθὸρ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ ἠγαμβρὸν (69) (δισσῶς γὰρ καλεῖται) εἰς Αἴγυπτον ἅμα δυσὶ παισὶ Γηρσὰμ καὶ Ἐλιέζερ, καὶ γυναικὶ τῇ Σεπφόρᾳ, ᾗ καὶ ἐπιστὰς ἄγγελος θάνατον ἠπείλησεν (70). Ἀλλὰ τοῦτον ἱλεώσατο καίπερ ἀλλόφυλος οὖσα ἡγυνὴ τῷ τῆς περιτομῆς τοῦ παιδὸς αἵματι. Συναντᾷ δὲ αὐτῷ καὶ Ἀαρὼν θεόθεν σταλείς. καὶ τὴν τῶν σημείων ἐπιβεβαιοῦται δύναμιν. Ὅθεν καὶ τῷ Φαραὼ μετὰ καὶ τῶν Αἰγυπτίων ἐπαοιδῶν ἀνθιστα μένοις πρώτην πηγὴν ἐπήνεγκε, πᾶν ὕδωρ εἰς αἷμα ποιήσας· Μωϋσεῖ δὲ καὶ Ἀαρὼν καὶ τοῖς Ἑβραίοις καθαρὸν ἦν καὶ πινόμενον. Ἔνθεν γὰρ καὶ τοῖς γόησιν (71) ἀντεσοφίσθη τὸ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις εὑρισκόμενον ὕδωρ αἷμα δοκεῖν φαίνεσθαι. Τὸ δὲ αὐτὸ νοεῖται καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας πληγῆς τῶν βατράχων, Αἰγυπτίους μὲν πάντος τῷ πάθει C μαστίζεσθαι, μόνην δὲ τὴν τῶν Ἑβραίων καθαρεύειν τοῦ πάθους. Τρίτη πληγὴ ἡ τῶν σκνιπῶν, τετάρτη ἡ τῆς κτονομυίας, πέμπτη θάνατος κτηνῶν, ἕκτη ὁ αἰθαλώδης κονιορτὸς, ἑβδόμη αἱ φλυκτίδες τῆς χαλάζης, ὀγδόη ἡ ἀκρὶς, ἐννάτη τὸ ψηλαφητὸν σκότος, δεκάτη θάνατος τῶν πρωτοτόκων.

Decem præcepta. 1. Ego sum Deus tuus, qui te ex Æhypto eduxi. 2. Ne sint tibi alii præter me dii. Ne feceris tibi simulacrum aut ullius rei effigiem. 3.Ne abutaris nomine Dei : non enim absolvet Deus eum **133** qui ipsius nomine abusus fuerit 4. Memento diem Sabbati tibi sancte agendam esse. 5. Patrem et matrem tuam in honore habe, ut prospere tibi eveniat diuque vivas in terra. 6. Ne stuprum feceris. 7. Neve homicidium 8. Neve fur-

[P. 25] Ἡ δεκάλογος. α'. Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὁ ἐξαγαγών σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου. β'. Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ· οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον. οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα. γ'. Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ κενῷ· οὐ γὰρ μὴ καθαρίσει Κύριος τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ. δ'. Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν ε'. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(68) Locus hic in Græco mutilus et depravatus est. et vexavit me, donec eum, cogitans ex Josepho esse desumptum, ibi integrum reperi *Antiq.* III, 1 XYL.

(69) Cedrenus monet etiam γαμβρὸν Mosis eum dictum fuisse, et vero liquet uxorem fuisse Jothoris hujus sive Jethronis filiam. Ἠενθερός non modo socerum significat, sed et Herodotus γαμβρὸν Cyri Crœsum ait fuisse. ejus sorori Aryenidi matrimonio copulatum. Quo pacto et Eustathius Enrylochum scribit γαμβρὸν fuisse Ulyssi, maritum scilicet sororis ejus Ctimenæ. Et apud Sophoclem Œdipus tyrannus Κρέοντ' ἐαυτοῦ γαμβρὸν dicit. cum Creon Jocastæ frater fuerit, Œdipi et θεῖος et γυναικάδελφος. Hos proprie κηδεστὰς vocari Eustathius idem docet ad *Iliad.* E. 474 : οἷς σὺν γαμβροῖσι. Ibidemque ex tragœdia citat Κηδεύσας καλοῖς γαμβροῖς. quo loco γαμβρὸν socerum significet. Ego quidem aliud tale exemplum nullum memini observare. Et γαμβρός non tam a danda quam a ducenda uxore videtur dici ; unde verbum ἐπιγαμβρεύειν, quod etiam in Evangelio est, Matth. XXII. XYL.

(70) Hæc habentur ad marginem : Σημείωσαι ὅτι ἐν τῇ λεπτῇ Γενέσει κεῖται τὸν συναντήσοντα τῷ Μωσεῖ μὴ εἶναι ἄγγελον. ἀλλὰ πολυώνυμόν τινα Σαμαήλ καὶ Βελίαρ καὶ Μαστελμάν· ὃς ἐστιν ὁ Σατανᾶς. XYL

(71) Sic et Augustinus ad Marcellinum epist. VII. XYL.

ἐπὶ τῆς γῆς. ς'. Οὐ μοιχεύσεις. ζ'. Οὐ φονεύσεις. η'. Οὐ κλέψεις. θ'. Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου. ι'. Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου, ἢ τὴν οἰκίαν, ἢ τὸν ἀγρὸν, ἢ τὸν παῖδα αὐτοῦ, ἢ τὴν παιδίσκην, ἢ τὸν βοῦν, ἢ τὸ ὑποζύγιον αὐτοῦ, ἢ πᾶν κτῆνος αὐτοῦ, οὔτε ὅσα τοῦ πλησίον σού ἐστιν. A

tum. 9. Ne perhibueris falsum contra quemquam testimonium. 10. Ne appetiveris uxorem, domum, agrum, non servum, non ancillam, bovem, jumentum aut quidquam omnino de bonis proximi tui.

Αὕτη δὲ ἡ δεκάλογος τῶν γενικῶν ἐντολῶν ἐστιν ἡ διάταξις. Ταῦτα τὰ θεῖα διδάγματα φοβερᾷ τινι καὶ ἐναρθρῳ φωνῇ διατέτακται, ὁρῶντος τοῦ λαοῦ καὶ ἀκούοντος, ἧς τὸ καταπληκτικὸν καὶ ἀκοαῖς δυσάντητον μὴ φέροντες ᾔτησαν δι' Μωϋσέως τὰ λοιπὰ τῶν ἐφεξῆς εἰδικῶς αὐτοῖς ἐν πεντήκοντα κεφαλαίοις νομοθετηθέντα λαληθῆναι· ἦσαν δὲ περί τε οἰκετῶν καὶ φόνων ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων, ἀτιμίας γονέων καὶ κακολογίας, κλοπῆς, πατάξεως ἐν μάχαις πρὸς θάνατον ἢ ζωήν, ἐλεύθερος πρὸς ἐλεύθερον καὶ δεσπότης πρὸς δοῦλον, καὶ ἀνδρὸς πρὸς ἔγκυον γυναῖκα, ἐκβολῆς ὀφθαλμῶν δούλου καὶ δούλης, κερατισμοῦ ταύρου πρὸς ταῦρον, κλοπῆς μόσχου, καὶ θανῆς κλέπτου ἐν τῷ διορύγματι, κατὰ ἐμπρησμοῦ ποσκημάτων καὶ ὅλωνος, κατὰ παρακαταθήκης ἀργυρίου ἢ χρυσίου, καὶ ὑποζυγίων καὶ παντοίων κτηνῶν χρήσεως παρὰ τοῦ πλησίον, φθορᾶς παρθένων καὶ θανάτου φαρμάκων, κτηνοβασίας καὶ θυσίας εἰδώλων, κακώσεως προσηλύτου, καὶ ὀρφανῶν καὶ χηρῶν δανειζομένων, κακολογίας εἰς Θεὸν καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ, ἀπαρχῶν ἅλωνος καὶ ληνοῦ, πρωτοτόκων υἱῶν μόσχων τε καὶ προβάτων καὶ ὑποζυγίων, τοῦ εἶναι αὐτοὺς ἄνδρας ἁγίους τῷ Θεῷ, κρέας θηριάλωτον μὴ ἐσθίειν ἀλλὰ κυσὶν ἀποβρίπτειν, μὴ παραδέχεσθαι ἀκοὴν ματαίαν, μὴ συμμαρτυρεῖν ἀδίκῳ, μὴ συνεῖναι πολλοῖς ἐπὶ κακίᾳ, μὴ ἐκκλῖναι μετὰ πολλῶν κρίσιν, μὴ ἐλεῆσαι πτωχὸν ἐν κρίσει, ἀποστρέφειν καὶ ἀποδιδόναι τὸν βοῦν καὶ τὸ ὑποζύγιον τοῦ ἐχθροῦ πλανώμενον τὸν εὑρίσκοντα, καὶ πεπτωκὸς ὑπὸ τὸν γόμον συνεγείρειν, μὴ διαστρέφειν κρίσιν πένητος δικαίαν, [P. 76] ἀπὸ παντὸς ῥήματος ἀδίκου ἀφίστασθαι, μὴ ἀναιρεῖν ἀθῷον καὶ δίκαιον, μὴ δικαιοῦν τὸν ἀσεβῆ, δῶρα μὴ λαμβάνειν ὡς ἐκτυφλοῦντα τοὺς βλέποντας καὶ τὸ δίκαιον λυμαινόμενα, προσήλυτον εὖ ποιεῖν, ἓξ ἔτη σπείρειν τὴν γῆν, τῷ δὲ ἑβδόμῳ ἄφεσιν παρέχειν αὐτῇ εἰς ἀπόλαυσιν πτωχῶν ἢ θηρίων, ὁμοίως καὶ τὸν ἀμπελῶνα καὶ τὸν ἐλαιῶνα, φιλανθρωπίαν ἐκπαιδεύειν αὐτούς. Κατὰ τοῦτο δὲ τὸ ἔτος καὶ ἄφεσις ὀφλημάτων ἐγίνετο, καὶ τῶν δουλευόντων Ἑβραίων ἐλευθερία, καὶ τὸν Ἰωβηλαῖον ἀργεῖν ἐνομοθέτησεν. Ἐλευθερίαν δὲ καὶ ἄφεσιν σημαίνει τὸ ὄνομα. Ἰωβηλαῖον δὲ τὸ πεντηκοστὸν προσαγορεύουσιν ἔτος. Ἐν ᾧ κελεύει καὶ τὸν ἀγρὸν ἀναλαμβάνειν τὸν πεπρακότα καὶ τὰς ἐν αὐτῷ οἰκίας, καὶ χρεῶν ἀποκοπὰς καὶ παίδων ὠνητῶν ἐλευθερίας. Ἓξ ἡμέρας ἐργάζεσθαι τὴν ἑβδομάδα, τῇ δὲ ἑβδόμῃ ἀναπαύεσθαι. Ὀνόματι θεοῦ ἀλλοτρίου μὴ ὀμνύειν, μήτε προφέρειν διὰ στόματος. Τρεῖς καιροὺς τοῦ ἔτους ἑορτάζειν, τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀζύμων πρώτην ἐπτὰ ἡμέρας τῷ μηνὶ τῷ νέῳ ἤτοι κατὰ τὴν πρώτην πανσέληνον τοῦ ἔαρος, ἐντεῦθεν ἑορτὴν θερισμοῦ πρωτογεννημάτων, καὶ B C D

Hæc sunt decem præcepta, generalium mandatorum ordinatio. Atque hæc divina præcepta terribili quadam et articulata voce edita sunt, cernente atque audiente populo; cujus vocis terribilem audituque difficilem sonum non ferentes petiverunt ut sibi reliqua Deus sermone Mosis proponeret. Sunt autem reliqua quinquaginta peculiaria capita, de servis, de cædibus dedita opera aut causa perpetratis, contumelia parentibus illata, aut maledicto, furto, vulneribus inter pugnandum lethalibus aut non lethalibus impositis; ictibus quos liber libero, dominus servo, vir prægnanti mulieri infert; oculi elisione servi aut ancillæ, tauro taurum cornu feriente, furto vituli, occidione furis in foramine, incendio pabuli aut areæ, deposito auri vel argenti, commodato omnis generis jumenti ab amico, vitio virgini oblato, congressu cum bruto, sacrificio simulacris oblato, oppressione inquilini pupilli et viduarum, pecuniis **134** mutuatis, maledicto in Deum aut populi principem, primitiis areæ et torcularis, primogenitorum, filiorum, vitulorum, ovium, jumentorum; ut essent viri Deo sacri. Carnem a fera receptam mandavit non edi, sed canibus objici, vanum rumorem non admittere, sontem testimonio non sublevare, multis se sceleris socium non præbere neque a recto ob multitudinem judicium deflectere, in judicio pauperem non miserari; bovem aut jumentum inimici ab errore in viam reducere atque restituere inventum, in erigendo sub onere collapsum jumentum ei opem ferre, pauperis justum judicium non pervertere, ab omni injusta re abstinere, insontem et justum non occidere, neque absolvere sontem; dona non accipere, quia excæcant videntes et justitiæ officiunt; inquilino benefacere; sex annos sementem facere, septimo terram egenis fruendam dimittere et bestiis; similiter et vineam et oleam. Hoc humanitatis docendæ causa instituit. Eo anno etiam æs alienum dimitti jussit et servos Hebræos libertate donari; Jubilæique anni otium sanxit. Jubilæus annus quinquagesimus quisque dicitur, idque nomen libertatem ac dimissionem notat. Eo anno agri domusque venditæ ad pristinos redeunt dominos, et debita abolentur, et ære empta mancipia liberantur. Sex dies septimanæ laborare imperavit, septimumque quiescere. Per nomen alieni dei neque jurare neque id omnino pronuntiare. Tres quotannis **135** festivitates celebrare, Azymorum per septiduum novo mense, id est, circa primum veris plenilunium, alteram primitiarum messis, tertiam sub finem anni, collectis agriculturæ fructibus. Admonebat autem eos Pascha (ea enim est prima festivitas) exitus de Ægypto, Pentecoste (quod est alteri festo nomen)

introitus in terram promissam, Tabernaculorum collocatio (sic tertia appellatur) vitæ in solitudine in tabernaculis per quadraginta annos toleratæ. Mandavit etiam hæc, coram Domino sine munere non apparere, tribus dictis feriis omnem marem coram Deo sisti, fermentum sacrificio Domini non adhibere, sed infermentatos panes, adipem sacrificii non relinquere in diem crastinum, omnium terræ frugum primitias in templo Dei offerre, non coquere agnum in lacte matris suæ. Has constitutiones Moses a Deo veniens populo exposuit, additis etiam aliis divinis exhortationibus. Respondens autem una voce totus populus promisit se omnibus Domini dictis obtemperaturum. Atque omnia ista conscripta sunt.

A τρίτην συναγωγὴν ἔργων τοῦ ἀγροῦ συντελείας ἀπὸ ἐξόδων ἐνιαυτοῦ, ἀναμιμνήσκων αὐτοὺς διὰ τοῦ μὲν Πάσχα τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἐξόδου, διὰ δὲ τῆς Πεντηκοστῆς τῆς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσόδου, διὰ δὲ τῆς Σκηνοπηγίας τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διαγωγῆς· ἐν σκηναῖς γὰρ οἰκοῦντες τεσσαράκοντα διετέλεσαν ἔτη. Μὴ ὀφθῆναι κενὸν ἐναντίον Κυρίου, καὶ πᾶν ἀρσενικὸν ὀπτάνεσθαι ἐνώπιον Κυρίου κατὰ τὰς τρεῖς ἑορτὰς ταύτας. Μὴ θύειν ἐπὶ ζύμῃ αἷμα θυσιάσματος Κυρίου, ἀλλ' ἐπ' ἀζύμοις. Μὴ μένειν ἕως πρωΐ στέαρ τῆς ἑορτῆς. Καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῶν πρώτων γεννημάτων τῆς γῆς εἰσάγειν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἐφ' ἅπασι. Μὴ ἕψειν ἄρνα ἐν γάλακτι μητρὸς αὐτοῦ. Ταῦτα τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ Μωϋσῆς ἐλθὼν ἀπήγγειλε τῷ λαῷ μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν θείων παραινέσεων. Καὶ ἀπεκρίθη μιᾷ φωνῇ πᾶς ὁ λαὸς, καὶ εἶπε· « Πάντας τοὺς λόγους Κυρίου ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα. » Καὶ, ἐγράφη ταῦτα πάντα.

Moses a Deo splendore faciei ornatus velato vultu per annos quadraginta cum Judæis est locutus, conspectum faciei ejus non ferentibus: cum autem ad Dominum ingrederetur, velum removebat a facie sua. Ita sane iis qui carnis dictata sequentes legem legunt, velum obdurati animi obducitur, ne gloriam Christi possint cognoscere. At qui spiritu **136** duce intrant, iis velum ignorationis aufertur. Cæterum Moses in Thabore monte revera posticum Dei vidit, nempe incarnationem Unigeniti, cum in saxo positus eoque tectus, nimirum Christo, præterire cum majestate non nudum sed incarnatum vidit Deum.

B Ὅτι Μωϋσῆς λαβὼν παρὰ Θεοῦ δόξαν, ἐν τῷ προσώπῳ κάλυμμα τιθεὶς ἐπὶ τεσσαράκοντα χρόνοις διελέγετο τοῖς Ἰουδαίοις· οὐ γὰρ ἠδύναντο ἀτενίζειν εἰς αὐτόν. Εἰσιόντος δὲ πρὸς Κύριον περιῃρεῖτο τὸ κάλυμμα, ὥσπερ καὶ τοῖς κατὰ σάρκα μὲν τὸν νόμον ἀναγινώσκουσι κάλυμμα πωρώσεως ἐπίκειται τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ, τοῖς δὲ διὰ τοῦ πνεύματος εἰσιοῦσι [P. 77] τὸ κάλυμμα τῆς ἀγνοίας ἀφαιρεῖται. Ἀληθῶς δὲ τὰ ὀπίσθια τοῦ Θεοῦ, τὴν σάρκωσιν τοῦ Μονογενοῦς, ἐπὶ τοῦ Θαβωρίου εἶδε Μωϋσῆς ὡς ἐπὶ πέτρᾳ τεθεὶς καὶ σκεπασθεὶς τῷ Χριστῷ· παρερχόμενον δὲ ἐν δόξῃ εἶδεν οὐ γυμνὸν, ἀλλὰ σεσαρκωμένον Θεόν.

Primæ tabulæ manu Dei excisæ fuerunt et inscriptæ; permissumque est ut eæ confringerentur. Erant enim typus primæ ac litteralis legis, sicuti C posteriores quas Moses excidit atque inscripsit, manifestum erant exemplum posterioris ac spiritualis legis Sicut et prior populus, qui vitulum conflavit, primi Israeli figuram gerebat: itaque is ira Dei una cum antiqua lege abolitus est. At populus posterior novum ac Christianum Israelum designavit: itaque et a Mose faciei splendore illustrato populus posteriores reverenter accepit tabulas, easque in arca fœderis repositas integras conservavit.

Ὅτι αἱ μὲν πρῶται πλάκες χειρὶ Θεοῦ λελάξευνται καὶ γεγράφαται, αἳ συντριβῆναι συγκεχώρηνται, ὅτι τύπος ἦσαν αὗται τοῦ πρώτου καὶ κατὰ τὸ γράμμα νόμου, ὥσπερ αἱ δεύτεραι ἃς Μωυσῆς ἐλάξευσε καὶ ἔγραψε, τύπος ἦσαν σαφὴς τοῦ δευτέρου καὶ κατὰ πνεῦμα νόμου. Ὥσπερ καὶ λαὸς ὁ πρῶτος ὁ μοσχοποιήσας τὸν πρῶτον ἐτύπου Ἰσραὴλ, διὸ καὶ ἐν ὀργῇ Θεοῦ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ πρὸς αὐτὸν παλαιὸς διεσκεδάσθη νόμος. Ὁ λαὸς δὲ ὁ δεύτερος τὸν νέον καὶ κατὰ Χριστὸν εἰκόνιζεν Ἰσραὴλ, διὸ καὶ ἐν δόξῃ τοῦ προσώπου Μωϋσέως τὰς δευτέρας εὐλαβῶς ὑπεδέδεκτο πλάκας, καὶ ταύτας ἀφθάρτους ἐν τῇ τοῦ μαρτυρίου ἀποθέμενος ἐφύλαξε κιβωτῷ.

De bestiis in lege ad sacrificia solida atque ad alia sacrificia tantum bos, ovis et hædus admittuntur, ut animalia mansueta, pura et oves Christi repræsentantia. Ex volucribus tantum turtur et columba ad sacrificium et holocaustoma admittuntur, alterum ut castitatis ac quietis, alterum ut D sui comparis et hominum amans, utrumque ut purum et impollutum, ac proprietates sanctarum animarum sub imagine referens.

Ὅτι ἀπὸ μὲν τῶν κτηνῶν ὁ βοῦς, καὶ τὸ πρόβατον, καὶ τὸ αἰγίδιον, ὡς ἥμερα καὶ καθαρὰ, καὶ εἰκόνα τῶν τοῦ Χριστοῦ τυποῦντα προβάτων, εἰς θυσίαν καὶ ὁλοκαύτωσιν τῷ νόμῳ παρείληπται, ἀπὸ δὲ τῶν πτηνῶν μόνα τρυγὼν καὶ περιστερὰ, τὸ μὲν ὡς φίλαγνον καὶ φιλήσυχον, τὸ δὲ ὡς φιλάλληλον καὶ φιλάνθρωπον, καὶ ἅμφω ὡς καθαρὰ καὶ ἀκίραια καὶ ἁγίων ψυχῶν ἰδιότητας χαρακτηρίζοντα, εἰς θυσίαν καὶ ὁλοκαύτωσιν τῷ νόμῳ ἐξείλεκται καὶ παρείληπται.

137 Mare Rubrum alii in duodecim partes divisum fuisse tradunt, sicut et magnus ille Chrysostomus cuivis tribui ait peculiarem transitum præbitum. Alii unam tantum ejus fissionem agnoscunt, eo quod Moses unicum ictum mari dederit. Israelitis de mari egressis mare cum impetu in alveum rediens Ægyptios necatos ipsis obtulit; quorum cadavera, spoliata prius, acervatim congessere;

Ὅτι τὴν Ἐρυθρὰν οἱ μὲν εἰς δώδεκα τομὰς λέγουσι κοπῆναι, καθὼς καὶ ὁ μέγας Χρυσόστομος ἑκάστῃ φυλῇ λέγει δίοδον ἰδίαν παρεχομένην, οἱ δὲ εἰς μίαν, διὰ τὸ μίαν πληγὴν τὸν Μωϋσῆν τῇ θαλάσσῃ δεδωκέναι. Ὅτι τῶν Ἰσραηλιτῶν τῆς θαλάσσης ἐξελθόντων τοὺς Αἰγυπτίους ἡ θάλασσα ἐκβράσασα νεκροὺς αὐτοῖς παραδίδωσιν· οὓς καὶ σκυλεύσαντες βουνοὺς πεποιήκασιν, καὶ ἡ γῆ χάνασα τούτους κατ-

ἐπιε, κατὰ τὸ εἰρημένον· « Ἐξέτεινας τὴν δεξιάν σου, κατέπιεν αὐτοὺς γῆ. » Ἐλθόντες δὲ εἰς Ἐλὴμ εὗρον δεκαδύο πηγὰς ὑδάτων καὶ ἑβδομήκοντα στελέχη φοινίκων, οἵτινες ἦσαν τύποι τῶν Χριστοῦ μαθητῶν, αἱ μὲν δώδεκα πηγαὶ τῶν δεκαδύο κορυφαίων, οἱ δὲ ἑβδομήκοντα φοίνικες τῶν τούτων φοιτητῶν, μεθ' ὧν τὴν οἰκουμένην ποτίσαντες τὴν γλυκεῖαν καὶ στερεὰν τροφὴν τῆς θεογνωσίας τῷ κόσμῳ ἐπώμβρησαν. Τὸ δὲ μάννα αὐτοῖς δοθὲν πᾶσιν ἴσον συνήγετο, καὶ δυνατῷ καὶ ἀσθενεῖ· ὁπόσον γὰρ τῷ ἰσχυρῷ προεθυμήθη συναχθῆναι, γομὸρ συνήγετο, ὅπερ ἐστὶν οὐγγίαι τριακονταδύο ἥμισυ, καὶ τῷ καταβραθυμήσαντι γομὸρ συνήγετο. Καὶ εἰ εἰς τὴν αὔριον (72) ἐφυλάχθη, [P. 78] διὰ σκωλήκων ἐφθείρετο, ἐκτὸς τῶν σαββάτων· τὸ γὰρ τῇ παρασκευῇ συναγόμενον καὶ τῷ σαββάτῳ διεφυλάττετο ἀδιαφθές. Τύπος δὲ ἦν τοῦτο τὸ ἀδιάφθορον δηλῶν τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ταφῆς, σταυρῷ μὲν καὶ ἥλοις καὶ λόγχῃ φυσικῶς πεπονθὸς ὁμοιοπαθῶς ἡμῖν, διαφθορᾶς δὲ καὶ διάλυσιν μηδ' ὅλως ὑπομεμενηκός. Προτυποῖ δὲ τὸ μάννα καὶ τὴν πάναγνον Θεομήτορα καὶ τὸν κατ' ἀρετὴν βίον. Τοῦτο τὸ μάννα ἔφαγον Ἑβραῖοι ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη· καὶ γὰρ ἡ πᾶσα ὁδὸς τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου ἐξελεύσεως τῶν Ἑβραίων, ἀπὸ Κάδδης βαρνῆ ἕως φάραγγος Σαρὶθ, μὴ οὖσα πλέον τῶν πεντήκοντα ἡμερῶν, αὐτοῖς καταρεμβομένοις ὑπὸ Θεοῦ, ἐν λη' χρόνοις διήνυσται.

ac terræ ea hiatu absorpta sunt, sicut scriptum est. « Simul atque extendisti manum tuam, illos terra deglutivit [40]. » Cum ad Elima venissent, invenerunt 12 fontes aquarum ac 70 truncos palmarum. Erant hi typi discipulorum Christi. Ac duodecim quidem fontes duodecim apostolos, septuaginta palmæ eorum discipulos significabant : per quos orbem terrarum irrigantes, dulci ac solido cibo divinæ cognitionis mundum humectarunt. Manna autem, quod ipsis datum fuit, ab omnibus æquali colligebatur mensura, tantum a valido quantum ab imbecilli. Nam neque validus gomore (ea est mensura unciarum 32 cum semisse) amplius et tantumdem ignavus colligebat. Quod in crastinum adservabatur, id vermes corrumpebant, dempto sabbato : quod enim pridie sabbati colligebatur, id etiam per sabbatum integritati suæ constabat. Eo adumbrabatur corpus Servatoris nostri, quo tempore in sepulcro erat futurum, omnis corruptionis expers fore. Nam in cruce ea quæ humana fert natura ac nostræ similis, a clavis erat atque lancea perpessum : sed neque ullam vel corruptionem vel dissolutionem senserat. Castissimam quoque Dei Genitricem **138** manna præfigurat, et vitam secundum virtutem institutam. Ederunt Hebræi manna istud in solitudine per annos quadraginta. Iter enim Hebræorum ab Ægypti egressu, a Cadesbarnea usque ad vallem Zaretham, cum non sit plurimum 50 dierum, ab ipsis divinitus hinc inde otiose vagari coactis annis totis 38 est confectum.

Ὅτι πολεμούντων τῶν Ἰσραηλιτῶν τὸν Ἀμαλὴκ διὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ὃς πρὸ τούτου Ναύσης (73) ἐκαλεῖτο, Μωϋσῆς τὰς χεῖρας σταυροειδῶς ἐξέτεινε, καὶ ἐκράτησεν ὁ Ἰσραὴλ τοῦ Ἀμαλήκ. Ἐπὰν δὲ ἀτονήσας καθῆκεν αὐτὰς, ἐκράτει ὁ Ἀμαλήκ. Τότε Ἀαρὼν καὶ Ὢρ ὑποθέντες ταῖς χερσὶν αὐτοῦ πέτρας ἐφύλαξαν αὐτὸν ἕως δύσεως ἡλίου. Ὅθεν καὶ κατετροπώσατο Ἰησοῦς τὸν Ἀμαλὴκ, ἀποκτείνας αὐτὸν μαχαίρᾳ.

Josua Nunis filius adversus Amalecum præliante (eo qui ante Osea fuit dictus), quamdiu Moses in crucis formam manus intendit, victoria penes Israelicos fuit, remittente manus Mose Amalecus prævaluit. Itaque Aaron et Or manibus ejus saxa supposuerunt, ut usque ad occasum solis ita precando duraret. Ac Josua Amalecum ferro concidit atque vires ejus attrivit.

Ὅτι Φορωνεὺς ὁ παῖς Ἰνάχου καὶ Νιόβης πρῶτος λέγεται παρ' Ἕλλησι νόμους καὶ κριτήρια θέσθαι. Ἡ δὲ Κρήτη ἀπὸ Κρητός τινος ἄρξαντος ἐκεῖσε ὠνόμασται.

Phoroneus Inachi et Niobæ filius primus fertur Græcis leges dedisse ac judicia constituisse. Creta autem a Crete quodam, qui ibi imperium obtinuit, nominata est.

Ὅτι ἡ Σκυθόπολις (74) Βασὰν ἐλέγετο πρότερον.

Scythopolis antea Basanis nomen gessit.

[40] Exod. xv, 12.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(72) De manna hæc sunt ad marginem : Τὸ μάννα ὁ Φίλων ἑρμηνεύων τοιαύτην φησὶν αὐτοῦ εἶναι τὴν ποιότητα, ὥστε κατὰ τὴν φαντασίαν τοῦ ἐσθίοντος μεταπιπρνᾶσθαι, καὶ εἶναι μὲν καθ' ἑαυτὸ οἱονεὶ κέγχρον ἐψημένον ἐν μέλιτι, παρέχειν δὲ νῦν μὲν ἄρτον, νῦν δὲ κρέας, καὶ κρέας τοιοῦδε ἢ πετεινοῦ ἢ χερσαίου, νῦν δὲ λάχανον τὸ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἑκάστου καὶ ἰχθύος, ὡς τὸ ἰδίωμα τῆς καθ' ἕκαστον γένος ποιότητος ἀκριβῶς ἐν τῇ γεύσει τοῦ ἐσθίοντος διασώζεσθαι. Cæterum ascribam verba D. Augustini ex 118 ad Januarium epistola : « Valet etiam, inquit, ad hanc similitudinem, quod in primo populo unicuique manna secundum propriam voluntatem in ore sapiebat, » etc., quæ verba sua ipsa recensens II *Retract.* xx, « Non, ait, mihi occurrit unde hoc probari possit nisi ex libro Sapientiæ, quem Judæi non recipiunt in auctoritatem canonicam ; quod tamen fidelibus potuit provenire, non illis adversus Deum murmuratoribus, qui profecto alias escas non desiderarent, si hoc eis saperet manna quod vellent » Locus libri Sapientiæ est c. xvi, et librum Philonis Hebræi creditum esse vel ex D. Hieronymi præfatiuncula notum est. Xyl.

(73) Vel Αὐσῆ. Vide Num. xiii et Euseb. *Hist. eccles.* I, 4. Xyl.

(74) Σκυθόπολις legi, cum scriptura videatur συνθόπολις habere. Qua vero occasione hujus urbis mentio hic fiat, non habeo excogitare. Scythopolim urbem fuisse in finibus Galilææ docet Strabo l. xvi, ubi refert quomodo Judææ Pompeius Magnus sit potitus. Stephani verba sunt cor-

Hactenus quinque Mosis libri complectuntur historiam atque res gestas ab Adamo ter mille octingentorum sexaginta septem annorum.

In divini mysterii celebratione, urbs sancta de novo pane sanctum pascha offert.

In monte Sinai Moses ante oculos vidit universum arcæ apparatum, amictum pontificis, atque omnia ad eum pertinentia, fibulam, **139** tabellam oraculi, quæ pendebat ad pectus pontificis maximi duodecim ornata gemmis, quarum fulgore quid expediret, obscuratione quid damno foret significabatur. Ad eorum imitationem confecit arcam cum omni instrumento. Tunc et priores accepit tabulas, Deumque audivit per iram hæc dicentem : « Permitte ut eos deleam, atque ex te deinde gentem magnam atque potentem propagem [41]. » Sed Moses suis deprecationibus iram Dei leniit. Cum a monte descendisset, vitulum igne combussit inque pulverem redegit : hunc aqua inspersit, eam populo bibendam exhibuit. Cumque bello intestino Deum placasset, rursus inedia quadraginta dierum tolerata in montem evasit ac posteriores tabulas accepit. Tunc etiam Domini majestatem vidit rimæ saxi assidens, et facies ipsius illustrata est. Per posteriora autem Dei intelligere debes divinas dispensationes atque effectiones. Per saxum fidei firmitatem inconcussam. Per saxi rimam fidei oculum : eo enim Moses, et qui eum imitantur, inaccessa et invisibilia attingunt. Per velamen incredulitatem : quando enim Deo credit homo, tunc aufertur, teste Apostolo [42]. Tunc etiam aram fabricatur opera Beseleelis, filii sororis suæ Mariæ, et Oris ejus qui cum Aarone manus Mosis contra Amalecum orantis sustentavit. Opera tabernaculi absoluta sunt septem mensibus; idque erectum stetit **140** prima die primi mensis secundi ab exitu Ægyptiaco anni, ut quidem Scriptura tertio libro, qui est Leviticus, testatur. Secundo autem mense initus est populi numerus, censique a viginti annos nato et supra, ut est in Numerorum libro quarto, millia 603 ac 550 viri, absque Levitis, qui seorsim numerati deprehensi sunt 22 millia. Quadragesimo ab exitu anno mortuus est Aaron, natus annos 123. In ejus locum substituit Moses Eleazarum Aaronis filium. Ipse Moses undecimo mense quadragesimi ab exitu anni, ætatis suæ vicesimo supra centesimum, fausta precatus universo populo, in montem Nabanum (alias Abarima) situm in Moabico solo, cis Jordanem, e regione Jerichun-

Ἕως ὧδε ἡ πεντάβιβλος περιέχει ἱστορίαν τε καὶ πρᾶξιν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἐτῶν τρισχιλίων ὀκτακοσίων ἑξηκονταεπτά.

Ὅτι ἀπὸ τοῦ νέου σίτου προφέρει ἡ ἁγία πόλις τὸ ἅγιον Πάσχα, τὴν προσφορὰν ἐν τῇ θείᾳ μυσταγωγίᾳ.

Ὅτι τὴν κατασκευὴν τῆς κιβωτοῦ πᾶσαν καὶ τὴν στολὴν τοῦ ἱερέως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων, τῆς τε πόρπης, ἥτις ἐστὶ φίβλα ἢ περόνη, καὶ τοῦ λογείου, ὅπερ ἔκειτο ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀρχιερέως διὰ δώδεκα λίθων, σημαινόντων διὰ μὲν τῆς αὐγῆς τὰ χρηστὰ, διὰ δὲ τῆς ἐπισκοτώσεως τὰ δεινὰ, εἰς τὸ Σινᾶ ὄρος ὀφθαλμοφανῶς ἐθεάσατο Μωϋσῆς, καὶ κατὰ ταῦτα ᾠκοδόμησεν τὴν κιβωτὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ. Τότε καὶ τὰς πλάκας τὰς πρώτας ἔλαβε, καὶ τοῦ Θεοῦ ἤκουσεν ὀργιζομένου καὶ λέγοντος. « Ἔασόν με ἐκτρῖψαι αὐτοὺς, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα καὶ ἰσχυρόν. » Αὐτὸς δὲ δεηθεὶς ἐξελάσατο τὸν Θεὸν, καὶ κατελθὼν τὸν μὲν μόσχον κατέκαυσε πυρὶ, καὶ κατήλεσεν αὐτὸν λεπτὰ καὶ ἔσπειρεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος, καὶ ἐπότισε τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. Καὶ ἐμφυλίῳ πολέμῳ τὸν Θεὸν ἱλεωσάμενος, [P. 79] πάλιν ἑτέρας τεσσαράκοντα ἡμέρας νηστεύσας, ἄνεισιν εἰς τὸ ὄρος καὶ τὰς δευτέρας πλάκας λαμβάνει. Τότε εἶδε καὶ τὴν δόξαν Κυρίου παρὰ τῇ ὀπῇ τῆς πέτρας καθίσας, καὶ ἐδοξάσθη τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Ὀπίσθια δὲ Θεοῦ χρὴ νοεῖν τὰς θείας οἰκονομίας καὶ ἐνεργείας, πέτραν δὲ τῆς πίστεως τὸ στερρὸν καὶ ἀκράδαντον, ὀπὴν δὲ τῆς πέτρας τὸν τῆς πίστεως ὀφθαλμὸν (διὰ τοῦτο γὰρ οἱ κατὰ Μωϋσέα θεωροῦσι τὰ ἀνέφικτα καὶ ἀθέατα), κάλυμμα δὲ τὴν ἀπιστίαν· ἡνίκα γὰρ ἄνθρωπος πιστεύσῃ πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα, ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος. Τότε κατασκευάζει καὶ τὴν κιβωτὸν διὰ Βεζελεήλ υἱοῦ Μαρίας τῆς ἀδελφῆς Μωϋσέως, καὶ Ὢρ τοῦ συνόντος καὶ Ἀαρὼν, ὅτε τὰς χεῖρας ἀνεῖχον Μωϋσέως κατὰ τοῦ Ἀμαλήκ. Ἐτελειώθη δὲ τὰ ἔργα τῆς σκηνῆς ἐν ἑπτὰ μησὶ, καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τοῦ πρώτου μηνὸς τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ἐξόδου ἔστη· ὅπερ καὶ ἡ Γραφὴ μαρτυρεῖ ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Λευϊτικῶν (75). Τῷ δὲ δευτέρῳ μηνὶ ἐγένετο ἡ ἐξαρίθμησις τοῦ λαοῦ, καὶ εὑρέθη ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, καθὼς ἡ τετάρτη βίβλος τῶν ἀριθμῶν λέγει, μυριάδες ἑξήκοντα καὶ γφ', χωρὶς τῶν Λευϊτῶν· οἱ δὲ Λευῖται ἀριθμηθέντες εὑρέθησαν χιλιάδες κβ'. Τῷ τεσσαρακοστῷ ἔτει τῆς ἐξόδου Ἀαρὼν ἐτελεύτησεν ρκ' ἐτῶν, καὶ Μωϋσῆς προχειρίζεται Ἐλεάζαρ τὸν υἱὸν Ἀαρών. Μωϋσῆς δὲ τῷ ια' μηνὶ τοῦ μ' ἔτους τῆς ἐξόδου, ἑκατοστῷ δὲ εἰκοστῷ ἔτει τῆς ζωῆς αὐτοῦ, εὐλογήσας πάντα τὸν

[41] Exod. XXXII, 10. [42] II Cor. III, 16.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

ruptissima; apud quem tamen est eam olim Βαίσων (forte Βάσων aut Βάσαν) a Barbaris vocatam. Plinius V, 18 eam in Decapoli Judææ vicina ponit, aitque Nysam prius fuisse dictam a Bacchi nutrice. Lib. II Machab. XII mentio fit Scytharum urbis, hujus ipsius nimirum, dissitæ ab Hierosolymis ad stadia 600. Ea ergo Basan fuit olim regia Ogi. Vice Josephum, *Antiquit.* IV, 5, et confer cum his : facile intelliges Scythopolim esse Basanem, caput Galadinæ vel Gaulonitidis, Galilææ imminentem. Vide et quæ de hac urbe infra Cedrenus in Orestis fabula refert. Sed hæc in *Geographicis* nostris uberius, Deo volente. XYL.

(75) Atqui hæc non in Levitico, sed fine Exodi leguntur. XYL.

λαὸν, ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος Ναβὰν ἤτοι Ἀμβρεὶμ, κεί- A
μενον ἐν τῇ Μωαβίτιδι πέραν τοῦ Ἰορδάνου κατὰ
πρόσωπον Ἰεριχὼ, καὶ κατοπτεύσας τὴν γῆν τὴν
ἐπηγγελμένη αὐτῷ τῷ Ἰσραὴλ, ἐτελεύτησε, καὶ οὐκ
εἶδεν οὐδεὶς τὸν τάφον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠμαυρώθησαν
οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, οὐδὲ ἐφθάρησαν τὰ χείλη αὐτοῦ.
Ἐπείραζε δὲ αὐτὸν ὁ διάβολος ὡς ἡματηκότα τῷ
Θεῷ συνελκύσαι μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἀλλ' ἀρχαγ-
γελικῇ διεκρούσθη χειρὶ ὡς προπετὴς καὶ θρασὺς
καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ φίλων δυσμενής. Ἐγένετο δὲ νε-
φέλη καὶ σκότος κατὰ τὸν τόπον, ὡς μὴ ἰδεῖν τινα
ποῦ ἐτάφη Μωϋσῆς, καθὼς Ἰώσηπος ἱστορεῖ.

Ἰστέον ὅτι τὰ πέντε βιβλία τῆς ἀρχαιολογίας ὁ
μακαριώτατος ἐν ἁγίῳ Πνεύματι Μωϋσῆς ἀνετάζατο
κατὰ τὴν Ἑβραΐδα γλῶσσαν· ἥτις μετὰ ταῦτα,
ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ, εἰς Ἑλληνικὴν μετεβλήθη διάλε- B
κτον ὑπὸ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευθεῖσα ἐπὶ
Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου. Καὶ ἡ μὲν Γένεσις
ἄνωθεν ἀπ' ἀρχῆς τὴν κοσμογένειαν τήν τε τοῦ ἀν-
θρώπου πλάσιν, [P 80] τὸν κατακλυσμὸν, τὴν τῶν
Σοδομιτῶν ἀπώλειαν, τὴν ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους
τῶν πατέρων Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ βίωσιν
καὶ τελείωσιν, τοὺς χρηματισμοὺς καὶ τὴν τοῦ
Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ βασιλείαν περιέχει. Ἡ δὲ Ἔξοδος
τὴν τοῦ Ἰσραὴλ περιέχει κάκωσιν, καὶ τὴν διὰ
Μωϋσέως ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς διάβασιν, καὶ τὴν ἐν
ἐρέμῳ διατριβὴν, καὶ ὅσα νομοθετούμενος ἐπείρασε
τὸν Θεὸν, καὶ τὴν τὰς σκηνῆς κατασκευήν. Τὸ Λευϊ-
τικὸν τὴν τῶν θυσιῶν ποικίλην παράδοσιν καὶ τὴν
τῶν ἱερέων διακόσμησιν. Αἱ Ἀριθμοὶ τὴν διττὴν
ἐπίσκεψιν εἴτ' οὖν ἀπαρίθμησιν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ C
περιέχει, τὴν μὲν πρώτην ὑπὸ Μωϋσέως καὶ Ἀαρὼν
μετὰ τὴν ἔξοδον εὐθὺς ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ γενομένην,
τὴν δὲ δευτέραν ἐπὶ Μωϋσέως καὶ Ἐλεάζαρ, μετὰ
τὴν ἐν τεσσαράκοντα ἔτεσιν πανωλεθρίαν τῶν πρώ-
των διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, γενομένην ἐν Ἀραβαὼθ
Μωὰβ ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου κατὰ τὴν Ἰεριχώ. Τὸ δὲ
Δευτερονόμιον πάσας τὰς ἐξ ἀρχῆς μεγαλουργίας
τοῦ Θεοῦ μέχρι καὶ τῆς τοῦ Μωϋσέως τελευτῆς
γενομένας εἰς αὐτοὺς περιέχει, ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν δευτέραν ᾠδὴν πᾶσαν, καὶ τοὺς φυλάρχους οἳ καὶ
ἔμελλον κατακληρονομεῖν τὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν.

Διελθόντος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ τὸν Ἰορδάνην, περι-
έτεμεν ὁ Ἰησοῦς πάντα τὸν λαὸν μαχαίραις πετρί-
ναις· τὰ γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη οὐδεὶς D
περιετμήθη, καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν μαχίμων ἀπερί-
τμητοι ἦσαν· τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι παντὸς ἀλλογενοῦς
χωρισμένοι χρείαν τῆς περιτομῆς οὐκ εἶχον. Καλῶς
ἄρα εἴρηται τῷ θείῳ Ἀποστόλῳ ὅτι οὔτε περιτομή τι
ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν. Καὶ
φαγόντος ἐκ τοῦ νέου σίτου τοῦ λαοῦ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ
ἐξέλιπε τὸ μάννα. Τότε καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον Μι-
χαὴλ εἶδεν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ εἰς Ἰεριχὼ, δι' οὗ καὶ
παρεδόθη αὐτῷ ἡ Ἰεριχὼ· μετὰ γὰρ ἡμέρας ς'
περιστοιχισάντων αὐτὴν μετὰ τῆς κιβωτοῦ, ἐπεὶ
ἐσάλπισαν καὶ ἐβόησαν ὁ λαὸς, ἔπεσον αὐτόματα τὰ
τείχη, καὶ εἰσῆλθεν ἐν αὐτῇ Ἰσραὴλ, καὶ ἐσφάγη
πᾶς ὁ λαὸς τῆς Ἰεριχὼ καὶ πᾶν ζῶον, πλὴν Ῥαάβ

tis, subivit, speculatusque inde terram Israelico
populo promissam finem vivendi fecit. Nemo sepul-
crum ejus novit: sed et viventis neque caligaverunt
oculi neque labia marcuerunt, Tentavit autem eum
diabolus, veluti eum qui adversus Deum deliquisset,
eoque trahere conatus est quo reliquos peccatores.
Sed is, ut temerarius audaxque Dei amicorum
hostis, principis angelorum manu profligatus ab eo
fuit. Nebula autem et caligo circa eum locum est
oborta, ne quis videre posset ubi Moses terræ
esset conditus. Ita Josephus narrat.

Scire convenit quinque antiquitatis libros a
beatissimo Mose Spiritus sancti instinctu fuisse
sermone compositos Hebraico; qui sequenti tempo-
re cum reliquis in Græcam linguam sunt conversi
a septuaginta **141** Interpretibus sub Ptolemæo
Philadelpho. Et liber quidem Geneseos complecti-
tur ab initio repetitam mundi creationem, hominis
effictionem, diluvium, Sodomæorum interitum;
tum natales, vitam atque obitum Abrahami, Isaaci,
Jacobi, oracula, regnum Josephi in Ægypto. Exo-
dus habet Israelici populi afflictionem, et ejusdem
Mose duce per Rubrum mare transitum, vitam in
solitudine actam, utque populus lege accepta Deum
tentarit, nec non tabernaculi apparatum. Levitico
insunt variæ de sacrificiis præceptiones et sacer-
dotum administratio. Numeri duplicem populi re-
cognitionem sive recensionem continent, quarum
prior statim ab exitu apud Sinaim montem habita
fuit a Mose et Aarone; posteriorem censum, prio-
ribus per quadraginta annos suæ incredulitatis
culpa a Deo occidione deletis, juxta Arabaotham
Moabicæ regionis ad Jordanem prope Jerichuntem
Moses et Eleazarus egerunt. Deuteronomium om-
nia magnifica Dei facta et in Hebræos beneficia ab
initio usque ad mortem Mosis recenset, itemque
totum secundum canticum, ac tribuum principes,
qui terram promissam erant distributuri.

Cum populus Israelicus Jordanem fluvium trans-
ivisset, Josua cum cultris saxeis circumcidit. Nam
per quadraginta annos, quos in solitudine exege-
runt, nemo circumcisus fuerat; ac plerique eorum
qui ad **142** bellum apti erant, incircumcisi man-
serant. Causa fuit quod ab omnibus alienigenis
separati nihil circumcisione indigebant. Præclare
itaque a divino Apostolo[43] dictum est neque circum-
cisionem quidpiam valere neque præputium, sed
præceptorum Dei observationem. Quo die novis fru-
ctibus populus vesci cœpit, eo manna defecit. Tunc et
divini exercitus principem Michaelum Josua Jeri-
chunte vidit, urbsque ipsi ab eo tradita est. Cum
enim populus eam per sex dies circumivisset, si-
mul gestata fœderis arca, posteaquam tubis feci-
nit ac clamorem sustulit, mœnia urbis corruerunt

[43] I Cor. VII, 19.

populusque in eam intravit. Oppidani internecione deleti sunt cum bestiis suis, sola Rahaba meretrice et ejus familia superstite. Tunc et Achanus lapidibus cum familia sua coopertus est, quod de præda esset peculatus. Tunc etiam Gabaonitæ, Evæi posteri ac reliqui, simulato se longinquam terram incolere, cum Josua fœdus pepigerunt. Quos cum deinde Josua intellexisset finitimos esse, capitibus quidem eorum pepercit, populi tamen Israelici lixas calonesque esse jussit. Cum Amorræis porro pugnans solem apud Gabaonem lunamque ad vallem Elomam subsistere jussit, dum hostes exscinderet. Regna in suam potestatem redegit Josua numero 29, principatus 7, excepta Jerichunte et Getha. Urbem Jerichuntem etiam Phœnicum urbem appellat, Cinnæos posteritatem Iothoris. Josua ergo terram promissam Judaico populo tributim distribuit. Mortuus est annos natus 110, cum **143** Israelicum populum annos 27 rexisset. Humatus est Thamnathsarache in montibus Ephraimicis, cumque eo lapidei cultri.

In Argivos post Inachum Phoroneus regnum obtinuit, ac post hunc plures alii usque ad Lynceum, qui Danao regi bellum intulit, eum occidit, regnoque potius filiam ejus Clytæmnestram uxorem duxit. Post hunc Meriopas cum quinque annos tantum regnasset, imperio excidit: atque sic regnum Argivorum, cum 549 annos durasset, ad Sicyonios Græcos translatum est.

Mosis ætate quidam magnus vir Gyges nomine, de Japeti stirpe, Atticam indigena ipse regno tenuit per annos 32. Eo regnante diluvium in sola Attica exstitit, quo et rex periit et tota ea regio, quæ etiam per 200 deinceps annos inculta jacuit.

Quo tempore Israelicus populus ex Ægypto est egressus, Molossis indigena quidam, Aides nomine (Plutonem Latini vocant) cum uxore sua Melindia imperavit. Ei regi filia fuit, nomine Proserpina. Quam cum Pirithous regis consiliarius amaret, et cum virgine composita noctu eam rapere instituit. Deprehenso hoc conatu Pluto canem, quem vasto corpore et sævum habebat, Tricerberum nomine, foris ad januam Proserpinæ ipsa rei imprudente constituit. Ita Pirithoum noctu se ad illam conferentem adortus canis interfecit; atque ipsam quoque Proserpinam, **144** eum ad tumultum excurreret, discerpsit. Inde nata est fabula, quod Pluto (ea vox divitias viri ejus designat) virgine Proserpina rapta ad inferos (id est ad Aidem) concesserit.

Ægialeus primus regnum in Sicyonios gessit, annos 52. Post hunc alii reges viginti sex fuerunt usque ad Zeuxippum. Hic Sicyoniis annos triginta unum imperavit. Duravit hoc regnum annos 980.

A τῆς πόρνης καὶ τοῦ οἴκου αὐτῆς. Ἐκεῖ καὶ Ἄχα ἐλιθοβολήθη ὑπὸ τοῦ Ἰσραὴλ σὺν πᾶσι τοῖς αὐτοῦ διὰ τὸ ἀποκρύψαι χρήματα. Τότε καὶ Γαβαωνῖται καὶ οἱ τοῦ Εὐαίου καὶ οἱ λοιποὶ, ὡς μακρόθεν οἰκοῦντες, πρὸς Ἰησοῦν σπονδὰς ποιοῦνται· οὓς ἔπιγνοὺς ὕστερον πλησιοχώρους ὑπάρχειν τῆς μὲν αἰχμαλωσίας συνεχώρησε, διακονεῖν δὲ καὶ [P. 81] ξυλοφορεῖν τῷ λαῷ προσέταξε. Τοὺς δὲ Ἀμορραίους πολεμῶν ἔστησε τὸν ἥλιον κατὰ Γαβαὼ καὶ κατὰ φάραγγα Ἐλὼμ τὴν σελήνην, ἕως ἐξεπολέμησε τοὺς ἐχθροὺς. Πᾶσαι δὲ ἃς παρέλαβεν Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ βασιλείας εἰκοσιεννέα ἦσαν, ἐπαρχίαι δὲ ἑπτὰ, πάρεξ τῶν τῆς Ἰεριχὼ καὶ τῆς Γέθ. Τὴν δὲ Ἰεριχὼ πόλιν καὶ Φοινίκων πόλιν ὀνομάζει, Κινναίους δὲ τοὺς ἀπογόνους Ἰοθόρ. Οὗτος τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας τῶν Ἰουδαίων ἔθνει διανέμει εἰς κλῆρον. Τε- B λευτᾷ δὲ ζήσας ἔτη ἑκατὸν δέκα, κρατήσας τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη εἴκοσι ἑπτά. Καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν Θαμναθσαρὰχ, ἐν τῷ ὄρει Ἐφραίμ, συνθάψαντες αὐτῷ καὶ τὰς πετρίνας μαχαίρας.

Ὅτι τῶν Ἀργείων μετὰ Ἶναχον ἐβασίλευσε Φορωνεὺς, καὶ ἄλλοι δὲ πλείους μετ' αὐτὸν ἕως τοῦ Λυγκέως, ὃς Δαναῷ πολεμήσας τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῦτον ἀποκτείνας, τήν τε βασιλείαν αὐτοῦ καὶ τὴν θυγατέρα Κλυταιμνήστραν (76) εἰς γυναῖκα παρέλαβε. Μετὰ τοῦτον Μεριόπας πέντε μόνους χρόνους βεβασιλευκὼς αὐτὸς καταλύεται, καὶ ἡ βασιλεία τῶν Ἀργείων ἐπὶ φμθ' ἔτη διαρκέσασα εἰς Σικυωνίτας τοὺς Ἑλλαδικοὺς μεταπεπτώκει.

Ἐν δὲ τοῖς χρόνοις Μωϋσέως γέγονέ τις ἀνὴρ μέγας, ἐκ τῆς φυλῆς Ἰάφεθ, ὃς αὐτόχθων ὢν ἐβα- C σίλευσε τῆς Ἀττικῆς ἔτη λβ'. Ὄνομα τῷ ἀνδρὶ Γύγης. Ἐπ' αὐτοῦ γέγονε κατακυσμὸς ἐν τῇ Ἀττικῇ μόνῃ· αὐτός τε ἀπώλετο καὶ ἡ χώρα πᾶσα, καὶ ἕως ἐτῶν διακοσίων ἔρημος ἔμεινεν.

Ἐν δὲ τοῖς καιροῖς τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ τῆς τῶν Μολοσσῶν χώρας αὐτόχθων τις, Ἀΐδης ὄνομα, βεβασιλευκὼς μετὰ Μελινδίας τῆς αὐτοῦ γυναικὸς ἔσχε θυγατέρα τὴν Περσεφόνην, ἧς Πειρίθους ὁ αὐτοῦ συγκλητικὸς ἐρασθεὶς κατὰ σύνταξιν αὐτῆς ἁρπάσαι ταύτην νυκτὸς ἐβουλήθη. Τοῦτο γνοὺς Ἀΐδης, ὃν εἶχε κύνα μέγιστον καὶ ἄγριον, Τρικέρβερον ἐπονομαζόμενον, ἔξω τῆς θύρας ἔστησε Περσεφόνης ἀγνοούσης. Τοῦ δὲ Πειρίθου πρὸς αὐτὴν παραγενομένου νυκτὸς, ἐφορμήσας ὁ κύων ἀνεῖλεν αὐτόν. Ἐξελθοῦσα δὲ πρὸς τὴν ταραχὴν ἡ κόρη δι- D εσπάρακται καὶ αὐτὴ τῷ κυνί. Ἐντεῦθεν ἐρρήθη ὅτι ὁ Πλούτων, τὸ τοῦ ἀνδρὸς εὔπορον σημαίνων, τὴν κόρην Περσεφόνην ἁρπάσας ἐς ᾅδην ᾤχετο.

Ὅτι ὁ Αἰγιαλεὺς πρῶτος Σικυωνιτῶν πεντήκοντα δύο ἔτη ἦρξε· μεθ' ὃν ἄλλοι κς' ἕως τοῦ καλουμένου Ζευξίππου, ὃς ἐτὸς ἓν καὶ τριάκοντα ἐβασίλευσεν ἐν αὐτοῖς. Καὶ κατέσχεν αὐτῶν ἡ βασιλεία ἔτι ἐννακόσια ὀγδοήκοντα.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(76) Malim Hypermnestram. Sed hæc omnia persequi nolo, ex poetis et libris ad eorum intelligentiam parandam scriptis repetenda inque scholis ideo nota. Xyl.

Τὰ δὲ δυτικὰ καὶ τὰ κατὰ Ἰταλίαν μέρη ὑπὸ τῶν υἱῶν Πίκου τοῦ καὶ Διὸς ἐτοπαρχοῦντο. Ἐν δὲ τοῖς Ἕλλησιν ὁ Προμηθεὺς [P. 82] καὶ Ἐπιμηθεὺς Ἄτλας τε καὶ ὁ πανόπτης Ἄργος ἐγνωρίζοντο, ὃν καὶ ἑκατοντόφθαλμον διὰ τὸ ὀξυωπέστατον καὶ περίβλεπτον εἶναι τὴν διάνοιαν ἐκάλουν. Καὶ ὁ μὲν Ἄτλας ἀστρονομικὴν μετῆει ἐπιστήμην, διὸ καὶ τὸν οὐρανὸν βαστάζειν αὐτὸν ἐμυθεύσαντο, Προμηθεὺς δὲ γραμματικήν, ὥς φασιν, ἐξεῦρεν. Οἱ δὲ Ἀναξαγόρειοι ἑρμηνεύουσι νοῦν μὲν τὸν Δία, τὴν δὲ Ἀθηνᾶν τέχνην. Ὅθεν καὶ τὸ.

Χειρῶν ὀλυμένων (77) ἔρρει πολύμητιν Ἀθήνην·

τὸν δὲ Προμηθέα νοῦν ἔλεγον· προμήθεια γάρ ἐστιν ἀνθρώποις ὁ νοῦς. Διὸ καὶ μυθεύονται τοὺς ἀνθρώπους μεταπεπλάσθαι, δηλονότι ἀπὸ ἰδιωτείας εἰς γνῶσιν. Ἐπιμηθεὺς δὲ τὴν μουσικὴν ἐζεῦρε, καὶ Δευκαλίων τὰ περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς Ἀττικῆς ἀνετάξατο. Ὁ Κέκροψ δὲ διφυὴς ὠνομάσθη, ἢ διὰ μῆκος σώματος, ἢ ὅτι Αἰγύπτιος ὢν τὰς δύο γλώσσας ἠπίστατο. Οὗτος μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τῆς Ἀττικῆς Ἀθηνῶν ἐβασίλευσε χρόνους ν', καὶ ἀπὸ τῆς Ἀθηνᾶς τὴν πόλιν Ἀθήνας ὠνόμασεν. Ἐπὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀκροπόλει ἐλαία πρώτως ἐφύη. Ἀπὸ τούτου Κεκροπία ἡ χώρα πρῶτον ἐκλήθη. Οὗτος πρῶτος βοῦν ἐθαύμασε καὶ Ζῆνα προσηγόρευσεν. Ἐπὶ τούτου τὸ ἐν Δήλῳ ἱερὸν Ἀπόλλωνος Δηλίου ὑπὸ Ἐριχθονίου υἱοῦ Κέκροπος ἱδρύνθη. Οὗτος νομοθετεῖ τὰς γυναῖκας ἔτι παρθένους οὔσας ἑνὶ ἀνδρὶ τῷ βουλομένῳ γαμεῖσθαι, καὶ μηδενὶ ἄλλῳ ἕως θανάτου προσανέχειν· ἕως γὰρ αὐτοῦ ἀδιαφόρως ἔζων, πρὸς καιρὸν μιγνύμενοι καὶ αὖθις ὅτε βούλονται διαχωριζόμενοι, ὡς ἄδηλον εἶναι τίς ἂν εἴη τούτου πατήρ, κτηνῶν τρόπον νοθευομένου τοῦ γένους τῇ ἐπιμιξίᾳ. Ἔλεγε γὰρ αὐτὸ αἴτιον εἶναι τοῦ κατακλυσμοῦ. Καὶ μετ' αὐτὸν Κραναὸς ἐβασίλευσεν ἔτη ἐννέα. ὅτι καὶ Σαπφὼ ἡ καὶ πρώτη Μουσῶν ἀνηγόρευτο. Εἶτα Φορνεὺς καὶ ἄλλοι μετ' αὐτὸν ἕως Κόδρου βασιλεύσαντος αὐτῶν ἔτη κα'. Ἐκράτει οὖν ἡ Ἀθηναίων βασιλεία ἔτη υλβ'. Κάντεῦθεν ἄρχοντας δώδεκα προεβάλλοντο, δι' ὧν ἡ κατ' αὐτοὺς διῳκονομεῖτο πολιτεία. Ἐν τούτοις τοῖς ἄρχουσιν ἐνομοθέτει Ἀθηναίων πρῶτος Δράκων ὀνόματι. Μετ' αὐτὸν δὲ Σόλων τοῦ Δράκοντος τοὺς νόμους ἠθέτει. Εἶτα Θάλης ὁ Μιλήσιος ἐθεσμοθέτει, καὶ πάλιν Αἰσχύλος τυραννήσας ἔτος ἓν καὶ μῆνας ζ'. Μεθ' ὃν Ἀλκιβιάδης ἔτη δύο, εἶτα ἄλλοι ιη', καὶ αὖθις ἡ τούτων κατελύθη βασιλεία. Ἐν ἐκείνοις τοῖς καιροῖς καὶ οἱ κριταὶ ἦρχον ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ.

Τῶν κριτῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἐπανάληψις διὰ τὰς τῶν Ἑλλήνων ἱστορίας. Μετὰ Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ ἐκ τῆς Ἰούδα καὶ Συμεὼν φυλῆς [P. 83] τοῖς ἀλλήλων σχοινίσμασιν ἀνὰ μέρος βοηθούντων πρῶτος ἄρξαι τοῦ λαοῦ λέγεται Χάλεβ ἔτη λ'. Μετὰ τοῦτο ὁ λαὸς εἰδώλοις λατρεύσας ἐκδίδοται δουλεύειν τῷ Χουσαρθὰμ

Regionibus autum ad solis occasum vergentibus et Italiæ posteritas Pici Jovis per provincias præfuit. Inter Græcos autem innotuerunt Prometheus, Epimetheus, Atlas et acutissimo visu præditus Argus, qui ob perspicacitatem oculorum atque ingenii centumoculus est perhibitus. Atlas astronomicam tractavit scientiam : itaque fabulati sunt ab eo cœlum gestari. Prometheum grammaticæ inventorem fuisse tradunt. Anaxagorei porro philosophi Jovis nomine mentem, Minervæ vocabulo artem intelligunt. Unde est illud :

Et manibus cassus sapientem Pallada quærit.

Prometheum autem mentem interpretantur : est enim hominibus a mente prudentia, quam prometheiam dicunt. Idcirco etiam fabulantur ab eo homines fuisse transfiguratos, nimirum quod rudes ad scientiam adduxerit. Musicam invenit Epimetheus: Deucalion historiam diluvii Attici conscripsit. Cecropem duplicem seu duabus naturis constantem **145** dixerunt, sive ob corporis proceritatem, sive quod Ægyptius patria utramque linguam calleret. Is post diluvium Atticum Athenis regnavit annos 50, urbemque Athenas a Minervæ Græco nomine nuncupavit. Eo regnante primum in arce olea est enata. Ab ipso regio Cecropia est appellata. Is primus bovem admiratus est et Jovem cognominavit. Ejus tempestate fanum Apollinis Delii in insula Delo positum est ab Erichthonio Cecropis filio. Is legem tulit uti virgines uni alicui viro volenti nuberent, neque eo vivo rem cum ullo alio haberent. Hactenus enim promiscuo concubitu usi fuerant, arbitrio suo inter se juncti rursusque separati ; quo factum est ut nemo patrem suum scire posset, pecoris instar spurios procreantibus hominibus. Eam rem ille causam diluvio præbuisse dicebat. Post hunc Cranaus regnavit annos 9; quo tempore Sappho vixit, quæ prima Musarum dicta fuit. Successit Cranao Phorneus, aliique deinceps usque ad Codrum, qui regnum per annos 21 gessit. Duravit regnum Atheniense annos 492. Inde rem publicam suam duodenis principibus administrandam tradiderunt. Ex his primus Draco leges Atheniensibus posuit, quas ejus successor Solon abrogavit. Post hunc alias Thales Milesius tulit ; rursumque Æschylus, cum in rem publicam tyrannidem obtineret per annum ac 7 menses. Post hunc Alcibiades biennium, deinde alii 18, rursusque horam regnum abolitum **146** est. Eo tempore judices populo Israelico præfuerunt, quos propter Græcorum historias denuo commemorare placuit.

Judicum Hebræorum tempora cum Græcis collata. Mortuo Josua Judæ et Simeonis tribus mutua auxilia junxerunt. Primus populo dux fuisse narratur Calebus, annos 30. Inde populus simulacris divinum exhibendo cultum meruit, ut Chusarthomo Syriæ, quæ est Mesopotamia, regi servitutem ser-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(77) Nihil habeo, ut neque de bove, Jove, qui sequitur. Xyl.

viret annos octodecim. Cum autem se ad Deum populus convertisset, is eis primum judicem excitavit Gothonielem, Calebi fratrem, natu minorem. Is populum 40 annos gubernavit. Hujus tempore diluvium Deucalioneum in Græcia fuit. Rursum peccatis populus Deum irritans ab eo in potestatem Egloni Moabico regi traditus est, anno mundi 3942, eique servivit annos 18. Resipiscentem populum Deus postea in libertatem asseruit ambidextri Aodi opera. Is 80 annos populum gubernavit. Anno ejus 27 Atticæ rex Cecrops exstitit. Anno septuagesimo septimo diluvium fuit in Thessalia et Æthiopia. Rursus fictitiorum deorum cultu insaniente populo, concessit Deus ut is per viginti annos a Jabimo rege Chanaanico opprimeretur. Post Debora fatidica mulier, uxor Apheidothi de tribu Ephraimica, Israelico populo præfuit. Hac duce Barachus Abinoemi filius tribu Nephthalimicus cum **147** Sisera copiarum Jabimi imperatore pugnam commisit, totumque ejus exercitum fudit. Ipse Sisera pedes fugiens a Jaela uxore Coschameri Cinnæi interfectus est, mala clavo transadacta. Ea tempestate Cadmus Thebis regnavit. Secundum Deboræ mortem rursus deliquit populus, Madianitisque vexandus per septem annos divinitus est exhibitus. Eos Gedeon tribu Manassæus, victoriæ fiducia signis a Deo datis confirmata, cum manu virorum qui canum more aquam lambendo hausissent adortus est, ac exstinctis eorum 120 millibus, populi per quadraginta annos dux fuit. Post hunc Abimelicus filius ejus, annos 3, Tholas 23, Jairus Galaadites 22. Inde ob sua peccata populus Ammonitis deditus est, ab eoque 18 annos divexatus. Cum autem ad Deum revertisset, per Jephtham Galaaditam is eos liberavit. Princeps populi fuit hic annos 6. Post hunc Essebon 7. Eo fere tempore Troja et Ilium conduntur, et Æsculapius artem medicam constituit. Eglon Zabulonius annos 10. Abdon Selemi filius Pharathonites, cui quadraginta fuerunt filii, nepotes triginta, Israelicum populum rexit annos 8. Hoc tempore apud Græcos innotuit Orpheus Tarax, lyricus omniumque poetarum celeberrimus. Is in poematibus suis plurimos versus posuit de elementorum ortu itemque hominis nativitate, lucis ex æthere effulsione philosophatus : **148** item de principiis incorporeis, de potestatibus, de sole et luna sideribusque universis, terra mari atque omnibus quæ in iis sunt, sivet videri ea queant seu visum fugiant, omnia hæc ab universi Conditore efficta docens. Ab eodem hominum genus ex terra effictum animaque rationis compote præditum ; tum omnia ad unum divinæ naturæ imperium atque vim referri, nempe ad verum Deum, quem nemo videt : cui tria sunt nomina, consilium, lumen et vita in ipso. Ita sapientissimus Orpheus propemodum veritati, quam nos profite-

A βασιλεῖ Συρίας τῆς Μεσοποταμίας ἔτη ιη'. Ἐπιστέψαντος τοίνυν τοῦ λαοῦ πρὸς Θεὸν ἀνίστησι τὸν Γοθονιὴλ πρῶτον κριτὴν, ἀδελφὸν νεώτερον τοῦ Χάλεβ, ὃς ἔκρινε τὸν λαὸν ἔτη μ'. ἐπὶ τούτου γέγονεν ὁ ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμὸς ἐν τῇ Ἑλλάδι. Καὶ πάλιν τὸ πονηρὸν ποιήσας ὁ Ἰσραὴλ παρεδόθη Ἐγλὼν βασιλεῖ Μωαβιτῶν ἐν τῷ ϡϟβ' ἔτει, καὶ ἐδούλευσεν ἔτη ιη'. Πάλιν δὲ αὐτοὺς ἐπιστρέψαντας ἐξαιρεῖται διὰ τοῦ ἀμφοτεροδεξιοῦ Ἀὼδ, ὃς ἔσχε τὸ ἐπώνυμον τοῦτο διὰ τὸ ὁμοίως ἐν παντὶ πράγματι τῇ εὐωνύμῳ χρῆσθαι χειρὶ καθάπερ καὶ τῇ δεξιᾷ. Οὗτος ἡγήσατο τοῦ λαοῦ ἔτη π'. Τούτου τῷ κζ' ἔτει ἐβασίλευσε τῆς Ἀττικῆς ὁ Κέκροψ· ἐν δὲ τῷ οζ' ἔτει γέγονε κατακλυσμὸς ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Αἰθιοπίᾳ. Πάλιν εἰδωλομανοῦντα τὸν Ἰσραὴλ παρ-
B ἔδωκε Κύριος ἐν χειρὶ Ἰαβεὶμ βασιλεως Χαναὰν ἔτη κ'. Μετὰ ταῦτα Δεβόρρα προφῆτις, γυνὴ Ἀφειδὼθ φυλῆς Ἐφραὶμ, ἔκρινε τὸν Ἰσραήλ. Διὰ ταύτης ἡγήσατο Βαρὰκ, υἱὸς Ἀβινοεὶμ ἐκ φυλῆς Νεφθαλεὶμ, τῆς κατὰ Σισάρρα μάχης τοῦ ἀρχιστρατήγου Ἰαβεὶμ, καὶ ἐκράτησε πάσης τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ Σισάρρα τοῖς ποσὶ διαφυγὼν ὑπὸ Ἰαὴλ γυναικὸς Χάμερ τοῦ Κινναίου ἀναιρεῖται, πασσάλῳ κατὰ τῆς γνάθου διαπαρείς. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους Κάδμος ἐν Θήβαις ἐβασίλευσε. Μετὰ δὲ τὴν Δεβόρρας τελευτὴν ἐξήμαρτε πάλιν ὁ λαὸς, καὶ παρεδόθη τοῖς Μαδιηναίοις ἔτη ζ'. Γεδεὼν δὲ αὐτοῖς ἐκ φυλῆς Μανασσῆ, θείοις σημείοις τῆς νίκης κομισάμενος τὴν πίστιν, ἐπανίσταται, καὶ ἐν τοῖς ἀνδράσι τοῖς λάψασι καθὼς κύων τῶν ιβ' μυριάδας
C διαχειρισάμενος ἦρξε τοῦ λαοῦ ἔτη μ'. Ἀβιμέλεχ τούτου υἱὸς ἔτη γ', Θόλα ἔτη κγ', Ἰαεὶρ ὁ Γαλααδίτης ἔτη κβ'. Μετὰ τοῦτο ἐξήμαρτεν ὁ λαὸς, καὶ παρεδόθη τοῖς Ἀμανίτρις ἔτη ιη'. Ἔπειτα τὴν πρὸς Θεὸν ποιησάμενος ἐπάνοδον σώζονται διὰ τοῦ Ἰεφθάε τοῦ Γαλααδίτου ἔτη ς'. Μετὰ τοῦτον Ἐσσεβὼν ἔτη ζ'. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους τὸ Ἴλιον ἐκτίσθη καὶ ἡ Τροία, καὶ Ἀσκληπιὸς τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην μετῆει. Ἐγλὼν (78) ὁ Βαβυλωνίτης ἔτη ι'. Ἀβδὼν υἱὸς Σελεὶμ ὁ Μαραθωνίτης, ὃς ἦν πατὴρ παίδων μ' καὶ ἐκγόνων λ', ἔκρινε τὸν Ἰφραὴλ ἔτη η'. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους Ὀρφεὺς ὁ Θρᾷξ ὁ λυρικὸς καὶ ποιητῶν ἁπάντων ἐπισημότατος παρ' Ἕλλησιν ἐγωρίζετο, [P. 84] ὃς ἐν ποιητικοῖς στίχοις περὶ στοιχείων ποιήσεως καὶ ἀνθρώπου γενέσεως, καὶ φωτὸς ἐξ αἰθέρος ἔλλαμψιν φιλοσοφῶν, ἀρχάς τε ἀσωμάτους
D καὶ ἐξουσίας, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἄστρα πάντα, γῆν καὶ θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ὁρατά τε καὶ ἀόρατα πάντα ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὅλων γενέσθαι, καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ πλασθῆναι ἐκ γῆς καὶ ψυχὴν ὑπ' αὐτοῦ λογικὴν λαβεῖν, εἰς μίαν δὲ δύναμιν καὶ ἓν κράτος θεότητος ἀνάγεσθαι τὰ πάντα θεολογεῖν, ὃς ἐστιν ὁ ὤν Θεὸς, ὃν οὐδεὶς ὁρᾷ. Τρία δὲ, φησὶν, ὀνόματα, βουλὴ, φῶς, ζωὴ, ἐν αὐτῷ, ὀλίγου δεῖν συμφώνως τῇ ἀληθείᾳ τῇ καθ' ἡμᾶς περὶ τ. Θεοῦ καὶ ἀνθρώπω, ὁ σοφώτατος

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ,

(78) *Elom* Emendavi in interpretatione, et supplevi hæc ex superiori de Judicibus narratione, et Judic XII. XYL.

ἀποφθεγγόμενος Ὀρφεύς. Λυρφδὸς δὲ καὶ κιθαρῳδὸς ὑμνεῖται, πᾶσαν κατακηλῶν καὶ θέλγων ψυχήν. Καὶ τὰ λοιπὰ προεγράφησαν.

Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ Μαρσύαν φιλόσοφον λέγουσι γενέσθαι, ὃς ἐξεῦρε διὰ μουσικῆς αὐλοὺς ἀπὸ καλάμων, καὶ ἀπενοεῖτο ἀπὸ θεῶν ἑαυτὸν καὶ λέγων ἀνθρώποις εὑρηκέναι διὰ τοῦ μέλους τῶν καλάμων τροφήν. Τοῦτον παραφρονήσαντα ῥῖψαι λέγεται ἑαυτὸν εἰς τὸν ποταμόν, ὅθεν καὶ ὁ ποταμὸς Μαρσύας ὠνομάσθη· ἀπὸ Κολχίδος δὲ οὗτος ὥρμητο.

Πάλιν ὁ λαὸς προσπταίσας ἐκδέδοται ἀλλοφύλοις ἔτη μ'. Ἐπιστρέψαντος δὲ αὐτοῦ πρὸς Θεὸν ἀνίστησι τὸν Σαμψὼν τὸν τοῦ Μανωὲ υἱόν, ἐκ φυλῆς Δάν, ὅστις καταπολεμήσας τοὺς ἀλλοφύλους ἄρχει ἔτη κ'. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους Ἡρακλῆς ἐγνωρίζετο ὁ τοὺς δεκαδύο ἄθλους διανύσας. Σαμανῆ ἡγήσατο τοῦ λαοῦ ἔτος α'. Ἀναρχίας γεγονυίας κατὰ τὰς Ἑβραϊκὰς παραδόσεις, καὶ ἔπραττεν ἕκαστος ὅπερ ἠβούλετο, οἷα εἰκὸς ἐν ἀναρχίᾳ γίνεσθαι, ἔτη μ', εἰρήνην ἔσχεν ὁ λαὸς πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους ἔτη λ' Σαμανῆ ἡγουμένου. Καὶ Ἠλεὶ ὁ ἱερεὺς ἦρξε τοῦ λαοῦ ἔτη κ'. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ὁ Ἰλιακὸς πόλεμος ἐγένετο ἔτη δέκα, καὶ τὸ Ἴλιον ἥλω. Σαμουὴλ διαδεξάμενος τοῦ Ἠλεὶ τὴν ἱερατείαν καὶ τὴν ἡγεμονίαν κρατεῖ τοῦ λαοῦ. Φασὶ δὲ αὐτὸν δεκαδύο ἐτῶν εἶναι· ὅτε πρῶτον αὐτῷ ἐφάνη λαλήσας ὁ Θεός· οἷς ἡ κιβωτὸς (79) ἐν τῷ Ἀμιναδὰμ οἴκῳ διέτριψε. Καὶ βασιλέως χρισθέντος ἦν ἀντιλαμβανόμενος ὁ Ἠλεὶ ἔτη ο'. Γίνεται τοίνυν ἀπὸ τῆς τελευτῆς Ἰησοῦ ἐπὶ τὴν τελευτὴν Σαμουὴλ ἔτη χ'. ἀπὸ δὲ Νῶε καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ ἔτη βρκ', ἀπὸ Ἀδὰμ ἔτη ,δτπβ'. Ὁ μὲν Σαμουὴλ ἤδη γεγηρακὼς καὶ τοῦ λαοῦ ὀκνηροτέρως ποιούμενος τὴν [P. 85] ἐποψίαν, τῶν τε παίδων αὐτοῦ δώροις ἀεὶ τὸ δίκαιον προϊεμένων, χρίει βασιλέα, τοῦ λαοῦ μὲν καταναγκάζοντος, τοῦ Θεοῦ δὲ συγχωρήσαντος, τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κὶς, ἐκ φυλῆς [Βενιαμίν. Οὗτος συνεπισχύοντος τοῦ] Σαμουὴλ βασιλεύει ἔτη κ', ἐφ' ἑαυτοῦ δὲ ἔτη κ'. Προεφήτευσε δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἅμα καὶ ἱεράτευσε Σαμουὴλ. Ἀβεννὴρ δὲ ὁ τοῦ Νὴρ τῆς στρατιᾶς ἀφηγεῖτο. Τοῦ δὲ Σαοὺλ προσπταίσαντος τῷ Θεῷ πολλάκις, μειζόνως δὲ διὰ τὴν παράβασιν τῆς αὐτοῦ προστάξεως, περιποιησαμένου τὸν Ἄγαγ βασιλέα Ἀμαληκιτῶν, ἤκουσε παρὰ τοῦ προφήτου· « Μεματαίωταί σοι, ὅτι οὐκ ἐφύλαξας τὴν ἐντολὴν ἣν ἐνετείλατό σοι Κύριος· Ἡτοίμασε γὰρ ἂν τὴν βασιλείαν σου ἕως αἰῶνος ἐπὶ Ἰσραὴλ. Καὶ νῦν οὐ στήσεται ἡ βασιλεία σοι, ἀλλὰ ζητήσει Κύριος ἄνθρωπον κατὰ τὴν καρδίαν αὐτοῦ εἰς ἄρχοντα ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ. » Μετὰ δὲ ταῦτα χρίσαντος τὸν Δαβὶδ τοῦ Σαμουὴλ, εἶτα γηράσαντος καὶ τελευτήσαντος, προσέθετο μᾶλλον ὁ Σαοὺλ παροργίζειν τὸν Κύριον. Ὅθεν καὶ Πνεῦμα Κυρίου ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἔπνιγεν αὐτὸν πνεῦμα πονηρόν. Οὗ χάριν καὶ ὁ Δαβὶδ ἄγεται πρὸς αὐτὸν, εἰς παρηγορίαν ψάλλων διὰ τῆς κιννύ-

mur, consentanea de Deo et hominibus pronuntiavit. Lyricus et citharœdus fuisse prædicatur, qui suavitate sermonis quanvis oblectet atque demulceat animam. Reliqua supra retulimus.

Eodem tempore Marsyam quoque philosophum fuisse narrant, qui arte musica invenit fistularum ex calamis confectionem, atque ad insaniam prolapsus Dei sibi nomen arrogavit, dicens se alimenta hominibus carmine fistularum reperisse ; fertur-que mente captus sese in fluvium abjecisse, cui Marsyæ nomen inde factum : is ex Colchide venit.

Cæterum populus cum rursus Deum offendisset, ab eo Barbaris per 40 annos deditus est. Conversis ad se Deus Sansonem Manoæ filium præfecit,tribu Danicum. Is devictis Barbaris populo annos 20 præfuit.Ea **149** tempestate Hercules innotuit,is qui duodecim ærumnas toleravit. Samanes populum rexit annum unum. Cum, ut est ab Hebræis traditum, magistratu populus vacaret, ac suo quivis arbitrio ageret, sicut in interregno fieri assolet, per annos 40, pacata a Barbaris populo omnia fuerunt per annos 30, Samane duce. Elis sacerdos 20 annos populum gubernavit. Hujus ætate bellum Trojanum decennale gestum est ac Ilium captum. Eli Samuelus successit in sardotio et populi gubernatione.Hunc tradunt duodecim annorum fuisse cum primum ei Deus apparuit atque ipsum affatus est : quibus arca in domo Aminadami commorata fuit. Et rege uncto apprehendebat Elis annos 70. Proinde fluxerunt ab obitu Josuæ usque ad Samueli mortem anni 610, a Noa et diluvio 2120, ab Adamo 4382. Enim vero Samuelus, cum ipse ob senectam ætatem segnius populi negotia obiret, et filii ejus donis se corrumpi passi ab æquitate identidem deflecterent, populo cogente ac permissu Dei regem populo unctione designat Saulum Kisi filium tribu Benjaminicum. Is Samuelo auxiliante regnum per viginti annos totidemque solus gessit. Samuelus eo regnante et vaticinatus est et sacerdotio functus. AbnerusNeri filius exercitui præfuit.Cum autem Saulus Deum sæpenumero offendisset, ac maxime quod contra ejus præceptum Amalecitaram **150** regem Agagum incolumem servasset, ita est a vate compellatus [44] : « Actum est de te, propterea quod mandatum Dei violasti. Absque enim hoc esset, regnum tuum in Israelicam gentem fuerat Deus perenne facturus. Nunc id non consistet : sed quæret Deus hominem ex animi sui sententia factum, quem suo populo præponat. » Secundum hæc cum Samuelus unctione Davidum regno destinasset senioque confectus diem suum obivisset, perrexit Saulus etiam amplius Deum irritare. Itaque et a Dei Spiritu desertus est et a maligno spiritu premi cœpit. Eam ob rem Davidus ad eum adductus est, qui fidibus ludens ab eo malum genium

[44] I Reg. xv.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(79) Locus corruptissimus. Historia exstat I Regum libri primis VII capitibus. XYL.

abigeret ipsumque recrearet. Idem Davidus Goliathum barbarum interfecit, altum cubitos quatuor ac spithamam, casside caput armatum, corpus lorica hamata, cujus æs et ferrum appendebat 2 s. unciarum millia, crura ocreis æreis tectum, gestantem hastile instar liciatorii textoris cujus cuspis unciarum trecentarum ferrea, humerisque æream aspidem ferentem. Ob id facinus a Saulo gener adscitus, oborta prætextu choreas ducentium muliercularum cantilenæ invidia, a socero profugit. Ea tempestate et panes sacros comedit et 358 sacerdotes Saulus trucidavit, urbemque Nobam ferro vastavit, omnibus et hominibus et pecudibus interfectis, solo Abiatare Abimelechi filio **151** superstite, qui fuga ad Davidum evaserat. Id parricidium Sauli omnia flagitia impietate superavit. Quippe qui Agago et rebus omnibus pretiosis pepercisset, is ira permotos 350 sacerdotes urbemque eorum cum omnibus mortalibus delevit. Enimvero inhumanissimus Saulus lenissimum Davidum crebro persequens semel atque iterum in ejus manus incidit. Tantum autem a reponendo maleficio abfuit Davidus, ut regem potius ita alloqueretur: « Cur, o rex vitæ meæ insidiaris ? disceptet Deus causam nostram [45]. » Ac Davidi quidem domus paulatim crevit, Sauli familia marescente. Tandem Saulus in suis iniquitatibus immortuus est, a Barbaris sagitta in ilia confixus; quod vulnus cum mortem non accelerasset, ipse sibi necem conscivit gladio suo incumbens, ne a Barbaris per ludibrium haberetur.

γέγννεν αὐτοφονευτὴς, ἐπιπεσὼν ἐπὶ τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ,

Post Saulum Davidus regno per 40 annos functus est, et in omnibus factis Dei voluntati paruit, sicuti scriptum est: « Inveni filium Isai Davidum, virum ex animi mei sententia : is voluntatem meam in omnibus exsequetur. » Affuit ergo omnipotens Davido, isque rebus secundis auctus est. Habuit potentes viros triginta septem, quorum minimus centum viris, maximus mille viris compararetur. Ex his fuit Sebochas, qui Sephum Raphæ filium percussit de gigantibus prognatum ; Eleanas, qui Chettæum virum robustum stravit, cujus hastile erat liciatorii **152** textoris æquale ; Jonathas, qui virum ingenti robore ac mole corporis dejecit, senis pedum ac manuum digitis præditum ; Adinon, qui uno prælio gladium contra octingentos viros strinxit ; Jesebadas, qui una pugna trecentos sauciavit, Maras qui barbaris irruentibus agrique portionem lente consitam diripere conantibus, cum fugeret populus, solus ipse substitit Barbarisque in fugam actis agrum defendit; Eleazarus, qui messe hordei initia cum Barbarorum adventu populus fugisset, unicus substitit et hordeum tutatus est profligatis Barbaris, quorum tantam edidit stragem ut manus ejus defatigata gladio adhæserit, reversusque est populus ad legenda spolia; Banaias, cujus multa fuerunt facinora. Filios Arielis Moa-

[45] I Reg. xxiv, 16.

ρας, καὶ ἀφίσταται ἀπ' αὐτοῦ τὸ πονηρὸν πνεῦμα, Ἀλλ' οὖν γε πατάξας ὁ Δαβὶδ τὸν ἀλλόφυλον Λολιαθ, ὃς ἦν ἡλικίᾳ πηχῶν τεσσάρων καὶ σπιθαμῆς τὸ ὕψος, καὶ περικεφαλαίαν ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ θώρακα ἁλυσιδωτὸν πέντε χιλιάδων σίκλων χαλκοῦ καὶ σιδήρου, καὶ κνημῖδας χαλκᾶς ἐπὶ τὰ σκέλη αὐτοῦ, καὶ τὸ ξύλον τοῦ δόρατος αὐτοῦ ὡς ἀντίον ὑφαινόντων, καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ λόγχη ἑξακοσίων σίκλων σιδήρου, καὶ ἀσπὶς χαλκῆ ἀνὰ μέσον τῶν ὤμων αὐτοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο ἐπιγαμβρευθεὶς τῷ Σαοὺλ, καὶ φθονηθεὶς προφάσει τῶν χορευτριῶν, ἀποδιδράσκει ἀπ' αὐτοῦ, ὅτε καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προσθέσεως ἔφαγε, καὶ τοὺς τριακοσίους πεντήκοντα ἱερεῖς ἀνεῖλε Σαοὺλ, καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν ἐπάταξε Νομβᾶν ἐν ῥομφαίᾳ ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, καὶ οὐχ ὑπελείφθη ἐξ αὐτῶν, εἰ μὴ Ἀβιάθαρ, υἱὸς Ἀβιμέλεχ, φυγὼν πρὸς Δαβίδ. Αὕτη τοῦ Σαοὺλ ἡ μιαιφονία πάντων τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων δυσσεβεστέρα. Καὶ τὸν μὲν Ἄγαγ διέσωσε, καὶ πάντα ὅσα ἦν ἀξιόκτητα· τοῦ δὲ θυμοῦ κεκινηκότος τοὺς τριακοσίους πεντήκοντα ἱερεῖς καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν αὔτανδρον δεέφθειρε. Πολλάκις δὲ καταδιώκων τὸν πραότατον Δαβὶδ ὁ ἀπανθρωπότατος Σαοὺλ εἰς χεῖρας Δαβὶδ ἅπαξ καὶ δὶς ἐμπέπτωκε. Μὴ ἀνταποδιδοὺς δὲ ὁ Δαβὶδ αὐτῷ κακὸν ἀντὶ κακοῦ, μᾶλλον ἔλεγε πρὸς αὐτόν. « Ἵνα τί καταδιώκεις, βασιλεῦ, λαβεῖν, τὴν ψυχήν μου ; Δικάσαι Κύριος μέσον ἡμῶν. » [P. 86] Καὶ ὁ μὲν οἶκος Δαβὶδ ἐπορεύετο καὶ ἐκραταιοῦτο, ὁ δὲ οἶκος Σαοὺλ ἐπορεύετο καὶ ἠσθένει. Καὶ ἀπέθανε Σαοὺλ ἐν ταῖς ἀνομίαις αὐτοῦ, τοξευθεὶς ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων εἰς τὰ ὑποχόνδρια· καὶ μὴ ἀποθνήσκων αὐτὸς μή πως ἐμπαίξωσιν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι.

Μετὰ δὲ Σαοὺλ ἐβασίλευσε Δαβὶδ ἔτη τεσσαράκοντα, ὃς ἐποίησε τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ πάντα, κατὰ τὸ εἰρημένον· « Εὗρον τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ Δαβὶδ ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. » Καὶ ἐπορεύετο Δαβὶδ πορευόμενος καὶ μεγαλυνόμενος, καὶ Κύριος παντοκράτωρ μετ' αὐτοῦ. Εἶχε δὲ καὶ δυνατοὺς ἄνδρες τριακονταεπτὰ τοιούτους ὥστε τὸν μικρὸν αὐτῶν ποιεῖν πρὸς ἑκατόν, τὸν δὲ μέγαν πρὸς χιλίους. Ἐξ ὧν ἐστὶ τὰ ὀνόματα ταῦτα· Σεβοχᾶ· οὗτος ἐπάταξε τὸν Σὲφ τὸν τοῦ Ῥαφᾶ, ἀπόγονον τῶν γιγάντων. Ἐλεανᾶν. οὗτος ἀνεῖλεν ἄνδρα δυνατὸν Χετταῖον, οὗ ἦν τὸ ξύλον τοῦ δόρατος ὡς ἀντίον ὑφαινόντων, Ἰωνάθαν· οὗτος ἐφόνευσεν ἄνδρα δυνατὸν καὶ παμμεγέθη, ἔχοντα ἐν ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶν ἀνὰ δακτύλους ἕξ. Ἀδίνων· οὗτος ἐσπάσατο τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ ἐπὶ ὀκτακοσίων στρατιωτῶν εἰς μίαν παρεμβολήν. Ἰεσεβαδᾶ· οὗτος ἐσπάσατο τὴν μάχαιραν αὐτοῦ ἐν καιρῷ ἐνὶ ἐπὶ τραυματιῶν τριακοσίων. Μαρα· οὗτος τῶι ἀλλοφύλων ἐπελθόντων καὶ βουλομένων ἁρπάσαι τὴν μερίδα τοῦ ἀγροῦ πλήσῃ οὖσαν φακῆς, καὶ τοῦ λαοῦ φυγόντος, μόνος ἔστη, καὶ τοὺς μὲν ἀλλοφύλους ἐδίωξε, τὴν δὲ μερίδα τοῦ ἀγροῦ ἐφύλαξεν. Ἐλεάζαρ· οὗτος μερίδος οὔσης κριθῶν, καὶ τῶν ἀλλοφύλων ἐπελθόντων, καὶ τοῦ λαοῦ φυγόντος, μόνος ἐστηλώθη, καὶ τοὺς μὲν ἀλλοφύλους ἔτρεψε, τὴν δὲ κριθὴν διέσωσε·

τοσούτους γὰρ ἐπάταξεν ἐν τοῖς ἀλλοφύλοις, ἕως ἡ χεὶρ αὐτοῦ κοπιάσασα προσεκολλήθη τῇ μαχαίρᾳ, καὶ ὁ λαὸς ἐπέστρεψεν ὀπίσω αὐτοῦ εἰς τὸ σκυλεύειν. Μαναίας [46]· οὗτος πολλὰ μὲν ἐποίησεν ἔργα, ἐπάταξε δὲ καὶ τοὺς υἱοὺς Ἀριὴλ τοῦ Μωὰβ, καὶ καταβὰς ἐν ἡμέραις χιόνος εἰς λάκκον ἐφόνευσε λέοντα. Ἀνεῖλε δὲ καὶ ἄνδρα Αἰγύπτιον ἐπτάπηχυν, ἔχοντα ξύλον διαβάθρας ὡς δόρυ· ἁρπάσας γὰρ ἀπ' αὐτοῦ τὸ ξύλον ἐν αὐτῷ ἀπέκτεινεν αὐτόν. Ἀβεσᾶ ὁ ἀδελφὸς Ἰωάβ· οὗτος ἐπάταξεν ἄνδρας ἑξακοσίους καὶ τὸν Ἰεσβὰν θέλοντα φονεῦσαι τὸν Δαβίδ (ἦν δὲ ὁ Ἰεσβὰν ἔκγονος τοῦ Ῥαφὰν), δόρυ ἔχοντα σταθμοῦ σίκλων τριακοσίων. Ἡνίκα δὲ ἔτρεχεν ὁ Ἀβεσᾶ, ἦν ὡς δορκὰς ἐν τοῖς ὄρεσι. Τρεῖς δὲ ἀπὸ τῶν λοιπῶν δυνατοὶ, περικυκλωσάντων ποτὲ τῶν ἀλλοφύλων τὴν Βηθλεὲμ καὶ τοῦ Δαβὶδ ἐπιθυμήσαντος πιεῖν ἐκ τοῦ ἐν Βηθλεὲμ φρέατος, διέῤῥηξαν οἱ τρεῖς τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων [P. 87] καὶ ἤνεγκαν τῷ Δαβὶδ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ φρέατος. Ὁ δὲ θαυμάσας τὴν ἀνδρίαν αὐτῶν οὐκ ἔπιε τὸ ὕδωρ, ἀλλ' ἔσπεισεν αὐτὸ τῷ Κυρίῳ, λέγων· « Ἱλεώς μοι, Κύριε, εἰ αἷμα ἀνθρώπων πορευθέντων ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν πίωμαι. » Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ αὐτῶν ὑπῆρχον ἄνδρες ἀκαταγώνιστοι καὶ φοβερώτατοι τοῖς ἐναντίοις, θυρεοὺς ἔχοντες καὶ δόρατα μέγιστα, καὶ κοῦφοι τοῖς ποσὶν ὡς δορκάδες ἐπὶ τῶν ὀρέων, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα λεόντων. Τῶν δέ γε πολεμιστῶν τοῦ κοινοῦ λαοῦ οὓς εἶχεν ὁ Δαβὶδ, ἦν ἀριθμὸς μυριάδες σλδ' (80), καθὼς ἠριθμήθησαν ὑπὸ Ἰωὰβ τοῦ ἀρχιστρατήγου. Φησὶ γάρ· « Καὶ προσέθετο ὀργῇ Κύριος ἐκκαῆναι ἐν Ἰσραὴλ, καὶ ἐπέσεισε τὸν Δαβὶδ ἐν αὐτοῖς λέγων· Πορεύθητι καὶ ἀρίθμησον τὸν Ἰσραὴλ καὶ τὸν Ἰούδαν. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Ἰωὰβ τὸν ἄρχοντα τῆς ἰσχύος τὸν μετ' αὐτοῦ. Ἔπίσκεψαι τὸν λαὸν, καὶ γνώσομαι τὸν ἀριθμὸν αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν Ἰωάβ· Προσθείη Κύριος ὁ Θεὸς πρὸς τὸν λαόν σου· καὶ ἵνα τί ὁ Κύριος μου βούλεται ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ; Καὶ ὑπερίσχυσεν ὁ λόγος τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπῆλθεν Ἰωὰβ καὶ ἐπεσκέψατο τὸν λαόν. Καὶ ἦν πᾶς Ἰσραὴλ χίλιαι χιλιάδες καὶ ἑκατὸν χιλιάδες ἀνδρῶν ἐσπασμένων ῥομφαίαν, καὶ Ἰούδας χιλιάδες τετρακόσιαι ὀγδοήκοντα ἀνδρῶν ἐσπασμένων μάχαιραν. Τὸν δὲ Λευὶ καὶ τὸν Βενιαμὶν οὐκ ἠρίθμησεν, ὅτι προσώχθισεν ὁ λόγος τοῦ βασιλέως τὸν Ἰωάβ, καὶ πονηρὸν ἐφάνη ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπάταξε καρδία Δαβὶδ αὐτὸν ἐν τῷ ἀριθμῆσαι τὸν λαόν· καὶ ἀπέστειλε Κύριος Γὰδ τὸν προφήτην πρὸς Δαβὶδ, καὶ εἶπε· Τάδε λέγει Κύριος· Ἔκλεξαι σεαυτῷ γενέσθαι σοι ἢ τρία ἔτη λιμὸν ἐν τῇ γῇ σου, ἢ μῆνας τρεῖς φεύγειν σε ἐκ τῶν ἐχθρῶν σου ἔμπροσθεν, ἢ τρεῖς ἡμέρας θάνατον ἐν τῇ γῇ σου. Καὶ εἶπε Δαβὶδ πρὸς Γάδ· Στενά μοι σφόδρα πάντοθέν ἐστι· πλὴν ἐμπεσοῦμαι δὴ εἰς χεῖρα Κυρίου, ὅτι πολλοὶ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ σφόδρα· εἰς χεῖρα δὲ ἀνθρώπου μὴ ἐμπέσω. Καὶ ἐξελέξατο Δαβὶδ τὴν θανάτωσιν· καὶ ἦν ἡ χεὶρ τοῦ Κυρίου ἐπὶ τὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ πρωὶ ἕως καιροῦ ἀρίστου, καὶ ἔπεσον ἐκ τοῦ λαοῦ ἀπὸ Δὰν ἕως Βηρσαβεὲ ἑβδομήκοντα χιλιάδες ἀνδρῶν. Καὶ εἶδεν ὁ ἄγγελος τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐκτεταμένην ἐπὶ τὴν Ἰερουσαλὴμ τοῦ ἐξολεθρεῦσαι αὐτήν· καὶ μετενόησε Κύριος ἐπὶ τῇ κακώσει, καὶ εἶπε τῷ ἀγγέλῳ τῷ ἐξολεθρεύοντι τὸν λαόν· Ἱκανὸν νῦν ἀπόσχου τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἦν ὁ ἄγγελος Κυρίου παρὰ τὴν ἅλωνα Ὀρνὰν τοῦ Ἰεβουσαίου. Καὶ εἶδεν Δαβὶδ τὸν ἄγγελον τὸν τύπτοντα τὸν λαὸν, καὶ εἶπε· Ἐγὼ ἥμαρτον, καὶ ἐγὼ ἠδίκησα· καὶ οὗτοι τί ἐποίησαν ; Γενέσθω δὴ ἡ χείρ σου ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου. Καὶ ἦλθε Γὰδ πρὸς Δαβὶδ καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν· Ἀνάβηθι καὶ στῆσον τῷ Κυρίῳ θυσιαστήριον ἐν τῇ ἅλωνι Ὀρνὰν τοῦ Ἰεβουσαίου. Καὶ ἀνέβη Δαβὶδ κατὰ τὸν λόγον Γὰδ, καθὰ ἐνετείλατο Κύριος. Καὶ ἐπέβλεψε Ὀρνὰν καὶ εἶδε τὸν βασιλέα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ διαπορευομένους πρὸς αὐτόν· καὶ ἐξῆλθεν Ὀρνὰν καὶ προσεκύνησε τῷ βασιλεῖ ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ εἶπεν Ὀρνὰν· Τί ὅτι ἦλθεν ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν δοῦλον αὐτοῦ ; Καὶ εἶπε Δαβὶδ· Τοῦ κτήσασθαι παρὰ σοῦ τὴν ἅλωνα, καὶ οἰκοδομῆσαι θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ, καὶ συσχεθήτω ἡ πληγὴ ἀπὸ τοῦ λαοῦ. Καὶ εἶπεν Ὀρνὰν πρὸς Δαβὶδ· Λαβέτω καὶ ἀναβιβασάτω ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς ὡς τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ· ἰδοὺ δίδωμι τὰ βόεια εἰς ὁλοκαύτωσιν, καὶ τὰ ἅμαξαι εἰς ξύλα, καὶ τὸν σῖτον εἰς θυσίαν· τὰ πάντα δίδωμι. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Ὀρνάν· Οὐχί, ἀλλὰ ἀγοράζων ἀγοράσω παρὰ σοῦ ἐν ἀργυρίῳ· καὶ οὐκ ἀναβήσομαι τῷ Κυρίῳ θυσίαν ὁλοκαύτωσιν δωρεάν. Καὶ ἐκτήσατο Δαβὶδ τὴν ἅλωνα καὶ τὰ βόεια ἐν ἀργυρίῳ σίκλων ἑξακοσίων χρυσῶν. Καὶ ᾠκοδόμησε Δαβὶδ ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀνήνεγκεν ὁλοκαυτώματα καὶ σωτήρια· καὶ ἐπεκαλέσατο Κύριον, καὶ ἐπήκουσεν αὐτοῦ ἐν πυρὶ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὁλοκαυτωμάτων. Καὶ εἶπε Κύριος τῷ ἀγγέλῳ, καὶ ἀπέστρεψε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ εἰς τὸν κολεόν. Καὶ Δαβὶδ ἰδὼν ὅτι εἰσήκουσεν αὐτοῦ Κύριος ἐν τῇ ἅλωνι Ὀρνὰν τοῦ Ἰεβουσαίου, ἔθυσεν ἐκεῖ. Καὶ ἡ σκηνὴ Κυρίου ἣν ἐποίησε Μωσῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐν τῷ ὄρει τῷ μεγάλῳ ἐν Γαβαών. Καὶ οὐκ ἐδύνατο Δαβὶδ πορευθῆναι ἔμπροσθεν αὐτοῦ τοῦ ἐκζητῆσαι τὸν Θεόν· ἐφοβήθη γὰρ ἀπὸ προσώπου τῆς μαχαίρας τοῦ ἀγγέλου Κυρίου. Καὶ εἶπε Δαβὶδ· Οὗτος ὁ οἶκος Κυρίου Θεοῦ, καὶ οὗτος τὸ θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων τῷ Ἰσραήλ. Καὶ εἶπε Δαβὶδ τοῦ συναγαγεῖν τοὺς ἐν γῇ Ἰσραὴλ, καὶ ἀπέστειλε τέκτονας λιθοξόους τοῦ οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ Θεῷ ἐκ λίθων τετμημένων. Καὶ σίδηρον ἡτοίμασε Δαβὶδ εἰς τοὺς ἥλους τῶν θυρῶν τῶν πυλῶν καὶ τοῖς συνδέσμοις, καὶ χαλκὸν εἰς σταθμὸν ἀπροσμέτρητον· καὶ ξύλα κεδρινὰ ἀπροσμέτρητα· ὅτι ἐγένοντο Σιδώνιοι καὶ Τύριοι φέροντες ξύλα κεδρινὰ τῷ Δαβίδ. Καὶ εἶπε Δαβὶδ· Σολομὼν ὁ υἱός μου νεώτερος καὶ ἁπαλός, καὶ ὁ οἶκος ὁ οἰκοδομηθῆναι τῷ Κυρίῳ μεγαλυνθῆναι εἰς ὄνομα καὶ εἰς δόξαν πάσαις τοῖς ἔθνεσι τῆς γῆς· καὶ ἑτοιμάσω αὐτῷ. Καὶ ἑτοίμασε Δαβὶδ πρὸ προσώπου πολλοῦ. Καὶ ἐκάλεσε Σολομὼν τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ τοῦ οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ Κυρίῳ Θεῷ Ἰσραήλ. Καὶ εἶπε Δαβὶδ πρὸς Σολομῶντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ· Τέκνον μου, ἐγὼ ἐβουλήθην τοῦ οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ μου· καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρός με λέγων· Αἷμα πολὺ ἐξέχεας καὶ πολέμους μεγάλους ἐποίησας· οὐ μὴ οἰκοδομήσῃς οἶκον τῷ ὀνόματί μου, ὅτι αἷμα πολὺ ἐξέχεας ἐπὶ τῆς γῆς ἐνώπιόν μου. Ἰδοὺ υἱὸς τίκτεται σοι, οὗτος ἔσται ἄνθρωπος ἀναπαύσεως, καὶ ἀναπαύσω αὐτὸν ἀπὸ πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κύκλῳ· Σολομὼν γὰρ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν δώσω ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ. Οὗτος οἰκοδομήσει οἶκον τῷ ὀνόματί μου, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱὸν, κἀγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ ἑτοιμάσω τὸν θρόνον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐπὶ Ἰσραὴλ εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ νῦν, τέκνον μου, ἔσται Κύριος μετὰ σοῦ, καὶ εὐοδωθήσῃ καὶ οἰκοδομήσεις οἶκον τῷ Κυρίῳ Θεῷ σου, καθὰ ἐλάλησε περὶ σοῦ. Πλὴν δῴη σοι Κύριος σύνεσιν καὶ φρόνησιν, καὶ ἐντείλαιτό σοι ἐπὶ Ἰσραὴλ, καὶ φυλάξῃ τοῦ ποιεῖν τὸν νόμον Κυρίου Θεοῦ σου· τότε εὐοδωθήσῃ, ἐὰν φυλάξῃς τοῦ ποιῆσαι τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κρίματα ἃ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωσῆ ἐπὶ Ἰσραήλ. Ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε, μὴ φοβοῦ μηδὲ πτοηθῇς· ἰδοὺ ἐγὼ ἐν τῇ πτωχείᾳ μου ἡτοίμασα τῷ οἴκῳ Κυρίου χρυσίου τάλαντα ἑκατὸν χιλιάδας, καὶ ἀργυρίου τάλαντα χίλια χιλιάδας, καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου ἀπροσμέτρητα· ὅτι πλῆθος ἐγένετο· ξύλα καὶ λίθους ἡτοίμασα· καὶ ἐπ' αὐτοῖς προσθήσεις. Καὶ μετὰ σοῦ ἔστιν ἱκανὸς ἐργάτης, τέκτονες καὶ λιθοξόοι καὶ ἐργάται λίθων καὶ ξύλων, καὶ πᾶσα σοφία ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις. Καὶ τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον ἀπροσμέτρητα· ἀνάστηθι καὶ ποίησον, καὶ ἔσται Κύριος μετὰ σοῦ. Καὶ ἐνετείλατο Δαβὶδ πᾶσι τοῖς ἄρχουσι τοῦ Ἰσραὴλ τοῦ βοηθῆσαι Σολομῶντι τῷ υἱῷ αὐτοῦ· Οὐχὶ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν μετὰ ὑμῶν, καὶ ἀνέπαυσεν ὑμᾶς κύκλῳ ; Ὅτι ἔδωκε τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν ἐν χειρὶ μου, καὶ ὑποτέτακται ἡ γῆ ἐνώπιον Κυρίου καὶ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Νῦν δότε τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰς ψυχὰς ὑμῶν τοῦ ἐκζητῆσαι Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν· καὶ ἀναστάντες οἰκοδομήσατε τὸ ἁγίασμα Κυρίου Θεοῦ, τοῦ εἰσαγαγεῖν τὴν κιβωτὸν διαθήκης Κυρίου καὶ τὰ σκεύη τὰ ἅγια τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν οἶκον τὸν οἰκοδομηθῆναι τῷ ὀνόματι Κυρίου. Καὶ Δαβὶδ ἐγήρασε καὶ ἐπλήσθη ἡμερῶν, καὶ ἐβασίλευσε Σολομὼν ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐπὶ Ἰσραὴλ. Καὶ συνήγαγε πάντας τοὺς ἄρχοντας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς Λευίτας. Καὶ ἐξηριθμήθησαν οἱ Λευῖται ἀπὸ τριακονταετοῦς καὶ ἐπάνω· καὶ ἐγένετο ἀριθμὸς αὐτῶν κατὰ κεφαλὰς ἀνδρῶν τριάκοντα καὶ ὀκτὼ χιλιάδες. Ἐκ τούτων ἐπιστάται ἔργων τοῦ οἴκου Κυρίου εἰκοσιτέσσαρες χιλιάδες· καὶ γραμματεῖς καὶ κριταὶ ἑξακισχίλιοι· καὶ πυλωροὶ τέσσαρες χιλιάδες· καὶ αἰνοῦντες τῷ Κυρίῳ ἐν τοῖς ὀργάνοις οἷς ἐποίησε Δαβὶδ τοῦ αἰνεῖν τέσσαρες χιλιάδες. Καὶ διεμέρισεν αὐτοὺς Δαβὶδ διαιρέσεις τοῖς υἱοῖς Λευὶ, τῷ Γηρσὼν, τῷ Καάθ, τῷ Μεραρί. Τῷ Γηρσὼν, Λαδὰν καὶ Σεμεΐ. Υἱοὶ Λαδὰν, Ἰεϊὴλ ὁ ἄρχων καὶ Ζεθὰμ καὶ Ἰωήλ, τρεῖς. Υἱοὶ Σεμεΐ, Σελωμὼθ καὶ Ὀζιὴλ καὶ Ἀμὼς, τρεῖς. Οὗτοι ἄρχοντες πατριῶν τοῦ Λαδάν. Καὶ υἱοὶ Σεμεΐ, Ἰεθὲν καὶ Ζιζὰ καὶ Ἰεοὺς καὶ Βαριὰ, τέσσαρες. Οὗτοι υἱοὶ Σεμεΐ, ἄρχοντες πατριῶν τέσσαρες. Καὶ ἦν Ἰεθὲν ὁ ἄρχων καὶ Ζιζὰ ὁ δεύτερος· καὶ Ἰεοὺς καὶ Βαριὰ οὐκ ἐπλεονάσαν υἱοὶ, καὶ ἐγένοντο εἰς πατριὰν μίαν εἰς ἀριθμὸν δύο. Καὶ ἐγένοντο τῷ Ἀμράμ, Ἀαρὼν καὶ Μωσῆς. Καὶ ἀφορίσθη Ἀαρὼν τοῦ ἁγιάσαι τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, τοῦ θυμιᾶν ἐνώπιον Κυρίου καὶ λειτουργεῖν αὐτῷ καὶ εὐλογεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ Μωσῆς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, υἱοὶ αὐτοῦ ἐκλήθησαν ἐκ φυλῆς Λευί. Υἱοὶ Μωσῆ, Γηρσὼμ καὶ Ἐλιέζερ. Υἱοὶ Γηρσὼμ, Σοβὴλ ὁ ἄρχων. Καὶ ἐγένοντο υἱοὶ Ἐλιέζερ, Ῥοβοὰμ ὁ ἄρχων καὶ οὐκ ἐπλεόνασεν Ἐλιέζερ υἱοὺς, καὶ υἱοὶ Ῥοβοὰμ ἐπλεόνασαν σφόδρα. Υἱοὶ Ἰσσαρ, Σαλωμὼθ ὁ ἄρχων. Υἱοὶ Χεβρὼν, Ἰερειὰ ὁ ἄρχων καὶ Ἀμαρίας ὁ δεύτερος καὶ Ἰαζιὴλ ὁ τρίτος καὶ Ἰεκμαὰμ ὁ τέταρτος. Υἱοὶ Ὀζιὴλ, Μιχαὴλ ὁ ἄρχων καὶ Ἰεσσία ὁ δεύτερος. Υἱοὶ Μεραρί, Μοολὶ καὶ Ἀμουσί. Υἱοὶ Μοολὶ, Ἐλεάζαρ καὶ Κίς. Καὶ ἀπέθανεν Ἐλεάζαρ καὶ οὐκ ἦσαν αὐτῷ υἱοὶ, ἀλλὰ θυγατέρες· καὶ ἔλαβον αὐτὰς υἱοὶ Κὶς ἀδελφοὶ αὐτῶν. Υἱοὶ Ἀμουσὶ, Μοολὶ καὶ Ἐδὲρ καὶ Ἱαριμὼθ, τρεῖς. Οὗτοι υἱοὶ Μεραρὶ κατὰ πατριὰς αὐτῶν. Οὗτοι ἐξηριθμήθησαν κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων κατὰ κεφαλὰς ἀνδρῶν τριάκοντα καὶ ὀκτὼ χιλιάδες. Ἐκ τούτων ἐπιστάται ἔργων τοῦ οἴκου Κυρίου εἰκοσιτέσσαρες χιλιάδες· καὶ γραμματεῖς καὶ κριταὶ ἑξακισχίλιοι· καὶ πυλωροὶ τέσσαρες χιλιάδες· καὶ αἰνοῦντες τῷ Κυρίῳ ἐν τοῖς ὀργάνοις οἷς ἐποίησε Δαβὶδ τοῦ αἰνεῖν τέσσαρες χιλιάδες. Καὶ διεμέρισεν αὐτοὺς Δαβὶδ διαιρέσεις τοῖς υἱοῖς Λευὶ, τῷ Γηρσὼν, τῷ Καάθ, τῷ Μεραρί. Τῷ Γηρσὼν, Λαδὰν καὶ Σεμεΐ. Υἱοὶ Λαδὰν, Ἰεϊὴλ ὁ ἄρχων καὶ Ζεθὰμ καὶ Ἰωήλ, τρεῖς. Υἱοὶ Σεμεΐ, Σελωμὼθ καὶ Ὀζιὴλ καὶ Ἀμὼς, τρεῖς. Οὗτοι ἄρχοντες πατριῶν τοῦ Λαδάν. Καὶ υἱοὶ Σεμεΐ, Ἰεθὲν καὶ Ζιζὰ καὶ Ἰεοὺς καὶ Βαριὰ, τέσσαρες. Οὗτοι υἱοὶ Σεμεΐ, ἄρχοντες πατριῶν τέσσαρες. Καὶ ἦν Ἰεθὲν ὁ ἄρχων καὶ Ζιζὰ ὁ δεύτερος· καὶ Ἰεοὺς καὶ Βαριὰ οὐκ ἐπλεονάσαν υἱοὶ, καὶ ἐγένοντο εἰς πατριὰν μίαν εἰς ἀριθμὸν δύο. Καὶ ἐγένοντο τῷ Ἀμράμ, Ἀαρὼν καὶ Μωσῆς. Καὶ ἀφορίσθη Ἀαρὼν τοῦ ἁγιάσαι τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, τοῦ θυμιᾶν ἐνώπιον Κυρίου καὶ λειτουργεῖν αὐτῷ καὶ εὐλογεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ Μωσῆς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, υἱοὶ αὐτοῦ ἐκλήθησαν ἐκ φυλῆς Λευί. Υἱοὶ Μωσῆ, Γηρσὼμ καὶ Ἐλιέζερ. Υἱοὶ Γηρσὼμ, Σοβὴλ ὁ ἄρχων. Καὶ ἐγένοντο υἱοὶ Ἐλιέζερ, Ῥοβοὰμ ὁ ἄρχων καὶ οὐκ ἐπλεόνασεν Ἐλιέζερ υἱοὺς, καὶ υἱοὶ Ῥοβοὰμ ἐπλεόνασαν σφόδρα. Υἱοὶ Ἰσσαρ, Σαλωμὼθ ὁ ἄρχων. Υἱοὶ Χεβρὼν, Ἰερειὰ ὁ ἄρχων καὶ Ἀμαρίας ὁ δεύτερος καὶ Ἰαζιὴλ ὁ τρίτος καὶ Ἰεκμαὰμ ὁ τέταρτος. Υἱοὶ Ὀζιὴλ, Μιχαὴλ ὁ ἄρχων καὶ Ἰεσσία ὁ δεύτερος. Υἱοὶ Μεραρί, Μοολὶ καὶ Ἀμουσί. Υἱοὶ Μοολὶ, Ἐλεάζαρ καὶ Κίς. Καὶ ἀπέθανεν Ἐλεάζαρ καὶ οὐκ ἦσαν αὐτῷ υἱοὶ, ἀλλὰ θυγατέρες· καὶ ἔλαβον αὐτὰς υἱοὶ Κὶς ἀδελφοὶ αὐτῶν. Υἱοὶ Ἀμουσὶ, Μοολὶ καὶ Ἐδὲρ καὶ Ἱαριμὼθ, τρεῖς. Οὗτοι υἱοὶ Μεραρὶ κατὰ πατριὰς αὐτῶν. Οὗτοι ἐξηριθμήθησαν κατὰ ἀριθμὸν ὀνομάτων κατὰ κεφαλὰς ἀνδρῶν

bici iste percussit, et quadam die cum nix jaceret, in foveam descendit, inque ea leonem jugulavit. Idem Ægyptium quemdam septem cubitos longum, qui ligno nautico hastæ loco utebatur aggressus, lignum id ei eripuit, ipsumque eo necavit. Abisaius, Joabi frater, 600 viros percussit, et Jesbam, qui Davido cædem intentabat. Fuit is Jesbas ex posteris Raphæ, cujus cuspis 150 uncias appendebat. Cum Abisaius curreret, similis erat capreæ montanæ. Cum autem quodam tempore Barbari Bethlehemam obsidione cinxissent, ac **153** Davidus potum aquæ de fonte Bethlehemensi desideraret, tres viri de reliquis potentibus castra Barbarorum perruperunt, regique suo aquam de illo fonte attulerunt. Davidus eorum fortitudinem admiratus non bibit aquam, sed Domino eam libavit, ita fatus [46]: Propitius mihi sis, Domine: non bibam sanguinem virorum, qui vitæ suæ periculo eam attulere aquam. » Itidem et reliqui eorum insuperabiles erant, summoque hostibus terrori, scutis armati et hastis prægrandibus, cursuque instar montanarum caprarum veloces, ac vultu leonino præditi. Cæterum numerus militum quos de populo Davidus habebat, fuit 2340 millia, quem quidem Joabus exercitus princeps concepit. Ita enim scriptum est [47]: Porro autem ira Domini adversus Israelicum populum exarsit; isque Davidum incitavit ut mitteret qui Israelicum ac Judaicum populum numerarent. Mandavit ergo rex Joabo suarum copiarum summo duci, ut populum perlustraret sibique ejus numerum indicaret. Joabus tametsi, incrementum populi regi precatus, caussaretur sibi mirum videri cur rex hoc fieri vellet, tamen regis mandato prævalente abiit populumque perlustravit. Inventa sunt Israelici populi 1100 millia virorum gladium stringentium, et Judaici 480 millia. Levis et Benjamini tribus recensæ non sunt: offenderat enim regis sermo Joabum. Displicuit autem **154** Deo id factum, et cor Davidi tremuit instituta ea dinumeratione. Dominus ergo vatem Gadum ad Davidum misit, qui ei suis verbis indicaret optionem ipsi dari liberam: vel penuriam triennalem regni, vel trium mensium fugam insequentibus hostibus, vel pestem trium dierum in regno suo deligeret. Respondit rex se in tantis angustiis versantem malle in Dei, cujus multiplex esset misericordia, quam in hominum manus incidere: proinde pestilentiam præferre. Ergo cum triticea messis esset, luem Deus Israelico populo immisit; ac perierunt ab aurora usque ad prandii horam 70 hominum millia. Jamque etiam ad Jerusalem angelus manum extendebat, ut in ea stragem ederet. Ibi Davidus Dominum inter-

[46] II Reg. XXIII, 17. [47] II Reg. XXIV.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(80) Hic numerus neque cum iis quæ statim, neque cum iis quæ non multo inferius dicuntur, neque omnino cum veritate congruit. Josephus, *Antiq.* VII, 10, habet numerum Israeliticorum ἐνενήκοντα μυριάδας, 900000, Judæorum τεσσαράκοντα μυριάδας, 400000 Zonaras horum 500000, illorum 800000 numerum concipit; quæ est Bibliaca summa. Cedrenus sæpe variat, librarii, puto, culpa. Porro Hebraismum non obscurum retinui, quo viri gladium stringentes identidem in Scriptura dicuntur, qui ætate et robore sunt militari. XYL.

pellavit, suam esse culpam, se pastorem populi deliquisse, nullum esse ovium maleficium: se ergo Deus et paternam Davidi familiam potius affligeret. Exoratus Deus angelo mandavit ut manum suam retraheret. Ibique Davidus aram exstruxit et solidum Deo sacrificium obtulit; atque Deo precibus annuente cessavit clades populi. Hæc, inquit Theodoretus, non abs re ita evenerunt: verum ea occasione populus sui peccati pœnas dedit, quod, pio ac divinitus constituto rege derelicto, castra tyranni ac patri suo necem struentis secutus erat. Sic etiam a morte Sauli fames eos castigavit ob interfectos a Saulo Gabaonitas. Etenim et Josua et universus populus pactum iterant cum **155** Gabaonitis, cujus juramenti etiam particeps fuit Eleazarus pontifex. Non debuerunt ergo posteri eorum qui juraverant, jusjurandum violare. Post detectam enim fraudem Gabaonitarum, ita Josua eos affatus fuit[48]: « Jam nunc ergo exsecrationi obnoxii estis. Nunquam erit ut non de vobis sit servus, lignorum sector et aquæ bajulator, qui mihi et Deo meo serviat. Propterea destinati sunt ad findendum ligna et portandum aquam ad altare Dei et toti cœtui usque in hunc diem. » Quoniam ergo calumnia id fœdus Israelici disciderunt, ideo etiam post ejus mortem fame castigati sunt. Hæc nos oratio docet, quæ interposito juramento pacta sunt teste Deo inita, violanda non esse, utcunque ea violatio aliis expediat. Davidus autem causam divinitus immissæ penuriæ ignorans Deum consuluit: ab eoque edoctus puniri populum ob injuste necatos Gabaonitas, eos ipsos qui injuria fuerant affecti, arbitros constituit, ac percontatus est qua se placari ratione vellent. Responderunt Gabaonitæ se neque aurum Sauli neque argentum ejus neque ullum ex Israelico populo hominem ad necem deposcere: ejus viri qui ipsos persecutus fuisset ac exscindere molitus, cupere se memoriam ex Israelica gente delere; itaque septem ejus stirpe natos se deposcere, his se flagitium coram Domino expiaturos in colle Sauli. Eo igitur in loco viros eos in crucem egerunt, in quo injustas ille cædes ausus fuerat. Erant autem, **156** qui crucibus affixi sunt, duo filii Sauli spurii et quinque ex posterioribus filiis ejus. Eo supplicio peracto placatus est Dominus, ac terra solitas fruges exhibuit.

Secundum hæc, quadam vespera Davidus cum de lecto suo surrexisset, deambulavit in tecto regiæ, indeque mulierem lavantem prospexit forma insigni. Neque vero se ab eo spectaculo subtraxit, sed formæ pulchritudine inescatus hamum peccati deglutivit. Quod ei alterius, nimirum deterioris, affectus fuit remedium, videlicet animi elationis, id quod ipse innuit his verbis: « Ego cum fuissem

[48] Jos. IX, 22, 23, 27.

A σοῦμαι εἰς χεῖρας Κυρίου, ὅτι πολλοὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ. Εἰς δὲ χεῖρας ἀνθρώπων οὐ μὴ ἐμπέσω. Καὶ ἐξελέξατο Δαβὶδ τὸν θάνατον. Καὶ ἡμέρα θέρους πυρῶν, καὶ ἔδωκε Κύριος θάνατον ἐν Ἰσραὴλ ἀπὸ πρωΐθεν ἕως ἀρίστου, καὶ ἀπέθανον ἐκ τοῦ λαοῦ χιλιάδες ἑβδομήκοντα. Καὶ ἐξέτεινεν ὁ ἄγγελος Θεοῦ τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ τοῦ διαφθεῖραι ἐν αὐτῇ. Καὶ εἶπεν Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεόν· Ἰδοὺ ἐγὼ ἥμαρτηκα, καὶ ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ κακοποιήσας, καὶ τὰ πρόβατα τί ἐποίησαν; γενέσθω δὲ ἡ χείρ σου ἐν ἐμοί, Κύριε, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου. Καὶ παρακληθεὶς ὁ Κύριος εἶπε πρὸς τὸν ἄγγελον. Ἄνες τὴν χεῖρά σου. Καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ Δαβὶδ θυσιαστήριον, καὶ ἀνήγαγεν εὐθὺς ὁλοκαυτώσεις. Καὶ ἐπήκουσεν αὐτοῦ Κύριος, καὶ συνεσχέθη ἡ θραῦσις τοῦ λαοῦ. » [P. 88]

B Ταῦτα δὲ, φησὶ Θεοδώρητος, οὐκ ἀπεικὸς συμβέβηκεν, ἀλλ' οἰκείας παρανομίας ἔτισε δίκας ὁ λαὸς διὰ προφάσεως· καταλιπὼν γὰρ τὸν εὐσεβῆ καὶ θεῖον βασιλέα τυράννῳ καὶ πατραλοίᾳ παιδὶ συνεστράτευσεν. Οὕτω δὲ καὶ διὰ τὴν τοῦ Σαοὺλ εἰς τοὺς Γαβαωνίτας ἀναίρεσιν ἐπαιδεύθησαν διὰ λιμοῦ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν. Ὁ μὲν γὰρ λαὸς ἅπας καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ πεποίηκε τὰς πρὸς τοὺς Γαβαωνίτας συνθήκας, ἐκοινώνησε δὲ τῶν ὅρκων καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἀρχιερεύς· Ἔδει τοίνυν τοὺς ἀπογόνους τῶν ὁμωμοκότων μὴ παραβῆναι τὸν ὅρκον. Φησὶ γὰρ πρὸς αὐτοὺς Ἰησοῦς μετὰ τὴν φανέρωσιν τῆς πανουργίας αὐτῶν· « Καὶ νῦν ἐπικατάρατοι ἐστέ. Οὐ μὴ ἐκλείψῃ ἐξ ὑμῶν δοῦλος, οὐδὲ ξυλοκόπος καὶ ὑδροφόρος ἐμοὶ καὶ τῷ Θεῷ μου.

C Διὰ τοῦτο ἐγένοντο ξυλοκόποι καὶ ὑδροφόροι τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ Θεοῦ καὶ πάσῃ τῇ συναγωγῇ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. » Ὅπεὶ οὖν ταῦτα παρελογίσαντο, διὰ τοῦτο καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ὑπέστησαν τὴν διὰ τοῦ λιμοῦ παιδείαν. Διδάσκει γοῦν ἡμᾶς ὁ λόγος μὴ παραβαίνειν τὰς μεθ' ὅρκων συνθήκας ἐπὶ Θεοῦ γινομένας, κἂν εἰς ἄλλων ὠφέλειαν ἡ παράβασις γίνηται. Ἀγνοῶν δὲ τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ τῆς θηλάτου πληγῆς τοῦ λιμοῦ τὸν Θεὸν ἀνηρώτα. Καὶ μαθὼν ὡς ἕνεκα τῆς τῶν Γαβαωνιτῶν ἀδίκου ἀναιρέσεως εὐθύνας εἰσπράττονται, αὐτοῖς ἐκείνοις ἐχρήσατο κριταῖς τοῖς ἠδικημένοις, λέγων· « Τί ποιήσω ὑμῖν, καὶ ἐν τίνι ἐξιλάσομαι; » Καί φασιν· « Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀργύριον οὐδὲ χρυσίον μετὰ Σαοὺλ, καὶ οὐκ ἔστιν ἡμῖν θανατῶσαι ἄνδρα ἐκ παντὸς Ἰσραήλ· ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ὁ διώξας καὶ συντελέσας ἡμᾶς, ὥσπερ ἐλογίσατο ἡμᾶς ἐξολοθρεῦσαι, ἀφανίσωμεν αὐτὸν τοῦ

D μὴ ἀντικαθίστασθαι παντὶ ὁρίῳ Ἰσραήλ. Καὶ δοθήτωσαν ἡμῖν ἄνδρες ἑπτὰ ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἐξιλασόμεθα ἐν αὐτοῖς Κυρίῳ ἐν τῷ βουνῷ Σαούλ. » Ἐν ἐκείνῳ τοίνυν τῷ χωρίῳ ἀνεσκολόπισαν τοὺς ἄνδρας, ἐν ᾧ τὰς παρανόμους ἐτόλμησεν ἐκεῖνος μιαιφονίας. Οὗτοι δὲ ἦσαν τοῦ Σαοὺλ δύο μὲν υἱοὶ νόθοι, πέντε δὲ τῶν ὑστέρων υἱῶν αὐτοῦ. Τῆς οὖν τιμωρίας γεγενημένης ἵλεως ὁ Δεσπότης ἐγένετο, καὶ ἡ γῆ τὸν ἐξ ἔθους ἔδωκε καρπόν.

Ἐγένετο δὲ μετὰ ταῦτα, καὶ ἐν καιρῷ δείλης ἀνέστη Δαβὶδ ἀπὸ τῆς κοίτης αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει ἐπὶ τοῦ δώματος τοῦ οἴκου τῶν βασιλέων, καὶ εἶδε γυναῖκα λουομένην ἀπὸ τοῦ δώματος, καὶ ἡ γυνὴ καλὴ τῇ ὄψει σφόδρα. Καὶ ἰδὼν τὸ γύναιον λουόμενον οὐκ ἔφυγε τὴν θέαν ὡς ὀλεθρίαν, ἀλλὰ καταθελχθεὶς τῷ τῆς ὥρας δελέατι τὸ τῆς ἁμαρτίας κατέπιεν ἄγκιστρον. Καὶ ἑτέρου τάχα πάθους χείρονος,

τῆς ἐπάρσεως δηλονότι, γέγονεν ἴαρα. Ὅπερ [P. 89] δὴ καὶ αὐτὸς ὁποφαίνων ἔλεγεν· « Ὑψωθεὶς δὲ ἐταπεινώθην καὶ ἐξηπορήθην. Καὶ ἐγὼ μὲν εἶπον ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου· Οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπέστρεψας δὲ τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἐγεννήθην τεταραγμένος. Ἀλλ' ἀγαθόν μοι, ὅτι ἐταπείνωσάς με, ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαιώματά σου. » Διὰ γὰρ τῆς τοῦ υἱοῦ ἐπαναστάσεως δίκας ἐναργεῖς ἔτισε τοῦ τε φόνου καὶ τῆς μοιχείας κατὰ τὴν θείαν πρόρρησιν. Φησὶ γάρ· « Τάδε λέγει Κύριος· Ἰδοὺ ἐγὼ ἐγείρω κακὰ ἐπὶ σὲ ἐκ τοῦ οἴκου σου, » καὶ τὰ ἑξῆς. Ὅσον τοίνυν θλῖψις ὀνίνησι καὶ συμφορὰ καὶ μέριμνα, καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἱστορίας μανθάνομεν. Διωκόμενος γὰρ ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ ὁ Θεὸς Δαβὶδ πᾶσαν κατώρθου φιλοσοφίαν, καὶ παρατατόμενος καὶ ταῖς φροντίσι τῶν πολέμων ἐνασχολῶν τὴν διάνοιαν κατὰ τοὺς ἱεροὺς ἐπολιτεύετο νόμους. Ἀνακωχῆς δὲ τυχὼν ὀλίγης τὸν ὄλισθον ἐκεῖνον ὑπέμεινε. Τοῦ δὲ προφήτου πρὸς αὐτὸν εἰσελθόντος, καὶ τὸν ἔλεγχον αὐτοῦ ὑπομείναντος, καὶ τὴν ἐξομολόγησιν ποιησαμένου καὶ, « Ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ μου, » φήσαντος, φησὶν ὁ προφήτης· « Οὐ μὴ ἀποθάνῃς, πλὴν παροργίζων παρώργισας ἐν τοῖς ὑπεναντίοις τὸν Κύριον.» Καὶ πρῶτον μέντοι τὸ μοιχαλίδιον παιδίον ἐπάταξεν ὁ Θεὸς, ἔπειτα καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐπανάστασιν κατ' αὐτοῦ παραδηλῶν σησί· « Καὶ νῦν οὐκ ἐξαρθήσεται ῥομφαία ἐκ τοῦ οἴκου σου. » Εἰκότως οὖν ἔλεγε « Παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος, τῷ δὲ θανάτῳ οὐ παρέδωκέ με.» Καὶ γὰρ παντοδαπαῖς αὐτὸν, οἷα δὴ πάνσοφος ἰατρὸς, παιδείαις ὑπέβαλεν ὁ Θεὸς μετὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἁμαρτίας. Ὁ οὖν μακάριος Δαβὶδ πρὸ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ καλέσας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σολομῶντα εἶπεν αὐτῷ· « Σολομῶν τέκνον μου, ἐμοὶ ἐγένετο ἐπὶ ψυχὴν τοῦ οἰκοδομῆσαι οἶκον Κυρίῳ τῷ Θεῷ (81) Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου ἐπ' ἐμοὶ, λέγων· Αἷμα εἰς πλῆθος ἐξέχεας καὶ πολέμους ἐποίησας μεγάλους. Οὐκ οἰκοδομήσεις οἶκον τῷ ὀνόματί μου. Ἰδοὺ υἱὸς τίκτεταί σοι, καὶ ἀναπαύσω αὐτὸν ἀπὸ πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ὅτι Σολομῶν ὄνομα αὐτῷ. Οὗτος οἰκοδομήσει οἶκον τῷ ὀνόματί μου. Καὶ νῦν ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ κατὰ τὴν πτωχείαν μου (82) ἡτοίμασα εἰς οἶκον Κυρίου χρυσίου τάλαντα χιλιάδας ἑκατὸν καὶ ἀργυρίου τάλαντα χιλίας χιλιάδας, καὶ χαλκὸν καὶ σίδηρον οὗ οὐκ ἔστιν ἀριθμός· καὶ πρὸς ταῦτα πρόσθες εἰς οἰκοδομὴν ναοῦ Κυρίου. » Καὶ Δαβὶδ (83) πρεσβύτης καὶ πλήρης ἡμερῶν, καὶ βασιλεύσας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σολομῶντα πάλιν εἶπεν αὐτῷ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ· Ἰδοὺ ἡτοίμασα εἰς οἶκον τοῦ Θεοῦ μου Χρυσίον, ἀργύριον, χαλκὸν, [P. 90] σίδηρον καὶ πάντα λίθον τίμιον καὶ λίθους τιμίους πολυτελεῖς καὶ

elatus, depressus sum et in summas angustias redactus. Atque ego quidem rebus meis secundis dixi, nullo unquam tempore labefactabor: ut primum vero tuam faciem avertisti, conturbatus fui. Mihi vero conducibile fuit abs te deprimi, ut sic tua jura discerem. » Etenim rebellione filii aperte pœnas cum adulterii tum homicidii persolvit, quomodo ei divinitus prædictum fuerat: « Ecce ego tibi ex domo tua calamitates immittam,» et cætera. Jam hæc quoque nos historia docet res adversas, calamitates atque sollicitudines expedire. Quo enim tempore beatus Davidus infestum Saulum fugit, eo in omnibus sapientiæ studiis præclare se gessit: interque belli pericula et hostilium conatuum occupationibus animo intento, ex præscripto sacrarum legum vixit. Idem pauxillum requietis **157** nactus in istam est prolapsus fœditatem. Ingresso ad se vate, et delicti exprobrationem sustinuit et confessus flagitium est, peccasse contra Dominum sese perhibens. Itaque vates eum morte non plectendum hujus culpæ causa pronuntiavit, quanquam vehementer Deum exasperasset. Is primum prolem ex eo adulterio natam necavit, deinde filii rebellionem ei significavit, cum in familia ipsius nunquam a gladiis fore vacationem denuntiaret. Convenienter ergo Davidus dixit se a Deo vehementer quidem castigatum, non tamen neci traditum fuisse. Nam Deus, ut sapientissimus medicus, omnis generis castigationibus eum exercuit, posteaquam peccatum suum confessus fuit. Is ergo beatus Davidus, antequam ex hac vita commigraret, advocatum ad se filium Solomonem in hanc sententiam est allocutus: « Fili mi Solomon, induxeram ego in animum meum Domino Deo templum ædificare: sed me Deus ita monuit, ut significaret me, quia multum sanguinis fudissem ac magna bella gessissem, ipsius nomini ædem conditurum non esse: filium mihi nasci, a quo (id quod et Solomonis nomen denotat) omnem hostium impetum esset ipse prohibiturus: eum nomini Dei templum exstructurum. Tu itaque, fili, vir esto, et vires sume. Atque ecce ego, quantum mea paupertas tulit, ad ædificandam Domino domum, confeci talenta auri 100000, argenti talenta 1000000, præterea æris atque ferri innumerabilem vim. Tu iis adde quæ ad ædificandum Deo templum facient. » **158** Erat autem Davidus admodum provecta ætate et satur annorum. Cumque filium suum Solomonem regno inaugurasset, rursus coram populo ita eum est allocutus: « Ecce

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(81) In margine notatur alia lectio, τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ, *nomini Domini Dei*, quæ eodem recidit. Desumpta sunt hæc ex I Paral. XXVIII. Cæterum Solomonis nomen Paci παρώνυμον est. XYL.

(82) In margine alleverat librarius, nisi forte Cedrenus tam fuit facetus, Τοιαύτη καὶ ἐμοὶ πτωχεία γένοιτο, θεῖε Δαβίδ, lepide profecto et historiæ convenienter ἐπιφωνήσας. Talis erat etiam supra, folio **38, ad Manassis et Ephraimi benedictionem annotatio**: Οἶμαι διὰ τοῦτο καὶ ἐμοὶ ὡς τῷ Μανασσῇ τὸ δυστυχεῖς ἀποκεκλήρωται. Sunt et alia passim talia, quæ consulto omisi, nihil sane lectorem iis præteritis defraudans qui, si volet, utilius aliquid margini facile allinet XYL.

(83) In margine, Ἔλιπεν ἐκ τοῦ ἀντιγράφου. Mihi autem profecto non videtur hic aliquid deesse, ita ut mirer librarii religionem, qui, tam multa loca mutilata pro integris describens, hic demum senserit aliquid excidisse. XYL.

paravi ad structuram ædis Deo meo consecrandæ aurum, argentum, æs, ferrum, lapides, omnis generis pretiosas gemmas : his addo auri Ophirei talenta ter mille, ac septem millia talentorum argenti probati ad muros templi incrustandos. » Principes autem populi Israelici ad idem opus faciendum contulerunt talentorum auri millia 7, argentum, lapides pretiosos et immensam vim æris. Davidus cum populum, felicia ei omnia prius comprecatus, dimisisset, rursus ita filium suum compellavit : « Proinde, o Solomon, Deum majorum tuorum agnosce, eumque toto corde atque animo volente cole. Omnia enim corda scrutatur Deus, omnesque cogitationes videt. Si quæras eum, invenies : si derelinquas, prorsus destituet te. » Dedit autem Davidus Solomoni filio suo exemplar totius templi et Cherubimorum qui passis alis arcam fœderis divini obumbrant. Quæ omnia manu Dei depicta Davidus filio præbens, hortatus est ut præsidio Dei, quem pater coluisset, fretus, virum se præberet ac fortiter rem gereret.

Hic actis Davidus grandis natu, pietate, opibus et gloria insignis, finem hujus vitæ fecit, satur annorum, septuagenarius. Ita enim habet sacra Scriptura[49] : « Mortuo Saulo Judæi Chebronem venerunt, ac Davidum **159** anno suæ ætatis tricesimo totius Israelici populi regem unctione inauguraverunt. Cessit deinceps regnum annos 40. » Et vero regno unctione inauguratus fuerat Davidus a Samuolo : quod autem populus cum regem declaravit, id Scriptura promiscua vocabuli usurpatione unctionem nominavit. Sepultus est Jerusalemæ in maximo sepulcro, quod exstruxerat sapientissimus filius Solomon ad Siloamam. Regnavit Davidus annos Saulo superstite 7, ab ejus exitu annos 33. Vaticinatus est et ipse, et eodem tempore Gadus Nathanus Asaphus atque Idithumus. Exercitum regis duxit Joabus; qui cum populum censuisset, Israelicorum inventa sunt 1000 millia, Judææ tribus 470 millia, Levis et Benjamini census actus non est : et quidem irato Deo, trium horarum spatio mortua sunt hominum 70 millia de populo.

Notandum est, cum peccatores et contemptores Dei gravis aliqua et insolens manet calamitas, quam omnia æqua dispensans lance Deus immissurus est, tum populi principibus hoc permitti uti aliquod malum facinus perpetrent. Id eo fit, ne temere aut fortuito, sed justo judicio mala infligi putentur. Neque existimandum est propter sola principum delicta pestes, ingentes calamitates communesque populi interneciones accidere. Imo

[49] II Reg. II.

A ποικίλους. Καὶ πρὸς τούτοις δίδωμι, ἐκτὸς ὧν ἡτοίμασα εἰς οἶκον τὸν ἅγιον, χρυσίου τοῦ ἐξ Ὠφεὶρ (84) τάλαντα τρισχίλια, καὶ ἑπτακισχίλια τάλαντα ἀργυρίου δοκίμου, τοῦ ἐξαλειφθῆναι ἐν αὐτοῖς τοῖς τοίχοις τοῦ ἱεροῦ. » Οἱ δὲ ἄρχοντες τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἔδωκαν εἰς τὰ ἔργα τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ χρυσίου τάλαντα ἑπτακισχίλια καὶ ἀργύριον καὶ λίθους τιμίους καὶ Χαλκὸν ἄπειρον. Καὶ εὐλογήσας τὸν λαὸν ὁ Δαβὶδ καὶ ἀποστείλας εἶπεν αὖθις τῷ υἱῷ αὐτοῦ· « Καὶ νῦν, Σολομῶν, γνῶθι τὸν Θεὸν τῶν πατέρων σου, καὶ δούλευσον αὐτῷ ἐν καρδίᾳ τελείᾳ καὶ ψυχῇ θελούσῃ, ὅτι καρδίας πάσας ἐτάζει Κύριος καὶ πᾶν ἐνθύμημα γινώσκει. Καὶ ἐὰν ζητήσῃς αὐτόν, εὑρεθήσεταί σοι· καὶ ἐὰν καταλείψῃς αὐτόν, καταλείψει σε εἰς τέλος. » Καὶ ἔδωκε Δαβὶδ Σολομῶντι τῷ υἱῷ
B αὐτοῦ τὸ παράδειγμα τοῦ ναοῦ παντὸς καὶ τῶν Χερουβὶμ τῶν διαπεπετασμένων ταῖς πτέρυξι καὶ σκιαζόντων ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ διαθήκης Κυρίου. Πάντα ἐν γραφῇ Χειρὸς Κυρίου δέδωκε Δαβὶδ Σολομῶντι τῷ υἱῷ αὐτοῦ, λέγων. « Ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου, ὅτι Κύριος ὁ Θεός μου μετὰ σοῦ. »

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐτελεύτησε Δαβὶδ πλούτῳ καὶ δόξῃ καὶ εὐσεβείᾳ ἐν γήρει καλῷ καὶ πλήρης ἡμερῶν, ἐτῶν ο'. Φησὶ γάρ· « Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν Σαοὺλ, καὶ ἔρχονται οἱ ἄνδρες τῆς Ἰουδαίας ἐν Χεβρὼν, καὶ χρίουσιν αὐτὸν εἰς βασιλέα
C ἐπὶ πάντα Ἰσραήλ. Τριάκοντα ἐτῶν Δαβὶδ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν. Καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη τεσσαράκοντα. » Ἀλλὰ τῆς μὲν βασιλικῆς χρίσεως διὰ Σαμουὴλ ἠξιώθη, τὰς δέ γε τοῦ λαοῦ ἀναγορεύσεις ἡ ἱστορία χρίσεις ἀδιαφόρως ὠνόμασε. Τελευτήσας τοίνυν ἐτάφη ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ εἰς τὸ μέγιστον μνῆμα, ὃ ᾠκοδόμησεν ὁ σοφώτατος υἱὸς αὐτοῦ Σολομῶν παρὰ τὴν Σιλωάμ. Βασιλεύει δὲ ὁ Δαβὶδ ἐπτὰ μὲν ἔτη περιόντος τοῦ Σαοὺλ, μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν τούτου λγ'. Προεφήτευσε δὲ αὐτός τε Δαβὶδ καὶ Γὰδ καὶ Νάθαν καὶ Ἀσὰφ καὶ Ἰδιθούμ. Ἐστρατηλάτει δὲ αὐτῷ Ἰωὰβ, ὃς ἠρίθμησε τὸν λαὸν, καὶ εὑρέθη χίλιαι ἑκατὸν χιλιάδες, τοῦ δὲ Ἰούδα υο' Χιλιάδες. Τὸν δὲ Λευὶ καὶ τὸν Βενιαμὶν οὐκ ἠρίθμησαν. Ἐπτώκασι δὲ κατ' ὀργὴν Θεοῦ ἐκ τοῦ λαοῦ ἐν τρισὶν
D ὥραις χιλιάδες ο'.

Σημειωτέον ὡς ἡνίκα τις ἀπόκειται τοῖς ἀνομοῦσι καὶ καταφρονοῦσιν ἐξαισία πληγὴ καὶ ὀργὴ παρὰ τῷ δικαίοις τὰ πάντα διευθετοῦντι ζυγοῖς, συγχωρεῖταί τις ἐνεργεθῆναι πονηροπραξία τοῖς τοῦ λαοῦ ἡγουμένοις, ὡς ἂν μὴ ἀλόγως μηδὲ ὡς ἐξ αὐτομάτου, ἀλλ' ἐκ δικαίας κρίσεως ἐπάγεσθαι πιστεύοιτο τὰ κακά. Οὐ δεῖ δὲ (85) οἴεσθαι ὡς διὰ μόνην τῶν ἀρχόντων τὴν ἀπροσεξίαν ἐξαίσιοι θάνατοι [P. 91] καὶ συμφορῶν ὑπερβολαὶ τοῖς λαοῖς καὶ κοιναὶ τοῖς ὄχλοις

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(84) Ἐκ Σωφεὶρ mendose scripsit pro ἐξ Ὠφεὶρ, duplicilittera non recte discerpta, I Paralip. XXIX. XYL.

(85) Ad marginem annotatum est : Σημείωσαι, θαυμαστὸν πρὸς τὴν νῦν μωρὰν καὶ ἀνόητον τῶν κοινοτέρων ἀνθρώπων γνώμης. Καὶ ὅρα τί λέγει. Sensus est, hunc locum esse observandum, quia faciat ad rudium imperitorumque hominum, quorum maxima est multitudo, sententiam de hac re fatuam et imprudentem refellendam. Hæc annotatio a me prætermissa non est, cum sit vera : nam profecto, si quid ego judico, locus dignus est animadversione, utcunque hæc aliunde Cedrenus desumpserit. XYL.

ἐπισυμβαίνουσι πανωλεθρίαι, πάντες δὲ τῷ νόμῳ ἢ τῷ φυσικῷ ἢ τῷ γραπτῷ ἢ καὶ ἀμφοῖν ὑπόδικοι καθιστάμενοι τοῖς ἀξίοις κατὰ καιρὸν τυγχάνουσιν ἐπιτιμίοις. Φεύγουσα δὲ τὸ τὰ καθ' ἕκαστα τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτήματα διὰ τὸ ἄπειρον ἀπαριθμεῖν ἡ Γραφὴ τὸ τοῦ βασιλέως ἀνόμημα ὡς αἴτιον τιμωρίας γενόμενον τοῖς βασιλευομένοις ὑφηγεῖται, οἷον δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ γεγονὸς ὦπται. Ἀπέκειτο μὲν γὰρ ὀργὴ Κυρίου κατὰ Ἰσραὴλ διὰ τὰς πολυτρόπους αὐτῶν ἀθετήσεις δηλαδὴ ἐπέσεισε δὲ πνεῦμα τὸν Δαβὶδ ἀριθμῆσαι τὸν Ἰσραήλ. Καὶ τούτου γενομένου παρέστη αὐτῷ πρωὶ Γὰδ ὁ προφήτης θεόθεν ἀποσταλεὶς καὶ νρία ἐκλέξασθαι αὐτῷ παρηγγυῶν, Ἢ τρία ἔτη λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν σου, ἢ τρεῖς μῆνας διωκόμενον φεύγειν ἐκ προσώπου τῶν ἐχθρῶν σου, ἢ τρεῖς ἡμέρας θάνατον γενέσθαι ἐν τῇ γῇ σου. Ὁ δὲ, « Στεναγμοὶ πάντοθεν· πλὴν ἐμπεσοῦμαι δὴ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κυρίου, ὅτι πολλοὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ, εἰς δὲ χεῖρας ἀνθρώπων μὴ ἐμπέσοιμι, ὅτι ἀνελεήμονες. » Καὶ ἐξελέξατο ἑαυτῷ τὸν θάνατον. Ἦσαν δὲ ἡμέραι θερισμοῦ πυρῶν, καὶ ἔδωκε Κύριος θάνατον ἀπὸ πρωίθεν ἕως ἀρίστου, καὶ ἀπέθανον ἑβδομήκοντα χιλιάδες ἀνδρῶν. Ἦν δὲ ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἑστηκὼς παρὰ τὴν ἄλωνα Ὀρνᾶ τοῦ Γεβουσσαίου. Δαβὶδ δὲ ἰδὼν· « Ἰδοὺ ἐγὼ ἠδίκησα· γετέσθω ἡ χείρ σου ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου. » Καὶ παρακληθεὶς ὁ Κύριος συνέσχε τὴν θραῦσιν τὴν κατὰ Ἰσραήλ.

Ὅτι πεσβύτερος γενόμενος ὁ Δαβὶδ τοῖς ἱματίοις οὐκ ἐθερμαίνετο, καὶ ἤνεγκαν νεάνιδα παρθένον Ἀβισὰκ τὴν Σωμανῖτιν, καὶ ἦν αὐτὸν περιθάλπουσα ἐπὶ τῆς κοίτης, καὶ ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔγνω αὐτήν. Ἀδωνίας δὲ υἱὸς Δαβὶδ ἐπαιρόμενος ἐκράτει τῆς βασιλείας. Καὶ εἰφῆλθεν Βηρσαβεὲ πρὸς Δαβὶδ, καὶ προσκυνήσασα εἶπε· « Κύριε βασιλεῦ, ὤμοσάς μοι ἐν Κυρίῳ Θεῷ σου ὅτι Σολομὼν ὁ υἱός μου βασιλεύσει μετ' ἐμέ. Καὶ ἰδοὺ νῦν Ἀδωνίας ἐβασίλευσε, καὶ σὺ οὐκ ἔγνως. » Ταῦτα ἀκούσας Δαβὶδ, ἀθροίσας τοὺς προφήτας καὶ ἱερεῖς, χρίει Σολομῶντα καὶ καθίζει ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ. Ὠκοδόμησε δὲ Δαβὶδ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας Ἱερουσαλὴμ τὴν Σιὼν, σκηνὴν ἐν αὐτῇ τῷ Θεῷ πηξάμενος, ἐν ᾗ τὴν κιβωτὸν ἀπέθετο, Ἐπὶ τούτου παρ' Ἕλλησιν Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος ἐγνωρίζοντο·

Τῷ δὲ δυο' ἔτει Σολομὼν ἐβασίλευσε δωδεκαετὴς ὢν, καὶ κρατεῖ ἔτη μ'. Εἶχε δὲ γυναῖκας Ἰσραηλίτιδας καὶ ἐθνικὰς ἑπτακοσίας καὶ παλλακὰς τριακοσίας. Ἕνα δὲ μόνον ἄρρενα υἱὸν ἔσχε τὸν Ῥοβοὰμ, καὶ τοῦτον ἐξ ἀλλοφύλης Ναάβας τῆς Ἀμανίτιδος, ἀνάξιον [P. 92] τῆς ἀρχῆς. Αὐτὸς τὸν Ἱερουσαλὴμ ναὸν ᾠκοδόμησεν, ἔνθα Δαβὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν Σιὼν ἐπήξατο, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Ἐν ἔτεσιν οὖν ἑπτὰ τελειοῖ αὐτόν. Ἔ'στιν οὖν ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως εἰκοστοῦ χρόνου τῆς ζωῆς Σολομῶντος ἔτη ,δφι'. Οὗτος ὁ Σολομὼν δεύτερος υἱὸς τοῦ Δαβὶδ ἐκ τῆς Βηρσαβεὲ γέγονεν· ὁ γὰρ πρῶτος, ὁ ἀπὸ μοιχείας, τέθνηκε. Καὶ γὰρ ἀρρωστοῦντος αὐτοῦ ἐκκοπάζει Δαβὶδ ἐν ἀγρυπνίᾳ, καὶ σάκκῳ καὶ σποδῷ προσευχόμενος τῷ Θεῷ ἐπὶ τῷ

[50] II Reg. xxiv, 17. [51] III Reg. i, 13.

A autem omnes legis aut naturalis aut scriptæ violatæ rei suo tempore dignis afficiuntur suppliciis. Ac sacra Scriptura, cum ob **160** infinitatem peccatorum quæ a singulis hominibus committuntur, ab eorum enumeratione abstineat, regis delictum tanquam pœnæ causam subditis commemorat. Cujus rei exemplum historia Davidica suggerit. Nimirum enim ira Dei malum Israelico populo parabat propter multiplices legis violationes, spiritus autem Davidum ad recensionem populi impulit. Qua peracta mane Gadus a Deo missus vates eum convenit, optionemque vel triennalis penuriæ per regnum vel trimestris fugæ insequentibus hostibus vel triduanæ per regnum pestis liberam proposuit. Davidus circumseptum se miseriis fassus, in Dei multipliciter misericordis quam in B hominum crudelium manus se incidere malle dixit, sibique mortem delegit. Metebatur tum triticum ; et divinitus immissa peste a diluculo usque ad prandii horam interierunt 70 hominum millia. Stabat angelus Dei ad aream Ornæ Jebusæi. Davidus autem vociferabatur : « Ecce ego sum qui peccavi, in me et patris mei familiam manus tua sæviat [50]. » Tum placatus Deus, cladi Israelicæ finem statuit.

Magno jam natu Davidum vestes non amplius calefaciebant. Itaque adducta est ad eum puella virgo Abisaca Sumanitis, quæ eum in lecto concalefaceret : neque tamen eam rex cognovit. Cæterum C Adonias filius Davidi sese extulit regnumque occupavit. Itaque Bersabea ad Davidum **161** intravit, eique supplex ita dixit : « Deum Dominum tuum, o rex, jurasti, in regno tibi Solomonem filium meum successurum. Atqui ecce tibi, nunc Adonias, te ignorante, regnum occepit [51]. His auditis Davidus, convocatis vatibus ac sacerdotibus Solomonem inungit, itaque regno inauguratum in solio suo collocat. Dum esset in vivis Davidus, Sionem, quæ est arx Hierosolymorum, ædificavit, inque ea tabernaculum Deo fixit, atque in hoc aream reposuit. Davidi ætate apud Græcos Homerus et Hesiodus innotuerunt.

Anno a mundo condito 4470, Solomon annum agens ætatis duodecimum, regnum iniit : idque D per annos 40 tenuit. Habuit uxores Israelicas atque alienigenas numero 700, pellices 300, unum tantum filium Roboamum, regno indignum, et hunc quoque ex alienigena uxore, Naaba nimirum Amanitide. Is Solomon templum Hierosolymis ædificavit, quo loco David, pater ejus Sionem metatus fuerat. Orsus est structuram anno regni sui altero, absolvit septem annis. Ab Adamo usque ad vicesimum annum ætatis Solomonis anni habentur 4510. Fuit is Solomon secundus Davidi ex Bersabea filius : primus enim, quem ex adulterio conceperat, mortuus est. Eo ægrotante Davidus vigiliis sese afflictavit, sacrum indutus et cinere sparsus, Deumque

pro vita infantis deprecans. Quin et præsentem mortem ei deduntiaverat, quicunque de infantis obitu retulisset. Mortuo infante accesserunt regem familiares **162** tristi vultu. Unde rex quid factum esset colligens : « Mortuus est, inquit, puer. » Responderunt : « Tu hoc dixisti. » At rex statim surgere, lavare corpus, vestire, Deo gratias agere, cibum sumere. Interrogatus causam hujus mutationis, Dum, inquit, decumbebat infans, a Deo precibus salutem ejus flagitavi : mortuo eo quorsum attineret me afflictari, nunquam effecturum ut anima in corpus redeat ?

Solomonem Deus prudentia ac sapientia maxima donavit, pectusque tot cognitionibus rerum implevit quot numerum arenæ maritimæ æquarent. Itaque sapientia et priscos omnes superavit et universis Ægypti sapientibus antecelluit. Veniunt ad eum duæ mulieres disceptandæ litis causa. Prior refert se, cum in una ambæ domo degerent, peperisse, atque alteram item triduo post. Ejus infantem, cum per noctem cum matre sua cubasset, exstinctum fuisse ; atque eam surrexisse, sibique dormienti suum infantem surripuisse ex ulnis, in que locum ejus mortuum supposuisse. Se, cum mane ad lactandum suum surrexisset, mortuum infantem offendisse, ac re explorata deprehendisse eum suum non esse. Cum altera hoc negaret, non suum sed illius infantem mortem obiisse contendens, Solomon utrumque medium secari infantem jussit, ac de utroque portionem ambabus dari. Ibi mater infantis regem precata est ne hoc ageretur. potiusque concederetur alteri mulieri vivus infans, ut ne periret, altera divisionem istam probante, ut neque sibi **163** neque alteri vivus infans obtingeret. Pronuntiat ergo Solomon vivum infantem ei esse mulieri dandum, quæ eum mori noluisset : hanc enim esse ejus matrem.

Disseruit Solomon de stirpibus a cedro Libani usque ad hyssopum ex muro enascentem ; item de pecudibus, iisque quæ humi repunt, de volucribus et piscibus, vires eorum atque actiones explicans, uti Josephus refert. Incantationes quoque et excantationes dæmonum invenit, quibus quidam Judæi utentes dæmonas exigebant. Naribus ejus qui a dæmonio obsidebatur annulum quemdam, in cujus pila radix erat a Solomone ad hos usus demonstrata, adhibebant, ut olfaceret : ejus vi statim dæmon expellebatur. Argumento erat poculum aut aliud vas aqua plenum, quod fugiendo dæmon comminuebat.

Solomon templum Dei cum absolvisset, dedicavit, mactatis ad sacrificia vitulorum 22 millibus, ovium millibus 120. Diesque festos septem splendide egit : octavo populum fausta comprecatus dimisit. Post peractas pro templo et populo deprecationes, Deus ei apparuit, itaque est fatus [52] : « Exaudivi vocem tuæ precationis, templumque, quod ex-

A ζῆσαι τὸ παιδίον. Καὶ ῥῆμα ἐξέθενο ὡς εἴ τις εἴπῃ ὅτι ἐτελεύτησεν, εὐθὺς ἀποθανεῖται αὐτός. Τεθνηκότος δὲ τοῦ παιδὸς εἰσῆλθον πρὸς Δαβὶδ οἱ συνήθεις στυγνοὶ καὶ κατηφεῖς. Ὁ δὲ γνοὺς ἀπὸ τοῦ σχήματος εἶπε· « Τέθνηκε τὸ παιδίον. » Οἱ δὲ εἶπον· « Σὺ εἶπας. » Καὶ εὐθὺς κατελθὼν ἐλούσατο καὶ ἠμφιάσατο καὶ ηὐχαρίστησε τῷ Θεῷ καὶ μετέλαβε τροφῆς. Ἐρωτώμενος δὲ τὴν αἰτίαν τῆς ἐναλλαγῆς εἶπεν ὅτι ἀσθενοῦντος αὐτοῦ ἐδυσώπει τὸν Θεὸν ἀναστῆναι τὸν παῖδα, ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκε, τίς ἡ χρεία κοπτοῦσθαί με ; Μὴ δυνηθῶ ἀναστρέψαι τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου ἐν αὐτῷ ;

B Ὅτι ἔδωκε Κύριος τῷ Σολομῶντι φρόνησιν καὶ σοφίαν πολλὴν σφόδρα καὶ πλάτος καρδίας, ὡσεὶ ἄμμος ἡ παρὰ τὴν θάλασσαν· Καὶ ἐπληθύνθη ἐν αὐτῷ ἡ φρόνησις ὑπὲρ πάντας ἀρχαίους καὶ ὑπὲρ πάντας φρονίμους Αἰγύπτου. Ἔρχονται πρὸς αὐτὸν γυναῖκες δύο δικασθῆναι, καὶ εἶπεν ἡ μία· « Ἐγὼ καὶ ἡ γυνὴ αὕτη οἰκοῦμεν ἐν νἰκῳ ἑνί. Καὶ ἐγὼ μὲν ἔτεκον, καὶ μετὰ τρίτην αὕτη. Ταύτης τὸ παιδίον τέθνηκεν, ἐπεὶ τὴν νύκτα ἐπεκοιμήθη αὐτῷ. Καὶ ἰδοὺ ἀναστᾶσα ἔλαβε τὸ ἐμὸν παιδίον ἐκ τῆς ἀγκάλης μου ὑπνούσης, καὶ τέθεικε τὸ ἑαυτῆς τεθνηκός· ἐμοῦ δὲ τὸ πρωῒ ἀναστάσης θηλάσαι αὐτὸ, εὑρέθη τὸ τεθνηκός. Καὶ καταμαθοῦσα εἶδον ὡς οὐκ ἔστι τὸ παιδίον μου. » Καὶ εἶπεν ἡ ἑτέρα· « Οὐχί, ἀλλὰ σόν ἐστι τὸ τεθνηκὸς, ἐμὸν δὲ τὸ ζῶν. » Καὶ εἶπε Σολομῶν· « Διχοτομήσατε ἀμφότερα τὰ βρέφη, καὶ δότε ἀμφοτέραις ταῖς γυναιξὶν ἀπὸ τῶν δύο παιδίων. » Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ ἡ μήτηρ τοῦ ζῶντος· « Μὴ, κύριε, ἀλλὰ δότε αὐτῇ τὸ παιδίον τὸ ζῶν, καὶ μὴ ἀποθάνῃ. » Ἡ δὲ ἑτέρα C εἶπε· « Μήτε αὐτῇ, μήτε ἐμοὶ ἔστω· διέλετε αὐτό. » Καὶ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς· « Δότε τὸ παιδίον τὸ ζῶν τῇ μὴ θελησάσῃ γυναικὶ ἀποθανεῖν αὐτὸ, ὅτι αὐτῆς ἐστι τέκνον. »

Ὅτι ἐλάλησε Σολομῶν περὶ τῶν ξύλων τῶν ἀπὸ τῆς κέδρου τοῦ Λιβάνου καὶ ἕως τῆς ὑσσωπου τῆς ἐκπορευομένης διὰ τοῦ τείχους, καὶ περὶ τῶν κτηνῶν καὶ τῶν ἑρπετῶν καὶ τῶν πετεινῶν καὶ τῶν ἰχθύων, τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν, καθὼς Ἰώσηπος μαρτυρεῖ. [P. 93] Ἀλλὰ καὶ ἐπῳδὰς καὶ ἐξορκισμοὺς κατὰ δαιμόνων ἐπενόησεν, αἷς χρώμενοί τινες Ἰουδαῖοι τούτους ἐξήλαυνον· δακτύ- D λιον γὰρ ἔχοντά τινα σφραγῖδα καὶ ῥίζαν ἐξ ὧν ὑπέδειξε Σολομῶν, ἐν ῥινὶ ὑποθέντες ὀσφραίνεσθαι τὸν πάσχοντα παρεσκεύαζον, ὧν τῇ δυνάμει εὐθὺς τὸ δαιμόνιον ἐξέλκεσθαι. Σημεῖον δὲ τούτου ἦν ποτήριον μεστὸν ὕδατος ἢ ἑτερόν τι ἀγγεῖον, ὃ πάντως συνέτριβε φεῦγον τὸ δαιμόνιον.

Μετὰ γοῦν τὸ συντελέσαι τὸν οἶκον Κυρίου Σολομῶν ἐνεκαίνισεν αὐτὸν, θύσας μόσχους χιλιάδας κβ' καὶ πρόβατα χιλιάδας ρκ', καὶ ἐποίησε μεγάλην ἑορτὴν ἡμέρας ἑπτά. Τῇ δὲ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ εὐλογήσας τὸν λαὸν ἐξαπέστελε. Καὶ μετὰ τὸ προσεύξασθαι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ναοῦ ὤφθη αὐτῷ ὁ Κύριος λέγων· « Ἤκουσα τῆς φωνῆς τῆς προσευχῆς

[52] II Reg. IX.

σου, καὶ ἡγίακα τὸν οἶκον τοῦτον ὃν ᾠκοδόμησας, A struxisti, consecravi, ut in eo nomen meum col-
τοῦ θέσθαι τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ locem in sempiternum ;ibique perpetuo eruntoculi
ἔσονται οἱ ὀφθαλμοί μου ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία μου πά- mei et cor meum. Tu quoque, si ad exemplum pa-
σας τὰς ἡμέρας. Καὶ σὺ ἐὰν πορευθῇς ἐνώπιόν μου tris tui Davidi te in conspectu meo geras sancte et
καθὼς ἐπορεύθη Δαβὶδ ὁ πατήρ σου ἐν ὁσιότητι καὶ sincero **164** corde, atque omnia præcepta man-
εὐθύτητι καρδίας, νοῦ ποιεῖν κατὰ πάντα ἃ ἐνετει- data et jussa mea obeas, solium regni tui in Israe-
λάμην αὐτῷ, καὶ τὰ προστάγματά μου καὶ τὰς ἐντο- licos confirmado, ut sit perpetuum, quomodo patri
λάς μου φυλάξεις, ἀναστήσω τὸν θρόνον τῆς βασι- tuo dixi nunquam defore qui Israelieum regnum
λείας σου ἐπὶ Ἰσραὴλ εἰς τὸν αἰῶνα, καθὼς ἐλάλησα gerut. Sin autem vos et vestri posteri a me vos pro-
τῷ πατρί σου λέγων· Οὐκ ἐξαρθήσεταί σοι ἀνὴρ ἡγούμε- tinus avertetis, meisque præceptis posthabitis alie-
νος ἐν Ἰσραήλ· » Ἐὰν δὲ ἀποστραφέντες ἀποστρά- nos deos sequemini atque coletis, exscindam Israe-
φητε ὑμεῖς καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μὴ licum populum de terra quam ei dedi, ædemque
φυλάξητε τὰς ἐντολάς μου, καὶ πορευθῆτε καὶ δου- hanc quam nomini meo consecravi, a facie mea
λεύσητε θεοῖς ἑτέροις καὶ προσκυνήσητε αὐτοῖς, projiciam. Atque Israelus quidem peribit,ludibrio-
ἐξαρῶ τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς γῆς ἧς ἔδωκα αὐτῷ, que erit et fabula omnibus nationibus: ædes autem
καὶ τὸν οἶκον τοῦτον ὃν ἡγίασα τῷ ὀνόματί μου B hæc sublimis et magna ab omnibus qui præteribunt
ἀπορρίψω ἐκ προσώπου μου· καὶ ἔσται Ἰσραὴλ εἰς subsannabitur. Itaque dicent mortales : Quia Do-
ἀφανισμὸν καὶ εἰς λάλημα εἰς τὰ ἔθνη πάντα. Καὶ ὁ minum Deum suum deseruerunt Israelici et alieno
οἶκος οὗτος ὁ ὑψηλὸς καὶ μέγας, ἔσται πᾶς ὁ διαπο- deos asciverunt sibi, ideo Dominus hanc calamita-
ρευόμενος δι' αὐτοῦ καὶ συριεῖ. Καὶ ἐροῦσιν. Ἀνθ' tem ipsis intulit. »
ὧν ἐγκατέλιπον Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν καὶ ἀντελάβοντο Θεὸν ἀλλότριον, διὰ τοῦτο ἐπήγαγε Κύριος
τὴν κακίαν ταύτην. »

Τὴν δὲ πόλιν μεγίστην καὶ περίκαλλῆ καταρτίσας, Porro urbem Solomon maximam pulcherrimam
καὶ τὸ περίμετρον αὐτῆς ποιήσας στάδια τεσσαρά- que fecit, ita ut ambitus ejus esset studiorum 40,
κοντα, γινόμενα μίλια ἓξ ἥμισυ, δυσάλωτον πάντο- quæ conficiunt miliaria 6 s., reddiditque eam prorsus inexpugnabilom. Nam et tribus muris eam cinxit et fossis abruptis, totamque aquis perflui fecit, quarum decursu horti rigarentur. Ad hæc senta ex auro ductili magna 800 fecit, hastas 300, aliamque armaturam auream plurimam : quin et vasa ipsius et lavacra omnia aurea erant, neque ipsius ætate C in pretio aliquo argentum habebatur. Navem quoque habebat, quæ Tarses petebat, ac triennio quoque reversa **165** multum auri argentique apportabat, et lapides tornatos, ebur ac simias. Reposuit autem Solomon Jerusalemæ aurum et argentum in tanta multitudine quanta solet esse lapidum, cedrosque ea copia quæ est est sycaminorum. Quotidie in prandium ejus insumebantur similæ cori 30 (corus 30 modios continet), farinæ cribratæ cori 60, vituli electi 10, boves qui in pascuis aluntur 8, oves 100, præter cervos atque aves electas et altiles. De ingenti autem ipsius sapientia, quam a Deo bis ipsi viso accepit, audi quid rursus ad ipsum Dominus dical : « Ecce dedi tibi cor prudens ac sapiens : tui similis neque ante te fuit neque erit post te. Divitias quoque, gloriam et opes tibi dabo [53]. » Idque declarans Scriptura sic infert [54] : « Dedit Dominus Solomoni intelligentiam sapientiamque summam, corque tot rerum peritia instructum quantus est arenæ in littore maris numerus. » Consentaneum ituque est, quod comparatur atque præfertur et iis qui apud priscos fuerant sapientes habiti ac præstantissimi, et ipsis Ægyptiis, qui apud omnes nomen sapientum habent. Nam sicuti Græci narrant. Pherecydes Syrius, Pythagoras Samius, Anaxagoras Clazomenius, Platoque Atheniensis ad Ægyptios profecti sunt spe rerum divinarum ac naturæ cognitionem

καὶ τοῦτο θέσθαι τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ
ἔσονται οἱ ὀφθαλμοί μου ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία μου πά-
σας τὰς ἡμέρας. Καὶ σὺ ἐὰν πορευθῇς ἐνώπιόν μου
καθὼς ἐπορεύθη Δαβὶδ ὁ πατήρ σου ἐν ὁσιότητι καὶ
εὐθύτητι καρδίας, νοῦ ποιεῖν κατὰ πάντα ἃ ἐνετει-
λάμην αὐτῷ, καὶ τὰ προστάγματά μου καὶ τὰς ἐντο-
λάς μου φυλάξεις, ἀναστήσω τὸν θρόνον τῆς βασι-
λείας σου ἐπὶ Ἰσραὴλ εἰς τὸν αἰῶνα, καθὼς ἐλάλησα
τῷ πατρί σου λέγων· Οὐκ ἐξαρθήσεταί σοι ἀνὴρ ἡγούμε-
νος ἐν Ἰσραήλ· » Ἐὰν δὲ ἀποστραφέντες ἀποστρά-
φητε ὑμεῖς καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μὴ
φυλάξητε τὰς ἐντολάς μου, καὶ πορευθῆτε καὶ δου-
λεύσητε θεοῖς ἑτέροις καὶ προσκυνήσητε αὐτοῖς,
ἐξαρῶ τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς γῆς ἧς ἔδωκα αὐτῷ,
καὶ τὸν οἶκον τοῦτον ὃν ἡγίασα τῷ ὀνόματί μου
ἀπορρίψω ἐκ προσώπου μου· καὶ ἔσται Ἰσραὴλ εἰς
ἀφανισμὸν καὶ εἰς λάλημα εἰς τὰ ἔθνη πάντα. Καὶ ὁ
οἶκος οὗτος ὁ ὑψηλὸς καὶ μέγας, ἔσται πᾶς ὁ διαπο-
ρευόμενος δι' αὐτοῦ καὶ συριεῖ. Καὶ ἐροῦσιν. Ἀνθ'
ὧν ἐγκατέλιπον Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν καὶ ἀντελάβοντο Θεὸν ἀλλότριον, διὰ τοῦτο ἐπήγαγε Κύριος
τὴν κακίαν ταύτην. »

Τὴν δὲ πόλιν μεγίστην καὶ περίκαλλῆ καταρτίσας,
καὶ τὸ περίμετρον αὐτῆς ποιήσας στάδια τεσσαρά-
κοντα, γινόμενα μίλια ἓξ ἥμισυ, δυσάλωτον πάντο-
θεν ταύτην κατεσκεύασε. Περικλείσας γὰρ αὐτὴν
τρισὶ τείχεσι καὶ φάραγξιν ἀπερρωγυίαις, κατάρ-
ρυτον ὕδασιν ὅλην ἐποίησεν, ὥστε ἐκ τῆς ἀπορροίας
τοὺς κήπους αὐτῶν ἀρδεύεσθαι. Σὺν τούτοις ἐποίησε
θυρεοὺς χρυσοῦς ἐλάτους ὀκτακοσίους μεγάλους καὶ
ὁράτα τριακόσια καὶ ἕτερα ὅπλα χρυσᾶ πλεῖστα.
Καὶ μέντοι καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ καὶ οἱ λουτῆρες C
χρυσᾶ πάντα ὑπῆρχον, καὶ οὐκ ἦν ἀργύριον λογιζό-
μενον ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ. Ὅτι ναῦς αὐτοῦ ἐπο-
ρεύετο εἰς Θαρσεῖς καὶ διὰ χρόνων τριῶν ἤρχετο,
φέρουσα χρυσίον πολὺ καὶ ἀργύριον καὶ λίθους το-
ρευτοὺς καὶ ὀδόντας ἐλεφάντων καὶ [P. 94] πιθήκους.
Καὶ ἔδωκε Σολομῶν τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον ἐν
Ἱερουσαλὴμ ὡς λίθους, καὶ τὰς κέδρους ὡς συκα-
μίνους εἰς πλῆθος. Τὸ δέ γε ἄριστον αὐτοῦ ἦν καθ'
ἡμέραν κόροι σεμιδάλεως λ' (ὁ δὲ κόρος ἐποίει μό-
δια λ') καὶ κόροι ἀλούρου κεκοπανισμένου ξ', μόσχοι
ἐκλεκτοὶ δέκα, βόες νομάδες ὀκτὼ καὶ πρόβατα ἑκα-
τὸν, ἐκτὸς ἐλάφων καὶ ὀρνίθων ἐκλεκτῶν καὶ σιτευ-
τῶν. Περὶ δέ γε τῆς πολλῆς φρονήσεως αὐτοῦ καὶ
σοφίας, ἧς εἴληφε παρὰ Θεοῦ τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ δίς,
ἄκουσον τί πάλιν ὁ Θεός φησι πρὸς αὐτόν· « Ἰδοὺ, C
δέδωκά σοι καρδίαν φρονίμην καὶ σοφήν· ὡς σὺ, οὐ
γέγονεν ἔμπροσθέν σου, καὶ μετὰ σὲ οὐκ ἀναστή-
σεται ὅμοιός σοι. Καὶ πλοῦτον καὶ δόξαν καὶ χρή-
ματα δώσω σοι. » Καὶ τοῦτο δηλοῦσα ἡ Γραφὴ
ἐπάγει λέγουσα· « Ἔδωκε Κύριος φρόνησιν τῷ Σολο-
μῶντι, καὶ σοφίαν πολλὴν σφόδρα, καὶ χύμα
καρδίας ὡς ἡ ἄμμος ἡ παρὰ τὴν θάλασσαν. » Εἰκό-
τως οὖν ἐκ παραλλήλου καὶ τῶν πάλαι γεγενημένων
ἀρίστων σοφῶν ἐμνήσθη, καὶ τοὺς Αἰγυπτίους προ-
στέθεικεν ὡς δοκοῦντας παρὰ πᾶσιν εἶναι σοφούς τε
καὶ φρονίμους. Καὶ γὰρ ὡς Ἕλληνες ἱστοροῦσι, καὶ

[53] III Reg. III, 14. [54] III Reg. V, 12; IV, 32.

ex ipsis accuratiorem discendi. Et quidem de Mose sacræ Litteræ testantur,fuisse eum institutum omnibus Ægyptiorum scientiis. Horum **166** ergo emnium, inquit Scriptura, luminibus offecit Solomon utpote divinitus sapientia donatus. Itaque additur: « Et sapientia antecellebat omnes homines : Dixit tria millia parabolarum, carmina composuit 600. Disseruit de arboribus a cedro Libani, usque ad hyssopum qui de pariete enascitur. Locutus est de pecudibus, de repentibus, de volucribus, de piscibus [58]. » Ex scriptis ejus Græci qui iatrosophistæ vocantur, rei medicæ scriptores, materiam et argumenta suffurati artes suas conscripserunt. Libros Solomonis rex Ezechias de medio sustulit,cum morborum remedia ex his populus petens a Deo sanationem flagitare negligeret. Solomon magnitudine divitiarum ac sapientiæ supra omnes reges terræ elatus fuit ; omnesque reges faciem ejus videre ac vocem audire cupiebant ; veniebantque ferentes singuli quotannis munera sua, vasa aurea,vestem, aromata, equos, mulas. Habebat currus 1400,equas fecundas 40000, equorum ad currus 12000. Præerat autem omnibus regibus a fluvio Euphrate usque ad terram Barbarorum et fines Ægypti.

A Φερεκύδης ὁ Κύριος (86) καὶ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος καὶ Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος καὶ Πλάτων ὁ Ἀθηναῖος πρὸς τούτους ἐξεδήμησαν, θεολογίαν καὶ φυσιολογίαν ἀκριβεστέραν μαθήσεσθαι παρ' αὐτῶν ἐλπίσαντες. Καὶ δὴ καὶ περὶ τοῦ Μωϋσέως διεξιὼν ὁ θεῖος λόγος ἔφη ὅτι ἐπαιδεύθη ἐν πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων. Τούτους, φησὶν, ἅπαντας ὁ Σολομὼν ἀπέκρυψεν ὅτε θεόθεν τῆς σοφίας τὸ δῶρον δεξάμενος. Ὅθεν ἐπήγαγε· « Καὶ ἐσοφίσατο ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους, καὶ ἐλάλησε τρισχιλίας παραβολὰς, καὶ ἦσαν αἱ ᾠδαὶ αὐτοῦ πεντακισχίλιαι, καὶ ἐλάλησε περὶ τῶν ξύλων τῶν ἀπὸ τῆς κέδρου τῆς ἐν τῷ Λιβάνῳ καὶ ἕως τῆς ὑσσώπου τῆς ἐκπορευομένης διὰ τοῦ τοίχου, καὶ ἐλάλησε περὶ τῶν κτηνῶν καὶ τῶν ἑρπετῶν καὶ τῶν πετεινῶν καὶ περὶ τῶν ἰχθύων. » Ἀφ' B ὧν οἱ τῶν Ἑλλήνων ἰατροσοφισταὶ σφετερισάμενοι καὶ τὰς ἀφορμὰς εἰληφότες τὰς οἰκείας συνεστήσαντο τέχνας. Ταύτας ἀφανεῖς ἐποίησεν Ἰεζεκίας ὁ βασιλεὺς ἐπειδὴ τὰς θεραπείας τῶν νοσημάτων ἔνθεν κομιζόμενος ὁ λαὸς περιώρα τὰς ἰάσεις αἰτεῖν παρὰ Θεοῦ. Καὶ ἐμεγαλύνθη Σολομὼν ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς πλούτῳ καὶ φρονήσει· καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς ἐζήτουν ἰδεῖν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ παρεγίνοντο φέροντες ἕκαστος κατ' ἐνιαυτὸν τὰ δῶρα αὐνῶν, σκεύηχρυσᾶ καὶ ἱματισμὸν καὶ ἡδύσματα καὶ ἵππους καὶ ἡμιόνους. Καὶ ἦσαν αὐτοῦ χίλια τετρακόσια ἅρματα, καὶ ἵπποι θήλειαι τοκάδες χιλιάδες τεσσαράκοντα, καὶ ἵπποι εἰς ἅρματα χιλιάδες δώδεκα. Καὶ ἦν ἡγούμενος τῶν βασιλέων πάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ [P. 93] Εὐφράτου ἕως γῆς ἀλλοφύλων καὶ ἕως τῶν ὁρίων Αἰγύπτου.

Ac regina Sabæ, quæ a Græcis Sibylla dicta fuit, audita ejus fama Hierosolyma advenit, ut proposita quæstione de sapientia ejus periculum faceret. Multa cameli aromata portabant ac eximia multumque **167** auri et gemmarum, ac magno admodum cum apparatu accedebat. Postquam coram cum Solomone est quæ voluit locuta, isque ei omnia sermone composito et elegantissima interpretatione dissolvit, denuo eum sic tentavit. Formosos pueros et formosas puellas eodem vestitu et ornatu instructos coram eo constituit, petiitque ut inter sexum internosceret : nam et ipsa Sibylla ob ingenii promptitudinem sapientiamque et rerum multarum peritiam magni erat nominis. Rex omnes lavare faciem jussit, itaque discrimen sexus deprehendit, cum mares fortiter atque valide facies tergerent, femellæ teneriter et timide. Itaque regina omnino stupefacta propter ea quæ ab ipso et ejus familia eta seipsa erant facta,dixit : « Verus est sermo quem in terra mea audivi, tametsi mihi ne dimidia quidem pars renuntiata fuit : multo enim plura vidi

C Καὶ βασίλισσα Σαβᾶ, ἥτις ἐλέγετο Σίβυλλα παρ' Ἕλλησιν, ἀκούσασα τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ πειράσαι αὐτὸν ἐν αἰνίγματι, καὶ κάμηλοι αἴρουσαι ἡδύσματα πολλὰ καὶ ἐξαίρετα καὶ χρυσὸν πολὺν καὶ λίθους τιμίους, καὶ ἐν δυνάμει βαρείᾳ σφόδρα. Καὶ εἰσελθοῦσα πρὸς αὐτὸν, καὶ λαλήσασα αὐτῷ πάντα ὅσα ἦν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς, καὶ πάντα διέλυσεν αὐτῇ ἐν συντάξει λόγων καὶ ἑρμηνείᾳ λεπτοτάτῃ [25]. Ἡ δὲ προσέθετο τοῦ πειράσαι αὐτὸν καὶ ἐν τούτῳ. Εὐόπτους γὰρ παῖδας ἄῤῥενάς τε καὶ θηλείας ὁμοιοτρόπῳ στολῇ καὶ κουρᾷ τῇ αὐτῇ περικαλλωπίσατα παρέστησεν αὐτῷ, ζητοῦσα ἑκατέρου γένους διάκρισιν ποιήσασθαι· ἦν γὰρ καὶ αὐτὴ ἡ Σίβυλλα πάνυ ἐπ' ἀγχινοίᾳ τε καὶ σοφίᾳ καὶ πολυπειρίᾳ διαβόητος. Ὡς δὲ ὁ βασιλεὺς D νίψασθαι τούτοις προσέταξε τὸ πρόσωπον, τὴν φύσιν ἑκατέρων διέγνωκε, τῶν μὲν ἀῤῥένων εὐτόνως καὶ ἀνδρικῶς τὰς ὄψεις καταψυχόντων, τῶν δὲ θηλειῶν ἁπαλῶς καὶ ἀπειρημένως. Ὡς τὴν βασίλισσαν καταπλαγεῖσαν πάνυ ἔκ τε τῶν αὐτοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ ἐξ ἑαυτῆς γενομένων εἰπεῖν· « Ἀληθὴς ὁ λόγος

[58] III Reg. IV, 30, 32, 33.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(86) Ὁ Τύριος mendose pro ὁ Κύριος : nam Stephanus testatur gentile ab Syro fieri Σύριος, nisi codex fallit ; quod minime puto, cum sic et apud Diogenem Laertium legatur, et insulam Syron Homerus *Odyss.* versu 401 Syriam appellet, Strabonis opinionem ibi Eustathio et in Dionysium approbante. Latini Syrum vocant Pherecydem, ut Cic. I *Tusc.* ubi eum regnante Servio Tullio fuisse ait, annis nimirum post Solomonem haud pauciori bus 400. Syrus insula est una Cycladum, Delo, Rhenæa et Mycono cincta. Vide Strabonem sub finem decimi. Ibi Pherecydes ὁ Βάβιος dicitur,ut et apud Suidam : apud Eustathium in Homeri locum citatum Βαβυλώνιος, apud Laertium I in Vita ejus Βάδυος, ut appareat Badyn patrem ejus fuisse, et emendandos ex hoc reliquos. Vulgo obtinuit eum ex Syria oriundum fuisse, nobili illa ad Euphratem Asiæ regione.Quam opinionem auxit B. Augustinus, Assyrium eum nominans, 3 ad Velusianum epistola, et quidem Assyrium Virgilii ex Pollione amomum, ad ejus de immortalitate disputationem torquens. Nam l. III *contra Acad.* eumdem Syrum vocat. XYL.

ὃν ἤκουσα ἐν τῇ γῇ μου, καὶ οὐκ ἔστι τὸ ἥμισυ καθ- A ὡς ἀπηγγέλη μοι· πλείονα γὰρ ἑώρακα ὑπὲρ ἃ ἤκουσα. Μακάριαι γοῦν αἱ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδές σου, οἱ παρεστηκότες οὗτοι ἐνώπιόν σου καὶ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς φρονήσεώς σου. » Καὶ δοῦσα αὐτῷ χρυσίου τάλαντα ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ἡδύσματα πολλὰ καὶ λίθους τιμίους καὶ δὴ καὶ τὴν τοῦ ὀποβαλσάμου ῥίζαν, ἀφ' οὗ ἡ Παλαιστίνη τοῦτο γεώργιον ἔσχεν, ὥς φησιν Ἰώσηπος, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν γῆν αὐτῆς ὑπερεκπληττομένη λίαν. Περὶ ἧς καὶ ὁ Κύριος ἔφη· « Βασίλισσα Νότου ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἰδεῖν τὴν σοφίαν Σολομῶντος. » Πρὸς ὃν μέντοι καὶ Σιρὰχ ὁ σοφώτατος ἔλεγε· « Σολομών, ἐσοφίσθης ἐν νεότητί σου, καὶ ἐνεπλήσθης ὡς ποταμὸς συνέσεως. Γῆν ἐπεκάλυψεν ἡ σοφία σου, καὶ ἐνέπλησας ἐν παραβολαῖς αἰνιγμάτων. Εἰς νήσους B πόῤῥω καὶ μακρὰς χώρας ἀφίκετό σου τὸ μνημόσυνον, καὶ ἠγαπήθης ἐν τῇ εἰρήνῃ σου, ἣν κατέπαυσεν ὁ Θεὸς κυκλόθεν. Καὶ ᾠδαῖς καὶ παροιμίαις καὶ παραβολαῖς ἐθαυμαστώθης. Καὶ συνήγαγες ὡς κασσίτερον τὸ χρυσίον, καὶ ὡς μόλιβδον ἐπλήθυνας ἄργυρον. Ἀλλὰ παρέκλινας τὰς λαγόνας σου γυναιξί, καὶ ἐνεξουσιάσθης ἐν τῷ σώματί σου, καὶ ἐδωκας μῶμον ἐν τῇ δόξῃ σου, καὶ ἐβεβήλωσας τὸ σπέρμα σου, ἐπαγαγεῖν ὀργὴν ἐπὶ τὰ τέκνα σου. » Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ σαφέστατα περὶ [P. 96] τῆς ἰδίας σοφίας καὶ τοῦ πλούτου φησίν· « Ἐμοὶ δὲ δῴη ὁ Θεὸς κατὰ γνώμην εἰπεῖν καὶ ἐνθυμηθῆναι ἀξίως τῶν λεγομένων, ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ τῆς σοφίας ὁδηγός ἐστι καὶ τῶν σοφῶν διορθωτής. Ἐν γὰρ χειρὶ αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ λόγοι ἡμῶν. Αὐτὸς C γάρ μοι δέδωκε τῶν ὄντων τὴν γνῶσιν ἀψευδῶς, εἰδέναι σύστασιν τοῦ κόσμου καὶ ἐνεργείας στοιχείων, ἀρχὴν καὶ τέλος καὶ μεσότητα χρόνων, ἐναυτῶν κύκλους καὶ ἀστέρων θέσεις, φύσεις ζώων καὶ θυμοὺς θηρίων, πνευμάτων βίας καὶ διαλογισμοὺς ἀνθρώπων, διαφορὰς φυτῶν καὶ δυνάμεις ῥιζῶν, ὅσα τέ ἐστι κρυπτὰ καὶ ἐμφανῆ ἔγνων. Ὁ γὰρ πάντων τεχνίτης ἐδίδαξέ με σοφίαν. Καὶ ἐγὼ ἐκκλησιαστὴς ἐγενόμην βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐν Ἰερουσαλὴμ, καὶ ἔδωκα τὴν καρδίαν μου τοῦ ἐκζητῆσαι καὶ κατασκέψασθαι ἐν τῇ σοφίᾳ περὶ τῶν γενομένων πάντων ὑπὸ τὸν οὐρανόν. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐμεγαλύνθην, καὶ προσέθηκα σοφίαν ἐπὶ πᾶσιν οἳ ἐγένοντο ἔμπροσθέν μου ἐν Ἰερουσαλὴμ, καὶ καρδία μου εἶδε πολλὰ, σοφίαν καὶ γνῶσιν, καὶ ἔγνων παραβολὰς καὶ ἐπι- D στήμας, καὶ ἐμεγάλυνα τὰ ποιήματά μου, ᾠκοδόμησά μοι οἴκους καὶ ἐφύτευσά μοι ἀμπελῶνας καὶ ἐποίησά μοι κήπους καὶ παραδείσους, καὶ ἐφύτευσα ἐν αὐτοῖς ξύλον πάγκαρπον. Ἐποίησά μοι κολυμβήθρας ὑδάτων τοῦ ποτίσαι ἀπ' αὐτῶν δρυμῶνα βλαστόντα ξύλα. Ἐκτησάμην δούλους καὶ παιδίσκας, καὶ οἰκογενεῖς ἐγένοντό μοι, καὶ γε κτήσεις βουκολίου καὶ ποιμνίου ἐγένοντό μοι πολλαὶ, ὑπὲρ πάντας τοὺς γενομένους ἔμπροσθέν μου ἐν Ἰερουσαλήμ. Καί γε σοφία μου ἐστάθη μοι. Καὶ πᾶν ὃ ἂν ᾔτησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, οὐκ ἀφεῖλον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐπεκώλυσα τὴν καρδίαν μου ἀπὸ πάσης εὐφροσύνης. » Καὶ γὰρ πολλῆς εἰρήνης καὶ πολυολβίας

quam inaudiveram. Felices profecto mulieres et pueri qui coram te astant tuosque sapientes sermones audiunt[56]. » Proinde cum Salomonem 120 talentis auri, multis aromatibus atque gemmis, necnon opobalsami radice donasset, unde eam stirpem in Palæstina propagari cœptam Josephus refert, ingenti admiratione perculsa domum rediit. De hac etiam Dominus dixit [57] ab extremis terræ finibus austrinam venisse reginam, ut sapientiam Solomonis cerneret. Et Sirachus sapientissima ita eum alloquitur [58] : « O Solomon, in juventute tua sapiens factus es, atque amnis instar scientia impletus. Sapientia tua terram texit, eamque parabolis ei subtilibus quæstionibus replevisti. Longe in insulas et remotas terras tua memoria pervenit : charusque fuisti in quiete tua, divinitus paratis circum te regionibus. Carmina tua, dicteria et parabolæ admirationem tui excitarunt. Aurum cupri instar collegisti, ac argentum ea copia ac si plumbum esset. Enimvero lumbi tui mulieribus dediti fuerunt, tuoque es abusus corpore. Quare gloriæ tuæ maculam innussisti, tuamque progeniem contaminasti, iratumque proli tuæ Deum reddidisti. » Ac ipse quidem suis verbis apertissime sapientiam divitiasque suas prædicat. « Mihi, ait, Deus largiatur ut recte cogitem atque eloquar quæ dicuntur. Ipse enim Dominus et sapientia dux est sapientes dirigit : quippe in manu ejus et nos sumus et rationes nostræ. Ipse enim mihi veram rerum cognitionem, dedit, ut scirem mundi exordium, elementorum actiones, principium, finem et medium temporum, annorum circuitiones, siderum positus, naturas animalium, sævitiem ferarum, vires ventorum, hominum cogitationes, plantarum differentias, radicum facultates. Cognovi omnia et occulta et manifesta : nam opifex omnium instruxit me sapientia. Ego concionator Hierosolymis regnum in Israelicos gessi ; induxique in animum meum perquirere **169** de omnibus, ao sapienter pervestigare omnia quæ sub cœlo fiunt. Ecce sapientia auctus sum, eaque superavi omnes qui ante me fuerunt Hierosolymis, animusque meus multarum rerum cognitione fuit et sapientia præditus, parabolis atque scientiis. Magnifice omnia egi, domos mihi exstruxi, vineas consevi, hortos et pomaria confeci, inque iis omnis generis frugiferas arbores plantavi. Piscinas mihi paravi, unde viridantia nemora rigarentur. Acquisivi servos et ancillas, et vernæ mihi nati sunt, item armenta ac greges copiose, quantum ante me Hierosolymis nemo possedit. Sane et sapientia mea constitit, neque oculos meos ab ulla re desiderata ipsis abstinui, nullumque genus lætitiæ cordi meo non permisi [59]. » Nam sane ei datum fuit, ut alta pace, summa prosperitate, securitate ac vitæ voluptatibus frueretur : verum luxus iste et delicata vita ad extremum acerbitati fuit, ac intemperantiæ materies. Itaque hæc dicit : « Odio habui totam meam vitam omnesque ærumnas meas ; omnia enim vana sunt. Expertus enim sum mulie-

[56] III Reg. x, 6-8. [57] Matth. xii, 42. [58] Eccli. xlvii. [59] Eccle. ii 4-10.

rem morte esse amariorem, quia rete est et nassa illaqueando animo [60]. » De hac re ita Scriptura narrat : « Cæterum rex Solomon mulierosus erat. Fuerunt ei uxores principes 700, pellices 300. Duxit enim uxores Moabitidas, Amanitidas, Syrias, Idumæas, Chettæas, Amorrhæas, nimirum illis de gentibus quarum conjugiis Deus Israelico populo interdixerat. **170** Cum ætas ipsius jam eeset gravis, animum non gessit, exemplo patris sui Davidi, rectum erga Dominum Deum suum : sed eum alienigenæ uxores averterunt, ut ipsarum deos amplecteretur. Itaque tunc Solomon delubra condidit Chamoso Moabico, Astartæ Sidoniorum, et Melchomo Ammonitarum, abominandis ac Deo invisis deastris [61]. » Astarte est quam Venerem nos dicimus : Chamosum pro Deo Tyrii habebant. Eoque modo fecit in gratiam omnium alienigenarum uxorum; eæque suffitibus et sacrificiis simulacra sua venerabantur. Ea ergo fecit Solomon, quæ Deo displicerent, neque in eo colendo vestigia Davidi patris sui secutus est. Succensuit itaque Dominus Solomoni, quod a se Israelicorum Deo animum abalienasset, bis ipsi viso,et interminato ne quem omnino peregrinum deum sectaretur. Denuntiavitque ei Deus, quando jussa ac mandata sua sprevisset, se regnum ideo ex manu ipsius abrepturum servoque ejus traditurum ; atque id quidem propter Davidum ipsius patrem, suum famulum, vivo ipso non facturum, itemque propter Hierosolymæ, urbem a se delectam. Excitavitque Deus Salomoni adversarium Adarem Idumæum atque Hedraazarem regem Subensem,qui Israelicos infestaverunt quamdiu vixit Solomon. Mortuus est anno ætatis 73, inque sepulcro patris depositus. Sub eo Homerus fuit ac Hesiodus.

ἀδείας τε καὶ τρυφῆς ἀπέλαυσεν· ἀλλ' ὕστερον εἰς πικρίαν ἡ σπατάλη καὶ ἡ ἡδονὴ γέγονεν αὐτῷ, καὶ ὑπόθεσις ἀκολασίας. Ὅθεν φησίν· « Ἐμίσησα σύμπασαν τὴν ζωήν μου καὶ πάντα τὸν μόχθον μου, ὅτι πάντα ματαιότης. Εὗρον γὰρ πικρότερον ὑπὲρ τὸν θάνατον τὴν γυναῖκα, ἥτις ἐστὶ θήρευμα καὶ σαγήνη καρδίας. » Ταῦτά τοί φησι· « Καὶ ὁ βασιλεὺς Σολομῶν ἦν φιλογύναιος, καὶ ἦσαν αὐτῷ ἄρχουσαι ἑπτακόσιαι, καὶ παλλακαὶ τριακόσιαι. Καὶ ἔλαβε γυναῖκας Μωαβίτιδας καὶ Ἀμανίτιδας, Σύρας καὶ Ἰδουμαίας, Χετταίας καὶ Ἀμορραίας, ἐκ τῶν ἐθνῶν ὧν ἀπεῖπε Κύριος τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. Καὶ ἐγένετο ἐν καιρῷ γήρως αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ἡ καρδία μετὰ Κυρίου Θεοῦ αὐτοῦ καθὼς καὶ ἡ καρδία Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐξέκλιναν αἱ ἀλλότριαι γυναῖκες τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὀπίσω Θεῶν αὐτῶν. Καὶ τότε ᾠκοδόμησε Σολομῶν ναὸν τῷ Χαμὼς εἰδώλῳ Μωάβ, καὶ τῇ Ἀστάρτῃ βδελύγματι Σιδονίων, καὶ τῷ Μελχὼμ προσοχθίσματι υἱῶν Ἀμών. » Ἡ [P. 97] μὲν οὖν Ἀστάρτη ἐστὶν ἡ παρ' Ἕλλησιν Ἀφροδίτη λεγομένη, ὁ δὲ Χαμὼς θεὸς ἦν Τυρίων. Καὶ οὕτως ἐποίησε ταῖς ἀλλοφύλοις αὐτοῦ γυναιξὶ πάσαις, αἵτινες ἐθυμίων καὶ ἔθυον τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν, Καὶ ἐποίησε Σολομῶν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ οὐκ ἐπορεύθη ὀπίσω Κυρίου ὡς Δαβὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Καὶ ὠργίσθη Κύριος ἐπὶ Σολομῶν, ὅτι ἐξέκλινεν ἡ καρδία αὐτοῦ ἀπὸ Κυρίου Θεοῦ Ἰσραὴλ τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ δὶς καὶ ἐντειλαμένου αὐτῷ μὴ πορεύεσθαι ὀπίσω θεῶν ἑτέρων τὸ παράπαν. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς αὐτόν· « Ἀνθ' ὧν οὐκ ἐφύλαξάς μου τὰς ἐντολὰς καὶ τὰ προστάγματα ἃ ἐνετειλάμην σοι, διαρρήσσων διαρρήξω τὴν βασιλείαν ἐκ χειρός σου, καὶ δώσω αὐτὴν τῷ δούλῳ σου· πλὴν ἐν ταῖς ἡμέραις σου τοῦτο οὐ ποιήσω, διὰ Δαβὶδ τὸν δοῦλόν μου καὶ πατέρα σου, καὶ διὰ Ἰερουσαλὴμ τὴν πόλιν μου, ἣν ἐξελεξάμην. Καὶ ἤγειρε Κύριος τῷ Σολομῶντι Σατὰν Ἄδερ τὸν Ἰδουμαῖον καὶ τὸν Ἐδρααζὰρ βασιλέα Σουβᾶ, καὶ ἦσαν τῷ Ἰφραὴλ Σατὰν πάσας τὰς ἡμέρας Σολομῶντος. Καὶ ἀπέθανε Σολομῶν ἐτῶν ογ', καὶ ἐτάφη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. » Ἐφ' οὗ ἦν Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος.

171 Miretur aliquis optimo jure quid causæ fuerit quod et divinissimus Moses et hic sapientissimus Solomon, cum utrumque eorum ante Deus tanto honore atque procuratione dignatus fuisset, tandem tamen alter, Dei indignatione atque dolore excitato, promissæ sibi rei impos factus est; alter, cum irritasset Deum, præmio priorum eorumque optimorum laborum multatus, animam quoque insuper perdidit. Quorsum enim reciderunt tanta cum Deo familiaritas, tanta in eo compellando libertas, tot tantique labores, ac tam gravia et multa certamina divini Mosis ? quæ omnia ob peccatum apud aquam jurgii admissum posthabita sunt; atque ipse introitu in promissam terram, homo justus, prorsus et irretractabili sententia privatus fuit, uti supra est commemoratam. Quorsum Dei erga Solomonem amor tantus tantaque gratia et sapientia? Quid tam ingens prudentia atque intelligentia profuit,ac sobriissima divinarum humanarumque rerum consideratio et cognitio, cum is ad extremum ex insano mulierum amore ad impios falsorum

Θαυμάσειε δ' ἂν τις καὶ μάλα εἰκότως, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ θειοτάτου Μωϋσέως, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦδε τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος, πῶς ἑκατερος αὐτῶν τοσαύτης πάλαι θείας δόξης καὶ προμηθείας ἀξιωθεὶς ὕστερον ὁ μὲν εἰς ἀγανάκτησιν καὶ λύπην τὸν Θεὸν κινήσας τῆς ἐπαγγελίας ἐξέπεσεν, ὁ δὲ εἰς ὀργὴν καὶ θυμὸν ἐγείρας αὐτὸν τούς τε προειργασμένους ἀρίστους πόνους ἄρδην ἐζημίωτο καὶ τὴν ψυχὴν προσαπώλεσε. Ποῦ γὰρ ἡ τοιαύτην πρὸς Θεὸν οἰκείωσις καὶ παῤῥησία καὶ οἱ τοσοῦτοι καὶ τηλικοῦτοι πόνοι καὶ κόποι καὶ ἀγῶνες τοῦ θεσπεσίου Μωϋσέως ; οἵτινες διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας ἁμαρτίαν παρωράθησαν, καὶ τῆς εἰς τὴν γῆν ἐπαγγελίας εἰσόδου ἀθρόως ὁ δίκαιος καὶ ἀσυγχωρήτως ἀπεστέρητο, καθὼς καὶ ἔμπροσθεν εἴρηται. Ποῦ δὲ καὶ ἡ πρὸς τὸν Σολομῶντα θεία φιλοστοργία καὶ ἡ τοσαύτη χάρις τε καὶ σοφίας ; καὶ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς πολλῆς ἐκείνης φρονήσεως καὶ συνέσεως, καὶ ἡ προλαβοῦσα τοιαύτη νηφαλιωτάτη ἔννοια καὶ θεολογία καὶ φυσιολογία, ἔσχατον ἐκ γυναικομανίας εἰς εἰδωλομανίαν ἐκπεπτωκότος, ὡς σαφῶς δεδήλωται. Τῷ ὄντι γὰρ

[60] Eccle. VII, 26, 27. [61] III Reg. XI, 1 sqq.

οὐδὲν ὄφελος, ἐναρξάμενον πνεύματι, σαρκὶ ἐπιτε- A deorum cultus sit prolapsus ? sicuti demonstravi-
λέσαι. Ἕως μὲν γὰρ ἀπήλαυε Σολομῶν τῆς ἄνωθεν mus.Nimirum revera non prodest spiritu cœpisse,
προμηθείας, ἐν εἰρήνῃ καὶ γαλήνῃ διῆγε, πάντας nbi carne absolvere velis. Quippe Solomon, quan-
ἔχων ὑποκειμένους, καθὼς προείρηται, καὶ δασμὸν diu divinæ providentiæ commodis fretus fuit,
κομίζοντας ὅτι μάλιστα· ἐπειδὴ δὲ ταύτης ἐγυμνώθη, eatenus pacatam ac tranquillam vitam egit, omnes,
τοῖς δυσμενέσιν εὐεπιχείρητος γέγονεν. Ἀληθῶς ut diximus,subditos ac stipendiarios habens. De-
ὄντως φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. stitutus ab ea facilis vexatu hostibus fuit. Adeo
[P. 98] Ὥσπερ γὰρ ὁ ἔλεος ἄῤῥητος, οὕτω καὶ ἡ verum est, terribile esse in manus Dei incidere
κόλασις ἀνυπόστατος. Ὅτι δὲ τοῖς εἰδώλοις ἐλά- viventis : cujus ut ineffabilis 172 est misericor-
τρευσε, καταλείψας τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν τοῦ πατρὸς dia, ita et intolerabiles sunt pœnæ. Porro autem
αὐτοῦ Δαβὶδ, εὔδηλον ἐξ ὧν καὶ Ἀχίας ὁ προφήτης in promptu est Solomonem derelicto vero Deo pa-
ἔφη πρὸς τὸν Ἱεροβοάμ· « Τάδε λέλει Κύριος· Ἰδοὺ tris sui Davidi simulacris divinum detulisse hono-
ἐγὼ ῥήσσω τὴν βασιλείαν ἐκ χειρὸς Σολομῶντος, καὶ rem,cum hæc sint verba Achiæ vatis ad Jeroboa-
δώσω σοι τὰ δέκα σκῆπτρα, καὶ δύο σκῆπτρα δώσω mum : « Ecce ego obrumpo regnum ex manu
αὐτῷ διὰ Δαβὶδ τὸν δοῦλόν μου καὶ Ἱερουσαλὴμ τὴν Solomonis. Tibi decem tribus dabo : duas ipsi re-
πόλιν μου, ἣν ἐξελεξάμην ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν linquam, in gratiam Davidi servi mei ac Hieroso-
Ἰσραὴλ, ἀνθ, ὧν ἐγκατέλιπέ με, καὶ ἐδούλευσε τῇ B lymorum urbis meæ, quam de omnibus Israelicis
Ἀστάρτῃ βδελύγματι Σιδονίων, καὶ τῷ Χαμὼς tribus mihi delegi. Causa est, quod me spreto
εἰδώλῳ Μωάβ, καὶ τῷ Μελχὼμ προσοχθίσματι υἱῶν Astartam Sidoniorum, Chamosum Moabitarum, et
Ἀμών, καὶ γυναῖκας ἀλλοτρίας πολλάς. Καὶ ἔτι Melchomum Ammonitarum abominanda simula-
ἔλαβε τὴν θυγατέρα Φαραὼ ἐκ τῶν ἐθνῶν ὧν ἀπεῖπε cra divino cultu honoravit[62]. Duxit autem Solomon
Κύριος τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· Οὐκ εἰσελεύσεσθε ἐν αὐ- uxores multas alienigenas, et tandem etiam Pha-
τοῖς, καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσελεύσονται εἰς ὑμᾶς, ἵνα μὴ raonis filiam, nuptiis contractis cum gentibus qua-
ἐκκλίνωσι τὰς καρδίας ὑμῶν ὄπίσω τῶν εἰδώλων rum affinitatibus et necessitudine Deus interdixerat
αὐτῶν. Καὶ ἔκλιναν αὐτοῦ τὴν καρδίαν ἐν καιρῷ ob hanc rem, ne eæ Israelicorum animos ea occa-
γήρως αὐτοῦ ὀπίσω τῶν θεῶν αὐτῶν. Καὶ ᾠκοδό- sione a Deo ad simulacrorum impium cultum
μησεν ὑψηλὸν τῷ Χαμὼς εἰδώλῳ Μωάβ ἐν τῷ ὄρει, abducerent. Quod quidem Solomoni provecta jam
ἐπὶ προσώπου Ἱερουσαλὴμ, καὶ τῷ Μελχὼμ εἰδώλῳ ætate a suis uxoribus accidit, adeo ut Chamoso
υἱῶν Ἀμών, καὶ τῇ Ἀστάρτῃ βδελύγματι Σιδονίων· delubrum exstrueret sublime in monte a regione
καὶ οὕτως ἐποίησε πάσαις ταῖς γυναιξὶν αὐτοῦ ταῖς Hierosolymæ,itemquee Melchomo et Astartæ,Moa-
ἀλλοτρίαις, αἳ ἐθυμίων καὶ ἔθυον τοῖς εἰδώλοις αὐ- bitarum.Ammonitarum et Sidoniorum detestandis
τῶν. Καὶ ὠργίσθη Κύριος τῷ Σολομῶντι, καὶ εἶπεν· C simulacris. Atque eodem modo singulis suis pere-
Ἀνθ' ὧν οὐκ ἐφύλαξας τὰ προστάγματά μου ἃ ἐν- grinis uxoribus est gratificatus, simulacra sua
ετειλάμην σοι, διαῤῥήσσων διαῤῥήξω τὴν βασιλείαν adolendo et sacrificando colentibus. Iratus itaque
σου ἐκ Χειρός σου, καὶ δώσω αὐτὴν τῷ δούλῳ σου· Deus Solomoni dixit, quando is præcepta sua non
πλὴν ἐν ταῖς ἡμέραις σου οὐ ποιήσω ταῦτα, οὐδὲ observasset, se vicissim regnum ei de manibus
ὅλην τὴν βασιλείαν λήψομαι. Σκῆπτρον ἓν δώσω σοι ereptum servo ipsius traditurum, tametsi hoc ipso
διὰ Δαβὶδ τὸν δοῦλόν μου καὶ διὰ τὴν βασιλείαν ἣν vivo non 173 esset facturus, neque totum regnum
ἐξελεξάμην. » ablaturus, sed unam tribum posteris ejus da-
turus, Davidi bausa servi sui et electæ a se ur-
bis. »

Ἀποθανόντι δὲ τῷ Δαβὶδ ἐποίησε Σολομῶν μνη- Vita functo Davido sepulcrum Solomon apud
μεῖον παρὰ τῷ Σιλωὰμ ἀντρῶδες διὰ βάθους, πρὸς Siloamum ædificavit, totum in specus formam
τὸ μὴ ὁρᾶσθαι μεμηχανημένον. Συγκατώρυξε δὲ τῷ effectum,ne eeset conspicuum ; et cum patre cum
πατρὶ καὶ χρυσίου πολλὰς μυριάδας, ὡς Ἰώσηπός ibi defodisse multa talentorum auri millia Josephus
φησιν. Ἐκεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Σολομῶν ἀποθανὼν ἐτάφη. scribit. Ibidem et Solomon obita morte sepultus
Φασὶ δὲ καὶ Ὑρκανὸν ὕστερον τὸν ἱερέα, τῆς πόλεως D est. Perhibent postea temporis Hyrcanum pontifi-
πολιορκουμένης, ἀνοῖξαι τὸ μνημεῖον καὶ χρυσοῦ cem,cum urbs obsidione premeretur, aperto mo-
τρισχίλια τάλαντα ἐκεῖθεν ἐκφορῆσαι. Ἀλλὰ καὶ numento auri talenta ter mille inde exportasse.
Ἡρῴδην μετ' αὐτὸν ἀνοῖξαι μὲν τὸν τάφον, χρήματα Post hunc Herodem idem tentantem pecuniæ nihil
δὲ μὴ εὑρεῖν· κόσμον δὲ χρυσοῦν καὶ κειμήλια πάμ- invenisse, sed aurea ornamenta atque reposita
πολλα τοῦτον ἀνελέσθαι ἱστοροῦσι, πειραθέντα δὲ καὶ donaria permulta abstulisse; interiusque penetra-
ἐνδοτέρω χωρεῖν πυρὶ ἐπισχεθῆναι. re aggressum igni fuisse prohibitum.

Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Σολομῶντος Ῥοβοὰμ τὴν Solomoni Roboamus successit. Fum, cum ad
βασιλείαν διαδέχεται. Καὶ αὐτὸς ἀπῆλθεν εἰς Σί- comitia populi regem ipsum declaraturi Sichemam
κιμα, ὅτι ἐκεῖ πᾶς Ἰσραὴλ ἀπῆεσαν τοῦ βασιλεῦσαι venisset, populus rogavit uti jugum, quod eis
αὐτόν· καὶ ἐλάλησεν ὁ λαὸς πρὸς Ῥοβοάμ. Ὁ πάτήρ pater ipsius aggravasset, levaret : ita se paratos
σου ἐβάρυνε τὸν κλοιὸν ἡμῶν, καὶ σὺ νῦν κούφισον, esse ad serviendum ipsi. Roboamus discedere po-
καὶ δουλεύσομέν σοι. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς· Ἀπέλθετε pulo atque triduo post ad accipiendum responsum

[62] III Reg. xi, 31 33.

redire jusso, populi postulata cum senibus communicavit. Ii consuluerunt uti populo morem gereret: ita eum sub se perpetuo habiturum. Consulti etiam a rege adolescentuli, quos circum se habere solebat, hortati eum sunt ut populo sic responderet, tenuissimam sui corporis partem crassiorem lumbis paternis esse. Patrem ipsis **174** grave jugum imposuisse: at se id porro quoque aggravaturum. Patrem in ipsis castigandis usum fuisse flagellis, se scorpios ad hoc adhibiturum. Hoc adolescentulorum consilium probavit Roboamus, itaque omnino respondit populo Sichemam reverso. Ad hæc populus uno ore protestatus est nihil porro sibi cum Davido et Jessæa prole commune: Israelicos in suum quemque tabernaculum abire, ipsum Davidum suam domum pascere an gubernare debere. Hoc modo Solomonis regnum fissum est. Nam Roboamo duæ tantum tribus, Judæ et Benjamini, adhæserunt: reliquæ omnes Jeroboamum Nabati filium regem sibi constituerunt. Regia Roboami fuit Hierosolymis, et multitudo regno ejus subdita Judas appellabatur ac domus Davidica, nomine a tribu præstantiore sumpto. At Jeroboamus regni caput habuit Samariam, regiam Tharsæ; populus quam regebat Israelus ob multitudinem et Ephraimus ob regni tribum nuncupabatur.

A ἕως ἡμερῶν τριῶν· ἀναστρέψατε, καὶ λαλήσω ὑμῖν. [P. 99] Καὶ ἀπήγγειλε Ῥοβοὰμ τοῖς πρεσβυτέροις τὸ ῥῆμα τοῦ λαοῦ. Καὶ αὐτοὶ εἶπον· ἠτήσαντό σε ποιήσεις, καὶ αὐτοὶ δοῦλοί σου πάσας τὰς ἡμέρας. Καὶ συνεβουλεύσατο μετὰ τῶν παιδαρίων τῶν παρεστώτων αὐτῷ περὶ τούτου, καὶ αὐτοὶ εἶπον· Λάλησον τῷ λαῷ οὕτως· Ἡ σμικρότης μου παχυτέρα ἐστὶ τῆς ὀσφύος τοῦ πατρός μου. Ὁ πατήρ μου ὑπέτασσεν ὑμᾶς ἐν κλοιῷ βαρεῖ, ἐγὼ προσθήσω ἐπὶ τῷ κλοιῷ αὐτοῦ· ὁ πατήρ μου ἐπαίδευσεν ὑμᾶς ἐν μάστιξιν, ἐγὼ παιδεύσω ὑμᾶς ἐν σκορπίῳ. Ταύτην τὴν βουλὴν τῶν παιδαρίων εἶπε Ῥοβοὰμ ὑποστρέψαντι τῷ Ἰσραὴλ· καὶ ἀπεκρίθη πᾶς ὁ λαός· Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἔτι μερὶς ἐν Δαβὶδ, οὐδὲ κληρονομία ἐν υἱῷ Ἰεσσαί. Ἀπότρεχε, Ἰσραὴλ, εἰς τὰ σκηνώματά σου, βόσκε τὸν οἶκόν σου, Δαβὶδ, καὶ κρῖνε. Καὶ διεμερίσθη ἡ βασιλεία Σολομῶντος· καὶ αὐτῷ μὲν τῷ Ῥοβοὰμ ἡ ἐξ Ἰούδα παραμένει φυλὴ καὶ ἡ τοῦ Βενιαμὶν, αἱ δὲ λοιπαὶ δέκα φυλαι Ἱεροβοὰμ τὸν τοῦ Ναβὰτ προεστήσαντο βασιλέα. Ἦν μὲν τῷ Ῥοβοὰμ τῆς βασιλείας ὁ οἶκος ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἐκαλεῖτο δὲ τὸ ὑπ' αὐτὸν ταττόμενον πλῆθος Ἰούδας καὶ ὁ οἶκος Δαβὶδ, ἐκ τῆς ἰσχυροτέρας φυλῆς εἰληφὼς τὴν προσηγορίαν. Τοῦ δὲ Ἱεροβοὰμ Σαμάρεια ἡ μητρόπολις, ὁ δὲ τῆς βασιλείας οἶκος ἐν Θαρσᾷ· ὄνομα δὲ τῷ ὑπ' αὐτὸν λαῷ Ἰσραὴλ διὰ τὸ πλῆθος καὶ Ἐφραὶμ διὰ τὴν τῆς βασιλειας φυλήν.

Decima quinta die octavi mensis Jeroboamus Bethelam ascendit, ad aram quam exstruxerat ut buculis, quas fuderat, rem sacram faceret, constituitque sacerdotes, qui in editis locis sacrificarent, a se consecratis. Ecce autem ex Juda quidam divinus homo mandato Dei instructus Bethelam advenit. Is, cum Jeroboamus altari suo sacrificandi gratia **175** astaret, ita divino instinctu altare est affatus: Altare, altare, hoc tibi denuntiat Deus, in domo Davidi nasciturum puerum, Josiam nomine, qui sacrificulos editorum locorum super te adolere solitos tibi impositos mactabit, ac supra te hominum ossa accendet. Et fatum prodigio ut confirmaret, En, ait, altare rumpetur, atque effundetur qui est ei impositus adeps. Hæc audiens Jeroboamus manum suam hominis apprehendendi causa extendit: quæ subito exaruit, simulque ara rupta adeps effusus est. Tum Jeroboamus vatem oravit uti Deum pro se deprecaretur, uti sibi sua manus in integrum restitueretur Quo facto vates, et sanata manu, ex conspectu regis abiit. Erat alius impostor quidam vatis nomine, senex Bethelæ habitans. Is cum audivisset quæ a divino homine acta erant, eum persecutus est; inventumque sub quercu sedentem hartatus est ut secum reverteretac cibum sumeret. Divinus vero id abnuere, quod sibi interdictu Dei eo loci neque edere neque bibere permitti diceret. Ibi impostor ille, se quoque perinde atque ipsum esse vatem, angelumque Dei sibi mandasse ut ipsi retracto cibum daret. Eo mendacio divinum permovit ut secum reversus

Κατὰ δὲ τὸν ὄγδοον μῆνα, ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς, ἀνέβη Ἱεροβοὰμ ἐν Βεθὴλ εἰς τὸ θυσιαστήριον ὃ ἐποίησε τοῦ θύειν ταῖς δαμάλεσίν αἷς ἐχώνευσε, καὶ παρέστησε τοὺς ἱερεῖς τῶν ὑψηλῶν, οὓς αὐτὸς κατέστησεν ἐν αὐτοῖς. Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ παρεγένετο ἐν Βεθὴλ, ἐν λόγῳ Κυρίου ἐξ Ἰούδα καὶ Ἱεροβοὰμ εἱστήκει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον αὐτοῦ τοῦ θῦσαι. Καὶ εἶπεν ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἐν λόγῳ Κυρίου· Θυσιαστήριον, θυσιαστήριον, τάδε λέγει Κύριος· Ἰδοὺ υἱὸς τίκτεται ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ, Ἰωσίας ὄνομα αὐτῷ. Καὶ θύσει ἐπὶ σὲ τοὺς ἱερεῖς τῶν ὑψηλῶν τῶν θυόντων εἰς σέ, καὶ ὀστᾶ ἀνθρώπων καύσει ἐπὶ σέ. Καὶ ἔδωκεν εὐθὺς τέρας, λέγων· Ἰδοὺ τὸ θυσιαστήριον ῥήγνυται, καὶ ἐκχυθήσεται ἡ πιότης ἡ οὖσα ἐπ' αὐτῷ. Καὶ ὡς ἤκουσεν Ἱεροβοὰμ, ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ συλλαβέσθαι αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ ἐξηράνθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον ἐρράγη, καὶ ἡ πιότης αὐτοῦ ἐξεχύθη. Καὶ εἶπεν Ἱεροβοὰμ· Δεήθητι τοῦ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ ἐπιστρεψάτω ἡ χείρ μου πρός με. Καὶ ἐδεήθη ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐγένετο ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιής. Καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ προσώπου Ἱεροβοάμ. Ἦν δέ τις ἄλλος ψευδοπροφήτης, κατοικῶν ἐν [P. 100] Βεθήλ, πρεσβύτης· καὶ μαθὼν ὅσα ἐποίησεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, κατεδίωξεν ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ εὗρεν αὐτὸν καθήμενον ἐπὶ δρῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Δεῦρο μετ' ἐμοῦ, καὶ φάγε ἄρτον. Καὶ εἶπεν· Οὐ φάγωμαι ἄρτον οὐδὲ πίωμαι ὕδωρ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ὅτι Κύριος ἐνετείλατό μοι οὕτως. Καὶ εἶπε· Κἀγὼ προφήτης εἰμὶ καθὼς σὺ, καὶ ἄγγελος Κυρίου ἐλάλησέ μοι τοῦ ἐπι-

στρέψαι σε καὶ φαγεῖν ἄρτον. Καὶ ἠπάτησεν αὐτὸν, καὶ ὑπεστρεψε καὶ ἔφαγε καὶ ἔπιε. Γίνεται οὖν λόγος Κυρίου πρὸς τὸν ψευδοπροφήτην τὸν ἀποστρέψαντα αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ· Τάδε λέγει Κύριος· Ἀνθ' ὧν παρέβης τὸν νόμον Κυρίου καὶ ὑπέστρεψας καὶ ἔφαγες καὶ ἔπιες ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, οὐ μὴ εἰσέλθῃ τὸ σῶμά σου εἰς τὸν τάφον τῶν πατέρων σου. Ἐξελθόντα δὲ λεὼν συναντήσας ἐθανάτωσεν αὐτόν. Ἱεροβοὰμ δὲ οὐκ ἀπέστρεψεν ἀπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ.

A ederet atque biberet. Tum impostor Dei instinctu vati denuntiavit, quandoquidem **176** contra Dei mandatum reversus eo loci cibum ac potum sumpsisset, cadaver ipsius in sepulcro majorum suorum non iri conditum. Atque egressum inde divinum leo obviam factus interfecit. Interim Jeroboamus a malitia non discessit.

Τῷ λη' ἔτει τοῦ Ἀσᾶ βασιλέως Ἰούδα, ἐβασίλευσεν Ἀχαὰβ ὁ πάντων βασιλέων πονηρότατος ἐν Ἰσραήλ· ὃς θυσιαστήριον ἔστησεν τῷ Βάαλ. Οὗτος εἶχε γυναῖκα τὴν Ἰεζάβελ. Ἐπὶ τούτου Ἀχιὴλ ὁ Βεθηλίτης ᾠκοδόμησε τὴν Ἰεριχώ· ἐν τῷ Ἀχιὴλ τῷ πρωτοτόκῳ αὐτοῦ ἐθεμελίωσεν αὐτὴν, καὶ ἐν Σεγοὺβ τῷ νεωτέρῳ ἐπέστησε κὰς θύρας αὐτῆς, κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου, ὃ ἐλάλησεν ἐν χειρὶ Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ Ναῆ. Τότε καὶ ὁ προφήτης Ἠλίας εἶπε πρὸς Ἀχαάβ· Ζῇ Κύριος ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ, εἰ ἔσται τὰ ἔτη ταῦτα δρόσος ἢ ὑετὸς ἐπὶ τῆς γῆς, εἰ μὴ διὰ στόματός μου. Καὶ ἐπορεύθη κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἐν λόγῳ Κυρίου, καὶ ἐκρύβη ἐν τῷ χειμάρρῳ Χορὰθ τῷ ἐπὶ πρόσωπον τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἔπιεν ὕδωρ ἐκεῖθεν· καὶ οἱ κόρακες ἔφερον αὐτῷ κρέας πρωΐ, καὶ τὸ δείλης ἄρτον. Τοῦ χειμάρρου δὲ τῇ ἀνομβρίᾳ ξηρανθέντος διὰ λόγου Κυρίου ἔρχεται εἰς Σαρεφθᾶ. Καὶ χήρᾳ γυναικὶ ἐπιξενωθεὶς ἤσθιεν αὐτός τε καὶ ἡ γυνὴ καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς· καὶ ἡ ὀρὰξ τοῦ ἀλεύρου οὐκ ἐξέλιπεν, οὐδὲ ὁ καμψάκης τοῦ ἐλαίου ἠλαττονήθη, ἕως οὗ διελύθη ὁ λιμός. Ταύτης καὶ τὸν υἱὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ὃν φασί τινες εἶναι Ἰωνᾶν τὸν προφήτην. Τότε καὶ τὴν θυσίαν ἐποίησεν, ἐν ᾗ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ κατελθὸν κατέκαυσε τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸν χοῦν τῆς γῆς. Ἐκεῖ καὶ τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βὴλ καὶ τοὺς προφήτας ἔσφαξεν ων', καὶ ὑετὸν κατήνεγκεν. Ἰεζάβελ δὲ τοῦτο μαθοῦσα προσηπείλησεν αὐτῷ, καὶ ἔφυγεν Ἠλίας ἀπὸ προσώπου Ἰεζάβελ ὁδὸν ἡμερῶν τεσσαράκοντα. Μόνος δὲ Ἀβδιοὺ ἐκ νέας ἡλικίου προφήτης γέγονε δι' εὐσέβειαν, ἀπὸ προφητῶν μὴ γενεαλογούμενος. [P. 101] Ἦν δὲ τοῦ Ἀχαὰβ οἰκονόμος, ἐν κρυπτῷ σεβόμενος τὸν Θεὸν Ἰσραήλ. Οὗτος καὶ ἑκατὸν προφήτας ἐν δυσὶ σπηλαίοις κρύψας διὰ τὸν φόβον Ἰεζάβελ (ἀπέκτεινε γὰρ αὐτοὺς) ἄρτῳ καὶ ὕδατι ἔθρεψεν, ἕως ἐλύθη ὁ λιμός. Τότε καὶ Ἠλίας ἐν λόγῳ Κυρίου χμίει Ἐλισαιὲ εἰς προφήτην· εὑρίσκει γὰρ αὐτὸν ἐροτριῶντα ἐν δώδεκα ζεύγεσι βοῶν. Καὶ εὐθὺς θύει μὲν τοὺς βόας, ἐν δὲ τοῖς σκεύεσιν ἀνάπτει πῦρ, καὶ ἑψήσας δίδωσι τῷ λαῷ φαγεῖν. Καὶ αὐτὸς ἀπῆλθεν ὀπίσω Ἠλίου, καὶ διηκόνει αὐτῷ.

B Trigesimo octavo anno Asæ regis Judæ regnum Israelicum tenuit Achabus, omnium regum deterrimus. Is Baali aram statuit. Uxorem habuit Jezabelam. Ejus tempore Achiel Bethelica Jerichuntem instauravit. Cujus cum fundamenta poneret, primogenitum filium suum Achiam perdidit, ac minimum natu Segubum, cum portas aptaret. Ita enim fore Deus per Josuam Navæ filium prædixerat. Tunc etiam Elias vates Achabo dixit [63]: « Ita vivit Deus cœlestium exercituum imperator, ante quem astiti, ut per hos annos neque ros neque pluvia in terram cadet, nisi me edicente. » Ivitque Elias versus ortum solis, Dei verbo instructus; delituitque ad torrentem Chorathum, qui est e regione Jordanis, et ejus aquam bibit: corvique mane carnes, vesperi panem ei attulerunt. Cum vero torrens pluviarum defectu exaruisset, jussu Dei Sarephtham ivit. Ibi hospitio usus viduæ mulieris, ipse cum ea et ejus liberis toto illo tempore cibum sumpsit, dum sterilitas ac penuria finirentur, cum interim neque farina cadineque C oleum trullæ deficerent. Hujus etiam viduæ filium mertuum in vitam revocavit; quem Jonam **177** vatem illum fuisse autumamt. Tunc et sacrificium Elias peregit: ad quod cœlitus ignis delapsus hostiam, aquam et pulverem terræ consumpsit. Ibi et Beli sacerdotes ac vates jugulavit 850, et pluviam devocavit. Jezabela, re comperta, graviter minata Eliæ est. Quam ille fugiens iter 40 dierum profectus est. Solus Abdias jam inde ab adolescentia vates exstitit, genus a vatibus non ducens. Quod ei ob pietatem evenit. Cum enim esset procurator Achabi domesticus, Deum Israelicorum occulte venerabatur, ac 100 vates metu Jezabelæ (mortem enim ea omnibus machinabatur vatibus Dei) in duas speluncas abdiderat, ibique usque ad famis exitum pane et aqua eos alebat. Eadem tempestate Elias D jussu Dei Elizæum unctione vatem inaugurat, cum in eum incidisset duodecim jugis boum arantem. Elisæus statim mactatis bobus, instrumentis aratoriis accensis, percoctam eorum carnem populo vescendam præbet; atque ipse Eliam sectatur, et ei administrat.

Ἀχαὰβ κρατήσας τὸν υἱὸν Ἄδερ τῆς Συρίας ἀπέλυσεν αὐτὸν μετὰ δώρων. Καὶ ἄνθρωπός τις ἐκ τῶν υἱῶν τῶν προφητῶν, Μιχαίας ὄνομα, εἶπε πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐν λόγῳ Κυρίου. Πάταξόν με. Καὶ οὐκ ἠθέλησε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀνθ' ὧν οὐκ ἤκουσας τῆς φωνῆς Κυρίου, καὶ ἰδοὺ σὺ ἀποτρέχεις ἔξω, καὶ κατάξει σε λεὼν· ὅπερ καὶ γέγονε. Καὶ εἶπε πρὸς

Porro Achabus cum filium Aderi regem Syriæ cepisset, donatum dimisit. Ergo quidam ex vatum familia Michææ nomine, alteri cuidam Dei instinctu dixit: Feri me. Quod cum ille detrectaret, denuntiavit ei, quod mandato Dei non esset obsecutus, ideo eum egressum a leone cæsum iri. Atque ita factum est. Alius deinde vati jussu ipsius plagas **178** et vulnera

[63] III Reg. xvii.

imposuit.Inde vates fascia vultu obligato, qua rex Israelicorum transiturus erat constitit; eoque prætereunte alta voce questus est se regium servum in bellum profectum, alium quemdam ad se virum adduxisse,ejusque sibi custodiam mandasse ea lege ut si is vir aufugisset, pro eo vitam suam aut argenti talenta penderet. Se hac illac circumspiciente, interim virum fuga se proripuisse.Respondit rex eum de se ipso sententiam tulisse, esseque suo arbitratu homicidii fontem. Tum vates propere fasciam a facie removit,agnitusque unus de vatibus esse,ita locutus est : « Sic ait Dominus regi : Quia tu virum perniciei destinatum ex manibus tuis dimisisti, ecce tibi, vita tua pro vita ipsius populusque tuus pro populo ejus luet [94]. » Abiit ergo Achabus animi æger atque flens.

Secundum hæc Achabus vineam Nabothi Israelitæ, continguam areæ regis, vel permutatione alterius vineæ vel soluto pretio suam facere cupiebat. At vero Nabothus pernegare se suum patrimonium cuiquam addicturum. Quæ res cum dolorem intulisset Achabo,Jezabela eo cognito ad seniores urbis litteras dat, mandans uti Nabothum quæsita occasione facti interficiant. Ii conficta adversus eum calumnia,quasi regem exsecratus esset, hominem trucidant,vineam Achabus occupat. Hunc Elias aggressus ita compellavit: «Hæc dicit Dominus : « Tu **179** homicidio perpetrato alienam possessionem invasisti.Idcirco, quo loco sanguinem Nabothi sues et canes linxerunt,eodem et canes sanguinem tuum lambent et in eo scorta lavabunt; ac Jezabelam canes vorabunt ante muros Jesraelenses [95].»Exitus hoc vaticinium comprobavit, nam Achabus cum Josaphato rege Judæ egressus in prælium contra regem Syriæ, sagitta jecur ictus Samariam rediit ibique mortuus est; et cum sanguis ejus elueretur apud fontem Samariæ,eum sues et canes linxerunt, paulumque infra meretrices in ejus sanguine lavarunt.Jezabela etiam de muro dejecta canibus escæ fuit,sicuti Deus fatus fuerat.

Ochozias Achabi filius regnum in Israelicos tenuit biennium. Is cum ægrotaret, nuntios misit Accaronem,qui ex deo principe muscarum quærerent an valetudinem ex morbo suo esset recepturus. Iis Etias occurrit,ac reversi Ochoziæ nuntiarunt hominem ipsis hirsutum obviam factum,cinctu pelliceo : eum jussisse ut ad eum qui miserat redirent,eique nuntiarent Deum ita fari. eum, scilicet quod in Israelo nullus sit Deus, ideo Baalum consultum misisse. Non ita fore. Ipsum de lecto, quem conscendisset, nequaquam descensurum. Respondit Ochozias Eliam eum fuisse Thesbitam, misitque viros quinquaginta cum suo præfecto. Sedebat tum Elias in montis vertice. Cui cum præfectus **180** dixisset : « Vir Dei, rex te vocat, descende, » respondit : « Si ego vir Dei sum,de cœlo ignis decidat, ac te cum tuis 50 viris perimat [96].»Idque statim fa-

A ἄλλον, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν, καὶ συνετρίβη. Καὶ καταδησάμενος ὁ προφήτης ταλαμῶνι τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὡς ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ παρεπορεύετο, καὶ αὐτὸς ἐβόα· Ὁ δοῦλος σου ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν στρατιὰν τοῦ πολέμου, καὶ ἀνὴρ εἰσῆγεν ἄνδρα πρὸς με λέγων· Φύλαξόν μοι τὸν ἄνδρα τοῦτον. Ἐὰν δὲ ἀποφύγῃ ἡ ψυχή σου ἔσται ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ τάλαντα ἀργυρίου στήσεις. Καὶ ἐγένετο, ὡς περιεβλέπετο ὁ δοῦλός σου ὧδε καὶ ὧδε, καὶ αὐτὸς οὐκ ἦν. Καὶ εἶπεν Ἀχαάβ· Ἰδοὺ δικαστὴς σὺ, καὶ τὰ ἔνεδρα παρ' ἐμοί. Ἐφόνευσας. Καὶ σπεύσας ὁ προφήτης ἀφεῖλε τὸν ταλαμῶνα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, καὶ ἐγνώσθη ὅτι ἐκ τῶν προφητῶν ἐστιν οὗτος, καὶ εἶπε· « Τάδε λέγει Κύριος· Διότι ἐξήγαγες σὺ ἄνδρα ὀλέθριον ἐκ χειρός μου, ἰδοὺ ἡ ψυχή σου ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ
B καὶ ὁ λαός σου ἀντὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. » Καὶ ἀπῆλθεν Ἀχαὰβ ἐκλελυμένος καὶ κλαίων.

Ἀμπελὼν εἷς ἦν Ναβουθαὶ τῷ Ἰσραηλίτῃ παρὰ τὴν ἀλω τοῦ Ἀχαάβ, ὃν ἐζήτει λαβεῖν Ἀχαὰβ καὶ δοῦναι ἢ ἕτερον ἀμπελῶνα ἢ τὴν τιμὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπε· Μὴ γένοιτό μοι δοῦναί τινι τὴν κληρονομίαν μου. Λυπηθέντος δὲ Ἀχαάβ, ὡς ἤκουσεν Ἰεζάβελ, γράφει πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τοὺς ἐν τῇ πολει διὰ προφάσεως ἀποκτεῖναι αὐτόν. Οἱ δὲ συκοφαντοῦσιν αὐτὸν ὡς κατηρᾶσατο τοῦ βασιλέως, καὶ ἀποκτείνουσιν αὐτὸν, καὶ κληρονομεῖ Ἀχαὰβ τὸν ἀμπελῶνα. Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν Ἠλίας, καὶ λέγει αὐτῷ· « Τάδε λέγει Κύριος· Ὡς σὺ ἐφόνευσας καὶ ἐκληρονόμησας, διὰ τοῦτο ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἔλειξαν οἱ ὗες καὶ οἱ κύνες τὸ αἷμα Ναβουθαὶ, ἐκεῖ λείξουσιν οἱ κύνες
C τὸ αἷμά σου, καὶ αἱ πόρναι λούσονται ἐν τῷ αἵματί σου· καὶ τὴν Ἰεζάβελ καταφάγονται οἱ κύνες ἐν τῷ προτειχίσματι Ἰεσραέλ. » Ὅπερ καὶ γέγονε. [P. 102] Ἐξελθὼν γὰρ μετὰ βασιλέως Ἰουδα Ἰωσαφὰτ πολεμῆσαι τὸν βασιλέα Συρίας, τοξεύεται κατὰ τοῦ ἥπατος, καὶ ὑποτρέφει πρὸς Σαμάρειαν, αὐτὸς δὲ τελευτᾷ· τὸ δὲ αἷμα αὐτοῦ ἀπονίπτουσιν ἐπὶ τῆς κρήνης Σαμαρείας, καὶ ἐξέλειξαν οἱ ὗες καὶ οἱ κύνες τὸ αἷμα αὐτοῦ. Μικρὸν δὲ κάτωθεν αἱ πόρναι ἐλούσαντο ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ. Καὶ Ἰεζάβελ, ἀπὸ τοῦ τείχους πεσοῦσα, τοῖς κυσὶ κατάβρωμα γέγονε κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου.

Ὀχοζίας υἱὸς Ἀχαὰβ κρατεῖ τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη δύο. Οὗτος ἠῤῥώστησε, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους ἐπερωτῆσαι ἐν τῇ Βάαλ μυιάων θεὸν Ἀκκάρων, εἰ ζήσεται ἐκ τῆς ἀῤῥωστίας αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ Ἠλίας συνήντησεν
D αὐτοῖς. Καὶ ἀποστραφέντες εἶπον τῷ Ὀχοζίᾳ. « Ἀνὴρ δασὺς συνήντησεν ἡμῖν, καὶ ζώνη δερμανίνη ἐπὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς ἡμᾶς· Ἀποστράφητε πρὸς τὸν ἀποστείλαντα ὑμᾶς, καὶ εἴπατε αὐτῷ· Τάδε λέγει Κύριος· Διὰ τὸ μὴ εἶναι θεὸν ἐν Ἰσραὴλ, σὺ πορεύῃ ἐπερωτῆσαι ἐν τῇ Βάαλ ; Οὐχ οὕτως. Ἡ κλίνη ἐν ᾗ ἀνέβης, οὐ καταβήσῃ ἀπ' αὐτῆς. » Καὶ εἶπεν· « Ἠλιας ὁ Θισβίτης » ἐστί. Καὶ ἀπέστειλεν ἡγούμενον πεντηκοντάρχην καὶ τοὺς πεντήκοντα αὐτοῦ. Καὶ Ἠλίας ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους. Καὶ εἶπεν ὁ πεντηκοντάρχης πρὸς αὐτόν· « Ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ὁ βασιλεὺς καλεῖ σε· κατάβηθι. » Ἠρὸς ὂν Ἠλίας· « Εἰ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ ἐγὼ, καταβήσεται πῦρ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ κατα-

[94] III Reg. xx, 42. [95] III Reg. xxi, 19, sqq. [96] IV Reg. i, 1 sqq.

φάγεταί σε καὶ τοὺς πεντήκοντά σου. » Καὶ κατέβη τῦρ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτὸν καὶ τοὺς πεντήκοντα αὐτοῦ. Οὕτως ἐγένετο καὶ τοῖς δευτέροις. Ὁ δὲ τρίτος πεντηκοντάρχης ἐλθὼν, πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἐδεήθη καὶ εἶπεν· Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἐντιμωθήτω δὴ ἡ ψυχή μου καὶ ἡ ψυχὴ τῶν παιδίων σου τούτων ἐν ὀφθαλμοῖς σου. Καὶ ἐλάλησεν ἄγγελος Κυρίου πρὸς Ἠλίαν, καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ εἶπε κατὰ τὸ ῥῆμα τὸ ἔμπροσθεν· Ἀνθ' ὧν ἐξαπέστειλας ἐπερωτᾶν τὴν μυῖαν, ἀποστὰς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀποθανῇ σὺ καὶ οὐ ζήσῃ. Καὶ ἀπέθανεν Ὀχοζίας κατὰ τὸ ῥῆμα Ἠλίου, καὶ κατέπαυσεν (87) ἐν τῷ σπηλαίῳ Μωυσέως. Ἐπὶ τούτου τοῦ Ὀχοζίου λιμώξαντες οἱ κατ' ἐκείνην τὴν περίχωρον, τὰ ἴδια σφάξαντες τέκνα κατέφαγον· ἐν κόπρῳ γὰρ περιστερῶν ἀντὶ ἁλὸς βάπτοντες ἐχρῶντο.

Ἐν δὲ τῷ τετρακισχιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ δευτέρῳ ἔτει ἀνελήφθη Ἠλίας. Ἐντεῦθεν ὑποστρέφων Ἐλισσαιὲ εἰς Ἰεριχὼ θεραπεύει τὰ πονηρὰ ὕδατα διὰ ἁλῶν. Ἀναβαίνοντος δὲ εἰς Βεθὴλ ἐξῆλθον παιδάρια μικρὰ ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἐλίθαζον αὐτὸν καὶ κατέπαιζον αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον· « Ἀνέβαινε, φαλακρὲ, ἀνάβαινε. » Ὁ δὲ κατηράσατο αὐτῶν· καὶ ἰδοὺ ἐξῆλθον δύο ἄρκτοι ἐκ τοῦ δρυμοῦ, καὶ διέρρηξαν ἐξ αὐτῶν τεσσαράκοντα καὶ δύο παῖδας. Κἀκεῖθεν [P· 103] ὑπέστρεψεν εἰς Σαμάρειαν. Ταύτην τὴν Σαμάρειαν ὁ πέμπτος βασιλεὺς Ἰσραὴλ κτίζει εἰς πόλιν (αὕτη δέ ἐστιν ἡ νῦν καλουμένη Σεβαστὴ), ἐπωνόμασε δὲ αὐτὴν Σεβὴρ, εἰς ὄνομα Σεβὰρ τοῦ κυρίου τοῦ ὄρους. Τότε καὶ τὸ θαῦμα τοῦ ἐλαίου εἰς πληθυσμὸν τῇ γυναικὶ δέδωκεν Ἐλισσαῖος, καὶ τὰ χρέα αὐτῆς δι' αὐτοῦ τοῦ ἐλαίου ἐπλήρωσε, καὶ τῆς Σωμανίτιδος τὸν υἱὸν ἀνέστησε. Τότε καὶ ἡ τολύπη τοῖς ἀνθρώποις φάρμακον ὂν ἐδόθη, καὶ δι' ἀλεύρου ἐθεραπεύθη. Καὶ οἱ κρίθινοι κ' ἄρτοι καὶ αἱ πέντε καλάθαι τῶν ἰσχάδων ἐν τοῖς ἑκατὸν ἀνδράσιν ἐπερισσευσαν. Καὶ τοῦ Νεεμᾶν ἡ λέπρα ἐθεραπεύθη, Γιεζῆ δὲ ἔλαβεν ἱμάτια καὶ ἀργύρια καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ λέπραν. Ἐπὶ τούτοις καὶ τὴν ἀξίνην ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου ἀνήγαγε, καὶ τὰ ἐνέδρα τοῦ βασιλέως Συρίας ἀνήγγειλε τῷ βασιλεῖ Ἰσραήλ. Καὶ τοῦ βασιλέως Συρίας κυκλώσαντος αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος ἐπὶ τῷ κρατῆσαι, ὡς εἶδεν ὁ λειτουργὸς Ἐλισσαιὲ τὰ ἅρματα καὶ τὴν δύναμιν, ἐφοβήθη, καὶ εἶπε· Κύριε, τί ποιήσομεν; Ὁ δὲ εἶπε· Μὴ φοβοῦ, ὅτι πλείους οἱ μεθ' ἡμᾶς ὑπὲρ τοὺς μετ' αὐτῶν. Καὶ προσηύξατο, καὶ ἤνοιξεν ὁ Θεὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ παιδαρίου, καὶ εἶδε τὸ ὄρος ὅλον πλῆρες ἵππων καὶ ἅρμα πυρὸς περικύκλῳ Ἐλισσαιέ. Καταβάντων δὲ πρὸς αὐτὸν, ἐπάταξεν αὐτοὺς Κύριος ἀορασίᾳ. Καὶ εἶπεν· « Ἐλισσαιὲ, δεῦτε ὀπίσω μου. » Καὶ ἀπήγαγεν αὐτοὺς εἰς Σαμάρειαν, καὶ ἠνοίγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ αὐτοὶ ἐν μέσῳ Σαμαρείας. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Σαμαρείας· Εἰ πατάξω, πάτερ; Καὶ εἶπεν. « Οὐ πα-

A ctum est. Eadem evenerunt iis qui secundo loco missi fuerunt. Tertius cum 50 viris eodem missus in terram procubuit, vatemque obtestatus est uti sibi suisque parceret. Monuit autem angelus Dei Eliam ut descenderet; isque cum illis ad regem profectus, priorem sermonem repetiit, quod Deo deserto, ad principem muscarum consultum misisset, ideo non victurum, sed moriturum. Mortuus est ergo Ochozias secundum verba Eliæ, et requievit in spelunca Mosis. Hujus Ochoziæ ætate circum ista loca incolentes penuria eo adacti sunt ut suos liberos necatos comederent, fimo columbarum pro sale adhibito.

B Elias in cœlum raptus est anno mundi 4602. Inde reversus Elisæus Jerichuntem sale injecto vitiosas aquas correxit. Idem cum Bethelam ascenderet, pueruli urbe egressi eum lapidibus impetiverunt, atque illuserunt vociferando : « Ascende, calve, ascende [67]. » Eos Elisæus cum esset exsecratus, subito ex silva duo ursi egressi pueros quadraginta duos discerpserunt. Inde Samariam reversus est. Hanc urbem quintus Israelicus rex condidit : nunc Sebaste appellantur, id est Augusta **181** Nomen ei imposuit Seber, a nomine Sebaris, qui dominus montis ejus fuit. Tunc et oleum mulierculæ prodigiose multiplicavit Elisæus, ac eo æs alienum ipsius diluit ; et filium Sunamitidis exstinctum vitæ restituit ; et cucurbitam silvestrem ad vescendum hominibus propositam, cum sit venenata, farinæ C inspersione medicatam vescam fecit ; et viginti panibus hordeaceis ac quinque caricarum massis centum viros saturavit, superante adhuc cibo. Eadem tempestate Neeman lepra liberatus est, et eadem in Geezim ob acceptas vestes atque argentum translata. Præterea is vates et securim ex Jordane fluvio emergere fecit, et insidias regis Syri regi Israelico aperuit. Cum autem rex Syriæ vatem in monte obsidione cinxisset, uti eum in suam potestatem redigeret, famulus Elisæi conspectis curribus et copiis pertimuit, dominumque trepide rogavit ecquid sui defendendi causa facere possent. Vates eum bono esse animo jussit : plures enim sibi adesse quam hostibus. Deusque ad ipsius preces famulo oculos aperuit, ita ut cerneret montem equis obsi- D tum et Elisæum igneo curru circumdatum. Deinde cum ad hostes Elisæus degressus esset, eorum oculos Deus cæcitate quadam perstrinxit, ita ut Elisæi monitu cum ipso Samariam intrarent, idque tum demum sentirent, cum essent in media ea urbe constituti. Ibi cum rex diceret : « Mi pater, anne illis manus afferam ? » Elisæus vetuit, cibumque iis et potum **182** apponi mandavit. Quibus refecti

[67] IV Reg. II, 23.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(87) Locum hunc asterisco insignivi, quia prorsum est mutilus. Verba hæc ad Eliam in Horebi montis spelunca delitescentem refero, quam eamdem Mosis fuisse receptaculum quidam crediderunt. XYL.

ad dominum suum redierunt, neque ab eo tempore levis Syriorum armatura in Israelicos ullam impressionem fecit.

Ochosiæ Joramus frater successit; qui cum se adversus Deum male gereret, duodecim annis regno gesto ab Jehuo est interfectus. Is Joramus regem Moabitarum Masam devictum a se tributarium fecit, accepitque ab eo quotannis tributi nomine agnos 100000 totidemque arietes. Eo regnante, Elias ille magnus in cœlum sublatus est. Et Ader Syriæ rex venit ac Samariam circumsedit; qua obsidione tanta in urbe fames exstitit ut caput asini 30 argenteis nummis venderetur. Ea durante, cum Joramus murum obiret, quædam eum mulier contenta voce interpellavit, « Serva, inquiens, me, domine rex. » Is respondit hoc quidem a Deo esse postulandum : an enim putaret sibi vel de area vel de torculari posse opem abs rege ferri? Mulier respondit nihil tale se flagitare. Muliere alia (ea coram adérat) ita rogante suum se heri filium mactasse, coctumque ab ipsis communiter esse manducatum ea autem se id lege fecisse, ut postridie illa suum ad cœnam præberet, quem hodie ipsa abscondat. Hoc audito rex vestimenta sua laceravit, conspexitque populus saccum quo cutis regis amicta erat. Diris autem tum exsecrationibus sese rex devovit, nisi eo ipso die Elisæum capite truncasset. Ac misit eum qui a rege erat tertius ac intimus regis satelles. Huic vates ita est locutus : « Ita fatur Deus : Cras hac eadem hora mensura **183** similaginis siclo et duæ mensuræ hordei siclo vendentur in portis Samariæ. » At ille satelles : « Ne si quidem fenestras cœli aperiat Deus, hoc ullo modo fieri potest. » Elisæus contra : « Sane, inquit, hoc ita fieri oculis tuis videbis, neque tamen inde quidquam gustabis. » Ea ipsa nocte quatuor leprosi qui ad urbis portam desidebant, fame superati ad hostes transfugere statuerunt. Ii cum per tenebras Syrorum castra essent ingressi, neminem omnino hominem ibi repererunt. Etenim Deus fecerat ut in iis castris sonitus curruum, equorum magnique exercitus audiretur; quo perterriti Syri omnibus rebus relictis in tenebris profugere. Quam rem cum leprosi in urbem renuntiassent, misit rex quosdam exploratum anne id indicium verum esset. Qui regis Syri vestigia usque ad Jordanem fluvium secuti totam viam vestibus et vasis repletam viderunt, quæ trepidantes inter fugiendum Syri abjecerant[68]. Exploratoribus reversis populus urbe se ad hostium castra diripienda effudit. Atque ita tum impleta sunt quæ de vilitate annonæ per

[68] IV Reg. VI, 7.

A τάξεις. Παράθες αὐτοῖς ἄρτον καὶ ὕδωρ. » Καὶ φαγόντες ἀπῆλθον πρὸς τὸν κύριον αὐτῶν, καὶ οὐ προσέθεντο ἔτι οἱ μονοζωνοι Συρίας τοῦ ἐλθεῖν εἰς τὸν Ἰσραήλ.

Μετὰ δὲ Ὀχοζίαν ἐβασίλευσεν Ἰωρὰμ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου. Καὶ ἐσφάγη ὑπὸ Ἰησοῦ, βασιλεύσας ἔτη δεκαδύο· ὃς ὑποτάξας τὸν Μασὰ βασιλέα Μωάβ, ἣν λαμβάνων ἐξ αὐτοῦ φόρον κατ' ἐνιαυτὸν, ἀρνοὺς χιλιάδας ἑκατὸν καὶ κριοὺς χιλιάδας ἑκατόν. Ἐφ' οὗ ἀνελήφθη ὁ μέγας Ἠλίας. Καὶ ἦλθεν ὁ βασιλεὺς Συρίας καὶ περιεκάθισεν ἐπὶ Σαμάρειαν, καὶ γέγονε λιμος μέγας ὥστε πραθῆναι κεφαλὴν ὄνου ἀργυρίων τριάκοντα. Καὶ ἦν Ἰωρὰμ διαπορευόμενος ἐπὶ τοῦ τείχους. Καὶ γυνή τις ἐβόησε πρὸς αὐτόν. « Σῶσον, B Κύριε βασιλεῦ. » Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπε· Μὴ σῶσαί σε Κύριος· πόθεν σῶσω σε; Μὴ ἀπὸ τῆς ἅλωνος ἢ ἀπὸ τῆς ληνοῦ; » Καὶ φησιν ἡ γυνή· « Οὐχί, βασιλεῦ. [P. 104] Ἀλλ' ἡ γυνὴ αὕτη εἶπέ μοι, Δὸς τὸν υἱόν σου, φαγώμεθα αὐτὸν σήμερον, καὶ τὸν υἱόν μου αὔριον· καὶ ἑψήσαντες αὐτὸν χθὲς ἐφάγομεν, καὶ σήμερον ἔκρυψε τὸν υἱὸν αὐτῆς. » Ὅπερ ἀκούσας βασιλεὺς διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ εἶδεν ὁ λαὸς τὸν σάκκον ἐπὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ἔσωθεν. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπε· « Τάδε ποιήσει μοι ὁ Θεὸς, καὶ τάδε προσθείη, εἰ στήσεται ἡ κεφαλὴ Ἐλισσαίου σήμερον ἐπ' αὐτῷ. » Καὶ ἀπέστειλε τὸν τριστάτην (88) ἐφ' ὃν ἐπανεπαύετο. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ προφήτης· « Τάδε λέγει Κύριος· Αὔριος, ὡς ἡ ὥρα αὕτη, μέτρον σεμιδάλεως σίκλου καὶ δίμετρον κριθῆς σίκλου ἐν ταῖς πύλαις Σαμαρείας. » Καὶ εἶπεν ὁ τριστάτης· C « Εἰ ἀνοίξει Κύριος τοὺς καταῤῥάκτας τοῦ οὐρανοῦ, οὐ μὴ ἔσται τοῦτο. » Ὁ δὲ Ἐλισσαῖος φησίν· « Ἰδοὺ ὄψει τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, καὶ ἐκεῖθεν οὐ μὴ φαγῇ. » Καὶ ἄνδρες λεπροὶ τέσσαρες παρὰ τὴν πύλην τῆς πόλεως καθήμενοι, καὶ τὸν λιμὸν μὴ φέροντες, ἐβουλεύσαντο πρὸς τοὺς ἐναντίους αὐτομολῆσαι. Καὶ διαναστάντες ἐν τῷ σκότει εἰσῆλθον εἰς τὴν παρεμβολὴν Συρίας. Καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν ἀνὴρ ἐκεῖ, ὅτι Κύριος ἀκουστὴν ἐποίησε τὴν παρεμβολὴν Συρίας φωνὴν ἁρμάτων καὶ ἵππων καὶ δυνάμεως μεγάλης. Καὶ ἀπέδρασαν ἐν τῷ σκότει πάντες, καταλείψαντες ἅπαντα. Καὶ τῶν κεπρῶν διασαφησάντων ἐν τῇ πόλει, ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς γνῶναι εἰ ἀληθὴς ὁ λόγος. Καὶ πορευθέντες ὀπίσω τοῦ βασιλέως Συρίας ἕως τοῦ Ἰορδάνου, ἰδοὺ πᾶσα, ἡ ὁδὸς πλήρης ἱματίων D καὶ σκευῶν ὧν ἔῤῥιψεν ἐν τῷ θαμβεῖσθαι αὐτούς. Καὶ ὑποστρεψάντων τῶν ἀπεσταλμένων, ἐξῆλθεν ὁ λαὸς τῆς πόλεως καὶ διήρπασε τὴν παρεμβολὴν Συρίας, καὶ ἐγένετο μέτρον σεμιδάλεως σίκλου καὶ δίμετρον κριθῆς σίκλου κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου. Τοῦ δὲ βασιλέως καταστήσαντος τὸν τριστάτην ἐπὶ τῆς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(88) שלישׁ sic Hebraice docti interpretantur : nomen enim a ternario est. Josephus *Antiquit.* IX, 3 τρίτης μοίρας ἡγεμόνα transtulit, tertiæ copiarum parti præpositum. Suidæ τριστάτης est stipator aut satelles regius, ternas manu hastas tenens. XYL. — Improprie Xylander ac mutile. Proprie vero ac integre *misit rex triarium* (seu triumvirum) *cui innitebatur*. Sanctius in Reg. lib. τριστάτην interpretatur *triarium*, e tribus ministris unum, cui stans vel ambulans per vices rex solebat inniti. GOAR.

πόλης, συνεπάτησεν αὐτὸν ὁ λαὸς (καὶ ἀπέθανε) μὴ φαγόντα ἐκ τοῦ σίτου κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ προφήτου. A

vatem Deus prædixerat. Ille autem a rege tertius, cum eum rex portæ præfecisset, obtritus a populo periit, non gustatis iis alimentis, sicuti et vates fore affirmaverat.

Καὶ μέντοι καὶ τὸ Ἱεριχούντειον ὕδωρ δι' εὐχῆς ἰάσατο. Πικρὸν γὰρ ἦν φύσει καὶ δύσποτον καὶ πρὸς τεκνογονίαν ἐμπόδιόν τε καὶ θανατηφόρον, ἔσθ' ὅτε καὶ πρὸς ἀρόσεαν ἀνεπιτήδειον· ὅπερ εἰς εὐχρηστίαν ἀνθρωποις καὶ κτήνεσι μεταβληθὲν εὐκαρπίας μάλιστα πολλῆς καὶ σωτηρίας ὑπῆρχε τῇ χώρᾳ πρόξενον. Ἄχρι γὰρ δεῦρο πλημμυροῦν μεγίστην πιαίνει πεδιάδα, καὶ τρέφει παραδείσους καὶ φοινίκων γένη διάφορα μελιτοφόρα, ὧν οἱ πλεῖστοι πατούμενοι καὶ ἀποθλιβόμενοι μέλι πολὺ ἐκχέουσιν. Ἔστι γὰρ μελιτοφόρος καὶ ἀρωματοφόρος ἡ χώρα πάνυ, φέρουσα κίτρον καὶ μυροβάλανον καὶ ὀποβάλσαμον ὅτι πλεῖστον· ἥτις δι' ὀλίγων καρπῶν καὶ ἀνθρώποις ἐπιθυμητῶν εὖ μαλα τῷ παραδείσῳ πως παρεικάζεται. B

Idem Elisæus præcibus obtinuit ut aquæ Jerichuntiæ essent salubres, cum natura essent amaræ, potui incommodæ, fecunditati adversæ, **184** et lethales, ac nonnunquam etiam ad rigandum solum inutiles, Quæ aqua mutatione ista hominum et pecoris usui accomodata, fertilitatis ac salutis plurimum isti regioni concilliavit. Nam in hunc usque diem exundans campestrem maximam regionem impinguat, nutritque pomaria et palmeta mellifera, quorum fructus calcati atque pressi magnam mellis vim effundunt. Est enim apprime mellifera et aromatifera ista regio, citrum producens et glandem unguantariam et opobalsami plurimum, ut propter raros et hominibus desiderabiles fructus non absurde paradiso comparari posse videatur.

[P. 105] Μετὰ δὲ Ἰωράμ ἐβασίλευσεν Ἰησοῦ υἱὸς Ναμεσίου (89). Τούτου εἰσερχομένου ἐν τῇ πόλει Σαμαρείας παρέκυψεν Ἰεζάβελ διὰ τῆς θυρίδος περικεκαλλωπισμένη· ὁ δὲ βασιλεὺς προσέταξε τοῖς εὐνούχοις αὐτῆς κατακρημνίσαι αὐτήν. Τούτου δὲ γεγονότος Ἰεζάβελ κατεπατήθη ὑπὸ τῶν ἵππων καὶ κατεβρώθη ὑπὸ τῶν κυνῶν. Ἐπάταξε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ τοὺς ἑβδομήκοντα υἱοὺς Ἀχαὰβ καὶ τοὺς περιλειφθέντας αὐτοῦ πάντας ἐν Σαμαρείᾳ κατὰ τὸ ῥῆμα Ἠλιοῦ. Συναθροίσας δὲ ἅπαν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ἔφη πρὸς αὐτοὺς μετὰ πανουργίας· « Ἀχαὰβ μὲν ἐδούλευσε τῷ Βάαλ ὀλίγα, Ἰηοῦ δὲ πολλὰ δουλεύσει αὐτῷ. Καὶ νῦν πάντας καλέσατε πρός με τοὺς προφήτας καὶ ἱερεῖς τοῦ Βάαλ, ὅτι μεγάλη μοι θυσία τῷ Βάαλ· πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἀπολείψῃ, οὐ ζήσεται. » Συναθροισθέντων οὖν πάντων, καὶ τοῦ εἰδωλείου πλησθέντος, στόμα πρὸς στόμα φησὶν ὁ βασιλεὺς τοῖς δούλοις τοῦ Βάαλ· « Ἐρευνήσατε ἀκριβῶς εἰ ἔστι μεθ' ὑμῶν τις τῶν δούλων Κυρίου. » Καὶ μηδενὸς εὑρεθέντος ἐκέλευσε τοῖς ὑπουργοῖς αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξαν πάντας ἐν στόματι ῥομφαίας· καὶ τὸν Βάαλ καὶ τὰ αὐτοῦ πάντα ἐνέπρησε. Ἠλὴν οὐκ ἐφύλαξεν εἰς τέλος τοῦ πορεύεσθαι ἐν νόμῳ Κυρίου, καὶ ἐσφάγη ἐν τῷ πολέμῳ, βασιλεύσας ἔτη εἴκοσι δύο. C

Joramo Jehuus successit, Namesii filius. Is cum Samariam intraret, Jezabela exornato corpore de fenestra prospexit. Jehuus ejus eunuchis imperavit uti eam præcipitarent; quo facto Jezabela ab equis obtrita, a canibus devorata est. Idem rex etiam septuaginta filios Achabi omnemque ejus stirpem superstitem Samariæ interfecit secundum Eliæ vaticinium. Inde coacta omni multitudine astute eos compellavit: Achabum exiguos, se multo plures Baali cultus præstiturum. Proinde omnes Baalis vates ac pontifices ad se convocarent: nam se magnum Baali sacrificium instituisse, et necaturum, si quis illorum ab hoc abfuisset. Ita iis omnibus congregatis, ac fano simulacri repleto, diserte mandavit servis **185** Baalis rex uti dispicerent ecquis in turba esset Dei cultor. Cum inter Baalicos horum nullus inveniretur, regii famuli jussu regis Baalicos omnes ferro trucidarunt, Baalemque cum omni ejus instrumento cremaverunt. Cæterum Jehuus non perseveravit usque ad finem servandis Dei præceptis. In bello cecidit, regno per annos viginti duos gesto.

Μετὰ δὲ Ἰηοῦ ἐβασίλευσεν Ἰωάχας ὁ υἱὸς αὐτοῦ. καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἀπέθανε βασιλεύσας ἔτη κζ'. Μετὰ δὲ Ἰωάχαζ ἐβασίλευσεν Ἰωὰς ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἀπέθανε βασιλεύσας ἔτη ιδ'. Ἐφ' οὗ Ἐλισσαιὲ ἐτελεύτησε, προφητεύσας τῷ Ἰωὰς τὴν προτέραν διὰ συμβόλων κατὰ Συρίας νίκην, ἐπιτρέψας αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν τοξεῦσαι πεντάκις· καὶ τὸ μὲν τρίτον εὐστόχως ἔβριψε, τὸ δὲ τέταρτον ἠστόχησε, καὶ προφητεύει αὐτῷ ἕως τρίτης συμβολῆς D

Successit ei Joachazus filius, qui cum impie viveret, regno per annos viginti septem functus obiit. Post hunc regnavit filius ejus Joas annos quatuordecim, impius ipse quoque. Eo regnante Elisæus moritur, prædicta prius Joæ de Syriis victoria, idque per signa. Jussit eum sagitta terram quinquies petere. Tertium Joas scopum attigit, quarto aberravit. Itaque ei vaticinatus est Elisæus tribus eum prœliis de Syris victorem fore, reliquis succubiturum. Quodsi quinquies scopum attigisset

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(89) Sic est in Bibliis. Sed et annos regnum multo aliter codex habet notatos quam veritas Scripturæ sacræ ferat. Historiæ ipsæ legantur, quæ hic et mutilæ et non optimo ordine qua notantur qua inculcantur, Xyl.

quinquies collatis signis Syrorum imperium eversurum fuisse.

Annorum quibus Hierosolymis regnatum fuit a Davido usque ad Sedeciam, summa est quadringentorum nonaginta octo. Reges fuerunt viginti duo, omnes Davido prognati. Vates fuerunt Sauli tempore Samuelus et Davidus, Davidi ipse David, Gadus, Nathanus, Asaphus, Salomonis et posterorum Achias Silonites, Samæas Adonius, sub Josaphato et **186** successoribus Michæas, Elisæus, Abdius, sub Jehu Ozielus, Eleazarus, Azarias. Ezechia regnante, ac deinceps Oseas, Amosus, Isaias, Jonas. Josiæ ætate ac post Jeremias, Sophonias, Oidas, Baruchus. Sedeciæ regno Jeremias. Abacucus. Post exsilium sub Jehu Aggæus et Zacharias. Danielus Ezechielusque in ipso exsilio Babylone vaticinati sunt.

Josaphati filius ab Elisæo sacra unctione regno Samariæ inunctus totam Achabi familiam ultus est. Nam et Joramum ejus filium regem sagitta interfecit, et hujus matrem Jezabelam præcipitavit, et Achabi filios cum necasset, eorum capita in biviis exposuit. Inde simulato se solemne sacrificium peracturum, universos Baalis vates atque sacerdotes conduxit, atque ad unum omnes jugunlavit, fanumque simulacri demolitus in latrinam convertit. Regnavit annos duodetriginta.

Joas Ochoziæ filius post eum annos sedecim. Is Gotholiam necavit. Hoc regnante Jodaas sacrificavit, annos natus 130. Estque notandum hunc solum ad tantam ætatem pervenisse post Mossem.

Anno mundi 4648 vates Elisæus moritur ac sepelitur. Paulo post prædones Moabieci in terram Israelicam impressionem faciunt, ac hominem **187** quemdam in Elisæi monumento sepeliunt : is ut ossa vatis attigit, redivivus in pedes suos constitit,

Joroboamus Joæ filius regnavit annos quadraginta unum. Eo regnante Jonas et Amosus vaticinati sunt. Successit ei Zacharias filius. Quem, cum 6 menses regnum tenuisset, Sellumus necavit decemque menses regnavit. Hunc Manaimus dejecit ; et regno potitus decenium præfuit. Is Thersam cum oppidani eum non admitterent, vi cepit, oppidanos interfecit, ac gravidas etiam mulieres discidit. Successit ei Phalcias filius, ac biennium regnavit. Hunc Phaceas Romelii filius cum interfecisset, octennium regnum tenuit. Hoc regnante Theglaphalassar Assyriorum rex Judææ bellum intulit, majoremque ejus partem in suam potestatem redegit. Oseas Ilæ filius post Phaceam annos novem regnavit. Tum Salmanassar Assyriorum rex Samariam expugnavit, regemque cum toto Israelico populo captivos abduxit, ac Alare et Aboro Medicis in urbibus collocavit ad flumen Gozanem. Ibi in

νικῆσαι τοὺς Σύρους, τὰς δὲ ἑτέρας ἡττηθῆναι. Εἰ γὰρ ἄχρι τῶν πέντε τὰ βέλη εὐστόχως ἐβεβλήκει, πεντάκις ἂν παραταξάμενος τὴν Σύρων ἀρχὴν κατέβαλε.

Γίνονται οὖν ὁμοῦ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ βασιλευσάντων ἀπὸ Δαβὶδ ἕως Σεδεκίου ἔτη υ!η'. Οἱ δὲ βασιλεῖς ὑπῆρχον τὸν ἀριθμὸν κβ', πάντες δὲ ἐξ ἑνὸς ἐγένοντο γένους τοῦ Δαβίδ. Ἐφ' ὧν ἦσαν προφῆται, ἐπὶ μὲν Σαοὺλ Δαβὶδ καὶ Σαμουὴλ· ἐπὶ δὲ Δαβὶδ αὐτὸς ὁ Δαβὶδ, Γάδ, Νάθαν, Ἀσάφ· ἐπὶ Σολομῶντος καὶ τῶν μετ' αὐτὸν Μιχαίας ὁ Σιλωνίτης, Σαμέας ὁ Ἀδών. Ἐπὶ δὲ Ἰωσάφατ καὶ τῶν μετ' αὐτὸν Μιχαίας, Ἠλίας, Ἐλισσαῖος, Ἀβδιού. Ἐπὶ δὲ Ἰηοῦ Ὀζιήλ, Ἐλεάζαρ, Ἀζαρίας. Ἐπὶ δὲ Ἐζεκίου καὶ τῶν μετ' αὐτὸν Ὡσηὲ, Ἀμὼς, Ἡσαΐας, Ἰωνᾶς. Ἐπὶ δὲ Ἰωσίου καὶ τῶν μετ' αὐτὸν Ἱερεμίας, Σοφονίας, Ὀλδὰ, Βαρούχ. Ἐπὶ Σεδεκίου Ἱερεμίας, Ἀβακούμ. Μετὰ δὲ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐπὶ Ἰησοῦ Ἀγγαῖος καὶ Ζαχαρίας. Δανιὴλ καὶ Ἰεζεκιὴλ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἐν Βαβυλῶνι προεφήτευσαν.

[P. 106] Ἰωσάφατ ὑπὸ Ἐλισαίου χρισθεὶς εἰς βασιλέα ἐπὶ Σαμαρείας πάντα τοῦ Ἀχαὰβ τὸν οἶκον ἐτιμωρήσατο. Αὐτὸν μὲν γὰρ τὸν βασιλέα Ἰωρὰμ κατατοξεύσας ἀναιρεῖ, κρημνῷ δὲ Ἰεζάβελ τὴν τούτου διαχειρίζεται μητέρα. Καὶ ὁ τοῦ Ἀχαὰβ υἱοὺς διαχειρισάμενος προύθηκεν αὐτῶν ἐπὶ τὰς διεξόδους τὰς κεφαλάς. Ἔπειτα συναγαγὼν πάντας τοὺς τοῦ Βάαλ προφήτας καὶ ἱερεῖς, ὁημοτελῆ θυσίαν ἐπιτελεῖν προσποιησάμενος, πάντας ὑφ' ἓν ἀποσφάττει, καὶ τὸ εἰδωλεῖον κατασλάπτει καὶ καθιστᾷ λύτρωμα. Ἐβασίλευσε δὲ ἔτη κη'.

Ἰωὰς υἱὸς Ὀχοζίου βασιλεύει μετ' αὐτὸν ἔτη ις' Οὗτος τὴν Γοθολίαν ἀνεῖλεν. Ἐπὶ τούτου ἱεράτευεν Ἰωδαὲ, ζήσας ἔτη ρλ'. Σημειωτέον ὅτι τοῦτον οὗτος φαινέται μόνος βιώσας τὸν χρόνον μετὰ Μωϋσῆν.

Τῷ ,δχμη' ἔτει τοῦ κόσμου προφήτης Ἐλισσαῖος τελευτᾷ, καὶ θάπτουσιν αὐτόν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ μονόζωνοι Μωὰβ ἦλθον ἐν τῇ γῇ, καὶ ἔθαψαν ἄνθρωπον ἐν τῷ μνημείῳ Ἐλισσαιέ. Ὡς οὖν προσήγγισεν ἐκεῖνος τοῖς ὀστέοις τοῦ προφήτου, ἀνέζησε καὶ ἔστη ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Ἱεροβοὰμ ὁ υἱὸς Ἰωὰς ἐβασίλευσεν ἔτη μα'· ἐπὶ τούτου προεφήτευον Ἰωνᾶς καὶ Ἀμώς. Ζαχαρίας υἱὸς αὐτοῦ μῆνας ἓξ. Σελοὺμ τὸν Ζαχαρίαν ἀνελων ἐβασίλευσε μῆνας δέκα. Μαναεὶμ τῷ Σελοὺμ ἐπαναστὰς ἐβασίλευσεν ἔτη δέκα. Οὗτος μὴ δεξαμένων αὐτὸν τῶν ἐν Θερσᾷ χειρωσάμενος ἀναιρεῖ, καὶ τὰς ἐν γαστρὶ ἐχούσας διαῤῥήσσει. Φαλκίας τοῦ Μαναεὶμ υἱὸς τὸν πατέρα διαδεξάμενος ἐβασίλευσεν ἔτη δύο. Φακεὲ ὁ τοῦ Ῥωμελίου τὸν Φαλκίαν ἀνελὼν ἐβασίλευσεν ἔτη η'· ἐπὶ τούτου Θεγλαφαλασσὰρ ὁ Ἀσσυρίων βασιλεὺς εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐπιστρατεύσας τὰ πλεῖστα τῆς γῆς αὐτῶν σφετερίζεται. Ὡσηὲ μετὰ τὸν Φακεὲ, ὁ τοῦ Ἰλᾶ, βασιλεύει ἔτη θ'. Ἐπὶ τούτου Σαλμανασσὰρ βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐπιστὰς τῇ Σαμαρείᾳ αὐτόν τε ἄγει αἰχμάλωτον καὶ πάντα τὸν Ἰσραὴλ σὺν αὐτῷ, καὶ κατοικίζει αὐτοὺς ἐν Ἀλαὲρ καὶ Ἀβὼρ, Μηδικαῖς πόλεσι, καὶ ἐπὶ ποταμῷ Γοζᾶν, ἔνθα τῆς εἰς Θεὸν παραβάσεως δίκας ἐκτινύ-

ουσι κακουχούμενοι. Ὁ δὲ Ἀσσύριος Βαβυλωνίους ἐν Σαμαρείᾳ πέμψας αἰσχρῶς καὶ ἀνόμως βεβιωκότας, οἰκεῖν αὐτόθι ἐκέλευσε. Τούτους ὁ Θεὸς λέοντας ἐξαποστέλλων διέφθειρε. Πυθόμενος δὲ ὁ Βάρβαρος καὶ συνιεὶς δέον ἔκρινεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκείνης τῆς κατὰ νόμον Θεῷ λατρείας ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ἕνα τῶν ἱερέων ἐξαποστείλας τὸν Ἔσδραν τὰ νομιζόμενα αὐτόθι ποιεῖν ἐκέλευσεν. Ὁ δὲ καταμείνων ἐν Βεθὴλ τὸν νόμον αὐτοὺς ἐξεπαίδευσε, καὶ τὸν Θεὸν σέβεσθαι αὐτοὺς ἐδίδασκε. Καὶ οὕτως ἐξ ἐκείνου συμβαίνει ἐκ τῶν λεόντων τὴν γῆς ἠρεμῆσαι. Τούτους εἴσέτι Σαμαρείτας ἀπὸ τῆς χώρας προσαγορεύουσι· διὸ καὶ [P. 107] ἀλλόκοτοι τὰς προαιρέσεις, διὰ δὲ τὴν τοῦ νόμου διδασκαλίαν βραχεῖαν ἔχουσι θεοσεβείας ἔμφασιν· οὐδὲ γὰρ τῆς δεκαλόγου πλεῖον παραλαβεῖν ἠξιώθησαν.

A magnis calamitatibus viventes impietatis suæ pœnas dederunt. Sed victor Babylonios, quorum vita erat flagitiis cooperta, habitatum Samariam misit; quos Deus immissis leonibus perdidit. Barbarus ea re cognita, sentiens oportere in ista terra Deum ex præscripto legis suæ coli, unum de sacerdotibus Esdram misit, qui rite ibi quæ essent agenda conficeret. Is Bethelæ **188** moratus populum legem divinam ac Dei cultum docuit. Quo factum est ut regionem leones infestare desinerent. Hos etiamnum Samaritas a loco vocant: propterea etiam a Judæis diverso instituto vitæ, tamen ob legis disciplinam aliquantulum religionis præ se ferunt. Neque enim præter decalogum quidquam iis discere concessum fuit.

Ἐνταῦθα τῆς Ἰσραηλιτικῆς βασιλείας οἱ Χρόνοι κατέληξαν εἰς ἔτη τριακόσια τρία καὶ μῆνας ἑπτά, ἀρξάμενοι μὲν ἀπὸ Ἱεροβοὰμ τοῦ Ναβὰτ, καταλήξαντες δὲ εἰς Ὡσηὲ τὸν τοῦ Ἰλᾶ καὶ τὴν ὑπὸ Σαλμανασσὰρ τοῦ Ἰσραὴλ μετοικεσίαν ἀπὸ Σαμαρείας εἰς Μήδους. Ἤκμαζε δὲ καὶ ἡ προκειμένη τῶν ἐκ Δαβὶδ βασιλεία, τὴν μὲν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ δεκάτου τῆς τοῦ Σαοὺλ ἔχουσα μοναρχίας, καταλήξασα δὲ ἐπὶ τὸν Ῥοβοὰμ τὸν τοῦ Σολομῶντος. Ἀβία διαδεξάμενος τὴν τοῦ πατρὸς ἀρχὴν βασιλεύει ἔτη τρία ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἀσᾶ ἔτη μα'· οὗτος ἤδη γηραιὸς ὢν ἀρθριτιᾷ τοὺς πόδας ἤλγησε πάθει. Ἰωσάφατ μετὰ τοῦτον ἔτη κε'· ἐπὶ τούτου προεφήτευσε Μιχαίας καὶ Ἀβδίας καὶ Ἐλεάζαρ καὶ Ἀνανίας. Ἰωρὰμ, τὸν πατέρα Ἰωσάφατ διαδεξάμενος, ἔτη η'.

B Hic finis est regni Israelici, quod annos 303 mensesque 7 duravit, cœptum a Jeroboamo Nabasi filio et finitum Osea Ilæ filio rege, cum is ac populus Israelicus a Salmanassare est a Samaria in Médiam deportatus. Cæterum a decimo regni Sauli anno regnum Davido et ejus progeniei propositum cœpit; floruitque ita ut in Roboamo Solomonis filio deficeret. Huic Abias successit, regnumque per annos tres Jerusalemæ gessit. Asas deinde annos 40. Is magno jam natu ex pedum articulis laboravit. Post hunc Josaphatus annos 25: eo regnante Michæas, Abdias, Eleazarus et Ananias vaticinati sunt. Joramus patri Josaphato suffectus annos 8.

Ἐν Σαμαρείᾳ Γοθολία ἡ θυγάτηρ Ζαμβρῆ τοῦ βασιλέως Ἰσραὴλ ἔτη η'. Αὕτη πασῶν ἀσεβεστάτη γενομένη γυναικῶν πάντας ἀναιρεῖ τοὺς Ὀχοζίου παῖδας, Ἀχαὰβ τῷ Ἰσραηλίτῃ βασιλεῖ τιμωρουμένη· ἐδόκει γὰρ ἐκ τοῦ γένους εἶναι τούτου. Ἰωσαβὶδ δὲ ἡ τοῦ Ὀζίου ἀδελφὴ, γυνὴ τοῦ ἀρχιερέως Ἰωδαὲ, κλέψασα Ἰωὰς τὸν Ὀχοζίου υἱὸν ὀκταετῆ τυγχάνοντα Ἰωδαὲ προσήγαγεν. Αὐτὸς δὲ Χρίσας ἀνέδειξε βασιλέα, Γοθολίαν ἀνελών. Εὐσεβὴς κατ' ἀρχὰς γενόμενος πάντα καθαιρεῖ τὰ εἴδωλα, πλὴν τῶν μετεώρων. Εἰδωλολατρεῖ δὲ ἐπὶ τέλει Ἰωὰς, καὶ Ζαχαρίαν τὸν τοῦ Ἰωδαὲ υἱὸν τὸν προφήτην, αἰτιώμενον τὴν ἐκτροπὴν, καταλεύσας ἀναιρεῖ. Βασιλεύει δὲ ἔτη μ'. Ἀμεσίας υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κθ'· ἐπὶ τούτου Σίβυλλα ἡ Κυμαία ἐγνωρίζετο. Ὀζίας ὁ καὶ Ζαχαρίας, υἱὸς Ἀμεσίου, ἔτη νβ'. Οὗτος θεοσεβὴς ἀνὴρ ἦν· ὕστερον δὲ τῶν ἁγίων ἐπιβῆναι πειρασθεὶς λεπροῦται, καὶ ἐδίκαζεν ἀντ' αὐτοῦ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἀρχιερεὺς Ἀζαρίας, προφήτης δὲ Ἀμὼς καὶ Ἡσαΐας ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Ὡσηὲ, καὶ Ἰωνᾶς. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους Λυκοῦργος Λακεδαιμονίων ἐνομοθέτει.

C Samariæ Gotholia, filia Zambræ regis Israelici, annos 8. Hæc omnium mulierum sceleratissima Ochoziæ universam prolem interficit, ulta hoc modo Achabum Israelicum regem, qui ex ea gente videbatur fuisse. Sed Jozabea Ochoziæ soror, uxor Joiadæ summi pontificis, Joasum filium Ochoziæ octo annorum suffurata Joiadæ tradidit; quem is **189** unctione sacra regno inauguravit, ac Gotholiam necavit. Joasus ab initio pius fuit et simulacra omnia abolevit, solis collibus non excisis. Sed ad extremum impios simulacrorum cultus amplexus, vatem Zachariam Joiadæ filium, quod is hanc regis perversionem culparet, lapidibus obrutum necavit. Regnavit annos quadraginta; Amasias filius ejus, annos viginti novem. Hujus ætate Sibylla Cumæa innotuit. Ozias, qui et Zacharias, Amasiæ filius annos quinquaginta duos. Fuit hic vir religiosus: sed postea temporis templi aditum intrare conatus in lepram incidit, filiusque ipsius loco jus populo dixit. Erat tum pontifex maximus Azarias, vates Amosus et ejus filius Isaias, ac Oseas et Jonas. Ea tempestate Lycurgus Lacedæmoniis leges posuit.

D

Ἰωάθαμ ὁ υἱὸς Ὀζίου ἔτη ις'. Ἐπὶ τούτου τῷ πρώτῳ ἔτει Ἶφιτος τὰς Ὀλυμπιάδας ἐνέστησεν, ὅ ἐστι τετραετηρικὸς χρόνος. Ἠρ' Αἰγυπτίοις δὲ κυρίως Ὀλυμπιὰς ἡ σελήνη καλεῖται διὰ τὸ κατὰ μῆνα περιπολεῖν τὸν ζωδιακὸν κύκλον, ὃν οἱ παλαιοὶ

Joathamus Oziæ filius regnavit annos sexdecim. Primo hujus regni anno Iphitus Olympiadas instituit, quod est quatuor annorum tempus. Apud Ægyptios autem proprie lunæ Olympiadis nomen tribuitur ideo, quia mensis spatio signiferum

orbem circuit, quem Olympum veteres dixerunt. Prima ista Olympiade Romulus et Remus nati sunt, qui septima Olympiade Romam cœperunt condere ; quarum rerum narrationem copiosiorem in regum recensione invenies.

Ezechias patri Achazo successit, regnumque annos 29 gessit. Hoc sextum annum regnante Salmanassar, qui et Nabunassar dicitur, rex Assyriorum, Samaria capta Israelicum populum captivum abduxit. Hæc **190** est prima Israelicorum deportatio. Is rex etiam Sardanapalus fuit appellatus, et est pater Nabuchodonosoris. Necesse est autem quærere de regno Assyrio, qui fiat quod Scriptura Salmanassarem Assyriorum regem nominet, cum ante annos 96 ab Arbace id regnum abolitum, et ad Medos translatum fuerit. Causa redditur, quod quamvis ab Arbace successio in regno fuit Medicæ gentis, id tamen etiam Assyrium nuncupatum fuit ob nobilitatem et vetustatem Assyriorum ac regionis nomen. Namque hic Assyriorum rex cum Medis subesset, Assyriorum rex constitutus fuit. Cæterum Ezechias rex anno sui regni quindecimo lethali morbo correptus ministerio Isaiæ propagationem vitæ in quindecim annos obtinuit ; quæ ei confirmata est prodigioso solis per decem gradus adversus suum naturalem cursum reditu, quo dies per totum terrarum orbem horis 10 auctus 22 horarum fuit, suaque nocte caruit. Is rex quantumvis castitati deditus, a morbo tamen resurgens, voto concepto liberis operam dedit. Idem serpentem æreum, quem in solitudine Moses suspenderat, deposuit atque conflavit, quod ei populus adoleret. Quin et librum Solomonis, cui omnis generis morborum remedia incisa erant, crematum de medio sustulit ; et ejusdem libros de comparationibus, et carmina in quibus de stirpium atque animalium omnium terrestrium, volucrium et natantiam natura, remediisque omnium morborum inde petendis disseruerat (unde Græcorum medici materiam suffurati **191** suas artes constituerunt) combussit, sicuti retulimus, quia populus ex iis remedia morborum petens a Deo sanitatem poscere negligebat. Regnante Ezechia in Judæam copias adduxit Senacheribus, Salmanassaris successor. Qui cum gloriose multa in Dominum et populum ejus deblaterasset, irritatus est is qui consilia gentium dissipat et populorum cogitationes irritas facit ac consilia principum eludit. Is, misso angelo, de exercitu Assyriorum millia **185** interfecit. Ita cum dedecore et rabie Niniven reversus Senacheribus in captivos a Salmanassare obductos Israelicos magna cæde desæviit. Quem mox divina ultio insecuto suorum filiorum manibus occidit, eaque justa nex injustam captivorum occidionem sedavit.

Fuit tum inter captivos homo quidam misericors, nomine Tobias, qui in sepeliendo interfectos Judæos multum operæ impendebat. Qua de causa

A Ὄλυμπον ἐκάλουν. Ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ Ὀλυμπιάδι Ῥῶμος καὶ Ῥωμυλος ἐγεννήθησαν, οἵτινες ἐν τῇ ζ' Ὀλυμπιάδι τὴν Ῥώμην ἤρξαντα κτίζειν. Τούτων τὴν διήγησιν πλατύτερον ἐν τῇ τάξει τῶν βασιλέων εὑρήσεις.

P. 108] Ἐζεκίας τὸν Ἀχὰζ διαδεξάμενος ὁ υἱὸς ἐβασίλευσεν ἔτη κθ'. Ἐν τῷ ς' ἔτει τούτου μετῳκίσθη, ὑπὸ Σαλμανασὰρ τοῦ καὶ Ναβουνασάρου, βασιλέως Ἀσσυρίων, Σαμάρεια αἰχμαλωτισθεῖσα. Αὕτη πρώτη ἡ αἰχμαλωσία Ἰσραήλ· Οὗτος δὲ καὶ Σαρδανάπαλος ἐλέγετο, ἦν δὲ πατὴρ τοῦ Ναβουχοδονόσορ. Ἀναγκαῖον δὲ ζητῆσαι περὶ τῆς τῶν Ἀσσυρίων βασιλείας, πῶς ταύτης πρὸ ις' ἐτῶν καθαιρεθείσης ὑπὸ Ἀρβάκου τοῦ Μήδου, τοῦ ταύτην εἰς Μήδους μετενέγκαντος, ἡ Γραφὴ τὸν Σαλμανασὰρ B βασιλέα Ἀσσυρίων καλεῖ. Καί φησιν ὅτι Μήδων μὲν γένος κατὰ διαδοχὴν ἀπὸ Ἀρβάκου ἐβασίλευσεν, ἡ δὲ βασιλεία καὶ Ἀσσυρίων ἐλέγετο διὰ τὸ εὐγενὲς καὶ παλαιὸν τῆς ἀρχῆς καὶ τὸ τῆς χώρας ὄνομα· ὁ γὰρ τῶν Ἀσσυρίων οὗτος βασιλεὺς ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν Μήδων ὢν Ἀσσυρίων βασιλεὺς κατέστη. Ὁ τοίνυν Ἐζεκίας τῷ ιε' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ νοσήσας πρὸς θάνατον προσθήκην ζωῆς ἔλαβε διὰ Ἡσαΐου ἐτῶν ιε'. Καὶ πιστοῦται ταῦτα διὰ τοῦ παραδόξου σημείου τῆς ἐπανόδου ἡλίου, τῆς φυσικῆς κινήσεως δέκα βαθμοὺς ἀναποδισάσης ἤγουν δέκα ὥρας καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὡς εἶναι τὴν ἡμέραν ἐκείνην μόνην χωρὶς τῆς ἰδίας νυκτὸς ὡρῶν κβ'. Οὗτος καὶ σωφροσύνην ἀσκῶν ἀπὸ τῆς νόσου ἀναστὰς ἠῦξατο παιδοποιῆσαι. Οὗτος τὸν ὄφιν ὃν C ἐκρέμασε Μωϋσῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθεῖλε καὶ ἐχώνευσεν, ὅτι αὐτῷ ἐθυμία ὁ λαός. Ἀλλὰ καὶ βιβλίον Σολομῶντος, ἰαματήριον παντὸς πάθους ἐγκεκολαμμένον, ἐξέκαυσε καὶ ἠφάνισε, τάς τε περὶ τῶν παραβολῶν καὶ ᾠδῶν, ἐν αἷς περὶ τῶν φυτῶν καὶ παντοίων ζώων φυσιολογία, χερσαίων πετεινῶν τε καὶ νηκτῶν, καὶ ἰαμάτων πάθους παντὸς, γραφείσας αὐτῷ, ἀφ' ὧν καὶ οἱ τῶν Ἑλλήνων ἰατροφισταὶ σφετερισάμενοι καὶ τὰς ἀφορμὰς εἰληφότες τὰς ἰδίας συνεστήσαντο τέχνας. Ταῦτα τοίνυν τὰ βιβλία Ἐζεκίας κατακαύσας ἀφανῆ ἐποίησεν, ὡς λέλεκται, ἐπειδὴ τὰς θεραπείας τῶν νοσημάτων ἔνθεν κομιζόμενος ὁ λαὸς περιώρα τὰς ἰάσεις αἰτεῖν παρὰ Θεοῦ. Ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις τοῦ Ἐζεκίου ἀνέβη Σεναχηρεὶμ ὁ διάδοχος Σαλμανασάρ· καὶ πλεῖστα μεγαλορρήμονήσαντος κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ D λαοῦ αὐτοῦ, παρεκλήθη ὁ διασκεδάζων βουλὰς ἐθνῶν καὶ ἀθετῶν λογισμοὺς λαῶν καὶ βουλὰς ἀρχόντων, καὶ ἀποστείλας ἄγγελον ἀνεῖλεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων χιλιάδας ρπε'. Καὶ οὕτω μετ' αἰσχύνης καὶ λύσσης ὁ Σεναχηρεὶμ ἀναζεύξας εἰς Νινευὶ δεινῶς ἀνῄρει τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ὑπὸ Σαλμανασὰρ ἀπὸ Σαμαρείας τοῦ Ἰσραήλ. Ὃν αὐτίκα θεία δίκη μετελθοῦσα, καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων τέκνων ἀναιρεθέντος, ἀπαύθη τῆς αἰχμαλωσίας ἡ ἔδικος σφαγὴ διὰ τῆς ἐνδίκου ἀναιρέσεως.

[P. 109] Ἐν ταύτῃ τῇ αἰχμαλωσίᾳ ὑπῆρχέ τις ἐλεήμων ἄνθρωπος τοὔνομα Τωβὴτ, καὶ πολλὴν ἔχων σπουδὴν εἰς τὸ θάπτειν τοὺς ἀποθνήσκοντας

τῶν Ἰουδαίων. Περὶ ὧν καὶ διαβληθεὶς τῷ βασιλεῖ καὶ φυγὼν ἐκοιμήθη ἔξω τοῦ τείχους· καὶ ὡς εἴωθε πολλάκις γίνεσθαι, καιμώμενος καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἠνεῳγμένους ἔχων, καὶ στρουθίων ἀφοδευσάντων εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, λευκώματα πεποίηκεν. Ἦν δὲ καὶ ἐν Ἐκβατάνοις κόρη συγγενὴς αὐτοῦ, ἥτις ἑπτὰ ἄνδρας λαβοῦσα, καὶ πάντων ὑπὸ δαίμονος ἀναιρουμένων πρὸ τοῦ γνῶναι ταύτην, ἤξατο. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτῇ βοηθὸν ὁ Θεὸς τὸν ἄγγελον Ῥαφαήλ. Ὁ οὖν Τωβὴν παραγγείλας τῷ υἱῷ αὐτοῦ Τοβίᾳ μὴ λαβεῖν ἀλλαχόθεν γυναῖκα εἰ μὴ ἐκ τῆς φυλῆς καὶ τοῦ γένους αὐτοῦ κατὰ τὸν νόμον, δίδωσιν αὐτῷ χειρόγραφον περὶ ταλάντων δέκα χρυσίου ἃ καὶ παρέθετο ἐν τῇ Μηδίᾳ, πρὸς τὸ ἀπελθεῖν καὶ λαβεῖν αὐτὰ διὰ τάχους. Τοῦ δὲ παιδὸς ζητοῦντος συνοδοιπόρον ὡς τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντος, εὑρίσκει Θεοῦ προνοίᾳ τὸν ἄγγελον. Ῥαφαὴλ ὡς ἄνθρωπον ἑστῶτα. Ὃν μισθωσάμενος, εἰδέναι τὴν ὁδὸν λέγοντα καὶ Ἀζαρίαν ὀνομαζόμενον, συνοδεύει τούτῳ. Καὶ διελθόντων αὐτῶν εἰς τὸν ποταμὸν Τίγριν, καὶ τοῦ παιδὸς εἰσελθόντος λούσασθαι, καὶ ἰχθύος αὐτῷ μεγάλου ἐπιπηδήσαντος, εἶπεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος ἐπιλαβέσθαι τοῦ ἰχθύος καὶ τεμεῖν αὐτοῦ τὴν γαστέρα, καὶ λαβεῖν τό τε ἧπαρ καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὴν χολὴν, καὶ φυλάττειν. Τοῦ δὲ πυνθανομένου τὸ χρήσιμον αὐτῶν, « Τὸ μὲν ἧπαρ, φησὶ, καὶ ἡ καρδία θυμιώμενα διώκει δαίμονας, ἡ δὲ χολὴ καθαρίζει λευκώματα. » Εἶτα ὁ μὲν παῖς λαμβάνει τὴν ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ προλεχθεῖσαν κόρην εἰς γυναῖκα, τῇ συμβουλίᾳ καὶ συνεργίᾳ τοῦ ἀγγέλου διωχθέντος τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐν τῷ θυμιάματι τούτῳ. Καὶ ὑποστρέφει μετὰ τοῦ παιδὸς καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα Τωβήτ· οὗ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ παῖς τῇ χολῇ τοῦ ἰχθύος ἐπίχρισας, καὶ παρευθὺ Τωβὴτ ἀναβλέψαντος, ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν ὁ ἄγγελος, ὅτι οὐκ ἄνθρωπός ἐστιν, ἀλλὰ παρὰ Θεοῦ ἀπεστάλη πρὸς βοήθειαν αὐτοῖς τε καὶ τῇ κόρῃ Σάῤῥᾳ διὰ τὴν αὐτῶν εὐσέβειαν, καλὸν, τὰ δὲ ἔργα τοῦ Κυρίου ἀνυμνεῖν ἐνδόξως. »

A apud regem delatus, cum sibi fuga consuluisset et extra mœnia dormiret apertis, ut sæpe fit, oculis, passeres in oculos ejus stercus dejecerunt, eoque casu in albuginem, incidit. Erat Ecbatanis puella ipsum cognatione attingens; quæ cum septies nupsisset, sponsosque singulos **192** dæmon priusquam rem cum sponsa haberent necasset, Deum precibus interpellabat; isque ei auxilio misit angelum Raphaelum. Enimuero Tobias filium suum hortatus ne aliunde quam ex sua stirpe et genere suo uxorem duceret, sicuti lex mandabat, eum ad repetenda quam primum decem talenta, quæ ipse quondam in Media deposuerat, cum syngrapha mittit. Eilius itineris comitem ac ducem quærem, quod viam ignoraret, divinæ providentiæ ductu in B Raphaelum incidit sub viri specie in foro stantem; cujus Azariam se nominantis et viæ se gnarum profitentis opera conducta, iter eo comitatus ingreditur. Cum ad Tigrin fluvium pervenissent, puer lavandi causa aquam ingressus est, atque ingens ibi piscis eum invasit. Eum jussus est ab angelo capere, et dissecto ventre jecur, cor et fel eximere ac servare. Angelus ad quid ea prodessent interrogatus, jocinoris et cordis suffitu dæmones abigi respondit, felle albugines tolli. Proinde eam de qua dictum est puellam, consanguineam suam, Tobiæ filius uxorem duxit, angeli consilio et auxilio, malo dæmone vi ejus suffitus fugato; reversusque cum comite suo et uxore ad patrem, oculos ejus felle inungit; quo facto senex visum illico recepit. Tum angelus se quis esset aperit, C non hominem se esse, sed a Deo missum docens opitulatum ipsis et puellæ Saræ, idque propter ipsorum pietatem, **193** id quoque ipsis dixit, regis arcanum recte tegi, sed facta Dei prædicare honorificum esse.

Ἐπὶ τούτου καὶ ἄνθρωπός τις ἐγνωρίζετο ἐν τῷ Ἰσραὴλ πλούσιος καὶ ἀνελεήμων, ὃς ἐλθὼν πρός τινα τῶν διδασκάλων καὶ ἀναπτύξας τὴν σοφίαν Σολομῶντος εὗρεν εὐθύς· « Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ. » Καὶ εἰς ἑαυτὸν γενόμενος καὶ κατανυγεὶς ἀπελθὼν πέπρακε πάντα καὶ διένειμε πτωχοῖς, μηδὲν ἑαυτῷ καταλείψας πλὴν νομισμάτων δύο. Καὶ πτωχεύσας πάνυ καὶ ὑπὸ μηδενὸς ἐκ θείας δοκιμασίας ἐλεούμενος ὕστερον ἐν ἑαυτῷ λέγει μικροψυχήσας. « Ἀπελεύσομαι [P. 110] ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ διακρινοῦμαι τῷ Θεῷ μου ὅτι ἐπλάνησέ με διασκορπίσαι τὰ ὑπάρχοντά μου. » Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, εἶδεν ἄνδρας δύο μαχομένους πρὸς ἀλλήλους, εὑρόντας λίθον τίμιον. Καὶ φησὶ πρὸς αὐτούς· « Ἵνα τί, ἀδελφοὶ, μάχεσθε; Δότε μοι αὐτὸν, καὶ λάβετε νομίσματα δύο. » Τῶν δὲ μετὰ χαρᾶς τοῦτον παρασχόντων (οὐ γὰρ ἤδεσαν τοῦ λίθου τὸ ὑπερτίμιον) ἀπῆλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ, τὸν λίθον ἐπιφερόμενος. Καὶ δείξας αὐτὸν χρυσοχόῳ, παραχρῆμα τὸν λίθον ἐκεῖνος ἰδὼν ἀναστὰς προσεκύνησε, καὶ ἔκθαμβος γενόμενος ἐπυνθάνετο, « Ποῦ τὸν πολύτιμον, λέγων, λέγων πρὸς αὐτούς· « Μυστήριον βασιλέως κρύπτειν

Eodem tempore vir quidam in populo Israelico celebrabatur, dives et inhumanus. Is cum quemdam doctorem convenisset, librumque sapientiæ Solomonis aperuisset, primo obtutu in hæc verba incidit, « Qui miseratur pauperem, is Deo feneratur. » Itaque in se descendens et compunctus animum, digressus omnia sua vendidit, ac pretium inter egenos distribuit, nihil sibi præter duos D nummos reservans. Ita ad summam redactus paupertatem, cum (Deo ita ordinante, uti eum probaret) nemo ipsius misereretur, tandem animo fracto secum statuit ire Hierosolyma, et cum Deo suo disceptare, qui se ad bona sua dissipanda per fallaciam induxisset. In eo itinere videt viros duos depugnantes, qui lapidem pretiosum invenerant. Eos ita affatur: « Quid, fratres, pugnatis? Date mihi lapidem, ac vos pro eo duos nummos accipite. » Quod illi, quos ingens lapidis pretium latebat, perlibenter fecere. Venit ergo iste Hierosolyma, lapidem secum gestans, eumque aurifici monstrat. Qui simul atque lapidem conspexit, adoravit, stu-

pensque sciscitatus est ubinam pretiosissimum hanc et divinum lapidem invenisset, propter quem totum jam triennium urbs perturbata atque sollicita sit. Simul eum ad summum pontificem afferre jussit, maximas ab eo divitias reportaturum. Dum iret, angelus Dei pontificem sic monuit: « Veniet nunc ad te homo, nobilem **194** lapidem ex diploide Aaronis pontificali, qui amissus fuerat, reportans. Recipe hunc, et ferenti multum auri atque argenti da. Simul et alapa mediocri inflicta, jube porro non esse animi dubium, neque diffidere Deo in sacris Litteris dicenti eum qui pauperem miseratur, Deo fœnerari : me enim et in hoc vita implesse hoc, redditis illi longe pluribus quam ipse mihi mutuatus fuit : et si fidem habeat, in altera vita adepturum insuperabiles divitias. Omnia, ut jussus fuerat, egit pontifex. Ille vero hæc audiens tremebundus omnibus in templo relictis discessit, agens gratias Deo, eique et omnibus quæ in Scriptura dicuntur fidem adhibens.

Ezechiæ successit Manasses filius, qui se impie adversus Deum gessit, regnoque annos 55 functus obiit. Is impietate omnes superiores reges superavit, simulacrorum cultu et homicidiis. Is et magnum illud Isaiam serra lignea dissecuit, et Hierosolyma cruore injuste fuso inundavit, et colendis simulacris nihil Amorrhæis concessit. Ædem Dei incestavit, constituens in ea quadrifrontem Jovis imaginem ; neque ullam haruspices consulendi. veneficia tractandi ac obscena agendi intercapedinem fecit. Itaque irato Deo Ninivem captivus abductus est a rege Merodacho : ubi in æreis habitus vinculis, sincera resispiscentia correctus Deum oravit. Cujus voluntate rex Merodachus mitigatus Manassem Hierosolymam remisit. Hic reversus omnia simulacrorum domicilia evertit, ædem **195** Dei expiavit, legis jussa exsecutus est, piamque et Deo acceptam vitam usque ad extremum spiritum perduxit.

Manassæ Amosus filius successit ac biennium regnavit. Eo tempore Midas Phrygiæ rex moritur, quem aures asininas habuisse perhibitum est.

Josias post patrem Amosum regnum tenuit annos 31, cum id octo annos natus occepisset : in bello sagitta ictus periit Nam rex Ægypti Necheuo Assyriis bellum cum fecisset, his Josias auxilium ferre studuit. Inde, ut Esdras memorat, rex Ægypti Josiam ita est affatus : « Quid mihi tecum rei est, o rex Judææ? Non contra te missus sum a Deo, sed Euphratæos bello petiturus. Et sane mihi Deus adest : tu itaque desiste, neque illi reluctare. » Sed Josias eum missum non fecit, verum in campo aciem contra eum instruxit adversus Dei sententiam. Ergo ab hostibus sagitta percussus ministris jussit ut se gravi dolore affectum prælio educerent ; statimque Hierosolyma reversus mortem obiit. Magnum ejus mors luctum per Judæam totam excitavit, eumque maxime Jeremias lamen-

καὶ θεῖον λίθον τοῦτον εὕρας ; Ἰδοὺ γὰρ ἔτη τρία σήμερον Ἱερουσαλὴμ δονεῖται καὶ ἀκαταστατεῖ διὰ τὸν περιβόητον λίθον τοῦτον. Καὶ ἀκαλθὼν δὸς αὐτὸν τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ σφόδρα πλουτήσεις. » Τοῦ δὲ ἀπερχομένου ἄγγελος Κυρίου εἶπε πρὸς τὸν ἀρχιερέα· « Νῦν ἐλεύσεται ἄνθρωπος πρὸς σὲ, τὸν ἀπολεσθέντα πολυθρύλητον λίθον ἐκ τῆς διπλοΐδος Ἀαρὼν τοῦ ἀρχιερέως ἔχων. Λαβὼν αὐτὸν δὸς τῷ ἐνέγκαντι αὐτὸν χρυσίον πολὺ καὶ ἀργύριον. Ἅμα δὲ καὶ ῥαπίσας μετρίως εἰπὲ, Μὴ δίσοαζε ἐν τῇ καρδίᾳ σου, μηδὲ ἀπίστει τῷ διὰ τῆς Γραφῆς λέγοντι· Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ. Ἰδοὺ γὰρ, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἐξεπλήρωσά σοι πολλαπλασίονα ὑπὲρ ὧν ἐδάνεισάς μοι· καὶ εἰ πιστεύεις, λήψῃ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πλοῦτον ἀνυπέρβλητον. » Καὶ ὁ μὲν ἀρχιερεὺς τὰ διατεταγμένα πάντα πεποίηκε πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ λελάληκεν· ὁ δὲ ἀκούσας καὶ ἔντρομος γενόμενος, πάντα ἐάσας ἐν τῷ ναῷ ἐξῆλθεν, εὐχαριστῶν καὶ πιστεύων Κυρίῳ καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ διηγορευμένα.

Μετὰ Ἐζεκίαν ἐβασίλευσε Μανασσῆς υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἀπέθανε βασιλεύσας ἔτη νε'· ὃς παρανομώτατος ὑπὲρ πάντας τοὺς ἔμπροσθεν βασιλεῖς ὑπάρχων ἐπὶ εἰδωλομανίᾳ τε καὶ αἱματεκχυσίᾳ, καὶ τὸν μέγαν Ἡσαΐαν πρίσας ξυλίνῳ πριόνι, καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ αἱμάτων ἀδίκων πληρώσας, οὐχ ἧττον εἰδωλολάτρησε τῶν Ἀμορράίων. Καὶ τὸν οἶκον Κυρίου καταμολύνας, καὶ τετραπρόσωπον εἴδωλον τοῦ Διὸς ἐν αὐτῷ στήσας, οὐ διέλιπεν οἰωνιζόμενος καὶ φαρμακεύων καὶ αἰσχρουργῶν. Διὸ καὶ κατὰ θείαν ὀργὴν δέσμιος εἰς Νινευὶ ἀπήχθη ὑπὸ Μαροδὲχ βασιλέως· καὶ χαλκοῖς δεσμοῖς ὑποβληθεὶς, δι' εἰλικρινοῦς μετανοίας δεηθεὶς τοῦ Θεοῦ, τὸν βασιλέα ἠγάθυνε, καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ αὐτὸν ἐξέπεμψεν. Ὃς ἐπανελθὼν πᾶσαν μὲν κατέστμεψεν εἰδωλικὴν σκηνὴν, τὸ δὲ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ ἥγνισε καὶ τὸν νόμον ἐφύλαξε καὶ εὐσεβῶς ἐβίωσεν εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ ἄχρι τελευταίας ἀναπνοῆς αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ Μανασσῆν ἐβασίλευσεν Ἀμὼς υἱὸς αὐτοῦ ἔτη δύο. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους Μίδας ὁ Φρυγίας βασιλεὺς ἐτελεύτησεν, [P. 111] ὄντινα ἔλεγον ὦτα ἔχειν ὄνου.

Ἰωσίας τὸν πατέρα Ἀμὼς διαδεξάμενος ὀκταετὴς ἀντιλαμβάνεται τῆς ἀρχῆς, βασιλεύσας ἔτη τριάκοντα ἕν. Καὶ ἐτελεύτησε τοξευθεὶς ἐν πολέμῳ. Ὁ γὰρ Νεχευὼ βασιλεύσας Αἰγύπτου κατὰ τῶν Ἀσσυρίων ἐστράτευσεν, ἐπικουρῆσαι δὲ τοῖς Ἀσσυρίοις οὗτος ἐσπούδαζεν. Ὅθεν φησὶν Ἔσδρας· « Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου πρὸς Ἰωσίαν· Τί ἐμοὶ καὶ σοὶ, βασιλεῦ τῆς Ἰουδαίας ; Οὐχὶ πρὸς σὲ ἐξαπέσταλμαι παρὰ Κυρίου Θεοῦ ποιῆσαι πόλεμον, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου. Καὶ νῦν Κύριος μετ' ἐμοῦ ἐστίν. Ἀπόστηθι, καὶ μὴ ἐναντιούτω τῷ Κυρίῳ. » Καὶ οὐκ ἀπέστρεψεν ἀπ' αὐτοῦ Ἰωσίας, ἀλλὰ συνεστήσατο πρὸς αὐτὸν πόλεμον ἐν τῷ πεδίῳ παρὰ γνώμην Θεοῦ. Καὶ τοξευθεὶς ὑπὸ τῶν πολεμίων εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ· « Ἐξαγάγετέ με, ὅτι σφόδρα ὀδυνῶμαι » Καὶ εὐθέως ἀποστρέψαντος αὐτοῦ εἰς

Ἰερουσαλὴμ καὶ τὸν βίον μεταλλάξαντος ἐγένετο πένθος μέγα κατὰ πᾶσαν τὴν Ἰουδαίαν, καὶ μᾶλλον Ἱερεμίας ἐθρήνησε ὑπὲρ Ἰωσίου. Ἐν τῷ ιη' τούτου ἔτει εὑρὼν ὁ ἱερεὺς Χελκίας ἐν τῷ ἱερῷ βιβλίον (ὃς ἦν πατὴρ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου) προσκομίζει τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ, εὐλαβὴς ὢν καὶ δικαιότατος ὑπὲρ τοὺς ἔμπροσθεν αὐτοῦ βασιλεῖς, οὐκ ἠθέλησεν ἀναγνῶναι αὐτό. Ἀνέγνω τοίνυν αὐτὸ ὁ ἱερεὺς, καὶ ἔκλαυσε πᾶς ὁ λαός. Ὁ δὲ ἱερεὺς ἅμα τῷ τοῦτο ἀναγνῶναι διαπεφώνηκεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς λίαν ἀθυμήσας, εἰδὼς ἐν τοσούτοις ἔτεσι καταπατούμενον τὸν νόμον Κυρίου, τὰ ἱμάτια διαῤῥήξας καὶ ἔμφοβος γενόμενος ἀπέστειλε πρὸς Ὁλδὰν τὴν προφῆτιν' πυνθανόμενος τί βούλεται Κύριος περὶ αὐτοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ. Ἡ δὲ φησί· « Τάδε λέγει Κύριος· Ἀνθ' ὧν ἠπαλύνθη σου ἡ καρδία καὶ ἐνετράπης ἀπὸ προσώπου μου, ὡς ἤκουσας ὅτι ἐλάλησα ἐπὶ τὸν τοπον τοῦτον καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας αὐτὸν, τοῦ εἶναι εἰς ἀφανισμὸν καὶ εἰς κατάραν, καὶ διέῤῥηξας τὰ ἱμάτιά σου καὶ ἔκλαυσας ἐνώπιόν μου, ἰδοὺ προστίθημί σε πρὸς τοὺς πατέρας σου ἐν εἰρήνῃ, καὶ οὐκ ὄψει πᾶσι τοῖς κακοῖς οἷς ἐπάξω ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτον καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας αὐτὸν, τοῦ εἶναι εἰς ἀφανισμόν. » Ὅθεν ζήλῳ θείῳ κινούμενος οὐ μόνον τὰ πανταχοῦ εἰδωλά τε καὶ σεβάσματα κατέστρεψεν ἐκ βάθρων, ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰδωλολάτρας τοὺς μὲν ἔτι ζῶντας ὠλόθρευσε, τοὺς δὲ ἤδη τεθνηκότας ἐν τοῖς τάφοις κατέκαυσε. Καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλβοὺς ἐπὶ τὸν τάφον τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ εἶπε· « Τί τὸ σκόπελον ἐκεῖνό, ὃ ἐγὼ βλέπω ; » Καὶ φασὶν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως· « Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐστιν, ὁ προφητεύσας τοὺς λόγους τούτους ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον Βεθήλ. » Καὶ εἶπεν· « Ἄφετε αὐτόν· μηδεὶς κινήσῃ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ. » Καὶ μέντοι καὶ τοὺς ἐγγαστριμύθους καὶ τοὺς ψευδοπροφήτας καὶ πᾶν βδέλυγμα καὶ προσόχθισμα [P. 112] ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐξῆρε· καὶ ἐπέστρεψε πρὸς Κύριον ἐν ὅλῃ καρδίᾳ καὶ ἰσχύϊ καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ αὐτοῦ κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως. Διὸ δὴ καὶ τὸ Πάσχα τοιοῦτον ἐποίησεν οἷον οὐ γέγονεν ἀπὸ χρόνων Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ Σαμουὴλ· ἐν ᾧ βόας μὲν ἔθυσε χιλιάδας ιβ', πρόβατα χιλιάδας λη'. Καὶ κατωρθώθη, φησι, τὰ ἔργα Ἰωσίου ἐναντίον Κυρίου, ἐν καρδίᾳ πλήρει εὐσεβείας· καὶ γὰρ ὅμοιος αὐτῷ οὐκ ἐγεννήθη ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀνέστη ὅμοιος αὐτοῦ. Πλὴν οὐκ ἀπεστράφη Κύριος ἀπὸ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, οὗ ἐθυμώθη ἐν τῷ Ἰούδᾳ, ἐπὶ τοὺς παροργισμοὺς οὓς παρώργισεν αὐτὸν Μανασσῆς. Ἐφ' ὧν χρόνων καὶ τὸ Βυζάντιον ὑπὸ Βύζου βασιλέως τῆς Θρᾴκης ἐκτίσθη· ὡς δέ τινες ὑπὸ Μεγαρέων. Ἐφ' ὧν καὶ Σίβυλλα ἡ Σαμωνία ἐγνωρίζετο.

Μετὰ δὲ Ἰωσίαν ἐβασίλευσεν Ἰωάχαζ υἱὸς αὐτοῦ, ὃς ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ληφθεὶς ὑπὸ Νεχαὼβ βασιλέως Αἰγύπτου ἀπήχθη εἰς Αἴγυπτον, ἐν ᾗ καὶ ἀπέθανε, βασιλεύσας μῆνας τρεῖς. Ἐφ' οὗ οἱ Ἰσραηλῖται, καθώς φησιν Ἰώσηπος, ἐκ τοῦ κατῆσαι τὴν τοῦ Ἰούδα φυλὴν καὶ κατοικῆσαι τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, οὗτοι μὲν ἐκλήθησαν Ἰουδαῖοι, ἡ δὲ πόλις ἡ καὶ Σιὼν Ἰουδαία, ἥτις πάλαι μὲν Ἰεβοὺς ἐλέγετο διὰ τὸ τὸν Ἰεβουσσαῖον κατοικῆσαι τὸν τόπον ἐκεῖνον. Δαβὶδ δὲ Ἱερουσαλὴμ προσηγόρευσεν, ἐκ τοῦ συμβεβηκότος τεχνησάμενος τὸ

A tatus est. Anno Josiæ supra decimum octavum Chlcias sacerdos, qui vatis Jeremiæ fuit, pater in templo librum invenit, eumque ad regem attulit. Rex,qui pietate et justitia priores reges longe antecederet, **196** noluit ipse legere.Sacerdos itaque recitavit, flevitque universus populus. Sacerdos, ut primum legendi finis factus est,clamorem sustulit. Rex autem ingenti dolore perculsus, quod deprehenderet tot annos legem Dei conculcatam fuisse, vestes suas laceravit ; graviterque metuens nisit qui Oldam mulierem fatidicam consulerent, quidnam a rege ac toto populo Deus requireret.Ea respondit sic fari Deum : « Quandoquidem cor tuum emollitum est. esque me reveritus,cum audires me pronuntiare hunc locum et ejus incolas
B pessumdatum atque exsecrationi obnoxium iri,ac quando propterea scissis vestibus coram me lacrymas fudisti, ideo en ego te in pace mori sinam,ne conspicias calamitates quas ego huic loco et ejus habitatoribus infligam, uti eos aboleam. [69] » Inde Josias divino fervore animi instinctus non modo quæ ubicunque locorum exstabant simulacra et superstitiosi cultus instrumenta funditus excidit, sed et cultores eorum alios vivos perdidit, alios mortuos in bustis cremavit. Cumque tumulum conspexisset sub quo vir Dei jacebat, quæsivit quisnam esset ille scopulus. Oppidanis respondentibus cippum esse divini istius hominis qui de Bethelico altari esset vaticinatus, relinqui eum et ossa ejus non moveri jussit. Idem ariolos, falsos
C vates, atque quidquid flagitiosum et abominandum erat Hierosolymis,exstirpavit : seque ad Dominum toto corde ac pectore convertit, omnibus viribus annixus ad Mosaicæ **197** legis observationem. Ideo etiam Pascha tale celebravit quale post Josuam et Samuelum actum nullum fuit. Mactavit enim boum millia 22, ovium millia 38. Testatur Scriptura probata fuisse Deo Josiæ officia,a corde pietatis pleno profecta : nam similis ejus neque ante neque post ipsum exstitit. Neque tamen iram in Judæos conceptam Deus deposuit, memor quibus modis ipsum Manasses irritasset. Eo tempore etiam Byzantium a Byzo Thraciæ rege conditum est : alii Megarenses ejus urbis auctores faciunt. Tunc et Sibylla Samonæa innotuit.

Josiæ successit Joachazus filius. Is voluntati Dei adversatus est, captusque a rege Ægypti Nechabo est, inque Ægyptum captivus abductus ibi periit. Tantum tres menses regnum tenuit. Hujus ætate, ut narrat Josephus, obtinuit ut Israelicus populus a Judæa tribu,quæ cæteris multo præstabat, Judæ dicerentur,urbs autem Sion Judæa denominaretur. Antiquitus ea Jebus appellata fuit, a Jebusæis ea loca habitantibus : Davidus autem Hierosolymæ nomen ei imposuit ab eventu : est enim in altissimo monte exstructa, quo in monte Dominus Da-

[69] III Reg. XXII, 18 20.

vido apparuit ad aream Ornæ Jebusæ, cum ob imprudenter factam populi recensionem populus peste affligeretur. Etenim mons Hebræo sermone Ar dicitur, urbs autem Salem. Itaque Davidus, cum novam sibi regiam condidisset, **198** Arsalem nuncupavit, quod significavit locum pacis : in Græcum autem sermonem ea vox traducta ob soni concinnitatem in Hierosolyma deflexit.

Post Joachazum regnavit Joachimus, collegamque habuit fratrem Eliacimum. Is quoque Joachimus ea fecit quæ Deo displicerent. Itaque Nabuchodonosor Merodachi successor Judæam bello invasit ac sibi tributariam fecit, et cum tributum Joachimus, quod pactus erat, recusaret, denuo in Judæam duxit. Hierosolymisque potitus Joachimum in suam potestatem redactum interfecit, ac de muro projectum longo tempore insepultum jacere jussit, functum regno annos 11. De hoc ita Jeremias : « Hæc pronuntiat Deus de Joachimo Josiæ filio : Væ isti viro. Non eum plangentes clamabunt, Eheu frater : neque inter plorandum, eum dominum ac fratrem inclamabant : sed asini sepultura ei obtinget, et cum computruerit, projicietur ultra portam Hierosolymum [70]. » Tunc Babylonem abductus est Daniel ac tres pueri, et de populo plurimi, ac pars vasorum Domini. Cæterum tres isti sacri pueri filii sunt Ezechiæ. Cum enim ex morbo convaluisset Merodachus Baldanis filius rex Babylonis, ad eum misit litteras et munera, gratulans quod eum sanitati restitutum audivisset. Hujus legatis Ezechias omnes suas divitias atque thesauros demonstravit. Quod factum moleste ferens Isaias, ita est regem suum allocutus [71] : « Audi sermonem Domini. Ecce appetet **196** dies, qua die omnia de domo tua auferentur, quæcunque majores tui in hanc usque diem congresserunt, atque omnia Babylonem deportabuntur. Quin et filios tuos a te procreatus abducent, et eunuchos in regia Babylonica constituent. » Anno regni Nabuchodonosoris vicesimo, qui fuit ab exordio mundi annus 4004, Danielus regis insomnia interpretatus est. Sexdecim annis post tres isti sancti pueri in inflammatum furnum sunt conjecti. Balthasar, qui et Riniglisar nominatur, in convivio cum suis principibus ac pellicibus bibens de sacris Dei vasis, digitos hominis vidit in parietem scribentes, quam scripturam nemo præter unum Danielum interpretatus est. Ita autem

A ὄνομα· ἐν ὄρει γὰρ ἐστιν ὑψηλοτάτῳ κατῳκοδομημένη, ἐν ᾧ Κύριος ὤφθη τῷ Δαβὶδ ἐν ἀλῶνι Ὀρνᾶ τοῦ Ἰεβουσσαίου, ἐν τῇ θραύσει τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἄλογον ἐπαρίθμησιν. Καὶ τὸ μὲν ὄρος Ἑβραϊδι φωνῇ λέγεται Ἀρ, ἡ δὲ πόλις Σαλήμ· Ὁ οὖν Δαβὶδ νέον τόπον εἰς βασίλειον κατασκευάζων Ἀρσαλὴμ ὠνόμασεν, ὃ ἐστι, Τόπος εἰρήνης. Ἱερουσαλὴμ δὲ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν παρενηνεγμένη κέκληται διὰ τὴν καλλιφωνίαν.

Μετὰ δὲ Ἰωάχαζ ἐβασίλευσεν Ἰωακεὶμ καὶ Ἐλιακεὶμ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου. Καὶ ἐλθὼν Ναβουχοδονόσορ ὁ διάδοχος Μαροδὰχ, καὶ πολιορκήσας τὴν Ἰουδαίαν, ὑπόγορον αὐτὴν ἐποίησεν. Ἀθετήσαντος δὲ τὴν φορολογίαν Ἰωακεὶμ ἦλθε πάλιν εἰς Ἱερουσαλὴμ Ναβουχοδονόσορ, καὶ τοῦτον χειρωσάμενος καὶ ἀνελὼν καὶ ἀπὸ B τοῦ τείχους ῥιφῆναι κελεύσας ἄταφον ἐπὶ πολὺν κατέλιπε χρόνον, βασιλεύσαντα ἔτη ἕνδεκα. Περὶ οὗ φησιν Ἱερεμίας· « Τάδε λέγει Κύριος ἐπὶ Ἰωακεὶμ υἱὸν Ἰωσίου· Οὐαὶ ἐπὶ τὸν ἄνδρα τοῦτον· Οὐ μὴ κόψονται αὐτὸν, Ὦ ἀδελφὲ, οὐδὲ μὴ κλαύσονται αὐτὸν, Οἴ μοι, κύριε, καὶ Οἴ μοι, ἀδελφέ· ἀλλὰ ταφὴν ὄνου ταφήσεται (90), καὶ συμψηφισθεὶς ῥιθήσεται [P. 113] ἐπέκεινα τῆς πύλης Ἱερουσαλήμ. » Τότε καὶ Δανιὴλ ἀπήχθη καὶ οἱ τρεῖς παῖδες καὶ ἄλλοι τοῦ λαοῦ πλεῖστοι καὶ μέρος τῶν σκευῶν Κυρίου εἰς Βαβυλῶνα. Οἱ δὲ ἅγιοι τρεῖς παῖδες υἱοὶ Ἐζεκίου εἰσίν. Ἐν γὰρ τῷ ἀναστῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῆς νόσου, ἀποστεῖλαι δὲ πρὸς αὐτὸν Μαροδὰχ υἱὸς Βαλαδὰν βασιλεὺς Βαβυλῶνος ἐπιστολὴν καὶ δῶρα ἤκουσε γὰρ ὅτι ἠῤῥώστησε, καὶ ἀνέστη), ὑπέδειξεν αὐτὸς C τοῖς ἀγγέλοις Μαρεδὰχ πάντα τὸν πλοῦτον αὐτοῦ καὶ τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ. Πρὸς ὃν λυπούμενος εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης « Ἄκουσον λόγον Κυρίου. Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, καὶ ληφθήσονται πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ σου, καὶ ὅσα ἐθησαύρισαν οἱ πατέρες σου ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, καὶ εἰς Βαβυλῶνα ἀπενεχθήσονται· Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν σου τῶν ἐξελευθύτων ἐκ σοῦ λήψονται καὶ ποιήσουσι σπάδοντας ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως Βαβυλῶνος. » Τῷ δὲ εἰκοστῷ ἔτει τῆς βασιλείας Ναβουχοδονόσορ, τετρακισχιλιοστῷ δὲ καὶ ἐνενηκοστῷ τετάρτῳ τοῦ κόσμου, διεσάφησε τὰ ἐνύπνια αὐτοῦ ὁ Δανιήλ. Τῷ δὲ τετρακισχιλιοστῷ ἑκατοστῷ δεκάτῳ ἔτει τὰ κατὰ τὴν κάμινον τῶν ἁγίων τριῶν παίδων ἐπράχθησαν. Τοῦ γὰρ Βαλτάσαρ, ὃς καὶ Ῥινιγλίσαρος ἐλέγετο, D πίνοντος ἐν τοῖς ἱεροῖς σκεύεσιν οἴκου Κυρίου σὺν τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ καὶ ταῖς παλλακαῖς ἐν δείπνῳ

[70] Jer. XXII, [71] IV Reg. XX, 17, 18.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(90) Non esse vel vera vel in loco etiam suo allata ea quæ de Judæa et urbe Hierosolymorum disputantur, cuivis perspicuum esse puto. Hic autem Hieronymi versionem sum secutus, cum meus liber haberet στμψτφισθείς, Complutensis apud Hierem. Συμψισθείς, Argent. Συμψησθείς, quæ duo vocabula quid significent, non facile dixerim ; et minime ferre locus videtur ut deploratum aut complocatum vertamus, cum Hesychius ψιζομένην annotarit esse κλαίουσαν, et ψιάδες apud Homerum stillæ sint, sanguineæ Jovis lacrymæ. *Iliad.* II. 459. Verbum ψῶ significat λεπτύνω, ut Græci tradunt, attenuo. Hebraicum סחרב indicat fore ut tractum seu raptatum projiciatur, nulla prorsus putredinis significatione, ut conjicere nequeam vel quid Hieronymus secutus sit, vel quomodo in Græca versione legendum sit. Nam nostri Cedreni vox prorsus est. Viderint peritiores. XYL.

εἶδεν ἀνθρώπου δακτύλους γράφοντας ἐν τῷ τοιχῳ· A habet. Mani : hoc est Deus, dimensns est tuum
ὧν τὴν γραφὴν μόνος Δανιὴλ ἡρμήνευσεν. Ἔχει regnum, idque absolvit. Thecel : in trutina exami-
δὲ οὕτως· Μανί· ὅ ἐστιν, Ἐμέτρησεν ὁ Θεὸς τὴν βα- navit, ac deprehensum est id deficere. Phares :
σιλείαν σου καὶ ἐπλήρωσεν αὐτήν. Θεκέλ· Καὶ ἐστά- abscissum est regnum tuum Medisque et Persis tra-
θμησεν ἐν ζυγῷ καὶ εὑρέθη ὑστεροῦσα. Φαρές· Δι- ditum. Atque ea ipsa nocte interfectus est Balthasar.
ῄρηται ἡ βασιλεία σου καὶ ἐδόθη Μήδοις καὶ Πέρσαις.

Αἰχμαλωτισθείσης τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἱερεμίας, Hierosolymis captis Jeremias, tametsi eum vehe-
καίτοι πολλὰ παρὰ τῶν Χαλδαίων ἀναγκασθείς, menter urgerent Chaldæi, tamen prætulit ibi cum
ᾑρετίσατο μᾶλλον μετὰ τῶν καταλειωθέντων πενήτων relictis egenis permanere. Cumque esset in voragi-
ἐναπομεῖναι. Καὶ ὡς αὐτὸν εἰς τὸν βόρβορον (91) nem abjectus, magnum librum composuit. Eo tem-
ἔβαλλον, πολόστιχον βιβλίον συνέταξε. Κατὰ τοὺς pore etiam divinissimus Ezechielus captivus ab-
καιροὺς ἐκείνους καὶ Ἰεζεκιὴλ ὁ θειότατος αἰχμ- ductus, cum ad fluvium Chobarem degeret, cœlis
άλωτος ἀναχθείς, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ λαχὼν τοῦ Χοβὰρ, ipsi apertis majestatem Dei vidit, ventum a Borca
διανοιγέντων αὐτῷ τῶν οὐρανῶν, εἶδε δόξαν Θεοῦ, B **200** venientem, nubemque in eo et splendorem in
πνεῦμα ἐρχόμενον ἀπὸ βορρᾶ, καὶ νεφέλην ἐν αὐτῷ, orbem circumfusum. Quo viso Trinitatem est ima-
καὶ φέγγος κυκλόθεν, τὴν Τριάδα φανταζόμενος. ginatus. Ibi et Cherubinorum vidit repræsentationem
Ἐκεῖ καὶ τῶν χερουβὶμ εἶδεν ὑποτύπωσιν, ἐν προσ- in forma hominis, vituli, leonis et aquilæ, ac supra
ώπῳ ἀνθρώπου καὶ μόσχου καὶ λέοντος καὶ ἀετοῦ hos quemdam humana specie, nimirum Deum qui hu-
ὑποτυπουμένην. Ὑπεράνω δὲ τούτων, ὡς εἶδος ἀν- manam naturam induit, cernens, qui eum Israelicis
θρώπου, τὸν Θεὸν ἄνθρωπον ὁρῶν δι' αὐτοῦ προφήτης vatem constituit futurorumque cognitioni initiavit.

Μετὰ δὲ Ἰωακεὶμ ἐβασίλευσεν Ἰεχονίας υἱὸς Post Joacimum Jechonias filius ejus, cui et Joa-
αὐτοῦ, ὁ καὶ Ἰωακεὶμ, διὰ προστάγματος Ναβουχο- chimo nomen fuit, jussu Nabuchodonosoris regnum
δονόσορ. Καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου. accepit. Vixit et ipse impie, et tributum mala fide
Καὶ περὶ τοὺς φόρους ἀγνωμονήσαντος αὐτοῦ ἦλθεν persolvit. Eapropter ad Hierosolyma rursus cum
αὖθις Ναβουχοδονόσορ εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, exercitu Nabuchodonosor accessit urbemque obse-
καὶ [P. 114] ἐπολιόρκει αὐτήν. Ἱρὸς ὃν Ἰεχονίας dit. Exiit ad cum Jechonias cum matre, liberis et
ἐξῆλυε σὺν μητρὶ καὶ τέκνοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν αὐ- primoribus. Et qui erant apud Nabuchodonosorem,
τοῦ. Καὶ εἰσῆλθον οἱ μεγιστᾶνες Ναβουχοδονόσορ primi in urbem ingressi thesauros tam sacros quam
εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐξήνεγκαν τοὺς θησαυροὺς Κυρίου C regios omniaque aurea templi Dei instrumenta,
καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τὰ χρυσᾶ σκεύη ἃ ἐποίησε quæ Salomon fecerat, exportarunt. Sedechiam re-
Σολομὼν ἐν ναῷ Κυρίου. Τὸν δὲ Σεδεκίαν ἀντὶ gno Barbarus præfecit, Jechonia, cum is menses
Ἰεχονίου καταστήσας ἀπῴκισεν Ἰεχονίας εἰς Βα- tres regnum gessisset, una cum matre et prin-
βυλῶνα καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς ἄρχοντας αὐτοῦ, cipibus Babylonem deportato. De hoc Jechonia sic
βασιλεύσαντα μῆνας τρεῖς. Περὶ οὗ πολιν Ἱερεμίας Jeremias pronuntiavit [72] : « Nullius pretii est Jecho-
ἔλεγεν· « Ἠτιμώθη Ἰεχονίας ὡς σκεῦος οὗ οὐκ ἔστιν nias, perinde atque vas nullis usibus idoneum. Est
χρεία, ὅτι ἀπερρίφη καὶ ἐξεβλήθη εἰς γῆν, ἣν οὐκ enim abjectus, et ejectus in terram sibi ignotam,
ᾔδει, λέγει Κύριος. Γῆ, γῆ, ἄκουσον λόγον Κυρίου· ad Dominus. O terra, terra, audi sermonem Dei.
γράψον τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκκήρυκτον ἄνθρωπον, ὅτι Scribe hunc hominem, virum abdicatum : non
οὐ μὴ αὐξηθῇ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἀνὴρ καθ- enim unquam ex semine ejus adolescet vir, qui in
ήμενος ἐπὶ θρόνου Δαβὶδ, ἄρχων ἔτι ἐν τῷ Ἰούδᾳ. » solio Davidico sedeat aut porro in Juda princeps
Μετὰ δὲ Ἰεχονίαν ἐβασίλευσεν Σεδεκίας πατράδελφος sit » Ergo post Jechoniam patruus ejus Sedechias
αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου. regnavit, qui et ipse Deum sua vita offendit et
Καὶ περὶ τὴν φορολογίαν ὡσαύτως παρασπονδήσαν- pacti tributi fidem **201** fefellit. Rursum itaque Na-
τος αὐτοῦ ἦλθε πάλιν Ναβουχοδονόσορ εἰς Ἱερου- buchodonosor ad Hierosolyma accessit, urbemque
σαλὴμ, καὶ ἐπολιόρκει αὐτὴν ἔτη δύο. Καὶ προφη- D biennium obsedit. Jeremiam, fore ut urbs capiatur
τεύσας Ἱερεμίας τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως δέσμος vaticinantem, Sedechias vinctum in foveam abjecit.
ἐβλήθη ὑπὸ Σεδεκίου ἐν λάκκῳ. Μετὰ δὲ τὸ λυθῆναι Is postquam solutus est, jamjam capienda urbe,
αὐτὸν τοῦ δεσμοῦ, λαβὼν τὴν κιβωτὸν καὶ τὸ θυ- jussu Dei arcam, aram et mensam et lucernam de
σιαστήριον καὶ τὴν τράπεζαν καὶ τὴν λυχνίαν ἐκ τοῦ templo abstulit, et loco ignoto occultavit; neque
ναοῦ ἐν λόγῳ Κυρίου, μέλλουσαν τὴν πόλιν ἤδη πα- deinde ea inventa sunt, uti quidem liber Macha-
ραλαμβάνεσθαι, κατέκρυψεν ἐν ἀδήλῳ τόπῳ· καὶ bæorum tradit. Urbe potitus Nabuchodonosor eam
οὐχ εὑρέθησαν ἔτι, ὡς ἡ τῶν Μακαβαίων βίβλος totam incendio vastavit. Sedechiam vero nactus
λέγει. Ὁ δέ γε Ναβουχοδονόσορ παραλαβὼν τὴν uxorem ejus et liberos ipso vivente trucidavit :
πόλιν ἐνέπρησε πᾶσαν. Τὸν δὲ Σεδεκίαν χειρωσά- tum ipsi oculos eruit, atque in vinculis Babylonem
μενος, τὴν μὲν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ κατ' abduxit, cum is triennium imperasset. Populum

[72] Jer. XXII, 18.

XYLANDRI ET GNARI NOTÆ.

(91) Βόρβορος cœnum significat, fuit autem in foveam conjectus, non aqua sed cœno obsitam, Jerem. XXXVIII. XVI.

quoque captivum abduxit,qui in exsilio annos 70 mansit. Huic Sedechiæ quidam vates ante captam urbem prædixerat eum Babylonem adductum iri ; alius,non esse ipsi metuendum ne Babylonem esset visurus. Verum uterque dixerat: Babylonem quippe, in quam luminibus privatus venit, non conspexit. De Sedechia sic Jeremias [73] « hæc Deus de Sedechia dicit. Ecce trado eum in manus regis Babylonis. Is feriet eum, sumeturque de eo formula exsecrandi hæc ; agat tecum Deus ut cum Sedechia et Achiabo quos rex Babylonius igne frixit, propter flagitia quæ Jerusalemæ perpetraverunt strupandis civium uxoribus, et prætentu nominis mei vaticinando quæ ipsis non mandavi, inquit Dominus. »

A ὀσθαλμοὺς ἀνεῖλεν, αὐτὸν δὲ ἐκτυφλώσας καὶ δεσμοῖς κρατήσας εἰς Βαβυλῶνα αἰχμάλωτον ἀνήγαγε, βασιλεύσαντα ἔτη τρία, καὶ τὸ πλῆθος ἀπήγαγεν αἰχμάλωτον ἐπὶ ἔτη ο'. Τούτῳ τῷ Σεδεκίᾳ εἴτέ τις προφήτης πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἀπαχθῆναι εἰς Βαβυλῶνα. Καὶ ἄλλος εἶπεν αὐτῷ· Μὴ φοβοῦ· οὐ γὰρ ἴδῃς Βαβυλῶνα. Καὶ ἀμφότεροι ἠλήθευσαν· κατῆλθε γὰρ. οὐ μὴν ἐθεάσατο αὐτήν· τυφλὸτ γὰρ ἦν. Περὶ οὗ Ἱερεμιας αὖθις ἔφη· « Οὕτως εἶπε Κύριος ἐπὶ Σεδεκίαν· Ἰδοὺ ἐγὼ δίδωμι αὐτον εἰς χεῖρας βασιλέως Βαβυλῶνος, καὶ πατάξει αὐτόν· καὶ λήψονται ἐπ' αὐτὸν κατάραν λέγοντες· Ποιήσαι σε Κύριος ὡς Σεδεκίαν καὶ ὡς Ἀχιάβ, οὓς ἀπετηγάνισε βασιλεὺς Βαβυλῶνος ἐν πυρὶ, δι' ἣν ἐποίησαν ἀνομίαν ἐν Ἰερουσαλὴμ, καὶ ἐμοιχῶντο τὰς γυναῖκας τῶν πολιτῶν αὐτῶν, καὶ λόγον ἐχρημάτισαν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ὃν οὐ προσίταξα αὐτοῖς, λέγει Κύριος. »

202 Anno a capta urbe tertio Nabuchodonosor Nabuzardanem principem militum misit Hierosolyma. Is ædem Dei,domum regis et reliquas domos omnes combussit.Templum Dei annos a quo tempore primum ædificatum est, duravit 442. Cæterum duas magnas æreas pilas et mare æreum et duodecim ei suppositos vitulos ac bases, denique quidquid æris in templo fuit, contritum secum Babylonem abduxit. Quin et pateras aureas, argenteas, æreasque secum abstulit ! pondus æris vasorum quæ avexit, est immensum. Reliquorum adhuc Judæorum præcipuos ad Nabuchodonosorem abductos,partim cecidit,alios in servitutem tradidit. In Sedeciam lata est sententia,uti in tenebris sedens pistrinum agitaret.Sub hoc Sedecia prorsus ac primo Hierosolyma capta, non Judæis postmodo sed Chaldæis regibus subdita fuit.Ter omnino Hierosolymam Nabuchodonosor oppugnavit. Primum, cum regnante tertium annum Eliachimo ascendit, secumque inter alios etiam Danielum ac tres istos sanctos pueros abduxit, primo sui regni anno. Secundum, quando tertio mense regni Jechoniæ,qui et Joacimus dicitur, anno sui regni octavo, Jechoniam cum matre et Ezechielum vatem abduxit. Tertium, cum undecimo anno regni Sedechiæ, sui undevigesimo templum cremavit, Sedechiæ **203** oculos eruit, filios ejus necavit, populumque captivum abduxit,annos 70 ea conditione acturum.

B Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς αἰχμαλωσίας ἀπέστειλε Ναβουχοδονόσορ τὸν Ναβουζαρδὰν ἀρχιμάγειρον αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ [P. 115] τὸν μὲν οἶκον Κυρίου καὶ τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως καὶ τοὺς περιλειφθέντας πάντας οἴκους ἐνέπρησε, διαρκέσαντα τὸν θεῖον οἶκον ἀπὸ τῆς πρώτης οἰκοδομῆ ἔτεσι υμβ', τοὺς δὲ χαλκοῦς δύο μεγάλους στύλους καὶ τὴν χαλκῆν θάλασσαν καὶ τοὺς ὑποκάτω αὐτῆς δώδεκα μόσχους καὶ τὰ ὑποστηρίγματα καὶ πάντα τὸν ἐν ναῷ Κυρίου χαλκὸν συντρίψας ἀπήγαγεν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ μέντοι καὶ τὰς χρυσᾶς φιάλας καὶ τὰς ἀργυρᾶς καὶ τὰς χαλκᾶς. Καὶ οὐκ ἦν σταθμὸς τοῦ χαλκοῦ τῶν σκευῶν πάντων ὧν ἔλαβε ὁ ἀρχιμάγειρος. Τῶν δὲ ἐπιλοίπων Ἰουδαίων τοὺς ἐπισήμους ἀπαγαγὼν πρὸς Ναβουχοδονόσορ, τοὺς μὲν ἐθανάτωσε, τοὺς δὲ δούλους παρέδωκε. Τὸν δὲ Σεδεκίαν ἐπὶ C σκότει καθίσας μυλωθρεῖν κατεδίκασεν. Ἐφ' οὗ ἡ παντελὴς καὶ πρώτη ἅλωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ γέγονεν, οὐκέτι βασιλευθείσης ὑπὸ Ἰουδαίων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Χαλδαίων κρατηθείσης. Τοιγαροῦν τρίτον Ναβουχοδονόσορ ἐπόρθησε τὴν Ἱερουσαλήμ· πρῶτον μὲν, ὅτε ἐν τῷ τρίτῳ ἔτει Ἐλιακεὶμ ἀνῆλθε καὶ ἔλαβε σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τοὺς ἁγίους τρεῖς παῖδας καὶ Δανιὴλ, ἔτος ἄγων τῆς βασιλείας πρῶτον· δεύτερον δὲ, ὅτε ἐν τῷ τρίτῳ μηνὶ Ἰεχονίου τοῦ καὶ Ἰωακεὶμ, ὅτε ἔλαβεν αὐτον τε τὸν Ἰεχονίαν καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ Ἰεζεκιὴλ τὸν προφήτην, ἔτος ἄγων αὐτὸς τῆς βασιλείας ὄγδοον· καὶ τρίτον, ὅτε ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ ἔτει τοῦ Σεδεκίου τὸν ναὸν ἐνέπρησε καὶ τὸν Σεδεκίαν ἐξετύφλωσε, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ κατέσφαξε, καὶ τὸπλῆθος ἀπήγαγε αἰχμάλωτον ἐπὶ ἔτη ἑβδομήκοντα, ἔτος ἄγων τῆς βασιλείας ἐννεακαιδέκατον.

Post Assyriorum reges quos retulimus, regnum, sicuti diximus, ad Nabuchodonosorem est devolutum, qui id 24 annos tenuit. Idem Hierosolyma annos 7 in sua potestate habuit ; et Babylonem urbem maximam exstruxit ex latere cocto et lapidibus dolatis,quorum singuli tres cubitos lati, sex cubitos longi. Ambitus urbis fuit stadia 40, quæ faciunt milliaria 6, s. muri altitudo cubiti 80, latitudo 30, altitudo turrium cubiti 100, latitudo 60, portarum [erant autem æreæ) altitudo cubiti 50, latitudo 20.Proxime urbem cisternam fodit, muroque præclare eam circumvenit,profundam uluas 40,ambitu

D Μετὰ δὲ τοὺς προειρημένους τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖς ἐβασίλευσεν, ὡς εἴρηται, Ναβουχοδονόσορ ἔτη κδ', ὃς καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκράτησεν ἔτη ἑπτὰ, καὶ πολιν μεγίστην εἰς Βαβυλῶνα ἔκτισεν, ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ λίθων λελαξευμένων, ἐχόντων ἀνὰ τρεῖς πήχεις τὸ πλάτος, καὶ μῆκος ἀνὰ πήχεις ἓξ. Τὸ δὲ περίμετρον αὐτῆς ἐπίησε στάδια μ', γινόμενα μίλια ςυ', τὸ δὲ ὕψος τοῦ τείχους πήχεις π', καὶ τὸ πλάτος πήχεις λ' τὸ δὲ ὕψος τῶν πύργων πηχέων ρ', καὶ τὸ πλάτος ξ'· τῶν δὲ πυλῶν χαλκῶν οὐσῶν τὸ ὕψος ἦν πηχέων, ν', τὸ δὲ πλάτος πηχέων κ'. Ἐγγιστα δὲ τῆς πόλεως ὤρυξε κιναστέρναν, καὶ περι-

[73] Jer. XXIX, 21-23.

στείχισεν ἐξιολόγως· τὸ βάθος αὐτῆς ὀργυιαὶ κ', τὸ δὲ περίμετρον αὐτῆς στάδια μ'. Ὑπερθεν δὲ αὐτῆς κατεφύτευσε δένδρα παντοδαπὰ, ὡς παρομοιοῦσθαι δασυτάτοις ὄρεσιν· ὃ καὶ κρεμαστὸν παράδεισον ὠνόμασεν· ἐν αὐτῷ μετὰ τῶν γυναικῶν αὐτοῦ περιπολῶν, καὶ τοὺς κάτω καθορῶν ἐξ ἀπόπτου, ὕπ' οὐδενὸς τῶν κάτωθεν ὡράτο. Ἐκεῖσε διαπορευόμενος [P. 116] στόματι ὑπερηφάνῳ εἶπεν· « Οὐχ αὕτη ἐστὶν ἡ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, ἣν ἐγὼ εἰς οἶκον βασιλείας ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος μου, εἰς τιμὴν τῆς δόξης μου ᾠκοδόμησα; » Καὶ ἔτι τοῦ λόγου ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ὄντος φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ γέγονε· « Σοὶ λέγεται Ναβουχοδονόσορ· Ἡ βασιλεία σου παρῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων ἐκδιώξουσί σε, καὶ μετὰ θηρίων ἡ κατοίκησίς σου, καὶ χόρτον ὡς βοῦν ψωμιοῦσί σε, καὶ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγήσονται ἐπὶ σὲ, ἕως οὗ γνῷς ὅτι κυριεύει ὁ Ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾧ ἂν δόξῃ δώσει αὐτήν. » Καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὁ λόγος συνετελέσθη, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐξεδιώθη, καὶ ἐν ἐρήμοις ηὐλίσθη καὶ ὄρεσι· γέγονε γὰρ τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ σὺν τῇ κεφαλῇ ὡς βοῦς, καὶ οἱ πόδες σὺν τοῖς ὀπισθίοις ὡς λέων. Ἀπεκαλύφθη δὲ τῷ ἁγίῳ Δανιὴλ περὶ τούτου, ὅτι διὰ τὴν ἄλογον αὐτοῦ φιληδονίαν καὶ σκληροκαρδίαν ὑπὸ ζυγὸν ὡς βοῦς ἐγένετο τῷ Βελίαρ· λέων δὲ, διὰ τὸν τυραννικὸν καὶ ἁρπακτικὸν καὶ θηριωδέστατον αὐτοῦ τρόπον· οἱ γὰρ δυνάσται ταύτην ἔχουσι τὴν ἀρχὴν, ἐπὶ τέλει δὲ ὡς θῆρες ἁρπάζουσιν ὀλοθρεύοντες καὶ ἀναιροῦντες. Καὶ ὡς βοῦς ἤσθιε χόρτον, καὶ αἱ τρίχες αὐτοῦ ηὐξήθησαν, καὶ οἱ ὄνυχες ἐγένοντο ὡς ὀρνέου, καὶ ἡ σὰρξ ἐν ἑπτὰ καιροῖς ἐπαχύνη καὶ ἐμελανώθη τῇ κακοταθείᾳ, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἤρθη τοῦ μὴ λαλεῖν. Καὶ νοῶν εὐθὺς ἐδάκρυε, καὶ ἀπὸ τοῦ κλαίειν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐγένοντο ὡς κρέας. Καὶ πολλοὶ ἐξιόντες οὐχ ἑώρων αὐτὸν πλὴν τοῦ ὁσίου Δανιήλ· οὗτος γὰρ πάντα τὸν χρόνον τῆς ἀλλοιώσεως αὐτοῦ ἐν προσευχαῖς ἦν περὶ αὐτοῦ. Καὶ μετὰ τὸ ἀλλαγῆναι τοὺς ἑπτὰ καιροὺς ἀποκατέστη εἰς ἑαυτὸν, καὶ ἐποίησε ἐξ ἥμισυ χρόνους ὑποπίπτων καὶ ἐξομολογούμενος τῷ Κυρίῳ, μήτε ἄρτον φαγὼν, μήτε οἶνον πιὼν, ἀλλ' ἐν ὀσπρίοις βρεκτοῖς καὶ λαχάνοις διαζῶν κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Δανιὴλ προσλάλησιν, καὶ τὸν Κύριον ἐξιλεούμενος πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν φησὶν ὁ αὐτὸς περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀποκαταστάσεως· « Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ αἱ φρένες μου ἐπεστράφησαν ἐπ' ἐμὲ, καὶ εἰς τιμὴν τῆς βασιλείας μου ἦλθον, καὶ ἡ μορφή μου ἐπέστρεψεν ἐπ' ἐμὲ, καὶ οἱ τύραννοί μου καὶ οἱ μεγιστᾶνές μου ἐζήτουν με, καὶ περὶ τὴν βασιλείαν μου ἐκραταιώθην, καὶ μεγαλωσύνη περισσοτέρα ἐτέθη μοι. Νῦν οὖν ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ αἰνῶ καὶ ὑπερυψῶ καὶ δοξάζω τὸν βασιλέα τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀληθινὰ, καὶ αἱ τρίβοι αὐτοῦ κρίσεις, καὶ πάντας τοὺς πορευομένους ἐν ὑπερηφανίᾳ δύναται ταπεινῶσαι. » Τὴν τοίνυν ἐκ Θεοῦ δοθεῖσαν πολυολβίαν ῥώμην τε καὶ περιφάνειαν ὁ θεῖος λόγος ὑπεμφαίνων διὰ Ἱερεμίου φάσκει· « Τάδε λέγει Κύριος· Ἰδοὺ δέδωκα [P. 117] πᾶσαν

A stadiorum 40. Supra hunc plantavit omnis generis arbores, ita ut monti densis arboribus obsito hortus similis videretur : appellavit ipse hortum pensilem. In eo cum mulieribus suis degebat, desuper omnia cernens, ipse omnium conspectui exemptus. Ibi obambulans arroganter ita est fatus « Nonne hæc est magna urbs Babylon, quam meis ego viribus mihi regiam exstruxi, gloriæ mihi honorique futuram ? » cum adhuc in ore ei hæc verba hærerent, vox de cœlo edita est talis. « Tibi hoc o Nabuchodonosor, dicitur : Regnum tuum a te ablatum est, et ab hominibus expelleris, degesque inter feras, **204** pascerisque tanquam bos herbis, septemque annos hæc mutatio durabit, dum discas Altissimum in regna hominum potestatem habere : qui regnum, cui velit, ipse concedat. » Et ea ipsa B hora impletus est hic sermo, exactusque ab hominibus, in solitudinibus et montibus delituit. Nam prior corporis pars cum capite in bovis, posterior cum pedibus in leonis formam abierunt. Patefactum autem est beato Danielo eum propter brutam voluptatum cupiditatem cordisque obstinationem Beliari sub jugum instar bovis traditum : leonis formam tyrannicis, rapacibus ac ferissimis moribus meruisse. Quippe præpotentes tale habent exordium, et in fine ferarum instar rapiunt perdentes ac necantes. Is ergo bovis instar herba se pavit, creveruntque crines ejus, et ungues avium unguibus similes facti sunt, septennioque caro ejus incrassata est, victusque eum tam fœdus denigravit : ademptus est et sermonis usus, et C seeum cogitans lacrymabat flendoque oculi ejus instar carnis redacti sunt. Multi autem cum exirent, eum non viderunt, solo Danielo excepto. Is enim toto ejus mutationis tempore pro ipso deprecatus assidue fuit. Exacto septennio Nabuchodonosor ad se rediit, sexque deinceps annos et anni semissem exegit, Deo sese submittendo et delicta sua confitendo ; neque vel panem edit neque vinum bibit, vitam madefactis leguminibus et oleribus tolerans, magni Danieli hortatu, Deumque toto vitæ suæ tempore pacans. **205** Secundum hæc ipse ita de sua restitutione loquitur [74]. « Eo tempore ad animum redii, regiamque dignitatem recepi, ac formæ meæ restitutus sum, principesque et præfecti mei me requisiverunt, ac in regno meo con- D firmatus, auctus etiam sum ampliore majestate. Nunc itaque ego Nabuchodonosor laudo, extollo et prædico gloriam cœlestis regis, quoniam omnia ejus facta recta sunt, ac justum in moribus ejus judicium. Isque omnes elate sese gerentes deprimere novit, » Sane opes potentiam atque gloriam illi a Deo concessa, sacra Scriptura verbis Jeremiæ sic indicat [75]. « Hæc dicit Dominus : Ecce omnem hanc terram Nabuchodonosori regi Babylonis in servitutem tradidi, et bestias silvestres, ut ei operentur. Gens autem et regnum quod ejus jugo collum non subdiderit, ferro et fame a me punietur, tantisper dum manu ejus conficiatur. » Item [76] : « Est

[74] Dan. IV, 31-34. [75] Jer. XXVIII, 14. [76] Jer. VI, 23.

ferox, et non miserebitur. Vox ejus est instar sonitus maris fluctuantis. Equis curribusque multis instructus, ignis in morem te cinget obsidione, o filia Sionis. » Item [77] : « Ob vocem impetus ejus et arma pedum ipsius, et propter curruum ejus quassationem ac sonitum rotarum, non convertentur patres ad filios suos, præ lassitudine manuum suarum. » Item [78] : « Ex Dane audietur fremitus equorum ejus accelerantium. » Sed et Ezechielus ita vaticinatur [79] : « Ecce ego contra te, Tyre, adduco Nabuchodonosorem **206** regem Babylonis, regem regum, instructum equis, curribus et conductis multarum gentium ingentibus copiis. Is te vallo fossaque circumveniet et infestis armis. Muros et turres tuas armis dejiciet; pulvisque a multitudine equorum ejus excitatus te obteget. » Ac rursum [80] : « Hoc fatur Dominus Deus. Ecce ego Ægyptum Nabuchodonosori trado. Is copiis ejus potietur ac spolia leget et prædam avertet. Ægyptum ei mercedis loco do, ob navatam mihi adversus Tyrum operam; ac per ipsum perdam multitudinem Ægyptiorum. » Itaque consentaneum est quod ei Danielus dixit [81] : « Tu rex regum es, cui cœlestis Deus regnum dedit validum ac potens et ubicunque homines incolunt magni æstimatum. In tuam potestatem tradidit feras agrestes et aereas volucres, teque omnium dominum constituit. Tu es aureum illud statuæ caput, et arbor quæ in magnitudinem succrevit, ita ut cœlum cacumine attingat, et amplitudo in universam terram porrigatur sub qua feræ degant. Nam potentiam et majestatem nactus es maximam, majestasque tua it cœlo, et potentia ad fines terræ protenditur. »

A τὴν γῆν τῷ Ναβουχοδονόσορ βασιλεῖ Βαβυλῶνος δουλεύειν αὐτῷ, καὶ τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ ἐργάζεσθαι αὐτῷ. Καὶ τὸ ἔθνος καὶ ἡ βασιλεία, ὅσοι ἂν μὴ ἐμβάλωσι τὸν τράχηλον αὐτῶν ὑπὸ τὸ ζυγὸν αὐτοῦ, ἐν μαχαίρᾳ καὶ ἐν λιμῷ σκέψομαι αὐτοὺς ἕως ἂν ἐκλείπωσιν ἐν χειρὶ αὐτοῦ. « Καὶ, » Ἰταμόν ἐστι, καὶ οὐκ ἐλεήσει. φωνὴ αὐτοῦ ὡς θάλασσα κυμαίνουσα. Ἐφ' ἵπποις πολλοῖς καὶ ἅρμασι παρατάξεται ὡς πῦρ, εἰς πόλεμον ἐπὶ σὲ θύγατερ Σιών. » Καὶ, « Ἀπὸ φωνῆς ὁρμῆς αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ὅπλων τῶν ποδῶν αὐτοῦ καὶ ἀπὸ σεισμοῦ τῶν ἁρμάτων καὶ ἤχου τροχῶν αὐτοῦ οὐκ ἐπιστραφήσονται πατέρες ἐπὶ υἱοὺς αὐτῶν, ἀπὸ ἐκλύσεως χειρῶν αὐτῶν· » Καὶ, « Ἐκ Διὰν ἀκουσθήσεται φωνὴ ὀξύτητος ἵππων αὐτοῦ. » Καὶ διὰ Ἰεζεκιὴλ οὕτως λέγει· « Ἰδοὺ ἐγὼ ἐπάγω

B ἐπὶ Σὸρ Ναβουχοδονόσορ βασιλέα Βαβυλῶνος, ὅς ἐστι βασιλεὺς βασιλέων, μεθ' ἵππων καὶ ἁρμάτων καὶ συναγωγῆς ἐθνῶν πολλῶν σφόδρα, καὶ περιβαλεῖ σοι τάφρον, καὶ οἰκοδομήσει σε κύκλῳ χάρακα καὶ περίστασιν ὅπλων, καὶ τὰς λόγχας αὐτοῦ ἀ ἐναντί σου δώκει. Τὰ τείχη σου καὶ τοὺς πύργους σου καθελεῖ ἐν τοῖς ὅπλοις αὐτοῦ· ἀπὸ δὲ τοῦ πλήθους τῶν ἵππων αὐτοῦ καλύψει σε κονιορτὸς αὐτῶν. » Καὶ πάλιν· « Τάδε λέγει Ἀδωναΐ Κύριος· Ἰδοὺ ἐγὼ δίδωμι τῷ Ναβουχοδονόσορ τὴς γῆν Αἰγύπτου, καὶ λήψεται τὸ πλῆθος αὐτῆς, καὶ σκυλεύσει τὰ σκῦλα αὐτῆς, καὶ προνομεύσει τὴν προνομὴν αὐτῆς. Ἀντὶ τῆς λειτουργίας ἧς ἐδούλευσεν ἐπὶ Τύρον δέδωκα αὐτῷ τὴν γῆν Αἰγύπτου, καὶ ἀπολῶ τὸ πλῆθος

C Αἰγυπτίων δι' αὐτοῦ. » Εἰκότως οὖν ἔλεγε πρὸς αὐτὸν Δανιὴλ· « Σὺ βασιλεὺς βασιλέων, ᾧ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν ἰσχυράν τε καὶ κραταιὰν ἔδωκεν, ἔντιμον ἐν παντὶ τόπῳ ὅπου κατοικοῦσιν υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· Θηρία τε τοῦ ἀγροῦ καὶ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν ἐν τῇ χειρί σου, καὶ κατέστησέ σε κύριον πάντων. Καὶ σύ εἶ ἡ χρυσῆ κεφαλὴ τῆς εἰκόνος, καὶ τὸ δένδρον ὃ εἶδες τὸ μεγαλυνθὲν, οὗ τὸ ὕψος ἔφθασεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ κύτος αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ὑποκάτω αὐτοῦ κατῴκουν τὰ θηρία· ὅτι ἐμεγαλύνθης καὶ ὑπερίσχυσας, καὶ ἡ μεγαλωσύνη σου ἔφθασεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἡ κυρεία σου εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. »

Nabuchodonosori successit Ulemarodachus filius et quinquennium regnavit. Is Jechoniam vinculis solutum convivio adhibuit. De quo et in Regnorum historia scriptum est, et Jeremias sic ait [82] : « Anno post **207** abductum in vinculis Joachimum regem Judæ tricesimo septimo, vicesima quarta die mensis decimi, Evilmerodachus eo anno Babylonicum regnum adeptus respectum habuit Joachimi regis

D Judæ, eumque ex custodia in quam datus fuerat eduxit, benigneque allocutus, solium ei soliis regum quos secum habebat Babylone prius attribuit; vesteque qua in custodia usus erat, exutum alia induit; isque reliquum vitæ tempus cibum coram rege sumpsit. » Is Joachimus est, qui et Jechonias. Patrem enim ejus Joachimum, sub quo in captivitatem abductus est Danielus, Nabuchodonosor necatum Hierosolymis extra mœnia abjecerat.

Μετὰ δὲ Ναβουχοδονόσορ ἐβασίλευσεν Οὐλεμαροδὰχ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ε', ὃς τὸν Ἰεχονίαν λύσας τῶν δεσμῶν ἐποίησε συνεστιάτορα αὐτοῦ. Περὶ οὗ καὶ ἡ τῶν Βασιλειῶν ἱστορία καὶ ὁ θεῖος Ἱερεμίας ἔφη· « Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ τριακοστῷ ἑβδόμῳ ἔτει ἀποικισθέντος τοῦ Ἰωακεὶμ βασιλέως Ἰούδα, ἐν τῷ δεκάτῳ μηνὶ, ἐν τῇ τετάρτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ μηνὸς, ἔλαβεν Εὐελὰδ Οὐλεμαροδὰχ βασιλεὺς Βαβυλῶνος, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ᾧ ἐβασίλευσε, τὴν κεφαλὴν βασιλέως Ἰούδα Ἰωακεὶμ, καὶ ἐξήγαγεν αὐτὸν ἐξ οἴκου οὗ ἐφυλάτ. τετο, καὶ ἐλάλησεν αὐτῷ χρηστὰ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὸν δίφρον ἐπάνω τῶν θρόνων τῶν βασιλέων τῶν μετ' αὐτοῦ ἐν Βαβυλῶνι, καὶ [P. 118] ἤλλαξε τὴν στολὴν τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἤσθιε διὰ παντὸς ἄρτον κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ, πάσας τὰς ἡμέρας ἃς ἔζησεν· » Ἰωακεὶμ δὲ οὗτός ἐστι καὶ Ἰεχονίας· Ἰωακεὶμ γὰρ τὸν τούτου πατέρα, ἐφ' οὗ καὶ Δανιὴλ ἠχμαλωτίσθη, Ναβουχοδονόσορ ἀνιλὼν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἔρριψεν ἔξω τοῦ τείχους.

Evilmerodacho frater Balthasar successit, regnavitque annos 3. Hic cum in convivio profanasset

Μετὰ δὲ Οὐλεμαροδὰχ ἐβασίλευσε Βαλτάσαρ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη τρία· ὃς μιάνας τὰ ἱερατικὰ

[77] Jer. XLVII, 3. [78] Jer. VIII, 16. [79] Ezech. XXVI, 3. [80] Ezech. XXIX. 19, 20. [81] Dan. II, 37-39. [82] Jer. LII, 31.

σκεύη τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ συμποσίῳ. ἅπερ ἤγαγεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ναβουχοδονόσορ ἐξ Ἰερουσαλήμ, ἀνῃρέθη κατὰ θείαν ὀργήν. Φησὶ γὰρ πρὸς αὐτὸν τηνικαῦτα Δανιὴλ « Ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος τὴν βασιλείαν καὶ τὴν μεγαλωσύνην ἔδωκε Ναβουχοδονόσορ τῷ πατρί σου, καὶ ἀπὸ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ πάντες οἱ λαοί, φυλαί, γλῶσσαι ἦσαν τρέμοντες, καὶ φοβούμενοι ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. Καὶ οὓς ἐβούλετο ἀνῄρει, καὶ οὓς ἤθελεν ἔσωζε. Καὶ ὅτε ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ ἐκραταιώθη τοῦ ὑπερηφανεύεσθαι, κατῃσχύνθη ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ ἡ τιμὴ αὐτοῦ ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐξεδιώχθη, καὶ μετὰ τῶν θηρίων ἐδόθη, καὶ μετὰ τῶν ὀνάγρων ἡ κατοίκησις αὐτοῦ, καὶ χόρτον ὡς βοῦν ἐψώμιζον αὐτόν, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐβάφη, ἕως οὗ ἔγνω ὅτι κυριεύει ὁ Ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾧ ἂν δόξῃ, δώσει αὐτήν. Καὶ σὺ οὖν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βαλτάσαρ οὐκ ἐταπείνωσας τὴν καρδίαν σου, καὶ οἱ μεγιστᾶνες καὶ οἱ παράκοιτοι καὶ αἱ παλλακαί σου, οἶνον ἐπίνετε ἐν τοῖς ἁγίοις σκεύεσι. » Διὰ τοῦτο ἀπεστάλη ἀστράγαλος χειρος ἐκ προσώπου αὐτοῦ, καὶ τὴν Γραφὴν αὐτοῦ ἐνέταξεν, ὡς προεγράφη.

A sacra vasa quæ pater ipsius Nabuchodonosor Hierosolymis avexerat, irati Dei jussu interfectus est, Tunc enim ita eum Danielus est allocutus[12]: « Deus altissimus regnum et majestatem patri tuo Nabuchodonosori dedit, ita quidem ut omnibus populis gentibus ac quavis utentibus lingua nationibus formidolosa fuerit ipsius potentia, atque ipse quos vellet, aut necaret aut vivere sineret. Atqui cum is animo extolleretur spiritusque superbos sumeret, per ignominiam est solio regni sui detrusus suoque honore spoliatus, et ab hominibus profligatus, inter **208** feras vixit, ac apud asinos silvestres habitavit, herbaque se, bovis instar, pavit, et cœlesti rore corpus ejus maduit, eo usque dum Altissimum regna hominum gubernare eaque suo arbitrio concedere quibus vult intellexit. Tu vero, filius ejus, B animo nequaquam submisso, cum principibus concubinis et pellicibus tuis vinum de sacris vasis bibisti. » Eam ob rem summa apparuit ei ex adverso manus, cujus scripturæ sententiam exquisivit; quæ a nobis supra est scripta.

Καὶ μετὰ τὸ ἀναιρεθῆναι Βαλτάσαρ Δαρεῖος παρέλαβε τὴν βασιλείαν ὁ Μῆδος, ὁ καὶ Ἀρταζέρξης καὶ Ἀστυάγης, ἔτη ιζ'. Ὃς ἔσχε γυναῖκα τὴν τοῦ Μαρδιχ Ἐσθήρ, ἐπιλεχθεῖσαν διὰ κάλλος ἐκ τῶν Ἑβραϊκῶν νεανίδων· ἥτις καὶ τὸν ἴδιον λαὸν τὸν Ἰουδαϊκὸν ἀναιρεῖσθαι μέλλοντα ἐξ ἐπιβουλῆς Ἀμὰν τοῦ ἀρχιστρατήγου λυτρωσαμένη, παρεσκεύασεν ἐκεῖνον ἀνασκολοπισθῆναι εἰς ὅπερ ξύλον ἐβουλεύσατο Μαρδοχαῖον τὸν ἑαυτῆς ἀνασκολοπίσαι θεῖον, μὴ τιμῶντα αὐτὸν καὶ προσκυνοῦντα. Φησὶ γάρ τις τῶν μεγιστάνων· Ἰδοὺ ξύλον ἕστησεν Ἀμὰν τῷ Μαρδοχαίῳ πηχῶν ν'. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς· Σταυρωθήτω Ἀμὰν ἐκεῖ. Καὶ ἐγένετο οὕτως κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου. Εἰκότως οὖν πεπλήρωται ἡ Γραφὴ ἡ λέγουσα· « Ὁ ποιῶν πονηρὰ εἰς αὐτὰ ἐγκυλισθήσεται, καὶ ὃς δ' ἂν ἐκκαύσῃ κακίαν, ἀπολεῖται ὑπ' αὐτῆς. Καὶ ὃς παρασκευάζεται δίκτυον ἐπὶ πρόσωπον τοῦ πλησίον, περιβαλεῖ αὐτὸ τοῖς ἑαυτοῦ ποσί. Καὶ ὁ ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον εἰς αὐτὸν ἐμπεσεῖται. » Καί, « Δι' ὧν τις ἁμαρτάνει, δι' αὐτῶν καὶ [P. 119] κολάζεται. Ἐφ' οὗ Ἀρταξέρξου, τοῦ καὶ Ἀστυάγου, καὶ τῷ Δανιὴλ ὡράθησαν αἱ διὰ τοῦ ἀρχαγγέλου ὀπτασίαι, καὶ ὁ χρόνος ἐδηλώθη τῆς Χριστοῦ παρουσίας. Ὅστις καὶ φθονηθεὶς ὑπὸ τῶν μεγιστάνων διὰ τὸ μεγάλως τιμᾶσθαι ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐβλήθη ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων· ὃς καὶ ἀβλαβὴς διετηρήθη τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ.

Hoc Balthasare interfecto, Darius regnum obtinuit annos 17, Medus natione, qui Artaxerxes etiam nominatur et Astyages. Is uxorem habuit Estheram, ob pulchritudinem ex Judaicis puellis lectam, Mardochæi cognatam; duæ populum Judaicum, cui Aman copiarum regiarum præfectus sum- C mus internecionem erat machinatus, eripuit, effecitque ut is Aman in crucem istam tolleretur, quam in crucem statuerat Estheræ avunculum Mardochæum agere, quod ab eo honore affectus et adoratus non fuisset. Dixit enim quidam principum Ecce Aman crucem Mardochæo constituit, 50 cubitos altam, et rex jussit in eam crucem suffigi Amanem itaque, uti imperaverat, factum est. Ac sane tum impletum est illud Scripturæ: « Qui mala molitur, iis involvetur; et qui auctor facinoris mali exsistet, eo perdetur. Qui rete alteri ponit, suis id pedibus **209** induet; ac qui foveam altari fodit, in eam incidet. » Item: « Per quæ aliquis delinquit, iisdem etiam punitur. » Sub hoc sive Artaxerxe sive Astyage, Danielo angelorum princeps divina spectacula exhibuit, tempusque adventus D Christi ei est indicatum. Idem Danielus invidia principum quod in magno esset apud regem honore, in leonum foveam projectus, Dei benignitate ibi incolumis est servatus.

Μετὰ δὲ Δαρεῖον ἐβασίλευσε Κῦρος ὁ Πέρσης ἔτη λβ', ὃς ἀνελὼν Δαρεῖον πάσης γῆς ἐκράτησεν·

Darium interfecit Cyrus Persa, regnumque annos 32 obtinuit, subacta omni regione.

Ἐν τοῖς χρόνοις τῶν Κριτῶν καὶ οἱ Ἀργοναῦται οἱ περὶ Ἰάσονα τὸν Θεσσαλονικέα καὶ Πολυδεύκην καὶ Ὕλαν καὶ Τελαμῶνα καὶ τοὺς λοιποὺς πρὸς τὴν Κολχίδα ἐκπλέοντες, καὶ διὰ τοῦ ἀνάπλου πρὸς τὴν Ποντικὴν θάλασσαν διαβῆναι θέλοντες, ἀντιστάντος αὐτοῖς Κυζίκου τοῦ ἐν Ἑλλησπόντῳ τοπαρχοῦντος ἐν ναυμαχίᾳ, τὸν μὲν ἐφόνευσαν, τὴν

Quo tempore judices Israelico populo præfuerunt, Argonautæ cum Jasone Thessalo, Polluce, Hyla, Telamone ac reliquis in Colchidem navigavevunt. Qui cum per .auces in Ponticum mare transire vellent, Cyzicum Hellesponti dominum navali prælio ipsos prohibere conantem interfecerunt, ac Cyzicum urbem Hellesponti primariam ceperunt. Mox

[12] Dan. v, 18-23.

cognito Cyzicum sibi genere propinquam fuisse, venia postulata templum condidere admodum mirabile ; atque ad oraculnm, quod est ante Pythias thermas, profecti Phœbum Apollinem rogaverunt ut sibi ediceret cui ea ædes consecranda esset. Responsum iis in hanc est sententiam :

Assidua sublime decus virtute parate,
Atque unum (sic mando) Deum, qui cuncta gubernat
Cœlesti residens solio, colite atque timete.
Illius æternum natum anteque sæcula Verbum
Nescia Virgo viri quondam partu tenera edet ;
210 *Qui velut igniferis impulsa sagita procellis,*
Edomitum reddet Patri pro munere mundum.
Hujus, quam Mariæ nomen manet, alma Genitrix,
Agnoscet templum proprium, sibi rite dicatum.

Hoc oraculum æreis litteris in marmore impressis conscriptum illi in supero portæ limine posuerunt. Atque ipsi quidem tunc ædem Rheæ matris deorum dixerunt, sed ea postea, Zenone imperante, templum sanctæ Dei Genitricis denominata fuit. Ex eo loco moventes Argonautæ, cum vellent per Propontidem navigare, ad Amyco prohibiti sunt, ipsis obviam cum copiis profecto. Cujus metu cum in sinum quemdam desertum atque nemoribus obsitum naves subduxissent, conspicati sunt cœlitus ipsis apparentem viri formam lerribilis aquilinisque instructi pennis ; quo viso confirmati pugnam cum Amyco conseruerunt, eoque interfecto, quo loco id visum ipsis oblatum fuerat, templum condiderunt : exemplarique ejus quod apparuerat visum in statua expresso, templum, a salute ibi parta, Sosthenium nominaverunt. Hoc postea Constantinus Magnus, oraculo per quietem admonitus, mutavit, araque ad ortum solis conversa, templum Michaeli angelorum principi consecravit, expressis in eo omnibus elegantiæ et abundantiæ operibus. Victo Amyco Argonautæ cum Heracle in mare Ponticum advecti sunt, urbemque Herculis cognominem condiderunt. Inde aurei vellecis causa in Colchidem cursum tenuerunt ; **211** et cum aureo vellere Medea etiam, regis filia Colchici, quæ amore Jasonis correpta fuerat, abducta, reversi sunt. Eo tempore Tros Ili et Ganymedis pater Phrygiæ imperarit. Is duas urbes exstruxit, nempe Trojam atque Ilium ; ad quarum delicationem cum vicinos convocasset, Tantali Mycenarum regis oblitus fuit, atque hunc propterea sibi infensum habuit. Voverat ante ædificatas urbes Tros Jovi victimas se ei et dona in Europam missurum. Idcirco urbibus jam absolutis Ganymedem cum 50 viris dona et victimas ad templum Jovis allatum mittit. Tantalus vero dolum subesse suspicatus, misso exercitu, Ganymedem cum comitatu rapuit, dicentes se Europæo Jovi victimas afferre. Ganymedes turpitudine rei et metu consternatus in morbum incidit, impetrataque venia non multo post vita excedit. Proinde munera Tantali jussu fano Jovis reddita sunt, et reliquiæ Ganymedis in templo intus reconditæ. Hinc fabula conficta est, Ganymedem a Jove in aquilam

A δὲ Κύζικον ἔλαβον, μητρόπολιν οὖσαν Ἑλλησπόντου· Καὶ μαθόντες ὅτι Κύζικος ὁ σφαγεὶς παρ' αὐτῶν συγγενὴς ἦν αὐτοῖς, συγγνώμην ἠτοῦντο, καὶ κτίζουσιν ἱερὸν θαυμάσιον οἷον. Ἰρὸς δὲ τὸ τῶν θερμῶν μαντεῖον γενόμενοι καὶ θυσάμενοι ἐπύθοντο· « Προφήτευσον ἡμῖν, Φοῖβ, Ἄπολλον, τίνος ἂν εἴη δόμος οὗτος ; » καὶ ἀκούουσιν· « Ὅσα μὲν πρὸς ἀρετὴν καὶ κόσμον ὅρωρε, ποιεῖτε. Ἐγὼ δὲ ἐφετμέω τρεῖς ἕνα μοῦνον ὑψιμέδοντα Θεὸν, οὗ Λόγος ἄφθιτος ἐν ἀδαεῖ κούρῃ ἔγκυος ἔσται. Οὗτος ὥσπερ τόξον πυριφόρον μέσον διαδραμὼν ἅπαντα κόσμον, ζωγρήσας Πατρὶ προσάξει δῶρον. Αὐτῆς ἔσται δόμος οὗτος· Μαρία δὲ τοὔνομα αὐτῆς. » Τοῦτον τὸν χρησμὸν ἐν λίθῳ μαρμαρίνῳ χαλκέοις γράμμασι γράψαντες εἰς τὸ τοῦ ναοῦ ὑπέρθυρον ἀνέθεσαν, τότε μὲν καλέσαντες τὸν οἶκον Ῥέας μητρὸς θεῶν, B ὕστερον δὲ ἐπὶ Ζήνωνος τοῦ βασιλέως ναὸς τῆς ἁγίας Θεοτόκου μετωνόμασται. Ἐκεῖθεν τοίνυν οἱ Ἀργοναῦται ἐξορμήσαντες, καὶ διὰ τοῦ ἀνάπλου βουλόμενοι παρελθεῖν, ἐκωλύοντο ὑπὸ Ἀμύκου στρατευομένου κατ' αὐτῶν. Δεδιότες οὖν κόλπῳ τινὶ ἀγρίῳ καὶ ἀλσώδει προσίσχουσι. Κἀκεῖ ὀπτασίαν θείαν ἐξ οὐρανοῦ αὐτοῖς ἐπιφανεῖσαν ἐν ἀνδρὸς φοβεροῦ εἴδει, πτέρυγας ὡς ἀετοῦ περικειμένου, θασάμενοι, τούτῳ καταθαῤῥήσαντες εἰς πόλεμον τῷ Ἀμύκῳ συμβάλλουσι. Καὶ ἀποκτείναντες αὐτὸν, ἔκτισαν ἐν τῷ τῆς ὀπτασίας τόπῳ ἱερόν. Καὶ δι εἰκόνος τῆς αὐτοῖς ὀραθείσης μορφῆς τὸ ἐκτύπωμα ἀναστηλώσαντες Σωσθένιον τὸ ἱερὸν ὠνόμασαν διὰ [P. 120] τὸ ἐν τούτῳ αὐτοὺς σωθῆναι. Τοῦτο τὸ ἱερὸν ὕστερον ὁ μέγας ἐν βασιλεῦσι Κωνσταντῖνος κατ' C ὄναρ χρηματισθεὶς μετεποίησε, καὶ τὸ μὲν θυσιαστήριον πρὸς ἀνατολὰς ὁρᾷν ἐτύπωσε, τὸν δὲ ναὸν τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐκάλεσε, πᾶσαν καλλιεργίαν καὶ καρποφορίαν ἐν αὐτῷ τυπώσας. Μετὰ δὲ τὴν νίκην Ἀμύκου οἱ Ἀργοναῦται μεθ' Ἡρακλέους ἐπὶ τὴν Ποντικὴν θάλασσαν ἐκπλεύσαντες πόλιν ἐδείμαντο ἐπὶ τῷ τοῦ Ἡρακλέους ὀνόματι. Εἶτα διὰ τὸ χρυσοῦν δέρας ἐπὶ τὴν Κολχίδα διαπεράσαντες αὐτό τε καὶ Μήδειαν τὴν τοῦ βασιλέως Κολχίδος θυγατέρα, Ἰάσονος ἐρασθεῖσαν, ἀνελόμενοι ὑπέστρεψαν. Τότε καὶ Τρὼς τῆς Φρυγῶν χώρας ἦρχεν ὁ Ἴλου καὶ Γανυμήδους πατήρ. Οὗτος δύο πόλεις Τροίαν καὶ Ἴλιον ᾠκοδόμησε, καὶ τοὺς ἀστυγείτονας εἰς τὸν ἐγκαινισμὸν τῶν πόλεων προσκαλεσάμενος τοῦ Μυκηναίων ἀνέσσοντος Ταντάλου ἐπελάθετο· D ὃς καὶ εἰς ἔχθραν αὐτῷ διὰ τοῦτο ἀντεκατέστη. Ἵλιν δὲ ὁ Τρὼς πρὸ τῆς τῶν πόλεων οἰκοδομῆς εὐξάμενος εὐχὴν τῷ Διΐ, θυσίας καὶ δῶρα πέμπων εἰς Εὐρώπην. Καὶ ἐπεὶ αἱ πόλεις ἐτελέσθησαν, τὸν Γανυμήδην σὺν ἀνδράσι πεντήκοντα δῶρά τε καὶ θυσίας πρὸς τὸ τοῦ Διὸς ἱερὸν ἐκπέμπει. Τάνταλος δὲ δόλον εἶναι θείς, δύναμιν ἀποστείλας ἥρπασε Γανυμήδην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, οἳ καὶ ἔλεγον θυσίας κομίζειν τῷ Εὐρωπαίῳ Διΐ. Ὁ δὲ Γανυμήδης διὰ τὴν αἰσχύνην ἅμα καὶ τὸν φόβον ἀῤῥωστεῖ, καὶ συγγνώμης τυγχάνει, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τελευτᾷ. Καὶ τὰ μὲν δῶρα τοῦ Ταντάλου κελεύσαντος τῷ ἱερῷ τοῦ Διὸς ἀπεδόθη, τὸ δὲ λείψανον αὐτοῦ ἐν τῷ

ναῷ ἔνδον ἀπετέθη. Ἐντεῦθεν ἐμυθεύσαντο τὸν Δία γενόμενον ἀετὸν, διὰ τὸ τῆς ἁρπαγῆς ὀξὺ, τὸν Γανυμήδην ἀναλαβεῖν εἰς τὸ οἰνοχοεῖν αὐτῷ.

Ἐν τοῖς αὐτοῖς χρόνοις τῶν Κριτῶν ἐβασίλευσε τῆς Εὐρώπης ὁ Λάπαθος, ἔσχε δὲ δύο υἱοὺς Ἀχαιὸν καὶ Λάκωνα. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ πατρὸς εἰς δύο κατεμερίσθη ἡ ἀρχή. Ὁ τοίνυν Λάκων τὴν ἡμίσειαν χώραν λαχὼν Λακωνικὴν ἐκάλεσεν· ἧς τριάκοντα τρεῖς χρόνους βασιλεύσας ἔκτισε πόλιν παράλιον τὴν Γαθυνίαν. Καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλοι τινὲς ἦρξαν ἕως Θεστίου, ὃς παρὰ τὸν Εὐρώταν ποταμὸν πόλιν οἰκοδομεῖ τὴν Θεστίαν. Οὗτος ὁ Θέστιος τῶν Λακώνων βασιλεύσας τίκτει θυγατέρας τρεῖς εἰς ὑπερβολὴν εὐπρεπεῖς, Λήδαν καὶ Κλυτίαν καὶ Μελίππην, αἳ καὶ Λακωνίδες ἐκαλοῦντο. Τὴν μέντοι Λήδαν Τυνδάρεως λαβὼν εἰς γυναῖκα, ὃς καὶ μετὰ Θέστιον τῆς τῶν Λακώνων γώρας ἐπεκράτησεν, ἔσχεν ἐξ αὐτῆς τὴν Κλυταιμνήστραν, ἣν μετὰ ταῦτα Ἀγαμέμνων ἠγάγετο γυναῖκα, τῶν Μυκηναίων ὁ βασιλεύς. Ἡ μέντοι Λήδα ἐν προαστείῳ παρὰ τὸν Εὐρώταν ὡραϊζομένη, ἐπεὶ Τυνδάρεως μὴ παρὼν [P. 121] ἦν μοιχευθεῖσα ὑπὸ νεωτέρου τινὸς Κύκνου καλουμένου, υἱοῦ Ἐδερίωνος βασιλέως Ἀχαΐας, τίκτει βρέφη τρία ἐν ἑνὶ τοκετῷ, Κάστορα, Ἡλυδεύκην καὶ Ἑλένην. Ἦν δὲ ἡ Ἑλένη ὡραιοτάτη, ἣν ὁ Τυνδάρεως Μενελάῳ ἀδελφῷ Ἀγαμέμνονος, βασιλεύοντι τότε τῶν Ἀργείων, εἰς γυναῖκα ἐξέδοτο. Εἰκῇ οὖν τὸν Δία κύκνον γενέσθαι καὶ τῇ Λήδᾳ συνελθεῖν μεμυθολογήκασιν οἱ ποιηταί.

Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ κριτοῦ Σαμψὼν Δάρδανος μὲν υἱὸς Ἴλου τῶν Φρυγῶν, Ἑλλήνων δὲ καὶ τῆς Ἑλλάδος Ἄβαντος ἔτη κγ' ἐβασίλευσε. Προῖτος δὲ μετ' αὐτὸν ἔτη ιζ'. Τούτου ἡ γυνὴ Σθενέβοια ἡ καὶ Ἄντεια Βελλεροφόντου ἐρῶσα, ὃν Προῖτος εὑρὼν χαμαιριφῆ καὶ ἀναθρεψάμενος καὶ τιμῆς ἠξιωκὼς ὁμοδίαιτον εἶχε, τούτου μανικῶς ἐρῶσα ἡ Ἄντεια, πολλάκις τε προαγωγοὺς πεπομφυία, καὶ ἀποκρουσθεῖσα δι' ἀρετὴν τοῦ νέου καὶ πίστιν τὴν πρὸς τὸν εὐεργέτην, πρὸς τὸν ἄνδρα Προῖτον διαβάλλει. Ὁ δὲ μὴ εἶναι νόμιμον ἔφη τῷ ἁλὼν κοινῶν μετασχόντι εἰς ψυχὴν ἐπιβουλεῦσαι. Ἀλλὰ τῷ σῷ πατρὶ Ἰοβάτῃ γράψας αὐτὸν ἀποστελῶ, μεθ' οὗ οὐδέποτε ἔφαγεν ἄρτον, καὶ αὐτὸς τοῦτον ἀναιρήσει. Γράψας οὖν καὶ σφραγῖδι σφραγίσας βασιλικῇ τὸ γράμμα ἀποστέλλει. Ἀπῆει δὲ οὗτος μηδὲν ὑφορώμενος κακόν. Εὑρίσκει οὖν αὐτὸν ἐν τῷ ἀρίστῳ, καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ ἀπεσταλμένον ὁμοτράπεζον ἐποίησε. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναγνοὺς τὸ γράμμα οὔτε φονεύειν διὰ τὸν τῆς συνεστιάσεως νόμον εὐχερῶς εἶχεν, ἀλλὰ καὶ συκοφαντίαν τὸ πρᾶγμα ἐκ τεκμηρίων πλειόνων καταμαθὼν ἐφείσατο αὐτοῦ. Οὕτως οἶδεν ἀρετὴν τὸν κεκτημένον ἀπολυτροῦσθαι κακῶν. Μετὰ δὲ Προῖτον ὁ δεύτερος Ἀκρίσιος ἐβασίλευσεν ἔτη λα'. Μεθ' ὃν Πέλοψ ἔτη λβ', ὃς καὶ πόλιν κτίσας Πελοπόννησον ταύτην ὠνόμασεν· ἐξ οὗ καὶ Πελοποννήσιοι οἱ Ἑλλαδικοὶ λέγονται.

converso (nempe ob celeritatem raptus) abreptum ac ejus pincernam factum.

Eadem Judicum ætate regnum Europæ tenuit Lapathus. Duos hic filios habuit, Achæum et Laconem. Itaque ipso mortuo regnum in duas partes est divulsum. Laco dimidiæ regni parti, quæ sibi obtigerat, nomen Laconicæ indidit, et in ea triginta tres annos regnavit, urbemque maritimam Gathyniam ædificavit. Post hunc alii quidam reges fuerunt 212 usque ad Thestium, qui ad Eurotam fluvium urbem Thestiam fundavit. Is Thestius Laconum rex tres longe pulcherrimas filias progeneravit, Ledam, Clytiam, Melippam, nomine, quæ et Laconides appellabantur. Ledam Tyndareus uxorem duxit, qui post Thestium Laconicæ regno potitus est, et ex ea sustulit Clytæmnestram, quam postea temporis Agamemno Mycenarum rex conjugio sibi copulavit. Verum Leda in suburbio ad Eurotam cum se, absente Tyndareo, oblectaret cum juvene quodam cui Cygnus nomen, Ederion Achæorum rex pater fuit, adulterium commisit; atque ex eo tres uno partu infantes edidit, Castorem nimirum, Pollucem atque Helenam. Formosissima fuit Helena; quam Tyndareas Menelao regi eo tempore Argivorum, fratri Agamemnonis, nuptum tradidit. Falso itaque poetæ commenti sunt Jovem in olorem conversum cum Leda rem habuisse.

Samsone Judæos gubernante, Dardanus Ili filius, Phryges, Græcos Abas annos 23 rexit. Post Abantem Prætus annos 17. Hujus uxor Sthenebœa, quæ etiam Anteia appellatur, Bellerophontis amore capta (eum expositum Prœtus invenerat, educaverat, multoque honore dignatus contubernalem habebat); hunc ergo cum deperiret Anteia, ac sæpenumaro missis internuntiis repulsam ab juvene virtute prædito et benefactori suo fideliter grato passa esset, hunc apud maritum falso accusat crimine. Prœtus sibi ejus vitæ, quicum communem salem vesci consuevisset, 213 periculum creare nefas esse causatus, missurum se eum ad Anteiæ patrem Jobatem dixit, una cum litteris: ab hoc illum, quod communi mensa usi nunquam sint, interfectum iri. Ita Bellerophontem cum litteris regio sigillo suo obsignatus ad eum mittit, nihil mali suspicantem. Pervenit ergo ad Jobatem, forte tum prandentem; qui Bellerophontem, ut a genero missum, statim mensæ adhibuit. Inde lectis litteris neque jam necare hominem lege communicatæ mensæ permittebatur, et calumnia eum circumventum ex multis evidentibus signis deprehendens pepercit. Ita virtus eum qui ea præditus est malis liberare valet. Prœto successit Acrisius posterior, et regnavit annos 31. Post eum Pelops annos 32· Qui urbem nomine Peloponnesum condidit, unde etiam Græci Peloponnesiorum nomen traxerunt.

Τότε καὶ Δημόκριτος ἐγνωρίζετο φιλόσοφος, ὃς

Ea ætate Democritus innotuit philosophus; qui

præter alia docuit eum qui velit philosophari, debere omnibus abstinere vitiis, temperantiæ studere, omnia recte agere atque facere : ita demum licere cognitione eorum quæ novem litteris notata sunt potiri : sic, inquit, videbis Filium Dei Verbum omnis perpessionis expers, quod ipsum denuo perpessionnibus obnoxium apparuit.

A ἐδίδασκε πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι δεῖ τὸν φιλοσοφεῖν ἐθέλοντα πάντων ἀπέχεσθαι κακῶν, σωφροσύνην ἀσκεῖν, καὶ πάντα ὀρθῶς νοεῖν καὶ πράττειν, καὶ οὕτως ἔστι τὸ ἐννεαγράμματον μαθεῖν. Καὶ οὕτως, φησὶν, ὄψει τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, τὸν ἀπαθῆ, παθητὸν νεοφανῆ.

Floruit tunc etiam Hippocrates philosophus et præstantissimus medicus. Frater huic fuit Sosander (id nomen viros servantem designat), **214** qui et Hippocraticam et veterinariam artem tractabat. Huic ferunt Hippocratem dixisse, « Vel nomen muta vel artem dedisce. »

Τούτῳ συνήκμαζε καὶ Ἱπποκράτης φιλοσοφῶν καὶ ἰατρικὴν ὡς ἄριστα κατορθούμενος. Ὃ ἦν ἀδελφὸς Σώσανδρος ὀνομαζόμενος καὶ τὴν ἱππιατρικὴν, ἅμα δὲ καὶ πάντων τῶν κτηνῶν τέχνην μετερχόμενος· πρὸς ὃν φασιν εἰρηκέναι τὸν Ἱπποκράτην· « Ἢ τὸ ὄνομα μετάβαλε, ἢ τὴν τέχνην μετάμαθε.

Post Pelopem regnum tenuit Atreus annos 20, inde Thyestes 22, tum Agamemnon 18, post Ægisthus 7. Duravit ergo regnum Græcorum sive Peloponnesiorum annos 164.

B Μετὰ [P. 122] Πέλοπα ἐβασίλευσεν Ἀτρεὺς ἔτη κ', εἶτα Θυέστης ἔτη ιβ', μεθ' ὃν Ἀγαμέμνων ἔτη ιη', εἶτα Αἴγισθος ἔτη ζ'. Κατέσχεν οὖν ἡ βασιλεία Ἑλλήνων ἤτοι Πελοποννησίων ἔτη ἑκατὸν ἑξήκοντα τέσσαρα.

Superioribus aliquanto temporibus Minos Jovis et Europæ F. Cretæ regnum tenuit ; cumque classe plurimum valeret, Atheniensibus bellum fecit et leges posuit. Tunc et Dædali Icari ac Tauri nobilibus fabulis Pasiphae Minois uxor occasionem præbuit. Ea cum Tauro scriba suo adulterio commisso, filium peperit qui Minotaurus fuit appellatus. Ipsa autem una cum duabus ancillis in carcerem inclusa ex morbo periit. Icarus cum ex carcere profugus navigaret, in mari periit. Dædalus jugulatus est.

Ἐν τοῖς ἀνωτέρω τῶν εἰρημένων χρόνοις Μίνως τῆς Κρήτης, ὁ υἱὸς (92) τῆς Εὐρώπης, ἐβασίλευσε, καὶ θαλασσοκρατῶν Ἀθηναίους ἐπολέμει καὶ νόμους ἐξετίθει. Τότε καὶ Δαίδαλος καὶ ὁ Ἴκαρος καὶ ὁ Ταῦρος ἕνεκεν τῆς Πασιφάης τῆς Μίνωος ἐθρυλοῦντο γυναικός. Ἐκ τοῦ Ταύρου μὲν οὖν νοταρίου (93) αὐτῆς ὄντος μοιχευθεῖσα ἔτεκεν υἱὸν, ὃς Μινώταυρος ἐκλήθη. Ἡ δὲ Πασιφάη ὑπὸ Μίνωος μετὰ δύο δουλίδων κλεισθεῖσα ἐν οἰκήματι νόσῳ τελευτᾷ. Ἴκαρος δὲ τῆς εἱρκτῆς ὑπαλύξας, ὡς ἔπλει, ἐποντίσθη. Δαίδαλος δὲ ἐσφάγη.

Hercules autem, is cujus labores in omnium sunt ore, ex Colchide cum Argonautis reversus, in Africam venit : ibi Antæum, portentosis dæmonum et abominandis utentem præstigiis, congressus cum superasset, in morbum pestilentem incidit, versusque in furorem se ipsum in ignem conjecit, itaque periit.

C Ἡρακλῆς δὲ καὶ αὐτὸς, ὁ τοῖς ἄθλοις πολυθρύλητος, μετὰ τὴν ἀπὸ Κολχίδος μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν ὑποστροφὴν ἐν Λιβύῃ γενόμενος καὶ Ἀνταίῳ συμβαλὼν δαιμονιώδη τινὰ καὶ μυσαρὰ φάσματα τελοῦντι, καὶ νικήσας αὐτὸν, νόσῳ λοιμώδει περιπίπτει, καὶ μανεὶς εἰς πῦρ ἑαυτὸν ῥίψας τελευτᾷ.

Post Minoem Minotaurus Pasiphae et Tauri filius regnum inivit. At senatores probro sibi ducentes, si ex adulterio natum regem haberent, **215** Theseum Ægei regis Thessaliæ filium ad impetendum bello Minotaurum exhortantur, promittentes ipsi se et Minotaurum prodituros, et Ariadnam Minois filiam totamque Cretam tradituros. Statim itaque Theseus in Cretam trajicit. Ibi dux exercitus reliquique omnes simulata fuga Minotaurum Gortynæ relictum deserunt ; qui proditionem sentiens in locum cui Labyrintho nomen est confugit, ibique in spelunca abditus latuit, donec cujusdam indicio Theseus eum ibi repertum jugulavit. Theseus triumphum Gortynem introduxit. Ægeus autem pater ejus, fuga Cretum audita, suspicatus Theseum dolo interfectum, luctu

Μετὰ Μίνωα Μινώταυρος ὁ Πασιφάης καὶ Ταύρου βασιλεύει. Ὕβριν δὲ οἱ συγκλητικοὶ τὸ ὑπὸ μοιχογεννήτου βασιλεύεσθαι ἡγούμενοι, Θησέα προτρέπονται τὸν υἱὸν Αἰγέως βασιλέως Θεσσαλίας εἰς πόλεμον κατ' αὐτοῦ διαπερᾶν. Ὑπισχνοῦνται δὲ αὐτῷ αὐτόν τε προδοῦναι Μινώταυρον καὶ Ἀριάδνην τὴν Νίνωος καὶ Πασιφάης καὶ πᾶσαν Κρήτην. Διαπερᾷ γοῦν εἰς τὴν Κρήτην ἐξαίφνης ὁ Θησεύς. Ὁ γοῦν στρατηγὸς καὶ πάντες τὸν Μινώταυρον ἐν Γορτύνῃ ἀφέντες σχῆμα φυγῆς ἐποιήσαντο. Γνοὺς δὲ αὐτὸς τὴν προδοσίαν φεύγει εἰς τὴν Λαβυρίνθων χώραν, καὶ ἐν σπηλαίῳ λανθάνει κρυβεὶς, ἕως ὑπό τινος τῷ Θησεῖ μηνυθεὶς ἐσφάγη. Ὁ δὲ Θησεὺς εἰς Γορτύνην εἰσελθὼν ἐθριάμβευσεν. Αἰγεὺς δὲ ὁ τούτου πατὴρ τὴν φυγὴν ἀκούσας τῶν Κρητῶν, καὶ ὡς δόλῳ ὑπονοήσας ἀπώλετο Θησεὺς,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(92 In margine τῆς Εὐρώπης signatum erat, ita ut post υἱός inserendum ostenderetur. Credo scriptum fuisse ὁ Διός, non υἱός. Fortassis etiam Europa addita. Res est nota. Xyl. — Dictionis inversum ordinem, omissis Xylandri conjecturis, hoc pacto facile restitues : ὁ υἱὸς Εὐρώπης Μίνως, τῆς Κρήτης ἐβασίλευεν. Goar.

(63) Scribam quod verti, in Græco est νόταριος, notarius. Et post λῶρον, lorum, sicut alibi κουβίκλον cubiculum, δουλίδας dixit, imitatus θεραπαινίδας. Paulo inferius *solemnem festivitatem*. κοσμικὴν, quod non scio quid sibi velit. Xyl.

λύπῃ καταποθεὶς ἔῤῥιψεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπεπνίγη· ὅθεν καὶ Αἰγαῖον τὸ πέλαγος ὠνόμασται. Ὁ δὲ Θησεὺς τὴν Κρήτην ἐάσας, καταφρονήσας δὲ καὶ Ἀριάδνης, ἥτις ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διὸς παρεδρεύουσα παρθένος, ὥς φασι, τελευτᾷ, τῆς Θεσσαλίας βασιλεύσας ἠγάγετο γυναῖκα Φαίδραν. Ἣ καὶ ἐσυκοφαντήθη ὡς Ἱππολύτῳ, υἱῷ μὲν Θησέως ἐκ παλλακῆς αὐτῆς δὲ προγονῷ, πορνικῶς μιγεῖσα. Ὁ μὲν οὖν Ἱππόλυτος ἔφιππος σύαγρον διώκων τοῦ ὑππου ἐξετινάχθη, τοῦ δὲ λώρου τοῦ χαλινοῦ περιελιχθέντος τοῖς δακτύλοις αὐτοῦ ἑσύρη ὑπὸ τοῦ ἵππου, καὶ τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ τελευτᾷ. Ἐφ' ᾧ ὁ Θησεὺς σφοδρῶς ἀνιαθείς, ἀλλὰ [P. 123] καὶ τὴν Φαίδραν καίτοι πολλὰ ἐξομνυμένην λοιδορήσας ἀπὸ ὄψεως ἐποίησεν. Αὐτὴ δὲ τῇ ὑπερβολῇ τῆς θλίψεως δεινοπαθήσασα ἐτεθνήκει. Τότε καὶ Εὐρυσθεὺς ἐκράτει τῶν Λακεδαιμονίων ἔτη μβ' καὶ ἄλλοι μετ' αὐτὸν η'. Τὰ δὲ πάντα ἔτη κατέσχεν ἡ αὐτῶν ἀρχὴ ,τκε'.

Ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις Σαοὺλ πρῶτον ἀγῶνα οἱ Πισαῖοι ἐν Ὀλυμπίᾳ κατεβάλοντο καὶ Διὶ Ὀλυμπίῳ κοσμικὴν πρώτην ἐπετέλεσαν ἑορτήν. Ἐντεῦθεν κατὰ τέσσαρα ἔτη τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν ἑορτὴν ἐπιτελοῦντες, Ὀλυμπιάδας τὰς τετραετηρίδας καθεξῆς ἠρίθμουν. Ἐν οἷς χρόνοις καὶ Κορίνθιοι μετὰ τοὺς Λακεδαιμονίους τοπαρχοῦντες Ἑλλήνων ἐβασίλευσαν τὰ πάντα ἔτη τιη'. Καὶ μετὰ Λάρδανον, τὸν Ἴλου υἱὸν, καὶ τὸν Δαρδάνου υἱὸν Λαομέδοντα, Πρίαμος, ὁ Λαομέδοντος, τῆς Φρυγῶν χώρας ἀνηγορεύετο βασιλεύς. Τότε καὶ τὸ Δάρδανον καὶ τὸ Ἴλιον καὶ ἡ Γροία καὶ ἡ πᾶσα χώρα Φρυγγίας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἐκπεπολιόρκηται Πριάμου· Ἡ δὲ αἰτία τῆς καταδηώσεως Ἀλέξανδρος ὁ καὶ Πάρις. Τούτου γὰρ γεννηθέντος ὑπὸ Ηριάμου χρησμὸς αὐτῷ ἀναδέδοται τοιοῦτος· « Ἐτέχθη σοι Πάρις δύσπαρις· τριακοντούνης γὰρ γενόμενος ὀλέσει βασιλείαν Φρυγῶν. » Εὐθὺς οὖν ὁ Πρίαμος Ἀλέξανδρον μετονομάσας ἔπεμψεν εἰς ἀγρὸν, Μανδρῶ λεγόμενον, γαλακτοτροφηθῆναι καὶ αὐξηθῆναι παρὰ γηπόνῳ τινὶ, ἄχρις οὗ τὰ τριάκοντα ἔτη τοῦ χρησμοῦ παρέλθῃ. Ἐποίησε δὲ καὶ τεῖχος μέγα ἐν τῷ ἀγρῷ, ὅ καὶ Πάριον ὠνόμασεν. Ἐκεῖ ὁ Πάρις διάγων, εὐμαθής τε περὶ τὰγράμματα γενόμενος καὶ παιδείας οὐ τῆς τυχούσης μετασχών, ἐγκωμιαστικὸν λόγον καὶ ὕμνον εἰς τὴν Ἀφροδίτην διετάξατο, τὴν ἐπιθυμίαν αὐτὴν λέγων εἶναι, ἐξ ἧς καὶ τέκνα καὶ σοφίαν καὶ τέχνας ἐν λογικοῖς καὶ ἀλόγαις ἀποτίκτεσθαι, καὶ αὐτὴν ἐν συγκρίσει τὴν Ἀφροδίτην Παλλάδος προέκρινε καὶ Ἥρας. Διὸ καὶ ἐμυθεύσαντο τοῦτον κριτὴν τῶν τριῶν γενόμενον τῇ Ἀφροδίτῃ τὸ μῆλον ἤγουν τὴν νίκην ὡς τῶν ἄλλων κρείττονι βραβεῦσαι. Μετὰ δὲ τοὺς τριάκοντα χρόνους λογισάμενος ὁ Πρίαμος τὸν περὶ αὐτοῦ χρησμὸν παρελθεῖν, καταφρονήσας προσηγάγετο αὐσόν. Γράμματά τε καὶ δῶρα καὶ θυσίας ἐπιδοὺς μετὰ καὶ ἑκατὸν νεανίσκων Φρυγῶν πρὸς τοὺς τοπάρχας Εὐρώπης διαβῆναι κελεύει καὶ τῷ Δαφναίῳ Ἀπόλλωνι θῦσαι, καὶ πρῶτον ἐν τῇ Σπάρτῃ πόλει τῆς Ἑλλάδος ἐλθεῖν, ὑπὸ Μενελάῳ τότε βασιλευομένῳ, ὅς υἱὸς μὲν Πλειστθένους ἦν ἀληθῶς, ὑπὸ Ἀτρεῖ βασιλεῖ τῶν Αργείων, ἅμα τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Ἀγαμέμνονι ἀνατραφεὶς

A absorpius in mare se ipsum projecit ac suffocatus est; unde et Ægeum mari nomen obtigit. Cætorum Theseus. Creta omissa, spreta etiam Ariadna, quam ferunt in æde Jovis virginem desedisse ibique mortuam, Thessaliæ regnum accepit uxoremque duxit Phædram. Hæc apud ipsum falso delata fuit cum Hippolyto privigno suo, qui Theseo ex pellice natus fuerat, corpus per adulterium miscuisse. Ac Hyppolitus quidem cum eques aprum insequeretur, equo excussus, habenis manus digitis implicatis, ab equo raptatus sexto post die vitam clausit. Qua re cum in maximum venisset dolorem Theseus, Phædræ, quanquam dejeranti, adulterium exprobravit, eamque e conspectu suo removit. Ea, calamitate immodica afflicta, mœrore exstincta est. B Tunc etiam Eurystheus regnum **216** in Lacedæmonios gessit, annos 42, et post illum fuerunt alii octo reges. Duravit id regnum annos 325.

Sauli tempore primum certamen Pisæi ad Olympiam instituerunt, Jovique Olympio primum solemnem festivitatem celebraverunt. Inde quadriennio singulis id sacrificium iterantes lustra Olympiadum nomine ab eo initio numeraverunt. Quo tempore etiam Corinthii post Lacedæmonios, regione in suam potestatem redacta, Græciæ regnum annos omnino 318 obtinuerunt. Et post Dardanum Ili filium, ac Laomedontem Dardani filium, Priames Laomedontis filius Phrygiæ rex declaratus est. Sub quo Dardanum Ilium, Troja ac tota Phrygia excisa sunt. Causam ei devastationi præbuit Alexander, alio nomine Paris dictus. Is cum natus C Priamo esset, tale oraculum patri est allatum: « Paris infelix tibi natus est, qui anno ætatis suæ tricesimo Phrygiæ regnum perdet. » Statim itaque Priamus eum nomine Alexandri allectum, in prædium cui Mandro nomen, agricolæ cuidam lacte alendum et educandum mandavit, donec 30 anni oraculo designati præterirent. Arcem quoque in agro magnam exstruxit, quod Parium appellavit. Ibi degens Paris, cum et ingenio esset felici et institutione non vulgari formaretur, orationem laudatoriam et hymnum in Venerem composuit, dicens eam esse cupiditatem, quæ liberos sapientiam et artes apud homines et bruta procreet; **217** eamque in comparatione Minervæ ac Junoni prætulit. Inde orta est fabula, eum arbi- D trum delectum inter deas Veneri uti potiori malum victoriæ signum adjudicasse. Exactis triginta annis, Priamus oraculi tempus jam exivisse ratus, securus animi Paridem produxit, eumque additis 100 Phrygibus adolescentibus, cum litteris, muneribus et victimis ad regulos Europæ trajicere jussit et Daphnæo Apollini sacrificare. Primo omnium Paris venit Spartam Græciæ urbem ubi regnabat Manelans. Is Plisthenis filius re vera fuit, sed ab Atreo Argivorum rege una cum ejus filio Agamemnone educatus Atrides appellabatur ac frater Agamennonis. Menelaus Paridem perhumaniter excepit, inque suo palatio omni officio sta-

diossissime tractavit, requiescere ibi quamdiu visum fuisset ipsi jubens, atque ita demum ad sacrificandum proficisci. Ipse cum cognatis in Cretam continuo navigavit, ut Gortynæ rem sacram Jovi Asterio faceret.Quadam die Paris cum in Helenæ hortum despexisset, vidit eam incomparabili esse pulchritudine : erat enim gracilis, papillis formosis, nivis instar alba, specioso supercilio, eleganti naso, crine crispo ac subflavo, oculis grandibus. Proinde ejus amore sancius, opera Æthræ quæ Menelao cognota erat, eam corrupit ac cum multis opibus ornatuque et **218** quinque ancillis rapuit ; et sacrificiis quorum causa venerat omissis, Sidonem ad Ægypti regem Proteum trajecit. Qui custodiæ domus Menelai erant profecti, animadverso Helenæ raptu, statim ei in Creatum rem nuntiant.Qui ingenti dolore ictus illico Spartam rediit, et in omnes partes dimittit qui Helenam requirant. Aliquanto post tempore Paris ex Ægypto domum salvus revertitur ; quem Priamus et Hecuba recipientes visa Helena obstupuerunt, et quænam ea mulier, undeque esset sciscitati sunt. Ipsa se Alexandri cognatam, magisque se ad Priamum et Hecubam quam ad Plisthenis filium Menelaum pertinere respondit : quippe Dardanum Troem ac reliquos ab hoc procreatos reges originem ducere a Danai filia Plesiona. Dymam porro regem, Herculæ patrem, genus repetere ab Agenore Danai patruo : cum Dymam consanguineum esce Ledæ, suæ matris. Hæc locuta Helena,et juramento confirmans nihil se de bonis Menelai secum tulisse, cum jurejurando sibi confirmari vicissim impetrasset se deditum non iri, apud ipsos chara acceptaque remansit Agamemno re cognita ante bellum nuntios legat Menelaum et Ulyssem, cum litteris Clytæmnestræ, quæ soror Helenæ, uxor Agamemnonis erat, Menelao reddi conjugem suam postulans. Sed ii re infecta sunt dimissi.Itaque Agamemno et Menelaus omnibus Europæ regul.s ad belli societatem conductis, etiam filio Thetidis et Pelci Achille cum **219** Myrmidonum ipsi subdita cohorte. Nestore præterea Eleo, Ulysse Ithacensi, duobus Ajacibus, Diomede, Idomeneo aliisque multis et generosis, cum classe navium sexcentarum octoginta octo ad bellum Ilio inferendum proficiscuntur; atque Aulide primum in hibernis subsistunt. Ibi cum tempestate diutius detinerentur, Calchas vates edixit debere Agamemnonem filiam suam Dianæ, quæ dea ejus loci esset, immolare. Verum hoc Agamemno renuit. Sed et mulier Calchantis oraculo consentanea vaticinabatur, tempestatis non ante finem fore quam prima Agamemnonis filia

A Ατρείδης ἐλέγετο καὶ σύγγονος Ἀγαμέμνονος. Οὗτος φιλοφρόνως ἄγαν τὸν Πάριν προσδεξάμενος παντοδαπῇ θεραπείᾳ τοῦτον ἐν τῷ παλατίῳ αὐτοῦ ἐθεράπευσεν, [P. 124] ἀναπαυθῆναι ἐντειλάμενος ὅσον καὶ βούλοιτο, καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν θυσίαν ἀπελθεῖν. Αὐτὸς δὲ ὁ Μενέλαος ἅμα τοῖς συγγενέσιν εὐθὺς ἐπὶ Κρήτην ἀπέπλει ὡς Ἀστερίῳ Διὶ ἐν Γορτύνῃ πόλει θυσιάσωνι. Ἐν μιᾷ τοίνυν ὁ Πάρις εἰς τὸν τῆς Ἑλένης παράδεισον ἐγκύψας ὁρᾷ αὐτὴν τῷ κάλλει ἀμήχανον οὖσαν· ἦν γὰρ εὔστολος (94), εὔμαστος, λευκὴ ὡτεὶ χιών, εὔοφρυς, εὔρινος, οὐλόθριξ, ὑπόξανθος, ὀφθαλμοὺς ἔχουσα μεγάλους. Καὶ τρωθεὶς τῷ ταύτης ἔρωτι διὰ τῆς Αἴθρας, ἥτις ἦν συγγενὴς Μενελάου, ὁ ονοθεύσας τὴν Ἑλένην ἥρπασεν αὐτὴν μετὰ καὶ πλούτου πολλοῦ καὶ κόσμου καὶ πέντε B δουλίδων κορασίων. Καὶ τῶν θυσιῶν, δι' ἃς καὶ παρῆν, ἡμελημένως εἰς Σιδῶνα πρὸς Πρωτέα τὸν Αἰγύπτου βασιλέα διεπέρασεν. Οἱ δὲ τὸν οἶκον Μενελάου φυλάσσειν τεταγμένοι, τὴν ἁρπαγὴν τῆς Ἑλένης ἰδόντες, εὐθὺς ἅπαντα ἐν τῇ Κρήτῃ αὐτῷ μηνύουσι. Ἐφ' οἷς ὁ Μενέλαος δεινοπαθῶν καταπλέει μὲν εἰς τὴν Σπάρτην εὐθύς, πέμπει δὲ εἰς ἀναζήτησιν τῆς Ἑλένης πανταχοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον ἦκεν ὁ Πάρις ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου σωθείς. Ὃν Ἡρίαμος καὶ Ἑκάβη ἀποδεδεγμένοι, ἰδόντες τὴν Ἑλένην, ἐξέστησαν, καὶ τίς ἂν εἴη καὶ πόθεν ἐπυνθάνοντο. Ἡ δὲ Ἀλεξάνδρου ἔφη εἶναι συγγενὴς, καὶ αὐτῷ μᾶλλον Πριάμῳ καὶ τῇ Ἑκάβῃ καὶ οὐ τῷ Πλεισθένους υἱῷ προσήκειν Μενελάῳ. Ἐκ τῆς Δαναοῦ γὰρ θυγατρὸς Ἱλησιόνης Δάρδανον καὶ Τρῶα κατάγεσθαι καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ βασιλεῖς· Ἀγήνορος δὲ τοῦ πατραδέλφου Δαναοῦ C ἀπόγονος Δύμας βασιλεὺς ὁ Ἑκάβης πατήρ· ἐκ γένους δὲ τοῦ Δύμα καὶ Λήδα ἐστὶ μήτηρ ἡ ἐμή. Ταῦτα Ἑλένη εἰποῦσα, καὶ ἅμα διομνυμένη μηδὲν τῶν Μενελάου λαβεῖν καὶ ὅρκον δὲ ἀπαιτήσασα μὴ προδοθῆναι, ἔμεινεν ἀγαπωμένη πρὸς αὐτῶν. Τοῦτο μαθόντες οἱ περὶ Ἀγαμέμνονα πέμπουσι πρέσβεις πρὸ τοῦ πολέμου, αὐτόε τε Μενέλαον καὶ Ὀδυσσέα, καὶ γράμματα Κλυτα-μνήστρας γυναικὸς Ἀγαμέμνονος, ἀδελφῆς Ἑλένης, ἀξιοῦντες ἀποδοθῆναι Μενελάῳ τὴν γυναῖκα. Οἱ καὶ ἀποπέμπονται ἄπρακτοι. Διὸ καὶ τοὺς τοπαρχτῦντας τῆς Εὐρώπης ἅπαντας, καὶ τὸν Θέτιδος καὶ Πηλέως Ἀχιλλέα μετὰ τὸ ὑποκείμενον αὐτῷ τῶν Μυρμιδόνων στῖφος, καὶ Νέστορα τὸν Ἠλεῖον καὶ τὸν Ἰθακήσιον Ὀδυσσέα καὶ τοὺς δύο Αἴαντας Διομήδην τε καὶ Ἰδομενέα καὶ ἄλλους D πολλοὺς καὶ γενναίους σὺν ναυσὶ χιλίαις ἑκατὸν ἐνενήκοντα ὀκτὼ ἐκστρατεύσαντες ἀποπλέουσι. Καὶ παρὰ Αὐλίδι οὕτω καλουμένῳ χωρίῳ παραχειμάσαντες κατὰ Ἰλίου ἐστρατοπεδεύοντο. Τοῦ χειμῶνος δὲ ἀντικειμένου αὐτοῖς ἐπι πολὺ Κάλχας ὁ μάντις θυσίαν ὀφείλειν τὸν Ἀγαμέμνονα εἶπε τὴν αὐτοῦ θυγατέρα τῇ Ἀρτέμιδι παρασχεῖν, θεᾷ τῆς χώρας οὔσῃ· ὁ δὲ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(94) Εὔστολον gracilem verti,cum aliud non succurreret,neque de vestitu hic agatur.Nam gracilitatem in mulieribus laudatam fuisse apud priscos notum est vel ex Terentio.Xyl. — Nihil commune cum antiquitus laudata mulierum gracilitate vox εὔστολος habet, quæ *comptam* ac *vestibus elegantem* refert. Goar.

οὐκ ἤθελεν. Ἀλλὰ [P. 125] μὴν καὶ γυνὴ συνῳδὰ τῷ Κάλχαντι προφητεύουσα εἶπεν ὡς εἰ μὴ τὴν πρώτην Ἀγαμέμνονος θυγατέρα τῇ Ἀρτέμιδι προσαγάγωσιν, ὁ χειμὼν οὐ λυθήσεται. Οἱ δὲ οὐ διὰ τὸν χειμῶνα τοῦτό φασι συμβῆναι, ἀλλὰ διὰ τὸ αἴγα μεγίστην παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος τοξεῦσαι καὶ ἀνελεῖν τὸν Ἀγαμέμνονα, καὶ ἐπὶ τούτῳ μᾶλλον λοιμικὴν νόσον γενέσθαι. Καὶ διαστάσεως γενομένης καθαιρεῖται μὲν Ἀγαμέμνων τῆς βασιλείας, Παλαμήδης δὲ ἀντ' αὐτοῦ προχειρίζεται. Ἐφ' οἷς Ὀδυσσεὺς δεινῶς διατεθεὶς προσποιεῖται μὲν πρὸς τὴν ἰδίαν χώραν ἀποπλεῖν, παραγίνεται δὲ πρὸς Κλυταιμνήστραν τὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος γυναῖκα εἰς τὸ Ἄργος, καὶ πλαστοῖς γράμμασι τὴν Ἰφιγένειαν λαβὼν (αὕτη γὰρ ἦν πρώτη τῶν τοῦ Ἀγαμέμνονος θυγατέρων) ὡς Ἀχιλλεῖ κατὰ τὸ στρατόπεδον ἀριστεύοντι δοθησομένην γυναῖκα ὑποστρέφει μετὰ ἔδνων, καὶ παραδίδωσι ταύτην τοῖς ἱερεῦσι πρὸς ἱλασμὸν τῆς Ἀρτέμιδος, Ὡς οὖν ἔμελλον εἰς θυσίαν ταύτην προσάγειν, ἔλαφος ἀντ' αὐτῆς εὑρέθη προσισταμένη τῷ βωμῷ, ἥτις καὶ προσηνέχθη θυσία ἀντὶ τῆς παρθένου. Καὶ ταύτης διασωθείσης καὶ ἀποδοθείσης τῷ πατρὶ ζώσης, ἱέρειαν αὐτὴν παραυτὰ τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος Ἀγαμέμνων ἀφιέρωσε· καὶ Ὀδυσσεὺς ἀποδοθῆναι αὖθις τὴν βασιλείαν τῷ Ἀγαμέμνονι παρεσκεύασε. Παλαμήδην δὲ μετ' ὀλίγον Ὀδυσσεὺς, πλαστοῖς γράμμασι καὶ μάρτυσι χρησάμενος, αἰτίαν προδότου τίθησιν, καὶ παρασκευάζει τὸν στρατὸν λιθοβολῆσαι αὐτὸν, καὶ τὸ λείψανον τεφρώσαντας Ναυπλίῳ τῷ αὐτοῦ πατρὶ παραπέμψαι. Οὗτός ἐστι Παλαμήδης ὁ καὶ τὴν τάβλαν (95) ἐφευρὼν πρὸς μετεωρισμὸν τοῦ στρατοῦ, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ σύνθεσιν σὺν φιλοσοφίᾳ πολλῇ καταστήσας. Ὥρισε γὰρ εἶναι τὴν τάβλαν τὸν γήϊνον κόσμον, τοὺς δὲ δώδεκα κάσους (96) τὸν ζωδιακὸν ἀριθμὸν, τὸ δὲ ψηφόβολον (97) καὶ τὰ ἐν αὐτῷ κοκκία (98)

A Dianæ sacrificaretur. Alii non tempestatis causa hæc evenisse tradunt, sed ab Agamemnone capram maximam sagitta fuisse interfectam juxta Dianæ fanum : ob id acrem pestem exstitisse, obortaque in castris discordia Agamemnoni imperium fuisse abrogatum, et Palamedi mandatum. Ulyssem, quod ea ægerrime ferret, simulato se in patriam navigare, Argos ad Clytemmestram se contulisse. Agamemnonis uxorem : ab ea Iphigeniam, filiarum Agamemnonis natu maximam fictarum litterarum ope, in quibus erat eam Achilli virtute in exercitu primo nuptum peti, cum dote abstulisse; reversumque ad stationem sacerdotibus eam tradidisse, cujus sacrificio Diana placaretur. Cæterum cum Iphigenia jam ad mactandum duceretur, ejus loco cervam

B aræ astitisse, **220** hancque loco virginis Deæ victimam cæsam: ipsam incolumem patri redditam atque ab eo confestim sacerdotem in fano Dianæ constitutam fuisse. Exinde Ulyssem confecisse ut imperium Agamemnoni redderetur. Eumdem Ulyssem post paulo falsis litteris et testibus adversus Palamedem usum hunc proditionis crimine oppressisse, et machinatum ut ab exercitu is lapidibus obrueretur, reliquiæque in cinerem redactæ patri ejus in Nauplio mitterentur. Is est Palamedes, qui ad exercitus reficiendos oblectatione animos tabulam et ejus compositionem philosophica admodum industria invenit. Sic enim instituit, ut tabula esset mundus elementaris, duodecim casus signorum zodiaci numerus, talorum jactus, et quæ in talis

C sunt grana, septem planetarum astra, turris cœli altitudo, ex quo omnibus bona malave tribuuntur. Idem sexdecim alphabeti litteras invenit. αβγδεικλμνοπρστυ. His tres addidit Cadmus Milesius, θφχ Ac multo tempore tantum his novemdecim usi sunt elementis ; cumque ψ carerunt antiqui, pro psalide

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(95) Palamedis tabula qualis ludus fuerit, non est adeo perspicuum. Ταύλαν noster vocat, tabulam, quod alii ἀβάκιον, mensulam. Et verbum ταυλίζειν pro ludere talis in abaco usitatum fuisse ex Eustathio liquet in primum Ulyss. 107. Apud Suidam in voce τάβλα invenies eadem prope quæ hic habet Cedrenus. Fuisse ludum talorum (πεσσῶν), qui per turriculam in alveum seu tabulam suppositam dejicerentur ac pro linearum aut spatiorum varietate

D ludi variam conditionem facerent, satis videtur apparere. Lineas fuisse quinque distinctas Eustathius docet, quo dixi loco ; quem vide etiam in *Iliad.* β', 300, et Pollucem l. IX. Talos verti, quod aliud vocabulum non habui, alioquin ἀστράγαλον κύβον et πεσσόν diversa fuisse non ignoro. Sed et hoc observavi, interpretem Grestæ Euripidei Palamedi inventum κύβων et πεττείας promiscue tribuere. Quanquam cur non verterem talos, cum pro me faciat Flaccus poetarum præstantissimus ? Apud quem Volanerius scurra chiragricus, Serm. II, 7, *qui pro se tolleret atque mitteret in pyrgum talos, mercede diurna conductum pavit.* Hunc pyrgum Martialis turriculam vertit, πεσσούς talos, quo Cedrenus per ψηφόβολον videtur intelligere. Suidas ψηφιβόλον habet. Κοκκία notas intelligo talorum ; et Suidas habet ἑπτὰ κοκκία, septem granula. Ipse vidi abacum albis ac nigris distinctum quadratis, quo modo tabula scachica dividitur ; eique superne imminens infundibulum, per quod cubis (*die wurssel* dejectis in abacum vel fritillum luderetur. Μετεωρισμόν Cedrenus vocat quod διαγωγήν Suidas, vocabulo elegantiori et magis apto : nam μετεωρισμόν alibi sic positum a probo scriptore vix puto. Locus Martialis, quod pene oblitus fueram addere, est in Apophoretis, distichon libri XIV. 16. XYL. — Τάβλαν scribit Suidas cum Glossis Græcobarbaris; et est ὄνομα παιδᾶς, *tabulæ*, qua talis luditur. GOAR.

(96) Χαρακώματα substituit Isaacius Porphyrogeneta in *Paral.* Homeri, quibus de ludo a Palamede invento disserens, Ἡρῶτος, inquit, ταυλίσειν ἤτοι κυβεύειν ἐξεύρηται, ac inferius, ὡρίσατο τὴν ταύλαν ἤτοι τὸν πίνακα τοῦ παιγνίου τὸν γήϊνον κόσμου, τοὺς δὲ δώδεκα κάσους ἤτοι τὰ χαρακώματα τούτου τὸν ζωδιακὸν ἀριθμόν. GOAR.

(97) Ψηφοβόλον. *cornu* sive *alveolum*, equo primum in turrim sive canalem, et e turri in tabulam tali et tesseræ decidunt. GOAR.

(98) Κοκκία ipsi *tali* seu potius *tesseræ* numero septenario varias tabuiæ faveolas subintrantes, varios quoque planetarum et zodiaci siderum concursus ac subinde prosperam vel adversam vitæ ludique sortem secundum astrologorum regulas manifestabant. GOAR.

palidem scripserunt, multaque omnino alia vocabula secus pronuntiaverunt quam scriberunt. Adjecit his duas Simonides Ceus, ηω, Epicharmus Syracusanus tres ζξψ, alque sic virginti quatuor litterarum summa impleta est.

Διὸ καὶ πολλῷ τῷ χρόνῳ τοῖς ιθ' ἐχρῶντο· ὄθενοἱ ἀρχαῖοι μὴ ἔχοντες τὸ ψ την ψαλίδ παλίδα αἔλεγον, καὶ ἄλλα πολλὰ ῥήματα ἄλλως ἐξεφώνουν καὶ ἔγραφον καὶ ἔγραφον. Πρὸς ταῦτα Σιμωνίδης ὁ Χῖος (1) προσέθηκε δύο, η καὶ ω, Ἐπίχαρμος δὲ ὁ Συρακούσιος τρία, ζ, ξ, ψ, καὶ οὕτως ἐπληρώθησαν τὰ κδ' στοιχεῖα.

Appellentes ad littus Trojæ classem Græcos Trojani conati sunt littore prohibere ; pugna acri commissa multi utrinque ceciderunt, **221** interque hos Protesilaus, Græcorum antesignamus. Nocte facta Trsjani urbem repetiverunt,eamque accurate clauserunt, Græci vero subductis in littus Trojæ navibus atque stabilitis auroram præstolati sunt. Media nocte Cygnus quidam, cognatus Priami ac urbis Neandri dominus, cum magna militum manu adoriri Græcos ausus, commissa pugna ipse ab Achille occisus est, ac plerique qui cum ipso erant interfecti sunt. Die orta, consil.... Trojæ et Ilio in orbem circumjacentes urbes, quod Priamo opitularentur, subegerunt. Diomedes, Tydei filius, Neandrum, Cygni urbem, filios ejus et universam ditionem depopulatus, prædam in castris in medium contulit. Achilles cum Myrmidonibus in Lesbum et vicinam regionem expeditione facta, Phorbantem eorum locorum dominum, Priami consanguineum, interfecit; filiam ejus Diomedam, cum præda quam ex tota ista regione egerat, in castra adduxit. Inde ad Lyrnesum duxit, eamque urbem cepit, et Eetionem ejus principem occidit: uxorem ejus Astynomam, quæ et Chryseis dicitur, filiam Chryseæ sacerdotis Apollinis, cum omnibus opibus ejus urbis in castra abduxit atque in medium contilut. Postea ad Legopolim contendit pueris... Brisi filiam Hippodameim, uxorem Amyntæ, qui regnum in ea urbe tenebat. Is tunc aberat. Ac post ascitis adversus Græcos Lyciorum **222** et Lycaonum auxiliis, magna cum hominum turba gravi ira percitus rediit. Ibi cum Achille congressus, neque filiæ filiisque et urbi suæ quicquam profuit, et ipse cum exercitu suo interfectus est. Divisa inter milites præda. Chryseidem Agamemnon. Hippodamiam Achilles pellicis loco obtinuit. Peste autem exercitum infestante, Calchantis vaticinio Chryseis patri redditur, Briseidem Achilli Agamemnon aufert, et aliquandiu secum tenet. Quamobrem Achilles iratus se et Myrmidonas a pugna abstituit tantisper, donec Agamemnon gravibus cladibus attritus multis eum donis ac deprecationibus permovit ut rursum cum Crœcis in aciem exiret. Ajax autem Telamonius Thraces obsidebat, qui in Cherroneso habitant. Eum timens rex horum Polyme-

A τὰ ἑπτὰ ἄστρα τῶν πλανήτων, τὸν δὲ πύργον τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, ἐξ οὗ ἀνταποδίδοται πᾶσι καλὰ ἢ κακά. Ὁ αὐτὸς εὗρε καὶ τὰ ις' γράμματα (99) τοῦ ἀλφαβήτου, α, β, γ, δ, ε, ι, κ, λ, μ, ν, ο, π, ρ, σ, τ, υ. Προσέθηκε δὲ αὐτοῖς Κάδμος ὁ Μιλήσιος ἕτερα γράμματα τρία, θ, φ, χ.

Παρεμβαλόντων δὲ τῶν Ἑλλήνων σὺν ταῖς ναυσὶ κατὰ τῆς Τροίας οὐ συνεχώρουν οἱ Τρῶες προσορμίσαι. Πολέμου δὲ συῤῥαγέντος ἰσχυροῦ, καὶ πολλῶν ἐξ ἑκατέρων ἀνῃρημένων σὺν [P. 126] Πρωτεσιλάῳ προμάχῳ Δαναῶν, νυκτὸς ἐπιγενομένης Τρῶες μὲν

B εἰς τὴν πόλιν εἰσιόντες ἀσφαλῶς συνεκλείσθησαν, οἱ δὲ τὰ πλοῖα τῇ παραλίῳ τῆς Τροίας ἀκτῇ κατασφαλισάμενοι ἔμενον τὴν ἕω. Περὶ μέσας δὲ νύκτας Κύκνος τις ὄνομα, συγγενὴς ὢν Πριάμου ἄρχων δὲ πόλεως Νεάνδρου, μετὰ πολλοῦ πλήθους πολεμικοῦ τολμήσας ἐπέθετο κατ' αὐτῶν· συμβολῆς δὲ γενομένης, αὐτός τε Κύκνος ὑπὸ Ἀχιλλέως καὶ οἱ πλείους τῶν μετ' αὐτοῦ ἀνῃρέθησαν. Ἡμέρας δὲ γενομένης βουλευ... τὰς κύκλῳ πόλεις Ἰλίου καὶ Τροίας τῷ Πριάμῳ συμμαχούσας παρεστήσαντο. Καὶ ὁ μὲν τοῦ Τυδέως υἱὸς Διομήδης τὴν τοῦ εἰρημένου Κύκνου πόλιν Νέανδρον καὶ τοὺς υἱοὺς καὶ τὴν χώραν αὐτοῦ πᾶσαν προνομεύσας καὶ καταδηώσας εἰς τὸ μέσον ἤγαγε τοῦ στρατοῦ, Ἀχιλλεὺς δὲ κατὰ Λέσβου καὶ τῆς ὑπ' αὐτὴν χώρας μετὰ τῶν Μυρμιδόνων ἐκστρα-

C τεύει, καὶ Φόρβαντα μὲν τὸν τοπάρχην αὐτῶν συγγενῆ Πριάμου ὄντα ἀναιρεῖ, τὴν αὐτοῦ δὲ θυγατέρα Διομήδην καὶ πᾶσαν τὴν χώραν λαφυραγωγήσας ἤνεγκεν εἰς τὸν στρατόν. Δῦθις δὲ πρὸς τὴν Λυρνησὸν ὁρμήσας καὶ τὴν πόλιν ἑλὼν, καὶ Ἠετίωνα τὸν αὐτῆς πολιοῦχον ἀνελὼν, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Ἀστυνόμην τὴν καὶ Χρυσηΐδα, θυγατέρα Χρύσου ἱερέως Ἀπόλλωνος, ἑλὼν, καὶ πάντα τὸν πλοῦτον ἐνεγκὼν εἰς τὸ μέσον τέθεικε τοῦ στρατοῦ. Ἐντεῦθεν ἐφορμήσας κατὰ τῆς λεγομένης Λεγοπόλεως τοῖς παισὶ.... Βρίσου θυγατέρα Ἱπποδάμειαν, γυναῖκα οὖσαν Ἀμύντου βασιλέως ἐκείνης τῆς πόλεως, ὃς οὐ παρῆν τότε. Μετὰ ταῦτα δὲ Λυκίους καὶ Λυκάονας κατὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς συμμαχίαν ἐπικαλεσάμενος, ἐπειδὴ ἦκε σὺν ὄχλῳ πολλῷ καὶ θυμῷ

D βαρεῖ, τῷ Ἀχιλλεῖ συμβαλὼν οὐ μόνον τὴν θυγατέρα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς καὶ τὴν αὐτοῦ πόλιν οὐδὲν ὤνησεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πάντες ἔργον πολέμου γεγόνασι. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα πάντα τῷ στρατῷ ἐμερίσθη, τὴν δὲ Χρυσηΐδα ὁ Ἀγαμέμνων, Ἱπποδάμειαν δὲ τὴν καὶ Βρισηΐδα ὁ Ἀχιλλεὺς λόγῳ ἐκράτησαν παλλακῶν. Λοιμώδους δὲ νόσου ἐνσκηψάσης τῷ στρατῷ, τῇ τοῦ Κάλχαντος μαντείᾳ Χρυσηΐς τῷ πατρὶ ἀποδίδοται, Βρισηΐδα δὲ τὴν τοῦ Ἀχιλλέως ἀφαιρεῖται Ἀγαμέμνων ἄχρι καιροῦ.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(99) De litteris Græcis est alius commentandi locus aptior. Cæterum aliquot deinceps loca sunt mutila, quibus astericum idcirco allevi. Xyl.

(1) Χῖος vitiose legitur pro Κεῖος· aut saltem auctor erravit: Ceo insula, urbe Julide fuisse oriundum constat ex probatis auctoribus; quæ insula post Helenam prima est ab Attica Asiam versus. Errorem non annotassem, nisi pervulgatum etiam in aliis libris scirem. Xyl.

Ἐντεῦθεν Χολωθεὶς Ἀχιλλεὺς ἀπέσχετο μετὰ τῶν Μυρμιδόνων τοῦ τοῖς Τρωσὶ πολεμεῖν, ἕως ἰσχυροῖς πολέμοις ὕστερον οἱ περὶ τὸν Ἀγαμέμνονα κατανικώμενοι δώροις πολλοῖς καὶ παρακλέσεσιν ἐδυστώπησαν αὐτὸν ἐξελθεῖν μετ' αὐτῶν. Αἴας δὲ ὁ Τελαμώνιος πρὸς τοὺς ἐν Χερρονήσῳ Θρᾷκας γενόμενος ἐπολιόρνει· ὃν Πολυμήστωρ ὁ τούτων βασιλεὺς φοβηθεὶς χρυσὸν ἐδίδου πολὺν, καὶ σῖτον τοσοῦτον ὅσον τῷ Ἀχαϊκῷ στρατῷ εἰς ἐνιαυτὸν ἐξαρκέσαι. Εἶχε δὲ ἐκεῖ Πολύδωρον τὸν πάντων τῶν Πριάμου υἱῶν μικρότερον, ὃν παρέθετο Ἀλυμήστορι Πρίαμος ἀνατραφῆναι· [P. 127] ἀλλ' αὐτὸς αὐτόν ἔκδοτον τῷ Αἴαντι δεδωκὼς, καὶ ἐγγράφου συνθήκας πεποιηκὼς μηδέποτε ὑπερμαχήσειν Πριάμου, ἀπέστειλεν αὐτὸν. Ὁ Αἴας δὲ ἐκεῖθεν ὁρμήσας πρὸς Τεύθραντα ἦλθε τοπάρχην· ὃν ἀνελὼν καὶ τὴν αὐτοῦ πόλιν ἐκπολιορκήσας καὶ τὴν θυγατέρα, Τέκμησσαν αἰχμαλωτίσας ἦγαγε παντα τὸν πλοῦτον νυκτὸς ἐπὶ τὸν στρατόν. Τῇ γοῦν ἑξῆς ἱστῶσι κατέναντι τοῦ τείχους τὸν Πολύδωρον, καὶ τῷ Πριάμῳ δηλοῦσι πέμψαι τὴν Ἑλένην καὶ λαβεῖν αὐτόν· καὶ εἰρήνης κυρωθείσης ἀπαίρομεν ἐντεῦθεν. Τούτου δὲ μὴ γινομένου, βλεπόντων ἐκ τοῦ τείχους πάντων, τὸν Πολύδωρον ἀνεῖλον ὑπογραφεὺς ἦν ὁ Δίκτυς (2), ἀνὴρ ἀξιόλογος καὶ συνετὸς ὃς ἀπὸ τῆς Κρήτης τοῖς ἐπὶ Ἴλιον ἥκουσι συνεστρατεύετο. Οὗτος τὸν τοῦ πολέμου χρόνον πάντα συνὼν τῷ Ἰδομενεῖ τὰ παρακολουθήσαντα πάντα ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους μετὰ ἀληθείας συνέγραψε, καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν προμάχων, ὡς πάντας ἑωρακὼς, ὑπέγραψε καὶ ἀκριβῶς ὑπεμνημάτισε. Τοὺς δὲ χρόνους καὶ τόπους καὶ τρόπους καὶ τὰ ἐκείνου τοῦ πολέμου διασαφῶν, μετὰ ἀκριβείας ἱστοριόγραφῶν, καὶ καθ' ἕνα τῶν ἀρχόντων μεθ' ὅσων νηῶν παρεγένετο συνέταξε. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῆς Ἰλιάδος ῥαψῳδίᾳ παρ' Ὁμήρῳ δηλοῦται. Τοῦ δὲ Ἕκτορος τὰ τῶν Ἑλλήνων στρατόπεδα συνελαύνοντος καὶ πολλοὺς ἀναιροῦντος ἠναγκάσησαν πρὸς Ἀχιλλέα διακηρυκεύσασθαι. Μόλις οὖν εἶξας Πάτροκλον αὐτοῖς τὸν φίλτατον ἑταῖρον μετὰ τῶν Μυρμιδόνων ἀποστέλλει· καὶ ὃς ἐξελθὼν πολλοὺς μὲν ἀναιρεῖ τῶν βαρβάρων, τοὺς δὲ διώκει, πρὸς αὐτοῖς δὲ πύλαις τῆς πόλεως ὑπὸ Ἕκτορος κτείνεται μαχόμενος. Τοῦτο μαθὼν Ἀχιλλεὺς, καὶ γνοὺς ὅτι βουλὴ ἐστι τῷ Ἕκτορι νυκτὸς τῇ βασιλίδι Πενθεσιλείᾳ ἀπαντῆσαι, λάθρα προφθάσας ἅμα τῷ ἰδίῳ στρατῷ καὶ ἀποκρύψας ἑαυτὸν τὸν ποταμὸν περῶντα Ἕκτορα κτείνει, οὐ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἑπομένους αὐτῷ, πλὴν ἑνὸς ὃν χειροκοπήσας ἄγγελον ἔπεμψε Πριάμῳ· αὐτὸς δὲ τὸ σῶμα τοῦ Ἕκτορος δίφρου ἐξηρτημένως μηδενὸς τῶν Ἑλλήνων γόντος εἰς τὴν αὐτοῦ σκηνὴν ἄγει πρὸ ἡμέρας καταικισθέν. Ὁ δὲ Πρίαμος τῇ ἑξῆς σχῆμα πένθιμον περιθέμενος, χρυσόν τε καὶ ἄργυρον καὶ ἐσθῆτα

A stor auri multum ipsi dedit, tantumque frumenti quantum Achaico exercitui in annum sufficeret. Habebat secum Polymestor Priami filiorum ætate minimum Polydorum, sibi a patre educandum traditum. Hunc quoque Ajaci tradidit, fœdusque scriptum pepigit, nanquam se Priamo opem laturum: itaque Ajacem pacatum dimisit. Ajax iude ad Teuthrantem regulum se contulit, quem et necavit, urbem ejus sxpugnavit, filiamque Tecmessam captivam abduxit, ac noctu omnes opes in castra Græcorum advexit. Postridie **223** Græci polydorum e regione muri constituuni, Priamoque significant ut Helenam reddat filiumque recipiat: eo facto se pace confirmata domum redituros Cum id non consequeẹentur, omnibus de muro conspi-
B cientibus Polydorum gladio trucidiant. Idomenei, qui unus de ducibus Græcorum fuit, scriba fuit Dictys, vir præclarus et prudens, inter eos qui ex Creta ad Ilium belli causa profecti sunt. Is toto belli tempore cum Idomeneo fuit, et omnium quæcunque ab initio ad finem usque gesta sunt, veram historiam conscripsit. Ductores etiam Græcorum, quos omnes viderat, suis quemque notis expressif accurateque depinxit; tempora quoque, loca circumstantiasque omnes omnium quæ illo bello evenerunt, perspicue aunotavit, et quot quisque principum naves secum adduxerit; quod ipsum etiam ab Homero est in libro secundo Iliadis expositum. Enimvero cum Hector Græcorum copias urgeret multosque interficeret, coacti sunt Græci Achillis
C opem missis legatis implorare isque ægre concedens Patroclum suum charissimum socium cum Myrmidonibus mittit. Patroclus multis Barbarorum dejectis, alios fugientes persequens, ad ipsas urbis portas pugnans ab Hectore interimitur. Idubi Achiles comperit, ac præterea statuisse Hectorem noctu reginæ Penthesileæ obviam ire, clam amecapta opportunitate cum suo exercitu in insidiis se abdit, Hectoremque fluvium transcuntem interficit: neque ipsum **224** modo, sed et omnes qui ei aderant, uno dempto, quem præcisis manibus Priamo cladis nuntium mittit. Ipse corpus Hectoris currui appensum raptatumque ante lucem in suum tentorium, nemine Græcorum sciente, perfert. Postridie Priamus habitu lcgubri sumpte, secum ferens aurum argentum ac pretiosas vestes, ducens etiam secum
D filiam Polyxenam, formosam virginem, et Andromacham Hectoris uxorem, parvulosque ejus filiolos Astyanactem et Laomedontem, ausus est inter medios Græcorum principes se ingerere, eosque supplex orare uti pro se apud Achillem deprecatores fierent, ut is Hectoris corpus redimendum daret. Miserti sunt senis, cum stupore admirati audaciam, Nestor et Idomeneus; ac priores

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(2) In margine: Δίκτυς, ἐξ οὗ Ὅμηρος ἀφορμὴν εἰληφὼς τὴν Ἰλιάδα συνέταξεν, μετὰ ρθ' ἔτη τῆς ἁλώσεως Τροίας. Ego ut non negem Dictyn atque etiam Daretem historiam belli Trojani composuisse, ita persuaderi mihi nunquam patiar ut qui hodie istis titulis circumferuntur libelli pro genuinis aut fide vel etiam lectu dignis habeam. Xyl.

ipsi in Achillis ingressi tentorium obtinerunt ut Priamum admitteret. Priamus capite pulvere consperso, unaque Andromacha cum liberis, proni in terram procubuerunt misericordiamque magna vociferatione flagitaverunt At Polyxena, Achillis pedes amplexa pro fratre suo Hectore alta voce prolixe deprecata est pollicens se Achillis, si is cadaver Hectoris redderet, servam remansuram in castris. Nestor misereri senectutis hortabatur. Multis ultro citroque commutatis verbis, tandem Achilles, pretio redemptionis accepto, se cadaver suis redditurum annuit. Accepit autem aurum, argentum et vestium partem: reliqua Polyxenæ donavit. Priamo urgente ut Achilles hanc secum manere pateretur, Achilles in præseus eam retinere noluit, alio se recepturum eam tempore **225** promittens. Ita Priamus cum cadavere et suis omnibus rediit domum; Hectorque ploratus abunde, et uti assolet crematus, extra urbem est sepultus. Dum hæc de Hectore fiunt, interim Amazon Penthesilea ex opposita Cherroneso copias virorum ac Amazonidum ducens advenit Quam cognita Hectoris morte retrocedere conantem Paris magua vi auri donatam detinuit. Ea post paucos dies in campum præliis destinatum copias deduxit, iisque in duas partes divisis a dextro latere sagittarios constituit, in lævo gravis armaturæ milites, plures pedites quam equites: ipsa ad signum in medio equitum constitit. Commissa pugna aliisque alios cædentibus, Achilles Penthesileam acriter præliantem hasta equo detrusit; quam crinibus in Scamandrum protractam suffocaverunt. Oppidanos Ajaces loco pepulerunt; ita ut in urbem fuga facta portas objecerint. Reliquos Græci juxta muros persecuti interfecerunt. Amazonibus autem abstinentes secundum pugnam eas vinculis injectis diviserunt. His actis multi Indi, equites ac pedites, et Phœnices bellicosissimi, cum regibus suis classe appulerunt, a priamo ad ferendas suppetias exciti. Tanta autem erat multitudo, ut eos neque Ilium neque omnino campus universos caperet. In quem universi una cum Trojanis, Memnone Indorum rege, quod is potentissimus erat atque bellicosissimus, ducente exierunt, **226** Ipse Memnon splendide curru invehebatur. Obstupuerunt Græci, gladios armaque cernentes terribilia, fundasque et quadrata scuta, multosque Æthiopes horrendos homines irruentes. Sed et Trojani magno cum clamore et saltu impetum dantes plurimos de Græcis interficiebant. Itaque horum duces multitudinis violentiam non sustinentes, ad naves recesserunt; quæ et ipse tum fuissent a barbaris crematæ, nisi nox superveniens eorum conatum inhibuisset. Orta nocte Græci cadavera suorum qui in prælio ceciderant, combusserunt. sauciosque diligenter curaverunt. Ibi cum primores Græcorum consultarent quisnam aliis circa alios occupatis, cum Memnone manum conserere auderet, id muneris Ajaci Telamonis filio sorte obtigit. Ante

A πολυτελῆ λαβὼν δὲ καὶ τὴν θυγατέρα Πολυξένην εὐειδῆ παρθένον καὶ Ἀνδρομάχην γυναῖκα Ἀστυάνακτά τε καὶ Λαομέδοντα νηπίους αὐτῆς παῖδας, ἦκε τολμήσας εἰς μέσον τῶν ἡγεμόνων τῶν Ἑλλήνων, καὶ πάντας ἱκέτευε προκυλινδούμενος ἱκέτας σὺν αὐτῷ πρὸς Ἀχιλλέα γενέσθαι τοῦ ἀπολυτρώσασθαι τὸ σῶμα τοῦ Ἕκτορος. Καί γε ᾠκτείρησαν ἐκπλαγέντες [P. 128] τὴν τόλμαν τοῦ γέροντος Νέστωρ καὶ Ἰδομενεύς· οἳ καὶ προσελθόντες Πριάμου εἰς τὴν σκηνὴν ἐδυσώπησαν καὶ Πρίαμον εἰσελθεῖν. Ὃς κόνιν κατὰ κεφαλῆς ἔχων ἅμα Ἀνδρομάχῃ καὶ τοῖς παισὶν ἐπὶ πρόσωπον πέσοντες εἰς τοὔδαφος, μεγάλαις κατεβόων οἰκτειρηθῆναι φωναῖς. Πολυξένη δὲ τοῖς Ἀχιλλέως περιπλακεῖσα ποσὶ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Ἕκτορος διωλύγιον ἱκέτευε κεκραγυῖα, μένειν τε σὺν αὐτῷ καὶ δουλεύειν
B ἐπαγγελλομένη, εἰ ἀποδῷ τὸν νεκρόν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Νέστορα, οἰκτεῖραι τὸ γῆρας ἠξίον καὶ ἐλεεῖν, Καὶ πολλῶν ἐξ ἀμφοτέρων κινηθέντων λόγων ὅμως ἐπένευσε λύτρα λαβεῖν καὶ τὸν νεκρὸν τοῖς ἰδίοις παραχωρεῖν. Τὸν χρυσὸν οὖν καὶ τὸν ἄργυρον καὶ τοῦ ἱματισμοῦ μέρος λαβὼν τἄλλα χαρίζεται τῇ Πολυξένῃ. Πρίαμος δὲ καὶ αὐτὴν παρ' αὐτῷ κατελιπάρει λιπεῖν· Ὁ δὲ εἰς ἄλλον τοῦτο δρᾷν ὑπέσχετο καιρόν. Ὁ δὲ γε Πρίαμος καὶ τὸν νεκρὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας ἐπανῄει λαχών, ὃν ἀποχρώντος πενθήσαντες καὶ ὡς θέμις τεφρώσαντες ἔξω τοῦ τείχους καταθάπτουσιν.
C Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα περὶ τὸν Ἕκτορα διῳκονόμηται, καὶ ἰδοὺ ἡ Ἀμαζὼν Πενθεσίλεια ἐκ Χερρονήσου τῆς ἀντιπέρας πλήθη γενναίων ἀνδρῶν καὶ Ἀμαζονίδων ἦκεν ἐπαγομένη. Γνοῦσα δὲ τὰ κατὰ τὸν Ἕκτορα ὑποστρέφειν ἐπειρᾶτο. Πάρις δὲ ταύτην πυλλῷ χρυσῷ μεῖναι πείθει. Ἡ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁπλισαμένη ἐπὶ τὸ πολεμικὸν δάπεδον εἰσῆλει. Διχῇ δὲ τὸν αὐτῆς διελοῦσα στρατὸν, καὶ ἐν δεξιᾷ μὲν αὐτῆς τοὺς τοξότας, τῷ λαιῷ δὲ μέρει τοὺς ὁπλίτας πεζοὺς, πλείους τῶν ἱππέων ὄντας, ἐκπάξασα ἡ Πενθεσίλεια μέσον τῶν ἱππέων ἦν ἐν τῷ σίγνῳ· καὶ πολέμου λοιπὸν κροτηθέντος ἄλλοι μὲν ἄλλους ἀπεκτίννυον.
D Ἀχιλλεὺς δὲ τὴν Πενθεσίλειαν δόρατι πικρῶς μαχομένην κρούσας τοῦ ἵππου καταβάλλει· ἦν τῆς κόμης ἑλκύσαντες τῷ Σκαμάνδρῳ ἐναπεπνιξμν ποταμῷ. Τοὺς πολίτας δ' αὖ ἔτρεψαν οἱ Αἴαντες· καὶ εἰσελθόντες ἔκλεισαν τὰς πύλας. Οἱ λοιποὶ δὲ τῶν Ἑλλήνων τοὺς περιλειφθέντας περὶ τὸ τεῖχος ἀπεκτίνυσαν ἐπιδιώκοντες· τῶν Ἀμαζόνων δὲ ἀποσχόμενοι, μετὰ τὸν πόλεμον ὁ στρατὸς ταύτας δεσμεύσας ἐμερίσατο. Μετὰ ταῦτα Ἰνδοὶ πολλοὶ ἔφιπποι καὶ πεζοὶ καὶ Φοίτικες μαχιμώτατοι μετὰ τῶν βασιλέων αὐτῶν ἐν ναυτικῷ στόλῳ παρεγένοντο, ὑπὸ Πριάμου προσκληθέντες εἰς συμμαχίαν. Καὶ τοσοῦτοι τὰ πλήθη ἦσαν ὡς μήτε τὸ Ἴλιον μήθ' ὅλον τὸ δάπεδον αὐτοὺς χωρεῖν Πάντες δὲ ὑπὸ Μέμνονος τοῦ τῶν Ἰνδῶν βασιλέως, ὡς δυνατωτάτου καὶ πολεμικωτάτου, οἵ τε Πριαμίδαι καὶ Τρῶες, καὶ πᾶς ὁ στρατὸς ὑπ' αὐτοῦ διαταττόμενος ἐφ' ἅρματος λαμπρῶς ὀχουμένους εἰς τὸ δάπεδον ἐξῆεσαν. Ἐξέστησαν δὲ Ἕλληνες, ξίφη καὶ ὅπλα φοβερὰ καὶ σφεδόνας καὶ ἀσπίδας τετραγώνους καὶ Αἰθίοπας πολλοὺς κατ' αὐτῶν

ὁρῶντες ὁρμῶντας φοβεροὺς [P. 129] καὶ φριχτούς. Καὶ οἱ Τρῶες δὲ σὺν βοῇ πολλῇ καὶ ἅλμασιν ἐπιτιθέμενοι πλείστους ἀνῄρουν καὶ αὐτοὶ τῶν Ἀχαιῶν. Οἱ ἡγεμόνες δὲ τὴν βίαν τοῦ πλήθους οὐ φέροντες ὑπεχώρουν πρὸς τὰς ναῦς, ἃς καὶ αὐτὰς οἱ βάρβαροι κατέκαυσαν ἄν, εἰ μὴ νὺξ ἐπιοῦσα τὴν αὐτῶν κατέσχεν ὁρμήν. Ἐπιγενομένης οὖν τῆς νυκτὸς τὰ τῶν ἀνῃρημένων τεφρώσαντες σώματα καὶ τῶν τραυματιῶν ἐπιμεληθέντες, ὡς εἰκὸς, οἱ ἄριστοι τῶν Ἀχαιῶν ἐβουλεύσαντο τίς ἂν τολμήσῃ κατὰ τοῦ Μέμνονος βαλεῖν, τῶν ἄλλων περὶ ἄλλους ἀσχολουμένων. Κληροῦται τοίνυν Αἴας ὁ Τελαμώνιος. Καὶ πρὶν ἥλιον ἀνελθεῖς ὁπλισάμενοι ἐξῆσαν, Ἕλληνες μὲν πρῶτοι, εὐθὺς δὲ καὶ ὁ Μέμνων καὶ πάντες οἱ ὑπ' αὐτὸν στρατιῶται. Ἄλλοι μὲν οὖν πρὸς ἄλλους, ὁ Αἴας δὲ Ἀχιλλέως αὐτοῦ ἐκ τῶν ὄπισθεν συνεπισχύοντος κατὰ τοῦ Μέμνονος ὁρμῇ. Νέμνων δὲ τοῦ ἅρματος καταβὰς τῷ δόρατι ἐπείραζεν Αἴαντα. Αἴας δὲ πρῶτος τὴν αὐτοῦ ἀναστρέψας ἀσπίδα ἐπέθετο βαρέως αὐτῷ· πάντων δὲ τῶν σὺν αὐτῷ Ἰνδῶν προσεχόντων τῷ Αἴαντι, τὸ δόρυ βαλὼν εἰς τὸν Μέμνονος τράχηλον γυμνωθέντα κτείνει τοῦτον ὑπὲρ ἐλπίδα πᾶσαν ὁ Ἀχιλλεύς. Κἀντεῦθεν βαρβάρων μὲν κατὰ κράτος φυγὴ καὶ φόνος καὶ οἰμωγή, Ἑλλήνων δὲ ἀλαλαγμὸς καὶ νίκη ἀναμφήριστος καὶ λαμπρά, ὅτε καὶ Πολυδάμας ὁ τῶν Φοινίκων ἀλκιμώτατος βασιλεὺς τῷ Αἴαντος δόρατι τὸν βαυβῶνα κεντηθεὶς πίπτει. Αἰθιόπων τε καὶ βαρβάρων ἀμύθητος ἐσμὸς ἐκεῖ θνήσκει, ὡς πλησθῆναι τὸ δάπεδον νεκρῶν, ὑπὸ τῶν ἱππέων δεινῶς τῶν πεζῶν συμπατουμένων καὶ ἀναιρουμένων. Μετὰ ταῦτα τοὺς Τρῶας Ἀχιλλέως εἰς πόλεμον προσκαλουμένου, ἄρχοντες ἐξῆλθον ὁ Πάρις καὶ Δηίφοβος υἱοὶ Πριάμου, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τούτου Τρωΐλος καὶ Λυκάων, σὺν τῷ λοιπῷ πάντι τῶν Τρώων στρατῷ· οὓς Ἀχιλλεὺς μετὰ τῶν συναστιζομένων αὐτῷ Ἀχαιῶν καταδιώξας τοὺς μὲν ζῶντας εἷλε, τοὺς δὲ εἰς τὸν Σκάμανδρον ποταμὸν ἐναπέπνιξε. Τρωΐλον δὲ καὶ Λυκάονα ἀνεῖλε. Μετὰ ταῦτα ἀνέστη ἡ τῶν ἀναθημάτων ἑορτὴ, ἀνοχὴν φέρουσα πολέμου, ὅτε δὴ πάντων ἐν εἰρήνῃ θυόντων τῷ Θυμβραίῳ Ἀπόλλωνι, Δαναῶν καὶ Τρώων, ἐν τῷ ἀπὸ μικροῦ τῆς πολεως ἅλσει, ἐξελθούσης Πολυξένης μετὰ τῆς μῆς μητρὸς Ἑκάβης εἰς τὸ ἱερὸν ὁ Ἀχιλλεὺς ταύτην ἐθαύμασεν ἰδών. Ἐωρακὼς δὲ ὁ Πρίαμος τὸν Ἀχιλλέα, πέμπει τὸν Ἰδαῖον πρὸς αὐτὸν ἐν ἅλσει φέροντα λόγους περὶ Πολυξένης. Τοῦτον ἰδιαζόντως ὁμιλοῦντα τῷ Ἀχιλλεῖ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἄριστοι ἰδόντες, καὶ θορυβηθέντες, Αἴαντα καὶ Διομήδη καὶ Ὀδυσσέα πέμπουσι, μὴ ἐπιδιδόναι παρεγγυῶντες τοῖς βαρβάροις, μηδὲ πιστεύειν ἑαυτὸν τοῖς ἐχθροῖς. Καὶ αὐτοὶ ἔμενον ἔξω τοῦ ἄλσους, ἐκδεχομενοι τὸν Ἀχιλλέα, [P. 130] ὥστε κατ' ἰδίαν παραγγεῖλαι αὐτῷ. Ὁ δ' ἦν ὑποσχόμενος τῷ Ἰδαίῳ πρὸς γάμον τὴν Πολυξένην λαβεῖν· διὸ καὶ προσέμενεν ἐν τῷ ἅλσει ἀναπατῶν. Μετὰ βραχὺ δὲ ὁ Πάρις καὶ ὁ Δηίφοβος ἦκον, παρακαλοῦντες αὐτὸν δῆθεν περὶ τοῦ γάμου. Ὁ δὲ στῦλον μηδὲν ὑπονοῶν, ἐν τῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱστῶς ἱερῷ κατεδέξατο αὐτούς. Καὶ ὁ μὲν Πάρις ὅκχῳ τὰ μεταξὺ ἀμφοτέρων λεγόμενα βεβαιῶν παρὰ

solis ortum armati ad pugnam exiverunt Græci primum, mox etiam Memnon cum universo exercitu Ibi cum alii alios aggrederentur, Ajax Achille a tergo ipsum confirmante Memnomen adoritur. Memnon curru degressus hasta Ajacem tentavit. Sed Ajax primus eum, sento ipsius deturbato, graviter ursit; cumque omnes Indi in Ajacem essent intenti, Achilles cervicem Memnonis nudatam hasta trajecit,eumque præter omnium spem occidtt. Inde effusa barbarorum fuga cædes atque ejulatus, Græcorum contra exsultatio certaque et illustris victoria. Tunc etiam Polydamas fortissimus **227** Phœnicum rex ingens hasta Ajacis confossus cecidit. Æthioqum vero et barbarorum ineffabilis periit multitudo,ita ut campum cadavera opplevelerint, cum pedites ab equitibus mirum in modum obtererentur atque necarentur. Secundum hæc Trojani, Achille eos ad pugnam provocante, omnum exercitum in aciem eduxerunt ducibus Paride ac Deiphobo et eorum fratribus Troilo atque Lycaone. Quos Achilles cum auxiliari Achæorum manu persecutus partim vivos cepit, alios in Scamandrum fluvium compulsos submersit,interfectis Troilo et Lycaone. His gestis donariorum feriæ appetierunt inducisque attulerunt. Ubi cum, ut in pace.universi et Danai et Troes Apollini Tymbræo rem sacram facerent in luco qui urbe haud procul aberat, Achilles Polyxenam cum matre Hecuba in templum ingressam conspicatus,formæ ejus admiratione est percitus Priamus Achille observato Idæum mittit, qui in luco cum eo de Polyxena colloqueretur.At Græcorum principes hunc solum cum Achille verba commutare cernentes conturbari; missisque Ajace, Diomede et Ulysse,hortari ne quid Barbaris concederet neve hostibus sese crederet; ipsi extra lucum præstolari,ut egressum seorsim monerent. At vero Achilles ducturum se Polyxenam uxorem promiserat Idæo, ejusque rei causa in luco obambulans exspectabat. Paulo post Paris ac Deiphobus adfuerunt, qui eum jam ad confirmandum conjugium vocarent. Achilles **228** nihil sinistri suspicans, in templo Apollinis stans, eos admisit. Ibi Paris altari assistens jurejurando ea quæ erant utrique dicta sanxit. Deiphobo autem Achillem amplexo et deosculante, ensem quem gestabat in Achillis intestina defixit; statimque, adhuc eum Deiphobo tenente,Paris alterum ictum intulit. Achilles viribus deficientibus concidit. Illi citra suspicionem rei alia via ex luco egressi,cum paululum inde processissent,citato cursu in urbem se proripuerunt. Ulysses cum sociis currere eos cernentes,in templum accurrunt,ibique pone aram jacentem Achillem cruore fœdatum reperiunt. Cui Ajax: « Profecto nemo hominum te poterat interficere,sed tua temeritas te solo perdidit. » Respondit Achilles hæc extremum spiritum jam ducens, « Dolo me Paris et Deiphobus Polyxenæ causa necaverunt.» Proinde corpus Achillis ii celerrime rapuerunt, et humeris suis impositum in castra

pertuleruat,crematumque humarunt. Post mortem Achillis pugna conserta multisque utrinque dejectis singulari certamine Philoctetes et Paris congrediuntur. Prior sorte Paris Philoctetem sagitta petens aberrat a scopo. Philocteta vicissim primum lævam Paridis manum sagitta trajicit, secundo dextrum ejus oculum eruit, tertiò talos et pedes impetens eum solo prosternit. Qui semianimis a suis abreptus et Ilium perlatus est ; ubi tres, quos ei Helena pepererat, filios, Bunymum, Corythæum et Idæum, parvulos etiamnum, **229** sibi astare videns, interclusa voce, sub mediam noctem exspiravit. Tum Œnone, quæ prius uxor Paridis fuerat, seipsam strangulavit. Deiphobus statim Helenam uxorem duxit ; quem postmodo Menelaus propterea auribus et naso manibusque truncavit.

A τὸν βωμὸν ἵστατο, περιπλεκομένου δὲ Δηϊφόβου τὸν Ἀχιλλέα καὶ καταφιλοῦντος ἐβάπτισεν ὁ ἐπεφέρετο ξίφος κατὰ τῶν αὐτοῦ σπλάγχνων· καὶ ἔτι κρατοῦντος αὐτοῦ δευτέραν εὐθὺς ὁ Πάρις ἐπάγει κατ' αὐτοῦ πληγήν. Καὶ ὃς ἔκλυτος γεγονὼς πίπτει. Ἐκεῖνει δὲ ἀνυπόπτως δι' ἄλλης τοῦ ἄλσους ἐξελθόντες, ὡς μικρὸν ἀπεῖχον, δρόμῳ πολλῷ χρησάμενοι εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν. Οἱ περὶ τὸν Ὀδυσσέα δὲ ἰδόντες αὐτοὺς τρέχοντας, εἰσδραμόντες εὑρίσκουσι τὸν Ἀχιλλέα ἡμαγμένον κείμενον παρὰ τὸν βωμόν. Πρὸς ὃν ὁ Αἴας· « Ἆρ' ἦν ἄνθρωπος δυνάμενος κτεῖναί σε ; ἀλλ' ἡ σὴ προπέτεια μόνη σε ἀπώλεσε. » Πρὸς ὃν ὁ Ἀχιλλεὺς ἔσχατα πνέων, « Δόλῳ εἰργάσαντό με, φησί, Πάρις καὶ Δηΐφοβος διὰ Πολυξένην. » Ὀξύτατα οὖν ἐπ' ὤμων ἁρπάσαντες τὸ σῶμα καὶ ἐπὶ τὰς σκηνὰς B ἀγαγόντες καὶ τεφρώσαντες θάπτουσι γῇ. Μετὰ τὸν θάνατον Ἀχιλλέως πολέμου γενομένου, καὶ πολλῶν ἐξ ἑκατέρων πεσόντων, εἰς μονομαχίαν ὁ Φιλοκτήτης καὶ ὁ Πάρις ἔρχονται. Καὶ πρῶτος λαχὼν ὁ Πάρις βάλλει κατὰ Φιλοκτήτου, ἀστοχεῖ δέ. Ὁ δὲ ἀντιτοξεύσας τὴν ἀριστερὰν χεῖρα Πάριδος διαπείρει, καὶ δευτερώσας τὸν δεξιὸν αὐτοῦ ἐπήρωσεν ὀφθαλμόν, καὶ τρίτον βαλὼν ἐπὶ τοὺς πόδας καὶ τὰ σφυρὰ ῥίπτει Πάριν εἰς γῆν. Ὃν ἁρπάσαντες ἡμιθανῆ εἰς τὴν Ἴλιον εἰσῆλθον. Καὶ αὐτὸς τοὺς ἐκ τῆς Ἑλένης υἱοὺς τρεῖς, Βούνυμον, Κορυθαῖον καὶ Ἰδαῖον, μικροὺς αὐτῷ παραστάντας ἰδὼν ἄφωνος ἔμεινε, καὶ διὰ μέσης ἐξέπνει νυκτός. Ἡ δὲ προτέρα αὐτοῦ γυνὴ Οἰνώνη ἑαυτῇ ἀπεχρήσατο ἀγχόνῃ. Ἑλένην δὲ γυναῖκα Δηϊφόβος ἠγάγετο παραυτὰ, ὃν ὁ Μενέλαος ὕστερον ἠκρωτηρίασε δι' αὐτήν.

Palladium lignea fuit Minervæ, quæ eadem Pallos dicitur, imago. Aiunt id nefandis quibusdam dæmonum consecrationibus arcanisque ritibus dedicatum ea vi fuisse, ut urbem in qua esset inexpugnabilem conservaret. Id signum Trojanorum regi Ilium condituro philosophus quidam et innominatarum præstigiarum sacerdos. Asius nomine, dono attulit ; in cujus gratiam Tros universam suam regionem hactenus Epirrhopon appellatam ab ipso Asiam denominavit. Græci cum Ilium capi non posse, quandiu simulacrum id ea esset in urbe, inaudivissent, furto id abstulerunt, Ulyssis et Diomedis opera. Hi clam ingressi urbem, et in fano Minervæ per ferias commorati, consilio Antenoris Trojanarum principis, adjuvante hujus uxore Theanone, quæ sacerdos erat Minervæ, noctu sublatum simulacrum secum in castra attulerunt. Ea nocte Trojanis miserabilia portenta et abuminanda apparuerunt, quæ mane egressi Græcis narraverunt. Ferunt enim, cum Trojani rem Apollini sacram facere instituissent ejusque altari ligna et carnes rite imposuissent, **230** ignem lignis injectum non arsisse sed exstinctum fuisse, ac sæpius repetitum ignem non arsisse ; et quidquid aræ impositum fuerat, in terram decidisse. Troes cum adversum sibi aliquid hoc ostento denuntiari judicarent, Priamus ac reliqui Antenorem legatu mad Græcos mittunt, rogatum ut ii pacem ipsis, pretio suo arbitrio constituto, redimendam darent. Antonor legatus ad Græcos hujusmodi orationem habuit .« Quidquid pœnarum dare nos ob nostra flagitia debuimus, dedimus. Paris, quod ob injuriam Menelao factam luendum fuit, pependit. Etiam Ilium : ejus rei documento sunt sepulcra cæsorum. Mos itaque reliqui pretium vobis afferimus, quo

Ὅτι τὸ Παλλάδιον λεγομενον ξύλινον ὑπῆρχεν εἴδωλον τῆς Παλλάδος. Τοῦτο ἔλεγον τετελεσμένον εἶναι ἀῤῥήτοις τισὶ καὶ δαιμονιώδεσι τελεστηρίοις, ἤτοι μυσαροῖς μυστηρίοις ἐστοιχειωμένον, νικηφόρον, ὅ φασι, καὶ ἀνάλωτον διατηρεῖν τὴν πόλιν ἐν ᾗ ἀπόκειται. Τοῦτο τὸ ζώδιον τὴν πόλιν Ἴλιον μέλλοντι κτίζειν Τρωὶ τῷ τῶν Τρώων βασιλεῖ φιλόσοφός τις καὶ ἀῤῥήτων γοητειῶν τελεστὴς, Ἄσιος ὄνομα, φέρων ἐχαρίσατο· ᾧ ἀντιχαριζόμενος ὁ Τρὼς τὴν B ὑπ' αὐτὸν χώραν πᾶσαν, Ἐπίῤῥοπον πρῶτον καλουμένην, εἰς τὸ ἐκείνου ὄνομα Ἀσίαν ἐπωνόμασε. Τοῦτο οὖν τὸ βρέτας, ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες ὡς οὐκ ἂν δύναιντο τὴν πόλιν ἑλεῖν [P. 131] ἕως ἂν ἐν αὐτῇ ἀποκείμενον ᾖ, κλέψαι ἴσχυσαν, Ὀδυσσέως καὶ Διομήδους κρυφῇ εἰσελθόντων καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Παλλάδος ἐν ἡμέραις τῶν ἑορτῶν παραμενόντων, καὶ γνώμῃ τοῦ Ἀντήνορος ἐξάρχου τῶν Τρώων ὄντος, διὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Θεανοῦς ἱερείας τῆς Ἀθηνᾶς οὔσης, τοῦτο νυκτὸς ἀφελόμενοι ἐξῆλτον, ὅτε καὶ τὰ συμβάντα τοῖς Τρωσὶ κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα ἐλεεινὰ σύμβολα καὶ ἀπαίσια κατεθεῶντο καὶ πρωὶ ἐξελθόντες τοῖς Ἕλλησιν ἀπήγγελλον. Φασὶ γὰρ ὅτι τῶν Τρώων ἐπὶ τὸν βωμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος θυσιάζειν ἀγωνιζομένων τὰ ξύλα μὲν καὶ τὰ κρέα, κατὰ θέμις, C ἐπετίθετο, πῦρ δὲ τοῖς ξύλοις ἐπιβαλλόμενον οὐχ ἥπτεν, ἐσβέννυτο δέ. Πολλάκις δὲ τοῦ πυρὸς ἐνεχθέντος καὶ μὴ καιομένου, πίπτει τὰ ἐν τῷ βωμῷ πάντα εἰς τοὔδαφος. Οἱ Τρῶες δὲ οὐκ ἀγαθὸν αὐτοῖς εἶναι οἰωνὸν ταῦτα τεκμηράμενοι, ὅ τε Πρίαμος καὶ οἱ λοιποὶ τὸν Ἀντήνορα πρεσβεῦσαι πρὸς Δαναοὺς ἀποστέλλουσιν, ὥστε λύτρα λαβόντας ὅσα ἂν ἐθέλωσι λῦσαι τὸν πόλεμον. Καὶ ὁ Ἀντήνωρ πρεσβεύων ἔφη πρὸς Ἀχαιούς· « Πάντα ἐπάθομεν ὅσα τοὺς ἡμαρτηκότας παθεῖν ἐχρῆν. Ἀνθ' ὧν Μενέλαον ὁ Πάρις ἠδίκησε, δίκας ἔδωκεν· ἀνθ' ὧν τὸ Ἴλιον, μαρτυ-

ρούσιν οἱ τάφοι τῶν ἀνῃρημένων. Νῦν οὖν οἱ περιλειφθέντες ἡμεῖς λύτρα φέρομεν ὑμῖν. Ὑπὲρ θεῶν, ὑπὲρ πατρίδος, ὑπὲρ τέκνων. Ἕλληνες ὄντες, τοὺς πρὶν ἀπειθεῖς, νῦν ἱκέτας σώσατε. » Ἐπὶ τούτοις πεισθέντες οἱ Ἕλληνες Ὀδυσσέα καὶ Διομήδην ἀποστέλλουσι τὴν τῶν χρημάτων ποσότητα τυπῶσαι. Καὶ γε ἐτύπωσαν χρυσίου τάλαντα δισχίλια καὶ ἀργύρου τάλαντα δισχίλια, καὶ τὰ δόξαντα πάντα κομισάμενοι καὶ ἀφορμηθέντες τῆς πόλεως ὑπέστρεψαν εἰς τὸν στρατόν. Μετὰ ταῦτα θυσιαζόντων τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀποπλεῦσαι βουλομένων, πάντας ἐνώρκωσεν Ὀδυσσεὺς ἐν ταῖς θυσίαις μὴ ἀποπλεῦσαι τῆς Ἰλίου πρὶν ἢ τὸν δούρειον ἵππον κατασκευασθῆναι. Ἔνθεν τοι καὶ ξύλοις τοῖς ἁρμοδιωτάτοις συμπήξαντες καὶ εὐφυῶς κατακοσμήσαντες, καὶ ταῖς Ἐπειοῦ τεχνουργίαις θαυμαστὸν αὐτὸν ὑπερφυῶς κατασκευασάμενοι πάσαις μηχανορράφαις, ὥστε καὶ στρατὸν εἰκοσιτεσσάρων ὁπλιτῶν ἔνδον κρύπτοντα ἀβίαστα διὰ τροχιλίσκων ἑλκόμενον τῆς φορβειᾶς ἀκολουθεῖν, καὶ τοῦτον οὕτω τεκτηνάμενοι, τὰς σκηνάς τε κατακαύσαντες καὶ ἀποπλεύσαντες καὶ εἰς Τένεδον ὑποθήκαις Ὀδυσσέως ἀποκρυβέντες τὴν νῆσον, ἕνα τινὰ γενναῖον ἄνδρα καταικισάμενοι, καὶ μετρίως αὐτὸν ἀκρωτηριάσαντες ἐθέλοντα καὶ χαίροντα τῷ ἐπαίνῳ καὶ τῷ μισθῷ, προδότην ἀφιᾶσιν αὐτόν· ὃς διαπυνθανομένοις τοῖς βαρβάροις τί ἂν εἴη τὸ προκείμενον ἔργον τοῦτι καὶ πρὸς τί φέροιτο, ἀπεκρίνατο λέγων· Τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἀνατιθέασι Δαναοὶ τοῦτο, ὁμοῦ μὲν ἀπολογίαν ὑπὲρ ὧν εἰς τὴν πόλιν αὐτῆς [P. 132] ἠδίκησαν, ὁμοῦ δὲ καὶ δῶρον τοῦτο ὑπὲρ τῆς εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρῖδας σωτηρίας καὶ εἰς μνήμην αὐτῶν ἀφιεροῦν κεκρίκασι δεῖν. Οἱ τοίνυν Τρῶες πειθήνιοι τούτοις γενόμενοι, λαβόντες σὺν εὐθυμίᾳ καὶ χαρμονῇ τὸν δούρειον ἵππον, μᾶλλον δὲ τὸν ἴδιον ὄλεθρον, καὶ καλωδίοις ἀνέλκοντες καὶ εὐάζοντες, τὸ τῆς πόλης ὑπέρθυρον ἄραντες τοῖς τοῦ θεοῦ αὐτῶν ἀδύτοις μετὰ τῶν ἐχθρῶν εἰσήγαγον. Ἐν δὲ τῷ μεσονυκτίῳ οἱ ἐν τῷ ἵππῳ λοχῶντες ἐπὶ σχολῆς ἐκπεπηδηκότες, αὐτόν τε τὸν Πρίαμον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ ἀνελόντες, τόν τε Δηίφοβον ἀκρωτηριάσαντες, τὸ πλῆθος δὲ τῶν ἀνδρῶν ἀποκτείναντες, πυρσοῖς μάλα λαμπροῖς καὶ συχνοῖς τοῖς ἐκ τοῦ τείχους τὸν τῶν Δαναῶν στόλον πρὸς ἑαυτοὺς ἐπέστρεψαν. Ἡμέρας δὲ ἤδη διαγελώσης καὶ αὐτοὶ παραστάντες τοὺς ὑπολειφθέντας πάντας ἀπέκτειναν· τὰς δὲ γυναῖκας αἰχμαλώτους καὶ τὴν Ἑκάβην καὶ τὰ κτήνη λαβόντες, τά τε σκεύη καὶ εἴδη καταμερισάμενοι, τήν τε Ἑλένην τῷ Μενελάῳ ἀποδόντες καὶ τὴν πόλιν πᾶσαν ἐμπρήσαντες καὶ καταστρεψάμενοι ἐπαλινόστουν.

nos redimamus. Vos per deos, per patriam, per liberos obtestamur, Græci cum sitis, supplices nunc vestros, quondam contumaces, miseremini. » His moti Græci Ulyssem et Diomedem mittunt, qui argenti pondus signarent. Signaveruntque ii talenta auri bis mille totidemque argenti. Cumque omnia pro suo arbitrio abstulissent, ex urbe in castra reversi sunt. Post hæc sacrificantibus Græcis et discessum parantibus, Ulysses universos inter sacra jurejurando astrinxit non ante discessuros ab Ilio quam equus ligneus, qui ob id et Dureius vocatur, absolutus esset. Hunc Græci, Epei artificio, lignis concinnissime compactis, insigni ornatu admirabilique opere construxerunt, ita ut intus 24 militibus gravis armaturæ abditis, rotulis impositus trabentes **531** capistrum facile sequeretur. Eo absoluto tabernacula sua combusserunt, et in Tenedum insulam navigantes ibi sese occultaverunt Ulyssis consilio, tantummodo relicto proditore, homine generosi animi; qui laude et præmio inductus ad hoc sese vulneribus fœdandum et extremis partibus leviter mutilandum ultro præbuerat. Is Barbaris interrogantibus quidnam sibi ista equi machina vellet, respondit Græcos eam templo Minervæ consecrare atque dedicare, cum ad expiandas quas ejus urbi intulissent injurias, tum ut esset donum pro reditu ipsorum in patriam ipsorumque monimentum. Troes ergo his fidem habentes cum gaudio et lætitia Dureium equum (imo autem suam ipsorum perniciem) funibus alligatum in urbem traxerunt, pæanem accinentes, portæque superiore limine amoto, eum ut erat hostibus refertus, in penetrale deæ introduxerunt. Media nocte ii qui in equo per insidias abditi latebant, capto tempore desilientes, Priamum ejusque filios occidunt, Deiphobum extremis corporis partibus truncant; ac multitudine hostium trucidata, celebris ac fulgentibus ignibus de muro editis, classi Græcæ ad ipsos revertendi signum exhibent. Ut primum illuxit, cæteri etiam adfuerunt. Ibi Trojanis, quotquot supererant, omnibus interfectis, uxores eorum atque ipsam quoque Hecubam captivam abduxerunt, nec non et pecus omne, **232** suppellectilemque inter se partiti sunt; redditaque Menelao Helena, et urbe undique incensa atque diruta, domum redire intenderunt.

Μετὰ τὸ ἁλῶναι τὸ Ἴλιον Αἴας ὁ Τελαμώνιος καὶ Ὀδυσσεὺς τοῦ ζωδίου Παλλάδος ἑκάτερος ἀντεποιοῦντο, ὡς αὐτῷ διαφέροντος καὶ τῇ ἰδίᾳ πόλει ἕξειν αὐτὸ φυλακτήριον, ὡς πάντων ἐπίπροσθεν ἀγωνιζόμενον. Πολλὰ δὲ στρατηγήματα ἐξ ἀμφοτέρων ῥηθέντα. ὅμως ἐν παραθήκῃ δίδοται τὸ Παλλάδιον ἕως πρωῒ τῷ Διομήδει. Διὰ μέντοι νυκτὸς ἀδήλως σφάζεται Αἴας. Πρωΐας δὲ γενομένης ὡς εὑρέθη νεκρός, πολλῆς στάσεως γενομένης εἰς ὑπόληψιν ἦλθε τῆς πράξεως Ὀδυσσεύς· ὅθεν καὶ εἰς ἐμφύλιον ἀναπτομένου τοῦ πράγματος πόλεμον, πρῶτος Ὀδυσσεὺς

Ilio capto, Ajax Telamonius et Ulysses uterque sibi Palladium vindicavit, cum uterque ob toleratos pro toto exercitu labores sibi id ad suæ urbis tutelam deberi contenderet. Cum uterque multa præclara sua ejus belli facinora commemorasset, Palladium tamen usque in crastinum diem apud Diomedem depositum fuit. Sed ea nocte Ajax, incertum a quo, occiditur. Quæ res cum magnam turbam excitasset, Ulysses in suspicionem ejus facti devenit; cumque ad intestinum jam res bellum spectaret, primus Ulysses deductis suis navibus e Troja

abiit, eumque omnes sunt secuti. Hoc fuit principium Græcorum discessionis. Hecubam autem, cum ea exercitui dira imprecaretur, Ulysses cum sociis lapidibus obruunt et in mare ejiciunt ad locum cui nomen Maronea; qui et Cynos sema, hoc est, Canis monimentum, appellatus ab iis est.

Deinde Ulysses apud Sicilium incidit in Cyclopem. Non fuit is, ut Homerus fabulatur, unoculus, sed omnium hominum natura similis, ut et reliqui Cyclopes. Sed ii vastis corporibus erant, efferi atque immanes, sævissimi, inhumanissimi, atque cædibus humanis deditissimi. Inde ad Æolicas insulas delatus est, post ad Circen et Calypsonem, Atlantis filias. Ex Circe etiam filium habuit Telegonum. Postea ad paludem nomine Necyopam, ubi ex visis quibusdam ea quæ sibi eventura essent cognovit. Inde ad Sirenum saxa ejectus est, et ad Charybdin ac Scyllam, quæ in faucibus sita Oceani fluctus excipit ac præternavigantes submergit. Ibi omnibus navibus ac sociis amissis, ipse tabula arrepta cum undis ferretur, ita vebens a Phœnicibus exceptus nudusque in Cretam est ad Idomeneum deductus. Idomeneus eum additis duabus navibus ac 50 viris delectis ad Alcinoum misit in insulam Phæaciam, quæ nunc Corcyræ nomen gerit. Alcinous eum, pluribus adhuc militibus adhibitis, in Ithacum deduxit; qua potitus Ulysses procis interfectis, domoque ab iis qui ipsi insidiabantur purgata, regnum recuperavit. Cum autem multos annos vixisset, a Telegono, suo et Circes filio, occisus est. Nam cum necem a filio suo ex quibusdam vaticiniis metueret, a Telemacho sibi cavebat ejusque convictu abstinebat. Ac cum Telegonus Ithacam appulisset, seque, cum a custodibus non admitteretur, patri suo indicari jussisset, quod tum nox erat, vociferatione oborta, Telemachum adesse ratus Ulysses, cum gladio obviam ivit, congressusque Telegono, ab eo pastinacæ spina ictus periit.

A ἐλκύσας τὰ ἑαυτοῦ πλοῖα ἀφωρμησε τῆς Τροίας, καὶ μετ' ἐκεῖνον ἅπαντες, καὶ τοῦτο ἀρχὴ γέγονε τῆς τῶν Ἑλλήνων ὑποχωρήσεως. Τὴν δὲ Ἑκάβην καταρωμένην τῷ στρατῷ οἱ μετὰ Ὀδυσσέως λίθοις βαλλουσι καὶ τῇ θαλάσσῃ ῥίπτουσιν εἰς χώραν λεγομένην Μαρώνειαν, ἣν καὶ Κυνὸς σῆμα ὠνόμασαν.

Ἐκεῖθεν ἐπίπτει ἐν Σικελίᾳ Κύκλωπι, οὐχὶ ἑνὶ ὀφθαλμῷ κατὰ τὰς μυθολογίας Ὁμήρου κεχρημένῳ· ἀλλ' ἄνθρωπος μὲν ἦν τὴν φύσιν ὡς πάντες ἄνθρωποι καὶ οἱ λοιποὶ Κύκλωπες, οἳ καὶ τὸ εἶδος ἦσαν μεγάλοι καὶ ἀπηγριωμένοι καὶ ἀπευκτοί, τὴν προαίρεσιν παγχάλεποι καὶ μισανθρωπότατοι καὶ φονικώτατοι. Εἶτα εἰς τὰς Αἰολίας νήσους εἰς Κίρκην καὶ Καλυψὼ τὰς θυγατέρας Ἄτλαντος· ἀφ' ἧς Κίρκης καὶ υἱὸν ἔσχε τὸν Τηλέγονον. Εἶτα εἰς λίμνην τὴν καλουμένην Νεκύοπον, ἐν ᾗ διὰ φαντασμάτων ἔγνω τὰ μέλλοντα B συμβαίνειν αὐτῷ. Ἐκεῖθεν εἰς τὰς Σειρῆνας ἐκρίπτεται πέτρας καὶ τὴν καλουμένην Χάρυβδιν καὶ Σκύλλαν, ἥτις ἐν στενῷ τόπῳ διακειμένη ὑποδέχεται τὰ τοῦ Ὠκεανοῦ ῥεύματα καὶ τοὺς παραπλέοντας [P. 133] βυθίζει. Ἐν ᾧ τὰ πλοῖα πάντα μετὰ καὶ τῶν ἑταίρων ἀποβαλών, αὐτὸς κρατήσας σανίδος ἐν τοῖς ῥεύμασι τῶν ὑδάτων ἐφέρετο. Τοῦτον Φοίνικες πλέοντα λαβόντες εἰς Κρήτην πρὸς Ἰδομενέα γυμνὸν ἤγαγον. Καὶ αὐτὸς πέμπει τοῦτον εἰς Φαιακίαν τὴν νῦν λεγομένην Κέρκυραν πρὸς Ἀλκίνοον, δεδιωκὼς αὐτῷ ναῦς δύο καὶ ἄνδρας ἐπιλέκτους ν'. Ὁ Ἀλκίνοος τοίνυν μετὰ τοῦ Ὀδυσσέως πλείονας στρατιώτας ἀναλαβόμενος καταλαμβάνει τὴν Ἰθάκην. Καὶ τοὺς μνηστῆρας ἀποκτείνας, καθάρας τε τὸν οἶκον ἀπὸ τῶν ἐπιβουλευόντων αὐτῷ, ἀνακτᾶται τὴν βασιλείαν. C Βιώσας οὖν ὁ Ὀδυσσεὺς πολλοὺς χρόνους ὑπὸ τοῦ ἰδίου παιδὸς τοῦ ἀπὸ τῆς Κίρκης αὐτῷ γεγενημένου τοῦ Τηλεγόνου τὸν βίον καταλύει. Τὸν γὰρ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ θάνατον ἔκ τινων μαντευμάτων ὑποροώμενος τὸν Τηλέμαχον ἐφυλάττετο καὶ συνεῖναι αὐτῷ παρῃτεῖτο. Τοῦ οὖν Τηλεγόνου τὴν Ἰθάκην καταλαβόντος καὶ ἑαυτὸν τῷ πατρὶ καταμηνύσαντος, μὴ προσδεχομένου παρὰ τῶν φυλάκων, νυκτός τε οὔσης καὶ κραυγῆς γενομένης, νομίσας Ὀδυσσεὺς τὸν Τηλέμαχον εἶναι ἀνίσταται μετὰ ξίφους, καὶ συμπεσὼν Τηλεγόνῳ πλήττεται ὑπ' αὐτοῦ κέντρῳ τρυγόνος, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τελευτᾷ.

Agamemnon cum una cum Casandra in patriam navigatione esset delatus, in Clytæmnestram uxorem suam ab Ægistho adulteratam incidit **234** Nam ea cum insudivisset Agamemnomem apud Trojam Casandra uti, mortem marito sic est machinata, ut reversum veste undiquaque contexta D indueret, subornato qui eum sic deprehensum jugularet Ægistho; cui et statim nupsit. At filius Agamemnonis Orestes, qui puer a patre ad bellum Trojanum proficiscente ad Schœneum fuerat educatum missus, re comperta domum reversus suam matrem una cum Ægistho interfecit regnumque recuperavit.

Menelaus cum Helena in Ægyptum ejectus, vix tandem Spartam cum rediisset, Agamemnonis casu cognito, in magna sollicitudine vitam exegit. Ajax Oilei filius una cum suo exercitu fluctibus est marinis obrutus. Diomedes Tydei filius cum ad suam

Ἀγαμέμνων ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν πατρίδα μετὰ Κασάνδρας ἀποπλεύσας εὗρε Κλυταιμνήστραν μοιχευομένην Αἰγίσθῳ. Αὕτη γὰρ ἀκούσασα ὡς Ἀγαμέμνων τὴν Κασάνδραν ἔσχεν ἐν Τροίᾳ, θάνατον καταψηφίζεται τῷ ἀνδρὶ τοιοῦτον. Ἐνδύσασα γὰρ αὐτὸν ἐπανελθόντα χιτῶνα πανταχόθεν ὑφασμένον, παρασκευάζει τοῦτον ὑπὸ Αἰγίσθου σφαγῆναι, καὶ λαμβάνει τὸν Αἴγισθον. Ὁ γοῦν τοῦ Ἀγαμέμνονος υἱὸς Ὀρέστης, ὃς ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἐν τῇ πρὸς Ἴλιον ἐκστρατείᾳ νέος ὢν πρὸς Σχοινέα ἀπεστάλη ἀνατραφῆναι, τοῦτο μαθὼν ἦλθε, καὶ ἀνελὼν Αἴγισθον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ἀναλαμβάνει τὴν βασιλείαν.

Μενέλαος δὲ σὺν τῇ Ἑλένῃ εἰς Αἴγυπτον ἀποῤῥιφεὶς, καὶ μόλις εἰς Λακεδαίμονα καταχθεὶς, τὰ κατὰ τὸν Ἀγαμέμνονα μαθὼν μετὰ πολλοῦ δέους ἐβίου. Αἴας δὲ ὁ τοῦ Ὀϊλέως υἱὸς μετὰ τοῦ ἰδίου στρατοῦ ἐποντίσθη. Διομήδης δὲ ὁ τοῦ Τυδέως υἱὸς

εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν καταπλεύσας οὐκ ἐδέχθη, ἀλλὰ διωχθεὶς ὑπὸ Αἰγιαλείας τῆς αὐτοῦ γυναικὸς καὶ τῶν πολιτῶν κατέφυγεν εἰς Καλαβρίαν. Κτίζει οὖν πόλιν ἐκεῖ, ἣν ἐκάλεσεν Ἀργυρίππην, τὴν μετονομασθεῖσαν Μαλεβέντον, εἶτα καὶ Βενεβέντον, καὶ ἐν αὐτῇ οἰκεῖ ἔχων καὶ τὸ Παλλάδιον, ὅπερ ἔλαβεν ἐκ Τροιας.

Ὅτι Ὀρέστης μετὰ τὴν μητροκτονίαν εἰς μανίαν περιέπεσε λυσσώδη, καὶ ποτὲ μὲν ἐν ἀνέσει διῆγε, ποτὲ δὲ τὰ ἐξόχων ἐπετέλει. Ἀγαπώντων (3) δὲ αὐτὸν τῶν πολιτῶν εἰς Δελφοὺς ἀπέρχεται, καὶ [P. 134] δέχεται χρησμὸν τοιοῦτον· « Ὀρέστα, οὐκ ἄλλως σε δεῖ ἀργαλέης νόσου μανίην ἀποθέσθαι, εἰ μὴ περάσας Πόντου κύματα Σκυθίης γαῖαν καταλάβῃς Αὐλίδος τε χώραν. Ἐν ἱερῷ Ἀρτέμιδος ληφθεὶς σωθήσῃ ἐκ τῶν βωμῶν. Κακεῖθεν ἐκφυγὼν ἀπὸ χθονὸς βαρβάρων χθόνα περάσας καταλάβῃς Συρίης γαῖαν. Αὐλῶνος Σιλπίου ὄρους ἀντίκρου εὑρήσεις Μελάντιον τοὔνομα ἔχον ὄρος, ἔνθα μέγας ἔστι ναὸς ἐστίας. Ἐκεῖ λυσσώδη μανίαν ἀποτίθει. Θᾶττον οἴχνει. Ταῦτ' ἔφην ἃ γίνεται. » Ταῦτα σημειωσάμενος Ὀρέστης, εὐθέως ἀναπλεύσας ἅμα τῷ Πυλάδῃ, ἔφθασαν ἐπὶ τὴν Αὐλίδα χώραν τῆς Σκυθίας. Τὴν Ποντικὴν τοίνυν θάλασσαν διαπεράσαντες, καὶ ὡς ἀπὸ μιλίων δύο τῆς ἠπείρου πεζεύσαντες, ὁρῶσιν ὡς μέλαθρα θεᾶς καὶ ἔξωθεν ἀνθρώπων ὀστέα ἐῤῥιμμένα, ἃ καὶ Κρουστέμια ἐγχώριος καλεῖ γλῶσσα Καὶ τί δράσαιεν ἐβουλεύοντο. Τρέχουσι βουκόλοι πρὸς τὴν Ἰφιγένειαν, « Ἥκουσι, φάσκοντες, δύο νεανίσκοι παρὰ τὴν κυανέαν. » Ἐκείνη δὲ, τίνες καὶ ποταποὶ, καὶ τίνα τούτοις ὀνόματα, πρῶτον ἐρωτῶσα τοὺς ξένους, καὶ περὶ Ἀγαμέμνονος τοῦ πατρὸς καὶ περὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἐξήταζεν· Εἶτα δεσμοῦνται τοῦ θύεσθαι. Καὶ τὸν μὲν Ὀρέστην εἰς τὴν ἐξῆς, Πυλάδην δὲ τῷ βωμῷ τῆς Ἀρτέμιδος παρεστήσατο. Καὶ ἡ Ἰφιγένεια ποίας ἂν εἴη κώρας ἐπύθετο καὶ ποίας πόλεως. « Χώρας μὲν Ἑλλάδος, ἔφη, Μυκήνης δὲ πόλεως ἄθλιος πάρειμι. » Ἡ δὲ τὴν πόλιν αὐτῆς καὶ τὴν χώραν ἀκούσασα ἐδάκρυσεν, ὑποπτεύσασα δὲ ὑπὸ τῶν βουκόλων αὐτὸν ἀκοῦσαι τὰ περὶ αὐτῆς. « Τίς, ἔφη, βασιλεὺς Μυκήνης ; τίς δὲ ἡ τούτου γυνή ; τίνα δὲ τέκνα ; — « Ἀγαμέμνων, εἶπε, πρώην, γυνὴ δὲ Κλυταιμνήστρα, τέκνα δέ οἱ Ὀρέστης καὶ Ἠλέκτρα καὶ Ἰφιγένεια, ἣ ὡς λέγουσι θυσία Ἀρτέμιδι προσήχθη, ῥυσθεῖσα δὲ ὑπὸ τῆς θεοῦ ἕως ἄρτι ποῦ ἐστὶν οὐκ ἐγνώσθη. ἔσχε δὲ καὶ Χρυσόθεμιν καὶ Λαοδίκην θυγατέρας. » Ἡ δὲ ἀκούσασα κελεύει τοῦδον αὐτίκα λυθῆναι τῶν δεσμῶν. Καὶ γράψασα δίπτυχον ἐπιδίδωκεν αὐτῷ εἰποῦσα· « Ἰδοὺ τὸ ζῆν σοι ἡ θεὸς δωρεῖται δι' ἐμοῦ. Ἐπόμνυθί μοι κατ' αὐτῆς ὅτι τὸ δίπτυχον τοῦτο ἐπιδίδως τῷ Ὀρέστῃ, καὶ κομίζεις μοι παρ' αὐτοῦ γράμματα. » Ὁ δὲ ἐπώμνυτο καὶ τὸ γράμμα διδόναι αὐτῷ εἰς χεῖρας καὶ αὐτὸν ἄγειν Ὀρέστην πρὸς αὐτήν. Εἰληφὼς δὲ τὸ δίπτυχον ἐξῆλθε τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἐλθὼν ὅπου

A urbem revectus esset mari, non est admissus: sed ab Ægialea uxore sua et civibus repulsus in Calabriam confugit, ibique urbem Argyripam condidit. et eam habitavit, secum etiam Palladium tenens, quod apud Trojam nactus fuerat. Ea urbs postea Maleventum ac rursus Beneventum est denominata.

Orestes post perpetratam matris cædem in rabiosam incidit insaniam : quæ aliquando remittebat, alio tempore vehementius vexabat. Civibus ergo instantibus Delphos profectus tale oraculum accepit :

Oresta, non aliter vœsania gravi
Te liberari fata concedunt deum,
Quam Pontici transvectus undas æquoris
B **235** *Scythicas in oras Aulidemque veneris.*
Hic ad Dianæ constitutus victima
Altare, salvus barbaricum fugiens solum.
Terram Syrorum transmssso attinges mari.
Qua Silpii montis convallem oppositam habet,
Hic reperies montem nomine Melanthium
Vestæque fanum nobile vetustæ deæ.
Ibi tu rabiosam depones insaniam.
Abi cito hinc : quæ sint futura, diximus.

Eo annotato Orestes statim comitatus Pylade in Scythiam navigavit et Aulidem pervenit. Ergo cum Pontico mari trajecto terrestri itinere ad miliaria duo progressi essent, templum divæ cernunt, forisque ossa hominum projecta, quæ indigenæ sua lingua crustemia nominabant. Hic ipsis quid facto opus esset consultantibus, pastores ad Iphigeniam C accurrunt, duosque nuntiant juvenes mari advectos esse. Ea primum nomina hospitum, ac cuji, scitatur, simul de Agamemnone patre suo et Trojano bello, exploratis eorum indiciis. Inde ii ut deæ victima fiant vinciuntur; reservaturque in proxime insequentem diem Orestes, Pylades ad aram Dianæ constituitur. Percontata est eum Iphigenia cujus esset. Græcum se esse respondit domo, patria Mycenæum. Illacrymavit ea nomine gentis et urbis suæ audito : suspicata tamen, cum de ipsius rebus aliquid ex pastoribus inaudivisse, quæsivit porro quis rex Mycenarum, **236** quæ ejus uxor, quæ proles. Ad hæc Pylades pridem Agamemnonem ibi regnum obtinuisse ; ejus uxorem Clytæmnestram, liberos Orestem, Electram, Iphigeniam D (hanc famam ferre Dianæ pro victima oblatam, ab ea neci subtractam fuisse, neque hactenus cognitum esse ubinam locorum agat) ac præterea Chrysothemin atque Laodicen. His auditis Iphigenia Pyladem statim vinculis solvi jubet, litterisque conscriptis eas ipsi tradit, ita fata : « Vitam tibi dea per me donat : per eam tu mihi jura litteras has Oresti te redditurum, ab eoque responsum relaturum. » Juravit se et litteras in manus Orestis

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(3) Ἀγαπῶν est diligere. Ergo ἐπειγόντων est aliquid tale scriptum suspicor. Locus est vitiosus, historia seu fabula notissima. Oraculum senariis jam bis reddidi, sententiam consectatus. Xyl.

traditurum et hunc ad ipsam adducturum. Acceptisque litteris fano egressus eo venit ubi Orestes custodiebatur: impetratoque a Scythis aditu, tabulam Oresti tradidit, his verbis : « I quam primum ad Iphigeniam, sororem tuam. » Obstupuerunt audito hoc casu Scythæ. Illi ambo recta ad Iphigeniam se contulerunt. Ac Pylades, « Ecce inquit, hic Orestes frater tuus. » Non tamen eum Iphigenia agnovit ante quam signum Pelopei generis oleam in dextro humero vidit. Tum eum amplexa naves subduci in navale jussit, ipsoque secum totam eam hiemem detinuit. Æstate facta Orestes et Pylades clam simulacro Dianæ, quod ex solido erat auro, ipsaque assumpta Iphigenia, quibus advecti fuerant navibus aufugerunt; trajectaque Diabena ad ortum solis ad Emet Saracenicum appulerunt, indeque **237** ad Tricomin Palestinæ. Ibi cum Orestes fureret, Tricomitæ magnum Dianæ fanum condiderunt ; Iphigeniamque, quod eam ut sacerdotem honorarent, rogaverunt uti deæ virginem puellam immolaret. Adduxeruntque puellam nomine Nyssam, quam Iphigenia hostiam mactavit. Ibi ærea columna posita loco Nyssæ nomen indiderunt. Oresta tum sanitati mentis restituto, Iphigenia per insomnium est a cerva admonita ut hanc terram fugeret. Statimque fugientes maritimam Palæstinam tenuerunt. Inde in Syriam et ad montem Melantium delati sunt, ubi Orestes ex oraculo fanum Vestæ reperit, ac sacris operatus difficili est liberatus insania. Inde Oronte fluvio trajecto ad Silpium montem pervenit ; salutatisque Jonitis Argivis ulpote propinquis suis, ab iis ad portum Seleuciæ, quiæ antiquitus Palæopolis fuit nominata, deductus navemque ibi nactus in Græciam transmisit. Hic tradita in matrimonium Electra, sua sorore, Pyladi, Mycenæorum regnumusque ad vitæ finem gessit. Thoas autem Scythiæ regulus propter simulacrum permultos Scythas misit, qui Iphigeniam persequerentur. Hi cum Tricomin pervenissent, indeque eos quos insequebantur abiisse intellexissent, ibi remanserunt, urbeque, cui Scythopolis est nomen, condita, domum reversi non sunt.

Æncas in Calabria usus Diomedis hospitio, jam discessurus, ab eo Palladium petiit. Respondit Diomedes ex eo tempore, quo primum cum **238** Ulysse Palladium Illo abstulisset, se atque exercitum suum continentibus malis atque calamitatibus fuisse vexatum ; et cum ejus rei causa Pythiam consuluisset, jussum fuisse Trojanis id reddere. His dictis deorem sacram fecit, Æncamque deprompto Palladio donavit. Æncas cum Palladio ad Italiæ dominum Latinum profectus cum eo adversum Rutulos expe-

A Ὀρέστης ἐφρουρεῖτο ἠτήσατο τοὺς φρουροὺς Σκύθας, καὶ εἰσελθὼν ἐπεδίδου τὴν πυκτὴν οὕτως εἰπών· « Ἴθι τὸ τάχος πρὸς Ἰφιγένειαν τὴν σὴν ἀδελφήν. » Ἔμενον οὖν ἐννοεῖ οἱ Σκύθαι πρὸς τὸ συμβάν. Καὶ δὴ αὐτίκα πρὸς Ἰφίγένειαν εἰσῆλθον ἀμφότεροι, καὶ ὁ Πυλάδης, « Ἴδε, ἔφη, Ὀρέστης ὁ σὸς ἀδελφός. Ἡ δὲ οὐκ ἐγνώρισεν [P. 135] αὐτὸν, ἕως τὸ Πελόπειον τοῦ γένους σήμαντρον τὴν ἐλαίαν εἶδεν ἔχοντα ἐν τῷ ὤμῳ δεξιῷ· Περιπτυξαμένη τε αὐτὸν ἐκέλευσεν ἑλκυσθῆναι τὰ πλοῖα αὐτῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ὅλον αὐτοὺς μεῖναι τὸν χειμῶνα παρ' αὐτῇ, Θέρους δὲ γενομένου λάθρα Ὀρέστης καὶ Πυλάδης τὸ ὁλόχρυσον ἄγαλμα Ἀρτέμιδος καὶ αὐτὴν ἀνελόμενοι τὴν Ἰφιγένειαν ἀπέδρασαν μεθ' ὧν ἀπῆλθον πλοίων. Καὶ τὴν Διαβηνὴν (4) περάσαντες ἦλθον πρὸς ἀνατολὴν ἐπὶ τό Σαρακηνικὸν Ἔμετ, κἀκεῖθεν ἐπὶ B Τρίκωμιν τῆς Παλαιστίνης. Καὶ δὴ Ὀρέστου μανέντος οἱ Τρικωμῖται ἱερὸν μέγα τῇ Ἀρτέμιδι κτίσαντες ἠξίουν τὴν Ἰφιγένειαν, ὡς ἱέρειαν τιμῶντες αὐτὴν, θυσιάσαι κόρην παρθένον τῇ θεῷ. Καὶ δὴ ἄγουσι νέαν, Νύσσαν ὀνόματι, ἣν καὶ ἐθυσίασεν Ἰφιγένεια. Καὶ στήλην χαλκῆν στήσαντες, Νύσσαν τὸν τόπον ὠνόμασαν. Τοῦ γοῦν Ὀρέστου τὰς φρένας ἀναλαβόντος ἡ Ἰφιγένεια ὄναρ εἶδεν, ἔλαφον λέγουσαν αὐτῇ· Φύγε ἀπὸ τῆς χώρας ταύτης. Εὐθὺς οὖν φυγόντες τὴν παράλιον, καταλαμβάνουσι Παλαιστίνην, κἀκεῖθεν εἰς Συρίαν καὶ τὸ Μελάντιον ὄρος. Καὶ τὸ ἱερὸν τῆς Ἑστίας κατὰ τὸν χρησμὸν εὑρηκὼς Ὀρέστης καὶ θυσιάσας, τῆς χαλεπῆς ἀπήλλακτοι μανίας. Εἶτα τὸν Ὀρόντην περάσας, ἐπὶ τὸ Σίλπιον ὄρος ἦλθε, καὶ τοὺς Ἀργείους Ἰωνίτας ὡς συγ- C γενεῖς ἀσπασάμενος δι' αὐτῶν εἰς τὸ παράλιον τῆς Παλαιοπόλεως πρώην λεγομένης, νῦν δὲ Σελευκείας, παρεπέμφθη. Κἀκεῖθεν ναῦν εὑρηκὼς ἕως Ἑλλάδος διέβη. Καὶ τὴν ἀδελφὴν Ἠλέκτραν εἰς γάμον τῷ Πυλάδῃ ζεύξας, ἕως θανάτου τῆς τῶν Μυκηνῶν βασιλεύει χώρας. Θόας δὲ τότε τοπάρχης ὢν Σκυθίας εἰς καταδίωξιν Ἰφιγενείας διὰ τὸ ἄγαλμα Σκύθας πλείστους ἀπέστειλεν· ἐπεὶ δὲ εἰς Τρίκωμιν ἐλθόντες ἔμαθον ἀποπλεῦσαι τοὺς διωκομένους, ἐκεῖ ἔμειναν, καὶ πόλιν τὴν λεγομένην Σκυθόπολιν οἰκοδομήσαντες, οὐκέτι ὑπέστρεψαν.

Αἰνείας, παρὰ Διομήδους ἐν Καλαβρίᾳ ξενωθείς, ἐπεὶ ἀποφοιτᾷν ἔμελλεν, ἠτεῖτο λαβεῖν τὸ Παλλάδιον παρ' αὐτοῦ. Πρὸς ὃν ἐκεῖνος, Ἐξ οὗ, φησὶ, τὴν ἀρχὴν τοῦτο μετὰ Ὀδυσσέως τῆς Ἰλίου ἀφειλόμην, D οὔτε ἐμοὶ οὔτε τῷ ὑπ' ἐμὲ στρατῷ θλίψεις ἐπέλιπον ἕως ἄρτι καὶ συμφοραί. Διὸ καὶ ἐπυθόμην τῆς Πυθίας περὶ αὐτοῦ, ἥ καὶ ἀνεῖλεν ἀποδοῦναι οὐτὸ τοῖς Τρωσί. Ταῦτα Διομήδης εἰπὼν, καὶ θυσάμενος τῷ θεῷ, ἐκβαλὼν εὐθὺς τὸ Παλλάδιον τῷ Αἰνείᾳ δωρεῖται. Τοῦτο λαβὼν Αἰνείας πρὸς τὸν τότε τοπ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(4) Adiabenam scio regionem esse quæ inter Tigrim et Euphratem fluvios jacet. Sic eam et Stephanus appellat et Eustathius in Dionysium et alibi : de qua videndus Ammianus Marcellinus l. XXIII. Apud Strabonem l. XI extremo prope Διαβηνή legitur, sed vitiose puto, quando etiam ejus epitoma Ἀδιάβηνήν habet. Sed hæc alias. De Scythopoli vide supra annotata. De iis quæ sequuntur annotare quidquam nolui, cum (ut alios plurimos harum rerum scriptores præteream) Dionysius Halicarnassensis libro Antiquitatum Romanarum primo copiosissime Æneæ res sit persecutus. XYL.

ἀρχοῦντα Ἰταλίας Λατῖνον ἐφορμᾷ, καὶ κατὰ τῶν Ῥουτύλων σὺν αὐτῷ ἐκστρατεύει. Ἐν ᾧ πολέμῳ Λατῖνος ὁ Τηλέφου υἱὸς ἀναιρεῖται. Αἰνείας δὲ, στρατὸν συναγηγερκὼς, κατὰ τῶν Ῥουτύλων πολεμεῖ, καὶ τούτους τρεψάμενος, τὴν θυγατέρα Λατίνου Ἀλβανίαν [P. 136] καὶ τὴν βασιλείαν λαβὼν, πόλιν κτίζει μεγάλην, Ἀλβανίαν καλέσας· ἐν αὐτῇ τὸ Παλλάδιον ἀπέθετο. Καὶ αὐτὸς μετὰ Λατῖνον ιθ΄ ἔτη βασιλεύσας τελευτᾷ.

ditionem facit. Eo in bello Latinus cecidit. Æneas autem exercitu collecto Rutulis bellum facit, iisque pulsis, filiam Latini Albaniam uxorem et regnum consecutus urbem magnam exstruit, nomine Albaniam, inque ea Palladium collocat. Ipse regno post Latinum annos 19 functus moritur.

Μετ' αὐτὸν δὲ Ἀσκάνιος Ἰοῦλος, υἱὸς Αἰνείου ἀπὸ Κρεούσης Τρωάδος, τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς, ἔτη λε΄· ὃς καὶ τὴν Λαβινίαν κτίσας πόλιν, αὐτόσε τὸ βασίλειον καὶ τὸ Παλλάδιον ἀπὸ τῆς Ἀλβανίας εἰς τὴν Λαβινίαν μετέθηκε τὴν κτισθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ.

Post hunc Ascanjus Iulus Æneæ ex Creusa Trojana, prima uxore, filius regnum annos 35 gessit. Is urbem Laviniam condidit, eoque regiam et Palladium transtulit.

Λαβινίας δὲ ἦρξεν Ἄλβας ὁ λὶος Ἀσκανίου ἔτη λέ· ὃς καὶ κτίζει τὴν πόλιν Σίλβαν, ἐξ οὗ καὶ οἱ βασιλεῖς Σίλβιοι ἐκαλοῦντο. Οὗτος δὲ πάλιν ὁ Ἄλβας τὸ Παλλάδιον ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ κτισθείσῃ πόλει Σίλβῃ ἐκ τῆς Λαβινίας μετήγαγε πόλεως. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐκεῖ βασιλεύουσι κατὰ διαδοχὴν οἱ Αἰνειάδαι ἔτη τλα΄. Εὔανδρος δὲ καὶ Πάλας οἱ τοῦ Αἰνείου υἱοὶ, τὴν καλουμένην Βαλέντα ἐπαρχίαν ἰθύνοντες, οἶκον οἰκοδομοῦσι πάνυ μέγαν καὶ θαυμαστὸν καὶ τοιοῦτον, ἐξ [32] ἐκείνου πάντα βασίλειον οἶκον παλάτιον ὀνομάζεσθαι.

Laviniæ rexit Albas Ascanii filius annos 35. Is urbem Silvam condidit, unde etiam reges Silvii denominati sunt. Is quoque Palladium Lavinia in urbem a se conditam Silvam traduxit Ibi deinceps Æneadæ ordine regnaverunt annos 331. Evander autem et Palas Æneæ filii, 239 cum provinciam Valentem gubernarent, domum ædificarunt mole et structura mirabilem. Inde obtinuit ut regiæ Palatia nominentur.

Ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τρία διαιροῦσι τὰς τοῦ μηνὸς ἡμέρας, εἰς καλάνδας, εἰς νόννας καὶ εἰς εἰδοῦς. Καὶ αἱ μὲν καλάνδαι εἰσὶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ μηνός μέχρι τῆς θ΄ ἡμέρας, αἱ δὲ ἀπ' αὐτῆς νόνναι μέχρι τῆς ιε΄ ἡμέρας, εἰδοῖ δὲ αἱ μέχρι τῆς λ΄ ἡμέρας καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ μηνὸς, ἥτις καλεῖται ἕνη (ὃ) καὶ νέα παρὰ τῷ κωμικῷ Ἀριστοφάνῃ καὶ Ἡσιόδῳ καὶ τοῖς λοιποῖς. Εἰδοῖ δὲ καλοῦνται αἱ μέχρι τῆς λ΄, ὅτι τηνικαῦτα ἀρχομένη τῆς ις΄ εἰδοποιεῖται παντελῶς ἡ σελήνη, εἶτα φθίνει.

Romani dies mensis in tres partes digerunt, in Kalendas, in Nonas et in Idus. Kalendæ a mensis principio usque ad nonum diem durant, inde Nonæ ad decimum quintum usque diem pertinent. Sequuntur Idus usque ad diem trigesimum et mensis initium, quod Ene Kœnea ab Aristophane comico, Hesiodo et reliquis appellatur. Idus autem nomen inde habent, quod ab earum initio lunæ forma (eidos forma est Græco sermone) omnino perficitur, atque ea exinde deperit.

Μετὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀρδέως ἐβασίλευσαν Λυδῶν ἕτεροι η΄ ἕως Κροίσου τοῦ ὑπερηφάνου καὶ Κύρου βασιλέως Ἀσσυρίων. Ἐβασίλευσε δὲ ὁ αὐτὸς Κροῖσος ἔτη ιε΄. Κατέσχεν οὖν ἡ βασιλεία Λυδῶν τὰ ὅλα ἔτη σλβ΄. Κροῖσος δὲ ὑπέταξε πάσας τὰς πλησίον αὐτοῦ βασιλείας, καὶ τὰ πόρρωθέν αὐτοῦ λαμβάνει. Ἐμήνυσε δὲ καὶ Κύρῳ ἐᾶσαι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ καὶ ἀναχωρῆσαι, ἢ δέξασθαι τὴν παρουσίαν τῆς βασιλείας αὐτοῦ πολεμοῦσαν. Ὁ δὲ Κῦρος ἀντεῖπεν αὐτῷ διὰ τῶν πρέσβεων· « Τί γὰρ ἠδίκηται παρ' ἐμοῦ ὁ Κροῖσος, τοσαύτην γῆν ἀφεστηκὼς ἀπ' ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμῶν βασιλείων; Καὶ ἀδημονῶν ἐβουλεύσατο φυγεῖν ἐπὶ τὴν Ἰνδικὴν χώραν, δεδοικὼς τὴν εὐτυχίαν Κροίσου. Ἰδοῦσά δὲ αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ οὕτως ἀθυμοῦντα καὶ ἐπερώτήσασα, καὶ μαθοῦσα παρ' αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα, λέγει αὐτῷ,

Post Ardyn octo Lydorum reges fuerunt usque ad Crœsum superbum et Cyrum Assyriorum regem. Regnavit Crœsus annos 15. Duravit regnum Lydorum annos omnino 232. Subegit Crœsus omnia et vicina et longinqua regna. Quin et Cyro significavit ut is suo regno decedat, alias se ipsi bellum facturum. Respondit Cyrus per legatos: « Ecquid injuriæ Crœso abs me ortum est, quia a me et regno meo tantum terræ abstulit? » Interim animi anxius, et felicitatem Crœsi metuens, in Indiam fugere cogitabat. Cæterum uxor eum ita ægrum animo videns, causamque scitata et edocta, indicavit vivente Dario suo priore marito vatem 240 quemdam fuisse Hebræum, divina sapientia præditum, nomine Danielum: eum a rege in summo fuisse honore habitum, neque regem nisi cum eo communicata re

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(ὃ) Ἔννη habet codex, duplici ν, et annotavit Eustathius non defuisse qui per duplex ν scriberent, tametsi magis probat unicum. Sed et aspirari τὸ ε a nonnullis indicat, in versum *Od.* τ, 397, τοῦ μὲν θίνοντος μηνὸς, τοῦ δ' ἱσταμένοιο, qu, exstat etiam *Od.* ζ. Et plutarchus in *Solone* indicat *enen kæ nean* eo notari, id est, ultimum diem mensis, cum luna soli congrediens et vetustissima est respectu elapsi mensis (ἐνόν est τὸ παλαιόν) et respectu ineuntis eadem novissima. Vide et Suidam et alios. Versus Aristophanis exstat *Nubibus*, αὖθίς μετὰ ταύτην ἔσθ' ἕνη τε καὶ νέα. Ac potest ibi videri quæ habeat scholiastes. De eo die interpretantur grammatici Hesiodem hoc, μήτ' ἀναβάλλεσθαι ἐς τ' αὔριον τ' ἔννηφιν. Xyl.

quidquam in bello egisse. Hunc, mortuo Dario, cum et ad senectam ætatem et ad magnas opes pervenisset, in Marabitidme regionem profectum ibi privatam vitam agere. Cyrus hoc audito principes suos ad Danielum mittit, qui eum honorifice adducerent. Interea Crœsus Lydorum rex quosdam suorum familiarium deligit, iisque et vulgaria et simul regia dona dat, Delphosque eos amandat ad oraculum Apollinis. Mandabat autem ut habitu mutato oraculum intrarent, sacerdotique viliora dona offerrent, dicentes se esse Ægyptios consultumque Pythiam venisse verum ex itineris longitudine sibi, cujus rei causa perquirandæ profecti essent, ex animo effluxisse: ipse proinde vobis conceptis ex deo, cur adessent, sciscitaretur. Quod si sacerdos causam ipsorum adventus edixisset, regia etiam Crœsi nomine dona offerrent, indicarentque sacerdoti Crœsum quærere anne Cyrum Persarum regem esset superaturus. Illi imperata exsecuti sunt. Sacerdos votis peractis hoc responsi a Pythia accipit:

Est mensura maris, numerus mihi notus arenæ :
Elinguis animi sensa et cognosco tacentis.
Sed mihi rex Crœsus cupiuntque illudere Lydi.

Egressus sacerdos, Non estis, inquit, Ægyptii, sed Lydi; neque oblivione capti, sed animo divina illudendi adestis. Simul eis oraculum in **241** tabula scriptum tradidit. Lydi attoniti rei miraculo sacerdoti reliqua etiam regia dona obtulerunt: exposueruntque missos se a Crœso rege, qui bellum contra Cyrum regem Persarum haberet: interrogaret ergo deum an Crœsum victoria maneret. Ingressus in sacrarium sacerdos et precatus hoc oraculum retulit:

Crœsus Halyn penetrans magnam pervertet opum vim.

Idque in tabula scriptum exhibens legatos ad Crœsum dimisit. Danielus vero ad Cyrum est profectus; ab eoque interrogatus an Crœsum esset victurus, cum responsum differret, indignantis regis jussu est in foveam leonum projectus. Nihil a leonibus mali passum Cyrus educi jussit; genibusque ejus advolutus, peccatumque suum confessus, oravit uti Deo invocato sibi diceret an bellum gerere posset contra Crœsum, raptorem illum atque superbum regem, qui omni terra suo regno subjugata, tamen contentus non esset. Danielus Deo invocato ita respondit Cyro: Et vinces Crœsum, et eum captivum habebis. Sic enim de te Deus, qui, quæcunque videntur, omnia creavit, ore Isaiæ vatis pronuntiavit[84]: «Hæc dicit Dominus Cyro uncto meo, cujus dextram apprehendi, ut ei gentes subdam, perrumpam robur regnum, aperian januas ante eum: præcedam eum, et complanabo montes; fores æreas conteram, et vectes ferreas confringam. Aperiam tibi thesauros nunquam visos, ut cognoscas me **242** esse Deum Dominum. Ego eum excitavi justitia præditum: omnes ejus vitæ rectæ. Ipse urbem meam ædificabit, et populum meum captivum in libertatem ac patriam restituet, non accepto pretio

[84] Isa. XLV, 1, 6.

A ὡς « Ἐπὶ Δαρείου τοῦ πρώτου μου ἀνδρὸς ἦν τις ἀνὴρ Ἑβραῖος προφήτης, σοφίαν ἔχων Θεοῦ, ὀνόματι Δανιήλ, ὄντινα ἐν πολλῇ τιμῇ εἶχε Δαρεῖος ὁ βασιλεύς, οὗ χωρὶς οὐδὲν ἔπραττεν ἐν τοῖς πολεμίοις· ὅστις μετὰ τὴν τελευτὴν ἐκείνου πλούσιος ὢν καὶ γεγηρακὼς ἰδίαζεν εἰς τὴν Μαραβίτιδα χώραν. Ὁ δὲ Κῦρος, ἀκούσας ταῦτα, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν τοὺς μεγιστᾶνας αὐτοῦ, ὅπως μετὰ τιμῆς ἀγάγωσιν αὐτόν. Ὁ δὲ Κροῖσος [P. 137] βασιλεὺς Λυδῶν, ἐπιλεξάμενός τινας τῶν οἰκείων αὐτοῦ, δοὺς αὐτοῖς δῶρα εὐτελῆ καὶ ἄλλα δῶρα βασιλικά, ἀποστέλλει αὐτοὺς ἐν Δελφοῖς εἰς τὸ Ἀπόλλωνος μαντεῖον, εἰρηκὼς αὐτοῖς· Ἀλλάξατε τὰ σχήματα καὶ ἀνέλθετε εἰς τὸ μαντεῖον, καὶ ἐπίδοτε εὐτελῆ δῶρα τῷ ἱερεῖ, λέγοντες, ὅτι, Αἰγύπτιοί ἐσμεν, καὶ ἤλθομεν ἐπερω-
B τῆσαι τὴν Πυθίαν, καὶ ἐκ τοῦ τῆς ὁδοῦ μήκους ἐληθαργήσαμεν τί ἤλθομεν αἰτῆσαι, ἢ ἐπερωτῆσαι. Ἀλλ' εὔξαι καὶ ἐπερώτησον τὸν θεὸν διὰ τί ἤλθομεν. Καὶ εἰ μὲν εἴπῃ ὑμῖν διά τί ἤλθετε, δότε καὶ τὰ παρ' ἐμοῦ βασιλικὰ δῶρα, καὶ εἴπατε τῷ ἱερεῖ εἰ νικῶ τὸν βασιλέα Περσῶν τὸν Κῦρον· Οἱ δὲ ποιήσαντες οὕτως ἐπηρώτησαν τὸν ἱερέα· ὃς εὐξάμενος ἔλαβε τὴν ἀπόκρισιν ταύτην παρὰ τῆς Πυθίας· « Οἶδα ψαμμῶν ἀριθμὸν θαλάσσης τε μέτρα, οὐ λαλέοντος δ' ἀκούω καὶ κωφοῦ ξυνίημι. Παίζειν δέ με πειρᾶται Κροῖσος βασιλεὺς καὶ οἱ τούτου Λυδοί. » Καὶ ἐξελθὼν ὁ ἱερεὺς εἶπεν αὐτοῖς, « Οὐκ ἔστε Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Λυδοί, καὶ οὐκ ἐληθαργήσατε, ἀλλὰ παίζοντες τὰ θεῖα εἴπατε. » Καὶ ἐπέδωκεν αὐτοῖς τὸν χρησμὸν γράψας ἐν διπτύχῳ.
C Οἱ δὲ ἐκπλαγέντες ἐπέδωκαν καὶ τάλλα βασιλικὰ δῶρα τῷ ἱερεῖ, εἰπόντες αὐτῷ, ὅτι, Κροῖσος ὁ βασιλεὺς ἔπεμψεν ἡμᾶς, ἐπειδὴ πόλεμον ἔχει πρὸς Κῦρον τὸν βασιλέα Περσῶν, μαὶ μάθε εἰ νικᾷ αὐτόν. Εἰσελθὼν οὖν πάλιν ὁ ἱερεὺς καὶ εὐξάμενος ἔλαβε τὸν χρησμὸν τοῦτον· « Κροῖσος ὁ βατιλεὺς Ἅλυν ποταμὸν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει. » Καὶ γράψας τὸν χρησμὸν τοῦτον ἐν διπτύχῳ ἀπέλυσε πρὸς Κροῖσον. Ὁ δὲ προφήτης Δανιὴλ ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα Κῦρον, καὶ λέγει αὐτῷ Κῦρος Εἰπέ μοι εἰ νικῶ Κροῖσον τὸν βασιλέα Λυδῶν. Ὁ δὲ Δανιὴλ ἀνεβάλλετο τοῦ εἰπεῖν. Καὶ ἀγανακτήσας κατ' αὐτοῦ Κῦρος ἔβαλεν αὐτὸν, καὶ οὗτος εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, καὶ μή τι πεπονθότα ὑπ' αὐτῶν ἀνήγαγεν αὐτόν. Καὶ προσέπεσεν αὐτῷ ὁ Κῦρος λέγων· Ἵμαρτον εἰς σὲ, ἀλλ' εὔξαι τῷ Θεῷ καὶ
D εἰπέ μοι εἰ δύναμαι πολεμῆσαι τῷ ἄρπαγι τούτῳ καὶ ὑπερηφάνῳ Κροίσῳ, ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν ὑπέταξε καὶ οὐ κορέννυται. Καὶ ὁ Δανιὴλ εὐξάμενος εἶπεν αὐτῷ· Καὶ νικᾷς τὸν Κροῖσον καὶ λαμβάνεις αὐτὸν αἰχμάλωτον· περὶ σοῦ γὰρ εἶπεν ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας πάντα τὰ ὁρώμενα ταῦτα, διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου· « Οὕτως λέγει Κύριος ὁ Θεὸς τῷ χριστῷ μου Κύρῳ, Οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ, ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, καὶ ἰσχὺν βασιλέων διαῤῥήξω· ἀνοίξω ἔμπροσθεν αὐτῷ, πορεύσομαι καὶ ὁμαλιῶ, καὶ θύρας χαλκᾶς συντρίψω, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνθλάσω, καὶ θησαυροὺς ἀορᾶτους

ἀνοίξω σοι, ἵνα γνῷς ὅτι ἐγὼ Κύριος [P. 138] ὁ Θεός· Ἐγὼ ἐγερῶ αὐτὸν μετὰ δικαιοσύνης· πᾶσαι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ εὐθεῖαι. Οὗτος οἰκοδομήσει τὴν πόλιν μου, καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ μου ἀποστρέψει, οὐ μετὰ λύτρων, οὐ μετὰ δώρων, εἶπε Κύριος Σαβαώθ. » Ὁ δὲ βασιλεὺς Κῦρος ἀκούσας ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Δανιὴλ, λέγων· « Ζῇ Κύριος ὁ Θεός σου, ἐγὼ ἀπολύσω ἐκ τῆς γῆς μου τὸν Ἰσραὴλ, ἵνα λατρεύσωσι τῷ Θεῷ αὐτῶν ἐν Ἱεροσολύμοις. » Καὶ ὁπλισάμενος παρετάξατο τῷ Κροίσῳ. Ὁ δὲ Κροῖσος, ἀκούσας τὴν τοῦ χρησμοῦ ἀπόκρισιν, ἐξῆλθε κατὰ Κύρου μετὰ δυνάμεως πολλῆς, καὶ παρελθὼν τὸν Ἅλυν ποταμὸν τῆς Καππαδοκίας συνέκρουσε τῷ Κύρῳ, χειμῶνος ὄντος πολλοῦ. Καὶ ἡττηθεὶς ἠθέλησε φυγεῖν, πλημμυρήσαντος δὲ τοῦ ποταμοῦ, οὐκ ἠδυνήθη, καὶ ἐλήφθη αἰχμάλωτος. Καὶ ἀπώλετο τὰ πλήθη αὐτοῦ, χιλιάδες τετρακόσιαι. Τοὺς δὲ ὑπολειφθέντας ἅμα τῷ Κροίσῳ ἔλαβεν αἰχμαλώτους ὁ Κῦρος. Καὶ στήσας αὐτὸν ἐν ξυλίνῳ τρίποδι, ἐν ὕψει δεδεμένον, ἐθριάμβευσεν αὐτὸν καὶ κατήγαγεν ἐν Περσίδι. Ὁ αὐτὸς Κῦρος ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπέλυσε πάντας ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα μετὰ Ζοροβάβελ, καθὼς προϊὼν ὁ λόγος δηλώσει· Οὐκ ἠθέλησαν δὲ ἐξελθεῖν οἱ Ἰουδαῖοι πάντες μετὰ Ζοροβάβελ, εἰ μὴ σκῆπτρα δύο ἡμισυ μόνον, ὡσεὶ χιλιάδες πεντήκοντα· Ἔμειναν δὲ εἰς τὰ Περσικὰ ἰδίᾳ προαιρέσει σκῆπτρα ἐννέα ἥμισυ, φοβηθέντες τὰ ἔθνη τὰ πέριξ τῆς Ἰουδαϊκῆς χώρας· Ἀπέλυσε δὲ αὐτούς, τοῦ Δανιὴλ αἰτησαμένου.

aut mercede, ait Dominus exercituum. » His auditis Cyrus ad pedes Danieli concidit, juravitque per vitam Dei se populum Israelicum ex sua ditione dimissurum, ut is Hierosolymis Deo suo cultum exhibeat. Simul, exercitu armato, adversus Crœsum duxit. Sed Crœsus oraculi responso accepto cum magnis copiis contra Cyrum est profectus, amnemque Cappadociæ Halyn trajecit, multa tum hieme. Cæterum commisso prælio Crœsus victus, cum fugam tentaret, impeditus amnis exundatione, vivus in hostium potestatem venit. Quadringenta millia de Crœsi exercitu cæsa sunt, reliqui cum eo capti. Eum in ligneo tripode collocatum Cyrus in triumpho in Persidem abduxit. Idem Cyrus omnes Israelicos captivos dimisit, ut duce Zorobabelo Jerusalemam repeterent, sicut suo loco dicitur. Noluerunt autem universi Judæi cum Zorobabelo in patriam redire, sed eum tantum duæ tribus ac dimidia secutæ sunt. Reliquæ 9 s. tribus ultro in Persia manserunt, metu gentium Judææ circumjectarum. Dimisit autem Judæos Cyrus Danieli rogatu.

Μετὰ δὲ τὸ ἀπολέσθαι τὴν βασιλείαν Λυδῶν οἱ Σάμιοι θαλασσοκρατοῦντες ἐβασίλευσαν τῶν μερῶν ἐκείνων. Καὶ ἀκούσας μετὰ χρόνον ὁ Κῦρος ἐπεστράτευσε κατ' αὐτῶν. Καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς ναυμαχίᾳ ἠττήθη καὶ ἔσυγε, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐσφάγη. Περὶ οὗ πολέμου Κύρου καὶ Σαμίων Πυθαγόρας ὁ Σάμιος συνεγράψατο· ὃς καὶ εἶπεν αὐτὸν ἐκεῖ τεθνάναι εἰς τὸν πόλεμον.

Regno Lydorum everso, Samii maris imperio potiti istis regionibus **243** imperaverunt. Quod cum postea temporis Cyrus cognovisset, expeditionem adversus Samios fecit; ab iisque navali pugna victus, cum in suum regnum fuga pervenisset, ibi interfectus est. Hujus inter Cyrum ac Samios belli historiam conscripsit Pythagoras Samius; qui et hoc habet, in ipso bello Cyrum occubuisse.

Μετὰ δὲ τὴν βασιλείαν Κύρου ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δαρεῖος ὁ καὶ Καμβύσης καὶ οἱ λοιπεὶ ἐβασίλευσαν Ἀσσυρίων. Ἐπὶ τῶν χρόνων οὖν τῆς βασιλείας τοῦ τοιούτου Δαρείου ἐφιλοσόφει παρ' Ἕλλησιν Ἀναξίμανδρος, ὃς καὶ τὰς ἰσημερίας καὶ τὰς τροπὰς ἐξίθετο. Ἀλλὰ καὶ Πυθαγόρας τὴν ἀριθμητικὴν συνεγράψατο, καὶ δόγμα παρεισήγαγεν Ἕλλησιν ἀσωμάτους εἶναι ἀρχάς. Ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ Δαρείου υἱοῦ Κύρου πόλεμος ἐκινήθη ἀπὸ τῶν Αἰθιόπων κατ' αὐτοῦ, οἵτινες κακῶς αὐτὸν ἔφερον. Ὅπερ γνόντες οἱ ἐν τῇ Μηδιανῇ χώρᾳ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι ἀφέντες κατέλαβον τὴν Ἱερουσαλήμ· ἦν δὲ πλῆθος πολὺ τῶν Ἰουδαίων. Καὶ μαθὼν τοῦτο Δαρεῖος ὁ Κύρου ἀπέστειλε στρατηγὸν αὐτοῦ, ὀνόματι Ὀλοφέρνην, [P. 139] μετὰ δυνάμεως πολλῆς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα κατὰ Ἰουδαίων· καὶ ἐπολιόρκει τὴν Ἱερουσαλήμ. Καὶ συνέβη τι φοβερὸν τότε γενέσθαι. Ἰουδὶθ γὰρ Ἑβραία ἐμηχανήσατο κατὰ τοῦ Περσου Ὀλοφέρνου προσποιητῶς ὡς τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων θέλουσα προδοῦναι· ἥτις καὶ παρεγένετο κρυπτομένη πρὸς Ὀλοφέρνην, ὃς ἐωρακὼς τὴν εὐμορφίαν αὐτῆς εἰς ἔρωτα ἔπεσεν αὐτῆς. Ἡ δὲ λέγει αὐτῷ. « Μηδένα ἐάσῃς ἐνταῦθα ἐγγιστά σου εἶναι δι' ἐμέ. Ἐπέρχονται γάρ μοι, πορνεῦσαί με βουλόμενοι. » Καὶ πεισθεὶς μόνος διῆγε μετ' αὐτῆς. Τρεῖς δ' ἐκεῖ αὕτη προσκαρτερήσασα ἡμέρας, ὡς καθεύδει, ἰσχύσασα τὴν

Cyro successit Darius filius, qui et Gambyses cognominatur; ac reliqui ordine, alius alii suffecti, regnum in Assyrios tenuerunt. Hoc Dario regnante apud Græcos Anaximander philosophatus est, qui æquinoctia ac solstitia exposuit. Quin etiam Pythagoras arithmeticam conscripsit, auctorque Græcis fuit opinionis de principiis incorporeis. Idem rex ab Æthiopibus bello impetitus graviterque vexatus est. Quod cum animadvertissent Judæi qui in Media habitabant captivi, quorum ingens erat multitudo, eo deserto Hierosolyma occupaverunt. Darius Cyri ubi ea de re certior factus est, Olophernem cum mahno exercitu contra Hierosolymam et Judæos misit, atque is Hierosolymam obsedit. Eo tempore terribile facinus est factum. Juditha enim Hebraica mulier, insidias Olopherni tendens Persæ, clam ad eum se contulit, simulans se gentem Judæam velle prodere. Barbarus pulchritudine ejus captus, amore statim correptus est. At vero Juditha eum monere ne quem suorum **244** circa se haberet: se enim ab iis de stupro appellari. Olophernes fidem mulieri adhibens solus cum ea vixit. Ipsa triduo ita tolerata, noctu capta occasione dormientis caput amputavit; ac more suo per portulam egressa qua ad ipsum ventitaverat, Hierosolyma caput ejus portulit: nam portulam Judithæ causa

urbi vicinam Barbarus fecerat. Judæi Olophernis caput conto impactum de muro extulerunt, id exercitui hostili ostendentes. Sub auroram Persæ viso ducis capite in conto existante fugam fecerunt, ac soluta obsidione victoria penes Judæos fuit.

παρ' αὐτῆς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὀλοφέρνου εἰς κοντὸν στρατῷ αὐτοῦ. Πρωΐας δὲ γενομένης ἐωρακότες τὴν καὶ διελύθη ὁ πόλεμος, καὶ ἔλαβον τὴν νίκην οἱ Ἰουδαῖοι

A κεφαλὴν αὐτοῦ ἀφείλετο, καὶ νυκτὸς κατὰ τὸ εἰωθὸς, δι' οὗ ἀπήρχετο πρὸς αὐτὸν παραπυλίου (6); εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα εἰσελθοῦσα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπήγαγε· πλησίον γὰρ τοῦ τείχους δι' αὐτὴν τὸν παπυλεῶνα αὐτοῦ ἔστησε. Λαβόντες οὖν οἱ Ἰουδαῖοι ἄνω τοῦ τείχους ἔπηξαν, ἐπιδεικνύντες αὐτὴν τῷ κεφαλὴν Ὀλοφέρνου κοντευθεῖσαν ἔφυγον ἅπαντες· κατὰ τῶν Περσῶν.

Post Darium Artaxerxes regnum in Assyrios tenuit. Exstitit tunc Neemias Judæus, a Davido genus ducens. Hic regem, quem ipsi libere compellare licebat, cum quidem ab eo diligeretur atque etiam eunuchis esset præfectus, permovit eo ut magnam pecuniam ad Hierosolymorum instaurationem largiretur, ipsumque ad eam rem conficiendam dimitteret. Primo tum fuerant Hierosolyma diruta templumque eversum. Ac urbs desolata jacuerat annos jam 70. Neemias autem dimissus eam instauravit. Idem Artaxerxes, instigantibus quibusdam consiliariis, reliquos etiam Judæos dimisit; ac qui voluerunt, ii duce Esdra vate in patriam redierunt. Eidem rex etiam sacra vasa et libros sacerdotales **245** tradidit. Idem Esdras eorum librorum qui non exstabant ex memoria sua describendi copiam fecit.

Μετὰ δὲ Δαρεῖον ἐβασίλευσεν Ἀσσυρίων Ἀρταξέρξης. Καὶ Νεεμίας Ἰουδαῖος ἐκ τοῦ σπέρματος Δαβὶδ, ὃς παῤῥησίαν ἔχων πρὸς αὐτὸν (ἠγάπα γὰρ αὐτὸν, ὅτι καὶ ἀρχὴν εὐνούχων οὗτος ἐποίησεν), ἐδυσώπησεν αὐτόν· καὶ λαβὼν χρήματα πολλὰ ἔπεισεν αὐτὸν ἀπελθεῖν καὶ κτίσαι τὴν Ἱερουσαλὴμ πορθηθεῖσαν· πρώτη γὰρ αὕτη τῆς Ἱερουσαλὴμ ἅλωσις ἦν καὶ τοῦ ἱεροῦ καταστροφή. Ὁ δὲ Νεεμίας ἀπολυθεὶς ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀνήγειρεν αὐτήν· ἔκειτο γὰρ ἔρημος ἔτη ο'. Ὁ δὲ αὐτὸς Ἀρταξέρξης παρακληθεὶς ὑπό τινων τῶν τῆς συγκλήτου αὐτοῦ καὶ τοὺς ὑπολοίπους Ἰουδαίους ἀπέλυσε. Καὶ ὅς ἂν ἐβουλήθη τότε ἀνελθεῖν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀνῆλθε μετὰ Ἔσδρα τοῦ προφήτου καὶ ἡγουμένου, ᾧτινι καὶ τὰ ἱερατικὰ σκεύη ἀνέθετο καὶ τὰς βίβλους τὰς ἱερατικὰς τὰς εὑρεθείσας. Ὁ δὲ αὐτὸς Ἔσδρας τῶν μὴ εὑρεθέντων βιβλίων ἐξ ὑπομνήσεως αὐτοῦ γράφεσθαι ἐποίησε τὴν δύναμιν·

B

Eo tempore in Macedonia regnum fuit. Id primus Cranaus annos 28 tenuit. Inde alii 25 reges usque ad Philippum Alexandri patrem. Erant tunc Græcorum doctores atque poetæ Sophocles, Heraclitus, Euripides, Herodotus. Socrates et magnus iste Pythagoras. Et erat Hercules, supra commomoratis temporibus natus in Lato Thebarum, prognatus Alcmena et Pico Jove. Is Hercules in Hispania educatus, cum virilis esset, ex Hispania profugus, tunc in Italiam venit, in eaque regnum annos 38 tenuit. Is accepit uxrem Lytham, Aletæ regis filiam. Itaque ei Itali reges ab ipso procreati columnas ex auro ductas posuerunt, quæ etiamnum stant. Post ipsum Italiæ regnum tenuit ipsius ex Auga filius Telephus; ei post hunc Latinus filius annos 18, qui Ctetæis nomen Latinorum fecit.

Ἐν δὲ τοῖς χρόνοις τούτοις ἐβασίλευσεν ἡ Μακεδονία χώρα, ἐν ᾗ πρῶτος ἐβασίλευσε Κραναὸς ἔτη κη', καὶ λοιποὶ ἄλλοι βασιλεῖς κς' ἕως Φιλίππου τοῦ πατρὸς Ἀλεξάνδρου. Ἦσαν δὲ τότε Ἑλλήνων διδάσκαλοι καὶ ποιηταὶ Σοφοκλῆς, Ἡράκλειτος, Εὐριπίδης, Ἡρόδοτος, Σωκράτης, καὶ ὁ μέγας Πυθαγόρας. Ἦν δὲ ὁ Ἡρακλῆς γεννηθεὶς ἐν τοῖς ἀνωτέρω προειρημένοις χρόνοις, ἐν τῇ Λάτῳ τῆς Θήβης, ἐκ τοῦ γένους τῆς Ἀλκμήνης ὑπάρχων καὶ τοῦ Πίκου Διός· ὃς ἀνετράφη ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ χώρᾳ, καὶ ἀνδρεῖος γενόμενος ἦν τότε ἀπὸ τῶν Ἱσπανῶν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν φυγὼν, καὶ ἐβασίλευσεν [P. 140] ἐν αὐτῇ ἔτη λη'. Ὅστις ἔλαβε γυναῖκα τὴν Λύθην τὴν Ἀτλέτου βασιλέως θυγατέρα· ὅθεν καὶ στήλας αὐτῷ χρυσοσφυρήτους ἀνέστησαν οἱ Ἰταλοὶ βασιλεῖς εἶτ' οὖν ῥῆγες ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ, αἵτινες στῆλαι μέχρι τοῦ παρόντος ἵστανται. Τῆς δὲ Ἰταλίας ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Αὐγῆς, Τελέφος, καὶ μετ' αὐτὸν υἱὸς αὐτοῦ Λατῖνος ἔτη ιη', ὃς τοὺς Κτηταίους (7) ἐπωνόμασε Λατίνους.

C

Eo regnante, Æneas Anchisæ filius Phryx ab excidio Trojæ fugiens in Africa pervenit ad Didonem Phœnissam mulierem, quæ et Elisa dicitur; ibique cum aliquandiu esset commoratus, ab Jarba rege Africæ sibi metuens, clam relicta Didone aufugit. Erat Dido oriunda Charticha, exigua et

Τότε Αἰνείας ὁ τοῦ Ἀγχίσου, ὁ Φρὺξ, φεύγων ἐκ τῆς πορθήσεως τῆς Ἰλίου ἀνῆλθεν ἐν τῇ Λιβύῃ πρὸς τὴν Φοίνισσαν Διδὼ, τὴν καὶ Ἔλισσαν. Καὶ ἐνδιατρίψας ἐκεῖ, λάθρα ἐάσας αὐτὴν, φοβηθεὶς τὸν Ἰάρβαν βασιλέα τῆς Ἀφρικῆς ἔφυγεν. Ἦν δὲ ἡ Διδὼ ἐκ μικρᾶς πόλεως Χατρικῆς, τῆς Φοινίκης παραλίας

D

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(6) Παραπυλεῶνα. Quod ante παραπύλιον. Polybius ῥινοπύλην de simili re dixisse videtur. Nihil volui mutare alioqui τὸν παραπυλεῶνα αὐτοῦ vel papilionem vertissem. Miror autem ab Judithæ recepta historia variare nostrum Xyl. — Παραπυλίου. *Posticum* et *secretiorem portam* hac voce percipiendam contextus ipse commonet. Narrationis seriem a nostra diversam prætereo. Goar.

(7) Omnia hæc ita sunt vitiosa, ut in iis emendandis metuendum sit ne oleum operamque, quod aiunt, ludamus; et possunt hæc aliunde conquiri. Certe hoc videtur significare, Mysos in Italiam transivisse. Telephus enim Mysus fuit. Et Mysos ipse Homerus Κητείους appellat libro Ulyssææ xi, de filio Telephi Eurypylo loquens. πολλοὶ δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι Κήτειοι κτείνοντο, non dissimulante etiam Eustathio. Xyl.

οὔσης, μεταξὺ τῶν ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος· ἥτις Διδὼ ἦν πλουσιωτάτη, ἔχουσα ἄνδρα Σιχαῖον, ὃν ἐφόνευσεν ἐν κυνηγεσίῳ ὁ ἀδελφὸς τῆς Διδοῦς ὁ Πυγμαλίων, διαφθονούμενος αὐτῷ ὡς πολυευπόρῳ καὶ δυνάστῃ. Καταδιώκοντες γὰρ σύαγρον ἔφιπποι, ἤλασεν ἐκ τῶν ὄπισθεν κατ' αὐτοῦ τὸ δόρυ καὶ ἀπέκτεινε, καὶ λαβὼν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔῤῥιψε κατὰ τοῦ κρημνοῦ. Καὶ ὑποστρέψας εἶπε τοῖς διαφέρουσιν αὐτῷ ὅτι ἐκρημνίσθη διώκων τὸν σύαγρον. Ἐβούλετο δὲ ὁ αὐτὸς Πυγμαλίων καὶ τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν διαχειρίσασθαι καὶ λαβεῖν τὰ χρήματα αὐτῆς· ἤτινι Διδοῖ ἐφάνη ὁ ἀνὴρ αὐτῆς Σιχαῖος ἐν ὁράματι, καὶ εἶπεν ὅτι, « Ὁ ἀδελφός σου ἐφόνευσέ με, » δείξας αὐτῇ καὶ τὸν τόπον τῆς πληγῆς. Καὶ εἶπεν αὐτῇ, « Φύγε, μὴ καὶ σὲ φονεύσῃ. » Καὶ λοιπὸν ἡ αὐτὴ Διδὼ λαθοῦσα τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ἀνελάβετο πάντα χρήματα αὐτῆς, καὶ ἐμβᾶσα εἰς πλαῖον ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς Φοινίκης, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Λιβύην, καὶ κτίζει τὴν Χαρτάγαιναν, ἥτις ἐστι Νεάπολις· καὶ ἐβασίλευσεν ἐν αὐτῇ, καὶ τελευτᾷ σωφρόνως ζήσασα.

A maritima Phœniciæ urbe, quæ fines Tyri ac Sidonis **246** interjacet. Amplissimis autem prædita opibus maritum habebat Sichæum; cujus divitiis atque potentiæ invidens Pygmalion Didonis frater eum in venatione, cum equites una aprum persequerentur, hasta in tergum conjecta interfecit, corpusque de præcipitio deturbans, domum reversus necessariis ejus retulit eum, dum aprum insequitur, præcipitem actum periisse. Quin et sororis suæ vitæ Pygmalion fortunisque insidiabatur. Sed Sichæus uxori per insomnium visus ab ipsius fratre se necatum indicavit, monstrato etiam vulneris loco, ipsamque fuga sibi consulere, ne idem eveniret, monuit. Proinde Dido clam fratre navim ingressa omnibusque suis impositis divitiis a Phœnicia solvit, inque Africam delata B Carthaginem, quæ est Neapolis, condidit, regnoque ibi functa et vita pudice exacta decessit.

Ὁ δὲ Διομήδης ὑπῆρχεν ἐξ Αἰτωλίας, φέρων τὸ γένος ἐκ τοῦ Οἰνέως, ὅστις Οἰνεὺς μετὰ τελευτὴν Ἐριβοίας ἠγάγετο τὴν Ἀλθαίαν, ἐξ ἧς ἔσχε τὸν Μελέαγρον καὶ τὴν Δηϊάνειραν, ἥντινα ἡρμόσατο Ἀχελῷος ὁ υἱὸς Ποσειδωνίου συγκλητικοῦ. Ὁ γοῦν Ἀχελῷος πρὸ τοῦ γάμου ἔφθειρε τὴν Δηϊάνειραν λάθρα, καὶ μετὰ ταῦτα λέγει τῷ Οἰνεῖ βασιλεῖ· « Οὐκ ἄλλως παραλαμβάνω ταύτην, εἰ μὴ παραχωρήσεις μοι διοικεῖν τὴν βασιλείαν σου. » Ὁ δὲ οὐκ ἐπείσθη. Καὶ λοιπὸν σὺν τῷ ἰδίῳ πατρὶ ἀντῆρεν ὁ Ἀχελῷος ὁ υἱὸς Ποσειδωνίου τῷ Οἰνεῖ καὶ ἐπολέμησεν αὐτῷ. Καὶ ἀναγκασθεὶς ὁ Οἰνεὺς προετρέψατο ἐκ τῆς Φθίας C χώρας στρατηγὸν γενναῖον Ἡρακλέα τὸν λεγόμενον Πολύφημον, συνταξάμενος δοῦναι αὐτῷ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Δηϊάνειραν· ὃς ἐλθὼν μετὰ τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς συνέβαλε πόλεμον μετὰ Ποσειδωνίου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀχελῴου, καὶ εἰς τὴν συμβολὴν ἀνεῖλε ξίφει ὁ Πολύφημος Ποσειδώνιον [P. 141] τὸν Ἀχελῴου πατέρα. Διὰ τοῦτο ἐξέθεντο οἱ ποιηταὶ ὅτι τὸ κέρας τοῦ Ἀχελῴου ἀπέσπασεν ὁ Ἡρακλῆς, ὅπερ ἐστὶ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ δύναμιν. Ἐωρακὼς οὖν τὴν πτῶσιν τοῦ ἰδίου πατρὸς ὁ Ἀχελῷος φεύγει ἔφιππος· διὸ καὶ γράφουσιν αὐτὸν ἱπποκένταυρον. Καὶ ἐν τῷ καταδιώκειν αὐτὸν τὸν Πολύφημον Ἡρακλέα ἐπιστραφεὶς τοξεύει αὐτὸν ὁ Ἀχελῷος κατὰ D τοῦ μαστοῦ. Καὶ εὐθέως ὡς εἶχεν ὁ Ἡρακλῆς, ἀντετόξευσε τὸν Ἀχελῷον πλησίον τοῦ ποταμοῦ Εὐήνου. Ὁ δὲ Ἀχελῷος ἐνῆκεν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ἵππου εἰς τὰ ῥεῖθρα τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀπώλετο· καὶ ἐξ ἐκείνου μετεκλήθη ὁ ποταμὸς Ἀχελῷος. Ὁ δὲ Πολύφημος Ἡρακλῆς ἐκ τῆς πληγῆς τοῦ μαστοῦ αὐτοῦ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τελευτᾷ.

Diomedes porro Ætolus fuit, genus ab Œneo ducens. Is Œneus mortua Eribœa Althæam sibi matrimonio copulavit, sustulitque ex ea Meleagrum et Dejaniram. Hanc cum Achelous Posidonii senatoris filius despondisset, ante nuptias occulte vitiavit, ac deinde regi Œneo dixit se eam non alia conditione ducturum quam sibi ut regni administrationem **247** socer concedat; ac tandem cum patre suo regi Œneo abnuenti bellum fecit. Necessitate adactus Œneus ex Phthia regione Herculem cognomento Polyphemum, ducem præclarum, evocavit, pollicitus ei filiæ suæ Dejaniræ conjugium. Is cum exercitu suo veniens bellum Posidonio ejusque filio Acheloo intulit, Posidoniumque in pugna gladio obtruncavit. Inde poetæ commenti sunt Herculem Acheloi cornua avellisse, nimirum patriam potentiam. Achelous patris nece conspecta eques fugam facit (ideo eum Hippocentaurum fuisse scribunt), Herculemque sibi instantem conversus sagitta ad mamillam sauciat: ac confestim ab Hercule vicissim sagitta petitus, ab equo se in Eveni amnis undas demittit ibique perit: ab eo fluvius, mutato nomine, Achelous appellari cepit. Cæterum Hercules Polyphemus ex vulnere mammæ paucis post diebus interiit.

Μελέαγρος δὲ ὁ υἱὸς Οἰνέως, ἀδελφὸς τοῦ Τυδέως καὶ Δηϊανείρας, ἐποίησεν ἆθλον μέγαν, φονεύσας κάπρον ὃς ἐλυμαίνετο τὴν χώραν ἐκείνην πᾶσαν, τῆς κυνηγέτιδος Ἀταλάντης προβαλούσης τόξῳ τὸν σύαγρον. Καὶ μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ θηρὸς τὸ δέρμα αὐτοῦ τῇ Ἀταλάντῃ Μελέαγρος ἐχαρίσατο, εἰς ἔρωτα ταύτης βληθείς. Ἀπελθὼν δὲ ὁ Μελέαγρος εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα Οἰνέα ἀπῃτεῖτο παρ' αὐτοῦ τὰ νικητήρια τοῦ θηρός. Καὶ μαθὼν ὅτι τῇ Ἀταλάντῃ τὸ δέρμα ἐχαρίσατο, ὀργισθεὶς κατ' αὐτοῦ ἔλαβεν ὃν

Meleager autem Œnei filius Tydei et Dejaniræ frater magnum certamen obivit apro interfecto, qui totam eam regionem vastabat, cum quidem venatrix Atalanta eum aprum sagitta ferire occupasset. Itaque Meleager Atalantæ, cujus amore jam erat captus, interfecti apri exuvium dono dedit. Reversus ad Patrem suum Œneum Meleager ab eo ob victam feram præmium poscit. Cum vero pater intelligeret Meleagrum **248** bestiæ pellem Atalantæ dono dedisse, oleæ frondem quam Althæa asserva-

bat (cum ferret uterum Althæa, cupiditate adducta frondem oleæ devoraverat, eamque partu una cum Meleagro ediderat: Œneo autem oraculum erat datum tamdiu victurum Meleagrum, quamdiu frons oleæ eodem partu edita asservaretur), hanc igitur frondem Œneus iratus cremavit, statimque mortuus est Meleager. Edidit de Meleagro tragœdiam Euripides.

Ætoliæ Œneo in regnum successit alter filius Tydeus, pater Diomedis. Diomedes mortuo patre in Argivos regnum tenuit, Argiva uxore Ægialea ducta; insaniaque concitus Ætoliam et regnum suum armis Argivo regno subdidit. Inde statim cum Achæis est ad Ilium profectus. Reversus autem a Troja in regnum suum non est receptus a suis. Cumque sentiret dolum sibi ab uxore Ægialea necti (ea enim stuprata erat a Comete, suo consiliario; atque is Comes unaque ejusdem flagitii manifestus Ajax Nauplii filius propter Ægialeæ amorem summa ope Diomedi repugnabant) et cum hos quos dixi, omnesque Argivos sibi resistere cerneret, neque in Ætoliam porro sibi redire esset integrum, in **249** Calabriam navigavit, ibique maritimam urbem Argyrippam a se nominatam condidit, quæ nunc Beneventum dicitur.

A ἐφύλαττε θαλλὸν τῆς ἐλαίας ἡ Ἀλθαία, ὄντινα θαλλὸν τῆς ἐλαίας ἔγκυος οὖσα ἡ Ἀλθαία ἐπιθυμήσασα ἔφαγε, καὶ καταπιοῦσα τὸ φύλλον τῆς ἐλαίας εὐθέως συνέτεκε τὸ τῆς ἐλαίας φύλλον τῷ Μελεάγρῳ· περὶ οὗ χρησμὸς ἐδόθη τῷ πατρὶ αὐτοῦ Οἰνεῖ, τοσοῦτον χρόνον ζῆσαι τὸν Μελέαγρον ὅσον χρόνον φυλάττεται τὸ φύλλον τῆς ἐλαίας τὸ συγγενηθὲν αὐτῷ. Ὅπερ φύλλον ἔκαυσεν ὁ Οἰνεὺς ἀγανακτήσας κατὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ, καὶ παραχρῆμα ἐτελεύτα. Καὶ ὁ Εὐριπίδης δὲ δρᾶμα περὶ Μελεάγρου ἐξέθετο.

Μετὰ δὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Οἰνέως ἐβασίλευσε τῆς Αἰτωλίας χώρας ὁ ἕτερος υἱὸς αὐτοῦ ὁ Τυδεύς, ὁ πατὴρ Διομήδους, ὃς μετὰ τελευτὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσε τῆς τῶν Ἀργείων χώρας, ἀγαγόμενος ἐκ τοῦ Ἄργους γυναῖκα ὀνόματι Αἰγιάλειαν. Καὶ
B ἀπονοηθεὶς κατέλυσε πολέμῳ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ χώραν καὶ βασιλείαν, ποιήσας αὐτὴν ὑπὸ τὴν τῶν Ἀργείων βασιλείαν· καὶ εὐθέως ἐξώρμησε μετὰ τῶν Ἀχοτῶν ἐπὶ τὸ Ἴλιον. Καὶ ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς Τροίας ἐπὶ τὸ ἴδιον βασίλειον οὐκ ἐδέχθη ὑπὸ τῶν αὐτοῦ. Μαθὼν δὲ ὅτι ἡ γυνὴ αὐτοῦ Αἰγιάλεια κατασκευάζει αὐτῷ δόλον ὡς πορνευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κόμητος τοῦ συγκλητικοῦ αὐτῆς, ὅστις καὶ ἀνθίστατο αὐτῷ κραταιῶς ἅμα τῷ υἱῷ Ναυπλίου τῷ Αἴακι τὰ ὅμοια φωραθέντι, οἳ διὰ τὸν πρὸς αὐτὴν ἔρωτα πολλῷ σθένει ἀντεμάχουν αὐτῷ, ἰδὼν δὲ τούτους καὶ πᾶσαν τὴν Ἀργείαν χώραν ἀνθισταμένην αὐτῷ, καὶ μηδὲ εἰς τὴν ἰδίαν χώραν τὴν Αἰτωλίαν δυνάμενος ἀνελθεῖν, ἀνεχώρησεν ἀποπλεύσας ἐπὶ τὴν Καλαβρίαν χώραν, καὶ κτίζει πόλιν ἐκεῖ παράλιον, ἣν ὠνόμασεν Ἀργυρίππην, τὴν νυνὶ Βενεβεντόν.

Darius Medus etiam Artaxerxes appellatus est et Astyages et Nabogiadus. Fertur asininas aures habuisse; avus fuit Cyri. Idem Estheram formæ gratia duxit uxorem, ac Danielum inter proceres regni constituit, eumdemque procerum conspiratione circumventum in caveam leonum abjecit; servatoque ipso, adversarii eodem dejecti a leonibus vorati sunt. Hunc Darium cum interfecisset Cyrus Persa, Babylonem annos 32 tenuit. Huic Crœsus Lydus, auri et victoriarum multitudine elatus, mandavit ut vel regno sibi cederet vel bello congrederetur. Danielus autem evocatus Cyro promisit eum de Crœso victoriam reportaturum ac Israelicum populum Hierosolyma remissurum. Tunc res Mardochæi et Amani gesta est, et Hebrœis ab Esthera parta salus. Tunc Danielo Gabrielus
D visa ostendit, isque tempus adventus Domini didicit. Tunc et in Samo Sibylla innotuit.

C [P. 142] Ὅτι ὁ Μῆδος Δαρεῖος καὶ Ἀρταξέρξης καὶ Ἀστυάγης καὶ Ναβογίσδος ἐλέγετο. Φασὶ δὲ αὐτὸν ὄνου ἔχειν ὦτα· πάππος δὲ ἦν Κύρου. Οὗτος ἐζεύχθη τῇ Ἐσθὴρ διὰ κάλλος, καὶ τὸν Δανιὴλ ἐν μεγιστᾶσι κατέστησε. Συσκευῆς δὲ ὑπὸ τῶν μεγιστάνων κατὰ Δανιὴλ γενομένης ἐν τῷ λάκκῳ αὐτὸν τῶν λεόντων ἐνέβαλεν· οὗ διασωθέντος ἐκεῖνοι τροφὴ τοῖς λέουσιν ἐμβληθέντες γεγόνασι. Τοῦτον τὸν Δαρεῖον Κῦρος ὁ Πέρσης ἀνελὼν τριάκοντα δύο ἔτη Βαβυλῶνος ἐκράτησεν. Ἐφ' οὗ Κροῖσος ὁ Λυδὸς τῷ τε πολλῷ χρυσίῳ καὶ ταῖς νίκαις ἐπαρθεὶς δηλοῖ τῷ Κύρῳ ἢ παραχωρῆσαι τούτῳ τῆς βασιλείας Περσῶν, ἢ προσδέχεσθαι τοῦτον εἰς πόλεμον. Κῦρος δὲ τὸν Δανιὴλ εἰσκαλεσάμενος ἤκουσε παρεγγυῶντος θαρρεῖν, ὅτι, Καὶ Κροῖσον κατὰ κράτος νικήσεις, καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ τὸν λαὸν Ἰσραὴλ ἀποστρέψεις. Ἐπὶ αὐτοῦ τὰ κατὰ τὸν Μαρδοχαῖον καὶ Ἀμὰν καὶ ἡ διὰ τῆς Ἐσθὴρ ἀπολύτρωσις τῶν Ἑβραίων. Ἐπὶ αὐτοῦ Δανιὴλ τὰς διὰ τοῦ Γαβριὴλ ὀπτασίας εἶδε, καὶ τὸν χρόνον τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἔμαθε. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ Σίβυλλα ἐν Σάμῳ ἐγνωρίζετο.

Primus annus Cyri annus mundi fuit 4952. Hic Cyrus cum multos haberet reges captivos et in custodia detineret, solemni quadam festivitate eos quadrigas quibus invehebatur humeris suis agitare jussit. Eorum quidam crebro respiciens rotas spectavit sursum deorsumque se **250** circumvertentes. Quod cum animadvertisset Cyrus, indignabundus interrogavit quid ita subinde se convertens rectum quadrigarum incessum averteret. Is timide respondit se, cum rotas sursum deorsumque

Κύρου τὸ πρῶτον ἔτος κόσμου ἦν ,δϡνβ'. Οὗτος ὁ Κῦρος αἰχμαλωτεύσας πολλοὺς βασιλεῖς καὶ ἔχων αὐτοὺς ἐν φυλακῇ προσέταξε κατὰ ἑορτὴν τοῖς ὤμοις αὐτῶν σύρειν τὸ τετράϊππον ἅρμα, ἐν ᾧ αὐτὸς ἐπωχεῖτο. Εἷς δὲ ἐκ τῶν βασιλέων ἐπιστρεφόμενος συχνῶς ἐώρα τοὺς τροχοὺς ἀναβαίνοντας. Ὃν θεασάμενος ὁ βασιλεὺς καὶ θυμωθεὶς ἤρετο τίνος χάριν πυκνῶς στρεφόμενος οὐκ ἔᾳ τὸ ἅρμα κατ' εὐθεῖαν τρέχειν. Ὅσπερ μετὰ φόβου ἀπελογήσατο· « Τοὺς τροχοὺς ὁρῶν ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐγ-

νοῶ τὸ ἄστατον τοῦ βίου, πῶς τὰ κάτω ἄνω γίνονται καὶ τὰ ἄνω κάτω. » Ὅπερ ἀκούσας ὁ Κῦρος καὶ αἰσθόμενος ἔλυσεν αὐτόν, καὶ τιμήσας φιλοφρόνως ἀνεβίβασεν ἐν τῷ ἅρματι, καὶ ἐλευθερίας ἠξίωσεν οὐ μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς. Οὗτος ὁ Κῦρος Περσῶν καὶ Μήδων Χαλδαίων τε καὶ Ἀσσυρίων, Συρίας καὶ Λυδῶν ἐκράτησεν·

A volvi cernat, vitæ instabilitatem considerare, in qua summa ad imum devolvuntur, ima ad summum evehuntur. Hoc audiens Cyrus atque animo reputans, eum solvit, ac comiter honore affectum in quadrigas sustulit, libertateque et ipsum et reliquos donavit. Hic Cyrus regnum in Persas, Medos, Chaldæos, Assyrios, Syrios et Lydos tenuit.

Οὗτος τὸν Κροῖσον αἰχμαλωτίζει. Καὶ θελήσας αὐτὸν πυρὶ κατακαῦσαι διὰ Σόλωνα ἐφείσασο τρόπῳ τοιῷδε. Ἀπερχόμενος ὁ Κροῖσος καῆναι ἀνέκραξεν, Ὦ Σόλων, ὦ Σόλων. Τοῦτο ἀκούσας ὁ Κῦρος ἐπύθετο τίνος χάριν ὀνομάζει τὸν Σόλωνα, καὶ παρ' αὐτοῦ ἀκούει ὅτι « Ὅτε αἰχμαλωτεύσας τὸν Σόλωνα ἤνεγκα αὐτὸν, καυχώμενος ἐν τῇ δόξῃ μου καὶ ἐν τῷ πλούτῳ τῆς βασιλείας μου εἶπον αὐτῷ· Δύνασαι εὑρεῖν, ὦ Σόλων, εὐδαιμονέστερόν μου ; Καὶ εἴρηκέ μοι ὅτι Διογένης ὁ Κυνικὸς εὐδαιμονέστερός σού ἐστι καὶ ἄλλοι πολλοί. Ὃν ἀπεπεμψάμενος ὡς ἔξηχον, ἀρτίως ἠσθόμην ὅτι [P. 143] πάντα τοῦ κόσμου οὐδέν εἰσιν. Ἴδε γὰρ ὅτι οὐδὲν ὠφελήθην ἐκ τοῦ πλούτου τῆς βασιλείας μου. » Τηνικαῦτα αἰσθόμενος ὁ Κῦρος οὐ μόνον αὐτὸν ἀτιμώρητον εἴασεν, ἀλλὰ καὶ τιμήσας σύμβουλον προσήκατο καὶ παιδαγωγὸν τοῦ παιδὸς Καμβύσου. Οὗτος ὁ Κροῖσος βουλόμενος τῷ Κύρῳ μαχέσασθαι ἤτησε χρησμὸν, καὶ λαμβάνει τοιοῦτον·

Idem Cyrus Crœso, quem captum comburere statuerat, propter Solonem pepercit. Res ea ita gesta est. Crœsus cum jam ad flammas duceretur, exclamavit, « O Solon, o Solon ! » Id Cyrus audiens, causam cur Solonem nominaret requisivit. Respondit Crœsus se aliquando Soloni, cum eum cepisset, gloriam et divitias regni sui ostentasse, ac interrogasse anne ipso aliquem beatiorem se invenire posse putaret; Solonem vero dixisse Diogenem Cynicum multosque alios ipso esse feliciores ; ac tunc quidem a se Solonem ita, ut qui mente captus videretur, fuisse dimissum : nunc autem se experiri, quidquid in mundo est, id nihil esse : nam sibi quidem divitias regni sui nihil profuisse. Ibi Cyrus, re considerata, non supplicio tantum Crœsum subtraxit, sed honore etiam affecit, consiliarium sibi eum et filii sui Cambysis magistrum faciens. Huic **251** Crœso, cum Cyro bellum illaturus oraculum poposcisset, sic fuerat responsum :

B

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς, μεγάλην ἀρχὴν κατα- [λύσει.

Crœsus Halyn penetrans magnam pervertet opum [*vim.*

Ὃν μὴ νοηθεὶς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἀπώλεσε. Κῦρος τοίνυν τὸν Κροῖσον ὑποτάξας, τὸν Δανιὴλ συμβιωτὴν διὰ τὴν προφητείαν εἶχε καὶ ὁμοέστιον. Καὶ τῷ λαῷ δὲ τὴν ἐπάνοδον μετὰ λαμπροῦ τοῦ κηρύγματος ἐθέσπισε. Τότε καὶ ὁ Βὴλ ταῖς αὐτοῦ συμβουλίαις κατεστράφη, καὶ ὁ δράκων τῇ τοῦ Δανιὴλ ἀντανῃρηται συνέσει, καὶ οἱ τούτου θεραπευταὶ ἀπώλοντο, καὶ αὐτὸς τὸ δεύτερον τῆς τῶν λεόντων ὠμότητος ἐρρύσθη, καὶ οἱ τοῦτον διαβαλόντες, ἐν αὐτοῖς ἀντανῃροῦντο. Οὗτος Κῦρος μὲν Ἑλληνιστὶ ἐκαλεῖτο, Ἀρταξέρξης δὲ καὶ Ἀρθασασθὰς Περσιστί. Τοῦτον τὸν Κῦρον κτείνει ἡ βασιλὶς Μασσαγετῶν· προσποιησαμένη γὰρ διὰ μηνυμάτων εἶναι αὐτοῦ δούλη, ἔπεμψεν αὐτῷ δῶρα καὶ πρόβατα καὶ οἶνον πολὺν μετὰ ἀσκῶν, καὶ μεθυσάντων τῶν περὶ τὸν Κῦρον ἐξελθοῦσα σχεδὸν πάντας ἀπέκτεινε, καὶ λαβομένη τοῦ Κύρου ἔβαλε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ εἰς ασκὸν, λέγουσα· « Κορέσθητι, ἀκόρεστε Κῦρε. »

Quod ille non intelligens, suum regnum perdidit. Cyrus Crœso subacto Danielum vaticinii causa domus mensæque suæ dignatus est communitate, populique reditum insigni edicto publicavit. Tunc et Belus consilio Danieli eversus est, et ejusdem calliditate draco interfectus, occisique famuli et Danielus denuo ereptus leonum sævitiæ, calumniatores ejus ab iis necati sunt. Hic Cyrus Græce, Persice Artaxerxes et Arthasasthas dicitur. Interfectus est a regina Massagetarum. Hæc per nuntios, simulans se ei in servitutem dare, dona misit, et oves et vini multum in utribus. Inebriato autem cum suis Cyro, eos adorta universos prope occidit ; Cyrique caput in utrem conjecit dicens : « Saturare, insatiabilis Cyre. »

C

Μετὰ Βαλτάσαρ τὸν υἱὸν Ναβουχοδονόσορ ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς Δαρεῖος ὁ Ἀστυάγης ἔτη ιζ· ἐφ' οὗ Δανιὴλ τὸν ἑβδομηκονταετῆ τῆς μετοικεσίας χρόνον διαγινώσκει, καὶ τῶν ἑπτὰ ἑβδομάδων αὐτῷ τὸ μυστήριον ἀποκαλύπτεται. Καὶ εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσαι βουληθῇ τὸν λόγον καὶ διαριθμήσασθαι τοὺς χρόνους, ἀρξάμενος ἀπὸ ἐξόδου λόγων κατὰ τὸν προφήτην τοῦ οἰκοδομηθῆναι Ἱερουσαλὴμ, τουτέστιν ἀπὸ Νεεμίου υἱοῦ Ἀχελῆ τοῦ ἀρχιοινοχόου Ἀρταξέρξου, ὃς ἀξιωθεὶς καὶ ἐπιτραπεὶς ἄνεισιν οἰκοδομῆσαι τὰ Ἱεροσόλυμα, εὑρήσει τὰς ο' συμπεραινομένας ἑβδομάδας, ἔτη υἑ' ἐπὶ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὅτε παλαιοῦται τὸ παράπτωμα καὶ συντελεῖται ἡ ἁμαρτία

D

Post Baltazarem Nabuchodonosoris filium regnum per annos 17 Darius Astyages tenuit. Sub eo Danielus tempus 70 annorum exsilii dignovit, eiquo mysterium septem septimanarum est patefactum. Ac si quis præcise examinare eam rem volet ac tempora dinumerare, is facto principio ab eo tempore quo impletum est vaticinium de instaurandis Hierosolymis, nimirum a Nehemia Achelæ filius, qui princeps fuit pincernarum **252** Artaxerxis, qui impetravit missionem ad instauranda Hierosolyma eique præfectus fuit, deprehendet 70 septimanas, id est annos 490, exivisse ad id tempus quo antiquatum est delictum, et finis peccato im-

positus, ac visio obsignata, vaticinatusque est et unctus Sanctus sanctorum, hoc est, usque ad Christi adventum et res gestas.

Cyrus Persa, everso Medorum et Assyriorum imperio, universaque Asia subacta, regnavit annos 31. Primo ejus anno 78 exsilii anni completi sunt. Insequenti anno Hebræis, qui vellent, concessit ut Hierosolyma redirent ibique habitareni, et templum ædificari jussit, Duces reditus fuerunt Jesus Josedeci pontificis maximi filius et Zorobabelus Salathieli filius, ac vates Aggæus, et Zacharias Iddonis filius. Hi eum fundamenta templi posuissent, ab absolvendo opere totos 42 annos impediti sunt, donec Darius Hystaspis filius, secundo sui regni anno, repressis qui obstabant. ædificii templi absolutionem expedivit, in quam alii 4 anni insumpti. Itaque templum annis omnino 46 perfectum fuit.

Cambyses, qui idem Artaxerxes usurpatur, annos regnavit 8. Sphendanes et Cimerdius, fratres magi, menses 7. Hos adortus et victoria potitus Darius ex posteritate Cyri, Hystaspis filius, regnavit usque **253** ad urbis absolutionem annos 6, ac alios deinde 30. Sub hoc Hippocrates medicus innotuit.

Xerxes Earii filius regnum gessit annos 20, Artabanus menses 7, Artaxerxes Longimanus annos 40. Sub hoc Estheræ, Mardochæi et Amanis historia evenit. Atque hoc armis ædificantes cingente Hierosolyma instaurata sunt. Ab hujus octavo anno 70 septimanæ numerandæ sunt, Danielo per visum patefactæ, usque ad Christi adventum.

Ante hæc collocandæ erant res Romanorum utpote vetustiores : verum ob continuationis perpetuitatem in alium locum dilatæ sunt, commemorandæ ubi Assyriorum regni et Judaici exsilii finem attigerimus.

Xerxes Artaxerxis filius cognomento Spurius (id enim Nothus significat) interfecto Sagdiano annos 19 regnavit, Darius Hystaspis et Parysatidis annos 36, anno mundi 4992. Is cum adhuc privatim viveret, votum Deo fecerat, si quidem regnum in Persas consequeretur, templum Hierosolymis se instauraturum omniaque Judæorum sacra et captivos redditurum, ac moribus eos majorum restituturum. Ejus voti auditor atque suasor fuerat Zorobabelus Salathieli filius, ac postmodo regem, cui erat familiaris, ejus admonuit Quippe jam ante etiam populus dimissus fuerat et fundamenta templo posuerat : verum vicinorum **254** Samaritarum calumnia effectum fuit ut ædificatio omitteretur annos 41 totos usque ad secundum annum Darii. Inde sexennio templum est absolutum Zorobabeli ac Jesu Josedeci filii admonitione atque opera. annis nimirum 47 totis a primo Cyri anno. Inde a Judæis ad Dominum est dictum : « Templum

A καὶ σφραγίζεται ὅραμα καὶ προφητεύει καὶ χρίεται Ἅγιος ἁγίων, τουτέστιν ἐπὶ τὴν Χριστοῦ παρουσίαν καὶ τὴν λοιπὴν πραγματειαν.

Κῦρος ὁ Πέρσης, καταλύσας τὴν Μήδων, καὶ Ἀσσυρίων δυναστείαν, κρατήσας δὲ τῆς Ἀσίας ἁπάσης, ἐβασίλευσεν ἔτη λα'. Τούτου τῷ πρώτῳ ἐνιαυτῷ ἑβδομηκονταετὴς χρόνος τῆς μετοικεσίας συμπληροῦται. Ἐν δὲ τῷ ἑπομένῳ ἔτει συγχωρεῖ τοὺς δυναμένους τῶν Ἑβραίων οἰκίζειν ἀνελθόντας εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸν ναὸν οἰκοδομηθῆναι προσέταξε. Τῆς δὲ ἐπανόδου ἡγοῦντο Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδὲκ μεγάλου ἱερέως καὶ Ζοροβάβελ ὁ τοῦ Σαλαθιὴλ, καὶ προφήτης [P. 144] Ἀγγαῖος, καὶ Ζαχαρίας ὁ τοῦ Ἀδδώ. Καταθέμενοι δὲ οἱ περὶ Ἰησοῦν τοῦ ναοῦ τὴν ἔδραν ἐφ' ὅλοις τεσσαράκοντα καὶ δύο ἔτεσι τὸ ἔργον ἐκωλύοντο συμπεραιῶσαι, μέχρις οὗ Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου, δευτέρῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας, τοὺς ἐμποδίζοντας ἀναστείλας τελείαν ἐπιτρέπει τοῦ ναοῦ την κατασκεήν. Καὶ συμπληροῦται ἐν ὅλοις ἔτεσι μς'.

Καμβύσης ὁ καὶ Ἀρταξέρξης ἐβασίλευσεν ἔτη η' Σφενδάνης καὶ Κιμέρδιος ἀδελφοὶ μάγοι μῆνας ζ'. Δαρεῖος ὁ Κύρου ἀπόγονος, Ὑστάσπου δὲ υἱὸς, τοῖς μάγοις ἐπιθέμενος καὶ κρατήσας ἐβασίλευσε μέχρι συμπληρώσεως Ἱερουσαλὴμ ἔτη ἕξ, καὶ πρὸς τούτοις ἕτερα λ'. Ἐπὶ τούτου Ἱπποκράτης ὁ ἰατρὸς ἐγνωρίζετο.

Ξέρξης ὁ Δαρείου ἡἱὸς ἐβασίλευσεν ἔτη κ', Ἀρτάβανος μῆνας ζ', Ἀρταξέρξης ὁ Μακρόχειρ ἔτη μ'. Ἐπὶ τούτου τὰ κατὰ Ἐσθὴρ καὶ Μαρδοχαῖον καὶ Ἀμᾶν ἐπράχθη. Ἐπὶ τούτου ᾠκοδομήθη Ἱερουσαλήμ, ὅπλοις τοὺς ἐνεργοῦντας περιτειχίσαντος. Ἀπὸ τοῦ ὀγδόου ἔτους τούτου ἀριθμεῖσθαι δεῖ τὰς ἑβδομήκοντα ἑβδομάδας τῆς τοῦ Δανιὴλ ὀπτασίας μεχρι τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας.

Ἔδει δὲ τὰ κατὰ τὴν Ῥώμην προταχθηναι τούτων ὡς ἀρχαιότερα, ἀλλὰ διὰ τὴν συνέχειαν τῆς ἀκολουθίας ὑπερετέθησαν, καὶ τεθήσονται καθεξῆς μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς τῶν Ἀσσυρίων βασιλείας. καὶ τῆς τῶν Ἑβραίω ναιχμαλωσίας.

Ξέρξης ὁ Ἀρταξέρξου, ἐπικληθεὶς Νόθος, ἀνελὼν Σογδανὸν ἐβασίλευσεν ἔτη ιθ'. Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου καὶ Παρυσάτιδος ἔτη λς', κόσμου ἔτη ,δϡξβ'. Οὗτος ἔτι ἰδιωτεύων ηὔξατο τῷ Θεῷ, εἰ βασιλεύσει Περσῶν, ἀνεωεῖραι τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν καὶ πάντα τὰ Ἰουδαίων ἀποδοῦναι ἱερὰ σὺν τοῖς αἰχμαλώτοις καὶ πατρῴοις ἔθεσι. Τούτων τῶν εὐχῶν καὶ Ζοροβάβελ ὁ τοῦ Σαλαθιὴλ ἀκουστὴς καὶ σύμβουλος γεγονὼς ὕστερον ἀνέμνησε, συνήθης ὤν. Καὶ γὰρ ἀπεστάλη μὲν καὶ πρῶτον ὁ λαὸς, καὶ τῶν θεμελίων τοῦ ναοῦ ὑποβληθέντων ἐπαύθη ἡ οἰκοδομὴ ἐκ διαβολῆς τῶν προσοίκων Σαμαρειγον. Καὶ ἦσαν ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι χρόνους μα' ἕως τοῦ δευτάρου ἔτους Δαρείου. Εἶτα πληροῦται ὁ ναὸς ἐπὶ ἓξ χρόνοις δι' ὑπομνήσεως καὶ χειρῶν Ζοροβάβελ καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδὲκ, ἦγουν ἐν μς' ὅλοις ἐνιαυτοῖς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους Κύρου. Διὸ καὶ εἴρηται παρὰ τῶν Ἰουδαίων πρὸς τὸν Κύριον· « Ἐν μς' ᾠκοδομήθη ὁ ναὸ οὗτος καὶ σὺ εν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν ; »

Ὁ γὰρ [P. 145] Σολομὼν ἐν ἑπτὰ ἔτεσι κατεσκεύασεν αὐτόν. Ἦσαν δὲ οἱ ὑποστρέψαντες ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας Βαβυλῶνος χιλιάδες κδ' καὶ τξ', δοῦλοι δὲ ἑπτακισχίλιοι λζ'.

Ἡ δὲ τοῦ Ζοροβάβελ ὑπόμνησις τοιαύτη ἦν· Τρεῖς σωματοφύλακες τοῦ βασιλέως εἰς ἑαυτοὺς διαλεχθέντες εἶπον· Λαλήσωμεν τῷ βασιλεῖ ζητήματα, ἕκαστος περὶ τοῦ τί ἐστιν ἰσχυρότερον ἐν τῷ κόσμῳ. ὁ νικᾷ πάντα· καὶ οἷς ἂν εὑρεθῇ νικήσας, τιμηθήσεται παρὰ τοῦ βασιλέως. Ὁ πρῶτος εἶπεν· Ἰσχυρότερος ὁ οἶνος, καὶ νικᾷ πάντα. Ὁ δεύτερος εἶπε· Νικᾷ ὁ βασιλεύς, τὸ βούλεσθαι ἔχων τῇ δυνάμει σύνδρομον. Ὁ τρίτος δὲ καὶ Ζοροβάβελ εἶπε. Νικᾷ ἡ γυνή, καὶ ὑπὲρ πάντα ἡ ἀλήθεια. Ὡς ἐπηνέθη, καὶ ἐδόθη αὐτῷ αἴτησις. Ὁ δὲ ὑπέμνησε τὸν βασιλέα τῆς εὐχῆς, καὶ ἀπέλυσε τὸν λαὸν πάντα, καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν ᾠκοδόμησεν.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Μακκαβαϊκῶν ἐπιστολῶν τοῖς κατ' Αἴγυπτον Ἰουδαίοις γέγραπται περὶ Νεεμίου, ὅτι ἀνοικοδομήσας τὸ ἱερὸν καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ μέλλων θυσίαν ἀναφέρειν ἔπεμψε τοὺς ἐγγόνους τῶν ἱερέων ἐπὶ τὸ ῥέαρ, ἐν ᾧ κατέκρυψαν οἱ πατέρες αὐτῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας λαβόντες ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, ὡς Ἱερεμίας φησὶ, τοῦ ἀγαγεῖν πῦρ ἐξ αὐτοῦ. Οἱ δὲ ἀπελθόντες οὐχ εὗρον πῦρ, ἀλλ' ὕδωρ παχύ. Ἐκέλευσε δὲ Νεεμίας ἀγαγεῖν ἐκ τούτου, καὶ ἐπιβρέχαι τοῖς ξύλοις τοῖς ὑποκειμένοις τῇ θυσίᾳ. Τοῦ δὲ ἡλίου ἀπὸ νέφους λάμψαντος ἀνήφθη πυρὰ μεγάλη κατὰ τῶν θυσιῶν καὶ ἐδαπάνησεν αὐτάς, ὥστε θαυμάσαι πάντας καὶ δοξάσαι τὸν Θεὸν μετ' εὐχῆς.

Ὅτι ὁ Ξέρξης οὗτος Αἴγυπτον παραλαβὼν καὶ εἰς Ἀθήνας ἐλθών, ζεύξας τὸν Ἑλλήσποντον, ἐνέπρησεν αὐτάς. Ἐν δὲ Ῥώμῃ Πορτίλα τις παρθένος ἐπὶ διαφθορᾷ καταγνωσθεῖσα ζωσα κατωρύγη. Καὶ νόμοι ἐν Ῥώμῃ ἀπὸ Ἑλλάδος διὰ δώδεκα βιβλίων ἐπέμφθησαν. Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ἐρράγη ἐν Σικελίᾳ τὸ Αἰτναῖον ὄρος καὶ ἐξῆλθε πῦρ. Καὶ σεισμῶν γενομένων ἡ πρὸς Λόκροις Ἀταλάντη σχισθεῖσα νῆσοι ἐγένετο. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς κδ' Ἑλληνικοῖς γράμμασιν ἐχρήσαντο, μόνα ις' ὄντα πρότερον. Καὶ Σωκράτης ἐξ ἀνοίας τῶν Ἀθηναίων τὸ κώνειον πιὼν ἐτελεύτα. Ἑλίκη καὶ ἡ Βοῦρα, πόλεις Ἀχαΐας, μεγάλοις σεισμοῖς κατεπτώθησαν· ὧν ἔτι κατὰ θάλασσαν τὰ ἴχνη φαίνονται τοῖς πλέουσιν ἀπὸ Πατρῶν ἐπὶ Κόρινθον δεξιᾷ.

Ὅτι Σκηπίων Ἀφρικανὸς Ῥωμαῖος δικτάτωρ, πορθήσας Καρχηδόνα, Ἀφρικὴν τὴν χώραν μετωνόμασεν.

Ὅτι Γαλάται καὶ Κελτοὶ Ῥώμης ἐκράτουν πλὴν τοῦ Καπιτωλίου.

Ἀριστοτέλης τῷ Πλάτωνι μαθητεύει ἀπὸ δεκαεπτὰ χρόνων τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

[P. 146] Ἐπ' αὐτοῦ Διονύσιος ἐτυράννει τῶν Σικελῶν, καθ' ὃν ὁ Πλάτων ἀποδημήσας ἱστορίας ἕνεκα τῶν λεγομένων Αἰτναίων κρατήρων τοῦ πυ-

[85] Matth. xxvii, 40.

hoc annis 46 ædificatum est, et tu id triduo te exstructurum ais? [85] » Solomon 7 annos sui templi ædificio impenderat. Numerus Judæorum ab exsilio Babylonico revertentium fuit 24 millia, et capita 360, servorum 7037.

Cæterum quod de admonitione a Zorobabelo facta indicatum est, id sic habet: Tres quibus custodia corporis regii commissa erat, inter se collocuti, statuerunt singuli quæstionem de eo quod fortissimum in mundo sit atque omnia vincat, regi exponere: victori nempe a rege honorem habitum iri. Primus dixit vinum essse fortissimum, et omnia vincere. Secundus dixit: Vincit rex, quia voluntati facultatem adjunctam habet. Tertius Zorobabelus mulierem prævalere, sed omnibus potentiorem esse veritatem dixit. Hic meruit laudem, et liberam optionem nactus regem voti admonuit; et rex populum dimisit ac urbem ædificavit atque templum

In secunda epistola Machabæorum ad Judæos in Ægypto degentes scriptum est, quod refecerit templum et altare Neemias, ac, sacrificaturus, sacerdotum posteros ad foveam miserit, in quam tempore excidii **255** majores ipsorum abdiderant ignem de altari sumptum, ut Jeremias ait, ut de eo ignem afferrent; missos, eo cum venissent, non invenisse ignem, sed aquam crassam; ex ea afferri jussisse Neemiam, eamque inspersisse lignis quibus victima erat imposita; cum autem sol ex nube effulsisset, magnos ignes exarsisse ac victimas absumpsisse; quamobrem omnes admiratione captos Deum factis votis prædicasse.

Is Xerxes Ægypto in potestatem suam redacta, Athenas juncto ponte Hellesponto perveniens, urbem incendit. Romæ Portila quædam virgo incesti damnata viva defossa fuit. Leges duodecim tabularum ex Græcia Romam allatæ sunt. Ea ætate Ætna mons in Sicilia ruptus est ignemque edidit. Et terræ motibus Atalanta a Locris abrupta insula facta est. Eodem tempore Athenienses Græcis 24 litteris sunt, cum ante litteræ tantum 16 fuissent. Et Socrates hausto per vesaniam Atheniensium cicutæ veneno moritur. Helice et Bura Achaiæ urbes magnis terræ motibus absorptæ sunt; et adhuc earum vestigia in mari visuntur ad dextram, cum a Patris Corinthum navigatur.

Scipio Africanus Romanorum dictator Carthagine deleta regioni nomen Africæ indidit.

256 Galatæ et Celtæ Romam excepto Capitolio, ceperunt.

Aristoteles a 17 suæ ætatis anno Platonis discipulus fuit.

Eo tempore Dionysius Siculorum fuit tyrannus. Ad eum Plato profectus est, Ætnæ dictos ignis crateras contemplandi studio, ac tyranni in notitiam

pervenit. Cum tyrannus interrogasset quis hominum felix esset, sperans sibi beatitatem assignatum iri, respondit Plato omnium felicissimum esse Socratem et qui ejus uterentur consuetudine philosophos. Rursus interrogavit Dionysius quodnam officium esset hominis rem publicam gubernantis, cupiens sibi responderi id in recte judicando consistere, qua re gloriabatur ipse. Sed Plato respondit id in eo versari ut cives boni efficiantur. Tum Dionysius: Judicia recte facere cujusnam tibi videtur esse officium? » Plato, « Hanc, inquit, ego exiguam civilis Scientiæ partem esse judico. Nam judices mihi sartorum similes videntur, qui faceras vestes consuunt. » Tertio Dionysius quæsivit quid rei tyrannidem putaret. Plato rem admodum miseram sibi videri respondit, quod ea etiam novaculas timeret.

A ρὸς τῷ τυράννῳ γινώσκεται. Ὃς καὶ ἐπερωτᾷ Ηλάτωνα τίς εὐδαίμων ἐν ἀνθρώποις, ἐλπίζων ἀκοῦσαι παρὰ τοῦ φιλοσόφου, ὅτι Σύ. Ὁ δὲ εἶπε· « Σωκράτης ἁπάντων, καὶ οἱ κατ' ἐκεῖνον ζωντες φιλόσοφοι. » Καὶ αὖθις ἠρώτα τί ἔργον πολιτικόν, ποθῶν ἀκοῦσαι τὸ ὀρθῶς δικάζειν· ἠῦχει γὰρ ἐπὶ τούτῳ Διονύσιος. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· « Τὸ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ποιεῖν τοὺς πολίτας. » Εἶτά φησι· « Τὸ ὀρθῶς δικάζειν τίνος ἔργον σοι δοκεῖ; Μόριόν τι μικρὸν πολιτικοῦ τὸ δικάζειν ὀρθῶς· ἀκεσταῖς γὰρ ἐοίκασι τοῖς τὰ διεῤῥωγότα ἱμάτια ἀνυφαίνουσιν. » Καὶ τρίτον αὐτὸν ἐπανήρετο ὁτι « Τύραννον εἶναι, φάσκων, ποταπόν σοι φαίνεται; » Πρὸς ὃν ἀντέφησε Πλάτων· « Σφόδρα δεινόν, ὅπου γε καὶ τὰ κουρευτικὰ μαχαίρια φοβεῖται. »

Artaxerxes cognomento Ochus annos regnavit 26, Arses Ochus annos 2, Darius Arsamis filius annos 6. Enimvero cum Alexander Macedo, de quo fusius in regnorum recensione dicetur, Persas premeret, Bessus Bactris Darium necavit; itaque regnum Persicum deletum est, cum quidem annos in universum 300 durassent, quorum 70 sunt exsilii Judaici, **257** reliqui 230. Pertinuit usque ad annum mundi quatermillesimum septingentesimum quadragesimum tertium.

B Ἀρταξέρξης ὁ ἐπικληθεὶς Ὦχος ἔτη κς, Ἄρσης Ὦχος ἔτη β'. Δαρεῖος Ἀρσάμου ἔτη ς'. Ἀλεξάνδρου δὲ τοῦ Μακεδόνος, περὶ οὗ ἐν ταῖς Βασιλείαις εἰρήσεται πλατύτερον, Πέρσαις ἐπικειμένου, Δαρεῖον οἱ περὶ τὸν Βῆσσον ἀναιροῦσιν ἐν Βακτροις. Καὶ καταλύεται ἡ Περσῶν βασιλεία, ἐφ' ὅλοις παρατείνασα ἔτεσι τριακοσίοις, ὧν τὰ μὲν τῆς μετοικεσίας ο', τὰ δὲ ἑξῆς σλ', κόσμου ἔτη ,ὑψμγ'.

Romulum et Remum fratres germanos Julia Amulii filia, Martis sacerdos, a quodam milite constuprata uno partu edidit. Avus Amulius stupro irritatus eos in silva exposuit. Eos mulier oves pascens invenit et in monte educavit. Mos erat eorum locorum hominibus id genus mulieres lupas appellare, quod perpetuo in montibus inter lupos agerent: inde fabula est gemellos istos fuisse a lupa enutritos. Is Romulus urbem Romam a se denominatam condidit. Centum viros ætate et prudentia præstantes delegit, quos patricios et in rei publicæ tractatione præsides, eosdemque senatores ab ætate nominavit. Horum decem primarios delegit, quos a patrum officio ducta translatione patres dixit. Gonscripsit etiam exercitum urbi præsidio futurum, trecentis equitibus ac tribus peditum millibus constantem. Multitudinem populi in quatuor tribus distribuit. Jovi Pico magnum templum condidit, atque ibi Herculis, Jovis Pici filii, arma a se alicubi reperta consecravit. Instauravit etiam Palatium a Palante sic appellatum. Marti quoque ædem ædificavit, quam cum dedicarent eo mense qui ante ipsis primus dicebatur, mensi a deo nomen Martii imposuerunt. Ea in æde Palladium **258** Troja olim allatum, tunc repositum fuit. Remus contra Romulum insurgens occisus fuerat. Ex eo Romæ motuum tumultuum et seditionum

Ῥωμύλος καὶ Ῥῶμος. Οἱ αὐτάδελφοι οὗτοι ὑπὸ Ἰουλίας θυγατρὸς Ἀμουλίου, ἱερείας τοῦ Ἄρεος οὔσης καὶ ὑπό τινος στρατιώτου πορνευθείσης, δίδυμα ἐγεννήθη. Ὁ τοίνυν πάππος Ἀμούλιος διὰ τὴν πορνείαν παροξυνθεὶς εἰς τὰς ὕλας αὐτοὺς ἐξέθετο· εὖς εὑρεῦσα γυνὴ πρόβατα νέμουσα ἐν τῷ ὄρει ἀνεθρέψατο. Εἴθιστο δὲ τοῖς ἐγχωρίοις λυκαίνας τοιαύτας καλεῖν γυναῖκας διὰ τὸ ἐπίπαν ἐν τοῖς ὄρεσι μετὰ λύκων διατρίβειν· δύο καὶ τούτους ὑπὸ λυκαίνης ἀνατραφῆναι μυθολογεῖται. Οὗτος ὁ Ῥωμύλος Ῥώμην κατεσκεύασε, τῇ οἰκείᾳ προσηγορίᾳ ταύτην καλέσας. Τοὺς δὲ πρεσβυτέρους καὶ ἐχέφρονας ἐπιλεξάμενος ἑκατὸν πατρικίους αὐτοὺς καὶ προέδρους τῶν κοινῶν ἀπέφηνε πραγμάτων, καὶ σενάτορας καὶ βουλευτὰς διὰ τὴν ἡλικίαν τοὺς ἄνδρας ὠνόμασεν. Ἐκ τούτων δὲ δέκα τοὺς ἀρίστους ἐπιλεξάμενος πατρικίους ἐκάλεσεν ἐκ μεταφορᾶς τῶν πατέρων. Τριακοσίους δὲ ἱππεῖς καὶ τρισχιλίους πεζοὺς πρὸς τὴν τῆς πόλεως φρουρὰν ἀπεγράψατο στρατιώτας. Εἰς φυλὰς δὲ τεσσαρας τὸ τοῦ δήμου διένειμε πλῆθος. Τῷ [P. 147] δὲ Διὶ Πίκῳ μέγαν ναὸν ᾠκοδόμησε καὶ εὑρηκὼς τὰ τοῦ Ἡρακλέους ὅπλα τοῦ ἐκ Πίκου Διὸς γενομένου ἐκεῖ ταῦτα ἀπέθετο. Ἀνενέωσε δὲ καὶ τὸ ἀπὸ Πάλαντος καλούμενον παλάτιον. Τῷ δὲ Ἄρει ᾠκοδόμησε ναὸν, ὃν ἐγκαινίζοντες ἐν μηνὶ τῷ παρ' αὐτοῖς πρῶτον πρίμῳ καλουμένῳ, Μαρτιον μετωνόμασε τὸν μῆνα (8), ὃ ἑρμηνεύεται Ἄρης. Ἐν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(8) In margine est hoc ascriptum: Ἐγὼ δὲ εὗρον ἐν ἑτέροις ἱστορικοῖς ὅτι ἀπὸ τοῦ κατ' αὐτὸν τὸν μῆνα κλαίειν αὐτοὺς τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ ἀποθανόντας Μόρτιουμ τὸν μῆνα ἐκάλεσαν· μόρτεμ γὰρ παρ' αὐτοῖς ὁ Θάνατος ὀνομάζεται. Mirum est eum auctoris tam sacræ etymologiæ nomen potuisse dissimulare. Quæ sequitur Circi descriptio, eam non assequor et nescio quid Græcanicarum ineptiarum posteriorum temporum sapit. De quatuor aurigarum generibus seu coloribus res nota est

ᾧ καὶ τὸ Παλλάδιον ἀπέθετο τὸ ἀπὸ Τροίας. Ῥῶμος ἐπαναστὰς Ῥωμύλῳ πεφόνευται. Οὗ γενομένου οὐ διέλιπον ἐν τῇ πόλει γίνεσθαι σεισμοὶ καὶ θόρυβοι καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι, ἄχρις οὗ ἐκ τοῦ μαντείου τῆς Πυθίας ἔμαθεν ὅτι Διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ σου ταῦτα γίνεται, καὶ οὐ παύσονται εἰ μὴ συγκαθεσθῇ σοι ἐν τῇ βασιλείᾳ. Ποιήσας οὖν στήλην χρυσῆν ἐκτυποῦσαν τὸ πρόσωπον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, παρεσκεύασε τίθεσθαι αὐτὴν ἔνθα ἂν αὐτὸς ᾖ. Ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας αὐτοῦ τοῦτο ποιεῖν· καὶ εἴ τι ἂν προσέταξεν, ὡς ἀπὸ τῶν δύο ἀπέφαινεν, οἷον, Ἐκελεύσαμεν, ἐθεσπίσαμεν, ἐπετρέψαμεν. Καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ οἱ σεισμοὶ καὶ αἱ ταραχαὶ τῆς πόλεως ἐπαύσαντο. Οὗτος κτίζει πρῶτον ἱππικὸν ἐν πόλει Ῥώμῃ, ὃ κερκέσιον Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἡλίου, διελὼν τὴν Ῥώμην εἰς μέρη τέσσαρα, εἰς τιμὴν τῶν τεσσάρων στοιχείων, γῆς, θαλάσσης, ἀέρος καὶ πυρός. Τυποῖ δὲ τὰς μὲν δώδεκα Ὥρας τοὺς δώδεκα οἴκους τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου· τὸ δὲ πέλμα (9) τὴν γῆν πᾶσαν εἶναι, τὸν εὔριπον (10) τὴν θάλασσαν ὑπὸ τῆς γῆς μεσαζομένην, τὸν δὲ ἐπὶ τὰς Ὥρας καμπτὸν (11) τὴν ἀνατολήν, καὶ τὸν ἐπὶ τῇ σφενδόνῃ (12) τὴν δύσιν, τὰ δὲ ἑπτὰ σπάτια τὸν δρόμον τῶν ἑπτὰ πλανήτων, τὸν δὲ ἀέρα (13) οὐρανόν. Καὶ ἐπέθηκε τοῖς μέρεσι τὰ ὀνόματα ταῦτα, τῇ γῇ τὸ πράσινον, ὅ ἐστι χλοῶδες, τῇ θαλάσσῃ τὸ βένετον, καθὸ εἰσι τὰ ὕδατα κυανᾶ, τῷ πυρὶ τὸ ῥούσιον καὶ τῷ ἀέρι τὸ λευκόν. Τὸ δὲ πράσινον ἐκάλεσε ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ πρεσέντου (14) διὰ τὸ εἶναι παράμονον· ἴδιον γὰρ τῆς γῆς τὸ χλοῶδες διὰ παντός. Τὸ δὲ βένετον ἀπὸ τῆς Βενετίας (15). Καὶ προσεκόλλησε τῇ γῇ τὸ λευκὸν, τουτέστι τὸν ἀέρα, διότι ἑκάτερα τῆς ἀλλήλων συγκράσεως δέονται· Ὁμοίως καὶ τὸ ῥούσιον τῷ κυανῷ ὑπέταξε, διότι τὸ πῦρ ὑκόκειται τῷ ὕδατι. Ἐπετέλεσε δὲ καὶ τὰ καλούμενα βρουμάλια, καθάπερ οἱ γεωργοὶ μετὰ τὴν γηπονίαν ἀναπαυόμενοι ἀμοιβαδὸν ἑαυτοὺς ἀπέτρεφον πανηγυρίζοντες καὶ ἀγραυλοῦντες ἐπὶ τοῖς ἀλλήλων ὀνόμασιν. Ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥώμην λαοῦ ἐνέπλησε, πολιτῶν τὸ πρῶτον σπανίζουσαν. Καὶ νόμον τίθησι τοὺς παῖδας ἐν οἰκετῶν μοίρᾳ τοῖς πατράσιν ὑπείκειν· ὃς μέχρι τοῦ παρόντος παρὰ Ῥωμαίοις κρατύνεται. Αὐτοκρατήσας δὲ λζ' ἔτη Ῥωμύλος καταλύει τὸν βίον. Οὗτος μετωνόμασε τὴν πόλιν καὶ τὸ ἔθνος τῷ ἰδίῳ ὀνόματι Ῥωμαίους, πρότερον λεγομένους Λατίνους, πρὸ δὲ τούτου Ἀβοριγίνας.

finis nullus fuit, donec Pythiæ oraculum Romulo significavit hæc ob Remi cædem eveniro, neque finem fore, nisi frater ipsi regnanti collega assideret. Eapropter Romulus aureum statuam fecit, fratris effigiem repræsentantem, eamque juxta suam collocari jussit. Idemque proceribus mandavit, et in responsis suis se alterumque auctorem edixit, ita loquens: Jussimus, decrevimus, permisimus. Hoc modo urbis motus ac tumultus finiti sunt. Idem primus equestrem aream Romæ condidit a Romanis Circum dictam, ad Solis ferias celebrandas. Urbem in quatuor partes divisit, in honorem quatuor elementorum, terræ, maris, aeris et ignis. Circum sic instituit ut duodecim januæ duodecim domos signiferi cœlestis circuli denotarent; solum terram, Euripus mare a terra media interceptum, flexus qui ad fores est, ortum solis, qui ad fundam, occasum; septem spatia cursum septem planetarum, aer cœlum. Imposuitque partibus hæc nomina, terræ viride, qui est herbæ color, mari cæruleum, quia is est aquarum color, igni roseum, aeri album. Prasini nomen a præsentia est deductum, quod nimirum terra perpetuo vireat, venetum a Venetia. Terræ album, id est, aerem 250 copulavit, quod utrumque alterius temperatione opus habeat. Ita etiam roseum cæruleo subdidit, quia ignis aeri est subjectus. Brumalia etiam instituit, quibus diebus agricolæ operis defuncti ac quietem nacti vicissim alii apud alios epulando festos dies agunt pernoctantque alter alterius nomine. Effecit etiam ut Roma civium prius inedia laborans frequentaretur; legemque tulit ut filii servorum more patriæ potestati subjicerentur; quæ lex etiamnum apud Romanos valet. Regno in Romanos functus Romulus annos triginta septem e vita excessit. Is urbem a suo nomine denominavit, ac gentem Romanam: prius enim Latini et antiquitus Aborigines appellabantur.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

ex Latinis scriptoribus qualis sit et quando instituta. Itaque nihil annotavi, et a mendosa lectione libere discessi, quoties ex re fuit. Xyl.

(9) Πέλμα totius Circi est *area* sive *arena*. Goar.

(10) Quem Circi solum et arenam decempedali profunditate simul et latitudine ad aquas recipiendas editis naumachiæ spectaculis, cingere, scripsit ex Dionysio Dempsterus *Rom. antiquit.* v, 4. Goar.

(11) Qui et καμπτήρ, circa metam *flexus*. Goar.

(12) *Circi carceres*, ex quibus, velut e funda lapis, equi curribus cursu decertantes erumpunt, σφενδόνην frequentissime vocat auctor. Goar.

(13) Ἀέρος voce intelligo *velum*, quo ad arcendas intemperatioris aeris injurias, et ut populus salubrius consisteret, circus tegebatur. Quid enim hujusmodi velo cœlum in Circo commodius referret? Fundamentum mihi est, quod etiam sacris superpositum majus et amplius *velum*, ἀήρ non infrequenter in Chrysostomi liturgia et in Simeonis Thessalonicensis, Cabasilæ, Germani et aliorum expositionibus vocatur, et eo expanso sacerdos exclamat *Operuit cœlos gloria ejus et laude ejus plena est terra*. A sacris itaque ad Circum voce traducta, velum illius cœlum referens auctor appellavit ἀέρα. De velis theatrorum Dempsterus jam citatus abunde. Goar.

(14) Audiebant Græci magistrum *in Præsenti* dici, qui satellitum imperatori jugiter *præsentium* (qui et *præsentiales*) esset dux; unde et *Viridem* colorem diutius permanentem, velut oculis *præsentem* et facile obvium, ἀπὸ τοῦ πρεσέντου πράσινον, extorto nimium etymo, dictum voluerunt. Goar.

(15) Feliciter vocis radicem invenisset, si non Venetus color et vocabulum pluribus sæculis *Venetias* superarent. Goar.

Post Romulum rex factus Numa Pompilius Sabinus nullum plane bellum gessit, sed res urbanas utilissime constituit. Etenim leges posuit civiles atque pacatas, quibus ad humanitatem et civilitatem cives adduxit. Anni primus fuit inventor: plurima fana lucosque deorum dedicavit. Instituit etiam Vestales virgines, quæ ignis atque aquæ curam gererent, virginitatemque toto vitæ decursu conservarent: quæ eam prodidisset, ea lapidibus obrueretur. Capitolium (id vocabulum caput urbis notat) ex fundamentis exstruxit. Anno, qui eousque fuerat decem mensium usurpatus, duos apposuit menses, Januarium et Sextilem. Ab **260** Isauris lænæ gestationem sumpsit. Primus Romanis asses ex argento et ære cusos largitus est, cum ii necessitatibus suis antehac coriaceis ligneis testaceisque pecuniis usi essent; assesque a suo nomine numos nuncupavit. Ita horum duorum regnum industria urbs celeriter et robur et ornatum est adepta, cum prior bellicas res, posterior civiles et paci aptas instituisset. Mortuus est Numa ex morbo, cum regno Romano annos quadraginta septem præfuisset.

Post hunc Tullus Hostilius annos triginta duos. Is urbem Romam ampliorem fecit portuque et ponte auxit. Post fvlmine ictus cum regia conflagravit.

Inde Romæ regnavit annos viginti quatuor Ancus Marcius, Numæ Pompilii sorore natus. Is pomœrium urbis Romæ post superiores protulit, et ad ostia Tiberis fluvii urbem exstruxit, Ostiæ (quasi si januam dicas) nomine. Abest ab urbe sedecimum circiter lapidem. Hunc regem morbus sustulit.

Successit ei in regnum Tarquinius Priscus. Hic Romam magno muro muniit, prioris muri tantum delineatione quadam expressa. Atque idem subterraneos cuniculos fecit, per quos aqua ex vicis in Tiberim deveheretur, opus apprime urbi conducibile. Cum regnum per annos **261** triginta novem tenuisset, a Marcii, cui successerat, filiis interemptus est.

Ejus morte regnum ad Servium Tullium est devolutum. Mater ejus nobilis quidem fuit, sed captiva et serva ob calamitatem habita. Ea cum Romam prægnans esset adducta ac paulo post pareret, filium Servium nominavit a servili conditione. Is quoque urbis magnitudinem adauxit, fossamque maximam mœnibus circumdedit. Prin usque omnium censum multitudinis Romanæ egit. Censa

A Νουμᾶς [P. 148] Ποµπίλιος Σαβῖνος µετὰ Ῥωµύλον ἐβασίλευσε. Πόλεµον µὲν οὐδένα πώποτε διῳκήσατο, τὰ δὲ κατὰ πόλιν εἰς τὸ ὠφελιµώτερον διεκόσµει, νόµους ὅτε [38] καθιστὰς πολιτικοὺς καὶ ἡµέρους, δι' ὧν ἀστείους τε καὶ φιλανθρώπους τοὺς πολίτας ἀπειργάζετο. Ἐνιαυτόν τε πρῶτος εὗρατο, ἱερά τε πλεῖστα καὶ τεµένη θεῶν ἱδρύσατο· καὶ τὰς Ἑστιάδας παρθένους τοῦ πυρὸς καὶ ὕδατος τὴν ἐπιµέλειαν ἔχειν ἐπέτρεψεν, αἳ διὰ τοῦ βίου τὴν παρθενίαν ἐφύλαττον· εἰ δὲ µὴ, λίθοις κατεχώννυντο. Καὶ τὸ Καπιτώλιον, ὅπερ κεφαλὴν πόλεως σηµαίνει, ἐκ θεµελίων ᾠκοδόµησε. Καὶ τῷ ἑνιαυτῷ δύο µῆνας προσέθηκε, τὸν Ἰανουάριον καὶ τὸν Σεξτίλιον, δεκαµηνιαίου τοῦ ἐνιαυτοῦ πρὸ τούτου χρηµατίζοντος. Οὗτος ἐκ τῶν Ἰσαύρων τὴν τῆς χλαµύδος στολὴν φορεῖν ἐφεύρατο. Καὶ ἀσσάρια δὲ ἀπὸ ἀσήµου (16) καὶ
B χαλκοῦ πεποιηµένα πρῶτος Ῥωµαίοις ἐχαρίσατο, πρὶν διὰ σκυτίνων καὶ ξυλίνων καὶ ὀστρακίνων τὴν χρείαν πληρούντων· ἅπερ ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόµατος νουµία ἐκάλεσεν. Οὕτως µὲν γὼν ἐξ ἀµφοτέρων καὶ ἰσχυρὰ ταχέως καὶ εὔκοσµος ἡ πόλις ἐηένετο, τοῦ µὲν τὰ πολιτικὰ καὶ εἰρηνικὰ ἐκτυπώσαντος, τοῦ δὲ Ῥωµύλου τὰ πολεµικά· Δυναστεύσας δὲ Νουµᾶς τῆς Ῥώµης ἔτη µζ' νόσῳ τελευτᾷ.

Τοῦλλος Ὁστίλιος ἔτη λβ'. Οὗτος τὸ τῆς Ῥώµης πόλεσµα εὐρύτερον κατασκευάζει, λιµένα τε καὶ γέφυραν ποιήσας. Κεραυνῷ βληθεὶς αὐτοῖς ἅµα τοῖς βασιλείοις καταναλίσκεται.

Ἄγκος Μαρκίων ἔτη κδ' βασιλεύει Ῥώµης, ὃς ἐκ θυγατρὸς Νοῦµα Ποµπιλίου γέγονεν. Οὗτος τὸ τῆς
C Ῥώµης τείχισµα πρὸς τοῖς εἰρηµένοις πλατύνας, καὶ τὸν ποταµὸν Τίβεριν· πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς τειχίσας, ἐπ' αὐτῆς τῆς βαχίας ἀνίστησι πόλιν, ἣν Ὀστίαν ἀπὸ τῆς θέσεως προσηγόρευσεν, ὅ σηµαίνει θύραν, ἐκκαίδεκά που σηµείοις ἀπέχουσαν Ῥώµης. Οὗτος νόσῳ τελευτᾷ.

Ἡρίσκος Ταρκύνιος Ῥώλης ἐβασίλευσε µενὰ τοῦτον, ὃς τὴν Ῥώµην τείχει µεγάλῳ ὠχύρωσε, περιγραφήν τινα µόνην τοῦ προτέρου ἐπισηµήνας. Καὶ τὰς ὑπονόµους τάφρους δι' ὧν ἐπὶ τὸν Τίβεριν τὸ ἐκ τῶν στενωπῶν ὕδωρ ὀχετεύεται, ἔργον ἐς τὰ µάλιστα τῇ πόλει χρήσιµον, κατεσκεύασεν. Οὗτος λθ' ἔτη τῆς ἀρχῆς κρατήσας ὑπὸ τῶν Μαρκίου παίδων, τοῦ πρότερον δυναστεύοντος τῆς Ῥώµης, ἀναιρεῖται.

Σέρβιος Τούλλιος τὴν ἡγεµονίαν ἐκδέχεται, τε-
D χθεὶς ἐκ γυναικὸς εὐγενοῦς µὲν, αἰχµαλώτου δὲ καὶ δούλης κατὰ τὴν συµφορὰν νενοµισµένης, ἥτις εἰς Ῥώµην ἀχθεῖσα ἔγκυος, µικρὸν ὕστερον τεκοῦσα, Σέρβιον τὸ τεχθὲν ἐπωνόµασεν, ὡς ἂν εἰ εἰποιµεν δούλειον. Οὗτος ἔτι προσέθηκε τῷ µεγέθει τῆς πόλεως, καὶ τάφρον ὅτι [P. 149] µεγίστην περὶ τὸ τεῖχος ἤλασε. Καὶ πρῶτος ἁπάντων τὸ τῶν Ῥωµαίων

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(16) Ἀπὸ Ἀσήµου. Conjeci scriptum fuisse ἀπὸ Α. σηµείου, facile mutaturus, si quis aliter expediat locum. Scio enim Varroni assem ab ære dici. Xyl. — Ad Xylandri votum locus hic expedietur, si nusquam corrumpatur et facilem accipiat interpretationem. *Asses argenteos et æreos Romanis largitus est primus.* ἄσηµον enim *argentum* est, ac æri, prout in præsenti, adjunctum monetæ materiam indicat. Ἐπίσηµον iterum vocat auctor inferius p. 178. At hoc *cusum* est et *notatum*, illud proprie *infectum*; quamvis in promiscuo sensu utriusque vocis nonnunquam occurrat usus. Goar.

πλῆθος ἀριθμηθεὶς εὗρεν ὀκτὼ μυριάδας πολιτῶν οὔσας σὺν τρισχιλίοις ἀνδράσι, πρὸς τοῖς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν διαιτωμένοις. Οὓς εἰς λόχους κατανείμας, καὶ ταῖς οὐσίαις ἑκάστου τιμήματα πρὸς λόγον τῆς δυνάμεως ἐπιθεὶς, δικαιότατον ἁπάντων πολίτευμα καὶ πολυωφελέστατον εἰσηγάγετο. Ταύτῃ γὰρ τῇ διακοσμήσει τάς τε τῶν στρατιωτῶν καταγραφὰς καὶ τὰς τῶν εἰσφορῶν συντάξεις καὶ τὰ τιμήματα τῶν βίων ἐποιεῖτο· τέσσαρα γὰρ οὗτος τὰ τιμωρημάτων ἐφεῦρεν ὄργανα. Καὶ τεσσαράκοντα ἔτη τῆς ἀρχῆς κρατήσας διαφθείρεται, δολοφονηθεὶς ὑπὸ Ταρκυνίου Σουπέρβου.

Ταρκύνιος Σούπερβος. Οὗτος εὐθὺς πάντας ἐκίνησεν ἐπὶ τὸ αὐθαδέστερον, καὶ βαρυτέραν τὴν πολιτείαν ἀπέφηνε, τούς τε νομους μεταθεὶς καὶ ἄρχοντας προβαλλόμενος, καὶ δι' αὐτῶν τὸν δῆμου δεσμοῖς παντοίοις καὶ μεγάλοις καὶ κολάσεσι καὶ ἐξορίαις αἰκιζόμενος· αὐτὸς γὰρ ἐξεῦρε δεσμὰ, μάστιγας, ξύλα, εἱρκτὰς, φυλακὰς, κλοιοὺς, πέδας, ἁλύσεις, ἐξορίας, μέταλλα, καὶ εἴ τι ἄλλο κακόν. Φιλοπόλεμός τε, εἰ καὶ τις ἄλλος πώποτε γέγονεν, ὑπερόπτης τε καὶ ἀλαζών. Ὅθεν καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἀπηνέγκατο· σουπέρβους γὰρ τοὺς ὑπερηφάνους Ῥωμαῖοι ὀνομάζουσιν. Οὗτος παρὰ Ῥωμαίοις μισηθεὶς διά τε τἄλλα καὶ διὰ τὸν ὁμώνυμον αὐτῷ Ταρκύνιον, ὃς καὶ γυναῖκα Λατίνου Λουκρητίαν λεγομένην εὐγενῆ παρὰ Ῥωμαίοις νυκτὸς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου πορευθεὶς πρὸς βίαν ᾔσχυνεν. Ἡ δὲ τὸ περὶ αὐτὴν ἀδίκημα τῷ τε ἀνδρὶ μικρὸν ὕστερον ἐπανελθόντι καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῇ λοιπῇ κατεμήνυσε συγγενείᾳ, καὶ ἐπαρασαμένη πολλὰ τοῖς ἀφ' αἵματος, εἰ τὴν συμφορὰν αὐτῆς καταλίποιεν ἀτιμώρητον, ξίφος σπασαμένη ὅπερ ὑπὸ τοῖς κόλποις ἀφανῶς ἔφερεν, ἑαυτὴν ἐν ὄψει τῶν παρόντων κατειργάσατο. Τοῦτο πᾶσαν τὴν πόλιν εἰς ὀργὴν ἀνῆψεν, ἀλλὰ καὶ Βροῦτον προσήκοντα μὲν κατὰ γένος ἐκείνῃ, ἄνδρα δὲ δημοτικόν τε καὶ μισοτύραννον, ὃς μάλιστα τὸ πλῆθος εἰς τὴν τοῦ βασιλέως ἤγειρεν ἀποστασίαν. Ἀφείλετό [34] τε τῆς ἐξουσίας πάσης Ταρκύνιος· ἅμα γὰρ τῇ κατὰ τὴν πόλιν ἐπαναστάσει, καὶ ἡ πρὸς Ἀρδέαν οὖσα στρατιὰ Ῥωμαίων ἀπολιποῦσα τὸν τύραννον ᾤχετο, οὐδὲν οὔτε ἀνακαλοῦντος οὐδὲ μένειν δεομένου πεφροντικυῖα. Ταρκύνιος δὲ τοῖς παροῦσιν ἀμηχανῶν ἤλαυνεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὡς παύσων τῇ παρόδῳ τὴν ταραχὴν καὶ τὴν δυναστείαν μετὰ πειθοῦς ἀναληψόμενος· ἀπεωσθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἀπεχώρει σὺν τοῖς οἰκείοις, βασιλεύσας ἔτη κδ'. Καθ' ὃν δὴ χρόνον ἡ πόλις ἀπελύθη τῆς τυραννίδος.

[P. 150] Δημοκρατία δὲ τὴν Ῥώμην ἐπὶ χρόνους τεσσαράκοντα τρεῖς δυσὶ στρατηγοῖς ἐνιαυσίαν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ἐφύλαττεν, οὓς κονσούλους οἷα δὴ στρατηγοὺς καὶ προβούλους καὶ προηγόρους ὠνόμαζον· ὑπάτους δὲ τούτους οἱ Ἕλληνες λέγουσιν. Ἐπὶ ταύτης τῆς δημοκρατίας οἱ Γάλλοι τυραννήσαντες κατὰ Ῥωμαίων ἔρχονται. Καὶ Μάλιον στρατηγὸν οἱ Ῥωμαίων κατ' αὐτῶν στέλλουσιν, ὃς καὶ τροπωσάμενος αὐτοὺς ὑπέστρεψεν. Ἦν δέ τις ἐκ τοῦ μέρους τῶν Γάλλων καταγόμενος συγκλητικὸς, Φιβρουάριος ὀνομαζόμενος. Οὗτος Μαλίου τοῦ καὶ Καπιτωλίνου

sunt civium octoginta tria millia, præter eos qui rure vivebant. Eam multitudinem in classes distribuit, singulisque censu pro ipsorum habitu injuncto, justissimæ juxta longeque utilisimæ constitutionis auctor fuit, qua et scribendi exercitus rationem et tributi collationem et facultatum cujusque æstimationem expedivit. Quatuor enim hic invenit census instrumenta. Cum annos quadraginta regnasset, per dolum est a Tarquinio Superbo necatus.

Tarquinius Superbus regno potitus omnia pro sua voluntate agere cœpit, reipublicæque gubernationem civibus molestiorem reddidit, cum et leges refingeret, et magistratus constitueret, quorum opera populares variis vinculorum generibus, metallariis operis, multis atque exsiliis **262** injuriose puniret. Etenim vincula, flagella, ligna, carceres, custodiæ, numellæ, compedes, catenæ, exsilia, metalla et si qua alia sunt mala, hujus sunt inventa. Erat autem, ut quisquis unquam alius, belli studiosus, contemptor hominum et arrogans: unde et Superbi cognomentum ei Romani fecerunt. Cum in odio esset Romanorum, id quoque ad ea accessit quod cognominis ejus Tarquinius, noctu ab exercitu reversus, Lucretiam Collatini uxorem, nobilem matronam, per vim compresserat. Quod illa flagitium marito paulo post reverso patrique et omnibus cognatis aperuit; multaque dira propinquis suis imprecata, siquidem hanc suam calamitatem inultam dimitterent, gladio, quem occulte in sinu gestabat, educto se in conspectu ipsorum necavit. Id factum totam civitatem odio Tarquinii inflammavit; et Brutus Lucretiæ propinquus, vir popularis ac tyrannis infensus, majorem in modum cives ad defectionem a rege faciendam commovit. Ita omni potestate sua Tarquinius est exutus. Simul enim atque Romæ contra eum cives insurrexerunt, exercitus quoque Romanus qui tum apud Ardeam erat tyrannum deseruit, neque revocantem neque ut manerent hortantem quidquam moratus. Tarquinius, consilii eo eventu inops, cum Romam contenderet spe adventu suo tumultus sedandi et regnum recuperandi, a **263** civibus repulsus cum familia discessit, regno annos viginti quatuor gesto. Eo tempore tyrannidis Roma jugum excussit.

Inde populi in republica postea Romam annos quadraginta tres conservavit, duobus quotannis imperium gerentibus, quos ut duces, ac qui consilio præirent, consules appellabant: Græci hypatus, quasi dicas summos, nominant. Eo reipublicæ statu Gaili grassantes Romanum imperium adorti sunt. Contra quos missus cum exercitu a Romanis Manlius iis pulsis rediit. Erat quidam tum in senatu Februarius Gallicarum partium. Is, cum in comitium venisset Manlius cui cognomentum est Capitolini, utilisque sententiæ auctor fuisset, pera-

cerbe insectatus eum est,regnum ab ipso affectari dictitans. Quo factum est ut solum vertere Manlius cogeretur et bona ejus publicarentur. Secundum hæc, hiberna nocte Galli Romam aggressi vigiles obtruncaverunt,magnamque in media urbe civium cædem ediderunt, nisi quos fuga in Capitolium facta servavit. Ea re cognita Manlius Capitolinus, acceptæ injuriæ oblitus,quantam potuit civium et incolarum manum coegit, Gallosque de improviso adortus universos una cum eorum rege Briso interfecit, urbemque calamitate liberavit. Ob id dictatur Romæ creatus statim inimicum suum Februarium, exsilii sui auctorem, apprehendit, **264** nudumque eum urbe ejecit, storea juncea opertum ac fune lumbos præcinctum per ludibrium virgisque eum cæsum diis Manibus immolari jussit. Actum est hoc mense Sextili, quem, ut mutilum, Manlius Februarium denominavit.Exinde quotannis Romani stoream in foro propositam virgis cædunt, acclamantes : Februari, exi urbe.

A ἐν Κομέντῳ ποτὲ εἰσελθόντες καὶ ἀγαθὰ συμβουλεύσαντος, ὁ Φεβρουάριος πικρῶς ὠνείδισε Μάλιον ὡς ἀνταρσίαν μελετῶντος (17). Διὸ καὶ ἀποδοκιμάζεται Μάλιος καὶ τῆς ὑπάρξεως διῄρηται. Μετὰ ταῦτα τῶν Γαλλων νυκτὸς τὴν Ῥώμην καταδραμόντων ἐν χειμῶνι καὶ τοὺς φύλακας ἀποκτεινάντων καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως πάντας ἀναιρούντων, τῶν δὲ δυναμένων εἰς τὸ Καπιτώλιον φυγόντων, Μάλιος ὁ καὶ Καπιτωλῖνος τοῦτο διεγνωκὼς, οὐ τοῖς λελυπηκόσιν ἐνεκότησεν, ἀλλ' ὅσους ἠδυνήθη τῶν πολιτῶν καὶ ἐγχωρίων συλλέξας, καὶ ἀπροόπτως τοῖς Γάλλοις ἐπιπεσών, πάντας μετὰ τοῦ ῥηγὸς Βρίσου ἀπέκτεινε καὶ τὴν πόλιν τῆς συμφορᾶς ἐλυτρώσατο. Διὸ καὶ Μάλιος μόνος ἐψηφίσθη τὰ τῶν Ῥωμαίων διοικεῖν. Καὶ εὐθὺς τὸν ἐχθρὸν Φεβρουάριον κατασχὼν, δι' ὃν καὶ ἐπεφυγάδευτο, καὶ ἐκβαλὼν ἔξω τῆς πόλεως γυμνὸν, ψιάθῳ θρυίνῳ περιβεβλημένον καὶ σχοινίῳ τὴν ὀσφὺν περιεζωσμένον ὡς παίγνιον, καὶ ῥάβδοις τυπτόμενον, τοῖς καταχθονίοις αὐτὸν θεοῖς δοθῆναι θυσίαν προσέταξε. Σεξτίλιος ἦν τότε μὴν, ὃν ὡς κολοβὸν ὁ Μάλιος Φεβρουάριον ἐπωνόμασεν. Ὅθεν καὶ κατ' ἔτος ψιαθον ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς προτιθέντες Ῥωμαῖοι τύπτουσι ῥάβδοις, ἐπιφωνοῦντες· Ἔξελθε, Φεβρουάριε, τῆς πόλεως (18).

Quo tempore penes populum potestas summa Romæ fuit, eo rex Ægypti Nectenabo, Artaxerxis, qui tum Ægyptum occupabat, impetum non sustinens, tonsa coma et regio habito mutato, Pellam venit, quæ urbs est Macedoniæ, non procul Thessalonica. Ibi præstigias quasdam et magicas Ægyptiorum artes exercens ac futura prædicens,indeque Philippo et Olympiadi notus, creditus est quarumdam præstigiarum ope cum Olympiade concubuisse et ex eu Alexandrum genuisse.Diodorus Alexandrum genus paternum ab Hercule traxisse materno Æacidam fuisse ait.Sunt qui Jovem Ammonem ejus patrem faciant.Tunc etiam Rhodus terræ motu est concussa, ac colossus corruit.

B Ἐπὶ τοῖς τῆς δημοκρατίας χρόνοις ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου Νεκτεναβὼ, μὴ φέρων τὴν ἔφοδον τοῦ Ἀρταξέρξου, παραλαβόντος τότε τὴν Αἴγυπτον, κειράμενος τὴν κόμην καὶ τὸ σχῆμα τῆς βασιλείας ἀμείψας κατέλαβε τὴν Πέλλην, πόλιν Μακεδονίας ἀγχοῦ Θεσσαλονίκης κειμένην, φαντασίας τινὰς καὶ μαγείας Αἰγυπτιακὰς ἐνδεικνύμενος καὶ προαγορεύων τὰ μέλλοντα. Γνώριμός τε ἐντεῦθεν Φιλίππῳ καὶ Ὀλυμπιάδι γενόμενος ἐθρυλλήθη ὡς διά τινος μαγγανείας τῇ Ὀλυμπιάδι ἐμίγνυτο καὶ υἱὸν ἔσχεν ἐξ αὐτῆς τὸν Ἀλέξανδρον. Διόδωρος δέ φησιν ὅτι Ἀλέξανδρος ἐξ Ἡρακλέος τὸ πρὸς πατρὸς εἵλκε γένος πρὸς μητρὸς δὲ Αἰακιδῶν. Ἔνιοι δὲ τοῦτον ὑπὸ Ἄμμωνος τοῦ Διὸς συλληφθῆναι μυθεύονται. Τότε [P. 151] καὶ ἡ Ῥόδος ὑπὸ σεισμοῦ κατηνέχθη καὶ ἡ στήλη τοῦ κολοσσοῦ.

265 Philippus, cum regnum Macedonicum annos 21 tenuisset,magnam Græciæ partem subegisset, in bello contra Athenienses et Demosthenem dextrum oculum amisisset.a Pausania satellite suo est interfectus.Quadriennium inde Macedonia rege caruit.

Φίλιππος δὲ, τῆς Μακεδονίας βασιλεύσας χρόνους κα', πολλὴν τῆς Ἑλλάδος καταστρεψάμενος μοῖραν, ἐπὶ τοῦ πρὸς Ἀθηναίους καὶ τὸν Δημοσθένην πολέμου τὸν δεξιὸν τῶν ὀφθαλμῶν ἐκκοπεὶς, ὑπὸ Παυσανίου τοῦ ἰδίου ὑπασπιστοῦ διαφθείρεται. Καὶ μένει ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τετραετίαν γυμνή.

Alexandrum ejus filium,ut primum is ex ephebis excessit, Macedonum principes regem sibi delegerunt. Alexander regno inito majoribus ab utraque parte suis dignum se præbuit. Nemo enim unquam vir ab omni hominum memoria fuit tot tantisque rebus gestis insignis. Dexippus scri-

C Ἄρτι δὲ τοῦ Φιλίππου [τοῦ] παιδὸς Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας προελθόντος, οἱ πρῶτοι τῶν Μακεδόνων αὐτὸν αἱροῦνται εἰς βασιλέα. Ἐπεὶ δὲ ε'ς τὴν ἀρχὴν προῆλθεν Ἀλέξανδρος, κατ' ἀμφοῖν τὸ γένος ἐστέμνυνεν. Οὐδὲ γὰρ ἔστιν εὑρεῖν ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ ἄνδρα τοσούτοις κατορθώμασι πλεον-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(17) Ut qui rebellionem cogitaret. Ego αὐταρχίαν suspicabar scriptum esse. Sed aliis quoque locis tyrannidis affectationem sic expressit. Locus est vitiatus et narratio nescio unde repetita. Longe quidem abest a recepta istorum temporum historia. — Τπὺ μέρους τῶν Γάλλων καταγμενος nescio quid sit istud καταγόμενος. Xyl. — Noscet si interpretetur : ***Erat quidem ex Gallorum partibus originem ducens***, vel, ***ab adversa Gallorum parte abductus, et affertu in eam propensus***. Goar.

(18) In margine ascriptum est : Καὶ τὰ περὶ τοῦ μηνὸς τούτου ἄλλως εὗρον ἐγὼ ἐν ἑτέροις ἱστορικοῖς, ἅπερ διὰ τὸ ἀπέραντον γράφειν οὐ δύναμαι. Ἀρκέσει δὲ τοῦτο μόνον, ὅτι Ῥωμαῖοι φέμπρᾳ τὸ πολὺ ψυχος λέγουσι. Τὸν γοῦν μῆνα τοῦνον ὡς ψυχρότατον Φεβρουάριον ἐκάλεσαν. Hæc ille. Cætera allunde huc afferre non est operæ. Xyl. — Rationem ab hac diversam promet auctor inferius p. 168. Goar.

εκτοῦντα. Ὡς γὰρ Δίξιππος ἱστορεῖ, πᾶσαν ἄσκησιν ἠσκήθη σωματικὴν, Ἀριστοτέλους γνησιώτατος γεγονὼς φοιτητής, εἴς τε λόγους ἄριστος καὶ εἰς ἔργα ἐπαινούμενος εὑρέθη. Τὰ δὲ πολεμικὰ θαυμαστῶς ὑπελθὼν πειθοῦς ἄξια διεπράξατο. Βασιλεύσας γὰρ χρόνους ὀκτὼ τοὺς Μακεδόνας καὶ Ἰλλυριοὺς καὶ Θρᾷκας ὑπέταξε, τὴν Ἑλλάδα κατέστρεψε, καὶ τοὺς τοῦ πατρὸς φονέας τιμωρησάμενος καὶ τοὺς Παίονας ὑποταξας ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαπερᾷ. Καὶ τὴν Πριάμου πόλιν καὶ τὰς ἐν Λυδίᾳ Σάρδεις ὑποτάξας ἐπὶ Κιλικίαν ἀφικνεῖται, καὶ τὸν Δαρεῖον καταπολεμήσας καὶ ἡττήσας ἀμύθητον φόνον ἐργάζεται. Τὰς παραλίους Φοινίκης παραλαμβάνει πόλεις, Ἔνθα καὶ Σάτυρον βλέπει καθ' ὕπνους, ἐν τῇ πορθήσει Τύρου, φήσαντος αὐτῷ τοῦ ὀνειροκρίτου· Σὰ Τύρος, Ἀλέξανδρε. Ἦν ἅμα Σιδῶνι δηώσας, ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν ἐλθὼν καὶ ταύτην ἑλὼν, ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως Ἀδδὼ τιμηθείς, θύσας τῷ θεῷ ὡς παρ' αὐτοῦ τὴν οἰκουμένην προσειληφὼς, Ἀνδρόμαχον τῶν τόπων ἐπιμελητὴν κατέστησεν· ὃν ὕστερον Σαμαρεῖται ἀποκτείναντες δίκας ἔτισαν. Ἐπὶ τούτοις, Γάζαν καὶ Κυρήνην καὶ τὴν Γαλιλαίαν ἑλὼν, εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀφίκετο. Ἔνθα τήν τε ἄνυδρον χώραν καὶ τὴν πικροτάτην λίμνην τό τε ἱερὸν Ἄμμωνος καὶ ὅσα παρ' Αἴγυπτον μυθεύεται θεασάμενος, καὶ ἱεροῖς ἀναθήμασι τιμήσας, πρὸς τῷ τῆς θαλάσσης στόματι πόλιν ἐπώνυμον ἑαυτῷ τὴν Ἀλεξάνδρειαν κτίζει, τῷ ἑβδόμῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Καὶ διὰ τῆς τοῦ Νείλου διώρυγος ἐπὶ τὴν τῶν Ἀσσυρίων γῆς ἔρχεται, καὶ πολεμήσας Δαρεῖον ἑκατὸν λ' χιλιάδας Ἀσσυρίων διαφθείρει. Αὐτὸς δὲ Δαρεῖος φεύγων ὑπὸ ἰδίου σατράπου (ὄνομα τούτῳ Βῆσος) τὴν κεφαλὴν ἀφαιρεθεὶς τελευτᾷ. Ἀλλ' ὁ μὲν σατράπης δίκας ἔτισε, τὸ δὲ Δαρείου σῶμα ἐντίμως κηδεύεται. Τήν τε Περσέπολιν διαβὰς, ἔνθα τὰ Περσῶν βασίλεια, αὐτήν τε εἷλε καὶ Σοῦσαν καὶ τὰς Δαρείου θυγατέρας ἅμα τῇ μητρὶ καὶ μάμμῃ. Καὶ [P. 185] καταλύσας τὴν Περσῶν ἀρχὴν διαρκέσασαν ἀπὸ Κύρου ἔτη σδ', τάς τε πόλεις πυρπολήσας καὶ τὸν ἐν αὐταῖς ἀφελόμενος πλοῦτον, πρὸς Μάρδους καὶ Κερδρουσίους καὶ Ὑρκανοὺς καὶ τοὺς λεγομένους Ἀριμασποὺς, ἐξ ὧν Θαλέυτην τὴν Ἀμαζόνα σύμμαχον ἐδέξατο, Παραπανίταις τε καὶ τοῖς περὶ τὸν Θερμώδοντα καὶ τὴν λεγομένην Ἄορνον πέτραν ἐπεφοίτησε, πρός τε τὴν Ἰνδῶν χώραν, ἧς Πῶρος ἐβασίλευσεν, ἀνὴρ εἶδει τε καὶ ἔργῳ μέγιστος, ὃς καὶ εἰς χεῖρας ἐλθὼν Ἀλεξάνδρου, πολλούς τε τῶν Ἰνδῶν ζημιωθεὶς καὶ τρωθεὶς τὸν ἀγκῶνα, σὺν τῷ ἐλέφαντι κατέπεσε, πολλῆς τε θεραπείας τυχὼν σύμμαχος Ἀλεξάνδρου γέγονεν. Ἐκεῖθέν τε διαβὰς εἰς τὰ πρόσω τῆς Ἰνδίας μέρη καὶ τὴν βασιλείαν Κανδάκης τῆς χήρας, ὑπ' αὐτῆς συνελήφθη τρόπῳ τοιῷδε· Ἔθος ἦν Ἀλεξάνδρῳ ἀλλάσσοντι τὸ βασιλικὸν σχῆμα τὰς πρεσβείας ποιεῖσθαι ἅμα τοῖς ἰδίοις ἐξάρχοις, καὶ καταμανθάνειν τὰ εἴδη καὶ ἔθη καὶ τρόπους τῶν ἐν ταῖς χώραις βαρβάρων. Ὅπερ ἀκούσασα ἡ Κανδάκη, καὶ σημεῖα τοῦ προσώπου λαβοῦσα, συνέσχεν αὐτὸν ἐν τοῖς βασιλείοις, καὶ εἶπεν· Ἀλέξανδρε βασιλεῦ, τὸν κόσμον παρέλαβες, καὶ γυνή σε ἐκράτησεν. Ὁ δὲ καταπλαγεὶς ἐπὶ τῇ ταύτης φρονήσει εἰρήνην πρὸς αὐτὴν

A bit omnibus corporis exercitationibus fuisse eum exercitatum. Aristotelis diligentissimus fuit discipulus. Neque oratione tantum, sed et factis laudem meruit. Re bellica mirum in modum polluit, gessitque res stupendas. Octennio enim sui regni Macedonas, Illyrios ac Thraces subjugavit, Græciam domuit, patris percussores ultus est, Pæonibusque subactis, in Asiam trajecit. Ibi Ilio et Sardibus captis in Ciliciam profectus Darium debellavit, ingente hostium edita strage. Tum maritimas Phœnicię urbes **266** recipiens, in oppugnatione Tyri Satyrum per quietem vidit: quod insomnii conjector ita exposuit: Sa Tyros (Tua est Tyrus). Tyro ergo ac Sidone vastatis in Judæam venit, eaque potitus ab Addone pontifice maximo honorifice B exceptus, Deo rem sacram fecit, quod nimirum ab ipso orbem terrarum in suam potestatem accepisset. Ac Judææ Andromachum præfecit, quem Samaritæ postea cum occidissent, impune id factum non tulerunt. Post hæc Gaza, Cyrene et Galilæa occupatis in Ægyptum se contulit. Ibi terram aquæ expertem, amarissimam paludem, templum Ammonis, et quæ alia in Ægypto fabulosa sunt contemplatus, ac fanis donaria largitus, ad fauces maris urbem sibi cognominem Alexandriam posuit, anno sui regni septimo. Hinc per Nili fossam in Assyriam advectus, pugna cum Dario facta, 130 millia Assyriorum delevit. Darius in fuga a Besso satrapa suo capite truncatus periit. Sed Bessus pœnas sceleris dedit. Darii corpus Alexander honorifice spelivit. Porro Per- C sepolin, ubi regia erat Persarum, profectus, eam urbem, ac Susa etiam et filias matrem aviamque Darii cepit. Iis urbibus incensis, Persarumque regno, quod a Cyro annos 204 duraverat, everso, thesauris, urbium earum ablatis, in Mardos, Gedrosios, Hyrcanos et Arimaspos duxit: ex quibus Thaleutan Amazonem sociam belli adscivit. Inde Paropanitas, et eos qui ad Thermodontem fluvium ac saxum Aornum habitant petiit. Ab his in Indiam contendit, ubi Porus regnabat, vir forma factisque summus. Is cum Alexandro conserto prælio, multis Indorum suorum amissis, accepto in cubitum vulnere cum elephanto concidit diligenterque curatus cum Alexandro fœdus et societatem pepigit. **267** Alexander in ulteriorem pro- D gressus Indiam et regnum Candacæ viduæ, ab ea est hoc pacto captus. Mos erat Alexandro ut regio habitu mutato cum proceribus ipse legationes obiret, sicque formas, consuetudines et mores barbarorum in regionibus ipsorum cognosceret. Id cum audivisset Candace ac notas faciei ejus concepisset, in sua eum regia detinuit, dicens: O rex Alexander, tu mundum, te mulier cepit. Ejus prudentiam admiratus Alexander pacem composuit, et omne maleficium ab ipsius dictione abstinuit. Inde ad Phasin, Gades et Britannicas gentes pervenit, navibusque mille paratis ipse dextram Indici fluvii partem navigavit, sinistra

Ephæstioni mandata. Itaque ad Oceanam pervenit. Post, bello cum Xandame rege facto, eoque pulso ad Brachmanes pervenit. Horum admirabilem ac humana potiorem vitam, pietatem et cultum Dei, qui universi est Dominus, expertus, summopere istorum hominum est admiratus philosophiam. Quo loco etiam columna posita inscripsit: Hucusque ego rex Alexander magnus perrexi. Etenim in ea insula habitant qui a vivacitate Macrobii dicuntur, quia plerique ipsorum annos circiter 150 vivunt. Fit hoc ob multam aeris puritatem ac optimam temperiem. Neque ullo tempore ullus ibi fructus deest, sed alio florente alius jam maturescit, alius decerpitur. Ibi etiam maximæ Indicæ nuces proveniunt, et quæ ad nos difficulter perveniunt ac maximo habentur in pretio aromata, et magnes lapis.

268 Brachmanes porro gens est religiosissima. Vitam opum omnino expertem agunt, nudique degentes assidue Deum laudant. Apud eos neque quadrupedes neque agricultura est, neque ferrum, neque ædificium, neque ignis, neque aurum, neque argentum, neque panis, neqne vinum, neque vestis, neque carnis esus, neque omnino quidquam eorum quæ ad opus faciendum aut fruitionem pertinent: sed liquidum, dulcem optimeque temperatum et pulcherrimum aerem, omnis imbecillitatis aut corruptelæ vacuum haurientes et aliquantulo frugum ac limpidissimæ aquæ vescentes, Deum sincere colunt ac perpetuo precantur. Viri quidem ad Oceanum incolunt, mulieres autem inde ad Gangem fluvium Indiæ, qui in Oceanum effluit. Ad mulieres trajiciunt viri Julio et Augusto mensibus, quibus frigidiores sunt, sole ad nos et septentriones evecto. Itaque ii menses temperatiores eos ad Venerem dicuntur stimulare. Quo pacto Nilum quoque non eodem quo alios amnes tempore increscere dicunt, sed media æstate Ægyptum inundare, quippe sole tunc septentrioni viciniorem percurrente zonam aliosque fluvios vexante et imminuente, a Nilo autem tum longissime recedente. Brachmanes quadraginta dies cum uxoribus morati rursum ad sua redeunt. Ad mulierem post secundum partum maritus porro non trajicit; atque ipsi cum alio **269** exinde viro rem habere religio est. Quodsi quam sterilem esse contingat, usque ad quinquennium eam maritus invisit; et si eo circumacto non pariat, ea in posterum abstinet. Ita fit ut non sit apud ipsos hominum abundantia, cum et pauca desiderent et natura continentes sint. Fluvium autem summo cum periculo aiunt trajici propter odontotyrannum (quasi si *dente sævientem* dicas) bestiam. Est autem ingens admodum, adeo ut integrum possit elephantum deglutire. Degit eo in flumine, cum quidem etiam in terra vivere solent; quod genus animalia Græci amphibia dicunt. Ea bestia Dei jussu quadraginta istos

ἐποίησεν, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῆς καὶ τὴν χώραν ἀβλαβῆ διεφύλαξεν. Ἐκεῖθεν δὲ πρὸς Ἄφασιν καὶ Γάδειρα καὶ τὰ Βρεττανήσια ἔθνη γενόμενος, χιλίας τε ὁλκάδας κατασκευασάμενος, αὐτὸς μὲν τὸ δεξιὸν τοῦ Ἰνδικοῦ ποταμοῦ διέπλει μέρος, Ἡφαιστίωνι δὲ τὸ ἕτερον ἐγχειρίσας ἐπὶ τὸν Ὠκεανὸν ἀνῆλθε. Γῷ δὲ βασιλεῖ Ξανδάμῃ πολεμήσας καὶ τοῦτον τροπωσάμενος πρὸς τοὺς Βραχμᾶνας ἀφίκετο, ὧν καὶ τὸν θαυμάσιον καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον βίον καὶ τὴν εἰς τὸν πάντων θεὸν εὐσέβειάν τε καὶ λατρείαν μεπαθηκὼς κατεπλάγη πάνυ, καὶ ἠράσθη τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων φιλοσοφίαν. Ἐν ᾧ τόπῳ καὶ στήλην στήσας ἐπέγραψεν· Ἐγὼ μέγας Ἀλέξανδρος βασιλεὺς ἔφθασα μέχρι τούτου. Ἐν ἐκείνῃ γὰρ τῇ νήσῳ κατοικοῦσιν οἱ λεγόμενοι Μακρόβιοι· ζῶσι γὰρ οἱ πλείους αὐτῶν περὶ τὰ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη διὰ πολλὴν καταρότητα καὶ εὐκρασίαν τοῦ ἀέρος. Οὐδέποτε γὰρ ἐν αὐτῇ λείπει ὑπώρα παντοία τὸν ὅλον χρόνον· ἐν ταύτῃ γὰρ ἡ μὲν ἀνθεῖ, ἡ δὲ ὁμφακίζει, ἡ δὲ τρυγᾶται. Καί γε καὶ τὰ μέγιστα Ἰνδικὰ γίνονται κάρυα καὶ τὰ δυσπόριστα ἡμῖν

Οἱ τοίνυν Βραχμᾶνες ἔθνος εἰσὶν εὐσεβέστατον, βίον ἀκτήμονα σφόδρα κεκτημένοι, καὶ γυμνῶς διαζῶντες ἀεὶ τὸν Θεὸν δοξάζουσι. Παρ' οἷς οὐ τετράποδον ἔστιν, οὐ γεώργιον, οὐ σίδηρος, οὐκ οἰκοδομή, οὐ πῦρ, οὐ χρυσὸς, οὐκ ἄργυρος, οὐκ ἄρτος, οὐκ οἶνος, οὐχ ἱμάτιον, οὐ κρεωφαγία, οὐκ ἄλλο τι [P. 153] τῶν εἰς ἐργασίαν συντελούντων ἢ πρὸς ἀπόλαυσιν συντεινόντων· ἀλλὰ τὸν ὑγρὸν καὶ γλυκὺν καὶ εὔκρατον ἀγαν καὶ κάλλιστον ἀέρα καὶ πάσης ἀῤῥωστίας καὶ φθορᾶς ἀπηλλαγμένον σπῶντες, καὶ μικρᾶς ὑπώρας καὶ διειδεστάτου ὕδατος ἀπολαύοντες, σέβονται γνησίως τὸν Θεὸν καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχονται. Καὶ οἱ μὲν ἄνδρες εἰς τὸ τοῦ Ὠκεανοῦ μέρος παροικοῦσιν, αἱ δὲ γυναῖκες ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ Γάγγου τοῦ παραῤῥέοντος εἰς τὸν Ὠκεανὸν, ἐπὶ τὸ τῆς Ἰνδίας μέρος. Οἱ γοῦν ἄνδρες περῶσι πρὸς τὰς γυναῖκας Ἰουλίῳ καὶ Αὐγούστῳ μηνὶ, παρ' οἷς ὑπάρχουσι ψυχρότεροι. τοῦ ἡλίου πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς βοῤῥᾶν ὑψωθέντος, οἵ γε καὶ εὐκρατότεροι γινόμενοι πρὸς οἶστρον αὐτοὺς κινεῖν λέγουσιν, ὥσπερ δὴ καὶ τὸν Νεῖλόν φασιν οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν [35] τοῖς ἄλλοις πλημμυρεῖν καὶ ῥεῖν ποταμοῖς, ἀλλὰ καὶ μεσοῦντος τοῦ θέρους ἐπικλύζειν τὴν Αἴγυπτον, ὡς τοῦ γε πάντως ἡλίου τὴν βορειοτέραν διαθέοντος ζώνην καὶ τοῖς ἄλλοις παρενοχλοῦντος ποταμοῖς καὶ σμικρύνοντος, τούτου δὲ πλεῖστον ἀπέχοντος. Καὶ ποιήσαντες μετὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν ἡμέρας μ' πάλιν ἀντιπερῶσι. Τῆς δὲ γυναικὸς δύο παιδία γεννησάσης οὐκέτι ὁ ἀνὴρ ἀντιπερᾷ πρὸς αὐτὴν, οὔτε μὴν ἐκίνη πλησιάζει ἑτέρῳ ἀνδρὶ διὰ πολλὴν εὐλάβειαν. Εἰ δὲ συμβῇ στεῖραν ἐν αὐταῖς εὑρεθῆναι, μέχρι πενταετίας διαπερῶν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καὶ συγγινόμενος αὐτῇ, ἐὰν οὐ τέκῃ, οὐκέτι προσεγγίζει αὐτῇ. Διὰ τοῦτο οὐδὲ πολυάνθρωπός ἐστιν ἡ χώρα αὐτῶν, διά τε τὴν ὀλιγοδείαν καὶ τὴν φυσικὴν ἐγκράτειαν. Τὸν δὲ ποταμὸν φασι δυσπερατότατον εἶναι διὰ τὸν λεγόμενον ὀδο[ντο] τύραννον. Ζῶον γάρ ἐστιν ἀμφίβιον, μέγιστον λίαν, ἐν τῷ ποταμῷ διαιτώμενον καὶ δυνάμενον ἐλέφαντα καταπιεῖν ὁλόκληρον· ὃ ἐν ταῖς μὲν ἡμέραις τῆς περαιώσεως τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἀφανὲς γίνεται κατὰ θείαν πρόστα-

ξιν. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ δράκοντές εἰσιν ἐν τοῖς ἐρημοτέροις τόποις ἐκείνοις μέγιστοι σφόδρα, πηχῶν ο τὸ μεγεθος καὶ τὸ πάχος πολὺ καὶ φρικωδέστατον, καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Δημιουργοῦ καὶ δόξαν φαινόμενοι προφανῶς ἐκδιηγοῦνται. Καὶ οἱ μὲν σκορπίοι πάλιν εὑρίσκονται πηχυαῖοι, οἱ δὲ μύρμηκες παλαιστιαῖοι. Διὸ καὶ δυσδιόδευτοί εἰσιν οἱ ἐρημικοὶ τόποι ἐκεῖνοι καὶ ἀοίκητοι διὰ τὰ φοβερώτατα θηρία τε καὶ ἰοβόλα. Ἐλέφαντες δὲ γίνονται κατὰ τὰς χώρας ἐκείνας πλεῖστοι, ὡς καὶ ἀγεληδὸν παραπορευόμενοι βόσκεσθαι. A

Ἀμέλει γέ τοι καὶ ὁ μέγας Καισάριος, ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου Γρηγορίου, διαφόρων ἐθνῶν καὶ ἠθῶν καὶ τρόπον τε καὶ νόμον ἐξηγούμενος ἐν ἐπιτομῇ τοιαδε φάσκει. Ἐν γὰρ ἑκάστῃ χώρᾳ καὶ ἔθνεσιν, ἐν τοῖς μὲν ἔγγραφος νόμος ἐστὶν, ἐν τοῖς δὲ ἡ συνήθεια· [P. 154] νόμος γὰρ ἀνόμοις τὰ πάτρια δοκεῖ. Ὧν πρῶτοι Σῆρες (19), τὸ ἄκρον τῆς γῆς οἰκοῦντες, νόμον ἔχουσι τὸ πατρῷον ἔθος, μὴ πορνεύειν ἢ μοιχεύειν ἢ κλέπτειν ἢ λοιδορεῖν ἢ φονεύειν ἢ κακουργεῖν τὸ σύνολον. Νόμος δὲ παρὰ Βακτριανοῖς ἤτοι Βραχμάναις ἡ ἐκ προγόνων παιδεία καὶ εὐσέβεια, μὴ κρεωφαγεῖν ἢ οἰνοποτεῖν ἢ λαγνεύειν ἢ παντοίαν κακίαν διαπράττεσθαι διὰ πολὺν φόβον Θεοῦ καὶ πίστιν, καίτοι γε τῶν παρακειμένων αὐτοῖς Ἰνδῶν τἀναντία διαπραττομένων ἀδεῶς. Ἐν δὲ νοῖς ἐνδοτέροις μέρεσι τούτων ἀνθρωποβοροῦντες καὶ τοὺς ἐπιξενουμένους ἀναιροῦντες κατεσθίουσιν, ὡς Κάβες. Ἕτερος νόμος Χαλδαίοις καὶ Βαβυλωνίοις ἀσελγείας ἀνάμεστος καὶ αἰσχρουργίας. Ἄλλος δὲ παρὰ Γηλαίοις νόμος, γυνεῖκας γεωργεῖν καὶ οἰκοδομεῖν καὶ τὰ ἀνδρῶν πράττειν, ἀλλὰ καὶ πορνεύειν ὡς ἂν βούλωνται, μὴ κωλυομένας παντελῶς ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν. Ἐν αἷς ὑπάρχουσι καὶ πολεμικώτατα καὶ θηρῶσι τὰ μὴ λίαν ἰσχυρότατα τῶν θηρίων, ἄρχουσι δὲ τῶν οἰκείων ἀνδρῶν καὶ κυριεύουσιν. Ἐν Βρεττανίᾳ δὲ πλεῖστοι ἄνδρες μιᾷ συγκαθεύδουσι γυναικὶ, καὶ πολλαὶ γυναῖκες ἑνὶ ἑταιρίζονται ἀνδρί. Ἀμαζόνες δὲ ἄνδρας οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἅπαξ τοῦ ἔτους περὶ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ὑπερόριοι γίνονται, καὶ μιγνύμεναι τοῖς γειτνιῶσιν ἀνδράσιν ὡς πανήγυρίν τινα καὶ μεγάλην ἑορτὴν τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἡγοῦνται· ἐξ ὧν καὶ κατὰ γαστρὸς συλλαβοῦσαι παλινδρομοῦσιν οἴκαδε πᾶσαι. Τῷ δὲ καιρῷ τῆς ἀποκυήσεως τὸ μὲν ἄρρεν φθείρουσι, τὸ δὲ θῆλυ ζωογονοῦσι καὶ τιθηνοῦσιν ἐπιμελῶς καὶ ἐκτρέφουσιν. B C

Ὁ μέντοι γε Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν ἀπὸ Βραχμάνων ὑποστροφὴν καταλαβὼν τὴν Αἴγυπτον κτίζει τὴν μεγάλην Ἀλεξάνδρειαν εἰς ἴδιον ὄνομα, πάλαι Ῥακάστην λεγομένην. Ἧς ἐπεθύμησε τὴν λίμνην θεάσασθαι διὰ τὰ ἐν αὐτῇ μυθευόμενα. Πολλὰ μὲν οὖν τέρατα καὶ ὀνείρατα παρεκροόσατο, τῆς τε τῶν Χαλδαίων γνώσεως κατεφρόνησε, καὶ σὺν ὀλίγαις ναυσὶν ἐπὶ τὴν εἰρημένην λίμνην διαβὰς τό τε τῆς κεφαλῆς D

A dies quibus Brachmanes ad suas uxores trajiciunt nusquam exstat. Sunt et in solitudinibus locorum istorum dracones ingentes, longitudine 70 cubitorum, mole ac crassitie horribili, qui palam se conspectui offerentes opificis sapientiam ac majestatem demonstrant. Inveniuntur etiam scorpii cubitales, formicæ palmi magnitudine. Itaque istæ solitudines transitu difficiles sunt et desertæ propter bestias terribiles admodum ac venenum ejaculantes. Elephanti istis in locis nascuntur plurimi, ita ut armenta tota simul pascantur.

Enimvero magnus ille Cæsarius, Gregorii Magni frater, diversarum gentium mores et leges compendio enarrans, sic ait: Apud omnes gentes et ubique locorum aut lex scripta est aut consuetudo obtinet. Nam a majoribus tradita pro lege habentur. Primi Seres, qui extremum **270** terræ habitant, pro lege habent consuetudinem a majoribus ab se propagatam, ut omni stupro, adulterio, furto, convicio, cæde ac maleficio abstineant. Apud Bactrianos seu Brachmanas lex est, institutio et pietas a majoribus accepta, quod neque carnem edunt neque vinum bibunt, et quod ob fidem et metum Dei constantem omnem lasciviam atque flagitium vitant, cum quidem vicini Indi nullo metu contrariam vitæ rationem teneant, et in interioribus regionibus carnibus humanis vescantur hospitesque jugulatos devorent, veluti Cobes. Chaldæorum et Babyloniorum leges plenæ sunt impudicitiæ atque turpitudinis. Agelæis lex est ut mulieres terram colant atque ædificent, et ea quæ virorum sunt regant, ac sua libidine nihil impedientibus maritis scortentur: sunt inter eas etiam bellicosissimæ, et que feras, nisi quæ sunt robustissimæ, venentur: imperant autem suis maritis. In Britannia compluribus viris una est communis mulier, multæque mulieres uni viro copulantur. Amazones autem maritos nullos habent, sed brutorum in morem semel quotannis extra suos fines profectæ cum vicinis maribus concumbunt, id tempus solemne ac festivum agitantes: et postquam conceperunt, omnes domum redeunt. Ubi pariunt, mares perdunt, femellas tollunt accurateque alunt et educant.

Cæterum Alexander, a Brachmanibus reversus, Ægypto occupata, **271** Alexandriam de suo nomine condidit, antiquitus Racastam dictam. Cujus paludem videre cupiebat ob eo quæ de ea fabulose jactabantur. Itaque multis ostentis et insomniis contemptis, spreta etiam Chaldæorum divinatione, cum paucis navibus paludem eam accessit. Ibi imbre ac turbine subito exorto, amisso capitis diade-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(19) Hi ubi fuerint et quales, disputabimus alibi. In margine erat: Οὐκ οἶδα τίνες εἰσί. Θαυμαστὸν δὲ εἴ τινές που τοιοῦτοί εἰσιν. Quid autem sint Cabes 9 nescio, nisi si forte nomen est Indicæ gentis hominivoræ. Neque Agelæos proprio sic dicto nomine novi. Et historia, docet ante hæc verbo p. 271, v. 2, *cujus paludem* aliquid exidisse. XYL.

mate, ægre in terram enavit. Statimque a Casandro duce exercitus sui veneno exhibito doloribus laniatus est. Ita Alexander tot rebus præclare gestis mortuus est, cum regnasset annos duodecim et sex menses, vixisset autem triginta duos.

Hierosolymis quondam in Persidem profectus quosdam Judæos in exercitum adsciverat. Fuit inter hos præstantissimus Mosomachus, et ingenio optimo præditus et sagitta scopum tangendi peritissimus. Is cum Babylonem iretur et quidam ariolus auspicio suo exercitum moraretur, causam cur substitisset populus scitatus, cum auspex ave monstrata dixisset, si ea immobilis maneret, bonum universis portendi ut ibi maneant, sin porro volaret, procedendum, sin retro volaret, recedendum ipsis esse, his auditis clam ducto arcu avem dejecit. Quod cum et ariolus et reliqui isto errore capti ægre ferrent, arrepta Mosomachus **272** ave, Quid inquit, infelices, me culpatis? Quonam modo avis ne suam quidem ipsius salutem prævidens vobis commodum vestrum denuntiasset? quæ futura prænosse quivisset, nunquam profecto huc venisset. Hoc dicto magnum iis pudorem incussit.

Verum Alexander infinitas alias victorias commemoratu difficiles et quavis oratione superiores retulit. Itaque eum vates sanctus prævidit specie volantis pardalis, celeritatem nimirum ac velut igneam vehementiam præsagiens, qua is erat subito mundrm victoriis et tropæis suis pervolaturus Idem Alexander cum de quodam philosopho audivisset mundos esse infinitos, alte ducto gemitu, Et ego, ait, ne unum quidem adhuc subegi! Adeo magnanimus erat atque temperans: erat enim ab Aristotele omni doctrina informatus. Non desunt qui eum Dario victo in deterius mutasse animum ac se voluptatibus corporis dedisse affirment: etenim qui olim Darii filias ne videre quidem sustinuisset, is et Persico amictu postea usus decem millia juvenum præsidii loco circa se habuit ac 500 pellicibus usus est, Macedonicamque regum consuetudinem prorsus in Persicam mutavit. Qua de causa etiam permultos Macedonici exercitus ductores interfecit.

Mortuo Alexandro, regnum ejus in multas divisum est partes. Perdiccæ Macedonicum regnum sorte obtigit, Ptolemæo Lagi filio Ægyptus **273** et Alexandria, Seleuco, qui et Nicanor dicitur eo quod ad Babylonem duxisset ac barbaros superasset, Syria et Babylon, Antigono Cilicia, quæ est ad Taurum, Philoni Media, Pythoni Phrygia et Lydia, Meleagro Paphlagonia, Eumeni Cappodocia, Casandro Lycia ad Hellespontum, Lysimacho Thracia, Antipatro Pontus, Oxyartæ Bactriana, Philippo Dragæna, Poro India, Phratapherni Parthia et Hyrcania, Tripolemo Persis, Arcesilao Mesopota-

διάδημα ἀπέβαλεν, ὄμβρου καὶ λαίλαπος καταβραγέντος πολλοῦ, καὶ μόλις ἐπὶ τὴν γῆν διενήξατο. Καὶ παραχρῆμα ὑπὸ Κασάνδρου τοῦ ἰδίου στρατηγοῦ φάρμακον δεξάμενος ἐσπαράχθη. Καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τοσούτοις κατορθώμασι τὸν βίον μετήλλαξε, δυσὶ καὶ δέκα χρόνοις πρὸς μησὶν ἓξ τῆς ἀρχῆς ἀπολαύσας, βιώσας δὲ τὰ πάντα ἔτη δύο καὶ τριάκοντα.

Ἀνερχόμενος δέ ποτε ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Περσίδα ἔλαβέ τινας τῶν Ἰουδαίων πρὸς συμμαχίαν, ἐν οἷς ἦν τις ὑπερέχων, ὀνόματι Μοσόμαχος, κατὰ ψυχὴν μὲν ἄριστος, τοξότης δὲ [P. 155] εὐστοχώτατος· ὃς διιόντων τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα ὁδὸν, καὶ μάντεώς τινος ὀρνιθευομένου καὶ πάντας ἐπέχοντος, ἠρώτησε τὴν αἰτίαν τῆς παραμονῆς τοῦ λαοῦ. Καὶ ὁ ὀρνεοσκόπος ὑποδεικνὺς τὸν ὄρνιν ἔφη· Ἂν μὲν ἀσάλευτος μένῃ, προσμένειν συμφέρον πᾶσιν, ἂν δ' ἀναστὰς εἰς τοὔμπροσθεν πέταται, προάγειν, εἰ δ' ὄπισθεν, ἀναχωρεῖν αὖθις. Καὶ ταῦτα ἀκούσας Μοσόμαχος παρὰ τοῦ μάντεως, καὶ λάθρα τόξον ἑλκύσας, βάλλει τὸν ὄρνιν. Ἐφ' οἷς τοῦ μάντεως χαλεπήναντος καὶ πάντων τῶν τῇ πλάνῃ δεδουλωμένων, λαβὼν εἰς χεῖρας τὸν ὄρνιν Μοσόμαχος ἔφη· Τί μοι μέμφεσθε, κακοδαίμονες; Πῶς γὰρ οὗτος, μὴ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν προγινώσκων, τὸ ἡμέτερον συμφέρον προανήγγειλεν; Εἰ γὰρ ἠδύνατο προειδέναι τὸ μέλλον, οὐκ ἂν εἰς τὸν τόπον τοῦτον ἦλθε. Καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ κατῃσχύνθησαν σφόδρα.

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα μυρία τρόπαια καὶ δυσδιήγητα καὶ λόγον ὑπερβαίνοντα εἰργάσατο. Κἀὶ διὰ τοῦτο πτηνὴν ἀπάρδαλιν ὁ προφήτης αὐτὸν προβλέπει, τὸ ταχὺ καὶ σφοδρὸν καὶ πορῶδες καὶ τὸ ἄφνω διαπτῆναι τὴν οἰκουμένην μετὰ τροπαίων καὶ νίκης προϋποφαίνων. Ἤκουσε δὲ καὶ τινος φιλοσόφου εἰπόντος ὅτι ἄπειροι κόσμοι εἰσὶ, καὶ μεγάλα στενάξας ἔφη· Εἶτ' ἀπείρων ὄντων μηδ' ἑνὸς ἐγὼ κεκράτηκα! Οὕτως ἦν μεγαλόφρων καὶ μεγαλόψυχος καὶ σώφρων· Ἀριστοτέλει γὰρ μαθητευθεὶς πᾶσαν λογικὴν ἐπιστήμην εἰς ἄκρον ἐπαιδεύθη. Φασὶ δέ τινες ὅτι μετὰ τὴν νίκην Δαρείου διαφθαρεὶς τὸν νοῦν πρὸς τὰς τοῦ σώματος ἡδονὰς διώλισθεν ὁ μηδ' ἀνασχόμενος πρότερον τὰς Δαρείου θυγατέρας θεάσασθαι, Περσικήν τε στολὴν ἐνδυσάμενος μυρίοις νέοις ἐδορυφορεῖτο καὶ τριακοσίαις παλλακαῖς ἐχρῆτο, ὡς τὴν Μακεδονικὴν πᾶσαν τῶν βασιλέων συνήθειαν εἰς Περσικὴν μετελθεῖν. Ὅθεν καὶ ἐξάρχους ἄνδρας τῶν Μακεδονικῶν ταγμάτων πλείστους ἀνεῖλε.

Μετὰ δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν εἰς πολλὰς ἀρχὰς ἡ βασιλεία αὐτοῦ διηρέθη, καὶ Περδίκκας μὲν τὴν Μακεδονίας ἐκληρώσατο βασιλείαν, Πτολεμαῖος δὲ ὁ Λάγου Αἰγύπτου καὶ Ἀλεξανδρείας, Σέλευκος ὁ καὶ Νικάνωρ διὰ τὸ ἀναβῆναι εἰς Βαβυλῶνα καὶ κρατῆσαι τῶν βαρβάρων, Συρίας καὶ Βαβυλῶνος, Ἀντίγονος τῆς πρὸς τῷ Ταύρῳ Κιλικίας, Φίλων Μηδίας, Πύθων Φρυγίας καὶ Λυδίας, Μελέαγρος Παφλαγονίας, Εὐμένης Καππαδοκίας, Κάσανδρος Λυκίας καὶ Ἑλλησπόντου, Λυσίμαχος Θράκης, Ἀντίπατρος Ποντικῆς, Ὀξυάρτης Βακτρικῆς, Φίλιππος Δραγαίνης, Πῶρος Ἰνδίας, Φρατοφέρνης

Παρθίας καὶ Ὑρκανίας, Τριπόλεμος Περσίδος, καὶ Μεσοποταμίας Ἀρκεσίλαος. Καὶ οὐ διέλιπον ἀεὶ κατ' ἀλλήλων ἐπανιστάμενοι, ἕως ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ τὰς τοπαρχίας πάσας κατέλυσε.

A mia. Neque hi ante finem fecerunt mutuis sese bellis infestandi quam Romanum imperium istas principatus omnes abolevit.

[P. 156] Ὁ μέντοι Κάσανδρος Θεσσαλονίκην τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου θυγατέρα ποιησάμενος γυναῖκα εἰς ὄνομα ταύτης κτίζει πόλιν Θεσσαλονίκην. Οἱ δὲ Αἰνείαν ταύτην κτίσαι μετὰ τὸ ἀποφυγεῖν τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ὅθεν καὶ ἡ χώρα λέγεται Αἰνία Οἱ δὲ φασι Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου εἶναι θυγατέρα τὴν Θεσσαλονίκην· τὸ δὲ ἐν τῇ Παλλήνῃ φρούριον παρ' αὐτοῦ τοῦ Αἰνείου οἰκοδομούμενον, ἐπεὶ παρὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀκήκοε γεγενῆσθαι αὐτῷ θυγατέρα καὶ Κασάνδραν ὀνομασθῆναι, καὶ αὐτὸς αὐτὸν τὸν τόπον Κασάνδρειαν ὠνόμασε, καὶ στήλην λιθίνην γυναικὸς σχῆμα ἔχουσαν καὶ πρὸς Τροίαν βλέπουσαν ἐπάνω τοῦ τείχους ἔστησε.

Casander Thessalonica Alexandri filia ducta de ejus nomine urbem Thessalonicam condidit. Alii ab Ænea conditam aiunt, cum is Trojanum bellum fuga evasisset : ideo regioni nomen Ænea esse. Alii Thessalonicam perhibent filiam fuisse Philippi Amyntæ filii. Is arcem quæ Pallenæ est, ab ipso exstructa Ænea, cum ex subditis cognovisset filiam sibi natam ac Casandram nominatam esse, ipse eum locum Casandream appellavit, statuamque lapideam mulieris forma ad Trojam respicientem B supra murum posuit.

Τότε καὶ Αἴσωπος ὁ μυθογράφος ἤκμαζε, καὶ Ἀναξίμανδρος, ὃς εἶπε τὴν γῆν μέσην εἶναι τοῦ παντὸς κόσμου, καὶ τὸν ἥλιον οὐκ ἐλάττω τῆς γῆς, ἀρχὴν τε πάντων τὸν αἰθέρα, καὶ πάντα ἐξ αὐτοῦ γίνεσθαι καὶ εἰς αὐτὸν ἀναλύεσθαι. Ἐξέθετο δὲ καὶ τὰς ἰσημερίας καὶ τὰς τροπὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ τὰ λοιπά, καθὼς ἔμπροσθεν λέξομεν.

Eo tempore floruit etiam Æsopus, fabularum conditor, et Anaximander, qui terram in medio universi esse dixit, solem terra non minorem, principium omnium rerum aerem, ex quo omnia oriantur inque 274 eum dissolvantur. Æquinoctia etiam et solstitia anni exposuit, et alia quæ deinde referemus.

Πυθαγόρας δὲ ὁ Σάμιος τὴν ἀριθμητικὴν ἔγραψε καὶ ἀσωμάτους δυνάμεις καὶ ἀρχὰς ἐδόξαζεν. Οὗτος καὶ τὰ Χρυσᾶ ἔπη ἔγραψεν, ἅτινα, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἴπειν, διαγορεύουσι τάδε· Πρῶτα μὲν προτρέπει τὸ θεῖον τιμᾶν ὡς χρή, δεύτερον τοὺς κατὰ δύναμιν ὁμοιωθέντας αὐτῷ, τρίτον τῶν σωματικῶν δυνάμεων ὑπερέχειν, τέταρτον ἑαυτὸν αἰδεῖσθαι παντὸς μὲν πέμπτον δικαιοσύνης ἐπιμελεισθαι παντὸς, ἕκτον τὸν ἀπὸ τῆς θείας κρίσεως ἀπονεμηθέντα κλῆρον ἀσπάζεσθαι, ἕβδομον πρὸς τὸ βέλτιον ἀεὶ τὴν γνώμην μεθιστάνειν, ὄγδοον ἀνεξαπόσπαστον εἶναι καὶ ἀδούλωτον διόλου πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς τήρησιν, ἔνατον εὐβουλίᾳ πρὸ των ἔργων χρῆσθαι, ἐξ ἧς τὸ ἀμεταμέλητον ἐν τοῖς ἔργοις παραγίνεται, δέκατον οἰήσεως καθαρεύειν, ἑνδέκατον πράους καὶ ἀοργήτους καὶ ἀνετικοὺς πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας εἶναι, δωδέκατον τὸ σῶμα καὶ τὰ ἐκτὸς πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς συνεργίαν μεταῤῥυθμίζειν· « Ταῦτα, φησὶ, πόνει, ταῦτ' ἐκμελέτα, τούτων χρὴ ἐρᾶν σέ· Ταῦτά σε τῆς θείας ἀρετῆς εἰς ἴχνια θήσει· » ἀντὶ τοῦ, Ταῦτα πάντα εἰς τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν ἑνάξει καὶ εἰς τὴν θεωρητικὴν ἐπιστήμην ἤτοι τὴν κατὰ νοῦν ἐνεργειαν, νοοῦντα τὰ νοητὰ, καὶ ἀρχή σοι πάνυ καλλίστη γενήσεται, καὶ ὁμοιωθήσῃ Θεῷ διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας. Διὸ καὶ βουλόμενος τὸν ἀκροατὴν ὁλοσχερῶς πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἐργασίαν διαναστῆσαι ὅρκῳ τὰ λεχθέντα πιστοῦται, λέγων οὕτως· « Ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα [P. 157] τετρακτὺν, παγὰν ἀενάου φύσεως. » Ὁ δὲ ὅρκος γίνεται αὐτοῖς καὶ δόγμα. Οὗτος ὁ Πυθαγορας μετεμψύχωσιν ἐδογμάτιζεν· ἦν θέλων κυρῶσαι ἔλεγεν ἑαυτὸν πρὸ τῶν Τρωϊκῶν Αἰθαλίδην γεγονέναι, ἐν δὲ τοῖς Τρωϊκοῖς Εὔφορβον, μετὰ δὲ ταῦτα Ἑρμό-

Pythagoras autem Samius scientiam numerorum scripsit opinionisque de facultatibus atque principiis incorporeis auctor fuit. Composuit etiam aureum, quod vocatur, carmen. Cujus hæc est C summa : Primum caput hortatur ad numen rite colendum ; 2. Eos qui ei facultate sunt æquali ; 3. Jubet se supra corporeas facultates attollere ; 4. Sui ipsius ubique verecundia moveri ; 5. In omni re justitiæ curam habere ; 6. Sorte, quæ divino judicio obtigit, contentum esse ; 7. Sententiam semper ad id quod melius est accommodare ; 8. Ita virtutem colore, ut nunquam ab ejus cultu abstrahi aut alio in servitutem abduci te sinas ; 9. Ante factum rationes probe subducere ; 10. Vacare opinione ; 11. In consuetudine cum hominibus placidos se, iræ vacuos et patientes præbere ; 12. Corpus et fortunæ bona ita comparare ut virtuti sint adjumento. Sic autem claudit carmen :

His incumbe animo, his operamque impende et amo- D *Divinæ hæc te in virtutis vestigia ducent.* [*rem.*

Hoc vult dicere : Hæc te ad philosophiam, cujus in agendo vis est, producent, et ad contemplatricem scientiam, nempe ut mente suam vim exercente, ea percipias quæ solo intellectu cernuntur ; eruntque tibi præclarissimum principium, et actionibus virtutum Dei similis fies. Itaque 275 ut auditorem magis ad honestarum actionum studium excitaret, juramento dictis fidem conciliat in hanc sententiam :

Per tibi ego divum vera esset hæc juro tetractyn,
Nostram animam qui naturæ de fonte perenni
Irrigat.

Hoc juramentum unum est ex decretis Pythagoræ.

Idem animas de corporibus in corpora migrare sensit: quod ut conformaret, se ante bellum Trojanum fuisse Æthalidem dixit, in bello Trojano Euphorbum, postea Hermotimum Samium, ac rursus Pyrrhum Delium, quinto demum loco Pythagoram.

A τιμον Σάμιον, μεθ' ὃν Πύῤῥον Δήλιον καὶ πεμπτον Πυθαγόραν.

Prior Pythagora fuit Thales, qui naturam rerum explicare conatus initium et finem omnium rerum dixit esse aquam atque ignem: ex his omnia constare: ab his etiam terræ motus, ventorum turbines et siderum motus proficisci.

Πρὸ τούτου δὲ γέγονε Θαλῆς, ὃς ἐπικεχείρηκε φιλοσοφίαν φυσικὴν, ἀρχὴν τοῦ παντὸς καὶ τέλος τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ εἶναι φήσας, καὶ ἐξ αὐτῶν τὰ πάντα συνίστασθαι· ἀφ' ὧν καὶ τοὺς σεισμοὺς καὶ πνευμάτων συστροφὰς καὶ ἄστρων κινήσεις γίνεσθαι.

Primus Thales sapientis nomen reportavit, primusque animam immortalem dixit, atque defectus solis et lunæ et æquinoctia deprehendit. Plurima etiam dicteria reliquit; quorum est etiam famosum illud « Nosce te ipsum. » Nam illud « Sponde, præsto noxa est » Chilonis potius est, qui id sibi vindicavit; et illud « Ne quid nimis. »

Ὅτι πρῶτος ὁ Θαλῆς τὸ τοῦ σοφοῦ ἔσχεν ὄνομα, καὶ πρῶτος τὴν ψυχὴν εἶπεν ἀθάνατον, ἐκλείψεις τε καὶ ἰσημερίας κατείληφε. Καὶ ἀποφθέγματα πλεῖστα κατέλιπε, καὶ τὸ θρυλούμενον, « Γνῶθι σεαυτόν. » Τὸ γάρ, « Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη, » Χίλωνος μᾶλλόν ἐστιν, ἰδιοποιησαμένου αὐτὸ καὶ τὸ, « Μηδὲν ἄγαν. »

Tertius philosophus Empedocles, præter multa alia portentosa decreta, hoc etiam sensit, universi principia esset amicitiam atque discordiam, unitatem intellectu percipi, ignem esse Deum, omnia ex igne esse compacta, in eumque omnia resolutum iri. Cui fere Stoici astipulantur, **276** conflagrationem exspectantes. Idem censuit animam in omne brutorum genus transire: ita enim Pythagoræ opinionem secutus ait:

B Τρίτος φιλόσοφος Ἐμπεδοκλῆς. Οὗτος μετὰ πολλὰς τερατολογίας ἐδογμάτισε καὶ ταῦτα, τὴν τοῦ παντὸς ἀρχὴν νεῖκος καὶ φιλίαν λέγων, καὶ τὸ τῆς μονάδος νοερὸν πῦρ τὸν Θεὸν, καὶ ὅτι ἐκ πυρὸς τὰ πάντα συνίσταται καὶ εἰς πῦρ αὖθις ἀναλύεται, ᾧ σχεδὸν καὶ οἱ Στωϊκοὶ συντίθενται, ἐκπύρωσιν προσδοκῶντες. Οὗτος εἰς πάντα τὰ ζῶα τὴν ψυχὴν μεταλλάττειν εἴρηκε, τῷ Πυθαγόρου δόγματι κατακολουθῶν. « Χαίρετε γάρ, φησὶν, ἐγὼ δὸ' εἰμὶ θεὸς ἄμβροτος, οὐκέτι θνητός. Ἦτοι μὲν πρῶτα κοῦρος ἐγενόμην κόρη τε καὶ θὴρ καὶ θάμνος καὶ ἐξ ἁλὸς ἔμπνοος ἰχθὺς καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ βοῦς. »

Jamque valete. Deus nunc immortalis et expers
Interitus ego sum. Puer et quandoque puella
Ipse sui: fruticem nemini piscemque marinum
Pisæ neque fuisse bovem.

Quartus Heraclitus fere Pythagoræ consona pronuntiavit. Hæc quoque præterea ejus sunt, corporis quam minimam omnino habendam rationem, idque fimetis abjectius consendum; ac quandiu Deus corpore tanquam instrumento uti præcipiat, ejus necessitatibus quam minimo inserviendum impendio. Vixit tempore Darii Hystaspei. Fuerunt et alii, qui suas de rerum natura opiniones perscripserunt, nihil a dictis discrepantes; quas commemorare non duximus necessarium.

Τέταρτος Ἡράκλειτος, καὶ αὐτὸς σχεδὸν σύμφωνα τῷ Πυθαγόρᾳ φθεγζάμενος. Ἔφη δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι πάντη τοῦ σώματος χρεὼν ὀλιγωρεῖν καὶ νομίζειν C αὐτὸ κοπρίων ἐκβλητότερον, καὶ ἐκ τοῦ ῥᾴστου πληροῦν αὐτοῦ τὰς θεραπείας, ἕως ἂν ὁ Θεὸς ὥσπερ ὀργάνῳ τῳ σώματι χρῆσθαι ἐπιτάττῃ. Οὗτος ἦν ἐπὶ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου, Ἐγένοντο δὲ καὶ ἕτεροι φυσικὰς δόξας καὶ αὐτοὶ γράψαντες, μηδὲν ἀπερφαινεύσας τῶν προειρημένων, ἃς οὐκ ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα γραφῇ παραδοῦναι.

Quintus Anaximander. Is pro rerum principio quamdam infinitam naturam agnovit, unde et cœlum et eo contentus mundus orta sint. Hanc esse sempiternam et senectutis expertem, ab eaque omnes mundos contineri. Idem terram pronuntiavit pendere, nemine eam tenente, et loco manere ideo quod undique æquali intervallo absit; sitam esse eam in medio, figura rei mobilis ac teretis et niveæ, lapidis instar. Primus iste et æquinoctium D observavit, et solstitia, et gnomones horologiorum **277** in usum produxit, omninoque geometricas descriptiones ostendit. Stellas dixit esse orbes igneos ab aere comprehensos: porro exspirationes esse quosdam auræ permeatus, ob quos stellæ videantur, et quibus meatibus obturatis defectus existant. Ac juxta horum vel apertionem vel obstructionem lunam modo plenam modo lumine diminutam videri. Solis circulum ad lunæ orbem esse proportione vigintiseptupla. In summo esse solem, in imo orbes stellarum fixarum. Animalia nasci vaporibus a sole elevatis, ventos, cum tenuis-

Πέμπτος Ἀναξίμανδρος. Οὗτος ἀρχὴν ἔφη τῶν ὄντων φύσιν τινὰ τοῦ ἀπείρου, ἀφ' ἧς γενέσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς κόσμον· ταύτην δ' ἀΐδιον εἶναι καὶ ἀγήρω, καὶ πάντας περιέχειν τοὺς κόσμους. Οὗτος καὶ τὴν γῆν εἴρηκε μετέωρον εἶναι, ὑπὸ μηδενὸς κρατουμένην, μένουσαν δὲ διὰ τὴν ὁμοίαν πάντων ἀναστασιν. Καὶ κεῖσθαι ταύτην μὲν μεσαιτάτῳ, τὸ δὲ σχῆμα αὐτῆς ὑγρὸν, στρογγύλον, χιονώδες, λίθῳ παραπλήσιον. Πρῶτος [P. 158] δὲ αὐτὸς καὶ ἰσημερίαν εὗρε καὶ τροπὰς καὶ ὡρολογίας γνώμονά τε εἰσήγαγεν, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐν τοῖς ἡλιοτρόποις πηγνύμενον, καὶ ὅλως γεωμετρίας ὑποτύπωσιν ἔδειξε. Τὰ δὲ ἄστρα φησὶ γενέσθαι κύκλον πυρὸς, περιληφθέντα δὲ ὑπὸ ἀέρος. Ἐκπνοὰς δὲ εἶναι πόρους τινὰς αὐρώδεις, καθ' οὓς φαινόνται τὰ ἄστρα διό φησι καὶ ἐπιφρασσομένων τῶν ἐκπνοῶν τὰς ἐκλείψεις γίνεσθαι. Τὴν δὲ σελήνην ποτὲ μὲν φαίνεσθαι πληρουμένην, ποτὲ δὲ μειουμένην παρὰ τὴν τῶν πόρων ἐπίφραξιν ἢ ἄνοιξιν. Εἶναι δὲ τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου ἑπτακαιεικοσιπλασίονα τῆς σελήνης, καὶ ἀνωτάτω μὲν εἶναι τὸν ἥλιον, κατωτάτω δὲ τοὺς

τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων κύκλους. Τὰ δὲ ζώδια (20) γίνεσθαι ἐξατμιζόμενα ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνέμους δὲ γίνεσθαι τῶν λεπτοτάτων ἀτμῶν ἐκ τοῦ ἀέρος ἀποκρινομένων καὶ ὅταν ἀθροισθῶσι κινουμένων, ὑετοὺς δὲ ἐκ τῆς ἀτμίδος τῆς ἐκ τῶν ὑφ' ἥλιον ἀναδιδουμένης, ἀστραπὰς δὲ, ὅταν ἄνεμος ἐκπίπτων διίστησι τὰς νεφέλας. Τὸν δὲ ἄνθρωπον κατ' ἀρχὰς ἰχθύϊ παραπλήσιον γενέσθαι.

A simi vapores ex aere secernuntur, qui collecti commoveantur, pluvias ex exhalationibus a sole sursum elevatis, fulgura, cum ventus erumpens nubes scindit. Hominem ab initio piscis similem natum fuisse.

Ἕκτος Ἀναξιμένης. Οὗτος ἀέρα ἄπειρον τὴν ἀρχὴν ἔφη εἶναι, ἐξ οὗ τὰ γινόμενα καὶ τὰ γεγονότα καὶ τὰ ἐσόμενα καὶ θεοὺς καὶ θεῖα γίνεσθαι. Τὴν δὲ γῆν πλατεῖαν ἐπ' ἀέρα ὀχουμένην. Ὁμοίως δὲ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα πάντα πύρινα ὄντα ἐποχεῖσθαι τῷ ἀέρι διὰ τὸ πλάτος. Γέγονε δὲ τὰ ἄστρα ἐκ γῆς διὰ τὸ τὴν ἰκμάδα ἐκ ταύτης ἀνίστασθαι, ἧς ἀραιουμένης τὸ πῦρ γίνεσθαι· εἶναι δὲ καὶ γεώδεις φύσεις ἐν τῷ τόπῳ τῶν ἀστέρων, συμπεριφερομένας ἐκείνοις. Οὗτος ἤκμασε κατὰ τοὺς χρόνους Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, οὗτινος καὶ διδάσκαλος γέγονεν·

Sextus fuit Anaximenes. Is aerem infinitum statuit rerum principium ; ex eo quæ sunt, quæ fuerunt, omnia ortum habere. Esse deos et res divinas. Terram latitudine sua aeri incumbere. Similiter solem et lunam et reliquas stellas, cum iguea sint omnia, ab aere propter latitudinem gestari. Stellas ex terra ortas eo quod ex ea humor effertur, quo attenuato ignis exsistat. Esse etiam terrenas quasdam naturas in loco stellarum, quæ una cum his circumagantur. Hic floruit ætate Alexandri Macedonis, cujus etiam præceptor fuit.

Ἕβδομος Ἀναξαγόρας, ὃς ἐκαλεῖτο Νοῦς, ἐπειδὴ ὕλην καὶ νοῦν πάντων ἀρχὴν καὶ φρουρὸν εἶπε, καὶ τὸν μὲν νοῦν ποιοῦντα, τὴν δὲ ὕλην γινομένην. Ὄντων γὰρ πάντων ὁμοφυῶν ὁ νοῦς ἐπελθὼν διεκόσμησεν. Οὗτός ἐστιν ὃς τὸν ἥλιον εἶπε μύδρον διάπυρον, τουτέστι πύρινον λίθον· μύδρος δ' ἐστὶ σίδηρος ἀργὸς πεπυρακτωμένος. Τὸ δ' ἔπος·

Ἥλιον πυρόεντα μύδρον ποτὲ φάσκεν ὑπάρ-
[χειν

Καὶ διὰ τοῦτο θανεῖν μέλλεν Ἀναξαγόρας,

ὅτι καὶ μείζω τῆς Πελοποννήσου τὸν ἥλιον ἔλεγεν. Οὗτος Κλαζομένιος ὢν ἀγέλαις τε καὶ καμήλοις τὰ ἑαυτοῦ ἀνῆκε. Περὶ τούτου ἔφη Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς προβάτοις μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις φιλοσοφῆσαι. Ὁ δὲ Θηβαῖος Κράτης κατεπόντωσε τὴν οὐσίαν, οὔτε προβάτοις ποιήσας ἐπιτήδεια οὔτε ἀνθρώποις. Οὗτος ἤκμασε κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς πη' Ὀλυμπιάδος· καθ' ὃν καὶ Πλάτων λέγεται γεγενῆσθαι.

278 Septimus Anaxagoras, cognomento Mens, quod omnium rerum principium ac conservationem materiæ ac menti ascriberet, ita quidem, ut hæc efficeret, ex illa res fierent. Etenim cum omnia essent ejusdem naturæ et confusa, mentem supervenisse ac ea secrevisse et in ordinem adduxisse. Is est qui dixit solem esse massam ferri candentem, id est lapidem igneum. Ea de versus feruntur tales :

Candentem ferri massam quod dixerat esse
Solem, vix mortem fugit Anaxagoras,

et quod solem Peloponneso majorem dixisset. Clazomenis oriundus fuit. Agros suos ovibus et camelis pascendos reliquit. Itaque Apollonius Tyancus eum ovibus magis quam hominibus philosophatum dixit. At Crates Thebanus in mare abjectis suis opibus neque ovium neque hominum utilitati inserviit. Floruit circa primum annum Olympiadis octogesimæ octavæ ; quo tempore etiam Plato exstitisse dicitur.

[P. 159] Ὄγδοος Ἀρχέλαος. Οὗτος ἔφη τὴν μῖξιν τῆς ὕλης ὁμοίως Ἀναξαγόρᾳ, καὶ τὰς ἀρχὰς ὡσαύτως. Φησὶ δὲ καὶ περὶ τῶν ζώων ὅτι θερμαινομένης τῆς γῆς τὸ πρῶτον ἐν τῷ κάτω μέρει, ὅπου τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμίσγετο, ἀναφανῆναι τά τε ζῶα καὶ οἱ ἄνθρωποι, ὕστερον δὲ αὐτοῖς ἡ ἐξ ἀλλήλων γένεσις ἐπηκολούθησεν. Ἤκμαζε δὲ καὶ αὐτὸς κατὰ τοὺς χρόνους Ἀναξαγόρα, συνέταξε δὲ καὶ φυσιολογίαν.

Octavus Archelaus. Hic Anaxagoræ sententiam de mixtione materiæ et principiis secutus est. De animalibus dixit, cum primum terra incaluisset imis partibus. ubi colidum et frigidum commiscebantur, exstitisse et animalia et homines : postea iis evenisse ut sui simile procrearent. Æqualis fuit Anaxagoræ, et librum de natura rerum composuit.

Ἔννατος Πλάτων, μαθητὴς Σωκράτους· ὁ δὲ Σω-

Nonus Plato, discipulus Socratis, qui Archelaum

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(20) Haud scio an hanc vocem de Zodiaci signis voluerit intelligi. Cæterum ex Diogene Laertio, ex Plutarcho de philosophorum placitis, ex Cicerone et aliis malo repetere lectorem ea quæ huc pertinent, quam ipse ei ista annotando molestus esse. Nec mendas quidem omnes emendare hic institui, qualia sunt de terræ forma, τὸ σχῆμα αὐτῆς ὑγρὸν στρογγύλον χιονῶδες λίθῳ παραπλήσιον, quæ asterisco notavi. Versus de Anaxagora sunt Diogenis Laer-tii. Sed distichon posterius omissum est. Plato non procul a fine Phædonis Socratem facit de illo querentem, quod de mente sententiam non tenuisset. Sed hæc alio pertinent. Platonis locus quem Cedrenus citat ex Legibus, est duabus a principio libri de Legibus quarti paginis (p. 716 st.) De diis deorum et Cœli progenie locus est in *Mimæo*. Locus de Jove volucrem currum agente est *in Phædri* pagina quarta. XYL.

physicum audiverat, **279** et omnium suorum discipulorum præstantissimum habuit Platonem. Is universi principia sensit Deum, materiam et exemplar, quod et cogitationem Dei et ideam, quasi effigiem quamdam, appellat, cui intentum Deum omnia fabricatum ait. Deum corporis, figuræ et interitus expertem facit, ac quem soli sapientes cognoscere queant. Ab hoc dicit universum factum esse et temperari ejusque providentia regi. Materiam omnium rerum subjectum, quam et nutricem nominat; qua formis distincta primo quatuor elementa orta, ex his deinde mundum confectum. Sic in libro de Legibus scribit: « Deus quidem, ut antiquo etiam sermone perhibetur, principium, finem ac medium omnium rerum habens, recta secundum naturam progreditur via. Hunc vero semper comitatur justitia, eorum qui a divina desciverunt lege ultrix. Eam, quicunque beatus est futurus, observans humiliter ac composite subsequitur. Si quis vero arrogantia elatus aut opibus superbiens petulanter incedat, is a Deo deseritur. » Cæterum materiam juxta Deo æternam, mundumque semper fuisse asserit, qui sit ex materia factus. Jam quod nunquam cœpit, consentaneum haud dubie est id nunquam desiturum. Alios quoque infinitos deos statuit, ut cum dicit: Dii deorum quorum ego opifex et pater. Aliquando et definite dicens Magnus quidem in cœlo Jupiter volucrem currum agens. Item cum recenset seriem cœlo ac terra prognatorum. **280** Unico Deo statuto introducit etiam natos deos; quibus cum intereundi necessitatem ortus suus imponat, eos voluntate Dei immortales redigi. Idem universi Opificem curam rerum humanarum gerere ac patienter quosdam improbos et scelestos ferre ostendit; tum quid eos damni maneat, ac exitium quo tandem sint funditus perituri, demonstrat; docetque, tamen etsi aliquandiu videantur beati esse tales, eos tamen post aliquod tempus ipsos domum urbemque pessundaturos. Idem in Phædone scribit: « Is quidem qui sacris initiatus et lustratus non est, ad inferos devenit; inde migrans cum Deo habitabit. « Et rursus: « Qui enim juste ac sancte vixit, is post mortem apud insulas beatorum, omnis mali expers, in summa felicitate vitam ducet. Qui autem impie et injuste vixit, is ad judicii carcerem, quem Tartarum dicunt, atque ad Acherontem et Cocytum profliciscitur. » Dæmones quoque Plato agnovit, alios bonos, malos alios. Animam aliquando ortu interituque carere pronuntiat, ut in his verbis: « Omnis anima immortalis est. Quod enim semper movetur, id immortale est. « Aliquando ei ortum interitumque tribuit, respectu scilicet divinæ voluntatis. Alios compositam, natam, interui obnoxiam, rursus immortalem; judicium quoque post mortem fieri, et esse apud inferos tribunal affirmat, ac bonas quidem animas bonam mercedem consequi, malas digna supplicia. Tradit etiam mortuorum **281** animas alias in alia corpora immi-

A κράτης μαθητὴς Ἀρχελάου τοῦ φυσικοῦ· ἔσχε δὲ πάντων τῶν μαθητῶν ἱκανώτερον τὸν Πλάτωνα. Οὗτος ἀρχὰς εἶναι τοῦ παντὸς Θεὸν καὶ ὕλην καὶ παράδειγμα, ὃ καὶ ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἰδέαν καλεῖ, οἷον εἰκόνισμά τι, ᾧ προσέχων, φησίν, ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐδημιούργησε. Καὶ τὸν μὲν Θεὸν ἀσώματον καὶ ἀνείδεον καὶ ἄφθαρτον καὶ μόνοις σοφοῖς ἀνδράσι καταληπτὸν, Θεὸν μὲν λέγων τὸν ποιήσαντα καὶ διακοσμήσαντα τόδε τὸ πᾶν καὶ προνοούμενον αὐτοῦ, ὕλην δὲ τὴν πᾶσιν ὑποκειμένην, ἣν τιθήνην καλεῖ, ἐξ ἧς διακοσμηθείσης γενέσθαι τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἐξ ὧν συνέστηκεν ὁ κόσμος, ὡς ἐν τοῖς Νόμοις λέγει· « Ὁ μὲν δὴ Θεὸς, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθεῖαν περαίνει κατὰ φύσιν

B περιπορευόμενος. Τῷ δὲ ἀεὶ ξυνέπεται Δίκη, τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θείου νόμου τιμωρός. Ἧς ὁ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλων ἐχόμενος ξυνέπεται ταπεινῶς καὶ κεκοσμημένως· εἰ δέ τις ἐξαρθεὶς ὑπὸ μεγαλαυχίας ἢ χρήμασιν ἐπαιρόμενος μεθ' ὕβρεως πορεύεται, ἔρημος οὗτος Θεῷ κατελείπεται. » Τὴν δὲ ὕλην σύγχρονον τῷ Θεῷ καὶ τὸν κόσμον ἀγέννητον λέγει· ἐκ γὰρ τῆς ὕλης συνεστάναι φησὶν αὐτόν. Τῷ δὲ ἀγεννήτῳ ἀκολουθεῖ πάντως καὶ τὸ ἄφθαρτον. Ὁ αὐτὸς ἀποφαίνεται καὶ ἄλλους ἀορίστους θεοὺς, ὅταν λέγει· « Θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ δημιουργός τε καὶ

C πατήρ. » Ἐνίοτε δὲ καὶ ὡρισμένους, φάσκων· « Ὁ μὲν δὴ μέγας ἐν οὐρανῷ Ζεὺς πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνων· » καὶ ὅταν γενεαλογῇ τοὺς Οὐρανοῦ παῖδας καὶ Γῆς. Συστήσας δὲ τὸν ἕνα Θεὸν εἰσάγει καὶ θεοὺς γεννητοὺς, καὶ διὰ μὲν τοῦ γεγενῆσθαι αὐτοὺς πάντως ἀνάγκην ἔχειν καὶ φθαρῆναι, διὰ δὲ τὴν βούλησιν τοῦ Θεοῦ ἀθανάτους πάλιν εἶναι. Ὁ αὐτὸς καὶ τὸν τοῦ παντὸς Δημιουργὸν δείκνυσι κηδεμόνα καὶ μακρόθυμον ἐπί τινων ἀδίκων, καὶ τὴν ἐντεῦθεν αὐτοῖς προσγινομένης βλάβην καὶ τὴν ἐσύστερον τούτοις ἐπιφερομένην πανωλεθρίαν, καὶ ὅτι εἰ καὶ δοκεῖ τισιν εἶναι πρὸς μικρὸν ὁ ἄδικος, ἀλλ' οὖν μετά τινα

D χρόνον ἑαυτόν τε καὶ οἶκον καὶ πόλιν ἅρδην ἀνάστατον ποιεῖ. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ [P. 160] Φαίδωνι φησίν· « Ὁ μὲν ἀτέλεστος καὶ ἀκάθαρτος εἰς ᾅδου ἀφικόμενος, ἐκεῖ μεταχωρήσας, μετὰ θεοῦ οἰκήσει. » Καὶ οὕθις, « Τὸν μὲν γὰρ δικαίως τὸν βίον διελθόντα καὶ ὁσίως, ἐπειδὰν τελευτήσῃ, εἰς μακάρων νήσους οἰκεῖν ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ, κακῶν ἐκτὸς, τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀθέως εἰς τὸ τῆς κρίσεώς τε καὶ δίκης δεσμωτήριον, ὃ δὴ Τάρταρον καλοῦσι, καὶ εἰς τὸν Ἀχέροντα καὶ Κωκυτὸν ἰέναι. » Ὁ αὐτὸς παραδέχεται καὶ φύσεις δαιμόνων, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δὲ φαύλους· καὶ τὴν ψυχὴν ποτὲ μὲν ἄφθαρτον καὶ ἀγέννητον, ὅταν λέγῃ· « Ψυχὴ πᾶσα ἀθάνατος· τὸ γὰρ ἀεικίνητον καὶ ἀθάνατον· » ποτὲ δὲ γεννητὴν καὶ ἄφθαρτον διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ βούλησιν, ἄλλοτε σύνθετον καὶ γεννητὴν καὶ φθαρτὴν καὶ πάλιν ἀθάνατον. Καὶ κρίσιν φησὶν εἶναι μετὰ τὴν τελευτὴν καὶ ἐν ᾅδου δικαστήριον, καὶ τὰς μὲν ἀγαθὰς ἀγαθοῦ μισθοῦ τυγχάνειν, τὰς δὲ πονηρὰς τῶν ἀκολούθων δικῶν. Ὁ αὐτὸς καὶ μετενσωμάτωσιν ψυχῶν δογματίζει, καὶ μεταβαίνειν τὰς ψυχὰς εἰς ἄλλα σώματα

κατ' ἀξίαν ἑκάστης, καὶ κατά τινας περιόδους ὡρισμένας ἀναπέμπεσθαι πάλιν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, πεῖραν παρεξομένας τῆς ἑαυτῶν προαιρέσεως. Καὶ ὅτι μετὰ Διός τινας εἶναι τῶν ψυχῶν, καὶ ἄλλας μετὰ τῶν ἄλλων θεῶν. Εἱμαρμένην δὲ φησιν εἶναι, οὐ μέντοι πάντα καθ' εἱμαρμένην γίνεσθαι. Ὁ μὲν οὖν Πλάτων, συναγαγὼν τὰ τρία μέρη τῆς κατὰ πάντα φιλοσοφίας, φυσιολογικήν, ἠθικήν, καὶ λογικήν, οὕτως ἐδογμάτισε. Πλάτων δὲ ἐπωνομάσθη διὰ τὸ πλατὺς εἶναι τὸ στέρνον. Ἄλλοι δὲ ὡς πλατὺν ἐν λόγοις Πλάτωνα κληθῆναι. Οὗτος ἐβίω ἔτη πβ'.

grare, prout quæque meruit, easque statis quibus dam peractis circuitibus in hunc mundum redire, ut sibi suæ voluntatis specimen exhibeant. Esse quasdam animas cum Jove, quasdam cum aliis diis. Fatum quoque esse, sed non omnia fato fieri. Ac Plato quidem tres totius philosophiæ partes complexus, quarum prima de rerum natura, secunda de moribus, tertia de disserendi est ratione, hujusmodi opiniones tenuit. Nomen Platonis habuit a latitudine pectoris (est enim Platos Græcis latitudo) vel, ut aliis videtur, ab orationis latitudine. Vixit annos octoginta duos.

Δέκατος Ἀριστοτέλης. Οὗτος ἀκροατὴς γενόμενος τοῦ Πλάτωνος εἰς τέχνην τὴν φιλοσοφίαν ἦγαγε καὶ λογικώτερος ἐγένετο, τὰ μὲν στοιχεῖα τῶν πάντων ὑποθέμενος, οἷον τήν οὐσίαν καὶ τὸ συμβεβηκός, τὴν μὲν οὐσίαν μίαν τοῖς πᾶσιν ὑποκειμένην, τὰ δὲ συμβεβηκότα ἐννέα· καὶ τὴν μὲν οὐσίαν τοιαύτην εἶναι οἷον Θεὸν καὶ ἄνθρωπον καὶ ζῶον, περὶ ἃ καὶ τὰ συμβεβηκότα θεωρεῖται, τὸ μὲν ποιὸν οἷον λευκὸν, μέλαν· τὸ δὲ ποσὸν οἷον δίπηχυ, καὶ διπλάσιον καὶ ἥμισυ καὶ μεῖζον, τὸ δὲ πρός τι οἷον πατὴρ, υἱὸς, τὸ δὲ ποῦ οἷον Ἀθήνησι, Μεγάροις ἐν οἰκίᾳ, ἐν ἀγορᾷ, τὸ δὲ πότε οἷον χθὲς, πέρυσιν, ἐπὶ τῆς δεκάτης Ὀλυμπιάδος, τὸ δὲ ποιεῖν οἷον γράφειν, τέμνειν, καίειν καὶ ὅλως ἐνεργεῖντι· τὸ δὲ πάσχειν οἷον τέμνεσθαι, καίεσθαι, τύπτεσθαι, τὸ δὲ ἔχειν οἷον κεκτῆσθαι, ὡπλίσθαι, τὸ δὲ κεῖσθαι οἷον κατάκειται, ἀνάκειται, κάθηται, δέχεται. Ὁ αὐτὸς Ἀριστοτέλης σχεδὸν τὰ πλεῖστα συμφωνεῖ [P. 161] τῷ Πλάτωνι, πλὴν τοῦ περὶ ψυχῆς δόγματος. Ἐπιδιαμένειν γάρ φησι, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτὴν συναφανίζεσθαι τῷ πέμπτῳ σώματι· ὑποτίθεται γὰρ οὗτος καὶ πέμπτον σῶμα μετὰ τῶν ἄλλων σωμάτων τῶν τεσσάρων, οἷον πνεῦμα· τὴν γὰρ ψυχὴν ὅλου τοῦ κόσμου φησὶν ἀθάνατον εἶναι, καὶ αὐτὸν τὸν κόσμον ἀίδιον, τὴν δὲ καθ' ἕκαστον, ὡς προείπομεν ἀφανίζεσθαι.

Decimus Aristoteles. Is cum audivisset Platonem, artem philosophandi constituit. Disserendi rationem subtiliorem redegit. principia omnium rerum statuens substantiam et accidentia, quorum illa omnium esset subjectum, hæc in novem classes distinguerentur. Substantiam, ut verbi causa, Deus, homo, animal, in quibus nimirum accidentia considerantur, qualitas, ut album, nigrum; quantitas, ut bicubitum, tricubitale, duplum, dimidium, majus; relatio, ut pater, filius; ubi, ut Athenis. Megaræ, domi, in foro; quando, ut heri, superiore anno, decima Olympiade; actio, ut scribere, secare, urere, atque omnino agere aliquid; passio, ut secari, uri, feriri; habitus, ut possidere, armatum esse; situs, ut decumbere, accumbere, sedere, accipere. In plerisque 282 omnibus Aristoteli cum Platone convenit, excepto de anima judicio. Manere enim eam post corpus sentit, ac postea cum quinto corpore aboleri. Ponit enim hic, præter quatuor corpora, quintum quoddam, velut spiritum. Animam enim totius mundi ait esse immortalem, ipsumque mundum æternum, singulorum autem animas, ut diximus, interire.

Ὅτι ἐπὶ Ἀρταξέρξου τοῦ Ὤχου ἦν ὁ Ἀθιστοτέλης, ἐτελεύτησε δὲ βιώσας ἔτη ο'. Ἐκλήθησαν δὲ οἱ μὲν ἀπὸ Ζήνωνος ἀπὸ τῆς ποικίλης στοᾶς Στωϊκοί, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀπὸ τοῦ ἔργου Περιπατητικοί· περιπατοῦντες γὰρ ἐν τῷ Λυκείῳ ἐποιοῦντο τὰς ζητήσεις.

Vixit Aristoteles annos 70 et fuit tempore Artaxerxis Ochi. Zenonem secuti philosophi a porticu, quæ ob picturæ varietatem stoa Pœcile Græcis dicitur, Stoici nominantur. Aristotelei autem Peripatetici a deambulando, quod Græce peripatein dicitur: obambulantes enim in Lyceo disputabant.

Ἑνδεκάτη αἵρεσις τῶν Στωϊκῶν. Καὶ οὗτοι ὑπέθεντο ἀρχὴν μὲν τῶν πάντων Θεὸν, καὶ τὸ καθ' εἱμαρμένην τὰ πάντα διεβεβαιώσαντο. Τὴν σελήνην λέγουσιν ἀθάνατον εἶναι. Σῶμα δὲ λέγουσι γενέσθαι ἐκ τῆς περιψύξεως τοῦ ἀέρος τοῦ περιέχοντος· διὸ καὶ ψυχὴν αὐτὴν καλοῦσιν· Ὁμολογοῦσι καὶ μετενσωμάτωσιν, ὡρισμένων οὐσῶν τῶν ψυχῶν.

Undecima philosophorum secta Stoici. Hi quoque Deum principium omnium rerum statuerunt, contenderuntque omnia facto fieri. Lunam dicunt esse immortalem, corpus ejus natum esse ex aeris circumdati refrigeratione. Unde et Psychen, id est animam, eam appellant, cum psychos Græce frigus significet. Numerum animarum definitum statuunt, easque de corporibus in corpora migrare.

Δωδέκατος Ἐπίκουρος. Οὗτος σχεδὸν ἐναντίαν πᾶσιν δόξαν ἔθετο. Ἀρχὰς μὲν τῶν ὅλων ὑπέθετο ἀτόμους καὶ κενὸν, κενὸν μὲν οἷον τὸν τόπον τῶν ἐσομένων, ἀτόμους τὴν ὕλην ἐξ ἧς τὰ πάντα. Ἐκ δὲ τῶν ἀτόμων συνελθουσῶν γενέσθαι καὶ τὸν Θεὸν καὶ τὰ στοιχεῖα καὶ παντὰ τὰ ἐν αὐτοῖς, ὡς μηδὲν μήτε γενέσθαι μήτε ἑστάναι εἰ μὴ ἐκ τῶν ἀτόμων ἦν. Ἀτόμους δὲ λέγουσι τὸ λεπτομερέστερον, καὶ μεθ'

Duodecimus est Epicurus. Is fere omnia his contraria censuit. Principia rerum posuit atomos ac inane, hoc ut locum rebus natis recipiendis, atomos ut omnium materiam. Earum atomorum congressu et Deum et elementa et quæ in iis sunt omnia exstitisse; neque quidquam 283 aut ortum aut constare nisi ex atomis. Ita vocant tenuissima corpuscula, quæ centro aut puncto nullo dividi

possunt. Deum immortalem nullius omnino rei curam gerere ; neque esse aut providentiam in ullam aut fatum aliquod, sed omnia fortuito evenire. Habitationem Deo assignat extra mundum, in iis quæ ipse vocat intermundiis : ibi eum otiosum summa in voluptate agere, neque eum aut negotia habere velle aut aliis facessere. Finem bonorum, ac in quem sapientes tendant, voluptatem esse, sive eam quæ mortales sequitur cupiditates, sive eam quæ virtutibus comitatur. Animas esse sanguinem et cum corporibus ut nasci sic etiam interire. Nullum judicium exspectandum aut tribunal metuendum, sed impunes prorsus futuros qui flagitiose vixerunt.

A ὧν οὐκ ἂν γένοιτο κέντρον ἢ σημεῖον οὐδέν, οὐδὲ διαίρεσις οὐδεμία. Τὸν δὲ Θέον ἀΐδιον καὶ ἄφθαρτον ὄντα μηδ' ὅλως τινὸς προνοεῖν. Καὶ ὅλως πρόνοια, φησὶν, οὐκ ἔστιν, οὐδὲ εἱμαρμένη, ἀλλ' αὐτοματισμῷ πάντα γίνεσθαι. Τὸ δὲ οἰκητήριον τοῦ Θεοῦ ἔξω τοῦ κόσμου εἶναι λέγει, ἐν τοῖς μετακοσμίοις οὕτω καλουμένοις τόποις· ἡσυχάζων γὰρ ἥδεται ἐν τῇ ἀκροτάτῃ εὐφροσύνῃ, καὶ οὔτε αὐτὸς βούλεται πράγματα ἔχειν οὔτε ἄλλῳ παρέχειν. Τέλος δὲ τῶν ἀγαθῶν καὶ σοφῶν ἀνδρῶν τὴν ἡδονὴν εἶναί φησιν, εἴτε τὴν κατὰ τὰς θνητὰς ἐπιθυμίας εἴτε τὴν κατ' ἀρετήν. Αἷμα δὲ καὶ τὰς ψυχὰς εἶναι, καὶ συνδιαλύεσθαι τοῖς σώμασιν ὥσπερ καὶ συγγεννῶνται. Κρίσιν φησὶ μὴ εἶναι μήτε δικαστήρια ἀλλ' ἀνευθύνους εἶναι παντελῶς τοὺς τὰ ἄθεσμα δράσαντας.

Decimus tertius Sextus et Pyrrho. Sextus quidquam cognosci aut percipi posse negavit, itaque suslinendam assensionem, et resistendum ei ; idemque contra omnes artes atque scientias disputavit. Pyrrho autem philosophus ephecticus appellabatur, quod assensionem tolleret. Disputabat enim contra alium philosophum, qui omnia cognosci ac comprehendi posse contendebat. Sic illi verbis altercantes, alter alterius refellebant opinionem.

B Τρισκαιδέκατος Σέξτοι καὶ Πύῤῥωνες, ὁ μὲν μὴ εἶναι πάντη γνωστὸν καὶ καταληπτὸν ὁ Σέξτος δογματίζων, ἐπέχον καὶ ἐνιστάμενος· οὗτος καὶ πρὸς πᾶσαν ἀντεῖπε τέχνην καὶ ἐπιστήμην. Ὁ δὲ Πύῤῥων φιλόσοφος ὢν ἐφεκτικὸς ἐκαλεῖτο, ἐνιστάμενος κατὰ τοῦ ἐξεναντίας, φιλοσόφου καὶ τούτου ὄντος. Οὗτος πάντα γνωστὰ [P. 162] καὶ καταληπτὰ ἔφασεν εἶναι, καὶ οὕτω τὰ ἀλλήλων λογομαχοῦντες ἀνῄρουν.

Est ergo Academicorum et Pyrrhoniorum et philosophorum peculiaris secta, et Academici vocabantur, quod in Academia commorabantur. **284** Princeps eorum Pyrrho, a quo Pyrrhonii dicti sunt, nihil percipi posse affirmavit ; jussitque in utramque partem disputare, de neutra quidquam pronuntiare : nihil enim vere neque animo neque sensu percipi, videri tantum hominibus ita habere.

C Ἀκαδημαϊκοὶ καὶ Πυῤῥώνειοι ἄλλη αἵρεσις φιλοσόφων. Ἐκλήθησαν δὲ Ἀκαδημαϊκοὶ διὰ τὸ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τὰς διατριβὰς αὐτοὺς ποιεῖσθαι. Ὧν ἄρξας ὁ Πύῤῥων, ἀφ' οὗ Πυῤῥώνειοι ἐπεκλήθησαν φιλόσοφοι, τὴν ἀκαταληψίαν ἁπάντων πρῶτος εἰσήγαγεν, ὡς ἐπιχειρεῖν μὲν εἰς ἑκάτερα, μὴ μέντοι ἀποφαίνεσθαι μηδέν· οὐδέν γὰρ εἶναι ἔλεγεν οὔτε νοητὸν οὔτε αἰσθητὸν ἀληθὲς, ἀλλὰ δοκεῖν τοῖς ἀνθρώποις οὕτως ἔχειν.

Hi ergo omnes de universi natura et ortu ea senserunt ac tradiderunt quæ retulimus ; infraque Dei cognitionem subsistentes, in rerum caducarum natura studium occupaverunt cognoscenda, ad magnitudinem rerum creatarum stupentes, easque pro numine ipso amplexi. Ita alius aliam creaturæ partem præferentes, Deum horum opificem non agnoverunt. Nos antem deinceps sequentes historias persequi aggrediemur.

Οὗτοι μὲν οὖν πάντες ἐπὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεώς τε καὶ γενέσεως ταύτης, καθὼς ἐξεθέμεθα, ἐξεῖπον τῇ αὐτῶν δόξῃ, κάτω δὲ τοῦ Θείου πάντες χωρήσαντες περὶ τῶν γινομένων οὐσίαν ἠσχολήθησαν, τὰ μεγέθη τῆς κτίσεως καταπλαγέντες καὶ αὐτὰ τὸ Θεῖον εἶναι νομίσαντες, ἕτερος ἕτερον μέρος τῆς κτίσεως προκρίναντες, τὸν τούτων Θεὸν καὶ δημιουργὸν οὐκ ἐπέγνωσαν. Ἡμεῖς δὲ τῶν ἐφεξῆς ἱστοριῶν πάλιν τὴν τάξιν ἀναλαβόντες τοῦ λόγου ἐχώμεθα.

Ptolemæus ergo Lagi filius Ægypti regnum annos 40 gessit (ejus ætate Epicurus philosophus innotuit) post Darium Arsamis filium quem Romanorum regum causa referendorum omisimus, regno functum annos 6. Quo interfecto Alexander Persicum regnum abolevit, tractum per annos 240. Alexander totius prope orbis terrarum imperium adeptus, Babylone mortuus, regnum ejus inter proceres divisum est. Ptolemæus Lagi filius Ægypti regnum obtinuit ; ac post eum Ptolemæi alii 13 usque ad Cleopatram Dionysii filiam. Asiam universam Antigonus occupavit. Assyriæ, Babylonis et Palæstinæ regno potitus est Seleucus Nicanor? **285** cui successit Antiochus filius, et deinceps alii 13 usque ad Antiochum Epiphanem, Seleuci Philopatoris filium. Hoc regnante Hierosoluma denuo capta et res Maccabæorum gestæ templumque, uti prædixe-

D Πτολεμαῖος ὁ Λάγου ἐβασίλευσεν Αἰγύπτου ἔτη τεσσαράκοντα (ἐπὶ τούτου Ἐπίκουρος ὁ φιλόσοφος ἐγνωρίζετο) μετὰ Δαρεῖον Ἀρσάμου, ὃν διὰ τοὺς τῶν Ῥωμαίων βασιλεῖς παρελίπομεν, βασιλεύσαντα ἔτη ς'· ὃν καὶ ἀνεῖλεν Ἀλέξανδρος, καταλύσας τὴν βασιλείαν Περσῶν διαρκέσασαν ἔτη σμ'. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀλέξανδρος πάσης γῆς σχεδὸν κυριεύσας ἐν Βαβυλῶνι τελευτᾷ. Διαιροῦνται δὲ τὴν βασιλείαν οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ, καὶ βασιλεύουσι Πτολεμαῖος μὲν ὁ Λάγου Αἰγύπτου καὶ κατεξῆς Πτολεμαῖοι ιγ' ἕως Κλεοπάτρας θυγατρὸς Διονυσίου, τῆς δὲ Ἀσίας πάσης Ἀντίγονος ἐκράτει, τῆς δὲ Ἀσσυρίας καὶ Βαβυλῶνος καὶ Παλαιστίνης Σέλευκος ἐκράτει ὁ Νικάνωρ. Μετὰ δὲ Σέλευκον ἐβασίλευσεν Ἀντιόχος υἱὸς αὐτοῦ καὶ ἄλλοι ιε'. Εἶτα ἐβασίλευσεν Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς, υἱὸς Σελεύκου τοῦ Φιλοπάτορος· ὑφ' οὗ γέγονεν ἡ δευτέρα ἅλωσις Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὰ Μακ-

καθαίων ἐπράχθη, καὶ τὸ ἱερὸν ἐμολύνθη κατὰ τὴν τοῦ Δανιὴλ πρόῤῥησιν. Ἀπὸ γὰρ τῶν ἡμερῶν τούτων ἐπληθύνθη ἐν τῇ γῇ τὰ κατὰ, ἀφ' ὧν ἐξῆλθε ῥίζα ὁμαρτωλὸς Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς, υἱὸς Σελεύκου τοῦ Φιλοπάτορος, ὃς ὑπάρχων δεινὸς ἀνὴρ καὶ πλεονέκτης, καὶ πολλὰς ἁρπαγὰς καὶ λεηλασίας ποιήσας, συνήγαγεν ἀργύριον καὶ χρυσίον ποθητὸν, καὶ ἐκ πολλῆς οἰστρηλασίας καὶ ἀκολασίας εἰς τοὺς μίμους καθεὶς ἑαυτὸν ἐν ὄψει πάντων ἀναιδῶς ταῖς γυναιξὶν ἐπεμαίνετο. Ὃς κατὰ πρόσωπον τῆς βασιλείας χωρούσης, ἠβουλήθη μίαν βασιλείαν ποιῆσαι τήν τε Ἀντιόχειαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Καὶ δὴ τὴν Αἴγυπτον καταλαβὼν ἐν ὄχλῳ βαρεῖ καὶ ἐν ἅρμασι καὶ ἐλέφασι καὶ στόλῳ μεγάλῳ, συνάπτει πόλεμον πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα Αἰγύπτου· ὃν καὶ τρέψας ἐσκύλευσε.

A rat Danielus, pollutum est. Ea enim tempestate impleta est terra calamitatibus, postquam radix peccatorum Antiochus Epiphanes Seleuci Philopatoris filius prodiit. Is Antiochus acer homo et cupidus, multis rapinis ac deprædationibus usus, argenti aurique magnas opes coegit, ac vesania intemperantiaque eo prolapsus est ut inter mimos in conspectu omnium impudenter suæ in mulieres libidini obsequeretur. Idem regno prospere eunte statuit suo regno Ægyptum adjicere. Itaque in Ægyptum cum magno exercitu, curribus, elephantis ac classe magno profectus, bellum Ptolemæo regni Ægypti intulit, eoque pulso urbes Ægypti omnes cepit ac deprædatus est.

[P. 163] Τῆς δὲ ἁγίας πόλεως κατοικουμένης μετὰ πάσης εἰρήνης διὰ τὴν τοῦ ἀρχιερέως Ὀνίου μισοπονηρίαν τε καὶ εὐσέβειαν, συνέβη καθ' ὅλην τὴν πόλιν σχεδὸν ἐφ' ἡμέρας μ' φαίνεσθαι διὰ τοῦ ἀέρος ἱππεῖς τρέχοντας ἐνόπλους, διαχρύσους στολὰς ἔχοντας, καὶ προσβολὰς ἑκατέρων γινομένας καὶ ὅπλων κινήσεις καὶ χρυσέων κόσμων ἐκλάμψεις παντοίοις εἴδεσιν ἀμφιάσεων τεθωρακισμένους. Διὸ πάντες ἠξίουν ἐπ' ἀγαθῷ γενέσθαι τὴν ἐπιφάνειαν. Ἧτις καὶ προεδήλου τὴν ποντρὰν ἔφοδον Ἀντιόχου· ἀναζεύξας γὰρ μετὰ νίκης πολλῆς καὶ τεθηριωμένος τὴν ψυχὴν παρέλαβε τὴν πόλιν δορυάλωτον, εἶτα προστάξαντος τοὺς στρατιώτας ἀφειδῶς κόπτειν τοὺς παρατυγχάνοντας ἀνῃρέθησαν χιλιάδες ρπ'. Κατατολμήσας οὖν καὶ εἰς τὸ ἁγίασμα εἰσελθὼν ἐν ὑπερηφανίᾳ πολλῇ, καὶ στήσας βωμὸν καὶ εἴδωλον βδέλυγμα ἐρημώσεως, καὶ τὸν ναὸν μιάνας δι' ἀκαθάρτων θυσιῶν, ἱερὸν Διὸς Ὀλυμπίου προσαγορεύσας, καὶ ἐφ' ὑψηλοῦ τόπου καθίσας, ἐκέλευσε τοῖς δορυφόροις ἕνα ἕκαστον Ἑβραῖον καὶ κρεῶν χοιρείων καὶ εἰδωλοθύτων ἀπογεύεσθαι ἀναγκάζειν, εἰ δέ τινες μὴ θέλοιεν, τούτους ἀναιρεῖσθαι. Πολλῶν δὲ συναρπασθέντων, ἐξ ὧν Ἐλεάζαρ τις τῶν πρωτευόντων γραμματέων, ἤδη προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν, ἠναγκάζετο μιαροφαγῆσαι· ὁ δὲ, τὸν μετ' εὐκλείας θάνατον μᾶλλον ἢ τὸν μετὰ μύσους βίον ἀναδεξάμενος, αὐθαιρέτως ἐπὶ τὸ τύμπανον προσήγετο, καὶ οὕτω μετὰ πολλῶν πρότερον αἰκισμῶν καὶ μαστίγων ὑπαλλάξας τὸν βίον οὐ μόνον τοῖς νέοις ἀλλὰ καὶ τοῖς προβεβηκόσι τὸν ἑαυτοῦ θάνατον ὑπόδειγμα γενναιότητος καὶ ἀρετῆς κατέλιπε. Μεθ' ὃν καὶ ἄλλοι τινὲς ἑπτὰ ἀδελφοὶ μετὰ μητρὸς διαφόρως βασανισθέντες τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἐνδόξως ἀνεδήσαντο. Ὑφ' ὧν ὁ τύραννος καταισχυνθεὶς καὶ μᾶλλον ἐκμανεὶς, τὰ ἱερὰ πάντα σκεύη λαβὼν, χρυσόν τε καὶ ἄργυρον ἄπειρον, καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν λαφυραγωγήσας καὶ τὰ κτήνη κρεουργήσας καὶ πολλὴν φονοκτονίαν ποιήσας καὶ μεγαλορρήμονήσας ἀνεχώρησεν εἰς Ἀντιόχειαν. Καὶ μετὰ δύο ἔτη κατὰ Περσῶν ἐπιστρατεύσας ἀπέστειλεν ἄρχοντα φορολογῆσαι τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, ὃς παραγενόμενος μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ λαλήσας εἰρηνικοὺς λόγους μετὰ δόλου πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰσελθὼν ἐπαταζεν αὐτὴν πληγῇ μεγάλῃ καὶ καθελὼν τὰ τείχη

κατεκράτησε τὰς ἐν Αἰγύπτῳ πόλεις, καὶ πάσας

Eo tempore cum sacra urbs Hierosolyma alta in pace incoleretur Oniæ summi pontificis pietate ac in malos severitate, per 40 fere dies per totam urbem in aere visi sunt equi auratis armis tecti aciesque adversæ inter se confligentes, utrinque motus armorum, omnisque generis aureorum thoracum atque integumentorum fulgor. Quod ostentum uti bene verteret, omnes optaverunt; illud vero infelicem Antiochi adventum **286** designabat. Revertens enim ex Ægypto Antiochus, insigni victoria elatus efferatoque animo Hierosolyma adortus, vi expugnavit; militibusque imperavit ut jugularent in quoscunque incidissent, neque cuiquam parcerent. Ita 180 millia Judæorum cæsi sunt. Cæterum eo temeritatis progressus est Antiochus, ut etiam in sacrarium superbissime intraverit, aramque ibi et simulacrum statuerit, abominandum vastitatis signum; templumque impuris profanatum sacrificiis ædem Jovis Olympii denominaverit. Sedens porro in sublimi loco satellites jussit ut Hebræos singulatim ad carnes suillas ac sacrificia simulacrorum gustanda adigerent, recusantesque interficerent. Inter multos qui tum ejus rei causa comprehendebantur, fuit etiam Eleazarus scribarum princeps, provecta jam ætate. Is cum ad cibum nefarium urgeretur, mortem gloriosam vitæ flagitio contaminatæ prætulit, ac sponte sua in nervum sese abduci passus est; ubi multis prius ac fœdis tortus cruciatibus, vitam finiit, non adolescentibus modo, sed et natu majoribus mortem suam magnanimitatis ac fortitudinis relinquens exemplum. Post eum alii septem fratres una cum matre varie excarnificati martyrii coronam gloriose retulerunt. Ab his tyrannus turpitudinis convictus majore furore exarsit; sacrisque omnibus vasis abreptis aurique et argenti vi immensa, et urbem totam depopulatus, mactatis etiam pecudibus et cæde hominum magna edita, jactabundus Antiochiam rediit. Post biennium **287** expeditionem in Persas parans legatum misit, qui Hierosolymis tributum exigeret. Is cum magnas adduxisset copias, astu pacata omnia loquens urbem intravit, inque ea crudeliter cæde grassatus muros dejecit urbemque incendit; templum quoque

impiis sacrificiis opplevit, et Judæos qui Græcis ritibus uti recusarent, promiscue occidit; abiitque relicto præfecto qui Judæos torqueret. At sacerdos quidam nomine Matthias, quinque filios habens, quorum unus fuit Judas Maccabæus, indignitate rei stimulatus, in præfectum impetum fecit, eoque trucidato omnes suos congregavit, Græcorumque incestas aras subvertit, et eos qui a lege divina desciverant interemit. Sed Antiochus turpiter ex Perside revertens, accepta clade, præ nimio mœrore in morbum incidit, familiaribusque suis fassus est se insomnio torqueri ac sollicitudine confici: nunc se recordari quæ Hierosolymis maleficia exercuisset, et sentire propter ista in has se calamitates devenisse, inque alieno solo perire. Simul aurigæ suo mandavit ut citato cursu pergeret, perspicue animadvertens divinitus immissum supplicium. Vexabatur insanabili intestinorum dolore. Accidit autem ut de curru præceps cum impetu deturbaretur, eoque casu afflicti omnia membra corporis excruciarentur, ac vermes **288** quoque erumperent, gravissimisque doloribus carnes etiam deciderent. Ita ille vitam in aliena terra cum turpissima morte commutavit.

A πᾶσαν ἐνέπρησε, καὶ τὸ μὲν ἱερὸν μιᾷρῶν θυσιῶν ἐνέπλησε, τοὺς δὲ μὴ προαιρουμένους τῶν Ἰουδαίων ἑλληνίσαι ἀφειδῶς κατέκτεινε. Πολλοὺς οὖν ἀνελὼν ἀπῆλθεν, ἄρχοντα καταλιπὼν εἰς τὸ βασανίζειν τοὺς Ἰουδαίους. Ματθίας δέ τις ἱερεὺς ἔχων υἱοὺς πέντε, ἀφ' ὧν Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος [P. 164] ἐτύγχανε, ζήλου πλησθεὶς καὶ ὁρμήσας κατὰ τοῦ ἄρχοντος ἀνεῖλεν αὐτόν. Καὶ συναγαγὼν ἅπαντας τοὺς περὶ αὐτὸν ἀπέργεται καὶ κατασκάπτει τοὺς ἀκαθάρτους βωμοὺς τῶν Ἑλλήνων, καὶ τοὺς ἀποστάντας τοῦ νόμου ἀναιρεῖ. Ὁ δὲ γε Ἀντίοχος ἀκόσμως τε καὶ ἠττημένος ἐκ τῆς Περσίδος τὴν ὑποστροφὴν ποιούμενος, ἐκ πολλῆς ἀθυμίας ἀῤῥωστήσας ἔφη πρὸς τοὺς οἰκείους ἑαυτοῦ· Ἀφίσταταί ὁ ὕπνος ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ συμπέπτωκα ἀπὸ τῆς μερίμνης. Νῦν οὖν μιμνήσκομαι τῶν κακῶν ὧν ἐποίησα ἐν B Ἱερουσαλήμ. Ἔγνων ὅτι χάριν τούτων εὗρον τὰ κατὰ ταῦτα, καὶ ἰδοὺ ἀπόλλυμαι ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ. Καὶ συνέταξε τὸν ἁρματηλάτην αὐτοῦ ἐλαύνειν ἀνενδότως, ἐπαισθανόμενος ἐναργῶς τῆς ἄνωθεν κρίσεως τὴν τιμωρίαν. Συνέσχε γὰρ αὐτὸν ἀνήκεστος ἀλγηδὼν τῶν σπλάγχνων· συνέβη δὲ πεσεῖν αὐτὸν καὶ ἀπὸ τοῦ ἅρματος ῥοίζῳ φερόμενον, καὶ δυσχερεῖ πτώματι περιπεσεῖν, καὶ πάντα τοῦ σώματος ἀποστρεβλοῦσθαι τὰ μέλη, ὥστε καὶ σκώληκας ἐκβράσαι καὶ ἐκ ὀδύναις μεγίσταις καταπίπτειν αὐτοῦ τὰς σάρκας· καὶ οὕτως αἰσχίστῳ μόρῳ τὸν βίον ἐπὶ ξένης κατέστρεψε.

Successit filius Antiochus Eupator. Hic adversus Judam Maccabæum, quod is regia præsidia dejecisset, ingentem duxit exercitum, viginti millia equitum, pedites 100000, currus 300, elephantos ab bellum exercitatos 55. Aciem ita instruxit ut divisis in phalanges elephantis cuivis 1000 viros C loricis et cassidibus æreis armatos adjungeret ac 500 delectos equites: gestabat quivis elephantus turrim ligneam, inque ea armatos viros 32. Cum solis radii in aurata scuta et currus incidissent, eorum reflexu montes splenduerunt. Acre tum et magnum est commissum prœlium. Quod cum maxime ferveret, Eleazarus frater Judæ, cernens ardare elephantos supraque eos sagittarios, unum eorum videns reliquis sublimiorem ac thoracibus regiis armatum, et suspicatus eo regnem ferri, extra ordines sese proripuit, inque cuneum hostium sese immittens, multis circa elephantum occisis belluam subiit, ventremque ejus feriit; quo ex vulnere bellua concidit, ipsumque ruina oppressit Judas cum hoc videret et pugnam sibi iniquam D esse sentiret, Hierosolymam **289** profugit. Eum insecutus Antiochus urbem obsidione cinxit. Post pace composita at dato jurejurando admissus in urbem ab Juda, violata juramento, muros prorsus dejecit, ac incolis spoliatis Antiocham rediit. Post hæc triennio Judas avitam religionem pœne obsoletam instauravit, bella magna gessit, tropæaque præclara erexit, et Judæa Antiochi ducibus omnibus profligatis temploque repurgato totius populi consensu pontifex maximus factus est.

Μετὰ δὲ Ἀντίοχον ἐβασίλευσεν Ἀντίοχος ὁ Εὐπάτωρ, υἱὸς αὐτοῦ, ἐφ' οὗ Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος τοὺ' φρουράρχας Ἀντιόχου τροπωσάμενος ἐπελθεῖν καθ αὐτοῦ Ἀντίοχον παρεσκεύασε μετὰ χιλιάδων ἱππέων εἴκοσι καὶ πεζῶν χιλιάδων ἑκατὸν καὶ ἁρμάτων τριακοσίων καὶ ἐλεφάντων νε' γεγυμνασμένων πρὸς πόλεμον. Ὃς καὶ διελὼν τοὺς ἐλέφαντας εἰς τὰς φάλαγγας παρέστησεν ἑκάστῳ ἐλέφαντι ἄνδρας χιλίους τεθωρακισμένους ἐν ἁλυσειδωτοῖς, καὶ περικεφαλαῖαι χαλκαῖ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἱππεῖς ἐκλεκτοὶ πεντακόσιοι διατεταγμένοι ἑκάστῳ θηρίῳ, καὶ πύργοι ξύλινοι ἐφ' ἑκάστῳ θηρίῳ διὰ μηχανῆς, καὶ ἐφ' ἑκάστῳ ἄνδρες δυνάμεως ἔνοπλοι τριακονταδύο. Ὡς δὲ κατέλαμπεν ὁ ἥλιος ἐπὶ τὰς χρυσᾶς ἀσπίδας καὶ τὰ ἅρματα, ἔστιλβε τὰ ὄρη ἀπ' αὐτῶν· ἦν γὰρ ἡ παρεμβολὴ μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ λίαν. Καὶ ὡς ἐπέτεινεν ἡ μάχη, θεασάμενος Ἐλεάζαρ ὁ ἀδελφὸς Ἰούδα πεπυρωμένους τοὺς ἐλέφαντας καὶ τοξότας ἐπ' εὐτῶν φερομένους, ἕνα δ' ἰδὼν ὑψηλότερον τῶν ἄλλων καὶ βασιλικοῖς θώραξι καθωπλισμένον, καὶ νομίσας ἐπ' αὐτὸν φέρεσθαι τὸν βασιλέα ἐκπηδήσας τῆς παρατάξεως ἐμπλέκεται τῷ τῶν πολεμίων ἀθροίσματι, καὶ πολλοὺς ἀποκτείνας τῶν περὶ νὸν ἐλέφαντα ὑποκάτωθεν αὐτοῦ ὑπέδυ, καὶ πατάξας εἰς τὴν γαστέρα τὸν ἐλέφαντα ἐπικαθίσαι καὶ συντρῖψαι αὐτὸν τὸν τὸ θηρίον ἐποίησεν. Ὅπερ Ἰούδας θεασάμενος καὶ κραταιότερον τὸν πόλεμον αἰσθόμενος εἰς Ἱερουσαλὴμ ἔφυγε. Καὶ ἐπιδιώξας Ἀντίοχος ἐπολιόρκει ταύτην. Εἶτα λόγους εἰρηνικοὺς μεθ' ὅρκων ποιησαμένου, δέχεται αὐτὸν Ἰούδας ἔνδον τῆς πόλεως. Ὁ δὲ, εἰσελθὼν καὶ τὸν ὅρκον παρασπονδήσας καὶ τὸ τεῖχος τέλεον καταστρέψας καὶ τοὺς οἰκήτορας σκυλεύσας, εἰς Ἀντιόχειαν, [P. 165] ὑπέστρεψε. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἰούδας τρισὶν ἔτεσι τὴν θρησκείαν ὀλιγωρηθεῖσαν τὴν πάτριον ἀνεκτήσατο, καὶ πολὲ-

μους πολλοὺς ἐπιθειξάμενος καὶ τρόπαια μεγάλα στησάμενος καὶ τῆς χώρας ἅπαντας ἀπελάσας τοῦ 89
Ἀντιόχου καὶ τὸν ναὸν ἐκκαθάρας γνώμῃ παντὸς τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀρχιερωσύνην παρέλαβε.

Τὰ δὲ Ῥωμαίων πράγματα διῳκεῖτο πρώην ὑπὸ A
ὑπάτων ἐπ' ἔτη τξδ' ἕως Ἰουλίου Καίσαρος τοῦ μὴ γεννηθέντος· τῆς γὰρ μητρὸς αὐτοῦ θανούσης ἐν τῷ θ' μηνί, ταύτην ἀνασχίσαντες ἐξέβαλον αὐτόν, ὅθεν καὶ λέγεται Καῖσαρ, ὃ ἐστιν ἀνατομή. Ἀφ' οὗ Καίσαρες καὶ οἱ τῶν Ῥωμαίων βασιλεῖς προσηγορεύθησαν.

Τῷ δὲ εσια' ἔτει τοῦ κόσμου Ἀλεξανδρείας καὶ Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος ἐβασίλευσεν ἔτη λη', ὃς καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν θείων Γραφῶν καὶ λοιπῶν Ἑλληνικῶν, Χαλδαϊκῶν, Αἰγυπτίων καὶ Ῥωμαϊκῶν εἰς δέκα μυριάδας ἀριθμουμένων βιβλίων, παῶν τε ἀλλογλώσσων οὐσῶν, εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν μετεποίησε διὰ τῶν ο' σοφωτάτων Ἑβραίων· ἃς καὶ ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν βιβλιοθήκαις αὐτοῦ ἐνκρίθετο. Γέγονε δὲ ἡ μεταβολὴ πᾶσα τῶν B
Ἑβραϊκῶν βιβλίων ἐν ὅλαις ἡμέραις οβ'· Ἐπὶ τῷ κάλλει τοίνυν τῶν θείων Γραφῶν ἐκπλαγέντος τοῦ βασιλέως καὶ πάντων τῶν ἐν τέλει, παρόντος καὶ Μενεδήμου φιλοσόφου καὶ Δημητρίου Φαληρέως ἠρώτα ὁ βασιλεὺς ὅτι πῶς τοιούτων ὄντων τῶν θείων Λόγων, οὐδεὶς ἱστορικῶν ἢ ποιητῶν ἐμνήσθη αὐτῶν. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ Δημήτριος ὅτι οὐδείς ποτε ἐτόλμησε τούτων ἅψασθαι διὰ τὸ καὶ Θεόπομπον θελήσαντα ἱστορῆσαι περὶ αὐτῶν παραφροσύνῃ κρατηθῆναι καὶ ὄναρ ἰδεῖν, ὅτι διὰ τοῦτο αὐτῷ συνέβη περιειργασμένῳ τὰ θεῖα. Καὶ Θεόδεκτον τὸν τῶν τραγῳδιῶν ποιητὴν ἐν ἑνὶ δράματι μνησθέντα τῶν ἱερῶν Βίβλων τούτων τυφλωθῆναι. Ἑκατέρους δὲ ἀποσχομένους τοῦ τολμήματος καὶ τὸ θεῖον ἐξευμενισαμένους ὑγεῖς γενέσθαι.

Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης, ὁ Φιλαδέλφου καὶ Ἀρσινόης, ἔτη κζ'. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους Ἰησοῦς ὁ τοῦ Σιρὰχ ὁ τὴν Σοφίαν συγγράψας παρ' Ἑβραίοις ἐγνωρίζετο.

Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ, ὁ τοῦ Εὐεργέτου υἱός, ἐβασίλευσεν ἔτη ιζ'. Ἐπὶ τούτου ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων αἰχμάλωτος ἐν Αἰγύπτῳ ἁπαχθεὶς τοιοῦτόν τι ἔπαθεν. Οὗτος προσέταξε τοῖς αὐτοῦ ὑπασπισταῖς ἐλέφαντας φ', οὓς εἶχε, ποτίσαι οἶνον λιβανωτόν· ὅπως ἅπαντας τοὺς Ἰουδαίους δι' αὐτῶν ἀπολέσῃ· εὐξαμένων δὲ ἐκείνων οἱ ἐλέφαντες εἰς τοὺς ἰδίους στρατιώτας καὶ ὄχλους ἐμπηδήσαντες πολὺν αὐτῶν ὄχλον ἐν τῇ περιεχούσῃ μανίᾳ κατέσφαξαν· καὶ οὕτω σωθέντες μετ' εὐχαριστίας ἀπελύθησαν εἰς τὰ ἴδια.

[P. 166] Πτολεμαῖος ὁ Ἐπιφανής, ὁ τοῦ Φιλοπάτορος υἱός, ἐβασίλευσεν ἔτη κδ'. Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ, ὁ τοῦ Ἐπιφανοῦς υἱός, ἔτη λε'. Ἐπὶ τούτου Ἀντίοχος τοὺς Μακκαβαίους μὴ βουλομένους μιαροφαγεῖν ἐκόλαζεν. Ἐπὶ τούτου ἱεράτευσεν Ἰούδας Ὑρκανὸς καὶ Ἀριστόβουλος. Καὶ ἕως αὐτοῦ τοίνυν τοῦ Ὑρκανοῦ ἡ βασιλεία τοῦ Ἰσραὴλ ἦν. Καὶ λαμβάνει τὴν βασιβείαν αὐτοῦ Ἡρώδης ὁ ἀλλόφυλος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὃς καὶ πλησιάζει τῇ Χριστοῦ

Res Romana primum a consulibus administrata fuit per annos 361 usque ad Julium Cæsarem. Hic quia non fuit natus, sed, matre ejus nono post conceptum fetum mense mortua, ejus utero dissecto extractus, ab ea incisione cognomen Cæsaris habuit, quod ab eo in omnes Romanorum reges transiit.

Anno mundi 5211 regnum Alexandriæ et Ægypti Ptolemæus Philadelphus iniit, gessitque id annos 38. Hic sacras Litteras, sed et reliquos Chaldaicos, Ægyptiacos, Romanos aliisque linguis scriptos libros, opera doctissimorum Hebræorum in Græcum sermonem transcripsit, libros numero ad 100000; eosque in sua Alexandrina bibliotheca reposuit. Hebraicorum librorum translatio diebus omnino 72 absoluta est. **290** Rex pulchritudine sacræ Scripturæ stupefactus, proceribus præsentibus unaque Menedemo philosopho et Demetrio Phalereo, quæsivit quidnam esset causæ quod sacrarum Litterarum, quarum tanta sit dignitas, nemo historicorum aut poetarum mentionem fecerit. Respondit Demetrius neminem eas fuisse ausum attingere, quando Theopompus etiam scrutari eas aggressus mente captus fuerit, ac per insomnium monitus id sibi accidisse quod curiose sacras res inquirere conatus fuisset, et Theodectes tragœdiarum scriptor in quadam fabula sacrorum librorum facta mentione excæcatus fuerit, uterque autem horum ab incepto desistens Deum placaverit ac sanitati restitutus sit.

C

Ptolemæus Evergetes, Philadelphi et Arsinoæ filius regnavit annos 26. Eo tempore Jesus Sirachi filius qui Sapientiam scripsit, apud Hebræos celebris fuit.

Ptolemæus Philopator Evergetæ filius regnavit annos 17. Sub hoc cum populus Judæus esset captivus in Ægyptum abductus, mira res evenit. Mandavit rex satellitibus ut 500 elephantos vino libanotico inebriatos Judæis immitterent, itaque universo, obtererent. Sed Judæis Deum precantibus elephanti in ipsos milites ac Ægyptios sese converterunt, magnamque per furorem multitudinem interfecerunt. Ita Judæi servati cum gratiarum actione in patriam dimissi abiverunt.

D

291 Ptolemæus Epiphanes, Philopatoris filius regnavit annos viginti quatuor. Hujus filius Ptolemæus Philometor triginta quinque. Hoc regnante Antiochus Maccabæos illicito cibo vesci recusantes suppliciis affecit. Tunc sacerdotio functi sunt Judas Hyrcanus et Aristobulus. Usque ad hunc Hyrcanum regnum Israelicum duravit. Hujus regnum a Romanis obtinuit Herodes alienigena, Christi adventui vicinus. Hyrcano favebat populus,

Aristobulo sacerdotes. Erat autem quidam Onias nomine inter sacerdotes, pius ac justus, et qui aliquando pluviam precibus elicuerat. Hunc coegerunt victoriam petere a Deo. Is ergo sic est precatus : « Domine Deus, neque populo contra sacerdotes neque his contra populum auxilium fer. » Eum statim crudeles illi atque impii lapidibus obruerunt. Insecuta est statim vindicta divina, venitque Romanorum imperator Pompeius, et urbem cepit. Ingressusque in sacrarium intimum piatate ductus nihil sacræ supellectilis attigit, quamvis esset permulta ibi. Quin et repurgari fanum et sacrificia peragi jussit. Aristobulus Pompeio dono misit vitem auream, 260 talenta appendentem.

A παρουσίᾳ. Καὶ Ὑρκανῷ μὲν συνεμάχει (21) τὸ δημοτικὸν, Ἀριστοβούλῳ δὲ οἱ ἱερεῖς. Ἦν δέ τις Ὀνίας ὀνόματι εὐσεβὴς καὶ δίκαιος, καὶ ἐκ τῶν ἱερέων, ὃς καὶ ἀνομβρίαν ἔλυσέ ποτε εὐξάμενος· τοῦτον ἠνάγκασεν εὔξασθαι περὶ νίκης. Ὁ δὲ ηὔξατο λέγων. « Θεὲ Κύριε Δεσπότης, μήτε τῷ δήμῳ κατὰ τῶν ἱερέων σου μήτε τοῖς ἱερεῦσι κατὰ τοῦ δήμου βοηθήσῃς. » Τοῦτον δὲ εὐθέως οἱ ὠλοὶ καὶ ἀσεβεῖς ἐλίθασαν. Καὶ παρευθὺς τῆς θείας δίκης τούτους μετελθούσης ἦλθε κατ' αὐτῶν Πομπήϊος Ῥωμαίων στρατηγὸς καὶ τὴν πόλιν ἐπόρθησε. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, δι' εὐσεβείας οὐδενὸς τῶν ἱερῶν σκευῶν ἥψατο, καίπερ πολλῶν χρημάτων οντων, ἀλλὰ καὶ ἀνακαθᾶραι τὸ ἱερὸν καὶ τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν προσέταξεν. Ἔπεμψε δὲ Ἀριστόβουλος δῶρον Πομπηίῳ ἄμπελον χρυσῆν διακοσίων ταλάντων.

Ptolemæus Evergetes secundus regnavit annos viginti novem. Ptolemæus, qui a tumiditate corporis Physcon est nominatus, 17 s. Ptolemæus Alexas annos 10. Ptolemæus Soter secundus, secundo Evergetis **292** filius, annos 29, Cleopatra 8, Ptolemæus junior Dionysius 30. Cleopatra hujus filia patri successii, collega regni fratre Ptolemæo, quem illa oborto dissidio necavit, annosque 22 regnum tenuit. Sed in temporum supputatione quatuor tantum anni regni hujus Cleopatræ numerandi sunt.

B Πτολεμαῖος ὁ δεύτερος Εὐεργέτης, ἔτη κθ'. Πτολεμαῖος ὁ Φύσκων δι' ὄγκον τοῦ σώματος ἐπικληθεὶς, ἔτη ιζ' μῆνας ς'. Πτολεμαῖος Ἀλεξᾶς, ἔτη ι'. Πτολεμαῖος ὁ δεύτερος Σωτὴρ, ὁ υἱὸς τοῦ δευτέρου Εὐεργέτου, ἔτη κθ'. Κλεοπάτρα, ἔτη η'. Πτολεμαῖος ὁ νέος Διόνυσος ἐβασίλευσεν ἔτη λ'. Κλεοπάτρα ἡ τοῦ νέου Διονύσου θυγάτηρ τελευτήσαντα διαδέχεται πατέρα, καὶ συμβασιλεύει αὐτῇ Πτολεμαῖος ὁ ἀδελφός· τοῦτον διενεχθέντα πρὸς αὐτὴν ἀνελοῦσα μόνη κατέσχε τὴν ἀρχὴν, καὶ βασιλεύει ἔτη κβ'. Ὅτι ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν χρόνων δ' μόνα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτῆς δεῖ ἀριθμεῖν.

Asiæ regno primus Antigonus potitus Antigoniam urbem ad Orontem fluvium condidit. Hanc Seleucus Antiochi pater refecit ac Antiocheam nominavit. Hæc est Antiochea magna. Idem Seleucus condidit etiam Laodiceam, Seleuciam, Apameam, Edessam, Berrœam, Pellam et Babylonem recepit, inque novis urbibus Judæos cum Græcis habitare jussit.

C Τῆς Ἀσίας πρῶτος βασιλεὺς Ἀντίγονος γενόμενος Ἀντιγονίαν ἔκτισε τὴν πρὸς τῷ Ὀρόντῃ ποταμῷ. Ταύτην Σέλευκος ἐπικτίσας ὁ Ἀντιόχου πατὴρ Ἀντιόχειαν ὠνόμασεν· ἡ δέ ἐστιν ἡ μεγάλη Ἀντιόχεια. Οὗτος ὁ Σέλευκος καὶ Λαοδίκειαν ἔκτισε καὶ Σελεύκειαν, Ἀπάμειαν, Ἔδεσαν, Βέρροιαν. Πέλλαν καὶ Βαβυλῶνα παρεστήσατο. Καὶ ἐν ταῖς νέαις πόλεσι Ἰουδαίους συνῴκισεν Ἕλλησι.

Erasistratus medicus, cognomine Diaphanes, deprehendit Antiochum Seleuci filium graviter ægrotare, quod novercam deperiret, Demetrii filiam. Et Seleucus filii morbum ægerrime ferens ei uxorem suam concessit. Is Antiochus Seleuci filius ex patri sui conjuge Stratonica, filia Demetrii, filium genuit cognomento Deum, qui post ipsum Syriæ et Asiæ regnum annos 15 tenuit.

Ὅτι ὁ Διαφανὴς λεγόμενος Ἐρασίστρατος ἰατρὸς διέγνω Ἀντίοχον τὸν Σελεύκου παῖδα δεινῶς νοσοῦντα διὰ τὸν πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς γαμετὴν ἔρωτα, θυγατέρα Δημητρίου· ὅθεν Σέλευκος τῷ πάθει περιαλγήσας παραχωρεῖ τῷ παιδὶ Ἀντιόχῳ τῆς γαμετῆς. Οὗτος Ἀντίοχος ὁ λεγόμενος Σωτὴρ ἔσχεν ἐκ τῆς θυγατρὸς Δημητρίου, [P. 167] γαμετῆς δὲ Σελεύκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Στρατονίκης, ἄρσενα υἱὸν τὸν ἐπικληθέντα Θεὸν, ὃς καὶ ἐβασίλευσεν μετ' αὐτὸν Συρίας καὶ Ἀσίας ἔτη ιε'.

Anno mundi 5281 Nicomedes Bithyniæ rex Nicomediam urbem de suo nomine cendidit, quæ ante Astacus fuit dicta. Antiochus Epiphanes rex Syriæ. Hierosolymis captis ac populatis, templum profanavit, inque eo abominabile Jovis Olympii constatuit simulacrum, quod Danieli vaticinio desolationis seu vastitatis abominabile signum dicitur.

Annus a Seleuco 170 Judæi Romanorum fuerunt tributarii.

D Ἐν τῷ εσπα' ἔτει τοῦ κόσμου Νικομήδης βασιλεὺς Βιθυνῶν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τὴν Νικομήδειαν ἔκτισε, πρώην καλουμένην Ἀστακόν. Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς βασιλεὺς Συρίας, τὴν Ἱερουσαλὴμ πορθήσας καὶ τὸν ναὸν βεβηλώσας, Διὸς Ὀλυμπίου βδέλυγμα ἐν αὐτῷ ἀνεστήλωσε κατὰ τὴν τοῦ Δανιὴλ προφητείαν, ἤγουν τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως.

Ὅτι ρο' ἔτη ἐτελεσφόρουν Ῥωμαίοις Ἰουδαῖοι ἀπὸ Σελεύκου.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(21) Nemo non videt pessime hæc inter se cohærere. Ego satis habeo lectorem ad Josephum legendum ablegare. Vide librum *Antiquit.* XIV ab initio. XYL.

Ἰούλιος Καῖσαρ κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας Κλεοπάτρας ὑπὸ Ῥωμαίων ἀναῤῥηθεὶς ὑπατος, εἰς τὴν Ἀνατολὴν σὺν πολλῇ ἀνελθὼν δυνάμει καὶ πολλοὺς τῶν αὐτόθι τροπωσάμενος καὶ ὑποφόρους καταστήσας, ἰδίους τῶν τόπων καθίστησιν ἐπιμελητάς. Ἀντίπατρον μὲν οὖν τὸν Ἀσκαλωνίτην Παλαιστίνης κατέστησε διοικητήν. Υἱὸς δὲ ἦν Ἀντίπατρος Ἡρώδου τινὸς, τῶν ἐν νεωκόροις ἀριθμουμένων καὶ τῶν αὐτόθι τοῦ Ἀπόλλωνος ἱεροδούλων. Παῖδα δὲ ὄντα ποτὲ τὸν Ἀντιπατρον λῃσταὶ ἁναρπάσαντες Ἰδουμαῖοι κατεῖχον, λύτρα ὑπὲρ αὐτοῦ κομιεῖσθαι ὑπειληφότες· τοῦ δὲ πατρὸς αὐτοῦ εἰς ἔσχατον πενίας ἐληλακότος, ἔμεινε παρὰ τοῖς ἁρπάξασιν δουλεύων καὶ τοῖς ἐκείνων ἔθεστι τρεφόμενος.

A Julius Cæsar quarto anno regni Cleopatræ consul creatus cum magno exercitu in Orientem venit, multisque ibi victis et stipendiariis factis,suos provinciarum constituit procuratores. Ita Antipatrum Ascalonitam præfecit Palæstinæ. Fuit is filius cujusdam Herodis, inter ædituos censi et eos qui ibi Apollinis fano inserviunt. Atque hunc puerum quondam Idumæi prædones rapuerant, spe pro ipsius missione mercedis accipiendæ : sed quia pater erat pauperrimus, Antipater apud ipsos servus remansit, ipsorumque moribus institutus est.

Ἀναιρεθέντος δὲ τοῦ Ἀντιπάτρου φαρμάκῳ, βασκανίᾳ τῆς πολλῆς εὐδαιμονίας, ὑπὸ Βαλίχου τινὸς Ἰουδαίου, διαδέχονται οἱ παῖδες αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν, Ἡρώδης καὶ Φασάηλος· καὶ ὁ μὲν τὴν Ἰδουμαίαν καὶ τὴν Ἱεροσολύμων ἐκληρώσατο γῆν, τὴν δὲ Ἰουδαίαν καὶ Γαλιλαίαν ὁ Ἡρώδης. Γνοὺς δὲ ὡς Ὑρκανὸς ὁ πρὸ αὐτου βασιλεὺς τὸν τοῦ Δαβὶδ τάφον ἀνοίξας τρισχίλια ἔλαβε τάλαντα, ἤνοιξε καὶ αὐτὸς, καὶ χρήματα μὲν οὐχ εὗρε, κόσμου δὲ χρύσειον καὶ κειμήλια πολλὰ ἀνείλετο. Πειραθέντος δὲ αὐτοῦ ἐνδοτέρω χωρεῖν, οὗ τὰ σώματα Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος ἐτέθησαν, πῦρ ἐξελθὸν δύο τῶν δορυφόρων κατέφθειρε.

B Cum Balichus quidam Judæus Antipatrum veneno sustulisset, tantam ei felicitatem invidens, filii Antipatri hereditatem regni adierunt,Herodes atque Phaselus,ea lege ut hic Idumæam et Hierosolymicum sortiretur territorium, ille Judæam et Galilæam. Et Herodes cognito Hyrcanum, qui ante ipsum regno fuerat functus, Davidi sepulcro aperto tria talentorum millia abstulisse, ipse quoque sepulcrum id aperuit : **294** sed nihil pecuniæ,verum ornamenta aurea et reposita donaria multa reperit atque asportavit. Cumque conatus esset interius penetrare, ubi Davidi et Solomonis corpora erant reposita, ignis erupit duosque satellitum interfecit.

Γενόμενος δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον Ἰούλιος τῆς Κλεοπάτρας κρατύνει τὴν ἀρχὴν, τῶν ἐπιτιθεμένων ἀναστείλας τὰς ἐπιβουλάς. Καὶ τὰ ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς ἅπαντα διοικησάμενος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην μοναρχήσας.

C Julius cum in Ægyptum venisset, insidiis evitatis quas ipsi adversarii tetenderant, Cleopatræ regnum in suam redegit potestatem,rebusque per Orientem constitutis Romam rediit, solus toti reipublicæ imperaturus.

Ὅτι ὁ Ἰούλιος μὴν Κυντίλιος ἐλέγετο, μετωνομάσθη δὲ παρὰ Ἀντωνίου διὰ τὸ γεννηθῆναι αὐτῷ Γάϊον Ἰούλιον. Ὁ δὲ Σεξτίλιος ἀπὸ Αὐγούστου Αὔγουστος, ὅ ἐστι σεβαστός.

Julius mensis ante Quintilis dicebatur. Julii nomen ei ab Antonio impositum est ideo quod isto mense C. Julius natus fuerat. Sextilis ab Augusto Augustus est denominatus.

Ὅτι κάρμινα παρὰ Ῥωμαίοις λέγεται τὰ ἔπη καὶ καρμεντία ἡ μαντεία.

Carmentæ fatidicæ mulieri nomen obtigit a vaticiniis, quæ carmina Romanis dicuntur.

[P. 168] Ὅτι τὴν πρώτην τοῦ μηνὸς Ῥωμαῖοι καλάνδας καλοῦσι· νόννας δὲ καὶ εἰδοὺς ἐπὶ μὲν Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου Ἀπριλλίου τε καὶ Ἰουνίου καὶ Αὐγούστου καὶ Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου τὰς μὲν νόννας λέγουσι ε' τοῦ μηνὸς, τὰς δὲ εἰδοὺς ιγ' τοῦ μηνὸς, ἐπὶ δὲ Μαρτίου καὶ Μαΐου καὶ Ἰουλίου καὶ Δεκεμβρίου τὰς μὲν νόνας τὴν ζ' τοῦ μηνὸς (32), τὰς δὲ εἰδοὺς τὴν ιε' τοῦ μηνός. Καλάνδας τοίνυν Ἰανουαρίου εὑρίσκων τὴν α' Ἰανουαρίου νομίσεις. Ἔτι δὲ πρὸ τριῶν τὴν τρίτην καὶ πρὸ μιᾶς νοννῶν Ἰανουαρίων τὴν δ', διὰ τὸ τὴν ε', ὡς ἔφημεν, νόνναν καλεῖσθαι. Μετὰ δὲ τὴν ε' εἴποις ἂν πρὸ η' εἰδῶν Ἰανουαρίων, ἤγουν τῇ ς τούτου, καὶ πρὸ ἑπτὰ πάλιν τῇ ζ', καὶ ἑξῆς ὁμοίως,

D Primam mensis diem Romani Kalendas appellant,Nonas quintam mensis diem, et Idus decimam tertiam. Nisi quod Martii,Maii, Julii, et Decembris Nonas septima, Idus decima quinta die constituunt. Itaque ubi Kalendas Januarias leges, primam Januarii diem intellige. Tertia vocatur a. d. tertium, et quarta pridie Nonas Januarii, quia, ut dixi, quinta est Nonis Januarii.Sextam appellabis a. d. 8 Idus Januarii. **295** Septimam a. d. 7. Octavam a. d. 6, et cætera. Quia decima tertia dies Idus vocatur. Decimam quartam scribes a. d. 19 Kalendas Februarias. Decimam quintam a. d. 17 Kalendas Februarias : itaque progredieris usque ad primam Februarii diem,quæ nominatur

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(22) Notum est hodie non Decembri, sed Octobri sex Nonas tribui ; quæ opinio infra etiam perscribitur. A. D. significant ante diem Πρὸ τριῶν, προμιᾶς etc. Etiam Græci hoc imitati dicunt de quo alibi.Etymologias quoque nostri auctoris in media reliqui ; quas si voluissem persequi qua comprobando qua refellendo,prolixior ut essemoportebat, et aliquando Œdipus. XYL.

Kalendæ Februarii. Eodemque modo de reliquis mensibus judicabis.

διὰ τὸ τὴν τγ' Ἰανουαρίου εἰδοῦς Ἰανουαρίου λέγεσθαι. Τὴν δὲ ιδ' τούτου εἴποις ἂν πρὸ ιθ' Καλανδῶν Φεβρουαρίου, τὴν δὲ ιε' πρὸ ιη', καὶ ἑξῆς κατα τὸν τρόπον μέχρι τῆς πρώτης Φεβρουαρίου· εἶτα ἐμεῖς καλάνδας Φεβρουαρίου. Ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀλλων μηνῶν ὁμοίως.

A cibo Janus Romanis Cibullius est dictus, quia convivia juvet. Est et Janus Quirinus dictus veluti propugnator, et Consæus quasi Itinerarius, et Patricius ut indigena. Dio Romanus antiquum quemdam heroem nomine Janum ait, eo quod Saturno hospitium præbuisset, præteritorum ac futurorum notitia fuisse præditum; ideo eum a Romanis bifrontem pingi; mensem ab eo Januarium dictum, eumque anni principium esse.

Ὅτι Ῥωμαῖοι κύβους τὴν τροφὴν ἐκάλουν· ἐξ οὗ καὶ Ἰανὸν Κιβούλλιον διὰ τὸ εὐωχιαστικὸν καὶ Ἰανὸν Κυρῖνον ὡσανεὶ πρόμαχον, καὶ Κονσαῖον ἀντὶ τοῦ ὁδαῖον καὶ πατρίκιον αὐτόχθονα. Δίων ὁ Ῥωμαῖος ἀρχαῖόν τινα ἥρωα Ἰανὸν λέγει, διὰ τὴν τοῦ Κρόνου ξένισιν λαβόντα τὴν γνῶσιν τῶν μελλόντων καὶ τῶν προϋπαρχόντων, καὶ διὰ τοῦτο διπρόσωπον ὑπὸ Ῥωμαίων πλάττεσθαι· ἐξ οὗ τόν τε μῆνα κληθῆναι Ἰανουάριον, καὶ τὴν τοῦ ἔτους ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς γίνεσθαι.

Februam deam quamdam piacularem Romani crediderunt esse. Anysius libro *de Mensibus* Etrusca lingua februum appellari ait eum qui est apud inferos. Labeo Februarium a dolore dictum autumat, quia febris Romanis dolor dicatur. Eo mense defunctos honorabant. Februare porro est purgare.

Φέβρουαν θεάν τινα καθαρτικὴν τῶν πραγμάτων οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον. Ἀνύσιος δὲ ἐν τῷ περὶ μηνῶν φεβρούον τὸν χαθαχθόνιον τῇ Θούσκων φωνῇ λέγει. Ὁ δὲ Λαβεὼν ἀπὸ τοῦ πένθους λέγει κληθῆναι τὸν Φεβρουάριον· φέβρους γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις τὸ πένθος προσαγορεύεται. Κατ' αὐτὸν δὲ τοὺς κατοιχομένους ἐτίμων καὶ φεβρουᾶραι τὸ καθᾶραι.

Marti nomen Romani imposuerunt a morte, aut quod artium sit motor, aut quod a solis maribus colatur. Aut a μάρνασθαι, pugnando, secundum Philoxenum. Lingua Ægyptia vocatur Ertosi, quod vocabulum **296** omnis generis procreationem vitalem designat, vimque omnis naturæ et materiæ permutatricem ac vivificam.

Ὅτι τὸν Μάρτεμ οἱ Ῥωμαῖοι μόρτεμ ἐκάλουν οἱονεὶ θάνατον, ἢ κινητὴν τῶν τεχνῶν, ἢ τὸν παρ' ἀρρένων καὶ μόνων τιμώμενον, ἢ ἐκ τοῦ μάρνασθαι κατὰ Φιλόξενον. Καλεῖται δὲ Αἰγυπτιασὶ Ἐρτωσί· τοῦτο δὲ σημαίνει παντος γένους ζωογονίαν καὶ πάσης οὐσίας καὶ ὕλης, κατὰ φύσιν, καὶ δύναμιν διατακτικὴν ζωογονικήν.

Kerdos, Latine lucrum, id quod datur ad tempus, dicitur. Milliarisia autem a militia: Scipio enim auro destitutus, et urgente Annibale, militibus ea paravit atque distribuit.

Ὅτι κέρδος ἡ ἐπίκαιρος δόσις λέγεται, μιλιαρισία δὲ ἀπὸ τῆς μιλιτίας ἤγουν στρατείας· ὁ γὰρ Σκιπίων δι' ἔνδειν χρυσίου τοῖς στρατιώταις τὰ μιλιαρ᾽ια κατασκευάσας ἐπιδέδωκεν, Ἀννίβου τοῖς πράγμασιν ἐπικειμένου.

Delatores quos Romani vocant, ii Græcis sunt, diaboli et sycophantæ.

Ὅτι δηλάτορας τοὺς διαβόλους καὶ συκοφάντας καλοῦσι Ῥωμαῖοι.

Spatharius Romanis est corporis custos, oratio compellatio, fabricenses armorum opifices.

Ὅτι σπαθάριος ὁ σωματοφύλαξ ἐστὶν, ὁρατίων προσφώνησις, καὶ φαυρικίσιοι οἱ τῶν ὅπλων δημιουργοί.

Romani pudicas mulieres matronas appellant, Græci dominas familias. Eæ tantopere verecundiæ studebant ut ne conversarentur quidem cum vulgaribus mulieribus, sed in balneis extra multitudinem, sibi quieta quædam deligerent loca, quæ etiamnum Matronalia dicuntur.

Ὅτι Ῥωμαῖοι τὰς σώφρονας γυναῖκας ματρώνας ἐκάλουν, οἱ [P. 169] δὲ Ἕλληνες οἰκοδεσποίνας. Αἵ τοσοῦτον τῆς αἰδοῦς ἐφρόντιζον ὡς μηδὲ ταῖς πολλαῖς τῶν γυναικῶν ὁμιλεῖν, ἀλλὰ τόπους τινὰς ἡσυχίους ἐν τοῖς βαλανείοις ἔξω τοῦ πλήθους ἑαυταῖς ἀφορίζειν, οὓς ἔτι καὶ νῦν ματρωνίκια καλοῦσιν.

De Græcis casti fuerunt Bellerophontes, qui Sthenebœa, Tenes, qui Alphesibœa. Peleus, qui Astydamea, et Hippolytus, qui Phædra abstinuit.

Ὅτι σώφρονες Ἑλλήνων οὗτοι, Βελλεροφόντης Σθενεβοίας καὶ Τελης (23) Ἀλφεσιβοίας καὶ Ηηλεὺς Ἀστυδαμείας καὶ Ἱππόλυτος Φαίδρας.

Ao apud Chaldæos interpretatum est lumen, quod

Ὅτι ἡ ἀὼ παρὰ Φαλδαίοις ἑρμηνεύεται φῶς νοητὸν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(23) In Græco est τέλης. Sed ego secutus sum historiam. Bellerophontis et Hippolyti res notiores sunt quam ut de iis sit aliquid annotandum. Tenes autem, a quo insula Tenedos nomen habet. Cycni filius Neptuni nepos fuisse traditur: qui novercæ de stupro ipsum appellanti noluerit obsequi, ideoque in mare a patre falso crimini novercæ credente in cista expositus, incolumis ad insulam Leucophryn delatus ei nomen fecerit ibique regnaverit. Est hoc apud Tzetzam in Lycophronem, apud Eustath. in *Iliad.* α', 38; qui Philonomen istam novercam ab aliis Polybœam appellari ostendit, etiam in Dionysium. Atque ita est apud scholiastem quoque Homeri, in dictum locum. Meminit et Diodorus Siculus in fine l. v, sed nomine novercæ omisso. Noster Alphesibœam vocat. Quæ scriptura si sit recta, nihil est absurdi: nam quod idem Peleum Astydamea abstinuisse ait, eam Pindarus in *Nemeis* Hippolytam Cretheidem, Magnessam Hippolytam Horatius in Odis vocat. Quæ historia est etiam apud interpretem Apollonii. num. XIV lib. I XXL.

τῇ Φοινίκων γλώσσῃ· καὶ Σαβαὼθ δὲ ὁ ὑπὲρ τοὺς ἑπτὰ πόλους, τουτέστιν ὁ δημιουργὸς θεός.

Ὅτι νέα ἡ πρώτη τοῦ μηνὸς παρὰ Ἀττικοῖς, ἔννη δὲ ἡ τελευταία. Καλάνδη ἡ νουμηνία, ἀπὸ τοῦ καλεῖ, ἐν αὐτῇ τὸν ἱερέα τὸν δῆμον καὶ κηρύττειν τὴν ἡμέραν τῆς νόννας, ἐξ ἧς ἐδηλοῦτο ἡ μεσομηνία, ἣν αὐτοὶ πατρίως εἰδοῦς προσαγορεύουσιν. Ἱστέον ὅτι Μάρτιος καὶ Μάϊος καὶ Ἰούλιος καὶ Ὀκτώβριος ἐβδομαίας ἔχουσι τὰς νόννας, καὶ πεντεκαιδεκαταίας τὰς εἰδοῦς, οἱ δὲ λοιποὶ πεμπταίας τὰς νόννας, καὶ τριτσκαιδεκαταίας τὰς εἰδοῦς.

Φουρτούνα παρὰ Ῥωμαίοις ἡ εὐδαιμονία.

Ὅτι ἡ δεκὰς δεχὰς προσαγορεύεται ὡς δεκτικὴ τοῦ ἀπείρου. Ἡ αὐτὴ καὶ κλαδοῦχος, διότι ἐξ αὐτῆς οἱ ἀριθμοὶ πάντες ὡς κλάδοι τινὲς φύονται.

Σπόρτα παρὰ τοῖς αὐτοῖς ἡ σπυρὶς, ἡ καὶ φίσκος καλεῖται· κἂν διαφέρωσι τῷ φίσκον μὲν καλεῖσθαι τὴν ῥαβδωτὴν πλεκτάνην, σπόρταν δὲ τὴν φλοιώδη. Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα κατασκευὴ σπυρίδος, ἀντὶ πίλου τῇ κεφαλῇ τιθεμένη· καλεῖται δὲ παρ' Ἰταλοῖς κάμελα, ἐξ οὗ καὶ καμελαύκια (24).

Μαππάριον τοῖς Ῥωμαίοις ἔδοξε καλεῖν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Ἔθος ἦν τοῖς ὑπάτοις ἐπὶ τῶν θεάτρων εὐωχεῖσθαι. Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τῆς εὐωχίας τὸ ἐν χεροῖν ἐκμαγεῖον, ὃ καὶ μάππαν πατρίως καλοῦσιν, ἐξ οὗ καὶ μανδύλια, ἔῤῥιπτον· ὅπερ ὑποδεχόμενος ὁ λεγόμενος μαππάριος τὸν ἀγῶνα παρεσκεύασεν. Οὐ πλέον δὲ τῶν ἑπτὰ κύκλων, οὓς σπάτια (25) οἱονεὶ στάδια καὶ μίσους ἀντὶ τοῦ ἄθλους, περὶ τὴν πυραμίδα, ἣν νῦν ὀβελὸν καλοῦσι, διεπληκτίζοντο οἱ ἀγωνισταὶ διὰ τὸ τοσούτους εἶναι τοὺς τῶν πλανήτων πόλους, οὓς Χαλδαῖοι στερεώματα καλοῦσιν, ἄνευ τοῦ σελληνιακοῦ διὰ τὸ μέχρις αὐτῆς διήκειν τὸ τῆς ὕλης (26) σκύβαλον κατὰ τὸ λόγιον.

Ὅτι βιξιλατίωνες οἱ Ῥωμαίων ἱππεῖς, καὶ βίξιλα παραπετάσματα ἐκ πορφύρας καὶ χρυσοῦ εἰς τετράγωνον σχῆμα πεποιημένα· ταῦτα ἐξαρτῶντες ἐπὶ μακρῶν δοράτων, κύκλῳ παραπορευόμενοι τῶν βασιλέων κατασκέπτουσιν αὐτούς. Εἶεν δ' ἂν τὰ λεγόμενα φλάμουλα.

mente percipitur, lingua Phœnicum : Sabaoth autem is qui est supra septem cœlos, nimirum Opifex.

Apud Atticos prima mensis dies Nea, id est nova, appellatur, et ultima Ene, quasi tacita. Novilunium Kalendæ usurpatur, a calando **297** seu vocando, Græca origine ; tunc enim pontifex convocato populo Nonarum diem patefecit, quæ mensis medium indicat, quod ipsi patria lingua Idus nominant. Observandum est Martium, Maium, Julium et Octobrem suas Nonas septima, Idus 15 die habere : cæteri has decimo tertio, illas quinto habent.

Fortuna Romanis est quæ Græcis εὐδαιμονία.

Denarius apud Græcos dechas a recipiendo dicitur, quod capax sit infiniti. Eadem cladu chos dicitur quasi ramos in se recipiens, quod ex ea omnes numeri tanquam rami pullulant.

Sporta corbis et fiscella apud Romanos fere idem significant, differunt tamen : fiscella quippe dicitur quæ est ex virgis contexta, sporta, quæ ex subere. Est et aliud genus sportæ quæ pilei loco capiti imponitur, Italis camela dicta ; unde et Camelaucia.

Mappullæ nomen Romanis tali de causa usurpatur. Mos erat ut consules in theatro epularentur, ac postquam saturati convivio erant, mantile quod manibus tenebant, quod et mappa dicitur, projicerent, idque is qui ab ea re mapparius dicitur, arripens certamen adornabat. Qui autem curribus certabant, non amplius septem gyris seu spatiis (seu missos, id est præmia, vocare velis) circa metam sive obelum **298** conficiebant, qui totidem sunt planetarum orbes, quos Chaldæi firmamenta nominant, extra lunæ orbem, ad quem usque repurgamenta elementarium rerum pertingunt, juxta oraculum.

Romani equites appellantur Bexillationes. Et vexilla vela sunt quadrangula forma, ex auro et purpura contexta. Ea longis contis suspensa circa regem gestant, eumque ita tegunt. Sunt autem forte ea quæ et flammula dicuntur.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(24) Καμηλαύχια scribunt moderni, et *pileolos* ex camelorum pilis confectos, summo tantum vertici hærentes καὶ πρὸς αὐχένα *ad cervices* defluentes, ita vocant. Suidas aliter : Καμηλαύκιον Ῥωμαίων ἡ λέξις. Ῥηθείη δ' ἂν ἑλληνιστὶ παρὰ τὸ καῦμα ἐλαύνειν. Goar.

(25) Pro οὐ σπάτια scripsi οὓς σπάτια. Quid autem sit μίσος hoc loco, nescio. Μισθός præmium significat, τῷ ἄθλῳ vox vicinior. Quanquam in spectaculis et certaminibus hujusmodi rerum quoque missilium, quæ in populum emitterentur tanquam donaria, usus fuit. Mappæ mittendæ mos apud Suetonium c. xxii Neronis et apud Martialem alicubi refertur, meminitque etiam Tertullianus cum alibi tum quasi per adagionem in extremo libri adversus Valentinianos. Xyl. — Quid sit hoc loco μίσος fatetur se ignorare Xylander : ἆθλον quoque se nescire fateri debuerat. Est autem ἆθλος *certamen*. *Exercitamentum* vocat Dempsterus *Antiq. Rom.* v, 4, idque proprio vocabulo *commissio* nuncupabatur. Suetonius in *Augusto* c. lxxxix : *Admonebatque prætores ne paterentur nomen suum commissionibus obsolefieri :* unde *committere* pro digladiari, certare etc. Cujus exempla numerum omnem excedunt. Μίσος itaque certantium in Circo *commissio* est, quæ vox ἀντὶ τοῦ ἄθλου scribitur. Goar.

(26) Ὕλην res elementarias et materiatas vocat. Σκύβαλον excrementum est, quod ut vilissimum sordeat et abjiciatur, sicut D. Paulus humana ac caduca vocat ad Philippenses suos, et apud Phocylidem σκυβαλίσματα τραπέζης dicuntur quæ adulatoribus et aliena quadra viventibus dantur. *Oraculum*, cujes mentio fit, excidit. Jam bixilationes quid sint nescio : bigas et bigarias novi, de quibus loqui eum putarem, nisi mox eorum seorsim mentionem faceret. Βίξιλα audaciar vexilla reddidi, descriptione id ferente. Quanta fuerit Cedreni peritia antiquitatis Romanæ, quivis cernit. Bixilationes poteram vexillationes reddere, sed omitto. Xyl. — *Vexillationes sunt Romanorum equitum agmina* Idem habet *Notitia imperii*. Goar.

Plinthon Græci vocant laterem coctum. Erat autem plinthus quædam publica, in qua senatorum ac legionum nomina inscribebantur quadrata figura. In muro plinthus erat. Quidam titulum appellant, cum titulus non sit quadrangula figura, sed dignitatum præscriptio.

A Ἡ παρ' Ἕλλησιν (27) ὀπτὴ πλίνθος λατέρκουλον παρὰ Ῥωμαίοις λέγεται. Ἡ δὲ πλίνθος δημοσία, ἐφ' οὗ τά τε τῶν βουλευτῶν καὶ τὰ τῶν στρατευμάτων ὀνόματα ἀπεγράφετο, καὶ ἐγράφετο ἐπὶ τείχους εἰς τετράγωνον σχῆμα τύπος τις καὶ γραμμὴ πλίνθος. Τίτλον [P. 170] καὶ αὐτήν τινες ὀνομάζουσιν, οὐκ εἰδότες ὡς τίτλος κυρίως ἡ προσγραφὴ τῶν ἀξιωμάτων λέγεται, οὐ μὴν ἡ τετράγωνος γραμμή.

A Romanis crassum et latum lignum matrix dicitur. Antiqui enim in ligno, corticibus ac e libro tiliæ confectis tabulis scribebant. Est et tabula tiliacea, in quam verba libertatis solebant inscribi : Græce tilia est philyra. Liber et codex idem habentur : proprie autem codex truncum significat, liber corticem. Eadem matricula nuncupatur ; et matricarii, qui ligna conficiunt.

Λέγεται παρὰ Ῥωμαίοις ματρίκιον τὸ πλατὺ ξύλον καὶ παχύ· οἱ γὰρ ἀρχαῖοι ξύλοις καὶ φλοιοῖς καὶ φιλυρίνοις πίναξι προσγράφοις ἐκέχρηντο. Ἔστι δὲ καὶ σανὶς φιλυρίνη, ἐφ' ἧς τὰ ῥήματα τῆς ἐλευθερίας εἴωθε γράφεσθαι. Τιλία δὲ παρὰ τοῖς αὐτοῖς ἡ φιλύρα τὸ ξύλον· ὅθεν κῶδιξ τὸ βιβλίον. Κῶδιξ δὲ κυρίως ὁ φιτρὸς παρ' αὐτοῖς καλεῖται, καὶ λίβερ τὸ βιβλίον. Λίβερ δὲ ὁ φλοιός ἐστι κυρίως· ταῦτα καὶ ματρίκιον. Καὶ ματρικαρίους τοὺς ξυλουργοὺς καλοῦσι.

B

Geryonem tricorporem perhibent fuisse, non quod tribus fuerit **299** præditus corporibus, sed quia tres in Oceano insulæ suppetias ipsi ferebant.

Τρισώματον τὸν Γηρυόνην φασὶν οὐχ ὅτι τοσούτοις ἐχρήσατο σώμασιν, ἀλλ' ὅτι τρεῖς νῆσοι ἐν τῷ Ὠκεανῷ κείμεναι συνεμάχουν αὐτῷ.

Bigæ Romanis appellantur currus bijugi : inde bigarii dicti. Iidem Latinos suos incolas, Hellenes Græcos nominant ; et decanos, quos alias lictores.

Ὅτι Ῥωμαῖοι τὰ δίζυγα ἅρματα βίγας ἐκάλουν, ἐξ ὧν καὶ βιγάριοι. Λατίνους τοὺς ἐπιχωριάζοντας, Γραικοὺς δὲ τοὺς ἑλληνίζοντας καλοῦσιν, Δεκανοὺς τοὺς ῥαβδούχους.

Septem spectacula hæc sunt :

Priscorum inanis pyramides superbia,
Jactavit Ægyptus quibus se callida.
Phariæque turris astra tangens summitas.
Magnus colossus ille, celebris in Rhodo,
Tumulusque Mausoli exauditus omnibus,
Et Oyzici domus ruinæ nescia,
Ædes Dianæ nobilisque apud Ephesum,
Cujus perhibetur auctor Artemisia :
Mausolus olim conjugem hanc miram habuit.
Lyciæ theatrum in urbe conditum Myris,
Quod Ismaeli stirps adæquavit solo.
Rufiniusque dictus lucus Pergami,
Cujus per orbem pulchritudo cognita est.

Ὅτι τὰ λεγόμενα ἑπτὰ θεάματά ἐστι ταῦτα·

Κενὸν φρύαγμα τῶν πάλαι πυραμίδες,
Αἴγυπτος ἅσπερ εἶχε κόμπον ἡ πλάνος,
Καὶ πύργος ἄστροις ἐξισούμενος Φάρου.
Μέγας κολοσσὸς ὁ θρυλούμενος Ῥόδου,
Καὶ τύμβος ἐξάκουστος ὁ τοῦ Μαυσώλου,
Καὶ Κυζίκου φέριστος ἀρράγης δόμος.
C Τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας δόμος,
Τὸν ὀνπερ ἐξήγειρεν Ἀρτεμισία
Ἡ Μαυσώλου τάλαινα σύζυγος πάλαι.
Καὶ τὸ θέατρον Λυκίας τῆς τῶν Μύρων,
Ὅπερ κατεσπάραξεν Ἰσμαὴλ γόνος.
Καὶ Ῥουφίνιον ἄλσος ἐν τῷ Περγάμῳ,
Οὗπερ τὸ κάλλος πᾶσαν ἔδραμε χθόνα.

Caius Julius Cæsar regnavit annos quatuor, menses septem. Cæsar autem ab eo dictus est quod cæso matris utero natus esset. Dictus est **300** etiam Dictator, quasi penes quem unum omnis esset potestas : est autem dictatura magistratus nullius legibus subjectus. Cæsari natus fuit equus ungulas habens fissas, nullumque alium sessorem admittens, sicuti Bucephalus solum recepit Alexandrum. Is adhuc juvenis per quietem imaginatus est se cum matre sua coire.

Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ ἐβασίλευσεν ἔτη δ', μῆνας ζ'. Καῖσαρ δὲ ἐπεκλήθη, δ λέγεται ἀνατομὴ, ὅτι θανούσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἐν τῷ ἐννάτῳ μηνὶ ταύτην ἀνατεμόντες ἐξήγαγον αὐτόν. Οὗτος καὶ Δικτατωρ ἐκλήθη, δ ἐστι μονάρχης· δικτάτωρ δέ ἐστιν ἀρχὴ ἀνυπεύθυνος. Τούτῳ ἐτέχθη ἵππος ἀντὶ ὁπλῆς χηλὰς ἔχων καὶ μηδένα ἕτερον ἀναβάτην δεχόμενος ἢ αὐτὸν, ὡς Βουκέφαλος τὸν Ἀλέξανδρον. Οὗτος νέος ὢν ἔδοξεν ἐν τοῖς ὕπνοις συνουσιάζειν τῇ ἰδίᾳ μητρί.

D

Idem, ut Plutarchus scribit, maximis præliis Germanos, Gallos et Britannos domuit, urbesque hominibus frequentes quingentas Romanis stipendiarias redegit.

Ὅτι αὐτὸς Ἰούλιος, ὥς φησι Πλούταρχος, μεγίστοις ἀγῶσι [P. 171] Γερμανοὺς καὶ Γάλλους καὶ Βρεττανοὺς χειρωσάμενος, ὑποφόρους τοῖς Ῥωμαίοις πεντακοσίας πόλεις οἰκουμένης κατεστήσατο.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(27) Xylander ut nimis proprie, sic ridicule : Πλίνθον *Græci vocant laterem coctum.* Quis hoc nesciat ? Verum quid ad Cedreni propositum vel Græcorum πλίνθος vel Latinorum coctus later ? Relictis idcirco Xylandro lateribus, *laterculum* erudite aperit Pancirollus in *Not. Imp.* c. XCII : *Erat ærarium in æde Saturni, ubi plebiscita et senatus consulta reponebantur. Id postea laterculum dictum. Mathematici enim quadratam figuram et ad aliquam similitudinem instar lateris surgentem* πλινθίον, *id est laterculum vocant, cui codex similis laterculum est appellatus. Sic et lapidem quadratum architecti, et agmen Œlianus nuncupant. A quo laterculum hoc derivari Cedrenus autumat. Qui, inquit, later coctus est, seu* πλινθίον *Græcis, laterculum a Romanis dicitur. Est autem hic later publicus, in quo senatorum et legionum nomina scribebantur.* GOAR.

Ὅτι ἡ γαμετὴ αὐτοῦ ἐν τῇ νυκτὶ μεθ' ἣν ἐσφάγη, ἔδοξεν ὁρᾶν τὴν οἰκίαν Καίσαρος συμπεπτωκέναι, καὶ αὐτὸν κατατετρωμένον καὶ αἵματι περιῤῥεόμενον ἐμπεσεῖν τοῖς κόλποις αὐτῆς. Τούτῳ μέλλοντι τὴν αὐλιον ἐξελθεῖν θύραν ἀπερχομένῳ ἐπὶ τὸ βουλευτήριον εἰκὼν αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος ἐφεστῶσα τῷ προθύρῳ αὐτομάτως κατέπεσε. Καὶ πρὸς τούτοις χάρτην αὐτῷ τις ἐπιδέδωκε πᾶσαν τὴν κατ' αὐτοῦ μελετωμένην ἐπιβουλὴν ἔχοντα. Καὶ νομίσας ἄλλο τι εἶναι οὐκ ἐνέτυχεν, ἀλλὰ δεδωκὼς ἑτέρῳ φυλάττειν ἐσφάγη ὑπὸ Βρούτου καὶ Κασίου ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, χρόνων ὑπάρχων νς'. Κληρονόμον δὲ καὶ θετὸν υἱὸν κατέλιπεν Ὀκτάβιον τὸν υἱὸν Ἰουλίας τῆς ἰδίας ἀδελφῆς, ἔτος ἄγοντα ις'.

Ὀκτάβιος Αὔγουστος Καῖσαρ, ὁ ἀνεψιὸς Ἰουλίας, ἐβασίλευσεν ἔτη νς'. Ἀφ' οὗ Αὔγουστοι οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς καὶ ὁ μὴν Αὔγουστος ἐκλήθη, ὅ ἐστι Σεβαστὸς, Σεξτίλιος πρὶν ὀνομαζόμενος. Ἐν τῇ νυκτὶ δὲ ᾗ ἐγεννήθη, εἶδεν αὐτοῦ ὁ πατὴρ καθ' ὕπνους ἐκ τῶν κόλπων τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα· ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ εἶδεν ὡς τὰ σπλάγχνα αὐτῆς ἐξαρπαγέντα εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνεφέρετο. Καὶ ὅτι Νιγίδιος βουλευτὴς ἀστρολόγος βραδὺ προελθόντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἠρώτησε τὴν αἰτίαν, ὁ δὲ ἔφη υἱὸν αὐτῷ τετέχθαι, κἀκεῖνος ἀνεβόησεν· Ὦ τί ἐποίησας ; δεσπότην ἡμῖν ἐγέννησας. Ὅτι τρεφομένου αὐτοῦ ἐν ἀγρῷ καταπτὰς ἀετὸς τὸν ἄρτον ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀφείλετο, καὶ ἐπανελθὼν πάλιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τοῦτον κατέθετο. Ὅτι ἐν παισὶν αὐτοῦ τελοῦντος Κικέρων αὐτὸν [ὁ Ὀκτάβιος] ἐν ὀνείροις ἐθεάσατο Χρυσῇ ἀλύσει δεδεμένον καὶ μάστιγα κρατοῦντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ Χαλασθῆναι εἰς τὸ Καπιτώλιον. Ὅτι ἐν τῷ τέλει αὐτοῦ κεραυνὸς εἰς τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐμπεσὼν τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἠφάνισεν, ὡς τοὺς μάντεις εἰπεῖν ὅτι τεθνήξεται. Συγκαλέσας δὲ τοὺς βουλευτὰς εἶπε· Πηλίνην παραλαβὼν τὴν Ῥώμην λιθίνην ὑμῖν αὐτὴν καταλέλοιπα διὰ τὸ περιὸν τῆς δυνάμεως. Ἐν τῷ Σεξτιλίῳ δὲ μηνὶ γενόμενος ὕπατος καὶ πολλὰς νίκας νικήσας, ἐν τούτῳ καὶ τελευτᾷ· διὸ καὶ Σεξτίλιος αὐτὸς πάλιν ἐλέγετο διὰ τὸ τὸν Σεξτίλιον μῆνα ἐπονομασθῆναι Αὔγουστον. Ἠγαπᾶτο δὲ ὑπ' αὐτοῦ Μαικήνας ἀνὴρ σοφὸς, ὃς καὶ πρῶτος τὰ σημεῖα ἐφεῦρεν. Ὃς ποτε δικάζοντος τοῦ Καίσαρος καὶ πολλῶν θάνατον καταψηφισαμένου, μὴ δυνάμενος διὰ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ. . . . αὐτοῦ, ἔγραψεν· Ἀνάστα, δήμιε, καὶ σημηνάμενος ἔῤῥιψεν ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ· ὅπερ ἀναγνοὺς ὁ Καῖσαρ ἀνέστη, κελεύσας ἀργῆσαι τὰ κριθέντα παρ' αὐτοῦ. Ὅτι πάνυ ἦν τῶν φίλων [P. 172] θεραπευτικός. Τινὸς γὰρ τῶν συστρατευομένων αὐτῷ δεηθέντος τῆς εἰς τὸ βουλευτήριον αὐτοῦ παρουσίας, εἰπεῖν αὐτὸν μὲν ἀσχολεῖσθαι, ἐπιτρέψαι δέ τινι τῶν φίλων παραγενέσθαι καὶ τὴν χρείαν πληρῶσαι. Ὃς ὀργισθεὶς ἔφη· Ἐγὼ ὁσάκις τῆς ἐμῆς ἐπικουρίας ἐδεήθης, οὐκ ἄλλον ἀντ' ἐμοῦ ἔπεμψα. Καὶ ἐρυθριάσας ὁ Καῖσαρ καὶ συναπῆλθε καὶ συνέπραξεν.

Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας Αὐγούστου Καίσαρος εἰσῆλθε πλοῖον ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν πόρταν Ῥώμης, ἐπιφερόμενον σίτου μοδίων χιλιάδας υ', ἐπιβάτας ασ',

A Ea nocte quæ cædem ipsius præcessit, uxor per insomnium vidit domum mariti sui Cæsaris corruere, ipsumque multis confectum vulneribus ac cruentum in suum collabi gremium. Et cum ipse in curiam iturus janua atrii exiret, imago ejus quæ in vestibulo stabat sponte sua decidit. Præterea chartam ei quidam exhibuit, in qua omnes quæ ei parabantur erant indicatæ insidiæ ; quam ille de alia re existimans esse non legit, sed alii servandam dedit. Ipse in curia est a Bruto et Cassio occisus, annos natus 56. Adoptavit et heredem constituit Octavium, filium Juliæ sororis suæ, annum agentem 16.

Octavius Augustus Cæsar, sorore Julia natus, annos regnavit 56. Ab hoc Romanorum **301** reges et
B mensis Sextilis Augusti nomen habent. Qua nocte natus est, pater insomnis opinatus est ex sinu uxoris suæ solem oriri, mater autem imaginata est viscera sua sibi extracta in cœlum ferri. Nigidius senator astrologus patrem ejus interrogavit cur tam tarde domo prodiisset, cumque is responderet filium sibi natum esse, exclamavit Nigidius ; O quid egisti ? dominum nobis genuisti. Cum rure ageret Octavius, aquila devolans panem ei de manibus rapuit, ac reversa eum rursus in manus deposuit. Cum adhuc puer esset, Cicero per insomnium vidit eum flagellum tenentem e cœlo aurea catena in Capitolium demitti. Sub exitum ejus fulmine tacta est ipsius imago et prima nominis littera abolita : inde arioli pronuntiarunt non
C multo post moriturum. Convocato senatu dixit se Romam ex luto conditam accepisse, cæterum eam ipsis lapideam relinquere, potentiæ magnitudinem innuens. Sextili mense consul creatus, diversis annis eodem mense multas victorias obtinuit, eodemque mortuus est ; itaque ei mensi est nomen Augusti impositum. Charus ei fuit Mæcenas, vir sapiens ; qui et primus rationem per notas scribendi reperit. Is cum quodam die Cæsar jus diceret multosque capite damnaret, neque ipse ad eum præ turba hominum accedere posset, in scheda scripsit, Surge carnifex, **302** eamque signatam in gremium ejus conjecit. Ea lecta Cæsar surrexit, jussitque sententiarum latarum a se exsecutionem differri. Erat autem in amicos admo-
D dum officiosus. Cum quidam cujus militiæ erat Cæsar usus opera, ab eo peteret ut sui in quadam re juvandi gratia in curiam veniret, Cæsarque se occupatum esse, sed misso amico ejus necessitati subserviturum responderet, succensens alter, Ego, inquit, quoties tu auxilium meum requirebas, non alium meo loco misi. Ita Cæsar verecundia motus una abiit, eique in causa sua agenda adfuit.

Augusto imperante navis Alexandrina in portum Romæ est advecta, quadringenta modiorum frumenti millia afferens, classiarios 1200, nautas 200, tum

piper, lintea, chartas, vitra, magnumque obeliscum et imperatorem collocatum in magno Circo, altum pedes 87 s.

Habuit etiam Athenodorum Alexandrinum, sapientissimum virum. Insano alienarum uxorum amori indulgebat Cæsar; adeoque ipsi flagitio ejus mariti inserviebant. Cum enim aliquis senatorum ad eum veniret, cui uxor esset formosa, ad hunc Cæsar misit suum annulum, postulavitque ut uxorem in lectica ad se mitteret operta obsignataque et una annulum remitteret; itaque mulierem in lectica accipiens, expleta libidine eam obsignatam marito remittebat. Petierat aliquando id ipsum a **303** quodam Cæsar; qui cum recusare non auderet, suam calamitatem deplorabat. Athenodorus cum in plorantem incidisset, causa cognita, se cum stricto gladio in lecticam abdi, itaque obsignata ea ad Cæsarem mitti jussit. Cæsar cum senatoris uxorem sibi allatam putans januam lecticæ aperuisset, exsiluit gladium strictum tenens. Athenodorus, subitoque visus admodum perterruit Cæsarem, metuentemque sibi confirmavit rursum, juramentoque adegit promittere nihil se in posterum tale acturum. Id adeo gratum Cæsari fuit, ut convocato senatu Athenodorum multis verbis laudaverit; addideritque se, cum turpem ageret vitam, ab eo fuisse correctum. Jam gravis ætate Athenodorus in patriam redeundi veniam petiit, quod jam perfectam rerum cognitionem et agendi rationem Cæsar esset consecutus. Cum ægre veniam impetrasset, ultimo digressu valedicens Cæsari in aurem insusurravit, hortans ut quoties ira commoveretur, non ante agi quidquam mandaret quam apud sese 24 vocabulorum elementa enumerasset: norat enim animum Cæsaris subita ira exardescere, et facile mutari. Tum Cæsar: « Bene, inquit, habet; commonuisti me quod nondum sim perfectus. Itaque nondum patiar te in patriam redire. »

Anno Augusti 2 indictiones institutæ sunt et bisextus, legesque ab eo civiles propositæ. Tunc etiam Romæ Virgilius poeta innotuit. Sub **304** eo etiam Judam Galilæum, cujus est in Actis mentio, ferunt seditionem movisse, et Antipatrum, Herodis patrem, Judææ regem a Romanis factum.

Antonius autem consul et imperator Romanus, uti Dio Cocceius scribit, Bruto et Cassio, qui Cæsarem Julium necaverant, interfectis, exercitus recreandi causa in Syriam venit. Inde Cleopatræ amore captus Augusto Cæsari se opposuit, Romamque redire, ne causam dicere opus haberet, posthabuit. Hic Antonius cum Cleopatra Alexandriæ et Ægypti regina inito consilio, Dexiophane mechanico ei operi præfecto, magnæ hominum multitudinis opera multoque labore et impendio usus, maris fretum quod urbem Alexandriam et pharum insulam interfluebat quatuor miliarum latitu-

A ναύτα σ', πέπερι, ὀθόνας, χάρτην, ὕελια, καὶ τὸν μέγαν ὀβελίσκον μετὰ τοῦ βασιλέως, αὐτόν τε ἑστῶτα ἐν τῷ μεγάλῳ Ἱππικῷ, ἔχοντα ὕψος πόδας πζ' ἡμισυν.

Εἶχε δὲ καὶ Ἀθηνόδωραν τὸν Ἀλεξανδρέα σοφώτατον πάνυ. Ἦν δὲ Καῖσαρ μανιώδης ἀεὶ περὶ τὰς τῶν ἀλλοτρίων γυναῖκας, ὡς καὶ αὐτοὺς ἐξυπηρετεῖν τῷ μιάσματι. Ἡνίκα γὰρ ἤρχετό τις τῶν βουλευτῶν πρὸς αὐτὸν ὡραίαν ἔχων γυναῖκα, ἔπεμπε πρὸς τοῦτον τὸν οἰκεῖον δακτύλιον, καὶ ἠξίου ἐμβαλεῖν τὴν γαμετὴν ἐν καταστέγῳ φορείῳ καὶ κατασημάνασθαι, καὶ αὖθις τὸν δακτύλιον ἀντιπέμψασθαι· καὶ οὕτω δεχόμενος τὴν γυναῖκα ἐν τῷ φορείῳ ἀσελγαίνων ἐσφράγιζε καὶ ἀνταπέστρεφεν. Ὅπερ γέγονέ τινι, ὃς μὴ τολμήσας ἀντειπεῖν ἀπωδύρετο τὸ δυστύχημα. Οἷς ἐπιστὰς Ἀθηνόδωρος κλαίουσι, καὶ τὴν αἰτίαν B μαθών, ἑαυτὸν ἤτησεν ἐμβαλεῖν τῷ φορείῳ καὶ κατασημηναμένους ἀποστεῖλαι, γυμνὸν ξίφος ἐπιφερόμενον. Οὗ ἀπαχθέντος ἐδόκει Καῖσαρ τὴν γυναῖκα εἶναι τοῦ συγκλητικοῦ, καὶ ἀνοίξαντος τὰς θύρας ἐξέθορε ξιφήρης Ἀθηνόδωρος καὶ πάνυ κατέπτηξε τῷ ἀθρόῳ τὸν Καίσαρα. Καὶ δεδιότα αὐτὸν ἀνεκτήσατο, καὶ τοῖς μεγίστοις κατέδησεν ὅρκοις μηδέποτε τοῦτο πρᾶξαι. Ὃν τοσοῦτον ἀπεδέξατο ὡς τὴν σύγκλητον συναγαγὼν πολλὰ τὸν Ἀθηνόδωρον ἐγκωμιάσαι, προσθεῖναι δὲ καὶ τοῦτο, ὡς κακὸν βίον ἐσχηκὼς ὑπὸ Ἀθηνοδώρου ἐπανωρθώθη. Γηράσας δὲ ὁ Ἀθηνόδωρος ἤτησεν ἀπελθεῖν εἰς τὴν πατρίδα· ἔλεγε γὰρ ὡς τέλειος εἴη ὁ Καῖσαρ κατὰ πᾶσαν φιλοσοφίαν καὶ πρᾶξιν. Ὁ δὲ μόλις ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν ἀναχώρησιν. Ὡς δὲ μέλλων ἀπαίρειν ἠσπάζετο αὐτόν, καὶ C ἐπικύψας εἰς τὸ οὖς παρεκάλει ἵν' ὁσάκις ὀργισθῇ, μὴ πρότερον κελεύσῃ τὸ πρακτέον, πρὶν ἂν καθ' ἑαυτὸν ἀριθμήσῃ τὰ κδ' στοιχεῖα· ἤδει γὰρ αὐτοῦ τὸ ὀξύθυμον καὶ εὐμετάβλητον. Ὁ δὲ Καῖσαρ αἰσθόμενος ἔφη· « Εὖγε, ὑπέμνησάς με ὡς ἀτελής εἰμι καὶ τῆς σῆς διδασκαλίας δεόμενος. Διὰ τοῦτο οὐ συγχωρήσω σοι τῆς ἐνεγκαμένης τέως ἐπιβῆναι. »

Τούτου [P. 173] τῷ δευτέρῳ ἔτει αἱ ἴνδικτοι ἐπενοήθησαν καὶ τὸ βίσεξτον, καὶ νόμους ἐξέθετο πολιτικούς. Καὶ Βιργίλιος παρὰ Ῥωμαίοις ἐγνωρίζετο ποιητής. Ἐπὶ τούτου καὶ Ἰούδαν τὸν Γαλιλαῖον τὸν ἐν ταῖς Πράξεσιν ἐμφερόμενον ἱστοροῦσιν ἐγηγέρθαι, καὶ Ἀντίπατρον τὸν Ἡρώδου πατέρα τῆς Ἰουδαίας D βασιλέα καταστῆναι ὑπὸ Ῥωμαίων.

Ἀντώνιος δὲ ὁ στρατηγὸς καὶ ὕπατος Ῥωμαίων, ὡς φησι Δίων ὁ Κόκκειος, ἀνελὼν Βροῦτον καὶ Κάσιον τοὺς φονευτὰς Ἰουλίου Καίσαρος, τὸν στρατὸν ἀναλαβὼν ἦλθεν ἐν Συρίᾳ. Ἔρωτι δὲ βληθεὶς Κλεοπάτρας ἀντῆρεν Αὐγούστῳ Καίσαρι· ὅθεν ἐπανελθεῖν εἰς Ῥώμην οὐκ ἐγνώκει ὡς λόγον ἀποδώσων. Οὗτος ὁ Ἀντώνιος μετὰ Κλεοπάτρας Ἀλεξανδρείας καὶ Αἰγύπτου ἀνταρσίαν βουλευσάμενος προσέχωσε τὸν Ἀλεξανδρείας τῆς πόλεως καὶ Φάρου τῆς νήσου μεταξὺ διακείμενον θαλάσσιον πορθμόν, ὡσεὶ τέσσαρα μίλια ἔχοντα διάστημα. Τοῦτον οὖν τὸν πορθμὸν χειρὶ πολλῇ καὶ σπουδῇ καὶ δαπάνῃ, Δεξιοφάνους

μηχανικοῦ τοῦ ἔργου προηγουμένου, συντελέσαντες ἤπειρον καὶ βατὸν εἶναι παρεσκεύασαν ἄβατον ὄντα τὸ πρότερον, καὶ ἀκωλύτως ἐξεῖναι πρὸς τὴν Φάραν διαβαίνειν.

Τούτου τῷ ιδ' ἔτει, Αὐγούστου δὲ Καίσαρος μβ' ἔτει τῆς μοναρχίας αὐτοῦ, τίκτεται Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ἔτος τοῦτο κτίσεως κόσμου κατὰ τὰς ἀκριβεστέρας ἀναγραφὰς ,εφς', μηνὶ Δεκεμβρίῳ κε', ἡμέρᾳ δ'. Κύκλος ἡλίου ὀκτωκαιδέκατος, καὶ σελήνης κύκλος ιε'. Εἶτα γνῶναι τὴν ἡμέραν βουλόμενοι καθ' ἣν ἐτέχθη Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, τίθεμεν τὰς κατὰ τὸ παρὸν ἔτος δ' ἐπακτὰς τοῦ ἡλίου, καὶ ταύταις προστίθεμεν τὰς ἀπὸ ἀρχῆς τοῦ πρώτου μηνὸς ἡμέρας, Ἀπριλλίου λ', Μαΐου λα', Ἰουνίου λ', Ἰουλίου λα', Αὐγούστου λα', Σεπτεμβρίου λ', Ὀκτωβρίου λα', Νοεμβρίου λ', Δεκεμβρίου κε', ὁμοῦ σϟα'. Ταύτας ὕφελε ἐπὶ τῶν ἑπτὰ οὕτως· ἑπτάκις μ' σπ' ια' ζ' λοιπαὶ δ'. Ἔγνωμεν οὖν ὡς καθ' ἣν ἡμέραν ἐδημιούργησε τοὺς φωστῆρας, κατ' αὐτὴν ἐτέχθη Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν ὡς ὑπάρχων Ἥλιος δικαιοσύνης.

Τῷ ιε' ἔτει Τιβερίου Καίσαρος βαπτίζεται ὑπὸ Ἰωάννου, ἰνδικτιῶνι πρώτῃ, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ, τῇ ιγ' ἡμέρᾳ τοῦ λα' ἔτους αὐτοῦ, ς' τοῦ Ἰανουαρίου μηνός. Ἐν τῷ ,εφς' ἔτει τοίνυν τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ἐγεννήθη Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ἐν δὲ τῷ παρόντι ,εφλς' ἔτει ἐβαπτίσθη, καθὼς λέλεκται. Μετὰ δὲ τὸ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν, ἣ φησι τὰ ἱερὰ Λόγια, καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου ἐγένετο ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανὸν, καὶ καταβῆναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴδει ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτὸν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι λέγουσαν· « Σὺ εἶ ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός· ἐν σοὶ ηὐδόκησα. » Εἶτα γνῶναι βουλόμενοι καὶ ποία ἦν τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα ὅτε ὁ Κύριος ἐβαπτίσθη, τίθεμεν [P. 174] τὰ εφλς' ἔτη. Τούτοις προστίθεμεν τὸ τέταρτον, καὶ γίνονται ,ςϡκ'. Ταῦτα ὀφείλομεν παρὰ τὸ ἑπτάϊ, λέγοντες· ἑπτάϊ ϡβ' ,ςτ', ἑπτάϊ π' φξ', ἑπτάϊ η' νς'. Λοιπαὶ δ' ἑπακταί. Ταύταις προσάπτομεν τὰς ἀπὸ τοῦ πρώτου μηνὸς ἡμέρας ἕως αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ ὁ Κύριος ἐβαπτίσθη. Οὕτως ἔχεις ἑπακτὰς δ'. Ἀπριλλίου λ', Μαΐου λα', Ἰουνίου λ', Ἰουλίου λα', Αὐγούστου λα', Σεπτεμβρίου λ', Ὀκτωβρίου λα', Νοεμβρίου λ', Δεκεμβρίου λα', Ἰανουαρίου ς', ὁμοῦ σπε'. Ταύτας ὕφελε ἐπὶ τῶν ἑπτὰ, λέγων ἑπτάϊ μ' σπ', λοιπαὶ ε'. Ἔγνωμεν οὖν ὡς ἐν ε' τῆς ἑβδομάδος ἡμέρᾳ ἐβαπτίσθη ὁ Κύριος. Καθ' ἣν ἡμέραν αὐτὸς ὁ Κύριος προσέταξεν ἐξαγαγεῖν τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν, αὐτὸς ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἐβαπτίσθη καὶ ἡγίασε τὸ ὕδωρ καὶ ζωοποιὸν ἡμῖν ἀπειργάσατο.

Μετὰ δὲ τὸ βαπτισθῆναι, καὶ πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ νικῆσαι τὸν πειράζοντα, παρεγένετο εἰς τὴν Γαλιλαίαν κηρύσσων τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ κελεύσας τοὺς μαθητὰς πιστεύσαντας καὶ δεξαμένους τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας ἀνελθεῖν μετ' αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἑορτάσαι τὸ νομικὸν πάσχα. Εἶτα θέλοντες (28) γνῶναι

dine, ingesta materia siccavit, fecitque ut tanquam per continentem liber esset ex urbe Pharum aditus.

Hujus Cleopatræ decimo quarto, Augusti autem Cæsaris regni 32 anno, Christus Dominus noster natus est (fuit is annus mundi, secundum accuratores annales, 5506) mensis Decembris die 25, feria quarta, Cyclus solis erat 18, lunæ 15. Cum ergo diem volumus explorare qua Christus verus noster Deus natus est,anni præsentis quatuor solis epactas ponimus,iisque addimus dies quæ sunt ab initio primi mensis, **305** nempe Aprilis 30, Maii 31, Junii 30, Julii 31, Augusti 31, Septembris 30, Octobris 31, Novembris 30, Decembris 25. Summa, dies 291. Hanc per septem divide ita : septies 40 sunt 280 Hæc de summa aufer, restant 11. Ab his 7 detrahe, remanebunt 4. Ita ergo deprehendimus, qua diem luminaria fabricatus fuerat,eadem et natum fuisse Christum, verum Deum nostrum, qui est Sol justitiæ.

Anno Tiberii Cæsaris 15, indictione prima, ab Joanne baptizatus est in amne Jordane, 13 die anni ætatis suæ 31, sexta die Januarii mensis. Proinde Christus Deus noster natus est anno ab exordio mundi 5507, baptizatus anno 5536. Cum et universus populus esset baptizatus, ut sacræ Litteræ tradunt, et Jesus baptizatus precaretur, cœli aperti sunt,ac sanctus Spiritus forma corporea tanquam columba supra ipsum se dimisit : et vox de cœlo talis audita est « Tu es Filius mens dilectus,in te acquiesco. » Porro scire cupiens quota fuerit septimanæ dies qua baptizatus est Jesus, pone annos 5536. Adjice his quadrantem suum, fient in summa 6920. Hæc sic per 7 divides : septies 900 sunt 6300. Rursum septies 80 faciunt 560 Tandem septies 8 sunt 56. His omnibus detractis restabunt quatuor epactæ.Illis dies addemus a primo mense usque ad propositum diem. Sic habebis 4 epactas, Aprilis dies 30, **306** Maii 31, Junii 30. Julii 31, Augusti 31, Septembris, 30, Octobris 31, Novembris 30, Decembris, 31, Januarii 6. Summa 285. Hæc per septenarium divide, hoc pacto : Septies 40 sunt 280, restant quinque. Sic invenimus quinta septimanæ die Dominum fuisse baptizatum. Qua enim die ipse jusserat aquas producere reptilia, animalia viventia, ea in fine sæculorum etiam baptizatus aquam consecravit, utque nobis esset vivifica efficit.

Postquam baptizatus in solitudine a Satana tentatus de eo victoriam retulit,in Galilæam profectus est, ibique lætum de regno Dei nuntium dididit, discipulosque qui crediderant et pietatis præconium amplexi erant,secum Hierosolyma ascendere jussit ad pascha secundum legis præscriptum celebradum. Jam si velimus cognoscere quota die

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(28) Totum hoc vitatum est. Neque deerant nobis fortassis conjecturæ emendandi,si totum computum

mensis incidisset in præsentem annum 5536, initium nacta a vicesima Martii die, decima quarta dies primi mensis lunaris, dividemus 5536 per 19 : supererunt 7. Hujus undecuplum est 77. Bis triginta hoc est 60, inde aufer : restabunt 17. Adde his tres, quæ ante luminarium coitum sunt : ante lunam 7, et alias 7 ab vicesima prima Martii die. Summa 42, hinc tolle 40 : supersunt 14. Itaque decima quarta primi mensis lunæ dies incidit in vicesimum septimum Martii diem. Porro volentes cognoscere quota dies septimanæ fuerit, adde quadrantem **307** suum ad 5586, qui est 1884. Summa erit 6920. Eam divide per 7, ut supra relinqueutur quatur epactæ. His adde 3 dies antegressos conjunctionem luminarium, et 7 dies a vicesima prima Martii. Summa 14. Divide per 7 : nihil supererit, fuit ergo Sabbatum.

Decimo nono Tiberii anno Christus supplicio sese subdidit, anno mundi 5539, die mensis Martii 23, septimanæ sexta. Exstitit a mortuis 25 die ejusdem Martii, die a sabbato proxima. Inde in Ecclesia receptum est pascha dominicum celebrare vicesima quinta die Martii. Quo tempore Judaicum pascha peragebatur, dies erat Martii 24, septimanæ septima, idest sabbatum. Circulus solis 23, lunæ 10, utrumque numeratum a 21 Martii præsentis anni, indictione quarta. Et undecimus annus erat naturalis novendecennii lunæ, ac vigesimus sextus annus vigintoctennii solis. Hoc autem quartum pascha est, quo pro nobis passus est Christus, verus Deus noster. Testimonium autem perhibet ipsum quoque Evangelium, his verbis [86] : « Ipsi vero in prætorium non intrabant, ne polluerentur, sed postridie pascha possent rite comedere. » Item [86*] : « Judæi porro, ne eorum corpora in cruce manerent sabbato (erat enim pridie sabbati, quod admodum magna solennitate acturi erant), a Pilato postularunt ut iis ossa confringerentur atque deponerentur. » Quo igitur tempore Christus suo corpore pro nobis supplicium luit, eo legitimum pascha non edit, sed **308** ipse pro nobis victima factus est. Quod autem non decimo quarto die pascha celebraverit, sed eum anteceperit mysticæ cœnæ institutione, quo tempore infermentatorum panum sanctificatio et festivitatis apparatus aguntur, argumento est, quia discipulis non de victima et panibus infermentatis, sed panem et vinum tradidit.

Qui Christum scribunt anno 5500 natum, anno 5533 supplicio affectum, errant neque præcise annos norunt.

Eo tempore quo in terris homo Christus egit, fuit quidam Edessæ regulus nomine Augarus. Ad hunc quoque miraculorum a Deo nostro Christo

ποστῇ τοῦ μηνὸς ἔφθασε κατὰ τὸ παρὸν ,εφλζ' ἔτους, ἀρχὴν εἰληφυῖα ἀπὸ κα' τοῦ Μαρτίου μηνός, ἡ ιδ' τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, τὰ ,εφλς' ὑφείλομεν ἐπὶ τῶν ιθ'. Λοιπαὶ ζ'. Ταύτας ἐνδεκαπλασιάζοντες, γίνονται οζ. Ἔκβαλε τριακάδας δύω, λέγων δὶς λ' ξ'· λοιπαὶ ιζ. Πρόσβαλε ταύταις τρεῖς τὰς πρὸ τῶν φωστήρων, πρὸ σελήνης ζ', καὶ ζ' τὰς ἀπὸ κα', καὶ αὐτῆς τοῦ Μαρτίου μηνός. Ὁμοῦ μδ'. Ἦφελε λ'· λοιπαὶ ιδ'. Καὶ ἔφθασεν ἡ ιδ' τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης τῇ κζ' τοῦ Μαρτίου μηνός. Εἶτα θέλοντες γνῶναι καὶ ποίᾳ ἡμέρᾳ ἔφθασεν ἡ αὐτὴ ιδ' τοῖς ,εφλν', προστίθεμεν τὸ τέταρτον, ,ατπδ', καὶ γίνονται ,ςϡκ'. Ταῦτα ὕφελε εἰς τὰ ζ', λέγων ζϡθ' ,στ', ζπ' φξ', ζη', νς'. Λοιπαὶ δ' ἐπακταί. Ταύταις πρόσβαλε τρεῖς τὰς πρὸ τῶν φωστήρων, καὶ ζ' τὰς ἀπὸ κα', καὶ αὐτῆς τοῦ Μαρτίου μηνός. Ὁμοῦ ιδ'. Καὶ ὕφελε ζ'· λοιπαὶ ζ', καὶ ἦν Σάββατον.

Τῷ δὲ ιθ' ἔτει Τιβερίου Καίσαρος ὁ Κύριος ἐπὶ τὸ πάθος παρῆν. Ἔτος τοῦτο ,εφλθ', μηνὶ Μαρτίῳ κγ', ἡμέρᾳ ς'. Ἀνέστη δὲ τῇ κε' τοῦ αὐτοῦ Μαρτίου μηνός, ἐν ᾧ χρόνῳ ἐτελέσθη, ἡμέρᾳ α'. Ὅθεν καὶ τὸ Κύριον Πάσχα ἑορτάζειν ἡ Ἐκκλησία παρείληφε τῇ κε' τοῦ Μαρτίου μηνός. Ἐν ᾧ χρόνῳ ἐτελέσθη τὸ Ἰουδαϊκὸν πάσχα, μηνὶ Μαρτίῳ κδ', ἡμέρᾳ ζ'. Κύκλος ἡλίου κγ' καὶ σελήνης ι', ἀρχὴν εἰληφότα τὴν κα' τοῦ Μαρτίου μηνός, τῆς ἐνεστώσης [P. 175] δ' ἰνδικτιῶνος. Καὶ ια' ἔτος τῆς κατὰ φύσιν ἐννεακαιδεκαετηρίδος τῆς σελήνης, καὶ κς' τῆς κατὰ φύσιν ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος τοῦ ἡλίου. Τοῦτο δὲ τὸ τέταρτον πάσχα ἐστὶν ἐν ᾧ πέπονθεν ὑπὲρ ἡμῶν Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ, « Καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα ἀκωλύτως τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ φάγωσι τὸ πάσχα. » Καὶ αὖθις· « Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ Σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν (ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ Σαββάτου), ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη καὶ ἀρθῶσιν. » Ἐν ᾧ οὖν καιρῷ κατὰ σάρκα ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Κύριος, τὸ κατὰ νόμον οὐκ ἔφαγε πάσχα, ἀλλ' αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη. Ὅτι δὲ οὐ κατὰ τὴν ιδ' ἐπετέλεσε τὸ πάσχα, ἀλλὰ πρὸ τούτου τὸ μυστικὸν ἐτέλεσε δεῖπνον, ὅτε καὶ ὁ ἁγιασμὸς τῶν ἀζύμων καὶ ἡ προετοιμασία τῆς ἑορτῆς ἐγίνετο, εὑρίσκεται τοῖς μαθηταῖς μεταδιδοὺς οὐ θύματος οὐδὲ ἀζύμων, ἀλλ' ἄρτου καὶ ποτηρίου.

Οἱ δὲ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἀναγράφοντες εἰς τὸ ,εφ' ἔτος καὶ τὸ πάθος ἐν τῷ ,εφλγ' σφάλλουσι, μὴ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ ἔτους ἐπισταμένοι.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐνσάρκου ἐπιδημίας Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἦν τις τοπάρχης πόλεως Ἐδέσσης, ὀνόματι Αὔγαρος. Διαδοθείσης οὖν

[86] Joan. XVIII, 28 [86*] Joan. XIX, 31.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(quem vocant) ecclesiasticum excutere et huc adhibere consilium fuisset, Itaque quia id nobis alienum videbatur hujus loci, vita auctoris reddidimus. XYL.

παντα χοῦ τῆς τῶν θαυμασίων φήμης Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἀκούσας καὶ αὐτὸς ὁ ῥηθεὶς τοπάρχης ἐξίστατο ἐπὶ τούτοις καὶ ἐπόθει ἰδεῖν τὸν Χριστόν. Οὐκ ἠδύνατο δὲ διὰ τὸ ἀνιάτως νοσεῖν. Γράφει τοίνυν ἐπιστολὴν πρὸς αὐτὸν, ἣ ἀπέστειλε δι' Ἀνανίου τῶν αὐτοῦ ταχυδρόμων, ὃς ἐν πείρᾳ ἐτύγχανε καὶ τῆς ζωγραφικῆς τέχνης. Παρήγγειλε δὲ αὐτῷ ὁ Αὔγαρος λαβεῖν ἐν σανίδι τὸ ὁμοίωμα τῆς τοῦ Χριστοῦ ἰδέας. Ἡ δὲ ἐπιστολὴ τοῦ Αὐγάρου κατὰ ῥῆμα διέξεισι τάδε· « Αὔγαρος τοπάρχης πόλεως Ἐδέσσης Ἰησοῦ Σωτῆρι ἀγαθῷ, ἀναφανέντι ἐν πόλει Ἱεροσολύμων, χαίρειν. Ἠκουσταί μοι τὰ περὶ σοῦ καὶ τῶν σῶν ἰαμάτων ὡς ἄνευ φαρμάκων ὑπό σου γινομένων· ὡς γὰρ λόγος, τυφλοὺς ἀναβλέπειν ποιεῖς, χωλοὺς περιπατεῖν, λεπροὺς καθαρίζεις, καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα λόγῳ ἀπελαύνεις, καὶ τοὺς ἐν μακρονοσίᾳ βασανιζομένους θεραπεύεις καὶ νεκροὺς ἐγείρεις. Ταῦτα πάντα ἀκούσας περὶ σοῦ κατὰ νοῦν ἐθέμην ὅτι θεὸς εἶ καὶ καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ ταῦτα ποιεῖς, ἢ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, ποιῶν ταῦτα. Διὰ ταῦτα τοίνυν γράψας ἐδεήθην τῆς σῆς ἰσχύος καὶ ἀγαθότητός σκυλῆναι καὶ ἐλθεῖν πρός με, ἵνα τὸ πάθος ὃ ἔχω θεραπεύσῃς. Καὶ γὰρ ἤκουσα ὅτι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καταγογγύζουσί σου καὶ βούλονται κακῶσαί σε. Πόλις δέ μοί ἐστι σμικροτάτη, [P. 176] ἥτις ἐξαρκέσει ἀμφοτέροις ἡμῖν. Ἔρρωσο. » Ὁ δὲ ταχυδρόμος ἀπελθὼν ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ δοὺς τῷ Κυρίῳ τὴν ἐπιστολὴν, ἣν ἐπιμελῶς ἀτενίζων αὐτῷ, μὴ δυνάμενος δὲ πλησίον αὐτοῦ στῆναι διὰ τὸ συῤῥεῦσαν πλῆθος, ἐπί τινα πέτραν μικρὸν τῆς γῆς ἀνεστηκυῖαν ἀναβὰς ἐκαθέσθη, καὶ εὐθὺς ἐκείνῳ μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς, τῷ δὲ χάρτῃ τὴν χεῖρα προσήρειδε, καὶ τὴν τοῦ φαινομένου μετέγραφεν ὁμοιότητα. Καὶ οὐδαμῶς ἠδύνατο αὐτὸν καταλαβεῖν διὰ τὸ ἑτέρᾳ καὶ ἑτέρᾳ ὄψει φαίνεσθαι. Ὁ δὲ Κύριος, ὡς ἅτε κρυφίων γνώσεων καὶ καρδιῶν ἐξεταστὴς, γνοὺς τὴν ἐνθύμησιν αὐτοῦ μετεκαλέσατο αὐτὸν, καὶ ζητήσας νίψασθαι ἐπεδόθη αὐτῷ ῥάκος τετράδιπλον μετὰ τὸ νίψασθαι, ἐν ᾧ καὶ ἀπεμάξατο τὴν ἄχραντον καὶ θείαν αὐτοῦ ὄψιν. Καὶ ὦ τοῦ θαύματος! παρευθὺς ἐνετυπώθη τῆς αὐτοῦ μορφῆς τὸ ἀπεικόνισμα ἐν τῇ σινδόνι, ἣν καὶ ἀπέδωκε τῷ Ἀνανίᾳ εἰπών· « Ἄπελθε, καὶ ἀπόδος αὐτὴν τῷ ἀποστείλαντί σε. » Ἀντέγραψε δὲ ὁ Κύριος καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Αὔγαρον, ἐπὶ λέξεως ἔχουσαν οὕτως· « Μακάριος εἶ, Αὔγαρε, πιστεύσας ἐν ἐμοὶ μὴ ἑωρακώς με. Γέγραπται γὰρ περὶ ἐμοῦ, τοὺς ἑωρακότας με μὴ πιστεύειν ἐν ἐμοί· οἱ δὲ μὴ ἑωρακότες με αὐτοὶ πιστεύουσι καὶ ζήσονται. Περὶ δὲ οὗ ἔγραψάς μοι ἐλθεῖν πρός σε, δέον ἐστὶ πάντα πληρῶσαί με ὅτι ἃ ἀπεστάλην, καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι ἀναληφθῆναί με πρὸς τὸν ἀποστείλαντά με Πατέρα. Ἐπειδὰν δὲ ἀναληφθῶ, ἀποστείλω σοι ἕνα τῶν μαθητῶν μου, ὀνόματι Θαδδαῖον, ὅστις καὶ τὸ πάθος σου θεραπεύσει καὶ ζωὴν αἰώνιον καὶ εἰρήνην σοι παράσχῃ, καὶ τῇ πόλει σου γενήσεται τὸ ἱκανὸν πρὸς τὸ μηδένα τῶν ἐχθρῶν κατισχῦσαι αὐτῆς. » Ἐπιθεὶς ἐν τῷ τέλει καὶ σφραγῖδα γράμμασιν Ἑβραϊκοῖς ἐσημανθεῖσαν ἑπτὰ, ἅτινα μεθερμηνευόμενα ταῦτα δηλοῦσι, Θεοῦ θεαθὲν θαῦμα θεῖον. Ὁ δὲ τοπάρχης Αὔγαρος δεξάμενος περιχαρῶς τὸν Ἀνανίαν, πεσὼν προσεκύνησε τὴν

A editorum undique sparsa pervenit fama ; quorum admiratione perculsus Christum videre desideravit. Quod ne fieret, insanabili morbo impediebatur. Itaque ad eum mittit epistolam per unum de suis cursoribus Ananiam nomine, eique (nam et pingere norat) mandat ut Christi formam in tabula depingeret. Epistolæ exemplum infra scriptum est : « Augarus regulus Edessæ urbis Jesu Servatori bono, exsistenti in urbe Hierosolyma, salutem. Allatum ad me est te sine medicamentis morbos depellere : fertur enim abs te cæcis visum, claudis ingressum restitui, leprosos repurgari, verbisque tuis immundos spiritus abigi, eos qui diuturnis morbis torquentur sanari, mortuos in vitam revocari. Quibus **309** omnibus de te auditis in eam veni cogitationem, te Deum esse cœloque degressum ista facere, aut Filium esse Dei, qui ista præstes. Itaque missis litteris volui hoc abs tua potestate et bonitate contendere, uti ad me proficiscare ac me morbo meo libe.es. Nam et hoc mihi nuntiatum est Judæos tibi obloqui ac insidias tendere. At mihi urbs est, quanquam perexigua, tamen ambobus suffectura. Vale. » Cursor Hierosolyma profectus Christo epistolam exhibuit ; eumque diligenter attentis contemplatus oculis, cum a confluente turba propius astare non sineretur, in saxum quoddam paululum supra terram eminens consedit, ibique statim oculos Christo, manum chartæ intendit, ut apparentis figuræ effigiem depingeret. Verum is conatus frustra fuit, Domino subinde vultum mutante. Sed Christus, cui occultæ cordis cogitationes exploratæ essent, proposito ipsius intellecto hominem ad se vocavit ; ac lavare faciem quærens, postquam abluisset, in pannum quadruplicem sibi oblatum divinæ suæ et immaculatæ faciei simulacrum maximo miraculo impressit. Eam sindonem Ananiæ tradidit, mandans ut domino suo afferret, ac una epistolam, quam in hæc verba rescripsit : « Beatus es, Augare, qui mihi non viso fidem habuisti. Sic enim de me Litteris traditum est, eos qui me videant, fidem mihi non habituros, verum eos **310** qui me non vidissent, fidem mihi atque vitam habituros. Quod petis ut ad te veniam, mihi omnia absolvenda sunt ea quorum gratia missus sum, iisque confectis redeundum ad Patrem, qui miserat. Eo facto mittam ad te unum meorum discipulorum, nomine Thaddæum : is et morbo te solvet et vitam æternam pacemque tibi et tuis præbebit, urbsque tua ab omnibus hostibus tuta et invicta fiet. » In fine sigillum posuit litteris septem Hebraicis notatum ; quarum sensus est : Dei spectatum divinum miraculum. Augarus recepto magna cum lætitia tabellario pronus concidit, divinamque adoravit imaginem magna cum fide et desiderio ; statimque morbis suis liberatus est, exiguis in facie remanentibus adhuc reliquiis. Etenim duobus morbis fuerat conflictatus, articulorum scilicet diuturnis doloribus ac lepra nigra, quæ corpus ejus depascens adeo deformaverat ut præ pudore vix unquam se cernendum hominibus præberet.

ἁγίαν εἰκόνα καὶ ἄχραντον τοῦ Κυρίου πίστει καὶ πόθῳ πολλῷ, καὶ παραλῃμα λάθῃ ἀπὸ τῶν νόσων αὐτοῦ, μικροῦ τινος λειψάνου ὑπολειφθέντος ἐν τῷ μετώπῳ αὐτοῦ. Ἦν γὰρ ὁ Αὔγαρος δυσὶ νοσήμασι ταλαιπωρούμενος, ἑνὶ μὲν ἀρθρίτιδι χρονίᾳ, ἑτέρᾳ δὲ λέπρᾳ μελαίνῃ, ἐκδαπανώσῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ὅς καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν ἄρθρων ὀδύναις συνείχετο καὶ τοῖς τῆς λέπρας ἐταλαιπωρεῖτο κακοῖς, ἀφ'. ἧς ἐγένετο αὐτῷ ἡ τῆς ἀμορφίας αἰσχύνη, δι' ἣν οὐδὲ θεατὸς ἦν σχεδὸν τοῖς ἀνθρώποις.

Postquam Christus supplicio tolerato in cœlum rediit, Thaddæus Edessam venit apostolus, adduxitque Augarum ad piscinam, omnesque qui cum illo erant in nomen Patris Filii ac Spiritus sancti baptizavit. Atque Augarus purus ac sanus de aqua exiit, deleto etiam parvo illo, **311** quod remansisse in ejus fronte diximus, vestigio. Exinde summo studio Augarus venerandam divinæ formæ imaginem coluit, addiditque hoc aliis suis benefactis. Antiquitus ante publicam Edessæ portam in sublimi quædam alicujus Græcorum deorum effigies stabat, quam adorare cogebatur ac ei vota facere quicunque urbem intrare vellet. Eam Augarus sustulit atque pessumdedit ; inque ejus locum imaginem illam Christi, sine manuum opera factam, constituit tabulæ agglutinatam exornatamque, cum tali inscriptione : « Christe Deus, qui in te sperat, voti fit compos ; jussitque ut quicunque per eam intrare vellet portam, imagini debitum honorem atque venerationem exhiberet. Hoc pio instituto obtemperatum est, quandiu Augarus atque post hunc filius vixerunt. Nepos autem cum in avi locum et regnum successisset, abjecta pietate, ad simulacrorum cultum descivit, statuitque sublata Christi imagine statuam dæmonis reponere. At episcopus Edessæ, cum sibi ea res divinitus esset patefacta, quanta licuit providentia malo occurrit. Quia enim locus erat cylindri forma, lucernam accensam divinæ imagini præposuit ; injectaque tegula, et reliqua capacitate calce ac lateribus obstructa, ita locum complanavit, ut æqualis cætero muro esset. Itaque impius ille, **312** cum invisa ipsi imago non conspiceretur, ab incepto destitit. Sed longo deinceps temporis tractu prorsus ex hominum memoria sacræ istius imaginis occultatio delata est. Post, Justiniano imperatore Romanorum, Chosroes Persarum rex urbes Asiæ oppugnans atque vastans etiam Edessam obsedit. Quam cum omnibus machinis ac conatu tentaret, tormentis, concussione murorum, portarum perruptione urgens, magnum oppidanis metum incussit. Ii cum jam de salute desperarent inque extremis essent angustiis, ad Deum confugerunt, atque eum ægro corde et lacrymis requirentes invenerunt, buia, ut divinus cecinit Davidus, propinquus est omnibus ipsum vere invocantibus. Proinde noctu Eulalio episcopo apparuit mulier quædam forma et ornatu quam humana fert natura augustiore, monuitque eum supra portam (locum ac modum simul indicabat) latere abditam venerandam Christi imaginem, qua inventa et recepta omnia dextre es-

Μετὰ δέ γε τὸ τοῦ Χριστοῦ πάθος καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ ἄνοδον καταλαβὼν ὁ ἀπόστολος Θαδδαῖος τὴν Ἔδεσσαν, προσήγαγε τῇ κολυμβήθρᾳ τὸν Αὔγαρον, καὶ πάντας τοὺς αὐτοῦ ἐβάπτισεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ἐξῆλθε τοῦ ὕδατος καθαρὸς καὶ ὑγιής, ἀπαλειφθέντος καὶ τοῦ μικροῦ λειψάνου τῆς λέπρας τοῦ ὑπολειφθέντος ἐν [P. 177] τῷ μετώπῳ αὐτοῦ. Ἔκτοτε δὲ παντοίως ἐσέβετο καὶ ἐτίμα τὸ σεβάσμιον ἐκτύπωμα τῆς τοῦ Κυρίου μορφῆς, προσθεὶς καὶ τοῦτο ὁ τοπάρχης τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ καλοῖς. Ἐκπαλαι τῶν καιρῶν πρὸ τῆς δημοσίας πύλης τῆς πόλεως Ἐδέσσης ἄγαλμά τι τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν ὕπερθεν ἀνεστήλωτο, ὃ πάντα τὸν ἐντὸς τῆς πόλεως βουλόμενον εἰσιέναι ἀνάγκη ἦν προσκυνεῖν καὶ εὐχὰς ἀποδιδόναι, καὶ οὕτως εἰσέρχεσθαι ἐν τῇ πόλει. Τοῦτο οὖν τὸ ἀκάθαρτον καὶ διαμονιῶδες ἄγαλμα καθελὼν καὶ τελείῳ παραδοὺς ἀφανισμῷ, εἰς τὸν ἐκείνου τόπον τὴν ἀχειροποίητον ταύτην εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ ἐπὶ σανίδος κολλήσας καὶ καλλωπίσας ἀνέστησεν, ἐπιγράψας ἐν αὐτῇ ταῦτα τὰ ῥήματα· « Χριστὲ ὁ Θεός, ὁ εἰς σὲ ἐλπίζων οὐκ ἀποτυγχάνει. » Καὶ λοιπὸν ἐθέσπισε πάντα τὸν διὰ τῆς πύλης ἐκείνης εἰσέρχεσθαι μέλλοντα τὸ προσῆκον σέβας καὶ τὴν τιμὴν ἀπονέμειν τῇ πολυθαυμάστῳ καὶ θαυματουργῷ τοῦ Χριστοῦ εἰκόνι, καὶ οὕτως εἰς τὴν πόλιν εἰσέρχεσθαι. Καὶ διετηρήθη τὸ τοιοῦτον τοῦ ἀνδρὸς εὐσεβὲς θέσπισμα μέχρι τῆς ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ παροικίας καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ὁ δὲ τούτου ἔκγονος τῆς παππῴας ἀρχῆς διάδοχος γεγονὼς ἀπελάκτισε τὴν εὐσέβειαν καὶ πρὸς τὰ εἴδωλα ἠύτομόλησε, καὶ πάλιν ἠβουλήθη ἀναστηλῶσαι δαιμονικὴν στήλην, καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα καθελεῖν. Τοῦτο γνοὺς ὁ ἐπίσκοπος Ἐδέσσης διὰ θείας ἀποκαλύψεως τὴν ἐνδεχομένην ἔθετο πρόνοιαν. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ τόπος ὑπῆρχε κυλινδροειδὴς, θρυαλλίδα πρὸ τῆς θείας εἰκόνος ἀνάψας καὶ κέραμον ἐπιθεὶς, εἶτα ἔζωθεν τιτάνῳ καὶ πλίνθοις ἀποφράξας τὸ ἐμβαδὸν, εἰς ὁμαλὴν ἐπιφάνειαν τὸ τεῖχος ἀπηύθυνε, καὶ ἐν τῷ μὴ ὁρᾶσθαι τὴν φθονουμένην μορφὴν ἀπέστη τῆς ἐγχειρήσεως ὁ δυσσεβής. Ἔῤῥει τοίνυν διὰ μέσου χρόνος πολὺς, καὶ τῆς ἐξ ἀνθρώπων μνήμης ἀπερρύη ἡ τῆς ἱερᾶς ταύτης εἰκόνος ἀπόκρυψις. Ὁ δὲ τῶν Περσῶν βασιλεὺς Χυσρόης τὰς τῆς Ἀσίας πόλεις πορθῶν καὶ καταστρεφόμενος κατέλαβε καὶ Ἔδεσσαν ἐπὶ τῆς βασιλείας (29), καὶ πᾶσαν μηχανὴν κινήσας πρὸ τῶν ἄλλων τῆς πόλεως, οἷον βελῶν ἀφέσεις, κατασείσεις τειχῶν, διαθραύσεις πυλῶν, εἰς φόβον καὶ ἀγωνίαν ἐνέβαλε τοὺς τῆς πόλεως. Οἱ ἐν ἀμηχανίᾳ καὶ ἀπογνώσει καταστάντες πρὸς τὸν Θεὸν καταφεύγουσι, καὶ μετ' ὀδύνης καρδίας καὶ δακρύων ἐζήτουν αὐτὸν,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(29) Et lacuna sequitur, Cæterum vel ex Cedreno ipso liquet excidisse hæc, Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου : nam res incidit in imperium Justiniani Magni. XYL.

διὸ καὶ εὗρον. ἐγγὺς γὰρ Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, κατὰ τὸν θεῖον Δαβίδ. Φαίνεται γὰρ εἶναι διὰ τῆς νυκτὸς Εὐλαλίῳ τῷ ἐπισκόπῳ γυνή τις εὐσταλὴς καὶ κοσμία, κρείττων ἢ κατὰ ἄνθρωπον, ὑποτιθεμένη αὐτῷ καὶ λέγουσα, ὅτι Ἐπάνω τῆς πόλης τῆς πόλεως, ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, διὰ τόνδε τὸν τρόπον, ἡ τιμία εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ἀποκέκρυπται, ἣν ἀναζητήσας καὶ λαβὼν πάντα [P. 178] αἰσίως πράξεις. Ὁ δ' ἐπίσκοπος χαρᾶς ἀρᾴτου πλησθεὶς καὶ τὸν τόπον καταλαβὼν καὶ τοῦτον διαῤῥήξας, ὢ τοῦ θαύματος! εὗρε τὴν θείαν εἰκόνα ἀδιαλώβητον καὶ κεχαραγμένην καὶ τὴν θρυαλλίδα ἐν τοσούτῳ χρόνῳ μὴ ἀποσβεσθεῖσαν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πρὸς φυλακὴν ἐπιτεθέντι πρὸ τοῦ λύχνου κεράμῳ ἐκτυπωθὲν ἕτερον ὁμοίωμα ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου. Τοῦτο λαβὼν ὁ ἐπίσκοπος μετὰ χαρᾶς ἀμέτρου, καὶ λιτανεύσας καὶ εὐχαριστήσας, κατέλαβε τὸν τόπον καθ' ὃν οἱ Ἥρσαι διώρυττον· Ὡς δὲ πλησίον ἀλλήλων ἐγένοντο ἐν τῷ ὀρύγματι, ἀπὸ τῆς λυχνίας ἐκείνης ἐλαίου ἐπιστάξαντες εἰς τὸ ἠύτρεπισμένον πῦρ πάντας ἀπώλεσαν ἄρδην. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξωθεν ἀναφθεῖσαν πυρὰν ὑπὸ τῶν Περσῶν κατὰ τῶν ἀνδρῶν, ἣν ἀπειρος ὕλη ὑπέτρεφεν, ὡς πλησίον αὐτῆς ἐγένετο ὁ ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ θείου ἐκτυπώματος, ἐξαίφνης βίαιος ἄνεμος ἐγερθεὶς κατὰ τῶν ἀναφλεγόντων ταύτην ἀντέστρεψεν, οὓς καὶ ἐμπυρίζουσα ἀπέστρεψε. Ταῦτα παθόντες μᾶλλον ἢ δράσαντες οἱ Ἥρσαι, οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ δὶς καὶ πολλάκις, μετ' αἰσχύνης ἀπείρου ὑπεχώρησαν ἄπρακτοι.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων πανταχόθεν συνερρύη τὰ ἁγιώτατα καὶ κάλλιστα, ἦν δὲ ἄρα θεῖον βούλημα καὶ τὴν ἱερὰν ταύτην καὶ θείαν εἰκόνα μετὰ τῶν ἄλλων ἀποθησαυρισθῆναι καλῶν, ὁ τῶν Ῥωμαίων κυριαρχῶν Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς σπούδασμα ποιεῖται κατευμοιρῆσαι ταύτης καὶ καταπλοτίσαι τὴν βασιλεύουσαν. Καὶ δὴ κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐξαπέστειλε πρὸς τὴν Ἔδεσσαν μηδὲν ἀνύσας. Ὁ μὲν γὰρ ἐπέκειτο αὐτῶν, οἱ δὲ ἀνέβυον καὶ παρεκρούοντο. Καὶ τελευταῖον πεισθέντες ἐπένευσαν· ὁ γὰρ ἄναξ Ῥωμαίων τῇ ἐφέσει τοῦ τοιούτου καλοῦ πρὸς πάντα ὑπείξας τὰ παρ' αὐτῶν προβαλλόμενα, καὶ δοὺς αὐτοῖς διακοσίους Σαρακηνοὺς καὶ ἀργύρου ἐπισήμου χιλιάδας δώδεκα, καὶ ἀσφαλισάμενος διὰ σφραγῖδος χρυσῆς τοῦ μὴ πολεμίως ἐπέρχεσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα κατὰ τῶν τεσσάρων πόλεων ἐκείνων, μηδὲ λῃΐζεσθαι ταύτας, ἐπέτυχε τῆς αἰτήσεως. Ἐπεὶ γὰρ συνεχωρεῖτο γενέσθαι καὶ παρεχώρησεν ὁ ἀμηρᾶς, λαβόντες οἱ ἐπίσκοποι, ὅ τε Σαμοσάτων καὶ ὁ τῆς Ἐδέσσης, καὶ ἕτεροί τινες τῶν εὐλαβῶν τὸ ἅγιον ἐκεῖτο ἀπεικόνισμα καὶ τὸ χριστόγραφον ἐπιστολίδιον εἶχοντο τῆς ὁδοῦ· καὶ πάλιν ἄπειρα ἐτελεῖτο θαύματα. Ὡς δὲ κατῆντησαν ἐν τῷ τῶν Ὀπτιμάτων θέματι, ἐν τῷ τῆς Θεοτόκου ναῷ τῷ Εὐσεβίου λεγομένῳ, Πολλοὶ προσελθόντες μετὰ πίστεως ἀπὸ ποικίλων νόσων ἰάθησαν. Ἔνθα καί τις προσῆλθεν ὑπὸ δαίμονος ἐνοχλούμενος, καὶ τάδε οἱονεὶ ἀπεφοίβασεν. Ἀπόλαβε, Κωνσταντινούπολις, δόξαν καὶ χαράν, καὶ σὺ, πορφυρογέννητε, τὴν βασιλείαν σου. Καὶ παραυτὰ ἰάθη ὁ ἄνθρωπος. Τῇ δὲ ιε' τοῦ Αὐγούστου μηνός, κατὰ τὸ ,ϛυνβ' ἔτος τῆς τοῦ [P. 179] κόσμου γενέσεως, κατέλαβον τὸ ἐν Βλαχέρναις ναὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου οἱ τὸ ἅγιον διακομιζόμενοι, ὅ καὶ σεβασμίως

A set acturus. Episcopus immensa repletus lætitia, loco invento et aperto reperit (proh miraculum!) divinam imaginem incolumem lucernamque tanto temporis decursu non exstinctam, atque adeo in tegula quæ fuerat ante lucernam custodiæ causa objecta, aliam exemplari per omnia assimilem impressam imaginem. Hac ille ingenti cum gaudio arrepta, supplicatione et gratiarum actione peractis, eum **313** locum petiit qua Persæ cuniculos agebant. Cumque prope illos pervenisset, ex lucerna oleum instillavit in ignem ab iis peratum, isque ignis hostes ad unum omnes consumpsit. Sed et foris Persæ ad lædendos oppidanos rogum succenderant; qui ignis cum aleretur copiosissima materia, uhi prope cum divina effigie accessit episcopus, subito exortus validus ventus, eum in eos qui succenderant distulit eosque urens abegit. Ita Persæ non semel tantum, sed sæpius male accepti, Edessa integra et re infecta maximo cum dedecore discesserunt.

Enimvero cum in urbem quæ imperii caput est omnia undique sacerrima atque pulcherrima confluerent, ac Dei voluntas esset ut inter alia ibi hæc quoque reconderetur divina imago, Romanus Lacapenus, imperator Romanorum, operam dedit ut ea potiretur eaque Constantinopolim ditaret. Sæpe ejus rei causa frustra legatos miserat. Tandem cupiditate ejus obtinendi cum Edessenis omnia ipsorum postulata concessisset, obtinuit. Dedit 200 Saracenos, 12 millia argenti signati; aureoque sigillo confirmavit nunquam legiones Romanas hostiliter quatuor illas urbes accessuras aut prædam acturas. Ita voti compos factus, **314** Amera concedente, episcopi Samosatenus et Edessenus aliique pii sanctam illam effigiem ac epistolam a Christo scriptam Edessa auferentes iter ingressi sunt. Rursus tum infinita sunt edita miracula. Cum pervenissent ad templum Dei Genitricis, quod est in Optimatum regione ac Eusebii dicitur, multi fide præditi accedentes a variis morbis sunt liberati. Ibi etiam quidam accessit qui a dæmone vexabatur, atque hæc quasi divino instinctu vaticinatus est: Recipe, Constantinopolis, gloriam et lætitiam, tuque, Porphyrogennete, tuum regnum. Statimque sanatus est. Die decima quinta Augusti, anno mundi 6452, ii qui sacram imaginem ferebant, Blachernas ad ædem beatissimæ Dei Genitricis pervenerunt. Ibi accepta est reverenter ac magno cum gaudio, adorataque a Cæsaribus, a proceribus et reliquis omnibus. Postridie post salutationem et adorationem, humeris suis sublatam imaginem Christi summus pontifex Theophylactus et imperatoris filii (senex enim imbecillitate detinebatur) ac præterea senatores omnes cum universa ecclesiasti-

corum turba, quo decet comitatu usque ad portam Auream deduxerunt. Inde eodem ritu, psalmis et hymnis adhibitis, ad nobile et maximum divinæ sapientiæ templum detulerunt. Postea ad imperatorem ascenderunt, et in Pharo, quæ est ædes divæ Virginis, venerandam atque sacram Christi imaginem **315** deposuerunt, magnum præsidium reginæ urbium urbis et omnium Christianorum. Atque hæc quidem hactenus. Nos ad historiæ continuationem revertamur.

καὶ περιχαρῶς ὑπεδέχθη καὶ προσεκυνήθη παρά τε τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν λοιπῶν πάντων. Τῇ δὲ ἐπαύριον μετὰ τὸν ἀσπασμὸν (30) καὶ τὴν προσκύνησιν ἀράμενοι τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα ἐπὶ τῶν ὤμων ὅ τε ἀρχιερεὺς Θεοφύλακτος καὶ οἱ νεάζοντες βασιλεῖς (ὁ γὰρ γέρων δι' ἀσθένειαν ἀπελείπετο), ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς γερουσίας ἅπαντες μετὰ παντὸς τοῦ τῆς Ἐκκλησίας πληρώματος, τῇ προσηκούσῃ δορυφορίᾳ παρέπεμπον μέχρι τῆς χρυσείας πόρτης. Κἀκεῖθεν πάλιν ἀναλαβόμενοι ὁμοίως μετὰ ψαλμῶν καὶ ὕμνων κατέλαβον τὸν περιώνυμον μέγιστον ναὸν τῆς Ἁγίας. Εἶτα ἀνῆλθον εἰς τὸν βασιλέα, καὶ ἐν τῷ Θεομητρὸς ναῷ Φάρῳ κατέθεντο τὸ τίμιον καὶ ἅγιον ἐκτύπωμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς φυλακτήριον μέγιστον τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων καὶ πάντων τῶν Χριστιανῶν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως, πάλιν δὲ τῆς τῶν ἱστοριῶν ἀκολουθίας ἐξόμεθα.

Nato Christo, statim Augustus omnia in suam redegit potestatem, ac dominationibus gentium regnisque particularibus abolitis omnia Romano imperio subjecit. Ita tum summa pax obtinuit. Quippe Deo rem Romanam adjuvante hostes terga verterunt, et regna pridem adversa tum cervices subdiderunt jugo salutari. Nam Deus veritate et rerum ipsarum testimonio tanquam voce utens, suam tunc majestatem demonstravit. Proinde Deus Judæorum vecordiam prævidens per vatem ita es vaticinatus : « Cessate et cognoscite me esse Deum, qui et inter gentes et in terra exaltabor. » Nobis autem significans quisnam ille sit, ac quasi gratulans nobis vates, « Deus, inquit, exercituum Dominus, a partibus nostris est : patrocinium nostri suscipit Deus Jacobi. » Neque vero otiosa est Jacobi mentio, sed ideo facta quod is primus de vocatione gentium est vaticinatus. Verba ejus sunt : « Non deerit princeps Juda oriundus, donec is veniat cui reposita est summa rerum : is erit spes gentium[87].» Itaque Davidus jam tum mutationem gentium prædicens, convenienter ait Deum Jacobi, qui ista fuit vaticinatus, rem præclare gessisse. Cæterum anno regni Augusti 48, anno mundi 5506 annorum Antiochensium **316** numerus cœpit Cumque eo tempore Herodes alienigena Judæorum rex esset declaratus nato Domino nostro Jesu Christo Herodesque vitam misere cum morte commutasset, impletum est illud oraculum, quo non ante defuturum principem populi Juda procreatum dicebatur, quam is cui reposita erat summa rerum, id est Christus, nasceretur. Quando enim Herodes alienigena posito præputio regnum in Judæos obtinuit, et Ananilum alienigenam pontificatu maximo afferit, statim Judaicum imperium, quod hactenus obtinuerat, finitum fuit. Etenim sacerdotes rei publicæ præfuerant, donec Pompeius Romanorum dux Hierosolymis expugnatis templum polluit, ac Aristobulum, qui eo usque regnum juxta ac pontificatum a majoribus per successionem acceptagesserat, vinctum Romam misit, ac populum Judai-

[87] Gen. XLIX, 10.

Τοῦ δὲ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα τεχθέντος εὐθὺς Αὔγουστος Καῖσαρ ἐκράτησε πάντων, καὶ τὰς ἐθναρχίας πάσας καὶ μερικὰς βασιλείας καταλύσας τοῖς Ῥωμαίων οἴαξι πάντας ὑπέταξε, καὶ βαθεῖα εἰρήνη πανταχοῦ γέγονε· τῆς γὰρ θείας βοηθείας ἐπιφανείσης νῶτα δεδώκασιν οἱ πολέμιοι, καὶ αἱ πάλαι τἀναντία φρονοῦσαι βασιλεῖαι ὑπέκλιναν τὸν αὐχένα καὶ τὸν σωτήριον ζυγὸν ὑπεδέξαντο. Τῇ γὰρ ἀληθείᾳ καὶ τῇ τῶν πραγμάτων μαρτυρίᾳ οἱόν τινι φωνῇ χρησάμενος ὁ Θεὸς τὸ οἰκεῖον ὕψος ὑπέδειξε. Προειδὼς τοίνυν ὁ Θεὸς τὴν Ἰουδαίων ἀπόνοιαν ἔφη διὰ τοῦ προφήτου· « Σχολάσατε, καὶ γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεός· ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῇ. » Ἡμῖν δὲ παραδηλῶν τίς οὗτός ἐστι, καὶ ὥσπερ συνευφραινόμενος ἐπάγει· « Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ. » Τοῦ δὲ Ἰακὼβ τὴν μνήμην οὐχ ἁπλῶς ἐποιήσατο· ἀλλ' ἐπειδὴ πρῶτος ἐκεῖνος τὴν τῶν ἐθνῶν προεθέσπισε κλῆσιν· « Οὐκ ἐκλείψει γάρ, φησίν, ἄρχων ἐξ Ἰούδα, ἕως ἂν ἔλθοι ὃ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν, » τὴν μεταβολὴν τῶν ἐθνῶν κἀνταῦθα προσπίζων, εἰκότως τὸν τοῦ Ἰακὼβ Θεὸν τοῦ ταῦτα προειρηκότος ἔφη κατωρθωκέναι. Τοιγαροῦν ἐν τῷ μβ' τῆς Αὐγούστου βασιλείας ἐν τῷ ,εφς' ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἤρχθη, ὁ κατὰ Ἀντιόχειαν τῶν ἐτῶν ἀριθμός. Καὶ Ἡρῴδης μὲν ἐξ ἐθνῶν ἤδη βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας ἀνηγορευμένος, καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα γεννηθέντος, καὶ τοῦ Ἡρῴδου κακῶς τὸν βίον διαλλάξαντος, πεπλήρωται τὸ, « Οὐκ [P. 180] ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα ἕως ἂν ἔλθῃ ὃ ἀπόκειται, ὅς ἐστιν ὁ Χριστός. » Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ὁ Ἡρῴδης ἀλλόφυλος ὢν περιτμηθεὶς ἦρξε τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀρχιερέα κατέστησεν ἀλλογενῆ τὸν Ἀνάνιλον, εὐθὺς ἐπαύθη κατὰ τὴν θείαν πρόρρησιν ἡ ἐξ Ἰούδα ἀρχὴ μέχρι τότε κρατήσασα. Οἱ γὰρ ἱερεῖς προειστήκεισαν τῶν πραγμάτων, ἄχρις οὗ Πομπήϊος ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐπιστὰς τὴν μὲν Ἱερουσαλὴμ κατὰ κράτος πολιορκεῖ, μιαίνει δὲ τὰ ἅγια, τὸν δὲ ἐκ τῆς προγόνων διαδοχῆς μέχρις ἐκείνου τοῦ καιροῦ διαρκέσαντα βασιλέα τε ὁμοῦ καὶ ἀρχιερέα Ἀριστόβουλον δέσμιον

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(30) Ἀσπασμός, ubi de sacris imaginibus est sermo, osculum etiam sibi conjunctum expetit. Officia Græcorum sexcentis in locis. GOAR.

ἐπὶ Ῥώμην ἐκπέμψας τὸ πᾶν Ἰουδαίων ἔθνος Ῥωμαίοις ὑπόφορον κατέστησε. Καὶ οὕτω πρῶτος ἀλλόφυλος Ἡρῴδης, ὡς ἔφην, τὸ Ἰουδαῖον ἔθνος ἐγχειρίζεται. Καθ' ὃν καιρὸν ἐναργῶς τῆς Χριστοῦ παρουσίας ἐνστάσης ἐξέλιπον οἱ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεῖς καὶ ἡγούμενοι.

A cum omnem homanis stipendiarium fecit. Eo modo primum Herodi alienigenæ in Judæos reguum commissum fuit; quo tempore perspicue instante Christi adventu, Judæorum et pontifices et principes desierunt.

Γεννηθεὶς τοίνυν ὁ Χριστὸς οὐδ' αὐτὸς ἐπὶ τοῦ αἰσθητοῦ θρόνου Δαβὶδ ἐκάθισεν, ἀλλὰ θρόνον λέγει Δαβὶδ τὴν ἀκαθαίρετον καὶ αἰώνιον βασιλείαν. Αὐτὸς γάρ ἐστι προσδοκία ἐθνῶν, οὐχὶ τοῦ ἐλαχίστου μέρους τῆς οἰκουμένης. « Ἔσται γάρ, φησίν. ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενον ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσι· » καὶ « Τέθεικά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἐθνῶν· » καὶ « Θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτοῦ, καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ. » Οὗτος οὖν καὶ βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς διέμεινεν, εἰ καὶ μὴ τὰ σκῆπτρα τῆς Ἰουδαίας παρέλαβε, καὶ βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ἐστιν ὁ Θεός· Καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ Ἰακὼβ ἐβεβαιώθη, καὶ ἐνευλογήθησαν ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ πάντα τὰ ἔθνη μακαριοῦσι τὸν Χριστόν.

B Natus Christus non visibili Davidico solio rex consedit, sed solium Davidicum Scriptura appellat æternum et indissolubile. Ipse enim est quem exspectant gentes, quæ non sunt minima pars orbis terrarum. « Erit enim, ait, stirps Jessæ, et is qui ad imperium in gentes gerendum exorietur; in eo gentes spem ponent. Posui te in fœdus generis et lumen **317** gentium. In omnia secula propagabo ejus progeniem; neque ante solium ejus regium successore carebit quam dies cœlo non oriatur. » Is ergo et rex universæ terræ permansit, quanquam sceptra Judaica non acceperit; et rex universæ terræ est Deus, ac libertas Jacobi confirmata est, inque ejus semine omnes terræ tribus beatæ factæ sunt, omnesque populi Christum prædicabunt.

Ἵνα δὲ σαφέστερον γένηται πῶς ἡ ἱερατικὴ φυλὴ ἐμίγη τῇ βασιλικῇ, λέξομεν οὕτως. Ὁ μὲν Ἰούδας ἐγέννησε τὸν Φαρὲς ὁ δὲ Φαρὲς τὸν Ἐσρὼμ, ὁ δὲ Ἐσρὼμ τὸν Ἀρὰμ, ὁ δὲ Ἀρὰμ τὸν Ἀμιναδὰμ, ὁ δὲ Ἀμιναδὰμ τὸν Νασσὼν, ὁ δὲ Νασσὼν τὸν Σαλμὼν, ὁ δὲ Σαλμὼν τὸν Βόοζ, Βόοζ δὲ τὸν Ὠβὴδ, Ὠβὴδ δὲ τὸν Ἰεσσαὶ, ὁ δὲ Ἰεσσαὶ Δαβὶδ τὸν βασιλέα. Ἐπεὶ οὖν ὁ Νασσὼν υἱὸς ἦν τοῦ Ἀμιναδὰμ, τούτου τὴν ἀδελφὴν Ἐλισάβετ ἠγάγετο γυναῖκα ὁ μέγας ἀρχιερεὺς Ἀαρὼν, ἀδελφὸς Μωϋσέως, ἐκ φυλῆς ὑπάρχων τοῦ Λευΐ. Καὶ μέντοι καὶ ὁ θεσπέσιος ἱεράρχης Ἰωδαὲ, φυλῆς ὢν τῆς Λευϊτικῆς, ἠγάγετο γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν Ὀχοζίου, φυλῆς οὖσαν τοῦ Ἰούδα. Κάντεῦθεν λοιπὸν τῆς βασιλικῆς φυλῆς συμμιγείσης τῇ Λευϊτικῇ, μάλα γε εἰκότως ὁ Κύριος ἐκ Μαρίας τῆς Ναρθένου καὶ κατὰ σάρκα μητρὸς αὐτοῦ γενεαλογούμενος σῦτω βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς εἰς τὰ πρὸς Θεὸν, ὡς ἔφην, ἀνθρώποις [P. 181] ἀναδέδεικται, καὶ προδήλως κηρύττεται βασιλεὺς αἰώνιος καὶ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.

C Is igitur et rex universæ terræ est Deus, ac libertas Jacobi confirmata est, inque ejus semine omnes terræ tribus beatæ factæ sunt, omnesque populi Christum prædicabunt. Ut autem manifestius fiat quomodo sacerdotalis tribus permixta fuerit cum regia, sic rem exponemus; Judas Pharezum procreavit. Inde ordine prognati sunt Esromus, Aramus, Aminodamus, Naasson Salmon, Boozus, Obedus, Jessas, rex Davidus. Quoniam igitur Naasson filius erat Aminadami, hujus sororem Elizabetam Aaron pontifex maximus uxorem duxit, frater Mosis, tribu Levita. Quin et divinus Jodaas, pontifex et ipse maximus, tribu Levita, in matrimonio habuit sororem Ochoziæ, Judæam tribu. Cumque exinde tribus regia fuerit cum sacerdotali permixta, admodum convenienter dominus ex Maria Virgine ac matre carnis suæ natus, serie generis exposita et rex et sacerdos Dei, ut dictum est, deprehenditur. Itaque manifesto prædicatur rex sempiternus, idemque æternus pontifex secundum Melchisedeci ordinem.

Ἐντεῦθεν τοίνυν ἄρχεται ἡ τετάρτη βασιλεία, ἣν ὁ Δανιὴλ ἐν τῇ τῶν τεσσάρων θηρίων ὀπτασίᾳ τέταρτον θηρίον διαφέρον τῶν ἄλλων τροπικῶς ὀνομάζει, ἐφ' οὗ καὶ ὁ τῶν πρώτων τεσσάρων στοιχείων δημιουργὸς καὶ τὸν τετραπέρατον κόσμον συνδήσας ἐν τούτοις Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσαρκώθη διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Ὅθεν εἰκότως μέγας βασιλεὺς καὶ ἐπίτιμος ὑπὲρ πάντας ὁ Λῦγουστος καὶ δυνατὸς γενόμενος ὑπέταξε τὰς μερικὰς βασιλείας πάσας, διὰ τὸν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ Βασιλέα τοῦ παντὸς καὶ Κύριον τεχθέντα, κατὰ τὴν Ἡσαΐου προφητείαν· φησὶ γάρ· « Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἔμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου, καὶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων. Καὶ ὑψωθήσεται ὑπεράνω τῶν βουνῶν, καὶ ἥξουσιν ἐπ' αὐτὸν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ πορεύσονται λαοὶ πολλοὶ, καὶ ἐροῦσι· Δεῦτε. ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος Κυρίου καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ Ἰωκώβ. Καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν αὐτῇ. Ἐκ γὰρ Σιὼν ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος

D Atque hoc est initium quarti regni, quod Danielus, cum ei quatuor animalia appareret, sibi animalis specie a reliquis differente repræsentatum ait, quo veheretur primorum quatuor elementorum opifex, qui quatripatentem mundum concinnavit: quo regno scilicet nostvæ salutis causa Jesus Christus homo natus est. Quare merito omnibus regibus major illustriorque fuit Augustus, omniaque particularia regna suo imperio subjecit, propter eum qui ipsius ætate nasci debuit rex et Dominus universi, quæ Isaias his verbis prædixerat [88]: « Ultimis porro temporibus mons Domini erit illustris, ædesque Dei in summo montium: exaltabitur supra colles, et ad eam proficiscentur omnes nationes. Multique populi ibunt, ac dicent: Agedum conscendamus montem Domini et adeamus ædem Dei Jacobei: is nobis viam suam monstrabit, inque ea nos ambulabimus. Nam de Sione lex egredietur, et sermo domini Hierosolymis exihit;

[88] Isa. II, 1-4.

atque causas multarum is nationum disceptabit, et populum multum arguet. Tunc de gladiis suis vomeres et de frameis suis falces cudent, neque gens contra gentem gladium arripiet, neque rem porro bellicam discent. » Jam res ipsæ testantur his verbis tempus Christi adventus prædici. Antequam enim Romanum imperium inivit, crebra fuerunt populorum alterius adversus alterum bella, quod regnum singulatim per populos divisum esset. Postquam summa rerum ad Romanos devoluta **319** est, alta per totum orbem pax fuit, populique mutuis bellis omissis agriculturæ vacaverunt. Ita vaticini istius exitus apertissime declaratur. Itaque etiam Danielus vaticinatus est his verbis [89]: « Cognosces autem et intelliges ex exitu sermonis, cum decretum fiet et ædificatur Hierosolyma, usque ad Christi principatum septimanas 7, septimanas 62. » Hæ annos efficiunt 483; totidemque annos uncti potestatem in populum Judaicum gesserunt. Quorum ultimus Hyrcanus, cum a Parthis esset captus, Augustus Herodi regnum tradidit; cujus posteri deinceps id tenuerunt usque ad Hierosolymorum excidium. Nam, quod et Josephus testatur, ab eo tempore non jam ex summorum pontificum stirpe aut Asmoneorum, qui et Maccabæi dicuntur, Deo pontifices creabantur: sed id munus obscuri homines alii per annum gerebant, alii alia ratione, redemptum a Romanis pecunia. Ideo Danieli quoque oraculum ait post 7 et post 62 septimanas abolitum iri unctionem, neque fore judicium, et cætera. Sic autem dividendæ sunt 69 septimanæ: 7 a reditu ex exsilio usque ad templi absolutionem; reliquæ 62 his sine intervallo succedentes in tempus quo uncti rerum potiti sunt; una autem in tempus quo Christus novum fœdus promulgavit; qua media nobis salutiferum Christus subiit supplicium, et sublatum est e medio testamentum quod fuerat per Mosem traditum. Rursus: « Corroborabit fœdus multis una septimana; **320** ejusque dimidio tolletur sacrificium et libatio et in templo abominandum vastitatis signum ponetur, ac excidium Hierosolymorum perficietur. » Reliqua ibi invenies, ubi regnum Titi descripsimus.

Cæterum Augustus collectis per Italiam copiis contra Antonium movit. Victus prælio Antonius cum Cleopatra in Ægyptum fugit, ibique sibi ipse mortem conscivit. Cleopatra cum comprehenderetur, ne Romam in triumpho introduceretur, aspidi serpenti sese mordendam præbuit, itaque periit. Sol et Luna, liberi ipsorum, in triumpho Romam ducti sunt.

Sub hoc Augusto, ut Eusebius Pamphili ait, quartum regnum cepit, quod in quatuor animalium visione Danielus animal quartum terribile nominat. Tunc primum, initio jam quarto regno, Augustus solus omnem potestatem gessit. Quo tempore etiam Dominus noster Jesus Christus nostri causa nasci

[89] Dan. IX, 25.

A Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ. Καὶ κρινεῖ ἀνὰ μέσον ἐθνῶν πολλῶν, καὶ ἐλέγξει λαὸν πολύν. Καὶ συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα καὶ τὰς ζιβύνας αὐτῶν εἰς δρέπανα. Καὶ οὐ λήψεται ἔθνος ἐπ' ἔθνος μάχαιραν, καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν. » Ὅτι δὲ τὸν μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν προσημαίνονται ταῦτα καιρὸν, τὰ πράγματα σαφῶς μαρτυροῦσι. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας συχναὶ τῶν ἐθνῶν κατ' ἀλλήλων ἐπαναστάσεις ἐγίνοντο, ἅτε δὴ καθ' ἕκαστον ἔθνος τῆς βασιλείας μεμερισμένης; πάσης δὲ ἡγεμονίας εἰς Ῥωμαίους μετατεθείσης εἰρήνη βαθεῖα κατέσχε τὴν οἰκουμένην, ὡς μηκέτι ἔθνος κατ' ἔθνους ἐπιστρατεύειν, ἀλλὰ τῇ γεωργίᾳ προσέχειν. Οὐκοῦν μάλα δείκνυται σαφῶς τὸ τῆς προρρήσεως τέλος. Διὸ καὶ Δανιὴλ προφητεύει λέγων· B « Καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγων τοῦ ἀποκριθῆναι, καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλὴμ ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδας ζ' καὶ ἑβδομάδας ξβ » αἵ συμπληροῦσιο ἔτη υπγ', ὅσα τὰ τῆς ἀρχῆς ὑπάρχει τῶν χριστῶν ἡγουμένων, ὧν τελευταίου Ὑρκανοῦ ὑπὸ Πάρθων αἰχμαλωτισθέντος Ἡρῴδης ἀπὸ Αὐγούστου παραλαμβάνει τὴν βασιλείαν, μεθ' ὃν οἱ τούτου παῖδες μέχρι τῆς ὑστάτης Ἱεροσολύμων πολιορκίας. Οὐκέτι γὰρ ἐκ διαδοχῆς τοῦ ἀρχιερατικοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἀσαμονέων ἤτοι Μακκαβαίων, ὡς φησιν Ἰώσηπος, ἱερῶνται τῷ Θεῷ, ἀλλ' ἄσημοί τινες, οἱ μὲν ἐνιαύσιοι, οἱ δὲ ἐπὶ λόγῳ, παρὰ τῶν Ῥωμαίων τὴν ἱερωσύνην ὠνούμενοι. Διὸ καὶ Δανιὴλ προφητεύει λέγων. [P. 182] « Καὶ μετὰ τὰς ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα δύο ἑβδομάδας ἐξολοθρευθήσεται χρῖσμα καὶ κρῖμα οὐκ ἔσται, » καὶ τὰ ἑξῆς. Διέλης δὲ τὰς ξ0 C ἑβδομάδας οὕτως· τὰς μὲν ἑπτὰ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς αἰχμαλωσίας ἕως τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ, τὰς δὲ ξβ' σύναπτομένας ταῖς ζ' εἰν τὸν χρόνον ὃν κατέσχον οἱ χριστοὶ ἡγούμενοι, τὴν δὲ μίαν ἑβδομάδα, καθ' ἣν ὁ Κύριος ἐκήρυξε τὴν καινὴν διαθήκην, ἧς ἑβδομάδος ἐν τῷ ἡμίσει ἦλθεν ἐπὶ τὸ σωτήριον πάθος, καὶ ἤρθη ἐκ μέσου ἡ διὰ Μωϋσέως παραδεδομένη διαθήκη. Καὶ αὖθις· « Καὶ δυναμώσει διαθήκην πολλοῖς ἑβδομὰς μία, καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεται θυσία καὶ σπονδή. Καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα ἐρημώσεως συντελείᾳ δοθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν Ἱερουσαλήμ. » Καὶ τὰ λοιπὰ εὑρήσεις ἐν τῇ βασιλείᾳ Τίτου.

Ὁ γοῦν Αὔγουστος τὴν ἐξ Ἰταλίας συναθροίσας δύναμιν κάτεισιν ἐπὶ Ἀντώνιον. Καὶ συμβολῆς γε- D νομένης ἡττᾶται Ἀντώνιος, καὶ φεύγει μετὰ τῆς Κλεοπάτρας εἰς Αἴγυπτον. Καὶ ὁ μὲν Ἀντώνιος ἑαυτὸν διεχειρίσατο, ἡ δὲ Κλεοπάτρα εὐλαβουμένη τὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ θρίαμβον συσχεθεῖσα, ἀσπίδι τῷ θηρίῳ ἑαυτὴν προσενεγκαμένη τελευτᾷ. Ἥλιος δὲ καὶ Σελήνη τὰ τέκνα αὐτῶν συσχεθέντα προσήχθησαν τῷ θριάμβῳ Ῥώμης.

Ἐπὶ τούτου τοῦ Αὐγούστου, ὡς φησιν Εὐσέβιος τοῦ Ἁμφίλου, ἀρχὴν ἡ τετάρτη λαμβάνει βασιλεία, ἣν ὁ Δανιὴλ ἐν τῇ τῶν τεσσάρων θηρίων ὀπτασίᾳ τέταρτον θηρίον φοβερὸν ὀνομάζει. Τότε πρῶτον ἐπὶ τῆς δ' βασιλείας ἐμονάρχησεν Αὔγουστος, ὅτε καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν ἐκ γυναικὸς

ἀειπαρθένου γέννησιν δι' ἡμᾶς κατεδέξατο. Ὁ δὲ αὐτός φησιν Εὐσέβιος ὅτι οὗτος ὁ Αὔγουστος ἀπελθὼν εἰς Δελφοὺς ἠρώτησε τίς μετ' αὐτὸν βασιλεύσει· τοῦ δὲ Πυθίου μηδὲν ἀποκρινομένου, καὶ τοῦ Αὐγούστου πάλιν ἐρωτήσαντος διὰ τί σιγᾷ τὸ μαντεῖον, ἔφη ἡ Πυθία ταῦτα·

Παῖς Ἑβραῖος κέλεταί με, θεὸς μακάρεσσιν ἀνάσ-
[σων,
Τόνδε δόμον προλιπεῖν καὶ ὀδὸν αὖθις ἱκέσθαι.
Ἄπιθι λοιπὸν ἐκ δόμων ἡμετέρων (31).

A ex muliere perpetuam virginitatem conservante sustinuit. Idem Eusebius narrat Augustum Delphos profectum de sucessuro sibi oraculum consuluisse, et cum vates nihil responderet, scitatum causam cur oraculum conticuerit, hoc responsum tulisse.

Me puer Hebræus jubet hoc discedere templo,

Rex divum, et Stygium rursum remeare sub Orcum,
Tu tacitus nostra hæc jam nunc alteria linque.

Τῷ δὲ ἑξ' ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμους μβ' δὲ Αὐγούστου ἐξῆλθε δόγμα παρ' αὐτοῦ ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Ἐν ᾧ ἔτει καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη, Ἡρώδου βασιλεύοντος τῆς Ἰουδαίας, ὃν ὁ Καῖσαρ Αὔγουστος προεχειρίσατο· Οὗτος ὁ Καῖσαρ τὸν κόσμον ἑαυτῷ ἅπαντα καθυποτάξας, ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸν ἐν Ῥώμῃ ὄντα ἀποθνῄσκειν, παρηγγύησε τοὺς ἐν τέλει πάντας ἐν τῇ τελευτῇ αὐτοῦ χεῖρας κροτῆσαι καὶ γελάσαι ὡς ἐπὶ μίμου τελευτῆς. Τοῦτο δὲ ποιῆσαι διωρίσατο ἀποσκώπτων εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον ὡς γέλωτος ἄξιον

B

321 Anno mundi 5506, qui regno Augusto fuit 42, decretum ab ipso exiit ut totus mundus censeretur. Eo anno Christus natus est, Herode Judææ regnum sibi ab Augusto concessum tenente. Augustus cum totum sibi mundum subjecisset, morte jam appetente, Romæ proceribus omnibus mandavit ut se defuncto plaùderent ac risum tollerent, sicut in mimorum fine fieri assslebat. Eo mandato vitam humanam utpote ridiculam rem subsannavit.

[P. 183] Ὅτι Ἡρώδης οὐ μόνον διὰ τοὺς ἐν Βηθλεὲμ ἀναιρεθέντας ἐπὶ τῇ κατὰ τοῦ Χριστοῦ μανίᾳ παῖδας παιδοκτόνος ὀνομάζεται, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τοὺς ἰδίους τρεῖς υἱοὺς ἀποκτεῖναι, καὶ τὴν μητέρα τούτοις ἐπισφάξαι, καὶ τὸν τῆς γυναικὸς ἀδελφὸν ἑτέρους τε πολλοὺς τῶν οἰκείων καὶ πλῆθος οὐκ ὀλίγων Ἰουδαίων ἀποκτεῖναι ἐν τῇ αὐτοῦ τελευτῇ.

Herodes guericida appellatur non modo ob pueros Brthlehemæ ab ipso, cum contra Christum sæviret, interfectos, sed etiam quod suos ipsius tres filios jugulasset, facinusque matrem eorum necando cumulasset, et fratrem uxoris ac reliquos domesticorum complures iis addidisset. Non parvam etiam Judæorum multitudinem moriturus necavit.

Ἰστέον δὲ ὅτι τρεῖς ἔσχεν ὁ μέγας Ἡρώδης υἱοὺς, Ἡρώδην τὸν καὶ Ἀντίπαν, τὸν ἀποτεμόντα τὸν Πρόδρομον, ἐφ' οὗ καὶ ὁ Κύριος ἐσταυρώθη ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος, Ἡρώδην τὸν καὶ Φίλιππον, ᾧ πρώτως Ἡρωδιὰς ἐγαμήθη, ἐξ ἧς ἔσχε θυγατέρα Σαλώμην τὴν καὶ ὀρχησαμένην, καὶ Ἡρώδην τὸν καὶ Ἀγρίππαν, τὸν ἀνελόντα τὸν Ζεβεδαίου Ἰάκωβον.

C

Notandum est Herodi magno tres fuisse filios : Herodem, qui et Antipas appellatur. qui cervicem præcidi Præcursori Christi jussit (eo regnante Christus crucifixus est, imperante Tiberio Cæsare) : Herodem cognomento Philippum, cujus primum uxor fuit Herodias, eique Salomen filiam peperit eam quæ saltavit ; Herodem denique Agrippam, qui Jacobum Zebedæi filium necavit.

Ὅτι Ἡρώδης ὁ μέγας τέθνηκεν ἑβδομήκοντα ἔτη ζήσας, ἐξ ὧν ἐβασίλευσε τῆς Ἰουδαίας ἔτη λζ' παρανόμως. Ἐπὶ αὐτοῦ γὰρ ἡ προρρήσις τοῦ πατριάρχου Ἰακὼβ ἐπληρώθη ἡ λέγουσα· « Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, » ἤτοι ὁ Χριστός. Πρῶτος γὰρ ἀλλόφυλος Ἡρώδης Ἰουδαίων ἦρξεν, Ἄραψ ὢν Ἰδουμαῖος, καὶ πρῶτος ἀλλόφυλον ἀρχιερέα κατέστησε, τὸν Ἀνάνιλον, ὡς Ἰώσηπος λέγει.

Herodes magnus mortuus est septuagenarius. Annos 37 regnum In Judæam illegitimum tenuit ; inque ipso impletum est patriarchæ Jacobi **322** vaticinium, qui non ante defuturum Juda ortum principem et ducem semine ejus cretum edixerat, quam is veniret cui reposita omnia erant, id est Christus. Primus enim alienigena Judæis imperavit Herodes Idumæus Arabs, primumque alienigenam pontificem constituit Ananilum, ut Josephus narrat.

Ὅτι Ἡρώδης ὁ μιαιφόνος πρὸς ταῖς πολλαῖς τῶν συγγενῶν φονοκτονίαις ἀναιρεῖ καὶ Ὑρκανὸν τὸν πάλαι ἀρχιερέα καὶ τὸν τούτου υἱὸν καὶ τὴν τούτου ἀδελφήν, ἑαυτοῦ δὲ γυναῖκα, τοὺς δύο οἰκείους υἱοὺς εἰς ἄνδρας τελοῦντας, καὶ τὴν πενθερὰν, ἔτι δὲ Σαλώμης τῆς ἰδίας ἀδελφῆς τὸν ἄνδρα· γήμαντος δὲ αὐτὴν ἑτέρου, καὶ τοῦτον προστίθησι, πρὸς δὲ καὶ τοὺς ὑφηγητὰς τῶν ἱερῶν νόμων, καὶ τοὺς τῶν πατρίων ζηλωτάς. Θεηλάτῳ δὲ πληγῇ καὶ ὕδρωπι συσχεθεὶς σκώληκας ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξέβρασε, καὶ οὕτως δεινῶς ὀδυνώμενος τέθνηκεν.

D

Herodes parricida præter multas cognatorum neces etiam Hyrcanum interfecit, antiquum pontificem maximum, ejusque et filium et sororem, quam ipe uxorem habebat, item duos filios jam ad virilem ætatem provectos, socrum. Salomes suæ sororis maritum, ac rursus alterum cum quo illa secundas nuptias fecerat. Addidit et divinæ legis enarratores, et qui patrios ritus amplectebantur. Divinitus autem aqua intercute ponitus, erumpentibus ex corpore ejus vermibus, gravissimis dotoribus cruciatus periit.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(31) Oraculum hoc mendose, ut omnia alia oracula, scriptum est. Primum versum sic legerem, Ἑβραῖος κέλεταί με παῖς μακάρεσσιν ἀνάσσων. Sed cætera male habent. Videre potes etiam Suidam in Αὔγουστος ubi pro ἀοιδὸν lege ἄϊδος ; ut videatur legi posse utrumque τόνδε δόμον προλιπεῖν καὶ ἄϊδος αὖθις ἱκέσθαι. Tertius mancus est, XYL.

Christus ab Ægypto rediit annos natus quinque.

Archelaum Herodis filium Augustus Judææ genti præfecit. Reliquam regionem in 4 partes distribuit, eisque reliquos Archelai fratres præposuit, tetrarchas a quadripartito imperio appellatos. Horum nomina sunt Herodes patri, Antipater avo cognomines, Lysanias et Philippus. Tanta eo tempore fuit Romæ penuria ut modius aureis 27 sit venditus.

Anno mundi 5519, incarnationis autem divinæ 13, tertius Herodes, cognomine Agrippa, regnum in Judæos obtinuit, alienigena, Herodis **323** filios frater Archelai. Regnavit annos 24. Nam Archelaus cum 9 annos regnasset, a Romanis est Viennam Galliæ urbem in exsilium missus. Hic Herodes, qui et Antipas, anno sui regni 13 Joannem Baptistam necavit, Christo 32 agente annum. Sub eodem Christus propter nos sponte supplicium pertulit. Sub hoc Panosus urbs Cæsarea Philippi denominata est quod eam Philippus tetrarcha refecisset. Is in honorem Tiberii Cæsaris urbem Tiberiadem condidit; et Gabiniorum urbem, olim Samariæ nomine notam instauravit, ac Sebastem, hoc est Augustam, nuncupavit. Ejusque navale, turrim Stratonis, muro cum cinxisset. Cæsaream ab ipso Cæsare appellavit. Post et Antipatridem condidit; et Pancade, quæ nunc Cæsarea Palæstinæ usurpatur, Pani fanum nomine Paneum posuit, ac templum Hierosolymitanum duplum ædificavit. Missus autem in exsilium Lugdunum Galliæ urbem, vita cum adultera Herodiade summa in egestate exacta, mortuus est. Filiam, quæ saltando impetrarat ut Præcursori caput amputaretur, terra vivam absorpsit. Alii ferunt eam, cum in glacie palustri luderet, rupta glacie ita in fundum decidisse ut caput abscissum supra glaciem exstaret.

Herodis tempore impletum est Danieli oraculum. Nam ad eum usque uncti, hoc est summi pontifices, Judæos rexerant, ab instaurato **324** Darii opera templo usque ad Hyrcanum (nomen huic a subactis Hyrcanis fuit) per annos 483, quos etiam Danieli oraculum exprimit: « Cognosces et intelliges ab exitu sermonis, quod decretum fiet et ædificabitur Jerusalem, usque ad Christum ducem, septimanæ septem et septimanæ sexaginta duæ[90]. » Hæ septimanæ sexaginta novem annos conficiunt 483; totidemque annos imperium Judaicum penes unctos fuit. Quorum postremus Hyrcanus cum esset a Parthis captus, Herodes Antipatri filius regnum in Judæos, nihil ad se pertinens, ab Augusto et senatu Romano accepit; idque in ejus deinceps stirpe usque ad excidium Hierosolymorum permansit. Is ergo Herodes Antipatri Ascalonitæ filius fuit, matre Cypride Arabica. Quo tempore natalibus Christi

[90] Dan. IX, 25.

A Ὅτι πενταετὴς ὁ Χριστὸς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἀνέρχεται.

Ὅτι Αὔγουστος Ἀρχέλαον μὲν υἱὸν Ἡρώδου Ἰουδαίων ἐθνάρχην κατέστησε· τοὺς δὲ ἄλλους ἀδελφοὺς αὐτοῦ τέσσαρας ὄντας, Ἡρώδην ὁμώνυμον τῷ πατρὶ καὶ Ἀντίπατρον τῷ πάππῳ Λυσανίαν τε καὶ Φίλιππον, εἰς τέσσαρα μέρη διατεμὼν τὴν χώραν ἑκάστῳ διένειμε καὶ τετράρχας αὐτοὺς ὠνόμασε. Τότε καὶ λιμὸς ἐν Ῥώμῃ γέγονεν ὡς πραθῆναι τὸν μόδιον χρυσίνων κζ'.

Ὅτι τῷ ἐφιθ' τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας σαρκώσεως ἔτει ιγ' Ἰουδαίων τρίτος Ἡρώδης ἐκράτησεν, ὃς καὶ Ἀγρίππας ἐλέγετο, ἀλλόφυλος ὤν, υἱὸς Ἡρώδου, ἀδελφὸς Ἀρχελάου, ἔτη κδ'. ὁ γὰρ Ἀρχέλαος μετὰ θ' τῆς ἀρχῆς ἔτη εἰς Βίενναν πόλιν [P. 184] τῆς B Γαλλίας ὑπὸ Ῥωμαίων ἐξωρίσθη. Οὗτος Ἡρώδης, ὁ καὶ Ἀγρίππας, Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν ἀνεῖλε τῷ ιγ' μὲν ἔτει τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, λβ' δὲ τῆς τοῦ Κυρίου σαρκώσεως· ἐφ' οὗ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἑκουσίως δι' ἡμᾶς τὸ σωτήριον ὑπέστη πάθος. Ὑπὸ τούτου ἡ Πανοσὸς Καισάρεια Φιλίππου μετωνομάσθη διὰ τὸ ἀνακτισθῆναι παρὰ τοῦ τετπάρχου Φιλίππου. Οὗτος τὴν Τιβεριάδα πόλιν διὰ Τιβέριον Καίσαρα ἔκτισε, καὶ τὴν τῶν Γαβινίων πόλιν τήν ποτε Σαμάρειαν ἐπικτίσας Σεβαστὴν αὐτὴν προσηγόρευσε, τὸ δὲ ἐπίνεον αὐτῆς, τὸν Στράτωνος πύργον πολίσας, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ Καίσαρος Καισάρειαν ἐκάλεσεν· ὕστερον δὲ καὶ Ἀντιπατρίδα κτίζει. Καὶ Πανεῖον εἰδωλεῖον κατεσκεύασεν ἐν Πανεδοι τῷ Πανὶ, ἐν τῇ νῦν λεγομένῃ Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης· καὶ τὸν ναὸν Ἱεροσολύμων διπλοῦν C ἀνῳκοδόμησεν. Οὗτος ἐξορισθεὶς ἐν Λουγδούνῃ τῆς Γαλλίας ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ σὺν τῇ μοιχαλίδι θνήσκει. Τὴν δὲ ὀρχησαμένην κόρην ἐπὶ τῇ ἀποτομῇ τοῦ Προδρόμου ζῶσαν κατέπιεν ἡ γῆ· οἱ δέ φασιν ὅτι εἰς πάγον παίζουσα ἐπάνω λίμνης διαῤῥαγέντος κατῆλθε κάτω, καὶ τῆς κεφαλῆς ἀποσφηνωθείσης τὸ μὲν σῶμα ἅπαν εἰς τὸν βυθὸν κατῆλθεν, ἡ δὲ κεφαλὴ ἐπάνω τοῦ πάγου ὑπελείφθη.

Ὅτι ἐπὶ Ἡρώδου πεπλήρωται ἡ προφητεία Δανιήλ. Μέχρι γὰρ Ἡρώδου χριστοὶ ἡγούμενοι ἦσαν οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, ἀρξάμενοι μὲν ἀπὸ τῆς κατὰ Δαρεῖον ἀνανεώσεως τοῦ ἱεροῦ, λήξαντες δὲ ἐπὶ Ὑρκανὸν τὸν ἀρχιερέα, ὃς διὰ τὸ ὑποτάξαι Ὑρκανοὺς οὕτως ὠνομάσθη. Ἔτη υπγ' τὰ μεταξὺ τούτων, ὁπόσα καὶ ἡ τοῦ Δανιὴλ προφητεία θεσπίζει λέγουσα· « Καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγων τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου, ἑβδομάδας ἑπτὰ καὶ ἑβδομάδας ξβ'. » Αὗται αἱ ξθ' ἑβδομάδες συμπληροῦσι χρόνους ἐτῶν υπγ', ὁπόσα ἔτη τυγχάνει τῆς ἀρχῆς τῶν χριστῶν ἡγουμένων, ὧν τελευταῖον τοῦ Ὑρκανοῦ ὑπὸ Πάρθων αἰχμαλωτισθέντος Ἡρώδης ὁ Ἀντιπάτρου τὴν βασιλείαν τῶν Ἰουδαίων, μηδὲν προσήκουσαν αὐτῷ, ὑπὸ Αὐγούστου καὶ τῆς συγκλήτου Ῥωμαίων παραλαμβάνει, κἄπειτα οἱ τούτου παῖδες μέχρι τῆς ὑστάτης Ἱεροσολύμων πολιορκίας.

Οὗτος δὲ ἦν Ἡρώδης ὁ Ἀντιπάτρου τοῦ Ἀσκαλωνίτου παῖς καὶ μητρὸς Κύπριδος Ἀραβίσσης. Καθ' ὃν καιρὸν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως πλησιαζούσης ἡ ἐκ προγόνων διαδοχὴ ἀρχιερωσυνή τε καὶ ἀρχὴ τῶν Ἰουδαίων κατελύθη, συμπληρουμένης τῆς προφητείας Ἰακώβ. A appetentibus Judæorum in sacerdotium et regnum successio cessavit, impleto Jacobi vaticinio.

Ἐξῆς δὲ ὁ Δανιὴλ προφητεύει λέγων· « Καὶ μετὰ τὰς ἑξήκοντα δύο ἑβδομάδας ἐξολοθρευθήσεται χρίσμα, καὶ κρῖμα οὐκ ἔστι ἐν αὐτῷ, καὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ λαὸς ἡγουμένου ἐρχομένου, καὶ κοπήσονται ἐν κατακλυσμῷ πολέμου. » Καὶ ἐξῆς [P. 185] φησι· « Καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, καὶ ἕως συντελείας καιροῦ συντέλεια δοθήσεται περὶ τὴν ἐρήμωσιν. » Τὸ δὲ ἐξολοθρευθήσεσθαι χρίσμα, καὶ κρῖμα μὴ εἶναι ἐν αὐτῷ τήν τε πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθαρήσεσθαι δηλοῖ. Δύναται δὲ νοηθῆναι τοῦτο ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ· ἐλθόντος γὰρ αὐτοῦ εἰς τὴν τοῦ ἔθνους σωτηρίαν, διὰ τὴν εἰς αὐτὸν παρανομίαν καὶ ὕβριν ἥ τε ἱερωσύνη αὐτοῖς καθόλου B καὶ ὁ ἁγιασμὸς καὶ ἡ πόλις ἀνταναῄρηται. Μιᾶς δὲ οὔσης ἑβδομάδος πρὸς τὴν τῶν ο' συμπλήρωσιν, τὸ ἥμισυ μὲν αὐτῆς ὁ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου νενοήσθω χρόνος. Τρισὶ γὰρ ἔτεσι καὶ ἡμίσει τὸ ἔργον τοῦ Πατρὸς πεπληρωκὼς ὁ Μονογενὴς ἀνελήφθη. Πνεύματι δὲ ἁγίῳ τοὺς ἁγίους ἐμπλήσας μαθητὰς, ἐπ' ἄλλοις τρισὶν ἔτεσιν καὶ ἡμίσει εἰς Ἱερουσαλὴμ παρακατεῖχεν αὐτοὺς, ὁμοῦ μὲν πρὸς τὸν μέγιστον ἆθλον καὶ τὸν τῶν ἐθνῶν τούτους ἀγῶνα παρασκευαζόμενος, ὁμοῦ δὲ καὶ τοὺς εἰς ζωὴν τεταγμένους ἐκ τοῦ ἔθνους διὰ πίστεως προσλαμβανόμενος, καὶ τῶν σκιῶν καὶ τῶν τύπων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀφιστῶν, καὶ τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης προσαγόμενος. Διὸ καὶ ὁ ἱερὸς φησι λόγος. « Καὶ δυναμώσει διαθήκην πολλοῖς ἑβδομὰς μία, » C διὰ τῶν εἰρημένων δηλονότι ἑπτὰ ἐτῶν τοῖς πιστεύσασι τῷ Χριστῷ. Danielus porro ita prædicit: « Post 52 septimanas abolebitur unctio neque erit judicium; templumque et sacrarium corrumpentur a populo, cum dux advenerit; cædenturque in inundatione belli[91]. » His addit[92]: « Et in templum abominabile vastitatis signum. Et, dum tempus implebitur, vastitati consummatio dabitur » Quod unctionem abolitum iri neque in **325** urbe fore judicium ait, id urbis ac templi excidium denotat. Potest etiam de Christo intelligi : cum enim is ad salutem populo suo reparandam venisset, hic quod eum injuriose ac per contumeliam habuisset, una cum ipsa urbe et sacerdotium et sanctitatem amisit. Jam quod ad summam 70 suptimanarum una adhuc requiritur, ejus dimidium intelligi debet impensum Evangelii publicationi. Nam unigenitus Dei Filius eum annos 3 s. a Patre sibi demandatum negotium gessisset, in cœlum receptus est. Inde cum Spiritu sancto discipulos suos implevisset, 3 s. annos eos Hierosolymis detinuit, cum ut eos ad maximum certamen convertendarum ad Deum nationum præpararet, tum ut de Judæis eos qui erant vitæ destinati, interim fide imbueret atque ab umbris et exemplis veteris Testamenti ad veritatem Evangelii et repræsentationem novi Testamenti adduceret. Itaque etiam oraculum ita habet: « Et una septimana Testamentum multis confirmabit, » nimirum iis qui Christo credent spatio istius septennii.

Ὅτι τῷ ,ϛφ' τοῦ κόσμου ἔτει, τοῦ δὲ Αὐγούστου Καίσαρος μβ', Ἡρώδου δὲ λβ', ἑβδόμῳ μηνὶ καθ' Ἑβραίους δεκάτῳ (32), ἤτοι Σεπτεμβρίου κγ', Ζαχαρίας θυμιῶν εἰς τὸ ἅγιασμα κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ εἶδε τὸν ἀρχάγγελον Γαβριὴλ τὴν τοῦ μεγάλου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου σύλληψιν εὐαγγελιζόμενον αὐτῷ. Anno mundi 5506, anno regni Augusti 48, Herodis 32, mense Hebræorum septimo, qui est September, Zacharias cum in sacrario adoleret secundum ordinem suæ classis, principem angelorum Gabrielem vidit sibi partum magni Præcursoris ac Baptistæ Joannis annuntiantem.

Ὅτι Ἰωακεὶμ ἔτει π' τελευτᾷ, ἡ δὲ Ἄννα οθ'. Ἡ Θεοτόκος δὲ ὑπ' αὐτῶν τριετίζουσα εἰσήχθη εἰς τὸν ναὸν Κυρίου, ἔνδεκα δὲ γενομένη ἐτῶν ἀπωρφανίσθη. Οὐδ' ὅλως δὲ ἐξῄει τοῦ ναοῦ, ἀλλ' εἰ καὶ χρείαν εἴχέ τινος, εἰς μόνην ἀπῄει τὴν Ἐλισάβετ ὡς συγγενίδα καὶ πλησίον τοῦ ναοῦ οἰκοῦσαν. Τὰ μέντοι Ἑβραϊκὰ γράμματα ἔτι ζῶντος τοῦ Ἰωακεὶμ ἔμαθεν. Ἀφωρισμένος δὲ ἦν τόπος ἐν τῷ ναῷ πλησίον τοῦ θυσιαστηρίου ἔνθα μόναι ἵσταντο αἱ παρθένοι· καὶ αἱ μὲν ἄλλαι μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἀπῆσαν πρὸς τοὺς ἰδίους, ἡ δὲ Παρθένος προσεκαρτέρει τῷ ναῷ ὑπ' ἀγγέλου τρεφομένη. Ἦν δὲ τῇ ἡλικίᾳ μέση, σιτόχρους (33), ξαν- D **326** Joachimus octogenarius decessit, Anna annos nata undeoctoginta vitam finiit. Ab iis in templum deducta Dei Genitrix anno ætatis suæ tertio, undecim annos nata parentes amisit. Neque vero unquam templo excedebat, sed si qua re opus haberet, ad solam Elisabetam ibat, cognatam et templo vicinam. Litteras Hebraicas superstite etiamnum Joachimo didicit. Erat in templo secretus locus aræ vicinus, ubi solæ virgines stare solebant. Ac reliquæ sane populo dimisso domum suam redibant. Maria autem in templo permanebat atque ab angelo nutriebatur. Erat statura mediocri,

[91] Dan. IX, 26. [92] ibid. 27.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(32) Ultimum vocabulum est mendosum, neque video quomodo restituam. Hebræis September est omnino septimus mensis, non minima saltem sui parte. Tisei et Ethan vocant eum : sed conjicere fuisse scriptum δὲ ἔθαν aut ἔθαν, est dubium. Xyl.

(33) Ad verbum, frumenti colore. Quod vocabulum qualem colorem denotet, cum frumenti non sit semper idem, non satis video. Si quis doceat, discam. Xyl.

subfusca,fulvo crine,oculis fulvis ac mediocribus, magno supercilio, naso mediocri, manibus ac digitis longis, vestes amplexabatur nullo colore tinctas. Anno ætatis suæ 12, media nocte cum precaretur,divinitus editam ad se vocem audivit : « Paries filium meum.» Neque hoc ex ea quisquam rescivit ante Christi in cœlos ascensum. Cum annum 14 attigisset, Judæi eam usitata mulierum imbecillitate laboraturam rati in templo eam deinde morari non sunt passi. Porro sacerdotes ejus causa Deum precati sunt. Ibi Zacharias pontifex maximus,Baptistæ pater,duodecim senum cognatorum Mariæ ferulas accepit inque ara posuit, dicens : « Ostende,Domine,cui virgo hæc debeat copulari. » Floruit autem virga Josephi fabri, atque huic octogenario in matrimonium tradita est,isque eam domum secum abduxit. Maria in mariti domo jejunans ac progressu in publicum abstinens cum duabus **327** Josephi filiabus vixit. Elapsis autem sex mensibus princeps angelorum Gabrielus ei apparuit, lætumque de salute mundi nuntium attulit. Id ea, donec peperisset, occultum habuit. Res acta est primi, qui est Martius, mensis die 25, prima ei septimanæ et lunæ die. Is mensis sextus fuit concepti Joannis.Maria digresso archangelo in montanam, nimirum Bethleemam, profecta (nam ea urbs editiori quam Nazareta loco sita est) Elisabetam consobrinam invisit ; eique angeli apparitionem, quodque masculum concepisset,itemque de visione Zachariæ exposuit,quam voce Zachariæ interclusa ea ignorabat : et exactis tribus mensibus in Galilæam rediit. At Jossphus cum peregre domum reversus virginem uterum ferre deprehendisset, perturbatus eam celam desere statuit. Sed angeli apparitione confirmatus eam retinuit. Deinde cum finitimi calumniarentur acerbeque obtrectarent,eum virginem non ad nuptias sed custodiæ causa templo abduxisse, itaque eam matrimonio subtraxisse, uterque aquam experimenti biberunt et in montana missi sunt; unde cum eos incolumes nihilque mali passos accusatores videret, crimine absolverunt. Porro cum census jam ageretur, Josephus cum Maria in Judæam abiit ; angustiaque temporis præventi diverterunt in suburbium Bethleemæ, quod possidebat Solome obstetrix, Mariæ consobrina. Ibi ex Maria natus Emmanuelus, octavo die circumcisus, post **328** quadraginta dies Hierosolymam adductus est, ut Domino secundum legem sisteretur ; acceptusque est a justo Symeone. Is Dei receptor Symeon Judæus unus erat de 70 illis interpretibus, qui Ptolemæo Philadelpho Ægypti regi Hebraicum Vetus Testamentum in Græcum translulerant sermonem ante Christi adventum sicut divus Chrysostomus in suo de sex diebus opere tradit. Atque hic Symeon cum Isaiæ vatici-

A θόθριξ, ξανθόμματος, εὐόφθαλμος, μεγαλόφρυς, μεσόρρῖν, μακρόχειρ, μακροδάκτυλος, ἱμάτια αὐτόχροια ἀγαπῶσα. Ἡνίκα δὲ γέγονεν ἐτῶν δώδεκα, ἐν μεσονυκτίῳ προσευχομένη ἤκουσε φωνῆς λεγούσης αὐτῇ θεόθεν· « Τέξῃ τὸν Υἱόν μου. » Οὐδενὶ δὲ τοῦτο ἀπήγγειλεν, ἕως [P. 186] ὁ Χριστὸς εἰς οὐρανοὺς ἀνελήφθη. Γενομένης δὲ αὐτῆς ἐτῶν ιδ', καὶ δοκούντων τῶν Ἰουδαίων ὅτι μέλλει γενέσθαι αὐτῇ ἡ συνήθεια τῆς γυναικείας ἀσθενείας, λοιπὸν οὐ συνεχωρεῖτο εἶναι ἐν τῷ

B ναῷ. Ἔστησαν δὲ οἱ ἱερεῖς εἰς προσευχὰς περὶ αὐτῆς· καὶ Ζαχαρίας ὁ ἀρχιερεὺς ὁ τοῦ Βαπτιστου πατὴρ ἔλαβε δώδεκα ῥάβδους γερόντων συγγενῶν αὐτῆς, καὶ ἔθηκεν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ λέγων· « Δεῖξον, Κύριε, τίνος ἔσται ἡ παρθένος. » Καὶ ἐβλάστησεν ἡ τοῦ Ἰωσὴφ τοῦ τέκτονος ῥάβδος, καὶ ἡρμόσαντο τούτῳ αὐτήν, ὄντι ἐτῶν π'. Καὶ κατήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ διῆγε νηστεύουσα καὶ ἀπρόϊτος σὺν ταῖς δυσὶ θυγατράσιν αὐτοῦ. Καὶ μετὰ μῆνας ἓξ ὤφθη αὐτῇ ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ, εὐαγγελιζόμενος τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν. Οὐδενὶ δὲ ἀπήγγειλεν, ἕως οὗ ἔτεκεν. Ἐγένετο δὲ ταῦτα τῷ πρώτῳ μηνὶ ἤγουν Μαρτίῳ, τῇ κε', τῇ α' τῆς ἑβδομάδος ἡμέρᾳ καὶ α' τῆς σελήνης· αὐτὸς γάρ ἐστι καὶ ἕκτος μὴν τῆς συλλήψεως Ἰωάννου. Ἡ δὲ Θεοτόκος, ἡνίκα ἀπεχώρησεν ὁ ἀρχάγγελος, ἦλθεν εἰς τὴν ὀρεινὴν ἤτοι τὴν Βηθλεὲμ (ὑψηλότερος γὰρ τῆς Ναζαρὲτ οὗτος ὁ τόπος), καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ, ἐξαδέλφην αὐτῆς οὖσαν, καὶ ἐγνώρισεν αὐτῇ τὴν ὀπτασίαν τοῦ ἀγγέλου, καὶ ὅτι ἄῤῥεν ἔσχε, καὶ

C ὅτι Ζαχαρίας ὀπτασίαν ἑώρακεν· οὐ γὰρ ἐγίνωσκεν Ἐλισάβετ τοῦ Ζαχαρίου σιγήσαντος. Καὶ μετὰ μῆνας τρεῖς ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἰωσὴφ τοίνυν ἀπὸ τῆς ἀποδημίας ἐπανελθών, καὶ εὑρὼν τὴν Παρθένον ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, καὶ θορυβηθεὶς ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν· ἀλλὰ τῇ ὀπτασίᾳ τοῦ ἀγγέλου θαῤῥήσας κατέσχεν αὐτήν. Εἶτα διαβαλλομένων αὐτὸν καὶ πικρῶς λοιδορουμένων τῶν ὁμορούντων, ὡς οὐκ ἐπὶ γάμῳ ἀλλ' ἐπὶ φυλακῇ τὴν Παρθένον ἐκ τοῦ ἱεροῦ λαβόντα καὶ κλεψιγαμήσαντα, τὸ ὕδωρ τῆς ἐλέγξεως ἀμφότεροι πίνουσι καὶ εἰς τὴν

D ὀρεινὴν πέμπονται. Μετὰ ταῦτα ὡς εἶδον αὐτοὺς ὑποστρέψαντας καὶ μηδὲν παθόντας πονηρὸν, ἀπέλυσαν αὐτούς. Τῆς ἀπογραφῆς δὲ γενομένης ἀνήχθη σὺν τῷ Ἰωσὴφ εἰς τὴν Ἰουδαίαν· μὴ φθάσαντες δὲ κατέλυσαν εἰς προάστειον τῆς Βηθλεὲμ, ὃ ἦν κτῆμα Σαλώμης τῆς μαίας, τῆς ἐξαδέλφης τῆς Θεοτόκου. Κἀκεῖσε ἔτεκε τὸν Ἐμμανουὴλ, καὶ τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ περιέτεμε τὸ παιδίον. Καὶ μετὰ μ' ἡμέρας ἀνήγαγεν αὐτὸ εἰς Ἱεροσόλυμα παραστῆσαι τῷ Κυρίῳ κατὰ τὸν νόμον, καὶ ὑπεδέχθη παρὰ τοῦ δικαίου Συμεών. Οὗτος γὰρ ὁ θεοδόχος Συμεὼν Ἰουδαῖος ὢν εἷς ὑπῆρχε τῶν ο' τῶν καὶ Ἑβραϊκῶς συντεθειμένην τὴν Παλαιὰν θείαν Γραφὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν μεταβαλόντων ἐπὶ [187] Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου βασιλέως Αἰγύπτου, πρὸ Χρόνου τῆς Χριστοῦ παρουσίας (34), ὡς ὁ Θεῖος Χρυ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(34) Numerus annorum videtur excidisse. Qui minor quam 250 esse nullo modo potuit, ut ratione chronologicæ demonstrant. Xyl.

σόστομος ἐν τῇ Ἑξαημέρῳ λέγει. Ὃς ἐντυχὼν τῷ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου ῥητῷ τῷ λέγοντι, » Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, διηπίστησε τούτῳ, ἀδύνατον εἶναι λέγων, ὅσον ἐπ' ἀνθρωπίνῃ φύσει, τὸ παρθένον τεκεῖν. Οὕτως οὖν ἔχων ἀποκαλύψεως ἔτυχε θείας ἕως τότε τῷ βίῳ περιεῖναι ἕως ἂν τελεσθῇ τὸ θεῖον τοῦ προφήτου ῥητόν· ὃ δὴ καὶ τὸ θεῖον ἡμᾶς διδάσκει σαφῶς Εὐαγγέλιον, λέγον· « Ἦν Πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἴδῃ τὸν χριστὸν Κυρίου. » Ἰδὼν τοίνυν αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ βρέφος τεσσαρακονθήμερον, καὶ δεξάμενος αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εἰπὼν, « Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ, » πρὸς σὺτὸν ἐξεδήμησε χαίρων. A

Μετὰ δὲ δύο ἔτη ἐποίησε τὴν βρεφοκτονίαν Ἡρώδης (35), καὶ τὸν Ζαχαρίαν ἔσωθεν τοῦ θυσιαστηρίου ἀνεῖλε λειτουργοῦντα. Ἡ δὲ Ἐλισάβετ λαβοῦσα τὸν Ἰωάννην ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἐκρύβη ἐν σπηλαίῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ ἐτελεύτησεν. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἐν τῇ ἐρήμῳ ὁδηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου καὶ ἐν αὐτῇ ἀνατραφεὶς ἔμεινεν ἕως τῆς τοῦ Κυρίου ἀναδείξεως. B

Μετὰ δὲ πενταετῆ χρόνον ὑπέστρεψεν Ἰωσὴφ εἰς Ναζαρὲτ ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἔλαβε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Μαρίαν Κλεόπας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁμοπάτριος καὶ ὁμομήτριος, καὶ ἐξ αὐτῆς ἐγέννησε τὸν Συμεὼν, ὃς μετὰ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου ἐπίσκοπος γέγονεν Ἱεροσολύμων καὶ ἐπὶ Δομετιανοῦ μαρτυρήσας ἐσταυρώθη. Ἰούδας δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐγέννησε δύο υἱοὺς, Ζωκτῆρα καὶ Ἰάκωβον. C

Ἦν δὲ Ἰωάννης λα' χρόνου, ὅτε ἐξῆλθε τῆς ἐρήμου. Καὶ κηρύσσοντι ἠκολούθησαν αὐτῷ πολλοὶ, ἐν οἷς ἦν καὶ Ἀνδρέας καὶ Ἰωάννης. Καὶ τῶν μὲν λεγόντων ὅτι ὁ Χριστός ἐστι, τῶν δὲ ὅτι προφήτης, ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἦλθον πολλοὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐν χώρᾳ Βηθαβαρᾷ, καὶ ἐβαπτίζοντο. Ἐλθόντος δὲ τοῦ Ἰησοῦ, ὡς εἶδεν αὐτὸν ὁ Ἰωάννης, εἶπεν· « Ἴδε ὁ Ἀγνὸς τοῦ Θεοῦ. » Καὶ ἀκούσας Ἀνδρέας καὶ Ἰωαννης ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. Μετὰ δὲ τὸ ὑποστρέψαι αὐτὸν εἰς Ναζαρὲτ ἐτελεύτησεν Ἰωσὴφ ἐτῶν ρι'. Τελευτήσαντος δὲ καὶ Ζεβεδαίου ἦγαγεν Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος τὴν μητέρα αὐτῶν, καὶ συνῆν τῇ Θεοτόκῳ· τὴν δὲ κτῆσιν αὐτῶν πολήσαντες Καϊάφᾳ ἠγόρασαν τὴν Σιὼν, ἔνθα τὸ μυστικὸν Πάσχα ὁ Χριστὸς ἐποίησε καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων εἰσῆλθε. Μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀνάληψιν ἡ Θεοτόκος ἐν Σιὼν διέτριβεν ἕως τῆς τελευτῆς [P. 188] αὐτῆς. Πρὸ δὲ ἡμερῶν ιε' ἔγνω τὴν ἔξοδον αὐτῆς. Πρὸ δὲ τριῶν ἡμερῶν ὁ ἀρχάγγελος παρεγένετο πρὸς αὐτὴν, τὸ βραβεῖον κομίζων· Παρέδωκε δὲ τὴν ἁγίαν αὐτῆς ψυχὴν τῷ Κυρίῳ καὶ Υἱῷ τῷ Θεῷ αὐτῆς ἐτῶν οὖσα οβ', οἱ δέ φασι νη', D

nium legisset, virginem gravidam fore partuque filium Emmanuelem nomine edituram, fidem dicto prorsus derogavit, quod humana natura omnino virginem parere non admitteret. Sic ei animato divinitus patefactum est victurum eo usque dum vatis oraculum impleretur. Id nos sacrum etiam docet Evangelium his verbis [93]: « Erat spiritu sancto præditus, ab eoque oraculum acceperat, se non ante moriturum quam Unctum Domini vidisset. » Eum ergo in templo videns puerulum quadraginta dierum, in ulnas accepit, fatusque: « Nunc, Domine, servum tuum dimitte in pace secundum verbum tuum, » lætus ad eum hinc emigravit. Deinde Josephus divinitus est in Ægyptum fugere jussus.

Εἶτα ἐχρηματίσθη Ἰωσὴφ φυγεῖν εἰς Αἴγυπτον.

Post biennium Herodes puerulos necavit, Zachariamque sacris operantem intra altare interfecit. At Elisabeta, assumpto Joanne, in solitudinem exiit, inque spelunca dies quadraginta cum delituisset, diem suum **329** obiit. Joannes in solitudine ab angelo institutus atque enutritus ibi mansit donec Christus in publicum prodiit.

Post quinquennium Josephus ex Ægypto Nazaretam revertit. Ejus filiam Mariam Cleophas, frater Josephi ex utroque parente, duxit uxorem, ex eaque Symeonem sustulit, qui post Jacobum Domini fratrem episcopus fuit Hierosolymis, ac Domitiano imperante in crucem actus divinæ veritati suo supplicio testimonium perhibuit. Judas autem frater ejus duos genuit filios, Zocterem et Jacobum.

Annum agens Joannes 31 solitudine egressus est, eumque concionantem multi secuti sunt; quorum erant etiam Andreas ac Joannss. Alii autem eum Christum, alii vatem putabant. Die quadam multi Bethabaram, qui est trans Jordanem locus, venerunt ac baptizati sunt. Eo cum Jesus advenisset, videns eum Baptista dixit: « En Agnus Dei [94]. » Quo audito Andreas et Joannes Jesum secuti sunt. Eo Nazaretam reverso Josephus moritur, annos natus 110. Cum autem Zebedæus quoque mortuus esset, adduxerunt Joannes et Jacobus matrem suam, eaque cum Maria habitavit. Bonis porro suis Caiaphæ venditis Sionem emerunt. Is est locus ubi mysticum Pascha Christus celebravit et foribus clausis ingressus est; ibique Christo in cœlum assumpto Maria usque ad finem vitæ **330** egit. Ea quindecim ante diebus suum exitum cognovit. Triduoque ante archangelus ad eam venit, præmium portans. Tradidit sanctam suam animam Domino ac Filio et Deo suo, annos nata septuaginta duos. Quidam tradunt quinquaginta

[93] Luc. II, 25, 26. [94] Joan. I, 29.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(35) Quid si legas *duabus ab ejus discessu diebus Herodes*, cum in margine sit ascriptum ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τῆς εἰς Αἴγυπτον φυγῆς τοῦ Χριστοῦ γέγονε περὶ Ἡρώδην ἡ βρεφοκτονία. Alioqui bimulos fuisse occisos notum est. Sed hoc alterum habet aliquid peculiare. XYL.

octo. Vixit ergo viginti quatuor annos post Christi in cœlos assensum.

Undecimo anno Herodis tetrarchæ summus pontifex Ananus moritur. Post hunc annua fuit ea dignitas, quod et Josephus refert; et eum vere dicere sacra Evangelia testantur, ita de Caiapha loquentia: « Id vero non de suo dicebat, sed quia erat pontifex maximus anni istius, vaticinabatur [93]. »

Cum admirabilis in vitam reditus atque in cœlos ascensio Servatoris nostri fama jam longe lateque increbuisset, Pilatus animi anxius, quod de his quæ evenerant miraculis nihil ad imperatorem retulisset, tandem necessitate adactus Tiberio Cæsari perscripsit Christum mortuum vitam recepisse, tum quæ is miracula ediderat, utque de morte in vitam reversus jam a multis Deus esse credatur. Ac Tiberius quidem nomen Christianorum per orbem jam propagatum sentiens de ea re ad senatum retulit, neque obscure tulit sibi religionem Christianam probari. Senatus autem, quod eam improbaret, ipse quoque repudiavit. Vera causa ejus rei est, quod divinum salutis præconium humanam approbationem atque commendationem nequaquam requirit. Hæc Tertullianus **331** refert. Idem Tiberius mortem Christianorum accusatoribus minatus est,

Anno Tiberii undevicesimo Joannes Baptista capite truncatur a juniore Herode et Cleopatra propter Herodiadem, ut Josephus scribit libro *Antiquitatum* decimo octavo. Tunc quoque bellum suscipitur contra Aretam, qui filiam suam ab Herode contumeliose habitam querebatur. Eo in bello ait propter Joannis necem Herodis exercitum universum periisse.

Anno Tiberii regni undevicesimo Dominus noster Jesus Christus supplicium adiit, sicuti de eo vates prædixerant. Quo tempore hæc in Græcis commentariis annotata ipsis verbis referemus: « Solis exstitit defectus, omnibus prioribus major; noxque diei sexta hora oborta est, ita ut et stellæ in cœlo conspectæ sint. » Terræ motus quoque ingens in Bithynia fuit, qui magnam Nicææ partem prostravit. Hæc Phlegon. Africanus etiam narrat, quo die Christus est supplicio affectus, tenebras admodum terribiles per totum mundum obertas, terræ motu saxa dirupta, multumque terræ prostratum. Eas tenebras Judæi solis defectum appellat, absurde id quidem meo judicio et repugnante veritate. Nam secundum lunæ motum Hebræi Pascha instituunt. Pridie autem paschatis Christus in cruce supplicium passus est. Jam solis defectus non fit nisi cum eum luna subit; neque **332** potest nisi in novilunio, cum luminaria coeunt, aut proxime,

[93] Joan. XI, 49, 51.

A ὥστε μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ εἰκοσιτέσσαρας χρόνους ἐπεβίωσεν.

Ὅτι ἐν τῷ ια' ἔτει Ἡρώδου τοῦ τετράρχου ὁ ἀρχιερεὺς Ἄνανος ἐτελεύτησε· μεθ' ὃν ἐνιαυσιαῖοι ἀρχιερεῖς καθίστανται, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ. Καὶ τὰ θεῖα Εὐαγγέλια αὐτῷ μαρτυρεῖ ἀληθεύοντι ἐν οἷς περὶ τοῦ Καϊάφα λέγει· « Τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλ' ἀρχιερεὺς, ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου προεφήτευσεν. »

Ὅτι τῆς παραδόξου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀναστάσεώς τε καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναλήψεως τοῖς πλείστοις ἤδη περιβοήτου καθεστώσης, Πιλᾶτος ἀγωνιάσας ὡς μὴ ἀνενέγκας τῷ βασιλεῖ τοιαῦτα γενόμενα θαύματα, τέλος ἀναγκασθείς, ὡς μὴ λαθῃ, ἀνεκοινώσατο τῷ βασιλεῖ Τιβερίῳ τὰ περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως
B τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τάς τε ἄλλας τερατουργίας αὐτοῦ, καὶ ὡς ὅτι μετὰ θάνατον ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς Θεὸς ἤδη παρὰ πολλοῖς εἶναι πιστεύεται. Τιβέριος οὖν, ἐφ' οὗ τὸ τῶν Χριστιανῶν ὄνομα εἰς τὸν κόσμον εἰσελήλυθεν, μαθὼν τῇ συγκλήτῳ ἀνεκοινώσατο, δῆλος ὢν ἐκεῖνος ὡς τῷ δόγματι ἀρέσκοιτο. Ἡ δὲ σύγκλητος, ἐπεὶ οὐκ αὐτὴ δεδοκιμάκει, ἀπώσατο, τῇ δὲ ἀληθείᾳ, ὅτι μηδὲ τῆς ἐξ ἀνθρώπων ἐπικρίσεώς τε καὶ συστάσεως ἡ σωτήριος τοῦ θείου κηρύγματος ἐδεῖτο διδασκαλία. Ταῦτά φησι Τερτυλιανός (36). Οὗτος ὁ Τιβέριος θάνατον ἠπείλησε τοῖς Χριστιανῶν κατηγόροις.

Ὅτι ἐν τῷ ιθ' ἔτει Τιβερίου Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ἀφαιρεῖται τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ Ἡρώδου καὶ Κλεοπάτρας διὰ Ἡρωδιάδα, καθὼς ἱστορεῖ Ἰώσηπος ἐν τῷ ιη' τῆς Ἀρχαιολογίας. Ἔνθα καὶ πόλεμος αἴρεται πρὸς τὸν Ἀρέταν, ὡς ἀτιμασθείσης
C αὐτῷ τῆς θυγατρός· ἐν ᾧ πολέμῳ πάντα φησὶ τὸν Ἡρώδου στρατὸν διαφθαρῆναι διὰ τὸν Ἰωάννου θάνατον.

Ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας ἐπὶ τὸ πάθος προῆλθε τοῦς τθ' τῆς Τιβερίου βασιλείας. Καθ' ὃν καιρὸν καὶ ἐν ἄλλοις μὲν Ἑλληνικοῖς ὑπομνήμασιν εὕρομεν ἱστορούμενα ταῦτα κατὰ λέξιν· Ἐγένετο ἔκλειψις ἡλίου μεγίστη τῶν ἐγνωσμένων πρότερον, καὶ νὺξ ὥρᾳ ἕκτῃ τῆς ἡμέρας ἐγένετο ὡς καὶ ἀστέρας ἐν οὐρανῷ φανῆναι· σεισμός τε μέγας κατὰ Βιθυνίαν γενόμενος τὰ πολλὰ τῆς Νικαίας κατεστρέψατο. Ταῦτα Φλέγων φησί. Καὶ Ἀφρικανὸς δὲ ἱστορεῖ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν [P. 189] τοῦ πάθους σκότος καθ' ὅλου τοῦ κόσμου
D φοβερώτατον γενέσθαι. Σεισμῳ τε αἱ πέτραι διερρήγνυντο, καὶ πολλὰ τῆς γῆς κατερρίφη. Τοῦτο τὸ σκότος ἔκλειψιν ἡλίου οἱ Ἰουδαῖοι καλοῦσιν, ἀλόγως, ὡς ἐμοὶ καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ· Ἑβραῖοι γὰρ ἄγουσι τὸ Πάσχα κατὰ σελήνην, πρὸ δὲ τῆς μιᾶς τοῦ Πάσχα τὰ περὶ τὸν Σωτῆρα συνέβη, ἔκλειψις δὲ ἡλίου τῆς σελήνης αὐτὸν ὑπελθούσης γίνεται, ἀδύνατον δὲ ἐν ἄλλῳ χρόνῳ πλὴν ἐν τῷ μεταξὺ νουμηνίας καὶ τῆς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(36) Locus exstat non ita procul ab initio Apologetici, et apud Euseb. *Hist.* II, Græce exponitur, unde videtur mutuatus Cedrenus. Cæterum inde etiam constat legendum fuisse εἰς τὸν κόσμον εἰσελήλυθεν, μαθών. Post Herodias Cleopatra nominatur, non scio an absque menda. XYL.

πρὸ αὐτῆς κατὰ τὴν σύνοδον αὐτὴν ἀποβῆναι· πῶς οὖν ἔκλειψις νομισθείη κατὰ διάμετρον σχεδὸν ὑπαρχούσης τῆς σελήνης ἡλίῳ ; Ἔστω δὲ συναρμόζον πολλοῖς τὸ γεγενημένον, καὶ κοσμικὸν τέρας ἡλίου ἔκλειψις ὑπονοείσθω ἔκ γε τῆς κατὰ τὴν ὄψιν πλάνης. Τίς δὲ ἡ κοινωνία σεισμῷ καὶ ἐκλείψει πέτραις τε ῥηγνυμέναις καὶ ἀναστάσει νεκρῶν, τοσαύτη τε κίνησις κοσμική ; Ἐν γοῦν τῷ μακρῷ χρόνῳ τοιοῦτόν τι συμβὰν οὐ μέμνηταί τις. Ἀλλ' ἦν σκότος θεοποίητον, διότι τῇδε τῇ ἡμέρᾳ τὸν Κύριον συνέβη παθεῖν, Καὶ ὁ λόγος ἀληθέστατος, καὶ ὁ χρόνος τοῦ σωτηρίου πάθους παρὰ Ῥωμαίοις μᾶλλον σεσημείωται· ἐν γὰρ τῇ Γεμίνου ὑπατείᾳ πεπονθέναι αὐτὸν ἐσημειώσαντο, ἥτις γέγονεν ἐν τῷ α' τῆς σβ' Ὀλυμπιάδος. Τεκμήριον δ' ἂν γένοιτο τοῦ κατὰ τόδε τὸ ἔτος πεπονθέναι τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ἡ τοῦ κατὰ Ἰωάννην (37) Εὐαγγελίου μαρτυρία, ἥτις μετὰ τὸ ιε' ἔτος Τιβερίου τριετῆ χρόνον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ διαγενέσθαι μαρτυρεῖ.

Ὅτι ἐν τῷ λγ' ἔτει Ἡρώδου Κυρήνιος ὑπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἀπεσταλμένος εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀπογραφὰς ἐποιήσατο τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν οἰκητόρων. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ ἔτει Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας γεννᾶται.

Ὁμοῦ συνάγεται ἀπὸ Ἀβραὰμ ἐπὶ τὴν Χριστοῦ γέννησιν ἔτη ,βρε'.

Ὅτι Ἡρώδης ὕδρωπι δεινῷ πιεσθεὶς σκώληκάς τε ἐκβράσας ἀπὸ τοῦ σώματος καταστρέφει τὸν βίον. Αὔγουστος δὲ μετὰ θάνατον Ἡρώδου Ἀρχέλαον μὲν τὸν υἱὸν Ἡρώδου Ἰουδαίων ἐθνάρχην κατέστησε, δοὺς αὐτῷ τὰ περὶ Ἱεροσόλυμα ὄρια, καὶ Σαμαρέων τὸ ἔθνος, καὶ Σεβαστὴν καὶ Καισάρειαν, καὶ Ἰόππην, καὶ Ἀντιπατρίδα, καὶ Κύδαν, καὶ τὸ πεδίον· Φιλίππῳ δὲ τὰ περὶ τὴν νῦν Πανεάδα, καὶ Βαταναίαν, καὶ Τράχωνα, καὶ τὴν Ἀκραβατίνην, καὶ Γαυλανῖτιν, καὶ Γάλαθα, ἔνθα ἦν Γαμάλα πόλις· Ἡρώδῃ δὲ τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὸ ὑπὸ τὴν Πάρναν πεδίον, καὶ Νάρβαθον, καὶ τὴν Περαίαν. Οὗτος ἔκτισε Τιβεριάδα· τῷ δὲ Αυσανίᾳ τὴν Ἰδουμαίαν καὶ Ζιφηνὴν, καὶ τὰ ταύτης χωρία, καὶ Ἀβιληνήν.

Γίνονται [P. 190] οὖν ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τοῦ κατακλυσμοῦ ἔτη δισχίλια σμβ', καὶ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἕως τοῦ Φάλεκ καὶ τῆς πυργοποιίας ἔτη φλη', καὶ ἀπὸ τοῦ Φάλεκ καὶ τῆς πυργοποιίας ἕως ἦλθεν Ἀβραὰμ εἰς γῆν Χαναὰν ἔτη χις', καὶ ἀπὸ Ἀβρραὰμ ἕως τῆς τελευτῆς Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ ἔτη φκς', καὶ ἀπὸ τῆς τελευτῆς Ἰησοῦ ἕως παρέλαβε Δαβὶδ τὴν βασιλείαν τῆς Ἰουδαίας ἔτη υπ', καὶ ἀπὸ Δαβὶδ ἕως Σεδεκίου υἱοῦ Ἰεχονίου καὶ τῆς ἐκ Βαβυλῶνος μετοικεσίας ἔτη υμη' καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας ἕως Ζοροβάβελ, ἐπὶ

A evenire. Quomodo igitur istæ tenebræ defectus solis fuerint, cum eo tempore luna pene e regione soli opposita fuerit? Sed esto tamen id quod multis probatum fuit; erroremque visus secuti tenebras toti mundo injectas defectum solis putemus. Quid interim rei est defectui solis cum terræ motu, saxorum fissione, mortuorum in vitam reditu, ac tanta mundi commotione? Certe nemo quisquam tale aliquid tanto temporis decursu evenisse commemoravit. Enimvero tenebræ erant a Deo creatæ, quod ea die Dominus moreretur. Hæc est verissima ratio. Exactius etiam tempus salutaris istius supplicii a Romanis est annotatum, evenisse nimirum Gemino consule. Fuit hoc primo anno Olympiadis ducentesimæ secundæ. Atque argumento ei

B rei est etiam testimonium Evangelii a Joanne conscripti, quod scriptum post decimum quintum Tiberii annum docendo triennium consumpsisse perhibet.

Anno Herodis tricesimo tertio Cyrenius a senatu in Judæam missus incolas et facultates censuit. Eodem anno Christus Bethleemæ nascitur, urbe Judææ.

Ab Abrahamo usque ad Christi natales anni sunt 2105.

Herodes hydrope vehementi excruciatus, vermibus de corpore ipsius 333 scaturientibus, vitam cum morte commutavit. Ejus filium Archelaum Augustus Judææ genti præposuit; eique attribuit

C montana circum Hierosolyma, Samaritanam gentem, Sebastam Cæsaream, Joppen, Antipatridem, Lydam et campestria. Philippo loca Pancadi nunc vocatæ finitima, Bataneam, Trachonem, Acrabatinam, Gaulonitidem ac Galatha, ubi erat urbs Gamala. Herodi Galilæam et planitiem Parnæ subjectam, Narbathum, Peræam. Is Tiberiadem condidit. Lysaniæ Idumæam, Ziphenem et quæ ejus sunt ditionis, atque Abilenam.

Ab Adamo usque ad diluvium sunt anni omnino 2242; inde usque ad Phalecum et turris ædificationem anni 538, hinc usque ad Abrahami in Chananaicam terram adventum 616, ab hoc usque ad mortem Josuæ Navis filii 526, porro usque ad tempus quo Judaicum regnum Davidus accepit, anni

D 480, hinc usque ad Sedeciam Jechoniæ filium et exsilium Babylonicum anni 448, inde usque ad Zorobabelem ac primum annum Cyri in Persas regni anni 70, denique a primo anno Cyri usque ad

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(37) Perspicue falsum. Lucæ III mentio fit anni 15 Tiberii. Triennium Christum docuisse non est sacris Litteris expressum : nam si esset, ea de re non disputassent Patres. Clemens Alexandrinus α' στρωματ., affirmat unicum annum a Christo fuisse Evangelium prædicatum; eoque vaticiuium adducit de anno gratiæ, quod ex Isaiæ c LXI recitatur. De Judææ in filios Herodis distributione vide Josephum sub exitum l. XVII : nam quæ geographica sunt, alibi exponemus. Sed et annorum ab Adamo ad Christum supputatio quæ sequitur p, 333 v. 20 mendosa est, et sibi non congruit, si ἀπὸ τοῦ μά ἔτους Κύρου legas. Et quidem tot annos Cyrus regnum non tenuit; ergo qro μά reponemus ά. XYL.

annum Augusti. quo Christus natus fuit, anni 592. Summa anni 5506.

Post Augustum Tiberius regnum tenuit annos 23. Is in Judæa urbem Tiberiadem condidit. Ejus regni anno 12 baptizatus est Christus **334** et prædicare Evangelium cœpit. Anno ejus 18 ejus regni cruci affixus est : Vicesima quinta Martii die de mortuis exstitit vivus, illucescente die Dominica, quæ est a Sabbato proxima, ac prima septimanæ dies, diesque Paschatis Dominici. Ea die principio Deus lucem creaverat, tunc autem verax lux de sepulcro orta est. Ac confirmavit Christus vaticinium Danieli, mediante annorum septimana supplicium subiens, ita dicentis : « In templo erit abominabile vastitatis signum, eique vastitati explendæ tempus dabitur [96], » etc. In hac enim septimana novum credentibus testamentum est datum, iique omni facultate impleti, cum mediante illa septimana legis Mosaicæ sublatum est sacrificium, vera victima Deo mactata. Ipse autem Dominus signa futuræ vastitatis prædixit, cum inquit : « Abominabile vastitatis signum videbitis, de quo Danielus vates prædixit, tunc intelligite imminere vastitatem ejus [97]. » Ac ne putarent Judæi se templum atque urbem recuperaturos, additur in vaticinio vastitatis ejus finem ante finem sæculi non futurum, ut intelligerent in fine demum mundi finem ei vastitati futurum, nullam aliam ejus mutationem. Idem et Davidus prædixerat his verbis : « In ira consummationis, et non erunt ; cognoscentque quod Deus Jacobo dominatur et finibus terræ [98]. » Idque tunc eo magis intelligent, cum videbunt signum Filii hominis in cœlo. **335** Sicut enim per lignum mors, ita etiam vita per lignum intravit. Nam septies in sacris Litteris legitur aliquem ex morte vitam recepisse. Post eos septem octavus Christus de mortuo vivus exstitit, qui et septem illos in vitam revocaverat. Ante enim quam Christus revixit, tantum septem numero mortales in vitam restituti fuerunt. Primus in Veteri Testamento fuit Sareptanæ viduæ filius, ab Elia suscitatus, secundus Sunamitidis filius, quem Elisæus in vitam reduxit, tertius miles qui prope Elisæi cadaver sepultus quasi ex igne exsiluit. Quarta in Novo Testamento filia præfecti synagogæ, quintus viduæ filius, sextus Lazarus. Septimo, quod multa sanctorum qui obdormiverant corpora resurrexerunt. Octavus Christus post toleratum salutis causa nostræ supplicium ex morte in vitam rediit. Inventum est in multis Græcorum commentariis, quo tempore Christus in cruce mortem obiit, terram motu fuisse ingenti concussam, tenebrasque toti terrarum orbi inductas fuisse, ita ut stellæ etiam apparuerint. Præterea Josephus

[96] Dan. IX, 27. [97] Matth. XXIV, 15. [98] Psal. LVIII.

A πρώτου ἔτους Κύρου βασιλέως Περσῶν, ἔτη ο', καὶ ἀπὸ τοῦ α' ἔτους Κύρου ἕως Αὐγούστου Καίσαρος, ἐν ᾧ Χρόνῳ ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, ἔτη φιβ'. Ὁμοῦ ἔτη, ,εφς'.

Μετὰ δὲ Αὔγουστον ἐβασίλευσε Τιβέριος ἔτη κγ', ὃς ἔκτισε πόλιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ Τιβεριάδα. Καὶ ἐν μὲν τῷ ιε' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐβαπτίσθη καὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἀπήρξατο. Ἐν δὲ τῷ ιη' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐσταυρώθη ὁ Κύριος. Ἀνίσταται δὲ τῇ κε' Μαρτίου ἐπιφωσκούσῃ Κυριακῇ, ἥτις ἐστὶ μία καὶ πρώτη ἡ αὐτὴ καὶ Πάσχα Κυριακόν· ἐν ταύτῃ γὰρ ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἐδημιούργησε, καὶ ἐν ταύτῃ τὸ ἀληθινὸν φῶς ὁ Χριστὸς ἐκ τάφου ἀνέτειλεν. Ὃς καὶ ἐπεσφράγισε τὴν τοῦ Δανιὴλ προφητείαν, μέσον τῆς B ἑβδομάδος τῶν χρόνων ἐλθὼν ἐπὶ τὸ σωτήριον πάθος. Φησὶ γάρ· « Καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα ἐρημώσεως συντέλεια δοθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν. » Ἐν γὰρ ταύτῃ τῇ ἑβδομάδι Διαθήκη δέδοται Καινὴ τοῖς πιστεύουσι, καὶ δυνάμεως ἁπάσης αὐτοὺς ἐπλήρωσεν, ἐπείπερ μεσούσης τῆς ἑβδομάδος ταύτης ἡ κατὰ νόμον ἤρθη θυσία, τῆς τε ἀληθινῆς προσφερομένης θυσίας. Σημεῖα δὲ τῆς ἐρημώσεως προϋπέφηνε λέγων ὁ Κύριος· « Ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ προφήτου, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. » Καὶ ἵνα μὴ νομίσωσι οἱ Ἰουδαῖοι πάλιν ἀπολήψεσθαι τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν, ἐπάγει· « Καὶ ἕως συντελείας καιροῦ συντέλεια δοθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν. » Ἕως γὰρ, φησὶ, τῆς τοῦ κόσμου συντελείας ἡ τῆς ἐρημώσεως συντέλεια μένει, μεταβολὴν οὐ δεχομένη. Τοῦτο καὶ Δαβὶδ ἔφη· C « Ἐν ὀργῇ συντελείας, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξωσι· καὶ γνώσονται ὅτι δεσπόζει τοῦ Ἰακὼβ καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς. » Καὶ τότε μᾶλλον γνώσονται, ὅταν ἴδωσι τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ. Ὥσπερ γὰρ διὰ ξύλου εἰσῆλθεν ὁ θάνατος, καὶ διὰ ξύλου ἡ ζωὴ, ἐπειδὴ ἑπτάκις νεκρῶν ἀνάστασιν εὕρομεν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, καὶ μετὰ τοὺς ἑπτὰ ὄγδοος ἐκ νεκρῶν ἀνέστη [P. 191] ὁ Κύριος ὁ ἐγείρας τοὺς ἑπτά. Πρὸ γὰρ τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως ἑπτὰ μόναι ἀναστάσεις νεκρῶν ἐγένοντο, πρώτη μὲν [ἡ] ἐν τῷ Παλαιᾷ ἡ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας τῆς Σαραφθίας, ὃν ἤγειρεν Ἠλίας· δευτέρα ἡ τοῦ υἱοῦ τῆς Σωμανίτιδος, ὃν Ἐλισσαῖος ἤγειρε, τρίτη ἡ τοῦ στρατιώτου ὃν ἐγγὺς Ἐλισσαίου θάψαντες, ὡς ἀπὸ πυρὸς ἐξεπήδησε· τετάρτη δὲ ἐν τῇ Καινῇ ἡ τοῦ ἀρχισυναγώγου τῆς θυγατρός. D πέμπτη ἡ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας· ἕκτη ἡ τοῦ Λαζάρου· ἑβδόμη ὅτι πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἀνέστη, καὶ ὀγδόη ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάστασις μετὰ τὸ σωτήριον πάθος. Καθ' ὃν καιρὸν τοῦ πάθους γενομένου σεισμοῦ ἐν πολλοῖς εὑρέθη Ἑλληνικοῖς ὑπομνήμασιν ὅτι σεισμὸς ἐγένετο μέγας καὶ σκότος ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὥστε καὶ ἀστέρας φανῆναι. Ἱστορεῖ δὲ καὶ Ἰώσηπος Χρησμόν τινα ἐν ἱεροῖς Γράμμασιν εὑρεθῆναι, περιέχοντα ὡς κατὰ καιρὸν ἐκεῖνον ἀπὸ τῆς αὐτῶν χώρας ἄρξει τις ἄνθρωπος τῆς οἰκουμένης πάσης, ὃν αὐτὸς μὲν ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ

ἐξείληφε πεπληρῶσθαι, διήμαρτε δὲ τῆς ἑρμηνείας ἐκ διαμέτρου· οὐ γὰρ πάσης οὗτος ἦρξε. Λείπεται δὲ οὖν ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τοῦτο πληροῦσθαι, πρὸς ὃν φησιν ὁ Πατήρ· « Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς. » Ὅθεν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν ἱερῶν ἀποστόλων αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. Ἐπεὶ οὖν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ Θεὸς τὴν κτίσιν ἐδημιούργησε, καὶ μαρτυρεῖ τῶν δένδρων ἡ βλάστησις, διὰ τοῦτο καὶ τὸν Ἰσραὴλ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἠλευθέρωσε τῆς Αἰγυπτιακῆς δουλείας, καὶ τῇ παρθένῳ Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος εὐηγγελίσατο. Εἰκότως οὖν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ Χριστὸς ὑπέμεινε τὸ σωτήριον πάθος.

A narrat oraculum quoddam fuisse in sacris Litteris inventum, quo Judæis prædiceretur eo tempore quemdam ex ipsorum patria imperium totius orbis habiturum. Hoc ille Vespasianum implevisse interpretans tota (quod aiunt) via a vero aberravit: neque enim Vespasiano totus mundas subditus fuit. Reliquum ergo est id a Domino nostro Jesu Christo impletum fuisse, quem ita affatur Pater « Posce a me, dabo tibi gentes loco hereditatis, ac terminos terræ tibi mancipabo [5]. » Inde factum ut sonus sanctorum ejus **336** apostolorum in universam terram exiret, ac sermo eorum ad fines usque orbis pertingeret. Quoniam ergo eo temporis articulo mundum fabricatus est Deus, cui rei testimonium arbores tunc florentes exhibent, ideo eodem tempore Israelum quoque Ægyptiaca servitute liberavit, lætumque post nuntium Gabrielus angelorum princeps Mariæ attulit. Quare consentaneum erat eodem etiam tempore Christum nobis salutare supplicium luere.

Ὁ τοίνυν Πιλᾶτος μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ σταύρωσιν εἰκόνας τοῦ Καίσαρος εἰς τὸ ἱερὸν νύκτωρ ἀνέθηκεν. Ὀρθρου δὲ γενομένου οἱ Ἰουδαῖοι θεασάμενοι τοσοῦτον ἐταράχθησαν ὥστε Πιλᾶτος ἐκδειματωθεὶς ἀλλαχοῦ ταύτας μετέθηκε. Τιβέριος δὲ λίαν τοῦ δικαίου φροντίζων ἔγραφε τοῖς ἄρχουσι τῶν πόλεων, ἐάν τι γράφῃ παρὰ τοὺς νόμους προστάσσων γίνεσθαι, μὴ προσέχειν ὡς ἠγνοηκότι. Διὸ καὶ Πιλᾶτος εἰδὼς αὐτοῦ τὸ φιλάληθες καὶ φιλοδίκαιον, τὰ τεράστια Χριστοῦ πάντα καὶ τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα αὐτῷ δι' ἐπιτομῆς ἀνεκοινώσατο, καθὼς ἱστορεῖ Τερτυλιανὸς ἐν τῇ ὑπὲρ Χριστιανῶν ἀπολογίᾳ, καὶ ὅτι μετὰ θάνατον ἀνεβίωσε καὶ ἤδη παρὰ πᾶσι θεὸς εἶναι πιστεύεται. Καὶ ὅτι Τιβέριος καταπλαγεὶς ἀνήγγειλε [P. 192] πάντα τῇ συγκλήτῳ. Ἡ δὲ οὐ προσήκατο, πειθαρχεῖν νόμῳ παλαιῷ λέγουσα, μὴ πρότερον θεοποιῆσαί τινα, εἰ μὴ ψήφῳ καὶ δόγματι παρ' αὐτοῖς κριθείη. Ὁ δὲ τὸν μὲν νόμον τοῦτον ἐδέξατο, ἐκέλευσε δὲ μηδένα ἐμποδίζειν τῷ Χριστοῦ κηρύγματι· καὶ μέντοι καὶ θάνατον προσηπείλησε τοῖς κατηγορεῖν τολμῶσι τοῦ κηρύγματος.

B Cæterum Pilatus Christo crucifixo, postea noctu in templum imagines Cæsaris intulit; quod cum prima luce Judæi vidissent, tantus eorum fuit motus ut Pilatus territus alio eas transtulerit. Tiberius porro justitiæ observantissimus prælectis urbium missis Litteris mandavit, ut si quid scribens ipse contra leges fieri juberet, ne tum sibi obtemperarent quippe ignoratione lapso. Itaque Pilatus, cui imperatoris studium veritatis et justitiæ cognitum erat, miracula Christi omnia ejusque de religione doctrinam compendio ad eum perscripsit, ut auctor est in defensione Christianorum Tertullianus. Simulque indicavit eum morte obita revixisse et ab omnibus jam pro Deo haberi. Tiberius attonitus eo nuntio totam rem ad senatum rètulit. Senatus legi se antiquæ obtemperare potius dixit, qui nisi ex S. C. non patiatur quemquam pro Deos haberi. Imperator ea lege approbata, edixit tamen ne quis præconium **337** de Christo impediret mortem etiam minans, si quis eam doctrinam accusare auderet.

Ὁ δέ γε Πιλᾶτος μίσει τῷ πρὸς Ἰουδαίους καὶ τὸν ἱερὸν θησαυρὸν τὸν καλούμενον κορβανᾶν διέφθειρε καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Ἔμιξε δὲ καί τινων ἐξ αὐτῶν ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Καίσαρος τὸ αἷμα τῶν θυσιῶν, τρόπῳ τοιῷδε. Οἱ Γαλιλαῖοι τοῖς δόγμασιν ἐξακολουθήσαντες Ἰούδα τοῦ Γαλιλαίου, οὗ καὶ Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων μέμνηται, κενοφωνίαν καὶ πλάνην ἔμαθον ἐξ αὐτοῦ, καθὼς ἔφη Ἰώσηπος. Προφάσει γὰρ εὐσεβείας δῆθεν κύριον μηδὲ μέχρι στόματος ἔφασκε δεῖν τινα λέγειν, μήτε κατὰ τιμὴν μήτε φιλοφροσύνην, καὶ τὴν Θεῷ μόνῳ πρέπουσαν τιμήν τε καὶ δόξαν ἀνθρώποις ἀπονέμειν. Ὅθεν καὶ πολλοὶ αὐτῶν περὶ τοῦ μὴ εἰπεῖν Καίσαρα κύριον καὶ δεσπότην χαλεπὰς αἰκίας ὑπέστησαν. Οἵτινες λοιπὸν ἐδίδασκον μηδὲν παρὰ τὰς διατεταγμένας ἐν τῷ Μωσέως νόμῳ θυσίας ἀναφέρεσθαι τῷ Θεῷ. Κάντεῦθεν τοίνυν κωλύοντες τὰς ὑπὸ τῆς γερουσίας τοῦ λαοῦ παραδιδομένας γίνεσθαι περὶ τῆς τοῦ

C

D

[5] Psal. II, 18.

P.R. fiebant, impedire aggressi Pilatum irritarunt; isque Galilæos jussit apud sacrificia quæ secundum legem videbantur agere, necari : itaque victimis cruor offerentium eas permistus est.

At vero Tiberius, qui in juventute rectissime vixerat, philosophia et eloquentiæ arte optimisque moribus institutus ac florens, jam provecta **328** ætate subito descivit ad vitia, ita quidem ut de potestate mentis exiisse putaretur, et a malo aliquo genio ad omnia flagitia, parricidia insaniamque exagitari. Non enim omnibus modo et naturalibus et naturæ adversis majorem in modum ses polluebat libidinibus, sed iis insuper omne injustitiæ ac crudelitatis genus addebat. Ita ergo gesto imperio ut a virtute ad turpitudinem prolapsus terribili sævitia fœdaque avaritia et obscenitate infamis esset, vitam finiit nullo pristinæ virtutis percepto fructu, sed tanto magis exosus omnibus, qui ad extremum libidinose omnia deturpasset atque pervertisset. Is ergo ad æterna supplicia cum omnibus ipsius similibus toleranda abiit : qui enim in salebras declinant, eos Dominus cum flagitiosis abducat [1-4]. Proinde convenit huc quod Apostolus dixit : « Is qui auctor vobis fuit recte agendi, is etiam perficiet [7], » et Dominus ; « Qui ad finem usque perseverat, is servabitur [8]. »

Eusebius, multæ vir eruditionis, plurimarumque rerum cognitione insignis, in Tabulis Annalibus de Antiochis, Seleucis, Ptolemæis, et pontificibus qui post reditum ex Babylone populo Judaico præfuerunt, hæc compendio scribit, Alexander Macedonum rex anno sui regni sexto Darium Arsamis filium devicit, Persarumque imperium destruxit, quod ad **329** eum a Cyro duraverat annos 230. Macedonicum regnum a Cranao usque ad Alexandrum obtinuit per annos 518. Eo Babylone mortuo regnum Macedoniæ Philippo obtigit : Asiæ Antigono, Ægypti Ptolemæo Lagi filio, Syriæ Seleuco Nicanori. Hic duas urbes condidit, in Cilicia Seleuciam suo de nomine, in Syria Antiochiam filio suo cognominem, itemque Laodiceam a filia sua sic dictam. Regnum ergo Syriæ post Alexandrum bigesserunt, Seleucus Nicanor, Antiochus Soter, Antiochus Eothus, id est spurius, Soleucus Callinicus, Alexander Antiochus, Seleucus Philopator, Antiochus Epiphanes. Hic Oniam pontificem maximum Judæorum depulit sacerdotio, conatusque est totum populum a patriis ritibus detrudere : ædem Dei a se profanatam Jovis Olympii fanum appellavit, Judæosque gravissimis suppliciis ad Græcos ritus adegit; quo tempore etiam Maccabæi excarnificati sunt. Templum tres annos vastatum Judas Maccabæus impio cultu ex Judæa profligato instauravit. Successit Epiphani Antiochus Eupator, inde Demetrius Seleucus, Alexander Balis filius, Demetrius

[1-6] Psal. CXXIV, 5. [7] Philipp. I, 6. [8] Matth. X, 22.

A βασιλέως σωτηρίας καὶ τοῦ Ῥωμαίων ἔθνους θυσίας, εἰκότως ἐπὶ τούτοις ἀγανακτεῖ πρὸς Γαλιλαίους Πιλᾶτος, καὶ κελεύει παρὰ ταῖς θυσίαις ἃς ἐδόκουν κατὰ νόμον προσφέρειν ἀναιρεθῆναι, ὥστε ἀναμιχθῆναι ταῖς προσφερομέναις θυσίαις τὸ αἷμα τῶν προσφερόντων.

Ὁ γοῦν Τιβέριος τοιοῦτος ὑπάρχων ἐν νεότητι ἄριστος καὶ λόγοις φιλοσόφοις καὶ ῥητορικοῖς καὶ βελτίστοις τρόποις καὶ ἔργοις κομῶν ὁ γεννάδας, πρὸς γῆρας ἐλθὼν αἰφνίδιον εἰς τὴν χείρονα μετεβλήθη γνώμην, ὥστε καὶ παραφρονεῖν αὐτὸν νομισθῆναι καὶ ὡς ὑπὸ δαίμονος ἐλαύνεσθαι πρὸς πᾶσαν ἀνοσιουργίαν καὶ μιαιφονίαν τε καὶ οἰστρηλασίαν. Καὶ οὐ μόνον ἐν τοῖς κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν ἑαυτὸν ἐβεβήλωσε καθ' ὑπερβολήν, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ ἀδικίᾳ καὶ τυραννίδι. Οὕτως οὖν τὴν ἀρχὴν διοικήσας καὶ ἐξ ἀγαθοεργίας εἰς κακοεργίαν κατενεχθεὶς φοβερᾷ μὲν ὠμότητι, μυσαρᾷ δὲ πλεονεξίᾳ καὶ αἰσχρουργίᾳ καταστρέφει τὸν βίον, μηδὲν ἐκ τῆς προλαβούσης καλοκαγαθίας καὶ ἀριστείας ὠφεληθείς, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὑπὸ πάντων μισηθεὶς ὡς ἐν τῷ τέλει τὸ πᾶν ἐξυβρίσας καὶ διαφθείρας, καὶ εἰς αἰώνιον κόλασιν μετὰ τῶν αὐτοῦ ὁμοίων ἀσεβῶν ἀπενεχθείς· τοὺς γὰρ ἐγκρίνοντας εἰς τὰς στραγγαλίας ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν. Εἰκότως οὖν ὁ μὲν Ἀπόστολος ἔλεγεν· « Ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει. » Ὁ δὲ Κύριός φησιν· « Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. »

[P. 193] Ὁ τοίνυν πολυμαθὴς καὶ πολυΐστωρ Εὐσέβιος, ἐν τοῖς Χρονικοῖς Κανόσι περὶ τῶν Ἀντιόχων, καὶ Σελεύκων, καὶ Πτολεμαίων, καὶ τῶν μετὰ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐπάνοδον καθηγησαμένων ἀρχιερέων διεξιὼν ἐν ἐπιτομῇ, τάδε φησίν· Ὁ γοῦν Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς ἕκτον ἔτος ἄγων τῆς βασιλείας, Δαρεῖον τὸν Ἀρσάμου χειρωσάμενος, καθεῖλε τὴν Περσῶν δυναστείαν διαρκέσασαν ἀπὸ Κύρου μέχρι Δαρείου ἔτη σλ'. Τῆς δὲ τῶν Μακεδόνων βασιλείας κατασχούσης ἀπὸ Κραναοῦ ἕως Ἀλεξάνδρου ἔτη φιη', καὶ τούτου τελευτήσαντος ἐν Βαβυλῶνι διαδέχονται τὴν ἀρχὴν τῆς μὲν Μακεδονίας Φίλιππος, τῆς δὲ Ἀσίας Ἀντίγονος, τῆς δὲ Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, τῆς δὲ Συρίας Σέλευκος ὁ Νικάνωρ· ὅς καὶ πόλεις δύο ἔκτισεν εἰς τὰ μέρη Κιλικίας καὶ ἑτέραν εἰς Κυρίαν, καὶ τὴν μὲν Σελεύκειαν ἐκάλεσεν εἰς τὸ αὐτοῦ ὄνομα, τὴν δὲ Ἀντιόχειαν εἰς τὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τὴν δὲ Λαοδίκειαν εἰς τὸ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. Καὶ οἱ μὲν τῆς Συρίας βασιλεύσαντες μετὰ Ἀλέξανδρον εἰσὶν οὗτοι. Σέλευκος ὁ Νικάνωρ, Ἀντίοχος ὁ ἐπικληθεὶς Σωτήρ, Ἀντίοχος ὁ Νόθος, Σέλευκος ὁ Καλλίνικος, Ἀλέξανδρος Ἀντίοχος, Σέλευκος ὁ φιλοπάτωρ, Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανής, ὅς Ὀνίαν τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων παύσας τῆς ἱερωσύνης ὡρμήθη μεταστῆσαι τὸ πᾶν ἔθνος τῆς πατρῴας θρησκείας. Καὶ τὸ μὲν ἱερὸν μιάνας Ὀλυμπίου Διὸς ναὸν προσηγόρευσε, τῷ δὲ ἔθνει κολάσεις ἀνηκέστους ἐπάγων ἑλληνίζειν ἠνάγκαζεν. Ἐφ' οὗ καὶ οἱ Μακκαβαῖοι ἐμαρτύρησαν. Τὸ δὲ ἱερὸν ἔτεσι τρισὶν ἐρημω-

θὲν Ἰούδας ὁ ἐπικληθεὶς Μακκαβαῖος καθάρας τῶν ἀσεβειῶν, τὴν χώραν ἀνενιώσατο. Εἶτα ἐβασίλευσεν Ἀντίοχος ὁ Εὐπάτωρ, Δημήτριος Σέλευκος, Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ Βαλῆ, Δημήτριος ὁ Νικάνωρ, Ἀντίοχος ὁ Τρύφων, Πτολεμαῖος, Ἀντίοχος ὁ Σιδίτης, Δημήτριος, Ἀντίοχος ὁ Γρυπὸς, Ἀντίοχος ὁ Κυζικηνὸς, Σέλευκος ὁ τοῦ Γρυποῦ, ἐφ' οὗ Ἀντιόχεια ὑπὸ Ῥωμαίων ἥλω καὶ ἡ Συρίας ἀρχὴ κατελύθη διαρκέσασα ἔτη σν'.

A Nicanor, Antiochus Tryphon, Ptolemæus, Antiochus Sidita, Demetrius, Antiochus Grypus, Antiochus Cyzicenus, Seleucus Grypi filius. Eo regnante Romani Antiocheam ceperunt, Syriæque regnum est abolitum, cum id durasset annos 250.

Οἱ δὲ τῆς Αἰγύπτου βασιλεύσαντες μετὰ Ἀλέξανδρον εἰσὶν οἵδε· Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, ἐφ' οὗ Μένανδρος ὁ κωμῳδοποιὸς ἐγνωρίζετο καὶ Θεόφραστος ὁ φιλόσοφος, Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, ἐφ' οὗ οἱ ὁ Ἑβραίων σοφοὶ τὸν νόμον ἡρμήνευσαν, Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης, ἐφ' οὗ τὴν πανάρετον σοφίαν συντάξας Ἑβραίοις Ἰησοῦς ὁ τοῦ Σιρὰχ ἐγνωρίζετο, Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ, ἐφ' οὗ ὁ τῶν Ἑβραίων λαὸς αἰχμάλωτος ἀχθεὶς ἐν Αἰγύπτῳ τοιοῦτόν τι πέπονθε. Προσέταξε γὰρ οὗτος τοῖς αὐτοῦ ὑπασπισταῖς ἐλέφαντας φ' εὐτρεπίσαι, καὶ τούτους μεθύσαι οἴνῳ λιβανωτῷ, ἵνα ἀποκτείνωσι τοὺς Ἰουδαίους. Τῶν Ἰούδαίων δὲ εὐξαμένων, οἱ ἐλέφαντες εἰς τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας τε καὶ δήμους [P. 191] ἐξορμήσαντες πολὺν αὐτῶν ὄχλον ἐν τῇ περιεχούσῃ μανίᾳ διέφθειραν. Καὶ οὕτω παραδόξως οἱ Ἰουδαῖοι περισωθέντες ἀβλαβεῖς ἀπελύθησαν εἰς τὰ ἴδια, τῷ εὐεργέτῃ Θεῷ εὐχαριστοῦντες. Εἶτα βασιλεύει Πτολεμαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Σωτὴρ, Πτολεμαῖος ὁ Ἀλέξανδρος Πτολεμαῖος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Πτολεμαῖος ὁ Διονύσιος, Κλεοπάτρα ἡ τούτου θυγάτηρ· ἣν Αὔγουστος ἀνελὼν ἐν τῷ ιδ' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐκράτησε τῆς Αἰγύπτου, καθελὼν τὴν βασιλείαν τῶν Πτολεμαίων διαρκέσασαν ἐν ἔτεσι διακοσίοις ϟ'.

B **340** Ægypti reges post Alexandrum fuerunt Ptolemæus Lagi filius, cujus ætate Menander comœdiarum scriptor claruit et Theophrastus philosophus. Ptolemæus Philadelphus, cujus jussu 70 Hebræorum doctissimi legem transtulerunt. Ptolemæus Evergetes, sub quo Jesus Sirachi filius innotuit, qui librum de sapientia præstantissimum Hebræis composuit. Ptolemæus Philopator : is rex Hebraicum populum, qui captivos in Ægyptum fuerat abductus, perdere statuens, satellitibus mandavit ut 500 elephantos instruerent, eosque vino libanoto inebriatos Judæis immiterent. Sed his Deum precantibus, elephanti in regios milites et Ægyptiacam turbam impetu dato per furorem magnam hominum multitudinem elisserunt. Itaque præter omnium spem servati Judæi, incolumes in patriam sunt dimissi, Deo suo benefactori gratias agentes. Post hunc regno functus est Ptolemæus cognomine Soter. Inde Ptolemæus Alexander, Ptolemæus frater ejus, Ptolemæus Dionysius, Cleopatra hujus filia : quam Augustus annum 14 imperans interfecit : Ægyptoque potitus regnum Ptolemæorum delevit, quod duraverat annos 290.

Οἱ δὲ μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον καθηγησάμενοι ἀρχιερεῖς εἰσιν οὗτοι· Ἰησοῦς, Ἰωσεδὲκ ἅμα Ζοροβάβελ, Ἰάκωβος υἱὸς Ἰησοῦ, Ἰλιάσιμος Ἰακίμου, Ἰωδαὲ Ἰωσήπου, Ἰωάννης ὁ τοῦ Ἰωδαὲ, Ἰαδοῦς, ἐφ' οὗ Ἀλέξανδρος ἐν Ἱερουσαλὴμ τῷ Θεῷ προσεκύνησε. Καταπλαγεὶς γὰρ ἐπὶ τῇ ξένῃ θέᾳ τῆς στολῆς τοῦ ἀρχιερέως, ἀπὸ τοῦ ἅρματος καταβὰς μόνος προσεκύνησε τὸ θεῖον ὄνομα, καὶ τὸν ἀρχιερέα ἠσπάσατο· ὃν πάντες Ἰουδαῖοι μιᾷ φωνῇ σὺν τῷ ἀρχιερεῖ γνησίως ἀντησπάσαντο. Τῶν δέ γε τῆς Συρίας βασιλέων καὶ τῶν λοιπῶν καταπλαγέντων καὶ διεφθάρθαι τὴν διάνοιαν Ἀλεξάνδρου ὑπειληφότων, καὶ Παρμενίωνος τοῦ στρατηγοῦ μᾶλλον θαυμάσαντος, διότι καθάπερ τις τῶν ὑπηκόων πεσὼν προσεκύνησεν, εἶπεν Ἀλέξανδρος· Οὐ τὸν ἀρχιερέα προσεκύνησα, ἀλλὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ τιμώμενον Θεὸν, κἀμοὶ τὴν βοήθειαν κατὰ τῶν ἐναντίων ὑποσχόμενον. Ἥνικα γὰρ τὴν κατὰ Περσῶν διενοούμην στρατείαν καὶ ἐδεδίειν τὸ μέγεθος τῆς δυναστείας αὐτῶν, ὤφθη μοι κατ' ὄναρ κατὰ τὸ σχῆμα τοῦδε τοῦ ἀρχιερέως ὁ Θεὸς, καὶ θαῤῥεῖν μοι παρεκελεύσατο καὶ τῆς προθυμίας σπουδαίως ἔχεσθαι, λέγων· « Εἰς σὲ γὰρ καταλήξω τὴν Περσῶν δυναστείαν. » Διὸ τοῦτον θεασάμενος ἐν τοιαύτῃ στολῇ, καὶ τῆς κατὰ τοὺς ὕπνους ὑπομνησθεὶς ὄψεως, εἰκότως προσεκύνησα. Ταῦτα εἰπὼν καὶ τὸν ἀρχιερέα δεξιωσάμενος, τῶν ἱερῶν παρεπομένων, εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ παραγίνεται. Οἱ δὲ Γραμματεῖς τὴν

C Porro qui a reditu ex Babylone populum Judaicum gubernaverunt pontifices maximi, hi sunt : Jesus, Josedecus cum Zorobabelo, Jacobus Jesu filius, Jodaas, Josebi filius, Iliasimus Jacimi filius, Joannes Jodaæ filius, Jadus : quo pontificatum gerente. Alexander Hierosolymis Deum adoravit. **341** Etenim attonitus habitu pontificis insolente, solus a curru descendit, nomenque Dei adoravit, pontificemque maximum salutavit, ab eoque et universis Judæis vicissim est uno ore salutatus. Cum autem Syriæ ac cæteri reges id factum mirarentur, atque mente abalienatum Alexandrum putarent : ac præsertim Parmenio exercitus ductor miraretur quid rei esset, quod instar subditorum alicujus se in terram rex prostravisset : respondit Alexander, hunc se honorem non pontifici detulisse, verum Deo quem D is coleret, ac qui sibi auxilium contra hostes promisisset, Quo enim tempore bellum contra Persas meditatus, eorum ingentem potentiam reformidasset, Deum sibi per insomnium specie hujus pontificis visum, bono esse animo jussisse, et alacriter institutum exsequi : nam suo nutu Persarum regnum in ipsum Alexandrum desiturum. Itaque sibi pontifice in hoc habitu conspecto, in memoriam insomnium redactum : seque haud abs re adorasse. Hæc fatus, dextra summo pontifici injecta, comitantibus cæteris sacerdotibus, Hierosolyma intravit Ibi sacrarum Litterarum doctores

allato Danieli libro, ejus vaticinium exposuerunt, quo prædicebatur, fore ut Macedo Persarum regnum everteret. Qua ex re Alexander cum ingentem cepisset lætitiam, templum Dei adiit. Deoque rem sacram præscribente omnia pontifice maximo fecit, eumque pontificem ac reliquos omnes sacerdotes dignis muneribus donavit, templum **342** splendidis ac magnificis donariis exornavit, atque ita demum contra Persas movit. Deinceps summi pontifices ac populi rectores fuerunt Jonias Jadu filius, Eleazarus, Jonias, Simon, Jonaas Simon : Janes, qui et Hyrcanus : Aristobulus, qui primus regium diadema pontificali ornatui superaddidit : Janeas, qui et Alexander, rex idem et sacerdos. Ad hunc usque a Cyro uncti rerum summam tractarunt, per annos 483, quæ sunt septimanæ 69 sicuti Danielus erat vaticinatus, « Cognosces, inquiens, et intelliges ab exitu sermonis, quo decernetur ut ædificentur Hierosolyma usque dum Christus imperet, septimanas 7 et septimanas 62, qui sunt anni 483. A Cyro usque ad Antiochum Epiphanem et urbi excidium ab eo illatum anni sunt 394.

Porro autem nos docet unde initium numerandi sit sumendum, nimirum non ab eo die quo in patriam reditum fuit, sed ab exitu sermonis, quo decretum factum est de instaurandis Hierosolymis. At urbs ea non est sub Cyro refecta, sed sub Artaxerxe Longimano. Reversis enim in patriam Judæis supervenit Cambyses, inde magi, post hos Darius Hystaspis filius, post hunc Xerxes Darii filius et Artabanus. Secundum hos Artaxerxes Longimanus regnum Persicum obtinuit. Eo annum vicesimum regnante, Neemias ascendit urbemque instauravit, sicuti Esdras narravit. Inde autem 483 anni elapsi sunt usque ad excidium urbis, quemadmodum Josephus Hebræus testatur.

343 Idem memoriæ tradidit, ea ipse die qua in crucem sublatus est Christus, primum in templo fragores auditos fuisse, deinde ex intimis penetralibus vocem exauditam ingentem : « Abeamus hinc. »

Pontius Pilatus, imperante C. Cæsare, ut Romanarum rerum scriptores perhibent, variis calamitatibus circumventus manus sibi attulit. Alii aiunt eum apud Cæsarem Christi causa accusatum a Maria Magdalena, pelli recens boxi detractæ insutum una cum gallo, vipera et simia, ut est Romanis consuetudo, radiisque solis expositum periisse. Non desunt qui eum utris instar excoriatum obiisse perhibeant.

Alienigenarum in Judæos regnum usque ad Agrippam minorem obtinuit annos 100, hoc modo. Regnavit primus Herodes infanticida annos 37. Ejus filius Archelaus annos 9, Herodes frater ejus annos 24, Herodes Agrippa, is qui a vermibus consumptus est, 7, Agrippa minor, filiu ejus, annos 27.

Hebræi mensem lunarem supputant, unde triginta

βίβλον τοῦ Δανιὴλ προσκομίσαντες τὴν προφητείαν αὐτῷ διηρμήνευον, ὡς δεῖν τινα τῶν Μακεδόνων τὴν βασιλείαν Περσῶν χειρώσασθαι. Ὃς ἐπὶ τούτῳ μᾶλλον ἡσθεὶς καὶ περιχαρὴς γενόμενος, καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀνελθών, θύει μὲν τῷ Θεῷ κατὰ τὴν τοῦ ἀρχιερέως ὑφήγησιν, αὐτὸν δὲ τὸν ἀρχιερέα καὶ πάντας τοὺς ἱερεῖς ἀξιοπρεπῶς τιμήσας καὶ λαμπροῖς καὶ μεγίστοις ἀναθήμασι τὸν ναὸν διακοσμήσας κατὰ τῶν Περσῶν ἐχώρησε. Μετὰ δὲ Ἰαδοῦν Ἰωνίας Ἰαδοῦν, Ἐλεάζαρος, Ἰωνιᾶς, Σίμων, Ἰωναὰς Σίμων, Ἰανῆς ὁ καὶ Ὑρκανὸν, Ἀριστόβουλος, ὃς καὶ πρῶτος ἐπέθετο διάδημα [P. 195] βασιλικὸν πρὸς τῇ ἀρχιερωσύνῃ, Ἰανέας καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, βασιλεὺς ἅμα καὶ ἀρχιερεύς. Μέχρι τούτου οἱ ἀπὸ Κύρου χριστοὶ ἡγούμενοι, διαρκέσαντες ἔτη υπγ', ἅ εἰσιν ἑβδομάδες ἐτῶν ξθ', καθὼς ἔφη καὶ Δανιὴλ τό· « Καὶ γνώσῃ, καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγων τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλὴμ ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ἑπτὰ, καὶ ἑβδομάδες ξβ'. Ἅτινά εἰσιν ἔτη υπγ'. Ἀπὸ δὲ Κύρου ἐπὶ Ἀντίοχον τὸν Ἐπιφανῆ καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐκείνην ἔτη εἰσὶ τιδ'.

Εἶτα διδάσκει ἡμᾶς πόθεν ἀριθμεῖν δεῖ, ὅτι οὐκ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐπανόδου, ἀλλ' ἀπὸ ἐξόδου λόγων ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλήμ. Οὐκ ἐπὶ Κύρου δὲ ᾠκοδομήθη, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μακρόχειρος Ἀρταξέρξου. Μετὰ γὰρ τὴν κάθοδον ἐπανῆλθε Καμβύσης, εἶτα οἱ μάγοι, καὶ μετ' ἐκείνους Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου, μεθ' ὃν Ξέρξης ὁ Δαρείου καὶ Ἀρταβάνης. Εἶτα Ἀρταξέρξης ὁ Μακρόχειρ ἐβασίλευσε τῆς Περσίδος. Ἐν δὲ τῷ εἰκοστῷ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ Νεεμίας ἀνελθὼν τὴν πόλιν ἀνέστησε, καθὼς Ἔσδρας διηγήσατο. Ἐντεῦθεν υπγ' ἔτη γεγόνασιν ἕως τῆς κατασκαφῆς τῆς πόλεως, καθὼς Ἰώσηπος ὁ Ἑβραῖος μαρτυρεῖ.

Ἰώσηπος ἱστορεῖ ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Κυρίου σταυρώσεως κτύπους τοῦ ἱεροῦ ἀντιλαμβάνεσθαι πρῶτον, ἔπειτα φωνῆς ἀθρόας ἔνδοθεν ἀκοῦσαι ἀπὸ τοῦ ἐσωτάτου ἱεροῦ· « Μεταβαίνομεν ἐντεῦθεν. »

Ὅτι ὁ Πόντιος Πιλᾶτος ἐπὶ Γαΐου Καίσαρος ποικίλαις περιπεσὼν συμφοραῖς, ὥς φασιν οἱ τὰ Ῥωμαίων συγγραψάμενοι, αὐτοφονευτὴς ἑαυτοῦ ἐγένετο. Οἱ δὲ Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν λέγουσι κατ' αὐτοῦ τῷ Καίσαρι ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ προσελθεῖν, ὃς δέρματι βοείῳ νεοδάρτῳ τοῦτον μετὰ ἀλέκτορος καὶ ἐχίδνης καὶ πιθήκου, ὡς ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις, ἐγκλείσας καὶ εἰς καῦσιν ἡλίου θεὶς ἀπέκτεινεν. Οἱ δὲ ὡς ἀσκὸν μᾶλλον αὐτὸν λέγουσι ἐκδαρῆναι καὶ οὕτως ἀποθανεῖν.

Ὅτι ἡ τῶν ἀλλοφύλων ἐπὶ Ἰουδαίαν βασιλεία ἕως τοῦ μικροῦ Ἀγρίππα ἐκράτει χρόνους ἑκατὸν οὕτως· Ἡρώδης πρῶτος ὁ τὰ νήπια ἀνελὼν ἔτη λζ', Ἀρχέλαος ὁ υἱὸς αὐτοῦ θ', Ἡρώδης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κδ', Ἡρώδης ὁ καὶ Ἀγρίππας, ὁ σκωληκόβρωτος, ἑπτὰ, Ἀγρίππας υἱὸς αὐτοῦ ὁ μικρὸς ἔτη κζ'.

Ὅτι τῶν Ἑβραίων σεληνιακῶς τὸν μῆνα ψηφιζόν-

των, ἤτοι κθ' καὶ ἡμίσους ἡμέρας, καὶ τοῦ κυκλικοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦ καθ' ἥλιον ὑπάρχοντος ἡμερῶν τξε' δ', τὴν κατὰ σελήνην δωδεκάμηνον παραλλάσσειν ἡμέρας ια' δ'. Διὰ τοῦτο Ἰουδαῖοι τρεῖς μῆνας ἐμβολίμους [P. 196] ἐν ἔτεσιν ὀκτὼ παρεμβάλλουσιν· ὀκτάκις γὰρ (38) τὰ ια' καὶ η' δ' ποιοῦσι τρίμηνον. A

Τιβέριος ὁ υἱὸς τοῦ Καίσαρος ὁ προμνημονευθείς, οὗτος ἔσχε Γαΐον ἀνεψιόν. Ἀστρολόγου δὲ τοῦ Θρασύλου (39) γέγονε Τίβέριος φοιτητής, ὃς τοσοῦτος ἦν τὴν τέχνην ὡς ἀγανακτήσαντός ποτε τοῦ Τιβερίου κατ' αὐτοῦ, καὶ βουληθέντος ἄφνω διὰ τοῦ τείχους αὐτὸν ὠθῆσαι, σκυθρωπάσαι φασὶ τὸν Θρασύλον παρευθύ. Ἐρωτήσαντος δὲ Τιβερίου τὴν αἰτίαν ἔφη αἰσθάνεσθαι κλιμακτῆρα ἐγγὺς αὐτοῦ μέγιστον ταύτῃ τῇ ὥρᾳ. Καὶ τοῦ Τιβερίου θαυμάσαντος, B ἐᾶσαι αὐτόν φησι Πλούταρχος.

Ὅτι Τιβέριος τοῖς τῶν πόλεων ἄρχουσιν ἔγραφεν ὡς εἴ τι παρὰ τοὺς νόμους γράψει, μὴ προσέχειν φησὶν ὡς ἀγνοήσαντι. Οὗτος καὶ βραδέως τοὺς ἄρχοντας διεδέχετο φειδοῖ τῶν ὑπηκόων. Ἐρωτηθεὶς δὲ τὴν αἰτίαν εἶπε τὴν παροιμίαν τῶν ἐπικαθημένων μυιῶν τῷ τραυματίᾳ καὶ τοῦ θελήσαντος ἀποσοβῆσαι ταύτας καὶ κωλυθέντος ὑπὸ τοῦ τραύματίου εἰπόντος, ἵνα μὴ ἄλλαι πεινῶσαι αἵματος ἐπέλθοιεν.

Φησὶ δὲ Εὐσέβιος ὅτι τῷ ιε' ἔτει Τιβερίου βαπτίζεται ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, συνῳδὰ τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ ἐν τῷ ιη' τὸ σωτήριον ὑπέστη πάθος, ἐν ἔτει τοῦ κόσμου εφθ'. Γράφει δὲ καὶ Ἰώσηπος περὶ μὲν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ταῦτα. Τισὶ τῶν Ἰουδαίων ἐδόκει διολωλέναι τὸν Ἡρώδου στρατὸν ὑπὸ Θεοῦ καὶ μάλα δικαίαν τινυομένου δίκην διὰ ποινὴν Ἰωάννου τοῦ καλουμένου Βαπτιστοῦ. Τοῦτον γὰρ Ἡρώδης κτείνει ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ τοῖς Ἰουδαίοις κελεύοντα ἀρετὴν ἐπασκεῖν καὶ τὰ πρὸς ἀλλήλους δικαιοσύνῃ καὶ τὰ πρὸς Θεὸν εὐσεβείᾳ χρῆσθαι καὶ συνιέναι βαπτισμόν. Περὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ πάλιν ὁ αὐτός φησιν, ὅτι, Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον Ἰησοῦς ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἦν, εἴγε ἄνδρα λέγειν αὐτὸν ἐχρῆν· ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητὴς καὶ διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἐν ἡδονῇ τάληθῆ δεχομένων· πολλοὺς γὰρ καὶ ἀπὸ Ἑλλήνων ἠγάγετο Χριστός. Ὃν Πιλάτου σταυρώσαντος οὐκ ἐπαύσαντο κηρύσσοντες περὶ αὐτοῦ οἱ τὸ πρῶτον αὐτὸν ἀγαπήσαντες μαθηταί. D Ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἡμέραν ἔχων πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταῦτα τε καὶ ἄλλα μαρτυρησάντων περὶ αὐτοῦ θαυμάσια καὶ εἰρηκότων. Οὗτος

nimirum dierum cum semisse diei. Et cum solaris circuitionis annus sit dierum 365 ac quadrantis, itaque duodecim lunares menses 11 diebus dieique quadrante superet, ideo Judæi tres menses, qui a re Græcis embolimæi dicuntur, intercalant octavo quoque anno. Nam octies undecim dies et octo quadrantes diei efficiunt tres menses.

344 Tiberius prædictus fratrem habuit, quo natus est Caius. Tiberius astrologi Thrasylli fuit discipulus assiduus. Tanta fuit Thrasyllo peritia, ut cum eum Tiberirius iratus quodam die subito præcipitem de muro agere statuisset secum, illico vultu mœstitiam Thrasyllus prætulerit, causamque a Tiberio interrogatus, eam sibi horam vel maxime scansili annorum lege periculosam se intelligere dixerit: itaque Tiberium admiratione captum ei pepercisse. Auctor Plutarchus.

Scripsit Tiberius ad urbium præfectos ne sibi aliquid legibus adversum per rescripta mandanti obtemperarent, sed ignorationi id tribuerent. Idem præfectis tardius successores misit, subditis ea in re parcens. Causamque rogatus fabulam protulit. Cujusdam vulneribus muscas insedisse, supervenisse quemdam qui eos vellet abigere: saucium vero id prohibuisse, quod diceret in metu se esse ne earum in locum aliæ sanguinem etiamnum sitientes succederent.

Tradit Eusebius anno Tiberii 15 Christum baptizatum; quod cum Evangelio congruit. Passumque anno Tiberii 18, mundi 5539. Idem de Joanne Baptista sic scribit. Quidam Judæi existimaverunt C Herodis exercitum a Deo fuisse delectum justa admodum vindicta ob cædem Joanni cognomento Baptistæ illatam. Hunc enim necari Herodes jusserat, virum bonum et Judæos ad studium virtutis exhortantem, justitiamque in vitæ **345** communis usu et ad pietatem Deo præstandam intelligendumque baptismum. Rursum de Christo idem hæc: « Fuit eo tempore Jesus, vir sapiens, si quidem eum virum appellare licet; nam et mirabilia facta fecit et homines docuit veritatem libenter amplectentes, multosque etiam de Græcis discipulos habuit. Eum, cum esset a Pilato in crucem actus, prædicare non destiterunt discipuli, qui semel ipsum dilexerant. Tertia enim ab obitu suo die redivivus eis apparuit, cum quidem divini vates hæc et alia de eo miraculosa jam ante testati ac vaticinati fuissent. » Voluit Tiberius miraculorum a Christo editorum fama excitatus imperatorio edicto eum

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(38) Locus hic lubricus est. Quanquam de re tota longe rectius alibi disputetur. Notæ quibus Græci utuntur in numeris signandis partim obscuræ plerisque sunt, partim ineptorum librorum depravationi nimis quam obnoxii. κθ' ℩ est viginti novem cum dimidio, XXIX s. et Δ necesse est ex re ipsa ut quadrantem designet. Sed profecto 8 multiplicata in 11 1/4 90 dies efficiunt, quod est ultra tres lunares menses adhuc dierum 11 1/2 tempus. Alioqui constat mensem lunarem 29 1/2, annum lunarem 354, solarem annum 365 1/4 dierum fuisse illo tempore ad quod hæc referuntur; ut præcisa ratio hic inita nequaquam videri possit. Id monendum duxi, ne quis me aliquid dissimulare putaret: nam et cætera hujus loci non sunt omnia integra. XYL.

(39) De Thrasyllo Tacitus l. v et Dio noster l. LV. κλιμακτῆρες qui sint aut qui Latine vocentur, alii explanandum relinquo Plinium ego imitatus quem vide l. VII c. 49) et historiam, exprimere conatus sum. XYL.

inter deos referre, sed a senatu impeditus fuit. Auctor Eusebius.

Eodem Tiberio imperante, in locum proditoris subrogatur ab apostolis Matthias. Judas cum sese suspendio affecisset, quotidie ad resipiscentiam exhortantibus apostolis non obtemperans, ut Dominum cœlo subiisse audivit, illico ita intumuit ut medius crepans perierit. Qui si facti pœnitentiam egisset, nunquam profecto eum aspernatus fuisset is qui omnes vult salvos fieri.

Tiberius ingenio truculentus fuit vinoque deditus: ideo a Romanis **346** Biberius denominabatur. Suffocavit eum Caius fratre ipsius natus, ægrotanti multam injiciens vestem.

C. Caligula exinde regnavit annos 7, homo stupris supra modum deditus. Is in forum progressus cum cœnum conspexisset, eo accivit Flavium Vespasianum tunc ædilem, sed qui postea imperator est factus; inique ejus, ut rem publicam negligentis, vestem cœnum conjici jussit. Eo designabatur eum rem publicam conturbatam recepturum. Ejusdem Caligulæ imperio Agrippa rex Judææ et Simon Magus baptizantur a Philippo, qui fuit unus de septem diaconis.

Caligulam Claudius necat. Sub hoc Cornelius primus omnium de gentibus baptizatur a Petro, et Paulus instrumentum electionis Christi patefactione apostolus designatur. Imperavit Claudius annos 13 menses 9. Is adeo fuit meticulosus ut omnes ad se accedentes excuti juberat, ne quis forte sicam gestaret. Atque in conviviis armato utebatur præsidio: quod ab eo cœptum reliqui etiam deinceps usurpaverunt imperatores. Eo imperante Apollonius fuit, patria Tyaneus, philosophus Pythagoreus, qui magicis notus mira præstabat. Cum enim Byzantium profectus ab incolis rogaretur, suis magicis artibus effecit ne serpentes eo aut scorpii accederent, neve culices, ne equi ferocirent, neve illi vel mutuo vel **347** in alios animantes rabie sævirent. Lycum quoque amnem compescuit, ne suis exundationibus Byzantio noceret.

Tunc Ægyptius latro sicarios in solitudinem eduxit: quos Felix præfectus ultus est. Eodem tempore inter Theram et Therasiam insula enata est, stadiorum 39.

A ὁ Τιβέριος ἀκούσας τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ θαύματα ἠβουλήθη διὰ βασιλικοῦ τύπου ἀναγορεῦσαι αὐτὸν Θεόν, ἀλλ' ἀντεπράχθη τούτῳ παρὰ τῆς συγκλήτου, καθὼς οὖν Εὐσέβιος λέγει.

Ὅτι ἐπὶ Τιβερίου, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ἐκλέγεται ὑπὸ τῶν ἀποστόλων Ματθίας ἀντὶ τοῦ προδότου. Ὅστις Ἰούδας μετὰ τὴν ἀγχόνην, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων [P. 197] παρακαλούμενος καὶ νουθετούμενος πρὸς μετάνοιαν ἐλθεῖν, καὶ μὴ πεισθείς, ἐπεὶ ἀνελήφθη ὁ Χριστὸς, ὡς ἤκουσεν, εὐθὺς ὀγκωθεὶς ἐλάκησε μέσος καὶ ἀπώλετο. Εἰ γὰρ εἰς μετάνοιαν ἦλθεν, οὐκ ἂν αὐτὸν ἀπώσατο ὁ πάντας θέλων σωθῆναι.

B Τιβέριος δὲ τῷ τρόπῳ καὶ τῇ γνώμῃ ἀπηνὴς ἦν καὶ οἴνου ἐλάττων. Διὸ καὶ Ἐμπεδάριον αὐτὸν Ῥωμαῖοι ἐκάλουν, ὅ σημαίνει παρ' αὐτοῖς τὸν Οἰνοπότην. Τοῦτον Γάϊος ὁ ἀδελφιδοῦς ἐν τῇ νόσῳ αὐτοῦ ἱμάτια πολλὰ περιθεὶς ἀπέπνιξεν.

Ἐκράτησε δὲ Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ ἔτη ζ'. Οὗτος ἦν μοιχικώτατος πάνυ· ὃς περιιών ποτε τὴν ἀγορὰν καὶ ἰδὼν πηλὸν ἐν τῇ ὁδῷ ἦγαγε Φλάβιον Πὐεσπασιανὸν, ἀγορανόμον τότε ὄντα, τὸν μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντα, καὶ ὡς ἀμελοῦντα τῶν κοινῶν τὸν πηλὸν εἰς τὴν ἐσθῆτα βληθῆναι ἐκέλευσεν· ὅπερ ἐσήμανε τὰ κοινὰ τεταραγμένα αὐτὸν παραλήψεσθαι, Ἐπὶ δὲ τῆς τοῦ αὐτοῦ Γαΐου βασιλείας Ἀγρίππας βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας καὶ Σίμων ὁ Μάγος βαπτίζεται ὑπὸ Φιλίππου, ἑνὸς τῶν ἑπτὰ διακόνων.

C Γάϊος δὲ ὑπὸ Κλαυδίου σφάζεται. Ἐπὶ τούτου Κορνήλιος πρῶτος ἐξ ἐθνῶν βαπτίζεται ὑπὸ Πέτρου, καὶ Παῦλος, τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος, δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπόστολος ἀναδείκνυται. Κλαύδιος ἐβασίλευσεν ἔτη ιγ', μῆνας θ'. Οὗτος δειλὸς ὢν πάντας τοὺς προσιόντας αὐτῷ ἐποίει ἐρευνᾶσθαι, μή τι ξιφίδιον ἔχωσι. Καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις ὡπλισμένοι εἰς φυλακὴν παρειστήκεισαν αὐτῷ· ἐξ οὗ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς βασιλεῖς εἴθιστο γίνεσθαι τοῦτο. Ἐπὶ τούτου καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς ἦν, φιλόσοφος Πυθαγόρειος, στοιχειωματικός (40). Οὗτος ἐν Βυζαντίῳ ἐλθὼν, παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐντοπίων, ἐστοιχείωσεν ὄφεις μὲν καὶ σκορπίους μὴ πλήσσειν, μηδὲ κώνωπας παρεῖναι, ἵππους μὴ κατωφρυῶσθαι μητε μὴν ἀγριαίνεσθαι καθ' ἀλλήλων ἢ καὶ κατά τινος. Καὶ Λύκον δὲ τὸν ποταμὸν ἐστοιχείωσεν ὥστε μὴ πλημμυρήσαντα τὸ Βυζάντιον καταλυμμήνασθαι.

D Τότε Αἰγύπτιος λῃστὴς (41) ἐξήγαγεν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς σικαρίους, οὓς μετῆλθε Φήλιξ ὁ ἡγεμών. Σικαρίους δὲ αὐτοὺς ὠνόμασεν ἀπὸ τῶν σικαρίων, ἃ ἐστι μαχαίρια μικρά, ἃ ἐπεφέροντο κρυφῇ εἰς τὸ λαθραίως τοὺς παρατυγχάνοντας πλήττειν. Καθ' ὃν καιρὸν μεταξὺ Θήρας (42) καὶ Θηρασίας νῆσος ἀνεφυσήθη στάδια λ'.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(40) Qui notis et imagunculis magicis aliisque præstigiis miraculosa efficeret. Apolloniires ex Philostrato notæ sunt. Infra de Jannis patriarchæ præstigiis in Michaelo Theophili filio στοιχειωτικοὶ λογοί. Et diximus alibi de hac voce plura. Xyl. *Genibus familiaribus addictus et eorum obsequiis utens.* στοιχεῖον quoque *genius* est et *dæmon familiaris*; de quo alio loco. Goar.

(41) Videtur de eo loqui cujus Act. c. xxi fit mentio. Et ex Josephi l. ii, c.23 de excidio Hierosol. historiam eam repetunt Euseb. *Hist. Eccles.* ii, 20 et Nicephorus Xanthopulus ii, 26 Xyl.

(42) Vide annum decimum Leonis Iconomachi. Cæterum scribit Plinius ii, 87, inter Cycladas anno

Οὗτος πόλιν ἔκτισεν, ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ὀνόματι καλέσας αὐτὴν Κλαυδίου πόλιν, καὶ Ἰουδαίους τῆς Ῥώμης ἀπήλασεν. Ἐπὶ τούτου κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα συγχύσεως γενομένης ἐν Ἱεροσολύμοις μόνοι πατηθέντες καὶ ἀποθανόντες εὑρέθησαν τρισμύριοι. Οὗτος οὐ μόνον Ἰουδαίους ἐτυράννει, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἐν Ῥώμῃ ἐπισήμους ἀναιρῶν ἐλάμβανεν αὐτῶν τὰς οὐσίας. Πρὸς τούτοις [P. 198] καὶ δουλοκρατίαν νομοθετήσας ἐπέτρεψε κατηγορεῖν τῶν δεσποτῶν, εἴ τι συνίδοιεν αὐτοῖς πλημμέλημα. Κάντεῦθεν δεινὴ συμφορὰ κατειλήφει τὴν οἰκουμένην πᾶσαν (43), τῶν οἰκετῶν μεγάλαις τιμωρίαις ὑποβαλλόντων τοὺς δεσπότας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰς μανίαν ἐκτραπεὶς ἀθεσμά τινα διεπράττετο. Φονεύσας δὲ τοὺς φονεῖς Γαΐου ἀνῃρέθη ὑπὸ τῆς ἰδίας γυναικὸς φαρμάκῳ.

Ἐπὶ τούτου Ἰάκωβος ὁ Ζεβεδαίου ἐμαρτύρησε, καὶ Μάρκος δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον προτροπῇ Πέτρου συνεγράψατο, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ σταλεὶς ὑπ' αὐτοῦ, πρῶτος Ἐκκλησίαν πηξάμενος, πολλὰ μοναστήρια συνεστήσατο, ἅπερ σεμνεῖα τότε προσηγορεύθησαν, καθώς φησιν Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, ὅτι Μάρκον πρῶτον ἴσμεν ἐν Αἰγύπτῳ τὸ Εὐαγγέλιον συγγεγραφέναι καὶ Ἐκκλησίαν πρῶτον ἐπ' αὐτῆς Ἀλεξανδρείας συστήσασθαι. Τοσαύτη δὲ τῶν αὐτόθι πεπιστευκότων πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐκ πρώτης ἐπιβολῆς συνέστη διὰ ἀσκήσεως φιλοσοφωτάτης καὶ σφοδροτάτης, ὡς καὶ συγγραφῆς ἀξιῶσαι τὰς διατριβάς τε καὶ συνελεύσεις καὶ πᾶσαν ἄλλην τοῦ ἀρίστου βίου διαγωγὴν Φίλωνα τὸν σοφώτατον, ὡς καὶ αὐτόπτην τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ αὐτήκοον καὶ συνόμιλον ἐν Ῥώμῃ γενόμενον. Τῶν γὰρ παρ' ἡμῶν ἀσκητῶν ἀποδεχόμενος τὸν βίον, ἐκθειάζει σφόδρα καὶ σεμνύνει τοὺς κατ' αὐτὸν ἀποστολικοὺς ἄνδρας, ἐξ Ἑβραίων, ὡς ἔοικε, γεγονότας καὶ τῶν Ἐσσαίων τὴν ἄσκησιν καὶ πολιτείαν εὖ μάλα προακοντισθέντων, ἥτις γε τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων τὴν δικαιοσύνην ἐξ ἐπιμέτρου διενέστηκεν. Ἀπὸ γὰρ Ἰωναδάμ (44) υἱοῦ Ῥιχὰβ καταγόμενοι οὗτοι τὴν πανάρσιον ἀκτημοσύνην, καὶ δικαιοσύνην, καὶ σωφροσύνην, καὶ σκληραγωγίαν ἐπέτειναν, καθώς φησι καὶ Ἰώσηπος περὶ

A Claudius urbem condidit de suo nomine Claudiopolin, et Judæos Roma expulit. Ejus tempore cum inter Paschatis celebrationem tumultus exstitisset, 30 millia hominum tantum elisi atque interfecti sunt. Neque in Judæos modo ille sæviit, sed et Romæ nobilissimum quemque trucidavit ejusque bona sibi vindicavit. Ad hæc servili potestate legibus confirmata, servis permisit ut dominos suos accusarent, si cujus eorum delicti essent conscii. Quæ res atroces per orbem terrarum calamitates excitavit, cum omnes passim servi dominis suis gravia supplicio conciliarent. Quin et eo vecordiæ est prolapsus ut summis sese flagitiis pollueret. Tandem cum Caii percussores necasset, veneno est ab uxore sua sublatus.

Hoc rerum potiente Jacobus Zebedæi filius supplicio suo veritati testimonium tulit. Et Marcus Evangelium Petri monitu conscripsit; missusque ab eo in Ægyptum primus fundata Ecclesia, ibi multa monasteria 348 instituit, quæ a gravitate vitam ibi degentium Semneio tunc appellabantur, quemadmodum Eusebius Pamphili scribit: primum Marcum scimus in Ægypto Evangelium composuisse, primumque Ecclesiam apud ipsam Alexandriam instituisse. Tanta autem primo eo aggressu multitudo virorum mulierumque fidem Evangelio adhibens exercitationi virtutum vehementissimæ et quam maxime philosophicæ sese dedit, ut eorum consuetudines conventus cæteramque optimæ vitæ rationem describere dignatus sit Philo, doctissimus C vir, qui Romæ Petrum apostolum vicit, audivit, cumque eo est collocutus. Is enim nostrorum, quos ab exercitatione bonorum operum ascetas vocabant, probans vitam, mirum in modum laudibus tollit ac magnifice prædicat apostolicos suæ ætatis viros, ab Hebræis, ut videtur, oriundos, ac Essæorum moribus et disciplina præclare prius institutos. Essæorum secta Scribarum et Pharisæorum justitiam magno post se reliquit intervallo. Ii a Jonadabo Richabi filio genus ducentes, præstantissimam longe nihil possidendi rationem, justitiam.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

4 Olympiadis 135 Theram et Therasiam enatas. Fuit autem hoc anno ab U. C. 516, quinquennio post finitum bellum primum Punicum. Idem Plinius ibidem scribit inter easdem post annos 130 (id est anno 646 ab U. C., biennio antequam Cicero nasceretur, in fine belli Jugurthini) enatam Hieram, quæ et Automate dicatur. Et ab ea, inquit, duobus stadiis post annos 110, in nostro ævo, M. Junio Silano L. Balbo coss. a. d. VIII idus Julias, Thiali consules ponuntur ad annum 771. ab U. C., Tiberii quintum. Quare Plinii locus, si non esset mendosus, dissentiret a communi calculo totis 15 annis. Quod neque ipsius diligentiæ neque aliorum scriptorum eum eo convenientiæ est consentaneum Dio Cocceius l. 60 insulam ait prope Theram fuisse enatam Claudio 4. L. Vitellio 3 consule, cur annus fuit ab U. C. 800 aut, ut visum aliis, 779. Loquitur autem haud dubie hac de re et de Thia ista. Itaque videndum est annon scripserit Plinius 150, ubi nunc 130 leguntur: nam hoc quidem no- D vum non est, 150 pro 153 poni, non exacte aut præcise numeris annotatis. Porro Theram et Therasiam (neque hic loquor de ea quæ una ex Acoliis fuit, Plinius III. 9) insulas esse duas, non una ex Plinii IV, 12, facile intelliges; ubi Therasiam a Thera avulsam, interque eas primum Automaten, postea etiam Thiam enatam scribit. Blaudiopolim p. 347 v. 10 Cappadociæ idem refert v, 24. Xiphilinus ex Dionis Adriano nominat Bithynidem Bithyniæ urbem, quæ alias Claudiopolis dicatur. Et de tumultu Judæorum sub Claudio vide Josephum *Antiquit.* XX, 4, Euseb. *Hist. Eccles.* II, 19. Apud Josephum quidem autum δύο μυριάδες legnntur periisse, 20 millia. Sed Eusebius habet ut noster. XYL.

(43) In margine, Ἀναλογίζομαι καὶ αὐτὸς τὴν τότε συμφοράν· φύσει γὰρ ἐχθρὸν τὸ δοῦλον τοις δεσπόταις. Nerva hoc edictum abolevit. XYL.

(44) Vide Jerem. XXXV. De Essæis lege Josephum *Antiquit.* XVIII, 2, et multo plura *Belli Judaici* II, 12, unde Noster complura transtulit. XYL.

temperantiam atque duriter agendæ vitæ institutum intenderunt, sicut Josephus de iis scribit. Essæi natione Judæi sunt. Ii amore mutuo et religione aliis antecellunt; voluptatem tanquam flagitium aversantur: temperantiam, continentiam et affectuum vacuitatem virtutis loco sectantur. Matrimonia ipsi negligunt, alienos autem liberos tenera adhuc **349** ætate suscipientes docent ac pro suis habent, suisque eos moribus formant. Legitimas castasque nuptias et successionem iis propagatam probant, vitiosos autem et Deo invisos concubitus ac lasciviam summopere abominantur. Divitias et opulentiam contemnunt: nihil possidere gaudent, quod id præstet ut vita a studio virtutis nequaquam abstrahatur aut impediatur. Nullum profanum verbum ante solis ortum edunt; preces autem et psalmorum cantum a media nocte ad lucem usque Deo religiose ac cum gravitate offerunt. Eo facto quisque ad suum munus a præside dimittitur. Id cum quisque pro se jejunus atque inter divinarum rerum considerationem obiit, hora sexta ad prandium in commune conveniunt magna cum modestia atque silentio. Ibi pistor panes ordine singulis proponit, ac coquus vasculum de unico cibi genere singulis affert. Ante autem quam cibum, purum eum et castum, capiant, sacerdos preces fundit: nam nefas putant gustare aliquid Deo non ante invocato. Idem precandi mos est prandio finito; omninoque et principium et finem suarum actionum habent Dei assiduam venerationem. Finito prandio ad opera sua digressi ea usque ad vesperam tolerant; cœnaque consueto silentio et modestia refecti rursum ad preces co n veniunt, brevissimo et levissimo somno excusso- Cujus rei causa est continuum jejunium, et **350** quod eis certa mensura datur cibus potusque exilis et vulgaris ac parcus: neque enim apud eos ulla est satietas aut ventris repletio, sed magnus defectus, et paucissima requirere didicerunt. Si quis ac eos se conferat eamdem vitæ rationem sectandi causa, is non statim exploratione aut exercitatione nulla præmissa admittitur, sed per annum foris jubetur eodem victu iisdemque moribus uti. Securis ei datur et subligaculum ac tunicula misera: itaque operibus et dictis optimis exercetur. Postquam tolerantiam suam probavit, alio biennio de moribus ejus et obedientia omnibus in rebus fit periculum. Ita tandem dignus atque idoneus judicatus in sacrum cœtum recipitur. Ante omnia terribili jurejurando obligare se cogitur primo ad pietatem observandam Deumque pura mente et corpore colendum, deinde ad juste cum omnibus hominibus ac sine personæ ullius respectu agendum, quod neque læsurus quemquam dedita opera neque injustis se socium præbiturus sit, quod pro virili et culturus et defensurus sit justitiam, voluptatibus, rebus non necessariis ac mallitiei deditam vitam ad mortem usque declinaturus. Rursus præter hæc jurant nemini se quidquam omnino sa-

A σὐτῶν ὅτι Ἐσσαῖοι Ἰουδαῖοι μὲν εἰσι τὸ γένος, φιλάλληλοι δὲ καὶ τῶν ἀλλων εὐλαβεῖς πλέον, οἳ τὴν μὲν ἡδονὴν ὡς κακίαν ἀποστρέφονται, τὴν δὲ σωφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν καὶ τὸ μὴ τοῖς πάθεσιν ὑποπίπτειν ἀρετὴν ὑπολαμβάνουσι. Καὶ γάμος μὲν παρ' αὐτοῖς ὑπερορᾶται, τοὺς δὲ ἀλλοτρίους παῖδας νέους ἔτι προσλαμβανόμενοι καὶ διδάσκοντες ὡς συγγενεῖς ἡγοῦνται καὶ τοῖς ἤθεσιν ἑαυτῶν ἐντυποῦσι. Καὶ τὸν μὲν ἔννομον καὶ σώφρονα γάμον καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ διαδοχὴν ἀποδέχονται, τὰς δὲ πονηρας καὶ θεοστυγεῖς μίξεις καὶ ἀσελγείας τέλεον ἀποστρέφονται καὶ ἀποβάλλονται. Καταφρονεῖται δὲ παρ' αὐτοῖς πλοῦτος καὶ πολυκτησία, τὴν δὲ ἀκτημοσύνην ὡς ἀπερίσπαστον καὶ ἐνάρετον ἀσπάζονται. Καὶ πρὶν μὲν ἀνίσχειν τὸν ἥλιον οὐδὲν ἀργὸν φθέγγονται, προσευχὰς δὲ καὶ ψαλμῳδίας ἐκ μέσης νυκτὸς B μέχρις αὐγῆς πρὸς τὸν [P. 199] Θεὸν ἀναφέρουσι μετ' εὐλαβείας καὶ σεμνότητος. Καὶ οὕτω πρὸς ἥν ἕκαστος ἔχει τέχνην, ὑπὸ τοῦ προεστῶτος ἀποστέλλεται. Καὶ μέχρις ὥρας ἕκτης μετὰ νήψεως καὶ θεολογίας, οὕτως ἐπὶ τὸ δειπνητήριον συναθροίζονται μετ' εὐλαβείας καὶ ἡσυχίας πολλῆς. Καὶ ὁ μὲν σιτοποιὸς ἐν τάξει παρατίθησιν ἄρτους, ὁ δὲ μάγειρος ἓν ἀγγεῖον ἐξ ἑνὸς ἐδέσματος πάντοτε προσάγει. Καὶ προκατεύχεται δὲ τῆς τροφῆς ἁγνῆς οὔσης καὶ καθαρᾶς ὁ ἱερεύς· ἀθέμιτον γὰρ πρὸ τῆς εὐχῆς ἡγοῦνται γεύσασθαί τι. Καὶ πάλιν ἀριστησάντων ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται. Καὶ ἁπλῶς ἀρχόμενοί τε καὶ παυόμενοι γεραίρουσι τὸν Θεὸν ἀδιαλείπτως. Καὶ αὖθις ἐπ' ἔργα μέχρις ἑσπέρας διακαρτερήσαντες, καὶ δειπνήσαντες μετὰ τῆς συνήθους σιωπῆς C καὶ σεμνοπρεποῦς κατασταάσεως, ἐπ' εὐχὰς πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχονται, τοὺς βραχυτάτους ὕπνους καὶ κουφοτάτους ἐκτιναξάμενοι. Οὗπερ ἐστιν αἴτιον ἡ διηνεκὴς νῆψις καὶ τὸ μετρεῖσθαι παρ' αὐτοῖς τροφὴν καὶ πόσιν λιτὴν καὶ ἀπερίεργον καὶ σπανίζουσαν· οὐδεὶς γὰρ παρ' αὐτοῖς κόπος καὶ χορτασία κοιλίας, ἀλλ' ἔνδεια πολλὴ καὶ ὀλιγοδεία. Τὸν δὲ προσερχόμενον ζηλῶσαι τὸν βίον οὐκ εὐθὺς ἀδοκιμάστως καὶ ἀγυμνάστως ὑπαραδέχονται, ἀλλ' ἐνιαυτὸν ἔξω μένοντι τὴν αὐτὴν ὑποτίθενται δίαιταν καὶ κατάστασιν, ἀξινάριόν τε καὶ περίζωμα δόντες καὶ πενιχρὸν ἱμάτιον γυμνάζουσιν ἐπ' ἔργοις ἀρίστοις καὶ λόγοις. Εἶτα μετὰ τὴν τῆς καρτερίας ἐπίδειξιν δυσὶν ἄλλοις ἔτεσιν τὸ ἦθος καὶ τὸ ἐν πᾶσιν ὑπήκοον δοκιμάζεται, καὶ φανεὶς ἄξιος καὶ D δόκιμος οὕτως εἰς τὸν ἱερὸν ὅμιλον ἐγκρίνεται. Πρό γε οὖν πάντων ὅρκους φρικώδεις ἀπαιτοῦσι, πρῶτον μὲν εὐσεβεῖν καὶ θεραπεύειν ἐξ ὅλης καὶ καθαρᾶς ψυχῆς καὶ σώματος τὸ θεῖον, ἔπειτα δὲ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια φυλάττειν ἅπαντα καὶ ἀπροσωπόλῃπτα, καὶ μὴ κατὰ γνώμην βλάψαι τινὰ, μήτε μὴν συγκοινωνεῖν ἀδίκοις, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν τοῦ δικαίου καὶ φροντίζειν καὶ βιάζεσθαι πάντως καὶ τὸν ἐνήδονον, καὶ περιττὸν καὶ ὑγρὸν ἀποστρέφεσθαι βίον μέχρι θανάτου. Πρὸς δὲ τούτοις ὀμνύουσι πάλιν μηδενὶ μὲν τὸ παράπαν μεταδοῦναι τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἀγίοπρεπῶν τούτων ἐπιτηδευμάτων ἢ ὡς ἀκριβῶς αὐτὸς παρέλαβεν, ἀφεξεσθαι

δὲ πάσης ἐναντίας δόξης καὶ λατρείας, καὶ ταύτῃ μόνῃ προσανέχειν τῇ θείᾳ μέχρις αἵματος θρησκείᾳ καὶ καταστάσει. Ἐκ τῆς πολλῆς δὲ ἀσκήσεως καὶ καθαρότητος πολλοὶ καὶ τὰ μέλλοντα προγινώσκουσιν ἐκ θείας ἐπιπνοίας καὶ χάριτος, ἀκαταπαύστῳ μελέτῃ προφητῶν καὶ λοιπῶν ἱερῶν λογίων καὶ προσευχῇ ἐμπαιδοτριβούμενοι.

A cræ istius doctrinæ ac venerabilium studiorum secus traditurum quam ipsi acceperint, omnem diversam opinionem ac religionem vitaturos, huic divinæ religioni unice usque ad sanguinem se pie ac reverenter operam navaturos. Consequuntur hoc multi ipsorum perpetua exercitatione atque puritate ut divino nutu atque gratia etiam futura prævideant, dum jugi **351** studio vatum oracula et reliquum sacrarum Litterarum lectitantes precibusque incumbentes ita erudiuntur.

Ταύτην (P. 200) οὖν ὁ Ἰώσηπος ἄκρως ἀσκήσας τὴν φιλοσοφίαν ἐπὶ μείζονι προκόπτειν ἔσπευσεν. Ἀκούσας γάρ τινα διαφερόντως ἀσκοῦντα κατὰ τὴν ἔρημον Ἀββᾶν ὀνομαζόμενον, ἐσθῆτι μὲν ἀπὸ δένδρων καλυπτόμενον, τροφῇ δὲ αὐτομάτως φυομένῃ χρώμενον, καὶ τὴν ἄκραν ἄσκησιν αὐτοῦ ζηλώσας πρὸς αὐτὸν ἀφίκετο, καὶ τρεῖς παρ' αὐτῷ ποιήσας ἐνιαυτοὺς εἰς τὴν πόλιν ὑπέστρεψε καὶ τῇ τῶν Φαρισαίων ἐπολιτεύετο δικαιοσύνῃ.

In hoc studio cum Josephus ad summam perfectionem provectus majores adhuc facere progressus cuperet, audito quemdam in solitudine vitam degere, Abbam nomine, cui sub arboribus latibula, vestis, cibus quem terra ultro educeret, ductus æmulatione ejus tam absolutæ exercitationis ad ipsum se contulit, trienniumque cum B homine versatus in urbem rediit, Pharisæorumque justam vitam coluit.

Ὁ δέ γε Φίλων, ὡς εἴρηται, περὶ τῶν ἐξ Ἑβραίων ἡμετέρων ἀσκητῶν ἀναφανέντων μέμνηται σαφῶς ἐν τῷ λόγῳ ἐν ᾧ ἐπέγραψε περὶ θεωρητικοῦ βίου, οὓς Θεραπευτὰς καὶ τὰς ὁμοισχήμους καὶ ὁμοτρόπους γυναῖκας Θεραπεύτιδας ὠνόμασε. Καὶ Θεραπευταὶ μὲν, φησὶν, ἐκέκλητο ἢ παρὰ τὸ τὰς ψυχὰς τῶν προσιόντων αὐτοῖς ἀπὸ κακίας παθῶν ἰατρῶν δίκην ἀπαλλάττοντας θεραπεύειν, ἢ τῆς περὶ τὸ θεῖον καθαρᾶς καὶ εἰλικρινοῦς θεραπείας καὶ θρησκείας ἕνεκα. Εἶτά φησι· πρῶτα μὲν ἀρχόμενοι φιλοσοφεῖν ἐξίστανται τῶν προσηκόντων καὶ τῶν ὑπαρχόντων· ἔπειτα δὲ πάσαις ἀποταξάμενοι ταῖς τοῦ βίου φροντίσι καὶ ἔξω τειχῶν προελθόντες C ἐν μονάγροις καὶ κήποις καὶ ὄρεσι τὰς διατριβὰς ποιοῦνται, τὰς ἐκ τῶν ἀνομιῶν ἐπιμιξίας ἀλυσιτελεῖς τε καὶ βλαβερὰς εἰδότες, τὸν προφητικὸν ζηλοῦσι καὶ ἀσκοῦσι βίον. Οὕτω πολλαχοῦ μὲν τῆς οἰκουμένης ἐστὶ τὸ γένος (ἔδει γὰρ ἀγαθοῦ τελείου μετασχεῖν καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Βάρβαρον), ἐν Αἰγύπτῳ δὲ πλεονάζει, καὶ μάλιστα περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν· Καὶ ἐν ἑκάστῃ συμμορίᾳ οἴκημά ἐστιν ἱερὸν, ὃ καλοῦσι σεμνεῖον καὶ μοναστήριον, ἐν ᾧ μονούμενοι τὰ τοῦ σεμνοῦ βίου μυστήρια τελοῦνται, μηδεὶς μηδὲν κομίζοντες, μὴ ποτὸν, μὴ σῖτον, μηδέ τι τῶν ἄλλων ὅσα πρὸς τὴν τοῦ σώματος χρείαν ἀναγκαῖα, ἀλλὰ νόμους καὶ λόγια θεσπισθέντα διὰ προφητῶν καὶ ὕμνους καὶ τἆλλα οἷς ἐπιστήμη καὶ εὐσέβεια συναύξονται καὶ τελειοῦνται. Τὸ δὲ ἐξ ἑωθινοῦ μέχρις ἑσπέρας διάστημα σύμπαν αὐτοῖς D ἐστιν ἄσκησις· ἐντυγχάνοντες γὰρ τοῖς ἱεροῖς γράμμασι φιλοσοφοῦσι τὴν πατρίαν φιλοσοφίαν. Ἐγκράτειαν δὲ ὥσπερ τινὰ θεμέλιον προκαταβαλλόμενοι τῇ ψυχῇ τὰς ἄλλας ἐποικοδομοῦσιν ἀρετάς· σιτίον γὰρ ἢ ποτὸν οὐδεὶς αὐτῶν προσενέγκοιτο πρὸ ἡλίου δύσεως, ἐπειδήπερ τὸ μὲν φιλοσοφεῖν ἄξιον φωτὸς κρίνουσι, σκότους δὲ τὰς τοῦ σώματος ἀνάγκας. Ἔνιοι δὲ καὶ δι' ἡμερῶν τριῶν ὑπομιμνήσκονται τροφῆς, οἷς πλέον ὁ πόθος τῆς ἐπιστήμης ἐνίδρυται. Τινὲς δὲ οὕτως ἐνευφραίνονται καὶ τρυφῶσιν ὑπὸ σοφίας ἐστιώμενοι πλουσίως καὶ ἀφθόνως τὰ δόγματα χορηγούσης, ὡς καὶ πρὸς διπλα-

Cæterum Philo de Hebraicis nostris ascetis perspicuam facit mentionem in libro quem de vita contemplationi dedita inscripsit. Mares therapeutas, feminas habitu et moribus utentes iisdem therapeutidas nominat : idque nominis eis ait inditum vel quod animas eorum qui se ad ipsos conferunt, a vitiis medicorum instar sanant, quod Græce est therapeuein ; vel quod Deo pure atquo sincere colendo serviunt : nam servire etiam seu famulum esse Græcum vocabulum significat. Addit deinde Philo : Hi ergo cum primum se ad sapientiæ studium applicant, bona sua atque possessiones resignant ; deinde omnibus vitæ curis valere jussis urbes egressi, in solitariis villis hortis aut montibus vitam degunt. Quippe consuetudinem peccantum damnosam scientes vatum priscorum æmulantur atque imitantur vitam. Hoc genus hominum est **352** in diversis mundi partibus : bonum enim perfectum oportebat et ad Græcos pervenire et ad Barbaros. In Ægypto autem magna est cujus copia, maxime apud Alexandriam, et in quavis classe domus est sacra, quod semneum dicitur, et monasterium, quod in ea ab hominum turba seclusi venerabilis vitæ mysteriis initiantur, nihil quisquam afferentes, non potum, non cibum, non quidquam aliud eorum quæ ad usus corporis sunt necessaria : sed leges et oracula vatum, hymnos, atque alia quibus Dei cognitio et cultus augentur atque perficiuntur. Quidquid est ab aurora ad vesperam usque temporis, id omne iis exercitationibus impenditur. Sacras enim Litteras legentes philosophiam paternam exercent. Continentiam tanquam fundamentum in animo suo locant, superque eam reliquas exstruunt virtutes. Nemo eorum cibum potumve gustat ante solis occasum. Etenim philosophari dignum luce putant, tenebras corporis necessitatibus congruere. Quidam scientiæ ardentiori desiderio alimenta tertio tantum quoque die admittunt. Alii tantum lætitiæ ac voluptatis studio sapientiæ immorando percipiunt, abunde doctrinæ suppedi-

ut eo veluti convivio detenti ægre sexto die cibum sumere assueverint. Cæterum rum oracularum expositio per allegorias, vocant, ab iis fit, cum tectus verborum sen- licitur. Tota enim lex sacra iis hominibus ur animali similis, cujus corpus verba refe- , animam autem, qui abditus sub iis conspe- a fugit **353** sensus. Eadem est et sacrarum ierum conversatio. Plerœque earum vetulæ virginitatem non coactæ, sicuti quædam ad Græcos sacerdotes momentaneæ laudis causa, d instituto bono ac cupiditate futurorum atque ernorum bonorum conservarunt.

Constat autem Philonem hæc scripsisse, quo empore primum Evangelii præconium divulgatum est, cum instituta apostolorum prima ipse idisset. Idque Eusebius in *Historia ecclesiastica* et ad Marinum scribens testatur : Eodem modo etiam magnus ille Athanasius scribit. Cum enim, inquit, duo sint vitæ genera, mediocre unum, et humanæ vitæ accommodatum, quod est in matrimonio : alterum angelicum et apostolicum atque incomparabile quod est virginitatis atque monasticæ vitæ, si quis sane mundanum, id est conjugii, ingressus fuerit, culpandus non est, dona tamen tanta non accipiet : accipiet tamen, quia is est qui trigecuplum fructum fert. Quod si quis castum illud mundoque superius amplectatur, tametsi id principio asperum atque difficile videatur, tamen legitime confecto certamine toleratisque ærumnis dona consequetur majore digna admiratione ; tulit enim fructum centuplum, perfectum et plenissimum, splendidum omnino atque sancta dignitate insignem. Quo igitur modo antiqua lex in duo vitæ genera fuit distincta, alterum **354** Pharisaicum et sublime, alterum eo deterius et hujus vitæ necessitatibus obnoxium, ita et Christianorum nova lex in monasticam ac sublimem et in vulgarem vivendi rationem tribuitur.

Pharisæi nomen a separatione habent, quod sese ab omnibus aliis sejunxissent, ut vitam purissimam atque accuratissimam secundum legis præscriptum possent agere. Eamdem vitæ rationem etiam legis doctores, Scribæ dicti, tenuerunt. Eadem utrinque studia continentiæ, virginitatis, jejunii bis in septimana, sextariorum patellarum atque poculorum ablutionis, decimationis et primitiarum, assiduarum precum, ac reliqua omnia. Mirabiles autem Essæi iis potiores sunt, qui longe his antecellunt. Sane Paulus pharisaicam vitam. ut præstantissimam sectatus haud obscure eam rem jactat, Hebræum se ex Hebræis et Pharisæum secundum legem nominans. Itaque Dominus noster perfectiorem et angelicam vitam perspicue præscribens, haud injuria denuntiavit cœlestem hæreditatem appetentibus eos in regnum cœlorum non intraturos, nisi justitiam Pharisaica et Scribarum justitia ampliorem consecuti fuissent[a]

[a] Matth. v, 20.

A σίονα χρόνον ἀντέχειν, μόγις [P. 201] δι' ἡμερῶν ἓξ ἀπογεύεσθαι τροφῆς ἐθισθέντες. Αἱ δὲ ἐξηγήσεις τῶν ἱερῶν λογίων γίνονται αὐτοῖς δι' ὑπονοιῶν ἐν ἀλληγορίαις. Πᾶσα γὰρ ἡ νομοθεσία δοκεῖ τοῖς ἀνδράσι τούτοις ζώῳ ἐοικέναι, καὶ σῶμα μὲν ἔχειν τὰς ῥητὰς διαλέξεις, ψυχὴν δὲ τὸν ἀποκείμενον ταῖς λέξεσιν ἀόρατον νοῦν. Ὡσαύτως δὲ τῆς αὐτῆς εἰσιν ἱερᾶς πολιτείας καὶ κατασκάσεως καὶ γυναῖκες, ὧν αἱ πλεῖσται γηράλεαι τυγχάνουσι καὶ παρθένοι καὶ τὴν ἁγνείαν οὐκ ἀνάγκῃ, καθάπερ ἔνιαι τῶν παρ' Ἕλλησιν ἱερειῶν, φυλάξασαι διὰ πρόσκαιρον ἔπαινον, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως ἀγαθῆς ὀρεχθεῖσαι τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ καὶ αἰώνια.

Ὅτι δὲ τοὺς πρώτους κήρυκας τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον διδασκαλίας τά τε ἀρχῆθεν πρὸς τῶν ἀποστόλων παραδεδομένα ἔθη, καταλαβὼν ὁ Φίλων ἔγραψε ταῦτα, παντί που δῆλον, ὡς καὶ Εὐσέβειος B ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ ταῦτα λέγει. Ὁ αὐτὸς δὲ καὶ ἐν τοῖς πρὸς Μαρῖνον ταῦτά φησιν. Ὡσαύτως καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιός φησι· δύο γὰρ ὁδῶν καὶ πολιτειῶν οὐσῶν ἐν τῷ βίῳ, μιᾶς μὲν μετριωτέρας καὶ βασιλικῆς, τοῦ γάμου λέγω, ἐτέρας δὲ ἀγγελικῆς καὶ ἀποστολικῆς καὶ ἀνυπερβλήτου, τῆς παρθενίας ἤτοι τῆς μοναδικῆς πολιτείας, εἰ μέν τις τὴν κοσμικὴν τουτέστι τὸν γάμον ἕλοιτο, μέμψιν οὐκ ἔχει, τοσαῦτα δὲ χαρίσματα οὐ λήψεται· λήψεται γάρ, ἐτειδὴ φέρει καὶ αὐτὸς καρπὸν τὸν τριάκοντα. Εἰ δὲ τὴν ἁγνὴν καὶ ὑπερκόσμιον ἀσπάσοιτό τις, εἰ καὶ τραχεῖα παρὰ τὴν ἀρετὴν μάλιστα καὶ δυσκατόρθωτος φαίνεται, ἀλλ' ἔχει μετὰ τὴν ἔνιδρωσιν καὶ ἀξιάγαστα· τὸν γὰρ τέλειον καὶ C μασιώτερα καὶ χαρτερίαν χαρίσματα θαυπληρέστατον καρπὸν, τὴν ἑκατονταδα λέγω, φαιδρὸν καὶ ἀγιοπρεπῆ πάντως ἐγκατέστησεν. Οὐκοῦν ὥσπερ ὁ παλαιὸς νόμος εἰς δύο βίους ἦν διῃρημένος, εἴς τε τὸν Φαρισαϊκὸν καὶ ὑψηλὸν καὶ εἰς τὸν ὑποδεέστερον καὶ κοσμικόν, οὕτω δὴ καὶ ὁ κατὰ Χριστιανισμὸν νέος θεσμὸς εἰς μοναδικὸν ὑπερφερῆ καὶ βιωτικόν.

Φαρισαῖοι τοίνυν, ἑρμηνευόμενοι ἀφωρισμένοι καὶ μεμερισμένοι, παρὰ τὸ μερίζειν καὶ ἀφορίζειν ἑαυτοὺς τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐλέγοντο εἰς τε τὸ καθαρώ τον τοῦ βίου καὶ ἀκριβέστατον καὶ εἰς τὰ τοῦ νόμου ἐντάλματα. Τὸν δὲ αὐτὸν βίον μετέρχονται καὶ οἱ Γραμματεῖς, παρ' οἷς καὶ πολιτεία ἡ αὐτὴ ἐγκράταιά τε καὶ παρθενία, νηστεία δὶς τοῦ D Σαββάτου, ξεστῶν, καὶ πινάκων, καὶ ποτηρίων καθαρισμοί, ἀποδεκατώσεις τε καὶ ἀπαρχαὶ καὶ ἐκλεκτὰ δεῖπνα εὐχαί, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ὑπεξαιρουμένων δηλονότι τῶν θαυμασίων Ἐσσαίων ὡς ὑπερτέρων σφόδρα καὶ λίαν ὑπερκειμένων. Ἦν δὲ Φαρισαϊκὴν ὡς ἄριστον πολιτείαν ὁ Παῦλος ζηλῶν [P. 202] εὖ μάλα σεμνύεται, φάσκων· Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, κατὰ νόμον Φαρισαῖος· Ὅθεν εἰκὸς καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν τὸν τελειότερον καὶ ἄγγελον ὑποτιθέμενος ἐναργῶς βίον ἔφασκε πρὸς τοὺς μαθητὰς τῆς οὐρανίου κληρουχίας· « Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν Γραμματέων

Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητέ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » Ἔνθεν γέ τοι καὶ ὁ ἀποστολικὸς Διονύσιος ἀποσεμνύνων τὴν ἱερὰν τῶν μοναχῶν τάξιν οὕτω φησίν· « Ἡ δὲ τῶν τελουμένων ἁπασῶν ὑψηλοτέρα τάξις ἡ τῶν μοναχῶν ἐστιν ἱερὰ διακόσμησις, πᾶσαν μὲν ἀποκεκαθαρμένη κάθαρσιν ὁλκῇ δυνάμει καὶ παντελεῖ τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν ἀγνότητι. Ἔνθεν οἱ θεῖοι καθηγεμόνες ἡμῶν ἐπωνύμων ἑαυτοὺς ἱερῶν ἠξίωσαν, οἱ μὲν Θεραπευτὰς, οἱ δὲ μοναχοὺς ὀνομάσαντες, ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ καθαρᾶς ὑπηρεσίας καὶ θεραπείας. »

A Atque hinc Dionysius ille apostolicus sacrum monachorum ordinem prædicans, ita loquitur: « Omnium sacrorum ordinum et celsissimus monachorum ordo, purgatus exactissime secundum universam facultatem, omnique ornatus castitate suarum actionum. **355** Itaque beati nostri majores sacris se ipsos nominibus affecerunt, therapeutas et monachos appellantes, eo quod Deo caste serviunt. »

Ταῦτα ἐκ πολλῶν ἐρανισάμενος ὀλίγα ἀναγκαίως οἶμαι συντέθεικα διὰ τοὺς ἐπαποροῦντας πότε καὶ πόθεν ἡ τῶν μοναχῶν ἤρξατο διαγωγή τε καὶ ἄσκησις καὶ τάξις. Ποῦ τοίνυν εἰσιν οἱ τὴν μοναδικὴν πολιτείαν μετὰ τῶν ἄλλων τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας θείων παραδόσεών τε καὶ θεσμῶν εἰκονομάχοι δυσσεβῶς καὶ ἀνοήτως ἀποβαλλόμενοι καὶ διαπτύοντες, ἀρτιφανεῖς Ἰουδαῖοι, καὶ κατὰ τὸν ἀσεβῆ καὶ θεοστυγῆ μυσταγωγὸν αὐτῶν Κοπρώνυμον νέαν καὶ πρόσφατον ταύτην δογματίζοντες ἐξ ἄκρας μανίας τε καὶ ἀπονοίας καὶ ἀβελτηρίας, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται; Ἡμεῖς δὲ ταῖς διδασκαλίαις τῶν ἁγίων Πατέρων ἑπόμενοι καὶ ἀρχαίαν ταύτην καὶ παλαιὰν πιστεύομεν ὑπάρχειν.

B Hæc pauca de multis necesse habui colligere ac referre propter eos qui disputant, quando et unde monachorum cœperit ordo atque vitæ institutum. Ubi sunt ergo imaginum oppugnatores, qui monasticam vitam una cum aliis apostolicæ Ecclesiæ traditionibus atque constitutionibus impie et stolide rejiciunt atque conspuunt, recentes Judæi? Qui impium ac diis invisum suum initiatorem Copronymum secuti novum esse atque recentem hunc ordinem asserunt, summa insania, dementia ac stultitia decepti, neque vel quid dicant vel de quibus asseverent intelligentes? Nos autem doctrinam sanctorum Patrum secuti credimus eum vetustum atque antiquum esse.

Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος περὶ ὑποταγῆς καὶ μοναδικῆς πολιτείας ἐξιὼν οὕτως ἔφη· Διὰ τοῦτο καὶ ὁ φιλάνθρωπος Κύριος, κηδόμενος ἡμῶν τῆς σωτηρίας, εἰς δύο βίους διεῖλε τὰ τῶν ἀνθρώπων, συζυγίαν καὶ παρθενίαν, ἵνα ὁ μὴ δυνάμενος ὑπενεγκεῖν τὸν τῆς παρθενίας καὶ ἀσκήσεως ἄθλον ἔλθῃ εἰς συνοίκησιν γυναικὸς, ἐκεῖνο εἰδὼς ὡς ἀπαιτηθήσεται λόγον σωφροσύνης καὶ ἁγιασμοῦ καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἐν συζυγίαις καὶ τεκνοτροφίαις ἁγίους ὁμοίωσιν, τούς τε ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ τῇ νέᾳ. Πάντες γὰρ ἄνθρωποι ἀπαιτηθησόμεθα τὴν πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον ὑπακοὴν, μοναχοί τε καὶ οἱ ἐν συζυγίαις. Ἀρκέσει γὰρ τῷ ἐπὶ γάμον ἐλθόντι εἰς συγγνώμην τὸ τῆς ἀκρασίας καὶ τῆς πρὸς τὸ θῆλυ ἐπιθυμίας καὶ συνουσίας (45). Τὰ δὲ λοιπὰ τῶν ἐντολῶν πᾶσιν ἐμοίως νενομοθετημένα οὐκ ἀκίνδυνα τοῖς παραβαίνουσι, καθὼς φησιν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· « Ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω. » Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριος καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ ἄλλοι πλεῖστοι τῶν θείων καὶ μακαρίων Πατέρων ἐν διαφόροις αὐτῶν [P. 203] λό-

C Sed et magnus Basilius de bonorum suorum dimissione et vita monastica sic disserit: Itaque etiam humanus noster Dominus nostræ salutis curam gerens, in duo vitæ genera divisit homines, virginitatis nempe et conjugii, ut quī impar virginitatis et exercitationis esset certamini, is matrimonium contraheret, id sciens, fore sibi de temperantia, sanctimonia et similitudine eorum sanctorum qui in veteri novoque testamento in matrimonio vixerunt rationem reddendam. Omnes enim homines rationem postulabimur de præstita Evangelio obedientia, sive monachi **356** sive mariti. Sufficiet enim ei qui nuptias habuit ad veniam incontinentia, mulieris appetitio et concubitus. Reliqua præcepta omnibus ex æquo imposita qui violaverint, non impune ferent, sicut Dominus suis discipulis ait [10]. « Quæ vobis dico, omnibus dico. » Quin et magnus ille theologus Gregorius sanctusque Joannes Chrysostomus aliique plurimi de beatis Patribus hinc inde suis in scriptis confirmant antiquam esse atque apostolicam vitæ mo-

D

[10] Matth. XIII, 34.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(45) Locus est mutilus, quem ad verbum expressi: neque enim vacabat Basilium evolvere hujus rei causa; quod faciet qui hac disputatione delectatur et otium habet. Sed et Platonica mutila sunt, atque adeo in margine ascriptum est ἀσαφῆ ταῦτα πάντα σχεδὸν τὰ τοῦ Πλάτωνος διὰ τὸ μὴ εἰδέναι ἡμᾶς τὸ αὐτοῦ βιβλίον ἐν ᾧ ταῦτα κεῖται. Sunt autem ex secundo libro de re publica desumpta, et Æschyli versus ex Thebaica obsidione citatur ibi; quem locum apud Plutarchum convertimus in Aristida. Ego operæ prætium non duxi hic me corrigendo defatigare, cum sit Platonis liber ad manus. XYL. — Nihil hic mutilum aut truncum etiam Xylandro, si modo judex æquus auctoris verba penitius inspiciat. Cum enim de exhibito verbis evangelicis quibus castitas apprime laudatur obsequio, dixisset nuptiis vinctos, æque ac monachos, ex iis sententiam in judicio laturos, illos violati dominici consilii liberos asserunt renuntiandos, veniamque consecuturos, qui proferrent ex continendæ libidinis impotentia vel uxoris affectu vel ejus convictu ductos ad legitimas nuptias convolasse. Qui sensus ut catholicus, etiam integer est et perfectus. GOAR.

nasticæ traditionem. Quodsi quos etiam extraneos testes laudemus, vitio nobis id verti non debet. Plato proinde quam rara sint ea quæ absoluta sunt indicans,haud absurde ita scribit: « Non mihi videntur homines, nisi pauci, beati ac felices fieri posse, quantisper hanc vitam ducimus : multi enim sunt virgiferi,pauci autem et rari philosophi. Recte autem traditur ac creditur mortuos bona consequi. » His infert vir sincero animo atque generoso,qualem Æschylus describit,præmiis ac donis afficietur. Qui videtur talis esse. Atqui in incerto est,justitiæne an vero munerum et honorum causa talis sit. Nudandus igitur omnibus est, itaque redigendus ut sit ejus quem prius descripsimus contrarius. Nulla enim re præditus opinionem habeat summæ injustitiæ, ut ita exploratum sit eum esse justum,cum non cedat sinistræ famæ, neque ambitione aut iis quæ inde oriuntur propellatur, sed sit mutabilis, toto vitæ spatio cum putetur esse injustus. Et quidem etiam Socrates, ejus præceptor, ita **357** eum interrogavit ; An debemus vulgi de nobis judicia metuere ? aut potius,spretis omnibus aliis,ejus judicium revereri qui ei quod rectum est obtemperet ? cui nisi pareamus, ingens simus damnum percepturi. Non equidem, heus tu, curandum nobis est quid plebs judicet,sed quid veritas probet, quæ justum ab injusto discernit.Hæc perspicue magis conveniunt nostris sacris atque apostolicis sermonibus. Nam Paulus ita loquitur [11] : « Armis justitiæ dextris et sinistris, per gloriam et ignominiam,per opprobria et mœstitiam tanquam impostores, cum quidem simus veraces, tanquam ignoti, cum simus noti, tanquam morientes, cum quidem vivamus, ut qui castigamur neque tamen necamur » etc. Hanc de justitia ac vitæ ratione Deo acceptæ doctrinam principes philosophorum Socrates ac Plato tradiderunt, admirabilem profecto, et laude dignam, ut quæ sit rationi hominis naturali consentanea. Etenim doctrina morum omnes homines ab ipsa natura instituuntur. Quippe Deus cum humanum genus condidisset, ejus naturæ bona ac mala discernendi rationem indidit ; idemque gentes erudiit et hominem cognitione imbuit. Itaque non tantum Socrates Plato aliique nonnulli Græci injustam sunt abominati vitam, sed et Barbarorum multi. Quippe Hyperboreos etiam perhibent habitare trans Ripæos montes justitiæ studio assiduo incumbentes ; nam neque carnibus vescuntur,et arborum fructibus aluntur aquamque bibunt. Et Brachmanas in silvis **358** degere,corpora foliis tectos, ac virtutis majori quam pro humana conditione studio deditos. Anacharsin quoque Scytham philosophum fuisse aiunt, ita amore sapientiæ inflammatum ut ob insignem ejus exercitationem atque temperantiam sit celeberrimus. Non enim vigilans modo animi motibus obluctabatur tacens atque quiescens

A γοις διαβεβαιοῦνται ἀρχαίαν καὶ ἀποστολικὴν εἶναι τὴν τοῦ μονήρους βίου παράδοσιν. Εἰ δὲ καὶ τινας τῶν θύραθεν εἰς ταύτην τὴν μαρτυρίαν παράξομεν, μηδεὶς μεμφέσθω ἡμῖν. Εἰκότως οὖν ὁ Πλάτων ὑπεμφαίνων τῶν τελείων τὸ σπάνιον ἔφασκεν· « Οὔ μοι δοκεῖ δυνατὸν ἀνθρώποις μακαρίοις τε καὶ εὐδαίμοσι γειέσθαι, πλὴν ὀλίγων. Μέχρι περ ἂν ζῶμεν, τοῦτο διορίζομεν· ναρθηκοφόροι μὲν γὰρ πολλοί, φιλόσοφοι δὲ σπάνιοι καὶ ὀλίγοι. Καλὴ δὲ πρᾶξις καὶ πίστις τελευτήσαντα τυχεῖν ἁπάντων. » Ὅθεν ἐπήγαγεν ἄνδρα ἁπλοῦν καὶ γενναῖον κατ' Αἰσχύλον. Ἔσονται αὐτῷ τιμαὶ καὶ δωρεαὶ δοκοῦντι τοιούτῳ εἶναι. Ἄδηλον οὖν εἴτε τοῦ δικαίου εἴτε τῶν δωρεῶν καὶ τιμῶν ἕνεκα τοιοῦτός ἐστι. Γυμνωτέος δὴ πάντων πλὴν δικαιοσύνης, καὶ ποιητέος ἐναντίως διακείμενος τῷ
B προτέρῳ. Μηδὲν γὰρ ἔχων δόξαν ἐχέτω μεγίστης ἀδικίας, ἵνα βεβασανισμένος ἡ εἰς δικαιοσύνην, τὸ μὴ τίθεσθαι ὑπὸ κακοδοξίας ἢ φιλοδοξίας καὶ ὑπ' αὐτῆς γινομένων, ἀλλ' ἔστω μετάστατος μέχρι θανάτου δοκῶν ἄδικος εἶναι διὰ βίου. Καὶ δὴ καὶ Σωκράτης ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν οὕτως ἔφη· πότερον τὴν τῶν πολλῶν δόξαν δεῖ ἡμᾶς πείθεσθαι καὶ φοβεῖσθαι ἢ τὴν τοῦ ἑνός, εἴ τις ἔστιν ἐπαίων οὗ δεῖ, καὶ φοβεῖσθαι καὶ αἰσχύνεσθαι μᾶλλον ἢ ξύμπαντας τοὺς ἄλλους ; Ὃ εἰ μὴ ἀκολουθήσομεν, δεινῶς λωβησομεθα. Οὐκ ἄρα γε, ὦ βέλτιστε, φροντιστέον ἡμῖν τί ἐροῦσιν ἡμῖν οἱ πολλοί, ἀλλὰ τί τὸ
C ἐπαίον τῷ δικαίῳ καὶ ἀδίκῳ, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. Ταῦτα δὲ φανερῶς ἔοικασι τοῖς ἡμετέροις μᾶλλον ἱεροῖς καὶ ἀποστολικοῖς λόγοις, ἐν οἷς φησιν ὁ μέγας Παῦλος· « Διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ ἀθυμίας, ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς, ὡς ἀγνοούμενοι καὶ ἐπιγινωσκόμενοι, ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς παιδευόμενοι, καί μη θανατούμενοι, » καὶ τὰ ἑξῆς. Τοιαύτην οὖν περὶ δικαιοσύνης καὶ θεαρέστου πολιτείας πάνυ Σωκράτης καὶ Πλάτων διδασκαλίαν ἐποιήσαντο, θαυμαστήν ὄντως καὶ ἀξιέπαινον ἀληθῶς τῇ λογικῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων συμβαίνουσαν. Τὰ γὰρ ἠθικὰ μαθήματα πάντας ἀνθρώπους ἡ φύσις ἐπαίδευσε. Διαπλάσας γάρ τοι τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος ὁ Θεὸς ἐντέθεικε τῇ φύσει τῶν
D ἀγαθῶν καὶ τῶν ἐναντίων τὴν διάγνωσιν, ὁ καὶ παιδεύων ἔθνη καὶ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν. Διόπερ οὐ μόνον Σωκράτης καὶ Πλάτων καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἑλλήνων τὸν ἄδικον ἐβδελύξαντο βίον, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν βαρβάρων. Καὶ γὰρ τοὺς ὑπερβορέους μὲν οἰκεῖν ὑπὲρ τὰ Ῥιπαῖα ὄρη φασὶν, ἀσκεῖν δὲ δικαιοσύνην μὴ κρεωφαγοῦντας, [P. 204] ἀλλ' ἀκροδρύοις καὶ ὕδασι χρωμένους Καὶ τοὺς Βραχμᾶνας ἐν ταῖς ὕλαις διάγειν, φύλλοις τὸ σῶμα κάλύπτον τας καὶ ὑπὲρ ἀνθρωπον ἀσκοῦντας. Καὶ Ἀνάχαρσιν δὲ τὸν Σκύθσν φιλόσοφον γεγενῆσθαι λέγουσι, καὶ οὕτως αὐτὸν ὁ τῆς φιλοσοφίας ἔρως ἐπύρωσεν ὡς ὀνομαστότατον διὰ πολλὴν ἄσκησιν καὶ σωφροσύνην γενέσθαι. Οὐ γὰρ μόνον γρηγορῶν πρὸς τὰ τῆς ψυχῆς ἠγωνίζετο πάθη σιωπῶν καὶ ἡσυχάζων, ἀλλὰ

[11] II Cor. vi, 7, 8.

καὶ καθεύδων τὰ τῆς σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας ἐδήλου σημεῖα. Εἰώθει γὰρ τῇ μὲν λαιᾷ χειρὶ τὰ αἰδοῖα κατέχειν, τῇ δεξιᾷ δὲ τὰ χείλη συνέχειν, ὑπεμφαίνων ὡς πολλῷ μεῖζόν ἐστιν ἡ ἀγωνία τῆς γλώττης καὶ πλείονος ἐπικουρίας εἰς ἀσφάλειαν δεῖται. Καὶ τὸν Χείρωνα δὲ Κένταυρον ἱστοροῦσιν Ἕλληνες δικαιοσύνης καὶ ἁγνείας γενέσθαι διδάσκαλον, ὡς καὶ Ὅμηρος μαρτυρεῖ τοῦτον δικαιότατον πεφηνέναι Κενταύρων, διὰ πολλὴν δηπουθεν καρτερίαν καὶ ἐγκράτειαν καὶ σώματος δουλαγωγίαν καὶ σύμμετρον ἐπιμέλειαν. Ὅθεν δὴ Πλάτων ἐναργῶς αὖθις ἐκδιδάσκων φησίν· Ἐπιμελεῖσθαι δὲ σώματος ψυχῆς ἕνεκα ἁρμονίας, δι' οὗ βιοῦν τε ἔστι καὶ ὀρθῶς βιοῦν, καὶ καταγγέλλειν τῆς ἀληθείας τὸ κήρυγμα. Τοῦτο καὶ ὁ θεῖος ἔφη Παῦλος· « Ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, » τουτέστι πρὸς ἄσκησιν καὶ σύστασιν αὐτὸ μετ' ἐπιστήμης καὶ φρονήσεως γυμνάζω, καὶ πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων συνεργίαν, οὐ πρὸς ἀσέλγειαν προνοούμενος. Συμπεφώνηκε τοίνυν καὶ τούτοις ὁ Πλάτων εὖ μάλα τοῖς ἡμετέροις, τὴν ἀναγκαίαν καὶ δέουσαν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι παρεγκυήσας τοῦ σώματος. Ὑπέδειξέ τε πάλιν καὶ διεσάφησεν ὅπως ἄρχεται καὶ αὔξεται τῆς φαύλης ἐπιθυμίας καὶ κακίστης συνηθείας τὸ πάθος, φάσκων οὕτως ἀρχὴ μὲν ἔρωτος ὅρασις, αὔξει δὲ τὸ πάθος ἐλπὶς, τρέφει δὲ μνήμη, τηρεῖ δὲ συνήθεια. Διὸ καὶ Σωκράτης τὰ βλέμματα καὶ τὰ φιλήματα τῶν εὐμόρφων ὡς χαλεπώτερον σκορπιων καὶ ὄφεων ἰὸν ἐνιέναι πεφυκότα ἀποφεύγειν ἐδίδασκεν. Ὅθεν ἰδών τινα νέον φιλήσαντα εὔοπτον, « Οὗτος, ἔφη, ῥᾳδίως ἂν καὶ εἰς μαχαίρας κυβιστήσῃ καὶ εἰς πῦρ ἐμπέσῃ, » ὁ τοσαύτην δηλονότι πυρὰν ἐν ἑαυτῷ κατατολμήσας ἀνάψαι. Διογένης δὲ θεασάμενος μειράκιον ἀσελγέστερον ἢ κατ' ἄνδρα κεκοσμημένον εἶπεν « Εἰ μὲν πρὸς ἄνδρας, ἀτυχεῖς, εἰ δὲ πρὸς γυναῖκας, ἀδικεῖς. » Θηρῶσι διὰ τοῦ καλλωπισμοῦ οἱ μὲν ἄνδρες τὰς γυναῖκας, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ οἱ ἀνδρόγυνοι τοὺς ἄνδρας. Καὶ μέντοι καὶ Ἀγησίλαος εὐμόρφου ἦρα παιδὸς, καὶ βουλόμενος αὐτὸν φιλῆσαι διεκώλυεν ἑαυτὸν, φεύγων τὴν βλάβην. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος οὐδὲ ἰδεῖν τὰς Δαρείου θυγατέρας εὐειδεῖς ἄγαν καὶ παρθένους οὔσας ἠνέσχετο παντελῶς, αἰσχρὸν νομίσας [P. 205] τὸν ἄνδρας ἑλόντα ὑπὸ γυναικῶν ἡττηθῆναι. Οὕτω δὲ καὶ Κύρος ὁ Περσῶν βασιλεὺς οὐδὲ θεάσασθαι κόρην τινὰ θαυμασίαν ἀφορισθεῖσαν αὐτῷ καὶ ἀμήχανον κάλλος ἔχειν μαρτυρουμένην κατεδέξατο, ἀλλά γε καὶ τῷ ὁρῶντι συνεχῶς καὶ μηδὲν ἓκ τούτου δεινὸν πάσχειν λέγοντι παρῄνει μήτε λέγειν τοῦτο μήτε πράττειν. « Τὸ μὲν γὰρ πῦρ, φησὶ, τοὺς πλησίον πάντη ἑστῶτας καίει, τὸ δὲ κάλλος καὶ τοὺς πόῤῥωθεν ἑστῶτας. » Ἐπεὶ οὖν τὸ ἐρᾶν ἐκ τοῦ ὁρᾶν τίκτεται καὶ ἐκ τοῦ ἐρᾶν ἡ συγκατάθεσις γίνεται καὶ ἐκ τῆς συγκαταθέσεως ἡ πρᾶξις ἐπιτελεῖται, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς τὸν ἀκολάστως ἐστιῶντα τὰς ὄψεις μοιχὸν ἔκρινεν, οὐ τὴν πρᾶξιν μόνην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔννοιαν προαναστέλλων. Καὶ ὁ Σωκράτης δὲ πάλιν φυλάττεσθαι σφόδρα καὶ παρατηρεῖσθαι τὴν ἀκρασίαν διδάσκων ἔφη μὴ πεινῶντας λίαν μὴ ἐσθίειν, μηδὲ διψῶντας πολλὰ μὴ πίνειν· καὶ γὰρ

A sed etiam dormiens signa temperantiæ atque continentiæ edebat. Solebat enim læva manu pudenda, dextra labia tenere, innuens multo gravius esse adversus linguam certamen, ac ad securitatem ab ea præstandam majori opus esse præsidio. Chironem quoque Centaurum Græci narrant justitiæ fuisse atque castitatis magistrum; id quod Homerus etiam testatur, qui eum Centaurorum ait exstitisse justissimum, nimirum ob eximiam tolerantiam atque continentiam corporisque subactionem et concinnam curam. Unde rursus Plato evidenter sic præcipit. Curam corporis gerere oportet eam, ut cum anima servet harmoniam, propter quod et vivit, et recte vivens, et veritatis præconium faciens, Sic et B. Paulus ait suum se corpus afflictare et B subigere, hoc est exercitatione se id ad statum rectum scienter prudenterque parare, ut id sibi in rebus præstantibus adjumento sit, non ei prospicere quæ faciant ad lasciviam. Quo loco cum nostris præclare convenit Platoni, qui nos jubet necessariam ac debitam corporis curam gerere. Idem monstravit atque **359** patefecit quomodo pravi affectus animi oriantur, augeanturque cupiditates malæ et in consuetudinem abeunt. Initium, inquit, amoris est a visu: auget autem eum affectum spes, nutrit memoria, conservat consuetudo. Itaque Socrates docebat vitare conspectum et oscula formosorum, quod hæc virus scorpionum et serpentum veneno damnosius immitterent. Ideoque cernens quemdam formoso adolescenti osculum dare « Hic, inquit, vel in gladium insiliret vel in ignem se abjiceret, » C scilicet qui tantum in seipso rogum accendere ausus esset. Diogenes autem adolescentulum videns lascivius quam eum sexum decet ornatum, « Si quidem, inquit, viris te ita ornas, infortunatus es: sin mulieribus, injuste facis. » Nam viri mulieres ornatu captant, mulieres autem et semiviri viros. Sane Agesilaus quoque formosum amabat puerum, eumque osculum sibi ferentem rejecit, evitans damnum. Alexander Darii filias, formosas virgines, ne videre quidem voluit, turpe ratus eum qui viros vicisset a mulieribus vinci. Ita Cyrus quoque Persarum rex neque intueri sustinuit puellam quamdam ipsi exemptam, cujus admirabilis forma prædicabatur: quin et ei qui se eam crebro videre neque inde quidquam mali habere dictitabat, D suasit ne hoc vel faceret vel diceret; ignem enim omnino astantes urere, amoris incendium etiam ad remotos pertinere. Quoniam igitur **360** ex visu amor nascitur, isque consensum, consensus facinus gignit, idcirco Christus eum qui oculos intemperanter pascit adulterum indicavit, non a facto tantum, sed maturius etiam a cogitatione facti dehortans. Rursum Socrates, cum docet intemperantiam summopere vitare, nisi admodum esurientem non edere neque bibere nisi vehementi urgente siti jubet. Ac Christus quoque tales beatos prædicat, in beatitatum enumeratione.

ὁ κύριος ἐμακάρισε τοὺς τοιούτους ἐν τοῖς μακαρισμοῖς.

Post Claudium imperavit Nero, filius ejus, annos 14. De hoc exstabat oraculum « ultimus Æneadum matrieida imperitabit : » deducebat enim genus ab Ænea per Romulum et Augustum. Is, cum ei confirmatum esset imperium, turpibus sese flagitiis dedidit studiisque ab officio imperatoris prorsus alienis : fidibus enim ludebat, tragœdias agebat, inque theatro saltabat. Porro autem reliquis suis sceleribus hoc addidit ut Deum oppugnaret, primusque persecutor Verbi Dei exstitit. Post, cum ei insidiæ adversus ipsum structæ essent detectæ, matrem, sororem uxoremque suas extrema incitatus insania interfecit, aliosque innumeros suos cognatos virosque illustres Romæ, metuens ne ab iis per seditionem impeteretur. Interfecta uxore eunuchum uxoris loco duxit. Is Nero principes apostolorum Petrum ac Paulum multosque alios martyres interfecit. Eo imperante etiam Judæi Jacobum fratrem Domini necaverunt. Is ab utero matris castus fuerat, vinum aliosque inebriantes **361** potus nunquam biberat, animans nullum ederat, novacula caput ipsius nunquam tetigerat, oleo unctus et balneo usus non fuerat. Is jam inde ab reditu Christi in cœlos episcopus Hierosolymæ fuerat creatus. Genua porro ipsius callos cameli instar genuum obduxerant, quod in ea identidem adorandi Dei causa consideret. Itaque ob excellentem justitiam admirabilemque vitæ rationem Justus appellabatur, et Oblias, quod populi complexum denotat. Hunc Jacobum, virum venerabilem, honoratum et celeberrimum angelorumque similem, cum Paschatis festivitas ageretur, ac permulta Judæorum millia in urbem confluxissent, scribæ et sacerdotes in templi pinnaculo constituerunt ; utque Christi prædicationem abolerent, magna voce ita sunt affati : Te Juste hortamur, ut universo populo dicas, ne errore abducti eum qui Christus usurpatur sectentur. Tibi enim nos omnes fidem habemus, quem scimus justum esse et personarum rationem nullam ducere. Dic ergo nobis, quæ est janua Jesu ? Ad hæc ille ; Quid me, inquit, de Christo interrogatis ? Is quidem in cœlo ad dexteram Dei sedet, indeque veniet vectus nubibus cœli, reddetque unicuique ea quæ meritus fuit. Multi ergo certissime vera esse quæ Jacobus dixerat credentes exclamaverunt : « Hosanna Filio Davidi. » Quod cum audirent impii sacerdotes atque scribæ, vociferati sunt : « Ohe ! etiam justus in errorem lapsus est. » Actique in furorem eum deturbaverunt. Neque tamen eo ex casu mortuus est ; et cum lapides **362** in eum conjicere cœpissent, flexis poplitibus ita est precatus : « Oro te, o Deus Genitor, condona

A Μετὰ δὲ Κλαύδιον ἐβασίλευσε Νέρων ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἔτη ιδ'. Περὶ οὗ λόγιον ἦν, « Ἔσχατος Αἰνεαδῶν μητροκτόνος ἡγεμονεύσει· » κατήγετο γὰρ ἐκ τῆς γενεᾶς Αἰνείου καὶ Ῥωμύλου καὶ Αὐγούστου. Οὗτος κραταιουμένης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς εἰς ἀνοσίους πράξεις ἐξώκειλε καὶ ἀλλότρια τῆς βασιλείας ἐπετήδευε πράγματα, κιθαρίζων καὶ τραγῳδῶν καὶ ὀρχούμενος ἐπὶ τῶν θεάτρων. Καὶ πρὸς τούτοις ἐν πάσαις αὐτοῦ ἀθεμιτουργίαις καὶ τὸ τῆς θεομαχίας προσέθηκε μύσος, διώκτης πρῶτος γενόμενος τοῦ θείου Λόγου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπιβουλῆς κατ' αὐτοῦ μηνυθείσης αὐτῷ, εἰς ἄκρον μανίας ἐλθὼν ἀνεῖλε τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἄλλους μυρίους τῷ γένει προσήκοντας καὶ τοὺς ἐν Ῥώμῃ ἐπισήμους, τὴν ἐξ αὐ- B τῶν ἐπανάστασιν ὑφορώμενος. Μετὰ δὲ τὸ ἀνελεῖν τὴν γυναῖκα ἔγημεν εὐνοῦχον. Οὗτος ἀνεῖλε τοὺς κορυφαίους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον καὶ πολλοὺς ἑτέρους μάρτυρας. Ἐφ' οὗ καὶ Ἰουδαῖοι τὸν ἀδελφόθεον Ἰάκωβον ἀπέκτειναν, ὃς ἁγνὸς ὑπάρχων ἐκ κοιλίας μητρὸς οἶνον καὶ σίκερα οὐκ ἔπιεν, ἔμψυχον οὐκ ἔφαγε πώποτε, ξυρὸς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ οὐκ ἀνέβη, ἐλαίῳ οὐκ ἠλείψατο, βαλανείῳ οὐκ ἐχρήσατο. Οὗτος ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας κατέστη, τὰ δὲ γόνατα αὐτοῦ ἦσαν ἀπεσκληκότα ὡς καμήλου ἐκ τοῦ ἀεὶ κάμπτειν ἑαυτὸν καὶ τῷ Θεῷ προσκυνεῖν. Ὅθεν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ καὶ θαυμαστῆς πολιτείας ἐκαλεῖτο δίκαιος καὶ ὀβλίας (46), ὅ ἐστι περιοχὴ λαοῦ καὶ δικαιοσύνη. Ἐπεὶ οὖν εὐδέσιμος καὶ σεβάσμιος καὶ σφόδρα περιβόητος ὑπῆρχεν C ὁ [P. 206] ἰσάγγελος Ἰάκωβος ἑορτῆς γενομένης τοῦ Πάσχα καὶ πολλῶν μυριάδων συνελθόντων τῶν Ἰουδαίων τοῦτον ἀνενέγκαντες οἱ γραμματεῖς καὶ ἱερεῖς ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, διασκεδάσαι βουλόμενοι τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ, εἶπον μεγάλῃ τῇ φωνῇ, Ἀξιοῦμεν σέ, δίκαιε, εἰπεῖν τῷ λαῷ, ἵνα μὴ πλανῶνται ὀπίσω τοῦ λεγομένου Χριστοῦ. Σοὶ γὰρ πάντες πειθόμεθα, γινώσκοντές σε δίκαιον καὶ ἀπροσωπόληπτον. Εἰπὲ ἡμῖν τίς ἐστιν ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ, Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἔφη. Τί με ἐπεροτᾶτε περὶ τοῦ Χριστοῦ ; Καὶ αὐτὸς καθέζεται ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ αὐτὸς μέλλει ἔρχεσθαι ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. Πολλοὶ γοῦν πληροφορηθέντες ἐπὶ τῇ D μαρτυρίᾳ τοῦ Ἰακώβου ἔκραξαν λέγοντες· « Ὡσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαβίδ. » Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ παράνομοι ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαῖοι ἔκραξαν· « Ὢ ὤ ! καὶ ὁ δίκαιος πεπλάνηται, » καὶ μανέντες ἐρρίψαν αὐτὸν κάτω. Πεσὼν δὲ οὐκ ἀπέθανε, καὶ ἤρξαντο λιθάζειν αὐτόν· ὁ δὲ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο λέγων· « Παρακαλῶ σε, Θεὲ Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί πρᾶτ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(46) Cujus linguæ hoc vocabulum sit et quid significet, non intelligo περιοχὴν λαοῦ ad verbum reddidi complexum populi. Narrationem hanc noster aut ex Nicephoro descripsit aut ex ipso Hegesippo, ex quo eam Nicephorus refert *Hist. Eccles.* I, 38. Quem si Græcum habuissem, potuissem plurimis locis in corrigendo Cedreno adhibere. XYL. — Epiphanius. *Hæresi* LXXVIII, n. 7 : Ἔσχε μὲν οὖν ὁ Ἰωσὴφ πρωτότοκον τὸν Ἰάκωβον τὸν ἐπικληθέντα Ὀβλίαν ἑρμηνευόμενον τεῖχος, καὶ δίκαιον ἐπικληθέντα, Ναζωραῖον δὲ ὄντα, ὅπερ ἑρμηνεύεται Ἅγιος. GOAR.

τουσιν. » Εἷς δὲ τῶν υἱῶν Ῥιχὰβ ἔκραξε λέγων « Παύσασθε, τί ποιεῖτε ; ὁ δίκαιος μᾶλλον ὑπὲρ ἡμῶν εὔχεται. » Καὶ δραμών τις κναφεὺς ἔδωκεν εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μετὰ ξύλου κναφικοῦ, καὶ ἐθανατωσεν αὐτόν. Θάψαντες δὲ αὐτὸν περὶ τῷ ναῷ ἀνήγειραν τὴν στήλην αὐτοῦ. Μετὰ δὲ μαρτύριον αὐτοῦ παρὰ πόδας πολιορχεῖται Ἱερουσαλήμ· φησὶ γὰρ Ἰώσηπος· « Ταῦτα δὲ συμβέβηκεν Ἰουδαίοις κατ' ἐκδίκησιν Ἰακώβου τοῦ Δικαίου, ὃς ἦν ἀδελφὸς Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ, ἐπειδήπερ δικαιότατον ὄντα Ἰουδαῖοι ἀπέκτειναν. »

Ἐπὶ τούτου τοῦ Νέρωνος Σίμων ὁ Μάγος ἐλθὼν ἐν Ῥώμῃ, καὶ πολλὰ σημεῖα διὰ γοητείας ἐπιτελῶν, ἑαυτὸν Θεον ὠνόμαζε. Τοῦ μεγάλου δὲ ἀποστόλου Πέτρου τότε τὴν Ῥώμην καταλαβόντος καὶ πρὸς τὸν μάγον ἀπελθόντος, εὗρε κύνα παμμεγέθη δεδεμένον ἀλύσει ἐν τῷ πυλῶνι, ὃν ὁ Σίμων δεσμήσας δι' αὐτοῦ ἐκώλυε πάντας οὓς οὐκ ἤθελε πρὸς αὐτὸν εἰσιέναι· καὶ τοῦτο ἦν πρῶτον θαῦμα τῷ μελλοντι πρὸς Σίμωνα εἰσάρχεσθαι. Ὁ δὲ Πέτρος ἰδὼν τὸν κύνα οὕτω μέγαν καὶ ἀπηγριωμένον, καὶ μαθὼν ὅτι πολλοὺς ἀνεῖλεν ἐπιχειρήσαντας εἰσελθεῖν πρὸ τῆς ἐπιτροπῆς Σίμωνος, κρατήσας ἔλυσεν αὐτὸν λέγων· « Εἴσελθε πρὸς Σίμωνα, καὶ εἰπὲ αὐτῷ ἀνθρωπίνῃ φωνῇ, Πέτρος ὁ δοῦλος Χριστοῦ εἰσελθεῖν πρὸς σὲ θέλει. » Καὶ τοῦ κυνὸς εὐθὺς δρόμῳ εἰσελθόντος, καὶ οὕτω λαλήσαντος κατεπλάγησαν οἱ μετὰ Σίμωνος, λέγοντες· Τίς ἐστι Πέτρος, [P. 207] καὶ τίς ἡ τοσαύτη δύναμις αὐτοῦ ; πρὸς οὓς φησιν ὁ Σίμων· Τοῦτο ὑμᾶς μὴ ξενιζέτω, ὅπερ κἀγὼ ποιήσω. Καὶ προσέταξε τῷ κυνὶ ἀνθρωπίνῃ φωνῇ εἰπεῖν τῷ Πέτρῳ εἰσελθεῖν· Καὶ τοῦτο ποιήσαντος πάλιν τοῦ κυνὸς εἰσῆλθε Πέτρος πρὸς Σίμωνα, καὶ συμβαλὼν μετὰ τοῦ Σίμωνος εἰς θαυματουργίαν ἐνίκησε Πέτρος ἴασεις ποιῶν· καὶ πολλοὶ πιστεύσαντες ἐβαπτίσθησαν. Καὶ ἦν ἐν τῇ Ῥώμῃ ταραχὴ πολλὴ καὶ σύγχυσις ἔναντι Πέτρου καὶ Σίμωνος, ὅτι κατέναντι ἀλλήλων ἐποίουν θαύματα. Ἅπερ ἀνήνεγκεν ὁ ἔπαρχος τῷ Νέρωνι. Οὗς κελεύσας ὁ Νέρων ἀχθῆναι ἐνώπιον αὐτοῦ λέγει πρὸς Σίμωνα· « Σὺ εἶ ὃν λέγουσι Χριστόν ; » Ὁ δέ φησιν· « Ἐγὼ εἰμι. » Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν Πέτρον ἐπερωτήσαντος εἰ ἀληθῶς οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, ἀπεκρίθη Πέτρος, « Οὐκ ἔστιν οὗτος· μὴ γένοιτο. Ἐγὼ γὰρ ἐκείνου εἰμὶ μαθητὴς τοῦ σταυρωθέντος καὶ ἀναστάντος καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀναληφθέντος. Ὁ δὲ Νέρων ὡς τερατολόγους καὶ ἀμφοτέρους ἐκ προσώπου αὐτοῦ θᾶττον ἐξήλασεν. Οἳ καὶ διάγοντες ἐν Ῥώμῃ ἐποίουν θαύματα κατέναντι ἀλλήλων. Μιᾷ γοῦν τῶν ἡμερῶν προστάξαντος τοῦ Σίμωνος ἀχθῆναι αὐτῷ ταῦρον παμμεγέθη ἐλάλησεν εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ, καὶ παρευθὺ τέθνηκεν ὁ ταῦρος. Ὁ δὲ Πέτρος εὐξάμενος ἤγειρεν αὐτόν. Οἱ δὲ λαοὶ ἰδόντες ἐθαύμασαν λέγοντες, Ἀληθῶς τὸ ζωογονῆσαι ὑπὲρ τὸ θανατῶσαι μεῖζον θαῦμα ἐστί. Καὶ μέντοι καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησαν πολλὰ, οὐ μόνον ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν Συρίᾳ πρότερον, ἅτινα Κλήμης ὁ Ῥωμαῖος καὶ πάνσοφος μαθητὴς Πέτρου καὶ συνέκδημος διηγήσατο, ἀφ' ὧν ὀλίγα συντάξομεν ἐνταῦθα.

Τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου διδάσκοντος τὸν λαὸν σέβεσθαι καὶ προσκυνεῖν τὸν ἐπὶ πάντων

A hoc istis : non enim sciunt quam rem agunt. » Unus autem de progenie Richabi exclamavit « desinite, quid agitis ? Justus pro vobis precatur. » Interim quidam fullo accurrens ligneo suo instrumento Jacobum in caput imposita plaga occidit. Sepelierunt eum pone templum, ac columnam in monimento ejus posuerunt. Necem ejus statim subsecuta est Hierosolymorum obsidio. Ait enim Josephus « hæc Judæis evenerunt, ut pœnas luerent necis quam Jacobo, qui frater Jesu cognomento Christi fuit, homini justissimo intulerant. »

Imperante Nerone, Romam profectus Simon Magus, cum artibus magicis multa edidisset prodigiosa, sibi Dei nomen arrogavit. Quo tempore magnus ille apostolus Petrus Romam cum venisset, statuit Simonem adire. Erat ad fores Simonis B canis prægrandis catena vinctus, cujus opera Simon arcebat quoscunque ad se accedere nollet ; idque primum miraculum occurrebat ad Simonem intraturis. Petrus canem ita magnum et efferatum cernens, cognito multos ab eo fuisse interfectos, quod ante jussum Simonis ingredi conati essent apprehendit eum, solutumque intrare ad Simonem jussit, eique humana voce dicere Petrum servum Christi cupere ipsum conventum. Cum canis statim intro accurrisset **363** itaque esset locutus, obstupuerunt qui cum Simone erant, percontatique sunt quisnam iste Petrus et quæ ejus tanta potestas esset. Simon respondit non debere hoc eos mirari : nam se idem præstiturum. Simul cani mandat ut humana voce Petrum intro venire jubeat. Quod cum canis fecisset, ita ad Simonem intravit C Petrus ; cumque edendis miraculis certarent, Petrus sanandis morbis superior fuit. Multique fidem amplexi baptizati sunt : erat autem Romæ magnus tumultus ob Petri et Simonis certamen, cum alter alterum miraculis edendis superare contenderet ; quæ præfectus urbis ad Neronem retulit. Nero ambos ad se jussit adduci, et ex Simone quæsivit, ipsene esset is quem Christum appellant, aiebat. Petrus eodem de re interrogatus, « Absit. inquit, ut iste sit Christus ! Ego discipulus sum Christi crucifixi, qui redivivus in cœlos est sublatus. » Nero eos statim ex conspectu suo jussit abire ut qui prodigiose nugarentur. Illi Romæ degentes miraculis certabant. Quodam die Simon ingentem tau- D rum ad se adduci jussit, cumque ei in aurem aliquid dixisset, is illico mortuus est. Quem taurum Petrus, Deum comprecatus, in vitam revocavit. Quod populus cernens admiratus est, fassusque majus esse vivificandi quam necandi miraculum. Alia quoque miracula ediderunt, neque id Romæ modo sed ante etiam in **364** Syria. Quæ Clemens Romanus, vir sapientissimus, Petri discipulus atque comes, recitavit. In paucula huc ponemus.

Cum beatus Petrus apostolus populum doceret colere et adorare unicum verum Deum, omnia in

sua potestate habentem, Simon, qui extra turbam astabat, clamavit : Quid conaris mentiendo in errorem abducere rudem multitudinem tibi circumfusam ? persuades eis deos neque putandum, neque omnino esse. Atqui Ebræorum libri multos esse deos affirmant. Jam quem tu prædicas Deum, quid si ego ostendam eum non esse supremum neque omnipotentem ? Cum et futuri ignarus sit et imperfectus et carens aliquibus rebus, non bonus, sed variis obnoxius perpessionibus. Certe, si vestris Litteris creditis, relinquetur alium esse Deum futuri præscium, perfectum, nullius rei indigum, bonum, nulli perpessioni obnoxium ; quorum contraria sunt in eo quem tu opificem mundi summumque Deum jactas. Jam primum Adamus, qui ad tui Dei imaginem est conditus, cæcus fuit creatus cognitioneque boni et mali carens ; peccatique manifestus paradiso ejicitur et morte damnatur. Similiter is qui istum fixit, non ubique videt. Itaque de excidio Sodomorum sic ait (Gen. 18) « Descendam visum ac cognitum, an ita agatur apud eos uti ad me clamor pertulit necne. » Quibus sane verbis suam ignorationem prodit Jam quæ de Adamo dicit (Gen. 3), Ejiciamus eum, ne aliquando suam manum arbori vitæ intendat ejusque fructu **365** vescens immortalis fiat, certa sunt ignorantiæ invidiæque signa. Sicut hæc [12] : Pœnituit sive consideravit Deus quod hominem creasset, argumento sunt eum pœnitudini obnoxium ac futurorum nescium esse. Tum hæc [13] : Olfecit Deus odorem suavem , demonstrant aliquibus eum indigere. Et quod Abrahamum aliosque tentavit, non est signum boni, et qui constantiam eorum prænosceret. Ad hæc Petrus : Si cæcus erat, inquit, Adamus, quomodo mandans ei Deus monstravit arborem cognitionis boni et mali, et ea abstinere jussit ? Respondit Simon mentis fuisse eam cæcitatem. Tum Petrus : Qui vero cæca ei fuerit mens, qui ante esum vetiti fructus nomina omnibus animalibus apte imposuit ? Nam Adamum Evamque habuisse et animi et corporis oculos apertos, ex his liquet [14] : « Vidit, scriptum est, mulier arborem, quod fructus ejus esui aptus atque aspectu gratus elegansque esset ; fructumque ex ea decerptum edit, atque etiam marito dedit. » Si ergo cum conspicati essent arboris atque fructus pulchritudinem, ederunt, constat ante esum istum eos et boni malique notitiam et visum acutissimum habuisse, quo singula cernerent. Ea proinde verba aperti sunt eorum oculi, non in hanc sententiam sunt posita, quasi post esum demum atque peccatum visu fuissent donati, quo ante **366** præditos fuisse docui : sed quod peccato simplicitatem amisissent, mali omnis nesciam, quæ cognitionem indifferentem præbebat, ideo dictum est oculos eorum fuisse apertos. Oculus enim ea est natura ut a mente ad ea quæ cernit excitetur : ipse quippe

μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, ὁ Σίμων, ἔξω τοῦ ὄχλου ἐστὼς ἐβόησε, Τί ψευδόμενος ἀπατᾷν θέλεις τὸν παρεστῶτά σοι ἰδιώτην ὄχλον, πείθων αὐτοὺς θεοὺς μήτε νομίζειν μήτε εἶναι, καίπερ τῶν παρ' Ἑβραίοις βιβλίων λεγόντων πολλοὺς θεοὺς εἶναι ; Πλὴν οὖν περὶ οὗ ἔφης Θεοῦ, εἰ δείξω ἐγὼ μὴ αὐτὸν εἶναι τὸν ἀνωτάτω καὶ παντοδύναμον Θεὸν, καθὸ ἀπρόγνωστός ἐστι καὶ ἀτελὴς καὶ ἐνδεὴς καὶ οὐκ ἀγαθὸς καὶ πολλοῖς ὑποκείμενος πάθεσι κατὰ τὴν ὑμετέραν Γραφὴν, ἕτερος πάντως περιλείπεται προγνωστικὸς τέλειος ἀνενδεὴς ἀγαθὸς καὶ παντὸς πάθους ἀπηλλαγμένος· ὃν δὲ σὺ φῂς δημιουργὸν καὶ ὑπερθεον, τοῖς ἐναντίοις ἀντικείμενος ὑπάρχει. Αὐτίκα γοῦν ὁ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ γεγονὼς Ἀδὰμ καὶ τυφλὸς κτίζεται καὶ γνῶσιν ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ μὴ ἔχων, παραβάτης εὑρίσκεται, καὶ τοῦ παραδείσου ἐκβάλλεται , καὶ θανάτῳ καταδικάζεται. Ὁμοίως τε ὁ πλάσας αὐτὸν, ἐπειδὴ μὴ πανταχοῦ βλέπει, ἐπὶ τῇ τῶν Σοδόμων καταστροφῇ [P. 208] λέγει· « Καταβὰς ὄψομαι εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην πρός με συντελοῦνται· εἰ δὲ μὴ, ἵνα γνῶ, » καὶ ἑαυτὸν ἀγνοοῦντα δείκνυσι. Καὶ τὸ εἰπεῖν περὶ τοῦ Ἀδὰμ, Ἐκβάλωμεν αὐτὸν, μήποτε ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἄψηται τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, καὶ φαγὼν ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ἀγνοοῦντος καὶ φθονουντός ἐστι σύμβολον. Ὥσπερ καὶ τὸ Ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον μεταμελείας ἐστὶ καὶ ἀγνοίας τεκμήριον τῶν μελλόντων. Καὶ τὸ, Ὠσφράνθη Κύριος ὀσμὴν εὐωδίας ἐνδεοῦς ἐστι σημεῖον, ὡς καὶ τὸ πειράζειν τὸν Ἀβραὰμ καὶ ἄλλους οὐκ ἀγαθοῦ ἐστιν ἀπόδειξις καὶ τὸ τέλος τῆς ὑπομονῆς προειδότος. Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη πρὸς τὸν Σίμωνα· Εἰ τυφλὸς ἐπλάσθη ὁ Ἀδὰμ, ὡς λέγεις, πῶς ἐντελλόμενος αὐτῷ ὁ Θεὸς ἔλεγε δεικνύων, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε ; Καὶ ὁ Σίμων φησί· Τυφλὸς ἦν ὁ νοῦς αὐτου. Καὶ ὁ Πέτρος εἶπε· Πῶς καὶ τὸν νοῦν τυφλὸς ἦν ὁ πρὸ τοῦ γεύσασθαι τοῦ συσοῦ προφόρως πᾶσι τοῖς ζῴοις ἐπιθεὶς ὀνόματα ; Ὅτι γὰρ καὶ τοὺς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ὀφθαλμοὺς εἶχον ἀνεῳγμένους καὶ βλέποντες ἦσαν ὅ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα, δῆλον ἐντεῦθεν. « Εἶδε γὰρ, φησὶν, ἡ γυνὴ ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρῶσιν καὶ ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καὶ ὡραῖον τοῦ κατανοῆσαι , καὶ λαβοῦσα τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ἔφαγε, καὶ ἔδωκε καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. » Εἰ γοῦν καλὸν θεασάμενοι τὸ δένδρον καὶ τὸν καρπὸν ἔφαγον, εὔδηλον ὅτι καὶ πρὸ τῆς τοῦ καρποῦ βρώσεως γνῶσιν μὲν εἶχον καλοῦ τε καὶ κακοῦ, ὅψιν τε ὀξυδερκεστάτην ὁρᾶν ἕκαστα δυναμένην. Οὐκοῦν οὐχ ὡς μετὰ τὴ βρῶσιν καὶ τὴν παράβασιν ἀναβλεψάντων εἴρηται τὸ διηνοίχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ (δείκνυνται γὰρ καὶ πρὸ τῆς βρώσεως ὁρῶντες, ὡς ἔφην)· ἀλλ' ὡς τὸ ἀπειρόκακον ἀποθεμένων διὰ τῆς παραβάσεως, ὃ καὶ τὴν γνῶσιν ἀδιάφορον παρέσχεν, ἐρρήθη ὅτι διηνοίχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ . Πέφυκε γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ διεγείρεσθαι πρὸς ἃ βλέπει, διότι σύνεσιν αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν οὐκ ἔχει, κάντεῦθεν πολλάκις πρὸς ἕτερα τῆς διανοίας ἀσχο-

[12] Gen. VI, 6. [13] Gen. VIII, 21. [14] Gen. III, 6.

λουμένης τυφλοῦ δίκην ἔσθ' ὅτε παρερχόμεθα καὶ τὸν πάνυ γνώριμον, καὶ ἐπειδὰν ἐγκληθῶμεν, τῇ ἀσχολίᾳ τοῦ λογισμοῦ τὸ αἴτιον ἀνατιθέντες ἀπολογούμεθα. Οὕτω καὶ ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα τῇ αἰσθήσει τοῦ νοῦ πρὸς τὴν ὄψιν διηγέρθησαν. Τὸ γὰρ· « Διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν » ἀποκάλυψιν δηλοῖ τὴν ἐγγενομένην τῷ λογισμῷ, οὐκ ἀνάβλεψιν ὀφθαλμῶν, ὥστε τὴν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν αἴσθησιν οὕτω κέκληκεν ἡ Γραφή. παρευθὺ γὰρ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τὸ συνειδὸς πλήττεται. Καὶ ὁ Σίμων φησίν· Εἰ [P. 209] πρόγνωσιν εἶχεν ὁ Ἀδάμ, διὰ τί οὐ προέγνω τὴν διὰ τοῦ ὄφεως καὶ τῆς γυναικὸς ἀπάτην; Καὶ ὁ Πέτρος· Εἰ πρόγνωσιν οὐκ εἶχε, πῶς τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐσομένας πράξεις, ἅμα τῷ γεννηθῆναι, ἐπέθηκεν ὀνόματα; Τὸν γὰρ πρωτότοκον ὠνόμασε Κάϊν, ὅ ἔστι Ζῆλος· ὃς καὶ ζηλώσας ἀνεῖλε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἄβελ, ὅ ἑρμηνεύεται Πένθος· ἐπ' αὐτῷ γὰρ πρώτῳ φονευθέντι ἐπένθησαν οἱ γονεῖς. Εἰ δὲ Ἀδὰμ ἔργον Θεοῦ καὶ ποίημα πρόγνωσιν εἶχε, πολλῷ μᾶλλον ὁ δημιουργήσας αὐτὸν Θεός. Ὅτι γὰρ ὄντως προγινώσκει ὁ Θεὸς, φησὶ πρὸς τὸν Ἀβραάμ· Γινώσκων γνῶσῃ ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ ἔτη υ'. Τὸ δὲ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται ὧδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς· σὺ δὲ ἐπελεύσῃ πρὸς τοὺς πατέρας σου, μετ' εἰρήνης ταφεὶς ἐν γήρει καλῷ. Τετάρτῃ δὲ γενεᾷ ἀποστραφήσονται ὧδε. Τί δὲ; Οὐχὶ Μωϋσῆς καὶ οἱ λοιποὶ προφῆται τὰ ἁμαρτήματα τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὴν ἀπείθειαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν εἰς τὰ ἔθνη διασπορὰν αὐτοῦ προεδήλωσαν: Εἰ δὲ Μωϋσῆς καὶ οἱ ἄλλοι προφῆται ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος τὰ μέλλοντα προεγίνωσκον, πῶς αὐτὸς ὁ ἐν αὐτοῖς λαλήσας Θεὸς οὐ προγινώσκει τὰ ἐσόμενα; Ὥστε οὖν οἰκονομικῶς εἴρηται τὸ, Ἐνεθυμήθη, τουτέστι μετεμελήθη, καὶ τὸ, Καταβὰς ὄψομαι. Καὶ μέν γε τὸ, Ἐπείραζε τὸν Ἀβραὰμ, καὶ, Ὡσφράνθη Κύριος, καὶ ὅσα τοιαῦτα, συγκαταβατικῶς διὰ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν λέλεκται, ἐπεὶ ὅτι γε θυσιῶν οὐκ ὀρέγεται, διὰ τοῦ προφήτου Δαβὶδ ὑπεμφαίνει λέγων· Μὴ φάγωμαι κρέα ταύρων ἢ αἷμα τράγων πίωμαι. Ὅθεν ὁ ἐξ αὐτοῦ πρὸ τῶν αἰώνων γεννηθεὶς καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐκ τῆς Παρθένου διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν τεχθεὶς ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὥσπερ διερμηνεύων τοῖς ἀγνοοῦσιν, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντα προγινώσκει, ἔλεγεν· Οἶδε γὰρ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων, πρὶν αὐτὸν αἰτῆσαι ὑμᾶς. Καὶ τοῖς νομίζουσιν ὅτι μὴ πάντα βλέπει ἔφασκε· Προσεύχεσθε ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει ἐν τῷ φανερῷ. Καὶ τοῖς οἰομένοις αὐτὸν μὴ ἀγαθὸν εἶναι ἐπέπληττε λέγων· Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Καὶ τοῖς δοκοῦσιν αὐτὸν θυσιῶν ὀρέγεσθαι διηγόρευσεν· Ὁ Θεὸς ἔλεος θέλει καὶ οὐ θυσίας. Καὶ τοῖς ὑπολαμβά-

per se oculus non intelligit. Itaque sæpenumero aliis rebus occupato intentoque animo cæcorum instar etiam notissimos præterimus; cumque in nobis vitio vertitur, culpa in animi occupationes rejecta nos purgamus. Sic ergo Adamus etiam ac Eva, sensu mentis ad videndum excitati sunt. Hæc enim [15], « Aperti sunt eorum oculi et cognoverunt se nudos esse, » patefactionem in intellectu obortam designant, non oculorum novum obtutum. Sic ergo nominavit Scriptura sensum peccati. Statim enim a peccato commisso conscientia feritur. Intulit Simon: Cur ergo Adamus, si prænotione fuit præditus, non præsagiit fraudem serpentis et mulieris? Imo, inquit Petrus, nisi futura præscivit, qua ratione potuit filiis suis, ut primum nati sunt, ea nomina imponere quibus futuræ actiones designarentur? Primo filio Caini nomen indidit, quæ vox Æmulationem aut Invidentiam notat: qua is impulsus occidit fratrem suum Abelum, cujus nomine luctus significatur: nimirum enim in luctu fuerunt parentes, eo primum necato. Jam si Adamus, Dei opus atque creatura, præscientia fuit præditus, haud dubie magis etiam ea opifici ejus Deo tribui debet. Et vero futura se prævidere Deus demonstrat, cum ita Abrahamum alloquitur: Certo intelliges posteros tuos in alieno solo exsulaturos, servientque **397** Barbaris servitutem annos 400. Ego autem gentem, quæ eos servitio premet, ulciscar. Atque tum huc revertentur magnis cum opibus quarta post ætate. Tu autem placida morte senex ad majores tuos aggregaberis. Quid autem? Nonne et Moses et reliqui vates peccata Israeli, ejus incredulitatem, et in Christum contumaciam, utque essent Judæi per gentes dissipandi, prædixerunt? Quod si Moses et reliqui vates Dei dono futurorum cognitione sunt instructi, quo pacto Deus, qui per eos locutus est, futura ignoraret? Porro illud, Consideravit Deus, id est pœnituit eum, et, Descendam visum, dicta sunt ad humanum captum accommodata. Quod etiam tentavisse Abrahamum dicitur et odoratus, et quæ horum sunt similia, ea dicta sunt nostræ imbecillitatis causa, verbis ad naturæ nostræ morem compositis. Nam sacrificia a se non expeti Deus Davidi verbis sic exponit [16]: Egone ut carnes taurorum edam, aut sanguinem hircorum bibam? Huic filius Dei, ante sæcula ex ipso genitus et ultimis temporibus nostræ salutis causa de virgine natus, hæc et alia id genus rudibus quasi interpretatus est. Quod Deus et Pater omnia præsciat, sic. Novit Pater vester cœlestis vos istis omnibus indigere, idque antequam ipsum rogetis. Et qui eum non ubique omnia videre putarent, eo refutantur [17]. Precamini in abdito; et Pater vester qui occulta videt, vobis reddet in aperto. Qui eum putarent non esse bonum, sic refelluntur. **398** Quodsi vos, qui mali estis, liberis vestris

[15] Gen. xv, 7. [16] Psal. xlix, 15. [17] Matth. vi, 4.

nostis bona dona præbere, quanto magis Pater vester cælestis bona largietur iis qui a se poscent? Qui eum sacrificiorum cupidum putarent, iis diserte edixit [18]: Misericordiam a Deo requiri, non sacrificium. Qui putarent eum esse malum, eos sic exhortatur [19]: Misericordes estote, sicut et Pater vester cælestis. Qui per errorem existimarent multos esse deos, eorum causa hæc ait [20]: Ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. Item prædico te Pater, Domini cœli et terræ. Atque etiam scribæ interroganti quodnam esset primum legis præceptum, respondit [21]: Audi Israel, Dominus Deus tuus unicus est.

A νουσι κακὸν αὐτὸν εἶναι παρακινῶν ἐδόα· Γίνεσθε οἰκτίρμονες ὡς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. Διὰ δὲ τοὺς ἀπατωμένους πολλοὺς θεοὺς ὑπάρχειν ἔφη· Ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινον Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ἐξομολογοῦμαι σοι, Πάτερ Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Καὶ μέντοι πρὸς τὸν ἐπερωτήσαντα γραμματέα ποία ἐστὶ πρώτη πασῶν ἐντολῶν, ἀπεκρίθη· Ἄκουε, Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστι.

Cæterum Simon videns a Petro se sacrarum Litterarum testimoniis in disputatione de Deo in arctum cogi, nolens judicium de controversia fieri, victus cum magno dedecore sese subduxit. Erat enim scelestissimus ille, diabolicarum effectionum instructissimus peritia, sed spiritualis doctrinæ expers. Quippe adeo fuit magicis artibus ac Satanæ præstigiis exercitatus, ut eorum qui ante diabolicis inventis ac maleficiis celebres fuerunt nemo facile cum eo conferri posset. Nam statuæ ut incederent efficiebat, et in ignem volutatus non urebatur, in aerem subvolabat, lapides in panes convertebat, draco fiebat, in aurum et in angues aliaque animalia mutabatur, duas facies gerebat, fores occlusas **369** et vectibus firmatas aperiebat, ferrea vincula solvebat, in conviviis simulacra omnigenum formarum statuebat; efficiebat ut domi instrumenta sua sponte ad ministerium ferrentur, nemine apparente qui ea gestaret; efficiebat etiam ut se multæ umbræ præcederent quas dicebat esse animas defunctorum. Multos qui ipsum præstigiatorem et impostorem demonstrare conati fuerant, simulato cum iis in gratiam reditu ad convivium invitavit, ac bove mactato varie iis tractatis morbos difficillimos et malos genios immisit, ac plurima alia fecit ministerio dæmonum. Cum aliquando a Cæsare quæreretur ad supplicium ut impostor, aufugit, sua forma Fausto Petri discipulo imposita; isque Faustus ad Petrum reversus ab omnibus pro Simone habitus exagitabatur. Quem Petrus intuitus, ut tristem lacrymantemque vidit, Simon, inquit, Magus tuam, Fauste, formam pervertit. Metuens enim sibi, quod a Cæsare quærebatur, aufugit, sua forma tibi imposita, ut te capto atque necato in magnum nos dolorem et calamitatem conjiceret. Sed Deus mox te illius populum seducentis veritatisque adversarii forma liberatum tuæ restituet. Idque ita factum, Petro adhuc loquente, omnibus nobis cernentibus. Hæc et alia similia horum in Syria dicta atque facta fuisse Clemens scripsit.

Ὁ δὲ Σίμων συνιδὼν ὅτι ὁ Πέτρος αὐτὸν συνάγεται ταῖς Γραφαῖς εἰς τὸν περὶ Θεοῦ λόγον, ἐξετασμὸν γενέσθαι μὴ θελήσας ἀνεχώρησε μετὰ πολλῆς αἰσχύνης καὶ ἥττης. Ἦν γὰρ ὁ ἐξάγιστος πολύπειρος μὲν ἐν ταῖς διαβολικαῖς ἐνεργείαις, ἄπειρος δὲ ἐν ταῖς πνευματικαῖς διδασκαλίαις. Καὶ γὰρ οὕτως ἐξησκημένος ἦν ἐν ταῖς μαγείαις καὶ μεθοδείαις τοῦ Σατᾶν ὡς οὐκ ἄλλος τις τῶν πρὸ αὐτοῦ σχεδὸν περὶ ταῖς διαβολικαῖς ἐπινοίαις καὶ κακουργίαις διαβεβοημένων. Ἀνδριάντας γὰρ ἐποίει περιπατεῖν, εἰς πῦρ κυλιόμενος οὐκ ἐκαίετο, εἰς ἀέρα ἵπτατο, ἐκ λίθων ἄρτους ἐποίει, δράκων ἐγίνετο, εἰς χρυσὸν μετεβάλλετο, καὶ εἰς ὄφεις καὶ ἕτερα ζῶα μετεμορφοῦτο, διπρόσωπος ἐγίνετο, θύρας κεκλεισμένας καὶ μεμοχλευμένας ἤνοιγε, σιδηρᾶ δεσμὰ διέλυεν, ἐν δείπνοις εἴδωλα παντοδαπῶν ἰδεῶν παρίστα, τὰ ἐν οἰκίᾳ σκεύη αὐτομάτως φέρεσθαι πρὸς ὑπηρεσίαν ἐποίει τῶν φερόντων οὐχ ὁρωμένων, σκιὰς πολλὰς προηγεῖσθαι αὐτοῦ παρεσκεύαζεν, ἅσπερ ψυχὰς τῶν τεθνεώτων ἔφασκεν εἶναι. Πολλῶν δὲ γόητα καὶ πλάνον αὐτὸν ἐλέγχειν πειρώμενων, διαλλάξας πρὸς ἑαυτὸν, ἔπειτα προφάσει εὐωχίας βοῦν θύσας καὶ ἑστιάσας αὐτοὺς διαφόρως δυσιάτοις νόσοις καὶ δαίμοσιν ὑπέβαλε. Καὶ ἄλλα πλεῖστα εἰργάσατο καθυπουργούντων αὐτῷ τῶν δαιμόνων. Καὶ γοῦν ποτὲ ζητούμενος ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ὡς πλάνος ἀπέδρα, τὴν μορφὴν αὐτοῦ περίθεὶς Φαύστῳ μαθητῇ Πέτρου. Καὶ οὗτος ἐπανελθὼν πρὸς τὸν Πέτρον ἐδιώκετο ὑπὸ πάντων διὰ τὴν ἀνόσιον ἰδίαν ἣν περιέκειτο. Ἐμβλέψας δὲ ὁ Πέτρος εἰς αὐτὸν, καὶ ἰδὼν λυπούμενον καὶ δακρύοντα, ἔφη· Ὑπὸ Σίμωνος, ὦ Φαῦστε, τοῦ μάγου ἡ παραλλαγὴ τῆς μορφῆς σου γέγονε· ζητούμενος γὰρ ὑπὸ Καίσαρος φοβηθεὶς ἔφυγε, τὴν ἑαυτοῦ σοι μορφὴν περιθεὶς, ἵνα σοῦ συσχεθέντος καὶ ἀναιρεθέντος λύπην μεγάλην καὶ θλῖψιν ἡμῖν προξενήσῃ. Ἀλλ' ὁ Θεὸς τῆς τοῦ λαοπλάνου καὶ ἐχθροῦ τῆς ἀληθείας Σίμωνος ἀπαλλάξας σε μορφῆς τὴν προτέραν καὶ ἰδίαν σοι παρέξει τάχιον. Ὑπὲρ δὴ καὶ σὺν τῷ λόγῳ γέγονε, πάντων ἡμῶν θεωρούντων. Ταῦτα μέντοι καὶ ἕτερα τοιαῦτα γεγράφηκεν, ὡς ἔφην, Κλήμης λεχθῆναι καὶ πραχθῆναι ἐν Συρίᾳ.

Sed Romæ cum, uti retulimus, Petrus atque Simon a Nerone essent egressi, Simon Petro ait: tu Christum Deum tuum inquis in cœlum

[P. 211] Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ, μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου Νέρωνος, ὡς προείρηται, εἶπε Σίμων τῷ Πέτρῳ· Ἔφης ὅτι Χριστὸς ὁ Θεός σου ἀνελήφθη.

[18] Matth. IX, 13; XII, 7. [19] Luc. VI, 36. [20] Joann. XVII, 3. [21] Marc. XII, 29.

ἰδοὺ κἀγὼ ἀναλαμβάνομαι. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν Πέτρος κουφιζόμενον διὰ τῆς μαγείας εἰς τὸν ἀέρα ἐν μέσῳ τῆς πόλεως Ῥώμης, ηὔξατο, καὶ εὐθὺς πεσὼν ὁ Σίμων καὶ συντριβεὶς ἀπέθανεν. Ὁ δὲ τόπος ἔκτοτε, ὁ δεξάμενος αὐτοῦ τὸ βέβηλον καὶ παμμίαρον σῶμα, ἐκλήθη Σιμώνιον. Περὶ οὗ ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς διατάξεσιν ὁ μέγας ἀπόστολος Πέτρος οὕτω φάσκει· Ἡ δὲ καταρχὴ τῶν νέων αἱρέσεων γέγονεν ἀπὸ Σίμωνος τοῦ μάγου, ὃς καὶ ἐν Συρίᾳ πολλὰ διαπραξάμενος ἄτοπα καὶ ἐν Ῥώμῃ γενόμενος πολὺ τὴν Ἐκκλησίαν ἔσκυλε διὰ μαγείας καὶ διαβολικῆς ἐνεργείας καὶ ἐμπειρίας. Ἐν μὲν γὰρ Καισαρείᾳ τῇ Στράτωνος ἐμοὶ Πέτρῳ συντυχὼν ἐπειρᾶτο διαστρέφειν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, συμπαρόντων μοι τῶν ἱερῶν τέκνων, Ζακχαίου τοῦ ποτε τελώνου καὶ Βαρνάβα, καὶ Ἀκύλα ἀδελφοῦ Κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίου, μαθητεύσαντος δὲ καὶ Παύλῳ τῷ συναποστόλῳ ἡμῶν καὶ συνεργῷ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· καὶ τρίτου ἐπ' αὐτῶν διαλεχθεὶς αὐτῷ ἐκ τῶν διὰ τῶν προφητῶν λόγων καὶ περὶ Θεοῦ μοναρχίας, ἠττησα αὐτὸ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς ἀφωνίαν κατέβαλον, φυγάδα τε αὐτὸν εἰς Ἰταλίαν κατέστησα. Γενόμενος δὲ, ὡς ἔφην, ἐν Ῥώμῃ πολὺ τὴν Ἐκκλησίαν ἐτάραξε, πολλὰ ἀνατρέπων καὶ ἑαυτῷ περιποιούμενος, τὰ δὲ ἔθνη ἐξιστάνων μαγικῇ τέχνῃ καὶ δαιμόνων ἐνεργείᾳ. Ὅς καὶ ποτε μεσούσης ἡμέρας προελθὼν εἰς τὸ θέατρον ἐπηγγείλατο δι' ἀέρος ἀναπτῆναι, πάντων θαυμαζόντων ἐπὶ τούτῳ. Ἐγὼ δὲ Πέτρος καθ' ἑαυτὸν ᾐχόμην. Καὶ δὴ μετεωρισθεὶς ὑπὸ δαιμόνων ἴπτατο μετάρσιος εἰς τὸν ἀέρα, λέγων εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνιέναι κακεῖθεν τοῖς λαοῖς τὰ ἀγαθὰ ἐπιχορηγήσειν. Τῶν δὲ δαιμόνων ἐπευφημούντων αὐτῶν ὡς Θεὸν, ἐκτείνας ἐγὼ τὰς χεῖρας εἰς ὕψος ἱκέτευον τὸν Θεὸν καταῤῥάξαι τὸν λυμεῶνα. Ἀτενίσας οὖν εἶπον τῷ Σίμωνι· Εἰ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰμι ἐγὼ, καὶ οὐχὶ πλάνος ὥσπερ σὺ, Σίμων, προστάσσω ταῖς πονηραῖς δυνάμεσιν ἀφεῖναί σε τῆς κρατήσεως. Καὶ ταῦτα εἰπόντος μου κατηνέχθη μετ' ἤχου πολλοῦ καὶ συνετρίβη· καὶ τοῦ ὄχλου βοήσαντος εἷς Θεὸς ὃν Πέτρος καταγγέλλει, οὕτως ἡ πρώτη κατελύθη τῶν Σιμωνιανῶν αἵρεσις ἐν Ῥώμῃ, καὶ τέλεον ἀπέσβη. Διὸ δὴ καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνου τοῦ σαββάτου ἐπίσημον ἄγουσι Ῥωμαῖοι.

A 370 fuisse sublatum? En ipse quoque in cœlum attolor. Cum autem Petrus eum magicis artibus sublimem in aerem efferri videret in medio urbis Romæ, Deum precatus est, atque confestim Simon decidit, comminutisque eo casu membris periit. Locus qui impurum ejus et sceleratum corpus excepit, jam inde Simonium nominatur. De hoc magnus ille apostolus Petrus in Constitutionibus apostolicis ita disserit: principium novarum hæresium a Simone Mago ducitur. Is et in Syria multa prodigiose fecit, et Romæ magicis diabolicisque artibus et calliditate Ecclesiam majorem in modum vexavit. Ac Cæsareæ quidem, quæ Stratonis dicitur, mihi Petro congressus conatus est verbum Dei pervertere, cum essent mecum sancti filii, B Zachæus, qui olim publicanus fuerat, Barnabas, et Aquila Clementis Romani frater; qui Aquila etiam discipulus fuit Pauli, in apostolico munere et Evangelio docendo college nostri. Tertium cum illo disputavi iis præsentibus ex scriptis divinorum vatum de unius Dei imperio; et eum vi Domini nostri Jesu Christi superatum usu vocis privavi, inque Italiam exsulatum abegi. Romæ autem cum esset, Ecclesiam, ut dixi, vehementer perturbavit, multa pervertens ac sibi arrogans, gentesque magicis artibus ac dæmonum efficacitate fallens. Quin et aliquando media die in theatrum progressus promisit se per aerem sursum evolaturum, omnibus id mirantibus. Ego 371 autem mecum tacitus Deum precabar. Et quidem Simon a dæmonibus sublevatus in aerem sublimis efferebatur, C profitens in cœlum se ascendere indeque bona populis suppeditaturum. Dæmones vero ei tanquam Deo faustis acclamationibus plaudebant. Tunc ego manibus sursum intentis suppliciter a Deo petii ut hanc hominum pestem deturbaret, ac Simonem, in eum defixis oculis, ita sum allocutus: Si ego apostolus sum Jesu Christi, et non impostor, sicuti tu es, o Simon, impero malis geniis ut te missum faciant. Hæc me dicente, magno ille cum sonitu decidit confractisque membris interiit. Tum populo acclamante unum esse Deum qui a Petro prædicetur, ita eo tempore prima Simonianorum hæresis Romæ eversa ac prorsus exstincta est. Itaque etiam illius sabbati diem Romani solemnem agunt.

[P. 212] Ὁ μέντοι Νέρων, ἀκούσας ὅτι πεφόνευται Σίμων ὑπὸ τοῦ Πέτρου, καὶ ἀγανακτήσας, ἐκέλευσεν αὐτὸν σταυρωθῆναι. Ὁ δὲ Πέτρος παρακαλέσας τὸν ἔπαρχον ἵνα μὴ σταυρωθῇ ὄρθιος ὡς ὁ Κύριος, κατὰ κεφαλῆς ἐσταυρώθη. Μετὰ δέ γε τὴν Πέτρου τελευτὴν, ὡς φησιν Εὐσέβιος, Παῦλος ὁ ἀπόστολος κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἀπολογίαν ἐλθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας δέσμιος ἀπολογησάμενος Νέρωνι ἐπὶ τὴν διακονίαν τοῦ κηρύγματος ἐστάλη. Κἀντεῦθεν, ὡς ἔοικε, τὰς τῶν ἀποστόλων Πράξεις ἐπ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον Λουκᾶς ἔγραψε, μέχρις ὅτε συνῆν τῷ Παύλῳ καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἐμαρτύρησεν, οὐ συμπαρῆν αὐτῷ, τοῦ Ἀποστόλου σαφῶς τοῦτο λέ-

D Nero autem Simonem a Petro interfectum esse inaudiens moleste id factum tulit, Petrumque in crucem agi jussit. Petrus ab urbis præfecto obtinuit ne recto corpore ut magister suus Jesus, sed capite ad terram demisso crucifigeretur. Mortuo Petro, ut Eusebius est auctor, Paulus apostolus secundum primum defensionem ex Judæa vinctus missus, cum apud Neronem causam dixisset, ad prædicandum verbum missus fuit. Atque inde, ut videtur, Acta apostolorum Lucas ad id usque tempus prescripsit, quamdiu fuit cum Paulo. Nam Paulo non adfuit, quo is tempore supplicio est affectus. Quod Apostolus diserte ait: 372 Nemo

[372] II Tim. IV, 16.

nostis bona dona præbere, quanto magis Pater vester cælestis bona largietur iis qui a se poscent ? Qui eum sacrificiorum cupidum putarent, iis diserte edixit [18] : Misericordiam a Deo requiri, non sacrificium. Qui putarent eum esse malum, eos sic exhortatur [19] : Misericordes estote, sicut et Pater vester cælestis. Qui per errorem existimarent multos esse deos, eorum causa hæc ait [20] : Ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. Item prædico te Pater, Domini cœli et terræ. Atque etiam scribæ interroganti quodnam esset primum legis præceptum, respondit [21] : Audi Israel, Dominus Deus tuus unicus est.

A νουσι κακὸν αὐτὸν εἶναι παραινῶν ἑβόα· Γίνεσθε οἰκτίρμονες ὡς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. Διὰ δὲ τοὺς ἀπατωμένους πολλοὺς θεοὺς ὑπάρχειν ἔφη· Ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινον Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ἐξομολογοῦμαι σοι, Πάτερ Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Καὶ μέντοι πρὸς τὸν ἐπερωτήσαντα γραμματέα ποία ἐστὶ πρώτη πασῶν ἐντολῶν, ἀπεκρίθη· Ἄκουε, Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστι.

Cæterum Simon videns a Petro se sacrarum Litterarum testimoniis in disputatione de Deo in arctum cogi, nolens judicium de controversia fieri, victus cum magno dedecore sese subduxit. Erat enim scelestissimus ille, diabolicarum effectionum instructissimus peritia, sed spiritualis doctrinæ expers. Quippe adeo fuit magicis artibus ac Satanæ præstigiis exercitatus, ut eorum qui ante diabolicis inventis ac maleficiis celebres fuerunt nemo facile cum eo conferri posset. Nam statuæ ut incederent efficiebat, et in ignem volutatus non urebatur, in aerem subvolabat, lapides in panes convertebat, draco fiebat, in aurum et in angues aliaque animalia mutabatur, duas facies gerebat, fores occlusas **369** et vectibus firmatas aperiebat, ferrea vincula solvebat, in conviviis simulacra omnigenum formarum statuebat; efficiebat ut domi instrumenta sua sponte ad ministerium ferrentur, nemine apparente qui ea gestaret; efficiebat etiam ut se multæ umbræ præcederent quas dicebat esse animas defunctorum. Multos qui ipsum præstigiatorem et impostorem demonstrare conati fuerant, simulato cum iis in gratiam reditu ad convivium invitavit, ac bove mactato varie iis tractatis morbos difficillimos et malos genios immisit, ac plurima alia fecit ministerio dæmonum. Cum aliquando a Cæsare quæreretur ad supplicium ut impostor, aufugit, sua forma Fausto Petri discipulo imposita ; isque Faustus ad Petrum reversus ab omnibus pro Simone habitus exagitabatur. Quem Petrus intuitus, ut tristem lacrymantemque vidit, Simon, inquit, Magus tuam, Fauste, formam pervertit. Metuens enim sibi, quod a Cæsare quærebatur, aufugit, sua forma tibi imposita, ut te capto atque necato in magnum nos dolorem et calamitatem conjiceret. Sed Deus mox te illius populum seducentis veritatisque adversarii forma liberatum tuæ restituet. Idque ita factum, Petro adhuc loquente, omnibus nobis cernentibus. Hæc et alia similia horum in Syria dicta atque facta fuisse Clemens scripsit.

B Ὁ δὲ Σίμων συνιδὼν ὅτι ὁ Πέτρος αὐτὸν συνάγεται ταῖς Γραφαῖς εἰς τὸν περὶ Θεοῦ λόγον, ἐξετασμὸν γενέσθαι μὴ θελήσας ἀνεχώρησε μετὰ πολλῆς αἰσχύνης καὶ ἥττης. Ἦν γὰρ ὁ ἐξάγιστος πολύπειρος μὲν ἐν ταῖς διαβολικαῖς ἐνεργείαις, ἄπειρος δὲ ἐν ταῖς πνευματικαῖς διδασκαλίαις. Καὶ γὰρ οὕτως ἐξησκημένος ἦν ἐν ταῖς μαγείαις καὶ μεθοδείαις τοῦ Σατᾶν ὡς οὐκ ἄλλος τις τῶν πρὸ αὐτοῦ σχεδὸν περὶ ταῖς διαβολικαῖς ἐπινοίαις καὶ κακουργίαις διαβεβοημένων. Ἀνδριάντας γὰρ ἐποίει περιπατεῖν, εἰς πῦρ κυλιόμενος οὐκ ἐκαίετο, εἰς ἀέρα ἵπτατο, ἐκ λίθων ἄρτους ἐποίει, δράκων ἐγίνετο, εἰς χρυσὸν μετεβάλλετο, καὶ εἰς ὄφεις καὶ ἕτερα ζῶα μετεμορφοῦτο, διπρόσωπος ἐγίνετο, θύρας κεκλεισμένας καὶ μεμοχλευμένας ἤνοιγε, σιδηρᾶ δεσμὰ διέλυεν, ἐν δείπνοις εἴδωλα παντοδαπῶν ἰδεῶν παρίστα, τὰ ἐν οἰκίᾳ σκεύη αὐτομάτως φέρεσθαι πρὸς ὑπηρεσίαν ἐποίει τῶν φερόντων οὐχ ὁρωμένων, σκιὰς πολλὰς προηγεῖσθαι αὐτοῦ παρεσκεύαζεν, ἅσπερ ψυχὰς τῶν τεθνεώτων ἔφασκεν εἶναι. Πολλῶν δὲ γόητα καὶ πλάνον αὐτὸν ἐλέγχειν πειρώμενων, διαλλάξας πρὸς ἑαυτὸν, ἔπειτα προφάσει εὐωχίας βοῦν θύσας καὶ ἑστιάσας αὐτοὺς διαφόρως δυσιάτοις νόσοις καὶ δαίμοσιν ὑπέβαλε. Καὶ ἄλλα πλεῖστα εἰργάσατο καθυπουργούντων αὐτῷ τῶν δαιμόνων. Καὶ γοῦν ποτὲ ζητούμενος ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ὡς πλάνος ἀπέδρα, τὴν μορφὴν αὐτοῦ περίθεὶς Φαύστῳ μαθητῇ Πέτρου. Καὶ οὗτος ἐπανελθὼν πρὸς τὸν Πέτρον ἐδιώκετο ὑπὸ πάντων διὰ τὴν ἀνόσιον ἰδέαν ἣν περιέκειτο. Ἐμβλέψας δὲ ὁ Πέτρος εἰς αὐτὸν, καὶ ἰδὼν λυπούμενον καὶ δακρύοντα, ἔφη· Ὑπὸ Σίμωνος, ὦ Φαῦστε, τοῦ μάγου ἡ παραλλαγὴ τῆς μορφῆς σου γέγονε· ζητούμενος γὰρ ὑπὸ Καίσαρος φοβηθεὶς ἔφυγε, τὴν ἑαυτοῦ σοι μορφὴν περιθεὶς, ἵνα σοῦ συσχεθέντος καὶ ἀναιρεθέντος λύπην μεγάλην καὶ θλῖψιν ἡμῖν προξενήσῃ. Ἀλλ' ὁ Θεὸς τῆς τοῦ λαοπλάνου καὶ ἐχθροῦ τῆς ἀληθείας Σίμωνος ἀπαλλάξας σε μορφῆς τὴν προτέραν καὶ ἰδίαν σοι παρέξει τάχιον. Ὅπερ δὴ καὶ σὺν τῷ λόγῳ γέγονε, πάντων ἡμῶν θεωρούντων. Ταῦτα μέντοι καὶ ἕτερα τοιαῦτα γεγράφηκεν, ὡς ἔφην, Κλήμης λεχθῆναι καὶ πραχθῆναι ἐν Συρίᾳ.

Sed Romæ cum, uti retulimus, Petrus atque Simon a Nerone essent egressi, Simon Petro ait : tu Christum Deum tuum inquis in cœlum

[P. 211] Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ, μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου Νέρωνος, ὡς προείρηται, εἶπε Σίμων τῷ Πέτρῳ· Ἔφης ὅτι Χριστὸς ὁ Θεός σου ἀνελήφθη.

[18] Matth. IX, 13 ; XII, 7. [19] Luc. VI, 36. [20] Joann. XVII, 3. [21] Marc. XII, 29.

ἰδοὺ κἀγὼ ἀναλαμβάνομαι. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν Πέτρος κουφιζόμενον διὰ τῆς μαγείας εἰς τὸν ἀέρα ἐν μέσῳ τῆς πόλεως Ῥώμης, ηὔξατο, καὶ εὐθὺς πεσὼν ὁ Σίμων καὶ συντριβεὶς ἀπέθανεν. Ὁ δὲ τόπος ἔκτοτε, ὁ δεξάμενος αὐτοῦ τὸ βέβηλον καὶ παμμίαρον σῶμα, ἐκλήθη Σιμώνιον. Περὶ οὗ ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς διατάξεσιν ὁ μέγας ἀπόστολος Πέτρος οὕτω φάσκει Ἡ δὲ καταρχὴ τῶν νέων αἱρέσεων γέγονεν ἀπὸ Σίμωνος τοῦ μάγου, ὃς καὶ ἐν Συρίᾳ πολλὰ διαπραξάμενος ἄτοπα καὶ ἐν Ῥώμῃ γενόμενος πολὺ τὴν Ἐκκλησίαν ἔσκυλε διὰ μαγείας καὶ διαβολικῆς ἐνεργείας καὶ ἐμπειρίας. Ἐν μὲν γὰρ Καισαρείᾳ τῇ Στράτωνος ἐμοὶ Πέτρῳ συντυχὼν ἐπειρᾶτο διαστρέφειν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, συμπαρόντων μοι τῶν ἱερῶν τέκνων, Ζακχαίου τοῦ ποτε τελώνου καὶ Βαρνάβα, καὶ Ἀκύλα ἀδελφοῦ Κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίου, μαθητεύσαντος δὲ καὶ Παύλῳ τῷ συναποστόλῳ ἡμῶν καὶ συνεργῷ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· καὶ τρίτου ἐπ' αὐτῶν διαλεχθεὶς αὐτῷ ἐκ τῶν διὰ τῶν προφητῶν λόγων καὶ περὶ Θεοῦ μοναρχίας, ἥττησα αὐτὸ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς ἀφωνίαν κατέβαλον, φυγάδα τε αὐτὸν εἰς Ἰταλίαν κατέστησα. Γενόμενος δὲ, ὡς ἔφην, ἐν Ῥώμῃ πολὺ τὴν Ἐκκλησίαν ἐτάραξε, πολλὰ ἀνατρέπων καὶ ἑαυτῷ περιποιούμενος, τὰ δὲ ἔθνη ἐξιστάνων μαγικῇ τέχνῃ καὶ δαιμόνων ἐνεργείᾳ. Ὃς καὶ ποτε μεσούσης ἡμέρας προελθὼν εἰς τὸ θέατρον ἐπηγγείλατο δι' ἀέρος ἀναπτῆναι, πάντων θαυμαζόντων ἐπὶ τούτῳ. Ἐγὼ δὲ Πέτρος καθ' ἑαυτὸν ᾐχόμην. Καὶ δὴ μετεωρισθεὶς ὑπὸ δαιμόνων ἴπτατο μετάρσιος εἰς τὸν ἀέρα, λέγων εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνιέναι κακεῖθεν τοῖς λαοῖς τὰ ἀγαθὰ ἐπιχορηγήσειν. Τῶν δὲ δαιμόνων ἐπευφημούντων αὐτῶν ὡς Θεὸν, ἐκτείνας ἐγὼ τὰς χεῖρας εἰς ὕψος ἱκέτευον τὸν Θεὸν καταῤῥάξαι τὸν λυμεῶνα. Ἀτενίσας οὖν εἶπον τῷ Σίμωνι· Εἰ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰμι ἐγὼ, καὶ οὐχὶ πλάνος ὥσπερ σὺ, Σίμων, προστάσσω ταῖς πονηραῖς δυνάμεσιν ἀφεῖναί σε τῆς κρατήσεως. Καὶ ταῦτα εἰπόντος μου κατηνέχθη μετ' ἤχου πολλοῦ καὶ συνετρίβη· καὶ τοῦ ὄχλου βοήσαντος εἷς Θεὸς ὃν Πέτρος καταγγέλλει, οὕτως ἡ πρώτη κατελύθη τῶν Σιμωνιανῶν αἵρεσις ἐν Ῥώμῃ, καὶ τέλεον ἀπέσβη. Διὸ δὴ καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνου τοῦ σαββάτου ἐπίσημον ἄγουσι Ῥωμαῖοι.

A 370 fuisse sublatum? En ipse quoque in cœlum attolor. Cum autem Petrus eum magicis artibus sublimem in aerem efferri videret in medio urbis Romæ, Deum precatus est, atque confestim Simon decidit, comminutisque eo casu membris periit. Locus qui impurum ejus et sceleratum corpus excepit, jam inde Simonium nominatur. De hoc magnus ille apostolus Petrus in Constitutionibus apostolicis ita disserit: principium novarum hæresium a Simone Mago ducitur. Is et in Syria multa prodigiose fecit, et Romæ magicis diabolicisque artibus et calliditate Ecclesiam majorem in modum vexavit. Ac Cæsareæ quidem, quæ Stratonis dicitur, mihi Petro congressus conatus est verbum Dei pervertere, cum essent mecum sancti filii, B Zachæus, qui olim publicanus fuerat, Barnabas, et Aquila Clementis Romani frater; qui Aquila etiam discipulus fuit Pauli, in apostolico munere et Evangelio docendo college nostri. Tertium cum illo disputavi iis præsentibus ex scriptis divinorum vatum de unius Dei imperio; et eum vi Domini nostri Jesu Christi superatum usu vocis privavi, inque Italiam exsulatum abegi. Romæ autem cum esset, Ecclesiam, ut dixi, vehementer perturbavit, multa pervertens ac sibi arrogans, gentesque magicis artibus ac dæmonum efficacitate fallens. Quin et aliquando media die in theatrum progressus promisit se per aerem sursum evolaturum, omnibus id mirantibus. Ego 371 autem mecum tacitus Deum precabar. Et quidem Simon a dæmonibus sublevatus in aerem sublimis efferebatur, C profitens in cœlum se ascendere indeque bona populis suppeditaturum. Dæmones vero ei tanquam Deo faustis acclamationibus plaudebant. Tunc ego manibus sursum intentis suppliciter a Deo petii ut hanc hominum pestem deturbaret, ac Simonem, in eum defixis oculis, ita sum allocutus: Si ego apostolus sum Jesu Christi, et non impostor, sicuti tu es, o Simon, impero malis geniis ut te missum faciant. Hæc me dicente, magno ille cum sonitu decidit confractisque membris interiit. Tum populo acclamante unum esse Deum qui a Petro prædicetur, ita eo tempore prima Simonianorum hæresis Romæ eversa ac prorsus exstincta est. Itaque etiam illius sabbati diem Romani solemnem agunt.

[P. 212] Ὁ μέντοι Νέρων, ἀκούσας ὅτι πεφόνευται Σίμων ὑπὸ τοῦ Πέτρου, καὶ ἀγανακτήσας, ἐκέλευσεν αὐτὸν σταυρωθῆναι. Ὁ δὲ Πέτρος παρακαλέσας τὸν ἔπαρχον ἵνα μὴ σταυρωθῇ ὄρθιος ὡς ὁ Κύριος, κατὰ κεφαλῆς ἐσταυρώθη. Μετὰ δέ γε τὴν Πέτρου τελευτὴν, ὡς φησιν Εὐσέβιος, Παῦλος ὁ ἀπόστολος κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἀπολογίαν ἐλθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας δέσμιος ἀπολογησάμενος Νέρωνι ἐπὶ τὴν διακονίαν τοῦ κηρύγματος ἐστάλη. Κἀντεῦθεν, ὡς ἔοικε, τὰς τῶν ἀποστόλων Πράξεις ἐπ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον Λουκᾶς ἔγραψε, μέχρις ὅτε συνῆν τῷ Παύλῳ καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἐμαρτύρησεν, οὐ συμπαρῆν αὐτῷ, τοῦ Ἀποστόλου σαφῶς τοῦτο λέ-

D Nero autem Simonem a Petro interfectum esse inaudiens moleste id factum tulit, Petrumque in crucem agi jussit. Petrus ab urbis præfecto obtinuit ne recto corpore ut magister suus Jesus, sed capite ad terram demisso crucifigeretur. Mortuo Petro, ut Eusebius est auctor, Paulus apostolus secundum primum defensionem ex Judæa vinctus missus, cum apud Neronem causam dixisset, ad prædicandum verbum missus fuit. Atque inde, ut videtur, Acta apostolorum Lucas ad id usque tempus prescripsit, quamdiu fuit cum Paulo. Nam Paulo non adfuit, quo is tempore supplicio est affectus. Quod Apostolus diserte ait: 372 Nemo

[a] II Tim. IV, 16.

mihi in prima defensione adfuit, sed omnes me deseruerunt; non imputetur ipsis. Posteriorem epistolam ad Timotheum scripsit captivus; ubi simul mentionem facit primæ suæ apud Neronem defensionis. Quem et leonis nomine affecit, inhumanitatem ejus atque feros mores præclare notans et imminentem suum obitum mox indicat: « Ereptus sum, inquiens, ori leonis. Sed et in posterum me Dominus servabit ab omni mala re, inque suum cœleste regnum asseret, » innuens propediem suo supplicio se veritati testimonium perhibiturum. Quod etiam apertius in eadem epistola prædicit, in hæc verba: ego enim nunc immolor, instatque tempus meæ solutionis. Post primam defensionem dimissus est, ut rursus evangelium prædicaret. Denuo autem in vinculis Romam adductus, itemque Neroni traditus, gladio truncatus martyrii coronam accepit, die Junii 29, eodem die quo ante annum Petrus in crucem fuit actus. Quo supplici genere affecti sunt etiam Marcus et Lucas evangelistæ ac Jacobus Domini frater, de quibus ante retulimus. Divo Lucæ pro cruce fuit olea frugifera, cum ad parandam crucem nullum iis in locis aridum lignum reperiretur. Ejus corpus quidam sublatum inter multa alia sepulcra recondidit; itaque effecit ut in obscuro ejus sepulcræ locus esset. Cum autem postea discipuli eam requirerent, atque propter sepulcrorum multitudinem non deprehendere 373 possent, eorum precibus motus Deus ea nocte collyria medica super ejus tumulum depluit, notam artis quam exercuerat. Atque hoc modo sepulcrum Lucæ innotuit. Hujus sanctæ atque venerandæ reliquiæ sub Constantio Constantini Magni filio beati Artemii opera Constantinopolim relatæ, depositæ sunt in templo Divorum Apostolorum, intra sacram mensam, una cum Andrea et Timotheo beatis apostolis.

Cæterum Judæi a Christi in cœlum receptione pacem habuerunt annos quadraginta, cum eis divina lentitudo id ad resipiscendum largiretur tempus, ut sua damnantes peccata factum mutarent. Ii vero in deterius ruentes, invidia eo adducti sunt uti sanctos interficerent Stephanum, Jacobum Zebedæi filium, Jacobum Domini fratrem, et alios. Itaque suo merito divitus profectam sibi attraxerunt internecionem. Ea ipsis est terribilibus atque perspicuis denuntiata portentis. Nam quo tempore azymorum solemnis agitur festivitas, circa horam noctis nonam, tantum aram templumque circumfulsit lumen quod per integram duravit horam ut dies videretur facta. Deinde stella supra urbem ensis specie apparuit. Alio tempore porta urbis, quæ

γοντος, ὅτι οὐδείς μοι ἐν τῇ πρώτῃ ἀπολογίᾳ συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον. μὴ αὐτοῖς λογισθείη. Τὴν δὲ πρὸς Τιμόθεον δευτέραν ἐπιστολὴν κατεχόμενος ἔγραψεν, ὁμοῦ σημαίνων τήν τε προτέραν αὐτοῦ ἀπολογίαν πρὸς Νέρωνα, ὃν καὶ λέοντα διὰ τὸ ἀπάνθρωπον καὶ θηριῶδες τοῦ τρόπου καλῶς ὠνόμασε. Καὶ τὴν παρὰ πόδας τελείωσιν ἐπάγει φάσκων· « Ἐῤῥύσθην ἐκ στόματος λέοντος· ἀλλὰ καὶ ῥύσεταί με ὁ Κύριος ἀπὸ πάσης ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον, ὑπεμφαίνων τὸ παραυτίκα μαρτύριον, ὃ καὶ σαφέστερον ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ προσαγορεύει λέγων· Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκεν. Ἀπολογησάμενος τοίνυν τὴν πρώτην ἀπολογίαν καὶ αὖθις ἐπὶ τὴν τοῦ κηρύγματος διακονίαν στειλάμενος, εἶτα πάλιν τὸ δεύτερον ἐπιβὰς τῇ Ῥώμῃ δέσμιος καὶ ὡσαύτως Νέρωνι παραδοθεὶς τὸν διὰ ξίφους τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀνεδήσατο, μηνὶ Ἰουνίῳ κθ', καθ' ἣν ἡμέραν καὶ Πέτρος ἐσταυρώθη, μετὰ περίοδον χρόνου ἑνός, καθάπερ καὶ Μάρκος καὶ Λουκᾶς οἱ εὐαγγελισταὶ καὶ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται. Ὁ οὖν μακάριος Λουκᾶς ἐπὶ ἐλαίας καρποφόρου ἐσταυρώθη, μὴ εὑρισκομένου ξύλου ξηροῦ ἐν τῷ τόπῳ πρὸς τὸ γενέσθαι σταυρόν. Καὶ λαβών τις τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ μεταξὺ πολλῶν μνημείων θάψας ἄδηλον ἐποίησε τὸν τάφον. Τῶν δὲ μαθητῶν ἀναζητούντων μετέπειτα καὶ μὴ εὑρισκόντων αὐτοῦ τὸν τάφον διὰ τὸ πλῆθος τῶν μνημάτων, προσευξαμένων αὐτῶν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ κολούρια ἔβρεξεν ὁ Θεὸς ἰατρικὰ ἐπάνω τοῦ τάφου τοῦ Ἀποστόλου, σύμβολα τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ, καὶ ἐκ τούτων ἐγένετο γνώριμος ὁ τάφος. Οὗ τὸ τίμιον καὶ ἅγιον λείψανον ἀνακομισθὲν ἐπὶ Κωνσταντίου (47) τοῦ υἱοῦ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου διὰ τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου, ἐτέθη ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὑποκάτω τῆς ἁγίας τραπέζης, μετ' Ἀνδρέου καὶ Τιμοθέου τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

[P. 213] Οἱ τοίνυν Ἰουδαῖοι μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀνάληψιν ἀπολέμητοι διέμειναν ἔτη μ', μετανοίας αὐτοῖς καιρὸν τῆς μακροθυμίας ἀπεκτεινούσης τοῦ Θεοῦ, ἵνα γνωσιμαχήσαντες τὴν ἰδίαν ἀνακαλέσωνται πλημμέλειαν. Οἱ δὲ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον νεύσαντες τῷ φθόνῳ καὶ τοὺς ἁγίους ἀνῄρουν, Στέφανον, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου Ἰάκωβον τόν ἀδελφόθεον καὶ λοιπούς. Διὸ καὶ ἀξίως ἐφ' ἑαυτοὺς τὴν θεήλατον ἐπεσπάσαντο πανωλεθρίαν. Ὅθεν αὐτοῖς φοβερὰ σημεῖα καὶ ἐναργῆ ἐπεδείκνυντο, τὴν μέλλουσαν καταλαμβάνειν αὐτοὺς ἄλωσιν προμηνύοντα. Ἐν γὰρ τῇ τῶν Ἀζύμων ἑορτῇ, περὶ ὥραν θ' τῆς νυκτὸς τοσοῦτον φῶς τῶν ναὸν περιέλαμψε καὶ τὸν βωμὸν περὶ ὥραν μίαν ὡς δοκεῖν ἡμέραν γενέσθαι. Ἔπειτα ἀστὴρ ὑπερθεν τῆς πόλεως ῥομφαίᾳ παρόμοιος ὠπτάνετο

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(47) Audaccter Constantium restitui pro Constantino, cum et Zonaras mecum faciat in vita Constantii, et Nicephorus x, 2, si Theodoritus III, 18: et fragmentum Dorothei martyris, quod Lucæ Evangelio solet præfigi, quanquam in eo quoque Κωνσταντίνου pro Κωνσταντίου vitiose legitur et is filius Magni perhibetur. Nam Constantinus Magni filius celerius est sublatus quam ut ipsius imperio aliquid horum fieri potuerit. Sed et in Sophronii scriptum est de D. Luca fragmento, anno Constantini vigesimo reliquias ejus Cpolim esse allatas; quod mendosum prorsus est in nomine et in anno. XYL.

Ἄλλοτε ἡ Ἀνατολικὴ πυλη χαλκῆ τῆς πόλεως, σηδηροδέτοις κλειομένη μοχλοῖς καὶ μόλις ὑπὸ ἀνδρῶν λ' ἀνοιγομένη, ὤφθη περὶ ὥραν η' τῆς νυκτὸς ἀνεῳγμένη. Πάλιν ὡράθησαν πρὸ ἡλίου δύσεως ὡσεὶ ἅρματα μετέωρα καὶ στρατόπεδα ἔνοπλα περὶ τὸν ἀέρα διατρέχοντα καὶ τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας φοβερῶς περιστοιχίζοντα. Πρὸ ἐτῶν δὲ τεσσάρων τῆς ἁλώσεως ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Σκηνοπηγίας, ἔτι τῆς πόλεως εἰρηνευούσης, ἄντρωπός τις Ἰησοῦς ὀνόματι ἐξαίφνης ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ παρελθὼν ἐβόα· Φωνὴ ἀπὸ ἀνατολῶν, φωνὴ ἀπὸ δυσμῶν, φωνὴ ἀπὸ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, φωνὴ ἐπὶ Ἱεροσόλυμα καὶ πάντα τὸν λαόν. Καὶ ταῦτα ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις περιερχόμενος ὅλην τὴν πόλιν ἀνενδότως ἐβόα. Διὸ καί τινες τῶν δημοτῶν ἀγανακτήσαντες μάστιξιν αὐτὸν ἠκίζοντο. Ὁ δὲ πρὸς ἑκάστην τῶν πληγῶν ἔκραζεν· Οὐαὶ, οὐαὶ, οὐαὶ τοῖς Ἱεροσολύμοις! Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἑορτὴν βοῦς ἀχθεῖσα πρὸς θυσίαν παραδόξως ἔτεκεν ἄρνα ἐν μέσῳ τοῦ ἱεροῦ· ἤτις, οἶμαι, σαφῶς ἐνέφαινε τὴν γενησομένην αὐτοῖς ἄρδην πανωλεθρίαν.

Τῶν οὖν Ἰουδαίων τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὑποταγὴν ἠθετηκότων ἀπέστειλε Νέρων Οὐεσπασιανὸν τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ Τίτον τὸν ἔκγονον αὐτοῦ, οἳ καὶ ἐπόρθησαν αὐτὴν, πάντων τῶν Χριστιανῶν δι' ἀποκαλύψεως θείας τῶν Ἱεροσολύμων ἐξελθόντων, μόνον δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐκ πάσης τῆς χώρας ἐν τῇ τοῦ Πάσχα ἑορτῇ ὥσπερ ἐν εἱρκτῇ τοῖς Ἱεροσολύμοις συγκλεισθέντων, ὡς ἀμφὶ τὰς τριακοσίας μυριάδας τὸ πλῆθος ἀριθμεῖσθαι. Καὶ πάντες τὸν ἐπιτηρτημένου αὐτοῖς ὄλεθρον πρὸς Θεοῦ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν τολμηθεῖσαν αὐτοῖς θεομαχίαν καὶ μιαιφονίαν ἐνδίκως κατεδέξατο. Οὐεσπασιανὸς γὰρ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ μετὰ θάνατον Νέρωνος ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ πρὸς Ῥώμην ἀπῆλθε, Τίτον τὸν υἱὸν αὐτοῦ καταλείψας ἐκεῖσε. [P. 214] Ὁ δὲ ἑλεπόλεις καὶ πύργους παντοίους τεκτηνάμενος δι' ὅλων τὰ τείχη Ἱεροσολύμων κατεπολέμει. Ἐξελαύνει γοῦν τοῦ ἔξω τείχους τοὺς Ἰουδαίους. Πρὸς δὲ τὸ δεύτερον καταφυγόντας κἀκεῖθεν σφόδρα βιαίοις πολέμοις ἀναγκάσας ἐπὶ τὸ ἐνδότερον καὶ τρίτον συνώθει χωρεῖν, ὅπου καὶ καρτερᾶς διαμάχης γενομένης ἐξ ἑκατέρας παρατάξεως πλεῖστοι ὅσοι ἀνῃροῦντο. Λιμοῦ δὲ τότε τὴν πόλιν ἀφορήτου κατακρατοῦντος, ἦν ἰδεῖν πολλῷ χείρω τῶν πολεμίων τοὺς ἔνδον δρῶντας στασιαστάς· εἴ που γὰρ θύραν εἶδον κεκλεισμένην, κατακλῶντες εἰσεπήδων καὶ ἐκ τῶν φαρύγγων γιῃρπάζοντο τὸν ψωμόν. Τούτου δὴ ἕνεκα καὶ γέροντας ἐβασάνιζον καὶ γύναια ἐσπάρατον καὶ νήπια ἤρασσον εἰς γῆν. Ὀρόβοις δὲ τοὺς πόρους τῶν αἰδοίων ἐμφράττοντες, καὶ ῥάβδοις ὀξείαις τὰς ἕδρας τῶν ἀθλίων διαπερονῶντες, οὕτως ἠνάγκαζον δράκα μίαν ἀλφίτου μηνῦσαι κεκρυμμένην. Καὶ χόρτου μὲν σπαράγματα διεμασῶντο, μητέρες δὲ τῶν νηπίων ταῖς ἑαυτῶν χερσὶ τῷ λιμῷ μαραινομένων ὑπερεώρων, καὶ τῶν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὗτῶν θνησκόντων καὶ τῇ ἐνδείᾳ καταφθειρομένων παρελογίζοντο. Πᾶσα δὲ οἰκία νεκρῶν πλῃρουμένη καὶ ἐπόζουσα ἀργαλέον ἐνέσκηψε λοιμόν. Καὶ πλείους ὁ λιμὸς ἦ ὁ πόλεμος ἀνάλωσε· τί γὰρ

A porta Orientalis dicitur, ærea ac ferratis obdita vectibus, et quam ægre triginta viri possent aperire, circa octavam noctis horam visa est aperiri. Rursus ante solis occasum visi sunt in sublimi currus et exercitus armati per aerem **374** discurrentes atque urbibus Judææ terribiliter circumfusi. Quatuor etiam ante excidium annis, festo tabernaculorum die, urbe adhuc pacata, vir quidam Jesus nomine subito in medium populi progressus clamavit. Vox ab ortu solis, vox ab occasu, vox a quatuor mundi cardinibus, vox adversus Hierosolyma et totam gentem. Hæc ille per aliquot dies, totam circumiens urbem, sine intermissione vociferabatur. Quod quidam de populo indigne ferentes flagris eum ceciderunt, ad singulos ictus exclamantem Væ, væ væ Hierosolymæ. Eadem festivitate bos ad sacrificium adducta agnum partu edidit in medio templo; quo quidem prodigio, ni fallor, funditus exitium Judæis aperte fuit præmonstratum.

Cum ergo Judæi a Romanis defecissent, misit Nero Vespasianum filium et Titum, qui Hierosolymam exscinderent. Divina tum patefactione admoniti Christiani universi Hierosolymis excesserant, solique Judæi in urbe erant, ad Paschatis solemne sacrificium ex tota Judæa eo profecti, ibique tanquam in carcere inclusi. Multitudinis numerus fuit ad termillena millia; qui omnes divina vindicta rebellionis suæ contra Christum Dominum nostrum, cædisque in eum statutæ, exitio suo pœnas dederunt. Etenim Vespasianus in Palæstina degens, a morte Neronis imperator ab exercitu creatus Romam abiit, Tito filio **375** suo ibi relicto. Is machinas ad oppugnandum aptas omnisque genereis turres fabricatus, bifariam muros Hierosolymorum oppugnavit, Judæosque muro exteriore abactos ad secundum compulit. Inde quoque magnis certaminibus eos ad tertium redegit murum; ubi acri commissa pugna plurimi ab utraque parte occubuerunt. Interim cum urbs intolerabili fame conflictaretur, vidisses longe atrociora intus a raptoribus quam foris ab hostibus damna dari. Nam sicubi januam viderent occlusam, ea effracta irrumpebant bolosque ex ipsis faucibus hominum eripiebant. Propterea et senes torquebant et mulieres laniabant et infantes terræ allidebant, meatus pudendorum pisis obturabant, anosque miserorum acutis virgis penetrabant, uti eos cogerent pugillum unum farinæ absconditum indicare. Manducabantur herbæ evulsæ; et matres suos infantes inter ipsarum manus fame tabescentes negligebant, fameque ante oculos suos morientium nullam ducebant rationem. Porro autem cadavera, quibus omnes erant domus oppletæ, fetore edito gravem excitaverunt pestem, qua plures quam bello perierunt. Quid enim non fuit absumptum? Tunc etiam mulier quædam nobilis atque dives, nomine Maria, quæ ex agro in urbem confugerat, cum omnibus suis facultatibus esset a militibus spoliata, infantem quem adhuc lacte suo nutriebat mactavit:

assatique dimidium voravit,reliquo ad aliam cœnam servato. **276** Sed milites nidore percepto domum irruperunt, mortemque mulieri minati sunt nisi cibum ostendisset. Tum illa reliquiis pueruli prolatis : Hæc, inquit, olim mea fuit genuina proles, nunc miserrimus cibus. Edite et vos : nam ipsa quoque edi, neque este me genitrice humaniores. Sin aversamini, mihi reliquum dimittite. His illi visis atque auditis plangentes suam quisque faciem et tremebundi exierunt. Sic infans, ex quo recte eductus fuerat ventre, in eumdem per nefas rediit. Aliud porro iræ Dei Judæis infestæ signum commemoratur. Cum enim ad muros summa vi manus consererentur, subito venti turbo inter adversas acies incidit, qui a Romanis missa tela recta in Judæos dirigeret, Judæorum autem tela obliqua averteret : itaque Romani hostium oculos videntes turbine perstringi, clam iis in murum evaserunt magnamque stragem ediderunt.

A παρελείφθη μὴ βρωθέν ; Τότε καὶ γυνή τις εὐγενὴς καὶ πλουσία, τοὔνομα Μαρία, ἐκ τῆς χώρας καταφυγοῦσα πρὸς τὴν πόλιν, ἐπειδὴ πᾶσαν αὐτῆς ὑπὸ τῶν στασιαστῶν ἁρπαγὲν τὴν περιουσίαν, ὑπομάζιον ἔχουσα τέκνον τοῦτο καταθύει· καὶ ὀπτήσασα τὸ ἥμισυ μὲν ἔφαγε, τὸ ἥμισυ δὲ καταλείψασα ἐτήρει. Οἱ δὲ τῆς κνίσσης αἰσθόμενοι καὶ εἰσπηδήσαντες ἀνελεῖν ἠπείλουν, εἰ μὴ ἐπιδείξειε τὸ μέρος. Ἡ δὲ τοῦ παιδαρίου τὰ λείψανα προαγαγοῦσα, Τοῦτο, ἔφη, τὸ ἐμόν ποτε γνήσιον τέκνον, νῦν δὲ πανάθλιον, φάγετε καὶ ὑμεῖς, ὅτι κἀγὼ βέβρωκα, καὶ μὴ γένησθε ἐμοῦ τῆς αὐτὸ γεννησαμένης συμπαθέστεροι· εἰ δὲ ἀποστρέφεσθε, τὸ λοιπὸν ἐμοὶ καταλείψατε. Οἱ δὲ οὕτως ἰδόντες καὶ ἀκούσαντες, τὰς αὑτῶν ὄψεις τύφαντες, τρέμοντες ἐξῆλθον. Οὕτω τὸ καλῶς ἐκ κοιλίας ἐξελθὸν βρέφος εἰς τὴν αὐτὴν πάλιν κακῶς ὑπέστρεψε

B γαστέρα. Καὶ τοῦτο δὲ τῆς θεηλάτου ὀργῆς σημεῖον ἱστόρηται. Καὶ γὰρ πολέμου ἐπὶ τῇ περιοχῇ σφοδρῶς συῤῥηγνυμένου ἑξάπτινα θύελλα σφόδρα μεταξὺ τῶν δύο μερῶν παρεμπεσοῦσα τὰ παρὰ τῶν Ῥωμαίων μὲν ἀφιέμενα βέλη εὐστόχως ἴθυνεν ἐπ' αὐτοὺς, τὰ παρὰ Ἰουδαίων δὲ πρὸς αὐτοὺς πεμπόμενα πλάγια παρέσυρεν. Ὅθεν τὰς ὄψεις αὐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ τῆς θυέλλης ἀμαυρουμένας θεασάμενοι λαθραίως τε ἐπανέβαινον καὶ ἐκτόνως κατέκτεινον αὐτούς.

Titus Hierosolymam biennali obsidione in potestatem redactam una cum templo totam in favillam flammis redegit. Tunc utique unctio et judicium abolita sunt, vastitasque urbis impleta, nimirum excidium ; quem Judæi suæ contumaciæ fructum ceperunt. Quid autem attinet me hic prolixum esse ? Josephus Judæus, veritatis observantissimus, qui et bello et excidio urbis interfuit, historiam ejus rei descripsit. Ea lecta rem planius intelliges. Is ter millies mille numeratos fuisse narrat **277** cum uxoribus et liberis. Periisse autem fame,bello C intestino, et in cuniculis in quos sese ultro incluserant atque interfecerant, 11000000 viros. Reliquos qui ætate integra ac pulchritudine corporis præstarent, Romam in triumpho ductos,ut ibi cum belluis decertarent. De reliqua turba qui annum 17 excessissent, eos partim in Ægyptum ad opus faciendum missos, plerosque in provincias divisos, ut in theatris ibi aut a feris necarentur. Qui autem intra 17 annum ætatis erant, eos in servitutem abduci ac divendi jussisse Titum ; et virorum fuisse numerum, qui mancipia abducerentur, 90 millia.

[P. 215] Ἐπὶ δυσὶ δὲ ἔτεσιν ὁ Τῖτος τὴν Ἱερουσαλὴμ παραλαβὼν πᾶσαν αὐτὴν καὶ τὸν ἐν αὐτῇ ναὸν κατηθάλωσεν ἐν πυρί. Τότε ἀληθῶς ἐξωλοθρεύθη χρίσμα, καὶ κρῖμα, καὶ ἐν συντελείᾳ ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς ἐδόθη, τουτέστι συντετελεσμένην ἀπώλειαν καὶ πληρέστατην ἐρήμωσιν τῆς ἀπειθείας αὐτῶν ἐτρύγησαν καρπόν. Καὶ τί μοι τὰ πολλὰ λέγειν ; Ἰώσηπος ὁ ἐκεῖνος, φιλαλήθης ὢν ἱστορεῖ περὶ τούτου τῷ τε πολέμῳ καὶ τῇ ἁλώσει ἐκεῖσε συνών. Τούτῳ τις ἐντυχὼν εἴσεται σαφέστερον. Ὃς τὸν μὲν λαὸν εἰς τριακοσίας μυριάδας ἠριθμῆσθαί φησι σὺν νηπίοις καὶ γυναιξίν, ἄνδρας δὲ ἑκατὸν δέκα μυριάδας ἐν τῷ λιμῷ καὶ τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐν τῷ συγκλεισμῷ ᾧ ἑαυτοὺς ἑκουσίως ἐν ὑπογαίοις πόποις συνέκλεισαν καὶ κατέκτειναν, διεφθορέναι συνεγράψατο. Καὶ τοὺς μὲν ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας καὶ σώματος κάλλει διαφέροντας τῷ θριάμβῳ Ῥώμης ἄχθῆναι εἰς θηριομαχίαν, τοῦ ἄλλου δὲ πλήθους τοὺς μὲν ὑπὲρ τὰ ιζ' ἔτη τοὺς μὲν δεσμίους εἰς τὰ κατ' Αἴγυπτον ἔργα παραπέμπεσθαι, τοὺς πλείστους δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας ὑπερορίζεσθαι φθαρησομένους ἐν θεάτροις καὶ σιδήροις καὶ θηρίοις. τοὺς ἐντὸς δὲ τῶν ιζ' ἐτῶν αἰχμαλώτους ἀπάγεσθαι πραθησομένους διετάξατο· τούτων δὲ μόνων τὸν ἀριθμὸν θ' μυριάδας ἀνδρῶν συνθεωρεῖσθαι.

Tunc etiam Romæ aiunt tantum exstitisse pestem D ut per multos dies quotidie supra 10000 hominum elata sint. Tunc et Rhodios ferunt Colossum statuisse, æream statuam Jovi, 127 pedes altam.

Τότε δή καὶ λιμὸν κατὰ τὴν Ῥώμην φασὶ γενέσθαι τοιοῦτον ὡς ὑπὲρ μυρίους ἐφ' ἡμέραις πλείοσι καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκειν. Τότε καὶ κολοσσὸν φασι τοὺς Ῥοδίους ἀναστῆσαι στήλην ἐκ χαλκοῦ τῷ Διΐ, ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ ποδῶν.

Post captam Hierosolymam Symeon Cleopæ filius episcopus ejus urbis factus est.

Μετα τὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἅλωσιν Συμεὼν ὁ τοῦ Κλεόπα τὸν θρόνον Ἱεροσολύμων διαδέχεται.

Nero plenus rabidi furoris matrem, sororem,uxoremque suas necavit, et omnes suos cognatos plurimosque nobilium Romanorum. Propter turpem ac libidinosam ejus vitam mensa ipsius est de cœlo tacta. Statim quidam primarii viri insidias ei stru-

Οὗτος ὁ Νέρων μανίας ἀλόγου πλησθεὶς ἀνεῖλε μὲν τὴν αὐτοῦ μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς ἐκ γένους αὐτῷ προσήκοντας πάντας καὶ τῶν ἐπισημοτάτων Ῥωμαίων πλείστους. Τῷ καὶ διὰ τὸν αἰσχρὸν καὶ ἀσελγῆ βίον αὐτοῦ τῇ τραπέζῃ κε-

ραυνὸς ἐπιπίπτει, καὶ εὐθὺς ἐπιτίθενται αὐτῷ τινες τῶν ἐν τέλει ἀναιρήσοντες. Ὁ δὲ παρεκάλει τοὺς συνόντας αὐτῷ ἀνελεῖν αὐτόν. Ὡς δὲ οὐδεὶς ἠνέσχετο τοῦτο πρᾶξαι, Ἐγὼ μόνος, ἔφη, οὔτε φίλον ἔχω τὸν σώζοντα οὔτε ἐχθρὸν τὸν ἀναιροῦντά με. Ἀποθανεῖν θέλει ἡ ψυχή, καὶ ἡ χεὶρ οὐχ ὑπηρετεῖ. Καὶ τελευταῖον ἐπειπών, Ὦ Ζεῦ, οἷος τεχνίτης κιθαρῳδὸς ἀπόλλυται ἑαυτὸν ἀνεῖλεν. Ἀποθανόντος δὲ αὐτοῦ τινὲς πιλία ὡς ἐλευθερούμενοι ἐφόρεσαν. Περὶ οὗ καὶ Βάλβιος (48), περὶ τῆς κατ' αὐτοῦ ἐπιθέσεως, ὡς οἰκεῖος αὐτοῦ ὢν ἐρωτηθεὶς παρὰ Νέρωνος, ὡς καὶ αὐτὸς εἴ κατ' ἐμοῦ ; ἔφη, Ἐφίλησά σε παντὸς μᾶλλον καὶ ἐμίσησα. [P. 216] Ἐφίλησα ἐλπίσας ἀγαθὸν αὐτοκράτορα ἔσεσθαί σε, μισῶ δὲ ὅτι ταῦτα ποιεῖς· οὔτε γὰρ ἁρματηλάτῃ οὔτε κυνηγῷ οὔτε κιθαρῳδῷ δουλεύειν δύναμαι.

A xerunt. Itaque suos ipse **378** hortatus est ut ipsi manus afferrent. Quod cum omnes recusarent. Ego, inquit, solus neque amicum qui me servet habeo, neque inimicum qui me occidat: mori cupit animus, et manus ei non inservit. Tandem fatus, O Jupiter, quantus artifex et citharœdus perit, se ipsum jugulavit. Eo sublato quidam pileos, ut libertatem adepti, gestaverunt. De eo Flavius, unus eorum qui ei insidias fecerunt, sic pronuntiavit. Interrogatus a Nerone, cui erat admodum familiaris, cur se quoque ipsi adversum præberet, Majore ait te quam ullum alium et amore et odio sum prosecutus; amore, quod sperabam te bonum fore imperatorem; nunc autem odi te ob tua facta: non enim possum aurigæ, venatori aut fidicini servire.

Ἐπὶ Νέρωνος ἐν Ῥώμῃ ὕπατος Λεύκιος Κοΐντος Κικιννάτος ἄριστος ἐδείχθη. Τοῦτον ἡ βουλὴ ἔπεμψε τοὺς παραλήψομένους ἐπὶ τὴν ἀρχήν. Ἔτυχε δὲ τηνικαῦτα ἄρουραν ἐργαζόμενος εἰς σποράν, καὶ ἀκολουθῶν τοῖς βουσὶν ἀχίτων, περιζωμάτιον ἔχων καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πῖλον. Προδραμόντος δέ τινος καὶ κελεύσαντος ἐπὶ τὸ κοσμιώτερον ἑαυτὸν ποιῆσαι, παρελθὼν εἰς τὴν καλύβην καὶ ἀμφιασάμενος προῆλθεν. Οἱ δὲ ἠσπάσαντό τε αὐτὸν ὡς ὕπατον καὶ τὴν περιπόρφυρον ἐσθῆτα περιέθεσαν. Ὁ δὲ μικρὸν ἐπισχὼν καὶ δακρύσας, Ἄσπορον ἄρα μοι, ἔφη, τὸ χωρίον ἔσται τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν. Καὶ κινδυνεύσομεν οὐχ ἕξειν πόθεν διατραφῆναι ;

B Nerone imperante, Romæ consul fuit L. Quinctius Cincinnatus, vir optimus habitus. Is, cum senatus mitteret qui eum ad accipiendum magistratum vocarent, inventus est sine tunica arans bovesque sequens, subligaculo cinctus ac pileum gestans. Cum accurrisset quidam juberetque eum se ornare, in casam ingressus vestem sumpsit, progressusque salutatus est consul, et purpura prætexta veste amictus. Quinctius paululum moratus flevit, dicens Ergone hoc anno ager mihi non conseretur, et periculum erit de penuria?

Ὅτι ἡ ἐπωνυμία τοῦ ἐνιαυσιαίου κύκλου, ἡ μὲν ῥωμαΐζουσα φωνὴ τὸ μήνυμα σημαίνει· μηνύει γὰρ ἡ ἀρχὴ τὴν περίοδον, καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ ἰνδικτιών. Ἡ δὲ Ἑλλὰς φερωνύμως ἔθηκε τὴν ἐπινέμησιν. Οὐ γὰρ εἰς ἀπαράβατον καὶ ὡρισμένον βάρος τὸ παλαιὸν οἱ φόροι τοῖς ὑπηκόοις ἐτάττοντο, ἀλλ' ἡ τῶν καρπῶν γένεσις τὴν σύνταξιν αὐτοῖς ἐφιλανθρωπεύσατο· σπανίζουσαν γὰρ ἠλάφρυνεν, εὐθηνοῦσαν δὲ οὐκ ἐβάρυνε, καὶ διένειμεν ἀλύπως τοῖς φορολογουμένοις τὸ ἀνάλογον, καὶ τότε ὅτε χρεία ἐκάλει. Μηδενὸς δὲ ὄντος τοῦ φορολογουμένου οὐδ' ὅλως ὁ φόρος ἐπράττετο, ἀλλ' ἐγίνετο κέρδος ὁ πόνος ὅλος τοῖς γεωργήσασι.

C Nomen annui circuli indictio est apud Latinos, quia principium **379** circuiti indicat. Græcia ab eventu nomen imposuit, ut epinemesin appellaret. Antiquitus enim tributum subditis non ita impositum erat ut ejus fixa esset et immutabilis ratio, sed juxta frugum proventum humaniter iis imponebatur, ita ut eo tenuiore minus penderent, neque uberiore eo census augeretur. Itaque exactoribus pro portione tribuebant, idque tunc, quando necessitas postulabat. Cum autem nemo exigeret, prorsus censum non pendebant; sed omnis laboris fructus agricolis relinquebatur.

Γάλβας ἐβασίλευσε μῆνας θ', ἡμέρας ιγ', ἦν δὲ τῶν εὐπατριδῶν, ὃς εἶχε παραδυναστεύοντα τὸν Ὄθωνα. Ὃς καὶ ἰδὼν τὸν Γάλβαν Λούκιον εἰς υἱοθεσίαν παραλαβόντα, φθονήσας καὶ τὸ στράτευμα κατ' αὐτοῦ κινήσας ἀπέκτεινεν αὐτόν. Ἀπαιτούμενος δὲ ὁ Ὄθων χρήματα παρὰ τῶν στρατιωτῶν, ἃ ὑπέσχετο αὐτοῖς, ἔφη οὐ δεῖ αὐτοκράτορα ἀναγκάζεσθαι.

D Galba imperavit menses 9 dies 13. Fuit patricius, habuitque imperii æmulum Othonem, qui cum Lucium a Galba videret adoptari, invidia ductus exercitum adversus hunc concitavit, eumque interfecit. Otho autem a militibus pecuniam, quam promiserat, postulatus, respondit imperatorem non debere cogi.

Ὄθων ἐβασίλευσε μῆνας τρεῖς ἡμέρας η', ἦν δὲ γένους ἀσήμου. Οὗτος δέ ποτε ἐν τῷ ἱερῷ τὰ τῆς Ἀφροδίτης ἄσματα τοῖς ἱεροῖς παρέμιξε, καὶ διὰ τοῦτο Οὐϊτελίου αὐτῷ ἐπαναστάντος ξιφιδίῳ ἑαυτὸν

Imperavit Otho menses 3 dies 8. Natus fuit obscuro genere. Aliquando rem sacram in templo faciens carmina Venerea sacris permiscuit. Ideoque adversus ipsum a Vitellio mota seditione gla-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(48) Βάλβιος vel Βάλβος, Balbus vel Flavius Βλάβιος legendum videbatur. Sed cum P. Cornelii Taciti librum xv consulerem, inveni Flavium rectum esse. Subrii enim Flavii tribuni est illuc dictum ibi relatum; et quidem eumdem nominat in hac ipsa historia Niphilinus ex Dione, stipatoribus præfuisse indicans. Quod autem Cincinnatus dicitur ad rem publicam gerendam ab aratro vocatus, Nerone imperante, est summæ ἀνιστορησίας. Xyl.

dio suo se interfecit, dicens. Quorsum enim attinebat me quoque longis cantare tibiis?

Vitellius unum annum imperavit, illustri familia ortus. Is astrologos, astronomos præstigiatoresque omnes intra certum diem Italia excedere **380** jussit. Atque ii libellum sparserunt, quo illi finem vitæ ad certum tempus prædicebant. Quam prædictionem exitus comprobavit, Vitellio a militibus occiso.

Vespasianus, Neronis filius, annos decem, dies octo imperavit. Imperium ei delatum est in Palæstina, adhuc Judæorum urbes oppugnanti. Is Josephum historicum cepit. Romam proficiscens, cum esset ab exercitu imperator declaratus, Titum ad bellum in Palæstina gerendum reliquit. Primo Vespasiani anno templum Capitolinum conflagravit, et quinto anno id reficere ipse cœpit.

Vespasiano successit filius Titus, imperavitque annos tres. Is expugnavit Hierosolymum, urbemque et templum incendit. Is minis, non suppliciis sontes terrebat. Nulla dies eo imperante abiit qua non aliquem subditorum dono aut beneficio aliquo affi. ceret: dicere enim solebat regium esse benefacere et precibus facile annuere. Omnium qui ipsum compellarent petitionibus annuebat. Et cum quidam familiarium percontaretur cur id faceret cum tamen sæpe promissa non impleret, respondit: Quia ab imperatore nemo debet mœstus discedere. Hic Titus cum æstate totum diem iter fecisset, eique sanguis per nares erupisset, atque a sole ustus in animi deliquium incidisset, adhuc spirantem **381** frater Domitianus in cistam ligneam nive plenam conjecit tanquam remedium adhibiturus, atque ita interfecit. Ille igitur dignus admiratione Titus philosophia apprime formatus, eloquentissimus, bellicosissimus atque moderatissimus, beneficentiaque, temperantia, justitia et prudentia insigni ornatus, in excidio maxime Hierosolymorum suam miserandi promptitudinem demonstravit. Vehementer enim tunc a Deo exagitatos deploravit Judæos, magisque etiam illacrymavit, cum ædem Dei videret incendi; precatusque est a Deo veniam, quod non sua hæc voluntate, sed ob impiam Judæorum perversitatem evenirent. Cumque urbe excisa eum sui victorem atque triumphalem prædicarent, respuit eas appellationes, dicens non se ista gessisse, sed divinæ iræ manus accommodasse ac administrum fuisse. Inde cum virtute sua et animi demissione in honore et amore omnium esset, eo quo diximus modo interiit. Tantus autem ejus morte Romæ luctus obortus fuit, ut multo tempore virtutes ejus commemorantes atque reputantes publice et privatim per domos tanquam suo quisque infortunio accepto plorarent.

Anno ejus secundo magnum fuit Romæ incendium. Ac S. C. Titus deus appellatus est. Is Titus

A διεχειρίσατο εἰπών· Τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς ᾄδειν καὶ αὐλεῖν;

Οὐϊτέλιος ἤ Βιτέλιος ἔτος ἓν, γένους ἐπιφανοῦς ὤν. Οὗτος ἀστρολόγους καὶ ἀστρονόμους καὶ γόητας ἐντὸς ῥητῆς ἡμέρας πάντας ἐκχωρῆσαι τῆς Ἰταλίας προσέταξεν. Οἳ καὶ προγραμμα ἐξέριψαν, προαγγέλλοντες ἐντὸς ἡμέρας ῥητῆς ἀπαλλαγήσεσθαι αὐτὸν τοῦ βίου. Ὃ δὴ καὶ γέγονεν· ἐσφάγη γὰρ ὑπὸ στρατιωτῶν.

Οὐεσπασιανὸς υἱὸς Νέρωνος ἐβασίλευσεν ἔτη δέκα ἡμέρας η'. Αὐτοκράτωρ δὲ γέγονεν ἐν Παλαιστίνῃ, ἔτι τὰς πόλεις τῶν [P. 217] Ἰουδαίων πολιορκῶν. Ὅστις καὶ Ἰώσηπον τὸν συγγραφέα ὑποχείριον ἐποιήσατο. Ἀνήχθη δὲ ἐν Ῥώμῃ ἀναγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ βασιλεὺς, καταλιπὼν Τίτον τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὴν Παλαιστίνην πολιορκεῖν. Τῷ πρώτῳ ἔτει Οὐεσπασιανοῦ ὁ ναὸς τοῦ Καπιτωλίου ἐνεπρήσθη, καὶ τῷ ε' ἔτει οἰκοδομεῖσθαι παρ' αὐτοῦ ἤρξατο.

Μετ' Οὐεσπασιανὸν Τίτος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν ἔτη τρία. Οὗτος πολιορκεῖ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν ἐμπιπρᾷ. καθὼς Ἰώσηπος ἱστορεῖ. Οὗτος ἀπειλαῖς καὶ οὐ τιμωρίαις τοὺς ὑπευθύνους ἐφόβει. Βασιλεύοντος γὰρ αὐτοῦ οὐ παρῆλθεν ἡμέρα ἐν ᾗ δῶρόν τι τῶν ὑπηκόων τινὶ ἢ εὐεργεσίαν οὐ παρέσχεν. Ἔλεγε γὰρ βασιλέως εἶναι γνώμην τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἐν ταῖς αἰτήσεσιν εὐεπήκοον εἶναι. Πάντας δὲ τοὺς ἐντυγχάνοντας αὐτῷ αἰτουμένους τι συνετίθετο ὅ τι καὶ βούλοιντο. Καὶ τινος τῶν συνήθων ἐρωτήσαντος, Ὅτου χάριν τοῦτο ποιεῖς, πολλάκις μὴ ἐκπληρῶν τὰς ὑποσχέσεις; — Οὐδένα, εἶπεν ὁ Τίτος, ἀπὸ βασιλέως δεῖ σκυθρωπὸν ἀποπέμπεσθαι. Οὗτος ὁ Τίτος ὥρᾳ θέρους πανήμερον ὁδοιπορήσας καὶ αἰμορραγήσας διὰ τῶν μυκτήρων, ὑπὸ ἡλίου τε φλεχθεὶς καὶ πάνυ λειποθυμήσας, ἔτι ἐμπνέοντος αὐτοῦ ἐνέβαλεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δομετιανὸς εἰς λάρνακα ξυλίνην χιόνος γέμουσαν ὡς δῆθεν θεραπεύσων, καὶ ἀπέκτεινεν. Ὁ γοῦν θαυμάσιος Τίτος φιλοσοφώτατος καὶ εὐγλωττότατος καὶ πολεμικώτατος καὶ μέτριος ἄγαν ὑπάρχων, καὶ ἀγαθοεργίᾳ πολλῇ καὶ σωφροσυνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ φρονήσει κοσμούμενος, ἐκδηλοτέραν ἅπασι πεποίηκε τὴν ἑαυτοῦ συμπάθειαν ἐν τῇ ἁλώσει τῆς Ἱερουσαλήμ. Σφόδρα γὰρ ἐπένθησε τοὺς θεηλάτους Ἰουδαίους τότε, καὶ μᾶλλον τὸν θεῖον ναὸν πυρπολούμενον ὁρῶν ἐδάκρυσε, καὶ τὸν Θεὸν ἐδυσώπησε τυχεῖν ἐλέους καὶ συγγνώμης, δι' οὗ οὐ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν ταῦτα γεγόνασιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκείνων θεοστυγῆ δυστροπίαν. Ὅθεν δὴ μετὰ τὴν ἅλωσιν πρὸς τοὺς ἀνακηρύττοντας αὐτὸν νικητὴν καὶ τροπαιοῦχον διωθεῖτο τὰς ἀναῤῥήσεις, ὡς οὐκ αὐτὸς εἰργάσθαι τοῦτα φήσας, ἀλλὰ θεηλάτῳ καὶ θείᾳ ὀργῇ καθυπουργῆσαι καὶ τὰς χεῖρας ἐπιδεδωκέναι. Κἀντεῦθεν τοίνυν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ ταπεινοφροσύνην παγγέραστος καὶ πανεπέραστος γενόμενος οὕτως ἐτελεύτησε. Τοσοῦτος δὲ θρῆνος ἐπὶ τῇ τελευτῇ αὐτοῦ κατέσχε τὴν Ῥώμην ὡς ἐν χρόνῳ πολλῷ τοῦτον ἀπομνημονεύοντες καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἀναλογιζόμενοι δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους κλαίειν, ὥσπερ οἰκείῳ πάθει κατεχόμενος ἕκαστος.

Τῷ δευτέρῳ ἔτει τούτου μέγας ἐμπρησμὸς ἐν Ῥώμῃ ἐγένετο. Καὶ τῆς συγκλήτου ψηφισαμένη Τί-

τος θεὸς ἀνηγορεύθη. Οὗτος ὁ Τῖτος ἐν δυσὶν ἔτεσιν παραλαβὼν τὴν Ἱερουσαλὴμ πᾶσαν ἐνέπρησε [P. 218] καὶ ἠφάνισε, καθὼς εἴρηται, καὶ τὸν ναὸν ἐνέπρησε κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου προαγόρευσιν. Εἰπόντων γὰρ τῶν μαθητῶν περὶ τοῦ ἱεροῦ ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται, ἔφη· Ταῦτα πάντα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται. Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην τὴν Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ στρατοπέδων, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ πεσοῦνται ἐν στόματι ῥομφαίας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη. Καὶ Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ ἔσται θλῖψις τοιαύτη οἵα οὐ γέγονε πώποτε, οὐδ' οὐ μὴ ἔσται. Ταῦτα δὲ πάντα πεπόνθασιν οἱ ἐχθροὶ τῆς ζωῆς αὐτῶν Ἰουδαῖοι, κυριευθέντες ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὡς ἀπωσάμενοι Χριστὸν τὸν βασιλέα τοῦ παντὸς καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν δυσσεβῶς ἐπισπασάμενοι, κράζοντες, Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα, καὶ, Τὸ αἷμα Χριστοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Διὸ καὶ μέχρι τῆς συντελείας τὴν εἰς τὰ ἔθνη πάντα διασποράν καὶ ταλαιπωρίαν ἔχουσιν αὐτῶν τὰ τέκνα, καθάπερ τινὲς δραπέται μαστιγίαι, μηδὲν τῶν νομίμων ἐπιτελεῖν δυνάμενοι. Ὑποφόρους γὰρ ἔχοντες αὐτοὺς Ῥωμαῖοι οὐκ ἐῶσι τοῖς ἰδίοις κεχρῆσθαι δικαιώμασιν, ἐπειδήπερ ἑκουσίως ἐπεσπάσαντο τὴν δουλείαν, εἰπόντες, Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα, καὶ, Ἐὰν μὴ ἀποκτείνωμεν τὸν Χριστὸν, πάντες εἰς αὐτὸν πιστεύσουσι, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος. Οἵ γε καὶ ἄκοντες προεφήτευσαν. Καὶ γὰρ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τὰ ἔθνη, καὶ αὐτοὶ τὴν ἐξουσίαν ὑπὸ Ῥωμαίων ἀφῃρέθησαν καὶ τὴν λατρείαν, κεκωλυμένοι δέ εἰσι καὶ ἀναιρεῖν οὕς θέλουσι καὶ θύειν ὅτε βούλονται. Διὸ καὶ ἐπικατάρατοί εἰσι, μὴ δυνάμενοι ποιεῖν τὰ διατεταγμένα. Ἐπικατάρατος γὰρ, φησὶ, πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ Βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. Ἀδύνατον δέ ἐστιν ἐν διασπορᾷ μεταξὺ ἔθνους ὄντας πάντως ἐπιτελεῖν αὐτοὺς τὰ τοῦ νόμου καὶ τὴν λατρείαν ἐν ἑνὶ τόπῳ περιγεγραμμένην, ὡς ἐν λόγῳ Κυρίου Μωϋσῆς διετάξατο.

Τί οὖν πρὸς ταῦτά φατε, ὦ Ἰουδαῖοι ; Καὶ τί τὸ αἴτιον τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων ὑμᾶς κατειληφότων κακῶν ; Ἆρά γε συνήκατε ὅτι οὐκ εἰς ὁμόδουλον, ἀλλ' εἰς Θεὸν προσκεκρουκότες εἰκότως [P. 219] ταῦτα πεπόνθατε καὶ ἀσύγγνωστα πάσχετε ; Ἡσαΐας γὰρ περὶ ὑμῶν ἐκ προσώπου Θεοῦ φησιν· Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. Καὶ τί ποιήσω τῷ ἀμπελῶνί μου, καὶ οὐκ ἐποίησα αὐτῷ ; Διότι ἔμεινα ἵνα ποιήσῃ σταφυλὴν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας. Καὶ ἔμεινα ἵνα ποιήσῃ κρίσιν, ἐποίησε δὲ ἀνομίαν, καὶ οὐ δικαιοσύνην, ἀλλὰ κραυγήν. Ποίας δὲ ἀκάνθας λέγει καὶ ποίαν ἀνομίαν καὶ κραυγήν ; Ἢ δηλονότι,

A biennali obsidione Hierosolyma cepit eamque totam cremavit atque delevit, templumque incendit, sicuti Dominus **382** prædixerat. Cum enim ei discipuli dicerent templum pulchris lapidibus et donariis esse exornatum, dixit [23] : Tempus erit cum de hoc quod videtis templo, non supererit lapis alteri lapidi junctus. Cum autem cingi exercitibus Hierosolyma videbitis, tum cogitatote appetiisse ejus excidium. Væ autem prægnantibus et lactantibus isto tempore. Magnam enim ira Dei necessitudinem huic populo immittet; et cadent acie ferri, ac captivi abducentur ad omnes gentes, conculcabiturque Hierosolyma a barbaris, donec tempus gentium impleatur. Tantaque erit calamitas, quanta neque prius exstitit neque postea exsi-
B stet. Hæc omnia perpessi sunt hostes suæ ipsorum vitæ Judæi, a Romanis in servitutem acti, quod regem universi Christum respuerant, Romanoque imperio impie sese subjicerant clamando [24] : regem præter Cæsarem nullum habemus, item Sanguis Christi nobis nostrisque imputetur liberis. Itaque etiam ad extremum usque posteritas eorum per nationes dispergetur et affligetur ; instar fugitivorum et notis compunctorum servorum nihilque secundum legem agere iis permittetur. Romani enim cum eos habeant stipendiarios, non sinunt propriis uti legibus, ideo quia ultro iis se in servitutem addixerant, cum vociferarentur se non alium habere regem quam Cæsarem. Item nisi Christum occidamus, omnes ei fidem adhibebunt, ve-
C nientque Romani **383** et urbem gentemque nostram subigent. Et quidem non sponte sua, tamen vaticinati sunt; nam et nationes Christum fide sunt amplexi, et ipsis Romani imperium cultumque sacrorum eripuerunt, et neque interficere iis licet quos volunt, neque sacrificare quoties cupiunt. Quo fit ut exsecrationi sint obnoxii, cum obire ea quæ legibus jubentur non possint. Ita enim lex ait: Exsecratus esto quicunque non omnia quæ in libro legis scripta sunt, observat atque præstat [25]. Jam fieri nullo modo potest ut qui hinc inde per populos dispersi sint, ii omnem Dei cultum lege Mosaica præscriptum eumque uni loco affixum obeant.

D At vos, Judæi, qui ad hæc dicitis? Quæ causa est tot tantorumque malorum quæ vobis evenerunt? Intelligitisne eam esse, quod non in conservum, sed in ipsum Deum offendistis, ideoque tam graves sine venia pœnas penditis? Nam Isaias quidem de vobis sub persona Dei sic loquitur [26] : Filios genui et extuli ipsi autem me spreverunt [27]. Item, Quidnam restat quod adhuc in vineam istam laboris impendam, quod nondum impenderim? Exspectavi dum uvas produceret: Ecce autem spinas protulit. Exspectavi dum juste agerent, sed injustitiam illi et vociferationem ediderunt. Quas vero spinas et

[23] Matth. xxiv, 2; Luc. xxi, 6. [24] Matth. xxvii, 25. [25] Deut. xxvii, 15 seqq. [26] Isa. i, 2. [27] Isa. v, 4

quam injustitiam ac quem clamorem notat? nimirum spinas ex quibus contextam ei coronam inter injusta supplicia imposuistis, vociferantes : Tolle, tolle, **384** in crucem eum age. Sic et Jeremias : Hereditas mihi mea facta est instar leonis in silva : Adversus me ea vocem sustulit, ideoque eam odi [28]. Solomon quoque dicit : Exite o filiæ Sionis, ac videte coronam quam ei mater ejus imposuit die nuptiali [29]. Matrem ejus vocat, secundum carnem, Judæorum synagogam : dicit enim : Caro mea ex ipsis. Dies autem nuptiarum ejus est, quo sibi gentium Ecclesiam desponsavit. Tum vero fatua illa synagoga coronam spineam ejus capiti imposuit, illudensque ei dixit Salve, o rex Judæorum. Quos etiam minacius objurgat Isaias his verbis : Filii perditi ac semen injustum, cuinam per libidinem illusistis, ac contra quem frena linguæ vestræ laxavistis [30]? Atque ipse etiam Dominus apud Oseam eos deplorat ita inquiens : Væ ipsis, quoniam a me resiluerunt. Miseri sunt, quia adversum me impie egerunt malaque in me consilia inierunt ; itaque Israelus absorptus est atque ad nihilum redactus, factusque inter gentes instar vasis perditi [31]. Rursus per Jeremiam Deus dicit. Castigabit te tua defectio, et malitia tua te convincet ; cognoscesque acerbum tibi esse quod me deseruisti [32]. At beatus Davidus acerrimo dolore compunctus in vos ita exsecratur ob petulanter a vobis vexatum Dominum. Obtenebrentur oculi eorum, ne videant; ac tergum eorum usquequaque curva. Effunde in eos iram tuam [33], et **385** excandescente animo eos adorire. Adde eorum peccatis peccata, ne tuam justitiam attingant. Expungantur de libro viventium, et inter justos eorum nomina non scribantur. Dissipa eos vi tua, ac dejice eos, protector meus, o Deus. Deprehendantur in fastu suo, et in ira excidii, ne exstent. Ita experientur Deum Jacobo et finibus terræ imperare [34]. Nimirum hoc innuens, ipsos justo Dei judicio dispersos, intellecturos Christum esse Deum patris ipsorum Jacobi. Eodem etiam modo vos traducit Moses, is qui Deum vidit, ut impuros et stolidos et ingratos. Filii, inquit, reprehensione digni, pravum genus ac perversum, hæccine Domino rependitis? populus iste fatuus est neque sapit. An non Deus pater est tuus, qui te sibi paravit, qui te fecit, te formavit? Eapropter recte pronuntiat Deus : Dixi, dijiciam eos, abolebo ex hominibus eorum memoriam [35]. Et quidem inclytus ille Jeremias admodum diserte exprimit quisnam sit ille qui ita a vobis tractatus est : Spiritus, inquit, faciem vestram præcedens, Christus, comprehensus est perversitate vestra, is de

A αἴσπερ ἐστερανώσατε αὐτὸν ἀνόμως ἐπὶ τοῦ πάθους, κράζοντες. Ἄρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. Ὡς καὶ ἐπὶ Ἱερεμίου, Ἐγένετο ἡ κληρονομία μου ἐμοὶ ὡς λέων ἐν δρυμῷ. Ἔδωκεν ἐπ' ἐμὲ τὴν φωνὴν αὐτῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐμίσησα αὐτήν. Καὶ Σολομὼν λέγει· Ἐξέλθετε, θυγατέρες Σιὼν, καὶ ἴδετε ἐν τῷ στεφάνῳ ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ νυμφεύσεως αὐτοῦ. Μητέρα μὲν αὐτοῦ κατὰ σάρκα λέγει (49) τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγήν. Σάρξ μου γάρ φησιν ἐν αὐτῶν. Ἡμέρα δὲ νυμφεύσεως αὐτοῦ καθ' ἣν τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐνυμφεύσατο Ἐκκλησίαν. Ἡ δὲ ματαιόφρων ἐκείνη συναγωγὴ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ θεῖσα ἐμπαίζουσα αὐτῷ ἔλεγε, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Πρὸς οὓς ἀποτεινόμενος Ἡσαΐας ἐπιπληκτικώτερον ἔφη· Ἐν τίνι B ἐνετρυφήσατε ; Καὶ ἐπὶ τίνι ἐχαλάσατε τὴν γλῶτταν ὑμῶν, τέκνα ἀπωλείας καὶ σπέρμα ἄνομον ; Ὅθεν αὐτὸς ὁ Κύριος δι' Ὡσηὲ τοῦ προφήτου σϒλετλιαστικῶς εἶπεν, Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ. Δείλαιοί εἰσιν, ὅτι ἠσέβησαν εἰς ἐμὲ καὶ πονηρὰ εἰς ἐμὲ ἐλογίσαντο. Καὶ διὰ τοῦτο κατεπόθη Ἰσραὴλ καὶ εἰς οὐθὲν ἐγένετο, καὶ ὅτι ὥσπερ σκεῦος ἄχρηστον ἐν τοῖς ἔθνεσιν. Καὶ διὰ Ἱερεμίου πάλιν φησί· Παιδεύσει σε ἡ ἀποστασία σου, καὶ ἡ κακία σου ἐλέγξει σε, καὶ γνώσῃ ὅτι πικρόν σοι τὸ καταλιπεῖν σε ἐμέ. Ὁ δέ γε θεῖος Δαβὶδ, ὥσπερ διαπριόμενος καθ' ὑμῶν, ἐπαρᾶται πρὸς τὸν παροινηθέντα Κύριον λέγων, Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον. Ἔκχεον ἐπ' αὐτοὺς τὴν ὀργήν σου, καὶ ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς σου C καταλάβῃ αὐτούς. Πρόσθες ἀνομίαν ἐπὶ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, καὶ μὴ εἰσελθέτωσαν ἐν δικαιοσύνῃ σου· ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βίβλου ζώντων, καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφήτωσαν. Διασκόρπισον αὐτοὺς ἐν τῇ δυνάμει σου, καὶ κατάβαλε αὐτοὺς, ὁ ὑπερασπιστής μου Κύριε. Καὶ συλληφθήτωσαν ἐν τῇ ὑπερηφανίᾳ αὐτῶν ἐν ὀργῇ συντελείας, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξωσι. Καὶ γνώσονται ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει τοῦ Ἰακὼβ καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς. Ἐφ' οἷς δήπουθεν διασπαρέντες ἐνδίκως ἐπιγνώσονται πάντως ὅτι Θεός ἐστιν ὁ Χριστὸς τοῦ Πατρὸς αὐτῶν Ἰακώβ. Οὕτω γὲ μὴν καὶ ὁ θεόπτης Μωϋσῆς στηλιτεύων ὑμᾶς ὡς βδελυροὺς καὶ ἄφρονας καὶ ἀγνώμονας [P. 220] ἔφη. Τέκνα μωμητὰ, γενεὰ σκολιὰ καὶ διεστραμμένη, ταῦτα Κυρίῳ ἀνταποδίδοτε ; Οὗτος λαὸς μωρὸς καὶ οὐχὶ σοφός. Οὐκ αὐτὸς οὗτός σου Πατὴρ ἐκτήσατό σε καὶ ἐποίησέ σε καὶ D ἔπλασέ σε ; Κἀντεῦθεν εἰκότως φησὶν ὁ Θεός· Εἶπον, διασπερῶ αὐτοὺς, παύσω δὲ ἐξ ἀνθρώπων τὸ μνημόσυνον αὐτῶν. Καὶ μέντοι καὶ ὁ κλεινὸς Ἱερεμίας μάλα σαφηνίζων τίς οὗτός ἐστιν ὁ ταῦτα πεπονθὼς ὑφ' ὑμῶν, λέγει· Πνεῦμα πρὸ προσώπου ὑμῶν Χριστὸς Κύριος συνελήφθη ἐν ταῖς διαφοραῖς ὑμῶν, οὗ

[28] Jer. XII, 8. [29] Cant. III, 11. [30] Isa. LVII, 3, 4. 25. [31] Ose. VII, 13. [32] Jer. II, 19. [33] Psal. LXVIII, 24, 25. [34] Psal. LVIII, 23 seqq. [35] Deut. XXXI, 26.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(49) In margine : Ἐντεῦθεν δύνασαι νοῆσαι καλῶς καὶ τὸ τροπάριον τὸ λέγον· « Σὲ ἡ ἀνανθοφόρος Ἑβραίων συναγωγὴ, οὐ στοργὴ εὐεργέτου πρός σε φυλάξασα μητρικήν. » De troparis infra dicetur. Locus qui non multo post citatur ex Thren. IV, ibi et apud Eusebium, Justinum aliosque aliter paulo legitur : sed insistere huic disputationi non libuit. XYL.

εἴπομεν, ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἔθνεσι. Τοιαῦτα γοῦν καὶ ὁ Σολομὼν αὖθις ἐκ προσώπου ὑμῶν τῶν θεομάχων διαῤῥήδην προαγορεύει, φάσκων· Ἐνεδρεύσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστι καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν καὶ ὀνειδίζει ἡμᾶς ἁμαρτίας νόμῳ, καὶ ἐπαγγέλλεται γνῶσιν ἔχειν Θεοῦ καὶ Παῖδα Κυρίου ἑαυτὸν ὀνομάζει. Ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον ἐννοιῶν ἡμῶν, καὶ βαρὺς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμοιός ἐστι τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ καὶ ἐξηλλαγμέναι αἱ τρίβοι αὐτοῦ. Ὡς κίβδηλον ἐλογίσθημεν αὐτῷ, καὶ ἀπέχεται τῶν ὁδῶν ἡμῶν ὡς ἀπὸ ἀκαθαρσιῶν. Μακαρίζει δὲ ἔσχατα δικαίων, καὶ ἀλαζονεύεται Πατέρα Θεόν. Ἴδωμεν εἰ οἱ λόγοι αὐτοῦ εἰσιν ἀληθεῖς, καὶ πειράσωμεν τὰ ἐν ἐκβάσει αὐτοῦ· εἰ γάρ ἐστι δίκαιος καὶ Υἱὸς Θεοῦ, ἀντιλήψεται αὐτοῦ καὶ ῥύσεται αὐτὸν ἐκ χειρὸς ἀνθεστηκότων. Ὕβρει καὶ βασάνῳ ἐτάσωμεν αὐτόν, ἵνα γνῶμεν τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ, καὶ δοκιμάσωμεν τὴν ἀνεξικακίαν αὐτοῦ. Θανάτῳ ἀσχήμονι καταδικάσωμεν αὐτόν, καὶ ἴδωμεν εἰ ἔσται αὐτῷ ἐπισκοπὴ ἐκ λόγων αὐτοῦ. Ὧν τὴν παράνοιάν τε καὶ δυσμένειαν εὖ μάλα κερτομῶν ἐπήγαγε· Ταῦτα ἐλογίσαντο καὶ ἐπλανήθησαν· ἀπετύφλωσε γὰρ αὐτοὺς ἡ κακία αὐτῶν, καὶ οὐκ ἔγνωσαν μυστήρια Θεοῦ. Οὓς δὴ καὶ ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας θρηνῶν συναδόντως λέγει· Οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, διότι ἐβουλεύσαντο βουλὴν πονηρὰν καθ' ἑαυτῶν, εἰπόντες· Δήσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστι. Δέδεικται τοίνυν ἐναργέστατα ἡ αἰτία τῆς ὑμῶν ἀπὸ Θεοῦ ἀλλοτριώσεως καὶ ἐγκαταλείψεως καὶ τῆς διηνεκοῦς καὶ ἀπεράντου ταλαιπωρίας, εἴπερ βούλεσθε ἀκούοντες ἐπιγνῶναι. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας ὑμῶν ὡρισμένον χρόνον εἶπον οἱ προφῆται, καὶ μέντοι γε καὶ τὴν ἐπάνοδον καὶ τὴν οἰκοδομὴν τῆς πόλεως προκατήγγειλαν. Ἀκούσατε γὰρ Ἱερεμίου πρὸς ὑμᾶς λέγοντος· Διὰ τὰς ἁμαρτίας ἃς ἡμαρτήκατε κατενώπιον τοῦ Θεοῦ, ἀχθήσεσθε εἰς Βαβυλῶνα αἰχμάλωτοι ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ βασιλέως Βαβυλῶνος. Εἰσελθόντες οὖν εἰς Βαβυλῶνα ἔσεσθε ἐκεῖ ἔτη ο'. Μετὰ δὲ τοῦτο ἐξάξω ὑμᾶς ἐκεῖθεν μετ' εἰρήνης, λέγει Κύριος. Καὶ πάλιν, Καὶ δουλεύσουσιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἔτη ο', καὶ ἐν τῷ πληρωθῆναι τὰ ο' ἔτη ἀποκαταστήσω τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, λέγει Κύριος. Καὶ [P. 221] περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῆς πόλεως, Ἡσαΐας ἔφη· Οὕτω λέγει Κύριος τῷ χριστῷ μου Κύρῳ, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς, ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐθνῶν. Αὐτὸς οἰκοδομήσει τὴν πόλιν μου, καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ μου ἐπιστρέψει. Περὶ ἧς οἰκοδομῆς καὶ Ἀγγαῖος φάσκει· Τῷ δευτέρῳ ἔτει ἐπὶ Δαρείου ἐλάλησε Κύριος πρὸς μὲ, λέγων· Εἶπον δὴ πρὸς Ζοροβάβελ καὶ πρὸς Ἰησοῦν τὸν ἱερέα καὶ πρὸς πάντας τοὺς καταλοίπους τοῦ λαοῦ, λέγων· Τίς ἐξ ὑμῶν ὃς οἶδε τὸν οἶκον τοῦτον ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ τῇ ἔμπροσθεν; Καὶ πῶς νῦν βλέπετε αὐτὸν ὡς οὐχ ὑπάρχοντα ἐνώπιον ὑμῶν; Καὶ νῦν κατίσχυε, Ζοροβάβελ καὶ Ἰησοῦ καὶ πᾶς ὁ λαὸς, καὶ οἰκοδομήσατε τὸν οἶκον. Καὶ εὐδοκήσω ἐν αὐτῷ, καὶ ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ ἐσχάτη

A quo diximus, sub umbra ejus non inter gentes ambulaturos [12]. Ac rursus Solomon in persona vestra, quomodo essetis Deo adversaturi, prædicit : Insidiemur, inquit, justo [13]. Est enim nobis incommodus, atque factis nostris adversatur, nostraque ex lege peccata nobis exprobrat : notitiam Dei sibi sumit, seque Filium Dei nominat. Arguit nostras cogitationes, **386** et vel aspectu nobis molestus est. Dissimilis aliorum vitæ est vita ejus, moresque ejus inusitati nobis. Habet nos pro adulterinis, et a nostris moribus perinde atque ab immunditia abstinet. Beatum prædicat finem justorum, Deumque Patrem suum jactat. Experiamur verane sint ejus verba, exitumque ejus exploremus. Si enim justus est et Filius Dei, tutelam ejus suscipiet Deus,
B eumque ex adversariorum manibus liberabit. Injuriis et cruciatibus eum probabimus, ut æquitatem ejus cognoscamus patientiamque perspiciamus. Morte ignominiosa eum damnabimus ; videbimusque utrum, sicuti dicebat, inventurus sit patrocinium. His vestram dementiam ac malignitatem præclare insectans hæc addit : Ita illi ratiocinati sunt atque falsi. Excæcavit enim eos malitia, ne arcana Dei cognoscerent. Quos quidem etiam divinus Isaias deplorans, istis convenientia dicit : Væ animæ ipsorum, quia contra se ipsos malum iniverunt consilium, aientes : Vinciamus justum : est enim nobis incommodus. Proinde manifestissime demonstrata est causa vestræ a Deo abalienationis et defectionis ac continentium et finem
C nullum habiturarum miseriarum, modo vos hæc audientes intelligere velitis. Nam Babylonici quidem exsilii vestri definiverunt tempus divini vates, reditumque et instaurationem urbis prædixerunt. Audite enim Jeremiam ita vos alloquentem [14] : Propter peccata vestra, quæ commisistis **387** contra Deum, captivi Babylonem abducemini a Nabuchodonosor Babylonico rege. Babylone degetis annos 70. Iis exactis, vos pacate inde educam, ait Dominus. Et alibi : Servient Barbaris annos 70, quibus completis Israelum in locum suum restituam, inquit Dominus. Et de instauratione urbis Isaias sic vaticinatur : Hæc ait Dominus Christo meo Cyro, cujus dextram apprehendi, ut ei gentes obediant. Is ædificabit urbem meam, captivumque populum meum dimittet [15] : De eadem sic Aggæus :
D Anno secundo Darii Dominus ita me est affatus : Agedum ita dicito Zorobabelo et Jesu pontifici reliquisque omnibus de populo superstitibus : Quis vestrum vidit ædem hanc in majestate pristina sua ? et quomodo eam nunc videtis, quasi non sit coram vobis ? nunc itaque tu Zorobabele, tuque Jesu, et omnis populus, fortes estote et ædem exstruite : ego eam approbabo, eritque postremi hujus templi majestas amplior primo, inquit Dominus [16]. Quemadmodum igitur prius templum Solomon, ita posterius, et post quod nullum aliud

[12] Thren. IV, 20. [13] Sap. II, 12 seqq. [14] Jer. XXV, 29 *passim*. [15] Jer. XLV, I. [16] Aggæ. II, 11, 12.

erit, templum Zorobabelus ædificavit. Sic enim Zacharias : Manus, inquit, Zorobabeli templi hujus fundamenta posuerunt; idque eædem perficient [17]. Quod si denuo instaurari templum deberet, utique vates dixisset : Erit majestas hujus domus postrema prioribus major. **388** Nunc secundum templum primo præferens, ostendit illud esse extremum atque ultimum. Sicut enim primo nullum prius, ita postremo nullum est posterius. Ut ergo si secundum templum cum primo comparasset vates, tertiam templi structuram exspectare fuisset consentaneum, sic cum secunda ædes postrema dicitur, ultima ea urbis ac fani ædificatio perspicue prædicitur. Falso itaque et frustra eorum, postquam a Vespasiano et Tito excisa sunt, instaurationem speratis. Quin etiam divinus psaltes Davidus ante illos in persona captivi populi sic dicit : Ad fluvium Babylonis sedebamus, ac Sionis recordantes plorabamus. Ibi il qui nos captivos tenebant, a nobis hymnum exigebant [17*]. Alio loco de urbe sic vaticinatur : Dominus Hierosolyma ædificat, et dispersum Israelicum populum recolliget. Alibi in persona populi : Cum, inquit Dominus, captivum populum in patriam reducet, exsultabit tunc Jacobus et lætabitur Israelus [18]. In magno itaque vos errore versamini, Scripturas ignorantes iisque contentas arcanas et divinitus inspiratas prædicationes. At vero ultimo huic exsilio neque tempus certum definivit Deus neque restitutionem ullus vates promisit Sed exsilium quidem et regni abolitionem ac urbis excidium omnes vates, reditum et urbis instaurationem nequaquam : verum ejus excidium vestræque gentis exitium ac continuum supplicium et dissipationem per omnes **398** populos tantummodo prædixerunt. Sic enim princeps angelorum Danielo dicit [18*] : « Abolebitur unctio, et desinet judicium. Urbem imperator superventurus exscindet atque templum. Tanquam in diluvio, ita prodentur. Tolletur de medio sacrificium et liberatio, statueturque in templo abominandæ signum vastitatis, eaque perficietur. » Unctione nimirum sacerdotium, judicio regnum et rei publicæ administrationem designavit, reliquorum omnium exitium indicavit, diluvio autem et profectione extremam proditionem notavit. Cum ergo, Judæe cæce, audis consummationem, quid porro exspectas ? Quodsi ea legens non animadvertis (sicuti revera non animadvertis) de inopinata tua revocatione, atque ideo non intelligens rem veritatis repugnas, audi in digressione hac voces vatum, atque insanum contendendi studium depone. Vates Oseas ita fatur : Finem imponam regno domus Israelicæ, neque posthac miserabor eam domum, sed omni opere ei adversabor, inquit Dominus. Quippe propter studia sua mala mihi invisi sunt, domoque eos mea ejiciam, neque porro eos diligam, inquit Dominus [19]. Radices Ephraimi vitiatæ sunt : exaruit, neque præ-

A ὑπὲρ τὴν πρώτην, λέγει Κύριος. Ὥσπερ τοίνυν Σολομὼν τῆς πρώτης οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ γέγονε δομήτωρ, οὕτω Ζοροβάβελ τῆς δευτέρας καὶ ἐσχάτης. Φησὶ γὰρ Ζαχαρίας· Αἱ χεῖρες Ζοροβάβελ ἐθεμελίωσαν τὸν οἶκον τοῦτον, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπιτελέσουσιν αὐτόν. Εἰ μὲν οὖν ἔμελλε πάλιν ἀναστήσεσθαι, εἶπεν ἄν ὁ προφήτης, Καὶ ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὰ ἔμπροσθεν. Τῷ δὲ εἰπεῖν, Ὑπὲρ τὴν πρώτην, τὴν δευτέραν ἐσχάτην ὑπέφηνε καὶ τελευταίαν. Ὡς γὰρ οὐκ ἔστι τῆς πρώτης προτέρα, οὕτως οὐδὲ τῆς ἐσχάτης ἐσχατωτέρα. Ὥστε οὖν εἰ μὲν εἶπεν, Ἡ δευτέρα ὑπὲρ τὴν πρώτην, εἰκὸς ἦν καὶ τρίτην οἰκοδομὴν προσδοκᾶν· εἰ δὲ τὴν δευτέραν ἐσχάτην ἐκάλεσε, τελευταίαν ἐκείνην οἰκοδομὴν προφανῶς τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ παρεδήλωσε. Καὶ

B μάτην ἀπατᾶσθε, ὦ Ἰουδαῖοι, τὴν παλιγγενεσίαν τούτων μετὰ τὴν Οὐεσπασιανοῦ καὶ Τίτου καθαίρεσιν ἀποκαραδοκοῦντες. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἱεροψάλτης Δαβὶδ πρὸ τούτων ἐκ προσώπου τῆς αἰχμαλώτου φησίν· Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος, ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τὴν Σιών, καὶ ὅτι ἐκεῖ ἐπηρώτησαν ἡμᾶς οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς ὕμνους. Καὶ ἐπάγει ἑτέρωθεν ἐπὶ τῆς πόλεως λέγων· Οἰκοδομῶν Ἱερουσαλὴμ ὁ Κύριος τὰς διασπορὰς τοῦ Ἰσραὴλ ἐπισυνάξει. Καὶ πάλιν ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ φάσκει. Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀγαλλιάσεται Ἰακὼβ καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραήλ. Οὐκοῦν ὑμεῖς πολὺ πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφὰς μήτε τὴν ἐν αὐταῖς μυστικὴν καὶ θεόπνευστον πρόρρησιν. Περὶ δὲ τῆς ἐσχάτης αἰχμαλωσίας ταύτης οὔτε χρόνον ὥρισεν ὁ

C Θεὸς οὔτε ἀποκατάστασιν ἐδήλωσεν ὁ προφήτης, ἀλλὰ τὴν μὲν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν τῆς βασιλείας ὑμῶν κατάπαυσιν καὶ τὴν τῆς πόλεως ἐρήμωσιν πάντες οἱ προφῆται προανήγγειλαν, τὴν δὲ ἐπάνοδον καὶ τὴν τῆς πόλεως ἀνόρθωσιν οὐδαμῶς, πλὴν μόνον τὸν παντελῆ ταύτης ἀφανισμὸν καὶ τὸν ὄλεθρον ὑμῶν καὶ τὴν διηνεκῆ [P. 222] τιμωρίαν καὶ διασπορὰν εἰς πάντα τὰ ἔθνη. Φησὶ γὰρ ὁ ἀρχάγγελος πρὸς τὸν Δανιήλ· « Ἐξολοθρευθήσεται Χρίσμα, καὶ κρῖμα οὐκ ἔσται, καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ ἐπερχομένῳ, καὶ ἐκκοπήσονται ὡς ἐν κατακλυσμῷ, καὶ ἀρθήσεται θυσία καὶ σπονδή, καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα ἐρημώσεως συντέλεια δοθήσεται. » Διὰ μὲν γὰρ τοῦ χρίσματος τὴν ἱερωσύνην ἐδήλωσε, διὰ δὲ τοῦ κρίματος τὴν βασιλικὴν καὶ πολιτικὴν

D κατάστασιν καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τὴν ἀναίρεσιν ὑπέφηνε, διὰ δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τῆς ἐκκοπῆς καὶ τῆς συντελείας τὴν ἄρδην ἔκπτωσιν καὶ πανωλεθρίαν ἐσήμανεν. Ὅταν οὖν ἀκούῃς, ὦ Ἰουδαῖε τυφλέ, συντέλειαν, τί λοιπὸν ἕτερον προσδοκᾷς ; Εἰ δὲ ἀναγινώσκων οὐκ ἐπιγινώσκεις, ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἐπιγινώσκεις ὄντως, περὶ τῆς ἀπροσδοκήτου σου ἀνακλήσεως, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀπομαχόμενος οὐ νοεῖς, ἄκουσον· ἐν παρεκβάσει τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, καὶ παῦσαι τοῦ λοιποῦ φιλονεικῶν καὶ ἀνοηταίνων. Ὁ προφήτης Ὡσηὲ οὕτως λέγει·

[17] Zachar. IV, 9. [17*] Psal. CXXXVI, 1. [18] Psal. XIII, 7. [18*] Dan. IX, 26. [19] Ose. II, 11.

Καὶ καταπαύσω βασιλείαν οἴκου Ἰσραὴλ, καὶ οὐ μὴ προσθῶ ἔτι τοῦ ἐλεῆσαι τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἢ ἀντιτασσόμενος ἀντιτάξομαι αὐτῷ, λέγει Κύριος. Καὶ ἐμίσησα αὐτοὺς διὰ τὰς κακίας τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου μου ἐκβαλῶ αὐτούς, καὶ οὐ προσθήσω τοῦ ἀγαπῆσαι αὐτούς, λέγει Κύριος. Ἐπόνεσεν Ἐφραὶμ τὰς ῥίζας αὐτοῦ, καὶ ἐξηράνθη, καὶ καρπὸν οὐκ ἔτι μὴ ἐνέγκῃ. Καὶ ἀπώσεται αὐτοὺς ὁ Θεὸς, ὅτι οὐκ εἰσήκουσαν αὐτοῦ, καὶ ἔσονται πλανῆται ἐν τοῖς ἔθνεσιν. Ἔφη γοῦν καὶ Μαλαχίας· Οὐκ ἔστι μοι θέλημα ἐν ὑμῖν, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ θυσίαν οὐ προσδέξομαι ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν, διότι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου ἕως δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδόξασται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσάγεται τῷ ὀνόματί μου καὶ θυσία καθαρά. Διότι μέγα τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς ἔθνεσι, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, ὑμεῖς δὲ βεβηλοῦτε αὐτὸ, διὰ τοῦτο δώσω ὑμᾶς ἐξουθενημένους καὶ παρειμένους εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐφυλάξατε τὰς ἐντολάς μου. Διό φησιν Ἱερεμίας· Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἰδοὺ ὥμοσα τῷ ὀνόματί μου τῷ μεγάλῳ, εἰ ἔσται τοίνυν τοῦ λοιποῦ ὀνομαζόμενον τὸ ὄνομά μου ἐν παντὶ στόματι Ἰούδα. Εἰ δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔφη περιαιρήσειν ἀπὸ Ἰουδαίων, εὔδηλον ὅτι καὶ τὸν νόμον καὶ τὰς θυσίας. Οὐ τοίνυν προηγουμένως κατὰ θείαν γνώμην ἡ περὶ τῶν θυσιῶν ἐδόθη νομοθεσία. Κἀντεῦθεν μὲν ταῦτα διὰ τῶν προφητῶν ἔφη· Τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν σου ; καὶ, Μὴ εὐχαὶ καὶ κρέατα ἀφαιροῦσι τὰς ἁμαρτίας σου ; καὶ, Μὴ σφάγιον καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη μ' ; καὶ Ἵνα τί μοι λίβανον ἐκ Σαβὰ φέρεις καὶ κινναμωμον ἐκ γῆς μακρόθεν ; Διό φησι· Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας· καὶ, Μὴ ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίας θέλει ὁ Θεὸς, ἢ τὸ ὑπακούειν αὐτοῦ ; καὶ, Ἀκοὴ, ἀγαθὴ ὑπὲρ θυσίαν· [P. 223] καὶ, Εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν· καὶ, Ὁλοκαυτώματα οὐκ εὐδοκήσεις. Καὶ δὴ καὶ τὰς ἑορτὰς ἐκβαλὼν ἐπάγει λέγων. Μεμίσηκα καὶ ἀπῶσμαι τὰς ἑορτὰς ὑμῶν, καὶ ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου, καὶ ψαλμὸν ὀργάνων οὐκ ἀκούσομαι, καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐκ ἀνέχομαι, καὶ νηστείσν καὶ ἀργίαν μισεῖ ἡ ψυχή μου, καὶ οὐ τοιαύτην νηστείαν ἐξελεξάμην. Καὶ, Δώσω ὑμῖν προστάγματα οὐ καλὰ, ἐν οἷς οὐ ζήσεσθε ἐν αὐτοῖς. Ὥστε οὖν κατὰ τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν καὶ οὐ κατὰ τὴν ἀγαθότητα δέδωκεν ὑμῖν ἐκεῖνα τὰ προστάγματα πάντως, καὶ ἀλλοίωσις οὐκ ἔστιν. Ἐπεὶ οὖν ἀγνώμων καὶ λίαν ἀχάριστος ὁ Ἰσραὴλ ἔκπαλαι γενόμενος, καὶ καταλείψας τὸν ὄντως ὄντα καὶ προόντα Θεὸν, τὸν ποιήσαντα καὶ εὐεργετήσαντα αὐτὸν πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως, καὶ τέλεον ἀποστὰς ἀπὸ Θεοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ ἔθυσε τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ τοῖς δαιμονίοις, καὶ λατρεύσας καὶ προσκυνήσας τῇ κτίσει περὶ τὸν κτίσαντα, λέγων τῷ ξύλῳ καὶ τῷ λίθῳ· Θεός μου εἶ, σύ με γε-

terea fructum feret. Repellet eos Deus, quia ejus dicto audientes non fuerunt : vagique inter gentes oberrabunt [20]. Etiam Malachias ita loquitur : **390** Non placetis mihi, inquit Dominus omnipotens, neque sacrificium de vestris manibus accipiam. Nam ab ortu solis usque ad occasum nomini meo apud populos magnifice gloria defertur. Et ubique adoletur nomini meo, sacrificiumque offertur purum, quia apud gentes nomen meum magni fit, ait Dominus omnipotens. Vos autem id profanatis. Ideo vos ad nihilum redigam, inque populos disjiciam, propterea quod meis præceptis non paruistis [21]. Ideo, inquit : Jeremias, Hæc ait Dominus omnipotens. Ecce juravi per nomen meum magnum, non fore porro ut quisquam Juda oriundus nomen meum in ore habeat [22]. Cum dicit se nomen suum ex Juda sublaturum, liquet idem de lege sacrificiisque intelligendum esse. Non ergo præcipue Dei sententia hæc fuit, leges de sacrificiis ferre. Nam propterea postmodo per vates ita pronuntiavit : Quis enim hæc de manibus tuis requisivit ? Item, Num vota et carnes tua peccata abolent [23] ? et, Num sacrificastis mihi et victimas obtulistis per 40 annos in solitudine ? Item, Quorsum mihi thus ex Saba affers, et cinnamomum de terra longinqua [24] ? Item, Sacrificium et oblationem nolebas [25] ; et, Anne Deus malit solidum sacrificium et victimas, quam sibi obediri [26] ? Item, Obedientia sacrificio præstat [27] ; et, Si sacrificium voluisses, utique tibi exhibuissem ; et, Victimas integras non probabis [28]. Quin et festas solemnitates rejicit, **391** ita inferens Odi et repudio festos dies vestros, amove a me sonitum tuarum cantifenarum, nolo audire tuorum musicorum instrumentorum carmen Solemnitates vestras non fero, jejunia et ferias odit anima mea : non elegi tale jejunium [28*]. Item, Dabo vobis præcepta non bona, quibus servandis non vivetis [29]. Omnino itaque istas leges de cæremoniis Deus non ut bonas per se, sed propter pervicaciam vestram vobis dedit. Quia ergo beneficia non agnoscebat ingratissimusque jam inde ab initio erat Israelus, verumque et æternum Deum deserebat, a quo creatus tamque variis et multiplicibus erat affectus beneficiis, ac prorsus deficiens a Deo Servatore suos filios et filias suas dæmonibus immolabat, honoremque et cultum Creatori debitum creaturæ deferret, lignum et lapidem Deum suum a quo genitus esset appellans ; neque miser et stupidus populus horruit suum genitorem inficiari Deum vivum ac verum, obliviscique Dei a quo erat educatus, ideo tandem Deus istum populum, ut nauci homines, aversatus est prorsusque repudiavit. Id quod magnus ille Davidus his verbis expressit : Non fuit dicto meo audiens populus, neque animum mihi advertit Israelus : itaque eos dimisi, ut sua sectarentur studia [30]. Ita etiam Zachariæ ore loqui-

[20] Ose. IX, 16. [21] Malach I, 9, 11. [22] Jer. XLIV, 26. [23] Isa. I, 12 seqq. [24] Amos. V, 22. [25] Jer. VI, 20. [26] Psal. XXXIX, 7. [27] I Reg. XV, 22. [28] Psal. L, 21. [28*] Isa. I, 13 ; LVIII, 5, 6. [29] Ezech. XX, 25. [30] Psal. CV, 1 seqq.

Dixi, Jam non pascam eos amplius : sed quod itur, moriatur sane, et pereat quod periit [31], et era. Devoret quisque carnes 392 proximi sui. ergo corruptus, turpissimisque et impiis studiis reme pollutus a se ipso et Deo invisus redditus pulus merito et justissime tandem abjectus atque sertus est. Sicut rursum Malachias [32] ait : Cecidit raelus, neque posthac resurget ; et Isaias : Quis bi parcet, Israele, aut quis te in pacem reponat ? iquit Dominus. Retro abibis, egoque manu mea xtenta perdam te ac dissipabo te, neque te missum aciam. Ecce ego vos arripiam ac disrumpam, urbemque vestram quam vobis dedi ; et exponam vos ignominiæ æternæ ac opprobrio sempiterno, cujus memoria nunquam aboleatur [33]. Enimvero extremum illud excidium ejusque horrenda mala, cum magnus ille os Dei Moses, tum post eum Ezechielus ac Jeremias, vates divini, ita prædixerunt, ut facile admodum quilibet, quantumvis rudis, ea de re judicium facere possit. Mosis hæc sunt verba in repetitione legis : Adducet Dominus contra te nationes de longinquo, ab extremis terræ partibus, impetu aquilino, gentem impudentem facie. Ea te in omnibus tuis urbibus obsidione urgebit, donec dejiciantur muri tui alti atque validi, quibus tu fretus es. Vorabunt fœtus ventris tui carnes filiorum et filiarum tuarum, ut nihil de vobis supersit, cum te affliget atque in extremas angustias compellet hostis per omnes tuas urbes. Tenera ac delicata mulier de vobis fœtum sui uteri, suum ipsius partum occulte 393 comedet : tanta erit omnium rerum penuria istis in calamitatibus. Eris autem proverbii loco, et fabula inter populos omnes, ad quos Deus te exsulatum mittet, donec te prorsus exscindat. Et qui ante numero stellas cœli æquabatis, perexiguo numero supereritis. Hæc vobis evenient, quia non paruistis voci Domini Dei vestri. Et quemadmodum ante lætitiæ Domino fuistis, ita vos tum pessumdabit, atque ex bona hac terra sublatos disperget per omnes populos ab uno termino terræ usque ad alterum. Quin et apud illas gentes nullam tibi concedet requietem, neque patietur te vestigium pedis firmare. Dabit tibi Deus ibi cor mœstum, oculos deficientes animamque dolore tabescentem. Eris in metu dies noctesque. Mane præ timore cordis optabis vesperam, et vesperi diluculum. Ezechieli hæc sunt : Ita loquitur Dominus Deus : En, o Jerusalem, ego te aggrediar, inque medio tui coram gentibus te condemnabo. Ea in te statuam quæ neque ante in quemquam statui neque postmodo statuam ; idque propter summam tuæ impietatis. Patres a liberis et liberi a parentibus comedentur in medio tui. Ulciscar te, et superstites omnes dispergam in omnes mundi plagas, ideo quod præter reliqua quibus me offendisti, templum quoque meum polluisti. Itaque te repellam a me, neque omnino miserebor tui. Quadrans tui peste absumetur, et qua-

A γέννηκας, οὐκ ἔφριξεν ὁ τάλας καὶ ἀπόπληκτος ἀπαρνήσασθαι τὸν γεννήσαντα αὐτὸν Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινὸν καὶ ἐπιλαθέσθαι τοῦ τρέφοντος αὐτὸν Θεοῦ. Διὸ δὴ λοιπὸν ὡς ἄχρηστον προσώχθισεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, καὶ ἀπεστράφη παντελῶς, διὰ τοῦ μὲν Δαβὶδ φάσκων· Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ λαός μου τῆς φωνῆς μου, καὶ Ἰσραὴλ οὐ προσέσχε μοι, καὶ ἐξαπέστειλα αὐτοὺς κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν πορεύεσθαι. Ὡσαύτως καὶ διὰ Ζαχαρίου φησί· Καὶ εἶπον, οὐ ποιμανῶ αὐτούς, ἀλλὰ τὸ ἀποθνῆσκον ἀποθνησκέτω, καὶ τὸ ἀπολλύμενον ἀπολλυέσθω, καὶ τὰ λοιπά. Κατεσθιέτω ἕκαστος τὰς σάρκας τοῦ πλησίον αὐτοῦ. Καὶ οὕτω μισητὸν καὶ διεφθαρμένον καὶ εἰς ἅπαν ἐβδελυγμένον διὰ τῶν αἰσχίστων καὶ θεοστυγῶν ἐπιτηδευμάτων ἑαυτὸν ἀποφήνας εἰκότως

B εὖ μάλα δικαίως εἰς τέλος κατεβλήθη καὶ ἀπελείφθη, καθὼς πάλιν ὁ θεῖος Μαλαχίας φησίν· Ἔπεσεν Ἰσραὴλ, καὶ οὐ μὴ προσθήσει τοῦ ἀναστῆναι. Οὕτω καὶ ὁ Ἡσαΐας φάσκει· Τίς φείσεται ἐπὶ σοὶ, Ἰσραὴλ, ἢ τίς ἀνακάμψει σε εἰς εἰρήνην ; λέγει Κύριος. Ὀπίσω πορεύσῃ, καὶ ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου, καὶ διαφθερῶ σε, καὶ διασπερῶ σε, καὶ οὐκέτι ἀνήσω σε. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ λαμβάνω καὶ ῥάσσω ὑμᾶς καὶ τὴν πόλιν ἣν ἔδωκα ὑμῖν, καὶ δώσω ὑμῖν ὀνειδισμὸν αἰώνιον καὶ ἀτιμίαν αἰώνιον, ἥτις οὐκ ἐπιλησθήσεται. Τῆς τοίνυν ἰσχάτης ἁλώσεως ταύτης καὶ τελευταίας τὰ δεινὰ καὶ φοβερὰ προδιαγορεύοντες ὅ τε μέγας καὶ θεορρήμων πάλιν Μωϋσῆς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν θεηγόροι Ἰεζεκιὴλ καὶ Ἱερεμίας, εὐκρινῆ λίαν καὶ σφόδρα δῆλα τοῖς πᾶσι καὶ τοῖς ἄγαν ἰδιώταις αὐτὰ πεποίηται. Ὁ μὲν γὰρ Μωϋσῆς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ φησί· Καὶ ἐπάξει Κύριος ἔθνη [P. 224] ἐπὶ σὲ μακρόθεν, ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς, ὡσεὶ ὄρμημα ἀετοῦ, καὶ ἔθνος ἀναιδὲς προσώπῳ, καὶ ἐκτρίψει σε

C ἐν πάσαις ταῖς πόλεσί σου, ἕως ἂν καθαιρεθῶσι τὰ τείχη σου τὰ ὑψηλὰ καὶ ὀχυρὰ, ἐν οἷς σὺ πέποιθας ἐπ' αὐτοῖς. Καὶ φάγῃ τὰ ἔγγονα τῆς κοιλίας σου, κρέα υἱῶν καὶ θυγατέρων σου, διὰ τὸ μὴ καταλελεῖφθαι ὑμῖν μηδὲν ἐν τῇ στενοχωρίᾳ καὶ θλίψει, ᾗ ἂν θλίψῃ σε ὁ ἐχθρός σου ἐν πάσαις ταῖς πόλεσί σου. Καὶ ἡ ἁπαλὴ ἐν ὑμῖν καὶ ἡ τρυφερὰ γυνὴ τὸ ἐξελθὸν διὰ τῶν μηρῶν αὐτῆς καὶ τὸ τέκνον ὅ ἂν τέκῃ καταφάγεται κρυφῇ διὰ τὴν ἔνδειαν πάντων ἐν τῇ στενοχωρίᾳ ἐκείνῃ καὶ θλίψει. Καὶ ἔσῃ ἐν αἰνίγματι καὶ παραβολῇ καὶ ἐν διηγήματι πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν,

D εἰς οὓς ἂν ἀπαγαγῇ σε Κύριος, ἕως ἂν ἐξολοθρεύσῃ σε· καὶ καταλειφθήσεσθε ἐν ἀριθμῷ βραχεῖς, ἀνθ' ὧν ὅτι ἦτε ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ οὐκ εἰσηκούσατε τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν. Καὶ ἔσται ὃν τρόπον εὐφράνθη Κύριος ἐφ' ὑμῖν, ἐξολοθρεῦσαι ὑμᾶς, καὶ ἐξαρθήσεσθε ἀπὸ τῆς ἀγαθῆς γῆς ἐκείνης, καὶ διασπερεῖ σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἀπ' ἄκρου τῆς γῆς καὶ ἕως ἄκρου τῆς γῆς. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις οὐκ ἀναπαύσει σε, οὐδὲ μὴ γένηται στάσις τῷ ἴχνει τῶν ποδῶν σου. Καὶ δώσει σοι Κύριος ὁ Θεὸς ἐκεῖ καρδίαν ἀθυμοῦσαν καὶ ἐκλείποντας ὀφθαλμοὺς καὶ τη

[31] Zachar. xi, 9. [32] Imo, Amos v, 1. [33] Isa. xiii, 9 seqq.

κομένην ψυχήν, καὶ φοβηθήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός. A drans in medio tui in conspectu **394** tuo fame
Καὶ ερεῖς τὸ πρωΐ ἀπὸ τοῦ φόβου τῆς καρδίας σου· peribit ; quadrans circum te gladie cadet, et
Πῶς ἂν γένοιτο ἑσπέρα ; Καὶ τὸ ἑσπέρας ἐρεῖς· Πῶς quadrantem in omnes terrarum plagas disjiciam.
ἂν γένοιτο τὸ πρωΐ ; Ὁ δέ γε Ἰεζεχιὴλ ἔφη· Τάδε Foris bellum et gladius vastabit, intus fames et
λέγει Ἀδωναΐ Κύριος. Ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ σὲ, Ἰερουσα- pestis perdet. Qui ea fugient, ii captivi ducentur :
λὴμ, καὶ ποιήσω ἐν μέσῳ σου κρῖμα ἐνώπιον τῶν ii quos non absumet gladius fames et pestis, ut in
ἐθνῶν, καὶ ποιήσω ἐν σοὶ ἃ οὐ πεποίηκα, καὶ οὐ μὴ omnibus nationibus sua omnia peccata narrent,
ποιήσω ὅμοια αὐτῶν. Ἔτι διὰ τὰ βδελυγματά σου intelligantque me esse Dominum qui percutio. Propterea etiam beatus Chrysostomus dicit : Non omnes
πάντα διὰ τοῦτο πατέρες φάγονται τέκνα αὐτῶν ἐν internecione abolet, sed quosdam dispergit. Id enim
μέσῳ σου, καὶ πατέρας φάγωνται τέκνα αὐτῶν. Καὶ divinus Davidus jam ante innuens ita Deum allo-
ποιήσω ἐν σοὶ κρίματα, καὶ διασπερῶ πάντας τοὺς quitur : Nos interfice eos (nimirum universos), sed
καταλοίπους εἰς πάντα ἄνεμον, ἀνθ' ὧν τὰ ἅγιά μου quosdam eorum dissipa scilicet virtute tua. Jam de
ἐμίανας ἐν πᾶσι τοῖς προσοχθίσμασί σου. Κἀγὼ secundo adventu Domini ac patefactione et Judæorum
ἀπώσομαί σε, καὶ οὐ μὴ ἐλεήσω σε ἔτι. Τὸ τέταρτόν gravi et insanabili calamitate Zacharias vaticinatus
σου ἐν θανάτῳ ἀναλωθήσεται, καὶ τὸ τέταρτόν σου ita est : Tunc veniet Dominus Deus noster, magnus-
ἐν λιμῷ συντελεσθήσεται ἐνώπιόν σου, ἐν μέσῳ σου, B que erit ejulatus Hierosolymæ. Cernent enim quem
καὶ τὸ τέταρτόν σου ἐν ῥομφαίᾳ πεσεῖται κύκλῳ compunxerunt. At quem compexerunt ? Crux fuit
σου, καὶ το τέταρτόν σου εἰς πάντα ἄνεμον διασκορ- quam compunxerunt. Nam ante Domini terribilem
πιῶ. Καὶ ὁ μὲν πόλεμος καὶ ἡ ῥομφαία ἔξωθεν, ὁ adventum, quomodo signum præferri reei assolet,
δὲ λιμὸς καὶ ὁ θάνατος ἔσωθεν ὀλοθρεύσει. Οἱ δὲ ἐξ ita tunc quoque signum ei præcedet, et ab angelis
αὐτῶν ἀνασωζόμενοι ἀναλωθήσονται . Καὶ ὑπολεῖ- prædicabitur atque laudabitur. Apparebit enim crux
ψομαι ἐξ αὐτῶν ἐκ ῥομφαίας καὶ λιμοῦ καὶ θανάτου, a terra solem occultans et lunam obscurans, ut
ὅπως ἂν ἐκδιηγῶνται τὰς ἀνομίας αὐτῶν πάσας ἐν Dominus his verbis prædixit : Tunc in cœlo con-
τοῖς ἔθνεσι, καὶ γνώσονται ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ τύπτων. spicietur signum Filii Dei. Utque verbum Zachariæ
Διὰ δὴ τοῦτο φησι καὶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος· Οὐκ impleatur, ipsis vocabulis eis Dominus usus est, ad
ἀναιρεῖ πάντας ἄρδην, ἀλλὰ σκορπίζει. Τοῦτο γὰρ confirmandam veritatem dicens : Et **395** videbunt
προϋπεμφαίνων ὁ θεῖος Δαβὶδ ἔλεγε πρὸς αὐτόν· Μὴ quem compunxerint [34]. Similiter et Jeremias loqui-
ἀποκτείνῃς αὐτοὺς, ἤτοι πάντας, ἀλλὰ διασκόρπι- tur : Hæc ait Dominus Deus Israeli : Ecce immitam
σον, ἐξ αὐτῶν δήπουθεν, ἐν τῇ δυνάμει σου. Περὶ huic loco res adversas, adeo ut quicunque de iis
δέ γε τῆς δευτέρας [P. 225] αὐτοῦ ἐλεύσεως καὶ inaudierit, ejus aures tinniant ; idque ideo, quia me
φανερώσεως καὶ πολλῆς καὶ ἀπαραμυθήτου θλίψεως C deseruerunt ac locum hunc abalienarunt. Jugulabo
αὐτῶν εἶπε Ζαχαγίας· Τότε ἥξει Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, senatum Judæ et senatum Israelicum hoc loco,
καὶ ἔσται κοπετὸς μέγας ἐν Ἰερουσαλήμ. Ὄψονται sternamque eos gladio ante hostes suos, et cada-
γὰρ εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. Ἀλλ' εἰς ὃν ἐξεκέντησαν ; vera ipsorum aereis avibus atque terrestribus bestiis
Τί δέ ἐστι τὸ εἰς ὃν ; Σταυρὸς ἦν εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. devoranda exponam. Efficiam ut urbs hæc aboleatur, sitque ludibrio in perpetuum. Quicunque ea
Πρὸ γὰρ τῆς φοβερᾶς παρουσίας τοῦ Κυρίου, καθάπερ præteribunt, odtupescent frontemque corrugabunt
βασιλικὸν σημεῖον, τὸ λεγόμενον σίγνον κατὰ et caput movebunt memoria calamitatis illorum,
κοινὴν συνήθειαν προτρέχει τῆς Χριστοῦ παρουσίας, Dispergam eos coram hostibus suis instar venti aut
ὑπὸ τῶν ἀγγέλων δοξαζόμενον καὶ προευαγγελιζό- æstus aeris ; atque mactabo illos exitio. Edent
μενον. Καὶ φανήσεται ὁ σταυρὸς ἀπὸ τῆς γῆς ἀπο- suorum filiorum filiarumque carnes, ac proximi
κρύπτων τὸν ἥλιον καὶ ἀμβλύνων τὴν σελήνην, ὡς quisque sui tempore obsidionis qua ab hostibus
φησιν ὁ Κύριος· Τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ prementur. Ita conteram populum hunc urbemque
Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ ἵνα πληρωθῇ τὸ hanc, ut vas testaceum conteritur, quod refici non
ῥῆμα Ζαχαρίου, τὴν λέξιν αὐτὴν μετήγαγεν ὁ Χρι- potest. Sic, inquit Dominus, agam cum urbe hac
στὸς, λαβὼν εἰς ἀλήθειαν, λέγων· Τότε ὄψονται εἰς ὃν et ejus habitatoribus, ut urbs hæc exscindatur et D
ἐξεκέντησαν. Ὁ δέ γε Ἱερεμίας ὁμοίως φάσκει· Τάδε populus dissipetur per omnia regna. Erunt oppro-
λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ· Ἰδοὺ ἐπάγω ἐγὼ ἐπὶ brio et loco adagii, omnium odiis et exsecrationibus
τὸν τόπον τοῦτον κακὰ, ὥστε παντὸς ἀκούοντος αὐτὰ obnoxii, quocunque locorum eos expellam [35]. Et
ἠχήσει ἀμφότερα τὰ ὦτα αὐτοῦ, ἀνθ' ὧν ἐγκατέλιπόν quid his divinis sermonibus apertius potest aut
με καὶ ἀπηλλοτρίωσαν τὸν τόπον τοῦτον. Καὶ σφάξω verus fieri ? Proinde tu, fatue et rationis inops
τὴν βουλὴν Ἰούδα καὶ τὴν Βουλὴν Ἰσραὴλ ἐν τῷ Judæe, **396** vide an non divinæ istæ prædictio-
τόπῳ τούτῳ, καὶ καταβαλῶ αὐτοὺς ἐν τῇ μαχαίρᾳ nes, nulla re omissa, omnes impletæ sint vestris
ἐναντίων τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν. Καὶ δώσω τοὺς νεκροὺς calamitatibus ; atque adeo etiam ea quæ Christus
αὐτῶν εἰς βρῶσιν τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ prædixit ? Nam is de Hierosolyma et templo quod
τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. Καὶ τάξω τὴν πόλιν ταύτην in ea fuit, pronuntiavit lapidem lapidi junctum non
εἰς ἀφανισμὸν καὶ εἰς συριγμὸν αἰώνιον, ἵνα πάντες
οἱ διαπορευόμενοι δι' αὐτῆς ἐκστήσονται καὶ σκυ-

[34] Deut. xxviii, 15 seqq. [35] Jerem. xix, 3 seqq.

relictum iri.Idque ita evenisse tu negabis? non puto. Item,Ecce domus vestra deserta manebit [36]. Nonne deserta est? Et quidem prorsus. Erunt ærumnæ, quales ante non fuerunt. Aisne eas non fuisse? Lege historiam a Josepho conscriptam,homine Judæo, sed veritatis studioso : non poteris respirare, tantum audiris iis quæ miseri Judæi tunc sunt perpessi ob rabidum furorem quo in Christum desævierant. Quippe, ne quis Judæorum in dubium, istas res vocaret,non alienigenam aliquem.sed popularem et ejusdem cum Judæis religionis ejusque summopere studiosum subornavit veritas,qui miserandas istas enarratuque difficiles calamitates tragice describeret. Tantum enim iis divinitus excidium est inflictum,quantum ab hominum memoria nullum unquam fuit.Idque merito. Quantisper enim in conservos suos delinquerunt, condonata eis culpa est : ut vero communem omnium Dominum impetierunt, sine ulla venia supplicio addicti sunt. Id autem a Christo ipsis fuisse illatum intelliges ex parabola ab ipso proposita: Eos inquit, qui me suum regem esse noluerunt, hoc adductos interficite [73]. Atque idcirco iis dixit : Adimetur vobis regnum dabiturque genti fructus suos reddenti [38]. Urbem quoque ita alloquitur : Tempus erit cum te hostes tui vallo et **397** obsidione cingent et undequaque prement, liberosque tuos intra te solo allident [34]. Incredulis quoque Judæis dixit: Ecce relinquitur domus vestra deserta. Id quod etiam Danielus prædixit : Urbem,inquit,et ædem sacram perdet cum principe venturo [40]. Hoc est, Deus Pater omnia quæ Judæi magnifica atque præclara habent evertet; et cum eo Filius Christus,quem illi Servatorem liberatoremque exspectabant.Non enim dixit, Exscindetur urbs et templum cum ductore,sicuti quidam absurde opinantur : sed hoc vult, Exscindet Pater templum ac urbem, una operante nimirum eo ductore quem Judæi contumelis affecerunt; de quo ductore Jacobus Bethlehemam affatur: Ex te egredietur ductor [41], etc. Ac discipulis quoque suis Christus ita mandavit : Cum videbitis abominandum vastitatis signum stare in loco sancto.Tunc is qui legit animadvertat. Id sane impletum est. Primum quidem tempore excidii Romanus exercitus ingressu in ædem Dei est, cum urbs caperetur et vastaretur; atque ideo quidam de eo signum vastitatis accipiunt : quippe milites isti cum sint profani ac scelesti, recte in vaticinio abominabile vastitatis signum dicuntur. Deinde potest accipi de statua quam sibi Adrianus imperator posuit, urbemque prorsus devastavit. Rursus Theodoretus Danielicum oraculum exponens,—Abolebitur sacrificium et libatio medio septimanæ,et in templo statuetur **398** adominandum vastitatis signum, ac vastitas consummabit.Imagines, inquit.quædam Cæsaris, quibus lege divina erat interdictum, in templum a

A θρωπάσωσι καὶ κινήσωσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐπὶ πάσης τῆς πλαγῆς αὐτῶν. Καὶ ὡς ἄνεμον καὶ καύσωνα διασπερῶ αὐτοὺς κατὰ πρόσωπον τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, καὶ δείξω αὐτοῖς ἡμέραν ἀπωλείας. Καὶ ἔδονται τὰς σάρκας τῶν υἱῶν αὐτῶν καὶ τῶν θυγατέρων, καὶ ἕκαστος τὰς σάρκας τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἔδεται ἐν τῇ περιοχῇ καὶ ἐν τῇ πολιορκίᾳ ᾗ πολιορκήσουσιν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. Καὶ συντρίψω τὸν λαὸν τοῦτον καὶ τὴν πόλιν ταύτην, καθὼς συντρίβεται ἄγγος ὀστράκινον, ὃ οὐ δυνήσεται ἰαθῆναι ἔτι. Οὕτω ποιήσω, λέγει Κύριος, τῷ τόπῳ τούτῳ καὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ, τοῦ δοθῆναι τὴν πόλιν ταύτην ὡς τὴν διαπίπτουσαν, καὶ δώσω αὐτὴν εἰς διασκορπισμὸν πασαις ταῖς βασιλείαις τῆς γῆς, καὶ ἔσονται εἰς ὀνειδισμὸν καὶ εἰς παραβολὴν καὶ εἰς μῖσος καὶ εἰς κατάραν ἐν

B παντὶ τόπῳ οὗ ἐὰν ἐξώσω αὐτοὺς ἐκεῖ. Τί οὖν λοιπὸν τῶν θείων ῥημάτων τούτων ἐκφαντικώτερον ἢ ἀληθέστερον γένοιτ' ἄν ; Ὅρα οὖν, ἀνόητε καὶ ἀλόγιστε Ἰουδαῖε, εἰ μὴ πεπλήρωνται ταῦτα πάντα ἀπαραλείπως κατὰ τὰς ἱερὰς προρρήσεις εἰς ὑμᾶς. Καὶ μέντοι καὶ τὰ ὑπὸ Χριστοῦ προκατηγγελμένα καὶ προηπειλημένα. Φησὶ γὰρ περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ ναοῦ. Οὐ μὴ μείνῃ λίθος ἐπὶ λίθου. Ἆρα μεμένηκεν ; Οὐδαμῶς. Καὶ Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Ἆρα οὐκ ἠρήμωται ; Καὶ σφόδρα γε. Καὶ Ἔσται φλῖψις οἵα οὐ γέγονεν. Ἆρα οὐκ ἐγένετο ; [P. 226] Ἀνάγνωθι τὴν ἱστορίαν Ἰωσήπου, ἀνδρὸς Ἰουδαίου καὶ φιλαλήθους· καὶ οὐδὲ ἀναπνεῦσαι λοιπὸν δυνήσῃ, ἀκούων μόνον ἅπερ ἔπαθον οἱ ἄθλιοι τηνικαῦτα Ἰουδαῖοι διὰ τὴν κατὰ Χριστοῦ μανίαν καὶ

C λύσσαν. Ἵνα γὰρ μηδεὶς τῶν Ἰουδαίων ἀπιστήσῃ, οὐκ ἀλλόφυλόν τινα, ἀλλ' ὁμόφυλον καὶ ὁμόπιστον καὶ ζηλωτὴν παρεσκεύασεν ἡ ἀλήθεια τὰ ἐλεεινὰ ἐκεῖνα καὶ δυσεξήγητα ἐκτραγῳδῆσαι πάθη. Τοιαύτην γὰρ θεήλατον ὑπέστησαν ἄλωφιν οἵαν οὐδ' ὁ σύμπας οἶδε χρόνος, ἀφ' οὗ γέγονεν ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπος. Καὶ εἰκότως· ἕως μὲν γὰρ εἰς τοὺς ὁμοδούλους ἡμάρτανον, συγγνώμης ἐτύγχανον, ἡνίκα δὲ εἰς τὸν κοινὸν Δεσπότην ἐξήμαρτον, ἀσυγγνώστως ἐκολάσθησαν. Ὅτι δὲ ὁ Χριστὸς αὐτοῖς πεποίηκε ταῦτα, ἄκουσον αὐτοῦ πάλιν καὶ διὰ παραβολῆς φάσκοντος· Τοὺς δὲ μὴ βουληθέντας με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς ἀγάγετε ὧδε καὶ κατασφάξατε. Διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγεν· Ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ πρὸς μὲν τὴν Ἱερουσαλὴμ φησίν· Ἥξουσιν

D ἐπὶ σε ἡμέραι, καὶ περιβαλοῦσί σοι οἱ ἐχθροί σου χάρακα, καὶ περικυκλώσουσί σε, καὶ συνέξουσί σε πάντοθεν, καὶ ἐδαφιοῦσι τὰ τέκνα σου ἐν σοί· πρὸς δὲ τοὺς ἀπειθεῖς Ἰουδαίους ἐπάγει λέγων· Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ θεῖος Δανιὴλ προδηλῶν λέγει· Καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαθρεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ ἐρχομένῳ, τουτέστιν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων Ἰουδαίων τὰ σεμνὰ καὶ περίβλεπτα ἀνατρέψει. Ἀλλὰ καὶ ὁ Υἱὸς ὁ Χριστὸς, ὁ παρ' αὐτῶν ὡς λυτρωτὴς προσδοκώμενος καὶ Σωτήρ. Οὐ γὰρ εἶπε· Διαφθαρήσεται ἡ πόλις καὶ ὁ ναὸς

[36] Matth. xxiii, 38. [37] Luc. xix, 27. [38] Matth. xxi, 43. [39] Luc. xix, 43. [40] Dan. ix, 26. [41] Mich. v, 2.

σὺν τῷ ἡγουμένῳ, καθὼς ἀλόγως οἴονταί τινες, ἀλλὰ, Διαφθερεῖ ὁ Πατὴρ τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν, συμπράττοντος δηλονότι καὶ τοῦ παροινηθέντος ὑπ' αὐτῶν ἡγουμένου. Περὶ οὗ φησὶν ὁ Ἰακὼβ πρὸς τὴν Βηθλεέμ· Ἐκ σοῦ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ μέντοι καὶ πρὸς τοὺς ἀποστολους οὕτω διηγόρευεν· Ὅταν ἴνητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγινώσκων νοείτω. Ὃ δὴ καὶ πεπλήρωται, πρῶτον μὲν κατὰ καιρὸν τῆς ἁλώσεως καὶ ἐρημώσεως εἴς τε τὸ Ῥωμαϊκὸν στρατόπεδον, εἰσελθὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ τὴν πόλιν ἐλὼν κατὰ τὴν ἐρήμωσιν, ὥς τινες τὸ ῥηθὲν βδέλυγμα οὕτως ἐξειλήφασιν· ἀποτρόπαιοι γὰρ καὶ βδελυκτοὶ κατὰ τὸν νόμον ὑπάρχοντες εἰκότως προείρηνται βδέλυγμα ἐρημώσεως. Ἔπειτα δὲ καὶ εἰς ὅπερ ἔστησεν Ἁδριανὸς ὁ βασιλεὺς εἴδωλον αὐτοῦ καὶ τὴν πόλιν τέλεον ἠρήμωσεν. Ὁ δὴ Θεοδώρητος αὖθις φησιν εἰς τὸν Δανιήλ· Ἀρθήσεται θυσία καὶ σπονδὴ ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα ἐρημώσεως, συντέλεια δοθήζεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν, εἰκόνες τινὲς [P. 227] τοῦ Καίσαρος, ἀπηγορευμέναι τῷ νόμῳ, εἰς τὸν ναὸν εἰσκομιζόμεναι παρὰ τοῦ Πιλάτου. Καὶ ἵνα μὴ νομίσωσιν οἱ Ἰουδαῖοι πάλιν ἀπολήψεσθαι τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν βασιλείαν, ἐπήγαγεν ὁ προφήτης· Καὶ ἕως συντελείας καιροῦ συντέλεια δοθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν. Ἕως γὰρ, φησὶ, τῆς τοῦ κόσμου συντελείας ἡ τῆς ἐρημώσεως συντέλεια μένει μεταβολὴν οὐ δεχομένη. Τοῦτο καὶ Δαβὶδ ἔφη· Ἐν ὀργῇ συντελείας, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξωσι· καὶ γνώσονται ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει τοῦ Ἰακὼβ καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς. Περὶ ταύτης γὰρ τῆς ἐσχάτης αἰχμαλωσίας τῶν ταλαιπώρων Ἰουδαίων καὶ ἡ θεολόγος ἔφη γλῶττα· φησὶ γάρ· Τοῦ σταυροῦ πρός τὴν ἐσχάτην αὐτοὺς ἑλαυνοντος ἀπόνοιαν, ἣν κατὰ τοῦ Σωτῆρος καὶ Θεοῦ ὑμῶν ἐπενοήθησαν, τὸν ἐν ἀνθρῶπῳ Θεὸν ἀγνοήσαντες, καὶ τὴν ῥάβδον τὴν σιδηρᾶν πόῤῥωθεν ἀπειλουμένην αὐτοῖς ἐφ' ἑαυτοὺς εἵλκυσαν, τὴν νῦν ἐπικρατοῦσαν ἀρχὴν λέγω καὶ βασιλείαν, καὶ τὴν τελευταίαν αὐτῶν ἀπαγωγὴν καὶ μετανάστασιν, καὶ τὸν νῦν ἐπιλείμενον αὐτοῖς τῆς δουλείας ζυγὸν, καὶ τὴν περιδόητον ὑπὸ Ῥωμαίοις ταπείνωσιν καὶ διασπορὰν, ἣν τε νῦν ἔχουσι καὶ ἣν ἐπὶ πλεῖστον ἕξουσι. Πείθομαι γὰρ ταῖς περὶ αὐτῶν προῤῥήσι τίς θρηνήσει πρὸς ἀξίαν τῶν θρήνους γράφειν εἰδότων καὶ λόγους ἐξισοῦν πάθεσι; Ποῖαι βίβλοι ταῦτα χωροῦσι; Μία στήλη τούτοις τῆς συμφορᾶς ἡ οἰκουμένη πᾶσα, καθ' ἣν ἐσπάρησαν, καὶ ἡ λατρεία πεπαυμένη, καὶ αὐτῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ ἔδαφος μόλις γινωσκόμενον. Ὁ οὖν Ἰώσηπος ἐν Ἱερουσαλὴμ παρὼν τῷ πολέμῳ συνέγραψε μυριάδας τ' ἀπολεσθῆναι τῶν Ἰουδαίων. Περὶ δὲ τούτων ἐν τῇ τοῦ Νέρωνος βασιλείᾳ ἐξηγησάμεθα.

Ὁ δέ γε θεῖος Χρυσόστομος τὴν τούτων ἄνοιαν διελέγχων πρὸς πλείοσιν ἄλλοις καὶ ταῦτα φάσκει· Εἰ δὲ φιλονεικεῖς, ὦ Ἰουδαῖε, περὶ τοῦ τέλους, ἀπὸ τῶν φθασάντων μάνθανε καὶ τὰ παρόντα, Σκόπει γάρ Κατέβης εἰς Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐγένοντο ἔτη υ', καὶ ταχέως σε τῆς δουλείας ἐκείνης ὁ Θεὸς ἀπήλλαξε, καίπερ ἀσεβοῦντα καὶ πορνεύοντα πορνείαν τὴν χαλεπωτάτην. Ἀπηλλάγης Αἰγύπτου καὶ προσεκύνησας μόσχῳ, ἔθυσας τοὺς υἱούς, καὶ τὰς θυγατέρας σου τῷ Βεελφεγὼρ καὶ τοῖς δαιμονίοις, τὸν ναὸν ἐμόλυνας, τὴν φύσιν ἠγνόησας. Τὰ ὄρη, τὰς νάπας, τοὺς βουνοὺς, τὰς πηγάς, τοὺς ποταμοὺς, τοὺς κήπους τῶν μυσαρῶν θυσιῶν ἐπλήρωσας. Προφήτας ἔσφαξας, θυσιαστήρια κατέσκαψας, πᾶν εἶδος κακίας ἐπῆλθες καὶ πᾶσαν ὑπερβολὴν ἐπεδείξω πονηρίας καὶ ἀσεβείας. Ἀλλ' ὅμως ἑβδομήκοντα ἔτη σε παραδοὺς Βαβυλωνίοις πάλιν ἐπὶ τὴν προτέραν ἐπανήγαγεν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὸν ναὸν

A Pilato illatæ sunt. Ac ne existiment Judæi se eadem, urbem regnumque recepturos, ait vates, vastitatis fore perfectionem usque ad finem sæculi, ostendens vastitatem extremam sine ulla mutatione usque ad finem mundi permansuram. Quod et Davidus indicavit: In ira, inquit, consummationis, et non erunt amplius; atque cognocent Dominum Jacobo et terminis terræ imperare [42]. De hac extrema miserorum Judæorum in servitutem abactione etiam theologus sic loquitur: Cruce eos ad extremam adigente vesaniam, qua adversus servatorem Deumque nostrum usi sunt, Deum humana amictum natura ignorantes, sceptrum ferreum eminus ipsis minans contra se acciverunt. De nunc obtinente imperio loquor, et Judæorum extremo exsilio, eorumque hodierna servitute ac dissipatione; B qua a Romanis oppressi sunt. Quamet duraturam diutissime oraculis divinis credimus. Quisnam eorum qui lamentationes scibere norunt et miserias verbis æquare, istorum satis deploret fortunam? qui libri ista capiant? totus orbis terrarum in quem dispersi sunt, iis pro columna est in qua eorum calamitas incidatur; tum abolitus cultus, et solum urbis cognitu 399 difficile. Josephus quidem, qui ibi bello interfuit, ter 1000000 Judæorum periisse scribit. De his plenius in Neronis imperio retulimus.

C Beatus porro Chrysostomus Judæorum vecordiam redarguens inter multa alia etiam hæc habet: Quod si, Judæe, de fine rixaris ex præteritis disce præsentia. Sic enim considera. Descendisti in Ægyptum: sed id fuit exsilium annorum 400, ac mox ex ista servitute te Deus asseruit, quanquam impie viveres et scortatione pessima te pollueres. Ex Ægypto eductus vitulum adoravisti, filios tuos filiasque Beelphegori et dæmonibus immolasti, templum polluisti, naturam pervertisti, abominandis sacrificiis montes, lucos, colles, fontes, flumina, hortos opplevisti, vates trucidasti, aras destruxisti, omne improbitatis genus exercuisti, neque quidquam tibi malitiæ atque impietatis reliquum fecisti. Et tamen per annos 70 Babyloniis subjectus, rursum deinde es restitutus libertati, tibique patria et templum redditu sunt et pristinum vaticinii donum, rursusque vates habuisti et spiri-

D

[42] Psal. LVIII, 14.

tus sancti gratiam. Imo vero ne captivus quidem dum esses, iis destitutos es : nam et ibi Danielus ac Ezechielus, et in Ægypto Jeremias, atque ante illa tempora Moses atque Aaron in solitudine. Secundum hæc ad usitatam tibi improbitatem tete retulisti, bacchatusque impio furore Græcam religionem amplexus **400** es, Antiocho impio regnante. Atque huic cum triennium dediti, mox Maccabæorum opera rursum præclara statuistis tropæa. Nunc nihil tale, sed prorsus omnia contraria fiunt ; quod maxime mirandum est. Nam et flagitiorum minus est et plus pœnarum, neque ulla mutationis spes. Neque enim 70 tantum anni elapsi sunt, sed multo plures ; neque vel umbram spei licet invenire, et quidem neque simulacrorum cultu id vobis merentibus. ut olim, neque aliis solitis facinoribus.

A ἀπέδωκε καὶ τὸ πάλαι τῆς προφητείας χάρισμα, καὶ πάλιν προφῆται καὶ πνεύματος ἁγίου χάρις. Μᾶλλον δὲ οὐδ' ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας ἐγκατελείφθης, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ Δανιὴλ καὶ Ἰεζεχιὴλ, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ Ἱερεμίας καὶ μέντοι καὶ πρὸ τούτων Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐν τῇ ἐρήμῳ. [P. 228] Καὶ μετ' ἐκεῖνα πάλιν ἐπὶ τὴν προτέραν ἐπανῆλθες κακίαν, καὶ ἐξεβακχεύθης, καὶ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν μετετάξω πολιτείαν ἐπὶ τοῦ ἀσεβοῦς Ἀντιόχου. Ἀλλά γε καὶ τότε παραδοθέντες Ἀντιόχῳ ἔτη τρία, τὰ λαμπρὰ διὰ τῶν Μακκαβαίων αὖθις ἐστήσατε τρόπαια. Ἀλλὰ νῦν τοιοῦτον οὐδὲν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν γέγονεν. Ὃ καὶ μάλιστα ἔστι θαυμάσαι, ὅτι τὰ μὲν τῆς κακίας ἔληξε, τὰ δὲ τῆς τιμωρίας ἐπιτέταται καὶ οὐδ' ἐλπίδα τινὰ μεταβολῆς ἔχει. Οὐ γὰρ ο

B ἔτη παρῆλθε μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλείονα καὶ οὐδὲ ἐλπίδος σκιὰν ἔστιν εὑρεῖν, καὶ ταῦτα οὐδὲ εἰδωλολατρούντων ὑμῶν, οὔτε ἄλλο τι ποιούντων ἅπερ ἔμπροσθεν ἐτολμᾶτε.

Ut autem apertius atque plenius ista enarremus, altius paulo res repetenda est. Ter in servitutem acti sunt Judæi, nunquam non prædictam : nam divina justitia iis et tempus et locum et modum et afflictionem et reditum aliaque omnia accuratissime prædici curavit. De prima seu Ægyptiaca Deus Abrahamum ita præmonuit. Hoc certo scias, progeniem tuam in peregrino solo inquilinam fore, servituteque pressam et afflictam iri annos 400. Sæculo quarto huc redibunt [43]. De secunda Jeremias ita vaticinatus fuerat : Sic fatur Dominus : Exactis Babylone 70 annis vos invisam, ac læta mea promissa implebo. Reducam vos in patriam servitute liberatos, colligamque vos ex omnibus

C populis et locis quo vos disjeceram, inquit Dominus [44], **401** ac restituam vos eo unde vos abduxi. Hæc ergo duo exsilia compendio sunt explicata ; atque juxta ea oracula evenerunt ipsis neque gravia adeo neque insperata. Restat ut tertiam referamus calamitatem eorum, ac deinde de quarta dicamus, in qua hodieque sunt ; demonstremusque aperte neminem vatum iis malorum vel mitigationem, nedum finem promisisse.

Ἵνα δὲ σαφέστερον καὶ διεξοδικώτερον τὰ περὶ τούτων εἴπωμεν, ἄνωθεν πάλιν ἀρξώμεθα. Τρεῖς δουλείας ὑπέστησαν οἱ Ἰουδαῖοι χαλεπωτάτας, καὶ οὐδὲ μίαν χωρὶς προρρήσεως αὐτοῖς ἐπήγαγεν ἡ θεία δίκη, ἀλλὰ προλεχθῆναι παρεσκεύασεν αὐτοῖς καὶ τόπον καὶ χρόνον καὶ τρόπον καὶ κάκωσιν καὶ τὴν ἐπάνοδον καὶ τἆλλα πάντα μετὰ πολλῆς ἀκριβείας· Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ πρώτης διαλεγόμενος ὁ Θεὸς οὕτως ἔφη τῷ Ἀβραάμ· Γινώσκων γνῶθι ὅτι πάροικον ἐσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακοσία, τετάρτῃ δὲ γενῇ ἐλεύσονται ὧδε. Περὶ δὲ τῆς δευτέρας εἶπεν Ἱερεμίας· Οὕτως εἶπε Κύριος· Ὅταν

C μέλλῃ πληροῦσθαι τῇ Βαβυλῶνι ο' ἔτη, ἐπισκέψομαι ὑμᾶς, καὶ ἐπιστῆσω ἐφ' ὑμᾶς τοὺς ἀγαθοὺς λόγους μου τοῦ ἀποστρέψαι εἰς τὸν τόπον ὑμῶν, καὶ ἐπιστρέψω τὴν αἰχμαλωσίαν ὑμῶν, καὶ ἀθροίσω ὑμᾶς ἐκ τῶν ἐθνῶν πάντων καὶ ἐκ τῶν τόπων ὑμῶν πάντων, οὗ, διέσπειρα ὑμᾶς ἐκεῖ, φησὶ Κύριος. Καὶ ἐπιστρέψω ὑμᾶς εἰς τὸν τόπον ὅθεν ἀπῴκισα ὑᾶς ἐκεῖθεν. Δύο μὲν τοιαύτας δουλείας ὁ λόγος διὰ συντόμου ἀπέδειξε, μετὰ προφητείας ἐπελθούσας αὐτοῖς, καὶ οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ἀπροσδοκήτως. Λείπεται οὖν δὴ λοιπὸν τὴν τρίτην ἐπαγαγεῖν. Εἶτα καὶ περὶ τῆς νῦν τετάρτης κατεχούσης αὐτοὺς εἰπεῖν δεῖ, καὶ δεῖξαι σαφῶς ὅτως οὐδὲ εἰς προφήτης ἐπηγγείλατο λύσιν ἔσεσθαί τινα τῶν κατεχόντων αὐτοὺς κακῶν οὔτε μὴν ἀπαλλαγὴν τὸ συνολον.

Quæ ergo est tertia ? In quam ab Antiocho Epi-

D phane sunt conjecti. Mortuo enim Alexandro Macedonum rege, eo qui, Dario victo, rerum summam ad se transtulerat, multi postea reges exstiterunt. Ex quibus ortus etiam Antiochus ille longo post tempore templum combussit, sanctum adytum vastavit, sacrificia abolevit, Judæos subegit, eorumque rem publicam evertit. Hæc omnia exactissime, etiam dierum numero præcise annotato, Danielus prædixit, quando singula, qui, per quem et quo modo essent futura, quem finem, quam mutationem habitura. Hæc liquidius cognosces, si Danielicam visionem audias exponi. In qua vates per

Τίς οὖν ἐστιν ἡ τρίτη ; Ἡ ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς. Ἐπειδὴ γὰρ Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς Δαρεῖον καθελὼν εἰς ἑαυτὸν περιέστησε τὴν ἀρχην, τελευτήσαντος τούτου πολλοὶ μετ' ἐκεῖνον ἐγένοντο βασιλεῖς ἀφ' ὧν εἷς καὶ οὗτος ὁ Ἀντίοχος μετὰ πολὺν ὕστερον χρόνον το τε ἱερὸν ἐνέπρησε, τά τε Ἅγια τῶν ἁγίων ἠρήμωσε, τάς τε θυσίας καθεῖλε, τούς τε Ἰουδαίους ὑπέταξε, καὶ τὴν πολιτείαν αὐτῶν κατέλυσε πᾶσαν. Καὶ ταῦτα πάντα μετὰ ἀκριβείας ἀπάσης καὶ μέχρι μιᾶς ἡμέρας προηγόρευτο παρὰ τοῦ Δανιὴλ, καὶ πότε ἔσται καὶ πῶς καὶ παρὰ τίνι καὶ τίνι τρόπῳ, [P. 220] καὶ ποῦ τελευτήσει, καὶ τίνα λήψεται μεταβολήν. Εἶσεσθε σαφέστερον

[43] Gen. xv, 13, 14. [44] Jer. xix, 10.

αὐτῆς ἀκούσαντες τῆς ὁράσεως, ἃ διὰ παραβολῆς ὑμῖν ὁ προφήτης ἀνήγγειλε. Κριὸν μὲν καλεῖ τὸν τῶν Περσῶν βασιλέα Δαρεῖον, τράγον δὲ τὸν τῶν Ἑλλήνων Ἀλέξανδρον, βασιλέα τῶν Μακεδόνων. Τέσσαρα δὲ κέρατα λέγει τοὺς μετ' ἐκεῖνον ἀναστάντας, ἀφ' ὧν ὕστερον νέρας αὐτὸς ὁ Ἀντίοχος ἔφυ. Φησὶ γάρ· Εἶδον ἐν ὁράματι, καὶ ἰδοὺ κριὸς ἑστηκὼς, καὶ αὐτῷ κέρατα ὑψηλὰ, καὶ τὸ ἕν ὑψηλότερον τοῦ ἑτέρου. Καὶ τὸ ὑψηλὸν ἀνέβαινεν ἐπ' ἐσχάνων. Καὶ εἶδον τὸν κριὸν κερατίζοντα κατὰ θάλασσαν καὶ βορρᾶν καὶ νότον, καὶ τὰ θηρία πάντα οὐ στήσεται ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος ἐκ χειρὸς αὐτοῦ. Καὶ ἐποίησε κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἐμεγαλύνθη. Τὴν δύναμιν λέγει τὴν Περσικὴν, ἣ πᾶσαν ἐπέδραμε τὴν γῆν. Εἶτα περὶ τοῦ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου διαλεγόμενός φησι· Καὶ ἰδοὺ τράγος αἰγῶν ἤρχετο ἀπὸ Λιβὸς καὶ ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, καὶ οὐκ ἦν ἁπτόμενος τῆς γῆς. Καὶ τῷ τράγῳ ἐκείνῳ κέρας ἐθεωρεῖτο ἀνὰ μέσον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Εἶτα λέγων τὴν πρὸς Δαρεῖον προσβολὴν καὶ συμβολὴν αὐτοῦ γενομένην καὶ τὴν κατὰ κράτος νίκην, Ἦλθε, φησὶν, ὁ τράγος ἕως τοῦ κριοῦ τοῦ τὰ κέρατα ἔχοντος, καὶ ἠγριώθη, καὶ ἔπαισε τὸν κριὸν, καὶ συνέτριψεν ἀμφότερα τὰ κέρατα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος ἐκ χειρὸς αὐτοῦ. Ἔπειτα διηγούμενος τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν καὶ τὴν τῶν τεσσάρων βασιλέων διαδοχὴν, ἐπάγει λέγων. Καὶ ἐν τῷ ἰσχῦσαι αὐτὸν συντετρίβη τὸ κέρας τὸ μέγα, καὶ ἀνέβη κέρατα τέσσαρα ὑποκάτωθεν αὐτοῦ, εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐπὶ τὴν Ἀντιόχου βασιλείαν ἐλθὼν, καὶ δεικνὺς ὅτι ἐξ ἑνὸς ἐκείνων τῶν τεσσάρων ἐστὶ, πάλιν φησί· Καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἑνὸς ἰσχυρὸν, καὶ ἐμεγαλύνθη περισσῶς πρὸς νότον καὶ πρὸς ἀνατολήν. Καὶ σημαίνων ὅτι τὴν Ἰουδαϊκὴν πολιτείαν καθελεῖ, φάσκει· Καὶ δι' αὐτὸν θυσία ἐταράχθη παραπτώματι, καὶ ἐγενήθη καὶ κατευωδώθη αὐτό. Καὶ τὸ ἅγιον ἐρημωθήσεται, καὶ γενήσεται περὶ τὴν θυσίαν ἁμαρτία. Τοῦ γὰρ βωμοῦ καθαιρεθέντος καὶ τῶν ἁγίων καταπατηθέντων εἴδωλον ἔστησεν ἔνδον, καὶ θυσίαν ἐπετέλει τοῖς δαίμοσι παρανόμως. Ὅθεν φησίν· Ἐρρίφη χαμαὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἐποίησε, καὶ εὐωδώθη. Εἶτα πάλιν ἐκ δευτέρου τὴν αὐτὴν βασιλείαν Ἀντιόχου Ἐπιφανοῦς λέγων καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν ἅλωσιν καὶ τὴν ἐρήμωσιν τοῦ ἱεροῦ, προστίθησι καὶ τὸν χρόνον.

Ἀρξάμενος γὰρ ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου βασιλείας, αὖθις πρὸς τῷ τέλει τοῦ βιβλίου καὶ τὰ μεταξὺ πάντα διηγησάμενος ὅσα οἱ Πτολεμαῖοι καὶ οἱ Σέλευκοι συράγέντες ἀλλήλοις ἐποίησαν καὶ οἱ στρατηγοὶ τούτων εἰργάσαντο, τοὺς δόλους, [P. 230] τὰς νίκας, τὰς στρατείας, τὰς μάχας, τὰς ναυμαχίας, τὰς πεζομαχίας, προϊὼν εἰς Ἀντίοχον τελευτᾷ πάλιν, καὶ φησί· Βραχίονες ἐξ αὐτοῦ στήσονται, καὶ βεβηλώσουσι τὸ ἁγίασμα, καὶ μεταστήσουσι τὸν ἐνδελεχισμὸν, τὰς συνήθεις λέγων θυσίας καὶ καθημερινὰς, Καὶ δώσουσιν εἰς αὐτὸν βδέλυγμα, καὶ τοὺς ἀνομοῦντας διαθήκην (του-

A ambages nomine arietis Darium regem Persarum notat, hirci Græcorum Macedonumque regem Alexandrum, 4 cornuum reges qui ei successerunt; de quibus posterius cornu enatum est, Antiochus nimirum. Verba ejus sunt: Vidi divinitus apparentem visionem. Ecce stabat aries cornibus elatis, quorum unum erat altero sublimius, 402 idque posteriore loco surgebat. Vidique eum cornibus ictum edentem adversus mare, aquilonem et austrum; neque ullum animal poterat ante eum subsistere, neque erat qui ab eo defenderet. Itaque suo arbitratu agebat ac magnificus erat [45]. His verbis exprimitur regnum Persicum, cujus potentia orbem terrarum pervagata est. Inde loquitur de Alexandro Macedone; Ecce autem hir-
B cus caprinus ingruebat a parte qua spirat Africus, super universam terram, neque tamen terram attingebat; conspiciebaturque inter oculos ejus cornu exstans. Postea conflictum ejus cum Dario ac victoriam de eo describens Venit, inquit, hircus iste usque ad cornutum illum arietem, et efferatus eum percussit, amboque ejus cornua contrivit, neque erat qui vim ejus ab ariete defenderet. Inde Alexandri exitum depingens quatuorque regum successionem, hæc infert: Cum autem hircus magnam esset potentiam adeptus, magnum cornu ejus frangitur, atque infra illud erumpunt alia quatuor cornua spectantia ad quatuor plagas mundi. Porro ad Antiochi regnum perveniens, illumque monstrans ex uno illorum-
C que quatuor cornuum exstitisse, rursum dicit: Et exiit de uno illorum cornu validum, ingensque factum est versus meridiem et ortum. Tum indicans ab eo Judaicam rem publicam abolitum iri, addit: Ille peccato sacrificium conturbabit, contraque id rem prospere gessit, ac templum vastabitur, et loco 403 sacrificii erit flagitium [46]. Nam Antiochus altari subverso sacrisque conculcatis in templo simulacrum statuit, ac contra legem dæmonibus sacrificavit. Ideo vates dicit: Et humi prostrata est justitia, contraque illam rem prospere gessit. Rursum deinde ipsum illud Antiochi Epiphanis regnum Judæorumque cladem et excidium atque vastationem templi referens, tempus etiam commemorat.

D Nam rursus, initio petito ab Alexandri regno, sub finem libri, eaque omnia persecutus oratione quæ ab eo Ptolemæi et Seleuci intestinis bellis congressi invicem facturi essent eorumque ductores, dolos, victorias, expeditiones, navalia et terrestria, prælia, progressus ad Antiochi usque regnum ita concludit: Et brachia ex eo exsistent, quæ sacrarium profanabunt, et juge sacrificium abolebunt atque polluent, et eos qui testamentum violant (hoc est, Judæos a lege deficientes) abducent in lubricitatibus suis atque transferent; superabitque eos popu-

[45] Dan. VIII. [46] Dan. XI, 31.

lus qui Deum cognoscit (Maccabæos innuit et res a Juda Simone ac Joanne gestas), ac prudentes de populo multa intelligent. Atterentur autem cædibus et incendiis (incendium urbis rursum designat) et servitute rc direptionibus. Atque in suis angustiis modicum eis feretur auxilium (indicans eos inter sua mala respirare **404** posse et ex iis aliquatenus emergere). Et accedent iis multi in lubricitatibus, multique prudentum deficient, innuens etiam eorum qui stabant multos lapsuros. Deinde etiam causam refert cur Deus eos passus sit in tantas calamitates devenire: Ut, inquit, eos igne exploraret ac probaret et usque ad definitum tempus purgaret. Hoc indicat Deum ista fieri sivisse, uti eos expurgaret, et qui inter eos probi essent ostenderet. Deinde ejusdem Antiochi potentiam demonstrans ait: Agetque pro libito suo, exaltabitur, et fiet magnificus. Impietatem quoque ejus expressit: Superbe, inquit, Deo deorum obloquetur; et rebus secundis utetur, dum iræ finit fiat, ostendens Antiochum non a se ipso, sed propter Dei iram adversus Judæos conceptam tantum potentiæ adepturum. Inde pluribus verbis complexus quæ is mala Ægypto Palæstinæque injuncturus, quomodo rediturus, quo vocante et qua necessitate urgente, tandem etiam mutationem istarum rerum exponit, et quod Judæi istis omnibus cladibus puniti tandem auxilium consequentur, misso ad eos tutandos angelo. Eo, inquit, tempore exsurget Michaelus magnus princeps, patronus populi tui. Ad eum usque diem calamitatis tempus erit, quæ tanta ingruet quanta ab omni hominum memoria nulla fuit. Eo autem die magna servabitur multitudo, scripta in libro, id **405** est, ii qui salute digni sunt. Sed quod præcipue quærebatur, nondum demonstravimus, nimirum tempus malorum istorum. Nam sicut primæ calamitati 400 annos definivit Deus, secundæ 70, ita videamus an hic quoque certum tempus statuatur. Id ergo invenimus in iis verbis quæ apud vatem sequuntur. Postquam Danielus inaudivit de calamitatibus istis multis atque magnis, de incendio urbis, legis abrogatione et servitute populi, cupit tandem eorum finem cagnoscere, et si qua sit futura istorum malorum mutatio. Itaque sic interrogat: Domine, quis horum erit finis? Et respondetur: Vade, Daniele, quia sermones isti usque ad exitum temporis obsignati sunt[47]. Ita obscuritas dictorum innuitur. Additurque causa cur permissum sit ea mala incidere: Donec, inquit, eligantur atque igne porpurgentur multi, et impii impie agent, neque sapient scelesti, prudentes autem sapient. Inde tempus nominat, quamdiu mala ista essent Judæos pressura: Ab eo, inquit, tempore, quo sacrificium juge mutatum fuerit. Juge seu assiduum sacrificium vocatur quotidianum: quotidie enim Judæi mane ac vesperi solebant Deo rem sa-

A τέστι τοὺς παραβαίνοντας τῶν Ἰουδαίων· ἀπάξουσιν ἐν ὀλισθήμασι μεθ' ἑαυτῶν καὶ μεταστήσουσι, καὶ λαὸς γινώσκων τὸν Θεὸν αὐτοῦ κατισχύσουσι (τὰ ἐπὶ τῶν Μακκαβαίων λέγων καὶ τὰ ἐπὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος καὶ Ἰωάννου), καὶ οἱ συνετοὶ λαοῦ συνήσουσιν εἰς πολλά. Καὶ ἀσθενήσουσιν ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν φλογί· τὸν ἐμπρησμὸν τῆς πόλεως ἐξηγούμενος, πάλιν, καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ καὶ ἐν διαρπαγῇ ἡμερῶν, καὶ ἐν τῷ ἀσθενῆσαι αὐτοὺς βοηθήσονται βοήθειαν μικράν, ἐμφαίνων ὅτι μεταξὺ τῶν κακῶν ἐκείνων ξυνήσονται ἀναπνεῦσαι καὶ ἀνενεγκεῖν ἐκ τῶν κατειλημμένων αὐτοὺς δεινῶν, καὶ προστεθήσονται πρὸς αὐτοὺς πολλοὶ ἐν ὀλισθήμασι, καὶ ἀπὸ τῶν συνιόντων ἀσθενήσουσι δεικνὺς ὅτι πολλοὶ καὶ τῶν ἑστώτων πεσοῦνται. Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν συνεχωρησεν αὐτοὺς B ὁ Θεὸς ἐν τοσούτοις κακοῖς γίνεσθαι. Τίς δὲ αὕτη; Τοῦ πυρῶσαι, φησὶν, ἐν αὐτοῖς καὶ τοῦ ἐκλέξασθαι καὶ τοῦ ἐκλευκᾶναι ἕως καιροῦ πέρας. Τοῦτα γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς συνεχώρησεν ὥστε αὐτοὺς ἐκκαθᾶραι καὶ δεῖξαι τοὺς ἐν αὐτοῖς δοκίμους. Εἶτα διηγούμενος αὐτοῦ ἐκείνου τὴν δύναμιν ἔφη. Καὶ ποιήσει κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ὑψωθήσεται καὶ μεγαλυνθήσεται. Καὶ μέντοι καὶ τὴν βλάσφημον αὐτοῦ γνώμην λέγων προσέθηκεν ὅτι ἐπὶ τὸν Θεὸν τῶν Θεῶν λαλήσει ὑπέρογκα καὶ κατευθυνεῖ μέχρι συντελεσθῆναι τὴν ὀργὴν, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἀπὸ τῆς οἰκείας γνώμης, ἀλλὰ διὰ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ τὴν κατὰ τῶν Ἰουδαίων οὕτως ἐκεῖνος ἐκράτει καὶ ἴσχυεν. Εἰπὼν οὖν δι' ἑτέρων πλειόνων ὅσα κακὰ ἐργάσεται τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Παλαιστίνην, καὶ πῶς ἐπανήξει καὶ τίνος καλοῦντος, καὶ ποίας αἰτίας κατεναγκαζούσης λέγει λοιπὸν καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων C τούτων, καὶ ὅτι δίκην δόντες οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τούτων ἁπάντων τεύξονταί τινος ἀντιλήψεως, ἀγγέλου πεμφθέντος εἰς τὴν ἐκείνων βοήθειαν· Ἐν τῷ καιρῳ γὰρ, φησὶν, ἐκείνῳ ἀναστήσεται Μιχαὴλ ὁ μέγας ἄρχων, ὁ ἐφεστηκὼς ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ λαοῦ σου. Καὶ ἔσται καιρὸς θλίψεως οἷος οὐ γέγονεν ἀφ' οὗ γεγένηται ἔθνος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἕως τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σωθήσεται λαὸς πολὺς ὁ γεγραμμένος ἐν τῇ βίβλῳ, τουτέστιν οἱ σωτηρίας ὄντες ἄξιοι. Ἀλλὰ τὸ ζητούμενον οὔπω καὶ νῦν ἀποδέδεικται. Τί δ' τοῦτό ἐστιν; Ὅτι καὶ χρόνους ὥρισεν ἐν τοῖς κακοῖς τούτοις, ὥσπερ ἐκεῖ ἔτη τετρακόσια, καὶ μετὰ ταῦτα ἑβδομήκοντα. Ἴδωμεν τοίνυν καὶ ἐνταῦθα εἴ τινα χρόνον ὁρίζει· Ποῦ δὴ τοῦτο ἔστιν D εὑρεῖν; Ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα λεχθησομένοις. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἤκουσε κακὰ, τὸν ἐμπρησμὸν τῆς [P. 231] πόλεως, τὴν ἀνατροπὴν τοῦ νόμου, τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐπιθυμεῖ λοιπὸν τὸ τέλος αὐτῶν μαθεῖν, καὶ εἴ τις ἔστοι τῶν συμφορῶν τούτων μεταβολή. Καὶ διερωτῶν ἔλεγεν οὕτως· Κύριε, τί τὰ ἔσχατα τούτων; Καὶ εἶπε· Δεῦρο Δανιὴλ, ὅτι ἐμπεφραγμένοι εἰσὶν οἱ λόγοι ἕως καιροῦ πέρας, τὸ ἀσαφὲς τῶν εἰρημένων αἰνιττόμενος. Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν τῆς συγχωρήσεως τῶν κακῶν· Ἕως ἂν ἐκλεγῶσι καὶ ἐκλευκανθῶσι καὶ πυρωθῶσι πολλοὶ, καὶ

[47] Dan. XII, 8, 9.

ἀνομήσουσιν ἄνομοι, καὶ οὐ συνήσουσι πάντες ἀσεβεῖς, καὶ νοήμονες νοήσουσιν. Εἶτα τὸν καιρὸν προλέγων ὅσον μέλλει κατέχειν αὐτοὺς τὰ δεινὰ, φησίν· Ἀπὸ καιροῦ παραλλάξεως ἐνδελεχισμοῦ· ἐνδελεχισμὸς δὲ ἐκαλεῖτο ἡ καθημερινὴ θυσία· τὸ γὰρ ἐνδελεχὲς τὸ πυκνὸν καὶ συνεχές ἐστιν. Ἔθος γὰρ ἦν τοῖς Ἰουδαίοις καὶ ἐν πρωῒ καὶ ἐν ἑσπέρᾳ καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τῷ Θεῷ θύειν, καὶ διὰ τοῦτο ἡ θυσία ἐκείνη ἐνδελεχισμὸς ἐλέγετο· Καὶ ἦλλαξε, Διὰ τοῦτό φησιν ὁ ἄγγελος ὅτι ἀπὸ καιροῦ τῆς ἀλλάξεως τοῦ ἐνδελεχισμοῦ, τουτέστιν ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς θυσίας, εἰσὶ δὲ ἡμέραι ασϟ', ὅπερ ἐστὶν ἔτη τρία ἥμισυ. Εἶτα δηλῶν ὅτι καὶ λύσις τῶν κακῶν τούτων ἔσται καὶ ἀπαλλαγὴ, ἐπήγαγε· Μακάριος ὁ ὑπομείνας καὶ φθάσας εἰς ἡμέρας ατλε', ταῖς ατλ' μεʹ προθεῖς, ἐπειδὴ ἐν μηνὶ καὶ ἥμισυ μηνὸς τὴν συμβολὴν συνέβη γενέσθαι, ἐν ᾗ γέγονε καθαρὰ ἡ νίκη καὶ ἡ παντελὴς τῶν ἐπικειμένων κακῶν ἀπαλλαγή. Εἰπὼν γὰρ, Μακάριος ὁ ὑπομείνας καὶ φθάσας εἰς ἡμέρας ατλε', τὴν ἀπαλλαγὴν ἐδήλωσε. Καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπεν· Ὁ φθάσας. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀσεβησάντων εἶδον τὴν μεταβολὴν, οὐκ ἐκείνους μακαρίζει, ἀλλὰ τοὺς ἐν τοῖς καιροῖς τῶν κακῶν ὑπομείναντας καὶ μὴ προδόντας τὴν εὐσέβειαν καὶ τῆς ἀνέσεως τυχόντας. Ἆρά τι τούτων σαφέστερον γένοιτ' ἂν ;

A cram facere. Ab ejus ergo mutatione, hoc est ab ejus abolitione, dies eunt 1290, nimirum anni 3 s. Deinde malorum istorum finem fore infert : Beatus qui perfert et sustinet usque **406** ad dies 1335, addens prioribus dies 45 : nam mense toto et dimidio exacto pugna est commissa solidaque victoria parta et omnibus malis prorsus liberati Judæi. Dicens enim, Beatus qui perfert et sustinet dies 1335, liberationem a malis declaravit. Neque simpliciter eum vocat beatum qui ad eum usque diem pertigerit. Nam multi etiam impii mutationem istam viderunt ; neque tamen eos felices dicit, sed eos tantum qui in istis calamitatibus patientia usi pietatem non prodiderunt, atque tunc sublevati sunt. Hisne aliquid evidentius dici potest ?

Ὥρα δὴ λοιπὸν ἐπὶ τὸ ζητούμενον ἐλθεῖν καὶ τὴν παροῦσαν αἰχμαλωσίαν καὶ δουλείαν, δι' ἣν καὶ πάντα κεκινήκαμεν ταῦτα. Ὅτι μὲν οὖν αἱ τρεῖς προανηγορεύθησαν αἰχμαλωσίαι, ἡ μὲν ἔτη ἔχουσα υ', ἡ δὲ ο'. ἡ δὲ τρία ἥμισυ, ἱκανῶς ἐντεῦθεν ἡμῖν, ὡς οἷόν τε, ἀποδέδεικται. Φέρε δὴ λοιπὸν καὶ περὶ ταύτης εἴπωμεν. Ὅτι γὰρ καὶ περὶ τῆς ἐσχάτης τετάρτης καὶ τελευταίας προανεφώνησεν ὁ προφήτης οὗτος, αὐτὸν παρέξομεν τὸν Ἰώσηπον μάρτυρα, τὸν τὰ ἐκείνων φρονοῦντα. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε τὰ περὶ τῆς Ἀντιόχου αἰχμυλωσίας καὶ μάρτυρα τὸν προφήτην παρήγαγεν, ἐπάγει καὶ περὶ ταύτης, καί φησι· Τὸν αὐτόν γέ τοι τρόπον Δανιὴλ καὶ περὶ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀνέγραψε, καὶ ὅτι ὑπ' αὐτῶν ἐρημωθήσεται, τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ ναὸς καταλυθήσεται. Σὺ δὲ μοι σκόπει τὸ φιλάληθες τοῦ ἀνδρὸς, ὃς εἰ καὶ Ἰουδαῖος ἦν, ἀλλ' οὐκ ἠνέσχετο ζηλῶσαι τὴν Ἰουδαϊκὴν φιλονεικίαν τε καὶ ψευδηγορίαν. Εἰπὼν γὰρ ὅτι ἐρημωθήσεται τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ ναὸς καταλυθήσεται, [P. 232] ἔγραψεν, ὅτι δὲ στήσεταί που τὰ τῆς ἐρημώσεως οὐκέτι προστέθηκεν, ἐπειδὴ μηδὲ τὸν προφήτην εὗρε τοιοῦτόν τι προσθέντα. Ποῦ τοίνυν εἶπε Δανιὴλ ὅτι ὁ ναὸς ἐρημωθήσεται ; Ἄκουσον. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν προσευχὴν ἐκείνην τὴν ἐν σακκῳ καὶ σποδῷ ἐποιήσατο, ἦλθε Γαβριὴλ πρὸς αὐτὸν, καί φησιν· Ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες συνετμήθησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν. Ἰδοὺ καὶ ἐνταῦθα χρόνος εἴρηται οὐ τῆς αἰχμαλωσίας, ἀλλὰ μεθ' ὅσον χρόνον ἔμελλεν ἡ αἰχμαλωσία ἀπαντήσεσθαι. Εἶτα πάλιν φησὶν ἀκριβέστερον· Καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγων τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἰερουσαλὴμ, ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου, ἑβδομάδας ζ' καὶ ἑβδομάδας ξβ'. Ἐνταῦθά μοι νουνεχῶς πρόσεχε· τὸ γὰρ πᾶν ἐνταῦθά ἐστι τὸ ζητούμενον. Ἑβδομάδες οὖν ζ' καὶ ἑβδομάδες ξβ ὑπ' ἔτη εἰσίν. Ἑβδομάδας γὰρ οὐχ ἡμερῶν ἐνταῦθα λέγει, οὐδὲ μηνῶν, ἀλλ' ἑβδομάδας ἐνιαυτῶν. Ἀπὸ δὲ Κύρου ἐπὶ Ἀντίοχον τὸν Ἐπιφανῆς καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐκείνην ἔτη εἰσὶ τιδ'. Εἶτα διδάσκων ἡμᾶς

B Tempus ergo est ut ad restitutum revertamur, cujus gratia hæc adduximus, et de ultimo Judæorum exsilio dicamus. Satis enim perspicue demonstravimus trium priorum calamitatum tempora expresse prædicta fuisse, annorum 400, annorum 70, annorum 3 s. Dicamus ergo etiam de quarta : nam de hac etiam quarta atque postrema Danielum vaticinatum, vel Josephum, hominem ab ipsorum partibus, testem citare licet. Cum enim de excidio Antiochico locutus Danieli testimonio sua confirmasset, de quarto sic infert : Eodem modo Danielus etiam de Romanorum imperio vaticinatus est, Hierosolymam ab iis vastatum templumque aversum iri. Ac mihi veritatis studium in eo viro considera, **407** qui tametsi Judæus erat, Judaicam tamen contendendi et mentiendi libidinem imitati noluit. Cum enim excidium urbis et templi scripsisset, non addit quando ei calamitati finis sit futurus, quia ipsum quoque vatem nihil tale addidisse videbat. Audi vero ubi Danielus vastationem templi prædixerit. Postquam sacro indutus et cinere conspersus Deum deprecatus fuit, venit ad eum Gabrielus ac dicit : 70 septimanæ deciduntur populo tuo, et urbi sanctæ. Ecce tempus quo non ipsius calamitatis mora, sed quando esset futura ea designatur. Mox expressius ait : Cognosces atque intelliges, ab exitu sermonis, cum decretum fiet de instauranda Hierosolyma, usque ad imperium uncti, erunt septimanæ 7 et septimanæ 62. Atque hic mihi diligenter animum adverte : hic enim est id quod quæritur. Septimanæ 7 et aliæ 62 annos redigunt 483 : non enim dierum, non mensium, sed annorum septimanæ intelliguntur. Jam a Cyro usque ad Antiochum Epiphanem et urbem ab eo captam, anni sunt 394. Docet porro nos, a quo initio anni sunt numerandi : non a die reditus, sed a publicatione decreti de instauranda urbe. Atqui non Cyro, sed Artaxerxe demum Longimano regnante ea est refecta. Nam a reditu Judæorum supervenit Cam-

byses, deinde Magi, post eos Darius Hystaspis filius, indo Xerxes Darii filius et Artabanus, tandem **408** Artaxerxes Longimanus regno Persico est potitus. Ejus regni anno vicesimo Neemias profectus urbem reparavit ; quod Esdras nobis accurate narrat. Inde si numeremus annos 483, prorsus ad excidium ejus pertingemus. Sicut rursum his verbis testatua Josephus : urbis autem et templi vastationem secundum Danielicum oraculum evenire contigit ante annos 408. Propterea, inquit, ædificabitur platea et murus. Cum ergo refecta fuerit urbs suamque formam receperit, tunc incipe numerare 70 septimanas ; quibus finitis, delebitur unctio et cessabit judicium, uti prius diximus. Enimvero post excidium urbis, quod Vespasiano et Tito imperantibus fuit, Adriano imperante, Judæi collecti irrite contra Deum conatu aggressi sunt rem publicam pristinam instaurare. Sed Adrianus eos armis demuit, urbemque funditus evertit, et reliquias ejus omnes abolevit ; aliamque inde ibi urbem condens de suo nomine Æliam dixit. Itaque Christus post Antiochi tempora exhibitus et futurum excidium præcidens, ostendensque de eo Danielum esse vaticinatum, ait: Cum videbitis abominandum vastitatis signum, de quo Danielus vates locutus est, stare in loco sancto, qui legit, animum advertat. Quia enim omne simulacrum et effigies humana a Judæis abominatio dicitur, per ambages illam statuam innuens, simul et quando et a quo urbs esset exscindenda **409** monstravit. Atque id de Romanis esse dictum, etiam Josephi testimonio docuimus. Quid ergo Judæis superest quod dicant ? quando vates calamitatum simul tempora prædicentes definita, hujus nullum terminum constituerunt, sed contra vastitatem eam usque ad finem mundi duraturam pronuntiaverunt. Satisque est a nobis demonstratum, si quidem finis esset futurus huic ultimo exsilio, vates divinos eum fuisse prædicturos et nequaquam silentio præterituros. Quippe superiores miserias omnes cum ita prædixerint ut simul spatium quod duraturæ essent definirent, modosque et tempora exprimerent, sicuti ex Scriptura docuimus, huic ultimæ nemo eorum tempus constituit. Id quidem urbis et rei publicæ fore excidium, addito quot annos post reditum Babylone id eventurum esset, vaticinatus est Danielus : finem autem istis malis aliquem fore neque ille neque quisquam omnino vatum prædixit: imo, uti diximus, contrarium pronuntiaverunt, usque ad finem mundi in istis miseriis futuros Judæos. Idque admodum consentaneum fuit ; et tantum ab illo excidio temporis elapsum iis testimonium perhibet, quo toto ne vestigium quidem ullum aut principium bonæ mutationis sese ostendit. Et quidem Judæi sæpe conati templum reficere sub Adriano, Constantino et Juliano, prohibiti sunt, primum quidem a militibus, sub Jnliano autem igni ex fundamentis erumpente eorumque intempestivum atque impium conatum avertente. Dicant vero nobis quidnam causæ **410** sit, quod et in Ægypto

A πόθεν ἀριθμεῖν δεῖ, ὅτι οὐκ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐπινόδου, ἀλλ' ἀπὸ ἐξόδου λόγων τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλήμ. Οὐκ ἐπὶ Κύρῳ δὲ ᾠκοδομήθη, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Ἀρταξέρξου τοῦ μακρόχειρος· Μετὰ γὰρ τὴν καθοδον ἐπανῆλθε Καμβύσης, εἶτα οἱ Μάγοι, καὶ μετ' ἐκείνους Δαρεῖος Ὑστάσπου, μεθ' ὃν Ξέρξης ὁ Δαρείου καὶ Ἀρταβάνης. Εἶτα Ἀρταξέρξης ὁ Μακρόχειρ ἐβασίλευσε τῆς Περσίδος· ἐν τῷ κ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ Νεεμίας ἀνελθὼν τὴν πόλιν ἀνέστησεν, ἅπερ ὁ Ἔσδρας ἀκριβῶς ἡμῖν διηγήσατο. Ἂν τοίνυν ἐντεῦθεν τετρακόσια ὀγδοήκοντα τρία θῶμεν ἔτη, ἥξομεν πέντως ἐπὶ τὴν κατασκαφὴν ταύτης, ὡς καὶ Ἰώσηπος αὖθις μαρτυρεῖ λέγων· Τὴν δὲ τῆς πόλεως καὶ τοῦ νεοῦ ἐρήμωσιν συνέβη γενέσθαι κατὰ τὴν Δανιὴλ προφητείαν, πρὸ ὀ καὶ ἡ' γενομένην ἐτῶν. Διὰ τοῦτό φησιν· Οἰκοδομηθήσεται πλατεῖα καὶ περίτειχος. Ἐπειδὰν οὖν ἀναστῇ καὶ τὸ οἰκεῖον ἀπολάβῃ σχῆμα, ἀπ' ἐκείνου τὰς ο' ἑβδομάδας ἀρίθμει. Μετὰ δὲ τὰς ἑβδομάδας ἐξολοθρευθήσεται χρίσμα, καὶ κρῖμα οὐκ ἔσται ἐν αὐτῷ, καθὼς προείρηται. Μετὰ γὰρ τὴν Οὐεσπασιανοῦ καὶ Τίτου γενομένην ἐρήμωσιν ἐπὶ Ἀδριανοῦ συστάντες οἱ Ἰουδαῖοι ἐσπούδαζον ἐπὶ τὴν προτέραν πολιτείαν ἐπανελθεῖν οἱ μάταιοι θεομαχοῦντες. Χειρωσάμενος δὴ αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν πόλιν πᾶσαν καταστρέψας καὶ τὰ λείψανα ἀφανίσας πάντα, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτὴν ἀνεγείρας, Αἰλίαν αὐτὴν προσηγόρευσε κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐπωνυμίαν. Ὅθεν ὁ Χριστὸς μετὰ Ἀντίοχον τὸν Ἐπιφανῆ παραγενόμενος, καὶ προαναφωνῶν τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι αἰχμαλωσίαν, καὶ δεικνὺς ὅτι ὁ Δανιὴλ περὶ αὐτῆς προεῖπε, B φησίν· Ὅταν [P. 233] ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ προφήτου, ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγινώσκων νοείτω. Ἐπειδὴ γὰρ ἅπαν εἴδωλον καὶ πᾶν ἐκτύπωμα ἀνθρώπου βδέλυγμα παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐκαλεῖτο, αἰνιγματωδῶς ἐμφαίνων τὸν ἀνδριάντα ἐκεῖνον, ὁμοῦ καὶ πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἔσται ἡ αἰχμαλωσία προανήγγειλεν. Ὅτι δὲ περὶ τῶν Ῥωμαίων εἴρηται ταῦτα, καὶ Ἰώσηπος μαρτυρεῖ, καθὼς προέφημεν. Τίς οὖν αὐτοῖς ὑπολείπεται λοιπὸν λόγος ; Ὅταν τὰς μὲν αἰχμαλωσίας οἱ προφῆται φαίνωνται μετὰ διωρισμένων χρόνων εἰπόντες, ταύτῃ δὲ μηδένα χρόνον ὁρίσαντες, ἀλλὰ τοὐναντίον εἰπόντες ὅτι μέχρι συντελείας ἔσται ἡ ἔρημωσις. Ὅτι μὲν εἰ τέλος ἡ παροῦσα ἔμελλε δουλεία λήψεσθαι, καὶ τοῦτο ἂν προεῖπον οἱ προφῆται καὶ οὐκ D ἔσιγησαν, ἱκανῶς ἀπεδείξαμεν, τὰς αἰχμαλωσίας ἁπάσας μετὰ προῤῥήσεως δείξαντες ἐπενεχθείσας αὐτοῖς· ἑκάστης γὰρ τούτων καὶ τρόπους καὶ χρόνους προανακηρυχθέντας διὰ τῶν θείων Γραφῶν ἀπεδείξαμεν. Τῇ παρούσῃ δὲ οὐδεὶς προφήτης ὥρισε χρόνον, ἀλλ' ὅτι μὲν ἥξει καὶ ἐρημώσει πάντα καὶ μεταστήσει τὴν πολιτείαν, καὶ μετὰ πόσον χρόνον τῆς ἐκ Βαβυλῶνος ἐπανόδου συμβήσεται, προεῖπεν ὁ Δανιὴλ, ὅτι δὲ τέλος ἕξει καὶ στήσεταί που τὰ κατὰ ταῦτα, οὔτ' ἐκεῖνος ἐδήλωσεν οὔτ' ἄλλος τις προφήτης, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον, ὡς εἴρηται, προεῖπον ὅτι ἕως συντελείας καθέξει αὐτοὺς ἡ ταλαιπωρία αὕτη. Καὶ μάλα εἰκότως· καὶ γὰρ μαρτυρεῖ τοῖς ἐρημένοις ὁ

τοσοῦτος διαγενόμενος χρόνος καὶ οὔτε ἴχνος οὔτε προοίμιον χρηστῆς μεταβολῆς ἐνδειξάμενος, καὶ ταῦτα πολλάκις ἐπιχειρησάντων αὐτῶν ἀναστῆσαι τὸν ναὸν, ἐπὶ Ἀδριανοῦ καὶ Κωνσταντίνου καὶ Ἰουλιανοῦ, καὶ διακωλυθέντων πρῶτον μὲν ὑπὸ στρατιωτῶν, ὕστερον δὲ ἐπὶ τοῦ παραβάτου πυρὸς τῶν θεμελίων ἐκπηδήσαντος καὶ κατασχόντος αὐτοὺς τῆς ἀκαίρου φιλονεικίας τε καὶ παραβάσεως. Ὅθεν τοίνυν λεγέτωσαν ἡμῖν, τίνος ἕνεκα ἐν Αἰγύπτῳ μὲν τοσοῦτον διατρίψαντες χρόνον ἐν κακουχίᾳ ἐλέους ἔτυχον, καὶ εἰς Βαβυλῶνα πάλιν ἀπενεχθέντες ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια, καὶ ὑπ' Ἀντιόχου τοσαῦτα κακὰ παθόντες αὖθις πρὸς τὸ πρότερον ἐπανῆλθον ἀξίωμα, νῦν δὲ οὐδὲν τοιοῦτον γεγένηται, ἀλλὰ πεντακοσίων ἐτῶν, νῦν δὲ χιλίων ἐξ ἐκείνου διελθόντων οὐδὲ αἴνιγμα τοιαύνης μοταβολῆς ὁρῶμεν φαινόμενον οἷον τὸ πρότερον. Εἰ δὲ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν προβάλοιντο, καὶ εἴποιεν, Ἐπεὶ ἡμάρτομεν τῷ Θεῷ, διὰ τοῦτο οὐκ ἀπολαμβάνομεν τὴν οἰκείαν χώραν, πάλιν δ' ἂν εἰκότως αὐτοὺς ἐρήσομαι· Διὰ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν, ὦ Ἰουδαῖοι, ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ διατρίβετε χρόνον τοσοῦτον; Καὶ τί τὸ καινὸν καὶ [P. 234] παράδοξον; Μὴ γὰρ νῦν ἐν ἁμαρτίαις ζῆτε μόνον, παρὰ δὲ τὴν ἀρχὴν ἐν δικαιοσύνῃ καὶ κατορθώμασιν; Οὐκ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς συνανετράφητε παρανομίαις; Οὐχὶ τῆς θαλάσσης σχιζομένης καὶ τῶν πετρῶν ῥηγνυμένων καὶ τοσούτων θαυμάτων γινομένων περὶ τῆς ἐρήμου προσεκυνήσατε μόσχῳ; Οὐ τὸν Μωϋσέα λίθοις βάλλοντες καὶ ἑτέροις μυρίοις τρόποις ἀνελεῖν ἐπεχειρήσατε πολλάκις, καὶ τὸν Θεὸν παρωργίζετε βλασφημοῦντες; Οὐ τῷ Βεελφεγὼρ ἐτελέσθητε; Οὐ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν καὶ τὰς θυγατέρας ἐθύσατε τοῖς δαιμονίοις καὶ τοὺς ἀλλοτρίους θεοὺς ἐθεραπεύσατε; Οὐ πᾶν εἶδος ἁμαρτίας καὶ κακίας ἐπεδείξασθε; Πῶς οὖν ὑμᾶς οὐκ ἀπεστράφη τότε ὁ Θεὸς, ἀλλὰ μετὰ τὰς παιδοκτονίας καὶ τὰς εἰδωλολατρίας, μετὰ τὴν πολλὴν ἀγνωμοσύνην, καὶ προφήτας ἀφῆκε παρ' ὑμῖν εἶναι διαφόρους, καὶ σημεῖα εἰργάζοντο καὶ θαύματα παράδοξα; Τίνος οὖν ἕνεκεν πάλαι μὲν ἀσεβοῦντες καὶ μυρία διαπραττόμενοι δεινὰ τοσαύτης εὐνοίας ἀπηλαύσατε παρὰ Θεοῦ καὶ προστασίας καὶ προμηθείας, νῦν δὲ οὔτε εἰδωλολατροῦντες οὔτε παιδοκτονοῦντες ἐν αἰχμαλωσίᾳ ταλαιπωρίᾳ διάγετε; Μὴ γὰρ ἕτερος ἦν Θεὸς τότε καὶ ἕτερος νῦν; Οὐκ αὐτὸς ἐστι καὶ ὁ ἐκεῖνα οἰκονομῶν καὶ ταῦτα νῦν ἐργαζόμενος; Διὰ τί, τε μείζω μὲν ἦν τὰ ἁμαρτήματα, πολλὴ δύξα ὑμῖν ἦν παρὰ Θεοῦ, ὅτε δὲ ἐλάττονα πλημμελεῖτε νῦν, παντελῶς ὑμᾶς ἀπεστράφη καὶ ἀτιμίᾳ παρέδωκεν ἀπεράντῳ; Ἀλλὰ κἂν ὑμεῖς σιγήσητε, οἱ λίθοι κεκράξονται. Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τοῦ Δεσπότου τὰς χεῖρας ἐξετείνατε, διὰ τοῦτο οὐκ ἔσται ὑμῖν διόρθωσις οὐδὲ συγγνώμη λοιπὸν οὐδὲ ἀπολογία. Τότε μὲν γὰρ εἰς δούλους ἦν τὰ τολμώμενα, νῦν δὲ πάντα ἐκεῖνα τὰ παλαιὰ σαφῶς ἀπεκρύψατε διὰ τῆς εἰς τὸν κοινὸν Δεσπότην Χριστὸν μανίας. Ὅθεν καὶ μειζόνως κολάζεσθε, καὶ οὐδ' οὕτως ἀπέχεσθε τῆς πατρικῆς ἐμβροντησίας τε καὶ λύσσης, πλάνον αὐτὸν καὶ παράνομον ἀποκαλοῦντες. Εἰ γοῦν πλάνος ἦν ὁ Χριστὸς, ὥς φατε, καὶ παράνο-

A tantum tempus in magnis miseriis versatos Deus miseratus est, in Babylonem captivi abducti inde in patriam reducti sunt, et tot malis ab Antiocho affecti tamen pristinam recuperarunt dignitatem, nunc autem tale nihil fit, sed 500, imo 1000 jam exactis ab excidio annis ne speciem quidem ullam priorum mutationum videmus? Quod si peccata sua causentur, dicantque ideo sibi patriam non reddi, quia delictis suis Deum offenderint, haud abs re fuerit ita eos rogare: Propter peccata vestra, o Judæi, tanto tempore Hierosolyma extorres degitis? Quid hoc novi et inauditi est? scilicet antiquitus juste vixistis et officii rationes tenuistis, ac non jam inde ab initio innumera inter delicta vitam egistis? nonne cum et mare scindi et saxa rumpi totque alia miracula vidissetis in solitudine, tamen B vitulum adoravistis? Nonne Mosen lapidibus obruere multisque aliis modis interficere sæpenumero aggressi estis? Nonne Deum impiis dictis irritastis? Nonne Beelphehori initiati estis? Nonne filios et filias vestras dæmonibus immolastis? Nonne alienos deos coluistis? Nonne omne flagitiorum ac malitiæ genus exarcuistis? Qui fit ergo quod tunc Deus vos non est aversatus, sed post infanticidia vestra, post impios deastrorum cultus, post extremam ingratitudinem cum vates vobis misit varios, **411** tum miracula et prodigia inusitata edidit? Cur olim tanta impietate obstricti et tot flagitiis ac sceleribus cooperti Deum ita benevolum propitium atque tutorem habuistis, nunc autem neque impio cultu neque infantium cæde eum irritantes in servitute et C miseriis vitam degitis? Nisi fortassis alius nunc est quam quondam Deus, neque idem et illa et hæc egit. Alioqui cur vos tanto in pretio habuisset, cum graviora committeretis peccata, nunc vero cum minus delinquitis, omnino aversatus infinitæ ignominiæ exponeret? At enim vobis tacentibus vel lapides vociferabuntur. Ex quo enim manus Domino intulistis, porro neque correctio vobis reliqua est neque venia neque defensioni locus est. Nam priores vestræ injuriæ in servos erant profectæ a vobis: Christo autem per insaniam necando priora vestra scelera novi magnitudine oblitterastis. Ea de causa nunc gravioribus suppliciis afficimini. Et tamen ne sic quidem majorum vestrorum væcordiam atque rabiem deponitis, stiamnum Christum impo- D storem atque legis violatorem appellatis. Qui si talis fuisset qualem vos dicitis, propter necem ei illatam bos majori etiam quam ante in existimatione esse conveniebat. Si enim Phinees uno legis violatiore trucidato iram Dei, quæ contra totum exarserat populum, placavit (stabat enim, ait Scriptura, Phinees, et placabat Deum, ac desiit occidio, eaque res illi justitiæ loco imputata est), quanto magis vobiscum ita agi debuit, si quidem is quem in crucem **412** egistis legis erat violatior? Audes tamen adhuc quærere unde constet Deum vos omnino aversari, cum quidem res ipsa clamet, et vocem tuba clariorem edat urbis excidium, templi

vastatio, et reliqua omnia. Ab hominibus, aiunt, non a Deo ista sibi mala imposita. Quodsi non ira Dei, sed homines horum essent malorum auctores, utique excidium ea finisset, neque ultra ignominiæ atque miseriæ ventum esset.

μος, ἐχρῆν μᾶλλον ὑμᾶς εὐδοκιμῆσαι, ὅτι αὐτὸν ἀπεκτείνατε. Εἰ γὰρ Φινεὲς ἕνα τινὰ παρανομοῦντα ἀνελὼν ὁλόκληρον τὴν κατὰ τοῦ ἔθνους ὀργὴν κατέπαυσεν (ἔστη γὰρ Φινεὲς καὶ ἐξιλάσατο, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην), πολλῷ μᾶλλον ἐφ' ὑμῶν ἔδει τοῦτο γενέσθαι, εἴ γε παράνομος ἦν ὁ ὑφ' ὑμῶν σταυρωθείς. Καὶ πόθεν δῆλον, φησὶν, ὅτι τέλεον ἀπεστράφη ὑμᾶς ὁ Θεός; Τῶν πραγμάτων αὐτῶν βοώντων καὶ σάλπιγγος λαμπροτέραν ἀφιέντων φωνὴν διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως, διὰ τῆς ἐρημώσεως τοῦ ναοῦ, διὰ τῶν ἄλλων ἁπάντων. Ἀλλ' ἄνθρωποι, [P. 235] φησὶν, ἐπήγαγον, οὐχ ὁ Θεός. Εἰ γοῦν ἀνθρώπων ἔργα ταῦτα καὶ οὐχὶ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, ἔδει μέχρι τῆς ἀλώσεως τὰ ὑμέτερα στῆναι καὶ μὴ περαιτέρω προελθεῖν ὑμῖν τὴν ἀτιμίαν καὶ κάκωσιν.

Verum esto ita uti dicitis, ac muros, urbem et altare dejecerint homines; num et homines hominum vi existere cessaverunt? num homines gratiam Spiritus aliaque apud vos magnifica aboleverunt? Cujus generis est, quod nunc neque, ut quondam, vox a propitiatorio effertur, neque sua unctioni constat efficacitas, neque lapis sacerdotis doret. Nam Judaica religia sua principia non omnia de rebus terrestribus habebat, sed pleraque et præcipua cœlitus: exempli causa, sacrificia Deus præscripserat; atque are quidem, ligna, culter et sacerdos terrena erant, ignis autem qui in adyto arsurus et sacrificium consumpturus erat, cœlitus habebat ortum: non enim homo ignem templo inferebat, sed flamma de cœlo lata sacrificium perficiebat. Item si qua de re certiores fieri cuperent, inter Cherubinos et propitiatorium vox quædam edebatur futura prædicens. Eodem modo de lapide qui supra pectus sacerdotis summi pendebat, fulgor exibat qui futura detegeret; unde ei nomen ἐκ patefactionis. Itemque si quis inungeretur, gratia Spiritus in eum insiliebat et oleum resiliebat. Iisque rebus vates erant administri, ac sæpe nebula et fumus adytum occupaverunt. Ne igitur pro impudentia vestra, calamitates vestras hominibus acceptas ferretis, non urbis modo et templi excidium fieri Deus permisit, sed et eas res quarum de cœlo principia erant e medio sustulit. Cur enim nunc et prophetis et omnibus istis divinis rebus destituimini? Nonne in promptu est id fieri, quia Deus vos aversatur? Unde, dicis, id liquet? Inde quod quondam admodum impii fuistis: nunc autem post cruci affixum Christum, cum videamini rectius vivere, graviores penditis pœnas, nihilque priorum bonorum vobis adest; neque vero unquam aderit, quemadmodum divinæ prædictiones perspicue ostendunt. Vultisne ut plures etiam vates contra vos ad auxilium advocemus, qui diserte pronuntient finem esse rerum vestrarum, nostras res florituras, ac per totum orbem propagatum iri præconium, aliumque sacrificandi modum instituendum, vestro sublato? Sane non producam testem Isaiam aut Jeremiam aut alios qui ante Babylonicum vixerunt exilium, ne ea impleta fuisse dicatis quæ illi mala minati sunt: sed Malachiam, qui post vestrum ex Babylone reditum et urbis instaurationem evidenter de vestris rebus est vaticinatus. Is ergo cum Ju-

Πλὴν ἔστω κατὰ τὸν ὑμέτερον λόγον, ὅτι τὰ τείχη κατέστρεψαν ἄνθρωποι καὶ τὴν πόλιν καθεῖλον καὶ τὸν βωμὸν ἀνέστρεψαν· μὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἄνθρωποι κατέπαυσαν· μὴ καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν καὶ τἄλλα τὰ σεμνὰ τὰ παρ' ὑμῖν αὐτὰ κατέλυσαν, οἷον τὸ φωνὴ ἐκ τοῦ ἱλαστηρίου φέρεσθαι, τὴν ἐπὶ τῷ χρίσμασι γενομένην ἐνέργειαν, τὴν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦ ἱερέως δήλωσιν; Καὶ γὰρ ἡ Ἰουδαϊκὴ πολιτεία οὐχὶ κάτωθεν εἶχε τὰς ἀρχὰς ἁπάσας, ἀλλὰ τὰς πλείους καὶ σεμνοτέρας ἄνωθεν ἐκ τῶν οὐρανῶν. Οἱόν τι λέγω· Θυσίας γίνεσθαι συγχωρήσας, ὁ μὲν βωμὸς ἦν κάτω καὶ τὰ ξύλα καὶ ἡ μάχαιρα καὶ ὁ ἱερεύς, τὸ δὲ πῦρ τὸ μέλλον ἐν τοῖς ἀδύτοις τοῖς ἐκείνοις ἔσεσθαι καὶ δαπανᾷν τὰς θυσίας ἄνωθεν τὴν ἀρχὴν εἶχεν· οὐ γὰρ ἄνθρωπος εἰς τὸν ναὸν εἰσῆγε πῦρ, ἀλλὰ φλὸξ ἄνωθεν κατενεχθεῖσα τὴν ἐπὶ τῆς διακονίας ἐπλήρου Θυσίαν. Πάλιν εἴ ποτε ἔδει τι μαθεῖν, ἀναμέσον τῶν Χερουβὶμ καὶ τοῦ ἱλαστηρίου φωνή τις ἐφέρετο καὶ τὰ μέλλοντα προέλεγεν. Ὡσαύτως ἐπὶ τὸν λίθον τὸν ἔπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀρχιερέως, ὅπερ ἐκάλουν δήλωσιν, ἐγίνετό τις ἔλλαμψις, καὶ τὰ μέλλοντα προεσήμαινεν. Ὁμοίως ἡνίκα χρίεσθαι ἔδει τινὰ, Πνεύματος ἐφίπτατο χάρις καὶ τὸ ἔλαιον ἀνεπήδα. Καὶ προφῆται διηκόνουν τοῖς πράγμασι τούτοις, καὶ νεφέλη πολλάκις καὶ καπνὸς τὰ ἄδυτα κατελάμβανεν. Ἵνα τοίνυν μὴ ἀνισχυνθῆτε μηδὲ ἀνθρώποις λογίζησθε τὴν ἐρήμωσιν αὐτῶν, οὐχὶ τὴν πόλιν μόνην ἀφῆκε πεσεῖν καὶ τὸν ναὸν ἐρημωθῆναι, ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα ἐκεῖνα, ἅπερ ἐκ τῶν οὐρανῶν τὰς ἀρχὰς εἶχεν, ἐκποδὼν γενέσθαι πεποίηκε. Τίνος οὖν ἕνεκεν οὐκ ἔχετε νῦν προφήτας οὐδέ τι τῶν λοιπῶν ἐκείνων θείων; Οὐκ εὔδηλον ὅτι τοῦ Θεοῦ τὰ κκθ' ὑμᾶς ἀποστραφέντος; Καὶ πόθεν, φησὶ, τοῦτο δῆλον; Ἀφ' ὧν πρὸ τούτου μὲν ἀσεβοῦντες ἐτυγχάνετε πάντως, νῦν δὲ δοκοῦντες ἐπιεικέστερον ζῆν μετὰ τὸν σταυρὸν μείζονα τιμωρίαν ὑπομένετε καὶ οὐδενὸς ἀπολαύετε τῶν προτέρων, οὔτε μὴν ἀπολήψεσθε, καθὼς αἱ θεῖαι προρρήσεις ἐναργῶς δηλοῦσιν. Εἰ δὴ βούλεσθε, καὶ ἑτέρους προφήτας ἐφοπλίσομεν λέγοντας φανερῶς ὅτι τὰ μὲν ὑμέτερα τέλος λήψεται, τὰ δὲ ἡμέτερα ἀνθήσει, καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκταθήσεται τὸ κήρυγμα, καὶ θυσίας ἑτέρας προσενεχθήσεται τρόπος, ἐκείνων τῶν παρ' ὑμῖν καταλυθεισῶν. Οὐδὲ γὰρ Ἡσαΐαν παράγω τέως μάρτυρα οὔτε Ἱερεμίαν οὐτε τοὺς ἄλλους πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας, ἵνα μὴ λέγητε ὅτι τὰ δεινὰ ἐκεῖνα ἃ ἔλεγον [P. 236] περὶ τῆς αἰχμαλώσεως ἐξέβη, ἀλλὰ Μαλαχίαν τὸν μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον καὶ

τὴν τῆς πόλεως ἀποκατάστασιν σαφῶς περὶ τῶν πραγμάτων ὑμῶν προφητεύσαντα. Ἐπειδὴ γὰρ ἐπανῆλθον καὶ τὴν πόλιν ἀπέλαβον καὶ τὸν ναὸν ᾠκοδόμουν καὶ τὰς θυσίας ἐπετέλουν, τὴν μέλλουσαν παντελῆ ταύτην καὶ τελευταίαν ἐρήμωσιν καὶ τὴν ἀναίρεσιν τῶν θυσιῶν προλέγων φησίν· Εἰ λήψομαι ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν θυσίαν, λέγει Κύριος παντοκράτωρ. Ὅτι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ μέχρι δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδόξασται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσάγεται τῷ ὀνόματί μου καὶ θυσία καθαρά. Ὑμεῖς δὲ βεβηλοῦτε αὐτήν. Πότε οὖν ταῦτα πεπλήρωται, ὦ Ἰουδαῖοι, καὶ πότε ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσηνέχθη τῷ Θεῷ καὶ θυσία καθαρά; Οὐκ ἂν ἔχοιτε εἰπεῖν ἕτερον καιρὸν ἀλλ' ἢ τοῦτον τὸν μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν. Ὡς εἰ μὴ τοῦτον προλέγει τὸν καιρὸν, μηδὲ τὴν ἡμετέραν θυσίαν, ἀλλὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν, παράνομός ἐστιν ἡ προφητεία. Εἰ γὰρ τοῦ Μωϋσέως κελεύοντος εἰς μηδένα τόπον ἀνάγεσθε θυσίαν ἀλλ' ἢ εἰς τὸν τόπον ὃν ἐξελέξατο Κύριος ὁ Θεὸς, καὶ εἰς ἓν χωρίον ἐν Ἱερουσαλὴμ συγκλείοντος τὰς θυσίας ἐκείνας, ὁ προφήτης λέγων ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα μέλλειν προσάγεσθαι καὶ θυσίαν καθαράν, ἐναντιοῦται καὶ μάχεται τῷ Μωϋσῇ. Ἀλλὰ μὴ γένοιτο· περὶ γὰρ ἑτέρας ἐκεῖνος εἶπε θυσίας καὶ περὶ ἑτέρας οὗτος Ἀκούσατε δὴ Σοφωνίου φωνοῦντος τὰ αὐτὰ καὶ λέγοντος· Ἐπιφανήσεται Κύριος ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐξολοθρεύσει πάντας τοὺς θεοὺς τῶν ἐθνῶν, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ ἕκαστος ἀπὸ τοῦ τόπου αὐτοῦ. Καίτοι γε τοῦτο οὐκ ἐφεῖτο, ἀλλ' εἰς ἕνα τόπον ἐθέσπισε Μωϋσῆς λατρεύειν. Ὅταν οὖν ἀκούσητε τῶν προφητῶν προλεγόντων καὶ προαναφωνούντων ὅτι οὐκέτι εἰς μίαν πόλιν οὐδὲ εἰς ἕνα τόπον ἀναγκασθήσονται ἄνθρωποι πάντοτε συνάγεσθαι, ἀλλ' οἶκοι καθήμενος ἕκαστος θεραπεύσει τὸ Θεῖον, τίνα ἂν ἔχοιτε εἰπεῖν ἕτερον καιρὸν ἀλλ' ἢ τὸν παρόντα τοῦτον, καθ' ὃν τὰ μὲν ἡμέτερα διαλάμπουσι κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, τὰ δὲ ὑμέτερα κατεσβέσθη καὶ ἐν σκότει διαπορεύεσθε κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην; Ὅτι δὲ πάλιν οὐ παρὰ τὴν ἀρχὴν ὑμῖν δοῦναι τὰς τοιαύτας ἐβούλετο θυσίας, ἀκούσατε τί φησιν Ἡσαΐας· Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει Κύριος. Καὶ τίς ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; Εἰ δὲ ταῦτα παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐζήτει, καὶ τοὺς παλαιοὺς πάντας τοὺς παρ' ὑμῖν λάμψαντας πρώτους ἂν εἰς τὴν πολιτείαν ἤγαγε ταύτην. Πῶς οὖν ταῦτα, φησὶν, ἐπέτρεψε; Τῇ ὑμετέρᾳ συγκαταβαίνων ἀσθενείᾳ. Καὶ καθάπερ ἰατρὸς πυρέττοντα ἰδὼν ἄνθρωπον δυσίρεστόν τε καὶ ἀκαρτέρητον, ἐπιθυμοῦντα ψυχροποσίας καὶ ἀπειλοῦντα εἰ μὴ λάβοι ἑαυτὸν ἀναιρήσειν, βουλόμενος τὸ μεῖζον κωλῦσαι κακὸν τὸ [P. 237] ἔλαττον δίδωσι πρὸς ἀλλαγὴν τελευτῆς βιαίας· οὕτω δὴ καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησεν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε μαινομένους, ἀγχομένους, ἐπιθυμοῦντας θυσιῶν, καὶ παρεσκευασμένους εἰ μὴ λάβοιεν αὐτομολήσειν πρὸς τὰ εἴδωλα, μᾶλλον δὲ οὐ παρεσκευασμένους ἀλλὰ καὶ αὐτομολήσαντα ἤδη, ἐπέτρεψε τὰς θυσίας. Καὶ ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία,

dæi in patriam reversi urbem recepissent, templum ædificassent **414** ac sacrificarent ex lege, de postrema hac et perfectissima vastatione sacrificiorumque abolitione ita prædixit: Scilicet ut ego de manibus tuis sacrificia accipiam, inquit Dominus omnipotens. Ab ortu solis usque ad occasum nomen meum magnifice prædicatur, eique omnibus locis adoletur et sacrificium offertur purum. Vos autem sacrificium contaminatis [48]. Quando autem, o Judæi, ista impleta sunt? Quando ubique Deo purum sacrificium et suffitus oblatus est? Certe tempus aliud dicere non potestis quam quod fuit ab adventu Christi. Quod tempus nisi vates indicavit, neque nostrum sed Judaicum sacrificium intelligi voluit, legi Dei ejus adversabitur oraculum. Nam cum Moses non alibi quam eo loco quem Deus elegerat jusserit sacrificari, et omnia sacrificia Hierosolymam compegerit, vates ille ait omnibus locis Deo sacrificium purum et suffitum oblatum iri. Ita Mosi videtur repugnare. Verum hoc absit ut dicamus: nam alter de altero est locutus sacrificio. Audite etiam eadem dicentem Sophoniam: Apparebit, inquit, Dominus omnibus nationibus et excindet omnes earum deos, adorabuntque eum omnes, quisque suo loco [49]. Atqui hoc non permittebat lex, sed in uno tantum loco jubebat Moses sacrificari. Cum ergo auditis vates tanto ante tempore pronuntiare non fore necesse ut omnes homines in unam urbem unumve locum undique confluant, sed quemque **415** domi suæ Deo cultum exhibiturum, quodnam aliud tempus ei rei deputabitis quam hoc ipsum, quo res nostræ per totum terrarum orbem vigent, vestræ autem dissipatæ sunt, vosque in tenebris per totum orbem erratis? Jam quod ab initio sacrificia talia a vobis Deus non exegerit, ex Isaiæ verbis cognoscite: Quid ad me multitudo vestrorum sacrificiorum, inquit Dominus: quis ea de manu vestra requirit [49*]? Profecto enim si hæc initio desiderasset, priscos illos qui de vestra gente illustres fuerunt, primos omnium ad eos ritus adegisset. Quæritis causam cur ea vobis injunxerit? Ea est vestra imbecillitas. Sicut enim medicus hominem cernens febricitantem, morosum et incontinentem, qui frigidæ potum ita postulet ut eo negato minetur se sibi manus allaturum, studio majus malum avertendi minus concedit, ut eum a violento exitio conservet: ita etiam Deus vobiscum egit. Cum enim rideret vos insana sacrificandi cupiditate ardere, paratosque, nisi eam explere vobis concederetur, deficere ad falsos deos, (quid dico paratos? imo autem cum jam defecissetis) sacrificia permisit. Atque hanc esse veram causam, inde fiet manifestum, quod post incestum illud demum sacrificium quod dæmonibus ad vitulum a vobis conflatum obtulistis, sacrificandi vobis potestatem fecit, perinde ac si diceret:

[48] Malach. I, 11 [49] Sophon. II. [49*] Isa. I, 11.

Insanitis sacrificandi studio ? Mihi ergo potius sacrificate. Neque tamen immensam **416** vobis sacrificandi licentiam permisit, sed scitissima via atque ratione vos revocavit. Ac quemadmodum ille medicus cupiditati ægrotantis indulgens post poculo domo allato ei persuadet uti non alio ex vase frigidam biberet, eoque parente occulte ejus familiaribus mandaret ut confringerent vitrum, itaque ille non animadvertens et tacite ab sua cupiditate abduceretur : sic Deus quoque sacrificia permisit, ea lege ut non alibi terrarum quam Hierosolymis fierent. Hinc Davidus ait : O Deus, te hymnus in Sione decet tibique vota solventur Hierosolymis [50]. Deinde cum aliquandiu sacrificassent Judæi, urbem eam evertit, eosque ejus excidio urbis, veluti medicus vitro confringendo, etiam nolentes a sacrificiis retraxit. Quia enim aperte eos jubenti desinere sacrificandi morem Deo non erant facile obtemperaturi, loci necessitudine obstricti, ideo eos occulte ab ea væsania revocavit. Comparem ergo Deum medico, urbem poculo, Judæum populum morosum atque refractarium ægrotanti, frigidæ potui sacrificandi licentiam. Nam nisi Deus hoc ipsum machinatus esset, quæ causa erat cur tantum sacrificium unico loco circumscriberet, qui ubique præsens adest et omnia replet ? Cur cultum in sacrificium, sacrificium in locum, locum in certum tempus, atque hoc in unicam urbem includens, eam deinde urbem evertisset? Idque maxime mirabile est et communi opinioni adversum, **417** quod toto orbe terrarum Judæis concesso, ubi sacrificare non licet, sola Hierosolyma vasta incultaque jacent, in qua urbe sola sacrificare leges sinebant. De quibus sane etiam divinus sermo in apostolicis Constitutionibus ita loquitur : Jam Christo in carne rem gerente evidenter Deus Judæorum respuit sacrificia, cum ii tam sæpe contra eum peccassent, putarentque se sacrificiis, non resipiscentia Deum placare posse. Ita enim Deus per suos vates dicit : Quorsum mihi thus ex Saba offertis, et cinnamomum ex longinqua terra [51] ? solida vestra sacrificia non sunt mihi accepta, et victimæ me non delectant vestræ. Conducite in unum sacrificia et victimas vestras, atque edite carnes : non enim præcepi vobis quidquam de sacrificiis solidis et fertis cum vos ex Ægypto educerem. Quorsum mihi multitudo sacrificiorum ? Satur sum immolatorum arietum ; adipem agnorum ac sanguinem taurorum hircorumque nolo : non veniatis in conspectum meum. Quis enim hæc de vestris manibus exegit ? Porro atrium meum non calcabitis. Frustra mihi similam offertis, abominor suffitum, novilunia vestra et sabbata et festum diem non fero : jejunium, ferias et solemnitates vestras odit anima mea : satietas vestri me cepit. Item, Amove a me sonitum canticorum vestrorum, psalmum orga-

δῆλον ἐντεῦθεν. Μετὰ γὰρ τὴν μυσαρὰν ἑορτὴν ἣν ἐπετέλεσαν τοῖς δαιμονίοις μοσχοποιήσαντες, τότε τὰς θυσίας ἐπέτρεψε, μονονουχὶ λέγων· Μαίνεσθε καὶ βούλεσθε θύειν ; Οὐκοῦν ἐμοὶ θύετε. Ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο ἐπιτρέψας οὐ μέχρι τέλους ἀφῆνεν, ἀλλὰ διὰ σοφωτάτης μεθόδου πάλιν ἐνήγαγε. Καὶ ὥσπερ ὁ ἰατρὸς ἐκεῖνος συγχωρήσας τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ κάμνοντος, εἶτα φιάλην οἴκοθεν κομίσας κελεύσει ταύτῃ μόνῃ τῆς ψυχροποσίας μεταλαβεῖν, καὶ τοῦ κάμνοντος πεισθέντος λάθρα τοῖς ἐπιτηδείοις ἐπιτάξειε συντρῖψαι τὴν φιάλην αὐτήν, ἵνα λανθανόντως καὶ ἀνυπόπτως αὐτὸν ἀπαγάγῃ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῆς· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησε· θύειν ἐπιτρέψας, ἐν οὐδενὶ τόπῳ τῆς οἰκουμένης εἴασε τοῦτο γενέσθαι, ἀλλ' ἢ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις καὶ μόνον, ὅθεν φησὶν ὁ Δαβίδ· Σοὶ πρέπει ὕμνος ὁ Θεὸς ἐν Σιὼν, καὶ σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ ἐν Ἱερουσαλήμ. Εἶτα ἐπειδὴ χρόνους τινὰς ἔθυσαν, καθεῖλε τὴν πόλιν. Ὥσπερ ὁ ἰατρὸς διὰ τῆς τοῦ σκεύους συντριβῆς, οὕτως καὶ ὁ Θεὸς διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως καὶ ἄκοντας αὐτοὺς ἀπήγαγε τοῦ πράγματος. Ἐπεὶ γὰρ εἰ φανερῶς εἶπεν· Ἀπόστητε, οὐκ ἂν ἠνέσχοντο ῥᾳδίως, διὰ τῆς κατὰ τὸν τόπον ἀνάγκης λανθανόντως αὐτοὺς ἀπήγαγε τῆς περὶ τὸ πρᾶγμα μανίας. Ἔστω τοίνυν ὁ μὲν ἰατρὸς ὁ Θεὸς, ἡ δὲ φιάλη ἡ πόλις, ὁ δὲ νοσῶν ὁ δυσάρεστος δῆμος τῶν Ἰουδαίων, ἡ ψυχροποσία ἡ τῶν θυσιῶν ἐπιτροπὴ καὶ ἐξουσία. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἠβούλετο κατασκευάσαι, τίνος ἕνεκεν εἰς τόπον ἕνα συνέκλεισε τὴν τοιαύτην θυσίαν ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν ; Τίνος χάριν τὴν μὲν λατρείαν εἰς θυσίας, τὰς δὲ θυσίας εἰς τόπον, τὸν δὲ τόπον εἰς καιρὸν, τὸν δὲ καιρὸν εἰς μίαν πόλιν συναγαγὼν αὐτὴν πάλιν ἐκείνην κατέστρεψε τὴν πόλιν ; Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον, ὅτι πᾶσα μὲν ἡ οἰκουμένη τοῖς Ἰουδαίοις ἀνεῖται, ἔνθα οὐκ ἔξεστι θύειν· μόνη δὲ ἡ Ἱερουσαλὴμ, ἐν ᾗ καὶ μόνον ἐξῆν, ἄβατος καὶ ἔρημος γέγονε. Περὶ ὧν μέντοι καὶ ταῖς ἀποστολικαῖς. Διατάξεσί φησιν ὁ θεῖος λόγος· Ἤδη δὲ καὶ πρὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ἐναργῶς ὁ Θεὸς εὖ μάλα παρῃτεῖτο τὰς τῶν Ἰουδαίων θυσίας, ἐξαμαρτανόντων εἰς αὐτὸν πολλάκις, καὶ οἰομένων διὰ θυσίας, ἀλλ' οὐ διὰ μετανοίας, αὐτὸν ἐξευμενίζεσθαι. [P. 238] Φησὶ γὰρ διὰ τῶν προφητῶν· Ἵνα τί μοι φέρετε λίβανον ἐκ Σαβᾶ καὶ κιννάμωμον ἐκ γῆς μακροθεν ; Τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν οὐκ ἔστι δεκτὰ, καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ἥδυνάν μοι· καὶ, Συναγάγετε τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν μετὰ τῶν θυσιῶν ὑμῶν, καὶ φάγετε τὰ κρέα, ὅτι οὐκ ἐνετειλάμην ὑμῖν, ἡνίκα ἐξήγαγον ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, περὶ θυσιῶν καὶ ὁλοκαυτωμάτων. Καὶ, Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν ; Πλήρης εἰμὶ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ αἷμα ταύρων καὶ τράγων οὐ βούλομαι, οὐδ' ἂν ἔρχησθε ὀφθῆναί μοι. Τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ χειρῶν ὑμῶν ; Πατεῖν τὴν αὐλήν μου οὐ προσθήσετε ἔτι. Τὰς νεομηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐκ ἀνέχομαι. Νηστείαν καὶ ἀργίαν

[50] Psal. LXIV, 2. [51] Jer. VI, 29.

καὶ τὰς ἑορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχή μου. Ἐγενήθητέ A μοι εἰς πλησμονήν. Καὶ Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου, καὶ ψαλμοῦ ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι. Καὶ, Οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους, οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους. Ἐμὴ γάρ ἐστιν ἡ οἰκουμένη καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Μὴ φάγωμαι κρέατα ταύρων, ἢ αἷμα τράγων πίωμαι; Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως. Καὶ, Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον. Καὶ ἁπλῶς ἐν πάσαις ταῖς Γραφαῖς ὁμοίως τὰς θυσίας ἀπαναίνεται διὰ τὸ ἐξαμαρτάνειν αὐτοὺς εἰς αὐτὸν ἐξ ἄκρας κακίας τε καὶ ἀπειθείας καὶ σκληροκαρδίας. Θυσίαι γὰρ ἀσεβῶν βλέλυγμα Κυρίῳ· καὶ γὰρ παρανόμως προσφέρουσιν αὐτάς, καὶ θυσίαι αὐτῶν ὡς ἄρτος πένθους αὐτοῖς, καὶ πάντες οἱ ἐσθίοντες αὐτὰς μολυνθήσονται. Διὸ δὴ καὶ τῷ Σαοὺλ ὁ θεῖος Σαμουὴλ ἔλεγεν· Ἀκοὴ ἀγαθὴ ὑπὲρ B θυσίαν καὶ ἀκρόαμα ὑπὲρ στέαρ κριῶν. Ἰδοὺ γὰρ θέλει Κύριος θυσίαν ὡς τὸ εἰσακούειν αὐτοῦ. Εἰ τοίνυν καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὑπὲρ θυσίαν καρδίαν καθαρὰν ἐπεζήτει καὶ πνεῦμα συντετριμμένον, πολλῷ μᾶλλον ἐλθὼν ἔπαυσε τὰς δι' αἱμάτων θυσίας, οὐδὲ πάλαι δεόμενος αὐτῶν, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ εἰ βουληθῶσι συγχωρῶν, καὶ εἰ ἀπὸ γνώμης ὀρθῆς προσοίσουσιν. Εἰ θύειν ἐπιθυμεῖς, οὐ δεομένῳ μοι θύε. Ὁπότε δὲ τούτου ἄμνήμονες ἐγένοντο, καὶ μόσχον ἀντὶ Θεοῦ θεὸν ἐπεκαλέσαντο, καὶ τούτῳ τὴν αἰτίαν τῆς ἐξ Αἰγύπτου πορείας ἐπεγράψαντο, λέγοντες· Οὗτοι οἱ θεοί σου, Ἰσραὴλ, οἱ ἐξαγαγόντες σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου· καὶ ἀπαρνησάμενοι Θεὸν τὸν διὰ Μωϋσέως ἐπισκεψάμενον αὐτοὺς ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, τὸν τὰ σημεῖα περὶ χειρὸς καὶ ῥάβδου ποιησάμενον, τὸν Αἰγυπτίους δεκαπλήγῳ πατάξαντα, C τὸν τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις διελόντα καὶ διαγαγόντα αὐτοὺς ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος ὡς διὰ ξηρᾶς, τὸν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν βυθίσαντα, τὸν Μερρὰν τὴν πηγὴν τὴν πικρὰν γλυκάναντα, τὸν ἐκ πέτρας ἀκροτόμου ὕδωρ εἰς πλησμονὴν ἀναβλύσαντα, τὸν στύλῳ [P, 239] νεφέλης καὶ στύλῳ πυρὸς σκιάζοντα αὐτοὺς διὰ θάλπος ἄμετρον, καὶ φωτίζοντα καὶ ὁδηγοῦντα τοὺς οὐκ εἰδότας ὅπου πορευθῶσι, τὸν ἐξ οὐρανοῦ μαννοδοτήσαντα αὐτοῖς καὶ ἐκ θαλάσσης κρεωδοτήσαντα ὀρτυγομήτραν, τὸν ἐν τῷ, ὄρει νομοθετήσαντα αὐτοῖς, οὗ τῆς θείας καὶ βροντοφώνου φωνῆς ἠξιώθησαν ἀκοῦσαι.

norum tuorum nolo audire [52]. Item : Non accipiam de domo tua vitulos, **418** neque hœdos ex caulis tuis. Mea enim est terra, et quidquid eam implet. Num ego taurorum carne vescar aut sanguinem hircorum bibam ? Offer Domino sacrificium laudis. Et, Sacrificium Deo acceptum est spiritus contritus [53]. In summa, passim in Scriptura Deus sacrificia respuit, quod Judæi adversus ipsum peccarent summa malitia, contumacia atque pertinacia. Quippe impiorum sacrificia Deus abominatur : nam impie ea offerunt, suntque ipsi tanquam panis luctus ; et quicunque de iis edunt, contaminabuntur. Itaque etiam Saulo Samuelus dixit obedientiam sacrificio atque adipi arietino præstare, atque a Deo iis præferri [54]. Qui ergo ante adventum summ cor purum et animam contritam sacrificio potiora habuit, is utique postquam in carnem venit, multo magis sanguinaria ista abolevit sacrificia, quæ ne pridem quidem requisierat, sed sacrificare cupientibus liberam rem permiserat, modo ea corde recto offerrent. Ideo dicit : Si sacrificare cupis, mihi non requirenti sacrifica. Cum vero Dei obliti ejus loco vitulum invocaverunt, eique reditumex Ægypto acceptum tulerunt dicentes : Ecce dii tui, Israele, qui te ex Ægypto eduxerunt, diffitentes Deum, qui eos afflictos Mosis opera sublevarat, qui manu et virga Mosis miracula ediderat, qui Ægyptiis decemplicem pœnam inflixerat, qui Rubrum mare in portiones disciderat ipsosque per medias [65] aquas ut **419** per continentem traduxerat, qui hostes eorum submerserat, qui fontem Merræ de amaro dulcem redegerat, qui de cacumine saxi icto aquam abunde elicuerat, qui columna nubis eos obumbrans nimium aeris æstum avertebat, qui columma ignea prælucebat per viamque eos ignotam ducebat, qui eis cœlitus manna præbebat, qui a mari coturnicibus missis carne eos saturabat, qui in mente legem ipsis dederat, qui eos auditione suæ divinæ ex tonitribus vocis dignatus fuerat.

Τοῦτον ἀπηρνήσαντο, εἰπόντες τῷ Ἀαρών· Ποίησον ἡμῖν θεοὺς οἳ προπορεύσονται ἡμῶν. Καὶ ἐμοσχοποίησαν χωνευτὸν, καὶ ἔθυσαν τῷ εἰδώλῳ. Κάντεῦθεν D οὖν ὀργισθεὶς ὁ μακρόθυμος Θεὸς, ἅτε δὴ ἀχαριστηθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ἔδησεν αὐτοὺς δεσμοῖς ἀλύτοις, στιβάσι φορτισμοῦ καὶ σκληρότητι κλοιοῦ· καὶ οὐκέτι εἶπεν, Ἐὰν ποιήσῃς, ὡς πρὸ τῆς μοσχοποιίας εἴρηκεν· ἀλλὰ, Ποίησον θυσιαστήριον, καὶ θύε διηνεκῶς· ἐπιλήσμων γὰρ ὑπάρχεις καὶ ἀχάριστος, ἵνα συνεχῶς ἐπιμιμνήσκῃ μου. Ἐπεὶ οὖν τῇ ἐξουσίᾳ κακῶς ἐχρήσαντο οἱ τάλανες καὶ ἀγνώμονες, ἀνάγκην ἐπέθηκε λοιπὸν θύειν καὶ βρωμάτων ἀπέχεσθαί τινων, καὶ ζώων διαφορὰς καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων διέστειλε, καίτοι παντὸς ζώου καθαροῦ τυγχάνοντος· πάντα γὰρ ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς καλὰ λίαν. Καὶ δὴ καὶ ἀφο-

Hunc illi diffidentes, Aaronem jusserunt sibi deos fabricari itineris duces, fusoque vitulo sacrificaverunt. Ea ipsorum ingratitudine Deus ira, quantumvis ad eam lentus, exarsit, eosque vinculis insolubilibus ligavit, oneribus gravibus et duris pressos compedibus : neque, ut ante confectum vitulum, permisit iis sacrificare, sed imperavit uti altari condito continenter sacrificarent, hominesque obliviosi alioquin et ingrati, ita Dei perpetuo colerent memoriam. Quoniam igitur miseri obnoxioque prædi ti animo Judæi licentia sua male usi sunt, necessitatem eis exinde imposuit Dominus sacrificandi et cibis quibusdam abstinendi, discrimenque mundorum et immundorum animalium statuit, quanquam omnia animalia munda sint : omnia

[52] Psal. xlix, 17. [53] Psal. l, 19. [54] I Reg. xv, 22. [55] Exod. xxxiii, 4.

enim quæ Deus creaverat, valde bona erant. Injunxit etiam quasdam separationes, purgationes, ablutiones, decimationes, castimonias feriasque varias, pœnis etiam sancita omnia, ut pressi ac compedibus 420 astricti errorem de multis diis vitarent. Sic ergo Deus eos ob animi obstinationem devinxit, ut sacrificiis, feriis, castimoniis, aliisque id genus cæremoniis observandis Dei memoriam retinerent, qui omnia ista præcepisset atque legibus descripsisset. Illi tamen perversitate morum et animi ingratitudine ea jam inde a principio ad finem usque fuerunt, ut identidem Dei obliviscerentur, deviantesque a recto Creatoris loco creaturam adorarent. Itaque alias vitulum, uti diximus, conflarunt, alias Beelphegori supplicarunt, alias Baali, Chamoso, Sidoniæ Astartæ, Molocho, alias soli, lunæ et stellis, quæ Deus non ut colerentur, sed ut lumen præberent hominibus creaverat; alias bruta animantia cultu Dei affecerunt, ut in Ægypto Apin bovem et hircum Mendesium, alias argenteos et aureos deos, ut in Judæa. Eam ob rem perspicue iis Deus voce vatis sui ita minatur : Parumne hoc Judææ familiæ videtur, quod tam multa abominanda fecerunt terramque impietatis repleverunt, ut me irritarent ? Merito igitur excisi sunt, cum Dei iram provocarent sacramque terram ab initio polluerunt identidem ad usque postremum illud suum sub Vespasiano et Tito excidium. Cum enim, inquit Theodoretus, diversi Hierosolyma cepissent atque destruxissent, semper ea pristimæ dignitati est atque formæ restituta, dempto postremo excidio. Primus Thelaphalasar majorem decem tribuum partem captivam 421 abduxit. Secundus Salamanasar Samariam et circumpositas urbes subegit et incolas in servitutem abegit. Tertius Senacherimus reliquas Judææ urbes oppugnavit, multosque servitum in suum regnum misit. Verum Hierosolymam quoque adortus, ac superbe et impie contra Deum elatus, justas suæ impiæ maledicentiæ pœnas dedit, exercitu divinitus cæso coactus cum dedecore obsidionem solvere domumque reversus a filiis suis est interfectus. Post hunc Nabuchodonosor, Joachimo Josiæ filio tertium annum regnante, copias in Judæam adduxit; multisque auri et argenti talentis acceptis, multis qui regii erant sanguinis captivis abductis, ablata etiam sacrorum vasorum parte impositoque tributo domum rediit. Paulo post Joachimo tributum non solvente Nabuchodonosor anno regni ejus undecimo, sui autem octavo, rursum Hierosolyma oppugnavit, Joachimumque necatum de muro projici et aliquandiu inhumatum relinqui imperavit; de quo et Jeremias dicit [56] : Hæc pronuntiat Dominus de Joachimo Josiæ regis Judæ filio : Væ ei viro : inter plangendum super eo non dicent, Heu, frater, neque inter deflendum dicent, Heu, domine, et Heu, frater : sed asini sepultura ei obtinget, ac putrefactus projicie-

ρισμοὺς προσέταξε, καὶ καθαρισμούς, καὶ βαπτισμούς, καὶ δεκατισμούς, καὶ ἁγνείας καὶ ἀργίας διαφόρους, ὧν παρακούοντι τιμωρίαν ὥρισατο, ἵνα πιεζόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ κλοιοῦ ἀγχόμενοι τῆς πολυθέου πλανης ἐκστήσωνται. Οὐκοῦν διὰ τὴν σκληροκαρδίαν αὐτῶν ἐπέδησεν αὐτοὺς, ὅπως διὰ τοῦ θύειν, καὶ ἀργεῖν, καὶ ἁγνίζεσθαι, καὶ τὰ τοιάδε παρατηρεῖσθαι εἰς ἔννοιαν ἔρχωνται Θεοῦ τοῦ ταῦτα διαταξαμένου αὐτοῖς καὶ νομοθετήσαντος, οὔτε μοχθηρίᾳ τρόπου καὶ γνώμης ἀγνώμονος οὐ διελίμπανον ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐπιλανθανόμενοι τοῦ Θεοῦ, καὶ παρατρεπόμενοι προσεκύνουν ἀντὶ τοῦ Κτίστου τὴν κτίσιν, καὶ ποτὲ μὲν, ὡς εἰρηται, μοσχοποιήσαντες, ποτὲ δὲ τῷ Βεελφεγὼρ προσκυνήσαντες, ἄλλοτε δὲ τῷ Βάαλ, καὶ τῷ Χαμὼς, καὶ τῇ Σιδωνίᾳ Ἀστάρτῃ, καὶ τῷ Μολχὼμ, καὶ ποτὲ τῷ ἡλίῳ, καὶ τῇ σελήνῃ, καὶ τοῖς ἄστροις ἃ ὁ Θεὸς εἰς φαῦσιν ἀνθρώποις ἐποίησε, καὶ οὐκ εἰς προσκύνησιν· ποτὲ δὲ καὶ ἄλογα ζῶα ἐτίμων, ὡς παρ' Αἰγυπτίοις τὸν Ἆπιν βοῦν καὶ τὸν Μενδήσιον τράγον, καὶ θεοὺς ἀργυροῦς καὶ χρυσοῦς, ὡς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. Ταύτῃ τοι προδήλως ἀπειλῶν αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἔλεγε διὰ τοῦ προφήτου. Μὴ μικρὸν τοῦτο τῷ οἴκῳ Ἰούδα, ποιεῖν τὰ βδελύγματα ταῦτα ἃ ἐποίησαν ; Ὅτι ἔπλησαν τὴν γῆν ἀνομίας τοῦ παροργίσαι με. Διὸ τοίνυν εἰκότως ἐξωλοθρεύθησαν ὡς τὸν Θεὸν παροργίζοντες καὶ τὴν ἁγίαν γῆν ἐκείνην καταμιαίνοντες ἀπ' ἀρχῆς ἕως τῆς ἐσχάτης καὶ τελευταίας ταύτης ἁλώσεως ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ καὶ Τίτου. Καὶ γὰρ διαφόρων ταύτην καὶ καθελόντων, φησὶ [P. 240] Θεοδώρητος, πάλιν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατέστησαν ἀξίωμά τε καὶ σχῆμα· ἀλλὰ νῦν οὐκέτι. Πρῶτος μὲν γὰρ Θελαφάλασαρ δορυάλωτον ἔλαβε τῶν δέκα φυλῶν τὸ πλεῖστον· δεύτερος δὲ Σαλαμανασὰρ τὴν Σαμάρειαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν ἐξηνδραπόδισε πόλεις· τρίτος δὲ ὁ Σεναχηρεὶμ τὰς μὲν ἄλλας τῆς Ἰουδαίας ἐπολιόρκησε πόλεις, καὶ πολλοὺς μετῴκισεν αἰχμαλώτους, ἐπιστρατεύσας δὲ τοῖς Ἱεροσολύμοις ἀλαζονικῶς τε καὶ δυσσεβῶς ἐκομίσατο δικαίως τῆς βλασφημίας τὰ ἐπίχειρα· θηλάτῳ πληγῇ τὴν στρατιὰν ἀπολέσας, καὶ μετ' αἰσχύνης ἀναζεύξας, ὑπὸ τῶν ἰδίων τέκνων ἀναιρεῖται. Μετὰ δὲ τοῦτον Ναβουχοδονόσορ ἐν τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Ἰωακεὶμ τοῦ υἱοῦ Ἰωσίου μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀφικόμενος, καὶ πολλὰ τάλαντα χρυσίου καὶ ἀργύρου λαβὼν καὶ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους αἰχμαλώτους πολλοὺς καὶ μέρος ἐκ τῶν ἱερῶν σκευῶν, ὑπέστρεψε δασμὸν ἐπιθείς. Καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον ὁ μὲν Ἰωακεὶμ τὸν φόρον ἠθέτησεν, ὁ δὲ Ναβουχοδονόσορ τῷ ἐνδεκάτῳ ἔτει τῆς τούτου βασιλείας, ὀγδόῳ δὲ τῆς οἰκείας ἡγεμονίας, πάλιν ἐκστρατεύει τοῖς Ἱεροσολύμοις, καὶ τὸν μὲν Ἰωακεὶμ ἀνελὼν καὶ ἀπὸ τοῦ τείχους ῥιφῆναι κελεύσας ἄταφον ἐπί τινα χρόνον κατέλιπε, περὶ οὗ καὶ Ἱερεμίας φησί· Τάδε λέγει Κύριος ἐπὶ Ἰωακεὶμ υἱὸν Ἰωσίου βασιλέως Ἰούδα· Οὐαὶ ἐπὶ τὸν ἄνδρα τοῦτον ! Οὐ μὴ κόψονται αὐτὸν, Ὦ ἀδελφὲ οὐδ' οὐ μὴ κλαύσονται αὐτὸν, Οἴμοι, κύριε,

[56] Jerem. XXII, 18, 19.

καὶ Οἶμοι, ἀδελφέ· ἀλλὰ ταφὴν ὄνου ταφήσεται, καὶ A
συμψηφισθεὶς ῥιφήσεται ἐπέκεινα τῆς πόλης Ἱερουσαλήμ· τοὺς δὲ ἐν τέλει πάντας αἰχμαλώτους λαβὼν, καὶ τοῖς ὑπολειφθεῖσι χειροτονήσας βασιλέα Ἰεχονίαν υἱὸν Ἐλιακεὶμ, ἀπῆρεν εἰς Βαβυλῶνα. Εἶτα καὶ τοῦτον μαθὼν στασιάσαντα μετὰ μῆνας τρεῖς πάλιν ἔρχεται, καὶ τοῦτον πεδήσας μετὰ πολλῶν νεωτέρων δοριάλωτον ἄγει, καταστήσας ἀντ' αὐτοῦ βασιλεύειν τῶν ὑπολοίπων Σεδεκίαν πατράδελφον αὐτοῦ, ὅρκοις κατὰ τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ μὴ ἀποστῆναι καταδεσμήσας. Ἀλλὰ καὶ τούτου παραβάντος τοὺς ὅρκους καὶ μήτε τὸν δασμὸν ἀποδοῦναι θελήσαντος, μήτε μὴν εὔνοιαν φυλάξαντος, ἀλλ' Αἰγυπτίοις προσφυγόντος, αὖθις παρεγένετο, καὶ τὸν μὲν Σεδεκίαν χειρωσάμενος καὶ ἐκτυφλώσας, καὶ τὴν πόλιν αὐτανδρον εἰληφὼς, τά τε βασίλεια, καὶ τὸν θεῖον ναὸν, καὶ B
πᾶσαν ἐμπρήσας οἰκίαν, αἰχμαλώτους ἀπήγαγε τοὺς διασωθέντας ἐκ τοῦ λιμοῦ καὶ τοῦ πολέμου, καὶ τὰ διαφέροντα σκεύη τοῦ ναοῦ Κυρίου. Τὸ πλῆθος τοίνυν τῶν συμφορῶν αὐτῶν καὶ Ἰωὴλ διηγούμενος πρῶτον μὲν ἐπελεύσεσθαι κάμπην λέγει, τὰ δὲ ὑπ' αὐτῆς μὴ ἀναλωθέντα ὑπὸ ἀκρίδος ἀναλωθήσεσθαι, ὅσα δὲ ταύτην διαφεύξεται, δαπανήσειν τὸν βροῦχον, ἔσχατον δὲ τὴν ἐρυσίβην ἐπαχθεῖσαν μηδὲν παντελῶς καταλείψειν ἀλώβητον. Φησὶ γάρ· Τὰ κατάλοιπα τῆς ἀκρίδος [P. 241] καταφάγεται ὁ βροῦχος, καὶ τὰ ἑξῆς. Ταῦτα γὰρ τροπικῶς εἰς τὸν Ἀσσύριον καὶ Βαβυλώνιον ἐκληπτέον, κάμπην μὲν τὸν Θελαφάλασαρ ὀνομάζοντας, ἀκρίδα δὲ τὸν Σαλαμανασάρ, βροῦχον δὲ τὸν Σεναχηρεὶμ, ἐρυσίβην δὲ τὸν Ναβουχοδονόσορ, τελευταῖον ἐπιστρατεύσαντα καὶ τὴν Ἰουδαίαν δῃώσαντα καὶ τοὺς τὸν θάνατον διαφυγόντας αἰχμαλωτίσαντα, καθὼς εἴρηται. Πλειστάκις μὲν οὖν πάλιν συμβέβηκεν ἁλῶναι τὴν Ἰουδαίαν, ὡς φησι πάλιν ὁ μέγας Κύριλλος, ὑπό τε Ἀσσυρίων, καὶ Αἰγυπτίων, Σύρων τε καὶ Μωαβιτῶν, Ἰδουμαίων καὶ τῶν λεγομένων Φυλιστιείμ, τουτέστι Παλαιστηνῶν· ἀλλ' ὀλίγα παθοῦσαν καὶ συμμέτροις ἔσθ' ὅτε περιπεσοῦσαν συμφοραῖς πάλιν ἀνῆκεν, ἐπαμύναντος Θεοῦ τοῦ καὶ παιδεύσαντος. Ἀπόλωλε δὲ νῦν ὁλοσχερὼς μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου σταύρωσιν.

Ὥσπερ τοίνυν ἡ μὲν τῶν Ἀσσυρίων βασιλεία κατελύθη ὑπὸ Βαβυλωνίων, ἡ δὲ Βαβυλωνίων ὑπὸ Περσῶν, ἡ δὲ Περσῶν ὑπὸ Μακεδόνων, ἡ δὲ Μακεδόνων ὑπὸ Ῥωμαίων, οὕτως ἡ τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου καταλυθήσεται καὶ ἡ τοῦ Ἀντιχρίστου ὑπὸ Χριστοῦ διαφθαρήσεται. Διὰ μὲν οὖν τῶν τεσσάρων ἀνέμων τὰς μεγάλας τέσσαρας βασιλείας ὁ μέγας διδάσκει Ζαχαρίας, τὴν Χαλδαίων, τὴν Περσῶν, καὶ τὴν Μακεδόνων, καὶ τὴν Ῥωμαίων. Τὰ δὲ δύο ὄρη τὰ δύο κλίματα τῆς οἰκουμένης φησίν· εἰς δύο γὰρ τέμνεται, εἴς τε Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην. Καὶ οἱ μὲν πυρροὶ ἵπποι τὸ μιαιφόνον τῶν Χαλδαίων σημαίνουσιν, οἱ δὲ μέλανες τὸν ἐπενεχθέντα παρὰ Περσῶν καὶ Μήδων τοῖς Βαβυλωνίοις θάνατον, οἱ δὲ λευκοὶ τὸ σαφὲς τῆς δόξης τῶν Μακεδόνων· οὐ γὰρ ὥσπερ αἱ ἄλλαι βασιλεῖαι, καὶ αὗται. Οἱ δὲ ψαροὶ καὶ ποικίλοι τὸ ἰσχυρὸν καὶ εὔτονον τῆς Ῥωμαίων βασιλείας δηλοῦσιν. Ἐπειδὴ δὲ κατεστρατεύοντο Μῆδοι καὶ Πέρσαι κατὰ Βαβυλωνίων, τοῦτου

tur trans muros Hierosolymitanos. Proceres omnes captivos adduxit, constitutoque ibi relictis rege Jechonia Eliachimi filio, Babylonem se recepit. Post tres menses hunc quoque **422** defectionem moliri sentiens rediit, cumque in compedibus cum multis juvenibus captivum abduxit, regno Sedechiæ ejus patruo tradito, cum is per Deum jurasset se fidem servaturum. Sed et hoc perjurii sese obligante ac neque amicitiam servante et tributum abnegante et ad Ægyptios confugiente, denuo Hierosolyma advenit. Ibi Sedechiæ capto oculos eruit; urbeque et hominibus potitus regiam, ædem Dei omnesque domos incendit, et quod a fame et bello hominum erat reliquum, captivos simulque præcipua templi vasa abduxit. Joelus sane multitudinem calamitatum enarrans primo ait crucam venturam; quod ea non absumpserit, id locustam perditurum; si quid ea reliquum fecerit, bruchum vastaturum; ad extremum superventuram rubiginem, eamque nihil omnino integrum relicturam. Sic enim ait: Residua erucæ comedit locusta [87], et quæ sequuntur. Hæc mutatis nominibus de Assyrio et Babylonico regno sunt intelligenda: eruca enim Thelaphalasarem notat, locusta Salmanasarem, bruchus Senacharibum, rubigo Nabuchodonosorem, qui ultimo Judæam depopulatus est, eosque qui mortem evaserant in servitutem abegit, sicut diximus. Persæpe igitur, ut magnus ait Cyrillus, Judæa ab hostibus est vastata, ab Assyriis, ab Ægyptis, **423** a Syris, a Moabitis, ab Idumæis, a Philistiis, qui sunt Palæstini. Verum ea mediocri percepto damno, et non magnis interdum affecta calamitatibus, rursum liberata fuit, Deo tantum castigante ac rursum tutante populum. Nunc autem, postquam Christus fuit crucifixus, funditus ea interiit.

Quemadmodum ergo Assyriorum regnum a Babylonico, hoc a Persico, idque a Macedonico, rursumque hoc a Romano est deletum, ita et Romanum imperium ab Antichristo evertetur, et Antichristi a Christo. Proinde per quatuor ventos Zacharias quatuor magna regna designavit Chaldaicum, Persicum, Macedonicum et Romanum. Duo montes duas orbis terrarum partes indicant: is enim in duas partes scinditur, Asiam nempe et Europam. Ac rufi quidem equi Chaldæorum homicidia notant, nigri necem iis a Persis et Medis illatam, albi illustrem Macedonum gloriam (non enim simile fuit cæterorum regnorum id regnum), variegati robur Romani regni. Quoniam vero Medi et Persæ expeditionem in Babylonios fecerunt, ea propter ire dicuntur, et quidem etiam placare Dei iram. Quia enim Babylonii populum Dei duriter tractarunt, ideo in manus Cyri Persæ traditi sunt. Quod autem albi equi **424** nigros a tergo subse-

[87] Joel. 1, 4.

quuntur, id ostendit Macedonas Persarum regnum eversuros fuisse. Et quod variegati ad austrum vadunt, eo Romanorum contra Hierosolyma expeditio adumbratur; ad austrum enim urbs sita fuit. Quod terram jubentur circuire, docet a Deo omnia regna constitui.

A χάριν πορευόμενοι καὶ δὴ καὶ ἀναπαῦσαι λέγονται τὸν θυμὸν Κυρίου· ἐπειδὴ γὰρ σκληροὶ γεγόνασι κατὰ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο παρεδόθησαν εἰς χεῖρας Κύρου τοῦ Πέρσου. Τὸ δὲ καὶ τοὺς λευκοὺς ἵππους, τουτέστι τοὺς Μακεδόναν, κατόπισθεν τῶν μελάνων πορεύεσθαι σημαίνει ὡς καὶ οἱ Μακεδόνες τὴν Περσῶν βασιλείαν χειρώσονται. Τὸ δὲ τοὺς ψαροὺς ἐπὶ νότον ἔρχεσθαι δηλοῖ ὡς ἔμελλον Ῥωμαῖοι στρατεύειν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ· ἐν γὰρ τῷ νότῳ κεῖται ἡ πόλις· τὸ δὲ προσταχθέντας αὐτοὺς περιοδεῦσαι τὴν γῆν διδάσκει πάλιν ὡς διὰ τοῦ Θεοῦ πᾶσα βασιλεία συνίσταται.

Ab Adamo usque ad extremum Hierosolymæ excidium supputantur annorum quinque millia et ducenti sexaginta duo, a prima templi Solomonis et urbis ædificatione anni 1088, ab instauratione 596 anni, ab oppugnatione Antiochi 248, a Christi in cœlum ascensu usque ad excidium urbis sub Tito anni 42.

Γίνονται οὖν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἕως τῆς ἐσχάτης ἁλώσεως Ἱερουσαλὴμ ἔτη ,εσξβ', ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης οἰκοδομῆς τοῦ Σολομωντείου ναοῦ καὶ τῆς πόλεως ἔτη ,απη', ἀπὸ δὲ τῆς δευτέρας οἰκοδομῆς ἔτη φιϛ', ἀπὸ δὲ τῆς κατὰ Ἀντίοχον πολιορκίας σμη', ἀπὸ δὲ τῆς ἀναλήψεως Χριστοῦ ἕως τῆς ὑπὸ Τίτου ἁλώσεως ἔτη μβ'.

B

Tertio anno Titi Vespasiani filii, Besbius mons in occasu a vertice summo ruptus tantum ignis efflavit, ut eo regio urbesque circumjacentes incensæ fuerint. Quod cum vidissent Græci, vehementer admirati, quosdam Christianorum primarios interrogarunt quonam modo atque unde ignis ex penetralibus terræ erupisset. Hi responderunt eum admonendorum resipiscentiæ causa peccatorum editum fuisse ex gehenna, quæ diabolo ejusque angelis et omnibus peccatoribus parata est. Idque manifestum esse etiam ex his quæ celebris ipsorum doctor Plato in *Phædone* de animarum ordinibus atque statu narrat, nimirum eos qui male vixissent, in Cocyto igneo, Phlegethonte et Tartaro suppliciis **425** affici, quæ sint in visceribus terræ. Atque hæc quidem isti tunc Græcis rei causam sciscitantibus responderunt. Beatus autem Patricius Prusæ episcopus et martyr, a proconsule judice coram universo populo causam thermarum, id est, aquarum quæ sua sponte calidæ terra erumpunt, interrogatus ita respondit: Cum Deus ignem et aquam ex nihilo condidisset, verbi sui vi ex igne lucem, solem et reliquas stellas fecit, jussitque ea diei noctique lumen præbere. Tantum quippe ei est potestatis quantum voluntatis. Porro ex aqua firmamentum cœli compegit terramque supra aquas statuit; effecitque in his omnia efficacitate futuri providente, ut homo, quem erat formaturus, nulla suis necessitatibus usibusque commoda re destitueretur. Rursum in his duo loca condidit sempiterna, quorum alterum luce illustrem infinitis bonis replevit, alterum tenebris obsitum æterni ignis suppliciis destinavit, ut qui ei sese probassent neque a diabolo se in fraudem illici sivissent, ii vitæ restituti inque locum lucis et bonorum refertum recepti æternum cum ipso regnent; qui vero ipsum irritassent communi hosti obsecuti, cum hoc in tenebricoso isto carcere sine fine supplicia luentes plorent. Proinde cum aquam ab igne, sicut et tenebras a luce, divisisset, ea per omnem suam creaturam minutis partibus distribuit. Itaque et aqua supra firmamentum **426** est æther; et est ignis atque aqua infra ter-

[P. 242] Τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Τίτου υἱοῦ Οὐεσπασιανοῦ τὸ Βέσβιον ὄρος ἐν τῇ δύσει κατὰ καρυφῆς ῥαγὲν ἐξεφύσησε πῦρ τοσοῦτον ὡς καταφλέξαι τὴν παρακειμένην χώραν καὶ τὰς πόλεις. Ὅπερ θεασάμενοι οἱ Ἕλληνες, καὶ σφόδρα κατὰ πλαγέντες, ἠρώτων τινὰς τῶν ἐλλογίμων Χριστιανῶν πῶς καὶ πόθεν ἐξῆλθε τὸ πῦρ ἐκ τῶν μυχαιτάτων τῆς γῆς. Οἱ δέ φασιν· Ἐκ τῆς ἑτοιμασμένης τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ ἀσεβέσιν ἀνθρώποις, γεέννης ἀνεδόθη πρὸς σωφρονισμὸν καὶ ἐπίγνωσιν τῶν ἁμαρτανόντων. Καὶ δῆλον ἐξ ὧν καὶ ὁ περιβόητος ὑμῶν διδάσκαλος Πλάτων ἔφη, διεξερχόμενος ἐν τῷ Φαίδωνι περὶ τῶν λήξεων καὶ ἀποπληρώσεων τῶν ψυχῶν, ὅτι οἱ κακῶς βεβιωκότες κολάζονται ἐν τῷ Κωκυτῷ καὶ ἐν τῷ Πυριφλεγέθοντι καὶ ἐν τῷ Ταρτάρῳ, ἅτινά εἰσι ἐν τῷ βάθει τῆς γῆς. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ διαποροῦντας Ἕλληνας. Ὁ δὲ θεῖος Ἡατρίκιος καὶ τῆς Προύσης ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς πρὸς τὸν δικαστὴν ἀνθύπατον, ἐρωτηθεὶς ἐπὶ λαοῦ καὶ δήμου περὶ τῶν αὐτοφυῶν πόθεν ἐξέρχεται, οὕτως ἀπεκρίθη· Ὁ κτίσας Θεὸς πῦρ καὶ ὕδωρ ἐξ οὐκ ὄντων οὐσιῶν, καὶ ἐκ μὲν τοῦ πυρὸς φῶς καὶ ἥλιον καὶ τοὺς λοιπυὺς ἀστέρας κατασκευάσας λόγῳ, προσέταξεν αὐτοῖς ἡμέραν καὶ νύκτα ἡδουχεῖν· τοσαύτη γὰρ αὐτοῦ ἡ δύναμις ὅσον καὶ τὸ θέλημα. Ἐκ δὲ τοῦ ὕδατος τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ συμπήξας. καὶ γῆν ἐπάνω τῶν ὑδάτων ἑδράσας, ἐποίησε τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα προγνωστικῇ ἐνεργείᾳ, ἵνα ὁ μέλλων παρ' αὐτοῦ πλασθήσεσθαι ἄνθρωπος μηδενὸς τῶν ἀναγκαίων καὶ συμφερόντων εἰς χρῆσιν ἐνδεῖται. Ἐν οἷς δύο τόπους εὐτρεπίσας πάλιν ἀϊδίους, τὸν μὲν φωτὶ καταλάμπεσθαι καὶ ἀπεράντων ἀγαθῶν ἔμπλεων κατεσκεύασε, τὸν δὲ σκότους καὶ κολαστηρίου πυρὸς αἰωνίου πεποίηκεν, ὅπως οἱ μὲν εὐαρεστήσαντες αὐτῷ καὶ πρὸς τὴν τοῦ διαβόλου μὴ κατολισθήσαντες ἀπάτην τὸν τῶν φωσφόρων ἀγαθῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀπολαβόντες τόπον αἰωνίως αὐτῷ συμβασιλεύσωσιν, οἱ δὲ παροργίσαντες αὐτὸν καὶ τῷ κοινῷ ἐχθρῷ ἐξακολουθήσαντες σὺν αὐτῷ καὶ τὸν τῶν σκοτεινοφόρων κολαστηρίων ἀπειληφότες χῶρον ἀτελευτήτως ἀποκλαύσωσι. Διαχωρίσας δὲ τὸ πῦρ καὶ τὸ

C

D

ὕδωρ ὥσπερ τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, κατεκερμάτισε ταῦτα κατὰ πάσης αὐτοῦ τῆς κτίσεως, καὶ ἔστιν ὕδωρ ὑπερατω τοῦ στερεώματος, ὅ ἐστιν αἰθὴρ, καὶ ἔστιν ὕδωρ καὶ πῦρ ὑποκάτω τῆς γῆς. Καὶ τὸ μὲν ἐπάνω τῆς γῆς ὕδωρ συναχθὲν εἰς συναγωγὴν μίαν θάλασσα προσηγορεύθη, τὸ δὲ ὑποκάτω τῆς γῆς ἀπομεῖναν ἄβυσσος ἐκλήθη, ἐξ οὗ καθάπερ σιφωνές τινες ἀναπέμπονται πρὸς ζωὴν ἡμῶν καὶ παντὸς ζώου αἱ πηγαί. ἀφ' οὗ καὶ τὰ θερμὰ ἀνάγονται. Καὶ τὰ μὲν πορρώτερω τοῦ κατω πυρὸς [P. 243] ἀπέχοντα προνοίᾳ Θεοῦ ἀναδίδονται ψυχρότερα, τὰ δὲ πλησίον τοῦ πυρὸς ἐκεῖθεν ἐκπυρούμενα ζέοντα λίαν ἀναφέρονται, ὅσα δὲ οὐ πολὺ πλησιάζουσι, χλιαρὰ ἀναδίδονται.

A ram. Et aqua quidem superior in unum collecta mare dicitur : quæ autem infra terram residet, abyssus nominatur, unde veluti tubuli quidam emittuntur fontes, ad vitæ nostræ et animalium omnium usus ; atque indidem etiam calidæ ebulliunt. Nam quæ, Dei providentia sic ordinante, longius ab igne inferiore absunt aquæ. eæ frigidiores eduntur ; quæ igni propiores sunt, ab eo calorem concipiunt et admodum fervidæ sursum efferuntur ; quæ autem non prope ignem sunt, tepidæ exeunt.

Καὶ τὸ μὲν ὑποκάτω τῆς γῆς πῦρ κολαστήριόν ἐστι δαιμόνων καὶ ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων, τὸ δὲ κατωτάτω ὕδωρ, ψυχρότερον ὂν καὶ εἰς βώλους κρυστάλλου πεπηγὸς, ὃ καὶ Τάρταρος λέγεται, βασανιστήριόν ἐστιν ὡσαύτως καὶ τοῦτο τῶν μὴ φυλαξάντων τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου. Ὅτι δὲ πῦρ ἐστιν ὑποκάτω τῆς γῆς, πειθέτω σε τὸ ἐν Σικελίᾳ καὶ ἐν Λυκίᾳ προφανῶς ἀναδιδόμενον καὶ μέντοι καὶ ἐν ἄλλοις διαφόροις τόποις ὁμοίως παραδεικνύμενον πῦρ, εἰς τὴν φοβερὰν γένναν προδήλως πάντας καταγαῖον ὅσοι τὰ τοῦ πυρὸς ἔργα πεπράχασι. Περὶ οὗ καὶ ὁ μέγας Μωϋσῆς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ φησιν ὅτι, Πῦρ ἐκκέκαυται ἐκ τοῦ θυμοῦ μου, καυθήσεται ἕως ᾅδου κατωτάτου καταφάγεται γῆν καὶ τὰ γεννήματα αὐτῆς, φλέξει θεμέλια ὀρέων. Οὕτως δὲ καὶ Ἡσαΐας διαῤῥήδην προφαίνων τοῖς ἁμαρτωλοῖς τὴν ἐσομένην καὶ ἡτοιμασμένην αὐτοῖς διὰ τοῦ ἀσβέστου πυρὸς κόλασιν ἐκβοᾷ· Τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν ὅτι πῦρ καίεται, καὶ τίς ἀπαγγελεῖ ὑμῖν τὸν τόπον τὸν αἰώνιον ; Πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν, καὶ τῇ φλογὶ ᾗ ἐξεκαύσατε. Καὶ ἐξελεύσονται καὶ ὄψονται τὰ κῶλα τῶν ἀνθρώπων τῶν παραβεβηκότων ἐν ἐμοὶ, λέγει Κύριος. Ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί. Καὶ δὴ καὶ ὁ θεηγόρος Χρυσόστομός φησιν· Ὅρα παράδοξον αὖθις ἕτερον, ἐναντίας φύσεις συνιούσας. Οὔτε γὰρ ἀστραπῆς τι πυρωδέστερον οὔτε ὕδατος ψυχρότερον, ἀλλ' ὅμως ἀναμίγνυται, καὶ οὐ συγχεῖται οὐδὲ κεράννυται, ἀλλὰ τοὺς οἰκείους ἕκαστον διατηρεῖ ὅρους. Τὸ πῦρ ἐν τῷ ὕδατι καὶ τὸ ὕδωρ ἐν τῷ πυρὶ, καὶ οὔτε τοῦτο ἐξήρανε ἐκεῖνο οὔτε ἐκεῖνο κατέσβεσε τοῦτο. Καίτοι ἀστραπὴ τοῦ ἡλιακοῦ πυρὸς ὀξύτερον καὶ φανότερον. Καὶ μαρτυροῦσιν αἱ ὄψεις αἱ ταῖς ἀκτῖσι διηνεκῶς καταλαμπόμεναι, ἐκείνης δὲ τὴν φορὰν οὐδὲ πρὸς βραχὺ δυνάμεναι ἐνεγκεῖν. Καὶ ὁ μὲν ἥλιος διὰ πάσης ἡμέρας διατρέχει τὸν οὐρανὸν αὐτὴ δὲ ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ὡς καὶ Χριστὸς μαρτυρεῖ λέγων· Ὥσπερ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἐξ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν. Εἶτά φησιν· Ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτῶν. Αὕτη παλιν ἑτέρα φύσις, οὐ μικρὰν ἡμῖν παρέγουσα χρείαν, ἀλλὰ τοσαύτην ὥστε εἰς τὸ πολὺ τῆς υωῆς ἡμῖν συντελεῖν, κεκμηκότα ἀνακτᾶσθαι τὰ σώματα. Τοῦτο γὰρ ἔργον ἀνέμων, ἀναῤῥιπίζειν τὸν ἀέρα, ὥστε μὴ

Atque ignis quidem qui infra terram est, dæmonum et peccatorum hominum supplicio inservit. Aqua etiam imo infra terram loco, ita frigida ut in glebas glaciei congelet, qui et Tartarus dicitur, ipsa etiam facit ad cruciandos eos qui Dei præcepta violaverunt. Esse autem ignem subter terram, persuadere tibi debet ignis qui in Sicilia, Lycia aliisque locis manifesto erumpit ; quo nimirum prænonstratur in horrenda gehenna omnes uri qui ignem suis factis meruerunt. De hoc igne etiam magnus ille Moses in persona Dei loquitur : Exarsit ignis me excandescente, cujus incendium pertinget usque ap infirma inferorum, consumet terram et ejus proventus, comburet fundamenta montium [58]. Sic etiam Isaias exclamat, peccatoribus diserte prædicens inexstingnibilis ignis pœnas jampridem eos manentis. Quis inquit, vobis nuntiabit ignem jam ardere? Quis vobis locum æternum demonstrabit ? Ambulate in lumine ignis vestri, et flamma quam concepistis. 427 Et exibunt alii, ac videbunt membra hominum eorum qui contra me deliquerunt, quia vermis eorum non morietur et ignis non exstinguetur, ostentuique erunt omibus hominibus [58*]. Sed et divino præditus eloquio Chrysostomus dicit : Rursum mihi aliud admirabile considera. Congrediuntur duæ naturæ contrariæ : quid euim sit aut fulgure magis igneum aut aqua frigidus ? Tamen ita coeunt ut neque confundantur neque temperentur : sed et aqua in igne et ignis in aqua suas utrumque servat proprietates : nam neque aquam ignis exsiccat, neque ignem aqua exstinguit. Et sane fulgur etiam solari igne acutius est et lucidus ; quod testantur oculi, qui cum perpetuo radiis solaribus illustrentur, fulguris splendorem ne exiguo quidem tempore possunt ferre. Et sol totum diem permeando cœlo insumit, fulgur uno momento totum orbem pervadit, quod et Christus testatur, inquiens : Sicuti fulgur ab ortu exit et usque ad occasum videtur. Deinde addit : Qui ventos educit ex eorum thesauris. Quæ rursum alia est natura, non parvan nobis utilitatem conferens, sed tantam ut ad plurimam vitæ partem nobis conducat, ad reficiendum fatigata corpora. Ventorum enim officium est aerem excitare, ne motu carens vitium capiat, itemque coquere

[58] Deut. xxxii, 22 [58*] Isa. lxvi.

fructus et alere corpora. Quis explicet quantum navigationibus prosint? et eorum tempora, quibus ordine ingruunt aliusque alii cedunt, choreas in mari ducentes, aliique **428** eorum navigantes quo volunt deducentes, alii excipientes? Quin et contrariis incedentes viis atque ministeria sua obeuntes utili vitæ nostræ pugna inter se decertant. Sexcenta possent commemorari ventorum officia: sed tamen vates his omnibus enumerandis supersedens facilitatem tantummodo opificii expressit. Qui enim dicit: De thesauris ipsorum, is non dicit quosdam esse ventorum thesauros, sed significat quam facile sit ei qui mandat, omnia pro suo arbitrio in promptu habere. Quemadmodum enim rem quam in thesauro habemus, facile ex eo vel promimus, vel, si visum sit, recondimus, ita universi Opifex omnia nullo negotio effecit ac naturæ tradidit. Vidisti quanta sit in aere varietas, sicut et in aqua et in igne multæ sunt varietates. Aquarum enim alia est fontana, alia marina, alia aerea, alia in nebulis, alia supra cælos alia supra homines alia infra terram, ex qua etiam diversis locis aquæ ebulliunt mirabiliter ab igne qui sub terra est calefactæ. Ignis alius in sole est, alius in luna, alius in fulguribus, alius in aere, alius qui ex lignis a nobis et lucernis exit, alius qui ex terra erumpit: multis enim locis eum edi videmus non secus quam etiam fontes. Alius ignis est qui attritu lapidum ejicitur, et alius qui attritu frondium arborearum; alius in fulminibus ex æthere, alius ex aqua et vitris pellucidissimis ac purissimis **429** exsilire solet. Sic et quod ad aerem attinet, alius est crassior, qui nos ambit, isque corruptionis causa est et multorum periculosorum morborum: alius tenuior, qui corporibus bonam temperiem et firmitatem conciliat; alius siccior et fervidior. Sic et ventorum sunt differentiæ secundum tenuitatem, crassitiem, frigus, siccitatem, humiditatem, caliditatem. Itaque vates cum in inexhaustam tot tantorumque Dei beneficiorum abyssum incidisset commemorandam, quibus Dei potentia atque sapientia demonstratur, vidensque immensum se mare ingressum, resiluit hac cum exclamatione: Magnificentissima sunt tua, Domine, opera sapienter omnia fecisti, sapientiaque omnia et animata et inanimata implevisti.

Tito successit in imperium frater ejus Domitianus, idque tenuit annos 15, menses 11. Isque in templo Romæ est interfectus insidiis suæ uxoris Neque patris hic neque fratris sectatus est mores, sed contra Tiberii|ac Neronis scelera imitatus est. Cum se omni genere flagitiorum homicidiorumque et libidine in mares feminasque effusa polluisset, tandem homo a Deo alienus deum se ipsum appel-

A ἀκίνητον ὄντα διαφθείρεσθαι, πεπαίνειν δὲ τοὺς καρποὺς καὶ τρέφειν τὰ σώματα. Τί ἄν τις εἴποι τὰς ἐν ναυτιλίᾳ χρείας αὐτῶν, καὶ τοὺς καιροὺς οἷς τεταγμένους ἐφίστανται καὶ παραχωρουσιν ἀλλήλοις, χορεύοντες ἐν τῷ πελάγει καὶ [P. 224] τοὺς πλωτῆρας διαδιδάζοντες; Καὶ ὁ μὲν παρέπεμψεν, ὁ δὲ διεδέξατο. Καὶ ἐναντίας ὁδευόντων ὁδοὺς καὶ διακονούντων ἡ μάχη αὐτῶν πάλιν τῷ βίῳ γίνεται χρήσιμος. Καὶ μυρία ἄν τις εἴποι τῶν ἀνέμων ἔργα. Ἀλλ' ὅμως πάντα ταῦτα παραδραμὼν ὁ προφήτης καὶ καταλιπὼν ἀνάλέγεσθαι, αὐτὸ μόνον τὴν εὐκολίαν τῆς δημιουργίας παρέστησε. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, Ἐκ θησαυρῶν αὐτῶν, οὐ σοῦτο δηλοῦντάς ἐστιν, ὅτι θησαυροί οἱνές εἰσιν ἀνέμων, ἀλλὰ τὴν εὐκολίαν τοῦ ἐπιτάττοντος καὶ τὸ ἕτοιμον τῆς βουλῆς καὶ παρεσκευασμένον. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἔχων ἐν θησαυρῷ μετὰ B ἀδείας ἐξάγει πάντα, καὶ ὅτε βούλεται πάλιν εἰσάγει, οὕτως ὁ τοῦ παντὸς Δημιουργὸς πάντα εὐκόλως ἐποίησε καὶ τῇ φύσει παρέδωκεν. Εἶδες καὶ πόση ἐν ἀέρι διαφορὰ, καθάπερ καὶ ἐν πυρὶ καὶ ἐν ὕδατι πολλαὶ ἐναλλαγαί. Καὶ γὰρ τοῦ ὕδατος τὸ μὲν ἐστι πηγαῖον, τὸ δὲ θαλαττιον, τὸ δὲ ἀέριον, τὸ δὲ ἐν νεφέλαις, τὸ δὲ θαλάττιον, τὸ δὲ ὑπεράνω τῶν ἀνθρώπων, τὸ δὲ ὑπόγειον, ἀφ' οὗ καὶ τὰ θερμὰ ὕδατα ἐν διαφόροις τόποις ἀνάγονται, διὰ τοῦ ὑπογείου πυρὸς θερμανθέντα παραδόξως. Καὶ τοῦ πυρὸς τὸ μὲν ἐστιν ἐν ἡλίῳ, τὸ δὲ ἐν σελήνῃ, τὸ δὲ ἐν ἀστραπωῖς, τὸ δὲ ἐναέριον, τὸ δὲ ἀπὸ ξύλων, τὸ περὶ ἡμᾶς καὶ τὸ λυχναῖον, τὸ δὲ ἀπὸ γῆς (καὶ γὰρ ἔστι πολλαχοῦ τὸ τοιοῦτο ἀπὸ γῆς ἀναδιδόμενον ἰδεῖν, C ὥσπερ αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων), τὸ δὲ ἐν λίθοις παρατριβομένοις, τὸ δὲ ἐν κόμαις δένδρων καὶ αὐτῶν παρατριβομένων, τὸ δὲ ἐν κεραυνοῖς ἐκ τοῦ αἰθέρος, τὸ δὲ ἐξ ὑδάτων καὶ ὑέλων διαυγεστάτων καὶ καθαρωτάτων ἐξάλλεσθαι πέφυκεν. Οὕτω δὲ καὶ ἐν ἀέρι πάλιν ὁ μὲν ἐστι παχύτερος ὁ περὶ ἡμᾶς καὶ φθοροποιὸς καὶ νόσων ποικίλων ἐπικινδύνων αἴτιος, ὁ δὲ λεπτότερος καὶ σωμάτων εὐκρασίας καὶ εὐρωστίας πρόξενος, ὁ δὲ αὐότερος καὶ πυρωδέστερος. Ὥσπερ καὶ τῶν ἀνέμων πολλαὶ διαφοραί· ὁ μὲν γάρ ἐστι λεπτότερος ὁ δὲ παχύτερος, ὁ μὲν ψυχρότερος, ὁ δὲ ξηρότερος, ὁ μὲν ὑγρότερος ὁ δὲ θερμότερος. Ὅθεν οὖν ὁ προφήτης ἐμπεσὼν εἰς τὴν ἄβυσσον τῶν εὐεργετημάτων τούτων καὶ τῶν τοιούτων, ἐν οἷς ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις καὶ σοφία δείκνυται, καὶ ἰδὼν τὸ πέλαγος ἀχανὲς, ἀπεπήδησε μέγα βοήσας· Ὡς ἐμεγαλύνθη D τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας, καὶ σοφίας ἐνέπλησας τὰ τε ἄψυχα.

Μετὰ δὲ Τίτον ἐβασίλευσε Δομετιανὸς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη ιε' μῆνας ια', καὶ ἐσφάγη ἐν τῷ ναῷ Ῥώμης κατ' ἐπιβουλὴν τῆς ἑαυτοῦ γυναικός. Διάδοχος γὰρ γενόμενος τοῦ ἀδελφοῦ οὐ τὴν πατρικήν τε καὶ ἀδελφικὴν ἐζήλωσεν ἀριστοπολιτείαν (50), ἀλλὰ τὴν τοῦ Τιγελίου καὶ Νέρωνος ἀνοσιεργίαν ἐκ διαμέτρου. Καὶ δὴ πᾶν εἶδος κακίας ἐπελθὼν, μιαιφονίας τε καὶ γυναικομανίας ἅμα καὶ ἀνδρομανίας ἀνάπλεως γε-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(50) Æquam imperii legem et laudatam in administranda republica solertiam, potius quam privatos mores, inspice. Coar.

νομενος, ἑαυτὸν ὁ ἄθεος τελευταῖον ἀπεθέωσε. [P. 245] Κάντεῦθεν ἔχθιστον ἅπασι καὶ ἀπόβλητον διὰ τὸ φονικόν τε καὶ θηριῶδες τῆς μιαρᾶς γνώμης ἑαυτὸν ὁ τάλας ἀποφήνας, εἰκότως μάλα τὰ ἐπίχειρα τῆς οἰκείας δυσμενείας κομισάμενος (51) σὺν ἴσχίστῳ μόρῳ τὸν μυσαρὸν καὶ βέβηλον καταστρέφει βίον, ὡς εἴρηται. Οὗτος τὰς γενέσεις τῶν πρώτων τῆς Ῥώμης ἐρευνῶν, οὐκ ὀλίγους εὑρίσκων ἐν δυνάμει ἔσεσθαι ἀνῄρει διὰ προφάσεως. Οὗτος διέταξεν ἐν ταῖς πόλεσιν ἀμπέλους μὴ φυτεύειν. Οὗτος τοὺς ἀπὸ γένους Δαβὶδ καὶ Χριστοῦ ἀναιρεῖσθαι προσέταξεν· ἐδεδίει γὰρ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου ὡς καὶ Ἡρῴδης ὁ παιδυκτόνος. Τοῦ κηρύγματος δὲ ἤδη δύναμιν λαμβάνοντος ἤγαγον συγγενεῖς τοῦ Κυρίου πρὸς Δομετιανόν. Οὓς καὶ ἐπηρώτησεν εἰ ἐκ Δαβὶδ καὶ Χριστοῦ εἰσι. Καὶ ὡμολόγησαν. Καὶ πόσων, ἔφη, χρημάτων κυριεύετε; Ἐννέα, φασὶ, δηναρίων οἱ πάντες, καὶ πλέθρων γῆς ὀλίγων, ἐξ ὧν τοὺς φόρους ἀναφέρομεν. Καὶ τὰς χεῖρας σκληρὰς ἐκ τῆς ἐργασίας ἐπεδείκνυον. Ὁ δὲ, Καὶ ὁποία τίς ἐστιν ἡ τοῦ Χριστοῦ βασιλεία, καὶ πότε φανησομένη; Ὡς οὐ κοσμικὴ οὐδὲ ἐπίγειος, ἔφασαν, ἐπουράνιος δὲ καὶ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἐν δόξῃ ἐρχομένη κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Ἐφ' οἷς αὐτὸς τούτων καταφρονήσας ἐλευθέρους μὲν αὐτοὺς ἀφεῖναι ἐκέλευσε, τὸν δὲ τῆς Ἐκκλησίας διωγμὸν καταπαῦσαι. Οὗτος ὁ Δομετιανὸς Νερούαν τινὰ ὑπεύθυνον ἐκέλευσε ζῶντα βληθῆναι εἰς πῦρ. Τῶν δὲ ἀστρονόμων εἰπόντων ὑπὸ κυνὸς τοῦτον ἀναλωθήσεσθαι, εὐθὺς ὑετὸς κατενεχθεὶς πολεὺς τὴν πυρκαϊὰν ἔσβεσε, καὶ δεδεμένον ἔτι τὼ χεῖρε κύνες ἀφεθέντες τοῦτον κατέφαγον. Λάργιος δὲ ἀστρονόμος εἶπεν εἰς ὄψιν τῷ Δομετιανῷ τεθνήξεσθαι ἡμέρᾳ τῇδε. Ὁ δὲ ἐκέλευσεν αὐτὸν φυλαχθῆναι ἐν δεσμοῖς, ὡς ἂν τῆς ἡμέρας διελθούσης τῇ ἐπαύριον ἀναιρήσῃ. Ἀλλὰ σφαγέντος αὐτοῦ ὑπὸ Στεφάνου ἀπελευθέρου αὐτοῦ, ἀπελύθη ἀβλαβής. Οὗτος Ἀπολλώνιον τὸν Τυανέα ἀπέκειρε καὶ δέσμιον εἰς δικαστήριον ἤγαγε. Τότε φασὶ καὶ τὸ πολυθρύλητον ἔπος ἐκεῖνο τὸν Ἀπολλώνιον εἰπεῖν·

Οὐ μάν με κτανεεις, ἐπεὶ οὔ τοι μόρσιμός εἰμι (52)

καὶ ἄφαντον γενέσθαι παραχρῆμα, κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ὥραν εὑρεθῆναι εἰς Ποτιόλους ἡμερῶν τριῶν διάστημα. Ὃς εὑρὼν ἐκεῖσε τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Δάμαντα ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὰ κατ' αὐτὸν, καθὰ Φιλόστρατος ἱστορεῖ. Καὶ τῷ μετὰ Δομετιανὸν μέλλοντι βασιλεῦσαι Νερούᾳ τὴν τελευτὴν γράμμασιν οἰκείοις προεσήμανεν. Ἐφ' οὗ Τιμόθεος ὁ ἀπόστολος καὶ Ὀνήσιμος ἐμαρτύρησαν, καὶ Κλήμης ὑπὲρ Χριστοῦ ἀναιρεῖται, καὶ Ἰωάννης εὐαγγελιστὴς ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ ὡς ὑπεύθυνος ἐξορίζεται.

Ὁ [P. 246] δὲ Ἀπολλώνιος ἀπὸ Ῥώμης ἐλθὼν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐντοπίων,

A lavit. Indeque eum se ob truculentiam, immanitatem ac flagitiosa consilia omnibus invisum et contemptum reddidisset, miser meritas domesticis inimicitiis pœnas dedit, **430** turpissimaque morte sceleratam clausit vitam. Is principum Romæ virorum indagans nativitates, cum non paucis promitti magnam potentiam deprehenderet, eos captata occasione sustulit. Edixit per urbes ne quis vites plantaret. Idem genere Davidum et Christum attingentes conquiri jussit, exemplo Herodis infanticidæ sibi a Christi adventu metuens. Mandatum ejus ministri exsecuti adduxerunt Christi cognatos ad imperatorem. Ii interrogati a Domitiano an a Davido et Christo genus ducerent, ita esse fassi sunt. Quantæ ergo, inquit Domitianus,
B vestræ sunt facultates? Responderunt universis esse novem denarios et pauca agri jugera, unde tributum solvant: simul et manus, quæ callos duxerant opere faciundo, ostenderunt. Tum imperator: Et quodnam est Christi regnum, ac quando appetet? Responderunt non esse mundanum neque terrenum, sed cœleste, et Christum in fine mundi id initurum, ubi de vivis sit et mortuis judicaturus. Ob hæc imperator istis hominibus spretis, libertate donavit eos, et a prosequendis Christianis desisti jussit. Is Domitianus Nervam quemdam rei capitalis damnatum vivum in ignem conjici jussit. Astrologis autem prædicentibus eum a cane laniatum iri, statim largus imber obortus rogum exstinxit, et immissi Nervæ adhuc manus ligato
C canes eum devoraverunt. Largius vero astrologus in faciem Domitiano dixit eum die quam nominabat moriturum. Domitianus eum servari in vinculis jussit, et ea die exacta **431** postridie necandum. Sed imperatore, uti prædixerat, occiso, fuit a Stephano liberto illius, sine noxa dimissus. Is Domitianus Apollonium Tyaneum tonsum vinctumque ad tribunal adduxit. Quo tempore ferunt id fuisse ab Apollonio dictum quod omnium deinde sermone est celebratum.

Me non interimes; non hoc tibi fata dederunt,

simulque subito conspectui hominum subductum fuisse, inventumque eadem hora Puteolis, tridui a Roma itinere, discipulo suo Damidi ibidem reperto, quid secum fuisset actum exposuisse. Auctor
D Philostratus. Hic Apollonius Nervæ, qui fuerat Domitiano successurus, exitum propriis litteris prædixit. Domitiano imperante doctrinam Christianam Timotheus apostolus et Onesimus suo supplicio confirmarunt; itemque Clemens, et Joannes evangelista damnatus in insulam Patmon est deportatus.

Cæterum Apollonius Roma Byzantium profectus rogatu civium ea urbe multitudinem anguium ac

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(51) Ad verbum: *promerita jam olim innatæ sibi ferocitatis præmia roportavit.* GOAR.

(52) Versus est de initio *Iliadis*. Homericæ libri **XXII, quo Apollo** Achillem a se insequendo dehortatur. De Apollonio exstat justum Philostrati opus, et hæc fabula est in l. VIII. Damidem quoque, non Damantem legi debere satis ex eo, Suida aliisque constat. XYL.

im expulit,ne cui porro homini nocerent.
i etiam in conventibus principum confuse
lium intemperiem refrenavit. Idem ab eo
iæ, cum eo venisset, efffagitatum est. Cum
ntiochenses a scorpiis et culicibus divexa-
æreum ipse scorpium conflavit, supraque
i terra depositum parva erecta columna po-
assit ut calamos gestarent, perque urbem
rent, et calamos concutientes inclamarent.
urbs culicibus. **432** Eo modo et scorpii
lices ea ex urbe profligati sunt. Cum autem
etur ab eo ut terræ motus quibus affligeban-
verteret, ingemiscens in tabulis ita scripsit:
tibi, misera urbs, quoniam terræ motibus mul-
incendiisque prosterneris, teque Orontes ad
as suas deflebit. De hoc magnus Anastasius
eopolis episcopus ita scribit: Quibusdam in
is ad hunc usque diem Apollonii opera stant et
am habent efficacitatem, alia quadrupedibus ac
lucribus damnosis avertendis, alia ad inordi-
atos amnium excursus inhibendos,alia aliis rebus
quæ hominibus detrimentum afferent arcendis.
Neque eo tantum vivo dæmones per ipsum tot ac
talia egerunt, sed ipso etiam mortuo ad monimen-
tum ejus perseveraverunt, atque ipsius nomine
miracula quædam ediderunt ad decipiendum mi-
seros homines, qui facile hujusmodi rebus se a
diabolo in fraudem induci patiuntur. Quid enim
dicam de Manethonis magicis operibus? qui tan-
tus fuit istarum imposturarum artifex, ut semper
palam Apollonium irriserit ut non perfecta hujus
doctrinæ peritia instructum :Oportebat enim,aiebat,
eum, sicuti ego soleo, solis verbis perficere quæ
vellet, non operum effectionibus ad ea uti. Hæc
autem omnia Dei permissu et dæmonum efficacitate
fiunt, ut hujusmodi rebus vera nostra exploretur
fides, firmane ea sit et fixa Dominoque **433** ad-
hærens, neque ab eo se avelli sinens præstigiis
istis ac diabolicis prodigiis, quæ ministerio servo-
rum improbitatis eduntur. Quippe etiam Dei præ-
texentes nomen nonnulli vaticinati sunt, ut Balaa-
mus, Saulus et Caiaphas.Alii malos genios abe-
gerunt, ut Judas et filii Scevœ. Ita gratia divina
etiam per indignos aliquando operatur ut aliis be-
nefaciat. Nam Balaamus neque recte vivebat neque
vera erat fide præditus: et tamen Dei gratia per
eum egit propter aliorum utilitatem. Fuit et Pha-
rao malus: atque huic tamen futura indicavit.
Et impiissimo Nabuchodonosori nihilominus ea
præmonstrata sunt quæ multis post essent even-
tura ætatibus. Unde constat multos etiam veræ
adversos religioni sub Christi nominis præscrip-
tione alio artificio miracula edere ad decipiendos
imperitos. Qualis fuit Simon Magus et Menander
ac post eos alii eorum similes. Itaque præclare
dictum est: neque decipi miraculis convenit, ne-
dum nuda pollicitatione, sed exploranda est veritas
eorum quæ dicuntur. Ex fructibus enim eorum
judicabitis ipsos, ait Dominus.

A ἐποίησε ταῦτα, φυγαδεύσας τὸ πλῆθος τῶν ὄφεων
καὶ σκορπίων ἐκ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ ἀδικεῖσθαι
ὑπ' αὐτῶν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τῶν ἵππων τὴν ἀτα-
ξίαν χαλινώσας ἐν ταῖς συνελεύσεσι τῶν ἀρχόντων.
Ὡσαύτως καὶ εἰς Ἀντιόχειαν παραγενόμενος δυσω-
πηθεὶς ἐποίησε. Τυραννουμένων γὰρ τῶν Ἀντιοχέων
ὑπὸ τῶν σκορπίων καὶ κωνώπων, ποιήσας χαλκὸν
σκορπίον καὶ χώσας αὐτὸν ἐν τῇ γῇ καὶ μικρὸν
ἐπιστήσας ἐπάνω κίονα, βαστάζειν προσέταξε κα-
λάμους τῷ λαῷ, καὶ περιερχομένους ἐν τῇ πόλει
κράζειν, τοὺς καλάμους ἐπισείοντας, Ἀκώνωπα τῇ
πόλει. Καὶ οὕτως ἐξηφανίσθησαν ἐκ τῆς πόλεως οἵ
τε σκορπίοι καὶ οἱ κώνωπες. Αἰτηθεὶς δὲ καὶ περὶ
τῶν ἐπικειμένων αὐτῇ σεισμῶν, στενάξας ἔγραψεν
ἐν διπτύχῳ ταῦτα· Οὐαί σοι, τάλαινα πόλις, ὅτι σει-
B σμοῖσι πολλοῖς καὶ πυρσοῖς κατενεχθήσῃ. Κλαύσεται
δέ σε καὶ ὁ παρ' αἰγιαλοῖς Ὀρόντης. Περὶ οὗ μέντοι
καὶ ὁ μέγας Ἀναστάσιος Θεουπόλεώς φησιν· Ἀπολ-
λωνίου δὲ μέχρι νῦν ἔν τισι τόποις ἐνεργοῦσι τὰ
ἀποτελέσματα ἱστάμενα, τὰ μὲν εἰς ἀποτροπὴν
ζώων τετραπόδων καὶ πετεινῶν βλάπτειν δυναμένων
ἀνθρώπους, τὰ δὲ εἰς ἐποχὴν ῥευμάτων ποταμοῦ
ἀτάκτως φερομένου, καὶ ἄλλα εἰς ἕτερα ἐπὶ φθορᾷ
καὶ βλάβῃ ἀνθρώπων ὑπάρχοντα ἀποτρόπαια ἵστανται. Καὶ οὐ μόνον ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ταῦτα καὶ τὰ
τοιαῦτα εἰργάσαντο οἱ δαίμονες δι' αὐτοῦ, ἀλλά γε
καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ παραμένοντες τῷ
μνήματι αὐτοῦ σημεῖά τινα ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ ἐπ-
ετέλεσαν πρὸς ἀπάτην τῶν ἐλεεινῶν ἀνθρώπων, τῶν
ῥᾳδίως ὑποκλεπτομένων εἰς τὰ τοιαῦτα ὑπὸ τοῦ
διαβόλου. Τί ἄν τις εἴποι περὶ τῶν κατὰ Μανέθωνα
C μαγικῶν ἔργων; ὃς τοιοῦτος ἄκρος γέγονε τῇ μαγικῇ
ἀπάτῃ ὥστε ἀεὶ ἔσκωπτε προδήλως τὸν Ἀπολλώνιον
ὡς μὴ ἀκριβῆ τὴν κατ' αὐτοὺς φιλοσοφικὴν ἐμπει-
ρίαν ἐσχηκότα. Ἔδει γὰρ αὐτὸν, φησὶν, ὥσπερ ἐγὼ,
λόγῳ μόνῳ ποιεῖν ἅπερ ἐβούλετο, καὶ μὴ ἀποτε-
λέσμασιν ἐπιτρέπειν τὰ παρ' αὐτοῦ πραττόμενα.
Ταῦτα δὲ πάντα συγχωρήσει τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργείᾳ
δαιμόνων γίνονται πρὸς τὸ διὰ τῶν τοιούτων πρα-
γμάτων δοκιμάζεσθαι τὴν ἡμετέραν ὀρθόδοξον
πίστιν, εἰ ἑδραία ἐστὶ καὶ παγία προσμένουσα τῷ
Κυρίῳ, καὶ μὴ ὑποσυρομένη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῶν
φαντασιωδῶν τεράτων καὶ σατανικῶν ἔργων τῶν
πραττομένων ὑπὸ τῶν δούλων καὶ ὑπηρετῶν τῆς
κακίας. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου
προεφήτευσάν τινες, ὡς Βαλαὰμ Σαυλὸς καὶ Καϊά-
D φας, καὶ δαιμόνια πάλιν ἐξέβαλον, ὡς Ἰούδας καὶ
οἱ υἱοὶ Σκευᾶ. Οὐκοῦν καὶ εἰς ἀναξίους ἡ χάρις
ἐνεργεῖ πολλάκις, ἵν' ἑτέρους εὐεργετήσῃ. Καὶ γὰρ
Βαλαὰμ, ἀμφοτέρων ἀλλότριος ἦν, βίου ἀρίστου κ
πίστες· ἀλλ' ὅμως ἐνήργησεν εἰς αὐτὸν ἡ χάρ
διὰ τὴν ἑτέρων οἰκονομίαν. Καὶ [P. 247] Φαρ
τοιοῦτος ἦν, ἀλλὰ κἀκείνῳ τὰ μέλλοντα προέδε
Καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ παρανομώτατος, ἀλλὰ γε
τούτῳ τὰ μετὰ πολλὰς ὕστερον ἐσομενα γενεὰς
ἐκάλυκεν. Ὅθεν δῆλον ὅτι πολλοὶ καὶ τῶν ἐνα
ἐχόντων φρόνημα ἐπὶ τῷ προσχήματι τοῦ Χρ
τεράστια ποιοῦσιν ἑτέρᾳ τέχνῃ τινὶ πρὸς ἀ
ἀνθρώπων ἀπειροκάλων, οἷος, ἐγένετο Σίμ

μάνος καὶ Μένανδρος μετ' ἐκεῖνον καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, δι' οὓς εἰκότως ἔφη μὴ θαύμασιν ἀπατᾶσθαι

ἦκειν μητε μὴε ἐπαγγελίᾳ ψιλῇ, δοκιμάζειν δὲ τῶν λεγομένων τὴν ἀλήθειαν. Ἐκ τῶν καρπῶν γὰρ, φησὶν ὁ Κύριος, αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.

Νέρουας ἐβασίλευσεν ἔτος ἓν μῆνας δ', ἡμέρας θ, σώφρων ὢν καὶ ἐπιεικής. Ἐκ Παιονίας δὲ ἀγγελία ἐπινικίων ἐλθοῦσα παρὰ Τραϊανοῦ, ἀνελθὼν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ καὶ λιβανωτὸν ἐπιθύσας, στὰς ἐπὶ βήματος, μεγάλα βοῶν τῆς τε βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων παρόντων ἔφη. Ἀγαθῇ τύχῃ Νέρουας Τραϊανὸν υἱοποιοῦμαι. Οὗτος ἀπηγόρευσε τοῦ ἐκτέμνειν τινῶν τὰ αἰδοῖα ἐν Ῥώμῃ. Νόσῳ δὲ τελευτᾷ. Οὗτος ὁ Νέρουας ἀνεκαλέσατο τὸν Θεολόγον Ἰωάννην ἐκ τῆς ἐξορίας, καὶ ἀπέλυσεν οἰκεῖν ἐν Ἐφέσῳ, μόνον τότε περιόντα τῷ βίῳ ἐκ τῶν ιβ' μαθητῶν· ὃς συγγραψάμενος τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον ἐν εἰρήνῃ ἀνεπαύσατο. Περὶ οὗ καὶ ὁ πολυίστωρ Εὐσέβιος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ φησί· Θωμᾶς δὲ τὴν Παρθίαν ἐλαχεν, Ἰωάννης δὲ τὴν Ἀσίαν, πρὸς ἣν καὶ διατρίψας ἐτελεύτησεν ἐν Ἐφέσῳ. Καὶ πάλιν· Ἐπὶ τούτοις οὖν καὶ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας τελευτᾷ, καὶ θάπτεται πρὸς τῶν αὐτόθι πιστῶν. Ὁμοίως δὲ καὶ Φίλιππος ὁ ἐκ τῶν ἑπτὰ διακόνων ἓν Ἱεραπόλει τελειοῦται, καὶ θάπτεται μετὰ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ. Περὶ ὧν καὶ Πολυκράτης ὁ τῆς ἐν Ἐφέσῳ περοικίας ἐπίσκοπος, Οὐίκτορι τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης γράφων, οὕτως φησί· Καὶ γὰρ κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγάλα στοιχεῖα κεκοίμηνται, ἅτινα καὶ ἀναστήσονται τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου Ἰωάννης ὁ ἐπιστήθιος Χριστοῦ, ὃς καὶ τὸ πέταλον πεφορηκὼς (53 54) καὶ διδάσκαλος ἐν Ἐφέσῳ γενόμενος κεκοίμηται, καὶ Φίλιππος ὁ ἐκ τῶν ἑπτὰ διακόνων ἓν Ἱεραπόλει τελευτᾷ. Οὗτός ἐστιν ὁ καὶ τὸν εὐνοῦχον βαπτίσας καὶ τὸν Σίμωνα κιτηχήσας. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Ἱππόλυτος Ῥώμης περὶ τοῦ σείου κηρύγματος καὶ τῆς τελειώσεως τῶν ἀποστόλων διεξιὼν ἔφη· Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς Ἰακώβου κηρύσσων ἓν τῇ Ἀσίᾳ τὸν λόγον ἐξωρίσθη ἓν Πάτμῳ τῇ νήσῳ ἐπὶ Δομετιανοῦ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων, κἀκεῖθεν πάλιν εἰς Ἔφεσον ἐκ αῆς ἐξορίας ἀνακληθεὶς ὑπὸ Νέρουα, καὶ τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον συγγραψάμενος, ἔνθα καὶ τὴν ἀποκάλυψιν θεασάμενος, ἐτελεύτησεν ἐτῶν ἑκατὸν ἐξ οὗ τὸ λείψανον [P. 248] ζητηθὲν οὐχ εὑρέθη. Ὁ δὲ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου ἀδελφὸς Καισάριος (55)

A Nerva imperavit annum unum, menses, 4, dies 9, homo temperans et æquus. Hic, cum ei ex Pannonia nuntius de victoria Trajani esset allatus, in Capitolium progressus, thure incenso, inde conscenso suggesto, præsente S. P. Q. R. alta voce: Quod felix, inquit, faustumque **434** sit, ego Nerva Trajanum mihi filium adopto. Vetuit Nerva ne quis Romæ castraretur. Morbo periit. Idem Joannem Theologum ab exsilio revocavit, permisitque ut Ephesi habitaret, cum is tum solus de 12 discipulis in vivis superesset. Is Joannes Evangelio suo conscripto pacate decessit. De eo narrat Eusebius in Historia ecclesiastica: Thomas autem Parthiam sortitus est, Joannes Asiam, in qua etiam Ephesi vitam finiit. Et rursus: Eo tempore etiam Joannes B evangelista Ephesi Asiæ urbe moritur et a Christianis ejus loci sepelitur. Similiter et Philippus, unus de septem diaconis, Hierapoli defunctus cum filiabus sepelitur. De his Polycrates, Ephesinæ paroeciæ episcopus, ita scribit ad Victorem episcopum Romanum: Nam et in Asia sepulta sunt magna elementa, quæ ultimo adventus Domini die resurgent: Joannes, qui in pectore Christi accubuerat, qui et pileum gessit et Ephesi docuit, ibi est humatus; et Philippus, septem diaconorum unus, Hierapoli vita functus est. Is est qui eunuchum baptizavit, et Simoni principia religionis tradidit. Sed et divus Hippolytus Romæ episcopus præconium divini verbi et apostolorum obitus enarrans ita ait: Joannes Jacobi frater, cum in Asia verbum Dei propagaret, imperante Romæ Domitiono in Patmum insulam est deportatus. **435** Inde a Nerva revocatus Ephesum, conscripto Evangelio et patefactione quam conspexerat, vita excessit, annos natus centum et sex. Reliquiæ ejus requisitæ, inventæ non sunt. At magni Gregorii frater Cæsarius Cpoli de iis interrogatus ita respondit: Ipse Joannes sub finem Evangelii eam rem explivavit his verbis: Ita fatus Jesus Petro ait, Sequere me. Petrus autem conversus cernit discipulum, qui a Christo diligebatur, sequentem, et inquit: Domine,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(53-54) Atque sic etiam legitur apud Eusebium, unde hæc Cedrenum descripsisse apparet, Quid autem sit πέταλον φέρειν, nondum satis scio, nisi quod laneum pileum insigne doctoris fuisse ex Suidæ collectaneis utcunque suspicor, qui honoris et auctoritatis causa a primario Ecclesiæ doctore gestaretur quales olim flaminum apices. Xyl. — Ut doctorem, doctoris quoque ornatum insignibus, ac πέταλον *laneum pileum flaminum* more gestasse, censuit Xylander. Sic *aurum lana* compensat, et sancto Spiritu afflatum apostolum et præcipuum Ecclesiæ doctorem *flaminum* honore donat. At non potius antiqui sacerdoti dignitatem aliquo titulo exæquatam novique majestatem assumpto quodam ejus insigni manifestatem voluit Apostolus, cum πέταλον *bracteam laminamve auream* fronti prætulit appensam? Hieronymus de *Eccles. Script.* in Polycrate: Ἰωάννης, ὃς ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Κυρίου ἀνεκλίθη καὶ ἱερεὺς αὐτοῦ γέγονε, χρυσοῦν πέταλον ἐν τῷ μετώπῳ βαστάζων μάρτυς καὶ διδάσκαλος ἓν Ἐφέσῳ ἐκοιμήθη. De Jacobo Domini fratre narrat simile Epiphanius *Hæres* LXXVIII: Οὗτος ὁ Ἰακώβος καὶ πέταλον ἐπι τῆς κεφαλῆς ἔφορεσε. Ejus interpres: *Jacobus iste bracteam in capite gessit.* Goar. D

(55) Idem Suidas et alii. Quod in Græco sequitur, ἐπισε. . . . , nescio legere: fortassis est ἐπὶ σενάτου, in senatu. Fuisse hunc Cæsarium magistrum aulæ Theodosii primi, est apud Nicephorum XII, 44. Id valde dissentit ab eo quod Gregorius Nyssenus in Vita Nazianzeni habet, Cæsarium Constantio imperante e vivis exc ssisse. Xyl. — Exstantem in vetustis editis Cedreni exemplaribus notam, duabus litteris σε conjunctam, conjicio indicare σεκρέτου, vel, ut Xylander opinatur, σενάτου, vel denique, ni ε obsisteret, συνόδου. Eligat sibi placitam, vel certiorem proferat alius conjecturam. Goar.

quid iste ? respondit Jesus : Si velim hunc manere usque ad adventum meum, quid hoc ad te ? Quoniam ergo piscantes eos offendens Petro soli jussit sequi, isque Joannem volens comitem habere, quæsivit ex Domino quid iste esset acturus, Dominus respondens Joannem piscationi immoraturum dixit : si eum volo manere hic et piscari, dum huc revertar, quid tua refert ? et ipse Joannes falsam eorum suspicionem optime corrigit his verbis : Non dixerat Dominus hunc non esse moriturum. Etenim apostoli sæpenumero interrogationes et responsiones Christi non assecuti sunt, ideoque ignoratio eis est a Magistro et stupiditas objecta donec Spiritus sanctus venit eosque omni veritate instituit, sicuti Dominus promiserat. Quodsi quis contentiose et temere sacras illas voces arripiens intempestive ex **436** iis colligere velit Joannem in hac vita ad posteriorem Christi adventum annuntiandum Enochi et Eliæ exemplo permansisse, is sciat Joannem in patefactione solos istos duos sub persona Christi dicere testes sibi futuros. Producam inquit, duos meos testes Enochum et Eliam, iique saccos amicti vaticinabuntur dies 1260 [59]. Hi sunt duæ oleæ et duæ lucernæ. Ignis ex eorum ore egredietur et hostes eorum devorabit. Cumque testimonium suum totum dixerint, bestia quæ ex abysso ascendit bellum eis faciet, vincetque eos et interficiet, et cadavera eorum in platea urbis jacebunt dies 3 s. insepulta, ubi et Dominus eorum crucifixus est. Frustra igitur nugantur quidam Joannem adhuc in corpore vivere, revera ignorantes quid dicant et qua de re contendant, de suo illud commentum audacter profecto et confidenter proferentes, non ex sacris habentes interpretibus.

ἔπισε .. ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐρωτηθεὶς περὶ τούτου οὕτως ἀπεκρίνατο λέγων· Αὐτὸς Ἰωάννης ἐν τῷ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίῳ πρὸς τῷ τέλει διεσάφησε τοῦτο φάσκων Καὶ τοῦτο εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ (τουτέστι τῷ Πέτρῳ)· Ἀκολούθει μοι. Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα, καὶ φησί· Κύριε, οὗτος δὲ τί ; Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχωμαι, τί πρὸς σέ ; Ἐπεὶ οὖν ἁλιεύοντας αὐτοὺς κατείληφε, τῷ Πέτρῳ μόνῳ προτέταξεν ἕπεσθαι αὐτῷ. Ὁ δὲ καὶ τὸν Ἰωάννην συμπορεύεσθαι βουλόμενος ἔφη· Κύριε, οὗτος δὲ τί ; Ὃν θεσπίσας ὁ Ἰησοῦς προσμένειν ἐπὶ τῆς ἁλιείας φησίν· Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἐνταῦθα καὶ ἁλιεύειν ἕως ἂν ὑποστρέψας ἔρχωμαι πάλιν ὧδε, τί πρὸς σέ ; ὥστε οὖν ἀριστα διορθούμενος τὴν ἐσφαλμένην αὐτῶν ὑπόνοιαν, εἰκότως ἔφη, καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει. Καὶ γὰρ ἐν πολλοῖς πολλάκις ἐσφάλλοντο πρὸς τὰς πεύσεις Χριστοῦ καὶ τὰς ἀποκρίσεις, καὶ ἤκουον, Ἀσύγετοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ ἕως ἐλθὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον. Εἴ δέ τις ἐριστικῶς καὶ προπετῶς ἀποκρινόμενος τὰς ἱερὰς ταύτας φωνὰς καὶ μαρτυρίας ἀκαίρως δῄθεν συλλογιζόμενος εἴπῃ· Πρὸς τὸ καταγγεῖλαι τὴν δευτέραν Χριστοῦ παρουσίαν κατελείφθη ζῶν ἐν σαρκὶ μετὰ Ἐνὼχ καὶ Ἠλία, ἀκουέτω ὅτι περ μόνους διὰ τῆς ἀποκαλύψεως αὐτὸς οὗτος ἐκείνους ἐκ προσώπου λέγει Κυρίου τοὺς δύο μάρτυρας γενήσεσθαι, Ἐνὼχ καὶ Ἠλίαν, τοιάδε φάσκων· Καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας ᾱξ', περιβεβλημένοι σάκκους. Οὗτοι εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι καὶ αἱ δύο λυχνίαι. Πῦρ ἐκπορεύεται τοῦ στόματος αὐτῶν καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. Καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, ποιήσει τὸ ἀναβαῖνον θηρίον ἐκ τῆς ἀβύσσου πόλεμον μετ' αὐτῶν, καὶ νικήσει καὶ νικήσει καὶ ἀποκτείνει αὐτοὺς καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς μεγάλης πόλεως ἔσονται ἡμέρας τρεῖς ἥμισυ ἄταφα, ὅπου καὶ ὁ Κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη. Μάτην οὖν παραληροῦσί τινες, φάσκοντες αὐτὸν ζῆν ἔτι ἐν σαρκὶ, καὶ μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι τῷ ὄντι μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται, οἴκοθεν τοῦτο καὶ οὐκ ἔκτινων ἱερῶν ἐξηγητῶν ῥιψοκινδύνως τε καὶ τολμηρῶς ὄντως τερατευόμενοι.

Post Nervam Trajanus imperavit annos 19, menses 6, dies 15. Fuit iste malis infestus et justitiæ amans. Aliquando strictum ensem in omnium procerum conspectu præfecto tradidit, ita inquiens : Accipe hunc gladium, eoque, si recte impero, pro me, si male, contra me utitor. A Nerva ob virtutem est ad imperium evectus, quod vir bellicosissimus Romæ et ubique terrarum rem sæpius præclare gessisset. Cum quidam amicorum esset apud eum delatus, quod ipsi insidias fecisset, isque suis **437** manibus sibi oculos eruisset mentumque rasisset, itaque excæcatus esset ad eum adductus, Trajanus magno amici casu dolore percepto urbi a se conditæ Trajanopoli eum præfecit, eoque ablegatum ad mortem usque omni cultu fovit. Idem edixit ne Christiani conquirerentur, oblati autem punirentur. Sub eo Simoni Magno Menander Sama-

Μετὰ δὲ Νέρουαν ἐβασίλευσε Τραϊανὸς ἔτη ιθ', μῆνας ς', ἡμέρας ιε'. Οὗτος ἦν μισοπόνηρος καὶ φιλοδίκαιος. Γυμνώσας γάρ ποτε ξίφος ἐνώπιον τῶν ἐν τέλει πάντων ἔδωκε τῷ ἐπάρχῳ, εἰπών· Δέξαι τοῦτο· καὶ εἰ μὲν καλῶς ἄρχω, ὑπὲρ ἐμοῦ, εἰ δὲ μή, κατ' ἐμοῦ αὐτῷ χρῆσαι. Προεχειρίσθη δὲ ὑπὸ Νέρουα διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ ὡς πολεμικώτατος καὶ πολλὰ κατορθώματα ἐν Ῥώμῃ [P. 249] καὶ πανταχοῦ γῆς πεποιηκώς. Φίλου δέ τινος αὐτοῦ ποτε διαβληθέντος ὡς ἐπιβούλου, καὶ τοὺς τε ὀφθαλμοὺς ἐκκεντηθέντος ὑπὸ τῶν ἰδίων χειρῶν καὶ τὸ γένειον ἀποκειραμένου, ἐπεὶ τυφλὸς πρὸς Τραϊανὸν εἰσήχθη, πολλὰ λυπηθεὶς ἐπὶ τῷ αὐτοῦ φίλῳ, πόλιν ἣν ἔκτισεν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τὴν νῦν Τραϊανούπολιν, τοῦτον κατοικτείρας ὡς δεσπότην τῆς πόλεως ἐκεῖσε ἀπέστειλεν εἶναι, ἕως τῆς αὐτοῦ τελευτῆς θεραπείαν αὐτοῦ πᾶσαν ποιησάμενος. Οὗτος προσέταξε το Χριστιανὸν φῦλον

[59] Apoc. xi, 3.

μὴ ἐκζητεῖσθαι, ἐμπεσὸν δὲ κολάζεσθαι. Ἐπὶ αὐτοῦ Σίμωνα τὸν μάγον Μένανδρος διεδέξατο, γόης καὶ ἀπατεών, Σαμαρεὺς τὸ γένος, ἑαυτὸν Χριστὸν ὀνομάζων. Ἦν δὲ καὶ Κήρινθος αἱρεφάρχης τότε καὶ Νικόλαος, εἷς τῶν ἑπτὰ διακόνων, οἱ αἱρεσιάρχαι καὶ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας. Ἐπὶ τούτου ἐμαρτύρησεν ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος καὶ Συμεὼν ὁ τοῦ Κλεόπα. Θνήσκει δὲ Τραϊανὸς Ἀδριανὸν τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ προχειρισάμενος βασιλέα.

Ἀδριανὸς Αἴλιος ἐβασίλευσεν ἔτη κδ'. Ἦν δὲ Ἄφρος τὸ γένος, φιλολόγος, ἐπιτήδειος ἔν τε τῷ πεζῷ λόγῳ καὶ τῷ ἐμμέτρῳ, συγγενὴς καὶ υἱοποιηθεὶς τῷ Τραϊανῷ. Οὗτος ἐν Μυσίᾳ θηράσας ᾠκοδόμησε πόλιν, καὶ μετωνόμασεν αὐτὴν Ἀδριανοῦ Θήρας (56) ἐν τοῖς μιτάτοις (57). Ὡσαύτως καὶ ἑτέραν πόλιν ἐν Θράκῃ, προσαγορεύσας αὐτὴν Ἀδριανούπολιν, καὶ ναὸν ἐν Κυζίκῳ. Ἐφ' οὗ στασιασάντων τῶν Ἰουδαίων καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν οἰκοδομῆσαι βουληθέντων, ὀργίζεται κατ' αὐτῶν σφόδρα, καὶ πολέμου γενομένου μεταξὺ ἀνεῖλεν ἐξ αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ μυριάδας νη'. Καὶ τὰ μὲν παλαιὰ λείψανα τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ κατερειπώσας κτίζει νέαν Ἱερουσαλήμ, ἣν δὴ καὶ Αἰλίαν προσηγόρευσε. Καὶ στήσας τὸ ἑαυτοῦ εἴδωλον ἐν τῷ ναῷ, οἰκεῖν Ἕλληνας ἐν τῇ πόλει προσέταξε. Σημεῖον δὲ γέγονε τῆς ἁλώσεως αὐτοῦ ὡς τὸ τοῦ Σολομῶντος σημεῖον αὐτόματον διαλυθῆναι. Σίμηλον δέ τινα ἔν τε φρονήσει καὶ ἐπιεικείᾳ καὶ ἀρεταῖς πολλαῖς κεκοσμημένον πάνυ ἐτίμα, καὶ ἐν μεγάλῃ ἀρχῇ κατέστησεν αὐτόν· ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον τῆς ἀρχῆς κρατήσας ἀπέστη αὐτῆς, καὶ ἐν ἀγρῷ ἑπτὰ ἔτη διατρίψας ἐτελεύτησεν, ἐπιγραφῆναι προστάξας ἐν τῷ μνημείῳ αὐτοῦ. Κίμηλος ἐνταῦθα κατάκειται βιώσας μὲν ἔτη.., ζήσας δὲ ἑπτά (58). Οὗτος Ἀδριανὸς χρέων ὀφειλὰς τῶν ὑπ' αὐτὸν πόλεων καὶ πολιτῶν τῷ δημοσίῳ λόγῳ ἀνηκούσας ἀπέκοψε (59), καύσας τοὺς χάρτας. Νίκαιάν τε καὶ Νικομήδειαν σεισμῷ πτωθείσας ἀνεκτήσατο. Ἐπὶ τούτου Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος κατὰ πασῶν αἱρέσεων ἠνδρίζετο· ὡς γάρ φησι Κλήμης ὁ Στρωματεύς, ἐπὶ Ἀδριανοῦ ὑπῆρχον αἱρεσιῶται, ἐχθροὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως, [P. 250] Σατορνῖνος, Βασιλείδης καὶ Καρποκράτης. Θνήσκει δὲ Ἀδριανὸς βίᾳ τῆς νόσου, κράζων· Ὦ Ζεῦ, πόσον κακόν ἐστιν ἐπιθυμοῦντά τινα ἀποθανεῖν καὶ μὴ τυγχάνειν· Τελευτῶν δὲ προχειρίζεται Ἀντω-

riensis magnus atque præstigiator successit, qui seipsum Christum nominavit. Fuit et Cerinthus eo tempore et Nicolaus, unus ex septem diaconis, principes sectarum et hostes veritatis. Sub eodem Ignatius, divino instinctu præditus vir, supplicio affectus est, et Symeon Cleopæ filius. Trajanus moriens Adriano genero sub imperium reliquit.

Ælius Adrianus imperavit annos viginti quatuor, genere Afer, homo eruditus, qui et prosa oratione et carmine scribendo valeret. Fuit Trajano affinis, ab eoque est adoptatus. Cum in Mysia venaretur, urbem condidit, eamque Adriani Theras, id est venationem in mitatis appellavit; aliam quoque in Thracia nomine Adrianopolim, et fanum Cyzici. Sub eo rebellantes Judæi Hierosolymæ templum reficere aggressi sunt. Quare vehementi ira correptus Adrianus eis bellum intulit, unaque die 580 millia interfecit. Urbis quoque et templi reliquias omnes complanavit, et novam condidit urbem ibi, cui Æliæ nomen indidit; inque 438 templo sua statua posita, urbem Græcos habitare jussit. Excidium hoc urbis portendit sponte sua disjectum Solomonis monimentum. Plurimo honore affecit Adrianus Simelum quemdam prudentia, æquitate multisque virtutibus ornatum virum, eumque ad magnam evexit potentiam. Sed Simelus non diu gesto imperio rus se contulit, ibique septennium privatus cum vixisset, mortuus est, cum quidem jussisset suo sepulcro hæc inscribi: Simelus hic est situs, qui annos ætatis adeptus multos nonnisi septem annos vixit. Idem Adrianus cum audivisset rationes, quantum et urbes et cives ærario deberent, omnia ista debita, jussis cremari chartis, condonavit. Nicæam et Nicomediam terræ motu dejectas refecit. Eo imperante Justinus philosophus fortiter omnibus se hæresibus opposuit. Nam ut Clemens tradit, qui a scriptorum suorum materiæ varietate Stromateus usurpatur, hæretici eo tempore fidei Christianæ infensi erant, Saturninus, Basilides et Carpocrates. Morbus Adrianum necavit, cum præ vi ejus exclamasset: O Jupiter, quam miserum est expetere mortem neque voti fieri compotem! Moriens Antoninum sibi suffecit. Trajano

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ,

(56) Confundit hanc auctor non ignotus cum Thracia Adrianapoli. At Mysiæ, non Thraciæ urbs est, et a Cuspiniano ex Dione et Suetonio *Adriani Venatica septa* nuncupatur. Goar.

(57) Hoc quid sit, non facile dixerim. Apud Xiphilinum ex Dione urbs simpliciter Ἀδριανοῦ Θῆραι dicitur, quod *Venatica Adriani septa* convertit Merula. Eodem modo Zonaras habet. Spartianus: Oppidum Adrianotheras in quodam loco, quod illic et feliciter esset venatus et ursam occidisset, aliquando constituit. Quid si μιτάτοις *metatis* significare debuit, ut Adriani venationem certis metis ac finibus urbis inclusam designet? Xyl. — *Mitata*, seu Latinius mavis, *metata*, castrorum loca interpretor, in quibus staret vel longiore profectione suscepta paululum quiesceret exercitus. Hinc *metatores*, de quibus Vegetius II, 7. Goar.

(58) Xiphilinum, et vero id quod perspicue verum erat, secutus hic sum. Nam illud βιώσας μὲν ἔτη ζ' est ab aliquo positum qui elegantiam inscriptionis non intellexit. Fuit scribendum βιώσας μὲν ἔτη πολλὰ, vel, ut habet Xiphilinus, τόπα. Nam vitam otio et tranquillitate carentem, cum injucunda fuisset, vitæ nomine non dignabatur; ac ζῆν, vivere, pro suaviter et jucunde vivere demum poni satis notum est vel ex epigrammate de horis diurnis, in quo est *vivere post illas littera Zeta jubet*. Xyl.

(59) Ubi Cedrenus refert Adrianum urbibus atque civibus debita dimisisse, in margine assignatum est: Τοῦτο καὶ ὁ ἁγιος βασιλεὺς Ἰσάκιος ἅμα τῇ ἀναῤῥήσει ἐποίησεν. Xyl.

enim mortuo, epistolam finxerat tanquam in ipso scriptam ad senatum, qua eum filium et successorem declararet.

Antoninus imperavit annos 24, adoptatus ab Adriano. Hic primus imperatorum Pius est cognominatus ob omnis generis virtutes, quibus **439** erat præditus. Scribit Clemens ejus tempore Romæ nobiles fuisse sectarum principes Valentinum, Cerdonem et Marcionem, et apud Phryges Tatianum et Bardesanem, ac Priscillam et Maximillam falsas vates. Fuit tunc in admiratione etiam Galenus medicus. Et erat quidam Bardesanes, natione Syrus, disputator subtilissimus ac doctus homo, cujus de fato orationem Antoninus miratus est. Marcio Polycarpum Smyrnæ episcopum obviam sibi factum interrogavit: Agnoscisne nos, egregie Polycarpe? Respondit Polycarpus: Agnosco te, Satanæ primogenitum. Moriens Antoninus imperium genero suo M. Antonino mandavit. Sub eo Polycarpus, Joannis evangelistæ discipulus, et Justinus philosophus, ac Dionysius Corinthi episcopus, ob divinæ veritatis professionem supplicio sunt affecti.

M. Antoninus imperavit annos 19 : de his cum Vero genero suo annos 10, menses 9. Is cum adversus Germanos ac Sarmatas bellum gereret, exercitusque siti pressus periclitaretur, Melitenæ legionis milites, qui Christiani erant, a Deo contentis precibus impetraverunt ut fulmine hostium exercitus feriretur imberque Romanas copias recrearet. Quam rem imperator valde admiratus, edicto Christianis honores detulit, legionique Fulminatricis cognomentum indidit. Ejus imperio quidam Hebræus per solitudinem iter cum Christianis faciens, cum in gravem **440** morbum delapso jam vitæ discrimen impenderet, Christianos per Dei nomen obtestatus est uti se baptizarent. Cum vero neque aqua ad monum esset neque sacerdos Christianus, vestibus hominem nudarunt, et ipsorum quidam manibus arenam haustam tertium ejus capiti infudit, tertium dicens: Baptizatur Theodorus in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Atque ille Hebræus simul atque ita baptizatus est, confestim morbo suo prorsus est liberatus. Postquam Alexandream pervenerunt, res ea Dionysio papæ ad dijudicandum exposita est. Is hominem denuo

A νῖνον (60)· τελευτήσαντος γὰρ Τραϊανοῦ, ἐπλ
ἐπιστολὴν ὡς δῆθεν παρ' αὐτοῦ γραφεῖσαν πρὸς
βουλὴν, ἵνα υἱὸν καὶ διάδοχον τῆς βασιλείας
μασεν.

Ἀντωνῖνος ὁ Εὐσεβὴς ἐβασίλευσεν ἔτη κδ',
ποιηθεὶς τῷ Ἀδριανῷ, καὶ πρῶτος αὐτοκράτα
σεβὴς ἐπεκλήθη· πᾶσαν γὰρ ἀρετὴν ἐπεκτ
Ὡς φησι δὲ Κλήμης, ὅτι ἐπὶ αὐτοῦ Οὐαλεντῖνο
Κέρδων, καὶ Μαρκίων ἐν Ῥώμῃ αἱρεσιάρχαι
ρίζοντο, καὶ Τατιανὸς, καὶ Βαρδισάνης (61), κα
σκίλλα καὶ Μαξιμίλλα αἱ ψευδοπροφήτιδες, τῶν
Φρύγας ἐγνωρίζοντο. Καὶ Γαληνὸς ὁ ἰατρὸς
ἐθαυμάζετο. Καὶ Βαρδισάνης δέ τις Σύρος δια
κώτατος καὶ σοφὸς ἦν, ὥστε θαυμάζεσθαι
πρὸς τοῦ Ἀντωνίνου τὸν κατὰ εἱμαρμένης

B Πολύκαρπος δὲ ἐπίσκοπος Σμύρνης εἰς ὄψιν
Μαρκίωνι ἤκουσεν· Ἐπιγινώσκεις ἡμᾶς, ὦ
Πολύκαρπε ; Ὁ δέ· Ἐπιγινώσκω σε, ἔφη, τὸν
τόκον τοῦ Σατανᾶ. Θνήσκει δὲ Ἀντωνῖνος π
λόμενος εἰς βασιλέα Μάρκον Ἀντωνῖνον τὸν
γαμβρόν. Ἐπὶ τούτου Πολύκαρπος ὁ μαθητὴς
νου τοῦ εὐαγγελιστοῦ καὶ Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφ
Διονύσιος ὁ ἐπίσκοπος Κορίνθου ἐμαρτύρησαν.

Μάρκος Ἀντωνῖνος ἐβασίλευσεν ἔτη ιθ', μετ
Σεβήρου τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ ἔτη ι' καὶ μῆνας θ'
Πολεμοῦντος δὲ Γερμανοὺς καὶ Σαρμάτας, δίψ
στρατιᾶς πιεζομένης καὶ διὰ τοῦτο κινδυνευ
τοὺς ἐπὶ τῆς Μελιτηνῆς οὕτω καλουμένης λεγ
Χριστιανοὺς ὄντας, δι' εὐχῆς ἐκτενοῦς πρὸ
Θεὸν γενομένης τοὺς μὲν πολεμίους κεραυνῷ

C θῆναι, ὄμβρῳ δὲ τοὺς Ῥωμαίους παραμυθήσ
Ὅπερ σφοδρῶς κατεπλῆξαν τὸν βασιλέα,
τιμᾷν Χριστιανούς, τὴν δὲ λεγεῶνα Κεραυν
προσαγορεῦσαι. Ἐπὶ τούτου Ἑβραῖός τις σ
πορῶν Χριστιανοῖς κατὰ τὴν ἔρημον καὶ ἀῤ
συσχεθεὶς βαρυτάτῃ, κινδυνεύειν ἤδη μέλλων,
εκάλει τοὺς Χριστιανοὺς ἐνορκῶν εἰς τὸ τοῖ
ὄνομα βαπτίσαι αὐτόν. Ὕδατος δὲ μὴ ὄντο
ἱερέως τῶν Χριστιανῶν ἀποδυσάντων αὐτὸν,
αὐτῶν πλήσας τὰς χεῖρας ψάμμου ἐκ τρίτου
ἐχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, τρίτον λέγων· « Βαπ
Θεόδωρος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱ
τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ παραχρῆμα ἀνερ
ὁ ἄνθρωπος, τελείαν ἀπαλλαγὴν τῆς νόσου εἰ
νος. Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, κ

D ζητήσεως παρὰ τοῦ πάπα Διονυσίου [P. 251

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(60) Hæc neque de Antonino accipi possunt neque omnino huc pertinent, sed ad Adrianum, qui fictis a Platina Augusta litteris Trajano adoptatus fuit. Constat hoc ex Xiphilino, Spartiano, Zonara atque aliis. Xyl.

(61) Perspicue falso hic Bardesanis nomen inculcatur, hominis, ut aliud nihil dicam, Syri. Legendum *apud Phryges Priscillam*, etc. De Bardesane vide Euseb fine libri quarti *Histor Eccles.* de Cataphrygon hæresi, Montani et falsarum vatum Priscillæ ac Maximillæ, idem v, 16 et alias. Xyl.

(62) In margine hæc stabant: Ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ Ἀντονίνου τοῦτο γενέσθαι ὁ σοφώτατος γράφει Θεμίστιος, ἄλλως δὲ καὶ οὐχ οὕτως. Apologiæ Justini martyris secundæ subjuncta est ea ipsius Antonini epistola : sed utrius ea sit, an Philosophi, ambigi potest. Ex Orosio v satis patet sub Philosopho eam rem gestam, que ex Eusebii narrationum ordine, et quo trem alterius Antonini (nimirum Veri) Marc bellum Germanicum gessisse et Christianis cantibus aqua potitum (v, 5). Sed et Melitc eumdem paulo ante Adriani nepotem appell 26. Xiphilinus quoque et Zonaras ex Dion losophi imperio rem narrant. Julius item C linus et Cermanicum Marcomannicumque b hoc gesta diserte indicat, et eum fulmen hostium machinamentum aquamque suis sit rantibus elicuisse precibus memorat. Xyl.

μένης περὶ τούτου, πάλιν ἐβαπτίσθη δι' ὕδατος· τὸν δὲ προβαπτίσαντα αὐτὸν διὰ τῆς ψάμμου, ἄξιον ὑπάρχοντα, διάκονον ἐχειροτονήσατο. Καὶ εἰκότως· ὁ γὰρ μέγας Γρηγόριος ἀπαρίθμησιν ποιησάμενος τῶν βαπτισμῶν οὕτως φησίν· Ἐβάπτισε Μωϋσῆς ἐν ὕδατι, καὶ πρὸ τούτου ἐν νεφέλῃ καὶ θαλάσσῃ· ἐβάπτισε καὶ Ἰωάννης, οὐκέτι μὲν Ἰουδαϊκῶς· οὐ γὰρ ἐν ὕδατι μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς μετάνοιαν (63). Βαπτίζει καὶ Ἰησοῦς, ἀλλ' ἐν πνεύματι· τοῦτο ἡ τελειότης· οἶδα καὶ τέταρτον βάπτισμα, τὸ διὰ μαρτυρίου καὶ αἵματος. Οἶδα καὶ πέμπτον, τὸ τῶν δακρύων. Οὐκοῦν διὰ τὸ μηδέτερον τούτων εἶναι δικαίως οὐ παρεδέχθη (64). Ἐπὶ τούτου καὶ Ὀππιανὸς τὴν Ἁλιευτικὴν συνεγράψατο. Οὗτος ὁ Μάρκος πάνσοφος ἦν καὶ ἐνάρετος, καὶ τὴν Ῥώμην ἐκ πολέμων διασωσάμενος ἠγαπήθη σφόδρα ὑπὸ τῶν πολιτῶν. Ἀπέθανε δὲ φαρμακευθεὶς ὑπὸ Κομόδου τοῦ ἰδίου υἱοῦ. Τὴν δὲ μνήμην τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ ἡ βουλὴ ἔχουσα μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν χρυσῷ ἀνδριάντι αὐτὸν ἐτίμησε.

Κόμοδος υἱὸς Μάρκου ἐβασίλευσε ἔτη ιβ', μῆνας θ'. Οὗτος εἶχε τρίχας ξανθὰς, εἰκασμένας χρυσῷ. Ἦν δὲ φιλοκύνηγος καὶ μοιχικώτατος πάνυ, ὅν καί φασιν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ δώδεκα λέοντας φονεῦσαι. Γέγονε δὲ καὶ ποδαλγὸς καὶ κατωβαρής. Συνέβη δὲ πολλὰ κακὰ παθεῖν τὴν Ῥώμην ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ· λιμοῦ γὰρ γενομένου δισχίλιοι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐτελεύτησαν. Ἀφρικανὸς δέ φησιν ὁ χρονογράφος ὅτι ἐπὶ τούτου Κλήμης ὁ Στρωματεὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐγνωρίζετο· Κλήμεντος δὲ φοιτητὴς Ὠριγένης ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ Μοντανὸς αἱρεσιάρχης τότε ἦν, ὃς ἑαυτὸν Παράκλητον ἔλεγεν εἶναι. Οὗτος ὁ Κόμοδος τοῦ ἐν Ῥόδῳ κολοσσοῦ τὴν κεφαλὴν ἀφελὼν τῇ ἑαυτοῦ στηλῃ προσέπηξε. Τοῦτον Νάρκισσός τις τῶν οἰκείων αὐτοῦ ἐν λουτρῷ ἀπέπνιξε.

Περτίναξ ἐβασίλευσεν ἡμέρας πζ', μητε τὴν γυναῖκα μητε τὰ τέκνα εἰς τὸ παλάτιον εἰσαγαγών, ἀλλ' ἐασας παρὰ τῷ πάππῳ διαιτᾶσθαι. Ἐπὶ τούτου, ὥς φησιν Εὐσέβιος, ἦν ὁ Σύμμαχος, εἷς τῶν ἑρμηνευτῶν τῆς τῶν Ἑβραίων Γραφῆς, Ἑβιωναῖος τὴν αἵρεσιν. Ἀλλὰ καὶ Πορφύριος ὁ φιλόσοφος ὁ κατὰ Χριστιανῶν γράψας, καὶ Ἀφρικανὸς ὁ χρονογράφος. Ἐπὶ τουτου Λεωνίδης ὁ τοῦ κακόφρονος Ὠριγένους πατὴρ ἐμαρτύρησεν. Οὗτος Περτίναξ ἐσφάγη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.

Ἰουλιανὸς Δίδιος ἐβασίλευσεν ἡμέρας ξς'. Δίδιος δὲ ἐπεκλήθη διὰ τὸ ὑπὸ δώρων λαβεῖν τὴν βασιλείαν. Φαυλότατος δὲ ἦν τοῖς τρόποις, καὶ τοῖς ἔργοις ἀνοσιουργὸς καὶ χρημάτων ἐραστής· ὅς διὰ τὸ αἰσχρῶς βιοῦν καὶ ἀπανθρώπως ὑπὸ τῆς βουλῆς θανάτῳ καταψηφισθεὶς ἐσφάγη.

Σεβῆρος [P. 252] ἐβασίλευσεν ἔτη ιζ', μῆνας η'.

A aqua baptizari jussit ; atque eum qui arena illum baptizaverat, diaconum ut eo munere dignum delegit. Neque hoc injuria. Magnus enim Gregorius baptismorum genera sic enumerat. Baptizavit Moses aqua, atque ante in nube et mari ; baptizavit et Joannes, non jam Judaico more neque sola aqua, verum ad resipiscentiam. Baptizat et Jesus, sed spiritu : ea est perfectio. Novi et quartum baptismum, qui fit cum ob veritatis confessionem sanguis funditur. Novi et quintum per lacrymas. Ergo quia nihil horum fuit, juste non est receptus. M. Antonino imperante Oppianus opus suum de Piscibus composuit. Marcus iste admodum fuit sapiens ac virtutibus ornatus, reque Romana multis bellis conservata charissimus civibus fuit. Veneno est necatus a filio suo Commodo. **441** Senatus B memoria virtutis ejus mortuo statuam auream honoris causa posuit.

Commodus Marci filius annos imperavit 12, menses 9. Fulvos is crines habuit, auro similes. Erat studiosus venationis et in feris oppugnandis admodum strenuus : ferunt eum una die duodecim leones necasse. Laborabat autem ex pedidus, et inferiores partes habebat graves. Multa eo imperante adversa Romæ evenerunt. Et inter alia tanta fuit pestis ut una die duo millia hominum perierint. Africanus in Annalibus auctor est sub hoc Clementem Stromateum Alexandriæ floruisse, quem audivit Origenes. Fuit tunc etiam Montanus hæreC ticus primarius, qui se Paracletum esse jactabat. Commodus caput colossi Rhodii sublatum suæ statuæ imposuit. Narcissus eum, unus ex domesticis, in balneo strangulavit.

Pertinax imperavit dies 87. Is neque uxorem neque liberos in palatium introduxit, sed apud avum reliquit. Sub hoc Eusebius ait fuisse Symmachum, unum ex interpretibus Hebraicarum Litterarum, secta Ebionæum. Fuit tum et Porphyrius philosophus, qui contra Christianos scripsit, et Africanus Annalium conditor. Tunc et Leonides, væcordis Origenis pater, religionis Christianæ causa supplicium pertulit. Pertinax a militibus est jugulatus.

442 Julianus Didius imperator fuit dies 66. D Didii cognomentum habuit quod dandis muneribus imperium comparasset. Moribus erat pravissimis, flagitiosissimus et avarus. Itaque ob turpem et inhumanam vitam a senatu mortis damnatus est et jugulatus.

Severus imperavit annos 17, menses 8. Severus

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(63) Hæreticus *ad resipiscentiam* interpretatur, orthodoxus *ad pœnitentiam*. GOAR.

(64) Narratio de eo qui arena baptizatus fuit, ex Nicephori fine tomi tertii est. Sed hæc verba, *ergo quia nihil*, etc., quid sibi velint, nescio. XYL. — Se ipsum itaque non intelligit. Planus est tamen verborum sensus. *Ergo quia nihil horum fuit* arenæ baptismus, ut qui ad figurativum Moysi, pœnitentialem Joannis, sacramentalem Christi, sanguineum martyrum revocari nequiret, *juste non est receptus*, qui susceperat illum Hebræus. GOAR.

Latinis est qui Græcis hæreticus. Is in Britannia bello victor murum in ea insula a mari uno ad alterum mare perduxit per mille stadia. Byzantium cepit, ejusque muros dejecit. Byzantium septem habuit turres, quorum initium a Thracica parte, finis ad mare aquilonare. Si quis ad aliquam reliquarum turrium accederet,in reliquis id non sentiebatur. Si autem in prima turri clamorem sustulisset aut lapidem movisset, is sonus eo etiam tacente ad alteram turrim perferebatur, indeque ad tertiam et reliquas. Is et Zeuxippum balneum Byzantiis condidit, ac circum inchoavit : sed et venationem eis ac theatrum ædificavit. Sub hoc Paulus Samosatenus Artemonis errorem renovavit. Severus bellis vacans ex morbo decessit, relictis tribus filiis.

Sub hoc floruit Origenes, qui cum Alexandreæ esset, magnum studium rebus sacris impendit. Neque tantum Christianis magnæ fuit utilitati,sed et non paucos juvit hæreticos : nam ab ipso fidei doctrinam **443** accipientes veritatis studio sese dabant. Inter quos præcipuus fuit Ambrosius, vir illustris ac litterarum studiis addictus ; qui operam dans ut in notitiam Origenis perveniret,a Valentini et Marcionis secta descivit, cum satis explorasset divinam hominis doctrinam. Plurimi quoque philosophorum qui Christum non agnoscebant.ad eum commeantes plurimum ex eo ad suas artes adjumenti perceperunt. Magni enim ab iis fiebat, cum geometricam, arithmeticam et alias quæ ad eruditionem faciunt scientias eos doceret. Qua re non pauci Græcorum philosophorum ejus, ut magistri sui, in suis scriptis honestam faciunt mentionem. Fuit Origenes jam inde a tenera ætate ingenio acri et ad indagandum proclivi ; ac puerum etiamnum, cum de sacræ Scripturæ sensu ut abstrusiore inquireret, pater increpando monuerat ne sua ætate sublimiora quæreret ; seque ipsum beatum judicaverat, cui talis proles obtigisset. Ad castitatem et continentiam ita a puero sese assuefecit ut ei quatuor soli oboli ad victum quotidianum sufficerent. Eumque is morem multos per annos tenuit, solo et storea indormiens, somnoque noctis non magnam partem decidens, majorem meditandis divinis oraculis impendens. His intentus, inedia, vigiliis et nuditate ita se maceravit, ac vigorem corporis adeo attrivit, ut plane videretur exaruisse.

A Σεβῆρος (65) δὲ ὁ αἱρετικὸς λέγεται. Οὗτος τὸν ἐν Βρεττανίᾳ νικήσας πόλεμον ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν περιετείχισε τὴν νῆσον σταδίοις χιλίοις. Οὗτος τὸ Βυζάντιον παραλαβὼν τὰ τείχη αὐτοῦ καθεῖλεν. Εἶχε δὲ τὸ Βυζάντιον πύργους ἑπτά, ἐκ τῶν Θρᾳκικῶν πυλῶν ἀρχομένους καὶ ἐπὶ τὴν ἀρκτῴαν θάλασσαν καθήκοντας. Καὶ τούτων εἴ τις ἐν ἑτέρῳ πύργῳ προσῆλθεν, οὐδεμία αἴσθησις τοῖς ἄλλοις ἐγίνετο· εἰ δὲ ἐν τῷ πρώτῳ πύργῳ ἀνεβόησεν ἢ λίθον ἐσάλευσεν, αὐτός τε ἤχει καὶ σιωπήσας τῷ δευτέρῳ μετεδίδου τῆς ἠχῆς, καὶ οὗτος τῷ τρίτῳ, καὶ ἑξῆς ὁμοίως. Οὗτος καὶ τὸ Ζεύξιππον λουτρὸν ἔκτισε Βυζαντίοις, καὶ τὸ πρῶτον κτίσμα τῷ ἱπποδρόμῳ παρέδωκε, καὶ κυνήγιον (66), καὶ θέατρον αὐτοῖς κατεσκεύασεν. Ἐπὶ τούτου Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς τὴν Ἀρτέμωνος αἵρεσιν ἀνενεώσατο. Οὗτος
B ὁ Σεβῆρος ἐν πολέμοις σχολάζων νόσῳ τελευτᾷ, καταλιπὼν παῖδας τρεῖς.

Ἐπὶ τούτου ἤκμαζεν Ὠριγένης, ὅστις εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὢν μεγίστην εἰς τὸν θεῖον λόγον σπουδὴν κατεβάλλετο· οὐ μόνον γὰρ τοῖς πιστοῖς πρόξενος ὠφελείας μεγάλης ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ τῶν αἱρετικῶν οὐκ ὀλίγοις· ὑπ' αὐτοῦ γὰρ τὰ ὑγιῆ τῆς πίστεως παραλαμβάνοντες δόγματα ζηλωταὶ τῆς ἀληθείας ἐγίνοντο. Ἐξ ὧν ὑπῆρχε διαφερόντως Ἀμβρόσιος, ἀνὴρ ἐπίσημος καὶ φιλολόγος, ὃς εἰς γνῶσιν τοῦ ἀνδρὸς ἀφικέσθαι σπουδάσας ἀπέστη τῆς Οὐαλεντίνου καὶ Μαρκίωνος αἱρέσεως, πεῖραν τῆς ἐνθέου αὐτοῦ παιδείας ἀρκοῦσαν κτησάμενος. Πλεῖστοι δὲ καὶ τῶν ἔξωθεν φιλοσόφων πρὸς αὐτὸν φοιτῶντες
C μεγίστην καὶ αὐτοὶ πρὸς τὰ οἰκεῖα μαθήματα τὴν ὠφέλειαν ἐκαρποῦντο· καὶ γὰρ παρ' αὐτοῖς μέγας ἐνομίζετο, παραδιδοὺς γεωμετρίαν καὶ ἀριθμητικὴν καὶ τἄλλα προπαιδεύματα. Διόπερ οὐκ ὀλίγοι τῶν παρ' Ἕλλησι φιλοσόφων μαρτυροῦσιν αὐτὸν, μνήμην ἐν τοῖς ἰδίοις ποιούμενοι συγγράμμασιν ὡς διδασκάλου. Καὶ γὰρ εὐφυὴς παιδόθεν ὑπῆρχε σφόδρα καὶ ζητητικὸς ἄγαν. Ὃν ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ τὸ τῆς θείας Γραφῆς βούλημα πυνθανόμενον ὡς βαθύτερον ἢ διανοούμενον ἐπέπληττεν ὁ πατὴρ, μηδὲν ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν περαιτέρω ζητεῖν· ὃς καὶ τῆς εὐτεκνίας ἑαυτὸν ἐμακάριζεν. Ἀγνείαν δὲ καὶ ἐγκράτειαν τοσαύτην ἐκ νέου τοῦ σώματος ἤσκησεν, ὡς ὀβολοῖς τέσσαρσι καὶ μόνοις πρὸς διατροφὴν ἑκάστης ἡμέρας ἀρκεῖσθαι. Καὶ μέντοι καὶ ἐν πολλοῖς ἔτεσι τοῦτο ποιῶν διετέλει, καὶ ἐπ' ἐδάφους καὶ ψιάθῳ καθεύδων
D καὶ ὀλίγον καιρὸν τῆς νυκτὸς ἀναπαυόμενος τὸν πλείονα εἰς τὴν μελέτην τῶν ἱερῶν λογίων διήνυεν, ἐν τούτοις ἐπεκτεινόμενος. Ἐπί τε ἀσιτίᾳ καὶ ἀγρυ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(65) Severus qui sit idem quod hæreticus ignoro. Credo autem hæc a sciolo fuisse ascripta, qui Severum hæreticum nosset ; de quo Cedrenus postea dicet in Aureliano. — Xyl. Nihil hic cum Xylandro a sciolo quovis existimo corruptum. *Severus* enim Latinis cum *trucem*, *rigidum*, *vindicem*, etc., sonet, poterit quoque pro *exitiali*, *pernicioso*, et, ut loquitur Apuleius, *peremptorio* sumi, quem Græca vox αἱρετικός (et si mavis ἀναιρετικός) refert. Goar.

(66) (Κυνήγιον) *renatum* apud auctorem interpretabere in Antonino. Hic et sparsim, non ut plerique *cynegium*, sed *arenam*, locum certamini cum bestiis subeundo (ad occidentalem urbis regionem adhuc hodie κυνηγός audit) deputatum, ad quod illæ ibidem in caveis et foveis publicis sumptibus alebantur : ἐν ᾧ, scribit Suidas, ἐρρίπτοῦντο οἱ βιοθάνατοι sive βιαιοθάνατοι. In quo nominatiores sceleratos necnon ex contemptu nobilissimos leges quandoque capite multatos. Goar.

ἰ γυμνότητι ἑαυτὸν πιέζων τοσοῦτον κατ-
τὴν ἀκμὴν τοῦ σώματος ὡς ὁρᾶσθαι πανι-
ὐτὸν ἀπεσκληκέναι· οἴνου γὰρ καὶ ἐλαίου
λοιπῶν ἀπεχόμενος ἀνατροπὴν [P. 253] τοῦ
μεγίστην ὑπέμεινεν. Ἔνθεν γέ τοι διαγε-
νόμενος ὡς διαπρέπων ἔργῳ καὶ λόγῳ,
Ἕλληνας τὴν εἰδωλομανίαν βδελύττεσθαι
μαρτυρίου στέφανον ἀναδήσασθαι παρ-
ι. Πολλῆς οὖν φήμης περὶ αὐτοῦ τρεχούσης
ιλῶν μακρόθεν πρὸς αὐτὸν συῤῥυέντων, οὐ
Ἕλληνας φιλοσόφους καὶ αἱρετικοὺς ἐλλογί-
ὸς εὐσέβειαν εἵλκυσεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὄντας
νοὺς μᾶλλον στοιχειώσας ἐπεβεβαίωσεν. Ὃν
χθεὶς Ἀμβρόσιος ἱκετεύσας πολλὰ καὶ παρα-
νος ἐν Καισαρείᾳ, καὶ ταχυγράφους μὲν
αραστήσας ἑπτὰ πλείους δὲ καλλιγράφους,
σαι τὰς θειας Γραφὰς αὐτὸν πεποίηκε. Καὶ
ἣν δέουσαν χρείαν αὐτῷ παρεῖχεν, ὁ δὲ ἐπὶ
γενόμενος ὑπηγόρευσε τοῖς ταχυγράφοις,
ιβλιογράφοι σὺν γυναιξὶν ἔγραφον, καλλιγρα-
ησκημένοι. Πᾶσάν τε θείαν Γραφὴν ἡρμή-
πὶ ἔτη ιη'· Λέγεται δὲ ὅτι ἐξακισχιλίας βί-
υνέταξε. Τοσοῦτον γὰρ ξῆλον εἰς τὴν ἐξήγησιν
ίων λόγων ὁ Ἀμβρόσιος ἐπεδείκνυτο, ὥστε
λλὴν αὐτοῦ σπουδὴν Ὠριγένης μαρτυρῶν
πρός τινα λέγων· Ὁ ἱερὸς καὶ θεῷ γνησίως
ενος Ἀμβρόσιος πολλὰ προσαγορεύει σε·
ομίξων με φιλόπονον εἶναι καὶ πάνυ διψᾷν
ου λογου, ἤλεγξε τῇ ἰδίᾳ φιλοπονίᾳ τῷ πρὸς τὰ
αθήματα ἔρωτι. Ὅθεν ἐπὶ τοσοῦτόν με παρ-
ιν ὥστε κινδυνεύειν ἀπαυδᾷν πρὸς τὰς αὐτοῦ
ιις. Οὔτε γὰρ δεπνῆσαι ἔστιν ἡμῖν ἀντιβάλ-
οὔτε δειπνήσασιν ἔξεστι περιπατῆσαι καὶ
ῦσαι τὰ σώματα, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς καιροῖς
φιλολογεῖν καὶ ἀκριβοῦν τὰ ἀντίγραφα ἀναγ-
α. Οὔτε μὴν ὅλην ἐπὶ θεραπείᾳ τοῦ σώματος
τα ἔξεστιν ἡμῖν κοιμᾶσθαι, ἐπὶ πολὺ τῆς ἑσπέ-
; φιλολογίας παρατεινούσης. Ἐῶ δὲ λέγειν καὶ
εν μέχρι τῆς θ', ἔσθ' ὅτε καὶ δεκάτης ὥρας·
γὰρ οἱ θέλοντες φιλοπονεῖν τοὺς καιροὺς
ς τῇ ἐξετάσει τῶν θείων λογίων καὶ ταῖς ἀνα-
ν ἀνάτιθέασι. Πᾶσας τοίνυν ἑρμηνεύσας τὴν
Γραφὴν ἐτελεύτησεν ἐτῶν ξθ'. Περὶ οὗ καὶ ὁ
Ἐπιφάνιος ἐν τοῖς Πανάριοις λέγει· Τοῦ μὲν
σίου τὰ πρὸς τροφὴν αὐτῷ τε καὶ τοῖς ὀξυ-
; καὶ τοῖς ὑπηρετοῦσιν ἐξαρκοῦντος, χάρτας
τάλλα τῶν ἀναλωμάτων, τοῦ δὲ Ὠριγένους
ἀγρυπνίας καὶ πολιτείαις ὑπερβαλλούσαις καὶ
μεγίστῃ τὸν περὶ τῆς Γραφῆς διανύοντος κά-
καὶ πᾶσαν τὴν καλουμένην τῶν Ἑξαπλῶν
ιτείαν καὶ τῶν λοιπῶν ὁ ἀνὴρ μετὰ καμάτου
ίμηται. Οὐ μόνον γὰρ τὰς ἐπισήμους ἐκδό-
πὰ ταὐτὸν συνήγαγεν, ἀλλὰ καὶ πέμπτην καὶ
κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐν Ἰεριχὼ παρα-
ἔν τινι πίθῳ, ταύτας συνέταξεν. [P. 254] Ἐπὶ
οὖν πάσας συναγαγὼν, διελὼν δὲ καὶ ἀντι-
ἰς ἀλλήλων μετὰ αὐτῆς τῆς Ἑβραίων ση-
ως τὰ τῶν λεγομένων Ἑξαπλῶν ἀντιγράφων
εν.

A Vino, oleo reliquisque id genus abstinens, pectoris maximam subversionem pertulit. His rebus 444 vitæ doctrinæque eximium nomen consecutus, effecit ut multi Græci falsorum deorum cultum abominantes coronam fuso in veritatis testimonium sanguine mererentur. Itaque ingenti ejus præstantiæ fama late divulgata, multisque ad eum ex remotis locis confluentibus, non tantum Græcos philosophos et hæreticos præcipuos ad veram religionem traduxit, sed et ipsos Christianos magis solida doctrina confirmavit. Ab hoc Ambrosius, quem diximus, Cæsareæ multis precibus ac tantum non vi obtinuit, adhibitis ei septem celeribus scriptoribus, ac pluribus qui eleganter scriberent, ut sacram Scripturam interpretaretur. Origeni Ambrosius necessaria omnia suppeditavit, isque per otium versionem celeribus scriptoribus dictavit : librarii autem et mulieres, scite scribere scientes, in plura exinde exemplaria transcribebant. Absolvit eam versionem annis 18. Fertur porro librorum sex millia conscripsisse Origenes. Tantum autem fuit ac tam ardens Ambrosii hujus studium enarrationis sacrarum Litterarum, ut Origenes ei quadam in epistola hujusmodi ferat testimonium : Sanctus Deoque sincere deditus Ambrosius multam tibi S. D. Is eum me existimet laborum tolerantem esse et sacræ Scripturæ cognoscendæ avidum, suo laborum studio et amore sacras res discendi id exploravit. Tanto autem me post se reliquit intervallo, ut periculum sit ne de solvendis quotquot is mihi proponit quæstionibus desperare cogar. Neque cœnare nos exemplarium inter se collatio sinit, 445 neque a cœna ambulare aut corpus quiete relaxare datur, sed illo etiam tempore litteris vacare et emendare exemplaria cogimur. Neque vero corporis reficiendi causa totam nobis noctem dormire conceditur, labore in multam noctem se extendente : ne dicam de matutinis laboribus, qui ad nonam, nonnunquam vero decimam horam porriguntur. Quicunque enim volunt occupationibus istis inservire, tempora ista examinandis divinis oraculis et lectioni impendunt. Origenes ergo cum universam sacram Scripturam esset interpretatus, mortuus est annos natus 69. De hoc magnus Epiphanius in Panariis sic scribit : Suppeditavit Ambrosius alimenta et ipsi, et scriptoribus, et minis- B tris, aliosque sumptus liberaliter fecit. Origenes autem vigiliis ac inductria incredibilibus opus divinæ Scripturæ elaboravit ; ac quæ appellantur Hexapla, et reliqua omnia magno labore confecit. Non enim tantum insignes istas editiones collegit, sed et quintam et sextam Jerichunte in dolio tum inventas adjecit ; omnibusque in unum compositis dispositisque, ita ut ordine inter se omnia sibi Hebraicoque etiam quem addebat textui responderent, Hexapla ista scite admodum atque docte pro sua peritia concinnavit.

εὐφυῶς ὑάλα καὶ ἐπιστημόνως ἐκ πολυπειρίας κατ- C

Non tamen gloria ejus viri ad finem usque illibata permansit. Nam illa tam multiplicis peritiæ efficacitas ad extremum gravissimo eum casu afflixit; multisque offendiculo fuit et exitii auctor. Dum enim nihil de **446** sacris Litteris inexplicatum vult relinquere, se ipsum in peccatum introduxit verbaque lethalia scripsit. Nam ab eo et Arius ansam sui erroris mutuatus est,et reliqui deinceps, qui Filium Patri similem ejusdemque substantiæ negant, et alii. Principio enim Origenes ausus est hæc verba ponere: Unigenitus Filius Patrem videre non potest, neque Filium Spiritus sanctus, neque angeli Spiritum sanctum, neque homines angelos. Negat etiam Filium de natura Patris esse, sed asserit eum creatum esse, ac quod Filius dicatur,id dono accepisse. Docet etiam animam hominis homine prius existere, diabolos in pristinum statum restitutum iri ac finem fore supplicio; aliaque præterea impie tradit. In quodvis autem volumen Origenes multa congessit. In quibus ubi certis cum hominibus colloquitur aut præfando de moribus, de naturis animantium et ratione carentium disputat, medium tenens sæpenumero eleganter disserit. Ubi autem de fide decreta condit, ibi quovis alio absurdior est. Videtur autem etiam vitam quæ in domando corpore occupatur amplexus, et ad eam rem aliquid excogitasse. Nam quidam aiunt, eum sibi nervum præcidisse, ne sibi a voluptate negotium exhiberetur, alii eum genitalia imposito medicamento exsiccasse; alii alia ei ascribunt, quale et hoc, quod herbam invenerit qua memoriam acueret. Fertur Christi gratia multa esse perpessus, quippe homo doctus et in Ecclesia educatus. Sed cum apud magistratus per calumniam traductus esset, diabolicis **447** artibus inventum est quomodo circumventus a recto detrudi posset. Subornaverunt enim quemdam virum turpem, Æthiopem, qui ejus corpore, si sacrificare abnuisset, ad obscenam abuteretur libidinem. Eam turpitudinem hujus machinationis non ferens Origenes, cum esset ei soluta optio, in hanc vocem erupit, velle se sacrificare. Statimque ei thus in manus est injectum, quod ille in rogum aræ immisit. Eapropter a judicibus a martyrii dignitate repulsus Ecclesiaque ejectus, cum dedecus hoc non ferret, Alexandria relicta in Judæam se contulit. Cum autem Hierosolyma pervenisset, sacerdotum ab eo collegium ut homine docto atque interprete flagitavit, uti aliquid pro concione diceret: erat enim presbyter. Itaque cum admodum urgerent

Ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος ἀσθεστον αὐτοῦ τὸ κλέος διέμεινε. Συμβέβηκε γὰρ αὐτῷ τὸ τῆς πολυπειρίας δραστήριον πτῶμα ἐξαίσιον, καὶ μέντοι σκάνδαλον πολλοῖς καὶ ἀπωλείας πρόξενος γέγονε. Βουλόμενος γὰρ μηδὲν ἐᾶσαι τῶν θείων Γραφῶν ἀνεξήγητον, εἰς ἐπαγωγὴν ἑαυτὸν περιέβαλεν ἁμαρτίας καὶ θανάσιμα ἐξηγήσατο ῥήματα. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ καὶ Ἄρειος τὰς ἀφορμὰς εἴληφε καὶ οἱ καθεξῆς ἀνόμοιοί τε καὶ ἀνόσιοι (67) καὶ οἱ λοιποὶ πάντες. Φάσκει γὰρ οὗτος τολμήσας κατὰ τὴν ἀρχὴν ὅτι ὁ μονογενὴς Υἱὸς ὁρᾶν τὸν Πατέρα οὐ δύναται, οὔτε τὸν Υἱὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὔτε οἱ ἄγγελοι τὸ Πνεῦμα, οὔτε οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἀγγέλους. Καὶ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς οὐ θέλει εἶναι τὸν Υἱὸν, ἀλλὰ κτίσμα, καὶ κατὰ χάριν Υἱὸν λέγεσθαι, τὴν δὲ ἀνθρωπίνην ψυχὴν προϋπάρχειν, καὶ τῶν δαιμόνων τὴν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν, καὶ τέλος τῆς κολάσεως, καὶ τὰ ἐξῆς τῶν βλασφημιῶν αὐτοῦ. Πολλὴν γοῦν πεποίηκε σύνταξιν εἰς ἑκάστην Γραφὴν, καὶ ὅσα μὲν ἐν προσομιλίαις καὶ διὰ προοιμίων εἰς ἦθη τε καὶ εἰς φύσεις ζώων τε καὶ ἀλόγων εἴρηκε μέσος φερόμενος, πολλάκις χαριέντως διηγήσατο· ὅσα δὲ περὶ πίστεως ἐδογμάτισε, τῶν πάντων ἀτοπώτερος εὑρίσκεται. Ἔδοξε δὲ καὶ ἀσκητικὸν βίον ἐπανηρῆσθαι (68), καὶ κατὰ τὸ σωμάτιον ἐπινενοηκέναι τι, οἱ μὲν ὅτι νεῦρον ἀποτετμηκέναι διὰ τὸ μὴ τῇ ἡδονῇ παρενοχλεῖσθαι, οἱ δὲ φάρμακον ἐπιτεθῆναι τοῖς μορίοις εἶπον παρ' αὐτοῦ καὶ ἀποξηρᾶναι. Ἄλλοι δὲ ἄλλα εἰς αὐτὸν ἀναφέρουσιν, ὡς ὅτι καὶ βοτάνην ἰατρικὴν εὗρε μνήμης ἕνεκα. Οὗτος πολλὰ λέγεται πεπονθέναι ὑπὲρ Χριστοῦ, λόγιος ὢν σφόδρα καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνατεθραμμένος. Φθόνῳ δὲ διαβληθεὶς πρὸς τοὺς τῆς ἐξουσίας ἄρχοντας, κακομηχανίᾳ διαβολικῆς ἐπινοίας εἰς αἴσχρότερον ἄνδρα φασὶν ἐπινοηθῆναι παρὰ τῶν τῆς κακίας ἐργατῶν τοῦτον ὑπολαβεῖν. Αἰθίοπα γὰρ αὐτῷ παρεσκεύασαν εἰς παράχρησιν τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ὁ δὲ μὴ φέρων τὴν τοσαύτην βδελυρὰν ἐπίνοιαν ἐῤῥῆξε φωνὴν ἀμφοτέρων αὐτῷ προτεθέντων πραγμάτων. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο καθωμολόγησε θῦσαι, βαλόντες ἐπὶ χεῖρα αὐτοῦ λίβανον, εἰς τὴν τοῦ βωμοῦ πυρὰν καθῆκε, καὶ οὕτω τοῦ μαρτυρίου ἀπὸ τῶν κρινάντων ἀπεβλήθη καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐξώσθη. Τὴν Ἀλεξάνδρειαν δὲ λιπὼν διὰ τὸ ὄνειδος τὴν Ἰουδαίαν κατέλαβεν. [P. 255] Ἀνελθὼν δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα ὡς ἐξηγητὴς καὶ λόγιος προετρέπετο ἀπὸ τοῦ ἱερατίου ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας εἰπεῖν· πρεσβύτερος γὰρ προϋπῆρχε. Καὶ πολλὰ καταναγκασθεὶς ὑπὸ τῶν ἱερέων, ἀναστὰς καὶ τοῦτο μόνον τὸ ῥητὸν εἶπών· Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου καὶ ἀναλαμβάνεις

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(67) Ἀνόσιοι impios, hæreticos significat: ego perspicuitati servire nolui,et fieri potest ut ἀνόμοοὐσιοι Cedrenus scripserit. Xyl. — At qui scripsisset, si necdum a Xylandro conficta vox erat? Certius dixero fieri potuisse ut scripserit, ἄνισοι vel ἀνίσιοι, quæ voces, tum apud antiquos tum apud neoteros Orientales, *inæqualitate affectos et ductos* refert, ut nimirum iidem essent ἀνίσιοι qui et ἀνόμοιοι. Goar.

(68) Ἐπανήρατο, ἐπειρᾶτο, εἵλετο. Ἐπανηρημένος, προηρημένος, θέλων. Suidas. Ascetica vita est quæ corpus domare assuescit et soli pietati vacare. Ei exercitationi monachi studebant,indeque asceteæ dicebantur quasi exercitatores. Cæterum hæc omnia apud Suidam aliquando etiam quam hic plenius et integrius leguntur in Ὠριγένης, quem secutus sum suis locis. Vide etiam Nicephorum v, 32 et 33. Xyl.

τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου; Πτύξας τὸ βιβλίον ἐκάθισε μετὰ κλαυθμοῦ καὶ δακρύων, πάντων ὁμοῦ συγκλαιόντων αὐτῷ. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτερα τὰ περὶ αὐτοῦ λεγόμενά τε καὶ ᾀδόμενα διὰ τὸ πλῆθος τῆς γνώσεως αὐτοῦ καὶ συντάξεως τῶν βιβλίων· ὅθεν καὶ συντακτινὸς ὠνομάσθη διὰ τὸ πολλὰ πεποιηκέναι βιβλία, μὴ ἀκούων, ὡς ἔοικε, τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος λέγοντος, Υἱὲ, φύλασσε τοῦ μὴ ποιεῖν βιβλία πολλὰ, καὶ μὴ σπεῦδε ἐπὶ στόματί σου, καὶ καρδία σου μὴ ταχυνάτω τοῦ ἐξενεγκεῖν λόγον ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν οὐρανῷ ἄνω καὶ σὺ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω. Διὰ τοῦτο ἔστωσαν οἱ λόγοι σου ὀλίγοι· εἰσὶ γὰρ λόγοι πολλοὶ πληθύνοντες ματαιότητος. Καὶ μὴ γίνου δίκαιος πολύ· ἔστι γὰρ δίκαιος ἀπολλύμενος ἐν δικαιοσύνῃ αὐτοῦ. Καὶ μὴ σοφίζου περισσὰ, μή ποτε ἀσεβήσῃς. Ταύτας τοίνυν παραγραψάμενος τὰς ἱερὰς παραινέσεις καὶ παραγκωνισάμενος, οὐδὲ τοῦ θεσπεσίου προσέσχε Παύλου τῇ ἐννοίᾳ τε καὶ συνέσει ἐν τοῖς συντάγμασιν. Ὁ γὰρ τρισμακάριος Παῦλος ἐν παρασκευῇ λόγων παντοδαπῶν βραχυτάτας ἐπιστολὰς τῇ γραφῇ παραδέδωκε, καίτοι μυρία καὶ ἀπόῤῥητα λέγειν ἔχων, ἅτε τὰ μέχρις οὐρανοῦ τρίτου θεωρήματα ἐπιφθάσας, ἐπ' αὐτὸν δὲ τὸν θεοπρεπῆ παράδεισον ἁναρπασθεὶς καὶ τῶν ἐκεῖσε ἀνεκφάστων ῥημάτων ἀκοῦσαι ἀξιωθείς. Καὶ μέντοι οὐδ' οἱ λοιποὶ τοῦ Χριστοῦ φοιτηταὶ δώδεκα μὲν ἀπόστολοι, οἱ δὲ μαθηταὶ καὶ ἄλλοι πρὸς τούτοις μυρίοι, οὐκ ἄπειροι λόγων ἐτύγχανον· καὶ ὅμως οὖν ἐξ ἁπάντων τῶν τοῦ Κυρίου διατριβῶν τὰ ὑπομνήματα Ματθαῖος ἡμῖν καὶ Ἰωάννης καταλελοίπασιν, οὓς καὶ ἐπάναγκες ἐπὶ τὸ γράφειν ἐλθεῖν κατέχει λόγος, ὥσπερ καὶ Μάρκον καὶ Λουκᾶν ὕστερον· Διὸ δή φησιν ὁ μέγας Μάξιμος· Ὁ λόγος συγγραφόμενος ἢ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ὑπόμνησιν συγγράφεται, ἢ πρὸς ὠφέλειαν ἑτέρων, ἢ καὶ ἄμφω, ἢ πρὸς βλάβην τινῶν, ἢ πρὸς ἀπόδειξιν, ἢ ἐξ ἀνάγκης.

Μετὰ δὲ Σεβῆρον ἐβασίλευσεν Ἀντωνῖκος υἱὸς Σεβήρου καὶ Γέτας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μῆνας δύο. Καὶ σφάξας τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ἐν ᾗτῷ κόλπῳ τῆς μητρὸς ἐμονάρχησεν ἔτη ς'. Σεραπίων δέ τις μαθηματικὸς ἔλεγεν ὡς τεθνήξεται οὐκ εἰς μακρὰν Ἀντωνῖνος καὶ Μακρῖνος αὐτὸν διαδέξεται, καὶ ἔδειξεν αὐτὸν τῷ δακτύλῳ παρεστῶτα [P. 256] μετὰ τῆς συγκλήτου. Ὁ δὲ ὑπὸ θυμοῦ μᾶλλον δὲ ὑπὸ τῆς τύχης, οὐ συνῆκε τὸ πρόσωπον Μακρίνου, ἀλλ' ἕτερον τὸν πλησίον ἐκέλευσεν ἀποκτανθῆναι. Ὁ δὲ Μακρῖνος ἐσπούδασε τὸν Ἀντωνῖνον προκαταλαβεῖν· ὃν ἀπὸ τοῦ ἵππου κατελθόντα ἐν κυνηγίῳ εἰς ἀπόπατον, ἑκατόνταρχον ἀποστείλας τοῦτον τῷ ξίφει ἀνεῖλεν, εἰπὼν πρὸς αὐτόν· Ὡς σὺ τὸν ἀδελφὸν ἀπέσφαξας, οὕτως κἀγώ σέ. Ἐπὶ τούτου πρῶτος ἐπίσκοπος κατέστη Βυζαντίου Φιλάδελφος, ἔτη τρία· πρώην γὰρ προΐστατο τῆς Ἐκκλησίας ἔτη η' πρεσβύτερός τις.

Μετὰ Ἀντωνῖνον ἐβασίλευσε Μακρῖνος, ὃς ἦν τὸ

A pontifices, surrexit atque hoc modo dictum pronuntiavit. Peccatori autem dicit Dominus: Cur tu enarras mea jura, et meum testamentum in ore habes [60]? Statimque clauso libro consedit ejulans atque lacrymans, omnibus qui aderant hominis miseratione una flentibus. Sunt et multa alia quæ de eo dicuntur atque cantantur, da eruditione ejus et librorum compositione; a quorum multitudine syntacticus, quasi compositor, dictus fuit. Apparet eum non paruisse Solomonis dicto, ita præcipientis, Fili. cave ne multos libros facias. Neque festina loqui, neque properet animus tuus coram Deo verba facere. Nam Deus in cœlo supra est, tuque infra in terra. Itaque sermones tui sint pauci: eorum enim multitudine angetur vanitas. **448** Neque sis nimium justus: aliquando enim justum sua perdit justitia. Neque nimium sape, ne quando ad impietatem prolabaris [61]. Enimvero has ille sacras admonitiones aspernatus, neque divini Pauli sapientiam in scribendo secutus est Paulus enim in tanto omnis generis sermonum apparatu brevissimas epistolas scriptas reliquit, cum quidem infinita et arcana posset litteris tradere, ut qui usque ad tertii cœli spectacula elatus inque ipsum divinum paradisum abreptus, ibique ineffabilia verba audire dignatus esset. Quin et reliqui Christi auditores, duodecim numero apostoli et septuaginta discipuli, ac præter hos innumeri alii, quanquam non indiserti essent, tamen ex tanta turba Matthæus tantum et Joannes commentarios de vita et dictis atque factis Christi scripserunt, necessitate, ut fertur, ad scribendum compulsi, sicuti et postea temporis Marcus atque Lucas. Ideo magnus ille Maximus sic ait: Qui libros scribit, facit hoc aut sibi commentarium parandi causa, aut utilitatis aliorum gratia, aut utriusque ergo, aut ad nocendum aliis, aut ostentandi studio, aut coactus.

Post Severum filii ejus Antoninus et Geta imperaverunt menses 2. Severus deinde, cum fratrem in sinu matris necasset, solus imperium gessit annos 6. Quidam vero mathematicus, Serapion nomine, prædixit Antoninum non multo post perieturum, eique Macrinum successurum **449** quem etiam cum senatoribus astantem digito demonstravit. Sed Antoninus præ ira, aut potius fortunæ nutu, Macrinum non cognovit, aliumque ipsi astantem pro eo jussit necari. Macrinus vero operam dedit ut Antonini conatum anteverteret; et eum, cum in venatione ventris exonerandi causa de equo descenderet, immisso centurione occidit. dicente: Sicuti tu fratrem, ita ego te neco. Eo tempore primus Byzantii episcopus constitutus est Philadelphus, et annos 3 præfuit: ante enim per octennium Ecclesiæ præfuit quidam presbyter.

Antonino successit Macrinus, patria Maurus

[60] Psal. XLIX, 16. [61] Eccle. V et VI *passim*.

Cappadox, et imperavit annos 8. Quidam vero Eutychianus Avitum tanquam Antonini filium adulterinum arripuit, eumque diademate ornatum imperatorem appellavit; ac, militibus pecunia conciliatis, pugnam cum Macrino conseruit. Macrinus victus in fuga una cum filio occisus est.

γένος Μαῦρος Καππαδόκης (69), ἔτη ἡ'. Εὐτυχιανὸς δέ τις παραλαβὼν τὸν Ἀβῖτον ὡς Ἀντωνίνου υἱὸν ὄντα μοίχειον περιέθηκε διάδημα καὶ αὐτοκράτορα ἀνηγόρευσε, καὶ δοὺς χρυσίον τοῖς στρατιώταις ἀντῆρε, καὶ συνέβαλε πόλεμον μετὰ Μακρίνου. Καὶ ἡττηθεὶς Μακρῖνος ἔφυγε καὶ ἀπεσφάγη μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

Avitus sive Pseudantoninus (falsus Antoninus), quem alii Aurelium Antoninum Heliogabalum nominant, regnavit annos 3, menses 9, dies 4. Fuit is circumcisus, et porcina carne non vescebatur; simulacrum colebat quod appellabat Heliogabalum. Adeo fuit effeminatus et libidinibus obscenis deditus, ut Hierocli quoque liberto nupserit. Et ait Dio postulasse Avitum a medico ut se utero secto utrique sexui aptum arte **450** efficeret. Hic propter impuritatem ac flagitiosam vitam jugulatus male malus periit.

Ἀβῖτος ἤτοι Ψευδαντωνῖνος (οἱ δὲ Αὐρήλιον Ἀντωνῖνον Ἡλιογάβαλον τοῦτον λέγουσιν) ἐβασίλευσεν ἔτη γ' μῆνας θ' ἡμέρας δ'. Οὗτος περιτετμημένος ἦν καὶ χοιρείου οὐ μετελάμβανεν, εἶχε δὲ καὶ εἴδωλον, ὅπερ ὠνόμασεν Ἡλιογάβαλον. Γυναικώδης δὲ ὢν τοσοῦτος ἦν πρὸς τὸ τῆς ἀσελγείας πάθος διακείμενος, ὥστε καὶ τὸν Ἱεροκλέα ἔννομον αὐτοῦ ἄνδρα ποιῆσαι. Ὡς δέ φησι Δίων, ὅτι Ἀβῖτος τὸν ἰατρὸν ἠντιβόλει διφυῆ αὐτὸν ὄι' ἐντομῆς ἐμπροσθίας τῇ τέχνῃ ποιῆσαι. Ὃς διὰ τὰς ἀκαθαρσίας καὶ μιαρίας καὶ ἀκολασίας αὐτοῦ ἐσφάγη, κακῶς τὸ ζῆν ἀποῤῥήξας.

Alexander Mamææ filius fratre Aviti genitus, imperavit annos 13, menses 8 Tanta sub eo Romæ fuit fames ut etiam humanis vescerentur carnibus. Is cum in Persas expeditione facta magno prælio victus esset, contemptus a suis et cum matre occisus est. Fuit ea Christianæ religionis, et Origenem Antiocheæ degentem ad se vocavit, ut ex eo Christianæ fidei mysteria disceret. Eo tempore Narcissus Hierosolymorum episcopus, cum inter baptizandum oleum unctionis sacræ defecisset, aquam crateri imponi jussit, eamque Deum precando in oleum transmutavit.

Ἀλέξανδρος ὁ Μαμαίας υἱὸς, ἐξάδελφος Ἀβίτου, ἐβασίλευσεν ἔτη ιγ' μῆνας η'. Ἐπὶ αὐτοῦ γέγονε λιμὸς ἐν Ῥώμῃ ὥστε καὶ κρεῶν αὐτοὺς ἀνθρωπίνων ἄψασθαι. Οὗτος ἐκστρατεύσας κατὰ Περσῶν ἡττήθη κατὰ κράτος, καὶ καταφρονηθεὶς σφάττεται μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ· ἦτις καὶ Χριστιανὴ ἐτύγχανε, καὶ τὸν Ὠριγένην ἐν Ἀντιοχείᾳ διατρίβοντα μετεπέμψατο πρὸς ἑαυτὴν, διδαχθῆναι τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον θέλουσα. Ἐφ' οὗ Νάρκισσος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων, ἐν τῷ βαπτίζειν ἐλαίου τοῦ χρίσματος λείψαντος, ἐκέλευσεν ὕδωρ ἐν τῷ κρατῆρι βληθῆναι, καὶ οὕτως προσευξάμενος εἰς ἔλαιον μετέβαλε.

Imperavit deinde Maximinus annos 6. Fnerat initio pastor, inde miles, et post sub Alexandro tribunus militum, ob fortitudinem ac prudentiam imperio est a senatu populoque Romano præfectus. Odio autem Alexandri, qui multos Christianos secum honorifice habuerat, gravem Christianorum vexationem instituit. Deditque dignas impietatis pœnas, a Maximo et Baldino per fraudem interfectus.

Μαξιμῖνος ἐβασίλευσεν ἔτη ς'. Οὗτος ποιμὴν ὢν πρότερον, εἶθ' οὕτως στρατιώτης γεγονὼς καὶ μετὰ ταῦτα στρατηγὸς Ἀλεξάνδρου, δι' ἀνδρείαν σώματος καὶ σύνεσιν καὶ φρόνησιν ὑπὸ τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς προεχειρίσθη βασιλεύς. Ὃς ἔχει τῷ πρὸς Ἀλέξανδρον πολλοὺς Χριστιανοὺς ἔχοντα καὶ τιμῶντα διωγμὸν ἤγειρε [P. 257] μέγαν κατὰ Χριστιανῶν. Ἐπάξιον δὲ τῆς αὐτοῦ ἀνοσιουργοῦ γνώμης τὸ τέλος εὕρατο, σφαγεὶς δολίως παρὰ Μαξίμου καὶ Βαλβίνου.

Maximus Balbinus et Gordianus menses 2; et in-

Μάξιμος Βαλβῖνος (70) καὶ Γορδιανὸς μῆνας δύο,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(69) Apud Xiphilinum ex Dione, quem et secutus est Zonaras, legitur Maurum fuisse ex Sicilia Cæsarea; quod quid sit, non video. Certe si Maurus fuit, neque Cappadox esse potuit neque Siculus. Ex Mauritania Cæsariensi fuisse probabile est. Xyl.

(70) Qui a Maximino ad Philippum usque fuerunt imperio Romano potiti, admodum obscure et confuse hic recensentur Cum autem in manibus sint Herodianus, Capitolinus Zonaras, alii, malo lectorem ad eos remittere quam huc transcribere ista. Pro Pupliano (p. 451 v. 5) ex historia restitui Pupienum. Sed quid sibi iste Junior (*ib.* v. 2) velit, non conjicio. Protectorum quidem, ut dignitatis, mentio apud Ammianum est creberrima. Inter protectores domesticos se quoque sub Constantio fuisse indicat l. xv, et ex ejusdem l. xxx apparet fuisse gradum ad tribunitiam dignitatem proximum apud Nostrum προτίκτωρες dicuntur. Is Jovianum quoque sub Constantio fuisse protectorem ait. Apud Marcellinum eumdem scholarum quoque palatinorum mentio non rara. Satisque liquere puto scholarum nomen legionibus, quæ perpetuo stipendio alebantur, tributum fuisse; quarum præfectus domestici appellatione identidem deinde afficitur, nonnunquam etiam ἐξηγούμενος τῶν σχολῶν dicitur. Xyl. — *Candidatos* agmen militare recenset Marcellinus l. xxv et xxxi. Ac eosdem pari fere casu Juliano et Valenti violenta morte perituris militantes. *Protectores* quoque memorat idem l. xxiv, nec non et *Scholares;* quos omnes imperatoris stipatores et satellites fuisse ostendit quam erudite Henricus Valesius in annotationibus. Eosdem plerisque locis σπαθαροκανδιδάτους vocat jus Græco-Romanum. Goar.

Marcum autem, qui post Gordianum lectus fuit, triennium imperasse (*ib.* v. 16) falsissimum est, cum vel ex Zonara constet eum nondum accepto imperio exstinctum fuisse. Ei Severus Hostilianus

καὶ ἀπεσφάγη ὑπὸ στρατιωτῶν. Ὁ δὲ Γορδιανὸς προεγεγόνει Καῖσαρ παρὰ Μαξιμίνου. Φίλιππος δὲ ὁ ἔπαρχος τὸν σῖτον διακομισθῆναι τῷ στρατῷ ἐκώλυσεν. Οὗτος δὲ ἦν πατὴρ τῆς ἁγίας μάρτυρος Εὐγενείας. Ἐπὶ τούτου ἦν ὁ ἅγιος Βαβύλας ἐπίσκοπος Ἀντοχείας, καὶ οἱ ἅγιοι Λαυρέντιος καὶ Κυπριανὸς ἐμαρτύρησαν, καὶ Εὐγένιος γέγονεν ἐπίσκοπος Βυζαντίου ἔτη κε'.

terfectus est a militibus. Godianus autem jam ante fuerat a Maximino Cæsar appellatus. Philippus autem præfectus alimenta in castra deferri prohibuit: is **451** fuit pater sanctæ martyris Eugeniæ. Ea tempestate episcopus Antiocheæ fuit sanctus Babylas, et sancti Laurentius ac Cyprianus pro veritate supplicium pertulerunt. Et Eugenius episcopatum Byzantinum accepit, ac gessit annos 25.

Μετὰ Βαλβῖνον ἐβασίλευσε Πουπλιανὸς μῆνας β', καὶ ἐσφάγη ἐν πολέμῳ.

Post Balbinum imperavit Pupienus menses 2. Occisus est in bello.

Μετὰ δὲ τοῦτον ἐβασίλευσεν Ἰουνίωρ μῆνας τρεῖς, ὃς πρῶτος ἐποίησε κανδιδάτους καὶ πρωτίκτωρας, καὶ τὸ τάγμα τῶν σχολαρίων συστησάμενος ἐκάλεσεν αὐτὸ Ἰουνιώρων εἰς τὸ ἴδιον ὄνομα.

Post hunc Junior menses 3. Is primus instituit candidatos et protectores et ordinem scholariorum quem Juniorum a se nominavit.

Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσε Γορδιανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη δ'. Καὶ ἐν πολέμῳ συμπεσὼν τῷ ἵππῳ καὶ θλασθεὶς τὸν μηρὸν ἀπέθανε.

Post hunc filius ejus Gordianus imperavit annos 4. In bello cum equo corruens, fracto femore mortuus est.

Μετὰ δὲ Γορδιανὸν ἐβασίλευσεν Οὐνίωρος, υἱὸς αὐτοῦ, ἔτη δύο, καὶ ὑδεριάσας ἀπέθανεν. Ἐφ' οὗ Σαβέλλιος ὁ αἱρεσιάρχης ἐγνωρίζετο.

Successit ei filius Uniorus; qui cum biennium imperasset, aqua intercute necatus est. Sub eo Sabellius hæreseos auctor innotuit.

Μετὰ τοῦτον Μάρκος ἔτη γ'.

Post Uniorum Marcus imperavit annos 3.

Μετὰ δὲ Μάρκον Ἰουστιλιανὸς ἔτη δύο· καὶ φλεβοτομηθεὶς, ἐν τῷ καθεύδειν ἐξεχύθη τὸ αἷμα αὐτοῦ, καὶ λειποθυμήσας ἀπέθανε.

Post hunc Hostilianus biennium. Is cum venam incidisset, in somnis ea rursum aperta sanguis effusus atque ita exanimatus ipse est.

Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσε Φίλιππος ἔτη ζ', ὃς ὑπῆρχε τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως σπουδαστής, συνέσει καὶ ἐπιεικείᾳ κεκοσμημένος. Ὥρμᾶτο δὲ ἀπὸ Βόστρας (71) τῆς Εὐρώπης, ἔνθα καὶ πόλιν ᾠκοδόμησεν, ὀνομάσας αὐτὴν Φιλιππούπολιν. Οὗτός σπονδὰς εἰρηνικὰς ἐποίει μετὰ Σαπώρου βασιλέως Περσῶν, ὃς ἐθαυμάζετο ἐπὶ μεγέθει σώματος (72)· μέχρι γὰρ ἐκείνου τοῦ χρόνου τηλικοῦτος ἄνθρωπος οὐκ ὤφθη. Ἀνῃρέθη δὲ ἅμα τῷ υἱῷ ὑπὲρ Χριστιανῶν καινὰ Δεκίου ἀγωνιζόμενος.

Post hunc Philippus imperrvit annos 7. Is Christianæ religionis fuit studiosus, prudentia et æquitate insigni. Ortus fuit Bostris Europæ urbe; ubi et urbem condidit, a se Philippopolin dictam. Pactum icit cum Sapore Persarum rege. Is ob corporis magnitudinem admirationi **452** fuit, cum in eum usque diem tantus homo visus non fuisset. Interfectus est Philippus una cum filio, contra Decium pro Christianis propugnans.

Οὐαλεριανὸς ἔτος ἕν· καὶ ἐσφάγη ὑπὸ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ἐφ' οὗ ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοῦ Θεοῦ ὀργὴν μεγάλην ἐκπέμψαντος λοιμώδης νόσος τὸ ἀνθρώπινον γένος διέφθειρεν. Ἀπὸ γὰρ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης ἀτμοί τινες ἀνῆεσαν, καὶ πρὸς τούτοις ἄνεμοι καὶ αὖραι τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν ἀνιμήσεις ἀπέπνεον, ὡς νομίζειν νεκρῶν ἴχῶρας εἶναι τὰς δρόσους. Συνεχεῖς οὖν ἐκ τούτου λοιμοὶ τὴν γῆν συνεῖχον καὶ βαρέα καὶ ἀνίατα νοσήματα, καὶ ἄπειρον καὶ ἀναρίθμητον γενέσθαι τῶν ἀνθρώπων τὸν ὄλεθρον, ὥστε τοὺς πλείονας τῶν τεθνεώτων ἀτάφους ὑπολιμπάνεσθαι.

Valerianus imperavit annum, estque a populo suo occisus. Sub eo ira Dei pestis universo terrarum orbi immissa humanum genus attrivit. Nam et a terra et a mari vapores exhalabant, ventique præterea et auræ a fluviis atque a paludibus udi vapores spirabant, rosque saniei mortuorum similis apparebat. Itaque continens ubique pestilentia morbique graves et insanabiles innumeram hominum multitudinem absumpserunt, adeo ut pleraque cadavera inhumata jacuerint.

[P. 258] Μετὰ δὲ Οὐαλεριανὸν ἐβασίλευσε Γάλλος καὶ Βουλουσιανὸς ἔτη β' μῆνας η'. Καὶ ἐπεκράτει ὁ λοιμὸς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, κινηθεὶς ἀπὸ Αἰθιοπίας μέχρι τῆς Δύσεως, ὡς μηδεμίαν πόλιν

Post Volerianum Gallus et Volusianus imperaverunt annos 2, menses 8. Eo tempore pestis invaluit, ab Æthiopia in occiduam usque terræ partem propagata: neque ulla fuit urbs ejus expers,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

sufficitur, cujus imperium eadem fuit conditione. Is a Cedreni librario Justinianus, a Zonare recte Hostilianus dicitur. Certe pro ἔτη ἡμέρας, pro annis, dies legendum puto. Quod supra est (*ib.* v. 1.) *Is fuit pater sanctæ martyris Eugeniæ*, quale sit ex Philippo Zonaræ disces. XYL.

(71) Βόστρων est apud Zonaram; et Arabem hunc fuisse ac Bostra Arabiæ urbem, reliqui tradunt. Et quidem Ammianus Marcellinus, scriptor diligentissimus, Bostram Armeniæ ingentem atque munitam urbem commemorat. I. XIV. XYL.

(72) Ambiguum, de Saporene an de Philippo intelligi debeat Zonaras de Sapore exponit. Valerianus autem huc non pertinet. Sed vel Zonaras hic lectorem explicabit. XYL.

multæ etiam bis ea lue infestatæ. Obtinuit annos 15. Cœpit autumno, et desiit sub ortum caniculæ. Propagabatur morbus iste etiam vestimentis, soloque adeo aspectu, neque fuit domus in qua nemo esset mortuus. Alii metu contagionis cadavera relinquebant insepulta. Pli autem ægrotos secure curantes luem sibi asciscebant, cumque iis aut post eos ipsi quoque moriebantur. Eo tempore Scythæ, trajecto Istro omnem Occidentem Italiamque **453** totam incursionibus deprædati sunt, et Asiam occupaverunt, solis Ilio et Cyricio urbibus exceptis. Volusianus Galli filius erat. Gallus a sua uxore dormiens jugulatus est ; Volusianum milites trucidaverunt.

A μεῖναι τούτου ἄμοιρον. Πολλάκις δὲ καὶ δὶς τῆς πόλεως ἐπῆρχετο. Ἐκράτει δὲ ἔτη ιε', ἀρχόμενος ἀπὸ φθινοπώρου καὶ λήγων τῇ τοῦ Κυνὸς ἐπιτολῇ. Μετεδίδοτο δὲ ἡ νόσος αὕτη ἀπό τε εἱμάτων καὶ ψιλῆς θέας. Οὐ γὰρ ἦν οἰκία ἐν ᾗ τεθνηκὼς οὐκ ἦν. Καὶ οἱ μὲν φόβῳ τοῦ μὴ μεταλαβεῖν τῆς νόσου ἀτάφους εἶων τοὺς τεθνηκότας, οἱ εὐσεβέστεροι δὲ ἀπαραφυλάκτως τοὺς νοσοῦντας θεραπεύοντες εἰς ἑαυτοὺς ἐμὴν νόσον ἐπεσπῶντο, καὶ σὺν ἐκείνοις ἢ μετ' ἐκείνους τὸν βίον μετῄλλαττον. Ἐπὶ τούτου οἱ Σκύθαι τὸν Ἴστρον περάσαντες πᾶσαν τὴν Δύσιν καὶ Ἰταλίαν, Ἀνατολήν τε καὶ Ἀσίαν ἐπόρθησαν καὶ παρέλαβον, δίχα μόνης Ἰλίου καὶ Κυζίκου. Ἦν δὲ Βουλουσιανὸς υἱὸς Γάλλου. Καὶ ὁ μὲν Γάλλος ἐσφάγη κοθεύδων ὑπὸ τῆς ἰδίας γυναικὸς, ὁ δὲ Βουλουσιανὸς ὑπὸ στρατιωτῶν.

B

Decius imperavit biennium. Is multos sanctos supplicio affecit ac neci tradidit. Sub eo beatus Cyprianus et beata Justina, tum Ephesi septem pueri magnaque sanctorum multitudo ob veræ religionis professionem necati sunt. Is edixit ne Romæ mulieres Christianæ caput velarent, sperans ea turpitudine, sicuti putabatur, ad falsam religionem pertrahi eas posse. Verum eæ maluerunt nudo capite prodire. Inde est quod in hunc usque diem Christianæ perfecte mulieres nudo incedunt capite Judææ autem et ethnicæ tecto. Sub Decio Babylas Antiochiæ, Flavianus Romæ, Alexander Hierosolymæ, Dionysiusque Alexandriæ episcopi veritati divinæ testimonium toleranda nece tulerunt. Et Novatus presbyter ab Ecclesia defecit, eos qui in persecutione diis immolassent pœnitentiam agentes non recipiens. Tunc et Elcesæus hæreseos princeps innotuit. Decius Galli artibus est a Scythis una cum filio in palude suffocatus, corporaque eorum inventa non sunt. Ita suæ sævitiæ pœnas dedit.

Δέκιος ἐβασίλευσεν ἔτη β'. Οὗτος πολλοὺς ἁγίους ἐτιμωρήσατο καὶ θανάτῳ παρέδωκε. Καὶ ὁ ἅγιος Κυπριανὸς καὶ ἡ ἁγία Ἰουστῖνα ἐμαρτύρησαν, καὶ οἱ ἐν Ἐφέσῳ ἑπτὰ παῖδες, καὶ πλῆθος ἁγίων πολύ. Οὗτος ἐθέσπισεν ἐν Ῥώμῃ τὰς Χριστιανὰς γυναῖκας μὴ ἐξεῖναι καταπαλύπτεσθαι τὴν κεφαλήν, οἰόμενος διὰ τῆς νομιζομένης αἰσχύνης ταύτης εἰς εἰδωλολατρείαν ἑλκῦσαι. Αἱ δὲ μᾶλλον ἀκατακάλυπτοι προῆσαν, δόξαν ἡγούμεναι τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ δοκοῦσαν ἀτιμίαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις· ὅθεν ἄχρι τοῦ νῦν αἱ μὲν ἀκριβεῖς Χριστιανῶν γυναῖκες ἀκατακάλυπτοι προέρχονται, αἱ δὲ Ἰομδαῖαι καὶ ἄπιστοι κατακαλύπτονται. Ἐφ' οὗ καὶ Βαβύλας Ἀντιοχείας, καὶ Φλαβιανὸς Ῥώμης, καὶ Ἀλέξανδρος Ἱεροσολύμων, καὶ Διονύσιος Ἀλεξανδρείας ἐμαρτύρησαν. Καὶ Νοβάτος πρεσβύτερος ὢν τῆς Ἐκκλησίας ἀπέστη, ὃς τοὺς ἐπιθύσαντας ἐν διωγμῷ μετανοοῦντας οὐκ ἐδέχετο. Ἐπὶ τούτου Ἐλκεσαῖος αἱρεσιάρχης ἐγνωρίζετο. Ἀνῃρέθη δὲ Δέκιος ὑπὸ Σκυθῶν ὑποθήκαις Γάλλου ἐν τέλματι ἀποπνιγεὶς μετὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ, ὡς μηδὲ τὰ σώματα αὐτῶν εὑρεθῆναι, ἄξιον τῆς θηριωδίας αὐτῶν τὸν θάνατον εὑράμενοι.

C

454 Æmilianus annum unum imperavit, estque a militibus in palatio occisus.

Valerianus et Gallienus imperarunt annos 15. Hic Valerianus cum Sapori Persæ bellum intulisset, ab eo captus est apud Cæsaream, viginti millia hominum in exercitu ducens ; estque ei pellis detracta, atque ita periit. Filius autem ejus Gallienus ei succedens primus equitum turmas instituit, cum hactenus Romani milites fere pedites fuissent. Interfectus est a militibus apud Mediolanum. Sub hoc floruit mirificus Gregorius, et innotuerunt Artemon atque Synepon hæresium auctotores.

Αἰμιλιανὸς ἐβασίλευσεν ἔτος ἕν, καὶ ἐσφάγη ἐν τῷ παλατίῳ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.

Οὐαλεριανὸς καὶ Γαλλιῆνος ἔτη ιε'. Οὗτος ὁ Οὐαλεριανὸς πόλεμον μετὰ Σαπώρου τοῦ Πέρσου ποιήσας καὶ δοριάλωτος γεγονὼς ἐν Καισαρείᾳ, ἔχων μυριάδες β', ὑπὸ Σαπώρου ἐκδαρεὶς ἐτελεύτησεν. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Γαλλιῆνος μετὰ τοῦτον πρῶτος ἱππικὰ τάγματα κατέστησε· πεζοὶ γὰρ κατὰ τὸ πολὺ οἱ στρατιῶται τῶν Ῥωμαίων ὑπῆρχον. Ἐσφαγη δὲ καὶ αὐτὸς ὑπὸ στρατιωτῶν [P. 259] πλησίον Μεδιολάνων. Ἐπὶ τούτου ἤκμαζε Γρηγόριος ὁ θαυματουργὸς (73) καὶ οἱ αἱρεσιάρχαι Ἀρτέμων καὶ Συνέπων ἐγνωρίζοντο.

D

Claudius imperavit annos 2. Is avus fuit Constantini ejus qui sanctum Constantinum Magnum filium reliquit. Sub hoc Scythæ in Europam effusi multas urbes, inque his etiam Athenas vastarunt. Athenis

Κλαύδιος ἐβασίλευσεν ἔτη δύο. Οὗτος παππος γέγονε Κωνσταντίνου τοῦ πατρὸς Κωνσταντίνου τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου. Ἐπὶ τούτου οἱ Σκύθαι περάσαντες καὶ τὰς πόλεις πορθήσαντες, παραλαβοντες

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(73) Neocæsariensis episcopus. Vide Nicephorum VI, 17. Quæ de Manete sequuntur, sunt etiam in Suidæ collectaneis ; quæ secuti sumus, ubi rectius nostro codice habere judicavimus. XYL.

ἰ τὰς Ἀθήνας, συνήγαγον πάντα τὰ βιβλία, A
βούλοντο καῦσαι, εἰ μή τις ἐξ αὐτῶν κρεῖττον
λλων κατὰ πολὺ φρονῶν ἐκώλυσεν αὐτοὺς, εἰ-
δτι περὶ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι σχολάζοντες τῶν
ων ἀμελοῦσιν. Οὗτος Αὐρηλιανὸν εἰς τὴν βασι-
προαγαγὼν τελευτᾷ.

τιλιανὸς ἀδελφὸς Κλαυδίου ἐβασίλευσεν ἡμέ-
. Ἐπειδὴ γὰρ ἔγνω Αὐρηλιανὸν ἐπιβῆναι μέλ-
τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, ἑαυτὸν ὑπεξάγει τοῦ
τὴν φλέβα τμηθεὶς τῆς χειρὸς ὑπό τινος ἰατροῦ,
ς οὗ λειποψυχήσας ἀπέθανεν.

ηλιανὸς ἐβασίλευσεν ἔτη ς', ἀνῃρέθη δὲ ὑπὸ
ωτῶν μεταξὺ Ἡρακλείας καὶ Βυζαντίου, ἐν τῷ
μένῳ Καινῷ φρουρίῳ, ὅπερ ἐγχωρίως Κενοφλώ-
ήγεται. Εἶχε γὰρ ὠτακουστὴν Αὐρηλιανός τινα,
φερεν αὐτῷ πάντα τὰ γινόμενα καὶ λεγόμενα. B
ηθεὶς οὖν ποτε παρ' αὐτοῦ διά τινα αἰτίαν καὶ
εἰς ἐμιμήσατο τὴν χεῖρα τοῦ βασιλέως, καὶ
ρως ποιησαμένου ὀνομασίας δυναστῶν ὡς ἐπὶ
ν ἀχθησομένων, οὗτοι φοβηθέντες ἀνεῖλον
Ἐπὶ τούτου ὁ ἅγιος Χαρίτων ὡμολόγησε,
ῦλος ὁ Σαμοσατεὺς τοῦ θρόνου Ἀντιοχείας
εῖται. Ἐφ' οὗ Μάνης ὁ μιαρὸς καὶ τρισκατ-
ς ἀνεφύη, Χριστὸν ἑαυτὸν καὶ Ηνεῦμα ἅγιον
ζόμενος, καὶ ἐκ πάσης αἱρέσεως εἴ τι κακὸν
όμενος, ἐκ Περσίδος εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν
θεοῦ συγχώρησιν εἰσέρρησεν.

ος οὖν ὁ μεμηνὼς Μάνης, ὁ καὶ Σκυθιανὸς λε-
ος, Βραχμάνης ἦν τὸ γένος, διδάσκαλον δὲ
βούδαν τὸν πρώην καλούμενον Τερέβινθον, ὅς
θεὶς ὑπὸ Σκυθιανοῦ τὰ Ἑλλήνων δοξάζοντος C
Ἐμπεδοκλέους ἠγάπησεν αἵρεσιν, δύο ἀρχὰς
τος ἀντικειμένας ἀλλήλαις, εἰσελθὼν δὲ ἐν Περ-
κ παρθένου ἑαυτὸν ἔφασκε γεγεννῆσθαι καὶ ἐν
ρεσιν ἀνατραφῆναι. Καὶ συγγραψάμενος βιβλία
α τὸ μὲν ἐπωνόμασε τῶν μυστηρίων, τὸ δὲ τὸ
έλιον, τὸ δὲ τῶν Θησαυρῶν, τὸ δὲ τῶν Κεφα-
. Καὶ ὁ μὲν Βούδας ὁ καὶ Τερέβινθος ὑπὸ
ατος ἀκαθάρτου συντριβεὶς ἀπώλετο, γυνὴ δέ
ιρ' ᾗ κατέλυσε καὶ κατετέθη, τὰ χρήματα καὶ
βήλους βίβλους κληρονομήσασα [P. 260] ὠνεῖ-
ιδάριον ἐτῶν ἑπτὰ τοὔνομα Κούβρικον, ὃν καὶ
σα γράμματα, καὶ ἐλευθερώσασα κληρονόμον
αυτῆς πάντων καθίστησιν. Ὁ δὲ λαβὼν τὰ
ι τοῦ Βούδα καὶ τὰ χρήματα διήρχετο τὴν Περ-
Μάνην ἑαυτὸν ὀνομάζων καὶ τῆς πλάνης τοῦ D
συνίστωρ γενόμενος, καὶ τὰ βιβλία πονήματα
λεγεν εἶναι. Ὃν ὁ βασιλεὺς Περσῶν ἐξέδειρε
ὡς θανάτου γενόμενον τῷ υἱῷ αὐτοῦ πρόξε-
οῦ γὰρ βασιλικοῦ παιδὸς νοσοῦντος καὶ πολλῆς
ῆς ἐπιμελείας ἀπολαύοντος, ἐπηγγείλατο
; χωρὶς ἰατρείας ἀναστῆσαι τοῦτον, καὶ οὕτω
ατροὺς ἀποστήσας ἐθανάτωσε τὸν παῖδα ἀμε-
αὶ τερατολογίᾳ, καὶ ὑπὲρ τούτου μισθὸν ἐπ-
εἰκότως κομίζεται τὴν ἐκδορὰν τοῦ παναθλίου
σώματος. Ὁ τοίνυν ἐμβρόντητὸς οὗτος Μάνης
λόμενος τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, καὶ τὴν κτί-
ίσαν καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου κατασκευὴν οὐκ

captis omnes libros in unum congesserunt, ut eos comburerent. Sed ab hoc eos consilio quidam reliquis longe prudentior detraxit, quod diceret Romanos libris deditos bellicam rem neglecturos. Mortuus est, successore Aureliano sibi designato.

Quintilianus Claudii frater imperium dies 7 tenuit. Qui.cum audiret Aurelianum ad occupandum imperium adventare, se ipsum vita privavit, vena brachii a medico secari jussa, neque inhibito sanguine, ut ex animi doliquio moreretur.

455 Aurellanus imperavit annos sex.Necatus est a militibus inter Heracleam et Byzantium, in loco qui Novum castrum, ipsorum lingua Kenophlorium dicitur. Habebat Aurelianus auscultatorem quemdam, qui omnia ad ipsum deferebat quæ fierent aut dicerentur. Is sibi metuens ab imperatore, nescio qua de causa mlnis ab eo sibi intentatis, manum ejus imitatus schedam conscripsit, qua primores neci destinarentur: ac primores illa lecta,ut suum periculum effugerent,imperatorem occiderunt. Sub hoc beatus Chariton confessus est, Paulusque Samosatenus episcopatu Antiocheno dejectus.Eodem imperante impurus ille et detestabilis Manes exstitit, qui sibi Christi et spiritus sancti speciem sumebat, atque ex hæresibus omnibus mali aliquid corradens Dei permissu ex Perside in Romanorum ditionem irrepsit.

Manes ille vesanus, qui et Scythianus appellabatur, Brachman erat natione. Præceptorem autem habuit Budam, qui olim Terebinthi nomen gesserat: hic Græcas opiniones amplexus, Empedoclis decreta sectatus est, qui duo contraria principia statuerat· In Persidem Budas cum venisset, de virgine se natum et in montibus educatum dixit. Scripsit libros quatuor; quorum tituli sunt de mysteriis,Evangelium,Thesaurorum,Capitum.Atque is quidem Budas Terebinthus ab impuro genio **456** contritus periit. Mulier autem quædam, cujus utebatur hospitio, et apud quam sua deponebat, impios istos libros hæreditario consecuta puerulum septennem emit, nomine Cubricum, quem litteras docuit, libertatemque donatum heredem omnium suarum rerum instituit Is ergo Cubricus libros Budæ pecuniamque nactus Persidem peragravit,Manetem sese nominans ac Budæ errorem spargens, libros ejus a se elaboratos jactabat. Hunc rex Persarum vivum excoriari jussit, quod filio ejus mortem attulisset. Cum enim regis filius ægrotaret et a medicis multa industria curaretur, Manes pollicitus est se eum sanitati absque medicina restituturum, itaque submotis medicis incuria et nugis suis puerum necavit. Ideoque diguam mercedem tulit, detracta misero corpori cute. Enimvero vecors ille Manes vetus testamenium repudiat, mundique et hominis creationem impie calumniatur, a Deo non bono factam, quod interitui sit et mutationi obnoxia. Novum utpote boni Dei admittit. Christum non re vera, sed opinantibus tantum hominibus apparuisse, ac

spectrum fuisse affirmat. Ad hæc sceleratas quasdam occultationes, nocturna sacra et illicitos concubitus atque infanda flagitia usurpavit. Fatum, migrationes auimarum in alia corpora, multaque alia professus est, Græcorumque pravas et vanas opiniones tueri Deo adversus invisusque ille **457** docuit. De eo sic Theodorus Raithensis presbyter. Manes, inquit, tenebrarum luci adversarum inventor, imo figmentum potestatis tenebrarum, imaginatus est atque somniavit Christum nudo simulacro et specie humana corporis vacua apparuisse, visumque modo ea agere propter nos atque pati, quæ scripta sunt, cum revera nihil eorum fieret, sed is impostura atque opinione homines lactaret, inter quos versari putatus sit. Ea de causa duas Christi naturas negat, solam ei deitatem concedens.

A ἀγαθοῦ τινος Θεοῦ γεγονέναι βλασφημῶν, ὑπὸ φθορὰν καὶ ἀλλοίωσιν οὖσαν, τὴν Νέαν ὡς ἀγαθοῦ δῆθεν προσίεται Θεοῦ, καὶ κατὰ φαντασίαν καὶ δόκησιν τὸν Χριστὸν πεφυκέναι τερατεύεται. Καὶ πρὸς τούτοις καταδύσεις τινὰς ἐναγεῖς καὶ νυκτερινὰς τελετὰς καὶ παρανόμους ἐπιτηδεύσας μίξεις καὶ ἀῤῥητοποιίας, καὶ εἱρμαρμένας καὶ μετενσωματώσεις καὶ ἄλλα πλείονα φλυαρήσας καὶ διδάξας τὰ τῶν Ἑλλήνων πονηρὰ καὶ μάταια δόγματα κρατύνειν ἐσπούδακεν ὁ θεομισὴς καὶ θεήλατος. Περὶ οὗ φησι καὶ Θεόδωρος πρεσβύτερος ὁ τῆς Ῥαϊθοῦ· Μάνης ὁ τοῦ ἀντιθέτου σκότους ἐφευρετὴς, μᾶλλον δὲ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους ἀνάπλασμα, φαντασίᾳ ψιλῇ καὶ σχήματι διακένῳ σώματος ἀνθρωπείου πεφανερῶσθαι τὸν Κύριον ἐφαντάσθη καὶ ὠνείρωξεν, ὥστε φησὶ καὶ πάσχειν μὲν δοκεῖν αὐτὸν καὶ πράττειν ἅπερ ἔδρα καὶ πέπονθε καθ' ἡμᾶς, μφδὲν δὲ τούτων ἀληθείᾳ καὶ πράγματι ὑπάρξαι, ἀλλὰ δοκῆσει μᾶλλον καὶ ἀπάτῃ ἀποβουκολεῖν τοὺς ἀνθρώπους, οἷς καὶ συνανεστράφθαι νενόμισται. Διὰ τοῦτο καὶ φύσεις δύο παραιτεῖται λέγων ἐπὶ τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ μίαν τὴν τῆς θεότητος.

Fuit autem coætaneus hujus Manetis Paulus quidam patria Samosatenus, episcopus Antiochiæ magnæ. Is Christum nudum fuisse hominem impie asseruit, inque eo verbum Dei ita inhabitavisse ut in quovis alio prophetarum. Inde duas naturas a se invicem divisas nullaque omnino copula unitas in Christo fuisse statuit, ut alius fuerit Christus, aliud verbum in eo inhabitans. Hæ primum igitur duæ sunt enatæ hæreses, quæ duas et unam naturam Christo, non quomodo oportuit, sed male et impie ascribunt: alteraque earum deitati Christi, altera humanitate derogat.

B Παῦλος δὲ τις τῷ Μάνεντι τούτῳ σύγχρονος γεγονὼς, τὸ γένος μὲν Σαμοσατεὺς, Ἀντιοχείας δὲ τῆς μεγάλης πρόεδρος, ψιλὸν ἄνθρωπον εἶναι τὸν Χριστὸν ἐδυσφήμησεν. Ὥσπερ δὲ εἰς ἕκαστον τῶν προφητῶν, οὕτω καὶ ἐν αὐτῷ γεγενῆσθαι τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν οἴκησιν. Ἔνθεν δὲ καὶ δύο φύσεις διῃρημένως ἐχούσας καὶ ἀκοινωνήτους πρὸς ἑαυτὰς εἶναι παντάπασιν ἐν Χριστῷ, ὡς ἄλλου αὐτοῦ ὄντος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄλλου τοῦ κατοικοῦντος ἐν αὐτῷ Θεοῦ Λόγου. Αὗται μὲν οὖν αἱ πρῶται φυαὶ τοῦ μίαν φύσιν καὶ τὰς δύο κακῶς καὶ δυσφήμως ἐπὶ Χριστῷ λέγεσθαι, τὸ μὲν ἐπ' ἀναιρέσει τῆς θεότητος, τὸ δὲ τῆς ἀνθρωπότητος.

Postea temporis Apolinarius quidam exstitit, episcopus Laodiceæ Syriæ, novarum auctor vanitatum. Cum enim Ariani corpus Christi **458** prorsus inanimum dicant, ille a Christo carnem anima vitali animatam fuisse assumptam perhibuit, sed qui mentem nostram minime asciverit. Nihil quippe ei corpori opus fuisse humana mente, cum a deitate in id illapsa gubernaretur. Ac ne potuisse quidem recipi in id corpus aliam intelligendi facultatem præter divinam. His positis contendit unam fuisse verbi et carnis assumptæ naturam, quippe ad hominis constitutionem cum caro non sufficeret, neque hominis nomen mereretur.

[P. 261] Ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς χρόνοις Ἀπολινάριός τις ἐφύη, πρόεδρος Λαοδικείας τῆς Συρίας, ματαιοφροσύνης ἑτέρας εἰσηγησάμενος. Τῶν γὰρ Ἀρειανῶν C ἄψυχον πάντη λεγόντων τὴν τοῦ Κυρίου σάρκα, αὐτὸς ἔφη ὅτι σάρκα μὲν ἐψυχωμένην ψυχῇ ζωτικῇ ἀνέλαβεν ὁ Κύριος, νοῦν δὲ τὸν ἡμέτερον οὐ προσήκατο· μηδὲ γὰρ δεηθῆναι τὴν σάρκα φησὶν ἐκείνην ἀνθρωπείου νοὸς ἡγεμονευομένην ὑπὸ τοῦ αὐτὴν ἐνδεδυκότος Θεοῦ Λόγου· ἀλλὰ μηδὲ χωρεῖν αὐτὴν ἄλλην νοερὰν δύναμιν παρὰ τὴν θείαν. Ταῦτα ὑποθέμενος διατείνεται μίαν εἶναι τὴν φύσιν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκώσεως, ὡς ἄτε τῆς σαρκὸς ἀτελοῦς οὔσης εἰς τὸ εἶναι ἄνθρωπον, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἀξίόν φησιν ὀνομάζεσθαι.

Post hos prodiit quidam Theodorus Mopsu Hestiæ, quæ urbs est Ciliciæ, antistes. Is plane Apolinario adversus intrepide Christum contumeliis non levibus ausus est afficere, fuisse eum vulgarem neque nobis potiorem natura hominem dicens; profecisse autem eum, iisque profectibus gratiam Dei adeptum Deum fuisse nominatum; inque Jordane cum in primis in nomen Patris Filii et Spiritus sancti baptizaretur, dono spiritus sancti fuisse dignatum. Ob ejus porro excellentem virtutem Verbum Dei in ipso arbitrio suo inhabitasse, eumque divina dignitate impertivisse, atque adorandum post mortem redegisse. Hæc et alia id genus multa ille

Μεθ' ὧν ἀναφαίνεταί τις Θεόδωρος, τῆς Μόψου ἐστίας, πόλεως ἐν τῇ Κιλιλίᾳ, τὴν ἡγεμονίαν λαχών, καὶ ἐκ διαμέτρου τῷ Ἀπολιναρίῳ φερόμενος ὑβρεις οὐ τὰς τυχούσας τολμηρᾷ ψυχῇ καὶ ἀφόβῳ καρδίᾳ D καταχέει τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ἄνθρωπον ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ κοινὸν ἀποκαλῶν, καὶ ἐκ προκοπῆς λαβόντα τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ Θεὸν ὀνομάζεσθαι, καὶ ἐκ τοῦ ἐν Ἰορδάνῃ βαπτίσματος ἀξιωθῆναι τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος δωρεᾶς, ἐν πρώτοις εἰς ὄνομα Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, βαπτισθέντα, τὸν δὲ Θεὸν Λόγον διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀρετὴν αὐτοῦ κατ' εὐδοκίαν ἑαυτοῦ κατοικήσαντα μεταδοῦναι τῆς θεϊκῆς ἀξίας αὐτῷ καὶ προσκυνήσεως ἐσύστερον

μετὰ τὴν τελείωσιν. Ταῦτα καὶ ἕτερ' ἄττα πολλὰ τοιαῦτα δυσφημήσας δύο φύσεις ἰδιοπεριορίστως ἐδογμάτισεν ἐπὶ Χριστοῦ, σχέσει τινὶ καὶ μόνον ἀλλήλαις ᾠκειωμένας. Δευτέρα καὶ αὕτη βλάστησις τοῦ μίαν φύσιν καὶ δύο φύσεις ἐν Χριστῷ μὴ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ὁμολογεῖσθαι.

Μετὰ δὲ τούτους γέγονέ τις ὀνόματι Νεστόριος, ἀπὸ Γερμανικείας τῆς Συρίας, τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως δραξάμενος, ὁμοίως τῇ φωνῇ τῶν ἐν Χριστῷ δύο φύσεων καταφρόνως ἀπεχρήσατο, Παύλῳ καὶ Θεοδώρῳ τοῖς ἑαυτοῦ προγόνοις ἑπόμενος. Υἱὸς μὲν γὰρ ἦν τοῦ Κίλικος, ἀπόγονος δὲ τοῦ Σαμοσατέως, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἁγίαν Παρθένον ἄσπονδον ἦρατο πόλεμον, ἐξαρνούμενος τὸν ἑαυτοῦ Κύριον καὶ ἀτιμάζων τὴν ἑαυτοῦ Δέσποιναν ὁ δείλαιος δοῦλος καὶ ἀναίσχυντος. Οὗτος οὖν ὁ δεινὸς Νεστόριος, προστάτης γεγονὼς τῆς Ἰουδαϊκῆς ταύτης αἱρέσεως, ἄλλον εἶναι παρ' ἑαυτῷ τὸν Χριστὸν καὶ ἄλλον τὸν Θεοῦ Λόγον κατὰ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ πλάνην ἐδογμάτισε.

Τῆς δὲ κατὰ Μάνεντα καὶ Ἀπολινάριον ἀντιθέτου μοίρας τρίτος πάλιν ὑπασπιστὴς Εὐτυχὴς, ἡγούμενος μοναστηρίου Κωνσταντινουπόλεως, ἀνεδείχθη· ὃς μὴ ἀνεχόμενος ὁμοούσιον ἡμῖν καὶ [P. 262] ὁμοφυῆ τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου διομολογεῖν ἀπηρνεῖτο, σώζεσθαι λέγων ἐν τῷ Χριστῷ δύο φύσεις μετὰ τῆς τούτων ἑνώσεώς τε καὶ συμφυΐας. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τερατώδη τινὰ καὶ ἀλλόκοτα παρέπλαττεν, ἐξ οὐρανοῦ λέγων κατενηνέχθαι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ ὡς διὰ σωλῆνος τῆς Παρθένου παραδραμεῖν τὸν Θεὸν Λόγον, οὐρανόθεν τοῦτον ἐνδεδυμένον, ἵνα δόξῃ γεγενῆσθαι ἐκ γυναικὸς καίπερ μὴ γεγεννημένος. Μανιχαῖος οὗτος ὁ λόγος, καὶ πεφαντασμένος πολλῷ μᾶλλον ἐκείνου. Μίαν φύσιν καὶ οὗτος διεστραμμένῃ καρδίᾳ τὸν Χριστὸν ἐπρέσβευεν.

Εἶτα Σεβῆρός τις λεγόμενος, ἁρπάσας τὸν θρόνον Ἀντιοχείας, τὴν κατὰ Μάνεντα αὖθις Ἀπολινάριόν τε καὶ Εὐτυχέα διεκδικεῖν αἵρεσιν ἐπειρᾶτο, κυκῶν ὅση δύναμις αὐτῷ τὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην. Ἐξελαθεὶς δὲ τῆς Ἀντιοχείας ὁ στασιώδης καὶ ταραξίας τῇ Ἀλεξανδρέων κουφότητι λαίλαπος καὶ θυέλλης δίκην ἐνέσκηψεν, ἔνθα καὶ ἑτέρας καταιγίδος ἀντιπνευσάσης αὐτῷ τε καὶ τῷ λαῷ συνέχεε πάντας καὶ ἐθορύβησε. Διεσκέδασε γὰρ αὐτοὺς Ἰουλιανός τις καλούμενος, Ἁλικαρνασσοῦ μὲν τῆς Ἀσίας ἐπίσκοπος, τῆς δὲ Εὐτυχιανῆς κακοδοξίας προστάτης εὐθυμότατος. Σεβήρου γὰρ μίαν φύσιν εἶναι λέγοντος τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἐν Χριστῷ διαφορὰν δεχομένου, Ἰουλιανοῦ δὲ μίαν μὲν κατὰ τὸν Σεβῆρον φάσκοντος φύσιν, ἀναιροῦντος δὲ τὴν διαφοράν, αἴτιοι πάσης ταραχῆς καὶ ζάλης γεγόνασιν οἱ ἀνόσιοι, μὴ νοοῦντες, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, μήτε ἃ λέγουσι μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. Οἵτινες πρὸς ἡμᾶς διαμάχονται λαμβάνοντας εἰς παράδειγμα τῆς θείας ἑνώσεως τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον, καὶ φασιν· Οὐκοῦν τρεῖς ὁμολογεῖτε φύσεις. Ἀλλ' ἴστωσαν οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀπαίδευτοι, ὅταν δύο φύσεις λέ-

impie asserens tradidit in Christo duas naturas, quarum utraque per se et seorsim circumscripta sit, respectu tantum quodam inter se conjunctas. Hoc alterum est germen unam naturam et duas naturas in Christo, non ut veritas postulat, confitentium.

459 Successit his quidam Nestorius, a Germanicia Syriæ ad solium Cpolitanum occupandum profectus. Is quoque vocabulis duarum in Christo naturarum perverse est abusus, Paulum et Theodorum majores suos imitatus. Erat enim Cilicis istius filius, auctoremque stirpis Samosatenum habebat ideoque bellum implacabile contra Divam virginem gessit, malus servus atque impudens, qui et Dominum suum diffiteretur et Dominam contumelia afficeret. Is ergo perniciosus Nestorius ducem se Judaicæ hæresi præbuit, alium per se esse Christum, aliumque rursus Verbum Dei, errorem avitum sequendo statuens.

Jam Manetis atque Apolinarii adversis partibus tertius propugnator exstitit Eutyches, monasterii Cpolitani princeps. Is carnem Christi ejusdem fuisse cum nostra naturæ atque substantiæ confiteri non sustinuit; negavitque in Christo duas permanere naturas post earum unionem atque concretionem. Quin et inaudita alia atque monstrosa confinxit, corpus Christi ex cœlo delapsum aiens, eoque in cœlis indutum Verbum Dei per Virginem veluti per canalem transivisse, uti natus ex muliere videretur, cum non nasceretur tamen. Manichæi ista est opinio, et quidem Manetis etiam deliriis absurdior. Is quoque igitur perverso corde unicam Christi naturam asseruit.

460 Postea Severus quidam, arrepto Antiochenæ episcopatu, rursus Manetis Apolinarii et Eutychetis errores defendere intendit, quantumque in ipso fuit virium, id paci Ecclesiæ conturbandæ impendit. Antiochia autem pulsus homo seditiosus et rebus turbandis intentus, instar procellæ atque turbinis Alexandrinorum levitati incubuit. Ubi cum ex adversa parte contra eum vehemens ventus tempestatem concitasset, ingenti tumultu totus populus confusus fuit. Disturbavit enim eum Julianus quidam, Halicarnassi Asiæ urbis episcopus, animosissimus Eutychianæ falsitatis propugnator. Nam cum Severus unam in Christo naturam esse diceret ac differentiam agnosceret, Julianus itidem unam naturam affirmabat, sed differentiam negabat. Ita impii illi ingenti turbæ atque tempestati causam præbuerunt, vere ignorantes, ut ait Apostolus, et quid dicerent et quibus de rebus contenderent [62]. Pugnant contra nos, cum pro divinæ unitionis exemplo hominis ex anima et corpore constitutionem usurpamus, aiuntque nos tres in Christo naturas statuere. Scire autem debebant ignari isti

[62] I Timoth. I, 4.

atque indocti homines, nos cum de duabus loquimur naturis,non loqui de Deo et corpore,neque de Deo et anima, sed de Deo et homine. Neque enim proprie hominis natura id appellatur quod humanæ naturæ pars est. Quippe tam corpus quam anima partes sunt hominis ; atque ipsæ partes rursus in alias suas partes dividuntur,repetitis etiam deinceps divisionibus in alias minores. Ita partes Christi distinctæ sunt divina atque humana natura : anima autem et **461** corpus aliæ sunt partes, partis nimirum. Porro partes partium hominis, quod ad animam attinet, sunt substantia ratione prædita et qualitas corporis expers. Et animæ aliud est quod imperat, aliud quod irascitur, aliud quod appetit, et quod intelligit, cogitat, meminit atque consulit,itemque quod appetit et attrahit, tum quod defendit, diversa sunt, hisque rursus divisis alia emergunt. Neque in præsentia quærimus, partesne ista sint animi an vero facultates. Corpus quoque dividitur in partes, quarum aliæ partibus idem nomen et eamdem speciem servantibus constant, aliæ dissimilibus, ut primum in caput manus pedes, hæc deinde in ossa nervos carnem, hæc rursus in quatuor elementa, et ea demum in materiam ac formam. Multa porro alia philosophantur medici de facultatibus naturalibus, quarum aliam tractricem aliam alteratricem aliam expultricem dicunt. Multa etiam de sensibus, de imaginandi facultate, de vitali ac per instrumenta sua dilato spiritu, qui animalis vitam conservat, quem ab intellectui serviente diversum statuunt. Quemadmodum igitur ad ista simul universa commemoranda sufficit nominare vel carnem vel corpus hominis,ita mentione animæ ratione præditæ facta, satis etiam intelliguntur ejus partes, in quas dividitur et ex quibus constat. Verum isti non ut hominem omnibus numeris absolutum pronuntient, sed ut Christum calumnientur eumque a nostra natura alienum faciant, ut vel ne assumpsisse quidem initio nostram naturam credatur, vel id integrum non servasse quod a nobis acceperat, propterea hujusmodi **462** captiosis utuntur ratiocinationibus, exemplumque propositum mala fide pervertentes inextricabilibus et exitum non habentibus sese insinuaverunt labyrinthis.

A γωμεν ἡμεῖς, οὐ Θεοῦ καὶ σαρκὸς, οὔτε μὴν Θεοῦ καὶ ψυχῆς, ἀλλὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Οὐδὲ γάρ ἐστι κυρίως ἄνθρώπου φύσις ἡ τοῦ μέρους φύσις. Μέρη μὲν γὰρ ἀνθρώπου ψυχὴ καὶ σῶμα, μέρη δὲ τῶν μερῶν αἱ περὶ αὐτὰ διαιρέσεις τε καὶ ὑποδιαιρέσεις. Καὶ μέρη μὲν Χριστοῦ ἀσύγχυτα θεότης καὶ ἀνθρωπότης, ψυχὴ δὲ καὶ σῶμα ἄλλα μέρη τοῦ μέρους. Μέρη μὲν τῶν μερῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ μὲν ψυχῆς οὐσία λογικὴ καὶ ποιότης ἀσώματος, ὧν τὸ μὲν ἡγεμονικὸν, τὸ δὲ θυμικὸν, τὸ δὲ ἐπιθυμητικόν. Τούτων τὸ μὲν ἐννοηματικὸν διανοητικὸν μνημονευτικόν τε καὶ βουλευτικὸν, τὸ δὲ ὀρεκτικόν τε καὶ ἑλκτικὸν, τὸ δὲ ἀμυντικόν. Καὶ πολλὰ ἕτερα τούτοις ὑποδιαιροῦται. Ἀφείσθω τὰ νῦν ζητεῖν πότερον [P. 263] ὡς μέρη ταῦτα εἰσὶν ἐν τῇ ψυχῇ ἢ ὡς δυνάμεις. Ἡ δὲ τοῦ σώματος πάλιν διαίρεσις γίνεται εἰς ὁμοιομερῆ, καὶ τούτων ἔτι εἰς κεφαλὴν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, καὶ ταῦτα εἰς ὀστέα καὶ νεῦρα καὶ σάρκα, καὶ ταῦτα εἰς τέσσαρα στοιχεῖα, καὶ ταῦτα εἰς ὕλην καὶ εἶδος. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα φιλοσοφοῦσιν ἰατρῶν παῖδες περὶ φυσικῶν δυνάμεων, ὧν τὴν μὲν ἑλκτικὴν, τὴν δὲ ἀλλοιωτικὴν, τὴν δὲ ἀποκριτικὴν ὀνομάζουσι, πολλὰ δὲ καὶ περὶ αἰσθήσεως καὶ φαντασίας καὶ τοῦ συνέχοντος τὸ ζῶον ζωτικοῦ καὶ ὀργανικοῦ πνεύματος, ἑτέρου παρὰ τὸ λογικὸν, ὡς φασιν, ὑπάρχοντος. Ὥστε τοίνυν ἀπόχρη πρὸς τὸ παραστῆσαι ταῦτα πάντα [διὰ] τὸ σάρκα εἰπεῖν ἢ σῶμα ἀνθρώπου, καὶ ἀπόχρη πάλιν διὰ τῆς λογικῆς ψυχῆς τὸ εἰς ἃ διαιρεῖται μέρη δηλῶσαί τε καὶ παραστῆσαι τὰ ἐξ ὧν συνέστηκεν ἐν οἷς γνωρίζεται. Οἱ δὲ, οὐχ ἵνα τὸν ἄνθρωπον τέλειον ἀποφήνωσιν, C ἀλλ' ἵνα τὸν Κύριον συκοφαντήσωσι καὶ τῆς ἡμετέρας αὐτὸν ἀλλοτριώσωσι φύσεως, καὶ ἢ μὴ προσειληφότα τὴν ἀρχὴν τὸ ἡμέτερον ἢ μὴ φυλάξαντα σῶον ὅπερ ἔσχε παρ' ἡμῶν, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα σοφιζόμενοι, καὶ περὶ τὸ παράδειγμα κακουργοῦντες, εἰς ἀφύκτους καὶ ἀδιεξοδεύτους καταπεπτώκασι λαβυρίνθους.

De his et eorum similibus impiis erroribus ita scribit Theodoretus. Sunt quidem, inquit,nonnulli etiam nomine Christiani, qui palam veritatem oppugnant. Horum alii id quod genitum non est, in tria partiuntur,in bonum, malum et justum. Alii duo nunquam nata principia depingunt, invicem quam maxime contraria. Alii, qui se impiis istis opinionibus adversari profitentur, aliam impietatis viam ingrediuntur : unigenitum enim Dei Verbum cum fateantur esse Filium, tanquam factum creaturis annumerant, inque earum ordinem conditorem redigunt. Sanctum quoque Spiritum impio sermone divina exterminant natura. Alii alio a recto itinere divertentes, dum vestigiis antegressorum insistere detrectant, longe a veritate aberraverunt. Eorum nonnulli Christi in carne dispensationem pro nobis factam prorsus infitian-

Ἀμέλει γέ τοι καὶ Θεοδώρητος ἔφη περὶ τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἀνοσίων οὕτως· Εἰσὶ μέντοι γέ τινες οἳ καὶ Χριστιανῶν μὲν προσηγορίαν ἔχουσιν, D ἄντικρυς δὲ τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι πολεμοῦσιν. Οἱ μὲν γὰρ τὸ ἀγέννητον εἰς τρία τέμνουσι, καὶ τὸ μὲν καλοῦσιν ἀγαθὸν, τὸ δὲ κακὸν, τὸ δὲ δίκαιον. Οἱ δὲ δύο ἀρχὰς ἀγεννήτους ζωγράφοῦσι, τῷ λόγῳ ἀλλήλαις ἐναντίας ἐκ διαμέτρου. Ἄλλοι δὲ τοῖς μὲν ἀσεβέσι τούτοις πολεμεῖν ἐπαγγέλλονται δόγμασιν, ἑτέραν δὲ δυσσεβείας ἐπινοοῦσιν ὁδόν· τὸν γὰρ τοῦ Θεοῦ μονογενῆ Λόγον ὁμολογοῦντες Υἱὸν ὡς ποίημα τῇ κτίσει συναριθμοῦσι, καὶ τὸν Κτίστην ἰστῶσι μετὰ τῆς κτίσεως, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τῷ δυσσεβεῖ λόγῳ τῆς θείας ἐξορίζουσι φύσεως. Ἄλλοι δὲ ἄλλως τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν ἀπολέσαντες καὶ τοῖς τῶν προωδευκότων ἴχνεσιν ἀκολουθῆσαι μὴ βουληθέντες πόῤῥω που τῆς ἀληθείας ἐγένοντο, καὶ οἱ μὲν τὴν ὑπὲρ

ἡμῶν γεγενημένην οἰκονομίαν παντελῶς ἀπηρήσαντο, οἱ δὲ ὁμολογοῦσι μὲν ἐνανθρωπῆσαι τὸν Θεὸν Λόγον, σῶμα δὲ μόνον ἀνειληφέναι, οἱ δὲ ἔμψυχον μὲν καλοῦσι τὴν ληφθεῖσαν σάρκα, οὐ μὴν λογικὴν δὲ καὶ νοερὰν ἐν ταύτῃ γεγενῆσθαι ψυχήν, ἴσως τὴν οἰκείαν ἄνοιαν τούτου τεκμήριον ἔχοντες. Ἡμεῖς δὲ ἀνθρώπου ψυχὴν οὐδεμίαν ἴσμεν ἑτέραν ἢ τὴν λογικὴν καὶ ἀθάνατον. [P. 264] Καὶ ἄλλοι μὲν πάλιν εἰς δύο τὸν ἕνα Χριστὸν διατέμνουσι, καὶ ἕτερον μὲν εἶναι διατεινόμενοι τὸν ἐκ Παρθένου τεχθέντα τελείως ἄνθρωπον, ἕτερον δὲ τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, καὶ τὸν μὲν ὡς ἄνθρωπον ἰδίᾳ τιθέντες καὶ ἀνὰ μέρος, τὸν δὲ ὡς Θεὸν φύσει τε καὶ ἀληθείᾳ Θεὸν ὀνομάζουσιν. Ἄλλοι δὲ παρατετράφθαι φασὶ τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον εἰς ὀστέων καὶ νεύρων καὶ σαρκὸς φύσιν, ταῦτα πάντα δυσσεβῶς δογματίζοντες.

A tur. Quidam Verbum in carnem venisse fatenturii quidem, sed ab eo tantum corpus fuisse assumptum contendunt. Sunt qui carnem eam animatam fuisse concedant, sed animam mente præditam fuisse negent, suæ fortasse amentiæ argumento adducti. Nos vero nullam aliam hominis novimus animam quam ratione præditam et immortalem. Rursus alii unicum Christum in duos dissecant, contenduntque alium esse eum qui perfecte **463** homo natus est ex Virgine, alium Verbum Dei Patris. Atque illum quidem, utpote hominem, seorsim collocant, hunc natura Deum et Filium nominant. Alii Verbum in naturam ossium, nervorum et carnis commutatum affirmant ; quæ omnes opiniones sunt impiæ.

Τάκιτος ἐβασίλευσεν ἔτη β'. Οὗτος Μαξιμῖνον συγγενῆ αὐτοῦ ἐπέστησε τῇ Ἀσσυρίᾳ, ὃν διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης ἀδικίας ἀνελόντες οἱ στρατιῶται, εἶτα φοβηθέντες μὴ ἐκδικήσῃ αὐτὸν ὁ Τάκιτος, ἀπέκτειναν καὶ αὐτὸν ὑποθήκῃ Φλωριανοῦ.

B Tacitus imperavit annos 2. Is Maximinum cognatum suum Assyriæ præfecit. Quem, quod injuste multa ageret, milites trucidaverunt ; metuentesque ne eam cædem Tacitus ulcisceretur, ipsum quoque Floriani suasu interfecerunt.

Πρόβος καὶ Φλωριανὸς ἐβασίλευσαν ἔτη δύο μῆνας δ'. Οὗτος ὁ Πρόβος παράφρονα ἑαυτὸν ποιήσας ἀνεῖλε τὸν Φλωριανόν. Ἐπὶ αὐτοῦ βροχῆς γεγονυίας σῖτος μεμιγμένος τῷ ὕδατι πολὺς κατηνέχθη, ὃν συναγαγόντες σωροὺς μεγάλους ἐποίησαν. Ὡσαύτως καὶ ψεκάδας ἀργύρου κατενεχθῆναί φασι. Βικτωρῖνος δὲ φίλος τοῦ Πρόβου ἤτησε φίλον αὐτοῦ ἄρχοντα γενέσθαι εἰς Βρεττανίαν· ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀντῆρεν. Ὀνειδιζόμενος δὲ ὁ Βικτωρῖνος δι' αὐτὸν ἀπεστάλη παύσων τὴν ἀνταρσίαν. Προσποιησάμενος δὲ ἀπὸ προσώπου φεύγειν τοῦ βασιλέως, ὡς φίλος τοῦ ἀντάραντος ἀπεδέχθη καὶ ἀνεῖλεν αὐτόν. Ὑποστρέψας δὲ, ὡς ἐξῄει τοῦ πλοίου, λύσας τὴν ἑαυτοῦ ζώνην ἔῤῥιψεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰσῆλθε λυσίζωνος εἰς τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ ὠργίσθη, δοκῶν ὑφ' ἑτέρου αὐτὸν τοῦτο πεπονθέναι. Βικτωρῖνος δὲ ἔφη ὑφ' ἑαυτοῦ τοῦτο γενέσθαι, αἰτησάμενος μηκέτι ἄρξαι πράγματος. Ἀρχὴ γὰρ πᾶσα, ἔφη, μετὰ κινδύνων καὶ κλιμακτήρων (74). Ὁ δὲ καὶ ἡσυχίαν αὐτῷ ἐχαρίσατο καὶ δωρεὰς πολλὰς παρέσχεν. Ἀπέκτεινε δὲ πάντας τοὺς ἀποκτείναντας Τάκιτον καὶ Αὐρηλιανὸν, ἐν τῇ Ηειρίνθῳ ἐπὶ ἑστίασιν αὐτὸν καλέσας. Ἀνῃρέθη δὲ καὶ αὐτός.

C Probus et Florianus imperarunt annos 2 et trientem. Probus simulata insania Florianum interfecit. Sub eo pluvia decidit in qua frumenti multum fuit aquæ permistum, magnique ejus congesti sunt acervi. Ferunt etiam guttas argenti pluisse. Victorinus porro amicus Probi apud eum pro suo quodam amico intercessit, ut is in Britanniam præfectus mitteretur. Missus contra imperatorem seditionem movit. Victorino ea rebellio probro data, missusque est ad eam sedandam. Simulans ergo se ab imperatore profugisse, receptus amici loco est a rebellionis auctore, eumque interfecit. Reversus inde, cum exiret navi, zonam suam solvit ac in mare abjecit, et sine cinctu ad imperatorem ingressus est. Imperator ab alio ita eum fuisse tractatum suspicans iratus est. Victorinus autem se ultro hoc fecisse dixit, rogavitque ne ulli posthac rei **464** præficeretur, quod omnia imperia periculosa et certæ perniciei obnoxia esset expertus. Imperator et otium ei concessit et magnis muneribus donavit. Omnes etiam Taciti atque Aureliani percussores necavit, Perinthi ad convivium invitatum. Ipse quoque interfectus est.

Κάρος καὶ Καρῖνος καὶ Νουμεριανὸς ἐβασίλευσαν ἔτη β'. Οὗτος ὁ Κάρος τὴν Περσίδα καὶ Κτησιφῶντα παρέλαβεν, τέταρτον τοῦτο πεπονθυίας, ὑπὸ Τραϊανοῦ, ὑπὸ Βήρου καὶ Σεβήρου καὶ Κάρου. Τελευτήσαντος δὲ Κάρου ὑπὸ λοιμικῆς, καὶ Νουμεριανοῦ τυφλωθέντος, ἀνεῖλεν αὐτὸν Ἄπρος ὁ αὐτοῦ πενθερὸς, καὶ ἐβασίλευσε Νουμεριανὸς δοὺξ τυγχάνων Μυσίας. Ἐπὶ αὐτοῦ ἐμαρτύρησεν ὁ ἅγιος Βαβύλας ἐν Ἀντιοχείᾳ. Τοῦτον ἀνεῖλε Διοκλητιανός.

D Carus et Carinus et Numerianus imperavernnt annos 2. Carus Persidem et Ctesipbontem cepit, quartum tum captam : nam eam urbem et Trajanus occupavit et Verus et Severus et Carus. Caro peste sublato, Numerianum oculis captum socer ejus, Aper nomine, interfecit. Et imperavit Numerianus dux Mysiæ. Sub eo beatus Babylas Antiochiæ martyr est factus. Numerianum Diocletianus interfecit.

Διοκλητιανὸς ἐβασίλευσεν ἔτη κβ', τῷ γένει Δαλ-

Diocletianus imperavit annos **22**, Dalmata. Is

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(74) Κλιμακτῆρας interpretor rerum dubios casus, quæ ut nonnunquam consistere et augeri, ita et frequentius in ruinam præcipites agi consueverunt ; metaphora a revoluto septenorum annorum circulo, in quo, ut unius in aliud temperamenti, sic et vitæ solito sæpius fuit in mortem mutatio. GOAR.

imperio potius Maximianum Herculeum, generum suum et amicum, Cæsarem declaravit. His imperantibus ingens Christianorum persecutio fuit. Nam per regiones atque urbes jusserunt Christi templa destrui, sacras quæ penes ipsos essent Scripturas comburi, et qui Christiani deprehenderentur, vi ad divinum dæmonibus præstandum cultum adigi. Ea de causa multi coronam sacri certaminis sunt adepti. Quorum de numero sunt Petrus Alexandriæ, et Anthimus Nicomediæ episcopi, et Procopius atque Georgius inclyti martyres. Tunc etiam innotuit Sabbatius, is qui hæresin quatuordecimanorum confirmavit. Eodem tempore sacra quædam **465** mulier atque admiratione digna, pulchritudine formæ insigni, et quæ virginitatem servasset, comprehensa ac multis tyrannorum ut dæmonibus sacrificaret tormentis frustra tentata, militi cuidam ad concubitum dedita est, ea conditione ut si eum non admitteret, capite plecteretur. Tantis illa inclusa angustiis Anthimum Nicomediensem, qui nondum supplicio fuerat deditus, utrum horum optaret in consilium adhibuit. Atque is, ut erat vir re vera bonus et dispensator verbi Dei fidelis atque prudens, ita ei respondit: Filia, præclarum ac divinum est castitatis conservandæ officium: præstat tamen ei fidei præceptum, quod est bonorum a pietate proficiscentium fundamentum. Noli ergo deteriora præstantioribus anteponere. Sicut enim in periculo aliquis constitutus vestem potius suam scindi quam corpus velit, ita in tentationibus quoque animæ a contaminatione servandæ causa corpus expedit libidini hominum exponere, potius quam ejus generositas prodatur. His illa auditis mente anxia abiit, quia utrumque bonum expetebat. Divina tamen benignitas virginitatem ejus hoc pacto conservavit. Inclusa in domo cum milite rogavit eum ut sibi parceret, dignam recepturus mercedem. Se enim esse medicam, ipsique medicamentum præbituram quod mortis foret amuletum: nam eo inunctum in bellis fore invulnerabilem. Utque ejus rei periculum facere posset, **466** rogavit ut sibi ejus medicamenti conficiendi potestatem faceret. Id cum miles admodum lætus permisisset, illa ceram oleo permiscuit atque subegit, colloque suo ea re inuncto militem omni robore ferire jussit, vim medicamenti experturum. Ita miles valido gladii ictu illato venerandum caput statim amputavit; atque illa victa adversariorum malitia, martyrii coronam castitatis corona auxit.

Eodem modo alia quædam puella, virgo formosissima et virginitatis servandæ studiosa, delata quod in deos contumeliosa fuisset, cum capta et flagris cæsa non cederet hostium impietati, in lupanar est tradita, lenonique cibum ei suppeditanti mandatum ut ab ea quotidie tres nummos

A μάτης. Περιγενόμενος δὲ τῶν πραγμάτων προβάλλεται Μαξιμιανὸν Ἐρκούλιον, γαμβρὸν καὶ φίλον αὐτοῦ ὄντα· ὑφ' ὧν μέγας διωγμὸς κατὰ Χριστιανῶν [P. 265] ἐκινήθη. Προσέταξαν γὰρ κατὰ πόλιν καὶ κατὰ χώραν τὰς μὲν Χριστοῦ ἐκκλησίας **καταστρέφεσθαι καὶ τὰς θείας αὐτῶν Γραφὰς κατακαίεσθαι**, τοὺς δὲ Χριστιανοὺς εὑρισκομένους ἀναγκάζεσθαι θύειν τοῖς δαίμοσι. Διὸ καὶ πολλοὶ τὸν τῆς ἀθλήσεως ἀνεδήσαντο στέφανον, ἐξ ὧν εἰσι Πέτρος Ἀλεξανδρείας καὶ Ἄνθιμος Νικομηδείας καὶ Προκόπιος καὶ Γεώργιος οἱ ἀοίδιμοι μάρτυρες. Καὶ Σαββάτιος ὁ τὴν αἵρεσιν τῶν τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν (75) κρατύνας ἐγνωρίζετο, καὶ γυνή τις ἱερὰ καὶ θαυμασία, τὸν βίον ἀειπάρθενος καὶ ὡραία, πάνυ συσχεθεῖσα καὶ πολλαῖς μηχαναῖς θῦσαι

B τῶν τυράννων αὐτὴν ἀναγκαζόντων μὴ ἠττηθεῖσα. Προσέταξαν ἐκδοθῆναι στρατιώτῃ πρὸς αἰσχρὰν μῖξιν, καὶ μηδὲ οὕτως πειθομένην ὑποβαλέσθαι κεφαλικῇ τιμωρίᾳ. Καὶ περιστατηθεῖσα λίαν ἐδεῖτο τοῦ Ἀνθίμου Νικομηδείας, μήπω τελειωθέντος διά μαρτυρίου, συμβουλεῦσαι αὐτῇ τί ἂν αἱρήσοιτο. Ὁ δὲ χρηστὸς ὄντως ἀνὴρ καὶ οἰκονόμος καὶ πιστῶς ἐν κρίσει τὰ λόγια Κυρίου ταμιευόμενός φησι, Καλὸν μέν, ὦ τέκνον, τὸ κατόρθωμα τῆς ἁγνείας καὶ θεοπρεπὲς, μείζων δὲ ἡ τῆς πίστεως ἐντολή, κρηπὶς οὖσα τῶν καλῶν τῆς εὐσεβείας. Μὴ οὖν προκρίνῃς τῶν κρειττόνων τὰ δεύτερα. Ὥσπερ γὰρ ἐν περιστάσει τινὰ γενόμενον αἱρετώτερόν ἐστιν ὑπὲρ τοῦ σώματος διαρπαγῆναι τὸ ἱμάτιον, οὕτως μᾶλλόν ἐστιν ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἄσπιλον τηρήσαντα τὴν ψυχὴν προδοῦναι τὴν σάρκα τοῖς παντοίως ἐνυβρίζειν

C ἐθέλουσιν ἢ ἀπολέσαι τῆς ψυχῆς τὴν εὐγένειαν. Ἡ δὲ τούτου ἀκούσασα ἀπῆει ταλαντευομένη τὸν νοῦν, ὡς δύο καλῶν ἀντιποιουμένη. Ἀλλ' ἡ θεία χάρις ταύτης διεφυλάξατο τὴν παρθενίαν τρόπῳ τοιῷδε. Ὡς γὰρ ἐφ' ἑνὸς οἴκου συνεκλείσθη, λέγει τῷ στρατιώτῃ· « Μηδὲν ἄτοπον πράξῃς εἰς ἐμὲ, ἄνθρωπε, καὶ παρέξω σοι μισθὸν ἐπάξιον· δώσω γάρ σοι φάρμακον, οὖσα φαρμακὶς, ἀθανασίας πρόξενον, ᾧ χριόμενος ἄτρωτος μενεῖς ἐν τοῖς πολέμοις. Καὶ εἰ βούλῃ τούτου λαβεῖν πεῖραν, ἐπίτρεψόν με σκευάσαι αὐτό. Τοῦ δὲ μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἐπιτρέψαντος, λαβοῦσα κηρὸν ἡ μακαρία καὶ ἔλαίῳ συμμίξασα, καὶ μαλάξασα καὶ τὸν ἑαυτῆς αὐχένα περιχρίσασα, λέγει αὐτῷ, Πάταξον, ὡς δύνῃ. Ὁ δὲ μετὰ δυνάμεως κατενέγκας τὸ ξίφος ἀπέτεμεν εὐθέως τὴν τιμίαν αὐτῆς κεφα-

D λήν. Καὶ οὕτω νικήσασα τῶν δυσμενῶν τὴν κακουργίαν διπλοῦν τὸν στέφανον τὸν τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς ἁγνείας ἀνεδήσατο.

Ὡσαύτως δέ τις καὶ ἄλλη γυνὴ εὐπρεπεστάτη, κόρη οὖσα καὶ [P. 266] παρθενίαν ἀσκοῦσα, διεβλήθη ὡς τοὺς θεοὺς ἐνυβρίζουσα· ἣν συλλαβόμενοι καὶ μαστιγώσαντες μὴ ὑπείκουσαν τῇ τούτων δυσσεβείᾳ παρέδωκαν εἰς πορνεῖον, ἐντειλάμενοι τῷ ταύτην νέμοντι κομίζειν ὑπὲρ αὐτῆς ἡμερήσιον

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(75) Nempe ut Pascha Judaico instituto ac die celebraretur Xyl.

νομίσματα τρία. Ὡς ἔκδοτον αὐτὴν ἔστησε τοῖς βουλομένοις· καὶ πολλῶν πρὸς αὐτὴν εἰσπηδώντων, πάντας ἀπεκρούετο, προφασιζομένη ἕλκος ἔχειν ἐπὶ κρυπτοῦ τόπου καὶ τούτου τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκδέξασθαι. Οὕτως οὖν τούτους ἀποδουκλοῦσα τὸν Θεὸν ἱκέτευεν ἄσπιλον τὴν παρθενίαν αὐτῆς διαφυλάξαι. Καὶ δὴ ὑπήκουσεν αὐτῆς ὁ Θεός. Καὶ ἔρχεταί τις νεανίσκος περιφανὴς καὶ λίαν εὐσεβὴς ἐπέρας βαθείας πρὸς τὸν πορνοβοσκὸν, καὶ δίδωσιν αὐτῷ νομίσματα πέντε, λέγων Ἔασόν μοι ταύτην τὴν κόρην.... τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ περικαλύψας τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἐξέπεμψεν αὐτὴν ἄφθορον καὶ ἀνέπαφον. Ἡμέρας δὲ γενομένης καὶ τοῦ δράματος γνωσθέντος ἐκρίθη ὁ νεανίας ἀναιρεθῆναι, καὶ τούτου γενομένου ἐπλήρωσε τὸ Κυριακὸν λόγιον τὸ φάσκον· Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.

A exigeret. Ab eo prostituta omnes ad se ingressos avertit, ulcus sibi esse secreto loco mentiens, utque ejus sanationem exspectarent orans. His ita deceptis, Deum precata est ut suam virginitatem impollutam sibi servaret. Estque ab eo sui voti compos facta : nam alta nocte adolescens quidam illustris atque admodum pius ad lenonem accessit, eique dedit quinque nummos, ut ad puellam hanc admitteretur . . . vestes ejus, capiteque velato intactam dimisit. Facta luce res deprehensa est, et adolescens morte multatus. Isque eo facto implevit divinum oraculum illud : Majorem charitatem nemo potest præstare quam ut vitam pro amicis impendat [63].

Ὁμοίως καὶ ἑτέρου μονάζοντος κατασχεθέντος ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν, μετὰ πολλὰς ποινὰς καὶ μάστιγας τελευταῖον πονηρὰν ἐπεύρισαν ἐπίνοιαν εἰς φθορὰν τῆς σωφροσύνης τοῦ δικαίου. Ἔν τινι γὰρ κήπῳ κλίνην στρώσαντες καὶ τὸν ἅγιον ἐν αὐτῇ δεσμήσαντες ἐπαφῆκαν αὐτῷ γύναιον ἄσεμνον, ὡς ἂν μὴ δυνάμενος τὰς ἐκ ταύτης μηχανὰς διαφυγεῖν καὶ ἄκων εἰς τὴν πονηρὰν καθελκυσθῆναι πρᾶξιν. Τῆς δὲ τούτῳ περιπλεκομένης καὶ καταφιλούσης αὐτὸν, τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν ἀποτεμὼν τοῖς ὀδοῦσι προσέπτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς, κἀκ τούτου ἑαυτῷ μὲν πόνους καὶ ἀλγηδόνας ἀντὶ ἡδονῶν ἐπεισήγαγεν. ἐκείνην δὲ σφόδρα κατέπληξε καὶ ἀηδίας ἐνέπλησε τῷ ῥεύματι τοῦ αἵματος. Ἅπερ ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες ἐθαύμαζον τὴν τῶν μοναζόντων σωφροσύνην καὶ ἀκρίβειαν.

B **467** Alius monachus ab impiis correptus, cum multis cruciatibus atque flagellis non esset victus, tandem ad castitatem ejus vitiandam hoc est a malis initum consilium. Lectum in quodam horto sternunt, eique sanctum istum hominem illigant; immittuntque ei impudicam mulierem, ut cum ejus tentationes subterfugere non posset, ita invitus quoque ad obscenam rem pertraheretur. Is ergo, cum amplexa eum mulier deoscularetur, linguam suam dentibus præcisam in faciem mulieris exspuit. Quo facto et dolores sibi loco voluptatis intulit, eamque vehementer perterrefecit, sanguinisque fluxio plurimum attulit molestiæ. Græci porro his auditis monachorum continentiam et perfectionem admirari.

C

Ἡττηθέντες οὖν οἱ δυσσεβεῖς τύραννοι Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς τῷ πλήθει τῶν ἀναιρουμένων, δόγμα ἐξέθεντο ὥστε τοὺς εὑρισκομένους Χριστιανοὺς ἐξορύττεσθαι τὸν δεξιὸν τῶν ὀφθαλμῶν, οὐ μόνον διὰ τὸ ὀδυνηρὸν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὸ ἄτιμον καὶ πρόδηλον καὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων πολιτείας ἀλλότριον.

Victi autem impii tyranni Diocletianus et Maximianus multitudine necatorum, edixerunt ut Christianus si quis esset inventus, ei oculus dexter erueretur; quod supplicium non modo propter dolorem, sed et propter conspicuam ignominiam inusitatumque Romanis moribus pœnæ genus, grave fore arbitrabantur.

Τῷ ζ' ἔτει αὐτῶν τὴν Βούσιριν καὶ τὴν Κοπτὸν, πόλεις ἐν Θήβαις τῆς Αἰγύπτου, ἀποστατησάσας τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς εἰς ἔδαφος κατέσκαψαν. Τῷ θ' ἔτει ὡς ἐν στήλῃ ἐνέγραψαν οἱ δυσσεβεῖς καθ' ἡμῶν ὡς πάντων ἀναιρεθέντων Χριστιανῶν πάσης εὐθηνίας καὶ εὐκρασίας ἡ Ῥωμαίων πολιτεία πλησθήσεται, καθὼς ὑπελάμβανον οἱ ἀλάστορες· διὸ καὶ λιμὸς καὶ λοιμὸς καὶ αὐχμὸς, καὶ πᾶν ὁτιοῦν ἔστι κακὸν εἰπεῖν, τοὺς ἀνθρώπους μετῆλθε, [P. 267] καί τινος ἑτέρου νοσήματος μοῖρα. Ἕλκος δὲ ἦν φερωνύμως τοῦ πυρώδους ἄνθρακος λεγόμενον, καθ' ὅλον μὲν ἕρπον τὸ σῶμα, σφαλεροὺς δὲ τοῖς πεπονθόσιν ἐνεποίει κινδύνους. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐξαιρέτως ἐπὶ πλεῖστον γενόμενον μυρίους ὅσους ἄνδρας ἅμα γυναιξὶ καὶ παισὶ πηροὺς ἀπειργάσατο. Καὶ σὺν τούτοις προσεπανίσταται τῷ τυράννῳ ὁ πρὸς Ἀρμενίους πόλεμος, ἀθρόως ὑφ' ἓν καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν συρρέυ-

D fames et pestis et siccitas homines infestavit; ac ulcera quos carbunculos vocant, per totum serpentia corpus periculosos morbos afferebant, præsertim autem oculis ut plurimum occupatis, multa virorum, mulierum puerorumque millia mutilaverunt. Simul et bellum Armenium tyranno incidit. Tot tantaque simul mala eodem tempore ingruentia impiam adversus Deum audaceмque ejus jactantiam refutaverunt, cum is eo quod simulacris divinum cultum exhiberet Christianosque oppugnaret. nullum eorum, nedum simul

[63] Joan. xv, 13.

omnia, sibi metuendum secure putavisset. Hæc ergo confertim irruerunt, principiumque simul exitii tyranno appetiit. Atque is quidem cum suis legionibus bello Armenio incumbebat, reliquos autem ei subditas urbes inhabitantes graviter fames juxtaque pestis affligebant ; ac innumeri per urbes, plures etiam per agros et pagos peribant, et prope universi cum alimentorum defectu tum peste exstinguebantur. Quippe alii gramine vescentes corporis habitum vitiabant, itaque se perdebant ; alii macie consumpti, umbris mortuorum assimiles hinc inde delinquente animo oberrabant, titubantesque in plateis concidebant. Inde nuda cadavera complures dies sepulturæ expertia sparsim jacebant ac spectaculum cernentibus miserabile exhibebant, quædam etiam a canibus diripiebantur. Cæterum **469** pestis omnes domos depopulabatur. Neque multo post ipsi tyranni dignam impietatis suæ mercedem tulerunt, veluti arrhabonem accipientes eorum suppliciorum quibus erant post mortem afficiendi. Nam Diocletianus, cum se imperio abdicavisset, gravissimum in morbum incidit, cujus doloribus vehementibus totum corpus affligebatur, viscera inflammatione acerrima corrumpebantur, caroque universa ceræ in morem colliquabatur. Quin et luminibus miser captus atque mutilatus est. Exinde miserabiliter putredine absumptus ex faucibus multitudinem vermium ipsa cum lingua, quæ computruerat, ejecit ; atque adeo in sepulcris confectorum cadaverum fetore nihilo melius fetuit. Inter hæc ille spirans atque gemens mortem invocabat, atque extremo spiritu hæc verba edidit : Væ miserabili mihi et digno qui lugeatur : quam justas meorum in Christianos impiorum conatuum pœnas pendo ! Hæc scelesto illi postea temporis evenerunt.

σαντα τῆς τοῦ δυσσεβοῦς θρασύτητος τὴν κατὰ τοῦ Θεοῦ μεγαλαυχίαν, ὅτι δὴ τῆς περὶ τὰ εἴδωλα σπουδῆς αὐτοῦ καὶ τῆς καθ' ἡμῶν ἕνεκα πολιορκίας μὴ λιμὸν μηδὲ λοιμὸν μήτε μὴν πόλεμον ἐπὶ τὸν αὐτοῦ συμβῆναι καιρὸν ἐνηδρύνετο. Ταῦτα δὴ οὖν ἅμα καὶ κατὰ ταυτὸν ἐπῆλθον, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν καταστροφῆς περιειλήφει τὰ προοίμια. Αὐτὸς μὲν οὖν τὸν πρὸς Ἀρμενίους πόλεμον ἅμα τοῖς αὐτοῦ στρατοπέδοις κατεπονεῖτο, τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν τὰς ὑπ' αὐτὸν πόλεις καὶ χώρας οἰκούντων δεινῶς ὁ λιμὸς ἅμα καὶ ὁ λοιμὸς κατέτρυχε, καὶ μυρίοι μὲν ἐτύγχανον οἱ κατὰ πόλεις θνήκοντες, πλείους δὲ οἱ κατ' ἀγροὺς καὶ κώμας, ἁπάντων σχεδὸν τροφῆς ἐνδείᾳ καὶ λοιμώδει νόσῳ διεφθαρμένων. Καὶ γὰρ οἱ μὲν χόρτον διαμασώμενοι καὶ τὴν ἕξιν λυμαινόμενοι διώλλυντο, οἱ δὲ ἀπεσκληκότες ὥσπερ εἴδωλα νεκρὰ, ὧδε κἀκεῖσε ψυχορραγοῦντες ἐνσειόμενοί τε καὶ περιολισθαίνοντες, κατέπιπτον ἐν ταῖς πλατείαις. Ὅθεν νεκρὰ σώματα καὶ γυμνὰ, ἐφ' ἡμέραις πλείοσιν ἄταφα διερρίμμενα, θέαν οἰκτρὰν καὶ ἐλεεινὴν παρεῖχον τοῖς ὁρῶσιν, ἤδη γέ τοι καὶ κυνῶν τινες ἐγένοντο βορά. Οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ὁ λοιμὸς πάντας οἴκους ἐπενέμετο. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ τύραννοι ἄξια τῆς δυσσεβείας αὐτῶν τὰ ἐπίχειρα ἐκομίσαντο, οἱονεὶ ἀῤῥαβῶνα τῶν μελλόντων αὐτοὺς μετὰ θάνατον διαδέξασθαι τιμωριῶν ἐντεῦθεν κομιζόμενοι. Νόσῳ γὰρ δεινοτάτῃ ὁ Διοκλητιανὸς μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῆς βασιλείας περιπεσὼν ἀλγηδόσιν ἰσχυραῖς τὴν σάρκα πᾶσαν διελυμαίνετο, καὶ τὰ μὲν ἔγκατα διεφθείροντο ὑπὸ τῆς σφοδροτάτης φλογώσεως, ἡ δὲ σὰρξ πᾶσα κηροῦ δίκην διετήκετο. Καὶ σὺν τούτοις ἐκτυφλοῦται καὶ πηρὸς ὁ δείλαιος ἀποκαθίσταται. Κἀντεῦθεν ἐλεεινῶς διαφθειρόμενος καὶ δεινῶς κατασηπόμενος σκωλήκων πλῆθος ἐκ τοῦ φάρυγγος ἀνέφερε σὺν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ κατασαπείσῃ. Τοσαύτην οὖν δυσωδίαν ἐξέπεμπεν ὡς οὐδὲν τύραννος ἐν τούτοις ἐμπνέων στενάξας θάνατον ἐπεκαλεῖτο, καὶ τὰ τελεύταια πνέων ἔφη. Οἳ μοι τῷ ἐλεεινῷ καὶ θρήνων ἀξίῳ, ὁποίαν τῶν εἰς Χριστιανούς μοι τετολμημένων ἀσεβειῶν ἀξίαν ὑπέχω τὴν τιμωρίαν ! Καὶ ταῦτα μὲν ὕστερον συμβέβηκε τῷ ἀλιτηρίῳ.

Nono autem et decimo sui imperii anno Constantium, qui a pallore faciei Chlori cognomem tulit, et Maximianum Galerium Cæsares creaverunt Diocletianus et Maximianus ; iisque persuaserunt ut dimissis quas **470** habebant uxoribus filias ipsorum ducerent. Theodoram duxit Constantius, Valeriam Galerius Diocletiani filiam.

Decimo anno cum Alexandria et Ægyptus duce Achille rebellassent, impetu Romanorum magna est edita strages.

Undecimo anno terribibilem in Christianos persecutionem excitarunt multaque sunt millia martyrum facta. Fuit is annus mundi 5787. Tunc ait Eusebius Adauctum magistrum fuisse religionis

[P. 268] Τῷ δὲ θ' καὶ ι' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ Κωνστάντιον τὸν λεγόμενον Χλωρὸν διὰ τὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου αὐτοῦ καὶ Μαξιμιανὸν Γαλλέριον Καίσαρας ἐποίησαν, πείσαντες τὰς ἰδίας αὐτῶν καταλιπόντας γαμετὰς τὰς αὐτῶν εἰληφέναι θυγατέρας. Θεοδώρα ἦν τοῦ Κωνσταντίου καὶ Βαλλερία ἡ τοῦ Γαλλερίου ἤτοι τοῦ Διοκλητιανοῦ θυγάτηρ.

Τῷ ι' αὐτοῦ ἔτει τῆς Ἀλεξανδρείας σὺν τῇ Αἰγύπτῳ ὑπὸ Ἀχιλλέως ἀποστατησάσης, τῇ προσβολῇ τῶν Ῥωμαίων πλεῖστοι ἀνῃρέθησαν.

Τῷ ια' ἔτει φρικτὸν διωγμὸν κατὰ Χριστιανῶν ἐγείραντες πολλὰς μυριάδας μάρτυρας ἐποίησαν. Τοῦτο ἔτος ἦν τοῦ κόσμου ,ϛψπζ'. Καί φησιν Εὐσέβιος ὅτι Ἄδαγκτος (76) μάγιστρος ἐμαρτύρησε.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(76) Lego Ἄδαυκτον, quæ est Eusebii VIII, 71, littera υ vitio librarii extrita et Latina, ideoque Italo non male conveniens ; quales sunt Honorati, Consentii, Innocentii, aliorum. Quod autem de ejus uxore et filiabus refert, id Eusebius capite sequenti nequaquam his tribuit, sed aliis apud Antiochenam hoc modo stupro elapsis. Porro quid dignitatis sit magister, ex Eusebii de Adaucto

Τὴν δὲ γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν θυγατέρων ζητουμέ- A
νων, διὰ τὸ μὴ διαφθαρῆναι τὴν σωφρονύνην ἑαυτὰς
ἔῤῥίψαν κατὰ τοῦ ποταμοῦ. Ζητητέον οὖν εἰ ἀρι-
θμοῦνται εἰς μάρτυρας.

Τῷ ιβ' ἔτει Μαξιμιανὸς ὁ Ἐρκούλιος Γαλλίας καὶ
Βρεττανίας, Κωνστάντιος δὲ Ἀλανίας καὶ Ἀφρικῆς
ἐκρατησαν.

Τῷ ιγ' ἔτει τοὺς ἐν στρατείᾳ Χριστιανοὺς ἐξ-
έβαλον.

Τῷ ιζ' ὁ Γαλλέριος Μαξιμιανος κατὰ Ναρσέως
τοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως ἐκδραμὼν τοῦτον μὲν
ἐδίωξε, τὴν δὲ γυναῖκα αὐτοῦ ἀφελόμενος καὶ πάντα
τὰ αὐτοῦ, καὶ σφαγὴν μεγάλην ποιήσας, ὑπέστρεψε
πρὸς Διοκλητιανὸν, καὶ βαλάντια πεπληρωμένα
ἔχων λίθων τιμίων καὶ μαργαριτῶν, ἀφ' ὧν πρῶτος
Διοκλητιανὸς ἐσθῆτι καὶ ὑποδήμασι λίθοις τιμίοις B
καὶ χρυσῷ κεκοσμημένοις ἐχρήσατο, προσκυνεῖσθαί
τε ἑαυτὸν παρὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἔθος ἐκέλευσε καὶ θρίαμ-
βον ἐπετέλεσεν. Ὠνομάσθη δὲ θρίαμβος ἀπὸ τῶν
ἐπῶν τῶν εἰς τὸν Διόνυσον· θρίασιν γὰρ τὴν τῶν
ποιητῶν μανίαν λέγουσιν· ἢ ἀπὸ τοῦ θρία, τὰ φύλλα
τῆς συκῆς ἀνακειμένης τῷ Διονύσῳ. Τότε καὶ ὁ μέ-
γας Σίλβεστρος τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ἐκράτει
ἐπὶ χρόνους κη'.

Κωνσταντίνου δὲ τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίου ἔν τῇ Ἀνα-
τολῇ καὶ Παλαιστίνῃ μετὰ τοῦ Γαλλερίου τυγχάνον-
τος, ὡς αὐτὸν ὁ Γαλλέριος ἐώρα τὰ Χριστιανῶν
φρονοῦντα συνέσει τε ψυχῆς καὶ ῥώμῃ σώματος καὶ
τῇ περὶ τὴν παίδευσιν εὐφυΐᾳ προκόπτοντα, μαντευ-
σάμενος τε τοῦτον καταλύτην ἔσεσθαι τῆς τυραννί-
δος καὶ τῶν δογμάτων αὐτοῦ, δόλῳ θανατῶσαι τοῦ-
τον ἐσκέψατο. Θείᾳ δὲ προμηθείᾳ φυμῇ τὴν σωτηρίαν C
πορίζεται καὶ πρὸς τὸν ἴδιον πατέρα διασώζεται,
πολλὰ σὺν αὐτῷ τῷ σώσαντι εὐχαριστῶν Χριστῷ.

Τῷ ιη' ἔτει Διοκλητιανοῦ Θεοτέκνῳ γόητι πειθό-
μενος ὁ Γαλλέριος διωγμὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν
ἤγειρεν. Οὗτος ὁ Θεότεκνος ὑποθήκῃ [P. 269] Μαξι-
μιανοῦ τὰ ἐπὶ Χριστοῦ δῆθεν παρὰ Πιλάτου πρα-
χθέντα πλασάμενος, ὑπομνήματα πάσης βλασφη-
μίας ἀνάπλεα κατὰ πόλιν καὶ κώμην ἔσταλκε,
Μαξιμιανοῦ προστάξαντος τοῖς γραμματοδιδασκάλοις

causa supplicio affectum, uxorem autem ejus et duas filias, cum quærerentur, ne pudicitia ipsarum violaretur, sese in amnem abjecisse. Quæstio igitur est, sintne eæ martyribus annumerandæ.

Duodecimo anno Maximianus Herculeus Galliam et Britanniam, Constantius Alaniam et Africam obtinuerunt.

Decimo tertio anno Christianos milites exauctorarunt.

Decimo septimo Galerius Maximianus excursione contra Narsen Persarum regem facta eoque in fugam acto uxorem ejus omniaque bona cepit, magnaque cæde peracta ad Diocletianum rediit, afferens etiam loculos lapidum pretiosorum et uniorum plenos. Exinde veste ac calceis auro gemmisque ornatis Diocletianus uti cœpit, seque contra pristinum morem adorari jussit, ac triumphavit. Triumpho nomen est a carminibus 471 quibus Bacchus celebratur : thriasin enim furorem poeticum vocant. Vel a Thiriis, hoc est foliis ficus, Baccho sacræ. Tunc etiam magnus Silvester Romanæ Ecclesiæ per annos 28 præfuit.

Galerius porro Constantinum Chlori filium secum in Oriente et Palestina degentem Christianis favere intelligens, eumque prudentia, robore ac doctrina augeri subinde animadvertens, præsagiensque ab eo tyrannidem suam et impiam supersitionem abolitum iri, dolo necare instituit. Divina autem providentia factum est ut is fuga sibi consuleret salvusque ad patrem perveniret, Christo salutis suæ auctori cum eo magnas agens gratias.

Anno decimo octavo Galerius Theotecni præstigiatoris suasione in Christianos persecutionem excitavit. Is Theotecnus jussu Maximiani rem a Christo apud Pilatum gestam composuit, commentariosque suos omnis generis impiorum maledictorum plenos per omnes urbes atque pagos circummisit, Maximiano ludorum magistris præci-

XYLANDRI ET GOARII NOTÆ.

narratione et ex aliis colligera licet. Hodie quoque magistri vel aulæ vel equitum in aulis sunt. Et prædivites fuisse eos magistros historia Xyluntæ in Leone Iconomacho docet. Quod ad quæstionem attinet. August. I, 26, de *Civit. Dei*, ait se nihil audere de iis temere pronuntiare quæ harum similes exitus habuerunt. Sed ista aliorum sunt. XYL. — Eusebius de hoc præclaro martyre VIII, 23 : Ῥωμαϊκῆς ἀξίας ἐπειλημμένος, Ἄδαυκτὸς ὄνομα, γένος τῶν παρ' Ἰταλοῖς ἐπισήμων, διὰ πάσης προελθὼν ἀνὴρ τῆς παρὰ βασιλεῦσι τιμῆς, ὅς καὶ τὰς καθόλου διοικήσεις τῆς παρ' αὐτοῖς καλουμένης μαγιστρότητός τε καὶ καθολικότητος. *Quidam Romanorum dignitatum summis potitus. Adauctus nomine, genus ab Italis nobilissimum ducens, vir per omnes honorum, qui ab impp. sunt gradus provectus, ita ut magisterii ab ipsis vocati, et generalis administrationis principatum obtinuerit.* Græca ex animi proposito juxta Chrisostophorsoni versionem non exhibui, quia ultima verba reddidit *magistri officiorum et quæstoris generalis munera integre et incorrupte* D *exsecutus, magisterii* siquidem præfecturam, *magistri officiorum* dignitatem indicasse ratus, de quæstore generali tacui, ceu de munere ob officiorum magistro diverso, quorum utrumque in ea qua tunc erat imperium amplitudine et mole solus unus gerere nequiret ; nec καθολικότης, ἀπὸ τῆς μαγιστρότητος sejungenda, quas particula conjunctiva voluit Eusebius esse connexas ; ita ut Adaucti magisterium generale esset, et in plures (ut a magistris rei privatæ dignoscendum) extenderetur : ac non palatinis tantum et principis ministris, ait Pancirollus in *Notitiam imperii Orientalis* c. LXII, necnon scholis palatii arma tractantibus, sed et fabricis et limitaneis ducibus et comitibus imperaret. Hæc fuse de magistro, cujus dignitate plures ornatos recenset Cedrenus : viginti quatur suæ legationis tempore ex visu numeravit Luitprandus, prout testatum reliquit l. VI, c. ult., cunctique ut dignitate, ita summa auctoritate, labentis imperii sæculis sunt potiti. GOAR.

piente ut eos pueris proponerent, quo nostra religio derideretur.

Decimo nono edixerunt imperatores ut templa Christianorum solo æquarentur, libri sacri comburerentur, Christianique aut simulacris sacrificarent aut tormentis intolerabilibus enecarentur.

472 Anno vicesimo Diocletianus et Herculeus vecordia impulsi una die imperio se abdicarunt, suo loco imperium Orientis Galerio Diocletiani genero, Occidentis Constantio Herculei genero mandantes. Ac Diocletianus quidem cum privatus annos duodecim vixisset, lingua ei et faucibus putrefactis, cum magnam vim vermium ejecisset, exstinctus est. Herculens imperium recuperare aggressus, cadente ad irritum conatu, suspendio vitam finiit. Galerius a vermibus corrosus obiit.

Constantius autem cum vir esset optimus atque piissimus, iisdem artibus filium Constantinum imbuit. Nunquam fuerat socius consilii de vexandis Christianis, sed et suos subditos aperte ac libere nostram religionem colere passus est. Mortuus est in Britannia, cum imperasset biennium, Cæsar fuisset annos 13. Ex Helena, prima sua uxore, genuit Constantinum, qui Magnus est cognominatus, apud urbem Daciæ, eumque Romæ coram universo populo suo imperatorem designavit, cum superessent etiam reliqui ejus filii, Constantius, inquam, pater Juliani, ac Gallus, qui et Dalmata, junioris Dalmatæ pater. Habebat etiam filiam Constantiam, quæ Licinii, uxor fuit, nata Herculi filia Theodora. Ipse pater magni filia Claudii imperatoris natus fuit.

Constantinus Magnus statura fuit mediocri, latus humeros, cervice crassa : unde et cervicosum nominabant. Ruber fuit, capillo non denso **473** neque crispo ; barba rara, et faciem paucis locis tegente ; naso aliquantum incurvo, oculis leoninis gratiosus, ac vultu serenissimo. Litteras mediocriter tenuit, continentia ad frenandas ventris cupiditates perfectissima ornatus ; qua etiam usus multos corporis evitavit morbos, cujus non salubris constitutio lepram minabatur et prava multa efferebat.

Galerius ergo Maximianus in Italiam reversus Cæsares duos creavit. Maximianum filium suum, qui Orientem regeret (sub quo etiam, qui cum magno erant Basilio Patres, propter ejus persecu-

A ταῦτα τοὺς παῖδας ἐκδιδάσκειν, ὡς ἂν διαγελῷτο τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον.

Τῷ ιθ' ἔτει πρόσταγμα ἐδόθη βασιλικὸν, τὰς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐδαφίζεσθαι καὶ τὰς θείας βίβλους κατακαίεσθαι, καὶ πάντα Χριστιανὸν ἢ θύειν τοῖς εἰδώλοις ἢ ἐν βασάνοις ἀνυποστάτοις ἀποθνήσκειν.

Τῷ κ' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς ὁ Ἐρκούλιος ἐξ ἀπονοίας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὴν βασιλείαν ἀπέθεντο, καταστήσαντες ἀντ' αὐτῶν βασιλεῖς τῆς μὲν Ἑῴας Γαλλέριον Μαξιμιανὸν, τὸν Διοκλητιανοῦ γαμβρὸν, τῶν Ἑσπερίων δὲ Κωνστάντιον τὸν Ἐρκουλίου γαμβρόν. Καὶ ὁ μὲν Διοκλητιανὸς ἰδιωτεύσας ἔτη ιβ' τῆς γλώσσης αὐτοῦ σαπείσης μετὰ νοῦ φάρυγγος καὶ πλῆθος σκωλήκων ἀναβρασάσης τὸ πνεῦμα ἀπέρρηξεν, ὁ δὲ Ἐρκύλιος τὴν B βασιλείαν ἀναλαβέσθαι βουληθεὶς καὶ μὴ ἐπιτυχὼν ἀπήγξατο. Ὁ δὲ Γαλλέριος σκωληκόβρωτος γεγονὼς ἐξέψυξεν.

Ὁ δὲ Κωνστάντιος λίαν ἀγαθὸς ὢν καὶ εὐσεβὴς καὶ τὸν υἱὸν Κωνσταντῖνον ὁμοίως ἐπαίδευσε, καὶ τῷ καθ' ἡμῶν διωγμῷ οὐδαμῶς ἐκοινώνησεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν χριστιανίζειν ἀδεῶς καὶ ἀκωλύτως ἐπέτρεπε. Τελευτᾷ δὲ ἐν Βρεττανίαις, βασιλεύσας ἔτη δύο. Καῖσαρ δὲ ἦν ἔτη ιγ'. Ὃς ἐγέννησεν ἐξ Ἑλένης τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς Κωνστάντιον τὸν μέγαν καὶ ἅγιον, περὶ τὴν τῆς Δακίας πόλιν· ὃν καὶ ἀναγορεύει ἀντ' αὐτοῦ βασιλέα ἐν Ῥώμῃ ἐπ' ὄψεσι παντὸς τοῦ λαοῦ, περιόντων καὶ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ παίδων, Κωνσταντίου, φημὶ, τοῦ πατρὸς Ἰουλιανοῦ καὶ Γάλλου τοῦ καὶ Δαλμάτου· μεθ' ὧν καὶ C θυγατέρα εἶχε Κώνσταντίαν τὴν Λικιννίου γαμετὴν, ἐκ Θεοδώρας τῆς θυγατρὸς Ἐρκουλίου γεννηθεῖσαν. Οὗτος δὲ ὁ Κωνστάντιος ὁ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου πατὴρ θυγατριδοῦς ἦν Κλαυδίου τοῦ βασιλέως.

Ἦν δὲ τῇ ἰδέᾳ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος μεσῆλιξ (77), εὐρύτερος τοὺς ὤμους καὶ παχὺς τὸν αὐχένα, ὅθεν καὶ Τραχηλᾶν αὐτὸν ἐπωνέμαζον, τὴν χροιὰν ἐρυθρὸς, τὴν τρίχα τῆς κεφαλῆς οὐ δασεῖαν οὐδὲ οὖλην ἔχων, τὴν δὲ τοῦ γενείου ψιλὴν πως καὶ πρὸς τὸ μηδὲ φύειν πολλαχοῦ τοῦ προσώπου, τὴν ῥῖνα ἐπίγρυπον, τὸ δὲ ὄμμα παραπλήσιον λέοντι, χαρίεις καὶ φαιδρότατος, παιδείας μετασχὼν μετρίας. Τὸ δὲ ἐγκρατεὺς περὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς γαστρὸς εἰς ἄκρον κεκοσμημένος, ἐν τοῦτῳ τὰς πολλὰς διαφεύγειν τοῦ σώματος νόσους, οὐχ ὑγιῶς αὐτοῦ διαD κειμένου, ἀπειλοῦντός τε λώβην καὶ φύοντος πλεῖστα μοχθηρά.

[P. 270] Γαλλέριος τοίνυν Μαξιμιανὸς ἐπὶ Ἰταλίαν ἐλθὼν ἐχειροτόνησε Καίσαρας δύο, Μαξιμιανὸν μὲν τὸν ἴδιον υἱὸν κατὰ τὴν Ἑῴαν, ἐφ' οὗ καὶ οἱ πρὸς πατρὸς τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ πατέρες διὰ τὸν αὐτοῦ

XYLANDRI ET GOARII NOTÆ.

(77) In descriptione formæ Constantini Magni est eum fuisse dictum Τραχηλᾶν, quod cervicosum transtuli. Apud Aurelium Victorem est Traculam fuisse cognominatum, sed aliam ob causam. Xyl. Apage a tam præclare colendoque principe *cervicosi*, quam hic comminiscitur Xylander, infamem vocem. Et qui os humerosque deo similis Constantinus Τραχηλᾶς, ceu *lata erectaque cervice* (corporeæ fortitudinis et ingenii animi signis) *conspicuus*, communi verborum copia laudem potius suæ celsitudini imparem accipiat, quam uno solo minus feliciter adinvento injuriam et offensam patiatur. Goar.

ιν εἰς ἐρήμους μακρύναντες ἐφυγαδεύθησαν, A
ιν δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν. Οἱ δὲ ἐν Ῥώμῃ
ὖται ἀνηγόρευσαν Μαξέντιον τὸν υἱὸν Μαξι-
τοῦ Ἐρκουλίου βασιλέα.

ήσας οὖν ὁ θειότατος καὶ χριστιανικώτατος
ος Κωνσταντῖνος ἐβασίλευσε Γαλλιῶν (78)
ττανίας. Τῷ πρώτῳ οὖν αὐτοῦ ἔτει, τῆς δὲ
αρκώσεως σ/α', τοῦ δὲ κόσμου ͵εψ/ζ' τέσσα-
ἵτοι συνεβασίλευον αὐτῷ, Μαξιμιανὸς ὁ Γαλ-
, σὺν δυσὶ Καίσαραι Σεβήρῳ καὶ Μαξιμιανῷ
λερίου υἱῷ καὶ Μαξεντίῳ τῷ υἱῷ τοῦ Ἐρ-
ο, ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀναγορευ-
ασιλεῖ. Οὗτοι ἀλλήλους ἔσπευδον ὑπερβάλλειν
κατὰ Χριστιανῶν πόλεμον, πάσῃ τε κακίᾳ
ηλυμανίᾳ συζῶντες ἀνατομαῖς βρεφῶν τῶν
νουσῶν γυναικῶν ἐν μαντείαις ἐχρῶντό, ἁρ- B
τε καὶ φόνοις, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

δὲ Σεβήρου τελευτήσαντος Λικίνιον οἱ Ῥω-
Καίσαρα ἀνηγόρευσαν, Κωνσταντίνῳ χαριζό-
γαμβρῷ αὐτοῦ ὄντι εἰς ἀδελφὴν Κωνσταντίαν,
τοχρινόμενον ψευδῶς τὴν καθ' ἡμᾶς εὐσέ-
Μαξέντιος δὲ πάνδεινα τοῖς Ῥωμαίοις ἐποίει
τάς τε γὰρ οὐσίας αὐτῶν καὶ γυναῖκας καὶ
ρας ἥρπαζε, καὶ αὐτοὺς πολυτρόπως ἀνῄρει,
μέτρα τοῖς δαίμοσιν ἐξακολουθῶν ἐπετέλει.
καὶ πρεσβείαν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς Κωνσταντῖ-
ιησάμενοι κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Μαξεντίου τοῦ-
ήγειραν. Ὁ δὲ Μαξέντιος τὸν παραῤῥέοντα τῇ
ποταμὸν ναυσὶ γεφυρώσας κατὰ τοῦ μεγάλου
αντίνου ἀντιπαρετάξατο. Ὁ δὲ δεδιὼς τὰς τοῦ
ίου γοητείας ἐν πολλῇ ἀγωνίᾳ ἦν. Φαίνεται
τῷ ἐν ἕκτῃ ὥρᾳ τῆς ἡμέρας ὁ τίμιος σταυρὸς, C
υτὸς κατεσκευασμένην ἔχων ἐπιγραφὴν δι'
ν. Ἐν τούτῳ νίκα. Ἐν ὁράματι δὲ τῆς νυκτὸς
ται αὐτῷ ὁ Κύριος, λέγων· Χρῆσαι τῷ δει-
σοι σημείῳ, καὶ νίκα. Τότε σταυρὸν χρυσοῦν
σας, ὅς ἐστι μέχρι καὶ νῦν, ἐκέλευσε προάγειν
πολέμῳ· καὶ συμβολῆς γενομένης ἡττήθησαν
ι Μαξέντιον, καὶ τοῦ πλήθους ἀναιρουμένου
τιος σὺν τοῖς λοιποῖς τῇ γεφύρᾳ ἐπέδη φεύ-
ῆτις θείᾳ δυνάμει διαῤῥαγεῖσα ἐν τῷ ποταμῷ
; κατεπόντισεν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι λυτρωθέντες
ῦ πονηροῦ Μαξεντίου τυραννίδος, τὴν πόλιν
ώσαντες, ε'σεδέξαντο μετὰ χαρᾶς τὸν νικητὴν
αντῖνον σὺν τῷ νικοποιῷ σταυρῷ, σωτῆρα
ἀνευφημοῦντες.

271] Τῷ ζ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ Μέγας D
αντῖνος τῆς Ῥώμης κρατήσας πρὸ πάντων
ίψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων τῇ ὁσίᾳ ταφῇ
υκε, καὶ τοὺς ἐν ἐξορίαις ἀνεκαλέσατο. Καὶ
ιλβέστρου τοῦ ὁσιωτάτου πάπα Ῥώμης βα-
αι καὶ τῆς λώβης ἐξελευθεροῦται τρόπῳ τοιῷδε·
ώμην εἰσελθὼν μετὰ τὴν κατὰ Μαξεντίου νί-
ητεῖ ἰατροὺς θεραπευθῆναι τῆς νόσου. Καὶ

tionem in solitudines longe fugere coacti sunt), et Severum, qui Italiæ imperaret. Milites autem Romæ Maxentium Maximiani Herculei filium imperatorem constituerunt.

Constantinus ergo magnus, imperator piissimus, imperium Galliæ ac Britanniæ obtinuit. Primo ejus anno, qui fuit a natali Christi 291, ab exordio mundi 5797, habuit in imperio quatuor collegas, Galerium, hujus filium Maximianum, et Severum, Cæsares hos duos, et Maxentium Herculei filium, Romæ a militibus imperatorem designatum. Hi certatim Christianos persequentes vitam per omne scelus ac libidinem habebant; 474 gravidarum quoque fetus exsecabant, iisque ad divinationem utebantur, rapinis, cædibus aliisque flagitiis dediti.

Mortuo Severo Romani Licinium Cæsarem creant in gratiam Constantini, cujus sororem Constantiam uxorem is habebat, falsoque simulabat se Christianum. At Maxentii atroces erant in Romanos injuriæ, facultates, uxores filiasque eorum rapientis, varieque ipsos trucidantis, dæmonibusque ad quævis flagitia obeunda obtemperantis. Ideo Romani Constantinum missis legatis adversus Maxentium evocaverunt. Maxentius fluvium qui Romam præterfluit, ponte ex navibus confecto junxit, castraque castris Constantini opposuit. Contantino præstigias Maxentii metuenti, ideoque gravi sollicitudine detento, sexta diei hora venerabilis crux ex luce apparuit cum inscriptione ex stellis facta: In hoc vince. Noctu quoque ei Dominus apparuit adstans, promittensque ei, si demonstrato uteretur signo, victoriam. Itaque Constantinus auream crucem, quæ etiamnum exstat, tumultuario opere confectam præferri in pugnam jussit; eaque commissa victus est Maxentii exercitus, ac plerique occisi. Ipse cum reliquis fugiens Maxentius cum in pontem venisset, is divina vi ruptus universos n fluvium dejecit atque submersit. Romani tyrannide scelerati Maxentii liberati urbem coronis ornant, victoremque 475 Constantinum læti in eam recipiunt, una cum cruce victoriæ datrice, servatoremque cum faustis acclamationibus prædicant.

Septimo imperii sui anno Magnus Constantinus Roma potius nihil antiquius habuit quam reliquias sanctorum martyrum honeste sepelire et exsules revocare. Tunc etiam a Silvestro sanctissimo Romæ papa baptizatus lepraque hoc pacto liberatus est. Cum victo Maxentio Romam intrasset, medicos ad se convocat qui morbum depellerent. Ecce autem Judæi quidam imperatorem accedunt, qui lavacrum

XYLANDRI ET GOARII NOTÆ.

Hoc secum felicis ominis Galliarum regnum ıdit, ut sibi et Ecclesiæ datus e cœlo rex, inter fideles principes primas obtinet, ita et *Christianissimi* nomen assequeretur, unusque *sacerrimus* et *divinissimus* præ cæteris proclamaretur. GOAR.

lactentium puerorum sanguine impleri in eaque ablui juberent, ita lepra liberandum. Conducuntur itaque ejus rei causa infantes cum matribus ; qua rum ejulatus, crinium evulsiones, aliaque qualia intimus dolor hominibus exprimit, quid referre attinet? Sane Constantinus ista videns ipse quoque illacrymavit, dixitque : Præstat me solum male mori quam istos infantes, præsertim incerto rei exitu. Simulque his dictis matres benigne donatas indemnes dimisit. Mox per insomnium vidit duos magnos illos apostolos Petrum et Paulum, a quibus monebatur uti urbis episcopum Silvestrum requireret : ab hoc ei lavacrum demonstratum iri, quod et animæ et corporis mala posset eluere. Redit ergo Silvester Romam, qua ob ingravescentes persecutiones exsulaverat, et Constantinum Christianæ religionis doctrina imbuit, atque baptizat. Qui cum de sacro adscenderet lavacro, illico corpore ejus quædam squamas piscium similitudine attingentia **476** deciderunt, fuitque purgatus, et totus ita mundus ut solet mundus esse infans recens natus. Id cum videret populus, ingens multitudo baptizata est, atque etiam Crispus Constantini filius.

Qui autem dicunt Constantinum morte demum appropinquante ab Eusebio Nicomediæ episcopo Ariano fuisse Nicomediæ baptizatum, errant. Dicunt ab eo baptismum dilatum, quod speraret se in Jordane baptizatum iri. Quid vero obstabat cur non jam tum in Jordane baptizaretur, cum et Galerium in Oriente debellaret et denuo in Persiam proficisceretur? Jam quod eum nonnulli spurium calumniantur, extremæ est improbitatis, cum ejus stirps imperatoria fuerit etiam ante Diocletianum. Pater enim magni Constantini fuit Consantinus, filia Claudii imperatoris natus : is ex prima sua uxore Helena Constantinum sustulit, veluti indicatum a nobis fuit.

Baptizato Constantino Deus per beatum Silvestrum magna edidit miracula ; de quibus omnibus unicum commemorabo. Ad fundamenta Capitolii Romæ, descensu graduum 365, inferne habitabat draco quidam, cui Græci quotidie rem sacram faciebant. Absque enim hoc esset, subito irruens multos lædebat. Eo Silvester descendit, et inventa exigua **477** cella, quæ æreis apta erat foribus, has obdens in nomine Jesu Christi draconem interfecit.

Nonum annum imperante Constantino, Metrophanes IV episcopus Byzantii creatus est. Hæc cum in Oriente Maximianus Galerius audivisset, bellum adversus Christianos movit. Decimo anno sui imperii, Constantinus Magnus et Licinius Cæsar contra Galerium arma paraverunt. Et Constantinus fuso exercitu Galerii, universos occidit. Ipse Galerius projecto diademate, cum paucis fidissimis fuga elapsus, a pago ad pagum discurrit, sacerdotesque simulacrorum, mystas, vates et ariolos ut

A δὴ Ἰουδαῖοί τινες ἔρχονται λέγοντες ὅτι κολυμβήθραν χρὴ ποιῆσαι ἀφ' αἵματος ὑπομαζίων βρεφῶν καὶ ἐν αὐτῇ λουσάμενον καθαρισθῆναι. Συνάγονται οὖν τὰ βρέφη μετὰ τῶν μητέρων. Καὶ τί δεῖ λέγειν τοὺς τῶν μητέρων ὀδυρμοὺς καὶ τὰς τῶν τριχῶν ἐκκοπὰς καὶ τἄλλα ὅσα τοῖς ἐκ ψυχῆς ὀδυνωμένοις ἐστί ; Ταῦτα ἰδὼν ἐκεῖνος καὶ σύνδακρυς γενόμενος εἶπε· Καλόν ἐστι μᾶλλον ἐμὲ μόνον κακῷ μόρῳ ἀποθανεῖν ἢ ταῦτα τὰ βρέφη. Ἀλλὰ καὶ τίς οἶδεν τὸ τέλος ὁποῖον ; Ταῦτα εἰπὼν καὶ τὰς μητέρας δώροις φιλοφρονησάμενος ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ, Ταύτῃ τοι καὶ κατ' ὄνειρ ὁρᾷ τοὺς δύο μεγάλους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον προτρεπομένους αὐτὸν Σίλβεστρον ζητῆσαι τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως· Καὶ αὐτὸς ὑποδείξει σοι κολυμβήθραν δι' ἧς τῆς τε ψυχῆς τὰς
B νόσους καὶ τοῦ σώματος θεραπευθήσῃ. Ἔρχεται οὖν ὁ Σίλβεστρος διὰ τοὺς ἐπικειμένους διωγμοὺς ἐν φυγαδείᾳ τελῶν, καὶ βαπτίζει κατηχήσας τοῦτον. Εὐθὺς οὖν ἀπὸ τῆς θείας κολυμβήθρας ἀνερχομένου τοῦ Κωνσταντίνου ἐξέπεσον ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, καὶ ἐκαθαρίσθη, καὶ γέγονεν ὅλον ὑγιὲς ὡς παιδαρίου μικροῦ. Τοῦτο ἰδόντες οἱ λαοὶ ἐβαπτίσθησαν ἄπειροι, καὶ Κρίσπος ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου.

Οἱ δὲ λέγοντες ἐν Νικομηδείᾳ κατὰ τὸν αὐτοῦ θάνατον βαπτισθῆναι ὑπὸ Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας τοῦ Ἀρειανοῦ ψεύδονται. Φασὶ γὰρ ἀναβάλλεσθαι αὐτὸν τὸ βάπτισμα διὰ τὸ ἐλπίζειν αὐτὸν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ βαπτισθῆναι. Τί γὰρ ἦν αὐτῷ καὶ ἐμποδὼν, τὸν Γαλλέριον ἐν τῇ Ἀνατολῇ καταπολεμοῦντι καὶ
C εἰς Περσίαν πάλιν ἐκ δευτέρου εἰσελθόντι, μὴ ἀπελθεῖν καὶ βαπτισθῆναι ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ; Ἀλλὰ καὶ τὸ ὡς νόθον διαβάλλειν αὐτὸν πάσης κακίας ἐστίν. Ἡ γὰρ γενεὰ αὐτοῦ βασιλικὴ ὑπῆρχε καὶ πρὸ Διοκλητιανοῦ. Καὶ γὰρ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Κωνστάντιος θυγατριδοῦς ἦν Κλαυδίου τοῦ βασιλέως, καὶ ἐκ τῆς Ἑλένης τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς ἔσχε τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον, καθὼς λέλεκται.

Τούτου οὖν βαπτισθέντος μεγάλα θαυμάσια ἐπαίησεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Σιλβέστρου. Πάντα δὲ παρεὶς ἓν μόνον φράσω. Ἐν τῷ Καπιτωλίῳ Ῥώμης, βαθμοὺς ἔχοντι τριακοσίους ἑξηκονταπέντε, ἐν τῇ καταδύσει τῶν βαθμῶν καὶ τῶν θεμελίων δράκων ᾤκει [P. 272] παμμεγέθης, ᾧ ἐθυσίαζον καθ' ἡμέραν Ἕλληνες. Εἰ δ' οὔ, ἀλλὰ ἐξαίφνης ἐπιπίπτων πολλοὺς ἐλυμαίνετο. Ἐκεῖσε Σίλβεστρος καταβὰς, καὶ
D οἰκίσκον μικρὸν ἔχοντα πύλας χαλκᾶς εὑρὼν οὗ ἦν ὁ δράκων κλείσας τὰς θύρας τῇ ἐπικλήσει Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦτον ἀπέκτεινε.

Τῷ θ' ἔτει τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου, Μητροφάνης ἐπίσκοπος Βυζαντίου δ' γέγονε. Ταῦτα τοίνυν ὁ τῆς Ἑῴας Μαξιμιανὸς ὁ Καλλέριος ἀκούσας τὸν κατὰ Χριστιανῶν ἀνῆκε πόλεμον. Ἐν τῷ ι' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος σὺν Λικινίῳ Καίσαρι κατὰ τοῦ Γαλλερίου ἀθροίζει πόλεμον, καὶ τοῦτον τρεψάμενος πάντας κατασφάττει. Αὐτὸς δὲ ὁ Γαλλέριος τὸ διάδημα ῥίψας καὶ μετ' ὀλίγων εὐνουστάτων διάδρας ἀπὸ κώμης εἰς κώμην ᾤχετο, καὶ τοὺς ἱερεῖς τῶν εἰδώλων καὶ μύστας

καὶ προφήτας καὶ μάντεις ὡς ἀπατεῶνας κατέσφαξεν. Ἐν δὲ τῷ ια' ἔτει μέλλοντος κρατηθῆναι τοῦ Μαξιμιανοῦ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, προλαβοῦσα θεία ὀργὴ κατέλαβεν αὐτόν· φλὸξ γὰρ ἀπὸ τῶν σπλάγχνων αὐτοῦ καὶ μελῶν ἀναφθεῖσα ἀμφοτέρους τοὺς ἀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐκπηδῆσαι πεποίηκεν, αἱ δὲ σάρκες αὐτοῦ σαπεῖσαι τῶν ὀστέων ἐξέπεσον, καὶ οὕτω διατεθεὶς τὴν θεομάχον αὐτοῦ ἀπέῤῥηξε ψυχήν. Τῷ αὐτῷ δὲ τρόπῳ καὶ Μαξιμῖνος ὁ τοῦ μιαροῦ μιαρώτατος υἱός, μυρία ὅσα καὶ ἄῤῥητα κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπινοήσας, ἀναριθμήτοις κακοῖς ὑπεβλήθη, καὶ νόσοις παρὰ φύσιν καὶ πληγαῖς ἐξαισίαις ποινηλατούμενος ἐξέψυξε.

Τῷ ιβ' ἔτει Λικίνιον διαθήκας ἀπαιτήσας τοῦ μηδὲν κατὰ Χριστιανῶν πράττειν κακὸν, βασιλέα ἀναγορεύει καὶ ἀφορίσας μοῖραν τῆς Ῥωμαίων γῆς δίδωσιν. Ἐντεῦθεν ὁ κατὰ Χριστιανῶν χάριτι Θεοῦ πέπαυται διωγμός. Ἐπὶ τούτου τοῦ Λικινίου ἐμαρτύρησεν ὁ ἅγιος Θεόδωρος.

Τῷ ιδ' ἔτει μονοκράτωρ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος πάσης τῆς Ῥωμαίων γῆς γενόμενος πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἔννοιαν εἰς θείας φροντίδας μετήγαγεν, ἐκκλησίας ἀνεγείρων καὶ φιλοτίμως ταύτας πλουτίζων. Γράφει δὲ καὶ πρῶτον νόμον, τοὺς τῶν εἰδώλων ναοὺς ἀποδίδοσθαι τοῖς τῷ Χριστῷ ἀφιερωμένοις ναοῖς· δεύτερον, Χριστιανοὺς μόνους στρατεύεσθαι ἐθνῶν τε καὶ στρατοπέδων ἄρχειν, τοὺς δὲ ἐπιμένοντας τῇ εἰδωλολατρείᾳ κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι· τρίτον, τὰς πασχαλίας δύο ἑβδομάδας ἀπράκτους τελεῖν, τήν τε πρὸ τοῦ Πάσχα καὶ τὴν μετ' αὐτήν. Τὰ δὲ τῶν πηχῶν τῆς ἀναβάσεως τοῦ Νείλου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐνομοθέτησεν ἀναφέρεσθαι, καὶ οὐκ ἐν τῷ Σαράπιδι, ὡς εἴθιστο τοῖς Ἕλλησιν. Ἀλλὰ δέον ἐστὶ περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου διαλέξεως ὀλίγα τινὰ εἰπεῖν.

[P. 273] Τῷ δ' ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ Μεγάλου Κωνσταντίνου διάλεξις γέγονεν ἐν Ῥώμῃ Χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων. Καὶ τῶν μὲν Χριστιανῶν ὁ μέγας ἡγεῖτο Σίλβεστρος πάπας ὢν τῆς Ῥώμης, Ἰουδαίων δὲ σὺν ἄλλοις πλείστοις νομομαθέσι καὶ Ζαμβρῆς ὁ μάγος, Ἑβραῖος καὶ γόης, ἐν ᾧ πᾶσαν τὴν πεποίθησιν εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι. Λέγουσι τοίνυν Ἰουδαῖοι· Ἐκλέξασθε δώδεκα Χριστιανούς, οἵτινες ὀφείλουσι δικαιολογηθῆναι ἡμῖν. Ὁ δὲ ἅγιος Σίλβεστρος ἔφη· Ἡμεῖς εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν ἀφορῶμεν. Εἷς γάρ ἐστιν ᾧ λέγομεν· Ἀνάστα ὁ Θεὸς, δίκασον τὴν δίκην σου. Ὅσον γὰρ τῆς τῶν ἀνθρώπων βοηθείας ὑστερούμεθα, τοσοῦτον τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει στηριζόμεθα. Πρὸς ταῦτα Ἀβιάθαρ Ἰουδαῖος ἔφη· Τοῦτο τὸ ῥητὸν ὁ ἡμέτερος ἔφη προφήτης. Καὶ ὁ ἅγιος Σίλβεστρος· Πάντα σήμερον ἐνταῦθα ἐκ τῶν ὑμετέρων βίβλων προσενεγκεῖν ἔχομεν καθ' ὑμῶν αὐτῶν· τότε γὰρ λαμπρὰ γίνεται νίκη, ὅταν τὸ ἐξ ἐναντίας μέρος τῇ τῶν οἰκείων διδασκαλιῶν αὐθεντίᾳ ἡττηθῇ. Ὁ βασιλεὺς ἔφη· Αὕτη δικαία ἡ κρίσις, ἐν ᾗ καταναγκάζεται ἕκαστος τῇ τῆς ἰδίας θρησκείας αὐθεντίᾳ ἡττᾶσθαι. Ἀβιάθαρ εἶπε· Τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, τοῦ ἡμετέρου, λέγω, ἰδίῳ στόματι λέγοντος, Ἴδετε, ἴδετε,

A impostores trucidavit. Undecimo anno, cum jam Constantinus Maximianum esset in suam potestatem redacturus, Dei ira imperatoris conatum corripiendo isto antevertit. Flamma enim ex intestinis Gallerii et membris exorta, utrumque ei oculum elisit: carnesque ab ossibus deciderunt. Sic ille affectus Deo adversantem animam egit. Eodemque modo Maximinus, scelerosi hujus sceleratissimus filius, qui infinita et ineffabilia contra Christianos excogitaverat, innumeris pœnis subjectus, morbisque innaturalibus et inauditis miseriis excarnificatus obiit.

Duodecimo anno Licinium, cum is pacto isto stipulatus esset, nihil se contra Christianos tentaturum, imperatorem declaravit, partemque ei Romani imperii attribuit, Tunc Dei beneficio vexatio Christianorum **478** finita est. Sub hoc Licinio beatus Theodorus martyr passus est supplicium.

Anno decimo quarto Constantinus, cum ad ipsum unum omnis imperii potestas devenisset, omnes suas cogitationes ad sacras res convertit, templa exstruxit ac magnifice ditavit. Tulit etiam leges. Prima fuit, ut fana simulacris consecrata Christo dedicatis templis addicerentur. Secunda: soli Christiani militent, nationibusque et exercitibus imperent. Qui in cultu falsorum deorum perseverat, capite plectatur. Tertia: per duas septimanas, quarum altera antecedit, altera sequitur Pascha, feriæ sunto. Mensuram quoque cubitorum ascensionis Nili, jussit in templum referri, non (ut solebant Græci facere) in fano Serapidis. Verum hoc loco oportet pauca quædam de sancti Silvestri colloquio inserere.

Annus erat quartus imperii Constantini Magni, cum Romæ inter Christianos et Judæos colloquium fuit. Christianorum causam agebat Silvester ille magnus, papa Romanus, Judæorum, inter plurimos alios legis peritos Zambres rem tuebatur magus, Ebræus impostor, in quo Judæi omnem spem suam réposuerant. Judæi: Eligite duodecim Christianos, quos apud nos oportet causam dicere. Silvester: Nos de potentia Dei pendemur. Unus enim est, quem sic compellamus. Surge, Deus, et causam tuam assere. Quanto enim magis nobis humani auxilii deest, **479** tanto plus in divino auxilio fiduciæ reponimus. Ad hæc Abiathar Judæus: Hæc inquit, verba sunt nostri vatis. Subjecit Silvester: Nos hodie omnia quæ adversus vos proponemus, ex vestris libris statuimus proferre. Tunc enim illustris est victoria, cum adversa pars suæ ipsorum doctrinæ auctoritate vincitur. Imperator pronuntiavit justum id esse judicium cum alterutra pars suæ quam profitetur religionis auctoritate cogitur se victam ostendere. Abiathar: Suo ore dixit omnipotens noster Deus: Videte, videte. Ego sum Deus, neque alius est præter me Deus [64]. Quomodo

[64] Deut. XXXII; Isa. XLV, 46 *passim*.

ergo Christiani aiunt tres esse adorandos, Patrem in quem et nos confidimus, Filium quem majores nostri in crucem egerunt, ac tertium Spiritum sanctum ? Ergo necesse est ut cum illi jubeant tres adorari, hunc offendant qui se unicum esse Deum dixit. Silvester : Nos unicum Deum et colimus et profitemur. Neque tamen ita desertam censemus deitatem ut non habeat Filium quo gaudeat. Jam Filium ejus hunc esse dicimus, de quo vates vester ait Verbo Domini cœlos esse fundatos, omnemque eorum vim spiritu oris ejus [65]. Hunc Filium appellamus,quem apud vatem vestrum Pater sic alloquitur : Tu es Filius meus,ego te hodie genui [66]. Atqui Deus cum temporis expers sit, quippe eo præstantior, hodiernum aut crastinum in se nihil habet. Quo conficitur et Filium et Patrem quoque, sine **480** principio esse. Ad quem enim dixit, Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram [67] ? Nam si dixisset Faciam hominem ad imaginem et similitudinem meam, poterat videri unitatem suam innuere. Cum autem dixit : Secundum nostram imaginem, perspicue Filium eumque sibi æqualem indicat.Nihil enim se majus accipere potest, cum magnitudinis incrementum non admittat ; ac ne minus quidem aliquid asciscit. Rabi Jonas : Humanæ ratiocinationi non est adhibenda fides.Qualem enim consulit ea Deum credi, qui et Pater dicatur et Filius et Spiritus ? Silvester : Cum in sacris Litteris legis de Patre suum Filium compellante. Filius meus es tu [68]. Et alibi : Is me Patrem suum invocabit [69], tunc evidens tibi fiet quod dicimus, neque suspicaberis nos de sacra Trinitate aliquid novi dicere. De Spiritu autem sancto, rursum audi vatem tuum inter precandum sic dicentem, Spiritum tuum sanctum ne auferas a me [70]. Et alibi : Spiritu oris ejus omnis illorum vis [71]. Loquitur autem de potestatibus cœlestibus. Constantinus Augustus dixit: Miror Judæorum impudentiam, qui multis modis ex universa sua Scriptura convicti, tamen adhuc contra veritatem aliquid volunt conquirere.Proinde quia de Patre, Filio, et Spiritu sancto satisfactum est, proferant, si qua habent, alia. Codolias Judæus : Nos, inquit, de eo loquimur, qui natus fuit, qui, ut in ejus **481** Evangeliis describitur, statura et sapientia crevit ; qui a diabolo tentatus, postea temporis a suo proditus discipulo, traditus, captus, illusus, flagellatus, felle mistum acetum potatus,spinis coronatus, nudatus, vestibus suis sorte divisis, ipse crucifixus, mortuus et sepultus est. Silvester : Hodie demonstrabimus hæc a vatibus de Christo omnia esse prædicta ac præscripta. De nativitate Christi Isaias. Ecce Virgo uterum feret, et filium pariet, cujus nomen dicetur Emmanuel [72]. Quod autem inter homines fuerit versaturus, audi Baruchum vaticinantem. Hic est Deus noster, neque alius re-

A ὅτι ἐγώ εἰμι Θεὸς, καὶ οὐκ ἔστι πλὴν ἐμοῦ, πῶς αὐτοὶ λέγουσι τρεῖς ὀφείλειν προσκυνεῖσθαι, Πατέρα, ὄντινα καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν, Υἱὸν, ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν ἐσταύρωσαν, τρίτον Πνεῦμα τὸ ἅγιον ; Τρεῖς οὖν προσκυνοῦντες τούτῳ τῷ εἰρηκότι ἕνα μόνον εἶναι Θεὸν ἐξ ἀνάγκης προσκρούουσιν. Ὁ ἅγιος Σίλβεστρος ἔφη· Ἡμεῖς ἕνα Θεὸν σέβομεν καὶ ὁμολογοῦμεν. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔρημον αὐτοῦ τὴν θεότητά φαμεν ὥστε μὴ ἔχειν ἀγαλλίασιν Υἱοῦ. Υἱὸν δὲ αὐτοῦ τοῦτον λέγομεν περὶ οὗ ὁ ὑμέτερος προφήτης εἶπε· Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. Υἱὸν δὲ ἐκεῖνον λέγομεν πρὸς ὃν διὰ τοῦ ὑμετέρου προφήτου ὁ Πατὴρ βοᾷ λέγων· Υἱός μου εἶ σύ· ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. Θεὸς δὲ χθὲς καὶ σήμερον,
B οὐκ ἔχει τέλος,ἐπειδὴ ὑπερχρονός ἐστιν. Ἄναρχος οὖν ὑπάρχει· ἄναρχος ἄρα καὶ ὁ Πατήρ. Ἐπεί τίνι εἶπε· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν ; Εἰ γὰρ εἴρηκε, Ποιήσω ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἐμὴν, ἐδόκει ἂν τὸ τῆς μονότητος αὐτοῦ σημαίνειν. Τὸ δὲ, Κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν, σαφῶς καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὴν ἰσότητα ἐσήμανεν. Οὐ γὰρ μεῖζόν τι προσλαβεῖν δύναται, ἐπειδὴ ἡλικίας αὔξησιν οὐκ οἶδεν· ἐλάττωσιν πάλιν οὐ δέχεται. Ἰωνᾶς ῥαβῖς εἶπεν· Ἀνθρωπίνῳ [P. 274] λογισμῷ οὐκ ἔστι δεκτέα ἡ πίστις. Ποῖον γὰρ Θεὸν συμβουλεύει οὕτως πιστευθῆναι, ὃν καὶ Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ Πνεῦμα ἅγιον ὁμολογεῖ ; Ὁ ἅγιος Σίλβεστρος ἔφη· Ὅταν ἀναγνῷς ἐν ταῖς Βίβλοις περὶ μὲν τοῦ Πατρὸς, ἡνίκα λέγει περὶ τοῦ ἰδίου Υἱοῦ· Υἱός μου εἶ σὺ, ὁ-
C μοίως δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, Αὐτὸς ἐπικαλέσεταί με, Πατήρ μου εἶ σὺ, τότε εἴσῃ σαφῶς τὸ λεγόμενον, καὶ οὐδὲν ξένον περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ὑπολάβῃς λέξειν ἡμᾶς. Περὶ δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἄκουε πάλιν τοῦ προφήτου σου λέγοντος καὶ εὐχομένου· Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ. Καὶ πάλιν ὁ αὐτός· Καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν, τουτέστι τῶν οὐρανίων δυνάμεων. Κωνσταντῖνος Αὔγουστος εἶπε· Θαυμάζω τῶν Ἰουδαίων τὸ ἀναίσχυντον· ἀπὸ πασῶν γὰρ τῶν οἰκείων Γραφῶν πολυτρόπως ἡττώμενοι ἀκμὴν θέλουσί τινα κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπιζητεῖν. Ὅθεν ἐπεὶ περὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὸ ἱκανὸν γέγονεν, εἴ τι ἕτερά εἰσι δεικτέα, προσφερέσθωσαν. Γοδυλίας Ἰουδαῖος εἶπεν·
D Ἡμεῖς περὶ ἐκείνου λέγομεν τοῦ τεχθέντος, τοῦ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις αὐτοῦ ἀναγεγραμμένου ηὐξηκέναι τε ἡλικίᾳ καὶ σοφίᾳ, καὶ πειρτσθέντος παρὰ τοῦ διαβόλου, μετὰ δὲ ταῦτα προδοθέντος παρὰ τοῦ οἰκείου μαθητοῦ, παραδοθέντος, κρατηθέντος, ἐμπαιχθέντος, φραγελωθέντος, χολὴν σὺν ὄξει ποτισθέντος, ἀκάνθαις στεφανωθέντος καὶ γυμνωθέντος, καὶ τῆς αὐτοῦ ἐσθῆτος ἐν κλήρῳ διαθείσης ἐπὶ σταυροῦ παγέντος, ἀποθανόντος καὶ ταφέντος. Ὁ ἅγιος Σίλβεστρος ἔφη· Ταῦτα πάντα ὡς προκηρυχθέντα ἐγράφη περὶ τοῦ Χριστοῦ παρὰ τῶν προφητῶν, σήμερον

[65] Psal. XXXII, 6. [66] Psal. II, 7. [67] Gen. I, 26. [68] Psal. II, 7. [69] Psal. LXXXVIIII, 27. [70] Psal. L, 13. [71] Psal. XXX II, 6. [72] Isa, VII, 14.

ομεν. Ἡσαΐας γὰρ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ
ως προείρηκεν οὕτως· Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν
ξει, καὶ τέξεται Υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ
αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. Ὅτι δὲ καὶ ἀνθρώποις
ιτραφήσεται, ἄκουε τοῦ προφήτου Ἱερεμίου· Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν· οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν.
πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακὼβ τῷ παιδὶ αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ.
κῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη.

δὲ καὶ πειρασθήσεται ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ
αὐτὸν, Ζαχαρίας ὁ προφήτης λέγει· Εἶδον
τὸν ἱερέα τὸν μέγαν ἑστῶτα, καὶ ὁ διάβολος
ι ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τοῦ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ. Καὶ
ὸς αὐτὸν, Ἐπιτιμήσαι σοι Κύριος, διάβολε.
καὶ κρατηθήσεται ἡ σοφία διὰ Σολομῶντος
Εἶπον ἐν ἑαυτοῖς οἱ ἀσεβεῖς· Δήσωμεν τὸν
, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστιν. Ὅτι δὲ καὶ παρὰ
ῦ προδοθήσεται, λέγει ὁ ψαλμῳδός· Ὁ ἐσθίων
μου ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ [P. 275] πτερνι-
Ὅτι δὲ καὶ ἐκδυθήσεται καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ
ῳ δοθήσεται, προείρηκεν ὁ αὐτὸς προφήτης
Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἐν ἑαυτοῖς, καὶ
ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. Ὅτι δὲ καὶ
ευδομαρτύρων κατηγορηθήσεται, ὁ αὐτὸς προ-
εἶπεν· Ἐπανέστησάν μοι μάρτυρες ἄδικοι.
ὲ καὶ ἀκάνθαις στεφανωθήσεται, προείρηκεν
ις λέγων· Ἀκάνθαις τῶν ἑαυτοῦ πταισμάτων
οὗτος περιεστοίχισέ με. Ὅτι δὲ καὶ χολὴν
εται καὶ ὄξος ποτισθήσεται, ὁ προφήτης Δαβὶδ
Ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολὴν, καὶ εἰς τὴν
ιου ἐπότισάν με ὄξος. Ὅτι δ ἐμπαιχθήσεται,
ις λέγει· Εἰς ἐμπαιγμὸν ἐγενόμην τῷ λαῷ
Ὅτι δὲ καὶ τοῖς δεσμοῖς αὐτῶν δεθήσεται καὶ
θήσεται ἐπὶ ξύλου παρὰ τῶν Ἰουδαίων, λέγει ὁ
· Ἐδήσατέ με οὐχ ὡς πατέρα τὸν ῥυσάμενον
γῆς Αἰγύπτου. Κράζοντες ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ
ἰταπεινώσατέ με, κρεμασθῆναι ἐπὶ τοῦ ξύλου
κατέ με. Ὅτι δὲ καὶ ταφήσεται, Ἱερεμίας
ἐν τῇ ταφῇ αὐτοῦ ζωοποιηθήσονται οἱ νεκροί.
τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅτε ὁ Δεσπότης ἡμῶν Ἰη-
τῷ τιμίῳ αὐτοῦ πάθει παρέδωκε τὸ πνεῦμα,
ι ἠνεῴχθησαν, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοι-
ν ἁγίων ἠγέρθη, ὁ ἥλιος ἐσκοτίσθη, τὸ κα-
μα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη, καὶ σεισμὸς μέγας κατὰ
τὴν οἰκουμένην ἐγένετο. Ταῦτα πάντα εἰ δυνη-
ῶ Ἰουδαῖε, μὴ εἶναι παρὰ τῶν ὑμετέρων προ-
προκηρυχθέντα, ὡς ψεύστην ἐνίκησάς με· Εἰ
ὡς παρ' ἐκείνων προφητευθέντα εἰσὶ, τοῖς σοῖ-
ς πεισθῆναι προφήταις καὶ τὸν ἡμέτερον Χρις
ιων καὶ μὴ βουλόμενος προσκυνῆσαι. Κων-
ιος Αὔγουστος εἶπεν· Εἰ ταῦτα ταῖς ὑμετέραι-
ται βίβλοις, περίσσως ἀντιλέγετέ, ὦ Ἰους
τῶν παθημάτων ἕνεκεν τοῦ Χριστοῦ, ἅπερ
ξιν προλεχθέντα ἐν τῷ Χριστῷ ἐπληρώθη.
Ἰουδαῖος λέγει· Ὀφείλεις δεῖξαι ἡμῖν τὸ τε-
αὐτὸν καὶ κρατηθῆναι καὶ ὑβρισθῆναι
μπαιχθῆναι καὶ σταυρωθῆναι καὶ τεθνάναι
ῇ παραδεδόσθαι. Ὁ ἅγιος Σίλδεστρος ἔφη·

A spectu ejus reputabitur [78]. Hic invenit omnem viam scientiæ, et eam tradidit Jacobo filio suo et Israelo dilecto sibi. Post hæc in terris visus est interque homines versatus.

Quod autem fuerit a diabolo tentandus et eum superaturus, Zacharias vates ita prædicit : Vidi Jesum sacerdotem magnum stantem, astabatque ad ejus dexteram diabolus, ut ipsum tentaret. Dixitque ei Jesus : Diabole, Dominus te increpet [74]. Comprehensum iri sapientia verbis Solomonis ostendit : Dixerunt inter se impii, Vinciamus justum, quia nobis est incommodus [75]. Prodendum a discipulo suo, prædixit Psalmorum auctor : Is qui meo
B vescitur pane, calcem mihi impegit [76]. Idem vaticinatus est vestibus Christum **482** spoliandum, easque sorte divisum iri : Diviserunt, inquit, vestes meas, et sorte amiculum meum duxerunt [77]. Accusatum iri a falsis testibus idem vates demonstravit : Insurrexerunt, inquit, contra me testes injusti [78]. Spinis coronandum Jeremias prædixit his verbis : Populus hic spinis suorum peccatorum me circumdedit [79]. Quod autem fel pro cibo et acetum pro potu ei exhibendum aliquando esset, Davidus hoc oraculo præmonuit : Fel in cibum meum immiserunt, sitientique acetum bibendum obtulerunt [80]. Ludibrio habitum iri Jeremias rursum indicat : Ludibrium, inquit, factus sum huic populo [81].
C Quod Judæi eum vincturi et in ligneam crucem acturi essent, Esdras prædixit : Ligastis me non ut Patrem, qui vos ex Ægypto liberasset; clamore ad tribunal judicis oppugnastis me, oppressistis me, ac tradidistis in ligno suspendendum. Sepulturam quoque ejus Jeremias prædixit eum inquit : Is sepelietur, ea res mortuis vitam reddet. Quo enim tempore Dominus noster Christus pretiosa sua in passione exspiravit, eo sepulcra sunt aperta, multique mortuorum sanctorum reviverunt; sol obtenebratus est, velum templi scissum, magnusque per totum orbem terræ motus fuit. Hæc omnia, Judæe, si negare potes, a vestris fuisse prædicta vatibus, mendacii sane me conviceris. Sin ea vere sunt ipsorum oracula, tuis **483** debes credere vatibus et nostrum Christum
D vel invitus adorare. Constantinus : Si hæc vestris continentur libris, supervacaneum est, o Judæi, vos contradicere iis Christi perpessionibus, quas ordine vates ei eventuras prædixerunt, eorumque oracula Christus implevit. Aunan Judæus ait : Debebas nostris demonstrare de Christo prædictum fuisse, eum nasciturum, captum, contumeliose tractatum et illusum crucique affixum, moriturum, sepulturæque traditum iri. Silverter : Oportet ergo me omnes Scripturas exponere. Prius tamen fatere te eas amplecti verasque judicare. Aunan : Vatum

aruch III, 36, 37. [74] Zachar. III, 1, 2. [75] Sap. II, 12. [76] Psal. XL, 10. [77] Psal. XXI, 19. . XXVI, 2. [79] Jerem. IX, 2. [80] Psal. LXVIII, 22. [81] Thren. III, 14.

oracula esse vera, nemo negat. Sed tu ad alios trahis quæ de aliis sunt prædicta. Silvester : tu igitur alium profer, cui fel pro cibo, acetum pro potu sit exhibitum ; qui spinis coronatus, crucifixus ac sepultus revixerit. Judæo aliquandiu silente, Constantinus ait : Si alium Aunan demonstrare non potest, sciat se citra omnem dubitationem superatum esse. Doeg Judæus inquit : Optime imperator, Silvester pollicitus est se justam editurum causam ob quam Christus nasci, a diabolo tentari et supplicium perpeti debuerit. Ad hæc Silvester : Quoniam quidem oracula vatum vera esse fassi estis, confitebimini utique virginem gravidam esse factam, partuque Emmanuelem, quod nomen sonat Deus nobiscum, edidisse. Tacentibus Judæis addidit : Omnino in sacris Litteris legistis, quomodo Deus primum hominem ex luto 484 formaverit, qui homo serpentis consilio obsecutus paradiso ejectus mortique est addictus. Jam ergo mihi, Judæe, responde, terra ex qua fuit effictus Adamus, corruptioni fuitne exempta an subjecta ? Cusech respondit fuisse exemptam. Silvester : Recte dixisti. Nam et virgo fuit terra ista, cum nondum spinis ac tribulis eam divina detestatio exposuisset, neque in ea ullum humanum corpus fuisset sepultum. Ideo necesse erat novum Adamum ex Maria Virgine nasci, ut hic serpentem, qui primum hominem tentando vicerat, vicissim vinceret jejunando, sicuti Adamus cibo capto succubuerat. Victor ergo diaboli paradisum nobis restituit vitæque æternæ portas aperuit. Tum Judæus : Non modo cur natus esset Christus, sed etiam cur ludibrio habitus, proditus, supplicio affectus et mortuus, causam postulatus, pauca quædam de nativitate ejus docuisti.

Οὐκοῦν ἀνάγκη ἐστὶ πάσας σοι τὰς Γραφὰς ἐκθέσθαι, ὅθεν πρῶτον ὁμολόγησον σὰς εἶναι τὰς Γραφὰς καὶ ἀληθεῖς ὑπάρχειν. Αὐνᾶν εἶπε. Τὰ παρὰ τῶν προφητῶν λεχθέντα ἀληθῆ εἶναι πάντες ὁμολογοῦσιν. Ἀλλὰ σὺ τὰ πρὸς ἄλλους εἰρημένα ἄλλους πεπονθέναι φῄς. Ὁ ἅγιος Σίλβεστρος εἶπεν· Οὐκοῦν δίδως ἄλλον τινά ποτε χολὴν τραφέντα καὶ ὄξος ποτισθέντα καὶ ἀκάνθαις στεφανωθέντα καὶ σταυρωθέντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα ; Καὶ ἐπὶ πολὺ σιωπῶντος αὐτοῦ, Κωνσταντῖνος Αὔγουστος ἔφη· Εἰ ἄλλον ἐπιδεῖξαι Αὐνᾶν οὐ δύναται, γινωσκέτω ἑαυτὸν φανερῶς ἡττημένον. [P. 276] Δωὴκ Ἰουδαῖος λέγει· Βασιλεῦ κράτιστε, Σίλβεστρος ἐπηγγείλατο δικαίας ἐρεῖν αἰτίας περὶ τοῦ γεννηθῆναι αὐτὸν καὶ πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ παθεῖν. Ὁ ἅγιος Σίλβεστρος ἔφη· Ἐπειδὴ τοίνυν ἀληθῆ τὰ προφητευθέντα εἰρήκατε, ὁμολογήσατε ὅτι ἡ Παρθένος συνέλαβε καὶ ἔτεκε τὸν Ἐμμανουὴλ, ὃ ἐστι, Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. Σιωπώντων δὲ τῶν Ἰουδαίων, ὁ ἅγιος εἶπε· Πάντως γινώσκετε ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς ὅτιπερ ἐκ πηλοῦ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, ὃς τῇ συμβουλίᾳ τοῦ ὄφεως ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου καὶ θανάτῳ περιπέπτωκεν. Οὐκοῦν εἰπέ μοι, ὦ Ἰουδαῖε, ἡ γῆ ἀφ' ἧς ἐπλάσθη ὁ Ἀδὰμ, ἄφθαρτος ἦν ἢ φθαρτὴ, Κουσὴχ εἶπεν· Ἄφθαρτος. Σίλβεστρος εἶπε· Καλῶς εἶπας· ἄφθαρτος γὰρ ἦν καὶ παρθένος διὰ τὸ μήτε κατάραν αὐτὴν εἰληφέναι ἀκανθῶν καὶ τριβόλων, μήτε δὲ ταφὴν σώματος ἀνθρωπίνου ἐσχηκέναι. Τοίνυν ἐχρῆν καὶ ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας τὸν νέον Ἀδὰμ γεννηθῆναι, ὃς ὤφειλε τὸν νικητὴν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, τὸν πειράζοντα ὄφιν, νικῆσαι. Καὶ ἐπειδὴ τὸν Ἀδὰμ διὰ βρώσεως ἐνίκησε, διὰ νηστείας ἡττήθη. Ὁ γοῦν νικήσας τὸν διάβολον τὸν παράδεισον ἡμῖν ἀπέδωκε καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς τὰς πύλας ἠνέῳξε. Καὶ ὁ Ἰουδαῖος εἶπεν· Οὐ μόνον περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ ὑμετέρου Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐμπαίξεως αὐτοῦ καὶ προδοσίας καὶ πάθους καὶ θανάτου ἐρωτηθεὶς, περὶ μόνης τῆς γεννήσεως ἐδίδαξας ὀλίγα τινά.

Oportet autem de singulis te rationem reddere. Silvester : De quonam dixit magnus ille Isaias ista, Ecce Virgo concipiet, et pariet Filium quem Emmanuelem nominabunt ? Is antequam patrem aut matrem vocare discat, Damascum in suam rediget potestatem et Samariam diripiet ac regem Assyriæ vincet [82]. Balaami præterea hoc est vaticinium. Sidus ex Jacobo orietur, homoque de Israele enascetur, qui principes Moabicos conterat et Sethi filios incursionibus lædat imperiumque in multas gentes occupet [83]. His vaticiniis 485 denuntiatum est eum hominem futurum. Quod autem omnium rerum Dominus futurus esset, rursum his verbis vates prædixerunt : Ecce Dominus insidet nebulæ levi, suoque in Ægyptum adventu manu factos eorum deos concutiet [84]. Item, Ecce Dominus Deus noster veniet, nosque eripiet. Tunc aperientur oculi cæcorum auresque surdorum, et claudus cervi instar saltabit, balbique diserte loquentur [85]. Hoc sane oraculum Deum in ter[illegible]uaturum

Ἀνάγκη οὖν ἐστι περὶ πάντων ἀπολογήσασθαι. Ὁ ἅγιος Σίλβεστρος ἔφη· Περὶ τίνος ὁ μέγας Ἡσαΐας ἔφη, Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται Υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ, ὅ ἐστι, Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός ; Καὶ, Πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, λήψεται δύναμιν Δαμασκοῦ καὶ τὰ σκῦλα Σαμαρείας, ἐναντι βασιλέως Ἀσσυρίων. Καὶ ὁ Βαλαάμ· Ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰακὼβ, καὶ ἀναστήσεται ἄνθρωπος ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ θραύσει τοὺς ἀρχηγοὺς Μωὰβ, καὶ προνομεύσει τοὺς υἱοὺς Σὴθ, καὶ κατακυριεύσει ἐθνῶν πολλῶν. Ὅτι μὲν οὖν ἄνθρωπος φανήσεται, διὰ τούτων προκαταγέλλεται· ὅτι δὲ Κύριος πάντων, προσημαίνουσι πάλιν οἱ προφῆται φάσκοντες· Ἰδοὺ Κύριας κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης, καὶ ἥξει εἰς Αἴγυπτον, καὶ σεισθήσονται τὰ Χειροποίητα Αἰγύπτου. Καὶ, Ἰδοὺ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἥξει καὶ σώσει ἡμᾶς, καὶ τότε ἀνοιγήσονται, ὀφθαλμοὶ τυφλῶν, καὶ ὦτα κωφῶν ἀνοιγήσονται, καὶ ἀλεῖται ὡς ἔλαφος ὁ χωλὸς, καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα μογιλάλων. Ἡ μὲν οὖν προ-

[82] Isa. VII, 14-16. [83] Num. XXIV, 17, 18. [84] Isa. XIX, 1. [85] Isa. XXXV, 4.

φητεία Θεὸν ἐπιδημεῖν λέγει, τὰ δὲ σημεῖα καὶ τὸν χρόνον τῆς παρουσίας γνωρίζει· τότε γὰρ ταῦτα πεπλήρωνται ἅπερ οὐδέ ποτε γενόνασιν ἐν τῷ Ἰσραὴλ πρότερον. [P. 277] Περὶ δὲ τοῦ πάθους αὐτοῦ πάλιν φησίν· Ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὢν καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν ἠτιμάσθη καὶ οὐκ ἐλογίσθη. Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται. Καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ καὶ ἐν πληγῇ καὶ ἐν κακώσει· αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ μεμαλάκηται διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν. Παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτῷ. Τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. Καὶ ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. Τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; Καὶ ὁ Μωϋσῆς· Ὄψεσθε τὴν ζωὴν ὑμῶν κρεμαμένην ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν, καὶ οὐ μὴ πιστεύσητε. Καὶ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λέγει· Ὤρυξαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου, καὶ διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ τὰ ἐξῆς. Ὅτι δὲ καὶ τῶν ἐθνῶν ἐλπὶς ἦν, ὁ μὲν Ἰακὼβ εἶπεν· Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν. Ὁ δὲ Ἡσαΐας ἔφη· Καὶ ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσι. Καὶ ταῦτα μὲν ὀλίγα πρὸς ἀπόδειξιν τῶν γενομάνων, πᾶσα δὲ ἡ Γραφὴ πέπλησται διελέγχουσα τὴν ὑμετέραν ἀπιστίαν. Τίς γάρ ποτε τῶν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς ἱστορουμένων δικαίων καὶ προφητῶν ἁγίων ἐκ Παρθένου μόνης ἔσχε τὴν γέννησιν; Τίνος δὲ τῆς γεννήσεως προέδραμεν ἀστὴν ἐν οὐρανοῖς, καὶ τὸν γεννηθέντα διεσήμανε τῇ οἰκουμένῃ; Τίς δὲ βασιλεὺς, πρὶν ἰσχῦσαι καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, ἐβασίλευσε καὶ τρόπαια κατὰ τῶν ἐχθρῶν εἵλῃφε; Τίς οὖν ἄρα γέγονε βασιλεὺς ἐν Ἰσραὴλ ἐφ' ὃν τὰ ἔθνη πάντα τὴν ἐλπίδα τέθεινται, καὶ οὐχὶ μᾶλλον αὐτῷ ἠναντιοῦντο πανταχόθεν; Ἕως γὰρ συνίστατο Ἱερουσαλὴμ, πόλεμος ἄσπονδος ἦν αὐτοῖς, καὶ διεμάχοντο πρὸς τὸν Ἰσραὴλ Ἀσσύριον μὲν θλίβοντες, Αἰγύπτιοι δὲ διώκοντες, πολεμοῦντες. Ἦ οὐχὶ ὁ μὲν Δαβὶδ τοῖς Μωαβίταις ἐπολέμει καὶ ἐπολεμεῖτο, ὁ δὲ Ἰωσίας τοὺς πλησίον παρεφυλάττετο; Καὶ μέντοι καὶ Ἐζεκίας ἐδειλία τὴν ἀλαζονείαν τοῦ Σεναχηρεὶμ, καὶ τῷ μὲν Ἰησοῦ οἱ Ἀμορῥαῖοι ἠναντιοῦντο, τῷ δὲ Μωϋσῇ ὁ Ἀμαλὴκ ἀντεστρατεύετο, καὶ ὄντως ἄσπονδον ἦν τῷ Ἰσραὴλ πρὸς τὰ ἔθνη τὸ τῆς φιλίας, ὡς μέχρι νῦν μαρτυροῦσι τὰ γράμματα. Καὶ οἱ γραμματεῖς ἀποκριθέντες εἶπον· Οὐκ ἀρνούμεθα ὡς ταῦτα μὲν πάντα γέγραπται, προσδοκῶμεν δὲ τὸν μηδέπω παραγενόμενον Θεὸν Λόγον. Ὁ δέ Σίλβεστρος ἔφη· Καὶ πῶς οὐκ ἠκούσατε τοῦ Δανιὴλ προλέγοντος φανερῶς [P. 278] καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὴν θείαν τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίαν; Φησὶ γὰρ ὁ προσδιαλεγόμενος αὐτῷ ἄγγελος· Ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες συνετμήθησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν τοῦ συντελεσθῆναι ἁμαρτίαν καὶ τοῦ ἐξιλάσασθαι ἀδικίαν, καὶ τοῦ σφραγίσαι ἁμαρτίαν καὶ τοῦ ἀπαλεῖψαι ἀδικίαν, καὶ τοῦ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον καὶ τοῦ σφραγίσαι ὅρασιν καὶ τοῦ χρῖσαι Ἅγιον

ostendit, simulque certa signa temporis quo Christus adventurus esset indicat. Tum enim ea impleta sunt, quæ ante in Israelo nunquam facta fuerant. De ærumnis porro ejus ita dicitur: Homo plagis subjectus et miserias ferendi peritus ignominia affectus est ac pro nihilo habitus. Is peccata nostra portavit, nostrique causa in doloribus fuit. Ac nos quidem existimavimus eum laboribus, verberibus ac miseriis subjectum: ipse vero sauciatus fuit peccatorum nostrorum causa, et propter delicta nostra ægrotavit. Castigatus est, ut nobis pacem pareret, ejusque vibicibus nos sumus sanati. Aufertur a terra ejus vita: sed quis genus ejus enarrabit[86]? Moses quoque ait: Videbitis vitam vestram suspensam ante oculos vestros, et fidem non habebitis[87]. Davidus porro in Christi persona sic loquitur: Perfoderunt manus meas et pedes meos, vestesque meas inter se diviserunt, etc. Præterea in eo fuisse gentibus spem repositam, Jacobus his verbis testatur[88]: Nunquam deerit princeps Juda ortus, et ductor ex femore ejus egressus, **486** antequam is veniat cui reposita omnia sunt: In eo spem ponent gentes[88*]. Isaias quoque: Exsistet radix Jessæ, et surget qui nationibus imperabit: in eo spem ponent gentes[89]. Hæc pauca ad eorum quæ facta sunt demonstrationem protulisse sufficiat. Porro autem tota Scriptura plena est demonstrationum vestræ infidelitatis. Quis enim unquam eorum sanctorum aut vatum, qui sacris Litteris celebrantur, ex sola Virgine natus perhibetur? cujus natales præcessit in cœlo stella, quæ mundo genitum indicaret? quis vestrorum regum, antequam parentes nominatim appellare posset, regnavit et de hostibus tropæa statuit? Quis denique rex fuit Israelicus, in quo spem suam gentes collocarent? Imo autem omnes nationes undiquaque vestram gentem bellis infestarunt, nunquam desinentibus quamdiu Hierosolyma stetit. Israelum enim assiduo Assyrii oppresserunt, Ægyptii aliique populi bellis vexarunt. Nonne et Davidus Moabitas bello petiit, vicissimque ab eis est bello impetitus? nonne Josias vicinos metuit? nonne Sennacheribi jactantiam Ezechias extimuit? Nonne et adversum Josuam Amorræi, et Amalecus contra Mosem adversa signa tulerunt! adeo nulla unquam in hunc usque diem pax inter Israelum et gentes potuit componi; quod doceri potest ex commentariis. Tum respondentes scribæ dixerunt: Non inficiamur ista omnia esse scripta, exspectamus autem Verbum Dei, quod nondum in carnem venit. Silvester dixit: Et quomodo non audivistis **487** Danielum diserte tempus designantem, quo in terras Servator adventurus esset! sic enim ei dicit angelus, qui eum ipso colloquebatur: Decisæ sunt populo tuo urbique sanctæ 71 septimanæ quibus peccatum perficiatur et delicta expien... ...ipeturque peccatum, et iniquitas

[86] Isa. LIII, 3 seqq. [87] Deut. XXVIII, 66, [88] Psal. XXI, 19. [88*] Gen. XLIX, 10. [89] Isa. XI, 1, 2.

deleatur, ac æterna justitia introducatur: obsignetur visio, et Sanctus sanctorum ungatur. Cognoscesque et intelliges ab eo tempore quo decretum edetur de Hierosolymis instaurandis, usque ad ducem unctum, effluere septimanas 7 et septimanas 62 [90]. Cætera quidem quæ sacris consignata sunt Litteris, fortassis causabimini alio esse implenda tempore. Iis autem quid habetis quod opponatis! cum et ungens nominatur, et is qui ungitur non homo sed Sanctus sanctorum appelletur. Ad ejusdem usque adventum Hierosolyma stetit. Postquam advenit, neque vatem ex eo ullum Judæi habuerunt neque visiones eis apparuerunt. Sane pridem et Davidus fuit unctus et Solomon et Ezechias, sed iis vivis et urbs stetit atque sacer locus, et vates oracula ediderunt. Tum uncti illi sancti quidem homines, non tamen sancti sanctorum sunt appellati. Vates autem et visiones quando desiit habere Israelus quam nunc, adventu vatis et Sancti sanctorum Christi? Id vero apprime evidens signum atque indicium est adventus Verbi Dei, quod neque Hierosolyma hodie stant, neque vates inter Judæos ullus ullave visio exstat. **488** Quod quidem erat consentaneum. Cum enim jam exhibitum esset id quod indicabatur ac vaticiniis prædicebatur, signis et vatibus quorsum porro usus erat? Ideo vaticinati sunt illi tantisper, dum venit is quem adfore prædicebant, omniumque abolevit peccata.

A ἁγίων. Καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις, ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἰερουσαλὴμ ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ζ' καὶ ἑβδομάδες ξβ'. Καὶ πρὸς μὲν τοῖς ἄλλοις ἴσως προφασιζόμενοι εἰς μέλλοντα χρόνον ἀναβάλλεσθε τὰ γεγραμμένα· τί δὲ πρὸς ταῦτα λέγειν ἢ ὅλως ἀντωπῆσαι δύνασθε, ὅπου γε καὶ ὁ χρίων δηλοῦται καὶ ὁ χριόμενος οὐκ ἄνθρωπος ἀλλ' Ἅγιος ἁγίων καταγγέλλεται, καὶ ἕως τῆς παρουσίας αὐτοῦ Ἰερουσαλὴμ συνίστατο, καὶ λοιπὸν ἅπας προφήτης πέπαυται καὶ ὅρασις ἐν τῷ Ἰσραήλ; Ἐχρίσθη μέντοι πάλαι Δαβὶδ καὶ Σολομῶν καὶ Ἐζεκίας, ἀλλ' Ἰερουσαλὴμ καὶ ὁ τόπος συνειστήκει καὶ προφῆται προεφήτευον. Ἄλλως δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ χρισθέντες ἅγιοι ἄνθρωποι καὶ οὐχ ἅγιοι ἁγίων ἐκλήθησαν. Ὁπότε δὲ καὶ προφήτης ἐπαύσατο
B καὶ ὅρασις ἀπὸ τοῦ Ἰσραήλ, εἰ μὴ νῦν, ὅτε ὁ προφητευόμενος καὶ ὁ Ἅγιος ἁγίων ὁ Χριστὸς παρεγένετο; Σημεῖον οὖν ὄντως μέγα πρόδηλον καὶ γνώρισμα τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας τὸ μηκέτι τὴν Ἰερουσαλὴμ ἑστάναι μήτε προφήτην ἐνεργηθῆναι μήτε ὅρασιν ἀποκαλύπτεσθαι τούτοις. Καὶ εἰκότως· ἐλθόντες γὰρ τοῦ σημαινομένου καὶ προφητευμένου, τίς ἡ χρεία τῶν σημαινόντων καὶ προφητευόντων; Διὰ γὰρ τοῦτο προεφήτευον, ἕως οὗ ἔλθῃ ὁ προφητευόμενος καὶ λυτρούμενος τὰς ἁμαρτίας πάντων.

Jam quis fuit ille princeps qui e Bethlehema exiit, qui Israelem gubernavit, cujus exitus ab initio fuit, ab ipsa æternitate, cujus nomen sole antiquius est et nativitas inenarrabilis? hæc enim Scriptura ei attribuit. Sanctorum quidem omnium ortum scimus memoriæ proditum, principumque Israelicorum omnium exstant et natales et obitus, D monimentis litterarum consignati. Porro meminisse debes, Judæe, me hoc dixisse, Filium Dei totum non fuisse perpessionibus subjectum, sed hominem cujus ei substantia citra naturarum confusionem in utero beatæ Virginis Mariæ unita fuit. Quem Deus Abrahamo promittens ita fuerat fatus: In semine tuo omnes populi beabuntur [91]. Davidoque similiter promisit: Fructus ventris tui collocabo in solio tuo [92]. Hunc nos tentatum dicimus, ut diabolum, a quo tentabatur, victum captivumque redigeret. Passum dicimus, ut omnia adversum subjiceret; mortuum, ut eum dejiceret qui mortis potentiam habebat. Judæus autem dixit: Ergo Dei duo sunt filii, unus quem beata Virgo peperit, alter quem omnipotens Deus genuit? D Silvester: Unus est Filius, Christus. Sicut enim vere Filius Dei invisibilis, ita est etiam Filius hominis visibilis. Qui enim perfectus erat Deus, **489** perfectus homo immutabiliter factus est, ut pertectæ salutis auctor hominibus fieret. Judæus: Et quomodo fieri potest uti patiatur assumptus homo sine eo qui ipsum assumpsit? Silve-

Ποῖος τοίνυν ἡγούμενος ἐξῆλθεν ἐκ Βηθλεὲμ καὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐποίμανεν, οὗ ἡ ἔξοδος ἀπ' ἀρχῆς ἀφ' ἡμερῶν αἰῶνος, πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἀνεκδιήγητος ἡ γενεὰ αὐτοῦ, καθὼς γέγραπται; Τῶν γὰρ ἁγίων πάντων ἴσμεν τὴν γενεὰν ἱστορουμένην, καὶ τῶν ἀρξάντων τοῦ Ἰσραὴλ παριστῶσαν τὴν γένεσιν καὶ τὸν θάνατον. Μεμνῆσθαι οὖν ὀφείλεις, ὦ Ἰουδαῖε, εἰρηκέναι με τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ πάθει τὸ σύνολον μὴ ὑποπίπτοντα· ἀλλὰ τὸν ἐνωθέντα αὐτῷ ἄνθρωπον καθ' ὑπόστασιν ἀσυγχύτως ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραὰμ λέγων, Ἐν τῷ σπέρματί σου εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τῷ Δαβὶδ ὁμοίως λέγων· Ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου. Τοῦτον πειρασθῆναί φαμεν, ἵνα τὸν πειράζοντα αὐτὸν νικήσας διάβολον αἰχμαλωτίσῃ, πεπονθέναι [P. 279] δὲ, ἵνα πάντα τὰ πάθη ὑποσάξῃ, τεθνάναι δὲ, ἵνα τὸ κράτος τοῦ θανάτου καταλύσῃ. Ὁ Ἰουδαῖος εἶπεν· Οὐκοῦν δύο εἰσὶν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, εἷς μὲν ὁ ἐκ τῆς Παρθένου τεχθείς, ἕτερος δὲ ὃν παντοκράτωρ Θεὸς ἐγέννησε; Ὁ ἅγιος Σίλβεστρος εἶπεν· Υἱὸς εἷς ἐστιν ὁ Χριστός. Ὥσπερ γὰρ ἀληθῶς ἐστι Θεοῦ Υἱὸς ἀόρατος, οὕτως ἐστὶ καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου ὁρατός· τέλειος γὰρ ὢν Θεὸς, τέλειος ἄνθρωπος ἀτρέπτως ἐγένετο, ἵνα τελείαν σωτηρίαν τοῖς ἀνθρώποις παράσχῃ. Ὁ Ἰουδαῖος εἶπε· Καὶ πῶς ἐγχωρεῖ τὸ ληφθέντα ἄνθρωπον πάσχειν χωρὶς τοῦ ἀναλαβόντος αὐτὸν; Ὁ ἅγιος Σίλβεστρος εἶπεν· Οὐκοῦν ὑποδείγματί τινι ὀφείλεις διδαχθῆναι, ἵνα γνῷς

[90] Dan. IX, 24 seqq. [91] Gen. XVII, 16. [92] Psal. CXXXI, 11.

ὅτι δύο κατὰ ταυτὸν ἡνωμένων φύσεων ἡ μὲν μία περιπίπτει τῇ ὕβρει, ἡ δὲ ἑτέρα ταύτην διαφεύγει. Καὶ ὁ Ἑβραῖος ἔφη· Ἀδύνατόν ἐστι πεῖσαί με ἐν ἑνὶ δύο εἶναί τινα, καὶ ἅμα μὲν κατέχεσθαι ἅμα δὲ πάσχειν, καὶ ἓν τούτων τὴν ὕβριν ὑπομένειν. Ὁ ἅγιος Σίλβεστρος εἶπεν· Ἄκουε, ὦ Ἑβραῖε· Δυνατόν ἐστι τὸ δένδρον ἔχον ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου τμηθῆναι; Θάρρα λέγει. Δυνατόν ἐστιν. Ὁ ἅγιος Σίλβεστρος ἔφη· Δεῖξον ἡμῖν τὴν ἀποκοπεῖσαν τοῦ ἡλίου ἀκτῖνα ἐν τῷ τέμνεσθαι αὐτό. Τοῦ δὲ Θάρρα σιωῶντος, ὁ ἅγιος Σίλβεστρος ἔφη· Οὐχ ὁρᾷς ὅτι τὴν πληγὴν τοῦ τέμνοντος σιδήρου ἡ ἀκτὶς πρώτη ὑποδέχεται, πρὶν ἢ τὸ ξύλον ὑποδέξασθαι; Ἡ δὲ λαμπηδὼν καίτοι ἐκεῖ οὖσα οὔτε τμηθῆναι οὔτε διακοπῆναι δύναται. Οὕτως τοίνυν καὶ ἡ θεότης ἀχώριστος τοῦ Ἐμμανουὴλ οὖσα παθεῖν ἢ τμηθῆναι οὐκ ἠδύνατο. Τοῦτο δὲ ὑπέπεσε τῷ πάθει ὅ καθάπερ τὸ ξύλον καὶ δεθῆναι καὶ κρατηθῆναι ἠδύνατο. Διὰ γὰρ τοῦτο κατηξίωσεν ὁ Κύριος ἀπολαβέσθαι σάρκα ἔννουν καὶ ἔμψυχον ἐκ τοῦ ἡμετέρου φυράματος, ἵνα κοινωνοὺς ἡμᾶς θείας ἀπεργάσηται φύσεως καὶ ἑνώσῃ ἑαυτῷ τὴν ἡμετέραν φύσιν. Ἕνωσιν δὲ λέγω ἀσύγχυτον καὶ ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον, καὶ ἣν μόνος αὐτὸς ἐπίσταται. Ἀποκριθεὶς δὲ Συμεὼν εἶπεν. Εἰ περὶ τοῦ ὑμετέρου Χριστοῦ οἱ ἡμέτεροι προφῆται προεφήτευσαν, τὰς αἰτίας τῆς τοσαύτης ὕβρεως, τοῦ ἐμπαιγμοῦ, τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου διασάφησον, ἵνα τοῦτον εἶναι τὸν ἐπηγγελμένον Χριστὸν καὶ ἡμεῖς ἅμα ὑμῖν ὁμολογήσωμεν. Ὁ ἁγιος Σίλβεστρος ἔφη· Ἐξ ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος, ἀφ' οὗ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ παραδείσου φθόνῳ διαβόλου ἐξεβλήθη καὶ θανάτῳ κατεδικάσθη, ἐκ τοῦ φυράματος πάσης ἀνθρωπότητος Ἀβραὰμ ἅγιος καὶ πιστὸς εὑρεθεὶς τούτου τοῦ ἐπαγγέλματος ἠξιώθη παρὰ Θεοῦ, τοῦ ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ εὐλογηθήσεσθαι πάντα τὰ ἔθνη. Ἐκλεγεὶς οὖν διὰ τὴν τῆς πίστεως ἀξίαν ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ, καὶ Ἰσαὰκ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ. Καὶ οὕτως ἄμεμπτοι εὑρέθησαν ὥστε τὸν παντοκράτορα Θεὸν ἐνδιαθέτῳ ἀξίᾳ βούλεσθαι τὸ ἴδιον ὄνομα ἐν [P. 280] τούτοις ὀνομάζεσθαι, λέγοντα· Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ· τοῦτό μοι ὄνομα αἰώνιον εἰς γενεὰς γενεῶν. Ἀνεφύησαν οὖν αἰτίαι, ἃς νῦν μακρὸν ἂν εἴη καταλέγειν, ὥστε τοὺς υἱοὺς Ἀβραὰμ κατελθεῖν ἐν γῇ Αἰγύπτῳ ὑπὸ τὴν βασιλείαν Φαραώ. Ἀλλὰ μεμνημένος τῆς ἑαυτοῦ ἐπαγγελίας ὁ Θεὸς ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐκεῖθεν ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ, καφὼς πάντες ἴστε. Ὕστερον δὲ ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ, τὸ κατὰ σάρκα, ἐτέχθη ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, ἵνα ἡμεῖς ἀναγεννηθῶμεν ἐκ γαστρὸς τῆς παρθένου Ἐκκλησίας. Ἐπειράσθη, ἵνα ἡμεῖς λυτρωθῶμεν. Ἐπράθη, ἵνα ἡμᾶς ἐξαγοράσῃ. Ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, ἵνα ἡμᾶς ἀνυψώσῃ. Ἐκρατήθη παρὰ ἀνθρώπων, ἵνα ἡμᾶς ἐλευτερώσῃ τῆς τῶν δαιμόνων αἰχμαλωσίας. Ἔσχατον ἐν τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ ἐθυσιάσθη, ἵνα τὴν τοῦ παντὸς κόσμου ἁμαρτίαν ἀπαλείψῃ. Ἀνέστη, ἵνα ἡμῖν ζωὴν

A ster: Exemplo igitur doceri debes duabus naturis unione constrictis alteram supplicio subjici, altera id effugiente. Hebræus dixit: Persuaderi mihi nullo modo potest, in uno esse duo quædam, quibus simul constrictis atque aliquid patientibus alterum tantummodo male tractetur. Silvester: Audi, Hebræe. Potestne arbor scindi, in quam solis radii incidunt? Tharras ait, Potest. Silvester: Ostende mihi ubi radius solis abscissus sit, dum arbor secaretur? silente Tharra hæc addidit: Nonne vides ictum scindentis ferri primum a radio excipi, antequam is ictus ad lignum pertingat? Et tamen fulgor qui ibi est, neque secari neque scindi potest. Sic et Deitas eum ab Emmanuele divelli non possit, pati tamen aut scindi nequit. Id modo perpessionibus fit obnoxium, quod instar ligni istius comprehendi et vinciri potest, Idcirco enim dignatus est Deus humanum corpus anima et mente præditum assumere de nostra massa, ut nos divinæ naturæ faciat participes secumque nostram uniat naturam. Unitionem autem dico confusionis et mutationis expertem ipsique soli cognitam. Respondit Simeon: Si de vestro Christo nostri vates cecinerunt, causas mihi aperias **490** velim cur is tot injuriis afflci illudi cruciari ac mori debuerit, ut eum esse istum qui promissus est, nos quoque vobiscum confiteri possimus. Silvester: Ab exordio mundi, ex quo invidia diaboli circumventus homo paradiso ejectus mortique addictus fuit, ex tota humani generis massa Abrahamum sanctum et fidelem repertum Deus ista promissione dignatus est, fore ut ejus semen omnibus populis beatitatem conciliaret. Is ergo ob fidei dignitatem electus Isaacum genuit, Isaacus Jacobum. Ita autem inculpatos sese illi gesserunt, ut eum Deus omnipotens nominis sui dignitatem expresse testatam vellet facere, eorum se Deum esse dixerit, Ego, inquiens, sum Deus Abrahami, Deus Isaaci, ac Deus Jacobi. Hoc est nomen meum sempiternum per omnes ætates [93]. Causæ proinde exstiterunt, quas hic commemorare prolixum sit, propter quas posteri Abrahami in Ægyptum devenerunt regnoque Pharaonis subditi fuerunt. Sed suorum memor promissorum Deus inde eos eduxit manu valida exsertoque brachio, sicuti omnes nostis. Postea temporis ex Abrahami semine Christus, quod ad carnem attinet, natus est de beata Virgine, uti nos de novo virgo Ecclesia gigneret. Tentatus est, ut nos liberaremur; venditus, ut nos redimeret; se ipsum demisit, ut nos attolleret; captus est ab hominibus, ut nos a dæmonum captivitate liberaret, denique in ligno crucis pro victima oblatus est, ut totius mundi peccata expiaret. **491** In vitam e mortuis rediit, ut nobis vitam largiretur. In cœlum ascendit, ut nos secum eveheret. Sedet nunc ad dexteram Patris, ut fidelibus precantibus annuat. Veniet autem in

B

C

D

[93] Exod. III, 6.

fine mundi judicatum vivos et mortuos, ac cuique dignam suis factis mercedem redditurus.

Cum disseruisset prolixe Silvester, Christique res ex sacris Litteris accuratissime demonstrasset, Judæique admodum superarentur, quidam eorum, Zambres nomine, reliquos Judæos ita est affatus : Si Silvestri sermones admittitis, necesse est vos leges majorum vestrorum deserere, vanumque hominem sequi, quem illi morte multarunt, Verum mihi imperator obsequatur, jubeatque ferum taurum adduci, ut hac ego die coram ostendam quanta vis sit nomini Dei nostri. Non enim verbis sed factis veritatem demonstrabo. Silvester imperatorem hortatus ut taurum talem juberet adduci, interim Zambrem interrogat cur taurum requirat. Zambres : Quia nomen nostri Dei nulla creatura audire potest quin moriatur, volo ejus vim in hoc tauro aperte monstrare. Silvester : Quomodo ergo illud nomen tu didicisti ? Ex aliquone id audisti aut legisti ? Zambres : Neque charta neque lapis neque lignum ejus nominis est capax. Ego autem cum jejunassem, in argenteam pelvim novam immissa aqua id addidici. His dictis simul etiam taurum multi viri undique funibus vinctum **492** attraxerunt, ferissimum ac prægrandem. Ibi Silvestrum subsannans Zambres, Nunc, ait, verbis tuis eorumque argumentis finis advenit. Si confidis in nomine Dei tui, pronuntia agendum id ad aures tauri hujus, atque ita veritatem tuæ religionis imperatori proba. Sin vero, ipse pronuntiabo ; omnesque statim ad me accurrent fidemque mihi habebunt. Et Zambres, Judæis ac reliquis exhortantibus, nomen ad aures tauri profuit : atque illico taurus magno mugitu edito, oculis elisis exspiravit. Hic Judæis exsultantibus ac contra Silvestrum multa jactantibus, Christianis autem gravi dolore oborto, Silvester imperatorem rogavit ut silentium turbæ imperaret. Quo facto ipse sublimi stans loco, Audite, inquit, proceres atque principes, populique omnes verba mea attentis percipite auribus. Prædico Dominum universi mundi Jesum Christum qui cæcis visum, surdis auditum, mutis loquelam restituit, manus aridas sanavit, claudos in integrum reposuit statum, leprosos purgavit, luxatos artus firmavit, mortuos in vitam reduxit. Unde liquido est demonstratum nomen illud, quod ad necandum taurum Zambres invocavit, diaboli esse. Si enim mortuo vitam reddere non potest, utique vitæ et salutis hostis est, qui vivum necare, mortuum autem vivificare nequit. Tum Zambres tunicam suam disrumpens. Optime, inquit, imperator

παράσχῃ. Ἀνέβη εἰς οὐρανούς, ἵνα ἡμᾶς συνυψώσῃ. Κάθηται νῦν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός, ἵνα ταῖς Ἐκκλησίαις τῶν πιστῶν ἐπινεύῃ. Ἐλεύσεται δὲ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ἐπὶ πολὺ οὖν διαλεχθέντος τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου, καὶ σὺν πολλῇ ἀκριβείᾳ ἀποδεικνύντος ἐκ τῶν θείων Γραφῶν τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν Ἰουδαίων μεγάλως ἡττηθέντων, ἔφη τις ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ζαμβρῆς πρὸς τοὺς λοιποὺς Ἰουδαίους· Εἰ Σιλβέστρου λόγοις προσέχετε, ἀνάγκη τοὺς πατρῴους νόμους καταλιπεῖν καὶ ἀκολουθεῖν ἀνθρώπῳ ματαίῳ, ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν κατεδίκασαν. Ἀλλ' ἀκουσάτω μου ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐνεχθήτω ταῦρος ἄγριος, ὥστε με δεῖξαι σήμερον ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δύναμιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· οὐδὲ γὰρ διὰ ῥημάτων, ἀλλὰ διὰ πραγμάτων βούλομαι δείκνυσθαι τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ Σίλβρεστρος παρακαλέσας τοιοῦτον ἐνεχθῆναι ταῦρον, ἠρώτησεν ἐν τῷ μεταξὺ τὸν Ζαμβρῆν· Τίνος ἕνεκεν ἐπιζητεῖς τὸν ταῦρον ; Καὶ φησιν· Ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τοῦ ἡμετέρου Θεοῦ οὐδεμία κτιστὴ φύσις ἀκούσασα ζήσεται, βούλομαι διὰ τοῦ ταύρου τὴν ἰσχὺν ἀποδεῖξαι σαφῶς. Πρὸς ὃν ὁ Σίλβεστρος ἔφη· Καὶ σὺ ποίῳ τρόπῳ τὸ ὄνομα τοῦτο μεμάθηκας ; Ἆρα παρά τινος ἀκούσας ἢ ἀναγνούς ; Ὁ δὲ εἶπεν· Οὔτε χάρτης οὔτε λίθος οὔτε ξύλον ὑποδέξασθαι τὸ ὄνομα (79) τοῦτο δύναται· ἐγὼ δὲ νηστεύσας καὶ εἰς ἀργυρᾶν λεκάνην καινὴν ὕδωρ ἐμβαλὼν τοῦτο μεμάθηκα. Τούτων οὖν λεγομένων ἦχθη καὶ ὁ ταῦρος ὑπὸ πολλῶν ἀνδρῶν ἑλκόμενος, δεδεμένος πάντοθεν σχοινίοις, ἀγριώτατος καὶ μέγας ὑπάρχων. Καὶ Ζαμβρῆς ἐπιτωθάζων τῷ Σιλβέστρῳ ἔφη· Νῦν τὰ ῥήματα καὶ αἱ ὑποθέσεις τῶν ῥημάτων σου τέλος [P. 281] ἔξουσιν. Εἰ μὲν οὖν θαῤῥεῖς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ σου, εἰπὲ τοῦτο κατὰ τὴν ἀποὴν τοῦ ταύρου, καὶ δειχθήσῃ Παντοκράτορι θρησκεύων· εἰ δ' οὖν, λέξω ἐγὼ, καὶ πάντες τῇ ἐμῇ προσδραμοῦσι πίστει. Τῶν δὲ Ἰουδαίων καὶ τῶν ἄλλων παρορμησάντων εἰπεῖν τὸν Ζαμβρῆν τὸ ὄνομα ὑπὸ τὴν ἀκοὴν τοῦ ταύτου, καὶ τούτου εἰπόντος, εὐθὺς ὁ ταῦρος μυκησάμενος μέγα τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐξελθόντων ἐξέψυξεν. Ἀνασκιρτώντων οὖν τῶν Ἰουδαίων καὶ μεγαλαυχούντων κατὰ Σιλβέστρου, καὶ τῶν Χριστιανῶν λυπουμένων σφόδρα, κελεῦσαι τῷ λαῷ ἡσυχάσαι παρακαλεῖ ὁ Σίλβεστρος τὸν βασιλέα. Καὶ τούτου γενομένου καὶ ἐφ' ὑψηλοῦ τόπου στὰς ὁ μακάριος Σίλβεστρος ἔφη· Ἀκούσατέ μου, ἄρχοντες καὶ δυνάσται, καὶ ἐνωτίσασθε, λαοὶ ἅπαντες, τὰ ῥήματά μου. Ἐγὼ τὸν Δεσπότην καὶ Κύριον παντὸς τοῦ κόσμου Ἰησοῦν Χριστὸν κηρύττω, τὸν παρασχόντα τυφλοῖς ἀνάβλεψιν καὶ κωφοῖς ἀκούειν, ἀλάλοις χαρισάμενον λαλεῖν, χεῖρας ξηρὰς ἰασάμενον, χωλοῖς δωρησάμενον, λεπροὺς καθαρίσαντα, παραλύτους σφίγξαντα καὶ νεκροὺς ἐγείραντα. Ὅθεν φανερῶς ἀπο-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(79) Ipsi Græci fabulosæ Judæorum traditioni adhærent, ubi composita Tryphonis nomine oratione pronuntiant adversus insecta quæque agros devastantia : Ὁρκίζω ὑμᾶς κατὰ τοῦ μεγάλου ὀνόματος του ἐπὶ τῆς πέτρας ἐπιγραφέντος, καὶ μὴ βαστασάσης ἀλλὰ διαῤῥαγείσης ὡσεὶ κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρός. Goar.

δείκνυται ὅτι τοῦτο τὸ ὄνομαί ὃ ἐπεκαλέσατο ὁ Ζαμβρῆς A
τοῦ ἀποκτεῖναι τὸν ταῦρον τοῦ διαβόλου ἐστίν. Εἰ
γὰρ θανόντα ἀναστῆσαι οὐ δύναται, ἔστιν ἄρα ζωῆς καὶ
σωτηρίας ἐχθρὸς ὁ ζῶντα μέν ἀποκτεῖναι δυνηθείς,
νεκρὸν δὲ ζωοποιῆσαι μὴ ἰσχύων. Τότε ὁ Ζαμβρῆς
διαῤῥήξας τὸν ἑαυτοῦ χιτῶνα ἔφη· Δέσποτα ἐπιεικέ-
στατε, βασιλεῦ αἰώνιε, Σίλβεστρον ὃν λέγεις, Νικῆσαι
οὐδεὶς ἠδυνήθη, ἐγὼ ἐν τῷ παντοκράτορι Θεῷ ἐνί-
κησα. Δίκαιον οὖν ἐστι μὴ ἐπὶ πολὺ δοθῆναι αὐτῷ
ἐξουσίαν τοῦ λαλεῖν. Ξένα γὰρ ἐφευρίσκων ἀεὶ καὶ
ἐναντία τοῦ λαλῶν οὐ παύεται, καὶ τῇ αὐτοῦ
φλυαρίᾳ ἐπιβαρὺς γίνεται τῇ ὑμῶν βασιλείᾳ. Πρὸς
ὃν ὁ Αὔγουστος ἔφη· Τὸ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ
ὄνομα καὶ ἐπίκλησις πρώτιστα πάντων ζωῆς καὶ
σωτηρίας πρόνοιαν παρέχεται. Ὡσαύτως καὶ σὺ εἰ
τοῦ Θεοῦ εἶ, ἀνάστησον τὸν ταῦρον, καὶ πιστεύσομέν B
σε ἀπὸ Θεοῦ ἔχειν τὴν νίκην. Εἰ δὲ τοῦτο οὐ δύνῃ
ποιῆσαι, φανερά σου τῆς ὑποκρίσεως γοητεία διὰ
δαιμόνων πεπρᾶχθαι. Πρὸς ὃν καὶ ὁ ἅγιος Σίλβεστρος
ἔφη· Ἄκουε, ὦ Ἰουδαῖε, ἀπὸ τῶν σῶν Γραφῶν τὴν
ἀλήθειαν. Ἐν τῷ Δευτερονομίῳ αὐτὸς ὁ Θεὸς λέγει·
« Ἴδετε, ἴδετε, ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν
ἐμοῦ. Ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῇν ποιήσω, πατάξω
κἀγὼ ἰάσομαι. » Εὐκαίρως οὖν ἐπικληθεὶς ἀποκτείνει,
καὶ εὐκαίρως πάλιν ζωοποιεῖ. Ἐπικάλεσαι οὖν αὐτὸν
ἐπὶ τὴν ἀλλην ἀκοὴν τοῦ ταύρου, καὶ ἐὰν αὐτὸν ἐγεί-
ρῃς, πιστεύσομεν πάντες, καθὼς σὺ φῄς. Τότε ὁ
Ζαμβρῆς λέγει· Οὐκ εἶπόν σοι, ἐπικεικέστατε βασιλεῦ,
ὅτι ἐν λόγοις Σίλβεστρον οὐδεὶς δύναται νικῆσαι ;
Κέλευσον οὖν αὐτὸν μὴ ῥήμασιν ἀλλ' ἔργοις ἐπιδεῖξαί
τι ἡμῖν.]P. 282] Ὁ ἅγιος Σίλβεστρος ἔφη· Θέλεις
οὖν, ὦ Ἰουδαῖε, ἐγὼ τῇ ἐπικλήσει τοῦ Δεσπότου C
μου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγείρω τὸν ταῦρον ; Ζαμβρῆς
λέγει· Τοῦτο οὐ ποιεῖς, εἰ καὶ πτεροῖς πετασθῇς. Ὁ
βασιλεὺς εἶπε· Θαυμάζω τὴν ἀναισχυντίαν σου, Ζαμ-
βρῆ. Σὺ εἶπας, σχολαζέτωσαν οἱ λόγοι καὶ ἔργοις
ἀγωνιζέσθω, Οὗτος δὲ ὑπισχνεῖται ποιῆσαι ὅπερ σὺ
λέγεις παντελῶς εἶναι ἀδύνατον. Ὥστε δίκαιόν ἐστιν
ὁμολογῆσαί σε τοῦτον εἶναι Θεὸν ἀληθῆ τὸν νεκροὺς
ἀναστῆσαι δυνάμενον, ἐκεῖνον δὲ πλάνον καὶ διά-
βολον τὸν ἀποκτείναντα καὶ ζωοποιῆσαι μὴ δυνάμε-
νον. Τότε ὁ Σαμβρῆς ὤμοσε λέγων· Ἐὰν Σίλβεστρος
τὸν νεκρὸν ταῦρον ἀναστήτῃ, πάντες τὸν Ἰουδαϊκὸν
καταλείψαντες νόμον πρὸς τὴν τῶν Χριστιανῶν αὐ-
τομολήσομεν πίστιν. Ὁ δὲ μακάριος Σίλβεστρος
ἐκτείνας ἐπὶ πολὺ τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ
μετὰ δακρύων εὐχὴν ποιήσας, πρὸς τὸν ταῦρον ἀπελ- D
θὼν εἶπε φωνῇ μεγάλῃ· Ἐγὼ, Δέσποτά μου Ἰησοῦ
Χριστὲ, τὸ πανάγιον ὄνομά σου ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ
πάντων, ἵνα μάθῃ ὁ λαὸς οὗτος ὅτι διαβόλου μὲν
ὄνομα ἐφόνευσε τὸν ταῦρον, τοῦ δὲ ζωοποιοῦ καὶ
φανερωτάτου σου ὀνόματος ἐπικλήσει ἔζωοποιήθη.
Καὶ πλησιάσας τῷ ταύρῳ λέγει μετὰ κραυγῆς με-
γάλης· Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃν οἱ παράνομοι
Ἰουδαῖοι ἐσταύρωσαν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου,
ἀνάστηθι μετὰ σεμνότητος. Καὶ παρευθὺς ὁ ταῦρος
ὅλον ἑαυτὸν κίνησας ἀνέστη. Καὶ λύσας αὐτοῦ τὰ

atque **493** æterne, Silvestrum, quem a nemine vinci potuisse dicebas, ego Dei omnipotentis auxilio vici. Justum ergo est non permitti ei multa loquendi longum spatium. Semper enim inaudita comminiscens, Deo adversa dicendi finem nullum facit; suaque loquacitate imperio tuo molestus est. Et Augustus respondit : Nomen omnipotentis Dei ejusque invocatio omnium vitæ et saluti consulit. Itaque tu etiam, siquidem a Deo es, taurum in vitam revoca : tum credemus te divinitus victoriam consecutum. Quod si hoc præstare nequeas, in promptu est diabolicis præstigiis te usum fuisse. Sed et Silvester : Audi, inquit, Judæe, veritatem ex tuis libris propositam. In Deuteronomio Deus fatur : « Videte, videte, quod ego sum, et extra me non Deus. Ego interficiam et vitæ reddam, ego feriam idemque sanabo [94]. » Itaque tempestive invocatus necat, tempestive invocatus rursus in vitam restituit. Proinde in alteram aurem tauri nomen Dei inclama ; et si is revixerit, fidem verbis tuis adhibebimus. Zambres : Nonne dixi, optime imperator, verbis Silvestrum a nemine vinci posse ? Jube igitur eum non verbis sed facto aliquo sua comprobare nobis. Silvester : Vis ergo, Judæe, ut ego invocando nomine Domini mei Jesu Christi taurum excitem ? Zambres : Id non efficies, ne si alis quidem subvoles. Imperator : Tuam, o Zambres, **494** impudentiam miror. Petisti ut verbis omissis certamen facturum instituatur. Jam Silvester promittit id se facturum, quod tu fieri non posse contendis. Par est ergo te confiteri hunc esse verum Deum, qui mortuos in vitam reducere valet, hunc autem impostorem esse et diabolum, qui necat et vitam reddere non potest. Tum Zambres juravit : Siquidem Silvester taurum excitabit a morte, universi Judaica lege deserta Christianam amplectemur fidem. At beatus Silvester, manibus aliquamdiu in cœlum intentis, et cum lacrymis precatus, ad taurum adit, magnaque voce ait : Ego, Domine mi Jesu Christe. coram omnibus sanctissimum tuum nomen invoco, ut universi intelligant taurum hunc a diabolo necatum, invocato tuo vivificio et illustrissimo nomine in vitam reductum esse. Simul propius taurum assistens alta voce inclamavit. In nomine Jesu Christi, quem impii Judæi opera Pontii Pilati in crucem egerunt, surge cum majestate. Illico taurus totum corpus commovens surrexit. Quem Silvester vinculis solutum abire unde venerat et inter eundum neminem lædere jussit. Hoc tam ingens miraculum Judæi cernentes, eoque perculsi, statim se ad pedes beati Silvestri universi abjecerunt, ac sanctum baptismum eum flagitaverunt. Ipsa quoque felicissima regina Helena ad pedes Silvestri accidit, locumque sibi pœnitentiæ **495** concedi petiit. Eo facto vehementer gavisus est imperator Christi amans beatissimaque Augusta et totus populus, universi-

[94] Deut. xxxii, 39.

que per duas horas vociferati sunt: Magnus est Deus Christianorum. Ita ab omnibus admirabilis est prædicatus Christianorum Deus hujusque minister beatus Silvester. Eadem hora suis præcibus sanctus papa multos a dæmonum vexatione liberavit; multique alii morbi sanati sunt vi Domini nostri Jesu Christi, magnifice per suos agentis sanctos. Baptizata autem Judaica multitudine magnum fuit Romæ et in tota vicinia gaudium.

A δεσμὰ ὁ ἅγιος Σίλβεστρος ἀπέλυσεν αὐτὸν, λέγων· Πορεύου ὅθεν ἦλθες, μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀδικήσας. Ὅπερ μέγα θαῦμα Ἰουδαῖοι θεασάμενοι καὶ σφόδρα καταπλαγέντες αὐτίκα προσέπεσον εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου πάντες, αἰτούμενοι τὸ ἅγιον βάπτισμα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ μακαριωτάτη βασίλισσα Ἑλένη προσπεσοῦσα τοῖς ποσὶ τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου παρεκαλεῖτο τόπον αὐτῇ μετανοίας παρασχεθῆναι. Καὶ τούτου γενομένου ἐχάρη μεγάλως ὅ τε φιλόχριστος βασιλεὺς καὶ ἡ μακαριωτάτη Λύγοῦστα καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ὥστε ἐπὶ, ὥρας δύο κράζειν ἅπαντας· Μέγας ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν. Καὶ οὕτως ἐθαυμαστώθη ὑπὸ πάντων ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν καὶ ὁ τούτου θεράπων ἅγιος Σίλβεστρος. Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ πολλοὶ δαιμονῶντες ἐθεραπεύθησαν δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου πάπα, καὶ ἄλλα δὲ πάθη πολλὰ καὶ νόσοι ἐκαθαρίσθησαν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐνδοξαζομένου ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ. Τοῦ δὲ πλήθους τῶν Ἰουδαίων βαπτισθέντος μεγάλη χαρὰ γέγονεν ἐν πάσῃ τῇ Ῥώμῃ καὶ τῇ περιχώρῳ αὐτῆς.

Anno imperii Constantini 14 et 15 Licinius pactorum oblitus, persecutionem adversus Christianos molitus est. Quem per litteras offlicii monens Constantinus, ut a malitia desisteret non persuasit.

B Τῷ ιδ' καὶ ιε' ἔτει Δικίνιος ἤρξατο κατὰ Χριστιανῶν διωγμὸν κινεῖν, λήθην λαβὼν τῶν προγεγονότων συνθηκῶν. Τοῦτον διὰ γραμμάτων νουθετῶν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἀποστῆναι τῆς κακίας οὐκ ἔπεισε.

Annis 16, 17 et 18 res contra impium Arium gesta est, concilliumque sacrum primum ex toto terrarum orbe collectorum, quæ œcumenica nominant Græci, Nicææ, a 318 sanctis ac Dei spiritu plenis Patribus celebratum, Arium ejusque sectatores proscripsit. Tunc imperator etiam eos qui Judæorum more Pascha celebrabant, opera sanctissimi Cordubæ episcopi inhibuit; et Constantem filium suum Cæsarem designatum in Gallias misit. Ipse isto tempore recordatus sibi quondam prope Romam in somnis a Domino mandatum uti eo loco, quem ipse ei esset indicaturus, **496** Dei genenitrici urbem conderet, dum regiones istas et loca contemplatur, Thessalonicam venit. Quo loco delectatus, biennium ibi commoratus, urbem magnificis templis, balneis et aquæductibus exornavit. Sed, peste ingruente, eam relinquens, inde Chalcedonem Bithyniæ urbem se contulit; eamque solo prostratam a Persis inveniens instaurare aggressus est. Statim autem aquilæ lapides fabris ereptos ad urbem Byzantium projecerunt. Id cum sæpenumero fieret omniumque animos suspensos teneret, quidam regiorum ministrorum, Euphratas nomine, explicavit rem, nempe Deum ibi velle urbem suæ Matri condi. Imperator statim trajecit eo; cumque locum inspexisset et probasset, Euphratam operi præficit, magnis copiis opibusque instructum. Ipse in Persas proficistur. Ibi cum in hostium manus devenisset, divina providentia procurante eas effugit, ac ad Byzantium

[P. 283] Τῷ ις' καὶ ιζ' καὶ ιη' ἔτει τὰ κατὰ Ἀρείου τοῦ δυσσεβοῦς ἐπράχθη, καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος τῶν τριακοσίων δεκαοκτὼ ἁγίων θεοφόρων Πατέρων ἐγένετο, ἥτις τὸν Ἄρειον καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ ἀνεθεμάτισεν. Ἐν τούτῳ καὶ τοὺς Ἰουδαϊκῶς τὸ Πάσχα ἑορτάζοντας διὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου Κοδρούβης (80) ἐπέστρεψε· καὶ Κώνσταντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ προβαλόμενος Καίσαρα εἰς Γαλλίας ἀπέστειλεν. Ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις εἰς μνήμην ἔρχεται τοῦ γενομένου πλησίον Ῥώμης ὑπὸ τοῦ Κυρίου πρὸς αὐτὸν κατὰ τοὺς C ὕπνους προστάγματος, ὅπερ ἦν λέγοντος οἰκοδομῆσαι τῇ Θεοτόκῳ πόλιν (81) ἐν ᾧ τόπῳ αὐτὸς ὑποδείξω σοι. Καὶ δὴ τὰ κατὰ χώραν καὶ τόπους ἐρευνῶν τῇ Θεσσαλονίκῃ ἐπιβαίνειν, καὶ τῷ τόπῳ ἁρεσθεὶς δυσὶ χρόνοις ἐκεῖ διατρίβει. Ναοὺς τε θαυμασίους καὶ λουτρὰ καὶ ὑδάτων εἰσαγωγὰς κατασκευασάμενος, ὡς εἶδε λοιμὸν ἐπιγενόμενον, ταύτην μὲν καταλιμπάνει, ἐπὶ δὲ τὴν Βιθυνῶν Χαλκηδόνα ἔρχεται, ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐξηνδραποδισμένην εὑρὼν ἀνοικοδομεῖν ἤρξατο. Καὶ εὐθέως ἀετοὶ τοὺς τῶν τεχνιτῶν λίθους ἁρπάζοντες τῷ Βυζαντίῳ προσέβριπτον· Τούτου δὲ πολλάκις γενομένου ὑπὸ πάντων διαπορουμένου, εἷς τῶν ὑπηρετουμένων τῷ βασιλεῖ Εὐφρατᾶς λεγόμενος διεσάφησεν ὡς ἐκεῖ φίλον ἐστὶ τῷ D Θεῷ τῇ Μητρὶ αὐτοῦ κτισθῆναι πόλιν. Εὐθέως οὖν διαπεράσας, καὶ τὸν τόπον κατιδὼν καὶ ἀποδεξάμενος, τὸν Εὐφρατᾶν ἐπιστάτην τοῦ ἔργου καταλιμπάνει μετὰ βαρείας δυνάμεως καὶ πλούτου πολλοῦ. Καὶ αὐτὸς βασιλεὺς κατὰ Περσῶν ἀποδημεῖ. Ἔνθα

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(80) Scribe, Κορδούβης. Loquitur de Osio Cordubæ episcopo, viro magnæ isto tempore auctoritatis, ut ex Eusebio et reliquis scriptoribus ecclesiasticis notum est. Vide hac de re Socratem 1, 7 et 9, Sozom. 1, 16, Theodoritum 1, Xyl. — Κορδούβης. Theophanes quoque vice Κορδούβης, juxta receptum a Græcis modernis litteras transponendi morem. Sic κραδίαν et ἀμύγλαδα loco καρδίαν et ἀμύγδαλα pronuntiant et scribunt. Goar.

(81) Hinc ut Deiparæ dicata Θεότοκου πόλις quandoque, sicut et Κωνσταντινούπολις legitur. Ita Menæum 2 Maii, cujus anniversario die redeunte per totum Orientem celebrantur encænia, quorum historiam festi ejusdem Synaxariam exhibet, et Zonaras commemorat in Constantino. Goar.

δὴ καὶ κρατηθεὶς θεοῦ προνοίᾳ τὰς τουτων ἀποδιδράσκει χεῖρας καὶ πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπαναστρέφει, Ὁ μέντοι Εὐφρατᾶς τοὺς κανάλους ὑπονόμους κατασκευάσας καὶ πάσας πηγὰς ὑδάτων ἀναστρομώσας τῶν τειγων ἤρζατα· καὶ πάλιν οἱ Πέρσαι κατὰ Ῥωμανίας. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ Εὐφρατᾷ περὶ ναοῦ κτίσεως προστάξας αὐτὸς καὶ περὶ ἐνοικήσεως προσέθηκε. Καὶ τοὺς δακουλίους ἑκάστου τῶν πρώτων ἀρχόντων ἀναλαβόμενος, οἴκους δειμάμενος περιφανεῖς τὰς γυναῖκας αὐτῶν μετὰ τῶν παίδων καὶ πάντων τῶν ὑπ' αὐτοὺς εἰς τὴν βασιλίδα ἀνήγαγεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς πάλιν ἐπὶ Πέρσας ἐκστρατεύει. Καὶ τούτους τροπωσάμενος πάλιν ὑπέστρεψε.

A reversus est. Euphratas canalibus subterraneis paratis omnes funtes obstruxit murosque cœpit moliri. Rursus Persis in Romaniam impressionem facientibus, imperator Euphratæ de templi structura demandato negotio ipse etiam de frequentanda hominibus urbe curam gessit. Nam domibus magnificis exstructis annulos primarii cujusque viri recepit, eorumque uxores, liberos ac totas familias **497** in regiam urbem traduxit. Ipse rursus in Persas expeditionem fecit, iisque pulsis rediit.

Τῷ ιρ' ἔτει ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος θεωρῶν Λικίνιον μανικώτερον κατὰ τῶν Χριστιανῶν τῷ διωγμῷ χρώμενον καὶ ἐπιβουλὴν κατὰ τοῦ εὐεργέτου μελετῶντα, ὁπλίζεται κατ' αὐτοῦ διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Ἐνδεκα δὲ καὶ ὀκτὼ μησὶ (82) τοῦ πολέμου μεταξὺ Κωνσταντίνον καὶ Λικινίου ἱσταμένου, ὡς πόλεμος κατὰ τὴν Βιθυνίαν ἐκροτήθη, ζῶν ὁ ἀλιτήριος συλλαμβάνεται ἐν Χρυσοπόλει, [P. 284] καὶ εἰς Θεσσαλονίκην ἐκπεμπεται φρουρεῖσθαι, πρότερον μέντοι ἔν γε τῇ Φιλίππου πόλει πολεμήσας καὶ ἡττηθείς. Ὡς δὲ ἐν Θεσσαλονίκη ἐπέμφθη καὶ πάλιν ἐκεῖσε νεωτερίζειν ἔμελλε βαρβάρους μισθούμενος, τοῦτον διὰ ξίφους ἀποτμηθῆναι (83) ὁ βασιλεὺς κελεύει· καὶ εὕτω λοιπὸν τελείας ἀπήλαυσε γαλήνης τὰ πράγματα. Τότε καθιστᾷ Κωνσταντῖνος τοὺς ἰδίους παῖδας Καίσαρας, καὶ Κυριακὰς πρὸς ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν κατὰ τόπους εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ ποιεῖ.

B Anno sui imperii 19 Constantinus, Licinium videns Christianos insanius vexare ac sibi quoque benefactori suo insidiari, contra eum terra marque bellum paravit. Id bellum cum durasset annum atque octo menses, tandemque in Bithyniam delatum esset ibi flagitiosus ille Licinius in urbe Chrysopoli captus Thessalonicamque in custodiam datus est. Et quidem prius Philippis, ac deinde Adrianopoli rebellarat victusque fuerat. Verum ut Tessalonicæ etiam Barbaros mercede conducere novasque res eum moliri Constantinus sensit, gladio ei caput amputari jussit. Ita demum perfecte omnia fueruntpacata. Tun c Constantinns suos filios Cæsares designat, et ad convertendos ad Christianam religionem populos passim in honorem Dei templa ponit.

C

Τῷ κ' ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου πληρωθείσης τῆς πόλεως ἐθεματίσθη (84) ὑπὸ Οὐάλεντος ἀστρονόμου, ἐν τῇ ᾗ' ἡμέρᾳ τῶν ἐγκαινίων αὐτῆς, ἐκ προστάξεως τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, μηνὶ Μαΐῳ ια', ἡμέρᾳ β', ἰνδίκτῳ γ' (85), ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,ϛωλη'. Περιέχει δὲ τὸ ὅλον συμπέρασμα ἔτη χιϛ'. Τούτῳ τῷ ἔτει καὶ Κρίσπος ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου Χριστιανὸς ἐκοιμήθη. Καὶ Ἑλένη ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως στεφθεῖσα δι' ὀπτασίας εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπέρχεται, καὶ τοὺς

Anno vicesimo imperii Constantini urbs absoluta, ejusque thema jussu imperatoris a Valente astronomo descriptum est, octavo feriarum dedicationis die, qui fuit Mail undecimus, septimanæ secundus, indictione tertia, anno a mundi origine 5838. Continet autem tota complexio annos 696. Eo anno Crispus Constantini filius, Christianus vita decess sit. Et Helena mater imperatoris insomnio admonita Hierosolymam proficiscitur ; ibique sacris locis detectis venerandam crucem invenit,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(82) Sane ex historia hujus belli liquet fuisse diuiurnum. Quot autem confectum mensibus fuerit, non satis apparet. In Græco undecim et octo mensibus durasse dicitur, numero satis insolenti, nisi forte primum undecim mensibus belligeratum et post, rupto fœdere, rebellio facta et octo mensibus oppressa sit. Xyl.

(83) Ἀποτμηθῆναι, nimirum τὴν κεφαλήν, si quidem verbum recte habet : nam occisum fuisse simpliciter tradunt reliqui. Κυριακάς verti templa, suppleto nomine οἰκίας. Nosrrum *kirchen* inde esse deductum multo est probabilius quam ecclesia. — Xyl. Intellige οἰκίας, a Latinis *dominica* vocatas ; quæ κυριακά quoque in neutro scribuntur. Goar.

(84) Θέμα juxta modernorum usum explicamus *legionem*, *provinciam*, *ædificium*, *positionem*. Hinc quoque stellarum errantium sicut et fixarum ordo, cœlorum situs, siderum mansiones, ut aiunt, et eorumdem ad sese respectus θέμα, Zonaræ θεμάτιον nuncupatur, quod alii trito sermone vocant *horoscopium*, cujus si tibi figuram comD posueris, θεματόζειν Cedreni verbo diceris. Goar.

(85) Quod in codice meo ante γ' signum est, eo signo notari indictionem (ἐπινέμησιν) deprehendi ex Justiniani anno undecimo, ubi agitur de magni templi instauratione, et Zonaras perspicue indictionem pro hoc signo habet. Quod et aliis locis observabit attentus lector. Porro autem ad verbum omnia reddidi, ne quis temeritatis me accusaret. Apud Zonaram est, annos 696 duraturam Cpolim prædixisse Valentem, idque ex themate seu positu siderum in natali urbis eum indicasse. Hinc verba Nostri potes intelligere. Quod de morte Crispi dicitur, menda non videtur vacare. Constat ex historicis eum falso a noverca Fausta delatum crimine quasi pudicitiam ejus tentasset, capite damnatum fuisse. Et quid sibi velit στεφθεῖσα δι' ὀπτασίας, non satis liquet. Vide Nicephor. VIII, 29. Et quod obscure ac concise Noster de Armeniis et Teridate referi, intelliges ex eodem c. XXXV. De Persis idem prolixe cap. sequenti, ubi Usthazanes dicitur qui nostro Οὐθαξάδ. Xyl.

498 omniaque restituit, et templa iis locis ædificavit ac splendide exornavit. Eo tempre Constantinus ædem S. Sophiæ, id est Sapientiæ, et S. Irenæ, id est Pacis, et SS. Apostolorum, tum beatorum Mocii, et Agathonici, et copiarum præfecti in Anaplo et Sosthenio exstruxit; ubi etiam miraculose audivit divinarum vocum omina atque vidit. Jussit etiam Græcorum simulacris dedicata fana destrui, eorumque reditus templis Christianorum a se ædificatis addixit. Hoc imperatore multi populi Christianam religionem amplexi sunt, Celtarum et Gallorum occidentalium, tum Indi interiores Iberesque et Armenii, Teridate ejus rei principe. Tunc enim Gregorius magnus, Armeniæ magnæ episcopus, ex terribili isto lacu eductus ad regem Teridatem accessit, et universa Armenia in Christi fidem concessit; nec non Persæ, Simeone episcopo eos docente. Sed et Uthaxadus eunuchus, Saporis Persarum regis pædagogus, ob Christianæ religionis confessionem capitali est affectus supplicio.

Constantinus porro, cum ei philosophi Græci exprobrarent quod religionem innovasset, quemdam philosophorum ad disputandum de fide cum Alexandro episcopo produxit. Erat is Alexander homo divinus, cæterum indoctus. Is cum philosophum videret garrientem, Impero, inquit, tibi in nomine Jesu Christi, veri Dei, ut sileas neque loquaris. Adhuc 499 ea Alexandro dicente, philosophus obmutuit verbumque facere nequivit. Ea tempestate in Campania urbes 13 terræ motu prostratæ sunt; tantusque fuit solis defectus ut meridie stellæ viderentur. Et in Melitena omnis generis angues exstiterunt, qui se invicem pugnando necaverunt, ex iisque gravis ea in regione est obortus fetor. Judæos quoque rursum tumultuantes, ac templum ædificare conantes, Constantinus ultus est, atque dispersit.

Beata autem Helena Hierosolymis domum reversa, cum filio multa de Christiana pietate mandasset, vitam finiit anno ætatis 80; sepultaque est in templo Apostolorum. Beata ista mulier omnibus ornata virtutibus, Christi imitatione etiam animi demissione usa est cum erga omnes homines tum maxime eos qui solitariam vitam agunt. Nam virgines cogens et in toris collocans, ipsa eis ancillæ in morem ministrabat, cibos apponens et pocula porrigens manibusque earum aquam affundens. Ita et inclytum suum filium instituebat, uti fastu vacaret virtutique exacte laudabili studeret, Dominoque cum metu et tremore serviret. Atque is matris præceptis accurate parens centuplum protulit fructum.

ἁγίους τόπους φανερώσασα καὶ τὸν τίμιον σταυρὸν εὑροῦσα πάντα ἀνέστησε, καὶ ναοὺς οἰκοδομήσασα ἐν αὐτοῖς περιφανῶς τούτους ἐκαλλώπισεν. Ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τοῦ Ἁγίου Μωκίου, καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀγαθονίκου, καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου (86) ἐν τῷ Ἀνάπλῳ καὶ Σωσθενίῳ, ἔνθα καὶ θείας ἀμφὰς θαυμαστῶς ἤκουσέ τε καὶ ἐθεάσατο ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς, ᾠκοδόμησε. Τοὺς δὲ τῶν Ἑλλήνων εἰδωλικοὺς ναοὺς προσέταξε καταλύεσθαι καὶ ἐκκλησίας οἰκοδομεῖσθαι, καὶ τὰς τούτων προσόδους αὐταῖς δωρεῖσθαι· Ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως πολλὰ τῶν ἐθνῶν τὸν Χριστιανισμὸν προσεδέξαντο, ἀπό τε Κελτῶν καὶ Γαλατῶν τῶν ἑσπερίων· ἀλλὰ καὶ Ἰνδοὶ οἱ ἐνδοτέρω, Ἴβηρές τε καὶ Ἀρμένιοι ἀρχὴν ἐκ Τηριδάτου λαβόντες. Τότε γὰρ ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ τῆς μεγάλης Ἀρμενίας ἐκ τοῦ φοβεροῦ λάκκου ἐκείνου ἐκβέβληται καὶ κατὰ τὸν βασιλέα Τηριδάτην γίνεται, καὶ ἡ πᾶσα Ἀρμενία εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν μετατίθεται. Καὶ Πέρασι ὁμοίως ἐπὶ Σιμεὼν ἐπισκόπου. Ἀλλὰ καὶ Οὐθαξὰδ εὐνοῦχος παιδαγωγὸς Σαπώρου ἐμαρτύρησεν.

Οὗτος ὁ μέγας βασιλεὺς ὑπὸ φιλοσόφων Ἑλλήνων ὀνειδιζόμενος ὡς νεωτερίζων τὴν θρησκείαν, ἵνα τῶν φιλοσόφων αὐτῶν παρέστησε διαλεχθῆναι Ἀλεξάνδρῳ τῷ ἐπισκόπῳ περὶ τῆς πίστεως. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος θεῖος μὲν ἦν ἀνὴρ, λόγων δὲ ἄπειρος. Ὡς οὖν εἶδε τὸν φιλόσοφον γλωσσαλγοῦντα, ἔφη· Ἐπιτάττω σοι ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν σιωπᾷν καὶ μὴ φθέγγεσθαι Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ ἐφιμώθη καὶ γέγονεν ἄλλος. Τότε [P. 285] σεισμὸς γέγονε τηλικοῦτος ἐν Καμπανίᾳ ὡς ιγ' πόλεις πεσεῖν, καὶ ἡλίου ἔκλειψις τοιαύτη ὡς ἀστέρας φανῆναι ἐν ἡμέρᾳ. Τότε καὶ ὄφεων παντοῖον γένος ἐπὶ τὴν Μελιτηνὴν φανῆναι· οἳ καὶ μαχεσάμενοι κατέκτειναν ἑαυτοὺς, ὡς καὶ τὴν χώραν ἐποζέσαι. Καὶ Ἰουδαίους περὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ πάλιν στασιάζοντας Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας τιμωρησάμενος διεσκόρπισεν.

Ἡ δὲ μακαρία Ἑλένη ἐξ Ἱεροσολύμων ἐπανελθοῦσα, καὶ πολλὰ τῷ υἱῷ αὐτῆς καὶ βασιλεῖ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἐντειλαμένη, ἐτελεύτησεν ἐτῶν π' καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Πάσαις τοίνυν ἡ μακαρία ἀρεταῖς κεκοσμημένη εἶχε καὶ τὴν χριστομίμητον ταπεινοφροσύνην πρὸς πάντας μὲν, ἐξαιρέτως δὲ πρὸς τοὺς μονάζοντας. Συνάγουσα γὰρ παρθένους καὶ ἐπὶ στιβάδων κατακλίνουσα αὐτὴ δι' ἑαυτῆς καθυπούργει, ὄψα παρατιθεῖσα καὶ κύλικας ὀρέγουσα καὶ ὕδωρ ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἐπιχέουσα, θεραπαίνης ἔργον ἐπλήρου. Οὕτω δὲ καὶ τὸν ἀείμνηστον υἱὸν αὐτῆς ἐξεπαίδευσεν ἀτυφον ἔχειν φρόνημα, ἀρετῆς καὶ πολιτείας ἀκριβοῦς ἐπιμελεῖσθαι, δουλεύειν δὲ τῷ Κυρίῳ μετὰ φόβου καὶ τρόμου· ὃς φυλάττων ἀκριβῶς τὰς αὐτῆς ἐντολὰς ἐκαρποφόρει ἑκατονταπλασίως.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(86) Xylander *copiarum præfecti* vertit. Quarum? Rectius dixisset, *cœlestis militiæ principis*, id est Michaelis archangei. Antiquam exinde erga beatos spiritus devotionem collige. Goar.

Τῷ κ' ἔτει γέγονεν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ πρώτη σύνοδος ἐν Νικαίᾳ, συνελθόντων τῶν ἁγίων τιη' Πατέρων. Ἧς ἡγοῦντο Σιλβέστρου πάπα Ῥώμης τοποτηρηταὶ. Βίτων καὶ Βικεντίων πρεσβύτεροι, Μητροφάνης τοῦ Βυζαντίου, Ἀλέξανδρος Ἀλεξανδρείας, Εὐστάθιος Ἀντιοχείας, Μακάριος Ἱεροσολύμων, κατὰ Ἀρείου πρεσβυτέρου γεγονότος Ἀλεξανδρείας, βλασφημοῦντος τὸν Θεὸν Λόγον κτίσμα καὶ ἑτεροούσιον τοῦ Πατρὸς, καὶ ὅτι ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν δοξάζοντος, Ὃν καθελοῦσα ἀνεθεμάτισε σὺν τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ, τὸν δὲ Υἱὸν ὁμοούσιον καὶ συνάναρχον (87) τῷ Πατρὶ καὶ Θεὸν ἀληθινὸν καὶ Κτίστην πάντων ἐδογμάτισε. Μετὰ γοῦν τὸ συναθροισθῆναι πάντας τοὺς ῥηθέντας τιη' Πατέρας ἐν Νικαίᾳ δημοσίοις ὀχήμασιν, ἀφίκετο καὶ ὁ βασιλεὺς ἐφιέμενος ἰδεῖν τὴν πληθὺν τῶν ἀρχιερέων. Καὶ δὴ οἶκον μέγιστον ἐν τοῖς βασιλείοις κατασκετάσας θρόνους πολλοὺς ἐν αὐτῷ τεθῆναι προσέταξε, καὶ οὕτως εἰσελθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς ἐπέτρεψεν. Ἔσχατος δὲ σὺν ὀλίγοις εἰσελθὼν καὶ αὐτὸς, καὶ στὰς ἐν τῷ μέσῳ, προετρέψατο πάντας καθίσαι. Εἶτα θρόνου μικροῦ τεθέντος κελευσθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἐκάθισεν ἔσχατος πάντων· τοσαύτη τις εὐλάβεια καὶ αἰδὼς τῶν ἀνδρῶν κατεῖχε τὸν βασιλέα. Καὶ οἱ μὲν τοῖς ἄνθεσι τῶν ἐγκωμίων τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στεφανώσαντες τὴν περὶ τὰ θεῖα [P. 586] σπουδὴν εὐλογίαις ἠμείψαντο· ὁ δὲ τοὺς περὶ τῆς ὁμονοίας καὶ συμφωνίας προσαγαγὼν λόγους πολλοὺς μὲν ἐφιλοφρονήσατο καὶ λόγοις καὶ δώροις, πολλὰς δὲ στιβάδας προστάξας εὐτρεπισθῆναι ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάντας ἐστίασε, τοὺς μὲν ἀξιολογωτέρους ὁμοτραπέζους λαβὼν, τοὺς δὲ λοιποὺς εἰς τὰς ἄλλας τραπέζας διεῖλε. Θεασάμενος δέ τινας τοὺς δεξιοὺς ἀφθαλμοὺς ἐκκεκομμένους, καὶ μαθὼν ὡς ὑπὸ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμικνοῦ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν τοῦτο πεπόνθασι, τὰ χείλη τοῖς τραύμασι προσενήνοχε κατασπαζόμενος, ἑλκύσειν ἐκεῖθεν εὐλογίαν τῷ φιλήματι πιστεύων· οὕτως ἦν ὁ θαυμάσιος ἀνὴρ ἐκεῖνος εὐλαβείᾳ καὶ πίστει καὶ μετριοφροσύνῃ λελαμπρυσμένος. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐπίσκοποι πάντες καὶ ὁ βασιλεὺς εἰς ἕνα τόπον συνελθόντες καλοῦσι τὸν Ἄρειον σὺν τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ εἰς τὴν σύνοδον, ἐπιτρέποντες αὐτῷ συστῆναι τοῖς οἰκείοις δόγμασιν. Ἦν δὲ τὰ δόγματα τοῦ ἀσεβοῦς καὶ τρισκαταράτου Ἀρείου ταῦτα. Οὐκ ἀεὶ ὁ Θεὸς Πατὴρ ἦν, ἀλλ' ἦν ὅτε Θεὸς Πατὴρ οὐκ ἦν. Οὐκ ἀεὶ ἦν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἀλλ' ἐξ οὐκ ὄντων γέγονεν· ὁ γὰρ ὢν Θεὸς τὸν μὴ ὄντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πεποίηκε. Διὸ ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν· κτίσμα γάρ ἐστι καὶ ποίημα ὁ Υἱὸς· Οὔτε δὲ ὅμοιός ἐστιν ὁ Υἱὸς τῷ Ματρὶ κατ' οὐσίαν. Οὔτε δὴ ἀληθινὸς καὶ φύσει τοῦ Πατρὸς Λόγος ἐστὶν, οὔτε ἀληθινὴ σοφία αὐτοῦ ἐστιν· ἀλλ' εἷς μὲν τῶν ποιημάτων καὶ γεννητός ἐστι, καταχρηστικῶς δὲ λέγεται Λόγος καὶ σοφία, γενόμενος καὶ αὐτὸς τῷ ἰδίῳ τοῦ Θεοῦ Λόγῳ καὶ ἐν τῷ Θεῳ σοφίᾳ,

A Anno Constantini vicesimo sanctum primumque œcumenicum concilium Nicææ actum fuit, congregatis eo 318 sanctis Patribus. Præfuerunt ei Silvestri Romani papæ locum tenentes Viton et Vicentius **500** presbyteri, Metrophanes Byzantii, Alexander Alexandriæ, Eustathius Antiochiæ, Macarius Hierosolymæ episcopi. Actum contra Arium, qui Alexandreæ presbyter fuerat, impieque pronuntiabat Verbum Dei creaturam neque ejusdem cum Patre essentiæ esse, ac fuisse tempus quo Verbum non fuerit. Eum concilium cum sectatoribus ejus proscribens, decrevit Filium esse ejusdem cum Patre essentiæ, similiterque principio carere, et esse verum Deum atque omnium Conditorem. Cum Nicæam 318 isti Patres publicis vehiculis B pervenissent, eodem etiam imperator se contulit, cupiens videre eam summorum pontificum multitudinem. Domum in regia amplissimam positis soliis adornari inque eam Patres convenire jussit. Ipse cum paucis postremus intravit, inque medio astitit, ac considere Patres mandavit, jussuque eorum posita sella ultimus omnium sedit; tantum imperator Patribus reverentiæ ac honoris deferebat. Ac Patres quidem floribus laudationum caput imperatoris coronantes, faustis comprecationibus studium ejus rerum sacrum compensaverunt. Imperator, habita oratione, qua eos ad concordiam et unanimitatem exhortaretur, multos ipsorum verbis ac muneribus prosecutus, multos toros parari jussit, omnesque ad unum convivium vocavit, ita ut præstantiores suæ mensæ adhiberet, reliquos in cæteC ras mensas distribueret. Videns autem quibusdam oculum dextrum esse erutum, accipiensque **501** id eos a Diocletiano et Maximiano passos quod Christum essent confessi, cicatrices eorum labiis admotis deosculatus est, sperans osculis inde se felicitatem hausturum: tantum fuit in isto imperatore fidei, observantiæ erga sanctos et modestiæ. Postridie episcopi universi et imperator in unum locum collecti Arium ad se vocant in concilium cum suis sectatoribus, eique suas opiniones asserendi potestatem faciunt. Hæc autem erant impii atque exsecrandi Arii decreta. Deus non semper fuit Pater, sed fuit cum Deus non esset Pater. Non semper fuit Verbum Dei, sed ex eo quod nihil erat, creatum est: Deus enim qui erat, is Deum qui non erat, ex D nihilo creavit. Aliquando igitur Verbum non fuit: nam Filius creatura est, et res effecta. Neque vero quod ad essentiam attinet, Filius Patri similis est; neque genuinum et naturæ ejusdem cum Patre Verbum est, neque vera ejus sapientia. Sed Verbum est de numero creaturarum genitum: improprie autem Verbum et sapientia dicitur, cum ipsum quoque conditum sit a proprio Dei Verbo et sapientia quæ in Deo est, qua a Deo omnia et Ver-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(87) An ita Filius, sicut Pater ἄναρχος, non ita, sed Filius quoque ἄναρχος, quia licet principium originis, non temporis tamen aut creationis agnoscit. Gregorius Theologus. GOAR.

bum quoque ipsum facta sunt. Ideo Verbum etiam mutabile est ac naturæ alterabilis, sicuti omnia ratione prædita; alienumque est Verbum a Dei substantia, ab eaque distinctum. Neque videre potest Patrem Filius, neque perfecte et præcise eum cognoscere neque videre potest. Nam suam ipsius quoque substantiam non novit, quomodo sit Filius. Propter nos enim factus est, ut Deus **502** nos ipsius tanquam instrumenti opera crearet, neque omnino exstitisset nisi Deus nos facere voluisset. Interrogatus etiam Arius a quodam, possetne Verbum mutari, quomodo diabolus est mutatus, non veritus est affirmare posse id mutari: esse enim mutabilis naturæ utpote genitum et creatum.

Cæterum miraculum eo in concilio factum jure prætermitti silentio non potest. Novitate decreti imperatoris moti convenerant ad concilium philosophi oratoresque artis disserendi peritissimi. Inter eos quidam erat Græcus in omnium admiratione, et ad cujus disputationes magna hominum accurreret multitudo. Neque enim cum confutare valebant episcopi, cum et facillime quibus vis objectionibus occurreret, et argute dissolveret proposita, instarque anguillæ comprehendi nequiret, sed cum maxime videretur constrictus, elaberetur ac validius instaret adversario: tanta in eo erat ingenii vis, verborumque copia et volubilitas linguæ, Deus tamen tunc ostendit regnum suum non verbis sed potestate niti. Quidam enim de sanctis, nomine Spyridon, episcopus Trimithuntius, simplicissimo ingenio ac disserendi rudis, petiit sibi cum philosopho isto disputandi locum concedi; nihilque moratus Patres, qui ejus ruditatem et simplicitatem scientes prohibebant, aggressus eum: In nomine, inquit, Jesu Christi, audi, philosophe, veritatis decreta. Unicus est Deus, qui **503** cœlum et terram creavit, et homiuem ex terra finxit, et reliqua omnia tam quæ visum fugiunt quam quæ in oculos incurrunt, Verbo Spirituque suo condidit. Hujus Verbum nos scimus Filium Dei esse, ideoque adoramus, credentes nostræ salutis causa eum postremo tempore ex Virgine natum, supplicio, morte atque in vitam reditu suo humanum genus liberasse; eumdemque speramus rediturum, justeque universos judicaturum. Credisne hæc, philosophe? Ille vero, veluti si nunquam disputare didicisset, muti instar obticuit, hoc unum fatus; Mihi quoque ita res habere videtur. Tum senex Spyridon: Ergo, inquit, surge, et me ad templum sequere, ibi tesseram fidei hujus accepturus. Philosophus autem versus ad discipulos suos: Audite, ait: Quandiu res verbis agebatur, dicta dictis opposui, arteque disserendi objecta refutavi. Postquam autem pro verbis vis quædam ex ore hujus senis exivit, nihil adversus vim verba valuere: non enim potest homo resistere Deo. Itaque si quis vestrum ita potest intelligere uti ego, is in Christum credat, mecumque senem hunc sequatur, cujus ore Deus

A ἐν ᾗ καὶ τὰ πάντα καὶ αὐτὸν πεποίηκεν ὁ Θεός. Διὸ καὶ τρεπτός ἐστι καὶ ἀλλοιωτὸς τὴν φύσιν, ὡς καὶ πάντα τὰ λογικά. Ξένος τε καὶ ἀλλότριος καὶ ἀπεσχοινισμένος ἐστὶν ὁ Λόγος τῆς Θεοῦ οὐσίας, καὶ ἀόρατος ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ. Οὔτε γὰρ τελέως καὶ ἀκριβῶς γινώσκει ὁ Λόγος τὸν Πατέρα, οὔτε τελείως αὐτὸν ὁρᾷν δύναται. Καὶ γὰρ ἑαυτοῦ τὴν οὐσίαν οὐκ οἶδεν ὡς Υἱός ἐστι· δι' ἡμᾶς γὰρ πεποίηται, ἵνα ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ὡς δι' ὀργάνου κτίσῃ ὁ Θεός· καὶ οὐκ ἂν ὑπέσνη, εἰ μὴ ἡμᾶς ἠθέλησεν ὁ Θεὸς ποιῆσαι. Ἠρώτησεν οὖν τις αὐτοὺς εἰ δύναται ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τραπῆναι, ὡς ἐτράπη ὁ διάβολος· καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν εἰπεῖν, ὅτι Ναί, δύναται τραπῆναι· τρεπτῆς γάρ ἐστι φύσεως, γεννητὸς καὶ κτιστὸς ὑπάρχων.

B Ἀλλὰ τὸ κατὰ τὴν σύνοδον γεγονὸς θαῦμα οὐ δίκαιον σιωπῇ παραπέμψαι. Ἱρὸς γὰρ τὸ παράδοξον τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος καὶ φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες ἐν τῇ συνόδῳ παρῆσαν, διαλεκτικῆς ἐμπειρότατοι· ἐν οἷς ὑπῆρχέ τις Ἕλλην παρὰ πάντων αὐτὸς θαυμαζόμενος, ὥστε μεγάλην ἀκρόασιν ἐκ τῆς συμβολῆς γενέσθαι πλήθους ἐπισυντρέχοντος. Οὐδὲ γὰπ οἷοί τε ἦσαν οἱ ἐπίσκοποι τὸν φιλόσοφόν τε καὶ ῥήτορα περιτρέψαι τέως διαλεγόμενον, [P. 287] ὅτι πᾶσι τοῖς ἐπαγομένοις ῥᾷστα προσεφέρτο, ἐπιλύων εὐφυῶς τὰ προτεινόμενα καὶ δίκην ἐγχέλυος ἀκατάσχετος εὑρισκόμενος. Ἐν οἷς γὰρ ἐδόκει συνέχεσθαι, διολισθαίνων ἐπικρατεστέρως ἀντεφέρετο τῇ τῶν νοημάτων δεινότητι καὶ ῥημάτων εὐγλωττίᾳ τε καὶ στωμυλίᾳ. Ἀλλ' ἵνα δείξῃ ὁ Θεὸς ὅτι οὐκ ἐν λόγῳ

C ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει, ἄνθρωπός τις ἐκ τῶν ἁγίων ὀνόματι Σπυρίδων, ἐπίσκοπος Τριμιθούντων, ἁπλούστατος δὲ τὴν φύσιν καὶ ἰδιώτης τὸν λόγον, αἰτεῖται χώραν αὐτῷ δοθῆναι διαλέξεως πρὸς τὸν φιλόσοφον. Οἱ δὲ Πατέρες τὸ ἁπλοῦν τε καὶ ἰδιωτικὸν τοῦ ἀνδρὸς εἰδότες ἐκώλυον αὐτόν. Τοῦ δὲ μὴ ἀνεχομένου, πρόσεισι τῷ ἀνδρὶ καί φησιν· Ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄκουσον, ὦ φιλόσοφε, τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα. Θεὸς εἷς ἐστιν, ὁ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ποιήσας, ὁ καὶ ἄνθρωπον ἐκ γῆς διαπλάσας, καὶ τὰ ὁρατὰ πάντα καὶ ἀόρατα τῷ

D Λόγῳ αὐτοῦ καὶ τῷ Πνεύματι συστησάμενος. Τοῦτον τὸν Λόγον ἡμεῖς Υἱὸν Θεοῦ εἰδότες προσκυνοῦμεν, πιστεύοντες διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐπ' ἐσχάτων ἐκ τῆς Παρθένου τεχθῆναι, καὶ διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου καὶ ἀναστάσεως ἠλευθερωκέναι τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· ὃν καὶ ἐλπίζομεν ἐλθόντα πάλιν κρῖναι πάντας ἐν δικαιοσύνῃ. Πιστεύεις τούτοις, φιλόσοφε; Ὁ δὲ, ὡς ἂν τις μηδέποτε πεῖραν λόγων ἔχων εἰς ἀντίθεσιν, ἀπηνεώθη, καὶ ὡς κωφὸς καὶ ἄλαλος ἀποσιωπήσας τοῦτο μόνον ἐφθέγξατο, ὅτι Κἀμοὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν δοκεῖ. Καὶ ὁ γέρων φησίν· Οὐκοῦν ἀναστὰς ἀκολούθει μοι πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ λήψῃ τὸ σημεῖον τῆς πίστεως ταύτης. Ὁ δὲ φιλόσοφος, ἐπιστραφεὶς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀκούσατε, ὦ ἄνδρες· Ἕως ὅτε λόγων ἐποιούμην σπουδὴν, λόγους λόγοις ἀντετίθουν καὶ τὰ προτεινόμενα τέχνῃ τοῦ λέγειν ἀνέτρεπον. Ὅτε δὲ ἀντὶ λόγων δύναμίς τις ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ στόματος τοῦδε

τοῦ γέροντος, οὐκ ἴσχυσαν οἱ λόγοι τῇ δυνάμει ἀντιτάξασθαι· οὐδὲ γὰρ οἷός τέ ἐστιν ἄνθρωπος ἀντιστῆναι Θεῷ. Διὰ τοι τοῦτο εἴ τις ὑμῶν δύναται συνιέναι ὡς κἀγώ, πιστεύσει εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ ἀκολουθείτω σὺν ἐμοὶ τῷ γέροντι τούτῳ, ἐν ᾧ ἐλάκησεν ὁ Θεός. Τούτῳ οὖν τῷ τρόπῳ γενόμενος ὁ φιλόσοφος Χριστιανὸς ἔχαιρεν ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ γέροντος. A est locutus. Hoc modo philosophus Christianam pietatem amplexus se a sene isto victum gavisus est.

Παρῆν δὲ τηνικαῦτα καὶ ὅ θεῖος Παφνούτιος καὶ τερατουργὸς καὶ ὁμολογητής, οὗ τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν Μαξιμιανὸς ἐξώρυξεν. Ὃς τῆς συνόδου κανονίσαι (88) θελούσης ὥστε κληρικὸν μὴ συνέρχεσθαι γυναικὶ πρὸς γάμον, ὡς βαρὺν τὸν λόγον ἀνέτρεψε, καὶ μόνοις ἐπισκόποις ἐτύπωσε τοῦτο παραφυλάττεσθαι.

Interfuit ei concilio etiam divinus Paphnutius, mirificus homo et confessor, cui Maximianus dextrum eruerat oculum. Is, cum vellet concilium **504** decernere ut clerici nuptiis abstinerent, eam sententiam ut duram refutavit, auctorque fuit ut cœlibatus solis injungeretur episcopis.

Μετὰ γοῦν πολλὴν τῆς σκέψεως ἀκρίβειαν ἔδοξε πᾶσιν ὁμοῦ δεῖν ὁρίσασθαι τὸ ὁμοούσιον ἐπὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, τουτέστι τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ φύσεως τῷ Πατρὶ καὶ τὸν Υἱὸν ὁμολογεῖν. Ἦν [P. 288] δὴ καὶ κατὰ κράτος καὶ συμφώνως ἐβεβαίωσαν, παρὲξ Ἀρείου τοῦ ἀσεβοῦς καὶ ἑτέρων ἓξ ὁμοφρόνων αὐτῷ, οὓς ἀναθεματισθέντας ὑπὸ τῶν θείων τιν' Πατέρων ὁ βασιλεὺς ἐξώρισε. B Re accuratissime examinata, ea fuit omnium sententia, veram fidem statuere Filium consubstantialem, hoc est ejusdem cum Patre essentiæ atque naturæ. Eam sententiam firmiter omnes atque uno ore approbarunt, excepto impio Ario et sex aliis cum eo sentientibus. Quos a divinis 318 Patribus proscriptos imperator exsulare jussit.

Μετὰ δὲ ταῦτα φιλαπεχθήμονες ἄνδρες κατά τινων ἐπισκόπων ἐγγραφους ἐπέδωκαν τῷ Βασιλεῖ κατηγορίας. Ὁ δὲ ταύτας δεξάμενος καὶ δεσμήσας καὶ τῷ δακτυλίῳ σημηνάμενος ἐκέλευσε φυλάττεσθαι. Εἶτα πρὸς εἰρήνην αὐτοὺς καὶ ὁμόνοιαν συμβιβάσας ταύτας ἐνώπιον πάντων κατέκαυσεν, ὅρκῳ πληροφορήσας αὐτοὺς μηδὲν ἀναγνῶναι τῶν ἐν αὐτοῖς γεγραμμένων. Οὐδὲ γὰρ ἔφη χρῆναι τὰ πλημμελήματα τῶν ἱερέων δῆλα γενέσθαι τοῖς πολλοῖς, ἵνα μὴ σκανδάλου πρόφασιν ἐντεῦθεν λαμβάνοντες ἀδεῶς ἁμαρτάνωσιν. Ἐγὼ δὲ εἰ αὐτόπτης ἐγενόμην C ἐπισκόπου γάμον ἀλλότριον διορύττοντος, συνεκάλυψα ἂν τῇ πορφυρίδι μου ταύτῃ τὸ παρανόμως γινόμενον, ὡς ἂν μὴ βλάψειε τοὺς θεωμένους τῶν δρωμένων ἡ ὄψις. Οὕτω τοίνυν τοὺς μὲν εὖ λέγοντας ἀνακηρύττων, τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας παρακλητικῶς εἰς ὁμόνοιαν ἐλαύνων, τοὺς πάντας ὁμογνώμονας καὶ ὁμοδόξους τοῖς ἀμφισβητουμένοις ἅπασι κατεστησε. Καὶ οὕτω παραινέσας πάντας, καὶ πολλῆς τιμῆς τε καὶ δωρεᾶς ἀξιώσας, ἕκαστον παρηγγύησε καταλαβεῖν τὴν ἰδίαν ποίμην. Ἐτύπωσε δὲ καὶ τὸ ἅγιον Πάσχα ἑορτάζειν ἡμᾶς κατὰ τὴν νῦν κρατοῦσαν συνήθειαν· τινὲς γὰρ τῶν πρώην κατὰ τὴν ιδ' τῆς σελήνης ἑώρταζον. Secundum hæc, cum inimicitiarum serendarum studiosi homines scriptas contra episcopos quosdam accusationes imperatori tradidissent, is eas acceptas colligavit suoque annulo obsignatas asservari jussit. Postea discordiis pacificatione sua sublatis, eas accusationes in conspectu omnium cremavit, juramento fidem faciens nihil se in iis scriptum legisse. Non enim, dicebat, debent sacerdotum delicta multitudini exponi, ne homines inde offensæ sumpta occasione sine metu peccent. Ego si meis oculis viderem ab episcopo adulterium committi, vel purpura mea vellem flagitium obtegere, ne ejus conspectus alios læderet. Ita tum imperator eos qui recte sentirent victores prædicans, veritati repugnantes placide ad consentiendum adhortans effecit uti universi de rebus controversis idem sentirent. Atque ita collaudatos omnes honoribus **505** ac donis prosecutus ad suum singulos gregem redire jussit. Constituit etiam ut sacrum Pascha eo, quo nunc receptum est, modo celebraretur : ante enim quidam 14 luna id agebant.

Μετὰ δέ τινα χρόνον ὑπὸ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Κωνσταντίας παρακληθεὶς ἀνῆκε τὸν Ἄρειον ἀπὸ τῆς ἐξορίας ὡς δῆθεν μετανοήσαντα. Οὗ παραγενομένου, καὶ ἐρωτηθέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰ στοιχεῖ τοῖς ὅροις καὶ τῇ ἐκθέσει τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, παρευθὺ κατέθετο πιστεύειν οὕτως. Ὁ δὲ θαυμάσας ὅρκον ἐπήνεγκε μὴ φρονεῖν ἐναντία τῇ συνόδῳ· καὶ τοῦτο ποιήσας ἀπέλυσεν αὐτὸν εἰρηκὼς αὐτῷ. Εἰ μὲν ὀρθή σού ἐστιν ἡ πίστις, λαλῶς ὤμοσας· εἰ δὲ ἀσεβὴς καὶ διεστραμμένη, κρίναι Κύριος ὁ Θεὸς τὰ Aliquanto post tempore, suasu Constantiæ filiæ D suæ, Arium ab exsilio domum redire passus est, resipuisse eum putans. Arius reversus ab imperatore est interrogatus anne decreto et expositioni concilii Nicæni staret. Statimque hoc ille affirmavit. Quod admiratus imperator juramento adactum, non dissentire ab eo concilio, dimisit, ita fatus : Si quidem recta est fides tua, bene jurasti : sin impia et perversa, celeriter in te Deus statuat. Proinde Constantinus a magno etiam Athanasio postulavit

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(88) *Canone edito statuere.* Padnutii dicto, cui velut fabulæ alii, Cedrenus ut historiæ verissimæ perhibet testimonium. GOAR.

ut eum veluti qui resipuisset reciperet; et cum id recusaret quippe Arii perversitatem perspiciens, fidem adhibens Arianorum calumniis, quibus Athanasium impetebant, episcopatu ejecit. Neque id mirum fuit. Sæpe enim etiam divini homines, calumnias piis intentatas re non explorata admittentes, a vero aberraverunt piosque injuriis ac damnis affecerunt. Quomodo etiam divinus homo Davidus a servo Siba deceptus, qui falso Memphibosthum dominum suum deferebat quasi is Absalomi partibus se addixisset, facultates domino injuste eripuit servoque mancipavit. Quare oportet magna cum attentione animi atque deliberatione **506** crimina explorare, neque temere accusatoribus credere, utcunque ii fide digni habeantur. In quam sententiam Nicodemus quoque injustos Judæos graviter objurgat, inquiens, Numnam leges vestræ aliquem indicta causa et non explorata re damnant [95]? Nimirum et profani philosophi idem perspicue docent, ita præcipientes : Si causam controversia disceptat, suspendatur. Si judicium, probationes explorentur. Si quæstiones, id quod æquum est præscribatur, terminus definiatur, scripta rata sint; quæ scita sunt, ea facto impleantur. Ita omnis tollatur contentio, rursusque amicitia obtineat. Tum in apostolicis constitutionibus divinum Verbum sic mandat : Judex esto vacuus personarum reputationis, qui neque divitem revereatur aut aduletur æquo amplius, neque pauperi parcat. Scriptum est enim : Non respicies ad potentis dignitatem, neque miseraberis pauperem in judicio. Dei enim judicium juste justitiam persequetur; neque justo quidquam injustum probabitur. Non ergo leviter credendum est quibusvis criminationibus re non explorata. Fieri enim potest ut odio aut invidia aliquis impulsus fratrem falso criminetur, sicut Susannam duo senes et Josephum Ægyptia mulier. Tu ergo, homo Dei, hujusmodi ne prompte admiseris, ne insontem occidas et interficias justum, neque donis te ad necandum corrumpi sinas : nam munera excæcant oculos justorum, et justi sermonibus **507** officiunt. Si ergo nullam cujusquam personæ rationem habentes judicia obitis, deprehendetis eum qui falso crimine proximum suum oppugnavit; eumque calumniæ convictum eo malo afficietis, quod ille alteri molitus fuit; malitiosumque tolletis e medio, qui quantum in ipso fuit, auribus judicis occupatis fratrem necavit. Scriptum est enim : Qui sanguinem fuderit, eum proprio sanguine luat. Neque omnino unius hominum testimonium contra alium, utcunque fide digni, pro certo habendum est. Duorum enim, inquit Dominus, aut trium testium ore quævis res confirmanda est. Quod si ergo difficile est id quod justum sit invenire, adhuc difficilius inventum tueri, nemo judicium præcipitare debet. Tunc autem recte fines justitiæ servantur, cum causæ judicium,

κατᾶ σε θάττον. Ταύτῃ τοι καὶ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον εἰς κοινωνίαν αὐτὸν δέξασθαι παρεκελεύσατο ὡς ἅτε μετανοήσαντα. Τοῦ δὲ μὴ καταδεχομένου, γινώσκοντος ἀκριβῶς τὴν Ἀρείου δυστροπίαν, ἐξορίζει τοῦ θρόνου τὸν ἅγιον, πιστεύσας καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ γενομένας ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν λοιδορίας. Καὶ οὐ θαῦμα· πολλάκις γὰρ καὶ θεῖοι ἄνδρες κατὰ τινων εὐσεβῶν διαβολὴν ἀκρίτως παραδεξάμενοι παρετράπησαν τῆς ἀληθείας καὶ τοὺς εὐσεβεῖς παρέβλαψάν τε καὶ παρελύπησαν, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ἐξαπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ οἰκέτου Σιβὰ, κατὰ τοῦ δεσπότου Μεμφιβοσθὲ ψευδηγοροῦντος ὡς ὅτι τὰ τοῦ τυράννου Ἀβεσαλὼμ φρονεῖ τοῦτον παρέβλαψε καὶ τῶν ἰδίων ἀποστερήσας. [P. 289] τῷ οἰκέτῃ προσεκλήρωσεν. Ὅθεν χρὴ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας τε καὶ σκέψεως ἐρευνᾶν τὰς κατηγορίας, καὶ μὴ ὡς ἔτυχε πιστεύειν τοῖς κατηγοροῦσι, κἂν ἄγαν ὦσιν ἀξιόπιστοι. Διὸ δὴ καὶ Νικόδημος πρὸς τοὺς παρανόμους Ἰουδαίους καταφορικῶς τε καὶ ἐντρεπτικῶς ἔφη· Μὴ ὁ νόμος ὑμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρῶτον καὶ γνῷ τί ποιεῖ ; Ἀμέλει γέ τοι καὶ οἱ τῶν ἔξω σοφοὶ τοῦτο προδήλως ὑπεμφαίνοντες οὕτω φασίν· Εἰ μὲν ἀμφιδήτησις κρίνει, ἀναρτάσθω, εἰ δὲ κρίσις, τοὺς ἐλέγχους βασανιζέτω, εἰ δὲ βάσανος, τὸ δέον ὁριζέτω· ὁ δὲ ὅρος γεγράφθω, τὰ δὲ γεγραμμένα κυρούσθω, τὰ δὲ κυρωθέντα βεβαιούστω τοῖς ἔργοις, καὶ πᾶσα ἀψιμαχία οἰχέσθω, καὶ πάλιν φιλία χορεβέτω. Καὶ ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς διατάξεσιν ὁ θεῖος Λόγος οὕτως φησίν· Ἔστω δὲ ὁ κριτὴς ἀπροσωπόληπτος, μήτε πλούσιον ἐντρεπόμενος ἢ κολακεύων παρὰ τὸ προσῆκον, μήτε πένητος φειδόμενος. Οὐ λήψῃ γὰρ, φησὶ, πρόσωπον δυνάστου, καὶ πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει. Ὅτι τοῦ Θεοῦ ἡ κρίσις δικαίως τὸ δίκαιον διώξεται, καὶ οὐκ ἀρέσῃ τῷ δικαίῳ οὐδὲν ἄδικον. Ὅθεν οὐ δεῖ πιστεύειν ὡς ἔτυχε τοῖς κατηγοροῦσιν ἀκρίτως καὶ ἀβασανίστως. Ἐγχωρεῖ γάρ τινας καὶ διὰ ζῆλον ἢ φθόνον κατά τινος ἀδελφοῦ ἑνστήσασθαι ψευδηγορίαν, ὡς οἱ δύο πρεσβύτεροι κατὰ Σωσάννης καὶ ἡ Αἰγυπτία ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ. Σὺ οὖν ὡς Θεοῦ ἄνθρωπος τὰ τοιαῦτα μὴ προχείρως παραδέχου, καὶ μὴ ἀνέλῃς τὸν ἀθῷον, καὶ μὴ ἀποκτείνῃς τὸν δίκαιον, οὐδὲ λήψῃ δῶρα ψυχὴν πατάξαι· τὰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῦσιν ὀφθαλμοὺς σοφῶν καὶ λυμαίνονται ῥήματα δίκαια. Εἰ οὖν ἀπροσωπολήπτως κρίνετε, ἐπιγνώσεσθε τὸν κατηγοροῦντα κατὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ μαρτυρίαν ψευδῆ· καὶ ἀποδείξαντες αὐτὸν συκοφάντην, ποιήσατε αὐτῷ καθ' ὃν τρόπον ἐπονηρόσατο ποιῆσαι τῷ πλησίον, καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐκ μέσου ὑμῶν. Ὅσον γὰρ ἐπ' αὐτῷ, ἐφόνευσε τὸν ἀδελφὸν, προκαταλαβὼν τὰ ὦτα τοῦ κριτοῦ. Γέγραπται γάρ· Ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος ἐκείνου ἐκχυθήσεται τὸ αἷμα αὐτοῦ. Ἀλλὰ μηδὲ εἷς παραδεχέσθω μαρτυρῶν κατὰ τινος, κἂν λίαν ᾖ ἀξιόπιστος. Ἐπὶ στόματος γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων πᾶν ῥῆμα βεβαιωθήσεται. εἶπεν ὁ Κύριος. Εἰ

[95] Joan. VII, 51.

τοίνυν τὸ μὲν εὑρεῖν τὸ δίκαιον ἔργον, τὸ δὲ μὴ διαφθεῖρειν ἐργωδέστερον ἐπειδὰν εὑρεθῇ, οὐ δεῖ ἐπιβρίπτειν ἑαυτόν τινα τῷ κρίνειν. Τότε γοῦν ὀρθῶς ὅρος τῆς δικαιοσύνης σώζεται, ὅταν τῇ μὲν αἰτίᾳ ἡ κρίσει ὁ ἔλεγχος, τῷ δὲ ἐλέγχῳ ἡ ψῆφος ἡ πρὸς ποιότητ τοῦ ἁμαρτήματος τὴν τιμωρίαν ὁρίζουσα.

A judicio probationes, probationibus sententia flagitii qualitati respondentem pœnam infligens succedit.

[P. 290] Ἰστέον τοίνυν ὡς ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ Τριάδος μυστικῶς ἡ διδασκαλία ἐγκατέσπαρται, ὡς καὶ Φίλωνα καίτοι γε Ἰουδαῖον ἄνδρα ὑπάρχοντα καὶ ζηλωτὴν, δι' ὧν καταλέλοιπε συγγραμμάτων, ἀπομάχεσθαι τῇ οἰκείᾳ θρησκείᾳ. Βασανίζων γὰρ τὸ εἰρημένον, Ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον, ἠναγκάσθη ὑπὸ τῆς ἀληθείας καὶ ἐξεδιάσθη καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον θεολογῆσαι. Τί γὰρ εἰ καὶ δεύτερον τὸν συναίδιον Λόγον τῷ Πατρὶ καὶ ἀριθμοῦ καὶ χρόνων ἀνώτερον ὄντα καλεῖ, τῆς ἀληθείας μὴ ἐφικνούμενος ; Ὅμως ἔννοιαν ἔσχε καὶ ἑτέρου προσώπου. Οὐκ ἐνταῦθα δὴ μόνον ἔπαθε τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ Θεὸς καὶ τὸ Κύριος ἑρμηνεῦσαι πειρώμενος τῆς βασιλικωτάτης Τριάδος ἔννοιαν ἔσχε. Φάσκων γὰρ ὅτι εἷς ἐστιν ὁ Θεὸς, οὐ πρὸς τὸν ἀριθμὸν κατέδραμε τῆς μονάδος, ἀλλὰ πρὸς τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος τὸ τῶν μὲν πάντη διαιρετῶν ἐνικώτερον, τῶν δὲ ὄντως μοναδικῶν ἀφθονώτερον. Καὶ οὕτω κατὰ κράτος εἷλεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ὡς ἀναγκασθῆναι διαῤῥῆδην τοῦτο φάναι καὶ ἐν γράμμασι καταλεῖψαι. Δύο μὲν γὰρ εἶπε τὰς τοῦ ὄντος δυτάμεις, ὧν ἡ μὲν ποιητικὴ καὶ εὐεργετικὴ φύσει καλεῖται Θεὸς, ἡ δὲ βασιλικὴ καὶ τιμωρητικὴ Κύριος· οὐ πόῤῥω βαίνων τοῦ φήσαντος· Χριστὸς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία· δύναμις οὐκ ἀνυπόστατος, ἀλλ' ἐνυπόστατος, καὶ παντοδύναμος, καὶ ὑποστάσεως δημιουργὸς, καὶ ἰσοσθενὴς ἐκείνου οὗ δύναμίς ἐστι. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Φίλων περὶ Θεοῦ θεάματος, οὗ εἶδε Μωϋσῆς ἐν τῇ βάτῳ, ἐκφράζων ἔφη· Θέαμα ἐκπληκτικώτατον. Εἶτα ὁρᾷ μετ' ὀλίγον κατὰ μέσον τῆς φλογὸς μορφήν τινα περικαλλεστάτην, ἐμφερῆ οὐδενὶ τῶν ὁρατῶν, θεοειδέστατον ἄγαλμα, φῶς αὐγοειδέστερον τοῦ πυρὸς ἀπαστράπτουσαν· ἣν ἐάν τις ὑπετόπησεν εἰκόνα τοῦ ὄντος εἶναι, καλῶς ὑπείληφεν. Εἰ δέ τις περὶ τῆς εἰκόνος ἀκριβῶς μαθεῖν βούλεται, ἀκουέτω Παύλου λέγοντος περὶ τοῦ Υἱοῦ· « Ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου. » Οὐκοῦν κακεῖνος θεολογίας ὀρθοδόξου ἅπτεται· Μὴ γὰρ τὴν ἀκρίβειαν ζήτει παρὰ τοῦ δυνηθέντος ὅλως διὰ σύνεσιν εἰλικρινῆ κατοπτεῦσαι τὴν ἀλήθειαν καὶ τῇ ἰδίᾳ θρησκείᾳ ἀπομάχεσθαι. Ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννόει, ὅτι εἰς ἓν πρόσωπον οὐ συνέκλεισε τὴν θεολογίαν, ὡς οἱ ἀπαίδευτοι καὶ κακόσχολοι τῶν Ἰουδαίων καθηγηταὶ προλήψει τινὶ κατεχόμενοι δογματίζουσιν. Οὐκ ἐκ τούτων δὲ μόνων πληκτικωτάτων ὄντων εἰς ταύτην προῆχθη, ὡς γε ἡγοῦμαι, τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ· « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· » καὶ ἐκ τοῦ, « Ἔβρεξε Κύριος πῦρ παρὰ Κυρίου· » καὶ ἐκ τοῦ, « Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, » καὶ ἐκ [P. 291] τοῦ « Ὅτι ἐν σοὶ ὁ Θεὸς, καὶ σὺ εἶ ὁ Θεός. » Τοὺς γὰρ λέγοντας

Sciendum porro est etiam in Veteri Testamento de sacra consubstantiali et vivifica Trinitate doctrinam arcane dispersam esse, idque adeo ut Philo etiam, tametsi Judæus et Judaicæ religionis studiosissimus, in suis tamen commentariis quos posteritati reliquit suam ipsius religionem oppugnet. Expendens enim illud dictum, Ad imaginem Dei hominem condidi, vi veritatis eo est compulsus ut non potuerit non etiam Verbum Dei asserere. Quid enim refert, quod in eo veritatem non est assecutus, dum Verbum Patre numero et tempore posterius scribit? **508** Saltem in alterius personæ notitiam pervenit. Neque illud ipsum tantum modo movit, sed et vocabula Deus ac Dominus interpretari conatus regiissimam Trinitatem agnovit. Cum enim dixisset unum esse Deum, non ad unitatis numerum, sed ad sancti ternionis confugit mysterium ; qui ad unitatis naturam propius accedit quam ea quæ omnino dividi possunt, et uberior tamen est quam quæ prorsus sunt solitaria. Tanta autem vi animum ejus ista sententia occupavit, ut eam palam profiteri ac scriptam quoque relinquere coactus fuerit. Duas enim ait esse ejus quod est facultates, quarum altera effectrix et benefica natura Deus appelletur, altera regia et ultrix Dominus. Quod ejus dictum non procul abest ab eo quod in Scriptura Christus Dei potentia et sapientia Dei dicitur, potentia scilicet seu facultas non carens substantia, sed substantialis, omnipotens ac substantiarum effectrix, ejusdemque cum eo potentiæ cujus est facultas. Rursus idem Philo spectaculum explicans quod in rubo Moses vidit, ita loquitur : Spectaculum vidit quam maxime terribile. Cernit paulo post in medio flammæ quamdam pulcherrimam formam, nullus visibilis rei similem, simulacrum divinæ speciei admodum conforme, lucem nimirum quæ ipsa flamma splendidius effulgebat ; quam si quis imaginem ejus qui est arbitretur, is recte judicaverit. Qua de imagine si quis exacte vult cognoscere, is audiat Paulum sic de Filio loquentem : « Qui est invisibilis Dei imago [96]. » Neque **509** vero Philo veracis theologiæ decreta assecutus est ; neque est cur ab eo tantam perfectionem requiras, ut putes eum sincera intelligentia perspicere veritatem potuisse et suam religionem abjicere. Sed hoc considera, quod disputationem de Deo non ad unicam astrinxit personam, sicut indocti ac male feriati Judæorum magistri faciunt, a majoribus per manus traditam opinionem sectantes. Neque hæc ego tantum, quanquam plurimum habeant momenti, censeo Philoni causam ita sentiendi præbuisse, sed etiam hæc : « Faciamus hominem ad imaginem et si-

[96] Coloss. I, 15.

militudinem nostram [97] ; » item : « Pluit Dominus ignem a Domino [98] ; » et : « Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis [99] ; » et : « Quoniam in te Deus est, et tu es Deus. » Eos enim qui dicunt Deum infinitis modis esse sanctum, audentque in alium quam de Trinitate sensum interpretari illud : « Sanctus, sanctus, sanctus Dominus [1] ; » eos hæc dicta aperte refellunt : « Quæsivi faciem tuam, faciem tuam, Domine, requiram : ne avertas faciem tuam a me [2]. » Nisi enim auctor his verbis mystice sanctam Trinitatem indicasset, merito supervacaneorum verborum inculcationis damnari posset. Neque in hoc tantum (arbitror enim apertius adhuc dictum aliquod proferendum), sed et in hoc : « Sacrificium laudis Domino exhibe, ac vota tua Altissimo persolve, invoca me tempore ærumnarum tuarum, et eruam te, 510 ac prædicabis me [3]. » Nam si hic Trinitas non aperte prædicaretur, ita fuerat dicendum, Sacrificium laudis Domino exhibe, ac vota tua Altissimo persolve ; et invoca eum cum premeris, et eruet te, ac prædicabis eum. Sed non hoc modo, verum ita ut retuli vates locutus est.

Perspicue enim his et aliis multis locis Vetus Testamentum exprimit se imperium non uni personæ attribuere, sed tribus substantiis, quarum unica sit natura et eadem essentia, ut Judæorum de unica persona non sanam sententiam traduceret. Atque Judæos quidem Sabellius videtur secutus, nisi forte dum multitudinem deorum Græcanicam exagitat, nimium æqualitati Filii ac Patris intentus ad opinionem de unica persona prolapsus fuit. Græcorum sectatores deprehensum est fuisse Arium et Eunomium, qui ex discrimine personarum diversas essentias absurde intulerunt. Quodsi quis roget cur non ab initio statim hæc manifesto fuerint indicata, responderim, iis qui scienter audirent, demonstrationem istam atque doctrinam fuisse apprime perspicuam, ut etiam sapienti visum fuit Philoni. Quod autem ista obscurius promulgata sunt, cogitandum est vatibus, cum Judæis ad multitudinem deorum statuendam proclivibus leges præscriberent, non consultum visum fuisse differentiam personarum commemorare, ne ii diversas etiam naturas personarum opinantes ad falsam religionem desciscerent, sed potius ab initio statim edocti unum esse mundi Dominum, paulatim deinde de personis doctrina instruerentur, quæ ipsa ad unitatem naturæ redit. Ita quæ unitatis numero de Deo dicuntur, unitatem naturæ confirmant : quæ eum numerum 511 excedunt, proprietates personarum in una essentia comprehensarum indicant. Diversas enim in Deitate naturas statuere Græcum est, unicam personam Judaicum : cæterum sanctam et unam essentia Trinitatem diducere in tres personas hasque in unam naturam recolligere, rectissimum est et vera sententia. His in summa addo, rerum naturam excedentium demonstrationes naturales non posse ubique dari. Nam tametsi Verbum Dei vera caro factum est, non tamen nudus

ὅτι μυριάκις ἐστὶς ἅγιος ὁ Θεὸς, καὶ τὸ Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος παρερμηνεῦσαι τολμώντας, λαμπρῶς ἐλέγχει τὸ « Ἐζεζήτησα τὸ πρόσωπον σου, τὸ πρόσωπόν σου, Κύριε, ζητήσω, μὴ ἀποτρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ. » Εἰ μὴ γὰρ τὴν ἁγίαν ἀνεκήρυττε μυστικῶς Τριάδα ὁ φράσας, περιττολογίας δίκαιος ἂν εἴη ἀπαιτηθῆναι δίκην. Οὐ μόνον δὲ ἐν τούτῳ (χρῆναι γὰρ οἶμαι ἐπὶ σαφέστερον ὁρμῆσαι ῥητὸν), ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ, « Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίος αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου, καὶ ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαί σε καὶ δοξάσεις με. » Εἰ μὴ γὰρ ἡ Τριὰς ἐνταῦθα σαφῶς ἐκηρύττετο, ἔδει ῥηθῆναι. Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου, καὶ ἐπικάλεσαι αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελεῖται σε, καὶ δοξάσεις αὐτόν. Καὶ οὕτω μὲν οὐκ ἐῤῥήθη, εἴρηται δὲ ὡς εἴρηται.

Σαφῶς γὰρ διὰ τούτων καὶ δι' ἄλλων πολλῶν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κηρύττει ὅτι οὐχ ἑνὸς προσώπου σημαίνει δεσποτείαν, ἀλλὰ τριῶν μὲν ὑποστάσεως μιᾶς δὲ οὐσίας, ἵνα καὶ Ἰουδαίων στηλιτεύσῃ τὴν ὡς ἐφ' ἑνὸς προσώπου οὐχ ὑγιῆ ἔννοιαν. Οἷς καὶ Σαβέλλιος ἠκολούθησεν. Ἴσως δὲ ἐκ τῆς ἄγαν τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητος εἰς τὸ μίαν ὑπόστασιν δογματίσαι νευρωθεὶς, τὴν πολυτείαν Ἑλλήνων ἐξωστράκισεν, ὧν Ἄρειος καὶ Εὐνόμιος ἐάλωσαν εἶναι φοιτηταὶ, τὴν τῶν ὑποστάσεως διαφορὰν εἰς τὴν οὐσίαν παραλόγως ἑλκύσαντες. Εἰ δέ τις φαίη, μὴ σαφῶς καὶ διαῤῥήδην ἐξ ἀρχῆς ταῦτα κεκήρυκται, φαίην ὅτι μάλιστα τοῖς συνετῶς ἀκούουσι λαμπρά ἐστιν αὕτη καὶ ἀπόδεξις καὶ διδασκαλία, ὡς καὶ τῷ σοφῷ ἔδοξε Φίλωνι. Εἰ δὲ καὶ συνεσκιασμένως ἐῤῥέθη, ἐκεῖνο λογίζεσθαι χρὴ, ὅτι Ἰουδαίοις τοῖς εἰς πολυθείαν ῥέπουσι νομοθετοῦντες οὐκ ἐδοκίμασαν διαφορὰν προσώπων εἰσαγαγεῖν, ἵνα μὴ διάφορον φύσιν ἐν ταῖς ὑποστάσεσιν εἶναι δογματίσαντες εἰς εἰδωλολατρίαν ἑλκυσθῶσιν, ἀλλὰ τῆς μοναρχίας ἐξ ἀρχῆς μαθόντες μάθημα κατὰ μικρὸν τὸ τῶν ὑποστάσεων ἀναδιδαχθῶσι δόγμα, τὸ πάλιν εἰς ἑνότητα φύσεως ἀνατρέχον, ὡς εἶναι τὰ μὲν ἑνικῶς λεγόμενα τῆς ταυτότητος τῆς φύσεως παραστατικὰ, τὰ δὲ ὑπερβαίνοντα τὸν ἑνικὸν ἀριθμὸν τῆς τῶν ὑποστάσεων ἰδιότητος τῆς εἰς μίαν οὐσίαν συναγομένης. Τὸ μὲν γὰρ διαφόρους φύσεις ὑποτίθεσθαι Ἑλληνικὸν, τὸ δὲ ἓν πρόσωπον ἧγουν μίαν ὑπόστασιν Ἰουδαϊκόν· τὸ δὲ πλατόνοντας εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα τὰς ὑποστάσεις εἰς μίαν οὐσίαν [P. 292] συνάγειν, ὀρθότατόν ἐστι καὶ ἀληθινὸν τὸ δόγμα. Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, οὐκ ἔστι φυσικὰς ἀποδείξεις κατὰ πάντα παραστῆσαι τῶν ὑπὲρ φύσιν πραγμάτων. Εἰ γὰρ καὶ σὰρξ ἀληθὴς ὁ λόγος ἐγένετο ἀλλ' οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς ἐνανθρωπήσας, μᾶλλον δὲ Θεός ἐξ ἑκατέρων τῶν φύσεων εἰς ὑπάρχει Υἱὸς Θεοῦ Θεὸς ὑπερούσιος, εἰ καὶ διαῤῥή-

[97] Gen. I, 26. [98] Gen. XIX, 24. [99] Psal. CIX. 1. [1] Isa. VI, 3. [2] Psal. XXVI, 8, 9. [3] Psal. XLIX, 14, 15.

γνυνται οἱ τὸ μεῖζον καὶ ἔλαττον ἐπὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ συγκρίνοντες, ἑτεροσύσιον τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρὸς καὶ ἀνόμοιον δογματίζοντες. Οὐ γὰρ ἴσασιν, ὡς ἔοικεν ὅτι μεῖζον καὶ ἔλαττον ἐπὶ τῶν ὁμοουσίων ζητεῖται καὶ κρίνεται, ὡς ἄνθρωπος ἀνθρώπου μεῖζων καὶ βοῦς βοὸς καὶ ἵππος ἵππου, καὶ ἁπαξαπλῶς ὁ κανὼν τῆς σκγκρίσεως τοῖς ὁμογενέσιν ἁρμόζει. Ὁ τοίνυν τὰ τοῦ Θεοῦ τολμηρῶς περιεργαζόμενος, καὶ μεῖζονα λέγων τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα, τὴν σύγκρισιν ὡς ὁμοούσιον προσίεται, κἂν μὴ βούληται· ἑτεροούσια γὰρ ἀλλήλοις συγκρίνεσθαι οὐ δύναται, οὔτε λέγεται μεῖζων ἄνθρωπος βοὸς ἢ μεῖζων ἄνθρωπος καμήλου ἢ μεῖζων ἄνθρωπος ἰχθύος. Τὰ μέντοι γε τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν ὑπερβαίνοντα ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ τῆς τῶν ὑποστάσεων διαφορᾶς εἰσι παραστατικά, τὰ δὲ ἐνικῶς ἐξενηνεγμένα τῆς ταυτότητος τῆς φύσεως. Τὰ μὲν γὰρ εἴρηται, ἵνα Σαβέλλιος καὶ Ἰουδαῖοι ἐπιστομισθῶσι, τὰ δὲ, ἵνα Ἄρειος καὶ Εὐνόμιος καὶ Ἕλληνες στηλιτευθῶσιν. Οἱ γὰρ πλατύνοντες μὲν εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα τὸν τῶν ἰδιοτήτων ἀριθμὸν, συστέλλοντες δὲ εἰς μίαν οὐσίαν, ὀρθότατα δογματίζουσι καὶ ταῖς τῶν οὐρανίων χρησμῶν ἕπονται διδασκαλίαις, μήτε εἰς πολυθείαν διὰ τὴν τῆς φύσεως διαφορὰν ἐκπίπτοντες, μήτε εἰς Ἰουδαϊσμὸν διὰ τὴν τοῦ ἑνὸς προσώπου σύστασιν ὀλισθαίνοντες. Πῶς δὲ οὐκ ἐμυθριῶσι κτίσματι προσκυνοῦντες καὶ ταῖς ἑαυτῶν μαχόμενοι ψήφοις; Ἀπαγορεύοντες γὰρ τὸ μὴ τῇ κτίσει προσκυνεῖν ὡς Ἑλληνικὸν, αὐτοὶ τοῦτο δρῶντες ἑαυτοὺς λανθάνουσι. Χρὴ δὲ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὡς οὐ τὰ αὐτὰ ὀνόματα πάντως καὶ τὰ αὐτὰ μηνύει πράγματα, οὔτε ἡ ὁμωνυμία συνωνυμίαν ἐκ παντὸς τρόπου ἐμφαίνει. Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Υἱοῦ κυρίως λέγεται ἡ γέννησις, ἐπὶ δὲ τῶν κτισμάτων καταχρηστικῶς, ἐπ' ἐκείνου μὲν τῆς ἀληθείας ἕνεκεν καὶ τῆς ὁμοουσιότητος, ἐπὶ δὲ τούτων τιμῆς χάριν καὶ υἱοθεσίας. Βουληθεὶς γὰρ ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας. Μὴ τοίνυν ἡ ὁμωνυμία τὴν ὁμοτιμίαν ἐνταῦθα τικτέτω, μηδὲ τὰ καταχρηστικῶς εἰρημένα κυρίως λεχθῆναι νομιζέσθω, ἐπεὶ καὶ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν καὶ τἆλλα πάντα τὰ τῇ θείᾳ μὴ πρέποντα φύσει καταχρηστικῶς λελεγμένα, οὐκ ἄν τις εὐφρονῶν κυρίως πεφράσθαι [P. 293] φαίη. Δῆλον γάρ ἐστιν ὅτι ἑκάστῳ χωρίῳ καὶ ἑκάστῃ λέξει ἡ προσήκουσα καὶ ἁρμόζουσα διασάφησις προσαγομένη τὴν ἀλήθειαν ὠδίνει.

A homo fuit Christus in carne degens, sed potius Deus ex utraque natura unus exstitit Filius Dei Deus, natura rerum creatarum superior, vel si rumpantur qui Patrem cum Filio ratione majoris et minoris comparantes diversæ substantiæ a Patre Filium eique dissimilem statuunt. Quos apparet non animadvertisse, quod majus et minus tantum in his quæruntur et judicantur quæ ejusdem sunt naturæ, ut homo homine major itemque bove hos et equus equo dicitur; omninoque regula ea comparandi in iis locum habet quæ sunt ejusdem generis. Qui ergo audaci curiositate Deum Patrem Filio majorem dicit, is invitus etiam eamdem naturam utriusque admittit. Quæ enim natura differunt, ea comparari non possunt; neque homo bove, camelo aut pisce major dicitur. Sane quæ in sacris Litteris B de Deo supra singularem numerum dicuntur, ea ad personarum discrimina monstranda faciunt: singulari numero effata unitatem naturæ docent. Atque illa **512** quidem, ut Sabellio et Judæis ora obturari possent, dicta sunt; hæc, ut Arius, Eunomius, et Græci notarentur. Qui vero sanctam Trinitatem in personarum ternarium extendunt, ita ut bas in unam compingant naturam, ii rectissime sentiunt, cœlestiumque auctoritatem oraculorum sequuntur, ac neque ad multitudinem deorum statuendam diversitate naturarum conficta adiguntur, neque unius personæ commento in Judaismum prolabuntur. Quomodo autem non erubescunt hæretici, creaturam adorantes sibique ipsis refragantes? cum enim vetunt creaturam adorare. Græcanicum quippe C ipsi imprudentes idem committunt. Id quoque sciendum est, non semper iisdem vocabulis easdem res significari, neque statim eodem modo natari ea quæ communi vocabulo indicantur. Nam proprie dicitur Filium esse genitum: de creatura idem inproprie dixeris. Filio enim tribuitur hoc veritatis causa, et quia ejusdem est cum Patre naturæ creaturis autem honoris et adoptienis gratia. Sua enim voluntate motus genuit nos, verbo veritatis. Non igitur nominis communitas hic eamdem dignitatem utrimque afferre aut quod improprie dicitur, proprie usurpatum putetur, quando excandescentiam etiam et iram et alia divinæ naturæ nequaquam convenientia nemo sanus Deo proprie ascribi censebit, cum abusu vocabulorum ei ascribantur. Constat enim **513** cuivis loco et vocabulo convenientem et quadrantem interpretationem adhibitam veritatem parturire.

Εἰπάτωσαν δέ γε καὶ οἱ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα βλασφημοῦντες καὶ τῆς θείας οὐσίας αὐτὸ χωρίζοντες, πῶς ὁ Θεὸς καὶ Σωτὴρ ἡμῶν ἐνανθρωπήσας παρέδωκε συμπληρωτικὸν εἶναι τῆς ἁγίας Τριάδος τὸ πανάγιον Πνεῦμα, καὶ ἐν τῇ ἐπικλήσει τοῦ θείου βαπτίσματος σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ ὡς ἐλευθεροῦν τῶν ἁμαρτημάτων τοὺς ἀνθρώπους ἀριθμούμενον. Καὶ ἐπὶ τῆς μυστικῆς τραπέζης τὸ σῶμα ἴδικὸν τῆς τοῦ Υἱοῦ σαρκώσεως ἀποφαῖνον, πῶς ἂν εἴη ποιητὸν ἢ κτιστὸν ἢ τῆς δουλικῆς φύσεως, ἀλλ' οὐ τῆς δεσποτικῆς καὶ δημιουργοῦ καὶ βασιλίδος οὐσίας συγγενὲς καὶ ὁμοσύσιον τὸ ἅγιον Πνεῦμα; Εἰ γὰρ δοῦλον, μὴ

D Jam qui de sancto Spiritu impie loquuntur eumque divina natura exterminant, respondeant quomodo Servator noster Deus in humano corpore obversans sanctum illum Spiritum voluerit complementum esse Trinitatis, atque in baptismo una cum Patre et Filio, ut qui homines a peccatis liberet, numerari atque invocari. Et in mystica cœna, cum Spiritus sanctus corpus incarnati Verbi dicrtur formasse, quomodo possit factus esse aut creatus, aut servilis conditionis, non imperatricis naturæ, quæ omnes res efficit atque guberna? Si enim servili est statu, non debet annumerari Domi-

no : si creatura, non debet cum Creatore poni. Certe autem unitus ei est et annumeratur, si quidem rectum est Christo harum accuratissimo doctori fidem adhibere, firmiter et constanter divinam naturam enarranti. Tametsi Spiritus impugnatores sibi eo sapientiores videntur, rerumque sibi cœlestium majorem quam in Deo sit cognitionem arrogant, sive ea potius temeraria est et impia garrulitas. Quodsi Danielus angelo conspecto pulchritudinem ejus et magnitudinem miratus pronus in faciem procubuit attonitus insuitato spectaculo, quidnam excusationis afferent, qui audacter se Patri, Filio ac Spiritui sancto ingerunt, ineffabilemque naturam verbis trutinare atque explicare conantur? Cæterum sacræ Litteræ temporis expertem, æternum, **514** nullo medio interceptum, omnique ratione et intellectu superiorem Filii a Patre progressum genituram vocant, non ut accidens aliquod designent, sed ut unitatem naturæ exprimant. Revera enim quæ gignuntur et quæ gignunt, ejusdem sunt inter se naturæ. Ac ne tu accidens aliquod imagineris, Filius Verbum seu ratio dicitur; ne Patre posteriorem putares, scriptum est : « In principio erat Verbum. » Additur respectus ad Patrem : « Et Verbum erat apud Deum. » Subjicitur dignitas : Et Verbum erat Deus » Vocabulum Filii consubstantialitatem; Verbi, vacuitatem perpessionum ; in principio fuisse, æternitatem cum Patre ei communem ; apud Patrem fuisse, necessitudinem ; Deum esse, dignitatem ejus indicat. Quibus consideratis, ac de singulis ea quæ non conveniunt neque decentan olientes, ut de Filio, posteriorem, de Verbo, propria substantia carens, ita quidem Filium æternum Deum ejusdem cum Patre substantiæ, bonum, et qui extra tempus a Patre progressus sit, agnoscemus ac venerabimur.

Mortuo Antiochiæ episcopo sanctissimo Eustathio Flavianus magnus subrogatur. Iis temporibus Messalianorum hæresis initium habuit, qui et Euchitæ a precibus, et ab instinctu numinis Euthusiastæ, ac præterea Lampetiani atque Bogomili nominantur. Principes sectæ fuerunt Adelphius, Dadoa, Saba et Simeon. De hac secta Flavianus multos **515** monachos congregavit; cumque ii se in ea esse hæresi negarent, ita eos coarguit. Quemdam magni inter ipsos nominis senem seorsim abductum astute sic compellavit : Nos, o senex, qui diutius viximus, accuratius etiam humanam cognovimus naturam, et adversariorum dæmonum machinas præclare comperimus : tum experientia didicimus gratiam Spiritus suppeditari. Isti autem adolescentes nihil horum perfecte habentes cognitum paulo spiritualiores sermones audire non sustinent. Edissere ergo mihi, quomodo dicitis adversum spiritum vestris precibus atque exercitatione depelli sanctique Spiritus gratiam introduci? His verbis senex demulsus occultum ac animis lethale venenum omne evomuit Nullam, inquit, a baptismo utilitatem censemus conferri : solam seriam precationem facere ad dæmonem qui in homine inhabitat, ejusque substantiæ unitus est, abigendum.

A συναριθμείσθω τῷ Κυρίῳ· εἰ κτιστὸν, μὴ συναριθμείσθω τῷ κτίστῃ· ἥνωται γὰρ καὶ συνηρίθμηται, ἐπειδὴ τῷ ἀκριβεῖ τῶν τοιούτων δογματιστῇ Χριστῷ πείθεσθαι προσήκει, βεβαίως καὶ ἀσφαλῶς τὰ περὶ τῆς οἰκείας οὐσίας διδάσκοντι, εἰ καὶ τοῖς πνευματομάχοις δοκεῖ, σοφωτέρους εἶναι καὶ τὰ οὐράνια πλέον εἰδέναι Θεοῦ κομπάζοντας ἢ μᾶλλον τολμηρῶς τε καὶ δυσσεβῶς ῥητορεύοντας. Εἰ οὖν ὁ θεῖος Δανιὴλ ἄγγελον θεασάμενος καὶ θαυμάσας τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ὀφθέντος πρηνὴς ἔπεσεν, ἐκπλαγεὶς πρὸς τὸ παράδοξον τῆς θέας, ποίαν ἕξουσιν ἀπολογίαν οἱ Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι μεσιτεύειν τολμῶντες καὶ τὴν ἀῤῥητον φύσιν λόγοις ζυγοστατεῖν ἐπιχειροῦντες καὶ φυσιολογοῦντες ; Τὴν τοίνυν ἄχρονον καὶ ἀΐδιον καὶ ἀμεσίτευτον καὶ παντὸς
B λόγου καὶ νοῦ κρείττονα πρόοδον τοῦ Υἱοῦ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς γέννησιν καλοῦσιν αἱ Γραφαὶ οὐχ ἵνα πάθος ὑπογράψωσιν, ἀλλ' ἵνα τὸ ὁμοούσιον ὑποδείξωσιν· ὁμοούσια γὰρ τῷ ὄντι τὰ τικτόμενα τοῖς τίκτουσιν. Ἵνα δὲ μὴ φαντασίαν πάθους ἐπικομίσῃ. Λόγον προσαγορεύουσιν. Ἵνα μὴ νεώτερος ἐπινοηθῇ, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, » φασίν. Εἶτα καὶ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα σχέσιν κηρύττοντες, « Καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν. » Εἶτα καὶ τὴν ἀξίαν, « Καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. » Ἐκ μὲν τοῦ Υἱοῦ τὸ ὁμοούσιον, ἐκ δὲ τοῦ Λόγου τὸ ἀπαθὲς, καὶ ἐκ μὲν τοῦ ἐν ἀρχῇ εἶναι τὸ συναΐδιον, ἐκ δὲ τοῦ πρὸς τὸν Πατέρα εἶναι τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα, διὰ δὲ τοῦ Θεὸν εἶναι τὴν ἀξίαν αὐτοῦ καταμαθόντες, καὶ ἐξ ἑκάστου ὀνόματος τὸ μὴ ἐφαρμοῦν καὶ ἀπρεπὲς ἀποπεμψάμενοι, οἷον ἀπὸ μὲν τοῦ Υἱοῦ τὸ νεώτερον, ἀπὸ δὲ τοῦ Λόγου τὸ ἀνυπόστατον, Θεὸν
C ἀΐδιον, ὁμοούσιον καὶ ἀγαθὸν καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς προελθόντα εἰδείημέν τε καὶ προσκυνήσαιμεν.

[P. 294] Μετὰ θάνατον Εὐσταθίου τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας Φλαβιανὸς ὁ μέγας προχειρίζεται. Τούτοις τοῖς χρόνοις ἀνεφύη καὶ ἡ τῶν Μασαλιανῶν αἵρεσις εἴτ' οὖν Εὐχιτῶν καὶ Ἐνθουσιαστῶν καὶ Λαμπετιανῶν καὶ Βογομίλων (πολυώνυμος γάρ ἐστιν αὕτη) ἀπὸ Ἀδελφίου καὶ Δαδόη καὶ Σάβα καὶ Συμεῶνος τῶν αἱρεσιαρχῶν Ἀφ' ὧν ὁ μέγας Φλαβιανὸς μοναχοὺς συναθροίσας πολλοὺς, καὶ τὴν αἵρεσιν ἐξαρνουμένους τόνδε τὸν τρόπον διήλεγξεν. Ἐπίηημον γάρ τινα παρ' αὐτοῖς γέροντα παραλαβὼν κατ' ὄϊαν ἔφη πρὸς αὐτὸν μετὰ πανουργίας· Ἡμεῖς μὲν, ὦ πρεσβῦτα, τὸν πλείω βεβιωκότες βίον ἀκριβέστερον καὶ τὴν ἀνθρωπείαν ἐμάθομεν φύσιν καὶ τὰ τῶν ἀντιπάλων δαιμόνων ἔγνωμεν εὖ μάλα μηχανήματα, πείρᾳ δὲ καὶ τὴν τῆς
D χάριτος ἐδιδάχθημεν χορηγίαν. Οὗτοι δὲ νέοι ὄντες, καὶ τούτων ἀκριβῶς οὐδὲν ἐπιστάμενοι, πνευματικωτέρων λόγων ἀκοῦσαι οὐ φέρουσιν. Οὐκουν, εἰπέ μοι, πῶς φατε καὶ τὸ ἐναντίον πνεῦμα ὑποχωρεῖν καὶ τοῦ παναγίου Πνεύματος τὴν χάριν ἐπιφοιτᾷν διὰ τῆς ὑμετέρας εὐχῆς καὶ ἐπιτηδεύσεως ; Ὁ δὲ τοῖς λόγοις τούτοις καταθελχθεὶς ἐξήμεσεν ἅπαντα τὸν κεκρυμμένον ἰὸν καὶ ψυχοφθόρον, καί φησιν· Οὐδεμίαν μὲν ἐκ τοῦ βαπτίσματος ἴσμεν ὠφέλειαν τοῖς ἀξιουμένοις ἐγγίνεσθαι, μόνην δὲ τὴν σπουδαίαν

τὸν ἐνοικον καὶ συνουσιωμένον δαίμονα ἐξ- A Etenim quivis homo a progenitore ut naturam, ita
ιν. Ἕλκει γὰρ ἕκαστον τῶν τικτομένων ἐκ et dæmonum servitutem trahit; quibus dæmonibus
ροπάτορος ὥσπερ τὴν φύσιν, οὕτω δὴ καὶ τὴν proba precatione profligatis, tum sanctus ingruit
ιμονων δουλείαν, ὧν ὑπὸ τῆς προυδαίας εὐ- Spiritus, ita quidem ut et videri ille et sentiri pos-
λαυνομένων, ἐπιφοιτᾷ λοιπὸν τὸ ἅγιον Πνεῦμα sit Nam manifestissime adventum suum indicans,
ς καὶ αἰσθητῶς, καὶ τὴν οἰκείαν παρουσίαν corpus motu qui ab animi perturbationibus proficiscitur prorsus liberat, animæ autem momentum ad
ὑτατα σημαῖνον, τὸ μὲν σῶμα τῆς ἐμπαθοῦς deteriora omne eximit ut porro neque jejunio opus
ως ἐλευθεροῦται παντελῶς, ἡ δὲ ψυχὴ τῆς ἐπὶ sit quo corpus subigatur, neque doctrina animam
ίρω χοπῆς τέλεον ἀπολλάττεται, ὡς μηκέτι frenante mentemque ab omni mala actione ac cogitatione inhibente. Neque vero **516** homo ani-
ι λοιπὸν μήτε νηστείας πιεζούσης τὸ σῶμα mi modo et corporis solvitur turpissimis affectibus
διδασκαλίας χαλινούσης τὴν ψυχὴν καὶ τὸν atque petulantia, sed et futura perspicue prædicit,
ἀπὸ πάσης ἐνεργείας πονηρᾶς καὶ ἐνθυμή- sanctam Trinitatem oculis suis cernit, rerum divinarum cognitione et sacrorum mysterierum dona-
Οὐ μόνον δὲ τῶν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος tur. Flavianus vero cum hoc pacto diabolicam istam
ὗτος ἀπακλάττεται αἰσχίστων παθῶν καὶ σκι- B hæresin eruisset, ita est impiissimum senem allo-
ων, ἀλλὰ καὶ τὰ μέλλοντα σαφῶς προλέγει καὶ cutus: Confecte malis diebus, arguit te impurissi-
ίαν Γριάδα ὀφθαλμοφανῶς θεωρεῖ καὶ θεολο- mum os tuum, non sgo? testimoniumque adversus
καὶ θείων μυστηρίων ἀξιοῦται. Οὕτως ὁ θεῖος te tulerunt perdita tua et immunda labia. Porro
ανὸς τὴν δαιμονιώδη αἵρεσιν ἀνορύξας ἔφη diabolica illa hæresi detecta scelestoque errore, ejus
ὸν δυσσεβέστατον γέροντα· Πεπλαιωμένε κα- professores Syria expulsi in Pamphyliam abiverunt,
μερῶν, ἤλεγξέ σε τὸ σὸν μιαρώτατον στόμα, eamque lue ista impleverunt, quæ nunc majorem
κ ἐγὼ, καὶ τὰ σὰ δ εφθαρμένα, καὶ ἀκάθαρτα quoque Occidentis partem occupavit.
καταμαρτυροῦσί σου. Φανερωθείσης δὲ τῆς
κῆς καὶ βδελυρᾶς ἀπάτης καὶ αἱρέσεως ταύ-
ῆς μὲν Συρίας ἐξηλάθησαν, εἰς δὲ τὴν Παμφυ-
νεχώρησαν καὶ ταύτην τῆς λώβης ἐπλήρωσαν,
σχεδὸν εἰπεῖν καὶ τὴν πλείονα δύσιν·

295] Τῷ κα' ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Annum vicesimum primum imperante Constan-
αντίνου διαβάλλουσι Σαπώρην τὸν βασιλέα tino, Sapores Persarum rex, calumniis contra Chri-
ν κατὰ Χριστιανῶν, καὶ γίνεται διωγμὸς ὡς stianos exasperatus, gravitur eos persecutus est, et
ς τῶν δεκαοκτὼ χιλιάδων ὑπ' αὐτοῦ ἀναιρε- supra 18 millia eorum interfecit. Causa pacis inter
Ἡ δὲ αἰτία τῆς διαλύσεως τῆς μεταξὺ Ῥω- Romanos et Persas ruptæ hæc fuit: Metrodorus qui-
καὶ Περσῶν γενομένης εἰρήνης γέγονε δι' C dam Persa sub prætextu philosophandi in Indiam se
τοιαύτην· Μητρόδωρός τις Περσογενὴς προσ- ac Brachmanes contulit, magnaque usus continentia
μενος φιλοσοφεῖν ἀπῆλθεν ἐν Ἰνδίᾳ καὶ τοὺς venerabilis est eis factus. Molas quoque aquaticas
ἄνας, καὶ χρησάμενος ἐγκρατείᾳ πολλῇ γέγο- et lavacra exstruxit, ipsis hactenus ignotas res. Is
τοῖς σεβαστός. Εἰργάζετο δὲ ὑδρομύλους καὶ Metrodorus quod pii hominie existimationam sibi
, μέχρι τότε μὴ γνωριζόμενα παρ' αὐτοῖς. parasset, in penetralia sacrarii ingressus multos
ἐν τοῖς ἀδύτοις ὡς εὐσεβὴς εἰσιὼν λίθους τι- lapides pretiosos et margaritas sustulit: accepit
καὶ μαργαρίτας πολλοὺς ὑφείλετο. Ἔλαβε δὲ etiam a rege Indiæ quæ dono imperatori ferret.
ρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ἰνδῶν, ὥστε τῷ βασιλεῖ Inde Byzantium reversus tanquam **517** de suo ea
κομίσαι· καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὸ Βυζάντιον regi obtulit; mieantique alia quoque terra se at-
ταῦτα ὡς ἴδια τῷ βασιλεῖ. Θαυμάζοντι δὲ tulisse dixit. sed ea sibi a Persis adempta. Itaque
φη καὶ ἄλλα διὰ γῆς προπέμψαι, ἀλλ' ἀφαι- Constantinus severe Sapori scribit mitti sibi ea
ι ὑπὸ Περσῶν. Γράφει οὖν ἀποτόμως Κων- postulans, et accepta non remisit. Ideo pax dissi-
νος πρὸς Σαπώρην, ἀποσταλῆναι αὐτὰ, καὶ luit. His ex lapidibus opus confecit imperator, mi-
νος οὐκ ἀνταπέστειλε. Διὰ τοῦτο ἐλύθη ἡ εἰ- sitque populis trans Danubium colentibus munere
Ἐκ τούτων οὖν τῶν λίθων ἔργον ποιήσας ὁ D ei qui cæteris præstaret inscripto. Quæ inscriptio
ὺς ἀπέστειλε τοῖς πέραν τοῦ Δανουβίου Barbaris exitiosa fuit. Ferunt eum primum omnium
, ἐπιγράψας τῷ μείζονι τὸ δῶρον· ὅπερ γέ- imperatorum diademate usum margaritisque et
αὐτοῖς ὀλέθρου αἴτιον διὰ τὴν ἐπιγραφήν. gemmis superbius fuisse ornatum. Quin et aurea
ὲ αὐτὸν πρῶτον πάντων τῶν βασιλέων διαδή- Evangeliorum volumina unionibus et pretiosis lapi-
ρήσασθαι καὶ μαργαρίταις καὶ ἄλλοις λίθοις dibus ornata confecit, inque Magno Templo posuit,
γότερον κοσμηθῆναι. Ἀλλὰ καὶ πτύχας Εὐαγ- digna admiratione. Eo tempore etiam sancta atque
χρυσᾶς διὰ μαργάρων καὶ λίθων κατασκευα- beata Helena ad Dominum commigravit, annos nata
τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ προσήγαγε, θαύματος 80, ac prima omnium est in templo Apostolorum
Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ ἡ ἁγία καὶ μακαρία sepulta. Ante obitum multa de pietate filio præce-
πρὸς Κύριον ἐκδημεῖ, ἐτῶν οὖσα π', καὶ ἐν perat.
τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων θάπτεται πρώτη, πολλὰ τῷ ἰδίῳ υἱῷ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας
είλασα.

Anno 22 Constantinus facta in Germanos, Sauromatas et Gothos expeditione crucis vi magnam reportavit victoriam, easque gentes in servitutem egit. Drepanam quoque apud Nicomediam in honorem Luciani, qui ibi capitali supplicio veritati testimonium perhibuerat, condidit, et a matre Helenopolim appellavit.

Annis 23, 24 et 25 Antiochiæ templum octangulum ædificari cœptum est. Constantinus Danubio trajecto ponte eum lapideo instravit, Scythas subegit. Forum quoque condidit cum binis amplis rostris ; eoque **518** in foro columnam Roma allatam posuit, uno solido lapide constantem, qui totus erat purpureus ; atque eam æreis cingulis cinxit inscriptis. In ejus autem summo statuam sibi collocavit cum hac inscriptione: « Constantinus, Splenduit solis instar, opus fuit Phidiæ, Athenis adductum. » Ad basin columnæ posuit septem corbes ac duodecim sportas Christi Dei nostri miraculis insignes. Ministerio etiam sancti martyris Artemii reliquias sanctorum apostolorum Lucæ, Timothei et Andreæ in urbem attulit.

26 et 27 annis simulacris eorumque fanis evertendis operam dedit, reditus eorum Ecclesiis Dei transcripsit. Tunc et basilica Nicomediæ de cœlo tacta conflagravit.

Anno 28 impius Arius ficta resipiscentia ac fallacibus sermonibus post suam damnationem aures placidissimi imperatoris demulsit ; sumptisque duobus libris, alterum qui perversam ipsius opinionem continens ipsius manu scriptus erat, occulte secum habuit, alterum aliena manu scriptum de sententia Nicæi concilii imperatori tradidit, juravitque se ita sentire de religione quemadmodum sua manu scripsisset. Hac fraude im, eratorem ita decepit, ut Arium jusserit sine mora ab Alexandro pontifice summo in ecclesiam recipi. Verum Alexander anxius, **519** ut par erat, animi totam noctem ad Dominum precibus fusis Arium pessumdedit. Nam Arius cum postridie magno cum fastu et ostentatio ad ecclesiam procederet, cum in foro non procul a curia abesset, ventre stimulante ad latrinam abiit, ibique ab angelo ictus intestina in latrinam egit atque exanimatus est.

αὐτὸν τοῖς ἐκεῖσε ἀφεδρῶσιν ἀποκεχωρηκὼς ἀγγελικῇ κατασπᾶται χειρὶ, τῆς τε κοιλίας αὐτοῦ καὶ τῶν σπλάγχνων σὺν τῇ ψυχῇ ῥαγέντων καὶ εἰς ἀφεδρῶνας καταβληθέντων.

Eodem anno fames magna fuit in Oriente ; quam penuriam imperator sublevavit multo frumento

Τῷ κβ' ἔτει Κωνσταντῖνος ὁ εὐσεβέστατος, κατὰ Γερμανῶν καὶ Σαυροματῶν καὶ Γότθων στρατεύσας, νίκην ἤρατο κραταιὰν διὰ τῆς τοῦ σταυροῦ δυνάμεως, καὶ τούτους εἰς ἐσχάτην ἤγαγε δουλείαν. Καὶ Δρεπανᾶν τὸν ἐν Νικομηδείᾳ ἐπικτίσας εἰς τιμὴν Λουκιανοῦ τοῦ· ἐκεῖσε μαρτυρήσαντος Ἑλενούπολιν διὰ τὴν μητέρα ἐκάλεσεν.

Τῷ κγ' καὶ δ' καὶ ε' ἔτει τὸ ἐν Ἀντιοχείᾳ ὀκτάγωνον Κυριακὸν ἤρξατο οἰκοδομεῖσθαι. Καὶ αὐτὸς τὸν Δάνουβιν περάσας γέφυραν ἐν αὐτῷ λιθίνην πεποίηκε, καὶ τοὺς Σκύθας ὑπέταξε, καὶ τὸν φόρον (89) ἔκτισε μετά γε τῶν δύο μεγάλων ἐμβόλων (90), καὶ ἐν αὐτῷ τῷ φόρῳ κίονα μονόλιθον καὶ ὁλοπόρφυρον ἔστησεν, ἐκ Ῥώμης ἀγαγὼν, ἐκδήσας αὐτὸν διὰ χαλκῶν ζωνῶν γεγραμμένων. Ἱδρύσατο δὲ ἐπάνω αὐτοῦ ἀνδριάντα ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ, ἐν ᾧ γέγραπται· [P. 296] « Κωνσταντῖνος. Ἔλαμψεν ἡλίου δίκην, ὃς ἦν ἔργον μὲν Φειδίου, ἦχθη δὲ ἐξ Ἀθηνῶν. » Καὶ τὰς ἑπτὰ σπυρίδας καὶ τοὺς ιβ' κοφίνους, ἐν οἷς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐθαυματούργησεν, ὑπὸ τὴν βάσιν τοῦ κίονος ἔθετο. Καὶ τὰ λείψανα δὲ τῶν ἁγίων ἀποστόλων Λουκᾶ καὶ Τιμοθέου καὶ Ἀνδρέου διὰ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀρτεμίου ἐν τῇ πόλει εἰσήγαγε.

Τῷ κς' καὶ κζ' ἔτει αὐτοῦ τὴν κατὰ τῶν εἰδώλων καὶ τῶν ναῶν αὐτῶν κατάλυσιν ἐπέτεινε, τὰς δὲ εἰσόδους αὐτῶν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ ἐκύρωσε. Τότε καὶ ἡ ἐν Νικομηδείᾳ βασιλικὴ πυρὶ θείῳ ἐφλέχθη.

Τῷ κη' ἔτει αὐτοῦ ὁ δυσσεβὴς Ἄρειος ἐπιπλάστῳ μετανοίᾳ καὶ λόγοις ἀπατηλοῖς μετὰ τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ καταγοητεύσας τὰς ἀκοὰς τοῦ γαληνοτάτου βασιλέως, καὶ δύο βιβλία λαβὼν, τὸ μὲν ἓν τὴν ἑαυτοῦ διεστραμμένην περιέχον δόξαν ταῖς ἰδίαις χερσὶ γράψας ἐν κρυφῇ κατεῖχε, τὸ δὲ ἕτερον δι' ἀλλοτρίας χειρὸς ὁμοφώνως τῇ ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθείσῃ πίστει γεγραφὼς, καὶ τοῦτο ἐπιδοὺς τῷ βασιλεῖ, καὶ διομνύμενος ἢ μὴν οὕτως πιστεύειν ὥσπερ δὴ καὶ ἔγραψεν, οὕτω συνήρπασε τῇ αὐτοῦ δολιότητι τὸν βασιλέα ὥστε κελεῦσαι τοῦτον ἀνοπερθέτως ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἀρχιερέως εἰς κοινωνίας ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας προσδεχθῆναι. Ἀγωνιάσας τοίνυν, ὡς εἰκὸς, ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς δεηθεὶς τοῦ Θεοῦ, εὐχῆς ἔργον αὐτὸν ἐποιήσατο. Τῇ γὰρ ἑξῆς ὁ ἀνόσιος μετὰ φαντασίας καὶ γαυριάματος εἰς τὴν ἐκκλησίαν προερχόμενος, ἐπειδὴ ἐν τῷ φόρῳ πλησίον τοῦ λεγομένου σενάτου (91) ἐγένετο, τῆς γαστρὸς νυξάσης

Τῷ κη' ἔτει λιμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ Ἀνατολῇ· ὁ δὲ βασιλεὺς σῖτον πολὺν ἀποστείλας τοῦτον ἤμβλυνε.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(89) Simocatta : φορος περίλαμπρος χῶρος τῆς πόλεως. Etiam appellatione a Latina deducta gaudet. Goar.

(90) Hinc inde forum stipabant ἔμβολοι. Sunt autem secundum Allatium *porticus* variis asseribus conjunctis et tegulis superimpositis ad coloris incommoda et imbres repentinos arcendos, umbrarum etiam et deambulationis gratia ædificatæ sic dictæ ab ἐμβάλλω, quod ad eas et per eas ingressus pateat. Asconius *provolantia tabulata* vocat. Belle, si tamen addideris ἐμβόλους a Constantino lapidibus exstructos, columnis marmoreis fultos et opere concamerato tectos. jucundissimum ambulantibus spectaculum, sicut et amplissimum in eos se recipientibus spatium præbuisse. Goar.

(91) Ut nova veterem Romam imitaretur, ad fori maximi latus curia in utraque constituta erat. Hæc Σινάτον vel Σενάτον. Cpol. dicebatur, quod Zonaras ἐν τῷ Σενάτῳ καλούμενον μέγιστον οἶκον scribit. Goar.

Μόνη δὲ ἡ Ἀντιόχεια λς χιλιάδας σίτου κατ' ἔτος ἐλάμβανε, Σεισμοῦ δὲ ἐν Κύπρῳ γενομένου Σαλαμὶν ἡ πόλις κατέπεσε καὶ ἱκανὸν πλῆθος διέφθειρε.

Τῷ κθ' ἔτει Δαλμάτιος Καῖσαρ ἀνηγορεύθη. Καλόκαιρος δὲ ἐν Κύπρῳ τυραννήσας ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας ὑπὸ Δαλματίου ζῶν κατακαίεται.

Τῷ λγ' τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὁ μέγας Κωνσταντῖνος τελευτᾷ. Κινήσας γὰρ κατὰ Περσῶν ἀπὸ Νικομηδείας ἐν τοῖς Πυθίοις αὐτομάτοις θερμοῖς (92) παραγίνεται. Καὶ κακωθεὶς, ἐκεῖθέν τε δι' Ἑλενουπόλεως ἐν τῷ χάρακι ἐλθὼν, πυρετοῦ λάβρου κατασχόντος αὐτὸν ἐτελεύτησεν, μετὰ θ' ἔτος τοῦ οἰκισμοῦ καὶ ἐγκαινισμοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἀπετέθη ἐν λάρνακι πορφυρᾷ ἥτοι Ῥωμαΐῳ, [P. 297] αὐτός τε καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἑλένη πρὸ δώδεκα ἐτῶν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἀποθανοῦσα καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Φαῦστα, θυγάτηρ Μαξιμιανοῦ τοῦ Ἐρκουλίου, καταλείψας ἐν βασιλείᾳ τρεῖς υἱοὺς, Κωνστάντιον καὶ Κωνσταντῖνον καὶ Κώνσταντα, διορισάμενος Κωνστάντιον μὲν ἔχειν τὰ Θρᾴκης καὶ Ἑῴας μέρη, Κωνσταντῖνον δὲ τὰ πρὸς Ὠκεανὸν ἑσπέρια, Κώνσταντα δὲ Κρήτην, Ἀφρικὴν καὶ τὸ Ἰλλυρικόν. Δόξα δὲ κατέσχε τελευτῆσαι μὲν τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον φαρμάκῳ δηλητηρίῳ ἐπιβουλῇ τῶν ἀδελφῶν, διὸ καὶ αὐτὸν τοῦτο δι' αὐτογράφου ἐπισκῆψαι τῷ παιδὶ, ἐκδικῆσαί τε καὶ φυλάξασθαι τοὺς ἀνελόντας αὐτὸν θείους· λαβόντα δὲ τὴν τοιαύτην γραφὴν Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας ἐπίσκοπον ἀποδοῦναι Κωνσταντίῳ ἐκ τῆς Ἑῴας ἄρτι παραγενομένῳ, ἔνθεν τε γενέσθαι αὐτὸν καὶ ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ δὲ τούτους ἀναιρεθῆναι (93), ἐπεί τοι ἀλόγιστος σοφῶς ἡ αἱρόα πάντων αὐτῶν ἀναίρεσις τούτῳ ἐδόκει, δέον ἔκρινε μὴ ἄνευ λόγου τοῦτο ποιῆσαι. Ἐτελεύτησε δὲ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος εὐσεβῶς βασιλεύσας ἔτη λβ' καὶ μῆνας ι', ζήσας τὰ πάντα ἔτη ξε'.

Κωνστάντιος ἐβασίλευσεν ἔτη κδ', Κώνστας ἔτη ιζ'. Κωνσταντῖνος δὲ ταχὺ τετελεύτηκε τρόπῳ τοιῷδε· Πρὸς τὸν ἀδελφὸν Κωνστάντιον (94) κοινωσόμενος ἦει περί τινων μετὰ πολλῆς ἰσχύος καὶ δυναμεως, ὅ τὸν Κωνστάντιον εἰσῆγεν εἰς ἔκπληξιν μή τι νεωτερίσων ἀφικνῆται εἰς αὐτόν· καὶ πονηρῶν συμβουλῶν ἐπιτυχὼν καὶ πρὸς πόλεμου ἐρεθιζόντων αὐτὸν ἐξῆλθε κατ' αὐτοῦ. Καὶ συρράγεντο, πολέμου ἐν τοῖς ἐσχάτοις τῶν φευγόντων εὑρεθεὶς ὁ Κωνσταντῖνος ἀναιρεῖται, τρίτος ὢν ἀδελφὸς, καὶ γίνεται Κωνστάντιος ἐγκρατὴς πάντων τῶν Ἑσπερίων. Ἦν δὲ Κωνστάντιος τὴν τοῦ σώματος ἀναδρομὴν εὐμήκης καὶ ἐπίξανθος, χαροπὸς (95) τὴν ὄψιν, εὐμετάβολος τὴν γνώμην, σώφρων τὰ πρὸς ἀφροδίσια, φίλοις συν-

immisso. Solo Antiochia annos modios 36000 accepit. Terræmotu porro Salamin urbs Cypri dejecta, multique mortales exstincti sunt.

Anno 29 Dalmatius Cæsar designatus est. Is Tarsi Ciliciæ Kalocærum, qui in Cypro tyrannidem gesserat, vivum combussit.

Anno sui imperii 33 Constantinus Magnus moritur. Facta in Persas expeditione a Nicomedia ad thermas Pythias pervenerat. Inde male affecto corpore per Helenopolim in castra cum venisset, vehementi febre correptus vitam cum morte commutavit, nono post conditam dedicatamque Cpolin anno. Sepultus est in arca Porphyretica seu Romana, et mater ejus Helena eodem reposita, ac Fausta uxor, filia Maximiani Berculei, quæ duodecim annis ante mariti obitum decesserat. **520** Imperium tribus filiis reliquit, Constantio, Constantino et Constanti, ita divisum ut Constantius Thraciam et Orientem teneret, Constantinus quæ Occidentis sunt ad Oceanum, Constans Cretam, Africam et Illyricum. Creditum fuit Constantinum a suis fratribus exhibito lethali veneno exstinctum fuisse; ideoque eum sua manu scriptis litteris mandasse filio ut a patruis sibi caveret eosque ulciscerétur; eas litteras Eusebium Nicomediæ episcopum accepisse, et Constantio recens ex Oriente reverso tradidisse, indeque etiam Cpolitano episcopatu potitum. Visum autem fuit absurdum patruos istos simul universos velle occidere; ideoque decretum est rem caute agendam. Diem autem suum pie obiit Constantinus Magnus, cum imperasset annos triginta duos, menses decem, vixisset annos sexaginta quinque.

Constantius imperavit annos viginti quatuor, Constans annos septemdecim. Constantinus cito periit, idque hoc pacto: Accedebat ad fratrem Constantium, ut eum eo de re quadam communicaret, magnis comitatus copiis. Quod suspicionem Constantio movit, ne quid frater novi moliretur. Atque hic malis consultoribus usus ad pugnam exhortantibus, contra eum exercitum eduxit in aciem, Commissoque prælio Constantinus inter extremos in fuga comprehensus et interfectus est. Ita Constantius Occidente toto potitur. Satura fuit Constantius procera, **521** navus, aspectu truci, animo inconstanti, rei venereæ abstinens, comis erga amicos, in cibo continentiam adhibens, sub-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(92) Aquas nulla humana industria, sed naturæ sponte beneficioque ad balnea præparatas intellige. Goar.

(93) Absque verbis τὸ δὲ τούτους ἀναιρεθῆναι sensus integrior, si præmiseris ἀλλ' ἐπεὶ ἀλόγιστος. Goar.

(94) Falsum hoc est et contra historiæ fidem. Constanti enim absenti bellum inferens apud Aquileiam ab ejus exercitu cæsus periit Constantinus. Et sic paulo post recte legitur. Xyl.

(95) Hic æque ac in Justiniano χαροπὸν τὴν ὄψιν *aspectu trucem* reddidit interpres. Constat autem, ut moribus, ita corporis signis Justinianum summam mansuetudinem prætulisse. Rectius itaque cum Jo. Baptista Porta in *Physiogn.* χαροπὸν *cæsiis oculis*, quales sunt leonini, *illustrem* verto. quem eumdem περιφερῆ καὶ εὐόφθαλμον, *volubilibus benignisque oculis* conspicuum Suidas cum lexico Anonymo Bibl. Reg. interpretatur. Goar.

ditorum petitionibus et causis benignus: fructibus prorsus abstinebat, in contentionibus ducum semper decorum servabat, neminem ineruditum in senatum recipiebat, ipso et prosam orationem scribere et versus pangere didicerat. Unum ei vitium adfuit, pravæ de religione opiniones.

Anno Constantii imperii secundo Dalmatius Cæsar a militibus necatur, neque jubente id Constantio neque vetante. Erant etiam una interfecturi Gallum et Julianum filios Constantii ejus qui Constantino Magno frater fuit: sed Gallum morbus neci subtraxit, Julianum ætas, octo tantum annos natum. Constantius autem cum ante sententiam de Filio consubstantiali esset amplexus, post ab ea descivit levitate ingenii ac fraude Ariani presbyteri et Eusebii ennuchorum principis et Eusebii Nicomediensis episcopi.

Tertio anno Constantinus eum in ditionem fratris Constantis advenisset, commissa pugna a militibus est interfectus, ut diximus. Constantius Orientis imperator Gallum et Julianum erudiendos tradidit in loco qui Macelium appellatur et non procul abest a Cæsarea Cappadociæ. Hi duo fratres lectores (Anagnostas vocant) fuerunt, intenderuntque templum sancto martyri Mamanti condere. Quæ autem pars **252** Juliano ædificanda obtigerat, ibi solum materiam non recepit. Julianus tonso capillo monasticam vitam se degere velle simulavit. Constantius et Constans legem tulerunt ne quis Judæus servum emeret: emptum publicari jusserunt; si quis circumcidere servum ausus esset, gladio feriri et bona ejus publicari.

Annis quatuor et quinque Antiochia triduum magno terræ motu periclitata est.

Sexto anno Constantius de victis Assyriis triumphavit. Sapores Persarum rex Christianos est persecutus. Constans in Occidente Francos oppugnavit. Eo anno Didymus quidam, vir præclarus, oculis captus innotuit. Ad hunc magnus ille Antonius Alexandriæ accedens: Non est, ait, cur ob jacturam oculorum perturberis: tales enim amisisti oculos, quos etiam muscæ ac culices damno afficere possunt. Gaude potius quod oculos habes qualibus angeli vident.

Septimo anno ingenti terræ motu Neocæsarea mari absorpta est, tantum episcopi sede et ecclesia superstitibus. Tunc etiam Paulus confessor episcopus Cpolitanus deligitur.

Octavo anno magno terræ motu Rhodus insula prostrata est.

A ἀναστρεφόμενος, ἐγκρατὴς τὰ πρὸς τροφὴν, εὐμενὴς πρὸς τὰς αἰτήσεις καὶ κρίσεις τῶν ὑπηκόων· ὁπωρῶν καθάπαξ ἀφέστηκεν. Ἐν δὲ ταῖς τῶν ἡγεμόνων φιλοτιμίαις τὸ πρέπον ἀεὶ διετήρει. Οὐδένα δὲ μὴ παιδείας μετέχοντα τῇ γερουσίᾳ κατέλεγεν, ὡς καὶ τὸ εἴρειν λόγον καὶ μέτροις γράφειν ἐπίστασθαι, ἐνὶ μόνῳ νοσήματι τῇ κακοδοξίᾳ (96) ἡττώμενος.

Τῷ β' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ Δαλμάτιος Καῖσαρ ὑπὸ στρατιωτῶν ἀναιρεῖται, οὐ κελεύσαντος Κωνσταντίου, ἀλλ' οὐδὲ κωλύσαντος τὴν σφαγήν. Ἔμελλον δὲ συναναιρεῖσθαι Γάλλος καὶ Ἰουλιανὸς οἱ Κωνσταντίου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου παῖδες. Ἀλλὰ τὸν μὲν Γάλλον νόσος, τὸν δὲ Ἰουλιανὸν ἡ νηπιότης διέσωσεν· ὀκταετὴς γὰρ ἦν. Κωνστάντιος δὲ πρότερον δεχόμενος τὸ ὁμοούσιον ὕστερον
B μετέθετο κουφότητι γνώμης καὶ ἀπάτῃ [P. 298] τοῦ Ἀρειανοῦ πρεσβυτέρου καὶ Εὐσεβίου τοῦ τῶν εὐνούχων πρωτεύοντος καὶ Εὐσεβίου Νικομηδείας.

Τῷ γ' ἔτει Κωνσταντῖνος ἐπελθὼν τοῖς Κώνσταντος τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ μέρεσιν καὶ συμβαλὼν πόλεμον ἀνῃρέθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ὡς προλέλεκται. Κωνστάντιος δὲ τῆς Ἑῴας βασιλεύων Γάλλον καὶ Ἰουλιανὸν παιδευθῆναι παρέδωκεν ἐν χώρᾳ καλουμένῃ δὴ Μακελίῳ (97), πλησίον Καισαρείας Καππαδοκίας. Οὗτοι οἱ δύο ἀδελφοὶ ἀναγνῶσται γεγόνασι, καὶ ἐκκλησίαν κτίσαι τῷ ἁγίῳ μάρτυρι Μάμαντι προεθυμήθησαν. Ἐν ᾧ δὲ μέρει κτίζειν Ἰουλιανὸς ἔλαχε, τοῦτο ἡ γῆ οὐκ ἐδέχετο. Ἀποκειράμενος δὲ τὰς τρίχας μοναχικὴν ἄσκησιν ὑπεκρίνατο. Κωνστάντιος δὲ καὶ Κώνστας ἐνομοθέτησαν Ἰουδαῖον μὴ
C ὠνεῖσθαι δοῦλον, ἐπεὶ ἀφαιρεῖσθαι αὐτὸν εἰς νὸν δημόσιον λόγον· εἰ δὲ καὶ περιτεμεῖν τολμήσει δοῦλον, ξίφει τιμωρεῖσθαι καὶ τὴν τούτου δημεύεσθαι οὐσίαν.

Τῷ δ' καὶ ε' ἔτει Ἀντιόχεια ὑπὸ σεισμοῦ μεγάλου ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἐκινδύνευε.

Τῷ ς' ἔτει Κωνστάντιος Ἀσσυρίους νικήσας ἐθριάμβευσε, Σαπώρης δὲ ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς τοὺς Χριστιανοὺς ἐδίωκε, Κώνστας δὲ ἐν τῇ Δύσει Φράγγους ἐπόρθησε. Τούτῳ τῷ ἔτει Δίδυμός τις ἐλλόγιμος ἀνὴρ ἀπὸ ὀμμάτων (98) ἐγνωρίζετο. Τούτῳ ἐντυχὼν ὁ μέγας Ἀντώνιος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εἶπε πρὸς αὐτὸν· Μηδὲν ταραττέτω σε ἡ ἀποβολὴ τῶν ὀμμάτων· τοιοῦτοι γὰρ σε λείπουσιν ὀφθαλμοὶ οὓς καὶ μυῖαι καὶ κώνωπες βλάψαι ἰσχύουσι. Χαῖρε δὲ ὅτι ἔχεις ὀφθαλμοὺς οἷς καὶ ἄγγελοι βλέπουσι.

Τῷ ζ' ἔτει σεισμοῦ μεγάλου γενομένου Νεοκαισά-
D ρεια ποντισθεῖσα κατεπτώθη πλὴν τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας. Τότε καὶ Παῦλος ὁ ὁμολογητὴς χειροτονεῖται ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως.

Τῷ η' ἔτει σεισμοῦ μεγάλου γενομένου Ῥόδος ἡ νῆσος κατέπεσε.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(96) Favit enim Arianæ impietati Et recte in margine additur, οὐαὶ ὅτι τῷ πάντων ἐσχάτῳ. Deplorat eum hoc uno vitio laborasse, quod omnium sit summum. Xyl.

(97) Scriptura perversa. Ammianus non longe ab initio l. xv Marcelli fundum vocat: legerem ergo Μαρκελλίῳ. Apud Sozomenum μαρκέλλῳ legitur, v, 2: sed in eo scriptore nomina propria vitiari non est novum. Xyl.

(98) Non ab oculis, quorum lumen exstinctum erat, innotescebat Didymus, sed quod a videndo excessisset, ea phrasi qua ἀπὸ ὑπάτων, et ἀπὸ γραμματέων *exconsul* et *exscriba* nuncupatur. Goar.

Τῷ θ' ἔτει Δυρράχιον πόλις τῆς Δαλματίας ὑπὸ σεισμοῦ διεφθάρη, καὶ Ῥωμη ἐν τρισὶν ἐκινδύνευσεν ἡμέραις σειομένη, τῆς δὲ Καμπανίας ιβ' πόλεις διεφθάρησαν. Ἐλθὼν δὲ Κωνστάντιος εἰς τὸ Βυζάντιον Παῦλον τὸν ἐπίσκοπον τοῦ θρόνου ἀπήλασε, καὶ τὸν ἀσεβέστατον Εὐσέβιον τὸν ἡικομηδείας εἰσήγαγε λῃστρικῶς καὶ ἀθέσμως, τὸ τῶν κακῶν καταγώγιον. Καὶ συντελεσθεῖσαν τὴν τοῦ Θεοῦ μεγάλου ἐκκλησίαν ὑπὸ Κωνσταντίου κατὰ τὴν ἐνδιάθηκον ἐντολὴν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου Εὐσέβιος ἐγκαινίζει, καὶ τὰ λείψανα ἀπὸ Ἀντιοχείας κομίζει καὶ ἐν αὐτῷ κατατίθηται τοῦ ἁγίου μαρτυρος Ηαμφίλου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, Θεοδούλου, Πορφυρίου καὶ Παύλου. Ἀλεξανδρεῖς δὲ Γρηγόριον λῃστρικῶς [P. 299] ἐπιβάντα τοῦ θρόνου Ἀλεξανδρείας καὶ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ἀποδιώξαντα ἐπὶ ἓξ ἔτεσιν ἀνεῖλον. Καὶ χειροτονεῖται ὑπὸ Ἀρειανῶν Γεώργιος ἀρειανὸς, τέρας τι Καππαδόκειον.

Τῷ ι' ἔτει Κωνστάντιος τὸν ἐν Σελευκείᾳ τῆς Συρίας λιμένα πεποίηκεν, ὄρος ἐπὶ πολὺ διατεμὼν, καὶ τὴν πόλιν ἀνῳκοδόμησε Καὶ τὴν Ἀντάραδον ἐν Φοινίκῃ ἔκτισεν, ἣν Κωνσταντείαν ὠνόμασε. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἔκλειψις ἐγένετο ἡλίου, μηνὶ Δαισίῳ ς', ἡμέρας ὥρᾳ τρίτῃ. Καὶ οἱ ἀπελαθέντες ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι ἅμα Ἀθανασίῳ τὴν Ῥώμην καταλαμβάνουσιν.

Τῷ δὲ ια' ἔτει γράμμασιν Ἰουλίου τοῦ πάπα Ῥώμης θαῤῥήσαντες τοὺς ἰδίους θρόνους κατέλαβον. Κωνστάντιος δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ διάγων τούτους ἀπήλασεν ὑποβολῇ τῶν Ἀρειανῶν.

Τῷ ιβ' ἔτει σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν Βηρυτῷ τῆς Φοινίκης, ὡς τὸ πλεῖον τῆς πόλεως πεσεῖν.

Τῷ ιγ' ἔτει Σαπώρης Περσης τὴν Νίσιβιν πόλιν ποικίλως παρακαθεσθεὶς, τόν τε ποταμὸν κατὰ τῆς πόλεως κινήσας καὶ παντοίας μηχανὰς ποιήσας ἡττήθη, καὶ φεύγων εἰς τὴν οἰκείαν ὑπεχώρησε, τὸ πλεῖστον τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀπολέσας.

Τῷ ιδ' ἔτει Κωνστάντιος τὸν ἀνεψιὸν Γάλλον Καίσαρα ἀναγορεύσας καὶ Κωνστάντιον μετονομάσας ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀπέστειλεν.

Τῇ ει' ἔτει οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ τῆς Παλαιστίνης Ἰουδαῖοι ἀντῆραν, καὶ πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐθνῶν τε καὶ Σαμαρειτῶν ἀνεῖλον. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ παγγενεὶ ὑπὸ Ῥωμαίων ἀνῃρέθησαν, καὶ ἡ πόλις αὐτῶν Διοκαισάρεια ἠφανίσθη. Τῷ αὐτῷ ἔτει ὁ μέγας Ἀθανάσιος ὑπὸ Κωνσταντίου κατὰ τὴν Βρεττανίαν ἐξορίζεται, καὶ Φῆλιξ ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖται. Ἐν Μεδιολάνοις δὲ σύνοδος τῶν Ηατέρων συναθροισθεῖσα πάλιν ἄπρακτος διελύετο.

Τῷ ιη' ἔτει Γάλλος τυραννίδα μελετήσας κτείνει Δομετιανὸν ἔπαρχον τῆς Ἑῴας καὶ Μάγνον κοιαίστωρα, τὰ τῆς ἐπιβουλῆς Κωνσταντίῳ μηνύσαντα. ὃν μεταπεμψάμενος Κωνστάντιος περὶ Θαλαμῶνα τὴν νῆσον (99) ἀναιρεῖ. Τὸν δὲ τούτου ἀδελφὸν Ἰουλιανὸν ἐν φρουρᾷ κατέσχεν. Εὐσεβία δὲ ἡ γαμετὴ τοῦ βασιλέως τοῦτον ἐξαιτησαμένη ἐν Ἀθήναις πέμπει.

Nono anno Dyrrachium Dalmatiæ urbs terræ motu periit. Ac Roma etiam per triduum periculose tremuit, duodecim Campaniæ urbes perierunt. **523** Constantius ut Byzantium venit, episcopatum Pauli ademit, impiissimumque Eusebium (minime suo nomini respondentem) introduxit, latrocinio injusto malis asylum aperiens. Idem Eusebius magni Dei templum a Constantio absolutum, sicuti Constantinus testamento mandaverat, dedicavit; atque Antiochia allatas sanctorum Pamphili martyris et socioram Theoduli, Porphyrii ac Pauli reliquias in eo deposuit. Alexandrini autem Gregorium, qui episcopatum latrocinio occupaverat, magnumque Athanasium per sexennium inde arcuerat, interfecerunt. In ejus locum snbrogatur ab Arianis Georgius eorum sectæ, monstrum Cappadox.

Decimo anno Constantius portum Seleuciæ Syriæ construxit, montis magna parte excisa, urbemque refecit. Condidit etiam Antaradum in Phœnicia, et Constantiam nominavit. Eodem anno defectus solis fuit, sexta mensis Dæsii, die, hora diei tertia. Et episcopi veram religionem tuentes, qui in exsilium acti erant, eum Athanasio Romam pervenerunt.

Undecimo anno iidem litteris Julii papæ Romani freti sua solia recuperaverunt. Constantius autem Antiochiæ degens instinctu Arianorum eos abegit.

Duodecimo anno terræ motus majorem Beryti (urbs est Phœniciæ) partem evertit.

524 Anno 13 Sapores Persa Nisibin urbem omnis generis oppugnatione tentavit; amnem quoque adversus urbem concitavit atque omnigenis machinis oppugnavit. Victus tamen maxima copiarum parte amissa domum recessit.

Anno 14 Constantius Gallum consobrinum suum Cæsarem designavit, nomine Constantii indito, et in Orientem misit.

Anno 15 Judæi in Palæstina rebellaverunt; multosque Græcos, Samaritas et alienigenas trucidaverunt. Mox ipsi a Romanis occidione occisi sunt, urbsque eorum Diocæsarea deleta. Eodem anno magnus Athanasius a Constantio in Britanniam deportatur, eique Felix substituitur. Mediolani quoque concilium Patrum congregatum re infecta solutum est.

Anno 18 Gallus tyrannidem affectans Domitianum Orientis præfectum necat et Magnum quæstorem, qui insidias Constantio indicaverat. Constantius Gallum evocatum apud insulam Thalamonem interficit, Julianum fratrem ejus in custodia detinet. Quem Eusebia imperatoris uxor precibus liberatum Athenas mittit. Julianus permissu

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(99) Apud Sozomenum legitur Φλάβωνα νῆσον, IV, 7. Apud hunc et reliqua fusius enarrantur. Marcellinus Gallum interfectum apud Potam Istriæ ait prope finem l. XIV. XYL.

Constantii Græciam peragrans ariolos consulebat et fatidicos, an consecuturus foret id quod in animo habebat. Incidit autem in quemdam hominem impium, qui se talia prædicere profitebatur. Is eum in specum quamdam 525 superstitioni dedicatum impie abducit, impostoresque dæmones advocat, qui cum solita apparerent pompa, Julianus metu compulsus frontem crucis signo affecit; quo viso dæmones illico ex conspectu abierunt. Sed impostor fugæ cognita causa Julianum reprehendit, non fugisse, ut ipse putaret, sed abominatos crucem abiisse eos dicens. Ita que Julianum captivum decipiens initiavit impiis sacris eaque impietate implevit. Adeo autem miserrimum hominem cupiditas imperii pietate nudavit, ut divinum baptismum cruoribus abominandis eluerit.

Haud multo post imperium adeptus Julianus impiissimus aperte jam inde atque impudenter pietati bellum fecit. Principio fontes qui et intus et extra urbem erant, infandis sacrificiis polluit, ut quicunque aquæ fieret particeps, etiam flagitii ejus consors fieri cogeretur. Deinde, quæ in foro venum exponebantur, impietate ea implevit, eum et panes et carnes et fructus et olera et omnia quæ esui sunt, conspergerentur. Hæc videntes Christiani gemebant sane et deplorabant: tamen iis vescebantur, apostolicam tenentes legem, quæ jubet edere quidquid in macello venditur, neque conscientiæ causa discrimen statuere. Flagitiosissimus iste Julianus Judæos quoque in Christianos armans, interrogavit cur non sacrificarent, eum lex eis id juberet. Cum responderent sua sacrificia Hierosolymæ templo circumscripta esse, Julianus confestim mandavit 526 ut id templum, quod ira ac decreto Dei erat dejectum, instaurarent. Quod mandatum Judæi magno cum gaudio audientes gentilibus suis per totum orbem significaverunt. Ita undique magnus Judæorum eo concursus, alacriter pecuniam et operam ad instaurationem templi conferentium. Sed et Julianus eis præfectos, famulos magnamque turbam hominum misit, nec non argenteos ligones et urnas. Postquam fodere cœperunt impii Judæi, subito vehementes venti incubuerunt, qui eos dissiparunt; ac quæ porro iis mala evenerint, ad tertium Juliani imperii annum progressi dicemus.

Cæterum Julianus in Persidem ingressus dæmonem in Occidentem misit, qui ei inde celeriter responsum perferret. Eum dæmonem quidam monachus progressu per decem dies prohibuit, ita ut dæmon progredi non valens ad Julianum rediet

A Τὴν Ἑλλάδα δὲ περιερχόμενος ἐφέσει τῆς βασιλείας μάντεις ἐπεζήτει καὶ χρησμολόγους, εἰ τεύξεται τοῦ ποθουμένου. Καὶ δὴ περιτυγχάνει ἀνθρώπῳ δυσσεβεῖ ταῦτα προλέγειν ὑπισχνουμένῳ, ὃς τοῦτον εἴς τινα τῶν εἰδωλικῶν καταδύσεων καταγαγὼν τοὺς ἀπατεῶνας ἐκάλεσε δαίμονας. Ἐκείνων δὲ μετὰ τῆς συνήθους φαντασίας ἐπιφανέντων, ἠνάγκασε τοῦτον ὁ φόβος ἐπιθεῖναι τῷ μετώπῳ τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον· ὅπερ ἰδόντες ἀφανεῖς αὐτίκα γεγόνασι. Συνεὶς οὖν ὁ γόης ἐκεῖνος τῆς [P. 300] φυγῆς τὴν αἰτίαν ἐπ- ἐπέμψατο τούτῳ λέγων· Οὐ φοβηθέντες, ὡς σὺ νομίζεις, ἀλλὰ βδελυξάμενοι τὸ παρὰ σοῦ γενόμενον ἐχώρησαν. Οὕτω βουκολήσας τὸν αἰχμάλωτον ἐμυησέ τε καὶ τοῦ μόσους ἐνέπλησεν· αἵμασι γὰρ μυσαροῖς ἀπολουσάμενον τὸ θεῖον βάπτισμα, ἡ τῆς βασιλείας ἐπιθυμία τῆς εὐσεβείας ἐγύμνωσε τὸν τρισάθλιον.

B Μετὰ μικρὸν δὲ τῆς βασιλείας κρατήσας ὁ ἀσεβέστατος Ἰουλιανὸς προφανῶς λοιπὸν καὶ ἀναιδῶς κατὰ τῆς εὐσεβείας ὡπλίζετο. Καὶ πρῶτον μὲν τὰς ἐν τῇ πόλει καὶ τὰς ἔξωθεν πηγὰς ταῖς μυσαραῖς θυσίαις ἐμόλυνεν, ὅπως ἕκαστος μεταλαμβάνων τοῦ νάματος μεταλαγχάνῃ καὶ τοῦ μύσους. Ἔπειτα δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν ἀγορὰν προκείμενα τοῦ μιάσματος ἐνεπίμπλη· περιερράινοντο γὰρ καὶ ἄρτοι καὶ κρέα καὶ ὀπῶραι καὶ λάχανα καὶ τἄλλα ὅσα ἐδώδιμα. Ταῦτα οὖν ὁρῶντος οἱ Χριστιανοὶ ἔστενον μὲν καὶ ὠλόλυζον ἐπὶ τοῖς γινομένοις, μετελάμβανον δὲ ὅμως, ἀποστολικῷ νόμῳ πειθόμενοι τῷ φάσκοντι· Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῃ (1) πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν. Οὗτος ὁ παμμίαρος Ἰουλιανὸς τοὺς Ἰουδαίους κατὰ Χριστιανῶν ἐξοπλίζων ἤρετο τούτους·

C Διὰ τί θύειν τοῦ νόμου κελεύοντος οὐ θύετε; Τῶν δὲ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν καὶ τὴν ἐκεῖσε περιγεγραμμένην λατρείαν προβαλλομένων, αὐτίκα προσέταξεν ὁ θεομήχος ἀνεγεῖραι τὸν κατ' ὀργὴν καὶ γνώμην Θεοῦ καταλυθέντα ναόν. Καὶ τοῦτο μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἀκούσαντες ἅπασι τὰ προστεταγμένα τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ὁμοφύλοις ἐδήλωσαν. Καὶ οἱ μὲν πανταχόθεν συνέτρεχον, χρήματα καὶ προθυμίαν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ συνεισφέροντες· ὁ δὲ συναπέστειλεν αὐτοῖς καὶ ἄρχοντας καὶ πολλὴν ὑπηρεσίαν καὶ συνδρομήν· σκαπάνας γὰρ καὶ ἅμας (2) ἀργυρᾶς ἔπεμψε τοῖς ἀντιθέοις Ἰουδαίοις. Καὶ ἐπεὶ ὀρύττειν ἤρξαντο, ἐξαπίνης ἄνεμοι βίαιοι πνεύσαντες ἀθρόως ἅπαντα διεσκόρπισαν. Καὶ τὰ λοιπὰ πεπόνθασι δεινὰ ἃ ἐν τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀναγράψομαι.

Εἰσελθὼν δὲ ὁ κατάρατος ἐν Περσίδι πέμπει δαίμονα πρὸς τὴν δύσιν τοῦ ἐνεγκεῖν αὐτῷ ἐκεῖθεν ἀπόκρισιν διὰ τάχους. Ἐκωλύθη δὲ τῆς πρόσω πορείας ὑπό τινος μονάζοντος ἐπὶ ἡμέρας δέκα. Καὶ μὴ δυνάμενος ὁ δαίμων προβῆναι πάλιν πρὸς τὸν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(1) In margine: Εἰς δὲ τὸ ἐχόμενον τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ τί ἔμελλες εἰπεῖν, σοφώτατε Κεδρηνέ; Λέγει γὰρ παρακατιὼν ὁ μέγας Παῦλος· Εἰ δέ τις ὑμῖν εἴπῃ ὅτι Τοῦτο εἰδωλόθυτόν ἐστι, μὴ ἄψητε αὐτοῦ. Magna profecto quæstio, et multum habens difficultatis. Vide August. Poplicolæ epist. 154. Xyl.

(2) Unde vocem hanc verterit *urnas*, edisserat, si potest, interpres: Græcis *batillos* sonat, ad egerendam terram instrumenta: sicut σκαπάναι, ad effodiendam. Goar.

Ἰουλιανὸν ὑπέστρεψεν. Ὁ δὲ τὴν αἰτίαν τῆς βραδύτητος ἠρώτησεν· ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ δαίμων. Καὶ ἐβράδυνα καὶ ἄπρακτος ἔμεινα. Ἐκδεχόμενος γὰρ Πούπλιόν τινα μονάζοντα, εἴ πως παύσεται τῆς προσευχῆς, καὶ μὴ παυσάμενος ἡμέρας δέκα ἐκώλυσέ με ποιῆσαι τὸ θέλημά σου. Καὶ τοῦτο ἀκούσας Ἰουλιανὸς καὶ σφόδρα ἀγανακτήσας προσηπείλησε μετὰ τὴν ὑποστροφὴν ἐξολοθρεῦσαι τὸ τῶν [P. 301] μοναχῶν γένος. Ὅπερ μαθὼν τις τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ καὶ θαυμάσας, ἐπανελθὼν διένειμε τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ πάντα πένησι καὶ ἀπῆλθε πρὸς τὸν γέροντα. Καὶ γενόμενος δόκιμος (3) μοναχὸς πᾶσιν ἔλεγε τὴν ἰσχὺν τῶν μοναζόντων, ἣν ἔλαβον κατὰ τῶν σκοτεινομόρφων δαιμόνων.

Ἐν δὲ Κάραις, τῇ παρὰ τοῦ Κάρου τοῦ βασιλέως κτισθείσῃ πόλει, τὴν πρὸς Πέρσας ποιούμενος πορείαν, εἰσελθὼν καὶ ἔν τινι κατάδυσει θυσίας ἀκαθάρτους ἐπιτελέσας, κλεῖθρα καὶ σήμαντρα ταῖς θύραις ἐπέθηκε καὶ φύλακας ἐπέστησεν· ἣνπερ ἀνοίξαντες μετὰ τὴν ἐκείνου πτῶσιν, εὗρον γύναιον ἐκ τῶν τριχῶν κρεμάμενον καὶ ἐκτεταμένας ἔχον τὰς χεῖρας, ἧς ἀνασχίσας ὁ ἄσπλαγχνος τὴν γαστέρα τὴν κατὰ Περσῶν δήπουθεν ἔγνω διὰ τοῦ ἥπατος νίκην. Ἐν δὲ Ἀντιοχείᾳ πολλὰ μὲν κιβώτια ἐν τοῖς βασιλείοις κεφαλῶν ἀνθρώπων πεπληρωμένα, πολλὰ δὲ φρέατα νεκρῶν σωμάτων εὗρον πεπλησμένα· καὶ γὰρ μυρίας μὲν γυναῖκας ἐν γαστρὶ ἐχούσας ἀνατεμὼν καὶ ἐν τοῖς ἐμβρύοις ἡπατοσκοπούμενος, καὶ πολλὰ παιδία κατασφάξας, ὑπὸ τὰ εἴδωλα κατώρυξεν ὁ φιλείδωλος Ἰουλιανός. Πολλὴν δὲ καὶ ἄλλην λογικὴν ἀγέλην ἐκ ποικίλων ἡλικιῶν διαφόροις ὑπέβαλε θανάτοις ἐπ' ὀνόματι Ποσειδῶνος καὶ τῶν λοιπῶν δαιμόνων ὁ δαιμονιώδης καὶ θεομίσητος. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἵππους λευκούς τε καὶ πυρρούς ἔθυε, τοὺς μὲν τῷ ἡλίῳ τοὺς δὲ τῷ πυρὶ καὶ τοῖς ἀνέμοις. Καὶ πρὸς τούτοις κύνας καὶ πιθήκους καὶ κόρακας καὶ πᾶν σχεδὸν ἑρπετῶν εἶδος καὶ τετραπόδων θηρίων τε καὶ τῶν ἄλλων πτηνῶν καὶ νηκτῶν οὐ διέλειπε κατασφάττων καὶ τελετὰς παντοίας ἐπινοῶν πλείους καὶ χείρους τῶν παρ' Ἕλλησι νενομισμένων, πρὸς τὸ πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἑλληνίφαντας ὑπερακοντίσαι, διὰ τῶν τοιούτων οἰόμενος ὁ ἄθεος ἀποθεωθῆναι καὶ θεὸς νομισθῆναι. Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτου ἐν τῇ τάξει τῆς αὐτοῦ θεοστυγοῦς βασιλείας ὡς οἷόν τε διὰ βραχέων λέξομεν. Ὁ δὲ λόγος πρὸς τὰ ἑξῆς βαδιζέτω.

Τοῦ Κωνσταντίου τῷ ιθ' ἔτει, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς, ἐν Ἱεροσολύμοις ἐφάνη τὸ σημεῖον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ ἐν οὐρανῷ, φωτοειδὲς, τεταμένον ἀπὸ τοῦ Γολγοθᾶ, ἔνθα ἐσταυρώθη ὁ Χριστὸς, ἕως τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ὅθεν καὶ ἀνελήφθη, κύκλῳ δὲ τούτου στέφανος, ὡς ἶρις τὸ εἶδος ἔχων. Τῇ αὐτῇ δὲ ἡμέρᾳ καὶ Κωνσταντίῳ ὤφθη, Κυρίλλου τότε Ἱεροσολύμων ἐπισκοποῦντος.

A rit. Juliano causam moræ sciscitante, Non modo inquit dæmon, tarde, sed etiam re infecta redii. Exspectabam enim dum Publius quidam monachus precandi finem faceret. Qui cum decem dies continenter precaretur, non potui jussum tuum exsequi. Hoc audito Julianus, gravi indignatione concitus, minatus est se a reditu gentem monachorum deleturum. Hoc cum quidam procerum ejus inaudivisset, admiratione summa ductus post reditum suum omnia sua pauperibus distribuit, atque ad senem istum profectus præclarus monachus **527** evasit, omnibus prædicans monachorum vim ac potestatem qua adversas tenebriones dæmonas sunt præditi.

B Porro Julianus Carris, quæ urbs est a Caro imperatore condita, iter in Persas faciens speluncam quamdam subiit, ibique scelestis sacris operatus fores seris occlusit ac consignavit, apposita custodia. Quibus foribus, eo interfecto, apertis, inventa est muliercula capillis suspensa, extentis manibus; cujus crudelis ille ventre dissecto victorim scilicet de Persis suam ex jecinore didicerat. Antiochiæ autem in regia multæ arculæ inventæ sunt humanis capitibus plenæ multique putei cadaveribus oppleti. Nam et innumeras gravidas mulieres Julianus dissecuerat, ut fetuum jecinora contemplaretur, et multos infantes jugulatos ad bases simulacrorum defoderat, quibus impense erat deditus. Magnum quoque alium gregem ratione præditorum animantium, diversarum ætatum, variis mortis generibus sustulit, C Neptuno eos et aliis dæmonibus, quorum se homo Deo invisus cultui addixerat, immolans. Quin et albis equis soli, rufis igni ac ventis sacrificavit. Nec non assidue canes, simias, corvos atque omne propemodum genus quadrupedum, avium natantiumque mactabat, omnisque modi sacra excogitabat, plura et deteriora his quæ apud Græcos recepta sunt. Ea enim re omnibus qui ante ipsum Græcam religionem sectati fuissent, palmam præripere studebat, **528** propterea se in deorum relatum iri homo a Deo alienus sperans. Verum ejus res nos ordine annorum, quibus imperavit, quam brevissime deinceps referemus: nunc reliqua attexamus prioribus.

D Annum Constantio imperante 19, die Pentecostæ, in cœlo signum vivificæ crucis apparuit, lucidum atque extentum a Golgotha, quo loco Christus in crucem sublatus fuit, usque ad montem Olearum, unde idem Christus in cœlum subiit. Cingebatur per orbem circulo arcus cœlestis simili. Eadem die etiam Constantino apparuit, Cyrillo Hierosolymæ tum episcopo.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(3) Δόκιμος cum de monachis dicitur, non is est qui jam ascetica vita probatus, virtutibus effulget provectus, sed is proprie cujus vires propositum, animus probantur et ad virtutem informantur: uno verbo, non *monachus præclarus* juxta Xylandrum, sed, juxta tritum in monasteriis loquendi usum, *novitius* est. Goar.

Constantii Græciam peragrans ariolos consulebat et fatidicos, an consecuturus foret id quod in animo habebat. Incidit autem in quemdam hominem impium, qui se talia prædicere profitebatur. Is eum in specum quamdam 525 superstitioni dedicatum impie abducit, impostoresque dæmones advocat, qui cum solita apparerent pompa, Julianus metu compulsus frontem crucis signo affecit; quo viso dæmones illico ex conspectu abierunt. Sed impostor fugæ cognita causa Julianum reprehendit, non fugisse, ut ipse putaret, sed abominatos crucem abiisse eos dicens. Ita que Julianum captivum decipiens initiavit impiis sacris eaque impietate implevit. Adeo autem miserrimum hominem cupiditas imperii pietate nudavit, ut divinum baptismum cruoribus abominandis eluerit.

Haud multo post imperium adeptus Julianus impiissimus aperte jam inde atque impudenter pietati bellum fecit. Principio fontes qui et intus et extra urbem erant, infandis sacrificiis polluit, ut quicunque aquæ fieret particeps, etiam flagitii ejus consors fieri cogeretur. Deinde, quæ in foro venum exponebantur, impietate ea implevit, eum et panes et carnes et fructus et olera et omnia quæ esui sunt, conspergerentur. Hæc videntes Christiani gemebant sane et deplorabant: tamen iis vescebantur, apostolicam tenentes legem, quæ jubet edere quidquid in macello venditur, neque conscientiæ causa discrimen statuere. Flagitiosissimus iste Julianus Judæos quoque in Christianos armans, interrogavit cur non sacrificarent, eum lex eis id juberet. Cum responderent sua sacrificia Hierosolymæ templo circumscripta esse, Julianus confestim mandavit 526 ut id templum, quod ira ac decreto Dei erat dejectum, instaurarent. Quod mandatum Judæi magno cum gaudio audientes gentilibus suis per totum orbem significaverunt. Ita undique magnus Judæorum eo concursus, alacriter pecuniam et operam ad instaurationem templi conferentium. Sed et Julianus eis præfectos, famulos magnamque turbam hominum misit, nec non argenteos ligones et urnas. Postquam fodere cœperunt impii Judæi, subito vehementes venti incubuerunt, qui eos dissiparunt; ac quæ porro iis mala evenerint, ad tertium Juliani imperii annum progressi dicemus.

Cæterum Julianus in Persidem ingressus dæmonem in Occidentem misit, qui ei inde celeriter responsum perferret. Eum dæmonem quidam monachus progressu per decem dies prohibuit, ita ut dæmon progredi non valens ad Julianum rediet Τὴν Ἑλλάδα δὲ περιερχόμενος ἐφέσει τῆς βασιλείας μάντεις ἐπεζήτει καὶ χρησμολόγους, εἰ τεύξεται τοῦ ποθουμένου. Καὶ δὴ περιτυγχάνει ἀνθρώπῳ δυσσεβεῖ ταῦτα προλέγειν ὑπισχνουμένῳ, ὃς τοῦτον εἴς τινα **τῶν εἰδωλικῶν καταδύσεων** καταγαγὼν τοὺς ἀπατεῶνας ἐκάλεσε δαίμονας. Ἐκείνων δὲ μετὰ τῆς συνήθους φαντασίας ἐπιφανέντων, ἠνάγκασε τοῦτον ὁ φόβος ἐπιθεῖναι τῷ μετώπῳ τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον· ὅπερ ἰδόντες ἀφανεῖς αὐτίκα γεγόνασι. Συνεὶς οὖν ὁ γόης ἐκεῖνος τῆς [P. 300] φυγῆς τὴν αἰτίαν ἐπεπέμψατο τούτῳ λέγων· Οὐ φοβηθέντες, ὡς σὺ νομίζεις, ἀλλὰ βδελυξάμενοι τὸ παρὰ σοῦ γενόμενον ἐχώρησαν. Οὕτω βουκολήσας τὸν αἰχμάλωτον ἐμυήσέ τε καὶ τοῦ μύσους ἐνέπλησεν· αἵμασι γὰρ μυσαροῖς ἀπολουσάμενον τὸ θεῖον βάπτισμα, ἡ τῆς βασιλείας ἐπιθυμία τῆς εὐσεβείας ἐγύμνωσε τὸν τρισάθλιον.

Μετὰ μικρὸν δὲ τῆς βασιλείας κρατήσας ὁ ἀσεβέστατος Ἰουλιανὸς προφανῶς λοιπὸν καὶ ἀναιδῶς κατὰ τῆς εὐσεβείας ὡπλίζετο. Καὶ πρῶτον μὲν τὰς ἐν τῇ πόλει καὶ τὰς ἔξωθεν πηγὰς ταῖς μυσαραῖς θυσίαις ἐμόλυνεν, ὅπως ἕκαστος μεταλαμβάνων τοῦ νάματος μεταλαγχάνῃ καὶ τοῦ μύσους. Ἔπειτα δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν ἀγορὰν προκείμενα τοῦ μιάσματος ἐνεπίμπλη· περιερράινοντο γὰρ καὶ ἄρτοι καὶ κρέα καὶ ὀπῶραι καὶ λάχανα καὶ τἄλλα ὅσα ἐδώδιμα. Ταῦτα οὖν ὁρῶντος οἱ Χριστιανοὶ ἔστενον μὲν καὶ ὠλόλυζον ἐπὶ τοῖς γινομένοις, μετελάμβανον δὲ ὅμως, ἀποστολικῷ νόμῳ πειθόμενοι τῷ φάσκοντι· Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῃ (1) πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν. Οὗτος ὁ παμμίαρος Ἰουλιανὸς τοὺς Ἰουδαίους κατὰ Χριστιανῶν ἐξοπλίζων ἤρετο τούτους· Διά τί θύειν τοῦ νόμου κελεύοντος οὐ θύετε; Τῶν δὲ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν καὶ τὴν ἐκεῖσε περιγεγραμμένην λατρείαν προβαλλομένων, αὐτίκα προσέταξεν ὁ θεομάχος ἀνεγεῖραι τὸν κατ' ὀργὴν καὶ γνώμην Θεοῦ καταλυθέντα ναόν. Καὶ τοῦτο μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἀκούσαντες ἅπασι τὰ προστεταγμένα τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ὁμοφύλοις ἐδήλωσαν. Καὶ οἱ μὲν πανταχόθεν συνέτρεχον, χρήματα καὶ προθυμίαν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ συνεισφέροντες· ὁ δὲ συναπέστειλεν αὐτοῖς καὶ ἄρχοντας καὶ πολλὴν ὑπηρεσίαν καὶ συνδρομήν· σκαπάνας γὰρ καὶ ἅμας (2) ἀργυρᾶς ἔπεμψε τοῖς ἀντιθέοις Ἰουδαίοις. Καὶ ἐπεὶ ὀρύττειν ἤρξαντο, ἐξαπίνης ἄνεμοι βίαιοι πνεύσαντες ἀθρόως ἅπαντα διεσκόρπισαν. Καὶ τὰ λοιπὰ πεπόνθασι δεινὰ ἃ ἐν τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀναγράψομαι.

Εἰσελθὼν δὲ ὁ κατάρατος ἐν Περσίδι πέμπει δαίμονα πρὸς τὴν δύσιν τοῦ ἐνεγκεῖν αὐτῷ ἐκεῖθεν ἀπόκρισιν διὰ τάχους. Ἐκωλύθη δὲ τῆς πρόσω πορείας ὑπό τινος μονάζοντος ἐπὶ ἡμέρας δέκα. Καὶ μὴ δυνάμενος ὁ δαίμων προβῆναι πάλιν πρὸς τὸν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(1) Inmargine: Εἰς δὲ τὸ ἐχόμενον τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ τί ἔμελλες εἰπεῖν, σοφώτατε Κεδρηνέ; Λέγει γὰρ παρακατιὼν ὁ μέγας Παῦλος· Εἰ δὲ τις ὑμῖν εἴπῃ ὅτι Τοῦτο εἰδωλόθυτόν ἐστι, μὴ ἄψητε αὐτοῦ. Magna profecto quæstio, et multum habens difficultatis. Vide August. Poplicolæ epist. 154. Xyl.

(2) Unde vocem hanc verterit *urnas*, edisserat, si potest, interpres: Græcis *batillos* sonat, ad egerendam terram instrumenta: sicut σκαπάναι, ad effodiendam. Goar.

Ἰουλιανὸν ὑπέστρεψεν. Ὁ δὲ τὴν αἰτίαν τῆς βρα- A rit. Juliano causam moræ sciscitante, Non modo
δύτητος ἠρώτησεν· ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ δαίμων. inquit dæmon, tarde, sed etiam re infecta redii.
Καὶ ἐβράδυνα καὶ ἄπρακτος ἦμεινα. Ἐκδεχόμενος Exspectabam enim dum Publius quidam monachus
γὰρ Πούπλιόν τινα μονάζοντα, εἴ πως παύσεται τῆς precandi finem faceret. Qui cum decem dies conti-
προσευχῆς, καὶ μὴ παυσάμενος ἡμέρας δέκα ἐκώλυσέ nenter precaretur, non potui jussum tuum exsequi.
με ποιῆσαι τὸ θέλημά σου. Καὶ τοῦτο ἀκούσας Ἰου- Hoc audito Julianus, gravi indignatione conci-
λιανὸς καὶ σφόδρα ἀγανακτήσας προσηπείλησε μετὰ tus, minatus est se a reditu gentem monachorum
τὴν ὑποστροφὴν ἐξολοθρεῦσαι τὸ τῶν [P. 301] μο- deleturum. Hoc cum quidam procerum ejus inau-
ναχῶν γένος. Ὅπερ μαθὼν τις τῶν μεγιστάνων divisset, admiratione summa ductus post reditum
αὐτοῦ καὶ θαυμάσας, ἐπανελθὼν διένειμε τὰ ὑπάρ- suum omnia sua pauperibus distribuit, atque ad
χοντα αὐτοῦ πάντα πένησι καὶ ἀπῆλθε πρὸς τὸν γέ- senem istum profectus præclarus monachus **527**
ροντα. Καὶ γενόμενος δόκιμος (3) μοναχὸς πᾶσιν evasit, omnibus prædicans monachorum vim ac
ἔλεγε τὴν ἰσχὺν τῶν μοναζόντων, ἣν ἔλαβον κατὰ τῶν potestatem qua adversas tenebriones dæmonas
σκοτεινομόρφων δαιμόνων. sunt præditi.

Ἐν δὲ Κάραις, τῇ παρὰ τοῦ Κάρου τοῦ βασιλέως Porro Julianus Carris, quæ urbs est a Caro
κτισθείσῃ πόλει, τὴν πρὸς Πέρσας ποιούμενος πο- B imperatore condita, iter in Persas faciens spelun-
ρείαν, εἰσελθὼν καὶ ἔν τινι κατάδυσει θυσίας ἀκα- cam quamdam subiit, ibique scelestis sacris ope-
θάρτους ἐπιτελέσας, κλεῖθρα καὶ σήμαντρα ταῖς ratus fores seris occlusit ac consignavit, apposita
θύραις ἐπέθηκε καὶ φύλακας ἐπέστησεν· ἦνπερ custodia. Quibus foribus, eo interfecto, apertis,
ἀνοίξαντες μετὰ τὴν ἐκείνου πτῶσιν, εὗρον γύναιον inventa est muliercula capillis suspensa, extentis
ἐκ τῶν τριχῶν κρεμάμενον καὶ ἐκτεταμένας ἔχον τὰς manibus; cujus crudelis ille ventre dissecto
χεῖρας, ἧς ἀνασχίσας ὁ ἄσπλαγχνος τὴν γαστέρα victorim scilicet de Persis suam ex jecinore
τὴν κατὰ Περσῶν δήπουθεν ἔγνω διὰ τοῦ ἥπατος didicerat. Antiochiæ autem in regia multæ arculæ
νίκην. Ἐν δὲ Ἀντιοχείᾳ πολλὰ μὲν κιβώτια ἐν τοῖς inventæ sunt humanis capitibus plenæ multique
βασιλείοις κεφαλῶν ἀνθρώπων πεπληρωμένα, πολλὰ putei cadaveribus oppleti. Nam et innumeras
δὲ φρέατα νεκρῶν σωμάτων εὗρον πεπλησμένον· καὶ gravidas mulieres Julianus dissecuerat, ut fetuum
γὰρ μυρίας μὲν γυναῖκας ἐν γαστρὶ ἐχούσας ἀνατε- jecinora contemplaretur, et multos infantes jugu-
μὼν καὶ ἐν τοῖς ἐμβρύοις ἡπατοσκοπούμενος, καὶ latos ad bases simulacrorum defoderat, quibus
πολλὰ παιδία κατασφάξας, ὑπὸ τὰ εἴδωλα κατώρυξεν impense erat deditus. Magnum quoque alium
ὁ φιλείδωλος Ἰουλιανός. Πολλὴν δὲ καὶ ἄλλην λογι- gregem ratione præditorum animantium, diversa-
κὴν ἀγέλην ἐκ ποικίλων ἡλικιῶν διαφόροις ὑπέβαλε rum ætatum, variis mortis generibus sustulit,
θανάτοις ἐπ' ὀνόματι Ποσειδῶνος καὶ τῶν λοιπῶν C Neptuno eos et aliis dæmonibus, quorum se homo
δαιμόνων ὁ δαιμονιώδης καὶ θεομίσητος. Οὐ μὴν δὲ Deo invisus cultui addixerat, immolans. Quin et
ἀλλὰ καὶ ἵππους λευκούς τε καὶ πυρρούς ἔθυε, τοὺς albis equis soli, rufis igni ac ventis sacrificavit.
μὲν τῷ ἡλίῳ τοὺς δὲ τῷ πυρὶ καὶ τοῖς ἀνέμοις. Καὶ Nec non assidue canes, simias, corvos atque omne
πρὸς τούτοις κύνας καὶ πιθήκους καὶ κόρακας καὶ propemodum genus quadrupedum, avium natan-
πᾶν σχεδὸν ἑρπετῶν εἶδος καὶ τετραπόδων θηρίων tiumque mactabat, omnisque modi sacra excogi-
τε καὶ τῶν ἄλλων πτηνῶν καὶ νηκτῶν οὐ διέλειπε tabat, plura et deteriora his quæ apud Græcos
κατασφάττων καὶ τελετὰς παντοίας ἐπινοῶν πλείους recepta sunt. Ea enim re omnibus qui ante ipsum
καὶ χείρους τῶν παρ' Ἕλλησι νενομισμένων, πρὸς Græcam religionem sectati fuissent, palmam præ-
τὸ πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἑλληνίφαντας ὑπερακοντίσαι, ripere studebat, **528** propterea se in deorum re-
διὰ τῶν τοιούτων οἰόμενος ὁ ἄθεος ἀποθεω- latum iri homo a Deo alienus sperans. Verum ejus
θῆναι καὶ θεὸς νομισθῆναι. Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτου ἐν res nos ordine annorum, quibus imperavit, quam
τῇ τάξει τῆς αὐτοῦ θεοστυγοῦς βασιλείας ὡς οἷόν τε brevissime deinceps referemus: nunc reliqua
διὰ βραχέων λέξομεν. Ὁ δὲ λόγος πρὸς τὰ ἐξῆς βα- attexamus prioribus.
διζέτω.

Τοῦ Κωνσταντίου τῷ ιθ' ἔτει, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς D Annum Constantio imperante 19, die Penteco-
Πεντηκοστῆς, ἐν Ἱεροσολύμοις ἐφάνη τὸ σημεῖον τοῦ stæ, in cœlo signum vivificæ crucis apparuit, luci-
ζωοποιοῦ σταυροῦ ἐν οὐρανῷ, φωτοειδὲς, τεταμένον dum atque extentum a Golgotha, quo loco Chri-
ἀπὸ τοῦ Γολγοθᾶ, ἔνθα ἐσταυρώθη ὁ Χριστὸς, ἕως stus in crucem sublatus fuit, usque ad montem
τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ὅθεν καὶ ἀνελήφθη, κύκλῳ δὲ Olearum, unde idem Christus in cœlum subiit.
τούτου στέφανος, ὡς ἶρις τὸ εἶδος ἔχων. Τῇ αὐτῇ δὲ Cingebatur per orbem circulo arcus cœlestis simili.
ἡμέρᾳ καὶ Κωνσταντίῳ ὤφθη, Κυρίλλου τότε Ἱερο- Eadem die etiam Constantino apparuit, Cyrillo
σολύμων ἐπισκοποῦντος. Hierosolymæ tum episcopo.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(3) Δόκιμος cum de monachis dicitur, non is est qui jam ascetica vita probatus, virtutibus effulget provectus, sed is proprie cujus vires propositum, animus probantur et ad virtutem informantur: uno verbo, non *monachus præclarus* juxta Xylandrum, sed, juxta tritum in monasteriis loquendi usum, *novitius* est. Goar.

Anno 21, mortuo impio Eusebio Cpolitano episcopo, Romam denuo ad Julium papam et Constantem imperatorem, Constantii fratrem, redierunt Athanasius et Paulus. Cum au em Cpoli Christiani Paulum episcopum designare vellent, Ariani contra Macedonium deligerent, conseruere manus factiones multique utrinque ceciderunt Hermogenes quoque ductor exe citus, a Constantio ad exturbandum Paulum missus, a Christianis necatus inque mare abjectus fuit. Qua re cognita, Constantius Cpolim occupat. Paulum in exsilium agit : non tamen Macedonium episcopatui præfecit. Post Roma Paulus veniens cum litteris Julii papæ, Thessalonicæ in exsilio esse jubetur. **529** Macedonius autem prædonis in morem invadit ecclesiam, cæsis viris 3150, atque ita Ariani ecclesiam occupant. Athanasius autem et Paulus Romam rursus se conferunt ad Constantem. eique omnem rem narrant. Constans indigne rem ferens fratrem per litteras jubet Paulo et Athanasio sua solia reddi. Sed cum Magnentius in Gallia occupata tyrannide Constantem pium interfecisset, Constantis id Antiochiæ resciens statim urbe Paulum ejicit et Cucusi exsulare jubet. Ibi is suo humerali ab Arianis strangulatur. Macedonius rursum sedem episcopalem occupat, [4] Athanius autem fuga sibi consulit Constantius Julianum Galli fratrem custodialiberatum Cæsarem declarat inque Galliam mittit tradens ei in matrimonium sororem suam Helenam, quæ et Constantiæ nomen tulit. Constantio uxor fuit inclita Eusebia, cujus pulchritudinis fama orbem terræ pervagata est. Verum maritus mollior quam expediret, ac præterea morbosus, non potuit mulierem curare. Itaque flore ætatis naturæque vigore exardescens ea in matricis sævos cruciatus incidit paulatimque contabescendo periit, nulla neque formæ neque ætatis neque imperii percepta utilitate.

A Τῷ κα' ἔτει τῆς βασιλείας Κωνσταντίου, τελευτήσαντος Εὐσεβίου τοῦ δυσσεβοῦς Κωνσταντινουπόλεως, κατῆλθον εἰς Ῥώμην πάλιν πρὸς Ἰούλιον τὸν πάπαν καὶ Κωνσταντα τὸν τοῦ βασιλέως [P. 302] Κωνσταντίου ἀδελφὸν Ἀθανάσιος καὶ Παῦλος. Οἱ ὀρθόδοξοι τοίνυν Κωνσταντινουπόλεως Παῦλον προβαλόμενοι, ἐπεὶ οἱ Ἀρειανοὶ Μακεδόνιον ἀντεχειροτόνησαν, συμβάλλουσιν ἀλλήλοις, καὶ πολλοὶ ἀμφοτέρωθεν πίπτουσιν. Ἑρμογένης δὲ ὁ στρατηλάτης παρὰ Κωνσταντίου πεμφθεὶς εἰς τὸ ἐξελάσαι Παῦλον παρὰ τῶν ὀρθοδόξων κτείνεται καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ῥίπτεται. Τοῦτο ὁ Κωνστάντιος μαθὼν καταλαμβάνει τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ τὸν μὲν Παῦλον ἐξορίζει, οὐ μὴν δὲ ἐνθρονιάζει Μακεδόνιον. Ὕστερον δὲ παρὰ Ἰουλίου Ῥώμης μετὰ γραμμάτων ὁ Παῦλος ἀνελθὼν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐξορίζεται. ὁ δὲ Μακεδόνιος τῇ Ἐκκλησιᾳ ληστρικῶς ἐπιβαίνει, ἐφ' ᾧ καὶ ἀναιροῦνται ἄνδρες τρισχίλιοι ἑκατὸν πεντήκοντα· καὶ οὕτω τῆς Ἐκκλησίας Ἀρειανοὶ κρατοῦσι, καὶ Ἀθανάσιος δὲ καὶ Παῦλος τὴν Ῥώμην πάλιν καταλαμβάνουσιν. Οἳ καὶ προσελθόντες τῷ Κώσταντι πάντα διηγήσαντο. Ὁ δὲ ἐπὶ τούτοις ἀγανακτήσας γράφει τῷ ἰδίῳ ἀδελφῷ λυπούμενος ἀποδοῦναι Παύλῳ καὶ Ἀθανασίῳ τοὺς ἰδίους θρόνους. Μαγνεντίου δὲ ἐν Γαλλίαις τυραννήσαντος καὶ Κώνσταντα τὸν εὐσεβῆ ἀνελόντος, ἐπεὶ Κωνστάντιος ἐν Ἀντιοχείᾳ ὢν τοῦτο ἔμαθε, παρευθὺ τῆς πόλεως τὸν Παῦλον ἐξορίζει ἐν Κουκουσῷ. Κἀκεῖ ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν τῷ ἰδίῳ ὠμοφόρῳ (4) ἀποπνίγεται, καὶ Μακεδόνιος πάλιν τοῦ θρόνου ἐπιλαμβάνεται, ὁ δὲ Ἀθανάσιος πάλιν φυγῇ τὴν σωτηρίαν πραγματεύεται. Ἰουλιανὸν δὲ τὸν ἀδελφὸν Γάλλου ἐκ τῆς φυλακῆς ἐξαγαλὼν Καίσαρα προβάλλεται καὶ εἰς Γαλλίας ἐκπέμπει, ζεύξας αὐτῷ πρὸς γάμον τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν Ἑλένην τὴν καὶ Κωνσταντίαν. Γαμετὴ δὲ Κωνσταντίου ἦν Εὐσεβία ἡ περιώνυμος, ἧς τὸ κάλλος εἰς πᾶσαν ἐξῆλθε τὴν γῆν· ἀλλ' ἀ ταύτης ἀνὴρ μαλθακώτερος ὑπάρχων τοῦ πρέπoντος, ἔτι δὲ καὶ νοσηλευόμενος, οὐκ ἠδύνατο θεραπεῦσαι τὴν ἄνθρωπον, ἡ τῷ τῆς νεότητος ἄνθει καὶ κῷ κάλλει τῆς φύτεως ὑπερζέουσα τῷ τῆς μητρομανίας περιέπεσε πάθει, φθίνουσα δὲ κατὰ μικρὸν ἐτελεύτησε, καὶ οὔτε τοῦ κάλλους οὔτε τῆς ἡλικίας οὔτε τῆς ἡλικίας οὔτε τῆς βασιλείας ἀπώνατο

B

C

Utcunque enim mulier reliqua omnia sustinet :
Sed deficiente viro, vita quoque deficit.

Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα δεύτερ' ἂν πάσχοι γυνή.
Ἀνδρὸς δ' ἁμαρτάτους' ἁμαρτάνει βίου.

305 Anno 22 Ariani Constantio persuaserunt ut capitale supplicium Athanasio decerneret. Sed tunc quoque is vitam fuga servavit. Noctis hora tertia terræ motus Nicomediæ obortus magnam hominum multitudinem atque cum his episcopum Cecropium oppressit. Macedonius episcopatu Cpolitano potitus, corpus Constantini Magni ab Apostolorum templo ad Sancti Acacii fanum transferre aggressus est, præscriptione ea utens, quod templum Apostolorum corruisset. Populo autem obsistente magna existit cædes, ita ut sanguine et puteus testimonii et plateæ et aula opplerentur.

D Τῷ κβ' ἔτει οἱ Ἀρειανοὶ τὸν βασιλέα Κωνσταντιον κατὰ Ἀθανασίου παρέπεισαν ὡς κεφαλικὴν τιμωρίαν αὐτοῦ καταψηφίσασθαι· ἀλλὰ καὶ τότε φυγῇ ὁ ἅγιος τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο. Σεισμοῦ δὲ μεγάλου ἐν Νικομηδείᾳ γενομένου περὶ ὥραν νυκτερινὴν τρίτην, τὴν πόλιν κατέλαβε, καὶ πλῆθη πολλὰ διέφθειρε μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Κεκροπίου. Μακεδόνιος τοίνυν τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατέχων μετήγαγε τὸ σῶμα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου εἰς τὸν ἅγιον Ἀκάκιον ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῶν [P. 303] Ἁγίων Ἀποστόλων, πτῶσιν προφασιζόμενος τοῦ ναοῦ· τοῦ δὲ λαοῦ κωλύοντος φόνος γέγονε πολὺς, ὥστε πληρωθῆναι

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(4) *Humerale* ad verbum reddidit interpres: tu *fasciam* honoris gratia, pontificum humeros ambientem et extremis ante retroque pendulam, a Latinis *pallium*, archiepiscoporum insigne dictam, intelliges. Ἐπωμίδα vocat auctor frequentius. Goar.

τὸ φρέαρ τοῦ μαρτυρίου (5) καὶ τὰς πλατείας καὶ τὴν αὐλὴν αἱμάτων· Ὅπερ γνοὺς Κωνστάντιος τούτον μὲν καθῄρησε καὶ Εὐδόξιον ἀντικατέστησε, μείζονι κακῷ μέγα κακὸν ἀμειψάμενος. Οὗτος ὁ Εὐδόξιος ἐνεκαίνισε τὸ δεύτερον τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας διὰ τὸ μετὰ τὸν πρῶτον ἀπαρτισμὸν αὐτοῦ καὶ τὸν ἐγκαινισμὸν τὸν δι' Εὐσεβίου πάλιν πεσεῖν καὶ αὖθις οἰκοδομηθῆναι διὰ τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίου. Ἐπὶ τούτου τοῦ Εὐδοξίου τοῦ μαθητοῦ Εὐνομίου ὁ ἐν ἁγίοις Ἐφραὶμ ὁ Συρος ἦν, μέγας ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ, ὃς πολλὰ ὠφέλιμα ἐγγράφως καταλέλοιπε.

Τῷ κγ' ἔτει τοῦ Κωνσταντίου Φλαβιανὸς ὁ Ἀντιοχείας τοὺς τῶν ψαλλόντων χοροὺς διελὼν ἐκ διαδοχῆς τὴν Δαβιτικὴν ἐδίδαξε πρῶτος ᾄδειν μελῳδίαν. Μετὰ δὲ τοῦτον Πέτρος ὁ Ἐναφεὺς τυραννικῶς τῷ θρόνῳ Ἀντιοχείας ἐπιβὰς πρῶτον ἐπενόησε τὸ μύρον (6) ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ ἁγιάζεσθαι, καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐν τοῖς ἁγίοις Θεοφανίοις (7) ἐπίκλησιν ἐν ἑσπέρᾳ γίνεσθαι, καὶ ἐν ἑκαστῃ εὐχῇ τὴν Θεοτόκον ὀνομάζεσθαι, καὶ ἐπὶ πάσῃ συνάξει τὸ σύμβολον τῆς πίστεως λέγεσθαι, πρότερον τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ (8) καὶ μόνον λεγόμενον.

Ἀκηκοὼς τοίνυν Κωνστάντιος ὅτι Ἰουλιανὸς ἐν Γαλλίαις ἐν πολέμοις εὐδοκιμήσας ὑπὸ τοῦ στρατοῦ βασιλεὺς ἀνηγορεύθη, ἐν Ἀντιοχείᾳ διάγων διὰ τὸν Περσικὸν πόλεμον ἐξώρμησε κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ἐν Μόψου κρήναις τελευτᾷ, μηνὶ Νοεμβρίῳ γ', πολλὰ τῆς ἑαυτοῦ ἀγνοίας καταγνούς. Ἐβαπτίσθη δὲ τότε ἐν Ἀντιοχείᾳ ὑπὸ Εὐζωΐου τοῦ Ἀρειανοῦ. Οὗ τὸ σῶμα Ἰοβιανὸς ὁ μετὰ ταῦτα βασιλεὺς, προτίκτωρ (9) τότε ὤν, ἀποκομίσας ἀπέθετο πλησίον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν τῷ Ἡρώῳ (10) μετὰ Εὐσεβίας τῆς αὐτοῦ πρώτης γυναικός.

Ἅμα δὲ τῷ ἀναγορευθῆναι Ἰουλιανὸν ἐν Γαλλίαις εὐθὺς ἡ τροῦλλα (11) τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, φουρνικὴ οὖσα, ἔπεσε, τόν τε ἀμβωνα καὶ τὰς σολέας ἐξ ὀνυχίτου λίθου ὄντα συνέτριψε καὶ

A Constantantius rei indicio accepto Macedonium deposuit, eique Eudoxium substituit, magnum malum majore commutans. Is Eudoxius denuo templum S. Sapientiæ dedicavit, quia post primam absolutionem ab Eusebio dedicatum corruisset essetque a Constantio eodem instauratum. Hujus Eudoxii, qui Eunomii fuit discipulus, tempore S. Ephræmus Syrus fuit, vir magnus dictus factisque et qui multa utiliter conscripta reliquit.

Anno 33 Constantii Flavianus Antiochiæ episcopus cantorum choros dividens primus instituit ut psalmi Davidici alternis cantarentur. Post hunc Petrus cognomento Cnapheus (id est fullo) per tyrannidem eo episcopatu occupato primus auB ctor fuit unguenti in ecclesia coram **531** universo populo consecrandi, ac ut in sacris Theophaniis aquarum consecratio vesperi fieret, ac ad singulas preces nominatim Dei Genitrix cieretur, et in cœnæ mysticæ celebratione quavis symbolum fidei recitaretur, cum id tantum in vigilia magna diceretur.

Enimvero Constantius Julianum in Gallia bellis præclare gestis audiens ab exercitu imperatorem appellatum, tunc belli Persici causa Antiochiæ degens, contra eum expeditionem suscepit. Sed cum ad Mopsucrenas (Mopsi scaturigines) venisset, ibi vitam finiit, tertio die Novembris cum suam ignorationem valde vituperasset. Baptizatus fuit tunc Antiochiæ ab Euzoio Ariano. Corpus ejus C Jovianus, qui postea temporis ad imperium evectus, tunc protector fuit, sublatum deposuit in Heroo sacello juxta patris corpus et Eusebiæ prioris ejus uxoris.

Simul atque in Galliis Julianus est imperator salutatus, statim trulla sacri Magni Deo dedicati Templi, quæ fornicibus constabat, corruit, atque ambonem et soleas de lapide onychite confectas

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(5) Τὸ φρέαρ τοῦ μαρτυρίου *puteum testimonii* vertendum censuit interpres, erronee Μαρτύριον enim ecclesia est martyri dicata, ut habet Chrysostomus hom. 31 tom. V, statim sub initio. Hic quoque de Acacii martyris templo aperta fit mentio; ac insuper in Marciano ædes Euphemiæ μαρτυρίων scribitur p. 303. Goar.

(6) *Sacrum chrisma* intelligit ungendis baptismo initiatis institutum, cujus consecrationem de qua hic sermo, continet Euchologium Goar.

Baptismum non secus in Theophaniis quam in Paschate ac Pentecoste solemniter quondam Græci conferebant. Ejus aquam, veteri more retento etiamnum hodie festi pervigilio consecrant, morisque institutionem Petro Fulloni Cedrenus assignat Goar.

(8) *In vigilia magna*, reposuit dormitans Xylander, ubi *magnam parascevem*, passionis nimirum celebritatem non difficulter scribere potuisset Goar.

(9) Cujus officium apud Meursium jejune describitur, latissime apud Pancirollum in *Notit. imperii* c. LXXXIX. Imperatoris latus stipabat. Goar.

(10) Tumuli priorum imperatorum a Constantio **in limine Sanctorum Apostolorum positi ἡρῶων sunt** *heroum loca* et *heroicarum cinerum* loculi, ἐν ἰδιαζούσῃ μέντοι στοᾷ *in peculiari nimirum porticu* a præfato Constantio constructa dispositi. Zonaras in Constantino versus finem Goar

(11) Ne vel me impedirem vel alios, hæc ad verbum reddidi Est enim oppido difficile hybridas D voces, quas a Latinis Græci male assecuti et vitiantes suas fecerunt, recte exprimere Ex Evagrii IV, 31 apparet trullam esse θόλον, id est rotundum fastigium. Arbor Persica de cujus miraculo inde retert, in margine ῥοδοκινέα appellatur: quod obiter annotandum videbatur. Xyl. — Φουρνικὴ, ἄμβωνά, σολέας hybridas voces asserit Xylander, et se altosque in eis interpretandis impedire veretur. An oppido, ut existimat, difficile interpretari τὸ φουρνικὴ, ecclesiam sive trullam *fornicibus laqueatam*. vel, ut scribit Meursius, *instar furni concameratam?* φοῦρνον enim ita vocant Græci. Τὸν ἄμβωνα *suggestum altiorem*. in ecclesiæ medio locatum, in quem ab oriente et occidente gradibus ascenditur, ex quo Dei verbum et legitur et enuntiatur; τὰς σολέας *gradus altari viciniores*, in quibus sedam habent subdiaconi, et e quibus velut *e solio* regis Christi corpus in populum fidelem distribuitur. Goar.

in pulverem redigit. Id templum cum Julianus postmodo vidisset, dixit : jam templum habent Christiani. Sed ego ubi a Persico bello rediero, medium ejus feno reponendo, partes ab utroque latere stabulum equorum parabo, ut videam ubinam suam spem collocent.

Erat Julianus statura brevi, barbatus, capillo nigro, somni, luxuriæ, reique venereæ apprime abstinens, cæterum ambitiosissimus et impius. **532** Is ad se unum toto imperio delato impudens Græcam religionem usurpavit. sanguine sacrificiorum sacrum baptismum eluens, omniaque agens quibus dæmones coluntur. Oribasium medicum ac quæstorem Delphos misit, ut oraculum Apollinis instauraret Is cum eo pervenisset opusque inchoasset, tale dæmone accepit oraculum :

Corruit artifici varie cortina labore
Constructa : hoc regi redeuntes dicite vestro.
Nec casa nec Phœbi reddens oracula laurus
Ulla super, nullæ veniunt a fonte loquelæ :
Exstincti laticesque profunda silentia servant.

Primo imperii Juliani anno, cum is ante mortem Constantii diadema sibi sumpsisset, statim ira Dei Romanorum ditioni imissa mala sunt. Tum impius iste, ut Constantium injnstum ac legibus adversum fuisse ostenderet, justiam præ se ferre cœpit, episcopos ab exsilio revocare, Eusebium regiorum eunuchorum principem utpote sontem necare, reliquos etiam eunuchos palatio ejicere ob dimissam ac repudiatam a se uxorem, sibi ab ejus fratre Constantio desponsatam, coquos etiam dimittere, ut frugalius viveretur, et puerulos, quod unum multis sufficere diceret. Publico etiam cursu camelos, asinos et mulas ejicere, solisque equis ad ministeria uti concedere, avaritia impulsus, cui erat mancipatus. **533** Tunc in Oriente Græci sublatis animis statim Alexandriæ Georgium episcopum raptatum interfecerunt. Athanasius autem, qui diu apud virginem quamdam delituerat, in publicum progressus concilium convocavit, decretisque Nicænis confirmatis ecclesias recuperavit. Ariani autem Georgio sublato Lucium sibi præfecerunt, inque communi domo conventus egerunt. Græcæ autem religionis æmuli multos Christianos in cruces sustulerunt atque jugularunt. Nam Gazæ et Ascalone presbyteros, et qui virginitatem conservassent, interfecerunt, eorumque viscera aperta hordeo impleverunt et porcis objecerunt. Phœnice Cyrilli diaconi necati jecur gustaverunt. Qui autem diaconum istum dissecuit et jecur ejus degustavit, is et linguam suam ipsius putredine confectam vomuit, et dentes amisit atque oculos, et diris tortus doloribus periit. Quod vero commemorem quæ isto tempore per urbes et agros a Græcis perpetrata fuerint ? Cum ea neque verbis possent neque scribendo unquam

A εἰς χοῦν ἀπετίλεσε. Τοῦτον τὸν ναὸν ἰδὼν μετὰ ταῦτα Ἰουλιανὸς εἶπεν· Ἀκμὴν οἱ Χριστιανοὶ ἐκκλησίας ἔχουσιν. Ἐὰν ὑποστρέψω ἀπὸ Περσῶν, τὸν μὲν μέσον χορτοβολῶνα, τὰ δὲ ἔνθεν κἀκεῖθεν μέρη στάβλους τῶν ἵππων μου, ποιήσας αὐτοὺς ἰδεῖν ἔχω ποῦ ἐλπίζουσιν.

Ἦν δὲ Ἰουλιανὸς τὸ σῶμα βραχὺς, εὐπώγων, μελανόθριξ, ὕπνου καὶ τρυφῆς καὶ ἀφροδισίων ὅτι μάλα ἐγκρατής, φιλοδοξότατος τε καὶ τῷ κατ' εὐσέβειαν τρόπῳ πονηρός. Οὗτος μονοκράτωρ [P. 304] γενόμενος ἀναιδῶς ἐλληνιζεν, αἵματι θυσιῶν τὸ ἅγιον βάπτισμα ἀποπλυνάμενος καὶ πάντα ποιῶν οἷς οἱ δαίμονες θεραπεύονται. Πέμπει οὖν Ὀριβάσιον τὸν ἰατρὸν καὶ κοιαίστωμα ἐν Δελφοῖς ἀνεγεῖραι τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀπελθὼν οὖν αὐτὸς καὶ τοῦ ἔργου ἀψάμενος λαμβάνει χρησμὸν παρὰ τοῦ δαίμονος.

B

Εἴπατε τῷ βασιλεῖ· Χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐλά.
Οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν, οὐ μαντιδα δάφνην,
Οὐ παγὰν λαλέουσαν. Ἀπέσβετο καὶ λάλυν ὕδωρ.

Τῷ πρώτῳ τούτου ἔτει διάδημα περιθεμένου πρὸ τῆς τοῦ Κωνσταντίου τελευτῆς εὐθὺς θεήλατοι ὀργὰς τὴν Ῥωμαίων γῆν κατειλήφασι. Δεῖξαι οὖν θέλων τὸν Κωνστάντιον ἄδικον καὶ παράνομον, ὑποκρινόμενος δικαιοσύνην ὁ ἀσεβὴς τοὺς ἐν ἐξορίᾳ ἐπισκόπους ἀνεκαλέσατο. Εὐσέβιον δὲ τὸν πρῶτον τῶν βασιλικῶν εὐνούχων ἀνεῖλεν ὡς δῆθεν ἄδικον. Ἐδίωξε δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς εὐνούχους τοῦ παλατίου διὰ τὸ ἀποβαλεῖν τὴν γυναῖκα, ἣν συνῆψεν αὐτῷ Κωνστάντιος ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς. Ὁμοίως καὶ μαγείρους διὰ τὸ λιτὸν τῆς διαίτης, καὶ κουρίσκους (12) διὰ τὸ ἕνα πολλοῖς

C ἀρκεῖν, ὡς ἔλεγε. Τοῦ δὲ δημοσίου δρόμου τάς τε καμήλους καὶ ὄνους καὶ ἡμιόνους ἐξέβαλε, μόνους ἵππους συγχωρήσας ὑποῦργεῖν διὰ πολλὴν φιλαργυρίαν, ἧς δοῦλος ἦν. Τότε οἱ κατὰ Ἀνατολὴν Ἕλληνες ἐπαρθέντες εὐθὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Γεώργιον τὸν ἐπίσκοπον σύροντες ἀνεῖλον. Τότε Ἀθανάσιος πρός τινα παρθένον κρυπτόμενος χρόνον πολὺν ἐξελθὼν σὺν ὁδον ἐκρότησε, καὶ τὰ κατὰ Νίκαιαν κυρώσας δόγματα τὰς Ἐκκλησίας ἀπέλαβεν. Οἱ δὲ Ἀρειανοὶ μετὰ Γεώργιον Λούκιον προεχειρίσαητο ἑαυτοῖς, καὶ ἐν οἴκῳ κοινῷ συνήθοντο. Οἱ δὲ Ἕλληνες πολλοὺς Χριστιανοὺς ἀνεσταύρωσάν τε καὶ κατέσφαξαν. Καὶ γὰρ ἐν Γάζῃ καὶ Ἀσκάλωνι πρεσβυτέρους καὶ ἀειπαρθένους ἀνειροῦντες ἀνέπτυσσον τὰ σπλάγχνα αὐτῶν καὶ κριθῆς πληροῦντες τοῖς χοίροις παρέβαλλον. Ἐν δὲ Φοινίκῃ Κύριλλον διάκονον ἀνελόντες τοῦ

D ἥπατος αὐτοῦ ἀπεγεύσαντο. Ὁ δὲ ἀνατεμὼν τὸν διάκονον καὶ τοῦ ἥπατος αὐτοῦ ἀπογευσάμενος τὴν μὲν γλῶσσαν σαπεῖσαν κατέρρευσε καὶ τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ ἀπέλαβε τούς τε ὀφθαλμοὺς ἐπηρώθη καὶ πικρῶς βασανιζόμενος ἐντελεύτησε. Καὶ τί δεῖ λέγειν τὰ καθ' ἑκάστην πόλιν καὶ χώραν κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων γινόμενά ; Ὑπερβαίνουσι γὰρ καὶ λόγον πάντα καὶ γραφήν. Τότε καὶ ὁ μέγας Βασίλειος τῆς Καππαδοκῶν Ἐκκλησίας

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(12) Puerascit interpres, *puerulos* hanc vocem referre suspicatus, quæ *tonsores* diminutive significat. Paulus Diaconus in Juliano. Goar.

πρεσβύτερος ἦν, καὶ Λιβάνιος ὁ σοφιστὴς καὶ Πρόκλος καὶ Μάξιμος οἱ φιλόσοφοι.

[P. 305] Τῷ δευτέρῳ ἔτει ὁ δυσσεβὴς Ἰουλιανὸς ἐνομοθέτει μὴ μετέχειν Χριστιανοὺς Ἑλληνικῶν μαθημάτων. Ἀπολινάριος δὲ τῇ θείᾳ Γραφῇ ὅλῃ χρησάμενος, πάντων τε ποιητῶν τοὺς χαρακτῆρας μιμούμενος, ἔγραψε παιδεύεσθαι παρὰ τῶν Χριστιανῶν. Ὁ δὲ παραβάτης τὰς τῶν Χριστιανῶν εὐποιΐας μιμούμενος ἐκέλευσε ξένοις τε καὶ πτωχοῖς τὰ πρὸς τὴν χρείαν χορηγεῖσθαι, ἀπατῶν τοὺς ἁπλουστέρους. Ταῖς δὲ εἰκόσιν αὐτοῦ Δία καὶ Ἄρεα καὶ Ἑρμῆν συγγράφεσθαι προσέταξε καὶ τοὺς λοιποὺς δαίμονας, τοὺς δὲ ἀναβαλλομένους τὴν τούτων προσκύνησιν ὡς ἐχθροὺς βασιλικοὺς τιμωρεῖσθαι. Τῷ δὲ στρατῷ τὴν ῥόγαν (13) διανέμων πῦρ ἐτίθει καὶ λιβανωτὸν, καὶ θυμιᾶν τοὺς στρατιώτας ἠνάγκαζεν.

Ἐν Καισαρείᾳ δὲ τῆς Φιλίππου, τῇ νῦν Παγαίδι, ἡ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ θεραπευθεῖσα αἱμόῤῥους ἀνδριάντα ἔστησε τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ, καὶ βοτάνη ἐφύετο ὑπὸ τὴν βάσιν τοῦ ἀνδριάντος πάσης νόσου ἀλεξητήριον. Τῇ οὖν βοτάνῃ φθονήσας τὸν ἀνδριάντα κατάγει ὁ δείλαιος, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ξόανον Ἰουλιανοῦ ἵστησι. Καὶ τὸν μὲν τοῦ Σωτῆρος ἀνδριάντα οἱ Χριστιανοὶ λαβόντες εἰς ἐκκλησίαν ἔθεντο, τὸν δὲ τοῦ Ἰουλιανοῦ πῦρ κατελθὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀνάλωσεν.

Ἐν δὲ Νικοπόλει τῆς Παλαιστίνης τῇ Ἐμμαοῦς πηγή ἐστι παντοίων παθῶν ἀνθρώπων τε καὶ κτηνῶν ἴασις· ἐν αὐτῇ γάρ φασι τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν τοὺς πόδας ἀπονίψασθαι ἐξ ὁδοιπορίας. Ἐν Ἑρμουπόλει τῆς Θηβαΐδος δένδρον ἵσταται περσέα· ταύτης φύλλον ἢ κάρφος εἰ λάβοι τις, πρὸς πᾶσαν νόσον ἐστὶν ἴασιμος· ὅπερ δένδρον, φασὶ, κλιθὲν προσεκύνει τῷ Χριστῷ, ἡνίκα πρὸς Αἴγυπτον ἔφευγε, καὶ σκιὰν αὐτῷ πεποίηκε. Καὶ τῇ μὲν πηγῇ φθονήσας κατέχωσε, τὸ δὲ δένδρον ἔκοψεν. Οὗτος ὁ μιαρὸς τὴν τοῦ Προδρόμου θήκην ἀνοίξας πυρὶ τὰ λείψανα παραδέδωκε καὶ τὴν κόνιν διελίκμησε.

Φασὶ δὲ ὅτι ἐν τῇ κατὰ τὴν Καισάρειαν τῆς Φιλίππου, ἐν τῇ ἀρκτῴᾳ θέσει τῆς φάραγγος, ῥίζαν γίνεσθαι φλογοειδῆ, ἣν καλοῦσι βατταρῖτιν, ἐφ' ἧς περὶ τὴν ἑσπέραν ἐξαστράπτον φῶς ἀπροσπέλαστον εἶναι καὶ ἀπρόσιτον παρασκευάζει διὰ τὸ παραχρῆμα τὸν ἐγγίζοντα ἀποθνήσκειν. Κυκλόθεν οὖν αὐτῆς περιορύξαντες κύνα δεσμοῦσιν ἐκ τῆς ῥίζης αὐτῆς. Ὁ κύων δὲ τοῖς αὐτοῦ δεσπόταις ἕπεσθαι ἱέμενος ἐπὶ πολὺ σύρων ἀνασπᾷ τὴν ῥίζαν. Καὶ αὐτὸς μὲν θνήσκει παραυτὰ, τὴν ῥίζαν δὲ περιάπτοντες τοὺς δαιμονιζομένους θεραπεύουσι. Καὶ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ δέ φασι πόλιν εἶναι πάλαλον· ταύτης ἀπὸ σταδίων δύο διαῤῥεῖ ποταμός. Οὗτος ἔχει τόπον ἐν αὐτῷ νησοειδῆ, ὡσεὶ πηχῶν ἑκατὸν [P. 306] τὸ περίμετρον, οὗ ἡ ἀργὴ ψάμμος διὰ τῶν ἀνέμων ἐκφερομένη εἰς ὕελον εὐθὺς μεταποιεῖται· καὶ ταύτης ἀφαιρουμένης πάλιν αὖθις ἀναπληροῦται.

A æquari. Fuit tum Basilius magnus Cappadociæ Ecclesiæ presbyter, et Libanius sophista, Proclus Maximusque philosophi claruerunt.

Anno secundo Julianus lege data edixit ne Christiani Græcis disciplinis instituerentur. Quo tempore Apollinarius scribendi materiam sumens sacram Scripturam atque omnes poetarum formas imitans ea composuit quæ Christiani discerent. Cæterum Julianus veræ religionis **534** desertor, Christianorum beneficentiam imitans, peregrinis et mendicis necessaria suppeditari jussit, simpliciores decipiens. Imaginibus suis Jovem Martem et Mercurium reliquosque dæmones appingi jussit, de iis qui adorare ea distulissent, supplicium sumi tanquam hostibus imperatoris. Congiarium B exercitui largiens ignem poni mandavit ac thus, ac adolere milites coegit.

Cæsareæ Philippi, quæ nunc Panais dicitur, mulier quam Christus profluvio sanguinis liberaverat, Domino Christo statuam posuerat sub cujus basi herba enascebatur præsens quorumvis morborum remedium. Ejus herbæ invidia motus Julianus statuam eam deposuit, ac Juliani imaginem sculptam istius loco posuit. Christiani statuam Servatoris sublatam in templo collocaverunt: Juliani ignis de cœlo missus consumpsit.

Nicopoli Palæstinæ, quæ et Emmaus dicitur, C fons erat omnis generis morbos hominum brutorumque sanans: eo enim fonte ferunt Christum ex itinere pedes abluisse. Hermopoli, quæ est urbs Thebaidis, Persica arbor fuit, cujus folium aut cortex cuivis morbo mederetur: eam ferunt arborem sese inclinasse et Christum adorasse in Ægyptum fugientem, eique umbram præbuisse. Eum fontem invidia stimulante Julianus ingesta materia obstruxit, arboremque illam excidit. **535** Idem aperto Præcursoris Christi monimento reliquias ejus cremavit cineresque dissipavit.

Aiunt in vallis quæ ad Cæsaream Philippi est septentrionali parte flammeam quamdam radicem nasci, Battaritidem nomine, a qua sub vesperam effulgens lumen inaccessam eam reddat: quodsi quid accedat, id statim moriatur. Circa eam ra- D dicem in orbem terram effodiunt, ac radici canem alligant, qui dum dominos suos sequi cupit, eam evellit atque ipse illico moritur. Cæterum ea radice appensa eos sanant qui a dæmonibus vexantur. In Galilæa etiam ferunt urbem quamdam esse maritimam, a qua stadiis duobus præterfluat amnis, in quo sit insula quædam ambitu cubitorum circiter centum, cujus alba arena ventis egesta statim in vitrum mutetur, atque arena sublata locus confestim alia expleatur.

XYDANDRI ET GOARI NOTÆ.

(13) *Stipendia militum*, vel imperatorum *dona* regiarum, ut hic narrat Paulus Diaconus, eisdem Kalendis Januariis, natalibus principium et urbium exhibita. Ab *ornando* vox deducta. Goar.

Juliano Chalcedonem transeunti atque in fano Fortunæ sacrificanti Maris ejus loci episcopus in faciem convicia permulta fecit, desertorem appellans et furiam et gloriæ Dei alienum.Sed Julianus, ut qui philosophum præ se ferret, uno hoc dicto Marim ultus est, Abi, inquiens miser, tuamque deplora cæcitatem cui Nazaræus, quem tu adoras, opem non tulit. Nam Maris suffusionem oculorum perpessus erat. Isque **536** respondit, Gratias ago Domino meo Christo, qui mihi hoc pacto prospexit ne impudentissimum tuum atque impiissimum videam vultum.

Idem Julianus Græcis instigantibus magnum Athanasium ecclesia expulit. Qui abiens Christianos super ipso flentes bono esse animo jussit : nubeculam enim hanc brevi transituram.

Degens Antiochiæ Julianus ac crebro in Daphna obambulans,Apollinisque simulacrum colens.quod ibi erat,opus Bryxidis statuarii admirandum.quod imitando æquare nemo potuerat, oraculum ab eo poscebat. Cum vero nihil responderetur, reliquias sancti martyris Babylæ, quæ in Daphna erant repositæ, in causa esse ratus transferri eas inde jussit. Quo facto,eadem nocte ignis confertim cœlo delatus ædem simulacrumque combussit, ita ut ne vestigium quidem ejus superesset. Ea re impius ille perculsus, insidiisque Christianorum factum putans, sacerdotes torsit variisque suppliciis affecit, ita ut etiam aliquot de iis morerentur.Hoc autem tantummodo ex iis retulit responsi, neque Christianorum neque ullius omnino hominis opera.sed igne cœlitus delato ædem atque simulacrum conflagrasse. Propterea iratus magnam Antiochiæ ædem reclusit omniaque templa deprædatus est. Missi autem **537** duo comites Felix et Julianus avunculus imperatoris, cum dicerent se putavisse quamdam facultatem rerum inspectricem esse, quæ ipsos impedivisset, subsannavi eos Julianus.

Artemius porro dux Alexandriæ, qui imperium Constantio gerente magno ardore cultores falsorum numinum oppugnaverat, post multos cruciatus propter fidem Christianam capite truncatus est, et bona ejus in publicum redacta. Similiter actum cum duobus presbyteris Eugenio et Macario.

Tertio sui imperii anno Julianus multos professos Christianam religionem suppliciis affecit. Judæos quoque templum suum instaurare jussit.Quod opus cum esset inchoatum, primum venti turbo calcem disjecit supra ducenta millia modiorum. Et cum Judæi denuo opus aggrederentur, ignis ex fundamentis erumpens eos combussit. Atque ita opus illud omissum est. Impius ille Julianus scripsit

A Διερχόμενον δὲ τὸν Ἰουλιανὸν τὴν Χαλκηδόνος πόλιν, Μάρις ὁ ταύτης ἐπίσκοπος πολλὰς ὕβρεις τῷ Ἰουλιανῷ εἰς τὸν τῆς Τύχης ναὸν θύοντι κατὰ πρόσωπον ἐπήγαγε, παραβάτην ἀποκαλῶν καὶ ἀλάστορα καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ἀλλότριον. Ὁ δὲ ἅτε φιλόσοφον προσποιούμενος ἐνὶ τὸν Μάριν ὠνείδισε λόγῳ, Ἄπελθε, λέγων, ταλαίπωρε, καὶ ἀποθρήνει τὴν σαυτοῦ τύφλωσιν· οὐδὲ γὰρ ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ προσκυνεῖς, τοῦ πάθους ἴασατο. Ἦν γὰρ ὁ Μάρις ἐπίχυσιν πεπονθώς. Ὁ δὲ φησι πρὸς τὸν Παραβάτην· Εὐχαριστῶ τῷ Δεσπότῃ μου Χριστῷ τοῦτό μοι προνοησαμένῳ, ἵνα μὴ τὸ ἀναιδέστατον καὶ ἀσεβέστατόν σου θεάσωμαι πρόσωπον.

Οὗτος τὸν μέγαν Ἀθανάσιον τῆς Ἐκκλησίας ἐξελθεῖν ἐκέλευσε, τῶν Ἑλλήνων αὐτὸν παροξυνάντων. B Ὁ δὲ ἐξερχόμενος θαρρεῖν εἶπε Χριστιανοῖς τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ δακρύουσι· Θαρσεῖτε, φησὶ, λαὸς τοῦ Χριστοῦ· νεφύδριόν ἐστι, καὶ παρέρχεται.

Διάγων δὲ Ἰουλιανὸς ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ συνεχῶς ἐν Δάφνῃ ἀνιὼν καὶ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος θεραπεύων εἴδωλον (ἦν γὰρ ἐκεῖσε θαυμαστὸν ἔργον Βρύξιδος ἀγαλματοποιοῦ, ὃ μήτις ἄλλος ἴσχυσεν ἐκμιμήσασθαι), παρ' αὐτοῦ Χρησμὸν ἐζήτει, ἀλλ' οὐδεμιᾶς ἀποκρίσεως ἔτυχε. Νομίσας δὲ ὅτι διὰ τὰ ἐν τῇ Δάφνῃ ἀποκείμενα λείψανα τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος (14) Βαβύλα ἀποσιωπᾷ, ἐκέλευσεν ἅπαντα μετατεθῆναι. Οὗ γενομένου ἀθρόως πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατελθὸν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ τόν τε ναὸν κατέφλεξε καὶ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα, ὥστε μηδὲ ἴχνος αὐτοῦ φανῆναι. Ἐκπλαγεὶς οὖν ἐπὶ τούτῳ ὁ μιαρὸς, καὶ νομίσας κατ' ἐπιβουλὴν Χριστιανῶν γενέσθαι, ἐπ' ἐξέτασιν C τῶν ἱερέων ἐχώρει. Καὶ παντοίως τιμωρησάμενος ὥστε καί τινας αὐτῶν ἀποθανεῖν, τοῦτο μόνον ἤκουσε παρ' αὐτῶν, ὅτι οὔτε ὑπὸ Χριστιανῶν οὔθ' ὑπὸ ἄλλης ἀνθρωπίνης ἐπιβουλῆς, ἀλλ' ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πῦρ κατελθὸν ἐνέπρησε καὶ τὸν ναὸν καὶ τὸ ἄγαλμα. Θυμωθεὶς οὖν ὁ Παραβάτης καὶ θεομάχος τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν Ἀντιοχείας ἀπέκλεισε καὶ πάντα τὰ ἱερὰ ἐσύλησε. Τῶν δὲ ἀποσταλέντων κομήτων Φήλικος καὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ θείου αὐτοῦ λεγόντων, ὅτι, Ἐνομίζομεν ἐποπτικήν τινα εἶναι δύναμιν τὴν κωλύσασαν ἡμᾶς, ὁ μιαρὸς ἐπετωθάζεν.

Ἀρτέμιος δὲ ὁ δοὺξ Ἀλεξανδρείας, ἐπειδήπερ ἐπὶ τοῦ Κωνσταντίου ζῆλον πολὺν ἐνεδείξατο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τῶν εἰδωλολατρούντων, ἐδημεύθη τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς μετὰ πολλὰς βασάνους ὑπὲρ D τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Ὁμοίως δὲ καὶ δύο πρεσβύτεροι, Εὐγένιος καὶ Μακάριος.

[P. 307] Τῷ τρίτῳ ἔτει τούτου πολλοὺς τιμωρησάμενον καὶ μάρτυρας ποιήσας, καὶ τὸν τῶν Ἰουδαίων ναὸν οἰκοδομηθῆναι προσέταξε. Καὶ τοῦ ἔργον ἐγχειρισθέντος, τὸ μὲν πρῶτα λαῖλαψ τήν τε ἄσβεστον ἐξεφόρησεν ὑπὲρ μυριάδας εἴκοσι μοδίων οὖσαν, τῶν δὲ Ἰουδαίων ἔτι τῷ ἔργῳ ἐπιχειρούντων πῦρ ἐξελθὸν τῶν θεμελίων τούτους κατέκαυσε, καὶ οὕτω τοῦ ἔργου ἐπαύσαντο. Οὗτος ὁ δυσσεβὴς καὶ τὴν τῶν θείων

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(14) Pontifices simul ac martyres ἱερομάρτυρας Ecclesia Græca nuncupat. GOAR.

Εὐαγγελίων ἀνατροπὴν ἔγραψεν· ἣν ὁ μέγας Κύριλλος Ἀλεξανδρείας καὶ ἄλλοι φιλόχριστοι ἐπηνωρθώσαντο. Καὶ πᾶσαν δὴ ἄλλην Γραφὴν αὐτός τε καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτοῦ διέβαλον· ὑπὸ δὲ τῶν ὀρθοδόξων ἐξεβλήθησαν τὰ τούτων νοθεύματα.

Ἐπὶ τούτοις ὤφθη ὁ θεῖος σταυρὸς ἐν τῷ οὐρανῷ φωτοειδῶς κυκλούμενος ὑπὸ στεφάνου φωτεινοῦ, ἀπὸ τοῦ Γολγοθᾶ ἕως τοῦ ἁγίου ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, λαμπρότερος μᾶλλον ἢ ἐπὶ Κωνσταντίου· αὐτομάτως δὲ τοῖς ἁπλώμασι τῶν θυσιαστηρίων καὶ βίβλοις καὶ ἄλλοις ἐσθήμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἱματίοις οὐ μόνον Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ Ἰουδαίων, ἐπεπόλαζε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, οὐ μόνον ἐν Ἱεροσολύμοις, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι· καὶ ὃν ἀναισχύντως ἠπίστουν Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, εὕρισκον ἐν τοῖς ἱματίοις αὐτῶν. Ἔν τισι δὲ καὶ ἐμελάνιζον. Ἰουλιανὸς δὲ μαντείαις καὶ θυσίαις καὶ ἐπῳδαῖς δαιμόνων καὶ ἀπάταις φραξάμενος, ὥς φησιν Ἀγαθίας, κατὰ Περσῶν ἐστράτευσεν, ὅτε καὶ χρησμὸν ἔλαβεν ἔχοντα οὕτως· Νῦν μὲν πάντες ὡρμήθημεν θεοὶ, νίκης τρόπαια κομίσασθαι παρὰ θηρὶ ποταμῷ. Τῶν δὲ ἐγὼ ἡγεμονεύσω θοῦρος πολεμόκλονος Ἄρης. Ἐν δὲ τῷ εἰσιέναι αὐτὸν ἐπὶ Περσίδα, ἐν οἰκίᾳ τινὸς γυναικὸς Χριστιανῆς εὑρέθη ὑδρίσκη ὕδατος ἐστῶσα πλήρης, ἥτις καὶ ἀθρόως εἰς οἶνον γλυκὺν βράζοντα μετεβλήθη. Ἴσως δὲ τοῦτο σύμβολον ὤπται τῆς ἐπὶ τὸ ἥδιστον τῶν πραγμάτων μεταβολῆς διὰ τὴν τοῦ τυράννου μετὰ μικρὸν καταστροφήν. Στρατεύσας γὰρ ἐπὶ Πέρσας ἐδελεάσθη ὑπό τινων αὐτομόλων ἐμπρῆσαι τὰς ναῦς. Εἶτα δι' ἐρημίας καὶ ἀνωμάλων χωρίων τὴν πορείαν ποιούμενος ἐφ' ἱκανὸν, πάντων ἀπολελοιπότων τῶν χρειωδῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων, καὶ πολλὰ ταλαιπωρησάντων τῶν μετ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ καιρὸς τοῦ πολέμου ἀφίκετο, περιερχόμενος ἀνὰ τὸ στρατόπεδον καὶ διατασσόμενος ἐπλήγη δόρατι ἀφανῶς εἰς τὰ ὑποχόνδρια, ὥστε ἀνοιμῶξαι αὐτόν. Καὶ τῇ χειρὶ τοῦ αἵματος λαβόμενος ἔῤῥαινεν εἰς τὸν ἀέρα, λέγων· Νενίκηκας, Χριστέ· κορέσθητι, Ναζωραῖε. Καὶ οὕτως τὴν μιαρὰν αὐτοῦ ψυχὴν ἀπέῤῥηξε, πολλὰ δυσφημήσας εἰς τοὺς ἑαυτοῦ θεοὺς, ἀπατεῶνας καὶ πλάνους καὶ ψεύστας ἀποκαλῶν. Οὗ [P. 308] τὸ δύστηνον σῶμα ἀπεκομίσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐτέθη ἐν λάρνακι πορφυρᾷ κυλινδροειδεῖ, ἐν ᾧ ἐπέγραψεν (15) ἐλεγεῖον τόδε·

Κύδνῳ ἐπ' ἀργυρόεντι, ἀπ' Εὐφρήταο ῥοάων
Περσίδος ἐκ γαίης, ἀτελευτήτῳ ἐπὶ ἔργῳ
Κινήσας στρατιὰν, τόδ' Ἰουλιανὸς λάχε σῆμα,
Ἀμφότερον βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' [αἰχμητής.

Τοῦ δὲ μετ' αὐτὸν βασιλεύσαντος Ἰοβιανοῦ τὴν ἀλουργίδα ὄπισθεν περιπατοῦντος ἀκουσίως πατήσαντος ἐν τῷ ἐπικλινῇ τινα κατιέναι τόπον, ἐπιστραφεὶς Ἰουλιανὸς καὶ τὸ συμβὰν κρίνας αὐτὸν μετ' ἐκεῖνον τῆς βασιλείας κρατήσειν, ἔφη· Εἴθε, κἂν γοῦν ἄνθρωπος.

A etiam Evangeliorum depravationem; quæ magnus Cyrillus Alexandriæ episcopus aliique Christiani correxerunt. Omnes autem sacras Litteras Julianus ejusque similes corrupere; quòrum adulterinam scripturam pii deleverunt.

Eo tempore in cœlo lucida crux apparuit, cincta lucida corona, a Golgotha usque ad montem Olearum pertinens, splendidior quam sub Constantio. Porro autem crucis signum in altarium mappis, libris ac **588** vestimentis. Tum in vestibus non Christianorum modo, sed et Judæorum exstiterunt crucis signa, neque Hierosolymæ tantum, sed Antiocheæ etiam atque aliis in urbibus. Et quem impudenter negabant Judæi atque Græci, eum signatum in suis vestibus reperiebant. Cruces istæ apud B quosdam fuerunt nigræ. Interim Julianus vaticiniis, sacrificiis, incantationibus dæmonum atque fallaciis munitus, ut ait Agathias, in Persas movet. Inter alias tale etiam oraculum ei redditum erat:

Jam nunc ad Tigrin fluvium proficiscimur omnes
Cœlicolæ, et regi præclara tropæa paramus.
Mars ipse ad pugnam superos ego duco Gradivus.

Intrante eo Persidem situla aquæ plena in domo mulieris cujusdam Christianæ inventa est: ea aqua subito in vinum suave ac ubertim fluens transiit. Quod videtur fuisse signum rerum in optimum statum mutationis, paulo post, morte tyranni, eventuræ. Is cum in Persas expeditionem fecisset, transfugarum quorumdam suasu deceptus naves suas combussit, atque inde longo itinere per solitudines et iniqua loca facto omnibus necessariis C rebus carere cœpit, magna exercitus miseria. Ut tempus pugnæ appetiit, dum aciem circuit atque instruit, hasta incerto auctore hypochondria vulneratur. Ibi ejulatum tollens sanguinem suum cava manu exceptum in aerem sparsit, dicens: Vicisti, Christe; satiare, **589** Nazarene. Atque ita scelestam suam animam exspiravit, cum prius deos suos multis maledictis procidisset, impostores eos et mendaces dictitans. Cadaver ejus miserum Cpolim allatum, repositumque est in arca porphyretica cylindri forma, eique inscriptum tale carmen:

D *Incassum bello Persas aggressus inani*
Rex idem bonus et fortis bellator in armis
Julianus, tumidis jacet huc Euphratis ab undis,
Qua volvit Cydnus turgentem argenteus amnem,
Advectus, tumuloque sub hoc post fata quiescit.

Julianus, cum ejus aliquando purpuram declivi loco ambulantis Jovianus imprudens pede calcasset, conversus, conjiciensque eum sibi in imperio successurum, Esto, inquit, dummodo homo sit.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(15) Locus mutilus; Tarsi enim hoc epitaphium ei factum est, quod vel Cydni mentio docere possit, si Zonaræ non moveremur auctoritate. Xyl.

Jovianus imperavit menses 9, dies 15. Erat tribunus militum, homo mansuetissimus et verus Christianus. Ab universo exercitu imperator est dictus, quo loco Julianus periit. Fuit procero corpore, adeo ut nulla regia vestis ei convenerit. Post unicum conflictum pacem veluti divinitus conciti inclamaverunt et Romani et Persæ, et pax ad triginta annos est confirmata. Jovianus autem imperium recusavit, negans se imperare posse exercitui Græcam religionem amplexo. At milites uno ore clamorem sustulerunt : Christiani sumus, augustissime imperator. **540** Edicta ergo per totum Romanum imperium emisit,quibus ecclesias Dei restitui juberet, Christianosque exsulantes revocaret. Ab Athanasio etiam per litteras petiit ut is inculpatæ fidei doctrinam accurate sibi scripto consignaret. Quo facto majorem in modum est in fide Christiana confirmatus. Reversus Antiocheam multas arcas in regia invenit capitibus humanis plenas multosque puteos cadaveribus humanis oppletos : quippe innumeras Julianus prægnantes mulieres dissecuerat, earumque fetuum jecinora inspexerat, multosque infantes jugulatos infra simulacra defoderat. Quin et albos ac rufos equos aliaque varia animantia soli, igni, ventis aliisque dæmonibus suis immolaverat. Itaque non est incredibile, quod fertur, terram ejus sepulti cadaver ejecisse, idque impurorum animalium ossibus permistum fuisse humatum, ea re demonstrante hominem et a diis et ab hominibus alienum fuisse. Cæterum Jovianus Antiochea Cpolim proficiscens, cum Ancyram Galatiæ urbem attigisset, unius diei iter progressus Dadastana oppidum pervenit. Ibi cum obdormivisset in cellula recens incrustata, calce gravem vaporem edente, subito est suffocatus eo vapore. Alii fungi venenati esu exstinctum aiunt. Uxor ejus fuit Charito, quæ cum imperatorem non vidit.

Ἰοβιανὸς ἐβασίλευσε μῆνας θ', ἡμέρας ιε'. Οὗτος χιλίαρχος ἦν, ἀνὴρ πραότατος καὶ ὀρθόδοξος Χριστιανός, ὃς ὑπὸ παντὸς τοῦ στρατοῦ βασιλεὺς ἀνηγορεύθη ἐν ᾧ τόπῳ ὁ Ἰουλιανὸς ἀνῃρέθη. Ἦν δὲ τὴν ἡλικίαν εὐμήκης, ὥστε μηδὲ ἓν τῶν βασιλικῶν ἱματίων ἁρμόζειν αὐτῷ. Μετὰ μίαν δὲ συμβολὴν τοῦ πολέμου εἰρήνη ὡς ἀπὸ Θεοῦ συμφώνως ἀνεβοήθη ὑπό τε Ῥωμαίων καὶ Περσῶν, καὶ ὡρίσθη ἔτη λ'. Ὁ δὲ παρῃτεῖτο τὴν βασιλείαν, λέγων μὴ δύνασθαι αὐτὸν ἄρχειν στρατοῦ ἑλληνίσαντος. Πρὸς ὃν πάντες ὁμοφώνως ἐβόησαν· Χριστιανοί ἐσμεν, αὐτοκράτωρ τρισαύγουστε. Ὅθεν νόμους ἐξέπεμψεν εἰς πᾶσαν τὴν ὑπὸ Ῥωμαίων γῆν εἰς περιποίησιν τῶν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, καὶ τοὺς ἐν ἐξορίᾳ Χριστιανοὺς ἀνεκαλέσατο, γράψας καὶ τῷ ἱερῷ Ἀθανασίῳ σημᾶναι αὐτῷ ἐγγράφως τῆς ἀμωμήτου πίστεως τὴν ἀκρίβειαν· οὗ γενομένου βεβαιότερος εἰς ὀρθοδοξίαν γέγονεν. Οὗτος ὑποστρέψας ἐν Ἀντιοχείᾳ πολλὰς κιβωτοὺς ἐν τοῖς βασιλείοις εὗρε κεφαλῶν ἀνδρῶν πεπληρωμένας, πολλὰ δὲ φρέατα νεκρῶν σωμάτων ἀνθρωπίνων πλήρη· καὶ γὰρ μυρίας μὲν γυναῖκας κατὰ γαστρὸς ἐχούσας ἀνατεμὼν ὁ Ἰουλιανὸς ἐν τοῖς αὐτῶν ἐμβρύοις ἡπατοσκόπει, καὶ παιδία δὴ πολλὰ κατασφάττων ὑπὸ τὰ εἴδωλα κατώρυττεν. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἵππους λευκοὺς καὶ πυρρούς καὶ ζώων εἴδη πολλὰ τῷ τε ἡλίῳ καὶ πυρὶ καὶ τοῖς ἀνέμοις καὶ πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς δαιμονίοις ὁ ἐνάγιστος ἔθυεν. Ὅθεν οὐδὲν ἄπιστον καὶ ταφέντα τοῦτον τῆς γῆς ἀναρρίπτισθαι. Διὸ καὶ ἀκαθάρτων ζώων ὀστέοις συμμίξαντες αὐτὸν κατέθαψαν, τὴν πρὸς Θεὸν καὶ ἀνθρώπους ἀλλοτρίωσιν αὐτοῦ δεικνύντος τοῦ πράγματος. Ἐξ Ἀντιοχείας δὲ Ἰοβιανὸς ἐπὶ Κωνσταντινούπολιν ὁρμώμενος, ἐλθὼν ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας ὕπατος προῆλθε. Φθάσας δὲ ἐν προαστείῳ Δαδαστανᾷ ἐκοιμήθη ἐν οἰκίσκῳ νεωστὶ κεκονιαμένῳ, τῆς δὲ ἀσβέστου βαρὺν ἀτμὸν ἀναδιδούσης ἀφνίδιον ἐτελεύτησεν, ἀποπνιγεὶς [P. 309] ἀπὸ τῆς κάυσεως. Ὡς δέ τινες γράφουσι, μύκητα πεφαρμαγμένον φαγὼν ἀπέθανεν. Τούτου γυνὴ Χαριτὼ, ἥτις οὐδὲ βασιλέα αὐτὸν ἐθεάσατο.

Valentinianus ab exercitu est imperator dictus Nicææ, quæ est **541** urbs Bithyniæ. Imperavit annos 13. Ad imperium eum evexit, quod sub Juliano in exsilium actus fuerat ob confessionem fidei Christianæ. Fuit corpore magno, ruber, rufo crine, oculis pulchris et aliquantulum cæsiis. Itaque multi dicebant cum Davidi similem esse : nam et hunc Scriptura ait rufum fuisse et oculis pulchris præditum. Austeritati ejus laudem conciliavit justitia atque admirationem : non enim temere austeritatem adhibebat, sed primam semper justitiæ rationem ducebat, ab eaque se nullam rem dimovere patiebatur. Quæ semel decrevisset, non

Οὐαλεντινιανὸς ἀνηγορεύθη ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας παρὰ τοῦ στρατοῦ, ὃς ἐβασίλευσεν ἔτη ιγ', διὰ τὸ εὐδοκιμῆσαι αὐτὸν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ ὡς Χριστιανὸν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ καὶ ἐξορισθῆναι. Ἦν δὲ τῷ σώματι εὐμεγέθης, τὴν χροιὰν ἐρυθρὸς, τὴν τρίχα τῆς κεφαλῆς ἐπίξανθον ἔχων, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡραίους, μικρὸν ἐπιγλαυκίζοντας, ὡς λέγειν πολλοὺς (16) παρόμοιον εἶναι τῷ Δαβίδ, καθώς φησιν ἡ Γραφὴ περὶ ἐκείνου· Καὶ αὐτὸς ἦν πυρράκης μετὰ κάλλους ὀφθαλμῶν. Οὗ καὶ τὸ αὐστηρὸν διὰ τὸ δίκαιον ἐπῃνεῖτο καὶ ἐθαυμάζετο· οὐ γὰρ ἄνευ λόγου τὸ αὐστηρὸν ἐκέκτητο, ἀλλ' ἀεὶ τῷ δικαίῳ τὰ πρῶτα παρεῖνεν, ὑπ' οὐδενὸς ἐκ τούτου περιτρεπόμενος, οὐδὲ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(16) In margine : Τοιουτόν σε, τρισαύγουστε Ἰσάκιε, ὁ καθ' ἡμᾶς χρόνος ἐγνώρισε, κἂν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς προτερήμασιν ἔχεις τὸ ἀπαράμιλλον. Loquitur nimirum de Isaacio Comneno qui æqualis fuit Henrici quarti, annis abhinc circiter quingentis. Quod adnotavi, ut cum satis constet verba hæc non ipsius esse Cedreni, sed librarii,appareat codicem exemplari ipso non multis annis fuisse recentiorem. Xyl.

μετατιθέμενος ἐξ ὧν ἅπαξ ἐδουλεύσατο. Μετὰ δὲ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐπεί τινες ἠξίουν συγκοινωνὸν προσειληφέναι τῆς βασιλείας, ἔφη· Λήψομαι ὃν ἂν ἐθέλω κοινωνόν. Πρὸς δὲ Δαγλάϊφος συγκλητικὸς ἀπεκρίνατο· Εἰ τοὺς σοὺς φιλεῖς, ἔχεις ἀδελφόν· εἰ δὲ τὴν πολιτείαν, σκόπησον ὅτῳ ἂν τὴν ἀλουργίδα περιβαλεῖς. Ὁ δὲ τῇ φύσει μᾶλλον πιστεύσας τὸν ἀδελφὸν Οὐάλεντα προσελάβετο, καὶ βασιλέα ποιήσας τὰ Ἀνατολικὰ μέρη αὐτῷ ἀπένειμεν, αὐτὸς δὲ κατέσχε τὰ Δυτικά.

Τῷ πρώτῳ ἔτει αὐτοῦ Οὐαλεντινιανὸς ὁ Αὔγουστος Γρατιανὸν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀνηγόρευσε. Συνόδου δὲ ἐν Λαμψάκῳ γενομένης καὶ τὰ τῶν Ἀρειανῶν ἀκυρωσάσης, ἐπεὶ Οὐάλης ὁ δυσσεβὴς Ἀρειανὸς διάπυρος ἦν, τὰ ἐν Λαμψάκῳ πραχθέντα ἀνέτρεψε καὶ τοὺς συνελθόντας ἐκεῖσε ἐπισκόπους ἐξώρισεν, Εὐδοξίῳ δὲ ὁμόφρονι αὐτοῦ τὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας παρέδωκεν· οἱ δὲ ὀρθόδοξοι οὔτε ποιμένα οὔτε ἐκκλησίαν εἶχον. Πρὶν ἢν βασιλεῦσαι Οὐαλεντινιανὸς, παρὰ Σαλουστίου τινὸς ἐχρηματίσθη· ὁ δὲ ὑπέσχετο μηδενὸς ἀποτεύξεσθαι ὧν ἐκεῖνος δέοιτο· Γενομένου δὲ βασιλέως καὶ ἀπαιτουμένου ὑπ' αὐτοῦ τὴν ἐπαρχίαν, χρῆν ἔφη μὴ δεῖν τὴν τῶν ἐπαγγελιῶν φυλάττεσθαι πίστιν, ὅταν τοῦτο βλάβην φέρῃ τῇ πολιτείᾳ. Τούτῳ τῷ ἔτει ἐγεννήθη παιδίον νεκρὸν θηλυκὸν ἔξω τῆς πόλεως Ἀντιοχείας, ἔχον δύο κεφαλὰς, διωρισμένας ἀπὸ τοῦ τραχήλου.

Τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βασιλείας Οὐαλεντινιανοῦ Λιβέριος ἐπίσκοπος Ῥώμης· Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, Μελέτιος Ἀντιοχείας, καὶ ὁ Σαμοσάτων Εὐσέβιος, τῆς ἐξορίας ἀνακληθέντες, ἐν τῷ ὀρθῷ λόγῳ διέπρεπον. Τῶν δὲ Ἀρειανῶν προίστανται ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Λούκιος, Ἀντίοχος καὶ Εὐζώϊος. Παυλῖνος δὲ τοῦ ἑνὸς μέρους τῶν ὀρθοδόξων εἰς δύο διῃρημένων, καὶ τοῦ ἄλλου Μελέτιος προϊστάντο.

Τῷ [P. 310] τρίτῳ ἔτει Προκόπιος ἀντῆρεν, ἀνεψιὸς Ἰουλιανοῦ, καὶ ἐπὶ Νακωλίας (17) ἐλθὼν καὶ πλείστῳ στρατῷ φραξάμενος φόβον ἐνεποίησε τῷ Οὐάλεντι. Καὶ τὸν κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν διωγμὸν ἀνῆκεν πρὸς βραχὺ, ἕως Προκόπιον προέδωκαν οἰκεῖοι στρατηγοὶ Ἄγγελος καὶ Γόμαρις. Καὶ τὸ μὲν Προκόπιον εἰς δύο καταδεθέντα δένδρα βιαίως κατεμερίσατο, τοὺς δὲ αὐτὸν προδόντας ἔπρισε κατὰ δίκαιον κρῖμα τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἀναξίῳ εὐνόησαν. Τότε καὶ Χαλκηδόνος τὰ ὑπολειφθέντα τείχη καθεῖλεν, ὑπερασπιζομένων τῶν Χαλκηδονίων τοῦ Προκοπίου· ὧνπερ καταλυομένων εὑρέθη εἰς τὰ Θεμέλια ἐπὶ πλακῶς γεγραμμένος Χρησμὸς οὗτος·

Ἀλλ' ὅτε δὴ νύμφαι ἱερὴν κατὰ ἄστυ χορείην
Τερπόμεναι στήσονται ἐϋστεφέας κατ' ἀγυιὰς
Καὶ τεῖχος λουτροῖσι πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ,
Δὴ τότε μυρίοι φῶλα πολυσπερέων ἀνθρώπων,
Ἄγρια, μαργαίνοντα, κακὴν ἐπιειμένα ἀλκὴν,

A mutabat. Ingressus Byzantium, cum cum nonnulli hortarentur, ut collégam imperii asciscéret, respondit : Collegam assumam quem voluero. Daglaipho autem senatore dicente : Si tuos diligis, habes fratrem : sin rem publicam, vide cui purpuram circumponas ; imperator naturæ plus fidens fratrem Valentem imperii consortem delegit, eique Orientem tribuit, ipse Occidentem tenuit.

Primo anno sui imperii Valentinianus Gratianum filium suum Cæsarem declaravit. Cumque concilium Lampsaci esset actum et Arii dogma improbasset, impius Valens, qui Arianus fervidissimus erat, acta concilii ejus rescidit, episcopos qui eo convenerant extorres egit, Cpolitanum episcopatum B Eudoxio secum sentienti tribuit, Christianis tum et templis et pastore destitutis. Antequam imperator fieret Valentinianus, 542 a Sallustio quodam pecunia fuit adjutus, promisitque ei omnia. Imperator autem factus, cum ab eo provinciam postularet, respondit promissis non esse standum, ubi res ad detrimentum spectaret rei publicæ. Eo anno infans extra urbem Antiocheam natus est, sed vita carens, sexus feminei, habens duo capita a collo divisa.

Anno imperii Valentiniani secundo Liberius Romæ, Athanasius Alexandriæ et Eusebius Samosatorum episcopi ab exsilio revocati veræ fidei C doctrina claruerunt. Arianis Alexandriæ præfuerunt Lucius Antiochus et Euzoius. Christianis in duos greges divisis, alterum Paulinus, alterum Meletius rexit.

Tertio anno Procopius consobrinus Juliani seditionem movit, maximoque cum exercitu ad Nacoliam usque progressus Valenti terrorem incussit. Quæ res ejus contra Ecclesiam furores aliquantum repressit. Mox a suis ducibus Angelo et Gomare Procopius proditus fuit, et a Valente duabus arboribus alligatus violenter discerptus. Idem proditores serra dissecuit, divina eos vindicta insequente, quod homini indigno favissent. Chalcedonis quoque, quod cives Procopium tutati essent, 543 reliquos muros dejecit. Quibus prostratis ad D fundamenta repertum est oraculum hoc tabulis inscriptum :

Cum sertis redimita sacræ per compita ducent
Urbis lætitia Nymphæ exhortante choreas,
Auxiliumque ferent muri cum triste lavacris,
Tum sævi vario populi sermone loquentes,
Immensa turba, crudeli robore freti,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(17) Ita (*Natolia*) vocatur Agiæ pars quæ Propontide et Hellesponto ab Europa dirimitur, in qua est etiam Bithynia. Xyl. — *Minorem Asiam* perperam hic intelligi putat Xylander, quæ Græcis Ἀνατολή, Turcis *Anatolai*, aliis *Natolia* corrupte dicitur. Errandi præbuit ansam prava vocum affinitas, quam sincerior emendabit, si vice Νατωλίας legatur Νακωλίας. Ad eam enim Phrygiæ civitatem, ad Sangarim sitam, Procopius Valenti occurrit, ibidemque conseruerunt manus utriusque acies. Marcellinus xxvi : *Valens castra promovit ad Phrygiam, et prope Nacoliam collatis manibus.* etc. Vide Leunclavii Onomasticon v. *Enagiol.* Goar.

Cimmerium armati transmittent protinus Istrum
Vastabuntque agros Scythicos et Mysida terram.
Post ubi Treiicios spes turbida tangere fines
Jusserit, exitio mox consumentur atroci.

A Ἴστρου Κιμμερίοιο πόρον διαβάντα σὺν αἰχμῇ
Καὶ Σκυθικὴν ὀλέσει χώραν καὶ Μυσίδα γαῖαν.
Θρηϊκίης δ' ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν
Αὐτοῦ κεν βιότοιο τέλος καὶ πότμον ἐπίσποι.

Omnia ea impleta sunt. Nam victo Procopio Valens reversus magnifico urbem aquæductu exornavit, quem Valentem appellavit,unde magna aquæ copia urbi fuit. Ac tunc præfectus urbis gaudium ejus beneficii causa obortum ut ostenderet. Nymphæum condidit in Tauro magnitudine urbis dignum, diemque festum egit, ac populum convivio excepit. Neque multo post barbaricæ gentes, ut in oraculo erat, in Thraciam effusæ ibique consumptæ sunt. Rursum Valens inde Ecclesiam infestat. Terræ motus tunc per totum [orbem ingens fuit, adeo ut ad littus Alexandriæ subductæ naves supra magnum murum fuerint elatæ.Et nautæ **544** narraverunt, cum medium Adriaticum mare navigarent, naves ipsorum ad fundum desedisse moxque reversa aqua navigationem confecisse.

Καὶ δὴ εἶχεν ἅπαντα οὕτως. Ὡς δὲ μετὰ τὴν νίκην Προκοπίου ἐπανῆλθεν Οὐάλης, φιλοτιμεῖται τὴν πόλιν ὑδάτων πλήθει, κατασκευασάμενος ὀλκὸν ὃν Οὐάλεντα ὠνόμασε. Καὶ ὁ τότε τῆς πόλεως ἔπαρχος τὴν ἐκ τοῦ γεγονότος τῇ πόλει χαρὰν ἐπιδεικνὺς, νυμφαῖον κατασκευασάμενος ἐν τῷ Ταύρῳ (18) τῷ μεγέθει τῆς πόλεως ἄξιον, ἱερομηνίαν ἐπετέλεσεν (19), εὐωχήσας ἅπαντα τὸν λαόν. Καὶ τούτοις οὐ μακρὰν τὰ ἐκ τῶν Βαρβάρων ἠκολούθησεν ἔθνη, καθὼς τὸ γράμμα ἐχρησμολόγησεν, ἐπιχυθέντων μὲν τῇ Θρᾳκῶν, μετὰ δὲ ταῦτα δαπανηθέντων περὶ αὐτήν. Καὶ πάλιν κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν Οὐάλης κινεῖται. Σεισμὸς δὲ γέγονε καθ' ὅλης τῆς γῆς μέγας, ὡς καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πλοῖα προσωρμισμένα τῷ αἰγιαλῷ ἐπάνω γενέσθαι τῶν μεγάλων τειχῶν. Ναυτικοὶ δέ τινες ἐξηγήσαντο ὡς κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν μέσον τοῦ Ἀδρίᾳ πελάγους πλεόντων εἰς τοῦδαφος καθίσαι τὰ πλοῖα, καὶ μετὰ βραχὺ πάλιν ἐλθεῖν τὸ ὕδωρ, καὶ οὕτω πλεῦσαι.

B

Quarto anno aquæductum exstruxit, cui Valentiniano nomen est. Valentinianum accessitmulier, Berenice nomine, conquerens suas facultates sibi esse a Rodano præposito ereptas. Imperator causa cognita mandavit ut mulieri sua redderentur. Cum autem præpositus non faceret imperata, rursus Valentinianum in Circo mulier compellavit ac de contumacia præpositi retulit. Eum imperator rogo in funda exstructo, ut erat vestitus, comburi jussit, mulierique ejus bona omnia adjudicavit.

Τῷ δ' ἔτει τὸν ἀγωγὸν τοῦ ὕδατος οἰκοδομεῖ ὃν Οὐαλεντινιανὸν ὠνόμασε· Τούτῳ τῷ Οὐαλεντινιανῷ γυνὴ προσῆλθε, Βερενίκη λεγομένη, λέγουσα ὑπὸ Ῥοδανοῦ πραιποσίτου διαρπαγῆναι τὴν οὐσίαν· οὓς κρίνας ὁ βασιλεὺς ἀποδοθῆναι αὐτῇ τὰ ἴδια προσέταξε. Τοῦ δὲ πραιποσίτου μὴ πειθομένου προσῆλθεν ἡ γυνὴ τῷ βασιλεῖ ἐπὶ ἱπποδρομίου, καὶ τὴν ἀπείθειαν ἐξεῖπε τῷ βασιλεῖ. Κελεύει οὖν ὁ βασιλεὺς πυρὰν ἐν τῇ σφενδόνῃ ἀναφθῆναι καὶ τὸν πραιπόσιτον (20) [P. 311] αὐτοῖς ἀμφίοις (21) ἐν αὐτῇ κατακαῆναι, τῇ δὲ γυναικὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ πᾶσαν ἀποδοθῆναι.

C

Quinto anno Valens cum Eudoxio Græcorum causa Christianos acerbius quam ante persecutus est.

Τῷ ε' ἔτει Οὐαλεντινιανοῦ χείρονα διωγμὸν Οὐάλης μετὰ Εὐδοξίου τοῦ ἀσεβοῦς ὑπὲρ τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς ἀρθοδόξους ἐποίησε.

Sexto anno Christiani ad Valentem legatos miserunt, viros pontificiæ dignitatis 23. Quos ille omnes una cum navi jussit cremari, quæ usque ad Dacibyza perduravit.

Καὶ τῷ ς' ἔτει πρεσβείαν ἀπέστειλαν οἱ ὀρθόδοξοι πρὸς Οὐάλλεντα, ἄνδρας ἱερατικοὺς π'· οὓς πάντας σὺν τῷ πλοίῳ ὑφαφθῆναι Οὐάλης ἐκέλευσε, καὶ πάντες σὺν τῇ νηΐ κατεφλέχθησαν, μέχρι Δακιβύζων (22) σοῦ πλοίου διαρκέσαντος.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(18) Cum his præter historias Marcellini et aliorum gentilium conferenda sunt quæ l. VI habet *Ecclesiasticæ historiæ* Sozomenus. Apud eum proditores Procopii Agelon et Gomarius, ω magno, leguntur, VI, 8. Vide et Nicephori l. XI et Socratem l. IV. Oraculum de Chalcedone ex Zonara emendavi; quod etiam apud Socratem exstat, IV, 20. Nymphæum quid sit, disputat Cuspinianus in Valente, citatque locum Zonaræ qui idem est apud Cedrenum, et meo judicio diversum sentientes refellit. — XYL. Νυμφαῖον domus publica celebrandis nuptiarum conviviis et ludis dicata. Auctor infra, Νυμφαῖον ἐν ᾧπερ οἱ γάμοι ἐγίνοντο τῶν οὐκ ἐχόντων οἴκους. GOAR.

(19) *Diem festum egit* Xylander interpretatur. At quem ? quo ritu ? qua de causa ? Paucis expedio. Nascentis anni celebritatem, sopitis et non extinctis ob brevius justo Joviani imperium, imo jam renovatis et excitatis gentilium ritibus, captata ex Nymphæi et aquæductus jam absoluti occasione, ceu dedicationem utriusque vetusto more habiturus et operibus perennitatem superstitiose precaturus, amplo in populum distributo congiario, urbis præfectus peregit. In sinistram hujuscemodi sententiam adducor pravo Valentis erga Christianam religionem animo et libertate gentilibus ab eo concessa, qua, ut Theodoretus IV, 22 scribit, Ἑλληνικὰς τελετὰς ἐπετέλεσαν οἱ τῇ πλάνῃ δεδουλωμένοι. Eamdemque sugillat auctor inferius anno 7. Moveor etiamnum vocis ἱερομηνίας proprietate,qua nil Christianum sapimus, quam νουμηνίᾳ et καλάνδαις a concilio Trullano can. 62 et 65 proscriptis, auctoritatem non mediocri producta congerie, præponderare docet Stephanus; quam denique celebratis Saturnalibus, antiquo ac proinde profano ritu peragi fatetur Herodianus. Τὴν ἀρχὴν τοῦ μηνὸς ἱερομηνίαν ἄγουσι τῷ τῶν Ἰταλῶν ἔθει. GOAR.

D

(20) Simocatta IV, 15 : Εὐνοῦχον εἰς τὴν βασιλικὴν δορυφορίαν συντεταγμένον κορυφαιότατον, ὃν πραιπόσιτον εἰθιστο Ῥωμαίοις ἀποκαλεῖν, ἐξέπεμψε. GOAR.

(21) Vestibus nimirum officii insignibus. GOAR.

(22) Sozomenus VI, 14, legatos Nicomediam ad

Ἐν δὲ τῷ ζ' ἔτει Οὐάλης ὁ μιαρὸς τοῖς Ἕλλησιν ἄδειαν δέδωκε θυσίας καὶ πανηγύρεις ἐπιτελεῖν. Ὡσαύτως καὶ Ἰουδαίους ἐτίμα. Μόνους δὲ τοὺς ὀρθοδόξους καὶ τὰ τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἦν δεινῶς διώκων.

Τῷ η' ἔτει Οὐαλεντινιανοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἐλθὼν Οὐάλης πάνδεινα κακὰ τοῖς ὀρθοδόξοις ἐνδείξατο, πολλοὺς μὲν ἀνελὼν μαχαίρᾳ, ἄλλους ἀποπνίξας εἰς τὸν παραῤῥέοντα Ὀρόντην ποταμόν. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν Ἐδέσσῃ τὸ πλῆθος τῶν ὀρθοδόξων συλλαβὼν ἐφόνευσε. Καί τις γυνὴ ὀρθόδοξον τὸ ἴδιον τέκνον ἑλκουσα σπογδῇ ἔλεγε· Δεῦρο, τέκνον, καιρὸς μαρτυρίας· μαρτυρήσωμεν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο τὸν Οὐάλεντα ᾐσχυνε καὶ τὸ ἄλγος ἐκώλυσε, Θεοῦ δηλαδὴ τοῦτο οἰκονομήσαντος. Ὁμοίως καὶ ἐν Καππαδοκίᾳ τὰς ἐκκλησίας Ἀρειανοῖς παραδοῦναι ἐσπούδασε, τῆς ἐναντιώσεως δραξάμενος ἧς ἔσχε παρὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου Ἰουλιανὸς (23), πρεσβυτέρου τότε τυγχάνοντος τῆς Ἐκκλησίας Καισαρείας, καὶ Εὐσεβίου τοῦ ἐπισκόπου διεγείροντος εἰς ζῆλον ὀρθοδοξίας.

Τῷ δὲ θ' ἔτει τοῦ πολυνάθλου Ἀθανασίου πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, ἐπισκοπήσαντος ἔτη μς', ἐν διωγμοῖς δὲ καὶ τοῖς, ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσι, Πέτρος τὴν ἐπισκοπὴν διεδέξατο, ὃν οἱ Ἀρειανοὶ ἀπήλασαν. Τότε πολλοὶ τῶν ἀρθοδόξων ἀθέως ᾐλίσθησαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἐν βασάνοις ἐτελειώθησαν. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος τῆς Καισαρέων ἐπεσκόπησεν Ἐκκλησίας, τοῦ Εὐσεβίου εὐσεβῶς κοιμηθέντος.

Τῷ ι' ἔτει Ἀμβρόσιος μετὰ Εὐδόξιον τῆς Ἐκκλησίας Μεδιολανῶν ἡγήσατο, Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε διάγοντος. Καὶ γὰρ τὸν Ἀμβρόσιον ἐπὶ τῷ διαλῦσαι τῶν ἀμφισβητουμένων αἱρετικῶν τὰς ἔριδας ἀποσταλέντα, ἔτι κατηχούμενον ὄντα, ἐξαιτησάμενος ὁ λαὸς ἐβάπτισε καὶ ἐπίσκοπον Μεδιόλανῶν ἐποίησεν. Ὅπερ ἀκούσας Οὐαλεντινιανὸς ὁ βασιλεὺς, Χάρις σοι, ἔφη, ὦ Δέσποτα Θεὲ παντοκράτωρ καὶ Σῶτερ ἡμέτερε, ὅτι τῷδε τῷ ἀνδρὶ ἐγὼ μὲν σώματα, σὺ δὲ ψυχὰς ἀνθρώπων ἐνεχείρισας, καὶ ταύτῃ τὰς ἐμὰς ψήφους δικαίας ἀπέφηνας. Τῆς δὲ Δύσεως πάσης Τριάδα [P. 312] ὁμοούσιον πρεσβευούσης ᾐτήσαντο Οὐαλεντινιανὸν, καὶ ἐποίησε σύνοδον ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ [24], καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐκύρωσεν. Ἴδικτον δὲ ἔγραψεν Οὐαλεντινιανὸς τοῖς ἐν Ἀσίᾳ καὶ Φρυγίᾳ καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπισκόποις, ἐμμένειν τοῖς ὡρισμένοις παρὰ τῆς συνόδου παρεγγυώμενος, κοινωνοὺς αὐτοῦ καὶ Οὐάλεντα τὸν ἀδελφὸν καὶ Γρατιανὸν τὸν υἱὸν προσλαβόμενος ἐν τῷ ἰδίκτῳ. Τότε καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας προέστη, ταῖς Βασιλείου καὶ Μελετίου καὶ τῶν λοιπῶν τῆς εὐσεβείας ὑπερμάχων εἰσηγήσεσι. Καὶ εἰ μὴ φθά-

A Septimo anno scelestus Valens Græcis licentiam dedit sacrificandi et festos dies agendi. Quin et Judæos in honore habuit. Solos Christianos et apostolicas Ecclesias graviter vexabat.

545 Octavo Valentiniani anno Valens Antiochiam Syriæ veniens Christianis atrocia intulit, multos gladio trucidans, alios in profluente Oronte mergens. Sic et Edessæ Christianos turmatim capiens necavit. Quo tempore quædam Christiana mulier suum filiolum propere trahens: Eamus, inquit, mea proles, tempus est veritatem sanguine nostro obsignandi : moriamur Christi causa. Hoc factum Valenti pudorem incussit et malum sedavit, Deo nimirum ita dirigente. Similiter etiam in Cappa- B docia ecclesias Arianis tradere studuit, arrepta controversiæ occasione, quæ intercesserat magno Basilio, tunc presbytero Cæsareæ, cum Eusebio episcopo, qui ad æmulationem veræ religionis instigabat.

Nono anno, cum laboriosus ille Athanasius quadraginta annos episcopatu functus, multis persecutionibus propter Christum vexatus, ad Dominum commigrasset, Petrus in episcopatum est subrogatus. Hunc Ariani abegerunt, multique eo tempore Christiani impie sunt excruciati, multique inter torturas exspiraverunt. Eodem anno Basilius magnus Cæsareensis Ecclesiæ episcopatnm adeptus est, Eusebio pie defuncto.

Decimo anno Ambrosius Mediolani in episcopatu C Eudoxio successit, cum ibi degeret Valentinianus imperator. Quippe Ambrosium, cum is **546** missus esset ad rixas hæreticorum componendas, etiamnum cathechumenum, populus depoposcit, baptizatoque episcopatum Mediolanensem credidit. Id cum Valentiniano imperatori esset indicatum, Gratias, ait, tibi ago, Domine Deus omnipotens, quod cum ego huic viro corpora hominum commisissem, tu ei animas commendavisti, itaque meum suffragium approbasti. Cum autem totus Occidens Trinitatem consubstantialem profiteretur, Valentinianus rogatus concilium in Illyriao coegit, inque eo fidem Nicænam confirmavit. Edictum quoque misit ad Asiæ, Phrygiæ omnesque Orientis episcopos, quo mandabat ut starent concilii de- D cretis, socios sibi eo in edicto ascribens Valentem fratrem et Gratianum filium suum. Tunc et Gregorius Theologus Cpolitanæ Ecclesiæ profectus est. Basilio, Meletio ac reliquis qui pro vera religione propugnabant auctoribus. Quod nisi is mature urbem revocasset, utique totam Ariana et Eunomiana lues occupasset, cum jam tum omnia tem-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

Valentem venisse scribit ; navem eorum incensam fuisse, cum medium Astacii sinus navigarent, et usque ad Dacidam maritimæ Bithyniæ pagum perdurasse. Apud Suidam quoque in Οὐάλης μέχρι Δακιβίζων. Apud Nicephorum legitur ita ut apud Sozomenum. Xyl.

(23) In Græco locus est depravatus et Juliani nomen alienissimum a sententia inculcatum. Ego historiam secutus sum, quam habet Sozom. vi, 15, et Nicephorus xi, 18. Xyl.

(24) Sirmii. Xyl.

pla ea infecti obtinerent, excepto sanctæ martyris Anastasiæ oratorio. Arianorum tunc fuit episcopus Demophilus. Eodem tempore Gregorius Nyssenus et Petrus, fratres Basilii, claruerunt. Cæterum Valentinianus fratri Valenti pravas de rebus sacris opiniones exprobravit, neque ei postulanti auxilium adversus Gothos misit, homini contra Deum pugnanti auxilium ferendum esse negans.

547 Anno sui imperii 11 Valentinianus magnus hoc modo decessit. Sauromatæ ab ipso victi petendæ pacis causa legatos miserant. Quos cum ipse examinaret, responderunt se omnium esse primos atque potissimos. Imperator, cum isti dicerent se omnium præstantissimos in conspectum ejus venisse, magna vi exclamavit : Male agitur cum Romano imperio, quod in Valentinianum desiit, cum Sauromatæ, tali homines conditione omniumque mortalium maxime miserabiles, adversus illud insurgunt. Qua ex contentione vocis et manuum plausu vena rupta, cum sanguinis plurimum ejecisset, in quodam Galliæ castello vitam reliquit.

Exinde Romani Valentem ejus fratrem Augustum salutant : is imperavit triennium. Eo imperante Gothi trajecta Mæotide palude, præeunte cerva, in Thraciam venerunt, inque duas divisi partes bellum altera alteri fecerunt. Altera pars a Valente suppetiąs postulavit, promittens se Christo nomen daturam ; iique potiti, baptizati Arianam religionem sunt secuti, quam et Valens colebat. Postea urbem, violatis post baptismum pactis, adorti sunt. Iisdem annis Massalianorum hæresis, quæ et Euchitarum et Enthusiastarum et Bogomilorum dicitur, orta est. Valens autem omnes ecclesias devastans Cæsaream venit, contra Basilium magnum **548** furore incitatus. Ac tum ea egit quæ Gregorius magnus in oratione Basilii funebri refert. Quo tempore etiam Gallus Valentis filius et Dominica Valentis uxor gravi morbo afflicti sunt. Ad hæc, cum in colloquio cum Valente habito quidam de coquis ejus, nomine Demosthenes, Basilium reprehendisset essetque barbarice locutus, ferunt Basilium dixisse : En vidimus etiam Demosthenem illiteratum.

Tertio anno rursus Gotthi in Romanorum ditionem impressione facta provincias viginti plures

σας τὴν πόλιν ἀνεκαλέσατο, πᾶσα ἂν τῆς Ἀρείου καὶ Εὐνομίου λώβης ἐπληρώθη· πάσας γὰρ τὰς Ἐκκλησίας αὐτοὶ κατεῖχον, πλὴν τοῦ τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας. Ἐπίσκοπος δὲ τῶν Ἀρειανῶν ἦν Δημόφιλος. Γρηγόριος δὲ τότε ὁ Νύσσης καὶ Πέτρος, ἀδελφοὶ Βασιλείου, διέλαμπον. Οὐαλεντινιανὸς δὲ ὠνείδισε Οὐάλεντα τὸν ἀδελφὸν ὡς κακόδοξον, μὴ πέμψας αὐτῷ βοήθειαν κατὰ τῶν Γότθων αἰτοῦντι, ἀλλ' εἰπών· Οὐ θέμις ἐπαμύνειν ἀνδρὶ θεομάχῳ.

Τῷ ια' ἔτει Οὐαλεντινιανὸς ὁ μέγας ἐτελεύτησε, βασιλεύσας ἔτη ια', τρόπῳ τοιῷδε· Οἱ Σαυρομάται ὑπ' αὐτοῦ ἡττηθέντες πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἔπεμψαν αἰτοῦντες εἰρήνην. Αὐτοῦ δὲ τούτους ἐρωτῶντος εἰ πάντες οἱ Σαυρομάται τοιοῦτοί εἰσιν ἀκρότατοι, καὶ αὐτῶν εἰπόντων, ὅτι, Τοὺς κρείττονας πάντων ὧδε ἔχεις καὶ ὁρᾷς, ἀνακράξας βιαίως ἔφη· Δεινὰ Ῥωμαίων ἡ βασιλεία ὑπομένει εἰς Οὐαλεντινιανὸν λήξασα, εἰ Σαυρομάται τοιοῦτοι ὄντες οἰκτρότατοι Ῥωμαίοις κατεξανίστανται. Ἐκ δὲ τῆς τάσεως καὶ τοῦ κρότου τῶν χειρῶν φλεβὸς ῥαγείσης καὶ πλείστου ἀναδοθέντος αἵματος, ἔν τινι φρουρίῳ Γαλλίας θνήσκει.

Καὶ ἀναγορεύουσι Ῥωμαῖοι Οὐάλεντα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Αὔγουστον, ὃς ἐκράτησεν ἔτη γ'. Ἐπὶ αὐτοῦ οἱ Γότθοι περάσαντες τὴν Μαιώτιδα λίμνην ἐλάφου ἡγησαμένης αὐτοῖς ἦλθον εἰς τὴν Θρᾴκην, καὶ δύο γεγονότες μέρη ἀλλήλοις ἐμάχοντο. Καὶ συμμαχίαν αἰτήσαντες οἱ τοῦ ἑνὸς μέρους παρὰ Οὐάλεντος ἔτυχον ὑποσχέσει τοῦ Χριστιανοὺς γενέσθαι· ὅθεν καὶ βαπτισθέντες Ἀρειανοὶ ἀποκατέστησαν, καθὼς ἦν καὶ Οὐάλης. Μετὰ τοῦτο οὖν ἐν Συρίᾳ τοῦ Οὐάλεντος διατρίβοντος, οἱ Σκύθαι περάσαντες κατὰ τῆς πόλεως εἰσέῤῥησαν, τὰς σπονδὰς μὴ φυλάξαντες μετὰ τὸ βαπτισθῆναι αὐτούς. Τοῖς αὐτοῖς ἔτεσιν ἡ τῶν Μασσαλιανῶν αἵρεσις ἦγουν Εὐχιτῶν ἢ Ἐνθουσιαστῶν, τῶν καὶ Βογομίλων, ἐφύη. Οὐάλης δὲ πάσας τὰς ἐκκλησίας πορθῶν ἦκεν εἰς Καισάρειαν, [P. 313] κατὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου μαινόμενος. Ἔπραξε δὲ οἷα καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος εἰς τὸν ἐπιτάφιον τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἔλεξεν, ὅτε καὶ Γαλάτης υἱὸς Οὐάλεντος καὶ ἡ σύμβιος Δομνίκα (25) νόσῳ χαλεπῇ ἐχειμάσθη. Πρὸς τούτοις Δημοσθένους τινὸς τῶν ὀψοποιῶν Οὐάλεντος ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τῇ πρὸς Οὐάλεντα μεμφομένου Βασίλειον καὶ βαρβαρίσαντος, εἰπεῖν τὸν διδάσκαλον· Ἰδοὺ ἐθεασάμεθα καὶ Δημοσθένην ἀγράμματον.

Τῷ τρίτῳ ἔτει πάλιν ἐξῆλθον οἱ Γότθοι εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν καὶ ἠρήμωσαν πολλὰς ἐπαρχίας,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(25) Zonaræ *Domnina*. Nosier Δομνίκαν et alii *Dominicam* rectius appellant. Quod autem dicitur statura fuisse Valens διμοιρίᾳ, non sane scio quid intelligendum det. Δίμοιρον bessem significat. Et si ἡλικίαν ætatem vertas (quod alienum loco videtur), cur 50 annorum ætas δίμοιρον vocetur, non satis apparet, nisi fortassis 75 anni justum hominis sunt ævum. XYL. — Salebras in plano quærit hic Xylander, et quam pro *statura* sumere deberet, *ætati* vocem applicat in *Observationibus*. Sed nec allata verba sonant : *fuit Valens statura mediocri* ; quin potius *ita procera ut bessem videretur exæquare*. Nec mirum : frater enim Valentinianus ἦν τῷ σώματι εὐμεγέθης, ac in pietate absimili parem ei potuit natura concedere corporis proceritatem. GOAR.

Σκυθίαν, Μυσίαν, Θρᾴκην, Μακεδονίαν, Ἀχαΐαν καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὑπὲρ τὰς εἴκοσιν ἐπαρχίας. Ἐθεάθησαν δὲ ἐν τῷ ἀέρι ἄνδρες ἔνοπλοι, ἐσχηματισμένοι ἐν ταῖς νεφέλαις. Ἐγεννήθη δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ παιδίαν ἐντελὲς μὲν τὰ ὁλομερῆ, ὀφθαλμὸν δὲ ἔχον ἕνα ἐν μίσῳ τοῦ μετώπου, χεῖρας δὲ τέσσαρας καὶ πόδας τέσσαρας καὶ πώγωνα. Λιβάνιος δὲ ὁ σοφιστὴς καὶ Ἰάμβλιχος ὁ Πρόκλου διδάσκαλος ἐποίησαν τὴν λεγομένην ἀλεκτορομαντείαν· γράψαντες γὰρ τὰ κδ' γράμματα ἐπὶ κόνεως, καὶ ἐπιθέντες καθ' ἕκαστον γράμμα κόκκον σίτου, ἀπέλυσαν ἀλέκτορα ἐπὶ τὰ γράμματα, καὶ ἔλαβεν ὁ ἀλέκτωρ τὸν ἐν τῷ θ κόκκον, ἔπειτα τὸν ἐν τῷ ε καὶ ο καὶ τὸν ἐν τῷ δ. Καὶ ἐγένετο ἡ τούτων μαντεία ἀμφίβολος· τοιαῦτα γὰρ τὰ τῶν τοιούτων ἀπατηλά. Τοῦτο μαθὼν Οὐάλης πολλοὺς Θεοδοσίους καὶ Θεοδότους καὶ Θεοδώρους καὶ τοὺς ὁμοίως ἐγκειμένους τοῖς γράμμασι τούτοις ἀπὸ τῶν ὀνομάτων ἀναιτίως ἐκόλασεν. Ἰάμβλιχος δὲ φοβηθεὶς φάρμακον πιὼν ἀπέθανε. Μαθὼν δὲ ἐν Ἀντισχείᾳ Οὐάλης περὶ τῶν Γότθων ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὑβριζον δὲ οὐτὸν οἱ Βυζάντιοι ὡς ἄνανδρον καὶ φυγοπόλεμον. Ἐξερχομένου δὲ αὐτοῦ πρὸς τὸν τῶν Γότθων πόλεμον, Ἰσαάκιός τις μοναχὸς τῶν μεγάλων κρατήσας τοῦ χαλινοῦ τοῦ ἵππου Οὐάλεντος ἔφη πρὸς αὐτόν· Ποῦ ἐξέρχῃ, βασιλεῦ, κατὰ Θεοῦ στρατευόμενος καὶ Θεὸν ἔχων ἀντίπαλον ; Τοῦτον ὀργισθεὶς Οὐάλης φρουρᾷ παρέδωκεν, ἀπειλήσας θάνατον εἰ ἐπανέλθοι· Πρὸ δὲ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, ἐθεάσατο κατ' ὄναρ ἄνδρα τινὰ λέγοντα αὐτῷ· Τάχος βάδιζε πρὸς Μίμαντα τὸν μέγαν, ἔνθα μόρος σε δεινὸς ἁρπάσει, τάλαν. Διυπνισθεὶς οὖν ἠρώτα τίς ἐστι Μίμας· προσκαλεσάμενος δὲ τινα τῶν σοφῶν ἐπυνθάνετο παρ' αὐτοῦ τίς ἐστι Μίμας. Ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ· Ὄρος ἐστί, δέσποτα, μέγιστον τῆς Ἀσίας, προσεγγίζον τῇ θαλάσσῃ, πλησίον τῆς νήσου Χίου· οὗτινος καὶ Ὅμηρος μέμνηται, φάσκων ἐν Ὀδυσσείᾳ· Παρ' ἠνεμόεντα Μίμαντα. Καὶ ὁ βασιλεύς· Τίς ἐμοὶ χρεία πρὸς τὸ τοῦ Μίμαντος ὄρος, ἵνα ἐκεῖ [P. 314] τελευτήσω ἀπελθών ; Τοῦτο πλάνη δαιμόνων, καὶ εἰδώλων ἀπατηλῶν ὄνειρος. Καὶ μετὰ μικρὸν ἐξῆλθε τῆς Θρᾴκης πολεμήσων τοῖς Σκύθαις. Καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς καὶ ἡττηθεὶς κατὰ κράτος φεύγει ἔν τινι χωρίῳ, καὶ εἰσελθὼν ἐν ἀχυρῶνι μετὰ τῶν συνόντων ἐκρύπτετο. Τῶν οὖν Σκυθῶν πῦρ ἐμβαλόντων ἀγνοίᾳ τῶν κεκρυμμένων, πάντες οἱ ἐν τῷ οἰκήματι προσπεφευγότες ἀπετεφρώθησαν, γεγονότες πυρίκαυστοι. Ὕστερον δὲ μετὰ τὴν τῶν πολεμίων ἀναχώρησιν ἀναζητούντων τινῶν τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως, εὑρέθη ἐν ᾧ ἐκρύπτετο οἰκήματι τάφος ἀρχαίου τινὸς ἐπιγεγραμμένος οὕτως· Ἐνταῦθα κεῖται Μίμας Μακεδὼν στρατηγέτης. Ὁ δὲ θεῖος Ἰσαάκιος ἐν τῇ φρουρᾷ ὢν τῆς δυσωδίας ἀντελάβετο τῇ τῆς ψυχῆς καθαρότητι, καὶ ἔφη· Οὕτως ὁ ἄθλιος Οὐάλης ἄρτι κατακαίεται. Ὅπερ διὰ τῶν μετὰ ταῦτα ἐπανελθόντων ἐβεβαιώθη. Ἦν δὲ Οὐάλης τὴν ἡλικίαν διμοιραίαν ἔχων, αὐθάδης τὸν τρόπον καὶ ὑπερήφανος καὶ πρὸς αἱμάτων χύσεις ἑτοιμότατος, ἔχων τὰς φρένας ἀσυμπαθεῖς καὶ παντὸς ἐλέους ἀλλοτρίας, αὐστηρίᾳ τὸν λογισμὸν σκοτιζόμενος καὶ πάσης

depopulati sunt, Scythiam, Mysiam, Thraciam, Macedoniam, Achaiam, et universam Græciam. Visæ sunt etiam in aere effigies virorum armatorum, in nubibus expressæ. Et Antiochiæ puer natus est omnibus membris constans, sed unicum oculum in frontis medio habens, manus quatuor totidemque pedes ac barbam. Tunc Libanius sophista et Jamblichus Procli magister galli gallinacei divinationem instituerunt. Scribentes enim in pulvere 24 elementa, ac cuivis granum frumenti imponentes, gallum iis immiserunt. Atque is granum de littera *th*, item de *e*, de *o* et de *d* abstulit, itaque ambiguam designationem reliquit, quemadmodum id genus res solent imposturarum esse plenæ. Valens autem re intellecta multos Theodosios, et Theodotos, et Theodoros, aliosque quorum nomina ab istis litteris inciperent, insontes suppliciis affecit. Jamblichus metuens sibi hausto veneno sibi mortem conscivit. Porro Valens Antiochiæ de Gotthis certior **549** factus Constantinopolim venit ; ibique eum cives ut effeminatum et bellifugam conviciis prosciderunt. Eumdem ad bellum contra Gotthos exeuntem Isaacius, unus magnorum monachorum, arrepto equi freno ita monuit; Quorsum vadis, imperator, contra Deum expeditionem faciens, eumque habens adversarium ? Iratus Valens eum in custodiam tradidit, minatus se a reditu supplicium de ipso sumpturum. Ante suum interitum imperator per quietem vidit virum quemdam ita sibi dicentem :

Celeriter ad magnum Mimantem miser abi,
Te mortis atrox ibi corripiet exitus.

Somno solutus quæsivit quisnam esset illi Mimas, quemdamque doctum ad se vocatum percontatus est ea de re. Is respondit Mimantem esse maximum Asiæ montem, qui non procul insula Chio in mare procurrat, cujus et Homerus fecerit mentionem in Ulyssea, his verbis : Ventosum pone Mimantem. Tum imperator : Quid, inquit, attinet me ad eum montem proficisci, ut ibi moriar ? Hæc est dæmonum impostura et fallacium simulacrorum insomnium. Paulo post in Thraciam eduxit, ibique eum Scythis acie congressus, ingenti prælio victus, in quemdam pagum confugit ; ingressusque cellam in qua paleæ repositæ erant, cum iis quos fugæ habebat comites, ibi sese abdidit. Scythis autem, qui occultatos ibi ignorabant, ignem domui isti injicientibus, quotquot ibi latebant, omnes cremati et in cineres redacti sunt. Postea digressis **550** hostibus cum quidam corpus imperatoris quærerent repererunt in domo, in quam se abdiderat ille, sepulcrum antiqui cujusdam ita inscriptum : « Hic situs est Mimas Macedo ductor exercitus. » Divinus autem Isaacius in custodia detentus puritate animæ sensit fetorem, dixitque : Ita miser Valens jam comburitur. Quod ejus dictum ab iis qui a fuga redibant confirmatum est. Fuit Valens statura mediocri, moribus contumacibus et superbis, et ad fundendum sanguinem promptissimo animo, ac

ab ab omni miseratione et humanitate alieno ; rationique sua auctoritate tenebras obducebat, homo nullius disciplinæ particeps. Uxor ejus Dominica Arianam sectam fervidissime colebat.

Gratianus Valentiniani filius imperavit solus annos tres, et alios totidem Theodosio collega. Nam Byzantio missi ad Gratianum legati fuerant in Pannoniam, imperatorem urbi poscentes. Datus est ergo Theodosius Magnus, imperator declaratus. Is imperavit annos 17, menses 5, dies 4. Sub Gratiano tantus fuit terræ motus Alexandriæ, ut aqua maris procul se a littore subduxerit navesque in sicco destituerit.Ad quod inusitatum spectaculum cum magna hominum multitudo accurrisset, aqua subito magna vi rediit, et 50000 mortales submersit. Eodem tempore magna etiam pars Cretæ, Achaiæ, Bœotiæ, Epiri ac **551** Siciliæ periit, maris alluvione, cum quidem naves in montes sunt ejectæ ad centum usque a littore stadia.

Cæterum Maximianus quidam Britannus, cum se præterito nulloque honore affecto videret Theodosium a Gratiano imperii consortem assumptum, Britannos in Gratianum excitat, mittitque contra eum Andragathium. Andragathius lectica operta vectus rumorem spargit Gratiani uxorem ex Britannia ea advehi. Uxoris ergo amore Gratianus ad lecticam aggressus, cum eam aperuisset, Andragathium intus offendit, cujus jussu a militibus ad hoc comparatis illico trucidatur. Gratianus tanta fuit jaculandi peritia, ut quidam didicerent ejus spicula esse mente prædita. Corpus ejus in imperatoria monimenta Theodosius retulit.

Frater autem Gratiani superstes, patris Valentiniani nomen gerens, episcopos ab exsilio revocat, suasque iis reddit ecclesias, profligatis Arianis. Qua in re est a Damaso Romano papa adjutus. Tunc et Theologus Gregorius majori cum libertate veritatem Cpoli docuit in oratorio sanctæ Anastasiæ, quod adhuc erat exiguum, decennium ibi et paulo amplius moratus. Ibi quoque inaudita miracula sunt edita a castissima Dei Genitrix. Duplex enim perhibetur ratio nominis templi sanctæ **552** Anastasiæ : una, quod ibi resurrexit veræ religionis doctrina ; altera a miraculo ibi edito. Fertur enim quamdam mulierem de sublimi lapsam exspirasse et Christianorum publicis precibus in vitam revocatam. Id oratorium eum eo tempore esset parvum, postea temporis pius imperator Marcianus ad eam molem extruxit qua nunc visitur.

A παιδείας ἀμέτοχος. Γυνὴ δὲ τούτου Δομνίκα, Ἀρειανὴ διάπυρος.

Γρατιανὸς ὁ υἱὸς Οὐαλεντινιανοῦ, αἱρετικὸς (26), ἐβασίλευσε μόνος ἔτη γ', καὶ μετὰ Θεοδοσίου ἕτερα γ'· ἀπὸ γὰρ τοῦ Βυζαντίου ἐπέμφθησαν πρέσβεις πρὸς Γρατιανὸν ἐν Πανονίᾳ κατερχόμενον, δοθῆναι αὐτοῖς βασιλέα, καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ὁ μέγας Θεοδόσιος ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς, καὶ ἐκράτησεν ἔτη ιζ', μῆνας ε', ἡμέρας δ'. Ἐπὶ Γρατιανοῦ σεισμὸς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γέγονεν ἐπὶ τοσοῦτον ὡς ἐπὶ πολὺ ὑποχωρῆσαι τὴν θάλασσαν καὶ τὰ πλοῖα ἐπὶ ξηρᾶς ἑστάναι. Πλήθους δὲ πολλοῦ ἐπὶ τῷ παραδόξῳ θεάματι συνδεδραμηκότος, τῶν ὑδάτων ἀθρόως ἐκδραB μόντων πέντε μυριάδες ἀνθρώπων κατεποντίσθησαν, καὶ τῆς Κρήτης δὲ καὶ Ἀχαίας καὶ Βοιωτίας Ἐπείρου τε καὶ Σικελίας πλείστα μέρη ἀπολέσθαι, τῆς θαλάσσης ἀνελθούσης καὶ ἐπικλυσάσης αὐτὰ, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων ἀποῤῥιφῆναι πλοῖα ἄχρι σταδίων ἑκατόν.

Μαξιμιανὸς δέ τις Βρεττανὸς, ὅτι τὸν Θεοδόσιον ὁ Γρατιανὸς βασιλέα ἐποίησεν, αὐτοῦ μηδεμιᾶς τυχόντος τιμῆς, διήγειρε τοὺς ἐν Βρεττανίᾳ ἀντᾶραι Γρατιανῷ. Καὶ ἀποστέλλει Ἀνδραγάθιον κατ' αὐτοῦ, Ὁ δὲ εἰσῆλθεν ἐν φορείῳ καταστέγῳ, φημίζων τὴν γυναῖκα Γρατιανοῦ εἶναι ἐκ Βρεττανίας ἐπανήκουσαν, ἧς τῇ ἀγάπῃ Γρατιανὸς κρατηθεὶς τῷ φορείῳ προσῆλθε· καὶ ἀνακαλύψας βλέπει τὸν Ἀνδραγάθιον, ὃς παραυτὰ διὰ στρατιωτῶν παρεσκευασμένων ὄντων ἐπὶ τούτου Γρατιανὸν διεχειρίσατο. Ὃς ἐπὶ C τοσοῦτον [A. 315] εὐστόχως ἐτόξευεν ὡς λέγειν τινὰς τὰ Γρατιανοῦ βέλη φρένας ἔχειν. Μετετέθη δὲ ὑπὸ Θεοδοσίου εἰς τοὺς βασιλικοὺς τάφους.

Ἀδελφὸς δὲ Γρατιανοῦ ὁμώνυμος τῷ πατρὶ Οὐαλεντινιανῷ, ἔτι περιὼν, τοὺς ἐν ἐξορίᾳ ἐπισκόπους ἀνεκαλέσατο καὶ τὰς ἰδίας ἐκκλησίας ἀπέδωκεν αὐτοῖς, ἐκδιώξας τοὺς Ἀρειανούς, Δαμάσου τοῦ πάπα Ῥώμης αὐτῷ συμπράττοντος. Τότε καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος παῤῥησιαστικώτερον τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐδίδασκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὸ εὐκτήριον τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἔτι μικρὸν τυγχάνον, δέκα χρόνους καὶ μικρόν τι πρὸς ἐκεῖσε πεποιηκώς. Ἔνθα καὶ παράδοξα γίνεται θαύματα ἐξ ἐμφανείας τῆς παναχράντου Δεσποίνης ἡμῶν τῆς Θεοτόκου. Διττῶς γὰρ λέγεται ἡ ἐπωνυμία τοῦ τῆς Ἁγίας D Ἀναστασίας ναοῦ· Ἀνάστασις μὲν διὰ τὸ τὸν τῆς ὀρθοδοξίας λόγον ἐν ταύτῃ ἀναστῆναι, Ἀναστασία δὲ διὰ τὸ συμβὰν εἰς αὐτὴν θαυματούργημα· λέγεται γὰρ γυναῖκά τινα ἄνωθεν πεσοῦσαν ἀποθανεῖν, γενομένης δὲ κοινῆς εὐχῆς ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ταύτην ἀναστῆναι· μικροῦ δὲ ὄντος τότε τοῦ εὐκτηρίου, ὕστερον ἐπὶ τοῦ ὁσίου Μαρκιανοῦ ἀνοικοδομηθῆναι καθὼς ὁρᾶται.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(26) Αἱρετικός initio Gratiani vox prorsus supervacanea veritatique adversa est. Et quod de Theodosio dicitur, falsum alii historici ostendunt. Ac qui eum curavit interfici, is ab aliis, non ut a nostro Maximianus, sed Maximus nominatur. Et sic etiam Noster habet anno Theodosii septimo, Xyl.

Θεοδόσιος μέντοι βασιλεὺς τῷ γένει μὲν Ἴβηρ ἦν τῶν Ἑσπερίων, εὐγενὴς δέ τις καὶ θαυμάσιος περὶ τοὺς πολέμους. Οὗτος εὐθὺ τοὺς ἐν Θρᾴκῃ Βαρβάρους κατὰ κράτος ἐνίκησεν, εὐσεβὴς ὢν καὶ ὀρθόδοξος. Οὗτος ἦν τὴν μὲν ἀναδρομὴν τοῦ σώματος σύμμετρος, ἄμεμπτος ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς, ὑπέρυθρος τῷ προσώπῳ, ξανθὴν ἔχων τὴν τρίχα, τὴν ῥῖνα λεπτὴν καὶ ἐπίγρυπον, χαρίεις τὴν ὁμιλίαν, τὸν τρόπον δὲ χαριέστατος, ἔχων γυναῖκα ὀνόματι Πλακίλλαν, ἐξ ἧν ἔσχεν Ἀρκάδιον καὶ Ὀνώριον· ἧς τελευτησάσης Γάλλαν ἀδελφὴν Γρατιανοῦ ἔγημεν. Ἐν Θεσσαλονίκῃ δὲ ὢν, νόσῳ περιπεσὼν, βαπτίζεται ὑπὸ Ἀσχολίου τοῦ ἐπισκόπου. Καὶ νόμον ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων τοῦ ὁμοουσίου ἔγραψεν, ὃν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπέστειλεν. Ἐλθὼν δὲ καὶ αὐτὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει Δημοφίλῳ ἐδήλωσεν ἢ ἀποστῆναι τῆς Ἀρείου πλάνης ἢ ταχέως τῆς Ἐκκλησίας ἐξελθεῖν. Ὁ δὲ τὸ πλῆθος τῶν Ἀρειανῶν συνάζας ἔξω τῆς πόλεως ἐκκλησίαζεν, ἔχων καὶ Λούκιον τὸν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον Ἀρειανὸν σὺν αὐτῷ. Καὶ οὕτω λοιπὸν ὁ θεῖος Γρηγόριος, μεθ' ὧν αὐτὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἐφώτισε, τὰς ἐκκλησίας πάσας παρέλαβε, τεσσαράκοντα ἔτη καὶ μικρόν τι πρὸς κατασχόντων αὐτὰς τῶν Ἀρειανῶν.

A Theodosius imperator natione fuit Hispanus, nobilis et bello admirandus, pius et veræ religionis professor. Is statim Barbaros in Thracia magno prælio superavit. Statura fuit medjocri, a calce ac verticem usque inculpata: subrufus faciem, fulvo capillo, naso tenui et incurvo, gratiosus in colloquio, moribus venustissimis. Uxorem habuit Placillam, quæ eum Arcadio et Honorio patrem fecit. Ea mortua Gallam duxit, Gratiani sororem. Thessalonicæ degens cum in morbum incidisset, baptizatus est ab Ascholio episcopo. Legemque tulit pro orthodoxis de Filio Patris consubstantiali, eamque Cpolim misit. Ipse quoque eo cum venisset, Demophilum aut ab errore Arii desistere aut mox Ecclesia decedere jussit. Demophilus multitudine Arianorum conducta conciones extra urbem habuit: eratque eum eo Lucius, Alexandriæ episcopus Arianus. Ita demum beatus Gregorius, et quos ille **553** veræ fidei doctrina illuminaverat, omnia templa receperunt, ab Arianis paulo amplius quadraginta annis occupata.

Τῷ ε' ἔτει Θεοδοσίου ἐν Ἀντιοχείᾳ ἔτεκε γυνὴ ἐν ταυτῷ παιδία τέσσαρα ἀῤῥενικά· ἐπέζησε δὲ μῆνας δύο, καὶ ἀπέθανεν ἕν ἐνὶ τὰ τέσσαρα.

Quinto anno imperii Theodosiani quædam mulier Antiochiæ uno partu quatuor masculos edidit: supervixit menses duos. Infans unus post alium obiit.

[P. 316] Τῷ ς' ἔτει ἡ μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ ἁγία δευτέρα σύνοδος τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ὀρθοδόξων ἐπισκόπων ἐν Κωνσταντινουπόλει συνηθροίσθη πρὸς βεβαίωσιν τῶν ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντων καὶ κατὰ Μακεδονίου τοῦ Πνευματομάχου· ὑπῆρχον δὲ Τιμόθεος Ἀλεξανδρείας, Μελέτιος Ἀντιοχείας, Κύριλλος Ἱεροσολύμων, καὶ Γρηγόριος ὁ Θεόλογος. Ἀναθεματίζεται δὲ Μακεδόνιος κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος βλασφημῶν, καὶ σὺν αὐτῷ Σαβέλλιος καὶ Ἀπολινάριος, ἔτι δὲ Ἄρειος καὶ Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας Εὐζώϊός τε καὶ Ἀκάκιος, Θέογνις καὶ Εὐφρόνιος καὶ οἱ λοιποὶ αἱρετικοί, Ἀπέχει δὲ ἡ δευτέρα σύνοδος ἀπὸ τῆς πρώτης ἔτη ξ'. Γρηγορίῳ δὲ τῷ Θεολόγῳ τὴν ἐπισκοπὴν Κωνσταντινουπόλεως ἡ σύνοδος ἐκύρωσεν ὡς πολλὰ καμόντι καὶ τῆς λώβης τῶν αἱρέσεων τὴν Ἐκκλησίαν ἐλευθερώσαντι. Τινὰς δὲ τῶν ἐξ Αἰγύπτου μαθὼν ὁ μακαριώτατος τῷ πράγματι φθονήσαντας, τὸν συντακτήριον ἐπιδειξάμενος λόγον (27) ἐκουσίως τοῦ θρόνου τῆς βασιλίδος ὑπεχώρησε, δύο χρόνους μόνον ταύτης ἐπισκοπήσας. Νεκτάριον ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ σύνοδος προχειρίζονται, ἀβάπτιστον ἕως τότε τυγχάνοντα. Προσέθηκε δὲ τῷ συμβόλῳ καὶ νὴν θεολογίαν τοῦ Πνεύματος. Ἐξέθετο

C Sexto anno magnum secundum sacrum œcumenicum concilium Cpoli celebratum est a 150 orthodoxis episcopis, ad confirmanda Nicææ synodi decreta ac contra Macedonium Spiritus sancti impugnatorem. Præfuerunt Timotheus Alexandriæ, Meletius Antiochiæ, Cyrillus Hierosolymorum episcopi, et Gregorius Theologus. Damnati sunt Macedonius, impie in Spiritum sanctum contumeliosus, cumque eo Sabellius, Apolinarius, Arius, Eusebius Nicomediæ episcopus, Euzonius, Acacius, Theognis, Euphronius et reliqui hæretici. Secunda synodus a prima abfuit annis sexaginta. Ea Gregorio Theologo episcopatum Cpolitanum decrevit ut qui multos labores pertulisset, Ecclesiamque hæreticorum labe expurgasset. Sed cum is videret quosdam Ægyptios rei invidia correptos, pronuntiata de constituenda concordia oratione, ultro se solio regiæ urbis abdicavit, cum biennium episcopatum ejus gessisset. Ejus in locum imperator et concilium Nectarium deligunt, nondum baptizatum. In concilium symbolo adjecit doctrinam de Spiritu sancto; **554** et canones edidit, in quibus sedi Cpolitanæ post solium Romanum primus locus assignatur. Tum

D

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(27) Orationem titulum hunc præferentem componendis episcoporum dissidiis a Gregorio Theologo pronuntiatam cum Xylandro plerique autumant, quam Billius *Observ. sacr.* 1, 22 ἀποτακτήριον potius censet, qua nimirum alios valere quis jubet. Ejus conjectura Damasceni maxime, sive auctoris opusculi *Quod mortui viventium beneficiis juventur*, verbis fulcitur, quibus damnati a justis separati θρηνεῖν τὸ συντακτήριον, *in ultima digressu lamentari*, et de futuro in æternum dissidio conqueri, perhibentur. Scribit quoque auctor inferius p. 255 συντακτήριον ἐκκληροῦν, pro eo quod est discessum votis conceptis Deo commendare. Lexicon anonymum: Συντακτήριοι λόγοι οἱ ἐν ἐξόδοις ἐπὶ τῶν ἀρχόντων ἀποχαιρετισμοί, οἷος καὶ ὁ τοῦ μεγάλου Πατρὸς Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου συντακτήριος. Auctor Bardam Michaelis avunculum mari se commissurum refert συντακτήριον ἐπιπληρῶσαι, ante discessum videlicet *nuncupatis votis iter Deo commendasse*. GOAR.

etiam caput Joannis Baptistæ et corpus Pauli Confessoris Cpolin advecta sunt.

κεφαλὴ τοῦ Προδρόμου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἤχθη, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ. A

Anno 7 Theodosius Augustus Honorium, suum ex Placilla filium, consulem creavit, seque ad hellnm tyranno Maximo faciendum paravit.

Τῷ ζ' ἔτει τούτου Θεοδόσιος ὁ Αὔγουστος Ὀνώριον υἱὸν αὐτοῦ τὸν ἐκ Πλακίλλης ὕπατον ἀνέδειξε καὶ πολεμεῖν τῷ τυράννῳ Μαξίμῳ ἠὐτρέπισε.

Anno 8 Emmaunte Palæstine pago infans natus est ab umbilico sursum dissectus in duo pectora duoque capita, et utraque pars sensu erat prædita. Edente altera aut bibente, altera abstinebat; una dormiente, altera vigilabat; aliquando inter se colludebant, flebant simul, alteram percutiebant. Vixerunt annos duos, et altera mortua, quatriduo post altera decessit.

Τῷ η' ἔτει ἐν Παλαιστίνῃ, ἐν κώμῃ Ἐμμαοῦς λεγομένῃ, παιδίον ἐγεννήθη τέλειον ἀπὸ ὀμφαλοῦ καὶ ἄνω διῃρημένον, ὃ εἶχε δύο στήθη, δύο κεφαλὰς, καὶ ἕκαστον τὰς αἰσθήσεις εἶχε. Τὸ ἓν ἤσθιε καὶ ἔπινε, τὸ δὲ ἕτερον οὐχί· τὸ ἓν ἐκάθευδε, καὶ τὸ ἕτερον ἐγρηγόρει. Ἔστι δ' ὅτε καὶ συνέπαιζον πρὸς ἄλληλα, καὶ ἔκλαιον ἀμφότερα, καὶ ἔτυπτον ἄλληλα. Ἔζησαν δὲ ἔτη δύο, καὶ τὸ μὲν ἓν ἀπέθανε, τὸ δὲ ἕτερον μετὰ τεσσαρας ἡμέρας ἐτελεύτησεν.

Sextum annum (*a*) imperante Theodosio Magno, secundum sacrum œcumenicum concilium Cpoli actum est a 150 Patribus, Damaso tum Romæ papa. Præfuerunt Timotheus Alexandriæ, Meletius Antiochiæ, Cyrillus Hierosolymæ episcopi, et Gregorius theologos. Res gesta contra Macedonium, qui fuerat episcopus Cpolitanus, adhuc superstitem. Is et Arii errorem sequebatur, et Spiritum sanctum negabat esse verum Deum, sed creaturam esse judicabat. Post exiguum tempus **555** Gregorius animadvertens quosdam Ægyptios dignitati suæ invidere, oratione de constituenda Ecclesia edita episcopatu se abdicavit, et ad suum in Cappadociam prædium rediit, ubi aliquantulum quiete refectus tumultibusque variis subductus, ac rerum divinarum contemplationi majori otio deditus, senex vitæque satur decessit. Vir fuit spiritu omnisque cognitionis et contemplationis plenus. Cæterum sanctum concilium damnavit Macedonium, cumque eo Sabellium Afrum, qui unam tantum Trinitatis personam asserebat; et Apollinarium Laodicensem, qui Verbum in homine mentis vacuo habitasse tradebat, ac loco mentis animæ Verbum fuisse. Pronuntiavit autem concilium Spiritum sanctum esse Deum vivificum, ejusdem cum Patre essentiæ ac eum Filio; addiditque symbolo de Spiritu sancto hæc verba: Dominum, vivificum, etc.

Τῷ ς' ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου γέγονεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ δευτέρα σύνοδος τῶν ρν' ἁγίων Πατέρων, ἐπὶ Δαμάσου πάπα Ῥώμης, ἧς ἡγοῦντο Τιμόθεος Ἀλεξανδρείας, Μελέτιος Ἀντιοχείας, Κύριλλος Ἱεροσολύμων καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, κατὰ Μακεδονίου γεγονότος ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ὃς ἔτι περιὼν ὡσαύτως τῷ Ἀρείῳ ἐβλασφήμει. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ εἶναι θεὸν ἀληθινόν, [P, 317] ἀλλὰ κτίσμα καὶ αὐτὸ ὑπελάμβανεν. Ὀλίγου δὲ καιροῦ παρψχηκότος μαθὼν ὁ θεῖος Γρηγόριός τινας τῶν ἐξ Αἰγύπτου τῷ λόγῳ αὐτοῦ φθονήσαντας, τὸν συντακτήριον ἐπιδεικνύμενος λόγος τῆς ἐπισκοπικῆς διοικήσεως ὑπανεχώρησε. Καὶ πρὸς τὸ ἐν Καππαδοκίᾳ κτῆμα αὐτοῦ ἀπελθὼν, μικρόν τι ἡσυχάσας ἐν αὐτῷ καὶ τῶν πολλῶν ἀρεμήσας θορύβων καὶ ἐν μείζονι γενόμενος θεωρίᾳ τὸν βίον ὑπαλλάττει, πρεσβύτης καὶ πλήρης ἡμερῶν, τῶν τοῦ Πνεύματος ἁπάσης γνώσεως καὶ θεωρίας ἔμπλεως. Ἡ δὲ ἁγία σύνοδος Μακεδόνιον ἀναθεματίζει, σὺν αὐτῷ καὶ Σαβέλλιον τὸν Λίβυν ἓν πρόσωπον ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος δοξάζοντα, ἔτι δὴ καὶ Ἀπολινάριον τὸν Λαοδικέα λέγοντα τὸν ἐνανθρωπήσαντα Λόγον ἄψυχον εἶναι, ἀντὶ δὲ νοῦς τὸν λόγον ἀρκεῖν τῇ ψυχῇ. Ἐκήρυξε δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ζωοποιὸν καὶ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, προστεθεικυῖα εἰς τὸ ἅγιον σύμβολον περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιὸν καὶ τὰ ἑξῆς. B

Eo tempore magnus ille Amphilochius ab imperatore contendit ut omnibus urbibus Arianos ejiceret. Sed cum rex id negaret ut cui erudeliar illa petitio videretur, tacuit tum vir sapientissimus. Non multo post autem cum in regiam venisset, imperatorem, uti par erat, honorifice salutans, filium patri regio habitu astantem inhonoratum præteriit. Imperator id oblivione factum credere, hortarique Amphilochium ut filio quoque qui regi debetur salutandi honorem exhiberet. Amphilochius dicere privatam ei salutationem satis esse. Cum indignaretur **556** imperator et filio illatam contumeliam ad se spectare diceret, Amphilochius alta voce: Viden, inquit, imperator, te non ferre ignominiam filio tuo factam? proinde Deum quoque

Τότε ὁ μέγας Ἀμφιλόχιος ἐθυσιάπει τὸν βασιλέα ἐξελαθῆναι τοὺς Ἀρειαγοὺς ἐκ πασῶν τῶν πόλεων. Ὁ δὲ ἀπηγεστέραν μηχλαβὼν τὴν αἴτησιν οὐχ ὑπήκουσε. Καὶ τότε μὲν ὁ σοφώτατος Ἀμφιλόχιος ἐσίγησε· μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐντὸς τῶν βασιλείων γενόμενος τὸν μὲν βασιλέα ἠσπάσατο ὡς εἰκὸς, τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ σὺν αὐτῷ ἑστῶτα βασιλικῶς ἀγέραστον κατέλιπε. Καὶ ὁ βασιλεὺς νομίσας ἐπιληθῆναι τὸν Ἀμφιλόχιον, ἀσπάσασθαι καὶ τὸν υἱὸν βασιλικῶς προσέταξεν. Ὁ δὲ ἀποχρῆν ἔφη τὴν παρ' αὐτοῦ προσενεχθεῖσαν αὐτῷ ἰδιωτικῶς τιμήν. Ὃν ὁ βασιλεὺς χαλεπήνας οἰκείαν ἔλεγεν εἶναι τὴν τοῦ υἱοῦ ἀτιμίαν. Καὶ ὁ Ἀμφιλόχιος ἐξεβόησεν· Ὁρᾷς, ὦ βασιλεῦ, πῶς οὐ φέρεις τὴν τοῦ υἱοῦ ἀτιμίαν; Πίστευσον οὖν καὶ τὸν Θεὸν τοὺς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ βλασφημοῦντας C

(*a*) Hæc jam modo dixerat (*col.* 601 *B*). D

βδελύττεσθαί τε καὶ ἀποστρέφεσθαι. Τοῦτο ἀκούσας ὁ βασιλεὺς καὶ σφόδρα θαυμάσας νόμον ἔγραψεν εὐθὺς τὰς τῶν αἱρετικῶν συνάξεις κωλύοντα. Τούτῳ τῷ ἀγαθῷ φθονήσας ὁ μισόκαλος δαίμων ὠμόν τι καὶ ἀπάνθρωπον παρεσκεύασε γενέσθαι. Ἀπὸ γὰρ Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Ῥώμην ὁ βασιλεὺς τὴν ὁδοιπορίαν ποιούμενος ἐν Θεσσαλονίκῃ κατὰ πάροδον γέγονε, τῶν δὲ στρατιωτῶν αὐτοῦ ταραξάντων τὴν πόλιν διὰ μιτάτα (28), ἐστασίασαν οἱ Θεσσαλονικεῖς, καὶ τὸν μὲν βασιλέα ὕβρισαν, τινὰς δὲ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ ἐλιθοβόλησαν. Ὁ βασιλεὺς δὲ ταῦτα μαθὼν καὶ τὴν ῥύμην τοῦ θυμοῦ μὴ ἐνεγκὼν τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως ἐκείνης τὴν ψῆφον τῆς τιμωρίας ἐπέτρεψεν· ὃς τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν εἰληφὼς οἷα δὴ αὐτόνομος τύραννος ἄδικα ξίφη κατὰ πάντων ἐγύμνωσε, καὶ τοὺς ἀθῴους μετὰ τῶν ὑπευθύνων κατέκτεινε χιλιάδας ἑπτὰ, ὡς δέ τινες, πεντεκαίδεκα. [P. 318] Ταύτην τὴν συμφορὰν ὁ μέγας Ἀμβρόσιος ἀκηκοὼς, Μεδιολάνων ἐπίσκοπος· πόλις δὲ τῆς Ἰταλίας αὕτη· εἰς ἣν ἀφικομένου τοῦ βασιλέως καὶ συνήθως εἰς τὸν ναὸν βουληθέντος εἰσελθεῖν ἔξωθεν τῶν προθύρων συναντήσας ὁ ἅγιος ἐκώλυσε τὴν εἴσοδον, λέγων αὐτῷ μετὰ παῤῥησίας· Οὐκ οἶδας, ὡς ἔοικε, βασιλεῦ, τῆς εἰργασμένης παρανομίας τὸ μέγεθος· οὐδὲ γὰρ ἐᾷ σε τῆς βασιλείας ἴσως ἡ δυναστεία τὴν ἁμαρτίαν ἐπιγνῶναι· ὑπὸ γὰρ τῆς ἀλουργίδος ἀπατώμενος ἀγνοεῖς τοῦ καλυπτομένου σώματος τὴν ἀσθένειαν. Ἀλλ' ἴσθι, ὡς φθαρτὸς ὢν καὶ ῥευστὸς, τοιοῦτόν σοι ὑπάρχει καὶ τὸ τῆς δυναστείας κράτος· μικρὸν δὲ ὕστερον λόγον ἀποδώσεις τῷ Βασιλεῖ τῶν βασιλευόντων. Ποίοις οὖν ὀφθαλμοῖς ὄψει τὸν τοῦ κοινοῦ Δεσπότου ναόν; ποίοις δὲ ποσὶ τὸ ὰπέδον ἐκεῖνο πατήσεις τὸ ἅγιον; Πῶς δὲ τὰς χεῖρας ἐκτενεῖς ἀποσταζούσας ἔτι τῶν ἀδίκων φόνων τὸ αἷμα; Πῶς δὲ καὶ τοιαύταις ὑποδέξῃ χερσὶ τὸ ἄχραντον τοῦ Δεσπότου σῶμα; Πῶς δὲ καὶ τῷ στόματι προσοίσεις τὸ τίμιον αἷμα, τοσοῦτον διὰ τὸν τοῦ θυμοῦ λόγον ἐκχέαντι παράνομον αἷμα; Λοιπὸν ἄπιθι, καὶ μὴ πειρῶ τοῖς δευτέροις τὴν πρώτην αὔξειν παρανομίαν, καὶ δέχου τὸν δεσμὸν, ᾧ Θεὸς ἄνωθεν γίνεται σύμψηφος. Τούτοις οὖν εἴξας ὁ βασιλεὺς τοῖς λόγοις ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἐκεῖσε βασίλεια, στένων καὶ δακρύων. Μηνῶν δὲ διελθόντων ὀκτὼ, καὶ τοῦ βασιλέως, μὴ ἐξελθόντος ἀλλὰ σφοδρῶς μετανοοῦντος, κατέλαβεν ἡ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γενέθλιος ἑορτή. Καὶ θεασάμενος Ῥουφῖνος ὁ μάγιστρος ὅτι οὐδὲ τὴν συνήθη προέλευσιν βούλεται ποιῆσαι ὁ βασιλεὺς, λέγει αὐτῷ· Εἰ κελεύεις,

credere debes aversari et odisse eos qui Filio ejus impie obtrectant. Hoc audito imperator valde miratus statim legem fert qua conventus hæreticorum prohibentur. Huic bono diabolus, omnis boni osor, invidens sævi atque inhumani facinoris auctor fuit. Nam cum imperator Cpoli Romam proficiscens eo itinere Thessalonicam divertisset, militesque urbem quibusdam rebus conturbassent, Thessalonicenses seditione facta imperatorem injuriis affecerunt et quosdam ejus præfectos lapidibus obruerunt. Imperator re inaudita, iræ impetum non sustinens, præfecto urbis ejus facinus id vindicandum commisit. Is tantum potentiæ adeptus, ut erat legibus solutus tyrannus, injustos gladios contra cives strinxit, insontesque una cum sontibus trucidavit, millia hominum 7 vel (ut alii tradunt) 15. Hanc cladem cum percepisset clarus ille Ambrosius, Mediolani (urbs ea est Italiæ) episcopus, imperatori, cum is Mediolanum venisset ac de more templum inire vellet, ante vestibulum obviam se dedit introituque prohibuit, libere dicens: Ignoras, ut apparet, imperator, perpetrati flagitii gravitatem; neque te fortassis imperii potestas sinit peccatum agnoscere. Nam a purpura deceptus corporis ea velati imbecillitatem nescis. Sic 557 habe: quemadmodum corpus tuum fluxum est atque caducum, tale etiam esse tui imperii robur, ac te paulo post factorum tuorum Regi regum rationem redditurum. Quibus vero oculis intueberis communis Domini templum? quibus pedibus sacrum illud solum calcabis? quomodo manus intendes etiamnum injustarum istarum cædium sanguinem stillantes? quomodo talibus manibus excipies inviolatum Domini corpus? quomodo venerandum sanguinem ori tuo admovebis, cujus sermone ab iræ furore profecto tantum sanguinis per nefas fudisti? Proinde abi hinc, neque conare priori flagitio novum addere, vel vinculum patere, quod Deus superne comprobat. His verbis cedens imperator in regiam ejus urbis recessit, gemens atque plorans. Mensibus inde octo elapsis, et rege in publicum non prodeunte, sed pœnitentia sese afflictante, feriæ natalitiæ Domini appetierunt. Ibi Rufinus magister, videns ne de more quidem proditurum, ita affatur: Si vis, domine, accurram ad episcopum, eique persuadebo ut te vinculo solvat. Novi, inquit imperator, Ambrosii præcisam justitiam. Tandem Rufinum multa locutum de re, ac pollicitum se solutionem impe-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(28) Δι' αἰτίας τινάς est apud Zonaram. Noster habet διὰ μιτάτα, quod quid sibi velit non assequor. Historiæ hæc est præter cæteros apud Theodoretum *Hist. eccles.* v, 17, apud Sozomenum vii, 24, Nicephorum xii, 40. Sed μιτάτα nullibi quadrant. Nisi certamen circense mitaton dixerit, a metis quibus id includeretur. Xyl. — Ad metam hic allisus jacet Xylander, nescius decertationes aurigarum currus ad *metam agitantium* in Circensibus ludis vocari μιτάτα, easdemque Thessalonicensium seditioni ansam præbuisse, de qua Sozomenus vii, 25: Ἦν τῆς ἁμαρτίας πρόφασις τοιάδε· Βωτερίχου τότε τοῦ ἡγουμένου τῶν Ἰλλυριῶν στρατιωτῶν ἡνίοχος τὸν οἰνοχόον αἰσχρῶς ἰδὼν, ἐπείρασε, καὶ συλληφθεὶς ἐν φρουρᾷ ἦν. Ἐπισήμου δὲ ἱπποδρομίας ἐπιτελεῖσθαι μελλούσης, ὡς ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἀγωγίαν ὁ Θεσσαλονικέων δῆμος ἐχθτει ἀφίεσθαι· ὡς δὲ οὐκ ἤνυεν, εἰς χαλεπὴν κατέστη στάσιν. Fateor tamen a *metationibus*, quibus inter proficiscendum castra morarentur, τὰ μιτάτα deduci. Legatur Pancirolus in *Notitiam imperii* c. lxy; et auctor ipse in Adriano voce hac iterum utens nonnisi secundo sensu usurpat. Theophanes etiam scribit populum ad seditionem motum διὰ τὰ μιτάτα τοῦ στρατοῦ, *propter castrorum metationes*. Goar.

traturum, dimisit; ac non multo post ipse lactatus spe subsecutus hominem est. Ambrosius simul atque Rufinum conspexit: Æmularis, ait, canum impudentiam, Rufine, qui tam scelestæ **558** cædis socius ac suasor fuisti. Et quidem ego denuo imperatorum foribus templi prohibebo. Hæc audita celeriter Rufinus imperatori nuntiavit. Imperator media jam via confecta nuntium accipiens, Adibo, inquit, meritasque perferam contumelias. Ut in templum venit, ab episcopo majorem in modum flagitavit ut se vinculis solveret, Ambrosius vero tyrannicum esse hunc adventum et imperatorem contra Deum furere dixit. Sed Theodosius gravi mœstitia ac dolore cordis compunctus, respondere non se sacris canonibus ferociter repugnandi causa adesse, sed liberationem vinculorum efflagitandi. Interrogatus ab episcopo quam post tantum facinus resipiscentiam demonstrasset, quibusve remediis sanatu difficilia ista vulnera procurasset, Tuum est, inquit, medicamenta docere atque temperare, meum imperata facere. Ibi demum Ambrosius ait: Quoniam in judicando iram es secutus, legem nunc pone quæ iræ decreta rescindat, ut sententiæ capitales et de publicatione bonorum perscriptæ suspendantur per triginta dies, dum recta ratione examinatæ dijudicentur. Cum legem eam statim dictaret Theodosius et sua manu subscriptam confirmaret, Ambrosius vinculo eum solvit passusque est in templum intrare. Theodosius ingressus pronus in pavimentum procubuit, altaque voce clamavit: Anima mea solo affixa est: vivifica me, Domine, secundum verbum tuum [4]. Manibus quoque crines capitis evellit, faciem feriit, terram lacrymis humectavit, **559** usque ad horam oblationis Deum deprecans. Tunc surgens et ad cancellos progressus cum intrare vellet, ab Ambrosio est prohibitus, ita monente: Scias, imperator, interiora solis sacerdotibus adire fas esse: a reliquis quibusvis ea adiri aut tangi religio est. Exi igitur, et inter alios asta. Purpura enim non pontifices facit, sed imperatores. Hoc quoque æquo animo tulit Theodosius; docuitque se non superbia adductum intrare voluisse, sed quia hunc morem Cpoli didicisset, egitque hujus quoque correctionis nomine gratias Ambrosio. Tanta et imperator et episcopus virtute illustres fuerunt. Quin etiam Cpolin reversus, solemni sacrificio cum in sacra mensa munus suum obtulisset, statim exivit sacrario. Et cum a Nectario, qui tum patriarcha erat, causam facti rogaretur: Vix tandem, inquit, discrimen imperatoris et sacerdotis didici. Unicum enim Ambrosium novi, qui episcopi nomen merito suo gerat: tantum utilitatis confert objurgatio, ab homine virtute insigni profecta.

A δέσποτα, δραμοῦμαι καὶ τὸν ἀρχιερέα πείσω λῦσαί σε τοῦ δεσμοῦ. Ὁ δὲ, Οἶδα ἐγω, φησὶ, τὴν Ἀμβροσίου ἀκρίβειαν. Ἐπεὶ δὲ πλείοσι λόγοις χρησάμενος ὁ Ῥουφῖνος πείθειν ὑπέσχετο, ἀπελθεῖν ἐκέλευσε. Τῇ ἐλπίδι δὲ βουκολῃθεὶς ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς μετ' ὀλίγον. Αὐτίκα τοίνυν ἰδὼν τὸν Ῥουφῖνον Ἀμβρόσιος ἔφη· Τὴν κυνῶν ἀναίδειαν, ὦ Ῥουφῖνε, ζηλοῖς, τοσαύτης μιαιφονίας γενόμενος μέτοχός τε καὶ σύμβουλος. Ἀλλ' ἐγὼ καὶ πάλιν αὐτὸν κωλύσω τῶν ἱερῶν ἐπιβῆναι προθύρων. Ταῦτα ἀκούσας Ῥουφῖνος ἐδήλωσε τῷ βασιλεῖ ταχέως. Ὁ δὲ βασιλεὺς κατὰ μέσην τοῦτο μαθών· Ἀπέλθω, φησὶ, καὶ τὰς δικαίας δέξομαι παροινίας. Εἶτα παραγενόμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐδυσώπει τὸν ἀρχιερέα λυθῆναι τοῦ δεσμοῦ. Καὶ ὁ μὲν τυραννικὴν
B ἀπεκάλει τὴν παρουσίαν, καὶ κατὰ Θεοῦ μεμηνέναι· ὁ δὲ μετὰ σκυθρωπότητος καὶ πολλῆς κατανύξεως, Οὐ θρασυνόμενος, ἔφη, κατὰ τῶν ἁγίων κανόνων, ἀλλὰ λῦσαί με τῶν δεσμῶν ἀξιώσων ἐλήλυθα. Καὶ ποίαν, [P. 319] φησὶ, μετάνοιαν ἔδειξας μετὰ παρανομίαν τοσαύτην; ἢ ποίοις φαρμάκοις ἀξίως ἐθεράπευσας τὰ δυσίατα τραύματα; Καὶ ὁ βασιλεύς· Σὸν ἔργον ἐστὶ τὸ δεῖξαι μὲν καὶ κεράσαι τὰ φάρμακα, ἐμὸν δὲ τὸ δέξασθαι. Τότε λοιπὸν Ἀμβρόσιος λέγει· Ἐπειδὴ τῷ θυμῷ τὸ δικάζειν ἐπιτρέπεις, γράψον
C νόμον τοῦ θυμοῦ τὰς ψήφους ἀργὰς ποιοῦντα, καὶ ἡμέρας λ' αἱ φονικαί τε καὶ δημευτικαὶ μενέτωσαν γνώσεις ἐν γράμμασι, τὴν τοῦ ὀρθοῦ λογισμοῦ ἐκδεχόμεναι κρίσιν. Ὃν σὺθὺς τοῦ βασιλέως κελεύσαντος γραφῆναι καὶ διὰ τῆς οἰκείας χειρὸς βεβαιώσαντος, διέλυσε τὸν δεσμὸν Ἀμβρόσιος καὶ εἰσελθεῖν αὐτὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπέτρεψεν. Ὁ δὲ εἰσελθὼν, πρηνὴς ἐπ' ἐδάφους πεσὼν, ἑβόα μετὰ κραυγῆς· Ἐκολλήθη τῷ ἐδάφει ἡ ψυχή μου· ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου, Κύριε. Καὶ ταῖς χερσὶ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς ἔτιλλε, τὰς ὄψεις ἔτυπτε, καὶ τὴν γῆν τοῖς δάκρυσιν ἔβρεχε, καὶ τὸν Θεὸν ἐδυσώπει ἄχρι τῆς ὥρας τῆς μεταλήψεως. Τότε δὲ διαναστὰς καὶ πλησίον τῶν κιγκλίδων (29) ἐλθὼν
D βουλόμενος εἰσελθεῖν, ἐκωλύθη παρὰ τοῦ Ἀμβροσίου, δηλώσαντος αὐτῷ· Ἴσθι, ὦ βασιλεῦ, ὡς μόνοι, τοῖς ἱερεῦσιν ὑπάρχουσι τὰ ἔνδον εἰσιτητὰ, τοῖς δ' ἄλλοις πᾶσιν ἄβατά τε καὶ ἄψαυστα. Ἔξιθι τοίνυν καὶ τοῖς ἄλλοις κοινώνει τῆς στάσεως· ἀλουργὶς γὰρ βασιλεῖς, οὐχ ἱερεῖς ποιεῖν εἴωθεν. Ὁ δὲ καὶ τοῦτο δεξάμενος ἀσμένως ἀντεδήλωσεν, ὡς Οὐκ αὐθαδείᾳ χρώμενος τοῦτο πεποίηκα, ἀλλ' ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ ἔθος εἶναι τοῦτο μεμάθηκα. Χάριν δέ σοι ὀφείλω καὶ τῆσδε τῆς ἰατρείας. Τοσαύτῃ δὴ καὶ τηλικαύτῃ διέλαμπον ἀρετῇ ὅ τε ἀρχιερεὺς καὶ ὁ βασιλεύς. Ἐπανελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἑορτῆς γενομένης, καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ τὰ δῶρα προσενεγκὼν εὐθὺς ἐξελήλυθεν. Νεκταρίου δὲ τοῦ τηνικαῦτα πατριάρχου δεδηλωκότος μαθεῖν τὴν αἰτίαν, Μόγις, ἔφη, βασιλέως καὶ ἱερέως διαφορὰν ἐδιδάχθην· Ἀμβρόσιον γὰρ οἶδα μόνον ἀξίως ἐπίσκοπον καλούμενον. Τοσοῦτον ὀνίνησιν ἔλεγχος παρὰ ἀνδρὸς ἀρετῇ λάμποντος προσφερόμενος.

[4] Psal. CXVIII, 25.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(29) *Juxta cancellos* populum a sacris penetralibus arcentes, de quibus Allatius de templis, et nos quoque nonnulla circa Euchologium observavimus. Goar.

Εἶχε δὲ καὶ ἄλλην ἀφορμὴν ὁ βασιλεὺς ὠφελείας· ἡ γὰρ τούτου σύζυγος, ᾗ Πλακίλλα ὄνομα, τῶν θείων αὐτὸν συνεχῶς ἀνεμίμνησκε νόμων. Οὐ γὰρ ἐπῆρεν αὐτὴν τῆς βασιλείας ἡ δυναστεία, ἀλλὰ τῆς εὐεργεσίας τὸ μέγεθος μεῖζον τὸ περὶ τὸν εὐεργέτην εἰργάζετο φίλτρον. Τῶν γὰρ λελωβημένων (30) ἀδελφῶν καὶ τῶν ἄλλως τὸ σῶμα πεπηρωμένων παντοδαπὴν ἐποιεῖτο φροντίδα, αὐτουργὸς αὐτὴ γινομένη καὶ δι' ἑαυτῆς ὀρέγουσα κύλικας καὶ τροφὰς παρατιθεῖσα. Τοὺς γὰρ ξενῶνας τῶν Ἐκκλησιῶν περινοστοῦσα [P. 320] τοὺς κλινοπετεῖς δι' ἑαυτῆς ἐθεράπευσε· καὶ ὅσα οἰκετῶν καὶ θεραπαινίδων ἔργα νενόμισται, αὐτὴν ἐξεπλήρου. Καὶ τῷ ὁμόζυγι δὲ καὶ βασιλεῖ συνεχῶς ἐπέλεγεν· Ἀεί σε, ὦ ἄνερ, προσήκει λογίζεσθαι τίς μὲν ἦσθα, τίς δὲ γέγονας νῦν. Κυβέρνησον οὖν τὴν βασιλείαν ταύτην ἐννόμως, καὶ οὕτω θεραπεύσεις τὸν δεδωκότα. Ταύτην τὴν θαυμασίαν καὶ ὄντως ἀξιέπαινον βασίλισσαν συνέβη πρὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀποβιῶναι. Μετά τινα δὲ χρόνον ὑπὸ τῶν συνεχῶν πολέμων βιαζόμενος ὁ βασιλεὺς εἰσφοράν τινα ξένην ταῖς πόλεσιν ἐπιτέθεικεν. Ἡ δὲ Ἀντιόχου πόλις τὸ καινὸν τέλος οὐκ ἤνεγκεν· ὁρῶν γὰρ ὁ δῆμος τοὺς εἰσπραττομένους τιμωρουμένους ἀρχὴν ἀταξίας ἐλάμβανε, καὶ τὴν χαλκῆν εἰκόνα τῆς πανευφήμου Πλακίλλης κατήγεγκέ τε παὶ πολὺ τῆς πόλεως ἔσυρε. Ταῦτα πυθόμενος ὁ βασιλεὺς καὶ λίαν χαλεπήνας τά τε τῆς πόλεως ἀφείλετο προνόμια καὶ τῇ γειτνιαζούσῃ πόλει τὴν ἡγεμονίαν δέδωκεν· ἐζηλοτύπει γὰρ ἡ Λαοδίκεια τὴν Ἀντιόχειαν ἄνωθεν. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ἐμπρῆσειν ἠπείλει καὶ εἰς κώμην τὸ ἄστυ κατασκευάσαι. Οἱ δέ γε ἄρχοντες καί τινας ἀνεῖλον, παρ' αὐτὸ συλλαβόντες τὸ τόλμημα, πρὶν γνῶναι τὸν βασιλέα τὴν τραγῳδίαν. Ταῦτα δὲ πάντα ὁ βασιλεὺς προσέταττε μὲν, οὐκ ἐγίνετο δὲ, τοῦ νόμου κωλύοντος ὃν Ἀμβρόσιος ὁ μέγας τεθῆναι παρῄνεσεν. Ἐπειδὴ δὲ ἀφίκοντο οἱ τὰς ἀπειλὰς ἐκείνας κομίζοντες, ἐν δέει μὲν ἦσαν ἅπαντες τὰς ἀπειλὰς πεφρικότες, καὶ φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐπορίσαντο, οἱ δὲ ἐν τοῖς ὄρεσιν οἰκοῦντες τῆς ἀρετῆς ἀσκηταὶ (πολλοὶ δὲ ἦσαν οὗτοι καὶ ἄριστοι) πολλὰς τὰς παραινέσεις καὶ παρακλήσεις τοῖς ἐκ τοῦ βασιλέως ἀποσταλεῖσι προσήνεγκαν. Ἀλλὰ καὶ Μακεδόνιος ὁ θειότατος, οὐδὲν μὲν τῶν κατὰ τὸν βίον ἐπιστάμενος, καὶ τῶν θείων δὲ λογίων πάμπαν ἄπειρος ὤν, ἐν δὲ ταῖς τῶν ὀρῶν κορυφαῖς διαιτώμενος καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν τοῦ Θεοῦ δεόμενος, οὐ τοῦ βασιλέως τὴν ὀργὴν καταπλαγεὶς οὔτε τῶν σταλέντων τὴν ἐξουσίαν, ἐν μέσῳ τῷ ἄστει γενόμενος, τῆς χλαμύδος θατέρου τῶν ἀποσταλέντων λαβόμενος ἀποβῆναι τοῦ ἵππου κελεύει. Οἱ δὲ μικρὸν γερόντιον ἰδόντες, εὐτελῆ ῥάκια περιβεβλημένον, πρῶτα μὲν ἐχαλέπηναν· ἐπειδὴ δέ τινες τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐδήλωσαν ἀρετὴν, ἀπέβησάν τε τῶν ἵππων καὶ τῶν ἐκείνου γονάτων ἐπιλαβόμενοι συγγνώμην ἐζήτουν. Ὁ δὲ τῆς θείας σοφίας ἐμφορηθεὶς τοιοῖσδε

A Habebat porro imperator aliam etiam opportunitatem : uxor enim Placilla assidue divinarum eum admonebat legum. Non ea ob imperii majestatem animo efferebatur, sed beneficii magnitudo faciebat ut tanto impensius benefactorem diligeret. Christianos fratres qui morbis tractati **560** aut membris mutilati fuerant, ipsa omni studio curabat, calices eis suis manibus porrigens et cibos apponens. Hospitales etiam Ecclesiarum domos invisens decumbentibus ministrabat, eaque obibat munera quæ servorum aut ancillarum habentur. Inculcabat identidem hæc marito suo : Semper te, mi vir, reputare convenit quis fueris et quid factus sis. Guberna ergo imperium hoc legitime : sic honorabis eum qui dedit. Hanc omni admiratione et laude
B dignam imperatricem contigit ante maritum ex vivis excedere. Aliquando post Theodosius continentibus bellis coactus est novum civitatibus tributum imperare. Antiochiæ cives eam exactionem non tulerunt; cumque supplicio afficerentur qui dependere recusassent, tumultu excitato æream laudatissimæ Placillæ statuam dejecerunt et magnam per urbis partem raptaverunt. Hoc audito facinore imperator gravissima exarsit indignatione, et Antiochiam privilegiis suis spoliavit, principatumque Laodiceæ vicinæ jampridem æmulæ assignavit. Præter hæc incendium quoque urbi, et se eam in pagum mutaturum minatus est. Præfecti etiam quosdam in ipso deprehensos facinore interfecerant, priusquam tragœdia imperatori exponeretur. Cæ-
C terum hæc omnia imperator mandavit quidem, non tamen perfecit, lege impeditus quam monitu Ambrosii tulerat. Ut Antiochiam venerunt istarum minarum denuntiatores, sane earum metu universos **561** magnus terror invasit, et fuga salutem quæsiverunt. At monachi qui in montibus virtutem exercebant, qui iis locis erant et plurimi et optimi, missos ab imperatore multis verbis deprecati sunt. Quo tempore etiam divinissimus Macedonius, nullius earum quæ ad vitam hanc degendam faciunt artium gnarus, atque sacrarum etiam prorsus imperitus litterarum, solitus in verticibus montium degere ac Deum noctes diesque deprecari, nihil iram imperatoris metuens aut ejus legatorum potentiam, in mediam urbem se contulit, alterumque eorum chlamyde apprehensum equo descendere
D jussit. Legati homuncionem senem inspicientes, pannis vilibus obsitum, principio indignari : mox a quibusdam de virtute hominis certiores facti ab equis descenderunt, genuaque ejus tangentes veniam rogarunt. At Macedonium divina impletus sapientia, ita eos est affatus : Dicite, amici, meis hæc verbis imperatori : Non imperator tantum es, sed etiam homo : non itaque imperium modo, sed naturam quoque reputa. Quippe homo cum sis, in

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(30) Potes etiam vertere leprosos : nam λώβην aliquoties pro lepra κατ' ἐξοχήν dicunt hi scriptores. Exemplum habes de lepra Constantini Magni. Xyl.

ejusdem naturæ participes imperium tenes. Jam hominum natura ad imaginem et similitudinem Dei efficta est. Noli igitur tam crudeliter et immaniter imaginem Dei neci destinare : Opificem enim irritabis ejus imaginem vastando. Considera etiam te æreæ imaginis causa iratum hæc agere. Neque vero cuiquam sanæ mentis homini ignotum est quantum inanimæ huic præstet animata, **502** viva et ratione prædita imago. Ad hæc id quoque cum animo reputato, quod nobis facile est loco unicæ illius multas fabricari imagines, imperator vero ne pilum quidem ullius occisorum potest ullo modo efficere. Hæc verba præclari illi viri ad imperatorem detulerunt, flammamque iræ iis restinxerunt. Nam imperator loco minarum istarum purgationem scripsit iræque causam manifestavit, Non, inquiens, me delinquente, ideo tanta contumelia debuit post mortem affici mulier omni laude dignissima : in me potius debuit ira indignantium debacchari. Addidit etiam graviter se molesteque ferre quosdam a præfectis occisos esse. Hæc ego commemoravi, tum quia celeberrimi istius monachi libertas mihi silentio non videbatur juste posse præteriri, tum ut ostenderem utilitatem legis ejus quæ magno Ambrosio auctore lata fuit.

πρὸς αὐτοὺς ἐχρήσατο λόγοις· Εἶπάσε, ὦ φίλοι ἄνδρες, τῷ βασιλεῖ· Οὐ βασιλεὺς εἶ μόνον ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος· μὴ τοίνυν μόνην ὅρα τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν φύσιν λογίζου. Ἄνθρωπος γὰρ ὢν ὁμοφυῶν βασιλεύεις. Κατ' εἰκόνα δὲ θείαν καὶ ὁμοίωσιν ἡ τῶν ἀνθρώπων [P. 321] δεδημιούργηται φύσις. Μὴ τοίνυν ὠμῶς οὕτως καὶ ἀπηνῶς τοῦ Θεοῦ τὴν εἰκόνα κατασφαγῆναι κελεύσῃς· παροξύνῃς γὰρ τὸν Δημιουργὸν, τὴν ἐκείνου κολάζων εἰκόνα. Σκόπησον γὰρ ὡς καὶ σὺ χαλκῆς ἕνεκα δυσχεραίνων εἰκόνος ταῦτα ποιεῖς. Ὅσον δὲ τῆς ἀψύχου διαφέρει ἡ ἔμψυχός τε καὶ ζῶσα καὶ λογικὴ, δῆλον ἅπασι τοῖς νοῦν ἔχουσι. Πρὸς δὲ τούτοις λογίσασθε κἀκεῖνο, ὡς ἡμῖν μὲν ῥᾴδιον ἀντὶ τῆς μιᾶς εἰκόνος πολλὰς δημιουργῆσαι χαλκᾶς, αὐτῷ δὲ πάμπαν ἀδύνατον μίαν γοῦν τῶν ἀναιρεθέντων δημιουργῆσαι τρίχα. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ θαυμάσιοι ἄνδρες ἐκεῖνοι διεπόρθμευσαν τὰ εἰρημένα τῷ βασιλεῖ καὶ τὴν τοῦ θυμοῦ κατέσβεσαν φλόγα· καὶ ἀντὶ τῶν ἀπειλῶν ἐκείνων ἀπολογίαν ἔγραψε, καὶ τῆς ὀργῆς τὴν αἰτίαν ἐδήλωσεν· Οὐκ ἔδει γὰρ, φησὶν, ἐμοῦ πλημμελήσαντος, γυναῖκα πάσης εὐφημίας ἀξιωτάτην τοσαύτην μετὰ τὴν τελευτὴν δέξασθαι παροινίαν, κατ' ἐμοῦ δὲ ἐξῆφθαι τὸν θυμὸν τοὺς ἀγανακτοῦντας ὁπλίσαι. Προστέθεικε δὲ ὡς ἀλύει καὶ ἀνιᾶταί τινας ὑπὸ τῶν ἀργόντων ἀνηρῆσθαι μαθών. Ἐγὼ δὲ ταῦτα διεξῆλθον, καὶ τοῦ πανευφήμου μονάζοντος τὴν παῤῥησίαν οὐχ ἡγησάμενος δίκαιον παραδοῦναι λήθῃ, καὶ τὸν νόμον ἐκεῖνον ὀνησιφόρον δεικνὺς ὃν ὁ μέγας Ἀμβρόσιος γραφῆναι παρῄνεσεν.

Theodosio imperante etiam venerandum caput Joannis, Christi Præcursoris ac Baptistæ, Constantinopolin allatum est, inventum quondam apud quosdam monachos Macedonianos, qui Hierosolymis profecti in Cilicia degebant. Inde a Valente, cum esset ea de re a Mardonio eunucho admonitus, Constantinopolin jussum vehi, cum ad pagum cui Cosilai nomen est pervenisset vehiculum, porro progredi noluerunt mulæ, quantumvis flagellis **503** urgerentur. Atque ita tum eo in pago caput repositum fuit, cum Deus tanto dono Valentem indignum judicaret. Theodosio autem hoc pietatis præmium largitus est, ut id Constantinopolin afferret inque fano Joannis Baptistæ deponeret.

Ἐπὶ τούτου τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου καὶ ἡ τιμία κεφαλὴ τοῦ τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἦχθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, εὑρεθεῖσα μὲν πρότερον παρά τισι μοναχοῖς τῆς Μακεδονίου αἱρέσεως, οἵτινες ἐξ Ἱεροσολύμων εἰς Κιλικίαν ἐλθόντες διέτριβον. Μαρδονίου δὲ τοῦ εὐνούχου τοῦτο μαθόντος καὶ μηνύσαντος Οὐάλεντι, μετεκομίζετο ἐκ προστάξεως αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὡς δὲ κατέλαβεν ἐν κώμῃ Κοσιλαοῦ, οὐκέτι μετῆλθε τὸ ὄχημα τὸν τόπον, καίπερ πολλὰς τῶν ἡμιόνων μαστιγουμένων. Τότε μὲν οὖν ἀπετέθη ἡ ἁγία κεφαλὴ ἐν τῇ προῤῥηθείσῃ κώμῃ, κρίνοντος τοῦ Θεοῦ μὴ τοιούτου δώρου ἀξιωθῆναι τὸν Οὐάλεντα. Θεοδόσιον δὲ τῆς εὐσεβείας ἀμειβόμενος ὁ Θεὸς μεταγαγεῖν αὐτὴν τῷ βασιλεῖ συνεχώρησεν, ἣν καὶ ἐν τῷ τοῦ Προδρόμου ἀπέθετο ναῷ.

Theodosius, Eugenio tyranno victo, cum adversa valetudine premeretur, imperium inter filios Arcadium et Honorium divisit, ita ut major Constantinopolitanum imperium, alter Europæ sceptra gereret. Utrumque ad veram pietatem exhortatus est, monens ea et pacem servari et bella confici et hostes fundi et tropæa statui et victoriam parari. His et similibus præceptis cum filios successuros sibi instituisset, vivendi finem fecit, æterna et omnibus admiranda gloria post se relicta.

Μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν τοῦ τυράννου Εὐγενίου ἀῤῥωστήσας ὁ βασιλεὺς τοῖς υἱέσιν αὐτοῦ Ἀρκαδίῳ καὶ Ὀνωρίῳ τὴν βασιλείαν διένειμε, καὶ τῷ μὲν πρεσβυτέρῳ τὴν οἰκείαν ἔδωκεν ἡγεμονίαν, τῷ νεωτέρῳ δὲ τῆς Εὐρώπης τὰ σκῆπτρα. Ἔχειν δὲ τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν ἀμφοτέρους παρῄνεσε. Διὰ ταύτης γὰρ, ἔφη, καὶ ἡ εἰρήνη φυλάττεται, καὶ πόλεμοι καταλύονται, καὶ πολέμιοι τρέπονται, καὶ τρόπαια ἵστανται, καὶ νίκη βραβεύεται. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τοῖς παισὶν αὐτοῦ καὶ διαδόχοις παρανέσας τὸν βίον ἀπέλιπεν, ἀείμνηστον κλέος καὶ ἀξιάγαστον τοῖς πᾶσι καταλιπών.

In victoriatis nomismatis litteræ C. O. N. V. O.

[P. 322] Ὅτι τὰ ἐν τοῖς νικαρίοις τοῦ νομίσμα-

τὸς (31) ὑποκείμενά Ῥωμαϊκὰ γράμματα δηλοῦτ: ταῦτα, τὸ Κ κιθιτάτες τὸ Ο ὅμνις, τὸ Ν νόστραι, τὲ Ο οβέδιαντ, νὸ Β βενερατιόνι, τουτέστιν, Αἱ πόλεις πᾶσαι τῇ ἡμετέρᾳ πειθαρχείτωσαν προσκυνήσει. A hoc designant: civitates Omnes Nostræ Veneratioui Obediant.

Ὅτι ὁ εἰς τὰ Πιττάκια (32) κίων στήλην ἔχει Λέοντος (33) τοῦ τῆς Βηρίνης ἀνδρός.

In Pittaciis columna statuam habet Leonis qui fuit Verinæ maritus.

Ὅτι ἐν τῷ στρατηγίῳ (34) ἐστὶν ὁ τρίπους Ἑκάτης καὶ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἔφιππος, φέρων σταυρόν.

In prætorio est tripos Hecatæ ac Constantinus magnus eques, crucem gestans.

Ὅτι τῆς χαλκῆς τὸν λαμπρὸν δόμον Αἰθέριος ἴδρυσεν ὁ μηχανουργὸς καὶ σοφὸς Ἀναστάσιος βουλῆφόρος.

Æreæ splendidam ædem Ætherius faber posuit et sapiens Anastasius senator.

Ὅτι ἐπάνω τῆς τοῦ μιλίου (35) ἀψῖδος (36) ἵστανται στῆλαι δύο, τοῦ τε μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, μέσον ἔχουσαι σταυρὸν, ὄπισθεν δὲ Τραϊανὸς ἔφιππος, ἔχων σύνεγγυς τὸν Αἴλιον Ἀδριανὸν ἱππότην.

564 Supra miliarii fornicem duæ sunt statuæ, magni Constantini et matris ejus, et in harum medio crux. A tergo earum Trajanus eques, et juxta hunc Ælius Adrianus eques.

Ὅτι ἐν τοῖς Λαύσου ἦσαν οἰκήματα παμποίκιλα καὶ ξενοδοχεῖά τινα, ὅπου ἡ φιλόξενος (37) ἐχορήγει τὸ ὕδωρ, ἔνθα ἔσχε τὴν κλῆσιν (38) Ἵστατο δὲ καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς τετράπηχυ ἐκ λίθου σμαράγδου, ἔργον Σκύλλιδος καὶ Διποίνου τῶν ἀγαλματουργῶν, ὅπερ ποτὲ δῶρον ἔπεμψε Σέσωστρις Αἰγύπτου τύραννος Κλεοβούλῳ τῷ Λινδίῳ τυράννῳ. Καὶ ἡ Κνιδία Ἀφροδίτη ἐκ λίθου λευκῆς, γυμνὴ, μόνην τὴν αἰδὼ τῇ χειρὶ περιστέλλουσα, ἔργον τοῦ Κνιδίου Πραξιτέλους. Καὶ ἡ Σαμία Ἥρα, ἔργον Λυσίππου καὶ Βουπάλου τοῦ Χίου. Καὶ Ἔρως τόξον ἔχων, πτερωτὸς, Μυνδόθεν ἀφικόμενος. Καὶ ὁ Φειδίου ἐλεφάντινος Ζεὺς, ὃν Περικλῆς ἀνέθηκεν εἰς νεὼν Ὀλυμπίων. Καὶ τὸ τὸν Χρόνον μιμούμενον ἄγαλμα, ἔργον Λυσίππου, ὄπισθεν μὲν φαλακρὸν· ἔμπροσθεν δὲ κομῶν. Καὶ μονοκέρωτες καὶ τίγριδες καὶ γῦπες καὶ καμηλοπαρδάλεις ταυρελέφας τε καὶ Κένταυροι καὶ Πᾶνες· B In Lausi erant domunculæ variæ et quædam hospitum receptacula, ubi hospitalis illa aquam sugerebat, unde habebat nomen. Stabat etiam simulacrum Minervæ Lindiæ ex lapide smaragdo, altum cubitos quatuor, opus Scyllidis et Dipœni statuariorum; quod olim donum misit Sesostris Ægyptiorum tyrannus Cleobulo Lindi tyranno. Et Cuidia Venus ex albo lapide, nuda, pudenda manu tegens, opus Praxitelis Cnidii. Et Samia Juno, opus Lysippi et Bupali Chii. Et Cupido alatus, areum tenens, Myndo allatus. Et Phidiæ eburneus Jupiter, quem Pericles in templo Olympico dedicarat. Et Occasionis simulacrum occipitio calvo, sincipite crinito. Monocerotes etiam, et tigrides, et vultures, et camelopardi, taurelephantus, centauri, Panes. C

Ὅτι ἐν τῇ πρὸς ἀνατολὴν ἀψῖδι τοῦ φόρου ὁ μέγας ἵδρυται Κωνσταντῖνος μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, μέσον ἔχοντες σταυρόν.

In fornice fori ad ortum solis spectante magni Constantini est statua, aliaque matris ejus et in medio earum crux.

Ὅτι ἐν τῷ φόρῳ ὁ πορφυροῦς κίων παρ' αὐτοῦ ἥδρασται, καὶ ἡ στήλη αὐτοῦ ἐστιν, ἐν ᾗ γεγραμμένοι εἰσὶ στίχοι τεσσαρες·

In foro porphyretica columna ab illo est posita, statuaque ipsius est, cui sunt quatuor versus inscripi:

Σὺ, Χριστὲ κόσμου κοίρανος καὶ Δεσπότης.
Σοὶ νῦν προσηῦξα [61] τήνδε σὴν δούλην πόλιν
Καὶ σκῆπτρα τάδε καὶ τὸ τῆς Ῥώμης κράτος.
Φύλαττε ταύτην σῶζέ τ' ἐκ πάσης βλάβης.

565 *Tibi, Christe mundi Domine, rectorque optime,*
Urbem hanc tibi quæ serviat modo subdidi,
Et sceptra Romanamque omnem potentiam.
Hæc tu malis defende semper ac omnibus.

Ὑπόκεινται δὲ τῷ κίονι καὶ οἱ δώδεκα κόφινοι (39)

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(31) De nummis victoriatis Theodosii divinavi. Qui aliquid rectius proferet, a me laudabitur. Et de ornamentis urbis dolui curiosius omnia persequi, aliis intentus quam hisce parergis. XYL. — Aversa numismatum facies sunt νικητήρια, aliis emblemata dicuntur. Eorum de quibus hic sermo, figuram auctor exprimit. Ante particulam ὅτι subintellige scriptum in ms. margine σημεῖωσαι, quod se nusquam exscripturum semel promisit Xylander. GOAR.

(32) Locus urbis Regiæ. GOAR.

(33) Leonis Magni, qui Marciano successit. GOAR.

(34) Multa hic urbis loca statuis et vetustis monumentis ornata confuse percenset. Unus eorum στρατήγιον, quo se prætoriani milites recipiebant. GOAR.

(35) Ad ædem S. Sophiæ est μίλιον, aureum miliare, a quo, sicut et Romano, ab Cpol. incipiebant numerari miliari. Leunclavius in *Pandectis*. GOAR.

(36) Ædificiam arcuatum, sive arcum marmorum principis olim triumphatis memoriæ dicatum, ἀψῖδα vocat GOAR.

(37) Videtur loqui de Placilla Augusta, Theodosii uxore. XYL. — In ædicula forsan ad Lausi plateam sita ubi ad manum in tersis poculis cuilibet siti presso transeunti propinatur aqua, quod humanitatis opus religiosissime observant Turcæ, iis in urbibus ad quas magis conferta plebecula confluit. GOAR.

(38) Fortassis rectius interpreteris, *ubi tonitria celebrabat*. XYL.

(39) Christi panes multiplicantis miraculo illustres. Septem etiam sportas pari portento quon-

nali parte fori curia est, quam Leo Verinæ maritus incendit. Ibi porta est Dianæ Ephesinæ, munus Trajani. In ea sunt expressæ causæ belli Scythici, Gigantum pugna, fulmina Jovis; Neptunus tridentem gestans, Apollo arcu instructus. Infra Gigantes draconum in modum irruentes, manibus glebas in sublime jactantes, torvum tuentes. Ad fori porro plateam stant duæ statuæ. Una versus occasum Lindiæ Minervæ, casside armata et monstro Gorgoneo, circa collum anguibus complicatis. Sic enim imaginem ejus prisci referebant. Ortui opposita altera, Amphitrite est, cancri forfices habens super temporibus: Rhodo adducta fuit.

A Πρὸς δὲ τὰ βόρεια τοῦ φόρου ἔστι τὸ σενατον, ὅπερ ἐκαύθη ὑπὸ Λέοντος τοῦ τῆς Βηρίνης, ἐν ᾧ πύλη ἐστὶ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, Τραϊανοῦ δῶρημα, τῆς Σκυθῶν μάχης ἔχουσα τὰς αἰτίας τὴν τῶν Γιγάντων μάχην καὶ τοὺς κεραυνοὺς τοῦ Διὸς καὶ τὸν Ποσειδῶνα σὺν τῇ τριαίνῃ καὶ τὸν Ἀπόλλωνα τόξον ἐσκευασμένον, κάτω δὲ τοὺς γίγαντας ὡς δράκοντας ἐπερχομένους, χερσὶ βώλους ῥιπτοῦντας εἰς ὕψος καὶ βλοσυρὸν εἰσορῶντας. Ἵστανται δὲ προς τὴν τοῦ φόρου πλατεῖαν ἀγάλματα δύο, πρὸς μὲν δύσιν τὸ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς, κράνος ἔχον καὶ τὸ Γοργόνειον τέρας καὶ ὄφεις περὶ τὸν [P. 323] τράχηλον ἐμπεπλεγμένους (οὕτως γὰρ τὸ εἴδωλον αὐτῆς οἱ παλαιοὶ ἱστόρουν), πρὸς δὲ τὴν ἀνατολὴν ἡ Ἀμφιτρίτη, χηλὰς ἔχουσα καρκίνου ἐπὶ τῶν κροτάφων. Ἦλθη δὲ καὶ αὐτὴ ἀπὸ Ῥόδου.

Constantinus posuit magnam crucem.

B Ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἔστησε τὸν μέγαν σταυρόν (40).

Quatuor pedibus suffultum opus, quod contentionem ventorum vocant, Theodosius Magnus erexit, pyramidis formam depingens et fictilibus animalibus exornans, germinibus, fructibus atque malis punicis. Stant et nudi Amores, invicem sibi blande arridentes et infra transeuntibus **566** illudentes. Rursum alii adolescentes subsidentes æreis tubis ventos influant; et imago cerea in sublimi volans acutos flatus ventorum denotat.

Ὅτι τὸ τετρασκελὲς τέχνασμα, ὃ δῆριν λέγουσιν ἀνέμων, ἤγειρεν ὁ μέγας Θεοδόσιος, πυραμίδος σχῆμα ζωγραφοῦν καὶ ζώοις πλαστοῖς κεκοσμημένον βλαστοῖς τε καὶ καρποῖς καὶ ῥοΐσκοις. Γυμνοί τε Ἔρωτες ἵστανται προσγελῶντες ἀλλήλοις ἡμέρως καὶ τοῖς κάτω περῶσιν ἐμπαίζοντες. Ἄλλοι δὲ (41) ἐποκλάζοντες ἔμπαλιν νέοι, σάλπιγξι χαλκαῖς ἐμφυσῶντες ἀνέμους. Χαλκοῦν δὲ βρέτας ὑψόθεν πετόμενον πνοὰς λιγείας δεικνύει τῶν ἀνέμων.

Tauri statuam posuit Magnus Theodosius, suas contra Scythas continentem pugnas et de iis statua tropæa. Habet intus viam sursum ferentem. Eques porro in bivio positus ipse est Magnus Theodosius dextram versus urbem intendens, ac monstrans inscripta statuæ tropæa.

Ὅτι τὸν τοῦ ταύρου κίονα ἔστησεν ὁ μέγας Θεοδόσιος, τρόπαια καὶ μάχας ἔχοντα κατὰ Σκυθῶν καὶ βαρβάρων τοῦ αὐτοῦ. Ἔχει δὲ οὗτος ἔνδοθεν καὶ ὁδὸν ἄνω φέρουσαν. Καὶ ὁ κατὰ τὸ ἄμφοδον δὲ ἐστὼς ἱππότης αὐτός ἐστιν ὁ μέγας Θεοδόσιος χεῖρα τείνων C δεξιάν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ δεικνὺς τὰ ἐγγεγραμμένα τῷ στύλῳ τρόπαια.

Bos æreus Pergamo fuit allatus. Caminus fuit, in qua ustus est Antipas sanctus martyr.

Ὅτι ὁ χαλκοῦς βοῦς ἐκ Περγάμου ἦλθε, κάμινος δὲ ἦν ἐν ᾗ πέφλεκται ὁ ἅγιος μάρτυς Ἀντίπας.

Amastriana autem dicuntur sive a quodam paupere qui Amastri oriundus in urbem paupertatis causa venit, ibique mortuus est, sive ab infamia loci ejus maxima, quod ibi malefici et homicidæ supplicio afficiuntur, turpissimam denominationem accepit propter Paphlagonum sceleratam vitam. Fuit aliquando ibi maximum templum Solis et Lunæ, in quo versus septentrionem ordine statuæ stabant; in medio autem sinus erat conchæ similis rotundæ, super quem Sol in albo curru, tum Luna nymphæ in morem coronata bigis vehebatur. Byzantis ista erant opera, Phidaliæ mariti. Inferne autem ad ædis fundamenta sedebat quidam sceptriger in solio, populumque jubebat magistratui parere. **567** Ibidem ad terram Jovis erat simulacrum ex albo lapide, quod videbatur in lecto sedere, opus Phidiæ.

Ὅτι τὰ Ἀμαστριανοῦ λέγεται εἴτε ἀπό τινος εὐτελοῦς πατρίδα ἔχοντος τὴν Ἄμαστριν, ἐλθόντος τε κατὰ πενίαν ἐν τῇ πόλει κἀκεῖ τελευτήσαντος, εἴτε ἀπὸ ἐνεργοῦς τῆς τοῦ τόπου δυσφημίας, ὅτι πᾶς κακοῦργος καὶ φονεὺς αὐτόθι τινύει δίκην, κλῆσιν ἔλαχεν αἰσχίστην τῆς Παφλαγόνων ἕνεκεν βδελυρίας. Ἦν δέ ποτε ναὸς μέγιστος αὐτόθι Ἡλίου καὶ Σελήνης, οὗ πρὸς ἄρκτον κίονες στοιχηδὸν εἱστήκεισαν, μέσον δὲ κόλπος οἷα κόγχης εὐγύρου, ὑπερθεν δὲ αὐτῆς Ἥλιος ἐπὶ λευκοῦ ἅρματος, ἡ δὲ αὖ Σελήνη νυμφικῶς ἐστεμμένη ἐφ' ἁρμαμάξης ἤγετο. Βύζαντος ἔργα ταῦτα. D τοῦ Φειδαγείας ξυνευνέτου. Κάτω δὲ πρὸς θέμεθλα δόμου ἐκάθητό τις σκηπτοῦχος ἐπὶ θρόνου, καὶ λαοῖς ἐκέλευσε τοῖς κρατοῦσιν ὑπείκειν. Αὐτοῦ δὲ πρὸς γῆν ἦν βρέτας Διὸς ἐκ λευκοῦ λίθου, ἔργον Φειδίου, ἰζάνον, τῷ δοκεῖν, ἐπὶ κλίνης.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

dam deservientes ibidem repositas narravit auctor anno Constantini XXIII et XXIV, ubi expressius columnam eamdem depingit. Goar.

(40) Οἶμαι τὸν ἐν τοῖς ἀρτοπωλείοις, ascripsit librarius margini. Xyl.

(41) Senarii sunt in Græco, sed quales omnino postrema ætas protulit; et paulo post alii sequntur de sole et luns. Et librarius adnotavit, τοῦτο νῦν ὁ πολὺς ἄνθρωπος ἀνεμοδοῦ καλεῖ, vulgo sua ætate anemodu, quasi ventorum viam dicas, vocari. Xyt. An. ἀνεμοδούλιον ?

Ὅτι ὁ Ξηρόλοφος ἔργον ἐστὶν Ἀρκαδίου, ὅμοιον κατὰ πάντα τῷ ταύρῳ.

Ὅτι οἱ ἐλέφαντες οἱ ἐν τῇ Χρυσῇ πόρτῃ ὅμοιοί εἰσιν ὧν πάλαι Θεοδόσιος ἐπιβὰς εἰς τὴν πόλιν εἰσήλασεν.

Ὁ αὐτὸς μέγας Θεοδόσιος ἐπεθύλησε καταλαβεῖν τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ περιβαλόμενος σχῆμα ἰδιωτικὸν ἦλθεν ἐν τῇ πύλῃ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, καὶ κρούσαντος ἤνοιξέ τις ὑπηρέτων. Πάντων δὲ τῶν λύχνων σβεσθέντων, τῷ εἰσελθεῖν τὸν βασιλέα αἰφνίδιον πάλιν ἀνήφθησαν ὡς ἐν πανηγύρει. Ὁ δὲ θυρωρὸς ἐκπλαγεὶς ἀπήγαγεν αὐτὸν πρὸς Ἰωάννην τὸν ἀρχιερέα. Ὁ δὲ δι' εὐχῆς [P. 324] ἐπέγνω αὐτὸν, καὶ ἐμακάρισεν ὅτι, βασιλεὺς ὤν, ἐν τοιούτῳ σχήματι παρεγένετο προσκυνῆσαι τοὺς ἁγίους τόπους.

Οὗτος ὁ μέγας Θεοδόσιος πολεμῶν τῷ τυράννῳ Εὐγενίῳ, εὑρὼν εὐκτήριον ἐν τῷ ὄρει, ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κλαίων καὶ τὸν Θεὸν ἱκετεύων ἐπικουρῆσαι αὐτῷ. Καὶ μικρὸν ἀφυπώσας ἐξ ἀθυμίας ὁρᾷ δύο τινὰς ἐφ' ἵπποις λευκοῖς καθημένους, λέγοντας αὐτῷ θαρσεῖν καὶ τὸν στρατὸν διεγείρειν εἰς πόλεμον. Τῶν δὲ φανέντων ὁ μὲν ἔλεγεν ἑαυτὸν Ἰωάννην, ὁ δὲ Φίλιππον τοὺς ἀποστόλους. Ταύτην δὲ τὴν ὅρασιν καὶ εἰς τῶν στρατιωτῶν ἰδὼν ἀπήγγειλε τῷ βασιλεῖ. Καὶ πολέμου συγκροτηθέντος προσιππεύει ὁ στρατὸς τοῦ Εὐγενίου τῷ βασιλεῖ. Προηγεῖτο δὲ ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Εὐγενίου ἡ εἰκὼν τοῦ Ἡρακλέος, Θεοδοσίου δὲ ὁ τίμιος σταυρός. Ἔτι δὲ ἔστησεν ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος καὶ τὸν κίονα τοῦ ταύρου. Κτίζει δὲ καὶ πόλιν ἐν Θράκῃ, Θεοδοσιόπολιν ὀνομάσας, τὴν πρὶν λεγομένην Ἄπρων ἀπὸ τοῦ κτίσαντος αὐτὴν κατ' ἀρχὴν Ἄπρου, ὃς ἦν πενθερὸς Καρίνου (42), ὃς καὶ ἀνεῖλεν αὐτόν. Ἔκτισε δὲ καὶ ἑτέραν πόλιν ἐπ' ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀρκαδιόπολιν, τὸ πρὶν Βεργούλιον λεγομένην.

Εὐγενίου τυραννήσαντος ἀντιγράφει καὶ Ἀρβάγαστος ὁ ἀπὸ Γαλατίας σὺν αὐτῷ τυραννῆσαι. Ἀκούσας δὲ ἐν Ῥώμῃ ὁ μικρὸς Οὐαλεντινιανὸς, ὁ τοῦ μεγάλου Οὐαλεντινιανοῦ παῖς, ἀγχόνῃ ἐχρήσατο. Ἔσπευσε δὲ ὁ μέγας Θεοδόσιος εἰς ἐκδίκησιν αὐτοῦ. Ἐξιὼν δὲ κατὰ τοῦ τυράννου Εὐγενίου οὐλ ἰδίᾳ ἰσχύϊ ἐθάρρησεν, Ἰωάννου δέ τινος Λίγυπτίου μοναχοῦ μεγαλου τὴν ῥάβδον ἀντὶ δόρατος, τὴν ἐπωμίδα δὲ ἀντὶ κράνους ὁπλισάμενος, κατὰ κράτος τὸν ἀλιτήριον χειροῦται ζῶντα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἀνεῖλε. Μετὰ δὲ τὴν νίκην τούτου εἰσελθὼν ἐν Ῥώμῃ πλεῖστον τῇ πόλει ἐχαρίσατο, καὶ τὰ ἐν τοῖς μαγκιπείοις (43) τῶν καταπιπτόντων ζώων ἄχρι γήρως τοῖς μύλωσι συγκλειομένων καὶ ἀλήθειν κατεπειγομένων περιεῖλε, καὶ τὴν τῶν μοιχευομένων γυναικῶν ὕβριν, τὴν ἐν πορνείας διὰ κώδονος ἐλεγχομένην, περιέκοψε.

Τῷ ια' ἔτει νικήσας Μάξιμον τὸν τύραννον ἀνεῖλε καὶ Ἀνδραγάθιον τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ ὡς φονεύσαντα

A Xerolophus Arcadii opus est, tauro per omnia simile.

Elephanti ad Auream portam similes sunt eorum quibus olim in urbem invectus fuit Theodosius.

Idem magnus Theodosius Hierosolyma intrare cupiens eo habitu privati hominis se contulit, venitque ad portam sanctæ Anastasiæ. Eam cum pulsasset, famulus quidam aperuit. Cum vero omnes lucernæ essent exstinctæ, imperatoris introitu universæ accensæ subito sunt, ut in solemnitate. Janitor autem attonitus miraculo eum ad Joannem pontificem maximum adduxit. Qui eum ut agnosceret, Deum precando est consecutus, beatumque prædicavit : qui cum esset imperator,

B tali habitu venisset adoratum sacra loca.

Idem Theodosius bellum gerens contra Eugenium tyrannum, in monte oratorium cum invenisset, in pavimentum sese prostravit ac lacrymans Deum opem poposcit. Inde cum præ animi ægritudine paululum obdormivisset, vidit in somnis duos quosdam albis equis insidentes, a quibus jubebatur bono esse animo et exercitum ad pugnam excitare. Eorum alter se Joannem, alter Philippum apostolos nominabant. Idem cuidam militum visum apparuit, isque rem imperatori exposuit. Commissa autem pugna exercitus Eugenii ad Theodosium transiit. Anteibat **568** Eugenii exercitum imago Herculis , Theodosii veneranda crux. Constituit porro Theodosius columnam tauri. Et in Thracia urbem condidit quam a se Theodosiopolin nominavit

C cum ante Apron diceretur ab auctore suo Apro, socero Carini et sui generi interfectore. Aliam quoque urbem condidit, ac de filii nomine Arcadiopolim dixit, cum ante appellaretur Bergulium.

Cum Eugenius tyrannidem invasisset, Arbogastus etiam Gallus socium se ejus tyrannidi præbuit. Id cum Romæ percepisset Valentinianus junior, Valentiniani magni filius, suspendio sese vita eduxit. Ad quem ulciscendum Theodosius expeditionem movens non est propriis viribus confisus : sed Joannis cujusdam Ægyptii magni monachi baculum pro hasta, cucullam pro galea usurpans, Eugenium, cæso ejus comitatu, vivum in potestatem redegit. A victoria profectus Romam plurima in urbem beneficia contulit, abolevitque

D consuetudinem qua mancipia in loco bestiarum pereuntium in pistrina dedebantur et molere usque ad senectutem cogebantur, itemque eam qua adulterarum mulierum scortationes nolæ tinnitu publicabantur.

Undecimo anno Maximum tyrannum necavit et ejus copiarum ducem Andragathium, utpote interfecto-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(42) Imo Numeriani, qui hujus frater, Cari filius fuit, gener Apri : omnes historici. Sed et quæ sequuntur ita obscura sunt, ut si rem non acu tetiberim, saltem veniam videar meritus. XYL.

(43) Suidas : ἀρτοπωλεῖον τὸ μαγκιπεῖον ἐν ᾧ οἱ ἄρτοι γίνονται. Non *mancipium*, sed *pistoris officina*, *pistrinum* est μαγκιπεῖον. Ex quo minus fidelem sic restitues versionem : *abolevitque consuetudinem, qua in publicum pistrinum fortuito delapsa aut casu occurrentia animalia molas agere ad senectutem usque cogebantur*. GOAR.

rem Gratiani. Ut Romam venit, **569** Honorium filium suum coronatum imperio inauguravit. Inde Constantinopolin reversus, postulante Alexandriæ episcopo Theophilo, omnia falsorum numinum fana dejici et simulacra conflari ac in pauperum usus erogari curavit. Quo tempore etiam Marcellus Apameæ (Syriæ urbs est) episcopus Græcanica templa demoliens a Græcis est necatus. Cæterum templo Serapidis Alexandriæ destructo sacræ litterarum notæ inventæ sunt crucis forma. Eas cum vidissent Græcæ religionis homines, fidem Christianam amplexi sunt, dicentes hieroglyphico sensu crucem designare vitam supervenientem. Hunc Serapin alii Jovem esse perhibent, alii Nilum, ideo quod modium habet in capite et cubitum. Alii Apin quemdam aiunt hominem divitem fuisse in Ægypto, qui urgente fame Alexandrinis de suo suppeditaverit: ei defuncto fanum fuisse et statuam positam, ejusque bovem publice nutritum ac domini sui nomine affectum. Id fuisse symbolum agricolæ: sed et viri ejus nomen in Gorasin, statuæ in Serapin mutaverunt. In templa hujus Serapidis statua fuit ingens atque terribilis, diversa ex materia constans et duabus manibus duos templi muros attingens. Intra hanc aliud fanum, simulacrum, et statua ænea, non magna. Hujus capiti infixerant ferrum, et e regione supra in tecti laquearibus lapidem magnetem; itaque **570** effecerant ut statua in aere videretur suspensa, neque terram tangens neque tectum.

Inter idolum et indalma hoc interesse noveris, quod idolum nullius est rei in natura exstantis signum, indalma autem alicujus similitudo atque effigies rei. Idolum est, ut verbi gratia Sphinges, Centauri, vultu canino aut capitibus bovillis præditi: ea enim nusquam sunt. Simulacra autem sunt ut solis, ut lunæ, ut astrorum, ut hominum, ferarum, repentium, et aliorum id genus.

Nota Chaldæos ignem, ut quo omnes res consumantur, pro Deo coluisse, et omnes Græcorum Deos refutasse. Hi cum ad Canopi etiam sacerdotem pervenissent, is tali usus est astu. Situlam fictilem in statuæ formam apparavit, quam tenuibus foraminibus cera oppletis peatusam aqua impluevit, inductoque colore et statuæ capite artificiose imposito igni admovit, itaque vim ignis refellit, paulatim aquæ defluxu exstincti.

Anno sui imperii 15 et 16 Theodosius legem tulit, ne qua mulier ad diaconissæ munus reciperetur nisi annum 60 egressa. Eodem anno moritur Placilla Theodosii uxor, pia et pauperum studiosa, quæ suis manibus ægrotis atque malo affecto corpore hominibus ministrabat. Hujus statuam confregerunt Antiocheni ob exactionem imperatoris, qua **571** de re Joannes Chrysostomus, eo tempore Antiochiæ presbyter, mirandas edidit orationes, statuarum titulo. Tunc etiam idcirco Thes-

A Λρατιανόν. Ἐλθὼν δὲ εἰς Ῥώμην ἔστεψεν Ὀνώριον τὸν υἱὸν αὐτοῦ βασιλέα, καὶ ἀνῆλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου αἰτησαμένου τὰ ἱερὰ πάντα τῶν Ἑλλήνων καθηρέθησαν καὶ τὰ εἴδωλα ἐχωνεύθησαν καὶ εἰς χρείας πενήτων ἐδόθη. Τότε καὶ Μάρκελλος ὁ ἐπίσκοπος Ἀπαμείας τῆς Συρίας ναὸς Ἑλληνικοὺς καταστρέφων ὑπὸ Ἑλλήνων ἀναιρεῖται. Τοῦ δὲ ναοῦ τοῦ Σαράπιδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ λυομένου ἱερογλυφικὰ γράμματα εὑρέθη σταυροῦ τύπον ἐπέχοντα, ἅπερ οἱ ἐξ Ἑλλήνων θεασάμενοι ἐπίστευσαν, λέγοντες σημαίνειν τὸν σταυρὸν κατὰ τὴν τῶν ἱερογλυφικῶν [P. 325] γράμμάτων ἔννοιαν ζωὴν ἐπερχομένην. Τοῦτον τὸν Σάραπιν οἱ μὲν τὸν Δία εἶναι λέγουσιν, οἱ δὲ τὸν Νεῖλον διὰ τὸ τὸν μόδιον ἔχειν ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τὸν πῆχυν. Οἱ δὲ Ἄπίν τινα
B ἄνθρωπον εὔπορον ἐν Αἰγύπτῳ γεγονέναι, ὃς ἐν καιρῷ λιμοῦ ἐκ τῶν ἰδίων ἐπήρκεσεν Ἀλεξανδρεῦσιν, ᾧ καὶ τελευτῶντι ναὸν καὶ στήλην ἀνέστησαν· καὶ βοῦς αὐτοῦ ἐτρέφετο, ὃν καὶ Ἄπιν ἐκάλουν ὁμωνύμως τῷ δεσπότῃ. Σύμβολον οὗτος ἦν τοῦ γεωργοῦ. Μετωνόμασαν δὲ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον καὶ Γόρασιν, καὶ Σάραπιν τὴν στήλην. Ἐν τῷ ναῷ γοῦν τούτου ἄγαλμα μέγα καὶ φοβερὸν οἷον ἐκ διαφόρου κατεσκευασμένον ὕλης ἵστατο, ὡς ἑκατέραις χερσὶν ἑκατέρων ἔχεσθαι τῶν τοίχων. Ἔνδον δὲ τούτου τοῦ μεγίστου ἀγάλματος ἄλλος ναὸς καὶ εἴδωλον καὶ ξόανον ἀπῃώρητο χαλκοῦν, οὐ μέγα δέ. Τούτου τῇ κεφαλῇ σίδηρον ἐνείραντες, τοῖς φατνώμασι δὲ τῆς στέγης ἄνωθεν μαγνῆτιν λίθον κατὰ κάθετον ἐνθέμενοι, μετέωρον τοῦτον τοῦ ἀέρος ἀφῆκαν ὁρᾶσθαι κρεμάμενον, καὶ οὔτε γῆς,
C οὔτ' αὐτῆς τῆς στέγης ἁπτόμενον.

Ἰστέον ὅτι τὸ μὲν εἴδωλον οὐδεμίαν ὑπόστασιν ἔχει, τὸ δ' ἴνδαλμά τινός ἐστιν ὁμοίωμα καὶ ἀπεικόνισμα. Καὶ εἴδωλον μὲν Σφίγγες, Κένταυροι κυνοπρόσωπα καὶ βουκέφαλοι ἦγουν τὰ μὴ ὄφεστῶτα, ὁμοιώματα δὲ τῶν ὀφεστώτων εἰκάσματα, οἷον ἡλίου, σελήνης ἄστρων, ἀνθρώπων, θηρίων, ἑρπετῶν καὶ τῶν τούτοις παραπλησίων.

Ἰστέον ὅτι Χαλδαῖοι τὸ πῦρ ὡς πάντων ἀναιρετικὸν σέβονται, καὶ πάντας τοὺς Ἑλλήνων θεοὺς κατέβραμον. Προσῆλθον δὲ καὶ τῷ Κάνωπος ἱερεῖ, καὶ αὐτὸς μηχανᾶταί τι τοιοῦτον. Εἰς τύπον ἀγάλματος ὑδρίαν ὀστρακίνην κατασκευάσας τρήσεις ὑπέθηκε λεπτὰς, ἃς κηρῷ φραξάμενος κατὰ χρώματι καλλύνας, παλαιοῦ ἀγάλματος ἀποτεμὼν κεφαλὴν καὶ ἐφαρμόD σας τῷ σκευει εὐφυῶς, καὶ τῷ πυρὶ προσαγαγὼν ἤλεγξεν αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν, κατὰ μικρὸν διὰ τοῦ ὕδατος ἀποσβεσθέντος.

Τῷ ιε' καὶ ις' ἔτει αὐτοῦ Θεοδόσιος νόμον γράφει γυναῖκα εἰς διακόνισσαν μὴ προβαίνειν, εἰ μὴ ὑπερβῇ τὰ ξ' ἔτη. Τῳ αὐτῷ ἔτει Πλακίλλα ἡ γαμετὴ Θεοδοσίου ἐκοιμήθη, εὐσεβὴς οὖσα καὶ φιλόπτωχος, οἰκείαις χερσὶ λωβοῖς καὶ νοσοῦσιν ὑπηρετοῦσα. Ταύτης τὸν ἀνδριάντα κατέξαν οἱ Ἀντιοχεῖς διὰ τὰ ἐπιτεθέντα δημόσια παρὰ τοῦ βασιλέως τέλεῖν αὐτούς. Τότε καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, πρεσβύτερος ὢν Ἀντιοχείας, λόγους περὶ τούτου θαυμαστοὺς ἐξέθετο, οὓς ἀνδριάντας ἐπέγραψε. Τότε καὶ ἡ ἐν Θεσσαλο-

νικὴ σφαγὴ τῶν ιε' Χιλιάδων τοῦ λαοῦ ὑπὸ Θεοδοσίου γίνεται, καὶ τὰ παρὰ τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων εἰς αὐτὸν βασιλέα πραχθέντα. Διὸ καὶ νόμον ἐκτίθεται τοῖς καταδικαζομένοις θανάτῳ ἢ δημεύσει προθεσμίαν λ' ἡμερῶν εἰς διάσκεψιν δίδοσθαι.

A salonicæ Theodosius 15 hominum millia interfecit, et Ambrosius Mediolani episcopus ea cum imperatore egit quæ retulimus. Quibus motus imperator legem tulit quæ recognoscendæ sententiæ causa damnato mortis aut publicationis 30 dierum dilationem concedebat.

Τῷ [P. 326] δὲ αὐτῷ ἔτει τοῦ ποταμοῦ Νείλου κατὰ τὸ ἔθος μὴ ἀναβάντος ἔχαιρον οἱ Ἕλληνες, λέγοντες αἴτιον εἶναι τούτου τὸ κωλυθῆναι θύειν τοῖς θεοῖς αὐτῶν. Ὅπερ μαθὼν ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς εἶπε· Μὴ γένοιτό ποτε ποταμὸν θυσίαις χαίροντα ἐπὶ τὴν γῆν πλημμυρῆσαι. Ὁ δὲ Θεὸς τοῦτο ἀποδεξάμενος εὐλόγησε τὴν ἀνάβασιν τοῦ ποταμοῦ, ὥστε ἅπαντας τοὺς κατ' Αἴγυπτον φοβηθῆναι μὴ καὶ αὐτὴν τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατακλύσῃ ἡ πλημμύρα τοῦ ὕδατος.

Eo ipso anno, cum Nilus pro more non exundasset, Græci læti hanc dixerunt esse causam, quod diis suis sacrificare interdictum ipsis esset. Theodosius eorum sermone cognito : Absit, ait, ut fluvius sacrificiis gaudens terram irriget. Deus autem id ejus responsum ita probavit ut Nilum exundare jusserit adeo ut universi Ægyptii in metum venerint, ne ipsam quoque Alexandriam eluvio ista perderet.

Ἐν Μεδιολάνῳ ὑπάρχοντος τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου οἱ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Ἰουδαῖοι, ἐκ προστάξεως Ὀνωράτου ἐπάρχου, συναγωγὴν ἐν τοῖς Χαλκοπράτοις πολλῶν ταλάντων εἰργάσαντο. Τῶν δὲ Χριστιανῶν δυσφημούντων κατὰ τοῦ ἐπάρχου, αὐτὸς οὐ προσέσχεν· ἦν γὰρ Ἕλλην. Πῦρ οὖν ἐμβαλόντες νυκτὸς ταύτην κατέκαυσαν. Γράφει τοῦτο ὁ ἔπαρχος πρὸς Θεοδόσιον, ἐγκαλῶν τοῖς πολίταις· ὁ δὲ ὁρίζει ζημίαν ὑποστῆναι τοὺς τοῦτο δράσαντας καὶ κτισθῆναι τὴν συναγωγήν. Προσφεύγουσιν οἱ πολῖται πρὸς τὸν μέγαν Ἀμβρόσιον. Ὁ δὲ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστοῦ γενεθλίων ἐνστάσης καὶ τοῦ βασιλέως εἴσοδον ποιήσασθαι μέλλοντος, δημηγορεῖ ὁ μέγας Ἀμβρόσιος ὀλίγα (44) μὲν περὶ τῆς ἑορτῆς, τὰ πλείω δὲ τοῦ βασιλέως καθαπτόμενος σφοδρῶς, φάσκων οὕτως ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· Οὐκ ἐγώ σα ποιμένα ὄντα προβάτων ἐξοπισθεν τῶν λοχευομένων ἔλαβον, καὶ τοῦ λαοῦ μου ποιμένα καὶ βασιλέα κατέστησα ; Οὐκ ἐγώ σου τὴν κεφαλὴν αὐχμῶσαν καὶ φθειριῶσαν χρυσῷ στεφάνῳ κατεκαλλώπισα καὶ ταινίᾳ χρυσοπορφύρῳ ἐκόσμησα ; Καὶ ἵνα τί τοὺς σφαγέας τοῦ υἱοῦ μου προκρίτους ἄγεις καὶ τὸν ἐμὸν λαὸν κατατρύχεις, ποινηλατῶν τὴν κληρονομίαν μου ; Καὶ ὁ βασιλεύς· Τί ποιεῖς, ἐπίσκοπε ; Τὴν ἑορτὴν καταλιπὼν ὅλην ἐπ' ἐμὲ τὴν δημηγορίαν ἐξήρτησας ; Καὶ ὁ Ἀμβρόσιος· Οὐ κατὰ σοῦ, βασιλεῦ, ἀλλ' ὑπὲρ σοῦ. Τί γὰρ ἔσται Χριστιανοῖς ἄλλο δεινότερον, ἵνα καὶ Ἰουδαίων συναγωγὰς ἀπαρτίζωσι ; Καὶ ὁ βασιλεύς· Καὶ δίκαιόν ἐστιν ἵνα ὃ ἐὰν δόξῃ δήμῳ ἀτάκτῳ ἐπὶ βασιλικῇ πόλει κατεργάζηται ; Καὶ ὁ Ἀμβρόσιος· Καὶ τοῦτο δίκαιόν ἐστι, βασιλέων θεοσεβέστατε, ἵν' ἐπὶ πόλεως βασιλευούσης Ἰουδαῖοι βλασφήμους ᾠδὰς ἀναπέμπωσι ; Μὴ τούτῳ στοιχήσῃς, βασιλέων πανάριστε· οἱ γὰρ ἐκείνων εὐχαὶ βλασφημίαι καὶ ὕβρεις καὶ ἀρρητολογίαι τυγχάνουσι. Καὶ ταῦτα λέγοντος Ἀμβροσίου ἀφῆκεν ὁ βασιλεὺς τὸ ἐπιτίμιον, νόμον ἐκθέμενος μὴ ἔχειν Ἰουδαίους ἐν Βυζαντίῳ συναγωγὴν μήτε τολμᾷν δημοσίᾳ προσεύχεσθαι.

Dum Mediolani degit Theodosius, interim Judæi qui Cpoli vivebant, mandato Honorati præfecti, multis talentis constantem in Chalcoprato ædificant synagogam. Præfectus a Christianis ejus rei causa objurgatus, utpote Græcæ religionis sectator, animum eis non advertit. Itaque ii noctu eam igne injecto cremant. Præfectus eo de facto ad imperatorem scribit, cives accusans, impetratque ut is jubeat mulctari cives et refici synagogam. Cives opem Ambrosii implorant. Is cum **572** natalitium Christi festum tempus advenisset, rege templum ingresso, pauca quædam de ea solemnitate concionatus majorem orationis partem acriter increpando imperatorem insumpsit, ita in Dei persona eum compellans : Nonne te ego de pastore ovium, insidiantibus ereptum, populi mei pastorem ac imperatorem constitui ? Nonne caput tuum squalore et pediculis deforme aurea corona redimivi ac tænia auro purpuraque insigni exornavi ? Quare igitur Filii mei interfectores primas tuo judicio tenent partes? Quare populum meum et hæreditatem meam multis atteris ? Ad hæc imperator : Quid agis, inquit, episcope, qui solemnitatis omissa materia totam in me dirigis orationem ? Non adversum te, inquit Ambrosius, sed pro te hoc fit : quid enim gravius in Christianos potuit statui quam ut Judæorum synagogas reficiant ? Tum Theodosius : Justumne ergo tibi videtur turbam hominum incompositam in regia urbe pro sua libidine agere ? Respondit Ambrosius : Quid ? Justumne putas esse, piissime imperator, ut in urbe quæ arx est imperii, Judæi in Deum contumeliosa carmina decantent ! Ne hac via ingrediare, optime princeps. Judæorum enim vota in Deum maledicta sunt et contumeliæ atque infandæ exsecrationes. His Ambrosii motus verbis imperator Christianis multam remisit, legemque tulit ne Judæi Byzantii synagogam haberent neve in publico preces facerent.

Ἐν τούτοις ἥ τε τῶν Ὀλυμπιάδων ἀπέσβη πανήγυρις, ἥτις κατὰ [P. 327] τέτραετῆ χρόνον ἐπετελεῖτο.

573 Tum Olympiorum desiit festivitas, quarti cujusque anni exitu solita celebrari, instituta eo

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(44) In margine : Ὄντως ἐλάλησεν ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ ᾐσχύνετο. Alludit ad Psal. CXVIII. Sed quod de indictionis sequitur etymo, est ridiculum. XYL.

tempore, quo Manasses Juda rex fuit, et usque ad imperium Theodosii perducta. Cœperuntque numerari indictiones, quarum principium in 15 annum imperii Augusti. Nomen habet indictio ab Actiaca victoria, et est Actium promontorium Nicopolis, urbis in Epiro sitæ ; quod eo tempore Augustus ibi devictis Antonio et Cleopatra solus rerum summam obtinuit.

Ἤρξατο δὲ ἡ τοιαύτη πανήγυρις ὅτε Μανασσῆς τῶν Ἰουδαίων ἐβασίλευσε, καὶ ἐφυλάττετο ἕως τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου. Καὶ ἤρξαντο ἀριθμεῖσθαι αἱ ἴνδικτοι, ἀρξάμεναι ἀπὸ Αὐγούστου Καίσαρος ἐν ἔτει ιε' τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Καλεῖται δὲ ἰνδικτιὼν, τουτέστιν ἰνακτιὼν, ἡ περὶ τὸ Ἄκτιον νίκη. Ἄκτιον δέ ἐστιν ἀκρωτήριον Νικοπόλεως τῆς Ἠπείρου, ἔνθα μαχεσάμενος Αὔγουστος τὸν τε Ἀντώνιον καὶ Κλεοπάτραν ἐνίκησε, μόναρχος ἀναδειχθεὶς τῷ τότε χρόνῳ.

Enim vero Theodosius principio sui imperii Roma abduxerat magnum illum Arsenium, cum de ejus rerum humanarumque divinarumque peritia inaudivisset ; eique suos filios Arcadium et Honorium sacris litteris instituendos commendaverat, ac Cæsarum patrem constituerat. Is Arsenius Deum quadam nocte invocans vocem audivit ita præcipientem : Arseni, fuge homines, et salvus eris.

Ὁ οὖν μέγας Θεοδόσιος ἤγαγεν ἀπὸ Ῥώμης ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὸν μέγαν Ἀρσένιον, ἀκούσας περὶ τῆς σοφίας αὐτοῦ καὶ θεϊκῆς γνώσεως, καὶ τούτῳ Ἀρκάδιον καὶ Ὀνώριον τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ δέδωκε, παιδεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰ ἱερὰ γράμματα, ὃν καὶ βασιλεοπάτορα πεποίηκεν. Οὗτος ἐν νυκτὶ δεόμενος τοῦ Θεοῦ ἤκουσε φωνῆς λεγούσης αὐτῷ· Ἀρσένιε, φεῦγε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ σώζῃ.

Idem Theodosius templa fictitiorum deorum, quæ tantum occludi Constantinus magnus jusserat, omnia funditus evertit. Mediolani ex morbo decessit sexagenarius, postquam imperasset annos 16, duobus filiis relictis, quorum majorem Arcadium Orienti præfecit, Honorium, cum Placidia, Occidenti. Ac Honorius quidem Ravennæ regiam suam 574 constituit, Placidia autem Gratiani filia Romæ. Patris corpus Arcadius Cpolin detulit atque in fano apostolorum deposuit. Episcopatum tenuit Nectarius, anno mundi 5888, incarnationis divinæ 394.

Οὗτος ὁ Θεοδόσιος τοὺς εἰδωλικοὺς ναοὺς, οὓς ὁ μέγας Κωνσταντῖνος κλεισθῆναι μόνον προσέταξε, πάντας ἕως ἐδάφους κατέλυσεν. Ἐν Μεδιολάνῳ δὲ ἀῤῥωστήσας ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ, ὑπάρχων ἐτῶν ξ', βασιλεύσας ἔτη ιζ', καταλείψας τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ Ἀρκάδιον μὲν τὸν πρεσβύτερον τῆς Ἑῴας. Ὀνώριον δὲ τῶν Ἑσπερίων σὺν Πλακιδίᾳ. Καὶ ὁ μὲν Ὀνώριος ἔσχε τὰ βασίλεια εἰς Ῥάβενναν, Πλακιδία δὲ ἡ θυγάτηρ Γρατιανοῦ ἐν τῇ Ῥώμῃ. Μετήνεγκε δὲ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρκάδιος, θεὶς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Τὴν δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης καθέδραν κατεῖχε Νεκτάριος, κόσμου ἔτει εωπη', τῆς θείας σαρκώσεως τιδ'.

Arcadius Theodosii Magni filius imperavit annos 14. Is quinto imperii sui anno Rostra magna e regione prætorii exstruxit. Fuit Arcadius corpore admodum deformi, niger, statura parva, id unum præclarum habens quod bene scribebat, ita ab Arsenio edoctus. Sub eo reliquiæ beati Joannis Baptistæ Alexandriam transpositæ sunt. Etiam peculiarem numerum Cpoli instituit, quos Arcadianos appellavit.

Ἀρκάδιος ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου ἐβασίλευσεν ἔτη ιδ'. Οὗτος ἐν τῷ ε' ἔτει τὸν μέγαν ἔμβολον ἀντικρὺ τοῦ πραιτωρίου ἔκτισεν. Ἦν δὲ Ἀρκάδιον τὴν θέσιν τοῦ σώματος εἰδεχθέστατος, μέλας τὴν χροιὰν, τὴν ἡλικίαν φαυλότατος, ἓν μόνον ἔχων πλεονέκτημα τὸ καλῶς γράφειν, ὅ παρὰ τοῦ μεγάλου Ἀρσενίου ἐξεπαίδεύθη. Ἐπὶ τούτου μετετέθη τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ποιεῖ δὲ καὶ ἴδιον ἀριθμὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, οὓς ἐκάλεσεν Ἀρκαδικούς.

Sextum Arcadio annum imperante, Chrysostomus Cpolis episcopus deligitur, cujus facundiæ etiam Libanius testimonium tulit. Interrogatus namque ab auditoribus quemnam suo loco scholæ præficeret, Joannem respondit se præpositurum ei fuisse, nisi hunc surripuissent Christiani. Eodem anno Theodosium juniorem Eudoxia Augusta Arcadio peperit, quem de sancto lavacro Joannes Chrysostomus suscepit.

Τῷ ς' τούτου ἐνιαυτῷ χειροτονεῖται ὁ Χρυσόστομος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ᾧ καὶ Λιβάνιος ὑμαρτύρησε. Πυθομένων γὰρ τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν τίνα ἀντ' αὐτοῦ προΐστησι τῷ διδασκαλείῳ, Ἰωάννην, ἔφη, εἰ μὴ ἐσυλήθη ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει γεννᾶται Ἀρκαδίῳ υἱὸς ἐξ Εὐδοξίας τῆς Αὐγούστης, Θεοδόσιος ὁ μικρὸς, ὃν ἀνεδέξατο Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι.

Anno octavo Gainas tyrannidem contra Arcadium occupavit, multaque mala Byzantio intulit. Qui cum ultro citroque dato juramento Chalcedone ad Sanctam Euphemiam pacem icisset, eo violato in urbem ingressus, direptiones et alia mala perpetravit. Inde ad Thraciæ Cherronesum 575 profectus, ratibus confectis ad urbes Orientis cursum insti-

Τῷ η' ἔτει Γαϊνᾶς τυραννεῖ κατὰ Ἀρκαδίου, καὶ πολλὰ κατὰ τῷ Βυζαντίῳ ἐπεδείξατο. Ὅρκους δὲ λαβὼν καὶ δοὺς ἐν τῇ ἁγίᾳ [P. 328] Εὐφημίᾳ τῇ ἐν Χαλκηδόνι, τούτους παρέβη, καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ πόλει ἐχώρησε πρὸς ἁρπαγὰς καὶ ἑτέρας ἀτοπίας. Εἶτα ἐξελθὼν εἰς τὴν Χερρόνησον Θρᾴκης καὶ σχεδίας ποιήσας, πρὸς τὰς ἀνατολικὰς πόλεις χωρεῖ. Πο-

λέμου δὲ πολλοῦ συρράγέντος κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν ἀπώλετο σὺν τοῖς ἑαυτοῦ στρατεύμασι.

Τοῦ δὲ Χρυσοστόμου τὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἰθύνοντος προσῆλθεν αὐτῷ τις τῆς τῶν Μακεδονιανῶν αἱρέσεως μετανοήσας. Παραινέσας δὲ καὶ τῇ ἰδίᾳ γαμετῇ ἐπιστρέψαι καὶ μετανοῆσαι καὶ κοινωνῆσαι, μόλις ὡς δῆθεν ἔπεισεν. Ἡ δὲ δοῦσα τῇ παιδίσκῃ κοινωνίαν τῶν Μακεδονιανῶν ἐκέλευσεν ἔχειν μεθ' ἑαυτῆς. Καὶ δὴ προσελθοῦσα τῷ Χρυσοστόμῳ, καὶ δεξαμένη τὴν ἁγίαν κοινωνίαν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ὑποκριθεῖσα ταύτης μεταλαμβάνειν δέδωκε τῇ παιδίσκῃ, καὶ τὴν τῶν Μακεδονιανῶν λαβοῦσα προσάγει τῷ στόματι, καὶ εὑρίσκει αὐτὴν λίθον γεγονυῖαν. Φρίξασα οὖν προσπίπτει τῷ ἁγίῳ ὑπότρομος, ἐξαγορεύουσα τὸ τόλμημα καὶ εἰλικρινῶς προσερχομένη τῇ ἐκκλησίᾳ.

Κύριλλος δὲ ὁ ἁγιώτατος Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπίσκοπος ἀνεψιὸς ἦν Θεοφίλου κατὰ σάρκα. Ἕως δὲ χρόνων τινῶν καὶ αὐτὸς προλήψει (45) δουλεύων ὡς ἄνθρωπος, καὶ τῷ Θεοφίλῳ ὡς θείῳ ἑπακολουθῶν, πονηρὰ κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου ἐφρόνει τε καὶ ἐφθέγγετο· ἐπειδὴ δὲ ζῆλος ἦν, εἰ καὶ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν, οὐ φθόνος δὲ οὐδ' ἔνστασις διαβολικὴ τὸ μαχόμενον, διὰ τοῦτο ἄξιος διορθώσεως ἐκρίθη ἀποκαλύψει τινὶ μυστικῇ, ἐν ᾗ ἐδόκει εὑρεθῆναι ἔν τινι φοβερῷ καὶ περικαλλεῖ τόπῳ, ἐν ᾧ πλήθη ἁγίων ἀγγέλων παρειστήκεσαν τῇ Θεομήτορι, σύνεγγυς δὲ ταύτης τὸν μέγαν Χρυσόστομον· Ἔνθα δὲ πειραθέντα Κύριλλον πλησιάσαι ἐξωθεῖσθαι προστάξει τοῦ Ἰωάννου, τὴν μητέρα δὲ τοῦ Κυρίου πρεσβεύουσαν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ παραδεχθῆναι ἀξιοῦσαν, ὡς οὐκ ὀλίγα ὑπὲρ τῆς δόξης αὐτῆς πεποιηκότος εἰς τὸ Θεοτόκον αὐτὴν ὀνομάζεσθαι. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ὁ ἱερὸς Κύριλλος γενόμενος κατέγνω μὲν ἑαυτοῦ, τοῖς δὲ τοῦ Χρυσοστόμου ἑπόμενος πᾶσι καὶ δώδεκα κεφάλαια ἐξέθετο δογματικὰ καὶ Νεστορίῳ ἔπεμψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὧν ἐκεῖνος καταφρονήσας τὴν κατ' αὐτοῦ τρίτην σύνοδον γενέσθαι παρεσκεύασεν. Ἀρσένιος δὲ ὁ μέγας τῶν τοῦ κόσμου πάντων καταφρονήσας καὶ τοῦ κόσμου ἀναχωρήσας τὴν θείαν φιλοσοφίαν ἐν Αἰγύπτῳ μετήρχετο ἐν μοναδικῷ σχήματι.

Τῷ ι' ἔτει Ἀρκαδίου ἡ πρώτη ἐξορία τοῦ Χρυσοστόμου γέγονεν, ἀφ' ἧς ὑποστρέφει ἑξήκοντα ἐπισκόπων συνελθόντων καὶ ἄκυρα πάντα τὰ κατὰ τοῦ θείου Ἰωάννου παρὰ τοῦ Θεοφίλου καὶ [P. 329] τῶν σὺν αὐτῷ ποιησάντων δικαίως. Τῷ δὲ ια' καὶ ιβ' ἔτει πάλιν τὰ κατὰ τῆς ἐπιβουλῆς αὔξει τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐν δὲ τῷ ιγ', ὅτε καὶ τὸν λόγον ἐποίησεν οὗ ἡ ἀρχή· « Πάλιν Ἡρωδιὰς μαίνεται, » τότε ἔχθρα τελεία τῆς βασιλίσσης κατ' αὐτοῦ γίνεται, καὶ πάλιν καθαίρεσις καὶ ἐξορία εἰς Κούκουσον, ἐκεῖθεν εἰς Ἰτυοῦντα· καὶ γενόμενος ἐν Κομάνοις τῆς Ἀρμενίας κατὰ πάροδον ἐτελειώθη ἐν Κυρίῳ. Ἄξιον δὲ ἐστι μικρὸν ἐπαναλαβεῖν τῷ λόγῳ περὶ τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν

A tuit. Sed terra marique commissis pugnis, periit cum suo exercitu.

Cum orthodoxæ Ecclesiæ præesset Chrysostomus, accessit ad eum quidam qui a Macedoniana secta in viam redierat, et uxorem quoque ad idem operose exhortatus, impetrasse ab ea videbatur ut ipsa quoque ad veram secum Ecclesiam rediret ac sacramentum communicaret. Hæc particulam Macedonianam ancillæ dat, jubetque secum asservare ; et ad Chrysostomum aggressa, cum sacram particulam de manibus ejus accepisset, fingens ea se vesci ancillæ eam porrigit, Macedonianamque ab ea repetens, cum hanc ori admoveret, sensit in lapidem mutatam. Exhorrescens ergo tremebunda se ad pedes sancti episcopi abjicit, facinus suum confitens, ac tum vere ad Ecclesiam se conferens.

B Cyrillus autem, sanctissimus Alexandriæ archiepiscopus, consobrinus erat Theophili ; et aliquandiu præsumptioni serviens ut homo, ac Theophilum avunculum sequens, de Chrysostomo male et sentiebat et loquebatur. Quia autem fervens hoc erat studium pugnandi, non a notitia veri, neque tamen ab invidia aut diabolica pervicacia ortum, dignus est habitus qui in viam revocaretur mystica quadam patefactione. Imaginatus enim est Cyrillus se esse quodam terribili ac pulcherrimo in 576 loco, ubi multitudo angelorum Genitrici Dei astaret, propeque eam Chrysostomus. Se, cum accedere conaretur, ab eo repellit : Matrem autem Dei intercedere pro se, et poscere ut admittatur, quia non parum propter ipsam laboris pertulisset, dum nomen Dei C Genitricis vindicaret. Postquam ad se rediit Cyrillus, sui ipsius pœnitentia ductus in omnibus Chrysostomum exinde est secutus. Edidit etiam duodecim capitula, decreta Ecclesiæ continentia, misitque Nestorio Cpolin. Quæ is contemnens causa fuit ut tertia contra ipsum synodus conscriberetur. Magnus autem ille Arsenius, mundo contempto atque relicto, divinam philosophiam in Ægypto coluit habitu monachi.

Decimo Arcadii anno Chrysostomus primum est relegatus, revocatusque deinde, cum 60 episcopi convenissent justoque judicio rescidissent quæ contra eum Theophilus cum sua factione egerat. Annis 11 te 12 rursus Chrysostomo insidiæ majorem in modum tenduntur. Anno 13, cum orationem D composuisset cujus initium : « Rursum Herodias furit, » odium imperatricis in eum prorsus exarsit, rursumque episcopatu dejectus relegatur primo Cucusum, inde Pityuntem. Cumque obiter Comana Armeniæ oppidum pervenisset, ad Dominum ex hac vita commigravit. 577 De hoc sancto Patre nostro et orbis terrarum illuminatore videtur operæ pre

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(45) Id est opinioni non ratione certa et explorata, sed ob auctoritatem receptæ consuetudinis valenti. Sic usurpavit etiam Justinus martyr ad Zenam, et Noster supra. Theophilus autem hic fuit Alexandriæ episcopus. Nicephorus XIII, 4, Sozomenus l. VIII, qui liber cum hisce historiis est legendus. XYL.

tium paucula altius repetere, quod fortassis honesti studiosis non videbetur a re alienum esse.

Is ergo annum ætatis agens duodevigesimum, deserens magistrum suum Libanium sophistam, a Meletio Antiochiæ sanctissimo episcopo baptizatus, ad lectoris munus designatus est. Ibi cum triennium ecclesiæ adfuisset, ad monachorum quemdam præfectum secessit, nomine Carterium; apudque eum quadriennium moratus monachus sub eo fuit, institutusque est sacris Litteris et accurata vitæ solitariæ degendæ ratione. Postea quietis cupiditate ductus in speluneam abiit, inque ea biennium solus exegit. Quo toto biennio cum neque noctu neque interdiu recubuisset, enecavit renes et partes infra ventrem sitas, frigore eas perdente. Porro non contentus sibi ipsi profuisse, rursum divina providentia hoc ad multorum salutem procurante ad ecclesiam rediit. Meletius tunc eum diaconum creat. Cumque altari triennium inserviisset et jam ejus in docendo virtus innotuisset, a Flaviano episcopo presbyter constituitur. Inde in Antiochena Ecclesia quadriennium versatus vitæ suæ virtutibus eam exornavit. Erat summa continentiæ et tolerantiæ exercitatione, pervigit et quietis studiosissimus ac temperantiæ æmulatione in dibendo liber: alioquin irritabilis, iræ quam pudori obsequentior, **578** immodica dicendi libertate utebatur adversus interpellantes. In docendo utilissimus habebatur, in colloquiis arrogans videbatur et contemptor hominum iis qui eum non norant. Itaque etiam ad episcopatum evectus majori supercilio adversum subditos utebatur, ad salutem et correctionem singulorum gestus ac orationes immutans. Nemo igitur hunc arrogantiæ damnabit nisi adulator; neque mediocri animo fuisse credet, qui ipse adulator sit et parvi animi. Verum ita habendum est, eum statum hunc tenuisse, qui liberum decet. Magnanimum enim esse convenit, non superbum; fortem, non temerarium; æquanimum, non abjecti animi; moderatum, non humilitatis simulatorem, liberalem, non servilem. Quemadmodum et ipse Chrysostomus dicit: Propterea varium esse oportet pastorem atque doctorem. Varium dico, non subdolum; neque adulatorem aut insultatorem, sed plenum magnæ libertatis; qui et concedere utiliter possit, ubi rei argumentum id requiret, et tam lenem se quam austerum præbere. Neque enim omnes eodem modo sunt tractandi subditi, quando neque medici ad omnes morbos eodem utuntur remedio, neque gubernatori unica est ventis resistendi ratio. Considera ergo qualem oporteat hunc esse, qui tantam sustinere tempestatem debeat tantumque æstum atque tot fluctus, ut omnibus omnia flat, quo omnes lucretur. Oportet enim hunc esse gravem, fastus expertem, terribilem, **579** placidum,

καὶ φωστῆρος τῆς οἰκουμένης Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου· ἴσως γὰρ τοῖς φιλοκάλοις οὐ δόξειε τοῦτο πάρεργον.

Ὀκτωκαιδέκατον ἄγων τῆς ἡλικίας ἔτος, καταλιπὼν τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Λιβάνιον τὸν σοφιστήν, ὑπὸ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας Μελετίου βαπτισθεὶς χειροτονεῖται ἀναγνώστης. Καὶ παραμείνας τῇ ἐκκλησίᾳ ἔτη τρία ἀνεχώρησε, καὶ ἀπῆλθε πρὸς τινα μοναχὸν καὶ ἡγούμενον Καρτέριον τοὔνομα, καὶ αὐτῷ προσμείνας ἔτη τέσσαρα γίνεται ὑπ' αὐτοῦ μοναχός. Καὶ τὰς θείας Γραφὰς ὑπ' αὐτοῦ παιδευθεὶς καὶ τῆς μοναχικῆς πολιτείας τὴν ἀκρίβειαν, χρόνον τινὰ ἀνεχώρησεν ἐν σπηλαίῳ μόνος ἔτη δύο, ποθῶν τὴν ἡσυχίαν. Μὴ ἀναπεσὼν δὲ τὸν διετῆ χρόνον, μὴ νύκτωρ, μὴ μεθ' ἡμέραν, νεκροῦται τὰ ὑπογάστρια, πληγεὶς ἀπὸ τοῦ κρύους τὰς περὶ τοὺς νεφροὺς δυνάμεις. Μὴ ἐπαρκῶν δὲ ἑαυτῷ χρησιμεύειν πάλιν καταλαμβάνει τὴν ἐκκλησίαν ἐκ θείας προμηθείας εἰς πολλῶν σωτηρίαν. Ἐντεῦθεν χειροτονεῖται διάκονος ὑπὸ τοῦ θείου Μελετίου, ὑπηρετήσας τῷ θυσιαστηρίῳ τρία ἔτη. Ἴδη δὲ τῆς διδασκαλικῆς αὐτοῦ ἀρετῆς διαλαμπούσης πρεσβύτερος χειροτονεῖται διὰ Φλαβιανοῦ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τέσσαρα ἔτη διαπρέψας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας ἀποσεμνύνει τὸ ἔκειτε ἱερατεῖον τῇ τοῦ βίου ἀρετῇ. Ἦν γὰρ ἀσκητὴς ἄκρως καὶ πολυάγρυπνος καὶ φιλήσυχος λίαν καὶ διὰ ζῆλον σωφροσύνης εὐπαρρησίαστος καὶ ἀκρόχολος, καὶ θυμῷ μᾶλλον ἢ αἰδοῖ ἐχαρίζετο, ἐλευθεροστομίᾳ τε πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀμέτρως ἐκέχρητο. Καὶ ἓν μὲν τῷ διδάσκειν πολὺς ἦν πρὸς ὠφέλειαν, ἐν δὲ ταῖς συντυχίαις ἀλαζονικός (46) τις καὶ ὑπερόπτης ἐνομίζετο τοῖς αὐτὸν ἀγνοοῦσι. Διὸ καὶ ἐπὶ τὴν ἐπισκοπὴν προβληθεὶς μείζονι ὁρμῇ κατὰ τῶν ὑπηκόων ἐκέχρητο, πρὸς διόρθωσιν ἑκάστου καὶ σωτηρίαν καὶ τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους μεταλλάττων. Οὐ τοίνυν, εἰ μή τις εἴη κόλαξ, τοῦτον ἀλαζόνα εἶναι νομίζει· οὐδ' αὖ πάλιν, εἰ κόλαξ εἴη καὶ ἀγεννής, τοῦτον μετριόφρονα καλέσει, ἀλλὰ τὸν ἐν προσηκούσῃ τάξει τοῖς ἐλευθέροις πρεπούσῃ ἑαυτὸν φυλάττοντα. Μεγαλόψυχον γὰρ εἶναι προσήκει, οὐχ ὑπερήφανον, ἀνδρεῖον, οὐ θρασύν, [P. 330] ἐπιεικῆ, οὐ δουλοπρεπῆ, μετριόφρονα, οὐ ταπεινοφροσύνην ὑποκρινόμενον, ἐλευθέριον, οὐκ ἀνδραποδώδη, ὥσπερ δὴ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Χρυσόστομος λέγει. Διὰ τοῦτο ποικίλον εἶναι δεῖ τὸν ποιμένα καὶ διδάσκαλον. Ποικίλον δὲ λέγω, οὐχ ὕπουλον οὐδὲ κόλακα καὶ ὑβριστήν, ἀλλὰ πολλῆς ἐλευθερίας καὶ παῤῥησίας ἀνάμεστον, εἰδότα καὶ συγκατιέναι χρησίμως, ὅταν ἡ τῶν πραγμάτων ὑπόθεσις ἀπαιτῇ τοῦτο, καὶ χρηστὸν εἶναι ὁμοῦ καὶ αὐστηρόν. Οὐ γὰρ ἑνὶ τρόπῳ χρῆσθαι τοῖς ἀρχομένοις ἅπασι δέον, ἐπεὶ μηδὲ ἰατρῶν παισὶν ἑνὶ φαρμάκῳ πᾶσι τοῖς κάμνουσι προσφέρεσθαι καλὸν, μηδὲ κυβερνήτης μίαν ὁδὸν εἰδέναι τῆς πρὸς τὰ πνεύματα μάχης. Ἐννόησον οὖν ὁποῖόν τινα εἶναι χρὴ τὸν μέλλοντα πρὸς χειμῶνα τοσοῦτον ἀνθίζειν καὶ τοιαύτην ζάλην καὶ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(46) In margine, Θυμὸς δικαίου κρείσσων ἢ τιμὴ κακοῦ. Senarius est, indicans præstare ut succenseat tibi probus quam ut malus te honoret. Item: Ἀληθευτικὸς γὰρ ἦν τὰ πολλὰ, ὅτι καὶ στόμα σοφοῦ λαλήσει ἀλήθειαν. Veritatem enim colebat, juxta illud: *Os sapientis loquetur veritatem.* Xyl.

τοσαῦτα κύματα, πρὸς τὸ γενέσθαι τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, ἵνα πάντας κερδήσῃ· Καὶ γὰρ σεμνὸν εἶναι δεῖ τὸν τοιοῦτον καὶ ἄτυφον, καὶ φοβερὸν καὶ προσηνῆ, καὶ ἀρχονικὸν καὶ κοινωνικὸν, καὶ ἀδέκαστον καὶ θεραπευτικὸν, καὶ ταπεινὸν καὶ ἀδούλωτον, καὶ φαιδρὸν καὶ ἥμερον, ἵνα πρὸς ταῦτα εὐκόλως μάχεσθαι δύνηται. Οὐκοῦν δεῖ τὸν ἀνάρετον καὶ ἐχέφρονα φεύγειν τὸ κολακεύειν καὶ κολακεύεσθαι, καὶ μήτε ἀλαζονικὸν εἶναι μήτε κόλακα, ἀλλ' ἀμφοτέρων τῶν κακῶν τούτων κολάζειν τὴν ἀμετρίαν, καὶ ἐλεύθερον εἶναι, μήτε εἰς αὐθάδειαν ἀποκλίνοντα μήτε εἰς δουλοπρέπειαν καταπίπτοντα. Πρὸς μὲν γὰρ χρηστοὺς ταπεινὸν ὑπάρχειν χρὴ, πρὸς δὲ θρασεῖς ὕψηλον, ἐπείπερ οἱ μὲν ἀρετὴν εἶναι τὴν ἐπιείκειαν ἡγοῦνται, οἱ δὲ ἀνδρίαν τὴν θρασύτητα. Κἀκείνοις μὲν τὴν ταπεινοφροσύνην δέον προσφέρειν, τούτοις δὲ τὴν ἀνδρίαν σβεννύουσαν αὐτῶν [τὴν ἀπὸ τῆς θρασύτητος δόξαν, ἵνα τοὺς μὲν ὠφελήσῃ, τῶν δὲ ταπεινώσῃ τὸ φρόνημα. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος δηλῶν ἔφη τὸ τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος· Καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι, εἰδέναι χρὴ ὅτι καὶ ταπεινότητος καὶ ἐξουσίας, καὶ ἐλέγχου καὶ παρακλήσεως, καὶ φειδοῦς καὶ παῤῥησίας, καὶ χρηστότητος καὶ ἀποτομίας, καὶ ἁπαξαπλῶς καιρός ἐστι παντὸς πράγματος ἴδιος, ὥστε ποτὲ μὲν τὰ τῆς ταπεινότητος δεικνύειν καὶ μιμεῖσθαι ἐν ταπεινώσει τὰ παιδία κατὰ τὴν Κυριακὴν φωνὴν, ποτὲ δὲ τῇ ἐξουσίᾳ κεχρῆσθαι, ἣν ἔδωκεν ὁ Κύριος εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν, ὅταν ἡ χρεία ἐπιζητῇ τὴν παῤῥησίαν, καὶ ἐν καιρῷ μὲν παρακλήσεως τὸ χρηστὸν ἐνδείκνυσθαι, ἐν καιρῷ δὲ ἀποτομίας τὸν ζῆλον ἐμφαίνειν, καὶ ἐφ' ἑκάστου τῶν ἄλλων ὁμοίως τὸν ἔκκριτον καὶ δίκαιον λογισμὸν ἀποφέρεσθαι· λογισμοὶ γὰρ δικαίων κρίματα. Καὶ δὴ καὶ ὁ θεοφόρος Ἰσίδωρος καὶ τοῦ μακαρίου φοιτητὴς ποτὲ λέγει· Τὸν [P. 331] ἄρχοντα καὶ ἀγαθὸν εἶναι δεῖ καὶ φοβερὸν, ἵν' οἱ μὲν εὖ βιοῦντες θαῤῥοῖεν, οἱ δὲ ἁμαρτάνοντες ὀκνοῖεν. Θάτερον γὰρ θατέρου χωρὶς ἀναρχία μᾶλλόν ἐστιν ἡ ἀρχή. Εἰ μὲν γὰρ πάντες ἦσαν εὐπειθεῖς καὶ φιλάρετοι, ἀγαθότητος ἔδει μόνης, εἰ δὲ φιλαμαρτήμονες, φόβου. Ἐπειδὴ δὲ ἀγαθοὺς καὶ πονηροὺς ἀνάγκη ἐν τοῖς ἀρχομένοις εἶναι, ἀμφότερα μεταχειριστέον τῷ ἄρχοντι καὶ προϊσταμένῳ, ἵν' ἡ μὲν ἀγαθότης στηρίζῃ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ σώφρονας, ὁ δὲ φόβος προαναστέλλῃ τῶν κακίστων τὰ πταίσματα. Ταῦτα τοίνυν, ὡς ἔοικεν, ἀγνοοῦντες καὶ τὰ τούτων ὅμοια μὴ καλῶς ἐπιστάμενοι διακρῖναι καὶ συγκρῖναι οἱ ἐχθροὶ τοῦ θεσπεσίου Ἰωάννου ἀλόγως καὶ ἀνοήτως ἐμίσουν αὐτὸν καὶ διέβαλλον ὡς τραχύν τινα καὶ ὀργίλον.

Διὸ δὴ καὶ κατὰ γυναικῶν ὁ Ἰωάννης ἐπ' ἐκκλησίας λόγον ἐπεδείξατο, ὃν οἱ δυσμενεῖς κατ' Εὐδοξίας εἰρῆσθαι θρυλήσαντες ταύτῃ τὸν λόγον εἰσήγαγον. Ἡ δὲ πρὸς Ἀρκάδιον καὶ δεινῶς πεπονθέναι λέγουσα κατὰ Ἰωάννου τοῦτον παρώτρυνε. Παρασκευάζει δὲ μετασταλῆναι Θεόφελον ὡς πρόδηλον ἐχθρὸν τοῦ Ἰωάννου ὑπάρχοντα· ὃς παραγενόμενος ἐν τῇ Δρυῒ, τῇ νῦν Ῥουφινιαναῖς, τὴν κατὰ Ἰωάννου

imperio utentem, communicantem, corruptelas respuentem, demerendi gnarum, humilem, animi nequaquam obnoxii, hilarem ac mansuetum, ut contra ista pugnare expedite possit. Ergo qui virtute præditus est ac cordatus, is cavere debet ne vel adulari se sinat vel alios aduletur; et neque arrogans esse neque adulator, sed medium intra utrumque vitium servare libertate retenta, ita ut neque ad insolentiam declinet neque serviles mores admittat. Quippe erga bonos submissum, erga feroces elatum se gerat opus est, cum illi æquitatem pro virtute, hi fereciam pro fortitudine habeant. Ideo illis tractandis adhibenda est animi quædam demissio, his autem fortitudo, quæ eorum feroces spiritus reprimat, quo et illis prosit et animos horum dejiciat. Idem Basilius Magnus indicans, Salomonis verbis monet in omni re suam esse vel humilitatis, vel elationis, vel objurgationis vel consolationis, vel indulgentiæ vel severitatis, vel lenitatis vel austeritatis, et in summa cujusvis rei suam opportunitatem. Itaque nonnunquam utendum est demissione animi, puerulorumque imitanda humilitas, sicut Dominus monuit [46] : aliquando potestate utendum est quam Dominus concessit, ad ædificandum, non ad demoliendum, cum libertate opus est. Ita et ubi consolationem tempus requiret, benignitas exercenda, et severitatem occasione postulante, serium pietatis studium demonstrandum **580** est: similiterque cæteris omnibus re accurate et juste considerata utendum est. Nam cogitationes justorum judicia sunt. Sed et divinus Isidorus, qui aliquando discipulus fuit Chrysostomi, Principem, inquit et benignum esse oportet et terribilem, ut qui recte vivunt, rebus fidant, et qui mali sunt, delinquere metuant. Nam si horum alterutrum absit, non imperium est, sed confusio. Si enim omnes obedientes essent ac virtuti dediti, soli locus fuisset benignitati: si omnes vitiosi, solo terrore opus erat. Quia autem necesse est subditorum alios esse bonos, alios malos oportet principem utraque re instructum esse, ut et benignitate sua bonos ac modestos confirmet, et a peccando mali deterreantur. Hæc, ut apparet, et horum similia ignorantes et recte discernere ac inter se comparare nescientes, inimici Joannis Chrysostomi absurde et inepte eum odio habuerunt, ac calumniati sunt tanquam asperum et iracundum.

Oratione in mulieres invectus pro sacra concione fuerat Chrysostomus. Eam æmuli vulgantes esse in Eudoxiam institutam, rem ad ipsam detulerunt: atque ea apud maritum Arcadium questa gravibus se affectam injuriis eum in Chrysostomum exasperavit, deditque operam ut Theophilus accerseretur, manifestus Chrysostomi hostis. Is cum advenisset, in Quercu, qui locus nunc Rufinianæ dici

[46] Matt. xviii.

tur, contra Joannem insidias comparat. Populus re cognita magnum concitavit tumultum, **581** non concedens ut Joannes urbe pelleretur. Cæterum Eudoxia lamentis populi flexa misso Brisone eunucho Joannem Præneto revocat ; qua re territi Theophilus et ejus conspirationis populares fuga salutem quæsiverunt. LX autem episcopi inventi sunt qui convenirent et acta in Quercu rescinderent Joannique episcopatum justis sententis adjudicarent. Novorum inde odiorum atque irarum materiam præbuerunt argentea Eudoxiæ statuta et vinea viduæ. Rursusque orationem habuit Chrysostomus,cujus initium : « Rursum Herodias furit. » Inde qui ab ipsius stabant partibus episcopi, prævidentes fore ut relegaretur, ad eum convenerunt, multoque cum fletu dixerunt : Cogimur, domine, qui ecclesias obtinemus, participes fieri decreti adversum te, eique subscribere. Respondit Joannes : Estote participes, ne disceptatis Ecclesiam. Subscribere autem nolite : nullius enim mihi rei sum conscius, qua meruerim episcopatu dejici. Discipulos habuit qui episcopi fuerunt,Proctum et Palladium et Brisonem et Theodoretum ; qui monachi, Marcum, Nilum et Isidorum Pelusiotam. Interim Epiphanius magnus Cypri episcopus Hebdomum venit, ac contra Joannis sententiam cœtus egit ac suffragia accepit. Cui cum Joannes cedere vellet, hortareturque cum ut ad se in episcopales ædes commigraret, Epiphanius renuit, præoccupatus Theophili calumniis. Proinde Chrysostomus, cum episcopatum **582** annos quinque et bessem gessisset, in Cucusum est relegatus,atque inde post triennium et duos menses Pityuntem ; cumque obiter Comana venisset, mortuus est ibi in magnis calamitatibus, annos natus quinquaginta duos. At papa Romanus Innocentius, Joannis in exsilio morte percepta, in hanc sententiam ad Arcadium scripsit : Vox sanguinis fratris mei Joannis contra te, imperator, Deum appellat, quomodo olim Abeli justi sanguis adversus Cainum fratricidam. Dabis autem omnino pœnas,qui injustam adversus Ecclesiam Dei persecutionem molitus es et contra ejus sacerdotes, expulistique solio episcopatus sui injuste et indicta causa deturbatum magnum orbis terrarum illuminatorem ac doctorem,unaque cum

A ἐπιβουλὴν κατειργάσατο. Ὅπερ γνοὺς ὁ λαὸς στάσιν μεγάλην ἐποίησε, μὴ συγχωρῶν αὐτὸν ἐκβληθῆναι τῆς πόλεως. Ἐπικαμφθεῖσα δὲ Εὐδοξία τοῖς ὀδυρμοῖς τοῦ λαοῦ, πέμψασα Βρίσωνα τὸν εὐνοῦχον ἀπὸ Πραινέτου τὸν Ἰωάννην εἰσήγαγεν, ὡς Θεόφιλον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ φοβηθέντας φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίσασθαι. Ἐξήκοντα δὲ ἐπίσκοποι εὑρεθέντες συνῆλθον, καὶ ἄκυρα τὰ ἐν τῇ Δρυΐ (47) πραχθέντα ἅπαντα ψηφισάμενοι Ἰωάννῃ τὴν ἐπισκοπὴν δικαίως ἐκύρωσαν. Ἐπεὶ δὲ αὖθις συνέβη τὰ κατὰ τὴν ἀργυρᾶν στήλην τῆς Εὐδοξίας καὶ τὸν τῆς χήρας ἀμπελῶνα, πάλιν μίσος καὶ πάλιν ὀργή, πάλιν ἔχθρα καὶ λόγου ἐπίδειξις, οὗ ἡ ἀρχή· « Πάλιν Ἡρωδιὰς μαίνεται. » Κἀντεῦθεν οἱ τοῦ μέρους αὐτοῦ ἐπίσκοποι τὴν ἐξορίαν αὐτῷ μέλλειν ἔσεσθαι βλέποντες, συν-
B αθροισθέντες πρὸς αὐτὸν μετὰ πολλῶν δακρύων ἔλεγον· Ἐπάναγκες ἡμῖν, ὦ δέσποτα, ἐστὶ, τὰς ἐκκλησίας κατέχοντας, ἀναγκασθῆναι καὶ κοινωνῆσαι καὶ ὑπογράψαι. Ὁ δὲ μακάριος πρὸς αὐτούς· Κοινωνήσατε μὲν, ἵνα μὴ σχίσητε τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ ὑπογράψητε δέ· οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα ἄξιον καθαιρέσεως. Εἶχε δὲ μαθητὰς ἐπισκόπους μὲν Πρόκλον καὶ Παλλάδιον καὶ Βρίσωνα καὶ Θεοδώρητον, ἀσκητὰς δὲ Μάρκον καὶ Νεῖλον καὶ Ἰσίδωρον τὸν Πηλουσιώτην. Ὁ δὲ μέγας [P. 332] Ἐπιφάνιος Κύπρου ἐν τῷ Ἑβδόμῳ (48) ἐλθὼν χειροτονίας καὶ συναξεις παρὰ τὴν Ἰωάννου γνώμην ἐποίησε. Καὶ τοῦ Ἰωάννου τούτῳ συγχωρῆσαι θελήσαντος, καὶ προτρεψαμένου αὐτὸν συμβῆναι αὐτῷ εἰς τὴν ἐπι-
C σκοπικὴν καταγωγὴν, οὐχ εἵλετο τοῦτο ποιῆσαι Ἐπιφάνιος· ταῖς γὰρ ὑπὸ Θεοφίλου διαβολαῖς προκατείληπτο. Ὁ γοῦν ἀοίδιμος Ἰωάννης ἐπισκοπεύσας ἔτη πέντε καὶ ἥμισυ ἐξωρίσθη εἰς Κουκουσόν· κἀκεῖθεν μετὰ ἔτη γ' καὶ μῆνας β' μετενεχθεὶς εἰς Πιτυοῦντα, καὶ γενόμενος κατὰ πάροδον ἐν Κομάνοις (49) ἐτελεύσησεν ἐν πολλῇ θλίψει τε καὶ κακώσει, ὑπάρχων ἐτῶν πεντηκονταδύο. Ὁ δέ γε πάπας Ῥώμης Ἰννοκέντιος ἀκούσας τὴν ἐν ἐξορίᾳ τελευτὴν αὐτοῦ γράφει πρὸς Ἀρκάδιον τοιάδε. Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ μου Ἰωάννου βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ σοῦ, βασιλεῦ, ὡς ποτε Ἄβελ τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδελφοκτόνου Καΐν. Καὶ πάντως ἐκδικηθήσεται παντοίῳ τρόπῳ, ὅτι διωγμὸν ἄδικον κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἱερέων αὐτοῦ συνεστήσω, καὶ ἐξέωσας τὸν μέγαν τῆς οἰκουμένης φωστῆρά τε καὶ διδάσκαλον

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(47) Calcedonis erat suburbium. Sozom. VIII, 17. Ex eodem et Niceph. XIII, 16. *Prænetum* scripsi, cum codex habeat Πραινέτου· fuit Bithyniæ emporium. Sed et sub finem Leonis Iconomachi rursus *Prænetum* scriptum est in Nostro XYL. — Urbis CP. non Chalcedonis, ut comminiscitur Xylander, suburbium : Rufinianum enim palatium CP. fuisse produnt historiæ. Chrysostomus ipse ep. I ad Innocentium de Theophilo quam pluribus conqueritur quod magnam divinoque cultui deditam urbem CP. ingressus, juxta præscriptum clericis morem, ad ecclesiam non se contulisset, sed ejus prætercursis vestibulis e navi egressus confestim extra urbem se proripuisset eum in locum quo deinde in Joannem nefariam tulit sententiam.Sacrum morem illum quo episcopus civitatem ingressus ad ecclesiam primo se conferret, a se sororem Macrinam afflicta valetudine jactatam invisente observatum refert Nyssenus in ejus Vita, ex quo Theophili exscendentis e navi et ad Rufinianum extra urbem, ut Chrysostomo strueret insidias, recta contendentis improbitatis manifestatur. GOAR.

D

(48) Hebdomum autem, cujus mentio haud multo post infertur, fuisse suburbium Cpolis ex Cedreni ipsius multis locis observatum est, ne alios scriptores allegem. Itaque ut proprium retinui, non convertit. XYL. Ἑβδομον locus septimo ab urbe lapide dissitus. GOAR.

(49) Comana Armeniæ urbs est. Sozomeno fine l. VIII ac Nicephoro XIII, 37. Quod adnotandum duxi, ut Zonaræ loco mutilato succurrerem. Socrates ad Euxinum pontum collocat VI, 21. XYL.

ἐκ τοῦ θρόνου τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ παρανόμως τε καὶ ἀκρίτως, συνδιώξας αὐτῷ καὶ τὸν Χριστόν. Ἡ δὲ νέα Δαλιλᾶ Εὐδοξία, κατὰ μικρὸν τῷ ξυρῷ τῆς ἀπάτης ξυρήσασά σε, κατάραν ἐπήγαγεν ἑαυτῇ καὶ μῖσος, ἔνδικόν τε καὶ ἀνεξάλειπτον δεσμεύσασα φορτίον ἁμαρτημάτων δυσβάστακτον, καὶ προσθεῖσα τοῖς πρώην αὐτῆς δεινοῖς καὶ πολλοῖς ἁμαρτήμασιν. Ὁ δὲ μέγας Ἰσίδωρος πρός τινα γράφων οὕτως φησίν· Ἐρωτᾷς τὴν περὶ τὸν θεσπέσιον Ἰωάννην τραγῳδίαν, ἀλλὰ φράσαι ταύτην ἀπορῶ· νικᾷ γὰρ τὸν νοῦν ἡ μέθη τοῦ πράγματος. Μικρὰ δὲ μάνθανε, ἅπερ ἡ Αἴγυπτος ἠνόησε, Μωϋσέα μὲν παραιτουμένη, τὸν δὲ Φαραὼ οἰκειουμένη, τοὺς ταπεινοὺς μαστίζουσα καὶ τοὺς κοπουμένους θλίβουσα, πόλεις οἰκοδομοῦσα καὶ τοὺς μισθοὺς ἀποστεροῦσα. Καὶ μέχρι νῦν τούτοις ἐμμελετῶσα, τὸν χρυσομανῆ καὶ χρυσολάτρην προβαλομένη Θεόφιλον τέσσαρσι συνεργοῖς καὶ συναποστάταις ὀχυρωθέντα, τὸν ὄντως θεοφιλῆ καὶ θεολόγον κατεπολέμησεν ἄνθρωπον, τὴν περὶ τὸν ἐμὸν ὁμώνυμον (50) ἀπέχθειαν καὶ δυσμένειαν ὁρμητήριον τῆς οἰκείας εὑρηκότα σκληρότητος. Ἀλλ' ὁ μὲν οἶκος Δαβὶδ κραταιοῦται καὶ πορεύεται, ὁ δὲ οἶκος Σαοὺλ ἀσθενεῖ καὶ καταισχύνεται καὶ συμποδίζεται, καθως ὁρᾷς, εἰ καὶ τῆς ζάλης ὑπεξῆλθεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ στεφανίτης καὶ νικηφόρος, καὶ πρὸς τὴν ἄνω γαλήνην μετεχώρησεν.

A eo Christum abegisti. Nova autem ista Dalila Eudoxia, quæ te paulatim novacula imposturæ rasit, diris se ipsam exsecrationibus subjecit atque odio justo et sempiterno. Ea fascem peccatorum gestatu difficillimam colligavit, eumque pristinis suis gravibus ac plurimis peccatis superaddidit. Magnus autem Isidorus cuidam scribens (49·): Quæris, inquit, tragœdiam beati Chrysostomi? Atqui eam verbis explicare non possum; ebrietas enim facti mentem superat. Audi tamen pauca Ægyptiæ ignorationis facinora. Mosen repudiavit, Pharaonem adscivit: humiles flagellat, et labore attritos affligit; urbes exstruit, mercede defraudat; atque in hunc usque diem his studiis intenta Theophilum **583** auri insano amore atque cultu occupatum produxit, quatuor sociis flagitii atque desertionis stipatum, horumque opera vere Deo charum et ejus insignem cognitione virum debellavit; qui arcem suæ duritiei invenit odium ac malevolentiam adversus mihi cognominem. Verum enimvero domus Davidica confirmatur et crescit, Sauli autem infirmatur et pudefit atque impeditur, ut vides, tametsi homo Dei tempestati ei subductus est et coronatus cœlestem adiit tranquillitatem.

Ὑποστρέφοντος δὲ Ἐπιφανίου ἐν Κύπρῳ, καὶ τὴν ἑαυτοῦ τελευτὴν παρὰ Θεοῦ μεμαθηκότος πλησιάζουσαν, λέγεται εἰρηκέναι τοῖς αὐτὸν παραπέμπουσι· Σπεύδω ἐγὼ, σπεύδω, ἀφίημι δὲ [P. 333] ὑμῖν τὰ βασίλεια, τὴν πόλιν καὶ τὴν ὑπόκρισιν. Ὅς γε καὶ Ἰωάννου τὴν ἐν ἐξορίᾳ τελευτὴν καὶ νίκην ἐδήλωσεν, καὶ Ἰωάννης ὁμοίως Ἐπιφανίῳ τὴν ἐν τῷ πλοίῳ κοίμησιν, ἐκ θείας ἐπιπνοίας ταῦτα προμυηθέντες οἱ μακάριοι, ἵνα μή τις ἔχθραν ἔχειν αὐτοὺς κατ' ἀλλήλων ὑποτοπάσειεν. Οὐ γὰρ ἂν οἱ τοιοῦτοι θεηγόροι καὶ θεοφιλεῖς ἄνθρωποι καὶ διδάσκαλοι καὶ τοῦ εἰρηνοποιοῦ Χριστοῦ μαθηταὶ γνήσιοι, τοῦ φάσκοντος· Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι μαθηταί μού ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε μετ' ἀλλήλων, ἔχθραν καὶ κακίαν ἔχοντες ἐτελεύτησαν. Ἅπαγε· εἰ γὰρ καὶ μικρὸν σκάνδαλον τὸ προρρηθὲν γέγονε μεταξὺ, τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἔλεγχον πρὸς ὀλίγον, ἀλλ' οὖν γε θᾶττον εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ἀρετῶν ἦχθησαν τὴν ἀγάπην, περὶ ἧς λέγει Παῦλος ὁ ἀπόστολος. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν· καὶ ὅτι Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει.

Epiphanius in Cyprum reversus, cum a Deo esset monitus sibi finem vitæ instare, fertur iis qui ipsum comitati fuerant dixisse: Festino ego, festino. Relinquo autem vobis imperium et urbem et fabulæ actionem. Simul etiam iis Joannis in exsilio victoriosam mortem exposuit; et similiter Joannes Epiphanio in navi finem vitæ indicavit, divino afflatu beati de iis præmoniti, ne quis eos inimicitiam inter se exercuisse putaret. Absit enim ut Dei præcones atque cultores isti atque populi doctores, pacificique Servatoris discipuli genuini, qui dixerat: Hoc indicio universi intelligent vos esse meos discipulos, si invicem dilexeritis [4**], odium aut malevolentiam usque ad finem vitæ conservaverint. Nam tametsi exigua quædam iis offensa intervenit, humanæ imbecillitatis argumentum, tamen mox ad charitatem, virtutum fastigium, sese retulerunt, de qua apostolus Paulus dicit: Charitas ad **584** iram tarda est, benigna est, non irritatur, non reputat malum [5]. Item: Deus est charitas: qui in charitate permanet, is in Deo permanet [6].

Μετὰ δὲ τὴν Ἰωάννου τελευτὴν ἐπίσκοπός τις ἅγιος, Ἀδελφιὸς ὄνομα αὐτῷ, ἔλεγεν ὅτι Λύπην εἶχον ἀφόρητον, διότι ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ, ὁ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος, ὁ τοῖς λόγοις εὐφράνας τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἔξω τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἐκοιμήθη. Ἐδεόμην οὖν τοῦ Θεοῦ μετὰ πολλῶν δακρύων ἵνα δείξῃ μοι αὐτὸν, ἐν ποίᾳ καταστάσει ἔστι, καὶ εἰ

Mortuo Chrysostomo sanctus quidam episcopus, nomine Adelphius, cum ut quidem ipse refert, incredibilem dolorem ex eo cepisset quod tantus vir, orbis terrarum doctor ac qui suis sermonibus Ecclesiam Dei exhilaraverat, extra suum episcopatum obiisset, multo cum fletu a Deo postulavit ut eum sibi ostenderet, quo statu esset et utrum inter

[4**] Joan. XIII, 35. [5] I Cor. XIII, 4 seqq. [6] I Joan. v. 4, 7.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(49*) Lib. I, epist. 152.

(50) Isidori verba hæc non intelligo. XYL.

patriarchas relatus. Tum aliquando extra se raptus virum vidit insigni pulchritudine, qui dextra manu apprehensum abduxit in locum quemdam splendidum ac majestatis plenum, ibique ei doctores Ecclesiæ ostendit. Ego autem, inquit Adelphius, circumferebam oculos meos, sicubi cernerem desideratum a me Chrysostomum. Verum ille omnibus mihi singulatim demonstratis nominibusque indicatis, rursus me manu correptum eduxit. Ego eum sequebar mœstus quod sanctum Chrysostomum inter Patres non vidissem. Egredientem me janitor inhibuit, dicens neminem qui huc intrasset, tristem egredi. Respondi hanc mihi tristitiæ causam esse, quod charissimum mihi Joannem Cpolitanum episcopum inter reliquos Ecclesiæ doctores non vidissem. Tum ille: Joannemne, ait, dicis pœnitentem? Affirmanti: Homo, inquit, in carne adhuc degens videre **585** eum nequit: astat enim iste solio Dominico. Sic ergo beatissimus Joannes, infinitis ærumnis atque laboribus defunctus, cœlestem adiit felicitatem. Vixit annos 52; exsultante eo populus templum urbis incendit. Alii igne ab ara egresso conflagrasse dicunt. Multi Joannis causa pericula adiverunt. Chrysostomo succedit Arsacius.

μετὰ τῶν πατριαρχῶν ἐτάγη. Ἐπὶ πολὺν οὖν χρόνον τοῦτο εὐχόμενος ἐν μιᾷ γίνομαι ἐν ἐκστάσει καὶ θεωρῶ ἄνδρα τινὰ πάνυ εὐειδῆ, κρατήσαντά με τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ὃς ἀπαγαγών με εἰς τόπον λαμπρὸν καὶ ὑπερένδοξον ἐδείκνυέ μοι τοὺς τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλους. Ἐγὼ δὲ, φησὶ, περιεσκόπουν ἰδεῖν ὃν καταθυμίως εἶχον, τὸν μέγαν Ἰωάννην, τὸν ἐμὸν ἀγαπητόν. Ὡς οὖν ἔδειξέ μοι πάντας καὶ ἑκάστου τὸ ὄνομα εἶπε, κρατήσας με πάλιν τῆς χειρὸς ἐξήγαγέ με ἔξω. Ἐγὼ δὲ λελυπημένος ἠκολούθουν αὐτῷ, μὴ ἐωρακὼς μετὰ τῶν Πατέρων τὸν ἐν ἁγίοις Ἰωάννην. Ὡς οὖν ἐξηρχόμην, ὁ ἑστὼς τῇ θύρᾳ ἐπισχών με λέγει μοι· Οὐδεὶς εἰσερχόμενος ὧδε λυπούμενος ἔνθεν ἐξέρχεται. Τότε λέγω αὐτῷ· Αὕτη μοί ἐστι λύπη, ὅτι τὸν προσφιλέστατόν μοι Ἰωάννην τὸν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως οὐχ ἑώρακα μετὰ τῶν ἄλλων τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλων. Ὁ δὲ πάλιν λέγει μοι· Ἰωάννην τὸν τῆς μετανοίας λέγεις; Λέγω αὐτῷ· Ναί. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει μοι, Ἄνθρωπος ἐκεῖνον ἐν σαρκὶ ὢν ἰδεῖν οὐ δύναται· ἐκεῖ γὰρ παρίσταται ὅπου ὁ θρόνος ὁ Δεσποτικός ἐστιν. Οὕτως ὁ τρισμακάριστος Ἰωάννης μετὰ μυρίους κόπους καὶ πόνους τὸν βίον διανύσας πρὸς τὴν οὐράνιον μετέστη μακαριότητα, ζήσας ἔτη νβ' τὰ πάντα. Ἐν δὲ τῇ

Eodem anno Eudoxia etiam moritur, uxor Arcadii multorumque ei malorum causa, mulier barbara et ferox. Habuit ex ea liberos Pulcheriam, Falcillam, Arcadiam et Marinam, quæ cælibes longo vixerunt tempore, præterea Theodosium ultimum, qui post patrem imperium excepit. Elapsis annis triginta quinque Chrysostomi corpus Comanis in urbem reportatum est, justam adhibente diligentiam Proclo Cpolis episcopo.

ἐξορίᾳ αὐτοῦ τὴν ἐκκλησίαν ὁ λαὸς τῆς πόλεως ἐνέπρησεν. Ὡς δὲ ἄλλοι φασὶν, ὅτι [P. 334] πῦρ ἐξελθὸν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου πάντα κατέκαυσε. Καὶ πολλοὶ ὑπὲρ Ἰωάννου ἐκινδύνευσαν. Διαδέχεται δὲ τὸν Χρυσόστομον Ἀρσάκιος (51).

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει τελευτᾷ καὶ ἡ Εὐδοξία, ἥτις συνῴκησε πρὸς γάμον τῷ βασιλεῖ Ἀρκαδίῳ καὶ πολλῶν κακῶν αὐτῷ πρόξενος ἐγεγόνει, βάρβαρος οὖσα γυνὴ καὶ θρασυκάρδιος. Παῖδας δὲ ἔσχεν ἐξ αὐτῆς Πουλχερίαν, εἶτα Φαλκίλλαν Ἀρκαδίαν τε καὶ Μαρῖναν, αἳ ἀπείρατοι γάμων κατὰ εοὺς χρόνους ἀπεβίωσαν· καὶ σὺν αὐταῖς γεννᾷ Θεοδόσιον ὕστατον, ὃς καὶ διεδέξατο τὴν τοῦ πατρὸς βασιλείαν. Μετὰ παράδρομὴν δὲ λε' ἐτῶν ἐπανήχθη ὁ μέγας Χρυσόστομος ἀπὸ Κομάνων, δικαίᾳ χρησαμένου σπουδῇ Πρόκλου τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου.

Eudoxia autem, sicuti commemoravi, non multo post mortua est, cum supervixisset Joanni tres solum menses. Nam cum uterum ferret jamque partui esset vicina, fetus in utero exstinctus est; ac cum eum vellet eniti, id frustra fuit, totosque dies quatuor mortuus fetus in utero retentus computruit, atque uteri quoque abscessum effecit. Cum neque exiret fetus et dolorum finis non esset, quidam ei litteras magicas **586** superposuit; qua re et statim ejecit mortuum fetum et simul animam miserrima efflavit.

Ἡ δὲ Εὐδοξία οὐκ εἰς μακρὰν τετελευτήκει, καθὼς λέλεκται, τρεῖς καὶ μόνους αὐτῷ ἐπιβιώσασα μῆνας, Ἐγκύου γὰρ οὔσης αὐτῆς καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ τεκεῖν ἤδη ἐπειγομένης τέθνηκε τὸ βρέφος ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς, καὶ ἀρξαμένης ὠδίνειν οὐκ ἠνέχετο τὸ βρέφος πρὸς τοκετὸν, ἀλλ' ἔμενεν ἔνδον νενεκρωμένον ἐπὶ ὅλας ἡμέρας τέσσαρας. Τούτου τοίνυν σαπέντος ἀπέστη καὶ ἡ γαστὴρ, καὶ διέξοδος τοῦ ἐμβρύου καὶ τῶν πόνων λύσις οὐκ ἦν. Ἀνθρώπου δέ τινος ἐπιθέντος αὐτῇ γραμμάτιον γεγοητευμένον εὐθέως ἐξήμβλωσε, καὶ σὺν τῇ ἀποβολῇ τοῦ ἐμβρύου συναπέρρηξε καὶ τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν ἡ τριτάλαινα.

Anno 14 Romæ terra septem diebus mugiit. Mortuus est etiam Arcadius, anno ætatis 31, imperavit annos 26. Filio suo Theodosio tutorem constituit regem Persarum Isdigerdem, honorariumque ei destinavit 1000 argenti libras. Præstantissimos

Τῷ ιδ' ἔτει ἐν Ῥώμῃ ἐμυκήθη ἡ γῆ ἐπὶ ἡμέρας ἑπτά. Τελευτᾷ δὲ καὶ Ἀρκάδιος, βιοὺς μὲν ἔτη λα', βασιλεύσας δὲ κς'· ὃς καὶ διετάξατο τῶν Περσῶν βασιλέα Ἰσδιγέρδην κήδεσθαι τοῦ παιδὸς Θεοδοσίου καὶ λαμβάνειν πρεσβεῖον Χρυσίου λίτρας (52) ἐκ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(51) Μεθ' οἷον οἷος est in margine. Et quidem Sozomenus minime malum fuisse refert, nisi quod aliena peccata eum infamem fecerunt. Vide VIII, 23. Sed hoc ipsum quod hic in margine est, Simeonis cujusdam est, ut legere potes apud Nicephorum XIII, 28. XYL.

(52) *Auri libra*, scribit Budæus *De Ass.* l. V, *non minus aureis solidis centum æstimari potest.* Se-

ατοντάδας δέκα. Ἐν δὲ τῇ αὐτοῦ τελευτῇ πάντας τοὺς κατ' αὐτὸν ὄντας ἀρίστους προαπέκτεινε διὰ τὸ μεῖζον εἶναι τὸ ἐκείνων φρόνημα, ἐν οἷς ἦν καὶ Ῥοτφῖνος ὁ παρ' αὐτῷ μέγα δυνάμενος. Ἐτέθη δὲ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐν τῇ μεσημβρινῇ στοᾷ, ἔνθα καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Εὐδοξία.

A autem suorum moriturus necari jussit, quod eorum essent altiores spiritus. Inter hos fuit etiam Rufinus qui plurimum apud imperatorem potuerat. Sepultus est in templo Apostolorum, in porticu meridiana, cum Eudoxia uxore.

Ὁ τοίνυν Ἰσδιγέρδης τὴν Ἀρκαδίου διαθήκην δεξάμενος Θεοδοσίῳ τὴν βασιλείαν εἰρηνικῶς διεσώσατο. Καὶ Ἀντίοχόν τινα θαυμαστὸν καὶ λεγιώτατον ἄνδρα ἐπίτροπον καὶ παιδαγωγὸν ἀποστείλας, γράφει τῇ συγκλήτῳ Ῥωμαίων φυλάττειν τὸ παιδίον ἀνεπιβούλευτον, ἵνα μὴ πόλεμον ἄσπονδον κατὰ Ῥωμαίων ἀνακινήσῃ. Καὶ ἦν εἰρήνη μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν μάλιστα τοῦ Ἀντιόχου πολλὰ ὑπὲρ Χριστιανῶν γράφοντο. Καὶ οὕτως ἐπλατύνθη καὶ ἐν Περσίδι ὁ Χριστιανισμός.

Isdigerdes, Arcadii testamento approbato, Theodosio imperium pacatum conservavit, misitque ei procuratorem et pedagogum Antiochum, virum præclarum et doctissimum. Scripsit etiam ad senatum Romanum uti puerum ab insidiis tutum præstarent, alioqui se Romanis bellum implacabile illaturum. Ita pax inter Romanos atque Persas tum fuit, præcipue Antiocho multa pro Christianis scribente. Atque hoc modo etiam in Persidem Christianismus est propagatus.

Θεοδόσιος ὁ μικρὸς βασιλεὺς Ῥωμαίων ὀρθόδοξος ἐβασίλευσεν ἔτη μβ' μῆνας β', οὗ αὐτοκρατορήσαντος Πουλχερία ἡ τούτου ἀδελφὴ, παρθένος ιθ' ἐτῶν οὖσα, τὴν βασιλείαν καλῶς διῴκει, ἥτις Θεοδόσιον τὸν ἀδελφὸν εἰς τὴν κατὰ Θεὸν εὐσέβειαν ἐξεπαίδευσε [P. 335] καὶ εἰς τἄλλα παντα. Ἦν δὲ τῷ σώματι μέσος τοῦ εὐμήκους, ὄμματα ἐν κύκλῳ τῶν βλεφάρων μείζονα ἔχων, μέλανά τε καὶ ὀξὺ βλέποντα. Ῥὶς λεπτὴ καὶ ὀρθή. Μελίθριξ, πάσης παιδείας μετασχών, καὶ αὐτῆς ἀστρονομίας, ἱππεύειν τε καὶ τοξεύειν ἀσκηθεὶς πέραν τοῦ μετρίου, καὶ πολλὰς τῶν ἐν χερσὶ τεχνῶν δεξιότητι φύσεως ἀναμαξάμενος, οἷον γραφικὴν καὶ πλαστικὴν καὶ ἑτέρας πλείστας, μειλίχιος τὸν τρόπον καὶ εἰσάγαν ἐπιεικής. Ὅθεν καὶ διατ' καὶ πολλὰ τῶν κοινῶν διαπεσεῖν τῇ πρὸς τοὺς εὐνούχους κρατηθέντα αἰδοῖ. Ἐπεὶ γὰρ τοῦ πατρὸς ἐκπεσὼν παρὰ Ἰσδιγέρδου Ἀντιόχου σταλέντος ὡς κηδεστοῦ ἐθήτευεν, εἶτα Εὐτρόπιον ἡγήσατο κύριον, μετ' αὐτὸν Λαῦσον καὶ Καλαπόδιον, καὶ πρὸς τούτοις Χρυσαφιος αὐτὸν κατεδουλώσατο. Πολλὰς δὲ ἐκκλησίας καὶ πτωχεῖα ξενῶνάς τε καὶ μοναστήρια ἡ Πουλχερία καταστήσασα πᾶσι τὰς ἁρμοδίους προσόδους βασιλικῶς ἀπένειμεν. Ὁ δὲ Σωζόμενός φησιν ὅτι καὶ θείας ἐμφανίας ἠξιοῦτο.

Theodosius minor, recte de religione sentiens, imperium in Romanos tenuit annos 42, menses 2. Initio imperium præclare administravit soror ejus Pulcheria, virgo ætate annorum 19. Eaque fratrem cum religione Christiana tum aliis rebus instituit. Fuit hic Theodosius statura **587** mediocri, oculis palpebras superantibus, nigris et acute videntibus, naso tenui et recto, flavo crine. Gnarus fuit omnium disciplinarum, atque etiam astronomiæ; equitandi ac jaculandi supra modum peritus. Multas etiam artes dexteritate naturæ addidicerat, earum quæ manibus tractantur, ut est pingendi, fingendi, aliasque complures. Moribus iuit comibus admodumque facilis. Itaque culpatur ut qui ob verecundiam eunuchis subditus haud parum de re publica diminui passus sit. Primo enim patre orbatus Antiocho ab Isdigerda tutoris loco misso servivit; inde sub Eutropio domino; post Lausus Calapodius Chrysaphiusque eo pro mancipio abusi sunt. Pulcheria vero multa templa, pauperum multa et peregrinorum hospitia ac monasteria etiam instituit, omniaque sufficientibus reditibus regia magnificentia ditavit. Sozomenus perhibet eam etiam divina visione dignatam fuisse.

Τῷ β' ἔτει Ἀττικὸς ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Ἰουδαῖόν τινα παράλυτον νουθετήσας, πείσας τε καὶ βαπτίσας, ὑγιῆ ἐκ τῆς κολυμβήθρας ἐξήγαγε.

Secundum Theodosio minore imperante annum, Atticus Cpolis episcopus Judæum quemdam luxatione membrorum affectum, cum persuadendo ad Christianam religionem perduxit, baptizatum a se sanum lavacro eduxit.

Τῷ γ' ἔτει Ὀνωρίου τῆς Ῥώμης βασιλεύοντος ἤτοι τῶν ἑσπερίων, ὄντος αὐτοῦ ἐν Ῥαβέννῃ, Θεοδοσίου δὲ ἐν Κωνσταντίνου πόλει, ἐσφάγη Στελέχων ὁ λαμπρότατος ἐν Ῥαβέννῃ καὶ ἄλλοι δυνάσται. Ἦν δὲ πενθερὸς Ὀνωρίου καὶ τῶν ὅλων τῆς βασιλείας πραγμάτων προϊστάμενος. Παρελήφθη δὲ καὶ ἡ Ῥώμη ὑπὸ Ἀλαρίχου τοῦ Γότθου, τοῦ τῶν Οὐανδίλων ἐξάρχοντος, ἡ τοσαύτη καὶ τηλικαύτη καὶ παντὶ τῷ κόσμῳ περιβόητος, διαφυγοῦσα μὲν τὸ τοιοῦτον

Tertio anno Cpoli degente Theodosio cum Honorius Romæ imperium tenens et Occidentis Ravennæ ageret, Stilico vir illustrissimus ibidem cæsus est, socer Honorii ac totius imperii rebus præfectus, **588** cumque eo etiam alii præcipui viri. Eodem tempore capta est Roma ab Alarico Gotho, Vandalorum duce, urbs tanta et toto mundo celeberrima, ac quæ infinito prope tempore istam calamitatem evitaverat: anni enim tum ab ejus exordio præter-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

ptunginta duobus pendere testatur Lexici juridici auctor. Decidente imperio decem solummodo numerabatur. Ubi namque Paulus Diaconus scribit decem libras, νομίσματα ἑκατόν ponit Theophanes. Ultimis temporibus octo tantum æstimata est juxta Blastarem c. VII. τοῦ Τεστοιχείου. ἡ παρ' ἡμῶν νομιζομένη λίτρα νομίσματα ἔχει ὀκτώ. Auri porro, non argenti vocabulum in textu egendum est. GOAR.

ierant 1160. Atque interea quidem temporis multo majoribus fuerat tentata bellis : tunc autem capta est, sicuti in fatis fuerat, ob imperantium stoliditatem. Sunt qui tradant Scipionem Africanum, cum muros Carthaginis dejiceret, illacrymantem de Roma pronuntiavisse Homericum versum istum [1] :

Æquatura solo sacram lux appetet urbem.

Id tunc impletum est; tantaque urbs, quæ summam obtinuerat potestatem et omnium rerum copia abundaverat totumque prope orbem terrarum subegerat, tunc subito vastata. Accidit hoc excidium Romæ die vicesima sexta mensis Augusti, indictione nona, anno ab exordio mundi 5965. Ejus rei fama cum esset Ravennam perlata, quidam plorans ac quiritans Honorio dixit : Domine, Roma Alarichus Vandalorum dux potitus est. Honorius dolore correptus, complosis manibus : Hactenus, inquit, ea hic fuit : quomodo ergo in Gothorum manus pervenit ? Tum alter ingemiscens : Non, ait, loquor de ave, sed de urbe. Ibi Honorius : Perculisti, inquit, animum meum : nam de ave putabam te loqui. Habebat enim Honorius avem qua delectabatur, quam Romæ nomine affecerat : ingens stoliditatis, **589** ne dicam insaniæ hominis argumentum. Neque est quod mireris talem hominem imperium tenuisse, cum alii quoque Romæ imperaverint quorum facinora et insanæ cupiditates auditum offendunt : considera enim Nerones, Avitos, Galbas, Othones et si qui alii hujus farinæ fuerunt.

Capta Roma, Honorius ex aqua intercute moritur, cum vixisset annos quadraginta, imperasset triginta unum, vitæ suæ relicta infami et illaudabili memoria. Morte ejus Cpolim annuntiata tumultuatum tota urbe est per dies sex. Quo tempore Honorius decessit, Theodosius annum agebat ætatis vicesimum quartum, imperii decimum septimum. Ejus autem pædagogus Antiochus, id quod in comœdia est, Turbabat omnia fulgurans et intonans. Itaque imperium prope nullum fuit, omniaque latronum plena.

Anno quinto Judæi Alexandriæ Christianos pessime tractaverunt. Cum enim tesseræ loco composuissent annuli de palmæ fronde gestationem, noctu per præcones exclamari curaverunt ecclesiam esse incensam, et Christianos ad restinguendum incendium concurrentes interfecerunt. Re comperta magistratus Christiani Judæos Alexandria expulcrunt, eorumque bona publicaverunt. Eodem anno beata Pulcheria toti rerum summæ præfuit, submoto Persa Antiocho. Eodem anno Magi **590** Perside

A εἰς ἄπειρον εἰπεῖν τὸν αἰῶνα· χίλια γὰρ καὶ ἑκατὸν ἐξήκοντα ἔτη παρῳχήκει, ἐν οἷς αὐτὴν πειραθῆναι πολλῶν μειζόνων συνέβη πολεμίων. Νυνὶ δὲ ἀλούσης τῷ πεπρωμένῳ διὰ τῆς τῶν κρατούντων εὐηθείας, εἴγε καὶ ἔστιν εἰπεῖν τι παρὰ τοῦτο γενέσθαι. Οἱ δὲ Σκηπίωνα τὸν Ἀφρικανὸν ἐπικληθέντα φασίν, ὁπηνίκα καθῄρει τὰ τῆς Καρθαγένης τείχη, ἐπιδακρύσαντα εἰπεῖν ἐπὶ τῇ Ῥώμῃ τὸ Ὁμηρικὸν ἔπος ἐκεῖνο·

Ἔσσεται ἦμαρ ὅταν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρή.

Τοῦτο γοῦν εἰς πέρας ἦχθη, καὶ ἡ τοσαύτη τὸ κράτος, καὶ πάντα τὰ μέγιστα εὐπορήσασα καὶ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν δουλωσαμένη τὴν οἰκουμένην, καθάπαξ ἠρήμωτο Ῥώμη, Ἔπαθε δὲ τὴν τοιαύτην ἅλωσιν μηνὶ Αὐγούστῳ κς', ἰνδίκτῳ θ' ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,ϛϡξε'. Ἀκουσθέντος δὲ τούτου ἐν Ῥαβέννῃ ἀπήγγειλέ τις τῷ Ὀνωρίῳ δακρυῤῥοῶν καὶ ποτνιώμενος· Ὦ δέσποτα, ἑάλω Ῥώμη ὑπὸ Ἀλαρίχου τοῦ τῶν Οὐανδίλων ἄρχοντος. [P. 336] Ὁ δὲ συσπασθεὶς καὶ τὸ χεῖρε κροτήσας ἔφη· Ὧδε ἦν ἕως ἄρτι, καὶ πῶς παρελήφθη ὑπὸ τῶν Γότθων ; Ὁ δὲ στενάξας εἶπεν· Οὐ τὴν ὄρνιν γέγω, δέσποτα, ἀλλὰ τὴν πόλιν. Ὁ δὲ ἀντέφη· Ἐξέστησάς με, ἄνθρωπε· ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι τὴν ὄρνιθα λέγεις. Εἶχε γὰρ ἀλεκτορίδα ἐφ' ᾗ ἠγάλλετο, ἥνπερ ἐκάλει Ῥώμην· τοσοῦτον περιῆν αὐτῷ τὸ τῆς ἀβελτηρίας, ἵνα μὴ λέγω ἀνοίας τεκμήριον. Καὶ οὐ θαυμαστὸν εἰ τοιοῦτος ὢν ἐβασίλευεν. ἐπεὶ καὶ ἄλλοι τινὲς προηγήσαντο Ῥώμης, ὧν τὰς πράξεις καὶ τὰς ἀλόγους ὁρμᾶς ἀμήχανον ἀκοῇ παραδέξασθαι· τοὺς Νέρωνας καὶ τοὺς Ἀβίτους μοι νόει καὶ Γάλβας (53) καὶ Ὀθωνας, καὶ εἴ τις ἄλλος
C ἐστὶ τούτων ἐσμός.

Μετὰ τὴν ἅλωσιν Ῥώμης τελευτᾷ Ὀνώριος ὑδεριάσας, βιώσας ἔτη μ', βασιλεύσας δὲ λα', μνήμην λιπὼν τῷ βίῳ δυσκλεᾶ καὶ ἄσεμνον. Δηλωθείσης δὲ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις ἡμέρας ς'. Θεοδόσιος δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς Ὀνωρίου τελευτῆς ἦγε τῆς ἡλικίας ἔτος κδ', τῆς δὲ βασιλείας ιζ'. Ὁ δὲ τούτου τροφεὺς Ἀντίοχος, κατὰ τὴν κωμῳδίαν (54), Ἤστραπτεν, ἐβρόντα, συνεκύκα τὰ πράγματα. Ἐγγὺς τοίνυν ἀναρχίας καὶ λῃστῶν πλήρη τὰ πάντα.

Τῷ ε' ἔτει Ἰουδαῖοι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πολλὰ κακὰ Χριστιανοῖς ἐπεδείξαντο. Συνθέμενοι γὰρ πρὸς ἀλλήλους γνώρισμα φορεῖν δακτύλιον ἀπὸ φοίνικος, τῇ
D νυκτὶ βοᾷν παρεσκεύασαν κήρυκας ὅτι ἡ ἐκκλησία ἀνεπρήσθη, τῶν δὲ Χριστιανῶν συνδραμόντων τούτους οἱ Ἰουδαῖοι κατέσφαξαν. Φωραθέντος οὖν τοῦ δράματος οἱ Χριστιανοὶ ἄρχοντες τούτους τῆς Ἀλεξανδρείας ἐξήλασαν καὶ τὰς ὑποστάσεις αὐτῶν ἐδήμευσαν. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἡ μακαρία Πουλχερία τελείως τῶν πραγμάτων ἐκράτει, τοῦ Πέρσου Ἀν-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(53) *Galbam* cur sceleratis annumeraret, non videe quam justam habuerit causam. Γάλλας est in codice, et vicinius non habebam quam Γάλβας. Xyl

(54) Apud Aristophanem de Pericle. Quod sequitur in Eudociæ historia de Paulino magistro, observatum est ex Zonara, Ammiano aliisque scriptoribus, magisterium aulicæ potestatis ac dignitatis primariæ nomen esse. Xyl.

τιὸχου ἐκποδὼν γεγονότος. Τούτῳ τῷ ἐνιαυτῷ πολ- A
λοι ἐν Περσίδι Χριστιανοὶ ὑπὸ τῶν μάγων μάρτυρες
γεγόνασι. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει πάλιν ἀπὸ τοῦ ἐμπρη-
σμοῦ ἀνεκαινίσθη ἡ Μεγάλη ἐκκλησία.

Τῷ ζ ἔτει Ἰουδαῖοι εἰς τὸν Ἴμμον πεδίον Χριστια-
νὸν παῖδα συλλαβόντες, ὡς παίζοντες δηθεν καὶ τὸν
σταυρὸν διασύροντες, τοῦτον ἐκρέμασαν ἐπὶ ξύλου,
ἀνελόντες βασάνοις. Τοῦτο γνοὺς ὁ βασιλεὺς τοὺς
Ἰουδαίους πρεπόντως ἐκόλασε.

Τῷ ιδ' ἔτει λιμὸς γέγονεν ἐν Πόντῳ, ὥστε τοὺς
Παφλαγόνας εὐνουχίσαντας τὰ ἴδια τέκνα πιπρά-
σκειν. Τούτῳ τῷ ἔτει ἐτελεύτησεν ἐν Ἀθήναις Λέον-
τιος ὁ φιλόσοφος, ὃς ἔγραψεν ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ.
Τὴν μὲν οὐσίαν μου πᾶσαν καταλιμπανω τοῖς υἱοῖς
μου, Ἀθηνσὶδι δὲ τῇ ἐμῇ θυγατρὶ ἀφίω δοθῆναι χρυ-
σίου νομίσματα ἑκατόν· ἀρκεῖ γὰρ αὐτῇ ἡ τυχη αὐ- B
τῆς. Ταύτην τὴν Ἀθηναΐδα ἐξ Ἀθηνῶν εἰσαχθεῖσαν
θεσσαμένη ἡ Πουλχερία κάλλει [P. 337] σώματος
διαπρέπουσαν καὶ συνέσει ψυχῆς καλλυνομένην καὶ
λόγῳ κεκοσμημένην, πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κων-
σταντινουπόλεως Ἀττικὸν ἀποστείλασα ἐβάπτισεν,
Εὐδοκίαν μετονομάσασα· ἥντινα καὶ τῷ ταύτης
ἀδελφῷ καὶ βασιλεῖ συνέζευξεν εἰς γυναῖκα. Τούτῳ
τῷ ἔτει Ἀττικὸς ὁ ἐπίσκοπος Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τὸ ὄνομα ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις (55) συν-
έταξε. Τελευτᾷ δὲ Ἀττικὸς ὁ πατριάρχης, καὶ χειροτονεῖται Σισίνιος.

Ἀλλὰ τοσαύτῃ καὶ τηλικαύτῃ οὔσῃ τῇ Εὐδοκίᾳ
λοξὸν ὁ φθόνος ἐμβαλὼν ὄμμα τοιοῦτον κατειργάσατο
δρᾶμα ἐσύστερον. Παυλινός τις μάγιστρος ἠγαπᾶτο
παρὰ τῆς Εὐδοκίας ὡς ὢν λογιώτατος καὶ ὡραιότα-
τος, ᾧ τινι συχνῶς τε καί ἰδίως συνετύγχανεν ὡς συμ-
πράξαντι τοῖς γάμοις αὐτῆς. Τῇ οὖν ἡμέρᾳ τῶν ἁγίων
Θεοφανιῶν ἐν τῇ μεγαλῃ ἐκκλησίᾳ ἀπιόντος τοῦ
βασιλέως προσήγαγέ τις αὐτῷ ἐξ Ἀσίας πένης μῆ- C
λον (56) μέγα καὶ ὑπερφυὲς, ὅπερ ἀπέστειλε τῇ Αὐ-
γούστῃ, δεδωκὼς τῷ πένητι νομίσματα ἑκατόν. Αὐ-
τὴ δὲ νοσοῦντι τότε Παυλίνῳ ἀπέστειλεν, ἀῤῥαβῶνα
τῆς αὐτοῦ τελευτῆς. Ὁ δὲ Παυλῖνος ἀγνοῶν μετὰ
δύο ἡμέρας ἀπέστειλεν αὐτὸ τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ βα-
σιλεὺς τοῦτο γνωρίσας ἔκρυψε, καὶ εἰσελθὼν λέγει
τῇ Αὐγούστῃ· Ποῦ ἐστὶ τὸ μῆλον ὅπερ σοι ἀπέστει-
λα ; Ἡ δὲ εἶπεν· Ἔφαγον αὐτό. Καὶ πάλιν ὤρκω-
σεν αὐτὴν τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, λέγων· Μὴ τινι
τοῦτο πέπομφας ; Ἡ δὲ πάλιν εἶπε φαγεῖν αὐτὸ,
προσθεῖσα καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ βασιλέως. Τότε εἰς
ὀργὴν κινηθεὶς ὁ βασιλεὺς κελύει τὸ μῆλον εἰσεν-
εχθῆναι, τὸν δὲ Παυλῖνον ἀποστείλας τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ
ἀπεκεφάλισεν. Ἐκτοτε δὲ γέγονε μεταξὺ αὐτῶν
λύπη καὶ ἀπομερισμός. Γνοῦσα δὲ τοῦτο ἡ Αὔγου- D

multos Christianos martyrio affecerunt, et magnum templum ab incendio refectum est.

Septimo anno Judæi in campo Immo Christianum puerum captum, ludibrii ac crucis deridendæ causa ecxarnificatum, de ligno suspenderunt. Quos imperator, re patefacta, dignis ultus est suppliciis.

Anno 14 fames fuit Ponto tanta ut Paphlagones suos filios castraverint itaque vendiderint. Eodem anno mortuus est Athenis Leontius philosophus. Is testamento suo omnes facultates filiis legavit, Athenaidi filiæ tantum aureos 100, addita hac causa: Sua ei sufficiet fortuna. Hanc Athenadem Athenis Cpolin adductam cum videret Pulcheria et forma corporis præstare et ingenio esse egregio atque facundia ornatam ad archiepiscopum urbis Atticum missam baptizavit, Eudociæque nomen fecit, imperatorique fratri suo numptum tradidit. Eodem anno Atticus episcopus Joannis Chrysostomi nomen in sacras tabulas retulit. Attico patriarcha mortuo, subrogatur Sisinnius.

Enimvero Eudociæ, talis actam præclaræ feminæ facinus invidiæ hujusmodi actionem intentavit. Paulinus quidam magister eruditione ac elegantiæ causa ab Eudocia diligebatur ; solebatque cum eo **591** crebro et seorsim colloqui, ut a quo esset in nuptiis contrahendis adjuta. Accidit autem ut sotemni divinæ apparitionis die imperatori ad magnum templum eunti pauper quidam ex Asia pomum inusitatæ magnitudinis offerret ; quem is 100 numis donavit, ac pomum Eudociæ Augustæ misit. Ea ægrotanti Paulino transmisit, eoque illum munere imprudens exitio obstrinxit. Paulinus rei ignarus biduo post pomum illud imperatori mittit. Qui cum id agnosceret, eo occultato ingressus ad Angustam rogare ubi esset malum ei a se missum. Se id edisse dicenti juramentum per salutem imperatoris deferre, quod id nemini abs se missum ea confirmaret. Cum eo modo jurata eo persisteret, id se comedisse, iratus imperator malum afferri, Panlino vero ea ipsa nocte accito caput amputari jubet. Inde imperatoris adversus Augustam simultas ac abstinentia. Et Eudocia, causa intellecta, injuriæ pudore mota perfectionem in sacra loca instituit ac Hiero-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(55) Tabulæ geminæ, e quarum una vivorum, ex altera mortuorum ecclesiæ communicantium nomina inter missarum solemnia leguntur, δίπτυχα sunt, Goar.

(56) Quod ad pamum attinet ab Eudocia Paulico dono datum, apud Nicephorum XIV, 23 legitur non pomum, sed ovis. Et sane μῆλον utrumque significat. Narratio tamen Cedreniana maxime omnibus suis circumstantis magis de malo quam de ove videtur esse. Quod apud Nicephorum legitur, Eudociam marito respondisse domi suæ munus ipsius suaviter pasci, si ita est in Græco, omnino de ove accipiendum videtur. Quomodo Græca ibi habeant nescio. Certe Zonaras itidem ut noster habet, respondisse Eudociam se τὸ μῆλον comedisse : Quod de ove responsum quis credat ? Et apud Nicephorum post c. 40 hoc ipsum μῆλον ἔριδος appellatur, ut est in margine annotatum ; et ab Eride fuisse pomum in nuptiis Pelei propositum, notum est. Atque ab ove ad pomum ambiguitatis occasione lusisse auctorem non valde videtur probabile. De eo monendum lectorem duxi, ne me ullo consilio a Nicephoro Latino diversum scripsisse putet. Xyl.

solymæ moritur. Sepulta est in æde divi Stephani. Moriens juravit se falso nullaque sua culpa suspectam Paulini causa fuisse. Sunt qui scribant implevisse eam oraculum hoc : Benefac, Domine, in bona voluntate tua (Græci *Eudociam* habent) tuæ Sioni, et Hierosolymæ muri instaurentur[8]. Nam post Helenam Constantini Magni matrem ea plurimum beneficii Hierosolymis præstitit..

592 Anno undevicesimo reliquiæ Zachariæ vatis, ac principis martyrum Stephani et Laurentii depositæ sunt. Tunc primum memoria Joannis Chrysostomi solemniter celebrata est.

Vicesimo anno Theodosius imitatione Pulcheriæ multum pecuniæ misit ad archiepiscopum Hierosomylitanum egenis distribuendæ ; ac crucem auream lapidibus pretiosis exornatam, quæ in Cranio figeretur. Archiepiscopus vicissim ei dono misit reliquias dextræ manus Stephani primi martyris. Eæ cum essent Chalcedonem prolatæ, ea ipsa nocte Pulcheria S. Stephanum vidit sibi dicentem : En impetrasti qnod precibus petebas, et ego Chalcedonem veni. Itaque ea assumpto fratre obviam sacris reliquiis istis profecta est, iisque in palatium illatis magnificum templum beato Stephano condidit, inque eo reliquias deposuit.

Anno 21 Theodosius magna pietate ductus, cum Persas devicisset, tamen habita ratione Christianorum in Perside viventium, paci studuit, eamque missis legatis confirmavit. Ea res Christianorum persecutiones sedavit.

Anno 22 Sisinnius patriarcha moritur.

Anno 23 ei succedit Nestorius, Germanicensis patria. Simul atque ille solio consedit, ejus se mala fides et opinionum perversitas exseruit. **593** Nam orationem de fide suo syncello tradidit, jubens eam publice in templo pronuntiare, in qua hæc continebantur : Nemo Mariam appellet Dei Genitricem : fuit enim Maria homo : atqui non potest Deum homo parere. Hanc vocem primus reprehendit Eusebius quidam Augustæ scholasticus. Itaque multi Byzantiorum turbati sunt. Nestorius autem

[8] Psal. L, 20

A στσ, καὶ αἰσχυνθεῖσα ὡς ὑβρίσθη, ἐξώρμησεν εἰς τοὺς ἁγίους τόπους, καὶ τελευτᾷ ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ θάπτεται ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἐν δὲ τῷ τελευτᾷν αὐτὴν ἐπωμόσατο μὴ συνειδέναι τῇ κατ' αὐτῆς κατηγορίᾳ ἕνεκεν Παυλίνου· Γράφουσι δέ τινες πληρωθῆναι ἐπ' αὐτῇ τό· Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών, καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τείχη Ἱερουσαλὴμ διὰ τὸ πολλὰ ἀγαθὰ ἐν Ἱεροσολύμοις αὐτὴ πεποιηκέναι μετὰ Ἑλένην τὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μητέρα.

Τῷ ιθ' ἔτει τοῦ προφήτου Ζαχαρίου τὰ λείψανα καὶ τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου καὶ Λαυρεντίου ἀπετέθησαν. Τότε πρώτως καὶ ἡ μνήμη τοῦ μεγάλου Χρυσοστόμου ἐπετελέσθη.

B Τῷ κ' ἔτει Θεοδόσιος κατὰ μιμησιν τῆς μακαρίας Πουλχαρίας πολλὰ χρήματα τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Ἱεροσολύμων ἀπέστειλεν εἰς διάδοσιν τῶν χρείαν ἐχόντων, καὶ σταυρὸν χρυσοῦν διάλιθον πρὸς τὸ παγῆναι ἐν τῷ Κρανίῳ. Ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος ἀντιδωρον ἀπέστειλε λείψανα τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου. [P. 338] Τούτου δὲ εἰς Χαλκηδόνα φθάσαντος, θεωρεῖ ἡ μακαρία Πουλχερία τῇ αὐτῇ νυκτὶ τὸν ἅγιον Στέφανον λέγοντα· Ἰδοὺ ἡ προσευχή σου εἰσηκούσθη καὶ ἡ αἴτησίς σου γέγονε, καὶ ἦλθον εἰς Χαλκηδόνα. Ἡ δὲ ἀναστᾶσα καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς λαβοῦσα ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τοῦ ἁγίου λειψάνου. Καὶ ταῦτα εἰς τὸ παλάτιον εἰσαγαγοῦσα κτίζει οἶκον ἔνδοξον τῷ πρωτομάρτυρι, κἀκεῖ τὰ ἅγια κατατίθεται λείψανα.

C Τῷ κα' τούτου ἔτει ἀγαθότητι πολλῇ κινούμενος Θεοδόσιος, καίπερ νικήσας κατὰ κράτος τοὺς Πέρσας, εἰρήνην ἀσπάζεται φειδοῖ τῶν κατοικούντων Χριστιανῶν ἐν Περσίδι, καὶ ἀποστέλλει πρεσβευτάς. Καὶ ταύτης γενομένης ὁ κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπαύσατο διωγμός.

Τῷ κβ' ἔτει Σισίνιος ὁ πατριάρχης ἐτελεύτησε.

D Τῷ δὲ γκ' μετὰ τὴν τούτου τελευτὴν Νεστόριος τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται Κωνσταντινουπόλεως. Γερμανικεὺς τῷ γένει. Καὶ ἅμα τῷ θρόνῳ ἐπέβη, παραυτίκα καὶ ἡ αὐτοῦ κακοπιστία καὶ τὸ ἐν τοῖς δόγμασι διεστραμμένον φρόνημα ἐδείκνυτο. Ὁμιλίαν γὰρ περὶ πίστεως ἐκδέδωκέ τῷ ἑαυτοῦ συγγκέλῳ (57), κελεύσας ταύτην ἐπ' ἐκκλησίας κηρῦξαι, ἔχουσαν οὕτως Θεοτόκον τὴν Μαρίαν καλείτω μηδείς· Μαρία γὰρ ἄνθρωπος ἦν, καὶ ὑπὸ ἀνθρώπου τὸν Θεὸν τεχθῆναι ἀδύνατον. Ταύτης ἐπελάβετο πρῶτον τῆς φωνῆς Εὐσέβιός τις σχολαστικὸς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(57) Is fuit, nisi fallor, Anastasius presbyter, cujus mox mentio fit. Quid sit syncellus, prima adnotatione docui. Hæc autem historia in codice satis est confusa et concisa. Utiliter leges juxta Socratem VII 32 et deinceps, ac Evagrii I. I. Oyl. — Ut de *syncello* potioribus in alium locum dilatis, nihil hic temere obtrudatur, vocem σύγκελλος dignitatis et honoris, non officii notam esse commoneo ; eumque hoc titulo patriarchas insignivisse, quem privati convictus sodalem, animi sui conscium, in negotiis consiliatorem, spiritus directorem, a confessionibus patrem, ac ideo larium eorumdem consortem et *concellaneum* (κελλίον enim, ut jam leges, *cella* est) in contubernium admitteret. Hinc Nestorii syncellus iste Anastasius presbyter ab Evagrio VI, 2, et tantor ejus acerrimus, eidem ad episcopatum proficiscenti comes adjunctus enarratur ; et ut *syncellus* deinceps, Socrate VII, 32, teste, συνῆν αὐτῷ Ἀναστασιος πρεσβύτερος, ἅμα αὐτῷ ἐκ τῆς Ἀντιοχείας σταλείς. Τοῦτον διὰ τιμῆς εἶχε πολλῆς καὶ ἐν τοῖς πράγμασι συμουύλῳ ἐχρῆτο. Quæ alibi de syncello se animadvertisse mouet Xylander superflua sunt et loco incongrua. Qua namque ratione patriarchæ fuisset successor designatus, qui non successit, quique non a patriarcha, sed ab imperatore throni pontificii hæres solebat tunc temporis enuntiari ? Goar.

τῆς βασιλίσσης (58). Ὅθεν πολλοὶ τῶν Βυζαντίων ἐταράχθησαν. Ὁ δὲ Νεστόριος τὸν λόγον κυρῶσαι σπεύδων πανταχοῦ τὴν ἑαυτοῦ μιαρὰν φλυρίαν ἐξέβαλε, ψιλὸν ἄνθρωπον λέγων τὸν Κύριον. Ἐν μιᾷ δὲ Κυριακῇ προκαθεζομένου Νεστορίου προτραπεὶς Πρόκλος (59) τοῦ ἐξηγήσασθαι εἶπεν ὁμιλίαν εἰς τὴν Θεοτόκον, ἧς ἡ ἀρχή· Παρθενικὴ πανήγυρις σήμερον, ἀδελφοί· Τότε μισητὸς ἐγενετο παρα πᾶσιν ὁ δυσσεβὴς Νεστόριος διὰ τῦφον καὶ κακοπιστίαν. Εἶχε γὰρ Ἀναστάσιόν τινα πρεσβύτερον Ἀντιοχέα, ὃν σφόδρα περιεποιεῖτο ὡς ὁμοφρονα ἄνδρα καὶ τολμηρότατα ἐπ' ἐκκλησίας βλασφημοῦντα τὴν ἀειπαρθένον Θεοτόκον. Τούτου δὲ Εὐσέβιος ὁ τοῦ Δορυλάου πρῶτον κατεῖπεν. Οὕτως δὲ διαπραττόμενος πολλοὺς θορύβους ἤγειρε καὶ ταραχάς. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ τὸ φοβερὸν θαῦμα τῶν ἁγίων ἑπτὰ παίδων τῶν ἐν Ἐφέσῳ γέγονεν, ἀναστάντων αὐτῶν διὰ ἑκατὸν ἑβδομήκοντα χρονων.

Τῷ κδ' Κύριλλος Ἀλεξανδρείας καὶ Κελεστῖνος Ῥώμης γράφουσι Νεστορίῳ ἀποσχέσθαι μὲν τῶν διεστραμμένων δογμάτων καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀντέχεσθαι, εἰ δὲ μή, μὴ εἶναι αὐτὸν κοινωνικὸν ἱερέα. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τινὲς ὁμοίως αὐτῷ ἔγραψαν. Αὐτὸς δὲ ὁ Νεστόριος, γνοὺς ὅτι οὐκ ἀνέχονται παρασιωπῆσαι, παρεσκεύασε τόν βασιλέα γράψαι πρὸς Κύριλλον σάκραν (60) δειμάτων, καὶ [P. 339] δοκῶν αὐτὸν ἐκ τούτου κτυπεῖν μᾶλλον διήγειρε. Καὶ γράφει τῷ βασιλεῖ καὶ ταῖς τούτου ἀδελφαῖς περὶ τε τῆς ὀρθῆς αἱστεως καὶ τῆς Νέστορίου κακοδοξίας, σιτούμενος ἅμα καὶ σύνοδον οἰκουμενικὴν γενέσθαι εἰς τὸ γυμνασθῆναι κανονικῶς τὰ κατὰ Νεστόριον. Τῷ κε' τοίνυν ἐνιαυτῷ τῆς Θεοδοσίου βασιλείας ἡ ἐν Ἐφέσῳ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ τρίτη σύνοδος τῶν σλ' Πατερων συνηθροίσθη, χρόνον ἄγουσα ἀπὸ μὲν τῆς δευτέρας μα', ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου ,ϛϡιε'. Ἧς ἦρχον Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ὃς Κελεστίνου πάπα Ῥώμης τὸν τόπον διεῖπε, καὶ Ἰουβενάλιος Ἱεροσολύμων, λέγοντος τοῦ καταράτου Νεστορίου μὴ εἶναι Θεοτόκον τὴν Θεοτόκον, ἀλλὰ Χριστοτόκον, καὶ δύο υἱοὺς ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μυθολογοῦντος καὶ δύο ὑποστάσεις, καὶ ἄλλον μὲν εἶναι τὸν Λόγον τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, ἕτερον δὲ τὸν ἐκ Μαρίας τεχθέντα ἄνθρωπον, κατὰ σχέσιν δὲ ἑνωθέντα τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ ὁμωνύμως καὶ αὐτὸν λεγόμενον Υἱόν. Τοῦτον προσκληθέντα παρὰ τῆς συνόδου καὶ μὴ ἀπαντήσαντα ἐκκλησιαστικῶς καθελοῦσα ὡς μὴ θελήσαντα τοῖς ὀρθοῖς δόγμασι συνθέσθαι ἀνεθεμάτισεν· καὶ ἐχειροτονήθη Μαξιμιανὸς πρεσβύτερος τῆς αὐτῆς Μεγάλης ἐκκλησίας. Μίαν δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν καθ' ἕνωσιν ὑπόστασιν καὶ δύο φύσεις σαφῶς ἐδογματίσε, τὸν αὐτὸν εἶναι Θεὸν καὶ ἄνηρωπον, καὶ τὴν ἁγίαν Μαρίαν κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκον. Ἰωάννης δὲ ὁ Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος

A orationem eam confirmare studens, ubique impuram suam loquacitatem profudit, Christum nudum hominem dictitans. Quodam Dominico die cum Nestorius præsideret, Proclus ad exponendum excitatus orationem habuit de Dei Genitrice, cujus initium : Hodie, fratres, conventus agitur de Virgine. Ex eo invisus esse omnibus impius Nestorius ob fastum et malam fidem. Habebat enim Anastasium quemdam presbyterum Antiochenum, quem valde sibi concilliabat ut secum sentientem audacissimeque in ecclesia Virgini Dei Genitrici obtrectantem. Hunc primus oppugnavit sermone Eusebius Dorilai episcopus. Sic autem tractatus multas turbas dedit. Eodem anno Ephesi illud terribile miraculum accidit septem puerorum, qui de somno annis postquam obdormivissent centum B septuaginta, surrexerunt.

Anno 24 Cyrillus Alexandriæ et Celestinus Romæ episcopi Nestorium per litteras hortantur ut, omissis perversis opinionibus, veram **594** fidem amplectatur : alioqui non fore eum in cœtu sacerdotum Scripserunt alii quoque ad eum in eamdem sententiam. Nestorius, intelligens eos nequaquam tacituros, imperatori persuadet ut ad Cyrillum scribat sacram epistolam, eaque eum deterreat. Qua re cum se Cyrillum putaret posse percellere, magis etiam excitavit. Scripsit enim tum Cyrillus ad imperatorem et sorores de vera fide et Nestorii falsis opinionibus simulque œcumenicum concilium petiit colligi, in quo causa Nestorii canonice discuti C posset. Itaque vicesimo quinto anno Theodosii imperii sancta et œcumenica tertia synodus Patrum 230 Ephesi coiit, anno post primam 41, anDo mundi 5915. Præfuerunt Cyrillus Alexandriæ episcopus, locum Celestini papæ Romsni tenens, et Juvenalis Hierosolymorum episcopus. Negabat detestabilis Nestorius Mariam esse Dei Genitricem, sed Christi, ac duos de unico Christo filios Dei fingebat, duasque in Christo personas, diversam Verbi ex Deo Patre nati, aliam hominis de Maria nati ; respectu autem quodam unitum huic Verbum, hominemque communitate vocabuli etiam Filium usurpari. Hunc, cum a concilio vocatus non comparuisset, ecclesiasticis censuris proscripserunt ut qui assentiri vifidei recusaret. Ejusque in lo- D locum delectus est Maximianus, Magnæ Ecclesiæ presbyter. Idem concilium pronuntiavit unione naturarum in Christo unicam esse personam, duas naturas; eumdem esse **595** Deum et hominem Mariam proprie et vere esse Dei Genitricem Joannes autem Antiochiæ episcopus, cum ad concilium Nestorio jam damnato venisset, ascitis

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(38) Rhetor Nicephoro XIV, 32. XYL. — E *scholaribus*, Augustæ domus custodibus, unus. De scholis Pancirollus ad *Notitiam imperii* c. LXIII. GOAR.

(59) Cyzici fuit episcopus, et Byzantii honori (puto) causa orationem sacram ad populum habuit præside Nestorio. Vide Nicephor. Idem de Eusebio Dorylæi episcopo, XIV, 47, et Evagrius I, 9. XYL.

(60) Sic aliquoties vocantur edicta imperatorum de rebus ecclesiasticis. In ecclesiasticis historiis divales sacras nominari eas observavi. XYL.

episcopis qui secum venerant, in quibus fuit etiam Theodoritus Tyri et Ibas Edessæ episcopi, Cyrillum et Memnomen Ephesi episcopum condemnat, quod eos autumaret contra canones Ecclesiæ synodum instituisse. Cyrillus cum suis eorum acta ut illegitima et absurda reprehendunt. Ita tum ab Ephesimo concilio discrepantes abierunt Orientales et Ægyptii. Sed postmodo eos imperator in concordiam redegit, effectique ut Orientales quoque Ephesi factæ veræ fidei expositioni consentirent ac damnationi Nestorii, epistolam ea de re scriptam ad Alexandrinos per Paulum Emesæ episcopum mittentes. Nestorius autem Oasim est relegatus, aut ut alii tradunt, in Thassum. Ibi eum divina vindicta arripuit: nam putrefactio omnia ejus membra invasit, maxime linguam ejus scelestam; qua Arii exemplo punitus, quantum potuit clamavit: Hactenus nobis persuasum non est Mariam esse Dei Genitricem.

A μετὰ τὴν Νεστορίου καθαίρεσιν καταλαμβάνει, καὶ λυπηθεὶς ὅτι χωρὶς αὐτοῦ καθηρέθη Νεστόριος, παραλαβὼν τοὺς συνελθόντας αὐτῷ ἐπισκόπους, ἐν οἷς ἦν καὶ Θεοδώρητος Τύρου ἐπισκοπος καὶ Ἴβας Ἐδέσσης, καθαίρεσιν ὑπαγορεύει τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου καὶ Μέμνος τοῦ Ἐφεσίων ἐπισκόπου ὡς παρὰ τὸν κανόνα τῆς Ἐκκλησίας ποιησάντων τὴν συνοδον. Οἱ δὲ περὶ Κύριλλον μέμφονταί ὡς ἄθεσμα καὶ ἄτοπα τὰ παρ' αὐτῶν γενόμενα· καὶ οὕτως ἀπὸ τῆς Ἐφεσίων διαφερόμενοι ἀλλήλοις διέστησαν οἵ τε ἀνατολικοὶ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι. Μετὰ δὲ ταῦτα σπουδῇ τοῦ βασιλέως ἠνώθησαν, συμφωνήσαντες καὶ οἱ ἀνατολικοὶ τῇ ἐκτεθείσῃ ἐν Ἐφέσῳ ὀρθοδοξῳ πίστει καὶ τῇ κατὰ Νεστορίου καθαιρέσει, ἔγγραφον ἐπιστολὴν τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι διὰ Παύλου τοῦ ἐπισκὸπου B Ἐμέσης ἀποστείλαντες. Νεστόριος δὲ ἐξωρίσθη εἰς Ὄασιν (61), ἄλλοι δὲ γράφουσιν ἐν τῇ Θάσῳ, ἐν ᾗ καὶ καταλαμβάνει αὐτὸν ἡ θεία δίκη, σηπεδόνος τῶν μελῶν πάντων ἁψαμένης, μάλιστα δὲ καὶ τῆς μιαρᾶς αὐτοῦ γλώττης, ᾗ περιπεσὼν διεφθάρη ὡς ὁ κατάρατος Ἄρειος, ὑποφωνῶν ὡς ἠδύνατο ὅτι τέως οὐκ ἐπείσθημεν τὴν Μαρίαν Θεοτόκον ὁμολογῆσαι.

Imperator porro venatum egressus clam suis omnibus longa via ad monachum quemdam venit in cellula sedentem, prope suburbium Cpolis. **596** Agnovit senex imperatorem, sed tamen veluti unum de militibus accepit. Cum autem imperator a via et æstu esset defatigatus, monachus panes humectavit acetumque et oleum apposuit. Edit imperator, et aquam bibit. Et monacho: Nostine me, Pater? inquit. Monacho respondente: Deus te novit, Ego, infert, sum Theodosius imperator. Statim tum surrexit monachus, et ei supplicavit. Tum imperator: Beati ac felicissimi profecto vos monachi estis, curarum hujus mundi vacui. Vere tibi C affirmo, Pater, nunquam me in meo palatio tanta cum voluptate cibum ac potum sumpsisse. Interim multitudo supervenit. Cumque imperator monachum in conspectu omnium veneratus ejus precibus universos commendasset, discessit salvis rebus, et ab eo tempore monachum istum in honore habuit. Verum is fuga se subduxit et in Ægyptum rediit.

Ὁ βασιλεὺς δὲ κυνηγῆσαι ἐξελθὼν, τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας διαλαθὼν, ἦλθε διὰ μακρὰς ὁδοῦ πρὸς τινα μοναχὸν ἐν κελλίῳ καθεζόμενον [P. 340] πλησίον τῶν προαστείων Κωνσταντινουπόλεως· ὃν ὁ γέρων ἐπέγνω μὲν, ἐδέξατο δὲ ὡς ἕνα τῶν στρατιωτῶν. Τοῦ δὲ βασιλέως ἐκ τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ καύσωνος ὀλιγωρήσαντος ἔβρεξεν ἄρτους ὁ γέρων, καὶ βαλὼν ὄξος καὶ ἔλαιον ἔφαγεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἔπιεν ὕδωρ. Καὶ φησιν ὁ βασιλεὺς. Οἶδας τίς εἰμι, Πάτερ ; Ὁ δὲ μοναχὸς εἶπεν Ὁ Θεὸς οἶδέ σε. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἔφη· Ἐγώ εἰμι Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς. Καὶ ἀναστὰς εὐθύς ὁ γέρων προσεκύνησεν αὐτῷ. Εἶπεν οὖν ὁ βασιλεύς· Μακάριοι καὶ τρισμακάριοί ἐστε ὄντως ὑμεῖς οἱ μοναχοὶ, καὶ ἀμέριμνοι τοῦ κόσμου. Ἐπ' ἀληθείας λέγω σοι, Πάτερ. ὅτι ἐν τῷ παλατίῳ ἐγεννήθην, καὶ οὐδέποτε μετ' ἡδονῶν ἀπήλαυσα βρώσεως καὶ πόσεως καθὼς σήμερον. Τοῦ δὲ λαοῦ φθάπαντος, καὶ ἐπώπιον πάντων ἀξιοπρεπῶς τιμήσαντος τὸν γέροντα, καὶ πάντας ἀξιωθῆναι τῆς εὐχῆς αὐτοῦ κελεύσαντος τοῦ βασιλέως, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ὁδὸν αὐτοῦ μετ' εἰρήνης. Καὶ ἤρξατο ἀπὸ τότε τιμᾶν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς. Ὁ δὲ γέρων ἀναστὰς ἔφυγε καὶ πάλιν ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυπτον.

Eo tempore etiam magnus ille Symeon, qui a columna Stylites nominatur, gloriam hominum fugiens, columnam conscendit. Cum enim ad eum multi venirent pelliceasque ejus vestes nemo non tangere cuperet, columnam conscendit. Principio D quidem eam sex cubitorum fieri jussit, inde ad duodecim, post ad viginti duo, denique ad triginta sex cubitos educi. Ejus stationem existimo a divina providentia fuisse ignoratam, quæ ignavioribus usui foret. Sicut Deus et Isaiam nudum ac sine calceis **597** incedere jussit, et Jeremiam subligaculo lumbos succintum vaticinari, aliquando etiam

Ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις καὶ ὁ μέγας Συμεὼν ὁ Στυλίτης ἐπέβη τῷ κίονι, τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων φεύγων· Πολλοὶ γὰρ εἰς αὐτὸν ἀφικνούμενοι ἤθελον πάντες ψαύειν τῶν δερματίνων ἐλείνου ἐνδυμάτων. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξ πήχεων ἐκέλευσε γενέσθαι τὸν κίονα, εἶτα δώδεκα, καὶ μετὰ ταῦτα εἴκοσι δύο, νῦν δὲ τριακονταέξ. Ἦν οὐκ ἄνευ τῆς θείας οἰκονομίας ὑπολαμβάνω γενέσθαι τὴν στάσιν, ὠφελείας ἕνεκεν τῶν ῥᾳθυμοτέρων, ὥσπερ καὶ τὸν Ἡσαΐαν γυμνὸν καὶ ἀνυπόδετον βαδίσαι προσέταξε, καὶ τὸν Ἱερεμίαν περίζωμα τῇ ὀσφύϊ περιθεῖναι καὶ οὕτω προφητεύειν, καὶ ἄλλοτε κλοιοὺς ξυλίνους καὶ σιδηροῦς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(61) Oasis in Arabia est. Zonaras. Xyl.

περιβαλεῖν τῷ τραχήλῳ, καὶ τῷ Ὡσηὲ γυναῖκα πόρνην λαβεῖν καὶ πάλιν ἀγαπῆσαι πονηρὰν γυναῖκα καὶ μοιχαλίδα, καὶ τὸν Ἐζεκιὴλ ἐπὶ του δεξιοῦ πλευροῦ ἡμέρας μ' καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ρν' κατακλιθῆναι καὶ αὖθις διορύξαι τὸν τοῖχον καὶ φυγεῖν, καὶ αἰχμαλωσίαν ἑαυτῷ διαγράψαι, καὶ ἄλλοτε δὲ ξίφος εἰς ἀκμὴν παραθῆξαι καὶ ξύρασθαι τούτῳ τὴν κεφαλὴν καὶ τετραχῇ τὰς τρίχας διελεῖν. Καὶ ἵνα μὴ πάντα λέγω, γένεσθαι τούτων ἕκαστον προσέταττεν ὁ τῶν λόγων πρύτανις τοὺς λόγῳ μὴ πειθομένους τῷ τῆς θεωρίας παραδόξῳ συλλέγων. Τὸ γὰρ καινὸν τοῦ θεάματος ἐνέχυρον ἀξιόχρεων γίνεται τοῦ διδάγματος. Καθάπερ γὰρ εἰς λυχνίαν τεθεὶς ὁ φανότατος οὗτος λύχνος, ὁ μέγας δηλαδὴ Συμεών, ἡλίου δίκην πάντοθεν τὰς ἀκτῖνας ἐξέπεμψε, καὶ ἦν ἰδεῖν Ἴβηρας καὶ Ἀρμενίους καὶ Πέρσας καὶ Ἰσμαηλίτας ὁτημέραι ἀφικνουμένους καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος ἀπολαύοντας. Τοσαύτην οὖν τὴν χάριν ὁ θαυμάσιος εἰς [P. 341] πάντα τὰ ἔθνη ἐξέπεμψεν ὥστε τὰ τῶν πατρῴων θεῶν εἴδωλα πρὸ τοῦ κίονος ἐκείνου τοῦ θείου ἄγοντας συντρίβειν, τὴν δὲ καθαρὰν καὶ ἀμώμητον ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστιν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Συμεῶνος ἐκπαιδεύεσθαι, διὰ πολλῶν θαυμάτων καὶ μεγίστων τεραστίων τούτους ἐνάγων εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πολιτείαν. Εἰκότως οὖν ἔλεγεν ὁ Κύριος· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει· ὃς τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος αἴγλῃ καταλαμπόμενος καὶ πανταχοῦ τὰς τῆς χάριτος ἀκτῖνας ἐκπέμπων κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον. Φησὶ γάρ· Ὥσπερ τὰ λαμπρὰ καὶ διαφανῆ τῶν σωμάτων ἀκτῖνος αὐτοῖς ἐμπεσούσης αὐτά τε γίνεται περιλαμπῆ καὶ ἑτέραν αὐγὴν ἀποστίλβει, οὕτως αἱ πνευματοφόροι ψυχαὶ ἐλλαμφθεῖσαι παρὰ τοῦ Πνεύματος αὐταί τε ἀποτελοῦνται πνευματικαὶ καὶ εἰς ἑτέρους τὴν χάριν ἐκαποστέλλουσιν. Ἐντεῦθεν μελλόντων πρόγνωσις, μυστηρίων σύνεσις, κεκρυμμένων κατάληψις, χαρισμάτων διανομὴ, τὸ οὐράνιον πολίτευμα, ἡ μετ' ἀγγέλων χορειαι ἡ ἀτελεύτητος εὐφροσύνη, ἡ ἐν Θεῷ διαμονὴ, ἡ πρὸς Θεὸν ὁμοίωσις, τὸ ἀκρότατον τῶν ὀρεκτῶν, Θεὸν γενέσθαι κατὰ χάριν.

numellis ligneis ac terreis collum circumdare. Et Oseæ mandavit ut meretricem uxorem duceret, ac pravam et adulteram uxorem amaret: Ezechielo ut in dextro latere quadraginta dies, in sinistro centum quinquaginta recumberet, rursumque ut perfoderet murum ac fugeret, sibique ipsi captivitatem describeret; aliasque gladium acuere eoque caput radere, et crines quadrifariam dividere. Ac ne omnia referam, gubernator orationis hæc omnia fieri jussit, ut qui non parerent orationi, ii saltem inusitato spectaculo allicerentur, cujus novitas sufficiens est doctrinæ pignus. Ita Symeon ille magnus veluti lumen splendidissimum in candelabro positum solis instar radios suos in omnes partes emittebat; licebatque videre Iberos, Armenios, Persas et Ismaelitas quotidie venientes ac sacro baptismo potientes. Tantum porro gratiæ in varias regiones beatus ille propagabat, ut deorum paternorum simulacra ad columnam ejus adducta confregerint, et ab eo puram inculpatamque fidem Christianam edocti sint. Nam eos multis miraculis eo perducebat. Recte itaque habet Christi dictum: Qui in me credit, mea quoque opera, et iis majora præstabit [9]. Is ergo Symeon fulgore **598** sancti Spiritus illustratus undiquaque suos ejecit radios, quomodo Basilius loquitur his verbis, Quemadmodum splendida et perspicua corpora radiis incidentibus et ipsa illustrantur et novum edunt a se splendorem, sic et Spiritui recipiendo aptæ animæ, a Spiritu illuminatæ, cum ipsæ fiunt spirituales, tum gratiam ejus cum aliis communicant. Inde futurorum præsagia, intellectus mysteriorum, occultorum comprehensio, donorum distributio, vita cœlestis, choreæ cum angelis, infinitum gaudium, in Deo permansio, cum Deo similitudo, perfectio appetitus, fieri Deum quod ad gratiam.

Μετὰ τινα δὲ παιρὸν ὁ θεῖος Δανιὴλ ὁ ἐν τῷ Ἀνάπλῳ (62), θεασάμενος τὸν μέγαν Συμεώνην καὶ θείου ζήλου πλησθεὶς τὴν καρδίαν, ἐλθὼν ἐν τῷ Ἀνάπλῳ ἐπέβη καὶ αὐτὸς τῷ στύλῳ, πολλῶν καὶ μεγίστων θαυμάτων αὐτουργὸς γενόμενος, διήρκεσε δὲ ἐν τῷ κίονι ἄχρι τετάρτου ἔτους τοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ Μεγάλου, καὶ οὕτως πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε πλήρης ἀγαθῶν ἔργων.

Aliquanto post tempore divinus Danielus in Anaplo cum vidisset magnum Symeonem, divina æmulatione instigatus ipse quoque columnam conscendit, multaque et maxima edidit miracula. Permansit in columna usque ad quartum annum Leonis Magni; atque ita ad Dominum emigravit, bonis operibus abunde præstitis.

Τῷ κζ' ἔτει παρεγένετο Οὐαλεντιανὸς ἀπὸ Ῥώμης ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἔγημε γυναῖκα τὴν θυγατέρα Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως Εὐδοξίαν, τὴν ἐξ Εὐδοκίας γεννηθεῖσαν αὐτῷ, καὶ πάλιν ἐπανῆλθεν ἐν Ῥώμῃ. Κῦρος ἔπαρχος τῆς πόλεως, ἀνὴρ σοφώτατος καὶ ἱκανὸς, καταλύσας τὸ χερσαῖον τεῖχος Κωνσταντινουπόλεως καὶ προσθεὶ, ἄλλα διαστήματα

Anno vicesimo sexto Valentinianus Roma Cpolin venit, duxitque uxorem filiam Theodosii imperatoris Eudoxiam, ex Eudocia ipsi natam, rediitque Romam. Cyrus urbis præfectus, homo sapientissimus atque industrius, terrestrem Cpolis murum demolitus est; aliisque duobus intervallis **599** additis, alium murum intra sexagesimum diem exstru-

[9] Joan. IV, 12.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(62) CP. loco ita vocato. Goar. — Ἀνάπλους interpres Nicephori *transitum* vertit, XV, 22. Apparet fuisse suburbium Cpoleos. Xyl.

xit. Cujus operis ad pulchritudinem et festinatam absolutionem obstupescens populus imperatore in Circo sedente exclamavit: Constantinus condidit; Cyrus instauravit. Eapropter in invidiam venit, et Græcis rebus studere per calumniam dictus, publicatis ejus bonis, raso capite Smyrnæ episcopus deligitur.

Cum in Persas expeditionem fecisset Procopius, Persa ei hanc conditionem tulit uti pars utraque unum daret, quibus singulari pugna congressis, victi pars pacta pacis ad annos quinquaginta acciperet. Procopius delegit ad hoc Areobindum comitem fœderatorum. Is laqueo Persam irretivit et ab equo dejectum necavit. Ex eo inter Romanos et Persas pax ad annos quinquaginta composita fuit. Areobindus urbem ingressus honorifice ab imperatore accipitur et ad consulatum evehitur.

Anno 28 ruina theatri Alexandrini viros 572 oppressit. Maximiano vita functo sanctissimus Proclus episcopus Cpolis deligitur; isque reliquias Chrysostomi reportavit, annum tricesimum imperante Theodosio, inque templo Apostolorum deposuit. Proclo Ecclesiæ antistite, Cpolim graves terræ motus concusserunt per anni trientem, adeo ut oppidani metu periculi extra urbem in campo vixerint, Cum autem Proclus ibi una cum clero et populo in supplicationibus ad Deum perseveraret, **600** subito adolescens omnibus cernentibus in aerem est surreptus, audivitque divinam vocem sibi mandantem, ut episcopo renuntiaret et populo, ut in publicis deprecationibus sic orent: Sancte Deus, sancte fortis, sancte immortalis, miserere nostri, neque aliud quidquam addant. Ita statim cantante populo terræ motus desiit. Eo miraculo admodum perculsi Theodosius ac Pulcheria edixerunt ut sacra cantio per totum orbem terrarum sic caneretur.

Anno 35 Paneade advectæ sunt reliquiæ vatis Isaiæ, et in divi Laurentii templo repositæ.

Anno 36 Theodosius Antiochum præpositum et patricium, suumque bajulum, papam fecit, facultatibus quoque ejus publicatis, quod is contra im-

δύο, οἰκοδομεῖ ἕτερον τεῖχος δι' ἡμερῶν ἑξήκοντα· ὅθεν καὶ ὁ δῆμος ἐκπληττόμενος ἐπὶ τῷ τάχει καὶ τῷ κάλλει τῆς τοῦ τείχους κτίσεως ἀνεβόησε καθεζομένου τοῦ βασιλέως ἐν τῷ ἱππικῷ· Κωνσταντῖνος ἔκτισε, Κύρος ἀνενέωσε. Διὰ τοῦτο φθονηθεὶς διαβάλλεται ὡς Ἑλληνόφρων, καὶ δημευθεὶς καὶ ἀποκαρεὶς χειροτονεῖται ἐν Σμύρνῃ ἐπίσκοπος.

Κατὰ Περσῶν στρατηγοῦντος Προκοπίου, δηλοῦται αὐτῷ παρὰ τοῦ Πέρσου, ὅτι, Δώσωμεν μονομάχους, καὶ οἷος ἂν ἡττηθῇ διδότω τὸ μέρος αὐτοῦ πάκτα ἐπὶ χρόνους πεντήκοντα. Δίδωσιν οὖν ὁ στρατηγὸς Προκόπιος Ἀρεόβινδον κόμητα τῶν φοιδεράτων (63), ὃς σώκιστρον κατέχων τὸν Πέρσην ἐσώκισε καὶ κατενεγκὼν ἐκ τοῦ ἵππου ἀπέκτεινε. Καὶ γέγονε πάκτα εἰρήνης μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ [P. 342] Περσῶν. Εἰσελθὼν δὲ Ἀρεόβινδος ἐν τῇ πόλει καὶ μεγάλα ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀποδεχθεὶς προήχθη ὕπατος.

Τῷ κη' ἔτει σύμπτωσις ἐγένετο ἐν τῷ θεάτρῳ Ἀλεξανδρείας, καὶ ἀπέθανον ἄνδρες φοβ'. Τελευτήσαντος Μαξιμιανοῦ Πρόκλος ὁ ἁγιώτατος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως προχειρίζεται, ὃς τὸ τοῦ Χρυσοστόμου λείψανον ἀνακομίζει τῷ λ' ἔτει τῆς βασιλείας Θεοδοσίου, καὶ εἰς τὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀποτίθησι ναόν. Ἐπὶ τούτου σεισμοὶ μεγάλοι γεγόνασιν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν μησὶ τέσσαρσιν, ὥστε φοβηθέντας τοὺς ἐν Βυζαντίῳ ἔξω τῆς πόλεως ἐν τῷ λεγομένῳ κάμπῳ διατρίβειν. Τοῦ γοῦν εἰρημένου πατριάρχου μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τοῖς λιταῖς ἐκεῖσε προσκαρτεροῦντος, περὶ ὥραν τρίτην, ἄφνω πάντων ὁρώντων ἡρπάγη νεανίας εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἤκουσε θείας φωνῆς παρεγγυώσης αὐτῷ ἀναγγεῖλαι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ λαῷ λιτανεύειν οὕτω, καὶ λέγειν· Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς· καὶ μηδὲν ἕτερον προστιθέναι. Καὶ εὐθέως τοῦτο ψάλλοντος τοῦ λαοῦ ἔστη ὁ σεισμός. Ὅθεν ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος καὶ ἡ μακαρία Πουλχερία, ὑπεραγασθέντες τῷ θαύματι, ἐθέσπισαν κατὰ πᾶσαν οἰκουμένην οὕτω ψαλλεσθαι τὸν θεῖον ὕμνον.

Τῷ λε' ἔτει ἠνέχθη ἀπὸ Πανεάδος τὸ λείψανον τοῦ προφήτου Ἡσαΐου, καὶ ἐτέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου.

Τῷ λς' ἔτει Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχον πραιπόσιτον καὶ πατρίκιον, τὸν βαΐουλον αὐτοῦ (64), πάπαν (65) ἐποίησε, δημεύσας καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(63) Φοιδεράτοι ἤγουν ὑπόσπονδοι, scribit Harmenopolus l. IV, tit. 12. De quibus Rigaltius in *Glossario Tartico*, et Jordanus *De rebus Germ.*: *Dum famosissimam Constantinus suo nomine conderet civitatem, Gothorum interfuit operatio, qui fœdere inito cum imperatore quadraginta suorum millia illi in solatio contra gentes varias obtulere. Quorum numerus et millia usque ad præsens nominantur in re publica id est fœderati.* Ac quoad propositum spectat, quo de Theodosio fit sermo, subdit inferius: *Cunctus exercitus in servitio Theodosii imperatoris perdurans, Romano se imperio subdens cum milite velut unum corpus effecit, milliaque ista dudum sub Constantino principe fœderatorum renovata, et ipsi dicti sunt fœderati.* Goar.

(64) Fortassis ita notatur is cujus operæ omnia imperator commisisset, *der dus*, fac totum, *mære.* Xyl. — Βαΐουλος ὃς καλεῖται ἐπίτροπος, *vocatur procurator*, inquit Gregoras IV, 9. Moschopulus autem παιδαγωγὸς καὶ παιδοτρίβης ὁ λεγόμενος βαΐουλος. Auctor de hoc eodem Antiocho fol. 334: Ἀντίοχόν τινα θαυμαστὸν καὶ λογιώτατον ἄνδρα ἐπίτροπον καὶ παιδαγωγὸν ἀποστείλας. Leunclavius: « Magnus bajulus imperatoris qui moderator est et arbiter consiliorum ipsius et actionum, aut etiam tutor ejus in minore ætate constituti. » Goar.

(65) Papa hic clericum significat, *ain Pfaffen*: quomodo Augustinus et alii in epistotis persæpe utuntur. Zonaras diserte scribit clericum factum fuisse Euphemiani apud Chalcedonem collegit. Quæ sequuntur narrationes, male sunt affectæ in Græco. Xyl. — Alius πάπας, et alius παπᾶς: hic

ὡς κατεπαιρομένου τοῦ βασιλέως καὶ καταφρονοῦντος αὐτοῦ. Διὸ καὶ νόμον ἐξέθετο μὴ εἰσέρχεσθαι εἰς πατρικίου ἀξίαν εὐνοῦχον. Οὗτος ὁ Θεοδόσιος εὐμετάγωγος ἦν σφόδρα, πειθόμενος τοῖς ὑποβάλλουσιν αὐτῷ οἰκείοις, ὡς πολλάκις καὶ χάρτους (66) μὴ ἀναγινώσκων ὑπέγραφεν. Ὅπερ μαθοῦσα Πουλχερία ἡ αὐτοῦ ἀδελφὴ, καὶ πολλάκις νουθετήσασα, ἐπεὶ οὐκ ἔπειθε, σοφῶς ὑπῆλθεν αὐτόν, καὶ δωρεὰν δῆθεν αἰτεῖ· ἡ δ' ἦν πρὸς δουλείαν ἐκχωροῦσα Εὐδοκίαν τὴν αὐτοῦ γαμετήν. Προσήνεκτο τοίνυν ὁ τοῦτο διαταττόμενος χάρτης καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ὑπεσημαίνετο. Μετὰ δὲ τοῦτο ἀναγνωσθέντος αὐτοῦ δεινῶς ὑπὸ τῆς Πουλχερίας ὠνειδίσθη, καὶ ἔκτοτε ἀκρίβειαν τῶν τοιούτων ἐποίει. Ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως ἐκ τῶν Γότθων γέγονεν ἔθνη τέσσαρα, Γότθοι, Ὑπόγοτθοι (67), Γήπεδες καὶ Οὐάνδηλοι. Ἐξ ὧν Ἄβαρις (68) ἤρξατο διαπερᾶν ἐν τῇ Ῥωμαίων γῇ.

Τῷ λθ' ἔτει Κύριλλος Ἀλεξανδρείας καὶ Πρόκλος Κωνσταντινουπόλεως εὐσεβῶς ἐκοιμήθησαν. Καὶ τὸν μὲν Πρόκλον Φλαβιανὸς [P. 343] πρεσβύτερος καὶ σκευοφύλαξ (69) Μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως διεδέξατο, Κύριλλον δὲ Διόσκορος ὁ δυσσεβὴς, μηδ' ὅλως ὢν διδασκαλικὸς, ἀχρεῖος δὲ καὶ ἀνήμερος, ἐξαιρέτως δὲ ἐν τοῖς συγγενέσι Κυρίλλου γενόμενος· αἱρετικὸς γὰρ ἦν, ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων τὰ Ὠριγένους φρονῶν.

Τῷ μα' ἔτει ἡ ληστρικὴ καὶ παράνομος συνηθροίσθη σύνοδος, τοῦ κριθῆναι τὰ περὶ Φλαβιανοῦ καὶ Εὐτυχοῦς, ὑπὸ Διοσκόρου τοῦ δυσσεβοῦς, κατὰ παραίνεσιν Χρυσαφίου εὐνούχου τὸ ἐπίκλην Ζουμνᾶ (70), τὴν τοῦ βασιλέως ἁπλότητα παραπείσαντος.

Τῷ ἐπιόντι δὲ καιρῷ, ἤγουν τῷ μβ', γνοὺς ὁ Θεοδόσιος ὡς ἠπάτηται παρὰ Χρυσαφίου, πρῶτον μὲν αὐτὸν ἐξορίζει εἴς τινα νῆσον, τῇ Εὐδοκίᾳ δὲ καὶ Αὐγούστῃ ἐπιφέρεται σφοδρῶς, πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν αὐτὴν ἀποκαλῶν ὡς καὶ Πουλχερίαν τῶν βασιλείων ἀποδιώξασαν, ἅμα δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν Παυλῖνον ὀνειδίζων αὐτῇ, ὑπὲρ τοῦ μήλου ἀποθανόντα. Ἡ δὲ ἀπογνοῦσα παρεκάλεσεν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπολυθῆναι αὐτήν· ὅ καὶ γέγονε, λαβοῦσης μεθ' ἑαυτῆς Σεβῆρον τὸν πρεσβύτερον καὶ διάκονον Ἰωάννην. Μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι οὗτοι καὶ ἐν τῇ πόλει πρὸς αὐτὴν ἐσύχναζον, ἀποστείλας ἀπεκεφάλισεν αὐτούς· τὴν δὲ ἁγίαν Πουλχερίαν μετὰ πολλῆς παρακλήσεως εἰσήγαγεν εἰς τὰ βασίλεια· ἥτις εὐθὺς ἀποστείλασα εἰς Ἔφεσον ἤγαγε τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Φλαβιανοῦ. Τότε καὶ τὴν τῶν Χαλκοπρατίων ἐκκλησίαν τῇ Θεοτόκῳ ἀνήγειρε, συναγωγὴν Ἰου-

peratorem per contemptum se extulisset. Itaque etiam legem tulit ne quis ennuchus dignitate patricii ornaretur. Fuit imperator iste nimis quam mobilis, adeoque proclivis ad obsequendum familiaribus aliquid suadentibus ut sæpe etiam schedis non lectis subscriberet. Quod cum animadverteret soror ejus Pulcheria, et sæpe castigando nihil proficeret, callide eum adorta est. Nam sub prætextu petendi muneris,sibi in servitutem tradi Eudociam fratris uxorem per litteras petebat. Eas ad se allatas imperator sigillo confirmavit. Postea iis lectis acriter est a Pulcheria objurgatus, atque inde talibus in rebus accurationem adhibuit. **601** Eo imperante Gotthi in quatuor gentes divisi sunt, in Gothos, Hypogothos, Gepidas et Vandalos. Ex quibus Abaris cœpit Romanam ditionem peragrari.

Anno 39 Cyrillus Alexandriæ et Proclus Cpolis episcopi pie vita defuncti sunt. Ac Proclo quidem successit Flavianus presbyter Magnæque Ædis Cpolitanæ vasorum custos, Cyrillo autem Dioscorus impius,ad docendum nequaquam aptus, sed inutilis et efferus, præcipue unus de Cyrilli inimicis: nam a teneris jam inde unguiculis Origenicas hæreses imbiberat.

Anno 41 latrociniis infamis atque legibus adversa illa synodus collecta est ad controversiam Flaviani atque Eutychetis disceptandam a Dioscoro impio, hortatu Chrysaphii (is alio nomine Zummas appellabatur)eunuchi, qui hoc persuadendo imperatoris simplicitati imposuerat.

Anno proxime insecuto, qui fuit 42, Theodosius se a Chrysaphio deceptum sentiens eum in quamdam insulam relegat. Eudociam quoque Augustam graviter objurgat, omnium malorum eam causam et ab ea Pulcheriam aula fuisse pulsam dicens ; simul et Paulinum exprobrans ei,quem pomi causa necatum fuisse demonstravimus.Eudocia, rei indignitatem non ferens, petiit ut Hierosolyma sibi abire liceret ; quo impetrato,eo se contulit,comite Severo presbytero et diacono Joanne. **602** Imperator cognito illos etiam in urbe frequenter ad ipsam commeasse, missis carnificibus capita eorum amputari jussit. Sanctam autem Pulcheriam multis verbis consolatus in aulam reduxit. Ea statim Ephesum misit qui sancti Flaviani cadaver afferrent. Tunc et Chalcopratiorum ædem Dei Genitrici ædificavit, cum is locus ante Judæorum

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

sacerdos vel *clericus* privatus,in sæculo tamen degens ; ille, *papa*, Romanus pontifex. De illo nuper auctor fol. 339 : Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ὃς Κελεστίνου πάπα Ῥώμης τὸν τόπον διεῖπε. De hoc Allatius, necnon Codinus. Cæoniates etiam τοῦ ποτὲ ὁ παπᾶς ; Theophanes : ὁ Κῦρος προσφυγὼν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐγένετο παπᾶς. Goar.

(66) Communius tamen dicitur χάρτης : a quo, reor, vetus Gallicum vocabulum *charte* et *chartre*.

Ἀπὸ τοῦ χωρῶ deducit Lexicon anonymum Bibl. Regiæ. Goar.

(67) Forte Visigothos. Xyl.

(68) Inde Avares,ut Serbi pro Servis,et alii. Xyl.

(69) Nicephori interpres habet *custodem sacrorum donariorum*, xiv, 47. Xyl.

(70) In eclogis Theodori Anagnostæ, principio statim, Tzumas dicitur interfectus a Pulcheria Xyl.

fuisset synagoga. Flaviano in episcopatum successit Anatolius.

Post aliquod temporis imperator equitatum egressus, equo collapso afflictus inque lectica domum relatus, sorori Pulcheriæ ad se vocatæ indicavit debere sibi Marcianum succedere : hoc enim sibi a Joanne Theologo Ephesi agenti significatum. Accersito etiam Marciano dixit : Ab Aspare et senatu mihi demonstratum est te imperium a meo obitu accepturum. Biduo post imperator vitam cum morte commutavit. Corpus ejus in fano Apostolorum reconditum fuit. Uxorem habuit Eudociam, filiam Leontii philosophi, Atheniensem.

Cæterum sapiens illa et præclara Pulcheria, nondum fratris vulgata morte, Marcianum senem jam, virum temperantia ac gravitate insigni et rebus gerendis aptissimum,ad se vocat, ostenditque, quoniam decesserit imperator, se ipsum virtutis causa unum de omni senatorum numero delegisse, quem imperatorem sibi asciscceret, ea conditione ut fidem daret virginitatem suam, quam Deo consecrasset, se intactam servaturum. **603** Cum hoc stipularetur Marcianus, est a Pulcheria, vocatis ad hoc ab ea Anatolio patriarcha et senatu,imperator declaratus.Fuit Marcianus venerabilis vir,moribus sanctis, in facie ruborem gratia temperatum habens, magnanimus, avaritiæ vacuus, temperans, religiosus et de fide recte sentiens, miseratione peccantium præditus, cæterum profanarum litterarum atque disciplinarum imperitus. Is statim omnes qui relegati fuerant revocavit. Pulcheria autem invisissimum illum eunuchum Chrysaphium Jordani tradidit, Joannis filio, quem ille dolo necaverat. Atque Jordanes vicem ei rependit.

Olim Marcianus cum gregarius miles in suo ordine ex Græcia ad bellum Persicum iret, in Lycia in morbum incidit ; relictusque in urbe Sydemis aliqua ibi mora facta duobus quibusdam fratribus Julio et Tatiano societate junctus fuit, ab iisque domum ipsorum susceptus et recreatus. Cum una aliquando tres hi venatum profecti essent, dum fessi meridiarent, Tatianus, qui reliquis maturius somnum excussisset, animadvertit Marcianum in solo jacere aquilamque ingentem super eum in aere librari,quæ expansis alis hominem obumbraret. Id cernens excitat fratrem, hocque spectaculum ei ostendit. Diu uterque hoc ostentum admirati tandem Marcianum excitant, scitanturque quidnam muneris ab **604** eo exspectare ipsos juberet, si quando imperio potiretur. Marcianus se non eum esse cui tale aliquid contingere posset dicere. Cum eadem verba repeterent : Si, inquit, divinitus hoc mihi eveniat, patricios vos meos fa-

δαίων πρότερον οὖσαν. Τῆς δὲ ἐκκλησίας μετὰ Φλαβιανὸν Ἀνατόλιος ἐπεσκόπευσε.

Μετὰ δέ τινα χρόνον ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς ἱππασθῆναι· καὶ συμπεσόντος αὐτῷ τοῦ ἵππου πληγεὶς εἰσῆλθεν ἐν λεκτικίῳ ἤτοι φορείῳ, καὶ καλέσας τὴν ἀδελφὴν Ηουλχερίαν εἶπεν αὐτῇ διὰ Μαρκιανὸν τὸν μετ αὐτὸν βασιλεύσαντα· Τοῦτο γάρ μοι, φησὶν, Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ἀπεκάλυψεν, ἐν Ἐφέσῳ μοι ὄντι. Καὶ μετσστειλάμενος Μαρκιανὸν εἶπεν αὐτῷ ἐπὶ Ἄσπαρος καὶ τῆς συγκλήτου· Ἐδείχθη μοι ὅτι σε δεῖ γενέσθαι βασιλέα μετ' ἐμέ. Καὶ μεθ' ἡμέρας δύο ἐτελεύτησε, καὶ τίθεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Γυνὴ δὲ τούτου Εὐδοκία, θυγάτηρ Λεοντίου φιλοσόφου ἐξ Ἀθηνῶν.

Ἡ δὲ σοφὴ καὶ ἀγαθὴ Πουλχερία μήπω τῆς τοῦ ἀδελφοῦ τελευτῆς γνωσθείσης μεταστειλαμένη τὸν Μαρκιανὸν, ἄνδρα ἐν σωφροσύνῃ καὶ σεμνότητι διαπρέποντα, γέροντα ὄντα καὶ ἱκανώτατον, λέγει πρὸς αὐτόν· Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησεν, ἐγὼ δέ σε [P. 314] ἐξελεξάμην ἐξ ὅλης τῆς συγκλήτου ὡς ἐνάρετον, δός μοι λόγον ὅτι φυλάττεις τὴν παρθενίαν, ἣν τῷ Θεῷ ἀνεθέμην, καὶ ἀναγορεύω σε βασιλέα. Αὐτοῦ δὲ ἐυνθεμένου τοῦτο, μεταστέλλεται τὸν πατριάρχην (71) Ἀνατόλιον καὶ τὴν σύγκλητον, καὶ ἀναγορεύει αὐτὸν βασιλέα. Ἦν δὲ Μαρκιανὸς αἰδέσιμος τὸν τρόπον, ἱεροπρεπὴς, ἐρύθημα ἐπὶ τοῦ προσώπου φέρων κεκραμένον χάριτι, μεγαλόψυχος, φιλαργυρίας ὑπέρτερος, σώφρων καὶ περὶ τὸ Θεῖον εὐλαβὴς, καὶ ὀρθόδοξος, περὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας συμπαθὴς, ἄπειρος δὲ παιδείας τῆς ἔξωθεν. Εὐθὺς οὖν τοὺς ἐν ἐξορίᾳ πάντας ἀνεκαλέσατο. Ἡ δὲ μακαρία Πουλχερία τὸν παμμίσητον Χρυσάφιον τὸν εὐνοῦχον Ἰορδάνῃ ἐκδέδωκε τῷ υἱῷ Ἰωάννου, ὃς καὶ ἀνεῖλεν αὐτὸν διὰ τὸ αὐτὸν ἀνελεῖν τὸν τούτου πατέρα δόλῳ.

Στρατιώτης τοίνυν λιτὸς ὢν πρὸ τούτου Μαρκιανὸς μετὰ τοῦ ἰδίου νουμέρου (72) ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος κατὰ Περσῶν ἀπῆει, καὶ γενόμενος ἐν Λυκίᾳ ἀῤῥωστίᾳ περιέπεσε. Καὶ καταλειφθεὶς ἐν πόλει Συδήμων κἀκεῖσε χρονοτριβήσας προσκολλᾶται δύο τισὶν ἀδελφοῖς, Ἰουλίῳ καὶ Τατιανῷ, οἵτινες εἰς τὸν ἴδιον οἶκον λαβόντες αὐτὸν διανέπαυσαν. Εἰς θήραν δὲ ἐξελθόντες ἔλαβον αὐτὸν μεθ' ἑαυτῶν. Κοπιάσαντες δὲ περὶ μεσημβρίαν ἐκοιμήθησαν. Προεξυπνισθεὶς δὲ ὁ Τατιανὸς θεωρεῖ τὸν Μαρκιανὸν εἰς εὸν ἥλιον κοιμώμενον, καὶ ἀετὸν παμμεγέστατον ἐπ' αὐτὸν ἐλθόντα καὶ τὰς ἑαυτοῦ πτέρυγας διαπετάσαντα σκιὰν ἐπ' αὐτὸν περιποιησάμενον. Καὶ τοῦτο θεασάμενος ἐγείρει τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν, καὶ τὸ θεαθὲν ὑποδείκνυσι. Καὶ ἐπὶ πολὺ θαυμάζοντες ἐξυπνίζουσι τὸν Μαρκιανὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Ἐὰν βασιλεύσῃς, τί ἡμῖν χαρίζῃ ; Ὁ δὲ, Τίς εἰμι ἐγὼ, ἵνα τοῦτο γένηται εἰς ἐμέ ; Οἱ δὲ ἐκ δευτέρου τὸν αὐτὸν λόγον εἶπον. Λέγει ὁ Μαρκιανός· Ἐὰν τοῦτο ἐκ Θεοῦ γένηται, πατέρας

XYLANDRI ET COARI NOTÆ.

(71) Marcianus primus principum Christianorum a pontifice imperii suscepit insignia. Goar.

(72) Nil *numero* pro militum cohorte accepto Latinis communius. Ab his vox ad Græcos translata. Mutuo repudiato *numerum* Græci ex penu sibi propria dixerunt ἀριθμόν, de quo supra. Œcumenius in Act. xv : Σπεῖρα δέ ἐστιν ὅ καλοῦμεν νῦν νούμερον. Quid vero σφεῖραι ? Suidas : πλήθη στρατευμάτων, φάλαγγες, νούμερα. Goar.

ὑμᾶς ἀνακηρύξω. Τότε διδόασιν αὐτῷ σ' νομίσματα, λέγοντες· Πορεύου ἐν τῇ πόλει, καὶ μέμνησο ἡμῶν ὅτε ὁ Θεὸς ὑψώσει σε. Χρόνου δὲ διελθόντος ὀλίγου καὶ Θεοδοσίου τελευτήσαντος, βασιλεὺς ἀνεδείχθη, ὡς προέφημεν, καὶ ὑπομνησθεὶς τῆς ἐν Λυκίᾳ εὐεργεσίας, Τατιανὸν καὶ Ἰούλιον μεταπεμψάμενος πατέρας αὐτοὺς ἀνεκήρυξε, καὶ τὸν μὲν Τατιανὸν ἔπαρχον ἐποίησε τῆς πόλεως, τῷ δὲ Ἰουλίῳ τὴν τῶν Λυκίων ἐνεχείρισεν ἀρχήν. Ὑπὸ Γιζερίχου δὲ πάλιν εἰς Ἀφρικὴν κρατηθείς, ἔτι στρατιώτῃ ὄντι τοῦτο αὐτῷ ἐξεγένετο· ὅθεν ὁ Γιζέριχος ὅρκῳ αὐτὸν ἠσφολίσατο ὅτι εἰ βασιλεύσει, μὴ πολεμῆσαί ποτε Οὐανδήλοις, καὶ ἀπολύει αὐσόν. Τοίνυν καὶ ἡ μακαρία Πουλχερία μεθ' ἑτέρων πολλῶν ἐκκλησιῶν ἐξαιρέτως τὸν ἐν Βλαχέρναις ναὸν ᾠκοδόμησε καὶ Μαρκιανοῦ.

[P. 345] Τῷ β' αὐτοῦ ἔτει ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἁγία τετάρτη σύνοδος γέγονεν ὑπὸ Πατέρων χλ', ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῆς πανευφήμου Εὐφημίας, κατὰ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου καὶ Νεστορίου τῶν ματαίων, λεγόντων μήτε τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ὁμοούσιον ἡμῖν εἶναι, ἀλλ' ἐκ δύο νὲν φύσεων τὴν ἕνωσιν λέγεσθαι, μίαν δὲ φύσιν ἀποτελεσθῆναι μετὰ τὴν ἕνωσιν, καὶ ὡς ἐν φαντασίᾳ τὴν σάρκα φορέσαι τὸν Κύριον μυθολογούντων καὶ τῇ θεότητι πάθος ἀπονεμόντων. Ἡγοῦντο δὲ τῆς συνόδου Λέοντος πάπα Ῥώμης τοποτηρηταὶ Πασχάσιος καὶ Λουκίνσιος ἐπίσκοποι καὶ Βονιφάκιος πρεσβύτερος, Ἀνατόλιος Κωνσταντινουπόλεως, Ἰουβενάλης Ἱεροσολύμων. Καθαιροῦνται τοίνυν οἱ αἱρετικοὶ καὶ ἐξορίζονται ἐν Γάγγρᾳ, χειροτονεῖται δὲ Πρωτέριος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας ἀντὶ Διοσκόρου. Ἡ δὲ ἁγία σύνοδος ἐξεφώνησε τέλειον Θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν ἐν δύο φύσεσιν, ἀσυγχύτως, ἀδιαιρέτως, τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Δύο δὲ εἰρήκασι φύσεις τῷ λόγῳ τῆς διαφορᾶς, οὐ τῷ λόγῳ τῆς διαιρέσεως. Τήν τε τοῦ Ῥώμης πάπα Λέοντος ἐπιστολὴν πρὸς Φλαβιανὸν γραφεῖσαν ὡς στήλην ὀρθοδοξίας ἐδέξαντο. Ἐπικυροῦσι δὲ καὶ τὴν Νεστορίου καθαίρεσιν. Ἐδέξαντο δὲ Θεοδώρητον καὶ Ἴβαν ὡς ἀναθεματίσαντας Νεστόριον.

Τῷ γ' ἔτει ἡ μακαρία καὶ εὐσεβὴς Πουλχερία ἐκοιμήθη ἐν Χριστῷ παρθένος καὶ μὴ διαφθαρεῖσα. πάντα τὰ ἑαυτῆς πτωχοῖς διανείμασα.

Τῷ δ' ἔτει Οὐαλεντινιανὸς ὁ τῆς Ῥώμης βασιλεὺς τῶν μὲν ὀρθῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων ἀντελαμβάνετο, πολλῇ δὲ τῇ παρανομίᾳ ἐν τῇ ἑαυτοῦ διαίτῃ ἐκέχρητο· εὐπρεπεστάτῃ γὰρ γυναικὶ Εὐδοξίᾳ συζῶν, θυγατρὶ Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως, ἀλλοτρίαις δαιμονιωδῶς ἐκέχρητο. Ὡμίλει δὲ συνεχῶς καὶ τοῖς τὰ περίεργα πράττουσι· διὸ καὶ οἰκτίστῳ παραδίδοται θανάτῳ. Μαξίμου γὰρ τοῦ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Νεγάλου τυραννήσαντος ἔκγονος καὶ ὁμώνυμος, ἐν τοῖς κατὰ Ῥώμην πατρικίοις τελῶν, ἔνδον τοῦ παλατίου γενόμενος τὸν Οὐαλεντινιανὸν ἀπέσφαξε καὶ τῇ Εὐδοξίᾳ συνεγένετο καὶ τῆς βασιλείας ἐκράτησε· δι' ὧν γάρ τις ἁμαρτάνει, δι' αὐτῶν καὶ παιδεύεται· Ἐπὶ τούτος ἡ Εὐδοξία ἀχθομένη μεταπέμπεται τὸν

A ciam. Tunc illi eum 200 nummis donant, jubentque ad urbem reverti, suique memorem esse, ubi Deus eum evexerit. Ergo Marcianus non ita multo post Theodosio defuncto imperator creatus, accepti in Lycia beneficii memor, Tatianum et Julium evocatos ad se patricios salutat, Tatianumque urbis, Julium Lyciæ præfectum constituit. Simile aquilæ ostentum Marciano etiamnum militi evenit, cum in Africa apud Gizerichum captivus teneretur. Itaque Gizerichus eum dimisit, juratum, si imperator fieret, bellum Vandalis non illaturum. Porro Pulcheria, præter multa alia templa, præcipue ædem in Blachernis condidit ac Dei Genitrici consecravit, cum nuper Marcianus imperium inivisset.

B Annum eo secundum imperante Chalcedone quarta sancta synodus acta est, in æde nobilissimæ martyris Euphemiæ, collectis Patribus 630, contra Eutychen, Dioscorum et Nestorium, vanos homines, qui carnem Christi negabant ejusdem cum nostra esse naturæ, affirmabantque unitas quidem duas in Christo naturas, unitione autem perfecta ad unicam deinde naturam fuisse redactas, Dominumque carnem non revera, sed tantummodo specie quadam apparente circumtulisse. Iidem deitatem passam dicebant. Præfuerunt concilio Leonis papæ Romani vicarii **605** Paschasius et Lucinsius episcopi, ac Bonifacius presbyter, ac Anatolius Cpolitanus, Juvenalis Hierosolymæus episcopi. Hæretici damnati et Gangram sunt relegati, inque C locum Dioscori episcopus Alexandriæ creatus Proterius. Pronuntiavit sacra ista synodus Dominum ac Deum nostrum Jesum Christum perfectum esse Deum et perfectum hominem, eumdem duabus naturis constantem, sine ulla vel confusione vel divione; duas autem in eo naturas esse ratione non divisionis, sed discriminis. Epistolam quoque Leonis papæ Romani ad Flavianum, ut columen rectæ fidei, approbaverunt. Nestorii quoque damnationem ratam habuerunt, Theodorito et Iba receptis, qui eum damnaverant.

Tertio anno, imperii Marciani Pulcheria, inviolata virgo, omnes suas facultates pauperibus elargita, vitæ pensum absolvit.

C Quarto anno, Valentinianus Occidentis imperator, tametsi veram religionem amplecteretur vitam tamen egit flagitiosam. Cum enim formosissimam haberet uxorem Eudoxiam, filiam Theodosii imperatoris, nihilominus sceleste alienis mulieribus abutebatur: erat quoque ei assidua cum curiosas artes tractantibus consuetudo. Itaque etiam miserrima morte periit. Maximus enim, nepos ejus Maximi qui Theodosii Magni ætate tyrannidem invaserat, Romæ patricia dignitate degens in palatium pervenit, Valentinianum necavit, Eudoxiam stupravit, imperioque **606** potitus est: solent enim flagitia et iis inflictæ pœnæ ejusdem esse generis. At Eudoxia graviter eam ferens

injuriam, Gizerichum ex Africa Romam evocat, rogans ut se Maximi tyrannide liberaret. Cum Gizerichus magna cum classe ad Romam advenisset, Maximus in fuga a suis trucidatur; Barbarus tertio a fuga Maximi die Romam nemine obsistente intrat. Hic impositis in naves omnibus urbis opibus atque donariis, sacra etiam supellectile, quæ solido auro et lapidibus pretiosis constabat, et vasis Hebraicis quæ Titus Hierosolymis attulerat, abducta etiam imperatrice Eudoxia et ejus liberis, in Africam rediit. Ita secundo capta est Roma, prius ab Alarico occupata. Gizerichus Eudoxiam Honoricho filiorum suorum natu maximo copulavit: Placidiam Olybrio patricio desponsatam audiens cum matre Eudoxia asservavit. Majorinus cognita Maximi cæde Romanum imperium occepit ac biennium tenuit. Post eum Avitus annos totidem, inde Severus triennium. Post hunc imperator Romæ nullus fuit, sed Recimerus rem publicam administravit, dux militiæ et magna armatus potentia. In Oriente autem omnia fuerunt pacata, adeo quidem ut ea aurea ætas diceretur. Tunc etiam Symeon monachus in columna stans, vita, doctrina et miraculis floruit.

A Γιζέριχον ἐξ Ἀφρικῆς εἰς Ῥώμην, παρακαλέσασα λυτρωθῆναι τῆς τοῦ Μαξίμου τυραννίδος. Γιζερίχου δὲ στόλῳ μεγάλῳ ἐκπλεύσαντος εἰς Ῥώμην, Μάξιμος φυγῇ ἐχρήσατο, οἱ δὲ συνόντες αὐτῷ ἀνεῖλον αὐτόν. Ὁ δὲ Γιζέριχος μηδενὸς αὐτῷ ἀντιστάντος [P. 346] εἰσῆλθεν εἰς Ῥώμην τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τῆς φυγῆς Μαξίμου· καὶ λαβὼν πάντα τὰ χρήματα, καὶ τὰ τῆς πόλεως ἀναθήματα εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαλὼν, ἐν οἷς ἦσαν κειμήλια ὁλόχρυσα καὶ διάλιθα ἐκκλησιαστικὰ καὶ σκεύη Ἑβραϊκὰ, ἅπερ ὁ Οὐεσπασιανοῦ Τῖτος ἐξ Ἱεροσολύμων ἀφείλετο, σὺν τούτοις λαβὼν τὴν Εὐδοξίαν τὴν βασιλίδα καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς, εἰς Ἀφρικὴν ἀπέπλευσεν. Ἕως ὧδε δευτέρα ἅλωσις Ῥώμης τῆς μεγάλης, πρώτη μὲν ὑπὸ Ἀλαρίχου, δευτέρα δὲ ὑπὸ Γιζερίχου. Καὶ τὴν μὲν Εὐδοξίαν Ὁνορίχῳ τῷ πρωτοκῳ υἱῷ αὐτοῦ συνέζευξε· τὴν δὲ Πλακιδίαν B ἄνδρα ἔχειν μαθὼν Ὀλύβριον τὸν πατρίκιον μετὰ τῆς μητρὸς ἐφύλαξεν Εὐδοξίας. Μαθὼν δὲ τὸν Μαξίμου θάνατον Μαιωρῖνος ἐβασίλευσε Ῥώμης ἔτη β', καὶ μετ' αὐτὸν Ἄβιτος ἔτη β', καὶ μετὰ τοῦτον Σεβῆρος ἔτη γ'. Καὶ μετ' αὐτὸν οὐκέτι βασιλεὺς ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ Ῥεκίμερες διῴκει τὰ πράγματα στρατηγῶν καὶ μεγάλην περικείμενος δύναμιν. Κατὰ δὲ τὴν Ἑῴαν πάσης γαλήνης μετεῖχον ἅπαντα, ὡς χρυσοῦς τοὺς χρόνους τούτους λέγεσθαι. Τότε καὶ Συμεὼν ὁ τῆς μάνδρας (73) ἐστὼς ἐπὶ κίονος βίῳ καὶ λόγῳ καὶ θαύμασι διέπρεπε.

607 Quinto anno tres magni lapides de cœlo in Thraciam deciderunt. Mortua est etiam Jerusalemæ Eudocia Theodosii uxor, multa ecclesiæ legata relinquens; juravitque moriens insontem se esse criminis de Paulino sibi impacti.

Τῷ ε' ἔτει λίθοι τρεῖς παμμεγέθεις ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐν τῇ Θρᾴκῃ ἔπεσον. Καὶ Εὐδοκία (74) ἡ τοῦ Θεοδοσίου γυνὴ ἐν Ἱεροσολύμοις τελευτᾷ, πολλὰ καταλειψασα ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ ἐν τῷ τελευτᾷν αὐτὴν C ἐπωμόσατο μὴ συνειδέναι τῇ κατ' αὐτῆς κατηγορίᾳ ἕνεκεν Παυλίνου.

Septimo anno moritur Marcianus, et in æde Sanctorum Apostolorum sepelitur. Uxor ejus fuit Pulcheria nomine tenus: non enim cum ea concubuit. Episcopatum Cpolitanum gerebat Anatolius, Attici successor. Annus is fuit a mundi origine 5950, ab incarnatione Verbi 456.

Τῷ δὲ ζ' ἔτει Μαρκιανὸς ὁ βασιλεὺς τελευτᾷ, καὶ ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῷ ῥᾴῳ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Γυνὴ δὲ τούτου Πουλχερία ὀνόματι μόνον· οὐ γὰρ συνεγένετο αὐτῇ. Τὴν δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀρχὴν διεῖπεν Ἀνατόλιος, Ἀττικὸν διαδεξάμενος, κόσμου ἔτος ,ϡϟν', τῆς θείας σαρκώσεως ἔτος υνς'·

Marciano successit Leo Magnus, veræ religionis tenax. Imperavit annos septemdecim. Erat corpore gracili, barba rara, prudentia ornatus, litterarum et disciplinarum rudis. Uxorem habuit Verinam Basilisci sororem. Dicebatur Macellus, quod Asparem et Ardaburium tanquam Arianos necasset: nam a mactando id cognomen Latinis ducitur. Petebat sibi consentientem urbis præfectum constitui Aspar ab imperatore. Imperator cum se id facturum annuisset invitus, noctu quemdam senatorem celeriter ad se venire jussit, eumque D

Μετὰ δὲ Μαρκιανὸν ἐβασίλευσε Λέων ὁ Μέγας, ὀρθόδοξος, ἔτη ιζ'. Ἦν δὲ κάτισχνος μὲν τὸ σῶμα, ὑπόσπανος τὴν γενειάδα, φρονήσει κεκοσμημένος, παιδείας καὶ μαθημάτων ἐκτός. Τούτου γυνὴ Βηρίνη ἀδελφὴ Βασιλίσκου. Μακέλλης δὲ ἐλέγετο διὰ τὸ ἀποκτεῖναι Ἄσπαρα καὶ Ἀρδαβούριον ὡς Ἀρειανοὺς ὄντας· μάκελ γὰρ Ῥωμαϊστὶ ὁ σφαγεὺς λέγεται. Ἄσπαρ δὲ ἠτέσατο τὸν βασιλέα ἐγκαταστῆσαι τῇ πόλει ἔπαρχον ὁμόδοξον αὐτοῦ καὶ ὁμόφρονα, ὃ κατένευσε μὲν ὁ βασιλεὺς ποιῆσαι, μὴ βουλόμενος δὲ ἐννύχιον δεδήλωκέ τινι τῶν συγκλητικῶν παραγενέ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(73) Tres Simeones, eosdemque tres stylitas fuisse in senioris hujus Vitam editis notis commonstrat Rosweidius: unum πρεσβύτερον καὶ ἀρχιμανδρίτην, alium ἐν Θαυμαστῷ ὄρει, editissimo monte sic dicto, vixisse narrat. Hic, qui omnium primus, τῆς μάνδρας, ex monasterio in quo juvenilem aliquam egit ætatem, ab auctore ἐν Ἀνάπλῳ columnam conscendisse scribitur frequentius. GOAR.

(74) Eudoxiæ nomen hic pro Eudocia situm est, quæ confusio est alibi quoque obvia. Et quod mox dicitur Anatolius successisse Attico, aperte est mendosum: nam Chrysostomo Arsacius, deinceps Atticus, Sisinnius, Nestorius, Maximianus, Proculus, Flavianus, Anatolius successerunt. Post mentio fit Timothei Æluri. In margine est ἐβεβαίωσε τὴν ἐπωνυμίαν τοῖς ἔργοις ὁ τρισκατάρατος. Significat autem ælurus catum, ut vulgo vocamus; et artes ejus animalis notæ sunt atque ingenium. De incendio Cpolitano confer Evagrii II, 13. In Eclogis Theodori legitur Θωμᾶ τῶν Ἀμαντίου. XYL.

σθαι τάχιον. Τοῦ δὲ παραγενομένου, ἔπαρχον αὐτὸν προεβάλετο. Ἄσπαρ δὲ τοῦτο ἰδὼν παρ' ἐλπίδα ἐκράτησε τοῦ ἱματίου τοῦ βασιλέως, καί φησι πρὸς αὐτόν· Βασιλεῦ, τὸν ταύτην τὴν ἁλουργίδα περιβεβλημένον [P. 347] οὐ χρὴ διαψεύδεσθαι. Καί φησιν ὁ βασιλεύς· Ἀλλὰ μὴν προσήκει τῷ βασιλεῖ μὴ ὑπείκειν τινὶ ἢ ὑποκεῖσθαι, καὶ μᾶλλον ὅταν τοῦ κοινοῦ ἀσύμφορον ᾖ.

Τῷ α' ἔτει τούτου σεισμὸς ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ ὡς σχεδὸν πᾶσαν τὴν πόλιν καταπεσεῖν. Οὗτος ὁ βασιλεὺς Θρᾴξ ἦν τῷ γένει, τριβοῦνος τὴν ἀξίαν. Ἐστέφθη δὲ ὑπὸ Ἀνατολίου πατριάρχου.

Πασῶν δὲ τῶν τῆς οἰκουμένης Ἐκκλησιῶν τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀποδεξαμένων, ὁ μιαρὸς Τιμόθεος ὁ ἐπίκλην Αἴλουρος τὴν Ἀλεξανδρέων πόλιν ἐτάρασσε. Μαγγανείᾳ γὰρ χρησάμενος νυκτὸς ἐν τοῖς κελλίοις τῶν μοναχῶν περιήρχετο, ἐπ' ὀνόματι καλῶν ἕκαστον, τῶν δὲ ἀποκρινομένων ἔλεγεν· Ἐγὼ ἄγγελός εἰμι, καὶ ἀπεσταλην εἰπεῖν πᾶσιν ἀποστῆναι τῆς κοινωνίας Προτερίου καὶ τῶν ἐν Χαλκηδόνι· Τιμόθεον δὲ τὸν Αἴλουρον ἐπίσκοπον προχειρίσασθαι Ἀλεξανδρείας. Ηλῆθος δὲ ἀτάκτων ἀνδρῶν ὠνησάμενος τυραννικῶς τοῦ θρόνου Ἀλεξανδρείας ἐκράτησε· καὶ καθῃρημένος ὢν ὑπὸ δύο καθῃρημένων χειροτονεῖται, χειροτονίας τε ἐπισκόπων ἐποίει ἀχειροτόνητος ὤν, καὶ βαπτίσματα ἐπετέλει πρεσβύτερος μὴ ὤν, καὶ μετὰ λύττης τινὸς ἀσχέτου τὴν ἁγίαν τετάρτην σύνοδον ὕβριζε. Καὶ τὸν μακάριον Προτέριον διδόντα τόπον τῇ ὀργῇ τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ κατασφάττει μεθ' ἑτέρων ἓξ τῶν σὺν αὐτῷ· καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν σύραντες τὸ σῶμα αὐτοῦ πυρὶ κατέκαυσαν. Τούτῳ τῷ ἔτει ἠνέχθη τὸ λείψανον τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας ἀπὸ τοῦ Σιρμίου, καὶ κατετέθη ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις.

Τῷ β' ἔτει Λέων ὁ βασιλεὺς μαθὼν τὸν ἄδικον θάνατον Προτερίου καὶ τὴν Αἰλούρου ἄθεσμον προαγωγήν, πέμψας τοὺς κοινωνήσαντας τῷ Προτερίου θανάτῳ ἐγλωσσοτόμησε. Τιμοθέῳ δὲ τῷ ἀνιέρῳ οὐκ ἐπεξῆλθε, τὴν ἐπ' αὐτῷ κρίσιν ἐπισκόποις καταλιπών. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ Ζήνων Ἀριάδνῃ μίγνυται πρὸς γάμον, τῇ Λέοντος θυγατρί.

Τῷ γ' ἔτει γράμματα πρὸς τοὺς ἑκάστης ἐπαρχίας ἐπισκόπους ἀπέστειλεν ὁ βασιλεύς, γράψαι αὐτῷ τὴν οἰκείαν γνώμην ἕκαστον, εἰ τοῖς ἐν Χαλκηδόνι ὁρισθεῖσιν ἀρέσκοιντο, καὶ περὶ τῆς τοῦ Αἰλούμου χειροτονίας τί λέγοιεν. Ἐν οἷς καὶ τῷ ἁγίῳ Συμεῶνι τῷ Στυλίτῃ καὶ ἄλλοις Πατράσι θαυματουργοῖς καὶ ὁσίοις διαμαρτυρόμενος, ὡς τῷ Θεῷ τῶν ὅλων παρέχειν τὴν κρίσιν τῶν ἀμφισβητουμένων ποιοῦντας. Οἱ δὲ παμψηφὶ ὁμοφρόνως κυροῦσι μὲν τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἁγίαν σύνοδον εἶναι, καὶ τὸν ὑπ' αὐτῆς ἐκτεθέντα ὅρον ἀποδέχονται, Τιμοθέου δὲ συμφώνως καταψηφίζονται ὡς φονέως καὶ αἱρετικοῦ ὄν καὶ ἐξώρισεν ὁ βασιλεὺς εἰς Γάγγραν. Κἀκεῖ δὲ συναγωγὰς ἁρπάζειν ἐξορίζεται ἐν Χερσῶνι. Τιμόθεος δὲ ἄλλος ὁ ἐπίκλην Λευκὸς καὶ Σαλοφακίολος, ὀρθόδοξος [P. 348] καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ ὑπάρχων, ὑπὸ πάντων φιλούμενος χειροτονεῖται Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος.

A præfectum urbis constituit. Aspar, cui hoc præter spem suam accidisset, vestes apprehenso Leoni ait : Imperator, tali purpura amictum non decet mentiri. Respondit imperator : **608** Sane hoc quoque imperatorem decet, nemini cedere aut subditum esse, maxime ubi id cum reipublicæ incommodo fieret.

Primo hujus anno Antiochiæ terræ motus fuit, qui totam pene urbem prostravit. Leo Thrax genere fuit, tribunitia dignitate. Coronavit eum Anatolius patriarcha.

Cum autem omnes totius orbis Ecclesiæ concilio Chalcedonensi astipularentur, unus scelerosus homo Alexandriam conturbavit Timotheus, cognomento Ælurus. Is magicis imposturis utens cellulas monachorum obivit noctu, nominatim quemque vocans. Qui cum responderent, ita dixit : Ego sum angelus, in hoc missus ut omnes jubeam abstinere societate Proterii et Chalcedonensium rerum, Timotheo autem Æluro episcopatum Alexandrinum tradere. Porro cum catervam hominum turbulentorum mercede parasset, per tyrannidem solio episcopali potitus est. Ita qui damnatus erat, a duobus damnatis deligitur, ipseque suffragiis non creatus creandi episcopi jus aliis tribuit, baptizatque, cum presbyter non esset. Idem rabie quadam effreni sacrum concilium quartum contumeliis affecit, et Proterium iræ divinæ locum cedentem cumque eo sex alios magno Sabbato interfecit. Cujus corpus factiosi per totam urbem raptatum combusserunt. Illo anno allatæ sunt Sirmio reliquiæ divæ martyris Anastasiæ, inque ejus templo depositæ, quod est apud rostra Domnini.

609 Secundo anno Leo imperator cognita injusta Proterii cæde Ælurique iniqua designatione, misit qui Proterii cædis consciis linguas exscinderent. Ælurum non puniit, judicio ejus episcopis reservato. Eodem anno nuptiæ fuerunt Zenonis et Ariadnæ Leonis filiæ.

Tertio anno imperator scribit ad omnium provinciarum episcopos, petitque ut suam quisque de Chalcedonensi concilio et Timothei ad episcopatum progressu sententiam perscribant. Scribit inter alios etiam ad Symeonem Stylitam aliosque mirificos et sanctos Patres, obtestans ut ita de controversis rebus judicium facerent, ut qui Deo rationem essent reddituri. Illi vero uno omnes suffragio et sensu Chalcedonense concilium probant, Timotheum homicidii ac hæreseos condemnant. Eum imperator Gangram relegavit. Sed cum ibi quoque conventus agere cœpisset, Chersonem deportatur. Alius autem Timotheus, cognomento Albus et Salophaciolus, vir bonus et de religione recte sentiens omnibusque charus, Alexandrinus episcopus creatur.

Quarto anno Symeon Stylites moritur, primus istius vitæ generis inventor.

Τῷ δ' ἔτει ὁ τῆς μάνδρας Στυλίτης μέγας Συμεὼν ἐκοιμήθη, πρῶτος καταδείξας τὴν τοιαύτην ἄσκησιν.

Quinto anno incendium Cpoli fuit, a navali ortum et progressum **610** asque ad ædem beati Thomæ Amantum. Marcianus autem procurator Magni Templi, cum fanum sanctæ Anastaseos nuper exstruxisset, hoc ab incendio servavit, cum Evangelio et suffitu adhibitis, ad tegulas ascendisset Deumque lacrymis placasset. Nam id incendium admodum invaluit, ad ortum a navali profectum usque ad fanum Joannis Mendici, quod est ad occasum, ab austro media urbe, a Lausi usque ad Taurum omnia depascens. Præcipua et reliquis præstantiora quæ eo incendio perierunt, sunt curia maxima in foro Constantini, æreis imaginibus et porphyretico lapide ornata, in qua et delecti consultare solebant, et imperator intrabat ubi consularem vestem sumpsisset ; item Nympheum, e regione hujus curiæ situm, in quo fiebant nuptiæ eorum qui domibus carebant ; item alia in Tauro curia delectis senatoribus et imperatori accommodata, cum ii eo convenirent de rebus gerendis consultatum, imperator in veste consulari præsideret. Imposita fuit 12 variis columnis de Trojano lapide, altis pedes 25 : eæ ab austri et septentrionis parte sustinebant ædificium, ad ortum et occasum fornicibus suffultum. Fuit longitudine pedum 240, latitudine 84. Templa quoque absumpta sunt duo maxima, omnis generis lapidibus exornata, alterum Tetrapylo **611** vicinum, alterum in foro Tauri. Quin et alia multa ignis vastavit, ut porticus, rostra, fora, domos, a mari usque ad mare, usque ad ædem sanctorum martyrum Sergii et Bacchi.

Τῷ ε' ἔτει γέγονεν ἐμπρησμὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ νεωρίου καὶ φθάσας ἕως τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ τῶν Ἀμάντων. Μαρκιανὸς δὲ ὁ οἰκονόμος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τὸν ναὸν κτίσας τῆς Ἁγίας Ἀναστάσεως, ἔτι νέον ὄντα τοῦτον τοῦ ἐμπρησμοῦ διεσώσατο, ἀνελθὼν εἰς τὸ κεράμιον μετὰ Εὐαγγελίου καὶ θυμιατοῦ, καὶ τὸν Θεὸν δάκρυσιν ἐξιλεωσάμενος· Σφόδρα γὰρ ἐκράτει ὁ ἐμπρησμὸς οὗτος· κατὰ μὲν γὰρ ἀνατολὰς ἀπὸ τοῦ νεωρίου ἐπεκτεινόμενος μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος πρὸς δύσιν, ἐπὶ δὲ μεσημβρίας ἐν τῇ μέσῃ τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν Λαύσου μέχρι τοῦ Ταύρου πάντα κατελυμήνατο. Περιφανῆ δὲ καὶ τῶν ἄλλων διαφέροντα τὸ πῦρ κατανάλωσεν ἐν μὲν τῷ Κωνσταντίνου φόρῳ οἶκον μέγιστον σενάτου καλούμενον, ἐκ χαλκῶν εἰκόνων καὶ πορφυρῶν λίθων διακεκοσμημένον, ἐν ᾧπερ καὶ οἱ λογάδες ἐβουλεύοντο καὶ ὁ βασιλεὺς εἰσῆει, ἡνίκα ὑπατικὴν ἔλαβε στολήν, καὶ τὸ νυμφαῖον τὸ τοῦδε τοῦ οἴκου κείμενον ἀντικρὺ, ἐν ᾧπερ οἱ γάμοι ἐγίνοντο τῶν οὐκ ἐχόντων οἴκους· ἐν δὲ τῷ Ταύρῳ οἶκον καὶ αὐτὸν τοῖς λογάσι καὶ τῷ βασιλεῖ ἐπιτήδειον, τοῖς μὲν εἰς τὸ συνιέναι καὶ περὶ τῶν πρακτέων διασκοπεῖν, τῷ δὲ ἐν τῇ ὑπάτῳ προκαθημένῳ βουλῇ, ἐν δυοκαίδεκα ποικίλοις κίοσιν ἐκ Τρωϊκῆς λίθου, πέντε καὶ εἴκοσι ποδῶν ἔχουσιν ὕψος, φέρουσι δὲ τὴν στέγην ἔκ τε νοτίου καὶ βορείου πλευροῦ σὺν τοῖς παρ' ἑκάτερα κατὰ τὸ ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν ψαλίσιν, οὗ τὸ μὲν μῆκος σμ' ποδῶν τὸ δὲ πλάτος πδ' ἦν· καὶ τῶν ἱερῶν δὲ οἶκοι μέγιστοι δύο, διακεκοσμημένοι παντοίοις λίθοις, ὧν ὁ μὲν τοῦ τετραπύλου οὐ πόρρω ἐτύγχανεν ὤν, ὁ δὲ τῇ τοῦ Ταύρου ἐνέκειτο ἀγορᾷ. Καὶ ἄλλα πολλὰ κατελυμήνατο τὸ πῦρ, οἷον στοὰς ἐμβόλων, ἀγορὰς καὶ οἰκήσεις ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης, ἄχρι τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων μαρτύρων Σεργίου καὶ Βάκχου.

Sexto anno pictori cuidam aggresso Christum forma Jovis pingere manus exaruit. Eum facinus confessum Gennadius precibus suis sanavit. Quidam historici Christo attribuunt raros et crispos crines. Is Gennadius noctu ad altare spectrum dæmonis vidit ; quem cum increpasset, audivit vociferantem nunc se ei viventi cedere, post ipsius mortem utique templo potiturum. Idem Gennadius clericum quemdam fani S. Eleutherii male viventem cum sæpe objurgasset, neque tamen inflectere posset, rem ad S. Eleutherium detulit, eum in suo templo cujusdam ministri ejus opera sic alloquens, Dive martyr Eleutheri, aut corrige clericum tuum : aut exscinde. Illico clericus exspiravit. Eodem anno Studius templum Joannis Baptistæ condidit, mona-

Τῷ ς' ἔτει ζωγράφου τινὸς τὸν Σωτῆρα γράψαι τολμήσαντος κατ' ὁμοιότητα τοῦ Διὸς ἐξηράνθη ἡ χεὶρ ὃν ἐξαγορεύσαντα δι' εὐχῆς ἰάσατο Γεννάδιος. Φασὶ δέ τινες τῶν ἱστορικῶν ὅτι τὸ οὖλον καὶ ὀλιγότριχον σχῆμα ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος οἰκειότερόν ἐστιν. Οὗτος ὁ Γεννάδιος τῇ νυκτὶ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ εἶδε φάντασμα δαιμονίου, ᾧ καὶ ἐπιτιμήσας ἤκουσεν αὐτοῦ κράζοντος ὡς αὐτοῦ μὲν ζῶντος ἐνδίδωσι, μετὰ δὲ θάνατον αὐτοῦ κρατήσει πάντως τῆς Ἐκκλησίας. Οὗτος ὁ Γεννάδιος κληρικῷ (75) τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου ἀτάκτῳ ὄντι πολλάκις ἐνουθέτει. Ἐπεὶ δὲ αὐτὸν κάμψαι οὐκ ἴσχυσε, δηλοῖ τῷ ἁγίῳ Ἐλευθερίῳ, ἐν τῷ ναῷ εἰπὼν διά [P. 349] τινος τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῷ· Ἅγιε μάρτυρ Ἐλευθέριε, ἢ διόρθωσαι τὸν κληρικόν σου, ἢ ἔκκοψον αὐτόν. Καὶ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(75) Clerici nomen apud Græcos non adipiscitur quivis clero cooptatus, sed is tantum qui dignitatem vel officium in Ecclesia obtinet. Hinc percipis qui sint patriarchæ clerici, illi nempe qui circa illum aliquo defunguntur officio, a quo monachus omnis excluditur, eumque licet clero annumerent Græci doctiores, clericum tamen nusquam esse vel nuncupari concedunt. Goar.

εὐθὺς ἐτελεύτησεν ὁ κναφικός. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει Στού- A chosque in eo collocavit eorum qui Acœmeti, hoc
διος τὸν ναὸν ἔκτισε τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτι- est insomnes, dieuntur.
στοῦ, καὶ μοναχοὺς ἐκ τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων ἐν
αὐτῷ κατέστησε.

Τῷ ζ' ἔτει Λέων ὁ βασιλεὺς Ζήνωνα τὸν γαμβρὸν Septimo anno Zenonem generum suum Leo toti
αὐτοῦ στρατηγὸν τῆς Ἑῴας ἀπάσης (76) πεποίηκε. Orienti præposuit. Fut in comitatu Zenonis Petrus
Πέτρος δὲ Κναφεὺς ἀκολουθῶν Ζήνωνι, πρεσβύτερος quidam Cnapheus (id est fullo), presbyter templi
ὢν τοῦ ἐν Χαλκηδόνι ναοῦ Βάσσης τῆς μάρτυρος καὶ Bassæ sanctæ martyris, quod est Chalcedone. Is
τὰ τοῦ Ἀπολιναρίου φρονῶν, μυρίους θορύβους ἤγειρε quia Apollinarii errores sequebatur, infinitas con-
κατὰ τῆς πίστεως, καὶ ἀναθεματίζει τοὺς μὴ λέγον- ra fidem turbas excitavit, **612** damnans eos qui
τας τὸν Θεὸν σταυρωθῆναι. Καὶ σχίσας τὸν λαὸν negant Deum fuisse crucifixum. Et dissidio in plebe
Ἀντιοχείας προστίθησιν ἐν τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ τὸ, Ὁ Antiochena facto, sanctissimo hymno hæc inseruit :
σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς· ὅπερ ἕως σήμερον παρὰ τοῖς Qui propter nos crucifixus est ; quod hodieque
Θεοπασχίταις ἐκράτησε. Μαρτυρίου δὲ τοῦ Ἀντιο- apud Theopaschitas obtinet. Cum autem Marty-
χείας τῷ θρόνῳ ἀποταξαμένου, καὶ λέγοντος. Κλήρῳ rius Antiochiæ episcopus se ita abdicaret : Servata
ἀνυποτάκτῳ καὶ λαῷ ἀπειθεῖ καὶ Ἐκκλησίᾳ ῥερυ- mihi sacerdotii dignitate, clerum inobedientem,
πωμένῃ ἀποτάσσομαι, φυλάττων ἐμαυτῷ τὸ τῆς B populum contumacem et Ecclesiam sordibus
ἱερωσύνης ἀξίωμα, Πέτρος ὁ Κναφεὺς τῷ θρόνῳ ἐπι- iufectam res suas habere jubeo, Petrus ille Cna-
πηδᾷ. Τὴν δὲ κατ' αὐτοῦ ἐξορίαν ἀκούσας φεύγει. pheus episcopatum arripuit. Mox se exsilio dam-
καὶ Ἰουλιανὸς ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας προχειρίζεται. natum audiens profugit ; et Julianus episcopatui
Τῷ αὐτῷ ἔτει ὁ ὅσιος Γεράσιμος ἐν ταῖς τοῦ Ἰορ- Antiochiæ præficitur. Eodem anno sanctus Gera-
δάνου ὄχθαις ἀρεταῖς καὶ τέρασι περιβόητος ἐγέ- simus ad ripas Jordanis virtutibus ac miraculis in
νετο. Καὶ ἄφιξις τοῦ ἀναχωρητοῦ Κυριακοῦ ἐν magna fuit fama. Tunc et Cyriacus anachoreta
Ἱεροσολύμοις, ὃς ἔζησεν ἔτη ρζ'. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει (ita vocant eos qui se ex hominum consuetudine
μετετέθη ὁ προφήτης Ἐλισσαῖος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, in solitudines subducunt) Hierosolyma venit. Is
ἐν τῇ μονῇ Παύλου τοῦ λεπροῦ· λεπρὸν γὰρ ἰάσατο vixit annos 107. Eodem anno vates Elissæus est
καὶ λεπρὸν ἐποίησε καὶ εἰς τοῦ λεπροῦ ἐτέθη. Alexandriam translatus, in mansionem Pauli
leprosi. Ita qui leprosum sanaverat, lepram incus-
serat alteri, in leprosi domo depositus est.

Τῷ η' ἔτει Δανιὴλ ὁ Στυλίτης ἐν τῷ Ἀνάπλῳ τῷ Octavo anno Danielus Stylita in Anaplo colum-
στύλῳ ἐπέβη, καὶ Ἄνθιμος καὶ Τιμοκλῆς οἱ τῶν nam conscendit. Et Anthimus ac Timocles tropa-
τροπαρίων (77) ποιηταὶ ἐγνωρίζοντο. C riorum poetæ innotuerunt.

Τῷ θ' ἔτει σημεῖον ἐφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ νεφέλη Nono anno prodigium in cœlo per dies 40 sub
ὥσπερ σάλπιγγος ἐκτύπωμα ἔχουσαι ἐπὶ ἡμέρας vesperam visum est, nubes in tubæ speciem for-
τεσσαράκοντα, καθ' ἑσπέραν. mata.

Τῷ ι' ἔτει Ἰσοκάσιος ὁ κοιαίστωρ Ἀντιοχείας, ὁ Decimo anno Isocasius quæstor Antiochiæ,
καὶ φιλόσοφος, διεβλήθη τῷ βασιλεῖ ὡς Ἕλλην· καὶ idemque philosophus, delatus est apud imperato-
ἐκέλευσεν ἐξετασθῆναι αὐτὸν παρὰ τῷ ἐπάρχῳ Κων- rem, quod Græcam religionem teneret. Is **613** eum
σταντινουπόλεως. Ἀχθέντος δὲ αὐτοῦ δεδεμένου ὀπισθ- examinari jussit apud præfectum urbis Cpolis.
άγκωνα ἔφη πρὸς αὐτὸν Ποσαῖος ὁ ἔπαρχος· Ὁρᾷς, Cum ergo manibus post tergum revinctis adduce-
Ἰσοκάσιε, ἐν ποίῳ σχήματι καθέστηκας ; Ὁ δὲ εἶπεν· retur, ita eum præfectus urbis Posæus allocutus
Ὁρῶ, καὶ οὐ ξενίζομαι· ἄνθρωπος γὰρ ὢν ἀνθρωπί- est : Videsne, Isocasi, quo habitu adstes ? Respon-
ναις περιέπεσον συμφοραῖς. Ἀλλὰ δίκασον ἐπ' ἐμοί, dit ille : Video, neque miror : homo enim in huma-
ὡς ἐδίκαζες σὺν ἐμοί. Ταῦτα ἀκούσας ὁ δῆμος nam devenit calamitatem. Tu vero ita mihi jus
εὐφήμησε τὸν βασιλέα· καὶ μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἐχάρη, dicito, sicut me collega solebas dicere. Hæc audiens
καὶ ἀπέλυσεν αὐτὸν εἰς τὴν ἰδίαν χώρην· populus imperatorem collaudat ; isque re cognita,
D lætus eum domum remittit.

Τῷ ιβ' ἔτει Λέων ὁ βασιλεὺς κατὰ Γιζερίχου τοῦ Duodecimo anno contra Gizerichum, qui Afri-
τῶν Ἄφρων κρατοῦντος καὶ πολλὰ τῶν Ῥωμαίων cam obtinebat et ab exitu Marciani Romanos

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(76) Qui senescente imperio δομέστικος τῆς Ἀνατολῆς, τῶν Ἀνατολικῶν, τῶν Ἑῴων, τῶν θεμάτων τῆς Ἀνατολῆς, ab auctore vocabitur, idem est qui Latinis, si bene conjicio præfectus prætorio Orientis dicitur. Vide Pancirollum in *Not. imp.* GOAR.

(77) Id est sacrorum hymnorum sive carminum. Sic infra. XYL. — Diversa diversis affecta nominibus Græcis cantillant in ecclesiis hymnorum genera, e quibus quamplura vocant τροπάρια, παρὰ τοῦ τρέπεσθαι, ad instar nimirum aliorum, velut sui cantus exemplarium, vertenda, sive ut aptius dicam, occinenda : *modulos* vocavi in *Euchologio*, ut ad aliorum *modum* metris compositos et *modulandos*. Carminibus quidem iisque elegantibus primitus edebantur : deinceps vero servato syllabarum numero et quantitate neglecta, pressa, rudis et austera τῶν τροπαρίων compositio evasit, cujus nihilominus auctores poetarum insigni nomine nusquam se professi sunt ex auctoratos. De tropariis et eorum poetis Allatius et Arcudius pluribus disseruerunt. GOAR.

majorem in modum deprædatus erat, magnam classem emisit, collectis 1115 navibus, viris in singulas 100. In eam impensa sunt aurei sexcenties quinquagies mille, argentei nummi septingenties mille demptis quæ ex ærario sumpta et a Roma suppeditata sunt. Ea tamen tanta classis re infecta ne semisse quidem militum superstite, rediit, ductoris ob imprudentiam: is enim ostendit recte eum sensisse, qui dixit exercitum cervorum duce leone, præstare exercitui leonum quem cervus ducat. Eodem anno Asparis filius patricius Cæsar a Leone creatur ac Alexandriam mittitur, quia Asparem ab secta abduxerat et sibi benevolum reddiderat.

A μετὰ θάνατον Μαρκιανοῦ [P. 350] ληϊζαμένου στόλον μέγαν ἐξαπέστειλε, ἀριγ' πλοῖα συναθροίσας, ἔχοντος ἑκάστου ἀνὰ ἄνδρας ἑκατόν. Ἐν οἷς κατεκενώθη χρυσίου ρ' ρ' ξέ (78) καὶ ἀργύρου ρ' ρ' ο', παρὲξ τῶν ἐκ τοῦ ταμιείου καὶ τῶν τῆς ἑσπερίας Ῥώμης διδομένων. Καὶ ὁ τοσοῦτος στόλος ἄπρακτος διὰ τὴν τοῦ στρατηγοῦντος κακοβουλίαν ὑπέστρεψεν, οὐδὲ τοὺς ἡμίσεις τῶν στρατιωτῶν σώους διαφυλάξας· ἔδειξε γὰρ μὴν γνώμην ἀληθῆ τοῦ εἰπόντος, ὅτι πρεῖσσόν ἐστι στρατόπεδον ἐλάφων ἡγουμένου λέοντος ἢ στρατόπεδο λεόντων ἡγουμένου ἐλάφου. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ ὁ Ἄσπαρος (79) υἱὸς πατρίκιος ὢν Καῖσαρ παρὰ τοῦ Λέοντος γίνεται, καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πέμπεται διὰ τὸ ἑλκῦσαι τὸν Ἄσπαρα ἐκ τῆς Ἀρειανικῆς δόξης καὶ εὐνοεῖν ποιῆσαι τῷ βασιλεῖ.

Decimo quinto anno beatus Enthymius in Christo obdormivit, eum vixisset annos 97.

B Τῷ ιε' ἔτει ὁ ὅσιος Εὐθύμιος ἐν Χριστῷ ἐκοιμήθη, ζήσας ἔτη ϟζ'.

614 Annis sexdecim et septemdecim bellum contra Gizerichum varia fortuna gestum fuit.

Anno 17 rex Zenonis et suæ filiæ Ariadnæ filium Leonem Cæsarem declarat. Tunc etiam vestis Deiparæ virginis Hierosolymis fuit allata, inventa apud quamdam religiosissimam Hebraicam mulierem virginem. Et reliquiæ S. Anastasiæ Nicomedia allatæ inque ejus fano repositæ sunt. Eo tempore Romulus quidam Angustulus imperator Italiæ fit, annis 1060 post conditam a Romulo Romam. Itaque Occidentis imperium, quod a Romulo primum initium habuit, tanto post tempore in alio Romulo desiit.

Τῷ ις' καὶ ιζ' ἔτει τὰ τοῦ Γιζερίχου πολέμου ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ συνέβαινε.

Τῷ ιζ' Λέων ὁ βασιλεὺς Λέοντα τὸν Ζήνωνος υἱὸν καὶ Ἀριάδνης τῆς ἰδίας θυγατρὸς, ἑαυτοῦ δὲ ἔγγονον, στέψας βασιλέα (80) ἀνηγόρευσε. Τότε καὶ ἡ ἐσθὴς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐξ Ἱεροσολύμων ἦχθη, εὑρεθεῖσα παρά τινι εὐλαβεστάτῃ γυναικὶ Ἑβραίᾳ παρθένῳ. Καὶ τὰ λείψανα τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἀπὸ Νικομηδείας ἀνεκομίσθη, καὶ ἐτέθη ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς (81). Ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ Ῥωμύλος τις ἐπίκλην Αὐγουστάλιος (82) αὐτοκρατωρ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ βασιλείας καθίσταται, μετὰ χίλια ὀγδοήκοντα ἔτη Ῥωμύλου βασιλέως τοῦ τὴν Ῥώμην κτίσαντος. Σημειωτέον δὲ ὡς ἀπὸ Ῥωμύλου ἡ τῆς Ἑσπέρας ἀκμάσασα βασίλεια πάλιν ὑπὸ Ῥωμύλου ἐπὶ τοσούτους ἐπαύσατο χρόνους.

Cum Leo junior esset Cæsar creatus et equestre spectaculum ederetur, hora diei sexta profundæ tenebræ urbem texerunt, et sub nivis specie cinere immenso pluit, nubibus quasi igne canderent apparentibus, ita ut nemo non putaret igne pluere. Cinis ad palmi altitudinem jacuit. Porro cum Leo

C Ἀναγορευθέντος τοίνυν τοῦ μικροῦ Λέοντος, ἱππικοῦ ἀγομένου ὥρᾳ ς' τῆς ἡμέρας σκότος βαθὺ ἐκάλυψε τὴν πόλιν, ἀθρόον δὲ ἐν εἴδει νιφετοῦ ὕσθη κόνις, πεπυρακτωμένων τῶν νεφῶν προφανέντων, ὡς νομίζειν πάντας ὅτι πῦρ βρέχει· καὶ ἐπὶ παλαιστὴν ἐτέθη ἡ κόνις. Τοῦ δὲ βασιλέως Λέοντος ρευ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(78) Duplicatum ρρ positum est pro porro nota centenarii, fuitque vertendum auri centenarios 65, et argenti centenarios 70. Id cum ipsa re deprehendi, tum ex repetitione hujus notæ injra in Michaelo Paphlagone, de avaritia Theophanis metropolitæ Tessalonicei; ubi idem cum libra fuisse apparet. Neque est ignotum libram etiam minam fuisse. Repetitur postea Zoæ post Calaphatis mortem imperio, ubi memorantur centenaria 53, πεντήκοντα τρία diserte. Apud Procopium est Leonem in hoc bellum millia trecenta erogasse, l. III de bello Vandalico, apud Nicephorum XV, 2e mille et ducenta centenaria auri pondera. Hæc quam inter se et cum Cedreno consentiant, ignoro. Quodsi horum scriptorum alterutrum Græce licuisset audire, fieri poterat ut facilius divinarem. Xyl. — Duo ρ', linea transversa adacta simul eum accentu utrique superposito, ρ' ρ', ex notis Græcorum arithmeticis putat Xylander significare κεντηνάριον, ab ipso millenis aureis, juxta Joannis Kahl computum, æstimatum. Erudite quidem. At ubi 65 tantum *auri centenaria* enumera, *argenti* vero 70, videat quam parva sit summa, quæ et exercitui centum millia hominum superanti et exhauriendis regiis ærariis satis sit. Theophanes ad 1300 centenaria clare scribit ascendisse, cui consentit Procopius ab ipso Xylandro citatus, nec ab utriusque computo nisi 100 centenariis distat Nicephorus: unde mihi liquet Xylandrum 1225 centenariis vero numero aberrasse, vel male notas arithmeticas legisse. Goar.

(79) Quod de Asparis filio sequitur, male congruit cum aliorum historicorum narratione et Zonara Nicephoroque in primis, videturque prorsus esse aliquid ex mutilatis versibus consutum. Ethymius monachus fuit, de quo hic loqui Cedrenum constat ex Nicephoro XIV, 52. Xyl.

(80) Ex quo forsan profluxit mos, ut quos posteri principes collegas imperii crearent, eosdem quoque manu propria coronarent. Videndus Codinus c. XVII. Goar.

(81) Triplici de causa templum hoc Anastasiæ nomen prætulit: unam hic auctor refert, duas alias fol. 315 memoratas reperies. Goar.

(82) Quod *Augustulum* scripsi pro *Augustalio*. auctores correctiores secutus feci, ut et pro Berenica *Verinam*. Xyl.

ματισμὸν γαστρὸς ὑποστάντος καὶ δεινοῖς κέντροις τὰ ἔνδον ἑλαυνομένου, ἤλεγξε τὸ πάθος τὴν ἰατρικὴν τάχνην ἐν κινδύνοις ἄπρακτον ὑπάρχειν. Καθεζομένου γὰρ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀμίδος, κἂν τε ὄπισθεν αὐτοῦ ἦν τὸ ἐκ τοῦ πυρὸς φῶς κἄν τε ἔμπροσθεν, διὰ τῆς γαστρὸς καὶ τοῦ νώτου ἐφαίνετο. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον κατισχνωθεὶς ἐτελεύτησε, καὶ ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν λάρνακι πρασίνῳ ἐν τῷ ἡρῴῳ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Γυνὴ δὲ τούτου Βηρίνη, ἀδελφὴ Βασιλίσκου, ὃς τοῦ κατὰ Γιζερίχου σταλέντος μεγάλου στόλου ἐξῆρχε.

Λέων ὁ Ζήνωνος υἱὸς καὶ Ἀριάδνης, νήπιος ἔτι ὤν, βασιλεὺς προχειρίζεται παρὰ τοῦ πάππου αὐτοῦ Μεγάλου Λέοντος· ὃς ἐβασίλευσιν [351] ἔτος ἕν, καὶ στέψας τὸν ἴδιον πατέρα Ζήνωνα, Βηρίνης καὶ Ἀριάδνης συναραμένων αὐτῷ, ἐτελεύτησε.

Ζήνων Ῥωμαίων βασιλεὺς ἔτη κζ' μῆνας δ' (83), αἱρετικὸς τῆς συγχυτικῆς αἱρέσεως τῶν Ἀκεφάλων. Ἐπὶ τούτου ἐκτίσθη τὸ Ἀμμώριον. Τούτου τῷ πρώτῳ ἔτει ἐν προοιμίοις Μεσοποταμίαν μὲν Σαρακηνοί, Θρᾴκην δὲ κατέδραμον Οὖννοι, σφόδρα τοῖς πράγμασι κακῶς λυμαινομένου τοῦ βασιλέως, καὶ ἡδοναῖς ἀτόποις καὶ πράγμασι σχολάζοντος. Ἦν γὰρ ὁ Ζήνων τῆς κακίστης καὶ εἰδεχθοῦς γενεᾶς τῶν Ἰσαύρων, δασύς τε καὶ εἰδεχθέστατος, ὥσπερ Ἕλληνες ζωγραφοῦσι τὸν Πᾶνα τραγοσκελῆ καὶ δασύκνημον, τὴν χροιὰν μέλας, τὴν ἡλικίαν ἀσύμβλητος, ὀργίλος, μνησίκακος καὶ φθόνου μεστός. Γυνὴ δὲ τούτου Ἀριάδνη. Βασιλίσκος δὲ ὁ Βηρινης ἀδελφὸς, ἐν Ἡρακλείᾳ διατρίβων τῆς Θρᾴκης, ἐστασίασε κατὰ Ζήνωνος· ὃν φοβηθεὶς ὁ Ζήνων σὺν Ἀριάδνῃ τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ καὶ χρήμασιν ἱκανοῖς φεύγει εἰς Ἰσαυρίαν κατά τι φρούριον ὀχυρὸν Οὔβαρα καλούμενον. Βασιλίσκος δὲ ἐν τῷ κάμπῳ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς, Μάρκον τε τὸν υἱὸν Καίσαρα ἐποίησε, καὶ Ζηνωδίαν τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν Αὐγοῦσταν ἔστεψε, καὶ εὐθέως κατὰ τῆς πίστεως παρετάξατο. Τούτου δὲ ἀναγορευθέντος ὁ συμβὰς ἐμπρησμὸς κατὰ τὴν πόλιν τὸ ἀνθηρότατον μέρος διέφθειρεν· ἐν γὰρ τῷ μέσῳ τῶν Χαλκοπρατίων ἀρξάμενος αὐτάς τε ἀνάλωσεν ἄμφω τὰς στοὰς καὶ τὰ προσεχῆ πάντα, τήν τε καλουμένην βασιλικὴν, ἐν ᾗ ἀπέκειτο βιβλιοθήκη ἔχουσα βίβλους μυριάδας δώδεκα, μεθ' ὧν βιβλίων καὶ τὸ τοῦ δράκοντος ἕτερον ποδῶν ἑκατὸν εἴκοσιν, ἐν ᾧ ἦν γεγραμμένα τὰ τοῦ Ὁμήρου ποιήματα, ἥ τε Ἰλιὰς καὶ ἡ Ὀδύσσεια, χρυσέοις γράμμασι, μετὰ καὶ τῆς ἱστορίας τῆς τῶν ἡρώων πράξεως. Συνέφθειρε δὲ καὶ τῆς μέσης τῶν παλατίων ἐκατέρωθεν στοᾶς καὶ τῶν Λαύσου τὰ κάλλιστα ἀναθήματα· πολλὰ γὰρ τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων αὐτόθι ἐνίδρυτο, τῆς Ἀφροδίτης τῆς ἐν Κνίδῳ τὸ περιβόητον, καὶ τὸ τῆς Σαμίας Ἥρας, καὶ τὸ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς ἐξ ἄλλης ὕλης, ἣν Ἄμασις ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς τῷ σοφῷ Κλεοβούλῳ ἀπέστειλε, καὶ ἄλλα μυρία. Ἐπέδραμε δὲ τὸ πῦρ καὶ μέχρι τοῦ καλουμένου φόρου τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Διὰ τοι ταῦτα

A imperator profluvio ventris laboraret, atque intus atrocibus compungeretur cruciatibus, morbus iste demonstravit artis medicæ nullam esse in periculis efficacitatem. Quoties enim in matulam desidebat, sive ante sive post eum ignis esset, is per ventrem ejus et dorsum pellucebat. Adeoque extreme attenuatus vivendi finem fecit. Corpus **615** ejus in viridi arca repositum est in monumento Constantini Magni. Uxorem habuit Verinam, sororem Basilisci, qui magnæ classis adversus Gizerichum missæ dux fuit.

Leo Zenonis et Ariadnæ filius imperator ab avo suo Leone Magno est creatus, cum adhuc puer esset. Imperavit annum unum, impositoque diademate patri suo Zenoni, Verina et Ariadna adjuvantibus, vita defunctus est.

B Zeno imperavit annos 27, menses 4. Fuit in hæresi eorum quos Acephalos vocant, quæ naturas in Christo confundit. Sub hoc conditum est Ammorium. Hujus primo anno, ipsis imperii ejus principiis, in Mesopotamiam Saraceni, in Thraciam Hunni incursiones fecerunt, cum pessime rempublicam imperator ille corrumperet voluptatibusque et rebus absurdis esset deditus. Fuit Zeno natus pessima et insigniter deformi Isaurorum gente, hirsutus et forma turpissima, qualem Græci Panem pingunt hircipedem et crassis suris, niger, statura inconcinna, iracundus, injuriarum tenax, invidentissimus. Uxor ei fuit Ariadna. Interim Basiliscus Verinæ frater, Heracleæ, quæ est Thraciæ urbs, contra Zenonem seditionem movet. Ejus C metu Zeno cum uxore et magnis opibus ad Isauros fugit, in castellum munitum cui nomen Ubara. Basiliscus in campo imperator salutatus Marcum filium Cæsarem **616** appellat, et Zenodiam uxorem suam Augustæ corona exornat; ac statim veræ religioni bellum facit. Hoc imperatore creato incendium florentissimam urbis partem absumpsit. Ortum enim a mediis Calcopratiis cum utramque porticum, tum contigua omnia et basilicam devoravit, in qua fuit bibliotheca librorum milia 120 continens; inter quos libros fuit etiam draconis intestinum, pedes 120 longum, cui Homeri poemata Ilias et Ulyssea aureis litteris fuerant inscripta, cum historia rerum ab heroibus gestarum. Perdidit una etiam mediæ in palatiis domus D utramque porticum, et in Lauso pulcherrima donaria. Ibi enim multa antiquorum simulacrorum erant posita, ut statua illa nobilis Cnidiæ Veneris, itemque Samiæ Junonis, et alia ex materia Lindiæ Minervæ, quam Amasis Ægyptiorum rex sapienti Cleobulo miserat, aliaque infinita. Excurrit ignis etiam usque ad forum Constantini Magni. Eapropter in odio universorum civium fuit Basiliscus, incendiumque et eversio urbis cognominatus: nam alludebant ad basilisci serpentis nomen et

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(83) Quod Zeno dicitur imperium per annos 27 tenuisse, verum non est, sed pro κζ' scribendum ιζ', 17, non 27. Testes historici, et nominatim Evagrius, III, 29. Xyl.

naturam. Scribit igitur ad Zenonem senatus, isque Illo, Isauris et Lycaonibus assumptis, aliisque ad novarum rerum molitionem propensis, regio cum exercitu ad urbem accedit, rursusque tyrannidem (quis enim dicat imperium?) **617** invadit. Confugerat in fanum quoddam Basiliscus: inde eum Zeno juramentis se plurimis atque maxime terribilibus obligans, educit, inque Cucusum Cappadociæ oppidum relegat, ibique cum uxore et liberis in unam turrim conclusum fame enecat. Idem Zeno Timotheum Ælurum revocavit, et Petrum Cnapheum, qui inter insomnes monachos delituerat, aliosque item hostes Chalcedoneesis concilii, qui libero ore veritatem insectabantur. Ælurus Alexandrinos turbulentos, qui Byzantii tum peregrinabantur, cum ascivisset, a palatio ad templum asino vectus, cum ad Octagonum pervenisset, lapsus pedem fregit ac cum dedecore est reversus. Eum Basiliscus adhuc rerum compos cum typis Alexandriam miserat ut Chalcedonense concilium impugnaret. Quem ingredientem Alexandriam videntes sectatores ejus interrogarunt: Numnam, o papa, tuis hostibus bucceas præbuisti? Respondit ille: Omnino eis cibum ita porrexi. Petrum quoque Cnapheum Antiochiam eodem consilio ablegaverat. At Salophaciolus Timotheus Alexandriæ episcopus his auditis recessit ad monasteria Canopica suæ disciplinæ. Cnapheus simulatque potitus est episcopatu, damnationibus et tumultibus operam navavit. Inde cædes atque turbæ exsistere, propterea quod Cnapheus sanctissimo carmini adjecisset: Qui crucifixus est pro nobis. Cæterum Basiliscus generali edicto concilium Chalcedonense rejecerat. Quod idem cum juberet facere Acacium Cpolitanum episcopum, tota urbs cum mulieribus **618** et liberis in templum adversus Basiliscum convenerunt idque prohibuerunt. Acacius autem nigris vestibus sumptis solium et altare deseruit. Quo tempore etiam magnus ille Danielus, fervido Dei studio impulsus, a columna descendit Acaciique et populi concionibus adfuit.

μισεῖσθαι τὸν Βασιλίσκον συνέβη παρὰ πάσης τῆς πόλεως, ἐμπρησμὸν ἀποκαλούντων αὐτὸν καὶ τῆς βασιλείας ἀφανισμόν· ὁ γὰρ βασιλίσκος τὸ θηρίον καὶ ὁ ἐμπρησμὸς ἰσόψηφα τυγχάνουσι. Γράφει τοίνυν ἡ σύγκλητος πρὸς Ζήνωνα, καὶ προσλαβὼν ἐκεῖνος Ἰλλόν τε καὶ τοὺς Ἰσαύρους καὶ Λυκάονας καὶ ἄλλους ὅσοι πρὸς τὰς καινοτομίας ἐπτόηνται, ἐπάνεισιν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον μετὰ χειρὸς βασιλικῆς, καὶ πάλιν τῆς τυραννίδος [P. 352] ἐπιλαμβάνεται (οὐ γὰρ λέγω βασιλείας), καὶ τὸν Βασιλίσκον ἐξαγαγὼν τῆς ἐκκλησίας ἢ πρὸ τούτου προσπέφευγε, μετὰ μυρίους ὅρκους φρικωδεστάτους ἐξορίζει ἐν Κουκουσῷ τῆς Καππαδοκίας, ἀποκλείσας δὲ εἰς ἕνα πύργον σὺν γυναικὶ καὶ τέκνοις λιμῷ διαφθείρει. Τιμόθεόν τε τὸν Αἴλουρον ἀνεκαλέσατο, καὶ Πέτρον τὸν Κναφέα κρυπτόμενον ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀκοιμήτων, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐχθροὶ τῆς ἁγίας ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἐπαρρησιάζοντο κατὰ τῆς ἀληθείας. Ὁ δὲ Αἴλουρος συναγαγὼν ἀτάκτους Ἀλεξανδρεῖς ἐνδημοῦντας τῷ Βυζαντίῳ, ἐκ τοῦ παλατίου πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἦλθεν ἐποχούμενος ὄνου, καὶ τὴν Ὀκτάγωνον καταλαβὼν πτωθεὶς συνετρίβη τὸν πόδα, καὶ μετ' αἰσχύνης ἀντέστρεψε. Τοῦτον ὁ Βασιλίσκος ἔτι [αὐτοκράτωρ] ὢν μετὰ τύπων (84) εἰς Ἀλεξάνδρειαν κατὰ τῆς συνόδου ἐξέπεμψεν. Ὃν ἰδόντες εἰσερχόμενον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ οἱ σπουδασταὶ ἠρώτων· Ἐψώμισας τοὺς ἐχθρούς σου, πάπα (85); Ὁ δὲ, Ναὶ οὕτως ἐψώμισα, ἀπεκρίθη. Καὶ Πέτρον δὲ τὸν Κναφέα εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ ἀμφοτέρους κατὰ τῆς ἀληθείας ἀπέστειλεν ἐνισχύσας. Ὁ δὲ Σαλοφακίολος Τιμόθεος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας τοῦτο ἀκούσας ὑπεγώρησεν ἐν τοῖς μοναστηρίοις τοῦ Κανώπου, ὧν ἐγεγόνει καὶ τῆς ἀσκήσεως. Πέτρος δὲ ὁ Κναφεὺς καταλαβὼν τὸν θρόνον εἰς ἀναθέματα καὶ ταραχὰς ἐξώρμησεν. Ὅθεν φόνοι καὶ ταραχαὶ διὰ τὴν προσθήκην τοῦ Τρισαγίου γεγόνασιν· αὐτὸς γὰρ προστέθεικε τὸ, Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς. Βασιλίσκος δὲ τύπῳ γενικῷ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἐξέβαλεν, Ἀκάκιον τὸν Κωνσταντινουπόλεως κελεύσας τὸ αὐτὸ ποιεῖν. Ἀλλ' ἡ πόλις ἅπασα σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ Βασιλίσκου ἐλθόντες τοῦτον ἐκώλυσαν. Ἀκάκιος δὲ μελανειμονήσας τὸν θρόνον καὶ τὸ θυσιαστήριον κατέλιπε. Καὶ Δανιὴλ δὲ ὁ μέγας δι' ἔνθεον ζῆλον ἀποβὰς τοῦ στύλου Ἀκακίῳ τε καὶ τῷ λαῷ συνεκκλησίαζε.

Tertio anno Zeno Cnapheum, quia is Basilisco studebat, opera synodi Orientalis dejicit inque Pityos relegat, isque clam ad sanctum Theodorum in Euchaitis confugit. Interim Ælurus moritur,

Τῷ γ' ἔτει Πέτρον τὸν Κναφέα, διὰ τὸ συνδραμεῖν Βασιλίσκῳ, ψήφῳ τῆς ἀνατολικῆς συνόδου καθαιρεῖ Ζήνων καὶ εἰς Πιτυοὺς ἐξορίζει. Ὁ δὲ λαθὼν προσφεύγει τῷ ἁγίῳ Θεοδώρῳ ἐν Εὐχαΐταις. Τιμόθεος

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(84) Id est edicto universali, quod nimirum ad omnes pertineret. Τύπον γενικὸν Theodorus Anagnosta in hac ipsa historia vocat. Sæpe admodum hoc vocabulo utitur Cedrenus, et τυποῦν pro edicere usurpat aliquoties. Nicephorus, ut in margine versionis adnotatum deprehendi, ἐγκυκλίους συλλαβάς, quarum et exemplum refert XV, 3. Postea generale edictum appellavi. Vocat et Evagrius circulares epistolas ἐγκυκλίους ἐπιστολάς, cujus librum tertium consule. XYL.

(85) Πάπα nomen, quamvis cuilibet sacerdoti absque delectu Græci soleant affigere, τοῦ πάπα nihilominus nonnisi Romano et Alexandrino pontificibus attribuunt: ac ne testes petamus extraneos, sic p. 421, 435 et alibi passim Romæ antistitem in auctore scriptum legimus. Alexandrinum quoque sic dictum civitatis illius incolarum Timotheo Æluro præsens facta compellatio demonstrat: Ἐψώμισας τοὺς ἐχθρούς σου, πάπα. Ostendunt et quæcunque ab Alexandrina sede prodeunt diplomatum tituli; ex quo Cœlestinus ad Cyrillum, ut locum suum in Ephesina synodo teneret, scripsit. Ἐξ οὗ λόγος, scribit Nicephorus XIV, 34, καὶ τὸ τῆς μίτρας ἐπίθεμα ἐληφέναι καὶ τὴν τοῦ πάπα προσηγορίαν λαβεῖν καὶ τῆς οἰκουμένης κριτὴν ὀνομάζεσθαι. GOAR.

δὲ ὁ Αἴλουρος ἐν τούτοις θνήσκει. Ἀντ' αὐτοῦ δὲ Ἡέτρος ὁ Μογγὸς εἰσάγεται, ἀνὴρ κακοῦργος καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸς, ὃς προκαθηρημένος ἤδη χειροτονεῖται ὑπὸ ἑνὸς ἐπισκόπου, καὶ τούτου καθηρημένου. Τούτῳ κατὰ Θεοῦ ζῆλον ἐπελθόντες οἱ μοναχοὶ, λς' μόνας ἡμέρας λῃστρικῶς κρατήσαντι, τῆς ἐπισκοπῆς ἀπελαύνουσι, καὶ Τιμόθεον πάλιν τὸν Σαλοφακίολον ἀποκαθιστῶσιν ἀξίως τῷ θρόνῳ.

Τῷ δ' ἔτει ἐγένετο σεισμὸς φοβερὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ κε', καὶ ἔπεσον ἐκκλησίαι πολλαὶ καὶ οἰκίαι καὶ ἔμβολοι [P. 353] ἕως ἐδάφους, κατεχώσθη δὲ πλῆθος ἀνθρώπων ἀναρίθμητον. Ἔπεσε δὲ καὶ ἡ σφαῖρα τοῦ ἀνδριάντος τοῦ φόρου (86), καὶ ἡ στήλη τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου ἡ εἰς τὸν κίονα τοῦ Ταύρου (87), καὶ τὰ ἔσω τείχη περὶ διάστημα ἱκανόν. Καὶ ἐκράτει ὁ σεισμὸς χρόνον πολὺν, ὥστε τὴν πόλιν ἐποζέσαι. Τούτῳ τῷ χρόνῳ τὸ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Βαρνάβα λείψανον εὑρέθη ἐν Κύπρῳ, ὑπὸ δένδρον κερασέαν ἱστάμενον, ἔχον ἐπὶ τοῦ στήθους τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἰδιόγραφον αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα. Ἐξ ἧς προφάσεως ἔκτοτε γέγονε μητρόπολις ἡ Κύπρος, καὶ τοῦ μὴ τελεῖν ὑπὸ Ἀντιόχειαν ἀλλ' ὑπὸ Κωνσταντινούπολιν. Τὸ δὲ τοιοῦτον Εὐαγγέλιον Ζήνων ἀπέθετο ἐν τῷ παλατίῳ, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐν τῇ Δάφνῃ.

Τῷ ιβ' ἔτει Φῆλιξ ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου σύνοδον ποιήσας δύο ἐπισκόπους καὶ ἔκδικον (88) ἔπεμψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, γράψας Ζήνωνι καὶ Ἀκακίῳ ἐκβαλεῖν Πέτρον τὸν Μογγὸν ὡς αἱρετικὸν τῆς Ἀλεξανδρείας.

Τῷ ιγ' ἔτει, τῶν ἀπὸ Ῥώμης κρατηθέντων ἐν Ἄβύδῳ γνώμῃ Ζήνωνος καὶ Ἀκακίου καὶ τῶν γραμμάτων ἀφαιρεθέντων καὶ ἐν φρουρᾷ βληθέντων, ἠπείλησε Ζήνων τούτους, ἀνελεῖν, εἰ μὴ κοινωνήσουσιν Ἀκακίῳ καὶ Πέτρῳ τῷ Μογγῷ·

Τῷ ιε' ἔτει Ζήνων τῇ βουλῇ Ἀκακίου τοὺς κατὰ τὴν Ἔφαν ἐπισκόπους ἐβιάζετο ὑπογράψαι τῷ Ἑνωτικῷ, ὅπερ αὐτὸς Ἀκάκιος ἐποίησεν ἐξ ἰδίας καρδίας συντάξας, καὶ κοινωνῆσαι Πέτρῳ τῷ Μογγῷ. Τοὺς δὲ τῆς Ῥώμης ἀποκρισιαρίους παρέπεισε χρήμασι κοινωνῆσαι Ἀκακίῳ παρὰ τὰ ἐνταλθέντα αὐτοῖς. Τοῦτο μαθὼν ὁ Φῆλιξ καθῆρε τούτους, γράψας καὶ Ἀκακίῳ καθαίρεσιν· ἣνπερ δεξάμενος Ἀκάκιος ἀναισθήτως περὶ αὐτὴν εἶχε, καὶ τὸ ὄνομα Φήλικος ἐξῆρε τῶν διπτύτων.

Τῷ ις' ἔτει Πέτρος ὁ Μογγὸς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀπέθανε, καὶ Ἀθανάσιος ἀντ' αὐτοῦ ἐχειροτονήθη ὁ ἐπίκλην Κηλήτης. Ζήνων δὲ ὁ βασιλεὺς ἀνεθεὶς τῶν τυράννων ἐξέβαλε τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας Κα-

eique sufficitur Petrus Mongus, homo maleficus et veritatis hostis ; qui jam ante damnatus ab uno episcopo, eo quoque damnato delectus est. Hunc Deo instigante agressi monachi triginta sex dies episcopatu latrocinii in morem functum dejiciunt, eamque dignitatem legitime reddunt Timotheo Salophaciolo.

Quarto anno terribilis fuit terræ motus Cpoli die 25 Sept. Corruerunt multa templa, domus rostraque funditus, et obruta est immensa hominum multitudo. Cecidit etiam globus columnæ fori, et statua Theodosii Magni, quæ columnæ Tauri imposita erat, murique interioris satis longa pars. Duravit diu ille terræ motus, adeo ut fetor quoque urbem occuparit. Ea tempestate reliquiæ beati apostoli Barnabæ inventæ sunt in Cypro. Jacebat cadaver id sub arbore ceraso, Evangelium quod **619** S. Matthæus composuerat, in pectore gestans, manu Barnabæ descriptum. Ea occasione Cyprus metropolis facta est, ut jam non amplius sub Antiochia censeretur, sed soli Cpoli subesset. Id Evangelium Zeno reposuit in palatio, in æde Sancti Stephani in Daphna.

Anno duodecimo Felix concilio in æde Petri et Pauli apostolorum habito duos episcopos et exsecuturem Cpolin mittit, Zenonem et Acacium per litteras jubens Mongum, utpote hæreticum, Alexandria exigere.

Anno 13 Zenonis et Acacii jussu Romani legati Abydi sunt comprehensi, litteræ interceptæ, ipsi in custodiam dati ; minatusque eis Zeno mortem est, nisi cum Mongo et Acacio communionem inirent.

Anno 13 Acacii suasu Zeno orientales episcopos coegit subscribere Henotico (id scriptum, sic a concordia instituenda dictum, Acacius ex animi sui sententia condiderat) et communicare cum Petro Mongo. Pecunia quoque data Roma missos legatos eo perduxit ut contra mandata sua cum Acacio communicarent. Felix ubi rem comperit, iis suam ademit dignitatem, Acacium quoque per litteras ad eum scriptas ordine dejiciens. Quas acceptas Acacius pro nihilo habuit, Felicisque nomen ex albo snstulit.

Anno 16 Petrus ille Mongus Alexandriæ moritur, eique Athanasius **620** cognomento Celetes subrogatur. Zeno autem a tyrannis otium adeptus Antiochena Ecclesia exturbat Calandionem, inque

XYLANDRET GOARI NOTÆ.

(86) *Globus* ille nimirum quem statua Constantini in foro erecta manu gerebat, non vero *columnæ globus*, ut perperam Xylander ; nisi vocabulo columnæ statuam in columna porphyretica positam intelligat, de qua jam auctor fol. 265. GOAR.

(87) Platea civitatis ita dicta. GOAR.

(88) Longe est ab exsequendo Latini interpretis officio Xylander, qui non *defensorem* sed *exsecutorem* vertit ἔκδικον. Quid exsequetur, edicat. *Defensor* certe causis pauperum et Ecclesiarum vacabat, cujus titulum gessit Sebastianus martyr. Eumdem, imo plures, et super omnes primatem Ecclesia Græca inter officiales, de quibus Codinus, recenset. De iis concilium Carthaginense apud Balsamonem can. 78. GOAR.

Gasin relegat, episcopatum Petro Cnapheo reddit. Is Antiochiam reversus multa mala facinora fecit, damnationibus concilii novis, ejectionibus inculpatorum episcoporum, substitutionibus et delectibus illegitimis, aliisque id genus. Nam jam ante adjecerat sanctissimo hymno : Christe rex, crucifixe pro nobis. Post reditum autem abstulit hæc, Christe rex. Et Xenaias quidam Satanæ servus docebat non esse recipiendas Christi et sanctorum imagines. Erat natione Persa, conditione servus. Hic cum sub Calandione profugisset a suo domino, pagos qui sunt circa Antiochiam a fide avocabat ; cumque nondum esset baptizatus, tamen clericum se esse dicebat. Hunc Calandio profligaverat : sed Cnapheus Hierapolitano episcopatui præfecit ac Philoxenum nominavit. Cumque postea intellexisset eum non esse baptizatum, sufficere ei designationem loco baptismatis affirmavit. Cæterum Euthymius, qui de religione rectissimam tuebatur sententiam, Anastasium Silentiarium, qui postea temporis imperium male gessit, Ecclesia ejecit ut hæreticum et Eutychi consentientem.

Anno 17 Zeno Marianum, sapientissimum comitem, et qui arcana quædam præsciret ac imperatori indicaret, interrogavit quisnam sibi in imperio esset successurus. Respondit ille : Imperium et uxorem tuam **621** accipiet quidam de Silentiariis, me autem injuste occides. Horum utrumque suo tempore exitus comprobavit. Eodem anno Petrus Cnapheus vita decedit, inque ejus locum episcopus Antiochiæ creatur Palladius, presbyter templi sanctæ martyrum principis Theclæ, quod erat Seleuciæ. Suffragatores habuit Joannem Cpolitanum et Anastasium, cujus modo meminimus.

Enimvero elatus fastu Zeno, aut (ut rectius loquar) atræ potius bilis morbo et furiis actus, ad bonorum publicationes et injustrs cædes animum adjecit. Nam proximo cuique crimen intentabat, eumque qua jure qua injuria de medio tollebat. Miseranda præ cæteris atque in primis inhumana cædes fuit illi magistri, qui et vitam ejus servarat

A λανδίωνα καὶ ἐξώρισεν εἰς Ὄασιν (89). Πέτρον δὲ τὸν Κναφέα κατέστησεν ἐν αὐτῇ, ὃς ἐλθὼν εἰς Ἀντιόχειαν πολλὰ κακὰ ἐποίησεν, ἀναθεματισμούς τε πάλιν τῆς συνόδου καὶ ἐκβολὰς ἐπισκόπων ἀνεπιλήπτων ἀντεισαγωγάς τε καὶ χειροτονίας ἀθέσμους καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Πρότερον δὲ προσέθηκε τῷ Τρισαγίῳ (90). Χριστὲ βασιλεῦ, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς. Ὕστερον δὲ ἐλθὼν περιεῖλε τὸ, Χριστὲ βασιλεῦ. Ξεναΐας δὲ ὁ δοῦλος τοῦ Σατανᾶ τὴν Δεσποτικὴν εἰκόνα καὶ τῶν ἁγίων ἐδίδασκε μὴ δέχεσθαι. Πέρσης γὰρ ἦν τῷ γένει, δοῦλος δὲ τὴν τύχην. Ἀποσυγὼν δὲ τοῦ ἰδίου [P. 354] δεσπότου ἐπὶ Καλανδίωνος τὰς περὶ Ἀντιόχειαν κώμας ἀνεστάτου ἀπὸ τῆς πίστεως. Ἀβάπτιστος δὲ ὢν κληρικὸν ἑαυτὸν εἶναι ἔλεγε. Τοῦτον Καλανδίων ἀπήλασε, Πέτρος δὲ ὁ Κναφεὺς

B ἐπίσκοπον Ἱεραπόλεως χειροτονήσας μετωνόμασε Φιλόξενον. Μαθὼν δὲ ὕστερον ἀβάπτιστον εἶναι, ἀρκεῖν αὐτῷ τὴν χειροτονίαν ἀντὶ βαπτίσματος ἔφησεν. Εὐθύμιος (91) δὲ ὁ ὀρθοδοξότατος Ἀναστάσιον τὸν Σιλεντιάριον, τὸν κακῶς μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντα, τῆς Ἐκκλησίας ἐδίωκεν ὡς αἱρετικὸν καὶ ὁμόφρονα Εὐτυχοῦς.

Τῷ ιζ' ἔτει Ζήνων ἤρετο Μαριανὸν τὸν σοφώτατον κόμητα· ἦν γὰρ μυστικά τινα εἰδώς, ἃ καὶ προέλεγεν αὐτῷ. Φησὶ γάρ· Τίς μετ' ἐμὲ βασιλεύσει ; Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι, Καὶ τὴν βασιλείαν σου καὶ τὴν γυναῖκά σου διαδέξεταί τις ἀπὸ Σιλεντιαρίων, ἐμὲ δὲ ἀδίκως ἀποκτενεῖς. Καὶ ἀμφότερα ἐν καιροῖς τοῖς ἰδίοις γεγόνασι. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ Πέτρος ὁ Κναφεὺς τέθνηκε, καὶ ἀντ' αὐτοῦ Παλλάδιος, πρεσβύτερος τῆς

C ἐν Σελευκείᾳ ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας πρωτομάρτυρος Θέκλης, προεβλήθη ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας. Συνεψηφίσθη δὲ τούτῳ καὶ Ἰωάννης ὁ Κωνσταντίνου [πόλεως] καὶ Ἀναστάσιος, ὁ κακῶς βασιλεύσας, Σιλεντιάριος.

Ὁ μέντοι Ζήνων ἐπαρθεὶς ὑψηλοφροσύνῃ πρὸς δημεύσεις καὶ φόνους ἀδίκους χωρεῖ, καὶ πάντα ἄνθρωπον αἰτιώμενος διὰ τῆς οἰασοῦν αἰτίας ἀνῄρει. Τὸ δ' ἀληθὲς εἰπεῖν, ὑπὸ μελαγχολίας καὶ δαιμονίῳ κρατούμενος ἀνεῖλετ οἰκτρῶς καὶ ἀπανθρώπως Ἴλλον τὸν μάγιστρον, δι' οὗ καὶ τὴν ζωὴν σχεδὸν ἔσχε καὶ τῆς βασιλείας ἐκράτησεν. Ἀναιρεῖ δὲ καὶ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(89) Magnam videlicet, juxta Abydon sitam, sterilem, incultam et inhabitatam, in quam delinquentes deportabantur. Plura Pancirollus c. 140 Goar.

(90) Oratio est, qua nil frequentius in ore Græcorum : Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Ante cujus ultima verba hæc alia Petri Gnaphæi sequaces voluerunt inserta : ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς. Hic porro hymnus non *sanctissimus* utcunque, juxta Xylandrum, sed *ter sanctus*, ob ter *sanctus* vocem repetitam, in Ecclesia Græca nuncupatur. Goar.

(91) *Euphemius* legendum, ex Nicephoro, Zonara, Theodoro, Suida, Evagrio, tametsi infra in Anastasio rursum ita legatur. Cæterum silentiarium fuisse non magnæ dignitatis officium, initio Anastasii monet Zonaras. Cuspinianus quietis ministrum vertit, et esse putat quem jurisconsulti virum clarissimum sacri palatii nuncupent. Et sic apud Procopium l. II *Belli persici* legitur Adolium Armenium fuisse imperatoris in palatio ad ea quæ sunt quietis ministrum, quod munus Romani silentiarum vocent. Sed quid Græca habeant, scire expediret. Alii, meo judicio, non inepte scribam aulicum, hoc est eum fuisse putant qui nunc secretarius dicitur. Rectius σιλεντιάριος scribi puto quam σιλεντάριος. Certe in Leone Iconomacho σιλέντιον ποιεῖν decretum scribere significat, ubi Leonis cum Germano acta referuntur. Xyl. — Silentiariorum schola inter imperatoris stipatores spectatissima, cui adlectus fuit Anastasius. Evagrius *Hist. eccl.* III, 39 : Ἀναστασίῳ τὸν στέφανον περιτίθησιν οὔπω μὲν ἥκοντι εἰς γερουσίαν, ἐν δὲ τῇ λεγομένῃ τῶν σιλεντιαρίων σχολῇ καταλεγομένῳ. Istis Græcis sunt ἡσυχοποιοί, qui ad imperatoris latera *silentium* et quietem *indicunt*, juxta Agathiam, ἑστάναι τῆς ἀμφὶ τὸν βασιλέα σιγῆς. Inter *clarissimos* a Dorotheo numerantur : eorum enim, ut ait, λαμπράστρατιά, quamvis Anastasium hunc τῶν χαμαιζήλων ἀξιωμάτων, infimæ dignitatis, Zonaras scribat ; qui nimirum inter aulicos præclarus, longe tamen ab ambienda purpura positus fuisse videretur. Goar.

τὸν θαυμαστὸν καὶ περὶ ποίησιν ἐπῶν ἀξιόλογον ἄνδρα Πελάγιον τὸν πατρίκιον, ἐλευθεροστομεῖν εἰδότα, ὡς φρόνιμον καὶ δίκαιον καὶ φανερῶς ἐλέγχοντα τὰς ἀθεμίτους Ζήνωνος πράξεις· ὃς ἐν τῷ μέλλειν ἀδίκως τελευτᾶν τοιάσδε φωνὰς ἠφίει πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, εἰς οὐρανὸν τὰς χεῖρας ἀναπετάσας. Αἴ, Θεὲ δικαιότατε, ἐμοὶ μὲν ἐπάγεται βίαιος θάνατος, διότι τὰς πολλὰς βίας Ζήνωνος ἐλευθεροστομῶν ἀνέστελλον, καὶ ὅτι τὸν ἠλίθιον ἀδελφὸν αὐτοῦ οὐ συνεχώρουν βασιλέα γίνεσθαι· σὺ δὲ, Δέσποτα παντοδύναμε, ᾧ μέλει τὰ τοῦ δικαίου, θᾶττον αὐτοῖς τῆς μιαιφονίας ἀπαιτήσεις τὰς εὐθύνας. Τούτου φέρεται Ἱστορία δι' ἐπῶν γεγραμμένη ἀπὸ Αὐγούστου Καίσαρος. Τούτου πόνημα καὶ τὰ καλούμενα Ὁμηρόκεντρα καὶ ἄλλα μυρία θαύματος ἄξια. Τὰ ὅμοια δὲ πέπονθε, καὶ Ζώσιμος ὁ Γαζαῖος ῥήτωρ καὶ Ἀρκάδιος ὁ ἔπαρχος καὶ ἄλλοι τῶν ἐπισήμων. Τοιούτου γὰρ καὶ τοσούτου γεγονότος νοῦ Ζήνωνος ἔν τε φόνοις καὶ ἀθεμίτοις πράξεσιν, οὐκ ἠμέλησε τὸ θεῖον εἰς τὴν τούτου [P. 355] ἀναίρεσιν, ἀλλὰ σφοδραῖς καὶ ἀδιαγνώστοις ὀδύναις πᾶν τὸ σῶμα περιβαλὸν βιαίως τοῦ ζῆν ἀπεστέρησε. Λόγος δὲ ἐφέρετο ὅτι ἔκ τινος θείας δυνάμεως ἐκαρατομήθη ἀοράτως, μόνης τῆς δέρεως τῷ τραχήλῳ συνημμένης. Τῆς οὖν γαμετῆς αὐτοῦ καὶ τῶν θαλαμηπόλων τῆς οἰκείας ἀσφαλείας προνοουμένων, εἴασαν τὸν νεκρὸν κείμενον γυμνὸν ἐπὶ σανίδος, καὶ μόλις ἀμφὶ τὸν ὄρθρον τῶν οὐ προσηκόντων τις ἔρριψεν αὐτῷ σινδόνα. Μετὰ δὲ τὸ κατατεθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ τάφῳ ἔφασαν οἱ σωματοφύλακες οἱ ἐν τῷ τάφῳ τεταγμένοι γοερὰν φωνὴ ἐπὶ δύο νύκτας ἀποδίδοσθαι ἐκ τοῦ μνήματος αὐτοῦ· Ἐλεήσατε, ἐλεήσατε, καὶ ἀνοίξατέ μοι. Τῶν δὲ εἰπόντων, ὅτι Ἄλλος βασιλεύει, ἔφη. Οὐδέν μοι μέλει· εἰς μοναστήριον ἀπαγάγετέ με. Τῶν δὲ μὴ ἀνοιξάντων, λέγεται μετά τινα χρόνον τὸ μνημεῖον ἀνοιγῆναι, καὶ εὑρεθῆναι αὐτὸν ὑπὸ πείνης φαγόντα τοὺς βραχίονας αὐτοῦ καὶ τὰ καλίγια (92) ἃ ἐφόρει, διὰ τὸ συχνῶς τῷ κατόχῳ νοσήματι κρατεῖσθαι, καὶ προφιλιωθῆναι ἔτι ζῶντος αὐτοῦ τὴν Ἀριάδνην τῷ Ἀναστασίῳ, ὅθεν καὶ οἱ φύλακες τῶν βασιλικῶν μνημάτων τῇ παραγγελίᾳ αὐτῆς πρὸς τὸ μὴ ἀνοιγῆναι τὸν Ζήνωνα ἐτυπώθησαν ἔκτοτε (63).

Ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς χρόνοις Περόζης ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς πάλιν ἐπιστρατεύσας ἐπὶ τοὺς λευκοὺς Οὔννους τοὺς Νεφθαλίτας (94) ἀπώλετο πανστρατί. Ὀρύξαντες γὰρ τάφρον βαθεῖαν καὶ καλάμους ἐπιθέντες καὶ γῆν ἐπιχώσαντες ἔμειναν ἔνδον, ὀλίγους δὲ ὑπαντῆσαι τούτοις ἀφέντες, κἀὶ αὖθις εἰς φυγὴν τραπέντες καὶ τὰ στενὰ διαβάντες, ἃ σφίσι γνώριμα ὑπῆρχον. Οἱ δὲ Πέρσαι μηδὲν δεινὸν ὑποπτεύσαντες

et eum ad imperium evexerat. Interfecit etiam Pelagium patricium, virum præclarum et carminis scriptione insignem, quod is pro sua prudentia et justitia libertatem dicendi sibi sumens. Zenonis nefaria facinora palam incessebat. Moriturus manibus in cœlum intentis Deum omnium rerum gubernatorem sic est precatus : O justissime Deus, mihi quidem injuste nec infertur, propterea quod libero ore Zenonis multa facinora violenta repressi, et quod fatuum ejus fratrem nolui Cæsarem designari. Tu autem, Domine omnipotens, qui justitiæ rationem habes, quam primum scelerata eorum homicidia punito. Exstat Historia ab eo **622** scripta versibus, ab Augusto Cæsare orsa. Homerocentra etiam composuit, aliaque plurima laude digna. Zeno autem Zosimum prætereа interfécit, rethorem Gazæum, et Arcadium præfectum, aliosque illustres viros. Neque vero tot cædibus ac sceleribus non imposuit pœnas divina vindicta, sed eum vehementibus atque incognitis doloribus toto corpore excruciatum violenta morte sustulit. Fertur fama ei a quadam divina potestate ita fuisse caput abscissum, ut ea res conspectum hominum fugeret solaque cute caput cum cervicibus jungeretur. Itaque uxorem et cubicularios propriæ saluti consulentes mortuum in assere jacentem reliquisse : diluculo tandem quemdam nulla eum necessitudine attingentium sindonem cadaveri injecisse. Satellites porro qui ad sepulcrum, in quo repositus fuit, custodiendum erant collocati, retulerunt se per duas noctes lamentabilem vocem audivisse ex sepulcro elatam : Miseremini, et aperite mihi. Cum dicerent alium jam im imperare, Nihil, inquit, curo : in monasterium me abducite. Sed cum illi non aperirent, ferunt aliquanto post monimentum fuisse reclusum inventumque in eo Zenonem, qui præ fame suos ipse lacertos manderet et caligas, quas gestabat, quia crebro comitiali corripiebatur morbo, et ipso adhuc vivente Ariadna Anastasium amabat. Itaque ea mandaverat custodibus regii sepulcri ne aperirent.

623 Eodem tempore Perozes Persarum rex, cum denuo expeditionem adversus albos Hunnos, qui vocantur Nephthalitæ, suscepisset, cum toto exercitu periit. Nam Hunui cum profundam fossam egissent eamque calamis constravissent, superne terra injecta, intra eam sese continuerunt, paucis emissis qui hosti occurrerent ac mox fuga facta per angustias sibi notas evaderent. Persæ ergo

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(92) Allusum putat Xylander ad *caligas* Latinas. Qui vero linum, lanam aut sericum corrosisset et devorasset Zeno? Facilius certe *calceos*, quos vox καλίγια refert. Dubium omne tollit Euchologium, ubi religionis candidatum habitu monachi susceptum, cui ritui præsens olim adfui, jubet a se abjicere τὰ ἐν ποσὶ καλίγια (ita scribit), non *caligis*, sed *calceis* pedes nudare. Coar.

(93) Reddidit Xylander mutile et ignare. Repono, *unde et ejus jussu, ne recluderetur Zeno, regiorum sepulcrorum custodes fuerunt instituti*. Goar.

(94) Quæ antecedunt, mutila judicans asterisco notavi. Hi autem Hunni Persarum vicini, a Procopio l. I *Belli Persici* Euthalitæ vocantur, ut quidem in Volaterrani legitur versione. Nam etiam apud Nicephorum sunt Nephtalitæ, XVI, 36, et apud Suidam ex Josepho gens ad Orientem habitans commemoratur. Xyl.

insidii non animadversis eos insecuti universi cum rege Peroza et filiis ejus in voraginem istam incidentes perierunt. Perozes eo in periculo constitutus unionem, quem gestabat ingentem ac candidissimum et maximi pretii, a dextra aure detractum abjecit, ne quis eum post se gestaret aut ipsum regem agnosceret : erat enim spectatu dignissimus. Hoc modo modo Perozes cum exercitu interiit. Barbari exinde biennium Persas tributarios habuerunt. Eo exacto Persæ superstites Cabadem Perozæ filium regem constituunt.

De unione, quo is pacto inventus fuerit, talem reperimus historiam. In sinu Persico, qui a Rubro mari versus Aquilonem est situs, uniones aluntur a pectinibus, quos Zambacos vocant. Horum pectinum quidam inventus est intre se alens unionem ingentem ac splendidissimum ; qui cum auctus mensuram usitatam excessisset radiosque splendoris sui fulguris in morem ejacularetur, canis quidam marinus eum splendorem adamavit **624** et pulchritudinem perpetuo assectari cœpit, et quocunque undæ pectinis concham ferebant, eo canis quoque perniciosi cujusdam dæmonis impulsu bacchabatur. Id prodigium piscator quidam animadvertens statuit pectinem machina quadam deprædari : verum canis non concessit, sed raptum pectinem in profundum aquæ abduxit. Proinde regi Persarum de pulchritudine margaritæ piscator refert, isque ei viros adjungit, qui in eo capiendo ipsi adsint. Cum ad mare profecti per aliquot dies præstolati essent, contigit ut canis aliquantisper secederet. Tum piscator statim sese in aquam injecit, et ad fundum delatus pectinem cum unione arripuit, sursumque enatavit, exserta manu qua unionem tenebat, quem et statim ii qui aderant ei eripuerunt. Priusquam vero in lembum piscator evadere posset, supervenit canis miserumque devoravit. Unio ad regem allatus est ; qui ejus spectaculo delectatus, piscatoris filios magnis donis affecit. Eum unionem ut redimeret Justinianus Magnus, 100 auri libras Barbaris misit. Verum ii recusarunt vendere, asservantes eum in signum Persicæ stoliditatis.

A ἀκρατῶς τούτους ἐδίωκον, καὶ πάντες ὁμοῦ σὺν τῷ Περόζῃ καὶ τοῖς αὐτοῦ παισὶν εἰς τὸ βάραθρον συμπεσόντες ἀπώλοντο. Ὁ δὲ Περόζης αἰσθόμενος τοῦ δεινοῦ, τὸν μάργαρον ὃν εἶχε λευκότατον καὶ μέγαν, εἰς ὑπερβολὴν ὑπερτιμον, ἐξ ὠτὸς τοῦ δεξιοῦ ἀφελόμενος ἔῤῥιψεν, ἵνα μή τις ὀπίσω αὐτοῦ τοῦτον φορνίη ἢ γνώριμος γένηται ὡς βασιλεύς, ἐπεὶ ἀξιοθέατος ὑπερφυῶς ἦν· Καὶ οὕτω Περόζης διεφθάρη σὺν πάσῃ τῇ στρατιᾷ. Ἦρξαν δὲ Περσῶν οἱ βάρβαροι χρόνους δύο εἰς φόρου ἀπαγωγήν. Καὶ πάλιν οἱ ὑπολειφθέντες Καβάδην τὸν τούτου υἱὸν εἶχον βασιλέα.

Περὶ δὲ τοῦ μαργαρίτου, πῶς καὶ ποίῳ τρόπῳ εὑρέθη, τοιαύτην εὕρομεν ἱστορίαν. Ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ τῷ πρὸς βορρᾶν κειμένῳ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης τρέφονται μαργαρῖται ὑπὸ κτενῶν, οὓς τινες ζάμβακας ὀνομάζουσι. Τούτων τῶν κτενῶν εὑρέθη B τρέφων ἐν ἑαυτῷ κτεὶς εἷς μαργαρίτην ὑπερφυῆ καὶ λαμπρότατον. Αὐξηθέντος δὲ τούτου καὶ παρὰ τὸ μέτρον γεγονότος αὐγάς τε δίκην ἀστραπῆς ἀκτινοβολοῦντος καὶ διαπέμποντος, ἠρέθη κύων θαλάττιος [P. 356] τῆς αὐγῆς τοῦ μαργαρίτου, καὶ τῆς αὐτοῦ ὡραιότητος οὐκ ἀφίστατο, ἀλλ' ὅπου δ' ἂν ἦγε τὸ ῥεῦμα τὸ ἔλυτρον τοῦ κτενός, ἐκεῖ καὶ τὸν κύνα δαίμων τις ἀλιτήριος ἐξεβάκχευεν. Ἁλιεὺς οὖν τις τὸ ξένον τοῦτο θεασάμενος τέρας ἐδοκίμασε διά τινος μηχανῆς ἀποσυλῆσαι τὸν κτένα. Ἀλλ' ὁ κύων οὐκ ἐνεδίδου· ἁρπάζων γὰρ αὐτὸν ἐπὶ τὸ βάθος ἐνῆγε. Καταμηνύει τοιγαροῦν ὁ ἁλιεὺς τῷ βασιλεῖ τῶν Περσῶν τὸ τοῦ μαργάρου κάλλος· ὁ δὲ δίδωσιν αὐτῷ ἄνδρας τοὺς ἐπὶ τὴν ἄγραν τοῦ μαργάρου συμπράζοντας. Ἐλθόντες οὖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν καί τινας C ἡμέρας ἐγκαρτερήσαντες, ἔτυχε τὸν κύνα μικρὸν ὑποχωρῆσαι· Εὐθὺς οὖν ὁ ἁλιεὺς δισκεύσας αὐτὸν ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ καταδὺς ἐν τῷ βάθει ἐδράξατο τοῦ κτενὸς καὶ τὸν μαργαρίτην ἀνήγαγε, καὶ εὐθέως ἀναδραμὼν ὕψωσε τὴν χεῖρα, καὶ ὑπὸ τῶν συνόντων ἡρπάγη ὁ μάργαρος. Πρὶν δὲ φθάσαι εἰσελθεῖν αὐτὸν ἐν τῇ λέμβῳ, φθάσας ὁ κύων διέσπασε καὶ κατερύφησε τὸν ταλαίπωρον. Ὁ δὲ μάργαρος ἀπεκομίσθη τῷ βασιλεῖ, ὃς καὶ ἡσθεὶς τῷ τούτου θεάματι τοὺς παῖδας τοῦ ἁλιέως μεγάλαις ἠμείψατο δωρεαῖς. Τοῦτον τὸν μαργαρίτην βουληθεὶς ὠνήσασθαι Ἰουστιανὸς ὁ Μέγας χρυσίου λίτρας ἑκατὸν ἀπέστειλε πρὸς τοὺς βαρβάρους· ἀλλ' οὗτοι οὐ κατένευσαν, μνημόσυνον τῆς Περσικῆς ἀπονοίας τοῦ τον φυλάττοντες.

Cabades autem Perozis ultimus filius regno potitus imperio violentius uti cœpit, lege etiam lata, quæ uxores omnibus juberet esse communes. Itaque Pesæ ei regnum ademerunt, ipsumque vinctum in carcerem, qni Letha (id est oblivio dicitur, conjecerunt ; ac fratrem ejus **256** Balbam regem creaverunt. Uxor autem cum Cabadi in carcere degenti ministraret, eam (erat enim formosissima) amare præfectus carceris cœpit. Id ubi intellexit Cabades, uxori suasit ut morem illi generet, si qua fortassis ipse ratione ex carcere posset evadere. Quæ cum sui corporis potestatem præfecto carceris fecisset, postmodo nemine prohibente ad maritum commeavit eique inserviit

D Καβάδης δὲ ὁ τοῦ Περόζου ὕστανος υἱὸς, τῆς βασιλείας ὁραξάμενος, ἐπὶ τὸ βιαιότερον τῇ ἀρχῇ ἐχρᾶτο καὶ κοινὰς τὰς γυναῖκας ἐνομοθέτησεν ἔχειν. Ὅθεν οἱ Πέρσαι τοῦτον τῆς ἀρχῆς ἀπήλασαν καὶ δήσαντες εἰς φυλακὴν τὴν λεγομένην Λήθην ἐνέβαλον, τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ Βάλβην βασιλέα ἐποίησαν. Ἡ δὲ γυνὴ Καβάδου διηκόνει αὐτῷ ἐν τῇ φυλακῇ. Ὁ δὲ τῆς εἱρκτῆς ἄρχων ἤρξατο ἐρᾶν τῆς γυναικὸς εὐπρεπεστάτης οὔσης. Ὁ δὲ Καβάδης παρεκάλει τὴν γυναῖκα ἐνδοῦναι τῷ ἀνθρώπῳ, εἴ πως δυνηθῇ ἐκφυγεῖν τοῦ φρουρίου. Τούτου δὲ γενομένου ἀκωλύτως ἡ γυνὴ πρὸς Καβάδην εἰσιοῦσα τοῦτον ἐθεράπευσε. Φίλος δὲ Καβάδῃ ὀνόματι Σεσώσης ἐδήλου τῷ Καβάδῃ διὰ τῆς γυναικὸς ὡς ἵππους καί ἄνδρας ἐμπα-

ρασκεύου ἔχω ἣν τινι χωρίῳ. Ὁ δὲ Καβάδης νυκτὸς ἐπιλαβούσης πείθει τὴν γυναῖκα, τὴν ἐσθῆτα αὐτῆς αὐτῷ ἀλλάξασθαι, καὶ ἐξελθεῖν μὲν αὐτὸν, ἐκείνην δὲ ἐν τῇ φυλακῇ καθέζεσθαι. Καὶ οὕτω Καβάδης ἐξελθὼν τοῦ δεσμωτηρίου καὶ ἵππῳ ἐπιβὰς σὺν τῷ Σεσώσῃ πρὸς Οὔννους τοὺς Νεφθαλίτας ἀφίκετο. Ὁ δὲ τούτων βάσιλεὺς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ δίδωσιν εἰς γυναῖκα αὐτῷ, καὶ στράτευμα δοὺς πολὺ ἐπὶ Πέρσας ἐξέπεμψεν. Εἰσβαλὼν δὲ εἰς Περσίδα ἐν οὐδενὶ πόνῳ τῆς βασιλείας ἐκράτησε, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐκτυφλώσας εἰς φυλακὴν ἐνέβαλε. Τὴν δὲ βασιλείαν ἀσφαλῶς διεφύλαξεν (ἦν γὰρ ἀγχίνους καὶ δραστήριος), καὶ ἐκράτει μετὰ ταῦτα ἔτη ια', καταλύσας τοὺς νόμους πάντας οὓς προεξέθετο.

[P. 357] Μετὰ τὴν Ζήνωνος τελευτὴν ἡ βασίλισσα καὶ ἡ σύγκλητος καὶ τὸ στράτευμα Ἀναστάσιον τὸν Σιλεντιάριον ἀναγορεύουσι βασιλέα, τῆς τῶν Ἀκεφάλων ἤτοι Συγχυτικῶν ὄντα αἱρέσεως. Ἦν δὲ τῷ σώματι μήκιστος, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων χαροποὺς καὶ γλαυκοὺς μετρίως, φαλακρὸς ἠρέμα καὶ πολιός. Ἄγει δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὴν μοναρχίαν Οὐρβίκιος εὐνοῦχος, τότε μεγίστην παρὰ τῆς βασιλείας ἔχων δύναμιν. Μετὰ δὲ τὴν ἀγαγόρευσιν ἀπαιτεῖται ὁμολογίαν παρὰ Εὐθυμίου (93) τοῦ πατριάρχου πρὸς τὸ μὴ σαλεῦσαί τι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πίστεως, ἀνάξιον αὐτὸν ἀποκαλῶν τῆς τῶν Χριστιανῶν βασιλείας. Βιαζομένης δὲ αὐτὸν Ἀριάδνης καὶ τῆς συγκλήτου δίδωσιν αὐτοῦ τὸ ἰδιόχειρον τῷ πατριάρχῃ, κυροῦν τὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ὑπὲρ τῆς πίστεως δόγματα, καὶ οὕτω στεφθεὶς Ἀριάδνην ἄγεται εἰς γάμον, οὔπω πρότερον γαμετῇ συνοικήσας. Ἐκράτησε δὲ ἔτη κζ' μῆνας δ'. Ἐπὶ τούτου Ναυιχαῖοι καὶ Ἀρειανοὶ ἔχαιρον, Μανιχαῖοι μὲν ὡς μητρὸς τοῦ βασιλέως ξηλωτρίας οὔσης καὶ προσφιλοῦς αὐτοῖς, Ἀρειανοὶ δὲ ὡς Κλέαρχον τὸν θεῖον αὐτοῦ, ἀδελφὸν τῆς κακόφρονος μητρὸς αὐτοῦ, ὁμόδοξον ἔχοντες.

Τούτου τῷ πρώτῳ ἔτει Εὐθύμιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, συναγαγὼν τοὺς ἐνδημοῦντας ἐπισκόπους, τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἁγίαν σύνοδον ἐκύρωσε. Τούτου τοῦ Ἀναστασίου τὸ τῆς βασιλείας σχῆμα λαβόντος ἐν τῷ τοῦ Ἱπποδρόμου καθίσματι ἅπας ὁ δῆμος ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος εὐθυβόλως ἐβόησεν· Ὡς ἔζησας, οὕτω καὶ βασίλευσον, δέσποτα. Πρὸ ᾠδῶν γὰρ ἀλεκτρυόνων εἰς ἐκκλησίαν φοιτῶν ἄχρι τῆς ἀπολύσεως ἵστατο ἐξιλεούμενος τὸ θεῖον, νηστεύων πολλὰ καὶ τὰ προσόντα αὐτῷ πένησι καὶ πτωχοῖς διαδιδούς. Οὗτος τοὺς δηλάτορας ἐκ τῆς πόλεως τελείως ἐξέκοψεν. Ἀφῆκε δὲ καὶ τὸ τέλος τοῦ λεγομένου χρυσαργύρου. Ὁ δὲ χρυσάργυρος τοιοῦτόν τι πρᾶγμα ἦν· πᾶς πενόμενος καὶ προσαιτῶν καὶ πᾶσα πόρνη καὶ ἀπολελυμένη καὶ πᾶς δοῦλος καὶ ἀπελεύτερος συνεισφορὰν ἐποιοῦντο κοινὴν πρὸς τὸ δημόσιον ὑπὲρ οὔρου καὶ κοπρίας κτηνῶν τε καὶ κυνῶν τῶν ἐν ἀγροῖς καὶ πόλεσι διατριβόντων· καὶ ὁ μὲν ἄνθρωπος νόμισμα ἀργυροῦν συνεισέφερεν,

A Erat amicus Cabadi Sesoses quidam. Is Cabadi per uxorem ejus significat habere se equos virosque paratos quodam in loco. Tum Cabades, nocte facta, uxori persuadet ut secum veste mutet: itaque ea suo loco relicta, carcerem exit, equoque conscenso cum Sesose ad Hunnos Nephtalitas pervenit. Horum rex Cabadem sibi generum facit, magnoque instructum exercitu in Persiam mittit. Eam ingressus Cabades nullo negotio regnum recuperat, fratrem oculis erutis in carcerem includit, ac posthac (erat enim prompto ingenie et strenuus) regnum tuto servat per annos 11, abrogatis quas ante tulerat legibus omnibus.

Mortuo Zenone, Augusta, senatus et exercitus B Anastasio Silentiario imperium deferunt. Fuit is in hæresi Acephalorum sive Synchyticarum, procerissimo corpore, oculis trucibus ac mediocriter cæsiis, calvaster ac **626** canus. Ad imperium eum promovit Urbicius eunuchus, qui tum apud imperatricem plurimum poterat. Cum designatus esset, Euthymius patriarcha ab eo exegit ut, cautione data, affirmaret se nihil in rebus ecclesiasticis et fide labefactaturum. indignum eum dicens qui Christianis imperaret. Compulsus tandem ab Ariadna et senatu sua manu scriptam schedam patriarchæ tradit, qua profitetur se Chalcedonensis concilii de fide decreta rata habere. Ita demum coronatus Ariadnam uxorem ducit, cum hactenus vixisset cælebs. Imperavit annos 27, menses 4. Sub ejus imperio Manichæis et Arianis animis creC verunt, Manichæis, quod mater imperatoris ipsorum sectæ studeret atque amica esset, Arianis, quod Clearchus imperatoris avunculus secum sentiret.

Primo ejus anno Euthymius Cpolis episcopus, collectis qui tum in urbe degebant episcopis, synodum Chalcedonensem confirmavit. Cum Anastasius, imperatorio habitu sumpto, in circo sederet, universus populus veluti uno ore directe inclamavit: Sicut vixisti, ita etiam impera, domine. Quippe ante galli cantum templum adire solebat, ibique dum concio dimitteretur, astabat Deum placans. Frequenter jejunabat, et sua pauperibus et mendicis erogabat. Idem delatores funditus ex urbe D excidit. Abolevit etiam tributum quod Chrysargyrum dicebatur, quasi **627** aurargentum dicas. Id tale fuit. Quivis mendicus, quævis meretrix, quævis repudiata, quivis servus, quivis libertus, ærario aliquid pendebant, atque etiam de mulo, de fimo, de jumentis et canibus in urbe et rure degentibus. Homo, sive mas esset sive femina, nummum argenteum pendebat: tantumdem equus, bos et mulus; asinus autem et canis obolos sex,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(93) Ex quo postmodum imperatores et principes ut fidem publicent et scripto sacramentoque firment in consuetudine posuerunt. Scripto vero fidem professus est Zeno, cum deinceps repetierit et v facta receperit, p 358. Vide p. 403. Goar.

et erat cum in agris tum in urbe magnus ejulatus, cum id tributum absque ulla miseratione exigeretur. Itaque imperator, cum ea de re legatos ad eum mississent monachi Hierosolymitani, et Timotheus Gazæus vir sapientissimus tragœdiam ea de re finxisset, excidit ista. Atque eo sane tempore illustrem suam fecit liberalitatem, quod tributum illud quadriennale, quod magna cum omnium pernicie ingentem talentorum corradebat numerum, et Chrysargyrum appellabatur, sustulit, tabulasque ejus tributi descriptionem continentes in circo omnes coram toto populo concremavit. Ac rem publicam quidem ille tanta magnificentia emendabat. Sed in rebus ecclesiasticis idem asperum se atque inverecundum præbuit : quippe anno imperii sui secundo vi suam obligationem ab Euthymio repetiit.

Quinto anno tyrannos opera Joannis Scethis domuit. Euthymio quoque episcopo, sibi religionis causa adverso, hæc nuntiavit : Magnæ tuæ precatione amicos tuos fuligine consperserunt. Eumdem episcopatu **628** dejectum relegavit, episcopatui Macedonium præfecit. Hic in gratiam imperatoris Henoticum Zenonis subscriptione sua approbavit.

Anno 8 Macedonius de sententia Anastasii unire conatus est monasteria regiæ urbis, divulsa ab unione propter Henoticum Zenonis ; et coactis qui in urbe tum peregrinabantur episcopis, Chalcedonensis concilii decreta scripto rata se habere confirmavit. Theodoricus porro Afer cum ministrum haberet sibi percharum et rectæ religionis professorem, cum is in domini gratiam a fide ad Arianismum se transtulisset, caput homini amputavit, quod diceret eum qui Deo fidem non servasset. non facile sibi fidelem fore.

Annis 10 et 11 rursum Saraceni in Phœniciam et Syriam, et Bulgari in Illyricum et Thraciam incursiones fecerunt.

Anno 12 Anastasius cum Aretha pacem componit ; atque exinde in tota Palæstina, Arabia et Phœnicia alta pax ac tranquillitas fuit. Cum Neocæsareæ immineret terræ motus, miles quidam iter faciens duos contra se ire milites vidit, aliumque a tergo clamantem : Abstinete domo in qua est arca Gregorii. Eo terræ motu cum major urbis pars esset prostrata, ædes Sancti Gregorii incolumis mansit.

Anno 13 Cabades Persarum rex, facta expeditione, Amida urbem oppugnat.

A ὁμοίως καὶ ἡ γυνη, ἵππος δὲ καὶ ἡμίονος καὶ βοὺς τὸ αὐτὸ συνεισέφερον, ὄνος δὲ καὶ κύων φολλεις (96) ἔξ. Καὶ ἦν ὀδυρμὸς πολὺς ἔν τε χώρᾳ καὶ πόλει τούτων εἰσπραττομένων ἀσυμπαθῶς. Πρέσβεις τοίνυν δεξάμενος ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις μοναχῶν, καὶ Τιμοθέου τοῦ Δαζαίου ἀνδρὸς τὰ πάντα σοφοῦ τραγῳδίαν ποιήσαντος ὑπὲρ τοῦ τοιούτου, ταῦτα ἐξέκοψε. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ περίβλεπτον φιλοτιμίαν τῆς πολυταλάντου καὶ πανώλου εἰσφορᾶς τοῦ καλουμένου τετραετηρικοῦ χρυσαργύρου κατέλυσεν ὁ βασιλεὺς, [358] καὶ πυρὶ ἔν τῷ ἱπποδρόμῳ ἐναντίον πάντων κατέκαυσε τὰ τῆς τοιᾶσδε συντελείας κατάγραφα. Καὶ τὰ μὲν πολιτικὰ φιλοτίμως οὕτως ἐπηνωρθοῦτο, εἰς δὲ τὰ εἰς τὴν τοῦ θείου δόξαν συντείνοντα δριμὺς καὶ ἀδυσώ-
B πητος γέγονε· τῷ γὰρ δευτέρῳ ἔτει αὐτοῦ μετὰ βίας τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ παρὰ Εὐθυμίου ἔλαβε.

Τῷ ε' ἔτει τοὺς τυράννους διὰ Ἰωάννου τοῦ Σκήθους (97) παρέλαβεν. Εὐθυμίῳ δὲ τῷ ἐπισκόπῳ, ἐχθρῷ αὐτοῦ ὄντι διὰ τὴν πίστιν, ἐδήλωσεν· Αἱ εὐχαί σου αἱ μεγάλαι τοὺς φίλους σου ἠσθόλωσαν. Τοῦτον τε καθαιρεῖ καὶ εἰς ἐξορίαν παραπέμπει. Μακεδονιον δὲ προχειρίζεται ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ δὲ κακῶς πεισθεὶς τῷ Ἀναστασίῳ ὑπέγραψε τῷ ἑνωτικῷ Ζήνωνος.

Τῷ η' ἔτει Μακεδόνιος γνώμῃ τοῦ βασιλέως ἑνῶσαι τὰ μοναστήρια τῆς βασιλίδος ἔσπευδεν, ἀποσχισθέντα διὰ τὸ ἑνωτικὸν Ζήνωνος. Καὶ τοὺς ἐνδημοῦντας ἐπισκόπους συναγαγὼν τὰ ἐν Χαλκηδόνι καλῶς δογματισθέντα ἐγγράφως ἐβεβαίωσε. Θευδέριχος δὲ
C ὁ Ἄφρος διάκονον ἔχων ὀρθόδοξον, πάνυ ἀγαπώμενον ὑπ' αὐτοῦ, μεταθέμενον δὲ εἰς ἀρειανισμὸν χαριζόμενον Θευδερίχῳ ἀρειανίζοντι, ἀπέτεμε ξίφει, εἰπών· Εἰ τῷ Θεῷ τὴν πίστιν οὐκ ἐφύλαξας, ἐμοὶ πῶς φυλάξεις ;

Τῷ ι' καὶ ια' ἔτει γέγονε πάλιν Σαρακηνῶν ἐπιδρομὴ ἔν τε Φοινίκῃ καὶ Συρίᾳ, καὶ οἱ Βούλγαροι τῷ Ἰλλυρικῷ καὶ τῇ Θρᾴκῃ ἐπιτρέχουσι.

Τῷ ιβ' ἔτει σπένδεται πρὸς Ἀρέθαν (98) Ἀναστάσιος, καὶ λοιπὸν πᾶσα ἡ Παλαιστίνη καὶ Ἀραβία καὶ Φοινίκη πολλῆς γαλήνης καὶ εἰρήνης ἀπήλαυον. Ἐν Νεοκαισαρείᾳ δὲ μέλλοντος γίνεσθαι σεισμοῦ στρατιώτης ὁδεύων εἶδε δύο στρατιώτας ἐπ' αὐτὸν ἰόντας, καὶ ὄπισθεν ἄλλον κράξαντα· Φυλάξατε
D τὸν οἶκον ἐν ᾧ ἡ θήκη Γρηγορίου ἐστί. Γενομένου δὲ τοῦ σεισμοῦ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πόλεως ἐπτώθη, πλὴν τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου.

Τῷ τρισκαιδεκάτῳ ἔτει Καβάδης ὁ Περσῶν βασιλεὺς ἐκστρατεύσας Ἀμιδα τὴν πόλιν πορθεῖ.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(96) Folles. Hujus monetæ meminerunt etiam alii auctores, Suidas docet follem esse obolum. Idem testatur Timotheum Gazæum grammaticum istius tributi causa in Anastasium edidisse tragœdiam, in Τιμόθεος. Xyl. — [Vide Fabroti Glossarium infra.]

(97) *Scythæ* legitur apud Evangrium, III, 35, et in Eclogis l. II Theodori anagnostæ. Loquitur autem de Longino Zenonis fratre, ejusque socio Theodoro, qui Isauris concitatis rebellabant ; quanquam Zonaras Longinum hunc a Zenonis fratre diversum facit. Xyl.

(98) Aretham puto ducem Persicum dici, qui Nicephoro est *Zarethos*, XVI, 35. Amida urbs est Mesopotamiæ. De bello hoc Persico Procopius l. I copiose. Xyl.

Τῷ ιδ' ἔτει πολλοὶ πόλεμοι μετὰ Καβάδῃ γεγόνασι. Τούτῳ τῷ ἔτει ἱππικοῦ γενομένου ἄταξία γέγονε τῶν δύο μερῶν (99), καὶ πολλοὶ ἀπέθανον ἐξ ἀμφοτέρων. ἐν οἷς καὶ ὁ υἱὸς,τοῦ βασιλέως, ὃν εἶχεν ἀπὸ παλλακῆς. Σφόδρα οὖν λυπηθεὶς ὁ βασιλεὺς πολλοὺς ἐτιμωρήσατο. Τούτῳ τῷ ἔτει ἐχώνευσε πολλὰ χαλκουργήματα ἐξ ὧν ἔστησεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, καὶ ἐποίησε τὴν ἰδίαν στήλην, καὶ ἔστησεν εἰς κίονα τοῦ Ταύρου· ἡ γὰρ πρώτη ἑστῶσα [P. 359] Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ σεισμοῦ καὶ συνετρίβη. Τότε καὶ ἀνήρ τις χειμευτὴς, ἐκ τῶν τῆς χείμης τεχνῶν εὐφυὴς ὢν ταῖς ἀπόταις ὀφθαλμοπλανῆσαι, ὑπεδείκνυεν ἀργυροπράταις καὶ καὶ ἑτέροις χεῖρας καὶ πόδας ἀνδριάντων καὶ ἕτερα εἴδη χρυσᾶ, λέγων θησαυρὸν εὑρηκέναι, καὶ πολλοὺς ἀπατήσας εἰς πενίαν ἤνεγκε. Φήμης οὖν περὶ αὐτοῦ γενομένης κρατηθεὶς ἤχθη τῷ Ἀναστασίῳ. Ὁ δὲ προσήνεγκεν αὐτῷ χαλινὸν ἵππου ὁλόχρυσον διὰ μαργαριτῶν· ὃν λαβὼν ὁ βασιλεὺς ἔφη· Ὄντως σὺ, εἰ καὶ πάντας ἠπάτησας, ἐμὲ οὐκ ἀπατήσεις. Καὶ ἐξώρισεν αὐτὸν εἴς τι φρούριον (1), ἔνθα καὶ τελευτᾷ.

Τῷ ις' ἔτει ἀνεθεὶς τῶν πολέμων Μακεδόνιον τὸν πατριάρχην διαστρέψαι τῆς ὀρθῆς πίστεως ἔσπευδε. Πολλοὶ δὲ τῶν ἐπισκόπων Ἀναστασίῳ χαριζόμενοι τῇ ἐν Χαλκηδόνι συνόδῳ ἀντέπιπτον. Μανιχαῖον δέ τινα ζωγράφον Συροπέρσην ἀπὸ Κυζίκου Ἀναστάσιος ἤγαγεν ἐν σχήματι πρεσβυτέρου, ὃς ἀλλότρια τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἁγίαν εἰκόνων ἐτόλμησε γράψας καὶ φασμάτῳδη ἐν τῷ παλατίῳ γνώμῃ τοῦ βασιλέως, χαίροντι τοῖς Λανιχαϊκοῖς· ὅθεν καὶ στάσις τοῦ λαοῦ γέγονε μεγάλη. Ασχόλιον δέ τινα ὁ Μακεδόνιος (2) ἐν ἔχθρᾳ φονικῇ σπασαμενον κατ' αὐτοῦ μάχαιραν ἐξ ὑποβολῆς τῶν ἐχθραινόντων αὐτῆς, τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ μνησικακῆσαι ὥστε καὶ μηκιαίας αὐτῷ ἀννώνας προσέταξε λαβεῖν· πρᾶος γὰρ ἦν ὁ ἀνήρ. Τοῦτο δὲ πρώην καὶ εἰς ἱεροσουλίαν ἔπραξε. Δύο τινῶν ἀμφισβητούντων ἐπισκόπων περὶ πίστεως, ὀρθοδόξου καὶ Ἀρειανοῦ, καὶ τοῦ μὲν Ἀρειανοῦ διαλεκτικοῦ ὄντος, τοῦ δὲ ὀρθοδόξου εὐσεβοῦς καὶ πιστοῦ, ὁ ὀρθόδοξος προύτεινεν ὥστε ἀφεμένους τῶν λόγων εἰς πῦρ εἰσελθεῖν, καὶ οὕτω δειχθῆναι τὸν εὐσεβέστερον. Τοῦ δὲ Ἀρειανοῦ τοῦτο παραιτησαμένου αὐτὸς εἰσῆλθε, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ πυρὸς ἱστάμενος διελέγετο πᾶσιν, ἀβλαβὴς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ φυλαττόμενος.

Τῷ ιζ' ἔτοι ἐτείχισε τὸ Δαρὰς, χωρ'ον ὂν τῆς Μεσοποταμίας μέγα καὶ ὀχυρὸν, μέσον τῶν ὅρων νείμενον Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν. Καὶ ἐποίησεν ἐκκλησίαν καὶ ὡρεῖα καὶ κιστέρνας καὶ ἐμβόλους καὶ δύο δημόσια λοετρὰ, ὀνομάσας αὐτὴν Ἀναστασιούπολιν, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ δίκαια πόλεως.

629 Anno 14 crebro bellum est cum Cabade gestum. Eodem anno cum ederetur equestre certamen, tumultuantibus partibus multi utrinque sunt interfecti, interque eos imperatoris ex pellice filius. Cujus dolore percitus imperator multos supplicio affecit. Eodem anno multa ærea Constantini Magni opera conflavit, suamque statuam inde confecit et in columna Tauri constituit: nam quæ prius ibi posita fuerat Theodosii Magni, ea terræ motu dejecta et comminuta fuit. Tunc etiam vir quidam ex eorum numero qui chymicam artem profitentur, callidus oculos hominum impostura præstringere, argentariis aliisque obtulit manus pedesque statuarum et alia aurea, dicens se thesaurum reperisse; multosque ita deceptos ad paupertatem redegit. Fama vulgata, captus et ad Anastasium adductus frenum equi ex solido auro conflatum ac margaritis consertum obtulit. Sed imperator freno accepto: Ut omnes, inquit,fefelleris, me profecto non decipies. Statimque hominem in castellum quoddam relegavit, in quos is periit.

Anno 16 bellis exoneratus, conatus est Macedonium episcopum a recta fide avertere. Multi tum episcopi in gratiam Anastasii Chalcedonense concilium impugnaverunt. Adduxit etiam Anastasius Cyzico pictorem quemdam Syropersam, habitu presbyteri,qui in regia jussu imperatoris **630** (nata is Manichaicis nugis delectabatur) quædam monstrosa et ab imaginibus ecclesiasticis aliena pingeret. Ob id magna populi est coorta seditio. Cæterum Macedonius tantum abfuit ut Ascholii injuriam persequeretur, a quo stricto gladio fuerat inimicorum suorum instinctu petitus,ut menstruam ei porro annonam constituerit. Erat enim vir mansuetus. Atque eodem recens modo sacrilegum tractaverat. Duobus episcopis de fide altercantibus, orthodoxo et Ariano,cum hic disserendi facultate polleret, ille pietate et fide fretus hanc Ariano conditionem tulit ut omissa disputatione in ignem sese darent. itaque uter ipsorum pietate præstaret, notum fieret. Recusante Ariano ipse intravit ignem, et stans in medio ejus verba ad multitudinem fecit, Deo ipsum incolumem conservante.

Anno 17 Anastasius Daras, castrum Mesopotamiæ magnum atque validum, in finibus Romani ac Persici imperii muniit; exstruxitque ibi templum et horrea et cisternas et rostra ac duo publica balnea. Loco urbis privilegia dedit, et eam Anastasiopolim nominavit.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(99) Prasinorum videlicet et Venetorum frequenter in Circensibus certaminibus digladiantium. De quibus alibi. Goar.

(1) Quale sic explicat Thophanes: Ὃς ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς τὴν Πέτραν τὸ φρούριον τῆς Ἀσίας, καὶ ἐκεῖ ἐτελεύτησε. Goar.

(2) Percursorem Macedonii non Ascholium. sed Eucholium lego in Eclogis Theodori, Εὐχόλιον. Et pro ἱεροσυλίαν ibidem rectius ἱεροσύλους. De Anastasiopoli, a Nisibi stadiis 98 dissita, Procopius loco citato. Quid ὡρεῖα sint, Suidas videtur docere, cum ταμιεῖον interpretatur; et Græce in *Pandectis* pro horreo ponitur. Alioquin putassem ᾠδεῖα scribendum, odea. Xyl.

Anno 20 Deuterius episcopus Arianorum quemdam nomine Barbarum baptizans, ausus est contra institutum Domini sic dicere : Baptizatur Barbarus in nomen Patris per Filium in Spiritu sancto. Ad quæ verba statim exsiccatum est baptismi lavacrum. Et Barbarus territus fugit, **631** miraculumque omnibus exposuit. His annis hæretici cum Anastasio Macedonium episcopum orthodoxum Cpolis adorti sunt, estque hic ab imperatore relegatus Euchaita ; et pro eo substitutus flagitiosus ille Timotheus, qui Litroboles et Celon cognominatur.

Anno 22 imperator et Timotheus iste multa mala iis intulerunt qui pro Macedonio et Chalcedonensi concilio propugnabant. Et Anastasius, ita persuasus a Severo qui ab hæresi Acephalorum erat, volens sanctissimo carmini apponere hæc verba : *Qui crucifixus es pro nobis*, logothetam et præfectum urbis jussit conscenso suggesto ea proclamare. Ob hoc factum populus, seditione excitata, alium imperatorem poscere, ipsum contumeliis et conviciis exagitare, multas domos incendere : monachum in mansione S. Philippi, prope cisternam S. Mocii, inclusum, quod imperatori is charus erat, necare, capiteque ejus hastæ præfixo clamare ; — Hic est amicus hosti sanctæ Trinitatis ; — et monacham, quam imperator maximi faciebat, jugulare ; cadaver utrumque raptare et in Studii mansione cremare. His perterritus imperator hæresim aliquantisper desiit. Eodem anno, cum Alamundarus Saracenorum princeps Dei providentia baptizatus ab orthodoxis esset, impius Severus duos ad eum mittit episcopos, qui eum labe suæ hæreseos inficerent. Quos ille admirabili **632** commento refutavit. Dixit enim iis eo ipso die sibi litteras de morte Michaeli angelorum principis esse allatas. Cumque responderent nullo eum modo potuisse mori : Quomodo autem, ait, nudus Deus potuit crucifigi, quod vos affirmatis, si Christus non constitit ex duabus naturis, cum ne angelus quidem moriatur ? Ita cum dedecore Severiani illi discesserunt. Cabades autem quosdam in Perside Christianos uncis gladiis cum concidisset, ii nihilo secius postmodo obambulaverunt.

Anno 23 Vitalianus occupata universa Thracia, Scythia et Mysia, ducens secum Hunnorum et Bulgarorum agmen, multas urbes et Cyrillum quoque

A Τῷ κ' ἔτει Δευτέριος ὁ ἐπισκοπος τῶν Ἀρειανῶν, βαπτίζων τινὰ Βάρβαρον λεγόμενον, παρὰ τὴν Δεσποτικὴν παράγοσιν ἐτόλμησεν εἰπεῖν, Βαπτίζεται Βάρβαρος (3) εἰς ὄνομα Πατρὸς δι' Υἱοῦ, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι. Καὶ εὐθὺς ἐξηράνθη ἡ κολυμβήθρα, ὁ δὲ Βάρβαρος ἔμφοβος γενόμενος ἔφυγε καὶ πᾶσιν ἐγνώρισε τὸ θαῦμα. Ἐν τούτοις τοῖς ἔτεσιν ἡ τῶν αἱρετικῶν μετὰ Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως κατὰ Μακεδονίου τοῦ ὀρθοδόξου Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου ἔνστασις [P. 360] γέγονεν· ὑφ' οὗ καὶ ἐξορίζεται Μακεδόνιος εἰς Εὐχάϊτα, καὶ εἰσάγεται ὁ ἀλιτήριος Τιμόθεος ὁ λεγόμενος Λιτροβόλης καὶ Κήλων.

Τῷ κβ' ἔτει Ἀναστάσιος ὁ παράνομος βασιλεὺς καὶ Τιμόθεος ὁ ἀνίερος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως πολλὰ κακὰ τοῖς ὑπὲρ τοῦ θαυμασίου Μακεδονίου καὶ τῆς συνόδου ἀγωνιζομένοις ἐνεδείξαντο. B Βουληθεὶς δὲ ὁ Ἀναστάσιος προσθεῖναι εἰς τὸ τρισάγιον τὸ Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, πειθόμενος Σεβήρῳ τῷ Ἀκεφάλῳ, τὸν λογοθέτην καὶ τὸν ἔπαρχον ἐν τῷ ἄμβωνι ἀνεβίβασε τοῦτο ἐκφωνῆσαι. Διὸ γέγονε δημοτικὴ στάσις ἄλλον βασιλέα ἐπιβοωμένων. Ἐμπρήσαντές τε πολλοὺς οἴκους, καὶ τὸν βασιλέα ὑβρίσαντες, ἦλθον εἰς τὴν μονὴν (4) τοῦ ἁγίου Φιλίππου, πλησίον τῆς κινστέρνης τοῦ ἁγίου Μωκίου, ἔνθα ἦν ἔγκλειστος φίλος τοῦ βασιλέως· καὶ τοῦτον φονεύσαντες ὡς ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀγαπώμενον, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ δόρατος ἀναρτήσαντες ἕκραζον· Οὗτός ἐστιν ὁ φίλος τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκα ἔγκλειστον, εἰς ἣν πολλὴν πίστιν εἶχεν ὁ βασιλεὺς ἀνελύντες ἔσωσαν ἀμφοτέρους καὶ ἐν τῇ μονῇ τῶν Στουδίου ἔκρυψαν. Ἐπὶ τούτοις ὁ βα- C σιλεὺς φοβηθεὶς ἐπαύσατο πρὸς βραχὺ τῆς αἱρέσεως. Τῷ αὐτῷ ἔτει Ἀλαμουνδάρου τοῦ φυλάρχου τῶν Στρακηνῶν βαπτισθέντος Θεοῦ προνοίᾳ παρὰ τῶν ὀρθοδόξων, Σεβῆρος ὁ δυσσεβὴς δύο ἐπισκόπους ἔπεμψε τῆς λώβης αὐτοῦ μεταδοῦναι τῷ ἀνδρί. Οὓς θαυμαστῶς ἤλεγξε δραματουργίᾳ τοιαύτῃ. Ἔφη γὰρ πρὸς αὐτούς· Γράμματα, φησίν, ἐδεξάμην σήμερον ὅτι Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος τέθνηκε. Τῶν δὲ εἰπόντων ἀδύνατον εἶναι, τοῦτο ἔφη πρὸς αὐτούς. Καὶ πῶς Θεὸς γυμνὸς ἐσταυρώθη καθ' ἡμᾶς καὶ ἀπέθανεν, εἰ μὴ δύο φύσεών ἦν Χριστὸς, εἴπερ μηδὲ ἄγγελος ἀποθνήσκει ; Καὶ οὕτω μετ' αἰσχύνης ἀνεχώρησαν οἱ τοῦ Σεβήρου ἐπίσκοποι. Καβάδης δέ τινας τῶν ἐν Περσίδι Χριστιανῶν ἠγκυλοκόπησεν (5), οἳ μετὰ ταῦτα περιεπάτησαν.

D Τῷ κγ' ἔτει Βιταλιανὸς παραλαβὼν πᾶσαν τὴν Θρᾴκην καὶ Σκυθίαν καὶ Μυσίαν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ πλῆθος Οὔννων καὶ Βουλγάρων, παρέλαβε καὶ πολ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(3) Apud Nicephorum legitur *Barbam*, XVI, 35. Euchaita urbs est ad Pontum, ut ex sequentibus patet. XYL.

(4) *Mansione* ad verbum dixi, quæ vulgo monasteria aut claustra dicuntur, unde monachi ἔγκλειστοι. Alicubi in margine μονή est, quod in textu ναός, *templum*. De Studio et ejus æde vide et Suidam. XYL. — De inclusis monachis vide Balsamonem in can. 41 Trullanum. GOAR.

(5) Apud Nicephorum est, eos exsectis linguis adhuc locutos, XVI, 36. XYL. — Correctius interpretor : *Cabades autem quosdam in Perside Christianos cum aculeis lacerasset, illi nihilo secius postmodum ambulaverunt.* Vox enim κόπτω alteri in compositione juncta nusquam, recentiori Græcæ locutionis modo, scissionem, sed actionis repetitæ frequentiam indicat. Sic ῥαβδοκοπῶ fustibus sæpius cædo, σφυροκοπῶ malleo iterum atque iterum tundo. Unde ἀγκυλοκοπῶ uncis scorpionibus aculeis factam in cruribus pedibusque lacerationem potius quam gladiis conscissionem significare censendum est. GOAR.

λὰς πόλεις καὶ Κύριλλον τὸν στρατηγὸν Θρᾴκης, καὶ ἦλθε πραιδεύων ἕως Βυζαντίου. Ἀναστάσιος δὲ ἀπογνοὺς πέμπει πρὸς εἰρήνην, ὀμνύων σὺν τῇ συγκλήτῳ τοὺς ἐξορισθέντας ἀνακαλεῖσθαι καὶ Μακεδόνιον καὶ Φλαβιανὸν ἀπολαβεῖν τοὺς ἰδίους θρόνους, καὶ σύνοδον γενέσθαι ἐν Ἡρακλείᾳ, ἐρχομένου καὶ τοῦ Ῥώμης. Βεβαιωσάντων δὲ πάντων ταῦτα γενέσθαι, ὁ Βιταλιανὸς ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἴδια γενομένης εἰρήνης. Ἐλθόντων δὲ ἐπισκόπων ἐν Ἡρακλείᾳ ὡσεὶ διακοσίων ἐκ διαφόρων τόπων, ὁ ἀσεβὴς βασιλεὺς παραβὰς τὰς συνθήκας μετὰ καὶ Τιμοθέου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τούτους ἐνέπαιξαν, καὶ ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι.

P. 361] Τῷ κδ' ἔτει ὁ Βιταλιανὸς ἀγανακτήσας κατὰ Ἀναστασίου διὰ τὴν ἐπιορκίαν πολλὰ κακὰ τοῖς στρατοπέδοις Ἀναστασίου καὶ τῇ λοιπῇ πολιτείᾳ ἐπεδείκνυτο, ἁρπάζων καὶ ῥοπλίζων, καὶ τέλος πρὸς ὕβριν ἕκαστον στρατιώτης μιᾶς φόλλεως πιπράσκων.

Τῷ κε' ἔτει Οὖννοι οἱ λεγόμενοι Σαβήρ, τὰς Κασπίας πύλας περάσαντες, τὴν Ἀρμενίαν ἐξέδραμον, Καππαδοκίαν τε καὶ Γαλατίαν καὶ Πόντον λῃζόμενοι, ὡς καὶ τὰ Εὐχάϊτα μικροῦ παραστήσασθαι· ὅθεν καὶ φυγὼν ὁ ἱερὸς Μακεδόνιος σχεδὸν κινδυνεύων εἰς Γάγγραν διεσώθη. Ὅπερ μαθὼν Ἀναστάσιος πικρῶς αὐτὸν ἐκεῖ προσέταξεν φυλάττεσθαι, πέμψας, ὥς φασιν, καὶ τὸν ἀναιρήσοντα αὐτόν· Τελειωθεὶς δὲ ἐν Γάγγραις κατετέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Καλλινίκου, πολλὰς ἰάσεις ἐπιτελῶν. Μέλλοντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ τάφῳ τίθεσθαι, ἅρας τὴν δεξιὰν χεῖρα κατισφραγίσατο τῷ σταυρῷ, καὶ οὕτως κατετέτη. Καὶ Θεοδώρῳ δέ τινι τῶν συνόντων εἶπεν ἐν ὁράματι· Ἔκλαβοῦ, καὶ ἄπελθε, καὶ ἐπανάγνωθι Ἀναστασίῳ λέγων· Ἐγὼ μὲν ἀπέρχομαι πρὸς τοὺς πατέρας μου, ὧν τὴν πίστιν τετήρηκα, οὐ παυσομαι δὲ ὀχλῶν τὸν Δεσπότην μου, ἄχρις οὗ ἔλθῃς καὶ εἰς δίκην εἰσέλθωμεν. Τούτῳ τῷ ἔτει Ἀλεξανδρεῖς πλεῖστοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδία, δεινῶς πληγέντες ὑπὸ δαιμόνων ἀθρόως ὑλάκτουν. Καθ' ὕπνους δέ τις εἶδέ τινα φοβερὸν λέγοντα ὅτι διὰ τοὺς ἀναθεματισμοὺς τῆς συνόδου ταύτης πάσχουσι. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει Ἀριάδνη ἡ βασιλὶς ἐτελεύτησεν. Ἐπίσκοπον δέ τινα τὸν Οἰνιάνδον λεγόμενον ἀκούσας ὁ μιαρὸς Ἀναστάσιος ὡς εὐφυῶς διαλέγεται καὶ πάντας ἐπιστομίζει τοὺς τῷ δόγματι αὐτοῦ προσανέχοντας, προσκαλεσάμενος ἔφη· Γενοῦ τῆς ἐμῆς μοίρας, θαυμασιώτατε, καὶ πᾶν ὅπερ αἰτήσεις παρ' ἡμῶν λήψῃ τάχιστα. Ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· Σὺ μᾶλλον τῆς ὀρθοδόξου μοίρας γενοῦ, καὶ μὴ τῇ δόξῃ τῶν ἀσεβῶν Σεβήρου καὶ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου ἑπόμενος κληρονομήσῃς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἑβράξατο τῆς χλαμύδος τοῦ βασιλέως, λέγων· Τοῦτο τὸ ἱμάτιον οὐδαμῶς εἰς ᾅδου συγκαταβήσεταί σοι, Βασιλεῦ, ἀλλὰ μόνη ἡ θεοσέβεια καὶ ἀρετῶν κτῆσις. Ἄφες τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος ἐξηγόρασεν. Ἀμαθὴς εἶ καὶ ἀσυλλόγιστος. Οὐδὲν τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων ἀκριβῶς ἐπίστασαι, ἀλλ' ἡ πλάναις καὶ βωμολοχίαις μορμολύττῃ τοὺς ἄφρονας. Ἀρκοῦ, βασιλεὺς ὤν, εἰς τὸ σὸν ἀξίωμα, καὶ τοὺς

A Thraciæ præfectum cepit, ac prædando Cpolin usque processit. Tum Anastasius, rebus suis deploratis, pacem per legatos petit, jurans una cum senatu se relegatos revocaturum, Macedonio ac Flaviano suos episcopatus redditurum, concilium Heracleæ acturum evocato etiam papa Romano. Cum in has conditiones esset ab omnibus consensum, Vitalianus, pace facta, domum rediit. Sed cum circiter 200 episcopi ex diversis partibus Heracleam convenissent, imperator impius, violatis pactis, adjutore Timotheo Cpolitano episcopo, iis illusit; atque ii, re nulla confecta, discesserunt.

Anno 24 Vitalianus Anastasio ob perjurium iratus exercitus ejus et rem publicam multis damnis
B affecit: nam et prædabatur et milites captos **633** exarmabat, tandemque contumeliæ causa singulis obolis eos divendebat.

Anno 25 Hunni, qui appellantur Saberi, Caspis portis egressi Armeniam, Cappadociam, Galatiam et Pontum incursionibus vexarunt; parumque abfuit quin Euchaita etiam in suam potestatem redigerent. Macedonius quidem jam periculo proximus inde profugit et Gangram pervenit. Anastasius de hoc certior factus jussit eum rigide ibi custodiri, misso etiam (ita aiunt) percussore. Sed Marcedonius Gangræ mortuus in æde martyris Callinici humatus est, multosque a morte sua morbis liberavit. Cum jam esset in sepulcro condendus, antequam id fieret, sublata dextra manu crucis
C signo sepulcrum obsignavit. Idem Theodoro cuidam suorum familiarum per visionem dixit: Excipe hæc, et abi, atque Anastasio recita, dicens: Ego quidem Macedonius abeo ad patres meos, in quorum fide perstiti: interim tamen semper Dominum interpellabo, dum tu quoque venias et causa nostra disceptetur. Eodem anno Alexandriæ viri plurimi, itemque mulieres et pueri, graviter a dæmonibus verberati assidue latrabant. In somnis autem cuidam terribilis quidam apparuit, dicens civibus hæc ob damnationes in concilio editas accidere. Eodem anno decessit Ariadna Augusta. Impurus autem Anastasius episcopum quemdam Œniandum audiens disertum admodum esse, et qui ora **634** omnibus sententiæ de passo Deo assertoribus obturaret, eum
D ad se vocatum hortatus est ut ad suam factionem descisceret, pollicens eum quidquid petiisset illico accepturum. Cui episcopus: Tu, inquit, potius ad orthodoxos transi, ne, dum opiniones impiorum hominum Severi, Eutychis et Dioscori amplecteris, æterno igni addicaris; simulque apprehendens imperatoris chlamydem: Hæc, ait, vestis nequaquam te post mortem sequetur, o imperator: sed sola comitabitur te pietas ac virtutum habitus. Missam fac Ecclesiam, quam Christus suo redemit sanguine. Indoctus es et ratiocinandi ignarus, neque ullum Ecclesiæ decretum perfecte intelligis: tantum imposturis et scurrilibus calumniis fatuos

terres. Satis tibi sit dignitatis, quod imperator es: antistites Ecclesiæ vexare noli. Ad hæc imperator pudore suffusus obmutuit. Pauperrimus autem cum esset ille episcopus, ne obolum quidem ab imperatore voluit accipere : adeo liber erat et solius in Deum fidei ac pietatis rationem habens.

Castrum est in Persarum atque Indorum confinio, nomine Tzudader, in quo multum pecuniæ, margaritarum et lapidum pretiosorum repositum a dæmonibus asservabatur.Cabades, ea re percepta, castrum occupare est annixus, cumque ei a dæmonibus obsisteretur, omnibus et Magorum et mox Judæorum tentatis artibus impos propositi fuit. Ergo cum ei persuasum esset Christianarum ad Deum precibus eo se potiri **635** posse, hoc a quodam episcopo Christianorum in Perside agentium contendit. Is synaxi coacta, cum divinis mysteriis communicasset, ad locum accedens dæmonas ibi morantes exegit, castrumque Cabadæ nullo labore occupandum tradidit. Quo miraculo Cabades attonitus primum in concessu locum episcopo tribuit, quem hactenus Manichæi et Judæi tenuerant : liberam quoque potestatem fecit iis qui baptizari vellent.

Anastasius vero paulo ante quam moreretur, delatis ad ipsum insidiarum sibi factarum indiciis multos corripi atque interfici jussit. In captis fuerunt etiam Justinus et Justinianus. Quos cum necare statuisset, terribilis quidam ei in somnis astitit, ita dicens : Tibi quidem, o imperator, permissum est reliquos insidiatores tollere : a Justino autem et Justiniano maleficium omne abstine. Nam non licebit te eis, utcunque velis, male facere. Cumque Anastasius diceret eos reos esse læse imperatoriæ majestatis, respondit ille esse eos vasa consilio providentiæ divinæ exsequendo apta, et utrumque suo tempore Deo operam navaturum. Atque hos quidem duos Anastasius crimine absolvit : insomnium vero suo tempore exitus comprobavit. Uterque enim eorum post Anastasii mortem imperio functus est.

Anno 27 apparuit Anastasio per insomnium vir terribilis, codicem gestans ; quem is cum aperuisset et nomen imperatoris in eo invenisset, **636** ait illi : Ecce ob perversitatem fidei tuæ de vita tua annos 14 deleo. Simulque eos expunxit. Somno solutus Anastasius insomnium id Amantio præposito ad se vocato exposuit. Atque is : Ego etiam, inquit, imaginatus sum, cum astarem majestati tuæ, venisse magnum porcum, qui me veste arreptum in terram prostaverit atque devoraverrt. Deinde Proclus insomniorum conjector advenit. pronuntiavitque utrumque paulo post vita defuncturum. Sed Anastasius, cum oraculo edoctus esset igne sibi pereundum fore, cisternam in palatio quæ Frigidia dicitur, multis meatibus aperuit, quorum cuique cadus appositus esset, conans hoc pacto oraculum irritum reddere. Verum id abs re fuit : fulmine enim divinitus est ictus. Cadaver ejus

τῶν ἐκκλησιῶν προστάτας μὴ κόλαζε. Ὁ δὲ κατησχύνθη καὶ ἔμεινεν ἄφωνος. Ὁ δέ γε σοφὸς ἐπίσκοπος πενέστατος ὢν οὐκ ἠθέλησε παρὰ τοῦ βασιλέως λαβεῖν ἕως ὀβολοῦ· οὕτως ἦν ἐλεύθερος καὶ μόνης τῆς εἰς Θεὸν πίστεως καὶ εὐσεβείας περιποιούμενος.

[P. 362] Μεταξὺ Ἰνδῶν καὶ Περσῶν κάστρον ἐστὶν ὀνομαζόμενον Τζουδάδερ, ἐν ᾧ πολλὰ χρήματα καὶ μαργαρῖται καὶ λίθοι τίμιοι ἀποκείμενοι ἦσαν καὶ ὑπὸ δαιμόνων ἐφυλάττοντο. Τοῦτο Καβάδης μαθὼν ἐζήτει λαβεῖν. Καὶ ὑπὸ τῶν δαιμόνων κωλυόμενος κινεῖ τὴν τῶν παρ' αὐτοῦ μάγων πᾶσαν ἐπίνοιαν, ἔπειτα καὶ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τοῦ σκοποῦ ἀποτυγχάνει. Πεισθεὶς δὲ διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εὐχῆς τῶν Χριστιανῶν τούτου κυριεῦσαι, ἐπίσκοπόν τινα Χριστιανὸν ἀπὸ τῶν ἐν Περσίδι περὶ τούτου παρεκάλεσεν, ὃς σύναξιν ἐπιτελέσας καὶ τῶν θείων μυστηρίων μεταλαβών, προσελθὼν τῷ τόπῳ τοὺς ἐκεῖσε δαίμονας ἐξεδίωξε καὶ τῷ Καβάδῃ τὸ κάστρον ἀπόνως παρέδωκεν. Ἐν τούτῳ Καβάδης καταπλαγεὶς πρωτοκαθεδρίᾳ τὸν ἐπίσκοπον ἐτίμησεν, ἕως τότε Μανιχαίων καὶ Ἰουδαίων προκαθεζομένων, καὶ ἄδειαν παρέσχε τοῖς βουλομένοις βαπτίζεσθαι.

Πρὸ μικροῦ δὲ τῆς τελευτῆς Ἀναστασίου, ἐπιβουλῆς αὐτῷ μηνυθείσης, συνέσχε πολλοὺς καὶ ἀπώλεσεν· ἐν οἷς καὶ Ἰουστῖνος ἦν καὶ Ἰουστινιανός. Μέλλων οὖν ἐξαφανίζειν τοὺς ἄνδρας, παρέστη αὐτῷ τις κατ' ὄναρ φοβερὸν λέγων· Τοὺς μὲν λοιποὺς τῶν σῶν ἐπιβούλων, ὦ βασιλεῦ, συνεχωρήθη σοι ἀφανίσαι, Ἰουστῖνον δὲ καὶ Ἰουστινιανὸν μηδαμῶς ἀδικήσῃς· οὐδὲ γὰρ θέλων δυνήσῃ. Τοῦ δὲ φήσαντος ὅτι καθοσιώσει εἰσὶν ὑποβεβλημένοι βασιλικῇ, ἔφη πρὸς αὐτόν· Σκεύη εἰσὶ χωρητικὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βουλῆς τε καὶ προνοίας, καὶ μέλλουσιν ὑπουργῆσαι τῷ Θεῷ ἕκαστος ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Καὶ δὴ ἀφῆκεν αὐτοῖς ἀμφοτέροις Ἀναστάσιος τὸ τῆς καθοσιώσεως ἔγκλημα. Συνέβη δὲ πάντα γενέσθαι καθὼς ὁ φανεὶς ἀπεφθέγξατο· μετὰ γὰρ τὴν τελευτὴν Ἀναστασίου καὶ ἀμφότεροι κατὰ καιροὺς αὐτῶν ἐβασίλευσαν.

Τῷ κζ' ἔτει Ἀναστάσιος εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα φοβερὸν βαστάζοντα κώδικα, ὃν ἀναπτύξας, καὶ εὑρὼν τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, εἶπεν αὐτῷ· Ἰδοὺ διὰ τὴν κακοπιστίαν σου ἀπαλείφω τεσσαρεσκαίδεκα ἔτη, καὶ ἀπῄλειψεν αὐτά. Διυπνισθεὶς δὲ προσεκαλέσατο Ἀμάντιον τὸν πραιπόσιτον, καὶ εἶπεν αὐτῷ τὸ ὅραμα. Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι Κἀγὼ ἐθεασάμην ὅτι παρισταμένου τῷ κράτει σου χοῖρος μέγας ἐλθὼν καὶ δραξάμενός μοῦ τῆς χλαίνης κατέῤῥαξέ με εἰς τὴν γῆν καὶ ἀνάλωσεν. Ἐλθόντος δὲ τοῦ ὀνειροκρίτου Πρόκλου, ἤκουσαν ὅτι καὶ ἀμφότεροι μετ' οὐ πολὺ τελειοῦσθε. Ἐπεὶ δὲ κεχρημάτιστο διὰ πυρὸς αὐτὸν τὴν ἀμείλικτον αὐτοῦ ψυχὴν ἀποῤῥῆξαι, τὴν ἐν τῷ παλατίῳ κινστέρναν τὴν λεγομένην Ψυχρὰν εἰς πολλὰ στόμια διανοίξας καὶ κάδδους ἐν ἑκάστῳ [P. 363] παραθεὶς ἔσπευδε τὴν τοιαύτην περὶ αὐτοῦ προφητείαν ψευδῆ ἀποδεῖξαι. Ἀλλ' ἐματαιώθη διὰ κενῆς ὁ δείλαιος· καὶ γὰρ θείῳ σκηπτῷ κεραυνωθεὶς ἐμβρόντητος γέγονεν,

Ἐτέθη δὲ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐν λάρνακι Ἀκυντιανῇ (6), μετὰ Ἀριάδνης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ προτελευτησάσης. Οὗτος λέγεται καῦσαι καὶ τὰ βιβλία τοῦ χρυσαργύρου.

Ἰουστῖνος ὁ μέγας βασιλεὺς Ῥωμαίων ἔτη θ'. Οὗτος ἦν εὐσεβὴς ἀνὴρ, πρεσβύτης καὶ πολύπειρος, ἀπὸ στρατιωτῶν ἀρξάμενος καὶ ἕως τῆς συγκλήτου προκόψας, Ἰλλυριὸς τῷ γένει· οἱ δὲ Θρᾷκα τοῦτον λέγουσιν εἶναι. Ἦν δὲ τῷ σώματι μεσῆλιξ, εὐρὺς τοὺς ὤμους καὶ τὰ στέρνα, πολιός· ἐπῄνθει δὲ τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἔρευθος βλοσυρῷ ὄντι καὶ πλατεῖ. Οὗτος πᾶσιν ἄριστος ἐδείχθη, ζηλωτὴς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ ἐν τοῖς πολέμοις μεγάλως εὐδοκιμῶν. Σύμβιον δὲ ἔχων Λουππικίαν ἔστεψεν (7) Αὐγοῦσταν, ἣν οἱ δῆμοι (8) ἐστεφανωμένην Εὐφημίαν ἐκέλεσαν· Τούτῳ τῷ Ἰουστίνῳ Εὐλάλιός τις, ἀπὸ πλουσίων γενόμενος πένης, ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸν ἀποδιῶναι ἔγραψεν ἐνδιαθήκως κληρονόμον Ἰουστῖνον, παρακελευσάμενος ὥστε τὰς τρεῖς αὐτοῦ θυγατέρας μικρὰς καταλειφθεῖσας ἀναθρέψαι καὶ ἐκπροικίσαι τὸν βασιλέα, καὶ πάντα σὺτοῦ τὰ χρέα ἀποδοῦναι τοῖς χρεωστουμένοις, καὶ τὰ γραμματεῖα ἀναῤῥύσασθαι· ἅπερ βασιλικῶς πάντα Ἰουστῖνος ἐπλήρωσε. καταπλήξας ἐν τούτῳ πάντα ἄνθρωπον τὸν ἀκούσαντα. Βιταλιανὸς δὲ ὁ προῤῥηθεὶς σφόδρα ᾠκειώθη τῷ βασιλεῖ, ὀρθόδοξος δὲ ὢν Σεβῆρον ἠτήσατο καθαιρεθῆναι. Ὅπερ μαθὼν ἐκεῖνος φεύγει σὺν Ἰουλιανῷ τῷ Ἁλικαρνασσοῦ· καὶ εἰς Αἴγυπτον ἀπελθόντες καὶ τὸν περὶ φθαρτοῦ καὶ ἀφθάρτου (9) λόγον κινήσαντες ταύτην ἐτάραξαν, Διοσκόρου ἐπισκοποῦντος Ἀλεξανδρείας. Ἐπισκόπων δὲ ἀπὸ Ῥώμης ἐλθόντων δι Ὁρμίσδου ἐπισκόπου Ῥώμης τῇ Βιταλιανοῦ σπουδῇ, ἔτι ζῶντος Ἰωάννου τοῦ Καππαδόκου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ἁγίαν ἐν Χαλκηδόνι τετάρτην σύνοδον πρὸς ταῖς ἄλλαις τρισὶ συνόδοις τοῖς διπτύχοις συνέταξε. Σεβήρου δὲ τοῦ δυσσεβοῦς ἐκποδὼν γεγονότος Παῦλος ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, ὁ ξενοδόχος τῶν Εὐβούλου. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ξεναΐαν τὸν καὶ Φιλόξενον, ἐπίσκοπον Ἱεραπόλεως, Μανιχαιόφρονα ὄντα, καὶ Πέτρον Ἀπαμείας ἐξώρισε σὺν πᾶσι τοῖς μετέχουσι τῆς λώβης αὐτῶν, Ἀμάντιον δὲ τὸν πραιπόσιτον μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν τυραννίδα μελετήσαντας ἀνεῖλεν. Ἀνεκαλέσατο δὲ καὶ πάντας τοὺς ἀδίκως ὑπὸ Ἀναστασίου ἐξορισθέντας.

[P. 364] Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἐφάνη ἀστὴρ ἐν τῇ Ἀνατολῇ κομήτης, ὃς εἶχεν ἀκτῖνας ἐκπεμπούσας ἐπὶ τὰ κάτω αὐγὰς, ὃν ἔλεγον πωγωνίαν εἶναι· εἶχε δὲ ἀκτῖνα ὁρῶσαν ἐπὶ δύσιν. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἐδημοκράτει τὸ Βένετον μέρος (10), ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι

A in fano apostolorum depositum est, in cista Aquintiana, juxta Ariadnæ uxoris corpus, quæ ante ipsum e vivis excesserat. Is Anastasius fertur chrysargyri tributi tabulas combussisse,

Justinus magnus imperator Romanorum fuit annos 9, vir pius, senex ac multiplici peritia præditus. A militari ordine usque ad senatoriam dignitatem pervenerat. Patria fuit Illyricus, quanquam alii Thracem fuisse affirmant. Corporis statura fuit mediocri, latis humeris et pectore canus, facie truci ac lata et rubore infecta. Optimum se omnibus demonstravit, cum et orthodoxæ fidei studeret et bello magnam **637** gloriam pararet. Conjugem suam Suppiciam diademate ornatam Augustam creavit; quam coronatam populus Euphemiam mutato nomine appellavit. Hunc Justinum Eulalius quidam, de divite pauper factus, moriturus hæredem testamento nominavit; jussitque tribus suis filiabus, quas parvulas relinquebat, educationem eum ac dotem præbere, omnia sua debita creditoribus persolvere, et ab iis syngraphas suas redimere. Quæ omnia Justinus regia munificentia perfecit, magna omnium qui rei famam percipiebant admiratione. Usus est Justinus admodum familiariter Vitaliano, qui, ut erat orthodoxus, apud imperatorem instabat uti Severus dejiceretur. At Severus hoc sentiens cum Juliano Halicarnassi episcopo aufugit; delatique in Ægyptum disputatione de interitus experte et interitui obnoxio prolata turbas ibi dederunt. Erat tum Alexandriæ episcopus Dioscorue. Cum vero Roma ab Hormisda missi episcopi Cpolin venissent, Vitaliani studio effectum est ut sacrum concilium Chalcedone habitum reliquis tribus in ecclesiasticos commentarios ascriberetur, Joanne Cappadoce episcopatum Cpolitanum adhuc gerente. Severo amoto Paulus electus est ad episcopatum Antiochiæ gerendum, qui prius Eubuliano xenodochio præfuerat. Justinus porro Xenaiam, qui et Philoxenus dicitur, episcopum Hieropolis Manichæorum opiniones sectantem, et Petrum Apameæ episcopum omnesque eorum sectatores relegavit. Amantium præpositum aliosque nonnullos ob affectatam **638** tyrannidem necavit. Revocavit etiam omnes quos Anastasius injuste extorres egerat.

Eodem anno cometa in Oriente visus est, radios deorsum emittens, quem Græci pogoniam a barbæ similitudine sppellant. Habebat autem radium versus occasum. Eodem anno pars Veneta potestatem populi per omnes urbes obtinebat tumultua-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(6) Ex Acyntiano marmore *flavo*, ex Acyntio monte ad Chalcedonis littus delato. Λάρνακα vero interpretor *capsam* et *tumulum*, non *cistam*. Constantinus in *porphyretico*, id est rubro, hic in *flavo*, Justinus in Prœconesiaco, id est *albo*, Tiberius in *prasino* marmore fuere repositi. Goar.

(7) Justinus uxorem celebri pompa coronasse primus legitur. Coronationis ritum habes apud Codicum c. xvii, et in Euchologio nostro. Goar.

(8) Numero multitudinis non populum gregatim, sed varias populi factiones partesque in ludis, pompis, conventibus publicis sibi invicem pro variis coloribus quibus se ornabant in varia quoque studia nonnunquam abeuntes, significat. De quibus nonnihil supra et infra copiosius. Goar.

(9) Vide Niceph. xviii, 45. Xyl.

(10) Hoc est, pars Veneta supra reliquas tres eminebat potestate, et Prasinam sibi srmper æmu-

baturque et multas cædes edebat. Ab Antiochia ejus mali origo fuit. Neque tantum obviam factos sibi Prasinos jugulabant, sed et eos qui in domibus occultabantur, cum magistratus non essent coercendo pares. Hæc acta sunt usque ad sextum Justini annum.

A ταραχὰς ἐμποιοῦντες καὶ φόνους πολλούς. Ἦλθε δὲ τὸ κακὸν τῆς ἀταξίας ἀπὸ Ἀντιοχείας. Καὶ οὐ μόνον τοὺς ἀπαντῶντας πρασίνους ἔσφαζον, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατ' οἶκον κρυπτομένους, μὴ δυναμένων τῶν ἀρχόντων ποιῆσαι ἐκδίκησιν. Ταῦτα ἐπράττετο ἕως ἐξ ἐνιαυτῶν Ἰουστίνου.

Anno tertio sui imperii Justinus, facta pace, cum Cabade Persarum rege, rebus ecclesiasticis constituendis animum intendit.

Τῷ γ' ἔτει Ἰουστῖνος μετὰ Καβάδη τοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως εἰρήνην ποιήσας τὰ περὶ τῆς πίστεως διορθοῦν ἐσπούδαζε.

Anno 4 Dyrrachium et Corinthus divinitus calamitate sunt affectæ; quas Justinus egregia liberalitate refecit.

Τῷ δ' ἔτει τὸ Δυρράχιον ὑπὸ θεομηνίας ἔπαθε, καὶ ἡ τῆς Ἑλλάδος Κόρινθος. ἃς μεγάλως ἀνενεώσατο ὁ βασιλεὺς καὶ ἐφιλοτιμήσατο.

Anno 5 Tzathus Lazorum rex cum a Persico regno defecisset, Byzantium venit, petiitque Christianus fieri et a Justino Lazorum rex salutari. Justinus id læto animo fecit, eumque filium suum appellavit, nobilemque Romanam uxorem dedit. Quam ille lætus in suam abduxit regionem, multis donis affectus. Cabades autem, re comperta, cum Justino expostulare, eumque durante mutua amicitia et pace hostiliter agere, **639** qui Persarum imperio subjectos sibi ascisceret. Contra Justinus excusare non se quemquam Persis subditum avertisse: venisse ad se Tzathum, ut liberatus impura Græcorum superstitione, impiis sacrificiis ac fallaciis dæmonium, Christianus fieret verumque agnosceret Deum. Eum se baptizatum domum suam dimisisse. Verum hæc res novis inter Romanos ac Persas inimicitiis ansam præbuit. Hoc anno S. Aretas in urbe Negra est ab Homeritis occisus; et hos bello adortus Elesbaan Æthiopum rex vicit.

Τῷ ε' ἔτει Τζάθος ὁ τῶν Λαζῶν βασιλεὺς ἀποστανήσας τῆς τῶν Περσῶν βασιλείας ἦλθε πρὸς Ἰουστῖνον εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ παρεκάλεσε γενέσθαι Χριστιανὸν καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀναγορευθῆναι βασιλέα τῶν Λαζῶν. Ὃ καὶ μετὰ χαρᾶς ἐποίησε, καὶ υἱὸν ἀνηγόρευσε, καὶ γυναῖκα εὐγενῆ Ῥωμαίαν δέδωκεν, ἣν καὶ εἰς τὴν ἰδίαν χώραν ἀπεκόμισε μετὰ χαρᾶς, καὶ δῶρα ἔλαβε πολλά. Γνοὺς δὲ τοῦτο Καβάδης δηλοῖ Ἰουστίνῳ ὅτι φιλίας καὶ εἰρήνης μεταξὺ ἡμῶν οὔσης τὰ ἐχθρῶν πράττεις καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν ὄντας προσλαμβάνῃ. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀντιδηλοῖ αὐτῷ· Ἡμεῖς τινὰ τῶν ὑποχειμένων τῇ βασιλείᾳ σου οὐ προσελαβόμεθα. Ὁ δὲ Τζάθος προσῆλθεν ἡμῖν ῥυσθῆναι τοῦ μυσαροῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν ἀσεβῶν θυσιῶν καὶ τῆς τῶν δαιμόνων πλάνης, καὶ γενέσθαι Χριστιανός, καὶ τὸν κληθῆ ἐπιγνῶναι Θεόν. Τοῦτον ἡμεῖς βαπτίσαντες ἀπελύσαμεν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν. Ἔκτοτε λοιπὸν πάλιν γέγονε ἔχθρα μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν. Τούτῳ τῷ ἔτει καὶ τὰ κατὰ τὸν ἅγιον Ἀρέθαν ἐν Νεγρᾷ τῇ πόλει ἐπράχθη ὑπὸ τῶν Ὁμηριτῶν (11), καὶ ὁ πόλεμος Ἐλεσβαὰν τοῦ βασιλέως τῶν Αἰθιόπων πρὸς τοὺς Ὁμηρίτας, καὶ ἡ νίκη αὐτοῦ.

Anno 6, Cabadeo Persarum rex Manichæos in suis finibus trucidavit. Justinus autem sacris edictis in omnia loca dimissis eos qui tumultuarentur necari mandavit eorumque bona publicari; populique agitatores compescuit, multis eorum male mulctatis. Augustali quoque corona Theodoram uxorem suam ornavit, quam mortua Euphemia duxerat. Secundum porro consulem et patricium Orienti præfecit ob Persas et Saracenorum excursiones. Is Manichæos graviter est persecutus, multosque eorum suppliciis affecit.

Τῷ ς' ἔτει Καβάδης ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς τοὺς ὑπὸ τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ Μανιχαίους κατέσφαξεν. Ἰουστῖνος δέ σακρα πανταχοῦ πέμψας τοὺς ποιοῦντας ἀταξίαν ἀναιρεῖσθαι προσέταξε καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν δημεύεσθαι, καὶ τοὺς δημίους εἰρήνευσε πολλοὺς κακώσας. Ἔστεψε δὲ Θεοδώραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Αὐγοῦσταν, τῆς Εὐφημίας ἤδη τελευτησάσης. Τὸν δὲ Σεκοῦνδον ὕπατον πατρίκιον καὶ στρατηγὸν Ἀνατολῆς ἐποίησε διὰ τοὺς Πέρσας καὶ τὰ τῶν Σαρακηνῶν ἐπιδρομάς, ὃς διωγμὸν μέγαν ἐποιήσατο κατὰ Μανιχαίων καὶ ἐτιμωρήσατο πολλούς.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

lam vi, rapinis, tumultu, cædibus devastabat, Venetam vocat partem veneto, id est cæruleo, colore a Prasina viridi conspicua dignoscendam. Duarum partium residuarum hæc albis, altera roseis insignibus utebatur. Factiones, ut nuper diximus, singulæ audiebant, et ex aurigantium curuli certamine et de pernicitate cursus decertantium studiis inter se discrepantibus conflabantur. Ex oppositis vero ludorum æmulationibus graviora per civitatem dissidia enascebantur, quæ cives ad arma, seditiones et nefanda quæque facinora impellebant. Exempla suggeret auctor Justiniani anno 22, p. 375, 35 p. 387, Mauricii ultimo p. 403; Simocatta plerisque Historiæ suæ locis. Δήμαρχοι erant eorum capita et duces, quos propria voce tribunos vocares, δημοτεύοντες singuli cuique parti addicti et adscripti. V. memoratus Simocatta VIII, 7. Hinc, quos in Justiniani anno 31 p. 386 vocat auctor κοσμικὰς δημοκρατίας, unius in alteram partem, non CP. modo, sed et alibi passim, *generales conflictus;* et verbum δημοτεύειν, quod est *populum per tribus et partes recensere* ac deinde cæteræ militiæ annumerare. Videndus omnino Balsamon in can. 24 Trullanum. GOAR.

(11) De Homeritis vivendus Niceph. VIII, 35 et XVII, 32, qui historiam Arethæ atque Elesbaanis fusius habet descriptam XVII, 6. Sed populi agitatores verti, qui sunt δήμιοι: puto loqui eum de factione Veneta. De Homeritis etiam Procopius l. I belli Persici: Noster infra, ubi de Mahometo. XYL.

[P. 365] Τῷ ζ' ἔτει Ἀνάζαρβος μητρόπολις β' τῆς Κιλικίας ἐπτώθη ὑπὸ σεισμοῦ φοβερωτάτου. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει κατεποντίσθη Ἔδεσσα, πόλις μεγάλη καὶ περιβόητος, διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ μέσον αὐτῆς διερχομένου Σκίρτου (12) ποταμοῦ, ὃς πλημμυρήσας δίκην θαλάσσης τοὺς οἴκους σὺν τοῖς οἰκοῦσι σύρων ἐπόντισε. Λόγος δέ ἐστιν ὅτι καὶ ἄλλοτε τοῦτο γέγονε. Μετὰ δὲ τὸ παῦσαι τὰ ὕδατα εὑρέθη πλάξ λιθίνη ἐν τῇ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ, γεγραμμένη ἱερογλυφικοῖς γράμμασιν οὗτων. Σκίρτος ποταμὸς σκαρτήσει κακὰ σκιρτήματα πολίταις. Πολλὰ δὲ παρέσχεν ὁ βασιλεὺς Ἰουστῖνος εἰς ἀνανέωσιν ἀμφοτέραις ταῖς πόλεσι. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἐφάνη γυνή τις ἐκ τῆς Κιλικίας γιγαντογενής, ὑπερέχουσα τῇ ἡλικίᾳ πάντα ἄνθρωπον τέλειον πῆχυν ἕνα, καὶ πλατεῖα σφόδρα. Γυρεύουσα δὲ τὰς πόλεις ἐλάμβανε κατὰ ἐργαστήριον φόλλιν μίαν. Τότε καὶ ἀστὴρ ἐφάνη ἐν οὐρανῷ ἐπάνω τῆς χαλκῆς πύλης τοῦ παλατίου, φαίνων ἐπὶ ἡμέρας καὶ νύκτας κς'. Γέγονε δὲ καὶ σεισμὸς φοβερώτατος, ὑφ' οὗ τῇ μὲν Κωνσταντινουπόλει ἐν διαφόροις τόποις, τῇ δὲ Ἀντιοχείᾳ συμφορὰ ἀνεκδιήγητος προεμηνύθη. Τῇ γὰρ τετάρτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς τὰ προοίμια τῆς τοῦ Θεοῦ ὀργῆς ἐπῆλθεν αὐτῇ δι' ἐμπρησμῶν καὶ σεισμῶν, ὃς ἐμπορησμὸς μέσον τῆς πόλεως ἐγένετο, καὶ ἐκράτησε ἐπὶ ἡμέρας ς'. Καὶ ἐκάησαν οἶκοι πολλοί, καὶ ἀπέθανον λαοὶ πολλοί, καὶ οὐδεὶς ἔγνω πόθεν τὸ πῦρ ἀνάπτεται· τοσοῦτον γὰρ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτῇ ὥστε πτωθῆναι σχεδὸν πᾶσαν τὴν πόλιν καὶ τάφον τῶν οἰκητόρων γενέσθαι. Τινὰς δὲ καταχωσθέντας καὶ ἔτι ζῶντας ὑπὸ τὴν γῆν πῦρ ἐξελθὸν ἐκ τῆς γῆς κατέφλεξε. Καὶ ἕτερον πῦρ ἐκ τοῦ ἀέρος ὡς σπινθῆρες κατήρχετο καὶ κατέκαιεν ὥσπερ ἀστραπὴ τοὺς εὑρισκομένους. Ἔσείετο δὲ ἡ γῆ ἐπ' ἐνιαυτὸν ἕνα.

Septimo anno Anazarbus, secunda Ciliciæ metropolis, terræ motu sævissimo prostrata. Eodem anno Edessa, magna atque celebris urbs, diluvio Scirti amnis, qui per eam decurrit, afflicta est. Maris enim instar [illegible] ille exundans domos una cum inhabitantibus abripuit atque submersit. Alias quoque idem accidisse fertur. Sane diluvio finito in ripa amnis inventa est lapidea tabula, inque eam inscripta hæc hieroglyphicis litteris, Scirtus amnis saltabit malo civium : nam amnis nomen Græco sermone ad saltationem alludit. Justinus multum utrique urbi ad instaurationem contulit. Eodem anno visa est quædam Cilissa mulier, gigantum generis, cujusvis perfecti viri staturam cubito excedens, admodumque lata. Ea circum urbes proficiscens ex officina quavis follem (monetæ genus hoc est) accipiebat. Stella quoque tum in cœlo apparuit, supra æream palatii portam, continuas dies noctesque viginti sex fulgens. Terræ motus quoque apprime horrendus fuit, qui et Cpolin diversis locis hæsit et Antiochiæ ineffabilem calamitatem denuntiavit. Quarto enim die Octobris principia iræ divinæ urbem eam corripuerunt, terræ motus atque incendium. Id media urbe exortum duravit dies sex multasque domos et homines absumpsit ; neque scire quisquam potuit unde ejus fuisset initium. Tum Dei ira ita urbem concussit ut pene tota corruerit ac civium sepulcrum facta sit. Quosdam obrutos terra, et adhuc viventes, ignis ex terra exiens cremavit. Alius ignis ex aere instar scintillarum decidit, et quos attigisset, fulminis in morem combussit. Annum ille terræ motus duravit.

Τῷ θ' ἔτει τοῦ σεισμοῦ ἐπικρατοῦντος Εὐφράσιος ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ κατεχώσθη καὶ ἀπέθανε, καὶ πᾶς οἶκος καὶ ἐκκλησία κατέπεσε, καὶ τὸ κάλλος τῆς πόλεως ἠφανίσθη· οὐ γὰρ γέγονε τοιαύτη θεομηνία ἐν ἄλλῃ πόλει ἐν πάσαις ταῖς γενεαῖς. Πολλὰς μὲν οὖν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν μυριάδας, πλὰς δὲ παίδων καὶ νεογνῶν ἐν λόγου τάξει ἡ τῶν κατενεχθέντων οἰκοδομημάτων ὕλη καλύπτουσα . . . . , καὶ τέλος τοῦτο τὴν οὕτως ὀνομαστοτάτην καὶ εὔχαριν ἔλαβε πόλιν, ἥνπερ ἐρὶ ὀκτακοσίους ἐνιαυτοὺς συστᾶσαν ἐξ οὗπερ αὐτὴν Σέλευκος ὁ πρῶτος ἔκτισεν, ἐπὶ τῇ προσηγορίᾳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀντιόχειαν ἐκάλεσεν. Ἀγγελθέντος δὲ τοῦ πάθους ὁ μὲν βασιλεὺς μεγάλως ἤλγησε τὴν ψυχήν, καὶ βίψας τὸ διάδημα καὶ τὴν πορφύραν ἐπένθει ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ ἡμέρας πολλὰς, καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ δὲ λιτῶς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, [P. 366] μὴ καταδεξάμενος φορέσαι σήμαντρον βασιλικὸν τὸ οἰονοῦν. Ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ πόλει φαιὰν στολὴν ἐνδυσάμενοι πανδημεὶ εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως πεδίον ἐπτὰ ση-

Anno nono, terræ motu obtinente, Euphrasius Antiochiæ episcopus [illegible] eo obrutus obiit, omnesque ædes et templa corruerunt, urbisque decor periit. Ab omni hominum memoria non exstitit tanta iræ Dei in urbem aliquam grassatio. Multa virorum, mulierum, puerorum et infantum millia collis instar coacervata prostratarum domorum materies operiebat. Hunc exitum habuit urbs nobilissima atque elegantissima, quæ ab ortu suo, cum eam Seleucus primus condidit ac de patris nomine Antiochiam appellavit, ad 800 annos steterat. Annuntiata hac clade imperator gravissime indoluit ; abjectisque diademate et purpura, sacco indutus et cinere conspersus per multos dies luxit ; ac festo etiam die vili habitu templum iniit, nullum imperii signum gestare sustinens. Sed et qui in urbe erant universi, pullati per septem dies in campum qui ad septimum lapidem ab urbe dietat supplicandi causa jejuni exiverunt. Misit imperator ad repurgandam Antiochiæ aream et instaurationem

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(12) Apud Nicephorum XVII, 3, in margine hexameter Græcus est ascriptus : Σκίρτος σκιρτήσει τε κακὸν σκίρτημα πολίταις. Ego pro τε scriberem τι, nisi forte de multis versibus hic unus est, quo cepulæ sit locus : *Affliget miseros Scirti saltatio cives.* XYL.

ejus urbis, cui rei impense studebat, auri centenarios 50 et opifices. Sub eodem instituta sunt feriæ quæ Hypapantæ dicuntur, prius non habitæ. Sed et Pompeiopolis Mysiæ urbs rupta, ejusque dimidium una cum habitatoribus terra absorptum est, hominesque infra terram delati misericordiam suorum implorant. Decima quarta die mensis Aprilis ipsis Paschalibus feriis, Justinus morbo correptus Justinianum sororis suæ 642 filium collegam imperii ascivit ac coronavit, cumque eo quatuor menses imperavit. Augusto mense, ea ipsa quinta indictione, mortuus est piissimus Justinus : corpus ejus in arca prasina repositum est in mansione Augustæ, juxta uxorem Euphemiam ; ubi etiam stolæ apostolorum inventæ sunt. Erat tum patriarcha Cpolis Joannes. In locum autem Euphrasii Antiochiæ episcopatui communibus suffragiis deligitur Euphræmius Amidenus. Orientis comes, vir divino animi fervore adversus divulsos ab Ecclesia præditus.

A μείος ἀπέχον (13) ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέραις ξελιτάνευον νηστεύοντες. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπέστειλεν εἰς ἐκχοϊσμὸν καὶ ἀνακαινισμὸν τῆς πόλεως χρυσίου κεντηνάρια πεντήκοντα καὶ ἄνδρας μηχανικοὺς, καὶ ἦν αὐτῷ σπουδὴ τοῦ τὴν πεσοῦσαν πόλιν Ἀντιόχειαν ἀνακαινίσαι. Ἐπὶ αὐτοῦ δὲ ἐτυπώθη ἑορτάζειν ἡμᾶς καὶ τὴν ἑορτὴν τῆς Ὑπαπαντῆς (13) τῆς μέχρι τότε μὴ ἑορταζομένης. Ἀλλὰ καὶ ἡ Πομπηϊούπολις τῆς Μυσίας διαῤῥαγεῖσα μέσον κατεπόθη μετὰ τῶν οἰκητόρων, καὶ ἔκραζον ὑπὸ τὴν γῆν ὄντες οἱ ἄνθρωποι τὸ Ἐλεήσατε. Τῇ δὲ ιδ' τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς, τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα, ἀσθενήσας Ἰουστῖνος προεχειρίσατο εἰς βασιλέα Ἰουστινιανὸν τὸν ἴδιον ἀνεψιὸν, καὶ ἔστεψεν αὐτὸν, καὶ συνεβασίλευσεν αὐτῷ μῆνας δ'. Αὐγούστῳ δὲ μηνὶ τῆς αὐτῆς ε' ἰνδικτιῶνος ἐτελεύτησεν ὁ εὐ-
B σεβὴς Ἰοκστῖνος, καὶ ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτνῦ ἐν μονῇ τῆς Αὐγούστης, ἐν λάρνακι πρασίνῃ, μετὰ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Εὐφημίας, ἐν ᾧ καὶ αἱ στολαὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων εὑρέθησαν. Τὸν δέ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον διεῖπεν Ἰωάννης. Τοῦ δὲ Εὐφρασίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας τελευτήσαντος, Εὐφραίμιος ὁ Ἀμίδας (14), κόμης Ἀνατολῆς ὤν, χειροτονεῖται ἀντ' αὐτοῦ, ὅστις ζῆλον θεῖον κατὰ τῶν ἀποσχιστῶν εἶχεν.

Anno mundi 6021, ab incarnatione Dei 526, Justinianus Magnus imperium Romanum solus gerere cœpit. Imperavit annos 38, menses 7, dies 13. Fuit statura corporis aliquantulum mediocrem excedente, ruber, vultu truci et versatili, capite non nihil glabro. Anno ætatis 45 rerum potitus est ; cumque sine collega imperare cœpisset, munus consulare edidit quantum nemo ante ipsum. Persecutionem Græcæ religionis et omnium hæresium instituit. Cumque multos procerum labe Ariana vitiatos deprehenderet, bonis eorum publicandis
C et suppliciis irrogandis magnum aliis terrorem incussit, lege etiam lata ut nemo nisi orthodoxus rem publicam gereret. Templo Sergii et Bacchi sanctorum, ea quæ a palatio sunt versus mare ; et proxime templo apostolorum suam propriam 643 domum omnesque suas pristinas opes adjecit, atque ita ex his duobus templis monasterium illustrium virorum redegit.

Eodem anno rex Persarum Tzatho bellum ob initam cum Romanis societatem intulit. Huic Tzatho Justinianus auxiliares mittit copias, ducibus Belisarios Keryco et Petro ; qui cum in bello gerendo mutua invidia transversi agerentur, a

Κόσμου ἔτος ϛκα', τῆς θείας σαρκώσεως φκζ' Ἰουστινιανὸς ὁ Μέγας βασιλεὺς Ῥωμαίων ἔτη λη' μῆνας ζ' ἡμέρας ιγ'. Οὗτος τὴν τοῦ σώματος ἀνδρομὴν εἶχε βραχὺ μείζονα τοῦ μέσου, ἐρυθρὸς τὴν χροιὰν, χαροπὸν (15) καὶ εὐπερίστροφον βλέπων, καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς κόμης κάλλος μικρὸν ἐψιλωμένην. Βασιλεύει δὲ ἐτῶν με'. Καὶ μονοκρατορήσας δέδωκεν ὑπατείαν (16) ὅστν οὐδεὶς βασιγέων δέδωκε. Καὶ διωγμὸν κατὰ Ἑλλήνων καὶ πάσης αἱρέσεως ἐκίνησεν. Εὑρὼν δὲ πολλοὺς τῶν ἐν τέλει νοσοῦντας τὴν τῶν Ἀρειανιτῶν αἵρεσιν, δημεύσας τε καὶ τιμωρησάμενος φόβον πολὺν εἰργάσατο, θεσπίσας μόνους ὀρθοδόξους πολιτεύεσθαι. Καὶ τὸν δὲ τῶν ἁγίων Σεργίου καὶ Βάκχου (17) ἐχόμενα τοῦ Παλατίου πρὸς θάλασσαν..., καὶ σύνεγγυς τούτου ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἴδιον αὐτοῦ οἶκον προϋπάρχοντα, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν πρώην ὕπαρξιν τοῖς δυσὶ τούτοις ἀφιερώσας ναοῖς μοναστήριον περιφανῶν ἀνδρῶν (18) ἀπεκλήρωσε.

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ὁ βασιλεὺς Περσῶν ἐπολέμει Τζάθῳ ὡς προσρυέντι Ῥωμαίοις. Πέμπει οὖν αὐτῷ Ἰουστινιανὸς βλήθειαν, στρατὸν καὶ στρατηγοὺς τρεῖς, Βελισάριον, Κήρυκος καὶ Πέτρον, [367] οἱ καὶ κατὰ φθόνον ἀλλήλων πολεμήσαντες ἠττήθησαν. Λυπηθεὶς οὖν ὁ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(13) Planities illa a septimo lapide quo distat, dicitur Ἑβδομος. De qua supra Goar.

(13*) Ὑπαπάνης· quod nimirum quasi in occursum prodiretur Christo in templo dedicando. Est enim solemnitas quam usitate Purificationis dicimus. Quod primo ex Martini Poloni Chronicis didici, qui tamen pestis causa institutam dicit sub Justiniano Magno ; quod idem est apud Nicephorum XVII, 28. Et consentit, quod Sigebertus perhibuit id fuisse anno a Christi natalibus 542, qno sane tempore Justinus decesserat, vel ipso Cedreno teste. Meminit Paulus Diaconus I. XVI Rer. Rom. Mansionem Augustæ credo intelligi monasterium a Pulcheria conditum. Xyl.

(14) Fuisse Orientis præfectum (quod hic κόμης dicitur, comes) satis liquet ex Evagrio IV, 6, et Nicephoro XVII, 3. Xyl.

(15) *Truci vultu* exposuit Xylander, a quo sensu longe vox abest, de oculis tantum interpretanda, *cæsiis et volubilibus oculis* spectabilem Justinianum commendans. Goar.

(16) Epulum putavi, aut missilia dona in populum de more conjecta, vel ludos. Vide infra. Xyl.

(17) Locus mutilus, ut mirum non sit si non optime divinaverim. Tamen Procop. orat. I de structuris Justiniani videtur non repugnare a nostra versione. Xyl.

(18) In quod nobiles illustresque viri se reciperent. Goar.

βασιλεὺς αὐτοὺς μὲν διεδέξατο, ἀπέστειλε δὲ Πέτρον τὸν νοτάριον αὐτοῦ στρατηλάτην (19). Καὶ συμβαλὼν μετὰ τῶν Λαζῶν τοῖς Πέρσαις ἐνίκησε καὶ πολλοὺς ἀνεῖλε.

Persis victi sunt. Hoc ægre ferens Justinianus, revocatis illis, Petrum notarium ad exercitum ducendum misit; isque Lazorum auxilio Persas adortus prælio victoriam multis hostium cæsis obtinuit.

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει προσερρύη τοῖς Ῥωμαίοις ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλούρων (20) Γρέτης λεγόμενος, καὶ ἐλθὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἠτήσατο τὸν βασιλέα, καὶ ἐγένετο Χριστιανὸς μετὰ τῶν συγκλητικῶν αὐτοῦ καὶ συγγενῶν, καὶ ἀπῆλθε μετὰ χαρᾶς εἰς τὰ ἴδια, ἐπαγγειλαμενος συμμαχεῖν Ῥωμαίοις ἐφ' οἷς ἂν δεηθῶσιν αὐτοῦ.

Eodem anno ad Romanos se contulit Herulorum rex Gretas; Cpolinque profectus cum suo populo, ab imperatore obtinuit ut Christianus fieret cum suis consiliariis et cognatis; eaque re confecta, lætus domum rediit, pollicitus se Romanis, quacunque in re vellent, auxilio futurum.

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει προβάλλεται ὁ βασιλεὺς στρατηλάτην Ἀρμενίας Τζίταν ὀνόματι, ἄνδρα πολεμικὸν καὶ ἱκανώτατον· οὐ φὰρ εἶχεν ἡ Ἀρμενία (21) στρατηλάτην, ἀλλὰ δοῦκας καὶ κόμητας. Αὐτὸς δὲ ἐστράτευσεν Ἀρμενίων πλῆθος. Δέδωκε δὲ αὐτῷ καὶ ἀπὸ Ἀνατολῆς στρατὸν, χιλιάδας τέσσαρας, καὶ γέγονε μεγάλη φυλακὴ καὶ βοήθεια Ῥωμαίων. Ἔζευξε δὲ αὐτῷ καὶ γυναῖκα, τὴν ἀδελφὴν Θεοδώρας τῆς Αὐγούστης, ὀνόματι Κομιτώ.

Eodem anno imperator Tzitam Armeniæ præfecit, virum bellicoeum et rebus gerendis aptum. Hactenus Armenia sine præfectis fuerat, duces tantum et comites habuerat. Sed hic eum principem Armeniorum fecit. Adjunxit etiam imperator ei exercitum quatuor milium ex Oriente; fuitque hoc mahno præsidio Romanis. Nuptum quoque ei tradidit sororem Theodoræ Augustæ, nomine Comito.

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει προσερρύη τοῖς Ῥωμαίοις γυνή τις ἐκ τῶν Οὐννων τῶν λεγομένων Σαβὴρ (22), Βάρβαρος, ὀνόματι Βαρήζ, χήρα, ἔχουσα μεθ' ἑαυτῆς Οὔννων χιλιάδας ἑκατὸν, ἥτις κατεδυνάστευε τῶν Οὐννικῶν μερῶν μετὰ τὴν τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς Μαλὰχ ἀποβολήν. Αὕτη τοὺς προτραπέντας παρὰ Καβάδου τοῦ βασιλέως Περσῶν δύο ῥῆγας ἀπὸ ἄλλου ἔθνους Οὔννων ἐνδοτέρων, Στύρακα καὶ Γλώνην, τοῦ συμμαχῆσαι αὐτῷ κατὰ Ῥωμαίων, περιόντας διὰ τῆς χώρας αὐτῆς ἐπὶ τὰ Περσικὰ μετὰ χιλιάδων εἴκοσιν ἐκράτησε, καὶ τὸν λαὸν πάντα κατέκοψε. Καὶ τὸν μὲν Στύρακα δέσμιον τῷ βασιλεῖ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔπεμψεν, ὁ δὲ Γλώης ἐν τῷ πολέμῳ ἐσφάγη. Ἰουστινιανῷ.

644 Eodem anno conjunxit se Romanis vidua quædam mulier, de eo Hunnorum natione qui Saberi dicuntur: nomen ei fuit Bareza. Habebat secum Hunnorum 100000, et præerat Hunnicæ ditioni post mortem mariti Malachi. Elicuerat rex Persarum duos alios Hunnorum interiorum regulos, Styracem et Gloem, ut sibi ii contra Romanos suppetias ferrent. Sed Bareza, cum ii per ipsius regionem 29 millia in Persidem ducerent, exercitum eorum delevit, ac Gloe in pugna occiso, Styracem vinctum imperatori Cpolin transmisit. Ipsa pacem et societatem cum Justiniano conservavit.

Γέγονε δὲ αὕτη σύμμαχος καὶ εἰρηνικὴ τῷ βασιλεῖ

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ ὁ πλησίον Βοσπόρου (23), ῥὴξ τῶν Οὔννων, Γορδᾶς λεγόμενος, προσερρύη τῷ βασιλεῖ καὶ ἐγένετο Χριστιανός. Καὶ πολλὰ δοὺς αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν, ὑποσχομένῳ φυλάττειν τὰ Ῥωμαϊκὰ καὶ τὴν Βοσπόρου πόλιν, ἥτις οὕτως ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ τελεῖν Ῥωμαίοις κατ' ἔτος ἀντὶ χρημάτων βόας, ἀπαιτεῖν δὲ τὰς συντελείας τῶν βοῶν. Ἀπελθὼν δὲ εἰς τὴν ἰδίαν χώραν διηγήσατο τῷ ἰδίῳ ἀδελφῷ τὴν τοῦ βασιλέως ἀγάπην καὶ φιλοτιμίαν, καὶ ὅτι Χριστιανὸς γέγονε, συνέτρι-

Eodem anno Gordas, etiam regulus Hunnorum Bosporo vicinorum Romanis sese adjunxit et factus est Christianus; cumque fidem dedisset se Romanis rebus addictum fore urbemque Bospori custoditurum et boum tributum exacturum (nam urbi Bospori inde nomen estquod ineolæ Romanis loco pecuniæ quotannis boves dabant), magnifice ab imperatore donatus domumque dimissus est. Reversus domum fratri suo imperatoris humanitaiam liberalitatemque, et se Christianum faetum

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(19) Magistrum militum vocat Rigaltius, de quo Pancirollus abunde in Notitiam Imperii. Goar.

(20) Hos emendatius Herulos vocari scias quam Erulos. Et apud Evagrium ἔρουλοι, citato etiam ad partem Procopio, vocantur, IV, 20. Quod itidem est apud Niceph. XVII, 13. Itaque ausus sum scriptionem pravam Zonaræ, etiam insessam, elidere, tametsi varie corrupta sciam gentium nomina. Sed hinc emendatio nulla speranda, ut puto, Xyl.

(21) Pancirollus, c. 131 : *Justinianus, subactis finitimis Barbaris, magnam et interiorem Armeniam dictam novam provinciam creavit, l. ult. c. de Offic. Magist. militum, quam Zetæ magistro militum* (Τζίταν *vocat auctor*) *commisit. Magnam, inquit, Armeniam, quæ interior dicebatur, et gentes, Antizenam videlicet, Angilenam, Astyaneam, Sophenam, Sophonenam, in qua est Martyropolis, Belabitenam, et primam et secundam Armeniam, et Pontum Polemoniacum curæ tuæ cum suis ducibus commisimus.* Duces enim et comites magistro militum subjiciebantur. Pancirollus, idem c 139, Goar.

(22) Hi versus Danaprim et Danastrini fluvios siti, Chersonæ viciniores ex Constantino *De admin. imp.* agnoscuntur. Goar.

(23) Bosporus hic non Thracicus, sed Mæoticus est, cujus occolæ Patzinacæ; de quibus et illo Bosporo Constantinus *De adm. imp.*, c. 42. Goar.

esse exposuit; atque idem omnia Hunnorum simulacra confregit et conflavit. Eam ob rem Hunni irati, cumque his Moageras ejus frater, Gordam necaverunt et regnum Moageræ tradiderunt, ac Bosporum profecti tribunum Dalmatiæ et milites interfecerunt. Quod ubi Justinianus cognovit, **645** Joannem consularem patricii Rufini filium cum magnis Scytharum auxiliis eo misit, ac Godilam terrestri itinere ab Ulissipoli ad Cadurium copiarum præfectum. Harum adventus fama territi Hunni dilapsi sunt, paxque Bosporo reddita, tutoque ei Romani imperaverunt.

Justinianus porro omnia hæreticorum templa Christianis attribuit, Arianorum exocionitarum exceptis. Constitutionem quoque edidit de episcopis, dispensatoribus, pupillorum alumnis et peregrinorum hospitibus. Ea sanxit ne jus legandi aut heredibus tradendi haberent, præter hæc quæ in suis facultatibus habuerant antequam officio isti præficerentur: qua hora officium iniissent, ab ea non liceret legare quæ lucrati essent, sed ea omnia sacræ ædi hereditario jure obtingerent. Absolvit etiam cisternam quæ erat in medio aulæ basilicæ Illi, eamque majorem reddidit. Dagisthei quoque balneum perfecit, ab Anatasio inchoatum.

Anno secundo Isaias Rhodi et Alexander Diospolis Thraciæ episcopi aliique multi deprehensi sunt masculorum corruptores. Horum aliis veretrum amputari jussit imperator, aliis calamos acutos in meatus genitalium inseri, eosque nudos in forum quasi in triumpho produci. Fuerunt et civium ac senatorum multi et pontificum summorum non pauci in eadem culpa; qui castrati, et publice nudi in forum producti miserabiliter **646** perierunt, suoque exemplo reliquos pudicitiam colere docuerunt. Tulit Justinianus acres leges contra impudicos et veteres omnes leges renovatas in unum volumen redegit, quod Novellas Constitutiones inscripsit.

Eodem anno, die penultima Novembris, hora diei 3, rursum ira Dei Antiochiam afflixit, biennio post superiorem cladem. Exstitit enim terræ motus ingens, totamque duravit horam cum terribili cœli mugitu. Ea concussione omnia quæ ædificata fuerant, solo æquata sunt, et muri, atque adeo ista quoque tum ædificia corruerunt, quæ priore terræ motu non ceciderant. Denique quidquid et imperatoria liberalitate et privatim civium sumptibus urbi fuerat ornamenti conciliatum, tunc periit. Obruta sunt ruinis hominum milia 4 et 870: relinqui in alias urbes confugerunt. Fuit etiam gravissima tem-

A ψε δὲ πάντα τα των Οὔννων ἐνδάλματα καὶ ἐχώνευσεν. Ἐπὶ τούτῳ χολώσαντες οἱ Οὖννοι μετὰ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ Μοαγέρα ἐφόνευσαν αὐτὸν, καὶ ἐποίησαν ῥῆγα τὸν Μοαγέραν. [368] Ἐλθόντες δὲ εἰς Βόσπορον ἀπέκτειναν τὸν τριβοῦνον Δαλματιας καὶ τοὺς στρατιώτας. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Βασιλεὺς τὸν ἀπὸ ὑπάτων Ἰωάννην τὸν υἱὸν τοῦ πατρικίου Ῥουφίνου ἀπέστειλε μετὰ βοηθείας Σκυθικῆς πολλῆς καὶ Γοδίλαν διὰ γῆς ἀπὸ Ὀδησσοῦ πόλεως, καὶ Βαδούριον στρατηγόν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ Οὖννοι ἀφανεῖς γεγόνασι, καὶ γέγονεν εἰρήνη ἐν Βοσπόρῳ, καὶ ἐκράτησαν αὐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι ἀφόβως.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς πάσας τὰς ἐκκλησίας τῶν αἱρετικῶν δέδωκε τοῖς ὀρθοδόξοις, χωρὶς τῶν ἐξωκιονιτῶν (24) Ἀρειανῶν. Τύπον δὲ δέδωκε περὶ
B τῶν ἐπισκόπων καὶ οἰκονόμον καὶ ὀρφανοτράφων καὶ ξενοδόχων, ὥστε μὴ κληρονομεῖσθαι εἰ μὴ ἃ πρὸ τοῦ γενέσθαι εἶχον ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει, εἰς ταῦτα ἵνα διατίθενται, ἀφ' ἧς δὲ ὥρας προσχειρίσθησαν, μὴ ἔχειν ἄδειαν εἰς ἃ κερδήσοιεν διατίθεσθαι, ἀλλὰ τὰ αὐτῶν πάντα τὸν εὐαγῆ οἶκον κληρονομεῖν. Πληροῖ δὲ καὶ τὸ μέσαυλον τῆς βασιλικῆς Ἴλλου κινστέρνης, ἣν καὶ μεγάλην ἐποίησε (25), καὶ τὸ λουτρὸν τοῦ Δαγιστέως, ὃ ἤρξατο κτίζειν Ἀναστάσιος.

Τῷ β' ἔτει Ἡσαΐας ὁ Ῥόδου ἐπίσκοπος καὶ Ἀλέξανδρος Διοσπόλεως τῆς Θρᾴκης καὶ ἕτεροι πολλοὶ κατεσχέθησαν ἀῤῥενοφθόροι. Καὶ τοὺς μὲν ἐκαυλοκόπησε, τοῖς δὲ καλάμους ὀξεῖς ἐμβάλλεσθαι εἰς τοὺς πόρους τῶν αἰδοίων προσίταξε, καὶ γυμνοὺς κατὰ
C τὴν ἀγορὰν θριαμβευθῆναι. Ὑπῆρχον δὲ καὶ τῶν πολιτῶν καὶ συγκλητικῶν πολλοὶ καὶ τῶν ἀρχιερέων οὐκ ὀλίγοι, οἳ ἐκτμηθέντες καὶ δημευθέντες κατὰ τὴν ἀγορὰν γυμνοὶ οἰκτρῶς ἐτελεύτησαν. Καὶ γενομένου φόβου μεγάλου οἱ λοιποὶ ἐσωφρονίσθησαν. Νόμους τεσφοδροὺς κατὰ τῶν ἀσελγαινόντων ἐξέθετο, τοὺς δὲ παλαιοὺς νόμους πάντας ἀνενέωσε, ποιήσας μονόβιβλον, ὃ καὶ Νεαρὰς διατάξεις ἐκάλεσε.

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει, μηνὶ Νοεμβρίῳ κθ', ὥπᾳ τρίτῃ τῆς ἡμέρας, ἔπαθεν ὑπὸ θεομηνίας πάλιν Ἀντιόχεια ἡ μεγάλη μετὰ δύο ἔτη τοῦ πρώην παθεῖν αὐτήν. Ἐγένετο γὰρ σεισμὸς μέγας ἐπὶ ὥραν μίαν καὶ βρυγμὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φοβερὸς, καὶ ἔπεσον πάντα τὰ κτισθέντα ἕως ἐδάφους καὶ τὰ τείχη. Καὶ ἐκ τῶν
D μὴ πεσόντων παλαιων κτισμάτων ἐν τῷ πρώτῳ σεισμῷ κατηνέχθησαν νῦν. Καὶ πᾶσα ἡ γενομένη εὐπρέπεια ἐν τῇ πόλει ἔκ τε τῶν τοῦ βασιλέως φιλοτιμιῶν, καὶ ὧν ἐξ ἰδίων οἱ πολῖται ᾠκοδόμησαν, πάντα κατέπεσον. Ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ πτώσει ταύτῃ καὶ χιλιάδες τέσσαρες λαοῦ καὶ ωο' ἄνδρες. Οἱ δὲ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(24) Ἐξοκιονιτῶν non assequor. Conjicio eum Arianis fortassis templa extra urbem et quasi privatos conventus permisisse. Sane infra in Nicephoro Generali mentio fit cujusdam improbit cremitæ Nicolai, qui in Exocinio degens impietatem imperatoris juverit· Ἔξω κιόνιον, columnam quæ extra sit, aut columellam, ad verbum notat. Xyl. — Extra urbem regiam ad colamnam ἔξω κιόνιον dictam, a qua vicini ἐξωκιονιται, Ariani ecclesiam retinere permissi morabantur. Auctor infra p. 552. Goar.

(25) Πληροῖ — ἐποίησε. Veritati textus fidelior hæc versio quadrat., *Absolvit etiam aream regiæ Illi cisternæ (supernam) eamque majorem reddidit.* Vixit autem Illus sub Leone et Zenone magister militum. Goar.

σωθέντες ἔφυγον εἰς τὰς ἄλλας πόλεις. Γέγονε δὲ καὶ χειμὼν μέγας καὶ βαρύτατος, ὡς λιτανεύειν πάντας ἀνυποδέτους μετ' ὀδυρμῶν πυκνῶν. Ἐφάνη δέ τινι θεοσεβεῖ ἀνθρώπῳ ἐν ὁράματι εἰπεῖν πᾶσιν ἵνα ἐπιγράψωσιν εἰς τὰ ὑπέρθυρα αὐτῶν· Χριστὸς μεθ' ἡμῶν, στῆτε. Καὶ τούτου [P. 369] γενομένου ἔστη ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάλιν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ Αὐγοῦστα πολλὰ ἐδωρήσαντο χρήματα εἰς ἀνακαινισμὸν τῆς Ἀντιόχου πόλεως, καὶ μετωνόμασαν αὐτὴν Θεούπολιν.

Τούτῳ τῷ ἔτει Σαμαρῖται καὶ Ἰουδαῖοι ἐν Παλαιστίνῃ βασιλέα τινὰ Ἰουλιανὸν ἔστεψαν, καὶ κατὰ Χριστιανῶν ὅπλα κινήσαντες ἁρπαγὰς καὶ φόνους καὶ ἐμπρησμοὺς εἰργάσαντο· οὓς ὁ Θεὸς παρέδωκεν εἰς χεῖρας Ἰουστινιανοῦ, καὶ πάντας ἀφανίσας τὸν Ἰουλιανὸν ἀπεκεφάλισε. Καὶ μετὰ τὸν διωγμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ πάσης αἱρέσεως, καὶ μετὰ τὸ τεθῆναι δόγμα ἑλληνίζοντας μὴ πολιτεύεσθαι ἢ αἱρετικούς, εἰ μὴ μόνους τοὺς ὀρθοδόξους Χριστιανούς, προθεσμίαν δίδωσι τοῖς τοιούτοις εἰς ἐπιστροφὴν τριῶν μηνῶν.

Τῷ δ' ἔτει ἐφάνη κομήτης μέγας καὶ φοβερὸς, εἰς τὸ δυτικὸν μέρος πέμπων ἐπὶ τὰ ἄνω τὰς ἑαυτοῦ ἀκτῖνας, ὃν ἔλεγον λαμπαδίαν· καὶ ἔμεινε λάμπων ἐπὶ ἡμέρας εἴκοσι.

Τῷ ε' ἔτει γέγονεν ἡ ἀνταρσία τοῦ λεγομένου Νίκα (26), καὶ ἔστεψαν οἱ τῶν δήμων βασιλέα Ὑπάτιον τὸν συγγενῆ Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως. Ἐκαύθη δὲ πολὺ μέρος τῆς πόλεως, ἥ τε Μεγάλη Ἐκκλησία καὶ τὰ χαρτῶα αὐτῆς δικαιώματα καὶ ἡ πρόσουδος πᾶσα, ἥ τε Ἁγία Εἰρήνη (27) καὶ οἱ ξενῶνες, ὅ τε τοῦ Σαμψὼν καὶ ὁ Εὐβούλου, μετὰ τῶν ἀῤῥώστων, καὶ τὸ προσκήνιον τῆς βασιλικῆς (28) καὶ τὸ Αὐγουσταῖον (29), καὶ ἡ χαλκόστεγος τοῦ παλατίου, ἥ ἔκτοτε καὶ νῦν χαλκῆ προσαγορεύεται διὰ τὸ ἐκ χαλκῶν κεράμων κεχρυσωμένων ἐστεγάσθαι αὐτήν. Ἐκάησαν δὲ καὶ οἱ δύο ἔμβολοι μέχρι τοῦ φόρου. Ὁ δὲ λαὸς καὶ τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν ἀναθεματίζοντες ἐφύβριζον. Ἥτις ἀνταρσία ἐπαύθη διὰ Βελισαρίου καὶ Μούνδου καὶ Ναρσῆ, ἀνελόντων λε' χιλιάδας καὶ αὐτὸν Ὑπάτιον. Τότε δὴ ἐνεπρήσθη καὶ τὸ ὀκτάγωνον καὶ τὸ λοετρὸν τοῦ Σεβήρου τὸ λεγόμενον Ζεύξιππος, ἐν ᾧ ποικίλη τις ἦν θεωρία καὶ λαμπρότης τεχνῶν, τῶν τε μαρμάρων καὶ λίθων καὶ ψηφίδων καὶ εἰκόνων δι' χαλκοῦ πεποιημένων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀνδρῶν ἔργα, μόνον τῷ μὴ παρεῖναι αὐταῖς ψυχὰς τῶν ἐς οὓς ἐγένοντο. Εἱστήκει τοιγαροῦν μετὰ τῶν ἐξαιρέτων καὶ νοῦν ὑπερβαινόντων τούτων καὶ Ὅμη-

A pestas, adeo ut universi sine calceis supplicatum sint progressi cum crebis ejulatibus. Tunc quidam pie Deum colens homo visione admonitus est ut omnibus præciperet, uti superioribus domorum suarum postibus inscriberent, Christus nobiscum, state. Hoc facto ira Dei resedit. Rursum quoque et imperator et Augusta multum pecuniæ largiti sunt ad instaurationem Antiochiæ, eique nomen Theopolis indiderunt.

Eodem anno Samaritani et Judæi in Palestina quemdam Julianum regia corona ornatum sibi præfecerunt: armisque contra Christianos 647 sumptis rapinas et iucendia ediderunt. Hos Justinianus a Deo sibi in manus traditos occisione delevit, B Julianoque caput amputavit. Inde Græcæ religionis et aliarum hæresium sectatores persecutus est; et lege lata ne quis Græcæ religionis aut hæreticus rem publicam gereret, sed Christiani tantum, illis trimestre tempus ad resipiscendum præscripsit.

Anno quarto cometa magnus et terribilis in partem occiduam spectans radiosque suos rursum emittens, quem a facis figura lampadiam vocant, fulsit per dies 20.

Quinto anno seditio fuit, cui a tessera nomen est Nica, id est, Vince. Populus enim diademate insignibat Hypatium Anastasii imperatoris cognatum. Conflagravit tunc magna urbis pars, Magnum Templum, et chartæ ejus privilegiorum ac redituum, tum Sancta Pax, et hospitia peregrinorum a Samsone et Eubulo condita cum ipsis infirmis, prosceniumque regiæ, et Augustæum, et palatii chalcosteges pars; quæ ex eo hodieque ærea dicitur quod tegulis æreis et inauratis erat tecta. Bina quoque rostra combusta sunt usque ad forum. Populus autem exsecrabatur Justinianum et contumeliis afficiebat. Compescuerunt eam seditionem Belisarius Dundus et Narses, interfectis cum ipso Hypatio millibus hominum 35. Tunc et Octagonum incendio est absumptum, et 648 balneum Severi quod Zeuxippi nomen gessit, in quo varium inerat spectaculum utrumque splendor. Quippe ibi fuerunt omnis ætatis opera ev marmore, saxis, lapidibus, opere tessellato, et æreæ imagines; quibus hoc unum deerat quod animæ non inerant eorum quos eæ referebant. Inter præcipua illa et ingenium superantia opera stabat et Homerus, qualis fuerat,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(26) Ex corruptis et obscuris Theophanis verbis series rei colligitur. Ad Circenses ludos quandoque profecto Justiniano, inter cæteras acclamationes populus etiam τοῦ βίκας *tu vincas* Latine, Græce νίκα, apprecatus est; confestimque gravaminum sibi illatorum Calepodium quemdam reum postulavit ad pœnam. Ex Prasinorum autem et Venetorum sibi jupiter adversis vocibus non modico tumultu exorto, ai τῶν δήμων factiones de quibus superius. Hypatium imperatorem exclamarunt, qui nihilo secius cum plurimis perduellibus Belisarii, Mundi et Narsetis armis in illa seditione misere exstinctus est. Goar.

(27) Clarius *Sanctæ Irenes templum*· Goar.

(28) Suggestum elevatius atrio exteriori regiæ domus. Vocat Simocatta I, 1, προαύλιον περιφανὲς καὶ περίδοξον προσκήνιον. Goar.

(29) Simocata I, 10, scribit esse ἀνάκτορον ἐν τῷ μεγάλῳ θαλάμῳ τῷ πρὸς τῇ μεγίστῃ τῶν βασιλείων αὐλῇ. Αὐγουσταῖος δ' ἄρα οὗτος, κατονομάζεται. E regione erat columna, et columnæ statua Justitiani superposita, de qua hic ejusdem anno 16. Goar.

cogitabundus, manibus consertis infra pectus, barba sine cultu demissa : capilli capitis æquales, rari ab utraque sincipitis parte, facies præ senio hirsuta ac curis de universo, nasus ad reliquas partes proportione æquali, oculi palpebris affixi, ita ut cæci formam præ se ferrent, qualem eum fuisse fama fert. Supra tunicam palliolo erat amictus, et ad basin infra pedes ejus lorum quoddam æneum erat subjectum. Erant porro æneæ columnæ omnium sapientia, poesi, arte dicendi, ac fortitudine clarorum virorum. Cum his periit etiam domus quæ luminarium nocturnorum dicitur, utpote fastigium habens ligneum ; in quo opes erant eorum qui sericorum pretiosorumque et auro intextorum vestimentorum exercebant mercaturam. Denique omnis urbis decor qui superiori incendio superfuerat, tunc interiit. Eodem anno magnus fuit stellarum discursus, ita ut omnes perterrerentur ac dicerent : Ecce stellæ cadunt : nescimus quid sit futurum.

ρος, ὁποῖος ἦν, συνάγων οὸν νοῦν, τὼ χεῖρε συζεύξας ὑπὸ τὰ στέρνα. Καὶ πώγων αὐτοῦ ἁπλῶς καθεῖτο, ὀρίξ τε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὁμοία ἐν τοῖς ἑκατέρωθεν τοῦ βρέγματος ἀραιουμένη, τετριχωμένῳ δὲ τῷ προσώπῳ γήρατι καὶ ταῖς ὑπὲρ τοῦ παντὸς φροντίσι ρἰς μέν ἦνμετρίως ἔχουσα πρὸς ἅπαντα, ὄμματα δὲ συνημμένα τοῖν βλεφάροιν, οἷον καὶ ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος ἔχει, τυφλὸν ἐμφαίνοντα. Ἀνεβέβλητο δὲ καὶ τριβώνιον ἐπὶ χιτῶνι, καὶ [P. 370] ὅσον εἰς βάσιν ἰμάς τις γαλκοῦς τοῖς ποσὶν ὑπέκειτο· Στῆλαι δὲ ἦσαν ἐκ χαλκοῦ πεποιημέναι τῶν σοφῶν ἁπάντων τῶν ὑψηλῶν καὶ ποιητῶν καὶ ῥητόρων, καὶ ὅσοι ἐπ' ἀνδρίᾳ ἐγένοντο διαβόητοι. Ὤχετο τοίνυν σὺν τούτοις καὶ ὁ ἐκ τῶν φώτων τῶν κατὰ τὰς ἑσπέρας λαμπτήρων ἐπικαλούμενος οἶκος, ἅτε τὸν ὄροφον καὶ αὐτὸς ἐκ ξύλων ἔχων, ἐν ᾧ αἱ περιουσίαι τῶν ἐμπορευομένων τά τε σηρικὰ καὶ πολυτελῆ καὶ χρυσόπαστα. Καὶ πᾶν τὸ κάλλος τῆς πόλεως, ὅπερ ὑπὸ τοῦ πρώην μεγάλου ἐμπρησμοῦ κατελείφθη, ἀπώλετο. Τῷ αὐτῷ ἔτει γέγονεν ἀστέρων δρόμος πολὺς, ὥστε πάντας ἐκπλήττεσθαι καὶ λέγειν ὅτι, Ἰδοὺ οἱ ἀστέρες πίπτουσι· τί ἄρα ἔσται οὐκ οἴδαμεν.

649 Annis 6 et 7 Belisarius bellum in Africa gessit, quod Procopius Cæsariensis octo libris conscripsit. Subegit Carthaginem et alios multos populos ; Gilimerumque, cum is in montem Numidiæ Pappuam confugisset, obsidione circumvenit, relictoque ad eam Phara, Cpolin rediit. Gilimer, cum in hibernis miserrime viveret, a Phara per litteras petit ut sibi mittat panem, spongiam et citharam. Nam apud Maurusios neque vinum neque oleum neque frumentum colitur : hordeum tantum et olyras elixa instar pecorum edunt. Pharæ animo pendente, tabellarius ostendit Gilimerum cupere panem videre ac gustare, spongia autem ad abstergendas uti lacrimas, citharam requirere ad decantandas suas miserias. Hæc cum audivisset Pharas, gravi dolore motus ac humanæ fortunæ ludibria subsannans, omnia illa ei misit. Rursus imperator Belisarium ducem mittit cum exercitu ingenti et classe magna et auri vi ad debellandum Vandalos et subigendam Africam. Isque calliditate, prudentia et fortitudine præclaris usus, Africam subegit, Gilimerumque in potestatem suam redactum cum magnis opibus Cpolin abduxit. Triumphavit in Circo, et consulatum gessit in urbe. Adeo autem acceptus fuit Justiniano, ut is percusso nummo in altera parte se, in altera parte Belisarium armatum affinxerit, cum inscriptione hac : Belisarius Romanorum decus. Enimvero invidia, ut solet rebus prosperrime

Τῷ ζ' καὶ ζ' ἔτει τὰ τοῦ Βελισαρίου στρατηγήματα κατὰ Λιβύην ἐγένοντο, ἅτινα Προκόπιος ὁ Καισαρεὺς ἐν η' βιβλίοις συνεγράψατο. Οὗτος τὴν Καρχηδόνα κρατήσας καὶ ἄλλα ἔθνη πολλὰ, τὸν δὲ Γιλίμερα φυγόντα εἰς Νουμιδίας τὸ ὄρος Παππούαν περιεστοίχισε. Καταλιπών τε τὸν Φαρὰν εἰς πολιορκίαν ἐκείνου εἰσῆλσεν ἐν Σωνσταντινουπόλει. Ὁ δὲ Γιλίμερ ἐλεεινῶς χειμαζόμενος γράφει τῷ Φαρὰν, ἀξιῶν πεμφθῆναί οἱ ἄρτον καὶ σπόγγον καὶ κιθάραν· μαρ' ἐκείνοις γὰρ τοῖς Μαυρουσίοις οὔτε οἶνος οὔτε ἔλαιον οὔτε σῖτος γεωργεῖται, ἀλλὰ κριθὰς καὶ ὀλύρας ὡς ἄλογα ζῷα ἐφθὰ σιτίζονται. Ὁ δὲ Φαρὰς διηπόρει περὶ τούτων, ἕως ὁ τὴν ἐπιστολὴν κομίσας ἔφη ὅτι ἄρτον μὲν ἐπιθυμεῖ γεύσασθαι καὶ ἰδεῖν, τὸν σπόγγον δὲ διὰ τὸ τὰ δάκρυα ἀπομάττεσθαι, τὴν δὲ κιθάραν, ὅπως τὰς συμφορὰς αὐτοῦ ἐκτραγῳδοίη. Ταῦτα Φαρὰς ἀκούσας, περιαλγήσας τε καὶ τὴν ἀνθρωπίνην τύχην ἐκμυκτηρίσας, πάντα ἐξέπεμψε. Πάλιν δὲ ἐξαπέστειλεν ὁ βασιλεὺς τὸν Βελισάριον στρατηγὸν μετὰ πλήθοτς ἀναριθμήτου καὶ πλοίων καὶ χρυσοῦ πολλοῦ καταπολεμῆσαι Οὐανδήλους καὶ Ἀφρικὴν ἐκπορθῆσαι· ὃς ἀγχινοίᾳ καὶ φρονήσει καὶ ἀνδρίᾳ πάντα λῃϊσάμενος, καὶ Γιλίμερ ἐγκρατῆ ποιησάμενος, ἀνήγαγεν ἐν τῇ πόλει μετὰ πλούτου πολλοῦ καὶ ἐθριάμβευσεν ἐν τῷ ἱππίκῳ, ὑπατείαν ποιήσαν (30) ἐν τῇ πόλει, ὥστε Ἰουστινιανὸν ἀποδεξάμενον ἐν μὲν τῷ ἑνὶ μέρει τοῦ νομίσματος ἑαυτὸν ἐγχαράξαι, ἐν δὲ τῷ ἑνέρῳ Βελισάριον ἔνοπλον, καὶ ἐπιγράψαι· Βελι-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(30) Supra annotavi ὑπατείαν pro numere quod consul populo daret poni, principio Justiniani ὑπατείαν διδόναι. Verum id hic locum quomodo habeat aut non habeat intelliges. Zonaras de hac re ita: Βελεσάριος δὲ καὶ ὑπατείας ἠξίωτο. Apud Procopium, qui Gilimericum hoc negotium libro Belli Vandalici priore doscripsit, ita legitur, Volaterrano interprete : « Paulo post Belisario decretus triumphus more antiquorum. Nam consul factus est, curuli sella humeris captivorum invectus argentea, zonas aureas aliasque e spoliis Vandalorum divitias populo dispersit, quanquam rem novam facere visus.» Xyl. — *Consulatum gessit in urbe*, expressit Xylander ; unde et male agit interpretem. Ad auctoris mentem : *militibus donativum, populo congiarium distribuit*, vel *vetusto consulum more pecuniam in populum sparsit*. Nam de nummis ejus victoriatis. Ὥστε Ἰουστινιανόν, etc. Goar.

σιος ἡ δόξα τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλ' οἷα φθόνος (31) ἐν μεγάλῃ εὐδαιμονίᾳ εἴωθε ποιεῖν, ὧδινε καὶ ἐς Βελισάριον. Διαβληθεὶς γὰρ μετέστη τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς δόξης, καὶ Σολομῶν ἀντ' αὐτοῦ στρατηγὸς ἐπέμφθη, ὃς τὰ κτηθέντα Βελισαρίῳ φυλάξαι μὴ δυνηθεὶς τοῖς Οὐανδήλοις πάντων παρεχώρησεν. Ἐφέρετο δέ τις λόγος ἐκ παλαιοῦ παρ' αὐτοῖς, ὅτι τὸ τρίτον διώξει τὸ πρότερον καὶ πάλιν τὸ δεύτερον διώξει τὸ τρίτον· Γιζέριχος γὰρ πρῶτος τὸν [P. 371] Βονιφάκιον ἐτρέψατο, ὕστερον δὲ πάλιν Βελισάριος Γιλίμερα. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ὁ ἥλιος, ὥσπερ ἡ σελήνη, χωρὶς ἀκτίνων τὴν αἴγλην ἐστύγναζεν ἅπαντα τὸν ἐνιαυτὸν, ἐπὶ πλεῖστον δὲ ἐκλείποντι ἐῴκει. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ οὔτε πόλεμος οὔτε θάνατος ἐπιφερόμενος τοῖς ἀνθρώποις ἐπέλιπε.

A succedentibus insidiari, **650** Belisarium quoque ita adorta est, ut is per calumniam delatus et magistratu et honore sit exutus. Missus ejus loco Solomon ea quæ Belisarius paraveaat tueri non valuit, sed omnia Vandalis concessit. Apud eos antiquitus hoc ferebatur proverbium : tertius secundum, rursusque secundus Tertium persequetur. Primus enim Gizerichus Bonifacium fuderat,postea Belisarius Gilimerum.Toto anno eo sol lunæ instar sine radiis lucem tristem præbuit, plerumque defectum patienti similis. Eodemque anno neque bella neque mors hominum intermisit.

Τούτου τῷ β' ἔτει ἀνεκαίνισεν ἐκ θεμελίων Ἰουστινιανὸς τὴν τοῦ Θεοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ὑπὲρ τὸ πρότερον, παραδοὺς καὶ τροπάριον (32) αὐτῇ ὑπ' αὐτοῦ μελισθὲν ψάλλεσθαι· Ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἐποίησε δὲ καὶ τὸ ὡρολόγιον τοῦ μιλίου.

B Anno secundo Justinianus ex fundamentis instauravit Magnum Dei Templum, idque majus ac pulchrius priore effecit. Carmen quoque a se compositum cantandum tradidit, Unigenitus filius et Verbum Dei. Fecit etiam horologium in milliario.

Τῷ η' ἔτει ὁ τῶν Ἰβήρων βασιλεὺς Ζαβαναρζὸς πρὸς Ἰουστινιανὸν τὸν βασιλέα ἦλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν συγκλητικῶν αὐτοῦ, αἰτούμενος σύμμαχος Ῥωμαίων καὶ φίλος γνήσιος γενέσθαι. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτο ἀποδεξάμενος πολλὰ αὐτῷ τε καὶ τῇ συγκλήτῳ αὐτοῦ ἐφιλοτιμήσατο. Καὶ ἡ Αὐγοῦστα δὲ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ κόσμια παντοῖα διὰ μαργαριτῶν ἐχαρίσατο, καὶ ἀπέλυσεν αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ εἰς τὴν ἰδίαν βασιλείαν.

Octavo anno rex Iberorum Zabanarzus Cpolin ad Justinianum venit cum uxore et consiliariis suis, petens se inter socios amicosque Romanorum genuinos referri. Imperator eum receptum magnis donis affecit, nec non et consiliarios ejus : sed et Augusta reginæ omnis generis mundum muliebrem ex margaritis confectum donavit. Atque ita pacifice domum sunt dimissi.

Τῷ ι' ἔτει Ἀγαπητὸς ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκρότησε κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Σεβήρου καὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἁλικαρνασέως καὶ τῶν λοιπῶν θεοπασχιτῶν· ἐν οἷς καὶ Ἄνθιμος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ὁμόφρων αὐτῶν καθῃρέθη, ἐπισκοπήσας μετὰ Ἐπιφάνιον μῆνας δέκα. Χειροτονεῖται δὲ ἀντ' αὐτοῦ Μηνᾶς πρεσβύτερος καὶ ξενοδόχος τῶν Σαμψὼν (33) ὑπὸ Ἀγαπητοῦ πάπα Ῥώμης. Τελευτᾷ δὲ ὁ Ῥώμης ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ χειροτονεῖται ἀντ αὐτοῦ Σίλβεστρος, ζήσας χρόνον ἕνα (34).

C **651** Anno decimo Agapetus Romæ episcopus Cpolin consilium convocavit contra impium Severum et Julianum Halicarnassensem aliosque Theopaschitas ; inter quos etiam Anthimo episcopo Cpolitano, ut cum ipsi sentienti, adempta dignitas est, cum eam post Epiphanium menses decem tenuisset. Suffectus ei est Menas presbyter et hospitii peregrinorum Samsonici præfectus a papa Romæ Agapeto. Eo papa Cpoli moriente subrogatur Silvester, qui vixit annum unum.

Τῷ ια' ἔτει γέγονε τὰ ἐγκαίνια τῆς Μεγάλης Ἐκ-

Undecimo anno Magnum Templum dedicatum est

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(31) Non ineleganter in margine est ascriptum : Τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ἦν τῶν ἀνθρώπων ὁ ὄλεθρος. Ἀνάγκη τοίνυν ἐστὶ καὶ μέχρι τέλους παρέπεσθαι τοῦτον καθάπερ σκιὰν τῷ ἀνθρωπείῳ γένει. Xyl.

(32) Τροπάριον. Id totum annotatum est apud Nicephorum xvii, 28. Xyl. — In Arianæ hæresis odium, ad laudem Verbi Dei incarnati hymnum hujusmodi, tum alio tempore, tum in missa statim sub initio, persolutis duobus primis antiphonis occinendum Justinianus edidit. Ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀθάνατος ὑπάρχων, καὶ καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας, καὶ σταυρωθεὶς Θεὸς ἡμῶν, θάνατον θανάτῳ πατήσας, εἷς τῆς ἁγίας Τριάδος, συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Goar.

(33) Eo quod ad S. Sampsonis ecclesiam a Constantino exstructam domus hospitalis esset, cujus Menas præfecturam agens vagis pauperibus exci-

piendis intendebat. Goar.

(34) Hunc Silvestrum alii, qui pontifices Romanos descripserunt, Silverium nominant ; qui cum successisset Agapeto, ab Antonina,Belisarii uxore, jussu Theodoræ Augustæ, quæ eum ob Anthimum Theopaschitam ab Agapeto dejectum oderat, falso crimine Romæ prodendæ circumventus,pontificatu spoliatus et in Pontiam relegatus est, cum papa anno paulo amplius fuisset. Paulus Diaconus l.xvi, Marianus Scotus, Martinus Polonus. Miror Nicephorum Agapeto successorem facere Agathonem, quem ejus interpres Bonifacium cur putet, non statis intelligo. Silverio suffectus fuit Vigilius ; quod ipsum quoque ex Procopio Nicephorus refert xvii, 13, et Agathoni successisse Silverium scribit xvii, 26. Scribit autem Procopius l. i Belli Gothici non longe a fine, Silverium, quod ad Gothos defecturus esset,a Belisario in Græciam transmissum, eique Vigilium substitutum fuisse. Vide et *Novell.* 42. Xyl.

exivitque processio a templo Sanctæ Anastasiæ cum patriarcha imperatore et populo. A die quo conflagraverat, usque ad dedicationem, elapsi sunt anni 5, menses 11, dies 10. Nam anno ab origine mundi 6008, indictione 15, 23 die Februarii mensis, hora prima dici, instaurationem Magni Templi aggressus est Justinianus.

A κλησίας, καὶ ἐξῆλθεν ἡ λιτὴ (35) ἀπὸ τῆς Ἁγίας Ἀναστάσεως μετὰ τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ βασιλέως σὺν τῷ λαῷ. Ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας τῆς καύσεως αὐτῆς μέχρι τῶν ἐγκαινίων ἔτη ε' μῆνες ια' καὶ ἡμέραι ι' παρῆλθον· ἐν γὰρ τῷ ! ,ςη' ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου (36), ἰνδικτιῶνος ιε', τῇ κγ' τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς, ὥρᾳ πρώτῃ τῆς ἡμέρας, τὴν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀνοικοδομὴν ἤρξατο ποιεῖν Ἰουστινιανός.

Anno duodecimo Bulgari in Mysiam eruperunt, agroque vastato milites interfecerunt. Hoc cum inaudivisset Acumus Hunnus Illyrici rex, contra eos cum copiis egressus Romanorum se exercitui conjunxit, magnamque Bulgarorum stragem edidit. Victorem inde securum alii Bulgari adorti sunt magnaque cæde affecerunt, capitibusque et ipso Acumo **652** potiti in suam reversi sunt ditionem. Eodem anno Chosroes Antiochiam magnam, Apameam aliasque urbes cepit.

Τῷ ιβ' ἔτει ἐξῆλθον οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν Μυσίαν καὶ ἠφάνισαν τὰς χώρας, καὶ τοὺς στρατιώτας αὐτῶν ἀπέκτειναν. Ἀκούσας δὲ ὁ τοῦ Ἰλλυρικοῦ βασιλεὺς Ἀκοὺμ ὁ Οὖννος ἐξῆλθε κατ' αὐτῶν, καὶ μιγεὶς τοῖς Ῥωμαίοις ἔκοψε τοὺς Βουλγάρους εἰς πλῆθος. Εἶτα ὡς ἀπὸ νίκης ἀμεριμνήσαντας αὐτοὺς B εὑρίσκουσιν ἄλλοι Βούλγαροι, καὶ σφάζουσι λαὸν πολὺν, καὶ τὰς κεφαλὰς καὶ τὸν Ἀκοὺμ ἐκράτησαν, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Τῷ δὲ αὐτῷ ἔτει παρέλαβεν ὁ Χοσρόης Ἀντιόχειαν τὴν μεγάλην καὶ Ἀπάμειαν καὶ ἑτέρας πόλεις.

Anno 13 Romanis se conjunxit Mundus Gepida natione, filius Giesmi, regulus Sirmii. Quem imperator humanissime cum filio ejus tractatum Illyricoque præfectum dimisit. Ei in Illyricum venienti multitudo Bulgarorum occurrit, quos ille devicit, melioremque captivorum partem Cpolin misit; qui ab imperatore per Armeniam Lazicam et alias regiones sunt dispersi. Exinde alta pax in Thracia fuit, cum porro Hunni Danubium transire non auderent.

[P. 372] Τῷ τρισκαιδεκάτῳ ἔτει προσερρύη Ῥωμαίοις Μοῦνδος ἐκ γένους τῶν Γηπέδων, υἱὸς Γιεσμοῦ, ῥὴξ τοῦ Σιρμίου· καὶ πολλὰ αὐτὸν φιλοτιμησάμενος ὁ βασιλεὺς καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ποιήσας τε αὐτὸν στρατηλάτην τοῦ Ἰλλυρικοῦ (37), ἀπέλυσεν αὐτόν. Καὶ ἐν τῷ παραγενέσθαι αὐτὸν εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν ἐξῆλθε κατ' αὐτοῦ πλῆθος Βουλγάρων. Καὶ τούτους παντελῶς ἐκνικήσας τὴν κρείττονα αἰχμαλωσίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποστέλλει· οὓς ὁ βασιλεὺς εἰς Ἀρμενίαν καὶ εἰς Λαζικὴν καὶ ἐν λοιποῖς ἔθνεσι κατέσπειρεν. Ἔκτοτε βαθεῖα εἰρήνη ἐν τῇ Θρᾴκῃ γέγονε, μηκέτι τολμώντων τῶν Οὔννων περᾶσαι τὸν Δάνουβιν·

Anno 14 Chosroes Persarum rex quartam in Romanorum ditionem impressionem fecit; cumque in Comagenem pervenisset, Palæstinam et Hierosolymam petere statuit. Justinianus eo cognito Belisarium ex Occidente tum reversum contra eum mittit. Is publice dispositis equis usus magna celeritate ad Euphrati vicinam regionem pervenit. Ibi cum intellexisset Orientis custodes atque præfectos in urbibus in quas confugeaant se continere, et ab iis moneretur custodiendæ Hierapoli operam daret, per litteras eos acriter objurgavit: non rectum esse uni urbi tuendæ intentum pati ut hostes impune in Romanam ditionem grassentur urbesque imperii vastent. Per virtutem interire præstabilius esse **653** quam turpiter absque pugnæ periculo servari: non enim hoc recte salutem, sed proditionem appellari merito posse. Nulla ergo mora interposita

C Τῷ ιδ' ἔτει Χοσρόης ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς τετάρτην εἰσβολὴν εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν ἐποιήσατο. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Κομαγηνῶν χώραν κατὰ Παλαιστίνης καὶ Ἱεροσολύμων διενοεῖτο χωρεῖν. Ἰουστινιανὸς δὲ, τοῦτο μαθὼν, Βελισάριον αὖθις ἐκ τῶν Ἑσπερίων ἐληλυθότα κατ' αὐτοῦ ἔπεμψεν. Ὁ δὲ ἵπποις δημοσίοις ἐπιβὰς τάχει πολλῷ εἰς τὴν Εὐφρατησίαν (38) ἀφίκετο. Ἀκούσας δὲ τοὺς τῆς Ἀνατολῆς φύλακας καὶ τοὺς στρατηγοὺς ἐν ταῖς πόλεσι καταφυγόντας εἶναι, καὶ αὐτὸν ἐπὶ παραφυλακὴν προσκαλουμένων Ἱεραπόλεως, λίαν τούτους ὁ Βελισάριος κατεμέμψατο, καὶ γράφει οὐ δίκαιον εἶναι μίαν πόλιν φυλάττειν καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀφιέναι ἐπὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων χώραν μετὰ ἀδικίας βαδίζειν καὶ τὰς τῆς βασιλείας πόλεις λυμαίνεσθαι. Εὖ γὰρ ἴστε ὅτι τὸ μετ' ἀρετῆς ἀπολωλέναι τοῦ σεσῶσθαι ἀμαχητὶ δυσκλεῶς ἄμεινον· D οὐ γὰρ ἂν σωτηρίας τοῦτο κληθείη, ἀλλὰ προδοσία

XYLANDRI ET GOARII NOTÆ.

(35) Usus sum trite vocabulo *processio*, quo notatur caterva eorum qui pontifices in solemnitate aut publica supplicatione subsequuntur; λιτὴ est in Græco. Xyl. — Ἐξῆλθεν λιτὴ ἀπὸ τῆς Ἁγίας Ἀναστάσεως. Postremus et præcipuus in æde sacra dedicanda ritus, est sacrarum reliquiarum in ea depositio. Has, prævis dedicationis cæremoniis jam absolutis, ex vicina ecclesia, solemni processus ordine in recens consecratam inferunt Græci. In dedicando itaque Sanctæ Sophiæ templo et Sanctæ Anastasiæ, de quo superius, processionis pompa cum reliquiis profecta est. Goar.

(36) In numero annorum forte cum Zonara legendum ,ς μ' pro ,ς η', quadraginta, non octo anni supra 6000. Xyl.

(37) Non *præfectum*, sed *magistrum militum* in Illyrico. Goar.

(38) Hoc est Commagenem. Sic Procopius hac ipsa in Historia l. II *Belli Persici*; *Postquam in Commagenorum regionem, quam Euphratesiam vocant, Chosroes pervenit*, etc., quod, et ipsum sensum secutus, ante pro ἐληλύθοτων legi ἐληλύθ. Xyl.

δικαίως. Ἥκετε οὖν τάχιστα εἰς Εὔρωπον τὸ χωρίον, οὗ δὴ συλλέξας τὸ στράτευμα ὅλον, ὡς ἄν ὁ Θεὸς θέλῃ, ἐλπίδα ἔχω τοὺς πολεμίους ἐργάζεσθαι. Καὶ τούτου γενομένου ὁ Χοσρόης τὸ ἐξαίφνης τῆς τοῦ Βελισαρίου παρουσίας ἀκουσας ἐξέστη, καὶ πρόσω μὲν ἐλαύνειν οὐκ ἔγνω, Ἀβανδάζην δὲ τὸν γραμματέα, ἄνδρα συσετὸν, πρὸς Βελισάριον ἔπεμψε, τόν τε στρατηγὸν κατασκεψόμενον καὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ τῷ λόγῳ δῆθεν μεμψόμενον ὅτι Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς τοὺς πρέσβεις ἐν Περσίδι οὐκ ἔπεμψε τὴν εἰρήνην πρυτανεύσοντας. Ὁ δὲ Βελισάριος, μαθὼν τοὺς πρέσβεις ἥκειν, αὐτὸς μὲν ἑξακισχιλίους ἐπιλεξάμενος ἄνδρας εὐμήκεις τε καὶ τῷ σώματι καλοὺς ἅποθεν τοῦ στρατοπέδου κυνηγήσων ἐξῆει, Διογένην δὲ τὸν δορυφόρον καὶ Ἀδούλιον ἄνδρα Ἀρμένιον τὸν ποταμὸν διαβῆναι σὺν ἱππεῦσι χιλίοις ἐκέλευσεν ὡς ψηλαφήσοντας τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν. Βελισάριος δὲ ἐπεὶ τὸν πρεσβευτὴν ἐγγὺς ἐρχόμενον ἔγνω, τὸν παπυλεῶνα ἐπήξατο ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ, παραδηλῶν [P. 373] ὅτι οὐδεμιᾷ παρασκευῇ ἐνταῦθα ἥκει· τοῖς τε στρατιώταις ἐπέταξε τῆς μὲν καλύβης ἐφ' ἑκάτερα εἶναι, Θρᾳκάς τε καὶ Ἰλλυριοὺς, Γότθους τε καὶ Ἐλδούρους, μεθ' οὓς Οὐανδήλους τε καὶ Μαυρουσίους, μὴ εἰς τὸ πεδίον ἐπὶ πλεῖστον ὡς διακονοῦντας ἱστασθαι, οὐδ' εἰς ἕνα τόπον, ἀλλὰ βαδίζειν εἰλισσομένους ὡς κυνηγετοῦντας, καὶ παρέργως τῷ δοκεῖν τὸν Χοσρόου πρεσβευτὴν βλέπειν. Διεζωσμένοι τε ἐβάδιζον καὶ φαιδροὶ τὰ πρότωπα, πελέκεις τε καὶ μοναύλους βαστάζοντες. Ὁ δὲ Ἀβανδάζης εἰς ὄψιν Βελισαρίῳ ἐλθὼν λυπεῖσθαι τὸν Χοσρόην ἔφασκεν, ὅτι δὴ καθὰ συνέθετο οὐκ ἔπεμψε Ἰουστινιανὸς πρέσβεις πρὸς εἰρήνην, καὶ ἠνάγκασε Χοσρόην κατὰ Ῥωμαίων στρατεύσασθαι. Βαλισάριος δὲ ἀντ' οὐδενὸς τούτους τοὺς λόγους ἐποιεῖτο, τὸν Χοσρόην λέγων αἴτιον εἶναι τοῦ πολέμου· εἰ γὰρ εἰρήνης ἐφίετο, οὐκιὰν εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν ἀφικόμενος ταύτην ἐζήτει, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδίαν χώραν μένων τοὺς πρέσβεις ἐξεδέχετο. Καὶ ταῦτα εἰπὼν τὸν πρεσβευτὴν ἀπεπέμψατο. Ὁ δὲ πρὸς Χοσρόην ἀφικόμενος ἔφη στρατηγὸν ἐωρακέναι Βελισάριον συνετὸν καὶ ἀνδρεῖον ὑπεράγαν, στρατιώτας δὲ οἵους αὐτὸς ἄλλους οὐπώποτ' εἶδον, ὧν τὴν εὐκοσμίαν ἐθαύμασα. Καὶ συνεβούλευσε Χοσρόην μὴ συμπλέκεσθαι εἰς μάχην μετ' αὐτοῦ, ὅπως μὴ ἡττηθέντος αὐτοῦ τὸ πᾶν διαπέσῃ τῆς τῶν Περσῶν βασιλείας, ἐν γῇ Ῥωμαίων ὑπάρχοντος καὶ φυγῆς τόπον μὴ ἔχοντος. Καὶ τὸ νικᾷν αὐτὸν οὐ μέγα στρατηγὸν γὰρ Ῥωμαίων νικήσειεν. Ὁ δὲ Χοσρόης τῇ τούτου παραινέσει πεισθεὶς ἀναστρέφειν εὐθὺς ἐπὶ τὰ ἴδια διενοεῖτο· ἐφοβεῖτο γὰρ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ ποιήσασθαι ὡς τῶν Ῥωμαίων ταύτην κατεχόντων. Καὶ πρὸς Βελισάριον πέμπει παρακαλῶν τοὺς τὸν ποταμὸν διαβάντας ἀναστεῖλαι, καὶ τούτῳ τὴν πάροδον ἀκωλύτως παρέξειν. Βελισάριος δὲ πρὸς αὐτὸν εὐθὺς πρέσβεις ἔπεμψε, καὶ τοῦτον τῆς ἀναχωρήσεως ἐπήνεσε, καὶ πρέσβεις ἐκ τοῦ βασιλέως συντόμως ἥκειν διεβεβαιοῦντο, ὅπως τὴν εἰρήνην βραβεύσωσιν· ἠξίου δὲ Χοσρόης Βελισάριον διὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων γῆς τὴν πάροδον ποιήσασθαι ἀκινδύ-

A ad Europum castellum ad se convenirent. Ibi se exercitum totum collectarum, et Deo confidere hostibus se incommodaturum. His ita factis, Chosroes subito Belisarii adventu audito territus est; ac ulterius procedendi consilio repudiato Abandazem scribam, hominem prudentem, ad Belisarium mittit, qui ducem et exercitum specularetur sub prætextu legationis expostulatum missæ, ideo quod Justinianus legatos pacis sanciendæ causa in Persidem non misisset. Belisarius cognito legatos adventare, sex millia virorum statura et forma corporis præstantium delegit, cumque his procul a castris veluti venatum processit. Diogenem porro stipatorem et Adulium Armenium cum mille equis amnem transire jussit, qui se vadum ejus explorare simularent. Belisarius ut appropinquare legatum vidit, papilionem in solitudine fixit, significans nullo cum apparatu eo se venisse; militibusque præcepit ut ab utraque tentorii parte essent Thraces et Illyrii, Gothi et Heruli, Vandali et Maurusii, neque in campum protinus veluti ad ministeria descenderent, neque confertim, sed vagarentur hinc inde velut otiosi, atque venantium speciem **654** legato exhiberent. Cincti incedebant, hilari vultu, gestabantque secures et calamos. Abandazes ut in conspectum Belisarii venit, indignari Chosroem ostendit, quod Justinianus neglecto pacto legatos de pace non misisset, ipsumque ita ad inferendum Romanis bellum adegisset. Belisarius contra nihili hanc orationem ducere, in Chosroem belli culpam conferre, qui si paci studuisset, domi potius suæ legatos opperiri quam in Romanorum ditionem irrumpendo eam quærere debuerit. Atque hoc responso legatum dimisit. Is ad Chosroem reversus refert visum sibi Belisarium, ducem prudentia ac fortitudine singulari; milites quoque mirabili decore vidisse et compositione. Suasitque regi ne cum eo acie congrederetur, ne victus in Remanorum ditione, cum fugæ locus non esset, regnum Persicum everteret, præsertim cum etiam victoria de duce Romano non sit valde gloriosa futura. Hujus monitu persuasus Chosroes statim ad sua redire cogitavit. Metuebat autem transire fluvium, cujus vadum Romani tenebant. Mittit ergo ad Belisarium, postulans ut eos qui amnem transierant revocaret sibique tutum discessum pararet. Vicissim Belisarius missis legatis ejus discessum collaudare, ac affirmare mox ab imperatore legatos adfore, qui pacem componant. Quod **655** autem Chosroes petebat ut sibi per Romanorum ditionem in suam tutum reditum præstaret, Belisarius obsidem ejus rei gratia Joannem Edessenum, virum illustrissimum, mittit. Ob hæc Romani laudes Belisarii valde prædicarunt, majorem eo facto gloriam consecutum quam cum Gilimerum bello pactum et Vittigem duos reges Cpolin perduxit. Ac fuit revera memoratu et laude dignum illud facinus, quod cum Romani et universi metu capti in munitiones se abdidissent, et Chosroes in medio

Romanæ ditionis cum magno exercitu esset, unus vir celeri cursu Byzantio advectus opponere castra regi Persarum ausus est, suaque sapientia effecit ut Chosroes re inopinata deceptus domum negotio infecto discederet.

μερα δρομαίλωτον καὶ Οὐττίγην τοὺς δύο βασιλεῖς εἰς τε καὶ ἐπαίνου ἄξιον τὸ γενόμενον· πεφοβημένων γὰρ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐν τοῖς ὀχυρώμασι κρυπτομένων πάντων, Χοσρόου δὲ σὺν στρατῷ μεγάλῳ ἐν μίσῳ γεγονότος τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἄνδρα ἕνα ἐν τῷ ὀξεῖ δρόμῳ ἐκ Βυζαντίου ἥκοντα ἀπεναντίας τοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως στρατοπεδεύσασθαι, Χοσρόην δὲ ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτου τῇ τούτου σοφίᾳ ἐξαπατηθέντα ἄπρακτον εἰς τὰ οἰκεῖα ὑποχωρῆσαι.

Eodem anno cum Timotheus episcopus Alexandriæ diem suum obiisset, Severus impius Antiochiæ adulter et Julianus Halicarnassensis, qui Alexandriam profugerant, in disputatione de corruptibili et incorruptibili ad dissensionem, cum uterque a veritate esset alienus, prolapsi sunt. Itaque alterius pars Gainam, alterius Theodosium episcopum Alexandriæ delegit. Et episcopatum Gainas annum, Theodosius biennium tenuit. Hos Justinianus Byzantium evocatos separavit, et Paulum quemdam, qui orthodoxus videbatur, præfecit ei episcopatui. Qui cum mentionem **656** impii Severi fecisset, episcopatu est dejectus ob iram imperatoris, ac Hierosolymis deinde vixit. Eo anno Cpoli magnus fuit terræ motus, corrueruntque eo templa et domus, maximeque murus ad Auream portam, et lancea statuæ in foro, ac dextra manus statuæ in Xerolopho.

Anno 15. Adadus Axumitarum rex bellum illaturus Damiano Hebræorum regi, quod is Christianos negotiatores interfecisset, vovit se Christianum fore, si Homeritas vicisset; et quidem commisso bello vicit eos, auxiliante Deo, vivumque regem eorum Damianum in potestatem redegit, potitusque est regno et regia. Itaque Deo gratias agens mittit ad Justinianum, ab eoque episcopos et clericos sibi mitti petit. Ita tota regio fidem Christianam amplexa est, baptizatique sunt et Christiani facti.

Anno 16 die Septembris 6, prima septimanæ, septima indictione, magnus fuit per totum orbem terræ motus, ac corruit dimidium Cyzici. Absoluta est etiam magna columna quæ vocatur Augustio; eique imposita Justiniani statua equestris, sinistra manu tenens pomum rotundum, quo indicatur orbis imperium penes ipsum esse: dextram autem intendebat, perinde ac si Persas jubere subsistere et Romanorum ditionem non inire. Jam æs omne quod circa columnam erat, tegulæ erant auratæ, **657** introitum palatii Constantini Magni integentes, qui etiamnum æreus dicitur. Columna autem Augustio dicitur.

νως· ὁ δὲ Ἰωάννην τὸν Ἐδεσηνόν, ἄνδρα περιφανέστατον, ὅμηρον τῷ Χοσρόῃ ἀπέστειλε πρὸς τὸ ἀκινδύνως παρελθεῖν αὐτὸν τὴν τῶν Ῥωμαίων χώραν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι Βελισάριον ἐν εὐφημίαις εἶχον μᾶλλον ἐνευδοκιμήσαντα ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ ἢ ὅτε Γιλίμερ τὸ Βυζάντιον ἤγαγεν. Ἦν γὰρ ὡς ἀληθῶς λόγου

[P. 374] Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει Τιμοθέου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας τελευτήσαντος, Σεβῆρος ὁ δυσσεβὴς Ἀντιοχείας μοιχὸς καὶ Ἰουλιανὸς Ἁλικαρνασεὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φυγόντες, περὶ φθαρτοῦ καὶ ἀφθάρτου διενεχθέντες, κατ' ἀλλήλων γεγόνασιν ὡς ἀληθείας ὄντες ἀλλότριοι. Καὶ οἱ μὲν Θεοδόσιον, οἱ δὲ Γαϊνᾶν προβάλλονται εἰς ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας. Καὶ Γαϊνᾶς μὲν ἐκράτησε τῆς ἐπισκοπῆς ἐνιαυτόν, ὁ δὲ Θεοδόσιος δύο. Τούτου, δὲ Ἰουστινιανὸς ἤγαγεν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἐχώρισε. Παῦλον δέ τινα δοκοῦντα εἶναι ὀρθόδοξον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας προεβάλετο· ὃς τὴν μνήμην Σεβήρου τοῦ ἀνιεροῦ ποιήσας ἐξεβλήθη τῆς ἐπισκοπῆς δι' ὀργὴν τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπελθὼν διέτριβεν εἰς Ἱεροσόλυμα. Τούτῳ τῷ ἔτει σεισμὸς ἐγένετο μέγας ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἔπεσον ἐκκλησίαι καὶ οἶκοι καὶ τὸ τεῖχος μάλιστα τὸ κατὰ τὴν Χρυσῆν πόρταν, καὶ ἡ λόγχη τοῦ ἀνδριάντος τοῦ φόρου, καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ξηρολόφου.

Τῷ ιε' ἔτει Ἀδὰδ ὁ τῶν Ἀξουμιτῶν (39) βασιλεὺς, βουλόμενος πολεμῆσαι μετὰ Δαμιανοῦ τοῦ βασιλέως τῶν Ἑβραίων διὰ τὸ ἀποκτεῖναι τὸν Δαμιανὸν τοὺς Χριστιανοὺς πραγματευτὰς, ηὔξατο, ὡς Ἐὰν νικήσω τὸν Ὁμηρίτην, ἵνα γένωμαι Χριστιανός. Καὶ τοῦ πολέμου κροτηθέντος τῇ τοῦ Θεοῦ συνεργείᾳ ἐνίκησε τοὺς Ἑβραίους, καὶ ἔλαβε ζῶντα αἰχμάλωτον τὸν Δαμιανὸν τὸν βασιλέα αὐτῶν καὶ τὴν χώραν καὶ τὰ βασίλεια αὐτῶν. Καὶ εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ, πέμπει πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν ὡς ἀποστείλῃ αὐτοῖς ἐπισκόπους καὶ κληρικούς. Καὶ ἐπίστευσε πᾶσα ἡ χώρα καὶ ἐβαπτίσθη, καὶ ἐγένοντο Χριστιανοί.

Τῷ ις' ἔτει, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ς', ἡμέρᾳ α', ἰνδικτιῶνι ζ', γέγονε σεισμὸς μέγας εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ἐπτώθη τὸ ἥμισυ τῆς Κυζίκου. Ἐπληρώθη δὲ καὶ ὁ χαλκοῦς κίων ὁ μέγας ὁ Αὐγουστίων, καὶ ἀνηνέχθη ἡ στήλη τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἔφιππος, κρατοῦσα τῇ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ μῆλον σφαιροειδὲς ὡς τῆς γῆς ἁπάσης αὐτοῦ κυριεύσαντος, τὴν δεξιὰν δὲ ἀνατεταμένην ἔχουσα καὶ οἱονεὶ Πέρσαις διακελευομένην· Στῆτε, καὶ τῆς Ῥωμαίων γῆς μὴ ἐπιβῆτε. Ὁ δὲ περὶ αὐτὸν τὸν κίονα χαλκὸς ἅπας κέραμος ἦν διάχρυσος, τὴν εἴσοδον τοῦ παλατίου Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου βασιλέως ἐπικαλύπτων, ἥτις καὶ μέχρι τοῦ νῦν Χαλκῆ προσαγορεύεται. Οὗτος δέ ἐστιν ὁ κίων ὁ λεγόμενος Αὐγουστίων.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(39) *Auxumitarum Indorum* est apud Nicephorum XVII, 32, et *Domnus Homeritarum, princeps Indorum*, pro Damiano rege Hebræorum. XYL. — *Axumitenses* vocat Paulus Diaconus l. XVI. De istis Homeritis Procopius *De bello Pers.* I. GOAR.

Τῷ ιζ' ἔτει ἀνεφάνη τις χαλκεὺς Ἀνδρέας ὀνόματι, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ κύνα ξανθὸν καὶ τυφλὸν, ὃς ἐποίει τέρατα. Παρεστῶτος γὰρ αὐτῷ ὄχλου, λάθρα τοῦ κυνὸς ἐκομίζετο τὰ τῶν ἑστώτων δακτυλίδια, χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ καὶ σιδηρᾶ, καὶ ἐτίθη εἰς τοὔδαφος περισκέπων αὐτὰ χώματι, καὶ ἐπέτρεπε τὸν κύνα, καὶ [P. 375] ἐλάμβανε καὶ ἐδίδου ἑκάστῳ τὸ ἴδιον. Ὁμοίως καὶ διαφόρων βασιλέων νομίσματα μιγνύμενα ἀπεδίδου κατ' ὄνομα. Ἀλλὰ καὶ τῶν παρεστώτων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἀπεδείκνυε τὰς ἐν γαστρὶ ἐχούσας καὶ πόρνους καὶ μοιχοὺς καὶ ἐλεήμονας καὶ κνιπούς· πάντας μετὰ ἀληθείας ἐδείκνυεν. Ὅθεν ἔλεγον τὸν κύνα πνεῦμα Πύθωνος ἔχειν. A

Τῷ ιη' ἔτει ἐπανέστη ἡ θάλασσα τῇ Θρᾴκῃ ἐπὶ μίλια δ', καὶ ἐκάλυψεν αὐτὴν ἐπὶ τὰ μέρη. Ὀδησοῦ καὶ Διονυσιούπολιν καὶ τὸ Ἀφροδίσιον, καὶ πολλοὶ ἐπνίγησαν ἐν τοῖς ὕδασι· καὶ πάλιν τῷ τοῦ Θεοῦ προστάγματι ἀποκατέστη ἡ θάλασσα εἰς τοὺς ἰδίους τόπους. B

Τῷ ιθ' ἔτει γέγονε λεῖψις σίτου καὶ οἴνου, καὶ χειμὼν πολὺς ἐν τῷ Βυζαντίῳ, καὶ διαστροφὴ τοῦ ἁγίου Πάσχα, καὶ ἐποίησαν οἱ δῆμοι τὴν ἀπόκρεων μηνὶ Φεβρουαρίῳ δ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς προσέταξεν ἑτέραν ἑβδομάδα παραθεῖναι κρέας, καὶ πάντων τῶν κρεωπώλων προβαλόντων, οὐδεὶς ἠγόρασεν οὐδὲ ἤσθιον. Τὸ δὲ Πάσχα γέγονε κατὰ τὸ βασιλικὸν πρόσταγμα, καὶ εὑρέθη ὁ λαὸς νηστεύσας ἑβδομάδα περισσήν.

Τῷ κ' ἔτει παρελήφθη ἡ Ῥώμη ὑπὸ τῶν Γότθων, ὁ δὲ πάπας Βιγίλιος ἀνῆλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει, τῷ Σαββάτῳ τῆς Πεντηκοστῆς, ἱππικοῦ γενομένου γέγονε μάχη τῶν δύο μερῶν, καὶ ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς ἀνεῖλε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. C

Τῷ κα' ἔτει γεγόνασι σεισμοὶ φοβεροὶ καὶ βροχαὶ μεγάλαι. Μηνὶ Ἰουλίῳ ια' ἐκοιμήθη ἡ βασιλὶς Θεοδώρα εὐσεβῶς.

Τῷ κβ' ἔτει γεγόνασι βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ ὑπὲρ φύσιν, ὥστε πολλοὺς καθεύδοντας ὑπὸ τῶν ἀστραπῶν βλαβῆναι. Τῷ Ἰουλίῳ μηνὶ γέγονε πάλιν συμβολὴ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν τοῦ δήμου μερῶν, καὶ ἐμπρησμὸς, ὃς ἠφάνισε τὰ ἐντυχόντα ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ τετραπύλου ἕως τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐγένετο φόνος πολύς. Καὶ προκένσου (40) γενομένου ἐν τῷ Ἑβδόμῳ ἀπώλεσαν οἱ βεστιαρῖται τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως. Καὶ μετὰ μῆνας η' εὑρέθη, ὅπου καὶ ἓν μαργαρίτιον, καὶ ἡ λίθος αὐτοῦ πᾶσα. D

Τῷ κγ' ἔτει ἀχθέντος ἱππικοῦ πρεσβευτὴς Ἰνδῶν ἦλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει φέρων ἐλέφαντα, ὃς ἐξελθὼν νυκτὸς ἀπὸ τοῦ στάβλου πολλοὺς ἐφόνευσε καὶ ἄλλους ἐκύλλωσε. Τῷ δὲ Ἀπριλλίῳ μηνὶ ἱππικοῦ γενομένου συμβολὴ τῶν δήμων πάλιν ἐγένετο, καὶ πολλοὶ ἀπέθανον, καὶ οἶκοι καὶ ἐργαστήρια διηρπάγησαν. Τῳ δὲ Ἰουνίῳ μηνὶ κη' γέγονε τὰ ἐγ-

Anno 17 quidam æris faber exstitit, Andreas nomine. Is canem habebat fulvum ac cæcum, qui prodigia edebat. Adstante enim turba, faber clam cane astantium annulos aureos, argenteos ac ferreos accipiebat, inque solo deponebat, et ingesta materia tegebat: inde canis jussus unicuilibet suum reddebat. Sic etiam diversorum imperatorum numismata permista singulatim discernebat. Quin etiam turba virorum et mulierum astante, de ea gravidas, scortatores, adulteros, misericordes, sordidosque sine falsitate demonstrabat. Itaque dicebant eum Pythonis spiritu præditum esse.

Anno 18 mare Thraciam eluvione operuit usque ad quatuor milliaria, tectis aqua Odesso, Dionysiopoli et Aphrodisio. Multique sunt aquis suffocati. Inde Dei jussu aqua in suum rediit locum.

Anno 19 vini et frumenti fuit penuria, et acris hiems Byzantii, ac sancti Paschatis perversio. Cœpitque populus abstinere carnibus, die Februarii 4. Imperator autem jussit altera septimana carnes proponi; quæ cum in omnibus prostarent macellis, nemo tamen emit aut gustavit. **658** Cumque juxta edictum imperatoris celebraretur Pascha, deprehensum est populum una amplius quam debebat jejunasse septimana.

Anno 20 Romam Gotthi ceperunt. Vigilius autem papa Cpolin se contulit. Eodem anno Sabbato Pentecostæ, equestri commisso certamine serio pugnatum est inter partes, et imperator suis missis multos eorum occidit.

Anno 21 concussiones exstiterunt terribiles et imbres magni, 11 Julii Theodora Augusta pie defuncta est.

Anno 22 tonitrua et fulgura supra modum naturalem fuerunt, adeo ut multi in somnis a fulguribus læsi sint. Julio mense rursus duæ populi partes conflixerunt, incendioque abolita sunt ædificia ab æreo tetrapylo usque ad templum, magnaque cædes facta. Cumque procensus in hebdomo fieret, vestiarii coronam imperatoris amiserunt. Post menses 8 inventa ea est alicubi cum uno parvo unione et omnibus gemmis.

Anno 23, cum equestre ceriamen ageretur, legatus Indus Cpolin venit, adduxitque secum elephantum; qui nocti stabulo egressus multos occidit aliosque mutilavit. Mense Aprili commisso equestri certamine rursum cives inter se depugnaverunt, multique sunt cæsi, domusque et **659** tabernæ direptæ. XXVIII die Junii dedicatum est tem

XYLANDRI ET GOARII NOTÆ.

(40) Credo publicum fuisse conventum, quo ad populum prodiret imperator. Sic et infra in Justino Curopalata. XYL. — Πρόκενσος *processus* sive *processio* est, λιτὴ etiam dicta. De vocabulo Meursius erudite. Aliam porro processionem hujusmodi solemnem ad Hebdomum, id est septimum lapidem, habitam Justini anno 9 legimus. GOAR.

plum Apostolorum, reliquiæque Andreæ, Lucæ et Timothei apostolorum depositæ.

Anno 24 missus est Narses cubicularius Romam ad debellandum Gothos. Nam post receptam Romam a Belisario Gothi denuo rebellarant urbemque occuparant. Nona Julii die terribilis motus terræ fuit per universam Palæstinam, Arabiam, Mesopotamiam, Syriam et Phœniciam, qui multis urbibus damna intulit permultosque mortales perdidit. In urbe quæ Botryos (hoc est uvæ) dicitur, magna pars montis qui mari adjacet, nomine Lithoprosopos, avulsa in mare decidit magnumque effecit portum, multis magnis navibus recipiendis idoneum, cum ante urbs ea portu caruisset. Mare quoque in altum recessit ad mille passus, rursumque Dei jussu refluxit. Augusto mense nuntius Roma de victoria Narsetis allatus est, nempe Romanos, rege Totila occiso, Romam recepisse.

ἔσφαξαν οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ῥῆγα Τώτιλαν καὶ ἔλαβον τὴν Ῥώμην.

Anno 25 Cpoli actum fuit sacrum quintum œcumenicum concilium, 165 Patribus collectis sub Vigilio sanctissimo Romæ papa, qui libello veram fidem asseruit. Præfuerunt Eutychius Cpolis, Apollinarius Alexandriæ, Domnus Antiochiæ episcopi, et vicarius Hierosolymitani. Res acta contra impium Severum Acephalum. Abest hoc concilium a quarto **660** annis 111. Acta etiam res est contra vecordem Origenem et eos qui impias ejus opiniones sectabantur; quorum fuit Didymus cæcus et Evagrius, qui dudum floruerant ac capitula sua ediderant. In his Græcarum opinionum ansa arrepta, quibus animarum in alia atque alia corpora transitus fingitur, nugabantur animas corporibus tempore esse priores, finem suppliciis fore, non iisdem nos resurrecturos corporibus, dæmonas in integrum restitutum iri; paradisi vocabulo aliud notari, neque sensilem paradisum fuisse a Deo conditum, neque Adamum carneum fuisse effictum. Hæ opiniones cum aliquandiu fere latuissent, tandem in multitudinem eruperunt multosque ecclesiasticos vitiarunt. Itaque tunc damnatæ et proscriptæ sunt. Theodorum quoque Mopsuestiæ episcopum, præceptorem Nestorii ejus qui Judaicis erroribus germana sensit, et Ibæ epistolam damnaverunt, et quædam Theodoriti Cyri episcopi opuscula, conscripta adversus duodecim capitula beati Cyrilli.

Litterarum porro Justiniani ad concilium hæc est sententia: De Origene et iis qui ab ejus sunt secta operam dedimus, justum esse intelligentes ut sanctam Dei apostolicamque Ecclesiam a turbis securam præstemus, utque ea quæ quocunque modo

καίνια τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ἡ κατάθεσις τῶν ἁγίων λειψάνων Ἀνδρέου, Λουκᾶ, καὶ Τιμοθέου τῶν ἀποστόλων.

Τῷ κδ' ἔτει ἐπέμφθη Ναρσῆς ὁ κουβικουλάριος εἰς Ῥώμην πολεμῆσαι [P. 376] τοῖς Γότθοις. μετὰ γὰρ τὸ κρατῆσαι αὐτὴν Βελισάριον, πάλιν ἐπανέστησαν οἱ Γότθοι καὶ ἐκράτησαν αὐτήν. Τῇ δ' θ' τοῦ Ἰουλίου μηνὸς ἐγένετο σεισμὸς φοβερὸς ἐν πάσῃ τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ Ἀραβίᾳ, καὶ Μεσοποταμίᾳ καὶ Συρίᾳ, καὶ Φοινίκῃ, καὶ ἔπαθον πόλεις πολλαὶ, καὶ ἀπέθανον ἀνθρώπων πλῆθη πολλά. Ἐν δὲ τῇ πόλει Βότρυος ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ παρακειμένου τῇ θαλάσσῃ ὄρους τοῦ λεγομένου Λιθοπροσώπου μέρος πολὺ, καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπετέλεσε λιμένα μέγαν, ὡς εἰσέρχεσθαι ἐν αὐτῷ πλοῖα πολλὰ παμμεγέθη· πρὸ γὰρ τούτου οὐκ εἶχε λιμένα. Ἔφυγε δὲ ἡ θάλασσα εἰς τὸ πέλαγος μίλιον ἕν, καὶ πάλιν τῇ τοῦ Θεοῦ κελεύσει ἀποκατέστη. Τῷ Αὐγούστῳ μὴν ἦλθον ἐπινίκια ἀπὸ Ῥώμης τοῦ Ναρσῆ, ὡς ὅτι Ῥώμην.

Τῷ κε' ἔτει τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ γέγονεν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ε' σύνοδος τῶν ρξε' ἁγίων Πατέρων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ Βιγιλίου τοῦ ἁγιωτάτου πάπα Ῥώμης, διὰ λιβέλλου τὴν ὀρθὴν πίστιν τηροῦντος· ἧς ἡγοῦντο Εὐτύχιος Κωνσταντινουπόλεως, Ἀπολινάριος Ἀλεξανδρείας καὶ Δόμνος Ἀντιοχείας, τοποτηρητὴς δὲ Εὐτύχιος Ἱεροσολύμων (41), κατὰ Σεβήρου τοῦ Ἀκεφάλου καὶ δυσσεβοῦς. Ἀπέχει δὲ τῆς δ' συνόδου ἔτη ρβ'. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ παράφρονος Ὠριγένους καὶ τῶν τὰ ἐκείνου ἀσεβῆ δόγματα διαδεξαμένων, Διδύμου τοῦ ἀπὸ ὀμμάτων (42) καὶ Εὐαγρίου, τῶν πάλαι ἀκμασάντων, καὶ τῶν ἐκτεθέντων παρ' αὐτοῖς κεφαλαίων, ἐν οἷς ἐληρῴδουν προϋπάρχειν τὰς ψυχὰς τῶν σωμάτων ἐξ Ἑλληνικῶν ὁρμώμενοι δογμάτων τὴν μετεμψύχωσιν δοξαζόντων, τέλος τε τῆς κολάσεως, καὶ τὰ σώματα ἡμῶν μὴ ἀνίστασθαι τὰ αὐτὰ ἐν τῇ ἀναστάσει, καὶ τὴν τῶν δαιμόνων εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν, τὸν δὲ παράδεισον ἀλληγορούντων, καὶ μὴ γεγενῆσθαι μήτε εἶναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ αἰσθητὸν, μήτε ἐν σαρκὶ πλασθῆναι τὸν Ἀδάμ. Ἅτινα δόγματα ἕως χρόνου τὸ πλέον ἐκρύπτετο, εἰς πλῆθος δὲ ἐπιδιδόντα καὶ πολλοὺς τῆς Ἐκκλησίας λυμαινόμενα τηνικαῦτα στηλιτευθέντα ἀνεθεματίσθησαν. Ἔτι δὲ καὶ κατὰ Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας, διδασκάλου γεγονότος τοῦ Νεστορίου τοῦ Ἰουδαιόφρονος, ἀνεθεμάτισαν μετὰ τῆς λεγομένης Ἴβα ἐπιστολῆς καί τινων συγγραμμάτων Θεοδωρήτου τοῦ ἐπισκόπου Κύρου, συγγραφέντων κατὰ τῶν ιβ' κεφαλαίων τοῦ μακαρίου Κυρίλλου.

Τὸ δὲ γράμμα τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον περιέχει οὕτως Περὶ μὲν οὖν Ὠριγένους καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ σπουδὴ γέγονεν ἡμῖν, καὶ ἔστιν ἀτάραχον τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν διαφυλάττεσθαι δίκαιον

XYLANDRI ET GOARII NOTÆ.

(41) Eutychii nomen inculcatum omisi. Locus est suspectus ob vocem τοποτηρηταὶ δέ. Eustochius eo tempore fuit episcopus Hierosolymorum. Vide Evagrium IV, 38; Niceph. XVII, 27. XYL.

(42) Vide Nicephorum IX, 17. XYL.

καὶ τὰ [P. 377] ὁπωσοῦν ἀναφυόμενα τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει ἐναντία κατακρίνεσθαι. Ἐπεὶ τοίνυν διέγνωσται ἡμῖν ὡς τινες ἐν Ἱεροσολύμοις εἰσὶ μοναχοὶ δι' ἡπουθεν Πυθαγόρᾳ καὶ Πλάτωνι καὶ Ὠριγένει τῷ Ἀδαμαντίῳ καὶ τῇ τούτων δυσσεβείᾳ καὶ πλάνῃ κατακολουθοῦντες καὶ διδάσκοντες, δεῖν ᾠήθημεν φροντίδα καὶ ζήτησιν ποιήσασθαι περὶ τούτων, ἵνα μὴ τέλεον διὰ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Μανιχαϊκῆς ἀπάτης αὐτῶν πολλοὺς ἀπολέσωσι. Λέγουσι γὰρ, ἵνα ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα μνημονεύσωμεν, ὅτι νόες ἦσαν δίχα παντὸς ἀριθμοῦ τε καὶ ὀνόματος, ὡς ἑνάδα πάντων εἶναι τῶν λογικῶν τῇ ταυτότητι τῆς οὐσίας καὶ ἐνεργείας καὶ τῇ δυνάμει τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον ἑνώσει τε καὶ γνώσει. Καί ὡς κόρον αὐτῶν λαμβανόντων τῆς θείας ἀγάπης καὶ θεωρίας, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἑκάστου τροπῆς λεπτομερέστερα ἢ καὶ παχύτερα σώματα ἀμφιάσασθαι καὶ ὀνόματα κληρώσασθαι, κἀντεῦθεν τὰς οὐρανίους καὶ λειτουργικὰς ὑποστῆναι δυνάμεις. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ αὐτὰ τῆς αὐτῆς τῶν λογικῶν ἑνάδος ὄντα, ἐκ τῆς ἐπὶ τὰ χείρω τροπῆς τοῦτο γεγονέναι ὅπερ εἰσί. Τὰ δὲ ἐπὶ πλεῖον τῆς θείας ἀποψυγέντα λογικὰ ψυχὰς ὀνομασθῆναι καὶ σώμασι παχυτέροις τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐμβληθῆναι. Τὰ δὲ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς κακίας ἐληλακότα ψυχροῖς καὶ ζοφεροῖς ἐνδεθῆναι σώμασι, καὶ δαίμονας ὀνομασθῆναι γενόμενα. Καὶ ὅτι ἐξ ἀγγελικῆς μὲν καταστάσεως ψυχικὴ γίνεται κατάστασις, ἐκ δὲ τῆς ψυχικῆς δαιμονιώδης τε καὶ ἀνθρωπίνη. Ἕνα δὲ μόνον νοῦν ἐκ πάσης τῆς ἑνάδος τῶν λογικῶν ἀκλόνητον μεῖναι καὶ ἀκίνητον τῆς θείας ἀγάπης καὶ θεωρίας, ὅς καὶ Χριστὸς βασιλεὺς καὶ ἄνθρωπος γεγονέναι. Καὶ ὅτι παντελής ἐστι τῶν σωμάτων ἀναίρεσις, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου πρώτου ἀποτιθεμένου τὸ ἴδιον σῶμα καὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων. Καὶ ὅτι ἀνακομίζονται πάλιν ἅπαντες εἰς τὴν αὐτὴν ἑνάδα καὶ γίνονται νόες, καθὰ καὶ ἐν ᾗ προϋπάρξει ἐτύγχανον, ἀποκαθισταμένου δηλονότι καὶ αὐτοῦ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν λοιπῶν δαιμόνων εἰς τὴν αὐτὴν ἑνάδα, καὶ τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀθέων ἀνθρώπων μετὰ τῶν θείων καὶ θεοφόρων ἀνδρῶν καὶ τῶν οὐρανίων δυνάμεων, καὶ τὴν αὐτὴν ἐξόντων ἕνωσιν πρὸς τὸν Θεὸν ὁποίαν ἔχει καὶ ὁ Χριστὸς, καθὼς καὶ προϋπῆρχεν, ὡς μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν τῷ Χριστῷ πρὸς τὰ λοιπὰ λογικὰ παντελῶς, οὔτε τῇ οὐσίᾳ, οὔτε τῇ γνώσει, οὔτε τῇ δυνάμει, οὔτε τῇ ἐνεργείᾳ. Ὁ γάρ τοι Πυθαγόρας ἀρχὴν τῶν πάντων ἔφησεν εἶναι τὴν μονάδα· καὶ πάλιν Πυθαγόρας καὶ Πλάτων δῆμόν τινα ψυχῶν ἀσωμάτων εἰπόντες, καὶ τὰς ἁμαρτάδι τινὶ περιπεσούσας τιμωρίας χάριν εἰς σώματα [P. 378] καταπέμπεσθαι λέγουσιν. Ὅθεν ὁ Πλάτων δέμας τὸ σῶμα καὶ σῆμα ἐκάλεσεν, ὡς οἱονεὶ τῆς ψυχῆς ἐν τούτῳ δεδεμένης καὶ τεθαμμένης. Εἶτα περὶ τῆς ἐσομένης κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως τῶν ψυχῶν αὖθις φησιν· Ἡ μὲν παιδεραστήσαντος καὶ κακῶς βιώσαντος μετὰ φιλοσοφίας ψυχὴ τρίτῃ περιόδῳ τῇ χιλιοστεῖ ἐᾶται κολασθῆναι, καὶ οὕτω πτερωθεῖσα τῷ χιλιοστῷ ἔτει ἐκβάλλεται καὶ ἀπέρχεται· αἱ δὲ ἄλλαι ὁπόταν τόνδε τὸν βίον τελέσωσιν, αἱ μὲν εἰς τὰ ὑπὸ γῆν δικαιω-

A adversa rectæ fidei **661** enascuntur condemnentur. Cum ergo compertum habeamus esse Hierosolymis quosdam monachos nimirum, qui Pythagoræ, Platonis, Origenisque Adamantii impios errores sectentur atque doceant, existimavimus curam et inquisitionem de iis adhibendam, ne ii ad extremum Græcanicis et Manichaicis suis imposturis multos perdant. Nam ut de multis pauca commemoremus, mentes aiunt fuisse innumeras et nominis expertes, omniaque ratione prædita unum esse idemque substantia et efficacia, facultateque ad Deum Verbum et cognitione omnia unita. Has mentes, cum amoris ac contemplationis Dei satietas eas cepisset pro eo ut quævis magis minusve in deterius desciverat, vel crassiora vel tenuiora B corpora indui atque nomina sortiri, atque inde cœlestibus et administris facultatibus esse subjectas. Ipsum adeo solem, lunam et stellas, cum ipsa quoque in rationali ista unitate essent, mutatione in deterius facta id cœpisse esse quod sunt. Eas vero mentes in quibus Dei amor magis etiam refrixit, animas factas, et crassioribus qualia nostra sunt corporibus immitti. Quæ vero ad extremum perversitatis venerint, eas frigidis ac caliginosis inseri corporibus, quos dæmonas vocant. Ex angelico proinde statu animalem, ex animali dæmonicum fieri et humanum. De tota autem unitate mentium unam duntaxat perstitisse immotam, neque ab amore et **662** contemplatione Dei passam se abduci: eam esse Christum, qui C Deus et homo fuerit. Affirmant etiam corpora prorsus interire, ipsumque primo Dominum corpus suum abjecisse, et id omnes homines facere; rursumque omnes in unitatem redire ac mentes fieri, sicut ab initio fuerant; ipsum videlicet etiam diabolum et reliquos dæmones, impiosque homines in eamdem cum sanctis et divinis hominibus ac cœlestibas facultatibus unitatem restitutum, eodemque quo ipse Christus modo cum Deo unitum iri, sicut et principio uniti fuerant. Atque adeo Christum plane nihil a reliquis ratione præditis differre, neque substantia neque cognitione neque facultate neque efficacitate. Sane Pythagoras principium omnium rerum esse unitatem pronuntiavit. Idemque et Plato docuerunt, esse quamdam gentem animarum corporis expertium, quæ si quid D delinquant, pœnæ loco in corpora demittantur. Quamobrem Plato corpus soma, quasi sema, id est monimentum, et demas, id est vinculum appellavit, in eo animam quasi sepultam alligari indicans. Idem de futuro judicio et præmiis ac pœnis animarum sic scribit: Philosophi anima, quæ masculorum amore et flagitiis se polluit, tres millenarias circuitiones pœnas luit, itaque mille simo anno alata ejicitur et abit. Reliquæ hac vita defunctæ, aliæ ad tribunalia infra terram deferuntur, pœnas ibi daturæ dicta causa, aliæ in cœlestem quemdam locum sublevatæ a **663** justitia pro vitæ meritis beatitate fruuntur. Est autem in

promptu hujus sententiæ absurditatem perspicere. Quis enim eum docuit millenarias istas annorum conversiones, et quod 1000 annis elapsis quævis anima ad suum perveniat locum? Nam quæ in medio sunt horum, de his ne libidinosissimos quidem decuit ita pronuntiare, nedum tantum philosophum. Quippe eos qui vitam perfectissimis functi officiis egerunt, cum intemperantibus et masculorum amatoribus composuit, eamdemque utrosque manere dixit. Pythagoras ergo, Plato, Plotinus aliique horum tribules, immortalitatem animæ uno consensu ascribentes, eas corporibus priores affirmant, et esse quamdam animarum gentem, ac eas quæ peccant ideo in corpora delabi, pigrorumque animas abire in asinos, rapacium in lupos, dolosorum in vulpes, mulierum amore furentium in equos. Sed ecclesia divinis astipulans Scripturis animam una cum corpore condi affirmat, neque alterum altero prius esse, ut vecordi visum est Origeni. Propter has igitur malas et perniciosas opiniones, aut deliria potius, vos hortamur, o sanctissimi Patres, ut in unum collecti subjectam expositionem et singula ejus capita examinetis, damnetisque una cum Origenes omnes qui idem sentiunt aut quocunque tempore sentient.

664 Patres, his acceptis litteris, omnibusque perpensis, exclamaverunt: Damnamus hæc omnia, et omnes qui ita sentiunt aut sentient.

Similiter etiam de Theodoro Mopsuestiæ episcopo et reliquis ita habent imperatoris litteræ: Majores nostri veræ fidei cultores, qui ante nos imperium pie administraverunt, operam dederunt ut quovis tempore enascentes hæreses conciliis sanctissimorum pontificum exscinderent, veræque fidei puro præconio vulgato sanctam Dei Ecclesiam pacatam conservarent. Ideo Constantinus Magnus, Ario impie affirmante Filium non esse ejusdem cum Deo Patre substantiæ, sed ex nihilo conditum, Nicæam 318 Patres convocavit, atque ipse concilio ei interfuit; ubi Ario damnato et proscripto veræ fidei confirmandæ intentus fuit, quam divini illi Patres professi sunt et quæ hodieque cantatur, Filium ejusdem esse cum Deo Patre essentiæ, non ex nihilo creatum. Ac Theodosius deinde major, Macedonio deitatem Spiritus sancti negante, et Apollinario discipulo ejus Verbi in natura humana administrationem calumniante, et affirmante Verbum mentem humanam sibi non sociasse, verum carni unitum fuisse rationis experte anima præditæ, Cpolin Patres 150 convocavit, ipsoque præsentes cum dicti hæretici una cum suis **665** impiis opinionibus et sectatoribus damnati communioneque Ecclesiæ exclusi essent, curam adhibuit ut veræ fidei doctrina prædicaretur. Sed et Theodosius minor, cum impius Nestorius diceret alium Deus esse Dei verbum, alium Christum, ac Verbum

A τήρια ἐλθοῦσαι δίκην ἅμα καὶ λόγον τίσουσιν, αἱ δὲ εἰς οὐράνιόν τινα τόπον κουφισθεῖσαι ὑπὸ τῆς δίκης διάξουσιν ἀξίως, καθὼς ἐβίωσαν. Οὗ τὴν ἀτοπίαν τοῦ λόγου καταμαθεῖν ῥᾴδιον τίς γὰρ αὐτὸν ἐδίδαξε τὰς τῶν ἐτῶν περιόδους καὶ χιλιάδας; καὶ ὅτι χιλίων διεληλυθότων ἐτῶν, τότε τῶν ψυχῶν ἑκάστη εἰς τὸν ἴδιον ἀπέρχεται χῶρον; Τὰ δὲ μεταξὺ τούτων οὐδὲ τοῖς ἄγαν ἀσελγεστάτοις ἤρμοττε λέγειν, μήτοι γε φιλοσόφῳ τοιούτῳ· τοῖς γὰρ τὴν ἀκραιφνῆ πολιτείαν κατωρθωκόσι τοὺς ἀκολάστους καὶ παιδεράστας συνέζευξε, καὶ τούτους κἀκείνους τῶν αὐτῶν ἔφησεν ἀπολαύσεσθαι. Πυθαγόρας τοίνυν, καὶ Πλάτων, καὶ Πλωτῖνος, καὶ οἱ τῆς ἐκείνων συμμορίας, ἀθανάτους εἶναι τὰς ψυχὰς συνομολογήσαντες προϋπάρχειν ταύτας ἔφησαν τῶν σωμάτων, καὶ δῆμον εἶναι

B ψυχῶν, καὶ τὰς πλημμελούσας εἰς σώματα καταπίπτειν, ὡς ἔφην, καὶ τοὺς μὲν πικροὺς εἰς πονηρούς, τοὺς δὲ ἁρπακτικοὺς εἰς λύκους, τοὺς δὲ δολεροὺς εἰς ἀλώπεκας, τοὺς δὲ θηλυμανεῖς εἰς ἵππους. Ἡ δὲ Ἐκκλησία τοῖς θείοις ἑπομένη λόγοις φάσκει τὴν ψυχὴν συνδημιουργηθῆναι τῷ σώματι, καὶ οὐ τὸ μὲν πρότερον, τὸ δὲ ὕστερον, κατὰ τὴν Ὠριγένους φρενοβλάβειαν. Διὰ ταῦτα γοῦν τὰ πονηρὰ καὶ ὀλέθρια δόγματα, μᾶλλον δὲ ληρήματα, προτρέπομεν τοὺς ὁσιωτάτους ὑμᾶς εἰς ἓν συνηγμένους ἐπιμελῶν ἐντυχεῖν τῇ ὑποτεταγμένῃ ἐκθέσει, καὶ ἕκαστον τῶν αὐτοῦ κεφαλαίων κατακρῖναί τε καὶ ἀναθεματίσαι μετὰ τοῦ δυσσεβοῦς Ὠριγένους καὶ πάντων τῶν τὰ τοιαῦτα φρονούντων ἢ φρονησόντων εἰς τέλος.

Ἅπερ δὴ λοιπὸν ἡ σύνοδος ἀκούσασα, καὶ πάντα βασανίσαντες οἱ θεῖοι Πατέρες ἐξεβόησαν· Ἀναθεματίζομεν ὅλοις τούτοις μετὰ πάντων τῶν τὰ τοιαῦτα

C φρονούντων ἢ φρονησόντων μέχρι τέλους.

Ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας καὶ τῶν λοιπῶν οὕτω πάλιν φησὶν ὁ βασιλικὸς τύπος. Σπουδὴ γέγονε τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ εὐσεβῶς προβεβασιλευκόσι τοῖς ἡμετέροις πατράσι τὰς κατὰ καιρὸν ἀναφυομένας αἱρέσεις διὰ συνόδων ὁσιωτάτων ἱερέων ἐκκόπτειν, καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως καθαρῶς κηρυττομένης ἐν εἰρήνῃ τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν διαφυλάττειν. Διόπερ καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας Ἀρείου βλασφημοῦντος καὶ [P. 379] λέγοντος μὴ εἶναι τὸν Υἱὸν ὁμοούσιον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ἀλλὰ κτίσμα καὶ ἐξ οὐκ ὄντων γεγονέναι, συναγαγὼν ἐν Νικαίᾳ τοὺς τιη' Πατέρας καὶ αὐτὸς ἐκεῖ παραγενόμενος, καὶ τοῦ Ἀρείου καταδικασθέντος καὶ ἀναθεματισθέντος, ἐσπούδασε τὴν ὀρθόδοξον κρατῦναι πίστιν, δι' ἧς ὁμολογήσαντες οἱ θεῖοι Πατέρες

D ὁμοούσιον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ἀλλὰ μὴ κτίσμα καὶ ἐξ οὐκ ὄντων γεγονέναι, μέχρι νῦν φέρεται. Καὶ Θεοδόσιος δὲ ὁ πρεσβύτερος Μακεδονίου ἀρνουμένου τὴν θεότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ Ἀπολιναρίου τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ βλασφημοῦντος εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ φάσκοντος νοῦν ἀνθρώπινον μὴ ἐληφέναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἀλλὰ σαρκὶ ἐνωθῆναι ψυχὴν ἄλογον ἔχούσῃ, συναγαγὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει τοὺς ρν' Πατέρας καὶ μετασχὼν καὶ αὐτὸς τῆς συνόδου, καὶ τῶν εἰρημένων καθαιρεθέντων καὶ ἀναθεματισθέντων αἱρετικῶν μετὰ καὶ τῶν ἀσεβῶν αὐτῶν δογμάτων καὶ ὁμοφρόνων, παρεσκεύασε τὴν ὀρθόδοξον πίστιν κηρύττε-

σθαι. Καὶ Θεοδόσιος δὲ ὁ νέος τοῦ ἀσεβοῦς Νεστορίου λέγοντος ἄλλον εἶναι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν, καὶ τὸν μὲν φύσει Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τὸν δὲ χάριτι Υἱὸν ἀσεβῶς εἰσάγοντος, καὶ τὴν ἁγίαν Μαρίαν εἶναι Θεοτόκον ἀρνουμένου, συναγαγὼν τὴν προτέραν ἐν Ἐφέσῳ τῶν διακοσίων ἁγίων Πατέρων σύνοδον καὶ ἀποστείλας ἄρχοντας ὀφείλοντας παρεῖναι τῇ συνόδῳ, προσέταξε καὶ τὸν Νεστόριον παραγενέσθαι καὶ κρίσιν ἐπ' αὐτὸν γενέσθαι, καὶ δὴ γενομένης ἀκριβοῦς ἐξετάσεως κατεδίκασαν Νεστόριον καὶ ἀνεθεμάτισαν σὺν τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ. Τούτων δὲ οὕτω προελθόντων, ἐπαναστάντες Κυρίλλῳ τῷ πανοσιωτάτῳ οἱ τῆς ἐξαγίστου Νεστορίου μερίδος ἐσπούδασαν τό γε ἐπ' αὐτοῖς ἀνατρέψαι τὴν κατὰ Νεστορίου γεγενημένην κρίσιν. Ἀλλ' οὖν γε Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς ἀντιλαμβανόμενος τῶν ὄντως ὀρθῶν κατὰ Νεστορίου καὶ τῶν πονηρῶν αὐτοῦ δογμάτων κριθέντων, παρεσκεύασε κρατεῖν γενναίως τὴν ἐπ' αὐτῷ γεγενημένην κρίσιν. Καὶ γὰρ πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα τινὰ κατὰ τοῦ θείου Κυρίλλου πρὸς τὸν βασιλέα καταφλυαρησάντων, γράφει πρὸς τὸν βασιλέα Κύριλλος τοιαῦτα· Ἐπειδήπερ ἐπυθόμην, ὧν εὐσεβέστατε βασιλεῦ, τῶν φιλολογεῖν εἰωθότων τινὰς ἀγρίων σφηκῶν δίκην περιβομβεῖν καὶ μοχθηροὺς ἐρεύγεσθαι κατ' ἐμοῦ λόγους, ὡς ἐξ οὐρανοῦ κατακομισθὲν καὶ οὐκ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου λέγοντος τὸ θεῖον σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέντοι καὶ δύο Υἱοὺς κατὰ Νεστόριον ὁμολογεῖν ἡμᾶς κατεφλυάρησαν, δεῖν ᾠήθημεν ὀλίγα περὶ τούτου πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν οὕτως. Ὦ ἀνόητοι καὶ μόνον εἰδότες συκοφαντεῖν, πῶς εἰς τοῦτο παρήχθητε γνώμης καὶ τοσαύτην νενοσήκατε μανίαν ; Ἔδει γὰρ σαφῶς ἐννοεῖν ὅτι σχεδὸν ἅπας ἡμῖν ὁ ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀγὼν συγκεκρότητο διαβεβαιουμένοις [P. 380] ὅτι Θεοτόκος ἐστὶν ἡ ἁγία Μαρία. Ἀλλ' ἐπείπερ ἐξ οὐρανοῦ καὶ οὐκ ἐξ αὐτῆς γεγεννῆσθαι τὸ θεῖον σῶμα τοῦ Χριστοῦ λέγομεν, ὡς φασι, πῶς ἂν νοοῖτο Θεοτόκος ; Τίνα γὰρ ὅλως τέτοκεν, εἰ μή ἐστιν ἀληθὲς ὅτι γεγέννηκε κατὰ σάρκα τὸν Ἐμμανουήλ ; Γελάσθωσαν τοίνυν οἱ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τὰ κατ' ἐμοῦ πεφλυαρηκότες. Οὐ γὰρ ψεύδεται λέγων ὁ μακάριος Ἡσαΐας. Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται Υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι, Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. Ἀληθεύει δὲ πάντως καὶ ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ πρὸς τὴν Παρθένον εἰπών· Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ Υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Ὅταν δὲ λέγωμεν ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, οὐχ ὡς ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθείσης τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς ταῦτά φαμεν, ἀλλ' ὡς ἑπόμενοι τῷ ἱερῷ Παύλῳ φάσκοντι. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκὸς, ὁ δεύτερος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Μεμνήμεθα δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου λέγοντος· Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Καίτοι γεγέννηται

quidem natura esse Filium Dei, Christum tantum ex gratia impie autumaret negaretque beatam Mariam esse Dei genitricem, priorem sanctam Ephesinam synodum 200 Patrum convocavit, missis qui ei interessent præfectis, citato etiam ad dicendam causam Nestorio. Re diligentissime cognita, Nestorius et ejus sectatores damnati sunt. Re hoc modo procedente, contra sanctissimum Cyrillum insurrexerunt qui erant a parte detestabilis Nestorii, conatique sunt (quantum in ipsis erat) rescindere sententiam quæ erat in Nestorium lata. Ibi Theodosius defendens orthodoxos contra Nestorii factionem, damnationem ipsius et impiarum opinionum quas asserabat ratam haberi curavit. Nam cum Nestoriani præterea etiam alia quædam crimina Cyrillo apud imperatorem nugaciter impingerent, ad eum Cyrillus in hanc sententiam scripsit: Postquam mihi, piissime imperator, renuntiatum est, quosdam garrulos instar vesparum ferarum susurris suis aures tuas personare, et maledicta in me eructare, nugantes me asserere Christi divinum corpus cœlo delatum et non de sancta Virgine assumptum, itemque duos Filios de sententia Nestorii confiteri, existimavi debere me **666** adversus ipsos pauca in hanc sententiam dicere. O fatui et nullius rei nisi calumniandi gnari, quomodo in hanc devenistis sententiam tantumque insaniæ concepistis ? Omnino enim oportebat hoc vos perspicue sentire, totam hanc nostram de fide disputationem inde ortem quod nos Mariam Deiparam esse contendimus. Atqui si, ut illi dicunt, nos corpus Christi divinum cœlitus venisse, non ex ipsa natum dicimus, qui ea possit deipara dici ? Quem enim tandem peperit, si hoc verum non est, quod secundum carnem pepererit Emmanuelum ? Rideantur ergo qui hæc et talia de me blaterant. Non enim mentitur Isaias, cum ita vaticinatur : Ecce Virgo concipiet, et pariet Filium, et ei nomen facient Emmanuelo [10] ; quod est, Nobiscum Deus. Et haud dubie verum dixit Gabrielus, angelorum princeps, Mariam ita alloquens : Ne metuas tibi, Maria : nam gratiam apud Deum invenisti. Ecce gravida eris, et paries Filium, eique nomen Jesu impones, quia populum iste suum peccatis solvet [11]. Cum autem Dominum nostrum Jesum Christum dicimus desuper de cœlo venisse, non eo sensu id dicimus quasi putemus eum sanctam suam carnem de cœlo detulisse : sed sequimus S. Paulum, qui ita ait : Primus homo ex terra pulvereus, secundus, Dominus e cœlo [12]. Recordamur etiam ipsum Dominum dixisse : Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit inde, Filius hominis [13]. At vero quod ad carnem attinet, natus est, sicut diximus, ex **667** beata Virgine. Sed quoniam Verbum Dei cœlo degressum se ipsum exinanivit formam servi assumendo, filiusque hominis appellatus est, cum quidem idem permaneret qui antea

[10] Isa. VII, 14. [11] Luc. I, 30, 31. [12] I Cor. XV, 47. [13] Joan. III.

fuerat (est enim immutabilis et nulli alterationi obnoxiæ naturæ), cum jam unus intelligeretur esse cum propria carne, dicitur de cœlo venisse. Et nominatur etiam homo de cœlo profectus, cum sit perfectus Deus idemque perfectus homo, intelligiturque una esse persona. Unus enim est Dominus Jesus Christus, tametsi naturarum discrimen non ignoretur, ex quibus ineffabilem illam dicimus factam unitionem.

ὡπῳ νοούμενος. Εἷς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ἀπόῤῥητόν ἕνωσίν φαμεν πεπεῖχθαι.

Fatentur itaque Verbum, Dei Filium, Deum esse perfectum, et perfectum hominem corpore et anima ratione prædita constantem ; quod ad deitatem attinet, genitum a Patre ante sæcula, ultimis autem temporibus eumdem nostrum et salutis nostræ causa natum ex Maria Virgine, quod ad humanam spectat naturam ; eumdemque et essentiæ cum Patre ejusdem ratione deitatis, et ejusdem nobiscum essentiæ ratione humanitatis. Duarum enim naturarum facta est unio. Inde est quod unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur. Atque hujus inconfusæ unionis consideratione fatemur etiam sanctam Virginem vere fuisse Deiparam, ideo quod Deus Verbum carnem induit et homo factus est, inque ipsa conceptione sibi univit templum, quod ex ipsa assumebat. Si placet exempli loco assumamus nostrum ipsorum compositionem, quatenus homines sumus. Constamus nimirum anima et **668** corpore. Ac videmus duas naturas, aliam corporis, aliam animæ, hominem vero, ex utriusque unitione facta, unum. Neque compositio ex duabus naturis efficit ut pro uno homine duos cogitemus : sed unum (ut dixi) intelligimus hominem, ex anima et corpore compositum. Si enim hoc tollamus, ex duabus et differentibus naturis unum et indivulsum Christum ab unitione exstitisse, dicent adversarii : Si una natura totius Christi est, quomodo potuit humanam naturam induere, aut quam carnem sibi propriam asciscere ? Eos autem qui dicunt contemperationem, confusionem aut mistionem naturarum Verbi Dei cum carne factam, palam iis ora obturare tua pietas dignetur. Post hæc Cyrillo mortuo, exstitit monachus quidam et claustri princeps, nomen Eutyches. Hic non exiguam populi partem sibi adjunxit. Nestorii opiniones probans dicensque carnem Christi non ejusdem cum nostra esse naturæ. Et quidem rursus non multo post diabolica manu prævalente aliud Ephesi concilium latronum, nequaquam sanctum, cogitur, misso ad id etiam Flaviano Constantinopolitano episcopo, cum penes Dioscorum Alexandriæ episcopum summa rerum ibi esset. Flavianus veritatem tuens in eo concilio occiditur, et priori synodo Ephesiæ auctoritas abrogatur, subscribentibus posteriori huic quibusdam episcopis vi latronum eo compulsis, inter quos fuit etiam Basilius Seleuciæ episcopus. Inde cum publice docerentur Nestorii, Dioscori et

κατὰ σάρκα, ὡς εἴρηται, ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ κατοφοιτήσας Θεὸς Λόγος κενέωκεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβών, καὶ κεχρημάτικεν ἀνθρώπου υἱὸς μετὰ τοῦ μεῖναι ὅ ἦν, τουτέστι Θεὸς (ἄτρεπτος γὰρ καὶ ἀναλλοίωτος κατὰ φύσιν ἐστὶν), ὡς εἷς ἤδη νοούμενος μετὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ἐξ οὐρανοῦ λέγεται κατελθεῖν. Ὠνόμασται δὲ καὶ ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ, τέλειος ὢν ἐν θεότητι καὶ τέλειος ὁ αὐτὸς ἐν ἀνθρωπότητι, καὶ ὡς ἐν ἑνὶ προσκἂν τῶν φύσεων διαφορὰ μὴ ἀγνοῆται, ἐξ ὧν τὴν

Τοιγαροῦν ὁμολογοῦμεν τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον Θεὸν τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Δύο γὰρ φύσεων ἕνωσις γέγονεν· ὅθεν ἕνα Χριστόν, ἕνα Υἱόν, ἕνα Κύριον ὁμολογοῦμεν. Κατὰ ταύτην οὖν τὴν τῆς ἀσυγχύτου ἑνώσεως ἔννοιαν ὁμολογοῦμεν καὶ τὴν ἁγίαν Παρθένον ἀληθῶς Θεοτόκον, διὰ τὸ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπῆσαι καὶ ἐξ αὐτῆς συλλήψεως ἑνῶσαι αὐτῷ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα [P. 381] ναόν. Καὶ εἰ δοκεῖ, δεξώμεθα εἰς παράδειγμα τὴν καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς σύνθεσιν, καθ' ἣν ἐσμεν ἄνθρωποι. Συντεθείμεθα γὰρ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ ὁρῶμεν φύσεις δύο, ἑτέραν μὲν τοῦ σώματος, ἑτέραν δὲ τῆς ψυχῆς. Ἀλλ' εἷς ἐξ ἀμφοῖν καθ' ἕνωσιν ἄνθρωπος, καὶ οὐχὶ τὸ ἐκ δύο φύσεων συντεθεῖσθαι δύο ἀνθρώπους τὸν ἕνα νοεῖσθαι παρασκευάζει, ἀλλ' ἕνα τὸν ἄνθρωπον κατὰ σύνθεσιν, ὡς ἔφην, τὴν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. Ἐὰν γὰρ ἀνέλωμεν τὸ ὅτι ἐκ δύο καὶ διαφόρων φύσεων ὁ εἷς καὶ μόνος ἐστὶ Χριστὸς, ἀδιάσπαντος ὢν μετὰ τὴν ἕνωσιν, ἐροῦσιν οἱ δι' ἐναντίας· Εἰ μία φύσις τὸ ὅλον, πῶς ἐνηνθρώπησεν, ἢ ποίαν ἰδίαν ἐποιήσατο σάρκα ; Τοὺς δὲ λέγοντας ὅτι κρᾶσις, ἢ σύγχυσις, ἢ φυρμὸς ἐγένετο τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὴν σάρκα, καταξιωσάτω σου ἡ θεοσέβεια προδήλως ἐπιστομίζειν. Μετὰ δὲ ταῦτα Κυρίλλου τελευτήσαντος ἐπιφύεται μοναχός τις καὶ ἀρχιμανδρίτης Εὐτυχὴς ὀνομαζόμενος, καὶ ἀποσπᾷ κατόπιν αὐτοῦ μέρος οὐκ ὀλίγον τοῦ λαοῦ, κυρῶν τὰ Νεστορίου καὶ τὸ αὐτοῦ πονηρὸν δόγμα, φάσκων μὴ εἶναι τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ἡμῖν ὁμοούσιον. Καὶ δὴ πάλιν μετ' ὀλίγον διαβολικῆς ἰσχυούσης χειρὸς ἑτέρα σύνοδος ἐν Ἐφέσῳ ληστρικὴ καὶ οὐχ ὁσία γίνεται. παραπεμφθέντος ἐκεῖσε καὶ Φλαβιανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν Διοσκόρου Ἀλεξανδρείας ἔχοντος· καὶ φονεύεται μὲν Φλαβιανὸς ὁ θεῖος, ὑπερμαχῶν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἀνατρέπεται δὲ ἡ ἐν Ἐφέσῳ πρώτη σύνοδος, ὑπογραψάντων φονικῇ βίᾳ τινῶν ἐπισκόπων, ἐξ ὧν ὑπῆρχε Βασίλειος ὁ Σελευκείας. Κἀντεῦθεν τῶν τοῦ Νεστορίου, καὶ Διοσκόρου, καὶ Εὐτυχοῦς δημοσιευομένων πονηρῶν δογμάτων, καὶ πολλῆς ταραχῆς γινομένης μάλιστα ἐν τῇ Ἀνατολῇ, φονεύεται Προτέριος ὁ μέγας ἱερεὺς καὶ ἕτεροι

πλεῖστοι. Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων ἀνίσταται θεόθεν Μαρκιανὸς ὁ βασιλεύς, καὶ συναγαγὼν ἐν Χαλκηδόνι τὴν τῶν χλ' Πατέρων σύνοδον, παρόντων Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς, μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς πορευθείς, καταδικάζονται μὲν Διόσκορος, καὶ Εὐτυχής, καὶ Νεστόριος, καὶ πάλιν ἀναθεματίζονται, Θεοδώρητον δὲ, καὶ Ἴβαν, καὶ Βασίλειον Σελευκείας ἐδέξαντο καθυπογράψαντας. Καὶ τῆς ληστικῆς σύνόδου ἀνατραπείσης καὶ ἀναθεματισθείσης, εἰς μίαν συμφωνίαν ἤγαγον πάντας οἱ θεῖοι Πατέρες. Τούτων δὲ τῶν τεσσάρων συνόδων οὕτω γενομένων καὶ ἐπιβεβαιωθεισῶν καὶ κρατουσῶν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, οἱ τὰ Νεστορίου φρονοῦντες ἐσπούδασαν αὖθις τὴν αἵρεσιν αὐτῶν κρατῦναι... τῆς Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας ἀφορμῆς, πολλῷ χείρονα τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Νεστορίου [P. 382] βλασφημήσαντος. Ὅθεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες τοῖς ἡμετέροις πατράσι, καὶ βουλόμενοι τὴν ὀρθὴν πίστιν ἀλώβητον διαφυλάττεσθαι, προτρέπομεν καὶ τούτου τὰς βλασφημίας διεξετάσαντες κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ ἀποφήνασθαι. Πρὸς γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀναριθμήτοις αὐτοῦ δυσφημίαις εἰς Χριστὸν τὸν θεὸν ἡμῶν γενομέναις, ἄλλον εἶναι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν, ὑπὸ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν καὶ τῶν τῆς σαρκὸς ἐπιθυμιῶν ἐνοχλούμενον, καὶ τῶν χειρόνων κατὰ μικρὸν ἀφιστάμενον πρὸς τὰ κρείττονα τῇ προκοπῇ τῶν ἔργων ἐληλυθέναι, καὶ τῇ ἀρίστῃ πολιτείᾳ γενόμενον ἄμωμον, καὶ ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον ἐν ὀνόματι Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος βαπτισθῆναι, καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰληφέναι, καὶ υἱοθεσίας ἠξιῶσθαι, καὶ καθ' ὁμοίωσιν βασιλικῆς εἰκόνος εἰς πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Λόγου τὸν Χριστὸν προσκυνεῖσθαι, καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀτρεπτον ταῖς ἐννοίαις καὶ ἀναμάρτητον γεγενῆσθαι. Καὶ πρὸς τούτοις εἶπε τοιαύτην γεγενῆσθαι τὴν ἕνωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὸν Χριστὸν ὁποίαν ὁ Ἀπόστολος ἔφη περὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός· Ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Ἔτι δὲ προτρέπομαι ὑμᾶς ἐξετάσαι καὶ τὰ κακῶς γραφάντα παρὰ Θεοδωρήτου καὶ Ἴβα κατὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ πρώτης ἁγίας συνόδου, καὶ ὁμοίως τὰ κατ' αὐτοῦ ἀποφήνασθαι.

Καὶ ταῦτα πάλιν ὡσαύτως οἱ θεῖοι Πατέρες πολυπραγμονήσαντες ἀπεκρίθησαν. Ἡ μὲν ἐν Χαλκηδόνι θεία σύνοδος Θεοδωρήτου καὶ Ἴβα πολλὰ καταβοήσασα οὐκ ἄλλως αὐτοὺς ἐδέξατο, εἰ μὴ πρότερον ἀνεθεμάτισαν τὰ ἴδια πονηρὰ συγγράμματα, καὶ Θεόδωρον, καὶ Νεστόριον. Ἡμεῖς δὲ κατακρίνομεν καὶ ἀναθεματίζομεν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασιν αἱρετικοῖς, τοῖς κατακριθεῖσι καὶ ἀναθεματισθεῖσιν ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἁγίων τεσσάρων συνόδων, καὶ Θεόδωρον γενόμενον ἐπίσκοπον Μοψουεστίας καὶ τὰ δυσσεβῆ συγγράμματα αὐτοῦ, καὶ μέντοι καὶ τὰ κακῶς παρὰ Θεοδωρήτου συγγραφέντα κατὰ τε τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ πρώτης ἱερᾶς συνόδου, καὶ ὅσα ὑπὲρ συνηγορίας Θεοδώρου καὶ Νεστορίου αὐτῷ γέγραπται. Ἠρὸς τούτοις ἀναθε-

A Eutychis perniciosæ opiniones, magnique **669** præsertim in Oriente exsisterent tumultus, occisi sunt Proterius episcopus et alii plurimi. Eo rerum statu divina providentia Marcianum imperatorem creat. Is interfuit a se coacto Chalcedone 630 Patrum concilio, præsentibus etiam Dioscoro et Eutychete. Ibi rursus damnantur Dioscorus, Eutyches et Nestorius, approbantur Theodoritus, Ibas et Basilius Seleuciæ episcopus, cum tandem priori concilio subscripsissent. Ita abolitis prædatoriæ synodi actis et damnatis, concordia a sanctis Patribus inter omnes concilliata est. His quatuor conciliis sic actis et auctoritate roboratis, eamque in Ecclesia Dei obtinentibus, Nestoriani denuo conati sunt suam hæresim confirmare opera Theodori
B Mopsuestiæ episcopi, qui magistrum suum Nestorium impie de rebus sacris loquendo superabat. Proinde nos vestigiis majorum nostrorum insistentes cupientesque veram fidem integram conservare, hortamur vos ut hujus quoque scelerata mendacia examinantes de eo et sectatoribus ipsius statuatis. Nam præter innumera alia quæ impie in Christum Deum nostrum maledicta evomuit, id quoque protulit, alium esse Deum Verbum, alium Christum, qui animi perturbationibus et carnis cupiditatibus molestiam ipsi exhibentibus paulatim a deterioribus desistens factorum profectu in melius evaserit, inculpataque optimæ vitæ ratione **670** usus sit; qui, ut nudus homo, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizatus, per baptismum gratiam Spiritus sancti consecutus, adoptione
C sit dignatus; et ad similitudinem regiæ imaginis Christus in persona Verbi Dei adoratus, post resurrectionem animo constanti et peccatorum vacuo fuerit. Præterea pronuntiavit eam fuisse Verbi cum Christo unitionem, quæ est ab Apostolo dicta viri cum muliere : Et erunt duo in una carne. Ad hæc vos hortor ut etiam examinetis quæ a Theodorito et Iba male scripta sunt contra prius Ephesinum sanctum concilium, contraque eos eodem modo sententiam feratis.

Patres his rursum accurate consideratis responderunt: Chalcedonense sacrum concilium Theodoritum et Ibam graviter verbis insectatum non alia con-
D ditione in gratiam recepit, quam ut prius sua damnarent mala scripta et Theodorum ac Nestorium. Nos autem præter reliquos omnes hæreticos a dictis quatuor sanctis conciliis damnatos atque Ecclesia exclusos, damnamus etiam atque proscribimus Theodorum qui fuit Mopsuestiæ episcopus, ejusque impios libros, necnon ea quæ Theodoritus male scripsit contra veram fidem et duodecim sancti Cyrilli capita ac primam sanctam Ephesinam synodum, et pro defensione Theodori ac Nestorii. Præterea damnamus etiam impiam epistolam quam **671** Iba fertur scripsisse ad Marin Persam, quæ negat Verbum Dei ex sancta Virgine Deipara Maria in-

carnatum hominem esse factum, et divum Cyrillum pro hæretico traducit; ac primam quidem Ephesinam sacram synodum reprehendit, ut quæ, incognita causa, Nestorium damnaverit, duodecim autem capitula sancti Cyrilli conspuit, Nestorio et Theodoro eorumque impiis scriptis et opinionibus patrocinatur. Quapropter effrenes hæreticorum istorum linguas impiissimaque scripta, ipsosque ad extremum in falsis suis opinionibus ac malitia perseverantes, optimo jure patri mendaciorum diabolo annumerantes dicemus: Vadite in lumine ignis vestri, et in flamma quam concepistis.

A ματίζομεν καὶ τὴν ἀσεβῆ ἐπιστολὴν τὴν λεγομένην παρὰ Ἴβα γεγράφθαι πρὸς Μάριν τὸν Πέρσην, τὴν ἀρνουμένην τὸν Θεὸν Λόγον ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου τῆς Θεοτόκου Μαρίας σαρκωθέντα ἄνθρωπον γεγενῆσθαι, καὶ τὸν θεσπέσιον Κύριλλον ὡς αἱρετικὸν διαβάλλουσαν, καὶ μεμφομένην μὲν τὴν ἐν Ἐφέσῳ πρώτην ἁγίαν σύνοδον ὡς χωρὶς κρίσεως καὶ ζητήσεως τὸν Νεστόριον καθελοῦσαν, καὶ τὰ ιβ' κεφάλαια τοῦ μακαρίου Κυρίλλου διαπτύουσαν, ἐκδικοῦσαν δὲ Νεστόριον καὶ Θεόδωρον καὶ τὰ θεοστυγῆ αὐτῶν συγγράμματά τε καὶ δόγματα. Διὸ [P. 373] δὴ τοίνυν τὰς μὲν τῶν αἱρετικῶν τούτων καὶ πάντων ἀθυροστόμους γλώσσας καὶ τὰς τούτων ἀσεβεστάτας συγγραφὰς, αὐτούς τέ τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς μέχρι τέλους ἐμμείναντας τῇ οἰκείᾳ κακοδοξίᾳ καὶ πονηρίᾳ, μετὰ πατρὸς τοῦ ψεύδους εἰκότως διαβόλου συναριθμοῦντες, ἐροῦμεν· Πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν καὶ τῇ φλογὶ ᾗ ἐξεκαύσατε.

Ea tempestate Constantinopoli dives quidam cum B ægrotaret et mortem timoret, 30 libras argenti in pauperes erogavit. Restitutus autem præter spem suam bonæ valetudini, fraude diaboli eo est inductus ut facti ejus ipsum pœniteret, hocque cuidam fideli ac diviti suo amico aperiret. Monet iste hominem ne huic malæ assentiatur cogitationi, Deumque irritet, qui eum propter istam largitionem miseratus sanitate donaverit: alioqui fore ut subita morte nondum mutato facto pereat. Cum non moveretur ille, sed magis magisque quiritaretur, amicus: Quando, inquit, salutare consilium non admitis, aliud tibi subjiciam. Poscenti hoc, **672** vere misericors ille: Agedum, ait, in templum abi, et non te, verum me istam in pauperes elargitum fuisse pecuniam dicito. Ipse tibi statim 30 illas C libras reddam. Consentiens infelix ille ad templum abiit, auroque accepto ita uti alter præceperat locutus est; inde egrediens ad ipsam templi portam mortuus concidit. Clericis ad rei novitatem stupentibus omnibusque aliis qui tum forte aderant, jubentibus alterum pecuniam recipere suam, ille non obtemperavit, sed omnem inter egenos divisit, quod diceret Deum non pati sannas. Promissa enim Deo non tantum pecuniam, sed verba etiam voluntatemque obligant; et quidquid homo Deo pollicitus fuerit, id præstare opus habet, virgo virginitatem, continens continentiam, qui in matrimonio vivunt, pudicitiam mutuumque amorem et honorem, denique omnes fidem Deo et religionem et justitiam et fortitudinem. D

πρὸς ἀλλήλους τιμὴν καὶ ἀγάπην, καὶ τέλος πάντας τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, καὶ εὐλάβειαν, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἀνδρίαν.

Alexandriæ porro talis res accidit. Episcopus quidam admodum religiosus vicinum habebat quemdam philosophum, Evagrium nomine, Græcæ superstitioni addictum, qui in schola sodalis episcopo fuerat. Hunc episcopus a vesano falsorum numinum cultu ad fidem Christianam traducere cupiens identidem provocabat, cumque eo disputabat. Sed philosophus neque concedebat et magis magisque veræ religioni infensus reddebatur. Quodam die fertur episcopum in hæc verba allocutus: **673** Profecto, episcope, præter alia et hoc mihi

Ἐν τούτοις τοῖς ἔτεσι πλούσιός τις ἐν Κωνσταντινου πόλει νοσήσας καὶ τὸν θάνατον δειλιάσας ἔδωκε τοῖς πένησι χρυσίου λίτρας τριάκοντα. Καὶ παρὰ προσδοκίαν ὑγιάνας καὶ μεταμεληθεὶς ἐκ διαβολικῆς ἀπάτης θαῤῥεῖ τοῦτο γνησίῳ καὶ πλουσίῳ φίλῳ αὐτοῦ. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Μηδαμῶς, ὦ ἄνθρωπε, παραδέξῃ τὸν πονηρὸν τοῦτον λογισμὸν, καὶ λυπήσεις Θεὸν τὸν ἐλεήσαντά σε καὶ ἀναστήσαντα διὰ τὴν ἐλεημοσύνην σου, καὶ ἐπάξει σοι θάνατον αἰφνίδιον, καὶ ἀπέλθῃς ἀμετανόητος. Τοῦ δὲ μὴ πειθομένου, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἀποδυσπετοῦντος, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ φίλος. Ἐπεὶ συμβουλεύοντός μου τὰ πρὸς σωτηρίαν οὐ καταδέχῃ, εἶπω σοι ἑτέραν βουλήν. Ὁ δέ φησι, Ποίαν ταύτην; Καὶ ὁ ἀληθὴς ἐλεήμων ἀπεκρίνατο· Δεῦρο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ εἰπέ· Οὐκ εἰμὶ ἐδὼ, Κύριε, ὁ ποιήσας τὴν ἐλεημοσύνην ἐκείνην, ἀλλ' οὗτός ἐστι, καὶ παρέξω σοι τὰς τριάκοντα λίτρας εὐθέως. Ὁ δὲ ταλαίπωρος ἐκεῖνος ἄνθρωπος συνθέμενος τοῦτο καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀπελθὼν, τὸ χρυσίον ἐν χερσὶ λαβὼν καὶ τὸν λόγον εἰπὼν, ἐν τῷ ἐξέρχεσθαι αὐτὸν πεσὼν παρὰ τὴν πύλην τῆς ἐκκλησίας ἀπέθανε· Τῶν κληρικῶν δὲ ἐκπλαγέντων καὶ πάντων τῶν εὑρεθέντων, προετρέποντο τὸν κύριον τῶν νομισμάτων λαβεῖν αὐτά. Ὁ δὲ οὐκ ἐπείσθη, ἀλλὰ τοῖς πτωχοῖς ταῦτα διένειμεν εἰπών· Ὁ Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. Ἡ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν ἐπαγγελία οὐ μόνον ἄχρι χρημάτων ἀλλὰ καὶ μέχρι λόγου φθάνει καὶ προαιρέσεως. Ἀνάγκη τοίνυν ἀποδιδόναι πάντας τὰ ἐπηγγελμένα πρὸς Θεὸν, τὴν μὲν παρθένον τὴν παρθενίαν, τὴν δὲ ἐγκρατῆ τὴν ἐγκράτειαν, τοὺς ἐν γάμῳ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν

Καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ ἐγένετό τι τοιοῦτον. Ἐπίσκοπός τις εὐλαβὴς πάνυ πλησίου ἔχων τινὰ φιλόσοφον Εὐάγριον καλούμενον, ἑταῖρον μὲν αὐτοῦ γενόμενον ἐν τοῖς παιδευτηρίοις, Ἕλληνα δὲ τὴν θρησκείαν, ὃν ὁ ἐπίσκοπος μεταθεῖναι βουλόμενος ἐκ τῆς εἰδωλομανίας πρὸς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν συνεχῶς προσεκαλεῖτο καὶ διελέγετο. Τοῦ δὲ μὴ πειθομένου, ἀλλὰ καὶ σφοδρῶς δυσχεραίνοντος, εἰπεῖν λέγεται ἐν μιᾷ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον· Οὕτως, κυριε ἐπίσκοπε, [P. 384] καὶ τοῦτο μετὰ πάντων ἀπαρέσκει μοι, ὃ λέγετε οἱ Χριστιανοὶ, ὅτι συντέλεια τοῦ

κόσμου γίνεται, καὶ τῶν σωμάτων ἀνάστασις, καὶ ἀνταπόδοσις τῶν βεβιωμένων, καὶ ὅτι ὁ ἐλεῶν πτωχὸν Θεῷ δανείζει καὶ ἑκατονταπλασίονα μετὰ ζωῆς αἰωνίου ἀπολήψεται. Καὶ τοῦ ἐπισκόπου διαβεβαιουμένου μηδὲν ψεῦδος ἢ ματαιότην ἐν τοῖς τῶν Χριστιανῶν εἶναι δόγμασιν, ἀνεχώρησεν Εὐάγριος πολλὴν ἔχων συζήτησιν ἐν ἑαυτῷ. Μετὰ δὲ τινα χρόνον, Θεοῦ συνεργοῦντος τῇ τοῦ ἐπισκόπου διδασκαλίᾳ, πιστεύσας ὁ φιλόσοφος ἐβαπτίσθη· ὃς αὐτίκα παρασχὼν τῷ ἐπισκόπῳ χρυσίου λίτρας τριακοσίας (ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα) λέγει· Δέξαι ταῦτα, ὦ ἐπίσκοπε, καὶ διαδοὺς πτωχοῖς ποίησόν μοι ἰδιόχειρον ὅτι λήψομαι αὐτὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ. Τοῦ δὲ ταῦτα δεξαμένου προθύμως καὶ τὸ γράμμα ποιήσαντος, διεδόθη παρ' αὐτοῦ τοῖς πένησι πάντα. Ἐριζήσας οὖν χρόνους τινὰς ὁ φιλόσοφος ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀριταῖς μεγάλαις, παρήγγειλε τοῖς ἑαυτοῦ τέκνοις τελευτῶν ἐνθεῖναι τὸν χάρτην ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ οὕτω ταφῆναι. Καὶ τούτου γενομένου, μετὰ τρίτην ἡμέραν ἐπιφαίνεται κατ' ὄναρ ὁ φιλόσοφος τῷ ἐπισκόπῳ λέγων· Ἐλθὲ εἰς τὸν τάφον μου, ὦ ἐπίσκοπε, καὶ λάβε τὸ ἰδιόχειρόν σου· ἀπέλαβον γὰρ τὸ χρέος ἑκατονταπλάσιον, καὶ οὐδένα ἔχω λόγον πρὸς σέ, ἀλλὰ πρὸς τελείαν πληροφορίαν σου ἰδιοχείρως ἐν αὐτῷ καθυπέγραψα. Τοῦ δὲ ἐπισκόπου πρωΐ μεταστειλαμένου τοὺς υἱοὺς τοῦ φιλοσόφου, καὶ μαθόντος παρ' αὐτῶν ὡς συνετάφη αὐτῷ τὸ ἰδιόχειρου, ἀπέρχεται μετὰ τῶν κληρικῶν τῆς πόλεως, καὶ ἀνοίξαντες τὸν τάφον εὑρίσκουσι τὸν φιλόσοφον καθήμενον καὶ τὴν χεῖρα μετὰ τοῦ γράμματος προτείνοντα. Τῶν δὲ κληρικῶν πειρωμένων λαβεῖν τὸν χάρτην οὐδενὶ τοῦτον ἔδωκε. Τοῦ δὲ ἐπισκόπου τὴν χεῖρα ἁπλώσαντος παραχρῆμα τὸν χάρτην ἐπιδοὺς ἀνέπεσε πάλιν· ὅνπερ ἀνοίξας ἐπὶ πάντων, εὗρε νεωστὶ ὑπογεγραμμένον τῇ χειρὶ τοῦ φιλοσόφου οὕτως· Ἐγὼ Εὐάγριος φιλόσοφός σοι τῷ ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ κυρίῳ μου Συνεσίῳ χαίρειν. Ἴσθι, Πάτερ, ὡς ἔλαβον τὸ χρέος ἑκατονταπλάσιον, καὶ οὐδένα πρὸς σὲ λόγον ἔχω περὶ τούτου. Πάντων οὖν τῶν ἀκουσάντων καταπλαγέντων σφόδρα, καὶ ἐπὶ πολὺ κραζόντων τὸ, Κύριε ἐλέησον (43). ἐκέλευσεν ὁ ἐπίσκοπος τὸ τοῦ φιλοσόφου ἰδιόχειρον τηρεῖσθαι ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ·

Τῷ κζ' ἔτει, μηνὶ Αὐγούστῳ ιε', γέγονε σεισμὸς μέγας, ὡς πεσεῖν πολλοὺς οἴκους καὶ ἐκκλησίας καὶ λοετρὰ καὶ τὰ τείχη μάλιστα τῆς Χρυσῆς πόρτης· καὶ πολλοὶ ἀπέθανον. Οὗτος ὁ σεισμὸς παγκόσμιος γέγονεν, ὥστε πᾶσαν τὴν οἰκουμένην σχεδὸν πτωθῆναι, καὶ τὴν θάλασσαν ἀναρριχᾶναι μίλια δύο, καὶ πολλὰ πλοῖα ἀπολέσθαι [P. 385] ἐν τῇ τοῦ ὕδατος ἀναχαιτίσει. Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἀραβίᾳ, καὶ Παλαιστίνῃ, καὶ Μεσοποταμίᾳ, καὶ Ἀντιοχείᾳ κατεπτώθησαν πόλεις πολλαὶ καὶ κῶμαι, καὶ συνελήφθησαν ἀνθρώπων πλῆθη καὶ ἀλόγων, πέπτωκε δὲ καὶ τῆς Νικομηδείας μέρος πολὺ, καὶ ἐπενράτησεν ὁ σεισμὸς ἡμέρας μ'· Γίνεται δὲ ἡ μνήμη τοῦ σεισμοῦ τούτου κατ' ἔτος ἐν τῷ Κάμπῳ λιτανεύοντος τοῦ λαοῦ.

A improbatur, quod mundi finem fore vos Christiani dicitis, corpora resurrectura de mortuis et pro acta vita cuique mercedem redditum iri. Tum qui pauperi misericordia motus largiatur, eum sua apud Deum in favore ponere, recepturumque centuplum cum vita æterna. Episcopo nihil vanitatis aut ludibrii inesse Christianæ doctrinæ summopere affirmante, ita discessit Evagrius ut qui animi valde dubius esset. Aliquanto post tempore, Deo episcopi doctrinam adjuvante, credidit et baptizatus est; utque erat prædives, attulit ad episcopum 300 auri libras, quas ille pauperibus distribueret, data sibi cautione manu propria scripta Deum ista redditurum. Episcopus pecuniam accepit, eamque data syngrapha inter egenos divisit. Philosophus autem
B aliquot adhuc annos cum pie vixisset magnaque virtutum opera edidisset, moriturus suis liberis præcepit ut sibi in manum insererent syngraphum istam atque sic sepelirent. His ita factis tertio post die episcopo in somnis visus est Evagrius, ita alloquens: Accede ad sepulcrum meum, episcope et recipe syngraphum tuam. Redditum est enim mihi debiti centuplum, neque habeo quod a te exigam. Sed et quo plenius tibi cavaretur, manu mea subscripsi. Diluculo episcopus philosophi filios ad se vocavit, cumque ex iis rescivisset chirographum cum Evagrio fuisse sepultum, cum clero urbis ad **674** sepulcrum accessit. Quo aperto
C inveneruntphilosophumsedentem.manumquecum charta protendentem. Quam cum vellent clerici eximere, nemini eorum concessit: episcopo autem manum explicante eam statim dimisit, ac recubuit. Epicopus charta in conspectu omnium aperta, invenit recens manu philosophi subscriptum ita: Evagrius philosophus sanctissimo episcopo domino meo Synesio salutem. Scias, Pater, me centuplum debiti recepisse, neque eo nomine habere quod abs te exigam. Hoc audito, cum omnes vehementer attoniti aliquandiu vociferati essent: Miserere, Domine, jussit episcopus, philosophi manu scriptam schedam in armario asservari.

Anno vicesimo septimo, mensis Augusti die decimo quinto, magnus fuit terræ motus, qui multas domos, multa templa et balnea dejecit, et maxime muros ad Auream portam, multosque mor-
D tales perdidit. Per totum mundum ista concussio damna dedit, et mare ad duo milliaria æstus resorpsit, inque eo multæ sunt naves confractæ. In Arabia, Palæstina, Mesopotamiaque et Antiochia urbes multæ pagique sunt prostrati, obrutaque hominum et brutorum multitudo. Corruit etiam Nicomediæ magna pars. Obtinuit motus iste dies quadraginta. Quotannis ejus memoria celebratur, populo in Campo supplicante.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(43) Vox a Græcis non adeo misericordiæ exquirendæ quam insoliti casus admirandi gratia vulgo pronuntiata. GOAR.

Anno vicesimo octavo, mense Julio, in conjunctione montis magnus fuit terræ motus; **675** et die 19 tonitrua et fulgura terribilia, ventusque Africus vehemens, quo deturbata est crux quæ stabat intra portam Auream.

Anno vicesimo nono Judæi et Samaritani mota seditione Cæsareæ, Palæstinæ urbe, multos Christianos interfecerunt et eorum bona diripuerunt. Quos imperator ministerio Adamantii suppliciis affecit, capitibus truncavit, relegavit universosque e medio sustulit.

Anno tricesimo ignis in cœlo apparuit lanceæ forma, ab aquilone usque ad occasum.

Anno tricesimo primo rursum varii fuerunt terræ motus, quibus læsi sunt muri Constantinopolis orientalis et occidentalis, multaque templa et domus solo æquatæ sunt, et suburbia, et Regium, adeo ut non possent agnosci. Etiam aliis in urbibus tanti terræ motus quanto eo sæculo nemo fuisse recordabatur, concutiebaturque terra noctes diesque continuas decem. Ideo mœstus imperator ad Natalitia et Theophania sine corona prodiit. Solemnia etiam duodecim dierum non egit, sed quod illis fuerat impendendum, pauperibus elargitus est. Mense Februario mortui sunt plurimi homines, præsertim juvenes, Cpoli, adeo ut cadavera per triduum insepulta jacuerint, ad ea efferenda non sufficientibus sandapilis templorum **676** et sacrarum ædium. Ideo imperator alias mille confecit; cumque ne hæ quidem satis essent, plurimos currus jussit apparari, jumentaque innumera dedit ad eam rem. Peste autem se intendente pleraque cadavera in littus projecta ad sextum diem inhumata jacuerunt, quod vivi iis sepeliendis non sufficerent, neque naves iis transvehendis. Sæviit illa pestis menses duos Julium et Augustum. Fuerunt etiam tonitrua et fulgura terribilia admodum, quibus multi conflagrarunt.

Anno tricesimo primo rursum lues lethalis grassata est, maxime in pueros, bubonibus eos necans. Duravit menses quatuor, neque minorem quam prior

A Τῷ κη ἔτει, μηνὶ Ἰουλίῳ, ἐν τῇ συνάξει τοῦ ὄρους γέγονε σεισμὸς μέγας. Καὶ τῇ ιθ' ἐγένοντο βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ φοβεραὶ καὶ ἄνεμος λίψ μέγας, ὡς πεσεῖν τὸν σταυρὸν τὸν ἱστάμενον ἔσωθεν τῆς Χρυσῆς πόρτης.

Τῷ κθ' ἔτει ἐστασίασαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ Σαμαρεῖται ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης, καὶ πολλοὺς Χριστιανοὺς ἀνεῖλον, καὶ τὴν ὑπόστασιν αὐτῶν διήρπασαν· οὓς ὁ βασιλεὺς δι' Ἀδάμαντος ἐφούλκισε (44) καὶ ἀπεκεφάλισε, καὶ ἄλλους ἐξώρισε, πάντας δὲ ἠφάνισε.

Τῷ λ' ἔτει ἐφάνη πῦρ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς λόγχη, ἀπὸ ἄρκτου ἕως δυσμῶν.

B Καὶ τῷ λα' ἔτει ἐγένοντο πάλιν σεισμοὶ διάφοροι, ὥστε παθεῖν τὰ δύο τείχη Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ δυτικὸν, καὶ πολλαὶ ἐκκλησίαι καὶ οἶκοι ἕως ἐδάφους κατέπεσον, ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ προάστεια καὶ τὸ ῥήγιον, ὥστε μὴ γνωρίζεσθαι. Καὶ ἐν ἄλλαις δὲ πόλεσιν ἐγένετο ὁ σεισμὸς οὗτος, οἷον οὐκ ἐμνημόευσεν ἄνθρωπος ἐν ταῖς γενεαῖς ἐκείναις. Καὶ ἐσείετο ἡ γῆ μετὰ φιλανίας (45) ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ ἐπὶ ἡμέρας δέκα. Διὸ καὶ λυπούμενος ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ Γενέθλια καὶ Θεοφάνια χωρὶς στέμματος προῆλθε, καὶ τὰ ἐξ ἔθους κλητόρια (46) τοῦ δωδεκαημέρου οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ τὰς ἐξόδους αὐτῶν δέδωκε τοῖς πτωχοῖς. Τῷ δὲ Φεβρουαρίῳ μηνὶ γέγονε θνῆσις ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα τῶν νέων, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὥστε μένειν ἀτάφους τοὺς ἀποθνήσκοντας ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς διὰ τὸ μὴ ἐξαρκεῖν τοὺς κραββάτους τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων πρὸς τὸ ἐκφέρειν τοὺς τελευτῶντας. Ὅθεν ποιήσας C ὁ βασιλεὺς ἕτερα κραββάτια χίλια, καὶ μηδ' οὕτως ἐξαρκούντων, ἁμάξας προσέταξε πλείστας εὐτρεπισθῆναι, καὶ ἄλογα δέδωκε μυρία πρὸς τὸ ἐκφέρειν τοὺς νεκρούς. Ἐπιτεινομένης δὲ τῆς θνήσεως ἔρριπτον τοὺς πλείονας εἰς τὸν αἰγιαλὸν, καὶ ἔμενον ἄταφοι ἕως ἡμέρας ἓξ διὰ τὸ μὴ ἐπαρκεῖν τοῖς ζῶσι θάπτειν τοὺς τεθνεῶτας, μήτε δὲ τὰ πλοῖα ἐξαρκεῖν εἰς τὸ διαπερᾶν αὐτούς. Ἐκράτει οὖν ἡ θνῆσις αὕτη μῆνας δύο, Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον. Ἐγένοντο δὲ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ μεγάλαι καὶ φοβεραὶ σφόδρα, ὥστε πολλοὺς ὑπ' αὐτῶν κατακαῆναι.

Τῷ λα' ἔτει ἐπεγένετο αὖθις θανατικὸν, καὶ μάλιστα τοῖς παιδίοις, ἀπὸ βουβωνικοῦ πάθους, μῆνας δ'. Καὶ οὐχ ἧττον διέφθειρε τεῦ προτέρου θανατικοῦ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(44) Nescio quid sit hoc, nisi fortassis sub furcam mittere Sic infra in Pogonato ἐφούλκισεν ἐν Σύκαις. Zonaras habet eos interfectos fuisse. Fortassis de ficis suspensos crederem, nisi Ficus esse suburbii Cpolitani nomen ex ejus Leontio didicissem. Xyl. — Non *suppliciis* quibuscunque, ut nutans interpres, sed *suspendio furcave peremit.* Goar.

(45) Μετὰ φιλανίας haud dubie mendosum est, ut et pleraque quæ sequuntur difficillima interpretatu, tum quia mendis non vacant, tum quia barbaris et semilatinis vocibus intermistis perspicuitate cárent, ut et paulo ante. Xyl.

(46) Κτητόρια quid sint, nescio sane. Apparet fuisse festos dies, initio imperio sive alteri rei destinatos, qui magno sumptu agerentur. Neque memini aliquid de iis alibi legisse. Xyl. — Κτητόρια τοῦ δωδεκαημέρου *convivia lætitiæque indicia per duodecim dies a Christo nato celebranda.* Κλητόρια judicat Meursius legendum, cui assentior Pauli Diaconi auctoritate ductus: *prandia, quæ ex more fiunt in decem et novem accubitis cessare fecit.* Theophanes primum ὄριστα vocaverat; eademque Luitprandus VI, 3 fusius describit: *Est domus juxta Hippodromum, aquilonem versus, mira et altitudinis et pulchritudinis, quæ Deca ennea cubita vocatur. Quod nomen non ab re, sed ex apparentibus causis sortita est*: δέκα *enim Græce, Latine decem,* ἐννέα *novem, cubita a cubando inclinata vel curvata possumus dicere. Hoc autem ideo quoniam quidem novemdecim mensæ in ea quæ secundum carnem est Domini Jesu Christi Nativitate apponuntur; in quibus imperator pariter et convivæ non sedendo, ut cæteris diebus, sed recumbendo epulantur; quibus in diebus non argenteis, sed tantum auris vasis ministratur*, etc. Videndus Leunclavius V. Conocluc. in *Onomast.* Goar.

πᾶσαν τὴν πόλιν καὶ τὰ πόρρω ταύτης. [P. 386] Ἐν δὴ Ἀντιοχείᾳ πάλιν γέγονε σεισμὸς μέγας. Μετὰ δὲ χρόνον τινὰ γέγονεν ἀστέρων δρόμος ἀφ' ἑσπέρας ἕως πρωΐ, ὥστε πάντας ὑπερεκπλήττεσθαι καὶ λέγειν ὅτι πίπτουσιν οἱ ἀστέρες. Γεγόνασι δὲ κοσμικαὶ δημοκρατίαι (47) καὶ φόνοι πολλοὶ καὶ πόλεμοι, καὶ νόσοι, καὶ θάνατοι· τοῖς ἀνθρώποις οὐκ ἐπέλιπον. Ἐν δὲ Ἀντιοχείᾳ μετὰ τὸ γενέσθαι τὸν σεισμὸν γέγονε βρυγμὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φοβερώτατος, καὶ πολλοὶ ἐκ τοῦ φόβου ἀπέθανον.

Τῷ δὲ λβ' ἔτει τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ φιλοκαλουμένου τῶν τρούλου (48) τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (ἦν γὰρ διερρηγμένος ἐκ τῶν ἐπιγενομένων ἀλλεπαλλήλων σεισμῶν), ἔπεσε τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς προὐποστολῆς τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, καὶ συνέτριψε τὸ κιβώριον (49) καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ τὸν ἄμβωνα. Συνιδὼν οὖν ὁ βασιλεὺς ἤγειρεν ἄλλους πυντοὺς καὶ ἐδέξατο τὸν τροῦλον, καὶ οὕτως ἐκτίσθη ὑψωθεὶς πλέον εἴκοσι ποδῶν εἰς ὕψος τοῦ πρωτου κτίσματος. Ἐποίησε δὲ καὶ τοὺς ἔξω τοῦ ναοῦ (50) κατέναντι τῶν ἔσω πινσῶν (51) τέσσαρας κοχλίας (52), οὓς ἀπὸ γῆς φυτεύσας μέχρι τοῦ τρούλου ἀνεβίβασεν, ἔρεισμα τούτους τῶν ἁψιδων (53) κατεργασάμενος. Τότε ποιεῖ καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, ἔργον ἀμίμητον· ἀπό τε γὰρ χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου παντοίου, καὶ ξύλου, καὶ μετάλλου, καὶ εἴδους ἄλλου, ὅσα τε γῆ φέρει καὶ θάλασσα, καὶ πᾶς ὁ κόσμος, ἐκ πάντων συνάξας τὰ μὲν κρείττονα καὶ τιμιωτερα πλείονα, τὰ δὲ ἐλάττω ἐνδεέστερά, τὰ τηκτὰ τάξας τὰ ξηρὰ ἐπέβαλε, καὶ οὕτως εἰς τύπον ἐπιγέας ἀνεπλήρωσεν αὐτήν, ὅθεν καὶ ποικίλη φαινομένη θάμβος παρέχει τοῖς εἰς αὐτὴν ἀτενίζουσιν, ἐπιγράψας γύρωθεν ταῦτα· Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοι προσφέρομεν οἱ δοῦλοί σου, Χριστὲ, Ἰουστινιανὸς

A stragem in urbe et remotis etiam locis edidit. Antiochia rursum terræ motu est concussa. Aliquanto post stellarum discursus fuit a vespera usque ad auroram, ita ut omnes perterriti dicerent stellas decidere. Fuerunt etiam passim in mundo populi seditiones, cædes, bella, morbique et mortes homines non faciebant missos. Antiochiæ post terræ motum stridor cœli horrendus supra modum exstitit, cujus metu multi exstincti sunt.

Anno tricesimo secundo trulla magni templi continentibus terræ motibus perrupta concidit, et pars orientalis fornicis sanctæ aræ, contrivitque ciborium et sacram mensam et suggestum. Id videns imperator alia pinnacula erexit, quibus trullam exciperet. Itaque instaurata est, viginti pedes altior **677** quam fuerat ante. Eduxit etiam a solo usqus ad trullam quatuor cochlens in exteriore templi parte, e regione internorum pinnaculorum, quæ cochleæ fulcirent fornicem. Sacram quoque mensam tum fecit, opus imitatione nulla æquandum, Constabat auro, argento, omni generis lapidibus, lignis, metallis, omnibusque rebus quas terra fert et mare et totus mundus. Ex omni materia pretiosiora plura, viliora pauciora collegerat; liquatisque iis quæ fluunt, sicca illis immiserat, atque ita formam mensæ absolverat. Itaque varium illud opus contuentibus stuporem injiciebat. In orbem hanc habuit inscriptionem : Tua de tuis tibi offerimus servi tui, Christe, Justinianus et Theodora : ea tu propitius accipere, Filii Dei Verbum, qui nostri causa carnem assumpsisti et cruci affixus fuisti ; ac nos in recta tui fide conserva ; et quam nobis commisisti rempublicam, eam ad

B

C

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(47) Puto eum vocare, eum populus contra magistratum insurgit. Notum est dictum ejus qui democratiam suadenti respondit, domi suæ eum debere eam instituere, si eam formam vere probet. Xyl. — *Partium* et *factionum*, de quibus supra, sese mutuo incursantium et tumultuantium *cædes*. Goar.

(48) Forte, eum Justinianus in eo esset ut trullum reficeret. Xyr. — *Absoluto jam atque picturis, cælaturis et opere tesselato perfecte exornato trullo*, quæ interpres omisit. In voce τροῦλος alii λ geminant. Goar.

(49) Trullus quatuor columnis ad altaris angulos sitis fultus, illudque tegens et ambiens, quales plerumque veteres ecclesiæ Romanæ adhuc servant, κιβώριον est. Germanus in Mystagogia, Codinus de templo S. Sophiæ, et nos ex eis plura circa Græcarum ecclesiarum descriptionem. Goar.

(50) Reliqua etiam reliqui, ne mihi et aliis nullo fructu essem molestus. Πίνσους pinnacula verti. Apud Suidam est, πισὸς καὶ πινσός, πεσὸς δὲ παρὰ Προκοπίῳ. Ex Zonara sane liquet, cum magnum templum ab imperatore esset jam absolutum (huc respicit vox φιλοκαλουμένου), casum hunc evenisse. Xyl.

(51) A *pisis* et leguminibus ridicule lectores arcet Meursius, ubi pro voce πινσός *pinsum* et *pisum* reponit. Insulse quoque *pinnacula* reddidit Xylander, quæ sustantacula sunt, *pilæ* nimirum et *stelæ quadræ* grandiores concameratum tectum suffulcientes. Casui non absimili impediendo in S. domo Lauretana, quam reparando illi qui Cpoli obtigit, curam adhibitam describit Turselinus Lauretanæ historiæ l. III, c. 7 : *Basilicæ testudo* (trullus) *stabat octo latericiis innixa pilis. Attamen sive superstructorum parietum altitudine, sive nimio impositi plumbi pondere degravante, succumbere onere et rimas agere repente cœpit, novo cellæ ornamento cellæque cui imminebat fœdam ruinam minitans* (sacra cella sub tholo, ubi CP. ciborium eique supposition altare erectum erat, locata est). Hinc quibusdam interjectis : *confestim de communi sententia* (Sangallus architectus cum Nerucio) *pilas tanto oneri impares intentiore cura munire ac firmare aggreditur. Igitur validis trabibus testudinem protinus fulcit, et circum effossis strenue fundamentis pilas impigre convestit quadrato lapide, firmatque quatuor inter alternas pilas arcubus minoribus exstructis, qui superimposito oneri forent satis.* Uno verbo auctor noster ἤγειρεν ἄλλους πινσοὺς καὶ ἐδέξατο τὸν τροῦλον. Goar.

(52) Gradus rotundi per gyrum in altum tendentes, quorum exterior structura pilas interiores communiebat et trullum subfulciebat. Gaor.

(53) Quatuor nimirum arcuum quatuor pilas simul connectentium et concamerato tholo sive trullo, ad eum excipiendum, suppositorum. Goar.

D

tuam gloriam auge ac tuere, intercedente sancta Deipara Virgine Maria.

καὶ Θεοδώρα, ἃ εὐμενῶς πρόσδεξαι, Υἱὲ καὶ Λόγε τοῦ Θεοῦ, ὁ σαρκωθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ σταυρωθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἡμᾶς ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει σου διατήρησον, καὶ τὴν πολιτείαν ἣν ἡμῖν ἐπιστευσας, εἰς τὴν ἰδίαν σου δόξαν αὔξησον καὶ φύλαξον πρεσβείαις τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας.

Eodem anno Hunni, qui et Slavini dicuntur, Thraciam infestaverunt, multosque captivos abduxerunt, multos occiderunt, capto etiam præfecto ejus provinciæ. Cumque partes quasdam muri Anastasiani terræ motibus prostratas invenissent, ingressi sunt, et in potestatem suam omnia redegerunt usque ad Dripeam et Nymphas et Chiti pagum. **678** Eo cognito, imperator multos de civibus ad Longum murum misit. Ibi commissa pugna multi Romanorum ceciderunt. Belisarium ergo Justinianus contra Hunnos mittit. Is equis civium sumptis, armata multitudine venit ad Chiti pagum; fossaque acta, quotquot Barbarorum cepit, eos necavit. Jussit etiam arbores cædi et post exercitum suum eas trahi: ita ventus magnum pulverem excitatum supra Hunnos evexit, qui putantes magnos adesse exercitus, usque Arcadiopolin profugerunt. Jubet ergo imperator naves bipuppes parari, iisque in Danubio contra Hunnos uti. Quod ubi resciverunt Barbari, missis legatis petiverunt ut sibi tuto reditus per id flumen concederetur. Misit ergo imperator Justinum curopalatam, sorore sua natum, qui eos traduceret.

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἐπανέστησαν οἱ Οὖννοι (54) οἱ καὶ Σθλαβῖνοι τῇ Θρᾴκῃ, καὶ ἠχγαλώτευσαν καὶ ἐφόνευσαν πολλούς, ἐκράτησαν δὲ καὶ τὸν στρατηλάτην καὶ τὸν στρατηγόν. Εὑρόντες δὲ καὶ τοῦ Ἀναστασιακοῦ τείχους (55) τόπους πεπτωκότας ἐκ τῶν σεισμῶν εἰσῆλθον καὶ ἠχμαλώτευσαν ἕως Δριπείας καὶ Νυμφῶν καὶ Χίτου κώμης. Τοῦτο γνοὺς ὁ βασιλεὺς ἐδημότευσε πολλούς, καὶ ἔπεμψεν εἰς τὸ μακρὸν τεῖχος. Καὶ συγκρούσαντες πόλεμον πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπέθανον. Ἀπέστειλε δὲ ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν τὸν Βελισάριον, ὃς λαβὼν τοὺς ἵππους τῶν πολιτῶν καὶ ἐξοπλίσας λαὸν ἦλθεν εἰς Χίτου κωμην, καὶ ποιήσας φοσσάτον (56) ὅσους [P. 387] ἐκράτησεν ἐξ αὐτῶν ἀπέκτεινεν. Ἐκέλευσε δὲ κοπῆναι δένδρα καὶ σύρεσθαι ὀπισω τοῦ ἐξερκετου αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀνέμου κονιορτὸς μέγας, καὶ ἀπήγαγεν αὐτὸν ἐπάνω τῶν Οὔννων. Οἱ δὲ νομίσαντες πλήθη πολλὰ εἶναι ἔφυγον ἕως Ἀρκαδιου πόλεως. Κελεύει οὖν ὁ βασιλεὺς γενέσθαι πλοῖα δίπρυμνα (57) καὶ ἀπελθεῖν εἰς τὸν Δάνουβιν καὶ πολεμῆσαι αὐτοῖς. Ὅπερ γνόντες οἱ Βάρβαροι παρεκάλεσαν διὰ πρεσβευτοῦ ἀκίνδυνον παραχωρῆσαι αὐτοῖς τὴν τοῦ ποταμοῦ διάβασιν. Καὶ ἀπεστειλεν ὁ βασιλεὺς Ἰουστῖνον τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ τὸν κουροπαλάτην (58) διαβιβάσαι αὐτούς.

Anno 33 pontem in Sangario flumine condit, quinque fornicibus. Prius ligneo ponte constratus fuerat. Condit etiam templum Deiparæ in fonte.

Τῷ λγ' ἔτει κτίζει τὴν γέφυραν τοῦ Σαγγάρεως (59) ποταμοῦ, τὴν λεγομένην πενταγέφυρον, διὰ καμερῶν (60) πέντε, ξυλίνην πρότερον οὖσαν. Κτίζει δὲ καὶ τὸν ἐν τῇ πηγῇ ναὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Anno 34. eum ob dolorem capitis Justinianus in

Τῷ λδ' ἔτει ἐφημίσθη ἐν τῇ πόλει ὅτι ὁ βασιλεὺς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(54) Hunnos Cotriguros vocat Agathias, quos sub Zaberga duce in Europam irrupisse refert l. v. Goar.

(55) Is ipse mox Longus murus dicitur. Fuit autem exstructus ab Anastasio Dicoro imperatore. Ejus descriptionem qui volet, petat ex Anastasio Silentiario Suidæ et ex Nicephori xvi, 39. Xyl. — Ad Barbarorum excursus reprimendos ab Anastasio exstructi ad Chersonesi isthmum. Agathias citatus: *In hoc isthmo porrectior inædificatus est murus, in utrumque mare productus.* Μακρὸν τεῖχος sparsim in hac historia vocatur. Goar.

(56) Nihil minus est quam *fossam agere*, juxta Xylandrum, sed *copias cogere*, *castra ponere*. Φοσσάτον est στρατός, ut Glossæ Græco-Barbaræ docent; dicitur quoque de *castris vallo munitis*. Goar.

(57) *Actuarias naves multiplici remigio, et ipsas amphiproras*, scribit Agathias. *Actuariæ* sunt quæ remis aguntur, *amphiproræ*, quæ utrinque proram habent, sicut et δίπρυμναι, quæ utrinque puppim; quæ quandoque sine temone sunt, et non versæ hinc inde agi possunt. Amphiproras hujusmodi Zonaras accurate describit in Constantino: Πλοῖα δ' ἦσαν τὰ μὲν πλεῖστα μονήρη, ἔστι δ' ἃ καὶ δίκροτα. Καὶ τισιν αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς πρώρας καὶ ἐκ πρύμνης πηδάλια ἦσκητο, καὶ κυβερνήτας ναύτας τε διπλοῦς εἶχον, ὅπως καὶ ἐπεὶ πλέωσι καὶ ἀναχωρῶσι, μὴ ἀναστρεφόμενοι, κατὶ τοὺς ἐναντίους ἐν τῷ πρόσπλῳ καὶ τῷ ἀπόπλῳ αὐτῶν σφάλωσι. Goar.

(58) Vox composita. Est autem dignitatis appellato, quod vel ex Zonara discas. Evagrius initio lib. V eam interpretatur, cum Justino dicit fuisse aulæ custodiam, hoc est palatii curam, commissam, quo munere fungentem Romani curopalatam vocant. Sic et Nicephorus xvii, 33. Sed et Iberiæ curopalates alibi memoratur. Xyl. — A suspecta *cura palatii*, ut loquitur Cassiodorus in *Var.* et Marcellinus l. xxvi et xxxi. Quia curat palatium, Latinis *cura palatii* dicitur. Goar.

(59) *Sarum* vocat Procopius l. v *De Ædif. Justiniani*, orat. 5, eumque ex Armeniæ montibus sua narratione deducit. *Agoreos* illi nomen imponit Paulus Diaconus, ac breviter de illo: *Cœpit imperator*, inquit, *ædificare pontem Agareos fluminis, convertens eumdem amnem in alium alveum, voluitque arcus mirabiles quinque, et fecit eum meabilem, eum antea ligneus fuerit.* Alii Zacarim vocant, ad quem Nacolia Phrygiæ civitas sita est. Zacarim hobie dicunt Turcæ ex Leunclavio. Goar.

(60) Ea vox curvum et flexum notat; poeta:

Hirtæ camaris sub cornibus aures. Xyl.

Καμάρα vel aliis καμέρα *fornix* est, *arcus*, *tholus concameratus*, Goar.

ἐτελεύτησε διὰ τὸ κεφαλαλγεῖν καὶ μηδένα θεωρεῖν. Καὶ ἦν ταραχὴ καὶ ἁρπαγαὶ εἴς τε τὰς προβολὰς (61) καὶ τὰ μαγκιπεῖα. Καὶ περὶ ὥραν θ' προσέταξε τῷ ἐπάρχῳ, καὶ ἀνῆψε φῶτα εἰς ὅλην τὴν πόλιν, ὅτι ὑγίανεν ὁ βασιλεὺς, καὶ συνεστάλη τὰ τῆς ταραχῆς. Τῷ Δεκεμβρίῳ μηνὶ γέγονεν ἐμπρησμὸς μέγας ἀπό τε τῶν Σοφιῶν καὶ ἕως τῶν Πρόβου. Γέγονε καὶ θανατήριον μέγα ἐν Κιλικίᾳ καὶ Ἀναζάρβῳ καὶ Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ, καὶ σεισμοί. Συνέβαλλον δὲ κατ' ἀλλήλων οἱ ὀρθόδοξοι καὶ Σεβηριανοί, καὶ πολλοὶ φόνοι γεγόνασι. Καὶ ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀτάκτους ἐκόλασε.

Τῷ λε' γέγονεν ἐμπρησμὸς ἑσπέρας βαθείας ἐν τοῖς Καισαρίου ἕως τῆς Ὀμφακερᾶς, καὶ ἐκαύθη πάντα τὰ ἐργαστήρια καὶ πυλεῶνες τοῦ Βοός. Ἱππικοῦ δὲ ἀγομένου γέγονε δημοτικὴ ταραχὴ, καὶ ἐπῆλθον οἱ Πράσινοι τοῖς Βενέτοις, καὶ πολλοὺς φόνους πεποιήκασιν· οὓς κρατήσας ὁ βασιλεὺς πολλαῖς βασάνοις ἐκόλασε.

Τῷ λζ' ἔτει γέγονε πάλιν στάσις δημοτικὴ ἐν τοῖς πιττακίοις, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ὁ βασιλεὺς ἐτιμωρήσατο. Γέγονε δὲ ἀβροχία καὶ λεῖψις ὕδατος. Τότε ἐπινίκια ἦλθον ἀπὸ Ῥώμης ὡς Ναρσῆς ὁ πατρίκιος δύο πόλεις ὀχυρὰς τῶν Γότθων παράλαβε, Βιρίαν καὶ Βρίγκας (62). Ἐπιβουλῆς δὲ μελετηθείσης ὑπεβλήθη ψευδῶς παρὰ τῶν κρατηθέντων καὶ Βελισάριος, καὶ ὡρίσθη καθίζεσθαι ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἀπρόϊτος. Καὶ τῇ ιθ' τοῦ Ἰουλίου ἀθῶος φανεὶς πάλιν τὰ ἀφαιρεθέντα αὐτοῦ ἀπέλαβε.

Τῷ λζ' ἔτει γέγονεν ἐμπρησμὸς, καὶ ἐκαύθη τελείως ὁ ξενὼν τῶν Σαμψὼν καὶ τὰ ἔμπροσθεν τοῦ Γούφου οἰκήματα καὶ τὸ μεσαύλιον (63) τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας τὸ λεγόμενον Γαρσονοστάσιον (64) καὶ τὰ δύο ἀσκητήρια τὰ πλησίον τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, καὶ τὸ μέρος τοῦ νάρθηκος αὐτῆς.

[388] Τῷ λη' ἔτει τελευτᾷ Βελισάριος ὁ πατρίκιος ἐν Βυζαντίῳ. Τούτῳ τῷ ἔτει Εὐτυχιος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καθῃρέθη καὶ ἐξωρίσθη ἐν Ἀμασίᾳ ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ, καὶ γέγονεν ἀντ' αὐτοῦ Ἰωάννης ἀπὸ σχολαστικῶν. Εἰς δὲ τὰ τέλη αὐτοῦ Ἰουστινιανὸς τὸ περὶ φθαρτοῦ καὶ ἀφθάρτου κινήσας δόγμα, καὶ ἴδικτον πανταχοῦ καταπέμψας, ἀλλότριος τῆς εὐσεβείας Θεοῦ ἐτελεύτησε, βασιλεύσας ἔτη λη', μῆνας ζ', ἡμέρας ιγ'. Καὶ γίνεται τούτου διάδοχος ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἰουστῖνος ὁ κουροπαλάτης. Ἡ δὲ Αὐγουστα Θεοδώρα προετελεύτησεν.

A conspectum populi non prodiret, diditus est in urbe rumor de morte ejus. Itaque tumultuatum est, direptæque tabernæ et mancipia. Circa horam nonam præfectus mandato imperatoris lumina per totam urbem succendit, quibus imperatorem salvum esse indicabatur. Ea res tumultum sedavit. Mense Decembri magnum fuit incendium, a Sophiæ usque ad Probi. Fuit et **679** magna pestis in Cilicia et Anazarbi et Antiochiæ magnæ, et terræ motus. Depugnaverunt etiam inter se orthodoxi et Severiani, et multæ sunt cædes factæ. Imperator autem ministris missis turbatores puniit.

Anno 35 magnum alta vespera fuit incendium in Cæsario, quod grassatum est usque ad Omphaceram. Officinæ omnes conflagrarunt, et vestibula Bovis. Certamine porro equestri commisso Prasini Venetos adorti sunt per tumultum populi, multasque ediderunt cædes; quarum auctores imperator multis suppliciis affecit.

Anno 36 rursum populi seditio fuit in Pittaciis. Ejus causa multos imperator puniit. Cum autem diu non pluisset, aquæ penuria ingruit. Victoriæ tum nuntius Roma allatus, Narsetem patricium duas munitas urbes de Gothis recepisse, Viriam et Brincas. Insidiis autem factis, et earum comprehensis auctoribus, falso ab iis delatum est Belisarii quoque nomen, isque jussus domi se continere. Qui 19 Julii innocentia sua detecta, in publicum prodiit et sua recuperavit.

Anno 37 incendio conflagravit hospitalis domus Samsonia, et quæ sunt ante Rufum ædificia, ac media aula magni templi, quæ Garsonostasium dicitur, item duo asceteria propinqua Sanctæ Paci, parsque marthecis ejus.

680 Anno 38 moritur Belisarius patricius Byzantii. Eodem anno Justinianus Eutychium patriarcham Cpolitanum sua spoliatum dignitate Amaseam relegat; eique sufficitur Joannes scholasticus. Ad extremum Justininianus opinionem de corruptibili et incorruptibili in medium protulit, edictoque ea de re circummisso alienus a vera religione vita excessit, cum imperasset annos triginta octo, menses septem, dies tredecim. Successit ei Justinus curopalates sorore Justiniani natus, mortua jam ante Theodora Augusta.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(61) Fortassis scribendum προπυλάς. Xyl. — Μαγκιπεῖα longe esse a *mancipio* significando jam superius insinuatum est. *Pistrinum* enim est, sive *panis* venum expositi *officina*. Προοολή vero *officina* quidem est, sed ea *qua merces exponuntur*, nil tamen in ea fit operis. Ἐργαστήριον tandem artificum est, qua industria humana opus quodcunque potest elaborari. Auctor infra ultimo Justiniani anno. Goar.

(62) Nomina vitiosa. Et difficile conjectu quid sit restituendum. Res gestæ Narsetis contra Gothos sunt apud Procopium libro ultimo *Belli Gothici*. Xyl.

(63) Allusionem, non sensum notat Xylander circa μεσαύλιον, quod *aream*, *atrium*, patentem sub dio locum mœnibus tamen clausum indigitat; de quo jam superius. Hic vero tectum aliquod ædificium, et media in area locatum subindicat. Goar.

(64) Ad vocem Γαρσονοστάσιον adnotatum est in margine : Ἐμοὶ δοκεῖ παιδοστάσιου· γαρτζούνιον γὰρ παρὰ Λατίνοις τὸ παιδίον. Cæterum hæc vox Latina non est, sed Francica hodieque est. Xyl. — Scribit idem Theophanes; verbumque est ex Italico Græcoque conflatum, et est *pedissequorum statio*, le parvis des garçons ou laquais. Goar.

Justinus patria Trax, orthodoxus, imperavit annos tredecim. Statura fuit justa, latus grandis, subcœsius, subfulvus, rara barba, meticulosus, ad iram proclivis. Paulo post factus est elatior animi, stolidus, pleraque nullo concilio agens, condendi studiosus, magnificus in donando. Uxor ejus fuit Sophia. Coronatus est ab Joanne scholastico patriarcha. Cum autem pius esset, templa a Justiniano condita exornavit, ut magnum Apostolorum, et reliqua, donariis et instrumentis ea redituque instruens largo. Misit etiam Photinum abbatem, Belisarii privignum, cum plena potestate pacem in Ecclesiis Ægypti et Alexandriæ conciliandi. Justinus hic cum crebro ægrotaret ac vertigine vexaretur neque in publicum prodire posset, potentes quidam, quia ad imperatorem querelæ de iis afferri non possent, nemini parcentes omnium facultates **681** diripuerunt. Cum vero imperator aliquando se recollegisset atque ad templum prodiisset, ii qui injuria fuerant affecti, misericordiam ipsius magna voce imploraverunt. Omnibus ergo in curiam convocatis, Justinus : Existimabam, inquit, vos omnes pietatem colere, vestrisque contentos nemini egenorum injuriam inferre. At vos et Deo et imperio nostro adversa patratis facinora. Hortor ergo vos ut pauperibus sua ultro reddatis, ne vestra ipsorum bona amittatis. Potentes his auditis, tamen consuetudine ducti, deteriora etiam prioribus adjecerunt : acris enim res est consuetudo, quæ etiam altera natura judicatur. Itaque cum imperator rursus ad procensum prodiret, plures eum invocabant. Rursus igitur in progressu convocato senatu dicit : Si me a Deo putatis imperatorem factum, ejus auxilio imperare, parete justis meis mandatis et injuria afficere pauperes desinite : solis namque piscibus moris est ut validior et major devoret minorem. Quod si meis præceptis non parere, sed in rapiendo aliena vestris obsequi vultis cupiditatibus, alium vobis vestro arbitratu deligite imperatorem : ego enim contumacibus, injustis ac aliena involantibus imperare nolo. Ibi quidam procerum, libertate dicendi sumpta, ita imperatorem alloquitur : Constitue me coram omnibus præfectum urbis, mandaque ne cujusquam rationem potiorem justitia habeam, utque mihi te de rebus necessariis monituro semper aditus pateat : recipio in me effecturum me intra mensem, ne ulla sit vel **682** illata in urbe vel accepta injuria. Quodsi quis proferet culpam quam ego mihi indicatam non puniverim, capite me plecti jubeo. Pergratum hoc imperatori fuit, eumque præfectum urbis constituit. Is ergo cum mane pro tribunali sederet, et quædam vidua quereretur se a magistro quodam omnibus suis facultatibus spoliatam, mittit eam cum sigillo ad magistrum illum, jubetque eum ad

A Ἰουστῖνος ὁ ὀρθόδοξος, ὁ Θρᾷξ, ἐβασίλευσεν ἔτη ιγ'. Οὗτος ἦν τῇ ἰδέᾳ εὐῆλιξ, πλατὺς, εὔογκος, ὑπόγλαυκος, ὑπόξανθος, σπανίζων τὴν γενειάδα, δειλὸς, ὀξύθυμος· μετ' ὀλίγον δὲ μεγαλόψυχος, ἀπονενοημένος, ἀσύμβουλος τὰ πλείω φιλοκτίστης, μεγαλόδωρος. Τούτου γυνὴ Σοφία. Ἐστέφθη δὲ ὑπὸ Ἰωάννου πατριάρχου τοῦ ἀπὸ σχολαστικῶν. Εὐσεβὴς δὲ ὢν ἐπεκόσμησε τὰς ἐκκλησίας τὰς κτισθείσας ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ, τήν τε Μεγάλην ἐκκλησίαν, τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, καὶ τὰς λοιπὰς, χαρισάμενος αὐταῖς κειμήλια καὶ ἔπιπλα (65) καὶ πᾶσαν πρόσοδον. Ἀπέστειλε δὲ τὸν ἀββᾶν Φωτεινὸν τὸν πρόγονον Βελισαρίου, δοὺς αὐτῷ πᾶσιν ἐξουσίαν τοῦ εἰρηνεῦσαι τὰς Ἐκκλησίας Αἰγύπτου καὶ Ἀλεξανδρείας. Οὗτος ὁ Ἰουστῖνος συνεχῶς νοσηλευόμενος B καὶ σκοτοδινιῶν καὶ μὴ δυνάμενος προέρχεσθαι, ἐπεί τινες κατὰ τῶν δυναστῶν ἐγκαλεῖν οὐκ εἶχον, οἱ δυνάσται τινὸς μὴ φειδόμενοι τὰ πάντων διήρπαζον. Εἴ ποτε ἴσχυσε προελθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τούτῳ ἐπεβόων οἱ ἀδικούμενοι ἐλέους τυχεῖν. Πάντας τοίνυν ἐπὶ συγκλήτου προσκαλεσάμενος ἔφη· Ἐγὼ μὲν ᾤμην ἅπαντας ὑμᾶς εὐσεβεῖς εἶναι καὶ ἀρκεῖσθαι τοῖς ἰδίοις, καὶ μηδένα τῶν πτωχῶν ἀδικεῖν· ὑμεῖς δὲ τάναντία τοῦ Θεοῦ πράττετε καὶ τῆς ἐμῆς βασιλείας. Ἀλλὰ παρακαλῶ ὑμᾶς, τὰ τῶν πτῶχῶν ἀπόδοτε ἑκόντες, μήπως καὶ τὰ ὑμῶν ἀπολέσητε. Οἱ δὲ τοῦτο ἀκούσαντες χείρονα μᾶλλον ἢ πρότερον ἔπραττον, ὑπὸ συνηθείας ἑλκόμενοι· δεινὸν γὰρ ἡ συνήθεια, ὥστε καὶ δευτέρα φύσις λελόγισται. Αὖθις δὲ τοῦ βασιλέως ἐπὶ πρόκενσον προϊόντος πλείονες ἐπεβόων. Ὁ δὲ πάλιν ἐν τῇ προελεύσει τὴν σύγκλητον C προσκαλεσάμενος ἔφη· Εἰ μὲν ἐκ Θεοῦ με καὶ ἐν Θεῷ βασιλείαν ἔχειν οἴεσθε, τὰ παρ' ἐμοῦ δικαίως λεγόμενα πράττετε καὶ τοῦ ἀδικεῖν τοὺς πτωχοὺς παύσασθε· μόνοις γὰρ ἰχθύσι τοῦτο νενόμισται, τὸ τὸν δυνατώτερον καὶ μείζονα κατεσθίειν τὸν ἐλάσσονα. Εἰ δὲ τοῖς ἐμοῖς προστάγμασιν [P. 389] οὐχ ὑπείκετε, ἀλλὰ ταῖς ἰδίαις ἐπιθυμίαις ἁλισκόμενοι πλεονεκτεῖτε, προχειρίσασθε ἕτερον ὃν ἂν βούλησθε ὑμῖν βασιλέα· ἐγὼ γὰρ ἀπειθῶν καὶ ἀδίκων καὶ πλεονεκτῶν βασιλεύειν οὐ δύναμαι. Εἷς δέ τις τῶν ἐν τέλει παῤῥησιασάμενός φησι τῷ βασιλεῖ· Προχειρισάτω με ἡ βασιλεία σου ἐνώπιον πάντων ἔπαρχον, καὶ διορισάτω μηδενὸς φείδεσθαι τοῦ δικαίου ἕνεκα, συγχωρείτω δὲ με εἰσέρχεσθαι πρὸς σε ἀκωλύτως τοῦ τὰ ἀνήκοντα ὑπομιμνήσκειν τὸ κράτος σου· καὶ D βεβαιῶ μέχρι τριάκοντα ἡμερῶν μὴ εὑρίσκεσθαι τὸν ἀδικοῦντα ἢ ἀδικούμενον. Εἰ δέ τις ὑπομνήσει περί τινος ὑποθέσεως ἧς ἔχουσα, ἐγὼ καὶ οὐκ ἐξεδίκησα, κεφαλικῶς τιμωρηθήσομαι. Τοῦτο τοῦ βασιλέως ἀσμένως ἀποδεξαμένου, προεχειρίσθη ἔπαρχος. Ἐωθεν δὲ ἐπὶ τῷ ἐπαρχικῷ βήματι προκαθίσαντος, καὶ τινος αὐτῷ γυναικὸς χήρας προσελθούσης καὶ φησάσης ὡς μάγιστρός τις καθήρπασεν αὐτῆς τὴν οὐσίαν ἅπασαν, ἀπέστειλεν αὐτὴν μετὰ σφραγῖδος εἰπεῖν τῷ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(65) Ἔπιπλα, *aulæa, stragulæ, vela* proprie sunt *pepla*, non *instrumenta*, ut corrupte interpres. GOAR.

μαγίστρῳ παραγενέσθαι δικαιολογηθησόμενον. Τῆς δὲ ἀπελθούσης καὶ μᾶλλον τυφθείσης, ἕνα τῶν αὐτοῦ κουρσώρων ὁ ἔπαρχος πρὸς τὸν μάγιστρον ἔπεμψε· κἀκεῖνον παραλογισάμενος ἀπεπέμψατο. Τοῦ δὲ ἐπάρχου ἐν τῷ ἱππικῷ τὸν μάγιστρον ἐκδεχομένου, αὐτοῦ τε τοῦ μαγίστρου κληθέντος εἰς τὴν βασιλικὴν ἑστίασιν, ἦλθε καὶ ὁ ἔπαρχος πρὸς τὸν βασιλέα, καί φησι πρὸς αὐτόν· Εἰ μὲν ἃ προσέταξάς μοι, ὦ βασιλεῦ, φυλάττεις, τοῦ μὴ φείδεσθαι τῶν τοὺς πτωχοὺς ἀδικούντων, γνῶθί με τελειοῦντα τὴν ἐμὴν ὑπόσχεσιν. Εἰ δὲ μεταμελόμενος φίλους μᾶλλον σεαυτῷ ποιεῖς καὶ συνεστιᾷς, γνῶθι κἀμὲ παραιτούμενον. Καὶ ὁ βασιλεύς· Εἰ ἐγώ εἰμι ὁ ἀδικῶν, ἐξανάστησόν με τοῦ θρόνου. Ὁ δὲ αὐτίκα τὸν μάγιστρον βιαίως ἅρας ἐν τῇ λεγομένῃ Χαλκῇ παρεγένετο, καὶ ἀκριβολογησάμενος τὰ παρ' ἀμφοτέρων λεγόμενα, καὶ γνοὺς ὡς οὐ μικρῶς ἠδικήθη παρ' αὐτοῦ ἡ γυνή, τύψας αὐτὸν, καὶ τὴν κεφαλὴν κείρας, καὶ γυμνὸν ὄνῳ ἐπικαθίσας διὰ μέσης τῆς πόλεως ἐθριάμβευσε, δοὺς τῇ γυναικὶ πᾶσαν τὴν περιουσίαν ἐκείνου. Καὶ ἐκ τούτου πάντες ἐσωφρονίσθησαν καὶ πρὸς ἀλλήλους πολυτρόπως εἰρήνευσαν, ὡς μέχρι λ' ἡμερῶν μὴ εὑρίσκεσθαι ἐγκαλοῦντα ἢ ἐγκαλούμενον. Καὶ ὁ ἔπαρχος ἔφη τῷ βασιλεῖ· Νῦν, δέσποτα, ὅπερ ὑπεσχόμην ἐτελείωσα. Τοῦ δὲ βασιλέως προελθόντος, ὡς οὐδεὶς ἦν ὁ ἐγκαλῶν, ὑποστρέψας πατρίκιον αὐτὸν ἐποίησε καὶ ὕπαρχον αὖτὸν μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

dicendam causam venire. Cum eam magister verberibus male multatam remisisset, mittit præfectus ad eum de cursoribus suis unum : hunc quoque is verbis delusum dimisit. Interim dum præfectus in Circo sedet magistrumque opperitur, hic ad convivium ad imperatore vocatur. Eodem se præfectus quoque confert, aitque imperatori : Si in eo, imperator, persistis, quod mihi mandasti, ne cui eorum qui pauperes concutiunt parcam, scito me promissis meis satisfacturum. Sin eos tu pœnitentia ductus amicos potius habes et conviviis adhibes, scias me quoque detrectare ea quæ in me recepi. Imperatore respondente uti seipsum potius solio detraheret, si sontem talis criminis sciret, præfectus illico magistrum vi abripuit, et in curiam quæ Ærea dicitur cum eo abiit. Ibi diligenter utriusque sermone considerato, cum haud levibus injuriis ab eo affectam mulierem comperisset, verberibus impositis homini caput rasit, asinoque nudum impositum per mediam urbem veluti in triumpho duxit, et omnes ejus opes mulieri addixit. Hoc exemplum reliquos ita in viam redegit, ut ubique 682 summa in pace viveretur, atque intra 30 diem neque actor ullus esset neque reus injuriarum. Tum præfectus imperatori significat se promissa implevisse ; et imperator in publicum progressus, cum nulla querela audiretur, reversus patricia dignitate eum ornat et per omnem vitam præfectum urbis esse jubet.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου Ὁρμίσδας ἐπίσκοπος Ῥώμης καταλαβὼν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἅμα πλείστοις ἐπισκόποις, τοὺς ἀνθισταμένους τῇ συνόδῳ Χαλκηδόνος καθῆρεν Σεβῆρον τὸν Ἀντιοχείας [P. 390] καὶ Φιλόξενον, βεβαιώσαντες τὴν αὐτὴν σύνοδον, καὶ περὶ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ τὰ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας προσθέντες ῥήματα. Ὁ στατὴρ ὁ νοητὸς, τὸ νόμισμα τὸ βασιλικὸν, ὁ ἐν ἑνότητι ἁπλοῦς χαρακτὴρ Χριστὸς ἑαυτὸν ὑπὲρ πάντων προσκεκόμικεν εἰς ἁπάντων ζωῆς ἀντίλυτρον. Δύο δὲ φύσεις λέγοντες τὴν διαφορὰν σημαίνομεν τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Λόγου διὰ τὸ ἀσύγχυτον. Ἡ γὰρ σύγκρασις ἀφανισμὸν τῶν δύο φύσεως ἀπεργάζεται. Ἡ δὲ ἄῤῥητος ἕνωσις ὁμολογουμένη καὶ ἀσυγχύτους φυλάττει τὰς φύσεις, καὶ ἕνα ἀποτελεῖ ἐξ ἀμφοῖν ὀφθέντα Χριστὸν, Θεὸν ὁμοῦ τε καὶ ἄνθρωπον γενόμενον τὸν αὐτόν.

Justino imperante, Hormisdas Romæ episcopus Cpolin cum plurimis episcopis profectus adversarios Chalcedonensis concilii damnat, Severum Antiochensem et Philoxenum ; ratumque esse jubent illud concilium, ac de duabus in Christo naturis hæc Cyrilli Alexandreæ episcopi addunt verba : Stater qui mente intelligitur, nomisma regium, simplex in unitate character, Christus seipsum pro omnibus obtulit, ut vitam omnium redimeret. Cum autem duas naturas dicimus, differentiam significamus carnis et Dei Verbi, quia illa confusa non sunt. Etenim commistio utriusque naturæ abolitionem secum traheret. Sed ineffabilis illa quam confitemur unitio, neque naturas confundit, et ex duabus unum Christum conficit, qui se exhibuit ; idemque et Deus est et homo.

Τῷ β' ἔτει Αἰθέριος καὶ Αὔδιος καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς ἰατροὶ ἐπεβούλευσαν τῷ βασιλεῖ, καὶ γνωσθέντες ἀπέθανον ξίφει.

Anno secundo Ætherius et Audius, medicique qui illis aderant, insidiati sunt imperatoris vitæ, et re detecta gladio interempti.

Τῷ γ' ἔτει μεταστειλαμένη Σοφία ἡ Λύγοῦστα πάντας τοὺς χρεωστοῦντας ἀπέδωκε τοῖς κεχρεωστημένοις πάντα τὰ ὀφειλόμενα, ἀντιστραφέντων τῶν ἐνεχύρων τοῖς ἰδίοις αὐθέναις.

Tertio anno Sophia Augusta, accitis omnibus qui ære alieno obstricti 684 erant, debita eorum creditoribus persolvit et pignora suis dominis reddidit.

Τῷ δ' ἔτει κτίζει τὸ παλάτιον τῶν Σοφιανῶν εἰς ὄνομα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σοφίας.

Quarto anno Justinus condit palatium Sophianorum, de nomine Sophiæ conjugis suæ.

Τῷ ε' ἔτει κτίζει τὴν μονὴν τῆς Ηρίγκηπος, προάστειον αὐτὴν οὖσαν.

Quinto anno ædificat mansionem Principis feminæ in suburbio.

Τῷ ς' ἔτει Ναρσῆς ὁ ἀγαπητὸς τοῦ βασιλέως ἔκτισε τὴν οἰκίαν Ναρσοῦ καὶ τὴν μονὴν τῶν καθαρῶν.

Sexto anno Narses charissimus imperatori domum Narsetis exstruxit et Catharorum mansionem.

Et Justinus inaudiens Augustum suum sobrinum ducem Alexandreæ sibi insidias moliri, missis ministris, capite truncavit.

Septimo anno Justinus cœpit condere ædem Apostolorum Petri et Pauli, in loco qui a pupillis educandis Orphanotropheum dicitur. Addidit et templo quod est in Blachernis duos fornices, effecitque ut crucis formam referret. Eodem anno pugna inter Persas et Romanos ad Sargathum commissa, victoria fuit penes Romanos.

Nono anno Avares ad Danubium venerunt ac vicerunt Romanos. Et Artabanus Persa, in Romanorum ditionem facta incursione, multos captivos abduxit, captoque etiam Daras castro domum rediit. Justinus nuntio tantæ cladis accepto animo abalienatus est, petiitque ab Hormisda uti pacem componeret, quæ et in annum pacta est. Constitutum **685** sub eo est ut psalmus *Tuæ cænæ mysticæ* magna feria quinta caneretur. Allata quoque tunc est imago nulla manu effecta Camulianis pago Cappadociæ, et veneranda ligna ab Apamea urbe Syriæ secundæ. Institutum etiam est ut hymnus Cherubicus cantaretur.

Anno 10 Justinus Tiberium comitem excubitorum adoptavit ac Cæsarem creavit, imperiique collegam ascivit. Laborabat Justinus obstructione pedum, ac plerumque decumbebat.

Undecimo anno imperator exstruxit duos magnos aquæductus, alterum Valentis, alterum Adranem nomine, atque istis operibus magnam aquæ copiam urbi suppeditavit. Ædificavit etiam palatia in portu Juliani, ipsumque portum repurgavit; duasque in medio ejus collocavit statuas, alteram suam, alteram uxoris Sophiæ. Portum quoque ipsum Sophiam denominavit. Eodem etiam ædificavit templum principis ducum, cui ab Adda quodam ibi morato nomen est.

Anno 12 obiit Joannes episcopus Cpolitanus. Eum episcopatum anno 13 recepit Eutyches.

A Ἀκούσας δὲ Ἰουστῖνος ὅτι ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Αὔγουστος, ὃς ἦν δοὺξ Ἀλεξανδρείας, συσκευὴν μελετᾷ κατὰ τοῦ βασιλέως, πέμψας αὐτὸν ἀπεκεφάλισε.

Τῷ ζ' ἔτει ἤρξατο Ἰουστῖνος κτίζειν τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ. Προσέθηκε δὲ καὶ εἰς τὸν ναὸν τῶν Βλαχερνῶν τὰς δύο ἁψῖδας, καὶ ἐποίησεν αὐτὴν σταυρωτήν. Τῷ αὐτῷ ἔτει γέγονε πόλεμος περὶ τὸ Σάργαθον μετὰ Περσῶν καὶ Ῥωμαίων, καὶ ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι.

Τῷ θ' ἔτει ἦλθον οἱ Ἄβαρες (66) εἰς τὸν Δάνουβιν, καὶ ἐνίκησαν τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ ὁ Πέρσης Ἀρταβὰν (67) ἐξήλασε κατὰ τῶν Ῥωμαίων, καὶ πολλὴν αἰχμαλωσίαν λαβὼν ὑπέστρεψεν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν, παραλαβὼν καὶ τὸ Δάρας. Τοῦτο μαθὼν Ἰουστῖνος τῷ μεγέθει τῆς συμφορᾶς νόσῳ παραφόρῳ περιβάλλεται καὶ σπονδὰς ποιῆσαι αἰτεῖται τὸν Ὀρμίσδαν (68), ὅστις καὶ ἐνιαυσιαίας ἐποίησεν. Ἐπὶ τούτου ἐτυπώθη ψάλλεσθαι τῇ μεγάλῃ ε' (69)· Τοῦ δείπνου σοῦ τοῦ μυστικοῦ (70). Ἦλθε δὲ καὶ ἡ ἀχειροποίητος (71) ἀπὸ τῶν Καμουλιανῶν, κώμης τῆς Καππαδοκίας, καὶ τὰ τίμια ξύλα ἀπὸ πόλεως Ἀπαμείας τῆς δευτέρας Συρίας. Ἐτυπώθη δὲ ψάλλεσθαι καὶ ὁ Χερουβικὸς ὕμνος (72).

Τῷ ι' ἔτει Ἰουστῖνος ὁ βασιλεὺς Τιβέριον τὸν κόμητα τῶν ἐξκουβιτόρων [P. 391] υἱοποιησάμενος (73) Καίσαρα ἀνηγόρευσε καὶ συγκάθεδρον αὐτοῦ ἐποίησεν. Ἦν δὲ ὁ βασιλεὺς στυφόμενος τοὺς πόδας (74) καὶ τὸ πλεῖον κατακείμενος.

Τῷ ια' ἔτει ἔκτισεν ὁ βασιλεὺς τὸν μέγαν ἀγωγὸν τοῦ Οὐάλεντος καὶ τὸν ἕτερον ἀγωγὸν τὸν λεγόμενον Ἀδράνην, καὶ ἐχορήγησε τῇ πόλει δαψίλειαν ὕδατος. Κτίζει οὖν καὶ τὰ παλάτια τὰ ἐν τῷ Ἰουλιανοῦ λιμένι. Ἀποκαθαίρει δὲ καὶ αὐτὸν τὸν λιμένα καὶ στήλας δύο ἐν μέσῳ αὐτοῦ ἵστησι, τήν τε ἑαυτοῦ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σοφίας, μετονομάσας καὶ τὸν λιμένα Σοφίας. Ἐποικοδομεῖ δὲ καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἀρχιστρατήγου (75), ὃς ἔκ τινος Ἄδδα ἐκεῖσε κατοικοῦντος, προσηγορεύετο.

Τῷ ιβ' ἔτει ἐτελεύτησεν Ἰωάννης ὁ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως. Τῷ ιγ' ἔτει Εὐτυχὴς (76

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(66) Simocatta I, 3 : Οὖννοι δὲ οὗτοι προσοικοῦντες τῷ Ἴστρῳ, ἀπιστότατον ἔθνος καὶ ἀπληστότατον. Goar.

(67) Hunc Zonaras *Ardamanem* nominat, Evagrius l. v, *Adaarmanem*. Xyl.

(68) *Rege Persarum* Zonaræ : nam Evagrius hunc quoque Chosroen facit. Xyl.

(69) Sic vocat feriam quintam, seu diem Jovis malis, quæ proxime est ante Pascha, celebris institutione sacrosanctæ cœnæ, *der hoch oder grünen Donnerstag*. Sic et Zonaras in posteriore imperio Constantini Leonis filii. Xyl.

(70) Modulus est in Basilii missa, communionis tempore cantandus. Goar.

(71) Quam imaginem dicat, ignoro, nisi quis putet de linteo impressa a Christo et ad Abgarum Edessenum missa sui imagine accipiendum. Xyl.

(72) Decantatur quotidie inter sacros liturgicos hymnos, cum a mensa propositionis dicta ad altare, solemni processu, sacra dona, id est, panis et vinum, deferuntur. Arcudius opere de Concordia utriusque Ecclesiæ, Euchologium in notis ad Chrysostomi liturgiam. Goar.

(73) Ad fores palatii *excubabant* illi et aditum observabant. Glossæ Basilicorum : ἐξκουβίτωρες τῶν παρεξόδων τοῦ παλατίου ὑπάρχοντες φύλακες. Simocatta quasi Cedreni scholiastes futurus III, 11, de Tiberio nostro scribit : Ἰουστῖνος Τιβέριον υἱοθεσίᾳ κοσμήσας, καὶ τῆς βασιλείας κοινωνὸν ποιησάμενος ἀνηγόρευσε Καίσαρα. Ἡγεμὼν δὲ ἐτύγχανεν ὢν τῶν τοῦ βασιλέως σωματοφυλάκων καὶ ὕπασπιστῶν, ὃν κόμητα ἐξκουβιτώρων τῇ συνήθει φωνῇ ἔθος Ῥωμαίοις καλεῖν. Isque idem forsan est quem post memoratos *excubitores* domesticorum *comitem excubitorem* nomine recenset Marcellinus l. XX. Goar.

(74) Zonaras eum ex pedibus laborasse ait. Xyl.

(75) Ignorat Xylander *cælestis militiæ principis* Michaelis nomen, et pueriliter *principem ducum* appellat Goar.

(76) *Eutychius* legendum ex Zonara et Nicephoro XVII, 36 ; et post paulo Cedrenus ita habet. Xyl.

ἀπέλαβε τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀσθενήσας καὶ μικρὸν ἀνεθεὶς προσεκαλέσατο τόν τε ἀρχιερέα καὶ τὴν σύγκλητον καὶ πάντας, καὶ ἀγαγὼν τὸν Καίσαρα Τιβέριον παρουσίᾳ πάντων προεβάλετο αὐτὸν βασιλέα, εἰπών· Ὁ Θεὸς ἀγαθόν σε ποιήσας αὐτός, οὐκ ἐγὼ, τὸ σχῆμα τῆς βασιλείας σοι δίδωσι. Τιμησον αὐτὸ, ἵνα τιμηθῇς ὑπ' αὐτοῦ. Μὴ ἐπιχαίρῃς αἵμασι, μὴ κοινώνει φόνοις. Μὴ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδώσῃς. Μὴ μηνιῇς τινί, ὡς κἀγώ· κἀγὼ γὰρ μηνιῶν ἔπταισα, καὶ σφαλεὶς ἀπέλαβον κατὰ τὰς ἀνομίας μου· ἀλλὰ δικάσομαι ἐν τῷ Θεῷ τοῖς ὑποβάλλουσί μοι ταῦτα. Μὴ ἐπαρθῇς ἐπὶ τιμῇ τῇ ς βασιλείας σου. Οὕτως ἔχε τοὺς πάντας ὡς ἑαυτόν. Γνῶθι τίς ἦς καὶ τίς εἶ νῦν. Μὴ ὑπερήφανος ἦς τοῖς ὁμοφύλοις, καὶ οὐχ ἁμάρτῃς. Οἶδας τίς ἦμην καὶ τίς εἰμι νῦν, τὸν θάνατον ἐν ὀφθαλμοῖς ὁρῶν. Πάντες οὗτοι οἱ παριστάμενοι δοῦλοί εἰσι καὶ τέκνα σου. Τῷ στρατῷ πρόσεχε. Ἀνάνδρους καὶ ἀσυνέτους μὴ προχειρίζου. Μή σε πεισάτωσαν ὅτι καὶ οἱ πρὸ σοῦ οὕτως διεγένοντο. Ταῦτα παρεγγυῶ σοι καὶ παραινῶ ἀφ' ὧν ἔπαθον. Περιουσίας οἱ ἔχοντες ἀπολαυέτωσαν αὐτῶν χρησίμως. Τοῖς μὴ ἔχουσί σε προετίμησα. Τὴν μητέρα σου, τὴν ποτέ σου δέσποιναν γενομένην, σέβου καὶ τίμα· δοῦλος γὰρ ἦσθα πρότερον, νῦν δὲ γενοῦ υἱὸς αὐτῆς. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ Καίσαρος ἐν τοῖς ποσὶν αὐτοῦ πεσόντος (77), ἔφη ὁ βασιλεύς· Εἰ θέλεις, εἰμὶ, εἰ οὐ θέλεις, οὐ ζῶ. Ὁ Θεὸς ὁ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ποιήσας, ἐμβάλῃ εἰς τὴν καρδίαν σου καὶ ἄλλα, ἃ ἐπελαθόμην εἰπεῖν σοι. Της νόσου δὲ τῳ βασιλεῖ βαρέως ἐπικειμένης μετ' οὐ πολὺ ἐτελεύτησε. Καὶ ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῷ ἡρῴῳ Ἰουστινιανοῦ, ἐν λάρνακι Προικοννησίῳ (78) μετὰ Σοφίας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ.

A Imperator autem cum afflicta valetudine utcunque se collegisset, patriarcham senatum et populum convocavit ; productoque in conspectum omnium Tiberio Cæsare imperium ei commisit, hujusmodi oratione habita : Deus, qui te bonum fecit, is,non ego, hoc te ornat habitu. Hunc habitum reverenter habe, ut ab ipso **686** honore afficiaris. Noli gaudere fuso sanguine, neque homicidiorum particeps esto. Malum malo rependere noli, neque gravius cuiquam succensere ; id quod ego cum fecissem, erravi ac peccatorum meorum accepi mercedem, quanquam Deus mei causa ulciscetur eos qui ista mihi suaserunt. Ne superbias ob imperii tui majestatem. Omnes eodem quo te loco habe. Cogita quis fueris et quis nunc sis. Noli superbe contra gentiles tuos efferri, ne pecces. B Scis qui fuerim et quis nunc sim, mortem ante oculos habens. Omnes hi qui circumstant, servi tui sunt et tui filii. Exercitus curam gere. Molles et imprudentes ne præficias. Neque eo tibi persuadeant, quod priores te imperatores tales fuisse dicent. Hæc tibi præcipio, meoque edoctus malo hortor ut iis stes. Qui locupletes sunt, opibus utiliter fruantur. Prætuli te iis qui non habent. Matrem tuam, quæ domina aliquando tua fuit, cole ac reverere : servus enim ante, nunc filius ejus factus es. Hæc locutus imperator, cum ad pedes ejus se prostravisset Cæsar, addidit : Si vis, sum : Si non vis, non vivam. Deus qui cœlum et terram condidit, in cor tuum indat alia etiam,quæ tibi dicere oblitus sum. Cæterum imperator morbo C ingravescente haud multo post vitam conclusit. Corpus ejus in heroo Justiniani depositum est, in arca Proconnesia ; juxtaque Sophia, uxor ejus.

Ἐπὶ [P. 392] τούτου τοῦ εὐσεβεστάτου Ἰουστίνου Ἰουδαῖός τις ἐν τῇ πόλει ὑελοψὸς παιδίον ἐκέκτητο μονογενὲς, ὃ παρέδωκε μανθάνειν γράμματα πλησίον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἧς ὁ σκευοφύλαξ ἔχων λείψανα πολλὰ τῆς ἁγίας τραπέζης δέδωκε τοῖς παισὶ πρὸς τὸ δαπανῆσαι αὐτά. Μεθ' ὧν συνῆλθε κἀι τὸ Ἰουδαϊκὸν παιδίον· ὅπερ ἀπολυθὲν, πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἀπῆλθε. Καί φησιν ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ἵνα τί ἐβράδυνας, τέκνον ; Ὁ δὲ παῖς ἀπεκρίθη· Μετὰ τῶν Χριστιανῶν παιδίων εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἔφαγον κἀγὼ, πάτερ. Ὁ δὲ δόλιος ἐκεῖνος θὴρ σφόδρα μανεὶς, μετὰ τὸ ἀριστῆσαι λαβὼν τὸ παιδίον καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ ἐργαστήριον αὐτοῦ ἔῤῥιψεν αὐτὸ εἰς τὴν κάμινον καὶ κλείσας τὴν θύραν ἀνεχώρησεν. Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ τὴν κατὰ τοῦ παιδὸς μανίαν τοῦ ἀνδρὸς, αὐτῆς εἰδυῖα, ἀπελθοῦσα ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ καὶ διὰ τῆς ὀπῆς παρακύψασα ἤκουσε τῆς φωνῆς τοῦ παιδὸς καὶ εἰσελθοῦσα εὗρε

Hoc Justino imperante quidam in urbe vitrorum conflator Judæus **687** unicum habuit filiolum, quem in scholam magno templo vicinam litterarum discendarum causa mittere solebat. Ejus templi ædituus cum haberet multas sacræ cœnæ reliquias, pueris illas consumendas dabat. Iis forte tum adfuit Judæus, quem dixi, puerulus. Hic dimissus cum domum rediisset, a patre causam tardioris domum reditionis postulatus respondit se cum Christianorum pueris in magno templo cibum sumpsisse. At Judæus pater, dolosa illa bestia, D ingenti furore percitus, a prandio puerum in officinam abducit inque caminum abjicit, ac opertis foribus recedit. Uxor autem,quæ mariti in filiolum furorem cognitum haberet, ad officinam cum accessisset, per rimam introspiciens pueri vocem exaudivit. Et ingressa invenit eum in furno integrum nihil ab igne passum. Qui a matre eductus, cum

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(77) Adoptatos ad pedes adoptantium procidere docet ritus euchologicus. Præstat id Justino Tiberius, et Sophiam Justini uxorem non jam δέσποιναν, *imperatricem*, sed *matrem* sibi commendatam agnoscit. Refert idem Simocatta loco citato ; ipsumque patriarcham adoptionis vota ex Euchologio legisse narrat, ad cujus preces etiam astantes bene sint apprecati. Goar,

(78) Lapidis albi a Strabone l. XIII laudati, e Prœconneso Propontidos insula eruti. Goar.

interrogaretur quonam pacto illæsus a flammis mansisset, respondit venisse quamdam purpura amictam feminam, quæ et ignem exstinxerit et ipsum securo animo esse jusserit. Ad hanc narrationem stupore perculsa mater cum filio Menam patriarcham accessit, reque narrata Christianam se fieri cupere dixit. Menas rem ad imperatorem detulit. Is patrem quoque pueri acciri jussit. Cumque Judæum re examinata multis adhortationibus ad Christianæ religioni dandum nomen frustra esset hortatus, in crucem agi eum jussit, ut qui **688** suo ipsius filio necem iutulisset. Patriarcha mulierem et puerum baptizavit, illam monacham, hunc lectorem fecit.

A τὸν παῖδα καθήμενον ἔσωθεν τῆς καμίνου ἀκατάφλεκτον. Ὃν ἐξαγαγοῦσα ἠρώτα αὐτὸν πῶς ἀκατάφλεκτος διέμεινεν· ὁ δὲ ἀπεκρίνετο· Γυνὴ πορφυροφοροῦσα ἦλθε καὶ τὴν φλόγα κατέσβεσε, λέγουσά μοι· Μὴ φοβοῦ, παιδίον. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ταῦτα ἀκούσασα καὶ καταπλαγεῖσα ἀπῆλθε σὺν τῷ υἱῷ πρὸς τὸν πατριάρχην Μηνᾶν, καὶ πάντα ἀναγγείλασα παρεκάλει Χριστιανὴ γενέσθαι. Ὁ δὲ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπήγαγε, καὶ ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς παραστῆναι καὶ τὸν πατέρα τοῦ παιδίου, καὶ μετὰ τὴν ἐξέτασιν παρεκάλει τὸν Ἑβραῖον ὁ βασιλεὺς γενέσθαι Χριστιανόν. Καὶ πολλὰ παραινέσας αὐτὸν οὐκ ἔπεισεν. Ὅθεν καὶ προσέταξεν αὐτὸν ἀνασκολοπισθῆναι ὡς φονέα γενόμενον τοῦ ἰδίου παιδίου. Τὴν δὲ γυναῖκα καὶ τὸ παιδίον βαπτίσας ὁ πατριάρχης τὴν μὲν ἐποίησεν ἀσκήτριαν, τὸ δὲ παιδίον ἀναγνώστην.

Anno mundi 6071, a natali Christi 571, Romanum imperium suscepit Tiberius orthodoxus, tenuitque annos 4. Fuit justa corporis statura, decoro pectore et oculis, iisque aliquantulum cæsiis, cæsarie et barba fulva, albus, et florida facie. Bonus fuit, et animo insigniter magno. Huic ascendenti de circo partes acclamaverunt Videamus, videamus Augustam Romanorum. Quibus imperator respondit templum quod e regione est situm publici balnei Diegistei, idem cum Augusta habere nomen. Proinde partes faustis acclamationibus Anastasiæ Augustæ multos vitæ annos sunt comprecati. Sophiæ animum, Justini viduæ, ea res perculit. Ignorabat enim Tiberio esse uxorem, atque ideo demeruerat hominem, Justino persuadens ut eum imperio præficeret, sperans se ei nuptiam atque Augustam mansuram. Eam Tiberius deduxit in palatium Sophiæ, addito cubiculario et aliis ministris qui eam servarent atque inservirent. Ipse eam non secus atque matrem omni officii genere coluit. Cum autem natalitium equestre certamen ageretur, partesque gestarent stolas imbricatas, succo narium purpuræ infectas chlamydesque imperatoriæ assimiles, prohibuit earum usum, ne pecunia intempestive prodigeretur, definiitque ut ornas tantummodo duorum digitorum **689** latitudine ornatus causa gestarent.

B Κόσμου ἔτος ϛοα', τῆς θείας σαρκώσεως ἔτος φοζ', Ῥωμαίων βασιλεὺς ὀρθόδοξος Τιβέριος ἔτη δ'. Ἦν δὲ τὴν τοῦ σώματος ἀναδρομὴν τέλειος, εὔστηθος, εὐόμματός τε καὶ ὀλίγον ὑπόγλαυκος, ξανθὴν ἔχων τὴν τρίχα τῆς κεφαλῆς καὶ τὸ γένειον, λευκὸς τὴν χροιὰν καὶ τὸ πρόσωπον ἀνθηρὸς, ἀγαθὸς καὶ μεγαλόψυχος εἰς ὑπερβολήν. Τούτου ἀνελθόντος ἐν τῷ ἱππικῷ ἀνέκραξαν τὰ μέρη· Ἴδωμεν, ἴδωμεν τὴν Αὐγοῦσταν Ῥωμαίων. Ὁ δὲ ἐδήλωσεν (79). Ἡ ἀντικρὺ τοῦ δημοσίου λουτροῦ Διηγιστέως ἐκκλησία ὁμώνυμός ἐστι τῇ Αὐγούστῃ. Εὐφήμησαν οὖν τὰ μέρη· Ἀναστασίας Αὐγούστης πολλὰ τὰ ἔτη. Ἡ δὲ Σοφία ἡ τοῦ Ἰουστίνου γυνὴ ἐπλήγη τὴν ψυχήν· οὐ γὰρ ᾔδει ἔχειν αὐτὸν γυναῖκα, καὶ διὰ τοῦτο προσεφιλιώθη αὐτῷ ὑπὸ Ἰουστίνου, πείσασα αὐτὸν προβαλέσθαι εἰς βασιλέα Τιβέριον, βουλομένη γῆμαι C αὐτὸν [P. 393] καὶ μεῖναι Αὐγοῦστα. Ταύτην δὲ κατήγαγε Τιβέριος εἰς τὸ παλάτιον τῶν Σοφιῶν, κελεύσας κουβικουλάριον καὶ ἑτέρους τινὰς εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῆς καὶ διατηρεῖν αὐτήν. Ἐτίμα δὲ αὐτὴν ἴσα μητρὶ, ποιῶν πᾶσαν θεραπείαν αὐτῆς. Γενεθλίου δὲ ἱππικοῦ ἀγομένου, καὶ τῶν μερῶν φορούντων στολὰς σωληνωτὰς (80) ἀπὸ βλαττίου (81) ὀξέος (82) καὶ χλαμύδας παραπλησίας τοῦ βασιλικοῦ, ἔπαυσε ταύτας φορεῖν διὰ τὸ μὴ εἰς ἀκαίρους χρείας δαπανᾶσθαι τὰ χρήματα, ὁρίσας διδακτυλίους ὄρνας (83) ἐν ταῖς στολαῖς αὐτῶν κόσμου χάριν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(79) Quia templi illius et Augustæ unum erat commune Anastasiæ nomen. De templo jam plura nos cum auctore. GOAR.

(80) Divinavi hic; et ὄρνας, qui non intelligam, reliqui. YYL.— Hic se divinasse affirmat interpres: Quidni, cum et falsi sint vates? Nullus tamen hic divinationi vel deceptioni locus. cum σωληνωταὶ στολαί non sint aliæ nisi vestes multifido tæniolarum textilium ordine variegatæ, quæ sive directis canaliculis sive obliquis spiris dictinctæ effulgeant, luxuriam tamen, levitatem profusionem aspectu suo prædicant. Σωλήν enim *canalis et alveolus est.* ex quo *canaliculatum et alveolatum* quodcunque opus σωληνωτόν vocant Græci, quod Galli *cannelé* pronuntiant. GOAR.

(81) *Textum multitium* est τὸ βλαττίον, vel *sericus* quivis *pannus*: ubi enim in Niceteæ Choniatæ Alexii Comneni l. III una lectio habet ἄνευ τῶν βλατίων, D altera ponit πλὴν τῶν σερικῶν νημάτων. Unde nugæ sunt et nullius momenti commenta, quæ circa *blatteum colerem.* id est, roseum vel purpureum, et Græcum βλαττίον ex nominum allusione, velut e Delphico tripode, enuntiat sparsim Gretserus in Codinum. GOAR.

(82) Nusquam *acuti vel vividi*, cum Gretsero citato, sed cum Græcis modernis *violacei* coloris vocem indicium esse dixeris; ac si velis attentius auctorem examinare, ejusmodi violacei decertantium in circensibus ludis chlamydes fuisse affirmabis, quæ a purpura non omnino abessent, χλάμυδας nempe παραπλησίας τοῦ βασιλικοῦ: intellige χρώματος vel σχήματος. GOAR.

(83) *Oras* sive *limbos* duorum digitorum latitudine. Ὄρνα vero dicitur, quia vestis *ora* vel *ornamentum* sit; ac propterea locus in quo sistebant vel se exornabant in Circo decertaturi, ὀρνατού-

φορεῖν. Ἀγαγὼν δὲ Ἀναστασίαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἔχουσαν ἐξ αὐτῆς καὶ θυγατέρας δύο Χαριτὼ καὶ Κωνσταντῖναν, ἐστεψεν αὐτὴν Αὐγοῦσταν, καὶ ἐρ- ριψεν ὑπατείαν (84) πολλήν. Τούτῳ τῷ βασιλεῖ γέγονε θεία ὁμφὴ, ἀγγέλου κατ' ὄναρ εἰπόντος· Τάδε σοι λέγει τὸ Τριτάγιον, Οἱ τύραννοι τῆς βασιλείας ἐπὶ σῶν οὐ φοιτήσουσι χρόνον.

Τῷ β' ἔτει ἀπέστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα Περσῶν κατὰ τὸ ἔθος, μηνύων τὴν ἀναγόρευσιν αὐτοῦ· καὶ οὐ προσήκατο τὴν εἰρήνην ὁ τῶν Περσῶν βασιλεύς. Ὁ δὲ Τιβέριος διασπείρας τοὺς βασιλικοὺς θησαυροὺς πολλὰ στρατόπεδα ἐποίησε, χειροτονήσας Ἰουστινιανόν τινα στρατηγὸν Ἀνατολῆς, ὃς ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις ἐπὶ τὸ Δαρὰς (85) παραγίνεται. Καὶ τῆς παρατάξεως γενομένης τῶν Περσῶν καὶ Ῥωμαίων, εἰς λόγους ἦλθον καὶ πρὸς ἀλλήλους σπένδονται χρόνον τετραετῆ.

Τῷ γ' ἔτει, τοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως μέλλοντος τὸν πόλεμον αὐτουργεῖν, ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς πρὸς τοὺς Πέρσας χωρεῖ. Καὶ τῆς κατασυστάδην μάχης γενομένης, βαθείας τῆς τῶν Ῥωμαίων φάλαγγος οὔσης ἡ τῶν Περσῶν καὶ Βαβυλωνίων τρέπεται πληθὺς, καὶ ἀναιροῦνται πλήθη πολλά. Λαμβάνουσι δὲ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τὸ τῶν Περσῶν τοῦλδον (86), καὶ τὸ βασιλικὸν σκηνοπήγιον, καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν ἐπίδοξον οὖσαν, καὶ τοὺς ἐλέφαντας, ἐξ ὧν τὰ ἐπίσημα πρὸς τὸν βασιλέα πέμπουσι. Τὴν αἰσχύνην τοίνυν ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς μὴ φέρων νομοθετεῖ μηκέτι βασιλέα Περσῶν εἰς πόλεμον ἐξέρχεσθαι. Ὁ δὲ Ῥωμαϊκὸς στρατὸς ἐπετίθετο ταῖς Περσικαῖς συμφοραῖς, καὶ πρὸς τὰ ἐνδότατα τῆς Περσίδος ἐχώρησε, καὶ πολλὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ἅλωσιν ἐν Περσίδι πεποίηκε, φθάσας καὶ μέσον τῆς Ὑρκανικῆς θαλάσσης. Χειμῶνος δὲ γενομένου, ἐν Περσίδι παρεχείμασε.

Τῷ δ' αὐτοῦ ἔτει κτίζει Τιβέριος τὸ δημόσιον τῶν Βλαχερνῶν λουτρὸν, ἀνανεοῖ δὲ καὶ ἐκκλησίας πολλὰς καὶ ξενῶνας καὶ γηροκομεῖα, κατακροσμεῖ δὲ καὶ τὸν χρυσοτρίκλινον τοῦ παλατίου. [P. 394] Τότε κελεύει γράφεσθαι αὐτὸν ἐν τοῖς συμβολαίοις (87) Τιβέριον Κωνσταντῖνον. Τῷ δ' ἔτει τελευτᾷ Εὐτύχιος ὁ πατριάρχης, καὶ μετὰ ἓξ ἡμέρας χειροτονεῖται Ἰωάννης διάκονος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὁ Νηστευτής. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀγοράσας σώματα ἐθνικῶν κατέστησε στράτευμα εἰς ὄνομα ἴδιον, ἀμφιάσας καὶ καθοπλίσας αὐτοὺς χιλιάδας ιε', δεδωκὼς αὐτοῖς καὶ στρατηγὸν Μαυρικιον τὸν κόμητα τῶν

A Produxit etiam Anastasiam uxorem suam, ex qua duas habebat filias, Charitonem ac Constantinam, eamque augustali corona exornavit, multumque nomisma in populum sparsit. Huic in somnis angelus prædixit nomine sanctæ Trinitatis tyrannos ipso imperante imperium non invasuros.

Anno imperii sui secundo Tiberius legatos de more ad Persarum regem misit, nuntians se esse imperatorem creatum. Cæterum Persa pacem repudiavit. Tiberius ergo imperatoriis thesauris multos conduxit exercitus et Justinianum quemdam Orienti præfecit; qui cum exercitu ad Daras profectus est. Ubi cum adversæ jam acies coirent, colloquium de pace intervenit, eaque in quadrienB nium pacta fuit.

Tertio anno, cum rex Persarum ipse bellum gesturus esset, dux Romanarum copiarum Persis obviam contendit. Commissa autem cominus pugna, Romanorum plalanx ordinibus stipata Persarum et Babyloniorum aciem pepulit, magnamque eorum stragem edidit. Ceperunt Romani etiam Persarum tuldum et regis tentorium omniaque impedimenta magno æstimata elephantosque. Qua de præda ea quæ erant maxime insignia ad imperatorem miserunt. Sed Persarum rex dedecoris impatiens, **690** legem fert ne rex Persarum ullus posthac in bellum proficiscatur. Romanus vero exercitus rebus Persarum afflictis insultans in intimam usque Persidem pervenit, multosque ibi C mortales, multa oppida in potestatem suam redegit, et usque ad medium maris Hyrcani perrexit; ac hieme facta, in Perside hiberna habuit.

Quarto anno Tiberius publicum in Blachernis balneum ædificat, instauratque multa templa, domos hospitales et senibus fovendis factas. Exornat etiam aureum palatii triclinium. Tuuc etiam se in contractuum formulis scribi jussit Tiberium Constantinum. Eodem anno moritur Eutychius patriarcha, ac post sex dies in locum ejus suffectus est Joannes cognomento Jejunator, magni templi diaconus. Porro Tiberius emit barbarica mancipia ad millia quindecim, exque iis vestitis a se et armatis exercitum composuit, de suo nomine D Tiberianum appellans; ducemque iis dedit Mauri-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

ριον dicitur apud Theophanem, ac imperatorem Philippicum εἰς τὸ ὁρνατούριον τῶν Πρασίνων refert adduxisse Ruffum quemdam; quem locum eumdem *ornatorium Prasinorum*, ubi nimirum *oris* et *limbis* vestibus attextis sese adornabant, dicit Paulus diaconus; quem eumdem ἁρματώριον Cedrenum vocasse contemplabimur. Goar.

(84) Intelligo monetam consularem: nam imperatores consulatum quoque gessisse et in titulis suis commemorasse notum est. Infra quoque in Phoca ὑπάτια pro donis missilibus et in populum sparsis ponitur, cum verbo ῥίπτειν. Xyl.

(85) **Mesopotamiæ urbem ab Anastasio conditam: de qua in Anastasio. Goar.**

(86) Sic et infra. Credo fuisse signum aut vexillum præcipuum, sicut infra in Heraclio pro turma ponitur, *ein fanen*. Xyl. — Somniat hic circa *tuldum* Xylander, et *vexillum* referre fingit, a quo semotum erat omne vexillum; ad conflictum siquidem deferebatur vexillum, cum sarcinis, jumentis, impedimentis, pueris, quæ τοῦλδον significat, nullum aut superfluum. Suidas: Σαγμάρια τὸ παρ' ἡμιν λεγόμενον τοῦλδον, τὰ βαστάζοντα, ἀποσκευὴν, καὶ τὴν μετακομιδὴν τῶν ἐπιτηδείων. Goar.

(87) *Diplomatis et litteris* correctius hic interpretabere quam cum Xylandro, *contractuum formulis*. Goar.

cium comitem fœderatorum.eique legatum addidit Narsetem, ac contra Persas emisit. Commissa pugna Persæ victi pulsique sunt, et rerepere Romani urbes et oppida ab iis Justiniano et Justino imperantibus occupata. Reversus Cpolin Mauricius ab imperatore est honorifice acceptus. Triumphavit etiam de Persis imperator, suis auspiciis a Mauricio victis; generumque hunc sibi ascivit, tradita filia sua Constantina. Germano duci alteram, nomine Charitonem, collocavit, **691** et utrumque Cæsarem designavit. Decima quarta die Augusti Tiberius cum cucurbitas serotinas vitiatas edisset, in tabeto incidit. Moriturus ergo Joannem patriarcham, senatum et exercitus vocat, eoramque iis Mauricio genero suo imperium tradit. Quod cum omnes faustis acclamationibus probassent, reversus in lectum suum vitam cum morte commutavit. Imperavit annos tres, menses decem, dies octo. Sepultus est in heroo in arca Prasina.

Mauricius orthodoxus imperium Romanum gubernavit annos viginti, menses tres, dies duos. Statura fuit mediocri, robustus, albus, facie rotunda, subrufus, recalvaster, naso et barba mediocri: barbam Romano more tondebat. Patria Cappadox, jussit se in tabulis scribi Mauricium Tiberium. Coronatus est a patriarcha Joanne Jejunatore, ac paulo post nuptias habuit. Mense Aprili in foro incendia fuerunt, et ventorum procellæ, quibus multæ domus sunt perditæ. Decima Maii terræ motus fuit magnus et equestre certamen actum. Avares autem, qui non multo ante Sirmium Europæ nobilem urbem occupaverant, missis legatis ab imperatore postulant ut 80 auri millibus quæ a Romanis quotannis accipiebant,alia 20 adjicerentur. Imperator pacis studiosus consensit. Postulabant ut sibi ad spectaculum mitteretur elephantus Indicus et aurea culcitra. Quæ missa remiserunt, contempta culcitra. **692** Postulaveruntque alia adhuc 20 millia sibi addi. Quod cum recusaret imperator, Chaganus expeditione suscepta Sigidonem aliasque urbes subegit et Anchialum, minatus se etiam Longum murum eversurum. Imperator ergo Elpidium patricium cum Commentiolo legatos ad Chaganum mittit; isque se pactis conventis staturum ac pacem servaturum pollicetur.

φοιδεράτων καὶ ὑποστράτηγον αὐτοῦ Ναρσῆν, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κατὰ Περσῶν. Πολέμου δὲ κροτηθέντος νικῶσι Ῥωμαῖοι κατὰ κράτος, καὶ ἀφείλοντο ἐκ τῶν Περσῶν πόλεις τε καὶ χώρας ἃς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ καὶ Ἰουστίνου παρέλαβον. Ἐπανελθὼν δὲ Μαυρίκιος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐδέχθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως μεγάλως, καὶ ἐθριάμβευσε Τιβέριος τὰς νίκας Μαυρικίου, καὶ προσελάβετο αὐτὸν γαμβρὸν εἰς Κωνσταντῖναν τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα· ὁμοίως δὲ καὶ Γερμανῷ στρατηγῷ ἔζευξε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Χαριτὼ, ποιήσας ἀμφοτέρους Καίσαρας. Τῇ δὲ ιδ' τοῦ Αὐγούστου μηνὸς φαγὼν συκάμινα (88) ὄψιμα ἀξιοθέατα νενοθευμένα φθίσει περιέπεσε. Καὶ μέλλων τεθνάναι προσκαλεῖται τὸν πατριάρχην Ἰωάννην καὶ τὴν σύγκλητον ἅμα τοῖς στρατεύμασι, καὶ Μαυρίκιον τὸν ἴδιον γαμβρὸν βασιλέα ἀναγορεύει. Πάντων δὲ εὐφημησάντων αὐνὸς ὑποστρέψας ἐν τῇ ἰδίᾳ κλίνῃ (89) τέθνηκε, βασιλεύσας ἔτη γ' μῆνας ι' ἡμέρας η'. Καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ἡρῴῳ ἐν λάρνακι Πρασίνῳ.

Μαυρίκιος ὀρθόδοξος βασιλεὺς Ῥωμαίων ἐβασίλευσεν ἔτη κ' μῆνας γ' ἡμέρας β'. Ἦν δὲ τῇ ἰδίᾳ μεσῆλιξ, εὐσθενὴ, λευκόχρους, στρογγύλην ἔχων τὴν ὄψιν, πυῤῥάκης, ἀναφάλας, εὔριν, εὐπώγων, κειρόμενος τὸ γένειον, καθὰ Ῥωμαίοις ἔθος ἐστίν. Ἦν δὲ Καππάδοκης. Ἐκέλευσε δὲ γράφεσθαι ἐν τοῖς συμβολαίοις· Μαυρίκιος [καὶ] Τιβέριος. Ἐστέφθη δὲ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, καὶ μετ' ὀλίγον τὸν γάμον πεποίηκε. Τῷ δὲ Ἀπριλλίῳ μηνὶ γεγόνασιν ἐν τῷ φόρῳ ἐμπρησμοὶ καὶ ἀνέμων καταιγίδες, καὶ πολλὰς οἰκίας διώλεσαν. Καὶ τῇ δεκάτῃ τοῦ Μαΐου γέγονε σεισμὸς μέγας καὶ ἱππικὸν ἐτελέσθη. Πρεσβεύουσι δὲ οἱ Ἄβαρες πρὸς τὸν βασιλέα, οἱ πρὸ ὀλίγου τὸ Σίρμιον χειρωσάμενοι, πόλιν τῆς Εὐρωπης ἐπίσημον, καὶ ἠξίουν ταῖς ὀγδοήκοντα χιλιάσι τοῦ χρυσίου, ἃς ἐτησίως ἐλάμβανον παρὰ Ῥωμαίοις, προστεθῆναι ἄλλας κ'. καὶ ὁ βασιλεὺς εἰρήνης ἐφιέμενος τοῦτο κατεδέξατο. Ἤτησαν δὲ καὶ ἐλέφαντα, ζῶον Ἰνδικὸν, ἐκπεμφθῆναι αὐτοῖς πρὸς θέαν, καὶ κλίνην χρυσῆν· ὧν καὶ πεμφθέντων ἀμφότερα ἀντέστρεψαν, τὴν κλίνην εὐτελίσαντες. Ἠτοῦντο δὲ πάλιν ἄλλας κ' πρὸς ταῖς ἑκατόν. Τοῦ δὲ βασιλέως μὴ καταδεξαμένου, [P. 395] στρατεύσας ὁ Χαγάνος τὴν Σιγιδῶνα πόλιν κατέστρεψε καὶ ἑτέρας πόλεις ἐχειρώσατο καὶ τὴν Ἀγχίαλον, ἠπείλει δὲ καὶ τὰ Μακρὰ τείχη καταστρέψαι. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἐλπίδιον τὸν πατρίκιον σὺν Κομμεντιόλῳ πρέσβεις πρὸς τὸν Χαγάνον ἀπέστειλε, καὶ ὁ Βάρβαρος ἐπὶ ταῖς τῶν πάκτων συνθήκαις εἰρήνην ἄγειν καθωμολόγει.

Anno secundo imperator consul designatur magnasque urbi opes largitur. Idem sororem suam Gordiam Philippico in matrimonium dat,Orientique

Τῷ β' ἔτει ὕπατος ὁ βασιλεὺς ἀναγορεύεται, καὶ πολλοὺς θησαυροὺς τῇ πόλει δωρεῖται. Προβάλλεται δὲ Φιλίππικὸν στρατηγὸν τῆς Ἑῴας, ποιήσας αὐτὸν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(88) Hem ! *concurbitale* interpretis acumen *cucurbitam* legentis, ubi tantum *mori fructus* aliis colligere licet. Goar.

(89) Ad proprium lectum moriturus reversus est Tiberius, cum senatum, exercitum et patriarcham de nuncupando imperii successore Mauricio fuit allocutus. Ἐπὶ τὴν ὕπαιθρον τῶν βασιλείων αὐλὴν ἥτις παρήνωται τῇ πολυστιβάδι τῶν ἀνακτόρων οἰκίᾳ, προαυλίῳ περιφανεῖ καὶ περιδόξῳ τῷ προσκηνίῳ φοράδην ἤχθη. Quæ Simocattæ I, 1. verba minus proprie reddidit Pontanus. Πολυστιβάς enim οἰκία pro ædificiorum et habitationum superstructa coacervata congerie, non pro herbis et frondibus thororum sumitur. Goar

γαμβρὸν εἰς Γορδίαν τὴν ἰδίαν ἀδελφήν. Ὁ δὲ Φιλιπ- A
πικὸς τοῖς Περσικοῖς ἀθρόως ἐπεισπεσὼν καὶ πολλὴν
αἰχμαλωσίαν λαβὼν εἰς τὴν τῶν Μήδων χώραν παρα-
βάλλει, καὶ πολλὰ χωρία διαφθείρας εἰς Ῥωμα-
νίαν (90) αὖθις ὑπέστρεφε. Τοῦ δὲ Χαγάνου τὴν εἰ-
ρήνην ἀθετήσαντος καὶ τῷ Μακρῷ τείχει λῃζομένου,
ὡς προσεπέλασεν ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Κομ-
μεντίολος, τούτοις ἀθρόως ἐπεισπεσὼν πολλὰ πλήθη
ἀνεῖλε καὶ τούτους ἀπήλασεν. Ἐλθὼν δὲ ἐν Ἀδρια-
νουπόλει Ἀνδραγάστῳ περιπίπτει τῷ Σθλαβίνων
στρατηγῷ αἰχμαλωσίαν ἐπιφερομένῳ· καὶ τούτῳ ἐπ-
εισπεσὼν ὁὴν αἰχμαλωσίαν διέσωσε καὶ νίκην μεγάλην
περιεβάλετο. Τότε καί τινες Ἕλληνες ἐν οἴκῳ τινὸς
ἀριστῶντες εἰς ὕβρεις καὶ ἀναθεματισμοὺς τῆς ὑπερ-
αγίας Θεοτόκου προήχθησαν. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι παρ-
αυτὰ πονηροῖς πνεύμασι ληφθέντες δίκας ἀπετίν- B
νυον, ὁ δεσπότης δὲ τῆς οἰκίας εἶδε κατ' ὄναρ ἐπι-
στᾶσαν αὐτῷ τὴν Θεοτόκον καὶ βεργίῳ (91) τὰ αὐτοῦ
γόνατα περιχαράξασαν καὶ μηδὲ λόγου αὐτὸν ἀξιώ-
σασαν. Ὁ δὲ εὐθὺς ἔξυπνος τοῖς πόνοις γενόμενος
εὗρε τοὺς πόδας αὐτοῦ κεκομμένους, κἀντεῦθεν λοι-
πὸν δημοσίᾳ φοράδην ἀγόμενος καὶ προκείμενος τὴν
δικαιοκρισίαν ἐξωμολογεῖτο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν τῆς
παναμώμου Θεοτόκου κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν.

Τῷ γ' ἔτει Φιλιππικὸς ἐπὶ τὴν Περσικὴν ἐλθών,
καταλαβὼν τὴν Ἀρξάνην μεγάλην αἰχμαλωσίαν ἐκρά-
τησε, καὶ δειλίαν ἐμποιεῖ τοῖς Περσικοῖς στρατεύ-
μασι. Νοσήσας δὲ τὸν ἀνεψιὸν χειροτονεῖ καθηγεῖσθαι
τοῦ λαοῦ, καὶ εἰς Κωνσσαντινούπολιν νοσῶν παρα-
γέγνε. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἐτέχθη τῷ βασιλεῖ υἱός,
καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Θεοδόσιον. C

Τῷ δ' ἔτει Φιλιππικὸς ἐξεληλυθὼς τῆς πόλεως
πρὸς Πέρσας ὁπλίζεται, καὶ τούτοις συμβαλὼν νικᾷ
τὸν πόλεμον. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πάλιν ἀναλαβὼν Καρ-
δαρίχας τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις πρὸς πόλεμον ὁπλίζε-
ται, καὶ δευτέρου πολέμου κροτηθέντος νικῶσι πάλιν
οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀναιροῦνται Πέρσαι πολλοί, χειροῦν-
ται δὲ καὶ ζῶντες δισχίλιοι καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον πέμ-
πονται. Ὁ δὲ Καρδαρίχας προσέφυγεν εἰς τὸ Δαράς.
οἱ δὲ τοῦ κάστρου Πέρσαι μεθ' ὕβρεων [P. 396] τοῦ-
τον ἀπεπέμψαντο. Ὁ δὲ Φιλιππικὸς τοὺς γενο-
μένους τραυματίας εἰς τὰς πόλεις παρέπεμψεν
ἰατρεύεσθαι, καὶ Ἡράκλειον τὸν τοῦ Ἡρακλείου τοῦ
αὐτοκράτορος πατέρα, ὑποστράτηγον ὄντα, ἐπὶ κατα-
σκοπὴν τῶν Βαρβάρων ἐξέπεμψεν. Αὐτὸς δὲ εἰς τὴν
Βαβυλῶνα εἰσβάλλει, καὶ τὸ Χλόμαρον φρούριον πα-
ρακαθέζεται. Ὁ δὲ Καρδαρίχας στρατολογεῖ ἰδιώτας D
μεθ' ὑποζυγίων, καὶ δι' ὀχυρῶν τόπων ἐν ἀσελήνῳ
νυκτὶ ἐπὶ τὰ νῶτα γίνεται τῶν Ῥωμαίων, μηδαμῶς
θαῤῥῶν χεῖρας αὐτοῖς ἐμβαλεῖν. Ῥωμαῖοι δὲ τῷ ἀκαί-
ρῳ φόβῳ διασκεδασθέντες διὰ δυσδιεξοδεύτων τόπων
μεγάλοις κινδύνοις περιέπεσον. Πρωΐας δὲ γενομένης,
τῆς συμφορᾶς ἁπηλλάττοντο, καὶ τὸν στρατηγὸν κα-
ταλαβόντες ὕβρεσιν αἰσχίσταις τοῦτον ἔβαλεν. Οἱ δὲ
Πέρσαι ἐπίπλαστον νομίσαντες εἶναι τὴν φυγὴν διῶ-

eum præficit. Qui subito Persas magna vi adortus magna hominum præda parta in Mediam irrumpit, multisque ibi oppidis vastatis in Romaniam revertit. Cum autem Chaganus pace violata ad Longum murum prædando excurreret. Commentiolus dux Romani exercitus de improviso Barbaros adortus magna multitudine cæsa eos abegit. Inde cum ad Adrianopolim venisset, in Andragastum incidit, Slavinorum ducem, qui prædam agebat. In hunc facto impetu prædam recepit, insigni potitus victoria. Eo tempore Græci quidam in domo cujusdam prandentes eo prolapsi sunt in Virginem Deiparam convicia atque exsecrationes jacerent. Horum reliqui illico a malis correpti spiritibus pœnas dederunt. Dominus autem domus istius per insomnium vidit sibi **692** astare Deiparam, quæ alloqui ipsum non dignata pedes ejus virgula veluti notis impressis circumscripsit. Ille autem præ dolore statim evigilans pedes suos incisos invenit. Gestatus in publicum ibique expositus justum Dei judicium et inculpatæ. Virginis Deiparæ contra se indignationem professus est.

Anno tertio Philippicus in Persiam expeditione facta Arxanam capit, magnaque potitur præda, et terrorem Persicis copiis incutit. Morbo inde correptus consobrinum suum exercitui præficit atque ipse Cpolin ægrotus revertitur. Eodem anno imperatori filius est natus ac Theodosius nominatus.

Quarto anno Philippicus urbe egressus armatum exercitum in Persas duxit, acieque congressus eos vicit. Postridie Cardarichas denuo instructo exercitu alteram pugnam commisit, rursusque penes Romanos victoria fuit; et multi Persæ occisi, capti bis mille, et Bysantium missi. Cardarichas ad Daras confugit, et a castris per eos qui præsidii loco id castrum tenebant, per ludibrium est repulsus. Philippicus saucios per urbes dimittit, ut corpora curarent; legatumque Heraclium, cujus filius Heraclius postea imperator fuit, ad explorandas res Barbarorum emittit. Ipse in Babyloniam impressione facta Chlomarum castellum obsidet. **694** Cardarichas autem collecta tironum manu et jumentis, noctu cum luna sileret, per loca natura munita eo pervenit ut a tergo esset Romanorum, quibuscum conserere manum nequaquam audebat. Romani locorum imperviorum iniquitate et intempestivo terrore in summum periculum devenerunt. E quo tamen luce facta facile evaserunt, arreptumque dncem atrocissimis contumeliis exagitarunt. Persæ autem fugam eam simulari putantes non sunt ausi insequi. At Heraciius transmisso Tigri, quæcunque Mediæ erant nobiliora

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(90) In ditionem Romanorum, εἰς τὰ Ῥωμαίων Zonaræ. Xyl.

(91) Apud Nic. xviii, 37, legitur vimine. Xyl. — *Virga viminea*, λύγῳ a Theocriti scholiaste vocata: Βεργίοις ἤτοι λύγοις δῆσαι. Goar.

oppida, ea incendit, atque ita ad Philippicum est magna cum præda reversus. Rursum inde ad Martyropolim commisso inter Persas ac Romanos prælio, vicerunt Romani. Cecidit eo in prælio Baruyas Persarum dux, captaque sunt tria millia, ac Persici exercitus ductores. Mille tantum de Persicis copiis homines clade evitata non absque periculis in Persidem redierunt. Romani ad imperatorem prædam mittunt Persicam, omnesque captivos una cum bandis. Mauricius porro Cariana rostra in Blachernis condit, inque eo omnem suam a pueritia usque ad imperatoriam dignitatem vitæ historiam depingit. Absolvit etiam publicum ibi balneum. Et constituit ut publica deprecatio, sive intercessio dicitur, in Parasceva a Blachernis ad Chalcopratia duceretur.

A ξαι οὐκ ἐτόλμησαν. Ἡράκλειος δὲ διαπεράσας τὸν Τίγρην, ὅσα τῆς Μηδικῆς χώρας ἦσαν ἐπίσημα χωρία παρεδίδου πυρὶ, καὶ οὕτως πρὸς Φιλιππικὸν ἀνέστρεψε μετὰ σκύλων πολλῶν. Καὶ γίνεται πάλιν κατὰ τὴν Μαρτυρούπολιν (92) Περσικὸς μετὰ Ῥωμαίων πόλεμος, καὶ κρατοῦσι Ῥωμαῖοι, καὶ ἀναιρεῖται ὁ τῶν Περσῶν στρατηγὸς Βαρουζᾶς, συλλαμβάνονται δὲ καὶ ζῶντες τρισχίλιοι καὶ οἱ τῶν Περσικῶν ταγμάτων ταξίαρχοι. Χίλιοι δὲ μόνοι τὸν ἀριθμὸν ἐσώθησαν, οἳ καὶ μετὰ κινδύνων ἐπὶ τὴν Περσίδα ἀνέστρεψαν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πέμπουσι πρὸς τὸν βασιλέα τὰ Περσικὰ λάφυρα καὶ τοὺς ζωγρηθέντας ἅπαντας σὺν τοῖς βάνδοις (93). Ὁ δὲ Μαυρίκιος ἔκτισε τὸν Καριανὸν ἔμβολον ἐν Βλαχέρναις, γράψας ἐν αὐτῷ διὰ ζωγραφίας τὰς ἑαυτοῦ πράξεις τὰς ἐκ παιδόθεν μέχρι τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Ἀνεπλήρωσε δὲ λιτὴν καλουμένην πρεσβείαν (94) κατὰ παρασκευ-

B καὶ τὸ ἐν αὐτῷ δημόσιον λουτρόν. Τυποῖ δὲ καὶ τὴν ἢ (95) ἐν Βλαχέρναις τελεῖσθαι καὶ ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις πληροῦσθαι.

Anno sexto, Longobardi bellum Romanis intulerunt, et Maurusii in **695** Africa magnos tumultus excitarunt. In Perside locus custodiæ destinatus est, nomen Lethæ ab oblivione habens, in eo Persarum rex multos de variis populis captos incluserat, una cum iis quos in castello Daras ceperat. Hi de salute sua desperabundi custodes adorti sunt, iisque cæsis Bysantium pervenerunt, suntque ab imperatore magno cum gaudio recepti. Ac rursum Commentiolus in Persidem ingressus victor multa spolia Byzantium misit.

Τῷ ς' ἔτει οἱ Λογγίβαρδοι πόλεμον ἦραντο κατὰ Ῥωμαίων, καὶ τὰ τῶν Μαυρουσίων ἔθνη κατὰ τὴν Ἀφρικὴν μεγάλας ταραχὰς ἐποιήσαντο. Ἐν δὲ τῇ Περσίδι φυλακὴ ὑπάρχει ἡ λεγομένη Λήθη, ἐν ᾗ πολλοὺς ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς ἀπὸ διαφόρων ἐθνῶν ἐν ταύτῃ κατέκλεισε σὺν τοῖς αἰχμαλώτοις τῆς πόλεως Δαράς. Οὗτοι οὖν ἀπογνόντες ἑαυτῶν ἐπανίστανται κατὰ τῶν φυλασσόντων αὐτούς· οὓς καὶ ἀνελόντες εἰς τὸ Βυζάντιον ἦκασι, καὶ ὑπεδέξατο αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς μετὰ χαρᾶς μεγάλης. Καὶ πάλιν Κομμεντίολος εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον χωρεῖ, καὶ νικήσας πολλὰ λάφυρα ἐν Βυζαντίῳ πέμπει.

Anno septimo, Chosroes, cum adversus eum Baramus insurgeret, coactus est ad Romanos confugere; et impetrato ab imperatore auxilio Baramum occidit Persidemque obtinuit. Metuens autem sibi ab insidiis, mille Romanos præsidii loco dari a Mauricio sibi petiit. Quod ipsum quoque imperator concessit, itaque Chosroes fassus est regnum Persis beneficio Romanorum concessum.

C Τῷ ζ' ἔτει, Βαράμ κατὰ Χοσρόου γενόμενός τοῦτον τοῖς Ῥωμαίοις προσρυῆναι ἠνάγκασεν· ᾧ δοὺς ὁ βασιλεὺς συμμαχίαν τόν τε Βαράμ ἀπέκτεινε καὶ τὴν Περσίδα ἐκράτησε. Δεδοικὼς δὲ [P. 397] τὴν δολοφονίαν, ζητεῖ Μαυρίκιον εἰς φυλακὴν αὐτοῦ χιλίους Ῥωμαίους. Ὁ δὲ βασιλεὺς ποιεῖ καὶ τοῦτο, ὡς λέγειν τὸν Χοσρόην ὅτι Ῥωμαῖοι Πέρσαις τὴν βασιλείαν χαρίζονται.

Anno octavo, in Paschate Theodosium Mauricii filium Joannes patriarcha Cpolitanus coronat, annos natum 4 s. Eodem anno Mauricius ædem 40 Sanctorum absolvit, a Tiberio inchoatam. Cumque in Oriente alta esset pax, exercitus in Thraciam transtulit.

Τῷ η' ἔτει, τὸ Πάσχα Θεοδόσιος υἱὸς Μαυρικίου στέφεται ὑπὸ Ἰωάννου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, χρόνων ὑπάρχων τεσσάρων ἡμισυ. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει Μαυρίκιος τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα, ὃν ἀπήρξατο Τιβέριος, ἀνεπλήρωσε, καὶ τῆς Ἀνατολῆς εἰρήνην βαθεῖαν ἐχούσης τὰς δυνάμεις τῶν στρατευμάτων ἐπὶ τὴν Θρᾴκην διεβίβασε.

Nono anno, cum imperator copias in Occidentem educeret, ab omnibus vetitus est bello operam impendere. Daonii mulier infantem peperit oculis, palpebris, manibus pedibusque carentem: ad coxas autem **696** cauda piscis testa intecti enata erat. Eodem die canis quoque sex pedes habens et caput leoninum natus ac valde magnus factus est.

D Τῷ θ' ἔτει, τοῦ βασιλέως μετὰ τῶν στρατευμάτων ἐπὶ τὴν Δύσιν ἐξερχομένου, ἐκωλύετο παρὰ πάντων ὑπουργῆσαι τῷ πολέμῳ. Ἐν δὲ τῷ Δαονίῳ (96) ἔτεκε γυνὴ παιδίον μήτε ὀφθαλμοὺς μήτε βλέφαρα μήτε χεῖρας μήτε πόδας ἔχον, πρὸς δὲ τῷ ἰσχίῳ ἰχθύος οὐρὰ προσφυὼς ὑπῆρχεν αὐτῷ ὀστρακόδερμος. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ κύων ἐξάπους, κεφαλὴν ἔχων λεο-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(92) Armeniæ urbem quadraginta militum martyrio illustrem. Goar.

93) Vexillis, puto militaribus, quæ nobis *baner* dicuntur. Suidas in Βάνδον· Οὕτω καλοῦσι Ῥωμαῖοι σημεῖον τὸ ἐν πολέμῳ. Xyl.

(94) Litania nimirum hic λιτὴ πρεσβεία dicitur, et Suidæ quoque λιτή est παράκλησις. Eam ergo videtur litaniam instituisse, quæ fieret ab uno fano ad alterum, caterva populi et pontificum procedente. Supra λητή legebatur, minus recte. λιταί notum est vocabulum vel ex Homero, quid denotet. Xyl.

(95) *Parascevis* singulis, *sextis* dictis *feriis*. Goar.

(96) Thraciæ loco. Goar.

τώδη, γεννηθεὶς ἐγένετο μέγας σφόδρα. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ὁ ἵππος τοῦ βασιλέως, ὁ τὸν χρυσοῦν περικείμενος κόσμον, ἀθρόως διερράγη πεσών. Τούτοις πᾶσιν οἰωνισάμενος ὁ βασιλεύς περίλυπος ἦν. Μαθὼν δὲ ὅτι πρέσβεις εἰς τὸ Βυζάντιον Περσῶν τε καὶ Φράγγων παρεγένοντο, ὑπεστρεψεν εἰς τὰ βασίλεια.

Ἀπὸ τῶν Ἱστορικῶν τοῦ Σιμοκάτου (97) λόγος Χοσρόου βασιλέως Περσῶν πρὸς Ἰωάννην στρατηγὸν Ῥωμαίων, ἀποσκώψαντα εἰς αὐτὸν ὅτε ἀπεστάλη παρὰ τοῦ καιροῦ ἐτυραννούμεθα, οὐκ ἂν ἐθάρρησας, στρατηγέ, τὸν μέγαν ἐν ἀνθρώποις βασιλέα βάλλειν τοῖς σκώμμασιν. Ἐπεὶ δὲ τοῖς παροῦσι μέγα φρονεῖς, ἀκούσῃ τί δῆτα τοῖς θεοῖς ἐσύστερον μεμελέτηται. Ἀντικαταρρεύσει, εὖ ἴσθι, εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὑμᾶς δεινά, ἕξετε δὲ τὸ Βαβυλώνιον φῦλον τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας κρατοῦν τριττὴν κυκλοφορικὴν ἑβδομάδα ἐτῶν. Μετὰ δὲ τοῦτο πεμπταίαν ἑβδομάδα ἐνιαυτῶν Ῥωμαῖοι Πέρσας δουλαγωγήσετε. Τούτων δὴ διηνυσμένων τὴν ἀνέσπερον ἡμέραν ἐνδημεῖν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὴν προσδοκωμένην λῆξιν ἀποβαίνειν τοῦ κράτους, ὅτε τὰ τῆς φθορᾶς παραδίδοται λύσει καὶ τὰ τῆς κρείττονος διαγωγῆς πολιτεύεται.

Τῷ ι' ἔτει, τοῦ Χαγάνου ἐπελθόντος κατὰ τὸ Σίρμιον, ὁ βασιλεὺς στρατηγὸν Εὐρώπης τὸν Πρίσκον χειροτονεῖ. Ὁ δὲ Πρίσκος Σαλβανιανὸν ὑποστράτηγον ποιήσας προτρέχειν ἐκέλευσε, καὶ κατὰ τῶν Βαρβάρων χωρήσαντες συγκροτοῦσι πόλεμον καὶ νικῶσι Ῥωμαῖοι. Ὁ δὲ Χαγάνος τοῦτο ἀκηκοὼς, ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις ἐχώρει πρὸς πόλεμον, καὶ εἰς Ἀγχίαλον ἐλθὼν ταύτην κατέκαυσεν. [P. 398] Κἶτα εἰς τὸ Δριζιν περᾷ. Ὁ δὲ Πρίσκος, μὴ θέλων θεωρεῖν τὰ πλήθη τῶν Βαρβάρων, εἰς Τζουρουλὸν εἰσελθὼν ἠσφαλίσατο. Ὁ δὲ Βάρβαρος τὸν Πρίσκον πολιορχεῖν ἐπεχείρει. Ταῦτα δὲ ἀκηκοὼς Μαυρίκιος διηπόρει τί δράσει· εὐβουλίᾳ δὲ καταστρατηγεῖ τῆς ἀπείρου δυνάμεως, καὶ ἕνα τῶν ἐξκουβιτώρων μεγάλαις δωρεαῖς καὶ ὑποσχέσεσι πείθει ἑκόντι περιπεσεῖν τοῖς Βαρβάροις, καὶ δίδωσιν αὐτῷ πρὸς Πρίσκον γραφὴν περιέχουσαν τάδε· Τῷ ἐνδοξοτάτῳ στρατηγῷ Πρίσκῳ. Τὴν ἀλιτηρίαν τῶν Βαρβάρων ἐγχείρησιν μὴ δειλιάσῃς· πρὸς γὰρ ἀπώλειαν αὐτῶν τοῦτο γέγονε. Γίνωσκε γὰρ ὅτι μετὰ πολλῆς αἰσχύνης ἔχει ὁ Χαγάνος ὑποστρέψαι εἰς τὴν ἀφιερωθεῖσαν αὐτῷ παρὰ Ῥωμαίων χώραν. Διὰ τοῦτο καρτερησάτω ἡ σὴ ἐνδοξότης ἐν τῇ Τζουρουλῷ περιρρέμβουσα αὐτούς. Πέμπω γὰρ διὰ θαλάσσης πλοῖα, καὶ αἰχμαλωτίζομαι τὰς φαμιλίας αὐτῶν, καὶ ἀναγκάζεται μετ' αἰσχύνης καὶ ζημίας εἰς τὰ ἴδια ὑποστρέψαι. Ὁ δὲ Χαγάνος κρατήσας τὰ γράμματα καὶ ἀναγνοὺς γίνεται περιδεὴς, καὶ συνθήκας πρὸς τὸν Πρίσκον διαθέμενος καὶ εἰρηνεύσας ἐπὶ δώροις ὀλίγοις καὶ ἀναξιολόγοις εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐπανέζευξε γῆν μετὰ φυγῆς κραταιᾶς.

Eodem die equus etiam imperatoris, qui aureis phaleris erat ornatus, concidit subito atque ruptus est. Hæc omnia imperator ominis loco ducens animi angebatur ; et cognito legatos Persarum ac Francorum Byzantium appulisse, in regiam rediit.

Sequitur ex Historiis Simocati oratio Chosroæ Persarum regis ad Joannem ducem Romanorum, qui missus ei opitulatum a Mauricio imperatore sannas in regem jecerat. Nisi, inquit, ipsa temporis ratio in nos tyrannidem exerceret, nunquam profecto tu, o dux, auderes magnum inter homines regem subsannare. Nunc quia præsens rerum status te superbum reddit, audi quid de futuro dii statuerint. Sic habe, calamitates in vos Romanos redundabunt, ac per tres circulares septennales annorum conversiones Babylonica gens Romanæ reipublicæ dominabitur. Inde per quinque annorum septenarios Romani Persas servitio premetis. His circumactis dies vesperæ expers hominibus illucescet exspectatumque regnum inibit : tunc interitus nulla erit memoria, et vita melioribus institutis agetur.

Anno decimo, cum Chaganus apud Sirmium irrueret, imperator **597** præfectum Europæ Priscum creat. Is Salvanianum legatum sibi asciscit, eumque præire jubet. Barbaros ergo aggressi conserta pugna eos vincunt. Chaganus re cognita copiis collectis ad bellum proficiscitur. Cumque Anchialum venisset, urbem eam incendit : inde Drizinem trajicit. Priscus vero multitudini Barbarorum occurrendum non ratus Tzurulum petiit, ibique loci opportunitate se tutatus est. Quem mox Chaganus obsedit. Id cum Mauricius intellexisset, quid faceret dubius, calliditate vim infiniti exercitus hoc pacto eludit. Excubitorum quemdam magnis et muneribus et pollicitationibus eo permovet, uti cum litteris, quas ipse ad Priscum dabat, dedita opera in Barbarorum manus se conjiceret. Litterarum hæc erat sententia : Prisco duci gloriosissimo S. Formidare sceleratum Barbarorum conatum noli, ipsis exitio suo staturum : magno enim suo cum dedecore Chaganus in terram sibi a Romanis concessam revertetur. Tua ergo præstantia eos otioso animo sustineat in Tzurulo. Ego enim per mare missis navigiis eorum familias captivas abduco, ut cum dedecore et damno suo domum redire opus habeat. Chaganus cum in litteras incidisset easque legisset, in magnum venit metum ; ac paucis quibusdam et nullius pretii donis acceptis, pace composita domum versus fugam quantum potuit fecit.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(97) Σιμοκάττου apud Suidam duplici τ, estque cognomentum Theophylacti sophistæ. Cæterum hæc Chosroæ prædictio lucidior fere est apud Zonaram et Nicephorum ; XVIII, 27. XYL.

Anno undecimo, Priscus rem contra Slavinos præclare gessit, magna **698** Barbarorum edita strage. Eodem anno Paulus imperatoris pater mortuus est Cpoli ; et Anastasia Augusta, socrus **Mauricii**, uxor Tiberii, sepulta est juxta virum.

A Τῷ ια' ἔτει, Ηρίσκος μεγάλως ἐπὶ τοῖς Σθλαβίνοις ἠνδραγάθησε καὶ φόνον πολὺν τῶν Βαρβάρων εἰργάσατο. Τῷ αὐτῷ ἔτει Παῦλος ὁ τοῦ βασιλέως πατὴρ ἐτελεύτησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ Ἀναστασία Αὐγοῦστα ἡ πενθερὰ Μαυρικίου, γυνὴ δὲ Τιβερίου, καὶ ἐτάφη μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς.

Anno 12, **Priscus rursus Danubium** occupat, Slavinorum agros populatur, **magnamque imperatori** prædam mittit, atque ab eo in hostico hiemare jubetur. Eodem anno Philippicus Chrysopoli mansionem Deiparæ condit, et palatium ad imperatorem ejusque liberos excipiendum. Piscinam quoque et hortos facit, et Cpoli domum ædificat, quæ ab eo Philippici domus dicitur.

Τῷ ιβ' ἔτει, τοῦ Πρίσκου πάλιν τὸν Ἴστρον καταλαβόντος καὶ τὰ Σθλαβίνων ἔθνη πραιδεύσαντος καὶ πολλὴν αἰχμαλωσίαν τῷ βασιλεῖ πέμψαντος, γράφει αὐτῷ ἐκεῖσε παραχειμάσαι. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει Φιλιππικὸς κτίζει τὴν ἐν Χρυσουπόλει μονὴν τῆς παναχράντου Θεοτόκου καὶ τὰ παλάτια πρὸς τὸ ὑποδέχεσθαι τὸν βασιλέα καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, ποιήσας καὶ ἰχθυοτροφεῖον καὶ παραδείσους. Καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ ἔκτισε τὸν οἶκον τὸν λεγόμενον τοῦ Φιλιππικοῦ.

Anno 13, Byzantii in suburbio monstra sunt nata, infans quadrupes et alius biceps. Ferunt hæc nihil boni portendere urbibus in quibus nascuntur. Imperatori Prisco munus ducendarum copiarum abrogat, idque fratri suo Petro demandat.

B Τῷ ιγ' ἔτει, εἰς τὰ τοῦ Βυζαντίου προάστεια τίκτονται τέρατα, παιδίον τετράπουν καὶ ἄλλο δικόρυφον · λέγεται δὲ μὴ σημαίνειν ἀγαθὰ ταῖς πόλεσιν ἐν αἷς γίνονται ταῦτα. Καὶ ὁ βασιλεὺς Πρίσκον τῆς στρατηγίας ἀποπαύει. Πέτρον δὲ τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν στρατηγὸν τῆς δυνάμεως Ῥωμαίων ποιεῖ.

Hic, anno 14, Slavinos adortus est, qui captivos ex Romanorum ditione abigebant. Ii captivis necatis fugæ se dederunt ; et Romani paucis eorum captis ad sua redierunt. Hoc anno imperator solarium Magnauræ rotundum fecit, et in media aula suam collocavit statuam. Atque ibi armamentarium constituit. Condidit etiam in loco qui Erii dicitur domum in qua senes morbosi alerentur, quod vivarium sumptuosum **699** dicitur, eo quod a Slavinis crematum id fuerat, quod ligno erat tectum. Multos ei suppeditavit sumptus ad sustentandos morbis confectos fratres.

Τῷ ιδ' ἔτει, Πέτρος ὁ στρατηγὸς τοὺς Σθλαβίνους ἐπιφερομένους Ῥωμαϊκὴν αἰχμαλωσίαν τρέπει, καὶ οἱ Βάρβαροι τὴν αἰχμαλωσίαν ἀποσφάξαντες ἔφυγον· ὀλίγους δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι κρατήσαντες ἐπὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ ὑπέστρεψαν. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἔκτισεν ὁ βασιλεὺς τὸν στρογγύλον ἡλιακὸν τῆς Μαγναύρας (98), στήσας ἐν τῷ μεσαυλίῳ τὴν ἰδίαν στήλην, καὶ ἀπέθηκεν ἔκεῖ τὸ ἁρμαμέντον (99). [P. 399] Ἔκτισε δὲ καὶ τὸ λωβῶν (1) γηροκομεῖον εἰς τὰ Ἡρίου, τὸ λεγόμενον τοῦ ζωτικοῦ ἐγχόρηγον (2), διὰ τὸ ὑπὸ τῶν Σθλαβίνων καῆναι ξυλόστεγον ὄν, καὶ πολλὰ ἐν αὐτῷ ἐχορήγησε πρὸς θεραπείαν τῶν λωβῶν ἀδελφῶν.

Anno 15, imperator Petrum, quod ejus culpa exercitus a Slavinis esset deletus, loco movet, rursusque Priscum cum imperio in Thraciam mittit.

Τῷ ιε' ἔτει Πέτρος κακῶς ὑπὸ τῶν Σθαβίνων τὸ στράτευμα ἀφανίσας διαδέχεται ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ πάλιν Πρίσκος στρατηγὸς Θρᾴκης ἀποστέλλεται.

Anno 16, Petrus imperatoris frater ædem Deiparæ Areobindicam condidit, et Cyriacus, qui Joanni Jejunatori successit, Diaconissæ.

Τῷ ις' ἔτει Πέτρος ὁ ἀδελφὸς Μαυρικίου ἔκτισε τὸν ναὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Ἀρεοβίνδου. Ὁμοίως καὶ Κυριακὸς ὁ πατριάρχης τὰ Διακονίσσης (3), διάδοχος γενόμενος Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ.

Anno 17, contractis suis copiis Chaganus in Dalmatiam profectus Balbam et vicinas circum 40 urbes occupat ac diripit. Qua de re certior factus Priscus Gunduem exploratum mittit. Is cum in Barbaros incidisset per fauces iter facientes, duos ex iis vino obrutos capit ; ex iisque discit Chaga-

D Τῷ ιζ' ἔτει συναθροίσας ὁ Χαγάνος τᾶς περὶ αὐτὸν δυνάμεις ἐπὶ τὴν Δαλματίαν ἐχώρησε, καὶ καταλαβών τὴν Βάλβην καὶ τὰς περὶ αὐτὴν τεσσαράκοντα πόλεις ταύτας ἐπόρθησεν. Ὁ δὲ Πρίσκος ταῦτα μαθὼν Γουνδούην ἐπὶ κατασκοπῇ τῶν πραττομένων ἀπέστειλεν· ὃς καταλαβὼν τοὺς Βαρβάρους διὰ δυσ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(98) Luitprandus, VI, 2 : *Est Cpoli domus palatio contigua miræ magnitudinis ac puchritudinis, quæ a Græcis, ρ loco λ posito, Magnaura, quasi magna aura, pro aula, dicitur*· Goar.

(99) Ἀρμαμέντον ὁπλῶν locus. Justinianus, Nov. 85. Goar.

(1) Λωβήν pro lepra sæpe Noster sumit, ut in Constantino etiam annotavimus. Itaque vertere possis leprosos senes et fratres. Verum ergo in his omnibus, quod essent obscura, verbum verbo extulit, ut peritoribus conjectandi esset materia. Xyl. — Repone *leprosorum*. Goar.

(2) *Sumptuum ad vitam necessariorum penum.* Goar.

(3) Areobindi et Diaconissæ templorum meminit et Niceph., XVIII, 42. Xyl.

βάτων χωρίων βαδίζοντας, περιτυγχάνει δύο ἐξ αὐτῶν τῷ οἴνῳ κεκαρωμένους, οἳ καὶ ἔφασαν δισχιλίοις ὁπλίταις τὴν αἰχμαλωσίαν τὸν Χαγάνον παραδεδωκέναι καὶ πρὸς τὰ οἰκεῖα ἀποστεῖλαι. Ταῦτα ὁ Γουνδούης μεμαθηκὼς κρύπτεται ἐν μικρᾷ φάραγγι, καὶ ἑωθινὸς ἐπὶ τὰ νῶτα τούτων γενόμενος ἀθρόως πάντας ἀνεῖλε καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν πρὸς τὸν Πρίσκον ἤγαγεν. Ὁ δὲ Χαγάνος τὰ τῆς ἀποτυχίας μαθὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐπανέζευξε χώραν, καὶ ὁ Πρίσκος ὑπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια.

A num bis mille armatis prædam domum abducendam commississe. Eo cognito in angusta quadam se abdit convalle, ac mane a tergo eos adortus universos interficit, prædamque ad Priscum adducit. Chaganus frustratum se successu sentiens domum abiit. Idem et Priscus fecit,

Καὶ τῷ ιη' ἔτει λαβὼν τὰς δυνάμεις ἐπὶ τὴν Σιγιδῶνα παραγίνεται. Ὁ δὲ Χαγάνος συναθροίσας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἄφνω τῇ Μυσίᾳ ἐφίσταται. Τῆς δὲ ἑορτῆς τοῦ Πάσχα καταλαβούσης ἀμφότεροι μετ' εἰρήνης ἡσύχασαν· καὶ τῆς ἑορτῆς πληρωθείσης διαχωρίζονται ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων οἱ Βάρβαροι, καὶ ποικίλον διωγμοῦ ἐξ ἀλλήλων τῶν μερῶν γενομένου πλῆθος Ῥωμαίων τὸ μὲν κατασφάττεται, τὸ δὲ αἰχμαλωτίζεται. Τότε δὴ ὁ Χαγάνος κατὰ Μαυρικίου ὡς αἰτίου τῆς σφαγῆς τοῦ λαοῦ καταβοῶν εἶπε διδόναι τοὺς αἰχμαλώτους ἀνὰ νομίσματος, καὶ πάλιν δύο τοῦ νομίσματος, καὶ πάλιν ἀνὰ κεράτια δ' (4). Ὁ δὲ Μαυρίκιος οὐδὲ οὕτως τούτους ἠθέλησεν ἀγοράσαι. Ὅθεν θυμωθεὶς ὁ Χαγάνος πάντας ἀπέκτεινεν. Ἦσαν δὲ χιλιάδες ιβ', ἀνεβιβάζετο δὲ ἡ τιμὴ αὐτῶν ἀνὰ μιλιαρισίων δύο 'βθλγ' (5). Καὶ οὕτως ποιήσας ὁ Χαγάνος εἰς τὰ ἴδια ὑπέστρεψε, ν' χιλιάδας ταῖς Ῥωμαίων σπονδαῖς ἐπιθείς. Ὁ δὲ στρατὸς ἔπεμψε κατὰ Κομμεντιόλου ὡς προδοσίαν ἐν τῷ πολέμῳ ποιήσαντος, ἐν οἷς ἦν καὶ Φωκᾶς, ὃς διαλεγόμενος τῷ βασιλεῖ βριαρῶς τούτῳ ἀντέλεγεν ἐν τῷ σελεντίῳ (6). Καί τις τῶν πατρικίων τοῦτον [P. 400] ἐῤῥάπισε καὶ τὸν πώγωνα ἐξέτιλεν, ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτον ἄπρακτον ἀπέλυσεν. Ἐκ τούτου καὶ ἡ τοῦ βασιλέως ἐπιβουλὴ ἀρχὴν ἐλάμβανε. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐν τῇ Αἰγύπτῳ Μηνᾶ τοῦ ἐπάρχου ἐν τῷ Νείλῳ ποταμῷ (7) μετὰ τοῦ λαοῦ πορευομένου, ἐν τόπῳ τῷ ἐπιλεγομένῳ Λέλτα, ἡλίου ἀνίσχοντος ζῶα ἀνθρωπόμορφα ἐν τῷ ποταμῷ ἐφάνησαν, ἀνήρ τε καὶ γυνή· καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ εὔστολος, εὔστερνος, καταπληκτικὸς τὴν ὄψιν, ξανθὸς τὴν κόμην, μιξοπόλιος, καὶ μέχρι τῆς ὀσφύος ἐγύμνου τὴν φύσιν, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος τὸ ὕδωρ ἐκάλυπτε. Τοῦτον ὁ ἔπαρχος ὅρκοις ἔβαλλε μὴ καταλῦσαι τὴν θεωρίαν, πρὶν ἅπαντας ἐμφορηθῆναι τῆς παραδόξου ταύτης ὁράσεως. Ἡ δὲ γυνὴ τοὺς τέ μασθοὺς εἶχε καὶ τὴν ὄψιν λείαν καὶ κόμην βαθεῖαν. Καὶ μέχρις ὥρας θ' πᾶς ὁ λαὸς ἐθαύμασεν, ὁρῶν τὰ ζῶα ταῦτα, καὶ τῇ θ' ἔδυσαν ἐν τῷ ποταμῷ. Καὶ ἰδοὺ καὶ κροκοδείλων

Anno 18, Priscus copias ad Sigidonem ducit. Chaganus vero suo **700** exercitu collecto repente in Mysiam irruit. Solemnitas Paschatis interveniens effecit ut utrinque pacati quiescerent. Ea finita induciæ quoque dissiluerunt. Cumque multis sese mutuo cladibus affecissent, tandem exercitus Romanus partim cæsus, reliqui capti sunt. Tum Chaganus in Mauricium cædis populi culpam conferens, paratum se ait captivos accepto in singula B capita nummo, rursusque binos uno nummo, denique singulos quatuor ceratiis acceptis dimittere. Cum ne sic quidem eos redimere vellet Mauricius, iratus Chaganus omnes occidit. Fuere autem duodecim millia. Æstimabantur, supputatis in singulos duobus milliarisiis, 2933. Chaganus interfectis, ut dixi, captivis Romanorumque tributo adjectis insuper quinquaginta millibus, domum rediit. Exercitus porro misit qui Commentiolum proditionis accusarent. Ac fuit inter legatos etiam Phocas, qui in cœtu verbis imperatori duriter se opposuit. Quidam vero patriciorum depalmavit Phocam, et barbam ei evellit; atque eum imperator re infecta dimisit. Hoc initium fuit insidiarum adversus imperatorem. Eodem tempore, cum in Ægypto Me- C nas præfectus in Nilo amne iter faceret cum populo in loco qui Delta dicitur, sole oriente in flumine visa sunt animalia specie hominis, mas et femina. Mas erat bene compositus, pectore amplo, terribili aspectu, fulvo crine intermistis canis, usque ad lumbos nudus, cæteras partes aqua tegente. **701** Hunc præfectus adjuravit ne prius ex conspectu discederet quam omnes eo se tam raro exsaturassent spectaculo. Mulier et mammas habebat et levem faciem ac dimissos crines. Usque ad nonam horam populus cum admiratione animalia ea spectavit. Hora nona fluvium ea subierunt. Ecce autem, crocodilorum multitudo apparuit. Crocodilus animal est terrestre juxtaque aquaticum, vasto D corpore. Dorsum ejus saxum nigrum colore refert,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(4) Κεράτια τέσσαρα sunt numismatis sextans. Numisma enim 24 ceratiis, 12 vero miliarisiis æstimatur: unde κεράτιον miliarisii medium, folles 12. Scholiastes Basilic. *Eclog.* XXIII. Χρη γινώσκειν ὅτι τὸ ἓν κεράτιον φόλλεις εἰσὶ δώδεκα ἤτοι μιλιαρισίου τὸ ἥμισυ. Τὰ οὖν δώδεκα κεράτιά εἰσιν, νομίσματος ἥμισυ· τὸ γοῦν ἀκέραιον νόμισμα ἔχει μιλιαρίσια ιβ', κεράπια κδ'. GOAR.

(5) Hunc locum prorsus non intelligo, quod neque de nummo satis constat quid valuerit, neque de notis ι' ι' θ' λ' δ'. Miliarisium numismatis decimam partem facere annotavit Suidas: sed id rem non explicat. Videre potes infra finem Leonis Iconomachi. XYL.

(6) *Concilium, cœtus, judicium, consulatio* est σελέντιον sive σιλέντιον· Auctor in Leone Isauro: Σιλέντιον κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων. Latine quoque silentium pronuntiavit Paulus Diaconus in eodem Leone: *Silentium contra sanctas ac venerabiles celebravit iconas.* Zonaras Leonem alterum, philosophum, ita morbo iliaco detentum narrat ὡς μηδὲ δυνηθῆναι διαλεχθῆναι τῇ συγκλήτῳ περὶ νηστείας τὴν συνήθη διάλεξιν, ἣ καλεῖται σιλέντιον. GOAR.

(7) Quæ sequitur de viso in Nilo amne monstro, desumpta videntur ex Niceph. XVIII, 36. XYL.

venter est albus ; pedes habet quatuor, caudam magnam atque asperam : quippe ea finis est spinæ dorsi unico osse constantis, ac superne in modum dentium serræ incisa. Ferit autem cauda et vulnerat. Caput humeris contiguum est, iisque æquatur, et capitis formam tenet, quamdiu non hiat : ubi hiat, totum caput oris loco est et usque ad humeros panditur. Aliud animalculum est nomine hydris, quod et hylus dicitur, forma canina. Ea hydris luto sese obvolvens, in crocodili dormientis (eam enim opportunitatem captat : crocodilus enim hiat, cum somnum capit) os insilit, et corroso ejus ventre, itaque bestia enecata, per anum exit.

πλῆθος ἀνεφάνη. Ὁ δὲ κροκόδειλος θηρίον ἐστὶν ὁμοῦ καὶ ἰχθὺς μέγας, ἀμφίβιος δέ. Καὶ ἡ μὲν χροιὰ τοῦ νώτου αὐτοῦ πέτρᾳ ἔοικε μελαίνῃ, ἡ δὲ γαστὴρ λευκὴ, πόδες δὲ δ', καὶ οὐρὰ μεγάλη καὶ τραχεῖα· τῆς ῥάχεως γάρ ἐστιν ἑνὸς ὀστέου τελευτή. Ἐντέτμηται δὲ ἄνωθεν ὡς αἱ τῶν πριόνων ἀκμαὶ, καὶ τύπτει ἐν ταυτῷ καὶ τραυματίζει. Ἡ κεφαλὴ δὲ προσηρμοσμένη τοῖς ὤμοις καὶ ἐξισουμένη· καὶ ἐφ' ὅσον μὲν οὐ κέχηνε, θηρίου κεφαλή ἐστιν, ἐπὰν δὲ χάνῃ, ὅλη γίνεται στόμα μέχρι τῶν ὤμων ποιοῦσα τὸ χάσμα. Ζῶον δέ ἐστι μικρὸν ἡ ὕδρις, ἥτις καὶ ὕλλος λέγεται, κυνὸς ἔχουσα μορφήν. Αὕτη εἰς πηλὸν κυλισαμένη, ἐπιτηροῦσά τε τὸν κροκόδειλον καθεύδοντα, εἰσπηδᾷ διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ (κεχηνὼς γὰρ ὁ κροκόδειλος καθεύδει) εἰς τὴν γαστέρα τούτου χωροῦσα καὶ ταύτην διαῤῥήσσουσα ἐξέρχεται διὰ τῆς ἕδρας ἀπονεκροῦσα αὐτόν.

Anno 19, die Paschatis, Sophia Augusta uxor Justini et Constantina uxor Mauricii pretiosam admodum coronam confecerunt ac imperatori obtulerunt. Quam cum spectasset imperator, in magnum templum detulit, ibique supra sacram mensam Deo dedicans suspendit Pace **702** autem cum Barbaris confusa, rursum Chaganus fines Romanorum intravit, et quatuor suis filiis exercitus tribuit, quibus transitum Istri custodirent. Sed Romani ratibus confectis fluvium transmiserunt ; prælioque congressus cum Chagani filiis Priscus, quod ab aurora ad vesperam usque duravit, quatuor Barbarorum millia occidit, 300 suorum desideratis. Postridie ejus diei rursus 8 millia Barbarorum interfecit. Tertia die Romani de superiore loco in Barbaros irruerunt, eosque fusos in paludem compulerunt, multosque ibi suffocarunt, inter quos fuere Chagani etiam filii. Illustri victoria tum potitis Romanis, rursum Chaganus magno contracto exercitu adversus eos proficiscitur ; quem Priscus congressus pugna fudit, illustrioremque priore victoriam reportavit. Idem Priscus quatuor millia instruxit, ac Tissum amnem transire jussit, tentoria Barbarorum speculatum. Barbari tum eorum quæ gesta erant ignari festos dies agebant ac compotabant. Itaque eos inopinantes adorti Romani ingenti clade affecerunt : cæsis enim 30 millibus Gepidarum aliorumque Barbarorum, magna cum præda ad Priscum sunt reversi. Chaganus denuo reparatis copiis, ad Istrum cum accederet, pugna victus est, Barbarique in fluvio submersi, et cum his magna Slavinorum multitudo. Vivi in potestatem Romanorum venerunt 3200 Avares, Barbari **703** 2000. Chaganus cum legatos repetundorum captivorum causa misisset, Mauricius nondum accepto tam illustris victoriæ nuntio reddi eos jussit.

Τῷ ιθ' ἔτει, τοῦ ἁγίου Πάσχα, Σοφία Αὐγοῦστα ἡ γυνὴ Ἰουστίνου, ἅμα Κωνσταντίνᾳ τῇ γυναικὶ Μαυρικίου, στέμμα κατασκευάσασαι ὑπέρτιμον τῷ βασιλεῖ προσήγαγον. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτο θεασάμενος, ἀπελθὼν ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῷ Θεῷ τοῦτο προσήγαγε, κρεμάσας ἐπάνω τῆς ἁγίας τραπέζης. Αὐθείσης δὲ τῆς πρὸς τοὺς Βαρβάρους εἰρήνης, πάλιν ὁ Χαγάνος ἐπὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ χωρεῖ. Τοῖς δὲ τέσσαρσιν αὐτοῦ υἱοῖς παραδοὺς ἑτέρας δυνάμεις παρέστησε φρουρεῖν τὰς διαβάσεις τοῦ Ἴστρου. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι σχεδίας ποιήσαντες τὸν ποταμὸν διεπέρασαν· καὶ μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ Χαγάνου συμβαλὼν ὁ Πρίσκος ἀπὸ πρωΐ ἕως ἑσπέρας, τριακοσίων Ῥωμίων ἀναιρεθέντων, τέσσαρας χιλιάδας τῶν Βαρβάρων ὤλεσε, καὶ τῇ ἐπιούσῃ πάλιν ὀκτὼ χιλιάδας τῶν Βαρβάρων ἀνεῖλε. Τῇ δὲ τρίτῃ ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς [P. 401] Βαρβάρους ἐχώρησαν καὶ τούτους τρέψαντες ἐπὶ τὰ ὕδατα τῆς λίμνης ἤλασαν, πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἀποπνίξαντες, ἐν οἷς καὶ οἱ τοῦ Χαγάνου παῖδες ἀπεπνίγησαν, καὶ νίκην οἱ Ῥωμαῖοι περιφανῆ ἀνεδήσαντο. Ὁ δὲ Χαγάνος πάλιν συναθροίσας δυνάμεις πολλὰς, κατὰ Ῥωμαίων ἦλθε. Πολέμου δὲ κρατηθέντος τρέπονται οἱ Βάρβαροι καὶ νίκην ποιοῦνται Ῥωμαῖοι πασῶν ἐπισημοτέραν. Ὁ δὲ Πρίσκος τέσσαρας χιλιάδας συντάξας τὸν Τίσσον ποταμὸν περᾶσαι ἐκέλευσεν εἰς τὸ κατασκοπῆσαι τὰ τῶν Βαρβάρων σκηνώματα. Οἱ δὲ Βάρβαροι, μηδὲν τῶν γεγονότων ἐγνωκότες, ἑορτάζοντες ἐσυμποσίαζον. Τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι ἀπροόπτως ἐπεισπεσόντες μέγιστον φόνον εἰργάσαντο· τριάκοντα γὰρ χιλιάδας Γηπέδων καὶ ἑτέρων βαρβάρων ἀπέκτειναν, καὶ πλείστην αἰχμαλωσίαν λαβόντες πρὸς τὸν Πρίσκον ὑπέστρεψαν. Ὁ δὲ Χαγάνος πάλιν δυνάμεις ἀθροίσας ἐπὶ τὸν Ἴστρον παραγίνεται, καὶ συμβαλόντες πόλεμον ἡττῶνται οἱ Βάρβαροι καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ἀποπνίγονται. Συναπόλλυνται δὲ τούτοις καὶ Σθλαβίνων πλήθη, Ζῶντες δὲ ἐκράτησαν Ἀβάρας μὲν ,γσ', Βαρβάρους δὲ ,β'. Ὁ δὲ Χαγάνος πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέστειλεν, ἀναλαβέσθαι τοὺς ζωγρηθέντας βουλόμενος. Ὁ δὲ Μαυρίκιος μήπω μαθὼν τὴν περιφανῆ τῶν Ῥωμαίων νίκην, γράφει τῷ Πρίσκῳ ἀποδοῦναι τῷ Χαγάνῳ τοὺς Βαρβάρους καὶ μόνους.

Eodem anno, monachus quidam, cujus vitæ exercitatio illustris erat, strictum gladium tenens

Τῷ αὐτῷ ἔτει, μοναχός τις ἐν ἀσκήσει διαλάμπων σπάθην (8) γυμνὴν κρατῶν, ἀπὸ τοῦ φόρου μέχρι

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(8) Isidorus, XVIII, 6 : *framea, gladius ex utraque parte acutus quam vulgo spatham vocant, ipsa est romphæa.* GOAR.

τῆς Χαλκῆς ξιφήρης διαδραμὼν τὸν αὐτοκράτορα τοῖς πᾶσιν ἐν φόνῳ μαχαίρας τεθνῆξεσθαι προηγόρευσεν. Ὁμοίως καὶ Ἡρωδιανὸς Μαυρικίῳ εἰς τὸ φανερὸν προσανήγγειλε τὰ τούτῳ συμβησόμενα. Τότε καὶ οἱ δῆμοι ἄνδρα παρόμοιον τῷ Μαυρικίῳ Μαῦρον, περιβαλόντες σάγον καὶ στέφανον πλέξαντες ἀπὸ σκορόδων καὶ τῇ αὐτοῦ περιθέντες κεφαλῇ, ὄνῳ τε τοῦτον ἐπικαθίσαντες ἔπαιζον, Εὕρηκε, λέγοντες, τὴν δαμάλην ἐπαλῆν, καὶ ὡς τὸ καινὸν ἀλεκτόριον πεπήδηκεν αὐτήν, καὶ ἐποίησε παιδία ὡς τὰ ξυλοκώδωνα (9). Ἁγιέ μου. ἅγιε, δὸς αὐτῷ κατὰ κρανίου, ἵνα μὴ ὑπεραίρηται· κἀγώ σοι τὸν μέγαν βοῦν προσαγάγω εἰς εὐχήν. Τοιαῦτα μὲν τὰ παρὰ τοῦ δήμου. Καὶ οὐ περιττῶς ὑπεμνηματίσθη, ἀλλ' ἵν' εἰδῶμεν ὡς ἐπειδάν τις παροξύνῃ τὸν δεσπότην, τοῖς αὐτοῦ παίγνιον γίνεται συνδούλοις·

Τῷ εἰκοστῷ ἔτει, Θεοδόσιον τὸν υἱὸν αὐτοῦ συνῆψε πρὸς γάμον τῇ θυγατρὶ Γερμανοῦ τοῦ πατρικίου. Τῷ αὐτῷ ἔτει Μαυρίκιος ἐν αὐτῷ γενόμενος, καὶ ἐννοήσας ὅτι οὐδὲν τὸν Θεὸν λανθάνει, ἀλλὰ πᾶσιν ἀποδίδωσι κατὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ ἐπιλογισάμενος τὸ σφάλμα ὃ ἐποίησεν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, μὴ ἐξαγοράσας αὐτὴν, συμφέρειν ἔκρινεν αὐτῷ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἀπολαβεῖν τὴν ἁμαρτίαν [P. 402] καὶ μὴ ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ ποιήσας δεήσεις ἐγγράφους ἀπέστειλε πρὸς πάντα πατριάρχην καὶ μοναχὸν εἰς πάντα τὰ μοναστήρια καὶ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἵνα αἰτήσωνται τὸν Θεὸν ἐνταῦθα καὶ μὴ ἐκεῖ τοῦτον κολασθῆναι. Ἐσκανδαλίζετο δὲ καὶ εἰς Φιλιππικὸν τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, ὡς τὸ φῖ ἔχειν εἰς χρηματισμὸν τὸν τοῦτον ἀναιρήσοντα, καίτοι διαφόρως αὐτῷ Φιλιππικοῦ ὀμνυμένου μὴ ἔχειν ἐξ αὐτοῦ φόβον τινά. Πάντων οὖν περὶ τούτου εὐχομένων, εἶδεν ὁ Μαυρίκιος ἐν μιᾷ νυκτὶ ὡς εἰς τὴν χαλκῆν πύλην τοῦ παλατίου ἱστάμενον ἑαυτὸν ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Σωτῆρος, καὶ λαὸν πολὺν σὺν αὐτῷ τῶν αἰχμαλώτων ἐγκαλούντων. Καὶ φωνὴ γέγονεν ἐκ τοῦ ἁγίου χαρακτῆρος λέγουσα· Δότε Μαυρίκιον. Καὶ οἱ δῆθεν ὑπηρέται κρατήσαντες αὐτὸν παρέστησαν ἐν τῷ πορφυρῷ ὁμφαλίῳ (10) τῷ ἐκεῖτε. Καὶ φησι πρὸς αὐτὸν ἡ θεία φωνή· Ποῦ θέλεις ἀποδώσω σοι; Ὧδε, ἢ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι; Ὁ δὲ ἔφη· Φιλάνθρωπε Δέσποτα, δικαιοκρίτα, ὧδε μᾶλλον, καὶ μὴ ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ εὐθέως ἐκέλευσεν ἐκδοθῆναι αὐτόν τε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν Φωκᾷ τῷ στρατιώτῃ. Διυπνισθεὶς οὖν ἀπέστειλεν εὐθὺς τὸν παρακοιμώμενον αὐτοῦ ἀγαγεῖν Φιλιππικόν· ὃς αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἰδὼν τὸν παρακοιμώμενον καὶ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς ἀπογνοὺς ἠτήσατο κοινωνῆσαι (11), καὶ οὕτως ἀπῆει πρὸς τὸν βασιλέα,

A a foro usque ad Æneam portam procurrit, omnibus prædicens imperatorem gladio occisum iri, Sed et Herodianus Mauricio palam, quæ ipsi eventura essent, denuntiavit. Tunc etiam populus Maurum quemdam, hominem Mauricii similem, sago indutum coronaque ex aliis conserta redimitum, in asinum imposuit, ac per jocum et lasciviam acclamavit: Invenit buculam teneram, et sicut novus gallulus insiliit in eam, ac procreavit liberos instar lignearum nolarum. Sancte mi, sancte, feri ejus caput, ne superbius efferatur: tum ego tibi voti reus bovem offeram. Hæc populus. Quæ non otiose retuli, sed ut intelligamus, ubi quis dominum irritavit, eum ludibrio haberi ab his qui eadem cum ipso conditione serviunt.

B Anno 20, Mauricius filio suo Theodosio Germani patricii filiam despondit. Eodemque anno in se descendens, ac memoria repetens Deum nihil clam esse, eumque pro meritis cuique suis bona aut mala tribuere, **704** tum secum cogitans quam graviter abs se peccatum esset quo tempore captivos redimere noluit, præstare existimavit uti in hoc potius quam in futuro sæculo pœnas Deo dependeret. Itaque deprecationes litteris consignatas ad omnes patriarchas et monachos, in omnia monasteria, etiam Hierosolyma misit, ut a Deo peterent ut ipsi non in altero sed in hoc sæculo pœnas imponeret. Quin et in Philippicum impegit, sororis suæ maritum, ab eo cædem sibi parari

C suspicans ex vaticinio quodam, quod percussoris nomen a littera PH ordiri monebat, cum quidem Philippicus insidias omnibus modis ejuraret. Cæterum Mauricius, cum pro eo preces passim fierent, quadam nocte in somnis imaginatus est se astare coram imagine Servatoris, in porta palatii ærea, multamque secum turbam captivorum ipsum accusantium: tum vocem de sacra imagine exiisse, quæ Mauricium sisti juberet. Ita se a ministris correptum, inque porphyretico ibi umbilico constitutum a divina voce interrogatum fuisse, ubinam sibi rependi vellet. Se autem dixisse: Domine humanissime, judex juste, hic malo quam in altera vita. Statimque mandatum fuisse ut cum uxore sua et liberis totaque familia Phocæ militi dedatur. Experrectus statim accubitorem suum misit qui

D Philippicum adduceret. Qui desperata ob id vita prius communionem sacram expetiit, eaque percepta ad imperatorem abiit, uxorem relinquens, quæ **705** saccum induta et cinere conspersa ejulabat.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(9) Fatue omnino et imperite lusisset in Mauricium populus, si utcunque, juxta Xylandri sensum, *eum nolarum lignearum instar* filios suscepisse effutivisset. Ξυλοκωδωνον itaque, cujus vice Theophanes ξυλοκούκουδον scribit, cum nil aliud sit præter *ligneum crepitaculum* vel *globulus ligneus* concavus et undequaque perforatus, in quo nuclei vel tintinnabula includuntur, ut perstrepero ejus sonitu recreentur pueri, et populus ad ludicrorum istiusmodi instar Mauricii filios se tenere proclamet. Summum in eos patrem que Mauricium manifestat contemptum eorumque mortem ludum, gemitus ludicrum strepitum sese habiturum minatur. Κούκουδον porro *nucleus* est et *globulus*, ξυλοκούκουδον lignum streperis hujusmodi globulis plenum Annon Xylander vir ligneus et puerorum ξυλοκωδωνον? Goar.

(10) Signo rotundo in areæ medio fixo. Goar.

(11) Non dissimulabo me hic secutum esse

Ut ad imperatorem venit, se ad pedes ejus provolvit. Sed imperator, accubitore exire foras jusso, ad Philippici pedes accidit, inquiens : Ignosce mihi, frater, atroces, quas tibi intuli, injurias. Suspicabar te vitæ meæ insidiari : sed nunc te insontem esse cognovi. Hortor autem ut dicas mihi, si quem Phocam militem in exercitu nosti. Novi, ait ille, quemdam, qui pridem ab exercitu missus cum tua majestate jurgavit. Ac quærenti quo is esset ingenio, respondit hominem esse timidum ac ferocem. Tum imperator:Si,inquit,timidus est,homicida est,Narravitque Philippico insomnium. Vides ergo, ait ille, domine, Deum nulla littera excidere. Ea nocte in cœlo visus est cometa, qui a gladii forma Xiphias dicitur. Postridie magistrianus, quem ad hoc ablegaverat Mauricius, venit, a sanctis hoc responsum ferens : Probat Deus resipiscentiam tuam, et animam salute donat, teque cum tota familia inter sanctos reponit : sed imperium cum dedecore et periculis amittes. His auditis Mauricius Deum magnopere prædicavit. Cæterum Petrum, qui exercitum ductabat, missis litteris cum juberet Istro trajecto in hostico milites in hibernis habere,-multitudo ea re cognita seditionem movit ; et Phocam centurionem in scutum sublatum ducem exercitus creavit atque faustis acclamationibus salutavit. Quod ubi sensit Petrus, Byzantium elapsus certiorem **706** de ea re imperatorem fecit. Ergo Mauricius media nocte habitu privati celocem conscendit cum uxore et liberis, ac urbe profugit; atque orta tempestate ægre ad sanctum Autonomum salvus delatus est. Eademque nocte eum arliculorum dolor et podagra corripuere. Prasini vero in Regium egressi magnis gratulationibus tyrannum Phocam honoraverunt, persuaseruntque ut in Hebdomum veniret. Eo patriarcha Cyriacus cum senatu exiverunt. Et patriarcha ab eo sponsionem exegit, qua confessionem verœ fidei stabiliret, affirmaretque se Ecclesiam a turbis immunem conservaturum. Ita ergo Phocas in Joannis Baptistæ æde imperator renuntiatur, hominique malo et

καταλιπὼν τὴν γυναῖκα ἐπὶ σάκκου καὶ σποδοῦ θρηνοῦσαν. Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν βασιλέα ἔπεσεν ἐπὶ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξελθεῖν ἐκέλευσε τὸν παρακοιμώμενον, καὶ αὐτὸς ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας Φιλιππικοῦ, λέγων· Συγχώρησόν μοι, ἀδελφὲ, ὅτι ἥμαρτόν σοι πολλά. Σὲ γὰρ ὑπενόουν τῇ ζωῇ μου ἐπιβουλεῦσαι· ἀλλὰ νῦν ἔγνων ἀθῶον εἶναι. Παρακαλῶ οὖν σε εἰπεῖν μοι εἰ γινώσκεις ἐν τοῖς τάγμασι Φωκᾶν τινὰ στρατιώτην. Ὁ δὲ Φιλιππικὸς ἔφη· Ἕνα γινώσκω, ὃς πρὸ καιροῦ πεμφθεὶς ἐκ τοῦ στρατοῦ ἀντέλεγε τῷ κράτει σου. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἔφη· Ποίας ἐστὶ γνώμης ; Ὁ δὲ ἔφη· Δειλὸς καὶ θρασύς. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἔφη· Εἰ δειλὸς, καὶ φονεύς. Καὶ διηγήσατο ὁ βασιλεὺς τὸ ἐνύπνιον. Ὁ δὲ εἶπε· Ἴδε, δέσποτα, πῶς οὐ λείπει τὸν Θεὸν γράμμα. Τῇ δὲ νυκτὶ ἐκείνῃ ἐφάνη ἀστὴρ κομήτης ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ λεγόμενος ξιφίας. Καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἔφθασεν ὁ ἀποσταλεὶς μαγιστριανὸς (12), φέρων ἀπόκρισιν ἐκ τῶν ἁγίων, ὅτι, Ὁ μὲν Θεὸς δεξάμενος τὴν μετάνοιάν σου σωζει τὴν ψυχήν σου καὶ μετὰ τῶν ἁγίων κατατάττει σε πανοικὶ, τῆς δὲ βασιλείας μετὰ ἀτιμίας καὶ κινδύνων ἐπίπτεις. Ταῦτα ἀκούσας Μαυρίκιος μεγάλως τὸν Θεὸν ἐδόξαζε. Τῷ δὲ Πέτρῳ στρατηγῷ ὄντι γράφει Μαυρίκιος τὸν Ἴστρον διαπερᾶσαι καὶ [P. 403] ἐν ξένῃ χωρᾳ τὸν λαὸν παραχειμάσαι. Ὅπερ ἀκοῦσαν τὸ πλῆθος ἐστασίασε, καὶ προβάλλονται ἔξαρχον (13) Φωκὰν τὸν κένταρχον, καὶ ἐπὶ ἀσπίδι τοῦτον ὑψωσαντες εὐφήμησαν ἔξαρχον. Τοῦτο ὁ Πέτρος ἀκηκοὼς εἰς τὸ Βυζάντιον φεύγει καὶ πάντα ἀναγγέλλει τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ Μαυρίκιος μεσούσης νυκτὸς ἰδιωτικὴν περιβαλόμενος ἐσθῆτα, εἰς δρόμωνα (14) εἰσελθὼν μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ ἀποδιδράσκει. Λαῖλαπος δὲ γεγονυίας μόλις διασωζεται εἰς τὸν ἅγιον Αὐτόνομον. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ νυκτὶ ἀρθρῖτις καὶ ποδάγρα ἐπιπίπτει αὐτῷ. Οἱ δὲ Πράσινοι ἐξελθόντες εἰς τὸ Ῥήγιον (15) μεγάλαις εὐφημίαις ἐτίμων τὸν τύραννον Φωκᾶν, καὶ πείθουσιν αὐτὸν ἐν τῷ Ἑβδόμῳ παραγενέσθαι. Ἐξέρχονται οὖν ὅ τε πατριάρχης Κυριακὸς καὶ ἡ σύγκλητος πρὸς αὐτὸν, καὶ ἀπαιτεῖ αὐτὸν ὁ πατριάρχης ὁμολογίαν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τοῦ ἀτάραχον

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

nihil præter conjecturam, neque aliud tum ad animum accidisse. Si cui non satisfacio, excogitet aliquid commodius. Sane postea Theodosius quoque Mauricii filius cum ad supplicium jussu Phocæ traheretur, παρεκάλεσε πρότερον μεταλαβεῖν τῶν θείων μυστηρίων. Xyl. Timet Xylander hominis de vita desperati et Eucharistiam postulantis pietatem fateri in suis notis. Goar.

(12) Hic alias μαγιστεριανός dictus, et apud Theophanem προτοκούρσωρ, in glossis Basilicorum vocatur μανδάτωρ et ἡμεροδρόμος. Lexicon anonymum bibl. Regiæ : Ἡμεροδρόμος οἴηλιος καὶ ὁ πεζοδρόμος λέγονται, καὶ οἱ ταῖς βασι ικαῖς διατάξεσι ταχύτατα διακονούμενοι διὰ τὸν βορέαν. Leo Constit. 3 : Μανδάτωρες δέ εἰσιν οἱ τα μανδάτα ἀπὸ τῶν ἀρχόντων πρὸς τοὺς στρατιωτας ὀξέως διακομίζοντες. Hinc eos expertos, vigiles, variarum linguarum guaros expetit Mauricius, addit quoque voce sonora dotatos, ad jussa quæque publice efferenda ; unde inter Justinianum et factiones *mandator* ut utriusque partis interpres et mediator eloquitur apud Theophanem : hic vero *missus* est, et responsa fert ad imperatorem, auctor iterum in Justiniano Rinotmeto statim sub initio. Goar.

(13) Similibus verbis prius fuerat usus Simocata VIII, 7 : Τὰ πλήθη ἔξαρχον τὸν ἑκατόνταρχον Φωκᾶν προεστήσαντο. Quia nondum imperii nomen vel insignia ei detulerant, sed, ut fit in tumultu, *caput* et *ductorem*, datu imperii potiundi spe, sibi præposuerant. Goar.

(14) Δρόμον, sicut et infra usurpatur hoc vocabulum, navis est cursui, hoc est celerrimæ navigationi, apta : est enim δρόμος cursus, tales fuisse quas Latini celoces appellant, ex Nonio Marcello et iis quæ adducit scriptorum locis apparet, suffragante etiam primæ syllabæ quantitate. Vide ad hanc historiam quæ habet Nicephorus XVIII, 40. Xyl.

(15) Ῥήγιον, Thraciæ urbs in Propontide, Hebdomo ad meridiem inferior,in qua Leo Philosophus pontem ædificavit, de qua Constantinus *De admin. imp.*, c. 51. Goar.

φυλάξαι τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀναγορεύεται τὸ κακὸν, καὶ κύριος τῶν σκήπτρων ὁ τύραννος προχειρίζεται, καὶ κρατεῖ τῆς εὐδαίμονος ἡ συμφορὰ, καὶ λαμβάνει τὴν ἔναρξιν τὰ μεγάλα τῶν Ῥωμαίων ἀτυχήματα, καὶ ἀναγορεύεται ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ηροδρόμου, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἐπὶ βασιλικῆς ἁμάξης καθεζόμενος εἰς τὰ βασίλεια εἰσέρχεται. Τῇ δὲ ε' ἡμέρᾳ Λεοντὼ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔστεψεν Αὐγοῦσταν. Εἰς δὲ τὸ ἱππικὸν ἀνελθόντος τοῦ τυράννου, καὶ στάσεως γενομένης περὶ προτιμήσεως τόπου τοῖς μέρεσιν, ἔκραξαν οἱ δῆμοι· Ο Μαυρίκιος οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ ζῇ· ἐρωτηθήτω. Ὁ δὲ ἀλάστωρ κινεῖται πρὸς τὸν φόνον Μαυρικίου, καὶ ἀποστείλας ἤγαγε τὸν τοιοῦτον εἰς τὸν Κύτροπίου λιμένα· καὶ προαναιροῦνται οἱ τούτου πέντε ἄῤῥενες παῖδες ἐπ' ὄψεσιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Μαυρίκιος φιλοσοφῶν τῷ δυστυχήματι συνεχῶς ἐπεφθέγγετο· Δίκαιος εἶ. Κύριε, καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου. Γίνεται τοίνυν τῶν παίδων ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς ἐπιτάφιον, ἐπιδειξαμένου τὴν ἀρετὴν ἐν τῷ μεγέθει τῆς συμφορᾶς· τῆς γὰρ τιθήνης αὐτοῦ κλεψάσης ἕνα τῶν βασιλικῶν παίδων καὶ τὸ ἑαυτῆς ἐπιδούσης εἰς σφαγὴν, ὁ Μαυρίκιος οὐ κατεδέξατο, ἀλλὰ τὸ ἴδιον ἐπεζήτησε. Φασὶ δέ τινες ὅτι τούτου σφαγέντος γάλα σὺν τῷ αἵματι ἐῤῥεύσεν, ὡς πάντας τοὺς ὁρῶντας θρηνῆσαι δεινῶς. Οὕτω μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς νόμων φύσεως ὕψηλότερος γεγονὼς καὶ αὐτὸς ὑπαλλάττει τὸν βίον. Τούτων δὲ τὰς κεφαλὰς ἐν τῷ κάμπῳ τοῦ τριβουναλίου (16) ἔῤῥιψαν. Μετὰ δὲ τὸ ἐποζέσαι αὐτὰς, ὥρισε τοῖς θέλουσι λαβεῖν αὐτάς· ἃς καὶ τοῖς σώμασιν αὐτῶν προσέμιξαν οἱ φιλόχριστοι, θάψαντες ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, πλησίον τῆς Ξυλοκέρκου πόρτης (17). Ἐπέγραψαν δὲ τῷ τάφῳ αὐτῶν ἐλεγεῖον τόδε·

A tyranno sceptrum committitur, et calamitas patriæ felix imperium occupat; quod initium fuit magnorum, quibus res Romana attrita est, malorum. Biduo post Phocas curru imperiali in regiam advectus est, ac quinta die Leontonem uxorem suam corona imposita Augustam nuncupavit. Cum autem tyrannus in Circo esset, ac de loci prærogativa inter partes contenderetur, populus in tumultu vociferatus est: Interrogetur Mauricius; non enim mortuus est, sed vivit. Eo Phocas ad cædem Mauricii excitatus, missis famulis, eum ad portum Eutropii adduci jubet. Primo quinque filii masculi patre Mauricio intuente necati sunt. Qui in calamitate ista veram adhibens philosophiam, identidem verba hæc repetebat: Justus es, Domine, et judicia tua justa sunt. Ita ergo Mauricius B epitaphii loco habuit liberorum **707** cædem. In tanta autem calamitate virtutem suam exseruit: cum enim nutrix unum de regiis pueris suffurata suum pro eo jugulandum exhiberet, non est hoc passus Mauricius, sed suum promi jussit. Ac ferunt quidam eo jugulato puero cruori mistum lac effluxisse de vulnere, quæ res luctum omnibus gravem attulerit. Tandem ipse quoque Mauricius, cum lege naturæ superiorem se gessisset, occisus est. Capita eorum in campum juxta tribunal abjecta, cum jam fœterent; tolli Phocas permisit, si quis eam rem curaret. Christiani ergo ea cum truncis humarunt in fano Sancti Mamantis, prope portam Xylocercam. Sepulcro inscripserunt hanc C elegiam:

[P. 404] Ἀδ' ἐγὼ ἡ τριτάλαινα, καὶ ἀμφοτέρων βασιλήων,
Τιβερίου θυγάτηρ Μαυρικίου τε δάμαρ,
Ἡ πολύπαις βασ εια, καὶ ἡ δείξασα λοχείην,
Ὡς ἀγαθὸν τελέθει καὶ πολυκοιρανίῃ,
Κεῖμαι σὺν τεκέεσσι καὶ ἡμετέρῳ παρακοίτῃ
Δήμου ἀτασθαλίῃ καὶ μανίῃ στρατιῆς.
Τῆς Ἐκάβης ἔτλην πολὺ χείρονα, τῆς Ἰουκάστης,
Αἳ αἳ τῆς Νιόβης ἔμπνοός εἰμι νέκυς.
Ναὶ ναὶ τὸν γενέταν· τί μάτην τὰ νεογνὰ ἔκτειναν,
Ἀνθρώπων κακίης μηδὲν ἐπιστάμενα;
Ἡμετέροις πετάλοισι κατάσκιος οὐκέτι Ῥώμη·

Induperatorum nimis heu miseranda duorum.

Uxor Mauricii, filia Tiberii,
Quæ demonstravi numerosa splendida prole
Esse etiam multos utiliter dominos.
Hic nunc cum natis sita sum miseroque marito,
Stultitia populi, militis et rabie.
Deteriora tuli Cisseide sive Jocasta:

Sum Niobæ spirans (proh dolor!) effigies.
Sons fuerit genitor: quid natos cædere frustra,

Humanæ fraudis nescia corda, juvat?
708 *Non jam, Roma, meis quæras sub frondibus* [*umbram:*
Nam stirpem turbo diffidit Odrysius.

Ῥίζα γὰρ ἐκκλάσθη Θρηϊκίοις ἀνέμοις. D

Ὁ δὲ Φιλιππικὸς ἀποκειράμενος καὶ ἱερωσύνην λαβὼν, ἐν Χρυσουπόλει διατελῶν ἡσύχως ἐτελεύτησεν.

Philippicus tonso capillo sacerdotium iniit Chrysopoli, ibique vitam ad finem usque quietam duxit.

Ἐξ ἐκείνου οὖν τοῦ καιροῦ οὐ διέλιπε τὴν Ῥωμανίαν δυστυχήματα ποικίλα καὶ ἐξαίσια. Ὁ γὰρ τῶν Περσῶν βασιλεὺς Χοσρόης τὴν εἰρήνην διέλυσε, καὶ οἱ Ἄβαρες τὴν Θράκην διώλεσαν, καὶ ἄμφω τὰ στρατόπεδα τῶν Ῥωμαίων διεφθάρησαν, ὥστε ὁπηνίκα Ἡράκλειος ἐβασίλευσε καὶ ἐξέτασιν ἐποιήσατο εἰς ἀκρίβειαν τοῦ ὁπλιτικοῦ, ἐκ πάσης τῆς πληθύος

Enimvero ab interitu Mauricii res Romana continentibus atque atrocibus est afflicta calamitatibus. Nam et rex Persarum Chosroes pacem rupit, et Avares Thraciam pessumdederunt, et uterque Romanorum exercitus periit. Ac usque adeo milites, qui Phocam ad tyrannidem evexerant, sub eo sunt consumpti, ut cum Heraclius imperator creatus

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(16) Eo nempe urbis campo, quo exstructum erat palatium dictum *Tribunalium novemdecim accubitorum*. GOAR.

(17) Ad imam sinus partem versus occidentem est Ξυλόκερκος porta, a palis in ejus fundamento fixis sic dicta. (Leunclavius.) GOAR.

accuratam militum recensionem ageret, de universa militum multitudine quos a Mauricio conscriptos Phocas acceperat, tantum duo superfuerint.

Phocas imperium accepit anno mundi 6095, a Christo nato 595, et tenuit per octennium. factus de centurione imperator. Statura fuit mediocri, deformis, terribilis aspectu, rubente capillo, superciliis coeuntibus, mento raso, cicatrice in mala notatus, quæ ipso irascente denigrabatur; vinosus, mulierosus, sanguinarius, rigidus, in dicendo ferox, a miseratione alienus, moribus feris, hæreticus. Uxor ejus Leonto iisdem fuit moribus prædita. Illius ætate omnis generis mala in humanum genus quasi exundarunt. Nam et hominum bestiarumque mortua est **709** immensa multitudo; et terra fruges negante fames, tum gravissimæ pestes obortæ sunt, hiemesque fuerunt adeo sævæ ut congelaverit mare ac pisces perierint. Cum Phocas circenses ludos edidisset, ac sub vesperam vino se ingurgitasset, et tardius rediret, clamavit populus: Exorire, Phoca. Cumque non statim ad spectaculum procederet, vociferati sunt: Rursus vinum bibisti, rursus mentem amisisti? Ob quod convicium insania correptus multis membra præcidit, multos necavit. Populo autem ignem in prætorium injiciente, profugerunt omnes vincti. Idem Phocas ormamentarium exstruxit Magnauræ propinquum, statua supra id collocata.

Fama obtinet Theodosium Mauricii filium ad Chosroen legatum, missis a Phoca ministris Nicææ captum jussumque necari, cum ad locum cui nomen est Leucactæ pervenisset. Theodosium porro petivisse ut priusquam necaretur, divinis impertiri posset mysteriis. Quod postquam impetraverit, actis Deo gratiis lapidem a terra sustulisse, eoque ter pectus suum percussisse, ita orantem: Domine Jesu Christe, tu scis me nulli hominum injuriam fecisse. Nunc ergo mihi eveniat ut tua jubet potentia. Hæc fato caput fuisse amputatum. Alii eum a patre cum litteris ad Chosroen Persarum regem missum intercidisse aiunt.

710 Porro Alexandreæ calligraphus quidam, vir pius, cum ab excubiis nocturnis domum rediret,

A τῆς εὑρεθείσης τῷ Μαυρικίῳ ἐπὶ τῆς τυραννίδος Φωκᾶ οὐχ εὗρε περαιτέρω δύο ἀνδρῶν· οὕτως οἱ τὸν τύραννον προστησάμενοι ἐπὶ αὐτοῦ ἀνηλώθησαν.

Κόσμου ἔτος, ,ςιε', τῆς θειας σαρκώσεως ,ψε'. Φωκᾶς ὁ τύραννος ἐβασίλευσεν ἔτη η'. Οὗτος κεντηρίων ἤτοι κένταρχος, τὴν τοῦ σώματος ἀνδρομὴν μέτος, δύσμορφος, ἐκπληκτικὴν ἔχων τὴν ὄψιν, τὴν τρίχα πυρρίζουσαν, σύνοφρύς τε καὶ τὸ γένειον κειρόμενος, ἔχων οὐλὴν ἐπὶ τῆς πρειᾶς αὐτοῦ, ἥτις ἐν τῷ θυμοῦσθαι αὐτὸν ἐμελαίνετο, οἰνοβαρὴς, αἱμοχαρὴς καὶ πρὸς γυναῖκας ἐπτοημένος, βριαρὸς καὶ θρασὺς ἐν τῷ φθέγγεσθαι, ἀσυμπαθὴς καὶ θηριώδης τὸν τρόπον καὶ αἱρετικός. Τούτου γυνὴ Λεοντὼ ὁμότροπος αὐτῷ. Ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ
B πάντα ἐπερίσσευσε τοῖς ἀνθρώποις τὰ κακὰ, θνῆσις ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν πολλὴ καὶ ἀναρίθμητος, ἀφορίαι τῆς γῆς, καὶ λιμοὶ καὶ λοιμοὶ χαλεπώτατοι, καὶ χειμῶνες τηλικοῦτοι ὡς παγῆναι τὴν θάλασσαν καὶ τεθνάναι τοὺς ἰχθύας. Ποιήσαντος δὲ αὐτοῦ ἱππικὸν, καὶ τῇ ἑσπέρᾳ πολλῷ τῷ οἴνῳ χρησαμένου καὶ βραδεύσαντος ἀνελθεῖν, ἔκραξεν ὁ δῆμος. Ἀνάτειλον (18), Φωκᾶ. Μὴ ἐξερχομένου δὲ αὐτοῦ τάχιον πρὸς τὴν θέαν, ἔφη ὁ δῆμος· Πάλιν τὸν οἶνον ἔπιες, πάλιν τὸν νοῦν ἀπώλεσας; Ἐφ' οἷς μανεὶς πολλοὺς ἠκρωτηρίασε καὶ πολλοὺς [P. 405] ἐφόνευσε. Τοῦ ὄχλου δὲ πῦρ εἰς τὸ πραιτώριον βαλόντος, ἔφυγον πάντες οἱ δέσμιοι. Ὁ δὲ αὐτὸς Φωκᾶς κτίζει ἁρμαμένον τὸ πλησίον τῆς Μαγναύρας, στήσας τὴν στήλην ἐπάνω αὐτοῦ.

C Θεοδόσιον δὲ τὸν τοῦ Μαυρικίου υἱὸν, ὡς λόγος κρατεῖ, πρὸς Χοσρόην ἀποσταλέντα, ἀποστείλας ὁ Φωκᾶς κατέλαβεν ἐν Νικαίᾳ, καὶ ἐν τῳ Λευκάκτῃ ἐλθόντα ἐκέλευσεν ἀναιρεθῆναι· ὃς καὶ παρεκάλεσε πρότερον μεταλαβεῖν τῶν θείων μυστηρίων (19), εἶθ' οὕτως ἀναιρεθῆναι. Ὡς δὲ μετέλαβεν, εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ ἔλαβε λίθον ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τύψας τρίτον εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ ηὔξατο λέγων· Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, σὺ ἐπίστασαι ὅτι οὐκ ἠδίκησα ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς. Νῦν ὡς κελεύει τὸ κρύτος σου, γενέσθω ἐπ' ἐμοί. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπετμήθη. Οἱ δέ φασιν ὅτι οὗτος ὁ Θεοδόσιος ἀποσταλεὶς παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Μαυρικίου πρὸς Χοσρόην τὸν βασιλέα Περσῶν μετὰ γραμμάτων ἀφανὴς γέγονεν.

D Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καλλιγράφος (20) εὐλαβὴς, ἐκ παννυχίδος (21) οἴκαδε πορευόμενος μεσούσης νυ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(18) Progredere. Sic apud Cicer. I *De Nat. deor*: *Cum subito a læva Roscius exoritur*. XYL.

(19) Solem meridie quærit Xylander, et an hæc verba communionem sacram indicent nutat. GOAR.

(20) Si non sit proprium, pictorem significat. Paulo aliter historiam refert Niceph., XVIII, 41, et in margine Nostri ascriptum est per genios in aere versantes (ἐναερίων πνευμάτων) fuisse ista Alexandreæ nuntiata. XYL. — Nec proprium nomen est, nec *pictorem*, ut Xylander innuit, significat. Simocatta exponit, VIII, 13: Ἄνδρα τινὰ τῶν εἰς κάλλος γραφόντων, ὃν ἐν συνθέσει φωνῆς καλλιγράφον ὀνομάζει τὰ πλήθη. De tachygraphis et calligraphis Origenis historiæ ecclesiasticæ. Illi notarii erant, et ut celeriter, ita minus belle; hi tardius, at elegantissime pingebant, litterasque coloribus et auro distinguebant; ac propterea χρυσογράφους dictos nonnunquam reperies. GOAR.

(21) Convivio autem etiam sacro nocturno licebat vertere. XYL. — Non a quibuscunque *excubiis*, sed quas cum amicis nocturnus conviva peregisset domum repetebat calligraphus. Simocatta, qui quem morem memorat Alexandrinorum, *ut natis maribus diem septimum solemnem agentes, noctem, quam longa est, luxu et convivio traducant*. De eo Euchologium post baptismatis officium. GOAR.

κτὸς, ἀκούει ἐκ τῶν βωμῶν (22) τῶν ἀνδριάντων Λεγόντων ἀναιρεθῆναι Μαυρίκιον καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ἐν Βυζαντίῳ πραχθέντα συμπτώματα. Ἡρωΐας δὲ ἐπανελθὼν τῷ Αὐγουσταλίῳ (23) διηγήσατο. Ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτῷ σιωπῆσαι, σημειωσάμενος δὲ τὴν ἡμέραν ἀπεκαραδόκει τὴν ἔκβασιν, ἥτις μετὰ θ' ἡμέρας ἠκούσθη.

Τῷ β' ἔτει προσῆλθε Φωκᾶς ἐν ταῖς ἑορταῖς, ριψας ὑπατείαν πολλήν. Χοσρόης δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν δύναμιν πολλὴν κατὰ Ῥωμαίων ἐξαπέστειλε. Τοῦ δὲ Γερμανοῦ πληγέντος ἐν τῷ πολέμῳ, ἡττῶνται Ῥωμαῖοι, τῇ ι' δὲ ἡμέρᾳ τελευτᾷ Γερμανός. Ὁ δὲ Φωκᾶς τῷ Χαγάνῳ τὸ πάκτον ἐπαυξήσας (24), νομίζων ἡρεμεῖν τοὺς Βαρβάρους, τὰς δυνάμεις ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἐλὼν ἐπὶ Πέρσας ἀπέστειλεν ὑπὸ Ναρσῆ στρατηγῷ· συμβαλὼν δὲ τοῖς Πέρσαις ἡττᾶται καὶ πλῆθος ἀπόλλυσι πολύ. Τοῦτο Φωκᾶς ἀκούσας Δομεντζίολαν τὸν ἀδελφὸν κουροπαλάτην ποιήσας Χειροτονεῖ στρατηγόν.

Τῷ γ' ἔτει, πολλὰς τῶν Ῥωμαίων πόλεις οἱ Πέρσαι ἠφάνισαν. Ὁ δὲ Δομεντζίολας λόγον δοὺς τῷ Ναρσῇ, καὶ ὅρκοις πυλλοῖς πείσας αὐτὸν μηδεμίαν ἀδικίαν παρὰ τοῦ Φωκᾶ ὑπομένειν, ἀπέλυσεν αὐτὸν πρὸς Φωκᾶν. Ὁ δὲ Φωκᾶς μὴ φυλάξας τοὺς ὅρκους τοῦτον πυρὶ κατέκαυσεν. Ἐν λύπῃ οὖν μεγάλῃ γεγόνασιν οἱ Ῥωμαῖοι, ὅτι φόβον μέγαν εἶχεν εἰς Πέρσας ὁ Ναρσῆς, ὥστε τὰ τέκνα αὐτῶν διὰ τοῦ Ναρσῆ ἐκφοβεῖν.

Τῷ δ' ἔτει ἡ Αὐγοῦστα Κωνσταντῖνα σὺν ταῖς τρισὶ θυγατράσιν [P. 406] αὐτῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν προσφεύγει. Πέμπει οὖν ὁ Φωκᾶς ἐξελθεῖν τὰ γύναια. Ὁ δὲ πατριάρχης Κυριακὸς τοῦτο οὐκ ἐπένευσεν, ὅρκοις δὲ βεβαιωθεὶς ὑπὸ τοῦ Φωκᾶ ἐν μοναστηρίῳ ἐγκλείει. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει οἱ Πέρσαι παρέλαβον τὸ Δαρὰς καὶ πᾶσαν τὴν Μεσοποταμίαν καὶ Συρίαν, αἰχμαλωσίαν λαβόντες ἧς οὐκ ἦν ἀριθμός. Τοῦ πατριάρχου Κυριακοῦ τελευτήσαντος, χειροτονεῖται Θωμᾶς διάκονος καὶ σακελλάριος (25) τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Τῷ ε' ἔτει πολλοὺς φίλους τοῦ Μαυρικίου ὁ τύραννος ἀπέκτεινε καὶ πυρὶ παρέδωκε, τὴν δὲ Κωνσταντῖναν σὺν ταῖς τρισὶ θυγατράσιν αὐτῆς ἐν τῷ μόλῳ (26) Εὐτροπίου, ἔνθα καὶ Μαυρίκιος ἀνῃρέθη, ξίφει ἀπέτεμε, καὶ ἄλλους μὲν τῶν ἐνδόξων τοῦ παλατίου πολλοὺς, τῶν δὲ κατωτέρω ἀναριθμήτους. Τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ οἱ Πέρσαι τὸν Εὐφράτην διαβάντες πᾶσαν τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην καὶ Φοινίκην ᾐχμαλώτευσαν.

Τῷ ς' ἔτει Κρίσπος (27) ὁ πατρίκιος μὴ φέρων

media nocte, audivit simulacra ab altaribus dicentia Mauricium cum liberis esse trucidatum, et quæ præterea Byzantii contigerant. Id is summo mane Augustali narravit. Qui eum silentio rem tegere jussit, annotatoque die exitum exspectavit, estque de eo die post nono certior factus.

Secundo anno, Phocas ad solemne festum progressus in publicum magnam pecuniam in populum sparsit. Chosroes autem magnas copias adversus Romanos misit, et Germano in pugna vulnerato victi sunt Romani. Undecima post die moritur Germanus. Phocas vero tributo, quod Chagano pendebat, aliquid addidit, sperans ita Barbarum quieturum; copiasque suas ex Europa in Persas misit, Narsete duce. Is prælio cum Persis congressus victus est, ingenti cum suorum clade. Phocas nuntio rei ejus accepto Domentziolam fratrem curopalatem creat et exercitui præficit.

Anno tertio, Persæ multas Romanorum urbes deleverunt. Domentziolas autem Narseti oratione ac præstito juramento persuasit ut ad Phocam is proficisceretur, promittens eum nulla ab imperatore injuria affectum iri. Sed Phocas Narsetem juramento violato vivum combussit. Magnum hoc Romanis attulit dolorem: nam ita formidolosus 7 1 1 fuerat Persis Narses, ut pueros ii quoque suos nominando Narsete terrerent.

Anno quarto, Constantina Augusta cum tribus suis filiabus in templum profugit. Eo mittit Phocas qui evocent mulieres. Sed Cyriacus patriarcha id non est passus: juramento tamen a Phoca accepto eas in monasterium includit. Eodem anno Persæ Daras ceperunt et totam Mesopotamiam atque Syriam depopulati sunt, innumerabili præda abacta. Vita functo patriarcha Cyriaco, subrogatur publicis suffragiis Thomas diaconus et sacellarius Magni Templi.

Anno quinto, Phocas multos Mauricii amicos necavit et cremavit. Constantinam cum tribus filiabus in portu Eutropii, ubi et Mauricius fuerat occisus, capitibus truncavit; multos quoque insignes viros de palatio, et inferioris ordinis innumeros interfecit. Eodem tempore Persæ Euphratem transgressi ex universa Syria, Palæstina et Phœnicia prædas captivosque abduxerunt.

Anno sexto, Crispus patricius, injustas cædes

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(22) Interpres: *ab altaribus*. Inepte: non enim in altaribus, ut ab iis loquerentur, erant simulacra. Sed nec cuilibet simulacro suum erat altare. Repono *ex basibus suis*. βωμός enim ut *altare* ita et simulacri *basim*, eo quod altaris exhibet figuram, significat. Suffragatur Simocatta. Goar.

(23) Augustalem puto ab Augusto missum urbis præfectum intelligi. Xyl.

(24) *Aucto tributo*: Non enim modo *pacta* et conventa, sed et tributum pactamque tributi pendendi gratia pecuniam πάκτον indicat. Auctor in Phoca anno 4: Ὁρίσαι καὶ λαμβάνειν πάκτα. Goar.

(25) *Sacellæ præpositus* et ecclesiæ ærario. Goar.

(26) Non *in portu ipso*, sed *ad portum*; hoc est in aggere portum, ubi nimis aperta sunt ejus ostia, circumambiente, et fluctus ventosque violentius irrumpentes retundente. Goar.

(27) *Priscus* Zonaræ, Nicephoro, aliis, quanquam generum Phocæ *Crispum* Zonaras in Heraclio vocat, ut quidem legitur. Xyl.

aliaque Phocæ facinora intueri non sustinens, scribit ad Heraclium patricium, Africæ præsidem, hortaturque ut suum filium Heraclium et Nicetam patricium 712 Gregoræ filium, ejus legatum, mittat adversus Phocam tyrannum. Audiebat enim hos rebellionem moliri.

A ὁρᾷν τοὺς ἀδίκους φόνους καὶ τὰ δεινὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Φωκᾶ γινόμενα, γράφει πρὸς Ἡράκλειον τὸν πατρίκιον καὶ στρατηγὸν Ἀφρικῆς (28), ὅπως ἀποστείλῃ Ἡράκλειον τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ Νικήτην τὸν υἱὸν Γρηγορᾶ πατρίκιον, τὸν ὑποστράτηγον αὐτοῦ, ὅπως ἔλθωσι κατὰ τοῦ τυράννου· ἤκουε γὰρ κατ' αὐτοῦ μελετωμένην παρ' αὐτῶν ἀνταρσίαν.

Anno septimo, Persæ duce Cardaricha expeditionem fecere, occuparuntque Armeniam et Cappadociam, Romanumque exercitum fuderunt: potiti sunt etiam Galatia et Paphlagonia, et ad Chalcedonem usque progressi sunt, omnia populando. Interim Persis foris grassantibus, Phocas rei publicæ domi graviora intulit damna.

Τῷ ζ' ἔτει, οἱ Πέρσαι ἐξῆλθον σὺν τῷ Καρδαρίχᾳ καὶ παρέλαβον Ἀρμενίαν καὶ Καππαδοκίαν, ἔτρεψαν δὲ καὶ τοὺς Ῥωμαίους. Παρέλαβον δὲ καὶ τὴν Γαλατίαν καὶ Παφλαγονίαν, καὶ ἦλθον μέχρι Χαλκηδόνος λυμαινόμενοι ἀφειδῶς πᾶσαν ἡλικίαν. Καὶ οἱ μὲν Πέρσαι ἔξω τῆς πόλεως ἐτυράννουν, ὁ δὲ Φωκᾶς ἔνδον χείρονα αὐτῶν ἐποίει.

Anno octavo, Hebræi qui Antiochiæ degebant, seditionem adversus Christianos moverunt, interfeceruntque Anastasium magnum patriarcham ejus urbis, pudendis ejus in os ipsius etiam insertis, ac cum eo multos cives trucidaverunt. Ibi Phocas Bonosum Orientis comitem, Copanam exercitus ductorem creat, eosque contra Judæos mittit. Ii magnam Judæorum cædem eo delati ediderunt, multis membra extrema amputarunt et eos urbe expulerunt. Interim Heraclius cum magna et armata classe Cpolin appellit, secum ferens etiam Servatoris nostri imaginem nullo manus ministerio factam. In portu Sophiæ navali prælio commisso inter Heraclium et Phocam, flagitiosus Phocas superatus in regiam confugit. Tum Photinus quidam, cujus uxori Phocas stuprum intulerat, in regiam cum militibus irrumpit, Phocam ignominiose solio dejicit, imperatoria veste spoliat, nigraque circumdatum veste et numellis 712 inclusum contemptim ad Heraclium deducit. Qui ut primum conspexit Phocam: Miser, inquit, itane rem publicam gubernasti? At deploratus Phocas respondit: Tuum est rectius eam gerere. Illico autem Heraclius jubet manus et pedes, mox humeros et pudenda amputari, tandem et caput. Trunci quod reliquum fuit, milites in foro Bovis combusserunt. Adjuvit Heraclii conatum etiam Crispus, gener Phocæ, quem imperio potitus Heraclius Cappadociæ præsidem fecit. Sed cum Crispus ibi seditionem moveret, Heraclius eum in senatum produxit; manuque tenens chartam in qua indicia Crispi insidiarum in Heraclium erant scripta, ea caput Crispi pulsavit, dicens:

Τῷ η' ἔτει, αὐτοῦ ἀτακτήσαντες οἱ Ἀντιοχεῖς Ἑβραῖοι στάσιν ἐποίησαν κατὰ Χριστιανῶν, καὶ ἀποσφάττουσιν Ἀναστάσιον τὸν μέγαν πατριάρχην Ἀντιοχείας, βαλόντες τὴν φύσιν αὐτοῦ ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. Σὺν αὐτῷ καὶ πολλοὺς τῶν Ἀντιοχέων κατέσφαξαν. Ὁ δὲ Φωκᾶς Βόνοσον κόμητα Ἀνατολῆς (29) καὶ Κοπανᾶν στρατηλάτην ποιήσας ἀπέστειλεν αὐτοὺς κατ' αὐτῶν· οἷς ἐπελθόντες πολλοὺς ἐφόνευσαν καὶ ἠκρωτηρίσαν καὶ τῆς πόλεως ἐξώρισαν. Ὁ δὲ Ἡράκλειος, πλοῖα πολλὰ ἐξ Ἀφρικῆς ἐξοπλίσας καὶ στρατὸν, τὴν Κωνσταντινούπολιν κατέλαβεν, ἐπιφερόμενος καὶ τὴν ἀχειροποίητον εἰκόνα (30) τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ πολέμου συρράγεντος εἰς τὸν λιμένα τῆς Σοφίας (31) μεταξὺ Φωκᾶ καὶ Ἡρακλείου, ἡττηθεὶς ὁ ἀλιτήριος ἔφυγεν εἰς τὰ βασίλεια. Φωτεινὸς δέ τις ὑπὸ Φωκᾶ εἰς τὴν σύζυγον ἀδικηθεὶς, εἰσελθὼν μετὰ στρατιωτῶν [P. 407] εἰς τὰ βασίλεια, ἀτίμως τοῦ θρόνου τοῦτον ἀναστήσας καὶ τῆς βασιλικῆς ἐσθῆτος ἀπογυμνώσας, καὶ μέλανα ἐνδύσας καὶ κλοιὰ περιθεὶς, ἄτιμον πρὸς Ἡράκλειον ἀπήγαγεν. Ὃν θεασάμενος εἶπεν· Οὕτως, ἄθλιε, τὴν πολιτείαν διῴκησας; Ὁ δὲ ἀπεγνωσμένος ὧν ἔφη· Σὺ κάλλιον ἔχεις διοικῆσαι. Καὶ παρευθὺ κελεύει Ἡράκλειος πρῶτον μὲν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐκκοπῆναι, εἶθ' οὕτως τοὺς ὤμους καὶ τὰ αἰδοῖα, ἔπειτα τὴν κεφαλήν. Τὸ δὲ καταλειφθὲν σῶμα αὐτοῦ οἱ στρατιῶται λαβόντες ἐν τῇ τοῦ Βοὸς ἀγορᾷ ἔκαυσαν· Συνέπραττε δὲ τούτοις καὶ Κρίσπος ὁ γαμβρὸς τοῦ Φωκᾶ, ὃν καὶ στρατηγὸν Καππαδοκίας Ἡράκλειος βασιλεύσας ἐποίησεν· ἐκεῖσε δὲ ἀνταρσίαν μελετήσαντα ἤγαγεν ἐπὶ συγκλήτου, καὶ τὰ πρὸς Ἡρά-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(28) Στρατηγόν hic *præfectum* interpretor. Cum enim Africa a vicariis primo gubernata anno 439 in potestatem Vandalorum transiisset, iis demum post 95 annos profligatis a Justiniano, vicario abolito, proprium *præfectum* ab imperatore accipiebat, cui substitutus ὑποστράτηγος hic memoratus is potest esse qui prius regebat, *vicarius*. Pancirolus in *Notitia Imp. Occid.* Goar.

(29) Comes Orientis sub sua dispositione Orientis provincias a Marcellino et *Imperii Notitia* relatas habebat. Dignitatem ejus militarem statuit Ambrosius ep. 29 ad Theodosium civilem Valesius in Marcellini l. xxiv. Cui Zosimus ab ipso relatus inclinat, et apprime favet auctor civilia negotia ab eo pertractata et Antiochensium Hebræorum seditionem ab eodem pœnis inflictis coercitam enarrans. Goar.

(30) Quam non Edessenam postmodum inveniam, sed Camulianensem vel etiam miraculose expressam aut ad prototypum non manufactum a pictore effictam ac ideo ἀχειροποίητον quoque dictam scribit Gretserus Opusc. *De Imag. non manu factis* c. xv. De illa quoque Damascenus Studites in *Thesauro*. Goar.

(31) Portus CP. capacissimi pars est ex parte Galatæ, Σοφία a Justino de uxoris nomine nuncupata. Vide auctorem Justini anno 2 Goar.

νλειον γενόμενα ἔγγραφα αὐτοῦ κατέχων ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ χειρὶ, κρούσας Κρίσπον τὴν κεφαλὴν μετὰ τοῦ χάρτου, ἔφη Ταλαίπωρε, γάμβρὸν οὐκ ἐποίησας· φίλον ἀληθῶς πῶς ποιήσεις ; Ποιεῖ οὖν αὐτὸν κληρικὸν, καὶ ἐν τῇ μονῇ τῇ τῆς χώρας περιορίζει, κἀκεῖ τελευτᾷ. Μοναχὸς δέ τις ἅγιος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Φωκᾶ πρὸς τὸν Θεὸν διαδικαζόμενος ἔλεγε· Κύριε, διὰ τί τοιοῦτον παράνομον βασιλέα δέδωκας τοῖς Χριστιανοῖς ; Καὶ ἦλθεν αὐτῷ φωνὴ ἀοράτως· Ὅτι χείρονα τούτου οὐχ εὗρον πρὸς τὴν κακίαν τῶν νῦν κατοικούντων ἐν τῇ πόλει.

A Miser, qui ne socero quidem fidem præstiteris, quod faceres amico? Clericum ergo eum redigit ac solum vertere jubet, isque in exsilio mortuus est. Porro quidam sanctus monachus, Phoca imperante, Deum ad disceptationem provocans, quæsivit cur tam impium Christianis imposuisset imperatorem. audivitque vocem, cum quidem neminem videret, sibi dicentem deteriorem alium inveniri potuisse nullum, ac hoc meruisse Cpolitanorum flagitia.

Κόσμου ἔτος ,ςργ', τῆς θείας σαρκώσεως χθ', Ἡράκλειος βασιλεὺς Ῥωμαίων ἐβασίλευσεν ἔτη λα', στεφθεὶς ὑπὸ Σεργίου πατριάρχου ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἁγίου Στεφάνου (32) ἐν τῷ πλατίῳ· ἐστέφθη δὲ ἅμα αὐτῷ καὶ ἡ μεμνηστευμένη αὐτῷ Φαβία ἡ καὶ Εὐδοκία μετονομασθεῖσα Αὐγοῦστα. Οὗτος ὁ Πράκλειος ἦν τὴν ἡλικίαν μεσῆλιξ, εὐσθενὴς, εὔστερνος, εὐόφθαλμος· ὀλίγον ὑπόγλαυκος, ξανθὸς τὴν τρίχα, λευκὸς τὴν χροιὰν, ἔχων τὸν πώγωνα πλατὺν καὶ πρὸς μῆκος ἐκκρεμῆ. Ὀπηνίκα δὲ πρὸς τὸ τῆς βασιλείας ἦλθεν ἀξίωμα, εὐθέως ἐκείρατο τὴν κόμην καὶ τὸ γένειον τῷ βασιλικῷ σχήματι (33). Τούτῳ τῷ ἔτει παρέλαβον οἱ Πέρσαι τὴν Ἀπάμειαν Συρίας καὶ Ἔδεσαν, καὶ ἦλθον ἕως Ἀντιοχείας· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πολεμήσαντες αὐτοῖς ἠττήθησαν, καὶ διωλέσθη πᾶς ὁ λαὸς τῶν Ῥωμαίων πλὴν ὀλίγων.

B Anno mundi 6103, Christi incarnati 609, Heraclius imperator factus est Romanorum, imperiumque gessit per annos 31. Coronatus est in oratorio Stephani, quod est in palatio, a Sergio patriarcha, simul etiam desponsatæ ei Fabiæ, cujus in Eudociam mutatum nomen est, corona 714 et titulo Augustalis indita. Fuit Heraclius statura mediocri, robustus, firmo pectore, oculis elegantibus ac nonnihil cæsiis, fulvo crine, albus, barba lata atque prolixa. Sed imperator factus extemplo comam totondit ac mentum rasit, qui est imperatorum habitus. Eo anno Persæ occupaverunt Apameam Syriæ et Edessam, et usque ad Antiochiam pervenerunt. Romani autem pugna cum iis congressi sunt, ac paucis demptis occidione cæsi.

Τῷ β' ἔτει Ἡρακλείου παρέλαβον οἱ Πέρσαι Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας, καὶ πολλὰς μυριάδας ἐν αὐτῇ ᾐχμαλώτευσαν. Παραλαβὼν Ἡράκλειος, καθὰ εἴρηται, τὰ τῆς πολιτείας τῶν Ῥωμαίων πράγματα παραλελυμένα εὑρε· τήν τε γὰρ Εὐρώπην οἱ Ἄβαρες ἠρήμωσαν, καὶ τὴν Ἀσίαν οἱ Πέρσαι πᾶσαν κατέστρεψαν καὶ πόλεις ᾐχμαλώτευσαν. Καὶ ταῦτα οὗτος θεώμενος ἐν ἀπορίᾳ ἦν, τί δράσει διαλογιζόμενος. Τούτῳ [P. 408] τῷ ἔτει ἐτέχθη τῷ βασιλεῖ υἱὸς ἀπὸ Εὐδοκίας Ἡράκλειος ὁ μικρὸς, ὁ νέος Κωνσταντῖνος, μηνὶ Μαΐῳ τρίτῃ. Τῷ αὐτῷ ἔτει, ἐτελεύτησεν Εὐδοκία ἡ Αὐγουστα,

C Anno Heraclii secundo, Persæ ceperunt Cæsaream Cappadociæ, multaque hominum millia captiva inde abduxerunt. Enimvero adeptus imperium Romanum Heraclius res Romanas, ut diximus, labefactatas offendit, cum et Europam Avares vastassent et Asiam Persæ subegissent, in servitutem redactis urbibus. Qui eum status rerum consilii inopem incertumque animi reddidit. Hoc anno Eudocia imperatori filium peperit, Heraclium minorem, qui et Constantinus junior dicitur, tertia die Maii. Eodemque anno, Eudocia Augusta decessit.

Τῷ γ' ἔτει, ἐστέφθη Ἐπιφανία (34) ἡ θυγάτηρ Ἡρακλείου καὶ Ἡράκλειος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ νέος Κωνσταντῖνος ὑπὸ Σεργίου πατριάρχου. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἐπεστράτευσαν Σαρακηνοὶ κατὰ Συρίας, καὶ λυμηνάμενοι χωρία ἱκανὰ ὑπέστρεψαν.

Anno tertio, Sergius patriarcha Epiphaniam filiam et Heraclium filium Heraclii coronavit. Eodem anno Saraceni in Syriam cum exercitu profecti magno regioni damno dato domum reverterunt.

Τῇ δ' ἔτει, παρέλαβον οἱ Πέρσαι τὴν Δαμασκὸν καὶ ᾐχμαλώτευσαν αὐτήν. Ὁ δὲ Ἡράκλειος πρεσβείαν πρὸς Χοσρόην ἀπέστειλε, φήσας αὐτῷ παύσασθαι τοῦ ἐκχέειν αἵματα ἀνθρώπων ἀνηλεῶς, καὶ ὁρίσαι καὶ λαμβάνειν πάκτα. Ὁ δὲ οὐδένα λόγον τούτων ἐποιήσατο. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει: Ἡράκλειος ἔγημε Μαρτῖναν, καὶ ἀνηγόρευσεν αὐτὴν Αὐγοῦσταν, στέψαντος αὐτὴν Σεργίου (35) τοῦ πατριάρχου.

D Quarto anno, Persæ Damascum ceperunt et incolas in servitutem 715 redegerunt. Heraclius autem missis legatis Chosroem hortatus est ut finem faceret crudeliter sanguinis hominum fundendi, secumque pactum iceret. Sed id Chosroes pro nihilo duxit. Eo ipso anno, Heraclius Martinam duxit Augustamque salutavit, coronatam a Sergio patriarcha.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(32) Sacrum illud oratorium translatis S. Stephani reliquiis condidit Theodosius. GOAR.

(33) Morem illud antiquum præcessor Mauricius renovare studuit. Auctor ejus Vitæ anno 1. GOAR.

(34) Prima hæc ex impp. filiabus ob Augustæ matris mortem Augusta fuit coronata. GOAR.

(35) Non ab ipso modo imperatore, ut a Justino primo factitatum narrat auctor, sed a patriarcha quoque coronabatur Augusta. GOAR.

Quinto anno, Persæ Jordane occupato Palæstinam et urbem sanctam vi expugnarunt,et in urbe per Judæos interfecerunt ad 90, ut fertur, hominum millia. Judæi enim quisque pro suis facultatibus Christianos a Persis emerunt atque necaverunt. Zacharias patriarcha Hierosolymitanus et veneranda crucis ligna cum ingenti præda ac captivorum numero in Persidem sunt abducta.Eodem anno Martina Heraclio alium Constantinum peperit,qui in Blachernis est a Sergio patriarcha baptizatus.

Sexto anno, Persæ universam Ægyptum, Alexandriam, Africamque, et omnia ad Æthiopiam usque occupaverunt,ac plurimis abductis captivis, ingenti cum præda et pecunia domum redierunt, relictis qui Carthaginem frustra a se tentatam obsiderent.

Septimo anno, Constantinus Heraclius consul fuit,Cæsaremque fecit fratrem suum Constantinum minorem, Heraclii et Martinæ filium.

716 Octavo anno, rursus Heraclius legatis in Persidem ad Chosroem missis pacem petiit. Chosroes denuo eos repulit, negans se Romanis velle parcere, nisi crucifixum diffiteantur, quem ipsi Deum esse dicant, et nisi adorent solem.

Nono anno, Avares in Thraciam cum exercitu venerunt. Mittit ergo Heraclius pacem petitum ; cumque eam se compositurum Chaganus promitteret, ei extra Longum usque murum occurrit cum magno imperatorio comitatu, magnisque et multis donis Chaganum ad pacem fide ultro citroque data firmandam hortatus est. Sed Barbarus pactis ac juramento conculcatis subito hostilem impetum in Heraclium dedit, ita ut re inopinata is perculsus fuga in urbem se receperit.Chaganus impedimentis imperatoris, et quos potuit, hominibus aliquot captis, multa Thraciæ oppida spe pacis ab eo ostensæ, nihil tale exspectantia, deprædatus domum abiit.

Anno decimo, iterum Heraclius ad eum legatos mittit, per quos et contra fœdus ab eo facta reprehenditet denuo ad pacem hortatur.Nam bellum Persicum animo agitans ejus causa cum Chagano cupiebat pacem habere. Barbarus humanitatem Heraclii reveritus promisit se facta mutare, atque postmodo pacem culturum. Ita legati imperatoris **717** cum pacta firmassent, pace composita, domum profecti sunt,eo anno etiam Persæ Ancyram Galatiæ urbem expugnaverunt.

Anno 11,Heraclius divino Christianos defendendi ardore animi incitatus, constituta,ut putabat, cum Avaribus pace,exercitus ex Europa in Asiam transtulit, cogitavitque, Deo adjuvante conatum suum, in Persidem ducere.

Anno 12, qui fuit ab initio mundi 6131, tertia mensis Septembris, septimanæ quinta die, Stephanus Alexandrinus Saracenis ex astris petita divi-

A Τῷ ε' ἔτει παρέλαβον οἱ Πέρσαι τὸν Ἰορδάνην, καὶ τὴν Παλαιστίνην, καὶ τὴν ἁγίαν πόλιν πολέμῳ, καὶ ἀπέκτειναν ἐν αὐτῇ διὰ χειρῶν τῶν Ἰουδαίων ὡς φασί τινες, μυριάδας θ'· αὐτοὶ γὰρ ὠνούμενοι τοὺς Χριστιανοὺς, καθ' ἕκαστος ηὑπόρει, ἀπέκτειναν αὐτούς. Ζαχαρίαν δὲ τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων καὶ τὰ τίμια ξύλα λαβόντες σὺν αἰχμαλωσίᾳ πολλῇ ἐν Περσίδι ἀπήγαγον. Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐτέχθη τῷ βασιλεῖ ἀπὸ Μαρτίνας Κωνσταντῖνος ἕτερος, καὶ ἐβαπτίσθη ἐν Βλαχέρναις ὑπὸ Σεργίου πατριάρχου.

Τῷ ς' ἔτει, παρέλαβον οἱ Πέρσαι πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον, καὶ Ἀλεξάνδρειαν, καὶ Λιβύην, καὶ ἕως Αἰθιοπίας, καὶ λαβόντες αἰχμαλωσίαν πολλὴν καὶ λάφυρα καὶ χρήματα ὑπέστρεψαν. Τὴν δὲ Καρχηδόνα μὴ δυνηθέντες παραλαβεῖν , πολιορκητὰς
B ἐάσαντες, ἀνεχώρησαν.

Τῷ ζ' ἔτει, ὑπάτευσε Κωνσταντῖνος Ἡράκλειος, καὶ προεβάλετο Καίσαρα Κωνσταντῖνον τὸν μικρὸν ἴδιον ἀδελφὸν, σὸν ἐξ Ἡρακλείου καὶ Μαρτίνας γεννηθέντα.

Τῷ η' ἔτει πάλιν Ἡράκλειος ἀπέστειλεν ἐν Περσίδι πρέσβεις πρὸς Χοσρόην, αἰτούμενος εἰρηνην. Ὁ δὲ Χοσρόης καὶ πάλιν αὐτὸν ἀπεπέμψατο, εἰπὼν ὅτι Οὐ φείσομαι ὑμῶν, ἕως ἂν ἀρνήσησθε τὸν ἐσταυρωμένων, ὃν λέγετε Θεὸν εἶναι, καὶ προσκυνήσητε τῷ ἡλίῳ.

Τῷ θ' ἔτει, ἐστράτευσαο οἱ Ἄβαρες κατὰ τῆς Θράκης. Ἀποστείλας δὲ Ἡράκλειος ἠτεῖτο εἰρήνην· καὶ συνθεμένου τοῦ Χαγάνου ταύτην ποιεῖν, ἐξῆλθεν
C ὁ βασιλεὺς ἔξω τοῦ Μακροῦ τείχους μετὰ πολλῆς δορυφορίας βασιλικῆς καὶ δώρων πολλῶν μεγάλων ὑποδέξασθαι τὸν Χαγάνον καὶ λαβεῖν τὰ πιστὰ παρ, αὐτοῦ. Ὁ δὲ Βάρβαρος [P. 409] τάς τε συνθήκας ἀθετήσας καὶ τοὺς ὅρκους ἄφνω τυραννικῶς κατὰ τοῦ βασιλέως ἐχώρησεν. Ἐκπλαγεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς τῷ ἀπροσδοκήτῳ φυγὰς ἐπὶ τὴν πόλιν ὑπέστρεψε. Λαβὼν δὲ ὁ Βάρβαρος τὴν τε βασιλικὴν ἀποσκευὴν καὶ ὅσους ἠδυνήθη καταλαβεῖν ὑπέστρεψε, πολλὰ χωρία τῆς Θρᾴκης λῃσάμενος ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτως ἀπατῆσαι τῇ ἐλπίδι τῆς εἰρήνης.

Τῷ ι' ἔτει Ἡράκλειος πρὸς Χαγάνον πρέσβεις ἀπέστειλεν ἕνεκα περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων ἀθέσμων , καὶ πάλιν πρὸς εἰρήνην προετρέπετο· ἐπιστρατεῦσαι γὰρ διανοούμενος κατὰ Περσίδος εἰρηνεύειν μετὰ τοῦ Χαγάνου ἤθελεν , ὃς καὶ
D αἰδεσθεὶς τὴν τοῦ βασιλέως ἀγάπην μετανοεῖν ἐπηγγέλλετο καὶ ἀγάπην ποιεῖν· καὶ στοιχήσαντες πάκτα ὑπέστρεψαν οἱ πρέσβεις μὲτ' εἰρήνης. Τούτῳ τῷ ἔτει παρέλαβον οἱ Πέρσαι πολέμῳ Ἀγκύραν Γαλατίας.

Τῷ ια' ἔτει, Ἡράκλειος ζῆλον θεῖον ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ἀναλαβὼν , μετὰ τῶν Ἀβάρων εἰρηνεύσας, ὡς ἐνόμιξε, μετήνεγκε τὰ στρατεύματα τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἀσίαν, καὶ διενοεῖτο τῇ τοῦ Θεοῦ συνεργίᾳ κατὰ Περσίδος χωρεῖν.

Τῷ ιβ' ἔτει, ἦγουν τῷ ϛρλα' ἀπὸ κτίσεως κόσμου, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ γ', ἡμέρᾳ ε', ἐγένετο θεμάτιον τῶν Σαρακηνῶν παρὰ Στεφάνου Ἀλεξανδρέως τούτοις

κανονίσατος κρατῆσαι ἐν ἰσχύει μὲν ἔτη τθ', ἐν δὲ συστροφῇ καὶ ἀκατασίᾳ καὶ φυμφορᾷ ἕτερα ἔτη νς', ὡς εἶναι τὴν διακράτησιν αὐτῶν ἅπασαν εὐτυχοῦσαν καὶ δυστυχοῦσαν ἔτη τξε', ἐν τῷ ξ' ἐνιαυτῷ (36), καθά φησι καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας· Τάδε λέγει Κύριος· Ἔτι ἐνιαυτὸς ὡς ἐνιαυτὸς μισθωτοῦ, καὶ ἐκλείψει ἡ δόξα Κηδάρ, καὶ τὸ κατάλοιπον τῶν τοξευμάτων υἱῶν Κηδὰρ τῶν ἰσχυρῶν ἔσται ὀλίγον. Λείπει οὖν ἕως τῆς (37)..., ἐὰν ἄρα καλῶς ἐθεμάτισεν ὁ ἀστρονόμος Στέφανος· ἀλλ' ὡς οἶμαι λεπτὸν παχὺ ἔλαθεν ἐκεῖνον. Χρὴ δὲ εἰδέναι ὅτι ὁ Κηδὰρ δεύτερος υἱὸς τοῦ Ἰσμαὴλ ἦν. Τούτῳ τῷ ἔτει τέλέσας ὁ βασιλεὺς Ἡράκλειος τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, εὐθέως τῇ δευτέρᾳ ἑσπέρᾳ ἐκίνησε κατὰ Περσίδος, λαβὼν ἀπὸ τῶν εὐαγῶν οἴκων καὶ ἐκκλησιῶν χρήματα ἐν δανείῳ (ἀπορίαν γὰρ εἶχε τὸ παλάτιον· καὶ ταῦτα ἐχάροξε νομίσματα καὶ μιλιαρίσια), καταλιπὼν τὸν ἴδιον υἱὸν σὺν τῷ πατριάρχῃ Σεργίῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει διοικεῖν τὰ πράγματα, σὺν Βόνῳ (38) τῷ πατρικίῳ, ἀνδρὶ ἐχέφρονι καὶ τὰ πάντα συνετῷ καὶ πεπειραμένῳ. Ἔγραψε δὲ καὶ πρὸς τὸν Χαγάνον παρακλήσεις τοῦ ἐπικουρεῖν τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα ὡς [P. 410] φιλίαν σπεισάμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐπίτροπον τοῦ ἰδίου υἱοῦ τοῦτον ὠνόμασεν. Ὁ Χοσρόης δὲ Σάην τὸν ἡγεμόνα μετὰ πολλῆς δυνάμεως κατὰ Ῥωμαίων ἀποστείλας πᾶσαν τὴν Ἀνατολὴν ἠφάνισεν. Ἐλθὼν δὲ ἐν Χαλκηδόνι ἱκανὸν χρόνον παρεκάθισεν. Ὃς τὸν Ἡράκλειον μεθ' ὑποκρίσεως προσκαλεσάμενος τὰ πρὸς εἰρήνην ὡμίλησεν· ὁ δὲ τοῖς δολίοις λόγοις πιστεύσας αὐτοῦ ἐκπέμπει σὺν αὐτῷ πρέσβεις μεγιστανος πρὸς Χοσρόην ο', οὓς παραλαβὼν ἀτίμους καὶ δεσμίους ἀπῆγαγεν ἐν Περσίδι. Ὁ δὲ Χοσρόης τὸν μὲν Σάην ὡς τὸν Ἡράκλειον ἰδόντα καὶ μὴ συλλαβόντα ἐκδαρῆναι ἐκέλευσε, τοὺς δὲ πρέσβεις ἐν φρουραῖς καὶ κακουχίας κατεδίκασεν· ὑπὲρ ὧν ἀθυμία καὶ ὀλῖψις πολλὴ κατέσχε τὸν βασιλέα. Εἶτα πάλιν Χοσρόης ἀπέστειλεν ἕτερον ἄρχοντα κατὰ Ῥωμαίων, ὀνόματι Σάρβαρον, ὃς μετὰ πλείστης δυνάμεως ἦλθε πρὸς τὴν Ἀσίαν, τὴν Ῥωμανίαν λῃζόμενος. Ὁ δὲ βασιλεὺς βουλόμενος πρὸς Περσίδα χωρεῖν τάδε πρὸς τὸν [πατριάρχην ἔφη· Εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Θεομητέρος, καὶ σοῦ ἀφίημι τὴν πόλιν ταύτην καὶ τὸν υἱόν μου. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλσίαν, μέλανα ὑποδήματα περιβαλόμενος καὶ πρηνὴς πεσὼν ηὔξατο οὕτως· Δέσποτα θεὲ, καὶ Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, μὴ παραδῷς ἡμᾶς εἰς ὄνειδος τοῖς ἐχθροῖς σου διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀλλ' ἐπιβλέψας ἐλέησον, καὶ τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν σου νίκην δὸς ἡμῖν ὅπως μὴ καυχήσονται οἱ ἀλάστοσες κατὰ τῆς σῆς κληρονομίας ἐπαρόμενοι. Ὃν ἰδὼν Γεώργιος ὁ Πισσίδης μετὰ τοιαύτης ταπεινώσεως ἔφη· Ὦ βασιλεῦ, μελεμβαφὲς πέδιλον εἱλίξας πόδα, βάψαις ἐρυθρὸν Περσικῶν ἐξ αἱμάτων. Λαβὼν δὲ

A nandi ratione vaticinatus est fore eorum potentiam ac dominationem validam per annos 209, inde alios 56 eam turbis, tumultibus ac calamitatibus vexatum iri. Rerum itaque eos potituros annos in universum utraque fortuna 365. In anno 60, sicut et vates Isaias prenuntiat : Hoc fatur Dominus : annorum summa erit, quanta est anno mercenarii. Tum gloria Cedaris interibit, exiguæque erunt reliquiæ jaculationum filiis Cedaris robustis [13]. Desunt ergo usque ad... siquidem astrologus ille Stephanus thema legitime constituit. Quanquam mea fert opinio aberrasse eum scrupulo valde magno. Noris autem Cedarem secundum esse Ismaeli filium. Hoc anno Heraclius solemnitate Paschatis peracta, statim postridie sub vesperam adversus Persas movit. B Sumpsit ad eam expeditionem de domibus religiosis et templis mutuam pecuniam, fisco imperatoris inopia tum laborante : et ex ea cudit monetam **718** et miliarisia. Ad urbem filium suum cum Sergio patriarcha reliquit rebus gubernandis, addito Bono patricio, viro cordato variaque prudentia et usu rerum instructo. Chaganum quoque per litteras hortatus est ad opitulandum rebus Romanis, ut cum quo societatem firmasset, cumque filii sui tutorem appellavit. Interim Saes a Chosroe cum magno exercitu contra Romanos missus universum Orientem vastat ; cumque ad Chalcedonem usque pervenisset, ibi aliquandiu assedit. Idem Heraclium simulata pacificationis spe ad colloquium de pactis invitavit. Et imperator Sais fallacibus verbis deceptus mittit cum eo 70 de proceribus C suis legatos ad Chosroem, quos Saes vinctos cum contumelia in Persidem abduxit. Sed Chosroes Sai, quod Heraclium vidisset neque cepisset, cutem detrahi, legatos Romanos in custodiam dari maleque tractari jussit. Alium deinde adversus Romanos ducem emittit, nomine Sarbarum. Qui maximis cum copiis Asium ingressus Romanorum ditiones deprædatus est. Cæterum Heraclius in Persidem iturus ita compellat patriarcham : In manibus Dei, Deiparæ et tuis relinquo urbem hanc et filium meum. Inde magnum templum ingressus atratus calceos, pronus procubuit, itaque est precatus, Domine Deus, et Jesu Christe, ne eos propter peccata nostra hostibus tuis irridendos præbeas : sed intuere **719** in nos ac miserere nostrum, ac victoriam de hostibus tuis concede, ne D glorientur scelerati et tuæ insultent hæreditati. Hunc ita animo demisso orantem videns Georgius Pissidensis ita allocutus est :

Nigrum imperator nunc indute calceum,
Rubefacies, tinctum cruore Persico.

Inde Heraclius in manus sumpta Christi imagine,

[13] Isa. XXII 16.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(36) Locus mutibus et divitoris egens. XYL.

(37) Librarius in margine ascripsit : Ζητητέον ἕως πότε, ὅτι οὐδὲ εἰς τὸ ἀντίγραφον ἔκειτο τι περὶ τούτου. XYL.

(38) Sic est et apud Zonaram ; et in margine nostri codicis pro Βονόσῳ erat annotatum Βόνῳ. XYL.

quam sine manuum opera effictam supra retulimus Euxinum mare adversus Persas navigavit, ascis-cens Turcorum et aliarum nationum auxiliares copias. In itinere ex Romanis provinciis copias contraxit, novo etiam scripto exercitu. Hunc ad pugnam exercuit, in duas divisum acies, mandato-que ut incruento congrederentur prælio, clamorem militarem ac pæanas et strepitum ederent ; eoque animos eorum excitavit, ut ne pugnæ tempore rem insolentem exhorrescerent, sed hostes audacter et quasi ludum agentes aggrederentur. Ipse venerandam illam Christi imaginem manibus tenens certamina princeps obibat, fide data multitudini pro-mittens se ipsis ad mortem usque in pugna adfu-turum, eosque instar liberorum tutaturum : volebat enim imperium potius favore quam metu suorum stabiliri. Cum autem in exercitu reperiret omnia metus, dissensionum confusionisque plena, eum in multas ante partes dissipatum compendio **720** in unum collegit, correctisque militum animis fidu-ciam auxit, et in Barbaros inflammavit, hortatus ut injustitia repudiata pietatem colerent. Ut Armeniæ fines intravit, occurrere sibi intellexit turmam equitum Persarum, quibus animus erat subito ipsum adoriri. Sed Romani qui in primo erant agmine, cum in hos incidissent, multis cæsis du-cem eorum vinctum ad Heraclium adduxerunt. Ingruente hieme in Ponticam regionem defixit Heraclius ; cumque eum ibi hiematurum Persæ opinarentur, clam ipsis reversus in Persidem irruit, Hoc auditum Barbarorum animos dejecit. Et eo-rum ductor, cum Romanorum avertendorum causa in Ciliciam duxisset, rebus suis metuens, necesse habuit Romanos a tergo subsequi. Cumque sta-tuisset nocte quadam obscura furtim hostes læ-dere, accidit forte ut luna ea nocte emergeret, itaque Romanos aggredi non ausus montes occu-pat ; atque inde degresus levia committit prælia in quibus omnibus Romana res fuit superior. Ani-mos exercitui auxit imperatoris alacritas, qui au-dacter in primam aciem prosiliebet ac pro suis propugnabat. Justa deinde concerta pugna victores Romani Persicum exercitum deleverunt, tantum paucis quibusdam fuga elapsis, omnibusque ho-stium impedimentis potiti sunt. Ob hæc Romani Deo et imperatori gratias egerunt. Cæterum Hera-clius **721** exercitu cum duce in Armeniam in hi-berna dimisso Byzantium rediit.

A μετὰ χεῖρας τὴν θεανδρικὴν ἄχειροποίητον μορφὴν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν, κατὰ Περσῶν ἐστρά-τευσε μετὰ πλοίων διὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου, προσ-λαβόμενος εἰς συμμαχίαν πλῆθη Τούρκων (39) καὶ ἄλλων ἐθνῶν. Ἀπάρας τοίνυν τῆς βασιλίδος πρὸς Περσίδα χωρεῖ, καὶ διὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν θεμάτων (40) διερχόμενος συνέλεγε στρατόπεδα, προστιθεὶς αὐτοῖς καὶ νέον στρατὸν, οὓς καὶ γυμνάζων τὰ πολεμικὰ ἔργα ἐξεπαίδευσε. Λιχῇ γὰρ διελὼν τὰς παρατάξεις σὺν βοῇ πρὸς ἀλλήλους ἀναιμωτὶ ποιεῖν ἐκέλευε, κραυγάζειν τὸ πολεμικὸν καὶ παιᾶνας καὶ ἀλαλα-γμόν. Καὶ διέγερσιν ἔχειν τούτους ἐδίδασκεν, ἵνα κἂν ἐν πολέμῳ εὑρίσκωνται, μὴ ξενίζωνται, ἀλλὰ θαρ-ροῦντες ὡς εἰς παίγνιον κατὰ τῶν Περσῶν χωρῶ-σιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν σεβασμίαν εἰκόνα τῆς θεαν-
B δρικῆς μορφῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς χερσὶ κατέχων ἀπήρξατο τῶν ἀγώνων, πιστὰ δοὺς τῷ λαῷ ὡς σὺν αὐτοῖς μέχρι θανάτου ἀγωνίσε-σθαι καὶ ὡς τέκνα οἰκεῖα τούτους περιθάλψει· ἐβού-λετο γὰρ τὴν ἐξουσίαν οὐ φόβῳ, ὅσον [P. 411] ἐν πόθῳ ἔχειν. Εὑρὼν δὲ τὸν στρατὸν εἰς φόβον πολὺν καὶ διχόνοιαν ἀταξίαν τε καὶ ἀκοσμίαν, καὶ εἰς πολλὰ μέρη διεσπαρμένον, ὑυντόμως παντας εἰς ἓν συνήγαγε, καὶ νουθετήσας πολλὰ τούτων τὸ φρόνημα ἀνέστησε καὶ κατὰ τῶν Βαρβάρων ὥπλισε. παραγ-γείλας ἀδικίας μὲν ἀπέχεσθαι, εὐσεβείας δὲ ἀντέχε-σθαι. Παραγενόμενος δὲ ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ἀρμε-νίας προαρέχειν πλῆθος ἱππέων Περσικῶν ἤκουσε πρὸς τῷ ἐπιπεσεῖν ἄφνω τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων. Οἱ
C δὲ προτρέχοντες πάλιν Ῥωμαῖοι τούτοις συναντήσαντες τόν τε στρατηγὸν αὐτῶν δεσμώτην ἤγαγον πρὸς Ἡράκλειον καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀνεῖλον. Ἐπεὶ δὲ χειμὼν κατέλαβεν, ἀποκλίνας ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ τοῦ Πόντου κλίμα ἔδοξε τοῖς Βαρβάροις ἐν τούτῳ παραχειμάζειν. Λατὼν δὲ τοὺς Πέρσας καὶ ἐπιστρα-φεὶς εἰς τὴν Περσίδα εἰσβάλλει. Τοῦτε μαθόντες οἱ Βάρ-βαροι εἰς ἀθυμίαν ἦλθον. Ὁ δὲ στρατηγὸς αὐτῶν ἔρχε-ται ἐν Κιλικίᾳ, ὅπως ἐπὶ Ῥωμανίαν ἐξελθὼν τούτους περιτρέψῃ. Φοβηθεὶς δὲ πάλιν ἠναγκάσθη ἀκολουθεῖν ὀπίσω τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦς, κλέψαι τὸν πόλεμον μεριμνῶν διὰ νυκτὸς ἀφεγγοῦς. Ἡ δὲ σελήνη ὑπέστη (41) κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα ἐκ τοῦ συμβεβηκότος. Κάκ τούτου δειλῶν τῷ βασιλεῖ προσβαλεῖν τὰ δρη κατα-
D λαμβάνει. Ἐκεῖθεν δὲ κατερχόμενος λάθρα συμπλο-κὰς μερικὰς ἐποιεῖτο, καὶ ἐν πάντι οἱ Ῥωμαῖοι ἐπρώτευον· καὶ θάρσος ἔλαβεν ὁ στρατὸς τὸν βασι-λέα ὁρῶν προπηδῶντα εὐτόλμως καί προπολεμοῦντα. Καὶ δὴ συμβολῆς κἀρτερᾶς γενομένης νικῶσι Ῥω-μαῖοι, καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν λαμβάνουσι, σφάζουσι δὲ ἄπαν τὸ Περσικὸν πλῆθος, ὀλίγων τινῶν δια-δρᾶντων. Ὅθεν οἱ Ῥωμαῖοι τῷ Θεῷ καὶ τῷ βασιλεῖ ηὐχαρίστουν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν στρατὸν σὺν τῷ στρατηγῷ καταλιπὼν εἰς Ἀρμενίαν παραχειμάσαι, αὐτὸς εἰς τὸ Βυζάντιον ὑπέστρεψε.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(39) Hic primo Turci nomen legitur in auctore de quibus jam p. 341 : Τοῦρκοι τῆς Ἑώας, οὓς καὶ Χαζάρους ὀνομάζουσιν. Goar.

(40) Themata nomen hucusque auctori innominatum, antiquis quo nunc capitur sensu, ignotum. Significat autem primo legionem alicui provinciæ vel genti impositam. Constantinus Themat. Orient. : Πρώην καὶ κατ' ἀρχὰς τάγματά τινα καὶ λεγεῶνες ὑπῆρχον ἀναγεγραμμένα κατ' ἔθνος. Ipsæ vero provinciæ temporis processu θέματα sunt vocatæ, ac ne longius testimonia petamus, scribit hic auctor : διὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν θεμάτων διερχόμενος. Plura Rigaltius et Meursius. Goar.

(41) Quod scipsi lunam emersisse, ὑπέστη erat in Græco : sed conjecturam ex circumstantiis feci. Xyl.

Τῷ ιγ' ἔτει ἀπάρας τῆς βασιλευούσης κατὰ τάχος εἰς Ἀρμενίαν ἀφίκετο. Χοσρόης δὲ ἀπέστειλε τὸν Σαρβαραζᾶν σὺν τῷ ἑαυτοῦ στρατῷ κατὰ Ῥωμανίας. Ἡράκλειος δὲ Χοσρόῃ ἐδήλου εἰρήνην ποιῆσαι· ὁ δὲ λόγον οὐδένα τούτου ἐποιήσατο. Καὶ ὁ βασιλεὺς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Περσίδα. Ὅπερ μαθὼν Χοσρόης τὸν Σαρβαραζᾶν ὑποστρέψαι ἐκέλευσε. Καὶ ἐπισυνάξας πάντα τὰ Περσικὰ στρατεύματα παραδίδωσιν αὐτὰ τῷ Σαΐν· ὃς κατὰ τάχος ἑνωθεὶς τῷ Σαρβαραζῇ, χωροῦσι κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὁ δὲ λόγοις παραινετικοῖς τὸν λαὸν διεγείρας ἐν τῇ ἐνδοτέρᾳ Περσίδι χωρεῖ, πυρὶ ἀφανίζων τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας. Ἀκούσας δὲ ἐν Γαζακῷ (42)... ὁρμᾷ κατ' αὐτοῦ. Καὶ προπέμψας τινὰς τῶν ὑπ' αὐτὸν Σαρακηνοὺς προτρέχειν, συναντῶσι τῇ τοῦ Χοσρόου βίγλᾳ (43), καὶ [P. 412] τούτων τοὺς μὲν ἀνελόντες, τοὺς δὲ κρατήσαντες σὺν τῷ στρατηγῷ αὐτῶν τῷ βασιλεῖ προσήγαγον. Τοῦτο μαθὼν Χοσρόης φυγῇ ἐχρήσατο. Ὁ δὲ βασιλεὺς καταδιώξας τοὺς μὲν πολεμιστὰς ἀνεῖλε, τοὺς δὲ φεύγοντας διεσκέδασε. Καὶ καταλαβὼν τὴν Γαζακὸν πόλιν, ἐν ᾗ ὑπῆρχεν ὁ ναὸς τοῦ Ὑυρὸς, καὶ τὰ χρήματα Κροίσου τοῦ Λυδῶν βασιλέως, καὶ ἡ πλάνη τῶν ἀνθράκων, καὶ εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ εὗρε τὸ μυσαρὸν εἴδωλον τοῦ Χοσρόου, τό τε ἐκτύπωμα αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ παλατίου σφαιροειδεῖ στέγῃ ὡς ἐν οὐρανῷ καθήμενον, καὶ περὶ τοῦτο ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ ἄστρα, οἷς ὁ δεισιδαίμων ὡς θεοῖς ἐλάτρευε, καὶ ἀγγέλους αὐτῷ σκηπτροφόρους περιέστησεν. Ἐκεῖθέν τε σταγόνας στάζειν ὡς ὑετοὺς καὶ ἦχους ὡς βροντὰς ἐξηχεῖσθαι ὁ θεομάχος ταῖς μηχαναῖς ἐπετεχνάσατο. Ταῦτα γοῦν πάντα πυρὶ ἀναλώσας, καὶ τὸν τοῦ Πυρὸς ναὸν κατακαύσας καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν, συντόμως κατεδίωκεν ὀπίσω Χοσρόου ἐν τοῖς στενοῖς τῶν Μήδων χωρίοις, ἐν οἷς καὶ πολλὰς πόλεις καὶ χώρας ἐπόρθησε. Συμβούλιον δὲ ποιήσας τοῦ παραχειμάσαι, ἀγνίζει τὸν λαὸν ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἀνοίξας τὰ τοῦ Θεοῦ ἄχραντα Εὐαγγέλια (44) εὗρεν ἐπιτρέποντα ἐν Ἀλβανίᾳ παραχειμάσαι. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῆς ὁδοῦ ἔχον σὺν αὐτῷ πολλὴν αἰχμαλωσίαν Περσικὴν, ὡσεὶ πεντήκοντα χιλιάδας, τούτους τῇ συμπαθεῖ αὐτοῦ ψυχῇ ἐλεήσας (45) τῶν δεσμῶν ἔλυσε.

A Anno decimo tertio in Armeniam se contulit. Cum vero Chosroes Sarbarazam cum copiis in Romaniam emitteret, et ab Heraclio ad pacem componendam provocatus contemptim legatos audivisset, Heraclius in Persidem irrumpit. Quo cognito Chosroes Sarbarazam revocat, contractosque quotquot habebat Persicos exercitus Saino tradit : isque statim se cum Sarbaraza conjunxit, atque una ambo adversus imperatorem duxerunt. Sed Heraclius animos militum oratione exhortatus in Persidem interiorem perrexit, urbes et oppida incendio perdens. Cumque inaudivisset Chosroen Gazaci esse, contra eum contendens quosdam Saracenorum, quos secum ducebat præcurrere jussit; qui in Chosroæ excubitores inciderunt, B hostesque partim interfecerunt, alios cum duce captos ad imperatorem adduxere. Chosroes ea re percepta fugam fecit. Heraclius persequens bellatores interficit, fugientes dissipat, urbemque Gazacum capit. Ea in urbe fuit fanum Solis, thesaurus Crœsi Lydorum regis, et impostura carbonum. Ingressus autem in eam abominandum offendit Chosroæ simulacrum et effigiem ejus in globi formam, referente palatii tholo tanquam in cœlo sedentem. Circum erant sol, 722 luna et astra. quibus ille superstitiosus tanquam diis serviebat, circumstantibus sibi angelis sceptrigeris. Machinas porro impius paraverat. quæ ex eo loco guttas pluviæ instar emitterent sonitumque tonitrus æmulum ederunt. Hæc omnia ipsamque Ignis ædem et totam urbem combussit Heraclius ; propereque C Chosroem per angustias Mediæ insecutus multas urbes et multos agros vastavit. Deinde cum de hibernis deliberaret, triduo exercitum lustrat, apertisque postea inviolatis Dei Evangeliis invenit sibi mandari ut in Albania hiemet. In itinere porro captivos Persas, quos secum ducebat ad quinquaginta millia, ut erat homo animo misericordi, ductus miseratione vinculis solvit.

Τῷ ιδ' ἔτει Χοσρόης ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς Σαρβαραζᾶν ἄλλον στρατηγὸν ἐξοπλίσας μετὰ λαοῦ πρὸς Σαρβαραγκᾶς ἀπέστειλεν, ὡς ἑνωθέντας ἀμφοτέρους πολεμῆσαι Ῥωμαίοις. Τοῦτο γνοὺς ὁ βασιλεὺς ἔσπευσε συμβαλεῖν πόλεμον μετὰ Σαρβαραγκᾶ πρὸ τοῦ ἑνωθῆναι αὐτὸν τῷ Σαρβαραζᾷ, καὶ πολλὰς ἐκδρομὰς κατ' αὐτοῦ ποιησάμενος εἰς δειλίαν αὐτὸν ἐνέβαλεν. Ὄπισθεν δὲ ἀμφοτέρους ἐάσας κατὰ Χοσρόου μετὰ σπουδῆς ἤλαυνεν. Αὐτομολοῦσι δὲ δύο

Anno decimo quarto Chosroes Persarum rex Sarbarazam alium ducem copiis instruit, mittitque ad Sarbaraneam, ut conjunctis viribus ii bellum contra Romanos gerant. Quod ut rescivit imperator, cum Sarbaranca prælio congredi studuit, ante- D quam se ei Sarbarazas conjungeret. Itaque eum crebris impressionibus exterruit. Porro utroque post se relicto Chosroem festinanter insecutus est. Tum duo Romani ad Persas transfugientes iis

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(42) Locus est mutilatus. Xyl.

(43) βίγλα vox Latina Græco more posita. Sic sæpe apud Nicetam. Xyl, βίγλα *excubiæ militares*. Ἐπισκοπὴν vocavit Simocatta II, 9, *exploratum* scilicet, et secretam latentemque hostium disquisitionem, Cedrenus in Mauricio κατασκοπήν. Goar.

(44) Nimirum ut inde sortes captaret. Divinandi hoc genus superstitiosum et impium, quod et D. Augustinus memorat atque improbat, fine epistolæ 119, ad Januarium. Sic profani Virgilianas sortes consulebant, cujus rei exemplum est in Adriano Spartiati et alia alibi. Xyl.

(45) In margine : Ὁ δὲ ἐμὸς βασιλεὺς Ἰσάκιος ὁ Ἄγγελος, καὶ οὐς ἐπ' αὐτοφωρῳ εὗρε καθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἐφιλοτιμήσατο καὶ ἀξιωμάτων ὕψει ὑπερεβίβασεν. Xyl.

persuadent Romanis fugæ causam esse metum. Simul et rumor affertur Sain Persarum ducem novo cum exercitu advenire, suis auxilio missum. His cognitis Sarbarancas et Sarbarazas in 723 id incubuerunt, ut cum Heraclio confligerent prius quam Sais superveniens ad sese victoriæ laudem transferret. Fidem quoque transfugarum sermoni habentes ad Heraclium accesserunt, et in propinquo castra posuerunt, in animo habentes prima luce manum conserere. Heraclius autem motis sub vesperam castris per totam noctem iter fecit, proculque ab hostibus in campum virentem progressus ibi castra posuit. Quem Barbari præ metu fugisse rati confuso agmine persecuti sunt. Heraclius autem iis occurrit, pugnaque commissa divinitus adjutus eos fudit, insecutusque per convalles magnam stragem hostium edidit. Durante adhuc eo certamine, Sainus quoque suo cum exercitu supervenit : sed et hunc fudit Heraclius. Multaque cæde hostium facta palantes reliquos in fuga dissipavit, capto etiam tuldo hostium.

Inde Sabarazas cum Saino conjungit se, cumque reliquos Barbaros collegissent, denuo adoriri Heraclium statuunt. Verum is per aspera et transitus difficiles habentia loca ad Hunnorum regionem contendit, insequentibus a tergo Barbaris,cum quidem Lazi et Abasgi formidine correpti desertis Romanis domum discesserunt. Quo facto delectatus Sainus audacter cum suis in Heraclium ivit. Imperator autem animos suorum tali oratione excitavit : Nolite, fratres, hostium multitudine terreri : unus enim nostrum, Deo ita volente, mille viros fugabit. Immolemus 724 nos Deo fratrum nostrorum salute, coronasque martyrum adipiscamur,ut posteritas nos laudet. His aliisque pluribus cohortatus suos læto vultu aciem instruit. Constiterunt adversæ acies exiguo interjecto spatio, et usque ad vesperam conflictu abstinuerunt. Vespera ingruente, imperator in itinere perrexit, rursum Barbaris a tergo sequentibus. Qui cum mutata profectione antevertere conarentur, inciderunt in palustria loca, indeque exire rursus coacti sunt. Imperator autem cum juxta Persarmeniam duceret, eaque regio Persis subesset, multi ex ea ad Sarbarazam profecti copias ejus auxerunt : sed hieme appetente domum quisque suam discesserunt. Eo comperto Heraclius noctu statuit hostes aggredi. Itaque delectos equites robore præstantissimos et militum fortissimos præcedere jubet, ipse cum reliquis subsequitur. Ita Romani festinantes castellum Albanorum hora noctis nona occupant. Quibus cum Persæ, adventu eorum cognito, occurrerent, occi-

A τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Πέρσας, καὶ πείθουσιν αὐτοὺς ὅτι ἐκ δειλίας φεύγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι. Ἦλθε δὲ αὐτοῖς καὶ φήμη τὸν Σαΐν στρατηγὸν Περσῶν καταλαμβάνειν μεθ' ἑτέρου στρατεύματος εἰς βοήθειαν. Τοῦτο μαθόντες Σαρβαραγκᾶς τε καὶ Σαρβαραζᾶς ἠγωνίσαντο συμβαλεῖν πόλεμον Ἡρακλείῳ πρὸ τοῦ φθάσαι τὸν Σαΐν, καὶ τὴν νίκην ἐπ' αὐτοὺς μετενεγκεῖν. Πιστεύσαντες δὲ καὶ τοῖς αὐτομόλοις ἐχώρησαν κατὰ Ἡρακλείου. Καὶ πλησιάσαντες αὐτῷ κατεσκήνωσαν, βουλόμενοι ἅμα πρωῒ συμβαλεῖν. Ὁ δὲ Ἡράκλειος ἀπάρας ἀφ' ἑσπέρας ὥδευσε δι' ὅλης τῆς νυκτὸς, μακράν τε γενόμενος ἀπ' αὐτῶν, εὑρὼν πεδίον χλοηφόρον, ἥπλήκευσε (46). Νομίσαντες δὲ οἱ Βάρβαροι αὐτὸν ἐκ δειλίας φεύγειν ἀκόσμως ἐδίωκον· αὐτὸς δὲ ὑπαντιάσας αὐτοῖς ἐκρότησε
B πόλεμον, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ συνεργίᾳ τρέπει τοὺς Βαρβάρους, καὶ τούτους [P. 413] διὰ τῶν φαράγγων διώξας πλήθη πολλὰ ἀνεῖλεν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῶν ἀγώνων ὄντων ἔφθασε καὶ ὁ Σαΐν σὺν τῷ ἑαυτοῦ στρατῷ. Συμβαλὼν δὲ καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς, καὶ τοῦτον τρέψας πολλοὺς ἀνεῖλε καὶ τοὺς λοιποὺς διέσπειρε φεύγοντας, παρέλαβε δὲ καὶ τὸ τοῦλδον αὐτῶν.

Ὁ δὲ Σαρβαραζᾶς ἑνωθεὶς τῷ Σαΐν ἐπισυνῆξε τοὺς ὑπολειφθέντας Βαρβάρους, καὶ πάλιν διενοοῦντο κατὰ τοῦ βασιλέως χωρεῖν. Ὁ δὲ Ἡράκλειος ἐπὶ τὴν τῶν Οὔννων Χώραν καὶ ταῖς τούτων δυσχωρίαις ἤλαυνεν ἐν τόποις τραχέσι καὶ δυσβάτοις. Οἱ δὲ Βάρβαροι ὀπισω αὐτοῦ ἠκολούθουν. Οἱ μέντοι Λαζοὶ ἅμα τοῖς Ἀβασγοῖς δειλιάσαντες ἀπέσπασαν ἑαυτοὺς
C τῆς τῶν Ῥωμαίων συμμαχίας καὶ οἴκαδε ἀνεχώρησαν. Ὁ δὲ Σαΐν ἡσθεὶς ἐπὶ τούτῳ θυμῷ πολλῷ σὺν τοῖς Βαρβάροις ἐχώρει κατὰ Ἡρακλείου. Ὁ δὲ βασιλεὺς λόγοις τὸν στρατὸν ἀναπτερώσας παρῄνει λέγων· Τὸ πλῆθος ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, μὴ ταραττέτω· Θεοῦ γὰρ θέλοντος εἰς διώξει χιλίους. Θύσωμεν οὖν τῷ Θεῷ ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῆς τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν σωτηρίας. Λάβωμεν στέφη μαρτύρων, ἵνα ὁ μέλλων ἡμᾶς ἐπαινέσῃ χρόνος. Τούτοις καὶ ἄλλοις πλείοσι παραθαῤῥύνας τὸν στρατὸν φαιδρῷ τῷ προσώπῳ ἐξαρτύει τὸν πόλεμον. Καὶ στάντες ἐπ' ἀλλήλοις ἀπὸ μικροῦ διαστήματος ἕωθεν μέχρις ἑσπέρας ἀλλήλοις οὐ συνέβαλον. Ἑσπέρας δὲ καταλαβούσης ὁ βασιλεὺς τῆς ὁδοιπορίας εἶχετο, καὶ οἱ Βάρβαροι πάλιν ὀπισω αὐτοῦ ἠκολούθουν. Ἐναλλάξαντες δὲ τὴν ὁδὸν, προλαβεῖν τοῦτον βουλόμενοι, ἐμπίπτουσιν εἰς τόπον τελ-
D ματώδη, καὶ ἠναγκάσθησαν ἐξελθεῖν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν γῆν Περσαρμενίας παρέτρεχε. Τῆς γῆς δὲ ἐκείνης ὑπὸ τῶν Περσῶν κρατουμένης πολλοὶ συνέτρεχον τῷ Σαρβαραζᾷ, καὶ ηὐξεῖτο ὁ λαὸς αὐτοῦ· χειμῶνος δὲ ἐπιγενομένου ἐσκορπίσθη ἕκαστος εἰς τὸν ἴδιον τόπον. Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς διενοεῖτο ἐν νυκτὶ κλέψαι τὸν πόλεμον. Καὶ ἐπιλέξάμενος ἵππους εὐσθενεῖς, καὶ τοῦ στρατοῦ τοὺς ἀνδρειοτέ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(46) *Castra posuit*. Hanc esse hujus vocis significationem, ex frequente ejus usu apud nostrum deprehendi, rei notitia barbarum vocabulum explicante. Xyl. — Ἐπλήκευσεν. *Castra applicuit, admovit, posuit, fixit*. Ita Paulus Diaconus. Verbum a Latina lingua traductum est τὸ ἀπληκεύω, *castra metor*. Goar.

ρους διελὼν, προάγειν τοὺς μὲν ἐκέλευσε κατὰ τοῦ Βαρβάρου, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἑτέροις ὀπίσω τούτων εἵμετο. Σπεύσαντες δὲ κατέλαβον χωρίον Ἀλβανῶν ὥρᾳ θ' τῆς νυκτός. Τῶν δὲ Περσῶν γνόντων τὴν ἔφοδον καὶ ὁρμησάντων κατ' αὐτῶν, οἱ Ῥωμαῖοι τούτους πάντας ἀνεῖλον. πάρεξ ἑνός, τὸ τοῦ λόγου, πυρφόρου, ὃς καὶ τῷ Βαρβάρῳ ἐμήνυσεν. Ὁ δὲ Βάρβαρος γυμνὸς καὶ ἀνυπόδετος ἵππῳ ἐπιβὰς φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐπορίζετο. Τούτου τὰς γυναῖκας καὶ πᾶς τὸ Περσικὸν ἄνθος, ἄρχοντάς τε καὶ σατράπας καὶ στρατιώτας ἐπιλέκτους καταλαβὼν ἀνελθόντας ἐπὶ τῶν δωμάτων καὶ πόλεμον κροτοῦντας, διὰ πυρὸς καθεῖλε, καὶ οὓς μὲν ἔκτεινεν, οὓς δὲ πυρὶ ἀνάλωσεν, οὓς δὲ αἰχμαλώτους ἔλαβεν· ὀλίγοι δὲ πάνυ φυγόντες ἐσωθησαν. Ἔλαβε δὲ καὶ τὰ ὅπλα [P. 414] τοῦ Βαρβάρου, τήν τε χρυσῆν ἀσπίδα, καὶ μέχαιραν, καὶ δόρυ, καὶ τὴν χρυσῆν καὶ διάλιθον ζωνην, καὶ τὰ ὑποδήματα αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ λαβὼν χωρεῖ κατὰ τῶν διεσπαρμένων ἐν τοῖς χωρίοις, οὓς καὶ διωξας πολλοὺς ἔκτεινε καὶ δειμίους ἔλαβεν. Εἶτα ἐπισυνάξας τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον μετὰ χαρᾶς ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις παρεχείμασε.

A dione a Romanis cæsi sunt, solo, ut proverbio dici solet, facigero superstite. qui cladem Barbaro indicavit. Barbarus nudus et sine calceis equo insiluit, fugaque sibi consuluit. Hujus uxores et Persicum florem omnem, principesque et satrapas et delectos milites, cum super tecta domorum **725** confugisse ac defensionem moliri videret, igne conjecto depulit, aliosque interfecit, quosdam cremavit, reliquos cepit, perpaucis fuga elapsis. Potitus est etiam armis Barbari, aureo scuto et gladio et hasta ac cingulo aureo gemmato et calceis. Inde in eos duxit qui per agros dispersi erant; eosque insecutus multos occidit, multos cepit. Exin contractis hilari animo copiis ibi hiemavit.

Τῷ ιε' ἔτει, ὁ βασιλεὺς Ἡράκλειος μετὰ τοῦ στρατοπύδου αὐτοῦ τὴν τῶν Σύρων ὁδὸν τὴν ἐπὶ τῷ Ταύρῳ ὑπερβὰς, ἐν ἑπτὰ ἡμέραις κόπῳ πολλῷ καταλαμβάνει τὸν Τίγριν ποταμὸν, εἶτα τὴν Μαρτυρόπολιν καὶ τὴν Ἀμιδαν· καὶ διαναπαύονται ὅ τε στρατὸς καὶ ἡ αἰχμαλωσία. Ἐντεῦθεν γραμματα πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐξαπέστειλεν ὁ βασιλεὺς, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν πάντα ἐδήλωσε, καὶ χαρὰν τῇ πολει ἐνεποίησεν. Ὁ δὲ Σαρβαραζᾶς ἐπῆλθε κακ' αὐτοῦ. Ἐπιλεξάμενος δὲ ὁ βασιλεὺς ἴλην στρατιωτῶν ἀπέστειλε φυλάττειν τὰς πρὸς αὐτὸν ἀγούσας κλεισούρας, καὶ αὐτὸς τὰς πρὸς Ἀνατολὴν ἐκδραμὼν διεξόδους ἀντιπρόσωπος ἦει τοῖς Βαρβάροις, καὶ περάσας τὸν Νυμφίον ποταμὸν κατέλαβε τὸν Εὐφράτην, ἐν ᾧ ἡ πλεκτὴ γέφυρα ἐκ σχοινίων καὶ ἐρίων ἦν, ἣν ὁ Σαρβαραζᾶς λύσας ἐπὶ τὴν ἑτέραν γῆν πᾶσαν μετήγαγε. Παραδραμὼν δὲ ὁ βασιλεὺς τὸν ποταμὸν εὗρε πόρον, καὶ ἀκινδύνως τοῦτον ἐπέρασε παραδόξως τῷ Μαρτίῳ μηνί. Καὶ καταλαβὼν τὰ Σαμόσατα, πάλιν τὸν Ταῦρον διαβάς εἰς Γερμανίκειαν ἀφίκετο, καὶ περάσας τὴν Ἄδαναν ἦλθεν εἰς τὸν Ταῦρον ποταμόν. Ὁ δὲ Σαρβαραζᾶς τὴν γέφυραν πάλιν ἐκτείνας τὸν Εὐφράτην ἐπέρασε καὶ ἠκολούθει ὀπίσω αὐτοῦ. Ὁ δὲ βασιλεὺς περάσας τὸν Σάρον διανέπαυσε τὸν στρατὸν. Καταλαμβάνει δὲ καὶ ὁ Βάρβαρος εἰς τὸ ἀντίπεραν μέρος. Εὑρων δὲ τὸν ποταμὸν καὶ τὴν γέφυραν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ προπύργια κρατηθέντα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἠπλήκευσεν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀτάκτως ἐκτρέχοντες διὰ τῆς γεφύρας πολὺν φόνον ἐποιοῦντο Περσῶν· οἷς ὁ βασιλεὺς παρήνει μὴ ἐκτρέχειν ἀτάκτως, μήπως γένωνται τοῖς ἐναντίοις ὁδός. Οἱ δ' οὐκ ἐπείθοντο, καὶ μετ' οὐ πολὺ δίκην ἔτισαν τῆς παρακοῆς, τοῦ Βαρβάρου ἐνέδρας κατ' αὐτῶν ποιησαμένου. Οὓς ὁ βασιλεὺς ἐωράκως ἀναιρουμένους συνεπημύνατο. Ἀνὴρ δὲ τις γιγαντιαῖος μέσον τῆς γεφύρας τῷ βασιλεῖ συναντήσας προσέβαλεν· ὃν καὶ πατάξας ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ ῥείθρῳ ἔῤῥιψεν. Οὗ πεσόντος, οἱ Βάρβαροι εἰς φυγὴν ἐτράπησαν, καὶ τῷ στενωπῷ τῆς γεφύρας εἰς τὸν ποταμὸν ἐῤῥιπτοῦντο. Ἄλλοι δὲ ξίφεσιν ἀνῃροῦντο, τοῦ βασιλέως μετ' ὀλίγων τινῶν γενναίως ἀπομαχομένου ὑπὲρ ἄνθρωπον, ὡς καὶ τὸν Σαρβαραζᾶν

B Anno 15, Heraclius cum exercitu, itinere quod per Taurum montem in Syriam ducit superato, septimo die post exhaustum magnum laborem ad Tigrim fluvium pervenit. Inde per Martyropolin et Amidam urbes itinere facto exercitum et captivos quiete refecit. Indeque litteras de rebus suis Byzantium misit, quæ magnum in urbe gaudium excitaverunt. Sabarazas porro adversus eum tendebat. Ideo Heraclius misso militum agmine claustra, quibus ad eum iter erat, servare jubet; et ipse per exitus profectus qui versus Orientem sunt, adversum se Barbaris fert. Tum Nymphio amne trajecto ad Euphraten pervenit. Erat is ponte ex funibus et lana contexto intratus; quem Sarbarazas solutum in alteram partem totum transtulit.

C Cæterum Heraclius vadum fluminis reperit, dum ad ripam ejus decurrit: itaque præter omnium opinionem Euphraten transit mense Martio. Inde occupatis Samosatis rursum Taurum **726** transit et Germaniciam pervenit, Adanaque peragrata ad Taurum amnem accedit. Interim Sarbarazas rursum, ponte extento, Euphraten trajicit Romanosque insequitur. Imperator Saro transmisso exercitum quiete relaxat. Venit et Barbarus ad alteram fluminis partem, cumque cerneret amnem, pontem et propugnacula in eo a Romanis occupata, castra posuit. Romani porro incomposito agmine per pontem excurrentes multos Persas interfecerunt, nequidquam imperatore monente ne ita nullo ordine evagarentur atque insidiis se hostium exponerent. Itaque non multo post a Persis per insidias circumventi pœnas suæ contumaciæ ac temeritatis dederunt. Ipse tunc imperator suis in periculo constitutis opem tulit, ac quemdam gigantiformem in medio pontis secum congressum feriit inquem profluentem deturbavit. Cujus casu reliqui etiam Barbari territi cum fugam facerent, obsistente pontis angustia, alii in amnem dejecti, alii gladiis interfecti sunt. Imperator eo tempore paucis quibusdam stipatus pugnam obiit, fortitudine quam pro hominis natura majore, adeo

quidem ut Sarbarazas admiratione perculsus cuidam Magaritæ dixerit : Videsne, o Cosma, Cæsarem ? Agnoscebatur autem insignibus imperatoriis. Quanta is audacia prælium subsistit, solusque contra tantam multitudinem certat? Nox superveniens prælium **727** diremit Barbarus autem sibi metuens retro abiit. Imperator porro suos ad Sebasteam adducit, ac trajecto Haly flumine, ibi hiemat. At Chosroes insania percitus donaria omnium ecclesiarum quæ sub Persis erant abstulit; utque Heraclio ægre faceret, Christianos omnes ad societatem Nestorianæ religionis redegit.

Anno decimo sexto, Chosroes novum conscribit exercitum de peregrinis, civibus et servis, omnique hominum sorte. Ex his delectos Saino ducendos mandat, additis de Sarbari exercitu 50 millibus, quos et Chrysolochas nominat, quasi aureum agmen, eumque adversus Heraclium mittit. Sarbarum eum reliquis copiis ad Cpolin proficisci jubet, ut initis pactis cum Hunnis occidentalibus, qui et Avares nominantur, ac Slavinis et Gepidis, urbem obsidere atque oppugnare curet. His perceptis Heraclius in tres partes suum exercitum dividit. Harum unam urbi præsidio mittit, alteram Theodoro fratre suo duce adversus Sainum rem gerere jubet : ipse eum tertia Lazorum ditionem petit Turcorumque orientalium, quos et Chazaros appellant, auxilia ambit. Sainus cum recenti suo exercitu in Theodorum Heraclii fratrem incidens ad pugnam se parat. Qua conserta impetratum est Dei auxilium Deiparæ intercessione, ita ut grando inopinata in Barbaros deferretur multosque eorum **728** feriret, cum interim omnis tempestatis expers esset Romanus exercitus. Fusi eo prælio sunt a Romanis Persæ, magnaque clade affecti. Chosroes ea de causa gravem in Sainum iram concepit; atque hic præ mœrore in morbum incidit, eoque est exanimatus. In cadaver Chosroes variis contumeliis desæviit Cæterum Chazari, perruptis Caspiis portis, in Persidem impressionem faciunt, in Audroegæ regionem, duce Zebeelo qui dignitate erat a Chagano proximus. Quacunque eos impetus tulit, Persas captivos abducunt, pagos urbesque incendunt. His Heraclius ex Lazis movens occurrit, estque eum suo exercitu peramice et hilariter a Zebeelo salutatus ; qui filium suum belli socium imperatori relinquens domum versus abiit. Imperator his auctus auxiliis in Chosroem contendit. Interim Sarbarus Chalcedonem adoritur. Et Ava-

ἐκπλαγῆναι καὶ πρὸς τινα Μαγαρίτην εἰπεῖν (47)· Θρᾷς τὸν Καίσαρά, ὦ Κοσμᾶ, πῶς θρασὺς πρὸς τὴν μάχην ἵστασαι καὶ πρὸς τοσοῦτον πλῆθος μόνος ἀγωνίζεται ; Ἐκ γὰρ τῶν βασιλικῶν [P. 415] παρασήμων ἐγνωρίζετο. Καταλαβούσης δὲ τῆς ἑσπέρας ἀπ' ἀλλήλων διέστησαν, καὶ ὁ Βάρβαρος φοβηθεὶς διὰ τῆς νυκτὸς εἰς τοὐπίσω ὑπέστρεψεν, ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ πρὸς Σεβάστειαν ὥρμησε, καὶ τὸν Ἅλυν περάσας ἐκει παρεχείμασεν. Ὁ δὲ Χοσρόης μανεὶς ἔλαβε τὰ κειμήλια πασῶν τῶν ὑπὸ Πέρσας ἐκκλησιῶν, καὶ ἠνάγκαζε τοὺς Χριστιανοὺς κοινωνῆσαι τῇ τοῦ Νεστορίου θρησκείᾳ (48), πρὸς τὸ πλῆξαι τὸν βασιλέα.

Τῷ ις' ἔτει, ὁ Χοσρόης νέαν ἐποιήσατο στρατιὰν ἀπό τε ξένων καὶ πολιτῶν καὶ οἰκετῶν καὶ παντὸς γένους, Καὶ ἐκ τούτων ἐκλεξάμενος καὶ τῷ Σαΐν παραδοὺς στρατηγῷ, ἄλλας τε ν' χιλιάδας ἐκ τῆς φάλαγγος τοῦ Σαρβάρου τούτοις συνῆψεν, οὓς καὶ Χρυσολόχας ὠνόμασε, καὶ κατὰ τοῦ βασιλέως ἀπέστειλε· Τὸν δὲ Σάρβαρον σὺν τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ στρατεύματι κατὰ Κωνσταντινουπόλεως ἔπεμψεν, ὅπως τοῖς ἐκ Δύσεως Οὔννοις, οὓς καὶ Ἄβαρας καλοῦσι, μετὰ καὶ Σθλαβίνων καὶ Γηπέδων συμφωνήσας κατὰ τῆς πόλεως χωρήσωσι καὶ ταύτην πολιορκήσωσι. Γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ βασιλεὺς τὸν ἑαυτοῦ στρατὸν εἰς τρεῖς διαιρέσεις ἐχώρισε, καὶ τοὺς μὲν ἔπεμψεν εἰς φυλακὴν τῆς πόλεως, τοὺς δὲ παραδοὺς Θεοδώρῳ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Σαΐν πολεμεῖν ἐκέλευσε. Τὸ δὲ τρίτον μέρος αὐτὸς λαβὼν ἐπὶ Λαζικὴν ἐχώρει, καὶ τοὺς Τούρκους τῆς Ἑῴας, οὓς καὶ Χαζάρους ὀνομάζουσιν, εἰς συμμαχίαν ἐκάλει. Ὁ δὲ Σαΐν σὺν τῷ νεολέκτῳ στρατῷ τὸν τοῦ βασιλέως ἀδελφὸν Θεόδωρον καταλὼν πρὸς πόλεμον ὡπλίσατο. Τοῦ δὲ Θεοῦ διὰ πρεσβειῶν τῆς Θεοτόκου συνεργήσαντος, πολέμου κροτηθέντος χάλαζα παραδόξως κατὰ τῶν Βαρβάρων κατηνέχθη καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἐπάταξεν, ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων παράταξις γαλήνης ἀπήλαυσε. Τρέπουσι δὲ Ῥωμαῖοι τοὺς Πέρσας, καὶ ἀναιροῦσι πλῆθη πολλά. Ὅπερ μαθὼν ὁ Χοσρόης ὀργίζεται κατὰ τοῦ Σαΐν, ὃς ἐκ πολλῆς ἀθυμίας νόσῳ περιπεσὼν τελευτᾷ. Τούτου τὸν νεκρὸν Χοσρόης πολλαῖς αἰκίαις ὑπέβαλεν. Οἱ δὲ Χάζαροι διαῤῥήξαντες τὰς Κασπίας πύλας τῇ Περσίδι εἰσβάλλουσιν ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἀνδροηγᾶ σὺν τῷ στρατηγῷ αὐτῶν Ζεβεὴλ, δευτέρῳ ὄντι τοῦ Χαγάνου τῇ ἀξίᾳ· καὶ ἐν οἷς ἂν τόποις διέβαινον, τούς τε Πέρσας ᾐχμαλώτευον καὶ τὰς κώμας καὶ πόλεις πυρὶ παρεδίδουν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπάρας ἀπὸ Λαζικῆς τούτοις συνήντησεν. Ὁ δὲ Ζεβεὴλ μετὰ πολλῆς ἀγάπης καὶ χαρᾶς ἠσπάσατο τὸν βασιλέα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. Προσήνεγκε δὲ καὶ τὸν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(47) Quem moderni Græci ἀρνόπιστον vocant, is est qui abnegata fide fœdo gentilitatis ritu sese inquinavit et polluit. Μαγαρίζω namque est, *inquino, contamino, sordibus impleo.* et metaphorice *legem violo et turpi desertione Christianam religionem fœdo.* Theophanes. Ἐκώλυσεν Οὔμαρ οἶνον ἀπὸ τῶν πόλεων, καὶ μαγαρίζειν τοὺς Χριστιανοὺς, ἠνάγκαζεν. Paulus Diaconus uno verbo complexus est, *apostatare.* Hinc μαγαρίτης *qui fidem abnegavit*, quam vocem ad eum quoque qui profano vetitoque cibo se polluit Ecclesia Græca extendit. GOAR.

(48) Persam Nestoriano errori socium atque patronum fuisse equidem non credet qui vel quæ ante dicta sunt de ejus superstitione recordetur. Sed tamen infra in anno Heraclii 19 scribit noster Edessæ Ecclesiam sub Chosroa fuisse a Nestorianis occupatam. XYL.

υἱὸν αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ πρὸς συμμαχίαν, καὶ αὐτὸς ὑπέστρεψεν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν. Λαβὼν δὲ τούτους ὁ βασιλεὺς κατὰ Χοσρόου ἔχώρει. Ὁ δὲ Σάρβαρος τῇ Χαλκηδόνι προσβαλὼν, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἄβαρες ἐκ τῆς Θράκης τῇ πόλει πλησιάσαντες, ταύτην ἐλεῖν ἐβούλοντο, μηχανὰς κατ' [P. 416] αὐτῆς ποιήσαντες. Ἡλῆθός τε ἄπειρον καὶ ἀριθμοῦ κρεῖττον ἐκ τοῦ Ἴστρου ἐνέγκαντες σκαφῶν γλυπτῶν (49) τὸν κόλπον τοῦ Κέρατος (50) ἐπλήρωσαν. Δέκα δὲ ἡμέρας τῇ πόλει παραταξάμενοι διά τε γῆς καὶ θαλάσσης τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει καὶ συνεργίᾳ καὶ τῇ τῆς ἀχράντου Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου πρεσβείᾳ ἡττήθησαν, καὶ πλήθη πολλὰ ἀποβαλόντες ἔν τε γῇ καὶ θαλάσσῃ μετὰ μεγάλης αἰσχύνης ὑπέστρεψαν. Τοιοῦτον γὰρ συνέβη αὐτοῖς· εἶδον οἱ Βάρβαροι, πρωΐας οὔσης καὶ τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος, ἀπὸ τῆς πόρτης τῶν Βλαχερνῶν ἐξελθοῦσαν γυναῖκα περιφανῆ, μετὰ καὶ εὐνούχων τινῶν. Ὑπολαβόντες δὲ τὴν βασίλισσαν εἶναι τὴν τοῦ Ἡρακλείου γυναῖκα, καὶ πρὸς τὸν ἄρχοντα αὐτῶν ἐξέρχεσθαι εἰρήνης ἕνεκα διὰ τὸ μὴ εἶναι τὸν βασιλέα ἐν τῇ πόλει, πάροδον αὐτῇ ἐποίησαν, ἵνα καὶ λαὸς ἕτερος ἐξελθὼν ὑποχείριος αὐτοῖς γένηται. Εἶτα ὡς εἶδον αὐτὴν τὴν τοῦ φοσσάτου περιοχὴν ἐξελθοῦσαν καὶ μὴ ἀπελθοῦσαν πρὸς τὸν ἄρχοντα αὐτῶν, διώκουσιν ὄπισθεν αὐτῆς· καὶ ὡς δὴθεν ἐπλησίασαν αὐτῇ κατὰ τόπον τῆς λεγομένης Παλαιᾶς πέτρας (51), αὐτὴ μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῇ ἄφαντοι γεγόνασιν, αὐτοὶ δὲ ἀλλήλοις συμπλακέντες θορύβου μεστὸν ποιοῦσι τὸ πλῆθος καὶ ἀλλήλους κατασφάζουσιν ἕως ἑσπέρας. Πρωΐας δὲ γενομένης τὴν αἰτίαν ζητήσας ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἐπεὶ τὸ πλεῖον τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐμφυλίως ἀναλωθὲν εὗρεν, ὑποστρέφει μετ' αἰσχύνης εἰς τὰ ἴδια. Οἱ δὲ τοῦ πλοίμου καὶ αὐτοὶ τούτους ἰδόντες ὑποχωρήσαντας εὐθέως ἀνεχώρησαν· οὓς κατὰ τὸν Εὔξεινον πόντον ἀφίησιν. Ὁ δὲ Σάρβαρος ἐπὶ τούτοις ἀχθεσθεὶς ὅμως τὴν Χαλκηδόνα πρακαθήμενος οὐ μετέστη, ἀλλ' αὐτοῦ ἐχείμασε, πραιδεύων τὰ περατικὰ μέρη καὶ ἀφανίζων τὰς πόλεις αὐτῶν.

Τῷ ιζ' ἔτει εἰσβαλὼν ἐν Περσίδι ὁ Ἡράκλειος σὺν τοῖς Τούρκοις ἀπροσδοκήτως διὰ τὸν χειμῶνα εἰς ἔκστασιν ἐνέβαλε τὸν Χοσρόην. Οἱ δὲ Τοῦρκοι τόν τε Χειμῶνα ὁρῶντες καὶ τὰς συνεχεῖς ἐκδρομὰς τῶν Περσῶν, τῷ τε βασιλεῖ μὴ φέροντες συγκοπιᾷν, ἤρξαντο κατ' ὀλίγον ὑποῤῥέειν, καὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ὑπέστρεψαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς διελάλησε τῷ λαῷ αὐτοῦ, λέγων· Γνῶτε, ἀδελφοί, ὅτι οὐδεὶς ἡμῖν συμμαχῆσαι θέλει, ἀλλ' ἢ μόνος ὁ Θεὸς καὶ ἡ τοῦτον τεκοῦσα ἀσπόρως Θεοτόκος. Τοῦτο δὲ γίνεται ὅπως δείξῃ ἐν ἡμῖν καὶ πᾶσι τούτοις τὴν ἑαυτοῦ δυναστείαν, καταπέμψας ἡμῖν τὴν αὐτοῦ βοήθειαν. Ὁ δὲ Χοσρόης ἐπισυνάξας πάντα τὰ στρατεύματα αὐτοῦ προβάλλεται αὐτοῖς στρατηγὸν Ῥαζάστην, ἄνδρα πολεμικώτατον καὶ ἀνδρεῖον, καὶ κατὰ Ἡρακλείου πέμπει. Ὁ δὲ βασιλεὺς τάς τε πόλεις καὶ κώμας

A res ex Thracia effusi Cpolin obsident, machinis ad oppugnandum aptatis; accitaque innumera sculptarum navium ex Istro multitudine sinum qui in Cornu erat iis opplent Cum autem per decem dies terra marique urbem oppugnassent, vi et auxilio Dei ac inviolatæ Virginis Deiparæ intercessione victi, amissis terra manique ingenti numero suis, magno cum dedecore discesserunt. Tale enim eis quidpiam usu venit. Viderunt Barbari **729** prima luce, cum sol oriretur, mulierem quamdam illustrem ennuchis comitatam porta Blachernarum exeuntem Quam cum opinarentur Heraclii uxorem esse, et ad suum principem ob mariti absentiam ire pacis petendæ causa, transitum ei concesserunt, subsequentem ex urbe hominum turbam ipsi

B adorturi. Ut vero fossæ ambitum egressam non ire ad principem viderunt, insecuti sunt usque apud locum cui Veteris saxi nomen est : ibi cum fere jam essent assecuti, illa cum suis ex oculis et conspectu eorum evanuit. Ipsi autem tumultu concitato inter se congressi ad vesperam usque mutuo strages ediderunt. Mane insequentis diei dux causam inquirens, quod majorem suorum partem intestino conflictu periisse videret, turpiter domum rediit. Statim quoque classis ab obsidione recessit ; quam domum revertentem in Euxino mari oborta tempestas ita afflixit ut perpauci ad suos redierint. Sarbarus, tametsi hæc ei molesta acciderant, tamen obsidionem Chalcedonis non solvit, sed hiemavit ibi, populans transmarina et urbes

C evertens.

Anno decimo septimo, hieme in Persidem Heraclius cum Turcis ingressus improviso Chosroem perterruit. Sed Turci hiemem ac crebras Persarum excursiones ægre ferentes, neque tolerandis ærumnis socios **730** se imperatori præbere sustinentes, paulatim ex castris dilabi, tandemque universi desertis Romanis domum reverti cœperunt. Tum imperator suos ita est allocutus : Videtis, fratres, neminem nobis adesse velle præter unum Deum et quæ eum sine semine peperit Virginem. Ideo fit ut cœlitus nobis misso auxilio in nobis ac omnibus istis suam demonstret potentiam. Chosroes omni-

D bus suis exercitibus contractis præficit Razasten, virum bellicosissimum ac insigni fortitudine, eumque adversus Heraclium mittit. Heraclius pagis urbibusque Persidis igne evastatis, et Persis, quos

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(49) Naviculæ fluviatiles uno ligno excavato tumultuario præparatæ, μονόξυλα dictæ, σκαφαι γλυπταί, *exsculpatæ* nimirum et scalpello rudiori trunco efformatæ. Auctor de iisdem sexcentis in locis, ubi de Russis et Patzinacis mentionem agit. Usum earum, et qua ratione per terram trahi vel hominum humeris soleant transportari, enarrat fusissime Constantinus *De admin, imp.* c. VIII, de Patzinacarum ἐν μονοξύλοις navigatione. GOAR.

(50) Portum Cpolitanum. GOAR.

(51) Exinde illuc loci fiebat secundum antiquum typum processio, cujus ritum et preces exhibet Euchologium recens editum. Petra illa prægrandis est, versus portam Adrianopolis nomine dictam. GOAR.

cepisset, gladio interfectis, Octobri mense Chamaitha regionem occupat, ibique 7 dierum quiete exercitum reficit. Insequebatur a tergo Razastes, sed, quod Romani alimenta omnia absumebant, fame urgebatur, eaque multa ipsius jumenta peribant. Prima Decembris die Heraclius Zaba flumine trajecto haud procul Ninive castrametatur, eodemque Razastes supervenit. Tum imperator Boanem exercitus ducem cum delectis militibus paucis emittit. Is in bandum Persicum incidens; reliquis occisis, 26 captos ad Heraclium adducit, afferens una caput comitis eorum et ejus pugionem ex solido auro, ac Razastæ armigerum. Hic indicat Heraclio decrevisse Razastem prælio congredi, ac tria armatorum millia ei a Chosroe missa, nondum tamen **731** advenisse. His cognitis imperator tuldum præmittit, atque ipse subsequitur ; nactusque locum opportunum statuit pugnam committere, priusquam ad Razastem tria ista millia accederent. Ita ante alios omnes prosiliens ductori cuidam Persarum vasto homini occurrit, eumque Dei et Deiparæ auxilio dejicit : tum alium ac porro tertium, qui ei hasta labium sauciarat. Ita tum acri prælio conserto, Razastes, ac qui cum eo erant ductores, prope omnes ceciderunt majorque exercitus eorum pars. De Romanis ceciderunt quinquaginta, ex quibus decem mortui sunt. Duravit pugna a prima luce usque ad vesperam, ac neutri loco cesserunt. Nox ea quieta fuit. Sed circa horam noctis octavam Persæ suis rebus diffidentes evulsum vallum in montis asperi pedem transtulerunt. Romani invento Razastæ cadavere clypeum ejus totum aureum, tum loricam et brachiorum integumenta ac sellam, omnia ex solido auro confecta, abstulerunt, necnon scaramangium ejus. Multi etiam Persæ vivi in potestatem hostium venerunt. Imperator postquam suorum militum animos oratione confirmavit, in Chosroen ducit, uti hunc terrore objecto eo adigat ut is ab obsidione Byzantii Sarbarum revocet. Transgressus ergo parvi Zabæ pontes in ædibus Jesdemonis divertit, ibique Christi Natalem celebravit. Hinc ad aliud Chosroæ palatium venit, quod Rusa dicebatur, idque evertit. Inde aliud occupat palatium, nomine **732** Beclamum. In eo erat circus et altiles struthiones tres, capreæ quingentæ, apri cen-

A Περσίδος ἐπυρπόλει, καὶ τοὺς κρατουμένους Πέρσας ἀνεῖλεν ἐν ῥομφαίᾳ. [P. 417] Τῷ Ὀκτωβρίῳ δὲ μὴν κατέλαβεν εἰς τὴν χώραν Χαμαϊθᾶ, καὶ διανέπαυσε τὸν λαὸν ἑβδομάδα μίαν. Ὁ Ῥαζάστης δὲ ἐλθὼν ἠκολούθει ὄπισθεν, καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀναλισκόντων τὰς τροφὰς ὄπισθεν αὐτὸς πεινῶν ἠκολούθει, ὡς πολλὰ τῶν ἀλόγων αὐτοῦ διαφθαρῆναι. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῇ πρώτῃ τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς διαβὰς τὸν Ζαβᾶν ποταμὸν πλησίον τῆς πόλεως Νινευὶ κατεσκήνωσε. Κατέλαβε δὲ καὶ ὁ Ῥαζάστης. Ὁ δὲ βασιλεὺς

B ἀποστέλλει Βοάνην τὸν στρατηλάτην μετ' ἐπιλέκτων στρατιωτῶν ὀλίγων. Ὁ δὲ εὗρε βάνδον (52) τῶν Περσῶν, ἐξ ὧν κς' κρατήσας ἤνεγκε πρὸς τὸν βασιλέα, τοὺς ἄλλους φονεύσας. Ἤνεγκε δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ κόμητος αὐτῶν καὶ τὸ σπαθίον αὐτοῦ ὁλόχρυσον καὶ τὸν σπαθάριον τοῦ Ῥαζάστου, ὃς καὶ εἶπε τῷ βασιλεῖ, ὅτι Ὡρισμένος ἐστὶν ὁ Ῥαζάστης πολεμῆσαί σοι, καὶ τρισχιλίους ὡπλισμένους ἀπέστειλεν αὐτῷ Χοσρόης, ἀλλ' ἀκμὴν οὐκ ἔφθασαν. Ταῦτα μαθὼν ὁ βασιλεὺς προαπέστειλε τὸ τεῦλδον ἔμπροσθεν καὶ αὐτὸς ἐπηκολούθει. Εὑρὼν δὲ τόπον ἐπιτήδειον ἠθέλησε συμβαλεῖν πόλεμον μετὰ Ῥαζάστου πρὸ τοῦ ἑνωθῆναι τοῖς τρισχιλίοις. Καὶ προπηδήσας πάντων ὁ βασιλεὺς ἄρχοντι μεγάλῳ τῶν Περσῶν συναντᾷ, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει καὶ τῆς Θεοτόκου καταβάλλει τοῦτον. Εἶτα καὶ δεύτερον ὁμοίως καὶ τρίτον, ὅστις ἔδωκε τῷ βασιλεῖ μετὰ δόρατος εἰς τὸ χεῖλος. Μάχης οὖν κρατηθείσης σφοδρᾶς πίπτει ὁ Ῥαζάστης καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτοῦ σχεδὸν πάντες καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ. Ἔπεσον δὲ Ῥωμαῖοι πεντήκοντα, ἐξ ὧν δέκα ἀπέθανον. Ἵστατο δὲ ὁ πόλεμος ἀπὸ πρωΐας ἕως ὥρας ἐνδεκάτης, καὶ τροπὴ

C οὐκ ἐγένετο. Καὶ τὴν μὲν νύκτα ἡσύχασαν, περὶ ὥραν δὲ ἡ' τῆς νυκτὸς λαβόντες οἱ Πέρσαι τὸ φοσσάτον αὐτῶν ἠπλήκευσαν εἰς πόδας ὄρους τραχεινοῦ ἔμφοβοι. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲ εὑρόντες τὸν τοῦ Ῥαζάστου νεκρὸν ἔλαβον τὸ σκουτάριον αὐτοῦ ὁλόχρυσον καὶ τὸ λωρίον (53) καὶ τὰ βραχιόνια (54) αὐτοῦ καὶ τὴν σέλλαν, πάντα ὁλόχρυσα καὶ τὸ σκαραμάγγιον (55) αὐτοῦ. Κωεσχέθησαν δὲ καὶ ζῶντες πολλοί. Ὁ δὲ βασιλεὺς θαρσοποιήσας τὸν στρατὸν κατὰ Χοσρόου ἤλαυνεν, ὅπως τοῦτον ἐκφοβήσας πείσῃ ἀποστεῖλαι πρὸς Σάρβαρον ἀναχωρῆσαι τοῦ Βυζαντίου. Διαπεράσας δὲ ὁ βασιλεὺς τὰς γεφύρας τοῦ μικροῦ Ζαβᾶ

D κατεσκήνωσεν εἰς τοὺς οἴκους τοῦ Ἰεσδεμόν, ἑορτάσας ἐν αὐτοῖς τὴν Χριστοῦ γέννησιν. Ἐκεῖθεν δὲ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(52) Βάνδον significare *vexillum* facile est Simocattam legenti agnoscere, III, 6. Sic Paulus Diaconus Latine vocat. Addit Rigaltius etiam τάγμα *bande, troupe* indicare. Assentiar, si modo cohortem vel agmen illud intelligat, quo sub uno *bando* sive vexillo, unde nomen accepit, militat, *une compagnie* GOAR.

(53) Nusquam *lorica* est, sed, *balteus*, ex quo scutum vel ensis pendet, *lorum*. Germanus in *Mystagogia* GOAR.

(54) Trito magis verbo legit Theophanes βραχιόλια, quæ sunt ad brachia, *armillæ*. Ad sartoses brachiorum indumenta Xylandri. GOAR.

(55) Scaramangium quid sit, cognosci posse puto ex iis qui linguam Græcam corruptam callent. Audio ea lingua editam esse Iliadem Homeri, quam utinam nancisci possem. Utinam vero lexicon ejus linguæ edatur, quo posteriorum temporum notitia apertior fieret. XYL. (τὸ σκαραμάγγιον] Achmes c. 131 interpretatur καββάδιν. Est autem καββάδιν sive καββάδιον *tunica* exterior, stricta quidem et corpori adhærens, at brevior et globis ante pectus juncta, nec sago militari omnino absimilis est GOAR. — Vide Indicem nostrum ad Constantinum Porphyrogenitum *De cærimoniis, tom.* CXII. Edit. PATR.

διελθὼν ὁ βασιλεὺς κατέλαβεν ἕτερον παλάτιον τοῦ κοσρέου λεγόμενον Ῥοῦσα, καὶ τοῦτο κατέστρεψεν. Ἐξ ἐκείνου δὲ εἰς ἕτερον κατέλαβε παλάτιον τὸ λεγόμενον Βεκλὰμ, ἐν ᾧ καὶ ἱπποδρόμιον ἦν καὶ στρουθιῶνες τρεῖς σιτευτοὶ καὶ δορκάδες φ' καὶ σύαργοι ρ', πρόβατα δὲ, καὶ χοῖροι, καὶ βόες ὧν οὐκ ἦν ἀριθμός. Καὶ [P. 418] πάντα δέδωκε τῷ λαῷ. Τινὲς δὲ τῶν συνόν ων τοῖς Πέρσαις Ἀρμενίων προσῆλθον τῷ βασιλεῖ λέγοντες ὅτι ὁ Χοσρόης μετὰ τῶν ἐλεφάντων καὶ τοῦ ἰδίου στρατοῦ πλησίον τοῦ παλατίου αὐτοῦ Δυσταγέρδη κασεσκήνωσεν ἐκδεχόμενος συναχθῆναι πάντα τὸν στρατὸν αὐτοῦ τοῦ πολεμῆσαί σοι Καὶ εὐθέως πυρπολήσας πάντα ὁ βασιλεὺς ἔρχεται πλησίον τοῦ παλατίου αὐτοῦ Δυσταγέρδη, ἐν ᾧ καὶ εὗρε βάνδα Ῥωμαίων, ἅπερ ἐν διαφόροις χρόνοις ἔλαβον οἱ Πέρσαι, καὶ εἴδη τινὰ, οἷον ἀλόην πολλὴν καὶ ξύλα μεγάλα ἀλόης (56), μέταξὰν (57) τε καὶ πέπερι, καὶ καρβάσια (58) καμίσια ὑπὲρ ἀριθμὸν, σαχαρ καὶ ζιγγίβερ καὶ ἄσημον (59), ὁλοσηρικά τε ἱμάτια, νακοτάπητά (60) τε καὶ τάπητας ἀπὸ βελόνης, πλῆθος πολὺ. Ταῦτα διὰ τὸ βάρος κατέκατσαν. Προσέφυγον δὲ τῷ βασιλεῖ πολλοὶ αἰχμάλωτοι, Ἐδεσηνοὶ, καὶ Ἀλεξανδρηνοὶ καὶ ἀπὸ ἄλλων ἐθνῶν πλῆθος πολύ.

A tum, multitudo innumera ovium, porcorum et boum Hæc omnia populo dedit. Quidam vero Armenii, qui cum Persis degebant, ad Heraclium se conferunt, nuntiantque Chosroem cum elephantis copiisque suis commorari apud palatium suum, nomine Dystagerdam, pugnamque differre dum reliquos milites contrahat. Imperator ergo igni omnia statim vastans ad palatium Dystagerdam accedit. In eo invenit banda Romanorum, quæ diversis temporibus Persæ ceperant: tum varias rerum species, ut aloen et magna aloes ligna, nec non metaxam, piper, carbasinas camisias innumeras, saccarum, gingiber, argentum, vestes holosericas, pelliceam vestem stragulam, tapetes acupictos, magna copia. Hæc omnia, quia ob pondus erant B molesta futura, igne cremaverunt. Confugerunt etiam ad Heraclium multi captivi Edesseni, Alexandrini, aliarumque nationum ingens multitudo.

Ἐποίησε δὲ ὁ βασιλεὺς ἐνταῦθα τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Θεοφανίων (61), καταστρέφων τὰ τοῦ Χοσρόου παλάτια ὑπέρτιμα καὶ θαυμαστὰ κρὶ ἐκπλήξεως γέμοντα ἕως ἐδάφους, ἵνα μαθῃ, φησὶν ὁ Χοσρόης οἷον πόνον εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι τῶν πόλεων αὐτῶν πυρπολουμένων ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Χοσρόης πρὸ τοῦ καταλαβεῖν τὸν βασιλέα εἰς Δυσταγέρδην τρυπήσας τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἐξῆλθεν ἀγνοούντων πάντων μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὴ δυνάμενος ποιῆσαι εἰς ὁδὸν μίλια πέντε τὴν ἡμέραν ἀπῆλθε φεύγων κε, καὶ διελθὼν τὴν Κτησιφῶντα πέραν τοῦ Τίγριδος ποταμοῦ εἴς τι φρούριον εἰσῆλθε μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τριῶν θυγατέρων αὐτοῦ. C Τινὲς δὲ τῶν Περσῶν διέβαλον τὸν Σάρβαρον πρὸς Χοσρόην ὡς τὰ Ῥωμαίων φρονοῦντα. Καὶ ἀποστέλλει σπαθάριον αὐτοῦ πρὸς Καρδαρίχαν τὸν συστράτηγον τοῦ Σαρβάρου εἰς Χαλκηδόνα, ἵνα τὸν Σάρβαρον ἀποκτείνῃ καὶ τὸν λαὸν ἀναλαβόμενος σπεύσῃ εἰς Περσίδα. Ὁ δὲ τὰ γράμματα κομίζων συλλαμβάνεται περὶ τὴν Γαλατίαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες εἰς τὸ Βυζάντιον αὐτὸν ἀπήγαγον πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως. Ὁ δὲ παραχρῆμα μεταπέμπεται Σάρβαρον, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ τὴν πρὸς καρδαρίχαν (62)

Ibi Theophania festum diem egit. Palatia autem Chosroæ pretiosissima, admirabilia, et rerum stuporem incutientium plena funditus diruit, ut doceret (sic enim aiebat) Chosroem, quantum doloris Romani percepisseet ipso eorum urbes incendente. At vero Chosroes, antequam Dystagerdam Heraclius pervenisset, omnibus insciis perforato urbis muro cum uxoribus et liberis exiverat. 733 Et qui uno die quinque millia passuum iter facere nequiverat, tunc fuga viginti quinque millia confecit; cumque transivisset Ctesiphontem et ultra Tigrim fluvium pervenisset, in castellum quoddam se cum uxore et tribus filiabus suis abdidit. Cum autem quidam Persæ Chosroæ per calumniam significarent Sarbarum rebus Romanis studere, rex satellitem suum ad collegam ejus Cardaricham mittit, qui tum apud Chalcedonem erat, eique mandat ut Sarbarum occidat exercitumque recepto in Persidem contendat tabellarius iste in finibus Galatiæ a Romanis interceptus fuit, et Byzantium ad imperatoris filium abductus. Is Sarbaro confestim accito litteros ad cardaricham scriptas demonstrat. Sarbarus re certo cognita cum im-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(56) Ξυλαλόη vulgo, medicis autem Agallochon dicta. Ubi enim Discoridis codex Græcus περὶ ἀγαλλόχου, marginis annotatio τὸ νῦν ξυλαλόη scribit. Addit Matthiolus optimum e Calecut emporio Lusitanos advehere, quod igni succensum suavissimum perflet odorem GOAR.

(37) *Metaxa* genus est panni serici. Vide quæ annotavit Langus in Nicephori XVII, 32. XYL. — Μέταξαρ. *fila serici* sive *sericum infectum*, non pannum ex eo textum significat GOAR.

(58) *Carbasinas camisias* interpretatur Xylander. Feliciter. Iis tamen lineas subtiliores bombycinasque, ad nitorem delicias et ostentationem ab Orientalibus gestari consuetas, velim hic intellectas. GOAR.

(59) Asemum quid sit nescio, nisi forte argentum non signatum seu (ut Maro loquitur) infectum D significat. XYL. — Argentum nullo adhuc charactere cusum et signatum. GXAR.

(60) Νάκος quidem *vellus* refert, at non ideo νακοτάπητα *vestis stragula* est, ut conjicit Xylander, sed *aulæum* vel *lapes* e serico vel lana *villosus*, tapes Persicus vel Armeniacus vulgo vocatus, cujus villi vellus quodammodo referunt. GOAR.

(61) Theophania sunt id quod hodie Epiphaniam vocant, *der heiligen drey Kœnig tag*, sic dicta, quod Christo baptizato et Pater se audiendum et Spiritu sanctus in columbæ specie cernendum præbuerit. Dastagerdum et Dystagerdum et Dystagerda idem sunt. XYL.

(62) Καρδαρήγαν legit Theophanes, scribitque: Καρδαρήγας οὐκ ἔστι κύριον ὄνομα, ἀλλ' ἀξία μεγάλη παρὰ Πέρσαις τοῦ τῶν Περσῶν στρατηγοῦ. GOAR.

peratoris filio et patriarcha pacem componit; litterisque Chosroæ adulteratis, alios quadringentos satrapas principes ac tribunos militum inscribit, quasi eos secum interfici rex jussisset. Tum toto exercitu et Cardaricha convocatis epistolam recitat, Cardarichamque interrogavit hocne sibi agendum putaret. Principes eam ob rem ira perciti Chosroæ regnum abrogant, et cum imperatore pacem faciunt, ea conditione uti absque maleficio domum discedant. Heraclio autem per litteras pacificationem requirenti, eam Chosroes cum denegaret, odia sui populi in se concitavit. Rursum inde subditorum suorum exercitum cogit, eumque jubet se cum Razastis copiis conjungere **734** et ad Narbam amnem consistere, ac pontem simul ac Heraclius transiisset, rescindere. Heraclius his intellectis ad Siazur (loci nomen id est) redit, urbesque et totam regionem incendio vastat. Ibi se ei conjungit Gondufundus, qui sub Sarbaro tribunus militum fuerat, cum aliis multis, et indicat Chosroem statuisse Merdasam filiorum suorum minimum regno inaugurare: Siroen natu maximum id concedere nolle, se aliosque viginti duos comites et magnam hominum multitudinem sibi adjunxisse, et Chosroæ exitium moliri; quem si possint interficere, pergratum ipsis fore: sin vero, universos ad Romanos defecturos. Hæc Heraclius cum probasset hominem comiter tractatum ad Siroen remisit, eique nuntiavit ut apertis carceribus Romanos educat eosque armatos in Chosroem ducat. Siroes ita uti monitus erat egit, patremque suum Chosroem patricidam adortus cepit, numellaque imposita in tenebrosum carcerem includit, paneque exiguo et aqua præbitis fame enecat. Satrapæ quoque omnes a Siroe acciti faciem Chosroæ conspuerunt. Filios et liberos ejus, ipso inspiciente, Siroes omnes jugulavit, atque ipsum quinto decimo post die sagittis confecit. Inde missis ad Heraclium litteris de interitu scelerati Chosroæ nuntiat, perpetuam pacem cum eo componit, et captivos, quotquot in Perside erant, omnes reddit, una cum patriarcha Zacharia et venerandis lignis, quæ Sarbarazas Hierosolymis abstulerat.

735 Anno 18 Heraclius, pace inter Romanos et Persas facta, fratrem suum Theodorum cum litteris et Persis, quos captivos habuerat, ad Siroen mittit, regem Persarum, postulans ui Persæ, qui Edessæ et in Palæstina aliisque erant urbibus, fide publica per Romanorum ditionem domum reverterentur. His mysticum aliquid considerare par est. Quemadmodum namque Deus sex dierum spatio omnibus rebus conditis septima quievit; ita Heraclius sexennio debellata Perside septimum annum pacatum egit, lætusque Cpolin rediit. Occurrit ei populus cum Constantino Cæsare, Hera-

A ἐπιστολήν. Ὁ δὲ πληφορηθεὶς ποιεῖς συνθήκας μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου, καὶ φαλσεύσας τὴν ἐπιστολὴν Χοσρόου ἐντίθησι σὺν αὐτῷ καὶ ἄλλους τετρακοσίους σατράπας καὶ ἄρχοντας καὶ χιλιάρχους ἀποκτάναι. Συναθροίσας οὖν ἅπαντας καὶ τὸν καρδαρίχαν, καὶ ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολήν, ἔφη τῷ καρδαρίχᾳ· Συνορᾷς τοῦτο ποιῆσαι; Οἱ δὲ ἄρχοντες θυμοῦ πλησθέντες τὸν Χοσρόην ἀπεκήρυττον, πρὸς δὲ τὸν βασιλέα συνθήκας ἐποίησαν εἰρηνικὰς, ἵνα [P. 410] μηδὲν λυμηνάμενοι ἐπὶ τὰ ἴδια ἀπέλθωσιν. Ὁ δὲ Ἡράκλειος ἔγραψε τῷ Χοσρόῃ περὶ εἰρήνης· ὁ δὲ οὐ κατεδέξατο, καὶ διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἐμίσησε τὸν Χοσρόην. Ὃς πάλιν ἐστράτευσε τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ, καὶ ἀπέστειλεν ἐνωθῆναι τῷ στρατῷ τοῦ Ῥαζάστου καὶ στῆναι
B εἰς τὸν Ναρβᾶ ποταμὸν, καὶ ἅμα τῷ περᾶσαι τὸν βασιλέα κόψωσι τὰς γεφύρας. Ὅπερ μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἀνέρχεται εἰς τὸ Σιαζοὺρ, καὶ ἐμπιπρᾷ πᾶσαν τὴν χώραν καὶ τὰς πόλεις. Προσερρύη δὲ αὐτῷ Γουνδουφοῦνδος ὁ Χιλίαρχος Σαρβάρου καὶ ἄλλοι πολλοί· οἳ καὶ εἶπον τῷ βασιλεῖ, ὅτι Ὁ Χοσρόης μέλλει στέψαι τὸν ὕστατον υἱὸς αὐτοῦ Μερδασὰν, καὶ γνοὺς τοῦτο ὁ πρῶτος υἱὸς αὐτοῦ Σιρόης οὐ κατεδέξατο, ἀλλὰ προσλαβόμενος ἐμὲ καὶ ἄλλους κβ' κόμητας, καὶ πλῆθος λαοῦ, εἰ μὲν δυνηθῶμεν ἀποκτεῖναι Χοσρόην χάρις, εἰ δ' οὔ, πάντες προσρυῶμεν τῇ βασιλείᾳ σου. Ταῦτα ἀποδεξάμενος ὁ βασιλεὺς καὶ φιλοτιμησάμενος αὐτὸν πάλιν πρὸς Σιρόην ἀπέστειλε, δηλώσας αὐτῷ ἀνοῖξαι τὰς φυλακὰς καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐξαγαγεῖν καὶ δοῦναι αὐτοῖς ὅπλα καὶ οὕτω κατὰ Χοσρόου κινῆσαι. Ὁ δὲ Σιρόης οὕτω ποιήσας ἐπῆλθε τῷ πατρο-
C κτόνῳ πατρὶ Χοσρόῃ (53), καὶ κρατήσας αὐτὸν καὶ κλοιὰ περιθεὶς εἰς σκοτεινὸν κατέκλεισε, καὶ ἄρτον ὀλίγον καὶ ὕδωρ διδοὺς αὐτῷ ἐλιμαγχόνησεν αὐτόν. Ἀπέστελλε δὲ πάντας τοὺς σατράπας, καὶ ἐνέπτυον εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Τοὺς δὲ υἱοὺς αὐτοῦ καὶ τὰ λοιπὰ τέκνα αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ κατεσφαξε. Μεθ' ἡμέρας δὲ ιε' καὶ αὐτὸν τόξοις ἀνεῖλε. Τότε γράφει Σιρόης πρὸς Ἡράκλειον τὴν τοῦ μιαροῦ Χοσρόου ἀναίρεσιν, καὶ εἰρήνην ἀειπαγῆ πρὸς αὐτὸν ποιησάμενος πάντας τοὺς ἐν Περσίδι αἰχμαλώτους ἀπέδωκεν αὐτῷ σὺν τῷ πατριάρχῃ Ζαχαρίᾳ καὶ τοῖς τιμίοις ξύλοις τοῖς ἐξ Ἱεροσολύμων ληφθεῖσιν ὑπὸ Σαρβαραζᾶ.

Τῷ ιη' ἔτει, εἰρήνης γενομένης μεταξὺ Ῥωμαίων
D καὶ Περσῶν, ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Θεόδωρον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μετὰ γραμμάτων Σιρόῃ τῷ βασιλεῖ Περσῶν καὶ ἀνθρώπων αὐτοῦ, ὅπως τοὺς ἐν Ἐδέσῃ καὶ Παλαιστίνῃ καὶ ταῖς λοιπαῖς πόλεσι Πέρσας μετ' εἰρήνης ἀποστρέψωσιν ἐν Περσίδι καὶ ἀβλαβῶς παρέλθωσι τὴν τῶν Ῥωμαίων γῆν. Μυστικὸν δέ τι ἐνταῦθα θεωρεῖται· τὴν γὰρ κτίσιν πᾶσαν ὁ Θεὸς ἐν ἓξ ἡμέραις ἐποίησε καὶ τῇ ζ' ἀνεπαύσατο καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν ἓξ ἔτεσι τὴν Περσίδα καταπολεμήσας τῷ ζ' εἰρήνευσε, καὶ μετὰ χαρᾶς τὴν Κωνσταντινούπολιν καταλαμβάνει. Ὁ δὲ λαὸς τῆς πόλεως, μετὰ τοῦ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(63) Nam Hormisda patre capto et in vinculis necato regnum obtinuisse fertur. Xʟ.

βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡρακλείου καὶ τοῦ πατριάρχου Σεργίου, μετὰ κλάδων [P. 420] ἐλαιῶν καὶ λαμπάδων τοῦτον ὑποδεξάμενοι εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ εἰς βασίλεια εἰσήγαγον.

clii filio, et patriarcha Sergio, frondes oleagineas gestans et faces, gratiisque Deo actis exceptum in regiam deduxit.

Τῷ ιθ' ἔτει ἅμα ἔαρι ἀπάρας ὁ βασιλεὺς τῆς βασιλίδος ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπορεύθη, καὶ ἀπήγαγε τὰ τίμια καὶ ζωοποιὰ ξύλα, καὶ ἀποδοὺς τῷ Θεῷ τὴν εὐχαριστίαν ἀποκατέστησε τὸν πατριάρχην Ζαχαρίαν. Ἀπήλασε δὲ πάντας τοὺς Ἑβραίους τῆς ἁγίας πόλεως, ὁρίσας μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἐξουσίαν ἀπὸ τριῶν μιλίων πλησιάζειν. Τὴν Ἔδεσαν δὲ καταλαβὼν ἀποδίδωκε τὴν ἐκκλησίαν τοῖς ὀρθόδοξοις, ὑπὸ Νεστοριανῶν κατεχομένην ἀπὸ Χοσρόου. Ἐλθὼν οὖν εἰς Ἱεράπολιν ἤκουσεν ὅτι Σιρόης τέθνηκεν ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς, καὶ ἐκράτησεν Ἀδεσὴρ ὁ τούτου υἱὸς μῆνας ζ, ὃν καὶ ἀναιρεῖ Βαραζᾶς βασιλεύσας μῆνας η'· Τοῦτον δὲ ἀνελόντες οἱ Πέρσαι τὴν θυγατέρα Χοσρόου Βαρὰμ συνιστῶσι βασιλίδα, ἥτις καὶ ἐκράτησε μῆνας ζ' καὶ διαδέχεται παρὰ Ὀρμίσδα. Τούτου ὑπὸ Σαρακηνῶν διωχθέντος γίνεται ἡ βασιλεία τῶν Περσῶν ὑπὸ τοὺς Ἄραβας μέχρι τῆς σήμερον.

Anno 19 vere vere ineunte Heraclius Hierosolyma Cpoli proficiscitur, et avehit venerabilia ac vivifica crucis ligna ; votisque Deo persolutis patriarcham Zachariam restituit. Omnes porro Hobræos ea urbe exigit, edicto ne iis intra tertium milliare accedere liceret. Edessa etiam recepta ecclesiam orthodoxis reddit, quam a Chosroa Nestoriani tenuerant. Ut Hierapolin venit, nuntium de Siroæ Persarum regis morte accipit. Successit huic Adeser filius, et regnavit menses septem. Eum interfecit Barrazas, regnumque menses octo tenuit. Hunc Persæ necaverunt, et regnum filiæ Chrosrois Baramæ tradiderunt, quod ea gessit **736** menses septem. Successit ei Hormisdas ; quo a Saracenis pulso Persicum regnum Arabibus subjectum est, inque hunc usque diem ita manet.

Τῷ κ' ἔτει, ὄντος Ἡρακλείου ἐν Ἱεραπόλει, ἔρχεται πρὸς αὐτὸν Ἀθανάσιος ὁ πατριάρχης τῶν Ἰακωβιτῶν (64), δεινὸς ἀνὴρ καὶ κακοῦργος τῇ τῶν Σύρων ἐμφύτῳ πανουργίᾳ, καὶ κινεῖ πρὸς τὸν βασιλέα λόγους περὶ πίστεως, καὶ ὑπισχνεῖται αὐτῷ Ἡράκλειος, εἰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀποδέξεται, πατριάρχην αὐτὸν ποιῆσαι Ἀντιοχείας. Ὁ δὲ ὑποκριθεὶς ἐδέξατο τὴν σύνοδον, ὁμολογήσας τὰς δύο ἐν Χριστῷ ἡνωμένας φύσεις· ἠρώτησέ τε τὸν βασιλέα περὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν θελημάτων, πῶς δεῖ ταύτας λέγειν ἐν Χριστῷ, διπλᾶς ἢ μοναδικάς. Ὁ δὲ βασιλεὺς γράφει πρὸς Σέργιον τὸν Κωνσταντινουπόλεως, προσκαλεῖται δὲ καὶ Κύρον τὸν Φάσιδος (65), Μονοθελήταις ἀμφοτέροις οὖσι, καὶ εὗρεν αὐτοὺς ὁμόφρονας Ἀθανασίου. Γράφει οὖν πρὸς Ἰωάννην τὸν πάπαν Ῥώμης ἀμφοτέρων τὴν γνώμην· ὁ δὲ οὐ κατεδέξατο. Γεωργίου δὲ τοῦ Ἀλεξανδρείας τελευτήσαντος Κῦρος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας γίνεται, καὶ ἐνωθεὶς Θεοδώρῳ τῷ ἐπισκόπῳ Φαρὰν (66), ἐποίησαν τὴν ὑδροβαφῆ (67) ἐκείνην ἕνωσιν, μίαν καὶ αὐτοὶ γράψαντες ἐν Χριστῷ φυσικὴν ἐνέργειαν. Ἐν τούτοις ὄντων τῶν πραγμάτων Σωφρόνιος Χειροτονεῖται ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων· καὶ συναθροίσας τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους τὸ μονοθέλητον δόγμα ἀνεθεμάτισε, καὶ συνοδικῶς Σεργίῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἰωάννῃ τῷ Ῥώμης ἀπέστειλεν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα Ἡράκλειος ἠσχύνθη, καὶ κάταλῦσαι μὲν τὰ οἰκεῖα οὐκ ἠθέλησε, καὶ πάλιν τὸν ὀνειδισμὸν

Anno vigesimo, cum degeret Hierapoli Heraclius, venit ad cum Athanasius Jacobitarum patriarcha, homo callidus et ut sunt Syri omnes natura ad mala facinora versutia instructus, is cum imperatore de fide colloquitur, eique imperator promittit secum, modo Chalcedonensis concilii decreta approbet, Antiochiæ episcopum creaturum. Athanasius id simulat, ac fatetur duas in Christo esse unitas naturas. Simul Heraclio quæstionem proponit de actionibus et voluntatibus, utrum eæ duplices in Christo an vero simplices dicendæ sint. Ea de re imperator ad Sergium Cpolitanum et Cyrum Phasidis episcopum scribit. Quorum cum uterque a secta Monothelitarum esset, hoc est, eorum qui unicam Christo voluntatem assignant, invenit eos idem cum Athanasio sentire. Quorum sententiam cum ad Joannem papam Romanum prescriberet, est hæc ab eo improbata. Interim Georgio Alexandriæ episcopo mortuo Cyrus sufficitur. Hic in societatem ascito Theodoro Pharaneo episcopo unitionem illam aqua submergendam constituit, unicam Christo naturalem actionem decernens. Hoc rerum statu Sophronius Hierosolymorum episcopus deligitur. Hic convocatis episcopis, quibus præerat, decretum Monothelitarum condemnat ; actaque concilii sui ad Sergium Cpolis et **737** Joannem Romæ episcopos mittit. His auditis Heraclius pudore affectus, cum neque sua rescin-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(64) Qui Jacobi Syri cujusdam monachi sequaces, ac Eutychis et Dioscoridis in plerisque asseclæ. Lege vero annum 20, non 25, ut annorum series non interturbetur. Goar.

(65) Phasclidis habet Paulus Diacon. l. xviii, ut in 7 centuria historiæ Ecclesiasticæ novæ citatur: Est autem Phaselis Pamphyliæ urbs maritima, Lyciæ propinqua. Et hanc lectionem præfero, quanquam Phasidis etiam Zonaras habeat. Xyl. Toto spatio *a Phaside Lazorum Colchidos urbe et fluvio* ad Phaselim Pamphyliæ aberrat Xylander in notis. Goar.

(66) Urbs est inter Ægyptum et Arabiam media. Goar.

(67) *Aqua submergendam* fortasse diluta et inepta ac futulis. Xyl. — Correctius *leniter tinctam ; futilem* et *fucatam* rectius dixeris quam *aqua submergendam*. Goar.

dere vellet et exprobationes non sustineret, edicto sancit ne vel unicam vel duas in Christo actiones quisquam confiteatur, Sergio mortuo, Pyrrhus episcopatui Cpolitano præficitur. Et Joannes papa Romanus synodo congregata Monothelitarum hæresin detestatur. Idem factum in Africa Byzaca Numidia Mauritania. Joanni papæ Romæ mortuo Theodorus subrogatur. Cpolitano autem episcopatui Paulus præponitur, ipse quoque hæreticus. Sub Theodoro illo Romæ actæ sunt causæ Pyrrhi et S. Maximi, discipulorum ejus, et Martini, sanctissimi papæ Romæ, qui Joanni successit et Chersonem fuit relegatus. Hujus successor Agatho Monothelitas damnat. Enimvero ad hunc modum Ecclesia et ab regibus et ab impiis sacrorum antistitibus conturbata, erexit se Amalecus solitudinis cultor, feriens nos qui populus Christi sumus. Prima clades tunc accidit Romani exercitus ad Gabithanem et Jermuchamum, sanguinisque effusio injusta. Deinde Palæstini Cæsareenses et Hierosolymitani capti sunt. Post Ægypti subsecutum excidium, ac deinceps mediterranea, insulæ, omnisque Romana ditio in potestatem hostium venerunt. Additur his Romani exercitus ac classis in Phœnicia interitus, omniumque Christianorum populorum et **738** locorum evastationes. Quarum finis nullus fuit, donec Ecclesiæ persecutor infelici morte affectus est, occisus in Sicilia in balneo Daphnes.

μὴ φέρων ἐκτίθεται ἴδικτον (68) [P. 421] περιέχον μήτε μίαν μήτε δύο ἐνεργείας ὁμολογεῖν ἐκ Χριστῷ. Μετὰ δὲ τελευτὴν Σεργίου Πύῤῥος τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως διεδέξατο. Ἰωάννης δὲ ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος σύνοδον ἀθροίσας τὴν τῶν Μονοθελητῶν αἵρεσιν ἀνεθεμάτισεν. Ὁμοίως καὶ ἐν Ἀφρικῇ, καὶ Βυζάκῃ, καὶ Νουμιδίᾳ, καὶ Μαυριτανίᾳ. Ἰωάννου δὲ τοῦ Ῥώμης κοιμηθέντος Θεόδωρος χειροτονεῖται πάπας ἀντ' αὐτοῦ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ Παῦλος χειροτονεῖται, καὶ αὐτὸς αἱρετικός. Ἐπὶ αὐτοῦ Θεοδώρου τοῦ πάπα Ῥώμης τὰ κατὰ Πύῤῥον ἐν Ῥώμῃ γενόμενα, καὶ τὸν ἅγιον Μάξιμον (69), καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ Μαρτῖνον (70) τὸν ἁγιώτατον πάπαν Ῥώμης, τὸν μετὰ Ἰωάννην γενόμενον καὶ ἐν Χερσῶνι ἐξορισθέντα, ἐπράχθησαν. Τοῦτον Ἀγάθων διαδεξάμενος τὸ μονοθέλητον ἀποκηρύττει. Οὕτω τότε ὑπό τε τῶν βασιλέων καὶ τῶν δυσσεβῶν ἱερέων τῆς Ἐκκλησίας ταραττομένης, ἀνέστη ὁ ἐρημικὸς Ἀμαλὴκ (71) τύπτων ἡμᾶς τὸν τοῦ Χριστοῦ λαὸν, καὶ γίνεται πρώτη πτῶσις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ ἡ κατὰ τοῦ Γαβιθὰν καὶ Ἱερμουχὰμ (72), καὶ ἡ ἄθεσμος αἱματεχυσία, μεθ' ἣν ἡ Παλαιστινῶν, καὶ Καισάρεων, καὶ Ἱεροσολυμιτῶν ἅλωσις, εἶτα ὁ Αἰγύπτιος ὄλεθρος, καὶ καθεξῆς ἡ τῶν μεσογείων, καὶ νήσων, καὶ πάσης Ῥωμανίας αἰχμαλωσία, καὶ ἡ ἐν Φοινίκῃ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ καὶ στόλου ἀπώλεια, καὶ πάντων τῶν Χριστιανῶν λαῶν καὶ τόπων ἐρημώσεις, αἵτινες οὐκ ἐπαύσαντο ἄχρις ἂν ὁ τῆς Ἐκκλησίας διώκτης (73) ἐν Ῥικελίᾳ κακῶς ἀνῃρέθη ἐν τῷ βαλανείῳ τῆς Δάφνης.

Anno 21 exstinctus est Moamedus Sarracenorum dux, qui se vatem falso perhibuerat, mandata rei summa cognato suo Abubachari. Cæterum Hebræi, in errorem abducti ii, cum primum ille exstitit, existimarunt esse eum Messiam, quem ipsi exspectabant, adeo quidem ut decem numero viri inter eos primarii ad Moamedum se contulerint, desertaque Mosis, cui se videndum Deus præbuerat, religione ipsius amplexi superstitiosam impietatem, usque ad cædem ejus ipsi adhæserint. Verum hi videntes eum carne cameli vesci, senserunt non esse id quod opinati fuerant. Res ipsa postulare videtur ut de origine ejus dicam.

Τῷ κα' ἔτει ἀπεβίω Μωάμεδ ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἀρχηγὸς ψευδοπροφήτης, προχειρισάμενος Ἀβουβάχαριτὸν συγγενῆ αὐτοῦ. Οἱ δὲ πεπλανημένοι Ἑβραῖοι ἐν ἀρχῇ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἐνόμισαν αὐτὸν εἶναι τὸν παρ' αὐτοῖς προσδοκώμενον Χριστὸν, ὡς καί τινας τὸν ἀριθμὸν δέκα προὔχοντας αὐτῶν προσελθεῖν αὐτῷ, ἀφεῖναί τε τὴν τοῦ θεόπτου Μωσέως καὶ δίξασθαι τὴν αὐτοῦ θρησκείαν, καὶ σὺν αὐτῷ διάγειν μέχρι τῆς σφαγῆς αὐτοῦ. Θεωρήσαντες δὲ αὐτὸν ἐσθίοντα ἀπὸ καμήλου ἔγνωσαν ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτὸς ὃν ἐνόμισαν. Ἀναγκαῖον δὲ εἰπεῖν περὶ τῆς τούτου γενεᾶς.

Moamedus, qui et Muhumeti nomen gerit, genere ac tribu Ismaelita fuit, ad Ismaelum Abrahami filium genus referens. Nam ab omnibus illis princeps creatus fuit Nizarus, unus de Ismaeli

Οὗτος ὁ Μωάμεδ ὁ καὶ Μουχούμετ ἐξ Ἰσμαὴλ ἦν τούτου τὴν φυλὴν κατάγων, υἱοῦ Ἀβραάμ. Νίζαρος γὰρ ὁ τοῦ Ἰσμαὴλ ἀπόγονος παρὰ πάντων αὐτῶν ἀναγορεύεται. Οὗτος οὖν γεννᾷ υἱοὺς δύο, Μούσα-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(68) In margine δόγμα ἐπὶ δόγματι ἀδογμάτιστον. Credo hoc voluit, edictum ineptum ineptæ sententiæ tuendæ causa factum fuisse. Sed et hæc sunt ibidem annotata: Ὅρα ὅπως ὁ ἀνδρικώτατος οὗτος βασιλεὺς τοῖς αἱρετικοῖς περιέπιπτεν, οὐκ οἶδα δὲ εἰ καὶ αὐτοθελῶς. Xyl.

(69) S. Maximus abbas fuit in Africa, quem, et ejus duos discipulos, quod Monotheletis se opponerent, Constans Heraclii N. imperator necavit, ut ex Zonara etiam liquet, et Noster ad annum ejus 16 non dissimulavit. Locus est confusus. Alii (Diaconus l. XVIII et XIX) Theodorum Cpoleos faciunt episcopum. Xyl. — Particula καί his verbis τοὺς μαθητάς præposita, historiæ veritas ac auctoris sensus habetur legitimus. Pyrrhus enim et Maximus Theodori Romani pontificis non fuere discipuli: sed sub Theodoro quæ circa Pyrrhum et Maximum necnon Maximi discipulos acta sunt, contigere. Goar.

(70) Historiæ inversus ordo, ut summatim plurima proponantur. Goar.

(71) Mahometus.

(72) Gabithana et Jermochtia clades paulo inferius commemorantur. Xyl. — Γαβιθὰν Syriæ urbem: De prælio ad eam commisso inferius Heraclii an. 24. Legit auctor an. 25, Ἱερμοχθᾶν, ac Syriæ fluvium esse commonstrat. Goar

(73) Is fuit Constans Heraclii nepos. Xyl.

ρον καὶ Ῥαβίαν. Ὁ δὲ Μούδαρος τίκτει Κούσαρον καὶ Καῖτον καὶ Θεμίνην καὶ Ἀσσαδὸν καὶ ἄλλους τινὰς ἀνωνύμους. [P. 422] οἳ τὴν Μαδιὰμ καὶ τὴν ἔρημον κληρωσάμενοι ἐκτηνοτρόφουν ἐν σκηναῖς κατοικοῦντες· εἰσὶ δὲ καὶ οἱ ἐνδότεροι αὐτῶν ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰεκτὰν, οἱ λεγόμενοι Ἀμανῖται, τουτέστιν Ὁμηρῖται, οἳ καὶ ἔμποροι. Ἀπόρου δὲ ὄντος τοῦ Μωάμεδ, εἰσῆλθε πρός τινα γυναῖκα πλουσίαν συγγενίδα αὐτοῦ, ὀνόματι Χαδιχᾶ, μισθωτὸς ἐπὶ τῷ καμηλεύειν καὶ πραγματεύεσθαι. Κατ' ὀλίγον δὲ παῤῥησιασάμενος ὑπεισῆλθε τῇ γυναικὶ χήρᾳ οὔσῃ, καὶ ἔλαβεν αὐτὴν γυναῖκα. Ἐρχόμενος δὲ ἐν Παλαιστίνῃ συνανεστρέφετο Ἰουδαίοις καὶ Χριστιανοῖς, καὶ ἐθήρα ἐξ αὐτῶν τινα Γραφικά. Ἐπεὶ δὲ δαιμονιῶν ἦν, ἐνόσησε δὲ καὶ ἐπιληψίαν, ἐθεράπευε τὴν γυναῖκα λυπουμένην σφόδρα ὅτι ἦν εὐγενὴς καὶ ὅτι συνήφθη τοιούτῳ ἀπόρῳ καὶ δαιμονιῶντι, λέγων· Ἀγγέλου ὀπτασίαν λεγομένου Γαβριὴλ θεωρῶ καὶ πίπτω. Αὕτη δὲ ἔχουσα μοναχὸν διὰ κακοπιστίαν ἐζόριστον ἐκεῖσε ὄντα, φίλον αὐτῆς· ἀνήγγειλεν αὐτῷ πάντα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγγέλου· κἀκεῖνος θέλων πληροφορῆσάι αὐτὴν εἶπεν, ὅτι Ἀληθῶς λέγει· οὗτος γὰρ ἄγγελος πέμπεται πρὸς πάντα προφήτην. Καὶ αὐτὴ, πιστεύσασα τῷ λόγῳ τοῦ ψευδαββᾶ ἐκήρυξε καὶ ἄλλαις γυναιξὶν ὁμοφύλοις αὐτῆς, καὶ οὕτως ἐκ γυναικῶν ἦλθεν εἰς ἄνδρας. Καὶ πρῶτον Ἀβουβάχαρ διάδοχον κατέλιπε. Καὶ ἐκράτησεν ἡ αἵρεσις αὐτοῦ τὰ μέρη τοῦ Αἰθρίβου ἕως τοῦ ἐσχάτου πολέμου, πρώην μὲν κρυπτῶς ἔτη δέκα, καὶ διὰ πολέμου ὁμοίως δέκα, καὶ φανερῶς θ'. Οὗτος ὁ θεομισὴς καὶ ἐμβρόντητος περιτυχὼν Ἑβραίοις καὶ Ἀρειανοῖς καὶ Νεστοριανοῖς, καὶ πάντοθεν ἐρανισάμενος, ἐξ Ἰουδαίων μὲν μοναρχίαν, ἐξ Ἀρειανῶν δὲ Λόγον καὶ Πνεῦμα κτιστὰ, ἀπὸ δὲ Νεστοριανῶν ἀνθρωπολατρείαν, ἑαυτῷ θρησκείαν περιποιεῖται, καὶ προφάσει θεογνωσίας εἰσποιησάμενος τὸ ἔθνος ἐδίδαξεν αὐτοὺς περιτέμνεσθαι καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ ἕνα μόνον προσκυνεῖν Θεὸν, τὸν δὲ Χριστὸν τιμᾷν ὡς Λόγον Θεοῦ, οὐχ ὡς Υἱὸν δὲ, ἀλλ' ὡς ἐκ Πνεύματος ἁγίου γεγενημένον· λόγον δὲ καὶ πνεῦμα προφορικὸν καὶ εἰς ἀέρα χεόμενον ὑπονοεῖν, οὐκ ἐνυπόστατα οὐδὲ τῷ Γεννήτορι ὁμοούσια· τὴν δὲ ἁγίαν Παρθένον Μαρίαν μὴ λέγειν Θεοτόκον, ἀλλὰ τὴν Ἀαρὼν καὶ Μωσέως ἀδελφήν· μηδὲ βαπτίζεσθαι, μηδὲ σαββατίζειν, μήτε δὲ τοῖς νομικοῖς ἢ εὐαγγελικοῖς ἔθεσιν ἑπακολουθεῖν, ἀλλὰ βδελύττεσθαι τὸν σταυρὸν, καὶ τὴν σκιὰν ἐσταυρῶσθαι τοῦ Χριστοῦ ὁμολογεῖν. Παρηγγυήσατο δὲ αὐτοῖς καὶ τῶν καθόλου ἀπηγορευμένων τῷ νόμῳ [P. 425] μετέχειν, πλὴν κρεῶν χοιρείων, οἴνῳ δὲ παντάπασι μὴ χρῆσθαι. Τοιοῦτόν τι μυθευσάμενος ἑαυτόν φησι κλειδοῦχον γεγενῆσθαι τοῦ παραδείσου, καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, μετὰ τὸ παραστῆναι τὸν Μωσέα σὺν τοῖς Ἰσραηλίταις καὶ ὡς παραβάτας τοῦ νόμου τῇ κολάσει τοῦ πυρὸς παραδοθῆναι, αὖθις Ἰησοῦν παραστῆναι [καὶ] ἀρνησάμενον ἔμπροσθεν Θεοῦ ὅτι οὐκ εἶπεν ἑαυτὸν εἶναι Υἱὸν Θεοῦ, τοὺς δὲ Χριστιανοὺς, ὡς τοιοῦτον τολμήσαντας προστρῖψαι τῷ Χριστῷ ὄνομα καὶ Θεὸν αὐτὸν καὶ Υἱὸν Θεοῦ καὶ Λόγον σεσαρκωμένον καὶ σταυ-

posteris. Is duos procreavit filios Mudarum et Rabiam. Mudaro geniti sunt Cusarus, Caitus, Themines, Asiadonus aliique aliqui, quorum nomina non exstat. Iis cum sorte obtigisset Madianicum solum et solitudo, in tabernaculis vitam tolerantes pecuariæ rei studuerunt. Interiores iis ex Jectani tribu sunt, qui Amitæ appellantur, quod valet Homeritas, et negotiatores. Moamedus autem cum esset pauper, mercede operam suam locavit cuidam suæ gentili mulieri locupleti, nomine Chaida, ut camelos **729** pasceret eaque re lucrum quæreret. Paulatim autem liberiore ejus utens consuetudine, ut erat vidua, se in gratiam ejus insinuavit, uxoremque adeo eam duxit. Profectus porro in Palæstinam inter Judæos ac Christianos versatus est, et quædam de sacris Litteris venatus. Cum autem et dæmone exagitaretur et comitiali morbo laboraret, uxorem suam, quæ gravem ex eo capiebat dolorem, quod nobilis ipsa egeno et dæmonis vexationibus obnoxio homini nupsisset, ita demulsit, quod diceret se ad conspectum angeli Gabrieli sibi apparentis concidere. Erat amicus ei mulieri monachus quidam, qui ob falsam fidem relegatus ibi vivebat. Huic mulier totam rem aperit, angeli etiam nomine prolato. Is autem monachus, uti opinionem eam prorsus in animo mulieris confirmaret, vere Moamedum hæc dicere ait: eum enim angelum ad quemvis vatem mitti. Mulier fidem verbis impostoris illius monachi habens aliis suis gentilibus mulieribus fabulam narravit; ab his porro ad viros ea emanavit. Primum successorem Moamedus reliquit Abubacharem. Obtinuitque ea hæresis in partibus Æthribi usque ad bellum postremum, primo decennium occulte, aliud inde bello, et aperte novem annos. Invisus ille Deo ac vesanus Moamedus, Hebræorum, Arianorum et Nestorianorum utens consuetudine, atque undique aliquid stipis corradens, a Judæis sumpta de uno Deo doctrina, ab Arianis Verbo et Spiritu creatis, a Nestorianis cultu divino hominibus exhibendo, novam sibi religionem confinxit, ac sub prætextu cognitionis divinæ populi animis sibi devinctis auctor iis fuit, ut cum mares tum feminæ circumciderentur, **740** ut unum tantum Deum adorarent, ut Christum venerarentur, non quasi Filium, sed tantum pro Verbo Dei nato ex Spiritu sancto; ut verbum et spiritum quod profertur et in aerem effunditur opinarentur, non quæ in divina subsisterent essentia aut ejusdem cum Genitore essent naturæ; ne beatam Mariam dicerent Dei Genitricem, sed sororem Mosis et Aaronis; ne baptizarentur aut Sabbatum agerent, neque legis Evangeliive instituta tenerent; sed crucem abominarentur, umbramque Christi in crucem actam faterentur. Quin et omnium eorum usum iis concessit, quibus lex interdicit, excepta porci carne. Vino prorsus abstinere jussit. Porro autem fabulam talem commentus est. Sibi ait claves paradisi commissas fuisse. Die judicii, post-

quam Moses cum Israelitis ad tribunal astitit, et ii ut qui legem violassent flammæ supplicii addicti fuerunt, rursum Jesum se stitisse, ac coram Deo negasse unquam se nomen Filii Dei sibi arrogasse. Ideo Christianos, qui talem Christo titulum imponere ausi fuissent, eumque Deum, Dei Filium et Verbum incarnatum ac crucifixum pronuntiassent, in geennam ignis deditos. Secundum hæc se a Deo vocatum fuisse admodum pium et laudatum, qui toti genti pietatis auctor esset, ideoque claves paradisi sibi mandatas. Postquam paradisum aperuisset, secum intrasse septuaginta millia hominum, **741** qui eo pergere valuissent. Reliquos judicatum iri. Jam justos voluptate extra ullam controversiam frui: quos vero deprehensum sit peccasse, eos ad colla sua pittaciis alligatis in paradisum intrare, vocarique libertos Dei ac Muchumeti. Præterea nugatur in paradiso tres esse paradisos, unum mellis, alium lactis, vini tertium; et iis impleri licere. Una esse mulieres, ac comas ornare, et corpora voluptatibus dedita colere. Judæos et Christianos ligna ad ignem fovendum factos esse. Relictos Samaritas, ut fimum ex paradiso egerant, ne fetor in eo existat. Quemvis, qualem vitam egerit in opibus, pauperie aut infamia, sic et isthic habere. Ad hæc prodigiose nugatus est omnis et boni et mali Deum esse auctorem. Latrones, venefícos aliosque vetiti facinoris convictos a Deo ad hoc certo consilio destinatos fuisse, ut sic morerentur.

Miretur sane aliquis tantam Deo repugnantis atque vani hominis imposturam, quæ tanto tempore duravit, aut extremam potius ac belluinam eorum dementiam, qui in hunc usque diem ejus fallaciis mancipati sunt, ac pro divina eam et valida re ducunt. Excæcati enim et fatui homines veram, sacram ac divinitus traditam fidem caligantibus animi oculis prætereunt, falso autem nomine insignitam religionem commentaque **742** præstigiatoris istius amplectuntur miseri atque stupidi. Ac verum quidem Deum, quem lex et vates divini perspicue prædicaverunt eique fidem habuerunt, illi repudiant atque improbant: Deo autem adversum, insanum, palamque a furiis exagitatum et earum instinctu loquentem vesani atque rabiosi cum gaudio amplectuntur. Quæ enim a Deo inspirata Scriptura de impio et vecorde Muchumeto aliquid præcepit? aut quis divinorum vatum eum pietatis doctorem fore prædixit? Respondeant mihi isti omnis sacræ inspirationis et initiationis exsortes, cur, cum omnes jam inde ab Adamo usque ad Christi adventum vates non inviti agnoscant, interim Christum Deum, de quo illi perspicue vaticinati sunt, abnegent, pessimum autem illum et vitiosum hominem, cujus nulla prorsus ab iis facta est mentio, pro sacræ religionis initiatore præstantissimoque verissimæ fidei magistro existiment, ac tanquam benefactori divinus honores deferant, impii ipsi atque infandi. Examinent

A ρωθέντα δογματίσαντας, τῇ τοῦ πυρὸς γεέννῃ παραδοθῆναι. Εἶτα ἑαυτόν φησιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κεκλῆσθαι μάλα θεοσεβῆ, ὡς τοῦ παντὸς αὐτὸν ἔθνους αἴτιον θεοσεβείας ὑπάρξαντα ἐπαινεῖσθαι, καὶ τούτου χάριν κλειδοῦχον τοῦ παραδείσου γεγενῆσθαι. Καί γε μετὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ τὸν παράδεισον ἀνεῳχθῆναι συνεισελθεῖν αὐτῷ ἑβδομήκοντά χιλιάδας τοὺς δυναμένους ἐφορμῆσαι πρὸς τοῦτο. Τοὺς δὲ λοιποὺς κριθήσεσθαι φάσκει, καὶ τοὺς μὲν δικαίους ἀναμφιβόλως τῆς τρυφῆς ἀπολαῦσαι, τοὺς δὲ εὑρισκομένους ἁμαρτωλοὺς πιττάκια ἐν τοῖς τραχήλοις περιέχοντας δεδεμένα εἰς τὸν παράδεισον αὐτοὺς εἰσελθεῖν, καὶ τούτους ὀνομάζεσθαι ἀπελευθέρους τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Μουχούμετ. Εἶναι δὲ τρεῖς παραδείσους ἐν τῷ παραδείσῳ φλυαρεῖ, ἕνα μέλιτος καὶ ἕτερον γάλακτος καὶ ἕτερον οἴνου, πρὸς τὸ μετ' ἐξουσίας ἐμπιπλᾶσθαι αὐτῶν. Τὰς B δὲ γυναῖκας αὐτοῖς συνεῖναι καὶ φιλοκαλεῖν τὰς κόμας αὐτῶν καὶ θεραπεύειν τὰ φιλήδονα σώματα. Τοὺς δὲ Ἰουδαίους καὶ Χριστιανοὺς ξύλα τοῦ πυρὸς γενομένους, ὑπολειφθῆναι τοὺς Σαμαρείτας λέγων πρὸς νὸ ἐκφέρειν τὴν κόπρον αὐτῶν ἐκ τοῦ παραδείσου, ὅπως μὴ ἐποζέσῃ ὁ παράδεισος. Ἕκαστον δὲ, ὡς ἂν ἐβίω, εἴτ' ἐν πλούτῳ ἢ πενίᾳ καὶ ἀδοξίᾳ, τὸν αὐτὸν κἀκεῖσε διάγειν τρόπον. Οὗτος οὖν ὁ θεοστυγὴς καὶ παμμίαρος παντὸς ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ τὸν Θεὸν αἴτιον ὑπάρχειν ἑτερατολόγησε· καὶ τοὺς λῃστὰς καὶ φαρμακοὺς καὶ τοὺς ἄλλαις ἀπηγορευμέναι πράξεσιν ἁλόντας, οὕτως φλυαρεῖ ὁ ἄθεος, ἔγραψεν αὐτὸς ὁ Θεὸς, καὶ προώρισεν ἀποθανεῖν αὐτούς.

Θαυμάσειε δ' ἄν τις τὴν τοσαύτην καὶ τηλικαύτην C διαρκῆ ἀπάτην τοῦ Θεομάχου καὶ ματαιόφρονος, μᾶλλον δὲ ἐσχάτην παράνοιαν καὶ κτηνωδίαν τῶν μέχρι νῦν τῇ τούτου πλάνῃ δεδουλωμένων καὶ ὡς ἰσχυρὰν καὶ θείαν ἀφρόνως ταύτην ἡγουμένων· Πρὸς γὰρ τὴν ὄντως ἀληθῆ τε καὶ ἱερὰν καὶ Θεοβράβευτον πίστιν ἐναργῶς ἀποτυφλώττουσιν οἱ ἐσκοτισμένοι καὶ ἀσύνετοι, πρὸς δὲ τὴν ψευδώνυμον λατρείαν καὶ πλαστολογίαν τοῦ φένακος προσέχουσιν οἱ δείλαιοι καὶ βαρυκάρδιοι. Τὸν γὰρ ὄντως ὄντα Θεὸν, τὸν διὰ νόμου καὶ προφητῶν ἐκδήλως κηρυττόμενόν τε καὶ πιστευόμενον ἀπωθούμενοι καὶ καταψηφιζόμενοι, τὸν ἀντίθεον καὶ μεμηνότα καὶ φανερῶς [P. 424] ὑπὸ τῶν Ἐρινύων ἐνεργούμενον καὶ φθεγγόμενον οἱ κακόφρονες καὶ λυσσώδεις ἐρασμίως καὶ γεγηθότως προσίενται. Ποία γὰρ θεόπνευ- D στος Γραφὴ περὶ τοῦ δυσσεβοῦς καὶ παραπαίοντος Μουχούμετ προδιεστείλατο; ἢ ποῖος θεσπέσιος αὐτὸν προφήτης ὡς διδάσκαλον εὐσεβείας προανήγγειλεν; Οὐκοῦν ἐπάτωσαν οἱ ἀμέτοχοι πάσης ἱερᾶς ἐπιπνοίας καὶ μυήσεως, πῶς τοὺς ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ μέχρι τῆς Χριστοῦ παρουσίας προφήτας ἀσμένως δεχθεν ἀποδεχόμενοι τὸν μὲν ὑπ' αὐτῶν διαῤῥήδην προαναφωνούμενον Χριστὸν τὸν Θεὸν ἀρνοῦνται, τὸν δὲ κάκιστον καὶ μοχθηρὸν καὶ μηδὲ τὸ σύνολον ὑπ' αὐτῶν μνημονευόμενον ὡς θεομύστην καὶ ἐξοχώτατον καὶ ἀληθεστάτης πίστεως διδάσκαλον ἀποδέχονται καὶ ὡς εὐεργέτην ἐκθειάζουσιν οἱ ἀνόσιοι καὶ δυσώνυμοι. Ἀνακρινέτωσαν δὲ οἱ ἀδιάκρι-

τοι καὶ μανιώδεις καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ μανιωδῶς καὶ δυσσεβῶς ῥηθέντα λῃρήματα, καὶ λεγέτωσαν ποίαν συμφωνίαν ἔχουσι τὰ θεοπαράδοτα Λόγια. Ὁ μὲν γὰρ θεῖος λόγος ἀναφανδὸν διδάσκει τὸν Θεὸν ὑπάρχειν ἀναίτιον παντὸς κακοῦ καὶ τὸν ἄνθρωπον αὐτεξούσιον εἶναι τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας καὶ ἀπωλείας· ὁ δὲ τρισάθλιος καὶ τρισκατάρατος καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων ἄσπονδος ἐχθρὸς, ἐκ σκαιοτέρου καὶ λαοπλάνου δαίμονος ἐνηχούμενος καὶ ἐνεργούμενος, παντὸς ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ τὸν Θεὸν αἴτιον τολμηρῶς ἀποφθέγγεται, καὶ πᾶν ὅπερ ἂν ἐπέλθῃ τῷ ἀνθρώπῳ, κἂν ἐξ ἐπηρείας τοῦ πονηροῦ κἂν ἐξ οἰκείας ῥᾳθυμίας καὶ ἀδιακρισίας, τῆς θείας τοῦτο τυγχάνειν προνοίας ὁ ἀλιτήριος ἀποφαίνεται. Καὶ ὁ μὲν περιφρονεῖν πλούτου καὶ ταπεινοφρονεῖν καὶ τὸν ἐνήδονον βίον ἀποσείεσθαι καὶ μὴ ἀποδοῦναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ παρακελεύεται, ὁ δὲ πλουτεῖν καὶ ὑψηλοφρονεῖν καὶ πᾶσαν ἡδονὴν ἐκ περιουσίας ἀσπάζεσθαι καὶ ἀντεπεξιέναι σφόδρα τοῖς ἀντιπίπτουσιν ὡς ψυχικὸν σωτήριον καὶ τοῦ παραδείσου πρόξενον. Ἀλλ' ὦ τῆς ἀπονοίας καὶ παραπληξίας καὶ χλεύης τοῦ γόητος καὶ παλαμναίου, καὶ τῆς παραφροσύνης καὶ ἀπωλείας τῶν παρ' αὐτοῦ δεινῶς ἐξανδραποδισθέντων καὶ μέχρι νῦν παρασυρομένων καὶ ἀπατωμένων! Οὐδὲ γὰρ συνιοῦσιν οἱ ἄγαν μοχθηροὶ καὶ θηριώδεις καὶ λίαν ἀσύνετοι εἰς οἷον χαλεπὸν χάος καὶ Σατανικὴν Χάρυβδιν κατεποντίσθησαν καὶ τέλεον κατεπόθησαν, καὶ εἰς οἴους ἀφύκτους καὶ ἀδιεξοδεύτους λαβυρίνθους καὶ δυσβάτους ἀτραποὺς καὶ ψυχοφθόρους φενακισθέντες ἐλεεινῶς ἐξεκυλίσθησαν καὶ συνεσχέθησαν ὑποφθαρέντες εἰς τέλος. Διὸ καὶ θαυμάζειν λίαν ἔπεισί μοι τὴν τοσαύτην ἀλογίαν καὶ ἀναισθησίαν αὐτῶν, καίπερ οἰομένων ἐντρεχεστάτους ἑαυτοὺς εἶναι καὶ λογιωτάτους, πῶς οὐ κατανοοῦσι τῆς κενῆς ἀπάτης [P. 425] αὐτῶν τὸν ὄλισθον. Ἔδει γὰρ, ἔδει τοὺς ὄντως ἄφρονας καὶ βοσκηματώδεις ἐπιγνῶναι τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτῶν πρόδηλον καὶ μυσαρὸν βρόχον, ὅτιπερ διὰ βρώσεως καὶ πόσεως ἐν μετουσίᾳ τυγχάνοντες ἄφθαρτοι καθόλου καὶ ἀθάνατοι διαμένουσι. Καὶ πότε καὶ ποῦ λοιπὸν τὴν ἀποκαραδοκουμένην ζωὴν αἰώνιον καὶ ἀκήρατον τοῖς πιστοῖς κατὰ τὰς θείας Γραφὰς οἱ θνητοὶ καὶ ψυχῇ καὶ σώματι τεύξονται; Καὶ πρὸς τούτῳ ἵστωσαν οἱ ἀλόγιστοι καὶ τάλανες ὡς οὐδέπω μέχρι καὶ τήμερον τῆς παλαιᾶς αὐτῶν καὶ ἀθέου πλάνης ἀπηλλάγησαν, ἀλλ' ἐν προσχήματι θεοσεβείας εἰδωλολατροῦσι λεληθότως, καὶ τὸν ἐγκεκρυμμένον τῇ θρησκείᾳ αὐτῶν δόλον τοῦ ἀρχεκάκου δαίμονος οὐδ' ὅλως οἱ ἀνούστατοι καὶ ἀπόπληκτοι ἐπιγινώσκουσι. Πάλαι μὲν γὰρ εἰδωλολατροῦντες καὶ τῇ παρ' Ἕλλησιν Ἀφροδίτῃ λεγομένῃ, τουτέστι τῇ ἡδονῇ, προσκυνοῦντες, καὶ τὸν ἀστέρα ταύτης τὸν Ἑωσφόρον εἶναι μυθολογοῦσιν, ἣν δὴ καὶ Κουβὰρ τῇ ἑαυτῶν κακεμφάτῳ γλώσσῃ ἐπονομάσαντες, ὅπερ ἐστὶ μεγάλη, διέμειναν ἕως ἄρτι τὴν Ἀφροδίτην θεὸν ὀνομάζοντες. Ἵνα δὲ μὴ δόξωμέν τισι ψευδολογεῖν, σαφηνίσωμεν τὸ μέγα αὐτῶν μυστήριον. Ἔχει δὲ ἡ λέξις τῆς μυσαρᾶς αὐτῶν καὶ παμβεβήλου προσευχῆς οὕτως. Ἀλλᾶ, Ἀλλᾶ, Οὐὰ

furiosi isti ac rerum discrimina confundentes impia et rabiosa illius deliria, et explicent qui cum sacris oraculis ea conveniant. Nam sacræ Litteræ dicent Deum nullius esse mali causam, hominem sua voluntate sibi vel salutem parare vel exitium. At miserrimus ille omnibusque modis detestandus et implacabilis Dei hominumque hostis Muchumetus, a pravissimo et multitudinis decipiendæ artifice dæmone inspiratus 743 atque agitatus, omnis et boni et mali auctorem Deum audacter pronuntiat; atque omnia, quæcunque homini eveniunt vel diaboli fraude vel sua ipsius socordia atque imprudentis, divinæ providentiæ jussu evenire flagitiose asserit. Eædem sacræ Litteræ contendere opes, demisso esse animo, voluptariam vitam fugere, neque pro malo malum reddere jubent. Ille divitiis studere, superbire, abunde omnes expetere voluptates, omnique conatu ulcisci adversarios præcipit, salutaria hæc animæ, et paradiso immittere docens. O dementiam atque vecordiam et ludibria scelestissimi impostoris! o stultiliam atque exitium eorum quos ille in miseram servitutem egit, et in hunc usque diem a vero abducit atque decipit! Neque enim perversissimi isti ac bruti et stolidissimi homines intelligunt in quam grave chaos ac quam in satanicam Charybdin demersi atque omnino absorpti sint, in quam inexplicabiles et exitum nullum habentes labyrinthos difficilesque et ad exitium animæ ducentes calles per fraudem inducti volutentur misere, et ad extremam perniciem detineantur. Atque mihi sane subit mirari tantam eorum stultitiam atque stuporem; qui cum se callidissimos esse atque ingeniosissimos putent, lubricitatem tamen vanæ imposturæ illius non animadvertunt. Oportebat enim omnino stultos eos et belluinos homines saltem apertam illam et abominandam de resurrectione fallaciam perspicere, 744 qua decepti existimant se interitus expertem vitam atque immortalem inter pocula et convivia acturos. Ubi autem et quando æterna et incorrupta vita, quam sacris Litteris promissam pii certa spe exspectant, isti et corpore et anima mortales adipiscentur? Hoc quoque fatui illi atque miseri sciant, quod etiamnum vetere suo et impio errore liberati non sunt, sed sub religionis prætextu falsa colunt numina, ac in ea abditum dæmonis omnium malorum auctoris dolum præ nimia dementia ac stupore nullo modo animadvertunt. Cum enim antiquitus falsa superstitiose seducti Venerem Græcorum, id est voluptatem, divinis honoribus coluerint, stellamque ejus Luciferum esse fabulati sint, quam etiam a magnitudine Kubar sua inepta lingua appellaverunt, in hunc usque diem Veneri nomen Dei tribuunt. Quod ne cui videamur fingere, explicabimus magnum eorum mysterium. Verba obscenæ eorum et profanissimæ precationis hæc sunt: Alla Alla Ua Kubar Alla. Alla Alla, si interpreteris, est *Deus Deus*. Ua *major*. Kubar *magna*, sive *luna* et

Venus. Ita ergo habet : Deus Deus major et magna, nimirum Venus Deus : atque hoc Alla in fine adjectum indicat ; quæ omnia proprietate sui sermonis occultata pronuntiant. Sed oratio nostra, missos faciens porcinos istos et belluinos homines, qui præter voluptatem et otium nihil sciunt ac sine sensu laborant, historiæ reliquum pertexat.

A Κουβὰρ Ἀλλᾶ. Καὶ τὸ μὲν Ἀλλᾶ ἑρμηνεύεται ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς, τὸ δὲ Οὐὰ μεῖζον, τὸ δὲ Κουβὰρ μεγάλη ἤτοι σελήνη καὶ Ἀφροδίτη. Ὅπερ ἐστὶν οὕτως· Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς μείζων καὶ ἡ μεγάλη, εἶτ' οὖν Ἀφροδίτη, Θεός. Καὶ τοῦτο σαφηνίζει ἡ ἐπαγωγὴ τοῦ τελευταίου Ἀλλᾶ. Ἅπερ ἅπαντα ἐπικεκρυμμένως τῇ ἰδιότητι τῆς ἑαυτῶν γλώττης λαλοῦσιν. Ἀλλὰ τοὺς μὲν χοιρώδεις καὶ τελματώδεις καὶ μηδὲν πλέον τῆς ἡδονῆς καὶ ῥᾳστώνης εἰδότας ἀφέμενος ὁ λόγος, ὡς ἀνεπαισθήτως νοσοῦντας, πρὸς τὰ ἐξῆς τῆς ἱστορίας χωρείτω.

745 Postquam Muchumetus ille dirus mortem obiit, media die visus est cometa, quem a trabis forma Græci Dociten nominant, Arabum prænuntians imperium. Duravit dies triginta, a meridie ad septentrionem pertingens. Habuit gladii formam.

Μετὰ δέ γε τὸν θάνατον τοῦ θεηλάτου Μουχούμετ ἐφάνη κατὰ μεσημβρίαν ἀστὴρ ὁ λεγόμενος Δοκίτης, προμηνύων τὴν τῶν Ἀράβων ἐπικράτειαν. Ἔμεινε δὲ ἐπὶ ἡμέρας τριάκοντα, διατείνων ἀπὸ μεσημβρίας ἐως ἄρκτου. Ἦν δὲ ξιφοειδής.

Anno vigesimo quarto moritur Abubachar, cum ameras (id imperii nomen est) fuisset annos duos s. Succedit ei Umarus. Hic Bostram aliasque urbes cepit et usque ad Gabitham progressus est Cum hoc prælio commisso Theodorus Heraclii frater victus ad imperatorem Edessæ tum agentem venit. Imperator copiis Boanem ejus loco præficit. Theodorum porro sacellarium cum exercitu Romano adversus Arabes mittit. Ei, cum ad Emesam venisset, occurrit ameras cum multitudine Sarracenorum, castraque locat ad Bardanisium fluvium. Itaque Heraclius, rebus desperatis, Syriam deserit : sublatisque Hierosolymis venerabilibus lignis, Constantinopolin abit Boanem autem a Damasco Emesam divertere jubet, et Theodorum sacellarium cum exercitu quadraginta millium. Hi Arabes ab Emesa Damascum usque persequuntur.

Τῷ κδ' ἔτει Ἀβουβάχαρ τελευτᾷ, ἀμηρεύσας ἔτη B δύο ἡμισυ, καὶ ἀντ' αὐτοῦ κρατεῖ Οὔμαρος, ὃς παρέλαβε Βόστραν τὴν πόλιν καὶ ἄλλας πολλὰς, καὶ ἦλθε μέχρι τοῦ Γαβιθᾶ. Τούτῳ συμβαλὼν Θεόδωρος ὁ τοῦ Ἡρακλείου ἀδελφὸς καὶ ἡττηθεὶς πρὸς τὸν βασιλέα ἔρχεται ἐν Ἐδέσῃ. Ὁ δὲ βασιλεὺς προχειρίζεται ἕτερον στρατηγὸν Βοάνην, τὸν δὲ σακελλάριον Θεόδωρον μετὰ Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως πέμπει κατὰ Ἀράβων. Παραγενόμενος δὲ εἰς Ἔμεσαν συναντᾷ πλῆθος Σαρακηνῶν καὶ τὸν ἀμηρᾶς αὐτῶν, καὶ εἰς τὸν [P. 426] Βαρδανίσιον ποταμὸν παραφοσσατεύει. Ἡράκλειος δὲ ἀπελπίσας καταλιμπάνει τὴν Συρίαν, καὶ ἄρας τὰ τίμια ξύλα ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἐπὶ Κωνσταντινούπολιν ἀπῄει. Βοάνην δὲ ἀπὸ Δαμασκοῦ εἰς Ἔμεσαν στρέφει, καὶ Θεόδωρον σακελλάριον ἔχοντα στρατὸν χιλιάδας μ'. Καὶ διώκουσι τοὺς Ἄραβας ἀπὸ C Ἐμέσης ἕως Δαμασκοῦ.

Anno vigesimo quinto Sarraceni multitudine Arabum stipati bellum inferunt, factaque pugna Romanos vincunt. Porro milites Baanis seditione mota, Heraclio imperium abrogant, Baanemque imperatorem designant. Interim sacellario cum suis recedente, Sarraceni licentiam nacti, bellum Baani **746** faciunt, eumque vincunt. Nam Romani, cum vehemens auster iis esset adversus, ita ut præ multitudine pulveris hostes cernere nequirent, magna cum clade fusi, se ipsos in fuga in amnis Jermochthæ angustias præcipitarunt ; atque hoc modo illa quadraginta millia perierunt. Sarraceni autem Damasco insuper potiti sunt ac Phœnicia, ibique habitare cœperunt. In Ægyptum quoque facta expeditione, eam occupaverunt, ibique sedes posuere.

Τῷ κε' ἔτει ἐπιστρατεύουσιν οἱ Σαρακηνοὶ μετὰ πλήθους Ἀράβων, καὶ συμβολῆς γενομένης ἡττῶνται Ῥωμαῖοι. Στασιάσαντες δὲ οἱ περὶ Βαάνην Ἡράκλειον ἀποκηρύττουσι καὶ Βαάνην ἀναγορεύουσιν βασιλέα. Ἐν τούτοις ὑποχωροῦσιν οἱ περὶ τὸν σακελλάριον, καὶ οἱ Σαρακηνοὶ εὑρόντες ἄδειαν συμβάλλουσι μετὰ Βαάνους πόλεμον καὶ ἡττῶσιν αὐτόν· ἀνέμου γὰρ πνεύσαντος βιαίου νότου κατὰ Ῥωμαίων, καὶ μὴ δυναμένων τοὺς ἐχθροὺς ἀντωπῆσαι διὰ τὸν πολὺν κονιορτὸν, δεινῶς τρέπονται, καὶ ῥίπτοντες ἑαυτοὺς εἰς τοὺς στενωποὺς τοῦ ποταμοῦ Ἱερμοχηθᾶ διεφθάρησαν αἱ τεσσαράκοντά χιλιάδες. Παρέλαβον δὲ καὶ τὴν Δαμασκὸν καὶ τὰς χώρας τῆς Φοινίκης, καὶ οἰκίζονται ἐκεῖ. Εἶτα στρατεύονται κατ' D Αἰγύπτου, καὶ λαβόντες καὶ αὐτὴν κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ.

Anno vigesimo sexto Umarus, in Palæstinam cum infesto exercitu ingressus, sacram urbem certis conditionibus in potestatem accepit, Sophronio tum patriarchæ munere fungente. Ut in eam pervenit, vestem ex camelorum pilis contextam indutus atque sordidatus, satanicamque simulationem adhibens, templum Judæorum a Solomone exstructum quæsivit, ut in eo suæ sacrilegæ superstitionis domicilium constitueret. Hunc videns Sophronius, ait : « Profecto hoc est abominandum illud vastationis argumentum, stans in loco sancto ! » multoque cum fletu rem Christianam lamentatus

Τῷ κς' ἔτει, στρατεύει Οὔμαρος κατὰ Παλαιστίνης, καὶ παραλαμβάνει λόγοις τὴν ἁγίαν πόλιν Σωφρονίου πατριάρχου ὄντος. Εἰσελθὼν δὲ Οὔμαρος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν τριχίνοις ἐκ καμήλου ἐνδύμασιν ἠμφιεσμένος ἐῤῥυπωμένοις ὑπόκρισίν τε Σατανικὴν ἐνδεικνύμενος, τὸν ναὸν ἐζήτει τῶν Ἰουδαίων, ὃν ᾠκοδόμησε Σολομῶν, προσκυνητήριον ποιῆσαι τῆς αὐτοῦ βλασφημίας. Τοῦτον ἰδὼν Σωφρόνιος ἔφη· « Ἐπ' ἀληθείας τοῦτό ἐστι τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ ! » πολλοῖς τε δάκρυσι τοὺς Χριστιανοὺς ἀπωδύρετο. Παρεκάλεσεν οὖν αὐτὸν λαβεῖν σινδόνα καὶ ἐνδύσασθαι· ὁ δὲ οὐκ

ετο. Μόγις οὖν ἐπείσθη, καὶ πλυνθέντων τῶν
πάλιν ἀπέστρεψε τὰ τοῦ πατριάρχου. Ἐν
ις ἀπεβίω Σωφρόνιος, πολλὰ κατὰ Ἡρακλείου
ὺν ὁμοφρόνων αὐτοῦ Σεργίου καὶ Πύρρου τῶν
θελητῶν ἀγωνισάμενος. Τούτῳ τῷ ἔτει ἀπολύει
ιος τὸν Ἰὰδ εἰς Συρίαν, καὶ ὑπέταξε πᾶσαν τοῖς
ηνοῖς.

ὶ δέ γε τῆς ἁγίας γῆς ὁ θεσπέσιος ἔλεγε Μωϋ-
ὸς τὸν Ἰσραήλ· Ἰδοὺ Κύριος ὁ Θεός σου εἰσ-
ε εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλὴν, ἧς χείμαρροι ὑδά-
ὶ πηγαὶ ἀβύσσου ἐκπορευόμεναι διὰ τῶν πε-
ι καὶ τῶν ὀρέων. Γῆ πυροῦ καὶ κριθῆς, ἄμπε-
ὶ συκαῖ καὶ ῥοιαὶ καὶ φοίνικες· γῆ ἐλαίου καὶ
ις· γῆ ἐφ' ἣν οὐ μετὰ πτωχείας φάγῃ τὸν ἄρτον
ῆ ἧς οἱ λίθοι σίδηρος, καὶ ἐκ τῶν ἀρέων αὐ-
ιταλλεύσεις χαλκόν· γῆ ῥέουσα [P. 427] γάλα
λι· γῆ ἣν Κύριος ὁ Θεός σου ἐπισκοπεῖ, ἥτις
ημένη ἐστὶ καὶ καρποφόρος ὑπὲρ πᾶσαν τὴν
καὶ τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ παρεικαζομένη.
ιαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ ὁ σοφώτατος Ἀριστο-
λέγων· Καὶ γὰρ πολυάνθρωπός ἔστιν ἡ γῆ τῆς
ελίας, καὶ παντοίοις καρποῖς εὐθηνοῦσα, ἀμπέ-
ι καὶ ἀκροδρύων καὶ φοινίκων πλῆθος ἄπλετον,
ήνη πάμπολλα καὶ διάφορα, καὶ δαψιλὴς ἡ
ν νομὴ δι' ὅλου τοῦ χρόνου γίνεται διὰ τὴν
ν εὐκρασίαν τῆς γῆς καὶ πιότητα· πελὺ δὲ
ς καὶ τῶν ἀρωμάτων καὶ λίθων πολυτελῶν
ρυσοῦ παρακομιζομένου διὰ τῶν Ἀράβων·
ως οὖν καὶ Ἰώσηπος ἔφη· Ἡμφορος γὰρ οὖσα
ρατον ἀέρα καὶ πολλὴν πιότητα χειμῶνος ὥρᾳ
ι κάρυα καὶ ἐν καύματι φοίνικας, καὶ πλεῖστον
εῖ ἔλαιον. Καὶ σταφυλὴν μὲν καὶ σῦκα διὰ
δέκα ἐσθίουσιν οἱ ἐκεῖσε, τοὺς δὲ λοιποὺς
ος δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ τρυγῶσι. Τὸ δὲ μέγεθος
ὁτρύων τῆς σταφυλῆς ἐκείνης ἐδήλωσεν ἡ
λέγουσα περὶ τῶν κατασκόπων ὧν ἀπέστειλε
ῆς, ὅτι ἦλθον ἕως φάραγγος βότρυος, καὶ κό-
ἐκεῖθεν κλῆμα καὶ βότρυν σταφυλῆς ἕνα,
ὐτὸν ἐπ' ἀναφορεῦσιν· ἐν ξύλῳ γὰρ ἐσχημα-
ψ πλαγίως μέσον κρεμασθεὶς, καὶ ἐπ' ὤμων
δρῶν βασταζόμενος, πᾶσιν ἐδήλου τῆς ἁγίας
κείνης τὴν εὐκαρπίαν. Δι' ἧς Ἀλέξανδρος ὁ
διαπορευόμενος, καὶ ξύλα καρποφόρα, ἐν οἷς
ήγανον θεασάμενος τὸ ὕψος καὶ πλάτος ἐφ-
ον συκῆς, ἐθαύμασε σφόδρα τῆς γῆς ἐκείνης τὴν
τίαν τε καὶ πιότητα. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὀποβάλ-
γεωργεῖ πλεῖστον, καὶ ἕτερα πολλὰ δυσπό-
καὶ ἀνθρώποις ἐπέραστα. Κἀντεῦθεν τοίνυν,
ἱαίρετον καὶ διαφέρουσαν ἀσυγκρίτως πάσης
ἰς, εἰκότως ἔδωκεν αὐτὴν ὁ Θεὸς τῷ ἠγαπη-
καὶ πρωτοτόκῳ υἱῷ αὐτοῦ εἰς κληρονομίαν τε
τόλαυσιν. Εἰσήγαγε γὰρ αὐτοὺς, φησὶν, εἰς
γιάσματος αὐτοῦ, ὄρος τοῦτο ὃ ἐκτίσατο ἡ
ὐτοῦ. Τοιγαροῦν ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ καὶ μα-
γῇ καὶ ἀγαθῇ τῆς ἐπαγγελίας πολυμερῶς καὶ
ὁπως πάλαι ὁ Θεὸς Λόγος τοῖς προφήταις

A est. Hortatus itaque eum est, ut sindone se induceret: verum is renuit. Vix tandem assensus, lotis suis vestibus, patriarchæ suas reddidit. Ea tempestate diem suum obiit Sophronius, cum diu multumque adversus Heraclium, et cum eo sentientes Sergium ac Pyrrhum monotheletas decertasset. Hoc anno Umarus Jadum in Syriam mittit, totamque in Sarracenorum potestatem redigit.

747 Cæterum de terra sancta Moses ita Israelitis est vaticinatus: Ecce Dominus Deus tuus introducet te in regionem bonam et amplam, cujus aquæ torrentes et fontes abyssi exeunt ex planitiebus et montibus: terram tritico et hordeo abundantem, vitibus, ficubus, malis pünicis, palmis; terram oleo et melle affluentem, in qua
B pane tuo absque penuria vescaris: terram cui pro lapidibus est ferrum, et cujus ex montibus æs effodias: terram lacte et melle manantem: terram quam Dominus Deus tuus procurat, cui divinitus properitas est collata, ut fertilitate omnes alias terras superet, ac paradiso Dei sit assimilis. Suffragatur his etiam sapientissimus Aristoteles his verbis: Nam terra promissionis et hominum et omnium frugum copia abundat. Immensa ibi multitudo vitium, glandium et palmarum: tum omnis generis pecus, omnique anni tempore pascua iis abunde suppeditantia, propter optimam soli temperiem atque pinguedinem: magna etiam ibi multitudo aromatum, lapidum pretiosorum aurique ex Arabia importatorum. In hunc modum et Josephus ait: Fecundissima enim cum sit ea regio,
C ob aerem bene temperatum, ac multam pinguedinem, hieme nuces profert, æstu dactylos, et plurimum ibi olei colitur. Qui ibi vivunt, decem integros menses uvis ac ficubus vescuntur: reliquarum frugum toto anno est collectura. Jam magnitudinem botrorum vitis istius Scriptura indicans, de a Mose missis **748** exploratum narrat eos usque ad vallem uvarum pervenisse, ibique palmitem cum unica uva resectum vecti impositum portasse: quippe de ligno figurato medius suspensus ille racemus, ac duorum virorum humeris gestatus, ubertatem sacræ istius terræ omnibus demonstravit. Per hanc iter faciens Alexander, arboresque videns frugiferas, atque inter alia rutam altitudine ac amplitudine ficui æmulam, vehementer
D soli illius fertilitatem atque pinguedinem est, admiratus Præterea plurimus ibi opobalsami est ex cultura proventus, aliorumque multorum quæ paratu difficilia, hominibus sunt charissima. Hanc itaque terram, ut eximiam et cui conferri nulla alia mereatur, convenienter Deus dilecto suo atque primogenito filio hæreditatis loco possidendam fruendamque dedit. Introduxit enim eos, inquit Scriptura, in eum montem quem dextra ipsius condiderat [14]. Itaque ergo in sancta hac et beata bonaque terra promissionis multifariam ac variis

sal. LXXVII, 54.

modis olim Deus Verbum vatibus sese videndum exhibuit, suæque essentiæ convenienter apparitiones Dei, operatus, ita dixit: Ego apparitiones multiplicavi, et inter manus vatum initiatus sum [15]. Idem ad extremum carnem gestans, inter homines perspicue est versatus. id quoque oraculum implens: Mater Sion, dicet homo, et homo in ea natus est. Ipse Altissimus fundamenta ejus locavit [16]. Eadem in regione salutare obiit supplicium, eoque toti mundo salutem paravit. Ipse adeo Dominus Hierosolyma cor 749 terræ appellavit, cum diceret: Sicut enim Jonas in ventre ceti fuit tres dies totidemque noctes, sic et Filius hominis in ventre terræ tantumdem temporis morabitur [17]. Inde et divus Chrysostomus hæc verba explicans, *Ex Sione decor venustatis ejus*, ita scribit: Nam et vetere durante fœdere inde decus Dei sese exseruit, ut ara, ut penetrale sacrarium omnesque cæremoniæ et antiquæ legis administratio, tum multitudo sacerdotum, sacrificium, solida hostia, sacra carmina, cantiones psalmorum. Quin et futura quæcunque essent, inde perscripta sunt oraculis. At postquam promissorum veritas exhiberi cœpit, ejus quoque rei initia ibi fuerunt. Inde crux effulsit, inde innumera illa pulcherrima facinora. Idcirco et de posteriore Christi legum latione magnus ille Isaias sic fatur: Ex Sione lex prodibit, et sermo Dei ex Hierosolymis, ac judicium inter gentes feret [18]. Sionis enim nomine ibi totam intelligit regionem ac ei adjacentem Judææ primariam urbem. Inde, veluti carceribus ad cursum idonei atque parati quidam equi, in universum orbem emissi sunt apostoli: inde miracula cœperunt edere. Ibi salutaris perpessio, resurrectio et in cœlum assumptio fuerunt, ibi exordia et principium nostræ salutis; ibi cæptum est arcanam doctrinam promulgare; ibi primum patefactus est Pater, et innotuit unigenitus Filius, tantaque Spiritus sancti gratia donata; ibi de 750 incorporeis rebus exercuerunt disputationem, ac promissiones de donis, facultatibus et futuris bonis; quæ omnia venustates Dei appellat. Pulchritudo enim Dei et venustas, bonitas ejus est et humanitas et erga universos beneficentia. Ibi igitur et Adami casum correxit, et celerrimum ac quasi cum volatu futurum conventum sanctorum, sibi secundum advenienti occursurum, præmonstrans, Ubi, inquit, cadaver, ibi congregabuntur aquilæ. In hunc modum etiam magnus Athanasius de supplicio Christi loquitur: Idcirco, ait, non alibi supplicium subit Christus, neque alio in loco in crucem agitur, quam in loco Cranii, ubi doctores Hebræorum Adami sepulcrum esse dicunt, affirmantes ibi eum, postquam eum exsecratus est Deus, humatum fuisse. Propterea loci proprietatem miror. Oportebat nimirum Dominum, cum is renovare primum hominem vellet, ibi mortem obire. Et quoniam

ὁραθεὶς, θεοπρεπῶς τε τὰς θεοφανίας ποιησάμενος, ἔλεγεν· Ἐγὼ ὁράσεις ἐπλήθυνα καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ἐμυήθην. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ σαρκοφόρος ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, πληρώσας καὶ τὸ, Μήτηρ Σιὼν, ἐρεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὕψιστος. Ἐν ᾗ καὶ τὸ σωτήριον ὑπομείνας πάθος τὴν παγκόσμιον εἰργάσατο σωτηρίαν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος καρδίαν τῆς γῆς ἐκάλεσε τὴν Ἱερουσαλήμ· Ὥσπερ [P. 428] γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους ἡμέρας τρεῖς καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Ὅθεν καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἰς τὸ φάσκον ῥητὸν, Ἐκ Σιὼν ἡ εὐπρέπεια τῆς ὡραιότητος αὐτοῦ, φησί· Καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ἐκεῖθεν γέγονεν ἡ τοῦ Θεοῦ εὐπρέπεια, οἷον ὁ βωμὸς, τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, ἡ λατρεία πᾶσα καὶ ἡ πολιτεία τῆς παλαιᾶς νομοθεσίας, καὶ ἱερέων πλῆθος καὶ θυσία καὶ ὁλοκαύτωσις καὶ ὕμνοι ἱεροὶ καὶ ψαλμῳδίαι καὶ πάντα τὰ ἐκεῖθεν, καὶ τὰ μέλλοντα προδιεγέγραπτο. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια παραγέγονεν, ἐκεῖθεν τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν, ἐκεῖθεν ὁ σταυρὸς ἐλαμψεν, ἐκεῖθεν τὰ μυρία κατορθώματα. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ δευτέρας νομοθεσίας ὁ μέγας Ἡσαΐας λέγει· Ἐκ Σιὼν ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ, καὶ κρινεῖ ἀνὰ μέσον τῶν ἐθνῶν. Σιὼν γὰρ ἐνταῦθα ὁλόκληρον λέγει τὸ χωρίον καὶ τὴν παρακειμένην αὐτῷ μητρόπολιν τῶν Ἰουδαίων. Ἐκεῖθεν τοίνυν, ὥσπερ ἐκ βαλβῖδός τινος εὔδρομοι καὶ εὐσταλεῖς ἵπποι, εἰς τὴν οἰκουμένην ἅπασαν οἱ ἀπόστολοι ἐξεπέμφθησαν, ἐκεῖθεν τὰ σημεῖα ποιεῖν ἤρξαντο· ἐκεῖ γέγονε τὸ σωτήριον πάθος καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ἀνάληψις, ἐκεῖ τὰ προοίμια καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας. Ἐκεῖ τὰ ἀπόῤῥητα δόγματα κηρύττεσθαι τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν. Ἐκεῖ πρῶτον ἀπεκαλύφθη Πατὴρ καὶ ἐγνωρίσθη μονογενὴς Υἱὸς καὶ ἐδόθη τοσαύτη Πνεύματος ἁγίου χάρις. Καὶ τὸν περὶ τῶν ἀσωμάτων λόγον ἐκεῖ ἐγύμναζον, καὶ δωρεῶν καὶ δυνάμεων καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τὰς ἐπαγγελίας, ἅπερ ἅπαντα ὡραιότητας τοῦ Θεοῦ λέγει· κάλλη γὰρ Θεοῦ καὶ ὡραιότης ἡ ἀγαθότης καὶ φιλανθρωπία καὶ ἡ εἰς πάντας εὐεργεσία. Ἐκεῖ τοίνυν καὶ τὸ πτῶμα καὶ παῖσμα τοῦ Ἀδὰμ θεραπεύσας, καὶ τὴν ταχίστην, ὥσπερ καὶ ὑπόπτερον, τῶν ἁγίων συνέλευσιν καὶ ὑπάντησιν ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ προϋπεμφαίνων, ἔλεγεν· Ὅπου τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος εἰς τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ λέγει· Διόπερ οὐκ ἀλλαχόσε πάσχει Χριστὸς οὔτε μὴν εἰς ἄλλον σταυροῦται τόπον ἢ εἰς τοῦ Κρανίου τόπον, ἐν ᾧ δὴ τῶν Ἑβραίων οἱ διδάσκαλοί φασι τοῦ Ἀδὰμ εἶναι τὸν τάφον· ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν μετὰ τὴν κατάραν τεθάφθαι διαβεβαιοῦνται. Διὰ τοῦτο θαυμάζω τοῦ τόπου τὴν οἰκειότητα. Ἔδει γὰρ τὸν Κύριον ἀνανεῶσαι θέλοντα τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, ἐν ἐκείνῳ παθεῖν τῷ τόπῳ. Καὶ ἐπειδὴ ἤκουσεν Ἀδάμ· Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ, ταύτῃ [P. 429] πάλιν ἐκεῖ τέθειται, ἵνα ἐν ᾧ

[15] Osc. XII, 10. [16] Isa XIV, 32. [17] Matth. XII, 40. [18] Isa. II, 3.

τοπῳ τὴν κατάραν ἔλαβεν, ἐκεῖ καὶ τὴν λῦσιν ταύτης δέξηται.

Ὄντι δὲ τῷ βασιλεῖ Ἡρακλείῳ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐγεννήθη αὐτῷ υἱὸς ὁ Δαβίδ. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐτέχθη καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ υἱῷ Ἡρακλείου, Ἡράκλειος, ὃς ἐβαπτίσθη ὑπὸ Σεργίου τοῦ πατριάρχου. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἐπανέστησαν οἱ Πέρσαι κατ' ἀλλήλων, καὶ πολλοὶ διεφθάρησαν. Τότε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰνδῶν πέμπει συγχάρια τῷ βασιλεῖ, μαργαρίτας καὶ λίθους τιμίους πολλούς. Ἦν δὲ ὁ Μωάμεδ προτελευτήσας, ὃς ἔστησε τέσσαρας ἀμηράδας πολεμεῖν τοῖς ἐξ Ἀράβων γενομένοις Χριστιανοῖς. Καὶ ἦλθον κατέναντι Θεοδώρου κουβικουλαρίου, καὶ συμβαλόντες πόλεμον ἀναιροῦνται οἱ τρεῖς ἀμηράδες καὶ πλῆθος πολὺ ἐξ αὐτῶν. Ἐξῆλθε δὲ καὶ ὁ εἷς ἀμηρᾶς ὁ Χάλεβος, ὃν λέγουσιν μάχαιραν τοῦ Θεοῦ. Ἦσαν δέ τινες τῶν πλησίον Ἀράβων λαμβάνοντες παρὰ τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων ῥόγάν (74) πρὸς τὸ φυλάττειν τὰ στόμια τῆς ἐρήμου. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ καιρῷ ἐλθόντες οὐκ ἔλαβον τὴν ῥόγαν, ἀλλ' ἐδιώχθησαν. Λυπηθέντες δὲ ἀπῆλθον πρὸς τοὺς ὁμοφύλους, καὶ ὡδήγησαν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν χώραν Γάζης, στόμιον οὖσαν τῆς ἐρήμου κατὰ τὸ Σίναιον ὄρος, πλουσίαν σφόδρα. Οἱ καὶ παρέλαβον τὴν Ἦραν καὶ πᾶσαν τὴν χώραν Γάζης. Ἐλθὼν δὲ Σέργιος ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης σὺν ὀλίγοις στρατιώταις κτείνεται πρῶτος σὺν τῷ στρατῷ. Οἱ δὲ λαβόντες αἰχμαλωσίαν πολλὴν ὑπέστρεψαν.

Τῷ κζ' ἔτει ἦλθεν Ἰωάννης ὁ Κατζᾶς, ἐπίτροπος Ὀσροηνῆς, πρὸς Ἰὰδ εἰς Χαλκηδόνα, καὶ ἐστοίχησε διδόναι αὐτῷ δέκα μυριάδας νομισμάτων πρὸς τὸ μὴ περᾶσαι τὸν Εὐφράτην μήτε εἰρηνικῶς μήτε πολεμικῶς. Ἡράκλειος δὲ τοῦτο μαθὼν ὡς ἄνευ εἰδήσεως αὐτοῦ τοῦτο πεποίηκε, τοῦτον ἐξώρισε καὶ ἀντ' αὐτοῦ Πτολεμαῖον στρατηγὸν ἔπεμψε.

Τῷ κη ἔτει παρέλαβον οἱ Ἄραβες τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἐπέμφθη Μαβίας ὑπὸ Οὐμάρου στρατηγὸς καὶ ἀμηρᾶς πάσης τῆς ὑπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς χώρας ἀπὸ Αἰγύπτου ἕως Εὐφράτου.

Τῷ κθ' ἔτει παραλαμβάνει Ἰὰδ τὴν Ἔδεσαν λόγοις, τὴν δὲ Κωνστάντειαν πολέμῳ, ὁμοίως καὶ τὸ Δαρὰς, καὶ πολλοὺς ἐν ταύτῃ ἀπῶλεσε. Καὶ οὕτως παρέλαβεν Ἰὰδ πᾶσαν τὴν Μεσοποταμίαν.

Τῷ δὲ λ' ἔτει ἐπεστράτευσαν οἱ Σαρακηνοὶ κατὰ Περσίδος, καὶ νικήσαντες πάντας τοὺς Πέρσας ὑπέταξαν. Ὁρμίσδας δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν φυγῇ χρησάμενος ἐπὶ τοὺς ἐνδοτέρω Πέρσας κατα-

A dictum est Adamo, Terra es, et in terram redibis, ibi is reconditus fuit, ut quo in loco damnationis sententiam percepit, eo et absolutionem adipisceretur [19].

Heraclio in Oriente degenti filius nascitur Davidus. Eademque die Constantino Heraclii filio nascitur Heraclius, quem Sergius patriarcha baptizavit. Eodem anno Persæ, inter sese mota seditione, magnam sibi ipsis cladem intulerunt. Tum temporis Indorum rex munera gratulationis erga imperatori misit, uniones et gemmas multas. Decesserat jam **751** tum Moamedus, constitutis quatuor ameradis, qui Arabibus Christianam religionem complectentibus bellum facerent. Hi adversus Theodorum cubicularium profecti cumque eo prælio congressi
B sunt. Sed eo in prælio tres amerades magnaque cum his multitudo occubuerunt. Exivit etiam reliqnus ameras, Chalebus nomine, qui gladius Dei appellabatur. Erant quidam vicini Arabes, qui ab imperatore Romano stipendium tuendarum solitudinis faucium causa accipere solebant. Hoc cum isti id temporis petitum venissent, repulsam passi ejectique sunt. Quod indigne ferentes gentilibus se suis conjunxerunt, eisque ad Gazæam regionem duces itineris se præbuerunt, quæ aditum tenet in solitudinem juxta Sinæum montem, estque admodum dives. Hoc modo ab iis Era omnisque Gazæ ditio capta est. Sergius autem Cæsarea Palæstinæ veniens cum exigua militum manu, primus ipse cum exercitu interficitur. Barbari magna præda potiti discedunt.

C Anno 27 venit Joannes cognomento Catzas, Osroenæ præfectus, Chalcedonem ad Jadum, eique centum millia numismatum daturum se promisit eo pacto ne is vel belli vel pacis gratia Euphratem transeat. Heraclius vero, ubi id Catzam se inscio pepigisse intellexit, hominem relegavit, ejusque loco exercitui Ptolemæum præfecit.

Anno 28 Arabes Antiochiam ceperunt. Missus quoque ab Umaro **752** est Mavias ductor et ameras omnis quæ Sarracenis suberat regionis ab Ægypto usque ad Euphraten.

Anno 29 Jadus Edessam colloquio, Constantiam vi capit, itemque Daras, in quo multos interfecit. Atque sic Jadus totam subegit Mesopotamiam.
D

Anno 30 Saraceni Persidi bellum intulerunt, victosque Persas omnes sibi subjugarunt. Hormisdas Persarum rex fuga ad interiores Persas evasit. Sarraceni Chosroæ filias captivas cum omni

[19] Gen. III. 19.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(74) Ex Choniata didici hoc esse quod Græci μισθόν dicunt. Ac multo clarius ex nostro in Leone Iconomacho sub finem, ubi verbum est ῥογεύεσθαι. Et non procul a fine Nicephori ἀπὸ γενικῶν Saraceni stipendia militum intercipiunt, centenariorum 13 rogam. Ac in Constantino Leonis filio ῥόγα exponitur συνήθης διανομὴ τῶν στρατευμάτων. Et in fine Romani Argyri ῥόγας συγκλητικῶν refertur διανομή. Denique Suidas etiam ῥόγαν interpretatur βασιλέων εὐσέβειαν καὶ φιλοτιμίαν. Paulo ante συγχάρια conjeci παρὰ τὸ συγχαίρειν dicta, *glückwunschung*, munera gratulatoria. XYL.

regia supellectili ad Umarum abduxerunt. Eo ipso tempore Umarus censum egit per omnes suas ditiones, hominum, pecoris et stirpium.

ποιεῖ ἀναγραφὴν Οὔμαρος πάσης τῆς ὑπ' αὐτὸν οἰκουμένης, τῶν τε ἀνθρώπων καὶ κτηνων καὶ φυτῶν.

Anno 31 Heraclius, die 11 Martii ex hydrope moritur, cum imperasset annos 30, menses 10. Hic ab Athanasio Jacobitarum et Sergio Syro Cpolis patriarchis seductus, ad hæresim Monotheletarum devolutus fuit. Postea in aquæ intecutis morbum delapsus qui et necavit eum atroces pœnas dedit. Adeo enim malum increvit, ut lotium redditurus inferiori ventri tabulam imponere opus habuerit, eo quod veretrum ipsius inversum urinam sursum versus faciem emitteret. Hoc erat argumentum flagitii, quod perpetravit juncta sibi incestissimis nuptiis consobrina sua Martina. Corpus ejus in arcam repositum per 4 dies **753** sine tegmine mansit. Una sepulta est etiam aurea corona, sicque tectus fuit.

Τῷ λα' ἔτει τελευτᾷ Ἡράκλειος βασιλεὺς ὑδεριάσας, μηνὶ Μαρτίῳ ια', βασιλεύσας ἔτη λ', μῆνας ι'. Οὗτος ὑπὸ Ἀθανασίου πατριάρχου τῶν Ἰακωβιτῶν καὶ Σεργίου τοῦ Σύρου Κωνσταντινουπόλεως ἀπατηθεὶς εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Μονοθελητῶν ἐξέκυλίσθη, καὶ δὴ μετὰ ταῦτα νόσῳ περιπεσὼν ὑδερικῇ, δι' ἣς καὶ τέθνηκε, δεινῶς ἐτιμωρεῖτο· ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ τὸ πάθος ἐπεκτάθη, ὡς ἡνίκα ἀπουρεῖν ἔμελλε, σανίδα τίθεσθαι κατὰ τοῦ ἤτρου διὰ τὸ στρέφεσθαι τὸ αἰδοῖον αὐτοῦ καὶ κατὰ τοῦ προσώπου τὸ οὖρον ἀναπέμπειν. Ἔλεγχος δὲ ἦν τοῦτο τῆς ἑαυτοῦ παρανομίας ἕνεκεν τοῦ εἰς τὴν ἰδίαν ἀνεψιὰν Μαρτῖναν παρανομωτάτου γάμου. Ἐτέθη δὲ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν λάρνακι, καὶ ἔμεινεν ἀσκεπὲς ἡμέρας δ'. Συνετάφη δὲ αὐτῷ καὶ στέμμα χρυσοῦν καὶ οὕτως ἐσκεπάσθη.

Post eum filius ipsius Constantinus imperium gessit per menses 4. Corpore fuit languido, quotidie propemodum ægrotans. Is a quibusdam admonitus coronam, qua regno inauguratus fuerat, cum patre esse sepultam, Callinico cubiculario mandat uti eam sibi afferat. Abit ille, et sepulcro recluso cadaver Heraclii aquæ instar dissipatum reperit, coronamque capiti adhærescentem. Eam cum crinibus revellit mœstus atque lamentans, et Constantino affert. Is solvi ac æstimari jubet coronam, et æstimata est libris septuaginta. Constantinum hunc Martina noverca et Pyrrhus patriarcha veneno necaverunt, cadaverque ejus in fano Beatorum Apostolorum repositum est. Uxorem habuit Anastasiam, quæ post mortem juxta maritum est condita.

Μετὰ τοῦτον βασιλεύει Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ μῆνας, δ'· Ἦν δὲ ἀσθενὴς τὸ σῶμα, καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, νοσηλευόμενος. Τούτῳ τινὲς λέγουσιν, ὅτι Τὸ στέμμα, ἐν ᾧ ἐστέφθης, σὺν τῷ πατρί σου ἐτάφη. Καὶ ἐκέλευσε Καλλινίκῳ κουβικουλαρίῳ κομίσαι αὐτό. Ἀπελθὼν οὖν καὶ ἀνοίξας εὗρε τὸ σῶμα διαλυθὲν ὡσεὶ ὕδωρ, τὸ δὲ στέμμα συμπαγὲν τῇ κεφαλῇ. Καὶ ἀνέσπασεν αὐτὸ σὺν τῇ κόμῃ, πενθῶν καὶ ὀδυρόμενος, καὶ ἀπήγαγε τοῦτο τῷ Κωνσταντίνῳ. Ὁ δὲ ἐκέλευσε τοῦτο παραλυθῆναι καὶ τιμηθῆναι· ὃ καὶ διετιμήθη λίτρας ο'. Τελευτᾷ δὲ Κωνσταντῖνος φαρμακευθεὶς ὑπὸ Μαρτίνης τῆς αὐτοῦ μητρυιᾶς καὶ Πύῤῥου πατριάρχου· καὶ τίθεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῷ ἠρῴῳ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Γυνὴ δὲ τούτου Ἀναστασία, ἥτις μετὰ τελευτὴν συνετάφη τῷ ἰδίῳ ἀνδρί.

Imperium deinde Heraclonas cum matre Martina tenuit menses 6. Is ad templum Sanctæ Sophiæ protulit coronam, quam Constantinus ex sepulcro patris abstulerat. Legatum quoque Constantini fratris militibus viritim tria nomismata distribuit. Hoc anno Mabias Cæsarem Palæstinæ occupat, septem annos oppugnatam; ac in ea septem Romanorum millia interficit. Eodem anno senatus Heraclonam cum matre sua **754** et Valentino dejicit, et Martinam exsecta lingua, Heraclonam naso mutilatum extorres agit: Constantem Constantini filium Heraclii nepotem imperio præficiunt. Tenuit hoc annos 27. Cæterum Heraclonas non est imperatoria sepultura affectus, sed regno ejectus; privatamque agens vitam, cum matre Martina humatus est in dominico monasterio. Pyrrho etiam profligato patriarcha Cpolis creatur Paulus presbyter et dispensator, qui episcopatum gessit annos. 12.

Βασιλεύει δὲ Ἡρακλωνᾶς σὺν μητρὶ Μαρτίνῃ μῆνας ς'. Οὗτος προσήγαγεν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν τὸ στέμμα ὅπερ ἀφείλετο Κωνσταντῖνος ἐκ τοῦ μνημείου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, δοὺς καὶ ἑκάστῳ στρατευομένῳ λεγάτον, νομίσματα τρία, ὑπὲρ Κωνσταντίνου ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Τούτῳ τῷ ἔτει παραλαμβάνει Μαβίας Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης μετὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς πολιορκίας αὐτῆς, καὶ κτείνει ἐν αὐτῇ Ῥωμαίων χιλιάδας ἑπτά. Τούτῳ τῷ ἔτει ἀπώσατο ἡ σύγκλητος Ἡρακλωνᾶν ἅμα Μαρτίνῃ τῇ μητρὶ αὐτοῦ καὶ Βαλεντίνῳ, καὶ γλωσσοκοπήσαντες Μαρτῖναν καὶ ῥινοκοπήσαντες Ἡρακλωνᾶν ἐξώρισαν ἀμφοτέρους. Καὶ ἀνεβίβασαν Κώνσταντα τὸν υἱὸν Κωνσταντίνου, ἔγγονον Ἡρακλείου, ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, ὃς ἐκράτησεν [P. 431] ἔτη κζ'. Ὁ δὲ Ἡρακλωνᾶς οὐκ ἐτάφη βασιλικῶς, ἀλλὰ διωχθεὶς ἐκ τῆς βασιλείας καὶ ἰδιωτεύων ἐτάφη ἐν τῷ μοναστηρίῳ σὺν τῇ μητρὶ Μαρτίνᾳ. Πύῤῥου δὲ ἐκβληθέντος Χειροτονεῖται πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Παῦλος πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος, ἐπισκοπήσας ἔτη β' (75).

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(75) Idem est apud Zonarum in Constante Heraclii N. In Chronologia Nicephori archiepiscopi Cpolitani legitur anni 2 d. 26. Eam Græcam ipse non vidi: Latine edita est, versa a Germanis

Κόσμου ἔτος ϛρλδ', τῆς θείας σαρκώσεως ἔτος χμ'. Ῥωμαίων βασιλεὺς Κώνστας ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου υἱοῦ Ἡρακλείου, αἱρετικὸς, ἔτη κζ'. Ὃς παρακλητικοῖς λόγοις πρὸς τὴν σύγκλητον ἐχρήσατο, ἐπαινέσας αὐτὴν ὑπὲρ τοῦ μίσους Ἡρακλωνᾶ καὶ Μαρτίνης ὡς φονέων γεγονότων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ δωρεαῖς φιλοτιμησάμενος ἀπέλυσε.

Τῷ β' ἔτει ἤρξατο Οὔμαρος οἰκοδομεῖν τὸν ναὸν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐχ ἵστατο τὸ κτίσμα. Ἡυθομένου δὲ τὴν αἰτίαν εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ κατήγαγον τὸν σταυρὸν τὸν ὄντα ἐπάνω τοῦ ναοῦ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, καὶ οὕτως συνέστη αὐτῶν ἡ οἰκοδομή. Διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν πολλοὺς σταυροὺς κατήγαγον οἱ μισόχριστοι.

Τῷ γ' ἔτει γέγονεν ἔκλειψις ἡλίου.

Τῷ ς' ἔτει γέγονεν ἄνεμος βίαιος, καὶ πολλὰ δένδρα παμμεγέθη ἔπεσον, καὶ στύλους ἔρριψε.

Τῷ ζ' ἔτει ἐπεστράτευσε Μαβίας εἰς Κύπρον, ἔχων σκάφη αψ', καὶ παρέλαβε Κωνστάντειαν καὶ πᾶσαν τὴν νῆσον.

Τῷ η' ἔτει Μαβίας τὴν Ἄραδον σφοδρῶς πολεμήσας ταύτην λόγῳ παρέλαβε καὶ ἀπετείχισε καὶ ἐνέπρησε, καὶ τὴν νῆσον ἄοικον ἐποίησεν ἕως τοῦ νῦν. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει γέγονεν ἐν Ῥώμῃ σύνοδος ὑπὸ Μαρτίνου κατὰ τῶν Μονοθελητῶν.

Τῷ ια' ἔτει κόνις ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατηνέχθη.

Τῷ ιβ' Μαβίας καταλαβὼν τὴν Ῥόδον καθεῖλε τὸν κολοσσὸν μετὰ ατξε' ἔτη τῆς αὐτοῦ ἱδρύσεως· ὃν ὠνησάμενος ἔμπορος ἐννακόσια καμήλια ἐφόρτωσε τὸν χαλκόν. Καὶ γὰρ οἱ Ῥόδιοι θαλασκοκρατήσαντες ἀνέστησαν ἀνδριάντα χαλκοῦν τῷ Ἡλίῳ πηχῶν π', ὡς λέγει τὸ ἐν αὐτῷ ἐπίγραμμα·

Τὸν ἐν Ῥόδῳ κολοσσὸν ὀκτάκις δέκα
Λάχης ἐποίησε πήχεων ὁ Λίνδιος.

Ὃν διὰ τὸ μέγεθος ἐκάλεσαν κολυσσὸν, ἀφ' οὗ καὶ αὐτοὶ Κολοσσαεῖς (76) ὠνομάσθησαν.

Τῷ ιγ' ἔτει Μαβίας ἐξόπλισιν ἐν Τριπόλει ἐποίησε μεγάλων πλοίων τοῦ ἀνελθεῖν κατὰ Κωνσταντινουπόλεως. Τοῦτο θεασάμενοι δύο ἀδελφοὶ φιλόχριστοι, υἱοὶ βυκινάτορος, ζήλῳ θείῳ τρωθέντες [P. 432] ἐπὶ τὸ δεσμωτήριον παρεγένοντο, καὶ τὰς πύλας διαῤῥήξαντες καὶ τοὺς δεσμίους λύσαντες τὸν ἀμηρᾶς Τριπόλεως ἀπέκτειναν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, καὶ τὴν ἀποσκευὴν πᾶσαν ἐμπρήσαντες ἐπὶ Ῥωμανίαν ἀπέπλευσαν. Καὶ ὁ μὲν Μαβίας στρατεύει Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας, Ἀβουλαούαρ δὲ ἄρχηγὸν κατέστησε τῶν πλοίων· ὃς παραγενόμενον εἰς τὸν Φοίνικα τῆς Λυκίας, ἔνθα ἦν ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου, ναυμαχεῖ μετ' αὐτοῦ. Τῇ οὖν πρὸ τοῦ παλέμου ἑσπέρᾳ θεωρεῖ κατ' ὄναρ ὁ βασιλεὺς ὅτι ἦν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Διυπνισθεὶς δὲ διηγήσατο τῷ ὀνειροκρίτῃ. Ὁ δὲ ἔφη· Ὦ βασιλεῦ, εἴθε μὴ ὕπνωσας τῇ νυκτὶ ταύτῃ, μήτε ὄνειρον ἐθεάσω! τὸ γὰρ εἶναί σε ἐν Θεσσαλονίκῃ,

A Anno mundi 6134, anno divinæ Incarnationis 640, Constans Romanorum imperium adoptus est, idque gessit annos 27, Constantini filius, Heraclii nepos hæreticus. Is senatum oratione blanda compellavit, collandans eos ob insectationem Heraclonæ et Martinæ, a quibus patrem suum interfectum dicebat; liberaliterque donatos dimisit.

Anno hujus altero Umarus ædificare templum Hierosolymitanum cœpit; cumque ædificia non consisterent. Judæi causam rogati eam exposuerunt, ac crucem quæ templo montis Olearum imposita erat deposuerunt. Ita demum ædificia firmata sunt. Atque hæc res Christi osoribus occasionem præbuit multas cruces deturbandi.

Anno tertio defectus solis fuit.

B Anno sexto ingens ventns multas prægrandes arbores ac columnas dejecit.

755 Anno 7 Mabias in Cyprum expeditionem fecit, navibus 1700, occupavit Constantiam et totam insulam.

Anno 8 Mabias Aradum post acrem oppugnationem pacto cepit, murisque dejectis incendit, fecitque ut insula in hunc usque diem habitatoribus careat. Eo ipso anno Romæ Martinus concilium egit contra Monotheletas.

Anno 11 pulvis de cœlo est delatus.

Anno 12 Mabias Rhodo potius colossum evertit, anno postquam is positus fuerat 1365. Quem cum quidam mercator emisset, ære illo 900 camelos oneravit. Etenim Rhodii maris imperium obtinentes æream Soli statuam posuerunt, altam cubi-
C tos 80, quod inscriptio ejus docet:

Qui stat Rhodi colossus, octies decem
Fecit Laches hunc altum cubitos Lindius.

A magnitudine ei Colossi nomen indiderunt; et ab eo ipsi quoque Colossenses sunt denominati.

Anno 13 Mabias apud Tripolim magnas instruxit noves, Cpolim petiturus. Id cernentes duo Christiani fratres, buccinatoris filii, divino animi fervore exagitati ad carcerem accurrerunt effractisque foribus,et qui captivi erant liberatis, ameram Tripolitanum et eos qui ipsi aderant occiderunt; universoque apparatu cremato in Romaniam navigio abiverunt. **756** Porro Mabias Cæsaream Cappadociæ bello petens elassi præficit Abulavarem. Is ad Phænicem Lyciæ cum appulis-
D set, ubi imperator eum Romana classe erat, navali pugna cum eo congreditur. Quæ eam pugnam proxime antecessit vespera, ea imperator per somnum imaginatus fuerat se esse Thessalonicæ; idque insomnium conjectori proposuerat. Atque hic, Utinam, ait, o imperator, hac nocte neque dormivisses, neque insomnium tibi esset oblatum! Quod enim tibi visus es apud Thessalonicam esse, id

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

eximio ornamento et bonarum litterarum columine Camerario, quem honoris causa nomino. Xyl.

(76) Errorem sequitur a geographicarum rerum et nominum ignoratione propagatum, de quo alias. Et Colassenses paulo post, ubi de Paulicianorum haresi dieit, cum Asianis numerantur. Xyl. — Non Rhodii modo,sed et Choniatæ Phrygii, qui et Passalenses, sunt Colossenses; quod adnotasse debuerat Xylander, ne impingeret. Goar.

significat *Thes allo nicam*: Alteri cede victoriam. Proinde ad hostes victoria inclinat. Atque ita quidem evenit. Eo enim prælio victi sunt Romani, eorumque sanguis mari permistus. Imperator tum alium quemdam suis vestibus induit. Insiliens autem in navim is cujus paulo ante mentionem fecimus buccinatoris filius, abreptum imperatorem in aliud navigium transfert. præterque hominum opinionem servat. Ipse imperatoriæ navi insistens, fortissime pugnando, multis dejectis, tandem ipse quoque cadit. Imperator vix ægre salutis compos cum dedecore Cpolin redit.

Circa hoc tempus exstitit Constantinus quidam, qui et Silvani nomen usurpabat, Paulicianorum sectæ princeps. Ejus hæreseos hæc est historia: Manichæi Paulicianorum nomen sibi sumpserunt a Paulo quodam Samosateno, Manichææ cujusdam mulieris Callinices nomine filio. Ea cum haberet duos filios, Paulum scilicet et alium Joannem, **757** Manichæa eos hæresi instituit, Samosatisque in Armeniam emisit, uti ibi eam hæresim promulgarent. Id quod ii fecerunt in vico quodam Phanarroæ. Exinde vico Episparidis, sectatoribus Paulicianorum nomen factum fuit. Hi longo post hunc Paulum tempore magistrum habuerunt alium, Constantinum illum qui cognomentum Silvani gessit. Hunc principem suarum doctrinarum agnoscunt, non Paulum. Hic enim iis opiniones quas sectantur, absque scripto per traditiones exhibuit, Evangelium quidem ex traditione. Apostolum autem scripto. Tradidit autem ita ut nihil a Scriptura differrent apud nos recepta, sed singula capita ad suam detorsit hæresin. Nam et hanc ipsis legem posuit, ne præter Evangelium et Apostolum ullum alium librum legerent. Secundum post Constantinum illum Silvanum alium habuerunt præceptorem, Simeonem nomine, sed qui se Timotheum vocaret. Quartum Josephum, qui sibi Epaphroditi appellationem imposuit. Ab hoc Zachariam, quem tamen veluti mercenarium et non verum pastorem quidam ipsorum repudiant. Sextum Baanem, cognomento Sordidum. Septimum Sergium, qui Tychicum sese denominavit. Ac Manetem quidem, Paulum, Joannem, et alios quicunque ipsis proponantur, libenter ii damnant: Constantinum autem, **758** Silvanum, Simeonem qui Titi, Genesium qui Timothei, Josephum qui Epaphroditi, Baanem Sordidum, et Sergium qui Tychici titulo se insignibat, nequaquam damnant, quippe eos pro suis agnoscentes magistris: sed eos loco apostolorum Christi habent. Nominant sex Ecclesias in sua confessione, Macedoniam, quæ est castrum coloniæ, Cibosam, quam

Θὲς ἄλλῳ τὴν νίκην, κρίνεται. Πρὸς τὸν ἐχθρὸν σου ἡ νίκη τρέπεται. Καὶ δὴ τοῦτο καὶ ἀπέβη· συμβαλόντες γὰρ πόλεμον ἡττῶνται Ῥωμαῖοι, καὶ συγκιρνᾶται ἡ θάλασσα τῷ αἵματι τῶν Ῥωμαίων. Ἐνδύει δὲ ὁ βασιλεὺς ἄλλο τὴν ἐσθῆτα αὐτοῦ, καὶ εἰσπηδήσας ὁ προλεχθεὶς υἱὸς τοῦ βυκινάτορος (77) τὸν βασιλέα ἁφαρπάζει καὶ εἰς ἕτερον σκάφος μεταβάλλει καὶ παραδόξως διασώζει. Αὐτὸς δὲ ἐπιστὰς τῇ βασιλικῇ νηΐ πολλοὺς ἀνεῖλεν ὁ γενναιότατος, ὕστερον δὲ ἀναιρεῖται καὶ αὐτός. Ὁ δὲ βασιλεὺς μόλις διασωθεὶς ὑπέστρεψε μετ' αἰσχύνης ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἐφ' ὧν χρόνων καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Παυλικιάνων ἀνεφάνη Κωνσταντῖνος, ὁ καὶ Σιλουανὸν αὐτὸν ὀνομάσας. Ἔστι δὲ ἡ αἵρεσις αὐτῶν οὕτως· Παυλικιάνοι, οἱ καὶ Μανιχαῖοι, Μετωνομάσθησαν δὲ ἀντὶ Μανιχαίων Παυλικιάνοι ἀπὸ Παύλου τινὸς Σαμοσατέως, υἱοῦ γυναικὸς Μανιχαίας Καλλινίκης τοὔνομα, ἥτις δύο υἱοὺς ἔσχε, τοῦτον τὸν Παῦλον καὶ Ἰωάννην. Τούτους οὖν τὴν Μανιχαϊκὴν αἵρεσιν διδάξασα ἐκ τοῦ Σαμοσάτου εἰς Ἀρμενιακοὺς κήρυκας τῆς αἱρέσεως αὐτοὺς ἀπέστειλεν· οἵτινες ἐλθόντες εἰς κώμην τινὰ τῆς Φαναῤῥοίας ἐκεῖσε τὴν ἑαυτῶν αἵρεσιν ἐνέσπειραν. Ἔκτοτε οὖν ἡ μὲν κώμη μετωνομάσθη Ἐπίσπαρις, οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτῶν Παυλικιάνοι ἐκλήθησαν. Οὗτοι μετὰ χρόνους πολλοὺς τῆς διαδοχῆς τοῦδε τοῦ Παύλου ἕτερον ἔσχον διδάσκαλον Κωνσταντῖνον καλούμενον, τὸν πορῥηθέντα Σιλβανόν. Τοῦτον ἔχουσιν ἀρχηγὸν τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν, καὶ οὐχὶ τὸν Παῦλον. Οὗτος γὰρ αὐτοῖς παρέδωκε τὰς αἱρέσεις αὐτοῦ ἀγράφως κατὰ παράδοσιν, τὸ Εὐαγγέλιον μὲν κατὰ παράδοσιν, τὸν δὲ Ἀπόστολον ἐγγράφως, ἀπαράλλακτα μὲν τῇ Γραφῇ καὶ τοῖς λόγοις ὡς καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ὄντα παραδοὺς, διαστρέψας δὲ ἕκαστον κεφάλαιον πρὸς τὰς ἑαυτοῦ αἱρέσεις, νομοθετήσας αὐτοῖς καὶ τοῦτο, μὴ δεῖν ἑτέραν βίβλον οἱανοῦν ἀναγινώσκειν εἰ μὴ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸν Ἀπόστολον. Μετὰ [P. 433] δὲ Κωνσταντῖνον καὶ Σιλβανὸν δεύτερον ἔσχον διδάσκαλον Συμεῶνα (78) καλούμενον, μετονομάσαντα δὲ ἑαυτὸν Τιμόθεον. Τέταρτον δὲ Ἰωσὴφ μετονομάσαντά ἑαυτὸν Ἐπαφρόδιτον, καὶ μετὰ τοῦτον Ζαχαρίαν. Ἀλλὰ τοῦτον ὡς μισθωτὸν καὶ οὐκ ἀληθῆ ποιμένα ἀποβάλλονται ἔνιοι ἐξ αὐτῶν. Ἕκτον τὸν Βαάνην τὸν ῥυπαρὸν, καὶ ἕβδομον τὸν Σέργιον τὸν καὶ Τυχικὸν ἑαυτὸν μετονομάσαντα. Μένοντα τοίνυν καὶ Παῦλον καὶ Ἰωάννην, καὶ ἄλλους οὓς ἐάν τις εἴπῃ αὐτοῖς, προθύμως ἀναθεματίζουσι· Κωνσταντῖνον δὲ τὸν καὶ Σιλβανὸν ἐπικληθέντα, καὶ Συμεῶνα τὸν καὶ Τῖτον, καὶ Γενέσιον τὸν καὶ Τιμόθεον, καὶ Ἰωσὴφ τὸν καὶ Ἐπαφρόδιτον, καὶ Βαάνην τὸν ῥυπαρὸν καὶ Σέργιον καὶ Τυχικὸν ὡς διδασκάλους αὐτῶν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(77) Βύκινον aut βούκινον *buccina* est corneum et recurvum instrumentum, vento in bellis inflanvium. Differt a *tuba*, quæ minor est, et Leoni Const. 7 dicitur μικρὸν βούκινον· *buccina* vero juxta Nicetam in Manuele Comneno ἐπιμήκης αὐλὸν est, ac ideo μακρὸν ὡσεὶ βούκινα scripsit l. 6. Hinc σάλπιγγα sive τοῦβαν a *buccina* sæpius distinetam legas, quamvis Leo citatus etiam hanc cum illa confundat, cum ait signum fieri τῇ τούβᾳ ἣν νῦν λέγουσι βούκινον. Goar.

(78) Locus est mutilus, et ut ex sequentibus fiquet, sic legendum: Simeonem nomine, sed qui se Titum nuncupari vellet. Post hunc Genesium, qui tamen se Timotheum, etc. Xyl.

οὐδαμῶς ἀναθεματίζουσιν, ἀλλ' ἔχουσιν αὐτοὺς ὥσπερ ἀποστόλους Χριστοῦ. Λέγουσι δὲ καὶ ἐξ Ἐκκλησίας ἐν τῇ ὁμολογίᾳ αὐτῶν, τὴν Μακεδονίαν, ἥτις ἐστὶ Κάστρον κολωνείας, τὴν κίβωσαν, ἣν ἐμαθήτευσε Κωνσταντῖνος ὁ καὶ Σιλβανὸς καὶ Συμεὼν ὁ καὶ Τῖτος, τὴν Ἀχαΐαν, ἥτις ἐστὶ κώμη Σαμοσάτου, τὴν Μάναλιν, ἣν ἐμαθήτευσε Γενέσιος ὁ καὶ Τιμόθεος, τὴν τῶν Φιλιππησίων, τοὺς μαθητὰς λέγοντες Ἰωσὴφ τοῦ καὶ Ἐπαφροδίτου καὶ Ζαχαρίου τοῦ μισθωτοῦ ποιμένος παρ' αὐτῶν λεγομένου, τὴν τῶν Λαοδικέων, λέγουσι δὲ Κυνοχωρίτας. Τὴν μέντοι τῶν Ἐφεσίων, τοὺς ἐν Μόψου ἑστίᾳ καὶ τὴν τῶν Κολοσσαέων λέγουσιν ὡς Σέργιος ὁ καὶ Τυχικὸς ἀνεθεμάτισε. Τούτους οὖν τοὺς ἑπτὰ διδασκάλους αὐτῶν καὶ τὰς ἐξ Ἐκκλησίας ἔχουσιν ἐντίμως· οὓς καὶ σέβονται. Πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς, οὓς ἐὰν εἴπῃ τις αὐτοῖς, καὶ ἀναθεματίζουσι καὶ ἀποβάλλονται. Ἔχουσι δὲ πρώτην αἵρεσιν τὴν τῶν Μανιχαίων, δύο ἀρχὰς ὁμολογοῦντες ὡς κἀκεῖνοι. Λέγουσι δὲ οὗτοι, ὅτι Ἕν ἐστι μόνον τὸ διαχωρίζον ἡμᾶς ἐκ τῶν Ῥωμαίων, ὅτι ἡμοῖς μὲν ἕτερον Θεὸν λέγομεν ὑπάρχειν τὸν Πατέρα τὸν ἐπουράνιον, ὃς ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι, ἕτερον δὲ Θεὸν τὸν κόσμου ποιητὴν, ὅστις ἔχει τοῦδε τοῦ παρόντος τὴν ἐξουσίαν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, φασὶν, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἶναι καὶ Πατέρα τὸν αὐτὸν ἐπουράνιον καὶ τοῦ κόσμου παντὸς ποιητήν. Καλοῦσι δὲ ἑαυτοὺς μὲν Χριστιανοὺς, ἡμᾶς δὲ Ῥωμαίους. Λέγουσι δὲ πρὸς τοὺς ἀγνοοῦντας αὐτοὺς προθύμως. Πιστεύομεν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὸν ἐπουράνιον Πατέρα· καὶ ἀνάθεμα, φασὶ, τῷ μὴ οὕτως πιστεύοντι, μεμελετημένως λίαν τὴν ἑαυτῶν κακίαν μεθοδεύοντες. Οὐ γὰρ προστιθέασιν, ὅτε λέγουσι τὸν Πατέρα τὸν ἐπουράνιον, ὅτι Τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. Χρὴ δὲ τὸν προσδιαλεγόμενον ὀρθόδοξον αἰτεῖν τὸν Μανιχαῖον τοῦ εἰπεῖν τὸ σύμβολον [P. 434] τῆς πίστεως, τὸ, Πιστεύω ἕνα Θεὸν, Πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἔπειτα δὲ βλασφημοῦσι μὲν εἰς τὴν παναγίαν Θεοτόκον ἄμετρα· ἐὰν δὲ βιασθῶσι παρ' ἡμῶν ὁμολογῆσαι αὐτὴν, ἀλληγορικῶς λέγουσι· Πιστεύω εἰς τὴν ἁγίαν Θεοτόκου, ἐν ᾗ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ὁ Κύριος. Λέγουσι δὲ τὴν ἄνω Ἰερουσαλὴμ, ἐν ᾗ πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθε Χριστὸς, καθὼς φησιν Ἀπόστολος, καὶ οὐ λέγουσι κατὰ ἀλήθειαν τὴν ἁγίαν Μαρίαν Θεοτόκον, οὐδὲ ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα τὸν Κύριον.

Βλασφημοῦσι δὲ καὶ εἰς τὰ θεῖα μυστήρια τῆς ἁγίας κοινωνίας τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγοντες ὅτι τὰ ῥήματα αὐτοῦ ὁ Κύριος διδοὺς τοῖς ἀποστόλοις ἔλεγε· Λάβετε, φάγετε καὶ πίετε, οὐκ ἄρτον καὶ οἶνον· καὶ οὐ χρὴ, φησὶ, προσάγεσθαι ἄρτον καὶ οἶνον· Βλασφημοῦσι δὲ καὶ εἰς τὸν τίμιον σταυρὸν, λέγοντες ὅτι σταυρὸς ὁ Χριστός ἐστιν, οὐ χρὴ δὲ προσκυνεῖσθαι τὸ ξύλον ὡς κεκατηραμένον ὄργανον. Τοὺς δὲ προφήτας καὶ λοιποὺς ἁγίους ἀποβάλλονται. Ἔτι δὲ τὸν ἅγιον Πέτρον, τὸν μέγαν πρωταπόστολον, πλέον πάντων καὶ δυσφημοῦσι καὶ ἀποστρέφονται, ἐξ αὐτῶν μηδένα τινὰ ἐν μέρει τῶν σωζομένων

docuit Constantinus, Silvanus et Simeon Titus, Achaiam, qui est vicus Samosatorum, Manalin, quam instituit Genesius Timotheus, Philippensem, dicentes in ea esse discipulos Josephi Epaphroditi et Zachariæ, quem ipsi mercenarium pastorem appellant, Laodicensem, quos Cynochoritas vocant, quasi a canum regione. Sed Ephesiam, eam quæ est Mopsuestiæ, et Colossensem a Sergio Tychico damnatas dicunt Hos ergo septem ipsorum doctores et sex Ecclesias in honore habent ac venerantur, reliquos omnes, quoscunque ipsis nomines, damnant atque respuunt. Servant primam Manichæorum hæresin, duo principia eum ipsis affirmantes. Unum tantum esse aiunt, quod ipsos a Romana Ecclesia disjungat : se enim sentire alium esse Deum Patrem cœlestem, qui in hoc mundo nihil habeat potestatis, habeat autem in futuro. alium Deum mundi conditorem, cui in præsentem mundum jus sit, Romanos autem profiteri esse unum Deum, eumdemque Patrem cœlestem et universi factorem. **759** Se Christianos, nos Romanos appellant. Iis quibus ignoti sunt, alacriter dicunt credere se in Patrem, Filium et Spiritum sanctum, cœlestem Patrem ; exsecranturque adeo eum qui non hoc modo credat. Sed nimis meditate suam malitiam consectantur Cum enim Patrem cœlestem nominant, non addunt : Solum verum Deum, Conditorem cœli et terræ atque omnium quæ in iis sunt. Enimvero Christianus cum Manichæo disputans postulare ab eo debet ut symbolum fidei recitet hoc : Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, qui fecit cœlum et terram, omnia quæ et videntur et visu non deprehenduntur, et cætera. Deinde immoderata maledicendi impietate sanctissimæ Deiparæ obtrectant. Cumque a nobis coguntur eam fateri, verbis aliud significantibus dicunt : Credo in sanctissimam Deiparam, in quam intravit et ex qua exivit Dominus. His verbis occulte notant Hierosolymorum urbem supernam, in quam præcursor nostri causa intravit Christus, ut ait Apostolus. Neque vere appellant beatam Mariam Deiparam, neque Dominum ex ea carnem assumpsisse.

Impie quoque de divinis mysteriis sancta communionis pretiosi corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi garriunt, dicentes Dominum verba sua apostolis dedisse, eaque jussisse accipere, edere atque bibere, non panem et vinum, quæ quidem etiam adhibenda negant. Quin et venerandæ cruci scelerate detrahunt, **760** Christum esse crucem dicentes, neque adorandum esse lignum, exsecrationibus deditum instrumentum. Vates quoque divinos et reliquos sanctos explodunt. Beatum Petrum, maguum illum apostolorum principem, gravius reliquis omnibus et infamant et prorsus a se rejiciunt, negantes eum in ullam

salutis partem venire. Concilia sua Ecclesiam catholicam nominant in suis ad nos allegoriis : inter se enim a precibus ea proseuchas appellant. Pro baptismo habent verba Evangelii, quia Dominus dixerit se esse aquam [20] vivam. Omnia hæc atque etiam plura, ubi deprehensi tenentur, aliud recte significantibus verbis (id enim voco allegoriam) involvunt. Oportet autem attente et distincte de singulis contra eos disputare. Nam et mentiri iis in promptu est, ita ferentibus ipsorum legibns, et cum alias semper, tum præcipue ubi urgentur, mendacio interposito elabuntur, affirmantes quidquid imperetur. Neque ob tale mendacium in aliqua apud suos sunt culpa, quia nimirum hoc fecit Manes. Is enim dixit non se inhumanum esse instar Christi, dicentis se vicissim eos abnegaturum a quibus fuisset negatus [21] : se eos qui ipsum coram hominibus diffessi fuissent eoque mendacio sibi salutem quæsivissent, tanquam non diffessos cum gaudio recipere, revocationemque et mendacium non magis culpare quam si ipsum professi fuissent.Similiter tamen seniores et sacerdotes reliquos nostrates aversantur. Suos peregrinationis **761** suæ socios vocant et notarios ; hique a cæteris nulla prorsus re, non habitu, non victus ratione, non reliquo vitæ apparatu differunt. Omnia Evangelii et Apostoli dicta habent perversa et nostris sententiis contraria, ab ipsis ita composita et qui suis ea erroribus accommodarent. Nam quomodo ea scripta sunt atque sonant, ita apud ipsos habentur, nihil prorsus a nostris deflexa : sed sententias pervertunt, sicut alibi copiose est a me de tota hac re dictum. Nostrum Evangelium adorant ubi occasio tulit, dicentes non in cruce esse Christi verba,sed in tibro, ideoque hunc a se adorari. Quidam ex ipsis cum morbis doloribusve premuntur, crucem sibi imponunt; eamdemque recepta sanitate confringunt,in ignem abjiciunt ac cremant, aut etiam conculcant. Sunt inter eos qui infantes suos a nostris presbyteris baptizari curent. Alii in nostram orthodoxorum Ecclesiam cum veniunt, occulte communicant, ut eo facilius simplicioribus imponant. Hujusmodi artibus ac simulationibus ii utentes,interim absque ullo discrimine et metu omnis generis libidini et obscœnitati vacant, promiscue utrumque sexum lascivia sua fœdantes, quando nonnulli de eorum corpore tantum parentibus, et quidem propriis, abstinendum perhibent.

Anno 16 imperator in Slavinos expeditionem fecit, multisque captis et imperio suo subactis do-

[20] Joan. IV, 10. [21] Matth. x, 33.

A εἶναι λέγοντες. Καθολικὴν Ἐκκλησίαν τὰ ἑαυτῶν συνέδρεα, πρὸς ἡμᾶς ἐν τῇ ἀλληγορίᾳ αὐτῶν λέγοντες· πρὸς ἑαυτοὺς γὰρ ἐκεῖνοι προσευχὰς αὐτὰ λέγουσι. Βάπτισμα δὲ τὰ ῥήματα τοῦ Εὐαγγελίου, καθώς φησιν ὁ Κύριος· Ἐγώ εἰμι τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν. Ταῦτα πάντα, καὶ πλείω τούτων, ὅτε φωραθῶσιν, ἀλληγοροῦσιν. Ἀλλὰ χρὴ νουνεχῶς καὶ διωρισμένως αὐτοῖς εἰς πάντα διαλέγεσθαι. Καὶ γὰρ καὶ τὸ ψεῦδος προχείρως ἔχουσιν ὡς νόμον οἰκεῖον, πάντοτε μὲν, μάλιστα δὲ ὅταν βιασθῶσι, διαψευδόμενοι καὶ λέγοντες καθὼς ἐὰν προσταχθῶσιν ἢ προτραπῶσι, ἀνέγκλητοι ὄντες παρ' ἑαυτοῖς. Οὕτως γὰρ ὁ Μάνης αὐτοῖς παρέδωκεν, ὅτι Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ἄσπλαγχνος, φησὶν, ὡς ὁ Χριστὸς ὁ εἰπών· Ὅστις με ἀρνήσεται, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγώ. Ἀλλ' ἐγὼ λέγω, Τοῦ ἀρνου-

B μένου με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῷ ψεύδει τὴν οἰκείαν σωτηρίαν ποριζομένους, ὡς μὴ ἀρνουμένου, μετὰ χαρᾶς δέχομαι καὶ τὴν ἀνάκλησιν καὶ τὸ ψεῦδος ὡς τὴν πρὸς ἐμὲ ὁμολογίαν ἀνεύθυνως. Ὁμοίως μέντοι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ λοιποὺς ἱερεῖς τῶν παρ' ἡμῖν ἀποβάλλονται. Ἐκεῖνοι δὲ καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοὺς συνεκδήμους λέγουσι καὶ νοταρίους, ἀδιαφόρους πᾶσιν αὐτοῖς ὄντας καὶ τοῖς σχήμασι καὶ ταῖς διαίταις καὶ πάσῃ τῇ [P. 435] τοῦ λοιποῦ βίου κατασκευῇ. Ἔχουσι δὲ πάντα τὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Ἀποστόλου ῥητὰ διάστροφα, πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν ὄντα ἐναντία, παρ' αὐτῶν δὲ συντεθέντα ὡς δῆθεν ἁρμόζοντα ταῖς οἰκείαις αὐ-

C τῶν αἱρέσεσιν. Ὡς γὰρ εἴρηται τῇ Γραφῇ καὶ τοῖς λόγοις, οὕτως εἰσὶν ὡς καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ἀπαράλλακτα, τὰ δὲ νοήματα διαστρέφουσι καθὼς ἐν τοῖς διὰ πλάτος (79) μοι λέλεκται περὶ τούτων σαφέστερον. Προσκυνοῦσι δὲ τὸ παρ' ἡμῖν Εὐαγγέλιον, ὅτε τύχῃ, οὐκ ἐν τῷ σταυρῷ, ἀλλ' ἐν τῷ βιβλίῳ, λέγοντες, ὅτι Λόγοι τοῦ Χριστοῦ εἰσι καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῖς προσκυνοῦμεν. Ἐν ἀσθενείᾳ δὲ ναὶ πόνῳ τινὲς ἐξ αὐτῶν ὅτε περιπέσωσι, τὸν σταυρὸν ἐπιτιθέασιν ἑαυτοῖς· καὶ ὑγιείας τυγχάνοντες πάλιν αὐτὸν συγκλῶσι καὶ εἰς πῦρ βάλλουσι καὶ καίουσιν

D ἢ καταπατοῦσιν αὐτόν· Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν τὰ παιδία ἑαυτῶν βαπτίζουσιν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων πρεσβυτέρων. Ἕτεροι δὲ εἰσερχόμενοι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ τῶν ὀρθοδόξων λεκηθότως μεταλαμβάνουσι (80) πρὸς πλείονα ἐξαπάτησιν τῶν ἁπλουστέρων. Ταῖς τοιαύταις μεθοδείαις καὶ ὑποκρίσεσι χρώμενοι, πάσῃ ἀκολασίᾳ καὶ μιασμῷ ἑκατέρας ἀνθρώπων φύσεως ἀδιαφόρως καὶ ἀδεῶς χρῶνται. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ μόνον ἑαυτῶν διαφέρεσθαι λέγουσι.

Τῷ ις' ἔτει ἐπεστράτευσεν ὁ βασιλεὺς κατὰ Σκλαβίνων (81), καὶ πολλοὺς αἰχμαλωτίσας ὑπέστρεψεν.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(79) Credo eum innuere librum aliquem theologicum a se conscriptum ; qui fortassis non magna cum rerum jactura intercidit. Quid si fuit δογματικὴ, πανοπλία, armatura (puto) contra pravas opiniones de rebus sacris, quæ supra, ubi de Mahometi deliriis narrat,in margine citatur,ita quidem. ut plura iis quæ ibi referantur in illa sis inventurus. Xyl.

(80) Accedunt ad mensam dominicam. Xyl.

(81) Supra in Justiniani anno 31 Sthlavini scribuntur, et deinde aliquoties. Xyl.

Οὗτος ὁ Κώνστας μὴ δυνηθεὶς τὸν ἅγιον Μάξιμον εἰς τὴν ἑαυτοῦ κακοδοξίαν μετενεγκεῖν, τήν τε γλῶσσαν καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀπέκοψε. Καὶ τὸν ἅγιον Μαρτῖνον πάπαν Ῥώμης ἐξώρισε διὰ τὸ ἐλέγχεσθαι ὑπ' αὐτῶν τὸ μονοθέλητον αὐτοῦ δόγμα.

Τῷ ιζ' ἔτει Μαβίας ὁ τῶν Ἀράβων ἀρχηγὸς μετὰ ταῦτα ἐπρέσβευε περὶ εἰρήνης πρὸς Κώνσταντα διὰ τὴν εἰς αὐτὸν γενομένην ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἀνταρσίαν, καὶ ἵνα τελῶσιν ὑπὲρ τῆς τοιαύτης εἰρήνης τοῖς Ῥωμαίοις οἱ Ἄραβες καθ' ἡμέραν νομίσματα χίλια καὶ ἵππον καὶ δοῦλον. Ὁ δὲ οὐκ ἐπείσθη.

Τῷ ιη' ἔτει ἀνεῖλε Κώνστας ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιον τὸν ἴδιον ἀδελφόν· σκανδαλιζόμενος γὰρ εἰς αὐτὸν ἔκειρε πρότερον αὐτὸν διὰ Παύλου πατριάρχου διάκονον, ὅς καὶ μετέδωκε τῷ βασιλεῖ τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐν ἁγίῳ ποτηρίῳ. Ὃς μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ καθ' ὕπνους συχνῶς ἐφαίνετο αὐτῷ, διακόνου φορῶν στολήν, καὶ ἐπιδιδοὺς ποτήριον αἵματος ἔλεγε· Πίε, ὦ ἀδελφέ. Ὅθεν ἐκκαυθεὶς ὁ ἄθυμος ταῦτα ὁρᾷν ἐσκέψατο κατελθεῖν ἐν Σικελίᾳ. Καταλιπὼν οὖν ἐν τῇ πόλει τήν τε γυναῖκα καὶ τοὺς τρεῖς υἱοὺς, καὶ εἰσελθὼν εἰς ἕνα τῶν δρομώνων καὶ ἀναχωρῶν, στραφεὶς ἐνέπτυσε τῇ βασιλευούσῃ πόλει, καὶ οὕτως ἀπέπλει. Ἀλλ' οὐδὲ [P. 436] ἐν Σικελίᾳ διατρίβοντι ἀπέπτη ὁ ὄνειρος ἀπ' αὐτοῦ. Καταλαβὼν δὲ Συράκουσαν πόλιν τῆς Σικελίας διέτριβεν ἐν αὐτῇ, βουλόμενος ἐν Ῥώμῃ τὴν βασιλείαν μεταστῆσαι διὰ τὸ μισηθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν Βυζαντίων ὡς Μονοθελήτην καὶ κακόδοξον. Πέμπει οὖν ἀγαγεῖν τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ· οἱ δὲ Βυζάντιοι οὐκ ἀπέλυσαν αὐτούς.

Τῷ κς' ἔτει ἀπέλυσε Μαβίας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἐζὴδ μετὰ Βαρβάρω πολλῶν κατὰ Ῥωμαίων· καὶ ἐλθόντες εἰς Χαλκηδόνα ἠχμαλώτευσαν πολλούς. Παρέλαβον δὲ καὶ τὸ Ἀμώριον τῆς Φρυγίας, καὶ ἀφέντες εἰς φυλακὴν αὐτοῦ χιλιάδας πέντε ἄνδρας ἐνόπλους ἀνέκαμψαν εἰς Συρίαν. Χειμῶνος δὲ γενομένου πέμπει ὁ βασιλεὺς τὸν κουβικουλάριον Ἀνδρέαν. Καὶ πολλῆς οὔσης χιόνος ἐν νυκτὶ καταλαμβάνει, καὶ διὰ ξύλων ἀνέρχεται ἐπὶ τὸ τεῖχος, καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ Ἀμώριον, καὶ κτείνει τὰς πέντε χελιάδας τῶν Ἀράβων ὡς μὴ ὑπολειφθῆναι ἕνα ἐξ αὐτῶν.

Τῷ κζ' ἔτει ἐδολοφονήθη ὁ βασιλεὺς Κώνστας ἐν Συρακούσῃ τῆς Σικελίας, ἐν τῷ βαλανείῳ ὃ λέγεται Δάφνη. Συνεισῆλθε γάρ τις αὐτῷ Ἀνδρέας, καὶ ὡς ἤρξατο σμήχεσθαι ὁ βασιλεὺς, δέδωκεν αὐτὸν μετὰ τοῦ κάδδου κατὰ τῆς κορυφῆς καὶ ἀπέκτεινε. Τὸν δὲ θάνατον αὐτοῦ αὐθημερὸν ἤκουσαν ἐν τῇ πόλει, φωνῆς ἐκ τοῦ ἀέρος ἐνεχθείσης. Καὶ προβάλλονται οἱ Συρακούσιοι Μιζίζιον Ἀρμένιον βασιλέα, βιασάμενοι αὐτὸν, ὄντα λίαν εὐπρεπῆ καὶ ὡραιότατον. Ἀκούσας δὲ Κωνσταντῖνος τὴν τοῦ πατρὸς ἀποβίωσιν μετὰ πλείστης ναυστολίας καταλαμβάνει τὴν Σικελίαν, καὶ Μιζίζιον ἀναιρεῖ σὺν τῷ φονεῖ τοῦ ἰδίου πατρός. Καὶ καταστήσας τὰ Ἑσπέρια ἐπὶ Κωνσταντινούπολιν ἔρχεται, ἀποκομίσας καὶ τὸν νεκρὸν τοῦ ἰδίου πατρός. Καὶ τοῦτον μὲν ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων μετὰ Κωνσταντίνου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κατατίθησιν,

A mum rediit. Idem Constans sancto Maximo, cum eum ad pravæ sententiæ societatem perducere nequiret, linguam **782** et manum abscidit; ac sanctum Martinum Romæ episcopum relegavit. Causa indignationis in utrumque fuit improbata Monotheletarum, cui ipse favebat, sententia.

Anno 17 Mabias, Arabum princeps suorum seditione compulsus, de pace ineunda ad Constantem misit, ejus pacis nomine in singulos dies ab Arabibus mille nummos depensum iri promittens, et equum servum. Verum id Constans non admisit.

Anno 18 Constans germanum suum fratrem Theodosium interfecit, cum quidem ante offensus ab eo opera Pauli patriarchæ tonsum diaconi munere affecisset, ab eoque ipse sancto poculo B sacrosanctis mysteriis impertitus fuisset. Is ergo Theodosius a morte sua Constanti crebro per quietem visus est, habitu diaconi, poculum sanguine plenum porrigens atque dicens; Bibe, frater, Ejus visi acerbitate victus infelix imperator statuit in Siciliam abire. Itaque in urbe relinquens uxorem et tres filios celocem conscendit; cumque solvisset, conversus retro urbem imperii cedem conspuit, Sed ne in Sicilia quidem insomnium illud vexare Constantem desiit. Syracusas sibi delegit, ubi vitam ageret. Statuit imperium Romam transferre, cum invisus Byzantiis esset ob Monotheletarum hæresin aliasque pravas de religione sententias. Misit ergo **782** qui uxorem et liberos abducerent: sed hanc cum liberis Byzantii detinue- C runt.

Anno 26 Mabias filium suum Izedum cum magnis barbarum copiis adversus Romanus misit. Hi cum venissent Chalcedonem, multos captivos abduxerunt. Potiti etiam sunt Amorio Phrygiæ urbe; ibique pro præsidio relictis 600 armatis viris in Syriam redierunt. Hieme facta imperator Andream cubicularium mittit, cum nix plurima jaceret. Is noctu per ligna in murum evadit Amorii, urbemque occupans occidione præsidium interficit, ne uno quidem de 600 istis superstite.

Anno 27 imperator Constans Syracusis in balneo, cui Daphne nomen, interficitur dolo. Quidam enim Andreas balneum una ingressus imperatorem, D dum is se tergere incipit, cado graviter capiti inflicto necat. De morte Constantis, ea ipsa qua exstinctus est die, in urbe cognitum est voce ex aere delata. Syracusani Mizizium Armenium imperatorem creant, invitum quidem et per vim. Fuis is homo longe præstantissimus forma. Constantinus morte patris sui cognita cum maxima classe Siciliam occupat, Mizizium et patris una percussorem interficit, rebusque Occidentis constitutis Byzantium redit, allato secum patris cadavere; atque hoc in fano Apostolorum juxta patrem ejus condidit. **784** Ipse Romanum imperium tenet, collegis Tiberio et Heraclio fratribus. Justinianum.

patricium sancti Germani patriarchæ patrem capite truncavit hic, et Germanum ferocius se gerentem eviravit, cui Georgius in patriarchæ dignationem successit.

A αὐτὸς δὲ βασιλεύει Ῥωμαίων μετὰ Τιβερίου καὶ Ἡρακλείου τῶν ἰδίων ἀδελφῶν. Ἀπέτεμε δὲ καὶ Ἰουστινιανὸν τὸν πατρίκιον, τὸν πατέρα τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ τοῦ πατριάρχου. Τὸν δὲ Γερμανὸν τραχύτερον ὄντα εὐνούχισε· τὸν δὲ τῆς πατριαρχείας θρόνον Γεώργιος εἶχε.

Constantinus Constantis filius cognomento Pogonatus, quod a barba est ductum, veræ religionis professor, imperavit annos 17. Annos imperii ejus primo Saraceni bello Africæ illato 80 hominum millia captivos abduxerunt. Qui vero orientalium populorum principes erant, ii Chrysopolin venientes dicebant, quia in Trinitatem crederent, ideo se duobus fratribus Pogonato adjunctis tres velle habere impecatores. Ea res Constantinum peturbavit, cum solus ipse coronatus fuisset, neque B fratrum ejus Tiberii et Heraclii ulla esset dignitas. Missis igitur ministris primores eorum comprehendit, ac in Sycis (Ficus dixeris, suburbium est Byzantii) supplicio affecit : ea res reliquos terruit, iique fugam fecerunt. Fratribus porro nasos præcidit.

Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς Κώνσταντος ὁ Πωγωνάτος (82), ὀρθόδοξος, ἐβασίλευσεν ἔτη ιζ'. Τούτου τῷ α' ἔτει ἐπεστράτευσαν Σαρακηνοὶ τὴν Ἀφρικὴν, καὶ ᾐχμαλώτευσαν χιλιάδας π'. Οἱ δὲ τοῦ θέματος τῶν Ἀνατολικῶν ἦλθον ἐν Χρυσοπόλει λέγοντες, ὅτι Εἰς Τριάδα πιστεύομεν, τοὺς τρεῖς στέψωμεν. Ἐταράχθη δὲ Κωνσταντῖνος· μόνος γὰρ αὐτὸς ἦν ἐστεμμένος, οἱ δὲ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Τιβέριος καὶ Ἡράκλειος οὐδεμίαν εἶχον ἀξίαν. Καὶ ἀποστείλας ἐκράτησε [P. 437] τοὺς πρώτους αὐτῶν, καὶ ἐφούλκισεν (85) ἐν Συκαῖς· οἱ δὲ λοιποὶ ἔφυγον. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοὺς ἀδελφοὺς ἐῤῥινοκόπησε.

Anno secundo hiemis vehementia multos homines et bruta animalia interemit.

Τῷ β' ἔτει χειμὼν ἐγένετο μέγας ὡς ἀποθανεῖν πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ θηρία.

Anno 4 iris in cœlo talis apparuit ut vulgo diceretur finis mundi instare. Sarraceni autem magna instructa classe in Ciliciam delati Smyrnæ hiemaverunt.

Τῷ δ ἔτει ἐσάνη Ἶρις ἐν τῷ οὐρανῷ τοιαύτη ὡς λέγειν πάντας ὅτι συντέλειά ἐστιν. Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ μέγαν στόλον ἐξαρτήσαντες, καὶ παραπλεύσαντες εἰς Κιλικίαν, παρεχείμασαν εἰς Σμύρνην.

Anno 5 illa Dei adversariorum classis ad fines Thraciæ appulit, occupato quod ab Hebdomo est usque ad Cyclobium spatio. Singulis **765** diebus pugnatum est a diluculo usque ad vesperam, ab Aureæ portæ brachiolio usque ad Cyclobium, ab Aprili usque ad Septembrem n. ensem. Inde barbari revertentes Cyzicum occupaverunt, atque ibi hiemarunt; et vere C rursum Christianis bellum fecerunt. Hoc modo septem annos se gessere. Tandem Dei et Deiparæ auxilio nostros juvante, magna suorum multitudine amissa, ingenti cum dedecore domum discesserunt. Et classis ista cum ad Sylæum trajiceret, hiberno æstu et procellis afflicta tota periit Porro autem Suphanius, Aphi filius cum Floro Petrona et Cypriano (hi Romanas coptas ducebant) pugnam commisit, in qua triginta Arabum milia occubuerunt. Eo tempore Callinicus architectus ab Heliopoli Ægypti urbe cum ad Romanos transfugisset, ignem maritimum paravit, eoque accensas barbarorum apud Cyzicum naves una cum hominibus demersit. Hic est ergo ignis maritimi inventor. Ab D

Τῷ δὲ ε' ἔτει, τῶν θεομάχων στόλος ἐλθὼν προσώρμησεν ἐν τοῖς Θρᾳκῴοις μέρεσιν ἀπό τε τοῦ Ἑβδόμου μέχρι τοῦ Κυκλοβίου (84), καὶ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πόλεμος ἐκροτεῖτο ἀπὸ πρωΐ ἕως ἑσπέρας, ἀπὸ τοῦ βραχιολίου τῆς Χρυσῆς πόρτης (85) ἕως τοῦ Κυκλοβίου, ἀπὸ μηνὸς Ἀπριλλίου εἰς Σεπτέμβριον. Καὶ ὑποστρέψαντες ἐν Κυζίκῳ ταύτην παραλαμβάνουσι, καὶ χειμάζουσιν ἐκεῖ. Καὶ κατὰ ἔαρ ὁμοίως ἐπολέμουν μετὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη. Τῇ βοηθείᾳ δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου πλῆθος πολὺ ἀποβαλόντες μετ' αἰσχύνης μεγάλης ὑπέστρεψαν. Ἐκπορίζων (86) δὲ ὁ τοιοῦτος στόλος ἐπὶ τὰ μέρη τοῦ Συλαίου, ὑπὸ χειμερίου ζάλης καὶ καταιγίδος συντριβεὶς ὁλοκλήρως ὤλετο. Σουφίαν δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Ἄφ συνέβαλε πόλεμον μετὰ Φλώρου καὶ Πετρωνᾶ καὶ Κυπριανοῦ ἐχόντων δύναμιν Ῥωμαϊκὴν, καὶ κτείνονται Ἄραβες χιλιάδες λ'. Τότε Καλλίνικος ἀρχιτέκτων ἀπὸ Ἡλίου πόλεως τῆς Αἰγύπτου προσφυγὼν τοῖς Ῥωμαίοις, πῦρ θαλάσσιον κατασκευάσας τὰ τῶν Ἀράβων σκάφη κατέπρησεν ἐν Κυζίκῳ, σύμψυχα καταποντίσας αὐτὰ. Αὐτὸς οὖν ἐστιν ὁ τὸ θαλάσσιον πῦρ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(82) A promissa barba, quam e Sicilia redux Cpolitanis ostentavit, cum ex urbe digressuro primo lanugo circa genas exoriretur. Goar.

(83) *Furca suspendioque damnavit*, mutato ρ in λ pro ἐφούρκικεν· non in suburbio, ut Xylander, verum ut Strabo l. VII. ἐπὶ τὸν ὑπὸ τῇ συκῇ καλούμενον λιμένα, *in Syces portu*, qui nunc Galatæ, Goar.

(8) Septem itaque millibus passuum, ab Hebdomo cui est septimus ab urbe lapis, ad Cyclobium portus CP locum, extendebatur navium Saracenicarum ordo. Goar.

(85) Est Aurea porta versus Blachernas in imo sinu τοῦ κέρατος, sinus CP. Βραχιόλιον est *flexus* ipsius sinus, Κυκλόβιον ejusdem sinus fauces, sive CP. extrema pars versus Hellespontum. Goar.

(86) Zonaras, γενομένου τοῦ στόλου κατὰ τὸ Σύλαιον. Verbum ἐκπορίζειν hoc modo usurpatum alibi non observavi. Pro Sylæo Melanchthon *Maleam* habet. Xyl — Sylæum secundæ Pamphyliæ urbs. Goar.

ἐφευρών. Ἐκ τούτου κατάγεται ἡ γενεὰ τοῦ Λαμπροῦ τοῦ νυνὶ τὸ πῦρ ἐντέχνως κατασκευάζοντος. Ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις ἦν καὶ ὁ φρονιμώτατος ἄνθρωπος Ἰωάννης ὁ Πιτζικαύδης.

A hoc genus ducit Lamprus, is qui hodieque ignem artificiose struit. Tunc etiam vixit prudentissimus homo, Joannes Pitzicauda.

Τῷ ῃ' καὶ θ' ἔτει εἰσῆλθον οἱ Μαρδαῖται εἰς τὸν Λίβανον, καὶ ἐκράτησαν ἀπὸ τοῦ Μαύρου ὄρους ἕως τῆς ἁγίας πόλεως, καὶ ἐχειρώσαντο τὰς τοῦ Λιβάνου περιωπάς. Καὶ πολλοὶ δοῦλοι καὶ αἰχμάλωτοι καὶ αὐτόχθονες πρὸς αὐτοὺς ἐχώρησαν, ὥστε δι' ὀλίγου χρόνου εἰς πολλὰς χιλιάδας γενέσθαι. Ταῦτα μαθὼν ὁ Μαβίας καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐφοβήθησαν, καὶ συλλογισάμενοι ὡς τὸ τῶν Ῥωμαίων βασίλειον ὑπὸ Θεοῦ φρουρεῖται, πέμπουσι πρέσβεις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον ὑπὲρ εἰρήνης. Ὁ δὲ ἀποστέλλει τὸν Πιτζικαύδην, καὶ ποιεῖ ἐγγράφως εἰρήνην μετὰ τῶν Σαρακηνῶν, ἐτησίως παρέχειν αὐτοὺς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους χρυσίου χιλιάδας ι' (87) καὶ ἄνδρας αἰχμαλώτους ρ' καὶ ἵππους εὐγενεῖς ν' ἐπὶ χρόνοις λ'. Ταῦτα μαθόντες οἱ τὰ Ἑσπέρια οἰκοῦντες δῶρα στείλαντες [P. 438] τῷ βασιλεῖ εἰρήνην ᾔτησαν· οἷς εἴξας ὁ βασιλεὺς ἐκύρωσε ταύτην, καὶ γέγονε ἀμεριμνία μεγάλη ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει.

Annis octavo et nono Mardaitæ Libanum ingressi occupaverunt quidquid a Mauro monte est usque ad sacram urbem, et speculas etiam Libani obtinuere. Multi ad eos se contulerunt servi, captivi atque indigenæ, adeo ut exiguo tempore ad multa excreverint millia. Hæc 766 Maviam et qui cum eo erant terruerunt, ita quidem ut cogitantes Romanum imperium divino præsidio defendi legatos ad Constantinum pacis petendæ causa miserint. Is Pitzicaudam ad Saracenos mittit, perque eum pacem cum eis componit ac tabulis consignat, ea B conditione ut per annos triginta quotannis Sarraceni Romanis penderent auri millia 10, servos 100, equos generosos 50. Hæc ubi perceperunt ii qui Occasum incolebant, missis ad imperatorem donis pacem petiverunt. Quam is eorum concedens petitioni sanxit. Ita et in Oriente et in Occidente magna fuit quies.

Τῷ ι' ἔτει οἱ Βούλγαροι ἐπῆλθον τῇ Θρᾴκῃ, καὶ τοῦ βασιλέως κατ' αὐτῶν στρατεύσαντος ἡττῶνται Ῥωμαῖοι καὶ πολλοὶ πίπτουσι. Βουλόμενος δὲ ὁ βασιλεὺς ἔχειν εἰρήνην μετὰ πάντων στοιχεῖ πάκτα, καὶ ὑποχωρεῖ εἰς αἰσχύνην τὰ τῶν Χριστιανῶν τῇ τούτου ἀβελτηρίᾳ.

Anno decimo Bulgari Thraciam invaserunt. Cumque adversum eos imperator duxisset, Romani victi sunt, multique desiderati. Cum iis imperator pactum icit, omnia cupiens habere pacata; ejusque stoliditate res Christiana dedecus accepit.

Ἡ δὲ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ς' σύνοδος γέγονεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, συνελθόντων σπθ' ἁγίων Πατέρων, ἐν τῷ ιγ' ἔτει τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ πατρὸς Ἰουστινιανοῦ· ἧς ἡγοῦντο τοποτηρηταὶ Ἀγάθωνος πάπα Ῥώμης Θεόδωρος καὶ Γεώργιος πρεσβύτεροι καὶ Ἰωάννης διάκονος, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Γεώργιος, Θεοφάνης Ἀντιοχείας, ὑπ' αὐτῆς χειροτονηθεὶς τῆς συνόδου διὰ τὸ τὸν προηγησάμενον Μακάριον καθαιρεθῆναι τότε ὡς ἀντενεχθέντα τοῖς ὑπ' αὐτῆς ὀρθοδόξως δογματιζομένοις. Τῆς δὲ διοικήσεως Ἀλεξανδρείας Πέτρος μοναχὸς (88), τῆς δὲ τῶν Ἱεροσολύμων οὐδεὶς διὰ τὸ τοὺς θρόνους χηρεύειν πατριαρχῶν κατασχεθέντας τηνικαῦτα ὑπὸ Σαρακηνῶν. Συνηθροίσθησαν δὲ κατὰ Θεοδώρου τοῦ τῆς Φαρὰν ἐπισκόπου, Ὀνωρίου Ῥώμης, Κύρου Ἀλεξανδρείας, Σεργίου δὲ καὶ Πύῤῥου καὶ Παύλου καὶ Πέτρου ἐπισκόπων Κωνσταντινουπόλεως γεγονότων, ἔτι δὲ καὶ κατὰ τῶν ἀνακαινισάντων τὴν αἵρεσιν τούτων, Μακαρίου τοῦ ὀνομασθέντος Ἀντιοχείας προέδρου, Στεφάνου μαθητοῦ αὐτοῦ καὶ Πολυχρονίου (89) τοῦ νηπιόφρονος γέροντος, λεγόντων ἓν θέλημα καὶ

Anno Constantini hujus, qui filium habuit Justinianum, supra decimum tertio, sexta sancta et C universalis synodus Cpoli fuit, collectis eo 289 sanctis Patribus. Principes fuerunt Agathonis papæ Romani locum tenentes, Theodorus ac Georgius presbyteri et Joannes diaconus, tum Georgius Cpolitanus et Theophanes Antiochiæ archiepiscopi, hic ipsius tum concilii suffragiis delectus, moto dignitate Macario, quod ejus se sanæ religioni congruentibus decretis opponeret. Gubernabat tum Alexandrinam 767 Ecclesiam Petrus monachus, Hierosolymorum nemo, soliis patriarcharum sessore tum vacantibus, quod erant a Sarracenis occupata. Coactum fuit hoc concilium contra Theodorum Pharanis, Honorium Romæ, Cyrum Alexandriæ episcopos, et Sergium, Pyrrhum, Paulum ac Petrum, qui Cpolitanæ Ecclesiæ fuerant episcoD pi, itemque adversus eos qui horum hæresin renovabant, quorum fuit Macarius nomine Antiochiæ præses, Stephanus ejus discipulus, et Polychronius puerili fatuitate senex. Affirmabant hi

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(87) Zonaras habet *tria*. Notæ numerorum ι' pro Γ' affines habent figuras. Servos quoque habet tantum 8. Xyl.

(88) Verbum in Græco deficit; et vero Zonaras diserte scribit Alexandriam tunc archiepiscopo caruisse, a Saracenis, ut et Hierosolyma, occupatam. Sed in Actis hujus synodi, quæ et citantur centuria Historiæ Ecclesiasticæ novæ septima, exstat Petrum presbyterum et monachum locum tenuisse archiepiscopi Alexandrini. Xyl.

(89) Nomen monachi, qui mentitus visionem divinam, hæresim suam ut defenderet, mortuum sese in vitam revocaturum scheda suæ professionis imposita jactavit; et cum ad rem ventum esset, turpiter sese dedit, neque tamen ab errore destitit. Acta Synodi. Xyl.

unicam Jesu Christi esse cum voluntatem tum agendi vim. Quos synodus damnans, pronuntiavit duas naturales voluntates totidemque naturales agendi facultates se uno Domino nostro Jesu Christo demonstrari. Similiter de sacris Domini nostri in carne administrationis symbolis ita statuit: In quibusdam venerandarum imaginum picturis agnus exprimitur, digito Præcursoris monstratus; qui et pro exemplari gratiæ acceptus est, præmonstrans per legem nobis verum Agnum Christum. Itaque vetera simulacra et umbras, uti veritatis tesseras ac propositas multo ante effigies, traditas Ecclesiæ amplectentes, his tamen præferimus gratiam atque veritatem, quam ut legis implectionem accepimus. Proinde ut perfectum sit id quod etiam in colorum picturis omnium conspectui exponitur, statuimus ut porro loco veteris agni humana Christi, qui Agnus mundi peccata sustulit, effigies in **768** imaginibus ponatur, ex ipsa humilitate altitudinem Verbi intelligentes, tum ad rei in carne a Domino gestæ suppliciique ab eo tolerati et salutaris mortis et liberati per hanc mundi memoriam ut quasi manu ducamur.

Tenendum est etiam alias fuisse certis in locis synodos, quarum decreta habemus, tametsi eæ in numero sex istorum conciliorum non exstant. Tale fuit quod Ancyræ actum est, item Neocæsareæ, Gangris, Antiochiæ, Laodiceæ, Sardicæ, Carthagine. Hæc enim coacta sunt ob quæstiones certis locis obortas, neque jussu imperatorum, neque iis præsentibus: quin etiam horum quædam habita sunt priusquam Christiani exsisterent imperatores. Cæterum illæ œcumenicæ fuerunt, sic dictæ, quia jussu imperatorum summi pontifices, quotquot per imperium Romanum erant, convocarentur, et quia in quavis earum, præsertim vero sex istis, de fide fuit quæsitum suffragiisque actum et definitiones seu decreta edita. Prima etenim cum definivisset Filium Patri esse æqualem essentia, simul etiam in sanctum Spiritum credi jussit. Secunda Spiritum ejusdem cum Patre et Filio naturæ esse perspicue decernens, eumdem juxta adorari voluit. Tertia Dominum nostrum Jesum Christum perfecta cum divina tum humana præditum natura pronuntians, unum et non duos Filios esse statuit. Quarta prædictas sententias **769** ratas jubens, expresse mandavit in Filio duas naturas absque confusione et divulsione credi. Quinta eadem hæc confirmans, Christum secundum utramque naturam voluntate et efficacitate præditum agnosci præcepit. Sexta omnium conciliorum decreta recensens atque approbans, ipsa quoque Christum perfectum et Deum et hominem esse professa est. Porro a primo concilio usque ad secundum anni fluxerunt 56, a secundo concilio ad tertium 50, a tertio ad quartum 30, a quarto ad quintum 102, a quinto ad sextum 129, a sexto ad septimum 122.

Ea tempestate, cum quidam solus, cane comi-

A μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὓς ἀναθεματίσασα ἐξεφώνησε δύο θελήματα φυσικὰ ἤγουν θελήσεις καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ ἑνὸς δείκνυσθαι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ὡσαύτως καὶ περὶ τῶν ἱερῶν τῆς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν οἰκονομίας συμβόλων ἐξέθετο οὕτως· Ἐν τισι τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς ἀμνὸς δακτύλῳ τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος ἐγχαράττεται· ὃς καὶ εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος, τὸν ἀληθινὸν ἡμῖν διὰ νόμου προϋπεμφαίνων Ἀμνὸν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Τοὺς οὖν παλαιοὺς τύπους καὶ σκηνὰς ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολά τε καὶ προχαράγματα τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεδομένους κατασπαζόμενοι τὴν χάριν προτιμῶμεν καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὡς [439] πλήρωμα νόμου ταύτην ὑποδεξάμενοι. Ὡς ἂν οὖν τὸ τέλειον κἀν ταῖς χρωματουργίαις

B ἐν ταῖς ἁπάντων ὄψεσιν ὑπογράφηται, τὸν τοῦ αἴροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου Ἀμνοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον χαρακτῆρα καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἀμνοῦ ἀναστηλοῦσθαι ὁρίζομεν, δι' αὐτοῦ τὸ τῆς ταπεινώσεως ὕψος τοῦ Θεοῦ Λόγου κατανοοῦντες, καὶ πρὸς μνήμην τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας τοῦ τε πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου χειραγωγούμενοι καὶ τῆς ἐντεῦθεν γινομένης τῷ κόσμῳ ἀπολυτρώσεως.

Ἱστέον δὲ ὡς καὶ ἕτεραι γεγόνασι τόποι καὶ σύνοδοι, καὶ κανόνας τούτων κατέχομεν, εἰ καὶ μὴ κυρίως καὶ τῷ ἀριθμῷ τῶν ἓξ ἀριθμοῦνται συνόδων· ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ, ἡ ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ἡ ἐν Γάγγραις, ἡ ἐν

C Ἀντιοχείᾳ, ἡ ἐν Λαοδικείᾳ, ἡ ἐν Σαρδικῇ, ἡ ἐν Καρταγένῃ. Αἱ μὲν γὰρ τοπικῶν ζητήσεων ἕνεκα συνέστησαν, μήτε βασιλέων συνεδρετσάντων αὐταῖς μήτε προσταξάντων, τινῶν δὲ αὐτῶν καὶ πρὸ τῆς καταστάσεως τῶν Χριστιανῶν βασιλέων γεγενημένων. Αἱ δὲ οἰκουμενικαὶ γεγόνασιν. Ἐκλήθησαν δὲ οἰκουμενικαί, διότι ἐκ κελεύσεων βασιλικῶν οἱ κατὰ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν ἀρχιερεῖς μετεκλήθησαν, καὶ ὅτι ἐν ἑκάστῃ, καὶ μάλιστα τῶν ἐξ τούτων συνόδων, περὶ πίστεως ἡ ζήτησις γέγονε καὶ ψῆφος ἤτοι ὅρος δογματικὸς ἐξενήνεκτο. Ἡ μὲν γὰρ πρώτη ὁρίσασα ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, παρηγγύησε καὶ

D εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πιστεύειν· ἡ δὲ δευτέρα ὁμοούσιον τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα ὁρίσασα τρανῶς συμπροσκυνεῖσθαι ἐθεσπισεν· ἡ δὲ τρίτη τέλειον ἐν θεότητι καὶ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁρίσασα, ἵνα καὶ οὐ δύο Υἱοὺς ἐδογμάτισεν. ἡ δὲ τετάρτη τὰ προλεχθέντα κυρώσασα, δύο φύσεις ἐν αὐτῷ γνωρίζεσθαι ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως τρανῶς διηγόρευσεν· ἡ δὲ πέμπτη ταῦτα βεβαιώσασα, καθ' ἑκατέραν φύσιν θελητικὸν καὶ ἐνεργητικὸν αὐτὸν εἶναί τε καὶ γνωρίζεσθαι σαφῶς ἀπέφηνεν· ἡ δὲ ἕκτη τὰ τῶν ὅλων συνόδων ἐπεξελθοῦσα καὶ βεβαιώσασα, τέλειον καὶ αὐτὴ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν θεότητι καὶ ἐν ἀνθρωπότητι ἐξεφώνησεν. Ἀπὸ γοῦν τῆς α' συνόδου ἕως τῆς δευτέρας ἔτη νς', ἀπὸ τῆς β' ἕως τῆς γ' ἔτη ν', ἀπὸ τῆς γ' ἕως τῆς δ' ἔτη λ', ἀπὸ τῆς δ' ἕως τῆς ε' ἔτη ρβ', ἀπὸ τῆς ε' ἕως τῆς ζ' ἔτη ρκθ', καὶ ἀπὸ τῆς ζ' ἕως τῆς ζ' ἔτη ρκβ'.

Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ἀνθρώπῳ τινὶ ὁδεύοντι

μόνῳ κύων ἠκολούθει. Λῃστὴς δὲ ἐνόδιος τὸν ἄνθρωπον ἀποκτείνας ἀπέδρασε, τοῦ κυνὸς μείναντος ἐν τῷ τόπῳ καὶ φυλάσσοντος τὸ σῶμα τοῦ δεσπότου αὐτοῦ. Ἕτερος δέ τις ἄνθρωπος κατὰ συγκυρίαν ἀνὰ τὴν ὁδὸν ἐκείνην διερχόμενος, τὸ σῶμα ἰδὼν νεκρὸν ἐρριμμένον καὶ σπλαγχνισθείς, ὀρύξας ἔθαψεν αὐτὸ ἐν τῇ γῇ. Τοῦτο ἰδὼν ὁ κύων καὶ ἀποδεξάμενος ἠκολούθει τῷ θάψαντι, εὐνοϊκὴν δουλείαν ἀποπληρῶν. Ἦν δὲ τὸ ἐπιτήδευμα τοῦ ἀνθρώπου κάπηλος, πάντας [P. 440] δὲ τοὺς εἰσιόντας καὶ ἐξιόντας ἔσαινεν ὁ κύων. Χρόνου δὲ παρῳχηκότος συνέβη καὶ τὸν φονέα εἰσελθεῖν τοῦ πιεῖν εἰς τὸ καπηλεῖον, ὃν ἐπιγνοὺς ὁ κύων ὐλάκτει καὶ ἐπεπήδα εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ πολλάκις γινόμενον εἰς ὑποψίαν πολλοὺς θείῳ κινήματι ἤγαγε, καὶ συσχεθεὶς εἰς κρίσιν παρεδόθη, καὶ τὸ πραχθὲν ὁμολογήσας μετὰ πάσης ἀληθείας ἀνῃρέθη, τῆς θείας δίκης ἀμυναμένης αὐτόν.

Τῷ ια' ἔτει, τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος διαπερᾶσαν τὸν Δάνουβιν, καὶ ἀποχωρισθὲν τῶν ὁμοφύλων αὐτοῦ, ἐσκήνωσεν ἐν Βάρναις ἔν τισι ὀχμαῖς καὶ ὄρεσι. Τοῦ δὲ βασιλέως ἐξελθόντος σὺν ναυσὶ καὶ στρατῷ, καὶ δὴ καὶ ἐπελθόντος κατ' αὐτῶν, οἱ Βούλγαροι τοῦτο ἀθρόως θεασάμενοι, τὴν ἑαυτῶν ἀπεγνωκότες σωτηρίαν, εἴς τι ὀχύρωμα καταφεύγουσι καὶ ἑαυτοὺς ἀσφαλίζονται. Τῶν δὲ Ῥωμαίων μὴ δυναμένων συνάψαι πόλεμον διά τε τὰ πάλματα (90) καὶ τὴν τοῦ τόπου δυσχωρίαν ἐθρασύνθη τὸ μιαρὸν ἔθνος. Συνέβη δὲ. . . καὶ τὸν βασιλέα φεύγειν διαφημίσαντες φυγῇ ἐχρήσαντο μηδενὸς διώκαντος. Ὅπερ θεασάμενοι οἱ Βούλγαροι ἐδίωξαν ὄπισθεν αὐτῶν καὶ πολλοὺς ἀνεῖλον. Καὶ ἔκτοτε διαπεράσαντες πάντες καὶ θρασυνθέντες καὶ ἐμπλατυνθέντες τὴν Ῥωμαϊκὴν χώραν ἠχμαλώτιζον. Ὅθεν καὶ ἀναγκασθεὶς ὁ βασιλεὺς εἰρήνευσε μετ' αὐτῶν, ὡς λέλεκται. Ἱρεμήσας δὲ ἐκ πάντων ἤνωσε τὰς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν προλεχθεῖσαν ἁγίαν ἕκτην σύνοδον συναθροίσας ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν τῶν Μονοθελητῶν αἵρεσιν ἀνεθεμάτισε.

Τῷ δὲ ιγ' ἔτει ἀπώσατο τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τῆς βασιλείας, καὶ μόνος ἐβασίλευσε σὺν Ἰουστινιανῷ τῷ υἱῷ αὐτοῦ.

Τῷ ιζ' ἔτει ἐτελεύτησεν ὁ εὐσεβὴς Κωνσταντῖνος, κρατήσας ἔτη ιζ', καὶ ἐβασίλευσεν Ἰουστινιανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ.

Ἰουστινιανὸς ὁ υἱὸς τοῦ Πωγωνάτου, ὁ ῥινότμητος, ἐβασίλευσεν ἔτη ι'. Οὗτος ἦν ἄνθρωπος ἀκάθεκτος τὴν ὁρμὴν καὶ ἀσυλλόγιστος ἐν παντὶ πράγματι.

Τούτῳ τῷ ἔτει (91) ἀποστέλλει Ἀβιμέλεχ πρὸς αὐτὸν βεβαιῶσαι τὴν εἰρήνην. καὶ ἐστοιχήθη ἵνα παύσῃ ὁ βασιλεὺς τὸ τῶν Μαρδαϊτῶν (92) τάγμα ἐκ τοῦ Λιβάνου καὶ κωλύσῃ τὰς ἐπιδρομὰς αὐτοῦ, καὶ παρέχῃ καθ' ἑκάστην ἡμέραν νομίσματα χίλια καὶ

A tante, iter faceret, est a latrone, quales itinera solent insidere, interfectus. Latrone fuga se subducente, canis eo in loco permansit domini cadaver custodiens. Forte alius quidam ea pergens supervenit, cadaverque projectum cernens, motus misericordia, tellure effossa sepeliit. Canis id officium pergratum habuit, seque ultro homini comitem ac servum adjunxit. Erat autem is homo conditione caupo, et solebat canis iis qui cauponam intrarent exirentque adulari. Post aliquantum temporis is etiam latro, cujus meminimus, in eam cauponam bibendi causa intravit. Quem canis agnoscens allatravit, inquit ejus faciem insiluit. Hoc sæpius factum Dei instinctu apud multos suspicionem excitavit; comprehensusque latro et coram judice

B constitutus, cum facinus uti erat ab eo perpetratum confiteretur, divinæ vindictæ pœnas dedit.

Anno 11 Bulgari, Danubio trajecto, a suis popularibus, separati, in Barnis habitaverunt, in saltibus quibusdam et montibus. Contra hos imperator classem exercitumque duxit. Sed Bulgari primo Romanorum impetu sua salute desperata in munitionem quamdam recesserunt, ibique se in tuto collocarunt; cumque eos adoriri Romani ob iniquitatem locorum non possent, ferociores facti sunt. Accidit autem... et sparso rumore imperatorem fugisse, nemine urgente fugam fecerunt. Hoc animadvertentes Bulgari a tergo eos insecuti sunt, multosque occiderunt. Inde aucta fiducia universi in Romanas provincias effusi magnas prædas egerunt. Itaque imperator coactus est cum iis pacem,

C uti diximus, componere. Pacatis rebus omnibus Ecclesiarum concordiam constituit. dictumque sacrum sextum concilium Cpolin cogens Monotheletarum hæresin damnavit,

Anno 13 fratres suos imperio detrusit, solusque cum filio suo Justiniano imperavit.

Anno 17 mortuus est Constantinus Pius, cum 17 annos imperasset. Successit ei filius Justinianus.

771 Justinianus Pogonati filius, is qui a præciso naso deinde Rinotmetus fuit cognominatus, imperavit annos decem. Homo fuit impotens animi,

D nulliusque ulla in re consilii.

Primo ejus anno Abimelechus ad eum nuntios mittit confirmandæ pacis causa; convenitque ut imperator Mardaitarum agmen coerceret in Libano ejusque impressiones compesceret, eoque nomine Arabes Romanis (93) penderent in singulos

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(90) Πάλματα quid sint, nescio. Et post συνέβη deest aliquid Xyl. — Πάλματα, *salebræ*, *scopulorum asperitas*. Goar.

(91) Nota numeri omissa; sed actum hoc fuisse primo anno, ex sequentibus liquet. — Cæterum Abimelechus hic Arabum fuit princeps, Maniæ successor. Xyl.

(92) Mardaitæ sunt a lege Saracenica apostatæ, ipsis Saracenis infensissimi. Nominis cum Hebræorum Maranis communis est radix. (Leunclavius) Goar.

(93) Hoc in Græco mutilum est. Sed ex Zonara complevi. Xyl.

dies nummos 1000, equum et servum. Imperator Paulum Magistrianum ad Abimelechum mittit pacti confirmandi gratia; idque scripto et testibus est comprehensum. Proinde imperator misso legato duodecim millia Mardaitarum revocat. Quo quidem facto Romanam potentiam accidit. Quidquid enim hodie Arabes tenent a Mopsuestia usque ad quartam Armeniam, id omne infirmum erat cultoribusque vacuum ob incursiones Mardaitarum. Quibus repressis ingentia damna Arabes Romano imperio in hunc usque diem intulerunt. Enimvero Justinianus annos non totos sexdecim natus inconsulte rem gerebat.

A ἵππον καὶ δοῦλον. Καὶ ἔπεμψεν ὁ βασιλεὺς τὸν μαγιστριανὸν Παῦλον πρὸς Ἀβιμέλεχ ἀσφαλίσασθαι τὰ στοιχηθέντα, καὶ γεγόνασιν ἔγγραφα ἐμμάρτυρα. Πέμψας οὖν ὁ βασιλεὺς ἀνελάβετο τοὺς Μαρδαΐτας χιλιάδας ιβ', τὴν Ῥωμαϊκὴν δυναστείαν ἀκρωτηριάσας· πᾶσαι γὰρ αἱ νῦν οἰκούμεναι παρὰ τῶν Ἀράβων, ἀπὸ Μοψουεστίας ἕως τετάρτης Ἀρμενίας, ἀνίσχυροι καὶ ἀνοίκητοι ἐτύγχανον διὰ τὴν ἔφοδον [P. 411] τῶν Μαρδαϊτῶν, ὧν παρασταλέντων πάνδεινα κατὰ πέπονθεν ἡ Ῥωμαίων ὑπὸ τῶν Ἀράβων μέχρι τοῦ νῦν. Νεώτερος γὰρ ὢν Ἰουστινιανὸς, ὡς ἐτῶν ις', ἀβούλως τὰ κακ' αὐτὸν διῴκει.

Anno 2 profectus in Armeniam recepit Mardaitas in Libano degentes, aheneum murum destruens. Pacem quoque cum Bulgaris factam confudit, formam a patre conscriptam perturbans, et equestres exercitus in Thraciam traduxit.

B Τῷ β' ἔτει ἐλθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς Ἀρμενίαν ἐδέξατο τοὺς ἐν τῷ Λιβάνῳ Μαρδαΐτας χάλκειον τεῖχος (94) διαλύσας. Παρέλυσε δὲ καὶ τὴν μετὰ τῶν Βουλγάρων εἰρήνην, διαταράξας τοὺς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τύπους, καὶ διαβιβάζει ἐπὶ τὴν Θρᾴκην τὰ καβαλλαρικὰ θέματα (96).

Anno 3 Justinianus expeditionem in Slavinos et Bulgaros suscepit. 772 Atque hos quidem obviam sibi factos cum pepulisset, excursione ad Thessalonicam usque facta, multas Slavinorum multitudines partim ad se deficientes partim bello superatas subegit, inque Opsicianam regionem deportavit. In reditu autem a Bulgaris intra fauces angustiarum interceptus, multis suorum amissis, ægre evasit.

Τῷ γ' ἔτει, ἐπεστράτευσεν Ἰουστινιανὸς κατὰ Σθλαβίνων καὶ Βουκγάρων. Καὶ τοὺς μὲν Βουλγάρους προσηπαντηκότας ὤθησε, μέχρι δὲ Θεσσαλονίκης ἐκδραμὼν πολλὰ πλήθη τῶν Σθλαβίνων τὰ μὲν προσρυέντα τὰ δὲ πολέμῳ παρέλαβε καὶ εἰς τὰ τοῦ Ὀψικίου 96) κατῴκισε μέρη. Ἐν δὲ τῷ ὑποστρέψαι αὐτὸν ὠδοστατήθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐν τῷ στενῷ τῆς κλεισούρας (97), καὶ μόλις ἠδυνήθη παρελθεῖν, πολλοὺς τῶν οἰκείων ἀποβαλών.

Anno 5 Arabia omni bello liberata est, omnibus ab Abimelecho subjugatis.

Τῷ ε' ἔτει ἀπηλλάγη παντὸς πολέμου ἡ τῶν Ἀράβων ἀρχή, πάντας ὑποτάξαντος τοῦ Ἀβιμέλεχ.

Anno 6 Justinianus stolide fœdus cum Abimelecho pactum confudit. Nam et in Cyprinam insulam C nulla ductus ratione volebat coloniam deducere; et nomisma ab Abimelecho missum, quia inusitate erat signatum, respuit.

Τῷ ς' ἔτει τὴν πρὸς Ἀβιμέλεχ εἰρήνην Ἰουστινιανὸς ἐξ ἀνοίας ἔλυσε· καὶ γὰρ τὴν Κυπρίνων νῆσον (98) ἀλόγως μετοικίσαι ἐσπούδασε, καὶ τὸ σταλὲν χάραγμα παρὰ Ἀβιμέλεχ νεοφανὲς ὂν οὐ προσεδέξατο.

Anno 7 ex Slavinis, quos ab eo deportatos fuisse diximus, novum exercitum 30 millium conscripsit, quem nomine populi peculiaris affecit. His fretus Arabicum fœdus rupit, et cum his et equestribus copiis juxta mare Sebastopolin profectus est. Arabes inviti, tamen pacem infringere Justiniani temeritate et injuria coacti, armis sumptis denuo ad eum accesserunt, obtestantes Deumque ultorem hujus facinoris invocantes. Cumque imperator audire ista nollet pugnamque acceleraret, tabulis pacis de conto suspensis Romanis se obvios dederunt, duce Moamedo. Victi 773 sunt D primo prælio. Cæterum Mosmedus Slavinorum duci

Τῷ ζ' ἔτει Ἰουστινιανὸς ἐπελέξατο ἐκ τῶν μετοικισθέντων ὑπ' αὐτοῦ Σθλαβίνων καὶ ἐστράτευσε χιλιάδας λ', οὓς ἐπωνόμασε λαὸν περιούσιον. Τούτοις θαῤῥήσας λύει τὴν Ἀράβων συμφωνίαν· παραλαβὼν γὰρ τὸν περιούσιον λαὸν καὶ τὰ καβαλλαρικὰ θέματα ἐπορεύθη ἐν Σεβαστοπόλει (99) τῇ παρὰ θάλασσαν. Τῶν δὲ Ἀράβων μὴ βουλομένων λύειν τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ τῇ βασιλικῇ αἰτίᾳ καὶ προπετεία τοῦτο πρᾶξαι ἀναγκαζομένων, ὁπλισθέντες καὶ αὐτοὶ παρεγένοντο πάλιν τῷ βασιλεῖ, μαρτυρόμενοι καὶ τὸν Θεὸν ἐκδικητὴν τούτων προκαλούμενοι. Τοῦ δὲ βασιλέως μηδὲ ἀκοῇ δέξασθαι ταῦτα ἀνασχομένου, ἀλλὰ πρὸς μάχην μᾶλλον κατεπείγοντος, τὸν τῆς εἰρήνης ἐγγαφον χαρ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(94) Mardaitarum agmen, quo velut æneo muro objecto Saracenorum irruptiones reprimebantur. Goar.

(95) Sic Blondus et Diaconus. Xyl.

(96) Quandoque *obsequium*, frequentius *provinciam* et *agmen* militum refert vox ὀψίκιον. *Legionem* significat, ubi tum apud auctorem tum Theophanem, τοὺς τοῦ Ὀψικίου, κόμητα Ὀψικίου et similia leges. Provinciam Asiæ, Bithyniam nimirum, designat in Leone Philosopho: Ἠγάγετο δὲ κόρην ἐκ τοῦ Ὀψικίου. In Romano Lecapeno: Περιενόστει τὸ Ὀψίκιον. In Zoe: Ἐν τοῖς τοῦ Ὀψικίου κτήμασιν αὐτοῦ. Goar.

(97) Suidas κλεισοῦραι· οὕνω καλοῦνται τὰ ὀχυρώματα τῶν διαβάσεων τῇ πατρίῳ τῶν Ῥωμαίων φωνῇ. Clusas vocant Francorum annales. Loci quoque præfectura κλεισοῦρα est Constantinus *De admin. imp.*: Καὶ ἐγένετο κλεισοῦρα. Præfectus ipse κλεισουριάρχης. Goar.

(98) Haud scio an Cyprum. Xyl.

(99) Ponti Cappadocii urbe, de qua Ptolemæus v, 6. Goar.

τὴν ἐπὶ φλαμουλίου (1) κρεμάσαντες καὶ προάγοντες κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὥρμησαν, Μωάμεδ στρατηγὸν ἔχοντες. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἡττήθησαν Ἄραβες, ὁ δὲ Μωάμεδ τῷ στρατηγῷ τῶν Σθλάβων (1*) κούκουρον (2) γέμοντα νομισμάτων πέμψας, καὶ πολλαῖς ὑποσχέσεσι τοῦτον ἀπατήσας, πείθει προσφυγεῖν αὐτῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων Σθλάβων, καὶ οὕτω Ῥωμαίοις τὴν τροπὴν περιεποιήσατο. Ὅθεν Ἰουστινιανὸς τὸ τούτων ἐγκατάλειμμα ἀνεῖλε σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἐν τῷ πρὸς Νικομήδειαν Λευκάκτῃ.

A pharetram nomismate refertam misit, multisque inducto promissionibus persuasit uti ad se cum Slavinorum viginti millibus transfugeret. Quo facto Romani victi pulsique sunt. Ob hoc Justinianus, quidquid Slavinorum reliquum fuit, una cum mulieribus et liberis interfecit in Leucacta Nicomediæ.

Τῷ ἡ' ἔτει, Σαββάτιος (3) ὁ Ἀρμένιος μαθὼν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἧτταν, τὴν Ἀρμενίαν παρέδωκε τοῖς Ἄραψιν. Ὑπετάγη δὲ αὐτοῖς καὶ ἡ ἔσω Περσὶς ἡ λεγομένη Χοροσάν.

Anno 8 Sabbatius Armenius cognita Romanorum clade Arabius Armeniam tradidit. Subdita etiam iis est interior Persis, cui nomen Chorosan.

[P. 442] Τῷ θ' ἔτει γέγονεν ἔκλειψις ἡλίου ὡς ἀστέρας φανῆναι. Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπεστράτευσε Μωάμεδ τῇ Ῥωμαίων γῇ, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς πρόσφυγας Σθλάβους ὡς ἐμπείρους τῆς Λώρας, καὶ πολλοὺς ἠχμαλώτευσεν. Ἰουστινιανὸς δὲ τῶν κτισμάτων ἐπιμελούμενος κτίζει τὸ Ἰουστινιανοῦ λεγόμενον τρικλίνιον καὶ τὰ τοῦ παλατίου περιτειχίσματα. Ἐπέστησε δὲ τούτοις Στέφανον τὸν Πέρσην, σακελλάριον ὄντα καὶ πρωτευνοῦχον, κύριον καὶ ἐξουσιαστὴν (4), λίαν ὄντα αἱμοβόρον καὶ ἀπηνῆ, καὶ ἀνηλεῶς ἔτυπτε τοὺς ἐργολάβους καὶ ἐλιθοβόλει. Τοῦ δὲ βασιλέως ἀποδημήσαντος καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ Ἀναστασίαν τὴν Αὐγοῦσταν δι' ἀδηνων (5) ἐμαστίγωσεν. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀββᾶς Θεόδοτος (6) ὅ ποτε ἔγκλειστος, γενικὸς λογοθέτης κατασταθείς, πολλοὺς τῶν ἐμφανῶν ἀρχόντων ἀναιτίως ἔτιμωρεῖτο καὶ δημεύσει ὑπέβαλλε καὶ σχοινίοις κρεμῶν κατὰ κεφαλῆς ἀχύροις ἐκάπνιζεν. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἔπαρχος βασιλικῇ κελεύσει πλείστους ἐναποκλείστους ἔποίει. Ταῦτα πάντα ἠδύσησε τὸ πρὸς τὸν βασιλέα μῖσον τοῦ λαοῦ. Πλησίον δὲ τοῦ παλατίου βουλόμενος βάθρα τῶν Βενέτων καὶ φιάλην (7) κτίσαι εἰς τὸ τελεῖσθαι ἐκεῖ τὸ σαξιμοδέ-

Anno 9 tantus fuit solis defectus ut astra visa fuerint. Eodem anno Moamedus Romanorum ditionem bello petiit, comitatus transfugis Slavinis ut regionum peritis, multosque mortales abduxit. Justinianus vero ædificiis intentus condit triclinium ab ipso denominatum et mœnia palatii. Operi huic præfecit Stephanum Persam cum plena potestate, sacellarium et eunuchorum principem, hominem nimis quam sanguinarium et crudelem, qui absque ulla misericordia operarios verberabat atque lapidabat. Atque adeo imperatore peregre profecto matrem ejus Anastasiam Augustam loris flagellavit. Itidem et Theodotus monachus, pridem in claustro vitam degens, tum generalis logotheta constitutus, multos procerum nulla ipsorum culpa suppliciis affecit, bona eorum publicavit, 774 funibusque ita suspensos ut capita deorsum verterent palearum fumo vexavit. Sed et urbis præfectus plurimos mandato imperatoris in carcerem compegit. Quibus omnibus odia populi in imperatorem creverunt. Erat vicina palatio ædes Deiparæ Virginis, Metropolitana dicta: eam demoliri Justinianus

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(1) Zonaras δόρατι. Apud Nicetam significat σημαίαν. Hastile ergo vexilli fuit, et pro signo militari fœderis litteras Arabes gestarunt. Xyl.—Φλαμουλίου. In ipso conto, unde *flamula*, præliantium *signum* sive *vexillum* dependebat. De *flamula* plurima Rigaltius. Goar.

(1*) Σλαβίνων lege hic et infra.

(2) Apud Nicetam hoc pro γωρυτός positum est. Inde nostrum Teutonicum *kocher:* aut potius hoc a nostro desumptum. Xyl.

(3) *Sabbis patricius*, et *Cerasa* est apud Diaconum. Xyl.

(4) Quæ infra in Basilio et Constantino Romani FF dicetur Ἐπείκτης, qui præest operis, et eas urget. Goar.

(5) Habenis puto Apud Suidam est μάστιγας αὐτῇ ἐν ὀχήματι ὡς οἱ γραμματισταὶ παισὶν ἐπιθέμενος. Xyl. — *Scuticis*, quales sunt equorum *habenæ*. Meursius de illis docte verbo ἀβίναι vel ἀβῆναι. Goar.

(6) Sic et supra de monacho qui Mahometis Gabrielum suo testimonio comprobavit. Et alias etiam. De generali logotheta supra adnot. 1. Xyl.

(7) Phialam puto. dicere eum, quod alias est amphitheatrum, in quo sedens populus ludos spectaret. Suidas non videtur abludere in ἀμφίθετος φιάλη. Diacon l. xix ait phialam ideo exstructam, ut ibi populus imperatorem exciperet; quos huic sententiæ non repugnat. Nam σαξιμοδέξιον quid sit, sciunt (opinor) barbari. Xyl. — Πλησίον δὲ τοῦ παλατίου. Ex regiæ CP. descriptione, penetrata obvii primum muri porta, amplissimum atrium fidelissimo satellitio munitum popularibus turbis pervium et concessum occurrisse liquet. Ibi Venetæ parti, cui propensius affecti erant imperatores ob rebelliones a Prasina ceu potentiore sæpius excitatas, Justinianus hic sedes lapideas, quibus sese redeuntem vel egressurum faustis acclamationibus exceptura consisteret, exstruere moliebatur. Vicini nihilominus templi religione deterritus, ne se populi querelis objiceret, patriarchæ Callinici vota cœptis auxiliari expetiit. Ille non dejiciendis sed dedicandis templis cum preces ab Ecclesia statutas primo respondisset, mox imperatoris auctoritate victus, vim factam et assensum violenter extortum novo Dei præconio adinvento manifestavit apertius. Βάθρα porro τῶν Βενέτων *lapideæ sedes* erant *Venetæ factioni parandæ*, et, ut loquitur Paulus Diaconus, *bases populi construendæ, ut illic imperatorem susciperent*. Nam et ibidem vel juxta constitisse Prasinos, colligo ex Leone Grammatico in Theophilo scribente, τὰς ἀναβάθρας ἔνθα οἱ δῆμοι ἵστανται. Alium nihilo secius locum a Prasinis Venetos delegisse Simocatta, ubi de coronatione Leontiæ Phocæ tyranni uxoris, scribit VIII,2. Τὴν φιάλην. Machina, qua e statuis marmoreis, metallicis fistulis vel apertis tubis profunditur, spargitur, in altum evibratur, ac tum oculorum cu-

locoque ejus gradus Venetorum et phialam ædificare volebat,ut ibi saximodeximum ageretur. Ideo a Callinico patriarcha postulabat ut ejus ædis destruendæ causa Deum is oraret.Respondit patriarcha votum sibi esse,. quod templi erigendi causa faceret : nullum dejiciendi gratia receptum esse. Sed vi adactus tandem lacrymabundus ita ait : Gloria Deo, qui omnia perfert, nunc et semper et in æternum. His auditis destructa est ædes et phiala condita, Templum nomine Metropolitanum imperator in Petrino fecit.

Decimo anno Moamedus in quartam Armeniam exercitum duxit. multisque abductis domum rediit. Eodem anno Justinianus imperio pulsus est hoc pacto : Mandavit Stephano patricio et Rusio duci ut noctu populum Cpolitanum necarent, cædis initio a patriarchis facto. Sub hoc ipsum tempus Leontius patricius, qui cum dux Orientalium fuisset, re bello præclare gesta per calumniam delatus trienniumque in carcere detentus erat, subito evocatus inde fuit ac dux Græciæ factus, jussusque suis in tres celoces impositis eo ipso die urbe evehi. Ea nocte in **775** Sophiæ portu tempus navigandi præstolans cum amicis suis negotia sua componebat. Inter eos qui ipsum vere amabant, summa vaticinabantur ipsi Paulus præsertim monachus claustri Callistratici, astronomiæ peritus, et Gregorius Cappadox claustri Floriani princeps. Quibus eum diceret Leontius captivo sibi imperium ab ipsis promitti. vitæque dubio ac mortem singulis horis exspectanti, ii unaviter eum rem aggredi jusserunt jam nunc implendam.Ergo Leontius suis armatis secum sumptis tacite ad prætorium venit. pulsatisque foribus simulant eo imperatorem venire. ut de quibusdam qui ibi erant statueret. Cum præfecto id indicatum esset, actutum prodiit, portasque cum aperuisset, est a Leontio vinctus. Tum Leontius carceribus reclusis milites diu in iis detentos eduxit atque armavit, cumque iis in forum prodiit, vociferans : Quicunque Christiani sunt, ad ædem Sanctæ Sophiæ præsto sint. Dimisit etiam qui idem per omnes regiones proclamarent. Turbata multitudo confestim

A ξιμον (8), ἐπεὶ ναὸς ἦν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν μητροπολιτῶν, ἀπῄει Καλλίνικον τὸν πατριάρχην ποιῆσαι εὐχήν, ἵνα καταλύσῃ τὴν τοιαύτην ἐκκλησίαν. Ὁ δὲ πατριάρχης ἔλεγεν ὅτι Εὐχὴν ἐπὶ συστάσει ἐκκλησίας ἔχομεν, ἐπὶ δὲ καταλύσει οὐ παρελάβομεν Βιασθεὶς δὲ εἶπεν ὁ πατριάρχης μετὰ δακρύων· « Δόξα τῷ Θεῷ ἀνεχομένῳ πάντα νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. » Τοῦτο ἀκούσαντες κατέλυσαν τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐποίησαν τὴν φιάλην. Ἐποίησε δὲ εἰς τὸ Πετρὶν ἐκκλησίαν (9 , ἣν ἔλεγε τῶν Μητροπολιτῶν.

Τῷ ι' ἔτει ἐπεστράτευσε Μωάμεδ τὴν τετάρτην Ἀρμενίαν, καὶ αἰχμαλωτεύσας πολλοὺς ἀνέστρεψεν. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ἔτει Ἰουστινιανὸς ἐξεβλήθη τῆς βασιλείας τρόπῳ τοιῷδε· Ἐκέλευσε Στεφάνῳ πατρικίῳ καὶ στρατηγῷ τῷ Ῥουσίῳ νυκτὸς ἀποκτεῖναι τὸν δῆμον Κωνσταντινουπόλεως, ἄρξασθαι δὲ ἀπὸ τῶν πατριαρχῶν. Λεόντιος δὲ πατρίκιος καὶ στρατηγὸς τῶν Ἀνατολικῶν (10) γενόμενος, ἐν πολέμῳ εὐδοκιμήσας καὶ κατηγορηθείς, ἐν φρουρᾷ κατεκλείσθη ἐπὶ τριετῶ χρόνον. Ἐξάπινα δὲ ἀνακληθεὶς στρατηγὸς Ἑλλάδος προεβλήθη, ἐκελεύσθη δὲ ἐμβληθῆναι δρόμωνας καὶ αὐθημερὸν ἀποκινῆσαι τῆς πόλεως Ταύτῃ δὲ τῇ νυκτὶ ἐν τῷ τῶν Σοφιῶν λιμένι πρὸς τὸ ἐκπλωῖσαι προσορμίσας συνετάσσετο τοῖς φίλοις αὐτοῦ. Ἐν οἷς καὶ οἱ γνησίως αὐτὸν φιλοῦντες χρησιμῳδίαν αὐτῷ ἐδίδουν, ὅ τε Παῦλος μοναχὸς καὶ ἀστρονόμος τῶν [P. 443] Καλλιστράτων (11), καὶ Γρηγόριος Καππαδόκης ὁ κλεισουριάρχης μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῶν Φλώρου. Λέγει οὖν ὁ Λεόντιος πρὸς αὐτούς· « Ὑμεῖς διεβεβαιοῦσθέ με ἐν τῇ φυλακῇ περὶ βασιλείας, καὶ νῦν ἡ ζωή μου ἐν κακοῖς τελειοῦται· καθ' ὥραν γὰρ τὸν θάνατόν μου ἐκδέχομαι. Οἱ δὲ εἶπον· Σὺ μὴ ὀκνήσῃς, καὶ τοῦτο ἰδοὺ πληροῦται. Καὶ λαβὼν ὁ Λεόντιος τοὺς ἀνθ ὡπλους αὐτοῦ μετὰ ἁρμάτων (12) ἀνῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον μετὰ σιγῆς, καὶ κρούσαντες τὴν πύλην προεφασίσαντο τὸν βασιλέα παραγενέσθαι ἐπὶ τῷ διοικῆσαί τινας τῶν ἐκεῖσε ὄντων. Μηνυθέντος δὲ τοῦ ἐπάρχου καὶ συντόμως ἐλθόντος καὶ ἀνοίξαντος, εὐθὺς δεσμεῖται ὑπὸ Λεοντίου. Ἀνοίξας δὲ ὁ Λεόντιος τὰς φυλακὰς τοὺς ἀποκεκλεισμένους χρόνοις πολλοῖς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

pidine satiata ad concurrentis populi sublevandam sitim et exstinguendos ardores servatur et ultro liberaliter aqua exhibetur, φιαλη est quasi *phiala*, lymphis exhibendis vas idoneum Hujusmodi phialis ædes publicæ, templa. nec non palatia semper abundare exquisiverunt ; de quibus Euchologica et doctissimus Allatius. Goar.

(8 At qui celebrabatur istud σαξιμοδέξιμον, ut perficiendo locus ecclesiæ foret necessarius ? Vocabulum obscurum et difficile paucis emodat Leo Grammaticus in Theophilo : Φιαλην (forsan φιαλην) ἐν ᾧ γίνεται τὸ σαξιμοδέξιμον λεγόμενον, τῶν ἵππων ἀμφοτέρων τῶν μερῶν διερχομένων μετὰ γρυσῶν σαγισμάτων. Partes itaque in circo decertaturæ, vel præcedentem imperatorem (facta toties in historicis decantata προελεύσει sive προόδῳ, hoc est cum solemni pompa processu) comitaturæ in Saxi-

B modeximotectos aureis stragulis equos ostentabant et eo digressæ capessebant viam. Locus forsan ita dictus,quod esset ἔσαξις δήμων δεξομένων *partium populi imperatorem excepturarum introductio*. Goar.

(9) Ad destructam compensandam. Πετρίον sæpius in hoc opere nuncupatur. Goar.

(10 Στρατηγὸς τῶν Ἀνατολικῶν, comes Orientis est, de quo *Notitia Imperii*. Στρατηγὸς τῆς Ἑλλάδος proconsul Achaiæ est sive Græciæ, Illyrici præfecto quondam subjectus *Notitia Imperii*, et in eam Pancirollus c. 103 Goar.

(11) Meminit Zonaras in *Philip*. Xyl.

(12 Non video quam huc commodi fuerint currus. Forte ἅρμων, ut multa Latine. Sed et infra in Monomacho in Catalini Patzinacæ historia ἅρματα pro armis diserte ponuntur, neque id semel. Xyl.

στρατιώτας ἔλυσε καὶ ὥπλισε, καὶ σὺν αὐτοῖς εἰς τὸν φόρον κρίξων ἐξῆλθεν· Ὅσοι Χριστιανοί, εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν· καὶ πέμψας καθ' ἕκαστον ρεγεῶνα, τὴν αὐτὴν φωνὴν ἀνέκραγον. Τὸ δὲ πλῆθος τῆς πολεως θορυβηθὲν σπουδῇ εἰς τὸν λουτῆρα (13) τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας συνηθροίσθη, καὶ ὁ πατριάρχης τούτοις συνὼν ἐφώνει· Αὕτη ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος. Τὸ δὲ πλῆθος ἦραν φωνήν· Ἀνασκαφῇ (14) τὰ ὀστᾶ Ἰουστινιανοῦ. Καὶ οὕτως ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ἐξέβραμε πᾶς ὁ λαός· Ἡμέρας δὲ γενομένης ἐξάγουσι τὸν Ἰουστινιανὸν εἰς τὸ ἱπποδρόμιον διὰ τῆς σφενδόνης, καὶ βινοκοπήσαντες αὐτὸν ἐξώρισαν ἐν Χέρσῳνι. Θεόδοτον δὲ τὸν μοναχὸν καὶ Στέφανον τὸν σακελλάριον σχοίνοις ἐκ ποδῶν δήσαντες σύρουσι διὰ τῆς λεωφόρου, καὶ εἰς τὸν Βουνὸν (15) καταγαγόντες κατακαίουσι. Καὶ οὕτως Λεόντιον βασιλέα εὐφημοῦσι. Τὸν δὲ τῆς πατριαρχίας θρόνον διεῖπε Καλλίνικος.

A ad lavacrum Magnæ Ecclesiæ coivit: præs usque una pontifex summus hunc esse diem illum a Domino factum [22] clamavit. Et populus sublato clamore vociferabatur: Refodiantur ossa Justiniani. Hoc modo universus populus in circo discurrebat. Prima luce Justinianum per Fundam in circum producunt, nasoque truncatum Chersonam relegant. Theodotum 776 vero monachum et Stephanum sacellarium, funibus ad pedes alligatis, per viam publicam ad Bovem pertractos comburunt. Atque ita faustis acclamationibus Leontium imperatorem salutant, Callinico solium patriarchæ occupante.

Κόσμου ἔτος ϛρπη', τῆς Χριστοῦ παρουσίας ἔτος χϛ', Λεόντιος βασιλεὺς Ῥωμαίων ἔτη γ'. Τούτου τῷ α' ἔτει πάντοθεν εἰρηνικῶς διετέλεσε.

B Anno mundi 6188, ab adventu Christi 694 Leontius imperator Romanorum factus imperavit annos 3. Primo ejus anno cuncta ubique pacata fuerunt.

Τῷ β' ἔτει ἐπεστράτευσεν Ἀλιδὶ (16) τὴν Ῥώμην, καὶ πολλοὺς αἰχμαλωτίσας ὑπέστρεψεν. Ἐστασίασε δὲ καὶ Σέργιος ὁ πατρικίαχης τῆς Λαζινῆς (17), καὶ ταύτην τοῖς Ἄραψιν ὑπέταξε.

Anno secundo Alidis in Romanam ditionem fecit impressionem, multisque abductis captivis retro abiit. Sergius quoque patricius Lazicæ defecit, ac Lazicam Arabibus tradidit.

Τῷ γ' ἔτει ἐπεστράτευσαν οἱ Ἄραβες τὴν Ἀφρικὴν, καὶ ταύτην παρέλαβον. Ὁ δὲ Λεόντιος ἀποστέλλει τὸν πατρίκιον Ἰωάννην ἱκανὸν ὄντα μετὰ πάντων τῶν Ῥωμαϊκῶν πλοίμων, ὃς τοὺς ἐχθρους τρέψας ἐδίωξε καὶ ἅπαντα τῆς Ἀφρικῆς τὰ κάστρα ἠλευθέρωσε. Καὶ καταλιπὼν ταξατίωνα (18) ἴδιον τῷ βασιλεῖ ταῦτα ἐδήλωσε, καὶ ἐκεῖ ἐχείμασεν. Ὁ δὲ πρωτοσύμβουλος (19) τῶν Ἀράβων τοῦτο μαθὼν, πολλῷ πλείω καὶ δυνατώτερον τοῦ πρώτου στόλον ἀποστείλας τὸν Ἰωάννην ἐκδιώκει, καὶ ἐκεῖ φοσσατικῶς ἀπλήκεύει (20). Ὁ δὲ στρατὸς εἰς σύστασιν ἐλθὼν Ἀψίμαρον ἀναγορεύουσι βασιλέα, δρουγγάριον (21) τῶν Κιβυρραιωτῶν ὄντα καὶ ἐκεῖσε

C Anno tertio Arabes expeditione facta Africam ceperunt. Eo Leontius Joannem patricium virum strenuum mittit cum universa Romanorum classe; qui, fusis pulsisque hostibus, omnia Africæ castra cepit, relictoque suo ibi legato, de re gesta imperatorem certiorem fecit atque in Africa ipse hiemavit. At Arabum princeps (qui protosymbulus, quasi consul vel concilii princeps ab iis usurpatur, re cognita, multo majore ac quam fuerat prios validiore classe missa Joannem inde profligat, castraque fossa munita locat. At Romanorum exercitus, mota seditione, Apsimarum imperatorem creat, drungarium Cibyrrhæotarum, statimque Tiberium nominat

[22] Psal. CXVII, 24.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(13) *Baptisterium* Magnæ Ecclesiæ, alias λουτρόν, κολυμβήθρα, βαπτιστήρ dictum. Goar.

(14) Obscurum quid sibi hoc velit. Ego tamen arbitror his verbis significari Justiniano huic Rhinotmeto abrogari imperium, neque volui mutare quidquam, tametsi prope constet mendum subesse, et non satis pateat quid sit viventis ossa refodi. Certe sic infra est in eodem iterum imperante, bisque positum, ἀνέσκαψαν τὸν Ἰουστινιανόν abrogarunt ei imperium Quod credo factum ita esse, ut statuæ imperatori positæ simul everterentur. Idem est in Artem, et in Calaphate. Et hic paulo post nomen ἀνασκαφῆς ponitur pro abrogatione imperii. Xyl.

(15) Βουνόν pro βοῦν mendose habet codex quod vel ex Zonara liquet Meminit hujus fori sæpe supra etiam Noster. Vide Zonar. in fine Phocæ. Xyl. — Βουνόν, *Montem*, locum Cpolis ita vocatum. *Taurum* scribit Paulus Diaconus, Xylander *Bovem*, sed ignare: quamvis βουνόν in neutro modernis *carnem bubulam* sonet. Goar.

(16) Diaconus *Senalidus*. Pro Ῥώμην haud dubie legendum Ῥωμανίαν. vel saltem hoc per illud intelligendum, ut post in Apsimaro. Pro πατρικίχης πατρίκιος ex eodem scribe Xyl.

(17) Colchidis regionis. Goar.

(18) Ταξατίωνα καταλιπών quid sit, nondum didici. Xyl. — *Taxationem* jurisconsulti interpretantur: sed alia est hic vocis interpretatio, inquit Meursius. Certe, subdit ille, Xylander non satis bene *legatum*: debuerat potius *præsidium* ponere, tuendo nimirum ipsi Joanni concessum ταξατίωνα ἴδιον. Sic apud Const. *De admin. imp*: Κρατοῦντος τοῦ Ἀβιμέλεχ ἐπεστράτευσαν οἱ Ἄραβες τῇ Ἀφρικῇ, καὶ ταύτην παρέλαβον, καὶ ἐκ τοῦ οἰκείου στρατοῦ ταξατίωνα ἐν ταύτῃ κατέστησαν. Goar.

(19) Apud Zonaram protososymbulus legitur, vitiose puto. Xyl.

(20) Interpretor: *juxta militiæ leges exercitum viresque omnes admovet*. Goar.

21) Drungarius est tribunus militum, ut ex Ælian et libello *De Officiis Palatii* Wolfius annotavit. Vide Turnebum etiam, XXIV, 25 Adver. Cibyratæ in Cilicia sunt. Xyl. — Δρουγγάριον τῶν Κιβυρραιωτῶν. Erant in exercitu Romanorum navales turmæ sicut et terrestres, proprio provinciarum nomine dictæ. Nominatissima fuit Cibyrræotarum a Cibyra sive Cibyra Cariæ urbe

At ut urbe lues bubonum grassata quatuor mensium **777** spatio magnam vim hominum sustulit. Apsimarus interim cum sua classe ad Sycas seu Ficus appellit; et in urbem per proditionem admissus Leontium, præciso naso, in Dalmatæ monasterio asservari jubet, amicosque ejus publicatis eorum bonis relegat. Tum germanum suum fratrem Heraclium omnibus pedestribus equestribusque copiis præficit solum ut rei gerendæ maxime idoneum, mittitque ut partes Cappadociæ et claustra percurrat, ac quid hostis moliatur observet.

A ὑπάρχοντα, Τιβέριον [P. 444] αὐτὸν μετονομάσας. Ἐν δὲ τῇ πόλει ἡ τοῦ βουβῶνος λύμη ἐνέσκηψε, καὶ ἐν τέσσαρσι μησὶν ἀπώλετο πλῆθος πολύ. Καταλαμβάνει δὲ Ἀψίμαρος ἅμα τῷ συνόντι αὐτῷ στόλῳ, καὶ προσώρμησεν ἐν Συκαῖς (22), καὶ προδοσίας γενομένης εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ τὸν μὲν Λεόντιον ῥινοκοπήσας ἐν τῇ τοῦ Δαλμάτου μονῇ φυλάσσεσθαι προσέταξε, τοὺς δὲ φίλους αὐτοῦ δημεύσας ἐξώρισεν. Ἡράκλειόν τε τὸν γνήσιον αὐτοῦ ἀδελφὸν, ὡς λίαν ἱκανώτατον, μονοστράτηγον (23) πάντων τῶν ἔξω καβαλλαρικῶν (24) καὶ τῶν κλεισουρῶν διατρέχειν καὶ τὴν κατ' ἐχθρῶν θεμάτων προβαλόμενος, ἐπὶ τὰ μέρη Καππαδοκίας ἐχθρῶν ποιεῖσθαι φροντίδα ἀπέστειλεν.

Apsimarus, qui et Tiberius, imperavit annos 7. Primo ejus anno Abderachman, mota seditione in Perside, regnum in ea Chagano ejecto obtinuit.

B Ἀψίμαρος ὁ καὶ Τιβέριος ἔτη ζ'. Τούτου τῷ α' ἔτει ἐστασίασεν Ἀβδεραχμὰν ἐν Περσίδι, καὶ ἐκυρίευσεν αὐτῆς, καὶ ἐδίωξε τὸν Χαγάνον ἀπ' αὐτῆς.

Anno secundo pestis fuit. Et Moamedus cum Arabum copiis bellum Abderachmani facit. Comque ingressus Persidem esset, cum Chagano se conjungit. Eo bello Abderachman cæsus et Persis Chagano restituta est. Romani autem Syriam ad Samosata usque pervagati, vicinasque regiones populati, ad millia, ut fertur, ducenta Arabum interfecerunt; spoliisque et præda amplissimis potiti magno sui metu excitato reverterunt.

Τῷ β' ἔτει, γέγονε θανατικὸν μέγα. Καὶ ἐπεστράτευσε Μωάμεδ σὺν τῷ πλήθει τῶν Ἀράβων κατὰ τοῦ Ἀβδεραχμάν. Καὶ καταλαβὼν τὴν Περσίδα ἑνοῦται τῷ Χαγάνῳ, καὶ πολεμήσαντες τῷ Ἀβδεραχμὰν κτείνουσιν αὐτὸν, καὶ πάλιν τῷ Χαγάνῳ τὴν Περσικὴν ἀρχὴν ἐχειρίζουσιν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατέδραμον Συρίας ἕως Σαμοσάτου, καὶ προνομεύσαντες τὴν πέριξ χώραν ἀπέκτειναν, ὡς φασι, χιλιάδας διακοσίας Ἀράβων, πλεῖστά τε σκῦλα καὶ αἰχμαλωσίαν πολλὴν λαβόντες ὑπέστρεψαν, φόβον μέγαν ἐμποιήσαντες αὐτοῖς.

Tertio anno Abdelas Romanos bello adortus, Antarado frustra oppugnatas, re infecta abiit, et Mopsuestiam condidit, imposuitque ei præsidium.

C Τῷ γ' ἔτει ἐπεστράτευσεν Ἀβδελᾶς (25) κατὰ Ῥωμαίων, καὶ πολιορκήσας Ἀντάραδον καὶ μηδὲν ἀνύσας ὑπέστρεψε, καὶ ᾠκοδόμει τὴν Μοψουεστίαν, καὶ ἔθετο ἐν αὐτῇ φυλακήν.

778 Anno 4 Baanes, cognomine Heptadæmon a septem dæmonibus, quartam Armeniam Arabibus tradidit. Apsimarus Philippicum patricium Niceplori filium relegavit, quod is ex insomnio (aiebat enim per quietem et imaginatum caput suum ab aquila obumbrari) rmperium sibi speraret.

Τῷ δ' ἔτει Βαάνην ὁ Ἑπταδαίμων τὴν τετάρτην Ἀρμενίαν τοῖς Ἄραψιν, ὑπέταξεν. Ἀψίμαρος δὲ Φιλιππικὸν τὸν υἱὸν Νικηφόρου πατρίκιον ἐξώρισεν ὡς ὀνειροπολούμενον βασιλεῦσαι· ἔφασκε γὰρ ἑωρακέναι κατ' ὄναρ ὅτι ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐσκιάζετο ὑπὸ ἀετοῦ.

Quinto anno principes Armeniæ, concitata adversus Sarracenos seditione, iis interfectis, ab Apsimaro missis legatis auxilium petunt. Sed Moamedus facta expeditione, multis cæsis, Armeniam rursum Sarracenis subdit, proceresque Armenios omnes uno in loco vivos cremat Eodem anno Azar decem milia ducens Cililiam invadit. Quem adortus imperatoris frater Heraclius majorem ho-

Τῷ ε' ἔτει ἐστασίασαν οἱ ἄρχοντες Ἀρμενίας κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, καὶ τοὺς ἐν Ἀρμενίᾳ Σαρακηνοὺς ἀπέκτειναν. Καὶ αὖθις πρὸς Ἀψίμαρον πέμπουσι καὶ Ῥωμαίους εἰς τὴν αὐτῶν χώραν φέρουσιν. Ὁ δὲ Μωάμεδ ἐπιστρατεύσας κατ' αὐτῶν πολλοὺς κτείνει, καὶ τὴν Ἀρμενίαν Σαρακηνοῖς ὑποτάσσει, τοὺς δὲ μεγιστᾶνας τῶν Ἀρμενίων ζωοκαύστους ἐν ἑνὶ τόπῳ ἐποίησε. Τούτῳ τῷ ἔτει ἐπεστρά-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

magna Straboni l. XIII vocata, cui prætectus δρουγγάριος dictus imperabat. Δ οὔγγος autem totius classis erat pars tertia vel quarta. δρουγγάριος hujusmodi *militum globi* ductor. Hinc sicut δροῦγγος scribit Mauricius l. I *Strategicorum* μέρος ἐστὶ, τὸ ἐκ τριῶν συγκειμένων ἀθροισμα, drungarios totidem fuisse sequitur. Leo in Naumachicis οἱ τῶν ἄλλων θεμάτων πλώϊμοι στρατηγοὶ δρουγγάριοι ἐκαλοῦντό ποτε τοῖς ἄνω χρόνοις. Theopæanes στολων τῶν Κιβυρραιωτῶν memorat in Copronymo. GOAR.

(22. In loco *Galata* nunc dicto, de quo Stephanus: *Sycæ*, inquit, *est civitas e regione novæ Romæ*. Idem habet Socrates II, 30. GOAR.

(23) Hic drungario opponitur, qui solus aciei imperat. GOAR.

(24) Ex Zonara videtur legendum, quod secutus sum, τῶν πεζῶν καὶ καβαλλ. XYL.

(25) Legitur et Ἀβδερᾶς. Sed illud prætuli, cum Diaconus hunc vocet Abdallam Saracenorum ducem, l. 20. Sed quod ibi legitur Tarentum obsedisse, perspicue est mendosum, legendumque ut Noster recte habet. et apud hunc et apud alios Autaradum, quæ insula est inter Cyprum sita et Syriam. Sed et reliqua Noster plenius, utiliter eum aliis comparandus. XYL.

τευσεν Ἀζὰρ τὴν Κιλικιαν μετὰ χιλιάδων δέκα, καὶ περιτυχὼν αὐτοῖς Ἡράκλειος ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τοὺς πλείοτας ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς, δεσμίους τῷ βασιλεῖ ἐξαπέστειλε.

Τῷ ς' ἔτει Ἄζιδας ὁ τοῦ Χουνεῖ ἐπεστράτευε τὴν Κιλικίαν, καὶ πολιορκήσας τὸ Σίσιον κάστρον κατέβαλεν· ὃν ἐπιφθάσας ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς καὶ πολεμήσας κτείνει δώδεκα χιλιάδας Ἀράβων. Τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲ ἐν Χερσῶνι διάγοντος καὶ λέγοντος πάλιν [P. 443] ἑαυτὸν βασιλεύειν, οἱ τῶν ἐκεῖσε οἰκήτορες τὸν ἐκ τοῦ βασιλέως κίνδυνον φοβηθέντες ἐβουλεύσαντο τοῦτον ἀνελεῖν ἢ τῷ βασιλεῖ περαπέμψαι. Αὐτὸς δὲ τοῦτο διεγνωκὼς ἠδυνήθη ἐκφυγεῖν, καὶ εἰς τὸ Δαρὰς ἐλθὼν ἠτήσατο τὸν τῶν Χαζάρων (26) Χαγάνον ἰδεῖν. Καὶ ὃς ἐδέξατο αὐτὸν μετὰ τιμῆς, καὶ ἐξέδοτο αὐτῷ εἰς γυναῖκα Θεοδώραν τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ. Καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον προτροπῇ τοῦ Χαγάνου κατῆλθεν εἰς Φαναγουρίαν (27), κἀκεῖ διέτριβε μετὰ Θεοδώρας. Ταῦτα ἀκούσας Ἀψίμαρος πέμπει πρὸς τὸν Χαγάνον ὑποσχόμενος αὐτῷ δῶρα πολλὰ, εἰ τὸν Ἰουστινιανὸν ζῶντα αὐτῷ περαπέμψει, ἢ κἂν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ἐξάντος δὲ τοῦ Χαγάνου παραφυλακὴν αὐτῷ δοῦναι ἔπεμψε διὰ τὸ μὴ ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων ἐπιβουλευθῆναι, ἐντειλάμενος τοῖς αὐτοῦ ἵν' ὅταν δηλωθῇ αὐτοῖς, ἀνέλωσιν Ἰουστινιανόν. Τούτων δὲ δι' οἰκέτου τοῦ Χαγάνου τῇ Θεοδώρᾳ μηνυθέντων καὶ τῷ Ἰουστινιανῷ γνωσθέντων, προσκαλεσάμενος τοὺς ἐκ Χαγάνου φύλακας τούτους ἐφόνευσεν. Εὐθέως δὲ ἀποστέλλει Θεοδώραν εἰς Χαζαρίαν. Ἀπὸ δὲ Φαναγουρίας αὐτὸς δραπετεύσας εἰς τὸ στόμιον κατῆλθε, καὶ πλοίῳ ἐπιβὰς ἔρχεται μέχρι Συμβόλου, πλησίον Χερσῶνος, καὶ ἀποστείλας ἐν αὐτῷ κρυπτῶς ἀναλαμβάνεται Βασβακούριον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ τὸν Στέφανον καὶ τὸν Μητρόπαυλον· καὶ σὺν αὐτοῖς ἀποπλεύσας διέβη τὸν φάρον Χερσῶνος καὶ τὰ Νεκρόπυλα τὸ στόμιόν τε του Δάναπρι καὶ τοῦ Δάναστρι. Καὶ κλύδωνος γεγονότος ἀπέγνωσαν πάντες τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν. Μυάκης δὲ οἰκειακός αὐτοῦ ἄνθρωπος ἔφη αὐτῷ· Ἰδοὺ ἀποθνήσκομεν, δέσποτα. Τάξαι τῷ Θεῷ περὶ τῆς σωτηρίας σου, ἵνα, ἐὰν ὁ Θεὸς ἀποδώσει σοι τὴν βασιλείαν σου, μηδὲν ἀμύνῃ τῷ ἐχθρῷ σου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει ἐν θυμῷ· Ἐὰν φείσωμαί τινος ἐξ αὐτῶν, ὁ Θεὸς ἐνταῦθά με καταποντίσῃ. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν Δάνευβιν ποταμὸν ἀποστέλλει Στέφανον πρὸς Τέρβελιν τὸν ἄρχοντα Βουλγαρίας ἐπὶ τῷ δοῦναι αὐτῷ σύναρσιν, ὅπως κρατήσῃ τῆς προγονικῆς αὐτοῦ βασιλείας, ὑποσχόμενος δῶρα πολλὰ καὶ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα εἰς γυναῖκα. Αὐτοῦ δὲ πάντα ποιεῖν μεθ' ὅρκων ὑποσχομένου, συγκινεῖ πάντα τὸν λαὸν τῶν Βουλγάρων καὶ Σθλάβων, καὶ ὁπλισθέντες ἐπὶ τὴν βασιλίδα ἔρχονται ἅμα τῷ Ἰουστινιανῷ. Ἐπλήκυσαν δὲ εἰς τὴν Χαρσίου πόρταν καὶ ἕως τῶν Βλαχερνῶν. Καὶ ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις προσλαλῶν τοῖς ἐν τῇ πόλει

stium partem cædit, reliquos vinctos imperatori mittit.

Anno sexto Azidas Chunei filius Ciliciæ bellum infert castrumque Sisium expugnatum evertit. Hunc assecutus Heraclius et pugna congressus, duodecim millia Arabum occidit. Interim Justinianus Chersone degens cum se imperium recepturum diceret, oppidani sibi ab imperatore eo nomine metuentes vel interficere illum vel imperatori mittere statuerunt. Quo animadverso Justinianus fuga sibi consuluit; cumque Daras pervenisset, Chagani Chazarorum reguli congressum petiit. Is 709 eum honorifice excepit, data in matrimonium sorore sua Theodora; pauloque post persuasit ut cum Theodora Phanagoræam se conferret ibique degeret. Quod Apsimarus ut cognovit, mittit ad Chaganum qui magnis pollicitationibus ei persuaderent ut vel vivum Justinianum vel caput cæsi sibi mitteret. Assensit Chaganus, misitque custodes, uti simulabat, Justiniano, qui eum a popularibus suis tutum præstarent. Mandaverat autem iis ut Justinianum, quo tempore id juberet, interficerent. Hæc cum famulus Chagani Theodoræ aperuisset, Justinianus ab ea certior factus custodes a Chagano missos ad se vocat atque interficit, statimque Theodoram in Chaziariam remittit. Ipse Phanagoræa profugiens ad fauces, atque inde conscenso navigio ad Symbolum venit prope Chersonem. Atque eo clam missis ministris Basbacurium et fratrem ejus Stephanumque et Metropaulum ad se evocavit. Cum his abnaviganS speculam Chersonensem, Necropyla et ostia Danaprium atque Danastrium evasit. Orta autem tempestate, cum de salute sua omnes desperassent, Myaces Justinianum, cujus erat domesticus, ita compellat: Cernis, domine, mortem nobis impendere. Vove itaque Deo te, si Deus tibi restituat imperium, inimici injurias non ulturum. Respondit Justinianus irato animo: Hic me Deus submergat, si ulli inimicorum parsurus sum. Proinde ingressus Danubium, Stephano ad Terbelin Bulgarorum 710 principem misso auxilium ab eo ad recuperandum avitum imperium flagitat, eoque nomine cum multa doma, tum filiam suam se ei nuptum traditurum pollicetur. Terbelis omnia se facturum juravit, omneque Bulgarorum et Slavorum multitudinem armavit. Cum his Justinianus ad Cpolin venit, ac castra a Charsii porta ad Blachernas usque posuit. Triduum eum oppidanis habito colloquio, cum magis magisque contumeliis afflicetur, paucis stipatus Romanis, per aquæductum in urbem evasit, eoque perfosso mox in palatio Blachernensi tentorium posuit. Eo cognito, Apsimarus cum magna

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(26) Chazari populi sunt juxta Danubium et Patzinacas, quorum princeps *chaganus* et *pech* appellatur. Constantinus *De admin. imp.* c. XLII. Ὁ γὰρ Χαγάνος ἐκεῖνος καὶ πὲχ Χαζαρίας. GOAR.

(27) Φαγούριαν male legebatur, et melior lectio supra scripta est. Urbs est ad Bosporum Cimmerium. XYL.

vi pecuniæ Appolloniadem profugit. Justinianus ita imperium recuperavit, patriarcha urbis Gallinico.

σεν ἐν τῷ παλατίῳ Βλαχερνῶν. Ὅπερ μαθὼν Ἀψίμαρος φυγάς εἰς Ἀπολλωνιάδα (28) ἀφίκετο, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ χρήματα πάμπολλα. Ἰουστινιανὸς δὲ ἀπέλαβε τὴν βασιλείαν. Τὸν δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον κατεῖχε Καλλίνικος.

Justinianus, recepto imperio, potitus est per annos 6. Is Terbelim donis multis ac regia supellectile et parte ditionis Romanæ, ea cui nunc Zagoria nomen est, remuneratus pacifice dimisit. Apsimarus autem Apolloniade ex fuga ad Justinianum retrahitur, itemque ex Thracia Heraclius, cum aliis quibusdam principibus. Hos omnes in muro supplicio affecit. Dimissis etiam per mediterranea ministris amplius trecentis repertos eorum socios omnes necavit. Apsimatrum vero et Leontium vinctos per urbem in pompa duxit; iique ludis Circensibus vincti ad pedes imperatoris projecti sunt. Quorum cum hic cervices calcaret, **781** tantisper dum primum baium mitteretur, acclamavit populus: Super aspidem et basiliscum ambulabis, ac reliqua. Inde eos in Cynegium missos capite truncari jussit. Callinico patriarchæ oculos eruit, eumque ita Romam relegavit. Patriarcham vero Cpolis constituit Cyrum, qui in Amastridis insula monachus fuerat, quod hic sibi recuperationem imperii prædixisset. Innumeram porro cum civium tum militum multitudinem interfecit; quamobrem magnus omnes pavor invasit. Misit etiam classem ad revocandam e Chazaria uxorem; de qua multæ naves una cum vectoribus perierunt. Quod cum intellexisset Chaganus, hæc ad eum mandare: Fatue, nonne duabus tribusve navibus missis uxorem tuam repetere poteras, tantarque multitudinis exitio carere? Num hanc quoque bello te recipere putas? En et filius tibi natus est. Mitte qui eos traducant. Misit ergo Justinianus adductum Theodoram et filium ejus Tiberium, atque utrique coronam imposuit.

Anno tertio Justinianus pacem quæ erat inter Romanos ac Bulgaros rupit; trajectisque in Thraciam equestribus copiis, classe etiam armata, in Terbelim profectus est, occupata Anchialo. Bulgari autem cum Romanos castra incaute locasse nulloque ordine sparsim vagari cernerent, impetu facto magnam cædem ediderunt, multosque ca-

μᾶλλον ὑβρίζετο. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς μετ' ὀλίγων Ῥωμαίων διὰ τοῦ ἀγωγοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ θόρυβον ἀνασκαφῆς βαλὼν πρὸς βραχὺ ἐσκήνωσε.

[P. 446] Ἰουστινιανὸς τὸ δεύτερον ἔτη ς'. Παραλαβὼν τὴν βασιλείαν, δῶρα πολλὰ δοὺς τῷ Τέρβελ' καὶ βασιλικὰ σκεύη καὶ χώραν τῆς Ῥωμαίων γῆς κόψας τὰ νῦν λεγόμενα Ζαγόρια, ἀπέλυσεν αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ. Ἀψίμαρος δὲ φυγὼν εἰς Ἀπολλωνιάδα συλλαμβάνεται καὶ πρὸς Ἰουστινιανὸν ἄγεται, ὡσαύτως δὲ καὶ Ἡράκλειος ἀπὸ Θρᾴκης μετὰ τινων ἑτέρων ἀρχόντων· καὶ ἐν τῷ τείχει πάντας ἐφοῦλκισεν (29). Ἀποστείλας δὲ καὶ εἰς τὰ μεσόγεια πάντα, πλείους ἐξ αὐτῶν εὑρὼν ἕως τριακοσίων, πάντας ἀπέκτεινε. Τὸν δὲ Ἄψίμαρον καὶ τὸν Λεόντιον πομπεύσας δεδεμένους ἐν τῇ πόλει, ἱππικοῦ γενομένου ἤγαγον δεδεμένους καὶ ἔῤῥιψαν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ. Πατήσαντος δὲ ἐς τοὺς τραχήλους αὐτῶν ἄχρις ἀπολύσεως τοῦ πρώτου βαΐου (30) ἐπεβόα ὁ δῆμος· Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ ἀποστείλας αὐτοὺς ἐν τῷ Κυνηγίῳ ἀπεκεφάλισε. Καλλίνικον δὲ τὸν πατριάρχην ἐκτυφλώσας ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐξώρισεν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ Κῦρον τὸν ἐν τῇ νήσῳ Ἀμάστριδι ἔγκλειστον, ὡς προσημάναντα αὐτῷ τὴν τῆς δευτέρας βασιλείας ἀποκατάστασιν, πατριάρχην προεβάλετο. Ἀναρίθμητον δὲ πλῆθος ἔκ τε τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου ἀπώλεσεν. Ἐντεῦθεν φόβος μέγας συνεῖχε πάντας. Ἀπέστειλε δὲ στόλον πρὸς τὸ ἀγαγεῖν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀπὸ Χαζαρίας, καὶ πολλὰ σύμπλοια ἀπώλοντο. Ἀκούσας δὲ τοῦτο Χαγάνος δηλοῖ αὐτῷ· Ὦ ἀνόητε, οὐκ ἦν διὰ δύο ἢ τριῶν πλοίων λαβεῖν σου τὴν γυναῖκα· καὶ μὴ ἀπολέσαι τοσοῦτον πλῆθος; Ἢ δοκεῖς ὅτι καὶ ταύτην πολέμῳ λαμβάνεις; Ἰδοὺ ἐτέχθη σοι καὶ υἱὸς, καὶ ἀπόστειλον λαβεῖν αὐτούς. Καὶ ἀποστείλας ἤγαγε τὴν Θεοδώραν καὶ Τιβέριον τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ἔστεψεν αὐτούς.

Τῷ γ' ἔτει Ἰουστινιανὸς τὴν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων εἰρήνην διέστρεψε, καὶ διαπεράσας τὰ καβαλλαρικὰ θέματα εἰς τὴν Θρᾴκην, ἐξοπλίσας καὶ στόλον, κατὰ τοῦ Τέρβελι ἐχώρησε, καταλαβὼν τὴν Ἀγχιάλον. Καὶ ἀφυλάκτως τοῦ στρατοῦ ἀπληκεύσαντος, ὡς εἶδον αὐτὸν οἱ Βούλγαροι ασυντάκτως διασκορπιζόμενον, ἐπιῤῥίψαντες πολλὴν αἰχμαλωσίαν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(28) Urbem in Parnasso juxta Delphos. (Stephanus.) Goar.

(29) Apud Zonaram ἐν ξύλοις παρὰ τοῦ τείχεσιν ἀπηώρησε. Quo ex loco conjicere datur, φουλκίζειν esse in crucem agere aut in furcam: id est, quod de ligno suspendere, *hencken*. Xyl.

(30) Βάϊα esse ramos, vel ex D. Joan. Evang. c. xii notum est. Puto significari primam partem ludorum, et an singulas decursiones certantium signum Ramo datum fuisse. Xyl. — Finis et dimissio cujuscunque operis, et maxime celebritatis ἀπόλυσις est: βαΐον autem hic *laurea* est, victori certaminis data. *Ad completum* igitur *primum usque certamen* Leontii et Apsimari colla pedibus calcabat Justinianus. Indignum porro, qui purpuram tulerant, tulerant deinde supplicium in Circo, in quo non adeo dilata ignominia, necdum editis spectaculis, multatos quondam servos legimus apud Livium l. II: *Servum quidam paterfamilias, nondum commisso spectaculo, sub furca cæsum medio egerat Circo.* Apud Ciceronem *De divin* I: *Servus per Circum cum virgis cæderetur.* Apud Lactantium I, 7: *Autronius Maximus diverberatum sub furca medio Circo ad supplicium egerat.* Ad Βαΐον redeo. Lexicon anonymum bibl. Regiæ vocabulum πρῖβήϊον exponit τὸ ὑπὲρ τιμῆς διδόμενον *quod honoris causa datur* βραβεῖον. Sane πρῶτον βαΐον non longe ab eo distat. Goar.

καὶ φόνον ἐποίησαν. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς σὺν ὀλίγοις τισὶν ἐν τῷ κάστρῳ καταφυγὼν ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἀπέκλεισε τὰς θύρας. Θεασάμενος δὲ τὴν τῶν Βουλγάρων ἐπιμονήν, τοὺς ἵππους αὐτοῦ νευροκοπήσας, διὰ τῆς νυκτὸς τοῖς πλοίοις ἐπιβὰς λαθραίως ἔφυγε καὶ μετ' αἰσχύνης ἐν τῇ πόλει παρεγένετο. Ἰουστινιανὸς δὲ ἐπιμνησθεὶς τὴν κατ' αὐτοῦ τῶν Χερσωνιτῶν καὶ Βοσποριανῶν καὶ λοιπῶν ἐπιβουλὴν, πᾶσαν ναῦν ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλης ἀπέστειλε, προστάξας πάντας τοὺς οἰκοῦντας ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις ξίφει ὀλοθρεῦσαι [P. 447] καὶ μηδένα ζωογονῆσαι. Οἱ δὲ πεμφθέντες καταλαβόντες, καὶ μηδενὸς αὐτοῖς ἀντιστάντος, πάντας τῷ ξίφει ἀνεῖλον, τῶν μικρῶν νηπίων μόνον φεισάμενοι ὡς πρὸς δουλείαν περιποιηθέντων. Καὶ τοὺς μὲν πρωτεύοντας Χερσῶνος μβ' ὄντας φαμιλικῶς (31) πρὸς τὸν βασιλέα ἐξαπέστειλαν; ἑτέρους δὲ ἑπτὰ ξυλίναιν σούδλαις προσναρτήσαντες ἐπὶ πυρὸς ὤπτησαν, καὶ ἄλλους τῇ θαλάσσῃ ἐναπέῤῥιψαν· Μαθὼν δὲ ταῦτα Ἰουστινιανὸς ἐπὶ τῇ τῶν νηπίων σωτηρίᾳ ἐμάνη. Τοῦ δὲ στόλου πρὸς τὴν πόλιν ἀναπλέοντος τὸ πλοῖον ἐκινδύνευσεν. Ἠριθμήθησαν δὲ οἱ ἀποθανόντες, καὶ εὑρέθησαν χιλιάδες ογ'. Τοῦ δὲ Ἰουστινιανοῦ, μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ χαροποιηθέντος, πάλιν ἕτερον ἐκπέμπει στόλον, ἀροτριᾶν ἅπαντα καὶ ἐκβαφίζειν (31') κελεύσας, καὶ κατασῴζειν ἅπαντας ἕως οὐροῦντα πρὸς τοῖχον. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τῶν κάστρων ἐκείνων ἑαυτοὺς κατησφαλίσαντο, καὶ πρὸς Χαγάνον εἰς Χαζαρίαν ἔπεμψαν στεῖλαι λαὸν εἰς φυλακὴν αὐτῶν. Καταλαβόντων δὲ τῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐκεῖνοι τὰς μὲν κεφαλὰς (32) αὐτῶν κρατήσαντες ἔσωθεν τῶν κάστρων ἀπέκτειναν οἱ Χερσωνῖται, τὸν δὲ λοιπὸν λαὸν αὐτῶν τοῖς Χαζάροις παρέδωκαν· Οἱ δὲ τῆς Χερσῶνος καὶ τῶν λοιπῶν κάστρων τὸν μὲν Ἰουστινιανὸν ἀνέσκαψαν, τὸν δὲ ἐκεῖσε ἐξόριστον Βαρδάνην τὸν καὶ Φιλιππικὸν βασιλέα εὐφήμησαν. Ταῦτα μαθὼν Ἰσουστινιανὸς ἕτερον στόλον ἀπέστειλε μετὰ τειχομαχικῶν ἐργαλείων καὶ κριῶν. Καὶ ὡς τοὺς κρείττονας πύργους Χερσῶνος κατέβαλον, ἀταφανέντες οἱ Χάξαροι τούτους ἐκώλυσαν τοῦ ἐγχειρήματος, ὁ Βαρδάνης δὲ ἔκφυγὼν πρὸς τὸν Χαγάνον ᾤχετο. Ἀπράκτου δὲ γεγονότος τοῦ στόλου, καὶ πρὸς Ἰουστινιανὸν μὴ τολμῶντος ἀνακάμψαι διὰ τὸ ἀπάνθρωπον ἐκείνου καὶ ὠμὸν, τὸν μὲν Ἰουστινιανὸν ἀνέσκαψαν, τὸν δὲ Βαρδάνην βασιλέα εὐφήμησαν, τὸν δὲ Χαγάνον ᾐτήσαντο δοθῆναι αὐτοῖς τοῦτον. Τοῦ δὲ Χαγάνου ἀπαιτήσαντος αὐτοὺς λόγου τοῦ μὴ προδοθῆναι ὑπ' αὐτῶν καὶ τοῦ κομίσασθαι κατὰ ἄνδρα νόμισμα ἓν, αὐτοὶ παραχρῆμα ταῦτα δόντες παρέλαβον Βαρδάνην τὸν καὶ Φιλιππικὸν βασιλέα. Ἐν δὲ τῷ χρονίζειν τὸν στόλον καὶ ἀναφορὰν μὴ ἔρχεσθαι ἐστοχάσατο Ἰουστινιανὸς τὴν αἰτίαν, καὶ λαβὼν σὺν αὐτῷ τοὺς τοῦ Ὀψικίου καὶ μέρος Θρᾳκησίων ἀνῆλθεν ἕως Σινώπης,

ptivos abduxerunt. Justinianus cum paucis quibusdam in castrum evasit, ibique triduum objectis portis se continuit. Sed Bulgaros obsidendi causa perseverare **782** videns, equorum suorum nervis incisis, noctu navigia conscendit, furtimque elapsus cum dedecore domum rediit. Secundum hæc memoria recolens insidias sibi a Chersonensibus Bosporanis aliisque paratas, adversum eos naves suas a minima ad maximam omnes m sit, mandato ut quicunque ea loca habitarent, universi gladio trucidarentur, neque vitæ cujusquam parceretur. Missi eo hoc perfecerunt, nemine ipsis resistente : solum infantium cæde abstinuerunt, quippe in servitutem mancipandis. Principes Chersonensium, viros, numero 42, addita custodia ad imperatorem miserunt, alios septem ligneis sublicis in altum suspensos igni assarunt, alios in mare abjecerunt. His cognitis Justinianus ob servatos infantes insaniit. Cum in reditu classis jam Byzantio appropinquaret, periclitata est Mortuorum numerus initus, repertusque millium 73. Id gaudium Justiniani auxit. Misitque aliam classem, quæ omnia solo æquaret solumque aratro procinderet interficeretque omnes usque ad mingentem in parietem. Quod cum intellexissent qui castra ista obtinebant, munierunt sese, missisque in Chazariam ad Chaganum legatis præsidium sibi ab eo dari flagitarunt. Cum appulisset Justiniani classis, primores eorum nact intra eastra Chersonenses trucidarunt. **783** reliquam multitudinem Chazaris tradiderunt. Proinde qui Chersonem et reliqua castra tenebant, Justiniano imperium abrogant, et Philippicum, cui et Bardanes nomen fuit, imperatorem faustis acclamationibus designant. Justinianus hoc percepto aliam classem mittit, arietibus aliisque ad oppugnationes facientibus machinis instructam. Cujus milites cum jam potiores Chersonis turres prostravissent, supervenientibus Chazaris sunt repressi. Bardanes fuga ad Chaganum evasit. Sed et classiarii re infecta cum ad Justinianum redire non auderent, nota ipsis hominis immpni crudelitate, Justiniano imperium abrogant, Bardanem imperatorem nominant, eumque a Chagano reposcunt. Qui cum postularet sibi de non prodendo ab ipsis Philippico caveri, et a singulis unum nomisma pendi, milites pecunia statim depensa Bardanem Philippicum recepere imperatoremque salutarunt At Justinianus moræ classis causam conjiciens, cum militibus Opsicianis ac parte Thracensium Sinopem usque ascendit : cernensque classem cursum versus Cpolin intendisse, rugitu leonino edito ipse quoque urbem petiit, cumque eam præoccupasset jam Philippicus, Damatrya se

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ

(31) Φαμιλικῶς. cum famulis, puto. Sic et Cuspin. f. 199. Σούδλαι forte sunt sublicæ. Xyl. — Σούδλας *verva* vel *palos* optius quam *sublicas* interpretabere. Hesychius quasi scholiastes : Σκόλοψιν ὡς ὄπτησιν· τοὺς γὰρ παλαιοὺς κακουργοῦντας ἀνεσκολόπιζον ὀξόνοντες ξύλον διὰ ῥάχεως καὶ τοῦ νώτου, καθάπερ τοὺς ὀπτωμένους ἰχθῦς ἐπὶ ὀβελίσκων. Goar.

(31') Rectius ἐδαφίζειν.

(32) Valde dubito de hujus loci sententia. Κεφαλὰς capitaneos, ut loquitur, intellexi. Xyl.

contulit. Philippicus confestim Eliam populo stipatum in Justinianum, et Maurum patricium contra Tiberium emittit. Hic apud Blachernas in Tiberium incidit, veneranda ligna crucis et sacram mensam amplexum. Extra gradus astabat. Anastasia, Justiniani **784** mater, multis verbis a cæde Tiberii dehortans. Supervenit autem Joannes, **vique a** gradibus avulsum Chazaricæ mulieris filium **Tiberium** ad vestibulum portæ Callinici extraxit, **ibique instar** pecudis faucibus præcisis necavit. Elias, ut in **colloquium** cum militibus Justiniani venit, eos promissa **securitate** ad sese perduxit, desertumque ab omnibus **Justinianum** iracunde collo apprehendit, et gladio, quem femori alligatum gestabat, caput amputavit, hocque ad Philippicum, isque Romam usque misit.

A καὶ βλέπει τὸν στόλον ἐπὶ τὴν πόλιν ἐσχόμενον. Καὶ βρύξας ὡς λέων καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν πόλιν ὥρμησε. Τοῦ δὲ Φιλιππικοῦ προλαβόντος καὶ τὴν πόλιν κρατήσαντος, αὐτὸς εἰς τὸν Δαματρία (33) ἀνῆλθεν. Ὁ δὲ Φιλιππικὸς εὐθὺς ἀποστέλλει τὸν Ἠλίαν μετὰ λαοῦ κατὰ Ἰουστινιανοῦ, Μαῦρον δὲ τὸν πατρίκιον κατὰ Τιβερίου. Ὃς ἐν Βλαχέρναις πορευθεὶς εὗρε Τιβέριον κραττοῦντα τὰ τίμια ξύλα καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, ἔξωθεν δὲ τοῦ βήματος Ἀναστασίαν τὴν τοῦ [P. 448] πατρὸς αὐτοῦ μητέρα, ἥτις πολλὰ ἐδυσώπει αὐτὸν μὴ ἀνελεῖν Τιβέριον. Ἐν τούτοις Ἰωάννης ἐλθὼν βίᾳ ἁφαρπάζει τοῦ βήματος τὸν ἀπὸ τῆς Χαζάρας Τιβέριον, καὶ ἐν τῷ τῆς Καλλινίκου παραπορτίῳ (34) ἐκβαλὼν δίκην προβάτου ἐλαρυγγοτόμησεν. Ὁ δὲ Ἠλίας εἰς λόγους ἐλθὼν τῷ μετὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ στρατῷ καὶ λόγον ἀπαθείας δοὺς αὐτῷ πρὸς ἑαυτὸν ἐ'λκυσε. Μόνου δὲ ὑπολειφθέντος Ἰουστινιανοῦ, ἐν θυμῷ δραξάμενος τοῦ τραχήλου αὐτοῦ Ἠλίας τῷ παραμηρίῳ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐξέτεμε καὶ πρὸς Φιλιππικὸν ἀπέστειλεν. Αὐτὸς δὲ ἄχρι Ῥώμης ταύτην ἐξέπεμψεν.

B

Cæterum is de quo ante diximus Callistraticus monachus, hæreticus et astronomus, cum Philippico imperium vaticinio promitteret, hoc quoque ab eo stipulatus fuerat, ut eo potitus sextam synodum, quippe prave actam, aboleret : ita imperium ei diuturnum validumque fore. Juravit hoc se facturum Philippicus, et imperio potitus, uti jussus fuerat ab impostore monacho, falso episcoporum indicto concilio, sanctam et universalem sextam synodum irritam pronuntiavit. Quo tempore vanus homo etiam est excæcatus. Cyro quoque patriarcha exturbato, Joannem suæ impietatis socium ei solio præfecit.

Ὁ δὲ προλεχθεὶς μοναχὸς, ὁ αἱρετικὸς καὶ ἀστρονόμος τῶν Καλλιστράτων, πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι Φιλιππικὸν ἐχρησμοδότει αὐτῷ λέγων· Ἐπεὶ ἡ ἕκτη σύνοδος κακῶς ἐγένετο, ἐὰν βασιλεύσῃς, ῥῖψον αὐτὴν, καὶ γενέσθαι σοι ἔχει ἡ βασιλεία πολυχρόνιος καὶ κραταιά. Ὁ δὲ συνέθετο μεθ' ὅρκου τοῦτο ποιῆσαι. Βασιλεύσας δὲ ἐποίησε ψευδοσύνοδον ἐπισκόπων κατὰ τὸν λόγον τοῦ ψευδαβδᾶ, καὶ ἔῤῥιψε τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν ἕκτην σύνοδον. Καὶ εὐ αὐτῷ χρόνῳ ἐτυφλώθη ὁ μάταιος. Κῦρον δὲ τὸν πατριάρχην ἐξωθήσας τῆς Ἐκκλησίας. Ἰωάννην τὸν αὐτῶν συμμύστην καὶ συναιρετικὸς προεβάλετο.

C

Fuit hic Philippicus, cognomento Bardanes, in colloquio facundus atque prudens habitus, sed in actionibus suis absque gravitate et industria ulla versans ; turpiterque vivens extremam sibi infamiam paravit. **785** Insania quadam contra sacrum sextum concilium incitatus in id incubuit, ut omnia ejus sacra decreta aboleret, nactus ad hoc secum sentientes cum Joannem istum a se patriarcham creatum, tum alios quosdam, qui et detestati scripto istam synodum sunt. Eodem tempore Bulgari, duce Philea, occulte per fauces ingressi usque ad auream urbis portam incursionem fecerunt. Numerus occisorum ab iis et captorum major est quam efferri ut possit. Ipsi illæsi domum redierunt.

Οὗτος ὁ Φιλιππικὸς ὁ καὶ Βαρδάνης ἐν μὲν ταῖς διαλαλιαῖς αὐτοῦ λόγιος καὶ ἐχέφρων ἐλογίζετο, ἐν δὲ ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ ἀσέμνως καὶ ἀνικάνως καὶ αἰσχρῶς τὸν βίον αὐτοῦ διατελῶν πάντῃ ἀδόκιμος ἐδείκνυτο. Ἐμμανῶς γὰρ κινηθεὶς κατὰ τῆς ἁγίας ς' συνόδου ἀνατρέπειν ἔσπευδε τὰ ὑπ' αὐτῆς δογματισθέντα θεῖα δόγματα. Εὗρε γὰρ ὁμόφρονας αὐτοῦ αὐτόν τε τὸν Ἰωάννην, ὃν ἐποίησε πατριάρχην. καὶ ἄλλους ὁμόφρονας αὐτοῦ, καὶ ἐγγράφως ἀνεθεμάτισαν αὐτήν. Τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ οἱ Βούλγαροι διὰ τοῦ Φιλέα (35) λάθρα τῷ στενῷ ἐπιῤῥίψαντες ἕως τῆς Χρυσῆς πόρτης διέδραμον. Τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν σφαγέντων καὶ αἰχμαλωτισθέντων, ὑπὲρ ἀριθμὸν ὄντα, λέγειν οὐκ ἔχομεν. Αὐτοὶ δὲ ἀβλαβεῖς εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ὑπέστρεψαν.

D

Anno secundo placuit Bardani cnm nonnullis civium prandere. Cæterum sabbato Pentecostes Philippicum meridiantem Ruffus Opsicianorum præfectus, cum Thracibus quos secum ducebat,

Τῷ β' ἔτει ἔδοξε τῷ Φιλιππικῷ μετὰ τινων πολιτῶν ἀριστῆσαι. Ἐν δὲ τῷ σαββάτῳ τῆς Πεντηκοστῆς μεσημβριάζων, ἐξάπινα διὰ τῆς χρυσῆς πόρτης εἰσελθὼν Ῥοῦφος πρωτοστράτηγος τοῦ Ὀψικίου, μεθ'

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(33) Bithyniæ urbem ; de qua iterum auctor in Monomacho. p· 643. Goar.

(34) Παραπόλιον scripsit auctor p. 143, *posticum* videlicet, sive *minorem* ad majoris alterius latus *portam*. Sic παρεκκλήσιον est *minor ecclesia* sive *capella* ad majorem sita, παραλαύριον *minus monasterium* juxta majus, et ab eo dependens. Goar.

(35) Aut *per Phileam*, ut loci sit nomen : nihil enim habeo certum. Certe Suidas loci meminit hoc nomine : ubi autem locorum sit non habetur. Xyl. — Locum, non hominem hic interpretari ipsa dictionis constructio postulat : est autem ad latus urbis regiæ oppidum, inter ipsam et Ponti Euxini fauces medium. Goar.

ὧν εἶχεν ἔν τῇ Θρᾴκῃ, καὶ εἰσδραμὼν εἰς τὸ παλάτιον ἥρπασε τὸν Φιλιππικὸν καὶ ἤγαγεν εἰς τὸ ἁρματώριον (36) τῶν Πρασίνων, καὶ ἐτύφλωσεν αὐτὸν μηδενὸς γνόντος. Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἤγουν τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς, συναχθέντος τοῦ λαοῦ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐστέφθη Ἀρτέμιος ὁ πρωτοασηκρῆτις (37), μετονομασθεὶς Ἀναστάσιος, ὑπὸ Ἰωάννου πατριάρχου αἱρετικοῦ (38), ἔτη β'.

Ἀρτέμιος ὁ καὶ Ἀναστάσιος ἔτη β'. Οὗτος λογιώτατος ὢν [P. 449] προεβάλετο στρατηγὸν ἱκανώτατον εἰς τὰ καβαλλαρικά, Λέοντα τὸν Ἰσαυρὸν, καὶ ἕτερον λογιώτατόν εἰς τὰ πολιτικά, κἀκ τούτου ἐν ἀδείᾳ διετέλει. Οὗτος Θεόδωρον καὶ Γεώργιον τοὺς πατρικίους ἐκτυφλώσας εἰς Θεσσαλονίκην ἐξώρισε, Τῶν δὲ Ἀράβων ὁπλιζομένων κατὰ Ῥωμανίας διά τε γῆς καὶ θαλάσσης, ἀπηγγέλη τῷ βασιλεῖ κατὰ τῆς πόλεως τούτους παραγίνεσθαι. Ὁ δὲ ἤρξατο κτίζειν δρόμωνας καὶ διήρεις, καὶ τὰ παράλια τείχη ἀνακαινίζειν καὶ τὰ χερσαῖα, καὶ γεννημάτων τὰ ὡρεῖα ἐπλήρωσεγ. Ἐπὶ τούτου Γερμανὸς ἐκ μητροπόλεως Κυζίκου μετατίθεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ κιτατώριον (39) μεταθεσίμου ἐκπεφώνηται· Ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἡ θεία χάρις (40) ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα μετατίθησι Γερμανὸν τὸν ὁσιώτατον πρόεδρον τῆς Κυζικηνῶν μητροπόλεως εἰς ἀρχιεπίσκοπον ταύτης τῆς θεοφυλάκτου καὶ βασιλίδος πόλεως ἐπὶ Ἀρτεμίου βασιλέως. Μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι στόλος ἐξῆλθε Σαρακηνικὸς πρὸς τὸ κόψαι ξύλα εἰς τὸν Φοίνικα (41), ἐξαρτύσας στόλον ἐξαπέστειλε πρὸς τὸ καῦσαι τὴν τοιαύτην ξυλήν. Ἐλθόντος δὲ τοῦ στόλου ἐν τῇ Ῥόδῳ, ἐστασίασε, καὶ τὸν μὲν βασιλέα ἀνέσκαψαν, τὸν δὲ στρατηγὸν αὐτὸν Ἰωάννην ῥομφαίᾳ ἀνεῖλον, καὶ εὐθέως κατὰ τῆς βασιλίδος ἀνέπλευσαν, Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν ἐν τῷ Ἀτραμυτίῳ, εὗρεν ἐκεῖσε Θεοδόσιον διοικητὴν εὐσεβῆ καὶ ἀπράγμονα, καὶ ἀνηγόρευσαν αὐτὸν βασιλέα. Ὅπερ μαθὼν Ἀρτέμιος, τὴν πόλιν ὀχυρώσας ἐν Νικαίᾳ τῇ πόλει κατέφυγεν. Ὁ δὲ τῆς πόλεως στόλος καὶ ὁ τοῦ Θεοδοσίου μέχρι μηνῶν ἓξ ἀλλήλοις κατεπολέμουν. Ὁ δὲ Θεοδόσιος διαβὰς ἐπὶ τὰ Θρᾳκῶα μέρη ἐν ὄχλῳ βαρεῖ τὴν πόλιν καταλαμβάνει, καὶ τοὺς ἐν τῷ τείχει τῶν Βλαχερνῶν φύλακας δώροις διαφθείρας τὴν εἴσοδον ἔσχε. Τὴν δὲ πόλιν οἱ πλώϊμοι πραιδεύσαντες μεγίστην εἰργάσαντο ἄλωσιν, μηδενὸς φεισάμενοι. Τὸν δὲ πατριάρχην Γερμανὸν καὶ τοὺς ἄρχοντας Ἀρτεμίου συλλαβόμενοι ἐν Νικαίᾳ

A subito per Auream portam irrumpens inque palatium procurrens, abripuit, inque armamentarium Prasinorum producto oculos nemine sciente effodit. Postridie, nempe ipsa Pentecostes Dominica die, populo in magnum templum collecto, ab Joanne patriarcha hæretico inauguratus est regno Artemius princeps secretariorum, et Anastasii nomen ei inditum.

Artemius Anastasius imperavit annos 2. Is erat homo doctissimus. Equestribus copiis præfecit Leonem Isaurum, præstantissimum virum. Sed et alium rebus civilibus hominem aptissimum præposuit. Itaque securus porro vixit. Idem Theodorum et Georgium patricios oculis **786** spoliatos Thessalonicam deportavit. Cum Arabes terra marique Romanis bellum facerent, B nuntiareturque eos urbem petituros, celoces biremesque condere instituit, muros maritimos terrestresque refecit. et frugibus horrea implevit. Sub hoc e metropoli Cyzico Cpolin translatus est Germanus; editumque decretum sanctissimorum consensu episcoporum, quo id permittebatur, in hanc sententiam divina gratia, quæ ubique infirma sanat et mutila integrat, transfert Germanum sanctissimum Cyzicenæ metropolis ad archiepiscopatum imperatricis atque a Deo custoditæ urbis. Res gesta Artemio imperante. Porro Artemius cum intellexisset, Sarracenos lignorum secandorum causa classem in Phœniciam adduxisse, classem emisit quæ ligna ista comburet. Verum ea cum Rhodum attigisset, classiarii, seditione coorta, C imperium Artemio abrogant, Joannem ducem suum ferro trucidant, rectaque Byzantium versus navigant. Adramytium vero delati inveniunt ibi Theodosium quemdam procuratorem, pium hominem et a rebus gerendis alienum: eum imperatorem creant. Artemius certior hac de re factus, urbe munita, Nicæam profugit. Per sex menses inter classem Cpolitanam et Theodosianam certamen fuit. Theodosius tandem in Thraciæ partes digressus cum magnis copiis urbem aggreditur, corruptisque murorum ad Blachernas **787** custodibus in eam intrat. Classiarii eam diripuerunt, neminique parcentes ingentem prædam abstulerunt. Germanum deinde patricium et præfectos Artemii comprehensos ad Nicæam adduxerunt. Quo viso D Artemius securitate promissa monachi habitum

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(36) Neque satis scio quid armatorium sit. an ab armis, an ab ἅρμα. Læve scriptum reperi. Xyl. — *Oratorium Prasinorum* scribit Paulus Diaconus; aptius ὁρνατούριον Theophanes, locum vindelicet in circo, quo vestibus et armis Prasini decertaturi se adornabant, ἁρματώριον a sumendis ibidem armis vocat Cedrenus. Goar.

(37) Paulus Diaconus interpretatur *primum a secretis*. Codinus in Orig. Cpolit. ἐπιστολογράφον *amanuensem* institutum refert. Idem rursum ei juris dicendi potestatem supremam assignat de Off. c. 5 : τὸ τοῦ πρωτασηκρῆτις (sic enim scribit) ὑπηρέτημα δῆλον καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος. πρῶτος γὰρ τῶν σεκρέτων λέγεται (alia lectio apud Meursium habet τῶν κριτῶν). Ἔστι δὲ ὅτε συγκρίνουσι μετ' αὐτοῦ βασιλικῷ ὁρισμῷ καὶ ἕτεροι ἐντιμότεροι τούτου. Goar.

(38) Lego genitivo casu αἱρετικοῦ : nam Zonaras satis ostendit pium fuisse, et alii. Xyl.

(39) Κοιτατώριον, *tabella*, e qua pontificis institutio a consecrante legitur. (Euchologium.) Goar.

(40) Verba quæ instituendo, eadem in aliam sedem transferendo pontifici apud Græcos deserviunt. (Ibidem.) Goar.

(41) Sic Zonaras, *in Phœniciam*. Xyl.

induit et Thessalonicam est deportatus. Cæterum Leo Isaurus Orientalium dux, pro Artemio propugnans, Theodosio non paruit, socium habens Artabasdum Armenium ducem, cui et filiam nuptum se daturum suam spoponderat.

ἀπήγαγον. Οὓς θεασάμενος Ἀρτέμιος, λόγον τε ἀπαθείας λαβών, τὸ μοναδικὸν περιεβάλετο σχῆμα, καὶ εἰς Θεσσαλονίκην ἐξορίζεται. Λέων δὲ ὁ Ἴσαυρος τῶν Ἀνατολικῶν στρατηγὸς (42) ὤν, Ἀρτεμίου ὑπερμαχῶν οὐχ ὑπετάγη Θεοδοσίῳ, ἔχων συναγωνιζόμενον Ἀρτάβασδον Ἀρμένιον στρατηγὸν τῶν Ἀρμενιακῶν, ᾧ καὶ δοῦναι συνέθετο τὴν ἰδίαν θυγατέρα.

Theodosius imperium Romanum tenuit annos 2. Eo imperante Masalmas Sarracenorum princeps Romanorum ditioni bellum intulit. Cumque ad Amorium pervenisset, Leoni Isauro in hanc scripsit sententiam : Ad te pertinet Romanum imperium : veni, et de pace colloquemur. Misit ergo ad eum legatos Leo pacemque composuit ; et imperator salutatus maximo cum exercitu ad Nicomediam venit ; ibique Theodosii filium offendens, pugna congressus, hunc cum omni imperatoris supellectile ac pulatii proceribus in suam potestatem redegit. Inde Chrysopolin venit. Theodosius autem ab eo sibi securitatem stipulatus imperio cessit, factusque est una cum filio clericus. Fuit hic etiam auri scriptor. Mortuus est Ephesi, et infra terram conditus in fano sancti Philippi. **788** Inscripsit suo sepulcro : *Sanitas*. Quidam incolarum aiunt eum miracula edidisse.

Θεοδόσιος βασιλεὺς Ῥωμαίων ἔτη β', ἐφ' οὗ Μασαλμᾶς ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἀρχηγὸς ἐπεστράτευσε κατὰ Ῥωμαίων. Καὶ πρὸς τὰ μέρη τοῦ Ἀμωρίου γενόμενος γράφει πρὸς Λέοντα τῶν Ἀνατολικῶν στρατηγόν· Ἡ βασιλεία τῶν Ῥωμαίων σοι ἁρμόζει. Ἐλθὲ οὖν [P. 450] καὶ λαλήσομεν τὰ πρὸς εἰρήνην. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀποστείλας ὑπάτους καὶ λόγους εἰρήνης ποιησάμενος, καὶ ὡς βασιλεὺς φημισθείς, ἐπὶ τὴν Νικομήδειαν ἔρχεται μετὰ πλείστου στρατοῦ. Ἐν ᾗ τῷ τοῦ Θεοδοσίου υἱῷ περιτυχὼν ἐν πολέμῳ καὶ χειρωσάμενος μετὰ τῆς βασιλικῆς ὑπηρεσίας (43) πάσης, καὶ τῶν ἐν τέλει τοῦ παλατίου, καταλαμβάνει τὴν Χρυσόπολιν. Ὁ δὲ Θεοδόσιος λόγους ἀπαθείας παρ' αὐτοῦ λαβὼν παρεχώρησεν αὐτῷ τῆς βασιλείας, κληρικὸς σὺν τῷ υἱῷ γενόμενος. Οὗτος ἦν καὶ χρυσογράφος (44). Τελευτᾷ δὲ ἐν Ἐφέσῳ, καὶ τίθεται ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Φιλίππου ὑπὸ γῆν, γράφει δὲ ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ· Ὑγεία. Λέγουσι δέ τινες τῶν ἐντοπίων θαυματουργεῖν αὐτόν.

Porro Masalmas Pergamum adortus cepit. Nam oppidani magi cujusdam instinctu prægnantem mulierem dissecuerant, fœtuque in carabo elixato quotquot militare vellent, in exsecrando hoc sacrificio manicas dextrarum suarum intexerant. Eapropter justo Dei judicio hostibus sunt traditi.

Ἐλθὼν δὲ Μασαλμᾶς ἐν Περγάμῳ ταύτην παρέλαβεν· εἰσηγήσεσι γάρ τινος μάγου ἐνέγκαντες οἱ τῆς πόλεως ἔγκυον γυναῖκα ταύτην ἀνέτεμον καὶ τὸ βρέφος ἐν κακάβῳ ἑψήσαντες εἰς τὴν τοιαύτην θεοδόβλυκτον θυσίαν πάντες οἱ πολεμεῖν βουλόμενοι τὰ μανίκια τῆς δεξιᾶς χειρὸς αὐτῶν ἔβαψαν. Κἀντεῦθεν δικαίᾳ τοῦ Θεοῦ κρίσει τοῖς ἐχθροῖς παρεδόθησαν.

Anno mundi 6209, incarnationis divinæ 703 Leo Isaurus, qui et Conon et ob dejectas imagines Iconomachus cognominatur, imperium iniit, tenuitque annos 24. Paucis antequam imperare Leo cœpit annis, Hebræi quidam Laodicea Phœniciæ oriundi Izethum Arabum principem adiverunt, promittentes ei 40 annos duraturum in Arabas imperium, si venerandas et in templis Christianorum honore cultas imagines per omnem suam ditionem detruncret. Persuasum hoc est fatuo Izetho et decretum universale contra venerandas imagines composuit. Sed favore Dei et deprecationibus Deiparæ omniumque divorum effectum est ut celeri morte præventus (ante exitum quippe anni divina eum vindicta attigit) id per suam ditionem non dimitteret. Filius regno potitus Hebræos dimissos ut impostores necare voluit ; quod illi sentientes profugi in Isauriam deflexerunt. Ibi cum se ad fontem quemdam refrigerarent, **789** supervenit Leo adolescentulus etiamnum formosus

Κόσμου ἔτος ,ϛσθ', τῆς θείας σαρχώσεως ψγ', Λέων ὁ καὶ Κόνων, ὁ Ἰσάτρος καὶ εἰκονομάχος, ἐβασίλευσεν ἔτη κδ'. Πρὸ ὀλίγων τινῶν χρόνων τῆς βασιλείας Λέοντος Ἑβραῖοί τινες ἐκ Λαοδικείας τῆς Φοινίκης ἦλθον πρὸς Ἰζήθ τὸν ἀρχηγὸν Ἀράβων, ἐπαγγελλόμενοι αὐτῷ ἔτη μ' κρατῆσαι τῆς Ἀράβων ἀρχῆς εἰ τὰς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν Χριστιανῶν τιμωμένας σεπτὰς εἰκόνας ἐν πάσῃ τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ καταλύσει. Τούτοις πεισθεὶς ὁ ἀνόητος Ἰζήθ δόγμα καθολικὸν ἐψηφίσατο κατὰ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων. Ἀλλὰ χάριτι Χριστοῦ καὶ ταῖς πρεσβείαις τῆς πανάγνου Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγ'ων συντόμως τεθνηκὼς οὐ διαπέμψαι αὐτὸ ἠδυνήθη εἰς τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ· οὔπω γὰρ διῆλθεν ἐνιαυτὸς, καὶ ἡ θεία δίκη μετῆλθεν αὐτόν. Οὗ ὁ υἱὸς τὴν ἡγεμονίαν δεξάμενος ὡς ψευδομάντεις αὐτοὺς ἐβουλήθη ἀποκτεῖναι. Ὅπερ μαθόντες ἀνέκαμψαν ἐν τοῖς Ἰσαυρικοῖς μέρεσιν. Εἰς πηγὴν δέ τινα ἀναψυχόντων αὐτῶν, ἰδοὺ οὗτος ὁ Λέων νεανίσκος ἔτι ὤν, καλὸς τῷ εἴδει καὶ εὐμήκης τῷ σώματι, βάναυσος τὴν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(42) Nuper στρατηγὸς εἰς τὰ καβαλλαρικά dictus, primo σπαθάριος· ὁ σωματοφύλαξ ἐστίν GOAR.

(43) Zonaras ἀποσκευῆ. GOAR.

(44) Ad verbum hæc obscura. Zonaras quidem vectigalium publicorum exactorem ante imperium fuisse ait. Sed hic credo aliud notari. XYL.

τέχνην καὶ ἐξ αὐτῆς τὴν ζωὴν ποριζόμενος, καὶ ἐκ τοῦ ὑποζυγίου τὸν φόρτον περιελόμενος ἐκάθισε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῇ πηγῇ ὡς ἀριστήσων. Κἶτα οἱ τῶν ἐγγαστριμύθων μύσται τοῦ κατάρξαι τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας τῶν σκήπτρων τούτῳ προλέγουσι. Τοῦ δὲ Δέοντος ἀναβαλλομένου, πληροφορεῖται ὑπ' αὐτῶν. Οἵ καὶ α'τοῦσιν ὅρκον, εἰ εἰς πέρας ἔλθῃ τοῦτο, ὅπερ ἂν αἰτήσωνται ποιήσειν. [P 451] Πλησιάζοντος δὲ ἐκεῖσε ναοῦ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου ὀμνυσιν αὐτοῖς. Ὑποχωρησάντων οὖν ἀμφοτέρων, ὑπὸ Σισινίου πατρικίου στρατολογεῖται ὁ Λέων. Καὶ ἐν ὀλίγῳ ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ Ῥινοτμήτου σπαθάριος (45) γενόμενος εἰς τὰ Ἑσπέρια πέμπεται, καὶ νικήσας ὑπὸ Θεοδοσίου στρατηγὸς Ἀνατολῆς γίνεται, καὶ τῆς βασιλείας κρατεῖ τῷ προειρημένῳ τρόπῳ.

Τῷ β' ἔτει κατέλαβε Σουλεϊμὰν μετὰ στόλου καὶ ἀμηράδων, καὶ διεπέρασεν ἐξ Ἀβύδου ἐν τῇ Θρᾴκῃ. Οὗ τελευτήσαντος ἀμηρεύει Οὔμαρος. Χειμῶνος δὲ βαρυτάτου γενομένου ἐν τῇ Θρᾴκῃ, ὡς ἐπὶ ἡμέρας ἑκατὸν μὴ φανῆναι γῆν ἐκ τῆς κρυσταλλωθείσης χιόνος, πλῆθος ἵππων τε καὶ καμήλων καὶ λοιπῶν ζώων τῶν ἐχθρῶν τεθνήκασι. Τῷ δὲ ἐαρινῷ καιρῷ κατέλαβε Σουφιὰμ μετὰ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ κτισθέντος στόλου, καὶ προσώρμισεν εἰς τὸν τοῦ Καλοῦ Ἀγροῦ λιμένα. Μετ' οὐ πολὺ καὶ Ἰζηθ μεθ' ἑτέρου στόλου κτισθέντος ἐν Ἀφρικῇ καὶ αὐτὸς προσώρμισεν εἰς τὸν Σάτυρον καὶ τὸν Βρύαντα καὶ ἕως Κάρτου λιμένος. Οἱ μέντοι τῶν δύο τούτων στόλων Αἰγύπτιοι καθ' ἑαυτοὺς βουλευσάμενοι νυκτὸς εἰσῆλθον ἐν τῇ πόλει τὸν βασιλέα εὑρημοῦντες (46), ὥστε ἀπὸ τῆς Ἱερείας μέχρι τῆς πόλεως (47) ὁλόξυλον φαίνεσθαι τὴν θάλασσαν. Ἕκαστος δὲ τῶν τοιούτων στόλων στρατὸν εἶχεν ἀναρίθμητον καὶ πλοῖα καὶ ὅπλα ἀριθμῷ μὴ ὑποβαλλόμενα. Καὶ ταῦτα πάντα διὰ τῆς βοηθείας τοῦ εὐσπλάγχνου Θεοῦ καὶ τῶν πρεσβειῶν τῆς Θεοτόκου κατὰ τὸν τόπον τὰ μὲν ἐβυθίσθησαν ὑπὸ ἀνέμων, τὰ δὲ ἐνεπρήσθησαν, καὶ πάντες μετὰ τῶν πλοίων αὐτῶν ἅρδην ἀπώλοντο, πολεμοῦντες τὴν πόλιν ἐπὶ ἔτη δύο. Πάλιν δὲ τοῦ Μερδασὰ σὺν τῷ στρατῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν πυλῶν ἕως Νικαίας καὶ Νικομηδείας ἀνατρέχοντος, οἱ ἐν τῷ Λίβα καὶ τῷ Σόφωνι δίκην Μαρδαϊτῶν κρυπτόμενοι Ῥωμαῖοι ἐξαίφνης τούτους ἐπιῤῥίπτοντες καὶ πολὺν φόνον καθ' ἑκάστην ποιοῦντες ἀπεδίωξαν. Ἄλλως τε καὶ λιμοῦ αὐτοὺς καταλαβόντος σφοδροῦ πάντα τὰ θνήσκοντα ζῶα κατήσθιον. Φασὶ δὲ ὅτι ἀνθρώπους τεθνεῶτας καὶ τὴν ἑαυτῶν κόπρον σὺν ῥίζαις βοτανῶν τεθρυμμέναις ἕψοντες ἤσθιον. Ἐνέσκηψε δὲ αὐτοῖς καὶ λοιμικὴ νόσος, καὶ ἀναρίθμητα πλήθη ἐξ αὐτῶν ὤλεσε. Συνῆψαν δὲ πρὸς αὐτοὺς καὶ οἱ Βούλγαροι πόλεμον, καὶ κατέσφαξαν χιλιάδας εἰκοσιδύο

A ac procero corpore, qui se sordida arte alebat, et prandendi gratia fonti ipse quoque assidens jumentum onere levat. Huic illi genio vaticinium suggerente prædicunt fore ut Romanorum imperio potiatur, negantique prorsus fidem rei faciunt. Interim juramento eum adigunt si hunc eventum res ejus habuerint, factorum quod ab eo ipsi postulaturi essent. Juravit eis hoc ad fanum beati Theodori, quod erat in proximo. Digressis iis Leo a Sisinnio patricio in exercitum asciscitur, neque multo post a Justiniano Rinotmeto spatharius factus, potitus victoria, a Theodosio deinde Orientis dux creatus, imperium quo diximus modo consecutus est.

B Anno secundo Solyman cum exercitu et præfectis ab Abydo in Thraciam est profectus. Eo mortuo ameras (is summæ rei præest) successit Umarus. Cum autem vehementissima esset in Thracia hiems, ita ut præ nive in glaciem durata per centum dies terra videri nequiret, magna hostilium equorum, camelorum aliorumque animalium multitudo interiit. Verno tempore Suphiamus cum parata in Ægypto classe ad portum appulit, qui Boni Agri dicitur. Paulo post Izethus cum alia classe in Africa collecta Satyrum, Bryantem et loca quæ sunt usque ad Carti portum occupavit. Ægyptii autem qui in utraque classe erant, **790** seorsim inito consilio, noctu ad urbem accesserunt, imperatorem faustis clamoribus compellanteo. adeo ut mare ab Hierea usque ad urbem C totum ligneum videretur. Utraque classis exercitum vehebat innumerabilem, navesque et arma quorum summa iniri non posset. Atque hoc omnia auxilio misericordis Dei et intercessione Deiparæ eodem loco partim demersa sunt a ventis partim incensa: omnesque cum suis navibus protinus perierunt, cum biennium urbem oppugnassent. Rursus Merdasane cum suis copiis a Pylis Nicæam usque et Nicomediam incursionibus grassante, Romani qui in Liba et Sophone Mardaitarum erant in morem absconditi, subito eos invadentes magnaque quotidie clade afficientes profligarunt. Arabibus præter hæc tanta etiam fames incubuit, ut omnia viventia animalia devorarint. Sunt qui hominum quoque cadavera suaque ipsorum stercora cum D radicibus herbarum tritis elixa vorasse dicunt. Pestis quoque eos corripuit et multitudinem innumeram pernidit. Ad hæc Bulgari bello moto, Arabum 22 millia interfecerunt. Multæ porro aliæ calamitates iis evenerunt, ut satis ipsa experientia

XYLANDRI ET COARI NOTÆ.

(45) Hic non armigerum, sed dignitatem aliam ordinemque militarem, significari apparet. Nam et protospathariorum exstat mentio sæpe iterata, et Sergius, qui contra Leonem Isaurum in Sicilia seditionem movit, protospathorius dicitur infra. Et in Michaelo Balbo duo protospatharii sunt, Photinus ac Damianus, aliique alibi. Ameras seu Amerades videntur dici, quos Vuaschas nunc usurpant, præfecti. XYL.

(46) Locus obscurus. Ex Pauli Diaconi l. XXI colligitur quid sibi velit. Is enim scribit Ægyptias classes cum frumento transfugisse Cpolin. Videtur aliquid desse XYL.

(47) A Propontidos supra urbem faucibus. Ἱερὸν Straboni l. VII et Ἱερὸν στόμα dictis. sex milliarium spatio ad ipsam usque urbem. GOAR.

testata sit urbis hujus Deum et dominam Deiparam custodes esse, neque a Deo deseri, qui ipsum vere invocant, etsi aliquantulum ob peccata nostra castigamur.

Hoc anno Sergius spathariorum princeps ac Siciliæ præfectus, **791** audito urbem a Sarracenis obsideri, de suorum clientum numero Basilium quemdam civem, Onomaguli filium, mutato ejus in Tiberium nomine, imperatorem creat; qui consilia Sergii secutus magistratus et præfectos a se constituit. Hoc ubi imperator cognovit, Paulum domesticum suum cum copiis mittit. Is cum Siciliam attigisset populoque imperatoris mandata ex scripto recitasset, hoc consecutus est ut statim imperium Leoni faustis acclamationibus confirmaretur. Basilius autem Onomagulus cum suis vincti ipsi dederentur; quorum ille abscidit capita, eaque imperatori misit. Sergius, securitate promissa, ad Paulum concessit. Ita Occidens pacatus. At naves Arabum, quæ cum Umaro ad obsidionem urbis remanserant, 15 Augusti die magno cum dedecore domum discedere conatæ, immisso divinitus turbine partim ad Proconnesum partim ad Apostrophos et reliqua littora submersæ sunt. Superstites cum in mare Ægeum pervenissent, ignea grando immissa ebullire mare fecit; ac pice liquata solis quinque navibus in Syriam perlatis, reliquæ omnes cum vectoribus perierunt, potentiam Dei nostri testatæ.

Anno Leonis primo magnus in Syria fuit terræ motus. Umarus autem Christianos Mahometicam impietatem amplecti jussit, et parentes decreto immunitate tributorum donavit, qui non obedirent, eos trucidavit, multosque ita martyres fecit. Lege quoque lata Christianos testimonii **792** contra Sarracenos dictione prohibuit. Leonem quoque imperatorem per litteras ad Mahometicam superstitionem colendam hortatus est.

Tertio anno Leoni impissimus filius ac Antichristi præcursor natus est Constantinus Caballinus. Die Octobris vicesima sexta Maria uxor Leonis in triclinio Augustali coronata est, votisque apud vestibulum sacræ aræ factis ad magnum baptisterium transiit. Ibi cum a Germano patriarcha Constantinus paterni regni ac malitiæ

A Ἀράβων. Καὶ ἄλλα πολλὰ συνέβη αὐτοῖς δεινά, ὡς ἐπιγνῶναι τῇ πείρᾳ τὸν Θεὸν καὶ τὴν Δέσποιναν Θεοτόκον φρουροὺς εἶναι ταύτης τῆς πόλεως· καὶ οὐκ ἔστιν ἐγκατάλειψις τελεία Θεοῦ ἐν τοῖς ἐν ἀληθείᾳ ἐπικαλουμένοις αὐτόν, εἰ καὶ πρὸς βραχὺ παιδευόμεθα διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν.

Τούτῳ τῷ ἔτει Σέργιος πρωτοσπαθάριος (48) καὶ στρατηγὸς Σικελίας, ἀκούσας ὅτι οἱ Σαρακηνοὶ παρακαθέζονται τὴν πόλιν, ἔστειλεν ἴδιο βασιλέα ἐκ τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ Βασίλειον πολίτην, [P. 452] τὸν υἱὸν Ὀνομαγούλου (49), μετονομάσας αὐτὸν Τιβέριον. Ἐποίησε δὲ προβολὰς καὶ ἰδίους ἄρχοντας (50) μετὰ βουλαῖς Σεργίου. Ὁ δὲ βασιλεὺς ταῦτα ἀκούσας ἀποστέλλει Παῦλον τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ μετὰ δυνάμεως, ὃς καταλαβὼν τὴν Σικελίαν καὶ τὰς βασιλικὰς προ-
B στάξεις ὑπαναγνοὺς τῷ λαῷ, εὐθὺς τὸν μὲν Λέοντα βασιλέα εὐφήμησαν, Βασίλειον δὲ τὸν Ὀνομάγουλον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ δεσμίους τῷ Παύλῳ παραδεδώκασιν, οὓς κατατομήσας τὰς κεφαλὰς αὐτῶν τῷ βασιλεῖ ἐξαπέστειλεν. Ὁ δὲ Σέργιος λόγους ἀπαθείας λαβὼν ἐξῆλθε πρὸς τὸν Παῦλον, καὶ οὕτως εἰρήνευσαν τὰ Ἑσπέρια. Τὰ δὲ ἐναπομείναντα πλοῖα τῶν Ἀράβων καὶ Οὐμάρου τῇ ιε᾽ τοῦ Αὐγούστου μηνὸς μετ᾽ αἰσχύνης πολλῆς ἀνακάμψαι βουληθέντα, λαιλαψ ἐκ Θεοῦ ἐνσκήψας τὰ μὲν ἐν Προικοννήσῳ, τὰ δὲ ἐν τοῖς Ἀποστρόφοις (51) καὶ ταῖς λοιπαῖς ἀκταῖς κατεπόντισε Τοῖς δὲ περιλειφθεῖσιν ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει χάλαζα πυρίνη ἐνσκήψασα ἀναβράσαι τὴν θάλασσαν πεποίηκε. Καὶ τῆς πίσσης λυθείσης αὖτανδρα ἀπώλοντο, μόνων πέντε εἰς Συρίαν διασωθέντων, τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν δυναστείαν ἀπαγγέλλοντα.

C Τούτου τῷ α᾽ ἔτει σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν Συρίᾳ. Ἠνάγκασε δὲ Οὔμαρος τοὺς Χριστιανοὺς μαγαρίζειν, καὶ τοὺς μὲν πειθομένους αὐτῷ ἀτελεῖς ἐποίει, τοὺς δὲ μὴ πειθομένους ἀνῄρει· ὅθεν καὶ πολλοὺς μάρτυρας ἀπειργάσατο. Ἐθέσπισε δὲ καὶ Χριστιανὸν κατὰ Σαρακηνῶν μὴ μαρτυρεῖν. Ἔγραψε δὲ κα πρὸς τὸν βασιλέα Λέοντα τοῦ μαγαρίσαι (52) κα αὐτόν.

Τῷ γ᾽ ἔτει ἐτέχθη τῷ βασιλεῖ Λέοντι υἱὸς δυσσεβέστατος καὶ τοῦ Ἀντιχρίστου πρόδρομος, Κωνσταντῖνος ὁ Καβαλλῖνος (53). Τῇ δὲ κε᾽ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἐστέφθη Μαρία ἡ γυνὴ Λέοντος ἐν τῷ τρικλίνῳ τοῦ Αὐγουστέως (54), καὶ εὐξαμένη πρὸς
D τῆς εἰσόδου τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου μετῆλθεν εἰς τὸν μέγαν βαπτιστῆρα (55) καὶ βαπτίσαντος ἐκεῖσε

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(48) Codinus *De off. curiæ Const.* c. 5: Τὸ παλαιὸν πρῶτος τῶν σπαθαρίων παραμονῶν. Ensem imperatori accingebat. Goar.

(49) *Asini genam habentis.* Ita vulgaris fert dictio. Goar.

(50) Supra sub finem Justiniani, pro voce προβολάς suspicabar προπωλας legendum. Sed si ex hoc loco conjecturam sumere velimus, προβολάς a Cedreno pro magistratibus scriptum fuisse, locus ille fortassis ita fuerit accipiendus, ut intelligantur per tumultum non mancipia modo, sed et procerum res familiares direptionem passæ. Xyl.

(51) Proprium alicujus promontorii aut littoris puto esse, ab avertendo vel reflectendo dictum. Xyl. — Non *montem aut promontorium*, sed *flexuosos et retortos sinus* hæc indicant. Goar.

(52) Ex Paulo Diacono et quidem re ipsa vocem hanc intellexi. Xyl.

(53) Quem alii Copronymum vocant a sordibus in baptisterium excretis. Xyl.

(54) Triclinium hoc, ubi Mauricii et Constantinæ nuptias refert celebratas, depingit Simocatta x, 1. Αὐγουσταλιον vocat Euchologium in coronatione imperatricis. Goar.

(55) Respectu minoris. De utroque Euchologium. Goar.

Γερμανοῦ τοῦ πατριάρχου τὸν τῆς κακίας αὐτοῦ καὶ βασιλείας διάδοχον Κωνσταντῖνον, δεινὸν καὶ δυσῶδες ἐκ νηπιότητος αὐτοῦ προεσημάνατο τεκμήριον· καὶ γὰρ ἀφώδευσεν ἐν τῇ ἁγίᾳ κολυμβήθρᾳ, ὡς εἰπεῖν τὸν πατριάρχην προφητικῶς ὅτι μέγιστον κακὸν Χριστιανοῖς καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ δι' αὐτοῦ γενήσεται. Τοῦτον ἀνεδέξαντο (56) οἱ προὔχοντες τῶν θεμάτων καὶ τῆς συγκλήτου. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει Νικήτας ὁ Ξυλινίτης γράφει πρὸς Ἀρτέμιον ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπελθεῖν πρὸς Τέρβελιν τοῦ ἀναλαβέσθαι συμμαχίαν Βουλγαρικὴν καὶ ἐλθεῖν κατὰ Λέοντος. Τοῦ δὲ ἀπελθόντος, δίδωσιν αὐτῷ στρατὸν ὁ Τέρβελις καὶ πεντήκοντα κεντηνάρια χρυσίου. Ἔρχεται γοῦν πρὸς Κωνσταντινούπολιν ὁ Ἀρτέμιος. Μὴ δεξαμένης δὲ αὐτὸν τῆς πόλεως, οἱ Βούλγαροι τοῦτον τῷ Λέοντι παραδεδώκασι καὶ φιλοφρονηθέντες παρ' αὐτοῦ [P, 453] ὑπέστρεψαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν Ἀρτέμιον σὺν τῷ Ξυλινίτῃ ἀνεῖλε, δημεύσας τὴν Ξυλινίτου οὐσίαν· μάγιστρος γὰρ ὢν πλούσιος πάνυ ὑπῆρχε. Σὺν αὐτοῖς ἀπεκεφάλισε καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλους πλείστους, πλείονας δὲ ἐρρινοτόμησε καὶ ἐξώρισε.

A hæres baptizaretur, ipsa in sua infantia dirum ac fœdum futuræ vitæ indicium edidit, oleto in sacrum lavacrum emisso. Itaque vaticinatus est patriarcha magna Christianis et Ecclesiæ mala eum daturum. Susceperunt eum ordinum et senatus principes. Eodem anno Niceta Xylinites Artemium Thessalonicæ degentem per litteras hortatur ut ad Terbelin se conferat, auxilioque Bulgarico instructus contra Leonem tendat. Venienti Terbelis exercitum et quinquaginta auri centenarios dedit. Cum his Artemius ad Cpolim est profectus. Sed eum cum cives non reciperent, Bulgari Leoni tradiderunt, amiceque tractati domum abierunt. Leo Artemium Xylinitamque interfecit, publicatis etiam Xylinitæ bonis : fuerat enim, utpote magister, prædives. Cum his archiepiscopum quoque B **793** Thessalonicenum et alios permultos capitibus truncavit, pluribus nasos amputavit, et solum exsilii causa vertere jussit.

Τῷ δ' ἔτει, τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα, ἐστέφθη Κωνσταντῖνος ὁ Καβαλλῖνος ὑπὸ Λέοντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν τῷ τριβουναλίῳ (57), ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ. Τῷ δὲ αὐτῷ ἔτει ἀπεδίω Οὔμαρος, ἀμηρεύσας τῶν Ἀράβων ἔτη δύο μῆνας δ'. Καὶ ἀμηρεύει Ἰζηδ. Τυραννεῖ δὲ καὶ ἐν Περσίδι ἄλλος Ἰζηδ Μουαλαβί, καὶ συναπῆλθον αὐτῷ πολλοὶ τῆς Περσίδος. Ὁ δὲ Ἰζηδ ἀνεῖλεν αὐτὸν καὶ τὴν Περσίδα ὑπέταξεν.

Quarto anno, festo Paschatis die, Constantinum Caballinum Leonis patris jussu S. Germanus pro tribunali coronavit Eodem anno vita defunctus est Umarus, cum Arabum ameras fuisset per annos 2 menses 4 ; successit ei Izedus. Sed et alius Izedus in Perside tyrannidem occupavit, cognomine Mualabis, atque huic multi ex Perside se conjunxere. Verum Izedus eum interfecit Persidemque subegit.

Τῷ ε' ἔτει ἐφάνη τις Σύρος ψευδόχριστος, καὶ ἐπλάνησε τοὺς Ἑβραίους λέγων ἑαυτὸν εἶναι Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ·

Quinto anno exstitit quidam Syrus, falso Christum sese jactans esse, Filium Dei, Hebræosque decepit.

Τῷ ζ' ἔτει ἠνάγκασεν ὁ βασιλεὺς τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς Μοντανοὺς βαπτίζεσθαι Οἱ δὲ Ἑβραῖοι ἀπροαιρέτως βαπτιζόμενοι ἀπελούοντο τὸ βάπτισμα, κα ἐσθίοντες μετελάμβανον τῶν ἁγίων μυστηρίων. Οἱ δὲ Μοντανοὶ διαμαντεύσαντες ἑαυτοὺς, θεωρήσαν. τες ἡμέραν, εἰσῆλθον εἰς τοὺς ὡρισμένους οἴκους τῆς πλάνης αὐτῶν καὶ κατέκαυσαν ἑαυτούς.

C Anno sexto imperator Hebræos ac Montanos ad baptismum adegit. Atque Hebræi quidem contra animi sui sententiam baptizati abluerunt baptismum, ciboque ante percepto sacrorum mysteriorum participes se fecerunt. Montani autem sibi invicem vaticinati constituta die domos errori suo destinatas intrarunt, ac sese combusserunt.

Τῷ ζ' ἔτει ἦλθον, καθὼς προείρηται, οἱ μάντεις οἱ χρησμοδοτήσαντες τῷ Λέοντι τὴν βασιλείαν, καὶ ἀπαιτοῦσι παρ' αὐτοῦ τὴν ὑπόσχεσιν ἧγουν τὴν τῶν ἁγίων εἰκόνων καθαίρεσιν, ὑποσχόμενοι τῷ ἀσεβεῖ ποιήσαντι οὕτως βιώσειν χρόνος ἑκατόν. Τούτοις πεισθεὶς ὁ ἀλάστωρ πολλῶν κακῶν αἴτιος γέγονεν ἡμῖν τοῖς Χριστιανοῖς. Εὑρὼν γὰρ τινας ὁμοφρονοῦντας αὐτῷ καὶ τὸν Νακωλείας ἐπίσκοπον, οὐ μικρῶς τὴν πίστιν ἐλυμήνατο.

Anno septimo vates isti, quos supra dictum est Leoni imperium prædixisse, venerunt, promissamque sibi ab eo sacrarum imaginum subversionem postularunt, pollicentes ei, si satisfecisset, vitam 100 annorum. His scelerosus iste fidem adhibens multa nobis Christianis mala **794** paravit ; nactus enim quosdam secum sentientes, interque hos episcopum Nacoliæ, religionem haud leviter polluit.

Ἱστόρηται δὲ ὅτι ἔθος ἦν τὸν ῥῆγα Φραγγίας κατὰ γένος ἄρχειν, καὶ μηδὲν διοικεῖν πλὴν ὅτι ἁλόγως ἐσθίειν καὶ πίνειν, κατὰ δὲ τὸν Μάϊον μῆνα προκαθ-

Memoriæ proditum est, regem Franciæ consuetudine sic obtinente, regnum per stirpem a majoribus suis ad se delatum gerere, nulli alii negatio

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(56) Nempe ex baptismo. Ordinum principes dixi θεμάτων προὔχοντας, quia et infra θέματα Artabasdum pro Copronymo imperatorem creasse dicuntur Ponitur vox ea etiam pro exercitibus, ut duces intelligere liceat. Xyl.

(57) Interpres *pro tribunali*. Errat vocis ad Latinam allusione male ductus ; *Tribunalium* enim palatium erat augustissimum. Favet et Cedrenum explicat Himerius : Ἐν τῷ παλατίῳ τῷ τριβουναλίῳ Εὐδοκίας γυναικὸς Θεοδοσίου τοῦ ἐκγόνου Θεοδοσίου. Dicebatur idem novemdecim Accubitorum, de quo p. 307. Goar.

intentum quam brutæ voracitati atque poculis. Eumdem Maio mense in conspectu totius gentis præsidere, gentemque adorare, et vicissim ab ea adorari, atque ultro tum de more citroque dari dona. Præfectum domus sive aulæ regis rerumque gentis ejus omnium curam gerere. Qui ea stirpe prognati erant, cristati dicebantur, quod Græce dicitur trichorachati, quia instar porcorum ex spina dorsi enascentes pilos haberent.

Anno nono Leo impius cœpit de sacris imaginibus evertendis mentionem facere. Quo cognito, Gregorius Romæ papa tributo Italiæ et Romæ eum prohibuit, missa etiam decretali epistola monens non esse imperatoris de fide statuere aut vetera Ecclesiæ decreta a sanctis Patribus facta convellere. Eodem anno etiam torrens in urbem Edessam exundans multos interemit.

Anno decimo Masalmas Cæsaream Cappadociæ expugnavit. Pestis quoque in Syria fuit. Æstate ejus anni inter Theram et Therasim insulas per aliquot dies ex profundo maris sursum se extulit caligo, quasi **795** ab ardente fornace surgens: qua paulatim densata inque lapidem concreta, igniti incendii vi totus et locus et aer igneum aspectum prætulerunt. Ei ob crassitiem terreæ materiæ magni pumices lapidum instar per totam Asiam minorem, Lesbum. Abydumque et maritimam Macedoniam disjecti sunt, ita ut universa facies ejus maris pumicibus in summo jacentibus tecta fuerit. In medio ignis hujus insula in terram constipata Hieræque insulæ aggesta est; quæ ante nunquam fuit, sed quomodo olim Thera et Therasia eruperunt, ita et isthæc ætate Deo adversi Leonis. Cæterum Leo quantam in se Dei iram concitasset reputans, impudentius venerandis imaginibus bellum movit. Quare populus regiæ urbis vehementi dolore percitus cum ipsum Leonem statuit invadere, tum multos ipsius domesticos trucidavit, atque eos etiam qui impositam magnæ æreæ portæ imaginem Domini abstulerant. Quo factum est ut multi pro pietate propugnantes suppliciis afficerentur, alii membris mutilati, alii flagellis, exsiliis et multis puniti; utque pia scholarum doctrina cessaret. Nam apud regiam cisternam palatium erat venerabile, in quo juxta antiquam formam œcumenicus magister sedebat, duodecim habens discipulos eruditione et vita graves. Ii cum omnem dicendi scientiam celeritate et amplitudine ingenii percepissent, ecclesiasticam divinarum rerum sapientiam acri studio tractabant:

A ἔζεσθαι ἐπὶ παντὸς τοῦ ἔθνους, καὶ προσκυνεῖν αὐτοῖς καὶ ἀντιπροσκυνεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, δωροφορεῖσθαί τε κατὰ συνήθειαν καὶ ἀντιδιδόναι σύτοῖς, ἔχειν δὲ πρόοικον (58) γνώμην αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔθνους εἰς τὸ διοικεῖν πάντα τὰ πράγματα. Ἐλέγοντο δὲ οἱ ἐκ τοῦ γένους ἐκείνου καταγόμενοι κρίστατοι, ὃ ἑρμηνεύεται ἀριχοραχάτοι· εἶχον γὰρ κατὰ τῆς ῥάχεως αὐτῶν τρίχας ἐκφυομένας ὡς χοῖροι.

Τῷ 0' ἔτει ἤρξατο ὁ δυσσεβὴς Λέων τὸν κατὰ τῆς τῶν ἁγίων εἰκόνων καθαιρέσεως λόγον ποιεῖσθαι. Γρηγόριος δὲ ὁ πάπας Ῥώμης τοῦτο μαθὼν τοὺς φόρους τῆς Ἰταλίας καὶ Ῥώμης ἐκώλυσε, γράψας καὶ πρὸς Λέοντα ἐπιστολὴν δογματικήν, μὴ δεῖν βασιλέα λόγον περὶ πίστεως ποιεῖσθαι καὶ καινοτομεῖν τὰ ἀρχαῖα [P. 454] δόγματα τῆς Ἐκκλησίας τὰ ὑπὸ B τῶν ἁγίων Πατέρων δογματισθέντα. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἔτει καὶ ὁ χειμαρρὸς (59) πλημμυρήσας εἰσῆλθεν εἰς Ἔδεσαν, καὶ τὴν πόλιν καὶ πολλοὺς ἠφάνισε.

Τῷ ι' ἔτει ἐπεστράτευσε Μασαλμᾶς τὴν Καισάρειαν Καππαδοκίας καὶ παρέλαβεν αὐτήν. Γέγονε δὲ καὶ θανατικὸν εἰς Συρίαν. Ἐν αὐτῷ τῷ ἔτει, ὥρᾳ θέρους, ἀτμὶς καμίνου πυρὸς ἀνέβρασεν ἀνὰ μέσον Θήρας καὶ Θηρασίας τῶν νήσων ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ἐπὶ ἡμέρας τινὰς, καὶ κατὰ βραχὺ παχυνομένης καὶ ἀπολιθουμένης τῇ πυρώδει ἐκκαύσει ὅλος ὁ τόπος καὶ ὁ ἀὴρ πυροφανὴς ἐδείκνυτο. Τῇ δὲ παχύτητι τῆς γεώδους οὐσίας πετροκισσήρους μεγάλους ὡς λίθους τινὰς ἀναπέμψαι καθ' ὅλης τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ Λέσβου καὶ Ἀβύδου καὶ τῆς πρὸς θάλασσαν Μακεδονίας, ὡς ἅπαν τὸ πρόσωπον τῆς θαλάσ- C σης ταύτης κισσήρων ἐπιπολαζόντων γέμειν. Μέσον δὲ τοῦ τηλικούτου πυρὸς νῆσος ἀπογεωθεῖσα τῇ λεγομένῃ ἱερᾷ νήσῳ συνήφθη, μήπω τὸ πρὶν οὖσα, ἀλλ' ὡς αἱ προρρηθεῖσαι Θήρα τε καὶ Θηρασία ποτὲ ἐξεβράσθησαν, οὕτω καὶ αὕτη νῦν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ θεομάχου Λέοντος. Ὃς τὴν κατ' αὐτοῦ θείαν ὀργὴν ὑπὲρ αὐτοῦ λογισάμενος ἀναιδέστερον κατὰ τῶν ἁγίων σεπτῶν εἰκόνων ἤγειρε πόλεμον. Οἱ μέντοι κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν ὄχλοι σφόδρα λυπούμενοι αὐτῷ τε ἔμελλον ἐπελθεῖν καὶ πολλοὺς βασιλικοὺς ἀνθρώπους ἀνεῖλον, τούς τε καθελόντας τὴν ἐπὶ τῆς μεγάλης χαλκῆς πύλης τοῦ Κυρίου εἰκόνα, ὡς πολλοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τιμωρηθῆναι μελῶν τε ἐκκοπαῖς καὶ μάστιξι καὶ ἐξορίαις καὶ ζζημίοις ὑποβληθῆναι, σβεσθῆναί τε τῶν παιδευτηρίων τὴν εὐ- D σεβῆ διδασκαλίαν. Πρὸς γὰρ τῇ λεγομένῃ βασιλικῇ κινστέρνῃ παλάτιον ἦν σεμνὸν, ἐν ᾧ κατὰ τύπον ἀρχαῖον οἰκουμενικὸς (60) ἐκάθητο διδάσκαλος, ἔχων μαθητὰς λόγῳ καὶ βίῳ σεμνοὺς τὸν ἀριθμὸν δώδεκα. Οὗτοι πᾶσαν λογικὴν ἐπιστήμην τάχει τε καὶ μεγέ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(58) *Domus regiæ majorem* apud Gregorium Turonensem, apud Paulum Æmilium *magistrum militum* dictum reperies; cui parem non officio sed nomine Græci habuerunt ῥαϊκτῶρα. Rectorem eomus vocat Luitprandus e. ult. Hist. GOAR.

(59) Vel sit proprium, *Chimarus*. Torrentes autem sua exundatione non parvis aut male ædificatis pagis, sed urbibus quoque minime contemnendis magnas clades inferre vel Basilea docere potest.

Δογματικὴν papæ epistolam ad verbum decretalem verti. XYL.

(60) Œcumenicum magistrum dictum puto, quasi cujus doctrina totus terrarum orbis illustraretur, aut cujus per omnem Christianitatem vigeret auctoritas. XYL.

θει φύσεως μετερχόμενοι οὐχ ἥκιστα τὴν ἐκκλησιαστικὴν μετήεσαν θεοσοφίαν· ὧν τῆς γνώμης χωρὶς οὐ θεμιτόν τι ποιεῖν ἐδόκτει οὐδὲ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς. Τούτους ὁ Κόνων συχνῶς προσκαλούμενος ἐπείραζε πεῖσαι τῇ αὐτοῦ αἱρέσει. Καταθέσθαι δὲ μὴ καταδεχομένους ἀλλ' ἀντιπίπτοντας ἀτίμως κατακλεισθῆναι διεκελεύσατο ἐκεῖσε, διὰ δὲ τῆς νυκτὸς πῦρ κυκλόθεν ὑφάψας αὐταῖς ἑστίαις καὶ βίβλοις πολλαῖς καὶ καλαῖς καὶ σκεύεσιν ἱεροῖς ὁ μιαρὸς κατέκαυσεν. Ἐντεῦθεν στασιάζουσι κατ' αὐτοῦ μεγάλῃ ναυμαχίᾳ συμφωνήσαντες Ἑλλαδικοί τε καὶ οἱ τῶν Κυκλάδων νήσων, οἳ καὶ προσπελάσαντες τῷ Βυζαντίῳ ἡττῶνται, ἐμπρησθέντων αὐτῶν ἐντὸς νηῶν τῷ σκευαστῷ πυρί. Αὔξει δὲ τὴν κακίαν Λέων ὁ δυσσεβής, κατὰ τῆς εὐσεβείας τὸν διωγμὸν ἐπιτείνων.

A absque horum consilio **796** quidquam agi, ipsis quoque imperatoribus nefas putabatur. Hos Conon ad se vocans identidem in suam hæresin pertrahere satagebat: recusantes autem et sese opponentes ignominiose in sua illa schola concludi jussit, noctuque igne circumdatos cum domo librisque multis et pretiosis ac sacra supellectile combussit Ob id magna classe coacta Græci, et qui Cyclades insulas tenebant, bellum ei faciunt Sed Byzantio jam propinquantium artificioso igni naves una cum ipsis succensæ perierunt. Porro autem impius Leo pietatem impensius persequi perrexit.

Τῷ [P. 455] δ' αὐτῷ ἔτει, κατὰ τῆς Βιθυνῶν Νικαίας παρατάττεται Ἄμερ ἐν χιλιάσι ιε' μονοζώνων προδραμὼν καὶ ἀπαρασκεύαστον κυκλώσας τὴν πόλιν, καὶ Μαβίας ἐπακολουθῶν ἐν ἄλλαις ὀκτὼ ἡμισυ μυριάσιν· οἳ μετὰ πολλὴν πολιορκίαν καὶ καθαίρεσιν μερικὴν τῶν τειχῶν, δι' ὀπτασίας τῶν ἐν αὐτῇ τιμωμένων ἁγίων Πατέρων αἰσχυνθέντες, ἄπρακτοι ὑπεχώρησαν. Κωνσταντῖνος δέ τις στράτωρ (61) τοῦ Ἀρταβάσδου, ἰδὼν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἑστῶσαν, λαβὼν λίθον ἔρριψε κατ' αὐτῆς καὶ συνέτριψεν αὐτὴν καὶ πεσοῦσαν κατεπάτησε. Θεωρεῖ οὖν ἐν ὁράματι παρεστῶσαν αὐτῷ τὴν Δέσποιναν καὶ λέγουσαν αὐτῷ· Οἶδας ποῖον πρᾶγμα γενναῖον εἰράσω εἰς ἐμέ; Ὄντως κατὰ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς τοῦτο ἐποίησας. Τῇ δὲ ἐπαύριον προσβαλόντων τῶν Σαρακηνῶν τῷ τείχει καὶ πολέμου κροτηθέντος, δραμὼν εἰς τὸ τεῖχος ὁ ταλαίπωρος βάλλεται τῷ ἐκ τοῦ μαγγανικοῦ λίθῳ (62), ὅς συνέτριψεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον ἄξιον τῆς αὐτοῦ δυσσεβείας κομισάμενος τὸ ἀνταπόδομα.

B Eodem anno, Amer cum 15 millibus levis armaturæ militibus excursionem faciens, Nicæam Bithyniæ improviso obsidet. Cui se adjungit Mabias, cum 85 millibus subsecutus. Verum hi diu urbe oppugnata, murorumque partibus dejectis, apparitione sanctorum qui ibi coluntur Patrum deterriti re infecta turpiter discesserunt. Quidam Constantinus, Artabasdi strator, imaginem Deiparæ stantem cernens, correpto lapide petiit dejectamque conculcavit. Cui Domina per visionem astitit, obnuntiavitque præclari hujus in ipsam facinoris suo eum capite pœnas daturum. Postridie itaque Saracenis murum oppugnantibus, et certamine **797** commisso, miser in murum accurrens, tormenti lapide caput faciemque contritus, dignam suæ impietatis mercedem tulit.

Ὁ μέντοι βασιλεὺς Λέων οὐ μόνον περὶ τὴν σχετικὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων ὁ δυσσεβὴς ἐσφάλλετο προσκύνησιν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πρεσβειῶν τῆς παναγνου Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων· καὶ τὰ λείψανα δὲ τῶν ἁγίων ὁ πσμμίαρος, ὡς οἱ διδάσκαλοι αὐτοῦ Ἄραβες, ἐβδελύττετο. Ἐκ τοῦδε τοίνυν τοῦ χρόνου ἀναιδῶς τῷ μακαρίῳ Γερμανῷ προσετρίβετο, ὃν καὶ μετατστειλάμενος ἤρξατο λόγους τινὰς κινεῖν μεθ' ὑπουλίας καὶ καταγινώσκειν πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων καὶ ἱερέων ὡς εἰδωλολατρησάντων ἐν τῇ προσκυνήσει τῶν ἁγίων εἰκόνων. Ὁ δὲ μέγας ἔφη Γερμανός· Ἄκουσον, βασιλεῦ. Τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ σαρκὸς ἐπιφανέντος πᾶσα εἰδωλολατρία ἐκποδὼν γέγονε καὶ πᾶν ἄγαλμα εἰδωλικὸν ἠφάνισται καὶ ἐξωστράκισται, ὡς φησιν ὁ προφήτης Ζαχαριας, ὅτι, Λέγει Κύριος Σαβαώθ· Ἐξολοθρεύσω τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ οὐκέτι αὐτῶν ἔσται μνεία, Ηλὴ τὴν καθαίρεσιν τῶν ἱερῶν εἰκόνων ἀκούομεν μέλλειν ἔσεσθαι, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῆς σῆς βσσιλείας. Τοῦ δὲ βιασαμένου εἰπεῖν ἐπὶ ποίας, ἔφη ὁ ἅγιος· Ἐπὶ Κόνωνος. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἔφη· Ὄντως ἐγώ εἰμι· τοῦτο γὰρ ἐστι τὸ βα-

C Enim vero imperator Leo non tantum in errore de venerandarum imaginum debita adoratione versatus est, sed etiam de Deiparæ omniumque sanctorum intercessionibus impie sensit, sanctorumque reliquias more Arabum suorum præceptorum abominatus est. Ab eo itaque tempore impudenter beato Germano infensus fuit. Vocavit quoque eum ad se, illatoque subdole sermone, damnare cœpit omnes qui se antecessissent imperatores atque pontifices, quod ii imaginibus sacris adorandis, cultum soli Deo debitum, impie alio transtulissent. Ad hæc magnus ille Germanus: Audi, inquit, imperator. Christo in carne exhibito, omnis profanorum simulacrorum cultus abolitus, omnisque impia imago sublata est et explosa. Quomodo Zacharias vates prædixit, Sic ait, dicens, Dominus exercituum: Exscindam e terra nomina simulacrorum, neque ulla in posterum erit eorum memoria [23]. Cæterum sacras quoque imagines audivimus abolitum iri, non tamen te imperante. Et coactus ab imperatore, eum nominare, quo rerum potiente hoc esset futurum: Cononem, dixit. Tum Leo:

D

[23] Zach. XIII, 2.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(61) Ἱπποκόμος, *qui equorum curam gerit*, equiso. GOAR.

(62) Apparet machinam sic vocare, quæ magnum lapidem funibus contenta torqueret. Mangonem vocat Paulus Diaconus, l. XXI, prope ad verbum hoc, ut pleraque, referens. XYL.

Omnino, inquit, is ego sum. Conon enim est meum nomen, mihi in baptismo inditum. Quem sermonem Germanus excipiens: Absit, ait, domine. ut hoc tam invisum Deo facinus te imperante **798** perpetretur. Sed tyrannus Deo adversus, auditis his verbis graviter indignatus, leonium rugiit : Germanumque simulacricolam appellans, suaque manu alapam infligens, regia exturbavit. Facto deinde contra sacras imagines edicto, Germanum rursum accersit, persuasurum ei se sperans ut subscriberet. At Germanus nequaquam vel adulationi vel minis tyranni concessit : imo autem pactorum eum ante ante acceptum imperium initorum admonuit, in quibus is Deo fidejussore ascito promiserat nihil se verorum decretorum labefactaturum. Sed tantum abfuit ut cœpti miserum Leonem puderet, ut præterea in hoc incubuerit ut Germanum suis in verbis caperet, atque ita non ut confessorem, sed ut seditiosum, solio detruderet. Eam ad rem adjutorem nactus est Anastasium Germani syncellum, quem successionis in patriarchæ munus spe allexerat. Hunc beatus ille non ignorans esse alterum Iscariotam, sapienter de proditione commonuit. Aliquando Germani in regiam euntis stolæ oram Anastasius calcavit. Cui Germanus : Noli festinare.Diippus te manet. Quindecim post annis Constantinus Ecclesiæ persecutor, inter Artabasdum generum suum aliosque suos hostes, hunc quoque Anastasium plagis in circo multatum et facie retrorsum versa equo impositum ac nudum per Diippum jussit pro spectaculo duci, quod sibi derogato imperio Artabasdo diadema detulisset. Atque sic impletum est Germani vaticinium. Proinde Byzantii defensor veræ religionis fuit **799** divinus iste Germanus,quotidie adversus Leonem feræ cognominem ut feram bestiam ejusque stipatores depugnans ; Romæ autem Gregorius, appstolicus vir et Petri apostolornm coryphæi assessor,qui ob divinas suas lucubrationes Dialogi cognomen adeptus est. Is a Leone ob ejus impietatem defecit,et pacto cum Francis icto tributa Leoni denegavit, Anastasium ac socios

πτιστικόν μου. Καὶ ὁ μέγας Γερμανὸς ὑπολαβὼν ἔφη· Μὴ γένοιτο, δέσποτα, ἐπὶ τῆς σῆς βασιλείας πραχθῆναι τὸ θεοστυγὲς τοῦτο κακόν. Ὁ δὲ θεομάχος τύραννος τοῦτο ἀκούσας, σφόδρα χαλεπήνας καὶ λεόντειον βρύξας, εἰδωλολάτρην τε ἀποκαλέσας καὶ ταῖς ἰδίαις χερσὶ ῥαπίσας τῶν βασιλείων ἐξελαύνει. Σιλέντιόν τε ποιήσας κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων προσκαλεῖται πάλιν τὸν ἅγιον Γερμανὸν, οἰόμενος πεῖσαι αὐτὸν ὑπογράψαι. Ὁ δὲ οὐδ' ὅλως εἶξε τῇ θωπείᾳ ἢ τῇ ἀπειλῇ τοῦ τυράννου. [P. 456] Μᾶλλον μὲν οὖν ἀνέμνησεν αὐτὸν ὁ μακάριος τῶν πρὸ τῆς αὐτοκρατορίας συνθηκῶν, ὅπως αὐτὸν Θεὸν ἐγγυητὴν δέδωκε μὴ παρασκευάσαί τι τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων. Ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἠσχύνθη ὁ ἄθλιος· μᾶλλον δὲ καὶ ἠγωνίζετο, εἴ που αὐτὸν ἐν λόγοις συλλήψεται, ἵν' ὡς φατριαστὴν (63) καὶ οὐχ ὡς ὁμολογητὴν καθέλῃ τοῦ θρόνου. Εὗρεν οὖν εἰς τοῦτο σύμμαχον Ἀναστάσιον σύγκελλον (64) τοῦ ἁγίου, συνταξάμενος αὐτὸν τοῦ θρόνου διάδοχον ἔσεσθαι. Ὃν ὁ μακάριος οὐκ ἀγνοῶν, ὡς ἄλλον Ἰσκαριώτην, σοφῶς τὰ περὶ προδοσίας ἀνεμίμνησκε. Καὶ ποτε εἰσερχομένου πρὸς τὰ βασίλεια, ἐπάτησεν ὁ Ἀναστάσιος τὰ ὀπίσθια τῆς στολῆς τοῦ ἁγίου· πρὸς ὃν ὁ ὅσιος ἔφη· Μὴ σπεῦδε· τὸ Δίιππον (65) ἐκδέχεταί σε. Μετὰ δὲ ἔτη ιε' Κωνσταντῖνος ὁ διώκτης μετὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Ἀρταβάσδου σὺν ἄλλοις ἐχθροῖς αὐτοῦ τοῦτον τύψας ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ, διὰ τοῦ Διίππου γυμνὸν ἐπ' ὄνου καθίσας ἐξ ἀντιστρόφου ἐπόμπευσε διὰ τὸ ἀνασκαψαι μὲν τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον, στέψαι δὲ τὸν Ἀρτάβασδον· κἀντεῦθεν ἡ πρόρρησις ἀπέβη τοῦ ὁσιωτάτου Γερμανοῦ. Ἐν μὲν οὖν τῷ Βυζαντίῳ πρόμαχος τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας δογμάτων ὁ ἱερὸς οὗτος καὶ θεσπέσιος ἤκμαζε Γερμανὸς, θηριομαχῶν (66) καθ' ἑκάστην πρὸς τὸν φερώνυμον Λέοντα καὶ τοὺς αὐτοῦ συνασπιστάς· ἐν δὲ τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ Γρηγόριος ἀποστολικὸς ἀνὴρ καὶ Πέτρου τοῦ κορυφαίου σύνθρονος, ὃς διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γινόμενα θεῖα πονήματα Διάλογος ἐκλήθη (67). Οὗτος ὁ ἅγιος διὰ τὰς ἀνοσιουργίας Λέοντος ἀφηνίασε, καὶ πρὸς τὸν Φράγγον σπονδὴν εἰρηνικὴν ποιησάμενος τούς τε φόρους ἐκώλυσε καὶ Ἀναστάσιου καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἀνεθεμάτισε. Τὸν δὲ βασιλέα δι' ἐπιστολῶν αὐτοῦ πολλῶν πολλοῖς ἐγνω-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(63) Φατριάν esse aliquid tribus aut curiæ simile, cum aliunde, tum ex Suida apparet. Ego secutus sum conjecturam. Xyl

(64) Xylandri de syncello scripta suarum adnotationum prima præsenti loco congruunt. Presbyteris enim quibusdam in contubernii vitæ familiaritatisque consortium a patriarcha receptis nonnunquam, eo vita functo, patriarchæ dignitas deferebatur ; ac processu temporis non officio, quod fingit Xylander, sed *syncelli concellaneive* honore et nomine patriarchæ successor designatus, ornabatur. Legendus hic auctor in Michaele Theophili filio,ubi de Janne. Attendenda quoque Theophanis verba : Ὁ Λέων ἔχων ἐν τούτῳ σύμμαχον καὶ συμμέτοχον Ἀναστάσιον μαθητὴν καὶ σύγκελλον αὐτοῦ, συνταξάμενος αὐτῷ, ὡς τῆς ἀσεβείας ὁμόφρονι, καὶ τοῦ θρόνου μοιχὸν καὶ διάδοχον γενέσθαι. Unde et Stephanus Basilii filius cum Photio educatus, et syncelli dignitate promotus, nullo discrimine in ejus locum est subrogatus. Auctor infrà in Leone statim sub initio, necnon inferius, ubi Euthymium Nicolai quoque syncellum in patriarcham postmodum provectum narrat. Ac denique disertis idem verbis hoc aliquando positum in more, ut syncellus esset qui deinde patriarcha explicat in Constantino Monomacho p 775 Goar.

(65) *Diippus* videtur fuisse appendix circi. Zonaras habet διίππιον. Apparet locum significari equestribus decursionibus destinatum. Xyl. — Circi stadium, quo bigæ quadrigæve excurrunt. *Duppim* reddidit Paulus Diaconus, sed mendose. Goar.

(66) Alludit ad id quod Paulus de se commemorat, H. Corinth xi. Xyl. — Ad Leonis ferocis imperatoris nomen, non ad Pauli verba,ut scripturit Xylander, auctor alludit Goar.

(67) Ab auctoris sententia recedunt nonnulli, qui Gregorium Magnum, nominis hujus primum, Διάλογον ob scriptos ab eo dialogos vocitatum, scribunt. Goar.

σμένων ἀριδήλως ἐλέγχει. Ἐν δὲ τῇ κατὰ Συρίαν Δαμασκῷ Ἰωάννης μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος, ὁ Χρυσορρόας (68) ὁ τοῦ Μανσοὺρ, ὃ ἑρμηνεύεται Λέντραβος, ὅνπερ ὁ δυσσεβὴς Μανζὴρ Ἰουδαϊκῷ φρονήματι μετωνόμασεν. Οὗτος ὁ ὅσιος Ἰωάννης καὶ μελῳδὸς (69) ὠνομάσθη μετὰ Κοσμᾶ ἐπισκόπου τοῦ Μαϊουμᾶ καὶ Θεοφάνους ἀδελφοῦ Θεοδώρου τῶν γραπτῶν (70), διὰ τὸ αὐτοὺς μελῳδῆσαι τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν Χριστιανῶν τετυπωμένα ψάλλεσθαι· ἦν γὰρ ὁ ἅγιος Ἰωάννης οὗτος τῷ τε βίῳ καὶ τῷ λόγῳ διδάσκαλος ἄριστος, πάσης γνώσεως θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης ἐμπεπλησμένος. Ἀλλὰ Γερμανὸν μὲν ὡς ὑπ' αὐτὸν ὄντα ὁ Λέων ἐκβάλλει τοῦ θρόνου, ὃς τὸ ὠμόφορον ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας θεὶς ἀπετάξατο τῇ ἱερωσύνῃ καὶ ὑπεχώρησεν. Ὁ δὲ θεομάχος ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖ Ἀναστάσιον τὸν προλεχθέντα σύγκελλον, συνθέμενον τῇ ἀσεβεῖ αὐτοῦ βουλῇ καὶ αἱρέσει. Ὁ δὲ ὅσιος Γερμανὸς [P. 457] ἐξερχόμενος μεθ' ἑτέρων διδασκαλικῶν λόγων ἔφη· Ἐάν εἰμι ἐγὼ Ἰωνᾶς, βάλλετέ με εἰς τὴν θάλασσαν· χωρὶς γὰρ οἰκουμενικῆς συνόδου καινοτομῆσαι πίστιν, ὦ βασιλεῦ, ἀδυνατῶ. Καὶ ἀπελθὼν ἐν τῷ γονικῷ αὐτοῦ οἴκῳ τοῦ Πλατανίου ἡσύχασεν, ἀρχιερεύσας ἔτη ιδ' μῆνας ε' ἡμέρας ζ'.

anathemate feriit, imperatoremque multis epistolis et a multis lectis manifesto redarguit. Damasci Syriæ fuit Joannes monachus et presbyter, Chrysorrhoas cognomento, Mansuris filius, quod Græce sonat Lentrabum, quem impius Judaico sensu Manzerem appellavit. Hic S. Joannes, una cum Cosma Majumensi episcopo et Theophane fratre Theodori Graptorum episcopi, melodi sive cantores sunt agnominati, eo quod melodiis comprehendissent eas cantilenas quæ in ecclesiis Christianorum canuntur, prout ab eis compositæ formatæque sunt. Erat enim S. hic Joannes et vita et oratione magister optimus, omni divina humanaque cognitione repletus. Sed Germanum quidem Leo ut suæ potestati subditum patriarchæ solio dejecit. Isque humerale in sacra mensa Magni Templi deponens resignavit munus suum atque discessit. Impiusque Leo ei suffecit Anastasium syncellum impio ipsius consilio et hæresi consentientem. Digrediens vero Germanus inter alia ad docendum composita verba hoc quoque dixit: Si ego sum Jonas, **800** projicite me in mare: nam extra universalem synodum novi aliquid de fide statuere nequeo, o imperator. Ac digressus Platanii in domo sua gentilitia quietus vixit, cum gessisset summum pontificatum annos 14, menses 5, dies 7.

Τῷ ιδ' ἔτει, ἐπεστράτευσε Μάσαλμας τῇ Ῥωμανίᾳ, καὶ ἐλθὼν εἰς Καππαδοκίαν παρέλαβε δόλῳ τὸ Χαρσιανὸν κάστρον.

Anno 14 Masalmas in Romanam ditionem bello illato, cum in Cappadociam venisset, Charsianum castrum fraude cepit.

Τῷ ις' ἔτει Λέων ὁ βασιλεὺς τὴν θυγατέρα χαγάνου τοῦ τῶν Σκυθῶν δυνάστου τῷ υἱῷ Κωνσταντίνῳ ἐνυμφεύσατο, ποιήσας αὐτὴν Χριστιανὴν καὶ ὀνομάσας Εἰρήνην· ἥτις ἐκμαθοῦσα τὰ ἱερὰ Γράμματα διέπρεψεν ἐν εὐσεβείᾳ, τὴν τῶν ἀθέων δυσσέβειαν ἐλέγχουσα. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐμαίνετο κατὰ τοῦ πάπα καὶ τῆς ἀποστάσεως Ῥώμης καὶ Ἰταλίας, καὶ ἐξοπλίσας στόλον μέγαν ἀπέστειλε κατ' αὐτῶν. Ἠσχύνθη δὲ ὁ μάταιος ναυαγήσαντος τοῦ στόλου εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος. Ἐκμανεὶς οὖν ἐπὶ τούτῳ πλέον ὁ θεομάχος φόρους κεφαλικῶς τῷ τρίτῳ μέρει Σικελίας καὶ Καλαβρίας τοῦ λαοῦ ἐπέθηκε. Τὰ δὲ λεγόμενα πατριμώνια τῶν ἐν Ῥώμῃ ναῶν τῶν ἁγίων καὶ κορυφαίων ἀποστόλων ἔκπαλαι τελούμενα, τάλαντα τρία ἥμισυ, τῷ δημοσίῳ λόγῳ τελεῖσθαι προσέταξεν,

Anno 16 Leo filiam Chagani Scytharum principis filio suo Constantino nuptui dedit, cum Christianam eam fecisset Irenamque nominasset. Ea sacris Litteris studiose cognitis illustris pietate fuit, refutavitque a Deo alienorum impietatem. Imperator autem contra Papam Romæque et Italiæ defectionem sæviens, contra eos ingentem classem armavit atque emisit. Sed turpiter se dedit vanus homo, classe in Adriatico mari naufragio amissa. Inde furore percitus majore homo adversus Deum pugnans, tertiæ Siculi ac Calabri populi parti tributum in singula hominum capita imposuit. Patrimonia quoque templorum Romæ principibus apostolis consecratorum, quæ pecunia quotannis antiquitus pendebatur talentorum trium semis, in

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(68) Auro fluens, hoc est aureum orationis flumen fundens; quam laudem Aristoteli tribuit Cicero. Diaconus Chrysaoram minus apte videtur vocare, aureo ense armatum: tametsi ob acrem idolorum defensionem videri queat hoc titulo cohonestatus. Lentrabus autem quid Græcis significet, non magis video quam quid Manzur. De quo aliquid poterat conjici, si λέντραβος. Græcum esset. Manzer fortasse est Momzer ממזר, quod et in sacris Litteris et in Aramæa lingua spurium significat; atque ea vox est in Hispano idiomate retenta. Mansuris filium credo dici. In actis Cpolitanæ synodi est fuisse Manzurem ignominiæ causa a Patribus ibi dictum. Xyl. Paulus Diaconus: *et pro Mansur, quod ejus avitum nomen est, quodque redemptus interpretatur, sensu Judaico, novumque ecclesiæ magistrum. Manseron* (spurium expone) *mutato nomine vocitabat.* Chrysorrhoas sacris viris dicitur, denomine fluvii Damascum patriam præterfluentis. Goar.

(69) *Hymnorum ecclesiasticorum auctor* apud Græcos. Goar.

(70) Proprium putavi; et Graptensem episcopum feci, valde dubius. Sed res non magna. -- Xyl. Nil magnum equidem et momento dignum Xylandrum errasse; et tituli *inscriptorum* vice, ob iambos utriusque fratris ab impio Theophilo frontibus inscriptos. Theodorum *Graptorum episcopum* pro ingenti captu instituisse. De dira illa inscriptione auctor in Theopilo. Goar.

ærarium publicum conferri jussit. Et mandavit inspici atque describi infantes qui nascebantur, ut census iste de singulis capitibus (Cephaletionem vocant) exigi posset.

Annis 18, 19 et 21, Suleiman Isami filius factis in Asiam incursionibus multos captivus abduxit. Fuit inter hos etiam Pergamenus **801** quidam qui se dicebat Tiberium esse Justiniani filium. Hunc Isamus in honorem filii sui, utque terrorem imperatoribus objiceret, regio in honore habuit, exercitui præfecit, utque ab omnibus videri posset, Hierosolyma cum ac per totam Syriam misit.

Idem Suleimam anno 23 imperii Leonis exercitum 90 millium in Romanos duxit; captisque multis et oppidis et hominibus, ferreo etiam castro (id enim est Siderocastrum) vastato, illæsus rediit domum.

Anno 24 ab Hieracitis tubernæ sunt incensæ, multique eorum supplicio affecti. Die Octobris 26, quæ D. Demetrio sacra est, feria 4, hora 8, terræ motus ingens atque terribilis Cpoli fuit, qui templa, monasteria, domosque multas prostravit, multosque homines. Corruit etiam Arcadii statua in Xerolopho et aliæ multæ, atque muri etiam terrestres urbis, et in Thracia urbes atque castella, nec non Nicæa, Nicomedia et Prænetus, quin et mare quibusdam in locis a limitibus suis refugit. Obtinuit terræ motus iste menses 11. Imperator ruina murorum cogita cives ita est allocutus : Vos muris urbis reficiundis cum non sitis pares, nos quæstoribus nostris negotium dedimus ut ultra constitutum tributum in singula nomismata accipiant miliarisium unum, idque in ærarium nostrum conferant ex quo nos muros condamus. Exinde obtinuit ut dicerata seu bina ceratia quæstoribus solverentur. Ceratia autem appellantur 12 folles sive nummi, sic dicti a Numa Romæ **802** rege, qui primus obolos sua ipsius effigie signavit, ideoque nummos de suo nomine nuncupavit. Idem et officium quoddam constituit, quod quidam ipsfus famulorum gerens ab unoquovis eorum qui a palatio stipendium sumebant, accipiebat folles 12 ceu unum ceratium. Itaque et ceration dicebatur. Faciebat hoc ad ineundum numerum eorum quibus stipendia dabantur : neque enim eo tempore census Romæ agebatur. Vixit is Numa eo tempore quo primum Israelus captivus abductus fuit, annis a mundo creato 4780.

Leo Isaurus, qui et Conon, imperium gessit annos 24, menses 2, dies 25. Mortuus est ex intestinorum morbo, anima cum corpore pereunte. Infelix

A ἐποπτεύειν τε καὶ ἀναγράφεσθαι τὰ τικτόμενα βρέφη πρὸς τὸ ἀπαιτεῖσθαι τὸν λεγόμενον κεφαλητίωνα.

Τῷ ιη', καὶ ιθ', καὶ κα' ἔτει Σουλεϊμὰν ὁ υἱὸς Ἰσὰμ τὴν Ἀσίαν καταδραμὼν πολλοὺς αἰχμαλώτους ἐποίησεν. Ἠχμαλώτευσε δὲ καί τινα Περγαμηνόν, ὃς ἔλεγεν ἑαυτὸν Τιβέριον εἶναι υἱὸν Ἰουστινιανοῦ. Τοῦτον Ἰσὰμ εἰς τιμὴν τοῦ ἰδίου παιδὸς καὶ τῶν βασιλέων ἐκφόβησιν μετὰ τιμῆς βασιλικῆς καὶ στρατευμάτων εἶχεν· ὃν ἐκπέμπει εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν πρὸς θέαν πάντων.

Τῷ κγ' ἔτει ἐπεστράτευσε Σουλεϊμὰν κατὰ Ῥωμαίων, ἔχων μυριάδας ϛ'. Καὶ πολλὴν ἅλωσιν καὶ αἰχμαλωσίαν ποιησάμενος, πορθήσας καὶ τὸ Σιδηρόκαστρον, ἀβλαβὴς ὑπέστρεψε.

B

Τῷ κδ' ἔτει ἐκαύθησαν αἱ ἀγοραὶ ὑπὸ τῶν Ἱερακιτῶν (71), καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐφονεύκισθησαν. Τῇ κς' τοῦ Ὀκτωβρίου πηνὸς, τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἡμέρᾳ δ' ὥρᾳ η', σεισμὸς μέγας γέγονε καὶ φοβερὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐπτώθησαν ἐκκλησίαι καὶ μοναστήρια καὶ οἶκοι, καὶ λαὸς πολὺς ἀπέθανεν. Ἔπεσε δὲ καὶ ἡ στήλη Ἀρκαδίου ἐν τῷ Ξηρολόφῳ (72) καὶ ἄλλαι πολλαὶ, καὶ τὰ χερσαῖα τῆς πόλεως τείχη, καὶ πόλεις καὶ χωρία ἐν τῇ Θρᾴκῃ, ἥ [P. 458] τε Νίκαια καὶ Νικομήδεια καὶ Πραίνετος. Ἀπέφυγε δὲ καὶ ἡ θάλασσα τῶν ἰδίων ὅρων ἔν τισι τόποις. Ἐκράτει δὲ καὶ ὁ σεισμὸς μῆνας ια'. Ἰδὼν δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ τείχη τῆς πόλεως πτωθέντα, διελάλησε (73) λέγων, ὅτι, Ὑμεῖς οἱ τῆς πόλεως ἀδυνατεῖτε τὰ τείχη κτίζειν, C ἀλλὰ προσετάξαμεν τοῖς διοικηταῖς (74) τῶν θεμάτων ἀπαιτεῖν εἰς τὸν κανόνα κατὰ νόμισμα μιλιαρίσιον ἕν, καὶ λαμβάνει αὐτὸ ἡ βασιλεία, καὶ κτίζει αὐτά. Κἀντεῦθεν ἀπεκράτησεν ἡ συνήθεια παρέχειν τὰ δικαίρατα τοῖς διοικηταῖς. Κεράτια δὲ αἱ ιβ' φόλλεις ὠνομάσθησαν, ἤτοι νοῦμμοι ἀπὸ Νουμᾶ βασιλέως Ῥώμης, ὃς καὶ πρῶτος τοὺς ὀβολοὺς τῇ ἰδίᾳ εἰκόνι ἐχάραξε καὶ νούμμους αὐτοὺς κατὰ τὸ ἴδιον ὄνομα ἐκάλεσεν. Οὗτος καὶ ὀφφίκιον ἐτύπωσεν, ὅπερ εἴς τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ ἕλων ἐλάμβανεν ἐξ ἑκάστου τῶν ἀπὸ τοῦ παλατίου ῥογευομένων φόλλεις ιβ' ἤτοι κεράτιον ἕν. Διὸ καὶ ἐλέγετο ὁ κεράτιον. Τοῦτο δὲ ἦν ὡς ἐν τύπῳ ψήφου τῶν ῥογευομένων ἀπὸ τοῦ παλατίου· οὔπω γὰρ τότε ἀπογραφαὶ κατὰ Ῥώμην ἦσαν. Ἐν δὲ τῇ πρώτῃ αἰχμαλωσίᾳ τοῦ Ἰσραὴλ D οὗτος ὁ Νουμᾶς ἐγένετο, ἐν τῷ ὀψὲ ἔτει τῆς κόσμου κτίσεως.

Ἐβασίλευσεν οὖν Λέων ὁ καὶ Κόνων, ὁ Ἴσαυρος, ἔτη κδ' μῆνας β' ἡμέρας κε'. Καὶ θνήσκει σὺν τῷ σωματικῷ καὶ τὸν ψυχικὸν θανατον, νόσῳ δυσεντε-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(71) Hieracitæ qui fuerint, nondum scio. Novi ea tempestate in Italia γυναικοϊέρακας fuisse. Sed hi nihil huc. Xyl. — Τὸ Ἱερὸν fauces Propontidos, a quibus Hieracitæ. Goar.

(72) Columna est qualis Trajana vel Antoniniana Romæ, ex uno solo lapide, ac ideo incolis μονόπετρα vocata, e cujus radicibus gradus cochlearis per medium ad ejus summa ascendit. Ξηρολόφος quasi *moles arida* vocatur. Pluribus de illa Suidas et Codinus in Orig. CP. Goar.

(73) Διαλαλεῖν non est *cives alloqui*, verum *edictum promulgare, voce præconis jubere*. Gar.

(74) Qui a singulis ordinibus tributum exigerent. Κάνονος vox hodieque pro constituta pecunia usurpatur vulgo, quæ annua solvatur. Λεγ. — *Tributum* capitatim edicto posito *pendendum*. Goar.

ρίας βλη θείς· καὶ τίθεται τὸ δύστηνον αὐτοῦ σῶμα ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ὅσα δὲ καὶ οἷα κατὰ Χριστιανῶν συνέβησαν ἐν ταῖς ἡμέραις τούτου τοῦ δυσσεβεστάτου καὶ ἀπανθρώπου Λέοντος, περί τε τὴν ὀρθόδοξον ἡμῶν πίστιν καὶ περὶ τὰς τῶν πολιτικῶν διοικήσεις αἰσχροῦ κέρδους καὶ φιλαργυρίας ἐπινοίᾳ ; κατά τε παντὸς κόσμου καὶ τῶν Χριστιανῶν, σεισμοὶ καὶ λιμοὶ καὶ λοιμοὶ καὶ ἐθνῶν ἐπαναστάσεις καὶ θάνατοι, ἀπορῶ μνημονεῦσαι· ὑπερβαίνουσι γὰρ πάντα νοῦν καὶ λόγον καὶ διάνοιαν. Ἄξιον δὲ λοιπὸν ἐφεξῆς καὶ τοῦ δυσσεβεστάτου καὶ παναθλίου παιδὸς αὐτοῦ τὰς ἀθεμίτους διεξελθεῖν πράξεις ἀνοσιουργοτέρας καὶ θεομισήτους οὔσας.

[P. 459] Κόσμου ἔτος ,ϛσλϛ', τῆς θείας σαρκώσεως ἔτος ψλθ', Κωνσταντῖνος ὁ Καβαλλῖνος Εἰκονομάχος ἐβασίλευσεν ἔτη λε', ἐκ δεινοτάτου λέοντος φανεὶς ποικιλότροπος πάρδαλις καὶ ἐκ σπέρματος ὄφεως ἀσπὶς καὶ ὄφις πετόμενος. Οὗτος τὴν πατρῴαν βασιλείαν τε καὶ δυσσέβειαν διαδεξάμενος ἐκ Θεοῦ πλεῖον διίστατο καὶ τῆς Θεομήτορος καὶ πάντων τῶν ἁγίων, κἀντεῦθεν λοιπὸν μαγείαις καὶ ἀσελγείαις καὶ δαιμόνων ἐπικλήσεσι καὶ σπλάγχνων ἀνατομαῖς καὶ ἄλλοις πονηροῖς ἐπιτηδεύμασι κυνηγεσίαις τε καὶ ἱπποδρομίαις σχολάζων ὄργανον ἐπιτήδειον τοῦ Ἀντιχρίστου γέγονεν, ὡς καὶ θεσμὸν καθολικὸν ἐκθέσθαι, μὴ λέγεσθαί τινα [1] (75) τὸ παράπαν ἅγιον, ἀλλὰ καὶ τὰ λείψανα τούτων εὑρισκόμενα διαπτύεσθαι, καὶ μηδὲ πρεσβεῖαν αὐτῶν ἐξαιτεῖν· « Οὐδὲν γάρ, ἔλεγεν, ἰσχύουσι, » προσθεὶς ὁ παμμίαρος· « Μηδὲ τὴν τῆς Μαρίας ἐπικαλεῖσθω τις πρεσβείαν· οὐ γὰρ δύναταί τι. » Ἀλλὰ μηδὲ θεοτόκον αὐτὴν ὀνομάζεσθαι. Λαβὼν γὰρ ἐν χειρὶ πλῆρες χρυσίου βαλάντιον καὶ ὑποδείξας αὐτὸ πᾶσιν, ἤρετο τίνος ἄξιόν ἐστι· τῶν δὲ, « Πολλοῦ, » εἰπόντων, κενώσας πάλιν τὸ χρυσίον ἤρετο τίνος ἐστὶν ἄξιον, καὶ λέγουσιν. « Οὐδενός. » — « Οὕτως, ἔφη, καὶ ἡ Μαρία, ἕως μὲν εἶχε τὸν Χριστὸν ἐν αὐτῇ, τετιμημένη ἦν, ἀφ' οὗ δὲ τοῦτον ἀπέτεκεν, οὐδὲν τῶν λοιπῶν γυναικῶν διενήνοχε. » Φεῖσαι ἡμῶν, Κύριε (76). Ἐκ τούτου οὐ μικρά τις ἀθυμία τοὺς Χριστιανοὺς κατέλαβεν, ὥστε παρὰ πάντων [P. 460] μισηθῆναι καὶ Ἀρταβάσδῳ κουροπαλάτῃ καὶ γαμβρῷ ἐπ' ἀδελφῇ αὐτοῦ προστεθῆναι.

Ἐξελθὼν δὲ ὁ Κωνσταντῖνος ἐν τοῖς τοῦ Ὀψικίου μέρεσι κατὰ τῶν Ἀράβων ὑπεβλέπετο κακῶσαι Ἀρτάβασδον, ὄντα ἐν τῷ Δορυλαίῳ. Ὁ δὲ τοῦτο γνοὺς κινεῖ κατ' αὐτοῦ, καὶ τὸν μὲν πατρίκιον Βίσηρον, τὸν συμμύστην Κωνσταντίνου, ῥομφαίᾳ ἀνεῖλεν, ὁ δὲ Κοπρώνυμος φοβηθεὶς, ἐπιβὰς παριππίου (77),

A ejus cadaver reconditum est in fano apostolorum. Subterfugit animus commemorare quæ et quales adversæ res Christianis evenerint imperio impiissimi atque inhumanissimi hujus Leonis, quantum et rectæ fidei offecerit, et fœdi lucri studio atque avaritia excogitatis contra totum orbem et Christianos fraudibus, reipublicæ administrationem detriverit, tum quid terræ motuum, famis pestilentiæ, rebellionum ac cladium contigerit. Nam neque satis cogitari ista nec explicari possunt. Par esse videtur ut porro impiissimi ac miserrimi ejus filii nefaria acta, sceleratiora illa et Deo invisa, recenseam.

B **803** Anno mundi 6236, qui ac incarnatione divina fuit 739, potitus imperio Constantinus Caballinus Iconomachus, præfuit ei annos 35. Is ex sævissimo leone versutissima pardalis, et ex semine serpentis aspis et anguis volans, ut primum in patrium regnum et impietatem successit, longius etiam a Deo, Deipara omnibusque sanctis se abalienavit ; ac deinceps veneficiis, libidinibus, dæmonum invocationibus viscerum exsectionibus aliisque malis studiis, tum venationibus et ludis circensibus deditus, idoneum se Antichristo instrumentum præbuit. Atque adeo universali edicto vetuit ne quis in universum Domini servorum sancti titulo cohonestaretur : quin imo conspui eorum inventas reliquias jussit, prohibuitque eorum intercessionem postulari : quod eos nihil posse diceret. Atque addidit scelestus Mariæ quoque Virginis intercessionem non esse implorandam : nihil enim C eam præstare posse. Quin et Deiparam hanc noluit appellari. Sumptis enim in manus auro plenis loculis, ac præsentibus **804** demonstratis, sciscitatus est quanti eos putarent esse pretii Cum responsum esset « Magni, » evacuato auro rursum interrogavit quanti loculos æstimarent. Cumque responsum esset : « Nihili. » — « Ita inquit, Maria quoque dum Christum gestavit utero, in honore fuit ; postquam eum peperit, nihilo reliquis mulieribus præstantior est. » Parce nobis, Domine. Hæc Christianos in gravem conjecerunt mœrorem ; omnesque eum exosi Artabasdo curopalatæ (sororem is Copronymi matrimonio habebat) sese adjunxerunt.

D Interea Constantinus adversus Arabes in regionem Opsicianam profectus, de Artabasdo, qui tum Dorylæi degebat, opprimendo occasiones circumspicit. Qua re cognita Artabasdus arma contra Constantinum sumit, et patricium Biserum, ejus sacrorum socium, ferro obtruncat. Copronymus

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(75) Hunc locum ex suidas restitui. Xyl.

(76) Cedreni immanem blasphemiam abominantis verba. Sed in margine ascriptum : Ἐὰν δέ τις μύρον πολύτιμον εἰς ἀλάβαστρον ἐμβάλῃ, λοιπὸν δέστατε, εἶτα κενώσῃ αὐτὸ, οὐ πάλιν ἡ εὐωδία τοῦ μύρου τῷ ἀγγείῳ προσμένει ; Xyl.

(77) Quid sit παρίππιον, non satis novi. Credo fuisse rhedam aut vehiculum cursui idoneum, quod aliquis eques comitaretur. Quid si veredus ita appellatur ? Xyl. — Pancirolus de cursu publico : *Concessa evectione unus aut alter equus permitti censebatur : cum vero tertius veredus indulgebatur, parhippus aut paraveredus dicebatur.* Est itaque paripus cursus publici equus. Goar.

perterritus equo Amorium profugit, Longinumque Orientalium ducem magnis demeritus pollicitationibus per eum in tuto fuit. Hinc calamitosissima subditorum bella, utroque imperatore creato. Artabasdus urbem ingressus statim ubique per eam sacras reposuit imagines, eumque ordines imperatorem salutarunt. Cæterum Anastasius, qui falso titulum patriarchæ gerebat, manutenens veneranda atque vivifica crucis ligna, eum qui iis affixus fuerat juravit ad populum, Copronymum imperatorem hæc sibi verba dixisse : « Quem Maria peperit Christum, hunc tu Filium Dei ne censueris, neque quidquam præter hominem : ita **805** enim eum Maria peperit ut et me mater mea Maria. » Hoc audito populus Constantino imperium abrogavit.

Anno ejus imperii secundo Isamus Arabum princeps moritur. Hic, cum sanctissima Antiochiæ Ecclesia per quadraginta annos patriarcha caruisset, Arabilus constitui aliquem vetantibus, cum haberet charum sibi Syrum quemdam monachum, nomine Stephanum, pium hominem sed rusticum, Antiochensibus significavit, siquidem cupiant sibi patriarcham concedi, ut id muneris huic Stephano committant. Ii divinitus hoc fieri rati Stephanum Theopolis throni patriarcham elegerunt. Hoc anno et Constantinus et Artabasdus per legatos auxilia ab Isamo petierunt. Magna quque siccitas fuit et multi terræ motus variis locis; adeoque et montes in solitudine Saba inter se coiverunt, et pagus terra absorptus est. Eodem anno Cosmas Alexandriæ patriarcha cum civibus ab errore Monotheletarum ad veram religionem transivit. Eodem anno signum in cœlo visum est. Validus autem Petro sanctissimo Damasci metropolitæ, quod is Arabum et Manichæorum errores argueret, linguam præcidit, et in Arabiam Felicem relegavit; ubi cum Christo testimonium perhibuisset ac clara voce liturgiam cecinisset, supplicio affectus obiit. Hoc anno civilia fuere bella, qualia non ante ab origine mundi.

Anno tertio versus Boream apparuit signum, ac cœlitus in quædam **806** loca pulvis delatus est. Terra quoque ad Caspias portas motu tremefacta. Et Validus ab Arabibus necatus, cum eorum princeps unum fuisset annum. Ei successit Izidus Leipsus. Eo anno Constantinus per Abydum trajicit, et apud terrestrem Cpolis murum castra ponit, excurrens etiam usque ad Auream portam, ut se multitudini ostentaret. Artabasdus autem urbe egressus prælio commisso victus fususque est. Cumque Copronymus navium esset potitus, fames ingens in urbe exstitit, ita ut modius hordei ad 12

A φεύγει εἰς τὸ Ἀμώριον. Δεξιοῦται δὲ Λογγῖνον στρατηγὸν τῶν Ἀνατολικῶν μεγάλαις ὑποσχέσεσι, καὶ σώζεται παρ' αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν μάχαι δεινότατα τοῖς ὑπηκόοις, ἑκατέρων βασιλέων ἀναγορευομένων. Εἰσῆλθε δὲ Ἀρτάβασδος ἐν τῇ πόλει, καὶ παρευθὺ κατὰ πᾶσαν αὐτὴν τὰς ἱερὰς ἀνεστήλωσεν εἰκόνας, ἀνηγορεύθη δὲ παρὰ τῶν θεμάτων βασιλεύς. Ἀναστάσιος δὲ ὁ ψευδώνυμος πατριάρχης, κρατήσας τὰ τίμια καὶ ζωοποιὰ ξύλα, ὥμοσε τῷ λαῷ, ὅτι « Μὰ τὸν προσηλωθέντα ἐν αὐτοῖς, οὕτως μοι εἶπε Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς, ὅτι Μὴ λογίσῃ Υἱὸν Θεοῦ εἶναι ὃν ἔτεκε Μαρία, τὸν λεγόμενον Χριστὸν, ἀλλὰ ψιλὸν ἄνθρωπον· ἡ γὰρ Μαρία οὕτως αὐτὸν ἔτεκεν ὡς καὶ ἐμὲ ἡ μήτηρ μου Μαρία. » Καὶ τοῦτο ἀκούσαντες οἱ λαοὶ ἀνέσκαψαν αὐτόν.

B Τῷ β' ἔτει τέθνηκεν Ἰσὰμ ὁ τῶν Ἀράβων ἀρχηγός. Οὗτος τὴν ἁγιωτάτην Ἐκκλησίαν Ἀντιοχείας ἐπὶ τεσσαράκοντα χρόνους χηρεύουσαν, κωλυόντων τῶν Ἀράβων πατριάρχην γενέσθαι ἐν αὐτῇ, ἔχων τινὰ προσφιλῆ μοναχὸν Σύρον ὀνόματι Στέφανον, ἄγροικον, εὐλαβῆ δὲ μόνον, καὶ εἴπερ θέλοιεν συγχωρηθῆναι αὐτοῖς πατριάρχην ἔχειν, ψηφίσασθαι αὐτὸν τὸν Στέφανον. Θεόθεν τοῦτο νομίσαντες γίνεσθαι χειροτονοῦσιν αὐτὸν ἐν τῷ θρόνῳ Θεουπόλεως (78). Τούτῳ τῷ ἔτει ἀπέστειλε Κωνσταντῖνος πρὸς Ἰσὰμ, ὡσαύτως καὶ Ἀρτάβασδος, συμμαχίαν αἰτοῦντες ἀμφότεροι. Γέγονε δὲ ἀβροχία πολλὴ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους, ὡς ἐνωθῆναι ὄρη πρὸς ἄλληλα κατὰ τὴν ἔρημον Σαβᾶ, καὶ κώμην ὑπὸ γῆν καταποθῆναι. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει Κοσμᾶς ὁ πατριάρχης
C Ἀλεξανδρείας ὠρθοδόξησε σὺν τῇ πόλει αὐτοῦ ἐκ τῆς τῶν Μονοθελητῶν κακοδοξίας. Τούτῳ τῷ ἔτει ἐφάνη σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ (79). Οὐαλὶδ (80) δὲ Πέτρον τὸν ἁγιώτατον μητροπολίτην τοῦ Δαμασκοῦ, ὡς ἐλέγχοντα τὴν τῶν Ἀράβων καὶ Μανιχαίων κακόνοιαν, ἐγλωσσοτόμησε καὶ ἐξώρισεν εἰς τὴν Εὐδαίμονα Ἀραβίαν, ἔνθα καὶ τελειοῦται μαρτυρήσας ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τρανῶς ἐκφωνήσας τὴν θείαν λειτουργίαν. Τούτῳ τῷ ἔτει γεγόνασιν ἐμφύλιοι πόλεμοι οἷοι οὐκ ἐγένοντο ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

[P. 461] Τῷ γ' ἔτει κατὰ Βορρᾶν ἐφάνη σημεῖον, καὶ κόνις κατῆλθεν εἰς τόπους. Γέγονε δὲ καὶ σεισμὸς εἰς τὰς Κασπίας πύλας· καὶ ἀνηρέθη Οὐαλὶδ ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ἄρξας ἔτος α', καὶ κρατεῖ τῆς ἀρχῆς Ἰξὶδ ὁ Λειψός. Τούτῳ τῷ ἔτει ὁ Κωνσταντῖνος περᾷ διὰ τῆς Ἀβύδου, καὶ τῷ χερσαίῳ
D τείχει τῆς πόλεως παρεκάθισε, διέδραμε δὲ καὶ ἕως τῆς Χρυσῆς πόρτης, ἐπιδεικνύων ἑαυτὸν τοῖς ὄχλοις. Ὁ δὲ Ἀρτάβασδος ἐξελθὼν τῆς πόλεως καὶ συμβαλὼν πόλεμον ἡττήθη κατὰ κράτος. Τοῦ δὲ Κοπρωνύμου τὰ πλοῖα κρατήσαντος ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς ἐν τῇ πόλει, ὥστε πραθῆναι τὸν μόδιον τῆς κριθῆς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(78) Hoc est cognomentum magnæ Antiochiæ et apud Nostrum et alios. Xyl. — Car Antiochia Θεούπολις, scripsit auctor anno Justiniani 2. Goar.

(79) Nimirum crucis, qualis Magno Constantino apparuerat. Xyl.

(80) Hali hic vocatur a Diacono l. xxii et aliis, princeps Saracenorum. Et Izidus Gizid, qui aliquanto post Βακτάγγιος legitur, is Βάκταγμος est apud Zenaram. Xyl.

εἰς νομίσματα ιβ' καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως. Τοῦ δὲ λαοῦ θνήσκοντος καὶ ἀπολλυμένου ἠναγκάσθη Ἀρτάβασδος ἀπολύειν αὐτὸν καὶ ἐξέρχεσθαι ἀπὸ τῆς πόλεως. Νικήτας δὲ ὁ υἱὸς Ἀρταβάσδου ἐπισυνάξας λαὸν ἱκανὸν ἦλθεν ἕως Χρυσουπόλεως (81). Καὶ περάσας ὁ Κοπρώνυμος ἐδίωξεν αὐτὸν καὶ καταλαβὼν ἐχειρώσατο. Καὶ τοῦτον πεδήσας, ἐλθὼν διὰ τοῦ τείχους, τῷ πατρὶ ἐπεδείκνυσεν [2]. Ἄφνω δὲ παραταξάμενος διὰ τοῦ χερσαίου τείχους τὴν πόλιν παρέλαβε, καὶ χειρωσάμενος Ἀρταβάσδου καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, τοῦτον μὲν σὺν τοῖς δυσὶν αὐτοῦ υἱοῖς ἐτύφλωσε, τὸν δὲ Βάκταγμον χειροκοπήσας ἐν τῷ Κυνηγίῳ ἀπεκεφάλισε, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους τῶν προὐχόντων ἀνεῖλε, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν ἐδήμευσεν. Ἱππικὸν δὲ ποιήσας εἰσήγαγε τὸν Ἀρτάβασδον σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ καὶ τοῖς φίλοις δεδεμένοις ἅμα Ἀναστασίῳ τῷ ψευδωνύμῳ πατριάρχῃ τυφθέντι δημοσίως καὶ ἐπὶ ὄνῳ ἀντιστρόφως καθεζομένῳ. Τοῖς δὲ σὺν αὐτῷ ἐλθοῦσιν ἐξωτικοῖς ἐκέλευσεν εἰσέρχεσθαι εἰς τοὺς οἴκους καὶ διαρπάζειν τὰς οὐσίας τῶν πολιτῶν. Τὸν δὲ ψευδώνυμον πατριάρχην ὡς ὁμόφρονα αὐτοῦ, ἐκφοβήσας καὶ δουλώσας, πάλιν ἐν τῷ θρόνῳ τῆς ἱερωσύνης ἀποκατέστησε.

Τῷ δ' ἔτει ἐφάνη κομήτης μέγας κατὰ τὴν Συρίαν, καὶ Μαρουὰμ τῶν Ἀράβων ἐκράτησε, καὶ παρακλήσει τῶν ἐν τῇ Ἐφᾳ Χριστιανῶν συνεχώρησε χειροτονηθῆναι Θεοφύλακτον πρεσβύτερον Ἐδεσηνὸν πατριάρχην Ἀντιοχείας, κοιμηθέντος Στεφάνου. Καὶ τοῦτον γράμμασι καθολικῶς τιμᾶσθαι παρὰ τῶν Ἀράβων προσέταξε.

Τῷ ε' ἔτει ἄδειαν εὑρὼν ὁ Κοπρώνυμος ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὡς τῶν Ἀράβων πρὸς ἀλλήλους μαχομένων, Γερμανίκειαν (82) παραλαμβάνει καὶ ἐπιστρατεύει Δουλιχίᾳ (83) καὶ Ἀσσυρίᾳ. Προσελάβετο δὲ καὶ τοὺς πρὸς μητρὸς συγγενεῖς, καὶ ἐν Βυζαντίῳ μετῴκισε, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ πολλοὺς Σύρους Μονοφυσίτας. Γέγονε δὲ ἀπὸ ι' Αὐγούστου ἕως ιε' σκέτος ὁμιχλῶδες.

[P. 462] Τῷ ς' ἔτει ἐγένετο σεισμὸς μέγας ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Συρίᾳ, μηνὶ Ἰανουαρίῳ εἰς τὴν ιη', ὥρᾳ δ', καὶ ἀναρίθμητοι μυριάδες τεθνήκασιν, ἐκκλησίαι τε καὶ μοναστήρια πεπτώκασι, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἔρημον τῆς ἁγίας πόλεως. Τῷ αὐτῷ ἔτει λοιμώδης θάνατος ἀπὸ Σικελίας καὶ Καλαβρίας ἀρξάμενος οἱόν τι πῦρ ἐπινεμόμενον ἐπὶ τὴν Μονεμβασίαν καὶ Ἑλλάδα καὶ τὰς παρακειμένας νήσους ἦλθε δι' ὅλης τῆς ιδ' ἰνδικτιῶνος. Τῇ δὲ ιε' ἤρξαντο ἐν τῇ βασιλίδι πόλει αἴφνης ἀοράτως γίνεσθαι ἔν τε τοῖς τῶν ἀνθρώπων ἱματίοις καὶ ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ἐπίπλοις (84) σταυρία ἐλαιώδη πλεῖστα. Ἐγένετο οὖν ἐντεῦθεν τοῖς ἀνθρώ-

A nomismata venderetur, eademque esset reliquæ annonæ caritas. Moriente ergo et pereunte populo, coactus est Artabasdus eo dimisso Cpoli excedere. Sed filius ejus Nicetas collecto non pœnitendo exercitu usque ad Chrysopolin pervenit. Et Copronymus suis copiis trajectis eum profligavit, inque fuga cepit et compedibus vinctum ad murum aggressus patri ostendit. Subitoque a terrestri muro adortus urbem cepit. Ita Artabasdo in suam potestatem redacto, et iis qui eum comitabantur, ipsi duobusque ejus filiis oculos effodit; Bactagmum, manibus prius amputatis, in Cynegio capite truncavit. Multos quoque proceres e vita sustulit et eorum bona publicavit. Inde equestres ludos edens, Artabasdum filiosque et amicos ejus vinctos introduci jussit, una cum Anastasio, qui se falso pro B patriarcha gerebat, et tunc publice verberatus asino præpostere impositus sedebat. Extraneis quos **807** secum adduxerat, mandavit ut domos civium diriperent. Sed patriarcham illum sui erroris sectatorem, territum atque subactum, rursum in pristino solio collocavit.

Anno 4 in Syria magnus cometa apparuit, et Maruamus in Arabes imperium cepit. Hic Christianorum qui per Orientem sunt cohortationibus persuasus, concessit ut Theophylactus Edessenus presbyter Antiochiæ designaretur patriarcha, mortuo tum Stephano, eumque publico edicto jussit ab Arabibus in honore haberi.

Anno 5 Copronymus nactus occasionem rei in C Oriente gerendæ, inter Arabes civili vigente bello, Germaniciam recipit, exercitumque ad Dulichiam et in Assyriam ducit. Matris quoque suæ cognatos sibi adsciscit, et Byzantium eos transfert, multosque cum his Syros, Christo unicam affingentes naturam qui dicuntur Monophysitæ. A 10 usque ad 15 diem Augusti tenebræ fuerunt caliginosæ.

Anno sexto magnus fuit in Palæstina terræ motus, et ad Jordanem perque universam Syriam, die mensis Januarii 18, hora 4, innumeraque hominum perierunt millia, corruerunt templa et monasteria, maxime per solitudinem urbis sanctæ. Eodem anno pestis, ab Sicilia et Calabria sumpto initio, veluti ignis proxima corripiens Monembasiam usque et in Græciam sese propagavit insulasque circumja- D centes. Per totam **808** indictionem 14 et initio 15 Cpoli subito et visu non observante exsistere in hominum vestibus et in ecclesiæ suppellectile plurimæ cruces, quasi ex oleo factæ, cœperunt. Quo signo quid portenderetur, cum homines non

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(81) Chrysopolis, urbs Asiæ trans Propontidem, e regione Cpoleos, *Scutari* nunc Turcis dicta, perperam a quibusdam cum Chalcedone confunditur. GOAR.

(82) Γερμανίκειαν, Syriæ urbem. (Ptolem.) GGAR.

(83) Δουλιχία altera Syriæ urbs est, *Doliche* Ptolemæo dicta. GOAR.

(84) Ἐπίπλοις, *peplis et velis sacris*. Simeon Thessal. de templo ἱερὸν ἔπιπλον τῆς ἁγίας τραπέζης vocat altaris indumentum, id est *mappam*. GOAR.

assequerentur, in magnum mœrorem atque sollicitudinem inciderunt. Sed et varia mala Dei ira immissa populum confertim absumebant, non in urbe modo, sed in universa vicinia. Visa quoque hominibus oblata sunt, ita ut multi hominum mente abalienati putarent se cum peregrinis quibusdam et terribili vultu præditis hominibus iter facere, qui occurrentes sibi tanquam amicos compellarent atque cum iis colloquerentur; ac cum annotassent quæ ab iis dicebantur, tum demum narraverunt, cum ea jam exitus comprobasset. Videbant autem eos in ædes intrare, aliosque intus suspendere, alios gladio ferire. Eventus pleraque ab ipsis dicta vera ostendit. Verno tempore primæ indictionis malum magis sese intendit, prorsusque exarsit æstate, adeo ut et totæ domus concluderentur, et deessent qui cadavera humarent, neque etiam satis esset grabatorum ad ea efferenda, sed jumenta ad hoc et vehicula adhiberentur, atque illa in propugnaculis, suburbiis, cisternis siccatis ac lacubus sepelirentur; quibus impletis vineæ quoque et horti effossi vix obtegendis cadaveribus suffecerint. Interim Copronymus, omnibus propter ipsius impietatem familiis evastatis, omnes oppidanorum facultates **809** corrasit inque palatium congessit. Agarenorum quoque ea tempestate classis ad Cyprum appulit. Erat ibi Romana etiam classis, cujus ductor portus faucibus occupatis subito adortus hostes occidione delevit, tribus tantum dimissis qui indicium perferrent.

A ποις λύπη καὶ ἀθυμία πολλὴ τῇ τοῦ τοιοῦτου σημείου ἀπορίᾳ. Ἐγένετο δὲ καὶ θεομηνία ποικίλων παθῶν, ἀφειδῶς τοὺς λαοὺς ὀλοθρεύουσα, οὐ μόνον τοὺς ἐν τῇ πόλει, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ περιχώρῳ. Ἐγίνοντο δὲ καὶ φαντασίαι, ὡς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐν ἐκστάσει γινομένους νομίζειν ξένοις τισὶ καὶ βιαροῖς προσώποις συνοδεύειν, καὶ τοὺς ἀπαντῶντας αὐτοῖς ὡς δῆθεν φίλους προσαγορεύοντας καὶ διαλεγομένους. Σημειούμενοι δὲ τὰ παρ' αὐτῶν λαλούμενα ἔσχατον ἐξηγοῦντο γινόμενα. Ἑώρων δὲ τοὺς αὐτοὺς εἰς οἴκους εἰσερχομένους, καὶ τοὺς μὲν τοῦ οἴκου κρεμῶντας, τοὺς δὲ ξίφει τιτρώσκοντας. Συνέβαινε δὲ τὰ πλεῖστα τῶν παρ' αὐτῶν λεγομένων γίνεσθαι οὕτως καθὼς ἤδον. Τῷ δὲ ἐαρινῷ καιρῷ τῆς πρώτης ἰνδικτιῶνος ἐπέτεινε μειζόνως. Τῷ δὲ θερινῷ ἐξεναύθη εἰσάπαξ, ὥστε καὶ ὁλοκλήρους οἴκους B κλεισθῆναι παντελῶς, καὶ μὴ εἶναι τοὺς ὀφείλοντας θάπτειν τοὺς νεκροὺς, ὥστε μὴ ἐξορκεῖν τοὺς κραββάτους εἰς τὴν τούτων ἐκκομιδήν, ἀλλὰ καὶ διὰ ἀλόγων καὶ διὰ ἁμαξῶν ἐκφέρειν τοὺς τεθνεῶτας, καὶ ἐν τοῖς προτειχίσμασι καὶ προαστείοις καὶ κιστέρναις ἀνύδροις καὶ λάκκοις θάπτεσθαι αὐτούς, ὧν πληρωθέντων τοὺς ἀμπελῶνας καὶ κήπους διέσκαπτον, καὶ μόλις τούτους ἴσχυσαν ἐπικαλύψαι. Παντὸς δὲ οἴκου διαφθαρέντος διὰ τὴν ἀσέβειαν τοῦ Κοπρωνύμου, πάντα τὸν πλοῦτον τῶν οἰκητόρων τῆς πόλεως εἰσκομίσας ἐν τῷ παλατίῳ ἀπέθετο. Κατέλαβε δὲ καὶ ὁ τῶν Ἀγαρηνῶν στόλος ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εἰς Κύπρον, ἔνθα ἦν ὁ Ῥωμαϊκὸς στόλος· ἐπιπεσὼν δὲ αὐτῷ ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς, καὶ τὸ στόμα τοῦ λιμένος κρατήσας, ἅρδην ἀπώλεσε πάντας, τρεῖς μόνους ἐλευθερώσας διὰ τὸ μήνυμα.

Anno Constantini nono Maruamus a Mauropho- C ris, qui et Chrysaronitæ, invaditur, gravissimaque commissa pugna occiditur. Die vicesima quinta Januarii mensis Constantino ex Chazara Irena filius nascitur, cui Leoni nomen fecit. Eodem tempore in Syria gravis terræ motus terribiles edidit ruinas, quibusdam urbibus prorsus, quibusdam ad mediam partem prostratis, nonnullis etiam a montanis in subjectas planities cum muris et ædificiis absque ullo damno trajectis usque ad sex milliaria. Porro in Mesopotamia terra in longum ad duo millia passuum rupta est, exque ejus imo terra albissima atque arenosa egesta, de cujus medio animal muli forma ascendit, humana voce loquens et prædicens populum quemdam e solitudine in Arabas incursionem facturum: quod et sic D evenit.

Τῷ θ' ἔτει καταδιώκεται Μαρουὰμ ὑπὸ τῶν Μαυροφόρων τῶν λεγομένων Χρυσαρωνιτῶν (85), καὶ βαρυτάτου πολέμου κροτηθέντος κτείνεται. Τῇ δὲ κε' τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς γεννᾶται τῷ ἀσεβεῖ Κωνσταντίνῳ υἱὸς ἐκ τῆς Χαζάρας Εἰρήνης, ὃν ἐπωνόμασαν Λέοντα. [P. 463] Τῷ αὐτῷ χρόνῳ γέγονε σεισμὸς ἐν Συρίᾳ καὶ μεγάλη καὶ φοβερὰ πτῶσις, ὅθεν αἱ μὲν τῶν πόλεων ὁλοκλήρως ἠφανίσθησαν, αἱ δὲ μέσως. Ἕτεραι ἀπὸ τῶν ὀρεινῶν εἰς τὰ ὑποκείμενα πεδία σὺν τοῖς τείχεσι καὶ τοῖς οἰκήμασιν ὁλόκληροι σῶαι μετέστησαν ὡς ἀπὸ μιλίων ἓξ. Ἐν Μεσοποταμίᾳ δὲ εἰς μῆκος μίλια δύο ἐβράγη ἡ γῆ, καὶ ἐκ τοῦ βυθοῦ αὐτῆς ἀνήχθη γῆ λευκοτάτη καὶ ἀμμώδης, ἧς ἐκ μέσου ἀνῆλθε ζῶον μουλικὸν ἄσπιλον, λαλοῦν ἀνθρωπίνῃ φωνῇ, προμηνύον ἔθνους ἐπιδρομὴν ἐκ τῆς ἐρήμου κατὰ τῶν Ἀράβων· ὃ καὶ γέγονε.

Anno sequenti, quartæ indictionis ipso Pentecostæ festo die, Caballinus filium suum Leonem imperio inauguravit, coronam ei imponente Anastasio, falso patriarcha et socio impietatis ejus.

Τῷ δὲ ἑπομένῳ χρόνῳ τῆς δ' ἰνδικτιῶνος τῇ ἑορτῇ τῆς Πεντηκοστῆς, ἔστεψεν ὁ δυσσεβὴς Καβαλλῖνος τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λέοντα εἰς βασιλέα διὰ Ἀναστασίου τοῦ ψευδωνύμου πατριάρχου καὶ σύμφρονος αὐτοῦ.

810 Anno 10 diem suum obiit Theophylactus, sanctissimus Antiochiæ patriarcha.

Τῷ ι' ἔτει ἐκοιμήθη Θεοφύλακτος ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Ἀντιοχείας.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(85) *Chrosanitas* Diaconus vocat l. XXII, populum orientalis Persidis. XYL.

Τῷ ια' ἔτει Κωνσταντῖνος τὴν Θεοδοσιούπολιν παρ- A
ἔλαβεν ἅμα τῇ Μελιτηνῇ, αἰχμαλωτίσας πάντας
τοὺς ἐκεῖσε. Καὶ πρόφασει τοῦ θανατικοῦ προσλα-
βόμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ Ἀρμενίους καὶ Σύρους
αἱρετικοὺς ἐς τε τὸ Βυζάντιον μετῴκισε καὶ τὴν
Θρᾴκην· οἳ μέχρι τοῦ νῦν τὴν αἵρεσιν τοῦ τυράννου
διακρατοῦσιν. Ὑφ' ὧν καὶ ἐπλατύνθη ἡ αἵρεσις τῶν
Παυλικιανῶν.

Anno 11 Constantinus Theodosiopolin et Melitenam recepit, captis quotquod ibi erant omnibus; ususque pestis præscriptione cognatos suos Armenios et Syros hæreticos ad se receptos Byzantii et in Thracia collocavit; qui in hunc usque diem in hæresi tyranni persistunt. Ab iisdem et Pauliciana hæresis est propagata.

Τῷ ιβ' ἔτει ὁ δυσσεβὴς Ἀναστάσιος, ὁ ἀνίερος,
τέθνηκε σὺν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι οἰκτίστῳ πάθει
τῷ λεγομένῳ χορδάψῳ, κόπρον διὰ στόματος ἐμέσας,
ἀξίαν τίσας δίκην ὑπέρ τε τῆς κατὰ Θεοῦ καὶ τοῦ
διδασκάλου (86) τόλμης.

Anno 12 impius et profanus ille pontifex Anastasius anima cum corpore pereunte mortuus est, ex miserrimo morbo qui chordapsus dicitur, stercus per os egerens, dignasque dedit pœnas suarum in Deum et præceptorem injuriarum.

Τῷ ιγ' ἔτει Κωνσταντῖνος ὁ δυσσεβὴς κατὰ τῶν
ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων παράνομον συνέδριον
τλὰς ἐπισκόπων συνέλεξεν ἐν τῷ τῆς Συρίας παλατίῳ B
(87), ὧν ἐξῆρχε Θεοδόσιος ὁ υἱὸς Ἀψιμάρου ὁ
Ἐφέσου καὶ Παστηλᾶς ὁ Πέργης. Οἳ καθ' ἑαυτοὺς
τὰ δόξαντα δογματίσαντες, μηδενὸς παρόντος ἐκ
τῶν καθολικῶν θρόνων (Ῥώμης, φημί, καὶ
Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων),
καὶ ἀπὸ ι' τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς ἀρξάμενοι
διήρκεσαν ἕως ἡ' Αὐγούστου τῆς αὐτῆς ἰνδι-
κτιῶνος. Καθ' ἣν ἐν Βλαχέρναις ἐλθόντες οἱ τῆς
Θεοτόκου πολέμιοι, ἀνῆλθε καὶ Κωνσταντῖνος ὁ
Καβαλλῖνος ἐν τῷ ἄμβωνι, κρατῶν Κωνσταντῖνον
μοναχὸν, ἐπίσκοπον γενόμενον τοῦ Συλαίου· καὶ
ἐπευξάμενος ἰφῃ μεγάλῃ τῇ φωνῇ· « Κωνσταντί-
νου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη. » Καὶ
μετὰ ταῦτα ἀνῆλθον ἀμφότεροι ἐν τῷ φόρῳ, καὶ
ἐξεφώνησαν τὴν αὐτῶν κακόδοξον αἵρεσιν ἐνώπιον
παντὸς τοῦ λαοῦ, ἀναθεματίσαντες [P. 464] τὸν C
ἁγιώτατον Γερμανὸν καὶ Γεώργιον τὸν Κύπρου καὶ
Ἰωάννην τὸν Δαματκηνὸν, ἄνδρας ἁγίους καὶ αἰδε-
σίμους διδασκάλους. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἐζήτησαν οἱ
Βούλγαροι πάλτα διὰ τὰ κτισθέντα κάστρα, καὶ τοῦ
βασιλέως ἀτιμάσαντος τὸν ἀποκρισιάριον (88) αὐτῶν
ἐξῆλθον ἕως τῶν μακρῶν τειχῶν, καὶ πολλὴν αἰχμα-
λωσίαν ποιήσαντες ὑπέστρεψαν ἀβλαβεῖς.

Anno 13 Constantinus impium 338 episcoporum concilium adversus sacras imagines coegit in palatio Syriæ. Principes erant Theodosius Apsimari filius Ephesi et Pastelas Pergæ episcopi. Hi suas sententias propria auctoritate ratas esse jubentes, nemine a catholicis soliis (Romam dico, Alexandriam, Antiochiam et Hierosolyma) præsente, a decima Februarii usque ad octavam Augusti diem ejusdem anni synodum continuarunt. Ea die cum in Blachernense fanum convenissent Deiparæ illi adversarii, conscendit ambonem Caballinus, Constantinum monachum tenens, qui Sylæi fuerat episcopus: precatusque magna voce: « Multi **811** sint, inquit, anni vitæ Constantino œcumenico patriarchæ. » His gestis imperator cum novo patriarcha in forum est progressus, ac coram universo populo pravam suam hæresin proclamaverunt, anathemate ferientes sanctissimum Germanum, Georgium Cypri episcopum et Joannem Damascenum, viros sanctos et venerabiles doctores. Hoc ipso anno Bulgari propter quædam castra exstructa postulant nova pacta. Cumque eorum legatum Constantinus ignominiose tractasset, excursione usque ad Longum murum facta, ingenti præda potiti, incolumes domum redeunt.

Τῷ ιθ' ἔτει ὁ βασιλεὺς ἐπεστράτευσε κατὰ Βουλ-
γάρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν κλεισούραν Βερεγάβαν,
πολλοὺς ἀπολέσας, ὑπέστρεψε μετ' αἰσχύνης.

Anno 19 imperator expeditionem in Bulgaros fecit. Cumque ad angustias usque quibus Beregaba nomen, venisset, multis suorum amissis domum cum dedecore revertit.

Τῷ κ' ἔτει δοκίτης ἀστὴρ ἐφάνη κατὰ τὴν ἑῴαν,
λαμπρότατος, ἐπὶ ἡμέρας ι', καὶ αὖθις πρὸς δύσιν
ἡμέρας κα'.

Anno 20 cometa, qui a trabis forma Græcis docites dicitur, fulgentissimus apparuit per 10 dies in parte orientali, rursusque occasum versus alios 21.

Τῷ κα' ἔτει Ἀνδρέαν τὸν δοΐδιμον μοναχὸν, τὸν D
λεγόμενον Καλυβίτην, ἐν Βλαχέρναις ἐλέγχοντα αὐ-
τοῦ τὴν ἀσέβειαν ἀπέκτεινε διὰ μαστίγων ὁ Κοπρώ-
νυμος.

Anno 21 Copronymus Andream cognomento Calybiten, celebrem in Blachernis monachum, flagris interfecit, quod is ipsius impietatem reprehendisset.

Τῷ κγ' ἔτει γέγονε ψῦχος μέγα καὶ πικρότατον
κατὰ τὴν βασιλίδα καὶ τὴν ἀνατολὴν καὶ ἄρκτον καὶ
δύσιν, ὥστε τὴν ἀρκτῴαν τοῦ Ἡόντου παραλίαν ἐπὶ
ἑκατὸν μίλια τὸ πέλαγος ἀπολιθωθῆναι καὶ ἐπὶ λ'
πήχεις τὸ πάθος παγῆναι· οὗπερ χιονισθέντος

Anno 23 ingens fuit et sævissimum frigus Cpoli, ac versus ortum, septentrionem et occasum. Id mare septentrionale a terra ad 100 usque milliaria in lapidem redegit, crassitie 30 cubitorum. Et nive glaciei superfusa aucta est crassities aliis 20 cubi-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(86) Germanum puto, cujus fuit syncellus. Xyl.

(87) Locus fuit haud dubie Cpoli. Acta hujus concilii, quod VII Cpolitanum dicitur, *palatio Hieriæ* legunt. Xyl.

(88) Latinis quoque vox hæc familiaris pro legato, placita responsave hinc inde ferente. Goar.

tis. Itaque mare protinus terræ **812** æquale fuit, pedestrique itineri hominum, ferarum ac domesticorum animalium glacies locum dedit, a Zachia usque ad Danubium et Cupham fluvium ac Danastrin et Danaprin et Necropyla reliquumque littus usque ad Mesembriam et Mœsiam. Februario mense glacies ista Dei jussu in plurima montium similia frustra discessit,quæ ventorum vi ad Hierum (fanum Latine) delata inde per angustias ad urbem devenerunt, littusque omne ad Propontidem usque et Abydum et insulas obtexerunt.Erant iis immixta ferarum et circurum animalium cadavera. Licebat veluti in terra pedibus iter facere a Sophianis usque ad urbem et a Chrysopoli usque ad divi Mamantis et Galatas. Unum de his frustis allisum arcis scalæ eam confregit. Aliud muro allisum vehementer eum concussit, sentientibus tremorem iis etiam qui intus habitabant. Inde in tres ruptum partes urbem cinxit, a Manganis usque ad Bosporium, altitudine muros superans. Martio mense confertim stellæ de cœlo ceciderunt, ita ut vulgo diceretur finis mundi appetiisse : siccitasque fuit ingens, qua et fontes et flumina exaruerunt. Quæ impius ille cernens atque inaudiens, non sensit a Deo has immitti plagas ipsius a profanis conatibus avertendi gratia. Quinimo vocatum ad se patriarcham interrogavit : « Ecquid mali nobis inde erit, si pro Deipara Christiparam dicamus? » **813** Patriarcha imperatorem amplexus : « Miserere, ait, domine, neque hoc in animum tuum venire patiaris. Nonne enim vides quibus damnationibus et anathematibus infamis ab universa Ecclesia sit factus Nestorius? » Tum Constantinus discendi causa se quæsivisse ait, mandatque ne hunc sermonem ulli hominum aperiat. Neque multo post dignam a se constituto patriarchæ mercedem rependit, ut paulo inferius ostendemus.

Anno 24 Constantinus pace cum Pagano Bulgarorum principe facta subito est ab urbe cum exercitu profectus ; claustrisque custodibus ob pacem nimirum istam fraudulentam vacuis inventis, in Bulgariam Tumtzam usque progressus, tuguriis in

ηὐξήθη ἐπὶ ἄλλας κ' πήχεις, ὥστε συμμορφωθῆναι τὴν θάλασσαν τῇ δηρᾷ, καὶ πεζοπορεῖσθαι ὕπερθεν τοῦ κρύους παρά τε ἀνθρώπων καὶ ζώων ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων τὸ πέλαγος, ἀπό τε Ζιχχίας (89) μέχρι Δανούβεως καὶ τοῦ Κούφη ποταμοῦ τοῦ Δανάστρειώς τε καὶ Δανάπρεως καὶ τῶν Νεκροπύλων καὶ τῆς λοιπῆς ἀκτῆς μέχρι Μεσημβρίας καὶ Μηδείας. Τῷ δὲ Φεβρουαρίῳ μηνὶ τοῦ τοιούτου πάγου κατὰ κέλευσιν Θεοῦ εἰς πλεῖστα ὀρεοφανῆ τμήματα διαιρεθέντος, καὶ τῇ τῶν ἀνέμων βίᾳ ἐπὶ τὸ Ἱερὸν κατενεχθέντος, διὰ τοῦ στενοῦ ἐπὶ τὴν πόλιν ἔρθασεν, καὶ μέχρι τῆς Προποντίδος καὶ τῶν νήσων καὶ Ἀβύδου πᾶσαν τὴν παραλίαν ἐπλήρωσαν, ἐν οἷς ὑπῆρχε καὶ ζῶα ἄγρια τε καὶ ἥμερα τεθνεῶτα. Πᾶς δὲ ὁ βουλόμενος ἀπὸ Σοφιανῶν ἕως τῆς πόλεως καὶ ἀπὸ Χρυσουπόλεως ἕως τοῦ Ἁγίου Μάμαντος καὶ τῶν Γαλατῶν (90) ἀκωλύτως ὡς ἐπὶ ξηρᾶς ἐβάδιζον. Ἓν δὲ ἐξ αὐτῶν προσφάξαν τῇ τῆς ἀκροπόλεως σκάλᾳ (91) συνέτριψεν αὐτήν. Ἕτερον δὲ τῷ τείχει προσραγὲν τοῦτο μεγάλως ἐδόνησεν, ὡς καὶ τοὺς ἔνδοθεν οἰκοῦντας συμμετασχεῖν τοῦ σάλου. Εἰς τρία δὲ ῥαγὲν ἔζωσε τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν Μαγγάνων ἕως τοῦ Βοσπορίου, οὕτινος τὸ ὕψος ὑπερεῖχε τῆς πόλεως. Τῷ δὲ Μαρτίῳ μηνὶ ἀστέρες ἀθρόως ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔπιπτον, ὡς λεγειν πάντας συντέλειαν εἶναι. Αὐχμός τε πολὺς γέγονεν ὡς ξηρανθῆναι πηγὰς καὶ ποταμούς. [P. 465] Ἄτινα βλέπων καὶ ἀκούων ὁ ἀνόσιος οὐκ ᾐσθάνετο μάστιγας εἶναι τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐπιστροφὴν τῶν βεβήλων αὐτοῦ καὶ αἰσχίστων πράξεων, ἀλλ' ἀγαγὼν μᾶλλον τὸν πανριάρχην λέγει αὐτῷ· « Τί ἡμᾶς βλάπτει, ἐὰν λέγωμεν τὴν Θεοτόκου Χριστοτόκον ; Ὁ δὲ περιπτυξάμενος αὐτὸν λέγει· « Ἐλέησον, δέσποτα, μηδὲ εἰς ἔννοιάν σου ἐλθῃ οὗτος ὁ λόγος. Οὐχ ὁρᾷς ὅσα στηλιτεύεται καὶ ἀναθεματίζεται Νεστόριος ὑπὸ πάσης τῆς Ἐκκλησίαν ; » Καὶ ὁ βασιλεὺς, « Ἐγὼ μαθεῖν θέλων ἠρώτησα, φησίν, ἕως δὲ σοῦ ἔστω ὁ λόγος. » Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ἄξια εἰς τὸν χειροτονηθέντα ὑπ' αὐτοῦ πατριάρχην διεπράξατο, ἅτινα μετ' ὀλίγον ἐροῦμεν.

Τῷ κδ' ἔτει ἀγάπην δῄθεν ποιήσας μετὰ Πιγάνου τοῦ κυρίου Βουλγάρων, ἐξαίφνης ἐξελθὼν τῆς πόλεως καὶ ἀφυλάκτους εὑρὼν τὰς κλεισούρας διὰ τὴν ἀπατηλὴν εἰρήνην, εἰσῆλθεν εἰς Βουλγαρίαν ἕως Τούμτζας (92), καὶ βαλὼν πῦρ εἰς τὰς αὐλὰς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(89) Apparet fluvii nomen esse Ζιχχίας. Et multo hoc emendatius legi puto quam Lyciam in Diacono hanc ipsam historiam totidem prope verbis referente I XXII. Cæterum ex hoc loco lector in permultorum propriorum nominum notitiam pervenire potest, quibus loca Cpoli vicina notantur, et quæ in his historiis passim occurrunt. Idem pro Cupha habet Euphram. Danastris et Danapris mentio supra facta est in Rhinotmeto : non procul Euxino Ponto fuisse inde liquet. Masiam ex Diacono vicissim sumpsi, cum meus habeat Mediam, Μηδίας. XYL.

(90) *Galata* urbs nominatissima ex adverso portus CP. ex cujus parte erant palatia Sophiana, et ab iis gelu mari compacto, sicut ex opposita Asiæ Chrysopoli, transitus facilis erat, usque ad D. Manantis in CP. intimo cornu situm. GOAR.

(91) Σκάλα *climacem* quidem et gradus quoscunque nonnunquam significat : hic autem a scalæ sensu deturbanda est dictio, et navali seu ei portus loco ad quem e navibus morces efferuntur et descendunt nautæ affigende, Ὅρμον proprie vocat Moschopulus, τὸ μέρος τοῦ λιμένος, εἰς ὃ ἐλκόμεναι αἱ νῆες δεδενται, ὅ οἱ κοινοὶ σκάλαν λέγουσι. De scalis maritimis CP. pluribus Pancirollus opusc de 14 urbis ejusdem regionibus. GOAR.

(92) *Zitas* habet Diaconus, et hæc paulo fusius refert. Ubi quod legitur *misso igne in cohortes*, mendum est : quid enim est ignem cohortibus injicere? potest autem corrigi, si pro cohortibus legas *cortes :* nam Noster αὐλάς vocat, nos tuguria. Stephanum monachum νέον vocat, quod epithetum apud alios abest. XYL.

ἃς εὗρε, μετὰ φόβου ὑπέστρεψε, μηδὲν γενναῖον ποιήσας.

Τῷ κε' ἔτει ἐκμανὴς γενόμενος ὁ δυσσεβὴς βασιλεὺς κατὰ παντὸς φοβουμένου τὸν Θεὸν, Στέφανον τὸν νέον αἰδέσιμον ὄντα τοῖς πᾶσι διὰ τὸ ἐν ἀρεταῖς ποικίλαις ἐκλάμπειν (ἑξήκοντα γὰρ χρόνους ἐποίησεν ἐν τῷ βουνῷ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου ἔγκλειστος) ποικίλως τιμωρησάμενος ἀπέκτεινε. Πολλῶν δὲ ἀρχόντων καὶ στρατιωτῶν διαβληθέντων προσκυνεῖν τὰς εἰκόνας διαφόροις τιμωρίαις τούτους ἀνάλωσεν. Ὅρκον δὲ καθολικὸν πάντας τοὺς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ὄντας ἀπῄτησεν, εἰκόνι μὴ προσκυνῆσαί τινι. Μεθ' ὧν καὶ Κωνσταντῖνον τὸν ψευδώνυμον πατριάρχην ἐπὶ ἄμβωνος ἀνελθεῖν καὶ ὑψώσαντα τὰ τίμια ξύλα ὁμόσαι πεποίηκεν ὡς οὐκ ἔστι τῶν προσκυνούντων τὰς εἰκόνας· καὶ τοῦτον παραυτὰ στεφανίτην (93) ἀντὶ μοναχοῦ ἔπεισε γενέσθαι καὶ κρεῶν μεταλαμβάνειν καὶ κιθαρῳδῶν (94) ἀνέχεσθαι ἐν τῇ βασιλικῇ τραπέζῃ (95). Ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν ἡ δίκη τοῦτον ταῖς τοῦ μιαιφόνου χερσὶ παραδέδωκε. Μαθὼν γὰρ ὁ ἀλάστωρ ὅτι ὁ πατριάρχης πολλοὺς ἐπληροφόρησεν εἰπεῖν τὸν βασιλέα πρὸς αὐτὸν, ὅτι Οὐκ ἔστι Θεὸς ὁ Χριστὸς, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τὴν μητέρα αὐτοῦ ἔχω Θεοτόκον, ἐξεμάνη κατ' αὐτοῦ ὡς τὸ μυστήριον αὐτοῦ θριαμβεύσαντος. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτῷ πολλὰς πληγὰς ἐθριάμβευσεν ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ἐμπτυόμενον καὶ συρόμενον. Εἶτα ἀσφαλισάμενος (96) αὐτὸν ἀποστέλλει πρὸς αὐτὸν πατρικίους, καί φησι· « Τί λέγεις ἄρτι περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ τῆς συνόδου ἧς ἐποιήσαμεν ; » Ὁ δὲ ματαιωθεὶς ταῖς φρεσὶν, οἰόμενος αὐτὸν πάλιν ἐξευμενίσασθαι, [P. 466] ἀποκριθεὶς εἶπε· « Καλῶς ἐποίησας τὴν σύνοδον, καὶ καλῶς πιστεύεις. » Οἱ δὲ ἐπιγελάσαντες εἶπον πρὸς αὐτόν· « Ἡμεῖς τοῦτο μόνον ἠθέλομεν ἀκοῦσαι παρὰ τοῦ μιαροῦ σου στόματος, » καὶ παραχρῆμα ἐξαγαγόντες αὐτὸν ἀπεκεφάλισαν, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔῤῥιψαν εἰς τὸ πέλαγος, ἔνθα πρῶτον ὑπῆρχεν ὁ τῆς Ἁγίας Πελαγίας (97) ναὸς, ὃν ὁ θεομισὴς κατακλύσας καὶ τάφον κατασκάψας ποιήσας ἐκάλεσε τὸ Πελάγιον. Ἀντιχειροτονεῖ δὲ πατριάρχην Νικήταν εὐνοῦχον καὶ Σθλάβον. Ὡσαύτως δὲ καὶ Πέτρον τὸν ἱερὸν καὶ τὸν θεοφόρον

A quæ incidebat incensis, metuens sibi domum rediit, nullo præclaro facinore edito.

Anno 25 insania contra omnes Deum timentes percitus, Stephanum juniorem, omnibus ob illustres virtutes cultum (sexaginta enim annos inclusus elaustro, quod est in colle sancti Auxentii, exegerat), varie excruciatum necat. Multos etiam procerum atque militum suppliciis diversis sustulit, delatos quod imaginibus supplicassent. Exegitque ab omnibus suo imperio subjectis juramentum, quo confirmarent nulli se imagini supplicaturos. Quos inter fecit etiam ut Constantinus falso patriarcha dictus suggestum conscenderet, elevatisque venerandis crucis lignis adoratorem imaginum sese esse jurejurando interposito diffiteretur.

B Statimque **814** huic persuasit ut pro monacho stephanita fieret, carne vesceretur, inque regia mensa fidicines audire sustineret. Sed non multo post divina vindicta hunc in manus cruenti homicidæ tradidit. Etenim Constantinus, certior factus patriarcham multis hominibus pro certo persuasisse imperatorem sibi dixisse, se Christum pro Deo et proinde Matrem ejus pro Deipara nequaquam habere, furore adversus eum, ut qui secretum ipsius publicatum traduxisset, incensus est. Itaque multis verberibus multatum in triumpho per circum duci curavit, consputum atque raptatum. Inde cum eum in custodiam dedisset, mittit ad eum patricios, qui scitarentur quidnam adhuc de imperatoris religione ac synodo ab ipso celebrata sentiret. At vanus animi ille, sperans hoc pacto se

C imperatorem placaturum, respondit, recte eum instituenda synodo egisse, recteque de fide sentire. Qui missi erant, irridentes hominum, hocque unum se ex impuro ipsius ore voluisse audire dicentes, statim eductum capite truncaverunt, cadaverque in Pelagium projecerunt. Fanum fuerat sanctæ Pelagiæ : id Constantinus demolitus sepulturæ capitis damnatorum destinarat Pelagioque nomen fecerat. In ejus locum imperator patriarcham designat Nicetam eunuchum, genere Slavum. Petrum quoque sanctum virum, et divino

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(93) Hoc quid sit, nescio. Xyl. — Hoc est, *nuntio monachali vitæ remisso uxorem ducere suasit.* Abhorruerunt Theophanes, Paulus Diaconus, auctor et alii a tam fœdo scelere palam evulgando, nec nisi metaphora, conjugiisque honestioribus insignibus velatum, edicere decreverunt. Nam cum sine coronis sponsalia Græsi non celebrent, idem est apud eos *coronari* et *nuptias contrahere*, nuptiæ siquidem ipsæ στεφάνωμα vocantur ; earumque et coronationis sponsorum ritum perspicuum videre est in recenti Euchologio. Coronatus ergo pro monacho cum processit patriarcha sponsaliorum jugo se subdere commonstravit, jejuniorumque rigor simul illi relaxatus est, nec ulla fuit amplius voluptas a qua sibi duceret abstinendum. Confirmat expositionem allatam tetrum imperatoris, de quo memorat auctor, lacinus : nam et *monachorum habitum sive studium ignominiose traduxit, et publicæ contumeliæ in circo exposuit, jubens unumquemque eorum manu ducentem mulierculam in medium pro-*

D *dire.* Lachonodraco impietatis æmulus ad ejus nutum in provincia sibi demandata edixit, ut inferius jacet, *qui mihi et imperatori vult obsequi, is ornatum sæcularem inducat hacque ipsa hora uxorem ducat.* Goar.

(94) Quod ad citharœdos attinet, alii habent, eos ut adhiberet suæ mensæ imperator permisisse patriarcham. Sed quomodo ego verti, ita videntur postulare verba ; et sententia est melior. Non enim crediderim imperatoribus usu musices interdictum fuisse : sed monacho fidicines, ut luxuriam provocantes, scilicet, non erant audiendi. Xyl.

(95) Exauctorationis Cyrilli, nuper CP. patriarchæ, causa crimine multis fuit unum, quod vetito carnium esu patriarchium ἐμαγάρισεν *inquinaverat.* Goar.

(96) Non dissimile illud Lucæ Act. xvi : τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον. Xyl.

(97) **Marem hunc facit Zonaras. Xyl.**

Spiritu præditum Stephanum monachum Auxentianum, post multos contumeliosos cruciatus necatos trahi et in Pelagium abjici jussit ; multosque etiam alios principes viros se monachos **815** sacrarum imaginum causa crudeliter e vita sustulit. Monachorum quoque habitum traduxit et contumeliæ in circo exposuit, jubens unumquemque eorum manu ducentem mulierculam in medium prodire ; atque ita ii ab omnibus consputi et ignominis affecti sunt. Expeditionem quoque in Bulgaros fecit terra marique, missis ad Anchialum chelandiis (navigii hoc est nomen) 2600. Quæ, paucis demptis, omnia aquilonis flatu sunt submersa ; et ipse cum dedecore in urbem rediit. Quin et reliquias sanctæ atque laudatissimæ Euphemiæ cum cista in mare abjecit ; quæ Dei gratia incolumis Lemnum appulit, ac deinde Constantino et Irena piis imperantibus digna cum veneratione in suum est reducta templum, quod ii repurgatum denuo dedicarunt.cum Copronymus, sacrorum aut suæ potius ipsius animæ hostis, ex eo armamentum et locum fimo deponendo fecisset. Idem præfectos ejusdem secum sententiæ atque malitiæ idoneos administros constituit Michaelum, Melissenum Orientis ducem, et Michaelum Lachanodraconem Thraciæ, et Manetem, cujus nomen perversitatem indicat, bucellarium. De his Lachanodraco magistrum imitatus, omnes monachos monachasque qui in Thracensi erant præfectura Ephesum conducit, itaque alloquitur . « Qui imperatori et mihi obedire vult, stolam is induat, hacque ipsa hora uxorem ducat : qui recusaverit, is erutis oculis Cyprum deportabitur. » Et rem illico **816** exsequitur. Itaque multi eo die exstiterunt martyres. Idem omnia monasteria, omnem sacram supellectilem, libros, animalia omnemque prorsus habitum eorum divendit, et pretium imperatori tradidit ; libros etiam Patrum et reliquias sanctorum quotquot reperit, cremavit, unaque eos penes quos ista invenerat ut impios. Varios necis modos adhibuit, quorumdam capita pice et oleo illita incendit. Quod si quis usquam nomen Deiparæ invocans aut pie vivens aut juramenti religionem servans reperiretur, is tanquam imperatoris hostis supplicio afficiebatur. Ita factum ut in tota ipsius provincia post exiguum tempus nullus omnino esset monachus. Imperator ubi hoc resci-

A Στέφανον τὸν τοῦ Αὐξεντίου μετὰ πολλὰς αἰκίας φονεύσας εἰς τὸ πέλαγος συρέντας ῥιφῆναι προσέταξε. Πολλοὺς δὲ καὶ ἑτέρους ἄρχοντας καὶ μοναχοὺς διὰ τὰς ἱερὰς εἰκόνας δεινῷ θανάτῳ παρέδωκεν. Ἐστηλίτευσε δὲ καὶ ἠτίμασε τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν, ἐπὶ ἱπποδρόμου παρακελευσάμενος ἕνα ἕκαστον ἀνδρὸς χειροκρατοῦντα γυναῖκα παρέρχεσθαι μέσον τοῦ λαοῦ, οἷς ἐνέπτυον καὶ ὕβριζον πάντες. Ἐστράτευσε δὲ κατὰ Βουκγάρων πεζῇ τε καὶ πλωΐστοι, καὶ ἀπέστειλεν ἐπὶ Ἀγχίαλον χελάνδια (98) ,βχ'. Βορρᾶ δὲ πνεύσαντος ἀπώλοντο πάντα πλὴν ὀλίγων, ὑπέστρεψε δὲ ἐν τῇ πόλει ἀδόξως. Ἀλλὰ καὶ τὸ τίμιον λείψανον τῆς ἁγίας καὶ πανευφήμου Εὐφημίας ἐδύθισε σὺν τῇ λάρνακι, ὅπερ Θεοῦ χάριτι ἐν τῇ νήσῳ τῇ Λήμνῳ εὐπλοῆσαν ἐγένετο, καὶ πάλιν ἐπὶ

B Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῶν εὐσεβῶν βασιλέων μετὰ τῆς πρεπούσης τιμῆς ἐπανῆλθεν ἐν τῷ τεμένει αὐτῆς, ὅπερ ὁ τῶν ἐκκλησιῶν ἐχθρὸς, μᾶλλον δὲ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἀρμάμεντον καὶ κοπροθέσιον ἐποίησεν, αὐτοὶ δὲ ἀνακαθάραντεκ πάλιν καθιέρωσαν. Οὗτος ὁ δυσσεβὴς προεβάλλετο στρατηγοὺς ὁμόφρονας αὐτῷ καὶ τῆς κακίας αὐτοῦ ἐπαξίους ἐργάτας Μιχαὴλ μὲν τὸν Μελισηνὸν στρατηγὸν τῶν Ἀνατολικῶν, Μιχαὴλ δὲ τὸν Λαζανοδράκοντα εἰς τὴν Θρᾴκην καὶ Μάνην (99) τὸν τῆς κακίας ἐπώνυμον ε'ς τὸ βουκελλάριον (1). Μιμησάμενος τοίνυν ὁ Λαχανοδράκων τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ πάντα μοναχὸν καὶ μοναστήριον τοὺς ὑπὸ τὸ θέμα τῶν Θρᾳκησίων ὄντας συνῆξεν εἰς Ἔφεσον, καί φησι πρὸς αὐτούς· « Ὁ βουλόμενος τῷ βασιλεῖ καὶ ἡμῖν πειθαρχεῖν ἐνδυσάσθω στολήν, καὶ λαβέτω γυναῖκα τῇ ὥρᾳ

C ταύτῃ. Οἱ δὲ τοῦτο μὴ ποιοῦντες τυφλούμενοι εἰς Κύπρον ἐξορισθήσονται. » Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ τὸ ἔργον ἐξετελεῖτο, καὶ πολλοὶ μάρτυρες τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεδείχθησαν. Οὗτος πάντα τὰ μοναστήρια πέπρακε καὶ πάντα τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ βιβλία καὶ ζῶα καὶ πάσας τὰς ὑποστάσεις αὐτῶν, καὶ τὰς τιμὰς τούτων εἰσεκόμισε τῷ βασιλεῖ. Ὅσα δὲ εὗρε Πατερικὰ βιβλία ἢ λείψανα ἁγίων, κατέκαυσε, καὶ αὐτοὺς τοὺς αὐτὰ ἔχοντας ὡς ἀσεβοῦντας ἐκόλαζε καὶ ποικίλως ἀνῄρει, [P. 467] καὶ πίσσῃ καὶ ἐλαίῳ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐπιχρίων ὑφῆπτε πυρί. Εἴ μου δέ τις εὑρέθη τὸ τῆς Θεοτόκου ὄνομα ἐπιβοώμενος ἢ εὐλαβείᾳ συζῶν ἢ ὅρκους αἰδούμενος, ὡς ἐχθρὸς τοῦ βασιλέως ἐτιμωρεῖτο. Ὥστε ἐν ὅλῳ τῷ ὑπ' αὐτὸν θέματι μὴ εὑρίσκεσθαί τινα ἐν ὀλίγῳ συνίδῃ

D μοναχόν. Ὁ μαθὼν ὁ μισάνθρωπος βασιλεὺς ἔγρα-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(98) Zonaras *triremes* habet, et apud Mesembriam naufragium passas scribit. Xyl. — Navigium minus, inter scaphas et lintres a Paulo Diacono numeratum. *Omnes naves*, ait in Justiniano, *dromones videlicet, trieres, scaphas, chimæras et lintres usque ad chelandia collegit* Goar.

(99) Manetis hæretici nomen merito infame est ; quod in hoc quasi omen fuisse perversitatis innuit Cedrenus tom. 3 fol. 96. Diaconus l. 21 Manetis Cybiorensium sub hujus patre ducis meminit. Xyl.

(1) Quid officii sit τὸ βουκελλάριον ; ignoro. Et sane hic loci potius nomen videtur. Et in Romano Argyro monasterium nominatur Mantineum, situm in Buccellario. Et hiatus in Buccellarii[s] terræ motum subsecutus in Michaele Paphlagon[e] refertur. Cum his confer quæ habet Suidas, a[c] Turneb. 24, 16 Advers., ubi Buccellarium offici[i] nomen fuisse docetur. Buccellariorum præfecti mentio, præter Nostrum, est etiam apud Zonaram in Irena. tom. 3 f. 96. Xyl. — Regionem vocabulum indigitare nullus negaverit. Ea est Galatia et Gallograecia, juxta Suidam : Βουκελλάριοι οἱ Ἑλληνογαλάται, καὶ ἡ τῶν Βουκελλαρίων χώρα ἡ Γαλογραικία. Plura de Buccellariis erudite tractat Rigaltius, sed quæ sensum allatum dictioni tribuendum non evertant. Goar.

ψεν εὐχαριστῶν αὐτῷ, ὅτι, Εὗρόν σε ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιεῖς πάντα τὰ θελήματά μου. Τοῦτον μιμησάμενοι καὶ οἱ λοιποὶ τὰ ὅμοια διεπράττοντο. Ὁ δὲ Κοπρώνυμος τὰ εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ καταφυγὴν τῶν σωζομένων μοναστήρια τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ στρατιώταις ἐδίδου, καὶ τὸ μοναχικὸν τάγμα ἐξαφανίσαι ἐσπούδαζε, Τῷ αὐτῷ ἔτει Νικήτας ὁ ψευδώνυμος πατριάρχης τὰς ἐν τῷ μικρῷ σεκρέτῳ τοῦ πατριαρχείου εἰκόνας (2) διὰ ψηφίδων οὔσας ἔξεσε, καὶ τὰς λοιπὰς εἰκόνας τὰς ἐν ὅλῳ τῷ πατριαρχείῳ.

A vit, per litteras ei gratias egit, affirmans se eum deprehendisse hominem ex animi sui sententia suæque per omnia voluntati satisfacientem. Hunc imitati etiam reliqui eodem modo egerunt. Copronymus monasteria, quæ ob honorem Dei et refugium salutem consecuturorum condita fuerant, suis suam amplectentibus sententiam militibus tradidit, utque monachicum ordinem exscinderet operam dedit. Eodem anno Niceta titulo tenus patriarcha imagines quæ in parvo domus patriarchæ secreto erant lapillis ornatæ rasit, aliasque etiam omnes per totam patriarchæ domum.

Τῷ κη' ἔτει ἔστεψε τὴν αὐτοῦ γυναῖκα Εὐδοκίαν τρίτην οὖσαν Αὐγοῦσταν, καὶ τοὺς δύο αὐτοῦ υἱοὺς Χριστοφόρον καὶ Νικηφόρον ἐποίησε Καίσαρας τοῦ πατριάρχου ποιήσαντος εὐχὴν (3).

Anno 28 Constantinus Eudociam, tertiam suam conjugem, Augustam coronavit, filiosque suos Christophorum et Nicephorum Cæsares fecit patriarcha votum faciente.

B

Τῷ κθ' ἔτει ἐγένετο καταλλαγὴ εἰς Συρίαν (4), ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρωπον· Τούτῳ ἔτει ἦλθεν Εἰρήνη ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ ἐστέφθη (5) ἐν τῷ Ἁγίῳ Στεφάνῳ πρὸς γάμον Λέοντι βασιλεῖ τῷ υἱῷ τοῦ Κοπρωνύμου.

817 Anno 29 permutatio hominum in Syriam facta est, singulis pro singulis datis. Hoc anno Irene Athenis venit, et in æde S. Stephani (9) coronata Leoni imperatori matrimonio est juncta, primo natu Copronymi filio.

Τῷ λβ' ἔτει εἰσῆλθεν ὁ Φαδὰλ εἰς Ῥώμην, καὶ ἔλαβεν αἰχμαλώτους φ'. Τούτῳ συναντήσαντες οἱ Μοψουεστεῖς τῶν μὲν Ἀράβων χιλίους ἀπέκτειναν, τὴν δὲ αἰχμαλώτους φ'. Τούτῳ συναντήσαντες οἱ Μοψουεστεῖς τῶν μὲν Ἀράβων χιλίους ἀπέκτειναν τὴν δὲ αἰχμαλωσίαν ἔλαβον.

Anno 32 Phadalus in Romanorum ditionem impressione facta 500 homines captivos abducit. Hoc Mopsuestienses obviam profecti, 1000 Arabibus occisis, prædam potiuntur.

Τῷ λγ' ἔτει ἐκίνησε Κωνσταντῖνος στόλον κατὰ Βουλγάρων, καὶ ποιήσας εἰρήνην ὑπέστρεψε. Καὶ τῶν Βουλγάρων δώδεκα χιλιάδας πεμπόντων εἰς Βερζητίαν (6), ἀκούσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἐξελθὼν εἰς τὴν λεγομένην Λιθοσωραίαν, ἐπέπεσεν αὐτοῖς, καὶ πάντας ἀνελὼν ὑπέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν. Τοῦτον τὸν πόλεμον ὠνόμασεν εὐγενῆ, ὡς μηδενὸς σφαγέντος Χριστιανοῦ. Ὁ δὲ τῆς Βουλγαρίας κύριος Ἐλέριχος, γνοὺς ὅτι ἐκ τῶν οἰκείων αὐτοῦ προδίδοται, γράφει τῷ βασιλεῖ· « Βουλὴν ἔχω τοῦ φυγεῖν καὶ τίνας ἔχεις φίλους ὧδε, ἵνα θαῤῥήσω αὐτοῖς καὶ συνδράμωσί μοι. » Ὁ δὲ κοῦφος ὢν καὶ ἀνόητος συνεπήχθη τῇ ἀπάτῃ τοῦ Βουλγάρου, καὶ γράφει αὐτῷ, κἀκεῖνος μαθὼν πάντας ἀπώλεσεν. Ὅπερ ὁ Κωπρώνυμος ἀκούσας τὴν γενειάδα (7) αὐτοῦ ἐξέτιλε.

Anno 33 Constantinus cum expeditionem fecisset in Bulgaros, composita pace rediit. Cum autem Bulgari 12 millia in Berzetiam mitterent, cognita re Lithosoream contendit, ibique eos obruit; et universis occisis in urbem est reversus. Hoc bellum C nobile appellavit, quod eo nullus Christianus periisset. Cæterum Elerichus Bulgarorum princeps, a suis familiaribus prodi se intelligens, in hanc sententiam Constantino scribit: « Constitui profugere et me ad te recipere. Itaque mihi omnia tuta fore litteris missis confirma; ac significa quos hic habeas amicos, ut eorum fidei me credens una cum ipsis ad te perveniam. » Hac fraude Bulgari vanus ac stolidus iste circumventus nomina amicorum perscribit; quos Elerichus omnes perdidit. Ea re nuntiata Copronymus barbam sibimet evellit.

Τῷ λε' ἔτει ἐκστρατεύει Κωνσταντῖνος κατὰ Βουλγάρων, καὶ θεηλάτῳ ὀργῇ κατὰ τῶν σκελῶν ἀνθρακωθεὶς (8) καὶ πυρετῷ λάβρῳ καὶ διακαεῖ

Anno 35 in Bulgaros cum suscepisset expeditionem, irato Deo carbunculi pedes ejus invaserunt, ac febris præterea vehemens eum et **818** D

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(2) Quot de idolis in domo patriarchæ sequitur ad verbum reddidi. Credo cum sustulisse gemmas (ψηφῖδας hoc intelligo) quibus ea fuerant ornata. Xyl.

(3) Nullum officium, nullam dignitatem oratione non præmissa suscipiunt Græci: creando Cæsari idonea, de qua hic sermo, habetur in Euchologio recens cuso versus finem. Goar.

(4) Quod de permutatione Syriaca refertur, ob brevitatem est obscurum. Constat tamen Syris delectatum fuisse Copronymum, ut fortassis quosdam ex Syria in Thraciam acciverit, aliis in eorum loca missis. Xyl.

(5) Mutile interpres *coronata*, quam nuptiarum contrahendarum causa coronatam scribere debuisset, iterato siquidem coronis imperatrices ornantur, semel ut tori, secundo ut imperi consortes. Secundas coronas numeravit auctor plerisque locis: primas hic recenset, easdemque fusissime describit Simocatta I, 19 Goar.

(6) Diaconus habet *Beritiam*, et pro Lithosoræa *Lithsoriam*. Apparet nostra esse emendatiora. Idem pro Elericho habet *Telericum*. Yyl.

(7) Adversa fortuna mulieres capillos, viri barbam etiam hodie sibi detrahant Orientales Goar.

(8) *Bubones igniti extumueruut et exarserunt in ejus inguinibus.* Ita proprie reddendus auctor juxta Theophanis scripta. Goar.

(9) Vel potius corona sacr, ἐν τῷ ἁγίῳ στεφάνῳ. Quæ autem sit illa corona sacra, incertum. Fuit quædam a Mauricio dedicata, quam suo malo Leo hujus filius sibi sumpsit, nescio an ea ad hujusmodi alioquin usus adhibita. Xyl. — In palatii oratorio. Goar.

ardentissima corripuit. Quare lectica ab Arcadiopoli reportatus Selybriam, indeque navigio usque ad castellum Strogylum vectus, ibi et animæ et corporis mortem obiit, vociferans atque dicens vivum se inexstinguibili igni traditum esse propter Mariam Deiparam, jubensque eam exinde honorari ac celebrari ut vere Deiparam. Moriens suamque ultimam voluntatem testatam faciens hæc pronuntiavit : « Incolume esto magnum templum, divina Sophia ; incolumis esto ædes sanctissimæ Deiparæ in Blachernis : incolume esto fanum ejusdem in Chalcopratiis, incolumis esto ædes Sanctorum Apostolorum ; incolumis esto urbs et senatus ; incolumis esto, fili mi imperator, atque tu etiam, o Theophanes, cui magnum meum arcanum credidi. » Finito luctu, imperator Leo ex Theophane quæsivit quodnam esset gvande illud patris secretum, ipsi soli cognitum. Respondit is : « Fortasse patrem tuum ejus rei pœnituit, quam nos occulte egimus : ideoque me allocutus est. 500 enim centenarios defodimus quodam in loco in usum fratrum tuorum Cæsarum et nobilissimorum. » Leo omne illud famulis missis abstulit, nihilque fratribus reliquum fecit. Corpus Copronymi sepultum in æde Sanctorum Apostolorum, imperante Michaelo Theophili filio inde jussu hortatuque Cæsaris amotum et in foro Amastriano crematum est. Archiepiscopatum Cpolis gesserunt Anastasius et post hunc Constantinus, is cui caput tandem fuit amputatum, atque ab eo Niceta, hæretici omnes.

A συσχεθεὶς κατὰ τὴν Ἀρκαδιούπολιν ὑπέστρεψεν ἐγκλίνιος. [P. 468] Καὶ ἐλθὼν ἐν Σηλυβρίᾳ καὶ διαπλωϊσάμενος μέχρι τοῦ Στρογγύλου καστέλλου θνήσκει ψυχῇ καὶ σώματι, βοῶν καὶ λέγων ὅτι ζῶν πυρὶ ἀσβέστῳ παρεδόθη διὰ τὴν Θεοτόκον Μαρίαν. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ νῦν τιμάσθω καὶ ἀνομνείσθω ὡς Θεοτόκος ἀληθὴς οὖσα. Τελευτῶν δὲ καὶ διατυπούμενος ἔλεξε τάδε· « Σώζου (10) ὁ ναὸς ὁ μέγας ἡ Ἁγία Σοφία· σώζου ὁ ναὸς τῆς παναγίας Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν· σώζου ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Χαλκοπρατίοις (11)· σώζου ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων· σώζου πόλις καὶ σύγκλητος· σώζου, υἱέ μου βασιλεῦ· σώζου καὶ σὺ, Θεόφανες, τὸ μέγα μου μυστήριον. » Μετὰ γοῦν τὸ παρελθεῖν τὸ πένθος λέγει πρὸς Θεοφάνην ὁ βασιλεὺς· « Τί ἐστι τὸ μέγα
B μυστήριον τοῦ πατρός μου, ὃ σὺ μόνος γινώσκεις ; » Ὁ δὲ εἶπε· « Τάχα ἐν μεταμέλῳ γέγονεν ὁ πατήρ σου, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ἐμὲ ἐφθέγξατο, ἵνα φανερῶσω ἅπερ μυστικῶς ἐποιήσαμεν· ᾧ γὰρ κέντηνάρια ἐχώσαμεν εἴς τινα τόπον, λόγῳ τῶν ἀδελφῶν σου, τῶν Καισάρων καὶ νωβελισσίμων (12). » Καὶ ἀποστειλας Λέων ἔλαβε πάντα, μηδὲν αὐτοῖς καταλιπών. Τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ τεθὲν ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐν ταῖς ἡμέραις Μιχαὴλ υἱοῦ Θεοφίλου βουλῇ καὶ παραινέσει τοῦ Καίσαρος ἀπαχθὲν ἐν τῇ ἀγορᾷ τοῦ Ἀμαστριανοῦ ἐκαύθη. Τὸν δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον κατεῖχεν Ἀναστάσιος, καὶ μετὰ τοῦτον Κωνσταντῖνος ὁ ἀποκεφαλισθεὶς, καὶ τρίτος Νικήτας, πάντες αἱρετικοί.

819 Leo Copronymi ex Chazara filius imperavit annos 5. Primo imperii anno Tellerigus Longobardorum rex ad eum Cpolin confugit ; quem is susceptum muneribus sibi devinxit. Visus est aliquandiu pietatem colore, Deiparæque et monachorum esse amicus ; itaque etiam primis temporibus metropolitanas ecclesias monachis credidit. Postulante exercitu filium suum Constantinum coronat.

C Λέων ὁ ἐκ τῆς Χαζάρας υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν ἔτη ε'. Τούτου τῷ α' ἔτει προσέφυγε Τελλέριγος ὁ τῶν Λογγηβάρδων (13) ῥὴξ τῷ βασιλεῖ εἰς τὴν πόλει· ὃν προσδεξάμενος ἐξευμενίσατο δώροις. Ἔδοξε δὲ πρὸς ὀλίγον ὁ βασιλεὺς εὐσεβεῖν φίλος τε εἶναι τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν μοναχῶν· ὅθεν καὶ ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις μοναχοὺς προεβάλλετο μητροπολίτας (14). Στέφει δὲ Κωνσταντῖνον τὸν υἱὸν αὐτοῦ τῇ αἰτήσει τοῦ στρατοῦ.

Anno 2 Pellerigus Bulgarorum princeps ad Leonem confugit, ab eoque patricius creatur, tradente etiam sororis uxoris suæ filiam ei in matrimonium ; susceptusque ab eo ex sacro lavacro magnopere charus honoratusque ei habetur.

Τῷ β' ἔτει προσέφυγε Πελλέριγος ὁ κύριος τῶν Βουλγάρων τῷ βασιλεῖ. Καὶ ποιήσας αὐτὸν πατρίκιον ζεύγνυσι τῇ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Εἰρήνης ἐξαδέλφῃ, καὶ δεξάμενος αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἁγίας κολυμβήθρας μεγάλως καὶ ἠγάπησε καὶ ἐδόξασε.

Anno 3 Romanus exercitus ad Germaniciam profectus multitudinem magnam Syrorum Jacobitarum captivos abduxit ; quos imperator in Thracia collocavit.

Τῷ γ' ἔτει ὁ στρατὸς τῶν Ῥωμαίων εἰς Γερμανίκειαν ἀπελθὼν ἠχμαλώτευσε Σύρους Ἰακωβίτας πλῆθος πολύ· οὓς ἐνῴκισεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Θρᾴκην.

Anno 5 Nicetas e Slavo patriarchæ dignitatem adeptus eunuchus moritur. Subrogatur ei venerabilis Paulus anagnosta Cyprius. Media Jejuniorum

Τῷ ε' ἔτει τέθνηκε Νικήτας πατριάρχης Κωνσταντινούπόλεως, ὁ ἀπὸ Σθλάβων εὐνοῦχος, καὶ προχειρίζεται Παῦλος ὁ τίμιος ἀναγνώστης Κύπριος.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(10) Correctius reddo *vale* quam *incolumis esto*. Goar.

(11) Ubi ærea quæque suppelex venum exponebatur. Goar.

(12) Nobilissimorum titulo exornabantur qui Cæsarem natu majorem filium sequebantur. Dempsterus in Antiquitatibus Romanis. Goar.

(13) Falsum esse hoc puto, et inculcatum a Bulgaro de quo sequitur : longe alio enim loco tum fuit res Longobardica quam ut Byzantii opem implorarent. Xyl. — Infra, anno 2, Πελλέριγος. Edit. Patrol.

(14) Ab antiquo monachos in pontifices evehunt Græci, aliis rarissime. Goar.

Τῇ δὲ μέσῃ ἑβδομάδι τῶν Νηστειῶν εὗρεν ἐν τῷ προσκεφαλαίῳ Εἰρήνης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ εἰκόνας δύο, ἃς θεωρήσας καὶ ἀνακρίνας εὗρεν ὅτι ὁ παπίας τοῦ παλατίου (15) εἰσεκόμισεν αὐτὰς καί τινες ἄλλοι τῶν πριμικηρίων (16)· [P. 469] οὓς βασάνοις πλείσταις καὶ τιμωρίαις κατεπέβαλε. Τὴν δὲ γυναῖκα αὐτοῦ Εἰρήνην σφοδρῶς ἐπιπλήξας ἐξουδένωσεν εἰπών· « Οὕτως ὤμοσας τῷ πατρί μου τῷ βασιλεῖ ἐπὶ τῶν φρικτῶν καὶ ἀχράντων τῆς πίστεως μυστηρίων ; » Αὐτὴ δὲ διισχυρίσατο μὴ ἑωρακέναι αὐτάς. Αὐτὸς οὖν ἀπώσατο αὐτήν, μὴ ἐγνωκὼς αὐτὴν ἔτι. Λιθομανὴς δὲ λιαν ὑπάρχων ἠράσθη τοῦ στέμματος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὅπερ ἦν Ἡρακλείου. καὶ λαβὼν ἐφόρεσεν αὐτὸ καὶ προῆλθεν. Ὑποστραφέντος δὲ ἀπηνθρακώθη δεινῶς ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ, καὶ σφοδροτάτῳ πυρετῷ συνεχόμενος κακὴν κακῶς τὴν ψυχὴν ἀπέῤῥηξε, τῆς ἱεροσυλίας κομισάμενος τὰ ἐπίχειρα.

Κόσμου ἔτος ,ϛσογ', τῆς θείας σαρκώσεως ψοθ'. Κωνσταντῖνος σὺν τῇ μητρὶ αὐτοῦ Εἰρήνῃ ὀρθόδοξοι ἐβασίλευσαν ἔτη ι'. Τούτῳ τῷ ἔτει ἡ εὐσεβεστάτη Εἰρήνη ἅμα τῷ υἱῷ Κωνσταντίνῳ θεόθεν παραδόξως τὴν βασιλείαν ἐγχειρίζεται. Μετὰ δὲ μ' ἡμέρας τινὲς τῆς συγκλήτου ἠθέλησαν προβαλέσθαι Νικηφόρον τὸν ἀπὸ Καισάρων εἰς βασιλέα· οὓς κρατήσασα ἡ βασιλὶς ἔτυφε καὶ ἐξώρισε. Τοὺς δὲ ἀνδραδέλφους αὐτῆς Καίσαρας καὶ νωβελισσίμους ὄντας ἀποκείρασα ἱερατεῦσαι καὶ μεταδοῦναι τῷ λαῷ πεποίηκε τῇ ἑορτῇ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως· ἐν ᾗ καὶ προελθοῦσα σὺν τῷ υἱῷ δεκατεῖ ὑπάρχοντι προσήνεγκε τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀρθὲν στέμμα, ἐπικαλλωπίσασα διὰ μαργάρων. Τῷ αὐτῷ χρόνῳ οἱ Ἄραβες μετὰ Ῥωμαίων συμβάλοντες ἡττῶνται. Ἄρχεται δὲ ἡ εὐσέβεια καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πλατύνεσθαι, καὶ πᾶν ἀγαθὸν σωτηριῶδες ἐφανεροῦτο. Τότε καὶ τῆς πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας τὸ λείψανον, ὅπερ ἀέννaον μύρον βλύζον διετέλει, ἀπὸ τῆς Λήμνου ἡ θεοφιλὴς Εἰρήνη ἐκόμισε, καὶ τὸν πλησίον τοῦ Ἱπποδρόμου ναὸν αὐτῆς περικαθάρασα ἐκεῖ αὐτὸ κατέθετο. Ταῦτα δὲ γέγονεν, ὡς ἂν θαυμαστωθῇ ὁ Θεὸς, οὐκ ἐν δυνάμει ἀνδρῶν καὶ συνέσεως περιουσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἀσθενείᾳ γυναικὸς μετὰ παιδὸς ὀρφανοῦ καθαιρούσης τὴν ἅμετρον κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ δυσσέβειαν. Τούτῳ τῷ ἔτει ἐν τοῖς μακροῖς τείχεσι τῆς Θρᾴκης ἄνθρωπός τις ἀρύσσων εὗρε λάρνακα, καὶ ταύτην ἀποκαθάρας καὶ ἀποσκεπάσας εὗρεν ἄνδρα κείμενον μέγαν καὶ γράμματα ἐγκεκολαμμένα ἐν τῇ λάρνακι περιέχοντα· « Χριστὸς μέλλει γεννᾶσθαι ἐκ Παρθένου, καὶ πιστεύω εἰς αὐτόν. Ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης πάλιν, ὦ ἥλιε, ὄψει με. »

septimana imperator duas imagines reperit in pulvinari uxoris suæ Irenes ; quas cum diligenter esset contemplatus, inquisitione facta deprehendit eas a papia palatino aliisque nonnullis primiceriorum fuisse illatas, quos et cruciatibus suppliciisque gravissimis addixit In uxorem quoque Irenam acriter est invectus, eamque nauci esse dixit, **820** « quæ suo patri imperatori horribilibus atque intemeratis fidei mysteriis prolatis diversum plane jurasset. » Constanter asseverantem a se eas non visas repulit, neque postea rem cum ipsa habuit. Cum autem insano pretiosorum lapidum amore ageretur, coronam quoque Heraclii in magna æde dedicatam adamavit, ablatamque gestavit in publicum progressus. Inde domum reversi caput carbunculis graviter est affectum, vehementissimaque eum invasit febris ; itaque malam animam infeliciter exhalavit, præmium sacrilegii justum consecutus.

Anno mundi 6273, incarnati Verbi 779, Constantinus et mater ejus Irene orthodoxi imperium iniverunt, idque decennium gesserunt, divinitus ac præter hominum opinionem summæ rerum præfecti. Post dies 40 nonnulli senatorum consilia iniverunt de evehendo ad imperium Nicephoro Cæsare : sed eos imperatrix captos verberibusque multatos relegavit. Mariti sui fratres Cæsares et nobilissimos raso capite in ordinem sacerdotum redegit, qui natalitio Christi festo sacris populum impertirent. Quo die ipsa quoque cum filio 10 annos nato progressa ecclesiæ obtulit a merito suo sublatam coronam, margaritis a se ornatam. Eodem tempore Arabes cum Romanis prælio congressi vincuntur. Incipit autem et pietas et verbum Dei amplificari, omniaque salutaria bona sese proferre. Tunc et Euphemiæ laudatissimæ martyris reliquias, **821** perenne unguentum sine intermissione stillantes, a Lemno Irena retulit, inque fano quod circo est propinquum, expurgato deposuit. Hæc, ut admiratio Dei excitaretur, gesta sunt, non potentia virorum neque prudentiæ abundantia, sed imbecillitate mulieris, quæ cum puero patre orbo immodicam in Deum et ejus famulos impietatem repressit. Eodem anno apud longos Thraciæ muros fodiens quidam in cistam incidit ; qua purgata et reclusa invenit intus recumbentem virum magnum, litterasque cistæ insculptas, quæ hanc sententiam comprehendebant : « Christus e Virgine nascetur, inque eum ego credo. Constantino et Irena imperantibus, sol, me rursus videbis. »

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(15) Primus inter palatinos sacerdotes erat papias, et custos palatii cui tum ex religione tum ex auctoritate facile fuerat imperatrici sacras imagines subministrare. De papia commodius alibi. GOAR.

(16) Primicerios istos ecclesiasticos autumo, non palatinos, quos religionis fideique sensus non ita proxime tangebat. De his imperii Notitia, de illis Codinus c. 1 et Euchologium de Offic. Ecclesiæ CP. Lexicum anonymum bibl. Regiæ πριμικήριου uno verbo exponit πρωτοταξώτην, *ordinis cujuslibet primum*. Hi quos ecclesiastico autumo, primi cantorum in choro recensebantur. GOAR.

Anno 2 Irena ad Carolum Francorum regem missis legatis filiam ejus nomine Erythro Constantino filio suo in matrimonium postulavit, pactisque conventis et jurejurando firmatis, Elisæus eunuchus et notarius apud Carolum remansit, ut puellam Græcis litteris ac sermone et moribus Romani imperii institueret.

Anno 3 Irene pace cum Arabibus facta Stauracium patricium et logothetam contra Slavinos mittit ; qui et omnes eos imperio Irenæ subegit, atque ei magnam ex Peloponneso prædam multaque spolia attulit.

822 Anno 4 Paulus sanctissimus patriarcha morbo affectus solio relicto caput rasit, seque in monasterium Flori abdidit. Imperatrix tristis eum convenit, causam facti quærens. Cui Paulus : « Utinam vero, inquit, solio pontificali nunquam insedissem. Ecclesia Dei per tyrannidem oppressa atque ab aliis catholicis soliis avulsa anathematequo notata. Quod nisi œcumenica instituitur synodus et hactenus errata corriguntur, nulla est vobis salus. » Quærenti ulterius Irenæ cur ergo patriarcha designatus subscripserit se imagines non adoraturum : « Hoc ipsum est, ait, quod lugeo, et ad pœnitentiam confugio, Deum deprecans ne me velut pontificem puniat, qui hucusque tacuerim metuque furoris vestri veritatis præconio abstinuerim. » His ita actis ille vitam cum morte feliciter commutavit. Exinde libere ab omnibus verba de sacris imaginibus fieri.

Anno 5 Irene senatu populoque convocatis sententiam de novo patriarcha creando rogavit. Ab omnibus sibi id munus delatum Tarasius secretarius recusavit, populorum et Ecclesiarum causatus dissensionem, conciliumque cogi postulans. Quod cum annuissent imperatrix et populus, ita demum sanctus Pater noster Tarasius patriarcha Cpolitanus declaratur, 25 die Decembris, indictione 8. Missisque Romam de concilio litteris et fidei suæ confessione, est ab Adriano papa approbatus.

823 Anno 6, cum esset concilium indictum in ædem Apostolorum, eodem convenerunt etiam Satanæ administri, gladiisque armati intraverunt. Quo perterriti alteri inde re infecta discessere.

Anno 7 aperta est Nicæa catholica. Nona Septembris, quæ dies fuit septimanæ prima, hora quinta, maximus solis defectus fuit.

Anno 8 septimum æcumenicum concilium Ni-

A Τῷ β' ἔτει ἀπέστειλεν Εἰρήνη πρὸς Κάρουλον τὸν ῥῆγα Φραγγίας, [P. 470] καὶ ἐνυμφεύσατο τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἐρυθρὼ λεγομένην Κωνσταντίνῳ τῷ υἱῷ αὐτῆς. Καὶ γενομένων συμφώνων καὶ ὅρκων κατελείφθη Ἐλισσαῖος ὁ εὐνοῦχος καὶ νοτάριος εἰς τὸ διδάξαι αὐτὴν τά τε τῶν Γραικῶν γράμματα καὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ παιδεῦσαι αὐτὴν τὰ ἤθη τῆς Ῥωμαίων βασιλείας.

Τῷ γ' ἔτει εἰρηνεύσασα Εἰρήνη μετὰ τῶν Ἀράβων ἀποστέλλει Σταυράκιον πατρίκιον καὶ λογοθέτην κατὰ τῶν Σθλαβίνων· ὃς καὶ κατελθὼν ὑπέταξε πάντας καὶ ὑποφόρους ἐποίησε τῆς βασιλίδος, Ἐλθὼν δὲ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ πολλὴν αἰχμαλωσίαν καὶ λάφυραλαβὼν ἦγαγε τῇ βασιλίδι.

Τῷ δ' ἔτει Παῦλος ὁ ὅσιος καὶ ἁγιώτατος πατριάρχης ἀσθενήσας κατέλιπε τὸν θρόνον καὶ ἐν τῇ B μονῇ τῶν Φλώρου ἀπεκάρη. Ἔρχεται οὖν πρὸς αὐτὸν βασίλισσα λυπουμένη, καί φησι. « Τί τοῦτο ἐποίησας ; » Ὁ δὲ μετὰ θρήνων ἔφη· « Εἴθε μηδὲ ἐκάθισα ἐν τῷ τῆς ἱερωσύνης θρόνῳ, τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ τυραννουμένης καὶ ἐσχισμένης ἐκ τῶν λοιπῶν καθολικῶν θρόνων καὶ ἀναθεματιζομένης. Καὶ ἐὰν μὴ σύνοδος γένηται οἰκουμενικὴ καὶ τὰ ἐν μέσῳ σφάλματα διορθωθῇ, οὐκ ἔχετε σωτηρίαν. » Ἡ δὲ εἶπεν αὐτῷ· « Καὶ ἵνα τί ὑπέγραψας ἐν τῷ χειροτονεῖσθαί σε τοῦ μὴ προσκυνεῖν εἰκόνας ; » Ὁ δὲ ἔφη· « Καὶ διὰ τοῦτο θρηνῶ καὶ πρὸς μετάνοιαν καταφεύγω, δεόμενος τοῦ Θεοῦ ἵνα μὴ ὡς ἱερέα με κολάσῃ, σιγήσαντα ἕως τοῦ νῦν καὶ μὴ κηρύξαντα τὴν ἀλήθειαν τῷ φόβῳ τῆς μανίας ὑμῶν. » Ἐν τούτοις ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ. Ἔκτοτε οὖν ἤρξατο λα- C λεῖσθαι ὁ περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων λόγος παῤῥησίᾳ ὑπὸ πάντων.

Τῷ ε' ἔτει συναγαγοῦσα ἡ βασιλὶς Εἰρήνη πᾶσαν τὴν σύγκλητον καὶ τὸν λαὸν ἐζήτει τίς γενήσεται πατριάρχης, καὶ πάντες ἐξεφώνησαν Ταράσιον τὸν ἀστηκρῆτις. Ὁ δὲ παρητεῖτο, τὴν τῶν λαῶν καὶ τῶν ἐκκλησιῶν προβαλλόμενος διχοστασίαν, καὶ σύνοδον ἐξαιτῶν γενέσθαι. Τῆς δὲ βασιλίσσης καὶ τοῦ λαοῦ τοῦτο κατανευσάντων, τῇ κε' τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς τῆς η' ἰνδικτιῶνος (17) χειροτονεῖται ὁ ὅσιος Πατὴρ ἡμῶν Ταράσιος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἀποστείλας ἐν Ῥώμῃ τὰ συνοδικὰ καὶ τὸν λίβελλον τῆς πίστεως αὐτῶν ἀπεδέχθη παρὰ τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ.

Τῷ ζ' ἔτει, συνόδου κηρυχθείσης ἐν τῷ ναῷ τῶν D Ἁγίων Ἀποστόλων, συνηθροίσθησαν καὶ οἱ ὑπηρέται τοῦ διαβόλου, καὶ μετὰ ξιφῶν εἰσελθόντων σὺν αὐτῷ ἐταράχθησαν καὶ ὑπέστρεψαν.

Τῷ ζ' ἔτει ἠνοίχθη ἐν Νικαίᾳ ἡ καθολικὴ (18). Τῇ δὲ θ' τοῦ Σεπτεμβρίου, ἡμέρᾳ α' ὥρᾳ ε' ἔκλειψις γέγονεν ἡλίου μεγίστη.

Τῷ δὲ η' ἔτει, παρελθόντων ἀπὸ τῆς ζ' συν-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(17) *Indictione* 8. Ita signum illud hic interpretor, de quo supra : nam Diaconus annum proximum, quo synodus Byzantii tentata fuit, indictionem novam videtur liquido vocare, l. XXIII. De armatis autem eam turbantibus locus est in Nostro mutilus. XYL.

(18) Templum puto dici, in quod conveniretur ac synodum celebrandam. In templo Sophiæ id factum acta ejus docent. XYL.

ὁδου χρόνων ρκβ' [P. 471] γέγονεν ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικὴ ζ' σύνοδος, καὶ ἀπέλαβεν ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία διὰ Ταρασίου τοῦ ἁγιωτατου πατριάρχου τὸν ἀρχαίον κόσμον αὐτῆς, συνελθόντων Ηατέρων ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον τν', οἳ τὰς εἰκόνας σὺν τῷ σταυρῷ διορίσαντες προσκυνεῖσθαι, οὐδὲν καινὸν δογματίσαντες ἀλλὰ τε τῶν ἁγιων καὶ μακαρίων Ηατέρων δόγματα ἀσάλευτα φυλάττεσθαι, καὶ τὴν νέαν α"ρεσιν ἀποκηρύξαντες, τοὺς τρεῖς ψευδωνύμους πατριάρχας ἀνεθεμάτισαν, Ἀναστάσιον, φημὶ, καὶ Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Νικήταν εὐνοῦχον. Ὑπέργαψε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐν τῷ τόμῳ, καὶ εἰρήνευσεν ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, εἰ καὶ ὁ ἐχθρὸς τὰ ἑαυτοῦ ζιζάνια ἐν τοῖς ἰδίοις ἐργάταις σπείρειν οὐ παύεται. Ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τῇ αὐτοῦ χάριτι πάντως πολεμουμένη νικᾷ. A

cæa fuit, elapsis ad id a sexto annis centum viginti duobus. Tuncque Tarasii sanctissimi patriarchæ opera pristinum suum ornatum recepit. Convenerunt eo Patres 350, qui imagines cum cruce adorandas statuerunt, nihil ii novum decernentes, sed sanctorum Patrum decreta immota relinqui jubentes. Iidem, nova hæresi damnata, anathemate detestati sunt tres istos falso patriarchas habitos, Anastasium, Constantinum et Nicetam. Subscripserunt Actis concilii imperator materque ejus. Juxta pax tum Ecclesiæ Dei fuit, tametsi inimicus per suos ministros zizania sua serere non cesset. Vincit tamen semper Dei Ecclesia ejus favore.

Τῷ θ' ἔτει λύσασα ἡ βασιλὶς Εἰρήνη τὴν πρὸς τοὺς Φράγγους συναλλαγὴν ἤγαγε κόρην ἐκ τῶν Ἀρμενιακῶν ἀπὸ Ἀμνείας, ὀνόματι Μαρῖναν, καὶ ἔζευξεν αὐτὴν Κωνσταντίνῳ τῷ υἱῷ αὐτῆς μὴ θέλοντι, καὶ ἐποίησε τοὺς γάμους. B

Anno 9 imperatrix pacto cum Francis rescisso ex Armenia ab Amnea puellam nomine Marinam duxit filioque suo Constantino, licet invito, copulavit, et nuptias confecit.

Τῷ ι' ἔτει γέγονε σεισμὸς φοβερώτατος. Φθόνῳ δέ τινες φερόμενοι τῶν προσφιλῶν Εἰρήνης, καὶ βουλόμενοι οὗτοι τὰ πράγματα διοικεῖν, σφυνέβαλον τὴν μητέρα κατὰ τοῦ υἱοῦ, πείσαντες αὐτὴν. ὡς Οὐκ ἔστιν ὡρισμένον παρὰ Θεῷ κρατῆσαι τὸν υἱὸν σου· σὴ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία. Αὕτη δὲ, ὡς ἅτε γυνὴ, ἐξαπατηθεῖσα, στέργουσα δὲ καὶ τὸ φίλαρχον, ἐβεβαιώθη τῷ νοὶ οὕτως εἶναι. Ὁ γοῦν βασιλεὺς εἰκοσαετὴς ὢν καὶ ῥωμαλεώτατος πάνυ καὶ ἱκανὸς ἐν τοῖς πολέμοις ἐλυπεῖτο μηδενὸς ἐξουσιάζων καὶ ἐμελέτα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἡ δὲ τοῦτο μαθοῦσα παρὰ τοῦ Σταυρακίου, τοὺς μὲν οἰκείους ἀνθρώπους αὐτοῦ πάντας τύψασα ἐξώρισε, τὸν δὲ μάγιστρον καὶ Θεόδωρον πατρίκιον τὸν Καμουλιανὸν καὶ ἑτέρους τῶν ἐν τέλει ἐξώρισεν ἐν Καϊστορίᾳ. Τὸν δὲ υἱὸν αὐτῆς πολλὰ λοιδορήσασα ἀπρόϊτον ἐποίησεν ἐφ' ἡμέρας ἱκανάς. Πάντα δὲ τὸν στρατὸν καὶ πάντας τοὺς ἐν τέλει ὁμόσαι πεποίηκεν, ὅτι Ἕως οὗ ζῇς, οὐ καταδεξόμεθα τὸν υἱόν σου κρατῆσαι. Ἀρμενιακοὶ δὲ μόνοι τοῦτο οὐ κατεδέξαντο, ἀλλὰ Κωνσταντῖνον καὶ Εἰρήνην ὡς ἐξ ἀρχῆς εὐφήμουν, τοῦ διαβόλου τὴν τοιαύτην ἐπιορκίαν καὶ ἄρνησιν ὑποβάλλοντος τοῖς ἀνθρώποις. Συναχθέντες δὲ οἱ θεματικοὶ ἐν τῷ Ἀτρώᾳ πάντες κοινῇ γνώμῃ ἐζήτησαν Κωνσταντῖνον βασιλέα. Φοβηθεῖσα δὲ ἡ Εἰρήνη τὸ ὅρμημα τοῦ λαοῦ, ἀπέλυσεν αὐτόν. Καὶ αὐτοὶ μὲν τὴν μητέρα τούτου ἀπεκήρυξαν, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον αὐτοκράτορα εὐφήμησαν. Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ πόλει πάντας τοὺς οἰκειακοὺς τοῦ πατρὸς (19) αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν Σταυράκιον δείρας καὶ κουρεύσας ἐξώρισε, [P. 472] τὴν δὲ μητέρα αὐτοῦ μετὰ τῆς ἀπαθείας αὐτῆς ἐκάθισεν ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Ἐλευθερίου, ὃ αὐτὴ ᾠκοδόμησεν, ἐν ᾧ τὰ πλεῖστα χρήματα κατέκρυψεν. Ἐγένετο δὲ ἐμπρησμὸς, καὶ ἐκαύθη ὅ τε τρίκλινος τοῦ πατριαρχείου, ὁ λεγόμενος Θωμαΐτης. καὶ αἱ ὑποκάτω αὐτοῦ καμάραι, ἔνθα ἀπέκειτο τὰ σχέδη πάσης Γραφῆς, ἃ ἡρμή- C D

Anno 10 terræ motus fuit oppido terribilis. Interim quidam de amicis Irenæ invidia ducti, et ut sibi rerum administrationem vindicarent, **824** matrem cum filio committunt, persuadentes Irenæ Imperium ipsius proprium esse, neque id filio a Deo destinatum. Quo dolo ilia, utpote mulier, decepta, cupiditate etiam imperandi alioquin urgente, ita rem habere apud animum suum pro certo statuit. At imperator annum jam agens vigesimum, viribusque vaientissimus et ad bella idoneus, nullius se rei potestatem habere indigne ferebat, et contra matrem suam jam quædam machinabatur. Quod cum ex Stauracio intellexisset Irene, domesticos filii omnes verberibus multatos relegavit; magistrum et Theodorum patricium Camulianum aliosque proceres Quæstoriam deportavit. Filium quoque acriter conviciis insectata complures dies in publicum prodire vetuit. Juramento quoque exercitum et senatum obstrinxit, eos ipsa vivente filio imperium non delaturos. Soli Armeniaci milites id recusarunt. Constaatinum et Irenam, sicut ab initio imperatores salutantes, quod et reliquæ legiones sunt æmulatæ, diabolo hæc perjuria et abnegationes hominibus suggerente. Omnes igitur legiones in Atroam congregatæ uno consensu Constantinum imperatorem requisiverunt. Itaque metuens multitudinis impctum Irena, filium dimisit; quem illi statim faustis acclamatinibus imperatorem salutarunt, abrogato Irenæ imperio. Constantinus imperator in urbem intrans omnes patris sui domesticos atque ipsum Stauracium verberatos atque rasos deportavit; matrem in **825** palatio Eleutherii, quod ipsa exstruxerat, securitate data collocavit, quo et plurimum ea auri abdidit. Incendium quoque triclinium patriarchæ domus, quod Thomaites appellabatur, et ei subjectas cameras absumpsit,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(19) Mallem *matris*. Atroa et Quæstoria qui loci sint, videndum. Xyl.

ubi repositæ erant schedæ universæ Scripturæ, quibus eam sanctus Joannes Chrysostomus fuerat interpretatus; grassatumque est usque ad miliarium et quæstorium, omnibus quæ in medio erant exustis. Imperator porro expeditione in Bulgaros facta victor rediit. Tarsum quoque magno cum exercitu adversus Arabas profectus multis captis reversus est. Matri vero, ejus desperatione et multorum summorum virorum intercessione motus, imperatoriam dignitatem reddidit, eamque ut ab initio imperatricem salutari jussit; cui mandato soli Armeniaci refragati sunt, et Alexium Mosolem depoposcerunt. Quem hac de causa, ac quia eum quidam ferebant imperio potiturum, Constantinus verberatum ac rasum in custodiam dedit.

Anno 2 in Bulgaros exercitum ducens Cardamæ corem domino occurrit; amissoque militum magno numero et multis ducibus ipsaque etiam cohorte et omnibus impedimentis atque equis, ægre fuga in urbem elapsus est. Eodem mense calumniis quorumdam adductus exivit in ædem Sancti Mamantis, ibique Nicephorum et Christophorum patruos suos excæcat. Alium Christophorum Nicetam Anthimum et Eudocimum linguis **826** excisis mutilat; Alexio quoquæ Mosolæ oculos eruit. Neque diu horum ultionem Dei justitia distulit. Post quinquennium enim eodem mense ac die ipse etiam Constantinus oculis privatus est. Armeniacis bello subactis, de eorum ducibus pœnas sumpsit, nigris notis faciei cujusque impressis, quæ erant: Armeniacus insidiator; » eosdemque in Siciliam et alias iusulas relegavit. Deinde cum in Marinam conjugem suam concepisset odium ob sinistras quasdam de ea suspiciones, matris instinctu, quæ imperii cupida filium invisum subditis reddere volebat, eam in monasterium detrusit, et Theodotam, matris suæ cubiculariam, illicitis sibi nuptiis copulans coronavit. Cumque Tarasius patriarcha se opponeret, minatus ei est se, nisi hanc rem perficeret, profanorum simulacrorum fana aperturum. Itaque territus patriarcha concessit, ad multos dicens imperatorem nequaquam placide moriturum. Per quatriduum nuptias egit imperator in sancti Mamantis palatio. Cæterum hujus conjugii causa communione patriarchæ sese abstinuerunt Studiani collegii princeps atque alii, quos imperator varie vexavit, defensante eos Irena.

Ἐνευσεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Καὶ διῆλθεν ἡ φλοξ ἕως τοῦ μιλίου καὶ τοῦ κοιαιστωρείου τανταχόσε ἐπινεμομένη, ἕως οὗ πάντα κατέκαυσεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξῆλθε κατὰ Βουλγάρων, καὶ τούτους νικήσας ὑπέστρεψεν. Ὡσαύτως καὶ ἐν Ταρσῷ μετὰ στρατοῦ πολλοῦ ἀπῆλθε κατὰ Ἀράβων, καὶ αἰχμαλωτίσας πολλοὺς ὑπέστρεψε. Παρακληθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τῆς ἰδίας μητρὸς καὶ πολλῶν τῶν ἐν τέλει αὐθις ἀναγορεύει αὐτήν, καὶ εὐφημεῖσθαι (20) ὡς ἐξ ἀρχῆς διεκελεύσατο· Πάντων δὲ πειθαρχούντων μόνοι οἱ Ἀρμενιακοὶ στασιάζουσι, καὶ ἐπιζητοῦσιν Ἀλέξιον τὸν Μωσηλέ. Τοῦτον οὖν καὶ διὰ ταύτην τὴν ζήτησιν, καὶ διὰ τὸ λέγειν τινὰς ὡς μέλλει βασιλεύειν, δείρας καὶ κουρεύσας ἐφυλάκισε.

Τῷ β ἔτει ἐπιστρατεύει κατὰ Βουλγάρων, καὶ συναντήσας Καρδάμῃ τῷ κυρίῳ Βουλγάρων, πλῆθος λαοῦ καὶ ἀρχόντων ἀποβαλὼν καὶ τὴν κόρτην (21) καὶ πᾶσαν τὴν ὑπουργίαν καὶ τοὺς ἵππους, μόλις αὐτὸς διαφυγὼν εἰσῆλθεν ἐν τῇ πόλει. Τῷ δ' αὐτῷ μηνὶ ἐκ συκοφαντίας τινῶν ἐξελθὼν ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ Ἁγίῳ Μάμαντι ἐκτυφλοῖ Νικηφόρον καὶ Χριστοφόρον τοὺς θείους αὐτοῦ, υἱοὺς Κωνσταντίνου τοῦ πάππου αὐτοῦ. Χριστοφόρον δὲ ἄλλον καὶ Νικήταν, Ἄνθιμον καὶ Εὐδόκιμον ἐγλωσσοκόπησε, καὶ Ἀλέξιον τὸν Μωσηλὲ ἐτύφλωσεν. Ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν ἡ τοῦ Θεοῦ δίκη ἀνεκδικήτους αὐτοὺς εἴασε· μετὰ γὰρ ε' ἔτη τῷ αὐτῷ μηνὶ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τυφλοῦται ὁ αὐτὸς Κωνσταντῖνος. Ὑποτάξας δὴ καὶ τοὺς Ἀρμενιακοὺς πολέμῳ, τοὺς ἀρχοντας αὐτῶν ἐποιναλίσεν, ἐπιγράψας εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν μέλανι κεντητῷ· « Ἀρμενιακὸς ἐπίβουλος· » οὓς καὶ ἐξώρισεν ἔν τε Σικελίᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς νήσοις. Μισήσας δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα Μαρῖναν ὑποβολῇ τῆς ἑαυτοῦ μητρός, ἐφιεμένης τῆς ἀρχῆς πρὸς τὸ μισηθῆναι αὐτόν (ἔσχε γὰρ ὁ βασιλεὺς πονηρὰς ὑπολήψεις κατὰ τῆς Μαρίνης) πείθει αὐτὴν γενέσθαι μοναχήν. Ἔστεψε δὲ Θεοδότην κουβικουλαρίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἣ καὶ ἐμνηστεύθη παρανόμως, Ἐπὶ τούτοις τοῦ πατριάρχου Ταρασίου ἀντιπίπτοντος δηλοῖ αὐτῷ Κωνσταντῖνος· « Εἰ μὴ τοῦτο γένηται, τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων ἀνοίγω. » Ὅθεν ὁ πατριάρχης φοβηθεὶς ἔασεν αὐτὸν, εἰπὼν πρὸς πολλοὺς ὅτι οὐ καταλύσει τὸν βίον εἰρηνικῶς. [P. 473] Καὶ ἐποίησε τὸν γάμον αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος ἡμέρας δ'. Ἀπέσχισαν δὲ τοῦ πατριάρχου τῆς κοινωνίας ὁ τοῦ Στουδίου ἡγούμενος καὶ λοιποὶ διὰ τὸν παράνομον γάμον τοῦ βασιλέως. Εἰς οὓς καὶ πολλὰς θλίψεις ἐργάζετο ὁ βασιλεὺς· ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ὑπερησπίζετο αὐτῶν.

Anno 6 Cardames Bulgarorum princeps Constantino ita scripsit: « Aut persolve mihi quod pactum est, aut usque ad Auream portam veniam. » Re-

Τῷ ς' ἔτει Καρδάμης ὁ κύριος Βουλγάρων ἔγραψε τῷ βασιλεῖ· « Ἢ τέλεσόν μοι πάκτα, ἢ ἔρχομαι ἕως τῆς Χρυσῆς πόρτης· » Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπέστειλεν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(20) Ut multos annos ei apprecarentur tum in popularibus tum in ecclesiasticis conventibus, ac nomen ejus ubique cum filii imperatoris nomine celebraretur. Goar.

(21) Κόρτην cohortem esse ex aliis locis didici, ut in Nicephoro de Bardanio. Credo ergo prætoriam hic aut aliam nobilem notari. Xyl. — Τὴν κόρτην. Erjat. ubi frequenter alludit interpres, et κόρτην putat esse *cohortem* Corrigit errorem Codinus de Offic. Cur. CP. scribens εἰς τὴν τοῦ βασιλέως σκηνήν, ἥτις κόρτη ὀνομάζεται. *Tentorium* itaque, non *cohors* imperatoris est κόρτη. Goar.

αὐτῷ (22) εἰπών, ὅτι « Οἷα δὴ πρέπει σοι πάντα ἀπέστειλα. Γέρων δὲ εἶ, καὶ οὐ θέλω κοπωθῆναί σε ἕως τῶν ὧδε, ἀλλ' ἐγὼ ἔρχομαι πρὸς σὲ, καὶ εἴ τι κρίνει ὁ Θεός. » Συναθροίσας δὲ ὁ βασιλεὺς λαὸν ἐξῆλθε κατ' αὐτοῦ καὶ ἐδίωξεν αὐτὸν ἕως εἰς τὰ ἴδια.

Τῷ ζ' ἔτει ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς σὺν τῇ μητρὶ αὐτοῦ ἐν τῇ Προύσῃ (23) θερμῆσαι, καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας ἐτέχθη τῷ βασιλεῖ υἱὸς, ὃν ἐπωνόμασε Λέοντα. Ὅπερ μαθὼν ὁ βασιλεὺς καταλιμπάνει τὴν μητέρα αὐτοῦ σὺν τῇ βασιλικῇ πάσῃ τάξει καὶ τοῖς ἄρχουσι, καὶ ὑποστρέφει ὁρομαῖος ἐπὶ τὴν πόλιν. Εὑροῦσα δὲ ἄδειαν ἡ τούτου μήτηρ πάντας ὑποσύρει τοὺς τῶν ταγμάτων ἄρχοντας πρὸς τὸ καθελεῖν τὸν υἱὸν αὐτῆς καὶ μονοκρατορῆσαι. Καὶ δὴ παραγενόμενον ἐν τῷ παλατίῳ, τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ παρούσης, ἀπέκλεισαν αὐτὸν οἱ μεγιστᾶνες ἐκ συμβουλῆς τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἐν τῇ Πορφύρᾳ (24) ἐν ᾗ ἐγεννήθη, καὶ ἐκτυφλοῦσιν αὐτὸν δεινῶς καὶ ἀνιάτως πρὸς τὸ τεθνάναι τῇ γηώμῃ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἐσκοτίσθη δὲ ὁ ἥλιος τότε ἐπὶ ἡμέρας ιζ', καὶ οὐκ ἔδωκε τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ, ὡς πάντας λέγειν ὅτι διὰ τὴν τοῦ βασιλέως τύφλωσιν τοῦτο ἐγένετο· τοιοῦτον γὰρ σκότος ἐγένετο ὥστε καὶ τὰ πλοῖα πλανᾶσθαι. Ἀλλ ὁρᾷ καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ ἀνεξερεύνητα κρίματα· μετὰ γὰρ ε' ἔτη τῷ αὐτῷ μηνὶ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ἀπετύφλωσε τοὺς θείους αὐτοῦ, τυφλοῦται καὶ αὐτός. Ἐκράτησε δὲ Εἰρήνη ἡ μήτηρ αὐτοῦ μόνη ἔτη ε'. Ἐστασίασαν δὲ οἱ ἀνδράδελφοι αὐτῆς, οὓς καὶ ἐξώρισεν ἐν Ἀθήναις· οἱ κἀκεῖσε βουλευσάμενοι περὶ βασιλείας παρὰ τῶν ἐντοπίων ἀνῃρέθησαν, καὶ ἠφανίσθη τὸ τοῦ μιαροῦ Κοπρωνύμου ἅπαν γένος (25). Τῇ δὲ δευτέρᾳ τοῦ ἁγίου Πάσχα ἀπελθοῦσα ἡ βασίλισσα ἐπὶ τῇ κατὰ τύπον γενομένῃ προελεύσει εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, δείλης προῆλθεν ἐν ὀχήματι χρυσῷ, ἐποχουμένη τέσσαρσιν ἵπποις, κρατουμένη ὑπὸ πατρικίων, ῥίψασα ὑπατείαν ἐν τῇ μέσῃ πολλήν.

Τῷ γ' ἔτει Σταυράκιος τυραννίδα ἐμελέτησεν, ὅπερ μαθοῦσα ἡ βασιλὶς ἐθέσπισε μὴ προσπελάζειν τινὰ Σταυρακίῳ· ὁ δὲ τῇ λύπῃ καταπονηθείς, αἷμα ἐκ τοῦ πνεύμονος ἀναγαγών, τέθνηκε.

[P. 474] Τῷ δ' ἔτει ἡ εὐσεβὴς Εἰρήνη τοῖς Βυζαντίοις τοὺς πολιτικοὺς ἐχαρίσατο φόρους, τῆς δὲ Ἀβύδου καὶ τοῦ Ἱεροῦ τὰ κομμέρκια (26) ἐκούφισε.

Τῷ ε' ἔτει στάσιν κατὰ τῆς βασιλείας οἱ Ἀνατολικοὶ ἐμελέτησαν. Ἔφθασαν δὲ ἀπὸ Καρούλου τοῦ στεφθέντος βασιλέως Ῥώμης παρὰ Λέοντος τοῦ πάπα ἀποκρισιάριοι πρὸς τὴν εὐσεβεστάτην Εἰρήνην (22) Zonaras habet, Constantinum pro tributo stercus jumentorum Bulgaro misisse. Xyl.

(23) Asiæ civitate non longe a Nicomedia. Goar.

(24) *Porphyra* locus est in palatio puerperiis imperatorum, maxime Constantinorum, celebris ; qui cognomen ab eo duxerunt, ut vocentur Porphyrogeniti. Xyl. — Unde Porphyrogenitus. Luitprandus I, 2 : *Porphyrogenitum autem non in purpura, sed in domo quæ Porphyra dicitur natum appello. Constantinus enim domum istam ædificari jussit, cui Porphyra nomen imposuit, voluitque successuram nobilitatis suæ sobolem istic in lucem prodire, quatenus qui suo ex stemmate nascerentur, luculenta hac appellatione Porphyrogeniti appellarentur.* Hæc ille rerum Græcarum in sua legatione testis oculatus Goar.

(25) *Copronymi genus exstinctum.* Nam Leo Constantini F. mortuus fuerat jam ante (Zonaras) Xyl.

(26) Fauces Propontidos sunt infra, versus Ægæum mare ; Sestos et Abydos, supra, versus Pontum Euxinum, τὸ Ἱερόν, ex Thraciæ parte His in faucibus, ne Cpoli defraudetur, penditur vectigal, quod ab Eirene minutum auctor memorat. Goar.

scripsit imperator : « Quod decuit, ex pacto tibi misi. Senex sum : ideo te fatigari nolo huc usque proficiscendo, sed ipse ad te veniam. Deus decernet ; » contractoque exercitu iu eum duxit, profligatumque in suam usque ditionem est persecutus.

Anno 7 imperator cum matre Prusam ad thermas ivit. Cumque ei post paucos dies filius nasceretur, cui Leoni nomen ipse fecit, allato nuntio matrem cum omni imperatorio relinquens comitatu, in urbem recurrit. Ibi Irene licentiam nacta omnes ordinum principes corrumpit, ut filio imperium abrogent seque solam imperare sinant. Itaque Constantinum absente matre in ejus palatium venientem proceres in Porphyra, ubi natus fuerat, de sententia Irenes includunt, oculosque ei ita effodiunt ut nullus medicinæ locus superfuerit ac tantum non in eorum manibus exspirarit. Sol tunc per 17 dies obscuratus est, nullos emittens radios ; et vulgo id ob excæcationem imperatoris evenisse ferebant. Tantæ autem fuerunt tenebræ ut naves quoque a cursu suo aberraverint. Sed hic imperscrutabilia Dei judicia considera : nam post quinquennium ab eo dic quo patruis oculos eruit, eodem anni et mensis die ipse quoque oculis multatus est. Irena mater ejus sola imperium tenuit annos 5. Cumque fratres mariti ejus sedilionem moverent, ab ea sunt Athenas relegati, ibique, cum de occupando regno consilia agitarent, sua ab incolis sunt interfecti. Sic Copronymi genus exstinctum est. Postridie sancti Paschatis Irena in processione, quæ ex statutis ecclesiasticis fit, in ædem Apostolorum ivit ; atque sub vesperam in publicum aureo curru a quatuor equis provecta est, tenentibus currum patriciis, multumque pecuniæ in populum sparsit.

Anno 3 Stauracius tyrannidem est molitus ; quod cum rescivisset Irena, omnibus ejus consuetudine interdixit. Isque mœrore oppressus sanguinem ex pulmonibus eructans periit.

Anno 4 pia Irene Byzantinis civile tributum remisit, Abydique et Hieri commercia sublevavit.

Anno 5 seditionem contra Irenam machinati sunt Orientales. Venerunt etiam a Carolo, quem Leo Romæ papa imposita coroua imperio Romano inauguraverat, legati ad Irenam, eam Ca-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

rolo in uxorem ambientes, ut sic Oriens cum Occidente uniretur. Et fuisset sane assensura, nisi Actius obstitisset, qui imperium suo fratri cogitabat parare. Imperatrix cætera omnia prudenter cordateque gessit, et quo modo prorsus optandum foret. Hanc unam culpam sustinuit, quod miserrimum filium imperio et oculis spollavit, divino alioqui sacrarum studio rerum et recta fide prædita. Sacrum enim concilium VII et venerationem imaginum **829** sacrarum ipsa confecit, multaque alia præclarissima facinora edidit. Berrhœam quoque apud Thessalonicam refecit, suoque de nomine Irenopolin dixit; et Anchialum instauravit. Sed eunuchorum turba, interque hos præcipui Stauracius et Leo cognomine Clocas, inter se dissidentes, imperium ei abrogaverunt, et loco ejus Nicephorum in solio imperatorio collocarunt. Ita pessimorum eunuchorum consilia suos dominos atque benefactores pessumdant, ut recte Chrysaorius, maximi apud veteres vir nominis, summo cuidam viro dixerit: » Si habes eunuchum, occide eum: si non habes, eme et neca. » Irenam ergo imperio deturbat Nicephorus opera Leonis Clocæ, Nicetæ patricii et Sisinii fratrum, perjurorumque et dolosorum Triphylliorum, et Leonis patricii Tessaracontapechis (cognomento a 40 cubitis ducto), et Gregorii patricii qui et Muselaces, et aliorum quorumdam procerum. Hi quarta noctis hora ad Chalcem venientes (ea est ærea porta) custodibus astu persuadent missos se ab Augusta, ut Nicephorum imperatorem designent. Custodes mendacio huic fidem adhibentes, ipsi quoque Nicephorum imperatorem dicunt Mirati sunt multi cur Deus passus sit eam, quæ pro vera religione martyris in morem decertavisset, tam tyrannice ab impio homine dejici. Quidam id ejus in filium sceleri imputarunt, alii alias obtrectarunt. Cæterum Nicephorus palatium Eleutherianum (ibi enim **830** tum degebat Irene) custodibus cinxit, maneque eam in palatium ductam inclusit, itaque in templum progressus est, uti coronaretur, Tarasio adhuc patriarcha. Populus autem et coronantem et coronatum tyrannum diris egit, hunc scelestum appellans.

Nicephorus patricius et generalis logotheta imperavit annos 8, dies 9. Postridie quam imperium occepit, quibusdam patriciis comitatus ad Irenam se contulit, quæ a custodibus adservabatur, bonitatemque simulans bono eam animo esse jussit,

A νην, αἰτούμενοι ζευχθῆναι αὐτὴν τῷ Καρούλῳ πρὸς γάμον καὶ ἑνῶσαι τὰ ἑῷα καὶ τὰ ἑσπέρια· ἥτις ὑπήκουσεν ἄν, εἰ μὴ Ἀέτιος ἐκώλυσε, τὸ κράτος εἰς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν σφετεριζόμενος. Ἡ βασιλὶς δὲ τὰ μὲν ἄλλα φρονίμως καὶ συνετῶς διῴκησε πράγματα καὶ ὡς ἄν τις εὔξαιτο, μόνην δὲ ταύτην (27) ἔσχεν αἰτίαν, τὴν ἔκπτωσιν καὶ τύφλωσιν τοῦ δυστυχεστάτου υἱοῦ αὐτῆς, καίτοι ζῆλον θεῖον ἔχουσα καὶ πίστιν ὀρθόδοξον. Τήν τε γὰρ ἁγίαν ἑβδόμην σύνοδον καὶ τὴν τῶν ἱερῶν εἰκόνων προσκύνησιν αὕτη παρεσκεύασε, καὶ πολλὰ αὐτῆς καὶ μυρία τὰ κατορθώματα. Αὕτη καὶ τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ Βέρροιαν ἔκτισεν, Εἰρηνόπολιν μετονομάσασα. Ἔκτισε δὲ καὶ τὴν Ἀγχίαλον. Ἀλλ' ὁ πολὺς τῶν εὐνούχων ἐσμὸς καὶ οἱ τούτων ἐξέχοντες, ὅ τε Σταυράκιος καὶ ὁ Λέων ὁ Κλόκας πρὸς ἀλλήλους διαφερόB μενοι, τῆς βασιλείας ταύτην ἀπεγύμνωσαν, καὶ Νικηφόρον ἀντ' αὐτῆς ἐπὶ τῶν θρόνων βασιλέα καθίδρυσαν. Οὕτως αἱ τῶν κακίστων εὐνούχων βουλαὶ τοὺς οἰκείους δεσπότας καὶ εὐεργέτας διαλυμαίνονται, ὥστε Χρυσαόριον τὸν πάλαι θαυμασιώτατον εἰπεῖν πρός τινα τῶν μεγάλων, ὅτι « Εἰ μὲν ἔχεις εὐνοῦχον, φόνευσον, εἰ δ' οὐκ ἔχεις, ἀγόρασον καὶ φόνευσον. » Ἐκβάλλει τοίνυν Εἰρήνην ὁ Νικηφόρος σπουῇ Λέοντος τοῦ Κλόκα καὶ Νικήτα πατρικίου καὶ Σισινίου τῶν αὐταδέλφων καὶ τῶν ἐπιόρκων καὶ δολερῶν Τριφυλλίων καὶ Λέοντος πατρικίου τοῦ Τεσσαρακοντατπήχους καὶ Γρηγορίου πατρικίου τοῦ Μουσιλάκη καὶ ἑτέρων τινῶν τῶν ἐν τέλει· οἵτινες ἐλθόντες ἐν τῇ Χαλκῇ ὥρᾳ τετάρτῃ τῆς νυκτὸς, καὶ τοὺς φύλακας ἐξαπατήσαντες, ἔπεισαν ὅτι παρὰ τῆς ΑὐγούC στης ἀπεστάλησαν ἀναγορεῦσαι βασιλέα τὸν Νικηφόρον. Οἱ δὲ πιστεύσαντες τῷ τηλικούτῳ ψεύσματι συνανηγόρευσαν καὶ αὐτοὶ βασιλέα τὸν τύραννον. Πολλοὶ γοῦν ἐθαύμαζον πῶς ὁ Θεὸς συνεχώρησε τὴν ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς πίστεως μαρτυρικῶς ἐναθλήσασαν ὑπὸ ἀσεβοῦς οὕτω τυραννικῶς ἐκβληθῆναι. Ἄλλοι τὴν εἰς τὸν υἱὸν αὐτῆς ἁμαρτίαν προεβάλλοντο, καὶ ἄλλοι ἄλλως ἐδυσφήμουν καὶ κατεγόγγυζον. Φύλακας τοίνυν ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Ἐλευθερίου περιστήσας (ἐκεῖσε γὰρ ἔτυχε τυγχάνουσα ἡ βασιλὶς) ὄρθρου ἀγαγὼν αὐτὴν ἐν τῷ παλατίῳ ἀπέκλεισε, καὶ οὕτως προῆλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τὸ στεφθῆναι, Ταρασίου ἔτι τὸν θρόνον κατέχοντος. Οἱ δὲ ὄχλοι κατηρῶντο καὶ τὸν στέφοντα καὶ τὸν στεφόμενον τύραννον, καὶ ἀπεκάλουν ἀλιτήριον.

D [P. 475] Νικηφόρος πατρίκιος καὶ γενικὸς λογοθέτης ἐβασίλευσεν ἔτη η' ἡμέρας θ'. Τῇ ἐπαύριον δὲ παραλαβών τινας τῶν πατρικίων ἀνῆλθε πρὸς τὴν βασίλισσαν φρουρουμένην, καὶ χρηστότητα ὑποκριθεὶς παρηγόρει αὐτὴν λέγων· « Πᾶσάν σου ἀνάπαυ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(27) Quasi vero atrocius hoc et magis nefarium atque impium excogitari quippiam potuerit. Itaque non inepte librarius: Ταλαντατε Κεδρηνὲ, καὶ τί τούτου χεῖρον; ποῖον γὰρ θηρίου ἐπιβουλεύει τοῖς ἑαυτοῦ ἐγγόνοις; « Stultissime, inquit Cedrene quid hoc ipso sit deterius? » quæ enim vei fera suo insidiatur fetui? et rursus cum juste hoc factum ait Cedrenus in secundis Michaelis Balbi nuptiis, annotavit: « Qui hoc juste sit factum, sæve Cedrene? » Πῶς λέγεις δικαίως, ἄγριε Κεδρηνέ; Idem ad Chrysaorii sententiam de eunuchis ascripsit: Εἴθε πάντες ἐποίουν κατὰ τὴν σὴν παραίνεσιν, Χρυσαόριε, εἰς τοὺς παμβεβήλους εὐνούχους. Id est: « Utinam, Chrysaori, omnes huic de tuo turpissimis eunuchis consilio paruissent »! Stauracios oportuit esse duos, aut altero loco falsum esse nomen. XYL.

σιν ποιήσω, εἰ τοὺς θησαυρούς σου καταμηνύσεις μοι. » Ἡ δὲ συνετῷ τῷ φρονήματι πρὸς τὸν χθὲς μὲν δοῦλον ἐπίορκον, σήμερον δὲ τύραννον ἔφη· « Ἐγὼ μέν, ὦ ἄνθρωπε, θεὸν ἡγοῦμαι τὸν ὑψώσαντά με εἰς ταύτην τὴν βασιλείαν, ταῖς δ' ἐμαῖς ἁμαρτίαις τὴν καθαίρεσιν ἐμαυτῆς προσάπτω· ἐν πᾶσι δὲ τούτοις εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον. Οὐ μὴν δὲ ἀγνοεῖς τὰς κατὰ σοῦ μηνυθείσας ἐπιβουλάς, αἷς εἰ συνυπήχθην, ἀκωλύτως εἶχον τοῦ ἀνελεῖν σε. Ἀλλὰ τὸ μὲν τοῖς σοῖς ὅρκοις πειθομένη, τὸ δὲ φειδομένη σου πάντα παρελογισάμην, τῷ Θεῷ ἀποδιδοῦσά σε, δι' οὗ βασιλεῖς βασιλεύουσι καὶ δυνάσται κατεξουσιάζουσι. Καὶ τὰ νῦν ὡς εὐσεβῆ σε καὶ ἐκ Θεοῦ προβληθέντα βασιλέα προσκυνῶ, καὶ αἰτοῦμαι φείσασθαί μου τῆς ἀσθενείας καὶ συγχωρῆσαί με εἰς τὸν ὑπ' ἐμοῦ κτισθέντα τῶν Ἐλευθερίου οἶκον, εἰς ψυχαγωγίαν τῆς ἀσυγκρίτου μου συμφορᾶς. » Ὁ δὲ ἔφη· « Καὶ εἰ τοῦτο θέλεις σοι γενέσθαι ὅμοσόν μοι μὴ ἀποκρύψαι τι τῶν θησαυρῶν, καὶ πᾶσάν σου θεραπείαν ποιῶ. » Ἡ δὲ ὤμοσεν αὐτῷ, ὑποδείξασα καὶ πλοῦτον πολύν. Ὁ δὲ τοῦ ποθουμένου τυχὼν παρευθὺ ἐξώρισεν αὐτὴν ἐν τῇ Πριγκήπῳ (28), εἰς ὃ αὐτὴ ᾠκοδόμησε μοναστήριον. Ἰδὼν δὲ πάντας τοὺς ἐν τέλει λυπουμένους ἐπ' αὐτῇ διὰ τὴν ἀπληστίαν αὐτοῦ, φοβηθεὶς μή ποτε οἱ λαοὶ μεμνημένοι τῶν εὐεργετιῶν αὐτῆς μέλλωσι πάλιν αὐτὴν ἀναγορεύειν, χειμῶνος ἐπικειμένου βαρυτάτου οὐκ ᾤκτειρεν αὐτὴν, ἀλλ' ἐξώρισεν εἰς Μιτυλήνην, φρουρεῖσθαι αὐτὴν προστάξας. Τῇ δὲ θ' τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἐκ λύπης καὶ ἀθυμίας ἐτελεύτησεν ἐν τῇ αὐτῇ Λέσβῳ. Μετεκόμισε δὲ τὸ σῶμα αὐτῆς ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ μονῇ τῆς Πριγκήπου ἣν αὐτὴ ᾠκοδόμησε. Σφόδρα γὰρ εὐσεβὴς καὶ φιλάρετος οὖσα πολλὰ ξενοδοχεῖα καὶ γηροκομεῖα καὶ μοναστήρια κατεσκεύασε, καὶ φόρων κουφισμοὺς καὶ ἄλλα πλεῖστα κατωρθώσατο. Κωνσταντῖνον δὲ τὸν υἱὸν αὐτῆς, φιλαργυρίᾳ μᾶλλον ἀγόμενος ἢ οἴκτῳ, προσελάβετο συνέστιον αὐτῷ, οἰόμενος πλοῦτον ἐγκεκρυμμένον φανερώσει αὐτῷ. Ὁ δὲ φιλοχρονούμενος ὑπ' αὐτοῦ κουφότητι γνώμης ὑπέδειξεν αὐτῷ τὸν ἐν τῷ ἡμικυκλίῳ, ὃ νῦν λέγεται Σίγμα, θησαυρὸν ἀνακτισθέντα δι' ὀρθομαρμαρώσεως (29). Καὶ τοῦτον ἀφελόμενος καὶ αὐτὸν ὁμοίως τῇ μητρὶ αὐτοῦ παρεῖδε. [P. 476] Νικήταν τε τὸν Τριφύλλιον ἀξίως τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἀμειβόμενος, ὡς συναγωνισθέντα αὐτῷ εἰς τὸ κατασχεῖν τὴν βασιλείαν, φαρμάκῳ ἀνεῖλεν, εὖ γε τῆς ἀξίας ἀνταποδιδούς.

A promittens, si de thesauris suis certiorem ipsum redderet, de summa se ei quiete prospecturum. Illa autem prudente animo eum qui heri perjurus servus fuerat, hodie tyrannidem gerebat, sic affata est : « Heus tu, Deum ego agnosco fuisse qui me ad imperium hoc evexerit, me vero meis delictis meruisse, ut eo exciderem. In his omnibus laus sit divino nomini. Neque vero tu nescis delata ad me fuisse de tuis insidiis indicia, quibus si credidissem, nemine vetante interficere te poteram : sed partim juramentis tuis fidem adhibens, partim tibi parcens, ista omnia neglexi, Deo te relinquens, quo auctore reges regnant et principes dominantur. Nunc etiam tibi ut pio et a Deo ad imperium evecto imperatori supplico, petens ut meæ B imbecillitatis rationem habens, patiaris me inhabitare domum Eleutherianam a me conditam, quo incomparabilem meam consoler calamitatem. » Ad hæc Nicephorus respondit, quando ita cupiat, se per omnia ei liberalissime gratificaturum : **831** juraret modo nullum se thesaurum celaturam. Juravit Irena, et magnas ei opes commonstravit. Sed Nicephorus optatis potitus, statim eam relegavit in monasterium quod in Principis appellata in sula ipsa condiderat. Cernens deinde insatiabilem suam avaritiam omnibus proceribus molestam esse, in metum venit ne populus aliquando Irenam, memoria acceptorum ab ea beneficiorum motus, ad imperium revocaret ; idcirco eam absque omni miseratione Mitylenem relegavit, gravissima imminente tempestate. Atque ibi illa in Lesbo insula C ex animi ægritudine decessit, 9 Augusti die. Corpus ejus imperator in monasterium Principis retulit, quod ab ea fuisse ædificatum ostendimus. Nam pro insigni pietate ac virtute sua multa pro recipiendis peregrinis et fovendis senibus ædificia, multa monasteria condiderat, annonam quoque leviorem redegerat, aliaque multa præclara facta ediderat. Porro Nicephorus Constantinum Irenes filium, avaritia magis ductus quam misericordia, in suum contubernium recepit, spe thesaurorum ab eo percipiendi indicia : et quidem comiter ab eo tractatus Constantinus, ut erat futili ingenio, demonstravit ei thesaurum in Semicirculo (Sigma hodie vocant) abditum, sub erectis marmoribus constructo muro ; quem nactus Nicephorus istum non secus ac matrem neglexit. Nicetam vero Triphyllium, cujus strenua opera in imperio acquirendo usus fuerat, præclare scilicet relata gratia, veneno sustulit.

Βαρδάνιος δὲ τῆς Ἀνατολῆς στρατηγὸς ὢν ἔν ἑαυτῷ ἐφρόντιζε τῆς βασιλείας ἐπιλαβέσθαι. Τὴν διατριβὴν δὲ ἐν τῷ Φιλομιλίῳ ποιούμενος μοναχῷ τινι τῶν προγνώσεως ἠξιωμένων τὰ τῆς βουλῆς ἀνακοινοῦται, συνίστορα ἔχων Λέοντα τὸν Ἀρμένιον. Ἀκούσας δὲ οὗτος ὁ Βαρδάνιος παρὰ τοῦ μοναχοῦ τὴν τῆς αὐτοῦ

832 Eo tempore Bardanius quidam Orientis dux, de imperio sibi vindicando cogitans, cum degeret Philomelii, consilium suum monacho cuidam, quem futurorum præscientia Deus dignatus fuerat, aperit, conscio rei Leone Armenio. Prædixit ei monachus, si imperium affectaret, et opibus

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(28) Zonaram secutus sum, tametsi noster crebro ita appellat. Xyl. — Τῇ Πριγκήπῳ. Propontidos insula infra Cpolim, in Astaceno sinu, Goar.

(29) *Arcus ædificii* semicirculum et antiquum σίγμα C refert, et junctis inter se marmoribus construitur. *Sub erectis marmoribus constructus murus* inconditum est Xylandri ædificium. Goar.

suis et oculis spoliatum iri. Cum tristis discederet Bardanius famulique equos adducerent in hos intuitus monachus reverti ad se Bardanium jussit, sperantique aliquid se eorum quæ cupiebat auditurum, denuo præcepit ne de potiundo imperio quidquam cogitaret : nam sive id ultro sive aliter tentaturus esset, fore ut cum opibus oculos amittat; cæterum ex iis qui equos adduxissent, primum et secundum diademate potituros : tertium quoque imperatorem declaratum iri,sed statim periturum, minime consecutum quod cupiverat. Bardanius hoc responsum Leoni,Michaelo et Thomæ recitavit : « Tu quidem, o Leo,inquiens,imperator,et Thomas imperator designatus, a Michaelo interficiemini, isque imperium tenebit: sic enim mihi monachus vaticinatus est. » Non multo post tempore aliquot exercitus crebris Nicephori exactionibus coacti ab imperatore desciverunt,Bardaniumque cognomento Turcum imperatorem crearunt. Qui tametsi metu periculi sibi denuntiati **833** recusaret, compulsus tamen et effugiendi facultate destitutus Chrysopolin venit, ibique salutatus est imperator. His factis, Leo et Michaelus ad Nicephorum se contulerunt : horum alter fœderatorum, alter comitis cohorti præficitur. Thomas vero ut fidem domino suo servaret,nullum periculum reformidavit ; mox autem Bardanius, ut erat Dei metuens, veritus ne civili bello causam præberet, missis clam ad Nicephorum nuntiis impunitatem postulat, eaque impetrata per noctem navigio profugit, et in monasterium Heraclii, quod est in Catabolio, delatus ibi monachus est factus. Populus, qui sub eo fuerat, domum discessit. At imperator missa celoce simulat se Bardanium Cpolin evocare ; qui cum venisset in Protam insulam, ad monasterium quod ibi in suburbano construxerat, ex mente voluntateque imperatoris oculi ei a Lycaonibus quibusdam eruuntur. Et Nicephorus id factum sibi dolere simulans juramento omnibus confirmat se in culpa ejus non esse, cum ne alias quidem unquam verum jurasset.

περιουσίας ἀφαίρεσιν καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν πήρωσιν, εἰ τοῦτο κατατολμήσειεν ὑποστήσεσθαι, μετὰ λόπης ὑπέστρεψεν. Ὡς δὲ τοὺς ἵππους αὐτῷ προσεκόμισαν οἱ τούτῳ ἐξυπηρετούμενοι, τούτοις ὁ μοναχὸς ἐνατενίσας ὑπονοστεῖν προσφωνεῖ τὸν Βαρδάνιον. Ὁ δὲ προσδοκήσας τι τῶν αὐτῷ καταθυμίων μελλειν εἰπεῖν τὸν μοναχὸν, ἤκουσε παρ' αὐτοῦ τοῦ· « Μηδέν σοι πεφροντισμένον ἔστω περὶ τῆς βασιλείας. Κἂν τε γὰρ ἐκοντὶ κἂν τε μή, μὴ τοῦτο κατατολμήσεις. Εἰ τοῦτο δὲ πειραθῇς, τῶν σῶν ὀμμάτων, ὡς ἔφην, καὶ τῆς ὑπάρξεως ὑποστήσῃ τὴν ἀλλοτρίωσιν. Οἱ δὲ τοὺς ἵππους σου κομίσαντες, τούτων ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος διαδηματοφορήσουσι, καὶ ὁ τρίτος ἀναγορευθεὶς ταχέως ἀπολεῖται, μὴ τυχὼν ὧν ἐφίεται. » Ὁ τοίνυν Βαρδάνιος τὰ τοῦ λογισμοῦ αὐτῷ τε τῷ Λέοντι καὶ Μιχαὴλ καὶ Θωμᾷ παρεδήλου, φάσκων τοιάδε· « Σὺ μέν, ὦ Λέον, βασιλεύσας, καὶ ὁ Θωμᾶς ἀναρρηθείς, παρὰ Μιχαὴλ φονευθήσεσθε (οὕτω γὰρ ὁ μοναχὸς ἐξεῖπέ μοι), μόνου τοῦ Μιχαὴλ διαφυλαχθησομένου ἐν τῇ βασιλείᾳ. » Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ τῶν θεμάτων (30) πολλὰ καταναγκαζομένων διὰ τὰς ἐπιτεθείσας αὐτοῖς ἀπαιτήσεις παρὰ Νικηφόρου ἀποσκιρτήσαντες ἀνηγόρευσαν βασιλέα Βαρδάνιον, ᾧ ἐπίκλην Τοῦρκος. Ὅς γε δυσφορῶν ἐπὶ τούτῳ παρητεῖτο, μὴ δυνηθεὶς δὲ διαδρᾶναι βιαζόμενος ὑπ' αὐτῶν κατῆλθεν ἐν Χρυσουπόλει εὐφημούμενος. Τούτων δὲ γενομένων, Λέων καὶ Μιχαὴλ τῷ βασιλεῖ προσεβρύησαν, ὧν ὁ μὲν τῆς τῶν φοιδεράτων (31), ὁ δὲ τῆς τοῦ κόμητος κόρτης (32) τὴν ἀρχὴν ἐγχειρίζονται, Θωμᾶς δὲ μέχρι κινδύνων τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ ἀφοσιοῖ τὰ τῆς πίστεως. Εἶτα τὸν τοῦ Θεοῦ φοβον ἐν καρδίᾳ κεκτημένος ὁ Βαρδάνιος, καὶ δεδιὼς μήπως δι' αὐτὸν ἐμφύλιος γένηται πόλεμος, λάθρα πρὸς τὸν βασιλέα ἐκπέμπει λόγους ἀπαθείας ζητῶν· καὶ λαβὼν ναυσιπόρος διέδρα νυκτὸς, καὶ ἀπελθὼν ἐν τῷ Καταβολίῳ (33) εἰς τὴν τοῦ Ἡρακλείου μονὴν γέγονε μοναχός. Ὁ δὲ μετ' αὐτοῦ λαὸς οἴκαδε ᾤχετο. Σχηματισάμενος δ' ὁ βασιλεὺς ἀγαγεῖν τὸν Βαρδάνιον ἐν τῇ πόλει δρόμωνα ἐξαπέστειλε. Τοῦ δὲ παραγενομένου ἐν τῇ Πρώτῃ (34) νήσῳ πρὸς τὴν μονὴν ἣν αὐτὸς κατεσκεύασε, προάστειον οὖσαν αὐτοῦ, ἐκτυφλοῦται ὑπὸ Λυκαόνων τινῶν γνώμῃ τοῦ βασιλέως. [P. 477] Διὸ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὑποκρίσει δῆθεν λυπηθεὶς, πάντας μεθ' ὅρκων ἐπληροφόρησεν ἀναίτιον αὐτὸν εἶναι τοῦ τοιούτου δράματος ὁ μηδέποτε εὐορκήσας.

Anno 2 Stauracium filium suum coronat, hominem neque forma neque animo neque viribus nobilem. Eodem anno in Arabes exercitum duxit ; victusque et propemodum ab hostibus captus (quidam enim ducum fortissimi ægre eum eripuerunt) cum dedecore domum rediit.

Τῷ β' ἔτει ἔστεψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σταυράκιον, ἀπρόσοπτον (35) ὄντα τῇ τε ἰδέᾳ καὶ γνώμῃ καὶ ῥώμῃ. Τούτῳ τῷ ἔτει ἐξῆλθε κατὰ Ἀράβων, καὶ μετ' αἰσχύνης ἡττηθεὶς ὑπέστρεψε, παρὰ μικρὸν συσχεθεὶς καὶ αὐτὸς, εἰ μή τινες τῶν ἀρχόντων ἀνδρειότατοι τοῦτον μόλις περιεσώσαντο.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(30) *Exercitus*. quod provincias etiam alias designat.Sed Zonaras scribit Ἔφα τάγματα, exercitus Orientis, eum creasse imperatorem. Xyl

(31) Pro φοιδεράτων, quod nihil (puto) significat, φοιδεράτων ex conjectura legi, quanquam rursus in Leone Armenio φοιδεράτων legatur. Sed ibi Zonaras φοιδεράτων habet. Xyl.

(32) Qui *comes cortinariorum* a Codino dicitur : ὑπηρετοῦσι δὲ οἱ κοριτινάριοι εἰς τὴν τοῦ βασιλέως σκηνήν. Et iterum : εἰσὶ καὶ κορτινάριοι ἔχοντες καὶ οὗτοι ἔνοχον, ὃς κόμης καλεῖται. Goar.

(33) Si non proprium, portum aut stationem navium denotare videtur. Xyl — Ciliciæ urbs est. Anton. Goar.

(34) Juxta urbem, Propontidos insula. Goar.

(35) Ineptum, nullius pretii, *ungemacht* oder *ungeschaffen*, ut nos loquimur. Zonaras rem explicavit disertius. Xyl. — *Fatuum* et *inertem*, qui ne quidquam agere aut moliri potest. Goar.

Τῷ γ' ἔτει εὑρὼν μικρὰν ἄδειαν ἔκτισεν Ἄγκυραν Γαλατίας καὶ τὴν Ἀνδρασόν.

Τῷ δ' ἔτει Ταράσιος ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπεβίω ἐνδόξως, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντι μοναστηρίῳ ἐν τῷ Στενῷ. Τῇ δ' τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν καὶ τῇ μεγάλῃ Κυριακῇ ἐχειροτονήθη Νικηφόρος ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης ἀπὸ ἀσηκρῆτις, ψήφῳ παντὸς λαοῦ καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἱερέων. Ἰλάτων δὲ καὶ Θεόδωρος ἡγούμενος τῶν Στουδίου οὐ συνηυδόκησαν τῇ χειροτονίᾳ Νικηφόρου, ἀλλὰ καὶ σχίσμα ἐποίησαν, αἰτίαν ὄνθεν εὔλογον ἔχοντες τὸ μὴ δεῖν ἀπὸ λαϊκῶν ἁθρόως εἰς ἐπίσκοπον ἀνατρέχειν· οὓς ὁ βασιλεὺς τῆς πόλεως ἀπελάσαι βουληθεὶς ἀνετράπη παρά τινων. Καὶ οὐκ ἦν τὸ πρᾶγμα ξένον οὐδὲ προσφάτως ἐπινοηθὲν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀπὸ λαϊκῶν ἐπεσκόπησαν, ἀξίως τῷ Θεῷ ἱερατεύσαντες. Τούτῳ τῷ ἔτει Ἀαρὼν τῶν Ἀράβων ἀρχηγὸς ἐπεστράτευσε κατὰ Ῥωμανίας μετὰ χιλιάδων τ', καὶ ἐλθὼν ἐς τὰ Τύανα ᾠκοδόμησεν οἶκον τῆς βλασφημίας αὐτοῦ, καὶ παρέλαβε κάστρα ἄπειρα. Ἀπέστειλε δὲ κοῦρσον (36) ξ' χιλιάδας ἕως Ἀγκύρας, καὶ ἀφανίσας πάντα ὑπέστρεψεν. Ἐξῆλθε δὲ καὶ ὁ Νικηφόρος ἐν ἀπογνώσει τὰ γενναῖα τῆς ταλαιπωρίας ἐπιδεικνύμενος, καὶ δὴ σκεψάμενος πέμπει πρὸς αὐτὸν εἰρήνην γενέσθαι, δηλώσας οὕτως· « Ἵνα τί ἐπιχαίρεις ταῖς ἀδικίαις καὶ ταῖς αἱματεκχυσίαις, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰ ἴδια, ἀλλὰ παραβαίνεις ὅρκους ἀρχαίους καὶ πατρῴους ; ποῖος γὰρ σοι προφήτης θεῖος ταῦτα ποιεῖν εἴρηκεν ; Οοχὶ Μουχούμετ ὁ προφήτης σου παρήγγειλεν ὡς ἀδελφὸν ἔχειν Χριστιανὸν πάντα καὶ λέγειν ; Μὴ γὰρ ὁ πάντων Θεὸς, ὁ Δημιουργὸς καὶ προνοητὴς ἀμφοτέρων, αἵμασιν ἀνθρώπων ἀδίκως ἐκχυνομένοις χαίρει ; Μὴ γένοιτο ! Ἢ ἀργυρίου καὶ χρυσίου καὶ τῶν λοιπῶν ὑστερούμενος ἐξῆλθες ἀδικῆσαι τοὺς μηδὲν ἀδικήσαντάς σε ; Καίτοι γε τὰ κάλλιστα καὶ ἡμῖν δυσπόριστα καὶ ἐπέραστα κατακόρως ἔχεις. Εἰ δέ τινος τῶν ἡμετέρων ἐνδεὴς εἶ, αὐτίκα παρέξομεν φιλοστοργίας τρόπῳ. [P. 478] Μὴ τοίνυν ὡς ἀθάνατοι καὶ ἄθεοι κατ' ἀλλήλων στρατευώμεθα, καὶ τὸν ἐκ δαιμόνων κατ' ἀνθρώπων πόλεμον ἐν φθόνου μιμώμεθα, γινώσκοντες ὅτι μικρὸν ὕστερον τελευτήσομεν καὶ πρὸς κριτὴν ἀδέκαστον ἀπελευσόμεθα, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, » Ταῦτα τοῦ βασιλέως Νικηφόρου ἐπιστείλαντος μετὰ δώρων τινῶν, ὁ Ἄραψ ἀγαθυνθεὶς καὶ ἀνταποστείλας δῶρα πλεῖστά τε καὶ θαυμασια μετ' εἰρήνης ὑπέστρεψε, τὴν Νικηφόρου σύνεσιν ὑπερθαυμάζων. Καὶ στοιχήσας κατ' ἔτος τελεῖσθαι αὐτοῖς νομίσματα χιλιάδας λ', καὶ ἀνὰ τρία νομίσματα αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ τὸν υἱον αὐτοῦ, ἐν ταξει κεφαλητίωνος (37), καὶ μηδὲ τὰ παραληφθέντα ὑπ' αὐτοῦ κάστρα κτισθῆναι, ἀπῆει. Τούτων δὲ ὑποστρεψάντων εὐθέως ὁ βασιλεὺς ἔκτισεν αὐτὰ καὶ κατωχύρωσεν. Ὅπερ μαθὼν ὁ Λαρὼν ἀποστείλας πάλιν εἶλε τὴν Θήβαν, καὶ πέμψας στόλον εἰς Κύπρον τά, τε ἐκκησίας κατέστρεψε καὶ

A **834** Anno 3, aliquantulum otii nactus, Ancyram Galatiæ Thebamque et Andrasum condidit.

Anno 4 Tarasius sanctissimus Cpolis patriarcha honeste vitam clausit, sepultusque est in monasterio quod ipse extruxerat in Angustiis. Quarta die primæ septimanæ Jejuniorum, et magna Dominica Nicephorus secretarius creatur sanctissimus patriarcha, totius populi, imperatoris et sacerdotum suffragiis. Plato autem et Theodorus Studiani collegii præfectus eam electionem improbaverunt et discessionem fecerunt, probabili usi argumento, non debere scilicet subito aliquem de laico episcopum fieri. Quos imperator urbe ejecisset nisi consilium ejus quidam inflexissent. Sane id neque novum neque recens excogitatum fuit factum, cum
B multi etiam alii de laicis episcopi creati Deo convenienter se in eo munere tractaverint. Hoc anno Aaron Arabum dux in Romanam ditionem trecenta millia duxit, cumque Tyana pervenisset, ædem ibi suæ impietati posuit. Infinita castra cepit; emisitque sexaginta millia, qui incursionibus Ancyram usque vagati sunt, evastatisque in quæ incideret omnibus, domum rediit. Eduxit suos etiam Nicephorus, desperatis jam rebus suam virtutem ostendens; initoque consilio, ad Arabem pacis impetrandæ causa litteras scripsit, quarum exemplum sequitur: «Quorsum injustitia et cædibus gaudes non
C contentus tuis, finesque veteres et paternos transis? Quisnam divinus vates hæc te **835** agere jussit? Nonne Muchumetus tuus vates omnem Christianum te pro fratre habere atque agnoscere jubet? An omnium opifex, Deus, et utrumque curam gerens, sanguine hominum injuste fuso delectatur? Absit! An ideo exiisti domo, injuria affectum eos a quibus læsus non es, quia auro, argento aliisve rebus indigeas? Atqui pretiosissima quæque et nobis magni æstimata paratuque difficilia abunde possides. Quodsi qua re nostra opus habes statim nos eam tibi amanter prebebimus. Non ergo, perinde ac si immortales essemus nullique Deo subditi, inter nos depugnemus, malorum dæmonum bella adversus homines imitati, cum sciamus paulo post nos morituros, et coram judice, qui corrumpi se non patitur, comparituros, qui cuivis dignam suorum factorum mercedem reddet. » His litteris,
D quibus et dona quædam erant adjecta, placatus Arabs plurima et mirabilia munera vicissim Nicephoro misit, admiratus ejus acumen, et pace facta discessit. Pactum autem fuit ut Romani Arabibus quotannis triginta millia nomismatum penderent, et terna ipse imperator ejusque filius nomismata, loco census in capita, neve Romani castra ab Arabibus capta reficerent. Enimvero Arabibus digressis statim ea Nicephorus instauravit atque muniit. Quo cognito Aaron rursum misso exercitu Thebam cepit missaque in Cyprum classe templa evertit et

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(36) Κοῦρσος *piraticum navale.* Goar.
(37) Videatur auctor p. 467 anno Leonis Isauri 16. Goar.

Cyprios pepulit, magnaque parta præda pacem discidit.

836 Anno sexto Arabes cum classe Rhodum appulerunt, multisque captis hominibus castellum occupare nequiverunt. In reditu cum Myra venissent, conati sacram divi Nicolai cistam confringere, aliam prope sitam ejus loco comminuerunt. Statimque classem magna ventorum procella et maritimorum fluctuum impetus tonitruumque et fulgurum promiscua tempestas invasit, multasque naves contrivit, ita ut sancti viri potentiam multitudo intellexerit et præter spem exitium evitaverit.

Anno 7 Theodorus Studiani collegii præfectus ejusque frater Josephus Thessalonicæ archiepiscopus, cum Platone incluso et reliquis monachis, se a commercio beati patriarchæ Nicephori absciderunt propter Josephum dispensatorem, quod is contra leges Constantinum et Theodotam coronasset. Imperator ea arrepta occasione, multis episcopis et primariis viris convocatis, effecit ut contra illos concilium haberetur ; quod eos et monasterio et urbe ejecit atque relegavit. Eodem anno cum ad Strymonem stipendia multitudini solverentur, Bulgari subito irruentes ea interceperunt, auri libras 1100, ducemque cum exercitu occiderunt, et rapto tuldo discesserunt. Eo ipso tempore Crumus Bulgarorem princeps Sardicam cepit et sex millia militum necavit. Nicephorus autem expeditione contra eum facta magnum et memorabile nihil egit. **837** Elapsos quidem fuga duces veniam poscentes, ea non dignans, transfugere ad hostes coegit. Fuit inter eos Euthymius spatharius mechanicus. Orta contra se seditione, plerosque donis delinitos postmodo publicationibus bonorum et exsiliis ultus est. Idem ut exercitus deprimeret, quod non mali excogitavit adversus Christianos ? Primo enim Christianos ex omnibus regionibus in Slaviniam coegit demigrare, et eorum habitationes divendidit ; quæ res nihil ab hostili captivitate abfuit, omnibus in summas angustias conjectis. Secundum maleficium, imperavit ut egeni militarent, iisque a vicinis arma et stipendia in singulos 18 nomismatum darentur, ac census

A τοὺς Κυπρίους μετέστησε, καὶ πολλὴν ἅλωσιν ποιήσας τὴν εἰρήνην διέστρεψε.

Τῷ ς' ἔτει οἱ Ἄραβες μετὰ στόλου τὴν Ῥόδον κατέλαβον, καὶ πολλοὺς αἰχμαλωτίσαντες τὸ φρούριον κρατῆσαι οὐκ ἴσχυσαν. Ἐν δὲ τῷ ἐπανέρχεσθαι αὐτοὺς ἐλθόντες εἰς τὰ Μύρα, τὴν ἱερὰν τοῦ ἁγίου Νικολάου λάρνακα πειραθέντες συντρῖψαι, ἄλλην ἀντ' ἐκείνης πλησίον κειμένην συνέτριψαν· αὐτίκα τε πολλὴ ἀνέμων θύελλα καὶ θαλαττίων κυμάτων φορὰ βροντῶν τε καὶ ἀστραπῶν ἀνωμαλία τὸν στόλον κατέλαβεν, ὡς ἱκανὰ συντριβῆναι σκάφη, αὐτόν τε τὸν λαὸν ἐπιγνῶναι τὴν τοῦ ἁγίου δύναμιν, καὶ παρ' ἐλπίδα τὴν κάκωσιν ἐκφυγεῖν.

Τῷ ζ' ἔτει Θεόδωρος ὁ ἡγούμενος τῶν Στουδίου καὶ Ἰωσὴφ ὁ αὐτάδελφος αὐτοῦ ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, ἅμα Πλάτωνι ἐγκλείστῳ καὶ τοῖς λοιποῖς B μοναχοῖς, τῆς κοινωνίας Νικηφόρου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀπέσχισαν διὰ Ἰωσὴφ τὸν οἰκονόμον ὡς παρανόμως στεφανώσαντα Κωνσταντῖνον καὶ Θεοδότην (38). Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀφορμῆς δραξάμενος, ἐπισκόπους πολλοὺς καὶ ἡγουμένους ἀθροίσας, σύνοδον κατ' αὐτοῦ κροτηθῆναι ἐκέλευσε, δι' ἧς ἐξεβλήθησαν τῆς μονῆς καὶ τῆς πόλεως, ἐξορίᾳ παραπεμφθέντες. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ῥόγας διδομένης τῷ λαῷ ἐν Στρυμόνι, ἐπιπεσόντες οἱ Βούλγαροι ταύτην ἀφείλοντο, χρυσίου λίτρας χιλίας ἑκατόν, καὶ τὸν στρατηγὸν ἅμα, τῷ λαῷ κατέσφαξαν, καὶ λαβόντες τὸ τοῦλδον ὑπέστρεψαν. Τῷ αὐτῷ χρόνῳ Κροῦμος ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς τὴν Σαρδικὴν παρέλαβε, καὶ χιλιάδας ς' στρατιωτῶν κατέσφαξεν. Ὁ δὲ Νικηφόρος δῆθεν κατ' αὐτοῦ ἐξελθὼν ἀξιό- C λογον μὲν οὐδὲν ἐποίησε, τοῖς δὲ περισωθεῖσιν ἐκ τῆς φυγῆς ἄρχουσιν αἰτοῦσι λόγον σωτηρίας μὴ δοὺς τοῖς ἐχθροῖς προσφυγεῖν ἐβιάσατο, ἐν οἷς ἦν Εὐθύμιος σπάθαριος μηχανικός, [P. 479] Στάσεως δὲ ἐπ' αὐτῷ γινομένης, δώροις τοὺς πλείονας ὑποκλέψας ὕστερον ἐκάκωσε δημεύσεσι καὶ ἐξορίαις καθυποβαλών. Σκεψάμενος δὲ ταπεινῶσαι τὰ στρατεύματα, ποῖον δεινὸν κατὰ Χριστιανῶν οὐκ ἐπενόησε (39) ; Προσέταξε γὰρ τοὺς Χριστιανοὺς ἐκ παντὸς θέματος ἐπὶ τὰς Σθλαβινίας μετοικίζεσθαι, τὰς δὲ τούτων στάσεις πιπράσκεσθαι· καὶ ἦν αἰχμαλωσίας οὐκ ἔλαττον τὸ πρᾶγμα· Ἐν ἀμηχανίᾳ τοὺς

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(38) Ante hæc verba haud dubie aliquid excidit. Nam neque Josephus œconomus neque Nicephorus patriarcha sed hujus antecessor Tarasius patriarcha Theodotam a Constantino repudiatam Marinam ductam coronavit. Sed jam tum Platonem communione Tarasii abstinere cœpisse scribit, rursumque Nicephori subrogationem deinde improbasse, nimirum ambitione impulsum ; quod Zonaras non dissimulat. Ergo imperator, qui ante ob dissidium cum Tarasio hunc Platonem sciret a Constantino in carcerem (quod annotavit idem) conjectum, tum quoque de eo cum sociis tandem ejiciendo per occasionem egit. Josephus autem œconomus quid ad eam rem conduxerit, non liquet. Xyl. — Proprie : *quod is, adversante legum sacrarum jure, nuptialibus coronis impositis Constantinum et Theodotam conjugio copulasset* Non is ipse vero Nicephorus nuptiis interfuit aut benedixit, sed Josephus *æconomus* ab auctore vocatus, a Theophane *monasterii* D *Concaratæ monachus et abbas*, qui jussu Tarasii vi a Constantino compulsi nuptialis benedictionis ritum est exsecutus. Quem quia Nicephorus Tarasii successor et fautor protegeret ac ecclesiasticæ communionis socium faceret, Plato et Studitæ monachi, nefandæ illius copulæ perpetui adversarii, velut ecclesiastici juris violaturem habebant, nec ullum deinceps sacramenti consortium cum eo vel cum Nicephoro retinere decreverunt. His attentis cuncta Xylandri diluuntur dubia quidque in eo conjugio Josephus præstiterit liquet. Modus porro loquendi de nuptiis sub coronationis voce iterum observandus. Goar·

(39) Paulo post, cum Cedrenus decem invectas imperio calamitates a Nicephoro memorat, librarius annotavit sub eo quoque decem plagas Romanorum imperio immissas, respiciens nimirum ad Ægyptias : Ὅρα καὶ ὑπὸ Νικηφόρου τῇ Ῥωμανίᾳ ἐπενεχθεῖσαν δεκάπληγον. Xyl.

πάντάς γεγονότας, δευτέραν σὺν ταύτῃ κάκωσιν προσέταξε στρατεύεσθαι πτωχοὺς, καὶ ἐξοπλίζεσθαι αὐτοὺς παρὰ τῶν ὁμοχώρων, παρεχόντων ἀνὰ ιη' νομίσματα καὶ πρὸς τὸν δημόσιον ἀλληλεγγύως τὰ δημόσια αὐτῶν. Τρίτη κακόνοια ἐποπτεύεσθαι πάντας, καὶ ἀναβάζεσθαι τὰ τούτων δημόσια τέλη, παρέχοντας καὶ χαρτιατικοῦ (40) ἕνεκα ἀνὰ κεράτια δύο. Τετάρτη πληγή, τοὺς κουφισμοὺς πάντας ἀναβιβάζεσθαι προσέταξε. Πέμπτη συμφορὰ, τοὺς τῶν εὐαγῶν οἴκων παροίκους, τοῦ τε ὀρφανοτροφείου, ξενώνων, γηρωκομείων, ἐκκλησιῶν, μοναστηρίων, βασιλικῶν, τὰ καπνικὰ (41) ἀπαιτεῖσθαι ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς αὐτοῦ τυραννίδος, τὰ δὲ κρείττονα τῶν κτημάτων εἰς τὴν βασιλικὴν κουρατωρείαν (42) αἱρεῖσθαι, τὰ μέντοι τέλη αὐτῶν ἐπιτίθεσθαι τοῖς ἐναπομείνασιν εἰς τοὺς αὐτοὺς εὐαγεῖς οἴκους, ὡς διπλοῦσθαι πολλῶν τὰ τέλη, τῶν οἰκήσεων στενουμένων, καὶ τῶν χωρίων καὶ ἐξοικεῖν. Ἕκτη τυραννὶς, σκοπεῖσθαι παρὰ τῶν στρατηγούντων τοὺς ἀθρόως ἐκ τῆς πτωχείας ἀνακτισθέντας, καὶ ἀπαιτεῖσθαι χρήματα ὡς εὑρετὰς θησαυρῶν. Ἑβδόμη κάκωσις, τοὺς πρὸ κ' χρόνων εὑρηκότας καὶ μέχρι τῆς δεῦρο πίθον ἢ σκεῦος ὁτιοῦν καὶ αὐτοὺς ἐξαργυρίζεσθαι. Ὀγδόη ἀδικία, τοὺς ἐκ πάππων ἢ προπάππων κληρονομήσαντας διαιρεθέντας ἐκ τῶν αὐτῶν κ' χρόνων ἐξαναδιδόναι τῷ δημοσίῳ, καὶ τοὺς ὠνησαμένου ἔξω τῆς Ἀβύδου σώματα οἰκετικὰ ἀνὰ δύο νομίσματα τελέσαι προσέταξε, μάλιστα τοὺς κατὰ τὴν Δωδεκάνησον (43). Ἐννάτη παράνοια, τοὺς τὰς παραθαλασσίους οἰκοῦντας, μάλιστα τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ναυκλήρους, μηδέποτε γηπονικῶς ζήσαντας, ἄκοντας ὠνεῖσθαι ἐκ τῶν καθαρπαγέντων παρ' αὐτοῦ κτημάτων, ὡς ἂν ἐκτιμηθῶσι παρ' αὐτῶν. Δεκάτη ἀθεΐα, τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισήμους ναυκλήρους συναγαγὼν δέδωκεν ἐπὶ τόκῳ σετρακεράτου τὸ νόμισμα ἀνὰ χρυσίου λίτρας δώδεκα, τελοῦντας καὶ τὰ συνήθη κομμέρκια (44). Ταῦτα ἐκ τῶν πολλῶν ὡς

A prætera publicus eorum nomine penderetur. Id Allelengyum vocabatur, quod alteri pro alteris tributi nomine sponsores essent. Tertio omni modo bona inspici indeque censum in publicum exigi jussit, nomine chartiatici præterea exactis in singulos duobus ceratiis Quarto omnes onerum relexationes sustulit. Quinta calamitas, quod ab omnibus sacris ædibus, parœciis, pupillis educandis destinata domo, hospitalibus, ad senes fovendos factis ædibus, fumarium tributum exegit inde ab initio sui imperii. Meliora de eorum bonis in fiscum suum transferri jubebat: nihilominus tamen tributum de his pendendum iis imponebatur quæ reliquerat in iis ipsis sacris domibus, ut multis tributum duplicaretur, interim habitationibus ita exinanitis, ut

B inde emigrare **838** cogerentur. Sextum tyrannicum institutum, quod a prætoribus inspici res eorum jussit qui ex pauperie subito ad opes pervenissent, ab iisque, veluti qui thesauros invenissent, pecuniam postulari. Septimum, quod emunxit etiam hos pecunia qui a viginti retro annis ad præsens usque tempus dolium aut vas aliquod aliquando reperissent. Octavum, qui ab avis vel proavis hæreditatem percepissent, etsi ea divisa jam inde a 20 annis esset, eos pensionem in publicum conferre coegit. Utque ii qui extra Abydum mancipia emebant, de singulis duo nomismata solverent, maxime Dodecanesum (ita duodecim insularum civitas vocatur) incolentes. Nonum, naucleros maritima, præsertim minoris Asiæ, inhabitantes, et nunquam agriculturam expertos, invitos coegit emere prædia quæ aliis

C ipse eripuerat, indeque tributum solvere. Decimum, illustres Cpoli naucleros in unum conduxit, iisque duodecim cuique libras auri tradidit ea lege, ut in singula nomismata usuræ nomine quatuor ceratia solverent, cum nihilominus reliqua etiam vectigalia navigiorum ab iis penderentur, Hæc ex multis pauca compendio annotavi, ex quibus ejus ad omne lucri

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(40) Chartiaticum quid sit, sane ignoro. Fortassis exactio fuit ad sustentationem scribarum et cancellariæ, ut vocant. Xyl.

(41) *Fumarium tributum. Rauchsteuer.* Puto de singulis focis exactum fuisse, in quibus ignis fieret. Omnia hæc sane sunt obscura. Quod ad octavum

D attinet, sic divino, voluisse eum ut quivis avi sui aut proavi modo censeretur ac tantumdem atque ille solvisset tributi penderet, etiamsi eorum bona inter varios hæredes divisa singulis longe minorem censum reliquissent. Ex historia cerularii, decimam sui auri partem ademptis reliquis domum referente, si cum Zonara comparetur, videbitur aureus vel nomisma aureum decima libræ pars fuisse; quod fuit annotandum. Sed et in Joanne Tzimisca, ubi capnicum ab eo scribitur abolitum, animadvertere licet obolum fuisse argenteum, nomisma aureum. Περισπασμόν sollicitudinem verti; quod scilicet humanissimus imperaior non ignorans curas cum opibus augeri, et locupletes in magna esse sollicitudine, cerularium istum voluerit molestia liberare, privatum tam anxie possidendo auro Xyl.

(42) Τὴν βασιλικὴν κουρατωρείαν non *ærarium* vel *fiscum* quomodolibet, sed *privatum* principis *peculium* ac *dominium* interpretor. Hujus præfectus κουράτωρ, quem Harmenopolus λογοθέτην vocat de quo Agathias l. v; Ἀνατόλιον μόνον φθαρῆναι ξυνέβη, ἄνδρα τῇ τε τῶν ὑπάτων ἀξίᾳ τετιμημένον, καὶ πρός γε τὸ φροντίδα τίθεσθαι καὶ ἐπιμέλειαν τῶν βασιλέως οἴκων τε καὶ κτημάτων ἀρχὴν εἰληχότα. Κουράτωρας δὲ τούτους καλοῦσι Ῥωμαῖοι. Ac ne ab auctore discedamus: ipse pinguiores agros et uberiores monasteriorum possessiones, τὰ κρείττονα τῶν κτημάτων, in regiam suam *curatoriam* et dominium Nicephorum retulisse dilucide narrat. Memorat quoque Theophanes in Justiniano κουράτωρα τῶν κουροτωρειῶν, et in Mauricio Ἀριστόβουλον κουράτωρα τῶν βασιλικῶν οἴκων. Goar.

(43) Ruit hic simul cum Xylandri versione *duodecim insularum* ficta *civitas* si Δωδεκάνησον *duodecim Cyclades insulas* (quarum una erat præfectura et dispositio) interpreteris quas Strabo quoque duodenario numero comprehendit, quibus et alias accessisse asseverat l. x. Goar.

(44) *Commerciorum vectigalia*, et tributa quævis pro mercium asportatione fisco pendenda. Auctor supra in Irene: Ἀβύδου καὶ τοῦ Ἱεροῦ τὰ κομμέρκια ἐκούφισε. Goar.

genus commentorum multiplex varietas cognosci possit. Omisimus enim quas in reg a urbe summi, medii et infimi loci atque conditionis hominibus intulit injurias, plures quam ut prescribi possint. Cujus generis sunt, quod divitum servos subornavit, qui falso suos dominos crimine accusarent, delatoribusque honorem habuit, calumnia circumventos argento multans. Quin et eo rapinarum processit ut quemdam 839 mellis ceræque institorem in foro degentem, qui suo labore sufficientes sibi opes paraverat, ad se vocatum jusserit manum capiti imperatoris imponere, itaque juratum edicere quantum possideret auri. Cumque is centum auri libras sibi esse fateretur, statim ut eas afferret mandavit. Quo facto, « Quorsum inquit, tibi sollicitudine ista opus est? Prande mecum, centumque nomismatibus tecum domum ablatis contentus esto. »

Anno 9 suis contra Christianos commentis magis magnisque incubuit, impias opum inspectiones exercens, coemptiones injustas omuium animalium brutorum et pecoris, publicationes bonorum et multas procerum, usuras de navigiis captatas, cum interim re fœnebri aliis omnibus interdixisset, aliaque infinita mala excogitans, quæ cupientibus res gestas compendio cognoscere molestus sit futurus, si quis velit singulatim recensere. Fuit etiam summo studio deditus Manichæis iis qui nunc Pauliciani et Athingani dicuntur per Phrygiam et Lycaoniam degentibus et sibi vicinis (inde enim ortus erat), oraculis eorum et sacrificiis gaudens. Ii ergo ipso imperante licentiam nacti suo more vivendi multos futilis ingenii homines nefariis suis opinionibus infecerunt. Fuit tum in exteriori columella Nicolaus quidam falso eremitæ nomine præditus, qui cum suis sociis veræ religioni et venerandis imaginibus impie obloquebatur. Eos imperator amplectens patriarcham aliosque pios vexabat. Itaque in 840 eum sæpe indignabundus patriarcha invehebatur. At Nicephorus magnum ex mutuis odiis percipiebat gaudium ; utque erat divinorum eversor mandatorum, ludibrio habebat omnes proximum suum diligentes Christianos. Duces quoque exercituum jussit episcopis et clericis mancipiorum loco uti, pro sua auctoritate in ædibus episcopalibus et monasteriis divertere, eorumque rebus pro arbitrio abuti. Vituperabat eos qui ab omni ætate Deo aurea vel argentea vasa consecrassent, et res templorum sacras in profanos debere usus converti statuebat. Omnes ante ipsum imperatores ut gubernandi nescios culpabat, Providentiam in universum tollens, affirmansque neminem imperatore

A ἐν κεφαλαίῳ μικρὰ μοι ἐστηλογράφηται, δηλοῦντα τὸ πρὸς πᾶν εἶδος πλεονεξίας αὐτοῦ πολυμήχανον. [P. 480] Τὰ γὰρ κατὰ τὴν βασιλίδα τοῖς ἐν τέλει καὶ μέσοις καὶ εὐτελίσιν ἐνδειχθέντα δεινὰ παρ' αὐτοῦ πέρα συγγραφῶν ὄντα παρελίπομεν, ὅπως τοὺς πονηροὺς τῶν οἰκετῶν καθυπέβαλε συκοφαντεῖν τοὺς ἑαυτῶν δεσπότας. ὅσοι δηλαδὴ ἐν εὐπορίᾳ ἔτυχον, τοὺς μὲν διαβάλλοντας τιμῆς ἀξιῶν, τοὺς δὲ διαβαλλομένους ἐζαργυρίζων. Ὥστε καί τινα κηρουλάριον ὄντα ἐν τῷ φόρῳ, ἀνενδεῆ τυγχάνοντα ἐκ πόνων ἰδίων, μεταστειλάμενος ὁ παμφάγος φησί· « Θὲς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὴν κεφαλήν μου, καὶ ὅμοσον πόσος χρυσός σοί ἐστιν. » Ὁ δὲ λίτρας ἑκατὸν ἐξεῖπεν ἔχειν. Ὁ δὲ ἀγαγεῖν ταύτας κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἔφη. Ὧν ἐνεχθέντων φησὶν ὁ ἐσκοτισμένος· « Σὺ τί χρείαν ἔχεις περισπασμοῦ; Συναρίστησόν μοι, καὶ ἄρας νομίσματα ἑκατὸν πορεύου ἀρκούμενος αὐτοῖς. »

B Τῷ θ' ἔτει τὰς κατὰ Χριστιανῶν ἐπινοίας ἐπέτεινεν, ἐποψίας ἀθέους, ἐπαγορασμοὺς παντοίων ἀλόγων βοσκημάτων τε καὶ καρπῶν, ἀδίκους δημεύσεις καὶ ζημίας τῶν ἐν τέλει, τοκισμοὺς ἐν πλοίοις ὁ πᾶσι νομοθετῶν τὸ μὴ τοκίζειν, καὶ ἄλλας μυρίας κακῶν ἐπινοίας, ὧν ἡ κατὰ μέρος ἱστορία φορτικὴ τοῖς ἐπιτετμημένως ζητοῦσι μανθάνειν τὰ πραγματα πέφυκε. Τῶν δὲ Μανιχαίων, τῶν νῦν Παυλικιανῶν καὶ Ἀθιγκάνων, τῶν κατὰ Φρυγίαν καὶ Λυκαονίαν ἀγχιγειτόνων αὐτῷ (ἐκεῖθεν γὰρ ἐγεγόνει) φίλος ἦν διάπυρος, χρησμοῖς καὶ τελεταῖς αὐτῶν ἐπιχαίρων. Οὗτοι χώραν ἔλαβον ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀφόβως πολιτεύεσθαι, καὶ πολλοὶ τῶν κουφοτέρων ταῖς C ἀθεμίτοις αὐτῶν διεφθάρησαν δόξαις. Ἐν δὲ τῷ Ἐξωκιονίῳ (45) ψευδερημίτης ἦν Νικόλαος τοὔνομα ὃς σὺν τοῖς σὺν αὐτῷ κατὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἐβλασφήμουν. Ὧν ἀντιποιούμενος ὁ βασιλεὺς ἐλύπει τὸν ἀρχιέρέα καὶ πάντας τοὺς κατὰ Θεὸν ζῶντας. Πολλάκις γὰρ κατ' αὐτοῦ ἐγκαλῶν ἠγανακτήθη, τοῖς πρὸς ἀλλήλους ἐχθραίνουσι σφόδρα συγχαίρων, καὶ ἐπιτωθάζων παντὶ Χριστιανῷ φιλοῦντι τὸν πλησίον ὡς ἀνατροπεὺς τῶν θείων ἐντολῶν. Τοὺς στρατιωτικοὺς ἄρχοντας δουλικῶς χρῆσθαι τοῖς ἐπισκόποις καὶ κληρικοῖς ἐκέλευε, καταγομένους αὐθεντικῶς ἐν τοῖς ἐπισκοπείοις καὶ μοναστηρίοις, καὶ καταχρῆσθαι τὰ αὐτῶν. Τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἀναθεμένους τῷ Θεῷ χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ σκεύη ἔψεγε, καὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἱερὰ κοινοῦσθαι D ἄξιον ἐδογμάτιζε. Τοὺς πρὸ αὐτῶν βασιλεῖς ἅπαντας ὡς ἀκυβερνήτας ἐμέμφετο, καθόλου τὴν Υρόνοιαν ἀναιρῶν, καὶ μηδένα λέγων γίνεσθαι τοῦ κρατοῦντος δυνατώτερον, εἰ βούλοιτο ὁ κρατῶν ἐντρεχῶς ἄρχειν. [P. 481] Καὶ ἐματαιώθη ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτοῦ ὁ ἀνόητος καὶ θεομισής. Τῷ γὰρ πρώτῳ σαββάτῳ τῶν Νηστειῶν τῆς δ' Ἰνδικτιῶ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(45) Supra conjecturam meam exposui. Sed et hoc suspicari licet, extra urbem in aliquo suburbio hunc, simulata a mundo discessione, in columna aliqua constitisse, quales supra Daniel Stylites aliique sunt commemorati, In autographo ἐξω est sine accentu, ut quasi cohærere et coaluisse in unam vocem cum κιονίῳ videatur. Quæ sequuntur, prorsus sunt confusa. Xyl.

νος ὑπαντήσαντες Σαρακηνοὶ εἰς τὰ Εὐχάϊτα (46) Λέοντα στρατηγὸν τῶν Ἀρμενιακῶν σὺν τῇ ῥόγᾳ τοῦ θέματος, ταύτην ἀφείλοντο σὺν πολλῷ πλήθει λαοῦ, κεντηνάρια ιγ' οὖσαν. Ἐπὶ τούτοις οὖν ὁ νέος Ἀχαὰβ μὴ παιδευθείς, ὁ Φαλάριδος καὶ Μίδου ἀπληστότερος κατὰ Βουλγάρων παρατάττεται ἅμα Σταυρακίῳ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Καὶ ἐξελὼν τῆς βασιλίδος ἐκέλευσε Νικήταν πατρίκιον καὶ γενικὸν λογοθέτην (47) τὰ δημόσια τέλη τῶν ἐκκλησίων καὶ μοναστηρίων ἀναβιβάσαι, καὶ ὀκτὼ ἐτῶν ὀπισθοτέλειαν τοὺς τῶν ἀρχόντων ἀπαιτηθῆναι οἴκους. Καὶ ἦν θρῆνος μέγας ἐν τῇ πόλει. Ἐπὶ τούτοις ἐγκαλούμενος ὑπὸ Θεοδοσίου πατρικίου τοῦ Σαλιβαρᾶ, τοῦ γνησίου αὐτοῦ θεράποντος, ὅτι « Πάντες καταβοῶσιν ἡμῶν, δέσποτα, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ πάντες ἐπιχαρήσονται τῇ πτώσει ἡμῶν, » ἔφη πρὸς αὐτόν· « Εἰ ὁ Θεὸς σκληρύνων ἐσκλήρυνε τὴν καρδίαν μου ὡς τοῦ Φαραὼ, τί ἀγαθὸν ἔσται τοῖς ὑπὸ χεῖρά μου ·; Παρὰ Νικηφόρου, Θεοδόσιε, μὴ ἐκδέχου πλὴν τῶν ὁρωμένων σοι. » Ἐπισυνάξας δὲ τὰ στρατόπεδα Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, καὶ πολλοὺς πένητας ἰδίοις ὀψωνίοις, σφενδόναις καὶ ῥάβδοις ὡπλισμένους, βλασφημοῦντας ἅμα τοῖς στρατεύμασιν, ἤλασε κατὰ Βουλγαρίας. Κροῦμος δὲ τὰ πλήθη φοβηθείς, ὄντων αὐτῶν ἐν Μαρκέλλῃ, ἠτεῖτο εἰρήνην. Ὁ δὲ ταῖς οἰκείαις κακοβουλίαις καὶ ταῖς τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ συμβούλων διεκωλύθη. Εἰσέρχεται δὲ εἰς Βουλγαρίαν τῇ κ' τοῦ Ἰουλίου μηνός. Κυνὸς ἦν ἐπιτολὴ πανωλέθριος. Καὶ προλέγων τὴν αὐτοῦ πανωλεθρίαν συχνῶς ἐπεφθέγγετο· « Τίς πορεύσεται καὶ ἀπατήσει τὸν Ἀχαάβ ; Ὅτι κἂν ὁ Θεὸς, κἂν ὁ ἀντικείμενος, ἕλκει με ἄκοντα. » Μετὰ γοῦν τὰς πρώτας συμβολὰς δόξας κατευοδοῦσθαι, οὐ τῷ Θεῷ τὰ τῆς νίκης ἀλλὰ τῇ τοῦ Σταυρακίου εὐτυχίᾳ ἐκήρυττε. Καὶ τοῖς κωλύουσι τὴν εἴσοδον ἄρχουσιν ἠπείλει. Πᾶσαν δὲ ἡλικίαν, ἕως καὶ βρεφῶν αὐτῶν, ἀνηλεῶς φονεύεσθαι προσέταξε. Καὶ τὰ τῶν ὁμοφύλων (48) νεκρὰ σώματα ἄταφα εἶα, μόνης ἐπιμελούμενος τῆς τῶν σκύλων συλλογῆς. Κλεῖθρα δὲ καὶ σφραγῖδας τοῖς ταμείοις (49) Κρούμου ἐπιθεὶς ὡς ἴδια λοιπὸν ἠσφαλίσατο. Ὥτα γοῦν καὶ ἕτερα μέλη Χριστιανῶν ἀπέτεμεν ἀψαμένων τῶν σκύλων· καὶ τὴν λεγομένην αὐλὴν τοῦ Κρούμου ἐνέπρησεν, ἐκείνου σφόδρα τεταπεινωμένως δηλοῦντος, ὅτι « Ἰδοὺ νενίκηκας· λάβε εἴ τί σοι ἀρεστόν ἐστι, καὶ ἔξελθε ἐν εἰρήνῃ. » Ὁ δὲ τῆς εἰρήνης ἐχθρὸς ταύτην οὐ προσήκατο. [P. 482] Ἐφ' οἷς χαλεπήνας ὁ Κροῦμος τὰς τῆς χώρας εἰσόδους καὶ ἐξόδους περιέφραξεν ὀχυρώμασι ξυλίνοις. Ὁ δὲ Νικηφόρος τοῦτο γνοὺς

A potentiorem esse, modo callide is imperaret. Sed stolidus ac Deo invisus homo vanis suis cogitationibus deceptus est. Primo enim Jejuniorum sabbato, quartæ indictionis, Saraceni ad Euchaïta pervenerunt; adortique Leonem Armeniacorum ducem, qui tum militibus erat stipendia persoluturus, omnem pecuniam, centenaria nimirum 13, eripuerunt, haud exigua militum multitudine capta. His novus ille Achaabus nihil emendatus, Phalaridem et Midam inexpleta superans avaritia, cum Stauracio filio in Bulgaros se armat. Cumque urbe egrederetur, Nicetam patricium ac generalem logothetam jussit publicos census ecclesiarum et monasteriorum afferre, et in octo sequentes annos pensionem a procerum domibus exigi. Ea res
B magnas per urbem ejulationes excitavit. Hoc nomine reprehensus a **841** Theodosio patricio Salibara, fideli suo administro, monente omnium voces audiri de ipso conquerentium, ac fore ut ex rebus ipsius aliquando tristibus gaudium caperent: « Si, inquit, Deus meum cor Pharaonis in morem prorsus obduravit, quid boni erit subditis meis? Noli, Theodosi, alia a Nicephoro exspectare quam quæ vides. » Igitur collectis Orientis et Occidentis exercitibus, multisque pauperibus eo adactis ut propriis stipendiis militarent, fundis ac baculis armati, his et legionibus ipsum devoventibus in Bulgariam contendit. Cum adhuc Marcellæ essent.
C Crumus a tanta sibi metuens multitudine pacem petiit: sed imperatore suis et secum sentientium pravis consiliis utente repulsam passus est. Pervenit ergo in Bulgariam Nicephorus 20 die Julii mensis, sub ortum caniculæ perniciosissimum. Sed et ipse suum et suorum exitium prædicens identidem hæc loquebatur: « Quis ibit et decipiet Achaabum? Sive me Deus, sive Satanas trahit, invitus trahor. » Primis congressibus victoria potitus, non Deo illam, sed Staurac i felicitati acceptam tulit, minatusque est proceribus, qui penetrare Bulgariam vetabant. Mandavit autem ut omnis ætatis homines ipsique etiam infantes trucidarentur; corporaque Bulgarorum inhumata relinquens, solis spoliis legendis intentus fuit. Crumi conclavia ut jam sua claustris et sigillis muniit, et Christianis manubias contrectare ausis aures aliaque membra abscidit; **842** aulam quoque Crumi incendit. In-
D terim Crumus submisse admodum victum se esse fatebatur, rogabatque ut, acceptis quæ vellet, pacatus Bulgaria excederet, Sed Nicephorus pacem, cujus erat impatiens, non dedit. Itaque Crumus

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(46) Helenopolis antiquis dicta, demum Theodoropolis, a Joanne Zimisce ob corpus Theodori martyris in ea conditum reparata, Asiæ urbs est. Goar.

(47) Ex præsenti loco γενικὸν hunc λογοθέτην pro eo quem *cancellarium* dicimus sumi non posse liquet. Quin potius τὰ δημόσια τέλη, quod hic exsequitur, ἀναβιβάσαι, et alia fisco obvenientia ἀπαιτῆσαι, ad *ærarii publici* (γενικοῦ) *præfectum* spectat. Vide auctorem infra p. 568, Curopalatam ad calcis extrema. Goar.

(48) *Corpora Bulgarorum*. Quod si ad Christianos referas, sensus erit eum adeo spoliis colligendis fuisse intentum, ut ne suis quidem humandis tempus dederit. Xyl.

(49) In quibus videlicet bona Crumi conderentur. Aula principis habitationem significat. Zonaras. Xyl.

irritatus aditus exitusque suæ ditionis ligneis munitionibus occlusit. Et Nicephorus cladem præsagiens suis dixit : « Nemo nostrum perniciem evitabit, ne si volucres quidem fiamus. » Biduo post Barbarus populo collecto tentorium Nicephori aggressus est. Ibi Nicephorus miserabiliter obtruncatus est, omnesque cum eo duces et infinita militum multitudo, omnibusque impedimentis potiti sunt Bulgari. Caput Nicephori præcisum Crumus conto præfixit omnibusque demonstravit. Deinde oscranii nudatum argento inclusit, jussitque principes Bulgarorum ex eo bibere, atque insultare Nicephoro ut inexsatiabili et pacem detrectanti. Nullum tempus Christianis calamitosius hoc Nicephori imperio fuit : adeo crudelissimos quoque suos antecessores inhumanitate superavit. Cujus si quis maleficia singulatim perscribere velit, neque tempus sufficiet et manus fatigabitur. Sed ex ipsa ora satis potest de texto judicari.

Gravissimum etiam vulnus accepit Stauracius In vertebram, ægreque ex pugna vivus evasit. Et cum Adrianopolim pervenisset, imperator etiam dictus. Et quia equo vehi non poterat, lectica est in urbem delatus; **843** atque ob vulnus in publicum prodire non valens in palatio decubuit. Statuerat Michaelum curopalatam, sororis suæ maritum, oculis privare, imperiumque uxori suæ Theophanoni relinquere. Sed Michaelus cognito consilio effecit ut ipse statim in Circo a senatu et exercitibus imperator declararetur, nimirum spe omni jam de Stauracio abjecta. Hoc ut rescivit Stauracius, palatio egressus se et uxorem monastico habitu induit, inque monasterio Braca diem obiit, estque in Satyri monasterio sepultus. Patriarcha tum fuit sanctissimus Nicephorus.

Michaelus curopalates, cognomento Rancabes' gener Nicephori imperatoris, a senatu populoque delatum sibi imperium principio recusavit, imparem se tantæ rerum moli tractandæ causans, idque Leoni patricio, natione Armenio, Orientalium copiarum duci concedens, qui animosus vir strenuusque habebatur. Sed Leo renuit, quod indignum se imperatorio solio diceret, idque ad Michaelum pertinere. Quem cohortatus est ad suscipiendam rerum gubernationem, promittens, ac promissa gravissimis juramentis sanciens famulum se ipsius per omnem vitam fidelissimumque et alacerrimum administrum fore. Ita Michaelus contra animi sui propositum imperii habenas tractandas suscepit. At Crumus Bulgarorum princeps, successibus elatus, cum videret suis quoque animos **844** recenti victoria auctos, incendiis et populationibus Occidentem vastabat. Huic bello occurrendum reprimendasque ejus quantum fieri posset incursiones Michaelus judicans, celeriter dimissis in omnes partes edictis exercitus colligit. Sed et Crumus de imperatoris expeditione certior factus, suos

A τοῖς συνοῦσι τὰ τῆς ἀπωλείας προέλεγεν, ὅτι « Κἂν πτερωτοὶ γενώμεθα, οὐδεὶς ἐκφύγῃ τὸν ὄλεθρον. » Καὶ μεθ' ἡμέρας δύο συναθροίσας λαὸν ὁ Βάρβαρος ἐπῆλθε κατὰ τῆς τοῦ Νικηφόρου σκηνῆς. Καὶ τοῦτον ἀναιροῦσιν οἰκτρῶς καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἄρχοντας καὶ τοῦ λαοῦ πλῆθη ἄπειρα, καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν ἀνελάβοντο. Τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Νικηφόρου ὁ Κροῦμος ἐκκόψας ἐπὶ ξύλου ἀνήρτησεν εἰς ἐπίδειξιν πάντων, εἶθ' οὕτως γυμνώσας τὸ ὀστοῦν καὶ περιαργυρώσας πέριξ πίνειν εἰς αὐτὸ τοὺς
B Βουλγάρων ἄρχοντας ἐκέλευσεν, ἐγκαυχωμένους κατ. αὐτοῦ ὡς ἀπλήστου καὶ τὴν εἰρήνην μὴ θελήσαντος Τούτου τοῦ Νικηφόρου τῆς ἀρχῆς Χριστιανοὶ βαρύτερον οὐδενὶ χρόνῳ ἠτύχησαν· πάντας γὰρ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ὠμοτάτους βασιλεῖς τῇ ἀπανθρωπίᾳ ὑπερῆκόντισεν οὗτος, οὗπερ εἴ κατὰ μέρος τις βουληθῇ διεξιέναι τὰ πονηρὰ ἐπιτηδεύματα, ὁ χρόνος ἐπιλείψει καὶ ἡ χεὶρ ἀτονήσει. Πλὴν ἐκ τοῦ κραπέδου τὸ ὕφασμα πρόδηλον.

Τιτρώσκεται δὲ καὶ Σταυράκιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ καιρίως κατὰ τοῦ σπονδύλου. Καὶ μόλις τῆς μάχης ἐξῆλθε ζῶν, καὶ καταλαβὼν τὴν Ἀδριανούπολιν ἀναγορεύεται. Καὶ μὴ δυνάμενος ἐποχεῖσθαι φορείῳ τὴν πόλιν κατέλαβεν. Ὃς διὰ τὴν πληγὴν ἐν τῷ παλατίῳ κείμενος ἀπρόϊτος ἦν, ἐβούλετο δὲ τὸν κουροπαλάτην Μιχαὴλ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ ἐκτυφλῶσαι, τῇ δὲ γαμετῇ Θεοφανοῖ τὴν βασιλείαν καταλιπεῖν. Γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ Μιχαὴλ ἐξαίφνης ἀναγορεύεται βασιλεὺς ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ παρὰ τῆς συγκλήτου
C καὶ τῶν ταγμάτων ὡς ἤδη ἀπεγνωσμένου τοῦ Σταυρακίου. Ὅπερ μαθὼν Σταυράκιος τοῦ παλατίου ἐξελθών, τὸ μοναδικὸν αὐτίκα σὺν τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Θεοφανοῖ περιθέμενος, εἰς τὰ Βρακᾶ μοναστήριον ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σατύρου. Τὸν δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον κατεῖχεν ὁ ἁγιώτατος Νικηφόρος.

Μιχαὴλ δὲ ὁ κουροπαλάτης καὶ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως Νικηφόρου, ᾧ Ῥαγκαβὲ ἦν ἡ προσηγορία, ἐγκρατὴς τῶν Ῥωμαϊκῶν διὰ τοῦ δήμου καὶ τῆς συγκλήτου ἀναδείκνυται σκηπτρων, ἀπωθούμενος μὲν τὴν ἀρχήν, καὶ μὴ ἱκανὸς εἶναι λέγων ὄγκον τοσούτων πραγμάτων προσαναζώσασθαι· τῷ πατρικίῳ δὲ Λέοντι τῷ ἐξ Ἀρμενίων, ἀνδρὶ θυμοειδεῖ
D δοκοῦντι καὶ δραστηρίῳ καὶ τοῦ στρατεύματος τῶν Ἀνατολικῶν ἄρχοντι τηνικαῦτα, παρεχώρει τῆς ἐξουσίας, κἂν ἐκεῖνος διδομένην λαβεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ἀνάξιον ἑαυτὸν ἀποκαλῶν τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. Προὐτρέπετο δὲ μᾶλλον τὸν Μιχαὴλ ὡς αὐτῷ πρέπον ἀναδέξασθαι τὸ κράτος, καὶ αὐτὸς ὑπισχνεῖτο οἰκέτης ἔσεσθαι διὰ βίου καὶ λειτουργὸς πιστότατός τε καὶ δραστικώτατος, καὶ ὅρκοις φρικωδεστάτοις ἐνεπέδου τὰς ὑποσχέσεις. [P. 483] Οὕτω δὲ τοῦ Μιχαὴλ καὶ παρὰ τὸν οἰκεῖον σκοπὸν τὰς ἡνίας ἀναδεξαμένου τῆς βασιλείας, Κρούμου τε τοῦ βουλγάρων ἄρχοντος ταῖς ἔμπροσθεν εὐτυχίαις ἐπαρθέντος, καὶ τῶν Βουλγάρων φρονηματισθέντων ταῖς νίκαις, τὰ τῆς Δύσεως ἐπυρπόλουν τε καὶ ἐληΐζοντο. Ἔδοξεν οὖν τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ ἐκστρατεῦσαι κατ'

αὐτῶν καὶ καθ' ὅσον οἷόν τε ἐπισχεῖν καὶ ἀναχαιτίσαι τὰς Βουλγαρικὰς προνομάς. Ταχύ τε οὖν διατάγματα ἐπέμποντο πανταχοῦ καὶ ταχὺ τὰ στρατεύματα συνηθροίζοντο. Καὶ ὁ Κροῦμος δὲ τὴν τοῦ βασιλέως πυθόμενος κίνησιν, τὸν ἑαυτοῦ λαὸν ἐκ τῆς προνομῆς ἀνακαλεσάμενος καὶ ὑφ' ἓν συναθροίσας, στρατόπεδόν τε καρτερὸν μάλα ἐπήξατο καὶ ἐπιόντα προσέμενε τὸν βασιλέα. Ὡς δὲ καὶ οὗτος ἀφίκετο καὶ παρεστρατοπέδευσε τῷ Κρούμῳ ἀγχοῦ που τῆς Ἀδριανουπόλεως αὐλιζομένῳ, ἀκροβολισμοὶ μὲν ἐγίνοντο συνεχεῖς καὶ ὅσον ἐν ἐκηβολίαις μάχη, καὶ ἐν πάσαις αὐταῖς ἐπικρατέστερα τὰ Ῥωμαίων ἐφαίνετο, ὡς καὶ φυσηθέντας διὰ τοῦτο τοὺς στρατιώτας ὁρμᾷν καὶ σφαδάζειν πρὸς ἀγχέμαχον καὶ καθολικὴν συμπλοκήν. Ἐπέχοντος δὲ τοῦ βασιλέως καὶ διατρίβοντος, εἴτε διὰ δειλίαν, ὥσπερ ἐλέγετο, εἴτε καὶ καιρὸν ζητοῦντος τὸν ἐπιτήδειον, εἰς ἀναισχυντίαν τὸ πλῆθος ἐτράπη, καὶ κατεβόων εἰς πρόσωπον τοῦ βασιλέως, καὶ εἰ μὴ ἐξάξει, ἠπείλουν αὐτοί τε διαῤῥῆξαι τὸν χάρακα καὶ συῤῥάξαι τοῖς ἐναντίοις. Τούτοις κατακλασθεὶς τοῖς λόγοις ὁ βασιλεὺς ἀνοίγνυσί τε τὰς πύλας τοῦ στρατοπέδου καὶ πρὸς παράταξιν ἵστατο. Τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ ὁ Κροῦμος εἰργάσατο, καὶ τὸν ἑαυτοῦ συντάξας λαὸν ἀντίῤῥοπος ἔστη τῷ βασιλεῖ. Πολλὰ δ' οὗτός τε κἀκεῖνος τὸν ἑαυτοῦ ἕκαστος παρακαλέσας λαὸν, καὶ λόγους ἐπαγωγοὺς καὶ παραινέσεις εἰπόντες παρακαλέσαι δυναμένας πρὸς ἀλκὴν, τέλος τὸ πολεμικὸν ταῖς σάλπιγξι σημηνάμενοι ἀλλήλοις προσέῤῥαξαν. Εὐρώστως δὲ τῶν Ῥωμαίων ὑποστάντων τοὺς πολεμίους, ἡρωϊκῶς τε καὶ ἀνδρείως ἀγωνιζομένων, ἐδαπανᾶτο τὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ εἰς παντελῆ ἂν ἀπεῖδεν ὑπαγωγὴν (ἤδη γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Κροῦμος ἀπέκαμεν ἁπανταχοῦ ἐξιππαζόμενος καὶ τὰ πονοῦντα τῶν στρατευμάτων ἀναλαμβάνων), εἰ μὴ Λέων ὁ τῶν Ἀνατολικῶν στρατηγὸς τῆς βασιλείας ἐρῶν καὶ τὰ ὑπ' αὐτὸν διαφθείρας τάγματα, σὺν αὐτοῖς τὴν τάξιν ἀπολιπὼν ᾤχετο φεύγων αἰτίας χωρίς. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ λοιπὸς στρατὸς κατιδὼν ἐξεπλάγη καὶ τὸν τόνον τῆς ἀνδρίας ἐχαύνωσε. Καὶ οἱ Βούλγαροι ὅσον οὐδέπω φυγεῖν ἐπίδοξοι ὄντες, ἀναθαῤῥήσαντες ἐπῆλθον μετ' ἀλαλαγμοῦ τοῖς Ῥωμαίοις καὶ πτλίντροπον τὴν νίκην εἰργάσαντο. Τῷ συμβάντι γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι καταβληθέντες τὰς ψυχὰς τὴν τῶν Βουλγάρων οὐκ ἐδέξαντο προσβολὴν, ἀλλ' εὐθὺς πρὸς φυγὴν ἐτράπησαν. Ἀπώλοντο μὲν οὖν καὶ τῶν στρατιωτῶν πολλοὶ, πίπτουσι δὲ καὶ τῶν στρατηγῶν οὐκ ὀλίγοι, ἐν οἷς καὶ Μιχαὴλ μέγιστος ὁ Λακανοδράσιος. [P. 484] Ὁ δὲ βασιλεὺς μόλις μετὰ τινος μέρους ἀθραύστου εἰς Ἀρκαδιούπολιν ἀνασώζεται, ἐκεῖθέν τε τὴν βασιλίδα καταλαμβάνει, τὸν εἰρημένον Λέοντα μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐν Θρᾴκῃ καταλιπὼν, ὥστε προσμένειν καὶ τὰς λεηλασίας τῶν Βουλγάρων καὶ τὰς ἐκδρομὰς ἀνακόπτειν.

Ὁ δὲ καθ' ἑαυτὸν ἄρτι γενόμενος, ἣν ὤδινεν ἐν τῷ κρυπτῷ, εἰς φῶς ἐξάγει ἀποστασίαν. Κοινωσάμενος γὰρ τοῖς αὐταῦ θιασώταις, καὶ καιρὸν ἐπιτήδειον εἶναι φήσας εἰς τὸ πληρῶσαι τὸ σπουδαζόμενον, καὶ δι' αὐτῶν λόγους ὑποσπείρας ἅπαντι τῷ στρατῷ ὡς τῇ ἀφελείᾳ τοῦ βασιλέως καὶ τῇ πρὸς τὰς στρατηγικὰς μελέτας ἀνασκησίᾳ τά τε Ῥωμαϊκὰ ἠφανίσθη πλήθη καὶ ἡ παλαιὰ δόξα καὶ εὔκλεια ᾤχετο τῶν Ῥωμαίων, καὶ οὕτω διαφθείρας τοὺς στρατιώτας ἄρτι σποράδας ἐκ τῆς τροπῆς ἐπανερχομένους πεζοὺς καὶ γυμνοὺς καὶ μιγνυμένους τῷ σὺν αὐτῷ στρατεύματι, πείθει πρὸς ἀνταρσίαν ἰδίαν. Ἐκ μιᾶς γὰρ

A ex prædationibus revocatos in unum conducit, castrisque egregie munitis adventum ejus præstolatur. Ut venit imperator, castraque Crumi castris opposuit haud procul Adrianopoli, levibus prœliis subinde certatum est eminusque telis pugnatum. Quibus cum semper superior esset res Romana, inflati milites justum prœlium ardenter appetere atque postulare cœperunt. Cumque imperator sive metu, ut ferebatur, sive occasionem captans ideoneam inhiberet moramque injiceret, ad impudentiam prolapsi, in faciem imperatorem importunis clamoribus objurgarunt nisi educeret, castra se rupturos inque hostem impetum facturos minantes. Iis minis fractus imperator, portis castrorum apertis, suos in aciem educit ordinesque instruit. B Idem et Crumus facit. Cum uterque multis suos ad fortitudinem esset exhortatus, tandem classicum **845** canit, et intestæ acies concurrunt. Jamque Bulgarica res atterebatur et ad fugam protinus spectabat, quod et Romani fortiter hostes subsistebant atque heroica virtute pugnam obibant, et ipse jam Crumus undique circum equitando et ordines laborantes reficiendo defatigatus erat. cum Leo dux Orientalium, imperii cupidus, suos dictis corruptos ab acie reliqua avellit, nultaque urgente necessitate fugam facit. Hoc visum reliquorum animos perculit vigoremque fortitudinis retudit. Et Bulgari, qui jamjam in fugam se conjecturi videbantur, animis receptis ac elamore et strepitu sublato in Romanos irruerunt. Ita victoria in alteram transiit partem. Nam Romani suorum di- C scessione animos dejecti, impetum Bulgarorum non sustinuerunt, sed statim terga dederunt. Multi ibi milites et non pauci ductores ceciderunt. Imperator ægre cum parte exercitus integra Adrianopolin pervenit, atque inde Constantinopolin rediit. Leonem cum suis in Thracia relinquens, ut præsidio regioni esset incursionesque Bulgarorum reprimeret.

D At Leo, digresso imperatore, quam diu occulte parturiverat, defectionem in lucem edidit Re enim cum suis satellitibus communicata, **846** jamque tempus optatæ rei conficiendæ appetiisse inquiens, eorum opera rumorem per universum exercitum spargit, imperatoris simplicitate et bellicarum curarum imperitia Romanas copias deletas, veteremque gentis gloriam atque famam periisse. Hoc modo animis militum corruptis, qui ex fuga sparsim pedites nudique revertebantur, eos suis permiscuit, persuasitque ut a Michaelo desciscerent. Ergo milites uno omnes impetu tentorium Leonis

cingere, turpes et impudentes de imperatore sermones jactare, timidum eum et effeminatum appellare, qui sua fatuitate Romanos perdidisset exercitus pristinamque imperii gloriam obscurasset, contra Leonem palam faustis acclamationibus imperatorem Romanorum salutare. Simulanter tergtversantem et imperium detrectantem Michaelus Amorio oriundus, cognomento Balbus, dux et ipse cu usdam Romanæ legionis, stricto gladio, jussisque idem facere cæteris sociis, minatus est se interfecturum, nisi volens imperium susciperet. Ita ergo Leo diadema sumit et imperator Romanorum declaratur. Antequam hæc ita gererentur, redeunti ex fuga Michaelo imperatori jamque Cpoli proximo Joannes Exabulius occurrens, cladem forti animo ut ferret hortatus est; simulque percontatus quem copiis præfectum reliquisset, et **847** imperatore dicente, curam eam se commisisse Leoni Orientalium duci, viro prudentissimo animoque erga se amico, Exabulius.« Videris, inquit, mihi, o imperator, admodum falli judicio de istius hominis voluntate. » Enim vero nondum regiam Michaelus intraverat, cum ei annuntiatur Leonem imperatorem esse declaratum. Qua fama perterritum, et quid agendum foret deliberantem, hortati quidam sunt ut omni conatu imperium retineret, tyrannoque pro virili se opponeret. Verum Michaelus, ut erat ingenio pacis studioso, conjicere se in discrimen tantæ rei nolens, acriter eos reprehendit. a quibus ad civiles cædes committendas instigaretur: et suorum quemdam intimorum ad Leonem cum diademate. purpura ac calceis coccineis (hæc imperii sunt insignia) misit. imperio se ei cedere indicans, quod vel vitam amittere potius censeret quam guttulam unam Christiani sanguinis fusam cernere, jubensque eum sine ullo metu aut dubitatione venire et regiam occupare. At Procopia imperatoris uxor contra niti, immoriendumque imperio dicere; cumque maritum a proposito non deduceret, rem omni indignitate indigniorem affirmare, si tyranni uxor imperatorio modiolo se indutura esset, quam et Barcam nomini illudens appellabat; itaque meditari quid de suis rebus statuerent. **848** Interim Leo tyrannus per Auream portam ingressus, exercitu. populo senatuque faustis acclamationibus prosoquente, ad ædem Joannis Baptistæ Studianam pervenit, indeque stipatus in regiam invadit. Cum autem in aureo triclinio votum pro felici introitu reddere Deo

A ὁρμῆς τὴν σκηνὴν τούτου περιστοιχήσαντες λόγους μὲν ἀπρεπεῖς καὶ ἀναισχύντους ἀπερρίπτουν εἰς βασιλέα, δειλὸν αὐτὸν ἀποκαλοῦντες καὶ ἄνανδρον καὶ ἐξ ἀφελείας τὰ τε Ῥωμαϊκὰ ἀπολλύντα στρατεύματα καὶ τὸ κλέος καὶ τὴν δόξαν ἀχρειοῦντα τῆς βασιλείας, αὐτὸν δὲ ἀναφανδὸν εὐφήμουν καὶ βασιλέα Ῥωμαίων ἐκήρυττον. Θρυπτομένου δὲ τουτου καὶ τὴν ἀρχὴν ἀποστειομένου, Μιχαὴλ ὁ ἐξ Ἀμωρίου ὁ Τραυλὸς, τάγματός τινος καὶ αὐτὸς Ῥωμαϊκοῦ ἐξηγούμενος, τὸ ξίφος σπασάμενος, τοῦτο δὲ καὶ ἄλλοις τοῖς τοῦ ἔργου μετόχοις' ποιεῖν ἐπιτρέψας, ἀναιρήσειν ἠπείλει, εἰ μὴ ἑκουσίως προσδέξοιτο τὴν ἀρχὴν. Καὶ οὕτος μὲν οὕτως διάδημά τε περιτίθεται καὶ βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀναγορεύεται. Πρὶν ἢ δὲ ταῦτα γενέσθαι, ἐκ τῆς τροπῆς ἐπανήκοντι τῷ βασιλεῖ

B Μιχαὴλ καὶ γενομένῳ τῆς βασιλίδος ἄγχιστα Ἰωάννης ὁ Ἐξαβούλιος συναντήσας αὐτῷ τό τε ἀτύχημα εὐγενῶς φέρειν καὶ μεγαλοψύχως παρῄνει, καὶ ἐπυνθάνετο τίνα εἴη καταλιπὼν τοῦ στρατεύματος ἐξηγούμενον. Ὁ δὲ Λέοντα εἶπε, τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀνατολικῶν, ἄνδρα τε ἀγχινούστατον καὶ εὔνουν τῇ βασιλείᾳ. Ὅπερ ἀκούσας ὁ Ἐξαβούλιος, « Φαίνῃ μοι, ὦ βασιλεῦ, ἔφη, πολὺ διαμαρτάνειν τῆς τοῦ ἀνδρὸς διανοίας. » Καὶ ὁ μὲν εἶπε ταῦτα, οὔπω δὲ ὁ βασιλεὺς ἔρθη τοῖς βασιλείοις ἐπιβῆναι, καὶ ἡ τοῦ Λέοντος ἀνάῤῥησις κατηγγέλλετο. Διαταραχθέντος δὲ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὸν ἀκοὴν καὶ σκοπουμένου τὸ ποιητέον, τινὲς μὲν παρῄνουν πᾶσι τρόποις ἔχεσθαι τῆς ἀρχῆς καὶ τῷ τυράννῳ ὡς ἀνυστὸν ἀντικάθιστασθαι· οὗτος δὲ εἰρηνικός τις ἄνθρωπος ὤν, καὶ

C πράγμασιν ἑαυτὸν ἐπιῤῥῖψαι μὴ θέλων ἄδηλον ἔχουσιν ἀποτέλεσμα, τοῖς μὲν οὕτω λέγουσιν ἐπετίμα, μὴ ἐρεθίζειν αὐτὸν πρὸς ἐμφύλιον χωρήσαι μιαιφονίαν, [P. 485] τινὰ δὲ τῶν οἰκειοτάτων ἐξέπεμψε πρὸς τὸν Λέοντα, τὰ τῆς βασιλείας ἐπαγόμενον σύμβολα, τὸ διάδημα, τὴν ἀλουργίδα καὶ τὰ κοκκοβαφῆ πέδιλα, αὐτὸς μὲν ὑπισχνούμενος παραχωρῆσαι τούτῳ τοῦ θρόνου, καὶ βέλτιον εἶναι κρίνων καὶ αὐτὴν προήκασθαι τὴν ζωὴν ἢ χεομένην ἰδεῖν ῥανίδα μικρὰν αἵματος Χριστιανικοῦ, αὐτὸν δὲ πᾶσαν ἀποθέμενον πτοίαν καὶ δεσταγμὸν ἐλθεῖν καὶ παραλήψεσθαι τὰ βασίλεια. Προκοπία δὲ ἡ βασιλὶς ἀντιπράττουσα τοῖς δρωμένοις, καὶ καλὸν ἐντάφιον τὴν βασιλείαν λέγουσα εἶναι, ἐπεὶ μὴ ἔπειθεν, ἔσχατον ἔπειποῦσα λόγον ὅτι δεινὸν καὶ πέρα δεινοῦ εἴπερ ἡ τοῦ τυράννου σύζυγος περιβάλοιτο τὸν βασιλικὸν μοδίολον (50),

D ἐπισκώψασα καὶ πρὸς τὸ ταύτης ὄνομα καὶ Βάρκαν (51) αὐτὴν ὀνομάσασα, ἐσκέπτετο πῶς ἂν διάθοιτο τὰ κατ' αὐτήν. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν βασιλέα ἐν τούτοις

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(50) Mundum imperatricis apparet fuisse. Xyl. — *Modiolum* muliebris ejusdemque regiæ vestis genus esse. ut indubium textus ipse manifestat; cujus forma, si bene sim asseculus ex veteribus imperatricum figuris, sacco virili imperatorio non fuit absimile. Distentum enim erat undequaque indumentum; et absque sinibus rigidum, circa lumbos astrictum. ad pedes nonihil amplius, et formæ pene deformis. De manicis ita laxis ut terram usque defluerent taceo: satisquippe est invenustum illud quale cunque vocasse *modiolum*, ad *modioli* vasis potorii ad summum elati, ut Vitruvius loquitur, et rursus ad imum revertentis imitationem compositum. An quia *modimperator* vocaretur, qui leges convivis inter pocula diceret, ac propterea Græce imperatrices *modiolum* sibi vindicare decreverint, mihi incompertum est. Alii mitram exponunt: at cum περιβάλλειν, non de capite sed de corpore efferatur, ab allata de veste sententia non discedo. Goar.

(51) Jocum autem in nomine Barce non intelligo, quo uxorem Leonis notarit. Xyl. — Quibus scom-

ἦσαν, ὁ δὲ τύραννος διὰ τῆς Χρυσῆς πόρτης εὐφημούμενος ὑπό τε τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ δήμου καὶ τῆς συγκλήτου ἦλθεν εἰς τὸν ἐν τοῖς Στουδίου τοῦ Προδρόμου ναὸν, κἀκεῖθεν δορυφορούμενος κατέλαβε τὰ βασίλεια. Μέλλων δὲ ἐπιβατήριον εὐχὴν (52) ἐν τῷ χρυσῷ τρικλίνῳ ἀποδοῦναι τῷ Θεῷ, ἐκδυσάμενος ἣν ἔτυχε φορῶν ἐσθῆτα παρέσχετο τῷ τῶν ἱπποκόμων στρατεύοντι Μιχαήλ. Τούτου δὲ αὐτὴν ἐξ αὐτῆς ἀμφιασαμένου, οἰωνὸς ἔδοξε τὸ γεγονὸς τοῖς θεασαμένοις ὡς μετὰ Λέοντα τῆς βασιλείας αὐτὸς ἐπιβήσεται. Ἑτέραν δὲ μεταλαβόντος ἐσθῆτα τοῦ βασιλέως καὶ ἀπιόντος εἰς τὸν ἐν τῷ παλατίῳ νεὼν, ὄπισθεν ὁ Μιχαὴλ (53) ἑπόμενος καὶ ἀπροσέκτως βαίνων καὶ προπετῶς τὸ ἄκρον τῆς βασιλικῆς ἐσθῆτος ἐπάτησε· τοῦτο κακὸν οἰωνὸν ὁ Λέων ἡγήσατο, καὶ νεωτερισμὸν ἔσεσθαι ἐξ αὐτοῦ καθυπώπτευσεν·

A vellet, vestem qua forte indutus erat deponens, Michaelo equisonum præfecto tradidit; qui et illico eam induit. Quod qui viderunt, omen esse gerendi post Leonem Michaelo imperii censuerunt. Et cum Leo alia veste amictus in templum Palatinum pergeret, sequens a tergo idem Michaelus, dum incautius et temere graditur, oram imperatoriæ vestis calcavit. Quod pro sinistro omine Leo accepit, novas hunc aliquando res moliturum præsagiens.

Εἰσελθόντος δὲ ὅμως τοῦ τυράννου εἰς τὰ βασίλεια καὶ τὴν ἀπραγμόνως διδομένην αὐτῷ βασιλείαν μετὰ πραγμάτων καὶ ταραχῆς οὐ μικρᾶς κατεσχηκότος, Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ σύνευνος Προκοπία σὺν τοῖς σφετέροις παισὶν εἰς τὸν τῆς Θεοτόκου ναὸν ὃς Φάρος κατονομάζεται προσφυγόντες ἱκέται γίνονται. Οὓς ἐκεῖθεν ἀποσπάσας ὁ τύραννος ἀπ' ἀλλήλων διέστησε, καὶ Μιχαὴλ μὲν ὑπερόριον ἐν τῷ κατὰ τὴν νῆσον Πρώτην μοναστηρίῳ ἐποιήσατο, ἐν ᾧ τὴν κοσμικὴν ἀποθέμενος τρίχα τὸν λοιπὸν τῆς ζωῆς διήνυσε χρόνον, Θεοφύλακτον δὲ τὸν πρεσβύτερον τῶν τούτου υἱῶν ἐκτεμὼν συνάμα τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἐξορίᾳ παρέπεμψεν. Οὐ παρέλκον δὲ ἴσως ἱστορῆσαι καὶ ὅπως τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ προδεδήλωται ἡ τῆς βασιλείας ἀποβολή.

Ingresso in regiam Leone, sibique placide oblatum imperium non sine negotiis et magno tumultu occupante, Michaelus Rancabes cum uxore Procopia et liberis in fanum Deiparæ, quod Pharus dicitur, supplicandi causa se contulerunt. Quos inde avulsos Leo sejunxit, ac Michaelum quidem in Protæ insulæ monasterium deportavit ubi is coma rasa, huic sæculo valedicens, reliquum vitæ exegit; Theophylactum autem natu majorem ejus filium castratum cum matre et fratribus relegavit. **849** Fortassis supervacaneum non fuerit narrare quo pacto Rancabæ imperii amissio fuerit prædicta.

Παιδίσκη τις ἦν οἰκογενὴς τῷ Μιχαὴλ· αὕτη κατὰ τὰς σεληνιακὰς συνόδους παθεῖ μανίας ἠλίσκετο. Ὑπότε γοῦν ἀλφη τῷ πάθει, εἰς τόπον ἐρχομένη ἐν ᾧ βοῦς τε καὶ λέων ἵδρυνται λίθινοι (κἀκ τούτων ἔχει τὴν προσηγορίαν ὁ τόπος, Βουκολέων ὀνομαζόμενος) ἐδόα γεγωνοτέρᾳ φωνῇ πρὸς τὸν βασιλέα· « Κάτελθε, κάτελθε, ὑποχώρει τῶν [P. 486] ἀλλοτρίων. » Τοῦτο πολλάκις γινόμενον θάμβος ἐνεποίει τῷ βασιλεῖ, καὶ εἰς φροντίδας οὐ τὰς τυχούσας ἐνέβαλε. Διὸ καὶ κοινολογεῖται περὶ τοῦ πράγματος τῶν συνήθων τινὶ καὶ οἰκείων Θεοδότῳ τῷ υἱῷ Μιχαὴλ πατρικίου τοῦ Μελισσηνοῦ, ὃν δὴ καὶ Κασσιτηρᾶν κατωνόμαζον, καὶ διάπειραν ἔσπευσε τῶν λεγομένων λαβεῖν. Ὁ δὲ γνώμην δίδωσι τοιάνδε, ἵν, ἐπειδὰν κάτοχον τῇ μανίᾳ γένηται τὸ κοράσιον κατασχεθῇ, καὶ διερωτηθῇ τίνι προσήκουσα ἡ οἰκία τοῦ παλατίου ἐστὶ, καὶ ὁποῖον εἴη τούτῳ τὸ γνώρισμα. Ἐγένετο τοῦτο, τοῦ Θεοδότου τῇ πράξει ὑπηρετοῦντος. Καὶ τὸ τῇ κατοχῇ κατάσχετον γύναιον ἐρωτηθὲν τήν τε κλῆσιν ἐμφαίνει τοῦ Λέοντος καὶ τὸν Χαρακτῆρα καὶ τὴν μορφήν, προστίθησί τε ἀπελθεῖν κατὰ τὴν ἀκρόπολιν, ἐν ᾗ συναντήσειε δυσὶν ἀνδράσιν, ὧν ὁ τῷ ἡμιόνῳ ἐποχος ἐπιβήσεται πάντως τῆς βασιλείας. Ἃ μὲν οὖν εἶπε,

Habebat vernam quamdam puellam, quæ sub lunæ cum sole coitu furore perciebatur. Quo modo affecta ad locum cui Bucoleoni a bove **850** et leone saxeis ibi dedicatis nomen est, se conferens, contenta voce ad imperatorem clamabat: « Descende, descende, cede alienis » Hoc sæpenumero factum imperatori metum sollicitudinemque haud mediocrem injecit. Itaque rem cum familiari ac domestico suo quodam Theodoto Michaeli filio patricii Melisseni, cui et Cassiteræ cognomentum fuit, communicat, cupiens eorum quæ prædicebantur periculum facere. Is **851** consulit ut puella, furore jam corripiente, comprehendatur interrogeturque ad quemnam domus palatina pertineat, quibusque is notis agnosci queat. Hoc consilium ipsius Theodoti opera imperator est exsecutus. Ergo puella cum fureret comprehensa et interrogata Leonem nominatim indicavit ejusque notas et formam descripsit. Quin et præterea Theodotum descendere ab arce jussit: ibi ei duos viros obviam futuros, quorum alter mulo insidens omnino sit imperio potiturus. Theodotus ad indicatum sibi locum ivit rei explorandæ causa, hominemque ibi iis quas

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

matis Leonis uxorem impeteret Procopia imperatrix, non exponit auctor: tantum circa nomen ejus multis lusisse innuit. Nec difficili negotio; illi namque proprium cum *barca* (navigii genus intellige) nomen erat commune. GOAR.

(52) Scribit Xylander *votum pro felici* in urbem *introitu*, quam pro suscepto imperio et regio throno conscenso fecit patriarcha Nicephorus precem. In malam partem de eo qui rem alienam occupat, potest et in bonam sumi. Sic ἐπιτήρια θύσαι, qui naves conscensuri sacrificabant, dicebantur. Leo vero, ita Paulus Diaconus, *scripserat Nicephoro de fide sua, petens etiam ut cum oratione et nutu ejus imperium sumeret*. GOAR.

(53) Is est Michael Balbus. XYL.

puella docuerat ex notis agnovit, eamque sensit minime falsum prædicere. Neque tamen imperatori rem aperuit.sed nugari mulierculam vanaque ejus verba nullum veritatis vestigium continere dixit. Ipse Leonem manu apprehensum in ædem divi Pauli apud orphanotropheum (sic vocatur domus pupillis fovendis destinata) deducit, dataque et accepta fide, puellæ historia dissimulata, divina quadam patefactione se certo cognovisse ait Leonem Romanorum imperatorem haud dubie fore ; petitque ut hanc prædictionem eventu comprobante, se hujus tam lætæ rei nuntium remuneraturum is polliceatur. Stipulatur Leo, siquidem exitus his verbis sit responsurus, Theodotum a se nihil frustra petiturum. Atque ita quidem inter hos tum pactum est.

A καὶ Θεόδοτος ἠκριβώσατο εἰς τὸν εἰρημένον ἀπελθὼν τόπον, τὸν ἄνδρα τε κατεφώρασεν ἐκ τῶν γνωρισμάτων, καὶ κατ' οὐδὲν διαψεύδεσθαι ἔγνω τὴν ἄνθρωπον. Τῷ μὲν οὖν βασιλεῖ ἀπήγγειλε τῶν ἐγνωσμένων οὐδὲν, κενολογίαν δὲ τὰ τῆς γυναικὸς ἐκάλει ῥήματα καὶ φλυαρίαν μηδὲν ἔχνος φέρουσαν ἀληθείας. Τὸν Λέοντα δὲ λαβὼν τῆς χειρὸς, καὶ εἰς τὸν ναὸν εἰσελθὼν Παύλου τοῦ Ἀποστόλου κατὰ τὸ ὀρφανοτροφεῖον, καὶ πίστεις δοὺς αὐτῷ καὶ λαβὼν, ἀνακαλύπτει τὰ ἔκφορα, τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀποκαλύψας, εἰπὼν δ' ἐν θείας ἀποκαλύψεως πεπληροφορῆσθαι ὡς τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας πάντως ὁ Λέων γενήσεται ἐγκρατής. Ἐκβεβηκυίας δὲ τῆς προρρήσεως ἐζήτει μὴ ἄμισθον αὐτῷ γενέσθαι τὸ εὐαγγέλιον. Καὶ ὁ Λέων, εἰ ὁ λόγος εἰς ἔργον ἐκβαίη, ὑπέσχετο ὧν B δέοιτο μὴ ἀτυχήσειν αὐτόν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν συνετίθετο οὕτως.

Cæterum bellum inter Romanos et Bulgaros,quo cladem passos nostros imperante **852** Rancaba demonstravimus, cum aliis de causis conflatum fuerat, tum eam vel præcipuam habuit quam referemus. Bulgarica quædam gens, paternis sedibus relictis, in ditionem Romanam immigraverat, ac concedente imperatore Rancaba, hinc inde sedes posuerat.Sed et Romanorum quidam superioribus bellis a Bulgaris capti ruptis vinculis domum redierant. Eos universos Crumus Bulgarorum princeps dedi sibi postulaverat.Et sane quidam Romanorum dedendos judicaverant, in eamque sententiam et imperator et magni aliquot nominis monachi concesserant : perfugarum enim deditione se barbaricis prædationibus liberatum iri sperabant. Alii autem eam sententiam improbaverant, quorum princeps Nicephorus patriarcha et Theoctistus magister, sua ætate virtute et prudentia præstantissimus, aliique non pauci.Nam hi Deo committendam suam salutem judicabant.neque transfugarum deditione Barbarorum placandam superbiam,omnipotenti auxilio Dei posthabito. Proinde Crumo repulsam passo bellum id exarsit, quo ingens Romanorum accidit clades, aliud nimirum Deo jam tum aliquid præmoliente.

Συνέβη δὲ καὶ δι' ἄλλας μὲν αἰτίας Ῥωμαίοις τε καὶ Βουλγάροις ἀναρριπισθῆναι τὸν προρρηθέντα πόλεμον, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ διὰ τὴν ῥηθήσεσθαι μέλλουσαν. Βούλγαροί τινες ἐξ ἠθῶν ἀναστάντες τῶν πατρώων τὴν Ῥωμαίων καταλαμβάνουσι παγγενεί, καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως προσδεχθέντες Μιχαὴλ ἐν διαφόροις ἐγκατοικίζονται χώραις. Καί τινες δὲ Ῥωμαῖοι τῶν ἐν τοῖς προηγησαμένοις αἰχμαλωτισθέντων πολέμοις τὰ δεσμὰ διαῤῥήξαντες εἰς τὰς ἑαυτῶν ἐπανῆκον πατρίδας. Τούτους ἅπαντας ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς Κροῦμος ἐκδοθῆναί οἱ ἀπῄτει. Τισὶ μὲν οὖν τῶν Ῥωμαίων ἐπαινετὴ ἐδόκει ἡ ἔκδοσις, ᾗτινι καὶ ὁ βασιλεὺς καί τινες ἀξιόλογοι συγκατετίθεντο μοναχοί· ᾤοντο γὰρ διὰ τῆς τῶν προσφύγων ἐκδόσεως τῆς Βαρβαρικῆς ἀπαλλαγήσεσθαι λεηλασίας. Τινὲς δ' ἀπηρέσκοντο πρὸς τὴν γνώμην, [P. 487] ὧν κορυφαῖος ἐτύγχανε Νικηφόρος ὁ πατριάρχης καὶ ὁ μάγιστρος Θεόκτιστος ἐπ' ἀρετῇ καὶ συνέσει πρωτεύων τῷ τότε, καὶ ἄλλοι δὲ οὐκ ὀλίγοι, ἐφεῖναι λέγοντες τὰ καθ' ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ, καὶ μὴ διὰ προσφύγων ἐκδόσεως τὴν τοῦ Θεοῦ παραλιπόντας παναλκῆ βοηθειαν τὴν τοῦ Βαρβάρου ἐξευμενίζεσθαι ἀλαζονείαν. Μηδαμῶς δὲ συμβάσης τῆς τοιαύτης ἐπιτάσεως τοῦ Κρούμου, ὁ προλεχθεὶς ἀνερριπίσθη πόλεμος, καὶ ἡ τροπὴ καὶ ὁ πολὺς φθόρος τῶν Ῥωμαίων ἐπηκολούθησεν, ἄλλο τι τοῦ Θεοῦ, ὡς ἔοικε, προοικονομοῦντος.

C

At Leo imperio potitus Thomam, unum ex tribus iis quos Bardanio adfuisse narravimus. cum is Philomelii monachum consuleret juvenem **853** acris animi, turmæ ordinis fœderatorum præficit ; Michaelum vero Balbum, hunc quoque ex iis tribus unum, cujus filium ex sacro lavacro susceperat, patricium creat et comitem scholæ excubitorum facit, reliquasque imperii res pro suo arbitrio constituit.Interea Bulgari recenti adhuc de Romanis victoria inflati in Thraciam incursiones faciebant, et obvia quæque deprædando populandoque vastabant.Visum ergo est imperatori legatos pacis componendæ causa ad Bulgarum mittere :

Τέως δὲ τὴν βασίλειον ἀρχὴν περιζωσάμενος ὁ Λέων Θωμᾶν μὲν, ἕνα τῶν τριῶν ὄντα οὓς ὁ λόγος ἱστόρησε φθάσας συνεῖναι τῷ Βαρδανίῳ ὁπηνίκα πρὸς τὸν μοναχὸν ἐν τῷ Φιλομιλίῳ ἐφοίτησεν, ἄνδρα νέον καὶ ὁρμητίαν τουρμάρχην ἀνέδειξε τοῦ φοιδερά- D των (54) τάγματος, Μιχαὴλ δὲ τὸν Τραυλὸν, καὶ αὐτὸν ἕνα τῶν τριῶν ὄντα, οὗ τὸν υἱὸν ἐκ τῆς ἁγίας ἀνεδέξατο κολυμβήθρας, πατρίκιον ἀνεῖπε καὶ κόμητα τῆς τῶν ἐξκουβίτων σχολῆς, καὶ τἄλλα διεπόνει τῆς βασιλείας καθώσπερ ἦν αὐτῷ βουλητόν. Οἱ Βούλγαροι δὲ πλέον τῇ πρὸ μικροῦ τῶν Ῥωμαίων ἥττῃ ἐκφυσηθέντες τὴν Θρᾴκην κατέτρεχον καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἐδῄουν καὶ ἐλῄζοντο. Ἔδοξεν οὖν τῷ βασιλεῖ πρεσβείαν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(54) Φοιδεράτου legendum aliqui putant : retines φοιδερατου, de agmine dictum a *fœderatis* diverso ; de quo auctor p. 755 D et nos ibidem. Goar.

στεῖλαι καὶ λόγους κινῆσαι περὶ εἰρήνης· Τοῦ δὲ Βουλγάρου φρυαξαμένου καὶ τὴν εἰρήνην παρωσαμένου, ἐδέησε μάχης ἐξ ἀνάγκης τῷ βασιλεῖ. Καὶ γοῦν καὶ συναθροισθέντων τῶν στρατευμάτων μάχη συνέστη κρατερὰ, καὶ πάλιν ἠττήθη τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα. Τῶν δὲ Βουλγάρων τῇ διώξει ἐπικειμένων, ὁ βασιλεὺς ἔν τινι ὑπερδεξίῳ τόπῳ ἑστὼς μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἑταιρείας κατεσκόπει τὰ δρώμενα. Καὶ κατανοήσας ὡς ἀσύντακτοι καὶ πᾶσαν τάξιν ἀπολείποντες οἱ Βούλγαροι ἐπιδιώκουσι τοὺς φεύγοντας, παρακαλέσας τοὺς ἅμφ' αὐτὸν καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι καθικετεύσας καὶ μὴ τῶν Ῥωμαίων εὔκλειαν περιιδεῖν χωροῦσαν εἰς τὸ μηδὲν, ἐπιτίθεται ὀῤῥαδαίως αὐτοῖς. Καὶ τῷ παραδόξῳ τῆς ἐπιθέσεως τρεψάμενος τοὺς παρατυχόντας, καὶ τὸ λοιπὸν τῶν Βουλγάρων στράτευμα τῷ αἰφνιδίῳ κατέπληξε καὶ ταραχῆς καὶ φόβου ἐνέπλησε, καὶ ἀλκῆς οὐδεὶς ἐμέμνητο. Τούτων ἔπεσον μὲν ἐν τῇ προσβολῇ πολλοὶ, καὶ αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων ἀρχηγὸς, εἰ καὶ ταχέως ὑπὸ τῶν οἰκείων ἵππῳ κέλητι ἀναχθεὶς δρασμῷ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο, ἐάλωσαν δὲ καὶ τῶν πεσόντων πολλῷ πλείους. Τοῦτο τὸ ἔργον τὰ μὲν τῶν Βουλγάρων ἐταπείνωσε φρονήματα, τὰ δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν κεκυφότα καὶ πρὸς γῆν νεύοντα ἀναθαῤῥῆσαι πεποίηκεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ λαμπρῶν τῶν τροπαίων καὶ λείας ὅτι πολλῆς τὴν βασιλίδα καταλαβὼν τῶν ἐν χερσὶν εἶχετο πραγμάτων.

A sed eo ferociente ac pacem superbe recusante, coactus est bello decernere. Commisso autem grandi prælio, cum denuo Romani exercitus vincerentur Bulgarique iis persequendis se darent, Leo cum suo sodalitio eminenti loco stans animadvertit Bulgaros ordinibus suis solutis effuse persecutioni se dedisse. Ibi tum cohortatus suos, obtestatusque ut fortes et strenuos se præberent neque Romanorum gloriam ad nihilum redigi paterentur, magno cum impetu hostes adoritur; et obvios improvisa impressione pellens, subita re Bulgarorum omnem exercitum perterret, eamque trepidationem inter eos excitat ut virtus omnis animis eorum abierit. Ceciderunt eo in prælio complures Bulgari, atque ipse etiam imperator: sed is celeriter a suis in B equum liberum impositus fuga salutem consecutus est. Multo plures capti sunt quam **854** interfecti. Hoc præclarum facinus Bulgarorum insolentiam depressit, et animos Romanorum demissos atque prostratos confirmavit et erexit. Imperator amplissimo cum triumpho et spoliis in urbem reversus ad alia negotia animum adjecit.

Ἄρτι δὲ καὶ εἰς μνήμην ἐλθὼν τοῦ κατὰ τὸ Φιλομήλιον μοναχοῦ, ἔγνω δώροις καὶ ἀναθήμασιν αὐτὸν τῆς ἐπ' αὐτῷ προφητείας ἀμείψασθαι. [P. 488] Ἐξαπέστειλε γοῦν τινα τῶν πιστοτάτων, ἀναθήματα εἰς αὐτὸν κομίζοντα καὶ ἔπιπλα καὶ σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρύσεα καὶ εἴδη εὐώδη τῶν εἰς ἡμᾶς ἐξ Ἰνδίας κομιζομένων. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ὁ μοναχὸς ἔτυχε προαποθανεῖν, κατέστη δὲ τῇ κέλλῃ (55) αὐτοῦ διάδοχος μοναχός τις ἄλλος, τὴν κλῆσιν Σαββάτιος, τῆς ἀθέου τῶν εἰκονομάχων αἱρέσεως ἀνάπλεως ὤν. Ἐς τοῦτον ὁ παρὰ βασιλέως πεμφθεὶς ἀφικόμενος τά τε ἀπεσταλμένα τῷ αὐτοῦ καθηγητῇ παρὰ βασιλέως δῶρα δέξασθαι παρηγγύα, καὶ γράμμασι καὶ εὐχαῖς τὸν πέμψαντα ἀνταμείψασθαι. Ὁ δὲ τὰ μὲν ἀπεσταλμένα λαβεῖν οὐκ ἠθέλησεν, αὐτὸν δὲ ὀπισθόρμητον ἀπιέναι παρεκελεύσατο, ἀνάξιον εἶναι λέγων καὶ τὸν βασιλέα τῆς ἀλουργίδος ὡς εἰδώλοις προστετηκότα καὶ τοῖς λόγοις ἑπόμενον Εἰρήνης τῆς βασιλίδος καὶ Ταρασίου τοῦ πατριάρχου· ὧν τὴν μὲν παρδὼ καὶ θυάδα τὴν Εἰρήνην, τὸν δὲ ἐν πατριάρχαις ἀοίδιμον Ταράξιον κατωνόμαζεν ὁ παμμίαρος. Ἠπείλει δὲ καὶ ταχεῖαν ἔκπτωσιν τῆς βασιλείας τῷ βασιλεῖ καὶ τοῦ βίου καταστροφὴν, εἰ μὴ θᾶττον τοῖς αὐτοῦ λόγοις πεισθεὶς τὰς θείας καταστρέψειε στηλογραφίας. Δεξάμενος δὲ τὰ γράμματα ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ παρὰ τοῦ ἀγγέλου δὲ μαθὼν ὅσα τε ὁ μοναχὸς εἶπε καὶ ὅσα αὐτὸς ἤκουσε, καὶ ταραχῆς ἀνάπλεως γεγονὼς, Θεόδοτον μετεπέμψατο τὸν Μελισσηνὸν καὶ περὶ τοῦ σκέμματος ἀνεκοινοῦτο τὰ ποιητέα. Ὁ δὲ καὶ πάλαι τῇ τοιαύτῃ αἱρέσει κατεσχημένος, καὶ καιρὸν ζητῶν παῤῥη-

Quo tempore etiam monachi Philomeliensis recordans, vaticinationem ejus de se constituit muneribus atque donariis compensare. Mittit ergo suorum quemdam fidelissimum qui ad eum deferret donaria, supellectilem, vasa argentea et aurea ac species odoratas, quales ad nos ex India afferuntur. C Verum is monachus jam tum vitam cum morte commutarat, successeratque ei Sabbatius quidam totus impiæ imaginiperdarum hæresi immersus. Ad eum cum venisset legatus imperatoris, hortatus est ut munera præceptori suo missa acciperet, litterisque et precibus imperatorem remuneraretur. At Sabbatius munera respuere, ipsum retro abire jubere, adeoque imperatorem dignatione ista indignum dicere, imaginum cultui deditum et Irenæ imperatricis Tarasiique patriarchæ statutis obtemperantem. Irenam impurissimus homo pardalim et baccham, Tarasium vero nobilem in patriarcharum numero, Taraxium quasi turbatorem, denominabat. Celerem quoque imperii et vitæ amissionem **855** Leoni minari, nisi quamprimum sibi D parens sacras dejiceret imagines. Imperator iis litteris acceptis, cum ex legato intellexisset quæ ex monacho audivisset, animo majorem in modum perturbato Theodotum Melissenum ad se vocat, cumque eo quid agendum sit deliberat. At vero Theodotus jampridem hæresi ista infectus, occasionemque palam impietatem profitendi præstolatus hoc consilii dat imperatori, in Dagistensi monasterio degere monachum quemdam mirabilia edentem facinora: cum hoc rem communicandam, ejus-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(55) Cellæ Græcorum monachorum sunt tuguria sibi invicem juncta, circa mediam arcam, in cujus iterum meditullio est ecclesia. Demortui itaque alterius cellam hic occupabat. Goar.

que sententiæ obtemperandum. Hæc cum Leone locutus statim ab hoc ad monachum eum se confert, indicatque imperatorem vili habitu ad ipsum proxima nocte venturum, et de religione consulturum aliisque gravissimis negotiis. Proinde meminisset ei præsentem imperii vitæque amissionem denuntiare, nisi ultro Leonis Isauri imperatoris decretum amplectens idola (sic sacras imagines appellabat) divinis ædibus exturbaret : sin hoc fecisset, fore dominationem vitamque ejus diuturnam atque felicem. Hoc modo subornato monacho, et quæ cum imperator loqui deberet instructo, abiit. Paulo post noctu imperatorem vili habitu velatum ad monachum adducit. Ibi **856** jam inito colloquio, monachus proxime ad imperatorem assistens, veluti qui divino instinctu imperatoriam majestatem adesse sentiret : Non recte, inquit, abs te factum est, imperator, quod nos privati habitu decepisti, intus occultans tuam personam. Sed quanquam tu hoc agis, nos tamen gratia divini Spiritus non diutius est passa a te falli. Hoc ut audiit imperator, seque frustra conatum vili habitu imperatoriam dignitatem celare putavit, animum perculsus est, ut par erat istius machinationis ignarum ; monachumque divinum hominem esse fassus, imperata ab eo obedienter et sine mora se facturum promittit, atque ita venerabilium imaginum ab eo mandatam dejectionem suo suffragio probat. Principio deinde cogitavit quo pacto promissa occulte impleret, ne quam ea res in Ecclesia excitaret seditionem. Sed post publice quoque decretum ea de re proposuit, proceribus et ecclesiasticis partim ultro partim contra animorum suorum sententiam obtemperantibus. Magnum quoque et inter patriarchas celebrem Nicephorum cogere voluit ut edicto ei subscriberet, nulloque modo parentem Proconnesum relegavit. Multo ante is Leonis perversitatem præsenserat, ab eoque res Ecclesiæ agitatum turbatumque iri. Nam quo tempore diadema capiti ejus imposuit, visus **857** sibi fuerat spinis ac tribulis manum compungi, idque omen eorum quæ postea eventura essent malorum interpretatus fuerat. Cum autem Proconnesum abduceret, Theophanes confessor, monasterii magni Agri præfectus, eum navigio prætervehi divino instinctu sentiens, cum in parte prædii quadam ipse ageret, suffitu et cereis prosecutus est. Sed et Nicephorus intentis manibus vicissim Theophanem salutavit, flexisque genibus summe veneratus benedixit, cum quidem neuter alterum videret, sed acie spiritus mutuo sese cernentes dignum invicem honorem exhibuerunt. Et cum quidam una navigantium quæreret quemmam ita manibus in sublime elevatis salutaret, « Sanctissimum, respondit, Theophanem confessorem et Agri præpositum, qui nos facibus et suffitu excepit. » Neque multo post exitus veram Nicephori prædictionem ostendit. Nam mox cum multis aliis Theophanes quoque Ecclesia ejectus infinitisque vexatus modis confessionis

A σιάσασθαι τὴν ἀσέβειαν, ὑποτίθησι τῷ βασιλεῖ τοιάνδε τινὰ συμβουλήν. Μοναχόν τινα φήσας εἶναι ἔργων παραδόξων δημιουργόν, τὰς οἰκήσεις ποιούμενον ἀνὰ τὸν Δαγιστέα, « Τούτῳ δεῖ, φησί, προσαναθέσθαι τὴν πρᾶξιν, καὶ ὅπερ ἂν ἐκεῖνος ὑπόθοιτο, τοῦτο δεῖ καὶ ποιῆσαι. » Καὶ ταῦτα μὲν εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα, ἐκεῖθεν δὲ ἐξελθὼν ἔπεισε ταχέως πρὸς τὸν μονάζοντα, καί φησι πρὸς αὐτόν, ὡς « Τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐλεύσεταί σοι ὁ βασιλεὺς ἐν εὐτελεῖ τῇ περιβολῇ, ἐρωτήσων περὶ τῆς πίστεως καὶ ἄλλων ἀναγκαιοτάτων πραγμάτων. Σὺ δὲ ἀλλὰ μέμνησο ταχείάν τε τοῦ βίου καταστροφὴν καὶ τῆς βασιλείας ἔκπτωσιν ἀπειλήσαι αὐτῷ, εἰ μὴ ἐκών γε αἱροῖτο τῷ τοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ ἐξ Ἰσαυρίας προστεθῆναι δόγματι καὶ τὰ εἴδωλα τῶν θείων σηκῶν ἐξορίσαι
B (τὰς θείας εἰκόνας οὕτω καλέσας), ἐπαγγείλασθαί τε τοῦ εἰρημένου βίου γενομένῳ ζωῆς τε μακρὰν βιοτὴν καὶ τῆς βασιλείας κυβέρνησιν εὐτυχῆ τε καὶ πολυχρόνιον. » Οὕτω παιδαγωγήσας τὸν μοναχὸν, καὶ ἃ μέλλει λέγειν ἐς βασιλέα παιδεύσας, ἐπάνεισι. Μετὰ μικρὸν δὲ καὶ τὸν βασιλέα νυκτὸς ἐν ταπεινῷ τῷ σχήματι προσλαβόμενος ἔρχεται πρὸς τὸν μοναχὸν, καὶ τῆς διαλέξεως ἤδη λαμβανούσης ἀρχὴν ἔγκιστα τὸν βασιλέα παραστησάμενος ὁ μοναχὸς ὡς τάχα προεγνωκὼς ἐκ θείας ἐπιπνοίας τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα· « Οὐκ εὔλογα, ἔφη, ποιεῖς, ὦ βασιλεῦ, [P. 489] παραλογιζόμενος ἡμᾶς τῇ ἰδιωτικῇ ἀμπεχόνῃ, καὶ τὸν ἔνδυν αὐτῆς κρυπτόμενον ἐπικαλύπτων βασιλέα. Ἀλλ' εἰ καὶ σὺ μὲν οὕτως, ἀλλ' ἡ τοῦ θείου Πνεύματος χάρις ἡμᾶς οὐκ εἴασεν ἐπὶ πλέον οὕτω κατα-
C σοφίζεσθαι ὑπὸ σοῦ. » Τοῦτο ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὡς οὐκ ἔλαθεν ἐν εὐτελεῖ προσχήματι τὸ βασιλικὸν κρύπτων ἀξίωμα, κατεπλάγη τε, ὡς ἦν εἰκὸς, τὸν τὸ σκαιώρημα ἀγνοοῦντα, καὶ τόν τε μοναχὸν ὡς θεῖον ἄνδρα ἐγνώρισε, καὶ τὰ προσταττόμενα παρ αὐτοῦ εὐπειθῶς καὶ μετὰ ταχύτητος ποιήσειν ἐπήγγελτο, καὶ τῶν σεβασμίων εἰκόνων ἐπιψηφίζει καθ' αἵρεσιν. Καὶ πρότερον μὲν ἐν τῷ λεληθότι διεσκοπεῖτο πῶς ἂν αὐτῶν ἐκτελεσθῇ τὸ σπούδασμα, καὶ μὴ τις στάσις ἀνεγερθῇ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν· ἔπειτα καὶ εἰς τοὐμφανὲς τὸ δόγμα ἐξήνεγκε, καὶ τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας οἱ μὲν ἑκόντες οἱ δὲ ἄκοντες ὑπείκυπτον τῷ προστάγματι. Ἠναγκάζετο δὲ καὶ ὁ μέγας ἐν πατριάρχαις ἀοίδιμος Νικηφόρος ἐν τῷ τῆς καθαιρέσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων ὑποση-
D μήνασθαι τόμῳ· ὃν μηδαμῶς πειθαρχήσαντα ὑπερόριον ἀνὰ τὴν Προικόνησον τίθησι, πάλαι προαισθόμενος τὴν τοῦ Λέοντος σκαιοτροπίαν, καὶ ὡς κυκήσει οὕτος καὶ συνταράξει τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἔδοξε γὰρ τῷ μακαρίτῃ Νικηφόρῳ, ὁπηνίκα τὸ διάδημα περιετίθει τῇ τοῦ Λέοντος κεφαλῇ, ἀκάνθαις καὶ τριβόλοις τὴν χεῖρα περιπαρῆναι· καὶ τοῦτο σύμβολον καὶ οἰωνὸν ἔθετο τῶν μετὰ ταῦτα συμβεβηκότων κακῶν. Ἀπαγομένῳ δὲ τῷ μεγάλῳ πρὸς τὴν ὑπερορίαν ὁ ὁμολογητὴς Θεοφάνης ὁ τῆς τοῦ Μεγάλου Ἀγροῦ μονῆς καθηγούμενος, αἰσθόμενος ἐξ ἐπιπνοίας θείας τὴν διέλευσιν τούτου, κατ' ἄγρον τινα ἐνδιατρίβων, θυμιάμασι καὶ κηροῖς προὔπεμπεν αὐτὸν μετὰ τῆς νηὸς διιόντα. Αὐτος τε ὁ πατριάρ-

χης προσκυνήσεσιν ἐσχάταις ἐδεξιοῦτο καὶ ἐκτάσει χειρῶν καὶ εὐλογίαις αὐτὸν κατησπάζετο, μὴ θεώμενος μὴ θεώμενον, ἀλλὰ τοῖς πνευματικοῖς ὀφθαλμοῖς ἀλλήλους ἰδόντες, καὶ τὸ προσῆκον ἕκαστος ἑκάστῳ ἀπονέμοντες σέβας. Τῶν συμπλεόντων δέ τινος εἰρηκότος τῷ πατριάρχῃ, « Πρὸς τίνα, ὦ δέσποτα, τὰς χεῖρας αἴρων εἰς ὕψος τὸν ἀσπασμὸν ἐποίου ; » — « Πρὸς τὸν ὁσιώτατον, ἔφη, καὶ ὁμολογητὴν Θεοφάνην, τὸν καθηγητὴν τοῦ Ἀγροῦ, λαμπάσι καὶ θυμιάμασιν ἡμᾶς δεξιούμενον. » Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἡ τοῦ πατριάρχου ἐξέβη εἰς ἔργον πρόῤῥησις· μετὰ πολλῶν γὰρ καὶ ἄλλων ἐν οὐ μακρῷ τῆς Ἐκκλησίας ἀφορισθεὶς καὶ πολλαῖς καὶ ἀπείροις κακώσεσιν ὑποβληθεὶς τὸν τῆς ὁμολογίας ἀνεδήσατο στέφανον, μηκέτι θεάσασθαι τοῦ λοιποῦ τὸν πατριάρχην ἀξιωθεὶς, ἵνα μηδ' ἐν τούτῳ διαπέσῃ ἡ τοῦ πατριάρχου πρόῤῥησις. Ὑπερορίᾳ δὲ τοῦ πατριάρχου παραπεμφθέντος, ὡς εἴπομεν, ἄνεισιν ἀναξίως εἰς τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον, κατ' αὐτὴν τὴν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμέραν, Θεόδοτος ὁ Μελισσηνὸς, ὃν καὶ Κασσιτηρᾶν προσαγορεύεσθαι ὁ λόγος φθάσας παρέστησε. [P. 490] Καὶ τοῦ θρόνου ἐπιβὰς, ἔχων δὲ συνεπαρήγουσαν καὶ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, οὐκ ἐν σκότει καὶ γωνίαις ἔτι, ἀλλ' ἐν ὑπαίθρῳ κσὶ παῤῥησίᾳ τὴν αἵρεσιν τῶν Εἰκονομάχων ἐδημοσίευε.

A coronam reportavit; neque ei datum est patriarcham porro videre, ne ejus vel hac in parte falleret vaticinium. Relegato Nicephoro solium archiepiscopale indigne conscendit ipso Resurrectionis Dominicæ die Theodotus Melissenus, quem et Cassiteran dictum supra monuimus. Is eo evectus, et imperatoris potentiam **858** sibi habens adjumento, non jam in tenebris et angulis sed palam et pleno ore imaginiperdarum promulgavit hæresim.

Λέων δὲ ὁ βασιλεὺς τῇ τε προηγησαμένῃ κατὰ Βουλγάρων νίκῃ ἐξωγκωμένος, καὶ κατὰ τῶν Ἀράβων δὲ μικρῷ πρότερον εὐτυχήσας, ἀκατάσχετος ἦν τὸ φρόνημα καὶ πρὸς τὸ σκληρὸν ἀπένευε καὶ ὠμότερον· ἀπαραίτητός τε γὰρ τὴν ὀργὴν ἐγεγόνει, καὶ τῶν ἁπαρτημάτων κολαστὴς αὐστηρότατος, τοῖς τε ἐντυγχάνειν ἐθέλουσιν ἀνέντευκτος καὶ δυσξύμβουλος, ἐπί τε μικροῖς ἁμαρτήμασι μεγάλας ἐπιφέρων τὰς καταδίκας, ὧν μὲν χεῖρας ἀφαιρούμενος ὧν δὲ πόδας ὧν δὲ τινα ἕτερα τῶν καιριωτάτων μελῶν, ἅπερ ἀποτέμνεσθαι ἀποφαινόμενος ἀνὰ τὴν λεωφόρον ἀνακρεμαννύειν ἐκέλευσεν εἰς κατάπληξιν τάχα τῶν ὁρώντων καὶ δέος. Ἐκ τούτου μισητὸς κατέστη τῷ ὑπὸ χείρα παντί. Πλέον δ' ἐπέτεινε τὸ μῖσος τὰ πετὰ ταῦτα· οὐ μόνον γὰρ κατὰ τῶν ὁμοτίμων τὴν φύσιν ἀνθρώπων ἐπῆρτο καὶ ἠγριαίνετο, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῆς ἐκορυβαντία τῆς εὐσεβοῦς πίστεως καὶ τοῦ Θεοῦ. Ὄργανον δ' ἐπιτήδειον πρὸς τοῦτο ἔσχεν ἄνδρα τινὰ διαβόητον ἐπὶ πονουργίᾳ, τοῦ τάγματος τῶν ἐν τῷ παλατίῳ ψαλλόντων τὴν ἀρχὴν ἔχοντα, ἔξωθεν μὲν ἱεροπρεπῆ φαινόμενον καὶ θεοσεβῆ, ἔνδοθεν δὲ ὡς ἐν βαθεῖ κωδίῳ τὸν λύκον ἐπικαλύπτοντα. Οὗτος ὁ βέβηλος καιρὸν ἐπιτήδειον εὑρηκὼς, καθ' ὃν εἰς ἐπήκοον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἴωθεν ἡ τοῦ μεγαλοφωνοτάτου Ἡσαΐου ἀναγινώσθαι προφητεία ἡ λέγουσα· « Τίνι ὡμοιώσατε Κύριον ; καὶ τίνι ὡποιώσατε αὐτόν ; Μὴ εἰκόνα ἐποίησε τέκτων, ἢ χρυσοχόος χωνεύσας χρυσίον περιεχρύσωσεν αὐτὴν, ἢ ὁμοιώματι κατεσκεύασεν αὐτήν ; » καὶ τὰ λοιπὰ τῆς προφητείας· παραστὰς οὖν πρὸς οὓς λέγει τῷ βασιλεῖ· « Σύνες τοῖς λεγομένοις, ὦ βασιλεῦ, καὶ μὴ λάθῃ σε τὸ ἀληθὲς, καὶ τοιαύτης ἔχου λατρείας ὁποίαν σοι ὑποτίθησιν ὁ προφήτης. » Τοιαῦτα εἰπὼν ἐνέσταξε τῇ διανοίᾳ τοῦ βασιλέως πλείονα τὸν τῆς αἱρέσεως, ὡς ἦν πρότερον μετὰ φειδοῦς καὶ ἐνδοιασμοῦ κηρύττειν ἠπείγετο λατρείαν, ταύτην ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ καὶ ἀναιδῶς, εἰπεῖν πλέον μετὰ ἀπειλῶν καὶ κινδύνων αἱρεῖσθαι ἠνάγκαζεν. Ὅσοι μὲν οὖν μαλακιζόμενοι προὐδιδοσαν τὴν ἀλήθειαν, ἐν ἀδείαις ἦσαν· οἱ μὴ πειθαρχοῦντες δὲ τῷ αὐτοῦ δυσσεβεστάτῳ προστάγματι ἀνηκέστοις κἰκίαις καὶ συμφοραῖς παρεδίδοντο.

At Leonis impetus animi prorsus erant effrenes, recenti de Bulgaris victoria ac paulo ante re contra Arabes feliciter gesta inflati. Itaque durior jam esse et ad crudelitatem prolabi, iras implacabiles genere, et delicta severissime punire ; congredi aut consulere volentibus difficilem se præbere ! pro parvis delictis graves imponere pœnas ; manus nonnullis, aliis pedes, aliis alia corporis præstantiora membra amputari eaque in via regia suspendi jubere, quo terrorem videntibus metumque incuteret. Ob hæc nulli non subditorum invisus, iis quæ subsecuta sunt facinoribus odia in se auxit. Non enim contra homines tantum ejusdem secum naturæ et dignitatis efferebatur atque sæviebat, sed adversus ipsam etiam pietatem Deumque furebat. Ad hæc nactus est aptissimum instrumentum virum quemdam nobilis versutiæ, cohorti eorum qui in palatio psallerent præfectum ; qui præ se sanctimoniam ferens atque pietatem intus sub densa lana lupum abditum gestabat. Impurus iste tempus adeptus opportunum, quo ad aures Ecclesiæ usurpatum est recitari magniloquentissimi Isaiæ vaticinium : « Cui assimilabitis Dominum ? **859** unum opifex effigiem faciet, aut aurifaber conflato auro eam integet ? » etc., tunc ergo ille imperatori astans in aurem : « Animadverte, inquit, hæc verba ut ne te lateat veritas : amplectere hanc religionem, quam tibi vates dictat. » His dictis væsano imperatori acrius hæresis venenum instillavit, ita ut is quam prius religionem parce ac dubitanter prædicari mandaverat, jam aperte impudenterque omnes amplecti jusserit, ni facerent, gravissima minatus mala. Quotquot ergo mollitia victi tunc veritatem prodiderunt, iis omnia tuta erant. Qui autem impiissimo mandato non parerent, in gravissimos cruciatus ac calamitates deveniebant.

Καίπερ δὲ οὕτως ἔχων δυσσεβείας καὶ παρανο-

At enim Leo, quanquam hujusmodi impietate

atque injustitia fœdus, vigilantissimus tamen in re publica corrigenda fuit, nihilque omnino rerum necessariarum atque utilium incuratum reliquit. Ac fertur eo mortuo Nicephorum patriarcham dixisse rempublicam Romanam impio quantumvis, magno certe præside orbatam. Præter vigilem accuratamque republicæ gubernationem summa fuit in eo in flagitiosos severitas ; cujus rei exemplum referam.Exeuntem aliquando palatio accessit quidam, querens suam sibi uxorem a senatore quodam raptam, idque facinus se ad urbis præfectum detulisse,neque tamen suum jus consecutum. **860** Leo statim mandavit ut redeunti sibi sisterentur actor, reus tam atrocis flagitii, et urbis præfectus Quo facto actorem proponere suam causam jussit. Qui cum rem ab initio ad finem usque exposuisset, reus convictus probationibus,cum nullum infitiandi criminis locum inveniret, scelus professus est. Et præfectus causam interrogatus cur flagitium digna pœna ultus non esset, inops excusationis obmutuit. Hunc ergo imperator statim munere suo exuit, et adulterum ex legibus puniendum dedidit. Plerumque responsa dabat in Lausiaco sedens triclinio. Duces exercituum, milites magistratusque legit optimum quemque et a munerum captura alienissimum, pecuniæ contemptor ipse summus. Studuit etiam vocis elegantiæ, quanquam natura ad eam rem ineptus e a musica concinnitate alienus. Solebatque ipse cantum auspicuri, cum in Dei laudationibus psalmi cantarentur, maxime cum natalitio Christi festo canones psallebantur : tunc enim grandiore ac agresti voce carmen intonabat. Risumque auditoribus movit, cum septimam odam inciperet, in cujus tractu est hoc, « Sprevere summi cuncta amore principis, » cum ipse metum **861** Dei abjiceret et diabolorum in partes concederet venerandissimis imaginibus tollendis.Atque hoc modo res imperatoris habebant.

A μίας, ἀλλὰ γε πρὸς τὴν τῶν δημοσίων πραγμάτων ἀντίληψιν ἀγρυπνότατος ἦν, ὡς μηδέν τι τῶν δεόντων καὶ ὀνησιφόρων ἐᾷν ἀτημέλητον. Φασί γέ τοι μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον Νικηφόρον εἰπεῖν τὸν πατριάρχην ὡς ἡ πολιτεία Ῥωμαίων ἄρα, εἰ καὶ δυσσεβῆ, ἀλλά γε μέγαν προστάτην ἀπώλεσε. Πρὸς τῷ ἐπιμελῶς δὲ καὶ ἀγρύπνως τὰ δημόσια διοικεῖν, καὶ τοῖς ἀδικοῦσι λίαν ἐπαχθέστατος ἦν. [P. 491] Ἐξιόντι γοῦν ποτε τοῦ παλατίου τῷ βασιλεῖ προσῆλθε τις ἐγκαλῶν ὡς τὸ αὐτοῦ γύναιον ἁρπαγείη ὑπό τινος τῶν συγκλητικῶν· « Ἐμοὶ δὲ, φησί, καὶ τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως περὶ τούτου ἐγκαλέσαντι οὐδεμία ἐπηκολούθησεν, ἐκδίκησις. » Ὁ γοῦν βασιλεὺς τὸν τοῦ ἀνδρὸς λόγον ἐνωτισθεὶς εὐθέως προσέταξεν ὡς παρασταίη ἐπανιόντι αὐτῷ εἰς B πρόσωπον ὁ ἐγκαλούμενος συγκλητικος. Ἤδη δὲ καὶ ἐπαναζευγνύντος τοῦ βασιλέως παρίστησαν ἐνώπιον αὐτοῦ ὅ τε παθὼν καὶ τὴν ἐκδίκησιν ἐκζητῶν καὶ ὁ τὸ ἐξάγιστον δράσας ἔργον καὶ αὐτὸς ὁ ἔπαρχος, καὶ τοῦ βασιλέως κελεύσαντος λέγειν τῷ δεομένῳ ἃ πεπόνθει, ὁ μὲν διεξῄει τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, ὁ δ' ἔνοχος τῷ ἐγκλήματι, ἐπειδὴ μὴ οἷός τε ἦν τοὺς ἐλέγχους διαδιδράσκειν ταῖς ἀποδείξεσι πάντοθεν συνειλημμένος, ὡμολόγησε τὸ ἀνοσιούργημα. Ἐρομένου δὲ τοῦ βασιλέως καὶ τὸν ἔπαρχον διὰ τί μὴ πρέπουσαν ἐπενέγκοι τῷ ἀτοπήματι τὴν ἐκδίκησιν, ἐπεὶ καὶ οὗτος ἐνεὸς ἐγεγόνει πρὸς τὴν ἀπολογίαν, τοῦον μὲν μετέστησε τῆς ἀρχῆς, τὸν δὲ μοιχὸν ταῖς τοῦ νόμου παραδέδωκε τιμωρίαις. Ἐχρημάτιζε δὲ τὰ πλείω καὶ ἐν τῷ Λαυσιακῷ καθήμενος τρικλίνῳ, προεβάλλετό τε C στρατηγοὺς καὶ στρατιώτας καὶ ἄρχοντας τῶν ἀξιολογωτάτων καὶ ἀδωροτάτων, χρημάτων ὑπερόπτης ὢν καὶ αὐτὸς ἀκριβέστατος. Ἐφιλοτιμεῖτο δὲ καὶ περὶ τὴν ἑαυτοῦ φωνὴν, εὔρυθμός τις εἶναι βουλόμενος, εἰ καὶ μὴ τὴν φύσιν συνᾴδουσαν εἶχεν. ἄῤῥυθμος γὰρ ἦν καὶ πρὸς τὰ ἐν ἁρμονίᾳ μέλη ἀνεπιτήδειος. Εἰώθει γὰρ κἂν ταῖς ψαλμῳδίαις ἐξάρχειν τῶν ᾀνων, καὶ μᾶλλον ὅτε ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Γεννήσει οἱ τῆς ἑορτῆς κανόνες ἐψάλλοντο· ἐξῆρχε γὰρ τῶν ᾠδῶν τραχυτέρᾳ καὶ ἀγρίᾳ φωνῇ, καὶ ὅτε τῆς ζ' ᾠδῆς κατήρχετο τοῦ εἱρμοῦ (56) τοῦ λέγοντος. « Τῷ παντάνακτος ἐξεφαύλισαν πόθῳ, » Ὃ δὴ καὶ γέλωτα ὠφλίσκανε παρὰ τοῖς ἀκούουσι, τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἐκφαυλίσας καὶ τῇ τῶν δαιμόνων μερίδι προσθέμενος διὰ τῆς τῶν πανσέπτων εἰκόνων ἀρνήσεως. Καὶ τὰ μὲν τοῦ βασιλέως ἐν τούτοις.

At Michaelus Amoriensis cum semper ad ulteriora ac majora pergeret, majestatis accusatus, cum se difficulter admodum purgasset, ab imperatore missus est ut disciplina ordinum exercitus institueret. Fuit is homo non cæteris modo vitiis depravatus, sed et linguam habuit effrenem, arcana cordis identidem effutiens et quod in buccam

D Μιχαὴλ δὲ ὁ ἐξ Ἀμωρίου ἀεὶ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, ἐπὶ τὸ μεῖζον προβαίνων, διαβολὴν ἔσχε κατοσιώσεως (57)· ὃς ταύτην εἰ καὶ δυσχερῶς, ὅμως ἀποσεισάμενος ἐκπέμπεται παρὰ βασιλέως τακτικὰ διδάσκειν τὸν ὑπὸ χεῖρα λαόν. Ἦν δὲ ὁ Μιχαὴλ οὐ ταῖς ἄλλαις πάσαις κακίαις ἐπιῤῥεπὴς μόνον, ἀλλ' ἐνόσει καὶ γλώσσης ἀκολασίαν, καὶ τὰ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(56) Habetur tractus ille iambis compositus in officio Laudum matutinarum, die Natalitiis Christi consecrato. De εἱρμοῦ significatione ecclesiasticorum rituum expositores Arcudius, Allatius, Euchologium. Goar.

(57) Quod vocabulum ex aliis locis permultis didici sive majestatis sive etiam structarum imperatori insidiarum crimen notare. Et quod de uxoris nuptiis sequitur minatum Balbum, obscurum est vel ob ambiguitatem τοῦ αὐτοῦ. Fortassis statuit Theodosiam Leone cæso ducere. Quod de linguæ morbo dicit, alludit ad Tantalum Orestis Euripidei. Mox ubi scribitur quomodo Theodosia Balbum supplicio jam imminenti eripuerit, in margine est annotatum : Ὅρα πῶς οὐ λείπει μέθοδος τὸν Θεὸν, ὅτε βούλεται συντηρεῖν τινα. Est sane exemplum hoc memorabile παραδόξου σωτηρίας. Xyl.

ἔνδον τῆς καρδίας ἐκφαυλίζειν δυναμενος μυστήρια. Ἐλάλει γὰρ πᾶν τὸ παριστάμενον εἰς τούμφανὲς, ἀπερρίπτει δὲ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως λόγους οὐκ εὐπρεπεῖς, ἀπειλῶν αὐτῷ τε καθαίρεσιν τῆς βασιλείας καὶ τῇ αὐτοῦ συζύγῳ γάμον ἐπισείων ἀνόσιον. Ἅπερ ὁ βασιλεὺς πυνθανόμενος πρῶτον μὲν εὐμηχάνως ἐπειρᾶτο παραπροσποιούμενο τὴν γνῶσιν, ἀποστῆσαι τοῦτον τῆς ἀθυρογλωσσίας καὶ τῶν κακῶν βουλευμάτων βουλόμενος. [P. 492] Ἥδει γὰρ αὐτὸν αἰσχίστῃ νόσῳ ἀκολάστῳ γλώσσῃ δουλεύοντα. Ὡς δὲ καὶ παραινέσεσι καὶ ἀπειλαῖς ὅπῃ παρείκοι χρώμενος εὐθὺς μὲν ἐξαρνούμενον εὗρισκε τὰ λεγόμενα, ἀδείας δὲ πάλιν τετυχηκότα τῶν κατὰ σκοπὸν μὴ ἀφιστάμενον, ἐπαφίησιν αὐτῷ σκοποὺς καὶ ὠτακουστὰς λεληθότως, οἵτινες πολλάκις ἐν εὐωχίαις καὶ μέθαις μετακινούμενον τῶν φρενῶν ὑπὸ τοῦ οἴνου καταλαβόντες καὶ τοῖς προτέροις μάλα προθύμως ἐπιτιθέμενον κατάδηλον ποιοῦσι τῷ βασιλεῖ. Ἐγένετο δὲ προσθήκη πίστεως τῶν διαβαλλομένων τῷ Μιχαὴλ καὶ ὁ Ἐξαβούλιος, ἀνὴρ φρενήρης καὶ συνήθης τῷ βασιλεῖ, οὐκ ἄγνωστος δὲ καὶ τῷ Μιχαήλ. Οὗτος πολλάκις ἐπισχεῖν αὐτὸν τῆς ἀθοροστομίας ἐπιχειρήσας, καὶ παραινέσας σιγᾷν, καὶ μὴ οὕτως ἀκαίρως παῤῥησιάζεσθαι καὶ εἰς προῦπτον ἑαυτὸν συνωθεῖν κίνδυνον παρακαλέσας, ἐπειδὴ μὴ ἔπειθε, δῆλα πάντα τὰ κατ' αὐτὸν τίθησι τῷ βασιλεῖ. Καὶ δὴ πρὸ μιᾶς ἡμέρας τῆς κατὰ σάρκα Χριστνῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν γεννήσεως δεξάμενος τὰς μηνύσεις ὁ βασιλεὺς ἐπὶ βήματός τε ἐν τοῖς ἀσηκρητείοις (58) ἐκάθισε, καὶ ἀκριβὴς ἐξεταστὴς τῶν μηνυθέντων ἐγίνετο. Ἀλίσκεται τοίνυν τυρανίδος ὁ Μιχαὴλ, αὐτὸς καταθέσθαι ὑπὸ τῆς ἐναργείας τῶν ἐλέγχων ἀναγκασθεὶς· καὶ ψῆφος ἐκφέρεται κατ' αὐτοῦ πυρὶ καταστρέψαι τὴν ξωὴν, ἐμβληθέντος ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ ἐν τῷ παλατίῳ λουτροῦ, εἶναι δὲ καὶ αὐτὸν θεωρὸν τὸν βασιλέα τοῦ δράματος. Ἦγετο μὲν οὖν τὴν ἐπὶ θάνατον δεσμώτης, εἵπετο δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς θεατὴς εἶναι ὀριγνώμενος τοῦ δρωμένου. Ἐν ὅσῳ δὲ τὸ μεταξὺ παρήμειβον διάστημα, ἡ βασιλὶς Θεοδοσία, τὸ τοῦ Ἀρσαβὴρ θυγάτριον, μαθοῦσα τὸ μέλλον πραχθῆναι ἔξεισι μετὰ σπουδῆς ὅτι πολλῆς τοῦ θαλάμου, παράβασχόν τι καὶ μανικὸν κινουμένη, τὸν βασιλέα τε καταλαβοῦσα ἀλάστορά τε καὶ θεομάχον ἀπέκάλει οἷς οὐδὲ τὴν θείαν ἡμέραν ἄγει διὰ φειδοῦς, τοῦ θείου μέλλων σώματος μετασχεῖν, καὶ τῆς ὁρμῆς διεκώλυεν. Οὗτος δὲ τῷ Θεῷ μὴ προσκροῦσαι δεδοικὼς, τὸ μὲν παραχρῆμα παλίντροπον αὐτῷ τὴν σωτηρίαν ἐβράβευσε, σίδηρον δὲ τοῖς ποσὶ περιθεὶς τοῦ Μιχαὴλ, καὶ τῆς κλειδὸς ἑαυτῷ τὴν φρουρὰν ἐπιτρέψας, τῷ παπίᾳ τὴν αὐτοῦ φυλακὴν ἀνατίθησι. Πρὸς δὲ τὴν σύζυγον ἐπιστραφεὶς ἔφη· « Ἐγὼ μὲν, ὦ γύναι, ταῖς σαῖς βακχείαις πεισθεὶς ἐποίησα ὡς ἐκέλευσας· σὺ δὲ οὐκ εἰς μακρὰν ἐπόψει, καὶ τὰ τῆς ἐμῆς νηδύος βλαστήματα, τὰ ἀποβησόμενα, εἰ

A veniret proferens. Ita et de imperatore quædam parum honeste dixerat, minans ei imperii privationem et uxori illicitas nuptias. Ea cum essent ad se allata, imperator principio statuit arte eum a maledicentia ac pravis consiliis detrahere (norat enim eum turpissimo linguæ immoderatæ morbo laborare), dissimulata eorum quæ in se erant dicta notitia. Cum autem interminatus ususque admonitionibus deprehenderet eum in præsentia maledicta infitiari, rursusque nactum licentiam ab incœpto non desistere, submittit occulte auscultatores, qui observarent hominem. Ii cum notassent eum sæpenumero in conviviis atque inter pocula vino mente alienata magno conatu propositum suum persequi, rem imperatori **862** exponunt. Plurimum delatoribus Michaeli fidei conciliavit Exabulius, homo B prudens regique familiaris ipsique Michaelo non ignotus. Quem is cum sæpe ab immodica dicendi licentia esset dehortatus, monuissetque ut taceret neque tam intempestiva libertate oris in præsens periculum se conjiceret, cum non persuaderet, omnia ejus studia imperatori declaravit. Pridie itaque natalitiorum Christi imperator perceptis indiciis in archivo pro tribunali considet ipse de iis inquisiturus. Ibi Michaelus re accurate explorata affectatæ tyrannidis reus peragitur, ipse etiam confiteri scelus ob probationum perspicuitatem coactus; ferturque in eum sententia, ut in caminum lavacri, quod est in palatio, vivus conjectus cremetur, inspiciente imperatore. Cum jam vinctus ad supplicium duceretur, idque imperator C coram cernere gestiret, interim dum spatium quo ad locum pœnæ venitur perambularent, imperatrix Theodosia, Arsaberi filiola illa, quid agendum esset cognito, celeriter thalamo exit, bacchæ cujusdam instar motu furioso sece agens, imperatoremque apprehensum flagitiosum ac Deo adversantem appellat, qui ne sacræ quidem diei parceret, Dominicum corpus percepturus. Ita imperatoris impetum ea inhibuit, ut metuens ne Deum offenderet, in præsentia salute **863** Michaelum donarit, compedibus modo ferreis inclusum; quarum clave sibi retenta, hominem papiæ custodiendum mandavit. Ad uxorem vero conversus: « Feci, inquit, quod jussisti, mulier, tuis persuasus bacchationibus: sed tu mox cernes, D et prolos nostra, quid eventurum sit, etiam si me hodie a peccato abstinuisti. » Atque hoc quidem ille, quanquam a fatidica inspiratione alienissimus, vere vaticinatus est. Fertur et oraculum jam olim accepisse, quo monebatur esse in fatis ut natalitio Christi festo cum imperio vitam amittat. Fuit hoc oraculum Sibyllinum, inscriptum libro cuidam bibliothecæ imperatoriæ, quo non oracula modo continebantur sed et figuræ imperatorum coloribus

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(58) In palatio augustiore, juri dicundo designato ad Hippodronum exstructo. Πρὸς τὸν ἱππόδρομον κατὰ τὰ ἀσηκρητεῖα. Ἐκεῖσε γὰρ τότε τὸ τῶν ἀσηκρῆτις ἦν καταγώγιον. Successu temporis, ut hinc liquet alio translatum fuit. Goar.

exspictæ. In eo libro depicta erat fera leo, cui superne in dorso littera χ ad ventrem usque erat inscripta ; et a tergo vir quidam accurrens leonem hasta per ipsam litteram configebat. Cumque id oraculum obscurum videretur, solus eo tempore quæstor interpretabatur, Leonem dicens olim imperatorem fore, qui ipso Christi Natali mala morte esset interiturus. Neque minus Leonem perterrebat matri ejus oblata visio. Ea enim dormiens videre sibi visa fuerat se, cum in ædem sacram Deiparæ Blachernensem crebro commearet, virgini cuidam occurrere albatis viris stipatæ; porro ædem **864** se videre sanguine repletam, et virginem istam cuidam albatorum mandare ut ollam sanguine impleret matrique Leonis bibendum porrigeret; se autem multorum annorum viduitatem prætendere, cujus gratia neque carnes neque quidquam sanguine præditum gustasset, ideoque olla etiam hac abstineret. Tum virginem iratam dicere, « Qui ergo filius tuus non desinit se multo cruore opplere, eoque me et Filium Deum meum irritare ? » Atque ab eo tempore mater visionem istam tragice referens, non destiterat Leonem hortari ut imaginiperdarum hæresi obsisteret. Perturbabat et alia haud modice visio. Nam per quietem visus sibi fuerat audire Tarasium patriarcham nobilem illum, qui jamdudum vitam cum morte commutaverat, Michaelum quemdam nominatim exhortari atque impellere ut in Leonem impetum faceret letalique ictu sterneret. Exagitabat etiam monachi apud Philomelium prædictio, et vestis suæ a Michaelo indutæ recordatio, quam rem supra exposuimus. His omnibus terroribus actus imperator metu concutiebatur atque animo fluctuabat, eamque noctem insomnem exigens sapientius quam sibi commodius consilium iniit. Nam perrupta qua ad papiam ibatur portula, domum ejus intravit, speculatum quid ibi gereretur. Ingresso domum eam spectaculum oblatum est, quod eum haud vulgariter perterruit. Vidit namque damnatum alto ac magnifice admodum exstructo toro jacere, papia in nudo pavimento recumbente. **865** Curiosiusque aggressus, ut deprehenderet num Michaelus, quod solent anxii et in vitæ discrimine constituti, somnum ancipitem ac curis plenum, an contra securum atque suavem duceret, sensit eum profundo sopori deditum, adeo ut ne contrectando quidem eum potuerit excitare. Hoc tam insperato spectaculo ira acrius incensa discessit, per otium non Michaelo tantum sed ipsi quoque papiæ exitium structurus. Neque hæc res papiam fefellit, quod quidam Michaeli excubitorum ex puniceis cothurnis imperatorem agnoverat, ipsique quid actum esset perspicue indicaverat. Itaque papias cum suis, animo gravissime perturbati, ac prope extra se rapti, de periculo effugiendo deliberant. Jamque illucescebat, cum Michaelus hoc consilii capit· Simulat se opera Theoctisti, quem postea ad caniclei dignitatem evexit, quas-

καὶ σήμερόν με τοῦ ἁμαρτήματος ἠλευθέρωτας. » Οὕτω τὸ μέλλον, εἰ καὶ πόρρω προφητικῆς ἦν ἐπινοίας, ἀληθῶς ἀπεφοίβασε. Λέγουσι δ' ὅτι καὶ χρησμὸς ἦν ἄνωθεν αὐτῷ δεδομένος ὡς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν κατὰ σάρκα γεννήσεως πέπρωται αὐτῷ τήν τε βασιλικὴν εὐδαιμονίαν ἀποβαλεῖν, προσαπολέσαι δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν. [P. 493] Σιβυλλιακὸς δὲ ἦν ὁ χρησμός, ἔν τινι βίβλῳ τῆς βασιλικῆς βιβλιοθήκης ἐγγεγραμμένος, οὐ χρησμοὺς μόνον ἁπλῶς ἐχούσῃ, ἀλλὰ καὶ μορφὰς καὶ σχήματα τῶν βασιλέων διὰ χρωμάτων. Ἦν οὖν θηρίον μεμορφωμένων ὁ λέων ἐν τῷ βιβλίῳ, ἄνωθεν δὲ τῆς αὐτοῦ ῥάχεως ἐπεγέγραπτο τὸ χῖ στοιχεῖον μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς γαστρὸς, κατόπιν δέ τις ἀνὴρ ἐπιθέων δόρατι καιρίαν ἐδίδου πληγὴν τῷ θηρίῳ διὰ μέσου τοῦ χῖ. Ἀσάφειαν δ' ὑποφαίνοντος τοῦ χρησμοῦ, μόνος ὁ τηνικαῦτα κοιαίστωρ αὐτὸν διετρανου, Λέοντα μέλλειν φήσας τινὰ βασιλέα κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως θανάτῳ ὀλεθρίῳ παραδοθῆναι. Ὑπέθραπτε δὲ οὐδὲν ἧττον τὸν βασιλέα καὶ ἐξεδειμάτου καὶ ἡ τῆς οἰκείας μητρὸς ὄψις. Ἔγοξε γὰρ αὕτη κατὰ τὸν ἐν Βλαχέρναις θεῖον ναὸν τῆς Θεοτόκου φοιτῶσα συνεχῶς κόρῃ τινὶ συναντᾷν λευχείμοσιν ἀνδράσι δορυφορουμένῃ, ἐώρα δὲ καὶ τὸν θεῖον ναὸν αἵματος πεπλησμένον. Προστάξαι δὲ τὴν θεαθεῖσαν κόρην ἑνὶ τῶν λευχειμόνων ἀνδρῶν χύτραν τινὰ πλήσαντι αἵματος τῇ μητρὶ τοῦ Λέοντος ἐπιδοῦναι πιεῖν· αὐτῆς δὲ πολυετῆ χηρείαν προβαλλομένης, δ' ἦν μήτε κρεῶν μήτε τινὸς τῶν ἐναίμων γεύσασθαι, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ ταύτης τῆς χύτρας ἅψασθαι, « Καὶ πῶς, ἔφησεν ἡ κόρη μετὰ θυμοῦ, οὐ παύεται ὁ σὸς υἱὸς πολλῶν ἐμπιπλῶν αἱμάτων ἐμὲ καὶ τὸν ἐμὸν παροργίζων Υἱὸν καὶ Θεόν ; » Πολλά τε ἔκτοτε τὸν ἑαυτῆς ἐξελιπάρει υἱὸν τῆς τῶν Εἰκονομάχων ἐκστῆναι αἱρέσεως, τὴν ὄψιν ἐκτραγῳδήσασα. Καὶ ἑτέρα δέ τις ὄψις οὐ μικρῶς συνετάρασσε· Ταράσιος γὰρ ὁ ἀοίδιμος πατριάρχης, πάλαι τὸν βίον μετηλλαχὼς. Μιχαὴλ τινα ἐδόκει καλεῖν ἐξ ὀνόματος ἐν ὀνείροις, ἐπιπηδῆσαι προτρεπόμενος τῳ Λέοντι καὶ καιρίαν πλῆξαι αὐτόν. Ἐστρόβει δὲ αὐτὸν καὶ ἡ τοῦ κατὰ τὸ Φιλομήλιον μοναχοῦ πρόῤῥησις καὶ ἡ τῆς ἐσθῆτος μεταμφίασις, ἣν ὁ Μιχαὴλ ἐποιήσατο, ὥς που φθάσαντες ἱστορήσαμεν. Οἷς ἅπασι δειματούμενος ὁ βασιλεὺς ἐπάλλετ τε τῷ δέει καὶ τὴν ψυχὴν ἐκυμαίνετο. Διὸ καὶ ἄγρυπνος διετέλει παρ' ὅλην τὴν νύκτα. Σοφώτερα τοίνυν ἢ βασιλικώνερα βουλευσάμενος, τὴν ἐπὶ τὸν παπίαν φέρουσαν πυλίδα διαῤῥήξας κατεσκόπει τὰ ἔνδον. Εἰσελθὼν δὲ εἴς τι δωμάτιον θέαμα ὁρᾷ εἰς ἔκπληξιν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἄγον αὐτόν· εἶδε γὰρ τὸν μὲν κατάκριτον ἐπὶ στιβάδος ὑψηλῆς πάνυ μεγαλοπρεπῶς ἀνακείμενον, τὸν δὲ παπίαν ἐπὶ ξηροῦ κατακλινόμενον τοῦ ἐδάφους. Περιεργότερον δὲ προσελθὼν ἐπεσκόπει τὸν Μιχαὴλ, εἰ ὅπερ φιλεῖ ἐν τοῖς κυμαινομένοις καὶ τὴν ζωὴν ἀμφίβολον ἔχουσι γίνεσθαι, ἐπιπόλαιόν τινα καὶ ἐμμέριμνον ὑπνώττει ὕπνον ἢ τούναντίον ἀφρόντιδα καὶ ἡδύν. [P. 494] Ὡς δ' εὗρεν ἀνέτως ὑπνοῦντα (καὶ γὰρ οὐδ' ἐπαφώμενος αὐτὸν διυπνίσαι ἴσχυσεν), εἰς μείζονα ἀνήφθη θυμὸν

τοῖς παρ, ἐλπίδα τούτοις θεάμασι, καὶ ἀπῆει κατὰ σχολὴν, δεινὸν οὐκ αὐτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ παπίᾳ εὐσεῖων. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς. Οὐκ ἔλαυε δὲ ταῦτα τοὺς περὶ τὸν παπίαν, ἀλλά τις τῶν προκοίτων τοῦ Μιχαὴλ ἐκ τῶν φοινικῶν φωρασάμενος ἐμβάδων ἀπήγγειλε πάντα σαφῶς. Οἷς ἐκπαθεῖς καὶ μικροῦ δεῖν ἔκφρονες οἱ περὶ τὸν παπίαν γενόμενοι ἐσκέπτοντο πῶς ἂν τὸν κίνδυνον διαφύγοιεν. Ὑπέλαμπεν ἄρτι ἡμέρα, καὶ σκέπτεται σκῆψιν τοιάνδε ὁ Μιχαὴλ, ὡς ψυχικάς τινας κηλῖδας βούλεταί τινι τῶν Θεοφίλων ἐξαγορεῦσαι διὰ Θεοκτίστου, ὃν μετὰ ταῦτα τῷ τοῦ κανικλείου τετιμηκεν ἀξιώματι (59). Ἐπετέτραπτο γοῦν τοῦτο γενέσθαι παρὰ βασιλέως. Ὁ δὲ Μιχαὴλ ἀδείας λαβόμενος λέγει πρὸς τὸν Θεόκτιστον « Καιρὸς, ὦ Θεόκτιστε, τοῖς συνωμόταις ἐπάπειλῆσαι, ὡς εἰ μὴ τάχιον σπεύσουσιν ἐξελέσθαι τοῦ κινδύνου ἡμᾶς, πάντα τὰ τῆς πράξεως ἀνακαλύψαι τῷ βασιλεῖ. » Καὶ τοῦ Θεοκτίστου ὡς ἐκελεύσθη ποιήσαντος, εἰς ἀγωνίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐνέπεσον οἱ συνίστορες, καὶ διεσκοποῦντο πῶς ἂν αὐτοί τε σωθεῖεν καὶ τὸν ὅσον οὐδέπω θανεῖν κινδυνεύσαντα διασώσαιεν. Ῥάπτουσιν οὖν βουλὴν ἥτις αὐτούς τε ἐῤῥύσατο καὶ τῷ Μιχαὴλ πρὸς τῇ βασιλείᾳ καὶ τὴν ζωὴν ἐχαρίσατο. Ἔθος ἔπεκράτει τότε, μὴ, ὥσπερ νῦν, ἔνδον τῶν βασιλείων ἔκτοτε λαβὸν τὴν ἀρχὴν, μένειν τοὺς τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ παλατίου ψάλλοντας κληρικοὺς, ἀλλὰ τοῖς ἰδίοις οἴκοις, περὶ δὲ τρίτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς (60) ἀγείρεσθαι κατὰ τὴν Ἐλεφαντίνην, κἀκεῖθεν ἀπιέναι πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τῷ Θεῷ τὰς ἐωθινὰς ἀποδιδόναι εὐχάς. Τούτοις οἱ συνωμόται ἐγκαταμικθέντες τότε, ὑπὸ μάλης ἐγχειρίδια ἔχοντες, συνεισῆεσαν, καὶ ἔν τινι σκοτεινῷ τῆς ἐκκλησίας λοχήσαντες τόπῳ τὸ σύνθημα ἐξεδέχοντο. Ὡς δ' ὁ ὕμνος διεπεραίνετο, ἤδη δὲ παρῆν καὶ ὁ βασιλρὺς, καὶ τῆς ὑμνῳδίας ἐξῆρχεν, ὡς ἔθος, « Τῷ παντάνακτος ἐξαφύλισαν πόθῳ » (εἶχε γὰρ, ὡς εἴπομεν, τορωτέραν φωνὴν), τότε δὴ εἰσπηδήσαντες ἀθρόον οἱ συνωμόται ἓκ μὲν τῆς πρώτης ἡμάρτανον προσβολῆς, πρὸς τὸν τοῦ κλήρου ἔξαρχον ἀποπλανηθέντες, εἴτε παρόμοιὸν ὄντα τῷ βασιλεῖ κατὰ τὴν σωματικὴν ἐμφέρειαν, εἴτε τῇ περὶ τὴν κεφαλὴν ὁμοίᾳ περιβολῇ· ἦν γὰρ ἡ ὥρα κρυμώδης τε καὶ χειμέριος, καὶ διὰ τοῦτο ἐν περιβλήμασι πάντες διεκαρτέρουν στεγανωτέροις, πίλοις τὰς κεφαλὰς ὀξυτάτοις περικαλύπτοντες. Ἀλλ' ὁ μὲν τοῦ κλήρου καθηγεμὼν τὸν κίνδυνον ἀπεώσατο, τον πίλον τῆς κεφαλῆς ἀφελὼν καὶ τῇ φαλάκρᾳ τὴν σωτηρίαν

A dam animæ suæ mendas quibusdam religiosis hominibus velle aperire. Cumque id imperator permisisset, licentiam nactus Theoctisto indicat tempus poscere ut sociis conjurationis minetur, nisi ipsum celerrime discrimini eriperent, se totam rem imperatori enuntiaturum Hoc mandatum exsequente Theoctisto, conspirationis populares non mediocris incessit sollicitudo, anxieque consultaverunt quomodo et suam et Michaeli jam in extremo de vita sua periculo versantis salutem conservarent.Tandem consilium componitur,quod et ipsos incolumes reddidit et Michaelo cum vita imperium **866** paravit. Mos tunc erat non is qui nunc tenetur, ab illo tempore receptus, ut qui in Palatino templo psallunt clerici, in regia habitent:

B sed quisque domi suæ degens circa tertiam noctis vigiliam ad portam Elephantinam seu eburneam conveniebant, indeque in templum progressi Deo matutina vota nuncupabant. Iis tum conjurati se permiscentes, pugionibus subter alas occultatis, una intrabant, abditique in obscuro templi loco tesseram exspectabant . Hymno absoluto, venit etiam imperator, ac pro more suo voce grandiore intonavit carmen: » Sprevere sumni cuncta amore principis. » Tum conjurati confertim impetum dederunt, qui eos initio per errorem in cleri magistrum tulit, sive quod is corpore imperatori adsimilis erat, sive quod caput simili veste velaverat erat enim tempore eo magnum gelu,ideoque quivis caput suum densiore pileo tectum non denudabat.

C Sed is quidem pileo capiti detracto, ostensa calvitie, periculo se subtraxit. Imperator insidias sentiens in penetrale altaris se subduxit, dereptaque thuribuli catena, aut ut alii perhibebent, diva cruce, ictus percussorum excepit. Verum ii non singuli sed facto cuneo irruentes, alius capiti, ventri alius, alius alii corporis **867** parti plagas intentabant. Leo aliquandiu cruce se defendit, ictibus gladiorum repulsis, donec feræ instar undiquaque impetitus succubuit. Tandem quemdam immani corpore gigantis similem inferre ictum cernens. per inhabitantem fanum illud gratiam juratum obsecratus est ut sibi parceret. Fuit nobilis iste Crambonitarum stirpe oriundus ; ac dicens non juramentorum esse hoc, sed cædis tempus gravi ictu manum Leonis clavicula abscidit,

D simulque cornu crucis. Tandem vulneribus victo

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(59) Κανικλείου ἀξιωμα quid sit, nescio. Fit mentio etiam apud Nicetam in Manuelo Comneno. Xyl. — De *caniclei* præfecto post Meursium Greiserus plurima tum in comm. Codini, tum in Addendis, nil tamen quod *caniclei* nomen vel officium exponat. Utrumque breviter exsequor. Κάνιον explicant Glossæ Græcobarbaræ, ἀλάβαστρον, φωκάδιον, μυροθήκην, *vas unguentis condendis* ex alabastro vel pretioso fictili metallove confectum : κλέος autem cum *gloriam* sonet, κανικλεῖον erit vasorum hujusmodi nobilissimum. Illudque erat, quo rubeus liquor sive cinnabaris imperatori chrysobulla scripturo servabatur et proferabatur. Vasisque hujusmoei custoe erat ὁ ἐτὶ τοῦ κανικλείου. Dictis suggerit auctoritatem Nicetas in Manuele Comneno 1, 4, ubi cum Stypio natum quemdam Theodorum εἰς τὴν τοῦ κανικλείου μεγαλυπρεπῆ προβιβαζόμενον τιμήν asseruisset, Joannem Hagiotheodoriten ideo invidia motum subdit ejusdem Manuelis 3, 4: Ἐκ τοῦ τῷ Στυπειώτῃ δοθῆναι δοχεῖον ἐρυθροδάνου διάλιθον χρύσεον καὶ τοῖς ὅρκοις τοῦτον ἐπιστατῆσαι Goar.

(60) Auctor paulo infra : ὥρα ἦν ὡς δεκάτῃ τῆς νυκτός, a principio noctis horarum et vigiliarum. quarum tertiam circa decimam terminatur, ducto numero. Goar.

et ad terram subsidenti quidam caput amputavit. Hunc finem vitæ sortitus est Leo, mense Decembri hora noctis prope decima, cum imperium annos 7 menses 5 gessiset, et majori quam ullus antecessorum crudelitate atque impietate usus diligentiam in re publica procuranda inque rebus bellicis fortitudinem suam obscurasset. Aiunt vocem quoque cælitus statim editam, quæ lætum de ejus morte nuntium multis patefecerit ac navicularios quosdam qui eam audivissent, notato tempore et nocte ea, ratiocinando eam veracem deprehendisse. Interfecti Leonis cadaver percussores crudeliter per spolia in circum traxerunt, omnis metus vacui, quod suis armis regiam undiquaque cinxissent. Aula quoque Augustam ejecerunt cum quatuor filiis ejus, Sabbatio, qui imperator **868** designatus Constantini nomen susceperat, Basilio, Gregorio et Theodosio; quos omnes in lembum impositos in Protam insulam avexerunt. Ibi omnes castrati sunt, et Theodosius vita defunctus una cum patre est sepultus.

A πραγματευσάμενος· ὁ δὲ βασιλεὺς συναισθόμενος τῆς ἐπιβουλῆς εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ θυσιαστηρίου εἰσέδυ, καὶ τὴν τοῦ θυμιατηρίου σειρὰν διαρπάσας, ἣ, ὥς τινες λέγουσι, θεῖον σταυρὸν, τὰς βολὰς τῶν πληττόντων ἐδέχετο. [P. 495] Ἀλλ' οἱ συνωμόται ἀθρόοι καὶ οὐ καθ' ἕνα ἐπιδραμόντες, ὁ μὲν κατὰ τῆς κεφαλῆς, ἄλλος κατὰ τῶν σπλάγχνων καὶ ἄλλος ἀλλαχόθι τοῦ σώματος κατετίτρωσκον. Καὶ χρόνον μέν τινα ἀντέσχε, τῷ θείῳ σταυρῷ τὰς τῶν ξιφῶν ὁρμὰς ἀποκρουόμενος· πάντοθεν δ' ὡς θηρίον βαλλόμενος καὶ πρὸς τὰς τρώσεις ἀποκαμών, τελευταῖον ἕνα τινὰ γιγαντιαῖον ἐπιφέροντα ἰδὼν τὴν πληγὴν, ὅρκῳ τῆς τῷ ναῷ ἐνοικούσης κατεδέσμει χάριτος καὶ φείσασθαι ἐξελιπάρει· τῆς τῶν Κραμβωνιτῶν οὗτος ὁ γεννάδας ὥρμητο γενεᾶς. Ἀλλ' ὅ γε, « Οὐχ ὅρκων, εἰπὼν, ἀλλὰ φόνων καιρὸς, » παίει κατὰ τῆς χειρὸς διανταίαν πληγὴν, ὡς μὴ μόνον τῆς κλειδὸς ταύτην ἀποτεμεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ κέρας συναποτεμεῖν τοῦ σταυροῦ. Ἀποτέμνει δέ τις αὐτοῦ καὶ τὴν κεφαλὴν, ἤδη καταπεπονημένου ταῖς πληγαῖς καὶ ὀκλάσαντος. Τοιούτῳ μέν βίου τέλει ὁ Λέων ἐχρήσατο, κατὰ τὸν Λεκέμβριον μῆνα, ὥρα ἦν δεκάτη τῆς νυκτὸς, ἐπ' ἔτη βασιλεύσας ζ' καὶ μῆνης ε', ὠμότατος, εἴπερ τις ἄλλος, γεγονὼς, καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων ὁ ἀσεβέστατος, οἷς τήν τε προσοῦσαν αὐτῷ ἐν τοῖς κοινοῖς ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἐν χερσὶ γενναιότητα ἀπημαύρωσε. Λέγεται δὲ καὶ φωνὴν οὐρανόθεν καταβραγῆναι εὐθὺς τὴν αὐτοῦ κατάλυσιν εὐαγγελιζομένην πολλοῖς· ἧς καί τινες ἀκηκοότες ναυτίλοι τὸν καιρόν τε καὶ τὴν νύκτα καταγραψάμενοι, ἐκ τοῦ μετὰ ταῦτα συμπεράσματος εὗρον οὖσαν ἀληθινήν. Ἀνῃρημένου δὲ τοῦ Λέοντος, οἱ ἀνῃρηκότες σύροντες τὸν τούτου νεκρὸν ἀνηλεῶς διὰ τῶν Σκύλων (61) εἰς τὸν Ἱππόδρομον ἐξήγαγον, παντὸς αὐτοῖς περιῃρημένου φόβου διὰ τὸ τὴν βασίλειον αὐλὴν ὅπλοις οἰκείοις πάντοθεν περιφραχθῆναι. Κατέσπασαν δὲ τῶν βασιλείων καὶ τὴν αὐτοῦ γαμετὴν σὺν τοῖς τέσσαρσι τέκνοις αὐτῆς. Σαββάτιον τὸν μετονομασθέντα κατὰ τὴν ἀνάῤῥησιν Κωνσταντίνον, Βασίλειόν τε καὶ Γρηγόριον ἅμα Θευδοσίῳ· οὓς καὶ ἀκατίῳ ἐνθέντες πρὸς τὴν Πρώτην νῆσον ἀπήγαγον, κακεῖσε τῶν πάντων ἐκτμηθέντων συνέβη τὸν Θευδόσιον τὴν ἑαυτοῦ καταλῦσαι ζωὴν καὶ ταφῆς τῷ ἰδίῳ κεκοινωνηκέναι πατρί.

B

At Michaelus papiæ custodia liberatus, ita ut pedes adhuc in ferreis habebat compedibus inclusos (earum enim claves in sinu Leonis asservabantur), imperatorio solio concedit, estque ab omnibus qui tum in palatio aderant imperator salutatus atque adoratus. Sub meridiem vero fama jam undiquaque dissipata, malleo per vim difflssis compedibus, neque manibus ablutis, neque Dei metu in animum suum inducto, neque ulla alia re quam decebat fieri peracta, ad magnum Sanctæ Sapientiæ templum prodiit, cupiens manu patriarchæ coronari et ab universo populo imperator salutari, solis fidens conjurationis sociis et Leonis percussoribus. Utriusque hic miretur aliquis perversitatem: Leonis, quod adeo nullum habuit sui defensorem de tot tantisque assentatoribus, qui tum omnes reptantium bestiarum in morem in foramina se sua abdidergnt; Michaeli vero impudentiam, qui in ædem intraret non ut homicida aliquis aut carnifex sanguine pollutis manibus, sed veluti victor

C Ὁ δὲ Μιχαὴλ τῆς ἐκ τοῦ παπία φρουρᾶς ἀνεθεὶς, ἔτει τοὺς πόδας ἐν σιδηροπέδαις ἔχων κατισχημένους διὰ τὸ τὴν κλεῖν τῶν σιδήρων ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Λέοντος φυλάττεσθαι, οὕτως ὡς εἶχε μετὰ τῶν σιδήρων ἐπὶ τὸν βασίλειον ἐκάθισε θρόνον, καὶ παρὰ πάντων τῶν τέως ὄντων ἐν τῷ παλατίῳ ἀναγορευθεὶς προσεκυνήθη. Ἤδη δὲ μεσούσης ἡμέρας, πανταχοῦ τῆς φήμης διαδραμούσης, τῶν δεσμῶν θλασθέντων ὑπὸ σφύρας βιαίως, ὁύ χεῖρας ἀπονιψάμενος, οὐ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἐπὶ νοῦν εἰλῃφὼς, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τῶν δεόντων πράξας, πρὸς τόν μέγαν τῆς Ἁγίας Σοφίας ναὸν προελήλυθε, χειρὶ τοῦ πατριάρχου στεφθῆναι βουλόμενος, καὶ γλιχόμενος καὶ τῆς πανδήμου τυχεῖν ἀναῤῥήσεως, ἐκείνοις μόνοις τοῖς τὸν φόνον ἐξηνυκόσι συνωμόταις θαῤῥῶν. [P. 496] Ἔνθα καὶ τις θαυμάσειεν ἀμφοτέρων τὸ κακόγνωμον· τοῦ μὲν ἀπελθόντες, ὅπως οὐδένα ἔσχε τὸν βοηθοῦντα ἐκ τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων κολάκων, ἑρπετῶν δίκην ἁπάντων καταδεδυκότων εἰς χηραμούς· τοῦ δὲ μετ' ἐκεῖνον τὸ ἀναιδὲς καὶ ἀναίσχυντον, ὃς εἰς τὴν ἐκ-

D

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(61) Διὰ σκύλων susqectum. Nomen est loci proprium, et verti non debuit. Infra, ubi describitur in Michaelo Theophili filio Theoctisti interitus, eadem vox reperitur. Xyl.— Præsenti vocabulo nusquam *spolia* cum Xylandro intelliges, sed custodiæ carcerisqne publici locum, quo majoris infamiæ causa trucidati Leonis cadaver ignominiose tractam fuit. Auctor infra p. 543 Theoctistum jamjam neci tradendum eo ductum et asservatum narrat: Ἤγετο μὲν οὖν πρὸς τὰ σκῦλα, φρουρᾷ τέως παραδοθησόμενος Goar.

κλησίαν εἰσήει οὐχ ὥς τις φονεὺς καὶ δήμιος ἡμαγμένας ἔχων τὰς χεῖρας, ἀλλ' ὥσπερ τις ἀθλοφόρος καὶ νικητής, ἐπὶ τῷ γεγονότι γαννύμενος, ἐμφύλιον ἐκχέας αἷμα οὐκ ἐπὶ τοῦ τυχόντος τόπου, ἀλλ' ἐν τῷ θείῳ θυσιαστηρίῳ, ἔνθα τὸ Δεσποτικὸν καθ' ἡμέραν ἐκχέεται τῶν ἡμετέρων ἕνεκα λύτρων ἁμαρτιῶν.

Τοῦτον τὸν Μιχαὴλ ἤνεγκε μὲν ἡ κατὰ τὴν ἄνω Φρυγίαν πόλις Ἀμώριον, οὕτω καλουμένη, ἐν ᾗ Ἰουδαίων καὶ Ἀθιγγάνων καὶ ἑτέρων ἀσεβῶν πλῆθος ἔκπαλαι τῶν χρόνων ἐγκατοικίζεται. Καί τις δὲ αἵρεσις ἐκ τῆς ἀλλήλων κοινωνίας καὶ διηνεκοῦς ὁμιλίας καινὸν ἔχουσα τὸν τρόπον καὶ ἀλλόκοτα δόγματα ἐπιφύεται, ἧς καὶ αὐτὸς μέτοχος ἦν, πατροπαράδοτος θρησκείαν ἀποπληρῶν. Αὕτη τοῦ μὲν θείου λουτροῦ καὶ σωὴριώδους τοὺς τελουμένους μεταλαγχάνειν ἀνίησι, τἄλλα δὲ πάντα σώζει, φυλάττουσα τὸν νόμον τὸν Μωσαϊκὸν πλὴν τῆς περιτομῆς. Εἶχε δὲ διδάσκαλον ὁ Μιχαὴλ κσὶ οἷον ἔξαρχον, ὑπ' αὐτοῦ μεμυσταγωγημένος, Ἑβραῖόν τινα ἢ Ἑβραΐδα κατὰ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, οὐ μόνον τὰ ψυχικὰ (62), ἀλλὰ δὴ καὶ τὰς κατ' οἶκον οἰκονομίας αὐτὸν ἐκπαιδεύοντα. Ὑφ' οὗ προληφθεὶς οὐδὲν ἀκέραιον ἔσωζεν, ἀλλ' ἦν ἀπιστίας τις σύνοδος, τά τε Χριστιανῶν παραχαράξας, τὰ Ἰουδαίων κιβδηλεύσας καὶ τἄλλα παρανοθεύσας, καὶ τοιοῦτος τὴν πίστιν γενόμενος, ποικίλος τε καὶ πολύμορφος, ὁποῖά φασι τὰ ἐν Λιβύῃ γίνεσθαι θηρία διὰ τὴν τοῦ ὕδατος ἔνδειαν συναγόμενα καὶ ἀλλήλοις ἐπιμιγνόμενα. Ὡς δὴ καὶ εἰς τὴν βασίλειον ἀνήχθη ἀρχὴν, ἐσεμνύνετό τε καὶ ὡραΐζετο [ἢ] τῷ διαδήματι καὶ τῇ ἁλουργίδι, λόγον δὲ καὶ μάθησιν ὡς τὰ αὐτοῦ ἀνατρέποντα καὶ δυνάμενα μεταδιδάσκειν τὰ κρείττονα ἀπεβάλλετο καὶ ἠτίμαζεν. Ἔτιμα δὲ τὰ οἰκεῖα διαφερόντως· τὰ δὲ ἦν, συῶν μὲν τῶν ἀρτι τόκων προλέγειν ὅσοι τε ἔσονται εὐτραφεῖς καὶ σωμάτων μεγέθους οὐκ ἀμοιρήσουσι, καὶ ὅσοι τοῖς ἐναντίοις περισχεθήσονται, καὶ ἵππον μὲν ἐγγὺς ἑστάναι τῶν λακτιζόντων εἰδέναι, ὄνους δὲ τοὺς λακτίζοντας ὡς πορρώτατω ἐκτρέπεσθαι εὐφυῶς. Ἡμιόνων τε κριτὴς ἄριστος ἦν, καὶ τούτων ὅσοι μὲν πρὸς φόρτον ἐπιτήδειοί εἰσι διακρίνειν, ὅσοι δὲ τοὺς ἐπιβάτας εὐφόρως φέρειν δύνανται, καὶ μὴ τινι πτοίᾳ περιδεεῖς γινόμενοι ἐκτραχηλίζοιεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἵππους ὀφθαλμῶν μόνον κρίνων ἐπιβολαῖς, ὅσοι τε πρὸς δρόμον εὔτονοι καὶ ταχεῖς καὶ ὅσοι πρὸς πόλεμον τὸ καρτερικὸν διασώζουσι· [497] προβάτων τε καὶ βοῶν εὐτοκίας, καὶ τὴν τοῦ γάλακτος ὅσαι δαψίλειαν ἐκ φύσεως ἔλαχον· τῶν τε ἀρτιγενῶν γεννημάτων εἰδέναι διακρίνειν ποῖον ὁποίας ἐστὶ μητρός. Καὶ τὰ μὲν τῆς πρώτης ἡλικίας, εἰπεῖν δὲ καὶ τῆς τελευταίας, ταῦτα δὴ τὰ μαθήματα καὶ σεμνολογήματα· ὡς δὲ ἤκμαζεν ἤδη, τὸν πένητα βίον διαθλῶν καὶ καρτερῶν, ἔσπευδε τοῦτον πάσῃ ἀποτρίψασθαι μηχανῇ. Καὶ ποτε τῷ ἑαυτοῦ παραστὰς στρατηγῷ ἑαυτὸν ὑπέφαινε, τῇ τῆς γλώττης τραυλότητι τὸν ἄρχοντα ἐκκαλούμενος. Τῶν δὲ Ἀθιγγάνων τις, γνωστὸς ὑπάρχων τῷ στρατηγῷ, αὐτόν τε τοῦτον

A 869 ac qui palmam meruisset, eo facinore superbiens, cum quidem civilem sanguinem non quovis loco fudisset, sed ad sacram aram, ubi quotidie Dominicus sanguis pro peccatis nostris expiandis funditur.

Fuit hic Michaelus Amorii natus, superioris Phrygiæ urbe; in qua ab antiquis temporibus Judæorum, Athinganorum aliorumque impiorum multitudo habitabat; et quædam ibi hæresis ex istorum diuturna atque continenti inter se conflata consuetudine enata erat, nova prorsus et inusitatis constans opinionibus; a qua et ipse erat imperator, traditæ a majoribus superstitioni inhærens. Ea hæresis suos ad divinum ac salutare baptismi lavacrum admittit quidem, in reliquis B autem omnibus, dempta circumcisione, Mosaicam legem tenet. Erat Michaelo præceptor, qui cum iis sacris initiaverat, et quasi præfectus, Hebræus quidam (sive is femina potius Hebraica fuit), quem domi fovebat, ab eoque non ad religionem modo, sed et ad rem domesticam pertinentibus rebus instituebatur. Ab eo præoccupatus nihil integrum servaverat, sed erat pravæ religionis in eo quasi colluvio quædam, cum et Christianæ fidei decreta adulteraret et Judaicam religionem spuriis opinionibus pollueret. Fuitque omnino, quod ad pietatis professionem attinet, talis in eo varietas et confusio, qualis fertur Libycarum esse bestiarum natura, quæ ex diversis animalibus ob aquæ defectum congressis nascuntur. Is ergo potitus C imperio nulla re alia quam diademate et purpura se ostentavit, 870 omni doctrina et disciplina ignominio se repudiata, quod inde sua everti et se melius aliquid doceri posse metueret. Sua vero maximi ducebat, quæ erant prædicere porcorum recens natorum qui præclare adulturi essent aut contra, posse equis calcitrantibus prope assistere, asinos calcitrantes arte quam longissime vitare; de mulis optime judicare, et discernere qui oneribus aut qui sessori commodissime ferendo apti forent, ut nullo pavore consternati eum excuterent; equos solo intuitu dignoscere, qui ad cursum robusti et celeres vel bellica fortitudine mobiles essent futuri; item de ovium et boum fecunditate ac lactis abundantia et de recenti fetu judi- D care, cujus quivis matris esset. Hæc ejus fuerunt prima ætate studia, quibus et postremis suis sese jactavit temporibus. Cum autem paupere vita toleranda adolevisset, omni conatu nixus est ea sese liberare; et aliquando suum tribunum adiit, balba, ut erat, voce eum idcirco compellans. Ibi Athinganus quidam notus tribuno affirmavit paulo post hunc Michaelum et quemdam alium illustrem fore, ac imperio ipso Romanorum potiturum. Ad quam prædictionem tribunus animo ita incaluit ut qui

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(62) Non ad religionem solum, sed universim ad animam pertinent. Goar.

futurum jam quasi in speculo ante oculos cerneret; et 871 occasionem nequaquam repudiandam ratus, quam non facile rursus esset consecuturus, e vestigio aliis omnibus qui et generis splendore et dignitatibus florebant postpositis, hos viros convivio adhibuit, ac vigente compotatione filias adducens iis in matrimonium despondit, ad novam quidem et inopinatam rem principio stupentes, assentientes tamen et paciscentes nuptias, ut qui non hominis, sed Dei hoc esse opus putarent.

A τὸν Μιχαὴλ καὶ τινα ἕτερον περιβοήτους ἔσεσθαι μετ' οὐ πολὺ διηγόρευε, καὶ βασιλείας αὐτῆς ἐπιτυχεῖν οὐκ ἐν μακρῷ τῷ χρόνῳ. Τούτοις ὁ στρατηγὸς τὴν ψυχὴν ἐκθερμανθείς, καὶ τὸ μέλλον ὥσπερ ἐνοπτριζόμενος, οὐκ ἔγνω βραδυτῆσι παρώσασθαι τὸν καιρὸν, οὐ πάλιν τυχεῖν οὐ ῥᾴδιον. Τράπεζα οὖν παρατίθησι, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας καταλιπὼν τοὺς καὶ γένει καὶ ἀξιώμασι διαφανεστέρους, τούτους δὴ τοὺς ἄνδρας εἰς ἑστίασιν συγκαλεῖ, καὶ τοῦ πότου ἀκμάζοντος τὰς θυγατέρας ἄγων ἐδίδου τοῖς ξένοις ὁ στρατηγὸς, καὶ νύμφιους ἔχειν καθωμολόγει, τῷ ξένῳ μὲν καὶ παραδόξῳ τοῦ πράγματος ἐν ἐκστάσει πρότερον γενομένους, ἀποδεχομένους δὲ ὅμως καὶ συγκατατιθεμένους, καὶ θεοῦ ἔργον τὸ τοιοῦτον, οὐκ ἀνθρώπου ὁμολογοῦντας.

Enimvero Michaelus Athingani istius vocem ita auribus hausit, ut qui eam divinæ prædictionis loco reputaret. Altero deinde omine confirmatus, monachi nempe apud Philomblium vaticinio, quod supra retulimus, eo audacius ac ferocius cædem Leoni molitus est. Male se gesserat adversus primum suum benefactorem Bardanium; pejus se gessit adversus secundum, Leonem inquam, qui etiam filium Michaeli ex sacro lavacro susceperat. Quamvis autem Leonem atrocissima nece sustulit, portionem tamen quamdam ad vitæ sustentationem filiis ejus et uxoris ex publicatis ipsius bonis atque possessionibus decidit, pueros quoque de suis aliquot eis donans, quorum uterentur ministerio. Uxorem namque Leonis in monasterium quod dominorum dicitur inclusit, filios mares in 872 Prota insula. Qui cum ibi castrarentur, Theodosius in fata concessit, Constantinus autem, qui alio nomine Basilius dicitur, vocis usu ab exsectione virilium privatus, ejus restitutionem cum Deum flagitavit, tum Gregorium theologiæ nomine illustrem, cujus ibi forte quædam erat statua. Exaudiit eum sanctus ille, visaque est ei imago sacra mane jubens coram quam porrigebat legere. Ac Basilius fidem dicto habens, ingressus fanum, clara purissimaque voce recitavit hæc: Rursum, Jesus meus. Voce itaque recepta traditam a patre sibi impietatem abominatus, gratum se erga sacras imagines præbuit.

B Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπράττετο οὕτως· τὴν δὲ τοῦ ῥηθέντος Ἀθιγγάνου (63) φωνὴν ὥς τινα θείαν πρόῤῥησιν ἐνηχηθεὶς ὁ Μιχαὴλ, δεύτερον δ' οἰωνὸν εἰληφὼς καὶ τὴν κατὰ τὸ Φιλομίλιον τοῦ μοναχοῦ προαγόρευσιν, ὡς ἤδη φθάσαντες εἴπομεν, τῷ τοῦ Λέοντος φόνῳ ἰταμώτερον ἐπέθετο καὶ θρασύτερον, κακὸς μὲν περὶ τὸν πρῶτον εὑρεθεὶς φανείς, ἐκεῖνον δὴ τὸν εἰρημένον Βαρδάνιον, κακίων δὲ περὶ τὸν δεύτερον, φημὶ δὴ τὸν Λέοντα, ὃς καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τοῦ θείου βαπτίσματος υἱοθετησάμενος ἦν (64). Ὅμως δὲ καὶ τὸν Λέοντα, οἰκτίστῳ θανάτῳ κατεργασάμενος ἀπόμοιράν τινα χορηγίας τοῖς τοῦ Λέοντος ἐναποτάττει παισὶ καὶ τῇ τούτων μητρὶ ἐκ τῶν δημευθέντων κτημάτων αὐτοῦ, καὶ τινας τῶν ἑαυτοῦ παίδων πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτοῖς δωρησάμενος, καὶ C τὴν μὲν τοῦ Λέοντος γαμετὴν εἰς τὴν οὕτω λεγομένην τῶν Δεσποτῶν μονὴν ἐνασφαλίζει κελεύσας, τοὺς ἄῤῥενας δὲ τῶν παίδων ἐν τῇ Ηρώτῃ νήσῳ, ὡς εἴρηται. Ὧν κατ' αὐτὴν εὐνουχισθέντων Θεοδόσιος μὲν ἀπεβίω, Κωνσταντῖνος δ' ὁ μετονομασθεὶς Βασίλειος ἀφωνίᾳ μετὰ τὸν εὐνουχισμὸν κατασχεθεὶς ἐδεῖτο μὲν τοῦ Θεοῦ τὴν ἑαυτοῦ λυθῆναι φωνὴν, ἐδεῖτο δὲ καὶ τοῦ ἐν θεολογίᾳ περιωνύμου Γρηγορίου, ἐκεῖσέ που ἀνεστηλωμένου τυγχάνοντος [P. 498]. Ὑπήκουσεν οὖν τῆς αὐτοῦ δεήσεως ὁ ἅγιος, καὶ ὡράθη τῷ Κωνσταντίνῳ φάσκων ὁ θεῖος τύπος· « Κατὰ τὸν ὄρθρον τουτονὶ τὸν κηρὸν λαβὼν ἀνάγνωθι. » Ὁ δὲ πιστεύσας τοῖς λεγομένοις, εἰσελθὼν ἀνέγνω λαμπρᾷ καὶ καθαρωτάτῃ φωνῇ, τὸ « Πάλιν Ἰησοῦς ὁ ἐμός. » Τῆς φωνῆς δὲ λυθείσης αὐτοῦ τήν τε πατροπαράδοτον ἐδδελύξατο ἄνοιαν, καὶ περὶ τὰς θείας D εἰκόντας τὴν εὐγνωμοσύνην μετέθετο.

Verum hæc aliquanto post evenerunt. Cæterum ad Michaelum imperio ita potitum, resque suo arbitratu constituentem Nicephorus nobilis patriarcha epistolam mittit, petens ea sacrarum imaginum instaurationem et pietatis revocationem. Respondet Michaelus se neque ullum decretorum de fide convellere statuisse, neque etiam quidquam eorum quæ tradita jam et confessa haberentur damnaturum

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον· ἤδη δὲ τὴν αὐτοκράτορα τοῦ Μιχαὴλ ἐπανελομένου ἀρχὴν καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ὡς ἐβούλετο διοικοῦντος, ἐπιστολὴν ὁ ἀοίδιμος Νικηφόρος ὁ πατριάρχης ἐκπέμπει, παρακαλῶν ἀπολαβεῖν τὸν ἀσπασμὸν τὰς θείας εἰκόνας καὶ ἀνάκλησιν γενέσθαι τῆς εὐσεβείας. Ἀλλ' ὁ Μιχαὴλ ἀπεκρίνατο μήτε τι κακουργήσων ἐλθεῖν τῶν περὶ πίστεως ἐκτεθειμένων, μήτε μὴν τῶν ἤδη παραδοθέν-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(63) Ἀθιγγάνους παλσμοσκόποις, λεκανομάντεσι, νεφοδιώκταις, γυτευταῖς annumerat Balsamon in canonem 61 Trullanum; et in 65 οἰωνοσκόποις, γνώσταις καὶ ἐγγαστριμύθοις, quasi profanis vaticiniis et superstitiosis divinationibus deditos. Serpentes in sinu gestare, futura prædicere et plurima nugari refert, quæ ne scriptis quidem tradantur digna sunt. Goar.

(64) *Susceperat e baptismo et adoptarat.* Secundum omisit Xylander, cujus ecclesiasticum ritum habet Euchologium. Goar.

των καὶ ἀνομολογηθέντων καταδρομήν τινα ἐργάζεσθαι καὶ καθαίρεσιν. « Ἕκαστος οὖν, φησὶ, τὸ δοκοῦν αὐτῷ ποιείτω καὶ ἐφετὸν, ἀπαθὴς πόνων καὶ ἄγευστος λύπης διατελῶν. » Πλὴν οὐ μέχρι τέλους ταύτην ἐτήρησε τὴν προαίρεσιν ὁ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἀληθὴς Χριστιανὸς γεγονώς· ἀλλ' ὅσον τὰ τῆς βασιλείας αὐτῷ ἐκρατύνετο, τοσοῦτον κακοδαίμονι φύσει καὶ ὠμοτάτῃ τὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν ὁμοφύλων (65) ἀνερρίπιζε πόλεμον, νῦν μὲν τοὺς μοναχοὺς διαπτύων καὶ παντοίοις περιβάλλων δεινοῖς, καὶ ποιναῖς ἐξευρίσκων ποινὰς, νῦν δὲ τοὺς ἄλλους πιστοὺς ἐγκλείων φρουραῖς καὶ ὑπερορίους τιθείς. Ἐντεῦθεν καὶ Μεθόδιον τὸν μετὰ βραχὺ πατριαρχικοῦ θρόνου ἀξιωθέντα καὶ Εὐθύμιον τὸν τηνικαῦτα τῶν Σάρδεων προεδρεύοντα, τῷ αὐτοῦ θελήματι μὴ ὑπείκοντας μηδὲ τὴν τῶν θείων εἰκόνων ἐξαρνουμένους τιμὴν, τῆς πόλεως ἐξώθει, καὶ τὸν μὲν θεῖον Μεθόδιον φυλακῇ παραδίδωσι κατὰ τὴν νῆσον τοῦ Ἀκρίτου (66), τὸν δὲ μακαρίτην Εὐθύμιον διὰ Θεοφίλου τοῦ οἰκείου υἱοῦ θανάτῳ παραδίδωσι, βουνεύροις τυπτόμενον ἀφειδῶς. Ὅσον δὲ τὴν Χριστοῦ κληρονομίαν ἐπίεζε, τοσοῦτον τοὺς Ἰουδαίους ἀνέτους φόρων καὶ ἐλευθέρους ἐτίθει, ἀγαπωμένους καὶ στεργομένους αὐτῷ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διαφερόντως. Προύβάλλετο δ' ὥσπερ τι προκέντημα καὶ ἀρχέτυπον τοῦ οἰκείου βίου πρὸς μίμησιν τὸν τοῦ Κοπρωνύμου βίον, καὶ τοῦτον μιμεῖσθαι εἰς ἄκρον ἐσπούδαζε. Διὸ καὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἔφθασε τῆς ἀσεβείας, ἄρτι μὲν Σάββατον νηστεύειν νομοθετῶν (67), ἄρτι δὲ κατὰ τῶν θείων προφητῶν τὴν γλῶτταν ἐξακονῶν, ἄρτι δὲ τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν ἀθετῶν καὶ τὰ ἐκεῖθεν ἐπηγγελμένα ἀγαθὰ διασύρων, διάβολόν τε μὴ εἶναι ὁλωσὶ σχυριζόμενος ἄτε μηδ' ὑπὸ Μωσέως τούτου παραδεδομένου. Πορνείαν δὲ κατησπάζετο, καὶ τὸν ἐπὶ πᾶσι δεῖν ὀμνύναι Θεὸν ἐνομοθέτει (68), καὶ τὸν Ἰουδαν ἀκολάστῳ γλώσσῃ τάττων μετὰ τῶν σωζομένων. Τὴν [P 499] ἑορτὴν τοῦ σωτηρίου Πάσχα κακῶς καὶ παρὰ καιρὸν χλευάζων τιμᾶσθαι, καὶ ὡς Ἑλληνικὴν τάχα παίδευσιν διαπτύων τὴν ἡμετέραν καὶ θείαν παίδευσιν τοσοῦτον ἀποστρεφόμενος ὡς μηδὲ τοὺς νέους παιδοτριβεῖσθαί που συγχωρεῖν, ἵνα μήτε τῇ αὐτοῦ ἀλυγίᾳ ἀντιστῆναί τις ἔχῃ ποτὲ καὶ διελέγξαι, μήτε πάλιν τῷ τάχει τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῇ τῆς γλώττης ῥύμῃ φερόμενος διὰ τῆς παιδεύσεως τὰ δευτερεῖα τοῦτον φέρειν καταναγκάσειε. Τοσοῦτον γὰρ ἤργει πρὸς τὴν μῖξιν τῶν γραμμάτων ἐκεῖνος καὶ τὴν τῶν συλλαβῶν ἀνάγνωσιν, ὡς ῥᾷον ἄν τις διῆλθε βιβλίον ἢ αὐτὸς τῇ βραδυτῆτι τοῦ νοῦ τὰ τοῦ οἰκείου στοιχεῖα ὀνόματος.

A vel mutaturum : quivis secure id sequeretur atque ageret quod sibi probaretur atque liceret. Non tamen in hoc proposito perseveravit, quippe qui ne initio quidem verus fuit Christianus. Sed quamdiu imperium tenuit, bellum **872** Christianis et gentilibus eorum animo malo atque crudelissimo movit, modo monachos despuens, eosque varie affligens, aliaque in eos super alia statuens supplicia, modo alios pios in carceres conjiciens extorresve agens. Inter hos Methodium, qui non multo post ad solium patriarchæ evectus est, ac Euthymium, eo tempore Sardium præsulem, quod suæ voluntati non obsequerentur neque sacris imaginibus deberi honorem diffiterentur, urbe ejecit. Et Methodium quidem in insula Acritæ iu B custodiam dedit, beatum vero Euthymium opera filii ejus Theophili flagris necavit. Quantum vero Christi patrimonio incommodi dabat, tantum tributi immunitatis et libertatis donationibus Judæos sublevabat, sibi supra omnes homines dilectos. Exempli loco quod imitaretur ac pro stimulo quasi haberet, vitam Copronymi sibi proposuit, summoque eam studio æmulatus ad summum impietatis perrexit. Itaque modo Sabbati jejunium præcipere, modo linguam contra divinos vates acuere, modo futuram resurrectionem infitiari et bona quæ ex ea nobis promittuntur deridere, modo diabolum ullum esse negare, quod nihil de eo Moses tradiderit. Idem et scortationes magni fecit, et de Deo qui supra omnia est jurando legem tulit, et inter beatos Judam effreni lingua numeravit. **874** Quin C et Pascha male et intempestive a nobis festum celebrari dixit, et omnino nostram rerum sacrarum institutionem ut Græcanicam est detestatus. Litteraturam quoque adeo est aversatus ut ne pueros quidem ea permiserit erudiri, ne vel væsaniæ ipsius coarguendæ atque refellendæ instrumenta alii inde pararent, vel disciplina adjuti, cum oculorum ac linguæ velocitate in legendo uterentur, ipsi palmam ejus rei præriperent. Adeo enim in litteris componendis tardus erat et syllabis conficiendis, ut librum alius facilius perlegeret quam ipse sui nominis elementa recenseret.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρείσθω ὡς καὶ ἄλλοις ἱκανῶς ἐστηλιτευμένα, ἡ δ' ἱστορία ἐχέσθω τῶν ἐφεξῆς. Κατὰ γὰρ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἀρχὴν εἰληφὼς ἐξ Ἀνατολῆς παντοίων ἐνέπλησε τὴν οἰκουμένην κακῶν, φθόρον δὲ πολὺν τῶν ἀνθρώπων καὶ παρὰ τοῦτο ὀλιγανδρίαν εἰργάσατο. Θωμᾶς ἦν

D Sed his omissis quæ in ejus opprobrium sunt ab aliis satis copiose exposita, historiam pertexamus ac bellum civile narremus, quod eo tempore in Oriente exortum, omnis generis mala orbi terrarum intulit, magnaque mortalium internecione edita hominum penuriam effecit. Princeps ejus

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(65) *Gentilibus eorum*, vel suis gentilibus : nam de Judæis intelligi non posse, ex sequentibus liquet. Xyl.

(66) In Propontide, juxta Protem dictam. Goar.

(67) Sabbato jejunare nefas Græci ducunt ex canonum apostolorum nomine evulgatorum 66. Goar.

(68) Hoc ita intelligo, noluisse eum Christum in formula juramenti et sanctos nominari, sed Judaico more Creatorem mundi voluisse, illo circumscripto, jurari. Xyl.

fuit Thomas, de quo duplex fertur sermo. Quidam hunc obscuris majoribus ortum atque pauperibus ferunt, iisque barbaris ; diuque in pauperiate vixisse, victum labore manuum suarum parantem, nonnunquam etiam servilibus ministeriis. Deinde patria relicta eum Cpolin venisse, ibique famuli loco a quodam senatorii ordinis assumptum eo libidinis ac fœditatis progressum, ut heri quoque lectum polluere ausus **875** fuerit. Qua re detecta, cum ignominiam non ferret ac pœnas præterea talia facinora aggressis constitutas metueret, ad Agarenos perfugisse : quibus cum se satis probasset continentibusque actionibus per longum tempus fidem confirmasset (annos enim 25 apud eos exegit, sancta Christianorum ejurata religione Moamedicam detestabilem impietatem amplexus), ab iis bellicæ cuidam phalangi præfectum ac contra Christianos missum fuisse, pollicitum se Romanum imperium in illorum potestatem redacturum. Ac ne Romani fraudem struenti ut alienigenæ et diversam religionem colenti fidem non haberent, Constantinum sese eum nominasse, Irenes filium, quem ob ingenii morumque perversitatem et malitiam mater jampridem oculis imperioque orbaverat morsque jam tum vivis exemerat. Hæc prior est et multis credita narratio. Alii hunc Thomam eum affirmant qui quondam in familia Bardanii fuerit, ac de **876** quo monachus Philomelii sit vaticinatus, et quem Leo imperator fœderatorum cohorti præposuerit. Eum ergo Thomam, cum interfectum a Michaelo Leonem cognovisset, partim ut benefactorem ulcisceretur, partim ut suum animum exsatiaret (nam ab adolescentia usque ei cum Michaelo inimicitiæ intercesserant), simul et monachi istius de eo prædictionis metuentem exitum, arma contra Michaelum sumpsisse. Primo Orientales copias, apud quas degebat, concitavit, exercitumque minime imbellem aut exiguum, sed grandem fortemque collegit, omnibus qui quocunque modo arma ferre possent ad militiam vocatis. Horum alii vi coacti castra Thomæ sequebantur, alii benevolentia erga cum ducti, nonnulli spe prædæ, quidam etiam odio in Michaelum. Is enim omnibus invisus erat ob morum perversitatem, et quod se ducem Athinganæ sectæ præbebat, nec non propter linguæ balbutiem et mollitiem. Nam Thomas tametsi alterum pedem habebat mutilum ac genere barbarus erat, tamen ob canitiem venerabilis, aditu et in congressu facilis atque civilis, quæ gratissima sunt militari multitudini, neque quoquam corporis fortitudine posterior habebatur. Is ergo Oriente occupato,

A τῆς ἀποστάσεως ἔξαρχος, περὶ οὗ διττοὶ φέρονται λόγοι, ὧν ὁ μὲν εἰς ὁρμᾶσθαι τοῦτόν φησιν ἐξ ἀσήμων γονέων καὶ πενιχρῶν καὶ τὸ γένος βαρβάρων, ἐπὶ πολὺ δὲ πενίᾳ συζῆν, διὰ τῆς τῶν χειρῶν ἐργασίας τὰ πρὸς τὸ ζῆν ποριζόμενον, ἐνίστε δὲ καὶ θητεύοντα· εἶτα τὴν ἐνεγκοῦσαν ἀπολιπόντα καὶ πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ταύτην πεφοιτηκότα, καί τινι τῶν συγκλητικῶν εἰς ὑπηρεσίαν προσληφθέντα, ἐς τοσοῦτον ἀκολασίας ἐληλακέναι καὶ ὕβρεως ὡς καὶ αὐτὴν κατατολμῆσαι τὴν δεσποτικὴν καθυβρίσαι εὐνήν. Καὶ ἐπεὶ ἐφωράθη, μὴ οἷός τε ὢν τὰ ὀνείδη φέρειν, δεδοικὼς δὲ καὶ τὰς ἐπηρτημένας ποινὰς τοῖς τῶν τοιούτων τολμηταῖς, φυγὰς πρὸς τοὺς Ἀγαρηνοὺς γίνεται· καὶ τούτοις πίστιν ἱκανὴν δεδωκὼς ἔκ τε τοῦ καταλλήλαις χρᾶσθαι πράξεσι καὶ ἐκ τοῦ χρόνου

B βεβαιῶσαι τὰ ἔργα (ἔτος γὰρ πέμπτον καὶ εἰκοστὸν διηνύσθη τούτῳ ἐν τῇ πρὸς ἐκείνους διατριβῇ) καὶ ἐκ τοῦ τὴν ἱερὰν τῶν Χριστιανῶν ἀπομόσασθαι θρησκείαν καὶ τῇ τοῦ ἐπαράτου προστεθῆναι Μωάμεδ, πολεμικῆς τινος φάλαγγος ἀποδείκνυται ἀρχηγὸς καὶ κατὰ Χριστιανῶν ἐκπέμπεται, τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν ὑπὸ τὴν αὐτῶν θεῖναι χεῖρα καθυποσχόμενος. Καὶ ἵνα μή τινα ὡς ἀλλόφυλος καὶ ἀλλόπιστος ἐμποδισπὸν ἔχῃ ἀπιστούμενος ὑπὸ Ῥωμαίων (69), Κωνσταντῖνον ἑαυτὸν ἐπεφήμιζεν εἶναι τὸν τῆς Εἰρήνης υἱόν, ὃν ἡ μήτηρ διὰ τὸ κακόηθες καὶ τὸ τοῦ τρόπου ὕπουλον καὶ κακόηθες πάλαι μετὰ τῆς βασιλείας καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπεστέρησε, τηνικαῦτα δὲ καὶ τὸν βίον ἐτύγχανε καταστρέψας. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος καὶ πολὺς οὕτως ἔχειν

C περὶ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως πιστεύεται λόγος· ἄτερος δὲ τοῦτον εἶναί φησι τὸν Θωμᾶν τὸν τῷ Βαρδανίῳ πάλαι συνόντα, περὶ οὗ καὶ ὁ ἐν τῷ Φιλομιλίῳ μοναχὸς τὴν πρόῤῥησιν ἀπεφοίβασε, [P. 500] παρὰ τοῦ βασιλέως δὲ Λέοντος ἀναχθέντα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τῶν φοιδεράτων τάγματος. Ὅς ἐπεὶ μεμαθήκει τὸν Λέοντα ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ ἀνῃρῆσθαι, ἐκδικῶν τάχα τὸν εὐεργέτην, ὁμοῦ δὲ καὶ θυμὸν ἴδιον ἐμπιπλὰς (ἐτύγχανε γὰρ πῶς ἐξ ἡλικιωτῶν διαφερόμενος πρὸς τὸν Μιχαήλ), ἅμα δὲ καὶ τὰς περὶ αὐτοῦ τοῦ ἐν τῷ Φιλομιλίῳ μοναχοῦ προῤῥήσεις φοβούμενος, χεῖρα ἐναντίαν κινεῖ, τοῦ τῶν ἀνατολικῶν ἀρξάμενος θέματος, ὅπη δὴ καὶ διέτριβε, δύναμιν οὐκ ἀγεννῆ τινα καὶ μικρὰν, ἀλλὰ βαρεῖαν καὶ ἀνδρώδη συνηθροικὼς, πάντα τὸν ὅπλον τὸ οἱονοῦν κινεῖν δυνάμενον ἔπεσθαί οἱ καταναγκάσας, ὃν

D μὲν βίᾳ, ὃν δὲ φιλίᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν, ὃν δὲ καὶ ἐλπίδι διαρπαγῆς λαφύρων, ὃν δὲ καὶ τῷ πρὸς τὸν Μιχαὴλ μίσει· ἐτύγχανε γὰρ οὗτος ὑπὸ πάντων διὰ σκαιοτροπίαν μισούμενος, καὶ διὰ τὸ τῆς τῶν Ἀθιγγάνων θιασώτην εἶναι· αἱρέσεως, καὶ διὰ τὴν τῆς γλώττης τραυλότητα, καὶ δι' ἀνανδρίαν καὶ μαλακίαν

XYLANDBI ET GOARI NOTÆ.

(69) Verba *fraudem struenti* in interpretatione de meo addidi connectendæ historiæ causa. Videtur enim, si modo nihil excidit et narratio integra est, Thomas hoc egisse, ui a Romanis summæ rerum præfectus exercitus eorum aut urbes et provincias Agarenis proderet. Xyl. — Falso Xylander, *imperiumque Romanum ipsis*, id est, Agarenis, *subjecturum*. Quibus enim deinceps Romanus imperaret, aut quo commodo ductus se Saracenis subjiceret? Verius reponendum, post proditos Saracenis Romanos fines tyrannum *Saracenorum proprium principatum ipsis solummodo subjectum relicturum promisisse*, ne quam in posterum a Romanis molestiam paterentur. Goar.

συμπεισθέντων αὐτῷ συστρατεύεσθαι. Ὁ Θωμᾶς γὰρ εἷ καὶ τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν εἶχε πεπηρωμένον καὶ τὸ γένος βάρβαρος ἦν, ἀλλ' οὐν τῇ γε πολιᾷ αἰδέσιμος ἐτύγχανεν ὤν καὶ τὸ εὐπροσήγορον καὶ ἀστεῖον εἶχεν, ἅπερ φιλεῖ ὁ στρατιώτης λαὸς, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ γενναιότητα σώματος οὗ τινος ἐφαίνετο δεύτερος. Οὗτος τοίνυν ὁ Θωμᾶς πᾶσαν τὴν Ἑω παραλαβὼν, καὶ τοὺς τῶν δημοσίων πράκτορας φάρων ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, καὶ μεγαλοφροσύνῃ καὶ ἐπιδόσει ἄκρᾳ χρησάμενος, πολὺς ἐκ μικροῦ γέγονε καὶ ἐξ ἀσθενοῦς ἰσχυρός τοὺς μὲν γὰρ ἦγε πειθοῖ καὶ φιλίᾳ, ὁπόσοις ὁ τῶν καινῶν πραγμάτων καὶ τοῦ φιλοπλουτεῖν ἔρως ἐνῆν; τοὺς δὲ ἀνάγκᾳ καὶ βίᾳ ὑπήγετο, ὅσοις δὴ τὰ τῶν ἐμφυλίων στάσεων κατὰ ἐμισεῖτο. Ἐντεῦθεν οἱ ἐμφύλιοι ἀναῤῥηγνύμενοι πόλεμοι, καὶ οἷόν τινες ποταμοῦ καταῤῥάκται φερόμενοι, οὐχ ὕδασιν, ἀλλ' αἵμασι τὴν γῆν κατέκλυζον. Πᾶσα μὲν οὖν ἡ Ἀσία πορθουμένη καὶ ληϊζομένη ἐδυσθανάτα, τῶν ἐν αὐτῇ πόλεων τῶν μὲν προστιθεμένων τῷ Θωμᾷ διὰ τὸν φόβον, τῶν δ' ὅσαι τὰ πιστὰ τῷ κρατοῦντι ἐτήρουν λεηλατουμένων καὶ ἀνδραποδιζομένων. Καὶ τὰ μὲν τῆς Ἀσίας ἅπαντα ὑπήκοα γέγονε τῷ ἀποστάτῃ, ἐξῃρημένου τοῦ θέματος τοῦ Ὀψικίου (τούτου γὰρ στρατηγῶν ὁ Κατάκηλας διετήρησεν ἄχρι τέλους τῷ βασιλεῖ εὔνοιαν), ἔτι δὲ καὶ τοῦ τῶν Ἀρμενιακῶν· καὶ τούτου γὰρ στρατηγὸς ὢν ὁ Ὀλβιανὸς εὔνοιαν ἐτήρησε τῷ βασιλεῖ. Οἵστισιν ἀπονέμων ἀμοιβὰς ὁ βασιλεὺς τὸ εἰς τὸ βασιλικὸν ταμιεῖον εἰσαγόμενον δημόσιον τέλος, ὃ καπνικὸν καλεῖν εἰώθασιν, ἐδωρήσατο. Μανθάνουσι δὲ τοῖς Ἀγαρηνοῖς τὴν ἐμφύλιον στάσιν χαίρειν ἐπῆει καὶ σκιρτᾷν· καιροῦ γὰρ λαβόμενοι πᾶσαν νῆσον καὶ χώραν κατέτρεχον ἀδεῶς. [P. 501] Δείσας οὖν ὁ Θωμᾶς ὡς μὴ πτοηθέντες οἱ σὺν αὐτῷ στρατιῶται τὴν τῶν Ἀγαρηνῶν ἔφοδον, λείαν, ὡς εἴρησαι, ποιουμένων πάντα τὰ ἐν ποσὶ καὶ αἰχμαλωτιζόντων τὰ προστυχόντα, καταλιπόντες αὐτὸν οἰχήσονται, δέον ἐγνώκει τέως ἀναχαιτίσαι τὴν αὐτῶν ὁρμὴν δι' ἐπιφανείας αὐτοῦ, καὶ τῷ πλήθει τῶν ἑπομένων δυνάμεων ἐκπλῆξαί τε καὶ πρὸς εἰρήνην αὐτοὺς ἐκκαλέσασθαι. Ὃ καὶ συνέβη· ἄρτι γὰρ τοῖς Σαρακηνοῖς τὴν Ἑω ληϊζομένοις αἰφνίδιος ἐπιφανεὶς ἐξέπληξε, καὶ εἰς λόγους ἐλθὼν ἐσπείσατο, ὑποσχόμενος προδοῦναι τούτοις τὰ Ῥωμαίων ὅρια, καὶ τὴν αὐτῶν αὐτοῖς ὑποχείριον θέσθαι ἀρχήν. Ἀπαλαγεὶς δὲ τοῦ ἀπὸ τούτων δέους βασιλέα ἑαυτὸν ἀνεῖπε καὶ διάδημα τῇ κεφαλῇ περιέθετο, καὶ αὐτοκράτωρ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀναγορεύεται παρὰ τοῦ τηνικαῦτα τὴν ἐκεῖσε ποιμαίνοντος Ἐκκλησίαν Ἰώβ. Χεῖρα δὲ πολλὴν αὐτός τε συλλέγει καὶ παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν λαμβάνει, οὐ μόνον δὲ τῶν προσοίκων ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκ τῆς περαίας Λίγυπτίων, Ἰνδῶν, Περσῶν, Ἀσσυρίων, Ἀρμενίων, Χαλδαίων, Ἰβήρων, Ζιχῶν (70) καὶ Καβήρων (71). Τούτοις ἅπασι κατοχυρωθεὶς καὶ ἑαυτὸν

publicorum tributorum exactoribus in suam redactis potestatem, animi magnitudine 877 et rebus secundissimis usus, magnus de parvo deque imbecillo potens factus est, alios favore sibi et persuadendo adjungens, quos rerum novarum et opum cupiditas ei conciliabat, alios vi subigens, quibus civilium bellorum mala exosa erant. Eo initio civilia bella erupere et quasi fluminis præcipites decursus ruentia, non aqua sed sanguine terras inundaverunt. Tota Asia vastationibus ac depræ-dationibus misere affligebatur, urbibus aliis Thomæ se ob metum adjungentibus, aliis quod fidem imperatori servarent direptis atque in servitutem actis. Potitus est auctor rebellionis tota Asia, solis Opsicianis et Armeniacis demptis, quorum his Olbianus, illis Catacelas præfecti ad extremum usque in fide imperatoris perseveraverunt. Ideoque imperator referendæ gratiæ causa publicum vectigal, quod Fumarium dicitur et in ærarium principis inferri solebat, iis dono dedit. Interim Agareni bello civili Romanorum cognito gaudio exsultare, eamque occasionem suam facere, et omnes regiones secure incursionibus infestare, obvia quæque deprædari et capere. Itaque metuens Thomas ne a suis metu impetus Agarenorum territis deseretur, reprimere eos, iisque cum 878 tantis suis copiis superveniendo terrere adque pacem componendam adigere intendit. Atque id consilium successit: subito enim superveniens Agarenis Orientem populantibus eos terruit, habitoque colloquio pacem pepigit, pollicitus se fines Romanorum ipsis subjecturum imperiumque Romanum ipsis subjectarum. Proinde metu Agarenorum liberatus imperatoris nomen sibi arrogavit, diadema suo capiti imposuit, estque Antiochiæ ab ejus temporis pastore Ecclesiæ Antiochenæ Jobo imperator declaratus. Manum porro militum validam cum ipse coegit tum ab Agarenis accepit, non ex nostris modo vicinis collectam, sed etiam ex remotioribus, Ægyptiis, Indis, Persis, Assyriis, Armeniis, Chaldæis, Iberis, Zichis, Cabiris. His omnibus munitus atque stipatus optimum factum existimavit eum in filium adoptatum imperii socium adjutoremque asciscere et nomen mutare Inde profectus totum ferebat agebatque Orientem. Imperator his cognitis, se quoque ad resistendum bello paravit, copiasque nequaquam certamini pares cum duce emisit; quas congressus prælio Thomas penitus dissipavit, parte occisa, parte in fugam conjecta. Post hæc licentiam nactus suas validius confirmavit, naves ad pugnam aliasque frumento et equis vehendis aptas construens. Quin et imperatoriam 879 classem in suam potestatem redegit, omnesque naves ad Lesbum congregavit. Deinde cum octoginta hominum

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(70) Inter Sarmatas Asiaticos Ζίγχους numerat Ptolemæus Geogr. 5, 9. Russis, Chasaris et Patzinacibus Chersonesiis vicinos locat Constantinus c. 6, eosque Ζίχους vocat. GOAR.

(71) Hos Scythis adjungit Stephanus ex sententia Eudoxi. Cabaros vocat Constantinus c. 39 et 40 GOAR.

millibus Abydum petiit, inde trajecturus, in itinere omnia populatus, inque cinerem redactis non humilibus modo et captu facilibus, sed et loco optimo sitis ac expugnatu difficilimis castris. Erat quoddam castellum munitum loci natura, quod imperatori fidem servabat. Ad hoc capiendum adoptivus ille filius Thomæ a patre missus, dum audacius et nullo suorum instructo ordine equitat, hostibus nudum castellum opinatus, in insidias Olbiani delapsus atroces temeritatis pœnas dedit. Nam caput ejus præsectum Olbianus ad imperatorem, isque ad Thomam ferociter ac superbe invadentem misit. Thomas filii capite accepto nihil de ferocia diminuens, a loco cui Horcosium (a juramentis, ut videtur) nomen est in Thraciam trajicit, nocte ad hoc usus, qua luna ob suum cum sole coitum non lucet. Verum ea res Michaelo curæ fuerat; utque ejus adventum præveniret, urbes refecerat, milites confirmaverat, et loca infirmiora muniverat. Quanquam nullum ejus diligentiæ fructum cepit. Simul enim atque ad urbem rediit et in Thraciam Thomas appulit, universi ab imperatore ad Thomam defecerunt parati cum eo Cpolin oppugnatum proficisci. Imperator, quantum ejus fieri potuit, exercitum copiasque, **880** ut videbatur, non contennendas conduxit; easque ducibus Catacela et Olbiano factis tyranno obviam misit. Res quoque maritimas summo conatu procuravit. Sed instar torrentis alto monte decurrentis irruens tyrannus Thomas terra marique exercitus imperatoris profligavit, tantumque ei terrorem incussit, ut is ferream catenam ab arce ad oppositum oppidulum extenderit, ut interiore hostem mari arceret. Vivebat tum Scyri, quæ una Gycladum insularum est dux quidam, Leonis imperatoris consobrinus, eo relegatus a Michaelo, quod ei cædem Leonis sæpius libere in faciem exprobasset. Hunc in societatem suam adscitum Thomas duodecim milibus terræstrium copiarum præficit. Classem quoque adornat aliumque ei ducens præficit. Utrumque ad tentandam Cpolin mittit quasi præcursores, ex re fore judicans, si urbs simul terra marique oppugnaretur. Cum et terrestres et navales copiæ simul ad Blachornensem portum pervenissent, perrupta ferrea ista catena urbs undique oppugnari cœpta est. Supervenit paulo post etiam Thomas. Quamvis autem urbem undique strenue oppugnaret, nihil tamen memorabile effectum est, iis qui intus erant fortiter propugnantibus et machinas **881** oppugnatorias repellentibus. Speraverat enim Thomas sibi, simul atque ad urbem accessisset, a civibus odio Michaeli portas reseratum iri; itaque et Gregorium præmiserat, uti retulimus, ipseque cum omnibus copiis et adoptitio filio suo Anastasio, qui recens vita monastica deserta ad profanam desciverat, subsecutus fuerat.

περιφράξας ἄριστον ἐνόμισεν εἶναι καὶ βοηθὸν καὶ συνεργὸν τῆς ἀρχῆς προσλαβέσθαι, τήν τε ἑαυτοῦ κλῆσιν ἀλλάξασθαι καὶ υἱὸν εἰσποιησασθαι (72). Ἐκεῖθεν ὁρμηθεὶς ἅπασαν ἐδῄου καὶ ἐπόρθει τὴν Ἀνατολήν. Ἃ δὴ ὁ βασιλεύων ἀκηκοὼς καὶ αὐτὸς πρὸς ἀντιπαράταξιν ἠτρεπίσθη. Καὶ στρατιὰν καὶ στρατηγὸν οὐκ ἀξιόμαχον πρὸς αὐτὸν ἀποστέλλει, ᾗτινι συρράγεὶς ὁ Θωμᾶς ἄρδην ἠφάνισε, μέρος μὲν τῆς δυνάμεως ἀνελών, τὸ δ' ἄλκο τρεψάμενος εἰς φυγήν. Καὶ λοιπὸν ἀδείας τυχὼν διετίθετο τὰ καθ' ἑαυτὸν κραταιότερον, ναῦς ἐξαρτύων πολεμικὰς καὶ ἑτέρας σιταγωγοὺς καὶ ἱππαγωγούς. Γίνεται δὲ καὶ τοῦ βασιλικοῦ στόλου κύριος, καὶ πρὸς τὴν Λέσβον ἅπαν ἀθροίζει τὸ ναυτικόν. Αὐτὸς δὲ ὀκτὼ μυριάδων ἀρχων στρατοῦ ἐπὶ Ἄβυδον ἧκει ὡς ἐκεῖθεν εἰς τὴν περσίαν διαβησόμενος, πάντα τὰ ἐν παρόδῳ καταδραμὼν, καὶ σποδὸν ποιήσας οὐ τὰ ταπεινὰ καὶ εὐχείρωτα καὶ εὐάλωτα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπικρότατα καὶ δυσάλωτα. Ἦν δέ τι χωρίον ἐρυμνὸν τὴν εἰς τὸν βασιλέα πίστιν τηροῦν, καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸν εἰσποίητον ἐκπέμπει υἱόν· ὁ δὲ θρασέως ἱππαζόμενος καὶ ἀτάκτως τῷ οἴεσθαι γυμνὸν ἀντιπάλων εἶναι τὸ χωρίον λόχῳ δή τινι περιπίπτει τοῦ Ὀλβιανοῦ, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐποτμηθεὶς ἔματε μὴ θρασόνεσθαι. Τὴν μὲν κεφαλὴν τοῦ διελαίου ἐκείνου ἔπεμψε τῷ βασιλεῖ ὁ Ὀλβιανὸς οὗτος δὲ πάλιν Θωμᾷ τῷ ἐκείνου πατρὶ μετὰ βρυάγματος βαίνοντι καὶ μεγαλαυχουμένῳ. Ἥνπερ οὗτος δεξάμενος, καὶ κατὰ μηδὲν τοῦ φρονήματος ὑπενδοὺς, πρὸς τὴν Θρᾴκην ἀπὸ τοῦ χωρίου ὃ καλοῦσιν Ὁρκώσιον περαιοῦται, νύκτα κατατηρήσας συνοδικήν. [P. 502] Ἔμελε δὲ περὶ τούτου τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ, καὶ τὴν ἐκείνου προλαβὼν περαίωσιν αὐτὸς τά τε πολεις ἀνελάμβανε καὶ τοὺς στρατιώτας ἐστήριζέ καὶ τὰ ἀσθενῆ τῶν χωρίων ὠχύρου, κἂν μηδὲν ἐκ τῆς τοιαύτης σπουδῆς ἀπώνατο, ἅμα τῇ ἐκείνου πρὸς τὴν πόλιν ὑποστροφῇ καὶ τῇ τοῦ Ἱλωμᾶ περαιώσει πάντων τὴν ἐκείνου πίστιν ἀπαρνησαμένων καὶ προσκεχωρηκότων τῷ ἀποστάτῃ καὶ μετ' αὐτοῦ στρατεῦεσθαι κατὰ τῆς βασιλιδος προθυμουμένων. Ὁ δὲ βασιλεὺς κατὰ τὸ ἐγχωροῦν στρατὸν ἀγηοχὼς καὶ δύναμιν τῷ δοκεῖν ἀξιόλογον συστησάμενος, στρατηγούς τε ἐπιστήσας αὐτῇ τόν τε ῥηθέντα Κατάκηλαν καὶ τὸν Ὀλβιανὸν, ἐπαφίησι κατὰ τοῦ τυραννου. Ἐπεμελεῖτο δὲ καὶ τῶν κατὰ θάλασσαν, ὡς ἀνυστὸν ἦν. Ὥσπερ δέ τις χείμαῤῥος ἐξ ὑψηλῶν ὀρέων ὁ τύραννος ἐπελθὼν τήν τε κατὰ χέρσον δύναμιν καὶ τὴν κατὰ θάλασσαν διεσκέδασε. καὶ τοσαύτην ἐνέθηκε πτοίαν τῷ βασιλεῖ ὡς καὶ σιδηρᾶν ἅλυσιν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως εἰς τὸ καταντικρὺ πολίχνιον ἀποτεῖναι, τὴν ἔσωθεν ἄβατον τηροῦσαν θάλασσαν. Ἦν δέ τις στρατηγὸς ὑπερόριος ἐν Σκύρῳ τῇ νήσῳ (μία δὲ αὕτη τῶν Κυκλάδων), ἀδελφιδοῦς μὲν τυγχάνων Λέοντος τοῦ βασιλέως, τούτου δὲ ἀναιρεθέντος παῤῥησιασάμενος ποκλάκις καὶ τὸν Μιχαὴλ εἰς πρόσωπον ὀνειδίσας διὰ τὸν φόνον, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ὑπεροψίαν κατα-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(72) Quemnam? et quidem mox rursum mentio fit hujus adoptati filii. Sed ne Zonaras quidem cum nominat. Id quidem ait, Balbum sibi Constantini nomen sumpsisse. Xyl.

κριθείς. Τουτον προσεταιρισάμενος ὁ Θωμᾶς στρατεύματός τινος κατὰ γῆν ὡσεὶ χιλιάδων δέκα ἀναδείκνυσι στρατηγόν· καὶ τὸν κατὰ θάλατταν δὲ στόλον εὐτρεπισάμενος καὶ ἕτερον αὐτῷ ἐπιστήσας στρατηγὸν, οἱόν τινας προδρόμους ἐξέπεμξε κατὰ τῆς βασιλίδος, διά τε γῆς καὶ θαλάσσης ὠφέλιμον εἶναι κρίνας ποιεῖσθαι τὰς προσβολάς. Οὗ γενομένου, καὶ κατὰ ταυτὸν ἀναφανέντων των τε ναυτικῶν καὶ πεζικῶν δυνάμεων ἐν τῷ πρὸς Βλαχέρναις κόλπῳ, ἀντισχεῖν ὅλως μὴ δυνηθείσης, ὡς εἴρται, τῆς ἐκτεταμένης σιδηρᾶς ἀλύσεως, προσβολαὶ τοῖς τείχεσι παντα χόθεν ἐγίνοντο. Ἐπῆλθε δὲ μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Θωμᾶς, καὶ ἐνεργὸς πάντοθεν ἐγίνετο ἡ πολιορκία. Οὐδὲν δὲ ὅ τι καὶ λόγου ἄξιον ἐπράττετο, τῶν ἔνδον εὐρώστως ἀμυνομένων καὶ τὰς ἐλεπόλεις ἐκκρουομένων. Ἤρετο μὲν γὰρ ὁ Θωμᾶς ἅμα τε ἐπιφανῆναι τῇ βασιλίδι καὶ ἅμα τοὺς πολίτας ἀναπετάσει αὐτῷ τὰς πύλας διὰ τὸ πρὸς τὸν Μιχαὴλ μῖσος, καὶ διὰ τοῦτο τόν τε Γρηγόριον (73), ὡς εἴπομεν, πρότερον ἔπεμψε, καὶ αὐτὸς πανσυδὶ μετὰ καὶ τοῦ υἱοθετηθέντος αὐτῷ Ἀναστασίου, ἄρτι τὸν μοναχικὸν ἀρνησαμένου βίον καὶ πρὸς τὸν κοσμικὸν ἀποκλίναντος, κατόπιν ἐπηκολούθησεν· ὡς δὲ οὐδὲν τῶν κατ' ἐλπίδας αὐτῷ ἀπήντησεν, ἀλλὰ καὶ ὕβρεσι μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἔνδον ἐπλύνετο, τότε μὲν παρεμβολὴν ἐν τοῖς Παυλίνου, ἔνθα τὸ τῶν θαυματουργῶν Ἀναργύρων (74) τέμενος ἵδρυται, [P. 503] ὀχυρὰν ἐπήξατο, λαὸν δὲ πεπομφὼς ἄχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ τοῦ Ἱεροῦ ἀπεπειρᾶτο τῶν πολιχνίων, εἴ πως αὐτὰ προσαγάγοι καὶ μή τινα κατὰ νώτου ἔχοι ἐχθρόν. Ταῦτα δὲ κατιστησάμενος, καί τινας ἡμέρας εἰς παρασκευὴν δοὺς ἑαυτῷ, ὡς ἔκ τινος ἀπόπτου κατεῖδε τὸν μὲν Μιχαὴλ τὸ πολεμικὸν σημεῖον ἐπὶ τοῦ στέγους τοῦ τῆς Θεοτόκου τοῦ ἐν Βλαχέρναις πεπηγότα ναοῦ, κἀκεῖθεν τὴν κατὰ τῶν ἐναντίων ἰσχὺν ἐξαιτούμενόν τε καὶ προσλαμβάνοντα, τὸν υἱὸν δὲ αὐτοῦ Θεόφιλον πάντα τὸν τῆς πόλεως περίβολον μετὰ τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ ὑπ' αὐτὸν τάγματος περικυκλοῦντα, τό τε ζωοποιὸν τοῦ σταυροῦ ξύλον ἐπιφερόμενον καὶ τὴν ἐσθῆτα τῆς πανάγνου Θεοτόκου (75), εἰς πολλὴν τῶν πραγμάτων ἐνέπιπτε δυσελπιστίαν καὶ παντοίως ταῖς γνώμαις ἐγίνετο. Οὐκ ἔχων δ' ὅ τι καὶ πράξειεν, ἄλλως τε δὲ καὶ ὄχλῳ τοσούτῳ θαρρῶν τὸ ὅλον διὰ μάχης κριθῆναι ἠπείγετο. Ὅθεν τῇ ἑξῆς ἅμα φωτὶ σημάνας τὸ ἐνυάλιον τοὺς ἄνδρας ἐξῆγε. Καὶ τῷ μὲν υἱῷ τὸν κατὰ τὸ χερσαῖον τεῖχος ἐπέτρεψε πόλεμον, αὐτὸς δὲ τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως ἔχων καὶ τὰς καρτερὰς ἐλεπόλεις καὶ μηχανὰς κατὰ τοὺς τῶν Βλαχερνῶν πύργους ἐποιεῖτο τὴν προσβολήν, κλίμακάς τε προσφέρων τοῖς τείχεσιν ἀναλόγους τῷ ὕψει, καὶ ἀλλαχοῦ μὲν χελώνας, ἀλλαχοῦ δὲ κριούς· τοξεύμασι δὲ καὶ πετροβόλοις πανταχόθεν

A Ut vero nihil exspectationi ejus consentaneum evenit, sed contumeliis quoque est ab oppidanis affectus, ibi tum castra in loco qui Paulini dicitur, ubi mirificorum Anargyrorum templum est, admodum muniit, misitque exercitum ad mare usque Euxinum et ad Hierum, oppidula ad defectionem sollicitans ne quem a tergo hostem relinqueret. His ita constitutis, dum apparatui aliquot dies impendit, ex specula quadam videt Michaelum in tecto ædis Deiparæ Blachernensis signum belli defigere, indeque vires contra hostem deposcere atque exspectare, filium autem ejus Theophilum tota urbis mœnia circumire cum patriarcha et sacro ordine, eosque secum circumferre lignum crucis, et intactæ Deiparæ vestem. Hoc spes ejus de summa rerum valde labefactavit, variisque distractus cogitationibus et consilii incertus, tandem multitudini suorum confisus pugna decernere statuit. Itaque postridie prima luce classicum canere jubet, **882** suos castris educit, filio terrestris muri oppugnationem demandat: ipse cum majori copiarum parte validioribusque machinis et tormentis turres Blachernenses aggreditur, scalas muris altitudine æquales applicans, alibi testudines, alibi arietes adhibens, tormentisque saxa jactantibus undique utens. Denique omni arte ac conatu nititur oppidanos perterrere urbemque capere. Reliquos etiam muros navalibus copiis cingit, igne et missilibus terrens. Neque tamen quidquam tanta vi atque apparatu consecutus est. Classem enim illico ventus adversus dissipavit, aliaque alio navigia disjecit, C tempestate vehementi oborta, terra quoque oppidenis fortiter pugnantibus machinasque ei inutiles redigentibus. Itaque omni spe ad irritum recidente receptui canit. Et qui in urbe erant, oppugnatione soluta animos receperunt; tantumque eis accessit fortitudinis, ut quibusdam etiam portulis apertis eruperint manumque cum Thomæ militibus conseruerint. Ex eo statuit Thomas ex Thracia discedere, quod frigidior ea est per hiemem regio, exercitumque in hiberna per regiones calidiores dispergere. Quam sententiam exsecutus ineunte vere rursus terra marique Cpolin oppugnare intendit. Neque **883** vero Michaelum qualem antea, sed jam et terrestri collecto exercitu instructum et nova classe invenit. Rursus ergo eamdem quam D prius urbis partem aggreditur apud sinum Blachernensem, dataque irruendi tessera omni vi muros machinis adductis concutere tentat. Dum hæc geruntur Michaelus cum quibusdam Thomæ militibus colloquendi opportunitatem nactus oblivionem injuriarum multaque beneficia promittit, si ad se transirent sanguinisque civilis pollutione abstine-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(73) Is Leonis, iste Scyri exsulans consobrinus videtur fuisse. Sic enim verto ἀδελφιδοῦν, vocem varie de cognatis usurpatam. Paulo post hæc opinio perspicue confirmatur. Xyl.

(74) Plures a Græcis coluntur Ἀνάργυροι medici *a mercede capienda alieni*. Nominatissimi sunt Gosmas et Damianus, quorum templum ἐν τοῖς τοῦ Παυλίνου. Goar.

(75) De qua auctor Leonis anno 17. Goar.

rent. Verum hoc frustra fuit, ferocioribus etiam ista petitione factis illis, et quod metu hostium liberati essent, Thomæ eo fidelioribus. Hoc itaque desperato conatu Michaelus multis verbis suos cohortatur ut se fortiter gerant neque scelerato tyranno libertatem probant : tum subito multis portis effundens suos hostem nihil tale exspectantem adoritur, subitoque impetu perterritum magna clade afficit, adversosque fundit, ac victoriam præclaram reportat. Sed et classis Thomæ infortunium habuit. Cum enim imperatoriæ triremes proveherentur, jamque pugnæ conserendæ tempus esse, hostium naves metu quodam et tumultu consternatæ retro ad terram profugerunt. Classiarii pars ad imperatorem abierunt, pars terra in sua castra profugerunt. Sic absque labore classis Thomæ distributa **884** est. Id videns Gregorius Leonis consobrinus, Thomamque intelligens exiguæ auctoritatis esse, suspicansque paulo post plus etiam ei existimationis decessurum, re opera cujusdam monachi de collegio Studii cum imperatore communicata, cum parte sui exercitus a reliquis se avellit, ita ut eum jam Thomas a tergo haberet. Hoc et hominis perterrendi et imperatoris placandi et uxorem liberosque (nam a Michaelo captivi detinebant ex quo iste ad Thomam desciverat) servandi studio faciebant. Sed neque res adhuc erat imperatori audita, et Thomas metuens ne subito magna fieret Gregorii auctoritas, simulque ut suis metum injiceret, castra ab urbe non dimovit, veritus ne hostis seat ergo sequeretur : milites quantos ad debellandum Gregorium suffecturos judicabat, assumens in hunc duxit, prælioque fusum et in fuga comprehensum necavit. Inde celeriter ad relictos ad obsidendam urbem exercitus reversus litteras in omnes partes dimittit, quibus falso jactabat se victoria politum fuisse ; classemque quæ apud Græciam erat, statim ad se vocat veluti rem mari continuo gesturus. Atque hæc quidem, quod rectum cursum tenuisset, absque mora ad locum qui Beridi dicitur appulit. Constabat navibus pugnæ frumentoque vehendo aptis 350. At imperatoriæ classis **885** præfecti cognito hujus adventu, noctu hostiles naves instatione adorti, subito impetu classiariis perterritis multas cum ipsis vectoribus ceperunt, quasdam artificioso igni combusserunt, paucis admodum periculo ereptis, quæ celeri fuga ad portum Blachernensem avectæ ibi se cum terrestribus copiis conjunxerunt. Hoc modo res mari gesta. At terra continenter levia prælia flebant modo Michaelo modo filio ejus Theophilo cum Catacela et Olbiano adversus hostem suos educente. Horum præliorum varia fuit in utramque partem fortuna. Justa autem pugna decertatum nunquam est, quod imperator cum hoste, cujus multo erant numerosiores copiæ, congredi acie non audebat. Hoc rerum statu Mortagon Bulgarorum rex fana, quæ totum orbem terrarum pervaserat, Romanorum imperatorem muris inclusum obsideri, excitus, clam ad Michae-

A χρώπενος· ἠπείγετο παντοῖος φαινόμενος καταπλῆξοι μὲν τοὺς πολίτας, κρατῆσαι δὲ τῆς πόλεως, περιστοιχίσας καὶ τὰ λοιπὰ τείχη τῇ ναυτικῇ δυνάμει, πυρί τε καὶ τοξεύμασιν ἐκφοβῶν. Ἀλλ' οὐδὲν τῶν εἰς ὄνησιν φερόντων αὐτῷ ἡ τοσαύτη δύναμις καὶ φαντασία κατεπράξατο. Τὸ μὲν γὰρ ναυτικὸν εὐθύς τις ἐπιπνεύσας ἐναντίος ἄνεμος διέλυσέ τε καὶ ἄλλην ἄλλῃ διασπαρῆναι ἐποίησε τῶν σκαφῶν· ἅτε καὶ χειμῶνος ἐξαισίου ὑπάρχοντος· κατὰ δὲ τὴν ἤπειρον γενναίως τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀγωνιζομένων καὶ ἀχρήστους αὐτῷ ποιούντων τὰς μηχανάς, διαπορηθεὶς τοῖς πᾶσιν ἀνέζευξε, καὶ ἡ πολιορκουμένη πόλις ἀνεθάρσησε, καὶ τοσοῦτον ἀνδρικώτερον ἐπετίθετο τοῖς τοῦ ἀποστάτου ὡς καί τινας τῶν ἔνδον πυλίδας ἀνοιγνύντας τῆς πόλεως ἐξιέναι καὶ τοῖς πολεμίοις συμ-
B πλέκεσθαι. Ἔγνω οὖν ὁ ἀποστάτης διὰ τὸ τῆς Θρᾳκης χειμέριον ἐπὶ παραχειμασίαν τραπῆναι καὶ τὸν λαὸν σκεδάσαι ἐν ἀλεεινοτέροις χωρίοις. Ὃ δὴ καὶ ποιήσας, ὡς ἤδη τὸ ἔαρ ἐπέλαμπεν, ἀμφοτέρωθεν αὖθις κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν ἔκρινε προσβάλλειν τῇ Κωνσταντίνου. Ἀλλ' ἤδη καὶ τὸν Μιχαὴλ οὐχ ὡς τὸ πρότερον, ἄρτι δὲ στρατιωτικήν τινα δύναμιν εὗρισκε συλλεξάμενον καὶ ἑτέραν κατὰ θάλασσαν ναυτικήν. Κατ' ἐκεῖνο γοῦν πάλιν ἦει τὸ μέρος ὁπλισάμενος ᾗ καὶ πρότερον, τὸν κόλπον τῶν Βλαχερνῶν, καὶ σύνθημα δοὺς τὸ πολεμικὸν ἐνεργὸς ἦν τὰς μηχανὰς προσάγων καὶ τὰ τείχη κατασείειν πειρώμενος. [504] Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, εἰς λόγους ὁ Μιχαὴλ ἦλθέ τισι τῶν στρατευομένων τῷ ἀποστάτῃ, ἀμνηστίαν τε κακῶν αὐτοῖς ἐπαγγελ-
C λόμενος καὶ καθυπισχνούμενος δώσειν ἀγαθὰ πολλά, εἰ μόνον δὴ μετατάξαιντο καὶ αἵμασιν ἐμφυλίοις ἀπόσχοιντο χραίνεσθαι. Ἐπέραινε δὲ οὐδέν, ἀλλὰ θαῤῥαλεωτέρους, ὅτι δὴ καὶ παρακαλοῖντο, τοὺς ἀκούοντας ἐποίει, καὶ τῆς ἐκ τοῦ φόβου συστάσεως λελυμένους καὶ βεβαιοτέρους τῷ ἀποστάτῃ εἰργάσατο. Τῆς τοιαύτης δὲ πείρας ἀπεγνωκὼς, καὶ πολλὰ τοὺς σὺν αὐτῷ παρακαλέσας ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι καὶ μὴ προέσθαι ἀλάστορι τυράννῳ τὴν ἐλευθερίαν, ἄφνω ἐκ πολλῶν πυλίδων ἐξελθὼν ἀπροσδοκήτως ἐπιτίθεται τοῖς ἐναντίοις· καὶ τῷ παραδόξῳ καταπληξάμενος τοὺς ἀντιτεταγμένους ἐτρέψατο, φθόρον ἱκανὸν ἐργασαμενος καὶ νίκην λαμπρὰν ἐνεγκάμενος. Καὶ τὰ ναυτικὰ δὲ κακῶς ἠνέχθη τοῦ
D ἀποστάτου· ὡς γὰρ αἱ βασιλικαὶ τριήρεις ἀνήγοντο καὶ ἤδη συμπλέκεσθαι ἔμελλον, δείμασί τισι καὶ θορύβοις περικτυπηθέντος τοῦ ἐναντίου στόλου πρύμναν αἱ νῆες ἐκρούσαντο καὶ πρὸς τὴν χέρσον κατήγοντο, καὶ οἱ μὲν τῶν ἀνδρῶν ηὐτομόλουν πρὸς βασιλέα, οἱ δὲ πρὸς τὸ οἰκεῖον στρατόπεδον τὸ κατὰ γῆν ἀπεδίδρασκον. Καὶ οὕτω μὲν ἀπονητὶ διελύθη τοῦ τυράννου τὸ ναυτικόν. Ὅθεν καὶ Γρηγόριος, ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφιδοῦς Λέοντος, συνεωρακὼς εὐκαταφρόνητον ὄντα τὸν Θωμᾶν (ὑπετόπαζε δὲ καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου γεννησόμενον ἐπὶ πλέον), διά τινος μοναχοῦ τῶν ἀπὸ τῆς μονῆς τῶν Στουδίου κοινολογησάμενος τῷ βασιλεῖ, μοῖράν τινα τοῦ ὑφ' ἑαυτὸν τάγματος εἰληφὼς ῥᾴξιν ἐννοεῖ καὶ κατὰ νώτου γίνεται τῷ τυράννῳ, ὁμοῦ μὲν τοῦτον ἐκδει-

ματῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸν βασιλέα ἐξιλασκόμενος, ὁμοῦ δὲ καὶ γυναικὶ καὶ τέκνοις (ἔτυχον γὰρ καθειργμένοι τούτου τῷ Θωμᾷ προσχωρήσαντος) σωτηρίαν πραγματευόμενος. Ἀλλ' οὔτε ὁ βασιλεὺς ἔφθασε διακοῦσι, καὶ ὁ Θωμᾶς τὸ μὴ πολὺν ἐξαίφνης τοῦτον γενέσθαι κατορρώδων, καὶ φόβον τοῖς ἑαυτοῦ ἐμποιῆσαι βουλόμενος, τὴν μὲν στρατοπεδείαν τῆς πόλεως οὐ μετεκίνησε, τὸ μὴ διωχθῆναι ἐξόπισθεν δεδοικώς, ὅσους δὲ ἤδει ἀξιομάχους εἶναι τῆς πρὸς τὸν Γρηγόριον συμπλοκῆς παραλαβών στρατιώτας ἐξῆει πρὸς αὐτὸν, καὶ μάχῃ τρεψάμενος φεύγοντα καταλαβὼν ἀναιρεῖ. Καὶ αὖθις διὰ ταχέων πρὸς τὰς προσεδρευούσας τῇ πόλει δυνάμεις ἐπάνεισι, καὶ γράμμασιν ἐπιστέλλων ἀπανταχοῦ ἐπεφήμιζεν ὡς εἴη νενικηκώς, ὅπερ οὐκ ἦν, καὶ ὅπερ εἶχε κατὰ τὴν Ἑλλάδα ναυτικὸν ταχέως ἐκέλευεν ἀναχθῆναι ὡς αὖθις τῶν κατὰ θάλατταν ἀνθεξόμενος πραγμάτων. Καὶ τὸ μὲν ναυτικὸν εὐθυπλοῆσαν ταχέως ἀνάγεται καὶ τῷ χωρίῳ προσορμίζεται τῶν Βηρίδου, ἐκ ν' καὶ τ' συνιστάμενον πλοίων πολεμικῶν τε καὶ σιταγωγῶν· [P. 505] οἱ δὲ τοῦ βασιλικοῦ στόλου κατάρχοντες τὴν τούτων ἐπεγνωκότες ἔλευσιν νυκτὸς ἐπιτίθενται ναυλοχοῦσι τοῖς ἐναντίοις, καὶ τῷ αἰφνιδίῳ καταπληξάμενοι πολλὰς μὲν αὐτάνδρους ἔσχον τῶν νηῶν, τινὰς δὲ καὶ τῷ σκευαστῷ πυρπολοῦσι πυρὶ, ὀλίγων παντελῶς ἔξω γενομένων τοῦ πάθους καὶ πρὸς τὸν κόλπον τῶν Βλαχερνῶν κατᾶραι ἐπειγομένων, ὡς ἂν εἶεν ἡνωμέναι τῇ κατὰ γῆν στρατιᾷ· ὅ δὴ καὶ γέγονε. Καὶ τὰ μὲν κατὰ θάλασσαν τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον κατὰ γῆν δὲ ἀκροβολισμῶν συνεχῶν γινομένων, νῦν μὲν τοῦ Μιχαὴλ, νῦν δὲ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοφίλου, ἐπεξιόντος τοῖς ἀποστάταις μετὰ τοῦ Ὀλβιανοῦ καὶ τοῦ Κατακήλα, ποτὲ μὲν τὰ τοῦ βασιλέως ἐπικρατέστερα ἦν, ποτὲ δὲ τὰ τοῦ ἀποστάτου, οὐ μὴν ἀγῶνές τινες λαμπροὶ καὶ νεανικοὶ ἐκ παρατάξεως συνέστησαν, ἅτε δὴ πολλῷ τοῦ βασιλέως ἐλαττουμένου τῷ πλήθει καὶ μὴ πρὸς τὴν τοῦ τυράννου δύναμιν ἀντιτάττεσθαι δυναμένου. Ἐν τούτοις ὄντων αὐτῶν, Μορτάγων ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς (καὶ γὰρ ἔφθασεν ἡ φήμη πληρῶσαι τὴν οἰκουμένην ὡς ὁ βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων συγκλεισθεὶς τειχύρης ἐστὶ καὶ πολιορκεῖται) λάθρα τινὰ πεπομφὼς ὡς αὐτὸν ἐξαποστεῖλαι βοήθειαν αὐτομάτῳ ἐπηγγέλλετο γνώμῃ καὶ συμμαχίαν. Ὁ δὲ Μιχαὴλ, εἴτε τῇ ἀληθείᾳ τὸ τῶν ὁμοφύλων οἰκτείρων πλῆθος εἴτε καὶ χρημάτων φειδόμενος (ἐτύγχανε γὰρ τῶν πώποτε βασιλέων σμικρολογώτατος), τὴν μὲν γνώμην τοῦ Βούλγάρου ἀξίου ἀποδοχῆς, τὴν δὲ βοήθειαν παρῃτεῖτο. Ἀλλ' ὁ γε Μορτάγων χαίρων μὲν καὶ ἄλλως πολέμοις καὶ τὰς ἐκ τούτων λείας καρποῦσθαι φιλῶν, καὶ τὰς πρὸς τὸν βασιλέα δὲ τριακοντούτεις σπονδὰς παρὰ τοῦ προβεβασιλευκότος Λέοντος γεγενημένας ἐπιβεβαιῶσαι καὶ ἰσχυροτέρας ποιῆσαι ζητῶν, τὴν κατὰ τοῦ τυράννου στρατιὰν ἠὐτρέπισε, καὶ δὴ τῶν Ῥωμαίων ὅρων ἔντοσθε γεγονὼς κατὰ τὸν Κηδούκτου χῶρον οὕτω καλούμενον τὴν παρεμβολὴν ἐπήξατο. Ἠνούετο δὲ, καὶ λαθεῖν ταῦτα τὸν ἀποστάτην οὐκ ἦν. Καὶ ἐδονήθη μὲν, ὡς εἰκὸς, καὶ τὰς φρένας κατεκτυπήθη, ἐν ἑαυτῷ δ'

A lum mittit, eique ultro pollicetur se auxilium suppetiasque missurum. Imperator, sive quod re vera civiles miseraretur multitudines, sive pecuniæ parcens (neque enim eo alius imperator sordidior fuit), laudata Bulgari voluntate subsidium recusavit. Sed Mortagon ut qui alioqui bellis prædisque per ea partis gauderet, et fœdus tricennale **886** cum Leone Armenio pactum confirmare cuperet, nihilominus contra Thomam expeditionem suscepit; cumque in fines Romanorum pervenisset, ad locum cui Cedoctus nomen, castra posuit. Ibi Thomas, quem Bulgarorum adventus minime fefellerat, graviter, ut par erat, animo perturbatus, ut se ex æstuatione collegit, arma suos sumere jubet. Cumque videret se imbecillum victuque facilem fore, siquidem in duas B partes suas copias diduxisset (nam et ad Cpolin oppugnandam nonnisi numerosissimus et magnæ virtutis exercitus requirebatur, eo magis quod jam imperator haud contemnendum et qui in faciem hosti resistere posset exercitum paraverat, et contra Bulgarorum copias nonnisi magno validoque cum exercitu pugnari poterat), potius existimat ab urbe in Bulgaros ducere, quibus se parem esse putabat. Itaque apud Cedoctum instructa acie cum iis congreditur. Verum eo in prœlio magna cum suorum strage superatur, iis qui fuga salutem paraverant in locum quemdam accessus habentem difficiles congregatis, et quid futurum esset speculantibus. Bulgarus captivis et spoliis amplissimis abductis domum redit elatus superbiensque victoria. Sed classii, quam ad obsidionem C **887** reliquerat Thomas, suorum audita clade tota ad imperatorem defecit. At Thomam dæmones, puto, quos belli istius socios habebat, et regni quod adhuc somniabat potiundi cupiditas eo vecordiæ adegerunt, ut undique attritus, deque amplissimis rebus in angustias compulsus, tamen ab obsidione non desisteret. Tandem frustra se laborare sentiens, in campum quemdam cui Diabasis nomen, omnes suas copias traducit, aliquot multis ab urbe stadiis dissitum, sed excursionibus aptum et ob aquarum affluentiam idoneum, ibique castra locat; a que inde factis excursionibus omnem suburbiorum elegantiam corrumpit, non, ut ante, in conspectum eorum qui in urbe erant suos educens. Hoc ubi intellexit imperator, egregium D exercitum comparat, eique Catecelam et Olbianum duces præponit; ipseque scholas quæ vigilias in palatio obeunt, sodalitatesque assumens, contra Thomam ducit, rem collatis signis decreturus. Fortiter eum Thomas sustinuit. Cumque, ut appareret, arte vincere hostes studeret, primo congressu terga suos dare, rursusque persequentibus hostibus sese adversos objicere inopinataque conversione in fugam conjicere jubet. Hoc quidem ille præcipiebat: sed non erat futurum ut ei hoc consilium succederet. Milites enim ejus, qui ipsius **888** causa diu jam uxoribus liberisque suis caruerant, manusque gentilium sanguine contaminave-

rant, simul et temporis mora confecti (jam enim triennium exactum erat) et exitu carentem conatum se suscepisse sentientes, qui insaniæ atque cupiditati unius viri servirent, præceptum illud divinitus oblati commodi loco ducentes, ut primum tubæ cecinerunt classicum aciesque congressæ sunt, non fingentes, ut erant jussi, fugam, effuse nullaque cum convenientia ordines solverunt ac dissipati sunt; atque ita pauci modo, mox complures ad imperatorem transfugerunt. Thomas cum paucis quibusdam Adrianopolin salvus pervenit; et ficticius ille ejus filius Anastasius ex fuga castellum Bizyæa occupavit. Hos evestigio subsecutus imperator primo obsidere Thomam decrevit. Quam ad obsidionem non machinas, non tormenta adhibuit, cum quod belli civilis damna cuperet devitare, tum quod Adrianopoli vicinos Scythas nolebat instrumentorum quibus urbes oppugnantur notitiam consequi: sed fame ac penuria rerum ad vitam necessariarum statuens eum in suam potestatem redigere, vallo ac fossa circumventum urbem acriter obsedit. Thomas primo omnes qui per ætatem bello idonei non erant et omne animal inutile urbe expulit. Deinde ingravescente fame ac salute desperata, qui cum ipso erant, per portulam quamdam furtim elapsi, **889** nonnulli etiam noctu per funes de muro demissi, alii imperatori sese dediderunt, alii Bizyam ad Anastasium filium naturalem profugerunt. Tandem cum obsessi omnia victu apta consumpsissent, jamque ad inusitatos cibos et usque ad putrefactorum coriorum esum necessitas perpulisset, occulte cum Michaelo collocuti, pactique delictorum veniam, Thomam in compedibus imperatori tradiderunt. Is morem qui jampridem imperatoribus placuerat receptusque consuetudine erat, primo omnium servans, porrectum in pavimento jacere jussit, cervicemque ejus pedibus suis calcavit; tum pedibus manibusque mutilatum et asino impositum spectaculi loco per castra circumduci jussit, nihil aliud vociferantem quam: « Miserere mei, qui verus es rex! » Cumque res percontaretur an ex aulicis quoque conscios quosdam suæ seditionis et socios habuisset, fuerat haud dubie multos delaturus, nisi Joannes Exabulius patricius monuisset imperatorem non convenire, sed prorsus rationi repugnare, inimicis fidem habere amicos accusantibus. Qua ille voce multis miserorum civium amicorumque imperatoris suppliciis ansas præcidit. Thomas lentis confectus suppliciis tandem animam exhalavit, medio Octobri mense, homo qui initio quidem magna conatus animosusque et propositi strenuus persecutor, in progressu multo se ipso deterior minimeque **890** respondens exspectationi de se conceptæ visus est. Quos Bizyam pervenisse diximus, ii quoque periculi metu sententiam mutarunt; et accepto de

A

B

C

D

ὅμως πάλιν γενόμενος τὴν ἑαυτοῦ στρατιὰν ἐξώπλιζεν. Ἐπεὶ δὲ εἰς δύο μεριζόμενος ἐδόκει παντελῶς ἀσθενής τε εἶναι καὶ εὐχείρωτος (ἦ τε γὰρ βασιλὶς τῶν πόλεων οὐκ εὐαριθμήτου, ἀλλὰ πλείστου καὶ ἀξιολόγου στρατοῦ ἐδέετο πολιορκουμένη, ἦδη καὶ τοῦ βασιλέως συνειλοχότος δυνάμεις οὐκ ἀγεννεῖς καὶ κατὰ πρόσωπον ἵστασθαι δυναμένας, καὶ ἡ τῶν Βουλγάρων δέ δύναμις οὐ μικρᾶς τινος, πολλῆς δὲ καὶ οὐ τῆς τυχούσης ἐδέετο ἀντιπαρατάξεως), ὡς ἂν μὴ εἰς δύο τινὰ διαιρούμενος εὐχείρωτος γένηται, ἀπαίρει μὲν τῆς πόλεως πρὸς τὸν Βούλγαρον δὲ ἀξιόμαχον κρίνας ἑαυτὸν κατὰ τὸν εἰρημένον ἀντιπαρατάσσεται τόπον. [P. 506] Καὶ δὴ τα συμβολῆς γενομένης ἡττᾶται κατὰ κρατος ὁ τύραννος, καὶ φόνος γίνεται πολὺς τῶν περὶ αὐτόν· οἱ δὲ περισωθέντες φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίζονται, καὶ ἔν τινι χώρῳ δυσβάτῳ συναχθέντες τὸ μέλλον ἐσκόπουν. Ὁ δὲ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς τά τε σώματα, ὧν ἐγένετο κύριος, καὶ λείαν πολλὴν προσλαβόμενος πρὸς τὴν οἰκείαν ὑπέστρεψε χώραν, τῇ νίκῃ ἐπαιρόμενός τε καὶ γαυριῶν. Τὸ δὲ καταλειφθὲν ναυτικὸν ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς πόλεως, πυθόμενον τὴν ἧτταν τοῦ ἀποστάτου, προσκεχώρηκεν ἅπαν τῷ βασιλεῖ. Ὁ δ' ἀποστάτης εἰς τοῦτο ἀφῖκτο μανίας παρὰ τῶν συμμαχούντων αὐτῷ, ὡς ἔοικεν, δαιμόνων, καὶ τὴν τῆς βασιλείας εἰσέτι ὠνειροπόλει κατάσχεσιν, ὅτι πάντοθεν συντριβόμενος καὶ μικρὸς ἐκ μεγάλου γινόμενος ἔτι προσελιπάρει τῇ πολιορκίᾳ. Ὡς δ' ἐγνώκει μάτην πονῶν, ἅρας παντὶ τῷ στρατῷ εἴς τι πεδίων Διάβασιν κατονομαζόμενον, σταδίους ἀπέχον τῆς πόλεως ἱκανούς, εὐφυῶς ἔχον πρός τε νομὰς καὶ ὑδάτων ὑπορρόας, στρατοπεδείαν ἐπήξατο, κἀκεῖθεν ποιούμενος προνομὰς τῶν τῆς πόλεως προαστείων τὰς ἀγλαΐας ἀπέκειρεν. Ἐνεφανίζετο δὲ τοῖς κατὰ τὴν πόλιν ὡς οὐ πρότερον οὐδαμῶς. Τοῦτο δὲ συνεὶς ὁ Μιχαήλ, ἀξιολογον συστησάμενος στράτευμα καὶ στρατηγοὺς ἐπιστήσας αὐτῷ τὸν Κοτάκηλαν καὶ τὸν Ὀλβιανὸν, αὐτός τε τὰς φυλαττούσας ἐν τῷ παλατίῳ σχολὰς εἰλῃφὼς καὶ τὰς ἑταιρείας (76) ἕξεισι κατὰ τοῦ τυράννου, διὰ σταδίας μάχης κρῖναι τὸ πᾶν βουληθείς. Ἔνθα δὴ καὶ ὁ τύραννος κατεστρατοπεδευμένος εὐρώστως ὑπεδέξατο τὸν βασιλέα, καὶ συμπλοκῆς γενομένης καταστρατηγῆσαι τάχα τοὺς ἀντιπάλους βουλόμενος ὁ Θωμᾶς ἅμα τῇ συμβολῇ νῶτα δοῦναι τοῖς περὶ αὐτὸν προσέταξεν, εἶτα τῶν ἐναντίων εἰς διωγμὸν τραπέντων ἐκ παλινδιώξεως ἐπιστραφῆναι τούτους καὶ τῷ παραδόξῳ τρέψασθαι τῆς ὑποστροφῆς. Καὶ ἦν μὲν αὐτῷ τοιαύτη παραγγελία, οὐκ ἔμελλε δὲ ἄρα εἰς ἔργον ἐκβῆναι τὰ μεμελετημένα. Οἱ γὰρ σὺν αὐτῷ στρατιῶται πολὺν χρόνον γυναικῶν καὶ τέκνων στερόμενοι δι' αὐτὸν καὶ τὰς χεῖρας χραίνοντες ὁμογνίοις αἵμασιν, ἅμα δὲ καὶ τῷ χρόνῳ πεπιεσμένοι (τρίτον γὰρ ἐξηνύετο ἔτος, καὶ ἀνηνύτοις ἐδόκουν ἐπιχειρεῖν ἀνδρὸς ἑνὸς ἀπονοίᾳ καὶ ἐπιθυμίᾳ δουλεύοντες), τὸ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(76) *Exteros belli socios.* Goar.

κελευθεν ὡς ἕρμαιόν τι λαβόντες, τῆς σάλπιγγος ἠχησάσης τὸ ἐνυάλιον καὶ εἰς χεῖρας συμπλοκῆς τῶν ταγμάτων ἐλθόντων, οὐ δοικήσει τὴν τροπὴν, ὡς παρηγγέλθησαν, ἐποιοῦντο, ἀλλ' ἀτάκτως καὶ κόσμου χωρὶς τὴν τάξιν διαλελυκότες ἐσκεδάννυντο. Καὶ οὕτως νῦν μὲν ὀλίγοι, αὖθις δὲ πλείους τῷ βασιλεῖ προσχωροῦσιν. Ὁ δὲ Θωμᾶς σὺν ὀλίγοις τισὶν εἰς Ἀδριανούπαλιν περισώζεται. Ὁ δὲ τούτου παράγραπτος καὶ νόθος υἱὸς (77) Ἀναστάσιος τὸ τῆς Βιζύης φεύγων κατέσχε φρούριον. [P. 507] Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκ ποδὸς τούτοις ἑπόμενος πρῶτον ἔγνω πολιορκεῖν τὸν Θωμᾶν. Ὅθεν ἐπάγει αὐτῷ πολιορκίαν, οὐ διὰ μηχαιῶν καὶ ἑλεπόλεων σπουδάζων αὐτὸν καθελεῖν, ἅμα μὲν τὸν ἐμφύλιον εὐλαβούμενος πόλεμν, ἅμα δὲ καὶ τοὺς προσοικοῦντας τῇ Ἀδριανουπόλει Σκύθας μὴ ἐθέλων τῶν πολιορκητικῶν ὀργάνων πεῖραν λαβεῖν, ἀλλὰ λιμῷ καὶ ἀνάγκῃ τῶν ἐπιτηδείων ἐπιγόμενος τὸν ἀντίπαλον παραστήσασθαι· καὶ δὴ παρακαθίσας τὴν Ἀοριανούπολιν καὶ χάρακι καὶ σταυρώμασι στεφανώσας ἐνεργῶς ἐπολιόρκει. Ὁ δὲ Θωμᾶς πρῶτον μὲν πᾶσαν ἄρχηστον ἡλικίαν καὶ πᾶν ζῶον ἀνεπιτήδειον τῆς πόλεως ἐξωθεῖ, ἔπειτα, ὡς ἤδη ἤκμαζεν ὁ λιμὸς καὶ σωτηρίας ἐλπὶς οὐδαμοῦ, οἱ μὲν τῶν συνόντων αὐτῷ λάθρα διά τινων πυλίδων κλέπτοντες τὴν ἐξέλευσιν, οἱ δὲ διὰ τῶν τειχῶν καθιμώμενοι νύκτωρ φέροντες ἑαυτοὺς τῷ βασιλεῖ παρεδίδοσαν, ἄλλοι δὲ πρὸς τὸν τοῦ ἀποστάτου νόθον υἱὸν Ἀναστάσιον εἰς τὸ Βιζύης πτολίεθρον ἀπεδίδρασκον. Ἐπεὶ δὲ τοῖς πολιορκουμένοις ἤδη τὰ ἀναγκαῖα κατεδήδοτο, ἤψαντο δὲ καὶ τινων ἀήθων βρωμάτων, ἐχώρει δὲ ἡ ἀνάγκη καὶ μέχρι τῶν σεσημμένων σκυτῶν καὶ τῶν καττυμάτων, καὶ τούτοις ἀναγκαζόμενοι ἐσιτοῦντο, λάθρα πρὸς λόγους ἐλθόντες τῷ Μιχαὴλ, καὶ τῶν ἡμαρτημένων συγχώρησιν ἐξαιτήσαντες καὶ λαβόντες, τὸν Θωμᾶν πεδήτην προσάγουσι τῷ ἐχθρῷ. Ὁ δὲ τὸ δόξαν πάλαι τοῖς βασιλεῦσι καὶ εἰς συνήθειαν ἤδη ἐλθὸν πρῶτον τελέσας, καὶ ἐπ' ἐδάφους ἁπλώσας αὐτὸν καὶ τοῖς ποσὶ τὸν αὐχένα τούτου πατήσαι, ἀκρωτηριάζει ποδῶν αὐτὸν καὶ χειρῶν, ὄνῳ τε ἐπικαθίσας θεατρίζει διὰ τοῦ στρατοπέδου, οὐδὲν ἄλλο ἐπιβοώμενον ἀλλ' ἢ. « Ἐλέησόν με, ἀληθῶς βασιλεῦ ! » Ἐρομένου δὲ τοῦ βασιλέως εἴ τινες τῶν αὐτῷ συνόντων καὶ ἕτεροι εἶεν τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες, τάχα ἂν κατεῖπε πολλῶν, εἰ μὴ ὁ πατρικιος Ἰωάννης ὁ Ἐξαβούλιος. « Οὐ δέον, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀλογιστον, ἐχθροῖς πιστεύειν κατὰ τῶν φίλων, » καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ διέλυσε τὰς κατά τῶν ταλαιπώρων πολιτῶν καὶ φίλων αὐτοῦ μελλούσας ἐγείρεσθαι τιμωρίας, Καὶ ὁ ἀποστάτης δὲ κατέλυσε τὸν βίον ἀπορρήξας τὸ πνεῦμα ταῖς κατὰ μικρὸν ποιναῖς, μεσοῦντος Ὀκτωβρίου μηνὸς, κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς μεγαλεπήβολος δοκῶν γενέσθαι καὶ τολμητὴς καὶ τοῦ προτεθέντος ἐξεργαστικὸς, προβαίνων δὲ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν πολὺ καταδεέστερος ἑαυτοῦ φανεὶς καὶ τῆς τῶν ἐκτὸς προσδοκίας. Καὶ οἱ ἐκ Βιζύης δὲ τοῦ φρουρίου ἑτέρας ταχέως ἐγένοντο γνώμης, τὸν ἐπηρτημένον ὑφορώμενοι κίνδυνον· ἅμα γὰρ τῷ πυθέσθαι τὰ κατὰ τὸν Θωμᾶν ἀτυχήματα, τὰ ὅμοια πεποιηκότες καὶ τὸν Ἀναστάσιον συσχόντες δεδεμένον χεῖρας καὶ πόδας προσήνεγκαν τῷ βασιλεῖ. [508] Πάπνθε δὲ καὶ οὗτος τὰ παραπλήσια τῷ νον χεῖρας καὶ τὸν βίον βιαίως μετήλλαξε. Καὶ τῶν τυράννων δὲ καθαιρεθέντων αἱ παράλιοι τῆς Θρᾴκης πόλεις, τό τε Πάριον καὶ ἡ Ἡράκλεια, ἔτι τὰ τοῦ τυράννου φρονοῦσαι ἀντεῖχον, μίσει τε τῷ πρὸς Μιχαὴλ καὶ διὰ τὸ μὴ θέλειν τοῦτον τὰς θείας ἀνεστηλῶσαι εἰκόνας. Καὶ τὸ μὲν Πάριον ἑάλω τοῦ τείχους καταβληθέντος ἀπό τινος γενομένου σεισμοῦ, ἡ δ' Ἡράκλεια ἐκυριεύθη ἀπὸ τῶν τῆς θαλάσσης μερῶν.

Καὶ τὰ μὲν κατὰ Θωμᾶν τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος, καὶ οὕτως ὁ βασιλεὺς τροπαιοφόρος ἐκ τῶν κατὰ Θρᾴκην ἔρχεται πόλεων, οὐδὲν ἕτερον κατά τῶν συναποστατησάντων τῷ Θωμᾷ ἐννοήσας καὶ τῷ πολέμῳ ἁλόντων, ἀλλ' ἱπποδρομίας γενομένης ὄνοις ἐποχουμένους περιαχθῆναι καὶ ἐξορίᾳ παραδοθῆναι. Ἔμεινε δὲ ζώπυρον τῆς ἀποστασίας τὸ φρούριον ἡ Καβάλα καὶ ἡ Σανίανα, ὧν τὴν μὲν ὁ Χοιρέας κατεῖχε, τὸ δ' ὁ Γαζαρηνὸς, ἐξ ὧν ὁρμώμενοι λῃστείας ἐποιοῦντο καὶ προνομάς. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὡς οὐκ ἐδέξαντο τὰς ἀθωουσας αὐτοὺς βασιλικὰς συλλαβὰς καὶ τὰ πεμφθέντα ἀξιώματα (καὶ ἄμφω γὰρ μαγίστρω πεποίηκεν ὁ βασιλεὺς), ὑποφθαρέντων τῶν ἔνδον, ὡς ἐξῆλθον οὗτοι πρὸς τὰς συνήθεις διαρπαγὰς, ἐκλείσθησαν τῶν φρουρίων αἱ πύλαι αὐτοῖς,

A Thomæ calamitate nuntio, imitati Adrianopolitas. Anastasium manus pedesque vinctum imperatori attulerunt. Isque eodem quo pater modo tractatus violentamorte periit. Tyrannis sublatis, Parium et Heraclea maritimæ urbes Thraciæ adhuctiis faventes resistebant imperatori, cum odio ejus, tum quod sacras reponere imagines nolebat. Ac Parium quidem captum est, muris terræ motu coorto prostratis. Heraclea autem a partibus quibus ad mare spectat, expugnata est.

B Hic rerum Thomæ finis fuit, et Michaelus ex Tracia triumphans in urbem rediit. In socios autem defectionis Thomæ et captos bello nihil aliud statuit quam quod asinis eos impositos ludis Circensibus circumduci solumque exsilii causa vertere jussit. Supererant adhuc defectionis istius quasi fomites duo castella, Cabala et Saniana; quorum alterum Chæreas, alterum Gazarenus tenebat, iisque ex arcibus prædationes ac latrocinia exercebant. Sed hi quoque cum impunitatis pacta ab imperatore missa, obldtamque dignitatem (nam utrumque magistrum **891** imperator creabat) respuerent, corruptis castellorum præsidiis, cum ad consueta latrocinia exivissent, portis castellorum objectis exclusi, cumque in Syriam fuga contenderent, a

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(77) *Illegitima adoptione Thomæ ascriptus.* GOAR.

præfectis limitum comprehensi inque crucem acti sunt.

Ita demum defectio omnino exstincta. Neque vero malorum impetus hoc cardine cessaturus erat : sed cum duæ continentes, Europam dico atque Asiam, veluti caput et cauda, divinitus castigarentur,tametsi id non intelligerent,ira Dei eis cædes, incendia,terræ motus, latrocinia,civiles turbas,urbium insperata excidia signa in cœlo et in aere immittente, tandem miseras quoque insulas, veluti medicum corporis, ne ulla ejus pars plagis careret; invaserunt. Sed nimirum corrigi non poterant,qui Dei hominis formam adorandam negarent. Quo tempore novas res moliri Thomas cœpit, fama rei in omnes partes divulgata, Agaremi, qui occiduum Iberiæ sinum accolunt Oceano finitimi, quos et Hispanos nominant, aucti hominum multitudiue, suamque terram parum fertilem atque opulentam sentientes ideoque ipsis alendis non sufficere,principem suum Apochapsum (ipsi sua lingua amermum nem dicunt) accesserunt, utque colonia deduceretur poposcere, quia et ob multitudinem anguste habitarent et rebus necessariis destituerentur. **892** Princeps, cui is sermo pergratus erat, longas confestim naves paravit, easque instructas, consilio suo etiamnum celato, prædatum ad insulas Orientis, quæ nostræ erant ditionis, emisit, simul et rem subditis gratam facturus, quorum cupiditatem alienis opibus satiaret, et exploraturus, esset ne aliqua ferax insula, in quam commode suorum posset deducere coloniam. Navigatione inito vere suscepta, multis appulsus insulis neminem sibi resistentem invenit : omnes enim præsidio orbatæ erant quod classis tota iis custodiendis destinata Thomam tunc adjuvabat. Ingentem itaque prædam ex omnibus quas attigit insulis retulit. Hoc modo et in Cretam venit ; quam cum prædatus populatusque esset pro virili, insulæ perspecta bonitate atque amœnitate, suis hoc unum dicens : « En terram lacte ac melle fluentem, » navibus omnis generis præda oneratis domum repetiit. Finita deinde hieme ac vere ineunte naves quadraginta oneravit viris bellicosis ; observatoque secundo vento, reliquas insulas fere absque maleficio prætervehens,ad Cretam appulit castraque ad promontorium cui Charay nomen imposuit. Cum autem neminem neque in excensione,neque dum suos deduceret hostem inveniret, **893** castris communitis eos qui ad excursionem apti erant emisit : ipse cum reliquis, cum isti ad decem jam aut undecim stadia abiissent et ventus invaluisset, naves ad unum omnes injecto

καὶ φεύγοντες πρὸς Συρίαν ὑπὸ τῶν τὰς ἄκρας διεπόντων στρατηγῶν κατασχεθέντες ἀνεσκολοπίσθησαν.

Καὶ οὕτω μὲν τὰ τῆς ἀποστασίας ἀπέσβη τέλεον καὶ ἤχετο, οὐκ ἔμελλε δὲ ἄχρι τούτων στήσεσθαι ἡ φορὰ τῶν κακῶν, ἀλλὰ τῶν δύο ἠπείρων, Ἀσίας, φαμὲν, καὶ Εὐρώπης, ἐν θυμῷ Κυρίου οἷόν τινος κεφαλῆς καὶ οὐρᾶς, εἰ καὶ μὴ συνίεσαν, παιδευθεισῶν φόνοις, ἐμπρησμοῖς, σεισμοῖς, ἁρπαγαῖς, ἐμφυλίοις καταδρομαῖς, πόλεων ἀνελπίστοις μεταναστάσεσι, σημείοις ἐξ οὐρανοῦ, σημείοις ἐξ ἀέρος, τέλος καὶ ταῖς ταλαιπώροις νήσοις, οἷόν τινα μέσην, ἵν' ὁλοσώματος εἴη ἡ πληγὴ, ἐπέδραμε τὰ δεινά. Ἀλλ' οὐκ ἦν παιδευθῆναι τοὺς τὴν θεάνθρωπον ἐξηρνημένους μορφὴν προσκυνεῖν. Ἄρτι γὰρ τοῦ κατὰ τὸν Θωμᾶν ἄρξαντος νεωτερισμοῦ, ἐπεὶ ταῦτα ἠκούετο πανταχοῦ, οἱ τὸν ἑσπέριον κόλπον τῆς Ἰβηρίας οἰκοῦντες Ἀγαρηνοὶ, πρόσχωροι τῷ Ὠκεανῷ ὄντες (Ἱσπάνους τούτους κατονομαζουσιν), εἰς εὐανδρίαν ἐληλακότες, καὶ ἣν ἤκουν γῆν λυπρὰν οὖσαν καὶ μετρίως εὐδαίμονα ἀρῶντες καὶ διὰ τοῦτο τρέφειν μὴ δυναμένην αὐτοὺς, προσελθόντες τῷ ἑαυτοῦ ἄρχοντι Ἀπόχαψ (αμερμουμνῆν (78) οἵδε τοῦτον ἡ ἐγχώριος γλῶσσα καλεῖν) ἀποικίαν καὶ γῆς μετανάστασιν ἀπῄτουν γενέσθαι αὐτοῖς πλήθει τε στενοχωρουμένοις καὶ τῶν ἀναγκαίων σπανίζουσιν. [P. 509] Ὁ δὲ ἀσπασίως νὸν λόγον δεξάμενος, πλοῖα εὐθέως ἐπισκευάσας μακρὰ καὶ δύναμιν τούτοις ἐξ αὐτῶν ἐμβιβάσας, ἐπὶ λῃστείαν τέως, λανθάνουσαν ἔχων τὴν ἔννοιαν, τῶν πρὸς τῇ ἕῳ κειμένων νήσων καὶ ἡμετέρων ἐτράπετο, ὁμοῦ μὲν τὸ τοῖς ὑπηκόοις ὀρεκτὸν ἐκπληρῶν καὶ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων αὐτοὺς κορεννὺς, ὁμοῦ δὲ καὶ μετασκεψόμενος εἴ τίς ἐστιν εὔφορος τῶν νήσων καὶ πρὸς μετοικίαν ἐπιτηδεία αὐτοῖς. Ποιησάμενος δὲ τὸν ἀπόπλουν ἔαρος ὥρᾳ, καὶ πολλὰς ἐπιὼν τῶν νήσων, οὐδένα εὗρισκε τὸν ἀντιπαρατατόμενον· ἐχώρευον γὰρ πᾶσαι βοηθείας, τοῦ εὐωθότος φυλάττειν στόλου παντὸς συστρατευομένου τῷ Θωμᾷ. Διὸ καὶ μεγάλας ὠφελείας ἐκ πασῶν, αἷς καὶ προσώρμιζεν, ἐκαρποῦτο. Ἦκε δέ ποτε καὶ εἰς Κρήτην, καὶ ταύτην καταδραμὼν καὶ ἀνδραποδισάμενος ὡς ἐνῆν, καὶ τὴν τῆς νήσου καταμαθὼν ἀρετὴν καὶ χάριν, τοῦτο ἔφη πρὸς τοὺς ὑπηκόους. « Ἰδοὺ γῆ ῥέουσα γάλα καὶ μέλι. » Καὶ τότε μὲν ἔφη πλέον οὐδὲν, παντοίων δὲ τὸν στόλον ἐμπεπληκὼς ἀγαθῶν τῶν ἐπ' οἶκον νόστων ἐμέμνητο. Ὡς δ' ὁ Χειμὼν ὑπέλῃγε καὶ τὸ ἔαρ ἐπέλαμπε, τεσσαράκοντα ναῦς πληρώσας ἀνδρῶν μαχίμων καὶ οὔριον ἄνεμον ἐπιτηρήσας πρὸς Κρήτην ἀπέπλει, τὰς ἄλλας τῶν νήσων παρατρέχων ἐπιεικῶς. Καταλαβὼν δὲ τὴν νῆσον τῷ ἀκρωτηρίῳ τῷ λεγομένῳ Χάρακι προσορμίζεται. Ὡς δ' οὐδὲν αὐτῷ οὔτε κατὰ τὴν ἀπόβασιν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(78) Leunclavius Onomastico 3 : *Emir Mumini*, inquit, *dominus est cærimoniarum aut princeps sacrorum* inter Saracenos. *A Græcis Amermumnes scribitur in eorum historiis*,. Idem alibi : *Amermumnes, Græcorum in historiis* ἀμερμούμνης, *factum est ex Emir et Mumini* ; *quorum illud dominum significat aut principem, hoc ritus sive cærimonias sive cultus et* θρησκείας. *Nam proximi secundum Haliphas ita nominabantur, velut principes sacrorum aut reges sacrorum, more Romano. Jovius interpretatur optime credentium in religione principes : sed potius dicere debuit, rectæ religionis aut* ὀρθοδοξίας *aut virorum sacrorum principes.* GOAR.

οὔτε κατὰ τὴν καταγωγὴν ἐφάνη πολέμιον, παρεμβολὴν πηξάμενος ὀχυρὰν, τοὺς μὲν ἐπιτηδείους εἰς προνομὴν ἐξαπέστειλεν, αὐτὸς δὲ τοὺς λοιποὺς ἔχων ἅρτι δὴ τοῦ πνεύματος ἐπακμάζοντος, κἀκείνων πορρωτέρω σταδίων δέκα ἢ καὶ ιε' γενομένων, πῦρ ἐμβαλὼν ταῖς ναυσὶ τὰς πάσας κατέφλεξε, φεισάμενος τὸ παράπαν οὐδεμιᾶς. Ὁ δὲ στρατὸς (καὶ γὰρ ἐπαλινόστουν εὐθέως ἐκδειματωθέντες, τῷ παραδόξῳ τοῦ θεαθέντος πράγματος καταπλαγέντες) τὴν αἰτίαν ἐπυνθάνοντο καὶ εἰς λόγους ἦλθον νεωτερικοὺς. Ἐπεὶ δὲ ἦκουον ἃ πάλαι ὠδίνον, ὡς « Αὐτοί τε τούτων ὑμεῖς αἴτιοι, ἀποικίαν ζητοῦντες καὶ γῆν ἀγαθὴν, ἐμοὶ δὲ ταύτης οὐδετέρα νενόμισται κρειττων, εἰς ταύτην ἦλθον τὴν ὁδὸν, τὰ ὑμῖν τε θυμήρη πράττων καὶ ἐμαυτὸν τῆς ἐξ ὑμῶν ἀπαλλάττων ὀχλήσεως. » Ὡς δὲ καὶ γυναικῶν καὶ παίδων ἐμέμνηντο, « Καὶ γυναῖκες, ἔφη ὁ Ἀπόχαψ, ὦδε, ἡμέτεραι αἰχμάλωτοι, καὶ παῖδες μετὰ μικρὸν ἐξ αὐτῶν. » Τούτοις τοῖς λόγοις κατασιγασθέντες, καὶ ἀποδοχῆς ἄξια κρίναντες τὰ λεγόμενα, τάφρον μὲν ἤγειραν πρῶτον βαθεῖαν, καὶ χάρακας ἐν ταύτῃ καταπήξαντες, ἔνθα καὶ νῦν λαβὼν τὴν ἐπωνυμίαν ὁ τόπος σώζει τὴν προσηγορίαν, Χάνδαξ (79) ὀνομαζόμενος. ἐκεῖσε διενυκτέρευον. Χρόνος οὐκ ἐρρύη πολὺς, καὶ τὰ πραττόμενα ἡ φήμη τὸν βασιλέα ἐδίδασκε. Καὶ ὃς τῷ πρωτοσπαθαρίῳ Φωτεινῷ (80) τῶν Ἀνατολικῶν στρατηγοῦντι τὰ τῆς Κρήτης ἅπαντα ἀνατίθησιν. [P. 510] Οὗτος ἐκεῖσε παραγενόμενος καὶ τὰ πάντα καταμαθὼν τὸν βασιλέα ἀνεδίδασκε τὰ πραττόμενα, καὶ δύναμιν ἠξίου πέμπειν τὴν ἐκεῖθεν ἀποσοβήσουσαν τοὺς ἐχθρούς. Δαμιανὸν γοῦν τινα ὄντα κόμητα τοῦ βασιλικοῦ ἱπποστασίου (81) καὶ πρωτοσπαθάριον μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ παρασκευῆς ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλεν εἰς βοήθειαν τοῦ στρατηγοῦ Φωτεινοῦ, οἵ καὶ ἐνωθέντες κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ὡπλίζοντο. Εἰς οὐδὲν δὲ χρήσιμον αὐτοῖς τὸ τέλος ἐνεπεράνθη· αὐτός τε γὰρ ὁ Δαμιανὸς κατὰ τὴν πρώτην προσβολὴν καιρίαν πληγεὶς καὶ θανὼν καὶ τοῖς λοιποῖς τροπῆς γέγονεν αἴτιος, καὶ ὁ Φωτεινὸς μόλις ἐν δρόμωνι διασώζεται καὶ τῷ βασιλεῖ τῶν πραχθέντων αὐτάγγελος γίνεται. Ἀλλ' οὗτος μὲν, ἐπεὶ διὰ τιμῆς ἦγετο τῷ βασιλεῖ πάντως, τὴν τῆς Σικελίας στρατηγίαν αὖθις τῆς Κρήτης ἀλλάσσεται· τοῖς δὲ Σαρακηνοῖς (82) ἐν ταραχῇ καὶ μερίμνῃ διάγουσιν ἔτι μοναχός τις ἐκ τῶν ὀρέων τῆς νήσου ἐπικαταβὰς ἁμαρτάνειν ἔφησεν, εἰ ἀσφαλῶς οἴονται ἕξειν ἱδρυθέντες ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, καὶ ἅμα λέγων τὸν Χάνδακα τούτοις ὑπέδειξε, δεξιὸν τόπον κα εὐφυῆ πρὸς πᾶσαν εὐετηρίαν. Ἐν τούτῳ πόλιν ἱδρύσαντες καὶ οἷόν τινα πάσης ἀκρόπολιν τῆς νήσου, καὶ ἐκ ταύτης ὁρμώμενοι τὴν ὅλην κατέτρεχον νῆσον καὶ τὰς λοιπάς. Ἐδουλώσαντο δὲ τοὺς αὐτόχθονας καὶ τὰς ἐν τῇ Κρήτῃ πόλεις πλὴν μιᾶς. Τότε δὴ καὶ ὁ Κύριλλος ὁ Γορτύνης πρόεδρος στέφει τελειοῦται μαρτυρικῷ, μὴ θελήσας ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν. Καὶ Κρήτη μὲν ἑάλω τοῦτον τὸν τρόπον.

A igni combussit. Quo subito incendii spectaculo perterritus exercitus cum illico ad castra rediisset, causamque crematæ classis ferocius etiam postularet, dux respondit ea nunc peracta quæ ipsi diu ardenter desiderassent: ipsos huic rei causam præbuisse, qui coloniam in locum felicem duci flagitassent: se, quia meliorem alium nullum sciret, huc duxisse, ut et ipsorum voluntati satisfaceret et interpellationibus sese ipsorum exoneraret. Cumque uxorum et liberorum inferrent mentionem, respondit Apochapsus in promptu esse captivas mulieres, quibus pro uxoribus uterentur, ac paulo post liberos tollerent. His illi verbis sedati, et approbatione digna rati, altam egernnt fossam, ibique vallum jecerunt, unde adhuc loco Chandax B nomen servatur, atque iis castris pernoctarunt. Brevi admodum tempore fama rei certiorem fecit imperatorem, qui Photino protospathario orientalis exercitus duci summam rei ad Cretam pertinentis commisit. Hic eo profectus omnique re cognita imperatorem edocuit, copiasque ad profligandos ex insula hostes petiit. **894** Imperator ergo Damianum sui equilis comitem ac protospatharium magnis cum copiis atque grandi apparatu suppetias Photino mittit, iique conjunctis viribus contra Agarenos se armant. Sed nihil est profectum, quod cum Damianus primo in congressu letali vulnere accepto periisset, reliqui eam fugæ causam habuerunt; et Photinus ægre celoce evasit ad imperatorem, eique eladis nuntium attulit. Quem imperator, quod summo apud se esset in honore, pro Creta C Siciliæ præfecit. Saracenos autem, adhuc inter curas ac turbas versantes, monachus quidam ex insulæ montibus degressus docuit errare, si hoc loco tuto se consedisse crederunt; simulque eis Chandacem demonstravit, opportunum locum ad quasvis commoditates. Ibi illi urbem condiderunt veluti totius insulæ arcem, ex eaque in totam insulam incursiones fecerunt, ac vicinas etiam, actis in servitutem incolis, ubribusque Cretæ una dempta captis omnibus. Tum temporis etiam Cyrillus Gortynis episcopus martyrii coronam supplicio est consecutus, quod Christum diffiteri noluisset. Hoc modo Creta in servitutem devenit.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ

(79) Idem modernis Græcia χανδάκιον, et correctius χάνδαξ, ac χάραξ antiquis, scilicet *fossa*, *vallum*, unde universæ insulæ *Candiæ* nomen deinceps est inditum. Goar.

(80) Locus erat mutilus. Supplevimus ex Scylitze. Goar.

(81) Hunc nullo negotio *comitem stabuli*, ut veteres Franci loquebantur, intelligere possumus, quem posteriorem Græci κοντεσταῦλον, nostri *constabulum* et *constabularinm* vocaverunt. Goar.

(82) Promiscue, ut et alii, Agarenos Saracenosque ponit. Quod autem de Chandace præcessit et sequitur, omnino iuter se pugnat; nisi in media historia aliquid excidit, aut in nominibus erratum est. Qui enim jubeuntur castra in Chandace ponere, ubi ea jam ante jacebant? Xyl.

Ceterum imperator Michaelus bellis civilibus liberatus non Deo, sed suæ prudentiæ atque solertiæ victoriam imputavit. Itaque et fastu turgens effrenibus animi ferebatur impetibus. Proinde uxore mortua, **895** simulans se vitam viduam amplecti, occulte cum principibus senatus rem composuit, ut ; ii sibi alterius uxoris ducendæ auctores essent, ac nisi pateretur persuaderi sibi, vim minarentur,hoc honesto utentes prætextu, non convenire ut, ipsis imperatori subditis, uxores eorum domina atque imperatrice careant. Ita ergo fictis eorum sermonibus ad extremum cessit. Ac primum quidem subditos manu sua ipsi se obligare mandavit, futuram imperatoris uxorem, et quos esset ea editura liberos, summo in honore ab ipsis habitum iri, ita ut eam ipso mortuo imperatricem, de filiis unum imperatorem agnoscant. Adeo non in hoc modo ævo, sed post mortem quoque suam se imperaturum existimabat. Deinde commentitiis istis senatus precibus persuasus scilicet uxorem ducit jampridem desponsam Christo, et monasticum amplexam vitæ genus, inque principis dicto monasterio id a pueritia exercentem, nomine Euphrosynam. Ferebatur ea filia esse Constantini imperatoris, ejus quem mater Irena sua propter scelera juste oculis spoliaverat.

Aliam quoque classem Michaelus contra Saracenos Cretam obtinentes emisit, duce Cratero Cibyrræotarum præfecto. Is cum septuaginta suis et omnibus reliquarum insularum biremibus ferox admodum **896** Cretam applicuit, inciditque in Agarenos nequaquam pugnam subterfugientes, sed fortiter admodum eam subsistentes. A prima luce usque ad meridiem acerrime utrinque fuit dimicatum, neutra parte inclinata, sed utrisque animose perdurantibus. Jam vergente ad vesperam die superati demum Cretenses fugam fecerunt. Horum multi in pugna occisi sunt, plures abjectis armis capti. Eademque die videtur urbs quoque eorum capi potuisse, nisi nox ingruens obstitisset. Atque ea quidem nox Romanis exitiosa fuit. Namque ut victores, et qui superstites paucos postridie nullo negotio se in suam potestatem redacturos sperarent, perinde ac si non in hostico, sed domi suæ agerent, potationibus et luxuriæ sese dederunt, neque excubiarum, neque ullius salutaris rei curam habentes, de solo somno ac quiete et socordia facile omnia evertente cogitantes. Ergo Cretenses, qui excubitorum inopia ipsi vigilum munere fungebantur, Romana castra vino somnoque capta deprehendentes media nocte magno cum strepitu irruerunt, inque ebrios incidentes, universos ne nuntio quidem, ut proverbio dicitur, superstite interfecerunt. Solus dux Craterus mercatorio usus navigio saluti suæ consuluit. Quem cum Saracenorum dux diu multumque et inter cadavera et inter captivos quæsitum non inveniret, ac fuga elapsum perciperet, misit qui **897** eum perse-

A Τῶν ἐμφυλίων δὲ πολέμων ἀπαλλαγεὶς ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ οὐ τῷ Θεῷ τὴν νίκην ἐπέγραψεν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ φρονήσει καὶ στρατηγίᾳ· διὸ καὶ ὑπὸ φρονήματος φυσηθεὶς ἀκάθεκτος ἦν τὴν τὴν ὁρμήν. Τῆς γαμετῆς οὖν τελευτησάσης αὐτοῦ ὑπεποιεῖτο μὲν τὸν ἄζυγα βίον, λάθρα δὲ πρὸς τοὺς προὔχοντας τῆς συγκλήτου πέμπων ἀνέπεισε παρ' αὐτῶν παρακαλεῖσθαι ἑτέρᾳ συζεύχθῆναι γυναικί, εἰ μὴ πεισθείη δὲ καὶ βίαν ἐπενεγκεῖν ἀπειλούντων, πρόφασιν δῆθεν εὔσχημον προτεινομένων, ὡς οὐ δέον αὐτοὺς μὲν ὑπὸ βασιλεῖ τάττεσθαι, τὰς δὲ αὐτῶν γυναῖκας δεσποίνης στερεῖσθαι καὶ βασιλίδος. Ἐπέπειστο οὖν ὀψέ ποτε διὰ τῶν ἐπιπλάστων λόγων, καὶ πρῶτα μὲν ἀπῄτει χειρόγραφα τοὺς ὑπηκόους εὐνοίας, ὡς αὐτήν τε τὴν ἐσομένην αὐτῷ γυναῖκα καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς τεχθησόμενα μετὰ τὸν αὐτοῦ θάνατον ὑπερβαλλόντως B τιμήσουσι, καὶ μετ' ἐκεῖνον βασιλέας ἕξοιεν κἀκείνην δέσποιναν. Οὕτως οὐ τοῦ κατ' ἐκεῖνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν ὤφετο κρατήσειν αἰῶνος. Εἶτα καὶ ταῖς μετὰ τέχνης αἰτήσεσι πείθεται τῆς συγκλήτου. [P. 511] καὶ ἠγάγετο πρὸς γάμον γυναῖκά τινα πάλαι νυμφευθεῖσαν Χριστῷ καὶ τὸν μοναδικὸν ἀσπασαμένην βίον κἀν τῷ ἐν τῇ Πριγκήπῳ μοναστηρίῳ μονάζουσαν ἐκ παιδός· Εὐφροσύνη ταύτης ἡ κλῆσις, πατρὸς δὲ λέγεται εἶναι Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως, ὃν ἡ μήτηρ Εἰρήνη δικαίως διὰ τὰς σφετέρας ἀπετύφλωσεν ἀκολασίας. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπράττετο τῇδε·

Ὁ δὲ Μιχαὴλ ἕτερον στόλον ἐκπέμπει κατὰ τῶν ἐν Κρήτῃ Σαρακηνῶν, στρατηγὸν ἐπιστήσας αὐτοῖς Κρατερὸν τὸν τῶν Κιβυρραιωτῶν διέποντα τὴν C ἀρχήν· ὃς ἑβδομήκοντα διήσεις τὰς ὑφ' ἑαυτὸν λαβὼν καὶ τὰς ἐκ τῶν ἄλλων νήσων ἁπάσας, ἐν τῇ Κρήτῃ γενόμενος μετὰ μεγίστου φρυάγματος οὐδὲ τοὺς Ἀγαρηνοὺς ὑποκλινομένους εὗρεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς γενναίως ὑποστάντας τὸν κίνδυνον. Συμπλοκῆς δὲ γενομένης, ἤδη τοῦ ἡλίου τὰς ἀκρωρείας αὐγάζοντος ἄχρι μεσούσης ἡμέρας, οὐδέτερον μέρος ἀπέκλινεν, ἀλλὰ γενναίως ἀντέχοντες ἐκαρτέρουν. Ἄρτι δὲ τῆς ἡμέρας κλινούσης πονήσαντες οἱ Κρῆτες ἐνέδωκαν εἰς φυγήν, καὶ πολλοὶ μὲν αὐτῶν ἐν τῷ πολέμῳ ἀπέθανον, πλείονες δὲ τὰ ὅπλα ῥίψαντες ᾐχμαλωτίσθησαν. Τάχα δ' ἂν ἑάλω καὶ ἡ πόλις αὐθημερόν, εἰ μὴ νὺξ ἐπιγενομένη ἀνέτρεψε τέλεον τὰ πράγματα. Ῥωμαῖοι μὲν γὰρ ὡς ἤδη τάχα νενικηκότες, καὶ πάντας αὖριον ἐν βραχεῖ βραχεῖς ὄντας ἐλπίσαντες συλλαβεῖν, ὡς ἐν οἰκείᾳ, ἀλλ' οὐκ ἐν D ἀλλοτρίᾳ διάγοντες, πρὸς πότους καὶ τρυφὰς ἐξεβάκχευον, μήτε τινὸς φυλαχῆς, μήτ' ἄλλης τωτηρίας φροντίσαντες, ὕπνου δὲ μόνου καὶ τῆς πάντα ῥᾳδίως ἀνατρεπούσης ἀναπαύγης τε καὶ ῥᾳστώνης. Ὅθεν περὶ μέσας νύκτας οἱ Κρῆτες, ἐπειδὴ τῶν ἑαυτῶν φυλάκων ὡς ἐν ἀπορίᾳ ἀγρυπνοῦντες οἴνῳ καὶ ὕπνῳ τοὺς τῆς Ῥωμαϊκῆς παρεμβολῆς ἐμάνθανον κατεχομένους, αὐθωρὸν ἐπιπεσόντες μετ' ἀλαλαγμοῦ καὶ μέθῃ κατεσχημένους εὑρόντες ἅπαντας ἄρδην ἀπώλεσαν, ὡς μηδ' ἄγγελον, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, περιλειφθῆναι. Μόνος δ' ὁ στρατηγὸς ἐμπορικοῦ τινος πλοίου ἐπιβὰς τὴν σωτηρίαν ἑαυτῷ ἐμνηστεύετο. Ὡς δὲ πολλὰ ζητήσας ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἀρχηγὸς τοῦτον οὐχ εὗ-

ρισκεν οὔτ' ἐν τοῖς πεσοῦσιν οὔτ' ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις, ἔμαθε δ' ὅτι φυγὰς ᾤχετο, τοὺς καταδιώξοντας ἔπεμψεν· οἳ καὶ καταλαβόντες αὐτὸν ἐν Κῷ τῇ νήσῳ ξύλῳ κρεμάσαντες ἀπέκτειναν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνήρ τις πολεμικὸς καὶ φρονήσεως καὶ ἀγχινοίας οὐκ ἄμοιρος, τὸ ἐπώνυμον Ὑρύφας, στρατόν τινα προστάξει ἀθροίσας βασιλικῇ, τὸν τεσσαρακοντάριον τότε καλούμενον ἐκ τοῦ διανεμηθῆναι αὐτοῖς ἀνὰ τεσσαράκοντα χρυσίνους, τάς τε ἄλλας νήσους ἐπιὼν ἀνῄρει τοὺς προνομεύοντας [P. 512] Ἀγαρηνούς, τοῖς μὲν λόχους ἐπάγων, τοῖς δὲ φανερῶς πολεμῶν, καὶ τοὺς Κρῆτας συνέστειλε καὶ τῆς πολλῆς καὶ ἀσχέτου ὁρμῆς ἀνεχαίτισε. Καὶ ταῦτα μὲν συνηνέχθη τῇδε.

A querentur. Atque hi eum in Co insula assecuti in crucem actum e vivis sustulerunt. Secundum hæc bellicosus quidam vir, prudentiæque et sagacitatis non expers, cognomento Oryphas, jussu regis exercitum colligit, qui tum quadragenarius appellabatur, quod quadraginta aurei singulis pendebantur. Is et alias obiens insulas Agarenas prædatum excurrentes interfecit, partim insidiis locatis, partim prælio congressus, et Cretensium immodicam ferociam repressit atque inhibuit.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν Εὐφήμιός τις ἀνὴρ κατὰ Σικελίαν λαοῦ τινος ἐξηγούμενος, ἐρασθεὶς παρθένου τινὸς τὸ μοναδικὸν ἐκ παιδὸς ἀναλαβούσης σχῆμα, περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο τὸν οἰκεῖον ἔρωτα ἐκπληρῶσαι, τῶν νόμων οὐδὲ φροντίζων ὅλως, ἀλλ' ὡς εἰς παράδειγμα μόνον ἀποβλέπων τὸν βασιλέα, τοιοῦτόν τι τολμήσαντα καὶ αὐτόν. Ἁρπάξει γοῦν τὴν παρθένον τοῦ ἀσκητηρίου καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἄκουσαν ἄγει. Ταύτης οὖν οἱ ἀδελφοὶ προσίασι τῷ Μιχαὴλ, τὰ τοῦ δράματος διηγούμενοι· ὁ δὲ κελεύει τῷ στρατηγῷ, εἰ οὕτως καταλάβοι ἔχουσαν τὴν ἀλήθειαν, τὴν ῥῖνα τοῦ τετολμηκότος Εὐφημίου ἀποτεμεῖν. Ὅπερ μαθὼν ὁ Εὐφήμιος, συνωμότας λαβὼν τούς τε ὑπὸ τὴν αὐτοῦ χεῖρα καί τινας τῶν συντουρμαρχῶν (83), τὸν στρατηγὸν ἐπὶ τούτῳ παραγενόμενον ἀπελαύνει καὶ πρὸς τὸν τῆς Ἀφρικῆς ἀποδιδράσκει ἡγούμενον, πᾶσαν τὴν Σικελίαν ὑπ' ἐκεῖνον ποιῆσαι καθυπισχνούμενος καὶ διδόναι φόρους αὐτῷ πολλοὺς, εἰ μόνον ἀναγορευθείη Ῥωμαίων βασιλεύς. Δεξάμενος οὖν τὸν λόγον ὁ ἀμηρᾶς ἀναγορεύει τοῦτον βασιλέα Ῥωμαίων καὶ χεῖρα δίδωσι πολλὴν, καὶ τῆς Σικελίας γίνεται ἐγκρατὴς, παρ' αὐτοῦ τούτου λαβὼν αὐτήν. Πλὴν ὁ μὲν Εὐφήμιος οὐ πολὺν χρόνον τοῦ βασιλικοῦ ἀπολαύσας ἀξιώματος ἀφαιρεῖται τὴν κεφαλὴν, τῆς οἰκείας ἀποστασίας καὶ παρανομίας τοῦτον λαβὼν τὸν μισθόν. Ἄξιον δὲ καὶ τὸν τρόπον εἰπεῖν τῆς αὐτοῦ ἀναιρέσεως. Ὡς γὰρ ἐν σχήματι βασιλικῷ περιῆει τὴν Σικελίαν ἀνευφημούμενος, ἀπῆει κατὰ Συράκουσαν. Ἀποθεν δὲ γενόμενος τῆς ἑαυτοῦ τάξεως καὶ τῶν δορυφόρων, καὶ ὅσον ἀπὸ τόξου βολῆς τῇ πόλει προσεγγίσας, ὡμίλει τοῖς πολίταις καὶ πρὸς ἑαυτὸν λόγοις τὴν ἐκείνων ἐφείλκετο εὔνοιαν. Μεμονωμένον δὲ τοῦτον ἰδόντες ἀδελφοὶ δύο Συρακούσιοι, πρὸς ἑαυτοὺς βουλευσάμενοι καὶ σύμπνοοι γενόμενοι καὶ τὸ ἓν φρονήσαντες προσέρχονται τούτῳ εἰρωνικῶς τε καὶ τωθαστικῶς, ὡς βασιλεῖ τάχα τὴν προσήκουσαν τιμὴν ἀπενέμοντες. Ὁ δὲ Εὐφήμιος μὴ συνεὶς τὸν δόλον, τὴν παρ' αὐτῶν ἀναγόρευσιν καὶ τὸν ἀσπασμὸν προσδεξάμενος, προσεκάλει τούτους μετὰ φιλοφροσύνης ὡς καὶ αὐτὸς τὸν οἰκεῖον ἀσπασμὸν ἀποδώσων. Καὶ δὴ κλίνας τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ στόμα προσερείσας τῷ στόματι θατέρου τῶν ἀδελφῶν, θριξὶ μὲν

Hoc ipso tempore Euphemius quidam turmæ cujusdam dux amore correptus virginis, quæ a tenera ætate monastico habitu velata vivebat, cum nihil antiquius haberet quam amorem suum exsatiare, neque leges quidquam curaret, sed in solius imperatoris exemplum intueretur, qui et ipse simile facinus perpetraverat, rapit ex monasterio virginem ac invitam ad se traducit. Hujus virginis fratres ad imperatorem se conferunt ac factum narrant. Et imperator præfecto Siciliæ mandat ut Euphemio, siquidem hos verum crimen detulisse comperiret, nasum amputet. Hoc sentiens Euphemius, adscitis in conjurationem iis quibus præerat aliisque aliarum turmarum ductoribus, præfectum supplicium imponendi causa ad se venientem repellit, atque ad Africæ ameram **898** sive præfectum transfugit, promittique se, modo ab ipso imperator Romanorum declaretur, omnem ipsi Siciliam subjecturum ac grande tributum soluturum. Accipit conditionem ameras, et Euphemium magno exercitu instruit, imperatoris Romani titulo insignitum, ejusque opera Sicilia potitur. Verum hic Euphemius imperatoriæ dignationis perbrevem fructum percepit, truncatus capite, quam dignam sui sceleris et defectionis mercedem retulit. Et sane operæ pretium videtur referre quo modo fuerit interfectus. Cum obiret Siciliam imperatorio habitu, ut ab omnibus imperator salutaretur, Syracusas quoque petiit : ubi cum a suis stipatoribus longius provolasset, et ad urbem tanto quantum sagitta arcu emissa conficit spatio accessisset, cum oppidanis colloquens eorumque benevolentiam oratione sua captans, duo Syracusani fratres solum et a suis amotum videntes de eo interficiendo conspirant. Itaque simulato studio et adulatorio gestu ad hominem accedunt, atque ut imperatorem debito honore afficiunt. Euphemius, qui eorum dolum non intelligeret, gratam eorum imperatorii nominis delationem atque salutationem habens, comiter ad se eos vocat, dignis modis resalutaturus. Ergo cum capite inclinato alterum oscularetur, ab eo crinibus arripitur **899** ac valide

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(83) Τοῦρμα agmen est tribus ordinibus, sagittariorum videlicet, peltastarum et lanceariorum, constans : hi ad centum, isti ad trecentorum, alii ad quingentorum numerum ascendebant, quibus τουρμάρχης exercitus duci subjectus præerat. Hæc pauca e pluribus a Rigaltio docte collectis. GOAR.

tenetur, alter ei caput amputat. Has suæ improbitatis pœnas luit Euphemius.

Agareni porro non Siciliam ex eo tantum,sed et Calabriam et plerasque Italiæ partes occupaverunt, omnia incursionibus ac populationibus infestantes. Michaelus vero cum imperium annos 9, menses 8 gessisset, ex dysenteria mortuus est, cum sua in Deum impietate,inque rebus gerendis perversitate Romano imperio tot tantaque intulisset mala, quæ commemoravimus. Defecit sub eo etiam tota Dalmatia. Et ferebatur de eo antiquum oraculum in hanc sententiam :

Hoc initium malorum telluri accidet ;
Rerum potietur cum Babylonius draco,
Linguæ impeditæ, et auri cupientissimus.

Cadaver ejus repositum est in magno Justiniani sacello, ad fanum Apostolorum, in cista viridi Thessalica.

Huic mortuo filius ejus Theophilus jam virili ætate successit, mense Octobri, indictionis 8. Is præ se ferebat justitiæ ferventissimum studium et legum civilium accuratam custodiam, cum re ipsa illa simularet,ut ab insidiis se tutum præstaret, neque ulli contra se aliquid moliendi **900** ansam præberet. Principio imperii sui omnes, a quibus pater ipsius in Leone interficiendo imperioque occupando fuerat adjutus,perdere statuens, edicto proposito universos qui ab imperatore honores aut beneficia haberent cujuscunque modi, ad Magnauram.quod et a quinque turribus Pentapyrgium dicitur,convenire jussit.Qui cum ad dictum locum frequentes confluxissent,dissimulata animi sævitia, leni ac placida voce : « Voluit,»inquit,« pater meus beatæ memoriæ eos qui auxilium ipsi tulerant ac pro imperio propugnaverant, magnis honoribus atque donis remunerari : sed morte præventus, ne ingratus erga bene meritos videretur, me successorem suum ejus debiti solutorem reliquit.Proinde amici paterni, secedentes ex multitudine, nobis sese ostendant, ut eis dignam mercedem rependamus. » Hac oratione decepti miseri, quotquot Leonis cædem adjuverant, se ipsos indicaverunt. At Theophilus præda intra casses inclusa urbis præfectum civiles exsequi leges jussit, « Jam nunc » inquiens, « præfecte, judicandi potestatem Deo et me tibi mandantibus,dignam his mercedem factorum persolve, qui non tantum humano sanguine manus contaminarunt, sed et unctum Dei intra sacrarium interfecerunt. » Atque hæc fatus primam istam admirabilem **901** concionem dimisit. Miseri vero illi a præfecto arrepti homicidarum more suppliciis sunt affecti. Novercam quoque suam Theophilus aula pulsam in monasterium

A κατέχεται ἰσχυρῶς παρὰ τούτου, πρὸς δὲ τοῦ ἑτέρου τῶν ἀδελφῶν τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται. Καὶ οὗτος μὲν ταύτην ἔτισε δίκην τῆς οἰκείας ἀπονοίας.

Οἱ δὲ Ἀγαρηνοὶ οὐ τῆς Σικελίας μόνον ἔκτοτε, ἀλλὰ καὶ [P. 513] Καλαβρίας καὶ τῶν πλειόνων τῆς Ἰταλίας ἐγένοντο ἐγκρατεῖς, πάντα κατατρέχοντες καὶ διαπορθοῦντες. Ὁ Μιχαὴλ δὲ ἐπὶ μῆνας η' καὶ ἔτη θ' τῆς βασιλείας γενόμενος ἐγκρατής, δυσεντερίας ἀλοὺς ἀῤῥωστήματι καταστρέφει τὸν βίον, τοσούτων παραίτιος τῇ πολιτείᾳ Ῥωμαίων γενόμενος κακῶν δι' ἣν εἶχεν ἀσέβειαν πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς τὰ πράγματα μοχθηρίαν ὅσων προλαβὼν ἐπεμνήσθη ὁ λόγος. Ἀπεστάτησε δὲ ἐπ' αὐτοῦ καὶ πᾶσα ἡ Δαλματία. Ἐφέρετο δὲ καὶ Χρησμὸς παλαιὸς περὶ αὐτοῦ, ἔχων οὕτως·

B Ἀρχὴ κακῶν δὲ προσπεσεῖται τῇ χθονὶ,
Ὅταν κατάρξῃ τῆς Βαβυλῶνος δράκων,
Δύσγλωττος οὗτος καὶ φιλόχρυσος λίαν.

Ἐτάφη δὲ ὁ τούτου νεκρὸς ἐν τῷ κατὰ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους μεγάλῳ ἠρῴῳ Ἰουστινιανοῦ, ἐν λάρνακι πρασίνῳ Θετταλικῇ.

Μετὰ δὲ τὸν τοῦ Μιχαὴλ θάνατον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεόφιλος, ἀνδρὸς ἤδη ἡλικίαν ἔχων, διεδέξατο τὴν πατρῴαν ἀρχήν, κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα τῆς ἡ' ἰνδικτιῶνος, λόγῳ μὲν τῆς δικαιοσύνης ἔμπυρος ἐραστὴς καλεῖσθαι βουλόμενος νόμων τε φύλαξ πολιτικῶν ἀκριβὴς, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἔξωθεν ἑαυτὸν τῶν ἐπιβουλευόντων διατηρῶν, ὡς ἄν μή τις κατ' αὐτοῦ νεανικὸν τολμήσειε, ταῦτα ὑπεκρίνετο. Εὐθὺς οὖν ἐκ προοιμίων τοὺς τῷ πατρὶ αὐτοῦ συναραμένους εἰς τὸν τοῦ C Λέοντος θάνατον ἔγνω πάντας ὀλέθρῳ δοῦναι καὶ ἀπωλείᾳ. Ὅθεν ἐξέθετο δόγμα τοὺς τῶν βασιλικῶν ἅπαντας ἀπολαύοντας φιλοτιμιῶν, προσέτι δὲ καὶ βασιλικῆς τιμῆς μετασχόντας τῆς οἰασοῦν, κατὰ τὴν Μαγναύραν ἤτοι τὸ Πενταπύργιον (84) συναθροισθῆναι. Ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο καὶ πάντες ἠθροίσθησαν ὡς ἐκέλευσεν, ὡς ἐν σκότῳ τέως τὴν τῆς ψυχῆς κρύψας θηριωδίαν, πραείᾳ καὶ ἠρεμαίᾳ φωνῇ ἔφη πρὸς τοὺς συνειλεγμένους· « Ἐβούλετο μὲν καὶ δι' ἐπιθυμίας εἶχε, ὦ λαὸς καὶ κλῆρος ἐμὸς, ὁ ἐμὸς μακαρίτης πατὴρ τοὺς ἀντιλαβομένους καὶ τῆς βασιλείας ὑπερμαχήσαντας πολλῶν μὲν τιμῶν, πολλῶν δὲ τούτους ἀγαθῶν καὶ ἑτέρων καταξιῶσαι γερῶν, καταχθεὶς δ' ὑπὸ τοῦ γρεὼν ἐμὲ τὸν τῆς βασιλείας διάδοχον, ἵνα μὴ ἀχάριστος δόξῃ τοῖς εὐεργέταις, ὀφειλέτην κατέλιπε. Διὸ ἕκαστος χωρισθεὶς τοῦ πλήθους D δεικνύτω ἑαυτὸν ἡμῖν ἐμφανῆ, ἵνα γνόντες τοὺς φίλους ἀξίως ὑμᾶς ἀμειψαίμεθα. » Τούτοις τοῖς λόγοις παρακλαπέντες οἱ δείλαιοι καὶ συλαγωγηθέντες τὸν νοῦν, ἕκαστος τῶν ὅσοι τῷ φόνῳ συνήργησαν τοῦ Λέοντος ἑαυτὸν παρεγύμνου. Εὐθὺς οὖν ὁ Θεόφιλος, ἐντὸς σαγήνης ἔχων τὴν θήραν, ἐγκελεύεται τῷ ἐπάρχῳ τοῖς πολιτικοῖς χρήσασθαι νόμοις, οὕτως εἰπών· « Ἄγε δή, ὦ ἔπαρχε, ἐκ Θεοῦ καὶ τῆς ἡμῶν γαληνότητος τὸ κρίνειν λαβών, τούτοις ἀξίας τῶν ἔργων ἀπόδος τὰς ἀμοιβὰς, οὐχ ὅτι τὰς χεῖρας ἐμια-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(84) Quatuor rotundis in quatuor angulis, et una in medio quadrata turri exstructum. Goar.

ναν αἵματι ἀνθρωπίνῳ, ἀλλ' ὅτι καὶ χριστὸν Κυρίου ἀνεῖλον ἔνδον θυσιαστηρίου. » [P. 514] Ταῦτα φθεγξάμενος διέλυσε τὸν θαυμαστὸν ἐκεῖνον καὶ πρῶτον σύλλογον, οἱ δ' ἄθλιοι ἐκεῖνοι συλληφθέντες παρὰ τοῦ ἐπάρχου ποιναῖς καθυπεβλήθησαν ἀνδροφόνων· Ὁ δὲ Θεόφιλος καὶ τὴν αὐτοῦ μητρυιὰν ἀπελάσας τῶν βασιλείων εἰς τὸ μοναστήριον ἠνάγκασεν ἀπελθεῖν, ἐν ᾧ τὸ πρῶτον τὴν κοσμικὴν ἀπέθετο τρίχα, μηδὲν ὠφελησάντων τῶν ὅρκων οὓς ἡ σύγκλητος πρὸς τὸν Μιχαὴλ ἐποιήσατο.

A redire coegit, in quo primum religioni devota comam detonderat. Nihilque huic profuit juramentum, quo senatum Michaelus obligaverat.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν προοιμίῳ τῷ Θεοφίλῳ, τὰ δ' ἐξῆς οὐκ ἐπαίνων ἀνάξια· ἀντιποιούμενος γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἅπασιν ἦν τοῖς πονηροῖς φοβερὸς, τοῖς δὲ ἀγαθοῖς θαυμαστὸς, τοῖς μὲν ὅτι μισοπόνηρός τε καὶ δίκαιος ἐδόκει, τοῖς δ' ὅτι ἐμβριθής τε καὶ ζαύστηρός. Οὐκ ἦν δὲ πάντως αὐτὸν πάντων τῶν κακῶν καθαρεύειν. Εἶχετο μὲν γὰρ τῆς ἐπὶ Θεὸν πίστεως, εἶχετο δὲ πλέον τῆς πατροπαραδότου μιαρᾶς τῶν Εἰκονομάχων αἱρέσεως, καὶ τὸν εὐσεβῆ καὶ πανάγιον ἐκάκου λαὸν, παρὰ πάντα τὸν τῆς βασιλείας αὐτοῦ χρόνον ἠρεμῆσαι μὴ συγχωρήσας. Ὅθεν οὐδ' ἐν πολέμοις εὐτύχησέ ποτε, ἀεὶ δὲ ἥττητο καὶ οὐ κατὰ βασιλέα ὑπέστρεφεν. Ἔχόμενος δ' οὖν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς πρὸς Χριστὸν καὶ τὴν αὐτοῦ Μητέρα, ὡς ᾤετο πίστεως καὶ προθυμίας, ἀπῄει ἑκάστης ἑβδομάδος ἔφιππος διὰ τῆς λεωφόρου ἐπὶ τὸν ἐν Βλαχέρναις τῆς Θεομήτορος θεῖον ναὸν, ὑπὸ τῶν δορυφόρων παραπεμπόμενος. Ἀπῄει δὲ πᾶσι μὲν, προηγουμένως δὲ τοῖς ἀδικουμένοις διδοὺς ἑαυτὸν, ὡς ἂν ἔχοιεν τὰ αὐτῶν ἐκτραγῳδεῖν ἀδικήματα καὶ μὴ παρά τινων κωλύοιντο ἀδίκων ὑφορωμένων τὴν ἐξ αὐτοῦ τιμωρίαν, εἶθ' ἵνα καὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν διερχόμενος θεατὴς γένοιτο τῶν ὠνίων. Πρώτα οὖν περὶ ἑκάστου τῶν πιπρασκομένων, πόσου πωλεῖται, γινόμενος κατὰ τὴν ἀγοράν. Πρώτα δὲ οὐ παρέργως, οὐδ' ἐν ἑνὶ εἴδει, ἀλλ' ἐπί τε τοῖς βρωτοῖς καὶ τοῖς ποτοῖς καὶ τοῖς εἰς θάλψιν ἐπιτηδείοις ἀμφιάσμασι καὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς κατὰ τὴν ἀγορὰν προκειμένοις. Καὶ διὰ πάντων πολλὴν ἐπεδείκνυτο σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν πρὸς τὰ κοινὰ, νῦν μὲν ἐν κριτηρίοις, νῦν δὲ, ὡς εἴρηται, κατὰ τὰς προόδους τῆς ἑβδομάδος. Καί ποτε δὲ καὶ ψυχαγωγίας χάριν προκύπτων ἀπὸ τῶν πρὸς θάλασσαν τοῦ παλατίου τειχῶν ἐθεάσατο ναῦν τινὰ μυριοφόρον ἐξ οὐρίας πλέουσαν ἀναπεπταμένοις δὴ τοῖς ἱστίοις, μεγέθει τε ἀνυπέρβλητον καὶ ἀπραμίλλον κάλλει· ἦν θεασάμενος εἰς θάμβος ἐνέπιπτεν. Ἠρώτα δ' ὅμως τίνος τε ἡ ὁλκὰς εἴη καὶ ὅ τι φέροι τῶν ἀγωγίμων. Ὡς δὲ τῆς Αὐγούστης εἶναι ἐμάνθανε, τότε μὲν ἐφησύχασε καὶ παρέπεμψε τὸν καιρὸν ἄχρι καὶ τῆς εἴωθεν ἡμέρας ἀπιέναι πρὸς τὸν ἐν Βλαχέρναις θεῖον ναόν. Ὡς δ' ἤδη παρῆν ἡ κυρία καὶ ὁ τοῦ πλοίου ὅρμος δῆλος ἐγεγόνει τῷ βασιλεῖ πυθομένῳ παρά τινος, τῆς εἰς αὐτὸ φερούσης ὁδοῦ εἶχετο, καὶ πλησιάσας ἔστη παρὰ τὴν πρύμναν, καὶ τοὺς παρόντας ἠρώτα πολλάκις ὅτου τις ἔχει χρείαν τῶν ἀγωγίμων, σίτου τυχὸν ἢ οἴνου ἢ ἄλλου τινὸς εἴδους. [P. 515] Ὡς δὲ πολλάκις ἐρωτηθέντες ἅπαξ ἀπεκρίθησαν καὶ μόλις μηδενὸς λείπεσθαι τοὺς ὑπὸ τῆς σῆς προμηθουμένους δεσποτείας καὶ βασιλείας, « Ἀλλ' οὐκ ἴστε δὴ, ἔφη ὁ βασιλεὺς « ὅτι με ὑπὸ Θεοῦ βασιλέα γεγενημένον ἡ Αὐγοῦστά μου καὶ σύμβιος ναύκληρον ἀπειργάσατο ; » Προσέθετο δὲ μετὰ πικρίας καὶ τοῦτο· « Τίς ποτε βασιλέα Ῥωμαίων ἢ τὴν αὐτοῦ

Hæc Theophili principia. Quæ secuta sunt laudem non merentur. Sane justitiam colens omnibus malis metui bonisque admirationi erat ; his, quod eum bonum ac malis infestum ; illis, quod gravem austerumque judicarent. Sed non potuit omnibus carere vitiis. Nam tametsi veram amplecteretur religionem, magis tamen a patre ad se devolutæ impuræ imaginiperdarum hæresi deditus erat, piosque omni sui imperii tempore exercuit malefielis, nullam iis quietem permittens. Itaque et in bello nunquam vicit. sed semper succubuit ac domum non convenienter imperatoriæ dignitati rediit. Justitiam ergo colens et, ut putabat, erga Christum ejusque Matrem pietatem singulis septimanis per viam publicam satellitibus stipatus ad Blachernense Deiparæ fanum equitabat ; interque equitandum omnibus maxime injuriis affectis vacabat, ut ii suas querelas proponere possent, neque ab sontibus et pœnam metuentibus impedirentur. Simul et per forum equitans res venales **902** inspiciebat, ac de pretio interrogabat, neque obiter hoc, aut una tantum aliqua re, sed de iis quæ esui sunt ac potui de vestibus fovendo corpori aptis, et in universum omnibus quæ in foro prostabant mercibus. Omnibus autem in rebus magnam in curanda re publica diligentiam ostendit, non in his in publicum modo septimanatim progressibus, sed etiam in judiciis. Aliquando animi causa prospiciens de muro palatii qui est versus mare, navim onerariam vidit plenis velis ac secundo vento appellere, mole ac magnitudine parem nullam sibi habentem. Eam cum admiratione contemplatus, cujusnam esset et quid rerum adveheret interrogavit. Cum eam Augustæ esse didicisset, acquievit in præsentia, et diem exspectavit quo ad Blachernensem ædem iturus erat. Cumque ea appetisset, deduci se ad navis ejus stationem jussit, puppique assistens eos qui aderant aliquoties percontatus est, cibone aliquis ipsorum aut vino aut ulla alia re destitueretur. Cum sæpe interrogati vix tandem responderent, ita sibi imperatoris solertia prospectum esse ut nullius rei sentiant penuriam, « Nescitis vero, » ait, « quod me divinitus **903** imperatorem factum uxor mea et Augusta nauclerum reddidit ? » addiditque indignanter. « Fuitne ulla unquam Augusta, quæ maritum suum mercatorem viderit ? » Hæc fatus confestim homines nave egredi jussit, nulla re exportata, navemque comburi ipsis cum velis et omnibus mercibus. Acriter autem Augustam objurgavit, minatus ei exitium, si porro aliquid tale fecisset,

γαμετὴν ἔμπορον ἐθεάσατο ; » Ταῦτα δὲ εἰπὼν ἐκέλευσεν αὐθωρὸν μόνους ἐξελθεῖν τοὺς ἀνθρώπους, τὴν δὲ ναῦν ἐκείνην παραδοῦναι πυοὶ αὐτοῖς ἱστίοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀγωγίμοις. Περιέβαλε δὲ καὶ τὴν δέσποιναν ὕβρεσι, καὶ τῆς ζωῆς ἐξαγαγεῖν ἠπείλησεν εἰ φωραθείη ἔκτοτε τοιοῦτόν τι ποιοῦσα.

Nomen Augustæ fuit Theodora, patria Paphlagonia: parentes Marinus vir non ignobilis, et Theoctista cognomento Florina, pie uterque educatus, neque divinarum imaginum venerationem diffitens, sed ardentissimo eam colens studio. Coronata Theodora, mater quoque ejus Theoctista zostæ et patriciæ dignitate ornata est. Ea domum habuit proximam Gastriis. Et filias Theodoræ ad se crebro invitans (quinque erant numero, Thecia, Anna, Anastasia, Pulcheria et Maria) ac variis muneribus, quibu sdemulceri is sexus solet, blandiens, seorsim exhortata est ut supra suum sexum saperent, animosque viriles et materna fortuna dignos sumerent, abominatæque patris hæresin sacras amplecterentur imagines. Simul et ex cista quadam depromptas eas in manus **904** puellis dedit, facieique et labiis admovit, ut earum amorem excitaret. Hoc cum illa identidem ageret, ut desiderium cultus venerabilium imaginum in neptibus accederet, non fefellit Theophilum. Nam is aliquando cum filias interrogaret quidnam ab avia donorum accepissent, aut quid scitum egissent, reliquis interrsgationem ejus veluti ansam constanter declinantibus. Pulcheria tenellæ ætatis simplicitate ducta, quam blande tractatæ essent ac quam variis fructibus donatæ exponens, imaginum quoque adorationem prodidit, aviæ in cista multas esse Puppas dicens, quas ipsarum capitibus et vultibus ea post oscula applicuerit. Ob hæc furore percitus imperator durius tamen in socrum statuere nihil ausus est, reverentia uxoris et multo magis ipsius Theoctistæ libertate impeditus (nam generum ea palam insectabatur, reprehendebatque propter quotidianas confessorum vexationes hæresimque, et ferre sola universorum in eum odia patefaciebat) : tantum filiabus aviæ aditu in posterum interdixit.

Ὡρμητο δ' ἡ βασιλὶς Θεοδώρα ἐκ τῆς χώρας τῶν Παφλαγόνων, γεννήτορας αὐχοῦσα Μαρῖνον οὐκ ἄσημον ἄνδρα καὶ μητέρα Θεοκτίστην τὴν οὕτω Φλωρῖναν κατονομαζομένην, ἀμφοτέρους εὐσεβείᾳ ἐντεθραμμένους καὶ τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων προσκύνησιν οὐκ ἐξαρνουμένους ὡς κατ' ἐκεῖνο πάντες κειροῦ, ἀσπαζομένους δὲ καὶ ἐνστερνιζομένους ὑπερφυῶς. Διαδήματι δὲ τῆς Θεοδώρας καταστεφθείσης καὶ ἡ ταύτης μήτηρ Θεοκτίστη ζωστή τε καὶ πατρικία (85) τετίμητο. Αὕτη δ' οὖν ἡ Θεοκτίστη κατὰ τὸν ἑκτῆς οἶκον ἔγγιστα διακείμενον τῶν Γαστρίων, τὰς τῆς Θεοδώρας μετακαλουμένη παῖδας (πέντε δὲ ἦσαν τὸν ἀριθμὸν, ἥ τε Θέκλα, Ἄννα, Ἀναστασία, Ἡουλχερία τε καὶ Μαρία) ἄλλαις τε δωρεαῖς αἷς ὑποσύρεσθαι τὸ θῆλυ πέφυκεν ἐδεξιοῦτο, καὶ ἰδίᾳ παραλαμβάνουσα μὴ μαλακίζεσθαι μηδὲ μένειν θηλείας, ὅπερ ἦσαν, ἐξελιπαρεῖ, ἀνδρίζεσθαι δὲ καὶ τῆς μητρῴας θηλῆς ἄξια διανοεῖσθαι καὶ πγέποντα. τὴν πατρῴαν μὲν αἵρεσιν μυσαττομένας, κατασπαζομένας δὲ τὰς τῶν ἁγίων εἰκόνων μορφάς. Καὶ ἅμα ταύτας εἰς χεῖρας ἐμβάλλουσα (ἐφύλαττε δὲ ἔν τινι κιβωτίῳ) τῷ τε προσώπῳ καὶ τοῖς χείλεσιν αὐτῶν ἐπιτιθεμένη ἠγίαζε, καὶ πρὸς τὸ ἐκείνων ἀνηρέθιζε φίλτρον. Τοῦτο οὖν ἐνδελεχῶς ποιοῦσα, καὶ ταῖς ἐγγόνοις τὸν περὶ τὰς θείας εἰκόνας πόθον ἀνάπτουσα οὐκ ἔλαθε τὸν Θεόφιλον πυνθανόμενον ὅ τι ἥτε αὐταῖς παρὰ τῆς μάμμης δεδώρηται καὶ ὅ τι χάριτος ἐξείργασται ἄξιον. Αἱ μὲν οὖν ἄλλαι τὰς τούτου πεύσεις, σταθηρὸν ἔχουσαι φρόνημα, ὥσπερ τινὰς λαβὰς ἐῤῥωμένως παρέτρεχον· ἡ δὲ Ἡουλχερία κατὰ τὴν ἡλικίαν νηπιάζουσα τάς τε φιλοφροσύνας κατέλεγε καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὀπωρῶν, προσετίθει δὲ καὶ τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων προσκύνησιν, οὕτω δὲ ἀπαλὰ φρονοῦσα καὶ λέγουσα, ὡς νηία πολλὰ εἶη αὐτῇ κατὰ τὸ κιβώτιον, καὶ ταῦτα τῇ κεφαλῇ καὶ τοῖς προσώποις ἡμῶν ἐπιτίθησι μετὰ τὰ φιλήματα. Ταῦτα τὸν βασιλέα εἰς μανίαν διήγειρε, πρᾶξαι δέ τι τῶν δραστικωτέρων εἰς αὐτὴν ἐκωλύετο, τῇ τε πρὸς τὴν γυναῖκα αἰδοῖ καὶ εὐλαβείᾳ καὶ πλέον ἢ ἐκέχρητο παῤῥησίᾳ εἰργόμενος (καὶ γὰρ ἦν ἀριδήλως ἐπισκώπτουσα τοῦτον καὶ διελέγχουσα ἐπί τε τοῖς καθ' ἡμέραν τῶν ὁμολογητῶν διωγμοῖς καὶ τῇ ὀηλωθείσῃ αἱρέσει, [P. 516] καὶ μόνῃ μικροῦ φανερὰν ποιοῦσα τὴν πρὸς αὐτὸν τῶν ἁπάντων ἀπέχθειαν), ἐκώλυε δὲ μόνον τὴν πρὸς τὴν Θεοκτίστην τῶν θυγατέρων αὐτοῦ ἄφιξιν.

Similis casus Augustæ obtigit. Alebatur in aula homuncio fatuus et Homerici Thersitæ persimilis

Τούτοις παραπλήσια συμβέβηκε καὶ τῇ βασιλίδι Θεοδώρᾳ. Ἐτρέφετο παρὰ τοῖς βασιλείοις ἀνδράριον

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(85) Supra *zostes* sive *cinctæ* privilegio et *patriciæ* nomine augetur Theoctista Theodoræ mater. Ambierunt enim etiam feminæ sublimiorum et viris solummodo concessarum appellationes dignitatum, quidni et insignia, quæ nullam anguerunt in viris jurisdictionem, solam indicarent sublimitatem et honorem? patriciatus autem dignitas jurisdictione, qua solitaria est, vacat, gloriæ fere supremus est gradus. ad quem proinde feminas sibi conjunctiores potuerunt imperatores evehere, necnon patriciatus virilis insignibus exornare, *cingulo* nimirum. Hujus conjecturæ Cassiodorus auctorem se prodit Var. 6, 2. Cujus verba sunt: *Hinc est quod patriciatus honor ipse cinctus est, cum vacaret, nihil jurisdictionis habens et judicantis cingulum non deponens* · morte quippe non exstinguitur honor hujusmod i Subdit propterea : *ornatus individuus, cingulum fidele, quod nescit ante deserere quam de mundo exire ; unique tantum cedit (coronæ) fulgori, quem interdum etiam a nobis constat assumi.* Ita formula ex principis persona. Ex quibus quam vicinus fuerit imperatorio Theoctistæ ceu socrui delatus honor non difficile est colligere. Secundam zostem leges p. 850, tertiam p. 501. Ζώνης ὑπεροχήν, sicut et ob crimen ἀφαίρεσιν, memorat liber Leonis et Constantini AA. tit. VII, tom. II, Juris GR. Goar.

παρακεκομμένον (86) καὶ τῷ Ὁμηρικῷ Θερσίτῃ παρόμοιον, Δένδεριν (87) ὄνομα τούτῳ, ἄσημά τε φθεγγόμενον καὶ γέλωτα κινοῦν καὶ θυμηδίας ἕνεκεν τοῖς βασιλείοις ἐνδιαιτώμενον. Τοῦτο γοῦν εἰσπηδήσάν ποτε κατὰ τὸν τῆς Αὐγούστης κοιτωνίσκον θείας εἰκόνας κατέλαβεν αὐτὴν περιπτυσσομένην. Ταύτας ἰδὼν οὗτος ὁ παραπαίων τί τέ εἰσιν ἐπυνθάνετο, καὶ πλησιέστερον ἐλθὼν κατεμάνθανεν. Ἡ δὲ βασιλὶς. « Τὰ καλά μου, ἔφησεν ἀγροικικῶς, νινία (88), καὶ ἀγαπῶ ταῦτα πολλά. » Εἰστιᾶτο τηνικαῦτα ὁ βασιλεὺς, καὶ δὴ πρὸς αὐτὸν διαβάντα τὸν αἰσχρὸν τοῦτον Δένδεριν ἤρετο ὅποι ποτὲ ἐτύγχανεν ὤν· ὁ δὲ παρὰ τὴν μάνναν (89) ἔφησεν εἶναι, τὴν δέσποιναν οὕτω καλῶν Θεοδώραν, καὶ θεάσασθαι αὐτὴν καλὰ νινία τοῦ προσκεφαλαίου ἐξαίρουσαν. Συνῆκεν οὖν ὁ βασιλεὺς, καὶ πλήρης ὀργῆς γενόμενος ἐξανέστη τε τῆς τραπέζης καὶ πρὸς αὐτὴν ἀπῆλθεν εὐθὺς, ἄλλαις τε πολλαῖς ὕβρεσι πλύνων καὶ εἰδωλολάτριν ἀκολάστῳ γλώσσῃ ἀποκαλῶν· καὶ ἅμα διεξῆει τοὺς λόγους τοῦ μυσαροῦ. Ἡ δὲ τέως μὲν τὸν θυμὸν καταστορεννῦσα τοῦ βασιλέως, « Κακῶς ὑπείληφας, ἔλεγεν, ὦ βασιλεῦ· οὐχ ὡς ὑπώπτευσας ἔχει καὶ ἡ ἀλήθεια. Τῷ δὲ κατόπορῳ μου ἥμην ἐνατενίζουσα μετὰ τῶν θεραπαινίδων, καὶ τὰς τικτομένας ἰδὼν ὁ Δένδερις ἐκ τούτου μορφὸς ἐλθὼν ἀπήγγειλεν ἀφρόνως τὰ μηνυθέντα. » Καὶ τὸν μὲν τοῦ βασιλέως θυμὸν τοῖσδε κατεπράϋνε τοῖς λόγοις, τὸν Δένδεριν δὲ παιδείᾳ καθυπέβαλε πρεπούσῃ, πείσασα μή ποτε λέγειν περὶ τῶν νινίων τινί. Διὸ τῆς δεσποίνης κατεπαιρόμενός ποτε ὁ Θεόφιλας ἠρώτα τὸν Δένδεριν εἰ πάλιν ἄρα τὰ καλὰ νινία ἡ μάννα ἡσπάζετο· ὁ δὲ τοῖς χείλεσιν ἐπιθεὶς τὴν δεξιὰν, « Σίγα, σίγα περὶ τῶν νινίων, ὦ βασιλεῦ. » Καὶ ταῦτα μὲν συνεκύρησε ὧδε.

Denderis nomine, impeditæ linguæ, **905** risus excitator, ac in regiam joci causa adhibitus. Is aliquando subito in cubiculum Augustæ intrans deprehendit eam sacras amplectentem imagines, easque videns quidnam rei esset quæsivit, propiusque accedens percepit. Augusta subrustice respondit suas pulchras puppas esse, valde sibi amatas. Erat tum in convivio imperator, et turpem istum Denderim ad se inde venientem interrogabat ubi fuisset. Respondit is apud manam (sic appellabat Augustam) se fuisse, vidisseque eam ex pulvinari pulchras puppas depromentem. Intellecta re imperator iræ plenus de mensa surrexit, statimque uxorem adiit, multisque ingestis conviciis eam imaginicolam effreni lingua nominavit, simul Denderidis indicium exponens. Sed Theodora ut mariti iram sedaret in præsentia, falso id eum suspicatum esse dixit, et rem secus habere quam ipse putasset : se cum ancillis in speculo sese contuitam, ac Denderim imagines in eo conspicatum stulte indicium de visis puppis attulisse. His illis verbis cum demitigasset virum. Denderim dignis modis castigavit, docuitque in posterum nihil de puppis loqui. Ideoque aliquando imperatrices accedente, Theophilus eum cum interrogaret anne domina rursum **906** pulchras suas puppas amplexaretur, Denderis manu dextra labiis imposita « Tace, inquit, o imperator, de puppis. » hæc ita gesta.

Στρατιώτου δέ τινος Χεῖρά τε νεανικὴν καὶ ἵππον ἔχοντος δεξιὸν, ὁ στρατηγὸς ὑφ' ὃν οὗτος ἐτέλει, ἔρωτι κατασχεθεὶς τοῦ ἵππου ὑφ' οὗ πολλάκις ὁ ἄνθρωπος ἐκ πολέμου ἐρρύσθη, ἐζήτει τοῦτον, καθυπισχνούμενος δώσειν πολλά. Ἀπαναινομένου δὲ ἐκείνου καὶ βίαν προσῆγε. Μηδ' οὕτω δὲ πείθων ἀποδοθῆναί οἱ τὸν ἵππον, ἀνανδρίας ἔγκλημα προσάψας εἰς βασιλέα μετεκίνησε τοῦτον ἧς μετῆει στρατείας. Ἐγένετο ζήτησις παρὰ Θεοφίλου περὶ ἵππου ἀκροφυοῦς, καὶ διατάγματα ἐπέμποντο πανταχοῦ τοιόνδε ἵππον εὑρεθῆναι καὶ πεμφθῆναι αὐτῷ. Τοῦτο δραξάμενος ἀφορμῆς ὁ στρατηγὸς ἀφαιρεῖται καὶ ἄκοντι τὸν τοῦ ἀνδρὸς ἵππον, [P. 517] καὶ πρὸς βασιλέα ὡς οἰκεῖον ἐκπέμπει κτῆμα. Χρείας δὲ γενομένης ἐν πολέμῳ πλειόνων στρατιωτῶν, καὶ τοῦ βασιλέως κελεύσαντος ἁπαξαπλῶς πάντα στρατεύεσθαι τὸν ὅπλα κινεῖν δυνάμενον, ἐστρατεύσατο καὶ ὁ ῥηθεὶς στρατιώτης· τροπῆς δὲ γενομένης ἔπεσε μὴ ἔχων ἵππον τὸν σώσαι

Porro miles quidam manu promptus equum habuit egregium, qui ipsum sæpe ex prælio incolumem extulerat. Hujus equi amore captus dux sub quo is militabat, cum neque pollicitationibus neque minis impetraret, hominem timiditatis accusatum apud imperatorum exauctorat. Cum autem Theophilus equum insigni virtute cuperet habere, et missis in omnes partes mandatis talem sibi quæri atque afferri juberet, eam nactus occasionem dux iste militi ei equum invito adimit et tanquam suum imperatori mittit. Post eum necessitas bellica plures milites requireret, mandatoque imperatoris omnes qui arma ferre possent in exercitum allegerentur, ille etiam miles arma sumpsit, et in prælio fusis suis, quod equum a quo servari consueverat non haberet, occubuit, uxore et liberis relictis. Vidua amissi mariti desiderio accensa, et quod necessaria pu-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(86) Ut *factus*, ita et *tote corpore truncus*. *nanus*, atque etiam *excisus virilibus ennuchus*. Alias quantumvis fatuus in mulierum contubernium non fuisset admissus. Goar.

(87) Turcica dictio ; hominemque, ut aiunt Græci, τρεμουλιάρην, humeris et capite subsilientem et *tremulum* refert. Goar.

(88) Ex hoc loco facile est Cuspiniani locum emendare, quem καλάμου legisse apud Zonaram puto ὑφέν, cum μόυ sit pronomen encliticum ; et quid calaminina sint, merito quæratur, atque (ut puto) non immerito etiam quid thalami esse possint nimia. Multa sunt talia apud Cuspinianum, quæ ex nostro et Zonara facile suæ restituantur integritati. Xyl.

(89) *Matrem*, vulgaris idiomatis vocabulo. Goar.

pillis suppeditare nequibat, justitiæ imperatoris fama instigante Cpolin venit, Theophilumque ad templum Blachernense equitantem de more conspicata mariti sui equo vehi, concitato cursu aggressa frenum equi apprehendit, suum hunc esse vociferans, et non **907** alium,sed ipsum imperatorem cædi mariti sui causam præbuisse. Perterritus imperator manere eam jubet dum in palatium ipse rediret ; ac reversus statim ad se vocat, ac de re tota accuratius inquirit.Quam cum ea a principio ad finem usque recitaret,illico etiam dux iste sistitur, et muliere jussu imperatoris occultata de equo acriter interrogatur ; quem cum asseveraret suum fuisse neque raptu paratum, producitur extra velum mulier, reum de vi peractura.Qua is conspecta diriguit et aliquandiu mutus adstitit ; tandemque ad se reversus supplex pedibus imperatoris sese advolvit, lacrymans ac peccatum confitens. Ergo imperator ejus facultates viduæ ejusque liberis quasi jure hæreditario ex æquo addicit, ipsumque dignitate spoliatum exsilio perpetuo damnat. Adeo infensus erat et iis qui injuste opes parare intenderent.

A δύναμενον αὐτόν. Ἔπεσε δὲ γυναῖκα καταλελοιπὼς καὶ τέκνα· ἥτις τὸ φιλοδίκαιον τοῦ βασιλέως ἀκούσασα, ἐκκαιομένη δὲ καὶ τῷ τοῦ ἀνδρὸς φίλτρῳ, καὶ τοῖς τέκνοις ἐπιχορηγεῖν ἀτονοῦσα τὰ ἀναγκαῖα, τὴν βασιλίδα καταλαμβάνει. Καὶ τὸν Θεόφιλον καθ' ἣν ἡμέραν εἴθιστο ἀπιέναι πρὸς τὸν ἐν Βλαχέρναις θεῖον ναόν, ἔποχον τῷ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἵππῳ κατιδοῦσα δρόμῳ πολλῷ τὸν χαλινὸν κατέχει τοῦ ἵππου, οἰκεῖον εἶναι τοῦτον λέγουσα, καὶ μὴ ἄλλον τινὰ κ"τιον ἀλλ' αὐτὸν ὑπάρχειν τὸν βασιλέα τῆς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς σφαγῆς. Ἐκπλαγεὶς οὖν ὁ βασιλεὺς τέως μὲν αὐτὴν προσμένειν διωρίσατο ἄχρι τῆς ἐπὶ τὰ ἀνάκτορα ἐπανόδου αὐτοῦ, ἤδη δὲ ἐπαναδραμὼν εὐθέως αὐτὴν παρεστήσατο, καὶ διεπυνθάνετο σαφέστερόν τι περὶ τῶν λεγομένων μαθεῖν. Ἀναλαβοῦσα δὲ ἡ γυνὴ τὰ
B ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἀναδιδάσκει τὸν βασιλέα. Παριστήσατο γοῦν εὐθέως τὸν στρατηγὸν, καὶ ζήτησιν ποιεῖται περὶ τοῦ ἵππου νεανικὴν, τῆς γυναικὸς τέως προστάξει βασιλικῇ κρυπτομένης. Ἐνισταμένου δὲ τοῦ στρατηγοῦ οἰκεῖον εἶναι τὸν ἵππον καὶ μὴ ἐξ ἁρπαγῆς κτηθέντα αὐτῷ, ἐξάγει παραχρῆμα τοῦ παραπετάσματος τὴν γυναῖκα, ἔλεγχον ἀψευδέστατον καὶ κατήγορον τῶν λεγομένων. Ἦν ὁ στρατηγὸς θεασάμενος ἀπεπάγη καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἵστατο ἐνεός· μόλις δ' οὖν εἰς ἑαυτὸν γενόμενος τῶν ποδῶν ἅπτεται τοῦ βασιλέως μετὰ κλαυθμοῦ, καὶ ἱκέτης ἐλεεινὸς γίνεται, τὴν ἁμαρτάδα ἐξαγορεύσας. Τί οὖν ὁ βασιλεὺς ; Τὴν μὲν γυναῖκα μετὰ τῶν παίδων ἀδελφοὺς ἐξ ἴσου καὶ κληρονόμους τῆς ἐκείνου δείκνυσιν ὑποστάσεως, αὐτὸν δὲ τῆς ἀρχῆς παραλύει καὶ ὑπερορίᾳ διηνεκεῖ δίδωσιν. Οὕτω φιλαπεχθήμων ἦν πρὸς τὰς ἁρπαγὰς καὶ τοὺς ἐξ ἀδικίας πλουτεῖν ἐθέλοντας.

Ædificiis quoque hic imperator operam dedit, C murosque urbis summo studio refecit, humilioribus dejectis et exstructis altioribus,qui ab hostibus conscendi non possent ; qui etiamnum stant,nomine ejus inscripto. Quin et meretrices quibusdam cellulis exturbavit, domumque **908** eam totam expurgatam xenonem (hoc est ædes peregrinis excipiendis destinatas) fecit, a se denominatum, insigni amplitudine atque pulchritudine. Nunc est monasterium mulliebre. Ex eo liquet quam fuerit scortationi inimicus. Fertur sane semel dissolutius tum viventem ancillæ pulchritudine, quæ erat imperatricis pedissequa, deceptum, cum ea rem habuisse : sed agnito mox delicto, cum videret ob id Theodoram in summo esse mœrore, culpam confessum manibus ad Deum sublatis jurasse,nonnisi D hac vice lapsum se esse, veniamque ejus ab uxore petiisse. Palatia etiam filiabus suis condidit, ea regione quæ Cariani dicitur ; quorum tempore subrutorum nostra etiamnum ætate exstant reliquiæ. **909** Bryantis quoque palatium ædificavit, ad similitudinem Seracenicarum ædium.

Ἐνέκειτο δὲ καὶ ταῖς οἰκοδομαῖς ὁ αὐτὸς βασιλεὺς, καὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως μεγίστην ἐνεδείξατο ἐπιμέλειαν, τὰ χθαμαλώτερα καταστρέψας καὶ ἀνυψώσας καὶ ἄβατα πεποιηκὼς τοῖς ἐχθροῖς· ἃ καὶ νῦν ἵστανται, τὴν ἐκείνου προσηγορίαν ἐν γράμμασιν ἔχοντα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πόρνας ἀπελάσας ἐξ οἰκημάτων τινῶν, καὶ καθάρας ὅλον ἐκεῖνον τὸν χῶρον ξενῶνα πεποίηκε τὴν ἐκείνου προσηγορίαν φέροντα, κάλλει τε κάλλιστον καὶ μέγιστον κατεσκεύασεν, ὅπερ ἐστὶν ἄρτι γυναικεῖον μοναστήριον. Οὕτως ἐκεῖνος εἶχε πρὸς τὴν πορνείαν. Πλὴν ὅτι γέ φασιν αὐτὸν κάλλει ποτὲ θεραπαινίδος ἁλόντα, ὑπηρετούσης τῇ βασιλίδι, συμφθαρῆναι αὐτῇ, ῥᾳθύμως τότε βιοῦντα. Ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο ὠλισθηκὼς, ἔγνω δὲ καὶ τὴν Θεοδώραν ὅλην γενομένην τοῦ πάθους καὶ κατηφιῶσαν, [P. 518] φασὶν ἐξειπεῖν ἐπομνύμενον καὶ τὰς χεῖρας αἴροντα πρὸς Θεὸν ἢ μὴν τότε μόνον διολισθῆσαι, καὶ συγγνώμην αἰτεῖν παρὰ τῆς ἑαυτοῦ γυναικός. Κατεσκεύασε δὲ καὶ ἀνάκτορα ταῖς ἑαυτοῦ θυγατράσι παρὰ τὸν οὕτω καλούμενον χῶρον τὰ Καριανοῦ, ὡς καὶ ἐς ἡμᾶς τῷ χρόνῳ κατεργασθέντων λείψανα περισώζονται. Ἔκτισε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ τὰ τοῦ Βρύαντος ἀνάκτορά, πρὸς τὴν τῶν Σαρακηνικῶν οἰκημάτων ὁμοίωσιν κατασκευάσας αὐτά.

Atque his quidem in rebus magnifici nomen admirationemque meruit Theophilus. Sed in eos qui cultum divinis imaginibus præstarent nimis durum se atque inhumanum præbuit, omnes qui ante ipsum fuere tyrannos crudelitate vincere contendens. Nam Michaelus **910** pater ejus edixerat ne ulli pictæ imagini, ubicunque ea esset, nomen

Καὶ περὶ μὲν τὰ τοιαῦτα ἐδόκει τε καὶ ἐνομίζετο μεγαλοπρεπὴς ὁ Θεόφιλος καὶ θαυμαστὸς, περὶ δὲ τοὺς τὰς θείας καὶ ἀχράντους προσκυνοῦντας εἰκόνας λίαν βαρύς τις καὶ αὐστηρὸς καὶ πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ τυράννους ὠμότητι παρελάσαι φιλονεικῶν. Οἱ μὲν γὰρ προλαβόντες Λέων τε ἦσαν καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος καὶ Μιχαὴλ ὁ τούτου πατὴρ ὁ

Τρουλός. Ὁ μὲν ἐθέσπισε μή τινι τῶν γεγραμμένων εἰκόνων, κἂν που γραφόμεναι τύχοιεν, Ἅγιος, φωνὴν ἐγχαράττεσθαι, ὡς οὐκ ἄλλῳ τινὶ τῆς τοιαύτης ἁρμοζούσης φωνῆς ἢ μόνῳ τῷ Θείῳ, οὐκ εὐστόχῳ βαλὼν τῷ νοΐ· τῆς γὰρ, Θεὸς, φωνῆς τοῖς ἀνθρώποις μεταδιδοὺς ὁ Θεὸς, ὑψηλοτέρας οὔσης παρὰ τὸ, Ἅγιος, πρόσρημα, ταπεινοτέρας οὔσης τῆς, Ἅγιος, κατὰ πολὺ, οὐκ ἂν τούτους ἀποστερήσειε. Πλὴν τοῦτο μὲν οὗτος ἐθέσπισεν, ὁ πρὸ αὐτοῦ δὲ Λέων καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Κωνσταντῖνος τὸ μηδὲ προσκυνεῖσθαι ὅλως αὐτὰς· Θεόφιλος δὲ τὸ μηδὲ χρώμασι ταύτας μορφοῦσθαι· Χαμαίζηλον γὰρ τὸ πρὸς τὰ τοιαῦτα ἑπτοῆσθαι, μόνην δὲ σκοπεῖν τὴν ἀλήθειαν. Καθηροῦντο μὲν οὖν ἐντεῦθεν κατὰ πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν αἱ θεῖαι μορφαὶ, θηρία δὲ καὶ ὄρνιθες ἀντὶ τούτων ἀνεστηλοῦντο τὴν τούτου θηριώδη καὶ ἀνδραποδώδη ἄνοιαν ἐξελέγχοντα. Ἐντεῦθεν βεβήλοις χερσὶ τὰ ἅγια καὶ ἱερὰ κειμήλια ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐβέβιπτοῦντο καὶ ἐφυβρίζοντο. Ἐντεῦθεν τὰ τῶν κακούργων ἐπληροῦτο δεσμωτήρια τῶν διὰ τιμῆς ἀγόντων τὰς θείας μορφὰς, μοναζόντων, ἐπισκόπων, ποιμαινομένων, καὶ τῶν γραφόντων αὐτάς. Πλήρη δὲ καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ σπήλαια τῶν ὡς κακούργων λιμῷ ἀναιρεθέντων καὶ δίψει. Ἀβάτους γὰρ τηρεῖσθαι τὰς πόλεις τοῖς μοναχοῖς ἐγκελευσάμενος, καὶ πάντα τρόπον αὐτοὺς ἀπελαύνεσθαι θεσπίσας, μᾶλλον δὲ μηδὲ κατὰ χώραν ὁρᾶσθαι τολμᾶν, εἰργάσατο τὰ μοναστήριά καὶ ἡσυχαστήρια περιφανῆ πολυάνδρια, τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν προδοῦναι τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ἱερὸν ἔνδυμα μὴ βουλομένων, λιμῷ δὲ καὶ κακουχίαις προαιρουμένων τὴν ζωὴν καταστρέψειν, ἐνίων δὲ περιβολῆς κατολιγωρούντων (90), καὶ παρὰ τοῦτο ἀπολλυμένων. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ῥᾳθυμότερον διαζώντων τὸν ἄνετον καὶ ἐκλελυμένον ἠσπάσαντο βίον, ὕμνων θείων καὶ ᾠδῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ σχήματος [P. 519] ἀφειδήσαντες· καὶ γὰρ οὐδὲ τούτους τελεῖσθαι τοὺς συλλόγους ὁ τύραννος συνεχώρησεν, οἳ πολλάκις καὶ μόνοι δύνανται τηρεῖν καὶ οἷον χαλινός τις εἶναι τοῖς πρὸς τὰ πάθη ἀλόγως κατολισθαίνουσι. Πλὴν οὐ παντάπασι τῶν ἀνθρώπων οὐδὲ τότε τὸ παῤῥησιαστικόν τε καὶ ἐλευθέριον ἀπεφοίτησεν. ἀλλά τινες τῶν θερμοτέρων, πολλοὶ μὲν καὶ καθ' ἕκαστον, τινὲς δὲ καὶ κατασυστάδην, ὥσπερ οἱ τῆς τῶν Ἀβραμιτῶν ὁρμώμενοι μονῆς μοναχοὶ, μετὰ παῤῥησίας ὀρθέντες αὐτῷ λογικῶς ἔκ τε τῶν τοῖς ἁγίοις Πατράσιν ἡμῶν εἰρημένων, Διονυσίῳ τῷ μεγάλῳ, Ἱεροθέῳ καὶ Εἰρηναίῳ, ἀπεδείκνυσαν ὡς οὐ χθὲς καὶ πρώην ἡ τῶν μοναχῶν πολιτεία τε ἐφεύρηται καὶ κατάστασις, παλαιὰ δέ τις καὶ ἀρχέγονος. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν θείων εἰκόνων μορφώματα ἀπεδείκνυον σύντροφά τε τοῖς ἀποστόλοις καὶ ὁμοδίαιτα, εἴγε Λουκᾶς μὲν ὁ θεῖος ἀπόστολος τὴν τῆς Θεοτόκου μορφὴν ἀνετύπωσεν, αὐτὸς δὲ Χριστὸς ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐπί τινος ὀθόνης ἀπομαξάμενος ἀχειρότευκτον ἡμῖν καταλέλοιπεν. Οὗτοι γοῦν αἱ θειότατοι ἄνδρες τὴν τοῦ τυράννου ἄνοιαν ἐξελέγξαν-

A *sanctus* imprimeretur, quod id nulli rei præterquam soli Deo congruere putabat, errore quidem opinionis. Cum enim *Deus* nomen Deus, multo quam vox *Sanctus* sit augustius, homini tamen tribuat, quomodo id quod multo vilius est denegaret? Leo autem et filius ejus Copronymus omni earum adoratione prorsus interdixerant. Theophilus autem ne pingi quidem eas coloribus concessit, abjecti dicens animi esse talium rerum admirationem, ipsamque solam spectandam esse veritatem. Itaque divinæ imagines omnibus in templis dejiciebantur, earumque loco bestiarum et avium simulacra figebantur, belluinam et servilem Theophili arguentia vesaniam. Ex eo sacrosancta donaria in foro impuris manibus jactabantur atque ignominiose tractabantur; ac sontibus debiti carceres iis implebantur, qui divinas imagines colebant, monachis, episcopis, subditis, earumque pictoribus: montes quoque et speluncæ iis replebantur qui flagitiosorum loco fame ac siti necabantur. Edixerat enim Theophilus ne monachis ullam urbem intrare liceret, jusseratque omni modo eos arceri, atque adeo non tutum erat iis conspici ea in regione. **911** Quin et monasteria atque otii sacri causa conditas ædes profanis hominibus frequentabat. Interim pii homines, qui prodere virtutem sacrumque vestitum nollent, fame ac cruciatibus mori malebant. Nonnulli neglecto habitu peribant: multi etiam, quibus minus erat virtutis studium, hymnis ac cantionibus sacris ipsoque etiam vestitu dimissis, liberæ ac solutæ vitæ esse dederunt. Nam hos quoque cœtus imperator dissipavit, qui soli ad refrenandas cupiditates hominum faciebant. Neque tamen eo tempore prorsus dicendi libertas ex hominibus sublata fuit, sed quidam animo calidiores, vel singuli vel etiam facto agmine, principem reprehenderunt. Horum præcipui fuere Abramitæ monachi, qui libere in conspectum ejus progressi ex sanctorum patrum dictis, magni videlicet Dionysii, Hierothei et Irenæi, demostrarunt non nuper vivendi rationem institutionemque monasticam exstitisse, sed perantiquam esse, sed et sacras imagines ipsis fuisse apostolis familiares, quando et Ducas divinus apostolus Deiparæ formam depinxerit, et Christus Dominus Deusque noster linteo impressam sui effigiem nullo manus ministerio elaboratam nobis reliquerit. Hoc modo divinissimi isti viri cum tyranni **912** inscitiam atque sævitiam redarguissent, ob summam dicendi libertatem multos cruciatus atque tormenta passi, urbe etiam in exsilium relegati sunt. Qui cum ad fanum Joannis Baptistæ, quod Terribile cognomento dicitur estque in Euxino ponto situm, pervenissent, flagellorum plagis prorsus confecti cœlitum cœtum abierunt. Eorum cadavera insepulta in solum projecta diu admodum integra manserunt, donec pii quidam ea humave-

B

C

D

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(90) Locus est obscurus. Cæterum Hierotheus, cujus mentio paulo post fit, sodalis fuit Dionysii Areopagitæ; de quo videre potes Nicephorum II, 20. XYL.

runt, et eodem quo Christi martyres honore dignati sunt. Fermana his sunt facinora monachi cujusdam jam ad sacerdotium provecti. Is divino mentis ardore excitus in faciem tyranno restitit, et eum alia multa disseruit, tum illud Pauli (Gal. 1) dictum protulit; Exsecrabilis esto, quicunque aliud ab eo quod accepistis evangelium vobis tradit. Sed hunc quoque multis verberibus multatum imperator, cum in colloquio constantiorem videret, ad Jannem, suum quondam præceptorem ac magistrum, misit, mandato ut iis monachum dialecticis demonstrationibus a proposito diduceret. Istum quoque Jannem præclarus iste certator non dialecticis aut sophisticis ratiocinationibus, sed apostolicis evangelicisque dictis pisce magis mutum redegit. Ac tum denuo multis affectus verberibus solum vertere jussus est. Post vero cum magno Ignatio aliquandiu conversatus ac de subsecuturis vaticinatus imperatoribus **913** (nam et dono præscientiæ futurorum Deus eum dignatus fuerat) ad Dominum commigravit.

A τες καὶ τὴν θηριωδίαν τῷ σφόδρα παῤῥησιασθῆναι ἐκκαλεσάμενοι μετὰ πολλὰς αἰκίας τε καὶ βασάνους τῆς πόλεως ἐξωρίσθησαν, τὸν δὲ τοῦ Προδρόμου ναὸν τὸν οὕτω καλούμενον τοῦ φοβεροῦ κὰν τῷ Εὐξείνῳ διακείμενον πόντῳ καταλαβόντες, καὶ ταῖς ἐκ τῶν μαστίγων πληγαῖς τελείως καταπονηθέντες, τῆς ἄνω λήξεως ἠξιώθησαν. Ὡς καὶ τὰ τίμια σώματα ἄταφα ἐῤῥιμμένα εἰς τοῦδαφος σῶα ἐπὶ πλεῖστον διετηρήθησαν χρόνον, μέχρι ὅτου πιστοί τινες ἀναλαβόντες ταῦτα ἐκήδευσαν καὶ καταλλήλως ἐτίμησαν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μαρτυρήμασιν. Ἐφάμιλλα τούτοις καὶ ἀδελφὰ καί τις μοναχὸς ἕτερος ἐπεδείξατο, πρὸς ἀρχὴν ἱερωσύνης ἄρτι ἀναδραμών· ζήλου γὰρ θείου πλησθεὶς κατὰ πρόσωπον ἔστη τοῦ τυράννου καὶ ἄλλα μὲν διεξιὼν οὐκ ὀλίγα, καὶ τὸ τοῦ ἀποστόλου δὲ Παύλου ῥητὸν, τοῦτο δὴ τὸ φάσκον· B « Εἴ τίς ὑμῖν εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. » Ἀλλὰ καὶ τούτῳ πληγὰς ἐπιθεὶς οὐκ ὀλίγας, ἐπειδὴ σταθηρότερος ἔδοξεν ἐν τῇ διαλέξει, πρὸς τὸν Ἰαννῆν ἐξαποστέλλει, καθηγητὴν τοῦ τυράννου γεγονότα καὶ διδάσκαλον, διαλεκτικαῖς ἀποδείξεσι τοῦτον πεῖσαι ἐγκελευσάμενος. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον ὁ γενναῖος ἀγωνιστὴς οὐ σοφιστικαῖς καὶ διαλεκτικαῖς ἀποδείξεσιν, ἀποστολικοῖς δὲ καὶ εὐαγγελικοῖς ῥήμασιν ἀφωνότερον ἰχθύων ἀπέδειξε. Καὶ τότε μὲν οὐκ ὀλίγας πάλιν λαβὼν ἐξοστρακίζεται, ὕστερον δὲ τῷ μεγάλῳ συστὰς Ἰγνατίῳ καὶ χρόνον τινὰ συνδιατρίψας αὐτῷ καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἀναδιδάξας βασιλέων (ἦν γὰρ καὶ προορατικοῦ ἠξιωμένος χαρίσματος), πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε.

Enimvero Theophilus animo in imagines infensissimo statuit omnes pietores e medio tollere, vitam non aliter servaturos quam si ea conspuerent et ut profana humi conculcarent. Inter alios captus ea de causa fuit etiam Lazarus monachus, eo tempore ob artem pingendi nobilis. Atque hunc primum imperator blandis verbis subigere intendit: C post ubi hominem adulando capi nequire sensit, ad vim sibi familiarem conversus, tormentis ita excarnificatum ut vita excessurus putaretur in carcerem conjecit. Cumque eum ægritudine sublevatum denuo sacras formas pingere audiret, laminas ferreas ignitas palmis ejus applicari jussit, quæ carnes eatenus depastæ sunt, dum victus malo semianimus jacuit. Tum, quia eum posteris servare volebat divina elementia, tyrannus animam eam jam agere audiens, deprecationibus uxoris atque hujus intimorum motus eum ex carcere dimisit. Ita is deinde in fano Prodromi, quod Terribile dicitur, occultatus imaginem Prodromi, utcunque saucio corpore, depinxit tamen; quæ diu duravit morbosque **814** sanavit. Et post mortem Theophili vera religione rursum effulgente imaginem Jesu Christi D Dei et hominis, quod est in calce, suis manibus condidit. Idem ornatus a Theodora præclarissima imperatrice ut marito suo ignosceret veniamque a Deo impetraret. Non est, ait, o Augusta, Deus ita injustus, ut nostræ dilectionis et ipsius causa tole-

[P. 520] Ταῖς δὲ θείαις εἰκόσιν ὁ τύραννος ἀπεχθανόμενος ἔσπευδε πάντας ζωγράφους ἐξ ἀνθρώπων ἀφανίσαι, ἢ τὸ ζῆν αἱρουμένους ἐμπτύειν τε ταύταις καὶ ὡς βέβηλά τινα ἐπ' ἐδάφους καταπατεῖν. Πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲ συγκατεσχέθη καὶ ὁ μοναχὸς Λάζαρος, περιβόητος τηνικαῦτα κατὰ τὴν ζωγραφικὴν ὑπάρχων τέχνην. Καὶ πρῶτα μὲν ὁ θεομάχος θωπείαις αὐτὸν ἐπειρᾶτο ὑποποιεῖσθαι· ὡς δὲ κρείττονα τοῦτον ἐώρα κολακείας ἁπάσης, πρὸς τὴν σύντροφον ἀπεῖδε βίαν, καὶ τοσοῦτον αὐτὸν ταῖς βασάνοις κατῆκισεν ὡς μηδὲ περιγενέσθαι ἐκ τούτων νομίζεσθαι. Καὶ οὕτως ἔχοντα πονήρως τοῦ σώματος δεσμωτηρίῳ καθείργνυσιν. Ἐπεὶ δὲ ἐπύθετο ὡς ἀναῤῥαίσας αὖθις ἀναστηλοῖ τὰς θείας μορφὰς, ἐκέλευσε πέταλα σιδηρᾶ ἀπανθρακωθέντα ταῖς παλάμαις αὐτοῦ ἐπιτεθῆναι. Ἐδόσκετο οὖν τὸ πῦρ τὰς σάρκας, ἄχρι ποτὲ ἀπαγορεύσας ὁ ἀθλητὴς ἔκειτο ἡμιθανής. Ἀλλ' ἔδει τοῦτον ὑπὸ τῆς θείας χάριτος διατηρεῖσθαι καὶ τοῖς ὕστερον ἔναυσμα, ὅθεν ὁ τύραννος ἐπειδὴ τὰ τελευταῖα πνεῖν ἐμάνθανεν, ἱκεσίαις τῆς δεσποίνης καὶ τινων ἄλλων γνησιωτάτων αὐτῇ ἀπολύεται τῆς εἱρκτῆς, καὶ πρὸς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Προδρόμου τὸν οὕτω καλούμενον τοῦ φοβεροῦ ἐναπεκρύβη, καὶ οὕτως ὡς εἶχε πληγῶν εἰκόνα διετύπωσε τοῦ Προδρόμου μέχρι πολλοῦ διασωζομένην καὶ ἴασεις ἐπιτελοῦσαν. Καὶ ταῦτα μὲν τότε, μετὰ δὲ τὴν τοῦ τυράννου κατάλυσιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἀναλαμψάσης τὴν ἐν τῇ Χαλκῇ (91) εἰκόνα τοῦ θεανθρώπου

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(91) Duplex Chalce Cpoli a portis æreis dicta, una palatii, altera fori: hæc fuit ecclesia ad forum ex Zonara in Monomacho, illa patatii ingressus. Utrique Salvatoris imago ad excitandam populi palatinorumque devotionem superpicta fuit. Goar.

Ἰησοῦ Χριστοῦ οἰκείαις χερσὶν ἀνεστήλωσεν. Οὗτος ὁ μακάριος Λάζαρος παρακαλούμενος ὑπὸ τῆς θαυμαστῆς Θεοδώρας τῆς βασιλίδος συγγνώμην δοῦναί τε καὶ αἰτήσασθαι τῷ ταύτης ἀνδρὶ, « Οὐκ ἄδικος ὁ Θεὸς (92), ἔφη, ὦ βασίλισσα, ἐπιλαθέσθαι τῆς ἡμῶν ἀγάπης καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν κόπων, ἐκείνου δὲ τὸ μῖσος καὶ τὴν ὑπερβάλλαυσαν μανίαν προτιμῆσαι. »

A ratarum ærumnarum obliviscatur, iisve Theophili odium et nimium furarem præferat.

Ἀλλὰ τοῦτα μὲν ὕστερον· ὁ δὲ μιαρὸς τύραννος τὸν ὁμολογητὴν Θεοφάνην καὶ Θεόδωρον τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν, ἐπὶ σοφίᾳ διαφέροντας ἰδὼν τῶν πολλῶν, κατὰ τὸν τοῦ Λαυσιακοῦ τρίκλινον παρεστήσατο δημοσίᾳ διαλεξομένους περὶ τῆς πίστεως. Κοί, « Ἄγε δή, φησὶν, ὑμεῖς, ὦ κατάρατοι, τίσι πειθόμενοι ῥήσεσι τῆς Γραφῆς τὰ εἴδωλα » (τὰς ἁγίας αἰκόνας ἀκολάστῳ γνώμῃ καὶ γλώσσῃ καλῶν οὕτω) « προσκυνεῖτε, καὶ τοὺς πολλοὺς καὶ μὴ ἀκεραίους οὕτω ποιεῖν ἀναπείθετε ; » Προσετίθη δὲ καὶ ἄλλ' ἄττα βλάσφημα καὶ ἀπηχῆ κατὰ τῆς ἁγίας εἰκόνος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀναιδεστέρᾳ φωνῇ. Οἱ δὲ μακάριοι, « Ἐμφραχθείη τὸ στόμα, εἶπον, τὸ λαλοῦν κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀνομίαν. » Ὁ δὲ κρύπτει μὲν τέως τὴν λεοντῆν, τὴν δὲ ἀλωπεκῆν ὑποκρίνεται, καὶ χρήσεις προφητικὰς ἀπῄτει καὶ μαρτυρίας τὰς εἰκόνας ἐπιτρεπούσας προσκυνεῖσθαι. [P. 521] Θατέρου δὲ τῶν ἀδελφῶν τοῦ μακαρίτου Θεοφάνους ῥῆσίν τινα ἐκ τῆς τοῦ Ἡσαΐου προφέροντος προφητείας, οὐκ ἔχειν οὕτω ταύτην ἀντέλεγεν ὁ Θεόφιλος, καὶ ἅμα τὴν ἑαυτοῦ βίβλον ἀνελίττων ἐδείκνυ τάχα τοὺς λόγους πιστούς. Ὡς δὲ νενοθεῦσθαι ὑπ' αὐτοῦ οὐ μόνον δὴ ταύτην ὁ ἅγιος ἐπεβόα, ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς ὅσαι εἰς τὴν αὐτοῦ ἐλθοῦσαι ἔτυχον χεῖρα, ἐκείνην ἔλεγε προτιθεὶς εἶναι πρὸς αὐτὸν τὴν βίβλον τὴν κατὰ τὴν πατριαρχικὴν ἐν τῷ Θωμαΐτῃ κατὰ τήνδε τὴν θέσιν κειμένην βιβλιοθήκην εἰς πίστιν τῶν λεγομένων. Ἐπεὶ γοῦν τις ἀπέσταλτο καὶ θᾶττον ἢ λόγος ἦγαγε τὸ βιβλίον, ἐκὼν μὲν ἀνελίττων ὁ βασιλεὺς ἡμάρτανε τοῦ βιβλίου, καὶ αἰσχυνόμενος ὑπερεπῄδα μὲν τὴν ζητομένην φράσιν, ἐν ἄλλοις δὲ καὶ ἄλλοις ἐποιεῖτο τὴν ζήτησιν. Ὡς δ' ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Θεοφάνους ἀνεδιδάσκετο δακτυλοδεικτοῦντος, ὡς « Ἐπὶ τριαφύλλα διαβιβάσας τὸ ζητούμενον καταλάβῃς, » τότε δὴ μὴ φέρων τοὺς τῆς παῤῥησίας ἐλέγχους, συνειδὼς δὲ καὶ τὴν ἀλήθειαν ἔχουσαν οὕτως, τὸ ἕως τότε ἀποῤῥίψας μακρόθυπον καὶ τὸν θῆρα ἀνακαλὺψας, « Οὐ δίκαιον, ἔφησε, βασιλέα ὑπὸ τοιούτων ἀνδρῶν ἐνυβρίζεσθαι, » καὶ λοιπὸν προσέταξε τῷ τοῦ Λαυσιακοῦ μεσοκηπίῳ αὐτοὺς ἀπαχθέντας ῥαβδισθῆναι ῥάβδων σορακῖς βαρυτάταις ἄχρι τῶν δισκοσίων, καὶ τοῖς μετώποις αὐτῶν ἐπιγραφῆναι βαρβαρικῶς ἐγκεντηθέντα οὓς συντέθεικε λήρους ἰάμβους. Εἰσὶ δὲ οὗτοι·

Cæterum impurus tyrannus eum sentiret Theophanem confessorem et fratrem ejus Theodorum aliis sapientia multum antecellere, ad Lausiacum triclinium se sistere eos jussit, publice de religione disputaturos. Atque ibi, « Agedum, inquit, exsecrabiles, quibusdam sacrarum litterarum sententiis persuasi, idola (sic sacras imagines animo et ore impotenti vocabat) adoratis, multitudinemque hominum imperitorum eo adducitis ut idem faciant? » Sed et impudentissima voce alia quædam impie contra sacram Christi imaginem effutivit. Ad hæc B beati illi dixerunt: « Sed Theophilus aliquandiu occultata leonina vulpinam pellem præ se tulit, ac oracula divorum vatum et testimonia sibi proferri postulavit imaginum venerationem concedentia. Et cum Theophanes loeum ex Esaiæ vaticiniis adduceret, **915** respondit Theophilus cum locum non ita habere, simulque suum librum explicavit. Ibi Theophanes vociferari non hunc modo librum, sed omnes quotquod in manus Theophili pervenissent, corruptos esse, postulare ut ex patriarchæ bibliotheca Thomaitica codex (simulque demonstrabat quo is loco esset repositus) afferretur, dictorum veritatis indagandæ causa. Celerrime eo missus quidam codicem attulit, quem sponte sua revolvens imperator studiose a proposito aberravit, verecundia ductus, et locum de quo agebatur transiliens C alibi quæsivit. Cum autem Theophanes intento digito eum doceret, si tres paginas revolvisset, fore ut in locum quæsitum incideret, imperator libertatem reprehensionis non ferens, et veritatis conscius, patientiam eo usque servatam abjecit feramque patefecit. Indignam enim esse rem dicens imperatori a talibus hominibus illudi, abduci eos in hortum Lauciaci interiorem jussit, ferulisque usque ad 200 ictus gravissime concidit. Quin et frontibus eorum barbarico more notis impressis inscribi jussit ineptos hos a se compositos iambos : D

Πάντων ποθούντων προσρέχειν πρὸς τὴν [πολιν
Ὅπου πάναγνοι τοῦ Θεοῦ Λόγου πόδες
Ἔστησαν εἰς σύστασιν τῆς οἰκουμένης,
Ὤφθησαν οὗτοι τῷ σεβασμίῳ τόπῳ
Σκεύη πονηρὰ δεισιδαίμονος πλάνης.
Ἐκεῖσε πολλὰ λοιπὸν ἐξ ἀπιστίας.

Cunctis ad urbem accurrere affectantibus,
Castissimos in qua Dei Verbum pedes
916 *Fixit, generi salutem ut humano daret,*
Apparuere et isti venerando in loco,
Superstitiosi erroris vasa pessima.
Et inde multa postquam perfidi Deo

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(92) Videtur monachus alludere ad Apostoli dictum in Epistola ad Hebræos c. 6, idque ad se accommodare. Prodromus D. Joannis Baptistæ epitheton est, quod is Christi præcursor fuit. Quem autem locum Esaiæ confessores isti, quos mox Cedrenus prædicat, ad confirmandum simulacrorum usum cultumque produxerint, sane conjicere non potui. Eos quidem videntur iambi Theophili indicare, prius Hierosolymis quoque exsulare jussos Byzantium venisse. Xyl.

Facinora patravissent turpia impie,
Ut desertores vertere jussi sunt solum;
Fugaque in urbem hanc delati, imperii caput,
Non destitere ab impia vecordia.
Compuncti igitur, facinorosi velut, notis,
Ex urbe damnati pelluntur hac quoque.

A Πράξαντες αἰσχρὰ δεινὰ δυσσεβοφρόνως,
Ἐκεῖθεν ἠλάθησαν ὡς ἀποστάται.
Πρὸς τὴν πόλιν δὲ τοῦ κράτους πεφευγότες
Οὐκ ἐξαφῆκαν τὰς ἀθέσμους μωρίας.
Ὅθεν γραφέντες ὡς καλοῦργοι τὴν θέαν
Κατακρίνονται καὶ διώκονται πάλιν.

His ita statim peractis, isti quidem confessionis et constantiæ reportaverunt coronam, suntque inscriptis frontibus istis versibus in exsilium acti. Ac ferox imperator, omnibusque miserior miseris, ab omnibus judicatus est impie Deo obtrectare, pios persequi, et quotquot unquam perverse de rebus sacris senserunt, eorum superare perversitatem.

Τούτου δὲ θᾶττον γενομένου ἐκεῖνοι μὲν τὸν τῆς ὁμολογίας καὶ καρτερίας ἀνεδήσαντο στέφανον, οὗτος δὲ ὁ σοβαρὸς καὶ πάντων ἀθλίων ἀθλιώτερος πᾶσιν ἀνεδείχθη καὶ βλάσφημος διώκτης καὶ τῶν πώποτε κακοδόξων κακοδοξότερος.

Ante hos etiam sanctus Methodius in quamdam insulam relegatus, vivus eum duobus latronibus in sepulcrum inclusus fuerat, in eoque a piscatore quodam nutriebatur; in quem piscatorem cum incidissent Theophanes ac Theodorus, et Methodii rerum quis esset status ex eo cognovissent, per eumdem in hanc sententiam scribunt ad eum:

Μετὰ τὸ γραφῆναι τοίνυν τὰς ὄψεις οἱ ὁμολογηταὶ εἰς ὑπερορίαν ἐστάλησαν. Πρὸ τούτων δὲ καὶ ὁ ἅγιος Μεθόδιος εἴς τινα νῆσον ἐν τάφῳ καθείρχθη ζῶν, ἅμα δυσὶν ἀνδροφόνοις, ἐν ᾧ τάφῳ διά τινος ἐτρέφετο ἁλιέως. Ὃν δὴ ἁλίέα εὑρόντες οἱ ἅγιοι Θεοφάνης B καὶ Θεόδωρος, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πυθόμενοι διὰ τοῦ τοιούτου ἁλιέως γράφουσι τῷ [522] μεγάλῳ Μεθοδίῳ τάδε·

Qui vivus inter vivos esse desiit,
917 *Vitamque præbet mortuus, terram incolens,*
Polumque obit, vincto gravati vinculis,
Frontes ei scribuntque inscripti litteris.

Τῷ ζῶντι νεκρῷ καὶ νεκρῷ ζωηφόρῳ,
Ναίοντι τὴν γῆν καὶ πατοῦντι τὸν πόλον,
Γραπτοὶ γράφουσι δέσμιοι τῷ δεσμίῳ.

Rescripsit Methodius opera ejusdem piscatoris:

Πρὸς οὓς καὶ αὐτὸς ἀντέγραψε διὰ θοῦ αὐτοῦ ἁλιέως·

Quorum libris inscripta sunt cœlestibus
Nomina, piæque frontes compunctæ notis,
Hos qui sepultus ante funus est suum,
Vinctos salutat, et ipse vinculis gravis.

Τοὺς ταῖς βίβλοισιν οὐρανῶν κλησιράφους
Καὶ πρὸς μέτωπα σωφρόνως ἐστιγμένους
Προσεῖπεν ὁ ζώθαπτος ὡς συνδεσμίους,

Theophilus præterea beatum quoque Michaelum, ecclesiæ quæ est in sancta urbe syncellum, una cum multis aliis monachis in carcerem compegit, diuturna miseria eos se subacturum sperans.

Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τον μακαρίτην Μιχαήλ, τὸν σύγκελλον τῆς κατὰ τὴν ἁγίαν πολιν Ἐκκλησίας, σὺν ἑτέροις πολλοῖς ἀσκηταῖς τῇ φυλακῇ καθεῖρξε, τῇ C πολυχρονίῳ κακώσει ὑπάξαι τούτους καραδοκῶν.

His ergo in pios facinoribus eum qui verus Deus propter nos humanam naturam induit, contumelia affecit, genuinos ejus famulos non exiguo tempore circumscribens, sed per omnem vitam suam eos vexans ac extremis affligens malis. Impendit quoque cantilenis operam, hymnos quosdam et carmina componens ac canere ea jubens. De quibus est: « Benedicite » quarti toni, quod ex « Audi filia » octavi toni translatum a se atque concinnatum in Ecclesia Dei clara voce cani mandavit. Ac ferunt eum carminis amore illectum, in solemnibus ad magnam ædem conventibus, ne manus quidem ad cantum artificiosam agitationem detrectasse, **918** clerumque musicæ exercendæ causa centum libris argenti donasse. Quidam ejus ingenii fetum etiam carmen quo festo Palmarum die cantatur ferunt, cujus initium: « Exite gente, exite populi. »

Καὶ τὰ μὲν κατὰ τῶν ἁγίων τοιαῦτα αὐτῷ νεανιεύματα, καὶ οὕτως τὸν δι' ἡμᾶς ὀφθέντα ἄνθρωπον Θεὸν ὄντα ἀληθινὸν, ὕβριζε, καὶ τοὺς αὐτοῦ ἀληθινοὺς θεράποντας οὐ βραχεῖ χρόνῳ καὶ περιωρισμένῳ κατὰ πάντα δὲ τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον ἐκάκου καὶ ἀνηκέστοις καθυπέβαλλε συμφοραῖς. Ἐφιλοτιμεῖτο δὲ καὶ μελῳδὸς εἶναι (93)· διὸ καὶ ὕμνους ποιῶν τινας καὶ στιχηρὰ (94) μελίζων ᾄδεσθαι προετρέπετο· μεθ' ὧν καὶ τὸ τοῦ τετάρτου ἦχου, « Εὐλογεῖτε, » ἐκ τοῦ κατὰ τὴν η' ᾠδὴν, « Ἄκουε, Κόρη, » μεθαρμοσάμενος, καὶ ῥυθμὸν ἕτερον παρασχὼν, ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ εἰς ἐπήκοον ᾄδεσθαι διωρίσατο. Φέρεται δὲ καί τις λόγος ὡς ἔρωτι τοῦ μέλους βαλλόμενος κατὰ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐν D φαιδρᾷπανηγύρει οὐ παρητήσατο τὸ χειρονομεῖν (93), δοὺς τῷ κλήρῳ ὑπὲρ τούτου χρυσίου λίτρας ἑκατόν. Καὶ τὸ στιχηρὸν δὲ τὸ κατὰ τὴν Βαϊοφόρον, τὸ, « Ἐξέλθετε, ἔθνη (96), ἐξέλθετε, καὶ λαοὶ, » τῆς ἐκείνου φασὶν εἶναι τόκον ψυχῆς.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(93) Verto, *sacri quoque poetæ nomen ambivit;* μελῳδοὶ namque Græcis sunt non qui cantui, sed sacræ poesi vacant, quales fuerunt Cosmas, Majumensis, Damascenus, Timocles Theophanes et alii. GOAR.

(94) *Versus*, proprie: genus carminum in ecclesia concinendorum. GOAR.

(95) Intelligo eum manus agitatione cantum rexisse, mensuramque, ut vocant, præscripsisse, ut ad manus motum tempora carminis quod canebatur responderent. Ita Horatius vult virgines Apollinem et Dianam Sapphico carmine celebrare, ipso præeunte, 4 od. 6: *Lesbium servate pedem, meique pollicis ictum.* Τὸ στιχηρὸν carnem est, Βαϊοφόρον festum (ut vocant) Palmarum. Librarius adscripsit οὐκ οἶμαι, non putare se hunc esse auctorem. XYL.

(96) De his consulendum Græcorum Triodion. GOAR.

Ἐπὶ δὲ καὶ τὰς περὶ τὴν κεφαλὴν τρίχας ὀλίγας ἐκ φύσεως εἶχεν, ἀναφάλας τις ὤν, θέσπισμα ἐξέθετο πανταχοῦ ἐν χρῷ τὰς τρίχας ἀποκείρειν καὶ μή τινα Ῥωμαῖον ὄντα περαιτέρω ταύτας τοῦ τραχήλου φέρεσθαι συγχωρεῖν, τὸν δὲ τὸ δόγμα παρορῶντα πολλαῖς αἰκίζεσθαι μάστιξι, τὴν τῶν προγόνων Ῥωμαίων ἀρετὴν ἐπανάγειν βρενθυόμενος.

A Quia vero a natura paucos capitis capillos habebat, et erat recalvaster, ideo edicto edito jussit crines ab omnibus tonderi neque ab ullo Romano ultra collum demissos gestari; sanxitque edictum gravi flagrorum supplicio, priscorum Romanorum virtutem revocare studens.

Πέντε δὲ θυγατέρων ὑπάρχων πατὴρ, ὡς προλαβὼν ὁ λόγος ἀπέφηνε, καὶ ἄῤῥενος ἔρημος γονῆς, τὴν πασῶν ἐσχάτην Μαρίαν ὑπερβαλλόντως ἀγαπωμένην αὐτῷ δεῖν ᾠήθη συζεῦξαι ἀνδρί. Ὁ νυμφίος δὲ ἦν τῆς τῶν Κρηνιτῶν (97) γενεᾶς, χώρας τῶν Ἀρμενίων, Ἀλέξιος τοὔνομα, Μωσηλὲ τὴν ἐπωνυμίαν, τῷ εἴδει ὡραῖος, ἀκμάζων τὴν ἡλικίαν. Πρῶτα μὲν τῇ τῶν πατρικίων καὶ ἀνθυπάτων τιμήσας ἀξίᾳ, εἶτα καὶ μάγιστρον καὶ ὕστερον Καίσαρα, στρατεύματά τε δοὺς αὐτῷ ἱκανὰ πρὸς τὴν Λογγιβαρδίαν ἐξέπεμψε χρείας κατεπειγούσης τινός. Καὶ ὁ μὲν ἀπῆει καλῶς τὰ κατ' αὐτὴν ἐξανύων, καὶ ὡς ἐδόκει τῷ βασιλεῖ. [P. 525] Διὸ καὶ ἤκμαζε μὲν ὁ πρὸς αὐτὸν πόθος, συνήκμαζε δὲ καὶ ὁ ἐξ ἀνθρώπων φθόνος, καὶ διέβαλλον αὐτὸν ὡς τῆς βασιλείας ἐπιθυμοῦντα, προστιθέντες ὡς δήποτε τὸ (α) τοῦ (θ) (98) κατακυριεῦσαι. Ἅπερ δὴ πυνθανόμενος ὁ Καῖσαρ, καὶ τοῦ φθόνου ὥσπερ ἀκροώμενος, πολλὰ τοῦ βασιλέως ἐδέετο συγχωρηθῆναι αὐτὸν πρὸς τὸν μονήρη μετατάξασθαι βίον. Ἀλλ' τοῦτο μὲν ὁ βασιλεὺς οὐκ ἐπέτρεψε, τὴν χηρείαν τῆς θυγατρὸς εὐλαβούμενος, καὶ ὁ Καῖσαρ ἔμενεν ἐφ' ἡσυχίας τοῖς δημοσίοις ἐνασχολούμενος. Ὡς δ' ἀπετέχθη τῷ βασιλεῖ ὁ Μιχαὴλ καὶ ἡ τοῦ Καίσαρος γαμετὴ Μαρία τὸν βίον μετήλλαξε, ταύτην μὲν οὕτως ἐτίμησεν ὡς τὸν νεκρὸν αὐτῆς ἐν λάρνακι θεῖναι περιηργυρωμένῃ, καὶ ἀσυλίαν δοῦναι τῷ τάφῳ τοῖς ἐφ' οἷοις δήποτε ἐγκλήμασιν ἁλοῦσιν ἀνθρώποις. Τὸν δὲ Ἀλέξιον λάθρα μεταταξάμενον καὶ τὸ μοναχικὸν ἀμφιεσάμενον σχῆμα, ἐπεὶ μὴ ἔπειθε τοῦτο ἀποβαλεῖν, μόλις ἐᾶσαι, δεδωκὼς αὐτῳ εἰς ἐνδιαίτημα τό τε κατὰ Χρυσούπολιν βασιλικὸν μοναστήριον, ἔτι δὲ καὶ τὸ τοῦ Βρύσεως καὶ τὸ κατὰ τὴν Ἐλαίαν. Ἐκεῖνος δὲ τῷ κατὰ τὴν Χρυσούπολιν ὄντι ἐνδιαιτώμενος, ἐπεί ποτε περιπάτου ἐδεήθη καὶ κατὰ τὸν Ἀνθεμίου λεγόμενον τόπον ἐγένετο, εἵλετο τοῦτον διὰ βασιλικῆς προστάξεως ἐξωνήσασθαι· ἐν ᾧ καὶ μοναστήριον κατασκευάσας πολυτελὲς, τὸν βίον ἐκλιμπάνων ἐτέθη ἐκεῖσε, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς Θεοδόσιος ἐς πατρικίους τελέσας, πολλὰ γνωρίσματα τῆς αὐτοῦ ἀρίστης βιοτῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ καταλιπών.

B Cumque haberet, ut supra memoravimus, quinque filias, et mascula prole careret, ex iis minimam natu et impensius sibi reliquis dilectam, nomine Mariam, statuit viro nuptum tradere. Maritum ei delegit Alexium cognomento Moselem, Armenium gente, ex Crenitarum natione, forma elegantem ac florentem ætate. Huic patricii primum, deinde proconsulis honorem contulit, deinde magistrum ac tandem Cæsarem fecit, exercituque copioso instructum in Longobardiam misit, rebus ita poscentibus. Eo profectus Alexius rem præclare gessit et ex sententia soceri. Quo factum est ut crescente ejus desiderio simul invidia quoque augesceret; criminabanturque eum nonnulli ut imperii cupidum. Addebantque, **919** fore ut A in TH imperium aliquando occuparet. Cæsar ubi ea ad ipsum sunt allata, vocesque æmulorum audivit, multis ab imperatore contendit precibus ut sibi permitteret ad vitam monasticam transire. Sed Theophilus filiam marito viduare non sustinens, id denegavit. Proinde Alexius suum statum tenuit, tutusque et securus rempublicam gessit. At postquam imperatori filius Michaelus natus est, et Cæsaris uxor diem suum obiit, Theophilus tantum filiæ defunctæ honoris detulit, ut cadaver in arca argento obducta reposuerit et cujuscunque flagit reis sepulcrum ejus asylum constituerit. Alexium vero clam vitam habitumque monasticum amplexum cum ab instituto suadendo non deduceret, ægre missum fecit, eique dono dedit regium quod erat Chrysopoli monasterium, Brysei quoque, et quod erat ad Elæam, in quibus vitam degeret. Alexius in Chrysopolitano vixit. Cumque aliquando deambulandi gratia ad locum venisset qui Anthemii dicitur, imperatoris mandato impetrato eum emit, sumptuosumque ibi condidit monasterium; in quo post mortem sepultus est, et cum ipso frater ejus Theodosius, qui patriciam dignitatem consecutus

C

D multa optimæ suæ vitæ documenta eo in monasterio reliquerat.

Τοῦ δὲ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀράβων Ἰμπραὴλ κατὰ Ῥωμαίων ἐκστρατεύσαντος καὶ ὁ Θεόφιλος ἀντιφιλοτιμούμενος ἔξεισιν, ἅπαν δέος ἀποβαλών. Εἰ γάρ τι καὶ προσῆν, ἀλλ' ἡ τῶν συνόντων αὐτῷ ἀνδρῶν κατὰ πολέμους πεῖρα καὶ γενναιότης ὡς ῥᾳδίωτατα τοῦτο ἐτίθει. Θεόφοβος οἱ ἄνδρες ἦσαν καὶ Μανουήλ.

Cum autem Impraelus Arabum dux expeditiones contra Romanos **920** suscepisset, Theophilus quoque adversus eum copias suas eduxit, omni metu abjecto. Nam etsi aliquid timoris subesset, eum tamen facile profligabat comitum imperatoris virtus ac peritia, Theophobi, inquam, et Manueli.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ,

(97) Apud Zonaram per ι legitur Κρινιτῶν, Crinitarum seu Crinitorum. Xyl.
(98) Alexius in Theophilum. Xyl.

Quorum ejus fortitudo ipsis quoque hostibus nota erat, cum is sub Leone Orientalibus copiis præfectus et Michaelis Rangabæ equisonum princeps fuisset, quem protostratorem Græci nominant. De Theophobo etiam dicendum, quomodo Persica oriundus familia in notitiam pervenerit imperatoris ejusque sororem matrimonio sibi junxerit. Quidam regia Persarum stirpe natus aliquando Cpolin legatus venit : is non legitimo conjugio, sed occulto coitu Theophobum genuit, atque discessit. Quia vero lex apud Persas inviolabilis est, ne quis in eos regnum occupet nisi regia progenie ortus, cum continentibus bellis regium genus ab Agarenis pulsum defecisset, Persæ hunc Theophobum Cpoli abducere regemque suum facere cupientes, ejus causa aliquoties ad Theophilum legatos miserant, pacta simul pacis offerentes. Neque tamen persuaserant imperatori ut Theophobum ipsis dederet, sed eum potius patricii dignitate ornatum sorori suæ matrimonio copulavit, lege **921** etiam lata quæ Persis conjugiorum cum Romanis licentiam concederet. Cumque multos ea ratione Persas sibi conciliasset eosque dignitatibus cohonestasset, in codices militiæ eorum nomina retulit, legionemque nomine Persicam conscripsit, eamque cum Romanis legionibus in bellum contra Agarenos proficisci jussit. His ergo duobus fretus Theophilus, Manuelo atque Theophobo, in Agarenos duvit. Cum prope hostem **922** perventum esset, re in deliberationem vocata, Manuelus censuit indignum esse imperatorem Romanorum acie congredi cum amermumna : unum aliquem cum parte ducum et exercitus ei debere occurrere. Theophobus vero ipsum imperatorem pugnæ interesse voluit, suasitque ut cum peditatu hostes per noctem adoriretur, equitibus, ubi necessitas postulasset, opem laturis. Multi nocturnum bellum suaderi ab eo dicebant, ut Romanorum gloriam suam faceret ; ideoque improbato ejus consilio, imperator aperto Marte interdiu statuit cum hoste confligere. Cæterum Impraelus amermumna, arrogantia ductus an imperatoris metu incertum, cum parte exercitus sui discessit, relicto cum octoginta millibus ad pugnam Abuzachare quodam suorum ducum. Commisso prælio, cum utrinque multi cecidissent, tandem cohortes (scholas ipsi vocabant) una cum domestico (officii hoc nomen est) inclinatæ cesserunt Agarenis. Imperator cum cohorte prætoria et duobus Persarum millibus ac Theophobo in collem quemdam evasit : quem Agareni cinxerunt, et usque ad vesperam acriter est dimicatum, iis

A Ἀλλ' ὁ μὲν Μανουὴλ δῆλος ἦν ἐπ' ἀνδρίᾳ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐναντίοις, τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀνατολικῶν κατάρξας ἐπὶ τοῦ Λέοντος, καὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ Μιχαὴλ ἱπποκόμων ὁ πρῶτος γενόμενος· πρωτοστράτορα τοῦτόν φασι. Δηλώσει δὲ καὶ τὸν Θεόφοβον ὁ λόγος, ὅθεν τε καὶ ὅπως ἐκ Περσῶν καταγόμενος τῷ βασιλεῖ γέγονε γνώριμος καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ ε'ς γάμον ἡρμόσατο. Εἰς πρεσβείαν τίς ποτε τῶν ἐκ βασιλικῆς σειρᾶς Περσῶν ἀφικόμενος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, οὐκ ἐκ νομίμου συναφείας ἐκ λαθραίας δὲ καὶ κρυφίας τοῦτον ἀποτεκὼν ἀπεδήμησεν. Ἐπεὶ δὲ νόμος ἀπαράβατος τοῖς Πέρσαις ἐστὶ μή τινα τῆς αὐτῶν ἀρχῆς ἐγκρατῆ γενέσθαι μὴ τῆς βασιλικῆς ὄντα σειρᾶς, ἐξέλιπον δὲ ἐκ τῶν συνεχῶν πολέμων ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐλαθέντες οἱ τῆς βασιλικῆς σειρᾶς,

B τοῦτον τὸν Θεόφοβον πολλάκις ὁρμήσαντες οἱ Πέρσαι ἀναλαβέσθαι ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοῖς, [P. 524] καὶ πρεσβείαν διάφορον ποιήσαντες πρὸς Θεόφιλον, καὶ εἰρηνικὰς σπονδὰς ὑποσχόμενοι δι' αὐτοῦ γενέσθαι, οὐκ ἔπεισαν τὸν Θεόφιλον τοῦτον ἐκδοῦναι, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τοῦτο ἀνάγει αὐτὸν ὁ Θεόφιλος εἰς τὴν τῶν πατρικίων τιμὴν καὶ τῇ ἑαυτοῦ ἀδελφῇ συνοικίζει, ἕκαστόν τε τῶν Περσῶν νομοθετεῖ κατ' ἐπιγαμίαν συνάπτεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις. Πολλοὺς δὲ ἐκ τούτων ἐμπρέπειν τοῖς βασιλικοῖς ἀξιώμασι πεποιηκὼς κώδιξι στρατιωτικοῖς ἀναγράφεται, τάγμα Περσικὸν τούτους ὀνομάσας, καὶ τοῖς κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐξιοῦσι Ῥωμαίοις συναριθμεῖσθαι προσέταξε. Τούτοις τοίνυν τοῖς δυσὶ θαρρήσας Θεόφιλος, τῷ τε Μανουὴλ καὶ

C τῷ Θεοφόβῳ, ἔξεισι κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν. Ἐγγὺς δὲ γενομένων ἀλλήλοις τῶν στρατευμάτων ἐδέησε βουλῆς. Καὶ ὁ μὲν Μανουὴλ οὐ δίκαιον ἔλεγε βασιλέα Ῥωμαίων πρὸς ἀμερμουμνῆν πολεμεῖν, ἀλλά τινα μέρος λαβόντα τῶν στρατηγῶν ἐξιέναι κατὰ πρόσωπον τῶν ἐχθρῶν· ὁ Θεόφοβος δὲ καὶ αὐτὸν ἐπὶ παρατάξεως εἶναι τὸν βασιλέα ἐβούλετο, καὶ νύκτωρ ἐπιθήσεσθαι τοῖς ἐχθροῖς μετὰ τοῦ πεζικοῦ συνεβούλευε, συνεπιθήσεσθαι δὲ, ὅτε δεήσει, καὶ τὸ ἱππικόν. Ἀλλ' οὐκ ἔπεισε τὸν βασιλέα, πολλῶν εἰπόντων σωτερίζεσθαι τὸν Θεόφοβον τὴν τῶν Ῥωμαίων δόξαν καὶ διὰ τοῦτο βούλεσθαι ἐν νυκτὶ πολεμεῖν. Ἔδοξεν οὖν εἰς τούμφανὲς μεθ' ἡμέραν συβάξαι τὸν πόλεμον. Ὁ μὲν οὖν ἀμερμουμνῆς Ἰμπραὴλ, εἴτε ἄλλως καταλαζον εὐόμενος, εἴτε δὴ καὶ τὸν βασιλέα κατορώδησας, μέρος τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ λαβὼν ἀνεχώ-

D ρησεν, Ἀβούζαχαρ δέ τινα τῶν ἑαυτοῦ στρατηγῶν πρὸς τον κατὰ βασιλέως πόλεμον μετὰ μυριάδων ὀκτὼ ἐξαπέστειλεν. Ἐγγισάντων δὲ τῶν στρατευμάτων καὶ συμπλοκῆς γενομένης καὶ πολλῶν ἑκατέρωθεν πιπτόντων, τέλος ἔκλιναν αἱ σχολαὶ μετὰ τοῦ δομεστίκου (99) καὶ πρὸς ὑπαγωγὴν ἐκινήθησαν. Ὁ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(99) Cum plures iidemque varii posterioribus sæculis apud Græcos fuerint domestici, quis eorum hic intelligatur dubium est. Nam quamvis vox δομέστικος idem indicarit primævo tempore quod οἰκειακός, ad familiam vel quasi ad familiam spectans, deinceps tamen ad *præpositum ducem* et cujusvis ordinis *primum* significandum traductam testis est Joannes Citri episcopus in Juris Græco-Romani volumine : Ἡ τοῦ δομεστίκου προσηγορία κατὰ Λατίνους τὸν ἐξάρχοντα, τὸν προηγούμενον, τὸν ἐπιστάτην δηλοῖ. Hinc in ecclesia chori dextri domesticus ac pariter sinistri, necnon alii : et quod militiam attinet, orientalium thematum, sicut et occidentalium, scholarum item domestici, ac tandem supre-

βασιλεὺς δὲ μετὰ τῆς βασιλικῆς φάλαγγος καὶ δύο χιλιάδων Περσῶν, προσόντος αὐτοῖς καὶ τοῦ Θεοφόβου, ἐπί τινα βουνὸν ἄνεισι, περιστουχισάντων τοῦτον τῶν Σαρακηνῶν. Καὶ ἄχρι μὲν ἑσπέρας πολὺς ἦν ὁ περὶ αὐτῶν πόλεμος, τῶν μὲν ἐλπιζόντων αἰχμάλωτον τοῦτον λαβεῖν, τῶν δὲ ἀμυνομένων καὶ μὴ προδοῦναι τὸν βασιλέα ἀνεχομένων. Διὸ νυκτὸς ἐπιγενομένης κατεσοφίσατο τοὺς Σαρακηνοὺς ὁ Θεόφοβος, τοῖς στρατιώταις ἐγκελευσάμενος κρότοις τέ καὶ ἀλαλαγμοῖς χρῆσθαι κινύραις τε καὶ χορδαῖς (1) καὶ σαλπίγγων φωναῖς ὡς τάχα βοηθείας ἑτέρας προσγινομένης αὐτοῖς. Τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ὑποτοπάσαντες οἱ Σαρακηνοὶ μίλια ἓξ ὑπεχώρησαν εἰς τοὐπίσω, κύκλωσιν κατορρωδήσαντες. Ὅθεν ἀδείας τυχόντες μικρᾶς οἱ περὶ τὸν βασιλέα φυγῇ χρησάμενοι τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσαντο καὶ πρὸς τὸ διαπεφευγὸς στρατόπεδον διεσώθησαν. [P. 525] Μεμψάμενος οὖν τὸ προδεδωκὸς στράτευμα μόνον ὁ βασιλεὺς, οὐδὲν δὲ πλέον ἄχαρι πράξας, χαρισι καὶ διαφερούσαις τιμαῖς τοὺς περὶ τὸν Θεόφοβον ἐγέραιρεν. Ὅθεν οἱ Πέρσαι πλείονα τὸν πόθον πρὸς τὸν Θεόφοβον ἀνῆπτον, καὶ μόνοι μετ' αὐτοῦ τὸν κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ὑποδύεσθαι πόλεμον καθικέτευον, καὶ τρέπεσθαι τούτους διεβεβαιοῦντο τὸν βασιλέα. Διὸ λαὶ τοῖς λόγοις αὐτῶν κατακηλούμενος ὁ βασιλεὺς οὐδένα ἄλλον αὐτοῖς ἀλλὰ τὸν Θεόφοβον ἡγεμονεύειν ἐβούλετο.

A capere imperatorem Romanorum conantibus, Romanis contra pro imperatore fortiter propugnantibus. Nocte facta Theopholus Saracenos arte delusit, militibus **924** mandato ut streperent atque conclamarent, sonitunque citharurum et chordarum tubarumque ederent, veluti adventante ipsis aliunde subsidio. Et Saraceni hoc ipsum fieri suspicantes, ne ab hosiibus circumdarentur, ad sex millia passuum recesserunt. Imperator cum suis periculo aliquantum sublevati fuga salutem quæsivere, atque ad exercitum qui fugam e prælio fecerat pervenerunt. Quem imperator verbis modo ob proditionem castigavit, neque in quemquam durius quidquam statuit: Theopholo autem summam gratiam honoremque habuit. Auxit hoc desiderium hominis in Persarum animis, supplicesque ab imperatore contenderunt ut sibi seorsim duce Theophobo bellum in Agarenos mandaret, certam polliciti victoriam. Quorum verbis delinitus imperator neminem præter Theophobum eis præesse voluit.

Τῷ δ' ἐπιόντι ἐνιαυτῷ ἔξεισι πάλιν ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν δυνάμεων, καὶ κατὰ τὸ Χαρσιανὸν συμπλακεὶς τοῖς Ἀγαρηνοῖς τρέπεται τούτους καὶ οὐκ ὀλίγους χειροῦται, αἰχμαλώτους κατασχὼν ἄχρι τῶν εἰκοσιπέντε χιλιάδων, καὶ μετὰ νίκης λαμπρᾶς ἐπάνεισι πρὸς τὴν βασιλεύουσαν. Ἐλήφθη δέ τις αἰχμάλωτος τῶν Σαρακηνῶν κατὰ χεῖρά τε γενναῖος καὶ χειρῶν εὐφυΐᾳ ὀνομαίτος, ὃς γνωστὸς ἦν τῷ τῶν σχολῶν δομεστικῳ καὶ ἐμαρτυρεῖτο παρ' αὐτοῦ ὡς εἴη τε δεξιὸς περὶ τὴν ἱππασίαν καὶ ὡς ἐν τῷ ἱππάζεσθαι δυσὶ δόρασι χρώμενος ἐντέχνως ἄγαν καὶ εὐφυῶς καταβάλλει τοὺς ἐναντίους. Ἐρεῖ δὲ ἔδοξε ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ τὸν τῆς νίκης θρίαμβον ἐκτελεῖν τὸν δομέστικον, προηγεῖτο δὲ οὗτος τοῦ θριάμβου, θεασάμενος ὁ βασιλεὺς αὐτὸν καὶ τοῖς ἐπαίνοις κλαπεὶ, ἵππου τε ἐπιβῆναι ἐκέλευσε, καὶ δόρατα λαβόντα δύο τὴν ἀριστείαν καὶ εὐφυΐαν ἁπάσῃ τῇ πόλει ἐνδείξασθαι. Τοῦτου δὲ γενομένου καὶ τοῖς ἀπειροτέροις τέρψιν παρέχοντος τῇ ὁράσει, Θεόδωρος ὁ τὴν ἐπωνυμίαν Κρατερὸς, ὁ καὶ μετὰ βραχὸ τῆς τῶν ἁγίων τεσσαρακονταδύο μαρτύρων φάλαγγος ἀρχ-

Anno sequenti Theophilus rursum copias in Saracenos eduxit, cum iisque apud Charsianum congressus eos fudit, et ad viginti quinque millia captivos abduxit, domumque illustri potitus victoria rediit. Inter captivos Saracenos quidam fuit manu promptus et manuum agilitate celebris domestico scholarum notus ejusque testimonio commendatus, **923** quod et eques præclarus esset et inter equitandum duabus utens hastis scite admodum adversarios dejiceret. Cum ergo domesticus in circo triumphum victoriæ ejus agere jussus ante reliquos hominem istum duceret, imperator laudationibus ejus inductus equum conscendere duabusque acceptis hastis artis suæ ac præstantiæ specimen coram universis edere eum jussit. Id cum fieret et imperitiores spectaculo delectarentur, Theodorus cognomento Craterus, is qui non multo post sanctorum quadraginta duo martyrum cohortis princeps est factus, propius regi astans subsannare Agarenum istum et affirmare nihil ab eo forte aut terribile agi. Imperator

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

mus omnium μέγας δομέστικος, apud Codinum de Offic. Cur. Const. c. 1 et seqq. ad propositum. Pro Orientalium Occidentaliumve thematum præfecto δομεστίκου vocem in præsenti ab auctore usurpatam non asseret, sui scholas universas cum unico hoe domestico in conflictu cessisse observaverit. Exponenda itaque vel de magno domestico, totius exercitus sub imperatore duce, vel de solarum prætorianarum scholarum præfecto, δομέστικος τῶν σχολῶν penes Codinum vocato, cujus, ut asserit ipse c. 5, n. 42, par ferme fuerat ac magni domestici potestas, cum hic toti exercitui imperaret, ille Romanas solum satellitum scholas duceret, φοιδεράτους autem, exteros nimirum belli socios, comes

D fœderatorum, qualis hic Persarum ductor Theophobus, sub sua dispositione, ut cum imperii Notitia loquar, teneret. Vide infra Theophilum *fœderatos* Persas eorumque agmina Romanis ducibus suspicione in Theophobum enata subjicientem. GOAR.

(1) Minores citharas sinu quidem exiguo, verum protenso manubrio, simul tribus aut quinque chordis instructas, asperum et a militari non alienum emittentes sonum, quales etiamnum hodie, forsan a Græcis olim acceptas, in castris animos exhilaraturi Turcæ pulsant, λορδὰς hic vocarie existimo GOAR.

ægre id ferre, Craterumque effeminatum et evirum increpare, qui talc præstare ipse nihil posset. Contra Craterus duabus hastis se nescire uti: neque enim hoc didicisse, quod his nugis in bello nihil opus foret; se Dei auxilio fretum unica hasta istum equo deturbaturum. Imperator his verbis irritatus per suum ipsius caput jurare, Cratero se vitam erepturum, nisi impleret facto quod verbis jactasset. Et Theodorus statim conscenso equo hastaque sumpta cum Saraceno manum conseruit, citoque eum equo præcipitem dejecit. Pudore quidem affectus est imperator, ab eunucho dejectum cernens Saracenum: **925** tamen et virtutem hominis veneratus et suos reveritus amice compellatum Craterum vestibus honoris causa donavit.

μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς καταβεβλημένον ἰδὼν τὸν Σαρακηνὸν ὑπ' ἀνδρὸς εὐνούχου, ὅμως τὴν ἀρετὴν αἰδεσθεὶς τοῦ ἀνδρὸς λόγῳ τε ἐφιλοφρονήσατο, καὶ στολὰς καὶ περιβολὰς, τὴν πολιτείαν αἰδούμενος, ἐδωρήσατο αὐτῷ.

Vere inito, Theophilus rursus contractis copiis in Saracenos movet, revocato ab exsilio sibique adjuncto sancto Methodio. Solebat hoc in bellis factitare, sive quo ejus sapientia in multis obscuris atque intricatis rebus explicandis uteretur, sive id cavens, ne rebellionem is se absente aliquam concitaret ob sacrarum imaginum amolitionem. Nam civium qui erant præcipui atque erga Deum pii, magno in honore habebant Methodium: itaque eum post se relinquere imperatori consultum non videbatur. Enimvero tum commissa pugna Ismaelitica res superior fuit, imperatorque circumventus pene in manus hostium venit. Id Manuelus sentiens, dux exercitus, animis suorum oratione recollectis, quod indignissimam rem fore judicaret si Romanus imperator ab hoste caperetur, audacter discrimen addiit. Cumque ad imperatorem perrupisset fatigatum jam et de salute desperantem, tamen causantem fuga se suos prodere nolle, hortatus est uti se sequeretur præsentem iterque aperientem. Postquam ipsum erumpentem imperator e vestigio subsecutus **926** non est, denuo, et cum ne sic quidem Theophibus sequerentur, tertium reversus, mortem et nisi comitaretur minatus, vix tandem præsenti periculo eripuit. Ideo honoribus eum donisque dignis imperator remuneratus est, benefactorem ac servatorem fassus. Cæterum invidiæ tanta vis fuit ut per calumnisum de majestate accusato Manuelo summum creaverit periculum. Quod is sentiens, et certior factus a fidelissimo quodam, qui aliquando ipsi serviverat, tunc autem imperatori erat a poculis, fore ut oculis ab hoc privaretur, defectionem conatus est transiitque ad Agarenos. Magnus etiam apud hos fuit ac summus honoribus affectus. Nam magno instructum exercitu Agareni miserunt contra vicinos suos hostes, qui vocantur Cermatæ. Manue-

ηγὸς (2) γεγονὼς, πλησίον τῷ βασιλεῖ παρεστὼς ἐξεμυκτήριζε τὸν Ἀγαρηνὸν, μηδὲν ἀνδρεῖον φάσκων μηδὲ καταπληκτικὸν ἐνδεικνύμενον. Ὦ καὶ χαλεπήνας ὁ βασιλεὺς· Ἀλλὰ σὺ, ὢν θηλυδρία καὶ ἄνανδρε, δύνασαί τι τοιοῦτον ἐργάσασθαι; Ὑπολαβὼν δὲ ὁ Κρατερός· « Δύο μὲν, βασιλεῦ, μὴ μαθὼν οὐδὲ μεταχειρίσασθαι δόρατα δύναμαι· οὐδὲ γὰρ ἐν πολέμῳ τοιαύτης φλυαρίας χρεία· ἑνὶ δὲ χρησάμενος τὴν εἰς Θεὸν πεποίθησιν ἔχω βεβαίαν ὡς κρημνίσω τε τοῦτον καὶ τοῦ ἵππου καταβαλῶ. » Ἐπὶ τῷ λόγῳ δὲ θυμωθεὶς ὁ βασιλεὺς ἢ μὴν ἔφησε κατὰ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς τὸν ὅρκον ἐπαγαγὼν, θανάτῳ παραδοῦναι τὸν Κρατερὸν, εἰ μὴ τοὺς λόγους εἰς ἔργον ἀγάγοι. Ἀναβὰς οὖν εὐθὺς τὸν ἵππον ὁ Θεόδωρος καὶ δόρυ λαβὼν συνεπλέκετο τῷ Σαρακηνῷ, καὶ ἐν οὐ μακρῷ τῷ χρόνῳ τοῦ ἵππου αὐτὸν κατεκρήμνισεν. Ἠσχύνθη

[P. 526] Ἤδη δὲ τοῦ ἔαρος ὑπολάμποντος δύναμιν πάλιν ἠθροικὼς ὁ Θεόφιλος ἔξεισι κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, καὶ τὸν ὅσιον Μεθόδιον ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀνακαλεσάμενος εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ, εἰθισμένον αὐτῷ ἐν τοῖς πολέμοις τοῦτο ποιεῖν, εἴτε τοῦ ἀσαφῆ ἕνεκα καὶ πολλοῖς ἄγνωστα διαλύειν διὰ τῆς ἐνυπαρχούσης αὐτῷ σοφίας, εἴτε καὶ ἐπαναστάσεις φυλαττόμενος παρ' αὐτοῦ τινας παθεῖν διὰ τὸν κατὰ τῶν θείων καὶ σεπτῶν εἰκόνων πόλεμον· οὐ μικρῶς γὰρ ἐσέβετο τὸν ἄνδρα τὸ τῆς πόλεως ἔγκριτον καὶ φιλόθεον. Διό τοι τοῦτο καὶ κατόπιν ἐᾷν αὐτὸν οὐκ ἐφαίνετο συμφέρον τῷ βασιλεῖ. Τέως δ' ὅμως συμπεσόντων ἀλλήλοις τῶν στρατευμάτων, καὶ τῶν Ἰσμαηλιτῶν ὑπερτερούντων, κύκλωσιν ὑπέστη ὁ βασιλεὺς καὶ ἤδη ἁλώσιμος ἦν. Ὅ δὴ καὶ μαθὼν Μανουὴλ ὁ τοῦ στρατοῦ ἐξηγούμενος, καὶ δεινὸν ἡγησάμενος δορυάλωτον βασιλέα Ῥωμαίων ἰδεῖν, τοὺς περὶ αὐτὸν ἀναθαῤῥύνας εἰσῆει μετὰ θάρσους τὸν κίνδυνον. Ὡς δ' εὗρε καμόντα τὸν βασιλέα καὶ τὴν σωτηρίαν ἀπεγνωκότα, προφασιζόμενον δὲ μὴ βούλεσθαι τὸν λαὸν φεύγοντα καταλιπεῖν· Ἄγε δή, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, ἔπου μοι προπορευομένῳ καὶ τὴν ὁδὸν σοι εὑρύνοντι. » Ὡς δ' ὁ Μανουὴλ ἐξῄει, ὁ βασιλεὺς δὲ κατεπτηχὼς οὐχ εἵπετο, πάλιν ἐκ δευτέρου ὑποστρέψαι ἠναγκάσθη. Ὡς δὲ καὶ πάλιν ἠστόχησε, τὸ τρίτον ἐπιστραφεὶς θάνατον ἠπείλησεν εἰ μὴ ἕποιτο, καὶ οὕτως ὀψὲ καὶ μόλις τοῦ κινδύνου διέσωσε. Διὸ τιμαῖς τοῦτον ἀνταξίοις ἐδεξιώσατο καὶ δωρεαῖς ἐθεράπευσεν, εὐεργέτην καὶ σωτῆρα ἀποκαλῶν· Ἀλλ' ὁ φθόνος ἴσχυσε κατὰ τοῦ τοιούτου ἀνδρὸς, καὶ εἰς καθοσίωσιν ἐκ λοιδορίας κατεγκλήθη. Ὅθεν καὶ κίνδυνον οὐ μικρὸν ἑαυτῷ ἐνεργημένον κατανοήσας, καὶ διά τινος τῶν πιστοτάτων πληροφορηθεὶς, δούλου μὲν γεγονότος αὐτοῦ οἰνοχοοῦντος δὲ τότε τῷ βασιβεῖ Θεοφίλῳ ὡς μέλλοι τοῦτον ἀποτυφλοῦν, ἀποστασίαν τολμᾷ καὶ πρὸς Ἀγαρηνοὺς μετατίθεται, μέγας καὶ παρ' αὐτοῖς ὀφθεὶς καὶ μεγίστοις τι-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(2) Alio nomine τουρμάρχης de quo Rigaltius. Hoc autem 42 martyrem agmen ex Armeniis erat. GOAR.

μαῖς γεραιρόμενος. Στρατόν τε γὰρ ἐνεπιστεύθη πολὺν, καὶ κατὰ τῶν γειτονούντων ἐχθρῶν, οἳ οὕτω δὴ Κερμάται καλοῦνται, ἐπέμφθη. Ὃς μηδένα ἕτερον ἔπεσθαί οἱ θελήσας, ἀλλ' ἢ μόνον τοὺς ἐν φυλακαῖς καθειργμένους Ῥωμαίους αὐτῷ συστρατεύεσθαι, νίκας μεγίστας καὶ καλλίστας ἠνέγκατο, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ λεγόμενον Χωροσὰν ἐκπολιορκῆσαι. Οὐ γὰρ μόνον τὸ κατ' ἀνδρίαν διαφέρον ἐξέπληξε τοὺς ἐναντίους, ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς διαλέκτου παραλλαγὴ καὶ ἡ τῶν σχημάτων μεταβολὴ καὶ ἡ τοῦ πολέμου παράδοξος ἐξαλλαγὴ εἰς δειλίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν συνήλασε τοὺς πολεμίους. Καὶ οὐ κατὰ τῶν ἐχθρῶν μόνον οὕτως ὤφθη γενναῖος, ἀλλὰ καὶ κατὰ θηρίων ἀγρίων πημαινομένων τὴν χώραν ἠνδρίσατο. Καὶ μεγάλων αἴτιος αὐτοῖς καλῶν γεγονὼς αὐτῷ τε ἠγαπήθη διαφερόντως τῷ ἄρχοντι τῶν Σαρακηνῶν καὶ τῇ γερουσίᾳ αὐτῶν. [P. 527] Ταῦτα μανθάνων ὁ Θεόφιλος, ὡς εἰκὸς ἦν, ἠνιᾶτο, καὶ πάντα λίθον ἐκίνει ὡς ἂν τὸν ἄνδρα μετακαλέσοιτο. Διὸ καὶ σταυρὸν καὶ χρυσόβουλλον διά τινος ἀγύρτου μοναχοῦ ἐκπέμπει (3) τῷ Μανουὴλ, ἐκκαλούμενος ἐπαναστρέψαι καὶ πᾶσαν ἀμνηστίαν κακῶν αὐτῷ χαριζόμενος δι' αὐτῶν. Ἃ δὴ κομίσας ὁ εἰληφὼς εἰς Χεῖρας λαθὼν τίθησι τοῦ Μανουήλ. Καὶ δεξάμενος οὗτος, καὶ οἱονεὶ τὴν ψυχὴν ἐκκαυθείς, ἤδη δὲ καὶ πιστευσάμενος ἐκ τῶν προτέρων ἔργων, μηνύει τῷ ἄρχοντι τῶν Σαρακηνῶν ὡς πόθον τρέφει καὶ κατὰ Ῥωμαίων στρατεῦσαι καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀμύνασθαι οἳ κατεῖπον αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, τὴν Καππαδοκίαν οἰκοῦντας. Συνεκπεμφθῆναι δὲ αὐτῷ ἠξίου καὶ τὸν τούτου υἱὸν εἰς πλείονα τῆς ὑπονοίας ἀναίρεσιν. Κατένευσε τοῖς αἰτηθεῖσιν ὁ Ἰσμαὴλ (4), καὶ δίδωσιν αὐτῷ τοῦ ἐκστρατεύειν ἄδειαν. Ὡς δὲ ἤγγισε τοῖς Ῥωμαίων ὁρίοις, δῆλα ποιεῖ τὰ κατ' αὐτὸν τῷ τῆς Καππαδοκίας στρατηγῷ καὶ τὴν ἐσαῦθις ἐς Ῥωμανίαν ἐπάνοδον, καὶ ἅμα ἐδίδασκεν ὡς δεῖ κατὰ τὸν δεῖνα τόπον λόχον καὶ ἐνέδραν γενέσθαι, Ἵν' ὅταν ἐκεῖσε, φησὶ, γένωμαι, τοὺς μὲν Σαρακηνῶν προδρόμους ἐπ' ἄλλον τινὰ τόπον ἐξελαύνειν ποιήσω, αὐτὸς δὲ πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἤθη ἀναδραμοῦμαι. Ὃ καὶ γέγονεν. Ὡς γὰρ κατὰ τὸ σύνθημα τῷ ὁρισθέντι ἐπλησίαζον τόπῳ, πολλὰ τὸν τοῦ Ἰσμαὴλ υἱὸν κατασπασάμενος· Σὺ μὲν ὑγιὴς, ἔφη, ἄπιθι, τέκνον, πρὸς τὸν σὸν πατέρα· ἐγὼ δὲ ἀπελεύσομαι πρὸς τὸν ἐμὸν βασιλέα καὶ κύριον. » Διασωθεὶς δ' ἐκεῖθεν πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐντυγχάνει τῷ βασιλεῖ κατὰ τὸν ἐν Βλαχέρναις τῆς Θεοτόκου ναὸν, καὶ μάγιστρος παρ' αὐτοῦ τιμᾶται καὶ σύντεκνος (5) ἔκτοτε χρηματίζει αὐτῷ.)

A lus alios quam Romanos qui captivi in carceribus detinebantur, ducere noluit : horum exercitu composito magnas illustresque reportavit victorias, et ipsum quoque Chorosanem (castelli hoc nomen) expugnavit. Non enim insigni tantum fortitudine sua terrorem hostibus intulit, sed et sermonis novitate ac habitus et belli formæ inopinata mutatione non in parvum eos metum conjiciebat. Neque adversum hostes modo strenue se gessit, sed et contra feras regionem eam vastantes. Et ob multa bona quæ **927** ab eo accepere Saraceni, summe charus principi eorum ac proceribus fuit. Hæc Theophilus cum cognosceret, gravem, ut par erat, molestiam sensit ; utque Manuelum ad se reduceret, nihil intentatum reliquit. Tandem B opera cujusdam monachi, quales hinc inde per varias regiones vagari solent, crucem ei mittit et litteras, ad revertendum cohortans, oblivionemque omnium offensarum promittens. Manuelus iis sibi occulte redditis, animo accenso, cum jam fidem suam Saracenorum principi suis factis probasset, significat ei cupere se contra Romanos expeditionem suscipere et inimicos suos, a quibus apud imperatorem delatus fuisset, ulcisci, Cappadociam habitantes. Filium quoque principis secum mitti petit, quo magis institutum celaret. Assensit ejus petitioni princeps Ismaelus. Manuelus finibus Romanæ ditionis appropinquans præfectum Cappadociæ de suis rebus edocet ; simulque certo loco eum insidias collocare jubet, ut ipse, cum eo pervenisset, præcursoribus C Saracenorum alio dimissis in Romanorum ditionem ingredi possit. Ergo ubi ad eum locum pervenit qui constitutus erat, filium Ismaeli prolixe salutatum salvum redire ad suum patrem jubet, se ad imperatorem dominumque **928** suum reverti indicans. Salvus inde Constantinopolin pervenit, imperatoremque in Blachernensi templo accedit, ab eoque magistri honore afficitur et compater ipsius appellatur. Hoc modo Manueli res acta. Interim vita defuncto Theodoto Melisseno, quem supra ostendimus Cassiteram cognomento dictum, qui aliquandiu patriarcha Constantinopolis fuerat, Jannes pædagogus Theophili succedit, sacerdotium istud impietatis suæ atque perfidiæ præmium adeptus.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(3) *Crucem et mittit*, ait Xylander. At quam cru- D cem? quo fine? Tacet. Mysterium evulgo. Litteris secretiora revelantibus ac pollicita sive pacta addito juramento firmantibus solebant quondam in sacramenti testimonium crucem præfigere. Pontanus ex Phranzis Græco textu : *Vocatur in conspectum imperatoris Cpolitani, qui mecum ex Iberia legatus advenerat ; et imperator manu sua eo vidente tres cruces cinnabari in fronte bullæ ad confirmationem pro consuetudine exprimit, bullamque auream in manus legato tradit.* Leo Grammaticus : ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Βασίλειος τοὺς τιμίους ὑπέγραψαν σταυροὺς ὅρκῳ βεβαιοῦντες. Similem, vagi et mendici monachi opera Theophilus usus, ne religionis deesset species, ad Manuelem misit, ut sacris sive χρυσοβούλλῳ fides amplior adderetur. Hinc σταυροπάτας sacramenti hujusmodi violatores vocant moderni Græci, qui *crucem conculcant*, hoc est, juramentum ea primum in charta tabulis exarata firmatum intemeratum servare non verentur. His affinia eruditissimus de Marca in patriis Annalibus. GOAR.

(4) Nescio an proprium sit hoc, an vero Ismaelitam significet, ut gentilitium. Mox rursum ita ponitur. XYL.

(5) *Compater*. Ex sententia et Zonara hoc didici ; qui scribit Michaelum Theophili F. a reduce Manuelo fuisse ex baptismo susceptum. (*Gevatter.*

Καὶ τὰ μὲν περὶ τοῦ Μανουὴλ ἔσχεν οὕτως· Θεοδότου δὲ τοῦ Μελισσηνοῦ, ὃν καὶ Κασσιτηρᾶν προσαγορεύεσθαι ὁ λόγος ἐγνώρισεν ἄνωθεν, ἐφ' ἱκανὸν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον κατεσχηκότος, ἄρτι δὲ καταλύσαντος τὸν βίον, ὁ τοῦ Θεοφίλου παιδαγωγὸς Ἰαννῆς τὸν ἐκείνου διαδέχεται θρόνον, ἆθλον τὴν ἱερωσύνην λαβὼν ἀπιστίας καὶ ἀσεβείας.

Porro Theophilus imperator accurate de suis successoribus inquirens, mulierculam quamdam bello de Saracenis captam et vaticinandi gnaram accivit,ac de iis quæ volebat interrogavit,præcipue vaticinari eam jubens qui ab ipso essent imperio potituri. Ista ergo muliercula, sive divino instinctu sive dæmonica efficacitate mota : « Tibi quidem » ait, « o imperator, filius tuus succedet, matre imperii socia. Post eum vero genus Martinaciorum per multos annos imperium tenebit. » Vix hæc dixerat illa,cum illico Theophilus Martinacem quanquam sibi dilectum, capite raso monachum facit,domumque ejus in monasterium redigit. Præter hoc alia quoque futura sunt ab illa muliere prædicta,**929** nimirum patriarcham Jannem suo patriarchatu exutum, sacrisque imaginibus suum cultum venerationemque redditum iri.Quare vehementi dolore concitus Theophilus sæpenumero Augustam et Theoctistum dromi logothetam hortatus est ac juramentis sibi religiosissimis devinxit, ne se mortuo Jannem patriarchatu dimoverent, neve idolorum (sic venerandas appellabat imagines) paterentur reduci cultum. Neque muliercula tantummodo vaticinata erat, sed et Jannes divinatione per pelvim usus successores imperatori perspicue demonstravit. Præter imperatorem aliis quoque ad interrogata respondit muliercula ista, quomodo et Constantino, cujus tum summa erat apud Triphyllios potentia, fore prædixit ut is cum filiis facultatibus privarentur habitumque clericorum induerent; quod etiam evenit Basilio imperante. Et Georgio militiæ præfecto ostendit eum in funda circi interiturum; atque eo loco is, Basilio

Ζητοῦντι δὲ τῷ βασιλεῖ Θεοφίλῳ ἐπιστατικῶς περὶ τούτων οἵτινες ἄρξουσι μετ' αὐτὸν, γύναιόν τι ληφθὲν ἐκ τῶν Ἀγαρηνῶν κατά τινα τῶν προηγησαμένων πολέμων, εὐφυῶς ἔχον περὶ τὰς τοιαύτας προρρήσεις, παρέστη τῷ βασιλεῖ. Ἤρετο οὖν ὁ βασιλεὺς ἃ δὴ καὶ ἐβούλετο, καὶ τίνων μακρὰν ἔσεσθαι τὴν διαδοχὴν τῆς βασιλείας ἀνειπεῖν προσέταττε. Τοῦτο δὲ τὸ γύναιον, εἴτε ἐξ ἐνθουσιασμοῦ, εἴτε καὶ ἐκ δαιμονικῆς ἐνεργείας κινούμενον, Σοῦ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, διάδοχος ἔσται ὁ σὸς υἱὸς συνάμα τῇ ἰδίᾳ μητρὶ, μετὰ δὲ τοῦτον τὸ τῶν Μαρτινακίων γένος διαρκέσει ἐπὶ πολὺ τῇ βασιλείᾳ. Ὁ δὲ ἅμα τῷ λόγῳ τὸν Μαρτινάκην, καίτοι στεργόμενον αὐτῷ, ἀπέκειρε μοναχὸν, καὶ τὸν αὐτοῦ οἶκον καταγώγιον ἀπέδειξε μοναστῶν. [P. 528] Οὐ τοῦτο δὲ μόνον τὸ ῥηθὲν γύναιον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν μελλόντων προεθέσπισε· τόν τε γὰρ πατριάρχην (6) Ἰαννῆν ἐκπεσεῖσθαι τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου προηγγειλε, καὶ τὰς σεπτὰς εἰκόνας τὴν προσήκουσαν τιμὴν καὶ προσκύνησιν δέξεσθαι. Ἐφ' οἷς περιώδυνος γενόμενος ὁ Θεόφιλος παρεκάλει πολλάκις τὴν δέσποιναν καὶ τὸν τοῦ δρόμου λογοθέτην (7) Θεόκτιστον, καὶ ὅρκοις κατεδέσμει φρικωδεστάτοις μετὰ τὸν ἑαυτοῦ θάνατον μήτε τὸν Ἰαννῆν (8) μεταστῆσαι τοῦ πατριαρχείου μήτε τὴν προσκύνησιν τῶν εἰδώλων ἰδεῖν ἀνασχέσθαι. Οὐ τὸ γύναιον δὲ μόνον προεφήτευε ταῦτα, ἀλλὰ καὶ Ἰαννῆς διὰ λεκανομαντείας καθαρῶς ἀπέδειξεν αὐτῷ τὸν μέλλοντα τὴν ἀρχὴν διαδέξασθαι. Οὐ τῷ βασιλεῖ δὲ μόνῳ τὸ γύναιον τὰς πεύσεις διέλυσεν, ἀλλὰ καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ κατὰ τοὺς Τριφυλλίους μέγα δυναμένῳ τῷ τότε τὰ συμβησόμενα διετράνωσεν, αὐτόν τε καὶ τοὺς υἱοὺς μέλλειν εἰπὼν ὑπάρξεώς τε στερηθῆναι καὶ τὸ τῶν κληρικῶν ἀμφιάσασθαι

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

Xyl.— Qua ratione scripsit Zonaras: Ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν Μιχαὴλ ἐδέξατο. Hinc illi cum patre Theophilo compatris commune nomen. Goar.

(6) Ceu perditorum et perduellium ducem πατριάρχην Ἰαννῆν censuit auctor vocandum. Xylander, Iconomachi factus patronus, πατριάρχην legit et religiose colit. Goar.

(7) Logotheta est cancellarius, ut vocamus, aut libellorum magister sive archivi præfectus. Pro δρόμου legerem, si liceret, δόμου, ut intelligeres domesticum imperatoris atque intimum secretarium. Nolui tamen ex conjectura mutare, præsertim cum sic rursum legatur initio Michaeli Theophili F. et alibi frequenter, et Wolfius citet ex libro de Officiis palatii id munus jam tum, cum ille liber scriptus fuit, ignotum fuisse. Interim non dissimulabo Himerium, qui sub Leone Basilii F. (quem et philosophum nominant) rem contra Agarenos præclare gessit, a Nostro protoasecretis, a Zonara dromi logothetam dici.Dissenserint ne scriptores, an duo hæc nomina idem officium notent, non est meum pronuntiare.Certe Zonaras hunc Theoctistum caniclii præfectum (τὸν ἐπὶ τοῦ κανικλείου) vocat, in fine hujus Theophili ; et Noster,ubi Theoctisti logothetæ mortem refert, eo sublato Bardam caniclei dignitatem in se transtulisse ait. Xyl. — Intelligunt moderni quidam Græci Turcis edocti consuetudinibus, quas a suis majoribus acceptas putant, de bellici ærarii præfecto, vel de eo qui imperatoris iter conficientis censeret expensas et necessariis providendis numeraret pecunias. At quia Codini tempore,quo nec bella nec itinera ab imperatoribus suscipienda desierant, antiquatum erat hujusmodi logothetæ ministerium, de eo potius qui Hippodromi, et ut contracte loquebantur, *Dromi* spectaculorum *rationes tenebat*, quique referente Turnebo *Dromi procurator* in antiquis inscriptionibus legitur, vel qui cursus publici expensis providebat, cujus proinde officium imminuto undequaque imperio nullius erat utilitatis, quam de quocunque alio intelligendus censebitur. Goar.

(8) Ὑποκοριστικῶς vice Ἰωάννου. Ita ludunt in nominibus etiamnum hodie Græci,ut *Mariæ* nomen novem modis efferant : Μαρία, Μαροῦ, Μαροῦλα, Μαρουλοῦ, Μαριετοῦ, Μαριετοῦλα. Ματερνίτα, Λουλοῦ, Λούλα. Goar.

σχῆμα· ὃ καὶ γέγονε μετὰ ταῦτα, τοῦ Βασιλείου τὴν ἀρχὴν δειθύνοντος. Προεῖπε δὲ καὶ Γεωργίῳ τῷ στρατιωτικῷ τὸν κατειληφότα αὐτὸν θάνατον ἐν τῇ σφενδόνῃ (9) τοῦ ἱπποδρομίου· ἐκεῖσε γὰρ μετέπειτα τοῦ Βασιλείου βασιλεύοντος, ἀποστασίας ἐγκλήματι περιπεσὼν ἀπετμήθη.

A imperante, capite est truncatus, cum delectionis esset accusatus.

Ἤδη δὲ τοῦ ἦρος διαλάμποντος οἵ τε Ἀγαρηνοὶ καὶ Θεόφιλος κατ' ἀλλήλων ἐξώρμησαν, ἀλλήλους δὲ πτοηθέντες ὑπέστρεψαν ἄπρακτοι. Ὑποστρέψας δὲ ὁ Θεόφιλος πρεσβείαν ἐδέξατο τοῦ Χαγάνου Χαζαρίας, ἐξαιτουμένου κτισθῆναι τὸ Μάρκελ ὀνομαζόμενον φρούριον· τοῦτο γὰρ ἐδόκει ἔρυμα καρτερὸν εἶναι τῆς τῶν Πατζινακῶν ἐφόδου, διείργον αὐτοὺς πρὸς τὰ μέρη τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ. Οὗ ὑπακούσας τῇ αἰτήσει ὁ βασιλεὺς ἐξαπέστειλέ τινα Πετρωνᾶν, καὶ τὴν τούτων αἴτησιν εἰς πέρας ἤγαγεν. Οὗτος ὑποστρέψας γνώμην ἐδεδώκει τῷ βασιλεῖ ὡς οὐκ ἄλλως ἄρξει τῆς Χερσῶνος βεβαίως ἢ στρατηγὸν προχειριζόμενος ἴδιον· μέχρι γὰρ ἐκείνου τοῦ χρόνου οὐ- B δεὶς τῶν ἡμετέρων ἄρξων ἐκείνων ἐστέλλετο, ἀλλ' ἐγχώριός τις πρωτεύων τὴν προσηγορίαν τὰ τῆς πόλεως ἦν διοικῶν. Προσδεξάμενος οὖν τὴν αὐτοῦ συμβουλὴν ὁ βασιλεὺς οὐκ ἄλλον ἀλλ' ἐκεῖνον αὐτὸν ἐξαπέστειλε στρατηγὸν τῆς χώρας, διατάγματα πέμψας τῷ τότε πρωτεύοντι καὶ τοῖς ἄλλοις αὐτόχθασι δυνατοῖς ὑπείκειν αὐτῷ ἀνενδοιάστως. Ἔκτοτε οὖν ἐκράτησε στρατηγοὺς εἰς Χερσῶνα πέμπεσθαι.

Vere ineunte, Agareni et Theophilus ad bellum inter se gerendum facta expeditione alter alterius metu domum, nulla re gesta, redierunt. Reversus Theophilus legatos a Chagano Chazariæ regulo accepit, petente **930** ut castellum cui nomen Marcel conderetur : ea enim videbatur valida fore munitio ad Patzinacarum incursiones prohibendas, quos versus Tanain fluvium arceret. Horum postulatis acquiescens Theophilus Petronam quemdam misit, et quod isti petierant confecit. Petronas reversus imperatorem monuit non posse eum Chersonem tuto in sua potestate retinere, nisi eo peculiarem mittat præfectum. Nam ad id usque temporis nemo nostrorum eo missus fuerat, sed indigena aliquis nomine primarii civitatem gubernarat. Imperator approbato hoc consilio ipsi Petronæ provinciam hanc committit, mittitque eum eo cum mandatis ad primarium reliquosque indigenas proceres, Petronæ eos dicto sine tergiversatione audientes esse jubentibus. Ex eo obtinuit ut præfecti Chersonam mittantur.

Τῷ δ' ἐπιόντι ἐνιαυτῷ τῆς ἐαρινῆς ἐπιστάσης ὥρας ἔξεισι κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ὁ Θεόφιλος μετὰ δυνάμεως καὶ χειρὸς πολλῆς. Πρόεισι δὲ πορρώτερω τῆς Συρίας, κείρων ὁμοῦ τὴν γῆν καὶ πορθῶν καὶ πᾶν τὸ προστυχὸν ληϊζόμενος. Πόλεις τε γὰρ πολέμου νόμῳ κατέσχε δύο καὶ ἠνδραποδίσατο, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν λεγομένην [P. 529] Σωζόπετραν ἐξεπολιόρκησε, C πατρίδα τυγχάνουσαν τοῦ ἀμερμουμνῆ· ὑπὲρ ἧς πολλὰ κατεδεήθη διὰ γραμμάτων οὗτος, φείσασθαι ἐκλιπαρήσας τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, εἰ καὶ μὴ προσέσχε τοῖς γραφομένοις ὁ βασιλεύς. Καὶ ταῦτα διοικησάμενος ἐπάνεισι πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ὁ Θεόφιλος, τὸν Θεόφοβον κατόπιν λιπὼν ἐφ' ᾧ τε διαθέσθαι τὰ τοῦ στρατοῦ καλῶς καὶ διὰ τάχους πρὸς αὐτὸν ἐπαναδραμεῖν. Ἀλλ' οἱ Περσαι διὰ τὴν τῶν σφῶν σιτηρεσίων (10) ὑστέρησιν ὄντες περιαλγεῖς ἐν Σινώπῃ συσχόντες τὸν Θεόφοβον βασιλέα καὶ ἄκοντα ἀνεκήρυξαν, πολλὰ λιπαροῦντα καὶ ποτνιώμενον ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης ὁρμῆς, καὶ ἐπαπειλοῦντα δεινὰ πείσεσθαι τούτους ὅσον οὔπω χάριν τοῦ τοιούτου τολμήματος. Ὡς δ' οὐ προσεῖχον αὐτῷ ἀλλ' ὅλῃ γνώμῃ καὶ προαιρέσει τοῦ ἐγχειρήματος εἶχοντο, λάθρα τὰ τελεσθέντα γνωρίζει τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐνόρκως πληροφορεῖ ὡς οὐκ αὐτὸς, οἱ Περσαι δὲ τῶν τολμηθέντων αἴτιοι. Καὶ τότε μὲν τὴν ἐκείνου προαίρεσιν ὁ βασιλεὺς ἀποδέχεται, καὶ πρὸς τὰ βασίλεια αὐτὸν εἰσκαλεῖ, τὴν προτέραν εὐκληρίαν ἀποδιδοὺς, συγγνώμην δὲ ἅπασι τοῖς Περσαις δίδωσι καὶ κακῶν ἀμνηστίαν. Οὐκ καὶ πεισθέντας ταῖς ὑπο-

Sequentis anni vere appetente, Theophilus magnis cum copiis adversus Agarenos profectus vastando ac deprædando obvia quæque longe est in Syriam progressus, duabus etiam urbibus expugnatis, hominibusque inde captivis abductis. Expugnavit ipsam quoque Sozopetram, amermumnæ patriam, frustra illo per litteras multum deprecato ut suæ patriæ parceret. His gestis imperator Cpolin redit, relicto Theophobo, **931** qui exercitus rebus constitutis quam primum et ipse eo recurreret. Cæterum Persæ iniquissime ferentes tardius sibi solvi stipendia, Sinopæ comprehensum Theophobum imperatoris titulo afficiunt, reluctantem sane multisque verbis ac querelis eos ab instituto dehortantem, minantemque eos propter id haud multo post graves pœnas daturos. Quod cum frustra se facere videret, ipsis toto animo omnique conatu propositum urgentibus, occulte rem imperatori significat, jurejurando confirmans non se, verum Persas facinoris hujus auctores esse. Ac tum quidem Theophilus voluntatem Theophobi approbavit, et in aulam revocato pristinam dignitatem restituit. Persis quoque delicti gratiam fecit et injuriarum oblivionem promisit. Qui cum fidem pollicitis habentes Sinopa discederent, dividere eos statuit, ne tanta multitudo (nam summa eorum ad triginta millia surgebat) simul degeret; utilique consilio bina in singulas provincias millia divisit, qui sub earum præfectis essent. Hæc res

D

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(9) Funda, σφενδόνη, locus est in Circo, cujus et alibi apud Nostrum et Zonaram mentio, Xyl.

(10) Notum est ita apud historicos militum stipendia vocari, quod maxima eorum in victu pars esset. Xyl.

et Persas suspectos fecit, et non multo post Theophobo necem attulit. Accessit tamen alia causa, suo loco nobis exponenda.

ἐκορυφοῦτο τῶν Περσῶν πλῆθος, καλῶς σκεψάμενος ἑκάστῳ θέματι χιλιάδας ἐξαπέστειλε δύο, ὑπὸ χεῖρα τελεῖν προστάξας τοῖς ἐν αὐτῷ στρατηγοῦσιν. Αὕτη ἡ αἰτία ὑπόπτους τε τοὺς Περσας ἐποίησε, καὶ μετ' οὐ πολὺ τὸν Θεόφοβον ἐξήγαγε τῆς ζωῆς. Ἐγένετο δέ τις καὶ δευτέρα αἰτία, ἣν ὁ λόγος δηλώσει κατὰ τὸν οἰκεῖον καιρόν.

Cæterum amermumnas excidio patriæ animum ingenti dolore saucius, undique ex Babylonia, Phœnicia, Palæstina, Cœlesyria, ulterioreque etiam **932** Africa copias conduxit, militibus mandato ut quivis scuto suo Amorium inscriberet. Quo innuebat se Amorium aggredi velle. Apud Tarsum omnes ejus copiæ convenerunt. Theophilus quoque expeditione facta ad Dorylæum pervenit, quod tridui itinere abest ab Amorio. Fuere tum multi qui suaderent imperatori ut Saracenorum majori quam quæ inhiberi possit vi ruentium impetum declinaret, incolasque Amorii alio transferret. Sed in infame ac parum virile ratus Theophilus, præclarumque ac forte statuens urbem communere et strenui ducis consilia servare, Aetium patricium Orientalium ducem cum manu ad profligandos hostes idonea mittit. Multitudine quoque præficit eos qui paulo post martyres facti sunt, Theodorum Craterum, Theophilum, Babutzicum et reliquos, qui non modo tunc missi exercitus, sed et cohortis quadraginta duorum martyrum fuerunt principes. Saracenorum vero princeps postquam Tarsum toto cum exercitu venit, cum suis quid facto usus sit deliberat, divinatque non recta ad Amorium esse pergendum, sed mittendum cum parte exercitus filium, qui exercitum Romanum tentet. Sic enim ratiocinabatur, si quidem filius imperatorem **933** vicisset, patrem quoque haud dubia potiturum victoria: si res secus caderet, præstaret quietem. Mittit ergo filium suum, et cum eo ameram qui eo tempore Melitenam gubernabat, et Turcorum ad decem millia, omnemque Armeniorum exercitum, et ducem ducum. Atque hic castra ad Dazymenum posuit. Contra hunc profectus Theophilus, exercitu ex Persis occidentalibus orientalibusque composito eoque nequaquam contemnendo, ut ad locum venit cui nomen Anzin, statuit ante conflictum multitudinem adversariorum contemplari. Itaque a Manuelo scholarum domestico in sublimissimam eductus speculam, indeque hostiles contuitus copias, eas suis esse

σχέσεσι καὶ τῆς Σινώπης ἀποδημήσαντας ἔγνω δεῖν ὁ βασιλεὺς διαστῆσαι καὶ μὴ τοσοῦτον πλῆθος ὁμοῦ διάγειν. Καὶ ἐπείπερ εἰς τρεῖς μυριάδας τὸ πᾶν

Ὁ δ' ἀμερμνῆς τοσοῦτον ἐτρώθη τὴν ψυχὴν ἐπὶ τῇ καταλύσει τῆς ἐκπορθηθείσης πατρίδος αὐτοῦ, ὡς πανταχοῦ θεσπίσαι πᾶσαν ἡλικίαν ἔκ τε Βαβυλωνίας, καὶ Φοινίκης, καὶ Παλαιστίνης, καὶ Κοίλης Συρίας, ἔτι δὲ καὶ τῆς πορρωτέρω Λιβύης ἀθροίζεσθαι. Πάντα δὲ τὸν στρατευόμενον σὺν αὐτῷ γράφειν πὶ τῆς οἰκείας ἀσπίδος, Ἀμώριον, ἐκέλευσε, τὴν κατ' αὐτοῦ ὁρμὴν αἰνιττόμενος. Συνήχθη γοῦν αὐτῷ πᾶς ὁ στρατὸς ἀνὰ τὴν Ταρσόν. Ἐπεξῆει δὲ καὶ ὁ Θεόφιλος κατὰ τὸ Δορύλαιον, τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν Ἀμωρίου ἀπέχον. Πολλῶν οὖν συμβουλευόντων μετοικίσαι τὸν ἐν Ἀμωρίῳ οἰκοῦντα λαὸν καὶ ὑπενδοῦναι τῇ ἀσχέτῳ φορᾷ τῶν Σαρακηνῶν, τοῦτο μὲν ἄδοξον ἐδόκει τῷ Θεοφίλῳ καὶ ἀνανδρον, καλὸν δὲ καὶ πρὸς ἀνδρίαν εὖδον τὸ μᾶλλον ἐποχυρῶσαι αὐτὸ καὶ στρατηγοῦ γενναίου διασῶσαι βουλῇ. Ἐξαπέστειλε γοῦν Ἀέτιον τὸν πατρίκιον καὶ τῶν Ἀνατολικῶν στρατηγὸν, δοὺς αὐτῷ καὶ χεῖρα ἀρκοῦσαν εἰς ἀποτροπὴν τῶν ἐχθρῶν. Ἐδίδου δὲ καὶ ἡγεμόνας τοῦ λαοῦ τοὺς μετὰ βραχὺ μαρτυρήσαντας, Θεόδωρον τὸν Κρατερὸν, καὶ Θεόφιλον, καὶ τὸν Βουβούτζικον, καὶ τοὺς λοιποὺς, [P. 530] οἵτινες οὐ μόνον τοῦ πεμφθέντος τότε λαοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς φάλαγγος τῶν μβ' μαρτύρων (11) γεγόνασιν ἀρχηγοί. Ὡς δὲ κατὰ τὴν Ταρσὸν ἐπέστη μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἡγεμὼν, βουλευσάμενος μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ καὶ μαντευσάμενος (12) δέον ἔκρινε μὴ εὐθέως χωρεῖν πρὸς Ἀμώριον, ἀποπειράσαι δὲ πρότερον τῆς τοῦ βασιλέως δυνάμεως διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μέρος λαβόντος τοῦ στρατοῦ, τοῦτο λογισάμενος, ὡς εἰ περιγένηται τοῦ βασιλέως οὗτος, ἕψεται πάντως ἡ νίκη καὶ τῷ πατρί· εἰ δὲ μὴ, βέλτιον ἡσυχάζειν. Ταῦτα βουλευσάμενός τε καὶ κρίνας ἐξέπεμψε τὸν υἱὸν, λαβόντα μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἄμεραμ τὸν τηνικαῦτα διέποντα τὴν Μελιτηνὴν, καὶ Τούρκους ὡσεὶ χιλιάδας δέκα, καὶ πᾶσαν τὴν ἐξ Ἀρμενίων στρατιὰν καὶ τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχόντων (13)· ὃς κατὰ τὸν λεγόμενον Δαζύμηνον (14) γενόμενος παρεμβολὴν ἐπήξατο. Ἀπήει γοῦν καὶ ὁ Θεόφιλος κατ' αὐτοῦ, στρατόπεδον ἐπαγόμενος οὐκ ἀγεννὲι, ἔκ τε Περσῶν καὶ τῶν Δυτικῶν καὶ τῶν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(11) Zonaras: Οἱ τὸν τοῦ μαρτυρίου δρόμον ἐξ. ἠνυσαν παρὰ τοῖς Ἀγαρηνοῖς τεσσαράκοντα δύο πάντες τυγχάνοντες. Festum eorum ab utraque Ecclesia 6 Martii celebratur. Goar.

(12) Fortassis innuit eum non modo consultasse cum suis de re gerenda, sed etiam hariolis et divinationibus usum, quibus impii solebant. Xyl.

(13) Summum prætorem. Sed qui ille aut quo inter Saracenos ordine ac officio fuisset, hic non exprimitur. Xyl. — *Appellatur*, inquit Leunclavius Onomast 2, *a Græcis ille, quem Turci Beglerbeg in regno suo nominant ceu dominum dominorum, qui videlicet alios sub se magistratus ac præsides tam civiles quam castrenses habet.* Is autem Saracenus erat et Saraceno majori militabat, cujus nomen et filii gloria memoratur inferius p. 612. Inclinant in hanc sententiam Græca Turcicaque edocti. Quibus in provinciis vero princeps hic potestatem exercuerit, adhuc incognitum manet. Goar.

(14) Memorat Strabo l. XII Daximonitidos felicis agrum in Ponto juxta Thermodontem fluvium, a quo Saracenicæ profectionis locus et loci nomen ab auctore scriptum non absonat. Goar.

πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον συνιστάμενον. Γενόμενος δὲ κατὰ τὸν οὕτω λεγόμενον χῶρον Ἀνζὶν ἐπεθύμει κατασκοπεῦσαι πρὸ τοῦ πολέμου καὶ τῆς προσβολῆς τὸ τῶν ἐναντίων ἄθροισμα. Ἐς τινα δὲ ὑψηλοτάτην περιωπὴν ὑπὸ τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν ἀναχθεὶς Μανουὴλ κατεσκόπει τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων, καί πως ἐκ στοχασμοῦ βαρύτερον ἐδόκει τὸ τῶν ἐναντίων πλῆθος. Ἀλλ' ὁ Μανουήλ. Μὴ πρὸς τὸ πλῆθος, ὦ βασιλεῦ, ἀπόβλεπε, πρὸς δὲ τὸν τῶν δοράτων διάρρει καλαμῶνα (15) τῶν ἀμφοτέρων. Ἐπεὶ δὲ ἰσχυρότερος ἐδόκει ὁ τῶν ἐναντίων στρατὸς, ἐβουλεύετο ὅπως ἂν αὐτοῖς ἐπίθηται μετὰ δόλου. Ὁ μὲν οὖν Μανουὴλ ἅμα τῷ Θεοφόβῳ νυκτὸς ἐπιθέσθαι τούτοις παρῄνει, οἱ δ' ἄλλοι τῶν στρατηγῶν ἡμέρας τὴν συμβολὴν γενέσθαι προέτρεπον, οἷς ἐπέπειστο καὶ ὁ βασιλεύς. Ταύτης δὲ ἐπικρατεστέρας γενομένης τῆς γνώμης, ὡς ἤδη ἡμέρα ἐπέλαμπε, μάχη συρρήγνυται φοβερά. Καὶ τῶν βασιλικῶν ταγμάτων εὐθύμως ἀγωνιζομένων οἱ Ἰσμαηλῖται ἐνέκλιναν εἰς φυγήν. Τῶν δὲ Τούρκων ἐπιμόνως χρωμένων τῇ τοξείᾳ καὶ τὸ καταδιῶκον τῶν Ῥωμαίων ἀνακεκρουκότων, παλίντροπον συνέβη γενέσθαι τὴν μάχην· μὴ δυνάμενοι γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ τῶν Τούρκων φέρειν τοξεύματα τῷ βάλλεσθαι καρτερῶς, νῶτα δόντες τὸν βασιλέα κατέλιπον. Οὐ μὴν καὶ οἱ τῶν ταγμάτων ἔξαρχοι οὐδ' οἱ Πέρσαι τοῦτο ἠνέσχοντο δρᾶσαι, ἀλλὰ περιστάντες τὸν βασιλέα εὐρώστως σώζειν ἠπείγοντο. Καὶ κἂν ἀπώλοντο πανδημεὶ οἱ περὶ τὸν βασιλέα, εἰ μὴ νὺξ ἐπῆλθε καὶ βραχὺς ἐξ οὐρανοῦ κατηνέχθη ὑετὸς καὶ τὰς μὲν νευρὰς τῶν τόξων χαλαρὰς εἰργάσατο, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις ἄνεσιν τὴν ἐκ τῶν βελῶν περιεποίησε καὶ σωτηρίας ἐνέδωκεν ἀφορμάς. [P. 531] Βαθείας δὲ νυκτὸς γενομένης, ὡς ἠσχόλητο περὶ τὰς φυλακὰς ὁ Μανουήλ, γλώττῃ πως ἤσθετο τῶν Σαρακηνῶν τοὺς Πέρσας τοῖς Σαρακηνοῖς σπενδομένους καὶ τὸ στράτευμα τῶν Ῥωμαίων προδοῦναι καὶ πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην παλινδρομῆσαι. Δῆλα γοῦν εὐθὺς ταῦτα ποιεῖ τῷ βασιλεῖ, καὶ σώζειν ἑαυτὸν μετὰ τῶν λογάδων ἠξίου, καὶ μὴ περιμένειν τὴν ἅλωσιν. Τοῦ δὲ βασιλέως, « Καὶ πῶς τοῦτο ἔσεται, ἐπερωτήσαντος, τῶν δι' ἐμὲ προσμεινάντων ἀπολομένων (16) ; » ὑπολαβὼν ὁ Μανουήλ· Καὶ μόνον ἔστω, βασιλεῦ, ἔφη, τὸ σώζεσθαι ἐκ Θεοῦ, οὗτοι δὲ ταχέως τὰ κατ' αὐτοὺς διοικήσουσιν. Ὀψὲ γοῦν κατὰ τὸ περιόρθρον τοῦ βασιλέως φυγῇ χρησαμένου καὶ οἱ λειποτάκται ὑπήντων αὐτῷ, καὶ ἀναξίους ἑαυτοὺς ἐντας, καὶ ἅμα τοῖς ἑαυτῶν ἐγυμνοῦντο ξίφεσιν. Ἀλλ' ὁ Θεόφιλος τῷ θεάματι τρωθεὶς τὴν ψυχήν· Εἰ ἐγὼ, φησὶ, σέσωσμαι ἐκ Θεοῦ, σωθήσεσθε καὶ ὑμεῖς. » Δύτη ἡ τῶν Περσῶν πρὸς τοὺς ἐξ Ἄγαρ κοινολογία τοῖς Θεοφόβου ἐχθροῖς καὶ θάνατον αὐτοῦ ψηφιζομένοις δευτέρα τις γέγονεν αἰτία καὶ ἀφορμὴ εὔκαιρος εἰς διαβολήν.

A numerosiores conjecit, monente interim Manuelo ne multitudinem sed hastarum utriusque partis segetem consideraret. Postquam hostium exercitum robustiorem suo judicavit Theophilus, deliberatum est quomodo eum dolo aggredi posset. Id cum noctu faciendum Manuelus ac Theophobus censerent, reliqui duces interdiu confligendum suasere, quibus et imperator assensit. Hac ergo sententia prælata, prima luce prælium acerrimum est initum. Quo in prælio cum imperatoriæ cohortes fortiter punarent, Ismaelici fugæ se dederunt. Turcis **934** autem assiduo sagittarum usu instantibus Romanosque ab insecutione hostium repellentibus, mutata est pugnæ fortuna. Nam Romanæ legiones vim Turcicarum sagittarum non B sustinentes, deserto imperatore, fugerunt, ducibus legionum et Persis nihil in se tale admittentibus, sed imperatorem cingentibus ac pro eo summa vi decertantibus. Et quidem tunc imperator cum suis occidione cæsus fuisset, nisi et nox ingruisset et pluvia exigua delata nervos arcuum Turcorum relaxasset : quo factum ut Romani sagittarum liberati metu, salutis parandæ occasionem haberent. Concubia nocte Manuelus dum excubias obit, Persas cum Saracenis ipsorum lingua sentit colliqui, pacisque cum iis de prodendo Romanorum exertu et repetenda patria. Id statim aperit imperatori, eumque hortatur ut cum delectis fuga sibi consulat, ne in hostium perveniat manus. Et respondenti imperatori fieri hoc vix posse, præsertim perituris qui nunc sui causa secum mansisC sent : Tibi modo, inquit Deus salutem concedat : reliqui mox rebus suis consulent. Imperatori sub ipsum demum diluculum fuga elapso et ad Chiliocomum perlato, milites quos ordinibus desertis terga dedisse commemoravimus occurrerunt, fassique se vita dignos non esse, qui imperatorem in pugna prodidissent, **935** jam ferrum in se ipsos stringebant, cum imperator spectaculo illo animum perculsus, se divinitus servatum, proinde ipsos quoque salvos fore dixit. Cæterum hæc Persarum cum Saracenis collocutio inimicis Theophobi eique mortem machinantibus secunda fuit et opportuna ad calumniandum occasio.

πρὸς τὸ λεγόμενον Χιλιόκωμον· (17) διασωθέντος, ἔφασκον τῆς ζωῆς βασιλέα ἐν πολέμῳ καταπροέντας, καὶ ἅμα τοῖς ἑαυτῶν ἐγυμνοῦντο ξίφεσιν. Ἀλλ' ὁ Θεόφιλος τῷ θεάματι τρωθεὶς τὴν ψυχήν· Εἰ ἐγὼ, φησὶ, σέσωσμαι ἐκ Θεοῦ, σωθήσεσθε καὶ ὑμεῖς. » Δύτη ἡ τῶν Περσῶν πρὸς τοὺς ἐξ Ἄγαρ κοινολογία τοῖς Θεοφόβου ἐχθροῖς καὶ θάνατον αὐτοῦ ψηφιζομένοις δευτέρα τις γέγονεν αἰτία καὶ ἀφορμὴ εὔκαιρος εἰς διαβολήν.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(15) Καλαμῶνα enim mihi videtur dixisse forma περιεκτικῶν (cujus est ἀμπελών, δαφνών, vinetum, lauretum et similia) culmetum collective, multitudinem hastarum, quia multis in segete culmis erectis stantibus similis quodammodo est acies hastis armata cum eæ rectæ tenentur : unde etiam poetas comparationem duxisse novimus. Manuelus ergo videtur monuisse imperatorem fortassis non tot milites aut pugnam obituros esse in tanta multitudine. Xyl. — Καλαμῶνα, *locum calamis con-* D *situm*, *arundinetum*, cui melius quam maturæ Xylandri *segeti* conferta hastarum copia potest similis videri. Goar.

(16) Convenientius interpretor : *cum jam perierint qui mei gratia fortiter in acie constiterunt.* Nisi legere malueris ἀπολέσθαι, et reddere : *qui mei gratia usque ad integram internecionem conflictum sustinere paratos se exhibuerint.* Goar.

(17) Reponit Strabo Χιλιόκωμον πεδίων in Ponto, et penultimæ notæ confirmat conjecturam. Goar.

At amermunnas suorum cognita victoria nihil jam cunctari, sed Amorium petere statuit. Collecto igitur suo exercitu, et filio ut idem faceret monito, iter iniit; cumque copias conjunxissent, castris vallo munitis Amorium profunda fossa circumvenit omnique vi oppugnare cœpit, Turcis continenter sagittas jaculantibus, et Saracenis machinas ad oppugnandum factas admoventibus, Romanis autem qui intus erant, animose urbem defendentibus machinasque prompte amolientibus. Durante ita obsidione, nullamque intercapedinem oppugnandi faciente hoste, interim Theophilus ægre ex fuga elapsus Dorylæum pervenit, ibique exitum opperitur. Et animum amermumnæ tentandum sibi ratus legatos cum muneribus pretiosis multisque pollicitationibus mittit, petens ut obsidionem solvat. Iique ut in castra Saracenorum pervenerunt et in conspectum amermumnæ venerunt, ea quæ imperator mandaverat exponunt. **930** verum is ira ob excidium patriæ implacabili ardens, imperatori timiditatem exprobrare, legationem deridere ac pro ludibrio habere, legatos in vinculis detinere, et finem rei præstolari, oppugnationem porro impensius urgere, divisoque in multas partes exercitu per vices urbem adoriri, sperare fore ut subinde aliis aliisque recentibus et integris viribus oppugnationi subeuntibus, qui intus erant, laboribus defatigati sese dedant. Sed oppidani fortiter se tuebantur, neque oppugnationibus quidquam efficiebatur. Omninoque capta urbs non fuisset, nisi proditio cujusdam Amoriensis intercessisset. Is Baditzes nomine, muneribus corruptus, ejurata ob contentionem quamdam Christiano religione, eo prolapsus est temeritatis ut patriam proderet, et occulte cum Saracenis collocutus monuit ut ab ea parte urbem oppugnarent, qua facilius in muros evadi posse norat. Expugnata urbe quantæ cædes editæ sint et quot captivi facti, dicendo exprimi non potest. Nam Saraceni irati quod durante obsidione multos suorum illustres amisissent, nulla eorum in quos incidebant miseratione moti, viros obtruncabant, mulieres cum infantibus et pueris rapiebant, pulcherrima quæque ædificia incendebant. Denique urbs Orientalium pulcherrima exiguo temporis spatio ita **937** periit ut nihil præter rudera esset reliquum. Captivi abducebantur cohortium ductores Callistus, Constantinus, Theodorus Cæterus, patricii, cumque his alii plurimi, præturis bellicis aliisque summis dignitatibus illustres.

Τῷ δ' ἀμερμουμνῇ ἀκηκοότι τὴν νίκην ἔδοξε μὴ μέλλειν ἀλλ' ἀπιέναι πρὸς τὸ Ἀμώριον. Ἀγείρας οὖν τὸ οἰκεῖον στράτευμα, καὶ τῷ υἱῷ δὲ ἐπιστείλας παραπλησίως ποιεῖν, εἶχετο τῆς ὁδοῦ. Ἐνωθέντων οὖν τῶν στρατευμάτων χάραξ τε ἐπήγνυτο ὀχυρὸς, καὶ ἡ πόλις τάφρῳ βαθείᾳ ἐστεφανοῦτο, καὶ ἡ πολιορκία ἔμπρακτος καὶ ἐνεργὸς ἐγίνετο, τῶν μὲν Τούρκων ἐπιμόνοις καὶ συνεχέσι χρωμένων τοξεύμασι, τῶν δὲ Σαρακηνῶν τὰς ἑλεπόλεις προσαγόντων τοῖς τείχεσι, τῶν δ' ἔνδον τοῦ τείχους ἐναπειλημμένων Ῥωμαίων εὐψύχως καὶ ἡρωϊκῶς ἀγωνιζομένων καὶ τὸ νῆς πολιορκίας ἀποκρουομένων εὐπετῶς ὄργανα. Ἡ μὲν οὖν πολιορκία τῆς πόλεως ἐκ διαδοχῆς ἐνηργεῖτο καὶ συνεχὴς ἦν καὶ ἀδιάκοπος, Θεόφιλος δὲ ἐκ τῆς τροπῆς μόλις διαφυγὼν καὶ πρὸς τὸ Δορύλαιον γενόμενος ἐκεῖσε πρυσεκαρτέρει τὴν ἔκβασιν ἐκδεχόμενος. Ἀπεπειρᾶτο δὲ τῆς τοῦ ἀμερμουμνῆ γνώμης, εἴ πως δυνηθείη μεταστῆσαι τοῦτον τῆς πολιορκίας. Ἐκπέμπονται οὖν πρεσβευταὶ μετὰ δώρων τιμίων καὶ ὑποσχέσεων οὐκ ὀλίγων τοῦτον ἐκδυσωπήσοντες, οἳ δὴ καὶ τὸ στρατόπεδον καταλαβόντες τῶν Σαρακηνῶν καὶ εἰς ὄψιν ἐλθόντες τῷ ἄρχοντι τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως μηνυθέντα παρίστων. Ὁ δὲ θυμῷ κατεχόμενος ἀσχέτῳ διὰ τὴν τῆς πατρίδος ἅλωσιν τὸν μὲν βασιλέα τῆς δειλίας κατεκερτόμει, ἐξουθένει δὲ καὶ τὴν πρεσβείαν καὶ ἐκωμῴδει, καὶ τοὺς πρεσβευτὰς ἐν δεσμοῖς κατεῖχε, περιμένων τὴν τῆς πράξεως ἔκβασιν. Τὴν δὲ πολιορκίαν ἐπὶ πλέον ἐπέτεινεν, εἰς πολλὰ μέρη διελὼν τὸν στρατὸν καὶ ἐκ διαδοχῆς τὰς προσβολὰς ποιούμενος, [P. 532] ἵνα τῷ πλήθει καὶ τῇ ἀκμαιότητι τῶν ὑπαλλομένων ἀποκαμόντες οἱ ἔνδον καὶ πρὸς τοὺς πόνους ἀπειρηκότες ἐνδώσουσι. Καρτερῶς δὲ καὶ τῶν ἔνδον ἀμυνομένων ἄπρακτοι αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς πολιορκίας ἐγίνοντο. Κἂν διέφυγεν ἡ πόλις τὴν ἅλωσιν, εἰ μή τις τῶν εἴσω ζώροις ὑποκλαπεὶς καὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν ἐξομοσάμενος πίστιν διά τινα φιλονεικίαν, εἰς τοσοῦτον κίνδυνον ὀλισθήσας, προδυσίᾳ προῦδωκε τὴν πατρίδα· Βαδίτζης ὄνομα τῷ ἀνδρί. Οὗτος γὰρ λάθρα τοῖς Σαρακηνοῖς ἐντυχὼν, καὶ ἔνθα τὸ τεῖχος εὐέφοδον ἦν, πυιεῖσθαι τὰς προσβολὰς ὑποθέμενος, αἴτιος ἐγεγόνει τοῦ τὴν πόλιν ἁλῶναι. Ἧς δὴ πολέμου νόμῳ ληφθείσης, ποῖος ἱκανὸς λόγος ἐξειπεῖν τὸ πλῆθος τῶν ἀναιρεθέντων καὶ τῶν αἰχμαλωτισθέντων; Θυμῷ γὰρ βαλλόμενοι οἱ Σαρακηνοὶ διὰ τὸ πολλοὺς τῶν ἐπιφανῶν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας ἀναιρεθῆναι, οὐδένα οἶκτον τῶν προστυχόντων ἐλάμβανον, ἀλλ' ἀνῃροῦντο μὲν ἄνδρες, ἤγοντο δὲ γυναῖκες σὺν μειρακίοις καὶ νεανίσκοις, ἐπυρπολοῦντο τὰ κάλλιστα τῶν οἰκημάτων, καὶ ἐν οὐ μακρῷ τῷ χρόνῳ ἡ τῶν ἑῴων πόλεων διαπεπεστέρα ἐκλελειμμένον ἐδείκνυτο ἐρείπιον. Ἦγόντο δὲ ζωγρίαι καὶ οἱ τῶν στρατευμάτων ἐξάρχοντες, Κάλλιστός τε καὶ Κωνσταντῖνος καὶ Θεόδωρος ὁ Κρατερὸς οἱ πατρίκιοι, καὶ ἄλλοι πλεῖστοι τῶν ἐν στρατηγίαις διαφανῶν, μεγίστοις ἐμπρέποντες ἀξιώμασιν.

Capto ad hunc modum Amorio, princeps Saracenorum veluti insultans rebus gestis inque iis superbe comessans, legatos imperatoris omnia inspicere jussos quæ acta essent, cladis nuntios ad dominum remittit. Quos ille rursus ad amermumnam misit, petens sibi captos in urbis expugnatione

Οὕτω δὲ χειρωθείσης τῆς πόλεως τοὺς πρέσβεις ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἀρχηγὸς τῶν πραχθέντων ἕκαστον ἐπισκοπῆσαι ἐγκελευσάμενος, ὥσπερ τις ἐντρυφῶν καὶ ἐνευωχούμενος τοῖς πραχθεῖσιν, αὐταγγέλους τῆς συμφορᾶς ἐκπέμπει τῷ βασιλεῖ, Οὓς πάλιν ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀμερμουμνῆν ἐξαπέστειλεν, ἀποδοθῆ-

ναί οἱ ζητῶν τούς τε λῃφθέντας διαφανεῖς ἄνδρας ἐν τῇ πολιορκίᾳ καὶ τοὺς κατὰ γένος αὐτῷ προσήκοντας καὶ τοὺς λοιποὺς αἰχμαλώτους, εἴκοσιν ἐπὶ τέσσαρσι κεντηναρίοις δώσειν ὑπισχνούμενος ὑπὲρ λύτρων αὐτῶν. Ὁ δὲ τὴν πρεσβείαν δεξάμενος πάλιν τοὺς πρέσβεις μεθ' ὕβρεως ἀπέπεμψεν, ἀνόητος ἂν εἶναι εἰπὼν εἰ χίλια κεντηνάρια καταναλώσας ἐπὶ συλλογῇ τοῦ οἰκείου στρατοῦ τοσούτων ἀποδώσει τοὺς ἡλωκότας κεντηναρίων. Ἀπράκτων δὲ τῶν πρέσβεων ὑποστρεψάντων τῇ ἀπληστίᾳ τῆς συμφορᾶς πληγεὶς ὁ Θεόφιλος, πᾶσάν τε βρῶσιν καὶ πόσιν ἀποστρεφόμενος καὶ σχεδὸν ἀπόσιτος γεγονὼς, καὶ μηδὲν ἕτερον προσιέμενος ἢ τὸ ἐκ χιόνος ἀποθλιβόμενον ὕδωρ, δυσεντερίας ἑάλω νοσήματι. Ἀλλὰ καίπερ οὕτως ἐχων πονήρως οὐκ ἠρέμει, οὐδὲ μετρίως ἔφερε τὴν τοῦ Ἀμωρίου καταστροφὴν, ἀλλὰ καιρὸν καὶ τρόπον ἐζήτει πῶς ἂν ἀμύναιτο τὸν ἐχθρόν. Διὸ καὶ στέλλει πρὸς τὸν ῥῆγα Φραγγίας (18) τὸν πατρίκιον Θεοδόσιον, ἐκ τοῦ τῶν Βουβουτζίκων καταγόμενον γένους, ἐπικουρίαν τε ἐξαιτῶν πεμφθῆναι, [P. 533] καὶ ἀποστεῖλαι δύναμιν ἀξιόμαχον καὶ κακῶσαι μέρη τινὰ τῆς Λιβύης τῷ ἀμερμουμνῇ διαφέροντα. Ἀλλ' αὕτη μὲν ἡ πρεσβεία ἄπρακτος ἔμεινε, τοῦ Θεοδοσίου τὴν ζωὴν καθ' ὁδὸν καταστρέψαντος· ὁ Θεόφιλος δὲ καὶ ταύτης διεκπεσὼν τῆς ἐλπίδος ἐπὶ πλέον τε ὑπὸ τῆς νόσου σφιγγόμενος ἄνεισι κλινήρης πρὸς τὴν Μαγναύραν, ἐν ᾗ τὴν τε σύγκλητον ἐκκλησιάσας καὶ τὸ λοιπὸν ἐμφανὲς μέρος τῆς πόλεως (19) τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐξετραγῴδει καὶ ὠλοφύρετο, καὶ τοὺς συνειλεγμένους ἐζήτει τὴν εἰς αὐτὸν ἀπομνημονεύειν εὔνοιαν ἐν τῷ πίστιν καὶ εὐμένειαν τηρῆσαι πρὸς τε τὴν αὐτοῦ σύζυγον καὶ τὸν παῖδα, καὶ διαφυλάττειν τούτοις τὴν βασιλείαν ἀνεπιβούλευτον. Ἐπικλασθέντων δὲ τῶν συνηθροισμένων τοῖς ἐλεεινοῖς τούτοις ῥήμασι τοῦ βασιλέως ὀδυρμὸς ἦρθη καὶ κωκυτὸς παρὰ πάντων· καὶ πάντες θεοκλυτοῦντες ηὔχοντο μὲν τῷ βασιλεῖ ὑγείαν τε καὶ ζωὴν, εἰ δ', ὅπερ ἀπευκτὸν ἦν αὐτοῖς, θάνατος, ἔλεγον, ἐπακολουθήσει, ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ γαμετῆς σφῶν δὲ δεσποίνης καὶ τῶν παίδων ὑπισχνοῦντο καὶ αὐτὰς, εἰ δεήσοι, προέσθαι τὰς ψυχὰς καὶ τηρῆσαι τούτοις τὴν βασιλείαν ἀδιαλώβητον. Καὶ οἱ μὲν κατεπηγγειλαντο ταῦτα, ὁ δὲ βασιλεὺς Θεόφιλος ὑπὸ τῆς νόσου τελείως τακεὶς καὶ μικὸν ἐπιβιοὺς τὸ κοινὸν ἀνεπλήρωσεν ὄφλημα, ἐπὶ δώδεκα ἔτεσι καὶ μησὶ τρισὶ τὴν βασιλείαν ἰθύνας. Ἐπεὶ δὲ, ὡς φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε, χώραν ἔσχον οἱ διαβάλλοντες τὸν Θεόφοβον ἀπὸ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν, ὡς ἔγνω ὁ Θεόφιλος τὸ τέλος τῆς αὐτοῦ βιοτῆς, ἐν δεσμωτηρίῳ τίθησι τὸν Θεόφοβον ζοφωδεστάτῳ κατὰ τὸν Βουκολέοντα. Καὶ ἤδη τοῦ τέλους ἐγγίζοντος προσέταξεν ἀποτεμεῖν τούτου τὴν κεφαλὴν καὶ αὐτῷ ἐνεγκεῖν. Ὅπερ δεξάμενος, καὶ ταῖς χερσὶ τῶν τριχῶν ἐπαφώμενος, ἔσχατον εἶπε λόγον, ὡς, Ἀπὸ τοῦ

A illustres viros sibique genere propinquos et reliqos captivos reddi, promittensque pro eorum redemptione 24 centenaria. Ilos quoque ignominiose remisit barbarus, stolidum se fore fatus, si captos tot centenariis redderet, cum ipse mille centenaria in comparandas copias impendisset. Legatis re infecta domum reversis, Theophilis mole calamitatis oppressus omnem pene cibum ac potum aversatus, tantumque aquam ex nive expressam admittens, in dysenteriam incidit. Sed tamen quanquam ita afflictum Amorii excidium quiescere nequaquam passum est; quod ægerrime ferens occasionem modumque ulciscendi hostem **938** circumspiciebat. Ea de causa Theodosium patricium, Bubutzica stirpe natum, ad regem Franciæ ablegat, auxiliaB rias ab eo copias validas petens, hortansque ut is partes Libyæ ad amermumnam pertinentes infestet. Sed hæc quoque legatio irrita fuit, mortuo in itinere Theodosio. Theophilus hac quoque spe lapsus, ingravescente insuper morbo, in lectica se ad Magnaurum deportari jubet: eodemque convocato senatu et parte civitatis nobiliore, suarum rerum miseram conditionem tragice deplorat, cœtumque hortatur ut memores suæ in ipsum benevolentiæ fidem uxori suæ porro filioque servent, iisque imperium ab insidiis tutum præstent. Miserabili imperatoris oratione fractis concionis animis ejulatum universi sustulerunt, a Deoque omnes salutem ac vitam imperatori flagitarunt, simul polliciti, si quid ei humanitus accideret, quod ipsi C quidem abominarentur, se tum pro uxore ejus, domina sua, et liberis ipsam quoque, si ita res postularet, vitam impensuros, iisque imperium incolume conservaturos. Secundum hæc Theophilus morbo plane consumptus paulo port debitum naturæ persolvit, cum imperium annos 12 et menses 3 gessisset. Cum autem ob prædictas causas locus esset **939** Theophobum apud imperatorem criminantibus, Theophibus vitæ fidem instare sibi sentiens Theophobum in carcerem obscurissimum compegit, qui est juxta Bucoleontem. Jamque moribundus caput ejus amputari sibique afferri jussit. Manibusque crines ejus tangens hæc ultima verba extulit: Exinde neque ego Theophilus sum neque tu es Theophobus. Quidam tamen Orypham drungarium vigiliæ ferunt sua sponte et nemine D jubente Theophobo vitam eripuisse.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(18) Occidentis imperatores regesve, præter Bulgarorum principem vicinum et infensum, βασιλέας vocare semper abhorruerunt Græci, ῥῆγας salutare contenti, unde hæc ad Ludovicum Pium imperatorem πρὸς ῥῆγα, non βασιλέα Φραγγίας missa legatio. Eaque forsan est de qua vita et actus Ludovici illius Anonymo auctore scribunt anno 833: *Compendi consistenti legatio imperatoris C. P., Marcus archiepiscopus Ephesi et protospatharius imperatoris, ad patrem (Ludovicum) missa occurrit; munera sibi data obtulit (Lotharius), patri missa subtraxit. Quam ille licet ad patrem missam ad se tamen venientem suscepit, audivit, et tragœdiam reportanem pene inauditam remisit.* Goar.

(19) Principes populi, factionum δημάρχους, patriarcham et cleri præcipuos, quos in pari casu convocasse Mauricium describit Simocatta statim sub historiæ initio. Goar.

νῦν οὔτε ἐγὼ Θεόφιλος, οὔτε σὺ Θεόφοβος. Τινὲς δὲ τῷ Ὀρύφᾳ δρουγγαρίῳ (20) τῆς βίγλας τυγχάνοντι ἀνατιθέασι τὴν τοῦ Θεοφόβου σφαγὴν, αὐθαιρέτως αὐτὴν ἐργασαμένῳ μηδενὸς κελεύσαντος.

Mortuo Theophilo filius ejus Michaelus septrum imperii tulit, consorte matre Theodora. Habuit autem tutores atque moderatores quos ei pater testamento præfecerat, Manuelum magistrum et scholarum domesticum, ac Theoctistum patricium et dromi logothetam. Hi statim a morte Theophili in circum progressi, vocato eodem ad concionem populo, verba mortui recens imperatoris commemoraverunt, ejusque benevolentiæ commonefecernnt, ac multis blandis et ad animos conciliandos aptis verbis civium favorem novo imperatori paraverunt, promittentium se vel sanguinem suum pro ejus salute profusuros, et dicta sua confestim juramentis confirmantium. Theodora itaque cum filio summa rerum potita, imperio confirmato, nihil antiquius habuit quam ab initio **940** statim, quod pii homines hortabantur, de Imaginiperdarum hæresi deliberare, quæ ab imperio Leonis Armenii ad mortem usque Theophili per Romanam se propagaverat ditionem. Ad eam exstirpandam Theoctistus quoque se socium præbuit. Manuelo aliquandiu nutante. Neque vero aperte quisquam rem aggredi audebat, cum major pars senatus et concilii atque ipse etiam patriarcha hæresi ei essent dediti. Solus hoc ausus est Manuelus, divina excitatus vi. Cum enim de negotio isto aliquandiu, ut diximus, anceps hæsitasset, tandem ut sero id susciperet, hanc habuit causam. Inciderat in gravissimum morbum, adeo quidem ut omni medicorum arte defatigata jam de vita ejus desperaretur. Eum accessere quidam pii monachi ex Studii monasterio, quibus nuntiatum fuerat esse mortuum ; cumque ad lectum aggressi vivere adhuc et spirare sensissent, lætum ei de vita servanda pristinaque sanitate recuperanda nuntium prædicaverunt. Cum autem initio diffideret, tamen instantibus divinis istis hominibus, prohibentibusque ipsum dubitare de dono Dei et gloria ipsis patefacta, paululum se ex morbo colligens tenui ac imbecilla voce : Quomodo, inquit, divini Patres, hoc mihi contingat, cujus et animæ facultates defecerunt et corpus omnino confectum **941** exaruit, ita ut totus exsiccatus solis reliquis ossibus jaceam, eoque tantum a cadavere differam, quod spiritum duco ? qua ergo spe adducar ut credam me vires recepturum

Καταστρέψαντος δὲ τοῦ Θεοφίλου τὴν ζωὴν, ὁ παῖς αὐτοῦ Μιχαὴλ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας ἀναδέχεται σὺν τῇ μητρὶ Θεοδώρᾳ, ἐπιτρόπους ἔχων καὶ ῥυθμιστὰς οὓς αὐτῷ ἐνδιαθήκως ἐπέστησεν ὁ πατὴρ, τόν τε μάγιστρον Μανουὴλ καὶ δομέστικον χρηματίσαντα τῶν σχολῶν, λαί τὸν πατρίκιον Θεόκτιστον καὶ λογοθέτην τοῦ δρόμου. Οἳ παραχρῆμα τοῦ θανεῖν τὸν Θεόφιλον ἐξελθόντες εἰς τὸν ἱππόδρομον, κἀκεῖσε τὸν δῆμον ἐκκλεσιάσαντες, λόγους τε διῆλθον τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας ἀναμιμνήσκοντες τοῦ τελευτήσαντος βασιλέως, καὶ ἐπαγωγὰ πολλὰ καὶ θελκτήρια λέξαντες τὴν τῶν ἀκουόντων εὐμένειαν ἐπεσπάσαντο, τὸ ἑαυτῶν ὑποσχομένων ἐκχέαι αἷμα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ. Καὶ ὅρκοις εὐθὺς ἐνεπέδουν τοὺς λόγους [P. 534] Ἐγκρατοῦς δὲ τῆς βασιλείας σὺν τῷ υἱῷ γενομένης τῆς Θεοδώρας, εὐθὺς καὶ ἐκ προοιμίων ὑποθήκαις ἀνδρῶν εὐσεβῶν τὰ τῆς αἱρέσεως ἀνεσκοπεῖτο τῶν Εἰκονομάχων, ἀπὸ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ ἐξ Ἀρμενίων καὶ μέχρι τῆς τελευτῆς Θεοφίλου τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους διανεμομένης. Συνεπετίθετο δὲ τῇ καθαιρέσει ταύτης καὶ ὁ Θεόκτιστος. Ὁ δὲ Μανουὴλ ἐπί τινα καιρὸν ὀκλάζων ἦν, οὐδεὶς δὲ παῤῥησιάζεσθαι ἐτόλμα εἰς τοὐμφανὲς ἐνεγκεῖν λόγον περὶ τῆς ταύτης καταστροφῆς, τοῦ πλείστου μέρους τῆς συγκλήτου καὶ τῆς συνόδου (21) καὶ αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου τῇ αἱρέσει κατεσχημένων. Μόνος δὲ τοῦτο ἐτόλμησε κινηθεὶς ἐκ θείας ἐνεργείας ὁ Μανουὴλ. Πρότερον μὲν γὰρ, ὡς εἴρηται, ἐνδοιάζων ἦν περὶ τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων προσκύνησιν, ὕστερον δέ ταύτην ἠσπάσατο ἐκ τοιαύτης αἰτίας· Νόσῳ κατεσχέθη χαλεπωτάτῃ, καὶ ἀπέγνωστο αὐτῷ ἡ ζωὴ, πάσης ἰατρικῆς τέχνης ἀποκαμούσης. Ἦλθον οὖν τινες εἰς αὐτὸν, ἀκηκοότες τοῦτον τεθνάναι, εὐλαβεῖς μοναχοὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς· προσεγγίσαντες δὲ τῇ κλίνῃ, καὶ γνόντες αὐτὸν ἔτι ζῆν τε καὶ ἐμπνεῖν, εὐαγγελίζονται ζωὴν αὐτῷ καὶ ἀνάῤῥωσιν καὶ πρὸς τὴν ἔμπροσθεν ὑγίειαν ἀποκατάστασιν. Ὁ δὲ πρότερον μὲν διηπίστει· ὅμως ἐνισταμένων τῶν θείων ἀνδρῶν, καὶ μὴ ἐνδοιάζειν λεγόντων πρὸς τὴν δωρεὰν καὶ δόξαν τοῦ Θεοῦ τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν αὐτοῖς, μικρὸν ἀνενεγκὼν τῆς νόσου οὕτως φησὶ πρὸς αὐτοὺς λεπτῷ καὶ ἀδρανεῖ τῷ ἄσθματι· Καὶ πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ὦ θεῖοι Πατέρες ; Αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις ἀπολελοίπασι, τὸ σῶμα τέλεον ἐξηνθένηκε καὶ κατέσκληκεν. Ἐγὼ δὲ κεῖμαι τεταριχευ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(20) Δρουγγάριος, *præfectus drungi*, βίγλα, *vigiliæ, excubiæ, hostium explorationes*, ques puriore vocabulo ἐπισλοπὴν et κατασκοπὴν vocat Simocatta plerisque locis. Qui hostes itaque exploratum ibat, excubias in exercitu ponebat et stantibus in excubiis præficiebatur, erat τῆς βίγλας δρουγγάριος. De illo Codinus habet : Πρὸ τοῦ πεζεῦται τὸ φοσσάτον ἀπερχόμενος ὁ τῆς βίγλας μέγας δρουγγάριος καθίστησι τὸ λεγόμενον ἡμεροβίγλιον, ὡς παρὰ τοῦ μεγάλου δομεστίκου προσετάχθη. Ita diurnas : mox nocturnas describit vigilias : Πρὸς δὲ τοὺς αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς νυκτὸς βιγλήσοντας ἀπερχόμενος οὗτος ὁ μέγας δρουγγάριος, πρὸ τῆς τοῦ δειλινοῦ ὥρας, λέγει οὕτως· « Ἄχοντες, ἑτοιμάσθητε, δειπνήσατε, καὶ δότε τροφὴν τοῖς ἵπποις. » Καὶ ὅταν ὁ τεταγμένος καὶ πρέπων τῆς βίγλης ἔλθῃ καιρὸς, ἐκβάλλει αὐτοὺς τοῦ στρατοπέδου. Leunclavius : Drengarius tribunus militum, Italis, Gallis. Germanis etiam colonello, Græcis χιλίαρχος, a drungo, inquit, baculo et regiminis insigni. Goar.

(21 Paulo post rursus sic ponitur. Ego ordinem ecclesiasticum eo vocabulo intelligi arbitror. Xyl. — Ecclesiastici ac senatorii ordinis proceres intelligit. Vulgo namque præsules Cpoli reperti simul cum ejusdem ecclesiæ clero vocati súvodov dicuncomponere. Goar.

μένος καὶ σκελετὸς, ἐν οὐδενὶ διαφέρων ἑτέρῳ τῶν τεθνηκότων ἢ μόνῳ τῷ ἀναπνεῖν. Τίς οὖν ἐλπὶς ἢ ποῖος λόγος ἔσεται ὁ πείσων με ἀναῤῥωσθῆναι καὶ εἰς τὴν προτέραν εὐεξίαν ἐλθεῖν; Ὑπολαβόντες οὖν οἱ ὁσιώτατοι ἔφησαν πρὸς αὐτόν· Πάντα δυνατὰ καὶ οὐδὲν ἀδύνατεῖ τῷ Θεῷ. Εἰ γοῦν σπουδάσεις ἀναῤῥωσθεὶς τὴν τῶν Εἰκονομάχων ἀποσβέσαι πυρκαϊάν καὶ τὰς ἱερὰς εἰκόνας κατὰ τοὺς παλαιοὺς καὶ πατρικοὺς θεσμοὺς ἀναστηλῶσαι, εὐαγγελιζόμεθά σοι τὴν ζωήν. Εἶπον καὶ ὑπεχώρησαν. Καὶ εὐθὺς ἥ τε νόσος, ἐῤῥάϊσε καὶ αἱ φυσικαὶ ἐνέργειαι ἀκωλύτως ἐπετελοῦντο, καὶ ἐν βραχεῖ τῷ χρόνῳ τελείαν τοῦ ἀῤῥωστήματος ἴσχηκει ἀπαλλαγήν. Ῥᾳον δὲ τῆς νόσου γενόμενος, ἐξιππασάμενος εὐθὺς ἄπεισι πρὸς τὸ παλάτιον καὶ εἴσεισι πρὸς τὴν βασιλίδα, καὶ πάντα τρόπον αὐτὴν παρεκίνει τὰς θείας ἀναστηλῶσαι εἰκόνας, πάλαι καὶ αὐτὴν ἀφορμῆς δράξασθαι γλιχομένην, διὰ παντὸς ἐρεθιζομένην καὶ παρὰ τῆς οἰκείας μητρὸς εἰς τοῦτο καὶ τῶν μητραδέλφων τῶν πατρικίων· Ὅμως δὲ ἀντέπιπτεν ἡ Θεοδώρα τοῖς λόγοις τοῦ Μανουὴλ, [P. 535] εἴτε τοὺς πρὸς τὸν ἄνδρα ὅρκους εὐλαβουμένη, εἴτε, ὡς ἔφαμεν, καὶ τὸ πλῆθος δεδοικυῖα τῶν τῇ αἱρέσει κατειλημμένων. Ἐγκειμένου δὲ τοῦ Μανουὴλ ἔφη ἡ Θεοδώρα, ὡς, Ὁ ἐμὸς, ὦ μάγιστρε, ἀνὴρ τε καὶ βασιλεὺς ἀκριβείας ἦν ἐραστὴς, καὶ οὐδὲν ἀπερισκέπτως ἔπραξε πώποτε, καὶ τοῦτο τὸ δόγμα, εἰ μὴ ἀπηγορευμένον ἦν τοῖς ἱεροῖς νόμοις καὶ ταῖς ἁγίαις Γραφαῖς, οὐκ ἄν ἐξῶσε τῆς Ἐκκλησίας. Ταῦτα δὲ ἐκείνης εἰποῦσης, ταχεῖαν ἠπείλησεν αὐτῇ καταστροφὴν τῆς ζωῆς καὶ τῆς βασιλείας ἔκπτωσιν, καὶ οὐκ αὐτῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ταύτης υἱῷ, εἰ μὴ τὸν θεῖον κόσμον τῶν ἱερῶν εἰκόνων ἀποδοίη ταῖς Ἐκκλησίαις. Τούτου τοῖς λόγοις εἴτε ἐκδειματωθεῖσα, εἴτε καὶ ἄλλως ἀρεσκομένη, ὡς εἴπομεν, ἡ βασιλὶς ὅλη τοῦ ἔργου γίνεται. Καὶ εὐθὺς ἀγείρεσθαι ἐν τοῖς συνωμασι τοῦ Θεοκτίστου προσέτατε πάντας τοὺς ἐπὶ συνέσει καὶ λόγῳ κεκοσμημένους ἔκ τε τῆς συνόδου καὶ τῆς συγκλήτου, καὶ λόγους κινεῖν καὶ προβάλλεσθαι περὶ ὀρθοδοξίας. Πάντων δὲ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, συναθροισθέντων καὶ λόγων πολλῶν ῥηθέντων, καὶ μαρτυριῶν ἀπὸ τῆς Θείας Γραφῆς παραχθεισῶν οὐκ ὀλίγων, τὸ εὐσεβὲς ὑπερίσχυσε μέρος καὶ δόγμα γέγονε τὰς θείας παραχρῆμα ἀναστηλοῦσθαι εἰκόνας, τῶν ἀρχιερέων καὶ μοναχῶν καὶ συγκλητικῶν, ὅσοι τῷ πάθει κατείχοντο πρότερον, τῶν πλειόνων τὸ κρεῖττον μεταμαθόντων καὶ μεταστοιχειωθέντων πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὅσοις δὲ δεύσοποιὰ καθίκετο ἡ τῆς εὐσεβείας βαφὴ καὶ ἀμεταθέτως εἶχον, ἀπεληλαμένων τῆς πόλεως καὶ ὑπερορίαις παραπεμφθέντων. Καθηρέθη δὲ καὶ ὁ δυσσεβὴς φατριάρχης (22) Ἰωάννης, καὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου ἀπηλάθη δι' ἀποστολῆς ἀξιολόγων ἀνδρῶν τῶν εἰς φυλακὴν τεταγμένων τοῦ παλατίου. Οὓς πρότερον μὲν κατελθεῖν οὐκ ἐπείθετο, οὐδ' ἑκών γε αὐτοῖς τῆς ἐκκλησίας ἐκστῆναι διεβεβαιοῦτο· ὡς δ' οὗτοι ὑποστρέψαντες πρὸς τὴν πέμψασαν βασιλίδα

A ac pristinæ valetudini restitutum iri? Respondere monachi Deum nihil non posse: quod si ergo sanitate recepta operam sit daturus ut incendium ab Imaginiperdis excitatum restinguat sacrasque magines secundum vetera majorum decreta restituat, se ei vitam certo promittere. Atque hæc fati discesserunt. Statim vero et morbus remisit, et naturales facultates omni impedimento sunt liberatæ, brevique temporis spatio infirmitate prorsus est solutus Manuelus. Sic ergo allevato corpore statim equo ad palatium it, ingressusque ad imperatricem eam summopere ad reponendas sacras imagines exhortatur. Ea vero jampridem occasionem hujus rei agendæ quærebat, subinde instigata a matre sua et avunculis patriciis. Nihilominus tamen verbis Manueli Theodora tum se opposuit, B sive juramenti marito præstiti religione, sive multitudinem, cujus mentionem fecimus, hæresis istius studiosorum reformidans. Et instante Manuelo: Meus, inquit, o magister, maritus imperator accurationem amavit, nihilque unquam nisi re probe deliberata egit. Itaque decretum quoque de colendis imaginibus non fuerat Ecclesia ejecturus, nisi id legibus litterisque **942** sacris scivisset damnari. Hæc locutæ Manuelus præsentem imperii vitæque finem, eademque filio minatus est, nisi divinum ornatum sacrarum imaginum Ecclesiis redderet. Quibus verbis Theodora sive perterrita sive alias, ut diximus, delectata, tota isti negotio sese dedit. Statim itaque in tabernacula Theoctisti omnes convenire jubet, qui de se- C natoribus vel concilio sapientia erant ac doctrina ornati, eosque de vera religione in medium consulere. Ibi omnibus, quantum ejus fieri potuit, congregatis, cum varii essent sermones habiti et non pauca sacræ Scripturæ testimonia producta, piæ partis sententia obtinuit, decretumque de sacris imaginibus statim reponendis factum. Eo in conventu principes sacerdotum, monachi ac senatorii viri, ante hæresi vitiati, majoris partis sententia docti veritatem errore damnato amplexi sunt. Abrogatum etiam est patriarchæ munus Janni, missique præstantes viri, quibus palatii custodia erat demandata, qui eum solio deturbarent. Jannes primo cessurum se aut omnino Ecclesia exiturum denegavit summa contentione. Quam ejus contu- D maciam cum, quos missos **943** ad eum diximus, Augustæ indicassent, statim Bardas patricius mittitur, quæsitum ex eo an ob professionem veræ religionis patriarchæ loco cedere detrectaret. Sed Jannes, homo versutus et ut quisquam alius fraudis calumniæve suendæ gnarus, ventrem suum dorsumque et nates plumbo compungit, ut a quibuscam flagris cæsus videretur; vociferansque ita se ab iis qui missi fuerant tractatum, tantum sibi temporis concedi flagitat donec vibices eluerentur.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(22) Φατριάρχης recte legitur, non πατριάρχης. Goar.

Bardas autem vigiliæ drungarius, a quo se ita cæsum Jannes dicebat, impostura detecta, concitus, reluctantem etiam domo patriarchali ejicit. In ejus locum imperatrix sanctum ac divinum Methodium introducit, qui adhuc confessionis suæ et ob eam tolerati snpplicii notas in carne sua gestabat, omnibus piis sacerdotibus, laicis ac monachis, et iis etiam qui in montibus exercebantur, summo cum gaudio ejus designationem approbantibus, ac confertim in urbem venientibus, unoque ore hæresim Imaginiperdarum damnantibus æterno anathemate. Hoc præclarum facinus inclyta Theodora et filius initio imperii sui ediderunt. Impius vero Jannes **944** monasterio inclusus cuidam, cum in quadam ejus parte suffixam imaginem Christi Dei, Deiparæ et archangelorum cerneret, diaconum suum eo ascendere et venerabilium imaginum oculos eruere jubet, dicens eas facultate videndi non esse præditas. Hoc ut rescivit pia Augusta, divino animi fervore incensa ipsius effodi oculos jubet. Verum intercessione quorumdam effectum est ne id fieret. Missis tamen stallitibus Theodora ducentis flagrorum ictibus eum multavit.

A γνώριμα τεθείκασι τὰ τῆς ἀπειθείας, ὁ πατρίκιος θᾶττον ἐκπέμπεται Βάρδας, ὁ τῆς δεσποίνης ἀδελφὸς, τοῦ χάριν πευσόμενος μὴ τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει τοῦ πατριαρχείου οὐκ ἀπανίστασθαι. Ὁ δὲ Ἰωάννης πανοῦργος ὢν καὶ συκοφαντίας ῥάψαι εἴπερ τις εἰδὼς, μολίβδῳ καταττίξας τὴν ἑαυτοῦ γαστέρα, καὶ τὰ νῶτα, καὶ τοὺς γλουτοὺς ὡς δοκεῖν μαστιχθῆναι παρά τινων, καὶ παρὰ τῶν πεμφθέντων ταῦτα παθεῖν κεκραγὼς βαρβαρικῶς ἐπιθεμένων αὐτῷ, καὶ μᾶλλον παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ δρουγγαρίου τῆς βίγλας, ἠντιβόλει συγχωρηθῆναι πρὸς μικρὸν, ἕστ' ἂν ἀφανισθεῖν αὐτοῦ τὰ στίγματα. Καί ὁ μὲν Ἰωάννης ταῦτα· ὁ δὲ Βάρδας τοῦ σκαιωρήματος ἀπελεγχθέντος εἰς θυμὸν κινηθεὶς καὶ ἄκοντα τοῦτον τοῦ πατριαρχείου κατάγει. Οὗ καταχθέντος ἡ δέσποινα ἀντεισήγαγε τὸν ἱερὸν καὶ θεῖον Μεθόδιον, ἔτι τῆς ὁμολογίας καὶ τῆς μαρτυρίας ἐν τῇ σαρκὶ τὰ στίγματα περιφέροντα, ἁπάντων τῶν εὐσεβῶν ἱερέων, λαϊκῶν τε καὶ μοναχῶν, [P. 536] ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τοῖς ὄρεσιν ἀσκουμένων μετὰ πολλῆς τῆς περιχαρείας ἀποδεξαμένων τὴν προβολὴν, καὶ ἀθρόον τὴν βασιλίδα καταλαβόντων καὶ ὁμοφώνως αἰωνίῳ ἀναθέματι παραδεδωκότων τὴν αἵρεσιν τῶν Εἰκονομάχων. Ταῦτα μὲν

B

ἐν προοιμίοις τῇ ἀοιδίμῳ Θεοδώρᾳ καὶ τῷ ταύτης υἱῷ κατεπράχθη τὰ κατορθώματα· ὁ δὲ ἀνιέρος Ἰωάννης ἐν μοναστηρίῳ τινὶ κατειρχθείς, καὶ ἐν τινι μέρει τούτου ἀνεστηλωμένην θεασάμενος εἰκόνα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος καὶ τῶν ἀρχαγγέλων, τῷ ἑαυτοῦ διακόνῳ προσέταξεν ἀναβάντι τῶν σεβασμίων εἰκόνων ἀνορύξαι τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἰπὼν μὴ ἔχειν αὐτοὺς τὴν τοῦ ὁρᾶν δύναμιν. Ὡς οὖν ἐπύθετο ταῦτα ἡ εὐσεβὴς δέσποινα, ζήλῳ θείῳ ἐκπυρωθεῖσα τοὺς αὐτοῦ προσέταξε διορυχθῆναι ὀφθαλμούς. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἐγένετο μεσιτευσάντων τινῶν, δορυσόρους δ' ἐκπέμψασα μάστιξιν αὐτὸν κατηκίσατο λώρων διακοίων (23).

Natus fuit Jannes iste Cpoli, stirpe Morocharzaniorum. Et jam ad senectam ætatem accedens in præstantissimorum martyrum Sergii et Bacchi princeps fuit monasterio, ibi in Ecclesia veluti coluber quidam in antro delitescens. Paulatim dein de progressus ad altiora fecit, per omnem vitam Imaginiperdarum hæresi impense deditus, præstigiarum studiosus et divinationum per pelvim. Charissimus fuit Michaelo Balbo, sive ob hæresis societatem, sive ob doctrinæ opinionem, et præceptor Theophilo ejus filio datus. Theophilus imperio accepto primum ei cyncelli dignitatem contulit, deinde patriarcham creavit Cpollis. Solitus fuit ei pelvis vaticinio et præstigiis futura prædicere. Etenim aliquando **945** cum infida atque sæva quædam gens tribus ductoribus usa Romanam ditionem infestaret, eaque res Theophilum, uti par erat, sollicitum teneret, Jannes eum dimissa animi ægritudine optime de rebus sperare jusserat, modo ipsius consilio parere vellet. Consilium tale erat: Inter æreas statuas, quæ erant in euripo circi,

C

D

Ἤνεγκε δὲ τὸν Ἰωάννην τοῦτον ἡ μεγαλόπολις (24) αὐτὴ καὶ πασῶν προκαθημένη τῶν πόλεων (25), τῆς τῶν Μωροχαρζανίων κατεργόμενον γενεᾶς. Ἀψάμενον δὲ ἤδη καὶ γεροντικῆς ἡλικίας, ἡ μονὴ τῶν κολλινίκων μαρτύρων Σεργίου καὶ Βάκχου (26) ὥσπερ τινὰ δράκοντα ἐν ἐκκλησίᾳ φωλεύσαντα εἶχεν ἡγούμενον ἐν αὐτῇ, ἐν δὲ ταῖς κατὰ μικρὸν γενόμενον ἀναβάσεσι τῇ τε τῶν Εἰκονομάχων ἀθέῳ αἱρέσει ἰσχυρῶς προστετηκότα, καὶ γοητείαις προσανέχοντα, καὶ λεκανομαντίας διὰ βίου παντὸς, διαφερόντως ἀγαπηθέντα τῷ πατρὶ Θεοφίλου Μιχαὴλ τῷ τραυλῷ, εἴτε τῷ κοινωνεῖν τῆς αὐτοῦ αἱρέσεως, εἴτε καὶ τῷ λογιότητι κτήσασθαι δόξαν, τοῦ Θεοφίλου δὲ διδάσκαλον γεγονότα. Καὶ ἐπεὶ οὗτος τὰς τῆς βασιλείας κατέσχεν ἡνίας, σύγκελλον μὲν τοῦτον τιμᾷ πρῶτον, εἶθ' ὕστερον καὶ πατριάρχην ἀποκαθίστησι Κωνσταντινουπόλεως, προγνώσεις τινὰς διὰ λεκανομαντείας καὶ γοητείας αὐτῷ ἀπαγγέλλοντα. Κατέτρεχέ ποτε τὰ Ῥωμαίων ἔθνος ἄπιστον καὶ σκληρὸν (27), ὑφ' ἡγεμόσι τρισὶ στρατηγούμεγον· καὶ ὡς εἰκὸς ἐπὶ τούτῳ τοῦ Θεοφίλου ἀνιωμένου, ἀποθέσθαι τὴν ἀθυ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(23) *Taurearum* hic erat supremus numerus, quem jam habes in superioribus recensitum. Goar.

(24) Μεγαλόπολις ob amplitudinem dicebatur Constantini urbs; Θεούπολις Antiochia ob id quod contigit Justiniani tempore miraculum, de quo ejusdem anno 2; Ἁγιόπολις Hierusalem Christi nece consecrata. Goar.

(25) Librarius hic ascripsit, quod recte multis aliis locis, ac rectius multo quam hic, annotasset, Cedrenum scribendi nimirum materia destitutum hæc narrare: Οὐκ εἶχες, ὡς ἔοικε, τί γράφειν ἀκρόμωρε Κερδηνέ. Xyl.

(26) Justiniani hoc erat ædificium, de quo statim sub initio imperii ejus. Goar.

(27) Abares existimo, quos pariter 1, 3 vocavit Simocatta ἀπιστότατον ἔθνος καὶ ἀπληστότατον. Goar.

μίαν ὁ Ἰαννῆς παρεκάλει καὶ θάρσους πληρωθῆναι, εἴγε μόνον τῇ αὐτοῦ συμβουλῇ πειθαρχήσειεν. Ἡ δὲ συμβουλὴ τοιαύτη ἦν. Ἐν τοῖς εἰς τὸν οὔριπον τοῦ ἱππικοῦ ἱσταμένοις χαλκοῖς ἀνδριᾶσι καί τις ἀνδριὰς ἵστασθαι ἐλέγετο τρισὶ διατυπούμενος κεφαλαῖς. Προστάττει τοίνυν ὁ Ἰαννῆς ἰσαρίθμους σφύρας χαλκευθῆναι ταῖς κεφαλαῖς, ἀνδράσι τε ταύτας ἐγχειρισθῆναι κατὰ χεῖρα γενναίοις, κατά τινα δὲ τεταγμένην ὥραν νυκτερινὴν ἅμα αὐτῷ γενέσθαι πρὸς τὸν εἰρημένον ἀνδριάντα, καὶ ἡνίκα τούτοις κελεύσειε, παίειν ἰσχυρῶς ταῖς σφύραις τὰς κεφαλὰς, μέχρις ἂν κατενεχθεῖεν εἰς γῆς ὡς ἐξ ἑνὸς κρούματός τε καὶ πλήξεως. Ἴσθεὶς οὖν τοῖς λόγοις ὁ βασιλεὺς οὕτω γενέσθαι προσέταξε. Καὶ γενομένων ἐκεῖσε τῶν ἀνδρῶν ἅμα τῷ Ἰαννῇ πόρρω νυκτῶν (ἦν δ' ὁ Ἰαννῆς μετὰ λαϊκοῦ τοῦ [P. 537] σχήματος, ἵνα μὴ κατάφωρος γένηται), τοὺς στοιχειωτικοὺς λόγους (28) ἐπειπὼν καὶ τὴν ἐνοῦσαν δύναμιν ἐν τῷ τοιούτῳ ἀνδριάντι ἀφελόμενος, παίειν τοὺς ἄνδρας ἐκέλευε νεανικῶς τε καὶ ἰσχυρῶς, Καὶ οἱ μὲν δύο ἰσχυροτάταις χρησάμενοι ταῖς καταφοραῖς τὰς δύο τοῦ ἀνδριάντος ἀπέκόψαν κεφαλὰς, ὁ τρίτος δὲ μαλακωτέραν ποιήσας τὴν πληγὴν μικρὸν μὲν κατέκλινεν, οὐ μὴν καὶ ὅλην τοῦ σώματος ἀπέτεμε τὴν κεφαλήν. Οἷς δὴ παραπλησίως καὶ τὰ κατὰ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ ἔθνους ἐπηκολούθησε· στάσεως γὰρ τινος κραταιᾶς ἐπεισπεσούσης τῷ γένει, ταύτῃ δὲ καὶ μάχης ἐμφυλίου ἐπακολουθησάσης, οἱ δύο τῶν ἡγεμόνων πίπτουσιν, ἐπλήγη δὲ καὶ ὁ τρίτος, οὐ μήν γε καιρίως, ἤργησε δ' ὅμως ἐκ τῆς πληγῆς, καὶ οὕτως τὸ ἔθνος ἠσθενηκὸς οἴκαδε ἀπενόστησε. Καὶ τὰ μὲν τῆς γοητείας οὕτως.

A statua quædam exstare ferebatur triceps. Tres ergo malleos æreos fabricari jubebat Jannes, eosque tradi viris manu validis, qui constituta noctis hora secum ad statuam illam accederent, iisque, cum ipse mandasset, capita fortiter ferirent, dum ea veluti uno ictu atque impulsu in terram dejicerent. Gratum hoc consilium imperatori fuit, jussitque ita fieri. Ergo magna jam parte noctis exacta cum viris istis Jannes, qui ne agnosceretur, profano habitu se induerat, ad statuam venit, magicoque carmine recitato, iisque robore quod inerat statuæ adempto, viros omni vi percutere capita statuæ jubet. Eorum duo validissimis ictibus duo capita statuæ decusserunt: tertius remissius aliquanto feriens inclinavit quidem, non tamen a corpore totum avellit caput. Eodem modo cum gentis ejus ducibus actum fuit: nam seditione coorta, atque ea in pugnam intestinam evadente, 946 duo de ducibus ceciderunt, tertius vulnus accepit, sed non lethale. Nihilominus tamen rei gerandæ eo facto inutili, gens ea viribus suis destituta domum rediit.

B

Τῷ δὲ γόητι τούτῳ Ἰαννῇ ἀδελφὸς ἦν σαρκικὸς, ὄνομα τῷ ἀνδρὶ Ἀρσαβήρ, τὴν τύχην πατρίκιος. Τούτῳ προάστειον ἦν κατὰ τὸ εὐώνυμον μέρος τοῦ Στενοῦ, ἔγγιστα τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Φωκᾶ, οἰκοδομὰς ἔχον πολυτελεῖς, στοάς τε καὶ βαλανεῖα καὶ διατριβὰς ἄλλας ἐπιστερπεῖς. Ἐκεῖσε δὲ ὁ γόης συχνὰς ποιῶν τὰς καταγωγὰς, ὑπόγαιόν τι κατασκευάσας ἐνδιαίτημα καὶ τῷ Τροφωνίου παρόμοιον, ὄπισθεν δὲ πυλίδας δημιουργήσας εἴσω τοὺς θέλοντας παραπέμπειν, τοὺς βουλομένους ἐδέχετο ἐν ἐκείνῳ τῷ πονηρῷ ἐργαστηρίῳ, καὶ νῦν μὲν ἐταμιεύοντο θαλαμηπολούμεναι (29) μονάζουσαί τε καὶ ἄλλως γυναῖκες τῷ κάλλει διαπρεπεῖς, αἷς συνεφθείρετο, νῦν δὲ ἡπατοσκοπίαι, καὶ λεκανομαντεῖαι, καὶ γοητεῖαι καὶ νεκυομαντεῖαι ἐνηργοῦντο, δι' ὧν πολλάκις συνεργείᾳ δαιμόνων τινὰ τῶν μελλόντων προέλεγεν. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ κτῆμα ἐλθὸν ὕστερον εἰς τὸν παρακοιμώμενον εἰς ἔδαφος καταστρέφεται, καὶ εἰς μονὴν κατεσκευάσθη ἐπ' ὀνόματι Φωκᾶ τοῦ μεγαλομάρτυρος.

Fuit huic Janni frater carnalis, nomine Arsaverus, patricicius ordine. Is suburbanum habuit ad Steni sinistram partem, proxime Sancti Phocæ monasterium, ædificiis sumptuosis instructum, porticibus, balneis aliisque ad amœnitatem paratis operibus. Ibi Jannes crebro solens diversari subterraneum quoddam domicilium Trophoniano assimile fecit, in cujus postico fores erant ad intromittendos homines. In istam sceleratam officinam modo monachas aliasque insignes forma mulieres condebat, cumque iis rem habebat; modo jecinorum inspectiones, divinationes per pelvim, præstigiasque alias et mortuorum evocationes exercebat ac sæpenumero dæmonibus adjuvantibus futura aliqua prædicebat. Hoc suburbanum postea temporis imperatoris cubicularius nactus solo æquavit, monasteriumque ibi a magno martyre Phoca denominatum condidit.

C

Καθαιρέσει δὲ, ὡς εἴπομεν, οὗτος καὶ οἱ τούτου μέτοχοι καθυποβληθέντες οὐδ' οὕτως ἡσυχίαν ἦγον, ἀκκὰ κατὰ τῶν ἁγίων ἔτι ἐνεανιεύοντο εἰκόνων καὶ πονηρὰ κατὰ τῶν εὐσεβῶν ἐμελέτων. Συκοφαντίαν γὰρ ῥάψαντες κατὰ τοῦ μεγάλου Μεθοδίου ἐπειρῶντο διαβάλλειν τὸν ἀνεπίληπτον καὶ οὕτω τὸν ὀρθόδοξον

D

Cæterum Jannes hoc quo dixi pacto, ejusque socii eadem ratione dejecti, non se tamen continuerunt quin et contra sacras imagines aliquid adhuc molirentur et piis insidias struerent. Quo modo etiam interrimum, 947 Methodium calumnia circumvenire et veræ religionis cultoribus

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(28) Στοιχεῖον moderna lingua Græci vocant secretam naturæ in hominibus ad quamcunque rem propensionem et aptitudinem. Frequentius pro larvis ac spectris noctu apparentibus ac domos infestantibus, ac demum pro malis geniis, magorum strigumque magistris, nsurpant. Unde στιχειωτικοὶ λόγοι verba sunt ad hujusmodi dæmones convocandos. GOAR.

(29) *Virgines* et *nuptæ nobiliores* in secretioribus thalamis custoditæ. GOAR.

dolorem afferre conati sunt. Res ea ita acta. Mulierem quamdam (mater ea fuit Metrophanis, qui postea Smyrnæ præsul factus est) multo auro pollicitationibusque corruptam subornant, quæ Augustæ et imperatoris tutoribus diceret a Methodio se esse stupratam. Statim ergo terribile judicium ex civilibus et sacratis hominibus cogitur concilium. Astant pii, nostitiæ ac doloris pleni : non absunt impii, dedecus haud exiguum ea actione conciliatum iri piorum cœtui sperantes. Prodeunt calumniatores animis inflati, quod crimen id in promptu habero probationes fiderent, producta in medium muliercula, quæ composito judicibus rem narraret. Judices et præcipue Manuelus, tristi vultu assident, indigne ferentes unius hominis culpa cœtum piorum in periculum ludibrii venire. Quæ omnia sentiens Methodius. ut et spes impiorum et piorum ægritudinem aboleret neque ecclesiæ lapis offensionis esset, nihil multitudinem reveritus homo omni reverentia atque honore dignissimus, in conspectu omnium pudenda nudavit, quæ nemo non videbat morbo quodam emarcuisse omnique naturali vi esse privata. Pudore hoc factum opplevit calomniatores et malis gaudentes, pios autem lætitia ; **948** qui ingenti cum gaudio Methodium cingentes salutabant atque amplectebantur, neque habebant quo modo voluptati suæ satisfacerent. Et quidam de notioribus placide aggressus ex eo quæsivit quonam modo virilia ejus ita emarcuissent. Cui is rem totam a principio narravit. Se, cum Romæ degeret, missus eo ad papam ob intentata Nicephoro sanctissimo patriarchæ crimina, vexatum fuisse a carnis studioso malo genio, sine intermissione dies noctesque ipsum titillante et rei Venereæ appetitum excitante. Itaque se ardentem ea cupiditate, ac tantum non ei succumbentem, Petro apostolorum principi sese dedere statuisse, multisque ab eo precibus contendisse uti se libidine ista liberaret. Hunc noctu astitisse, ac virilia sua manu dextra tangentem combussisse, simulque dixisse nihil esse quod in posterum sibi ab ista metueret voluptatis concupiscentia. Se ob vehementem dolorem somno excussum talem repertum fuisse qualem ipsi vidissent. Hæc cum ita narrasset patriarchia, Manuelus intolerabilem hanc fraudem indicans statuit muliercutam quæstionibus adhibere, ut quæ fuisset doli nectendi ratio intelligeret. Statim ergo gladius stringitur, virgæ igni cadentes afferuntur, carnificesque parati astannt : quibus infelix ea territa rei veritatem **949** palam fatetur, quo pacto structæ insidiæ, utque auro et pollicitationibus corrupta et decepta fuerit, qui commenti auctores : denique totam fabulam refert, additque domi suæ aurum in sacculo repertum iri quadam in arcula frumenti plena. Et missus eo satellitum

A λυπῆσαι λαόν. Χρυσίου γὰρ πολλοῦ ὑποτθείραντές τινα γυναῖκα καὶ ὑποσχέσεσιν, εἰ μόνον τούτοις συμφήσειε (μήτηρ δὲ τὸ γύναιον ἦν Μητροφάνους τοῦ μετέπειτα Σμύρνης προεδρεύσαντος), πείθουσι κατειπεῖν τοῦ ἁγίου πρός τε τὴν δέσποιναν καὶ τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ βασιλέως ὡς εἴη αὐτῇ πεπλησιακώς. Βῆμα γοῦν εὐθέως φρίκης μεστὸν ἐκ πολιτικῶν καὶ ἱερῶν ἀνδρῶν συγκροτούμενον. Παρῆσαν οἱ εὐσεβεῖς κατηφείας καὶ λύπης πεπληρωμένοι, οὐκ ἀπῆσαν οἱ ἀσεβεῖς μῶμον ἐκ τῆς πράξεως οὐ τὸν τυχόντα [P. 538] προστριβῆναι τῇ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίᾳ οἰόμενοι. Παρῆσαν οἱ συκοφάνται μέγα φρονοῦντες ὡς τάχα τῆς κατηγορίας πρόχειρον ἐχούσης τὸν ἔλεγχον. Παρῆν εἰς μέσον τὸ γύναιον, καὶ ἃ ἐδιδάχθη τοῖς δικάζουσιν ἐθριάμβευεν (30). Ἐσκωθρωπαζον οἱ δικασταὶ, καὶ τῶν ἄλλων πλέον ὁ μάγιστρος B Μανουὴλ, εἰ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου κινδυνεύσει τὸ τῶν ὀρθοδόξων πλήρωμα γέλως γενέσθαι τοῖς ἀντιθέτοις. Τούτων πάντων ἐπαισθόμενος ὁ ἱερὸς Μεθόδιος, καὶ τοὺς μὲν ἀσεβεῖς τῶν ἐλπίδων μεταστῆσαι βουλόμενος, τοὺς δ' εὐσεβεῖς ἀπαλλάξαι τῆς κατεχούσης βαρυθυμίας καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ μὴ λίθος γενέσθαι προσκόμματος, μηδὲν τὸν ὄχλον ὑποστειλάμενος, ἀποσεισάμενος τὴν ἀναβολὴν ἐπ' ὄψει πάντων τῶν θεωμένων ἀπογυμνοῖ τὰ αἰδοῖα ὁ πάσης αἰδοῦς καὶ τιμῆς οντως ἄξιος. Καὶ ἐφάνη τοῖς πᾶσι τοῦτα μεμαρασμένα ἀπό τινος νόσου καὶ τῆς φυσικῆς παντάπασιν ἐνεργείας ἄμοιρα. Αἰσχυνης τὸ πρᾶγμα τοὺς χαιρεκάκους ἐνέπλησε καὶ τοὺς συκοφάντας, εὐφροσύνης δ' ὅτι πολλῆς καὶ θυμηδίας τοὺς εὐσεβεῖς. Καὶ περιλαβόντες αὐτὸν μεθ' ὑπερβαλλούσης περιχαρείας C κατησπάζοντο, περιεπλέκοντο, οὐκ εἶχον ὅπως τῷ πλήθει χρήσωνται τῆς χαρᾶς. Καὶ τις τῶν γνησιωτέρων προσελθὼν ἠρέμα ἐπηρώτα τὸν πατριάρχην, τὸν τρόπον μαθεῖν ἐθέλων τοῦ μαρασμοῦ τῶν μορίων. Ἀναλαβὼν δὲ οὗτος διηγεῖτο ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, ὅτιπερ Ἐν Ῥώμῃ πεμφθεὶς πρὸς τὸν πάπαν διὰ τὰς κατὰ Νικηφόρου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀνεγερθείσας ἐπαγωγὰς, κἀκεῖσε διάγων, ἠνωχλήθην ὑπὸ τοῦ φιλοσάρκου δαίμονος, ὃς οὐκ ἐνέλιπε νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν γαργαλίζων καὶ μίξεώς μοι σαρκικῆς ἀνακινῶν ἔρωτας. Ἀναφλεγόμενος δὲ τῷ πάθει, ὡς ἤδη καὶ ἡττώμενος, ἔγνων Πέτρῳ τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων ἀναθέσθαι ἐμαυτὸν, καὶ τοῦτον ἐξελιπάρουν ἀπαλλάξαι με τῆς σωματικῆς ταύτης ὀρέξεως. Καὶ τὸν ἐπιστάντα νυκτὸς ἅψασθαι τῇ D δεξιᾷ χειρὶ τῶν αἰδοίων καὶ καταπρῆσαι, ἐπειπόντα τοῦ λοιποῦ μὴ πτοεῖσθαι τὴν φιλήδονον ὄρεξιν. Διυπνισθεὶς δὲ μετὰ σφοδρᾶς ἀλγηδόνος εὑρέθην ἔχων ὡς ἐθεάσασθε. Ταῦτα τοῦ πατριάρχου εἰπόντος, οὐκ ἀνάσχετον ὁ Μανουὴλ νομίσας τὸ τύρευμα ἔγνω ἐξετάσει δοθῆναι τὸ γύναιον ἐφ' ᾧ διασαφῆσαι τὴν μηχανορραφίαν. Ξίφος τε οὖν εὐθὺς τούτῳ ἐπανετείνετο καὶ ῥάβδοι ἑκομίζοντο ἱκανθωμέναι, καὶ οἱ δήμιοι παρειστήκεισαν εὐτρεπεῖς. Οἷς ἐκδειματωθεῖσα ἡ δύστηνος τίθησιν ἔκπυστον τὴν ἀλήθειαν,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(30) *Manifeste impudens muliercula in omnium auditu criminis infamiam evulgabat.* Lexicon anonymum bibl. Reg. : Θριαμλεύω, κατάδηλον ποιῶ. Goar.

τήν μηχανὴν ὅπως ἐρράφη, τὴν ἀπάτην ἣν ἠπατήθη διὰ τε τῆς δόσεως τοῦ χρυσίου καὶ τῶν πολλῶν ὑποσχέσεων, τὰ πράξαντα πρόσωπα καὶ τὴν ὅλην σκευωρίαν τοῦ δράματος. Προσετίθεν δ' ὅτι καὶ εἰ ἀπέλθοι τις εἰς τὴν ταύτην οἰκίαν, εὑρήσει τὸ χρυσίον ἐν βαλαντίῳ ἔν τινι κιβωτίῳ σίτου πεπληρωμένῳ, [P. 539] Εὐθὺς οὖν ἀποστέλλεταί τις τῶν δορυφόρων, καὶ τὸ χρυσίον ἤχθη, καὶ ἠλέγχθη τὸ δραματούργημα. Καὶ κἂν οἱ συκοφάνται ταῖς προσηκούσαις ποιναῖς παρεδόθησαν, εἰ μὴ ἀνεξικάκως ὁ πατριάρχης ἀφεθῆναι τούτοις τὸ ἔγκλημα ἐξητήσατο, τὸν οἰκεῖον δεσπότην μιμούμενος, τοῦτο μόνον εἰς ἔκτισιν λαβὼν καὶ τιμωρίαν, τὸ ἀνὰ πᾶν ἔτος κατὰ τὴν τῆς ὀρθοδοξίας πανήγυριν (31) αὐτὸς μὲν μετὰ λαμπάδων ἀπὸ τοῦ ἐν Βλαχέρναις τῆς παναχράντου ναοῦ πρὸς τὸν θεῖον τῆς Ἁγίας Σοφίας ἀφικνεῖσθαι ναόν, αὐτοὺς δὲ οἰκείοις ἐνηχεῖσθαι ὡσὶ τὸ ἀνάθεμα. Ὃ καὶ μέχρι τῆς αὐτῶν ἐταμιεύθη ζωῆς. Καὶ ἡ μὲν τῶν Εἰκονομάχων αἵρεσις τοιοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον τῆς καταλύσεως, ἡ δὲ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησία τὸν οἰκεῖον ἀπέλαβε κόσμον, τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἀναστήλωσιν.

A quidam aurum statim attulit, detectaque res tota est. Dedissentque dignas facinoris sui pœnas calumniatores, nisi patriarcha, qua erat patientia, unam hanc ultionem petiisset, ut quotannis solemni orthodoxorum conventu sibi liceret a sanctissimo templo Deiparæ Blachernensi ad Sanctæ Sophiæ templum prælucentibus facibus ire et in ipsorum aures detestinationem obnuntiare. Quod et per omnem eorum vitam factitatum est. Hoc modo Imaginiperdarum hæresis eversa, et Ecclesia orthodoxorum sua ornamenta, nimirum sacrarum imaginum restitutionem recepit.

Ταύτην τῆς ὀρθοδοξίας τὴν ἑορτὴν ἄγουσά ποτε ἡ μακαρῖτις βασίλισσα Θεοδώρα τὸ πλήρωμα εἱστία τῆς Ἐκκλησίας (32) εἰς τὸ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῶν Καριανοῦ (33) ἀνάκτορον. Ἠριθμοῦντο τοῖς ἐστιάτορσι καὶ Θεοφάνης καὶ ὁ τούτου ὁμαίμων Θεόδωρος οἱ γραπτοί. Τῆς εὐωχίας δὲ παρακμαζούσης καὶ τῶν τραγημάτων, πλακούντων δηλαδὴ καὶ πεμμάτων, παρατιθεμένων, συνεχῶς ἡ βασίλισσα εἰς τὰ τῶν Πατέρων ἐνατενίζουσα πρόσωπα καὶ τὰ ἐνεστιγμένα τοῖς προσώποις αὐτῶν καταμανθάνουσα γράμματα στεναγμοὺς ἠφίει καὶ δάκρυα. Εἷς δὲ τῶν Πατέρων καταφωράσας τοῦτο τὴν αἰτίαν ἤρετο τῆς εἰς αὐτοὺς συχνῆς ἀτενίσεως. Τῆς δὲ εἰπούσης, « Τὴν καρτερίαν ὑμῶν θαυμάζω, ὅπως ἐγκολαφθῆναι τοῖς προσώποις ὑμῶν τοσαῦτα ὑπεμείνατε γράμματα, ταλανίζω δὲ καὶ τὴν τοῦ ταῦτα δράσαντος εἰς ὑμᾶς ἀπήνειαν, » ὑπολαβὼν ὁ μακαρίτης Θεοφάνης, « Ὑπὲρ ταύτης, ὦ δέσποινα, τῆς γραφῆς, εἶπεν, ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ ἀδεκάστῳ βήματι δικασόμεθα σὺν τῷ ἀνδρί σου καὶ βασιλεῖ. » Ἐπλήγη σὺν τῷ λόγῳ τὴν καρδίαν ἡ δέσποινα, καὶ μετὰ δακρύων ἔφη πρὸς τὸν ἅγιον· « Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ὑπόσχεσις ὑμῶν καὶ αἱ δι' ἐγγρά-

B Qua de re festum agens diem Augusta Theodora, in palatio quod est in Cariani regione cœtum ecclesiasticum convivio excepit. Fuere in convivarum numero Theophanes quoque et ejus frater Theodorus, quos a notis faciei impressis Graptos vocant. Vergente jam ad finem convivio, **950** cum placentæ et bellaria apponerentur, Augusta crebro horum frontes intuens, et quæ iis inscripta erant legens, egemiscebat ac lacrimatur. Quod alter eorum Patrum sentiens causam tam crebri obtutus ab ea quæsivit. Cumque respondisset minari sese eorum patientiam quod tam multas sibi insculpi litteras sustinuissent, miserarique ejus in ipsos odium impotens a quo hæc essent passi, Theophanes: « Hujus, inquit, scripturæ causam adversus imperatorem maritum tuum Deo incorrupto judice diceptabimus. » Hoc dictum Theodoræ animum non mediocriter perculit, ploransque ad Theophanem ait: « Hæc ergo est vestra promissio et scripta obligatio, qui non tantum non ignoscitis, sed etiam in jus vocare vultis? » Eam patriarcha et pontificum cœtus ut consolaretur ac gravi dolore

C

D

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(31) Celebri clericorum et populi conventu agitur quotannis prima Quadragesimæ Dominica ὀρθοδοξίας solemnitas, restitutis imaginibus, sub Michaele Theophili filio et Theodora, a Methodio religiosissimo patriarcha primum instituta; in qua diris devoventur hæretici cuncti, maxime sacris imaginibus infensi, eorum nominibus subjuncto confestim anathemate pronuntiatis, justisque Deo optimo maximo pro hæresi quacunque profligata persolutis gratiis. Rem gestam paulo aliter ab auctore narrat anonymus bibl. Reg.: Ἐμήνυησε (Θεοδώρα) τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ Μεθοδίῳ τοῦ δηλοποιῆσαι καὶ ἐπισυνάξαι πάντα ἄνθρωπον ὀρθόδοξον, ἀπὸ τε μητροπολιτῶν ἀρχιεπισκόπων ἡγουμένων, κληρικῶν καὶ κοσμικῶν, ὡς ἂν παραγενωνται ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ μετὰ τιμίων σταυρῶν καὶ ἁγίων εἰκόνων τῇ πρώτῃ Κυριακῇ τῶν ἁγίων Νηστειῶν. Καὶ τούτων πάντων οὕτως γενομένων, καὶ ἀναριθμήτου πλήθους συναχθέντος ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, παραγίνεται δὲ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ μετὰ τῆς ἁγίας καὶ ὀρθοδόξου αὐτοῦ μητρος καὶ πάσης τῆς συγκλήτου, ἀνὰ κηρὸν βασιλικὸν εἷς ἕκαστος αὐτῶν βαστάζων. Καὶ ἑνωθέντες τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ καὶ ὁμοῦ μετὰ λιτῆς ἀπάραντες ἀπὸ τοῦ ἁγίου θυσιατηρίου, μετὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ τοῦ τιμίου σταυροῦ καὶ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, κατῆλθον λιτανεύοντες μέχρι τῶν βασιλικῶν πυλῶν τῶν λεγομένων Κτεναρίων. Καὶ τῇ καὶ ἐκτενοῦς εὐχῆς γενομένης, καὶ μετὰ κατανύξεως καὶ δακρύων πολλῶν καὶ στεναγμῶν τὸ, Κύριε, ἐλέησον εἰπόντων, ὑπέστρεψαν ἐν τῷ ἁγίῳ ναῷ μετὰ χαρᾶς πολλῆς καὶ λαμπρότητος, τὴν θείαν καὶ μυστικὴν λειτουργίαν ἐκτελέσοντες. Καὶ οὕτως ἀνεστηλώθησαν αἱ ἅγιαι καὶ σεπταὶ εἰκόνες ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ ναῷ τοῦ τιμᾶσθαι καὶ σέβεσθαι καὶ προσκυνεῖσθαι ὑπὸ πάντων τῶν πιστῶν. Οἱ οὖν εὐσεβοῦς κρατοῦντες μετὰ τοῦ σεβασμίου καὶ ἁγιωτάτου πατριάρχου. Μεθοδίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μητροπολιτῶν καὶ ὁσίων ἀσκητῶν τὸ τηνικαῦτα ἐθέσπισαν τοῦ ἑορτάζειν τὴν ἁγίαν καὶ συβασμίαν ἑορτὴν ταύτην ἐτησίως λαμπρῶς ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῇ πρώτῃ Κυριακῇ τῶν ἁγίων Νηστειῶν, ἥτις καὶ μέχρι τῆς δεῦρο ἑορτάζεται. GOAR.

(32) *Omnes pontificum, clericorum et monachorum ordines.* GOAR.

(33) Ubi filiæ Theodoræ habitabant et palatium exstruerat Mauricius. GOAR.

levaret, surgens statim dixit: « Nostra quidem promissa et pacta firma et immota manent, hujus vero contemptui valedicere expedit. » Atque sic dolor Augustæ mitigatus est, sub hoc tempus hæresis quædam Zilicum nomine exorta simul cum principe suo Zilice, qui a secretis dignitate erat, exstincta et dissipata est, ipso et sectatoribus ad veram religionem conversis sacroque unguento delibutis et perfectis. Is fuit rerum urbanarum status.

A φων ὁμολογίαι, ὡς μὴ μόνον οὐ συγκεχωρηκέναι, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀγῶνας καλεῖν; » Ἀνακαλούμενος δὲ ταύτην ὁ πατριάρχης καὶ ὁ λοιπὸς τῶν ἀρχιερέων ἐσμὸς, καὶ τὸ πολὺ τῆς λύπης ἐπικουφίζοντες, ἀναστάντες εὐθὺς ἔφησαν. « Αἱ μὲν ἡμέτεραι, ὦ βασιλὶς, ὁμολογίαι τε καὶ συνθῆκαι ἀδιάπτωτοι καὶ ἀμετακίνητοι, τούτου δὲ τὴν ὀλιγωρίαν (34) ἐᾷν χαίρειν καλόν » Οὕτω μὲν κατεπραΰνθη τῆς δεσποίνης τὸ ἄλγος· ἀνεφύη δέ τις τηνικαῦτα αἵρεσις ἡ τῶν Ζιλίκιων λεγομένη, ἥτις ἅμα τῷ ἀρχηγῷ Ζίλικι τοὔνομα, ἐν τοῖς ἀσκηταῖς τελοῦντι, ἀπέσβη καὶ διεδρύηκεν, αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἑπομένων αὐτῷ μετενεχθέντων εἰς θεοσέβειαν καὶ τῷ θείῳ μύρῳ χρισθέντων τε καὶ τελειωθέντων. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν μόλιν ἐφέρετο τῇδε.

951 Bogoris porro Bulgarorum dux, mulierem eum tenero puero imperium Romanum tenere audiens, ferocia sumpta, nuntiis ad Theodoram missis minatus est se rupto fœdere bellum illaturum. Theodora animo nequaquam muliebri aut abjecto respondit se bellum defensuram Deique nutu victoria potituram; quanquam eam, vel si ipsa, quod futurum non sit, succubuerit, suam futuram, non viro sed muliere a Bogoride victa. Hoc responso perturbatus barbarus quietem prætulit bello et antiqua fœdera renovavit. Rursum deinde utrinque missi legati. Theodora Theodosium cui cognomen Cupharas repetente, virum præclarum ac rei publicæ utilem, qui tum in Bulgaria captivus degebat, Bogoride sororem suam, quæ quadam excusione jampridem capta in aula imperatoris asservabatur. Hæc ibi Christianæ religionis doctrina et litteris imbuta, postquam domum est remissa, nunquam cessavit fratri Christianam fidem prædicare et semina pietatis in animo ejus jacere initiati jam ante etiam a Cuphara. Sed Bogoris facta permutatione, redditoque Augustæ Cuphara et recepta sorore, tametsi rebus sacris institutus atque initiatus esset, tamen falsam suam religionem non deseruit. Verum postquam pestis vehemens Bulgariam infestavit, neque ullum **952** mali remedium fuit efficax, ibi tum Bogoris Deum Christianorum, cujus religioni a Cuphara et sorore esset initiatus, in auxilium vocavit, utque idem fecerent toti genti mandavit. Liberatique lue, veram fidem amplexi lavacroque regenerationis positi sunt. Principi nomen Michaeli de nomine imperatoris inditum a patriarcha, qui eo ad baptizandum eum missus fuit.

Βόγορις δὲ ὁ Βουλγάρων ἀρχηγὸς, γυναῖκα ἄρχειν Ῥωμαίων ἀκηκοὼς μετὰ παιδὸς ἁπαλοῦ, εἰς θράσος ἦρτο· ὅθεν καί τινας ἀγγέλους ἀπέστειλε πρὸς τὴν βασιλίδα, ἀπειλῶν λύειν τὰς συνθήκας καὶ εἰσβολὴν ποιεῖσθαι κατὰ Ῥωμαίων. [P. 540] Ἡ δὲ βασιλὶς μηδὲν ἀγεννὲς μηδὲ γυναικεῖον ἐννοήσασα, « Καὶ ἐμὲ εὑρήσεις, μηνύει, ἀντιστρατεύουσαν, Θεοῦ δὲ νεύσει καὶ κατιχύουσαν. Εἰ δ', ὅπερ οὐκ ἔνι, ὑπερέξεις αὐτὸς, καὶ οὕτως ἡ νίκη ἐμὴ· γυναῖκα γὰρ ἔσῃ, ἀλλ' οὐκ ἄνδρα νενικηκώς. » Οἷς ὁ βάρβαρος διαταραχθεὶς ἡσυχίαν ἠσπάσατο καὶ τὰς προηγησαμένας ἀνενέου σπονδάς. Διεπρεσβεύσαντο δὲ ἀλλήλοις πάλιν ἥ τε βασιλὶς καὶ ὁ ἄρχων. ἡ μὲν περί τινος Θεοδοσίου τοῦ ἐπίκλην Κουφαρᾶ, ἀξιολόγου ἀνδρὸς καὶ χρησίμου τῷ πολιτεύματι, αἰχμαλώτου ὄντος ἐν Βουλγαρίᾳ, ὁ δὲ περὶ τῆς οἰκείας ἀδελφῆς, κατὰ τινα προνομὴν ληφθείσης καὶ τοῖς βασιλείοις διατριβούσης. Λύτη γὰρ πρὸ πολλοῦ ἀχθεῖσα αἰχμάλωτος, τὰ Χριστιανῶν τε μυηθεῖσα καὶ γραμμάτων μετασχοῦσα κατὰ τὸν τῆς αἰχμαλωσίας καιρὸν, ἄρτι τε τῆς αἰχμαλωσίας ἀπολυθεῖσα, οὐ διέλιπε πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὰ Χριστιανῶν ἐκθειάζουσα καὶ τῇ αὐτοῦ καρδίᾳ πίστεως καταβάλλουσα σπέρματα, προμυηθέντος ἤδη παρὰ τοῦ Κουφαρᾶ τὰ θεῖα μυστήρια. Τοῦ ἀλλαγίου δὲ γενομένου καὶ τῆς γυναικὸς ἀποδοθείσης τῷ ἀδελφῷ, ἀντιδοθέντος δὲ τῇ δεσποίνῃ τοῦ Κουφαρᾶ, εἰ καὶ προενήχητο ὁ ἄρχων καὶ προετελέσθη τὰ θεῖα, ἀλλ' ἔτι τὴν αὐτὴν ἐφύλαττε ἀπιστίαν, τῆς οἰκείας θρησκείας ἐξηρτημένος. Λιμοῦ δὲ σφοδροῦ τὴν χώραν τῶν Βουλγάρων κατασχηκότος, καὶ πάσης βοηθείας ἀργούσης, τὸν τῶν Χριστιανῶν ὁ ἄρχων εἰς βοήθειαν ἐπεκαλεῖτο θεὸν τὸν ὑπὸ τοῦ Κουφαρᾶ καὶ τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς αὐτῷ μυσταγωγηθέντα. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ τὸ ἔθνος ποιεῖν παρεσκεύασεν ἅπαν. Καὶ τυχόντες ἀπαλλογῆς, οὕτω δὴ πρὸς θεοσέβειαν μετατίθενται καὶ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας καταξιοῦνται, Μιχαὴλ κατονομασθέντος τοῦ ἄρχοντος κατὰ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων παρὰ τοῦ πρὸς αὐτὸν ἀποσταλέντος ἀρχιερέως καὶ τοῦ θείου μεταδεδωκότος λουτροῦ.

B

C

D

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(34) Locus obscurissimus. Ego sic intelligo: Stipulatos fuisse pontifices et scriptis confirmasse, et salutem imperatori Theophilo impetraturos et veniam peccatorum suis ad Deum precibus; quod et fecisse eos Zonoras scribit. Eorum ergo promissorum ipsos admonet Augusta. Et respondent se iis staturos, et si Theophanes parum hoc curans minetur se suas injurias Deo judice prosecuturum. Zilicum hæresis videtur christma contempsisse, quantum ex hac narratiuncula datur colligere; et usus sum voce perficere, quod in Græco est τελειοῦσθαι, et sacramentis ii ascribunt. XYL. — De Zilicibus his et quibuscunque aliis hæreticis chrismate reconciliandis Euchologium notis illustratum theologice tractat. GOAR.

Συνέβη δὲ καὶ ἕτερόν τι τὸ ὁδηγῆσαν καὶ βεβαιῶσαν τὸν ἄρχοντα πρὸς εὐσέβειαν. Ἀπήστως οὗτος ἔχων πρὸς τὰ κυνηγέσια, καὶ βουλόμενος τούτοις ἐντρυφᾶν μὴ μόνον ὅτε πρὸς θήραν ἐξίοι, ἀλλὰ καὶ ὅτε σχολάζοι, διὰ ζωγραφίας ἐντυφᾶν τοῖς τοιούτοις, οἶκον δημιουργήσας νέον Μεθόδιόν τινα μοναχὸν Ῥωμαῖον τὸ γένος, ζωγράφον τὴν τέχνην, ἐκέλευσεν ἱστορίας πληρῶσαι τὸ οἴκημα. Ὥσπερ δὲ ὑπό τινος ἐπιπνοίας θείας ὁδηγούμενος οὐκ ἐπέσκηψε ῥητῶς ὁποῖα δὴ καὶ τίνα τῶν ζώων ἐξιστορήσοι, ἀλλ' ἐκέλευε γράφειν ἅττα καὶ βούλοιτο, φοβερὰ μέντοι εἶναι τὰ γραφόμενα καὶ πρὸς ἔκπληξιν καὶ δέος τῶν θεωμένων. Ὁ δὲ, μηδὲν ἕτερον εἰδὼς φρικωδέστερον τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ταύτην ἐκεῖ καθυπέγραψεν. Ἰδὼν δὲ ὁ ἄρχων ἔνθεν μὲν τῶν δικαίων τὸν χορὸν στεφανούμενον, ἐκεῖθεν δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν κολαζόμενον, καὶ παρὰ τοῦ ζωγράφου συνεὶς τὸν νοῦν τῆς ζωγραφίας· εὐθύς τε τὴν οἰκείαν ἐξόμνυται θρησκείαν, καὶ κατηχηθεὶς, ὡς εἴπομεν, [P. 541] παρὰ τοῦ θείου ἐπισκόπου τὰ θεῖα μυστήρια ἀωρὶ τῶν νυκτῶν τοῦ θείου μεταλαμβάνει βαπτίσματος. Οἱ δὲ τοῦ ἔθνους ἄρχοντες καὶ τὸ κοινὸν τὴν τῆς θρησκείας ἐγνωκότες μεταβολὴν κατεξανίστανται τοῦ ἄρχοντος καὶ ἀνελεῖν ἐσπούδαζον. Τούτους δ' ἐκεῖνος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὀλίγων ὄντων τρεψάμενος, τοῦ σταυρικοῦ τύπου προηγουμένου, τῷ παραδόξῳ καταπλαγέντας Χριστιανίσαι πεποίηκε. Μεταβληθέντος δὲ παντὸς τοῦ ἔθνους πρὸς θεοσέβειαν, γραφεὶ πρὸς τὴν δέσποιναν ἐξαιτῶν δοθῆναί οἱ γῆν, στενοχωρουμένων τῶν ὑπ' αὐτὸν, ὑπισχνούμενος, ἐνοποιῆσαι τὰ ἔθνη καὶ εἰρήνην ἐργάσασθαι ἀΐδιόν τε καὶ ἀμετάβλητον. Ἡ δὲ βασιλὶς ἱλαρῶς λίαν τὴν ἱκετείαν προσήκατο, καὶ δέδωκεν ἔρημον οὖσαν τηνικαῦτα τὴν ἀπὸ τῆς καλουμένης Σιδηρᾶς, ὅριον τότε τυγχάνουσαν Ῥωμαίων τε καὶ Βουλγάρων, ἄχρι τῆς Δεβελτοῦ, ἣν οἱ Βούλγαροι Ζαγορὰν (35) κατωνόμασαν. Τοῦτον οὖν τὸν τρόπον ἡ πᾶσα Βουλγαρία μετερρυθμίσθη πρὸς θεοσέβειαν, καὶ ἡ Δύσις εἰρήνης καθαρωτάτης ἀπέλαυσε. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἑσπέραν αἰθρία εἶχε, καὶ σταθηρὰ εὐσέβεια ἐπολιτεύετο.

A Aliud quoque evenit, quod eum ad pietatem duxit in eaque confirmavit. Supra modum venationibus delectabatur, quibus cupiens non tantum cum venatum exiret perfrui, sed etiam in otio, novam domum ædificavit, et monachum Methodium Roma oriundum pingendique artificem, historiis eam totam exornare jussit. Divinoque instinctu factum est ut non diceret nominatim quæ animalia depingi vellet, sed pingere suo arbitratu, modo terribilis esset pictura, juberet. Monachus secundum Christi adventum depinxit, quod nihil eo terribilius sciret. Princeps ab hac parte videns justorum cœtum expressum, ab altera impiorum supplicia perpetientium, edoctusque a pictore quid sibi ista vellent, illico **953** suam ejuravit B superstitionem; institutusque, ut diximus, a sancto episcopo divinis arcanis, intempesta nocte baptizatus est. Contra eum proceres Bulgarorum ac populus insurrexerunt, et interficere conati sunt. Quos ille parva suorum manu, crucis signo prælato, fudit, reque inopinata territos ad fidem Christi perduxit. Tota gente Bulgarica Christianam religionem amplexa, per litteras Augustam orat ut suis locorum angustia pressis aliquid terræ largiatur, populos se uniturum pacemque æternam facturum promittens. Quam petitionem hilariter admodum Theodora accepit, deditque Bulgaris quidquid soli a Ferrea (loci nomen est, limes eo tempore ditionum Romanæ ac Bulgaricæ) usque ad Debeltum est, quod tum erat desertum. Eam terram Bulgari Zagoram denominaverunt. Hoc modo C universa Bulgaria pietati se dedit, et in Occidente tranquillissima pax fuit veraque religio viguit.

Ἀγαλλομένη δὲ ἡ βασιλὶς ἐπὶ τῷ γεγονότι καὶ τερπομένη, καὶ οἷον ἐπαυξῆσαι τὸ καλὸν σπουδάζουσα, τοὺς κατὰ τὴν Ἀνατολὴν Μανιχαίους, οὓς δὴ καὶ Παυλικιάνους ἀπὸ τῶν αἱρεσιαρχῶν ἡ κοινολεξία οἶδε καλεῖν, μεταγαγεῖν ἐσπούδασε πρὸς θεοσέβειαν, ἢ, εἰ μὴ τοῦτο, ἐξᾶραι τελέως καὶ ἀπ' ἀνθρώπων ποιῆσαι. Ὁ δὴ καὶ πολλῶν συμφορῶν τὴν οἰκουμένην ἐνέπλησεν. Οἱ γὰρ ἐπὶ τῷ πρᾶξαι τὸ πρόσταγμα D ἐκπεμφθέντες (ὁ τοῦ Ἀργυροῦ δὲ ἦν Λέων καὶ ὁ τοῦ Δούκα Ἀνδρόνικος, καὶ ὁ Σούδαλις) μὴ μετρίως ἀλλ' ἀγρίως τῷ ἐπιτάγματι χρώμενοι τοὺς μὲν ξύλοις ἀνήρτων, τοὺς δὲ ξίφει παρεδίδοσαν, ἄλλους δὲ ἄλλαις κακῶν ἰδέαις παρέπεμπον, καὶ ποικίλοις καὶ παντοδαποῖς κολάσεων τρόποις ὡς δέκα μυριάδας ἀνδρῶν ἀπώλεσαν καὶ τὰς ὑπάρξεις αὐτῶν ἐδήμοσίευσαν, ὡς ἐντεῦθεν τὸ λοιπὸν ἐπαναγκασθὲν πλῆθος πρὸς ἀποστασίαν ἀπιδεῖν. Ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς ἀποστασίας γέγονε τοῦτον τὸν τρόπον. Ἑστρατήγει τῶν Ἀνατολικῶν

Quo successu gaudens seque oblectans Theodora, tantumque bonum veluti augere cupiens, Manichæos, qui per Orientem sunt et vulgo Pauliciani a principibus hæresis usurpantur, aut ad pietatem traducere, aut si hanc amplecti detrectarent, exstirpare et ex hominum numero tollere instituit. Quæ res magnis orbem terrarum calamitatibus **954** implevit. Nam qui ad eam rem agendam missi fuerunt, Leo Argyri et Andronicus Ducæ filius ac Sudalis, non moderate sed crudeliter negotium aggressi, Manichæorum alios in cruces agebant, alios gladiis cædebant, alios aliis, quorum innumera adhibebant genera, suppliciis tollebant e medio. Centum hominum millia ea ratione interfecerunt, publicatis eorum bonis. Itaque reliqua multitudo necessitate ita urgente ad defectionem spectavit. Ejus tale fuit initium. Theodoto Melisseno Orientalium præfecto inservichat Carbeas quidam, protomandatoris

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(35) Mysiam inferiorem ad Hæmum montem, cujus tractus ab incolis etiam Zagoria vocatur. Idem habet Zonaras. GOAR.

officium gerens, Manichæus secta. Is cum inaudivisset patrem suum in palum actum idque facinus iniquissime ferret, profugus cum 5 millibus ejusdem secum religionis ad Amerem venit Melitenæ ameram, atque ab hoc ad amermumnem. Ab hoc honorifice acceptus, dataque et accepta fide, paulo post Romanorum ditionem invadit, et urbes condit, quarum nomina Argaunum et Amara ; cumque eæ hominum multitudine auctæ essent, sensim eo confluentibus Manichæis qui se ob metum occultaverant, duabus urbibus erumpentes, et se cum nomine. His ex urbibus erumpentes, et se cum amera Melitenæ Amere et Alimo Tarsi præfecto conjungentes, nullam Romanorum ditionem incursionibus ac **955** populationibus vexandi intermissionem fecerunt. Sed Alimus in quamdam Armeniorum regionem profectus cum suo exercitu ibi periit. Et Amer civili bello implicatus, rebellante ei collega, qui Scleri, id est Duri, appellabatur, tantum cum suis habuit aliquandiu negotii, ut externo bello vacare nequiret. Postquam autem adversario superato otium nactus fuit, quietis alioquin homo impatiens cum Carbea se conjunxit, omnesque copias in Romanos duxit. Contra hunc expeditionem fecit Petronas Augustæ frater, domestici scholarum munus gerens, quod ad fratrem ejus natu majorem Bardam pertinebat, sed a Petrona administrabatur, cum Bardas imperatoris tutelæ intentus ei præesse nequiret. Is ergo Petronas Thracensium ductor bellum contra Amerem dt Carbeam gessit. Quomodo manus cum hoste contulerit, quidque egerit, suo loco dicemus.

A Θεόδοτος ὁ Μελισσηνός, ὑπηρέτει δὲ τούτῳ τὴν τοῦ πρωτομανθάτορος (36) πληρῶν ἀρχὴν ἀνήρ τις τὴν κλῆσιν Καρβέας, τῇ πίστει τῶν Μανιχαίων κατάσχετος. Οὗτος τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ἀνεσκολοπίσθαι μαθὼν, καὶ πέρα δεινοῦ τὸ πραχθὲν ἡγησάμενος, φυγὰς μετὰ καὶ ἑτέρων ὁμοπίστων πεντακισχιλίων πρὸς Ἄμερα (37) παραγίνεται τὸν τῆς Μελιτηνῆς ἀμηρᾶν, κἀκεῖθεν πρὸς τὸν ἀμερμουμνῆν. Παρ' ἐκείνου δὲ μετὰ πολλῆς ἀποδεχθέντες τιμῆς, καὶ λόγους ἀσφαλείας καὶ δόντες καὶ λαβόντες, ἐξέρχονται μετ' οὐ πολὺ κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων γῆς, πόλεις τε ἤρξαντο κτίζειν τὴν Ἀργαοῦν λεγομένην καὶ τὴν Ἀμαραν. Καὶ ἐπεὶ πρὸς πολυανδρίαν ἐπεδίδοσαν ἀεὶ συῤῥεόντων τῶν διὰ τὸν φόβον ἀποκεκρυμμένων Μανιχαίων, προσέθεσαν ταῖς δυσὶ ταύταις

B πόλεσι καὶ τρίτην, ἣν Τεφρικὴν κατωνόμασαν. [P. 542] Ἐξ ὧν ὁρμώμενοι καὶ τῷ τῆς Μελιτηνῆς ἀμηρᾷ συμμιγνύμενοι Ἄμερι καὶ Ἀλείμ τῷ τῆς Ταρσοῦ, οὐκ ἔληγον ἀφειδῶς τὴν Ῥωμαίων κατατρέχοντες καὶ λυμαινόμενοι γῆν. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἀλείμ ἔν τινι τῶν Ἀρμενίων χώρᾳ μετὰ τοῦ οἰκείου στρατοῦ ἀπελθὼν τὸν βίον κατέλυσε σὺν παντὶ τῷ αὐτῷ ἑπομένῳ στρατεύματι. Καὶ ὁ Ἄμερ δὲ πρὸς ἐμφύλιον ἐμπεσὼν στάσιν τοῦ συνάρχοντος αὐτῷ ἐπαναστάντος (ὁ τοῦ Σκληροῦ οὗτος ἔλέγετο) πρὸς τοὺς οἰκείους εἶχε τὸν νοῦν καὶ ἑτέροις πολεμεῖν οὐκ ηὐκαίρει, μέχρις ἂν τὸν ἀντίπαλον καταγωνισάμενος ἀδείας ἔτυχέ. Τότε γὰρ ἐκεχειρίαν λαβὼν, καὶ ἄλλως οὐκ εἰδὼς ἠρεμεῖν, τῷ Καρβέᾳ τε ἥνωτο καὶ κατὰ Ῥωμαίων ἔξεισι παμπληθεί. Ἀντιστρατεύει δὲ κατ' αὐτῶν ὁ τῆς βασιλίδος ἀδελφὸς Πετρωνᾶς, τὴν τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν ἀρχὴν διοικῶν, λόγῳ μὲν τῷ πρεσβυτέρῳ αὐτοῦ ἀδελφῷ προσήουσαν Βάρδᾳ, ἔργῳ δὲ παρ' αὐτοῦ διοικουμένην τῷ μὴ ἐκεῖνον σχολάζειν, ἀλλὰ περὶ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ βασιλεως προσέχειν τὸν νοῦν. Οὗτος τοίνυν ὁ Πετρωνᾶς στρατηγὸς τυγχάνων τῶν Θρᾳκησίων (38) ἀντιπαρατάττεται κατὰ τε Ἄμερ καὶ τοῦ Καρβέα. Ὅπως δὲ συνεπλάκη καὶ οἷα ἔδρασε, κατὰ τὸν οἰκεῖον τόπον ἡ ἱστορία δηλώσει.

Interea Michaelum jam ex ephebis egressum et ad virilem ætatem accedentem cupiditas incessit rerum sua ipsius industria gerendarum, maxime ad hoc instigante Barda avunculo ipsius et curatore. Is enim imperandi amore flagrans in eam solum rem omne studium collocabat. **956** Res paulo altius repetenda est, ut lectori planior fiat. Intervenerat aliquid discordiæ Manuelo cum logotheta Theoctisto, qui et ipsi imperatoris erant tutores inque aula degebant. Ex ea Manuelus cum majestatis crimen incurrisset, invidiam metuens statuit extra palatium vitam agere et continentibus congressibus . atque administrationibus rerum se abstinere. Domum itaque suam se confert, quæ erat ad Asparis cisternam : quam postea in religiosæ domus formam redegit, pulveremque ibi deposuit. Inde quoties res postularet, ad tractanda

C Ὁ βασιλεὺς δὲ Μιχαὴλ ἤδη τὴν παιδικὴν παραμείψας καὶ τῆς ἀνδρικῆς ἁπτόμενος ἡλικίας ἐμείρετο τῶν πραγμάτων δι' ἑαυτοῦ ἀντέχεσθαι, παραθῃγόμενος εἰς τοῦτα παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ θείου Βάρδα τοῦ τῆς βασιλίδος ἀδελφοῦ· οὗτος γὰρ ἔρωτα περικαὴς τῆς βασιλείας ἐσχηκὼς οὐδὲν ἄλλο ἐπραγματεύετο ἀλλ' ἢ τὰ πρὸς τὸ σπουδαζόμενον συμβαλλόμενα. Αλλ' ἵνα σαφέστερον τὸν λόγον τοῖς ἐντυγχάνουσι θήσωμεν, πορῤῥωτέρω τοῦτον ἀγάγωμεν. Ἐγένετο δὴ τῷ Μανουὴλ πρὸς τὸν λογοθέτην Θεόκτιστον, καὶ αὐτοῖς ἐπιτρόποις οὖσι τοῦ βασιλέως καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα διαιτωμένοις, διαφορά τις, ἢ καθοσιώσεως ἐγκλήματι ὕπέβαλε τὸν Μανουήλ· ὅπερ οὗτος εὐλαβούμενος, δεδιὼς δὲ καὶ τὸν φθόνον, ᾠήθη ἔξω δεῖν τοῦ παλατίου γενέσθαι καὶ τῶν συνεχῶν ἀποστῆναι

D ὁμιλιῶν τε καὶ διοικήσεων. Κάτεισι γοῦν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἱδρυμένον κατὰ τὴν κινστέρναν τὴν Ἄσπαρος

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(36) Magistrianorum et præconum præfecti, de quo supra. Goar.

(37) Ἄμερ proprium nomen ἀμηρᾶς Saracenicæ dignitatis, id est ducis : ἀμερμουμνῆς est sacrorum principis non proprium sed appellativum. Goar

(38) Inferior scholarum domestico dux, qui partem tantum exercitus regeret, id est Thracicum thema. Goar.

ὅν καὶ εἰς σεμνεῖον ὕστερον μετεσκεύασε καὶ τὸν χοῦν ἐκεῖσε κατέθετο (39). Ἐκεῖθεν ἑκάστοτε ἀφικνούμενος κοινωνὸς ἐγίνετο τῶν διοικήσεων. Ἀποσεισάμενος δὲ ὁ Βάρδας τὸν Μανουὴλ οὐ δι' αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τοῦ Θεοκτίστου, ἔσπευδε καιροῦ δραξάμενος ἀνύσαι τὸ σπουδαζόμενον. Ἐμπόδιον δ' ἔχειν τὸν Θεόκτιστον εἰκότως οἰόμενος, ἔσπευδε καὶ αὐτὸν ποιήσασθαι ἐκποδών, τὸ πλέον δ' ὅτι ὠνείδιζεν αὐτὸν διὰ τὴν πρὸς τὴν οἰκείαν νύμφην λαθραίαν ὁμιλίαν. Ὁ δὲ τρόπος τῆς ἐγχειρήσεως εἴληφε τοιαύτην ἀρχήν. Ὑπῆρχε τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ παιδαγωγὸς ἀνάγωγός τε καὶ πονηρός· τοῦτον τῶν βασιλικῶς ἀξιωμάτων ἄνωτέρω ἀναγαγεῖν ἠξίου ὁ βασιλεύς, [P. 543] καὶ εἰς μείζονα στῆσαι τιμὴν τήν τε μητέρα παρεκάλει καὶ τὸν Θεόκτιστον. Οὐκ ἔπειθε δὲ τὸν Θεόκτιστον, « Ἐπαξίως, λέγοντα, ἀλλ' οὐκ ἀναξίως τὰ τῆς βασιλείας χρὴ διοικεῖσθαι. » Τοῦτον οὖν τὸν παιδαγωγὸν ὄργανον ὁ Βάρδας λαβὼν πονηρὸν οὐκ ἐπαύετο ζιζάνιά τινα κατὰ τοῦ Θεοκτίστου τῇ τοῦ βασιλέως ἐνσπείρειν ψυχῇ, νῦν μὲν λέγων, ὡς Οὐ καλῶς οἰκονομεῖται τὰ κοινά, νῦν δὲ, ὡς Βούλεται τὴν μητέρα σου ἀνδρὶ συναρμόσαι ἢ μίαν τῶν σῶν ἀδελφῶν, καὶ τοὺς σοὺς ἐξορύξαι ὀφθαλμούς, καὶ τῆς βασιλείας ἐξεῶσαι. Ταῦτα δὲ πυκνῶσ ἐνηχῶν προσετίθει ὡς συνετωτάτης δεῖ καὶ ταχίστης βουλῆς. Ὡς δὲ πολλάκις περὶ τοῦ αὐτοῦ συνήρχοντο πράγματος καὶ σκέψεις προὐτίθεσαν, ἔγνωσαν, τελευταῖον τὸν Θεόκτιστον ποιήσασθαι ἐκποδών. Ἐδέδοκτο ταῦτα, καὶ πέρας ἐτυπώθη τοιοῦτον δοθῆναι τοῖς βουλευθεῖσιν, ἐν τῷ μέλλειν πρὸς τὸν Λαυσιακὸν ἐξέρχεσθαι τὸν Θεόκτιστον μετὰ τὴν τῶν ἀναφορῶν διοίκησιν (40) ἐπακολουθῆσαι μικρὸν τὸν βασιλέα, καὶ τοῦτο μόνον ἀνακραγεῖν· « Ἄρατε αὐτόν· » Ὡς οὖν ὁ Θεόκτιστος προέκυπτεν ἐξιὼν τό τε δοθὲν σύνθημα ἔγνω, φυγῇ τὴν σωτηρίαν κραγματεύσασθαι ᾥήθη. Ἡ φυγὴ δὲ γέγονεν αὐτῷ πρὸς τὸν ἱππόδρομον κατὰ τὰ ἀσχρητεία (41)· ἐκεῖσε γὰρ τότε σοῖς ἀσηκρήταις ἦν καταγώγιον. Ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν ὁ εἷς συλληφθεὶς μένειν κατηναγκάζετο, σπασαμένου τοῦ Βάρδα ξίφος καὶ παίσειν ἐπαπειλοῦντος τὸν κωλύσειν ἢ βοηθήσειν ἐπιχειρήσοντα. Ἤγετο μὲν οὖν πρὸς τὰ Σκῦλα, φρουρᾷ τέως παραδοθησόμενος, μέχρις ἂν τὰ κατ' αὐτὸν ἀποφήνωνται. Τέλος μὴ συμφέρον εἶναι κρίναντες αὐτοῖς τὸ ζῆν αὐτὸν δέει τῆς Αὐγούστης, ἐκπέμπουσί τινα τῶν τῆς ἑταιρείας (42) γυμνὸν ἐπισεῖσαι τὸ ξίφος αὐτῷ. Οὗτος ξιφήρη τὸν ἄνθρω-

negotia ibat. At Bardas, qui Manuelum opera Theoctisti sic summovisset, nactus occasionem, propositum suum perficere nititur. Cum sibi impedimento esse Theoctistum putaret, hunc quoque amoliri intendit, maxime quod cum nuru propria incestam consuetudinem is sibi objiciebat. Hominem adoriendi hanc arripuit causam. Pædagogus erat imperatori malus et intractabilis. Eum cum vellet imperator summis in aula honoribus atque dignitatibus ornare, mater et Theoctistus monebant imperii munera pro meritis et non in indignos esse conferenda. Ergo hunc pædagogum suæ nequitiæ instrumentum nactus Bardas, non destitit in animum imperatoris pravas de Theoctisto inserere opiniones, modo significans rem **957** publicam non recte administrari, modo hunc velle matrem aut unam sororum imperatoris nuptum dare et imperatorem oculis imperioque spoliare. Atque his vocibus aures imperatoris crebro personans, addebat opus esse celerrimo callidissimoque consilio. Cum sæpenumero de hac re conventum deliberatumque esset, tandem statutum est tollendum esse e medio Theoctistum ; itaque compositum negotium, ut cum ad Lausiacum exiturus esset Theoctistus acta referendi gratia, pone imperator sequens hoc tantum vociferaretur, « Tollite hunc. » Theoctistus exiens et aliquantulum progressus, ut cognovit signum datum, fuga salutem parare conatus versus Circum ad curiam (ibi enim tunc secretariis erat domus) cursu contundit. Sed unus a multis comprehensus manere coactus est, Barda stricto gladio icturum se minante, si quis obstare aut defendere hominem tentaret. Ad Scyla ergo ductus est, in custodia tantisper asservandus dum de ipso ferretur sententia. Tandem cum non videretur ex usu ut diutius viveret, ne quid Augusta moliretur, quemdam ex sodalitate mittunt qui gladio hominem obtruncet. Theoctistus **958** stricto ense hunc in se ire cernens evitandi ictus causa scamnum quoddam subiit : sed periit ventre ita vulnerato ut intestina effunderentur. Hujus interitu cognito Manuelus statim in aulam venit ; ferturque ad Bardam quasi divino furore concitus dixisse :

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(39) Credo ita intelligendam, voluisse Manuelum ibi sepeliri. Xyl.

(40) Quæ in senatu aut alias acta essent, Theoctistus Theodoræ erat indicaturus. Sic et Zonaras, quanquam ἀναφορά fortassis aliquid aliud potest significare, reditus nimirum publicos ; quorum diligentem gessisse curam, et rei publicæ utilem, Theodoram, ex eodem liquet. Sed prius præfero, quia de Bardæ interitu cum agitur postea, eadem vox sic usurpata est. Xyl. — *Acta referendi gratia* vertit Xylander. Quænam acta ? non explicat. Deinde profecturo quidem ad palatium Lausiacum Theoctisto logothetæ mors erat parata : verum μετὰ τὴν διοίκησιν *post administratum jam munus*, non quasi in futurum *acta* in Lausiaco *relaturus* adhuc foret. Satius dixero Theoctistum hunc ut logothetam ærarium administrasse, atque ideo coram imperatore vel ejus consilio περὶ τῆς τῶν ἀναφορῶν διοικήσεως *de regiis reditibus et vectigalibus* illisque recte administrandis disserere debuisse ; quo peracto, μετὰ τὴν διοίκησιν τῶν, ἀναφορῶν, *administrato munere*, in Lausiacum profecturus erat ; quo in itinere mors parabatur. Ἀναφορῶν autem hic lego ἀπὸ τοῦ ἂν αφορά. Alia enim dictio ἀνάφορον, ejusque plurale ἀναφόρων nullum sensum potest componere. Vide auctorem, p. 535. Goar.

(41) Ubi secretarii conveniebant. Xyl.

(42) Forte ex suis, qui in necem Theoctisti conspirasset. Alioquin ἑταιρεῖαι sunt sodalitates, id est certus militum seu stipatorum aulicorum cœtus, quarum mentio non infrequens. Xyl. — Xylander, *ex sodalitate ;* ego ex *conifæderatis* imp. militantibus. Goar.

πον ἐπιόντα ἰδὼν ὀπέδου σκάμνον τινὰ τῆς πληγὴν βουλόμενος ἐκφυγεῖν· ἀλλὰ καιρίαν κατὰ γαστέρα πληγεὶς τῶν ἐγκάτων ἐκχυθέντων αὐτῷ παρεδόθη θανάτῳ. Καὶ ὁ μὲν Θεόκτιστος ἀνῃρέθη τοῦτον τὸν τρόπον, τὴν δὲ ἀναίρεσιν αὐτοῦ πυθόμενος ὁ Μανουὴλ εὐθὺς ἦκε πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ ὥσπερ ἐνθουσιάσας εἰπεῖν λέγεται πρὸς τὸν Βάρδαν·

Semel ense districto in Theoctisti necem,
Quotidianis accingere porro cœdibus.

A Ξίφος γυμνώσας εἰς Θεοκτίστου φόνον,
Ὅπλιζε σαυτὸν εἰς σφαγὰς καθ' ἡμέραν.

A morte Thesctisti Bardas caniclei dignitatem in se transtulit. Theodora antem, facinore cognito, passis criminibus per regiam discurrit eamque implevit, filium et fratrem conviciis dirisque agens similemque eis interitum imprecans. Qui cum ejus non ferrent convicia, Barda interim suum institutum urgente, de ea quoque tollenda cogitarunt, ut deinde libere ac nemine obstante pro suo omnia agere possent arbitrio. Quod cum deprehendisset Theodora, ut erat mulier sagax, resistendum non rata, quod cædes et sanguinis fusionem formidaret, statuit divitiarum in regiam congestarum summam senatui expone, ut et filii profusionibus obstaret et suam administrationem prædicaret. Vocato ergo in concionem senatu, coram clara voce, « Auri » inquit, « P. C. centenaria mille ac 90, argenti ad ter mille in ærario imperatorio reposita sunt, partim a marito meo, partim post ejus obitum a me congesta. Multæ **959** quoque præterea et variæ opes. Id coram vobis in præsentia jacto, ut ne facile fides meo filio imperatori vestro habeatur, si post meum e regia discessum dicat me regiam inopem reliquisse. » Simul et quæstores ærarii adesse jussit, qui verba ipsius vera esse testati sunt. Proinde salutario senatu, omni se functione et administratione abdicavit palatioque excessit.

Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Θεοκτίστου σφαγὴν ὁ Βάρδας τὴν τοῦ κανικλείου τιμὴν εἰς ἑαυτὸν ἀνελάμβανεν. Ἡ βασιλὶς δὲ Θεοδώρα ὡς ἤσθετο τῶν πεπραγμένων, λυσίκομός τις ἔθει καὶ ὀδυρμῶν ἐπλήρου τὰ βασίλεια, ἀμφοτέρους τε τόν τε υἱὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν λόγοις ὀνειδιστικοῖς καὶ ἀραῖς ὑπέβαλλε καὶ τοιοῦτον θάνατον ὑποσχεῖν κατηρᾶτο. Οἱ δὲ τοὺς ὀνειδισμοὺς ταύτης μὴ φέροντες, ἅμα δὲ καὶ ὁ Βάρδας τῶν κατὰ σκοπὸν ἐχόμενος, ἔγνωσαν καὶ ταύτην ποιήσασθαι ἐκποδὼν καὶ λοιπὸν ἀδεῶς καὶ ἀνεμποδίστως τὸ δοκοῦν διαπράττεσθαι. Ὅπερ ἐκείνη καταφράσασα (καὶ γὰρ ἦν ἰδεῖν καὶ στοχάσασθαι δυνατὴ) ἀντιπράττειν μὲν οὐκ ᾠετο δεῖν, [P. 544] φόνους B καὶ χύσεις αἱμάτων ἐκφεύγουσα, τὸν δ' ἐναποκείμενον τοῖς ἀνακτόροις πλοῦτον ἔκρινε τῇ συγκλήτῳ ποιήσασθαι φανερόν, τοῦ τε υἱοῦ τὴν ἀκρατῆ δαπάνην κωλύουσα καὶ τὴν ἰδίαν οἰκονομίαν κηρύττουσα. Τὴν σύγκλητον οὖν ἐκκλησιάσασα καὶ εἰς ἐπήκοον στᾶσα τοιούτους ἀπέδοτο λόγους· « Χίλια μέν, ὦ πατέρες, πρὸς τοῖς ἐννενήκοντα τῷ βασιλικῷ ταμιείῳ χρυσοῦ ἐναπόκεινται κεντηνάρια, ἀργύρου δὲ ὡσεὶ τριῶν χιλιάδων, ὧν τὰ μὲν ὁ ἐμὸς ἀνὴρ ἐπορίσατο, τὰ δι' αὐτῆ μετὰ τὸν ἐκείνου συνέλεξα θάνατον, ἄλλος τε πλοῦτος πολὺς καὶ ποικίλος. Διὰ τοῦτο δὲ τοῦτον ἐκπομπεύω ὑμῖν, ἵν' εἰ μετὰ τὴν ἐμὴν ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων κάθοδον ὁ ἐμὸς ἔχῃ λέγειν υἱὸς καὶ ὑμέτερος βασιλεὺς ὡς ἐνδεῆ καταλέλοιπα τὰ βασίλεια πλούτου, μὴ εὐχερῶς πιστεύητε. » Καὶ ἅμα λέγουσα τοὺς τῶν βασιλικῶν χρημάτων ταμίας παρίστη (43) καὶ συγκατανεύοντας εἶχε πρὸς τὰ λεγόμενα. Καὶ ἡ μὲν βασιλὶς ἀσπασμὸν δοῦσα τῇ συγκλήτῳ, καὶ πάσῃ ἐνεργείᾳ καὶ διοικήσει ἀποταξαμένη, ἔξεισι τοῦ παλατίου.

Sed opes regiæ tot tantæque in nullius momenti C res a fatuo Michaelo sunt productæ. Cum enim aurigationibus impensissime delectaretur, neque agere equos in Circo ipse recusaret, eorum qui secum ludere ac certare isto ludicro solebant filiis e sacro baptismate suspiciendis fiscum exhauriebat, centum octoginta aut ad minimum quinquaginta largiendo singulis libras. Himerium quemdam (quasi mansuetum diceres: nam contrario sensu id nominis ei ob vultus feritatem factum fuit) patricii dignitate a se ornatum, qui adulando illum qui Tiberio affuit Himerium vinceret, et ad convivia scurrilibus gestibus turpibusque verbis luderet, impudenterque audiente imperatore et convivis pederet, ita ut ventris crepitu etiam cereum exstingueret, auri libris centum donavit. Et Cheilæ, uni de sociis suarum aurigationum, filium ex baptismo D

Ὁ δὲ τῶν βασιλείων πλοῦτος τοσοῦτος ὢν καὶ τηλικοῦτος εἰς οὐδεμίαν ἐχώρησεν ὄνησιν τῇ ἀπονοίᾳ τοῦ Μιχαήλ. Ταῖς γὰρ τῶν ἵππων ἁμίλλαις, εἴ πέρ τις ἕτερος, ἀγαλλόμενος καὶ ἡνιοχεῖν ἐκεῖσε αὐτὸς οὐ παραιτούμενος, τῶν συμπαιζόντων αὐτῷ καὶ συνηνιοχούντων καὶ συναμιλλωμένων ἐκ τοῦ θείου υἱοθετουμένων τὰ τέκνα βαπτίσματος τὸν βασιλικὸν κατεκείνου πλοῦτον, ἑκατὸν ὀγδοήκοντα καὶ τουλάχιστον πεντήκοντα τῷ καθεκάστῳ παρεχόμενος λίτρας. Καί ποτέ τινι ἀνδρὶ ὃν πατρίκιον ἐτιμήσατο (Ἱμέριος οὗτος ἐκαλεῖτο, διὰ τὴν τοῦ προσώπου αὐτοῦ οὕτω καλούμενος κατὰ ἀντίφρασιν ἀγριότητα), κολακείᾳ μὲν ὑπερβάλλοντι τὸν ἐπὶ Τιβερίου Ἱμέριον, βωμολοχοῦντι δὲ κατὰ τὴν πράπεζαν καὶ αἰσχρολογοῦντι καὶ ἀναιδῶς ἀποπέρδοντι, ἀκούοντος δὲ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν συνδείπνων, ὡς καὶ κηρὸν ἀποσβεννύει τῷ ψόφῳ, χρυσίου δέδωκε λίτρας ρ'.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(45) Hinc insuper confirmo λογοθέτην esse supremum præfectum ærarii. Theoctisto namque eo munere fugente occiso, ut quid Theodora quæstores istos adesse juberet nisi ut quam memorato præfecto e vivis sublato, non poterat populus et senatus habere notitiam ærarii a filio **Michaele** in sumptus inutiles dilapidandi, ipsa per **quæstores**, subjectos ærarii custodes ac ad **manum administros**, aliunde fidem faceret? GOAR.

Καὶ Χειλᾶ δὲ τοῦ συνηνιοχοῦντος αὐτῷ τὸν υἱὸν ἐκ τοῦ θείου βαπτίσματος ἀναδεξάμενος ἐδωρήσατο χρυσίου λίτρας ρ'. Οὕτως ἐκεῖνος εἰς οὐδὲν δέον τὰ δημόσια κατεδαπάνα τε καὶ ἀνήλισκεν. Ἐπεὶ δὲ ἐντὸς ὀλίγου ταῖς τοιαύταις ἀθέσμοις πράξεσι τὸν τοσοῦτον κατεδαπάνησε πλοῦτον, ἦλθε δὲ ὁ τῆς διανομῆς τῶν βασιλικῶν δωρεῶν καιρὸς καὶ χρημάτων πόρος οὐκ ἦν, τήν τε χρυσῆς ἐκείνην καὶ πολυθρύλητον πλάτανον καὶ τοὺς δύο χρυσοῦς λέοντας καὶ τοὺς δύο γρῦπας, χρυσοῦς καὶ αὐτοὺς σφυρηλάτους ὄντας, καὶ τὰ ὁλόχρυσα ὄργανα καὶ ἕτερα ἔργα, δι' ὧν ἡ Ῥωμαίων ἐθαυμάζετο βασιλεία, ὁλκὴν ἔχοντα διακοσίων οὐκ ἔλαττον κεντηναρίων, χωνεύσας χαράξαι δέδωκεν ἐν τῷ βασιλικῷ ταμιτίῳ. Παραπλησίως δὲ ἐποίησε καὶ ἐν στολαῖς βασιλικαῖς, ὧν αἱ μὲν ἦσαν ὁλόχρυσοι αἱ δὲ χρυσοϋφαντοι, δεδωκὼς τῷ εἰδικῷ ὥστε καὶ ταύτας χωνεῦσαι (44). Οὐκ ἔφθασαν δὲ χωνευθῆναι, κἀκεῖνος ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, [P. 545] καὶ Βασίλειος τὴν ἀρχὴν διεδέξατο καὶ ταύτας ἀνεκαλέσατο ἐκ τοσούτου πλούτου μηδὲν εὑρηκὼς πλέον ἀλλ' ἢ χρυσίου μὲν κεντηνάρια τρία, μιλιαρισίων δὲ σακκία ἐννέα· ἃ καὶ δημοσιεύσας ἔπὶ τῆς συγκλήτου ἀπωδύρετο τὴν ἀπορίαν καὶ τὸ πόθεν ἂν ἐκπληρωθεῖεν αἱ δημόσιοι χρεῖαι.

A suscipiens auri libras totidem dono dedit. Ita ille pecuniam **960** publicam dilapidabat. Cumque brevi temporis spatio per nefas tanta opes prodigisset, ac dies imperatoris donationibus destinatus appetiisset, et pecuniæ parandæ ratio deficeret, famosam illam auream platanum duosque aureos leones ac vultures, et ipsos ex auro malleis ductos, aliamque solido ex auro factam supellectilem, operaque cætera ob quæ Romani imperatoris in admiratione erat regia, conflari et ex iis cusam pecuniam in ærarium suum inferri jussit. Appendebant haud minus 200 centenariis. Eodem modo vestibus usus est imperatoriis, quarum aliæ totæ aureæ aliæ auro intertextæ erant. Nam et has conflandas dedit; quod ne fieret, morte præventus est, ut eas Basilius imperii successor recuperarit. Hic quidem rerum potitus ex tantis divitiis nihil reliqui invenit præter auri centenarios tres et et miliarisiorum sacculos novem; quibus in senatum allatis deploravit inopiam, et unde publici defectus exsarciri possent deliberare jussit.

B

Ἔθος δ' ἐχούσης τῆς βασιλίδος Θεοδώρας ἀπιέναι πρὸς τὸν ἐν Βλαχέρναις τῆς Θεοτόκου θεῖον ναόν, ἅμα μὲν προσκυνήσεως χάριν, ἅμα δὲ καὶ λουτροῦ μετὰ τῶν ἑαυτῆς θυγατέρων, ἐπεί ποτε ἔγνω αὐτὴν ἐκεῖσε φοιτήσασαν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ταύτης ὁμαίμων Βάρδας, Πετρωνᾶν ἐκπέμψαντες, ὃν αὐτῆς ἀδελφὸν εἶναι ἄνωθεν ὁ λόγος ἐγνώρισεν, ἀποκείρουσι μοναχὴν σὺν ταῖς θυγατράσι, καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὰ Καριανοῦ ἀνακτόροις τέως περιορίζουσιν, ἀφελόμενοι καὶ ὧν εἶχον αἱ πᾶσαι πλοῦτον, ἰδιωτικῶς ζῆν ἀλλ' οὐ βασιλικῶς ἐπιτάξαντες. Ἀλλ' ἡ μὲν Θεοδώρα μετ' οὐ πολὺ τῶν τῇδε μεθίσταται· ἧς τὸν νεκρὸν μετὰ ταῦτα βασιλεύσας ὁ Βασίλειος, καὶ τὰς αὐτῆς θυγατέρας, πρὸς τὸ τῆς Μάμμης ἐξαπέστειλε μοναστήριον ἐνδιαιτᾶσθαι, ὃ Γάστρια κατονομάζεται. Ἦσαν δὲ τῇ τοιαύτῃ βασιλίδι ἄρρενες μὲν ἀδελφοὶ δύο, ὅ τε μηχανορράφος οὗτος Βάρδας καὶ ὁ Πετρωνᾶς, ἀδελφαὶ δὲ τρεῖς, Σοφία, Μαρία καὶ Εἰρήνη, ὧν ἡ μὲν Σοφία Κωνσταντίνῳ συνήθη τῷ Βαβουτζίκῳ, εἰς μαγίστρους τελοῦντι, Εἰρήνη δὲ Σεργίῳ πατρικίῳ, ἀδελφῷ τυγχάνοντι Φωτίου τοῦ μετὰ τοῦτα πατριάρχου, καὶ ἡ Μαρία Ἀρσαβὴρ μαγίστρῳ, ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ ἐν τοῖς τότε καιροῖς διαπρέποντι, αἱ πᾶσαι καλαὶ καὶ ἀγαθαὶ τὰς ὄψεις καὶ ρανοῦσα τοιαύτην ἀπολέλοιπε τὴν γεννεάν.

Præter hæc, cum Theodora consuevisset ad fanum Deiparæ Blachernense itare, partim precandi causam partim ut cum filiabus suis lavaret, quodam tempore eo ipsam se contulisse animadvertentes imperator et Bardas, hujus avunculus, Petronum, quem ipsum quoque fratrem fuisse Theodoræ supra ostendimus, mittunt, qui eam et filias detonsis **961** crinibus monachas faciat. Ita illæ in posterum in Cariani palatium relegatæ, omnibusque quas possidebant opibus spoliatæ, non regio, sed privatorum vitæ genere usæ sunt. Neque multo post Theodora e vivis discessit. Ejus cadaver Basilius imperator et filias ejus in aviæ monasterium transtulit, quod Gastria nominabatur. Habuit Theodora fratres duos, insidiosum hunc Bardam nimirum et Petronam, sorores tres. Sophiam, Mariam et Irenem. Ex his Sophia nupsit Constantino Babutzico, qui magistri honorem adeptus est; Irena uxor Sergii patricii fuit, fratris Photii ejus qui posmodo patriarcha est factus; Mariam duxit Arsaber magister, vir præclarus eoque tempore illustris. Omnes fuere forma eleganti et summa virtute præditæ. Et hanc quidem moriens Theodora progeniem reliquit.

C

Ἡ πᾶσα δὲ τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκησις εἰς μόνον ἐξεκυλίσθη τὸν Βάρδαν, ἐστέργετό τε διαφερόντως παρὰ τοῦ βασιλέως. Ἔνθεν καὶ τὴν τοῦ κουροπαλάτου ἀναλαμβάνει τιμήν, ἄθλον τάχα τῆς καθαιρέσεως τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς. Ἔκρινε γοῦν ἅμα τῷ βασιλεῖ καὶ κατὰ τῶν Ἰσμαηλιτῶν ἐκστρατεῦσαι καὶ τοῦ τῆς Μελιτηνῆς ἀμηρεύοντος Ἄμερ, ἄρτι εἰς

Suhlata Theodora, iis quos diximus fratribus et sororibus superstitibus, omnis administratio rerum ad unicum Bardam devoluta est; quem adeo imperator dilexit ut curopalatæ eum affecerit dignitate, præmium scilicet ob summotam sororem ei hoc largiens. Succrescente jamprimum imperatori lanugine, Bardas cum eo expeditionem in Ismaelicos et

D

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(44) Forte sic; dedit eas privatis hominibus, qui cum eas gestare ipsis permissum aut decorum non esset, de iis conflandis auroque in usus suos vertendo cogitarunt, ut τῷ ἰδικῷ sit pro ἰδιώταις.

Quid si ε'δικῷ forte scripsit? et monetæ percussor, qui formam auro imprimeret, sic appellatur? sed neseio. Xyl. — *Privato ærario*. Goar.

Amerem Melitanæ præfectum suscipit. Postquam in hosticum progressi ad Samosata pervenerunt, urbem earum quæ juxta Euphratem **962** sunt opibus ac robore insignem, eam obsidione cingunt. Cumque Sarraceni metum simulantes se intus continerent neque in muros exsillirent, quasi Romanorum vires formidantes, exercitus imperatoris secure et sine custodia degere incipit. Tertio obsidionis die (erat is dominicus et feria prima) cum incruentum sacrificium perageretur, essentque divinis communicaturi mysteriis Romani, Sarraceni portis passis armati sese effundunt et undique Romanos adoriuntur. Qui inopinato hostium impetu perterriti illico fugæ se dederunt. Ipse Michaelus vix in equum evasit ægreque servatus est: omnia ipsius et exercitus impedimenta ab hoste capta, præcipua fuit eo conflictu virtus Darbæ Manichæorum ducis, qui non modo multos militum obscuros dejecit, sed et haud pauciores centum de illustribus ducibus atque turmarum præfectis vivos cepit; qui deinde numerato redemptionis pretio dimissi sunt. Solus Seon dux copiarum in custodia exspiravit.

A ἄνδρας τελοῦντες ἐς ἀγενείων. Ὡς δ' οὖν τῆς τῶν ἐναντίων ἐπέβησαν γῆς καὶ κατὰ τὰ Σαμόσατα ἐγένοντο (πόλις δὲ τὰ Σαμόσατα τῶν παρευφράτειων, δυνάμει τε βρίθουσα καὶ ἰσχύϊ), ταύτην ἐπεχείρουν πολιορκεῖν. Ἐμποιησαμένων δὲ τῶν Σαρακηνῶν δειλίαν καὶ συγκεκλεικότων αὐτοὺς ἔνδον, καὶ μηδενὸς ἐκπηδῶντος τοῦ τείχους τάχα διὰ δειλίαν τῆς βασιλικῆς δυνάμεως, ἀμελῶς καὶ ἀφυλάκτως οἱ Ῥωμαῖοι διῆγον. Κατὰ δὲ τὴν τρίτην τῆς ἑφεδρείας ἡμέραν (ἡ Κυρία δὲ ἦν καὶ πρώτη τῶν ἡμερῶν) τῆς ἀναιμάκτου θυσίας ἐπιτελουμένης, ἐν ᾗ τῶν θείων ἔμελλον μετασχεῖν μυστηρίων, τὰς πύλας οἱ Σαρακηνοὶ διαπετάσαντες καὶ μεθ' ὅπλων ἐκπεπηδηκότες πάντοθεν ἐπετίθεντο τοῖς Ῥωμαίοις. [P. 546] Οἱ δὲ τῷ ἀδοκήτῳ καταπλαγέντες τῆς ἐπιθέσεως εὐθὺς B πρὸς φυγὴν ὥρμησαν. Ἔνθα καὶ Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς μόλις που τὸν ἵππον ἀναβὰς ἐργωδῶς διεσώθη, τῆς ἀποσκευῆς πάσης τοῦ βασιλέως καὶ τῶν στρατιωτῶν ληφθείσης παρὰ τῶν πολεμίων, τοῦ τῶν Μανιχαίων ἐξηγουμένου Καρβέα μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀριστεύσαντος, καὶ καταβαλόντος οὐ μόνον πολλοὺς τῶν ἀφανῶν τῆς στρατιᾶς, ἀλλὰ καὶ ζωγρίας λαβόντος οὐκ ὀλίγους τῶν ἐπιφανῶν, στρατηγοὺς καὶ τουρμάρχας οὐκ ἐλάττους τῶν ἑκατόν, ὧν οἱ μὲν ἄλλοι λυτρα δόντες ἀπελύθησαν, μόνος δὲ Σηὼν ὁ στρατηγὸς τῇ φυλακῇ ἐναπέψυξε.

Biennio elapso, rursum Amer coacto triginta millibus haud minore exercitu, in Romanorum ingressus est ditionem. Michaelus, ut cladem prius acceptam victoria compensaret, collutis Thracum et Macedonum ad quadraginta quinque millibus ei obviam it. Sed Amer eo cognito, **963** per difficilia loca compendioso fato itinere, subito eum in vadit, copiasque C hostiles fundit in fugam conjicit. Venisset tunc in hostium potestatem Michaelus, nisi Manuelus scholarum domesticus phalange perrupta eum eripuisset, reliquis omnibus ut quisque poterat fuga dispersis.

Χρόνων δὲ δύο παραδραμόντων πάλιν ὁ Ἄμερ στρατὸν ἐπαγόμενος, οὐκ ἔλαττον τρισμυρίων, ἐκστρατεύει κατὰ Ῥωμαίων. Ὁ Μιχαὴλ δὲ τὴν προτέραν ἧτταν ἀνακαλέσασθαι βουλόμενος, στρατὸν καὶ αὐτὸς συναγηοχὼς ἔκ τε Θρᾳκῶν καὶ Μακεδόνων περὶ τὰς τέσσαρας ἥμισυ μυριάδας, ἔξεισι κατ' αὐτοῦ. Ὅπερ μαθὼν Ἄμερ, διὰ τινων χωρίων δυσχώρων ἐπιτόμων δὲ τὴν πορείαν ποιησάμενος καὶ αἰφνίδιον προσπεσών, ἐτρέψατο κατὰ κράτος τὸν βασιλέα καὶ πρὸς φυγὴν ἠνάγκασεν ἀπιδεῖν. Μικροῦ δ' ἂν καὶ ἥλω αἰχμάλωτος, εἰ μὴ Μανουὴλ ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν τὴν φάλαγγα διακόψας αὐτὸν διεσώσατο, τῶν ἄλλων πάντων, ὥσπερ ἔτυχεν ἕκαστος συνηθεὶς, διασπαρέντων.

Iterum bienno ab hac pugna exacto, Amer quadraginta millium exercitum educit, inque Romanas provincias impressione facta simul et Armeniam et maritima populatur atque vastat. Quo quidem tempore imitatum eum ferunt Xerxis factum, qui mare flagris cædis jusserat, quod ulterius sibi cum voluptate progrediendi facultatem ademisset. Hæc graviter ferens Michaelus Petronam avunculum suum, qui tum Thracensibus præerat, cum Romanis exercitibus omni vi contra eum proficisci jubet. Degebat tum apud Ephesum Petronas. Cumque litteris acceptis in maximam incidisset sollicitudinem, illico ad montem Latram eques it, D Joannemque monachum celebrem virtute ibi degentem de re consulit. Atque is extemplo ei respondit: « Proficiscere, fili, contra Sarracenos: Deum enim ductorem habebis. » Hujus armatus votis Petronas exercitum ad Lalacæonem (loci hoc est nomen) ducit, et indiquaque **964** positis insidiis Amerem ad pugnam provocat. Qui feræ instar indagine cinctus deque exitu anxius, de regionis locique in quo castra posuerat et fluvii præterlabentis nomine

Δεύτερος πάλιν μετὰ τὸν πόλεμον τοῦτον διῆλθεν ἐνιαυτος, καὶ πάλιν ὁ Ἄμερ μετὰ τεσσαράκοντα χιλιάδων ἐκστρατεύσας εἰσβολὴν ἐποιήσατο κατὰ Ῥωμαίων, ὁμοῦ μὲν καὶ τὴν Ἀρμενιακὴν, ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν πρὸς θάλασσαν ἐκπορθῶν καὶ δῃούμενος, ὅτε φασὶν αὐτὸν παραπλησίως τῷ Ξέρξῃ πάθος παθεῖν, μάστιξι κελεύσαντος παίειν τὴν θάλασσαν, ὅτι μὴ περαιτέρω προήκατοτοῦτον χωρεῖν. Ἐφ' οἷς ἀσχάλλων ὁ Μιχαὴλ, καὶ πάλιν αὐτὸς ἀντιστρατεῦσαι πρὸς αὐτὸν μὴ τολμῶν, τὸν τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς ἀδελφὸν Πετρωνᾶν, τῶν Θρᾳκησίων διέποντα τὴν ἀρχὴν, τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἐκέλευσε λαβεῖν καὶ παντὶ σθένει χωρεῖν κατ' αὐτοῦ. Ἔτυχε δ' οὗτος διατρίβων τότε κατὰ τὴν Ἔφεσον. Δεξάμενος δὲ τὰ γράμματα εἰς ἀγωνίαν ἐμπίπτει μεγίστην. Εὐθὺς οὖν ἐξιππασάμενος ἄπεισιν ἐν τῷ ὄρει τῷ Λάτρει πρὸς τὸν ἐκεῖσε ἀσκούμενον μοναχὸν Ἰωάννην, ἐπ' ἀρετῇ ὄντα τῷ τότε διαβόητον, καὶ περὶ τοῦ πράγματος ἐπυνθάνετο. Ὁ δὲ μηδαμῶς ἐμβραδύνας πρὸς τὴν ἐρώτησιν, « Ἄπιθι, τέκνον, » ἔφη, « κατὰ τῶν Σαρακηνῶν· θεὸν γὰρ ἕξεις προπορευόμενον. » Τούτου καθοπλισθεὶς ταῖς εὐχαῖς ἄπεισι κατὰ τὸν

λεγόμενον Λαλακαίωνα (45) τόπον, καὶ λόχους πανταχόθεν ἐπέστησε, καὶ πρὸς συμπλοκὴν ἐξεκαλεῖτο τὸν Ἀμερ. Πάντοθεν οὖν ὡς θηρίον περίον περικλεισθεὶς ὁ Ἀμερ, καὶ περὶ τοῦ τέλους ἀγωνιῶν, τῶν αἰχμαλώτων τινὰ Ῥωμαίων προσκαλεσάμενος ἐπονθάνετο τὴν τε τῆς χώρας προσωνυμίαν καὶ τοῦ τόπον ἐν ᾧ ἔτυχεν ἑστρατοπεδεκὼς, καὶ τοῦ παρῤῥέοντος ποταμοῦ. Ὡς δὲ τὴν μὲν χώραν Λαλακαίωνα ἤκουσε λέγεσθαι, τὸν δὲ τόπον Πτώσοντα (46) καὶ Γύρην τὸν ποταμὸν, [P. 547] εὐθὺς κακὸς οἰωνὸς ἑαυτῷ γενόμενος ἐξεφοίβασε λαοῦ τε κάκωσιν σημαίνειν καὶ πτῶσιν τὰ ὀνόματα, καὶ ὡς Ἀνάγκη γυρισθῆναι (47) ἡμᾶς ὑπὸ Ῥωμαίων. Ἀλλ' ὅμως μὴ ἀποκνητέον, φησὶν, ἀλλὰ διεγερτέον καὶ πρὸς τὸν αὔριον γενησόμενον πόλεμον ἀνδριστέον, ἔφη πρὸς τοὺς παρόντας. Ἡμέρας δὲ ἀρτι διαλαμπούσης, ἐπεὶ πάντοθεν συγκεκλεῖσθαι ἔγνω καὶ ἀνεπιχείρητος ἦν ἡ ἔξοδος, συμφέρον ἔκρινε κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος χωρεῖν ὅπου τὸν Πετρωνᾶν εἶδε φυλάττοντα. Καὶ δὴ κρότῳ καὶ βοῇ τοῖς πολεμίοις προσέῤῥαξαν, Ἐπεὶ δὲ ἀνηνύτοις ἐπιχειρῶν, μικρὸν συσταλεὶς αὖθις σὺν ῥύμῃ ἐπεβάρει μετὰ δυνάμεως, ἀπόδρασιν ἑαυτῷ μηχανώμενος. Ἁλὶν δὲ ἀποτυχὼν καὶ τρὶς τοῦτον ἐπιχειρήσας τὸν τρόπον εἰς ἀμηχανίαν ἐνέπιπτεν. Ὡς δὲ πάντοθεν ἀναφσνέντας καὶ ἐκπηδῶντας εἶδε τοὺς Ῥωμαίους ἔκ τε μεσημβρίας καὶ τῶν πρὸς ἄρκτον μερῶν, καὶ ἄφυκτα κατενόησε τὰ περὶ αὐτὸν εἶναι, τότε δὴ τὴν σωτηρίαν ἀπογνοὺς ἐμπίπτει τοῖς κατὰ μέτωπον ἀθρόως μετὰ σφοδρᾶς προσβολῆς. Ἔνθα καιρίαν πληγεὶς αὐτός τε πίπτει, καὶ τῶν αὐτοῦ διασώζεται οὐδὲ εἷς. Πυθόμενος δὲ τὴν ἥτταν ὁ τούτου υἱὸς, εἰς προνομὰς μετὰ μέρους ἀποσταλεὶς τοῦ στρατοῦ, εὐθὺς πρὸς Μελιτηνὴν ἀπελίδρασκεν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον ὁ τοῦ Χαρσιανοῦ καταδιώξας κλεισουράρχης χειροῦται μετὰ τοῦ στρατεύματος καὶ τῷ στρατηγῷ δίδωσι Πετρωνᾷ. Ὁ δὲ Πετρωνᾶς τοιοῦτον κατὰ τοῦ Ἀμερ στήσας τρόπαιον τὴν βασιλίδα καταλαμβάνει, ἔπαγόμενος καὶ τὸν τὴν νίκην αὐτῷ προθεσπίσαντα μοναχὸν, τήν τε ἀρετὴν ἐκθειάζων αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ Βάρδαν τὸν οἰκεῖον ἀδελφὸν ἐξυμνῶν τοῦτον καὶ μεγαλύνων. Τιμᾶται γοῦν δομέστικος τῶν σχολῶν, μετὰ μικρὸν δὲ καὶ ἀπεβίω. Ἐτελεύτησε δὲ πρὸ τούτου καὶ ὁ Μανουὴλ, νόσῳ δή σινι κρατηθείς.

A quemdam e captivis Romanis interrogat. Cumque audiret regioni Lalacæonis, loco Ptosontis, amni Gyris nomen esse, statim male sibi ipsi ominatus prædicit ipsis verbis copiarum cladem, easque in gyrum inclusum iri a Romanis, denuntiari. Suos tamen monet uti ne desperent, sed fortiter se ad postridie futuram pugnam parent. Utilluxit, undique se inclusum ac nullibi exitum patere sentiens, eo ire decrevit ubi Petronam stationem tenere videbat, hosteque magno cum plausu et clamore invadit. Sed conatum suum irritum esse cernens paululum se recipit; rursumque inde impetum facit, effugiendi captans occasionem. Tertium hoc frustra conatus et in extremo constitutus discrimine, postquam undique ex insidiis sese proripere B videt Romanos ab austrinis et septentrionalibus locis, rebusque suis consuli nullo modo posse intelligit, desperata salute in adversos hostes vehementi cum impetu irruit, ibique et ipse sternitur et exercitus ejus occidione perit. Filius cum parte copiarum populatum missus **965** nuntio cladis accepto statim Melitenam fuga petit. Sed hunc quoque et exercitum ejus Charsianis angustiis præfectus insecutus in potestatem redigit ac Petronæ tradit. Tam illustri de Amere victorio positus Peetronas Cpolin rediit, adducto secum qui eam prædixerat monacho, divinam ejus virtutem prædicans, imperatorique et Bardæ summopere commendans. Jam tum Manuelus ex morbo interierat. Itaque Petronas scholarum domesticus honoris C causa creatur, pauloque post vita decedit.

Μονωθεὶς δὲ ὁ Βάρδας ἦγε καὶ ἔφερε πάντα, καὶ τὰς ἐκ βασιλέως ἠμείβε συνεχῶς τιμὰς, ἀνόει δὲ καὶ εἰς τὴν Καίσαρος δόξαν τε καὶ τιμὴν, τοῦ Μιχαὴλ μηδενὸς ἑτέρου φροντίζοντος τῶν πολιτικῶν ἀλλ' ἢ θεάτρων καὶ ἵππων ἀμίλλης. Καὶ τὸ δὴ χείριστον, οὐκ ἠγάπα τεατὴς εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἡνιοχεῖν καὶ παίγνιον τοῖς πᾶσι προκεῖσθαι καὶ γέλως. Καὶ ὁ μὲν ἐν τούτοις ἦν, ὁ Βάρδας δὲ διεῖπε τὰ πολιτικὰ καὶ τῆς βασιλείας κατεστοχάζετο ὡς αὐτὴν εὐκαίρως παραληψόμενος. Ἐπεμελήθη δὲ καὶ τῆς ἔξω σοφίας (ἦν γὰρ ἐκ πολλοῦ χρόνου παραῤῥυεῖσα καὶ πρὸς τὸ μηδὲν ὅλως χωρήσασα τῇ τῶν κρατούντων ἀγροικίᾳ καὶ ἀμαθίᾳ) διατριβὰς ἑκάστῃ τῶν ἐπιστημῶν ἀφορίσας, τῶν μὲν ἄλλων ὅπη περ ἔτυχε, τῆς δ' ἐπὶ πασῶν ἐπόχου φιλοσοφίας κατ' αὐτὰ τὰ

At Bardas solus superstes omnia exinde agere ac ferre, honores imperatorios subinde in alios atque alios transferre, adeoque Cæsaris quoque dignitatem sibi sumere. Michaelus interea nullam rei publicæ curam, gerere, theatris modo et equestribus vacare certaminibus, quodque erat deterrimum, non tantum ea spectare, sed et ipse equos agere omnibusque subsannandum se et ridendum exhibere. Interim Bardas negotia publica procurabat, imperiumque animo sibi destinabat, puod suo tempore adipiscretur. Idem profanas quoque litieras, quæ imperatorum barbarie atque inscitia D jam a multis annis prorsus absolverant et evanuerant, recreavit, singulis scientiis certo loco suas scholas attribuens, supremæ autem omnium philo-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(45) Vicina sunt Militenæ et Armeniæ loca hic enumerata. GOAR.

(46) Ex Zonara pro πιώσοντα legi πτώσοντα. Idem habet Λαλακαῶνα, Dalacaonem. Videtur in hoc allusisse ad λαὸν et καίειν. XYL.

(47) Quadrat huic loco modernus hujus vocis usus, quo non modo *in gyrum includere*, sed et *in fugam vertere*, *retro amandare*. et his simillia significat. GOAR.

sophiæ ad ipsam regiam in Magnaura. Itaque ex eo rursum florere scientiæ cœperunt, tametsi præstantissimum **966** hoc et celeberrimum factum vitiis Bardæ eluendis non suffecit. Philosophiam docebat magnus ille philosophus Leo consobrinus Jannis patriarchæ. Hic Leo episcopus cum esset Thessalonicæ, Imaginiperdis submotis ipse quoque munere suo privatus cum in otio degeret, huic fuit negotio adhibitus. Verum ante in imperatoris Theophili notitiam hoc modo pervenerat. Cum omnis scientiarum generis perfecta cognitione non haberet sibi parem, vili quodam in domicilio quibus quisque vellet artibus homines instituebat. Aliquanto tempore, cum multi in scientiis progressus haud pœnitendos fecissent, forte juvenis quidam apud eum summam nactus geometriæ peritiam scriba fit cujusdam ducis, cumque eo in bellum profectus, fusis suorum copiis vivus in hostium potestatem pervenit, et Sarraceno cuidam illustri in servitutem deditur. Ismaelitarum eo tempore princeps Mamumus cum aliis Græcis disciplinis vacabat, tum præcipue geometriæ erat deditus. Accidit aliquando ut ejus, de quo diximus, juvenis dominus de amermumnæ in mathemata et geometriam studio mentionem faceret. Ibi cupere se cum ipsiusque doctores audire mentionem juvenis ait, et quam adhiberent rebus geometricis diligentiam explorare. Mamumus hoc cognito juvenem lætus **967** admodum ad se vocat, et an cognitam haberet eam disciplinam quærit, et aienti fidem derogat, eo tempore neminem præter suos magistros geometriæ gnarum esse contendens. Juvenis cupere se eorum scientiam examinare cum diceret, statim ii præsto fuerunt, figurasque trium et quatuor angulorum descripserunt, et in medium canones principiorum geometriæ adduxerunt, nomina figuram exponentes, nulla interim reddita causa aut prolata demonstratione. Eos cum animo elatos jactare sese ob descriptionem figurarum videret juvenis, « In omni, inquit, ratione atque re causam continens demonstratio principem obtinet locum. Qua vos omissa, cum esse rem tantummodo dicatis. præcipua ignorantes videmini mihi non leviter errare. » Hærentibus iis et ut causas ipse demonstraret petentibus, cur quævis figura hoc nomen et hanc delineationem haberet, ordine ostendit. Ii ad rei intelligentiam deducti hominem porro admirati interrogant, aliosme etiam tales Byzantium haberet. Et cum responderet plurimos, ac se discipulorum minimum, non ex magistrorum esse numero, Mamumus rursum de doctore quærit, quis ille et an adhuc viveret. Respondet Leonem esse in vivis adhuc, inopem et **968** nulli alii rei quam scientiis deditum. Statim ergo ad hunc litteras in hanc sententiam Mamumus scribit : « Ex fructu arborem, ex discipulo magistrum agnovimus. Ergo, qui tanta rerum instructus scientia ignotus tuis civibus sapientiæ

A βασιλέα ἐν τῇ Μαγναύρᾳ καὶ οὕτως ἐξ ἐκείνου ἀνηβάσκειν αἱ ἐπιστῆμαι ἤρξαντο. Τοῦτο τὸ ἔργον κάλλιστον καὶ περιβόητον ὂν οὐκ ἴσχυσεν ἀποπλῦναι τὰς ἐνούσας ἄλλας τῷ Βάρδᾳ κηλῖδας. Τῆς μὲν οὖν φιλοσοφίας ἐξηγεῖτο Λέων ἐκεῖνος ὁ μέγας τε καὶ φιλόσοφος, ἀνεψιὸς ὢν Ἰαννῆ τοῦ πατριάρχου, ὅς καὶ τὸν θρόνον ἔλαχε τῆς [P. 648] Θεσσαλονίκης. Ἄρτι δὲ τῶν Εἰκονομάχων καθαιρεθέντων συγκαθῃρέθη καὶ αὐτὸς, καὶ σχολάζων εἰς ταύτην προεβιβάζετο τὴν σχολήν. Ἐγένετο δὲ πρότερον γνώριμος Θεοφίλῳ τῷ βασιλεῖ τοῦτον τὸν τρόπον. Πάσας γὰρ κατορθώσας τὰς ἐπιστήμας ὡς οὐδὲ μίαν ἕτερος, ἐν εὐτελεῖ τινι καταλύματι διάγων τοὺς βουλομένους ἐμυσταγώγει ὁποίαν ἕκαστος βούλοιτο. Ὡς δ' ἤδη χρόνος παρετείνετο καὶ πολλοὶ κατὰ τὰς ἐπιστήμας

B προέκοπτον, συνέβη τινὰ νεανίαν τῆς γεωμετρικῆς ἐπιστήμης εἰς ἄκρον ἐλαλακότα ὑπογραφέα γενέσθαι τινὸς στρατηγοῦ. Οὗ γενομένου κατὰ τινα πόλεμον εἵπετο καὶ αὐτὸς, καὶ τροπῆς γενομένης ζωγρεῖται καί τινι τῶν ἐπιφανῶν εἰς δουλείαν ἐκδίδοται. Ὁ δὲ κατὰ τόνδε τὸν καιρὸν τῶν Ἰσμαηλιτῶν κατάρχων Μαμοὺμ ἄλλοις τε μαθήμασιν Ἑλληνικοῖς σχολάζων καὶ δὴ καὶ γεωμετρίας διαφερόντως ἐξεχόμενος ἦν. Λόγου δέ ποτε κινηθέντος παρὰ τοῦ τὸν νεανίαν ἔχοντος δεσπότου περὶ τῆς εἰς τὰ μαθήματα σπουδῆς τοῦ ἀμερμουμνῆ καὶ τῆς περὶ τὴν γεωμετρίαν ἐπιμελείας, « Ἀκοῦσαι τούτου, » εἶπεν ὁ νεανίας, « ἐπιθυμῶ καὶ τῶν αὐτοῦ διδασκάλων, καὶ ἣν

C ἔχουσι περὶ τὴν γεωμετρίαν κατανοῆσαι σπουδήν. » Ἤκουσε τοῦτο ὁ Μαμοὺμ, καὶ μετὰ περιχαρείας εἰσκαλεῖται τὸν νέον πολλῆς, καὶ παραγενόμενον ἐκπυνθάνετο εἰ γνῶσιν ἔχει τῆς τοιαύτης δυνάμεως· Συγκαταθεμένου δ' ἐκείνου ἠπίστει ὁ βάρβαρος, καὶ διετείνετο μηδένα ἕτερον εἶναι πλὴν τῶν ἐκείνου διδασκάλων τῆς γεωμετρικῆς ἐπιστήμης εἰδήμονα κατὰ τὴν τότε ἡμέραν. Ἰμείρεσθαι δὲ φήσαντος τοῦ νεανίσκου τῶν αὐτοῦ διδασκάλων πεῖραν λαβεῖν, θᾶττον ἢ λόγος οὗτοι παρίστανται, καὶ διεχαράττοντο σχήματα τρίγωνα καὶ τετράγωνα, καί κανόνες εἰς μέσον προὐτίθεντο τοῦ στοιχειωτοῦ, τὸ μὲν, ὅτι τὸ σχῆμα τόδε τήνδε φέρει τὴν κλῆσιν καὶ τόδε τήνδε, διδάσκοντες, αἰτίαν δὲ καὶ λόγον καὶ τὸ διότι

D ἀπεδίδοσαν οὐδαμῶς. Ὡς οὖν ἐώρα γαυρουμένους αὐτοὺς ὁ νεανίας καὶ μέγα φρονοῦντας ἐπὶ τῇ τῶν σχημάτων καταγραφῇ· « Ἐπὶ παντὸς λόγου, ὦ οὗτοι, ὁ νεανίας ἔφη, καὶ πράγματος τὸ διότι τὸ κῦρος ἔχει· ὑμεῖς δὲ τὴν ὕπαρξίν μόνην λέγοντες τοὺς δὲ λόγους παρατρέχοντες οὐχ ἥκιστά μοι διαμαρτάνειν δοκεῖτε, τὸ κυριώτερον ἀγνοοῦντες. » Τῶν δὲ διαπορησάντων καὶ τὰς αἰτίας τούτων διευκρινεῖν καὶ διδάσκειν παρακαλούντων, ἐπεὶ διερμηνεύοντα καὶ σαφηνίζοντα ταῦτας εὕρισκον, ὡς τόδε μὲν διὰ τόδε, τόδε δὲ διὰ τόδε τὴν εἰρημένης κλῆσίν τε καὶ γραφὴν ἔχει, καὶ ἅμα ὁ νοῦς αὐτῶν διηνοίγετο καὶ τῶν λεγομένων συνίεσαν, θάμβει λοιπὸν συσχεθέντες, εἰ καὶ ἄλλους ἔγει τοιούτους τὸ Βυζάντιον ἐπιρρώτων. Εἰρηκότος δὲ τούτου πλείστους ἐν αὐτῷ εἶναι, καὶ ἑαυτὸν τὸν ἔσχατον τῶν μαθητῶν ἀλλ' οὐ τῶν διδασκόντων, περὶ τοῦ διδασκάλου πάλιν διεπυνθά-

νοντο, τίς τε εἴη καὶ εἰ περίεστιν. Ὁ δὲ ὅστις τε εἴη ἀπεκρίνατο, καὶ ὡς ἔτι περίεστιν ἀκτήμονα βίον ἄγων καὶ μηδέ τισιν ἄλλοις ἀλλ' ἢ μόναις ταῖς ἐπιστήμαις προσηλωμένον ἔχων τὸν [P. 549] τοῦν. Γράμματα γοῦν εὐθὺς ὁ Μαμοὺμ (48) πρὸς ἐκεῖνον διαχαράττει, τόνδε τὸν νοῦν ἔχοντα· « Ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον καὶ ἐκ τοῦ μαθητοῦ ἔγνωμεν τὸν διδάσκαλον. Ἐπεὶ γοῦν τηλικοῦτος ὢν περὶ τὴν τῶν ὄντων ἐπιστήμην ἄγνωστος εἶ τοῖς συμπολίταις, τῆς γνώσεως καὶ σοφίας καρπὸν μὴ δρεπόμενος, μὴ ἀπαξιώσῃς ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς καὶ τῆς σῆς μεταδοῦναι σοφίας. Ἐρχομένῳ γάρ σοι αὐχένα ὑποκλινεῖ γένος ἅπαν τὸ τῶν Σαρακηνῶν, καὶ πλούτου καὶ δωρεῶν ἀξιωθήσῃ ὧν οὐδ' εἷς πώποτε τῶν ἀνθρώπων ἠξίωται. » Ταῦτα τὰ γράμματα δοὺς τῷ νεανίσκῳ καὶ δώροις φιλοφρονησάμενος ἐκπέμπει πρὸς τὸν διδάσκαλον. Ὁ δὲ διασωθεὶς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν καὶ ζῶντα τὸν φιλόσοφον εὑρηκὼς ἐπιδίδωσι ταῦτα τὰ γράμματα. Ὁ δὲ οὐκ ἀκίνδυνον εἶναι λογισάμενος εἰ γραφὴν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν δέξοιτο εἰδήσεως ἄνευ βασιλικῆς, πρόσεισι τῷ λογοθέτῃ τοῦ δρόμου (Θεόκτιστος οὗτος ἦν, ὁ παρὰ τοῦ Βάρδα μετὰ ταῦτα ἀναιρεθεὶς) καὶ διηγεῖται ὅπως τε ἀφίκετο πρὸς αὐτὸν ὁ αἰχμάλωτος μαθητής, καὶ ὅπως γράμμα αὐτῷ προσκεκόμικεν ἐκ τοῦ ἀμερμουμνῆ, καὶ ἅμα τὴν γραφὴν ἐκβαλὼν εἰς χεῖρας δίδωσιν. Λύτη ἡ αἰτία τῷ φιλοσόφῳ Λέοντι πρὸς τὸν βασιλέα γνῶσις γίνεται καὶ οἰκείωσις, καὶ ὁ λεχθεὶς μαθητὴς τὴν τοῦ Λέοντος σοφίαν ἔτι κρυπτομένην ἐδημοσίευσε· προσκαλεῖται γὰρ ὡς τάχος αὐτὸν ὁ βασιλεὺς καὶ πλουτίζει καὶ δημοσίᾳ διδάσκειν προτρέπεται, κατοικητήριον ἀφορίσας αὐτῷ τὸν θεῖον ναὸν τῶν Τεσσαράκοντα καλλινίκων Μαρτύρων. Ὁ δὲ Μαμοὺμ ἀπογνοὺς τὴν τοῦ φιλοσόφου ἄφιξιν ἀπορίας ἐκθέμενος γεωμετρικῶν καὶ ἀστρονομικῶν ζητημάτων καί τινων ἄλλων μαθημάτων ἐκπέμπει, τὰς' λύσεις σαφηνισθῆναί οἱ ἐξαιτησάμενος. Ὡς δ' ἑκάστην ὁ Λέων ζήτησιν διελύσατο ἁρμοδίως, προσέθετο δὲ καταπλήξεως χάριν καί τινα τῶν μελλόντων σημεῖα προγνωστικά, καὶ τούτῳ ἐξέπεμψε, τότε δὴ ἐπὶ χεῖρας λαβόντα τὸν ἀμερμουμνῆν τρωθῆναι τῷ τούτου ἔρωτι, μέγα τε ἀνακραγεῖν τὸν ἄνδρα τῆς σοφίας ὑπεραγάμενον. Εὐθὺς οὖν πρεσβείαν πρὸς τὸν Θεόφιλον καὶ γράμματα τοιαῦτα ἔχοντα τὴν διάνοιαν ἐκπέμπει· « Ἐβουλόμην μὲν αὐτὸς ἀφικέσθαι σοι, ἔργον γνησίου φίλου ἀποπληρῶν· ἐπεὶ δὲ ἡ ἀνακειμένη μοι ἀρχὴ ἐκ Θεοῦ καὶ ὑπὸ τὴν χεῖρά μου τελῶν πλεῖστος κατεξουσίας λαὸς τοῦτο οὐ συγχωρεῖ, ὃν ἔχεις ἐπὶ φιλοσοφίᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς ἐπιστήμαις διαβόητον ἄνδρα, βραχύν τινα χρόνον αἰτῶ ἐξαποστεῖλαί μοι, τῆς αὐτοῦ ἐπιστήμης μεταδώσοντά μοι ἐκκαιομένῳ καὶ ταύτης ἐρωτικῶς ἔχοντι. Μὴ ἀναβολὴ δὲ διὰ τὸ σέβας καὶ τὴν τοῦ γένους ἀλλοτριότητα ἔσοιτο, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι τοιούτοις ἀξιοῖ φίλοις ἐπιεικέσι τε καὶ χρηστοῖς, πέρας τὸ τάχος λαβέτω ἡ αἴτησις. Χάρις δέ σοι ὑπὲρ τούτου καταβληθήσεται χρυσίου μὲν ἑκατὸν κεντηνάρια, εἰρήνη δὲ καὶ σπονδαὶ ἀτελεύτητοι καὶ ἀΐδιοι. » Δεξάμενος δὲ τὰ γράμματα ὁ Θεόφιλος, ἄτοπον κρίνας εἰ τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν, δι' ἣν τὸ Ῥωμαίων γένος θαυμάζεται, [P. 550] ἔκδοτον ποιήσει τοῖς ἔθνεσι, πρὸς τὰ αἰτηθέντα καὶ ἀξιωθέντα οὐκ ἐπένευσε· τὸν δὲ Λέοντα διὰ μείζονος ἦγε τιμῆς καὶ τῆς Θεσσαλονίκης προχειρίζεται πρόεδρον, τὸν πατριάρχην ἀναπείσας Ἰάννην Χειροτονῆσαι τοῦτον, καὶ αὐτῷ, ὡς ἤδη εἴπομεν, κατὰ γένος ᾠκειωμένον.

A fructum non fers, ne dedigneris ad nos venire tuaque nos doctrina impertire. Venienti enim tibi tota Sarracenica natio cervicem submittet, iisque divitiis et donis cumulaberis quibus nemo unquam hominum. » Has litteras juveni liberaliter donato dat Leoni tradendas. Isque Byzantium incolumis perlatus, cum Leonem adhuc vivum reperisset, ei litteras reddit. Leo periculosum sentiens litteras ab hoste accipere, nesciente id imperatore, Theoctistum logothetam dromi, quem deinde a Barda interfectum docuimus, accedit, et narrat quomodo discipulus suus captivus redierit litterasque sibi ab amermumna attulerit; simulque eas exhibet. Hoc modo Leonis in occulto versantem doctrinam discipulus in lucem produxit, atque hac occasione B imperatori innotuit ac familiaris est factus Leo. Statim enim is eum accivit, ditatumque publice docere jussit, gymnasii in usum ei concedens ædem Quadraginta Martyrum. Sed Mamumus Leonis ad se adventu desperato, geometricas **669** aliquot astronomicas que et aliarum scientiarum quæstiones ad eum mittit, solutionem earum poscens. Quas cum Leo recte omnes discussisset, et admirationis excitandæ gratia simul quædam futura prædicendi signa adscripsisset, Mamumus litteris istis acceptis animum desiderio ejus sauciatus fertur magna voce exclamasse, admiratione tantæ ejus viri doctrinæ. Statim ergo ad Theophilum legatos mittit, cum litteris hæc significantibus : « Statueram, quod est genuini amici officium, ipse ad te venire; sed cum a Deo mihi commissum imperium populusque C mihi subditus, cujus summa est potestas, id non concedant, peto ut virum quem philosophia aliisque scientiis celebrem habes, ad me mittas, ut exiguum tempus mecum degens sua me doctrina, cujus amore flagro, impertiat. Neque ob religionis et gentis diversitatem hoc differas, sed quod bonis amicis debetur, quamprimum præstes. Pro hoc officio tibi auri centenaria 100 reddemus, pacemque et fœdus perenne componemus. » Has litteras cum accepisset Theophilus, absurdum ratus barbaris prodere scientias, ob quas Romana gens in admiratione esset, petitioni huic non annuit : Leonem vero majori porro in honore habet ac Thessalonicæ **670** episcopum creat, opero Jannis patriarchæ, cujus illum fuisse cognatum docuimus.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(48) Is idem qui dignitatis nomine amermumnis modo vocatus est. GOAR

Leonem Thessalonicenses summopere sunt venerati, doctrinæ ergo et in rebus mathematicis solertiæ ; præcipuam autem, cur ita admirarentur hominem, causam hanc habuerunt : Sterilis et infrugifera eo tempore erat tellus, quippe Thessalonicam et circumjacentia loca incolebant, fame premebantur ; erantque in eo omnes periculo, ne aut patrium solum vertere aut penuria confici oporteret. Leo consolatus eos capto tempore, quod ei siderum certorum ortus atque emicatio indicabant, terram eos conserere jussit. Quo facto tantæ fertilitatis auctor fuit, ut ejus messis fructus ad multos annos suffecerint.

A Τοῦτον οἱ Θεσσαλονικεῖς μετὰ τὴν χειροτονῖαν ὑπερβαλλόντως ἐτίμησαν διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ σοφίαν καὶ τὴν περὶ πάντα τὰ μαθήματα ἀκρίβειαν, ἐξαιρέτως δὲ ἐθαύμασαν ἀπὸ τῆσδε τῆς αἰτίας· Ἄγονος ἦν ἡ γῆ καὶ ἄκαρπος κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, καὶ λιμὸς ἦγχε τοὺς οἰκοῦντας Θεσσαλονίκην καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς, καὶ πάντες ἦ μετανάσται γενέσθαι τῆς πατρίδος ἦ λιμῷ καὶ ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαίων διαφθαρήσεσθαι ἤλπιζον. Ὁ δὲ Λέων τὴν ἀπορίαν τούτων παραμυθούμενος καιρόν τινα, ὃν ἡ τῶν ἄστρων ὑπετίθη τούτῳ ἐπιτολή τε καὶ φάσις, παραδηλώσας αὐτοῖς, καὶ κατὰ τοῦτον τῇ γῇ καταβαλεῖν ἐπιτρέψας τὰ σπέρματα, τοσαύτης γέγονεν εὐφορίας αἴτιος ὡς ἐπὶ πολλοὺς ἐπαρκέσαι χρόνους τοῖς ἐγχωρίοις τοὺς δρεφθέντας καρπούς.

Litteris et poetis Leo, ut ipse ferebat, initiatus fuit Byzantii. Rhetoricam, philosophiam, arithmeticam, et reliquas scientias in Andro insula didicit. Ibi versatus cum Michaelo Psello, præstante viro, ab eoque principiis tantum et quibusdam præceptis occasionibusque discendi instructus, neque tantum quantum desiderabat adeptus, monasteria pervagatus est, librosque in iis repositos perquirens atque scrutans studioseque meditans ad tantæ doctrinæ fastigium evasit. Abunde ergo eruditionis **971** consecutus Cpolin rediit ; et qui opera ipsius uti vellent, eos bonis artibus instituit. Verum hæc multo ante. Cæterum Imaginiperdarum hæresi profligata et ejus sectatoribus dejectis, interque eos Janne etiam patriarcha, Leo quoque deturbatus episcopatu fuit, eumque Bardas, ut retulimus, deinde scholæ philosophicæ præfecit. Idem Sergium Leonis discipulum, patrem hujus de quo verba fecimus juvenis, geometrico gymnasio, et Theodegium, itidem ejus familiarem, arithmetico astronomicoque ludo præposuit. Large iis sumptus suppeditavit ; utque erat studiosus bonarum artium, sæpe ipse quoque scholam frequentavit, alacritatem discentium suo exemplo confirmans. Hoc pacto bonas litteras prorsus ante exstinctas, ita ut ne vestigium quidem earum aut scintilla exstaret, brevi temporis spatio ad magnam evexit amplitudinem.

B Τὰ μὲν οὖν γραμματικὰ ἔλεγεν ὁ Λέων καὶ ποιητικὰ μυηθῆναι κατὰ τὴν βασιλίδα, ῥητορικὴν δὲ καὶ φιλοσοφίαν καὶ ἀριθμῶν ἀναλήψεις καὶ τὰς τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν ἐφόδους κατὰ τὴν νῆσον Ἄνδρον γενόμενος. Ἐκεῖσε γὰρ σπουδαίῳ τινὶ ἐντυχὼν ἀνδρὶ Μιχαὴλ τῷ Ψέλλῳ, καὶ τὰς ἀρχὰς μόνον καί τινας λόγους καὶ ἀφορμὰς λαβὼν παρ' αὐτοῦ, ἐπεὶ μὴ ὅσον ἐβούλετο εὗρισκε, περιενόστει τὰ μοναστήρια, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ἀποκειμένας βίβλους ἀνερευνῶν τε καὶ ποριζόμενος καὶ σπουδαίως ἐκμελετῶν πρὸς τὸ τῆς τοσαύτης γνώσεως ὕψος ἀνεβιβάσθη. Εἰς κόρον δὲ τῶν μαθημάτων μετεσχηκὼς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν αὖθις ὑπέστρεψε, τὰ σπέρματα τῶν ἐπιστημῶν ταῖς τῶν βουλομένων διανοίαις καταβαλλόμενος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρότερον· τῆς δὲ τῶν Εἰκονομάχων αἱρέσεως καταβληθείσης καὶ τῶν ταύτης ἐχομένων καθαιρεθέντων, καθαιρεθέντος δὲ καὶ Ἰαννῆ τοῦ πατριάρχου, συγκαθῃρέθη καὶ οὗτος, ὃν ὁ Βάρδας, ὡς ἤδη φθάσαντες εἴπομεν, τῆς φιλοσόφου σχολῆς προστάτην ἀπέδειξε, καί τινα Σέργιον, φοιτητὴν αὐτοῦ γενόμενον (πατὴρ οὗτος τοῦ ἄνωθεν ρίου, καὶ Θεοδήγιον, συνήθη καὶ αὐτὸν τούτου ὑπάρχοντα, ἀριθμητικῆς καὶ ἀστρονομίας, δαψιλεῖς αὐτοῖς τὰς χορηγίας ἐπιμετρῶν. Πολλάκις δὲ καὶ ἐπιφοιτῶν ἐκ φιλομαθείας, καὶ τῶν διδασκομένων τὰς προθυμίας ἐπιῤῥώννυς, διὰ βραχέων εἰς αὔξησιν τὴν γνῶσιν ἀνήγαγεν, ἀπεσβηκυῖαν τελέως πρὸ τοῦ καὶ μηδ' ἴχνος ὅλως δεικνῦσαν ἦ ζώπυρον·

Idem Bardas Cæsar factus crebro judicia quæ in Circo agebantur visitabat, effecitque ut leges reflorescerent, cum horum quoque temporum vitio accurata obsolevisset tractatio. Hæc tot tantaque Bardæ ornamenta nimia imperii cupiditas, veluti nævus quidam et innata macula, fœdavit atque obscuravit, ac præterea turbæ quas Ecclesiæ dedit ; quibus factum est ut pro gloria infamiam reportaret. Etenim beatissimo Methodio, cum quatuor

C Ὁ δ' αὐτὸς Βάρδας καὶ Καῖσαρ γενόμενος συνεχῶς ἐφοίτα τοῖς τοῦ ἱπποδρόμου δικαστηρίοις (49), καὶ τοὺς νόμους ἀνηβᾷν αἴτιος γέγονε, τοῦ χρόνου καὶ τὴν περὶ αὐτοὺς ἀκρίβειαν συγκαλύψαντος. [P. 551] Ἀλλὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα τῶν καλῶν τοῦ Βάρδα πλεονεκτημάτων ὁ τῆς φιλοπρωτίας ἔρως, οἷά τις ἐγγενὴς μολυσμὸς καὶ σπῖλος ἄκρατος ὤν, ἠμαύρωσε καὶ ἠφάνισε, καὶ ἦν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀνήγειρε στάσιν, κυκήσας αὐτὴν καὶ ταράξας.

D

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(49) Ibidem fuisse ἀσηκρήτεια superius ex auctore p. 543 legimus. Σεκρέτου autem sive, ut cum Eusebio VII, 30 loquar, Σεκρήτου nomine non *secretariorum*, ut vertit interpres, *curiam*, quin potius ipsorum judicum, censendam existimo. Et ut alia missa faciam, satis sit Nicetæ in Alexio Manuelis filio testimonium : τὸ τοῦ Θεοδώρου περικαλλὲς οἴκημα, ἐπάρχου ὄντος τῆς πόλεως καὶ τὸ τῶν οἰκειακῶν διέποντος σέκρετον, τῷ δικαιοδοτικῷ τε θρόνῳ ἐμπρέποντος. Basilius etiam infra renovat, τὸν ἱππόδρομον, τόπον δικαστῶν. GOAR.

Διὸ ἀντὶ τῆς κρείττονος δόξης τὰ ἐναντία ἠνέγκατο. Μεθοδίου γὰρ τοῦ τρισολβίου τὸν βίον μετηλλαλότος, ἐπὶ τέσσαρας χρόνους μόνον τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰακίσαντος θρόνον, Ἰγνάτιος ὁ Νικηφόρου μὲν τοῦ βασιλέως θυγατριδοῦς, υἱὸς δὲ Μιχαὴλ τοῦ τῆς βασιλείας ἐκπεπτωκότος, μετὰ τὸ τῆς βασιλείας ἀποπεσεῖν καὶ τὰ παιδογόνα ἀφαιρεθῆναι μόρια μοναχὸς γεγονὼς καὶ τῆς μονῆς τοῦ Σατύρου καθηγεμὼν (50), πρὸς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνάγεται. Οὗτος τὸν Βάρδαν ἐπὶ τῇ τῆς γυναικὸς ἀναιτίῳ ἀποβολῇ, τῇ δὲ τῆς οἰκείας νύμφης περιπλοκῇ (51) τῆς ἐκκλησίας ἀπεῖργεν, ἐπεὶ μὴ τῶν θείων ἠμέλει κανόνων. Ὃν ἐπεὶ πολλὰ λιτανεύων καὶ δυσωπῶν ὁ Βάρδας συγχωρήσεως ἀξιωθῆναι οὐκ ἠδυνήθη, ἄλλων ἀπογνοὺς πρὸς ἄμυναν διανίσταται, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει, καὶ μετὰ πολλὰς κακώσεις καὶ ἀνυποίστους τελευταῖον τῷ τοῦ Κοπρωνυμου τάφῳ ἀποκλείει, ἐπιστήσας αὐτῷ φύλακας δεινούς τε καὶ ὠμοτάτους. Ἀπεβίω δ' ἂν ὁ ἱερώτατος οὗτος ἀνὴρ ἀπὸ τῆς πολυωδύνου ταύτης κακώσεως, εἰ μή τις θεοσεβὴς ἄνθρωπος κατά τινας Χρείας τῶν φρουρῶν ἀποδημούντων ἐξῆγέ τε τοῦ τάφου καὶ ἐπιμελείας ἠξίου τῆς προσηκούσης. Ὃν μετὰ πολλὴν ὅσην τὴν κάκωσιν ὑπερόριον ἐν Μιτυλήνῃ ποιεῖ. Ἔπαθον δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων τὰ παραπλήσιά τε καὶ χείρω, ὅτι μὴ ἠρέσκοντο τοῖς γινομένοις, μηδ' ἄλλον δέξασθαι διαβοώμενοι, κἂν εἴ τι γένηται. Ὅμως δ' ὑπενδόντες οἱ μὲν ἀπειλαῖς οἱ δὲ ὑποσχέσεσιν εἴκουσι τῷ τοῦ Βάρδα θελήματι, τῆς ἀρετῆς καὶ δόξης ἔρωτα χρημάτων καὶ λειποταξίαν ἀνταλλαξάμενοι. Ὁ δὲ Βάρδας Φώτιον, ἄνδρα ἐπὶ σοφίᾳ γνώριμον, πρωτασηκρήτην τηνικαῦτα ὑπάρχοντα, προχειρίζεται πατριάρχην. Ἐπεὶ δὲ παρῆσαν καὶ τοποτηρηταὶ τοῦ πάπα Ῥώμης κατὰ τῶν Εἰκονομάχων σταλέντες, πείθουσι καὶ αὐτοὺς τῆς ἑαυτῶν γενέσθαι θελήσεως. Διὸ καὶ ἐν τῷ τῶν θείων Ἀποστόλων τεμένει συνέδριον ἠθροικότες δεδημοσιευμένη καθαιρέσει καθυποβάλλουσι τὸν Ἰγνάτιον τῆς ἐξορίας μεταπεμψάμενοι. Ταῦτα μὲν τὰ τῆς φιλοπρωτίας τοῦ Βάρδα νεανιεύματα.

A duntaxat annos Cpolitani patriarchatus **972** solium tenuisset, vita defuncto, Ignatius Nicephori filia natus, Michaeli Rangabæ filius, qui imperii spe adempta insuper castratus fuerat monachusque et monasterii Satyri princeps, patriarcha creatus fuit. Is Bardam, quod hic uxorem sine causa repudiasset cumque sua nuru rem haberet, sacrorum canonum minime negligens Ecclesia arcet. Bardas cum multis deprecationibus veniam non impetraret, desperatis aliis remediis ad vindictam se confert, Ignatium ecclesia ejicit, variisque et intolerabilibus modis vexatum tandem in Copronymi sepulchrum includit, custodibus additis cævissimis. Et mortuus fuisset ibi homo divinissimus ex acerbissimo cruciatu, nisi pius quidam, custodibus B suæ necessitatis causa alio digressis, eum sepulchro eduxisset et debita cura refecisset. Post multam vexationem tandem Ignatium Mitylenam Bardas relegat. Multi quoque tum alii episcopi eodem modo sunt tractati aut etiam deterius, quod acta non probarent, neque ullum alium, quocunque modo res caderet, patriarcham se admissurum asseverarent. Quidam tamen partim minis cedentes partim pollicitationibus inducti Bardæ voluntati obsecuti sunt, virtutis ac gloriæ amorem pecunia et desertione permutantes. Bardas ergo Photium, celebrem sapientia virum et secretariorum eo tempore principem, patriarcham creat. Cumque adessent Romani **973** papæ vicarii, adversus Imaginiperdas missi, hos quoque isti in suam pertrahunt sententiam, concilioque in ædem Apostolorum con- C gregato Ignatium ab exsilio evocatum publicata sententia damnant. Hæc sunt facinora quæ Bardas imperii obtinendi cupiditate impulsus edidit.

Τὰ δὲ ἐντὸς Εὐξείνου καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ παραλίαν ὁ τῶν Ῥὼς ἐπόρθει καὶ κατέτρεχε στόλος (ἔθνος δὲ οἱ Ῥὼς Σκυθικόν, περὶ τὸν ἀρκτῷον Ταῦρον κατῳκημένον, ἀνήμερόν τε καὶ ἄγριον), καὶ αὐτῇ δὲ τῇ βασιλίδι δεινὸν ἐπέσειε κίνδυνον· οἱ μετ' οὐ πολὺ τῆς θείας πειραθέντες ὀργῆς οἷαδε ὑπενόστησαν, πρεσβεία τε αὐτῶν τὴν βασιλίδα καταλαμβάνει, D [P. 552] τοῦ θείου μεταλαχεῖν βαπτίσματος λιτανεύουσα, ὅ καὶ γέγονε. Καὶ τῆς Κρήτης δὲ στόλος ἄλλος νῦν μὲν τὰς Κυκλάδας ἐδῄου, νῦν δὲ ἄχρι Προικοννήσου τὴν παράλιον ἅπασαν. Ἐγένοντο δὲ καὶ κλόνοι γῆς φρικωδέστατοι. Εἷς δὲ ὁ μέγιστος, καθ' ἣν ἡμέραν ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάληψις ἑορτάζεται τὴν γῆν κατασείσας, τό τε κατὰ τὸ Ἐξωκιόνιον πρὸς γῆν ἠδάφισε τεῖχος, καὶ ναοὺς εὐπρεπεῖς καὶ οἴκους λαμπροὺς καὶ τὴν κατὰ τὴν Χρυσῆν πύλην τῆς πόλεως

Interim quidquid est intra Euxinum pontum maritimarum regionum, Rossica incursionibus vexabat atque vastabat classis. Rossi gens est Scythica, ad septentrionalem incolens Taurum, fera atque immanis. Hi cum ipsa Cpolin in grave conjecissent periculum, paulo post Dei iram experti domum reversi sunt, legatisque in urbem missis divinum baptismum efflagitarunt impetraruntque. Alia poro Cretensis classis modo Cycladas modo maritimam ad Proconnesum usque infestavit regionem. Terræ motus quoque ea tempestate apprime horrendi fuerunt. Horum unus maximus die Christi in cœlum Assumptionis festo accidit, qui solo concusso murum qui est ad Exocionium prostravit, templaque pulchra et domos splendidas et Victoriam ad Auream urbis portam collocatam subvertit, et quæ in Deutero ad

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(50) Improprie *princeps*, proprie *superior et præpositus*. GOAR.

(51) Et sic supra quoque, ubi de summovendo Theoctisto Bardas dicitur cogitasse. Filium habuit Bardas Antigonum domesticum scholarum. XYL.

Divæ Annæ stabant, pagias decussit. Cujus casu Leo philosophus prædixit aperte designari obitum ejus qui ab imperatore esset potentia proximus. Quin et fluvii fontesque exaruerunt per id tempus, aliaque passim multa portenta exstiterunt. De quibus omnibus cum inaudivisset imperator, totus equestribus certaminibus **974** incumbebat ad fanum Divi martyris Mamantis, quod in Steno erat exstructum. Operæ pretium autem est id quoque ejus decretum silentio non præterire, quod ipsius stoliditatem et superiorum imperatorum industriam demonstrat.

Hi Sarracenorum in Romanas ditiones volentes nequaquam ignorari incursiones, ne ex improviso irruentes ii regiones evastarent, incolis in pagis et agris deprehensis, castellum quoddam Tarso vicinissimum excelsissimo et natura munitissimo in colle ædificaverant Lulum nomine, in quo collocati custodes, ubi Saracenos incursionem moliri sentiebant, igne succenso signum dabant. Quo igne conspecto ii qui in Argæo colle excubabant idem faciebant. Eos excipiebant qui in Isamo colle, post hos qui ad Ægialum, et secundum hos qui apud Mamantem, inde qui in Circo, atque ab his qui ad Mocillum, denique post hos qui in Divi Auxentii colle stationem habebant, igne edito excubitoribus magni palatii incursionem hostium significabant. Hoc ignium ordine sese insequentium indicio et imperator momento temporis de hostium conatu certior reddebatur, et rustici nuntio percepto muris se, claudebant et impetum hostium evitabant. Hac obtinente consuetudine accidit aliquando ut, dum Michaelus equis ad fanum Mamantis agendis sese parabat, ignis a pharo ederetur. Quem ut vidit imperator, timens ne aurigatio sua non **975** spectaretur diligenter, animis spectatorum adverso indicio perculsis, in tantum venit metum quantus in periculo de vita constitutos invadere posset : tantum abfuit ut eum in theatro sese ostentandi puderet. Atque adeo, ne quo adversarum rerum indicio animi hominum ad spectandum flerent languidiores, ignem ex speculis urbi vicinis in posterum edi vetuit.

Rursus (oportet enim vecordiam ejus magis illustrare) cum alio tempore in curru consedisset jamque equi essent carceribus emittendi (erat ipse venetum habitum indutus, prasinum logotheta dromi Constantinus, album Cheilas, et ruseum Crasas), nuntius allatus fuit Amerem Melitenæ ameram graviter populari Asiam, jamque ad Malagina per-

λέως ἱδρυμένην νίκην (52) καὶ τὰς ἐν τῷ Δευτέρῳ (53) κατὰ τὴν ἁγίαν Ἄνναν παγίας ἱσταμένας κατέσεισεν, ἃς τὴν πτῶσιν ὁ φιλόσοφος Λέων προσημαίνειν ἀνεῖπε φανερῶς τὴν τοῦ μετὰ βασιλέα δυνάστου καταστροφήν. Ἐγένοντο δὲ καὶ ποταμῶν ἀφάνειαι καὶ πηγῶν, καὶ ἄλλ' ἄττα παθήματα κατὰ πᾶσαν χώραν. Ἃ πάντα κατενωτισάμενος ὁ βασιλεὺς ὅλος εἴχετο τῶν ἱππικῶν ἀγώνων κατὰ τὸν ἐν Στενῷ ἀνεγηγερμένον ναὸν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μάμαντος. Ἄξιον δὲ καὶ τόδε μὴ παραλιπεῖν τὸ λόγιον παραστατικὸν τυγχάνον τῆς τε τουτουί τοῦ βασιλέως ἀβελτηρίας καὶ τῆς τῶν προηγησαμένων ἐπιμελείας.

Τὰς τῶν Σαρακηνῶν κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων χώρας ἐπιδρομὰς οἱ πάλαι βασιλεῖς διαδήλους ποιεῖν ἐθέλοντες, ἵνα μὴ αἰφνιδίοι εἰσπίπτωσιν ἐκπορθοῦντες τὰς χώρας καὶ ἐν ταῖς κώμαις καὶ τοῖς ἀγροῖς τοὺς ἐνοικοῦντας καταλαμβάνοντες, φρούριόν τι τῇ Ταρσῷ ἀγχίθυρον ἐπί τινος ὑψηλοτάτου λόφου καὶ ἐρυμνοῦ ἐδομήσαντο· Λοῦλον τῷ φρουρίῳ τὸ ὄνομα. Οἱ ἐν τούτῳ τοίνυν φρουροὶ τῆς ἐκδρομῆς λαμβάνοντες αἴσθησιν πυρσὸν ἀνῆπτον, ὃν βλέποντες οἱ ἐν τῷ Ἀργαίῳ κατοικοῦντες βουνῷ ἄλλον ἀνῆπτον, καὶ αὖ οἱ κατὰ τὸν Ἴσαμον βουνόν. Τοῦτόν τε πάλιν ὁρῶντες οἱ κατὰ τὸν Αἰγιαλὸν ἕκαστον ἕτερον, καὶ αὖθις οἱ κατὰ τὸν λεγόμενον Μάμαντα. Εἶτα τοῦτον ὁ Κίρκος διαδεχόμενος, καὶ τοῦτον πάλιν ὁ Μόκιλλος, ἐκεῖνον δ' αὖθις ὁ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου βουνὸς τοῖς ἐν τῷ μεγάλῳ παλατίῳ ἐπὶ τοῦτο ἀφωρισμένοις (54) διαιταρίοις δῆλην ἐτίθει τὴν προνομήν. Καὶ οὕτως κατὰ διαδοχὴν πυρσεύοντες γνῶσιν ἐν ἀκαρεῖ παρεῖχον τῷ βασιλεῖ, καὶ οἱ τῶν χωρῶν κάτοικοι πυνθανόμενοι τειχήρεις ἐγίνοντο καὶ τὰς ἐπδρομὰς διεδίδρασκον. Τοιαύτης δὲ συνηθείας κρατούσης, συνέβη ποτὲ τοῦ Μιχαὴλ κατὰ τὸν τοῦ μάρτυρος Μάμαντος ναὸν μέλλοντος ἡνιοχῆσαι τὸν ἐκ τοῦ φάρου ἀναφθῆναι πυρσόν· ὃν οὕτος θεασάμενος εἰς τοσοῦτον ἐνέπεσε φόβον, δέει τοῦ μὴ παροφθῆναι τὴν αὐτοῦ ἡνιοχείαν ὑπὸ τῶν θεατῶν διὰ τὴν ἀπαίσιον ἀγγελίαν, εἰς ὅσον ἄλλος τις ἦλθε κινδυνεύων ὑπὲρ ψυχῆς· οὕτως ἐκεῖνος θεατριζόμενος οὐκ ἠσχύνετο. Ἵνα δὲ μή τι τῶν προσπιπτόντων ἀναρῶν δηλούμενον μαλακωτέρους ποιήσῃ τοὺς [P. 553] θεατὰς προσέταξε μηκέτι ἐνεργεῖν τοὺς τῇ βασιλίδι γειτονοῦντας πυρσούς.

Ἄλλοτε πάλιν (δεῖ γὰρ ἐκφαντικωτέραν θέσθαι τὴν τοῦ ἀνδρὸς παράνοιαν) ἐφ' ἅρματος αὐτῷ ἱσταμένου καὶ τῆς ὕσπληγος μελλούσης ἀφεῖσθαι (ἐνεδέδυτο δὲ τὸ βένετον (55), καὶ πράσινος ἦν ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου Κωνσταντῖνος, λευκὸς δὲ ὁ Χειλᾶς, καὶ ῥούσιος ὁ Κρασᾶς) ἀγγελία πεφοίτηκεν ὡς Ἄμερ ὁ τῆς Μελιτηνῆς ἀμηρᾶς δεινῶς λεηλατεῖ τὴν Ἀσίαν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(52) In eadem porta labores Herculis sculpti usque hodie visuntur. (Leunclavius.) Goar.

(53) Δεύτερον loci nomen est, ut et Hebdomum. *Secundum* verteres, ut et Stenum, quod mox sequitur, *Angustias*, nisi Græcum proprium retinere præstaret. Πάγιαι forte sunt πήγματα. Xyl. — Obelisci et pyramides ad Deuteron erectæ. Lexicon ms. bibl. Reg., Πάγοι αἱ ἐξοχαὶ τῶν ὀρῶν καὶ τῶν πετρῶν. Goar.

(54) *Excubias perpetuas agentibus.* Goar.

(55) En tibi quatuor factionum ludis in equestribus colores, cæruleus, viridis, albus, et roseus, quos aliis nominibus Simocatta, Zonaras et alii vocant ἠέρινον, χλοάζον, πορφυροῦν καὶ ἔσπερον. Goar.

καὶ ἤδη πρὸς τοῖς Μαλαγίνοις ἐστὶ καὶ προσδοκῶν- A venisse, et imminere magnum malum. Eum nun-
ται ὅσον οὔπω δεινά. Ἂν πυθόμενος ὁ πρωτονοτάριος (56) ἀπελθὼν μετὰ κατηφείας ἀπήγγειλε τῷ βασιλεῖ, καὶ ἅμα ἐπὶ χεῖρας ἔχων τὰ τοῦ δομεστικοῦ τῶν σχολῶν γράμματα ἐπεδίδου. Ὁ δὲ βλοσυρὸν εἰς αὐτὸν ἐνιδὼν καὶ τιτανῶδες, « Καὶ πῶς ἐτόλμησας, ὦ κακὴ κεφαλή, ἔφη, κατὰ τὸν ἀναγκαῖον ἀγῶνα τουτονὶ περὶ τοιούτων μοι διαλέγεσθαι, οὐδὲν ἄλλο σπουδάζοντι ἢ μὴ τὸν μέσον εὐωνύμων ἰδεῖν παρατετραμμένον, ὑπὲρ οὗ μοι πᾶς ὁ ἀγών ; » Τοιοῦτος ἦν ἔκφορος καὶ τὸν λογισμὸν παρακεκινημένος.

tium protonotarius mœstus imperatori indicat, simul litteras domestici scholarum exhibens. Tum imperator torvo eum et titanico intuitus vultu, « Quomodo, inquit, ausus es, sceleste, mihi tam necessario certamine occupato istis de rebus interturbare, cum in hoc unum incumberem ut eum qui medium tenet, in lævam partem avertam, de quo mihi totum hoc certamen est ? » Tanta fuit ejus dementia.

Καὶ οὐχὶ τούτῳ μὲν τῷ πόθῳ ἢ πάθει ἡλίσκετο, τῶν δὲ ἄλλων τῶν ἀπρεπεστέρων ἀπείχετο, ἀλλὰ τὸ μέτριον τάχα ἀμέτρως ἦθος μεταδιώκων ἐξέπιπτε τοῦ προσήκοντος καὶ τῆς βασιλικῆς ἀξίας ἀξίου. Καί ποτε γυναίῳ συναντήσας ἐκ βαλανείου ἐπανιόντι καὶ B κάλπην ἐπὶ χεῖρας ἔχοντι (ἔτυχε δὲ τὸν ταύτης παῖδα ἐκ τοῦ θείου λουτροῦ υἱοθετησάμενος), τοῦ ἵππου ἀποβὰς τοὺς μὲν συγκλητικοὺς, ὅσοι τούτῳ παρείποντο, κατὰ τὰ ἐκεῖσε ἀνάκτορα ἐξαπέστειλεν, ἃ δὲ προσηταιρίσατο καὶ παρέτρεφεν ἀκόλαστα καὶ πορνικὰ ἀνδράρια παραλαβὼν ἀπῆει μετὰ τῆς γυναικὸς, καὶ τὴν κάλπην τῶν ἐκείνης χειρῶν ἀφείλετο, καὶ « Ἄγε δῆτα, ὦ γύναι, εἶπε, θαῤῥοῦσα δέξαι με ἐν τῇ οἰκίᾳ σου. ψωμοῦ (57) πιτυρώδους ἔφεσιν ἔχοντα καὶ ἀσβεστοτύρου (58). » Ὡς δ' ἀπεπήγη πρὸς τὸν λόγον ἡ γυνὴ μηδενὸς εὐπορουῦσα τῶν πρὸς ὑποδοχὴν, ὁ Μιχαὴλ θᾶττον ἢ λόγος σινδόνα λαβὼν, ἣν ἤνεγκε τὸ γύναιον ἐκ τοῦ βαλανείου ἔτι διάβροχον οὖσαν, ἀντὶ τῆς ὑπηρετούσης τῇ τραπέζῃ ὀθόνης ἥπλου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ τὴν κλεῖδα τὴν τῆς γυναικὸς ἀφελὼν αὐτὸς ἦν βασιλεὺς ἑστιάτωρ, μάγειρος, τρα- C πεζοποιὸς, δαιτυμών. Ξυνδειπνήσας δὲ τῇ γυναικὶ πεζὸς καὶ βάδην πρὸς τὰ ἀνάκτορα ἀπῆει, πολλῆς εὐηθείας καταγινώσκων καὶ τύφου τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων κοσμιότητος ἀντιποιουμένων. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα μισητὸν ἐποίει τὸν ἄνδρα, καὶ κατ' αὐτοῦ τὴν πάντων δικαίως ὑπεκίνει ὀργήν.

Neque vero hoc tantum vitio laborans ab aliis indecoris rebus abstinuit, sed præterea immoderate modestiam sectans et imperatoris personæ **976** conveniente gravitate excidit. Occurrit aliquando mulierculæ cujus filium ex sacro susceperat lavacro, a balneo redeunti et situlam manibus gestanti. Ibi equo descendens senatoriæ dignitatis viros qui comitabantur, ad palatium arbire jubet. Ipse cum impuris et libidinosis homuncionibus quos sibi asciverat, mulierculam secutus situlam e manibus ejus aufert, et « Bono, ait, animo sis.o mulier, meque domo tua accipe, qui furfuraceum jus appeto et asbestotyrum. » Cum ad hæc verba diriguisset muliercula, ut cui ad convivium nihil esset parati, Michaelus dicto citius sindonem, quam e balnes adhuc madentem illa ferebat, mappæ loco in solo stravit ereptaque mulieri clave imperator ipse convivatoris, coqui, mensam ponentis et structoris munus obivit. Peracto eo convivio, pedes lento incessu palatium repetiit, magnæ stoliditatis et fastus damnans priores imperatores, qui elegantiæ studuissent. Hæc igitur omnia eum invisum faciebant, contraque seipsum omnibus merito indignationem movebat.

Καὶ τὸ δὴ χείριστον ἡ τῶν παρεπομένων αὐτῷ κιναίδων φατρία καὶ πρὸς πᾶσαν αἰσχρουργίαν ἐπιτηδείων, οὓς ἐκεῖνος διὰ τιμῆς καὶ αἰδοῦς ἄγων, τὰ θεῖα διαπαίζων τε καὶ [P. 554] ἐξορχούμενος. ἱερατικὰς στολὰς χρυσοϋφεῖς ἐνεδίδυσκε καὶ ἐπωμίδας, καὶ ἀσχημόνως ἠνάγκαζε καὶ ἀνάγνως τελεῖν τὰ θεῖά τε καὶ πανάγια, τὸν ἔξαρχον τούτων (Γρύλλος αὐτῷ ὄνομα) πατριάρχην ἀποκαλῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς δώδεκα μητροπολίτας. Ἐτίθει δὲ καὶ ἑαυτὸν ἕνα τῶν θυηπόλων, καὶ τῆς Κολωνείας ὠνομάζετο πρόεδρος (59). Ἐπεὶ δὲ ᾄδειν αὐτοὺς ἐχρῆν καὶ τελεῖν τὰ μυστήρια, διὰ κιθάρας τὰς ᾠδὰς ἐξεπλήρουν, νῦν μὲν ῥέμα πῶς καὶ λιγυρῶς ἐπηχοῦντες, νῦν δὲ διαπρυσίως, ὥσπερ ἐν ταῖς ἱερεαῖς λειτουρ- D

Facinus vero deterrimum, quod cœtum habebat secum cinædorum et ad omnem turpitudinem paratorum hominnm ; quos in honore ille habens, ut rebus sacris illuderet, vestibus eos sacerdotalibus aura intextis amiciebat, atque humeralibus, **977** cogebatque turpiter et impure sacras actiones æmulari; principem ejus cœtus Cyrillum patriarchæ nomine ornabat, reliquos duodecim metropolitarum : se ipsum quoque unum pontificum et coloniæ præsidem appellabat. Dum cantandum erat peragendis sacrtficiis, citharam adhibebant, modo sensim eam tangentes ut subtilem ederet vocem, modo ut magnum sonitum exhiberet, sicut in sacrificiis sacerdotes contenta voce cantant. Aurea etiam et bac-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(56) Ὑπογραμματέων πρῶθος, ut loquitur Damascenus subdiaconus. Goar.

(57) Ab hæc vice *panem nsitatum* ψωμί Græci nuncupant. *Jus* Xylander, sed insulse. Goar.

(58) Caseum non extinctum ad verbum sonat : quid rei sit, malo alios judicare, id quidem apparet, caseum rudem et minimi pretii fuisse. Xyl. — *Coagulum* calci dilutæ densiori simile, unde audit ἀσβεστότυρον. *Caseum non extinctum* explicat Xylander : an illi quandoque arsit *coagulum* ? Utinam proverbium perciperet, Ὅστις ἑκάην εἰς τὸ ὀξυόγαλον, φυσᾷ καὶ τὸ κουρκοῦτι. *Pultem exsufflat, qui coagula adustus est :* in planis errans salebrosa non permearet, uno verbo, saperet. Goar.

(59) Ad patriam Coloniam Asiæ urbem, 68 locum inter episcopatus apud Codinum nunc tenentem, alludebat Gryllus. Goar.

cata gemmis vasa habebant: ea aceto et sinapi implebant et communicantibus impertiebant, hoc modo impolluta deridentes mysteria. Hic cœtus aliquando beato patriarchæ obviam est factus, cum is supplicationis causa cum clericorum pompa procederet. Quem ut conspexit Grillus, audacter admodum et impudenter absque ulla cunctatione, exemplum suum reliquis seqnentibus, veste deducta pulsare citharam contentius cœpit et sanctis hominibus obscœne convicia facere.

Michaelus porro matrem suam Theodoram adhuc in palatio degentem aliquando ad se vocavit, quasi fausta ei precaturo Ignatio patriarcha, quem adesse finxerat. Ut ergo sanctissima mulier venit et religiose in solum se prostravit, vota pro se concipi petens, ut quæ nihil sinistri suspicaretur, cum impurus Grillus eatenus barbam occultasset, Grillus **978** surgens crepitum ventris emisit et quædam ore suo digna blateravit. Theodora facinus hoc ægerrime ferens, detestata filium, vaticinataque est eum divinam indignationem brevi sensurum. Sed fieri non poterat ut semel a recta via aversus corrigeretur. Itaque et celerrime periit, atque ante ipsum Barda, hocque prior Theoctistus caniclei dignitate ornatus, qui indulgebant ipsi, et cum tutores ipsius essent, a pravis eum abstrahere studiis nolebant. Quomodo perierit Theoctistus, supra est expositum. Interitum Bardæ antecesserunt signa, cometarum nempe exortus et absurda insomnia. Namque is per quietem sibi imaginatus fuit se cum Michaelo ad solemnem quamdam festivitatem in Magnum Templum ire; quo cum jam appropinquassent, quosdam præire albis amictos vestibus, et se ab iis deduci ad cancellos tribunalis, ibique se nihil videre aliud quam solio patriarchæ residentem senem quemdam, quem ipse putaret Petrum esse apostolorum coryphæum: ad pedes ejus volutari Ignatium, et injuriarum suarum ultionem flagitare. Porro Petrum quidam adstantium ensem tradere, et mandare ut Theorgistum (sic appellasse eum Cæsarem, quasi divinæ iræ obnoxium) inter eos qui a sinistris stant collocet, eoque ense membratim concidat, Asebotecnum autem (hoc nomine eum imperatorem notasse ut impium filium) inter **979** dextros constituat quidem, sed simile tamen supplicium denuntiet. Comprobaveritne exitus hoc insomnium, sequentia ostendent.

δίκην ἀπεκδέχεσθαι πρόσειπε. Καὶ ὁ μὲν ὄνειρος μετὰ ταῦτα.

Moliebatur Bardas una cum Michaelo expeditio-

A γίαις οἱ ἱερεῖς τὰς ἐκφωνήσεις (60) ποιοῦσι τῶν ἱερῶν. Εἶχον δὲ καὶ σκεύη διάχρυσα καὶ διάλιθα, ταῦτα δὲ πληροῦντες ὄξους τε καὶ σινήπεως τοις μεταλαμβάνουσι μετεδίδοσαν, τῶν ἀχράντων οὕτω καταπαίζοντες μυστηρίων. Τοῦτον τὸν μιαρὸν θίασον συνέβη ποτὲ τῷ μακαρίτῃ συναντῆσαι κατὰ τὴν ὁδὸν πατριάρχῃ, μετὰ τοῦ ἱερατικοῦ κλήρου καὶ τῆς λιτῆς διερχομένῳ. Ὃν ἰδὼν ὁ Γρύλλος ἰταμῶς ἄγαν, καὶ ἀνερυβριάσεως μηδὲν ὑποστειλάμενος, φελόνην ἀναστείλας (61) μετὰ τῶν αὐτοῦ συμμυστῶν εὐτονωτέροις ἐχρῆτο τοῖς κρούμασι, καὶ τοὺς εὐαγεῖς ἐκείνους λοιδορίαις καὶ ἀναιδέσιν ἔβαλλε ῥήμασιν.

Ὁ τοιοῦτος αἴσχιστος βασιλεὺς καὶ Θεοδώραν τὴν ἑαυτοῦ μητέρα ἔτι τοῖς ἀνακτόροις οὖσαν μετεκαλέσατό ποτε, εὐλογηθησομένην τάχα παρὰ τοῦ πα- B τριάρχου, πλασάμενος τοῦτον εἶναι τὸν μακαρίτην Ἰγνάτιον. Ὡς οὖν ἐξῆει μετ' εὐλαβείας ἡ σεμνοτάτη γυνὴ καὶ ἔῤῥιψεν ἑαυτὴν εἰς τὸ ἔδαφος ἐξαιτουμένη εὐχὴν μηδὲν ὅλως ὑποτοπήσασα, τοῦ μιαροῦ Γρύλλου τὴν γενειάδα τέως κρύπτοντος, ἀναστὰς ὁ Γρύλλος ἀπέπερδε καὶ ῥήματά τινα ἀπεῖπε τοῦ οἰκείου στόματος ἄξια. Ἡ δὲ ἐπὶ τῷ γεγονότι δεινοπαθήσασα ἀραῖς ἔβαλλε τὸν υἱὸν, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας ἐκπεσεῖν ἀπεφοίβασε προφητικῶς τοῦτον οὐκ εἰς μακράν. Ἀλλ' οὐκ ἦν τὸν ἅπαξ παρατραπέντα τῆς εὐθείας ὁδοῦ βελτιωθῆναι. Ὅθεν καὶ ταχυτάτη κατειλήφει τοῦτον καταστροφὴ, καὶ πρὸ αὐτοῦ μὲν τὸν Βάρδαν, καὶ πρὸ ἐκείνου τὸν κανικλείου Θεόκτιστον, τοὺς χαριζομένους αὐτῷ καὶ μὴ τῶν πονηρῶν ἀνακόπτειν ἐθελήσαντας διδαγμάτων ὡς ἐπιτρόπους. C Καὶ ὅπως μὲν ὁ Θεόκτιστος ὤλετο, προλαβὼν ὁ λόγος ἐδήλωσε, σημεῖα δὲ τὸν ὄλεθρον δηλοῦντα τοῦ Βάρδα προηγήσατο τάδε· ἐπιτολαὶ κομητῶν, ὄψεις ὀνειράτων ἀλλόκοτοι. Ἔδοξε γὰρ καθ' ὕπνους οὗτος πρὸς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ Μιχαὴλ ἀπελθεῖν ὡς τάχα πανηγύρεως οὔσης. Ὡς οὖν ἀφίκοντο καὶ προσωτέρω ἐγίνοντο τοῦ θείου ναοῦ, ὁρᾷν ἐδόκει λευκοφόρους τινὰς προηγουμένους, οἵτινες ὁδηγοῦντες αὐτὸν ἄγουσι πρὸς τὰς κιγκλίδας τοῦ θυσιαστηρίου (62), καὶ βλέπει μὲν ἄλλο οὐδὲν, περὶ δὲ τὸν θρόνον τοῦ πατριάρχου καθήμενόν τινα γηραιὸν (Πέτρον εἶκασε τοῦτον εἶναι τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων), οὗ πρὸς τοῖς ποσὶν ὁ μακαρίτης ἐκυλινδεῖτο Ἰγνάτιος ἐκδίκησιν ἐξαιτῶν ὧν ἐπεπόνθει δεινῶν. [P. 555] Τὸν δὲ ἐνὶ τῶν παρεστώτων μάχαιραν δοῦναι καὶ εἰπεῖν· Ταύτῃ τὸν θεόργιστον (οὕτω D τὸν Καίσαρα κατονομάσαντα) τῇ τῶν εὐωνύμων χώρᾳ ἐγκαταστήσας μεληδὸν διάτεμνε· τὸν δὲ ἀσεβότεκνον (διὰ τοῦ τοιούτου προσῤήματος τὸν βασιλέα δηλοποιήσαντα) κατάλεγε μὲν τοῖς δεξιοῖς, τὴν δ' ὁμοίαν οὗτος· εἰ δὲ καὶ ἀπέβη τὰ θεαθέντα, δηλώσει τὰ

Ἄρτι κατὰ τῶν Κρητῶν ὁ Βάρδας πανδημεὶ μετὰ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(60) Orationibus, qvas *collectas* vocamus, submissa voce perlectis, conclusiones sonora modulataque voce a sacerdote prolatæ sunt ἐκφωνήσεις. Goar.

(61) Obscura mihi. Xyl. — *Casulam sacerdotalem* totum hminem ambientem *in brachia retorqueus*. Goar.

(62) *Septum cancellatum*, sive *rete ligneum* populum a sacrario dirimens, sunt κιγκλίδες τοῦ θυσιαστηρίου. (Allatius.) Goar.

τοῦ Μιχαὴλ καθωπλίζετο, καὶ πρὸς τὸν τῆς Θεοτόκου A
ναὸν τῶν Ὁδηγῶν φοιτήσας εἰσῆει μετὰ λαμπάδων
τὸν συντακτήριον ἐκπληρῶν (63). Ὡς οὖν τοῖς ἀδύ-
τοις προσήγγισεν, ἄφνω τῶν αὐτοῦ ὤμων ἡ χλαμὺς
ὀλισθήσασα αἰσθέσθαι τοῦτον δεινοτέρων δεινῶν παρ-
εσκεύασε. Καὶ αὐτὸς δὲ πρὸ μιᾶς ἡμέρας τοῦ μέλ-
λειν ἀπαίρειν ἀπὸ τῆς πόλεως, εἴτ' ἀφ' ἑαυτοῦ
εἴτε καὶ ἄλλως ὑπὸ τοῦ μέλλοντος ἐλαυνόμενος,
συναγαγὼν εἰς ταυτὸ τοὺς φίλους καὶ συμποσιάσας
μεμνῆσθαί τε τῆς αὐτοῦ παρῆνει φιλίας καὶ
λεγάτα, ὡς τοῦ βίου ἤδη ἔξω γινόμενος, παρ-
έσχετο. Ὡς οὖν κατὰ τῆς Κρήτης ἐξέβησαν καὶ τῷ
θέματι τῶν Θρᾳκησίων ἐπέβησαν, καὶ κατά τινα
Χῶρον (64) τόπον οὕτω λεγόμενον οἱ τούτῳ ὑπηρε-
τοῦντες προκαταλαβόντες τὰς σκηνὰς κατεπήγνυον
ἀμιλλῃ χρώμενοι καὶ σπουδῇ, ἐνταῦθά που, εἴτε δὴ B
κατὰ πρόνοιαν εἴτε καὶ ἄλλως κατ' ἄγνοιαν, τὴν μὲν
τοῦ βασιλέως ἐπὶ πεδινοῦ χωρίου αὐλαίαν ἐπήξαντο,
εἴς τινα δὲ λόφον ὑπερανεστηκότα τὴν τοῦ Καίσα-
ρος ἀνεπέτασαν. Ὅπερ ὡς ἔρμαιον λαβόντες οἱ τῷ
Μιχαὴλ προσκείμενοι καὶ προσπολεμοῦντες τῷ Καί-
σαρι κατητιῶντο τὸ γεγονὸς καὶ τὰς κατ' ἐκείνου
ἐξέκαιον συμβουλάς· Ὑπέθραττε δ' ὅμως αὐτοὺς καὶ
νωθροτέρους ἐποίει πρὸς τὴν ἐγχείρησιν ἡ τοῦ Καί-
σαρος κραταιοτέρα ἰσχύς· τήν τε γὰρ τοῦ δομεστί-
κου τῶν σχολῶν ἀρχὴν ὁ τούτου εἶχεν υἱὸς Ἀντίγο-
νος, καὶ οἱ λοιποὶ στρατηγοὶ αὐτῷ ἐπειθάρχουν, καὶ
Συμβάτιος ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου, γαμβρὸς ἐπὶ τῇ
θυγατρὶ αὐτοῦ τογχάνων, ἀναντιῤῥήτως τὰ ἐκείνου
φρονεῖν ἐπιστεύετο. Ἀλλ' ἔλαθεν ὁ Συμβάτιος ὑπὸ
τοῦ βασιλέως κλαπεὶς καὶ τὸν φόνον τοῦ πενθεροῦ
ἐργασάμενος αὐτὸς, καὶ οὐκ ἄλλος σύνθημα τοῦ φό- C
νου εὐτρεπισθείς. Ἄρτι γὰρ ἐξῆει τὰς ἀναφορὰς
ἀναγκοὺς, καὶ τὸ σημεῖον ἐδίδου τοῦ φόνου, στα-
ρὸν εἰς τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον ἐγχαράξας. Ἀνεβάλλοντο
δ' ὅμως οἱ συνωμόται, τὴν ἑταιρείαν παρισταμένην
ὁρῶντες τοῦ Καίσαρος. Ὅπερ ὁ Μιχαὴλ εὐλαβηθείς,
μή πως κατάφωρος γεσόμενος καθ' ἑαυτοῦ τὴν μά-
χαιραν ἐπισπάσηται, διὰ πιστοῦ τίνος ἐθαρσοποίει
τοὺς ἄνδρας ταῖς ὑποσχέσεσι. Καὶ παρῆλθεν ἂν τὸν
κίνδυνον καὶ παρεκρούσατο ὁ Καῖσαρ τῷ δέει κατα-
πλησσομένων καὶ κατεπτηχότων τῶν συνωμοτῶν,
εἰ μὴ Βασίλειος ὁ μετὰ ταῦτα [P. 556] βασιλεὺς,
παρακοιμώμενος (65) ὤν, διανέστη πρὸς τὴν ἐγχεί-
ρησιν· οὗτος γὰρ ἀποῤῥῖψαί τε πείθει τὸ δέος τοὺς
συνωμότας καὶ πρός τὴν πρᾶξιν ἐπιρωννύει. Ξιφή-
ρεις οὖν τοὺς ἄνδρας ἰδὼν ὁ Βάρδας ἐπιόντας ἀθρόως D

nem cum omnibus copiis in Cretenses. Itaque ad Deiparæ fanum quod Hodegon dicebatur, quod eam sibi itineris ductricem votis solerent conciliare, accessit, et facibus prælucentibus intravit, ut se suaque Deiparæ commendaret. Cum ergo jam ad penetralia templi perrexisset, subito chlamys de humeris ipsius prolapsa malorum ei maximorum præsagium dedit. Idem Bardas pridie quam urbe erat discessurus, sive ultro sive futuræ rei urgente fato, amicis in unum conductis legata distribuit, veluti qui jam vita excederet. Inita ergo expeditione, ut in Thracensium provinciam perventum est ad locum quemdam cui Choro nomen, ministri Bardæ reliquis priores, dum certatim festinant, tabernaculum Cæsaris sive dedita opera sive imprudentes in edito quodam colle figunt, tentorio ipsius imperatoris in planitie expanso. Hoc factum ii qui Michaelum contra Bardam concitare solebant, ut optimo casu oblatam commoditatem arripientes, calumniabantur, et consilia contra eum inita ut exsequeretur imperator instigabant. Cæsaris tamen potentia ingens inimicos turbabat et 980 ad audendum facinus segniores reddebat. Quippe et filius ejus domestici scholarum gerens munus Antigonus reliquos exercituum duces sibi habebat obsequentes; et Symbatius dromi logotheta Bardæ gener haud dubie ab ipsius stare partibus credebatur. Nam ignorabant eum a Michaelo Bardæ furtim sublatum adeo socero necem moliri, ut nemini alteri quam ipsi tessera facinoris sit credita. Proinde Symbatius simul et acta retulit, et faciem suam cruce signans inferendæ Bardæ cædis signum dedit. Cum autem conjurationis socii cunctarentur, quia sectatores Bardæ coram adstare videbant, Michaelus metuens ne illis tergiversantibus re detecta in se gladii stringerentur, misso suorum fidelium quodam, pollicitationibus eos confirmavit. Nihilominus tamen evasisset Cæsar, adeo conjuratos metus deterruerat a facinore, nisi Basilius imperatoris cui successit deinde, cubicularius ad id peragendum se proripuisset, suosque cohortatus esset ut abjecto metu propositum exsequerentur. Bardas cum eos strictis gladiis in se ruere eerneret mortemque sibi impendere, ad imperatoris pedes se abjicit. Unde abstractum ii membratim concidunt, et genitalia ejus conto præfixa per ludibrium ostentant. Ortum ex eo tumultum ingentem, qui

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(63) Zonaras τῇ Θεομήτορι συνναξόμενος, clarius. Sed supra D. Gregorius Theologus perhibetur oratione syntacteria habita discessisse ab Ecclesiæ gubernatione; quæ videtur de Ecclesiæ concordia et incolumitate constituenda fuisse. Xyl.

(64) Χῶρον idem fere significat quod locus, τόπος. Sed tamen hoc non tam visum fuit accipere pro proprio quam illud. Xyl.

(65) Is est qui superioribus sæculis κόμης τῶν ἐξκουβίτων dicebatur, cujus nempe nomine Græco reddito Romana ejus appellatio destitit in curia CP. Hujus vices *ad tuendum palatium tutandamque rem privatam* Luitprandus esse dicit III, 7. At non id exsequeretur nisi perpetuus palatii foret excubitor vel excubitorum præcipuus. An vero ut excubitor, sic quoque cubicularius asserendus cum Xylandro? non censeo. Cubicularii etenim postremis sæculis semper eunuchi, Basilius παρακοιμώμενος vir integer exstitit. Ille in penetralibus, hic ad fores stabat. Illi denique κοιτωνῖται, κουβικουλάριοι vel alio quovis nomine dicti; hujus nomen nil simile sonat. Quin potius ei subditi excubitores ut variam appellationem sic diversum munus nacti ostenduntur inferius p. 567, quia dicuntur παρακοῖται et ποιακοιμωμένου οἰκεῖοι, familiares addicti, uno verbo sub ejus dispositione. Goar.

ipsum quoque imperatorem in periculum conjiciebat, Constantinus Diglæ drungarius subito magna cum **981** manu superveniens compescuit, imperatoremque faustis acclamationibus prosecutus, jure interfectum Bardam affirmavit. Hoc pacto Barda sublato imperator omissa Cretensi expeditione Byzantium rediit.

ἔγνωκέ τε τὸν θάνατον καὶ πρὸς τοὺς πόδας ἔῤῥιψε τοῦ βασιλέως ἑαυτόν. Ἀλλ' ἀποσπῶσι τοῦτον ἐκειθεν καὶ μελῃδὸν κατατέμνουσιν, εἶτα κοντῷ τὰ παιδογόνα αὐτοῦ ἐπαιωρήσαντες μόρια παραδειγμάτιζουσιν. Ἦρθη δὲ θόρυβος πολὺς καὶ τῷ βασιλεῖ κίνδυνον ἐπισείων, ὃν ὁ τῆς βίγλας δρουγγάριος Κωνσταντῖνος μετὰ πολλῶν εἰς μέσον ἀθρόως ἐπιφανεὶς διέλυσεν, εὐφημίαις τε βάλλων τὸν βασιλέα καὶ δικαίως ἀποθανεῖν τὸν Βάρδαν διαβεβαιούμενος. Καὶ ὁ μὲν Βάρδας οὕτως ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, καὶ οὑτο ἡ κατὰ Κρητῶν ἐκστρατεία ἐλέλυτο τοῦ βασιλέως πρὸς τὸ Βυζάντιον ὑποστρέψαντος.

Atque hoc facinus Basilium ad imperatorium fastigium evexit. Nam Michaelus cum prole careret et solus rempublicam gerere non valeret, eum adoptavit magistri ornatum dignitate, et paulo post in Magno Templo diadema ei imposuit. Basilius tantum adeptus potestatis, imperatorem conatus quam longissime ab odiosis et infandis istis studiis abducere, imprudens gravi eum contra se inflammavit odio. Michaelus enim reprehensiones non ferens de eo interficiendo consilia iniit, ut suæ voluntatis impedimento. Et Basilicino cuidam imperatoriæ celocis remigi in medium producto purpuram diademaque circumdedit, manuque sua ad senatum educens, hanc habuit orationem : « Jampridem, amici, decreveram hunc potius virum ad imperii honorem summum evehere quam Basilium. Sunt enim in eo.

Primum corona forma digna regia,
Deinde cognatum diadema est huic viro ;
Suntque omnia dignitati convenientia.. »

Τοῦτο τὸ ἔργον εἰς βασιλειον ὕψος ἀνήγαγε τὸν Βασίλειον. Φυσιλῆς γὰρ ἀπορῶν γονῆς ὁ Μιχαὴλ καὶ τὰ κοινὰ διεξάγειν οὐχ οἷός τε ὢν, εἰσποιεῖταί τε αὐτὸν εἰς υἱὸν τῇ τῶν μαγίστρων ἀξιᾳ τιμήσας, καὶ διάδημα μετὰ μικρὸν αὐτῷ περιτίθησι κατὰ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν γενόμενος. Ἐγκρατὴς δ' οὗτος τῆς ἀρχῆς γεγονὼς ἀπεπειρᾶτο τὸν βασιλέα ὡς πορῥώτατω ἀπάγειν τῶν μιστῶν ἔργων καὶ ἐπιῤῥήτων. Ἔλαθε δὲ διὰ τοῦτο ἑαυτῷ καθοπλίζων τὸν φθόνον. Μὴ φέρων γὰρ τοὺς ἐλέγχους ὁ Μιχαὴλ, καὶ τὸν Βασίλειον ἐκποδὼν ποιῆσαι διανοούμενος ὡς τῶν αὐτοῦ θελημάτων ἐμποδιστήν, Βασιλικῖνόν τινα τοῦ βασιλικοῦ δρόμωνος (66) ἐρέτην ὑπάρχοντα εἰς μέσον ἀγαγὼν τὴν πορφύραν τε ἐνδύει καὶ τὸ διάδημα περιτίθησι καὶ πρὸς τὴν σύγκλητον ἐξάγειτῆς χειρὸς ἔχων αὐτὸν, καὶ ἐξαγαγὼν τοιούτων τινῶν ῥημάτων ἀπῄρξατο· « Πάλαι μὲν ἔδει τουτονὶ τὸν ἄνδρα, ὦ φίλοι, εἰς τὸν περίβλεπτον κόσμον τῆς βασιλείας ἀναγαγεῖν ἢ τὸν Βασίλειον· Πρόσεστι γὰρ αὐτῷ

Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος.
Τὸ δεύτερον δὲ (67) συμφυὲς πέλει στέρος.
Ἅπαντα δ' ἁρμόζουσι πρὸς τὴν ἀξίαν.

982 Hoc factum atque hæc oratio principium fuit interitus Michaeli. Accessit huc aliud quiddam. Mero sese cum obruisset Michaelus aliquando, per ebrietatem multa absurda præcepit, nempe ut quibusdam aures, aliis nares, nonnullis capita amputarentur. Quæ ne fierent, Basilius obstitit, non tam de aliis quam de se ipso sollicitus. Michaelus postquam hunc sibi obstare sensit, atroces struit insidias, subornato qui hastam feræ simulans feriendæ causa se mittere, in Basilium defigeret. Eæque detectæ sunt, cum is quem subornatum diximus fuisse, jam moriturus rem efferret. Ac misit sane hastam, sed a Basilio aberravit. Ergo Basilius ex insidiis servatus agere quam pati potius duxit. Estque Michaelus in palatio ad Divi Mamantis interfectus, anno ab origine mundi 6376, hora noctis tertia. Imperavit cum matre annos quatuordecim, solus undecim. Quanquam autem vitam egit dissolutam, non tamen prorsus nihil laudabile gessit. Obtulit enim Magno Templo poculum, quod disco-

Αὕτην ἡ πρᾶξις καὶ ὁ λόγος οὗτος ἀρχὴ γέγονε τῆς αὐτοῦ καταλύσεως. Ἐπισυνέβη δέ τι καὶ ἄλλο, Ἀκρατοποτῶν γὰρ ὁ Μιχαὴλ καὶ μεθυσκόμενος κατὰ τὸν τῆς μέθης καιρὸν πολλὰ καὶ ἄτοπα προσέταττε πράττεσθαι, τοῦ μὲν ἀφειρεῖθαι τὰ ὦτα, ἄλλου τὴν ῥῖνα, καὶ τὴν κεφαλὴν ἑτέρου· ἐκώλυε δὲ ταῦτα γίνεσθαι ὁ Βασίλειος, οὐ τοσοῦτον περὶ τῶν ἄλλων ὅσον περὶ ἑαυτοῦ δεδοικώς. Ὡς οὖν ἔγνω ὁ Μιχαὴλ ἐμπόδιον αὐτὸν ἔχων, μεγάλην κατ' αὐτοῦ συῤῥάπτει ἐπιβουλήν. Ἡ δὲ ἦν· ὑποτίθησί τινι λόγχην ἐκφεῖναι λόγῳ μὲν κατὰ τοῦ θηρίου, ἔργῳ δὲ κατὰ τοῦ βασιλέίου. Καὶ τοῦτο δῆλον γέγονε τοῦ κελευσθέντος ἐν τῷ μέλλειν ἀπειθῆσκειν ἐξαγορεύσαντος. [P. 557] Ἀφῆκε μὲν οὖν οὗτος τὴν λόγχην, διήμαρτε δὲ, καὶ σέσωστο ὁ Βασίλειος. Καὶ σωθεὶς δρᾶσαί τι μᾶλλον ἐσπούδασεν ἢ παθεῖν· καὶ συάττεται ὁ Μιχαὴλ κατὰ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, ἐν ἔτει τῷ ,ϛτος', ὥρᾳ γ' τῆς νυκτὸς, ἄρξας μετὰ τῆς μητρὸς μὲν ἔτη ιδ', ια' δὲ μοναρχήσας. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐκμελῶς καὶ ἀναγώγως βιώ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(66) Ad Basilium hunc usque *dromonibus* vix utebantur imperatores, sed *Agrariis*. De utrisque Constantinus de Admin. Imp. toto c. 51 fusissime; Cassiodorus quoque Var. I. v, 16. GOAR.

(67) Senarius primus Euripidis est, medius integer, si legas καὶ δεύτερονἔϛ. Videtur autem alluocre ad nomen Basilicini. Alioqui non video qui ex imperatoria credamus fuisse remigem familia. XYL.

σας οὐ παντάπασιν ἡμοίρησε τῶν ἐπαινετῶν· δισκοποτήριον (68) γὰρ προσήνεγκε τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, καὶ πολυκάνδηλα (69) τὰ πρώην λίαν ὑπερελάσαντα.

Ἀναιρεθέντος δ', ὡς εἴπομεν, τοῦ Μιχαήλ, τὸ τῆς βασιλείας ἀνεδήσατο κράτος ὁ Βασίλειος. Ὅστις δὲ οὗτος ἦν καὶ ὅθεν ὥρμητο, κἀκ ποίας αἰτίας εἰς τὴν βασίλειον ἀνῆκε περιωπὴν ἐκ ταπεινῆς καὶ ἀλαμποῦς ὁρμώμενος τύχης, ἀνωθεν διαλαβὼν ὁ λόγος διατρανώσει. Ἤνεγκε τοίνυν ἡ τῶν Μακεδόνων χώρα αὐτὸν, εἶλκε δὲ τὸ γένος ἐξ Ἀρμενίων, ἐκ πάνυ λαμπρᾶς καταγόμενος τῆς τῶν Ἀρσακιδῶν σειρᾶς, ἐξ ἧς μόνης νόμος ἦν βασιλεύεσθαι Πάρθοις καὶ Μήδοις καὶ Ἀρμενίοις διὰ τὸ κλέος τοῦ πρώτου Ἀρσάκου τοῦ ἀνακτησαμένου τοῖς Πάρθοις τὴν βασιλείαν ὑπὸ Περσῶν ἐσφετερισμένην. Καὶ συνέβη μέχρι πολλοῦ τοὺς τοῦ Ἀρσάκου ἀπογόνους βασιλεύειν τῶν εἰρημένων ἐθνῶν. Ἔσχατος δὲ τῆς βασιλείας ἐκπεσὼν Ἀρτάβανος τῆς προγονικῆς, καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς Κλιένης φυγάδες εἰς τὸ Βυζάντιον παραγίνονται· Λέων ὁ μέγας τότε τὴν τῶν Ῥωμαίων ἴθυνε βασιλείαν. Οὗτος οὖν τοὺς ἄνδρας ὑποδεξάμενος καὶ ἀξιοπρεπῶς τιμήσας οἴκησιν τὴν προσήκουσαν ἐν τῇ βασιλίδι ἀπένειμεν. Ὅπερ μαθὼν ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς γράμμασιν αὐτοὺς μετεκαλεῖτο, εἰς τὴν πατρῴαν ὑπισχνούμενος ἡγεμονίαν ἐγκαταστῆσαι. Δεξαμένων δ' ἐκείνων τὰ γράμματα καὶ περὶ τοῦ πρακτέου διασκοπουμένων, μηνύεται διὰ τινος τῶν ὑπηρετουμένων αὐτοῖς πάντα τῷ βασιλεῖ, καὶ ὅτι οἱ πλανῆται οὗτοι καὶ ἐπήλυδες τῶν ἐπισημοτέρων εἰσί. Καὶ εἴς τινα πολίχνην τῆς Μακεδονίας Νίκην ὀνομαζομένην μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων αὐτοὺς κατοικίζει. Εἶτα πάλιν τῆς Περσῶν βασιλείας ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν ἀνατραπείσης, τὰ παραπλήσια καὶ ὁ τηνικαῦτα ἀμερμουμνῆς διεπράξατο, καὶ γράμμασι μετεκαλεῖτο τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ τῶν Ἀρσακιδῶν ἀπογόνους. Φωραθέντος δὲ καὶ τούτου τοῦ δράματος Ἡρακλείῳ τῷ βασιλεῖ, καὶ ὅτι οὐκ εὐνοίᾳ τῇ πρὸς αὐτοὺς ἡ μετάκλησις γίνεται, ἀλλ' ὥστε δι' αὐτῶν τὸ τῶν Ἀρμενίων καὶ Πάρθων γένος ὑπήκοον γενέσθαι, εἰς Φιλίππους αὐτοὺς (μία δὲ αὕτη τῶν Μακεδονικῶν πόλεων) μετοικίζει, εἶτα πάλιν ἐκεῖθεν εἰς Ἀδριανούπολιν. Εὐθέτου δὲ τοῦ τόπου φανέντος τοῖς ξένοις, εἰς πλῆθος κατέστησαν, ἀσύγχυτον τὸ γένος φυλάσσοντες. Χρόνοις δὲ ὕστερον, ἡνίκα Κωνσταντῖνος σὺν Εἰρήνῃ τῇ μητρὶ ἐβασίλευσεν, ἀνήρ τις Μαίκτης τοὔνομα, εἰς τὸ τῶν Ἀρσακιδῶν ἀναφέρων γένος, κατά τινα χρείαν εἰσῄει εἰς τὴν βασιλεύουσαν, [P. 558] ὅς ἀνδρὶ περιτυγχάνει τυχαίως ὁμογενεῖ Λέοντι τοὔνομα, καὶ εἰς ὁμιλίαν αὐτῷ καταστὰς ὅλος τῆς τούτου φιλίας ἐγένετο. Ὡς δὲ κατενόησε καὶ αὐτὸν τοῦ τῶν Ἀρσακιδῶν αἵματος εἶναι, ἐν Ἀδριανουπόλει οἰκοῦντα,

poterium dicitur, et polycandela plurimo præstantiora.

Interfecto Michaelo, Basilius imperium accepit. Is unde sumpto initio quaque usus occasione ex humili et obscuro loco ad culmen imperii ascenderit, altius repetita re est explicandum. Fuit Basilius patria **983** Macedo, natione Armenius, ex illustri Arsasidarum stirpe, ex qua unica leges sinebant Parthorum, Medorum Armeniorumque reges deligi, ob gloriam primi Arsacis, qui Parthis regnum a Persis surreptum recuperaverat. Diu admodum hujus Arsacis progenies dictis gentibus imperavit. Ultimus Artabanus ejusque frater Clienes, avito exturbati regno, Byzantium exsules pervenerunt, Leone magno tum Romanorum imperium gerente. Is viros istos excepit, honoribusque dignis afficiens habitationem in urbe iis convenientem assignavit. Persarum rex cognita hac re missis litteris eos revocavit, restituturum se in paternum regnum promittens. Dum hi litteris iis acceptis quid facto usus sit deliberant, quidam ipsorum famulus totum negotium exponit, ostendens errones hos atque advenas esse ex illustrissimis hominibus. Itaque Leo eos cum uxoribus et liberis Nicam (oppidum est hoc Macedoniæ) transfert. Rursum postea Persarum regno a Sarracenis everso, ejus temporis amermumnes itidem litteris Arsacidas in Macedonia degentes revocavit. Quod cum Heraclius tum imperator deprehendisset, intelligeretque eum non benevolentia impulsum ipsos accersere, sed quod speraret eorum opera se Armenios **984** posse et Parthos sibi subjicere, Philippos (urbs et hæc est Macedoniæ) eos transportat, atque inde Adrianopolin. Qui locus cum ipsis opportunus videretur, auxerunt ibi se, genus suum secretum ab aliis servantes. Aliquanto post tempore, Constantino cum matre Irena imperium gerente, Arsacides quidam nomine Maictes necessitatis suæ causa Cpolin venit, inciditque in gentilem suum Leonem, et arctissimam cum eo amicitiam contraxit. Qui cum ipsum Adrianopoli quidem habitare, genus autem ab Arsacidis trahere intelligeret, alienum solum patriæ ob viri præstantiam prætulit, unamque ex ejus filiabus uxorem duxit. Hoc ex conjugio natus est Basilii pater, viribus et corporis habitu præstans; cui nobilis quædam matrona, quæ a magno Constantino natales suos trahere credebatur, filiam suam longe formosissimam nuptum tradidit. His parentibus natus Basilius, antequam nasceretur, multa habuit potiundi impe-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

Quale poculum sit discopoterium, non assequor certo. Quid sit discus, alibi est explicatum. Et polycandela suspicor esse corruptam ex semilatina vocem, ut sint πολυκάνδηλα candelabra multas recipientia candelas. Qua conjectura facile patiar firmius aliquid monstrari XYL. — *Discus* reponendo pani eucharistico et *calix* vino consecrato recipiendo, sunt δισκοποτήριον. GOAR.

(69) Ex pluribus auctoribus in Euchologio adductis repono πολυκάνδηλα. Funale variis lychnis ornatum, e laqueari ecclesiæ pendens ac luminibus eam totam illustrans. GOAR.

rii signa, estque liberaliter educatus. Quo autem tempore Crumus Bulgarorum princeps, victoriis quas a Romanis reportaverat inflatus, magna collecto exercitu Adrianopolin obsedit, tractaque aliquandiu obsidione, cum ob res secundas insuperabilis videretur neque quisquam se ei opponere auderet, eam necessariis rebus deficientibus **985** deditione cepit, omnesque in ea qui erant urbe, inter quos etiam Manuelus fuit episcopus, in Bulgariam deportavit, Basilii quoque parentes cum Basilio adhuc lactente eo commigrarunt. Ibi et inclytus ille episcopus et Basilii parentes et reliqua cum episcopo turba fidem in Christum sinceram conservantes, Bulgarorum multos ad veram religionem, quod ante id tempus nunquam fuerat factum, traduxerunt, passimque per Bulgariam Christianæ doctrinæ semina jecerunt. Crumo vita defuncto successit Chrytagon, longe antecessore crudelior. Hic animadvertens Bulgaricam gentem paulatim ad Christianismum desciscere, inflamato ob eam rem animo, Manuelum et præcipuos ejus socios ad se vocat; ac primum mansueta oratione suadet ut Christianam fidem deserant, post, cum eos neque pollicitationibus neque minis flecti sentiret, acerbe excruciatos interficit. Hoc modo Manuelus multique sub eo illustres aliique sanguine juncti sua morte veræ religioni testimonium tulerunt. Tandem reliquis captivis Deus in patriam redeundi occasionem paravit. Nam princeps Bulgarorum sæpius cladem passus, cum jam **986** Romanorum viribus resistere nequiret, pacem bello prætulit captivosque dimisit. Quos cum congregatos jamque in patriam iter ingressuros contemplaretur, Basilium tunc ex pueritia adolescentiam ingressum videt, eleganti vultu præditum et suaviter subridentem atque circumsaltantem. Eum ad se vocat, manibusque apprehendit et osculatur, pomumque raræ magnitudinis donat, quod adolescentulus simplici audacia genibus principis innitens accepit, morum minime fucata simplicitate indolis suæ ingenuitatem demonstrans. Itaque et miraculo attonitus fuit princeps, et subditi clanculum indignati sunt, tali adolescenti domum redeundi potestatem concedi. Sed tamen, Deo propitio, captivi omnes Romani incolumes domum dimissi abierunt, interque hos etiam Basilii parentes, charissimum secum ducentes filium suum.

A προκρίνει τῆς ἰδίας τὴν ἀλλοτρίαν διὰ τὴν του ἀνδρὸς ἀρετὴν, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν ἀσπασάμενος κῆδος μίαν τῶν αὐτοῦ θυγατέρων ἠγάγετο· ἐξ ὧν ὁ τοῦ ἱστορουμένου προῆλθε πατὴρ, ῥώμῃ τε διαφέρων καὶ τῇ λοιπῇ τοῦ σώματος θέσει· ὃν γυνή τις εὐγενὴς, τῆς τοῦ Μεγάλου Κωνσταναίνου, ὥς φασι, καταγομένη σειρᾶς, γαμβρὸν ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ ἄγεται θυγατρὶ λίαν εὐπρεπεστάτῃ, ἐξ ἧς ἐτέχθη Βασίλειος, πολλὰ πρὸ τῆς γεννήσεως φέρων τὰ τῆς βασιλείας σύμβολα. Ἐκ τῶν τοιούτων γεννητόρων προαχθεὶς ὁ Βασίλειος ἐλευθερίως ἀνήγετο. Ἐπεὶ δὲ Κροῦμος ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων, ταῖς κατὰ Ῥωμαίων νίκαις πεφυσημένος, μέγα στρατόπεδον ἀγείρας ἐπολιόρκει τὴν Ἀδριανούπολιν, μηδενὸς χεῖρα ἀττᾶραι τούτῳ τολμῶντος ἀνυποστάτῳ τυγχάνοντι διὰ τάς προηγησαB μένας εὐτυχίας, χρόνον τῇ πόλει περικαθίσας ἐφ' ἱκανὸν ὠμολόγει ταύτην διὰ τὴν τῶν ἀναγκαίων ἔνδειαν παραστήσασθαι, πάντας τε τοὺς ἐν αὐτῇ, οἷς ἠριθμεῖτο καὶ ὁ τῆς πόλεως ἀρχιερεὺς Μανουὴλ, εἰς Βουλγαρίαν μετέστησε. Συνέβη μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοὺς τοῦ Βασιλείου γεννήτορας, ὑπομάζιον αὐτὸν ἔτι φέροντας, εἰς τὴν Βουλγάρων ἀπαχθῆναι γῆν. Ἔνθα αὐτός τε ὁ κλεινὸς ἀρχιερεὺς καὶ οἱ τοῦ Βασιλείου γεννήτορες καὶ τὸ σὺν τῷ ἀρχιερεῖ πλῆθος ἀνόθευτον τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν διατηρήσαντες πολλοὺς τῶν Βουλγάρων πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μετήγαγον, μήπω τοῦ ἔθνους μετηγμένου πρὸς θεοσέβειαν, καὶ πολλαχοῦ τῆς Βουλγαρικῆς γῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας κατεβέβλητο σπέρματα. Ἀλλὰ Κροῦμος μὲν ἔφθη καταλύσασθαι τὴν ζωὴν, Κρυτάγων δὲ ὁ τούτου διάC δοχος πολλῷ τὸν ἀπελθόντα νικῶν εἰς θηριωδίαν, αὐτὸ τὸ γινόμενον οὐκ ἀγνοήσας, καὶ ὅτι τὸ τῶν Βουλγάρων γένος ἠρέμα πρὸς Χριστιανισμὸς μεταφέρεται, θυμοῦ πλήρης καθίσταται, καὶ τόν τε θεῖον ἀρχιερέα Μανουὴλ καὶ τοὺς ἐξοχωτάτους τῶν περὶ αὐτὸν μετὰ θυμοῦ παραστησάμενος πρῶτον μὲν ἠπίως μεταστῆσαι ἐπειρᾶτο καὶ ὁμαλῶς τῆς ὀρθοδόξου καὶ ἀμωμήτου τῶν Χριστιανῶν πίστεως, ἐπεὶ δὲ κρείττους αὐτοὺς κατενόησε καὶ ὑποσχέσεων καὶ ἀπειλῶν, μετὰ πολλὰς αἰκίας τῷ διὰ μαρτυρίου παρέδωκε θανάτῳ. Καὶ Μανουὴλ μὲν ὁ κλεινὸς ἀρχιερεὺς οὕτω τῷ διὰ μαρτυρίου τέλει συνάμα τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἐμφανέσι τὴν ἑαυτοῦ ἐπισφραγίζει ζωὴν, καὶ πολλοὺς τῶν καθ' αἷμα συνέβη προσηκόντων μαρτυρικῆς εὐκλείας ἀξιωθῆντι· ἐπεὶ δὲ ἔδει ποτὲ καθόδου τυχεῖν τοὺς ὑπολελειμμένους αἰχμαλώτους, ἄνωθεν τοῦ D Θεοῦ τὴν ἔξοδον αὐτοῖς πραγματευομένου, ὁτῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς πολλάκις θραυσθεὶς καὶ μὴ δυνάμενος ἐπὶ πλέον πρὸς τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἀντικαθίστασθαι εἰρήνην ἀντὶ τῆς μάχης ἀσπάζεται καὶ ἀπολύει τῆς αἰχμαλωσίας τὸν λαόν. Ἀρτι δὲ συναλιζομένων τῶν αἰχμαλώτων. [P. 559] καὶ μελλόντων ἤδη πρὸς τὰ πάτρια ἤθη παλικοστεῖν, καὶ ὁ ἄρχων θεωρὸς ἐγένετο τῶν αἰχμαλώτων, καὶ τὸν παῖδα κατιδὼν Βασίλειον ἤδη τὴν παιδικὴν παραλλάσσοντα ἡλικίαν καὶ τῆς ἐφηβοῦ ἀπτόμενον πρὸς ἑαυτὸν μετεκαλεῖτο, ἐλευθέριον ἰδὼν ἐνορῶντα καὶ χαρίεν ὑπογελῶντα καὶ περισκαίροντα, καὶ ἐγγὺς παραστάνρα ταῖς χερσὶν ἠθέλησε κατασχνῖν καὶ ἀσπάσασθαι καὶ μῆλον ὑπερφυὲς τὸ μέγεθος αὐτῷ παρασχεῖν· ὅπερ οὗτος ἀκάκως πάνυ καὶ θαῤῥαλέως τοῖς τοῦ ἄρχοντος ἐπερειδόμενος γόνασι διδόμενον ὑπεδέξατο, ἐν τῷ ἀπλάστῳ ἤθει καὶ ἀπεριέργῳ τὴν ἑαυτοῦ εὐγένειαν ἐνδεικνύμενος, ὡς ἐκπλαγῆναι μὲν τὸν ἄρχοντα, ἀγανακτεῖν δὲ λελῃθότως τοὺς ὑπ' αὐτὸν, εἰ τοιοῦτος ὢν ὁ νέος συγχωροῖτο οἴκοι πολινοστεῖν. Ἀλλ' ἀπελύθη ὅμως εὐμενείᾳ· Θεοῦ ὁ αἰχμάλωτος τῶν Ῥωμαίων λαὸς ἄπαθὴς, συνεξῆλθον δὲ οἱ τοῦ Βασιλείου γονεῖς, τὸν φίλτατον ἑαυτῶν παῖδα προσεπαγόμενοι.

Multa feruntur indicia futuri imperii Basilio

Φασὶ δὲ καὶ πολλὰ σημεῖα συνενεχθῆναι τούτῳ,

γνώριμον καθιστῶντα τὸν ἄνδρα, ὡς εἰς τὴν βασίλειον ἀναχθείη περιωπήν. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα παριτέον τῷ λόγῳ ὡς παρολκὴν ἐμποιοῦντα· ὃ δ' οὐ θέμις παραδοῦναι σιγῇ, τοῦτο καὶ διηγήσομαι. Θέρους ἦν ἀκμή, καὶ οἱ τὸν παῖδα γεγεννηκότες ἐξῆλθον εἰς τὸν ἴδιον ἀγρὸν, τοὺς θεριστὰς πρὸς τὸ ἔργον ἐντείνοντες. Καὶ οὗτοι μὲν ἦσαν πρὸς τούτοις, τὸ δὲ παιδίον ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ θάλπους καταφλέγοιτο τοῦ ἡλίου, σκηνήν τινα σχεδιάσαντες ἐκ τοῦ συνδέσμου τῶν ἀσταχύων ἔν ταύτῃ τοῦτον κοιμηθησόμενον ἔθεντο, ἅμα μὲν τῆς τοῦ ἡλίου θέρμης τὸν καύσωνα ἀβλαβῶς διελθεῖν μηχανώμενοι, ἅμα δὲ καὶ ὡς ἀπερικόπως ὑπνώττῃ, μὴ ὑπό τινος ἔξωθεν ἐνοχλούμενος. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τὴν στιβάδα, ὡς ὁ καιρὸς ἐδίδου, σχεδιάσαντες καὶ τὸν παῖδα κατακαιμήσαντες ᾤχοντο πρὸς τὸ ἔργον· τοῦ ἡλίου δὲ τὰς ἀκτῖνας ἐπαφιέντος τῷ παιδὶ καὶ οὐ μικρῶς τούτῳ παρενοχλοῦντος, ἀετὸς ἐπικαταπτὰς ἡπλωμέναις ταῖς πτέρυξι τὸ παιδίον ἐσκίαζεν. Ἀρθείσης δὲ παρὰ τῶν ἰδόντων φωνῆς, μή τι καὶ πάθοι παρὰ τοῦ ζώου εὐλαβηθέντων, ἡ μήτηρ εὐθὺς πρὸς τὸν παῖδα δραμοῦσα, ὡς εὗρε ἑοῦτον ἡδέως καθεύδοντα ἰδοῦσα δὲ καὶ τὸν ἀετὸν τῷ παιδίῳ σκιὰν ταῖς πτέρυξι περιποιούμενον καὶ μηδὲ πρὸς τὴν ταύτης ἐκπλαγέντα ἐπέλευσιν, ἀλλ' ὥσπερ καὶ χάριν ἀπαιτοῦντος αὐτὴν, κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον οὐκ εἰς νοῦν ἔβαλλε τὸ θεοπρόπιον, ἀλλ' ὡς εἶχε λίθον ἀπὸ τῆς γῆς λαβοῦσα τὸν ἀετὸν ἀπεδίωκε. Καὶ οὗτος μὲν μικρὸν ἀπέπτη, τῆς δὲ γυναικὸς πρὸς τὸν ἄνδρα ὑποστρεψάσης πάλιν παρῆν ὁ ἀετὸς κατὰ τὸ πρότερον σχῆμα ἡπλωμέναις ταῖς πτέρυξι τὸ παιδίον ἐπισκιάζων. Καὶ πάλιν ἦρτο φωνὴ παρὰ τῶν θεατῶν διωλύγιος, καὶ ἡ μήτηρ πρὸς τὸ παιδίον, καὶ λίθῳ πάλιν ὁ ἀετὸς ἀποσοβούμενος, καὶ ἡ τῆς μητρὸς πρὸς τοὺς ἐργαζομένους ὑποστροφή. Ὡς δὲ καὶ τρὶς καὶ πολλάκις τοῦτο ἐγένετο, μόλις ποτὲ συναίσθησιν τοῦ θείου λαμβάνει συμβόλου, καὶ τεκμηριοῦνται διὰ τῶν προλαβόντων τὰ γενόμενα ὕστερον.

Ἐπρέφετο τοίνυν διὰ πάσης ἐπιμελείας ὁ παῖς ὑπὸ μόνοις τοῖς φύσασιν· [P. 560] ἤδη δὲ αὐτοῦ τὴν τῶν νεανίσκων παραμείψαντος ἡλικίαν μετήλλαξε μὲν ὁ πατὴρ τὸν βίον, χηρεία δὲ περὶ τὴν μητέρα καὶ ὀρφανία περὶ τουτονὶ τὸν νεανίσκον καὶ ἐντεῦθεν ἀνίαι καὶ θλίψεις ἀπεφύοντο. Ἐπέῤῥει δὲ καὶ φροντίδων ἐσμὸς, τῆς περὶ τὸν οἶκον ἐπιμελείας καὶ τῆς μητρικῆς προνοίας καὶ τῶν ἀδελφῶν ἄρτι ἐφ' ἑαυτὸν ἐξημμένης, Ἐπείπερ ἡ γεωργία μικρά τις ἐπικουρία ἐδόκει αὐτῷ καὶ συνεργὸς πρὸς τὸν βίον, βουλεύεται πρὸς τὴν βασιλεύουσαν εἰσελθεῖν κἀντεῦθεν ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς φιλτάτοις ἐπαξίως πορίζεσθαι τὰ δέοντα. Καὶ τοῦτον μὲν εἶχεν ὁ πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἔρως, ἀνθεῖλκε δὲ καὶ κατεῖχεν ἡ μήτηρ, μὴ συγχωροῦσα ποιῆσαι τὸ βουλευόμενον, ἀλλὰ προσμένειν παρακαλοῦσα καὶ γηροτροφεῖν, ἀπελθοῦσαν δὲ παραπέμψαι ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶ, καὶ οὕτω πορείαν στείλασθαι τὴν αὐτῷ καταθύμιον. Ἀλλὰ καὶ οὕτως αὐτὴν ἔχουσαν δυσαποσπάστως αἱ βιωτικαὶ φροντίδες ἀναπείθουσιν ἀπολῦσαι. Ἅρας οὖν ἐκ Μακεδονίας τὴν βατιλίδα καταλαμβάνει· καὶ τὸ μεταξὺ διανύσας διάστημα, καὶ κατὰ τὰς Χρυσᾶς πύλας τῆς βασιλίδος γενόμενος, καὶ δι' αὐτῶν εἰσελθὼν ἤδη πρὸς ἑσπέραν τῆς ἡμέρας οὔσης, ἐν τῇ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Διομήδους μονῇ, κατὰ τὰ ἐν τοῖς προαυλίοις βάθρα πρὸ τοῦ πυλῶνος, κατάκοπος ὤν, ἀτηπελῶς ὡς ἔτυχεν ἐπιῤῥίψας ἑαυτὸν ἀνεπαύετο. Περὶ πρώτην δὲ φυλακὴν τῆς νυκτὸς ὄναρ

fuisse, quæ omittenda nobis sunt, ne longius a proposito abducamur. Unum tamen præterire nequaquam convenit. Messis tempore parentes ejus cum in agrum exissent, ut messorum operas urgerent, Basilium, ne solis æstu læderetur, sub umbraculo quodam ex manipulis subito constructo reposuerunt, ut 987 simul et a radiorum solis fervore tutus esset et sine molestia dormiret, nulla re interturbante; ipsique ad opus sopito puero discesserunt. Cum vero sol radios ei imitteret et non parvam afferret molestiam, aquila eo devolavit et passis alis puerum obumbravit. Quod cum vidissent alii, et præ metu ne quid aquila puero mali faceret exclamassent, accurrit mater videnque puerum suaviter dormire et aquilam ei umbram aliis suis præbere, neque ipsius adventu absterreri, sed quasi gratiam reposcere, in præsentia divinatione nulla ad animum accidente, lapide a terra sublato aquilam abegit, quæ paululum avolans digressa matre statim rediit, et ut ante Basilium obumbravit. Rursum ergo exclamatnr a spectantibus, materque accurrens aquilam lapide a puero abigit, eaque ipsa digressa redit. Hoc aliquoties facto, tandem divinum hoc esse signum mater cognovit et ex præteritis futura collegit.

Accurate a parentibus educatus Basilius, cum jam ex ephebis excessisset, patrem amisit. Ita orbus ille patre, matre vidua, varie afflictari 988 cœpit ac de re familiari sollicitus esse quanquam in eam curam mater quoque et fratres incumbebant. Cumque in agricultura ad sustentandam vitam non satis esse præsidii putaret, statuit Cpolin proficisci ibique sibi et suis ad vitam necessaria parare. Hoc ejus studium impediebat mater, manere secum et avum enutrire jubens, et se mortuam suis manibus efferre, atque ita demum proficisci quo vellet. Victa tamen hæc ejus retinendi cupiditas est necessitate victus tolerandi. Dimissus Basilius ex Macedonia Byzantium venit; et per Auream ingressus portam die jam ad vesperam inclinata, in sancti martyris Diomedis vestibulo sub gradus portæ propinquos, ut erat fessus ab itinere, non refecto corpore sese abjecit ac quieti dedit. Ibi circa primam ejus noctis vigiliam monasterii principi sanctus Diomedes in somnis assistit, jubens ad portam egredi Basiliumque nomine vocare secumque in monasterium adductum curare: hunc enim divinitus imperatorem designatum ejus monasterii instauratorem amplificatoremque fore. Monachus visum hoc inane ratus nihilque moratus somno se rursum dat. Cum autem denuo 989 idem insomnium oblatum ipsum, ut erat

segnis atque somniculosus, non excitasset, videt ad se tertium venire martyrem, non ut prius placide ista jubentem, sed graviter minas adhibentem, ac nisi mandata perageret, flagra intentantem. Ita demum monachus per metum sopore ignaviaque excussis portæ assistit, Basiliumque, ut erat divinitus jussus, vocat. Qui statim respondit, » En adsum, Domine : quid mandas servo tuo ? » Monachus eum in monasterium introducit, humanissime tractat, omni cura reficit. Stipulatus deinde arcanum eum sibi occultum servaturum neque evulgaturum, martyris vaticinium exponit, et obtestatur ut exitu hoc comprobante sui atque monasterii velit meminisse. Cum Basilius hæc ut se longe superiora aversaretur, idque potius a monacho postularet ut aliquem illustrium virorum dominum sibi conciliaret, perlibenter hanc ei ille navavit operam, et Basilium Theophilo (erat is Michaeli imperatoris et Bardæ Cæsaris cognatus, atque ob staturæ humilitatem Theophilitzes diminuto vocabulo appellabatur), qui isto monasterio familiariter utebatur, commendavit. Solebat hic Theophilitzes semper generosos, forma eleganti et fortitudine præstantes sibi quærere 990 famulos, eosque sericis vestibus alioque habitu exornare. His insertum Basilium, cum videret animi corporisque fortitudine reliquis admodum antecellere, protostratorem eum creat. Et Basilius semper ad superiora tendens in dies sui amorem in animo domini auxit, suique admirationem virtutibus suis excitavit : nam et manu erat promptus et animosus atque ad quævis mandata exsequenda celer ac idoneus.

A τῷ τῆς μονῆς ἡγουμένῳ ὁ μάρτυς ἐφίσταται Διομήδης, κελεύων ἐξελθεῖν εἰς τὸν τῆς μονῆς πυλῶνα καὶ ὀνομαστὶ καλέσαι Βασίλειον, καὶ τὸν ὑπακούσαντα εἰσαγαγεῖν εἰς τὸ μοναστήριον καὶ ἐπιμελείας ἀξιῶσαι· κεχρισμένον γὰρ εἶναι τοῦτον βασιλέα παρὰ Θεοῦ, καὶ αὐτὸν μέλλειν εἰς ἀνοικοδομὴν καὶ αὔξησιν τῆς παρούσης γενέσθαι μονῆς. Ὁ δὲ καθηγούμενος φάντασμα τὸ θεαθὲν εἶναι ὑπολογισάμενος ἐν οὐδενὶ λόγῳ τὰ λαληθέντα ἐποιήσατο, ἀλλὰ πάλιν ἑαυτὸν τῷ ὕπνῳ ἐπεδεδώκει. Τὰ ὅμοια δὲ πάλιν ἐκ δευτέρου θεασάμενος, ἐπεὶ μὴ ἀνέφερε, νωθής τις ὢν καὶ ὑπνώδης, ἐκ τρίτου βλέπει τὸν μάρτυρα οὐκέθ' ἡσύχως καὶ πράως παρακελευόμενον, ἀλλὰ καὶ λίαν σφοδρῶς ἀπειλοῦντα καὶ μάστιγας τῷ δοκεῖν ἐπιφέροντα, εἰ μὴ θᾶττον ὑπηρετήσει τοῖς λεγομένοις. B Τότε δ' οὖν ἔμφοβος διυπνισθεὶς καὶ τὸν ὄκνον ἐκτιναξάμενος τῷ πυλῶνι ἐφίσταται, καὶ κατὰ τὸ θεῖον πρόσταγμα ἐκάλει· Βασίλειε. Καὶ ὅς εὐθύς· Ἰδοὺ ἐγὼ, κύριε· τί προστάσσεις τῷ δούλῳ σου ; Εἴσω δὲ αὐτὸν τῆς μονῆς εἰσαγαγὼν δεούσης τε θεραπείας καὶ ἐπιμελείας ἠξίωσε καὶ πάσης μετέδωκε φιλοφροσύνης. Εἶτ' ἐχεμυθεῖν ἀσφαλισάμενος καὶ μὴ ἔκπυστον πρός τινα θέσθαι, ἀλλὰ παρ' ἑαυτῷ φυλάττειν τὸ μυστήριον παρεγγυήσας, τὴν τοῦ μάρτυρος αὐτῷ ἐφανέρωσε πρόρρησιν, καὶ μετὰ τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων ἑαυτοῦ τε καὶ τῆς μονῆς μεμνῆσθαι ἐδυσώπει. [P. 561] Τοῦ δὲ ὡς ὑπὲρ ἑαυτὸν τὸ πρᾶγμα ἀποσειομένου, καὶ μᾶλλον ἀξίου ὄντος τὸν ἡγούμενον εἰσοικισθῆναί τινι τῶν ἐμφανεστέρων εἰς δουλείαν, ἀσπασίως ἑαυτὸν εἰς τοῦτον ἐκδέδωκεν ὁ ἡγούμενος, καὶ ἐπεὶ C συνήθως εἶχε πρὸς τὴν τοιαύτην μονὴν ὁ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ καὶ τοῦ Βάρδα τοῦ Καίσαρος συγγενὴς Θεόφιλος, ὃν ὑποκοριζόμενοι διὰ τὸ μικρὸν τῆς ἡλικίας Θεοφιλίτζην ἐκάλουν, τούτῳ συνέστησε τὸν Βασίλειον ἀεὶ σπουδὴν ἔχοντι γενναίους καὶ εὐειδεῖς καὶ ἐπ' ἀνδρίᾳ διαβοήτους κεκτῆσθαι περὶ αὐτὸν ὑπηρέτας· τοιούτους γὰρ προσλαμβάνων Σηρικαῖς τε εὐθὺς ἐκόσμει ἐσθῆσι καὶ τῇ ἄλλῃ καταστολῇ διαπρεπῶς κατελάμπρυνε. Τούτοις ἐγκαταλεγέντα τὸν Βασίλειον παὶ κατὰ πολὺ προὔχειν τῶν ἄλλων δοκοῦντα κατὰ τὴν σωματικὴν ῥώμην καὶ ψυχικὴν ἀνδρίαν πρωτοστράτορα τοῦτον προβάλλεται. Ἀεὶ δὲ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐπὶ πλέον ἠγαπᾶτο παρὰ τοῦ Θεοφίλου, καὶ ἐπὶ τοῖς οἰκείοις προτερήμασιν ἐθαυμάζετο· ἦν γὰρ κατά τε χεῖρα γενναῖος καὶ κατὰ ψυχὴν θαρραλέος καὶ πρὸς πᾶν τὸ κελευόμενον ὀξύς τε καὶ ἐπιτήδειος.

Interim mater ejus, quomodo iter filio successisset et quem laborum finem sortitus esset, scire desiderans, dum animi angitur, insomnis imaginatur videre se in aula sua magnam plantam cupresso assimilem, aureo trunco, ramis aureis, totam deniqne auro nitentem, et super hac suum D Basilium considere. Ut evigilavit, insomnium hoc mulieri cuidam religiosæ proponit. Ea bono ipsam animo jubet esse filii causa, conjiciensque insomnii vim, eum Romanorum imperatorem fore pronuntiat. Ex eo mater Basilii, hoc futuræ filii felicitatis argumento prioribus addito, sollicita pro eo esse desiit animique læta optimas spes aluit.

Καὶ ὁ μὲν Βασίλειος ἦν ἐν τούτοις, ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἐγλίχετο μαθεῖν πῶς αὐτῷ τὰ κατὰ τὴν ὁδὸν ἔσχε καὶ ποία τις αὐτὸν παῦλα τῶν πόνων ἐδέξατο. Δυσθυμοῦσα δὲ καὶ ἀσχάλλουσα ὁρᾷ καθ' ὕπνους μέγα φυτὸν κυπαρίσσῳ προσεοικὸς, ἔνδον τῆς αὐλῆς αὐτῆς ἑστηκὸς, χρυσοῖς πυκαζόμενον φύλλοις καὶ χρυσοῦς τοὺς κλάδους καὶ τὸ στέλεχος ἔχον, οὗ ἐφ' ὑπερθεν ὁ ταύτης υἱὸς Βασίλειος ἐκαθέζετο. Διυπνισθεῖσα δὲ διηγεῖται τὸ ὅραμά τινι τῶν εὐλαβῶν γυναικῶν· ἡ δὲ εὐθυμεῖν τε ἐπέτρεπεν ἐπὶ τῷ υἱῷ, καὶ τὸ ὀραθὲν ἐπικρίνουσα βασιλέα Ῥωμαίων γενέσθαι τὸν υἱὸν αὐτῆς ἀπεφαίνετο. Τοῖς προτέροις οὖν καὶ τοῦτο προσλαβοῦσα λοιπὸν ἡ μήτηρ οὐκέτι· τὰ ἀπὸ τοῦδε περὶ αὐτοῦ ἐδυσφόρει, ἀλλ' ἔχαιρε καὶ Χρηστὰς ἐπὶ τῷ υἱῷ ἔτρεφε τὰς ἐλπίδας.

Forte per id tempus Basilii dominus Theophilus in Peloponnesum 991 reipublicæ causa mittitur; una etiam Basilio proficiscente ac sua ministeria

Συνέβη δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Θεόφιλον τὸν τοῦ Βασιλείου κύριον δημοσίων χάριν πραγμάτων ἀποσταλῆναι εἰς Πελοπόννησον. Εἵπετο τούτῳ καὶ ὁ Βα-

σιλειος. τὴν ἀφωρισμένην αὐτῷ ὑπηρεσίαν ἀποπλή- A
ρῶν. Ἐλθόντων δὲ εἰς Ἀχαΐαν εἰσῄει μὲν ὁ Θεόφι-
λος εἰς τὸν τοῦ πρωτοκλήτου Ἀνδρέου ναὸν προσευ-
ξόμενος, οὐ συνεισῆλθε δ' αὐτῷ καὶ ὁ Βασίλειος τότε,
τῇ οἰκείᾳ διακονίᾳ, ὡς ἔοικεν, ἀπασχοληθείς. Ὕστερον
δὲ καὶ αὐτὸς τῷ ἀποστόλῳ ἀποπληρῶν τὰ καθήκον-
τα, καιροῦ δραξάμενος, εἴσεισι μόνος εἰς τὸν ναόν.
Ἐφῆδρευε δέ τις τῷ θείῳ τεμένει τοῦ ἀποστόλου
μοναχὸς ἀρετῆς ἀντιποιούμενος διὰ βίου. Οὗτος τὸν
μὲν Θεόφιλον εἰσελθόντα μετὰ τοσαύτης δορυφορίας
οὔτε ὑπεδέξατο οὔτε ἀναστὰς κατησπάσατο οὔτε
τινὸς ἠξίωσε μικρᾶς γοῦν προσρήσεως, ὕστερον δὲ
τοῦ Βασιλείους εἰσερχομένου, ὡς εἴρηται, μόνου ὑπεξ-
ανέστη τε ὥς τινι τῶν κρειττόνων, [P. 562] καὶ
τὴν ἐξ ἔθους τοῖς βασιλεῦσι πρέπουσαν προσῆνεγκεν
εὐφημίαν. Ὅπερ τῶν ἐκεῖσε παρατυχόντων ἰδόντες B
τινὲς τῇ κατὰ τοὺς τόπους ἐκείνους πρωτευούσῃ κα-
τά τε τρόπον καὶ εὐγένειαν γυναικί, ἣ Δανιηλὶς
ἀπὸ τοῦ ταύτης ἀνδρὸς ὠνομάζετο, ἀπαγγέλλου-
σιν. Ἐκείνη δὲ τὸ διοττικὸν τοῦ μοναχοῦ, μηδ' ὅτι
προφητικοῦ χαρίσματος ἠξίωται ἀγνοοῦσα, οὐκ
ἐγένετο περὶ τὸ λεχθὲν ἀμελής, ἀλλ' ἅμα τε ἤκουσε
καὶ προσκαλεσαμένη τὸν μοναχὸν ὀνειδιστικὰ πρὸς
αὐτὸν διεξῆει ῥήματα, « Τοσαῦτος χρόνος, λέγουσα,
πάτερ πνευματικὲ, ἐξ οὗ σοι γνώριμος ἐγὼ καθέ-
στηκα, καὶ οἶδάς με κατὰ τὸν τόπον ἐν πᾶσι τῶν
πολλῶν διαφέρουσαν, καὶ οὐδέποτε οὔτε ἐπηγέρθης
θεασάμενός με οὔτε ἐπηύξω μοι· ἀλλ' οὐδὲ τῷ ἐμῷ
υἱῷ οὔτε ἐγγόνῳ τὴν τοιαύτην ἀπένειμας φιλοφροσύ-
νην. Καὶ πῶς νῦρ ἄνθρωπον εὐτελῆ καὶ ξένον καὶ
πένητα διανύοντα βίον ἰδὼν ὑπεξανέστης καὶ ὡς
βασιλέα ἐτίμησας ; — Οὐχ ὡς ἕνα τῶν τυχόντων εἶδον C
τὸν ἄνδρα ἐγὼ, ἀντέφησεν ὁ μοναχὸς, ἀλλ' ὡς ἐκ
Θεοῦ βασιλέα Ῥωμαίων ὑπὸ Χριστοῦ προκεχειρι-
σμένον ἰδὼν ἐξανέστην καὶ ἐπευφήμησα· τοῖς γὰρ
ἀπὸ Θεοῦ τετιμημένοις ὀφειλομένη πάντως ἐστὶ καὶ
ἡ ἐξ ἀνθρώπων τιμή. »

Ὁ μὲν οὖν Θεόφιλος τὰ προστεταγμένα ἀνύσας
εἶχετο πάλιν τῆς ἐπὶ τὴν βασιλίδα ὁδοῦ, ὁ δὲ Βασί-
λειος ἀσθενείᾳ συσχεθεὶς σώματος αὐτόθι καταλιμ-
πάνεται· ἐπιμελείας δὲ τῆς προσηκούσης τυχὼν
πρὸς τὴν ἄνοδον ἡτοιμάζετο. Ὃν μετακαλεσαμένη
ἡ προρρηθεῖσα γυνὴ Δανιηλὶς δώροις αὐτὸν καὶ με-
γάλοις δεξιοῦται χαρίσμασι, μηδὲν ἕτερον ἐπιζητή-
σασα παρ' αὐτοῦ ἢ πνευματικῆς ἀδελφότητος (70)
συνδόσμῳ συνδεθῆναι πρὸς Ἰωάννην τὸν ταύτης υἱόν.
Ὁ δὲ πρὸς τὸ ἑαυτοῦ ἀποβλέπων εὐτελὲς καὶ τὸ πε- D
ριφανὲς τῆς γυναικὸς ὡς ὑπὲρ αὐτὸν μᾶλλον οὖσαν
διωθεῖτο τὴν ἔντευξιν· πλείονα δὲ παράκλησιν δεξά-
μενος ἐκληροῖ τὸν ταύτης σκοπόν. Ἐκπληρωθείσης
δὲ τῇ γυναικὶ τῆς ἐφέσεως, ἔδοξεν αὐτῇ μὴ ἐπικρύ-
πτειν τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δημοσιεύειν καὶ

obeunte. Cum in Achaiam ventum esset, Theophi-
lus precandi gratia templum Divi Andreæ, qui pri-
mus ad apostoli functionem est vocatus, intrat,
Basilio tum non comitante, quod is nimirum suo-
rum negotiorum causa abesse cogebatur. Post,
Basilius quoque opportunitatem nactus solus in
idem fanum se confert, apostolo debitum exhibi-
turus cultum. Præsidebat tum ei fano monachus
quidam, virtuti per omnem vitam deditus Hic cum
ante ingressum tanto cum satellitum comitatu
Theophilum neque excepisset neque assurgens
salutasset neque omnino vel minimo alloquio di-
gnatus esset, tunc Basilio intranti soli et assurrexit
ut magistratui, et quomodo imperatores salutari mos
est eum salutavit. Hoc cum vidissent nonnulli qui
forte ibi aderant, mulieri quæ iis locis virtute et
generis nobilitate principem tenebat dignitatem, a
marito suo Dianielis dicta, narrant. Ea perspicaciam
monachi denumque in eo vaticinandi divinuum non
ignorans, nuntium eum nequaquam neglexit : sed
illico monacho ad se vocato exprobravit quod sibi,
quam, ut pater spiritualis, tanto tempore notam ha-
beret omnibusque hominibus iis in locis longe
præstare sciret, nunquam vel assurrexisset con-
spectæ, neque votis prosecutus esset, ac ne filio
quidem suo aut nepoti eum unquam habuisset ho-
norem, nunc autem homini pauperi, peregrino et
[illegible] vitam degenti inopem assurrexisset, et tan-
quam imperatorem honorasset. « Atqui ego, re-
spondit monachus, eum non ut communis condi-
tionis aliquem vidi, sed ut a Deo destinatum impe-
rio Romanorum gerendo et ad hoc a Christo de-
lectum intuitus assurrexi, eique gratulatus sum.
Omnino enim ab hominibus honor iis debetur,
quos honore Deus dignatus est. »

Cæterum Theophilus confectis mandatis Cpolin
reverti instituit, relicto ibi Basilio, cujus iter in-
commoda valetudo impediebat. Qui cum diligenter
curato corpore sanitatem recepisset, et se jam ad
reditum pararet, a Danielide evocatus et amplis
bonis affectus est, nihil ab ipso requirente quam
ut cum Joanne (hunc ea filium habebat) spiritua-
lem fratris necessitatem contraheret. Quod cum
ille et suæ tenuitatis conscius et illustrem mulie-
ris statum considerans ut se altiorem rem detre-
ctaret, tandem pluribus ejus adhortationibus ce-
dens perfecit. Dianelis impetrato quod volebat,
statuit consiliam Dei non occultare, sed quomodo
sibi magnifica ejus voluntas denuntiata et patefacta
erat, ita detegere Basilio. Seorsim itaque ei « Scito,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(70) Ad instar adoptionis qua quis alterius ad-
scribitur filius, ἀδελφοποίησιν, qua sibi alienum
fraterno amore deinceps prosequendum, utriusque
fortunæ participem, consiliorum ac subsidii aucto-
rem, perpetuo amicitiæ nexu devinciunt. excogita-
vere Græci. Hæc tamen ut antiquis legibus ignota,
familiis nocua, pravorum consiliorum origo ac
nefandorum facinorum adjutrix, posteris Ecclesiæ
nec non imperii legibus proscripta fuit et damnata :
Antiquuum tamen ejus in Ecclesia celebrandæ ritum
Euchologium asservat ; damnationis Jus Græco-
romanum, Blastares, aliique Græcorum jureconsulti manifestum proferunt testimonium. Goar.

inquit, filii, Deum te in sublimi imperii specula collocaturum, orbemque terrarum in tuam potestatem daturum. Hoc meum vaticinium ubi implebitur, nihil abs te aliud peto **993** quam ut mihi meisque liberis benevolus sis atque clemens. » Promisit Basilius se, exitu hoc vaticinium comprobante, operam daturum ut eam totius istius regionis dominam faciat. Et consulata Danielide Cpolin ad herum suum rediit. In Macedonia porro prædia multa emit ea pecunia quam ibi ecquisivisset, effecitque ut suis omnium rerum suppeditaret copia. Ipse autem cum domino suo versabatur, eique inserviebat.

A φανερὰ τιθέναι τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, οἷς οἵδε τρόποις προλεγόμενα καὶ δηλοποιούμενα. Ἰδίᾳ τοίνυν παραστησαμένη τὸν Βασίλειον, « Ἴσθι, ἔφη, ὦ τέκνον, ὡς ὁ Θεός σε ἐπὶ μεγάλης μέλλει τιθέναι τῆς σκοπιᾶς καὶ κύριον ἀποδεικνύειν πάσης τῆς γῆς. Εἰς ἔργον οὖν ἐκβάσης τῆς ἐμῆς προρρήσεως οὐδὲν αἰτῶ ἕτερον παρὰ σοῦ, ἀλλ' ἢ τὸ μόνον ἀγαπᾶσθαι καὶ ἐλεεῖσθαι ἐμέ τε καὶ τοὺς ἐξ ἐμοῦ. « Ὁ δὲ, εἰ δοίη τελεσθῆναι Θεὸς τὰ μηνυόμενα, κυρίαν αὐτὴν ἀποφῆναι κατεπηγγείλατο πάσης, εἰ οἷόν τε, ἐκείνης τῆς γῆς. Καὶ οὕτως ἀσπασάμενος τὴν γυναῖκα ἀνῆει πρὸς τὴν βασιλεύουσαν καὶ τὸν ἑαυτοῦ κύριον. Ἀπὸ δὲ τῶν ἐντεῦθεν αὐτῷ προσγενομένων χρημάτων ἐξωνησάμενος [P. 563] εἰς Μακεδονίαν κτήσεις ἱκανὰς κατέστησεν ἐπὶ εὐπορίας ἅπαντας τοὺς προσήκοντας δαψιλοῦς, συνῆν δ' ὅμως καὶ διηκόνει τῷ κυρίῳ αὐτοῦ.

Quodam die Antigonus scholarum princeps, Cæsaris Bardæ filius, sumptuoso convivio apparato, primo loco patrem suum invitavit, isque secum multos alios de cognatis, amicis ac familiaribus adduxit; aderantque ei etiam Bulgari amici, qui tum forte Byzantii degebant. Neque aberat Theophilus Basilii dominus, ut ipse quoque cognatus Cæsaris. Inter pocula de athleta quodam suo se jactabant, quem secum habebant, robore corporis superbum; arroganterque gloriabantur neminem esse qui cum eo manus conferre auderet. Medio convivio Theophilus ad Cæsarem : Si tuæ, inquit, majestati placet, famulum habeo, qui cum glorioso isto Bulgaro decertet. Magnum enim dedecus Romanis fuerit istum invictum **994** in Bulgariam reverti. Probante sermonem Cæsare et adolescentem (is erat Basilius) produci jubente, Constantinus patricius, Thomæ logothetæ pater, qui magnopere favebat Basilio, nimirum et ipse Armeniæ stirpis, locum in quo luctaturi erant humidum cernens, metuensque ne ob ejus lubricitatem Basilius caderet, pulvere ac scobe quæ serra scissis lignis fit ingesta locum contexit. Ita Bulgaro congressus Basilius pueruli eum instar compressit, constrictumque veluti manipulum herbæ aut glaubum lanæ facillime sublimem arripuit et super mansam abjecit, magnoque Romanos gaudio affecit, pudore Bulgaris oborto. Ab eo die fama Basilii sese per urbem diffudit, cœpitque in ore et admiratione omnium esse.

B Ἔν τινι δὲ τῶν ἡμερῶν Ἀντίγονος ὁ τῶν σχολῶν ἡγούμενος, ὁ τοῦ Καίσαρος Βάρδα υἱὸς, ἐστίασιν πολυτελῆ κατασκευασάμενος δαιτυμόνα εἶχε τὰ πρῶτα τῶν ἀνακειμένων τὸν ἑαυτοῦ πατέρα Βάρδαν τὸν Καίσαρα, ὃς πολλοὺς καὶ ἄλλους τῶν συγγενῶν καὶ φίλων καὶ συνήθων παραλαβὼν πρὸς τὴν εὐωχίαν ἀπῆει· συμπαρῆσαν δ' αὐτῷ καὶ Βούλγαροι συνήθεις καὶ φίλοι, οὕτω παρατυχὸν τῇ βασιλίδι ἐνδιατρίβοντες. Οὐκ ἀπῆς δὲ τῆς πανδαισίας οὐδὲ ὁ Θεόφιλος ὁ τοῦ Βασιλείου κύριος, οἷα συγγενὴς καὶ αὐτὸς τοῦ Καίσαρος. Τοῦ δὲ πότου προϊόντος καὶ ἀκμαζούσης τῆς εὐωχίας, ἐπεὶ ἔτυχον οἱ Βούλγαροι ἔχοντές τινα μεθ' ἑαυτῶν ἄνδρα ἀθλητικὸν καὶ ἐπ' ἰσχύϊ σεμνυνόμενον σώματος, ἐδόκουν ἐπ' αὐτῷ μέγα φρονεῖν καὶ ἡλαζονεύοντο καὶ μηδένα εἶναι τὸν εἰς χεῖρας αὐτοῦ συμπεσεῖν δυνάμενον ἐμεγαλαύχουν. Λέγειγοῦν περὶ μέσας C τραπέζας ὁ Θεόφιλος πρὸς τὸν Καίσαρα, ὡς « Εἰ ἀρέσκει τῇ σῇ ἐξουσίᾳ, ἔστι τις τῶν ὑπηρετούντων μοι δυνάμενος συμπλακῆναι τῷ περιβοήτῳ τούτῳ Βουλγάρῳ· μέγα γὰρ ὄνειδος Ῥωμαίοις, εἰ οὕτως ἀκαταγώνιστος οὗτος ἐν Βουλγαρίᾳ παραγένηται. » Ἀποδεξαμένου δὲ τὸν λόγον τοῦ Καίσαρος, καὶ προστάξαντος εἰς μέσον ἄγεσθαι τὸν νεανίσκον, ὁ πατρίκιος Κωνσταντῖνος ὁ Θωμᾶ τοῦ λογοθέτου πατήρ, σφόδρα φιλίως πρὸς τὸν Βασίλειον διακείμενος ἅτε καὶ αὐτὸς ἐξ Ἀρμενίων τὴν τοῦ γένους ἕλκων σειρὰν, κάθυγρον ἰδὼν τὸν τόπον ἐν ᾧπερ ἔμελλον οἱ παλαισταὶ συμπλακῆναι, καὶ δείσας τὸν ἐκ τῆς ὑγρότητος ὀλισθον, κόνιν καὶ πρίσμα ἀπὸ ξύλων ἐπιβράινει τῷ ἐδάφει. Οὗ γενομένου συμπλακεὶς τῷ Βουλγάρῳ ὁ Βασίλειος, καὶ ὥσπερ τι παιδίον νεογνὸν πιέσας καὶ περισφίγξας αὐτὸν, ὥσπερ τινὰ δεσμὸν χόρτου ἢ πόκον ἐρίου κούφως οὕτω καὶ ῥᾳδίως μετεωρίσας ἐπάνω τῆς τραπέζης ἔριψε. Τοῦτο γενόμενον χαρᾶς μὲν τοὺς Ῥωμαίους, αἰσχύνης δὲ τοὺς Βουλγάρους ἐνέπλησεν. Ἀπ' ἐκείνης δὲ τῆς ἡμέρας ἐπὶ πλέον ἡ τοῦ Βασιλείου ἠπλοῦτο φήμη ἀνὰ τὴν βασιλεύουσαν, καὶ τοῖς ἁπάντων διεφέρετο στόμασι περίβλεπτος ἤδη καθεστηκώς.

Sed et aliud quippiam usu venit quod gloriam hominis auxit. Erat imperatori Michaelo equus infrenis et contumax, cæteroqui statura, velocitate et pulchritudine omnes qui unquam admirationem meruerant superans. Is semel viuculis solutus aut alioqui dimissus, difficillime et non sine maximo equisonum labore capi atque teneri poterat. Huic insidens imperator venatum exit; cumque calamo leporem tetigisset, ab **995** equo desilit ut eum

D Συνέβη δὲ καὶ ἄλλο τι τὸ ἐπὶ πλέον δόξης ἐξᾶραν αὐτόν· Ἵππος ἦν παρὰ τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ σκληραύχην τε καὶ δυσήνιος, ἡλικίᾳ μὲν καὶ κάλλει καὶ τάχει καὶ ὡραιότητι εἴδους τοὺς πώποτε θαυμαζομένους ὑπερβαλλόμενος, ὃς εἰ ἔτυχε λυθεὶς τῶν δεσμῶν ἢ ἄλλως πως ἀφεθεὶς, λίαν ἦν δωσχερὴς εἰς χεῖρας αὖθις ἐλθεῖν καὶ πολλὰ πράγματα πρὸς τὸ κατασχεῖν παρεῖχε τοῖς ἱπποκόμοις. Τοῦτον ἐπικαθήμενος τὸν ἵππον ὁ βασιλεὺς πρὸς θήραν ἐξῄει, καὶ κατευστο-

χήσας λαγωοῦ τῇ ῥάβδῳ (71) τοῦ ἵππου καθήλατο πρὸς τὸ σφάξαι τὸν λαγών. Ἄφετος δὲ ὁ ἵππος καταληφθεὶς ἀπεσκίρτα καὶ ἀπεπήδα· καὶ πολλῶν συνδραμόντων ἱπποκόμων τε καὶ ἀρχόντων καὶ τῶν λοιπῶν τῶν περὶ τὸν βασιλέα, οὐκ ἦν τινι δυνατὸν κατασχεῖν τὸν ἵππον, ὥστε θυμωθέντα τὸν βασιλέα κελεῦσαι [P. 564] εἰ κρατηθείη, διακοπῆναι τοὺς ὀπισθίους αὐτοῦ τῶν ποδῶν. Ἁρπτεῖτο δὲ ὁ Καῖσαρ, καὶ ἐδεῖτο τοῦ βασιλέως μὴ διὰ μίαν κακίαν τοσαύτην ἀρετὴν ἵππου μάτην παραπολέσθαι. Καὶ οἱ μὲν ἦσαν ἐν διαλογισμοῖς τοιούτοις, ὁ δὲ Βασίλειος παραδραμὼν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, « Εἰ περιδράμω τὸν βασιλικὸν ἵππον, ἔφη, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐμοῦ ἐκτιναχθεὶς ἔποχος αὐτῷ γένωμαι, ἆρά γε διὰ τὴν βασιλικὴν ἐφεστρίδα (72) καὶ τὸν κοκκοβαφῆ χαλινὸν ἀγανακτήσαι ὁ βασιλεὺς κατ' ἐμοῦ ; » Τοῦ δὲ πρὸς οὓς ὑπομνήσαντος τὸν βασιλέα, κἀκείνου κελεύσαντος τοῦτο γενέσθαι, εὐφυῶς ὁ Βασίλειος τὸν ἑαυτοῦ παρελάσας ἵππον, καὶ τῷ τοῦ βασιλέως κατὰ παράλληλον ἐξισώσας γραμμὴν, ἡλατό τε εὐθέως καὶ πρὸς τὸν βασιλικὸν ἀπεπήδησεν ἵππον, μέγα θαῦμα ἐνεὶς τοῖς παρατυχοῦσι καὶ θεωμένοις. Θαυμάσας δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν μετ' ἀνδρίας εὐφυΐαν αὐτοῦ καὶ σύνεσιν, εὐθέως ἀποσπάσας αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοφιλίτζη ἐν τοῖς ἑαυτοῦ προσέταξε στράτορσιν (73). Ἠγάπα δὲ διαφερόντως αὐτὸν, καὶ ταῖς κατὰ μικρὸν προόδοις εἰς τὴν τοῦ πρωτοστράτωρος τάξιν ἀνήγαγε. Κυνηγεσίας δέ ποτε γενομένης τῷ βασιλεῖ κατὰ τὸ Φιλοπάτιον προεπορεύετο τούτου ὁ πρωτοστράτωρ ἔφιππος, ἐπιφερόμενος ἐπὶ ζώνης καὶ τὸ βασιλικὸν βαρδούκιον. Θορύβου δὲ καὶ βοῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ πλήθους λύκος τῆς ὕλης ἐξέθορε παμμεγέθης. Ὁρμήσας δὲ κατόπιν αὐτοῦ ὁ Βασίλειος ἔβριψε κατ' αὐτοῦ τὸ βασιλικὸν βαρδούκιον (74), καὶ τυχὼν τοῦ θηρίου κατὰ τὸ μέσον τῆς κεφαλῆς ταύτην ἐδιχοτόμησεν. Ὄπισθεν δὲ τοῦ βασιλέως κατὰ τὸ σὺνηθες ἑπόμενος ὁ Καῖσαρ, καὶ τὸ γεγονὸς θεασάμενος, εἰπεῖν λέγεται πρός τινα τῶν συνήθων ἐν μυστηρίῳ· « Τοῦτον, ὦ τᾶν, ἡγοῦμεν τὸν ἄνθρωπον ὄλεθρον γενήσεσθαι ἄρδην τῆς ἡμῶν γενεᾶς. » Φασὶ δ' ὅτι καὶ Λέων αὐτῷ καλέσας καὶ σημεῖα ὑποφήνας τινὰ καὶ τῷ δακτύλῳ δείξας, καὶ τοῦτον ἔσεσθαι προειπὼν τῆς συμπάσης ὑμῶν ὑμῶν γενεᾶς τὸν ὄλεθρον. Ἐνήδρευσεν οὖν ἀεὶ ὁ Καῖσαρ, ἦνυε δὲ οὐδέν· ἀκυρῶσαι γὰρ παγχάλεπον ἦν ὅπερ ἅπαξ τῇ Προνοίᾳ γενέσθαι ἐδοκει.

A necaret. Equus sessoris vacuus proripit se saltuque aufugit. Multisque concurrentibus equisonibus, nec non proceribus et reliquis qui erant in comitatu imperatoris,nemo fuit qui capere eum posset. Itaque animo affervescente imperator jubet ejus, ubi comprehensus foret, posteriores pedes dissecari, Cæsare dehortante et precante ne temere tantæ virtutis equus ob unum peccatum perderetur. His ita inter se colloquentibus, Basilius ad dominum suum accurrens : Si, inquit, meo equo vectus imperatoris equum cursu assequerer, et a meo delapsus in eum insilirem, 'numnam succenseret mihi imperator paludamenti regii et purpurati fræni gratia ? In aurem hoc imperatori insusurrat Theophilus, itaque is fieri jubet. Et Basilius solerter suo equo imperatoris equum assecutus a suo B desilit inque imperatoris equum evadit, magna omnium qui spectabant cum admiratione. Atque imperatior etiam ejus cum fortitudine prudentiam miratus,a Theophilitze avulsum inter sus stratores recepit, summumque amore prosecutus ac paulatim evehens protostratorem deinde constituit.Cum autem aliquando imperator apud Philopatium venaretur, et ante eum eques iret protostrator ferens in balteo barducium imperatoris, tumultuque et clamore a **996** turba edito lupus ingens e silva procurrisset, Basilius eum insecutus imperatorio barducio petiit, atque eo caput ejus medium dissecuit. Equitabat post imperatorem de more Cæsar, qui cum hoc vidisset,ad familiarium suorum quemdam occulte dixisse fertur : Heus tu, existimo C nostram familiam ab hoc homine exstirpatam iri. Idem perhibent Bardæ prædixisse Leonem philosophum, qui Basilium signis quibusdam describens, nominans etiam et digito demonstrans, dixerit universæ imperatoris familiæ exitio futurum. Ex eo Cæsar semper Basilio insidias struxit, irritis conatus : difficillimum quippe est id rescindere quod divina semel statuit providentia.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(71) Sagitta, puto, aut spiculo missili. Sane apud D Latinos poetas calamum quoque pro sagitta poni observatum est, nimirum quod ex calamis fierent sagittæ. Virgilius :

Cum Daphnidis arcum.
Fregisti et calamos.

Horatius :

Calami spicula Gnosii. Xyl.

(72) Ob religionem erga regia quæque, vel ne purpuræ insidens tyrannidis affectatæ aliis opinionem, sibi periculum induceret. Goar.

(73) Ἱπποκόμοις, *equisonibus*. Hi πρωτοστράτορα præfectum habebant, τῶν ἱπποκόμων πρῶτον, non ut sub eo vilibus obsequiis equos curarent, sed ut stabulorum nobiliorem præfecturam gererent, et imperatori, si forsan eques iret, obsequerentur. De quibus Codinus. Goar.

(74) Quid sit βαρδούκιον barducium, incertus sum. Credo fuisse balistam aut aliquod teli vel jaculi genus. Xyl. — Βαρδούκιον *securiculam* interpretatur Meursius. Quo argumento ? Quia ad zonam appenditur,quia projici potest,et feræ caput dissecare. Divinat, et nihil ad rem depromit. *Diu ante me torsi antequam vocabuli hujus significatum exquirere possem*, scribit Leunclavius Onomastico secundo. Ait vero ibidem : *Bardae urceus, lagena figlini operis, aquæ gestandæ facta. Qui Barducium imperatoris gerit, intelligitur ille qui lagenam aqua plenam gestabat eques ad usum imperatoris. Retinuerint et Turci hoc officium : nam inter juvenes illos tres qui sultano sunt intimi cubicularii, unus est kinptar, qui potus sultani curam gerit et semper aquam pro sultano secum vehit eques in lagena, sicut olim ea solebat etiam pro imperatore Græco in barducio vehi.* Goar.

Rursus cum imperator venandi causa in Armamentum trajecisset, et a venatione cum matre cœnaret Theodora aliisque necessariis quibusdam, intro vocavit etiam prostostratorem. In quem Theodora cum crebro oculos defixisset contemplandi hominis causa et accuratius omnia perspiciendi, quasdamque in eo notas et signa deprehendisset, subito oborta vertigine examinata est et in terram corruit. Ibi turbato imperatore et iis qui aderant, statim aqua allata est et unguenta adorata, quibus Theodoram conspergentes recrearent. Ægre animo recepto et **997** caligine discussa, interrogata a filio quænam hujus casus causa fuisset, vix tandem ad sese reversa ita respondit : Quem tu, filii, Basilium nominas, is est nostræ gentis exitium. Conspexi enim in eo notam olim a tuo patre mihi præmonstratam ; eaque visa vertigine correpta humi concidit. Imperator matrem partim sermone, partim juramentis a metu revocavit, animumque ejus æstuantem sedavit, asseverans Basilium hunc virum esse generosum, robore insuperabili animique virtute incomparabili, cæterum imperatori ejusque familiæ apprime benevolum ac fidissimum. Hoc modo tum Basilius fortunæ injuriam evitavit. Erat eo tempore imperatoris cubicularius Scytha genere, eunuchus, nomine Damianus, patricia dignitate donatus. Is acta imperatoris ut parum convenientia culpabat, præsrtim vero Bardæ Cæsaris. Quo factum est ut imperator, homo nimium alioquin hebes adque rerum curam suscipiendam ignavus, tandem irritatus quædam Bardæ acta rescinderet atque corrigeret. Quod non ferens Cæsar, occulte Damianum adortus, multisque calumniis et fucatis criminibus imperatoris animum ita ab eo alienavit ut cubicularii munus ei abrogaverit. Submoto Damiano aliquamdiu **998** officium cubicularii vacavit : Cæsare autem ejusque sociis modo hunc modo alium ei præficere conantibus, Dei providentia occulte res suo arbitrio gubernans omnem calliditatem ac versutiam irritam fecit. Aliquanto enim post, imperator Basilium cubicularium creat, patricia etiam dignitate ornans; uxoremque ei copulat formæ pulchritudine ac pudicitia omnibus æqualibus præstantem, filiam prudentia et nobilitate inclytissimam Ingeris, stirpis Martinaciæ. Hoc facto, et amore imperatoris in Basilium subinde crescente, videns ista Bardas, invidiaque stimulatus et de futuris sollicitus, sæpe ad eos quorum hortatibus motus Damianum submoverat dicebat : Vestris ego pravis consiliis obsecutus vulpem ejeci, inque ejus locum induxi leonem, qui nos omnes simul lanlabit.

A Περάσαντος δέ ποτε τοῦ βασιλέως κυνηγεσίου χάριν εἰς τὸ Ἀρμαμέντον, καὶ μετὰ τὴν κυνηγεσίαν εὐωχουμένου συνάμα τῇ μητρὶ Θεοδώρᾳ καὶ τισι τῶν συγγενῶν καὶ οἰκειοτάτων, εἰσεκλήθη ὁ πρωτοστράτωρ τοῦ βασιλέως κελεύσαντος. Πρὸς ὃν ἡ βασιλὶς πυκνότερον ἐνητένιζε, κτανοοῦσα καὶ παρεπισκοποῦσα τὰ κατ' αὐτόν. Ἐπιγνοῦσα δὲ τι γνώρισμα καὶ σημεῖον ἐν αὐτῷ, εὐθέως ὀλίγῳ κατασχεθεῖσα καὶ λειποθυμίᾳ βληθεῖσα εἰς γῆν κατέπεσε. Θορυβηθέντος δὲ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τούτῳ καὶ τῶν περὶ τὸν βασιλέα, ὕδωρ τε εὐθὺς ἐκομίζετο καὶ μύρα τῶν εὐωδῶν, οἷς ἐπιβαίνοντες τὴν δέσποιναν ἀνεκαλοῦντο τοῦ πτώματος. Μόλις δ' οὖν εἰς ἑαυτὴν ἐλθοῦσα καὶ τοῦ σκότους ἀνενεγκοῦσα, [P. 865] ὡς ἠρωτᾶτο παρὰ τοῦ υἱοῦ καὶ βασιλέως ἐκ ποίας αἰ-
B τίας ἐπενεχθείη αὐτῇ τοῦτο τὸ πάθος, μόλις ἐφ' ἑαυτῆς γενομένη τάδε πρὸς τὸν υἱὸν ἀπεκρίνατο. « Ὄν, ὦ τέκνον, τοῦτον λέγεις Βασίλειον, ὁ τῆς ἡμετέρας ἐστὶν ἀφανισμὸς γενεᾶς· εἶδον γὰρ ἐν αὐτῷ σημεῖον πάλαι μοι παρὰ τοῦ σοῦ ἐξηγηθὲν πατρός, πρὸς ὅπερ ἐλιγγιάσασα εἰς γῆν κατώλισθον. » Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτο μὲν λόγοις ἀποτρεπτικοῖς, τοῦτο δὲ καὶ πληροφορίαις ἐνωμότοις ἀπῆγε τὴν μητέρα τοῦ δίους, εἰς τὸ καθεστὼς ἐπανάγων καὶ παραμυθούμενος. « Τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, λέγων, ἴσθι, ὦ δέσποινα καὶ μῆτερ ἐμή, ἄνδρα μὲν εἶναι γενναῖον, ῥώμῃ τε ἀνυπόστατον καὶ ψυχῆς εὐγενείᾳ ἀσύγκριτον, πιστὸν δὲ τὰ εἰς ἡμᾶς καὶ εὔνουν καὶ κατ' οὐδὲν ἡμῖν κακονούστατον. » Καὶ τότε μὲν τῆς τοιαύτης τύχης ἐτήρειαν οὕτω σαρίδραμεν ὁ Βασίλειος· Δαμιανοῦ
C δὲ τοῦ παρακοιμωμένου, ὃς εὐνοῦχός τε ἦν καὶ Σκύθης καὶ τῇ τῶν πατρικίων ἀξίᾳ τετίμητο, τὰ πραττόμενα παρὰ τοῦ βασιλέως κακίζοντος ὡς οὐ κατὰ τὸ δέον τελούμενα, ἐξαιρέτως δὲ τὰ παρὰ τοῦ θείου αὐτοῦ Βάρδα τοῦ Καίσαρος, ἀνηρεθίσθη ποτὲ πρὸς ἐπιστροφὴν ὁ βασιλεύς, λίαν ἀμβλὺς καὶ νωχελὴς πρὸς ἀντίληψιν πραγμάτων ὑπάρχων, καὶ ἐνίας τῶν τοῦ Καίσαρος πράξεων ἀνέτρεπε τάχα καὶ διωρθοῦτο. Ὅπερ μὴ φέρων ὁ Καῖσαρ λαθρηδὸν κατὰ τοῦ Δαμιανοῦ συσκευάζεται· καὶ πολλαῖς διαβολαῖς κατ' αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα χρησάμενος, καὶ πιθανῶς σοφισάμενος τὰς κατηγορίας, ἴσχυσε μεταστῆσαι τὸν βασιλέα τῆς περὶ τὸν Δαμιανὸν εὐνοίας, ὡς καὶ διαδέξασθαι δυνηθῆναι τῆς οἰκείας ἀξίας αὐτόν. Ἐξωσθέντος οὖν ἐκείνου ἐχήρευε λοιμὸν ἐπὶ χρόνον τινὰ
D τὸ τοῦ παρακοιμωμένου λειτούργημα· τοῦ Καίσαρος δὲ καὶ τῆς περὶ αὐτὸν φατρίας ἄλλον καὶ ἄλλον εἰς τοῦτο προβιβαζόντων, ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια, ἀοράτως ὡς αὐτῇ βουλητὸν τὰ πραγματα διεξάγουσα, πᾶσαν φρόντισιν καὶ πανουργίαν ἀπέδειξεν ἄπρακτον. Μετὰ χρόνον γὰρ τινα προβάλλεται παρακοιμώμενον ὁ βασιλεὺς τὸν Βασίλειον, τιμήσας αὐτὸν καὶ πατρικιότητι, καὶ γυναικὶ συζεύξας εὐπρεπείᾳ τε σώματος καὶ κάλλει καὶ σωφροσύνῃ πασῶν πρωτευούσῃ τῶν κατ' αὐτήν· αὕτη δὲ ἦν θυγάτηρ τοῦ παρὰ πάντων ἐπὶ φρονήσει καὶ εὐγενείᾳ διαβοήτου. Ἴγγερος, τοῦ γένους καταγομένου τῶν Μαρτινακίων. Τούτου δὲ γεννομένου, καὶ προσθήκη τῆς πρὸς τὸν Βασίλειον τοῦ βασιλέως ἀγάπης ἐπιδιδούσης ἀεί, ὁρῶν ὁ Καῖσαρ, καὶ τῷ φθόνῳ δακνόμενος καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος ὀρρωδῶν, ἔλεγε πολλάκις πρὸς τοὺς αὐτὸν ἀναπείσαντας ἀποσκευάσασθαι τὸν Δαμιανὸν, ὅτι Ταῖς κακοβουλίαις ὑμῶν, πιθήσας ἐγὼ, ἐξώσας ἀλώπεκα, λέοντα ἀντεισήγαγον, ἵνα πάντας ἡμᾶς ἀθρόως λαφύξηται.

Ἄρτι δὲ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ κατὰ Κρητῶν ἐξελάσαντος μετὰ Βάρδα Καίσαρος τοῦ θείου αὐτοῦ, καὶ σοβαρώτερον ἁπτομένου τῶν πραγμάτων τοῦ Βάρδα καὶ κατὰ μικρὸν ἀνιῶντος τὸν βασιλέα καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπονοίας ἀφορμὴν διδόντος, ἐπεὶ ἐν τοῖς Κήποις ἐγένοντο (τόπος δὲ οἱ Κῆποι κατὰ τὴν παράλιον, [P. 566] ἔνθα πρὸς τὴν θάλασσαν εἰσβολὰς ποιεῖται ὁ Μαίανδρος ποταμὸς), ἐνταῦθα δὴ τῆς συσκευῆς καὶ μελέτης γενομένης τοῖς περὶ τὸν βασιλέα, ἵνα μὴ καταταχηθέντες πάθωσι μᾶλλον ἢ δράσωσιν, ἐπισπεύσαντες ἀναιροῦσι τὸν Βάρδαν, καθὼς ἄνωθεν ὁ λόγος διαῤῥήδην ἐδήλωσε, περιπλακέντα τοῖς τοῦ βασιλέως ποσί. Πρώτην ἦγε τηνικαῦτα μὴν ὁ Ἀπρίλλιος τῆς ιδ' ἐπινεμήσεως. Ἀποκτανθέντος οὖν τοῦ Βάρδα εὐθὺς ὁ βασιλεὺς τήν τε στρατοπεδείαν καταλύει καὶ νόστου πρὸς τὴν βασιλεύουσαν μέμνηται. Ἐπανελθὼν δὲ πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἐπείπερ οἰκείας ἡμοίρει γονῆς, εἰσποιεῖται τε τὸν Βασίλειον καὶ εἰς τὴν τῶν μαγίστρων ἀναβιβάζει τιμήν. Ὁ μὴ φέρων ὑπὸ φθόνου ὁ Συμβάτιος ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου, ὁ τοῦ Καίσαρος Βάρδα γαμβρὸς, προφασισάμενος τὸ μὴ δύνασθαι ζῆν ἐπὶ τῆς βασιλίδος τὴν τῶν Θρᾳκησίων ἐξαιτεῖ στρατηγίαν, καὶ δὴ καὶ λαμβάνει. Ὀλίγου δὲ καιροῦ παρελθόντος καὶ τῆς βασιλείας ἐπισφαλῶς κυβερνωμένης, ἅτε τοῦ βασιλέως πρὸς ἄλλοις, ἀλλ' οὐ ταῖς τῶν πραγμάτων διοικήσεσι τὸν νοῦν ἔχοντος, καὶ τοῦ θανάτου δὲ τοῦ Βάρδα καθαρῶς ἐλέγξαντος τὴν αὐτοῦ οὐθένειαν καὶ ἀφέλειαν (ἐκείνου γὰρ ἐπαγρυπνοῦντος ὡς κοινωνοῦ τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς διοικήσεως καθ' ὅσον οἷόν τε ἀντεχομένου, τῇ τούτου ἐπιμελείᾳ καὶ σπουδῇ ἡ τοῦ βασιλέως οὐθένεια ἐκαλύπτετο· ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἀπεσφάγη καὶ ἡ πᾶσα τῆς βασιλείας φροντὶς εἰς μόνον περιέστη τὸν βασιλέα, τότε δὴ καθαρῶς τὸ αὐτοῦ ἀνεπιτήδειον καὶ πρὸς τὰς πολιτικὰς πράξεις ἀναπεπτωκὸς ἐξηλέγχετο), ἐγίνοντο παρὰ τοῦ κοινοῦ συνεχεῖς διαγογγυσμοὶ κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ οὔθ' ἡ σύγκλητος οὔτε τὸ πολίτευμα τοῖς πραττομένοις ἠρέσκοντο, καὶ αὐτὸ δὴ τὸ στράτευμα ἀνασεσοβημένον καὶ κεκινημένον ἐτύγχανεν. Ἅτινα διὰ τῶν οἰκειοτάτων ὁ βασιλεὺς ἐνωτιζόμενος, καὶ τὴν ἑαυτοῦ κατανοῶν πρὸς τὰς κοσμικὰς ἐπιχειρήσεις ἀδεξιότητα, ἅμα δὲ καὶ ἐπανάστασιν εὐλαβηθείς, κοινωνὸν ἔγνω τῶν πραγμάτων προσλαβέσθαι καὶ τῆς ἀρχῆς. Καὶ ἐπεὶ πρὸ ὀλίγου, ὡς ἄνωθεν εἴπομεν, υἱοποιησάμενος ἦν τὸν Βασίλειον, ἤδει δὲ αὐτὸν καὶ ἀνδρίᾳ καὶ συνέσει τῶν πολλῶν διαφέροντα καὶ ἱκανὸν ἀναπληροῦν τὸ ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ κοσμικοῦ σκάφους ὑστέρημα, τὸ πλέον δὲ καὶ ὑπερτάτης δυνάμεως ἐναγούσης εἰς τοῦτο αὐτόν, καὶ βασιλείας τιμῇ καὶ δόξῃ καὶ χρίσματι κατακοσμεῖ τὸν Βασίλειον, κατὰ τὴν ἱερὰν καὶ ἁγίαν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἐν τῷ περιωνύμῳ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ναῷ, δημοσίαν πρόοδον ποιησάμενος, καὶ τὸν βασίλειον τῷ Βασιλείῳ περιτίθησι στέφανον, ἕκτην πρὸς εἰκοσιν ἄγοντος τοῦ Μαΐου μηνὸς τῆς ιδ' ἐπινεμήσεως.

Τοῦτο μαθὼν ὁ Συμβάτιος μετρίως οὐκ ἤγεγκεν, ἀλλὰ συνεργὸν εἰληφὼς καὶ τὸν πατρίκιον Πηγάνην (στρατηγέτης δὲ οὗτος τοῦ Ὀψικίου ἐτύγχανε) πρὸς ἀπόστασιν εἶδον, Μιχαὴλ μὲν εὐφημοῦντες τὸν βασιλέα, [P. 567] ὡς ἂν ἐκ τούτου τὰ πλήθη ἐπάγοιντο καὶ μὴ δοκοῖεν χεῖρας αἴρειν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, δυσφημοῦντες δὲ τὸν Βασίλειον καὶ μυρίαις

A Postquam deinde Michaelus cum Barda avunculo expeditionem suscepit, et Bardas insolentius res tractare cœpit, paulatimque imperatorem offendens sinistris de se suspicionibus ansam præbuit, ut Cepos ventum est (Cepi, Latine hortos dixeris, loci nomen est maritimi, ubi Mæander fluvius in mare illabitur), imperator cum suis iniit consilia, ne a Barda præventi opprimerentur; et re composita atque maturata **999** Bardas pedes imperatoris amplexus trucidatus est; quæ res supra a nobis exposita. Actum hoc die prima Aprilis, indictione 14. Interfecto Barda, imperator expeditione omissa statim Byzantium rediit; et eo reversus, cum prole careret, Basilium ad magisterii dignitatem evectum adoptavit. Quod cum non ferret præ invidia Symbatius dromi logotheta, Bardæ gener, prætendens se Cpoli vivere non posse, petiit impetravitque ut Thracensibus præficeretur. Paulum effluxit temporis, cum satis patuit imperium periculose gubernari, quippe Michaelo aliis quam reipublicæ gerendæ negotiis intento, ejusque futilitate ac stultitia a Bardæ interitu palam innotescente. Etenim Barda, ut qui imperatoris collega esset, pro re publica excubante ac pro virili ejus administrationi intento, industria hujus atque diligentia ignaviam Michaeli occultarat. Sublato Barda, et omni imperii procuratioee in unicum incumbente Michaelum, perspicue apparuit quam is esset homo ad rem publicam tractandam ineptus atque segnis. Itaque subditorum crebræ erant de imperatore querelæ, et neque senatui neque civibus acta probabantur, ipsique etiam exercitus ferociebant atque exagitabantur. Quæ **1000** omnia Michaelus cum a familiarissimis sibi nuntiata percepisset, sentiens quam ipse esset ad tanti imperii gubernationem parum idoneus, simulque sibi a seditione metuens, collegam statuit sibi adsciscere. Et quia paulo ante, ut diximus, Basilium adoptaverat, sciebatque eum reliquis fortitudine et prudentia antoire, et posse implere quod sibi ad rempublicam temperandam dexteritatis deerat, maxime autem suprema potestate eo ipsum impellente, imperatoriis eum honoribus, insignibus atque opibus exornat, progressus hujus rei causa publice in nobile divinæ Sapientiæ fanum, ac Basilio coronam regiam imponit ipso sanctæ Pentecostes festo die, qui fuit dies Maii vigesima sexta, indictione decima quarta.

D Hoc ubi rescivit Symbatius, inique tulit, nactusque socium facinoris Peganem patricium. Opsicii præfectum, rebellionem est molitus. Michaelem ii imperatorem faustis vocibus probabant, ut multitudinem sibi conciliarent, neque viderenter contra suum imperatorem manus tollere, Basilium autem improbabant ac infinitis proscindebant conviciis.

Hæc æstate agebantur. Sed ut hiems iniit, dissipata est hæc coitio, ducibus sceleris fuga sibi salutem quærentibus. Symbatius Latum saxum **1001** (id est Asiæ castellum excelsum et munitissimum) intravit, Peganes Cotyæium obtinuit Uterque paulo post expugnatus in vinculis est ad imperatorem perductus. Oculi iis effossi, Symbatio dextra amputata, nasus Pegani, et relegati sunt.

ρονται τὸν βασιλέα· οἳ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς πηρωθέντες, ῥῖνα δὲ ὁ Πηγάνης ἀποτμηθείς, ἐξορίαις παραπέμπονται.

Omnibus Romano imperio subditis grata fuit Basilii designatio, cupientibus eum virum videre ad clavum reipublicæ sedentem, qui privati fortunam expertus non ignoraret quomodo humiles a potentibus tractarentur. Præterea molestum erat Michaeli imperium, dissoluti nimium, nullique rei quam comessationibus et crapulæ dediti atque aurigationibus scurrisque et aliis istis decantatis nugis, quarum supra obiter mentionem fecimus. Idem ærarium cum effusis in cinœdos, sambucistrias, saltatrices aliamque impurorum hominum catervam largitionibus exhausisset et in arctum rem Romanam coegisset, deinde inopia premente cum quo se verteret non haberet, injustas parandæ qua necessitatibus suis mederetur pecuniæ rationes excogitavit, manusque impias rebus nihil ad se pertinentibus intulit. Quin et cum cœtu nefariorum atque obscœnorum cinædorum rebus sacris illudebat, nullumque erat adeo infandum **1002** scelus quod is cum suis asseclis verbis reque non perpetraret. A quibus cum eum avertere studeret Basilius remque sæpius tentasset, non modo nihil effecit, sed et contra se Michaelum irritavit estque ab eo insidiis petitus, ut supra docuimus. Itaque continentibus imperatoris contra se machinationibus perterritus prævertere maleficium statuit tandem, reque cum quibusdam suis necessariis, cognatis ac excubitoribus palatii composita, illum in palatio Divi Mamantis interfecit.

πλύνοντες ὕβρεσι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπράττετο θέρους· χειμὼν δ' ἐπιστὰς τὰς συστάσεις τούτων διέλυσε, τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀπονοίας φυγῇ τὴν σωτηρίαν πραγματευσαμένων. Ὁ μὲν οὖν Συμβάτιος τὴν Ἱλατεῖαν πέτραν (φρούριον δὲ τοῦτο ἐρυμνὸν καὶ δυσάλωτον κατὰ τὴν Ἀσίαν διακείμενον) ἐπεισέρχεται, ὁ δὲ Πηγάνης κατέσχε τὸ Κοτυάειον. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν καταπολεμηθέντες δέσμιοι πρὸς αὐτὸν ἀναφέ-

καὶ προσέτι τούτων τὴν μὲν δεξιὰν ὁ Συμβάτιος, τὴν

Πάντες δ' ηὐφράνθησαν ἐπὶ τῇ ἀναῤῥήσει τοῦ Βασιλείου οἱ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας ὑπήκοοι, γλιχόμενοι ἄνδρα θεάσασθαι ἐπὶ τῶν οἰάκων τῆς βασιλείας καθήμενον ἰδιωτικῆς τε τύχης πεπειραμένον καὶ μὴ ἀγνοοῦντα οἷα πάσχουσιν ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων οἱ ταπεινότεροι. Ἐλόπει γὰρ αὐτοὺς καὶ ἡ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ ἀρχὴ λίαν ὑγρὰ καὶ ἐκδεδιῃτημένη ὑπάρχουσα, καὶ μηδὲν ἄλλο ἔργον ἔχουσα ἀλλ' ἢ κώμους καὶ μέθας, καὶ εὐθηνοῦσα ἱπποδρομίαν καὶ γελωτοποιοὺς καὶ τὰς ἄλλας τὰς παρεξηυλημένας τῶν πράξεων, ὧν ὡς ἐν παρόδῳ μνείαν ἄνωθεν ὁ λόγος διὰ βραχέων ἔθετο, τοὺς βασιλικοὺς θησαυροὺς κιναίδοις καὶ σαμβυκιστρίαις καὶ ὀρχηστρίσι καὶ ἀκολάστων ὅλων πληθύϊ δικράνοις ὅλοις ἀποκενοῦντος. Ἀφ' ὧν τὰ μὲν Ῥωμαίων ἐστενοχωρεῖτο πράγματα, αὐτὸς δὲ στενοχωρούμενος ὑπὸ τῆς ἐνδείας, καὶ μὴ ἔχων ὅ τι καὶ δράσειεν, ἀδίκους πόρους ἐπενοεῖτο εἰς θεραπείαν τάχα τῆς χρείας, καὶ χεῖρας ἀνοσίους ἐπέβαλλε τοῖς κατὰ μηδὲν ὅλως αὐτῷ προσήκουσι. Κατέπαιζε δὲ καὶ τῶν θείων μετὰ μικρῶν καὶ ἀσελγῶν ἀνδρογύνων· καὶ οὐδὲν ἦν ἀῤῥητούργημα ὃ μὴ δι' αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλως παρατρεφομένων αὐτῷ καὶ ἐλέγετο καὶ ἐπράττετο. Ἀποτρέπειν δὲ τῶν τοιούτων ἀθεμίτων ἔργων τοῦτον βουλόμενος ὁ Βασίλειος πολλάκις πειραθεὶς οὐ μόνον οὐκ ἴσχυσε, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πρὸς ὀργὴν ἀνηρέθισε, καὶ μελετᾷν κατ' αὐτοῦ σκαιὰ καὶ ἄτοπα ἀνεκίνησε, καθὼς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται. Ταῖς δὲ κατ' αὐτοῦ συνεχέσιν ἐπιβουλαῖς καὶ μελέταις ἐκδειματωθεὶς ὁ Βασίλειος δρᾶσαί τι μᾶλλον πρὸ τοῦ παθεῖν ἠγωνίσατο· οὐκοῦν καὶ παρασκευσάμενος μετά τινων οἰκείων τε καὶ συγγενῶν καὶ τῶν παρακοίτων ἐν τοῖς βασιλείοις στρατιωτῶν ἀναιρεῖ τὸν βασιλέα ἐν τοῖς παλατίοις τοῦ Ἁγίου μεγάλου μάρτυρος Μάμαντος.

Hunc finem Michaeli mollis ac dissoluta vita habuit. Eo sublato, statim Basilius primum a conjurationis sociis, deinde a senatu et cohortibus imperatoriis et omni exercitu atque urbana multitudine imperator est declaratus. Ut primum occepit imperium, senatu ac magistratibus advocatis ærarium imperatoris aperuit, inque eo de tanta pecuniæ copia nihil reliquum invenit præter tria, ut diximus, centenaria. Quærens autem expensarum tabulas, et eas penes quemdam senem ennuchum reperiens, ubi deprehendit quorsum ea pecunia esset data, optimatibus rem deliberandam proposuit. Qui cum una sententia decrevissent debere **1003** eos qui pecuniam malis rationibus accepissent, eam ærario restituere, ipse mitigata sententia dimidium reddi jussit. Hoc modo trecenta auri centenaria ærario recuperata sunt. Inter recipien-

Καὶ Μιχαὴλ μὲν οὕτω βιοὺς ἀνειμένως καὶ μαλθακῶς τοιοῦτον καὶ τὸ τέλος ἐδέξατο, ἀναγορεύεται δὲ μόναρχος εὐθὺς ὁ Βασίλειος παρά τε τῶν συνωμοτῶν πρῶτον, εἶτα καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τῶν βασιλικῶν ταγμάτων καὶ παντὸς τοῦ στρατεύματος καὶ τῆς πληθύος τῆς [P. 568] ἀστικῆς. Ἅμα δὲ τῷ παρελθεῖν ἐπὶ τὴν τῶν ὅλων ἀρχήν, προσκαλεσάμενος αὐτίκα τὴν γερουσίαν καὶ τοὺς ἐν ἀξιώμασι προὔχοντας, τὸν βασιλικὸν ἠνέῳξε θησαυρὸν, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἐκ τοσούτου τῶν χρημάτων πλήθους εὑρέθη, εἰ μὴ, ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται, τρία μόνα κεντηνάρια. Ζητήσας οὖν ὁ βασιλεὺς τὴν τῆς ἐξόδου ἀπογραφὴν, καὶ ταύτην εὑρὼν παρά τινι γέροντι εὐνούχῳ, καὶ μαθὼν ὅπη ταῦτα ἐχώρησε, βουλὴν περὶ τούτου προὔθετο τοῖς ἀρίστοις. Ψήφου δὲ παρὰ πάντων δοθείσης ἐκείνους τοὺς κακῶς ταῦτα λαβόντας ἀντιστρέψαι τὰ ληφθέντα πρὸς τὸ δημόσιον,

ὁ βασιλεὺς τοῦ ἄγαν ὑπενδιδοὺς τὰ ἡμίση ὧν ἕκαστος ἔλαβεν ἀντιστρέψαι πρὸς τὸ βασιλικὸν ταμιεῖον ἐκέλευσε, καὶ οὕτως ἀπὸ τῶν τοιούτων συνήχθη τῷ δημοσίῳ χρυσίου κεντηνάρια τριακόσια. Ἐποιήσατο δὲ καὶ πρόοδον ὁ βασιλεὺς δημοσίαν ἐπὶ τὸν μέγαν τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ναόν, καὶ Χρήματα πολλὰ ἐν τῷ ὑποστρέφειν τῷ πλήθει διένειμεν, οὐκ ἐκ τῶν δημοσίων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδίᾳ διαφερόντων αὐτῷ· προσεγένετο γὰρ αὐτῷ πλῆθος Χρημάτων ἀπροσδόκητον καὶ ἀπὸ θησαυρῶν κεκρυμμένων ἀναφανέντων τῆς γῆς. Εὑρέθη δὲ καὶ ἐν τῷ εἰδικῷ (75) χρυσίον οὐκ ὀλίγον, ὅπερ ὁ προδεβασιλευκὼς Μιχαὴλ συνέλεξε, τὴν θρυλουμένην ἐκείνην πλάτανον χωνεύσας καὶ τοὺς δύο ὁλοχρύσους γρῦπας καὶ τοὺς δύο σφυρηλάτους λέοντας καὶ τὸ ὁλόχρυσον ὄργανον (76) καὶ ἕτερα τῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης χρυσωμάτων ἔργα διάφορα, καὶ βασιλικὰς καὶ Αὐγουστικὰς στολὰς, οἵσπερ ἔμελλεν ἀποχρήσασθαι πρὸς τὰ αὐτῷ καταθύμια, φθάσαν δὲ τὸ Χρεὼν εἰς Βασίλειον ταῦτα διεβιβάσθη. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον.

A dum, plurimum pecuniæ in multitudinem divisit, non de publico sed de suo : insperata enim ei pecuniæ copia obtigit ex occultis etiam thesauris e terra emergentibus. Quin et in Eidico auri haud parum inventum est,collectum a Michaelo : nempe nobilis ista platanus, duo solide aurei grypes, duo ex auro ducti leones, totum aureum instrumentum, et vasa mensæ aurea varia, ac imperatoriæ vestes. Quibus is pro sua libidine cum esset abusurus, morte præventus est istaque ad Basilium devenerunt. Sed hæc postea acta sunt.

Ἄρτι δὲ τῆς ἀρχῆς ἐπιβὰς ὁ Βασίλειος πρῶτον μὲν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς ἀδωροτάτους λεγομένους προὐβάλλετο καὶ μαρτυρουμένους τὰς ἰδίας χεῖρας καθαρὰς παντοίου διαφυλάττειν λήμματος, εἶθ' οὕτως δικαιοσύνης ἐπεμελεῖτο, καὶ ἰσονομίαν ἐμπολιτεύεσθαι τοῖς ἀρχομένοις καὶ τὸ μὴ καταδυναστεύεσθαι ὑπὸ τῶν πλουσίων τοὺς πενεστέρους ἐπραγματεύσατο. Πανταχοῦ δὲ διατάγματα ἐξετίθει τέλεον ἐξαρθῆναι τὴν ἀδικίαν ὁρίζοντα. Δικαστάς τε ἔταξε, σιτηρεσίοις καὶ φιλοτιμίαις παντοδαπαῖς αὐτοὺς μεγαλύνας, καὶ τάξας διημερεύειν καὶ τὰς διενέξεις διαλύειν τῶν φιλονεικούντων, τόπους ἀφορίσας αὐτοῖς ἐπιτηδείους, τήν τε Μαγναύραν καὶ τὸν καλούμενον Ἱππόδρομον καὶ τὴν λεγομένην Χαλκῆν, Χρόνῳ μογήσασαν καὶ ὅσον οὐδέπω πεσεῖν κινδυνεύουσαν ἐπισκευάσας καὶ καινουργήσας. Ἔταξε δὲ καὶ τροφὴν τοῖς πενεστέροις τῶν τὰς δίκας ἐχόντων, ἵνα μὴ ὑπὸ ἐνδείας πιεζόμενοι ταῖς δίκαις ἀπαγορεύοιεν. Ἐπεδίδου δὲ καὶ ἑαυτὸν εἰς τὸ τοιοῦτον μέρος, ὁπηνίκα τῶν στρατειῶν ἔτυχεν ἄγων σχολὴν καὶ τοῦ Χρηματίζειν ταῖς ἀπανταχόθεν πρεσβείαις, καὶ εἰς τὸ λεγόμενον γενικὸν (77) κατιὼν τοὺς εἰσπραττομένους ἐσκόπει

B Cæterum Basilius principio sui imperii, magistratus commisit iis qui a capiundis muneribus perhiberentur quam maxime alieni, et quos testatum esset manus omnis capturæ puras habere. Deinde operam dedit ut justitia vigeret, et æquo jure inter se viverent subditi, neque a divitibus inopes opprimerentur, propositis passim decretis quibus injustitia exterminabatur. Judices quoque constituit, amplisque stipendiis et honoribus auxit, jussos per diem sedere pro tribunali et litigantium causas **1004** dijudicare. Ad eam rem loca iis designavit commoda, Magnauram, Circum et Chalcen (Æream portam), quam temporis culpa laborantem ruinamque minantem ad hoc instauravit atque adornavit. Alimenta etiam pauperioribus quibus

C judicio erat disceptandum ordinavit, ne inopia coacti vadimonia desererent. Ipse etiam his rebus operam dedit, quoties a bello et audiendis legatis vacaret ; et descendens ad Genicum, ubi reipublicæ nomine vectigalia et tributa accipiuntur, prospexit ne ab ullo quidquam injuste exigeretur, et injuriam passis opitulabatur. Ferunt eum, cum

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(75) Locum videtur hæc vox significare, fortasse in quem suum quasi peculium quoddam imperator reconderet. Xyl. — Legit Curopalates εἰδικῷ.auctor superiore p. 544 ἰδικῷ. Ex quibus conjecturam non levem decerpo εἰδικῷ reponendum ; et pro privato, regio tamen ærario sumendum, in quo non adeo servatur quam cuditur et signatur moneta. Nil communius quam ærarium publicum et commune, quo publica vectigalia, ut modo narraturus est auctor, exiguntur et communes omnium redituum redduntur rationes, γενικόν vocari. Εἰδικόν igitur γενικῷ respondeat oportet, sicut generi species et privatum communi. At leve est, inquis, acumen,ubi auctoritas vel ex historia locus deficit. Utrumque dicto facturus fidem depremo. Leon et Constantinus AA suis in legibus et II Juris Græcoromani insertis ærarii ministros instructuri, præcipuos memorant tit. 7, quæstorem,τὸν ἐνδοξότατον κόμητα τῶν θείων εἰσοδίων,gloriosissimum comitem sacrarum largitionum, qui logotheta est τοῦ γενικοῦ, qui mox adjungunt τὸν ἐνδοξότατον κόμητα τῶν θείων εἰδικῶν, gloriosissimum comitem sacrarum privatarum, eum de quo in præsenti quæstio movetur. Solidas ex auro machinas, arbores, animalia, variam supellectilem repererat reconditam in thesauris profusus Michael : nummos ex ea conflaturus χαράξαι δέδωκεν τῷ βασιλικῷ ταμιείῳ. Παραπλησίως δὲ ἐποίησεν, inquit auctor p. 556, καὶ ἐν ταῖς στολαῖς βασιλικαῖς, ὧν αἱ μὲν ἦσαν ὁλόχρυσοι, αἱ δὲ χρυσοϋφαντοι, δεδωκὼς τῷ ἰδικῷ (lego correctius εἰδικῷ) ὥστε καὶ ταύτας χωνεῦσαι. Cui ? nisi de quo nuper dixerat δέδωκε τῷ βασιλικῷ ταμιείῳ,ut vocabulum παραπλησίως sensum eumdem consequatur. Non fuere tamen signata, eaque Basilius imperium adeptus reperit. Ubi ? ἐν εἰδίξῳ scribit Cedrenus, vel ut superius ἐν ἰδικῷ, Curopalates ἐν εἰδικῷ. Uno verbo in privato ærario vel conflatorio, quo principis εἶδος ; *species* et *vultus* monetæ imprimitur. Paucis Zonaras : Δέδωκεν εἰς τὸ κοπῆναι νόμισμα δι' αὐτῶν, ἅτινα ἐκείνου φθαρέντος ἔτει σωζόμενα ὁ μετ' αὐτὸν βασιλεύσας Βασίλειος ἀνεκομίσατο· Goar.

(76) Instrumentum musicum puto, *ein Orgel oder Instrument*. De Genico annotatum est principio operis. Xyl.

(77) Τὸ λεγόμενον γενικόν, locus in quo τὰ δημόσια τέλη εἰσπράττονται. Goar.

aliquando ad Diatribam (loci nomen est, in quo judicia exercebantur) descendisset neminemque inveniret conquerentem, suspicatum esse arceri a certis hominibus eos qui ipsum compellare cuperent, et satellites per urbem dimisisse quæsitum, si qui essent imperatoris auxilio indigentes. Quibus reversis ac neminem se reperisse dicentibus, eum præ gaudio lacrymas emisisse egisseque Deo gratias.

Animadvertens porro occasionem maleficii pravis hominibus eo dari quod numeri, quibus verbi gratia semissis, sextans, uncia et similia designantur, per notas recepta antiquitus consuetudine scriberentur, loco **1005** notarum litteris uti jussit, quas etiam rustici legere possent; et de suo sumptus in chartas litteras atque scribas ipse suppeditavit.

Res etiam ecclesiasticas correxit, pontificatu exturbans, auctoritate ad hoc congregati concilii, Photium, qui in eum se ingesserat; ac tantisper vacare jussit, dum Deus eum reduceret qui legitime patriarcha fuisset creatus. Reduxitque in locum Photii Ignatium a Barda injuste pulsum: itaque Ecclesiis Dei tranquillitatem restituit.

Sed et civiles leges videns multum habere confusionis atque obscuritatis, operam dedit ut iis convenientem faceret medicinam. Itaque abrogare inutiles, iisque amputatis multitudinem bonarum expurgare intendit. Sed mors ejus hoc institutum intercepit, res a filio deinde perfecta est.

Anno primo imperii Basilii insidiæ ipsi sunt factæ, Georgio et Symbatio patriciis auctoribus. Qui re detecta sceleris convicti oculis privati sunt: reliqua conjuratorum multitudo in pompa ludibrii causa circumducta inque exsilium acta est. Basilius, ut insidias amoliretur, **1006** Constantinum ac Leonem, ac tertio sui imperii anno Alexandrum quoque, filios suos, diademate insignit: natu minorem reliquis Stephanum ecclesiasticorum collegio ascribit. Et quatuor suas filias monasterio Sanctæ Euphemiæ martyris consecrat.

Ad hunc modum rebus domesticis satis, ut videbatur, commode constitutis, expeditionem etiam in Romani imperii hostes suscipere statuit. Cumque deprehenderet numerum militum a Michaelo imminutum, quod is stipendia accidisset, cohortes tironibus allectis implevit, et in Barbaros duxit.

παρὰ τοῦ δημοσίου (78), μή πού τις ἀδίκως εἰσπράττοιτο, καὶ οὕτως τοῖς ἀδικουμένοις [P. 569] ἐπήμυνε. Λέγεται δ' ὅτι κατελθόντος αὐτοῦ εἰς τὴν εἰρημένην διατριβὴν (79), ὡς οὐδεὶς ἔτυχεν ἐγκαλῶν, ὑποτοπάσας εἴργεσθαι ἀπό τινων τῆς εἰς αὐτὸν εἰσόδου τοὺς δεομένους, ἀπέστειλέ τινας τῶν δορυφόρων κατὰ πολλὰ μέρη τῆς πόλεως ζητήσοντας εἴ τις ἔστι βοηθείας δεόμενος. Ὡς δ' ἐπανῆλθον ἐκεῖνοι μηδένα μηδαμῶς εὑρηκέναι λέγοντες, μεθ' ἡδονῆς τε ἀπέσταξε δάκρυον καὶ θεῷ τὴν εὐχαριστίαν ἀπέδωκεν.

Ὁρῶν δὲ ὅτι ἔστι τις τοῖς πονηροῖς εἰς τὸ ἀδικεῖν ἀφορμὴ διὰ τὸ σύντομον ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς μορίων, τοῦ ἡμίσεος, φημὶ, καὶ ἕκτου καὶ δωδεκάτου καὶ τῶν τοιούτων, χρωμένων τοῖς παλαιοῖς σημείοις τῶν γραφείων, ἠθέλησι καὶ τὴν τοιαύτην τῶν ἀδικεῖν ἐλομένων περιελεῖν ἀφορμὴν, καὶ διωρίσατο γράμμασι λιτοῖς, ἃ καὶ τοῖς ἀγροίκοις ἀναγινώσκεσθαι ῥᾴδιον, τὰ τοιαῦτα γράφεσθαι σημεῖα, οἴκοθεν καταβαλὼν καὶ τὴν τῶν χαρτίων δαπάνην καὶ τὴν τῶν γραμμάτων καὶ τὴν τῶν γραφέων·

Ἐπιστροφὴν δ' ἐποιήσατο καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἐκβαλὼν μὲν τῆς ἀρχιερωσύνης μετὰ συνόδου συναθροισθείσης τὸν ἐπεισπηδήσαντα τῇ ἀρχῇ Φώτιον, σχολάζειν κελεύσας ἕως ἂν τὸν δικαίως ταχθέντα πρὸς αὐτὸν μεταστήσῃ Θεὸς, ἀντεισαγαγὼν δὲ τὸν κακῶς καὶ παρανόμως ἐκβληθέντα παρὰ τοῦ Βάρδα Ἰγνάτιον. Καὶ οὕτω γαληνιᾷν τὰς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας παρεσκεύασεν.

Ἀλλὰ καὶ τοὺς πολιτικοὺς νόμους πολλὴν ἀσάφειαν καὶ σύγχυσιν ἔχοντας ἰδὼν, καὶ τούτους κατὰ τὸ πρόσφορον προσφόρως ἐπανασώσασθαι ἔσπευσε, καὶ τὴν μὲν τῶν ἀνῃρημένων ἀχρηστίαν περιελεῖν, τῶν δὲ κυρίων ἀνακαθᾶραι τὸ πλῆθος. Οὐκ ἔσχε δὲ καιρὸν προκαταληφθεὶς θανάτῳ. Ἤρξατο δὲ τοῦ ἔργου καὶ ἐξεπλήρωσε Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ μετὰ ταῦτα.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Βασιλείου ἐπιβουλὴ καὶ συσκευή τις ἐγένετο κατ' αὐτοῦ, ἐξαργόντων τῆς μελέτης Γεωργίου καὶ Συμβατίου τῶν πατρικίων. Φωραθέντος δὲ τοῦ κακουργήματος, προφανῶν δὲ γενομένων καὶ τῶν ἐλέγχων, οὗτοι μὲν ἐκκόπτονται τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡς αἴτιοι πρωτουργοὶ τῆς συμβουλῆς, τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν πλῆθος τῶν συνωμοτῶν πομπευθέντες ἐξωρίσθησαν. Ἀνακόπτων δὲ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν βασιλειώτων, στέφει Κωνσταντῖνον καὶ Λέοντα τοὺς οἰκείους αὐτοῦ υἱούς. Τῷ δὲ τρίτῳ ἔτει τῆς μοναρχίας ἀναγορεύει καὶ Ἀλέξανδρον τὸν υἱόν. Τὸν δὲ νεώτερον πάντων Στέφανον ἱεροῖ καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ καταλέγει Ἐκκλησίᾳ. Ἐπεὶ δὲ καὶ τέσσαρες ἦσαν αὐτῷ θυγατέρες, ἐν τῷ θείῳ σεμνείῳ τῆς πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας καὶ ταύτας ταθιροῖ.

Οὕτω δ' ὡς ἐδόκει εὖ διαθεὶς τὰ οἰκεῖα, καὶ κατὰ τῶν ἀντιτασσομένων τῇ Ῥωμανίᾳ ἔσπευσεν ἐκστρατεῦσαι. Καὶ δὴ τοὺς στρατιωτικοὺς καταλόγους ἐλαττωθέντας παρὰ τοῦ πρώην βεβασιλευκότος Μιχαὴλ ἐκ τοῦ διακοπῆναι τὰς ῥόγας [P. 570] αὐτῶν καὶ τὰ σιτηρέσια, διὰ νέων συλλογῆς ἀναπληρώσας

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(78) A publico *exactore*. Goar.

(79) Nullum hic nomen proprium proprie loquenti Xylandro: *judicii locum* absque judicio notat, in ficta Diatriba. Planus auctoris sensus. *Ad locum memoratum*, γενικόν nimirum, de quo illi sermo erat. Goar.

τὰς φάλαγγας κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐστράτευσε, καὶ πρότερον μὲν κατὰ τῆς Τεφρικῆς (80), ἧς ὁ Χρυσόχειρ ἡγεῖτο, ἐπ' ἀνδρίᾳ καὶ συνέσει διαφέρειν δοκῶν καὶ σφόδρα τὰ Ῥωμαίων κατατρέχων καὶ ληΐζόμενος. Κατὰ τούτου καὶ τῆς πόλεως ἐσκρατεύσε ὁ βασιλεύς. Τοῦ δὲ μὴ ὑποστάντος τὴν ἐπέλευσιν, ἀλλ' εἴσω τειχῶν γενομένου, καταδραμὼν τὴν ὑπ' αὐτὸν ἅπασαν χώραν ὁ βασιλεὺς καὶ ληΐσάμενος, καὶ πρὸς αὐτῷ τῷ τείχει τῆς Τεφρικῆς ἔθετο τὴν παρεμβολήν, διὰ προσεδρείας μακρᾶς ἐλεῖν τὸ ἔρυμα οἰηθείς· Ἐπεὶ δὲ κατενόησε πάντοθεν κατωχυρωμένον αὐτὸ, καὶ ἀνέλπιστον ἦν ἁλωθῆναι πολιορκίᾳ (ἤδη γὰρ καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ χώρᾳ ἀναγκαῖα κατεδήδοτο) ἔλυσε τὴν πολιορκίαν, τὰ πλησιάζοντα τῇ Τεφρικῇ φρούρια ἐκπορθήσας, τήν Ἄβιρον, τὸν Κοπτὸν, τὴν Σπάθην καὶ ἄλλα πολλά. Ἀγείρας δὲ τὸν στρατὸν ἐκεῖθεν ἐπανῆει μετὰ λαμπρῶν τῶν τροπαίων τε καὶ λαφύρων.

A Prima expeditio ad Tephricam urbem fuit, cui Crysochir præerat, homo laudatæ fortitudinis atque calliditatis, qui rem Romanam crebris vexabat grassationibus. Is cum Romanos adventantes non subsisteret, sed muris clausus se contineret, Basilius omnem ipsius ditionem populatus Tephricam obsedit, diuturna obsidione se ea potiturum opinans. Sed ut eam sensit undique communitam, et spes obsidione potiundi evanuit, omnibus alimentis quæ in ea fuerant regione jam absumptis, obsidio soluto vicina Tephricæ castella vi expugnavit, **1007** Abaram, Coptum, Spatham aliaque multa; atque exercitum inde abduxit amplis partis poliis atque tropæis.

Ληϊζομένης δὲ τῆς περὶ τὴν Τεφρικὴν χώρας ἁπάσης καὶ ἐκπορθουμένης, ἡ γειτονοῦσα ταύτῃ πόλις τῶν Ἰσμαηλιτῶν ἧ Ταύρας ἡ ἐπωνυμία, ὁμαιχμίαν ἔχουσα καὶ κοινοπραγίαν μετὰ τῆς Τεφρικῆς, ὀρρωδήσασα τὸν κίνδυνον. πρέσβεις πέμψασα εἰρήνης ἠξίου τυχεῖν καὶ ταῖς συμμαχίσιν ἐγγραφῆναι Ῥωμαίων· καὶ δὴ ἔτυχε τοῦ βασιλέως μετὰ προσηνείας δεξαμένου τὴν πρεσβείαν. Προσερρύη δὲ καὶ ὁ Κουρτέριος, γένος ὢν Ἀρμένιος, ὃς κατεῖχε τὴν Λόκαναν καὶ τὰς ἐσχατιὰς τῶν Ῥωμαίων συνεχῶς ἐπόρθει καὶ κατεστρέφετο, ἑαυτὸν παραδοὺς τῷ βασιλεῖ καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸν ὑπείκοντα αὐτῷ λαόν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, λαὸν ὁ βασιλεὺς κατὰ Σαμοσάτων καὶ τῆς λεγομένης Ζαπέτρας ἐπιλέκτων πολεμιστῶν ἐκπέμψας εὐτύχησεν, ἐξ ἐφόδου τὰ συνεχῆ τοῦ στρατοῦ διελθόντος αὐτῇ τε τῇ πόλει ἐξαίφνης ἐπεισπεσόντος· κατεσχέθη τε γὰρ ἡ πόλις τῷ ἀπροσδοκήτῳ, καὶ λαὸς ἀπεσφάγη πολὺς, καὶ αἰχμαλωσία ἐλεήφθη ἄπειρος καὶ δέσμιοι Ῥωμαῖοι χρονίων δεσμῶν ἠλευθερώθησαν. Καταδραμὼν δὲ καὶ πυρπολήσας ὁ πεμφθεὶς λαὸς τὰ συμπαρακείμενα τῆς χώρας καὶ τὰ Σαμόσατα ἐξεπόρθησε, καὶ ὁμοίᾳ ῥύμῃ περαιωθεὶς τὸν Εὐφράτην καὶ πᾶσαν τὴν περαίαν αἰχμαλωτίσας καὶ πολλὴν συλλέξας αἰχμαλωσίαν καὶ λάφυρα, ὑπέστρεψεν ἀσινὴς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, πρὸς τῷ Ἀτζαρνοὺκ ποταμῷ τὴν παρεμβολὴν ἔχοντα.

B Evastata quæ est circum Tephricam regione, Tauras vicina Ismaelicorum urbs, confœderata cum Tephrica, periculum metuens, pacem a Basilio missis legatis fœdusque cum Romanis petiit. Eos imperator comiter acceptos voti fecit compotes. Adjunxit se imperatori et Curterius genere Armenius, qui Locanam urbem tenebat et fines Romanos creeis incursionibus infestarat. Is et se et urbem et subditum sibi populum imperatori dedidit. Interim Basilius selectorum militum manum ad Zapetram et Samosata mittit prospero plane conatu: nam ii per augustias primo aditu penetrantes urbem de improviso ceperunt, magnaque peracta cæde immensam abstulerunt prædam; Romanique multi vinculis, in quibus diu captivi C detenti fuerant, tum soluti sunt. Locis circumjacentibus incendio vastatis ac Samosatis pessumdatis, exercitus eodem impetu Euphratem transivit; et ulteriorem populatus regionem, multis, **1008** captivis abductis et parata maxima præda, incolumis ad imperatorem reddit, qui tunc ad flumen Atzarnucum castra habebat.

Ἐντεῦθεν ἄρας ὁ βασιλεὺς μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ τὴν ἐπὶ Μελιτηνὴν ἄγνουσαν ὥδευε. Προσπελάσας δὲ τῷ Εὐφράτῃ, καὶ ὥρᾳ θέρους πελαγίζοντα τοῦτον εὑρὼν καὶ παντελῶς ἄβατον, γεφυρώσας τὸν ποταμὸν διεπέρασε. Καὶ πολλὰ τῆς χώρας λυμηνάμενος καὶ καταστρεψάμενος, ἑλὼν δὲ καὶ τὸ φρούριον ὃ Ῥαψάκιον λέγεται, μέρος δὲ τοῦ στρατοῦ τῇ μεταξὺ Ἀρσίνου τε καὶ Εὐφράτου χώρᾳ ἐκπέμψας καταδραμεῖν προσέταξεν, οἳ πᾶσαν αὐτὴν ἀπτέρῳ τάχει διαδραμόντες, τό τε λεγόμενον Καρκίνιον καὶ τὸ Γλασχὼν [P. 571] καὶ τὸ Ἄμαν καὶ τὸ Μουρὴξ καὶ τὸ Ἄβδηλα εἶλον καὶ ἐξεπόρθησαν. Αὐτὸς δὲ τῇ Μελιτηνῇ προσβαλών, εὐανδρούσῃ τότε καὶ πληθύϊ Βαρβάρων γεγανωμένῃ ἐπεὶ τοῖς τείχεσιν ἐπλησίασε, βαρβαρικὰς ὑπεδέξατο φάλαγγας μετὰ φρυαγμάτων καὶ

D nam movit; cumque ad Euphratem pervenisset nunc (erat enim æstas) stagnantem et invium omnino, eum ponte constratum transivit, magnamque ejus regionis partem vastavit, capto etiam Rapsacio castello. Inde partem exercitus mittit quæ inter Arsinem et Euphratem sita popularetur; qui eam regionem incredibili celeritate pervagati Carcinium, Glaschonem, Amanem, Murecem et Abdela exciderunt. Porro Melitenam ingressus, quæ tunc Barbarorum fortium copia florebat, ut appropinquavit muris, barbaricas cohortes habuit obvias, ferociter et sublato cum clamore incedentes. Cum quibus audacter congressus, ipse in prima acie constitutus, hostes repulit; idemque a reliquis

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(80) Urbs hæc et quæcunque in sequentibus loca memorata sunt Silicum versus Armeniam et Armeniæ minoris loca. Gova.

factum, et Barbari ad urbem usque cæsi atque fugientes acti, ita ut solum quod interjacet cadaveribus fuerit oppletum, multique vivi in potestatem Romanorum venerint, et reliqui turpiter sese mœnibus clauserint. Statuit ergo Basilius eam urbem machinis adhibitis oppugnare. Sed cum et turribus munitam eam cerneret et propugnatoribus abundare, atque e perfugis cognosceret maxima **1009** ea rerum necessariarum copia instructam, ita ut diuturna obsidione ei nihil esset periculi, motis castris inde ad Manichæorum ditionem duxit. Eo in itenere omnia quacunque iret incendio in cineres redegit, interque hæc Argauthum, Cutacium, Stephanicum et Arachacum castella. His rebus gestis Cpolin suos reduxit, et milites quorum eo bello virtus præclara fuisset, honoratos dimisit. Ipsi ad urbem reversus, cum in Thrcaciam trajecisset, ab Hebdomo publice per Auream portam intravit, splendidissimumque duxit triumphum, universo populo victoriæ gratulantibus vocibus faustisque acclamationibus prosequente usque ad ædem Sapientiæ, quæ ejusdem est cum Deo essentiæ. Ibi actis Deo gratis, ab ignatio patriarcha coronis redimitus in regiam rediit; cumque se paululum cum uxore et liberis oblectasset, rursum se ad rempublicam gubernandam contulit.

A ἀλαλαγμῶν ἁπαντώσας αὐτῷ, οἷς νεανικῶς συμμίξας καὶ πρῶτος τῆς φάλαγγος προϊστάμενος τοὺς ἀντιτεταγμένους ἐτρέψατο, εἶθ' οἱ λοιποὶ τοὺς ἄλλους, καὶ μέχρι τοῦ ἄστεως ἀναιροῦντες ἐδίωκον, ὡς καταστρωθῆναι τὸ μεταξὺ ἔδαφος καὶ πληρωθῆναι νεκρῶν, ἀλῶναι δὲ καὶ ζῶντας οὐκ ὀλίγους, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀγεννῶς εἴσω τειχῶν συγκλεισθῆναι. Ἐβουλήθη μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς ἐλεπόλεσι καὶ μηχαναῖς ἀποπειρᾶσθαι τοῦ χωρίου· ὡς δὲ ἐώρα τὴν πόλιν εὔπυργον καὶ πλήθει τῶν ἀπὸ τοῦ τείχους ἀμυνομένων βρίθουσαν, ἐπύθετο δὲ καὶ παρὰ τῶν αὐτομόλων ἀφθονίαν ἔχειν πολλὴν τῶν ἐπιτηδείων καὶ μὴ δεδιέναι χρονιαν πολιορκίαν, ἄρας ἐντεῦθεν τῇ Μανιχαίων προσβάλλει γῇ, καὶ παντα τὰ ἐν ποσὶν ἐκτεφρώσας, τὸ Ἀργαοὺθ λεγόμενον φρούριον καὶ τὸ B Κουτακίου καὶ τὸ Στεφάνου καὶ τὸ Ἀραρὰχ ἐμπρήσας κατέσκαψεν. Ἐκεῖθεν ἀγείρας τὸν στρατὸν τῆς ἐπὶ τὴν βασιλεύουσαν εἶχετο. Καὶ τοὺς μὲν ἀριστεύσαντας τῶν στρατιωτῶν τιμήσας ἀπέλυσεν· αὐτὸς δὲ τὴν βασιλίδα κατασχὼν καὶ περαιωθεὶς εἰς Θρᾴκην, ἐκ τσῦ Ἑβόμου τὴν δημοσίαν ποιησάμενος πρόοδον, διὰ τῆς Χουσῆς πόρτης εἰσελθὼν καὶ θρίαμβον καταγαγὼν μεγαλοπρεπέστατον, τοῦ δήμου παντὸς ἐπινικίοις φωναῖς καὶ εὐφημίαις αὐτὸν μεγαλυνοντος ἄχρι τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνυποστάτου Σοφίας ἐγένετο. Ἐκεῖσε δὲ γενόμενος καὶ τῷ Θεῷ εὐχαριστηρίους ἀποδοὺς ὕμνους, παρὰ Ἰγνατίου τε τοῦ πατριάρχου ταινιωθεὶς στεφάνοις (81), ἐπανῆκεν εἰς τὰ βασίλεια, μικρόν τε συνησθεὶς τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς τέκνοις τῶν πολιτικῶν αὖθις εἶχετο διοικήσεων.

Anno qui hunc proxime subsecutus est, cum Manichæi duce Chrysochire magno cum exercitu in Romanorum ditionem impressionem fecissent eamque deprædarentur, imperator de more contra hunc mittit scholarum principem. Is universum secum ducens Romanum exercitum, cum de summa rerum prælio decertare non auderet aliquandiu intervallo interposito hostem insequitur, et obstat ne hinc inde excurrere ac **1010** palando per loca dispergi auderet. Sed ubi Barbarus quædam agens, partim propositi impos domum redire intendit ac copiosa cum præda iter illud inivit, domesticus scholarum duobus ducibus, quorum unus Charsianis alter Armeniacis præerat, præcipit ut cum iis quas ducebant cohortibus Chrysochirem usque ad Bathyrrhacem pone sequantur, et si quidem is inde in Romanos agros ac fines emittat militem, sibi id significent, sin ab eo loco recta domum versus proficiscatur, ipso omisso ad se revertantur. Sub vesperam cum ad dictum locum (nomen est loco ab altis inditum crepidinibus) Barbari in radice montis consedissent, inter milites Romanorum, qui superioros montis partes occupaverant, de virtutis præstan tia certamen incidit, utroque exercitu sibi primas fortitudinis arrogante. Augescente contentione, et utroque exercitu ad majorem pro-

C Τῷ δ' ἐπιόντι χρόνῳ τιῦ τῶν Μανιχαίων ἐξηγουμένου Χρυσόχειρος εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐμβαλόντος βαρεῖ στρατῷ καὶ ταύτην λῃζομένου, ἀποστέλλει κατ' αὐτοῦ συνήθως ὁ βασιλεὺς τὸν τῶν σχολῶν ἐξηγούμενον. Οὗτος δὲ, πάντα τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν συμπαρειληφὼς, ἐπειδὴ σταδαίᾳ μάχῃ κρῖναι τὸ πᾶν ἐδειλία, παρείπετο τέως αὐτῷ ἀπό τινος διαστήματος, καὶ τὰς μερικὰς ἀνεῖργε καταδρομὰς, καὶ οὐ συνεχώρει κατὰ τῆς χώρας ἀδεῶς διασκίδνασθαι. Ὡς οὖν τὰ μὲν δρῶν τὰ δὲ ἀπρακτῶν, ὁ Βάρβαρος ἤδη καὶ τῆς πρῦς τὰ οἴκοι ἐπανόδου ἐμέμνητο καὶ μετὰ λείας συχνῆς ὑπέστρεψεν, ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν δύο τῶν στρατηγῶν ἀφώρισε, τόν τε τοῦ Χαρσιανοῦ (82) καὶ τὸν τῶν Ἀρμενιακῶν, μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν δυνάμεως ἕκαστον συμπαρομαρτεῖν τῷ Χρυσόχειρι ἄχρι τοῦ λεγομένου Βαθυῤῥύακος, κἀκεῖ D θεν εἰ μὲν ἐπαφήσει, φησὶ, κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὁρίων στρατὸν δῆλα θέσθαι αὐτῷ τὰ περὶ τούτου, [P. 572] εἰ δὲ οἴκαδε ἀμεταστρεπτὶ βαδίσειεν, ἐάσαν τας τοῦτον αὖθις ἐπανελθεῖν πρὸς αὐτόν. Ἐσπέρας οὖν καταλαβούσης, καὶ τοῦ βαρβαρικοῦ στρατεύματος γεγονότος κατὰ τὸν Βαθυῤῥύακα αὐλισαμένου τε κατὰ τὴν τοῦ ὄρους ὑπώρειαν, τῶν δὲ εἰρημένων στρατηγῶν καταχόντων τὰ τούτου μετεωρότερα καὶ τὸ μέλλεν ἀποσκοπούντων, ἐμπίπτει τις ἔρις περὶ πρωτείων καὶ ἄμιλλα τοῖς τῶν δύο θεμάτων στρατιώ-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(81) Semel suscipiens imperium, et secundo quandoque triumphans, coronabatur imperator. Primæ coronationis insigne στέμμα est Codino, alterius hujus τροπαιουχία eidem c. VI. Ita Georgius Coresius in Epistolis. GOAR.

(82) Cappadociæ loci. GOAR.

ταις· οἱ μὲν γὰρ τοῦ Χαρσιανοῦ ἑαυτοῖς ἐνίσταντο τοῖς τῆς ἀνδρίας ἀρμόζειν πρωτεῖα, ἔμπαλιν δὲ ἑαυτοῖς οἱ Ἀρμενιακοί. Ὡς οὖν ἐπὶ πλεῖστον ἐχώρει τὰ τῆς φιλονεικίας καὶ πρὸς τὸ μεγάλαυχον ἑκάτερα ἐῤῥέπε τῶν ταγμάτων, ἐνταῦθα δή λέγεται παρά τινος λεχθῆναι τοῦ τῶν Ἀρμενιακῶν συστήματος, ὡς Ἵνα τί μάτην, ὦ συστρατιῶται, ἀπρεπῶς θρασυνόμεθα ἐξὸν τοῖς ἔργοις ἀναμφισβήτητον ἀρετὴν ἐπιδείξασθαι; Οἱ πολέμιοι γὰρ οὐ μακρὰν, καὶ ἔξεστιν ἐπὶ τῶν ἔργων φανῆναι τοὺς ἀριστεῖς. Τοὺς τοιούτους; τοίνυν λόγους διενωτισθέντες οἱ στρατηγοὶ καὶ τὴν πρὸς ἀνδρίαν ὁρκὴν κατανοήσαντες τοῦ λαοῦ, καταμαθόντες δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ τόπου βοήθειαν, ὅτι ἐξ ὑπερδεξίων μέλλουσιν ἐπιτίθεσθαι τοῖς πολεμίοις ἐν κοίλῳ κειμένοις τόπῳ, διχῇ διαιροῦσι τὴν δύναμιν. Καὶ τὸ μὲν ἔκκριτον ταύτης ἄχρις ἑξακοσίων μετ' αὐτῶν γε τῶν στρατηγῶν προσβαλεῖν ἐκρίθη τῷ τῶν βαρβάρων στρατῷ· τὸ δὲ λοιπὸν καὶ εὐαρίθμητον τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς εἰς δόκησιν πλήθους αὐτοῦ που σκευάσαντες πρὸς τὰ μετέωρα ἔστησαν, σύνθημα δόντες ἵν' ὅταν οὗτοι προσβάλωσι τοῖς ἐχθροῖς, κἀκεῖνοι σὺν ἀλαλαγμῷ μεγίστῳ καὶ σάλπιγξιν ἐκπληκτικὴν βοὴν ἀναῤῥήξωσι, συνεπηχούντων καὶ τῶν ὀρέων, καὶ οὕτως ἀφανῶς διὰ τῆς νυκτὸς τῇ στρατοπεδείᾳ τῶν ἐχθρῶν πλησιάζωσι. Καὶ τοιούτου δοθέντος συνθήματος, οὔπω τοῦ ἡλίου τὰς ἀκρωρείας αὐγάζοντος, βοῇ στιβαρᾷ παιανίσαντες καὶ τὸ Σταυρὸς νενίκηκε, συμβοήσαντες ἐπιτίθενται τοῖς ἐχθροῖς, συνεπαλαλαζόντων ἀπὸ τοῦ ὄρους καὶ τῶν λοιπῶν. Εὐθὺς οὖν οἱ Βάρβαροι τῷ ἀνελπίστῳ καταπλαγέντες, καὶ μήτε συστῆναι μήτε τὸ ἐπιὸν πλῆθος ὅσον ἐστὶ λαβόντες καιρὸν ἰδεῖν, μήτ' ἄλλο τι σωτήριον ἑαυτοῖς ἐκ τοῦ παραχρῆμα βουλεύσασθαι, ὥρμησαν πρὸς φυγήν. Τῶν οὖν σιωκόντων Ῥωμαίων καὶ τοὺς μὴ συνόντας ἐπιβοωμένων στρατηγοὺς καὶ τὰ τάγματα συνετέτακτο, καὶ τῶν φευγόντων εἰς πλείονα συνελαυνομένων φόβον καὶ ταραχὴν, συνέβη μέχρι μιλίων τριάκοντα γενέσθαι τὴν δίωξιν καὶ τὸν μεταξὺ χῶρον ἀπείροις κάταστρωθῆναι νεκροῖς.

A labente jactantiam, quemdam ex Armeniacis ferunt dixisse : Quorsum attinet, commilitones, tam indecenter ferocire? cum liceat factis virtutem testatam reddere, hostibus in proximo versantibus, reque ipsa detur demonstrare qui virtute sint primi. Ea verba cum ad aures ducum pervenissent, et alacritatem militum ad pugnam intelligerent, nec non ipsius loci opportunitatem sentirent sibi ad victoriam momentum **1011** haud leve afferre, quod e sublimi loco in hostes erant impetum daturi, qui in valle castra habebant, exercitum omnem in duas dividunt partes, ita ut selecti ad sexcentos milites cum ipsis ductoribus in hostem irruerent, reliqui numero non multi in sublimi starent, simulata multitudine ; itaque rem componunt, ut cum B illi hostem adorirentur, illico hi maximo cum plausu et tubis canentibus terribilem ederent vociferationem, reboantibus simul montibus. His ita compositis, occulte per noctem, antequam sol summa montium illustraret, ad castra hostium perveniunt, magnaque voce pæanem cantantes, et Vicit crux conclamantes, aggrediuntur hostem simul reliquis de monte militarem conclamationem edentibus. At Barbari subito re insperata perterreri, et neque inter se coire, neque contemplandæ irruentium hostium multitudinis tempus habere, neque omnino quicquam salutare ex tempore consulere posse, sed fugæ se dare. Eos Romani insequi, et absentes simul legiones earumque duces accersere, cumque his domesticum scholarum, sicuti fuerat præceptum. Aucto fugientium pavore ac C tumultu, Romani eos usque ad tricesimum milliare insequuntur, spatium intermedium innumeris hostium cadaveribus consternentes.

Τότε δὴ καὶ ὁ ἀναιδὴς Χρυσόχειρ σὺν ὀλίγους φεύγων τῶν μετ' αὐτὸν, ἐπεὶ καταδιώκειν ἔγνω Ῥωμαῖόν τινα Πουλάδην τὴν προσηγορίαν, ὃν αὐτὸς πάλαι ποτὲ κατὰ τὴν Τεφρικὴν καὶ διὰ στεῖσμὸν καὶ χάριτα συνήθη εἶχε καὶ γνώριμον, θεασάμενος αὐτὸν καὶ γνωρίσας, [P. 573] ἐπιστραφεὶς, Τί σοι, φησὶν, ὦ ἄθλιε Πουλάδη, διεπραξάμην κακὸν, ὅτι με οὕτω καταδιώκεις μανιωδῶς ἐπιθυμῶν ἀνελεῖν; Ὁ δὲ συντόμως ὑπολαβὼν, Τῶν εὐεργεσιῶν σου, πάτρων (83), τὴν ἀμοιβὴν, ἔφη, ἀποδοῦναί κατὰ τὴν παροῦσαν ἡμέραν πεποιθώς εἰμι τῷ Θεῷ. Ὁ μὲν οὖν προῆει οἷά τις ἐμβρόντητος καὶ βεβλαμμένος τὰς φρένας, ὁ δὲ ἐφείπετο μετ' εὐτολμίας νεανικῆς. Τάφρῳ δὲ βαθείᾳ ὁ διωκόμενος ἐντυχὼν, καὶ ὑπερπηδῆσαι ταύτην τὸν ἵππον μὴ συγχωρῶν, βάλλεται κατόπιν παρὰ τοῦ Πουλάδου ῥαθάσαντος κοντῷ κατὰ

Tunc etiam impudens ille Chrysochir, cum paucis suorum fugiens, cum instare sibi videret Puladem quemdam e Romanis, quem ipse olim, **1012** in bello apud Tephricam ceperat notumque et familiarem habuerat, agnoscens hominem et ad eum conversus, Quid, ait, miser Pulades, mali tibi feci, quod me tam furiose persequeris, interficere cupiens? Cui breviter Pulades, Deo, inquit, confido, D hac die me tibi pro tuis meritis gratiam relaturum. Pergit exinde Chrysochir attonitus ac vecors, audacter insequente Pulade, donec ad altam fossam perventum est. Eam cum transilire equum Chrysochir non pateretur, conto latus a Pulade propere ictus doloris impatientia ab equo delabitur. Aderat quidam Diaconitzes nomine. Is statim a suo desiliens equo Chrysochirem curandum suscipit, ca

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(83) Non assequebar quid sibi illud πάτρων vellet an parentes vel majores, quod vix quadrat, cum ab ipso Chrysochire captus dicatur Pulades, an patronum significaret, itaque eum σαρκάζων appellaret. Itaque omisi. Xyl. — Chrysocheiris olim captivus Pulades recte vocat eum πάτρωνα : hac namque voce ex Italica *patrone* deducta dominos etiam hodie compellant Orientales captivi. Alias Hesychius : Πάτρωνες οἱ πρῶτοι τῶν ἀξιωθέντων τῆς Ῥωμαίων πολιτείας. Goar.

putque suis genibus imponens,casum hunc deplorat Interim Puladem alii socii assequuntur, et ab equis desilientes Chrysochiri jam deficienti atque moribundo caput amputant; Diaconitzen et reliquos vinciunt interque captivos statuunt. Statim rei feliciter gestæ muntius ad imperatorem una cum capite Chrysochiris mittitur. Atque hoc ita interfecto simul omnis Tephricæ vigor atque robur elanguit. Hunc ergo finem habuit Tephricana res, et ad summum elata gloriam Manichæorum multitudo unius horæ spatio in fumum abiit.

A τῆς πλευρᾶς. Καὶ ὁ μὲν εὐθέως περιδινηθεὶς τῷ ἀλγήματι κατερρύη τοῦ ἵππου, τῶν δὲ σὺν αὐτῷ τις (Διακονίτζης τούτῳ ἦν τὸ ἐπώνυμον) τοῦ ἵππου ῥίψας ἑαυτὸν ἐπιμελείας ἠξίου τὸν πεσόντα, τοῖς τε οἰκείοις γόνασι τὴν ἐκείνου κεφαλὴν ἐπιθεὶς καὶ τὸ συμβὰν ὀδυρόμενος. Ἐν τοσούτῳ δὲ προσγίνονται τῷ Πουλάδῃ καὶ ἕτεροι, καὶ καθαλλόμενοι ἐκ τῶν ἵππων τὴν τοῦ Χρυσόχειρος ἀποτέμνουσι κεφαλὴν ἤδη θανατῶντος καὶ ἐκλιμπάνοντος. Δεσμοῦσι δὲ καὶ τὸν Διακονίτζην καὶ τοῖς ἄλλοις αἰχμαλώτοις συγκαταλέγουσιν. Εὐθὺς οὖν εὐαγγέλια πρὸς τὸν βασιλέα ἐκπέμπονται. μεθ' ὧν ἦν καὶ ἡ τοῦ Χρυσόχειρος κεφαλή. Πεσόντος οὖν τοῦ Χρυσόχειρος συναπεμαράνθη πᾶσα ἡ ἀνθοῦσα τῆς Τεφρικῆς εὐανδρία. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Τεφρικὴν τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος, καὶ ἓν ὥρᾳ μιᾷ ἡ ἐπὶ μείζον δόξης ἀρθεῖσα ὕψος τῶν Μανιχαίων πληθὺς ὡσεὶ καπνὸς διελύθη.

1013 Cæterum Ignatio patriarcha vita defuncto, imperator Photio episcopatum reddidit. Eo tempore ad imperatorem relatum est de insidiis ipsi a conjuratis quibusdam structis, principe facinoris patricio Romano, cui cognonem Curcuas, Index unus eorum fuit qui conspiraverant. Comprehensi insidiatores, effossi Curcuæ oculi : reliqui verberati et tonsi relegati sunt. Idem imperator etiam Lulum castellum a Saracenis occupatum recepit. Et Meluus castellum se ei dedidit,eumque pro domino suo agnovit. Manichæorum porro metropolin Cameiam ipse excidit.

B Ἰγνατίου δὲ τοῦ πατριάρχου τὴν παροῦσαν μεταλλαξαμένου ζωήν, ἀπέδωκεν αὖθις τὴν Ἐκκλησίαν Φωτίῳ ὁ βασιλεύς. Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἐπιβουλὴ μηνύεται τῷ βασιλεῖ παρά τινος τῶν συνωμοτῶν, ἔξαρχον ἔχουσα τὸν πατρίκιον Ῥωμανὸν τὸν Κουρκούαν. Καὶ δὴ συλληφθέντων τῶν ἐπιβουλευσάντων ὁ μὲν Κουρκούας ἐπηρώθη τοὺς ὀφθαλμούς, οἱ δὲ λοιποὶ τυφθέντες καὶ καρέντες ἐξωρίσθησαν. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς καὶ τὸ Λοῦλον (84) φρούριον ὑπὸ Σαρακηνῶν κατεχόμενον ἀνεκτήσατο. Προστίθετο δὲ αὐτῷ καὶ τὸ Μελοῦος, καὶ δεσπότην τὸν βασιλέα ἀνηγόρευεν. Ἐξεπόρθησε δὲ καὶ τὴν τῶν Μανιχαίων μητρόπολιν τὴν Κάμειαν δι' ἑαυτοῦ.

Veris initio,Basilius, assumpto filio suo Constantino natu maximo, expeditionem in Syriam suscepit; occupataque Cæsarea, quæ ad Argæum est prima Cappadociæ urbs, stativa ibi habuit, cohortesque ordinum disciplina exercuit. Aliquam deinde partem exercitus speculatum emisit, ipse subsequens. Quos speculatum missos dixi, il per solitudines summa celeritate profecti Xylocastrum et Phyrocastrum castella evastarunt, incolasque captivos abduxerunt. Qua re perterriti qui Phalacrum castellum tenebant, ultro se Romanis dediderunt. At Ambronis filius Ababdeles, Anazarbi ameras, quamdiu procul abfuit Basilius, barbarice **1014** ferociens, ubi is appropinquavit, Melitenorum turmæ se immiscuit, cumque ea fugiendo saluti suæ consuluit. Basilius Casamanem, Carbanem, Ardalam et Eremosycæam excidit. Atque tum ad eum confugit Simas ille Tæli filius, qui Tauri montis angustias insidens in Romanorum fines solitus erat grassari. Secundum hæc imperator Onopnicten fluvium et Sardum trajecit cum exercitu, pervenitque ad Cucussum, et, saltibus ibi repurgatis, invia loca itineribus commoda redegit, et quæ ibi erant insidiis apta loca in potestatem suam recepit. Inde ad Callipolin et Padaseam profectus, cum in transitu difficilia quædam lucidiset præcipitia, suos consolatus pedes lento gressu

Ἔαρος δὲ ἤδη λάμποντος τὸν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν εἰληφὼς Κωνσταντῖνον ἐκστρατεύει κατὰ Συρίας. Καὶ τὴν πρὸς τῷ Ἀργαίῳ (85) Καισάρειαν C τὴν πρώτην καταλαβὼν τῶν Καππαδοκῶν, ἐκεῖσέ τε αὐλισάμενος, τὴν μὲν ἄλλην πληθὺν τακτικαῖς ἐξεπόνει μελέταις, μοῖραν δὲ τοῦ στρατοῦ ἀποτεμὼν κατόπτας ἐξέπεμψεν. Αὐτὸς δὲ κατόπιν ἐφείπετο. Οἱ δὲ προόπται καὶ πρόδρομοι τὰς ἐρήμους ὁξέως διαβραμόντες φρούριον τὸ λεγόμενον Ξυλόκαστρον καὶ τὸ ἕτερον τὸ καλούμενον Φυρόκαστρον ἐξεπόρθησαν, καὶ τοὺς ἐνοίκους τούτων ἠνδραποδίσαντο. Ἐφ' οἷς καταπλαγέντες οἱ τὸ τοῦ Φαλακροῦ λεγόμενον κάστρον οἰκοῦντες ἑκουσίως προσεχώρησαν τοῖς Ῥωμαίοις. Ὁ δὲ τοῦ Ἀμβρώνος υἱὸς Ἀπάβδελε, ὁ τῆς Ἀναβάρζης ἀμηρᾶς ἕως μὲν μακρὰν ἀπεῖχεν ὁ βασιλεὺς, [P. 574] βαρβαρικῶς ἐθρασύνετο, ἐπεὶ δὲ ἤγγιζε, τῷ τῶν Μελιτηνῶν στίφει συμμίξας φυγῇ D τὴν μετ' αὐτοῦ σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο. Ὁ δὲ βασιλεὺς τήν τε Κασάμαν ἐξεπόρθησε καὶ τὴν Καρβὰν τὴν Ἀρδαλίν τε καὶ τὴν Ἐρημοσυκέαν, ὁπηνίκα καὶ Σίμας ἐκεῖνος ὁ τοῦ Ταήλ, τὰς δυσχωρίας κατέχων τοῦ Ταύρου καὶ ἐξ ἐφόδου τὰς τῶν Ῥωμαίων λυμαινόμενος ἐσχατιὰς, πρὸς τὸν βασιλέα κατέφυγε. Μετὰ ταῦτα τὸν Ὀνοπνίκτην λεγόμενον ποταμὸν καὶ τὸν Σάρδον διαπεράσας ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ στρατοῦ ἦλθεν εἰς Κουκουσὸν καὶ τὰς ἐκεῖ λόχμας ἀποκαθάρας καὶ τὴν ἄβατον εὐπόρευτον πεποιηκὼς τῶν ἐν-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(84) Castellum munitissimum, Tarso vicinum de cujus situ et commodis auctor superius p 552, GOAR.

(85) Ptolemæus v, 6. Ὄρη ἀξιόλογα διέζωκε τὴν Καππαδοκίαν, τό τε Ἄργεον. GOAR.

ταῦθα λόχων ἐκράτησε. Πρὸς δὲ τὴν Καλλίπολιν καὶ Παδασίαν φθάσας, δυσβάτοις δὲ περιτυχὼν καὶ ἀποκρήμνοις ὁδοῖς, τοὺς ὑπὸ χεῖρα παραμυθούμενος πεζῇ καὶ βάδην αὐτὸς προεπορεύετο τοῦ στρατοῦ. Ὑπερβὰς δὲ τὰ στενὰ τοῦ Ταύρου τῇ Γερμανικείᾳ προσβάλλει. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἀνθιστάμενον ἅπαν τοῖς τείχεσι συνεκλείετο, καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα πρὸς χεῖρας ἐλθεῖν, τὰ πρὸ τῆς πόλεως κάλλη πείρας καὶ πυρὶ παραδοὺς πρὸς Ἀδάπαν (86) παρεγένετο τὴν πόλιν. Καὶ τῶν ταύτης δὲ ἐποίκων μὴ τολμώντων ἐν τοῖς ὑπαίθροις διαγωνίζεσθαι, ἀλλ' εἴσω συνελαθέντων τειχῶν, τὰ ἐξω τῆς πόλεως λῃσάμενος καὶ ἀποτεφρώσας, ἐκπολιορκήσας δὲ καὶ τὸ πολίχνιον ὁ Γέροντα ἐκάλουν, καὶ διαρπάσαι ἐφεὶς τοῖς στρατιώταις, τελευταῖον αὐτοῖς προσβάλλει τοῖς τείχεσι, καὶ παντοδαπὰς προσέφερε μηχανάς, καὶ ἐνεργὸς ἦν ἐν τῇ πολιορκίᾳ, ἐλπίδας οὐ μικρὰς ἔχων αἱρήσειν τὴν πόλιν διὰ τὸ τῆς περὶ αὐτὸν δυνάμεως βάρος. Εὑρὼν δὲ τοὺς ἔνδον εὐρὼν καὶ ἀδεῶς τὰ προσπίπτοντα φέροντας, ἀνοχὴν τῷ πολέμῳ δοὺς ἐπυνθάνετο τῶν ἔνδον ἐφ' ὅτῳ πεποιθότες, τῆς πατρίδος αὐτῶν ἤδη μελλούσης παραλαμβάνεσθαι, ὀλίγον αὐτοῦ λόγον ποιούμενοι φαίνονται· πρὸς ὃν ἀπεκρίνατό τις τῶν γεραιτέρων πληροφορίαν ἐσχηκέναι Οὐχ ὑπὸ σοῦ πολιορκηθῆναι νῦν τὴν πόλιν, ἀλλ' ὑφ' ἑτέρου τινὸς πεπρωμένον εἶναι ταύτην ληφθῆναι κατὰ γένος σοι προσήκοντος (Κωνσταντῖνος τούτῳ τὸ ὄνομα), καὶ διὰ τοῦτο μὴ καταπλήττεσθαι τοῖς προσπίπτουσι. Τοῦ δὲ τὸν υἱὸν ἐπιδείξαντος καὶ ὡς Κωνσταντῖνος καλεῖται εἰπόντος, οὐ τοῦτον ὁ ἐξηγούμενος ἔλεγεν εἶναι τὸν Κωνσταντῖνον ὃς αὐτῶν μέλλει ποιήσαι τὴν πόλιν ἀνάστατον, ἄλλον δέ τινα μετὰ χρόνον συχνὸν καὶ τῶν ἀπογόνων τῶν σῶν. Ἐφ' οἷς ὁ βασιλεὺς ὀργισθείς, καὶ ἔργοις ἐξελέγξαι βουληθεὶς ψευδῆ τὴν πρόρρησιν, συντονώτερον ἥπτετο τῆς πολιορκίας. Ὡς δὲ πάντων πονούντων μὴ προβαίνουσαν ἰδὼν τὴν σπουδήν, ἐπεγένετο δὲ κρότος ἀμήχανον, τοὺς ἐν ὑπαίθρῳ σφοδρῶς λυμαινόμενον, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν [P. 575] Ἐν δὲ τῷ ὑποστρέφειν τὸ πολὺ τῶν αἰχμαλώτων διὰ τὸ βάρος ξίφει κελεύσας ἀποφορτίζεσθαι, τῆς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν εἶχετο, πολὺ δέος τοῖς ἐκ τῆς Ἄγαρ καταλιπών. Προσδοκήσας δὲ ἐπιθήσεσθαι αὐτοῖς κατὰ τὰ στενὰ, λόχους ἐν τοῖς ἐπικαίροις ἀφεὶς πολλοὺς τῶν ἐλλοχώντων ἐζώγρησε. Πρὸς ἅπερ Ἀβδυλομέλερ ὁ τοῦ τόπου κατάρχων ἀπειρηκὼς, πρέσβεις ἐκπέμψας ἀδείας καὶ εἰρήνης ἐδεῖτο τυχεῖν· οὐ τὴν δέησιν διεξάμενος ὁ βασιλεὺς σύμμαχον αὐτὸν τὸ ἀπὸ τοῦδε ἔσχε κατὰ τῶν ὁμοφύλων ἐθελοντήν. Ἐκεῖθεν τὸν Ἀργαῖον διελθὼν, πρὸς Καισάρειαν γενόμενος ἔκ τε Κολωνείας καὶ Μεσοποταμίας ἐπινικίους ἀγγελίας ἐδέξατο, κομισθέντων αὐτῷ λαφύρων καὶ αἰχμαλώτων πολλῶν Κουρτῶν (87)

A ante exercitum ivit; superatisque Tauri angustiis, ad Germaniciam accessit. Cumque hostes intra muros se continerent, nemoque manum conferre auderet, suburbiis direptis atque incensis, ad urbem Adapam venit. Cumque hic etiam oppidani mœnibus se tuerentur, quæ extra urbem erant deprædatus incendit; oppidulum cui nomen Geron expugnavit, militibusque diripiendum tradidit. Tandemque adhibitis machinis muros Adapæ aggressus oppugnationem undique acrem instituit: nam suarum copiarum robur in spem eum haud exiguam urbis potiundæ abducebat. Cum autem **1015** videret obsessos fortiter et impavide oppugnationem ferre, factis indutiis eos percontatus est cuinam rei fidentes, patriæ imminentes exitio, B tam securis essent animis. Respondit quidam de senioribus certos se esse urbem non ab ipso in præsentia, sed ab alio quodam genus ad ipsum referente, nomine Constantino, expugnatum iri: itaque se non terreri hac oppugnatione. Cumque Basilius filium iis suum demonstrasset, atque hunc Constantinum vocari dixisset, non hunc esse illum Constantinum collocutor iste respondit, urbis hujus eversorem, sed alium quemdam fore multo post tempore, ex posteritate Basilii. Ira commotus ob hæc imperator, falsumque esse hoc vaticinium re ipsa ostendere cupiens, majori quam antea vi oppugnationi incubuit: sed cum, defatigantibus se omnibus, nihil effici videret, simulque gelu ingens obortum sub dio versantes affligeret, obsidionem solvit domumque versus suos abduxit. Inter re- C vertendum multitudinem captivorum, quod oneri erat, ferro obtruncari jussit. Itaque, levato exercitu, iter ad urbem institutum prosecutus est, magno Agarenis terrore incusso. Quos cum insidias sibi in angustiis structuros præsagiisset, suis militibus ad opportuna loca dimissis, insidiatorum multos vivos cepit. Quibus rebus Abdelomeleri, qui iis locis præerat, animus ita est fractus ut missis legatis veniam pacemque petiverit. Assensitque imperator, et hunc deinde spontaneum **1016** contra ejus gentiles socium habuit. Inde per Argæum profectus ad Cæsaream venit, ibique et ex Colonia et ex Mesopotamia nuntios rei feliciter gestæ accepit, allatis simul spoliis ac multis captivis Curtis atque Saracenis, quos omnes gladio occidi jussit: nam D exercitus jam ante spoliis onustus erat Syriacis atque Tephricanis, et nolebat imperator captivorum inutilem secum trahere catervam. Ut ad Medæum pervenit, præmia iis quorum virtus in bello fuerat eximia divisit; militibusque hiematum dimissis, ipse expedito cum comitatu Constantinopolin

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(86) Apud Zonaram est *Adata*. Sed rursus Noster *Adapam* vocat in Constantino Leonis F., ubi eam expugnatam a Barda Phoca refert. Paulo ante pro Ἀναβάρζης legi Ἀναζάρβης, quæ est Dioscoridis medici patria, urbs Ciliciæ nota, etiam alias facta ipsius in re simili mentione motus. Xyl.

(87) Forte Cretibus: nam Cretam quoque Agarenos tum tenuisse liquet. Nisi si quid est aliud: nam Turci, quod ad elementa, magis huc quadrarent, quam quod ad rem. Xyl. — Κουρτῶν. *Curtî* versus Coloniam et Mesopotamiam populi, exinde parta victoria in Cappadociam abducti, longe positi a Cretensibus, quos hic ob exilem et jejunam allusionem comminiscitur Xylander. Goar.

rediit, ibique de more victoriæ coronam a patriarcha accepit, et populus ei cantilenis gratulatus est.

Tephrica hoc modo abolita, Tarsensium vires florere ac invalescere cœperunt, rursumque ab his Romanorum fines graviter infestari. Contra hos Andreas Scytha sæpenumero rem fortiter gessit, multosque eorum qui prædatum excurrebant interfecit aut cepit; itaque eum imperator patricia dignitate cohonestatum scholis præfecit. Atque Andreas nactus majorem jam potestatem, viribusque auctus, justi prœliis aliquoties cum Melitenis ac Tarsensibus congressus victoriam reportavit. Misit aliquando Tarsi ameras superbas ad Andream litteras, plenas contumeliarum impiarum. Inter alia scripserat: Experiar an tibi sit commodaturus Mariæ Filius ejusque Mater, ubi meas copias adversus te **1017** eduxero. Eam epistolam Andreas imagini Deiparæ suspendit, ita fatus. Verbi ac Dei Genitrix, tuque Deus ejus Fili, vide ut conviciatus est et quam insolenter infremuit jactabundus ille barbarus contra te et peculiarem tuum populum. Statim deinde exercitum suum ad Tarsum duxit. Cumque ad locum cui Podando nomen est venisset, in adversos hostes incidit, pugnaque conserta, ingentem eorum stragem edidit, in primis ipso etiam amera interfecto, paucisque fuga Tarsum elapsis. Ibi tum suos humavit, et cadaveribus hostium in unum congestis acervum magnum tumulum ac columnam excitavit ad victoriæ memoriam; atque ad sua reversus multis cum captivis et ampla præda, imperatorem per litteras de re gesta certiorem reddidit. Hic suum tenuit morem invidia; inventique maligni homines, qui Andream apud Basilium criminarentur, facile ei fuisse dicentes Tarso potiri, nisi ob ignaviam cunctando occasionem perdidisset. Atque his calumniis crebro inculcatis persuasum est imperatori nt imperium abrogaret Andreæ. In ejus locum suffecit Stypeiotam, statim se Tarsum occupaturum aliaque multa ferociter jactantem. Is ergo Stypeiota confestim exercitum ad Tarsum ducit, nulla prorsus imperatoria calliditate, nullo usus consilio; cumque Tarso appropinquasset, castra eo loco qui Chrysobolum dicitur ponit, neque **1018** fossa satis ea neque excubiis muniens. Cujus incuriam cum observasset Tarsenses, per noctem eum adoriuntur, tali commento usi. Qua accepta ab Andrea clade ad exiguum redacti numerum pugnæ sustinendæ pares non erant, multis conductis equis ab eorum caudis sicca coria suspendunt, simulque eos ad varias castrorum Romanorum partes dimittunt: ipsi a tergo eorum, tubis ac tympanis sonitum edentes, strictis cum gladiis in media castra insiliunt. Orta proinde in exercitu Romano trepidatione, et per tumultum viris equisque in se

λετο καὶ τούτους ἔχειν δύσχρηστον παρακολούθημα. Ἐν Μηδαίῳ δὲ γενόμενος, καὶ τιμὰς διανείμας τοῖς ἀριστεῦσι, καὶ πρὸς παραχειμασίαν ἐκπέμψας, αὐτὸς εὔζωνος πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἔφθασε, καὶ κατὰ τὸ εἰωθὸς διὰ τοῦ πατριάρχου τὸν τῆς νίκης ἐδέξατο στέφανον καὶ παρὰ τοῦ πλήθους τὰς ἐπινικίους ᾠδάς.

Ἤδη δὲ τῆς Τεφρικῆς ἀπομαρανθείσης ἡ τῶν Ταρσιτῶν ἰσχὺς θάλλειν καὶ αὐξάνεσθαι ἤρχετο, καὶ πάλιν ἀπὸ τούτων αἱ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὁρίων ἐσχατιαὶ δεινῶς ἐπιέζοντο. Καθ' ὧν Ἀνδρέας ἐκεῖνος ὁ στρατηλάτης ὁ ἐκ Σκυθῶν πολλάκις ἠνδρίσατο, καὶ πολλοὺς τῶν εἰς προνομὴν ἐκτρεχόντων ἀνῄρει καὶ αἰχμαλώτους ἐλάμβανεν· ὅν ὁ βασιλεὺς πατρικιότητί τε ἐτίμησε καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν σχολῶν προβιβάζει. Τότε δὴ μᾶλλον ὁ Ἀνδρέας ἀπὸ μείζονος ἐξουσίας τε καὶ δυνάμεως ἐμφανέσι μάχαις πολλάκις πρός τε τοὺς ἀπὸ Μελιτηνῆς καὶ τοὺς ἀπὸ Ταρσοῦ παρετάξατα καὶ νενίκηκε. Καί ποτε μετὰ φρυάγματος γράμματα πέμψαντος τῷ Ἀνδρέᾳ τοῦ ἀμηρεύοντος τῆς Ταρσοῦ, βλασφημίας ἀνάπλεα, δηλοῦντα, ὡς Ἴδω εἴ σε ὁ τῆς Μαρίας ὠφελήσει Υἱὸς καὶ ἡ τοῦτον τεκοῦσα, ὅταν ἐξέλθω κατὰ σοῦ μετὰ τῆς περὶ ἐμὲ δυνάμεως, τὸ λοίδορον γραμμάτιον οὗτος δεξάμενος τῇ εἰκόνι τῆς Θεομήτορος ἀπεκρέμασεν, εἰπών· Ἴδε, ὦ Μῆτερ τοῦ Λόγου τε καὶ Θεοῦ, καὶ σὺ ὁ ταύτης Υἱός τε καὶ Θεὸς, οἷα ὠνείδισε καὶ ἐφρυάξατο κατὰ σοῦ καὶ τοῦ σοῦ περιουσίου λαοῦ ὁ βάρβαρος οὗτος καὶ ἀλαζών. Ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἄρας τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἐπῆει κατὰ Ταρσοῦ. Καὶ δὴ κατὰ τὸ Ποδανδὸν γενόμενος κἀκεῖ τοῖς ἐναντίοις συμμίξας τρέπετσι φόνῳ πολλῷ τὸ τῶν βαρβάρων πλῆθος, πρότερον αὐτοῦ πεσόντος τοῦ ἀμηρᾶ· ὀλίγοι δέ τινες μόγις πρὸς Ταρσὸν ἀποσώζονται. Θάψας δὲ τοὺς οἰκείους, καὶ τοὺς πολεμίους εἰς ἕνα χῶρων [P. 576] συναγαγὼν, καὶ μέγαν ποιησάμενος κολωνὸν εἰς στήλην καὶ τοῖς μετέπειτα, πρὸς τὰ οἰκεῖα ὑπέστρεψε μετὰ λαφύρων καὶ αἰχμαλωσίας πολλῆς. Ἔγραψε δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ δηλοποιήσας τὴν νίκην. Οἷα δὲ φιλεῖ ποιεῖν ὁ φθόνος, διαβάλλουσιν οἱ πονηροὶ τὸν ἄνδρα πρὸς βασιλέα, καὶ ῥᾳδιόν οἱ κατασχεῖν λέγοντες τὴν Ταρσὸν, ὁ δὲ μελλήσει καὶ ῥᾳθυμίᾳ προήκατο τὸν καιρόν. Ὑφ' ὧν πολλάκις λεγομένων ἀναπεισθεὶς ὁ βασιλεὺς παραλύει τῆς ἀρχῆς τὸν ἄνδρα, καὶ ἀντ' ἐκείνου προβάλλεται τὸν Στυπειώτην λεγόμενον, τήν τε Ταρσὸν ἐξελεῖν ὑπισχνούμενον καὶ ἄλλα πολλὰ φρυαττόμενον. Ὃς αὐτίκα παραλαβὼν τὰς δυνάμεις ἦγε κατὰ Ταρσοῦ, μηδὲν στρατηγικὸν ἐννοήσας μηδὲ εὐβουλίας ἐπάξιον. Πλησίον δὲ γενόμενος τῆς Ταρσοῦ αὐλίζεται κατά τινα τόπον ὃς Χρυσόβουλλον λέγεται, μήτε τάφρον ἀξιόλογον μήτε στρατοπεδείαν ὀχυρὰν προστησάμενος· Ὃν κατανοήσαντες οἱ Ταρσεῖς ἀμελῶς διακείμενον ἐπιτίθενται τούτῳ νυκτὸς στρατηγήματι χρησάμενοι τοιούτῳ· Ὀλιγανδροῦντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι ἐκ τῆς πρὸς Ἀνδρέαν ἥττης καὶ μὴ ὄντες ἀξιόμαχοι πρὸς παράταξιν, ἵπποὺς συναγαγόντες συχνοὺς καὶ βύρσας ξηρὰς ἐξάψαντες ἀπὸ τῶν ἱππείων οὐρῶν, ὑφ' ἓν πράγγελμα κατὰ πολλὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοπέδου ἐπαφιᾶσι μέρη, ὄπισθεν δὲ αὐτοὶ ταῖς σάλπιγξι καὶ τοῖς τυμπάνοις ἐπιδουπήσαν-

τες μέσον τοῦ χάρακος γυμνοῖς τοῖς ξίφεσιν εἰσε πήδησαν. Ταραχῆς οὖν συμπεσούσης τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματι, καὶ δειλίᾳ συνταραχθέντων ὁμοῦ καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἵππων καὶ ἀλλήλοις περιπιπτόντων, συνέβη τοὺς Βαρβάρους κρατῆσαι καὶ φόνον ἄπειρον ἀπεργάσασθαι τῶν Ῥωμαίων, τῶν πλείστων δυσκλεῶς συμπατουμένων καὶ συμπνιγομένων ὑφ' ἑαυτῶν. Οὕτω δὲ παραδόξως κραδόξως κρατήσαντες οἱ Ταρσεῖς καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἰσχὺν κατακόψαντες βαρβαρικοῖς ἀλαλαγμοῖς ἐπαιάνιζον.

A confuse incidentibus, factum est ut Barbari vincerent immensamque Romanorum cædem peragerent, plerisque a suis ingloriæ obtritis atque suffocatis. Tarsenses hac inopinata potiti victoria, et conciso Romano exercitu, barbarica conclamatione et strepitu pæanem cecinerunt.

Καὶ τὰ μὲν πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον οὕτως εἶχε, τὰ δὲ πρὸς ἑσπέραν ἄπεισι λέξων ὁ λόγος. Καὶ τούτων γὰρ, ὁμοίως τοῖς λοιποῖς, ἐπὶ πλέον ἀμελητθέντων ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ, καὶ πάσης σχεδὸν ὅση τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων ἀνήκει Ἰταλίας, καὶ τῶν πλείστων τῆς Σικελίας ὑπὸ τῆς τῶν Καρχηδονίων δυνάμεως καταπολεμηθείσης καὶ ὑποφόρου τοῖς Βαρβάροις γενομένης, ἔτε δὲ καὶ τῶν ἐν Παννονίᾳ καὶ Δαλματίᾳ καὶ τῶν ἐπέκεινα τούτων διακειμένων Σκυθῶν, Χρωβάτων (88), φημὶ, καὶ Σέρβων καὶ Ζαχλούβων, Τερβουνιωτῶν τε καὶ Καναλιτῶν καὶ Διοκλητιανῶν καὶ Ῥεντανῶν, τῆς ἀνέκαθεν Ῥωμαίων ἐπικρατείας ἀφηνιασάντων καὶ αὐτονόμων καθεστηκότων, συνεπέθεντο μετὰ τοῦ καιροῦ καὶ οἱ ἀπὸ Καρχηδόνος Ἀγαρηνοί. Καὶ ἄρχοντας ἐπιστήσαντες τόν τε Σολδανον καὶ Σάβαν καὶ τὸν Καλφοὺς, ἐμπειρίᾳ πολεμικῇ διαφέρειν μεμαρτυρημένους τῶν ὁμοφύλων, [P. 577] ἓξ καὶ τριάκοντα πλοίων πολεμικῶν κατὰ Δαλματίας στόλον ἀπέστειλαν, ὑφ' οὗ διάφοροι πόλεις ἐάλωσαν Δαλματῶν, οἷον ἥ τε Βούταμα, ἡ Ῥῶσα καὶ τὰ κάτω Δεκάταρα. Προχωρούντων δὲ κατὰ νοῦν τῶν πραγμάτων τοῖς Ἀγαρηνοῖς, ἦλθον καὶ ὑπὸ τὴν τοῦ ὅλου ἔθνους μητρόπολιν ἥ Ῥαούσιον λέγεται, καὶ ταύτην ἐπὶ χρόνον ἐπολιόρκουν πολὺν, ἐκθύμως τῶν ἔνδον ἀγωνιζομένων. Ἐπεὶ δὲ χρόνον ταλαιπωσούμενοι οἱ Ῥαούσιοι εἰς τὰς ἰσχάτας συνηλαύνοντο ἀπορίας, πέμπουσι πρέσβεις ἐς βασιλέα ὑπὸ τῆς ἀνάγκης στενοχωρούμενοι, ἐπαμῦναι παρακαλοῦντες τοῖς κινδυνεύουσιν ὑποχειρίοις γενέσθαι τῶν ἀρνητῶν τοῦ Χριστοῦ. Μήπω δὲ τῶν πρέσβεων ἀφικομένων Μιχαὴλ μὲν ὁ βασιλεὺς θνήσκει, καταλαμβάνουσι δὲ τὸν Βασίλειον οἱ πρεσβευταί. Ὧν ἐπιμελῶς ἀκροασάμενος καὶ ὅλος τοῦ πάθους γενόμενος, στόλον ἐξαρτυσάμενος νεῶν ἑκατὸν καὶ ἄνδρα τούτοις ἐπιστήσας ἐμπειρίᾳ καὶ συνέσει τῶν πολλῶν διαφέροντα τὸν πατρίκιον Νικήταν καὶ δρουγγάριον τῶν πλωΐμων (89) τὸν τὴν ἐπωνυμίαν Ὠρύφαν, κατὰ τῶν πολεμίων ἐκπέμπει. Οἱ δὲ τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Ῥαουσίου προσμένοντος Ἀγαρηνοὶ διά τινων αὐτομόλων μαθόντες τὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ῥαουσίων πρεσβείαν, ἀπεγνωκότες δὲ καὶ τὴν σύντομον ἅλωσιν, τοῦτο δὲ καὶ τὴν ἐκ βασιλέως φοβηθέντες ἀφίξεσθαι μέλλουσαν βοήθειαν, λύουσι τὴν πολιορκίαν, κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν, ἥ νῦν Λαγγοβαρδία (90) ὠνόμασται, διαπεράσαντες τὸ κάστρον τῆς Βάρεως

Hic tum status rerum in Oriente fuit. Nunc res in Occidente ut habuerint, exponemus. Cum has quoque, perinde ac cætera omnia, Michaelus imperator neglexisset, omnis prope quæ ad Romanum pertinebat imperium Italia et pleræque Siciliæ partes a Carthaginensibus debellatæ et tributariæ Barbaris factæ erant. Adhæc Scythæ, qui in Pannonia, Dalmatia ulterioribusque degebant regionibus, Chrobatæ inquam, **1019** Servi, Zachlubi, Terbuniotæ, Canalitæ, Diocletiani atque Reutani Romani imperii, cui antiquitus suberant, jugo excusso in libertatem sese asseruerant. Quos capta occasione adorti Carthaginenses Agareni, creatisque ducibus Soldano, Saba et Calphuso, qui inter gentiles peritiæ bellicæ primas absque controversia tenebant, classe armata navium 36 emissa, multas Dalmatiæ urbes ceperunt, inque his Butamam, Rosam et Decataram inferiorem. Ita prospere succedentibus rebus Agareni Ragusium quoque totius gentis caput agressi longo tempore iobsederunt, fortiter urbem defendentibus qui intus erant. Hi cum ærumnis diu toleratis tandem in extremo essent constituti discrimine, necessitate urgente legatos ad imperatorem mittunt, petentes sibi subveniri, ne in potestatem hostium Christum diffitentium redigantur. Antequam legati venirent, jam Michaeli obitu imperium Romanum Basilius occupaverat. Is legatos attente audivit, totusque eorum miseratione concitus, classem 100 navium comparat, eamque, duce Niceta patricio et drungario rei navalis, cognomine Orypha, peritia ac prudentia singulari viro, in Barbaros emittit. Agareni, quos in obsidenda urbe perseverasse diximus, cum ex transfugis cognovissent Ragusinorum ad imperatorem legatos **1020** ivisse, de urbe cito expugnanda desperantes et auxilia missurum ei imperatorem metuentes, obsidionem solvunt, et ad Italiæ eam partem quæ Longobardia hodie dicitur navigantes, Barin castrum occupant, ibique considerent. Inde paulatim proxima quæque aggressi et potiti, universam Longobardiam, et aliquando quidquid ad ipsam usque Romam olim gloriosissimam interest regionis, obtinuerunt.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(88) Eos esse credo qui Crabatæ dicuntur, unde Croatia sive Crabatia. Paulo infra hi Scythæ omnes Salvini dicuntur. Ῥατούσιον est Ragusium, etiam Zonaræ. Xyl. — Χρωβάτων φημὶ καὶ Σέρβων de singulis hisce populis ac eorum a Romanis. Defectione longam historiam texit Constantinus imperator toto de Admin. Imp. commentario. Goar.

(89) Leo in Naumach : Κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ βασιλικοῦ πλωΐμου καὶ οἱ τῶν ἄλλων θεμάτων πλώϊμοι στρατηγοὶ δρουγγάριοι ἐκαλοῦντό ποτε τοῖς ἄνω χρόνοις. Goar.

(90) Ex quo Ravennæ morati sunt ac in Longobardia principatum exercuerunt Orientis imperatores, alium quemcunque locum in Italia sibi reli-

ἐξεπόρθησαν καὶ αὐτόθι κατασκηνώσαντες, καὶ τοῖς ἐγγίζουσι καθ' ἑκάστην ἐπιτιθέμενοι καὶ ἀεί τι προσλαμβάνοντες, πᾶσαν τὴν Λαγγοβαρδίαν ἄχρι καὶ αὐτῆς τῆς ποτε μεγαλοδόξου Ῥώμης ἐκράτησαν.

At Chrobati Servi reliquæque Scythicæ quas supra nominavimus gentes, cum vidissent quomodo, missis a Romano imperatore auxiliis, res in Dalmatia acta esset, missis ad eum legatis petunt rursus sub jugum Romanæ potestatis se recipi. Quorum honestam judicans petitionem Basilius humaniter assensit. Ita istæ gentes omnes sub imperium Romanum redierunt, iisque præfecti ex ipsarum corpore dati. Cum autem qui Ragusium obsederant Agareni adhuc per Italiam discursarent, eamque continentibus damnis atterrerent, Basilius de iis profligandis cogitans, sentiensque classem Oryphæ ad hoc conficiendum non satis habere virium, per legatos a Dolicho Franciæ rege et a papa Romano contendit ut sibi in exscindendis impiis hostibus auxilia præbeant. Slavinis quoque istis, quas paulo ante commemoravimus, gentibus præcipit, **1021** ac Ragusinis, ut institutum suum juvent. Hoc modo conjunctis viribus ingens est contractus exercitus ; cumque classis Romanæ præfectus peritia rei bellicæ polleret, mox capta est Baris. Soldanum, et qui sub eo militabant Agarenos, Franciæ rex captivos secum abduxit. Hunc exitum prima Basilii in Occidentem expeditio habuit.

Τὸ δὲ γενόμενον ἐν Δαλματίᾳ παρὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικουρίας καὶ τὰ προμνημονευθέντα γένη τῶν Σκυθῶν θεασάμενα, οἵ τε Χρωβάτοι καὶ Σέρβοι καὶ οἱ λοιποί, πρέσβεις πρὸς βασιλέα στέλλουσιν ἀξιοῦντες ζεύγλῃ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας ὑπεισελθεῖν· ὧν ὡς εὐλόγου τῆς δεήσεως ἐπακούσας ὁ βασιλεὺς φιλανθρώπως αὐτοὺς προσεδέξατο, καὶ πάντες τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐπανῆλθον ἀρχῇ, δεξάμενοι ἄρχοντας τῶν οἰκείων καὶ ὁμοφύλων. Τῶν δὲ περικαθημένων Ἀγαρηνῶν τὸ Ῥαούσιον ἔτι περὶ τὴν Ἰταλίαν διαρεχόντων καὶ συνεχῶς κατατριβόντων αὐτήν, φροντίζων ὁ βασιλεὺς ὅπως τούτους ἀποσκευάσηται, ἐπεὶ ἐγίνωσκε μὴ ἀξιόμαχον εἶναι τὸν μετὰ τοῦ Ὡρύφα στόλον, πρὸς Δολίχον (91) τὸν ῥῆγα Φραγγίας καὶ τὸν πάπαν Ῥώμης διαπρεσβεύεται, συνεπικουρῆσαι ταῖς ἑαυτοῦ δυνάμεσιν ἐξαιτῶν καὶ μετὰ τούτων κατὰ τῶν ἀθέων συμπαρατάξασθαι, καὶ τὰς ὀλίγῳ πρόσθεν μνημονευθείσας χώρας τῶν Σθλαβηνῶν κελεύσας συνεπιλαβέσθαι τοῦ ἔργου καὶ τοὺς τοῦ Ῥαουσίου οἰκήτορας. Ὧν ὁμοῦ πάντων γεγενημένων καὶ μεγάλης ἀθροισθείσης δυνάμεως, [578] ἐπεὶ καὶ ὁ Ῥωμαίων ναύαρχος ἐμπειρίᾳ στρατηγικῇ ἐκεκόσμητο. Θᾶττον ἡ Βάρις ἁλίσκεται. Τὸν δὲ Σολδάνον καὶ τὸν ὑπ' αὐτὸν λαὸν τῶν Ἀγαρηνῶν ὁ ἄρχων Φραγγίας (92) ἀναλαβόμενος αἰχμαλώτους ἐπ' οἶκον ἀπήγαγε. Καὶ ἡ μὲν κατὰ τὴν Ἑσπέραν πρώτη στρατεία τῷ Βασιλείῳ τοιοῦτον πέρας ἐδέξατο.

Soldanus autem a rege Franciæ Capuam captivus abductus toto biennio nunquam ridere visus est. Itaque rex ei qui effusum Soldano risum concitasset, aureum munus promisit. Cum autem quidam regi narraret vidisse se Soldanum ridentem, testemque rei produxisset, vocavit ad se rex Soldanum, causamque mutationis quæsivit. Ibi Soldanus, Currum, inquit, contemplabar ejusque rotas, ut earum aliæ partes imum aliæ in summum obverterentur ; atque hanc ego incertæ inconstantisque hominum felicitatis imaginem sentiens risi, cumque in mentem mihi veniret quam instabili nos de re superbiremus tum simul etiam hoc fieri posse judicans, ut quomodo ex summo infimus sum factus, ita ex humili rursum loco ad

Ὁ δὲ Σολδάνος αἰχμάλωτος, ὡς εἴρηται, παρὰ τοῦ ῥηγὸς ληφθεὶς καὶ ἐν Καπύῃ ἀχθείς, ἐπὶ διετίαν ὅλην ἐνδιατρίψας οὐδέποτε παρά τινος ὤφθη γελῶν. Ὁ δὲ ῥὴξ τῷ κατάφωρον αὐτὸν γελῶντα πεποιηκότι χρυσίου δόσιν κατεπηγγείλατο. Προσήγγειλεν οὖν τίς ποτε τῷ ῥηγὶ γελῶντα τὸν Σολδάνον θεάσασθαι, καὶ τούτου παρείχετο μάρτυρας. Ὃν καλέσας ὁ ῥὴξ τὴν μεταβολὴν τοῦ γέλωτος ἐπυνθάνετο. Ὁ δὲ, « Ἅμαξαν, φησὶ, κατιδὼν καὶ τοὺς ταύτης κατανοήσας τροχοὺς, πῶς ὁ μὲν ταπεινὸς αἴρεται ὁ δὲ μετέωρος ταπεινοῦται, καὶ ὡς εἰκόνα ταύτην λαβὼν τῆς ἀσταθμήτου καὶ ἀβεβαίου τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονίας, ἐγέλασα, ἅμα μὲν ἐνθυμηθεὶς πῶς ἐφ' οὕτως ἀβεβαίῳ πράγματι ἐπαιρόμεθα, ἅμα δὲ καὶ οὐκ ἀδύνατον οἰηθεὶς τὸ καὶ ἐμὲ, ὥσπερ ἐκ μετεώρου γεγονότα ταπεινὸν,

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

ctum. Calabriam scilicet, Campaniam et Apuliam sive magnam Græciam, cujus Barium hic memorata civitas est, Λογγιβαρδίαν nominaverunt Constantinus de Admin. c. XXVII. GOAR.

(91) Nolui mutare Δολίχον· corruptum est ex Λυδοΐχον aut simili : nam historiæ docent Ludovicum secundum tunc Occidentis imperatorem fuisse, Quem Noster, qui suis amplius vellet tribui, regem modo Franciæ, sicut et Carolum Magnum supra, vocat, hujus avum. XYL. — Φράγγους a Francis sibi mage notis quoscunque Latinos vocant Græci ; eoque maxime tempore quo vix a Francis distinguerentur Germani, Ludovicum secundum Germaniæ regem, Lotharii successorem, facile fuit auctori Φραγγίας ῥῆγα celebrare. De legatione porro Basilii Chronicon a Pithœo editum : *Dicto anno* (873) *mense Januario, circa Epiphaniam, Basilii Græcorum imperatoris legati cum muneribus et epistolis ad Ludovicum regem Ratisbonam venerunt, atque ei inter cætera xenia crystallum miræ magnitudinis, auro gemmisque pretiosis ornatum, cum parte non modica salutiferæ crucis obtulerunt, qui honorifice suscepti et congrua responsione accepta renierunt ad sua.* GOAR.

(92) Ludovicus junctis armis cum fratre Lothario Capuam, Beneventum, deinde Barinm Saracenis cripuit. Scodas quoque eorum princeps captus ac cum suis a Ludovico trucidatus refertur a Leone Ostiensi I. 37 et 38. Apud quem de quovis principe Saracenorum fortunæ ludibria irridente altum silentium. Veritatem historiæ require p. 142. GOAR.

οὕτως καὶ ἐκ τοῦ χαμερποῦς ἐνδέχεται πάλιν ἀρθῆναι πρὸς τὸ μέγεθος. » Τούτου ἀκούσας ὁ ῥὴξ καὶ ἔννοιαν τῶν οἰκείων λαβών, συνετόν τε τὸν ἄνδρα λογισάμενος διά τε τὴν προηγησαμένην ἀρχὴν καὶ τὸ γῆρας καὶ τὸ εὐτυχίας τε ἅμα καὶ δυστυχίας πειραθῆναι, παῤῥήσίας τε μετεδίδου αὐτῷ καὶ συνδιαιτήσεως. Ὁ δὲ ὀλίτοις ων καὶ πανοῦργος μηχανὴν ῥάπτει κατὰ τοῦ ῥηγὸς, ἥτις τὸν μὲν ῥῆγα τῆς Καπύης ἐδίωξεν, ἑαυτῷ δὲ τὴν πρὸς τὰ οἰκεῖα ὑποστροφὴν ἐχαρίσατο. Εἰδὼς γὰρ ὁ τοιοῦτος ὡς αἱ δύο Ἰταλικαὶ πόλεις αὗται, ἥ τε Καπύη καὶ ἡ Βενεβενδὸς, οὐ πρὸ πολλοῦ προσκτηθεῖσαι τῷ ῥηγὶ βεβαίαν οὐ φυλάττουσι τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν, ἀλλ' ἀεὶ τὴν ἐλευθερίαν φαντάζονται, οὐκ ἀγνοῶν δὲ ὅτι καὶ διὰ φροντίδος ἐστὶ τῷ ῥηγὶ ἡ τούτων βεβαία καὶ ἀσφαλὴς κατάστασις, πρόσεισι τῷ ῥηγὶ καί φησιν· « Ὁρῶν σε διὰ παντὸς, ὦ βασιλεῦ, μεριμνῶντα καὶ φροντίζοντα πῶς ἂν ἀσφαλῶς καθέξεις τὰς Ἰταλικὰς ταύτας πόλεις, ἔρχομαι προσοίσων βουλήν. Ἴσθι οὖν, ὦ γενναιότατε, ὡς οὐκ ἄλλως σοι ἀμετάπτωτος ἡ τῶν πόλεων τούτων κατάστασις ἔσεται, εἰ μὴ τοὺς προύχοντας τούτων εἰς τὰ ἤθη μετοικίσεις τῶν Φράγγων· φύσει γὰρ τὸ ἀκουσίως δουλούμενον ἀντέχεται τῆς ἐλευθερίας, καὶ καιροῦ λαβόμενον ἐκρήξει τὸ σπουδαζόμενον. » Τούτοις ἡσθεὶς τοῖς λόγοις ὁ ῥήξ, καὶ λυσιτελεῖν αὐτῷ οἰηθεὶς, ἐγνώκει οὕτω ποιεῖν. Κλοιοὶ τοίνυν ἐχαλκεύοντο καὶ δεσμὰ λελῃθότως ὡς ἐπί τινι χρείᾳ τάχα κατεπειγούσῃ. Οὕτω δὲ τὸν ῥῆγα εὐμηχάνως ὁ Σολδάνος ἀγδραποδίσας πρόσεισι τοῖς ἔξάρχοις τῶν πολιτῶν (καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτοις συνήθης ἐγένετο [P. 579] καὶ συνεχῶς ὁμιλῶν διετέλει) καί φησι πρὸς αὐτούς· « Ἀπόῤῥητόν τι ἐξενεγκεῖν βούλομαι πρὸς ὑμᾶς, δέδοικα δὲ μὴ ἐκπυστὸν γενόμενον ἐμοί τε ὄλεθρον καὶ ὑμῖν κίνδυνον προξενήσῃ. » Τῶν δὲ διομοσαμένων ἐχεμυθήσειν καὶ ἀνέκφορον τηρῆσαι τὸ λαληθὲν, τὸν ῥῆγα ἔφη βούλεσθαι πάντας ὑμᾶς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ χώραν τῆς Φραγγίας σιδηροδεσμίους ἐκπέμψαι, ὡς οὐκ ἄλλως οὔσης αὐτῷ ἀσφαλοῦς τῆς τῶν ὑμετέρων διακρατήσεως πόλεων. Τῶν δὲ ἐνδοιαζόντων καὶ μὴ πιστὰ τὰ λεγόμενα ἡγουμένων, ζητούντων δὲ σαφεστέραν τῶν λεγομένων κατάληψιν, λαβόμενόν τινος τῶν ἀρχόντων ἀπῆλθεν εἰς τοὺς χαλκεῖς, καὶ διερευνᾶσθαι παρεκελεύετο τίνα τὰ μετ' ἐπιτάσεως χαλκευόμενα· ἐπεὶ δὲ μάθοι ὅτι ἀλύσεις εἰσὶ καὶ πέδαι, ἐπανελθὼν πληροφορίαν ἐδίδου τοῖς ἄρχουσιν εὐνοϊκῶς τὸν ἄνδρα λαλεῖν, καὶ τὰ λαλούμενα ἀληθῆ τυγχάνειν καὶ ταῖς ἡμῶν σωτήρια πόλεσι. Πληροφορηθέντες οὖν οἱ ἄρχοντες καὶ σύνεδροι τῶν ῥηθεισῶν πόλεων τρόπον ἐζήτουν ὅπως τὸν ῥῆγα ἀμύνωνται. Καὶ δὴ πρὸς κυνηγέσιον ἐξελθόντος ποτὲ ἀποκλείουσι κατ' αὐτοῦ τὰς πύλας καὶ οὐκέτι συγχωροῦσιν αὐτῷ τὴν εἴσοδον. Ὁ δὲ μηδὲν ἐκ τοῦ παραχρῆμα δυνάμενος διαπράξασθαι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ὑπενόστησε χώραν. Πρόσεισι οὖν τοῖς ἄρχουσιν ὁ Σολδάνος τὴν χάριν τῆς μηνύσεως ἀπαιτῶν· ἡ δὲ ἦν τὸ ἀπολυθῆναι καὶ ἐλευθερίως συγχωρηθῆναι ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα. Ἀπολυθεὶς οὖν, ὡς τάχα εὐεργετήσας, καὶ εἰς Καρχηδόνα γενόμενος καὶ τὴν ἰδίαν ἀνακτησάμενος ἀρχὴν, ἐκστρατεύει κατὰ Καπύης καὶ τῆς Βενεβενδοῦ.

A prius attolar fastigium. His auditis rex de suo quoque statu cogitans, Soldanumque et ob gestum ante imperium et ob senectutem ac utriusque fortunæ peritiam virum judicans **1022** sapientem, libere postmodo secum congredi ac versari permisit. At Soldanus, homo vafer et versutus, dolum regi tendit, quo eum Capua expulit sibique ad suos reditum confecit. Duas Italiæ urbes, Capuam ac Beneventum, sciebat nuper a rege subactas in fide ejus constanter non permanere, sed adhuc libertatem somniare: neque ignorabat de iis certo tutoque retinendis regem esse sollicitum. Ergo regem compellans, Video, inquit, te assiduo meditari et curam impendere quomodo has duas urbes certo retineas in tua potestate. Ea de re B consilium afferro. Scias itaque non aliter tibi firmum in eas fore imperium quam si earum principes in Franciam deportes. Natura enim ita comparatum est ut qui inviti servint, ii libertatem affectent, et quod cupiunt, ad id obtinendum capto tempore erumpant. Hunc sermonem rex gratum habuit, esseque hoc in rem suam ratus statuit exsequi. Itaque jam occulte compedes æreæ parabantur et vincula, veluti ad usus alios quosdam requirerentur. At Soldanus hoc commento regem ludificatus, principem civium (nam horum quoque familiaritatem ac crebram consuetudinem sibi paraverat) agressus habere se arcanum ostendit, quod ipsis indicet, nisi metuendum sibi sit ne ii eo evulgato indici exitium, sibi periculum **1023** creaturi essent. Ut jurejurando C interposito taciturnitatem promisere, constituisse omnino regem significat ipsos in vinculis ferreis in Franciam transmittere, quod judicaret se aliter in urbes ipsorum stabile imperium habere non posse. Dubitantibus et fidem dictis non adhibentibus, sed certius eorum argumentum quærentibus, quemdam principium Soldanus ad fabros duxit, jussitque interrogare quidnam tanta operis contentione fabricarentur. Qui cum didicisset catenas et pedicas parari, ad suos reversus fidem eis fecit, Soldani verba a benevolentia erga ipsos profecta vera esse ac patriæ ipsorum salutaria. Deinde principes istarum urbium rem ita habere persuasi, de ratione qua ulciscerentur regem cogitant; egressumque aliquando venatum portis occlusis reditu arcent, isque cum in præsentia nihil D agere posset, urbibus iis exclusus tum in Franciam rediit. Soldanus autem principes adit, ab iisque mercedem indicii postulat; quæ erat ut liber in patriam redire sineretur. Id pro hoc beneficio consecutus muneris, Carthaginem reversus, ac imperio pristino recepto, expeditionem contra Capuam ac Beneventum suscipit, urbesque eas validis circumpositis castris omni vi oppugnat. Pressi obsidione oppidani ad regem legatos mittunt, veniam delicti petentes auxiliumque **1024** implorantes. Quos ille contumeliose dimisit, gaudio sibi fore ipsorum exitium respondens. Legatis re infecta reversis, obsessi quo se verterent non habentes, on-

pugnandoque in summas redacti difficultates, legato ad Basilium Romanorum imperatorem misso ut succurrat sibi flagitant. Assentit imperator; statimque legatum remittit, qui suos bono animo esse juberet, nuntiaretque mox adfutura satis valida auxilia, quæ ipsos discrimini eriperent. Is legatus in reditu ab hostibus est captus. Eique Soldanus ad se adducto, Optio tibi, inquit, datur : delige quod est melius. Si salvus esse vis magnisque affici donis, dic iis qui te miserant, omnibus audientibus, denegasse imperatorem Romanum iis auxilia, sin verum renuntiabis, illico peribis. Promittit legatus se facturum quod jusserat ameras; et cum ad sagittæ ictus spatium ad mœnia accessissent, primos urbis prodire postulat. Qui ut præsto fuerunt, sic eos compellat : Tametsi mihi, o patres certa mors impendet gladiusque ad jugulum est, non tamen celabo veritatem, et rogo ut uxori liberisque meis gratiam referratis. Ego, domini, quanquam nunc in manibus hostium **1025** sum, legationem meam confeci, et mox aderit a Romano missum imperatore auxilium. Itaque state fortiter : venit enim qui ut non me, vos saltem eripiet. Hæc fatum illico ministri Soldani gladiis in exigua frusta disciderunt. Soldanus autem metuens sibi ab imperatoris, quoniam eum missurum cognoverat, exercitu soluta obsidione domum rediit. Capuæ et Benevento exinde societas ac fœdus cum Romano imperatore fuit.

A καὶ χάρακα πήξας ὀχυρὸν ἐνεργῶς ἐπολιόρκει τὰς πόλεις. Στενοχωρούμενοι δὲ ὑπὸ πολιορκίας οἱ πολῖται διαπρεσβεύονται πρὸς τὸν ῥῆγα, συγγώμην τε τῆς ἁμαρτάδος αἰτοῦντες καὶ συμμαχίαν ζητοῦντες. Ἀλλὰ μεθ' ὕβρεως ἀποπέμπονται, ἐπιχαίρειν εἰπόντος τῇ ἀπωλείᾳ αὐτῶν. Ἀπράκτων δὲ τῶν πρεσβευτῶν ἐπαναστρεψάντων διαπορούμενοι καὶ μὴ ἔχοντες ὅ τι καὶ δράσειαν, δεινῶς δὲ πιεζόμενοι καὶ ταῖς τῆς πολιορκίας ἀνάγκαις, στέλλουσιν ἄγγελον πρὸς Βασίλειον τὸν βασιλέα Ῥωμαίων, βοήθειαν ἐξαιτούμενοι. Οὗτος δὲ τὴν πρεσβείαν δεξάμενος θᾶττον ἐκπέμπει τὸν πρεσβευτήν, θαῤῥεῖν παρεγγυήσοντα ὡς μετὰ μικρὸν ἥξει τε αὐτοῖς ἀποχρῶσα βοήθεια καὶ τῆς ἀνάγκης αὐτοὺς ἐξεκεῖται. Ὑποστρέψας οὖν ὁ πρεσβευτὴς αἰχμάλωτος ἐγένετο τοῖς ἐχθροῖς· ὃν καὶ

B παραστησάμενος ὁ Σολδάνος, « Δυοῖν, ἔφη, προκειμένοιν ὁδοῖν ἔξεστί σοι τὴν ὠφελιμωτέραν ἑλέσθαι. Εἰ μὲν γὰρ θέλεις τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν δωρεῶν τε τυχεῖν καὶ χαρίτων πολλῶν, λάλησον πρὸς τοὺς πέμψαντας ἐν ἐπηκόῳ, ὡς ἀπείρηται τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων ἡ πρὸς ὑμᾶς συμμαχία, καὶ σωθήσῃ· τῶν δ' ἀληθινῶν ἐπαγγελιῶν ἐχομένῳ σοι ἕψεται ταχύτατος θάνατος. » Τοῦ δ' ἀγγελιαφόρου συνθεμένου τὸ θέλημα ποιῆσαι τοῦ ἀμηρᾶ, ἐπεὶ ὡς ἀπὸ τόξου βολῆς τῷ τείχει προσήγγισαν, τοὺς πρώτους ὁ πρεσβευτὴς παραγενέσθαι τῆς πόλεως ἐξητήσατο. [P. 580] Καὶ δὴ παραγενομένων, τοιούτων πρὸς αὐτοὺς ἤρξατο λόγων· « Εἰ καὶ πρόδηλός μοι τυγχάνει ὁ θάνατος, ὦ πατέρες, καὶ τὸ ξίφος ἐν τῇ σφαγῇ, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀποκρύψομαι τὴν ἀλήθειαν. Αἰτῶ δὲ ἀποδοῦναί μοι τὴν χάριν εἰς τὰ ἐμὰ ἔκγονα καὶ τὴν σύνευνον. Ἐγὼ γάρ, ὦ κύριοί μου, εἰ καὶ ταῖς τῶν πολεμίων κατέχομαι χερσὶν, ἀλλά γε τὴν πρεσβείαν μου ἐξεπλήρωσα, καὶ συντόμως προσδέχεσθε τὴν ἐκ τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων βοήθειαν, Διὸ στῆτε γενναίως· ἔρχεται γὰρ ὁ ῥυόμενος ὑμᾶς, εἰ καὶ μὴ ἐμέ. » Οὗτος μὲν οὖν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα εἰπὼν εὐθέως ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν τοῦ Σολδάνου τοῖς ξίφεσιν εἰς μικρὰ μέρη καὶ μόρια κατετμήθη· ὁ Σολδάνος δέ τὴν ἐκ τοῦ βασιλέως ἐλευσομένην βοήθειαν ὀῤῥωδήσας ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ οἰκαδε ὑπεχώρησεν. Αἱ δὲ εἰρημέναι πόλεις τὸ ἀπὸ τοῦδε διετέλεσαν φίλαι καὶ σύμμαχοι καθεστῶσαι Ῥωμαίοις.

Circa hoc tempus Esman Tarsi ameras, superiore inflatus victoria, maximas naves triginta, quales Saraceni cumparia vocant, adornavit, iisque urbem Euripum petiit. Sed quia hoc prævide rat imperator, Græciæ præfectus Æneiates hujus jussu, quantum urbis præsidio sufficeret populum ex universa Græcia introduxit, murosque convenienter munivit, balistis et saxa torquentibus machinis adornatis, omninoque nihil eorum quæ ad oppugnationem profligandam faciunt neglexit. Ut Tarsensium classis appulit, et muris appropinquans crebris telorum **1026** conjectibus reppellere eos qui muros tuebantur intendit, ibi, qui Euripi in præsidio erant, animi robore impleti, machinis saxa jaculantibus et balistis atque arcubus lapidibusque manu mittentis ita pro urbe propugnaverunt, ut identidem multos Barbarorum dejecerint; ventoque secundo obser vato, suas triremes in hostem immiserunt, multasque hostium naves Græco igni combusserunt. Ob quæ animo æstuans Esman, gnarus interim multos pecuniæ cupiditate mortem con-

C Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ Ἐσμὰν ὁ τῆς Ταρσοῦ ἀμηρᾶς, τῇ προηγησαμένῃ ἐπαιρόμενος νίκῃ, τριάκοντα πλοῖα (93) μέγιστα ἐξαρτυσάμενος (κουμπάρια ταῦτα καλεῖν εἰώθασιν οἱ Σαρακηνοὶ) τῇ πόλει ἐπιτίθεται τοῦ Εὐρίπου. Ηρογνόντος δὲ τοῦτο τοῦ βασιλέως, ὁ στρατηγὸς τῆς Ἑλλάδος (ὁ Οἰνειάτης οὗτος ἦν) κελεύσει βασιλικῇ τὸν ἱκανὸν εἰς φυλακὴν τῆς πόλεως λαὸν ἀπὸ πάσης Ἑλλάδος εἰσήγαγε καὶ τοῖς τείχεσι τὴν προσήκουσαν παρασκευὴν προσηνέγκατο, πετροβόλα τε ὄργανα καὶ τοξοβόλα τεκτηνάμενος, καὶ ἁπλῷ λόγῳ μηδὲν τῶν δυναμένων ἀποσοβεῖν πολιορκίαν ἀμυντηρίων ἀπολιπών. Ἐπεὶ δὲ κατέλαβε καὶ ὁ τῶν Ταρσέων στόλος, καὶ τοῖς τείχεσιν ἤδη προσήγγιζε, καὶ βιλῶν ἀφέσει συχνῶν ἀναστέλλειν ἠγωνίζετο τοὺς ἀπὸ τῶν τειχῶν ἀμυνομένους, θυμοῦ καὶ

D προθυμίας πλήρεις οἱ τοῦ Εὐρίπου γενόμενοι τοῖς πετροβόλοις τῶν ὀργάνων καὶ τοῖς καταπελτικοῖς βέλεσι καὶ τοῖς τόξοις καὶ τοῖς ἐκ τῶν χειρῶν λίθοις ἀπὸ τῶν τειχῶν γενναίως ἠμύνοντο, καὶ συχνοὺς τῶν Βαρβάρων καθ' ἑκάστην ἀνῄλισκον. Ἐπιτηρήσαντες δὲ καὶ πνεῦμα ἐπίφορον ἐπαφείκασι τὰς ἑαυτῶν τρι

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(93) A Saracenis vocata κουμπάρια, inquit, ac inferius ἃ δὴ γαλέας κατονομάζειν εἰώθασι. Goar.

ἤρεις ταῖς ἐναντίαις, καὶ πολλὰς τῷ ὑγρῷ πυρὶ κατενέπρησαν. Πρὸς ἅπερ ἀμηχανῶν ὁ βάρβαρος, καὶ εἰδὼς ὡς ἔφεσις καὶ ἔρως χρημάτων πολλοὺς παρασκευάζει καταφρονεῖν τοῦ θανάτου, ἀσπίδα μεγάλην πρὸ τοῦ χάρακος θεὶς καὶ χρυσίου ταύτην πεπληρωκὼς τοῦτο γέρας ἔφη δώσειν, μετὰ καὶ παρθένων ἐπιλέκτων αἰχμαλωτίδων ἑκατὸν, τῷ πρώτως ἐπιβάντι τοῦ τείχους καὶ τοῖς ὁμοφύλοις τὴν νίκην βραβεύσαντι. Ὅπερ οἱ ἐκ τῆς πόλεως θεασάμενοι, εὐθύς τε τὸν νοῦν τῶν πραττομένων κατανοήσαντες, παρακλητικοῖς τε λόγοις καὶ διεγερτικοῖς πρὸς ἀλκὴν ἑαυτοὺς παραθαῤῥύνοντες, καὶ ὑπ' ἓν σύνθημα τὰς πύλας τῆς πόλεως ἀνοίξαντες, ἀνδρείως κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐξώρμησαν. [P. 581] Καὶ κατὰ τὴν πρώτην συμβολὴν καιρίαν δεξαμένου τοῦ ἀμηρᾶ πληγὴν καὶ πεσόντος, καὶ πολλῶν ἄλλων σὺν αὐτῷ ἀναιρεθέντων, οἱ λοιποὶ ἐτράπησαν πρὸς φυγήν. Ἐπικειμένων δὲ τῶν διωκόντων μέχρι τῶν ὑπολοίπων νεῶν κατεσφάττοντο, καὶ φόνος ἐγένετο τῶν Βαρβάρων πολὺς, οἱ δὲ περιλειφθέντες ὀλίγας πληρώσαντες τῶν νεῶν μετ' αἰσχύνης ἀπέφυγον πρὸς τὰ ἴδια. Καὶ ὁ μὲν ἐκ τῆς Ταρσοῦ στόλος τοιοῦτον ἔσχε τὸ πέρας.

A temnere, ante vallum aspidem magnam auro plenam ponit, atque hanc et centum captivarum virginum lectissimas præmii loco se ei daturum promittit, qui in murum primus evasisset suisque victoriæ auctor fuisset. Id eum viderent oppidani, ac statim quis scopus hujus rei esset sentirent, ad fortitudinem sese mutuo cohortati tessera data omnes portas aperuerunt et in Barbaros aerem impetum dederunt. Primo concursu ameras lethali accepto vulnere cecidit, multique cum eo occisi sunt: reliqui in fugam conversi instantibus Romanis usque ad reliquas naves ingenti cum clade suorum contenderunt. Superstites Barbarorum paucis navibus impletis cum dedecore domum versus aufugerunt. Hoc infortunium Tarsensis habuit classis.

Ἕτερος δὲ πάλιν ἀπὸ τῆς Κρήτης ἀντηγείρετο στόλος. Σαὴλ γὰρ τοῦ Ἀπόχαψ ἀρχηγοῦ τῆς Κρήτης ὑπάρχοντος, Φώτιός τις ἀνὴρ πολεμιστὴς καὶ δραστήριος παρ' αὐτοῦ κατὰ Ῥωμαίων ἐστέλλετο μετὰ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι κουμπαρίων, ἃς δὴ γαλέας κατονομάζειν εἰώθασιν, ὃς ἐξορμήσας ἐκ Κρήτης τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ νήσους καὶ τὰς παραλίους κατεληΐζετο, καὶ μέχρι τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ Προικοννήσου κατέλαβε, τὰ παρατυχόντα ἀνδραποδιζόμενός τε καὶ διαφθείρων. Τούτῳ συναντήσας μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου ὁ πατρίκιος Νικήτας καὶ δρουγγάριος πλωΐμων ὁ Ὠορύφας, καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου κατάρχειν λαχὼν, περὶ τὸ στόμιον τοῦ Αἰγαίου παρὰ τὴν Καρδίαν, καὶ μάχην καρτερὰν συστησάμενος, εὐθὺς τὰ μὲν εἴκοσι τῶν Κρητικῶν σκαφῶν τῷ ὑγρῷ πυρὶ συγκατέφλεξε, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς Βαρβάρους μάχαιρα καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ διεμερίσαντο· ὅσα δὲ τὸν ἐκ τῆς ναυμαχίας καὶ τὸν ἐκ τῆς θαλάσσης διέφυγον κίνδυνον, φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσαντο. Ἀλλὰ καίπερ οὕτω δεινῶς θραυσθέντες οἱ Κρῆτες οὐκ ἠγάπησαν ἠρεμεῖν, ἀλλὰ πάλιν τῶν κατὰ θάλασσαν ἀντείχοντο πραγμάτων καὶ ληστρίδας ἐξαρτυσάμενοι ναῦς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς κάτωθεν αὐτῆς νήσους ἐλύπουν, τὸν ἄνωθεν ῥηθέντα Φώτιον ναύαρχον ἔχοντες. Ἐξορμᾷ καὶ κατὰ τούτων ὁ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου ἐξηγούμενος Νικήτας πατρίκιος ὁ Ὠορύφας, ἐπιφόρῳ δὲ καὶ αἰσίῳ χρησάμενος πνεύματι δι' ὀλίγων ἡμερῶν καταλαμβάνει τὴν Πελοπόννησον καὶ τῷ λιμένι προσίσχει τῶν Κεγχρεῶν. Μαθὼν δὲ ὅτι τὰ τῶν ἐχθρῶν σκάφη τὰ δυτικώτερα μέρη Πελοποννήσου ληΐζεται, Μοθώνην καὶ Πύλον καὶ Πάτρας καὶ τὰ προσεχῆ Κορίνθῳ χωρία, βουλὴν βουλεύεται συνετὴν καὶ σοφήν. Ἰλιγγιάσας γὰρ περιοδεῦσαι τὴν Πελοπόννησον διά τε Ταινάρου καὶ Μαλέου καὶ χιλίων μιλίων μῆκος τηνάλλως ἀναμετρήσασθαί καὶ τοῦ προσήκοντος ὑστερῆσαι καιροῦ, ὡς εἶχεν, εὐθὺς ἐν νυκτὶ διὰ τοῦ κατὰ Κόρινθον ἰσμοῦ, πολυχειρίᾳ χρησάμενος, πρὸς τὴν ἐκεῖθεν θάλασσαν κατὰ τὸ ξηρὸν διαβιβάζει τὰς ναῦς. Ἐμβιβάσας δὲ τὸν λαὸν ἐν αὐταῖς ἔργου εἴχετο. Καὶ οὕτω μηδὲν πεπυσμένοις περὶ αὐτοῦ τοῖς πολεμίοις

B **1027** Alia porro a Creta erupit classis. Etenim Saelus Apochapsi filius, Cretæ dominus, Photium bellicosum atque strenuum hominem cum viginti septem cumpariis, quas et galeas nominant, adversus Romanos misit. Qui insulas in Ægæo mari situs et maritima deprædans usque ad Proconnesum in Hellespontum perrexit, obvia quæque evastans. Huic cum Romana classe Nicetas Oryphas patricius et rei navalis drungarius ac classis præfectus occurrens in faucibus maris Ægæi apud Cardiam, acri prælio commisso, statim viginti Cretenses naves Græco igni combussit; classiarios partim ferrum partim ignis aut aqua abolevit, reliquæ naves fuga salutem quæsiverunt. Hoc tam gravi accepto vulnere, Cretenses quiescere tamen adhuc non sus-
C tinuerunt, sed rursum maritimas res tentarunt, ac Photio eodem duce prædatoriis navigiis Peloponnesum et inferiores ea insulas infestarunt. Adversum hos Oryphas cum classe profectus, secundo vento commodum propellente, paucis diebus ad Peloponnesum appulit in Cenchreensem portum. Cognito autem hostes suis navibus versus occasum sitas Peloponnesi partes **1028** populari, Methonam Pylum, Patras et contigua Corintho loca, sapiens consilium cepit. Abhorrens enim a circumnaviganda per Tænarum et Maleam Peloponneso, ac incassum mille conficere milliaria, itaque oecasionem rei gerendæ perdere nolens, ea ipsa qua primum applicuit nocte per Corinthiacum Isthmum, operarum usus multitudine, naves per continentem in alterius lateris mare transportavit, impositisque classiariis
D statim rei gerendæ incubuit; hostesque, ad quos fama ipsius nondum pervenerat, subito adortus, eo ipso iis in metum ac trepidationem conjectis, coire eos et de vi propulsanda cogitare non est passus, sed effecit ut extemplo fugæ se darent Ergo aliis hostilium navium incensis, aliis demersis, Barbarisque aut ferro trucidatis aut in profundum depressis occiso etiam navium ductore, coegit reliquos hinc inde per insulas diffugere. Quos ipse postea opera

sua indagatos atque captos variis suppliciis affecit. Quibusdam cutim omnem detraxit, maxime baptismum Christi diffidentibus, quod baptismum se illis diceret nihil proprium adimere ; aliis lora ab occipitio ad talos usque magno ipsorum eum dolore evellit ; alios funibus in sublime tractos in lebetes bullientes pice repletos demisit ; alios aliis cruciatuum formis torsit. Atque hoc **1029** pacto effecit ut ad invadendam Romanorum ditionem timidiores atque segniores essent Agareni.

A αἰφνίδιον ἐπιτίθεται, καὶ τῷ παρ' ἐλπίδας δέει συγχέας καὶ συνταράξας αὐτῶν τοὺς λογισμοὺς οὐδὲ συστῆναι καὶ ἁλκῆς μνησθῆναι συνεχώρησεν, ἀλλ' εὐθὺς ἰδεῖν πρὸς φυγήν. Τὰς μὲν οὖν πυρπολήσας, τὰς δὲ καταποντώσαι τῶν πολεμίων νεῶν, [P. 582] καὶ τῶν Ἁρβάρων τοὺς μὲν ἀνελὼν τῷ ξίφει, τοὺς δὲ ὑποβρυχίους τῷ βυθῷ ποιησάμενος, καὶ τὸν τῶν νεῶν ἀρχηγὸν ἀνελών, τοὺς λοιποὺς διασκεδασθῆναι κατὰ τὴν νῆσον ἠνάγκασεν. Αὐτὸς δὲ σαγηνεύων ὕστερον καὶ ζωγρῶν διαφόροις τιμωρίαις ὑπέβαλε, τοὺς μὲν τὴν τῆς σαρκὸς δορὰν ἀφαιρούμενος, καὶ μᾶλλον τοὺς ἀρνησαμένους τὸ βάπτισμα (94) τοῦ Χριστοῦ, τοῦτο παρ' αὐτῶν ἀφαιρεῖσθαι λέγων καὶ οὐδὲν ἴδιον, ἐκ δὲ τῶν ἱμάντας ἀπὸ τοῦ ἰνίου ἄχρι τῶν σφυρῶν μετ' οὐ-νης ἐξέλκων, ἄλλους σχοίνοις αἰωρῶν, εἶτα πρὸς λέβητας πίσσης καχλαζούσης μετεώρους καθιμῶν, καὶ ἄλλους παντοίαις ἄλλαις κακῶν καθυποβάλλων ἰδέαις. Καὶ ταῦτα διαπραξάμενος δέος εἰς αὐτοὺς ἐνέβαλε, καὶ ὀκνηροτέρους ἐποίησε μὴ κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας ἐκπέμπειν.

Cæterum alia Barbarorum classis veluti procella quædam ab Occidente in Romanum imperium impegit. Nam Africæ princeps inusitata magnitudine navibus sexaginta confectis, grassando multosque captivos abducendo usque ad Cephaleniam et Zacyntum insulas progressus est. Idcirco statim Nasar, qui post Nicetam navalibus præerat copiis, cum valida triremium aliorumque navium velocium classe emittitur ; isque ad festinationem navigationis secundo adjutus vento, parvo temporis spatio Methonam pervenit. Ne autem quam primum hostes adoriretur, hanc habuit causam. Haud pauci sociorum navalium periculum formidantes paulatim sese subduxerant ; quam ob rem Nasar navibus suis remige vacuis non putans expedire pugnam, missis qui celeriter ad imperatorem venirent, casum hunc exponit. Imperator dicto citius desertores istos conquisivit, ac reliquorum terrendorum causa simulavit se eos suppliciis afficere. Triginta quippe de captivis qui in prætorio asservabantur Saracenis, faciem fuligine oblitos in circum produci ibique flagris ignominiose cæsos in Peloponnesum emitti, tanquam ii fugæ auctores reliquis **1030** fuissent, atque istic unde profugissent interfici jussit. Ergo desertorum loco in palos suffixis in Peloponneso triginta istis Saracenis, Romanos classiarios omnes ingens metus incessit ; omnique mollitie excussa ultro ducem orabant ut se in hostes duceret. Proinde Nasar classiariorum lecto ex militibus Peloponnesiacis supplemento, et qui ibi erat præfecto in auxilium ascito, ad rem gerendam se parat. Jam elati animis Saraceni ob cessationem antegressam Romanis summam timiditatem imputabant, ipsique secure e navibus suis egressi proxima quæque deprædabantur, eum subito classis Romanæ dux eos consecutus nihil tale exspectantes per noctem dato signo invadit. Ita neque coeundi neque resistendi tempus concessum Barbaris, iique ingloria nece perierunt, navibus ipsorum una cum vectoribus

B Καὶ ἄλλη δὲ δύναμις ναυτικὴ ὥσπερ τις λαῖλαψ ἀπὸ τῆς Ἑσπέρας ἡ καταιγὶς κατὰ τῆς Ῥωμανίας ἐπήλυσεν· ὁ γὰρ τῆς Ἀφρικῆς ἡγεμὼν παμμιγέθεις ναῦς ἑξήκοντα τὸν ἀριθμὸν κατασκευασάμενος κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας ἐξώρμησε, καὶ τὰ μεταξὺ λῃζόμενος καὶ πολλὰ σώματα λαμβάνων αἰχμάλωτα ἄχρι Κεφαληνίας καὶ Ζακύνθου ἀφίκετο τῶν νήσων. Εὐθὺς οὖν ὁ μετὰ τὸν Νικέταν τῶν ναυτικῶν κατάρχων δυνάμεων (Νάσαρ δὲ οὗτος ἦν) μετὰ δυνάμεως ἐκπέμπεται ἀδρᾶς τριήρων καὶ ἄλλων νεῶν ταχυναυτουσῶν. Σύντομον δὲ τὸν ἔκπλουν ποιησάμενος οὗτος, καὶ οὐρίῳ χρησάμενος πνεύματι, δι' ὀλίγου χρόνου τὴν Μεθώνην κατέλαβε. Θᾶττον δὲ ἐπιθέσθαι τοῖς πολεμίοις διεκωλύθη ἀπὸ τῆς τοιαύτης αἰτίας· τῶν γὰρ ἐρετῶν οὐκ ὀλίγοι πρὸς τὸν κίνδυνον ἀποδειλιάσαντες κατ' ὀλίγους λαθραίως ἀπέφευγον. Ὧν τῇ λειποταξίᾳ τὸ προσῆκον τάχος ἀφῃρέθη ὁ στρατηγός· οὐ γὰρ ἔκρινε δέον ἐμφρόνως κεκενωμένων αὐτοῦ τῶν σκαφῶν ἐπελθεῖν τοῖς ἐχθροῖς. Μηνύει δὲ τὸ συμβὰν τυχοδρομίᾳ τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ καὶ λόγου θᾶττον τοὺς λειποτάκτας ἐζώγρησε καὶ ποινὴν εἰς ἐκφόβησιν τῶν λοιπῶν τῳ δοκεῖν ἐπιτίθησι, κελεύσας νυκτὸς ἄνδρας τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ τῶν ἐν τῷ πραιτωρίῳ κατεχομένων Σαρακηνῶν ἀφελέσθαι, τούτων τε ἀσβόλῃ τὰ πρόσωπα ἀλλοιῶσαι, κἂν τῷ ἱπποδρόμῳ τε ἀγαγεῖν, διὰ μαστίγων τε ἐπεξελθεῖν καὶ ἀτίμως ἐκπεμφθῆναι εἰς Πελοπόνησον ὡς τάχα πρωτουργοὺς τῆς φυγῆς, κἀκεῖσε ἀναιρεθῆναι ὅθεν δὴ καὶ πεφεύγασιν. Ὅ δὴ καὶ γέγονε, καὶ ἀνεσκολοπίσθησαν οἱ λ' Σαρακηνοὶ ὡς δῆθεν οἱ λειποτάκται. Καὶ φόβος ἐγένετο μέγας εἰς πάντα τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἀπέθεντο καὶ τρυφήν, καὶ ἄγειν ταχέως πρὸς τοὺς πολεμίους παρεκάλουν τὸν ἡγεμόνα. [P. 583] Ἐν τούτοις δὲ καὶ αὐτὸς τὸ λεῖπόν τῆς στρατείας ἀπὸ τῶν ἐκ Πελοποννήσου στρατιωτῶν ἀναπληώσας, καὶ τὸν στρατηγὸν τοῦ τόπου συνεργὸν προσλαβόμενος, πρὸς ἐπίθεσιν εὐτρεπίζεται. Τῶν δὲ Σαρακηνῶν κατωφρυωμένων ἤδη καὶ πολλὴν δειλίαν καταγνόντων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου διὰ τὴν πρόσθεν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(94) Divinavi, verbis etiam obscuris interpretandis. Credo, quia baptismo ejurato fuissent Saraceni facti et recutiti, eum hoc voluisse dicere, cutim ipsorum propriam non esse sed religioni consecratam. Altero supra versu κατὰ νῆσον verti par insulas : nondum enim erat recepta Creta. Nazar apud Zonaram vocatur Narsas. XYL.

ἀγίαν, καὶ ἐπ' ἀδείας πολλῆς ἐξερχομένων ἀπὸ τῶν οἰκείων νεῶν καὶ τὰ προσπίπτοντα λῃζομένων, ἐξαίφνης πλησίον αὐτῶν ἐφάνη ὁ τῶν Ῥωμαίων ναύαρχος, καὶ σύνθημα δοὺς ἐπιτίθεται τοῖς πολεμίοις ἀπροόπτως ἐν τῇ νυκτί. Καὶ μήτε συστῆναι μήτε πρὸς ἀλκὴν τραπῆναι σχόντες καιρὸν ἀκλεῶς ἀπεσφάττοντο, καὶ αἱ νῆες πυρὶ μετὰ τῶν ἐπιβατῶν παρεδίδοντο. Τὰς δὲ λῃσθείσας ἀσινεῖς ὥσπερ ἀνά θεμά τι ὁ στρατηγὸς Νάσαρ δίδωσι τῷ Θεῷ, τῇ κατὰ Μεθώνην ἐκκλησίᾳ αὐτὰς ἀποχαρισάμενος. Ὃν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐπαινέσας ὁ βασιλεὺς προτωτέρω χωρεῖν ἐκελεύετο. Ἐπὶ τοῖς προτέροις οὖν προτερήμασι προθύμου τοῦ στρατοῦ τυγχάνοντος, διαπεραιοῦται πρὸς Σικελίαν, καὶ τὰς ἐνταῦθα πόλεις, ὅσαι τοῖς Καρχηδονίοις ὑπῆρχον ὑπόφοροι, ἐπιὼν ἐπόρθει καὶ κατεστρέφετο, καὶ φορτηγῶν νεῶν παμπόλλων ἐκράτησεν, ὧν ὁ φόρτος ἄλλα τε ἦν πολλὰ τῶν τιμιωτέρων καὶ δὴ καὶ ἔλαιον δαψιλές. Ἐς τοσοῦτον δέ φασιν εὐωνον τότε γενέσθαι τὸ ἔλαιον ὥστε ὀβολοῦ τὴν λίτραν πιπράσκεσθαι.

A combustis. Quæ sepererant naves, eas Nasar quasi donarium Deo offert, Methonææ dedicans ecclesiæ. Imperator eum collaudatum porgere jubet. Alacri ergo ob partam victoriam exercitu in Siciliam trajicit Nasar, et quæ ibi Carthaginensibus erant stipendiariæ urbes, populatur atque vastat. Multas etiam naves onerarias capit, quæ cum alias pretiosas **1031** ferebant merces, tum oleum, tanta quidem copia ut libra olei tum obolo venderetur.

Περαιωθεὶς δὲ καὶ πρὸς τὰ τῆς Ἰταλίας μέρη ὁ αὐτὸς στόλος, καὶ ταῖς ἐκείσε ἱππικαῖς Ῥωμαϊκαῖς δυνάμεσιν ἑνωθείς, ὧν Προκόπιος ἡγεῖτο ὁ τοῦ βασιλέως πρωτοβεστιάριος (95) καὶ Λέων πατρίκιος ὁ Θρᾳκῶν καὶ Μακεδόνων ἀρχηγέτης, ὃν ἀπὸ Στυπείου ἐκάλουν, ἀξιέπαινα ἔργα εἰργάσατο· τόν τε γὰρ ἐξ Ἀφρικῆς πάλιν ἐξελθόντα στόλον ἐν τῇ νήσῳ ταῖς Στήλαις συγκυρήσας κατεπολέμησε, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν κατεχόμενα φρούρια ἔν τε Καλαβρίᾳ καὶ Λαγγοβαρδίᾳ πλὴν ὀλίγων τῆς βαρβαρικῆς χειρὸς ἠλευθέρωσε καὶ τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐξουσίᾳ ἐπανεσώσατο. Καὶ ὁ μὲν Νάσαρ καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ Ῥωμαϊκὸς στόλος τοιούτων τροπαίων ἠξιώθησαν ἐκ Θεοῦ, καὶ μετὰ πολλῶν λαφύρων καὶ νικητικῶν στεφάνων ἐπανῆλθε πρὸς τὰ βασίλεια· αἱ δὲ κατὰ Λαγγοβαρδίαν πεζικαὶ δυνάμεις οὐ πάντη τὴν βάσκανον διέφυγον νέμεσιν, ἀλλ' ἔργα μὲν ἀνδρικὰ καὶ λαμπρὰ διεπράξαντο, ἐξ ἔριδος δὲ καὶ φιλονεικίας κατ' αὐτὸν συμπεσούσης τὸν ἀγῶνα ἀπολωλέναι συνήβη τὸν μείζονα στρατηγόν. Τοῦ γὰρ Λέοντος κατά τι διενεχθέντος πρὸς τὸν Προκόπιον, καὶ πρὸ τοῦ διαλλαγῆναι συμβολῆς γενομένης πρὸς τοὺς ἐχθροὺς, συνέβη τὸν μὲν ἀπὸ Στυπείου μετὰ τῶν Θρᾳκῶν καὶ Μακεδόνων κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος ἀγωνιζόμενον κρατεῖν τῶν ἐχθρῶν καὶ πολὺν φόνον ἐργάζεσθαι τῶν Σαρακηνῶν, κατὰ θάτερον δὲ τὸν Προκόπιον [P. 584] ἀντιτεταττόμενον μετὰ τῶν Σθλαβίνων καὶ δυτικῶν ὑπὸ τῶν ἐναντίων πιέζεσθαι. Μὴ πεμθείσης δὲ παρὰ τοῦ στρατηγοῦ βοηθείας τῷ πονοῦντι διὰ τὴν προηγησάμενην φιλονεικίαν, ἐνέκλινε πρὸς τροπὴν τὸ κατὰ τὸν Προκόπιον μέρος, καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ἀπεσφάγη ἡρωϊκῶς ἀγωνισάμενος καὶ κατ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα πεσών. Ὁ δὲ Λέων θέλων τι καὶ ἕτερον ἀπεργάσασθαι λαμπρὸν καὶ τὸ ἐκ τῆς ἔριδος συσκιάσαι συμβὰν ἀτύχημα, τὸ οἰκεῖον στράτευμα λαβὼν, καὶ τοὺς διαπωθέντας ἐκ τῆς τροπῆς τῶν τεττομένων ὑπὸ τὸν Προκόπιον συμπαραλαβὼν, τὸ Τάραντον κάστρον ἔτι παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν κατεχόμενον ἐξεπολιόρκησε καὶ πάντα τὸν ἐν αὐτῷ λαὸν ἠνδραποδίσατο, ἐξ ὧν τό τε στρατιωτικὸν ὠφέλησεν ἀποχρόντως καὶ τῷ βασιλεῖ προσήγαγε λάφυρα. Ἀλλ' οὐκ ἐξιλέωσεν ἐν

B Eadem classis etiam ad Italiæ fines transvecta cum equestribus Romanorum copiis se conjunxit, quas Procopius ducebat, imperatoris protovestiarius, et Leo Patricius. Thraciæ ac Macedoniæ præfectus, quem a Stypeo vocabant, et laude dignas res gessit. Nam et classem ex Africa rursum progressam ad insulam cui Stelæ (id est columnæ) nomen devicit; et quæ in Calabria ac Longibardia ab Agarenis tenebantur castella, paucis demptis, omnia e Barbarorum manibus eripuit Romanæque ditioni restituit. Proinde Nasar, et quæ cum eo erat Romana classis, tot victoriis divino favore potiti, amplis cum spoliis et victoriæ coronis ad imperatorem redierunt. At quæ in Longibardia erant terrestres copiæ, invidiam fortunæ, prospera quæque carpere solitæ, non effugerunt. Etenim rebus præclare gestis, orta sub ipsius prælii tempus inter duces contentione, eorum dignitate prior periit. Inciderat Leoni aliquid cum Procopio discordiæ. Nondum autem redintegrata horum gratia pugnæ cum hostibus committendæ se obtulit occasio. Ea in pugna Leo cum Thracibus et Macedonibus dextram aciei tenens partem Saracenos fudit, magnamque eorum stragem fecit. Ab **1032** altera autem parte Procopium Slavinos et Occidentales ducentem, hostes cum premerent neque ei a Leone discordiæ tenace subsidium mitteretur, evenit ut is inclinata suorum acie fortiter pugnans caderet. Leo ut præclaro facinore illatam ob dissidium cladem obliteraret, cum suo exercitu, iis etiam qui ex Procopianis militibus cladem evaserant ad se receptis, Tarentum castrum, quod Agareni adhuc tenebant, expugnavit, captis qui in eo erant omnibus; quo facto et milites præda haud parum juvit et spolia ad imperatorem attulit. Neque tamen imparatorem ea res placavit, sed is ubi cognovit causam Procopii interitus; Leonem dignitate sua exutum in Cotyæim, ubi habitare solebat, relegavit. Exinde Baianus, qui Leonis equisonum princeps erat, aliique nonnulli olim Leonis famuli, actionem de majestate Leoni intendunt. Quod cum

C

D

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(95) Rei vestiariæ præ reliquis hic præerat. Meursius de illo clare, docte, fuse v. Βεστιάριος. GOAR.

rescivissent Bardas et Davidus, hujus filii, Bainum interficiunt; metuentesque sibi ab irato hujus facinoris causa imperatore, assumpto patre fugam in Syram moliuntur. Imperator de re hac certior factus præfectum sodalitatis cum quibusdam militibus mittit, celeriter insequi et comprehendere eos jubens. Hi nihil morali in Cappadocia eos assequuntur, **1033** in Syriam properantes. Cumque eos progressu prohiberent atque ii vi resisterent, ad manus ventum, et inter dimicandum filii Leonis ceciderunt. Leo captus et ad imperatorem perductus est. De eo legibus actum damnatoque alter oculorum effossus et altera manuum amputata: in Mesembriam relegatus ibi consenuit.

A τούτοις τὸν βασιλέα, ἀλλὰ μαθων τὴν αἰτίαν τῆς τοῦ Προκοπίου σφαγῆς τῆς τε ἀρχῆς τοῦτον παρέλυσε καὶ ἐξόριστον εἰς τὸ Κοτυάειον, ἔνθα τὴν οἴκησιν εἶχε, παρέπεμψε. Βαΐανου δὲ τοῦ πρώτου τῶν ἱπποκόμων (96) αὐτοῦ καί τινων ἄλλων τῶν ἐξυπηρετησαμένων αὐτῷ γραφὴν καθοσιώνεως ἐνστησαμένων κατ' αὐτοῦ, μαθόντες τοῦτο Βάρδας καὶ Δαβὶδ οἱ παῖδες αὐτοῦ τὸν μὲν Βαΐανον ἀναιροῦσι, φοβηθέντες δὲ τὴν ἐκ βασιλέως ὀργὴν διὰ τὸ τόλμημα, ἀνειληφότες καὶ τὸν σφῶν πατέρα, ὥρμησαν πρὸς Συρίαν φυγεῖν. Ὅπερ πυθόμενος ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλε τὸν τῆς ἑταιρείας ἄρχοντα (97) μετὰ καὶ τινων στρατιωτῶν, ἐντειλάμενος καταταχῆσαι καὶ καταγεῖν αὐτούς. Οἳ δὴ καὶ ἐπισπεύσαντες καταλαμβάνουσιν αὐτοὺς ἐν Καππαδοκίᾳ συντόνως τὴν ἐπὶ Συρίαν ἐλαύνοντας. Μέλλοντες δὲ κωλῦσαι τούτους προσωτέρω χωρεῖν εὗρον ἀνθισταμένους, καὶ συμπλοκῆς γενομένης οἱ μὲν δύο παῖδες αὐτοῦ μαχόμενοι πίπτουσιν, αὐτὸς δὲ ζωγρίας ληφθεὶς ἤχθη πρὸς βασιλέα καὶ τοῖς νόμοις ἐξεδόθη. Καταψηφισθεὶς οὖν ἐξεκύπη τὸν ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν, ἀφηρέθη δὲ καὶ τὴν μίαν τῶν χειρῶν, καὶ τὸ λοιπὸν ἐν Μεσημβρίᾳ ἐξόριστος κατεγήρασεν.

Dum imperatoris duces ea quæ retulimus in Occidente gerunt, interim qui ad meridiem incolunt Arabes otio deditum imperatorem putantes animum recipiunt, iterumque rem mari gerere statuunt. Itaque confectis apud Ægypti, Phœniciæ et Syriæ maritimas urbes navibus expeditionem adversus Romanos parant, exploratoribus primo missis, ex quibus cognoscerent quo loco res imperatoris essent. Neque hoc institutum eorum fefellit Basilium, sed omnia quæ in Syria gererentur comperit. Et ipse classem magnam fabricatus ad urbem detinuit, futuris intentus. Interim ne clasiiarii nihil agendo deteriores fierent, quando, ut ait poeta, inane nil boni producti otium, in ædificando quod tunc pone imperatoriam aulam substruebatur de nomine Jesu Christi templum, itemque cœlestis militiæ ducem principis et Eliæ Thesbitæ fanis absolvendis eorum opera usus est, paratorum, ubi primum montibus **1034** sese emitteret Syriaca classis, navibus conscensis ad eum debellandum avehi. At Saracenorum explorator cum Cpolin venisset omniaque parata invenisset, reversus ad suos quæ viderat retulit; iique ab instituto deterriri quieverunt.

B Ἐν ᾧ δὲ οὕτω κατὰ τὴν Ἑσπέραν διὰ τῶν στρατηγῶν τῷ Βασιλεῖ κατεπράττετο, οἱ ἐκ μεσημβρίας Ἄραβες σχολάζειν τὸν βασιλέα νομίσαντες ἀνεθάρσησαν καὶ πάλιν τῶν κατὰ θάλατταν ἅπτεσθαι πραγμάτων διέγνωσαν. Ναῦς οὖν τεκτηνάμενοι κατά τε τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς ἐν Φοινίκῃ καὶ Συρίᾳ παραλίους πολεις, κατὰ Ῥωμαίων ἐκστρατεύειν διενοοῦντο, σκοποὺς πέμψαντες πρότερον ἐφ' ᾧ μαθεῖν πῶς ἔχει τὰ βασιλέως. Ἀλλ' οὐδ' ἀλαοσκοπίην εἶχεν (98) ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ πάντα διέγνωστο αὐτῷ τὰ ἐν Συρίᾳ πρατοόμενα. Ναυπηγήσας οὖν καὶ αὐτὸς στόλον ἀξιόμαχον συνεῖχεν ἐν τῇ βασιλίδι καὶ τὸ μέλλον ἐκαραδόκει. [P. 585] Ἵνα δὲ μὴ ἀργὸς ὑπάρχων ὁ στόλος ἅπαντος γένοιτο (τίκτει γὰρ κατὰ τὸν ποιητὴν οὐδὲν ἐσθλὸν εἰκαια σχολή), ἐν τῇ ἀνοικοδομῇ τοῦ κατὰ τὴν βασίλειον αὐλὴν ἐγειρομένου τότε ναοῦ εἰς ὄνομα τοῦ Σωτηρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀρχιστρατήγων (99) καὶ Ἠλίου τοῦ Θεσβίτου διωρίσατο αὐτοὺς ὑπουργεῖν, ἑτοίμους ὄντας· ἵν ὅταν ὑπερκύψῃ τῶν ὁρίων Συρίας ὁ στόλος, ἐμπαρασκεύους αὐτοὺς ἀποσταλῆναι πρὸς τὴν ἐκείνων ἀντιπαραταξιν. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ᾠκονομήσατο οὕτως· ὁ δὲ τῶν Σαρακηνῶν σκοπὸς καταλαβὼν τὴν βασιλίδα καὶ πάντα εὐτρεπῆ κπιδὼν, ἐπανελθὼν πρὸς τοὺς πέμψαντας ὅσα εἶδεν ἀπήγγειλεν. Οἱ δὲ καταπτήξαντες τὴν ἡσυχίαν ἠγάπησαν.

C

Cæterum Carthaginenses acceptis cladibus facti timidiores, cum nullis implicatum negotiis imperatorem percepissent, metuentes ne subito classis Romana in ipsorum emitteretur ditionem, multas naves fabricati, sub initium veris, cum ab imperatore nihil tale fieri sentirent, rati eumaliis hostibus impediri, Siciliam classe petiverunt, obsessisque Syracusis, quæ circum erant populati sunt. Ea de

D Καρχηδόνιοι δὲ πάλιν διὰ τὰς προηγησαμένας ἥττας δεδιότες τὴν ἡσυχίαν τοῦ βασιλέως μαθόντες, καὶ πτοηθέντες μὴ πως αἰφνίδιον Ῥωμαϊκὸς στόλος κατὰ τῆς αὐτῶν ἐκπεμσθῇ χώρας, ναῦς ἱκανὰς ἐτεκτήναντο. Ἥρος δ' ἐπιλάμποντος ὡς οὐδεμίαν δύναμιν ἐκ βασιλέως πεμφθεῖσαν ἐμάνθαννον, ὑποτοπήσαντες πρὸς ἄλλους ἀσχολον εἶναι τὸν βασιλέα ἐκστρατεύουσι κατὰ Σικελίας, καὶ δὴ πρὸς τὴν πόλιν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(96) Qui πρωτοστράτωρ, de quo alibi. GOAR.

(97) Ἑταιρείας ἄρχοντα uno vocabulo ἑταιριαρχην vocat Codinus *confœderatorum ducem* de quo jam abunde superius. GOAR.

(98) In margine τυφλοσκοπιήν. Est autem Homericum Iliad. K. de Apolline et alibi XYL.

(99) Michaelis et Gabrielis cœlestis exercitus ducum a Græcis simul præcipua veneratione cultorum. GOAR.

τὰς Συρακούσας προσσχόντες ταύτην ἐπολιόρκουν. καὶ τὰ ἐκτὸς ἐδῄουν τῆς χώρας καὶ ἐληΐζοντο. Τοῦ δὲ στρατηγοῦ τῆς Σικελίας δῆλα ταῦτα θέντος τῷ βασιλεῖ, εὐθέως ἡ προευτρεπισθεῖσα ναυτικὴ δύναμις κἀν τῇ κτίσει τοῦ ναοῦ προσεδρεύουσα πρὸς Σικελίαν ἐκπέμπεται, Ἀδριανὸν τὸν πατρίκιον ἔχουσα ναύαρχον· ὃς τῆς βασιλίδος ἀπάρας, μὴ εὐθυπλοῶν δὲ, μόλις κατῆλθεν εἰς Ηελοπόννησον, κατὰ δὲ τὴν Μονεμβασίαν ἐν τῷ καλουμένῳ λιμένι τοῦ Ἱερακος προσορμίσας ἐπίφορον προσεδέχετο πνεῦμα. Ἐπὶ πολὺ δὲ χρονοτριβοῦντος αὐτοῦ κατὰ τὸν εἰρημένον λιμένα, καὶ μὴ βουλομένου κατὰ τὰς νηνεμίας εἰρεσίαις χρῆσθαι μηδὲ πρὸς ἐναντίον παραβάλλεσθαι κῦμα, τῶν Ἀγαρηνῶν σφοδρότερον ἐπικειμένων τῇ πολιορκίᾳ συνέβη τὴν πόλιν ἁλῶναι καὶ τῶν ἐν αὐτῇ φόνον γενέσθαι πολὺν, τοὺς δὲ λοιποὺς αἰχμαλωτισθῆναι, κατασκαφῆναι δὲ καὶ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ πυρποληθῆναι θείους ναοὺς, περιβόητον καὶ λαμπρὰν μέχρι τοῦδε γενομένην καὶ πολλοὺς βαρβαρικοὺς ἀποσεισαμένην πολέμους, ἐν ἀκαρεῖ δὲ χρόνῳ πᾶσαν ἀποβεβληκυῖαν τὴν εὐκλειαν.

A re imperator a præfecto Siciliæ certior factus, quamquam classiarii tum essent templo ædificando occupati, tamen eos duce Adriano patricio in Siciliam mittit. Is cum rectum cursum non tenuisset, ægre ad portum qui Hierax dicitur, Monembasiæ in Peloponneso vicinus, naves applicuit, ibique secundum ventum præstolatus est. Dumque tempus ibi terit, nolens vento non spirante navigare aut contrariis se credere fluctibus, interim Agareni oppugnationi instantes Syracusis potiuntur; magnaque cæde edita, **1035** et qui supererant captivis abductis, urbem diruunt ac fana ejus incendio perdunt. Ita urbs ea, hactenus fama celebris, et quæ multa Barbarorum profligaverat bella, exiguo temporis spatio funditus periit.

Τοῦ δὲ συμβάντος αἴσθησιν ἔλαβεν ὁ Ἀδριανὸς τοῦτον τὸν τρόπον· Τόπος ἐστὶ κατὰ τὴν Πελοπόννησον Ἕλος προσαγορευόμενος, διὰ τὸ συνηρεφὲς τῆς ἐκεῖσε ὕλης ταύτην λαχὼν τὴν προσωνυμίαν. Ἐν τούτῳ τὸ τῶν Ῥωμαίων ἠύλίζετο ναυτικόν. Μιᾷ γοῦν τῶν νυκτῶν τῶν ἐκεῖσε κατοικούντων δαιμόνων πρὸς ἀλλήλους διαλεγομένων ἤκουσαν οἱ νομεῖς ὡς ἑάλω τὴν χθὲς ἡμέραν Συράκουσα καὶ κατέσκαπται. Ἐξ ἑτέρου δὲ πρὸς ἕτερον διαπορθμευομένου τοῦ λόγου, ἔφθασε καὶ πρὸς Ἀδριανὸν τὸ διήγημα. [P. 586] Ὁ δὲ τοὺς ποιμένας μεταπαλεσαμενος καὶ πολυπραγμονήσας εὗρε τὰ ακουσθέντα τοῖς ἐκείνων ἐπιβεβαιούμενα λόγοις. Βουληθεὶς δὲ καὶ αὐτήκοος γενέσθαι, μετὰ τῶν ποιμένων ἐν τῷ τόπῳ γενόμενος καὶ δι' αὐτῶν ἐρώτησιν τοῖς δαίμοσι προσαγηοχὼς ἤκουσεν ὡς ἤδη ἑάλω Συράκουσα. Ἀδημονίᾳ δὲ καὶ λύπῃ ληφθεὶς πάλιν ἀνέφερε καὶ παρεμυθεῖτο ἑαυτὸν, μὴ χρῆναι πιστεύειν κρίνων λόγοις δαιμόνων ἀπατηλοῖς. Ἐσημειώσατο δὲ τέως τὴν ἡμέραν. Καὶ μετὰ δεκάτην ἦκον αὐτάγγελοι τῶν φυγάδων τὸ γεγονὸς ἀτύχημα διηγούμενοι. Ἀφ' ὧν πληροφορηθεὶς ὁ Ἀδριανὸς εὐθὺς ἀνεζεύγνυ, καὶ τὴν βασιλίδα ταχέως μετὰ τοῦ στόλου καταλαμβάνει, καὶ τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἱκέτης προσέφυγεν. Ἀλλ' οὐδὲν αὐτὸν εἰς παντελῆ ἀποφυγὴν ὤνησεν ἡ καταφυγὴ ἐκεῖθεν γὰρ ἀποσπασθεὶς ἐξωρίσθη.

B Excidium Syracusanum Adrianus hoc modo cognovit. Locus est in Peloponneso, ab opacitate silvæ, qua est consitus, Helos appellatus. Eo loco Romanæ tum naves in statione erant. Quadam nocte pastores audivere dæmonum ibi degentium vocem inter se colloquentium et pridie captas excisasque Syracusas narrantium. Is sermo ab aliis ad alios pervagatus tandem etiam ad Adrianum pertigit. Isque ad se vocatis pastoribus et examinatis deprehendit rumorem ad se perlatum ipsorum verbis confirmari. Utque suis etiam auribus fidem rei probaret, perductus ad eum locum a pastoribus, dæmonesque eorum opera percontatus, captas jam esse Syracusas audivit. Quam ex eo indicio animi contraxerat ægritudinem, eo leniebat ac sese consolabatur quod fallacium dæmonum C verbis fidem non adhibendam sentiret. Diem tamen ab iis indicatum annotavit. Decimo post die, qui e Syracusarum exitio fuga evaserant, nuntii ejus calamitatis venerunt. Adrianus nihil jam dubitans ea de re statim cum classe Cpolim rediit, supplexque in **1036** Magnum Templum confugit. Neque tamen omnino eum ea supplicatio liberavit, sed avulsus templo solum exsilii causa vertere coactus est.

Ἀποστέλλεται δὲ Στέφανος ὁ τὴν προσηγορίαν Μαξέντιος ὁ Καππαδόκης, μετά τε Θρᾳκῶν καὶ Μακεδόνων καὶ Καππαδοκῶν ἐπιλέκτων, στρατηγὸς Λαγγοβαρδίας. Καὶ ταύτην καταλαβὼν καὶ δι' ἀνανδρίαν καὶ τρυφὴν μηδὲν ἄξιον λόγου διαπραξάμενος περαλύεται τῆς ἀρχῆς. Ἀποστέλλεται δὲ ἀντ' αὐτοῦ D Νικηφόρος ὁ κατὰ τὸν Φωκᾶν προσαγορευόμενος, ἀνὴρ γενναῖός τε καὶ δραστήριος. Ἐπήγετο δὲ μεθ' ἑαυτοῦ δύναμίν τε ἱκανὴν καὶ τάγμα Μανιχαίων, ἔξαρχον ἔχον τὸν Χρυσόχειρον Διακονίτζην (1). Καταλαβὼν οὖν τὸν τόπον καὶ ταῖς μετὰ τοῦ Στεφάνου

Missus deinde ad gubernandam Longibardiam Stephanus cognomento Maxentius Cappadox, cum delecto Thracum, Macedonum ac Cappadocum exercitu, cum in provinciam venisset ac ob ignaviam et luxum nullum faceret operæ pretium, D imperio exutus est. Ejus loco Nicephorus missus, cognomine Phocas, homo generosus et strenuus, cum idoneis copiis ei cohorte Manichæorum, quam Chrysochiris Diaconitzes ducebat. Is provincia occupata, cum sibi exercitus Stephani conjunxisset, multas de Sarracenis reportavit victorias. Primo

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ

(1) Credo filium Chrysochiris fuisse, ejus qui supra ostenditur interfectus. Alioqui famulum significat vox, forma diminutiva, a diacono, ut Theophilitzes pro Theophilo. Xyl.

enim prælio congressus eos fudit. Deinde urbes Amantiam, Tropas et sanctam Severinam cepit, aliisque multis prœliis ac dimicationibus superavit hostem. Hæ fere sunt res imperante Basilio bello gestæ.

A δυνάμεσιν ἐνωθεὶς πολλὰ καὶ ἀξιέπαινα κατὰ τῶν Σαρακηνῶν ἐστήσατο τρόπαια· πρῶτον μὲν γὰρ ἀντιταξάμενος ἐτρέψατο τοὺς ἐχθροὺς, ἐχειρώσατο δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τὴν πόλιν Ἀμαντίαν καὶ τὰς Τρόπας καὶ τὴν ἁγίαν Σεβηρίνην, καὶ μάχαις ἄλλαις πολλαῖς καὶ ἀντιπαρατάξεσι κατηγωνίσατο τοὺς ἀντιπάλους. Καὶ τὰ μὲν ἐν τοῖς καιροῖς τοῦ Βασιλείου γεγονότα πολεμικὰ ἔργα τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα.

Basilius porro celeberrimum in martyrum numero Diomedem pretiosissimis ac splendidis donariis et prædiis amplos habentibus reditus locupletavit atque exornavit. Filium quoque Danielidis, quem sibi spiritualem fratrem fecerat, protospatharii dignitate summaque potestate auxit. **1037** Danielidem etiam anum ad se vocavit. Hæc cum equo vehi nequiret, in lectica recubuit, eamque 300 juvenibus robustis alternis vicibus gestandam mandavit. Hac ratione Cpolin perlata, cum de more in Magnaura convivium esset, ad imperatorem honorifice introducta munera magnifica obtulit ; quæ singula recensere ineptum fuerit. Excepta ab imperatore ut studium ejus merébatur, et quandiu ipsa volebat in urbe morata, domum inde rediit. Mortuo etiam Basilio, et ejus filio Leone imperium adepto, rursus Cpolin similibus cum donis venit ; cumque imperatori gratulata esset eumque hæredem instituisset, domum reversa paulo post vitam cum morte commutavit.

Ὁ δὲ τὸν μέγιστον ἐν μάρτυσι Διομήδην (2) κειμηλίοις πολυτιμοτάτοις καὶ ἀναθήμασι λαμπροῖς λαμπρῶς κατεκόσμησε καὶ κτημάτων ἐπιδόσει εὐπροσόδων ἐφιλοτιμήσατο καὶ παντοίως ὑπερῆρε καὶ κατεπλούτισε. Καὶ τῆς Δανιηλίδος τὸν υἱὸν, ὃν ἀδελφότητος συνδέσμῳ πνευματικῆς ᾠκειώσατο, τῷ τῶν πρωτοσπαθαρίων (3) ἐτίμησεν ἀξιώματι καὶ παῤῥησίας μεγίστης μετέδωκε. Καὶ Δανιηλίδα τὴν γραῦν πρὸς ἑαυτὸν μετεστείλατο, ἥτις ἐπεὶ μὴ οἵα τε ἦν ἵππῳ ἔποχος γενέσθαι, ἐπὶ σκίμποδος ἑαυτὴν ἀνακλίνασα καὶ τριακοσίους τῶν οἰκετῶν ἀπολέξασα B νέους καὶ ἰσχυροὺς, βασταζομένη τῆς πορείας εἶχετο ἀμοιβαδὸν αἰρόντων τὸν σκίμποδα. Καταλαβοῦσα δὲ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, δοχῆς γενομένης ὡς ἔθος ἐν τῇ Μαγναύρᾳ, εἰσήχθη πρὸς βασιλέα ἐντίμως, εἰσαγαγοῦσα καὶ δῶρα πολυτελῆ· ὧν ἕκαστον διεξιέναι ἀπειροκαλίας γραφὴν [P. 587] παρεισάγει. Ἀποδεχθεῖσα δὲ ἀναλόγως τῆς προθυμίας, καὶ ἐνδιατρίψασα τῇ βασιλίδι ἐφ' ὅσον αὐτῇ φίλον ἦν, πρὸς τὴν οἰκείαν χώραν ἀνθυπενόστησε. Συνέβη δ' αὐτὴν καὶ πάλιν εἰσελθεῖν ε᾽ς τὴν βασιλίδα· τοῦ γὰρ Βασιλείου ἀποθανόντος καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Λέοντος διαδεξαμένου εἰσῆλθε πάλιν ἡ γραῦς μεθ' ὁμοίων τῶν δώρων, καὶ τοῦτον ἀσπασαμένη καὶ κληρονόμον τῆς ὑπάρξεως γράψασα, κατελθοῦσα ε᾽ς τὰ ἴδια μετὰ μικρὸν ἐτελεύτησεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον.

Idem Basilius multa templa terræ motibus superiorum temporum rupta ac concusso refecit, quædam etiam prorsus prostrata instauravit, aliis ornamenta et elegantiam addidit. Primum templi sapientiæ Dei occidentalem fornicem magnum atque sublimem, raptum multis in locis ac ruinam minantem, peritia fabrorum munivit ac stabilivit. Inque eo collocavit imaginem Deiparæ, Infantem in ulnis tenentis, et a latere **1039** altero Petrum, ab altero Paulum, apostolorum coryphæos. Deinde reliqua etiam murorum rupta aut ruinosa integravit. Cumque reditus ecclesiastici essent attenuati, et periculum esset ne penuria olei sacræ lucernæ exstinguerentur, amplissimi prædii cui Mancia nomen donatione et lucernis prospexit, et ejus e reditibus liberaliora cantoribus templi stipendia constituit. Apostolorum præterea fanum, quod pristinam pulchritudinem amiserat, fulcris et collapsarum partium refectione firmans redegit ædem, ut ait poeta, vigentem. Renovavit etiam Deiparæ quæ ad Fontem erat ædem, quæ antiqua elegantia exciderat. Aliud Deiparæ templum, cui Sigma nomen, terræ motu prostratum ex **1038** fundamentis refecit, stabilequd et priore pulchrius

C Βασίλειος δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ τῶν θείων ναῶν πολλοὺς ὑπὸ τῶν προηγησαμένων κλόνων διαῤῥαγέντας τε καὶ κατασεισθέντας, τινὰς δὲ καὶ τελέως καταβληθέντας ἐπιμελείας ἠξίωσε, τοὺς μὲν ἐκ καινῆς ἀναστήσας, τοῖς δὲ τὴν ἀσθένειαν ἐπιῤῥώσας, τοῖς δὲ κάλλος καὶ ὡραιότητα χαρισάμενος. Πρῶτον μὲν γὰρ υῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας Σοφίας τὴν πρὸς δύσιν ἀψῖδα τὴν μεγάλην τε καὶ μετάρσιον εἰς πολλὰ διαῤῥαγεῖσαν καὶ πεσεῖν κινδυνεύουσαν, ἐμπειρίᾳ τεχνιτῶν περισφίγξας, ἀσφαλῆ καὶ μόνιμον ἀπεργάσατο· ἐν ᾗ καὶ τὴν τῆς Θεομήτορος εἰκόνα βρέφος ἠγκαλισμένην ἀνιστόρησε, καὶ Πέτρον καὶ Παῦλον τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων παρ' ἑκάτερα ἀνιστήλωσε. Καὶ τὰ λοιπὰ δὲ ῥήγματα καὶ τὰ σαθρώματα τῶν τοίχων ἐπηνωρθώσατο. Παρεμυθήσατο δὲ καὶ τὰς προσόδους ἐλαττωθείσας, ἵνοειᾳ D ἐλαίου τῶν ἱερῶν λύχνων ἀποσβεσθῆναι κινδυνευόντων, δωρεᾷ μεγίστου κτήματος· ὃ προσαγορεύεται Μαντία, τοῖς τε λύχνοις τὸ φῶς ἄσβεστον ἐχορήγησε καὶ τοῖς ὑμνοπόλοις τοῦ θείου ναοῦ ἁψιλεστέρου χορηγεῖσθαι ἐποίησε τὰ ὀψώνια ἐκ τῆς προσόδου τοῦ κτήματος. Καὶ τὸν θεῖον δὲ τῶν ἀποστόλων ναὸν τῆς πρστέρας εὐπρεπείας διαπεσόντα ἐρείσμασι καὶ ταῖς αὖν πεπονηκότων βοηθείαις κατοχυρώσας

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(2) Cujus templum ἐξώπορτα, extra urbem fuisse ostendit Euchologium. Goar.

(3) Σπαθάριοι satellites sunt, at spatha armati : qui præest, πρωτοσπαθάριος, qui etiam imperatorem esse accingebat. Goar.

θῆκε νεῶν ἠβώοντα (4) κατὰ τὴν ποιησιν. Καὶ τὸν ἐν τῇ Πηγῇ δὲ (5) τῆς Θεοτόκου ναὸν τὸ ἀρχαῖον ἀποβαλόντα κάλλος ἀνενεώσατο. Καὶ τὸν ἕτερον δὲ τῆς Θεοτόκου ναὸν, ὃς τὸ Σίγμα κατονομάζεται, τέλεον ὑπὸ σεισμοῦ καταπεσόντα, ἐκ βάθρων ἀνῳκοδόμησε καὶ ἐδραῖον καὶ ὡραιότατον ἢ πρότερον ἀπειργάσατο· καὶ τὸν ἐν Λύρηλιαναῖς Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος ἄχρις ἐδάφους καταπεσόντα ἐκ θεμελίων ἀνήγειρε. Καὶ τοὺς δύο δὲ τοῦ Βαπτιστοῦ σηκοὺς ἔν τε τῇ Στροβήλῳ καὶ Μακεδονιαναῖς τὸν μὲν ἐκ βάθρων ἀνήγειρε, τοῦ δὲ τὸ πλεῖστον ἀνῳκοδόμησε. Καὶ τὸν τοῦ ἀποστόλου δὲ Φιλίππου, καὶ τὸν πρὸς ἑσπέραν αὐτοῦ κείμενον τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, πτῶλα πεσόντας δεινὸν, ἐκ βάθρων ἀνέκτισεν. Ἐπεποιήσατο δὲ καὶ τὸ μέγα τέμενος Μωκίου τοῦ μάρτυρος, καὶ τὸ ἄδυτον τούτου καταβληθεν ἄχει γῆς, ὡς καὶ τὴν ἱερὰν κατεάξαι τράπεζαν, ἐπιμελείας ἠξίωσε καὶ τοῦ πτώματος ἤγειρε. Καὶ τὸν πλησιάζοντα δὲ τούτῳ Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου πλησιάζοντα δὲ τούτῳ Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου νεὼν πεσόντα εἰς τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀνήγειρε. [P. 588] Καὶ τὸν τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ καὶ τὸν τῆς γλαφυρᾶς Ἄννας ἐν τῷ Λευτέρῳ καὶ τὸν τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου καὶ τὸν τοῦ μάρτυρος Αἰμιλιανοῦ τὸν ἐν τῇ Ῥάβδῳ ἐκ παλαιῶν νέους ἐργάσατο. Ἐπὶ τούτοις καὶ τὸν τοῦ ἁγίου Ναζαρίου καταπεσόντα ἀνέστησε. Κἂν τοῖς ἐμβόλοις τοῦ Δομνίνου τὸν τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως καὶ Ἀναστασίας τῆς μάρτυρος περικαλλῆ ναὸν ἐπισκευάσας ἐλάμπρυνε, λιθίνην ἀντὶ ξυλίνης τὴν ὀροφὴν ἐργασάμενος. Καὶ Ἰλλίτωνος τοῦ μεγάλου ἐν μάρτυσι πεσόντα ἀνέστησε, καὶ τὸν ἐγγίζοντα τούτῳ τῶν καλλινίκων μαρτύρων ναὸν Ἑσπέρου τε καὶ Ζωῆς ἐπεποίησατο. Καὶ τὸν τοῦ μάρτυρος Ἀκακίου ἐν τῷ Ἑπτασκάλῳ πτῶσιν ἀπειλοῦντα ἐπισκευάσας τοῦ πτώματος ἥρπασε. Παραπλησίως καὶ τὸν τοῦ προφήτου Ἠλίου κατὰ τὸ Πετρίον ἀνεκτήσατο λαμπρῶς. Ἀνήγειρε δὲ καὶ ἐκ καινῆς ἐν ταῖς βασιλείοις αὐλαῖς εἰς ὄνομα τοῦ Δεσπότου Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ τοῦ πρώτου τῶν ἀγγέλων Μιχαὴλ καὶ Ἠλίου τοῦ προφήτου. Ἔτι δὲ καὶ τῆς Θεομήτορος καὶ Νικολάου τοῦ περιωνύμου ἐν ἱεραρχαις τὸν περικαλλῆ τουτονὶ ναὸν ὃν Νέαν ἐκκλησίαν κατονομάζουσιν, εἰς ὑπερέπειαν καὶ κάλλος καὶ ὡραιότητα μηδενὶ ἑτέρῳ ὑπερβολὴν ἢ σύγκρισιν καταλιμπάνοντα, προσόδους τε ἔταξεν ἱκανὰς εἴς τε φωταγωγίαν καὶ Χρείαν τῶν δοξολογούντων. Καὶ τί δεῖ διεξιόντά ἐπὶ πλέον μηκύνειν; αὐτὸ τὸ ἔργον τοῖς θεωμένοις παρίστησι τὴν οἰκείαν καλλονὴν καὶ πολυτέλειαν. Καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς θείους ναοὺς ἐντὸς τοῦ πολανίου ἐδομήσατο, εἰς ὄνομα Ἠλίου τοῦ προφήτου καὶ τοῦ μάρτυρος Κλήμεντος καὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου, ὧν τὴν ὡραιότητα παραστήσασθαι ποιητικὴ ἂν ἠτόνησε μεγαληγορία·

Πολλὰ δὲ κἀν τοῖς βασιλείοις ἀνέστησεν, ὡς ἄν τις εἴποι, βασιλεων βασίλεια· ταῦτά δὲ ἀριθμεῖσθαι οὐκ ἀναγκαῖον. Ἔργον δὲ τούτου τοῦ βασιλέως καὶ ὁ λεγόμενος οἶκος τὰ Μάγγανα καὶ ὁ ἕτερος ὁ νέος

A exstruxit. Hoc modo etiam instauravit ædem Stephani martyrum principis, quæ in Aurelianis condita humi procubuerat. Baptistæ fana duo, quorum hoc in Strobelo illud in Macedonianis, alterum majore sui parte reparavit, alterum e fondamentis substruxit. Itidemque Philippi apostoli, et quæ ab hac versus occasum solis sita erat. Lucæ evangelistæ ædem, gravem passas ruinam, nec non templum magnum Mocii martyris, ejusque penetrale solo æquatum, fracta etiam sacra mensa, e parietinis excitavit. Restituit et pristinæ pulchritudini refectam ex collapsa ædem Andreæ apostoli ante alios vocati, istis vicinam ; item sancti Romani et sanctæ Annæ in Deutero, et magni martyris Demetrii, martyris Æmiliani in Rabdo,
B de antiquis novas redegit. Restituit et sancti Nazarii ædem collapsam : et in porticibus domini templum resurrectionis Christi, et Anastasiæ martyris refectum ornavit fastigio, quod ligneum ante fuerat, lapideo. Platonis inclyti martyris fanum, quod corruerat, erexit ; vicinumque huic fanum nobili victoria insignium martyrum Hesperi et Zoæ condidit Ruinæ, quæ imminebat, subtraxit Acacii quoque 1040 martyris ædem in Heptascalo (Septigradium verteres), et Eliæ vatis fanum in Petrio splendide restituit. Instauravit et templa palatina Servatori Christo, Michaelo angelorum principi et Eliæ vati dedicata et Deiparæ : ac Nicolai inter proceres ecclesiasticos celeberrimi, quod Novam nominant ecclesiam, insuperabili pulchri-
C tudine exornavit, reditibus ad lucernas et necessitates eorum qui laudes divinas persolverent sufficientibus ditatam. De qua quid attinet prolixe narrare, cum ipsum opus pulchritudinem suam et sumptuum in id impensorum demonstret magnitudinem ? Multa alia etiam delubra in palatio condidit, de nomine Eliæ vatis, Clementis martyris, Jesu Servatoris, Pauli apostoli, principis exercituum cœlestium, quorum in declaranda venustate vel poetica deficeret magniloquentia.

D Multa etiam in Palatio pro imperatoribus vere regia ædificia condidit ; quæ omnia enumerare nihil attinet. Opus Basilii est etiam domus quæ Manganorum nomen gerit, et alia quæ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(4) Sane et scribendum ἠβώωντα. Qui error me monet ut pro νεών sententiam fortassis νέον, ut est apud poetam, scripsisse Cedrenum, aliquos suspicaturos. Ego tamen allusisse modo eum ad locum Homeri suspicor, neque voliusse templum adolescentis nomiue afficere. Sed νεών (hoc est ναόν) finitima appellatione dixisse : res est non magni momenti et elegantia non usquequaque elegans. Allusit autem ad Phœnicis verba Iliad. IX : Οὐδ' εἴ κέν μοι ὑποσταίη Θεὸς αὐτὸς Γῆρας ἀποξύσας θήσειν νέον ἠβώωντα. Quod propter imperitiores annotato.

(5) Proprium puto, vel κατ' ἐξοχήν. Paulo post plurali numero ἐν πηγαῖς ad fontes verti. Δοξολογοῦντας paulo post verti doctores, conjecturam secutus, quod iis non minus quam cantoribus probabile sit aucta aut facta stipendia. XYL.

Nova appellatur. Has, ut qui nollet publicos reditus in usus privatos vertere, ædificavit; et reditus eis ex agriculturæ emolumentis constituit idoneos, unde imperatorio **1041** convivio pro se, et iis qui toto anni decursu invitarentur, sufficientes et juste parti sumptus suppeditarent. Condidit etiam palatium ad Fontes, et id quod in Eriis erat decoravit, cisterna repurgata, quam Heraclius imperator terra ingésta complanatam in hortum arboribus hac oleribus plantandis mutaverat, ut et cisternam eam quæ est ad Magnauram, et quæ inter triclinium Justinianeum ac Lausiacum. Etenim prædictus Heraclius imperator, cum ei Stephanus philosophus examinato siderum qualis fuerat ipso nascente positu prædixisset aquam interitum ipsi allaturam, cisternas terra congesta oppleverat. Itaque Basilius cisternam in Eriis repurgavit, locoque horti receptaculum aquæ copiosæ ac pellucidæ confecit. Et in foro ædificavit templum pulcherrimum Deiparæ sacrum, ut ibi negotiatores domum precibus faciundis aptam haberent, cum eo loco ob negotiationes commorarentur. Sancti Phocæ fanum in Steno adornavit, monastariumque redegit, constitutis pro iis qui in eo religiosam exercerent vitam sufficientibus reditibus. Renovavit etiam magnum sancti Michaeli in Sosthenio templum, quod antea temporis corruerat, et ad eam qua hodie visitur elegantiam perduxit.

A καλούμενος· οὓς ἀπὸ τοιαύτης κατεσκεύασε προαιρέσεως. Μὴ βουλόμενος γὰρ τὰ δημόσια πράγματα εἰς οἰκείας καταναλίσκειν χρείας τους τοιούτους ἀνῳκοδόμησεν οἴκους, καὶ προσόδους ἐκ γεωργίας ἀπέταξεν αὐτοῖς ἱκανὰς, ἀφ' ὧν ἡ βασιλικὴ πανδαισία αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἀνὰ πᾶν ἔτος ὑπ' αὐτοῦ κεκλημένων ἄφθονον καὶ δικαίαν τὴν χορηγίαν ἔμελλεν ἔχειν ἀεί· Ἐδομήσατο δὲ καὶ τὰ ἐν Ὑηγαῖς παλάτια, καὶ τὰ ἐν τοῖς Ἠρίοις ἐκαλλωπίσατο, ἀνακαθάρας καὶ τὴν ἀπογεωθεῖσαν κινστέρναν, ἣν Ἡράκλειος ὁ βασιλεὺς προσχώσας παράδεισον φυτῶν καὶ λαχάνων εἰργάσατο. Ὅπερ ἐποίησε καὶ ἐν ταῖς οὔσαις ἐντὸς τοῦ παλατίου, τῇ τε πρὸ τῆς Μαγναύρας καὶ τῇ μεταξὺ Ἰουστινιανοῦ τοῦ τρικλινίου καὶ τοῦ Λαυσιακοῦ. Ὁ γὰρ εἰρημένος βασιλεὺς Ἡράκλειος παρὰ B Στεφάνου τοῦ φιλοσόφου μαθὼν, [P. 589] τὴν γενεσιν αὐτοῦ πολυπραγγονήσαντος, ὡς ἐξ ὕδατος αὐτὸν δεῖ τελευτᾷν, τὰς τῶν κινστερνῶν, ὡς εἴρηται, προσχώσεις εἰργασατο. Τὰ ἐν τοῖς Ἠρίοις οὖν ἀποκαθάρας βασίλεια εἰς τὸ ἀρχαῖον σχῆμα ἀνήγαγε, καὶ ἀντὶ παραδείσου δοχεῖον ἀπειργάσατο ὕδατος ἀφθόνου καὶ διειδοῦς. Ἐδείματο δὲ κάν τῷ φόρῳ ναὸν περικαλλέστατον ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, ὡς ἂν ἔχοιεν αὐτὸν οἱ πραγματευόμενοι οἶκον προσευχῆς, ὁπότε ταῖς πραγματείαις ἐμβραδύνωσι. Καὶ τὸν τοῦ ἁγίου Φωκᾶ δὲ ναὸν ἐν τῷ Στενῷ ἐπισκευάσας καὶ καλλωπίσας οἰκητήριον μοναχῶν ἀπετέλεσε, τάξας προσόδους ἱκανὰς εἰς διάρκειαν τῶν ἐν αὐτῷ ἀσκουμένων. Ἀνεκαίνισε δὲ καὶ τὸν μέγαν τοῦ ἀρχιστρατήγου ναὸν τὸν ἐν τῷ Σωσθενίῳ ἤδη προκατα πεσόντα, καὶ εἰς τὸ φαινόμενον κάλλος μετήγαγε.

Multos etiam Judæorum munerum pollicitationibus atque exhibitionibus **1042** et donis ad baptismum allexit. Bulgarorum gentem, quæ recens Christianam pietatem amplexa erat, missis piis monachis et sacerdotibus virtute insignibus in fide confirmavit. Rossos pactis compositis ad salutaris baptismi communitatem pertraxit, iisque pontificum principem misit. Operæ pretium est hoc loco miraculum referre, quod eo missus pontifex edidit. Princeps ejus gentis ac proceres et universus populus falsa religione adhuc detenti, cum deliberarent eane retinenda an vero Christianæ fidei arcedendum esset, ad se missum pontificem in concilium advocant; eumque princeps interrogat quidnam rei esset quod profiteretur et ipsos docturus esset. Profert episcopus sacrum divini evangelii librum, et quædam miracula exponit a Deo, dum is in humana natura terras obit, edita. Ibi Rossus negare se aut suos ipsi fidem ullo modo habituros, nisi aliquid horum, præsertim servatorum in flagranti camino trium puerorum, simile vidissent. Ad hæc pontifex, fidens veraci ejus sermoni qui suis dixerat fore ut quidquid propter ipsum postulassent impetrarent, et qui ipsi fidem haberet, ipsius quoque opera iisque majora editurum, Tametsi, inquit, Deum tentare fas non est, tamen si ex animo statuistis ad Deum vos conferre, postulate **1043** quod vultis, et is omnino id præstabit propter fidem vestram, quanquam nos minimi sumus

C Πολλοὺς δὲ καὶ τῶν Ἰουδαίων δωρεῶν ἐπαγγελίαις καὶ δόσεσι καὶ δώρων ἀνταλλαγαῖς τοῦ Θείου κατηξίωσε βαπτίσματος. Καὶ τὸ τῶν Βουλγάρων δὲ γένος ἀρτιπαγὲς ὂν πρὸς θεοσέβειαν μοναχῶν ἀποστολῇ εὐλαβῶν καὶ ἱερέων ἀρετῇ κεκοσμημένων ἐβεβαίωσε πρὸς τὴν πίστιν. Καὶ τοῖς Ῥὼς δὲ συμβάσει; θέμενος ἐν μετοχῇ γενέσθαι τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος αἴτινος γέγονε, πεμφθέντος αὐτοῖς καὶ ἀρχιερέως. Ἀλλ' ἄξιον διηγήσασθαι καὶ τὸ γεγονὸς θαῦμα παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ πεμφθέντος ἐκεῖσε. Ἔτι γὰρ τῇ δεισιδαιμονίᾳ κατεχόμενος αὐτός τε ὁ ἄρχων καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ καὶ τὸ ἅπαν ἔθνος, κατασκοπούμενοι περί τε τῆς πρώην αὐτῶν θρησκείας καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως, εἰσκαλοῦσι τὸν ἄρτι πρὸς αὐτοὺς φοιτήσαντα ἀρχιερέα· ὃν ὁ D ἄρχων ἐπηρώτα τινα τὰ παρ' αὐτοῦ κατηγγελλόμενα καὶ αὐτοῖς διδάσκεσθαι μέλλοντα. Τοῦ δὲ τὴν ἱερὰν τοῦ θείου Εὐαγγελίου προτείναντος βίβλον, καί τινα θαύματα ἐξηγουμένου τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἐπιδημία τερατουργηθέντων, « Εἰ μή τι τῶν ὁμοίων τὸ πλῆθος, ἔφη, τῶν Ῥὼς καὶ ἡμεῖς θεασόμεθα, καὶ μάλιστα ὁποῖον λέγεις ἐν τῇ καμίνῳ τῶν τριῶν παίδων γενέσθαι, οὐκ ἄν σοι ῥᾳδίως πιστεύσωμεν. » Ὁ δὲ τῷ ἀψευδεῖ πιστεύσας λόγῳ τοῦ εἰπόντος, ὅτι « Ὃ ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, λήψεσθε, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κἀκεῖνος ποιήσει καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, » ἔφη πρὸς αὐτούς· « Εἰ καὶ μὴ ἔξεστιν ἐκπειράζειν Κύριον τὸν Θεὸν, ὅμως εἰ ἐκ ψυχῆς διεγνώκατε προσελθεῖν

τῷ Θεῷ, αἰτήσασθε ὅπερ βούλεσθε, καὶ ποιήσει τοῦτο πάντως διὰ τὴν πίστιν ὑμῶν ὁ Θεὸς, κἂν ἡμεῖς ἐσμεν ἐλάχιστοι καὶ ἀνάξιοι. » Οἱ δ' εὐθέως ἠτήσαντο τὴν τοῦ θείου Εὐαγγελίου πυκτίδα ἐν τῇ παρ' αὐτῶν ἀναφθείσῃ βιφῆναι πυρκαϊᾷ, καὶ εἰ ἀδλαβὴς αὕτη τηρηθείη, προσελθεῖν καὶ αὐτοὺς τῷ παρ' αὐτοῦ κηρυσσομένῳ Θεῷ. Ἔδοξε δὴ ταῦτα, [P. 590] καὶ τοῦ ἱερέως πρὸς Θεὸν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπάραντος καὶ, « Δόξασόν σου τὸ ἅγιον ὄνομα, Ἰησοῦ Χριστὲ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, » εἰπόντος, ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ ἔθνους τουτουὶ ἐβίφη εἰς τὴν κάμινον ἡ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου βίβλος. Ἐφ' ὥρας δὲ ἱκανὰς τῆς καμίνου ἐκκαιομένης, εἶτα καὶ τέλεον μαρανθείσης, εὑρέθη τὸ ἱερὸν πυκτίον ἀπαθὲς καὶ ἀλώβητον διαμεῖναι, μηδεμίαν ὑπὸ τοῦ πυρὸς δεξάμενον λύμην. Ὅπερ ἰδόντες οἱ Βάρβαροι, καὶ τῷ μεγέθει καταπλαγέντες τοῦ θαύματος, ἀνενδοιάστως πρὸς τὸ βάπτισμα ἠυτομόλουν. A

et indigni. Ii confestim postularunt ut codex Evangelii in rogum quem succenderat mitteretur, promittentes se, eo incolumi manente, Deo quem ipse prædicaret nomen daturos. Accepta hæc conditio ; et pontifice manus oculosque ad Deum attollente, Jesumque obsecrante ut is sancti sui nominis gloriam ante oculos hujus gentis assereret, conjicitur in caminum liber evangelicus ; cumque caminus per mults horas arsisset, tandemque materia consumpta exstinctus esset, liber incolumis illæsusque omnino reperitur. Cujus miraculi magnitudine perculsi Barbari, omni dubitatione abjecta, ad baptismum confugerunt.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Κωνστάντινος ὁ πρεσβύτερος τῶν τοῦ βασιλέως υἱῶν τὸν βίον ἐξέλιπε νόσῳ πυρετικῇ, πένθος ἀμύθητον καταλιπὼν τῷ πατρί. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὁ βασιλεὺς πράως ἤνεγκε, παρεμυθήσατο δὲ τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα. Ἀναγόμενος δὲ παρὰ τῶν προϊσταμένων τοῦ δημοσίου ὁ βασιλεὺς ἐπόπτας εἰς τὰ θέματα ἐκπέμψαι, ὡς ἂν δυναμένων ἐκ τούτου τῶν δημοσίων συντελειῶν ἐπιδοῦναι, προσποιησάμενος ἀποδέχεσθαι τὴν ὑπόμνησιν, ἐκλέξασθαι καὶ εὑρεπίσαι προστάξε καὶ αὐτῷ προσαγαγεῖν τοὺς μέλλοντας τὸ τοιοῦτον ἔργον ἐπιτελέσαι καλῶς. Ἐπιλεξάμενος δὲ ὁ γενικὸς (6) οὓς ἐδόκει διακονῆσαι πρὸς τὸ τοιοῦτον ἔργον ὀρθῶς, καὶ τὰς τῶν ἐκλεγέντων προσηγορίας προσαγαγὼν, πολλῆς ἐνομίσθη μέμψεως ἄξιος, εἰ τοιούτους οἴοιτο λειτουργοὺς ἔσεσθαι ἀξίους πρὸς τὸ τοιοῦτον λειτούργημα. Τοῦ δὲ μὴ ἔχειν κρείττονας ἀνθυπενεγκόντος ἐν ὅλῳ τῷ πολιτεύματι, ὑπολαβὼν ὁ βασιλεύς · « Τὸ τῆς προκειμένης διακονίας ἔργον τοιοῦτον παρ' ἐμοὶ κρίνεται ὥστε, εἴπερ οἷόν τε ἦν, αὐτὸν ἐμὲ πρὸς τὴν τούτου διοίκησιν ἐξελθεῖν. Ἐπεὶ δὲ τοῦτό ἐστι καὶ ἀπρεπὲς καὶ ἀδύνατον, ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τοῖς δυσὶ τῆς πολιτείας μαγίστροις (7), οἳ καὶ χρόνῳ καὶ πείρᾳ καὶ ταῖς πολλαῖς ἐν τῷ μακρῷ βίῳ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν διοικήσεσιν, ἐν αἷς ἐξητάσθησαν, ἀκίβδηλον καὶ καθαρὸν τῆς ἀρετῆς ἐξενηνόχασι τὸ δοκίμιον, τὰς ἐλπίδας σαλεύω, καὶ τὴν διακονίαν ὑπὸ τούτων ἀνυσθῆναι δεόντως θαῤῥῶ. Ἀπελθὼν οὖν αὐτὸς σὺ, φησὶν, ἀπάγγειλον αὐτοῖς τὸ τῆς διακονίας εἶδος καὶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν. Καὶ βουλομένων ἐξελθεῖν ἐπευδοκῶ καὶ αὐτός. » Ὡς δ' ἀκούσαντες οἱ ἄνδρες ἦλθον εἰς ἔκπληξιν, καὶ τὸ γῆρας ἀν0' ἱκετηρίας προὐβάλλοντο καὶ τοὺς προηγησαμένους ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος κόπους, καὶ παρενεχθῆναί ἐξ αὐτῶν B C D

Eo maxime tempore Constantinus, filiorum Basilii natu maximus, febri absumptus est, ineffabilem patri luctum relinquens. Hunc tamen casum imperatur moderate tulit, uxoremque etiam et liberos consolatus est. Interim reipublicæ proceres imperatori suadent ut in provincias inspectores emittat, quod hoc dicerent ad incrementum redituum publici ærarii facturum. Imperator probare se hanc sententiam simulans, deligi ad hoc munus homines aptos jubet et ad se adduci. Ibi cum generalis **1044** delegisset quos eam rem recte administraturos putabat, et eorum nomina ad imperatorem attulisset, in magnam apud eum reprehensionem incurrit, quod tales homines tanto negotio idoneos judicasset. Meliores se in tota civitate non invenire causanti, imperator, « Tantum, inquit, hoc munus existimo esse, ut si ita liceret, me ipsum ad id obeundum proficisci debere putem. Quod quia indecorum est, neque fieri potest, necesse habeo spem meam despondere duobus reipublicæ magistris, qui tempore et usu rerum multisque in longa vita gestis magistratibus fidei suæ integritatem et virtutem probarunt. Nam ab his negotium recte confectum iri fido Tu ergo abi, ait, et iis rationes hujus administrationis meamque voluntatem expone. Si volunt ad eam obeundam exire, mihi hoc probatur. » Magistri hoc nuntio perterriti supplices deprecantur ætatis suæ et laborum pro re publica jam ante exhausterum innitentes excusationi ; petuntque ut hoc ministerium aliis imponatur. Generalis re infecta ad imperatorem redit eorumque excusationes exponit. Ad ea Basilius, « Quando, ait, fieri non potest ut ego exeam, et hoc munus illustrissimi recusant obire magistri, inspectorum

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(6) Intellige λογοθέτην. Goar.

(7) Plerisque magistri nomine passim in hac historia insignitis, aut afficiorum vel militiæ, etc., ubi vox occurrit, veniat intelligendus, potest oriri discrimen. At sane cum 24 posterioribus sæculis hac dignitate conspicuos fuisse referat Luitprandus alibi memoratus, πολιτείας μαγίστρους ab auctore vocatos, regii consistorii et secretioris consilii assessores conjiciendos semper sum ratus. Cui conjectura non placebit, is, si potest, auctoris verba in alium sensum retorquebit, sicut hæc alia Constantini c *de Admin. Imp.*, c. 51 : Λέων ὁ βασιλεὺς φιλοτιμότερόν πως πρὸς τοὺς μαγίστρους καὶ πατρικίους καὶ οἰκείους συγκλητικοὺς διακείμενος, quibus dignitatem communem et rem publicam suis consiliis juvantem, qualis erat patricia et senatoria, magisteriam fuisse manifestat. Goar.

hujusmodi constitutionem ego omitti volo: præstat quippe aliquos lucrum injustum **1045** ex publico præcipere, quam male metuere multam quæ eos opprimat aliquam.» Hoc modo factum est ut subditi Romano imperio provinciales, quandiu ei Basilius præfuit, verbo quidem non sint ad æqualitatem census adacti,re ipsa autem liberi et ab exactionibus immunes manserint.

A τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν ἱκέτευσαν, ὀπέστρεψεν ἄπρακτος ὁ πεμφθεὶς, καὶ τῷ βασιλεῖ τὰ παρ' ἐκείνων λαληθέντα ἀπήγγειλεν. Ἅπερ ἀκούσας. « Εἰ τὸ ἐμὲ ἐξελθεῖν δοκεῖ εἶναι ἀδύνατον, παραιτοῦνται δὲ τὴν λειτουργίαν οἱ λαμπρότατοι μάγιστροι, οὐδένα ἔχων τοῦ πράγματος διοικητὴν ἀξιόχρεων καταλειφθῆναι τοῦτο ἀνεπίσκεπτον [P. 591] βούλομαι. Κρεῖττον γὰρ, φησὶ, παρακερδαίνειν τινὰς ἀπὸ τῶν τοῦ δημοσίου μὴ καλῶς ἢ κακῶς ὑποπτεύειν ζημίαν τινὰς συντρίβουσαν αὐτοὺς καὶ συμπνίγουσαν. » Καὶ διὰ τοῦτο παρὰ πάντα τὸν τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ χρόνον ἔμεινεν ἀνεξίσωτος (8) ἢ φάναι μᾶλλον ἐλεύθερος καὶ ἀδιάπρακτος ὁ ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐξουσίαν ἅπας τῶν ὅλων θεμάτων λαός.

Enimvero vita functo, uti retulimus, Constantino,tum amor et spes omnis in Leonem, qui huic natu proximus fuerat Basilii filius devoluta atrocia ipsi odia perpererunt,quæ res planius est narrando explicanda. Erat quidam monachus, idemque sacerdos, eorum e numero quibus impensius imperator favebat plurimumque fidebat,nomine Sandabarenus. Is quanquam imperatori charus esset, tamen apud alios in mala erat existimatione, et idcirco a Leone illo sæpe traducebatur ut impostor ac prætigiator,qui imperatorem a sanis consiliis ad ungas inutiles cogitationes averteret.Momordit hoc animum monachi, utque de ultioue cogitaret impulit.Eapropter simulata erga Leonem benevolentia aliquando in hancsententiam eum compellat: « Cum jam,o Cæsar,adoleveris patriquesis dilectus, qui fit quod cum eo venatum exiens neque ensem neque cultrum tecum fers, quem patri eo ad feras indigenti porrigas; aut si, quod sæpe usu venit, clandestinis insidiis **1046** petatur, in prompto habeas quo patris inimicos ulciscare? » Leo dolum non sentiens, neque suspicatus quorsum hoc commentum pertineret,consilium admittit: et persuaderi sibi patitur ut in ocrea cultrum secum efferat. Sandabarenus insidias sibi succedere intelligens, imperatorem convenit, indicatque vitæ ejus a filio insidias tendi. Si id non credat venatum egressus ocreas Leoni detrahi jubeat: invento tum cultro intellecturum se recte monere. Hæc monachus. Statim Basilius venationem inlicere. cum solito comitatu exire, cumque ad certum locum esset ventum, simulare sibi opus cultro esse, eumque vehementius exposcere. Ibi Leo, qui nihil de suspicione a patre concepta præscivisset,simpliciter cultrum quem secum ferebat depromere ac patri præbere. Confestim ergo Sandabareni præmonitio pro vera haberi, Leonis excusationes inanes judicari. Reversus domum imperator filium infenso animo ornamentis imperatoriis spoliatum in quoddam palatii conclave, cui Margarites nomen, includit,ibique detinet; ac nisi patriarcha et senatus prohibuissent,etiam oculos ei, (nam ad hoc a Sandabareno instigabatur) effossurus fuerat. Multum

Τοῦ πρεσβυτέρου δὲ τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως, Κωνσταντίνου, ὡς εἴπομεν, τὸν βίον μετημειφότος, καὶ B τοῦ φίλτρου καὶ τῶν ἐλπίδων ἐπὶ τὸν δεύτερον υἱὸν Λέοντα μεταπεσόντων, δεινὸς ὁ φθόνος ὁπλίζεται κατ' αὐτοῦ· καὶ ὅπως, τὰ ἐπόμενα δηλώσει τρανότερον. Μοναχὸς ἦν τις τῶν πάνυ φιλουμένων καὶ πιστευομένων Βασιλείῳ τῷ βασιλεῖ. ἦν δὲ καὶ ἱερεὺς, ὃν Σανδαβαρηνὸν κατωνομαζον· ὃς εἰ καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐστέργετο, ἀλλ' οὐκ εἶχε παρὰ τοῖς ἄλλοις δόξαν χρηστὴν. καὶ διὰ τοῦτο καὶ πολλάκις παρὰ Λέοντος τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως διεκωμῳδεῖτο ὡς ἀπατεὼν καὶ γόης καὶ τὸν βασιλέα τῶν καθηκόντων ἐξάγων λογισμῶν καὶ εἰς ἃ μὴ δεῖ παρασύρων. Ὑφ' ὧν δακνόμενος ἐκεῖνος τὴν ψυχὴν, καὶ ἀντιαμύνασθαι σπεύδων τὸν λυποῦντα, φιλίαν ὑποκρίνεται πρὸς τὸν Λέοντα, καὶ ποτέ φησι πρὸς αὐτόν· « Ἵνα τί ὦ βασιλεῦ, νεανίας ἤδη ὢν καὶ παρὰ τῷ C πατρί σου φιλούμενος, μὴ ἐπιφέρῃ ῥομφαίαν ἢ μάχαιραν, ὅταν κατ' ἀγροὺς συνιππάζῃ σοι τῷ πατρὶ, ἵνα καὶ αὐτῷ, εἰ κατὰ θηρίου σχῇ χρείαν, ἐπιδιδῷς, καὶ εἴ τι λαθραῖον πολλάκις κατ' αὐτοῦ ἐπιβούλευμα γένηται, μὴ ἄνοπλος εὑρεθῇς, ἀλλ' ἔχῃς τι μεθ' ὅτου δυνήσῃ τοὺς πατρικοὺς ἐχθροὺς ἀνταμύνασθαι; » Οὐχ ὑπειδόμενος δὲ τὸν δόλον ὁ Λέων, οὐδὲ συννοήσας τὴν μηχανὴν, δέχεται τὴν συμβουλὴν. καὶ μαχαιραν ἐντὸς τοῦ ὑποδήματος ἐπιφέρεσθαι πείθεται. Γνοὺς δὲ Σανδοβαρηνὸς εἰς ἔργον χωρήσασαν τὴν ἑαυτοῦ σκευωρίαν, πρόσεισι τῷ βασιλεῖ καὶ φησι· « Γνωστόν σοι ἔστω, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐπιβουλεύει τῇ ζωῇ σου ὁ σὸς υἱὸς· καὶ εἰ ἀπιστεῖς, ὅταν κατὰ θήραν ἐξῇς, κέλευσον περιαιρεθῆναι τὰ πέδιλα τῶν ποδῶν αὐτοῦ, καὶ εἰ εὑρεθείη ξίφος ἐπιφερόμενος, ἔσται πάντως ἡ ἐμὴ συμβουλὴ συμφέρουσα. » Ἐλήλυθη ταῦτα, ἔξοδος D κατηγγέλθη βασιλικὴ, συνεξῆλθεν ἅπαν τὸ εἰωθὸς, ἔξεισι καὶ Λέων ὁ τοῦ βασιλέως υἱός. Καὶ κατά τινα τόπον γενόμενος ὁ βασιλεὺς προσποιεῖται χρείαν ἔχειν μαχαίρας, καὶ ἐπεξῆλθε ταύτην μετ' ἐπιτάσεως. Μηδὲν οὖν τῶν ὑπονοουμένων τῷ πατρὶ προειδὼς ὁ υἱὸς, ἀπονήρως ἐφωπλισμένος ἦν ἐπιφέρετο μάχαιραν ἐπιδίδωσι τῷ πατρί. Τούτου γενομένου αἱ μὲν τοῦ Σανδαβαρηνοῦ προαγγελίαι εὐθὺς ἐπιστεύοντο, αἱ δὲ παρὰ τοῦ Λέοντος ἀπολογίαι μάταιοι καὶ κεναί. Ὑποστρέψας οὖν ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ βασί-

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(8) Ἐξισωτὴς Suidæ Græcisque modernis est censor et exactor; juxta Blastarem is qui terras et agros inter vicinus possessores ex æquo dividit,quique tributi principi pendendi, perpensis uniuscujusque divitiis et possessionibus, mensuram præfigit. *Peræquatorem vectigalium in urbe regia* vocat Cassiodorus, Var l. vi, form. 6 Ἀνεξίσωτος vero nulli hujusmodi subjectus est exactori vel peræquatori. Goar.

λεία πρὸς ὀργὴν κατὰ τοῦ υἱοῦ διανίσταται, καὶ ἔν τινι τῶν βασιλείων οἴκων, [P. 591] ὃς μαγαρίτης κατονομάζεται, ἔμφρουρον τοῦτον πεποίηκεν, ἀφαιρεῖται δὲ καὶ τὰ τῆς βασιλείας παράσημα. Διηρεθίζετο δὲ παρὰ τοῦ Σανδαβαρηνοῦ καὶ τοὺς λύχνους ἀποσβέσαι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκωλύθη ποιῆσαι ὑπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς· τῆς εἱρκτῆς δὲ ὅμως εἶχεν ἐντός. Χρόνου δὲ παραδραμόντος συχνοῦ, καὶ πολλάκις τῆς συγκλήτου βουληθείσης διαπρεσβεύσασθαι περὶ τούτου καὶ κατ' ἄλλην καὶ ἄλλην αἰτίαν ἄλλως καὶ ἄλλως κωλυομένης, πρόφασις δίδοται εὔλογος, ἐξ ἧς ὠδηγήθησαν εἰς τὸ καταλῦσαι τὰ σπουδαζόμενα. Ζῶον ἦν τι πτηνὸν ἐν κλωβῷ κατὰ τὰ βασίλεια αἰωρούμενον πρὸς θέαν καὶ τέρψιν τῶν θεωμένων καὶ ἀκουόντων (ψιττακὸς ὄνομα τῷ ζώῳ), μιμητὸν καὶ πολύφωνον ὅπερ εἴτε πρός τινων διδαχθὲν εἴτ' ἄλλως πως ἐξ αὐτομάτου πολλάκις, « Αἴ, αἴ, κύριε Λέον, » ἐφθέγγετο. Εὐωχίας δὲ ποτε τελουμένης τῷ βασιλεῖ καὶ τῶν πρώτων τῆς βουλῆς συνεστιωμένων αὐτῷ, καὶ τοῦ ὄρνιθος πολλάκις φθεγγομένου τὸ προρρηθὲν, ἐπιστυγνάσαντες οἱ δαιτυμόνες τῆς εὐωχίας ἐπαύσαντο καὶ ἐπὶ συννοίας ἐκάθηντο· οἷσπερ προσσχὼν ὁ βασιλεὺς τὴν αἰτίαν τῆς ἀποχῆς τῶν βρωμάτων ἐπήρετο. Οἱ δὲ δακρύων ὑποπλησθέντες τοὺς ὀφθαλμοὺς, « Τίνα, ὦ δέσποτα, εἶπον, βηῶσιν φαγούμεθα, οὕτως ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ ἀλόγου τούτου ὀνειδιζόμενοι, δοκοῦντες ἡμεῖς λογικοί τε καὶ φιλοδέσποτοι; ὅτι αὐτὸ μὲν τὸ ἄλογον ζῶον τὸν οἰκεῖον ἀνακαλεῖται δεσπότην, ἡμεῖς δὲ τρυφῶντες λήθην τοῦ μηδὲν ἀδικήσαντος ἐλάβομεν δεσπότου. Εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶν ἐλέγχεται καὶ κατὰ τοῦ πατρὸς εὑρεθεὶς τὴν δεξιὰν, αὐτόχειρες ἡμεῖς τούτου γενησόμεθα πάντες, τοῦ αἵματος αὐτοῦ μὴ λαμβάνοντες κόρον· εἰ δ' ἐφ' οἷς ἐνεκλήθη διαφεύγει τὸν ἔλεγχον, μέχρι τίνος ἡ συκοφάντις γλῶσσα κατ' αὐτοῦ δυναμοῦται; » Μαλαχθεὶς οὖν τοῖς τοιούτοις λόγοις ὁ βασιλεὺς τότε μὲν καθεσθῆναι τούτοις προσέταξε, σκοπῆσαι δ' αὐτὸς περὶ τοῦ πράγματος ἐπηγγείλατο· μετ' οὐ πολὺ δὲ πρὸς τὴν φύσιν ἐπανελθὼν ἐξάγει τε φρουρᾶς καὶ εἰς ὄψιν ἄγει τὸν υἱὸν, καὶ τὴν πένθιμον ἀμείβει στολὴν, καὶ τὸ περιττὸν τῆς ἐν τῇ λύπῃ τραφείσης κόμης περιαιρεῖ, καὶ τὴν προτέραν τῆς βασιλείας τιμὴν ἀποδίδωσιν.

A ex eo lapsum est temporis, donec **1047** tandem senatu sæpenumero pro Leone intercedere conato, aliisque atque aliis de causis impedito, tandem propositi exsequendi talis sese obtulit opportunitas. In palatio avis quædam humanæ vocis aliarumque imitatrix, nomine psittacus, in cavea suspensa degebat, ut spectatores atque auditores oblectaret. Ea avis sive fortuito sive ita a quodam docta, vociferari solebat : Heu heu, domine Leo. Quodam tempore cum ad convivium imperator senatores præcipuos vocasset, eamque vocem avis sæpiuscule ederet, mœstitia oborta convivæ cibo potuque omisso cogitabundi assederunt. Cumque id animadvertens imperator causam rei perquireret, ii oculos lacrymis oppleti, « Qui, inquiunt, imperator, cibum capian us, voce bestiæ hujus objurgati nos qui rationis compotes et dominorum studiosi credimur? Bruta hæc avis domini sui nomen invocat : nos luxui dediti insontem oblivioni mandamus. Etenim si insidiarum patri structarum convincitur Leo, omnes nos nostris eum manibus necare parati sumus, neque sanguis ejus nobis saturandis sufficiet. Sin crimina ei intentata non demonstrantur, quousque tandem calumniatrix lingua eum opprimet? » His, verbis demitigatus imperator bono animo esse in præsentia eos jubet, seque rem curæ habiturum promittit. **1048** Ac non magno post temporis intervallo, ad naturam reversus. Leonem carcere eductum in conspectum suum admittit, vestem lugubrem demit, comæ superflua, quæ per luctum creverant, auferri jubet, dignitatemque Cæsaris pristinam reddit.

Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ. καὶ διαῤῥοίας νόσῳ ἁλίσκεται, καὶ κατὰ μικρὸν τῇ τοιαύτῃ τηκεδόνι κατεμαραίνετο. Διαθεὶς δ' ὡς ἐδόκει τὰ τῆς βασιλείας, καὶ τὸν κληρονόμον καὶ διάδοχον γνώριμον ποιησάμενος, τὸν βίον ἀπέλιπε, συμβασιλεύσας μὲν τῷ πρὸ αὐτοῦ Μιχαὴλ χρόνον ἕνα, ἑτέρους δὲ ἐννέα καὶ δέκα χρόνους περὶ τὴν αὐτοκράτορα τῆς βασιλείας διαπρέψας ἀρχήν. Διαδέχεται δὲ τὴν ὅλην τῆς ἐξουσίας ἀρχὴν Λέων ὁ καθ' ἡλικίαν πρῶτος τῶν περιόντων υἱῶν.

Haud multo post Basilius in alvi profluvium incidit; eoque morbo paulatim contabescens, cum res imperii pro suo arbitrio constituisset hæredemque et successorem suum declarasset, diem obiit. Imperavit cum Michaelo annum unum, solus unumdeviginti annos imperium præclare gessit. Successit ei Leo, filiorum superstitum maximus natu.

[P. 593] Λέων δὲ τῶν ὅλων γενόμενος κύριος, τῶν ἄλλων τῶν συμβαλλομένων τῷ πολιτεύματι ὀλίγα ἢ τὸ παράπαν μὴ φροντίσας, τῷ θυμῷ δὲ σφαδάζων καὶ τὴν παρὰ τοῦ Σανδαβαρηνοῦ κατ' αὐτοῦ συστᾶσαν σκευωρίαν ἔναυλον ἔχων, εὐθὺς διαναστῆναι ἔκρινε πρὸς ἐκδίκησιν, προκαταστησάμενος εὐλογοφανεῖς αἰτίας, ὡς ἂν δόξειε τὰ πραττόμενα μετ' εὐλόγου πράττεσθαι ἀφορμῆς, καὶ τὰ ἐμπόδια ἐκ μέσου περιελών. Εἰδὼς γὰρ ὡς οὐκ ἄν τι δυνηθείη φαῦλον ἐνείξασθαι κατὰ τοῦ Σανδαβαρηνοῦ, Φωτίου τὸν πατριαρχικὸν ἰθύνοντος θρόνον. (Προστήσεσθαι γὰρ αὐτοῦ γενναιότερον καὶ ἀντιλήψεσθαι ὑπετόπασε,

D Leo summa rerum ad se devoluta, initio cæterorum quæ ad rem publicam pertinebant aut exiguam aut nullam curam gessit, sed præ ira tumultuans insidiasque in se Sandabareni recenti memoria animo observans statim ad exigendas de eo pœnas se accinxit, causas in speciem honestas ac probabiles prætexens, ut quæ agebantur omnia ratione recta fieri putarentur, et impedimenta amoliens. Primo omnium de submovendo Photio patriarcha cogitatum, quod hoc pontificatum suum obtinente sentiret Sandabareno se male facere non posse, quem a Photio acriter defensum

et contra vim propugnatum iri noverat. (Etenim **1049** id quoque jactabatur, Photium in eo fuisse ut suorum cognatorum quemdam ad imperium eveheret ; cumque id se perficere nisi sublato Leone nequire judicaret, Sandabareno idem sentienti in parandis istis insidiis socium se præbuisse.) Ergo imperator Andream magistrum, exercituum ducem, cum Joanne Hagiopolita magistro et dromi logotheta mittit in Magnam Ecclesiam, jubetque eos de suggesto ad aures multitudinis ex scripto recitare crimina Photii, eumque in Harmonianorum monasterium relegare. E vestigio in ejus locum Leo fratrem suum Stephanum syncellum ingerit ; quem, quia tum episcopus Heracleæ in vivis non erat, Theophanes præses designavit. Celeriter etiam Euchaitam misit, qui inde Sandabarenum Theodorum (is enim ejus urbis Ecclesiæ gubernacula tenebat) ad se adducerent.

Dum hæc geruntur, interim Andrea exercituum præfecto aliisque senatoriis viris multis Chrysopolin ad Philippici monasterium missis cum cœtu sacerdotum, cereis, facibus atque aromatibus, cadaver Michaelis imperatoris trucidati sepulchro educi, in arca cupressina poni, imperatorioque splendore velatum Constantinopolin afferri jussit. Ibi cum cantu **1050** et hymnis exceptum, itaque usque ad ædem Apostolorum deductum est, comitantibus pompam etiam fratribus imperatoris, Alexandro patriarcha et Stephano. Estque repositum in marmorea arca.

Idem Leo Stylianum Zautzam magistrum ac logothetam dromi creavit, cujus cum filia jam tum consuetudinem habebat, vivente etiamnum legitima uxore Augusta Theophanone ; quæ etsi videbat inaudiebatque quid rei gereretur, nunquam tamen æmulatione ob violatam lecti fidem exarsit.

Eo ipso tempore Agareni urbem quæ ad Charsianum erat sublimem ceperunt, incolasque omnes captivos abduxerunt. Incendium quoque in urbis parte meridionali, loco cui Ferreæ nomen cum alia absumpsit, tum apostoli Thomæ templum

καὶ μὴ συγχωρῆσαι τυραννικόν τι παθεῖν· καὶ γὰρ δὴ καὶ ἐφέρετο λόγος ὡς αὐτὸς ὁ Φώτιος οἰκείῳ συγγενεῖ μνηστευόμενος τὴν βασιλείαν καὶ τῷ Σανδαβαρηνῷ κοινολογησάμενος, καὶ δόξαν ἀμφοῖν μὴ ἄλλως ἐπιτυχεῖν τοῦ ἐφετοῦ εἰ μὴ ὁ Λέων ἐκποδὼν γένοιτο, τὴν προειρημένης ἔβραψαν κατ' αὐτοῦ συκοφαντίαν.) Τοῦτον οὖν ἔγνω πρῶτον μετακινῆσαι τοῦ θρόνου, καὶ ταχέως ἐκπέμψας τὸν μάγιστρον Ἀνδρέαν τὸν στρατηλάτην, ἅμα τῷ μαγίστρῳ Ἰωάννῃ καὶ γέγονότι λογοθέτῃ τοῦ δρόμου τῷ Ἁγιοπολίτῃ (9), κατὰ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἀνελθεῖν ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς ἐκκλησίας προσέταξε, καὶ τὰς τοῦ πατριάρχου Φωτίου αἰτίας πάντων εἰς ἐπήκοον ἀναγνόντας τοῦ θρόνου τοῦτον καταγαγεῖν κἂν τῇ τῶν Ἀρμονιανῶν (10) περιορίσαι μονῇ. Κατὰ πόδας δὲ Στέφανον (11) σύγκελλον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν, ὁ βασιλεὺς πατριάρχην προβάλλεται, ὅτι μὴ τοῖς ζῶσιν ἐνηριθμεῖτο ὁ Ἡρακλείας, ὑπο Θεοφάνους χειροτονηθέντα τοῦ πρωτοθρόνου. Πέμψας δὲ διὰ ταχέων εἰς τὴν Εὐχαΐταν τὸν Σανδαβαρηνὸν Θεόδωρον τὴν εἰρημένην Ἐκκλησίαν πηδαλιουχοῦντα εἰσαγαγεῖν ὡς αὐτὸν προσέταξε.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, τὸν στρατηλάτην Ἀνδρέαν καὶ ἄλλους συγκλητικοὺς πολλοὺς εἰς τὸ ἐν Χρυσοπόλει τοῦ Φιλιππικοῦ μοναστήριον ἐκπέμψας μετὰ κλήρου καὶ κηρῶν καὶ λαμπάδων καὶ ἀρωμάτων ἐξαγαγεῖν τοῦ τάφου τὸν ἀναιρεθέντα βασιλα Μιχαὴλ διωρίσατο ἐν κυπαρισσίνῃ τε λάρνακι καταθεῖναι, καὶ ἐντίμως καὶ βασιλικῶς περιστείλαντας ἐν τῇ πόλει εἰσαγαγεῖν, κἀκεῖθεν μετὰ ᾠδῶν καὶ ὕμνων ἄχρι τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων προπέμψαι, ἑπομένων ἐκεῖσε καὶ τῶν τοῦ βασιλέως ἀδελφῶν Ἀλεξάνδρου καὶ Στεφάνου τοῦ πατριάρχου, καὶ ἐν λάρνακι θεῖναι μαρμαρίνῃ· ὃ καὶ ἐγένετο.

Προεβάλλετο δὲ καὶ Στυλιανὸν τὸν Ζαουτζᾶν μάγιστρον καὶ λογοθέτην τοῦ δρόμου ἤδη γὰρ ἤρξατο πλησιάζειν τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ, ζώσης ἔτι τῆς κατὰ νόμον συνεζευγμένης αὐτῷ γυναικὸς τῆς Αὐγούστης Θεοφανοῦς, ἀκουούσης καὶ βλεπούσης τὰ γινόμενα, καὶ μηδαμῶς τῷ τῆς ζηλοτυπίας πάθει ἀνεφλεχθείσης ποτέ.

[P. 594] Κατὰ πόδας δὲ παρελήφθη παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ ἡ κατὰ τὸ Χαρσιανὸν διακειμένη πόλις ἡ ὑψηλὴ, καὶ ᾐχμαλωτίσθη ἅπας ὁ ἐν ταύτῃ λαός. Ἐγένετο δὲ καὶ ἐμπρησμὸς κατὰ τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς πόλεως, ἐν τῇ λεγομένῃ Σιδηρᾷ. Ἔργον

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(9) Apud hunc et similes scriptores sicut regia urbs Cpolis loco, ita et pro Hierosolymis sæpe urbs sancta κατὰ περίφρασιν ponitur, quod animadvertas facile. Atque probabila est de Hagiapolita intelligendum Hierosolymæum. Xyl.

(10) Zonaras non Ἀρμονιανῶν, ut Noster, sed Ἀρμενιανῶν habet, Armenianorum. Ex hoc loco apparet jus designandi ac suffragiis eligendi patriarchæ Cpolitani fuisse penes Heracleæ episcopum. Præses est πρωτόθρονος, principem in consessu locum habens, quales (puto) nostri decani. Xyl.

(11) Hallucinatur Xylander sive interpres sive scholiastes ; bifariam errans emendatur, ut interpres hoc pacto : *E vestigio in ejus locum Leo fratrem suum Stephanum patriarcham designat ac promovet. quem quia tum episcopus Heracleæ non numerabatur inter vivos, Theophanes Cæsareæ primatialis antiquæ vel præcellentioris sedis antistes, ac ideo primas inter alios obtinens, ordinavit et consecravit*, Scholiastæ errorem veritas refellit. quæ imperatori patriarcham designandi jus ubique attribuit, reservata Heracleensi episcopo, quod ei primitus fuisset subjecta Constantinopolis sedes eum consecrandi auctoritate, in cujus locum eo mortuo Cæsariensis diœcesis πρωτόθρονος ad hoc munus suffectus est. Qui enim antiquitus ante patriarchatum erectum ἔξαρχοι erant et primates, ii nunc πρωτόθρονοι. Goar.

δὲ τούτου γέγονε καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ, ὃν τεφρωθέντα καὶ αἰθάλην γενόμενον ὁ βασιλεὺς αὖθις πολυτελῶς ἀνεκαίνισεν.

Εἰσήχθη δὲ καὶ ὁ Σανδαβαρηνὸς εἰς τὴν πόλιν, καὶ ὑπέθεντο τῷ βασιλεῖ Ἀνδρέας ὁ στρατηλάτης καὶ Στέφανος μάγιστρος, οἱ πολλὰ παρὰ τοῦ Σανδαβαρηνοῦ πρὸς Βασίλειον τὸν βασιλέα διαβληθέντες, ἐξετάσαι τὰ τῆς γενομένης κατ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, γραφῆς. Διεβεβαιοῦντο δὲ καὶ δυνατὸν εἶναι ἐξελεγχθῆναι ὡς βουλόμενοι Φώτιός τε ὁ πατριάρχης καὶ αὐτὸς ὁ Σανδαβαρηνὸς τινὰ τῶν τοῦ Φωτίου συγγενῶν εἰς τὴν βασιλείαν ἀναγαγεῖν τὸ μελετηθὲν ὑπεκρίναντο δρᾶμα. Πεμφθέντες οὖν τινες πρὸς βασιλέως ἀγαγεῖν τόν τε Φώτιον καὶ τὸν Σανδαβαρηνὸν ἐν τοῖς παλατίοις τῶν Πηγῶν ἐκελεύσθησαν. Ἰδίᾳ μέντοι ὥριστο φρουρεῖσθαι ἑκάτερον. Ἐξετασταὶ δὲ καὶ διαγνώμονες τῶν κατ' αὐτῶν κινουμένων αὐτός τε ὁ στρατηλάτης ἐπέμφθη, Ἀνδρέας καὶ ὁ μάγιστρος Στέφανος, καὶ ὁ μάγιστρος ὁ Ἀγιοπολίτης, καὶ Κρατερὸς, καὶ Γοῦβερ, οἱ πατρίκιοι. Ἀγαγόντες οὖν τὸν πατριάρχην Φώτιον καὶ ἐντίμως ἐπὶ θρόνου καθίσαντες, καὶ αὐτοὶ καθεσθέντες, τὴν ἐξέτασιν ἐποιοῦντο. Καί φησιν ὁ στρατηλάτης πρὸς τὸν πατριάρχην· « Γνωρίζεις, ὦ δέσποτα, τὸν μοναχὸν Θεόδωρον; » Ὁ δὲ, « Μοναχοὺς οἶδα Θεοδώρους πολλούς· ποῖον λέγεις; » Τοῦ δὲ Ἀνδρέου προσθεμένου τὴν τοῦ Σανδαβαρηνοῦ προσηγορίαν, ὁ πατριάρχης, « Γινώσκων, ἔφη, τὸν ἄνδρα, ἐπίσκοπον τῶν Εὐχαΐτων ὑπάρχοντα. » Ἐνεχθέντος δὲ καὶ τοῦ Σανδαβαρηνοῦ, φησὶ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀνδρέας· « Ὁ βασιλεύς σοι δηλοῖ· Ποῦ εἰσι τὰ χρήματα καὶ τὰ πράγματα τῆς βασιλείας μου; » Ὁ δὲ ὑπολαβών· « Παρ' ἐκείνοις οἷς δέδωκε ταῦτα ὁ κατὰ τὴν ἡμέραν βασιλεύς. Ἐπεὶ δὲ νῦν ζητεῖ ταῦτα ὁ ἄρτι κρατῶν, ἐξουσίαν ἔχει καὶ ζητεῖν ταῦτα καὶ λαμβάνειν. » Καὶ ὁ Ἀνδρέας· « Εἰπὲ τέως, σὺ τίνα ἐβουλεύου βασιλέα ποιῆσαι, τῷ πατρὶ τοῦ βασιλέως ὑποτιθεὶς τοῦ οἰκείου παιδὸς ἐξορύξαι τοὺς ὀφθαλμούς; σὸν συγγενῆ ἢ τοῦ πατριάρχου; » Ὁ δὲ ἐξώμνυτο μηδὲν ὧν κατηγορεῖτο εἰδέναι. Καί φησιν ὁ μάγιστρος Στέφανος· « Εἶτα, ὦ πολύτροπε καὶ μηχανορράφε, πῶς ἐμήνυσας περὶ τούτου τῷ βασιλεῖ ἐξελίξειν τὸν πατριάρχην; » Καὶ ὃς, ὡς ἤκουσε τούτου τοῦ λόγου, εὐθέως ἐπιλαμβάνεται τῶν τοῦ πατριάρχου ποδῶν, « Ὁρκίζω σε, δέσποτα, κατὰ τοῦ Θεοῦ, λέγων, πρότερόν μέ καθαιρῆσαι, καὶ τότε γυμνὸν ἱερωσύνης παραλαβέτωσαν καὶ κολαζέτωσαν ὡς κακοῦργον. [P. 595] Οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον σύνοιδα ἐμαυτῷ, οὔτε τῷ βασιλεῖ ἐμήνυσα. » Ὁ δὲ πατριάρχης ἀναλαμβάνων αὐτὸν καὶ τῶν ποδῶν ἀνιστῶν, φησί· « Μὰ τὴν ἐμὴν σωτηρίαν, κύριε Θεόδωρε, ἀρχιεπίσκοπος εἶ καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. » Θυμωθεὶς δὲ Ἀνδρέας ὁ στρατηλάτης· « Καὶ οὐκ ἐμήνυσας δι' ἐμοῦ τῷ βασιλεῖ, ἀπατεὼν καὶ γόης, τὸν πατριάρχην περὶ τούτου ἐλέγξαι; » Ὁ δὲ πάλιν ἀπηρνεῖτο περὶ τούτου μηδὲν εἰδέναι. Ὑποστρεψάντων δὲ τῶν ἀρχόντων καὶ τὰ λελεγθέντα γνώριμα θεμένων τῷ βασιλεῖ, αὐτὸς τῷ θυμῷ φλεγμαίνων, καὶ πλέον διὰ τὸ μὴ κατὰ τοῦ πατριάρχου αἰτίαν εὑρεῖν, ἀποστείλας ἐμάστιξε τὸν

A in cinerem ac favillam redegit ; quod magno deinde impendio imperator instauravit.

Interim Sandabareno Constantinopolin adducto, Andreas exercituum dux et Stephanus magister, quos Sandabarenus apud Basilium multis calumniis gravarat, Leoni suadent ut de crimine ipsi intentato inquisitionem instituat ; affirmantque fieri posse ut certis demonstretur indiciis quo pacto Photius patriarcha et Sandabarenus, ut quemdam Photii cognatum ad **1051** imperium eveherent, fabulam istam commenti fuerint Mittuntur ergo ab imperatore qui Photium et Sandabarenum in palatium ad Fontes adducant : uterque seorsim in custodia habetur. Inquisitores et
B cognitores criminum quæ objiciebantur deliguntur, ille idem Andreas, Stephanus, et Hagiopolita, magistri, Craterus et Guber, patricii. Hi patriarcham Photium producunt et in solio honorifice collocant. et ipsi juxta assidentes examen instituunt. Ibi Andreas ad Photium : « Nostin', domine, monachum Theodorum? » Respondente Photio multos se monachos Theodoros nosse, et de quo interrogaretur nescire, nomen Sandabareni addidit Andreas ; et Photius hunc sibi notum esse fatetur, episcopum Euchaitanum. Adducitur etiam Sandabarenus. Huic Andreas : « Quærit, inquit, ex te imperator ubi pecuniæ et res imperii sui sint? » Respondet : « In eorum manibus, quibus imperator hodie imperium gerens mandavit, habetque potestatem, si ita vult, eas quærendi et recipiendi. »
C Andreas porro : « Dic, ait, quis erat iste quem imperatorem facere voluisti, quo tempore Basilio auctor fuisti ut filio suo nunc imperanti oculos erueret ? Tibine fuit sanguine propinquus an patriarchæ ? » Sandabareno jurante nihil se sibi eorum quæ subjicerentur esse conscium, Stephanus, « Quomodo **1052** ergo, ait, versute veterator, de hac re indicium ad imperatorem detulisti, convicturum te patriarcham dicens ? » Hæc verba simulatque audivit Sandabarenus, patriarchæ pedes amplexus, « Obtestor te, inquit, domine, per Deum, ut mihi sacerdotalem prius adimas dignitatem, atque tum exauctoratum me ii arripiant et ut maleficum puniant. Nam mihi ego nullius talis rei sum conscius, neque im-
D peratori quidquam indicavi. » Eum patriarcha a pedibus suis attollens, inquit : « Per salutem meam, domine Theodore, et in hoc et in futuro sæculo archiepiscopus es. » Ad hæc Andreas ira concitus, « Hem, ait, impostor atque præstigiator, annon per me imperatori significasti te patriarcham velle convincere? » Theodorus rursum infitias ire, et quidquam tale sibi cognitum negare. Imperator, cum ad eum reversi inquisitores, quid responsum esset retulissent, ira ardens, maxime quod probabilem causam Photii male tractandi non inveniret, Sandabarenum flagris atrociter cædi jussit, eoque facto Athenas cum relegavit.

Missisque post eum ministris, oculis spoliatum in Orientem deportavit. Longo autem post tempore cum revocavit, et alimenta ei ex Nova Ecclesia decrevit. Mortuusque est Theodorus post Leonis obitum, Zoa ejus uxore et Constantino filio imperantibus.

Annum secundum imperante Leone, Angæo Longobardiæ dux **1053** regis Franciæ gener, cognita Basilii morte, a societate Romanorum descivit, sibique totam ditionem vindicavit. Contra eum Leo Constantinum patricium, mensæ præfectum, eum Occidentalibus mittit copiis. Commissa pugna Constantinus succubuit, vixque cædem ipse evasit, exercitu suo occidione deleto.

Sub idem tempus sol hora diei sexta ita defecit ut stellæ viderentur. Exstitere etiam vehementes ventorum flatus, fulgura, tonitrua terribilia et ardentia fulmina, quibus septem viri in gradibus sancti Constantini in foro icti perierunt. Tunc etiam Samus a Sarracenis obsessa est, incluso simul etiam prætore ejus, Constantino patricio, cognomine Paspala. At imperator Zoes amore impulsus Zautzam ejus patrem, nova dignitate excogitata, imperatoris patrem appellat. Nam Zoe ista cum facile omnium ea ætate mulierum forma esset præstantissima, nupserat patricio Theodoro Guniazitzæ : sed cum maritus ejus per dolum veneno necatus esset, imperator eam etiam superstite adhuc ejus uxore in concubinatu habuit, ut jam supra dictum fuit.

A Σανδαβαρηνὸς ἀπηνῶς καὶ ἐν Ἀθήναις ἐξώρισε, καὶ κατόπιν ἀποστείλας ἐτύφλωσε καὶ κατὰ τὴν Ἔω μετέθηκεν. Ἀνεκαλέσατο δὲ τοῦτον μετὰ χρόνων πολλῶν παρολκήν, καὶ σιτήσεις τούτῳ ἀφώρισεν ἀπὸ τῆς Νέας Ἐκκλησίας (12). Ἐτελεύτησε δὲ μετὰ θάνατον Λέοντος, ἐπὶ Ζωῆς τῆς αὐτοῦ γυνσικὸς καὶ Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ βασιλευόντων.

Τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βασιλείας Λέοντος, Ἀγγαίων (13), ὁ Λαγγοβαρδίας δοὺξ, γαμβρὸς δὲ τοῦ ῥηγὸς Φραγγίας, τὸν θάνατον πυθόμενος Βασιλείου τοῦ βασιλέως ἀπέστη τῆς πρὸς Ῥωμαίους φιλίας καὶ πᾶσαν τὴν χώραν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο. Τοῦτο γνοὺς ὁ βασιλεὺς τὸν πατρίκιον Κωνσταντῖνον, τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης (14), μετὰ τῶν Δυτικῶν ἐκπέμπει κατ' αὐτοῦ θεμάτων. Συμβολῆς δὲ γενομένης οἱ περὶ
B τὸν Κωνσταντῖνον ἡττήθησαν καὶ κατεκόπησαν, μόγις ἐκείνου περισωθέντος.

Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἐγένετο καὶ ἡλίου ἔκλειψις περὶ ὥραν ἕκτην τῆς ἡμέρας, ὥστε καὶ ἀστέρας φανῆναι, ἀνέμων τε βιαία πνοὴ καὶ ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ φρικώδεις καὶ σκηπτοὶ καυσώδεις, ὑφ' ὧν καὶ ἄνδρες ἑπτὰ ἐν τοῖς ἀναβάθμοις τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἐν τῷ φόρῳ ἐκεραυνώθησαν. Ἐπολιορκήθη δὲ καὶ ὑπὸ Σαρακηνῶν ἡ Σάμος, συμπαραληφθέντος καὶ τοῦ στρατηγοῦντος ἐν αὐτῇ Κωνσταντίνου πατρικίου τοῦ Πασπαλᾶ. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ πρὸς Ζωὴν τὴν θυγατέρα τοῦ Ζαουτζᾶ φίλτρῳ νικώμενος τιμᾷ τὸν ταύτης πατέρα βασιλεοπάτορα (15) αὐτὸς τὸ ἀξίωμα καινουργήσας μὴ πρότερον ὄν. Ἡ
C γὰρ Ζωὴ μέγιστον ἐπὶ νάλλει καὶ εὐπρεπείᾳ τῷ τότε διαλάμπουσα συνέξευκτο μὲν ἀνδρὶ Θεοδώρῳ πατρικίῳ τῷ Γουνιαζίτζῃ, ἐκείνου δὲ δολοφονηθέντος φαρμάκῳ ἐπαλλαχεύετο τῷ βασιλεῖ καὶ ζώσης, ὡς εἴρηται, τῆς αὐτοῦ γυναικός.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(12) A patre Basilio in palatio in honorem D. Nicolai exstructæ et ubertim dotatæ, de qua p. 588. Goar.

(13) *Hagio* Zonaræ ; sed profecto qui per id tempus Francorum fuerunt reges, quod ego invenire possim, talem generum non habuerunt, et amplius inquirendum censeo. Hæc sane in Caroli Crassi imperium incidunt, paulo ante gesta quam eo mortuo Berengarius Ticini ex duce Fori Julii contra Arnulphum imperatorem Romanorum rex Italiæ est creatus. Forte Hugo hic dux Longobardiæ dictus fuit. Sed nihil habeo comperti, nisi si is est Hugo ille Lotharii regis Lotharingiæ ex pellice Vualdrada filii
D Lotharii imperatoris N quem constat ex historiis eo ipso tempore quo Leo non ita pridem imperator Cpolitanus factus est, Godefrido Frisiæ regi sororis suæ marito auctorem fuisse rebelli nis contra Carolum Crassum imperatorem. Cæterum id notum est, Cpolitano imperio subjectos a nostro hic et alibi Romanos dici, neque eum imperatores Germanos pro imperatoribus aut Romanis agnoscere. De qua re et supra monui, et nisi hoc observetur, multa absurde accipi oportet, ut (verbi gratia) quæ in primo anno Nicephori Phocæ de Italis opera Romanorum (sic vocat Cpolitanos) liberatis, etc. Xyl. — Ἀγγαίων ὁ Λογγιβαρδίας δοὺξ. Bene quadrant hic Constantini *De Admin. imp.* c. 27 verba : Ἰστέον ὅτι ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις κατεκρατεῖτο ἡ πᾶσα ἐξουσία τῆς Ἰταλίας, ἥ τε Νεάπολις καὶ Καπύη καὶ Βενεβενδὸς τό τε Σαλέρνον καὶ ἡ Ἀμάλφη καὶ ἡ Γαῖτη καὶ πᾶσα ἡ Λογουβαρδία (sic scribit ille) παρὰ τῶν Ῥωμαίων δηλονότι. Hæc itaque Longobardia non Insubrum, sed Campanorum et Apulorum fuit regio, de qua alibi, cujus dux iste Angæon privatus princeps. Etenim nonnisi ævo sequente a Normannis tota Italia Græci penitus fuerunt ejecti. Γαμβρός etiam non *generum* modo, sed affinem quemcunque ex parte uxoris significat. Goar.

(14) Tres imperatoris mensæ proxime serviisse manifestat Codinus c. 7, n. 21, quorum hic, ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης, tertius est. Παρίσταται πρῶτος οὗτος δὴ ὁ μέγας δομέστικος ἐγγὺς τῷ βασιλεῖ, μετὰ τοῦτον ὁ τῆς τραπέζης δομέστικος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης *Stat magnus domesticus proximus imperatori* (honoris gratia), *post eum domesticus mensæ* (cibos divisurus) *post istum præfectus mensæ* (eosdem mensæ appositurus). N 33 : Τὸ δέ γε παναγιάσιον ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης λαβὼν ἐπάνω τίθησι τῆς τραπέζης. Hoc *dapiferi* officio Russorum dux, si fidem mereatur Nicephorus Gregoras l. VII, a Constantino fuit ornatus. Goar.

(15) Nomen illud dudum Julio et Tatiano benevolis sibi fratribus imposuerat Marcianus : Ἐάν τοῦτο ἐκ Θεοῦ γένηται πατέρας ὑμᾶς ἀνακηρύξω. Et paulo infra : Τατιανὸν καὶ Ἰούλιον μεταπεμψάμενος πατέρας αὐτοὺς ἀνεκήρυξε. Verum benevolentiæ gratitudinisque erga fratres, non muneris et dignitatis illis, velut Zautzæ, fuit appellatio. Goar.

Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει Στέφανος ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς καὶ πατριάρχης ἀπέλιπε τὴν ζωήν, καὶ προεχειρίσθη Ἀντώνιος ἀντ' αὐτοῦ πατριάρχης, ὁ τὴν ἐπωνυμίαν Καυλέας. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν πόλιν ἐφέρετο οὕτως. Συμεὼν δ' ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων τὰς [P. 596] πρὸς Ῥωμαίους σπονδὰς διαλύσασθαι σπεύδων πρόφασιν εὗρε τοιαύτην. Δοῦλος ἦν εὐνοῦχος τῷ βασιλεοπάτορι Μουσικὸς καλούμενος. Οὗτος συμφιλιωθεὶς ἀνδράσιν ἐμπορικοῖς καὶ φιλοκερδέσι, βουλόμενος κερδαίνειν αὐτούς, τῇ πρὸς τὸν Ζαουτζᾶν χρησάμενος παῤῥησίᾳ τὰς ἐκ Βουλγαρίας εἰσαγομένας πραγματείας εἰς τὴν πόλιν εὐθέως μετέστησεν εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ τοὺς εἰρημένους ἐμπόρους τελώνας ἐκεῖσε κατέστησεν, οἵτινες κακῶς διετίθεσαν τοὺς τὰς πραγματείας μετιόντας Βουλγάρους, βαρέα εἰσπραττόμενοι τελωνήματα. Τῶν δὲ Βουλγάρων ἀναγγειλάντων ταῦτα τῷ Συμεών, καὶ τούτου δῆλα τῷ βασιλεῖ καταστήσαντος, ἐπεὶ τῇ πρὸς τὸν Ζαουτζᾶν συμπαθείᾳ νινώμενος πάντα ὡς λῆρον ἡγήσατο καὶ οὐδεμιᾶς ἠξίωσεν ἐπιστροφῆς, μανεὶς ὁ Συμεών, καὶ ἄλλως, ὡς ε᾽ρηται, πρόφασιν εὐπρόσωπον ζητῶν, α᾽ρει κατὰ Ῥωμαίων τὰ ὅπλα. Ὅπερ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς καὶ αὐτὸς ἀνθοπλίζεται, καὶ Προκόπιον τὸν Κρηνίτην τὴν τοῦ στρατηλάτου μετιόντα λειτουργίαν λαῷ πολλῷ καὶ ἄρχουσι καθοπλίσας, δούς τε αὐτῷ καὶ Κουρτίκιον τὸν Ἀρμένιον, ἐκπέμπει κατὰ τοῦ Συμεών. Συῤῥαγέντων δ' ἐν Μακεδονίᾳ τῶν στρατευμάτων ἡττῶνται Ῥωμαῖοι, καὶ καταφεύγονται αὐτός τε ὁ Κρηνίτης καὶ ὁ Κουρτίκιος Ἀρμένιος καὶ ἄλλοι πολλοί, τῶν κατασχεθέντων ἀπὸ τῆς ἑταιρείας τοῦ βασιλέως τοῦ Συμεὼν ἀποτεμόντος τὰς ῥῖνας καὶ εἰς τὴν πόλιν ἐκπεμφθέντος πρὸς αἰσχύνην Ῥωμαίων. Τῷ τοιούτῳ δὲ πάθει καὶ τῷ προπηλακισμῷ τοῦ Συμεὼν περιαλγὴς γενόμενος ὁ βασιλεὺς Νικήταν πατρίκιον τὸν τὴν ἐπωνυμίαν Σκληρὸν διὰ τοῦ Ἴστρου πρὸς Τούρκους τοὺς Οὔγγρους καλουμένους (16) ἀπέστειλεν, ἐφ' ᾧ περαιώσασθαι τὸν ποταμὸν καὶ τὴν Βουλγαρίαν τὸν ἑνόντα τρόπον λυμήνασθαι. Ὁ δὲ τοῖς Τούρκοις συμμίξας καὶ πείσας κατὰ τῶν Βουλγάρων ὅπλα κινεῖν, ὁμήρους τε λαβών, εἰς βασιλέα ὑπέστρεψεν. Ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς διά τε γῆς καὶ θαλάττης ἐγνώκει Βουλγάροις πολεμεῖν. Διὰ μὲν οὖν θαλάσσης Εὐστάθιον ἐκπέμπει τὸν πατρίκιον καὶ δρουγγάριον, διὰ δὲ γῆς τὸν πατρίκιον Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν, προβαλόμενος αὐτὸν μετὰ τὸν Ἀνδρέου θάνατον δομέστικον τῶν σχολῶν. Ὧν μέχρι Βουλγαρίας ἀφικομένων ὁ βασιλεὺς ἔτι τὴν εἰρήνην στέργων τὸν κοιαίστωρα (17) Κωνσταντινάκιον (18) ἐκπέμπει πρὸς Συμεών· ὃν οὗτος κατασχὼν τίθησιν ἐν φρουρᾷ, δολίως πρὸς αὐτὸς ἀφικέσθαι νομίσας. Ἀσχολουμένου

Anno insequenti Stephanus imperatoris frater moritur. Patriarcha in ejus locum creatur Antonius cognomento Cauleas. Hic erat urbanarum **1054** rerum status. At Simeon, Bulgarorum princeps, fœderis Romani confundendi cupidus, hanc arripuit ansam : Erat eunuchus Zautzæ nomine Musicus. Is societate cum mercatoribus ac lucro intentis hominibus inita, rem cupiens facere, usus ad hoc libertate quæ ei apud Zautzam erat, negotiationes quas Cpoli habere solebant Bulgari, subito Thessalonicam transfert, mercatoresque istos ibi publicanos facit. Ii cum Bulgarorum negotiatores vexarent, ab iisque iniqua exigerent vectigalia. Simeon a suis monitus ea de re apud Leonem queritur ; et cum victus in Zautzam favore imperator pro nugis hoc negotium haberet neque ulla dignaretur cura, irritus, alioquin occasionem pacis rumpendæ honestam quærens, arma adversus Romanos capit. Leo ubi hoc rescivit, ipse quoque ad bellum se parat ; et Procopium Crenitam, cui tunc munus ducendorum exercituum impositum erat, magis cum copiis et ductoribus, addito etiam Curticio Armenio, contra Bulgaros mittit. In Macedonia adversæ acies concurrerunt, victique Romani et occisi sunt, interque hos Crenites etiam ac Curticius. Quos de exercitu Romano cepit Simeon, eos ludibrii causa naribus mutilatos in urbem remisit. **1055** Hac clade et contumelia Leo in summum animi conjectus dolorem, Niceiam patricium cognomento Sclerum (id est, durum) per Istrum ad Turcos sive Ungros mittit, ab iisque petit ut flumine trajecto Bulgariam pro virili infestent Niceta cum Turcis congressus iis ut arma in Bulgaros moverent persuadet, obsidibusque acceptis ad imperatorem redit. Nec non imperator quoque bellum terra marique contra Bulgaros suscipit, classi præfecto Eustathio patricio et drungario, terrestribus copiis Nicephoro Phocæ patricio commissis, quem Andrea mortuo domesticum scholarum fecerat. Ille cum jam Bulgaris appropinquasset, Leo adhuc pacis cupidus Constantinacium quæstorem ad Simeonem mittit. Quem barbarus dolose ad se legatum putans in custodiam datum detinuit. Dum ad Phocæ exercitum profligandum se parat Simeon, interim Turci fluvio transmisso universam Bulgariam populantur Quod ubi annuntiatum est Simeoni, omisso Phoca in Turcos contendit ; qui et ipsi cum Bulgaris prælium committere cupidi Istrum transeunt, eosque pugna congressos devincunt. Simeon ægre Dorostolum, quod et Drista nominatur, fuga elapsus

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(16) Quorum h. l. mentio fit Ungrorum (nam sic perspicue appellantur, ut et a Zonara quamvis alii Ugros legant), ii haud dubie sunt qui hodie Ungari dicuntur. Xyl. — Turcos hic cum Ungaris confundit interpres, quos auctor particula conjunctiva καί prodit diversos. Eos autem intellige Scythas Chazaris vicinos, quorum contribules Monomacho regnante Persiam sibi subjecerunt. Auctor de illis fuse, nec non Constantinus *de Admin. Imp.* c. 38. Goar.

(17) De eo prout ultimis temporibus officium administrabat, Jus GR. parte 2 latissime. Goar.

(18) Constantini ὑποχοριστικόν, quod Latinis Constantinulus. Goar.

est. Turci victoria potiti ab imperatore petunt ut Bulgaros a se captos emat. Annuit imperator, **1056** civesque suos emptum mittit. Simeon fractus per drungarium Eustathium pacem ab imperatore petit. Is eam concedens Leonem cognomine Chrærosphactam (occisorem porci id significat) ad conditiones pacis dandas accipiendasque mittit, Phocam scholarum domesticum et drungarium cum copiis domum redire jubet Simeon ad se venientem Chœrosphacten ne alloquio quidem dignatus in carcerem conjicit. Inde magno cum exercitu in Turcos facta expeditione, cum ob subitam insperatamque rem auxilia eis mittere imperator non posset, in fugam eos pellit, eorumque regionem omnem deprædatur. Eam ob victoriam ferociens ad imperatorem scribit, se pacem non facturum nisi receptis captivis Bulgaris. Id quoque admittente imperatore, venit cum Chœrosphacta Theodorus quidam Simeonis familiaris, et captivos omnes dimissos domum abducit.

Circa hoc tempus Nicephorum Phocam domesticum, imperatori percarum, Zautzas generum suum facere studuit; et recusantem, quod metueret ne eo facto imperatoris indignationem incurreret, iratus confecto crimine sua functione detrusit, eique suffecit Catacalon Abidelam magistrum. Nicephorus cum non diu in otio vixisset, mox Thracensibus **1057** præficitur. Omnibus quos gessit magistratibus præclara edidit facinora, multaque de Agarenis statuit et aliis gentibus tropæa; et provectissima ætate mortuus est, duobus relictis filiis, Barda et Leone.

Cæterum imperator Simeonem, quod is pacificationem abnueret, prorsus debellandum delendumque ratus, evocatis orientalibus exercitibus ac cohortibus, adornatis etiam occidentalibus aliaque haud exigua multitudine eos contra Bulgaros mittit duce Catacalone et comite huic addito Theodosio patricio protovestiario. Hi Simeoni obviam profecto occurrunt apud Bulgarophytum (plantam Bulgaricam), et pugna commissa vincuntur magna suorum cum clade, ipso etiam protovestiario turpiter amisso. Deinde cum imperator una cum Zoa in prædio ageret quod Damiani vocatur, et domesticus quibusdam aliis conspirantibus ei insidias strueret, Zoe murmura conjuratorum inaudivit. Statimque Leo excitatus conscenso navigio a Fontibus in palatium trajecit. Ac Joannem quidem vigiliæ drungarium, quod ab eo indiligenter esset custoditus, loco movit: Zautzam vero aliquandiu aversatus est, donec eos **1058** Leo magister cognomine Theodaces, utrique amicus, in gratiam reposuit.

A δὲ περὶ τὸ στράτευμα τὸ περὶ τὸν Φωκᾶν τοῦ Συμεών, οἱ Τοῦρκοι περαιωθέντες τὸν ποταμὸν πᾶσαν τὴν Βουλγαρίαν ἐληΐσαντο. Ὅπερ ὡς ἠγγέλθη τῷ Συμεὼν, τὸν Φωκᾶν ἀφεὶς κατὰ τῶν Τούρκων ἐτράπετο. Γλιχόμενοι δὲ καὶ αὐτοὶ συμπλακῆναι Βουλγάροις, περαιωθέντες τὸν Ἴστρον τούτοις προσβάλλουσι καὶ νικῶσι κατὰ κράτος, μόλις τοῦ Συμεὼν ἐν Δοροστόλῳ σωθέντος, ὅ καὶ Δρίστα καλεῖται. [P. 597] Νικήσαντες οὖν οἱ Τοῦρκοι ᾐτήσαντο τὸν βασιλέα τοὺς κατασχεθέντας ὑπ' αὐτῶν αἰχμαλώτους ὠνήσασθαι· πρὸς ὃ καὶ κατανεύσας τοὺς πολίτας ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν τούτων ἐξώνησιν. Θρασυθεὶς οὖν ὁ Συμεὼν διὰ τοῦ δρουγγαρίου Εὐσταθίου τὸν βασιλέα ἱκέτευε περὶ τῆς εἰρήνης· πρὸς ἣν ὑπεῖξεν ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸν Χοιροσφάκτην Λέοντα ἐπὶ τῷ B ποιήσασθαι ἐξαπέστειλε τὰς σπονδὰς, καὶ ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν ὁ Φωκᾶς καὶ ὁ δρουγγάριος ὑποστρέψαι μετὰ τοῦ λαοῦ ἐκελεύσθησαν. Ὁ δὲ Συμεὼν ἀπελθόντα πρὸς αὐτὸν τὸν Χοιροσφάκτην Λέοντα ἐν εἰρκτῇ κατέσχε, μηδὲ λόγου αὐτὸν ἀξιώσας. Ἐκστρατεύσας δὲ βαρεῖ στρατῷ κατὰ τῶν Τούρκων, μὴ δυνηθέντος τοῦ βασιλέως διὰ τὸ αἰφνίδιόν τε καὶ ἀπροσδόκητον βοήθειαν αὐτοῖς παρασχεῖν, αὐτούς τε ἐτρέψατο καὶ τὴν χώραν πᾶσαν κατέδραμε. Γαυριῶν δ' ἐπὶ τῇ νίκῃ καὶ φρυαττόμενος ἔγραψε πρὸς τὸν βασιλέα μὴ πρότερον ποιῆσαι εἰρήνην πρὶν ἂν ἀπολήψεσθαι τοὺς αἰχμαλώτους Βουλγάρους. Ἐπένευσε δὲ πρὸς τοῦτο ὁ βασιλεύς. Ἦλθεν οὖν μετὰ τοῦ Χοιροσφάκτου Θεόδωρός τις οἰκεῖος ὢν τῷ Συμεών, καὶ παρειλήφει πάντας.

Ἐξόχως δὲ τὸν δομέστικον Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀγαπώμενον ὁ βασιλεοπάτωρ Ζαουτζᾶς γαμβρὸν ἐσπούδαζε ποιῆσαι. Ἀπαναινομένου δὲ πρὸς τοῦτο καὶ ὀργὴν ὑποπτεύοντος ἐκ C βασιλέως, θυμωθεὶς ὁ Ζαουτζᾶς καὶ αἰτίαν κατ' αὐτοῦ ῥάψας παρέλυσε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, προσβαλόμενος ἀντ' αὐτοῦ Κατακαλὼν μάγιστρον τὸν Ἀβίδηλαν. Ἐπ' ὀλίγον δὲ σχολάσας ὁ Νικηφόρος στρατηγὸς τῶν Θρᾳκησίων προβάλλεται. Ἀριστείας δὲ πολλὰς ἐν πάσαις ταῖς αὐτοῦ ἀρχαῖς διαπραξάμενος, καὶ πολλὰ κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ ἄλλων ἐθνῶν στήσας τρόπαια, τελευτᾷ τὸν βίον ἐν γήρᾳ βαθεῖ, δύο παῖδας καταλιπὼν Βάρδαν καὶ Λέοντα.

Ὁ δὲ βασιλεὺς, μὴ θελήσαντος τοῦ Συμεὼν τὰς σπονδὰς ἐκπληρῶσαι, ἔγνω δεῖν αὐτὸν καταπολεμῆσθαι καὶ τελείῳ ἀφανισμῷ παραδοῦναι. Διορισάμενος τοίνυν πάντα περαιωθῆναι τὰ τῆς Ἀνατολῆς τάγματά τε καὶ θέματα, παρασκευάσας δὲ καὶ τὰ Δυτικὰ καὶ ἄλλον οὐκ ὀλίγον λαὸν, ἐκπέμπει κατὰ τοῦ Συμεὼν, ἔξαρχον αὐτοῖς ἐπιστήσας καὶ ἡγεμόνα D τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν Κατακαλὼν, συνεπόμενον ἔχοντα καὶ τὸν πατρίκιου Θεοδόσιον καὶ πρωτοβεστιάριον. Ἐρχομένῳ τοίνυν τῷ Συμεὼν συναντῶσι κατὰ τὸ Βουλγαρόφυγον, καὶ πολέμου κρυτηθέντος τρέπονται Ῥωμαῖοι, καὶ πολὺς ἐγίνετο φθόρος, ἀπώλετο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ πρωτοβεστιάριος, ἀσχρῶς τοῦ δομεστίκου μετ' ὀλίγων τινῶν ἐν τῷ Βουλγαροφύγῳ περισωθέντος. Ἀπελθόντος δὲ τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς λεγομένοις ἀγροῖς τοῦ Δαμιανοῦ μετὰ Ζωῆς τῆς τοῦ Ζαουτζᾶ, καὶ δόξαν αὐτῷ μεῖναι ἐκεῖ, ἐπιβουλὴν συνεστήσαντο κατ' αὐτοῦ ὁ τοῦ Ζαουτζᾶ υἱὸς Λέων, Χριστοφόρος ὁ Τζάντζης καί τινες ἄλλοι. Τῆς δὲ Ζωῆς τὸν θόρυβον ἐνωτισθείσης ὁ βασιλεὺς διυπνίσθη [P. 598] καὶ αὐθὶς ἐν πλοίῳ εἰσελθὼν

ἀπὸ τῶν Πηγῶν διεπέρασε κατὰ τὰ βασίλεια. Καὶ Ἰωάννην μὲν τὸν τῆς βίγλας δρουγγάριον διεδέξατο ὡς ῥᾴθυμον τάλα περὶ τὴν ἑαυτοῦ φυλακήν, τὸν δὲ Ζαουτζᾶν ἀπεστρέφετο μέχρι τινός, ἕως οὗ Λέων ὁ μάγιστρος, ᾧ Θεοδοτάκης τὸ ἐπώνυμον, φίλος ὢν ἀμφοῖν, τούτους κατήλλαξε.

Τῆς δὲ Αὐγούστης Θεοφανοῦς τελευτησάσης στέφει Λέων ὁ Βασιλεὺς Ζωὴν τὴν θυγατέρα τοῦ Ζαουτζᾶ, καὶ εὐλογεῖται παρά τινος κληρικοῦ τοῦ παλατίου. Καὶ ὁ μὲν εὐθὺς καθῃρέθη, ἡ δὲ μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν ἔτος ἓν καὶ μῆνας ὀκτὼ ζήσασα ἐτελεύτησε. Λάρνακος δὲ ἑτοιμαζομένης ὥστε τὸ ταύτης ἀποτεθῆναι σῶμα, γράμματα εὑρέθησαν ἐν αὐτῇ ἐγκεκολαμμένα οὑτωσὶ διεξιόντα· « Θυγάτηρ Βαβυλῶνος (19) ἡ ταλαίπωρος. »

Βασίλειος δὲ ὁ ἐπείκτης (20) τοῦ βασιλέως, ἀνεψιὸς ὢν τοῦ Ζαουτζᾶ, μελετῶν κατὰ τοῦ βασιλέως τὸ ἀπόῤῥητον ἐκοινώσατο Σαμωνᾷ κουβικουλαρίῳ τῷ ἐξ Ἀγαρηνῶν, πίστεις λαβὼν ὡς ἀνέκφορον διαφυλάξει τὸ μυστήριον. Δόντος δὲ πίστεις, ἐξέφηνεν αὐτῷ πάντα τὰ βουλευόμενα. Ὁ δὲ εὐθέως ἐξιππασάμενος ἄπεισι πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἰδίᾳ παραλαβὼν αὐτὸν, « Θέλω τί σοι εἰπεῖν, ὦ βασιλεῦ, ὅπερ ἐμοὶ μὲν ῥηθὲν ἀκίνδυνον, σοὶ δὲ σιωπηθὲν θάνατον προξενεῖ. » Καὶ διῆλθε πᾶσαν τὴν τοῦ Βασιλείου ἐπιβουλήν. Τοῦ δὲ βασιλέως διαπιστοῦντος, ὁ Σαμωνᾶς πληροφορῆσαι τοῦτον βουλόμενος δύο τινὰς τῶν οἰκειοτάτων ἐξαποστεῖλαι πρὸς τὴν αὐτοῦ οἰκίαν ᾐτήσατο, ἀξιώσας ἐν ἀποκρύφῳ στῆναι τούτους ὁπηνίκα ὁ Βασίλειος ἀφίκηται πρὸς αὐτὸν, κἀπειδὰν οὗτος παραγένηται καὶ ὁμιλῶσιν ἀλλήλοις, τὰ λεγόμενα παρ' ἀμφοῖς ἀπογράφεσθαι. Ἐδέξατο τὸν λόγον ἡδέως ὁ βασιλεὺς, καὶ πέμπει Χριστοφόρον τὸν πρωτοβεστιάριον καὶ Χαλκουρὸν ἕνα τῶν ἑαυτοῦ προκοίτων (21), οἵπερ ἐν τῇ καταγωγῇ γενόμενοι τοῦ Σαμωνᾶ κἀκεῖσε κρυβέντες προσέμενον τὸ μέλλον. Ἀπατηθέντος δὲ τοῦ Βασιλείου καὶ παραγενομένου πρὸς τὸν Σαμωνᾶν, τῆς διαλέξεώς τε χώραν λαμβανούσης, ἐκφανιζομένως δὲ καὶ τῶν ἀποῤῥήτων αὐτῷ, οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως πεμφθέντες τὰ λεγόμενα ἀπεγράφοντο, καὶ τελευταῖον ἐκείνους ἀριστῶντας καταλιπόντες κρυφίως τε ὑπεξελθόντες ἀπῆλθον πρὸς βασιλέα τὰ γραφέντα κομίζοντες.

A Mortua Theophanone Augusta Leo imperator augustalem coronam Zoæ Zautzæ filiæ imponit, proapera comprecante quodam clerico palatino. Clericus statim suo loco dejectus est. Zoe post designationem nonnisi annum cum besse supervixit. Cumque ad ejus cadaver reponendum arca pararetur, litteræ ei incisæ sunt, hanc sententiam notantes : « Filia Babylonis infelix. »

Porro Basilius imperatoris epeicta, consobrinus Zautzæ, cum cædem machinaretur imperatori, arcanum suum Samonæ exposuit cubiculario, origine Agareno, prius tamen ab eo taciturnitatem stipulatus. Samonas statim equo ad imperatorem profectus, seorsim monet habere se aliquid quod ipsi indicare velit, et quod sine suo periculo dicere, B sed nonnisi ipsius exitio reticere possit. Simulque totam insidiarum rationem exponit : utque imperatori fidem narrationi deroganti, omnem eximeret dubitationem, duos imperator, quos intimos haberet, rogat ad se mittere, qui sub id tempus quo Basilius ipsum esset conventurus, in occulto delitescentes colloquium quod erat secum habiturus stylo exciperent **1059** atque annotarent. Probat hunc sermonem imperator, mittitque Christophorum protovestiarium et unum de excubitoribus Calocyrum. Hi in Samonæ domicilium cum venissent, abditi exitum operiuntur. Basilius in fraudem actus ad Samonam venit, et colloquii data opportunitate omnia sua arcana effutit. Quæ ii quos imperator miserat litteris mandantes, demum iis in prandio hærentibus occulte sese subducunt. et C scripta offerunt. His lectis imperator illico Basilium in Macedoniam amandat, veluti Zoæ amitæ suæ e vivis egressæ ibi justa exhibiturum, et opera Stypeiotæ drungarium vigiliæ detinet : sodalitatis etiam præfectum Nicolaum urbe, occultato consi-

XYLANDRI ET GOARINOTÆ.

(19) Imprecatio ex psalmo, ut videtur, CXXXVI desumpta. XYL.

(20) Hoc vocabuli quid significaret, non assequebar quanquam, si conjicere libeat, putarem esse παρὰ τὸ ἐπείγειν, fortassis operarum exactorem. Nam D ab urgendo quidem dicitur ; sed quos homines aut quas res urserit, sciant alii. Zonaras πήκτην scripsit. Quid autem est πήκτης ? Fabrum vix puto. Hic meam conjecturam exponam libere in re nullius aut non magni, ut apparet, momenti. Πηκτὶς instrumentum est sive multarum chordarum sive alias varium concentum edens ; quod non tam ex lexicis didici, quibus non temere credo, quam ex Plat. 3 πολιτειῶν. Verba sunt : Τριγώνων ἀρα καὶ πηκτίδων καὶ πάντων ὀργάνων ὅσα πολύχορδα καὶ πολυαρμόνια δημιουργοὺς οὐ θρέψομεν. Jam ea fuit Cedreni et hujus farinæ scriptorum liceatia dicam an audacia, ut citharœdum aut musicum facile illis fuerit πήκτην nominare. Ejus vitii (non enim est nisi vitium) exempla subinde iis legendis deprehendes Quid si ergo is πήκτης musicus fuit, atque adeo ille ipse musicus eunuchus (cui nomen Musici facile ab arte potuit fieri, si quidem Copronymo Iconomacho et aliis potuit imperatoribus et aliis præterea summis viris ab aliqua actione imponi, aut vero καλεῖσθαι pro cognominari poni ab homine nihil minus quam proprietatis studioso) qui occasionem Bulgarico bello sua avaritia præbuit, fretus gratia in qua apud hunc Zautzani fuit ; quod eo erat facilius, si cum generis propinquitate attigisset. Hæc ideo libuit annotare, quod scio hac diligentia adhibita doctos viros sæpe magnis bonorum scriptorum vulneribus medicinam fecisse. Interim nihil mutavi, ut si quis sciat Epicta quid sit, dicere pessit eo liberius. Hoc addo, cognomentum epictæ infra poni Christifero Andronici filio in Basilio Romani filio de Duro oppresso. De Samonæ et omnium calumniatorum privilegio hic neque guæri volo, neque exemplis productis rem qualis sit explicare. XYL. — Ἐπείκτης qui alio nomine ἐξουσιαστής, de quo auctor p. 442 et nos ibidem. Zonaras scribit πήκτης, Leo ἐπήκτης, uterque mendose. GOAR.

(21) Παρακοιμωμένων τοῦ κοιτῶνος, sacri cubiculi custodum, scribit Godinus. GOAR.

lio. emittit. Atque his peractis Basilium e Macedonia revocatum inquisitioni subdit, convictum per mediam urbem in triumpho ducit, Athenasque relegat. Inde universo senatu convocato, quæ erant a Samona ipsi delata indicia exponit. Eumque senatores laudant, et summo dignum honore pronuntiant. Et Samonam Leo statim protospatharii munere decorat, sibique familiarem adsciscit,

τοῦ Σαμωνᾶ μηνυθέντα. Οἱ δὲ τοῦτο ἐπαινέσαντες μεγίστης εἶναι τιμῆς ἄξιον προσειρήκασι. Καὶ ὁ βασιλεὺς παραυτίκα τῇ τοῦ πρωτοσπαθαρίου τοῦτον ἀξιοῖ τιμῇ, καὶ οἰκεῖον αὐτοῦ κατεστήσατο.

Mortuo patriarcha Antonio Nicolaus sufficitur mysticus, qui sapientia alios et prudentia anteire credebatur Porro imperator cum statutis præceptas invitationes peragere non posset, Augusta mortua, Annam 1060 filiam Zoes neptem Zautzæ coronat. Puellam quoque ex Opsicio ducit, nomine Eudociam, forma singulari, cui et ipsi augustalem imposuit coronam. Sed hæc in partu una cum fœtu periit. In honorem primæ suæ uxoris Theophanus pulcherrimum de ejus nomine templum Leo, vicinum ædi Sanctorum Apostolorum, ædificavit Ibidem aliud quoque fanum condidit. Divo Lazaro sacrum, inque eo Lazari et Mariæ Magdalenæ reliquias Epheso allatas reposuit. Enimvero classiariis his molitionibus occupatis, interim Agarenorum classis Tauronomium Siciliæ expugnant magna cum Romanorum cæde et Lemno potiti magnam multitudinem captivorum abducunt.

ἐγένετο φόνος. Κατεσχέθη δὲ καὶ ἡ νῆσος Λῆμνος ὀλίγους.

Mos erat ut die Pentecostæ sacro pompa ad ædem S. Mocii deduceretur. Is ea etiam Leo imperator cum esset, jam ingressuro ei et sacris foribus succedenti homo quidam de suggesto prosiliens crasso ac valido fuste ictum in caput ingerit;

Ἀναγνοὺς δὲ ταῦτα τὸν μὲν Βασίλειον παραυτίκα εἰς Μακεδονίαν ἀπέστειλεν, ἐπὶ διανομῇ τάλλα ψυχικῶν (22) τῆς θείας αὐτοῦ Ζωῆς, κατέσχε δὲ καὶ τὸν τῆς βίγλας δρουγγάριον διὰ τοῦ Στυπειώτου, ὑπεξήγαγε δὲ καὶ τῆς πόλεως Νικόλαον τὸν ἑταιρειάρχην. Εἶτα ἀγαγὼν ἀπὸ Μακεδονίας τὸν Βασίλειον καὶ ἀνακρίνας, ἐν μέσῃ τε θριαμβεύσας τῇ πόλει, ἐν Ἀθήναις ἐξώρισε. [P. 599] Συγκαλεσάμενος δὲ πᾶσαν τὴν σύγκλητον ἐπ' αὐτῶν, ἀνέγνω τὰ ὑπὸ

Τελευτήσαντος δὲ καὶ τοῦ πατριάρχου Ἀντωνίου, προχειρίζεται ὁ μυστικὸς (23) Νικόλαος, ἐπὶ συνέσει καὶ σοφίᾳ δοκῶν πρωτεύειν. Λέων δὲ ὁ βασιλεὺς μὴ δυνάμενος τὰ κατὰ τύπον ἐκτελεῖν κλητόρια (24) Αὐγούστης μὴ οὔσης, στέφει Ἄνναν (25) τὴν θυγατέρα Ζωῆς τῆς τοῦ Ζαουτζᾶ. Ἠγάγετο δὲ καὶ κόρην ἐκ τοῦ Ὀψικίου, ὡραίαν τε καὶ περικαλλῆ, τοὔνομα Εὐδοκίαν, ἣν δὴ καὶ ἔστεψεν. Ἐγκύμων δὲ γενομένη καὶ μέλλουσα τίκτειν ἀπέθανε καὶ αὐτὴ καὶ τὸ ἔμβρυον. Τιμῶν δὲ τὴν προτέραν αὐτοῦ γαμετὴν Θεοφανὼ ὁ βασιλεὺς ἐπ' ὀνόματι ταύτης ᾠκοδόμησε ναὸν ἀγχοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων περικαλλῆ. Ἀνήγειρε δὲ καὶ ναὸν ἄλλον κατὰ τοὺς τόπους εἰς ὄνομα τοῦ Ἁγίου Λαζάρου, ἐν ᾧ καὶ τὸ τοῦ ἁγίου μετακομίσας ἀπέθετο σῶμα, καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς, ἐξ Ἐφέσου μετακομίσας. Τοῦ δὲ στόλου ἐν ταῖς τοιαύταις κτήσεσιν ἀπασχολουμένου, ὁ τῶν Ἀγαρηνῶν στόλος τὸ ἐν Σικελίᾳ ἐξεπολιόρκησε Ταυρομένιον, καὶ πολὺς τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ἠνδραποδίσθη καὶ οὐκ

Συνήθους δὲ προελεύσεως νενομένης κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Μωκίου, ἀπῆλθε μετὰ προόδου καὶ Λέων ὁ βασιλεύς. Ἐν δὲ τῷ μέλλειν εἰσοδεύειν καὶ πλησίον γενέσθαι τῶν ἁγίων θυρῶν ἄνθρωπός τις ἐκπεπηδηκὼς ἐκ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ

(22) Διανομὴν ψυχικῶν sic verti in genere, ea quæ post mortem pro salute animæ defuncti a propinquis fierent. Fortassis fuit aliqua eleemosynæ distributio, quod διανομῆς vocabulum videtur velle. Et quia non est expressum quo gradu cognationis Zoam attigerit Basilius, speciei vocabulum, ut assolet, communiter potui. Certe nostram conjecturam de musico hic locus videtur valde approbare. Xyl. — Xylander, *ut justa persolverentur;* emendate : *ut eleemosynas a Zoe amita testamento relictas pauperibus distribueret.* Ψυχικόν enim eleemosyna est et quodcunque pietatis opus pro anima curanda susceptum. Vox quoque διανομῆς ignarum quemvis erudit. Goar.

(23) Meursius civilem magistratum interpretatur, *senatorem* nimirum *secretioris consilii;* Junius, *secretarium :* mihi neuter arridet, licet ab eis ex integro non dissideam. Longius autem a senatorio est μυστικοῦ munus, ceu militare et militaribus aliis a Codino c. 2 annumeratum, ipse nonnisi militiæ impenditur, ceu μυστικὸς τῶν σχολῶν, *militiæ scholarumque mysticus.* Ejusdem quoque vestis c. 4 n. 33 nil senatore dignum refert ; et si functio ab eodem Codino quæratur, ex nomine, inquit c. 5 n. 41, patescit. Uno verbo μυστικὸς τῶν σχολῶν est qui secreta principis ad stipatorum exercitusque scholas defert. qui quietem et ordinem indicit, qui silentiarium vetustum inter modernas scholas agit. Idem Juris Græc. 1 2 Manuelis Comneni Novella 3 et Alexii Comneni 2 fisci regii ex parte una et Ecclesiæ ministros ex altera de juribus suis dissidentes conciliare jubetur : Εἰδήσεως ἀκριβεστάτης διδομένης τῷ κατὰ τὴν ἡμέραν μυστικῷ, ὃς καὶ ὀφείλει καὶ ἄμφω οἰκονομεῖν, regia nempe et ecclesiastica jura. Si violentius ex ecclesiarum prædiis aliquid illi exegerint, παρὰ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν μεγαλεπιφανεστάτου μυστικοῦ καταναγκαζόμενος εἰς τὴν ἐπενεχθεῖσάν τινι τῶν ὑφ' ὑμᾶς κτήσεων βλάβην ἀποθεραπεύσουσιν αὐτῇ Goar.

(24) Τύπους esse statuta, leges, etc., apud hos scriptores sæpe observatum est. Κλητόρια hæc puto fuisse solemnia convivia sive epulas, quibus Augustus et Augusta et proceres interessent. In Justiniano magno ad annum ejus trigesimum mentio fit κτητορίων ὠδεκαημέρων, quæ hoc loco collato, si legas κλητορίων, duodecim dies durantia convivia videri possint Hæc corriget aut augebit, si cui res est notior. Xyl. — Vide supra in Justiniano. Goar.

(25) Filiam, qua præsente velut Augusta, convivia de more celebrarentur. Goar.

τοῦ ἄμβωνος ῥάβδῳ παχείᾳ καὶ ἰσχυρᾷ ἔπαισεν αὐτὸν κατὰ κεφαλῆς. Καὶ ἐθανάτωσεν ἂν παρευθύ, εἰ μὴ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου τῷ ἀωρημένῳ λύχνῳ προσκεκρουκὸς τῆς βιαίας μικρὸν ἀνεσχέθη φορᾶς. Αἵματος δὲ σφοδροῦ ἐκ τῆς τοῦ βασιλέως καταῤῥέοντος κεφαλῆς ταραχή τε καὶ φυγὴ τῶν ἀρχόντων ἐγένετο. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς νόσον σκηψάμενος οὐ παρῆν ἐν τῇ εἰσόδῳ, καὶ δἰδωγεν ὑπόνοιαν τοῖς πολλοῖς τὴν τοιαύτην ἐπιβουλὴν αὐτὸς συῤῥάψαι. Ὁ δὲ τὸν βασιλέα πλήξας κατασχεθεὶς καὶ πολλὰς ὁμοίνας βασάνους, ἐπεὶ μηδένα καθωμολόγει συνίστορα, χεῖρας καὶ πόδας ἐκτμηθεὶς ἐν τῇ τοῦ ἱππικοῦ ἐκαύθη Σφενδονῇ. Ἐσχόλασε δ' ἔκτοτε καὶ ἡ τοιαύτη προέλευσις, κἂν ὁ σοφώτατος μοναχὸς Μάρκος, οἰκονόμος ὢν τῆς τοιαύτης μονῆς, ὁ τὸ τετραῴδιον (26) τοῦ μεγάλου σαββάτου ἀναπληρώσας τοῦ κυροῦ Κοσμᾶ, πολλὰ κατεδεήθη τοῦ βασιλέως. Τούτου γὰρ δεομένου καὶ τοῦ βασιλέως ἀπαναινομένου, φησὶν ὁ μοναχός. « Μὴ ὀργίζου μηδὲ χαλέπαινε, [P. 600] ὦ βασιλεῦ· προγεγραμμένον γὰρ ἦν παθεῖν σε παρὰ τοῦ προφήτου Δαβίδ, εἰρηκότος, Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἁγίῳ σου, καὶ ἐνεκαυχήσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς σου! Δεῖ οὖν σε, δέσποτα, ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπ' ἄλλα δέκα ἔτη κατασχεῖν τὴν βασιλείαν. » Ὃ δὴ καὶ γέγονεν· ἀπέθανε γὰρ μετὰ δέκα χρόνους κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ καὶ ἐπλήγη.

Ἠγάγετο καὶ τετάρτην γυναῖκα Λέων ὁ βασιλεύς, Ζωὴν τὴν Καρβωνοψίναν, ἥτις ἐβίω χρόνον συχνὸν μετ' αὐτοῦ ἀστεφής (27). Τῶν δὲ βουλγάρων ταῖς ἐφόδοις Ῥωμαίους ἐπιτριβόντων, οἱ ἐξ Ἄγαρ μαθόντες τοῦτο στόλον ἐξαρτύσαντες κατὰ τῶν παραλίων τῆς ἀρχῆς Ῥωμαίων ἐκπέμπουσιν, ἐπιστήσαντες τῷ στόλῳ ναύαρχον Λέοντα τὸν Ἀττελέα, τὴν Χριστιανῶν ἐξομοσάμενον πίστιν, κἂν τῇ Τριπόλει (28) οἰκήσαντα κἀξ αὐτῆς εὐληφότα τὴν προσηγορίαν Ἔφθασε δὲ τὸν βασιλέα ἡ περὶ τοῦ Τριπολίτου ἀγγελία κατὰ τὸ ἐμπόριον τοῦ Βοαιτίου, ἐκεῖσε γενόμενον ἐπὶ τῷ ἀνακαινίσαι τὴν μονὴν Χριστοφόρου πρωτοβεστιαρίου αὐτοῦ. Προσετίθεσαν δ' οἱ ἀγγελιαφόροι ὡς κατ' αὐτῆς ἔχει τὴν ὁρμὴν τῆς βασιλίδος. Πέμπει οὖν ὁ βασιλεὺς Εὐστάθιον τὸν τηνικαῦτα δρουγγάριον τῶν πλωΐμων μετὰ τοῦ στόλου, ὃς μὴ δυνηθεὶς ἀντιτάξασθαι τῷ Τριπολίτῃ ὑπεστράφη κενός. Ἐπόμενος δὲ τούτῳ ὁ Τριπολίτης εἰσῆλθεν εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ ᾠχρι τοῦ Παρίου κατέλαβεν. Ὅπερ τῷ βασιλεῖ ἀγγελθὲν εἰς μεγάλην ἐνέβαλεν ἀθυμίαν καὶ ταραχήν, ἡμερίῳ γοῦν τῷ πρωτοασθκρῆτις τὴν ναυτικὴν ἐγ-

A eoque ictu imperatorum necasset, nisi inter feriendum fuste in suspensum impacto candelabrum, violentiam ictus nonnihil remisisset. Plurimum quidem sanguinis ex vulnere effluxit; interque proceres tumultuatum et fuga facta est. Ab ea pompa **1061** tum abfuit Alexander, imperatoris frater, adversam valetudinem causatus. Quare apud multos suspicio se insinuavit ipsum esse insidiarum auctorem. Sed pereusssor deprehensus, multosque perpessus cruciatus, cum neminem facinoris conscium fateretur, amputatis manibus et pedibus in Funda Circi crematus est Ex eo tempore pompa ista cessavit Et quidem sapientissimus monachus Marcus ejus monasterii dispensator, qui tetraodium magni sabbati complevit quod habet Cyri Cosmæ, multis imperatorem deprecatus
B est. Et eo renuente: « Noli, inquit, hoc iniquius ferre aut irasci, o imperator. Nam vastes Davidus hoc tibi adversi eventurum prædixit, hoc versu: *Quanta melignatus est inimicus in sancto tuo, et gloriati sunt qui oderunt te in medio solemnitatis tuæ* [24]? Itaque oportet exinde te alios decem annos imperare. » Hoc monachi vaticinium exitus verum ostendit: decem enim post annis, eadem qua ictus fuerat die, suum obiit diem.

Quartam deinde uxorem duxit Leo, Zoem Carbonopsinam, quæ per multum temporis cum eo vixit antequam coronaretur. Cum vero Bulgari incursionibus rem Romanam attererent. Agareni
C ea occasione percepta classem adornarunt. et contra maritimam Romanorum ditionem emiserunt, duce Leone Attaleo, qui Christianam ejuraverat religionem, **1062** et quia Tripoli habitabat, inde Tripolites appellebatur. Ejus expeditionis nuntium mature accepit imperator, qui tum apud emporium Boætii erat, dedicando Christophori protovestiarii monasterio intentus. Et abdebatur hoc a nuntiis, a Tripolita ipsam peti Cpolin. Emittit ergo Eustathium, drungarium rei navalis, cum classe Qui pugnæ cum Tripolita commitendæ impar re infecta rediit. Eumque insecutus Tripolita fauces
D Hellesponti intravit et usque ad Parium venit. Hujus rei indicium imperatori mœrorem perturbationemque animi gravem attulit. Itaque Himerio secretariorum primario classem adversus Tripoliten ducendam committit. Is Abydum prætervectus, Ægæo mari emenso, ad Strobelum appellit;

[24] Psal. LXXIII, 1.

XYLANDBI ET GOARI NOTÆ.

(26) Tetraodium videtur hymnus quatuor partibus seu carminibus constans fuisse. Sed quid ilud Cyri Cosmæ sit, viderint alii. Psalmi verba ex usitata versione apposui. XYL. — Hymnus quatuor odis constans sabbato magno cantandus in Triodio libro totum Quadragesimæ officium continente, qualis sit agnoscitur. Κυροῦ diminutive pro κυρίου vox integra clarioribus, diminutiva κυρός inferioribus, κῦρ humilibus conceditur. Cosmas hic Mainmensis fuit episcopus, Damasceni præceptor et plurium sacrorum hymnorum auctor GOAR.

(27) Secundas leviore pœnitentia multant, tertias etiam graviori subjiciunt, quartas omnino reprobant ac damnant nuptias Græci. Eam ob rem ad coronam Augustarum more suscipiendam Zoem hanc Carbonopsinam nunquam admitti passa est Orientalis Ecclesia. GOAR.

(28) Syriæ. GOAR.

inde ad Imbrum applicat. Ac Samothraca superata, hostes Thasi cum sentiret naves in statione habere multitudine et alacritate suis superiores, ne appropinquare quidem iis ausus est. Tripolites autem retro aversus Thessalonicam expugnat, deprehenso in ea etiam Leone præfecto, cui Chatzilacius cognomentum; multumque ibi sanguinis facit, multosque captivos abducit. Forte quidam de cubiculariis, nomine Rhodophyllus, necessariæ rei causa in Siciliam missus cum 100 auri libris, in itinere morbo correptus Thessalonicam se contulerat **1063** curandi corporis causa. Eum Tripolita ibi tum captum, ejus auri causa diu tortum, cum se quidquam habere pernegaret, necavit. Et vero aurum in itinere Rhodophyllus reliquerat, idque Simeon secretarius ea transiens sustulerat. Hic Simeon Tripolitam urbis eversionem animo agitantem hortatus est ut excidio abstineret eoque nomine aurum illud acciperet; ac persuasit. Quod Simeonis factum ita gratum fuit imperatori, ut eum patricii ac secretarii primarii dignitate ideo remuneratus sit. Himerius, cognito a Thessalonica Sarracenos recessisse, insequendis iis se parat. Verum hi ad Cretam appellunt, prædæque parte Cretensibus data incolumes domum redeunt, otiosum Lemni relinquentes Himerium.

δίωξιν. Οἱ δὲ τῇ Κρήτῃ προσίσχουσι, καὶ ἀπόμοιραν στησαν, ἄπρακτον ἐν Λήμνῳ καταλιπόντες τὸν Ἱμέριον.

Secundum hæc imperator duos fortissimos duces in Orientem emittit, Eustathium stirpis Argyrorum et Andronicum genere Ducam. Hi multas de Agarenis reportarunt victorias. Cæterum Samonas, is quem insidias imperatori detexisse docuimus, cum esset apud hunc in summo honore, simulans se ad monasterium suum exire, profugit cum pecunia et quis, ac dispositorum per singulas stationes publicorum equorum nervos iucidit. Leo igitur mittit qui eum insequantur. Basilium sodalitii præfectum, cognomine Camaterum (id est laboriosum et Georgium **1064** Crenitam. Samonam jam Halyn fluvium transeuntem Nicephorus Caminas drungarius deprehendit, ac multis precantem, multa etiam dona ut dimitteretur promittentem detinet. Samonas cum missionem non impetraret, prætendit se voti causa ad Sirachanam crucem proficisci. Sed eum Constantinus Andronici Ducæ filius superveniens secum Cpolin abducit. Leo Samonam in Bardæ Cæsaris domo in custodio asservari jubet. Constantino, ex quo didicerat extra controversiam esse quod Samonas in Melitenam tranfugere intendisset, mandat uti hoc in senatu dissimulet, et eum Siracham voti causa proficisci voluisse dicat: nam veniam Samonam consequi volebat. Postridie senatu advocato Constantinum in medium adducit, juratumque per Deum et imperatoris vitam interrogat.

A χειρίσας δύναμιν κατὰ τοῦ Τριπολίτου ἀπέστειλεν, ὃς Ἄβυδον διελθὼν καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος Στροβήλῳ προσορμίζει, εἶτα καταίρει πρὸς Ἴμβρον. Σαμοθρᾴκην δὲ διαβὰς κατέλαβε τοὺς πολεμίους ναυλοχοῦντας ἐν θάτῳ. Ηλήν πλήθει τε καὶ προθυμίᾳ ὑπερέχοντας αὐτοὺς ἰδὼν οὐδὲ πλησιάσαι τούτοις τετόλμηκεν. Ὁ δὲ Τριπολίτης ὁπισθόρμητος γεγονὼς καὶ κατὰ Θεσσαλονίκην γενόμενος ταύτην ἐπολιόρκησε, κατασχεθέντος καὶ Λέοντος τοῦ στρατηγοῦ ἐν αὐτῇ, ᾧ Χατζιλάκιος τὸ ἐπώνυμον. Ἐγένετο δὲ χύσις αἱμάτων πολλὴ καὶ αἰχμαλωσία. Ῥοδόφυλλος δέ τις κουβικουλάριος κατα τινα χρείαν ἐν Σικελίᾳ πεμφθεὶς μετὰ χρυσίου λιτρῶν ἑκατὸν, νόσῳ περιπεσὼν ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰσῆλθεν ἐφ' ᾧ ἐπιμελίας ἀξιωθῆναι. Ὅνπερ κατασχὼν ὁ Τριπολίτης καὶ πολλὰ βασανίσας διὰ τὸ χρυσίον ἀπέκτεινε μηδὲν ἔχειν ἰσχυριζόμενον· τοῦτο γὰρ ἔτυχε καταλιπὼν ἐν τῇ ὁδῷ, ὅπερ Συμεὼν ἀσηκρῆτις διερχόμενος ἀνείλετο. Καὶ τοῦ Τριπολίτου βουληθέντος καταστρέψαι τὴν πόλιν, ὁ Συμεὼν λαβεῖν αὐτὸν χρυσίον ἐμήνυσε καὶ τῆς καταστροφῆς ἀποσχέσθαι. [P. 601] Ὃ καὶ γέγονε, καὶ λαβὼν τὸ χρυσίον ὁ Τριπολίτης ὑπενόστησεν. Ἀποδεξάμενος δὲ τὸν Συρεὼν τοῦ ἔργου ὁ βασιλεὺς πατρίκιον καὶ πρωτοασηκρῆτιν τοῦτον τετίμηκε. Ὑυθόμενος δὲ τὴν τῶν Σαρακηνῶν ἀποστροφὴν ὁ ναύαρχος Ἰμέριος πρὸς τὴν κατ' αὐτῶν διανίστανται

B

C

Ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς τὴν Ἑω δύο γενναιοτάτω ἐκπέμπει στρατηγὼ, Εὐστάθιον τε τοῦ γένους τῶν Ἀργυρῶν καταδόμενον καὶ Ἀνδρόνικον τόν ἐκ τοῦ Δουκὸς, οἵτινες πολλὰ τρόπαια ἐστήσαντο κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν. Σαμωνᾶς δὲ ὁ τὴν ἐπιβουλὴν κατεμηνύσας τῷ βασιλεῖ, διαφερόντως τιμώμενος τῷ βασιλεῖ. ἐξελθεῖν ἐν τῇ αὐτοῦ μονῇ προφασισάμενος φυγῇ ἐχρήσατο ἅμα χρήμασι καὶ καὶ ἵπποις τοὺς ἐν ἑκάστῳ σταθμῷ δημοσίους ἵππους ἀγκυλοκοπῶν (29). Ἀποστέλλει οὖν, ὁ βασιλεὺς καταδιῶξαι αὐτὸν Βασιλειον ἑταιρειάρχην τὸν Καματηρὸν καὶ τὸν Κρηνίτην Γεώργιον. Ἤδη δὲ τὸν Ἅλυν διαπερῶντα τὸν Σαμωνᾶν κατέλαβε Νικηφόρος δρουγγάριος ὁ Καμινᾶς, καὶ κατέσχεν ἱκετεύοντα πολλὰ καὶ ὑπισχνούμενον δώσειν. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθεν, εἰς τὸν ἐν τῷ Σιρακᾷ καταφεύγει σταυρὸν εὐχῆς χάριν ἐληλυθέναι προφασισάμενος. Ἐλθὼν οὖν Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Δουκὸς υἱὸς καὶ τοῦτον ἀναλαβὼν ἐν σῇ πόλει, ὑπέστρεψεν. Εἰσελθόντων δὲ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, τὸν μὲν ἐν τῇ τοῦ Καίσαρος τοῦ Βάρδα οἰκίᾳ φυλάττεσθαι προσέταξεν ὁ βασιλεὺς, Κωνσταντίνῳ δὲ τῷ Δουκὶ, ἐπείπερ ἐπληροφορήθη ὡς ταῖς ἀληθείαις προσφεύγων ἦν ἐν Μελιτηνῇ ὁ Σάμωνᾶς, παρήγγειλε μὴ τοῦτο ἐνώπιον τῆς συγκλήτου εἰπεῖν, ἀλλ' ὅτι τῷ Σιραχᾷ χάριν εὐχῆς ἀπῆει· ἐβούλετο γὰρ συγγνώμης τοῦτον τυχεῖν. Ἔωθεν δὲ προσκαλεσάμενος τὴν

D

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

29) Nempe ut sui insequendi atque ex fuga retrahendi commoditatem imperatoris ministris præriperet. Xyl. — Magis arridet uncis vel ferris acutis pedes et ungulas perforasse quam nervos equorum Samonam præcidisse; fugam enim latere cupiebat, et vox ἀγκυλοκοπῶ a scissione est aliena. Goar.

συγκλητον καὶ εἰς μέσον τὸν Κωνσταντῖνον παραγαγὼν ἠρώτα μεθ' ὅρκων, οὕτωσὶ λέγων· « Πρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐμῆς κεφαλῆς, ἔφευγεν ἐν Συρίᾳ ὁ Σαμωνᾶς ἢ οὔ, » Ὁ δὲ τοὺς ὅρκους εὐλαβηθεὶς (παρηγγέλθη γὰρ ἄνευ ὅρκων πρῶτον τὴν ἀλήθειαν ἀποκρύψασθαι) ὡμολόγησε πάντων ἐνώπιον ὅτιπερ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἀπῆει Μελιτηνήν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν μὲν Κωνσταντῖνον μετ' ὀργῆς ἀπεπέμψατο, τὸν δὲ Σαμωνᾶν ἐν τοῖς τοῦ Καίσαρος ἐξεβλήθη καὶ τῆς προτέρας ἠξιώθη τιμῆς. A in Syriam Samonas fugerit necne. Constantinus jurisjurandi (nam citra id jussus erat veritatem celare) motus religione coram omnibus profitetur Samonam in Melitenam, quæ ejus erat patria, fugam instituisse. Imperator hunc iratus dimittit, Samonam autem in Cæsaris domo asservari mandat. Unde postea dimissus pristinæ est restitutus dignitati.

Ἐτέχθη δὲ τῷ βασιλεῖ ἀπὸ Ζωῆς τῆς τετάρτης αὐτοῦ γαμετῆς παιδίον ἄρρεν, οὗπερ ἐν τῇ γεννήσει κομήτης ἐφάνη, τὰς ἀκτῖνας ἐπ' ἀνατολὰς ἀφιείς καὶ λάμπων ἄχρι τεσσαράκοντα [P. 602] ἡμερῶν. Ἐβάπτισε δὲ τὸ παιδίον ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ Νικόλαος ὁ πατριάρχης, ἀναδεξαμένων αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος Ἀλεξάνδρου τοῦ αὐταδέλφου τοῦ βασιλέως, τοῦ πατρικίου Σαμωνᾶ καὶ τῶν τῆς συγκλήτου ἐξόχων. Εὐλογήθη δὲ μετὰ Ζωῆς ὁ Λέων ὑπὸ Θωμᾶ πρεσβυτέρου, ὅστις καὶ καθηρέθη (30), καὶ Αὐγοῦσταν αὐτὴν ἀνηγόρευσε. Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν (31) ὁ πατριάρχης εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεσθαι ἐκώλυε τὸν βασιλέα, ὅθεν διὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους διήρχετο εἰς τὸ μιτατώριον. Προεβλήθη δὲ καὶ ὁ πατρίκιος Σαμωνᾶς παρακοιμώμενος (32), πρὸς πᾶσαν παρανομίαν καὶ κακίαν συνεργὸς αὐτοῦ κεθ' ἑστὼς δεξιώτατος. Παρεσκεύασε γὰρ τὸν βασιλέα ἀναγκάσαι τὸν πατριάρχην καὶ ἄκοντα προσδέξασθαι αὐτὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ὁ δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς μεταπεμψάμενος αὐτὸν λιπαρῶς ἐδεῖτο προσδεχθῆναι. Ἐπεὶ δὲ μὴ προσίετο τὴν ἔντευξιν, ἀπὸ τοῦ λεγομένου Βουκολέοντος πλοίῳ μακρῷ ἐμβιβάσαντες διαπερῶσιν ἐν τῇ Ἱερείᾳ, ἀφ' ἧς πεζῇ τὴν ὁδοιπορίαν ποιούμενον ἄγουσιν εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ κτισθὲν μοναστήριον τῶν Γαλακτηνῶν (32*). Οὐ πολὺς παρῆλθε καιρὸς, καὶ χειροτονεῖται πατριάρχης ὁ σύγκελλος Εὐθύμιος, ἀνὴρ θεοσεβὴς καὶ ἀρετῆς ἤκων εἰς τὸ ἀκρότατον. Φασὶ δ' ὅτι καὶ ἀπαναινόμενος τὴν ἱερωσύνην θείᾳ ἀποκαλύψει ἐπείσθη αὐτὴν καταδέξασθαι. Διενοεῖτο δὲ ὁ βασιλεὺς, πολλῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν εἰς τοῦτο συνεργούντων ταυτὸν (33) τρεῖς ἢ καὶ τέτταρας γυναῖκας. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν πάτῃ σπουδῇ διεκώλυσεν ὁ πατριάρχης. B C

Porro autem Zoe, Leonis quarta uxor, maritum suum mascula prole parentem fecit. In ejus partu cometa apparuit, radios versus Orientem **1065** projiciens, et ad quadraginta dies fulsit. Infantem in Sapientiæ templo baptizavit Nicolaus patriarcha, suscipientibus eum ex saero favacro fratre imperatoris Alexandro, patricio Samona, et primoribus senatus. Fausta comprecatus est Leoni Thomas presbyter, ideoque ordine suo excidit. Zoen porro Augustam imperator declaravit. Atque ob hoc factum patriarcha ei introitu templi cum interdiceret, coactus est per dextram partem in Mitatorium ire At imperator Samonam cubicularium suum intimum creat, quod eo ad omne flagitium ministro uteretur commodissimo. Ejus enim instinctu vim intentavit patriarchæ, nisi vel invitus se in templum admitteret. Res ita acta. Principio Februarii mensis imperator patriarcham ad se vocat, et ab eo summis precibus contendit ut se ad sacra admittat. Recusantem a Bucoleone longa navi impositum in Hierojam trajicit; inde pedester ad Galacrenorum monasterium a se conditum deductus est. Non multo post Euthymius syncellus patriarcha creatur, homo pius et summæ virtutis; quem ferunt, cum id munus detrectaret, divina patefactione ad id suscipiendum fuisse impulsum Omni studio hic impedivit ne imperator legem, ad quod **1066** multi illustres viri operam ipsi navabant, ferret, qua liceret viro tres simul aut quatuor uxores ducere.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(30) Ab iis qui, ut præmiimus. quartas Leonis nuptias omnino illicitas censuerunt. Goar. D

(31) Nempe quod quatuor uxores unam post alteram duxisset: nam prior illa Zautzæa Zoe concubina nihil ei obfuit· Quid autem sit μιτατώριον milatorium, nescio De mitatis dictum aliquid supra. Et fortasse fuit fani pars quædam, quasi profana, et iis etiam accessa qui sacrorum usu arcerentur. Nam quid antiquitus in ecclesia fieret, hic nolim disputare, cum apud levicutos Græcos subinde appareat aliquid mutatum. Mitatum nomen fuisse synagogæ Saracenæ, in Isaacio Angelo memorat Chonitates. Sed id huc non multum facit, nisi quod horum quoque synagogas apparere possit certis metis fuisse inclusas. Non multo post rursus mitatorii hujus fit mentio. Xyl. — Τὸ μιτατώριον cubiculum ad latus altaris, in quo fessis a labore cantoribus mensa frugalis, panis scilicet et vinum, apponebatur. A *mensa* stiusmodi μυσατώριον sive μυσατώριον cum eruditissimo Allatio legendum putamus in Euchologii notis. Ad eum porro locum ceu sacris exclusus et excommunicatus a patriarcha habitus ne juri suo renuntiaret aut oppositum sentientes offenderet, preces facturus et saeris utcunque interfuturus secedebat imperator. Goar

(32) Παρακοιμώμενον intimum verti cubicularium, qui prope imperatorem cubaret; atque sic alibi etiam versum vellem evidentiæ causa. Xyl.

(32*) Γαλακτηνῶν lactis fontes sonat Xyl.

(33) Κατὰ ταυτόν est *simul*. Ego autem sane non puto hoc voluisse Leonem, ut simut tot uxores sed ut, una mortua, altera duceretur; quod ipsum fecisse atque ideo ut impium a patriarcha fuisse excommunicatum apparet. Nihil tamen voluit utare. Zonaras habet κατ' αὐτόν ipsius, vel suo exemplo, id est ut quartæ Leonis nuptiæ non Leoni modo non vitio darentur, sed idem aliis imitari impune liceret. Post κηδεστὴν affinem verti; quod generne an socer aut quid tandem [illegible]

Junio mense Constantinus Afer in monasterium suum, quod prope fanum Apostolorum condiderat, imperatorem invitavit, ut dedicationi ejus et prandio interesset. Ibi subito vehemens Africus exortus multa concussit ædificia hominesque exterruit, adeo ut omnes domibus relictis sub dium profugerint. Imber autem obortus eam procellam sedavit. Rursus classe Agarenorum contra Romanos provecta, suæ classi imperator Himerium dromi logothetam præficit, eique adjungit Andronicum Ducam. Hic Samonas, qui quod a Constantino ex fuga, ut monstravimus, retractus fuerat, implacabile in Ducas odium gerebat, quemdam Andronici familiarium subornat, eique persuadet ut occulte Andronicum per litteras moneat ne navim conscendat: nam imperatorem, a Samona eo petractum, Himerio ipsius excæcandi mandatum dedisse, et Andronicus litteris iis acceptis noluit cum Himerio in bellum ire. Himerius itaque solus coactus est sexta Octobris die cum hostibus confligere, eosque devicit et interfecit. Quo cognito, Andronicus desperatis suis rebus ac convasatis, cum necessariis ac servis suis castellum quoddam **1067** occupavit supra Iconium situm. Cabalam nomine, et ad defectionem spectavit. At Samonas arrepta occasione non desiit imperatorem verbis concitare atque irritare: se dudum sensisse Andronicum defectionem parturire, et esse ejus conatui antevertendum: imperatorem cunctando optimam ejus rei occasionem aimisisse, atque ita hostem e manibus evasisse. Sed vel sic aliquid conandum, ne quod ab eo accipiatur damnum. Hoc quasi stimulo incitatus Leo Iberitzam Gregoram scholarum domesticum et Andronici affinem cum valido exercitu contra Andronicum emittit. Andronicus ubi hoc rescivit, et Nicolaum patriarcham, quo maxime erat frctus, ecclesia cjectum esse, Gabala relicta ad Agarenos cum omnibus suis profugit; eumque amermunes honorifice admodum accepit. Imperator porro reputans quantum isto amisso ducem amisisset et qualem esset habiturus hostem, animi angebatur, et quomodo eum reduceret ad suos cogitabat. Scribuntur tandem litteræ imperatoriæ, quibus Andronico et offensarum omnium oblivio et reditus domum et pristina dignitas atque fortunæ et innumera dona ac beneficia offeruntur. Eæ cereo inclusæ Sarraceno cuidam, e prætorianis captivis ad summum favorem producto, in Syriam Andronico perfereedæ traduntur. **1068** Discedentem Sarracenum Samonas seorsim compellans, « Scis, ait, quid portes? » ceram innuens. Neganti, « Cera, inquit. quam gestas, Syriæ est exitium; et tu, si qua tibi gentis et eamdem tecum religionem colentium est cura, eam veziri in manus trade » Promittentem ita facturum donis pretiosis magnifice est demeritus. Ergo Carracenus

A Ἰουνίῳ δὲ μηνὶ προσεκλήθη Λέων ὁ βασιλεὺς παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Λιβὸς εἰς τὴν καινουργηθεῖσαν παρ' αὐτοῦ μονὴν ἔγγιον τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐφ' ᾧ τὰ ἐγκαίνια ἐπιτελέσαι καὶ ἀριστῆσαι. Ἐξαίφνης οὖν ἔπνευσεν ἄνεμος λίψ σφοδρὸς καὶ συνέσεισεν οἰκοδομὰς πολλὰς, καὶ συνετάραξε τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐξεφόβησεν, ὡς πάντας φεύγειν ἐκ τῶν οἰκιῶν εἰς τὰ ὑπαιθρα. Ὄμβρος δ' ἐπιγενόμενος ἔστησε τὴν τοιαύτην καταιγίδα. Στόλου δὲ τῶν Ἀγαρηνῶν κατὰ Ῥωμαίων ἐξελθόντος, ὁ βασιλεὺς Ἰμέριον τὸν λογοθέτην τοῦ δρόμου ἀρχηγέτην τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κατέστησε στόλου. Προσετέχθη δὲ καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Δοὺξ συνεισελθεῖν αὐτῷ καὶ ἀγωνίσασθαι κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, Ὁ δὲ Σαμωνᾶς τῷ τῶν Δουκῶν γένει ἀκατάλλακτος ὢν ἐχθρὸς διὰ τὴν παρὰ B τοῦ Κωνσταντίνου κατάσχεσιν, ὑποθείς τινι τῶν Ἀνδρονίκου φίλων ἔπεισε γράψαι λαθραίως μὴ ἐν τοῖς πλοίοις εἰσελθεῖν, τοῦ Ἰμερίου παράγγελμα ἔχοντος ἐκ βασιλέως ὑποβολῆ τοῦ Σαμωνᾶ ἐκτυφλῶσαι αὐτόν. Ὡς οὖν ἐδέξατο γράμμα, οὐκ ἤθελε τῷ Ἰμερίῳ συνεισελθεῖν. Διὸ καὶ μόνος ἠναγκάσθη κατὰ τὴν ς' τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς συμβαλεῖν τοῖς ἐχθροῖς. Καὶ συμβαλὼν ἐτρέψατο κατὰ κράτος καὶ ἠφάνισε. [P. 603] Τοῦτο μαθὼν ὁ Ἀνδρόνικος καὶ τοῖς ὅλοις ἀπεγνωκὼς συσκευασάμενος ἅμα συγγενέσι καὶ δούλοις αὐτοῦ ἀπελθὼν κατέσχε τι φρούριον ἄνωθεν τοῦ Ἰκονίου διῃρημένον, ὃ Καβάλαν ὠνόμαζον, καὶ εἰς ἀποστασίαν ἔβλεψεν. Οὐκ ἀνίει δ' ὁ Σαμωνᾶς ἀφορμῆς δραξάμενος καὶ παροξύνων καὶ συνταράττων τὸν βασιλέα, καὶ λέγων, ὡς Ἐγὼ πάλαι κατανενοήκειν νὸν ἄνθρωπον, καὶ ὡς ἀποστασίαν C ᾠδίνει καὶ ὡς χρὴ προκαναλαβεῖν τὰς ὁρμὰς αὐτοῦ. Ἐπεὶ δὲ τῇ σῇ μελλήσει, ὦ βασιλεῦ, παρεῖται μὲν ὁ ἐπιτήδειος καὶ ῥᾷστος καὶ ὤχετο ἐκ μέσων ἡμῶν τῶν χειρῶν ὁ πολέμιος τὸν δεύτερον κἂν πλοῦν ποιητέον, μὴ καὶ λάθῃ δράσας τι μᾶλλον ἢ παθών. Τούτοις τοῖς λόγοις ὥσπερ τινὶ πλήκτρῳ νυγεὶς ὁ βασιλεὺς τὸν Ἰβηρίτζην Γρηγορᾶν, δομέστικον τῶν σχολῶν καὶ κηδεστὴν Ἀνδρονίκου τυγχάνοντα, μετὰ δυνάμεως ἀνδρᾶς ἀποστέλλει κατ' Ἀνδρονίκου. Ὅπερ μαθὼν ἐκεῖνος, καὶ ὡς ὁ πατριάρχης Νικόλαος, ᾧ τὰ πολλὰ ἐθάρρει, ἐξεβλήθη τῆς ἐκκλησίας καταλιπὼν τὴν Καβάλαν πανοικὶ προσέφυγε τοῖς Ἀγαρηνοῖς· ὃν ὁ ἀμερμουμνῆς ἐντίμως καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐδέξατο. Ἀναλογισάμενος δ' ὁ βασιλεὺς οἷον D ἀπώλεσε στρατηγὸν καὶ οἷον ἔξειν πολέμιον ἔμελλεν, ἠσχάλλε καὶ ἐδυσφόρει καὶ τρόπον ἐζήτει πῶς ἂν αὐτὸν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπανασώσηται. Ἐγένετο οὖν γράμμα βασιλικὸν πᾶσάν τε ἀμνηστίαν αὐτῷ κακῶν χαριζόμενον, τήν τε οἰκαδέ ἐπιστροφὴν ἐπιτρέπον, καὶ τὴν προτέραν εὐημερίαν καθυπισχνούμενον καὶ μυρίας ἄλλας δωρεὰς καὶ εὐεργεσίας· ὅπερ ἐλίξαντες κηρῷ λαμπάδι προσεοικότι διδοῦσί τινι τῶν Σαρακηνῶν ἀπὸ τοῦ πραιτωρίου (34) ἐκβληθέντι καὶ μεγαλοπρεπῶς φιλοφρονηθέντι, ἐπισκήψαντες ἀπελθεῖν ἐν Συρίᾳ καὶ ἐγχειρίσαι τοῦτο τῷ Ἀνδρονίκῳ.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(34) Quo rei in carceribus nec non Saraceni ob profanam religionem detinebantur, ut jamjam [illegible] GOAR.

Ἀπελθόντα γοῦν τὸν Σαρακηνὸν προσλαβόμενος ἰδίᾳ A
ὁ Σαμωνᾶς, « Οἶδας ὁ κατέχεις ; » ἠρώτα, τὸν κηρὸν
αἰνιξάμενος. Ἀγνοεῖν δ' ἐκείνου φήσαντος. « Ὁ δοθείς
σοι κηρὸς, ὦ φίλος, ἔφη, τῆς Συρίας ἐστὶν ἡ
ἀπώλεια· καὶ εἴ τι κήδῃ τοῦ ἔθνους τοῦ σοῦ καὶ
τῶν ὁμοπίστων, χερσὶ κτάσθου τοῦτο τοῦ οὐζήρ. »
Ὥστε δὲ διακονῆσαι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ παραγγελθεῖσι,
καὶ δώροις αὐτὸν γεγίσσοις πολυτελῶς ἐφιλοφρονήσατο. Ἀπελθὼν οὖν ὁ Σαρακηνὸς ἐνεχείρισε τῷ
οὐζήρ τὸν κηρόν· ὃν καθελὼν ἐκεῖνος καὶ τὸ γραμμάτιον εὑρὼν, καὶ τὸν ἐν τούτῳ κείμενον ἀναλεξάμενος νοῦν, ἀπήγγειλε τῷ ἀμερμουμνῇ. Καὶ εὐθὺς Ἀνδρόνικον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ τὸ δεσμωτήριον
ὑπεδέξατο. Ἐπὶ πολὺ οὖν κακουχούμενοι, καὶ μὴ φέροντες τὰ ἐκ τῆς φυλακῆς λυπηρὰ, ἠναγκάσθησάν
τινες τὴν οἰκείαν ἐξομόσασθαι πίστιν. Ὁ μὲν οὖν Ἀνδρόνικος οὕτω καὶ τὸν βίον κατέλυσε.

Κωνσταντῖνος δὲ ὁ τούτου υἱὸς πρὸ τοῦ θανεῖν
ἐκεῖνον, εἰδήσει καὶ τοῦ πατρὸς, συσκευασάμενος
μετὰ καί τινων ἄλλων τῶν περὶ αὐτὸν (ἐτύγχανον
γὰρ συχνοὶ μετ' αὐτοῦ ἔτι ἐν τῇ φρουρᾷ ἐγκαθειρ-
γμένοι [P. 604] διὰ τὸ μὴ θελῆσαι τὸ οἰκεῖον ἀπ- B
ώμοτον θέσθαι σέβας) τὰ δεσμὰ διαῤῥήξαντες ἐξέρ-
χονται τῆς φυλακῆς, καὶ καλωδίῳ ἑαυτοὺς καθιμή-
σαντες ἵππων τε εὐπορήσαντες ἀπεδίδρασκον. Στρα-
τιωτῶν δὲ πεμφθέντων εἰς τὴν κατάσχεσιν τούτων,
νῦν μὲν ὑποστρέφοντες καὶ πολεμοῦντες, νῦν δὲ
χρυσίον ῥιπτοῦντες, ἀπεσκευάζοντο τοὺς διώκοντας,
καὶ οὕτως ἔσχυσαν ἐπιβῆναι τῶν ὁρίων Ῥωμαίων.
Ταχὺ μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς τὸν Κωνσταντῖνον μετ-
επέμψατο, καὶ ὡς αὐτὸν ἀγαγὼν δώροις αὐτὸν παν-
τοίοις καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐφιλοφρονήσατο. Πληρω-
θείσης δὲ τῆς ἐντυχίας, ἐν τῷ μέλλειν ἀπὸ τοῦ χρυ-
σοτρικλίνου ἐξιέναι τὸν Κωνσταντῖνον (ἐκεῖσε γὰρ
ἐποιήσατο τὴν αὐτοῦ δοχὴν ὁ βασιλεὺς) ὑποστρέψαι
κελεύσας αὐτὸν, ἐνατενίσας πρὸς τὰς ἱστηλωμένας
ἄνωθεν τῆς πύλης εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεο- C
μήτορος ὁ βασιλεὺς, τάδε πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον
εἰρήκει· « Μή σε πλανάτω, ὦ Κωνσταντῖνε, τὸ ὄνομα,
μηδὲ διὰ τοῦτο οἷου κατάρξειν Ῥωμαίων· ἡ βασιλεία
γὰρ τῷ ἐμῷ οἱῷ Κωνσταντίνῳ ἐκ Θεοῦ τεταμίευται,
καὶ τοῦτό μοι δῆλον γέγονεν ἐκ προῤῥήσεων θείων
ἀνδρῶν καὶ προορᾷν τὰ μέλλοντα διὰ καθαρότητος
κτησαμένων. Ἔμμενε γοῦν τῇ δοθείσῃ σοι τύχει,
καὶ μὴ φαντάζου τὰ ὑπὲρ σεαυτόν. Ἢ μὴν ἴσθι ὡς
τυραννήσαντος ἡ κεφαλή σου, σώματος ἄτερ, διὰ τῆσδε
τῆς πύλης εἰσελεύσεται. » Ὃ καὶ γέγονεν ὕστερον·
μετὰ θάνατον γὰρ τοῦ Λέοντος τυραννήσας ὁ Κωνσταντῖνος ἀνῃρέθη ἐν τῷ τοῦ γενικοῦ σεκρέτῳ, καὶ
διὰ τῆς ῥηθείσης πύλης λύθρῳ καὶ αἵματι σταζομένη ἡ τούτου κεφαλὴ εἰσήχθη εἰς τὰ βασίλεια.

Ὁ δὲ βασιλεὺς διά τινα ὑπόνοιαν Εὐστάθιον μά-
γιστρον τὸν Ἀργυροῦν μετεκίνησε τῆς ἀρχῆς (ἦν
γὰρ δρουγγάριος τῆς βίγλας), ὃς καὶ ἀπιὼν οἴκαδε
φαρμάκῳ κατεργασθεὶς ἐτελεύτησε, πολὺν πόθον D
αὐτοῦ τῷ τε στρατῷ καὶ τῷ στόλῳ καταλιπὼν,
μεμνημένοις τῶν ἀνδραγαθημάτων αὐτοῦ. Ἐτάφη
δὲ κατὰ τὸ Χαρσιανὸν ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἁγίας Ἐλι-
σάβετ, ἣν Λέων ὁ πάππος αὐτοῦ ἐκαινούργησεν, ὃς
καὶ τὸ τῶν Ἀργυρῶν ἐπίθετον ἐκληρώσατο πρῶτος,
εἴτε διὰ καθαρότητα βίου, εἴτε καὶ δι' εὐπρέπειαν
σώματος, εἴτε καὶ διά τινα τρόπον τῆς αὐτοῦ γεν-
ναιότητος· τοσοῦτον γὰρ περιῆν ὁ ἀνὴρ τῶν ἐπὶ
τοῦ Μιχαὴλ γενομένων ἀνθρώπων ὥστε μόνος μετὰ
τῶν οἰκογενῶν συνερῥήγνυτο τοῖς ἐκ Τερρικῆς Μα-

confecto itinere vezziro cereum tradit ; isque cera remota litteras inventas legit, et percepta sententia rem amermumnæ significat. Extemplo Andronicus cum suis in carcerem conjicitur, ubi diu magnas toleraverunt miserias ; quarum quidam impatientes fidem Christianam abjuraverunt. Andronicus in carcere periit.

Filius autem hujus Constantinus, vivo adhuc et conscio patre, re cum quibusdam aliis captivis (complures enim in carcere una inclusi erant, quod religionem veram prodere nollent) composita, ruptis vinculis per funem ex carcere delapsi et equos nacti profugerunt. Militesque qui eos comprehensum missi insequebantur, nunc obvertendo se et dimicando, nunc aurum in quo colligendo ii occuparentur projiciendo amoliti, ad fines Romanorum evaserunt. Imperator Constantinum et qui **1069** cum ipso erant statim ad se vocat donisque variis afficit ; et a primo congressu, cum aureo triclinio esset exiturus Constantinus (ibi enim eum exceperat convivio Leo), revocat eum imperator ; atque oculis in imagines Christi et Deiparæ, quæ superne erant collocatæ, defixis, sic affatur : « Constantine, vide ne imponat tibi nomen tuum ; cave, neve ob id Romanis te imperaturum opineris. Etenim filio meo Constantino id imperium divinitus est destinatum, quod ego comperi prædictionibus divinorum hominum castitate sua futurorum præscientiam nactorum Locum itaque tuum tene, neque te superiora somniaveris. Alioqui scito tuum, si tyrannidem affectaveris, caput trunco relicto per hanc portam illatum iri. » Hoc quidem eventu est confirmatum. Mortuo enim Leone, Constantinus cum invasisset imperium, in Genici secreto obtruncatus est, caputque tabo et cruore stillans per dictam portam in regiam allatum.

Præterea Leo Eustathium magistrum drungarium vigiliæ munere suo amovit ob quamdam suspicionem ; isque domum suam digressus veneno periit, magno sui desiderio exercitui classique relicto, præclara ejus facinora memoria recolentibus. Sepultus est apud Charsianum in monasterio S. Elisabetæ, quod novum avus ejus Leo condiderat. Hic **1070** Leo primus Argyrorum, id est, argenteorum, cognomen familiæ suæ intulit sive ob vitæ puritatem, sive ob decorem corporis, sive ob illustrem fortitudinem, qua is æquales suos (claruit autem Michaelo imperante) adeo superavit ut solus cum vernis suis Manichæos Tephricenses et Melitenæos Agarenos adortus in fugam facile

conjecerit, nominisque etiam ejus mentio terrorem hostibus incusserit.

Cæterum pactorum causa a Tarso et Melitena ad Leonem missi venerunt Cpolin Abelbaces et Samonæ pater. Quos magnifico excepit imperator convivio in Magnaura, splendide instructa. Exornavit et Magnum Templum magnifice, legatisque introductis omnia etiam vasa ad divinam pertinentia liturgiam demonstravit. Id quidem statu Christiano indignum fuit, peregrinis hominibus, iisque a vera religione alienis, ea ostendere quæ ne a piis quidem et integræ vitæ hominibus temere visuntur Et Samonæ pater cum videret quantum potentiæ atque honoris apud imperatorem filius obtineret, cum filio manere voluit patria Melitena deserta. Verum Samonas id passus non est, hortatus patrem ut domum rediret et in sua religione perseveraret, ac ee quoque exspectaret, prima quoque occasione demum rediturum. Festo Pentecostæ **1071** die imperator filium suum Constantinum opera Euthymii patriarchæ coronavit. At vero Samonas, ut Augustam demereretur, suum ministrum Constantinum natione Paphlagonem eunuchum ei pro famulo tradit. Is Constantinus in tantam venit Augustæ et Leonis gratiam, ut ipse etiam Samonas invidia correptus apud imperatorem eum detulerit, quasi cum Augustalis rem haberet. Cui criminationi credens Leo, Constantinum monachi in morem tonderi jubet, et ab ipso Samona in Tarasii monasterium deduci. Paulo post autem mutata sententia recipere eum cupiens, ejusdem Samonæ opera eum in monasterium Spirarum transtulit. Egressusque ad Damatryum et in Samonæ pransus monasterio, cum videret Constantinum, illico mandavit ut monachi habitu exutus civili vestitu amiciretur; et apud eum convivans poculum ei suum darl jussit, secumque hominem in palatium reduxit. Samonas videns imperatoris in Constantinum amorem crescere, composita re cum Megisto Cœtonita et Michaelo Tzirithone, libellum conviciis in Leonem innumeris refertum opera scribæ sui Constantini Rhodii conficit, eumque **1072** consignatum in Mitatorio abjicit. Imperator publice in Magnum Templum progressus, cum in Mitatorium venisset, quo loco precabatur, libellum invenit ac legit. Ea res eos qui aderant in magnam conjecit sollicitudinem, atque ipsi etiam Leoni curam attulit auctorem quærendi. Sub idem tempus lunæ defectus maximus fuit. Et Leo Synnadensem metropolitam, Pantaleonem nomine, astronomica imbutum scientia accivit, ut ex eo deliquii ejus quis futurus esset effectus cognosceret Eum ad regem intrantem Samonas percontatus est cuinam adversa portenderentur. Respondit que : « Tibi Sed tamen si 13 Junii diem supe-

A νιχαίοις καὶ τοῖς ἐκ Μελιτηνῆς Ἀγαρηνοῖς, καὶ τούτους ῥᾳδίως ἐτρέπετο. Καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μόνον φημιζόμενον φόβητρον ἦν πᾶσι τοῖς ἀντιπάλοις.

Χάριν δὲ ἀλλαγίου ἐκπεμφθέντες ἀπό τε Ταρσοῦ καὶ Μελιτηνῆς ὁ τε Ἀβελβάκης ἐκεῖνος καὶ ὁ τοῦ Σαμωνᾶ πατὴρ κατέλαβον τὴν βασιλεύουσαν. Καὶ τούτους ὁ βασιλεὺς ἐδέξατο μεγάλην δοχὴν ποιήσας καὶ κόσμῳ πολλῷ τὴν Μαγναύραν κατακοσμήσας. Ἐκαλλώπισε δὲ καὶ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν πολυτελῶς. [P. 605] καὶ εἰσήγαγε τούτους ἐκεῖσε, καὶ τὰ τίμια ὑπέδειξεν ἅπαντα καὶ τὰ τῇ θείᾳ λατρείᾳ λειτουργοῦντα σκεύη. Τοῦτο δὲ ἀνάξιον ἦν Χριστιανικῆς καταστάσεως, ἀλλοφύλοις ἀνθρώποις καὶ ἀλλοπίστοις ἐκθεατὰ (35) ποιεῖν τὰ καὶ τοῖς μὴ καλῶς βιοῦσιν εὐσεβέσιν ἀνθρώποις ἀθέατα. Ὁ δὲ τοῦ B Σαμωνᾶ πατὴρ τὴν παρρησίαν, ἣν ὁ τούτου υἱὸς ἔσχε πρὸς βασιλέα καὶ τὴν τιμὴν θεασάμενος καὶ τὴν δόξαν, ᾐρετίσατο συνεῖναι τῷ υἱῷ, Μελιτηνὴν τὴν πατρίδα ἀπαρνησάμενος. Σαμωνᾶς δὲ οὐ συνεχώρει, παρῄνει δὲ μᾶλλον εἰς τὰ οἰκεῖα ὑπονοστῆσαι καὶ τῆς ἰδίας ἔχεσθαι πίστεως, προσμένειν δὲ καὶ αὐτὸν, εἰ καιροῦ λάβοιτο, ἐκεῖσε γενέσθαι. Τῆς δὲ ἑορτῆς ἐπιστάσης ἐν ᾗ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν πυρίναις γλώσσαις τοῖς ἀποστόλοις ἐφοίτησεν, ἔστεψε τὸν οἰκεῖον υἱὸν Κωνσταντῖνον ὁ βασιλεὺς διὰ Εὐθυμίου τοῦ πατριάρχου. Σπεύδων δὲ ὁ Σαμωνᾶς τὴν τῆς βασιλίδος πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπάσασθαι εὔνοιαν, Κωνσταντῖνον τὸν ἑαυτοῦ ὑπηρέτην ἐκτομίαν ὄντα καὶ τῆς τῶν Παφλαγόνων ὁρμώμενον χώρας τῇ Αὐγούστῃ παρέσχεν ὑπηρετεῖν. Τοσοῦτον δὲ οὗτος ἠγαπήθη C παρ' αὐτῆς καὶ Λέοντος τοῦ βασιλέως ὡς καὶ αὐτὸν τὸν Σαμωνᾶν διερεθίσαι πρὸς φθόνον, καὶ διαλοιδορεῖσθαι αὐτῷ πρὸς βασιλέα ὡς τῇ Αὐγούστῃ τάχα πλησιάζοντι· ὅπερ, ὡς ἀληθὲς πιστεύσας, ἀποστείλας ἀπέκειρεν αὐτὸν μοναχὸν ἐν τῇ τοῦ Ἁγίου Ταρασίου μονῇ δι' αὐτοῦ τοῦ Σαμωνᾶ. Μετ' ὀλίγον δὲ πάλιν μεταγνοὺς καὶ προσλαβεῖν τοῦτον ἐθέλων μετήγαγε δι' αὐτοῦ τοῦ Σαμωνᾶ εἰς τὴν μονὴν τῶν Σπειρῶν. Ἐν τῷ Δαματρύϊ οὖν ἐξελθὼν ὁ βασιλεὺς καὶ ἐν τῇ τοῦ Σαμωνᾶ ἀριστήσας μονῇ, καὶ θεασάμενος Κωνσταντῖνον, εὐθέως διεκελεύσατο, καὶ ἀπέδυσαν αὐτὸν τὰ τοῦ μονήρους βίου ἄμφια καὶ ἐνέδυσαν στολὴν κοσμικήν (36). Καὶ εὐωχούμενός τε παρ' αὐτῷ δοθῆναί οἱ ἐκέλευσε τὸ ποτήριον ἐν τῷ ἁρίστῳ, καὶ εἰσερχόμενος ἐν τῷ παλατίῳ ἐφείλκετο καὶ αὐτὸν μετ' αὐτοῦ. Ὁρῶν δὲ καὶ ὁ Σαμωνᾶς αὐξανομένην D τὴν πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον τοῦ βασιλέως ἀγάπην ἐπιβουλὴν κατ' αὐτοῦ ῥάπτει, τόνδε συντιθεὶς μήν τὸν τρόπον· κοινολογησάμενος Μεγίστῳ τῷ κοϊτωνίτῃ καὶ Μιχαὴλ τῷ Τζιρίθωνι γραμμάτιον συντίθησι λοιδορίας ἔχον κατὰ τοῦ βασινέως ἀπείρους, Κωνσταντίνου τοῦ Ῥοδίου, ὃς ὑπεγραμμάτευε τῷ Σαμωνᾷ, τοῦτο συνθέντος· ὅπερ γράψαντες καὶ σφραγίσαντες ἐν τῳ μιτατωρίῳ ἔβριψαν. Τοῦ δὲ βασιλέως δημοσίαν πρόοδον ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ποιησαμένου, κἀν τῷ μιτατωρίῳ εἰσελθόντος, καὶ ἐν ᾧ ἠύχετο

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(35) Lege εὐθέατα· id enim sensus videtur exigere. *Megisto Cœtonitæ* propria duxi. Alias verbi polsent, *maximo cubiculario*. XYL.

(36) Quam Latina Ecclesia *sæcularem* vocat. GOAR.

φόπῳ τοῦτο ἐῤῥιμμένον ἰδόντος, εἰληφότος τε καὶ ἀναγνόντος, πολλὴ κατέσχεν ἀπορία τοὺς συμπαρόντας, διστάζοντος ἑκάστου καὶ ἀγνοοῦντος τὸν ῥίψαντα. Κατέσχε δὲ καὶ τὸν βασιλέα ἀθυμία πολλὴ, καὶ τὸν πεποιηκότα ἐζήτει. Γέγονε δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ἔκλειψις σελήνης μεγίστη, δι' ἣν ὁ βασιλεὺς τὸν μητροπολίτην Συνάδων μετεκαλέσατο Παντολέοντα, τῆς ἀστρονομικῆς παιδείας ἐν μνήσει τυγχάνοντα [P. 606], τὸ τῆς ἐκλείψεως ἀποτέλεσμα μαθεῖν ὀριγνώμενος. Ὃν εἰσερχόμενον πρὸς τὸν βασιλέα ὁ Σαμωνᾶς ἰδίᾳ παραλαβὼν ἠρώτησεν εἰς τίνα τὴν κάκωσιν ἔσεσθαι, καὶ τόνδε φάναι ὅτι Εἰς σέ· τὴν ιγ' δὲ τοῦ Ἰουνίου διελθόμενος ἡμέραν οὐδὲν ἔκτοτε πείσῃ κακόν. Ἐρωτηθεὶς δὲ καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως περὶ τούτου εἶπεν ὅτι εἰς τὸ δεύτερον πρόσωπον ἡ κάκωσις ἐπισκήψει. Ὑπώπτευεν οὖν ὁ βασιλεὺς δεύτερον πρόσωπον εἶναι τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν Ἀλέξανδρον. Καὶ τὰ μὲν τῆς προῤῥήσεως ἣν ἔσχεν ἀπόβασιν, προϊὼν ὁ λόγος δηλώσει· Μιχαὴλ δὲ τοῦ Τζιρίθωνος κατ' ἰδίαν τῷ βασιλεῖ προσελθόντος καὶ καταμηνύσαντος ὡς ὁ Σαμωνᾶς εἴη τὸ πιττάκιον (37) πεποιηκὼς, παρευθὺ καταβιβάζεται εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀποκείρεται μοναχὸς, εἶτα ἐν τῇ μονῇ τοῦ πατριάρχου Εὐθυμίου ἀπάγεται, κἀκεῖθεν διαλοιδορηθεὶς εἰς τὴν τοῦ Μαρτινακίου μετατίθεται. Ταῦτα δὲ ἐπράχθη μήπω τῆς ὡρισμένης προθεσμίας παρὰ τοῦ μητροπολίτου διαδραμούσης. Ἐποίησε δὲ ἀντ' αὐτοῦ τὸν Κωνσταντῖνον παρακοιμώμενον. Ἔκτισε δὲ αὐτῷ καὶ μοναστήριον ἐν ταῖς Νοσσιαῖς, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος, ὃ καὶ ἐνεκαίνισεν ἅμα Εὐθυμίῳ τῷ πατριάρχῃ. Ἀγαρηνῶν δὲ ἐξελθόντων μετὰ πλοίων τριακοσίων, ὧν ἡγεῖτο Δαμιανός τε ὁ τῆς Τύρου ἀμηρᾶς καὶ Λέων ὁ Τριπολίτης, Ἱμέριος ὁ λογοθέτης ναύαρχος ὢν τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα συνήντησε τούτοις εἰς Σάμον, ἧς ἐστρατήγει Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνός. Καὶ συμπλακεὶς τοῖς μετ' αὐτοῦ ἡττήθη, καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν νεῶν διασκεδασθεισῶν, μόλις αὐτὸς διεσώθη εἰς Μιτυλήνην.

A raveris, nihil deinde mali tibi eveniet.» Ab imperatore de eadem re interrogatus, proximæ ab imperatore personæ denuntiari malum dixit. Idque de fratre suo Alexandro accepit Leo : sed quis fuerit prædictionis exitus, mox dicemus. Etenim Leo, cum eum Michaelus Tziritho seorsim congressus monuisset libelli infamis auctorem esse Samonam, statim domum suam deportari Samonam et monachi in morem radi jussit, deinde in Euthymii patriarchæ monasterium deduci, indeque conviciis proscissum in Martinaciorum transferri. Ea omnia acta ante diem a Pantaleone designatum Constantinum loco Samonæ intimum cubicularium Leo fecit, **1073** eique monasterium in Nossiis ædificavit, de nomine Servatoris dictum, idque cum B Euthymio patriarcha dedicavit. Secundum hæc Agareni 300 naves emittunt, ducibus Damiano Tyri amera et Leone Tripolita. His apud Samum, cui tum Romanus Lacapenus præerat, occurrit Himerius classis Romanæ præfectus ; victusque ab iis, dissipata classe sua, ægre ipse Mitylenam fuga evasit.

Κοιλιακῷ δὲ νοσήματι ληφθεὶς ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐπὶ χρόνον τῷ τοιούτῳ πάθει κατεργασθεὶς καὶ εἰς ἐσχάτην ἀδυναμίαν ἐληλακὼς, μόλις ἠδυνήθη ἐν τῷ τῆς ἐγκρατείας καιρῷ τὴν συνήθη ποιήσασθαι δημηγορίαν (38). Συνηθροισμένης γὰρ τῆς συγκλήτου τοιούτων ἤρξατο πρὸς αὐτοὺς λόγων· « Τὸ μὲν ἐμὸν σαρκίον, ὦ φίλοι, νόσῳ ἐκτρυχωθὲν ἀπέῤῥευσε, καὶ ἡ ἰσχὺς ἐπιλέλοιπε, καὶ τάχα οὐκέτι μεθ' ὑμῶν βιοτεύσω, οὐδὲ καταλήψομαι τὴν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ Ἀνάστασιν. Μίαν τοίνυν καὶ τελευταίαν ὑμᾶς αἰτῶ τήνδε τὴν χάριν, ἀπομνημονεῦσαι ἣν εἶχον πρὸς ὑμᾶς χρηστὴν διάθεσιν, καὶ ἀντὶ ταύτης εὔνοιαν τῇ ἐμῇ συζύγῳ διατηρῆσαι καὶ τῷ υἱῷ. » Καὶ ἡ μὲν τοῦ βασιλέως δημηγορία τοιαύτη, ἡ δὲ σύγκλητος βουλὴ ὑπέσχετο δακρυῤῥοοῦσα καὶ μετ' ὀλοφυρμῶν λύπῃ μὲν συνέχεσθαι ἀπαραμυθήτῳ τοιούτου στερισκομένη δεσπότου καὶ βασιλέως, εὔνοιαν δὲ διατηρήσειν εἴς τε τὴν δέσποιναν καὶ τὸν ἡμέτερον δεσπότην καὶ βασιλέα καὶ τὸν υἱὸν, ὥστε, εἰ δεήσει, μυριάκις ἔμπροσθεν αὐτῶν ἀποθανεῖν. Ταῦτα εἰποῦσα ἡ σύγκλητος καὶ τελευταῖον ἀσπασμὸν ἀποδοῦσα τῷ βασιλεῖ ἀπηλλάγη. Οὐ μὴν γε καὶ εὐθὺς ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησεν, ἀλλὰ διετέλεσε νοσηλευόμενος καὶ σφακελιζό-

C Imperator autem, cœliaco morbo correptus, eoque aliquandiu confectus et in summam redactus invaletudinem, vix potuit orationem jejunii tempore pro more habere. Itaque advocato tum senatu sic infit : « Caro mea, amici, morbo consumpta diffluxit viresque defecerunt, ac fortassis vobiscum amplius non vivam, neque ad festum Resurrectionis Christi diem vitam perducam. Hanc itaque unam ac postremam a vobis gratiam postulo mihi dari : Recordamini quam me vobis benignum præbuerim, atque ideo uxorem filiumque vobis commendatum habetote. » Senatus cum fletu atque ejulatu ostendit se jactura hujus domini atque imperatoris incredibilem percipere dolorem ; Augustæ autem et filio imperatori **1074** ita se fideles fore ut vel millies pro eo sint, ita rebus poscentibus, D mortem oppetituri ; itaque imperatore extremum consalutato discesserunt. Leo tamen vitam, morbo interim misere conflictatus, usque ad 11 Maii diem produxit. Moriens imperium fratri suo Alexandro reliquit. Quem postremum ad se venientem videns fertur dixisse : « En malus temporis articulus post tredecim menses. » Eumdem multis hortatus est ut Constantinum educare ac

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(37) *Charta, schedula,* maxime ex pelle chartacea sive pergameno. GOAR.

(38) Quam L. Verus apud Herodianum, Julianus apud Marcellinum, Tiberius apud Simocattam, apud alios alii imperatores letho proximi leguntur habuisse. GOAR.

digne tractare vellet eumque sibi hæredem imperii facere.

μενος ἄχρι τῆς ια' τοῦ Μαΐου μηνός, [P. 607] καθ- A
ἣν ἀπηλλάγη τοῦ βίου Ἀλεξάνδρῳ τῷ αὐτοῦ ἀδελ-
φῷ τὰ τῆς βασιλείας παραδοὺς σκῆπτρα. Ὃν ἰδών, ὡς φασι, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐρχόμενον ἐντυχίαν εἰπεῖν λέγεται· « Ἴδε ὁ κακὸς καιρὸς μετὰ ιγ' μῆνας. » Παραδοὺς τοίνυν, ὡς ἔρηται, τὸ τῆς βασιλείας κράτος, καὶ πολλὰ παρακαλέσας τὸν αὐτοῦ υἱὸν Κωνσταντῖνον παιδοτροφῆσαι καὶ ἐπιμελείας ἀξιοῦν προσηκούσης, τελευταῖον δὲ καὶ διάδοχον αὐτοῦ καταλιπεῖν, ἐτελεύτησεν.

Alexander Leonis frater, annum jam ætatis 20 egrediens, imperii habenas suscepit, consorte Constantino Leonis filio. Simul atque occepit imperium, Nicolaum patriarcham Galacrenis revocavit, ac deturbato Euthymio eum in solio pontificali reposuit; eique in Magnaura assidens, facto silentio Euthymium deposuit. Hunc clerici qui Nicolao favebant, **1075** ut primum ei dignitas abrogata est, facto quasi in feram impetu pugnis ceciderunt, B alapas inflixerunt, barbam evellerunt, præcipitem in cervicem impulerunt, aliisque gravissimis modis multarunt, inscensorem vocantes et adulterum et qui alienam invasisset uxorem. Quæ sanctus ille vir omnia placide perpessus, et in Agathi relegatus pauloque post vita defunctus est. Corpus ejus in urbem relatum, inque ipsius monasterio sepultum est. Clericus autem is qui ei canos evellerat, domum revertens eam hac ipsa hora incendio absumptam deprehendit, filiamque membris luxatam, quæ multos deinde per annos mendicando victum quæsivit.

Ἀλέξανδρος δὲ ὁ τοῦ Λέοντος ἀδελφὸς, ἤδη νεανίας ὢν καὶ τὸ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ παραμεῖβων ἔτος, τοῦ Λέοντος ἀποθανόντος, παρέλαβε τὰς τῆς βασιλείας ἡνίας, συμβασιλεύοντος αὐτῷ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ παιδὸς Λέοντος. Ὡς ἅμα τε ἐπέβη τῆς βασιλείας καὶ ἅμα ἐκπέμψας ἤγαγε Νικόλαον ἐκ Γαλακρηνῶν τὸν πατριάρχην, καὶ τοῦ θρόνου καταγαγὼν Εὐθύμιον ἀνήγαγε τὸ δεύτερον τὸν Νικόλαον. Καὶ ἅμα αὐτῷ καθεσθεὶς ἐν τῇ Μαγναύρᾳ, σιλεντίου (39) γενομένου, τὴν τοῦ Εὐθυμίου καθαίρεσιν ἐποιήσατο· ὃν οἱ προσκείμενοι τῷ Νικολάῳ κληρικοὶ ἅμα τῇ καθαιρέσει ὥσπερ ἄγριοι ἐμπηδῶντες θῆρες ἔπληττον, κονδύλους ἐνέτριβον ἐκολάφιζον, τὴν ἱεροπρεπῆ ἀνέτιλλον γενειάδα, ἐπὶ τράχηλον ὤθουν καὶ ἄλλας ἀνυποίστους ποινὰς τούτῳ ἐπέφερον, ἐπιβάτην ἀποκαλοῦντες καὶ μοιχὸν καὶ ἀλλοτρίᾳ ἐπιπηδήσαντα γυναικί. Ὁ δὲ ἱερὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ πράως ἅπαντα καὶ ἡσύχως ὑπέφερεν. Ὑπερόριος οὖν ἐν τοῖς Ἀγαθοῦ σταλεὶς καὶ μετὰ μικρὸν χρόνον ἀποβιούς, ἐν τῇ πόλει εἰσαχθεὶς θάπτεται εἰς τὴν αὐτοῦ μονήν. Ὁ δὲ κληρικὸς (40) ὁ

τὰς πολιὰς αὐτοῦ τίλας, ὑποστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν εὗρε ταύτην ἐμπεπρησμένην καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐκλελυμένην, ἥτις καὶ διήρκεσεν ἐπὶ χρόνους ἱκανοὺς μεταιτοῦσα καὶ τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς συλλέγουσα.

Enimvero Alexander, jampridem molli dissolutæque assuetus vitæ, solisque deditus venationibus aliisque intemperantibus atque intempestivis actionibus, nullius imperatorem decentis rei gerendæ gnarus, tantumque luxui et libidinibus intentus, imperium adeptus nihil memorabile neque egit neque instituit. Joannem quemdam clericum circulatorem, et nullius pretii hominem, cognomento Lazarem, rectoris officio dignatus est, qui paulo post in Hebdomo pila ludens male periit. Gabrielopulum et Basilitzam, quibus antequam imperator fieret, collusoribus suarumque **1076** libidinum ministris et sociis usus fuerat, pecuniæ effusis largitionibus ditatos ad patriciam dignitatem extulit. Fertur animo agitasse ut Basilitzam sibi successorem faceret, ac Constantinum Leonis fratris D sui filium castraret. Atque id perfecisset, nisi Deus præcipue impedivisset, et obstitissent ii qui Leoni fidem servabant, Constantinum modo puerum adhuc modo infirmum dicentes, itaque pulatim lactando Alexandrum trahentes, donec mors consilia ejus intercepit. Hoc imperante cometa, qui a gladii similitudine Xiphias dicitur ac san-

Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος καὶ πάλαι βίον ἀδροδίαιτον ἔχων καὶ διακεχυμένον καὶ πρὸς μόνα ἐπτοημένον τὰ κυνηγέσια καὶ τὰς ἄλλας ἀκολάστους καὶ ἐκδεδιητημένας τῶν πράξεων, καὶ μηδὲν ἔργον βασιλέως εἰδὼς διαπράττεσθαι, ἀλλὰ τρυφαῖς καὶ ἀσελγείαις σχολάζειν ἠγαπηκώς, ἐπεὶ τῆς βασιλείας καὶ τῶν ὅλων ἐγένετο ἐγκρατὴς, οὐδὲν ἄξιον λόγου ἢ διενοήσατο ἢ κατεπράξατο· μοναρχήσας γὰρ Ἰωάννην τινὰ ἀγύρτην καὶ μηδενὸς ἄξιον λόγου (Λαζάρης τούτῳ ἐπώνυμον) ῥαίκτωρα (41) πεποίηκεν, ὃς καὶ μετὰ μικρὸν κακῶς ἀπέῤῥηξε τὴν ζωὴν, ἐν τῷ Ἑβδόμῳ σφαιρίζων ὁ κληρικός. Ὡσαύτως καὶ Γαβριηλόπουλον καὶ Βασιλίτζην, συμπαίστορας αὐτῷ ὄντας πρὸ τῆς βασιλείας καὶ τῶν ἀκολάστων πράξεων κοινωνοὺς καὶ θεράποντας, πλείστοις τε χρήμασι περιήντλησε καὶ εἰς πατρικιότητος τιμὴν ἀνεβίβασεν. Ἐβούλετο δὲ, ὡς φασιν, εἰ μὴ Θεὸς ἐπέσχε, τὸν Βασιλίτζην εἰς τὸν βασίλειον θρόνον ἀναγαγεῖν καὶ Κωνσταντῖνον εὐνουχίσαι τὸν οἰκεῖον ἀνεψιόν· Ὃ καὶ ἐγένετο ἄν [P. 608], εἰ μὴ Θεὸς μὲν πρότερον, ὡς εἴρηται, διεκώλυσεν, ἔπειθ' οἱ πρὸς Λέοντα τὸν τοῦ παιδὸς πατέρα διαφυλάττοντες εὔνοιαν, ποτὲ μὲν λέγοντες ὡς νήπιός ἐστι, ποτὲ δὲ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(39) Edicto, arbitror, ut alibi quoque. Xyl. — Non *edicto* vel *silentio*, sed *concilio* ponendum arbitror, ut alibi quoque. Goar.

(40) Ecclesiæ Magnæ vel cujuscunque metropoleos clero ascriptus et ecclesiastica dignitate vel officio insignitus est κληρικός : a quo τὰ κληρικάτα ὀφφίκια apud Balsamonem in Epist. Basilii ad Amphilochium. Goar.

(41) *Rectorem domus* hunc vocat Luitprandus. v, cap. ult. Goar.

ὡς ἀσθενὴς, καὶ οὕτω κατὰ μικρὸν ἀποδουκολήσαντας τὸν Ἀλέξανδρον τὸν παῖδα ἐσώσαντο, τοῦ θανάτου καταλαβόντες ἐκεῖνον. Ἐπὶ τούτου βασιλεύσαντος ἐφάνη κομήτης ἐκ δύσεως, ὃν ξιφίαν καλοῦσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί. Τοῦτον δὲ ἔλεγον αἱμάτων χύσιν προσημαίνειν ἐν τῇ βασιλίδι.

A guinis fusionem in urbe portendere fertur, ab occidente apparuit.

Ὁ δὲ βασιλλεὺς, πλάνοις καὶ γόησιν ἐκδεδωκὼς ἑαυτὸν, καὶ πυνθανόμενος περὶ τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας εἰ μακροχρόνιος ἔσεται, ὑπέσχοντο μακρόβιον αὐτὸν ἔσεσθαι, εἰ ὁ ἐν τῷ ἱππικῷ ἑστηκὰς σύαγρος ὁ χαλκοῦς, αἰδοῖα καὶ ὀδόντας μὴ ἔχων, προσλάβοι παρ' αὐτοῦ. Στοιχεῖον (42) γὰρ αὐτοῦ τοῦτον εἶναι προφηνῶς· Λέοντι γὰρ ἀντιμάχεται τῷ αὐτοῦ, φασὶν, ἀδελφῷ. Οἷς πεισθεὶς ὁ ταῖς ἀληθείαις χοιρόβιος τὰ λείποντα μέρη τῷ χοίρῳ προσανενέωσε. Τῇ τοιαύτῃ B οὖν ἐχόμενος ἀπονοίᾳ, ἱππικὸν πεποιηκὼς, τοὺς ἱεροὺς τῶν ἐκκλησιῶν πέπλους καὶ τοὺς θείους λύχνους καὶ τοὺς λαμπτῆρας ἀναλαβὼν τὸ ἱππικὸν κατεκόσμησε, τὰ θεῷ ἀνατεθειμένα κοινῶν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τοῖς εἰδώλοις ἀνατιθεὶς ὁ δείλαιος. Ἰμέριον δὲ τὸν λογοθέτην ἐκ τῆς τῶν Ἀγαρηνῶν ἥττης ὑποστρέψαντα καὶ τὴν βασιλίδα κατειληφότα ἀποστείλας περιώρισεν ἐν τῇ μονῇ τῶν Καλιπῶν, ἐπαπειλούμενος ὡς ἐχθρῷ τούτῳ χφήσασθαι διὰ τὸ καὶ αὐτὸν πολλὰ κατ' αὐτοῦ συνθέσθαι ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ἀδελφοῦ. Οὗτος δὲ, μικρὸν ἐν τῇ ἐξορίᾳ βιοὺς, ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς θλίψεως κατεργασθείς. Τοῦ Βουλγάρων δὲ ἄρχοντος Συμεὼν πρέσβεις πεπομφότος τοὺς πευσομένους εἰ τὴν εἰρήνην ἀσπάζοιτο καὶ τιμὴν φυλάττοι πρὸς αὐτὸν ὁποίαν ὁ προβεβασιλευ- C κὼς ἀδελφὸς αὐτοῦ, τοὺς μὲν πρέσβεις ἀτίμως ἐξέπεμψεν, ὑπερόγκους καὶ ἀλαζόνας λόγους καὶ φρυαγματώδεις ἐκπέμψας καὶ ἀπειλαῖς χρησάμενος κατὰ Συμεὼν, ἐν τούτοις καταπλήττειν τοῦτον οἰόμενος. Ὑποστρεψάντων δὲ τῶν πρέσβεων πρὸς τὸν Συμεὼν, μὴ ἐνεγκὼν οὗτος μετρίως τὰς ἐκ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὕβρεις καὶ τὰ φρυάγματα καὶ τὰς ἀπειλὰς, ἔλυσε τὴν εἰρήνην καὶ κατὰ Ῥωμαίων ἔκρινεν ὅπλα κινεῖν. Ἀλέξανδρος δὲ τῇ ς' τοῦ Ἰουνίου μηνὸς λουσάμενος καὶ ἀριστήσας καὶ οἰνωθεὶς μετὰ τοὺς ὕπνους κατῆλθε σφαιρίσων. Πόνου δὲ γεννηθέντος ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς τῶν βρωμάτων ἀπληστίας καὶ τῆς μέθης, ἀνελθὼν ἐν τῷ παλατίῳ, αἵματος αὐτῷ πολλοῦ ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τῶν αἰδοίων ῥυέντος, μετὰ μίαν ἡμέραν ἐτελεύτησεν, ἐπιτρόπους καταλιπὼν τὸν πατριάρχην Νικόλαον, τὸν μάγιστρον Στέφανον, τὸν μαγιστρον Ἰωάννην τὸν Ἐλαδᾶν, Ἰωάννης τὸν ῥαίκτωρα, τὸν Βασιλίτζην καὶ τὸν Γαβριηλόπουλον, τὴν βασιλείαν παραδοὺς Κωνσταντίνῳ τῷ οἰκείῳ ἀνεψιῷ. Ἀποθανὼν δὲ ἐτέθη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Βασιλείου.

Cæterum Alexander cum se impostoribus ac præstigiatoribus dedisset, ex iisque sciscitaretur an sibi diuturnum esset futurum imperium, id responsi tulit diu victurum, si apro æneo qui in Circo erat, pudenda et dentes (nam hæc deerant) adderet; eum enim esse elementum Alexandri haud dubie repugnantis fratri ejus Leoni. Persuasum est hoc homini vere porcinam vitam degenti, et partes istas apri instauravit. Hac vecordia captus, cum equestres ludos ederet, aulæa ecclesiastica et candelabra sacra circo ornando adhibuit, Deo res consecratas **1077** profanans, aut verius eas simulacris impiis dedicans. Himerium logothetam a clade Agarenica in urbem reversum in monasterium Calyporum relegavit; comminatus se eum hostis loco habiturum, quod is quoque contra ipsum imperante Leone multa machinatus fuisset. Neque diu in exsilio vixit Himerius, calamitate exanimatus. Missos a Simeone Bulgarorum principe legatos, percontante pacemme amplecteretur eoque honore ipsum in quo Leo habuerat dignaretur, contumeliose dimisit, arroganter et ferociter iis collocutus, minisque se Simeonem territurum ratus. Reversis legatis Bulgarus contumelias et fremitum Alexandri ac minas haud tulit mediocriter, sed rupta pace arma contra Romanos movit. Sexta Junii die Alexander pransus, lotus et inebriatus a sumno ad ludum pilæ se contulit; et oborto viscerum ob cibi ingesti abundantiam et ebrietatem dolore in palatium reversus, multo per nares et veretrum sanguine egesto postridie decessit. Constantino fratris sui filio regnum legavit, tutoresque ei constituit Nicolaum patriarcham, Stephanum magistrum, Joannem Eladam magistrum, Joannem rectorum, Basilitzam et Gabrielopulum. Mortui cadaver apud patrem Basilium conditum est.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(12) Sic vocat rem, quæ magicarum artium vi alicujus hominis fortunam gubernet, qualis (verbi gratia) in Romano Lacapeno Simeoni Bulgaro statua in Xerolopho fuit, qua truncata is periit. Fere simile aliquid poetæ habent de fatali Meleagri stipite, et Apollonius in Argonautico carmine de Hamadryade libro secundo. Unde στοιχειωματικοὶ magi dicti, qui in res certis notis et incantationibus vim quamdam ad aliquid præstandum putabantur conciliare. Et στοιχειοῦσθαι verbum magicis artibus aliquid moliri. Et passive infra de ea statua ταύτην γὰρ αὐτῷ ἐστοιχεῶσθαι nam hanc ei vi quadam magica esse fatalem, εἰς τὸν Συμεὼν ἐστοιχειῶσθαι, Xyl. — Positio stellarum vitæ cujuscunque prædominans est στοιχεῖον: unde *fortunæ auctorem*, *sortem*, *fatum*, *genium*, *spiritum*, *noxium* vel *benevolum* vox significat. Goar.

lio. emittit. Atque his peractis Basilium e Macedonia revocatum inquisitioni subdit, convictum per mediam urbem in triumpho ducit, Athenasque relegat. Inde universo senatu convocato, quæ erant a Samona ipsi delata indicia exponit. Eumque senatores laudant, et summo dignum honore pronuntiant. Et Samonam Leo statim protospatharii munere decorat, sibique familiarem adsciscit,

A Ἀναγνοὺς δὲ ταῦτα τὸν μὲν Βασίλειον παραυτίκα εἰς Μακεδονίαν ἀπέστειλεν, ἐπὶ διανομῇ τά/α ψυχικῶν (22) τῆς θείας αὐτοῦ Ζωῆς, κατέσχε δὲ καὶ τὸν τῆς βίγλας ὁρουγγάριον διὰ τοῦ Στυπειώτου, ὑπεξήγαγε δὲ καὶ τῆς πόλεως Νικόλαον τὸν ἑταιρειάρχην. Εἶτα ἀγαγὼν ἀπὸ Μακεδονίας τὸν Βασίλειον καὶ ἀνακρίνας, ἐν μέσῃ τε θριαμβεύσας τῇ πόλει, ἐν Ἀθήναις ἐξώρισε. [P. 599] Συγκαλεσάμενος δὲ πᾶσαν τὴν σύγκλητον ἐπ' αὐτῶν, ἀνέγνω τὰ ὑπὸ

τοῦ Σαμωνᾶ μηνυθέντα. Οἱ δὲ τοῦτο ἐπαινέσαντες μεγίστης εἶναι τιμῆς ἄξιον προσειρήκασι. Καὶ ὁ βασιλεὺς παραυτίκα τῇ τοῦ πρωτοσπαθαρίου τοῦτον ἀξιοῖ τιμῇ, καὶ οἰκεῖον αὐτοῦ κατεστήσατο.

Mortuo patriarcha Antonio Nicolaus sufficitur mysticus, qui sapientia alios et prudentia anteire credebatur Porro imperator cum statutis præceptas invitationes peragere non posset, Augusta mortua, Annam **1060** filiam Zoes neptem Zautzæ B coronat. Puellam quoque ex Opsicio ducit, nomine Eudociam, forma singulari, cui et ipsi augustalem imposuit coronam. Sed hæc in partu una cum fœtu periit. In honorem primæ suæ uxoris Theophanus pulcherrimum de ejus nomine templum Leo, vicinum ædi Sanctorum Apostolorum, ædificavit Ibidem aliud quoque fanum condidit. Divo Lazaro sacrum, inque eo Lazari et Mariæ Magdalenæ reliquias Epheso allatas reposuit. Enimvero classiariis his molitionibus occupatis, interim Agarenorum classis Tauronomium Siciliæ expugnant magna cum Romanorum cæde et Lemno potiti magnam multitudinem captivorum abducunt.

Τελευτήσαντος δὲ καὶ τοῦ πατριάρχου Ἀντωνίου, προχειρίζεται ὁ μυστικὸς (23) Νικόλαος, ἐπὶ συνέσει καὶ σοφίᾳ δοκῶν πρωτεύειν. Λέων δὲ ὁ βασιλεὺς μὴ δυνάμενος τὰ κατὰ τύπον ἐκτελεῖν κλητόρια (24) Αὐγούστης μὴ οὔσης, στέφει Ἄνναν (25) τὴν θυγατέρα Ζωῆς τῆς τοῦ Ζαουτζᾶ. Ἠγάγετο δὲ καὶ κόρην ἐκ τοῦ Ὀψικίου, ὡραίαν τε καὶ περικαλλῆ, τοὔνομα Εὐδοκίαν, ἣν δὴ καὶ ἔστεψεν. Ἐγκύμων δὲ γενομένη καὶ μέλλουσα τίκτειν ἀπέθανε καὶ αὐτὴ καὶ τὸ ἔμβρυον. Τιμῶν δὲ τὴν προτέραν αὐτοῦ γαμετὴν Θεοφανὼ ὁ βασιλεὺς ἐπ' ὀνόματι ταύτης ᾠκοδόμησε ναὸν ἀγχοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων περικαλλῆ. Ἀνήγειρε δὲ καὶ ναὸν ἄλλον κατὰ τοὺς τόπους εἰς ὄνομα τοῦ Ἁγίου Λαζάρου, ἐν ᾧ καὶ τὸ τοῦ ἁγίου μετακομίσας ἀπέθετο σῶμα, καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς, ἐξ Ἐφέσου μετακομίσας. Τοῦ δὲ στόλου ἐν ταῖς τοιαύταις κτίσεσιν ἀπασχολουμένου, ὁ τῶν Ἀγαρηνῶν στόλος τὸ ἐν Σικελίᾳ ἐξεπολιόρκησε Ταυρομένιον, καὶ πολὺς τῶν Ῥωμαίων ἐγένετο φόνος. Κατεσχέθη δὲ καὶ ἡ νῆσος Λῆμνος ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ἠνδραποδίσθη καὶ οὐκ ὀλίγους.

Mos erat ut die Pentecostæ sacro pompa ad C ædem S. Mocii deduceretur. Is ea etiam Leo imperator cum esset, jam ingressuro ei et sacris foribus succedenti homo quidam de suggesto prosiliens crasso ac valido fuste ictum in caput ingerit;

Συνήθους δὲ προελεύσεως γενομένης κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Μωκίου, ἀπῆλθε μετὰ προόδου καὶ Λέων ὁ βασιλεύς. Ἐν δὲ τῷ μέλλειν εἰσοδεύειν καὶ πλησίον γενέσθαι τῶν ἁγίων θυρῶν ἄνθρωπός τις ἐκπεπηδηκὼς ἐκ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(22) Διανομὴν ψυχικῶν sic verti in genere, ea quæ post mortem pro salute animæ defuncti a propinquis fierent. Fortassis fuit aliqua eleemosynæ distributio, quod διανομῆς vocabulum videtur velle. Et quia non est expressum quo gradu cognationis Zoam attigerit Basilius, speciei vocabulum, ut assolet, communiter potui. Certe nostram conjecturam de musico hic locus videtur valde approD bare. Xyl. — Xylander, *ut justa persolverentur;* emendate : *ut eleemosynas a Zoe amita testamento relictas pauperibus distribueret.* Ψυχικόν enim eleemosyna est et quodcunque pietatis opus pro anima curanda susceptum. Vox quoque διανομῆς ignarum quemvis erudit. Goar.

(23) Meursius civilem magistratum interpretatur, *senatorem* nimirum *secretioris consilii;* Junius, *secretarium :* mihi neuter arridet, licet ab eis ex integro non dissideam. Longius autem a senatorio est μυστικοῦ munus, ceu militare et militaribus aliis a Codino c. 2 annumeratum, ipse nonnisi militiæ impenditur, ceu μυστικὸς τῶν σχολῶν, *militiæ scholarumque mysticus.* Ejusdem quoque vestis c. 4 n. 33 nil senatore dignum refert ; et si functio ab eodem Codino quæratur, ex nomine, inquit c. 5 n. 41, patescit. Uno verbo μυστικὸς τῶν σχολῶν est qui secreta principis ad stipatorum exercitusque scholas defert. qui quietem et ordinem indicit, qui silentiarium vetustum inter modernas scholas agit. Idem Juris Græc. l 2 Manuelis Comneni Novella 3 et Alexii Comneni 2 fisci regii ex parte una et Ecclesiæ ministros ex altera de juribus suis dissidentes conciliare jubetur : Εἰδήσεως ἀκριβεστάτης διδομένης τῷ κατὰ τὴν ἡμέραν μυστικῷ, ὃς καὶ ὀφείλει καὶ ἄμφω οἰκονομεῖν, regia nempe et ecclesiastica jura. Si violentius ex ecclesiarum prædiis aliquid illi exegerint, παρὰ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν μεγαλεπιφανεστάτου μυστικοῦ καταναγκαζόμενος εἰς τὴν ἐπενεχθεῖσάν τινι τῶν ὑφ' ὑμᾶς κτήσεων βλάβην ἀποθεραπεύσουσιν αὐτῇ Goar.

(24) Τύπους esse statuta, leges, etc., apud hos scriptores sæpe observatum est. Κλητόρια hæc puto fuisse solemnia convivia sive epulas, quibus Augustus et Augusta et proceres interessent. In Justiniano magno ad annum ejus trigesimum mentio fit κτητορίων δωδεκαημέρων, quæ hoc loco collato, si legas κλητορίων, duodecim dies durantia convivia videri possint Hæc corriget aut augebit, si cui res est notior. Xyl. — Vide supra in Justiniano. Goar.

(25) Filiam, qua præsente velut Augusta, convivia de more celebrarentur. Goar.

τοῦ ἄμβωνος ῥάβδῳ παχείᾳ καὶ ἰσχυρᾷ ἔπαισεν αὐτὸν κατὰ κεφαλῆς. Καὶ ἐθανάτωσεν ἂν παρευθύ, εἰ μὴ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου τῷ ἀωρημένῳ λύχνῳ προσκεκρουκὸς τῆς βιαίας μικρὸν ἀνεσχέθη φορᾶς. Αἵματος δὲ σφοδροῦ ἐκ τῆς τοῦ βασιλέως καταῤῥέοντος κεφαλῆς ταραχή τε καὶ φυγὴ τῶν ἀρχόντων ἐγένετο. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς νόσον σκηψάμενος οὐ παρῆν ἐν τῇ εἰσόδῳ, καὶ δέδωκεν ὑπόνοιαν τοῖς πολλοῖς τὴν τοιαύτην ἐπιβουλὴν αὐτὸς συνῤάψαι. Ὁ δὲ τὸν βασιλέα πλήξας κατασχεθεὶς καὶ πολλὰς ὁμολογίας βασάνους, ἐπεὶ μηδένα καθωμολόγει συνίστορα, χεῖρας καὶ πόδας ἐκτμηθεὶς ἐν τῇ τοῦ Ἱππικοῦ ἐκαύθη Σφενδονῇ. Ἐσχόλασε δ' ἔκτοτε καὶ ἡ τοιαύτη προέλευσις, κἂν ὁ σοφώτατος μοναχὸς Μάρκος, οἰκονόμος ὢν τῆς τοιαύτης μονῆς, ὁ τὸ τετραῴδιον (26) τοῦ μεγάλου σαββάτου ἀναπληρώσας τοῦ κυροῦ Κοσμᾶ, πολλὰ κατεδεήθη τοῦ βασιλέως. Τούτου γὰρ δεομένου καὶ τοῦ βασιλέως ἀπαναινομένου, φησὶν ὁ μοναχός. « Μὴ ὀργίζου μηδὲ χαλέπαινε, [P. 600] ὦ βασιλεῦ· προγεγραμμένον γὰρ ἦν παθεῖν σε παρὰ τοῦ προφήτου Δαβὶδ, εἰρηκότος, Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἁγίῳ σου, καὶ ἐνεκαυχήσάντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς σου! Δεῖ οὖν σε, δέσποτα, ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπ' ἄλλα δέκα ἔτη κατασχεῖν τὴν βασιλείαν. » Ὁ δὴ καὶ γέγονεν· ἀπέθανε γὰρ μετὰ δέκα χρόνους κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ καὶ ἐπλήγη.

Ἠγάγετο καὶ τετάρτην γυναῖκα Λέων ὁ βασιλεὺς, Ζωὴν τὴν Καρβωνοψίναν, ἥτις ἐβίω χρόνον συχνὸν μετ' αὐτοῦ ἀστεφής (27). Τῶν δὲ βουλγάρων ταῖς ἐφόδοις Ῥωμαίους ἐπιτριβόντων, οἱ ἐξ Ἀγαρ μαθόντες τοῦτο στόλον ἐξαρτύσαντες κατὰ τῶν παραλίων τῆς ἀρχῆς Ῥωμαίων ἐκπέμπουσιν, ἐπιστήσαντες τῷ στόλῳ ναύαρχον Λέοντα τὸν Ἀτταλέα, τὴν Χριστιανῶν ἐξομοσάμενον πίστιν, κἀν τῇ Τριπόλει (28) οἰκήσαντα κἀξ αὐτῆς εἰληφότα τὴν προσηγορίαν. Ἔφθασε δὲ τὸν βασιλέα ἡ περὶ τοῦ Τριπολίτου ἀγγελία κατὰ τὸ ἐμπόριον τοῦ Βοαιτίου, ἐκεῖσε γενόμενον ἐπὶ τῷ ἀνακαινίσαι τὴν μονὴν Χριστοφόρου πρωτοβεστιαρίου αὐτοῦ. Προσετίθεσαν δ' οἱ ἀγγελιαφόροι ὡς κατ' αὐτῆς ἔχει τὴν ὁρμὴν τῆς βασιλίδος. Πέμπει οὖν ὁ βασιλεὺς Εὐστάθιον τὸν τηνικαῦτα δρουγγάριον τῶν πλωΐμων μετὰ τοῦ στόλου, ὃς μὴ δυνηθεὶς ἀντιτάξασθαι τῷ Τριπολίτῃ ὑπεστράφη κενός. Ἐπόμενος δὲ τούτῳ ὁ Τριπολίτης εἰσῆλθεν εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ ᾠχρι τοῦ Παρίου κατέλαβεν. Ὅπερ τῷ βασιλεῖ ἀγγελθὲν εἰς μεγάλην ἐνέβαλεν ἀθυμίαν καὶ ταραχήν, ἡμερίᾳ γοῦν τῷ πρωτοασθκρῆτις τὴν ναυτικὴν ἐγ-

A eoque ictu imperatorum necasset, nisi inter feriendum fuste in suspensum impacto candelabrum, violentiam ictus nonnihil remisisset. Plurimum quidem sanguinis ex vulnere effluxit; interque proceres tumultuatum et fuga facta est. Ab ea pompa **1061** tum abfuit Alexander, imperatoris frater, adversam valetudinem causatus. Quare apud multos suspicio se insinuavit ipsum esse insidiarum auctorem. Sed pereusssor deprehensus, multosque perpessus cruciatus, cum neminem facinoris conscium fateretur, amputatis manibus et pedibus in Funda Circi crematus est Ex eo tempore pompa ista cessavit. Et quidem sapientissimus monachus Marcus, ejus monasterii dispensator, qui tetraodium magni sabbati complevit, quod B habet Cyri Cosmæ, multis imperatorem deprecatus est. Et eo renuente: « Noli, inquit, hoc iniquius ferre aut irasci, o imperator. Nam vates Davidus hoc tibi adversi eventurum prædixit, hoc versu: *Quanta melignatus est inimicus in sancto tuo, et gloriati sunt qui oderunt te in medio solemnitatis tuæ* [24]? Itaque oportet exinde te alios decem annos imperare. » Hoc monachi vaticinium exitus verum ostendit: decem enim post annis, eadem qua ictus fuerat die, suum obiit diem.

Quartam deinde uxorem duxit Leo, Zoem Carbonopsinam, quæ per multum temporis cum eo vixit antequam coronaretur. Cum vero Bulgari incursionibus rem Romanam attererent, Agareni ea occasione percepta classem adornarunt, et contra maritimam Romanorum ditionem emiserunt, C duce Leone Attaleo, qui Christianam ejuraverat religionem, **1062** et quia Tripoli habitabat, inde Tripolites appellebatur. Ejus expeditionis nuntium mature accepit imperator, qui tum apud emporium Boætii erat, dedicando Christophori protovestiarii monasterio intentus. Et abdebatur hoc a nuntiis, a Tripolita ipsam peti Cpolin. Emittit ergo Eustathium, drungarium rei navalis, cum classe Qui pugnæ cum Tripolita commitendæ impar re infecta rediit. Eumque insecutus Tripolita fauces Hellesponti intravit et usque ad Parium venit. Hujus rei indicium imperatori mœrorem perturbationemque animi gravem attulit. Itaque Himerio D secretariorum primario classem adversus Tripoliten ducendam committit. Is Abydum prætervectus, Ægæo mari emenso, ad Strobelum appellit;

[24] Psal. LXXIII, 1.

XYLANDBI ET GOARI NOTÆ.

(26) Tetraodium videtur hymnus quatuor partibus seu carminibus constans fuisse. Sed quid ilud Cyri Cosmæ sit, viderint alii. Psalmi verba ex usitata versione apposui. XYL. — Hymnus quatuor odis constans sabbato magno cantandus in Triodio libro totum Quadragesimæ officium continente, qualis sit agnoscitur. Κυροῦ diminutive pro κυρίου· vox integra clarioribus, diminutiva κυρός inferioribus, κῦρ humilibus conceditur. Cosmas hic Mainmensis fuit episcopus, Damasceni præceptor et plurium sacrorum hymnorum auctor GOAR.

(27) Secundas leviore pœnitentia multant, tertias etiam graviori subjiciunt, quartas omnino reprobant ac damnant nuptias Græci. Eam ob rem ad coronam Augustarum more suscipiendam Zoem hanc Carbonopsinam nunquam admitti passa est Orientalis Ecclesia. GOAR.

(28) Syriæ. GOAR.

inde ad Imbrum applicat. Ac Samothraca superata, hostes Thasi cum sentiret naves in statione habere multitudine et alacritate suis superiores, ne appropinquare quidem iis ausus est. Tripolites autem retro aversus Thessalonicam expugnat, deprehenso in ea etiam Leone præfecto, cui Chatzilacius cognomentum ; multumque ibi sanguinis facit, multosque captivos abducit. Forte quidam de cubiculariis, nomine Rhodophyllus, necessariæ rei causa in Siciliam missus cum 100 auri libris, in itinere morbo correptus Thessalonicam se contulerat **1063** curandi corporis causa. Eum Tripolita ibi tum captum, ejus auri causa diu tortum, cum se quidquam habere pernegaret, necavit. Et vero aurum in itinere Rhodophyllus reliquerat, idque Simeon secretarius ea transiens sustulerat. Hic Simeon Tripolitam urbis eversionem animo agitantem hortatus est ut excidio abstineret eoque nomine aurum illud acciperet ; ac persuasit. Quod Simeonis factum ita gratum fuit imperatori, ut eum patricii ac secretarii primarii dignitate ideo remuneratus sit. Himerius, cognito a Thessalonica Sarracenos recessisse, insequendis iis se parat. Verum hi ad Cretam appellunt, prædæque parte Cretensibus data incolumes domum redeunt, otiosum Lemni relinquentes Himerium.

δίωξιν. Οἱ δὲ τῇ Κρήτῃ προσίσχουσι, καὶ ἀπόμοιραν στησαν, ἄπρακτον ἐν Λήμνῳ καταλιπόντες τὸν Ἱμέριον.

Secundum hæc imperator duos fortissimos duces in Orientem emittit, Eustathium stirpis Argyrorum et Andronicum genere Ducam. Hi multas de Agarenis reportarunt victorias. Cæterum Samonas, is quem insidias imperatori detexisse docuimus, cum esset apud hunc in summo honore, simulans se ad monasterium suum exire, profugit cum pecunia et quis, ac dispositorum per singulas stationes publicorum equorum nervos iucidit. Leo igitur mittit qui eum insequantur. Basilium sodalitii præfectum, cognomine Camaterum (id est laboriosum et Georgium **1064** Crenitam. Samonam jam Halyn fluvium transeuntem Nicephorus Caminas drungarius deprehendit, ac multis precantem, multa etiam dona ut dimitteretur promittentem detinet. Samonas cum missionem non impetraret, prætendit se voti causa ad Sirachanam crucem proficisci. Sed eum Constantinus Andronici Ducæ filius superveniens secum Cpolin abducit. Leo Samonam in Bardæ Cæsaris domo in custodio asservari jubet. Constantino, ex quo didicerat extra controversiam esse quod Samonas in Melitenam tranfugere intendisset, mandat uti hoc in senatu dissimulet, et eum Siracham voti causa proficisci voluisse dicat : nam veniam Samonam consequi volebat. Postridie senatu advocato Constantinum in medium adducit, juratumque per Deum et imperatoris vitam interrogat.

A χειρίσας δύναμιν κατὰ τοῦ Τριπολίτου ἀπέστειλεν, ὃς Ἄβυδον διελθὼν καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος Στροβήλῳ προσορμίζει, εἶτα καταίρει πρὸς Ἴμβρον. Σαμοθρᾴκην δὲ διαβὰς κατέλαβε τοὺς πολεμίους ναυλοχοῦντας ἐν θάτῳ. Ηλὴν πλήθει τε καὶ προθυμίᾳ ὑπερέχοντας αὐτοὺς ἰδὼν οὐδὲ πλησιάσαι τούτοις τετόλμηκεν. Ὁ δὲ Τριπολίτης ὀπισθόρμητος γεγονὼς καὶ κατὰ Θεσσαλονίκην γενόμενος ταύτην ἐπολιόρκησε, κατασχεθέντος καὶ Λέοντος τοῦ στρατηγοῦ ἐν αὐτῇ, ᾧ Χατζιλάκιος τὸ ἐπώνυμον. Ἐγένετο δὲ χύσις αἱμάτων πολλὴ καὶ αἰχμαλωσία. Ῥοδόφυλλος δέ τις κουβικουλάριος κατα τινα χρείαν ἐν Σικελίᾳ πεμφθεὶς μετὰ χρυσίου λιτρῶν ἑκατὸν, νόσῳ περιπεσὼν ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰσῆλθεν ἐφ' ᾧ ἐπιμελίας ἀξιωθῆναι. Ὅνπερ κατασχὼν ὁ Τριπολίτης καὶ πολλὰ βασανίσας διὰ τὸ χρυσίον ἀπέκτεινε μηδὲν ἔχειν ἰσχυριζόμενον· τοῦτο γὰρ ἔτυχε καταλιπὼν ἐν τῇ ὁδῷ, ὅπερ Συμεὼν ἀσηκρῆτις διερχόμενος ἀνείλετο. Καὶ τοῦ Τριπολίτου βουληθέντος καταστρέψαι τὴν πόλιν, ὁ Συμεὼν λαβεῖν αὐτὸν χρυσίον ἐμήνυσε καὶ τῆς καταστροφῆς ἀποσχέσθαι. [P. 601] Ὃ καὶ γέγονε, καὶ λαβὼν τὸ χρυσίον ὁ Τριπολίτης ὑπενόστησεν. Ἀποδεξάμενος δὲ τὸν Συρεὼν τοῦ ἔργου ὁ βασιλεὺς πατρίκιον καὶ πρωτοασηκρῆτιν τοῦτον τετίμηκε. Πυθόμενος δὲ τὴν τῶν Σαρακηνῶν ἀποστροφὴν ὁ ναύαρχος Ἰμέριος πρὸς τὴν κατ' αὐτῶν διανίστατο δόντες τοῖς Κρησὶ τῆς λείας ἀβλαβεῖς οἴκαδε ἀπενό-

Ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς τὴν ἕω δύο γενναιοτάτω ἐκπέμπει στρατηγὼ, Εὐστάθιόν τε τοῦ γένους τῶν Ἀργυρῶν καταδόμενον καὶ Ἀνδρόνικον τόν ἐκ τοῦ Δουκὸς, οἵτινες πολλὰ τρόπαια ἐστήσαντο κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν. Σαμωνᾶς δὲ ὁ τὴν ἐπιβουλὴν κατανύσας νῷ βασιλεῖ, διαφερόντως τιμώμενος τῷ βασιλεῖ. ἐξελθεῖν ἐν τῇ αὐτοῦ μονῇ προφασισάμενος φυγῇ ἐχρήσατο ἅμα χρήμασι καὶ καὶ ἵπποις τοὺς ἐν ἑκάστῳ σταθμῷ δημοσίους ἵππους ἀγκυλοκοπῶν (29). Ἀποστέλλει οὖν, ὁ βασιλεὺς καταδιῶξαι αὐτὸν Βασιλειον ἑταιρειάρχην τὸν Καματηρὸν καὶ τὸν Κρηνίτην Γεώργιον. Ἤδη δὲ τὸν Ἅλυν διαπερῶντα τὸν Σαμωνᾶν κατέλαβε Νικηφόρος δρουγγάριος ὁ Καμινᾶς, καὶ κατέσχεν ἱκετεύοντα πολλὰ καὶ ὑπισχνούμενον δώσειν. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθεν, εἰς τὸν ἐν τῷ Σιρακᾷ καταφεύγει σταυρὸν εὐχῆς χάριν ἐληλυθέναι προφασισάμενος. Ἐλθὼν οὖν Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Δουκὸς υἱὸς καὶ τοῦτον ἀναλαβὼν ἐν σῇ πόλει, ὑπέστρεψεν. Εἰσελθόντων δὲ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, τὸν μὲν ἐν τῇ τοῦ Καίσαρος τοῦ Βάρδα οἰκίᾳ φυλάττεσθαι προσέταξεν ὁ βασιλεὺς, Κωνσταντίνῳ δὲ τῷ Δουκὶ, ἐπείπερ ἐπληροφορήθη ὡς ταῖς ἀληθείαις προσφεύγων ἦν ἐν Μελιτηνῇ ὁ Σάμωνᾶς, παρήγγειλε μὴ τοῦτο ἐνώπιον τῆς συγκλήτου εἰπεῖν, ἀλλ' ὅτι τῷ Σιραχᾷ χάριν εὐχῆς ἀπῆει· ἐβούλετο γὰρ συγγνώμης τοῦτον τυχεῖν. Ἑωθεν δὲ προσκαλεσάμενος τὴν

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

29) Nempe ut sui insequendi atque ex fuga retrahendi commoditatem imperatoris ministris præriperet. Xyl. — Magis arridet uncis vel ferris acutis pedes et ungulas perforasse quam nervos equorum Samonam præcidisse; fugam enim latere cupiebat, et vox ἀγκυλοκοπῶ a scissione est aliena. Goar.

συγκλητον καὶ εἰς μέσον τὸν Κωνσταντῖνον παραγαγὼν ἠρώτα μεθ' ὅρκων, οὑτωσὶ λέγων· « Πρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐμῆς κεφαλῆς, ἔφευγεν ἐν Συρίᾳ ὁ Σαμωνᾶς ἢ οὔ, » Ὁ δὲ τοὺς ὅρκους εὐλαβηθεὶς (παρηγγέλθη γὰρ ἄνευ ὅρκων πρῶτον τὴν ἀλήθειαν ἀποκρύψασθαι) ὡμολόγησε πάντων ἐνώπιον ὅτιπερ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἀπῆει Μελιτηνήν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν μὲν Κωνσταντῖνον μετ' ὀργῆς ἀπεπέμψατο, τὸν δὲ Σαμωνᾶν ἐν τοῖς τοῦ Καίσαρος ἐξεβλήθη καὶ τῆς προτέρας ἠξιώθη τιμῆς.

Ἐτέχθη δὲ τῷ βασιλεῖ ἀπὸ Ζωῆς τῆς τετάρτης αὐτοῦ γαμετῆς παιδίον ἄρρεν, οὗπερ ἐν τῇ γεννήσει κομήτης ἐφάνη, τὰς ἀκτῖνας ἐπ' ἀνατολὰς ἀφιεὶς καὶ λάμπων ἄχρι τεσσαράκοντα [P. 602] ἡμερῶν. Ἐβάπτισε δὲ τὸ παιδίον ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ Νικόλαος ὁ πατριάρχης, ἀναδεξαμένων αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος Ἀλεξάνδρου τοῦ αὐταδέλφου τοῦ βασιλέως, τοῦ πατρικίου Σαμωνᾶ καὶ τῶν τῆς συγκλήτου ἐξόχων. Εὐλογήθη δὲ μετὰ Ζωῆς ὁ Λέων ὑπὸ Θωμᾶ πρεσβυτέρου, ὅστις καὶ καθηρέθη (30), καὶ Αὐγοῦσταν αὐτὴν ἀνηγόρευσε. Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν (31) ὁ πατριάρχης εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεσθαι ἐκώλυε τὸν βασιλέα, ὅθεν διὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους διήρχετο εἰς τὸ μιτατώριον. Προεβλήθη δὲ καὶ ὁ πατρίκιος Σαμωνᾶς παρακοιμώμενος (32), πρὸς πᾶσαν παρανομίαν καὶ κακίαν συνεργὸς αὐτοῦ καθ' ἑστὼς δεξιώτατος. Παρεσκεύασε γὰρ τὸν βασιλέα ἀναγκάσαι τὸν πατριάρχην καὶ ἄκοντα προσδέξασθαι αὐτὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ὁ δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς μεταπεμψάμενος αὐτὸν λιπαρῶς ἐδεῖτο προσδεχθῆναι. Ἐπεὶ δὲ μὴ προσίετο τὴν ἔντευξιν, ἀπὸ τοῦ λεγομένου Βουκολέοντος πλοίῳ μακρῷ ἐμβιβάσαντες διαπερῶσιν ἐν τῇ Ἱερείᾳ, ἀφ' ἧς πεζῇ τὴν ὁδοιπορίαν ποιούμενον ἄγουσιν εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ κτισθὲν μοναστήριον τῶν Γαλακρηνῶν (32*). Οὐ πολὺς παρῆλθε καιρὸς, καὶ χειροτονεῖται πατριάρχης ὁ σύγκελλος Εὐθύμιος, ἀνὴρ θεοσεβὴς καὶ ἀρετῆς ἧκων εἰς τὸ ἀκρότατον. Φασί δ' ὅτι καὶ ἀπαναινόμενος τὴν ἱερωσύνην θείᾳ ἀποκαλύψει ἐπείσθη αὐτὴν καταδέξασθαι. Διενοεῖτο δὲ ὁ βασιλεὺς, πολλῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν εἰς τοῦτο συνεργούντων ταυτὸν (33) τρεῖς ἢ καὶ τέτταρας γυναῖκας. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν πάσῃ σπουδῇ διεκώλυσεν ὁ πατριάρχης.

A in Syriam Samonas fugerit necne. Constantinus jurisjurandi (nam citra id jussus erat veritatem celare) motus religione coram omnibus profitetur Samonam in Melitenam, quæ ejus erat patria, fugam instituisse. Imperator hunc iratus dimittit, Samonam autem in Cæsaris domo asservari mandat. Unde postea dimissus pristinæ est restitutus dignitati.

Porro autem Zoe, Leonis quarta uxor, maritum suum mascula prole parentem fecit. In ejus partu cometa apparuit, radios versus Orientem **1065** projiciens, et ad quadraginta dies fulsit. Infantem in Sapientiæ templo baptizavit Nicolaus patriarcha, suscipientibus eum ex saero favacro fratre imperatoris Alexandro, patricio Samona, et primoribus senatus. Fausta comprecatus est Leoni Thomas presbyter, ideoque ordine suo excidit. Zoen porro Augustam imperator declaravit. Atque ob hoc factum patriarcha ei introitu templi cum interdiceret, coactus est per dextram partem in Mitatorium ire At imperator Samonam cubicularium suum intimum creat, quod eo ad omne flagitium ministro uteretur commodissimo. Ejus enim instinctu vim intentavit patriarchæ, nisi vel invitus se in templum admitteret. Res ita acta. Principio Februarii mensis imperator patriarcham ad se vocat, et ab eo summis precibus contendit ut se ad sacra admittat. Recusantem a Bucoleone longa navi impositum in Hierojam trajicit; inde pedester ad Galacrenorum monasterium a se conditum deductus est. Non multo post Euthymius syncellus patriarcha creatur, homo pius et summæ virtutis; quem ferunt, cum id munus detrectaret, divina patefactione ad id suscipiendum fuisse impulsum. Omni studio hic impedivit ne imperator legem, ad quod **1066** multi illustres viri operam ipsi navabant, ferret, qua liceret viro tres simul aut quatuor uxores ducere.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(30) Ab iis qui, ut præmiimus, quartas Leonis nuptias omnino illicitas censuerunt. Goar.

(31) Nempe quod quatuor uxores unam post alteram duxisset: nam prior illa Zautzæa Zoe concubina nihil ei obfuit. Quid autem sit μιτατώριον, nescio. De mitatis dictum aliquid supra. Et fortasse fuit fani pars quædam, quasi profana, et iis etiam accessa qui sacrorum usu arcerentur. Nam quid antiquitus in ecclesia fieret, hic nolim disputare, cum apud levicutos Græcos subinde appareat aliquid mutatum. Mitatum nomen fuisse synagogæ Saracenæ, in Isaacio Angelo memorat Chonitates. Sed id huc non multum facit, nisi quod horum quoque synagogas apparere possit certis metis fuisse inclusas. Non multo post rursus mitatorii hujus fit mentio. Xyl. — Τὸ μιτατώριον cubiculum ad latus altaris, in quo fessis a labore cantoribus mensa frugalis, panis scilicet et vinum, apponebatur. A *mensa* istiusmodi μινσατώριον sive μενσατώριον cum eruditissimo Allatio legendum putamus in Euchologii notis. Ad eum porro locum ceu sacris exclusus et excommunicatus a patriarcha habitus, ne juri suo renuntiaret aut oppositum sentientes offenderet, preces facturus et saeris utcunque interfuturus secedebat imperator. Goar

(32) Παρακοιμώμενον intimum verti cubicularium, qui prope imperatorem cubaret; atque sic alibi etiam versum vellem evidentiæ causa. Xyl.

(32*) Γαλακρηνῶν lactis fontes sonat Xyl.

(33) Κατὰ ταυτόν est *simul*. Ego autem sane non puto hoc voluisse Leonem, ut simut tot uxores sed ut, una mortua, altera duceretur; quod ipsum fecisse atque ideo ut impium a patriarcha fuisse excommunicatum apparet. Nihil tamen voluit utare. Zonaras habet κατ' αὐτόν ipsius, vel suo exemplo, id est ut quartæ Leonis nuptiæ non Leoni modo non vitio darentur, sed idem aliis imitari impune liceret. Post κηδεστὴν affinem verti: quod generne an socer aut quid tandem [illegible]

B

C

D

Junio mense Constantinus Afer in monasterium suum, quod prope fanum Apostolorum condiderat, imperatorem invitavit, ut dedicationi ejus et prandio interesset. Ibi subito vehemens Africus exortus multa concussit ædificia hominesque exterruit, adeo ut omnes domibus relictis sub dium profugerint. Imber autem obortus eam procellam sedavit. Rursus classe Agarenorum contra Romanos provecta, suæ classi imperator Himerium dromi logothetam præficit, eique adjungit Andronicum Ducam. Hic Samonas, qui quod a Constantino ex fuga, ut monstravimus, retractus fuerat, implacabile in Ducas odium gerebat, quemdam Andronici familiarium subornat, eique persuadet ut occulte Andronicum per litteras moneat ne navim conscendat: nam imperatorem, a Samona eo pertractum, Himerio ipsius excæcandi mandatum dedisse, et Andronicus litteris iis acceptis noluit cum Himerio in bellum ire. Himerius itaque solus coactus est sexta Octobris die cum hostibus confligere, eosque devicit et interfecit. Quo cognito, Andronicus desperatis suis rebus ac convasatis, cum necessariis ac servis suis castellum quoddam **1067** occupavit supra Iconium situm, Cabalam nomine, et ad defectionem spectavit. At Samonas arrepta occasione non desiit imperatorem verbis concitare atque irritare: se dudum sensisse Andronicum defectionem parturire, et esse ejus conatui antevertendum: imperatorem cunctando optimam ejus rei occasionem amisisse, atque ita hostem e manibus evasisse. Sed vel sic aliquid conandum, ne quod ab eo accipiatur damnum. Hoc quasi stimulo incitatus Leo Iberitzam Gregoram scholarum domesticum et Andronici affinem cum valido exercitu contra Andronicum emittit. Andronicus ubi hoc rescivit, et Nicolaum patriarcham, quo maxime erat fretus, ecclesia ejectum esse, Gabala relicta ad Agarenos cum omnibus suis profugit; eumque amermunes honorifice admodum accepit. Imperator porro reputans quantum isto amisso ducem amisisset et qualem esset habiturus hostem, animi angebatur, et quomodo eum reduceret ad suos cogitabat. Scribuntur tandem litteræ imperatoriæ, quibus Andronico et offensarum omnium oblivio et reditus domum et pristina dignitas atque fortunæ et innumera dona ac beneficia offeruntur. Eæ cereo inclusæ Sarraceno cuidam, e prætorianis captivis ad summum favorem producto, in Syriam Andronico perfereedæ traduntur. **1068** Discedentem Sarracenum Samonas seorsim compellans, « Scis, ait, quid portes? » ceram innuens. Neganti, « Cera, inquit, quam gestas, Syriæ est exitium; et tu, si qua tibi gentis et eamdem tecum religionem colentium est cura, eam veziri in manus trade » Promittentem ita facturum donis pretiosis magnifice est demeritus. Ergo Carracenus

Ἰουνίῳ δὲ μηνὶ προσεκλήθη Λέων ὁ βασιλεὺς παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Λιβὸς εἰς τὴν καινουργηθεῖσαν παρ' αὐτοῦ μονὴν ἔγγιον τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐφ' ᾧ τὰ ἐγκαίνια ἐπιτελέσαι καὶ ἀριστῆσαι. Ἐξαίφνης οὖν ἔπνευσεν ἄνεμος λίψ σφοδρὸς καὶ συνέσεισεν οἰκοδομὰς πολλὰς, καὶ συνετάραξε τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐξεφόβησεν, ὡς πάντας φεύγειν ἐκ τῶν οἰκιῶν εἰς τὰ ὑπαίθρα. Ὄμβρος δ' ἐπιγενόμενος ἔστησε τὴν τοιαύτην καταιγίδα. Στόλου δὲ τῶν Ἀγαρηνῶν κατὰ Ῥωμαίων ἐξελθόντος, ὁ βασιλεὺς Ἰμέριον τὸν λογοθέτην τοῦ δρόμου ἀρχηγέτην τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κατέστησε στόλου. Προσετέχθη δὲ καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Δοὺξ συνεισελθεῖν αὐτῷ καὶ ἀγωνίσασθαι κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν. Ὁ δὲ Σαμωνᾶς τῷ τῶν Δουκῶν γένει ἀκατάλλακτος ὢν ἐχθρὸς διὰ τὴν παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου κατάσχεσιν, ὑποθείς τινι τῶν Ἀνδρονίκου φίλων ἔπεισε γράψαι λαθραίως μὴ ἐν τοῖς πλοίοις εἰσελθεῖν, τοῦ Ἰμερίου παράγγελμα ἔχοντος ἐκ βασιλέως ὑποβολῆ τοῦ Σαμωνᾶ ἐκτυφλῶσαι αὐτόν. Ὡς οὖν ἐδέξατο γράμμα, οὐκ ἤθελε τῷ Ἰμερίῳ συνεισελθεῖν. Διὸ καὶ μόνος ἠναγκάσθη κατὰ τὴν ς' τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς συμβαλεῖν τοῖς ἐχθροῖς. Καὶ συμβαλὼν ἐτρέψατο κατὰ κράτος καὶ ἠφάνισε. [P. 603] Τοῦτο μαθὼν ὁ Ἀνδρόνικος καὶ τοῖς ὅλοις ἀπεγνωκὼς συσκευασάμενος ἅμα συγγενέσι καὶ δούλοις αὐτοῦ ἀπελθὼν κατέσχε τι φρούριον ἄνωθεν τοῦ Ἰκονίου διῃρημένον, ὃ Καβάλαν ὠνόμαζον, καὶ εἰς ἀποστασίαν ἔβλεψεν. Οὐκ ἀνίει δ' ὁ Σαμωνᾶς ἀφορμῆς δραξάμενος καὶ παροξύνων καὶ συνταράσσων τὸν βασιλέα, καὶ λέγων, ὡς Ἐγὼ πάλαι κατανενοήκειν νὸν ἄνθρωπον, καὶ ὡς ἀποστασίαν ὠδίνει καὶ ὡς χρὴ προκαταλαβεῖν τὰς ὁρμὰς αὐτοῦ. Ἐπεὶ δὲ τῇ σῇ μελλήσει, ὦ βασιλεῦ, παρεῖται μὲν ὁ ἐπιτήδειος καὶ ῥᾷστος καὶ ᾤχετο ἐκ μέσων ἡμῶν τῶν χειρῶν ὁ πολέμιος τὸν δεύτερον κἂν πλοῦν ποιητέον, μὴ καὶ λάθῃ δράσας τι μᾶλλον ἢ παθών. Τούτοις τοῖς λόγοις ὥσπερ τινὶ πλήκτρῳ νυγεὶς ὁ βασιλεὺς τὸν Ἰβηρίτζην Γρηγορᾶν, δομέστικον τῶν σχολῶν καὶ κηδεστὴν Ἀνδρονίκου τυγχάνοντα, μετὰ δυνάμεως ἀνδρᾶς ἀποστέλλει κατ' Ἀνδρονίκου. Ὅπερ μαθὼν ἐκεῖνος, καὶ ὡς ὁ πατριάρχης Νικόλαος, ᾧ τὰ πολλὰ ἐθάρρει, ἐξεβλήθη τῆς ἐκκλησίας καταλιπὼν τὴν Καβάλαν πανοικὶ προσέφυγε τοῖς Ἀγαρηνοῖς· ὃν ὁ ἀμερμουμνῆς ἐντίμως καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐδέξατο. Ἀναλογισάμενος δ' ὁ βασιλεὺς οἷον ἀπώλεσε στρατηγὸν καὶ οἷον ἔξειν πολέμιον ἔμελλεν, ἠσχάλλε καὶ ἐδυσφόρει καὶ τρόπον ἐζήτει πῶς ἂν αὐτὸν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπανασώσηται. Ἐγένετο οὖν γράμμα βασιλικὸν πᾶσάν τε ἀμνηστίαν αὐτῷ κακῶν χαριζόμενον, τήν τε οἰκαδέ ἐπιστροφὴν ἐπιτρέπον, καὶ τὴν προτέραν εὐημερίαν καθυπισχνούμενον καὶ μυρίας ἄλλας δωρεὰς καὶ εὐεργεσίας· ὅπερ ἑλίξαντες κηρῷ λαμπάδι προσεοικότι διδοῦσί τινι τῶν Σαρακηνῶν ἀπὸ τοῦ πραιτωρίου (34) ἐκβληθέντι καὶ μεγαλοπρεπῶς φιλοφρονηθέντι, ἐπισκήψαντες ἀπελθεῖν ἐν Συρίᾳ καὶ ἐγχειρίσαι τοῦτο τῷ Ἀνδρονίκῳ.

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(34) Quo rei in carceribus nec non Saraceni ob profanam religionem detinebantur, ut jamjam [illegible] GOAR.

Ἀπελθόντα γοῦν τὸν Σαρακηνὸν προσλαβόμενος ἰδίᾳ ὁ Σαμωνᾶς, « Οἶδας ὃ κατέχεις ; » ἠρώτα, τὸν κηρὸν αἰνιξάμενος. Ἀγνοεῖν δ' ἐκείνου φήσαντος. « Ὁ δοθείς σοι κηρὸς, ὦ φίλος, ἔφη, τῆς Συρίας ἐστὶν ἡ ἀπώλεια· καὶ εἴ τι κήδῃ τοῦ ἔθνους τοῦ σοῦ καὶ τῶν ὁμοπίστων, χερσὶ κτάθου τοῦτο τοῦ οὐζήρ. » Ὥστε δὲ διακονῆσαι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ παραγγελθεῖσι, καὶ δώροις αὐτὸν γεγίσοις πολυτελῶς ἐφιλοφρονήσατο. Ἀπελθὼν οὖν ὁ Σαρακηνὸς ἐνεχείρισε τῷ οὐζήρ τὸν κηρόν· ὃν καθελὼν ἐκεῖνος καὶ τὸ γραμμάτιον εὑρὼν, καὶ τὸν ἐν τούτῳ κείμενον ἀναλεξάμενος νοῦν, ἀπήγγειλε τῇ ἀμερμουμνῇ. Καὶ εὐθὺς Ἀνδρόνικον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ τὸ δεσμωτήριον ὑπεδέξατο. Ἐπὶ πολὺ οὖν κακουχούμενοι, καὶ μὴ φέροντες τὰ ἐκ τῆς φυλακῆς λυπηρὰ, ἠναγκάσθησάν τινες τὴν οἰκείαν ἐξομόσασθαι πίστιν. Ὁ μὲν οὖν Ἀνδρόνικος οὕτω καὶ τὸν βίον κατέλυσε.

A confecto itinere vezir cereum tradit ; isque cera remota litteras inventas legit, et percepta sententia rem amermumnæ significat. Extemplo Andronicus cum suis in carcerem conjicitur, ubi diu magnas toleraverunt miserias ; quarum quidam impatientes fidem Christianam abjuraverunt. Andronicus in carcere periit.

Κωνσταντῖνος δὲ ὁ τούτου υἱὸς πρὸ τοῦ θανεῖν ἐκεῖνον, εἰδήσει καὶ τοῦ πατρὸς, συσκευασάμενος μετὰ καί τινων ἄλλων τῶν περὶ αὐτὸν (ἐτύγχανον γὰρ συχνοὶ μετ' αὐτοῦ ἔτι ἐν τῇ φρουρᾷ ἐγκαθειργμένοι [P. 604] διὰ τὸ μὴ θελῆσαι τὸ οἰκεῖον ἀπώμοτον θέσθαι σέβας) τὰ δεσμὰ διαῤῥήξαντες ἐξέρχονται τῆς φυλακῆς, καὶ καλωδίῳ ἑαυτοὺς καθιμήσαντες ἵππων τε εὐπορήσαντες ἀπεδίδρασκον. Στρατιωτῶν δὲ πεμφθέντων εἰς τὴν κατάσχεσιν τούτων, νῦν μὲν ὑποστρέφοντες καὶ πολεμοῦντες, νῦν δὲ χρυσίον ῥιπτοῦντες, ἀπεσκευάζοντο τοὺς διώκοντας, καὶ οὕτως ἴσχυσαν ἐπιβῆναι τῶν ὁρίων Ῥωμαίων. Ταχὺ μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς τὸν Κωνσταντῖνον μετεπέμψατο, καὶ ὡς αὐτὸν ἀγαγὼν δώροις αὐτὸν παντοίοις καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐφιλοφρονήσατο. Πληρωθείσης δὲ τῆς ἐντυχίας, ἐν τῷ μέλλειν ἀπὸ τοῦ χρυσοτρικλίνου ἐξιέναι τὸν Κωνσταντῖνον (ἐκεῖσε γὰρ ἐποιήσατο τὴν αὐτοῦ δοχὴν ὁ βασιλεὺς) ὑποστρέψαι κελεύσας αὐτὸν, ἐνατενίσας πρὸς τὰς ἐστηλωμένας ἄνωθεν τῆς πύλης εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος ὁ βασιλεὺς, τάδε πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον εἰρήκει· « Μή σε πλανάτω, ὦ Κωνσταντῖνε, τὸ ὄνομα, μηδὲ διὰ τοῦτο οἷου κατάρξειν Ῥωμαίων· ἡ βασιλεία γὰρ τῷ ἐμῷ οἱῷ Κωνσταντίνῳ ἐκ Θεοῦ τεταμίευται, καὶ τοῦτό μοι δῆλον γέγονεν ἐκ προῤῥήσεων θείων ἀνδρῶν καὶ προορᾷν τὰ μέλλοντα διὰ καθαρότητος κτησαμένων. Ἔμμενε γοῦν τῇ δοθείσῃ σοι τάξει, καὶ μὴ φαντάζου τὰ ὑπὲρ σεαυτόν. Ἢ μὴν ἴσθι ὡς τυραννήσαντος ἡ κεφαλή σου, σώματος ἄτερ, διὰ τῆσδε τῆς πύλης εἰσελεύσεται. » Ὃ καὶ γέγονεν ὕστερον· μετὰ θάνατον γὰρ τοῦ Λέοντος τυραννήσας ὁ Κωνσταντῖνος ἀνῃρέθη ἐν τῷ τοῦ γενικοῦ σεκρέτῳ, καὶ διὰ τῆς ῥηθείσης πύλης λύθρῳ καὶ αἵματι σταζομένη ἡ τούτου κεφαλὴ εἰσήχθη εἰς τὰ βασίλεια.

Filius autem hujus Constantinus, vivo adhuc et conscio patre, re cum quibusdam aliis captivis (complures enim in carcere una inclusi erant, quod religionem veram prodere nollent) composita, ruptis vinculis per funem ex carcere delapsi et equos nacti profugerunt. Militesque qui eos comprehensum missi insequebantur, nunc obvertendo se et dimicando, nunc aurum in quo colligendo ii occuparentur projiciendo amoliti, ad fines Romanorum evaserunt. Imperator Constantinum et qui **1069** cum ipso erant statim ad se vocat donisque variis afficit ; et a primo congressu, cum aureo triclinio esset exiturus Constantinus (ibi enim eum exceperat convivio Leo), revocat eum imperator ; atque oculis in imagines Christi et Deiparæ, quæ superne erant collocatæ, defixis, sic affatur : « Constantine, vide ne imponat tibi nomen tuum ; cave, neve ob id Romanis te imperaturum opineris. Etenim filio meo Constantino id imperium divinitus est destinatum, quod ego comperi prædictionibus divinorum hominum castitate sua futurorum præscientiam nactorum Locum itaque tuum tene, neque te superiora somniaveris. Alioqui scito tuum, si tyrannidem affectaveris, caput trunco relicto per hanc portam illatum iri. » Hoc quidem eventu est confirmatum. Mortuo enim Leone, Constantinus cum invasisset imperium, in Genici secreto obtruncatus est, caputque tabo et cruore stillans per dictam portam in regiam allatum.

Ὁ δὲ βασιλεὺς διά τινα ὑπόνοιαν Εὐστάθιον μάγιστρον τὸν Ἀργυροῦν μετεκίνησε τῆς ἀρχῆς (ἦν γὰρ δρουγάριος τῆς βίγλας), ὃς καὶ ἀπιὼν οἴκαδε φαρμάκῳ κατεργασθεὶς ἐτελεύτησε, πολὺν πόθον αὐτοῦ τῷ τε στρατῷ καὶ τῷ στόλῳ καταλιπών, μεμνημένοις τῶν ἀνδραγαθημάτων αὐτοῦ. Ἐτάφη δὲ κατὰ τὸ Χρυσιανὸν ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἁγίας Ἐλισάβετ, ἣν Λέων ὁ πάππος αὐτοῦ ἐκαινούργησεν, ὃς καὶ τὸ τῶν Ἀργυρῶν ἐπίθετον ἐκληρώσατο πρῶτος, εἴτε διὰ καθαρότητα βίου, εἴτε καὶ δι' εὐπρέπειαν σώματος, εἴτε καὶ διά τινα τρόπον τῆς αὐτοῦ γενναιότητος· τοσοῦτον γὰρ περιῆν ὁ ἀνὴρ τῶν ἐπὶ τοῦ Μιχαὴλ γενομένων ἀνθρώπων ὥστε μόνος μετὰ τῶν οἰκογενῶν συνερῥήγνυτο τοῖς ἐκ Τεφρικῆς Μα-

Præterea Leo Eustathium magistrum drungarium vigiliæ munere suo amovit ob quamdam suspicionem ; isque domum suam digressus veneno periit, magno sui desiderio exercitui classique relicto, præclara ejus facinora memoria recolentibus. Sepultus est apud Charsianum in monasterio S. Elisabetæ, quod novum avus ejus Leo condiderat. Hic **1070** Leo primus Argyrorum, id est, argenteorum, cognomen familiæ suæ intulit sive ob vitæ puritatem, sive ob decorem corporis, sive ob illustrem fortitudinem, qua is æquales suos (claruit autem Michaelo imperante) adeo superavit ut solus cum vernis suis Manichæos Tephricenses et Melitenæos Agarenos adortus in fugam facile

conjecerit, nominisque etiam ejus mentio terrorem hostibus incusserit.

Cæterum pactorum causa a Tarso et Melitena ad Leonem missi venerunt Cpolin Abelbaces et Samonæ pater. Quos magnifico excepit imperator convivio in Magnaura, splendide instructa. Exornavit et Magnum Templum magnifice, legatisque introductis omnia etiam vasa ad divinam pertinentia liturgiam demonstravit. Id quidem statu Christiano indignum fuit, peregrinis hominibus, iisque a vera religione alienis, ea ostendere quæ ne a piis quidem et integræ vitæ hominibus temere visuntur Et Samonæ pater cum videret quantum potentiæ atque honoris apud imperatorem filius obtineret, cum filio manere voluit patria Melitena deserta. Verum Samonas id passus non est, hortatus patrem ut domum rediret et in sua religione perseveraret, ac ee quoque exspectaret, prima quoque occasione demum rediturum. Festo Pentecostæ **1071** die imperator filium suum Constantinum opera Euthymii patriarchæ coronavit. At vero Samonas, ut Augustam demereretur, suum ministrum Constantinum natione Paphlagonem eunuchum ei pro famulo tradit. Is Constantinus in tantam venit Augustæ et Leonis gratiam, ut ipse etiam Samonas invidia correptus apud imperatorem eum detulerit, quasi cum Augustalis rem haberet. Cui criminationi credens Leo, Constantinum monachi in morem tonderi jubet, et ab ipso Samona in Tarasii monasterium deduci. Paulo post autem mutata sententia recipere eum cupiens, ejusdem Samonæ opera eum in monasterium Spirarum transtulit. Egressusque ad Damatryum et in Samonæ pransus monasterio,cum videret Constantinum, illico mandavit ut monachi habitu exutus civili vestitu amiciretur ; et apud eum convivans poculum ei suum darl ju sit, secumque hominem in palatium reduxit. Samonas videns imperatoris in Constantinum amorem crescere, composita re cum Megisto Cætonita et Michaelo Tzirithone, libellum conviciis in Leonem innumeris refertum opera scribæ sui Constantini Rhodii conficit, eumque **1072** consignatum in Mitatorio abjicit. Imperator publice in Magnum Templum progressus, cum in Mitatorium venisset, quo loco precabatur, libellum invenit ac legit Ea res eos qui aderant in magnam conjecit sollicitudinem, atque ipsi etiam Leoni curam attulit auctorem quærendi. Sub idem tempus lunæ defectus maximus fuit. Et Leo Synnadensem metropolitam, Pantaleonem nomine, astronomica imbutum scientia accivit, ut ex eo deliquii ejus quis futurus esset effectus cognosceret Eum ad regem intrantem Samonas percontatus est cuinam adversa portenderentur. Respondit que : « Tibi Sed tamen si 13 Junii diem supe-

A νιχαίοις καὶ τοῖς ἐκ Μελιτηνῆς Ἀγαρηνοῖς, καὶ τούτους ῥᾳδίως ἐτρέπετο. Καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μόνον φημιζόμενον φόβητρον ἦν πᾶσι τοῖς ἀντιπάλοις.

Χάριν δὲ ἀλλαγίου ἐκπεμφθέντες ἀπό τε Ταρσοῦ καὶ Μελιτηνῆς ὁ τε Ἀβελβάκης ἐκεῖνος καὶ ὁ τοῦ Σαμωνᾶ πατὴρ κατέλαβον τὴν βασιλεύουσαν. Καὶ τούτους ὁ βασιλεὺς ἐδέξατο μεγάλην δοχὴν ποιήσας καὶ κόσμῳ πολλῷ τὴν Μαγναύραν κατακοσμήσας. Ἐκαλλώπισε δὲ καὶ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν πολυτελῶς. [P. 605] καὶ εἰσήγαγε τούτους ἐκεῖσε, καὶ τὰ τίμια ὑπέδειξεν ἅπαντα καὶ τὰ τῇ θείᾳ λατρείᾳ λειτουργοῦντα σκεύη. Τοῦτο δὲ ἀνάξιον ἦν Χριστιανικῆς καταστάσεως, ἀλλοφύλοις ἀνθρώποις καὶ ἀλλοπίστοις ἐκθειατὰ (35) ποιεῖν τὰ καὶ τοῖς μὴ καλῶς βιοῦσιν εὐσεβέσιν ἀνθρώποις ἀθέατα. Ὁ δὲ τοῦ B Σαμωνᾶ πατὴρ τὴν παρρησίαν, ἣν ὁ τούτου υἱὸς ἔσχε πρὸς βασιλέα καὶ τὴν τιμὴν θεασάμενος καὶ τὴν δόξαν, ἠρετίσατο συνεῖναι τῷ υἱῷ, Μελιτηνὴν τὴν πατρίδα ἀπαρνησάμενος. Σαμωνᾶς δὲ οὐ συνεχώρει, παρῄνει δὲ μᾶλλον εἰς τὰ οἰκεῖα ὑπονοστῆσαι καὶ τῆς ἰδίας ἔχεσθαι πίστεως, προσμένειν δὲ καὶ αὐτὸν, εἰ καιροῦ λάβοιτο, ἐκεῖσε γενέσθαι. Τῆς δὲ ἑορτῆς ἐπιστάσης ἐν ᾗ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν πυρίναις γλώσσαις τοῖς ἀποστόλοις ἐφοίτησεν, ἔστεψε τὸν οἰκεῖον υἱὸν Κωνσταντῖνον ὁ βασιλεὺς διὰ Εὐθυμίου τοῦ πατριάρχου. Σπεύδων δὲ ὁ Σαμωνᾶς τὴν τῆς βασιλίδος πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπάσασθαι εὔνοιαν, Κωνσταντῖνον τὸν ἑαυτοῦ ὑπηρέτην ἐκτομίαν ὄντα καὶ τῆς τῶν Παφλαγόνων ὁρμώμενον χώρας τῇ Αὐγούστῃ παρέσχεν ὑπηρετεῖν. Τοσοῦτον δὲ οὗτος ἠγαπήθη C παρ' αὐτῆς καὶ Λέοντος τοῦ βασιλέως ὡς καὶ αὐτὸν τὸν Σαμωνᾶν διερεθίσαι πρὸς φθόνον, καὶ διαλοιδορεῖσθαι αὐτῷ πρὸς βασιλέα ὡς τῇ Αὐγούστῃ τάχα πλησιάζοντι· ὅπερ, ὡς ἀληθὲς πιστεύσας, ἀποστείλας ἀπέκειρεν αὐτὸν μοναχὸν ἐν τῇ τοῦ Ἁγίου Ταρασίου μονῇ δι' αὐτοῦ τοῦ Σαμωνᾶ. Μετ' ὀλίγον δὲ πάλιν μεταγνοὺς καὶ προσλαβεῖν τοῦτον ἐθέλων μετήγαγε δι' αὐτοῦ τοῦ Σαμωνᾶ εἰς τὴν μονὴν τῶν Σπειρῶν. Ἐν τῷ Δαματρύϊ οὖν ἐξελθὼν ὁ βασιλεὺς καὶ ἐν τῇ τοῦ Σαμωνᾶ ἀριστήσας μονῇ, καὶ θεασάμενος Κωνσταντῖνον, εὐθέως διεκελεύσατο, καὶ ἀπέδυσαν αὐτὸν τὰ τοῦ μονήρους βίου ἄμφια καὶ ἐνέδυσαν στολὴν κοσμικήν (36). Καὶ εὐωχούμενός τε παρ' αὐτῷ δοθῆναί οἱ ἐκέλευσε τὸ ποτήριον ἐν τῷ ἁρίστῳ, καὶ εἰσερχόμενος ἐν τῷ παλατίῳ ἐφείλκετο καὶ αὐτὸν μετ' αὐτοῦ. Ὁρῶν δὲ καὶ ὁ Σαμωνᾶς αὐξανομένην D τὴν πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον τοῦ βασιλέως ἀγάπην ἐπιβουλὴν κατ' αὐτοῦ ῥάπτει, τόνδε συντιθεμένην τὸν τρόπον· κοινολογησάμενος Μεγίστῳ τῷ κοϊτωνίτῃ καὶ Μιχαὴλ τῷ Τζιρίθωνι γραμμάτιον συντίθησι λοιδορίας ἔχον κατὰ τοῦ βασινέως ἀπείρους, Κωνσταντίνου τοῦ Ῥοδίου, ὃς ὑπεγραμμάτευε τῷ Σαμωνᾷ, τοῦτο συνθέντος· ὅπερ γράψαντες καὶ σφραγίσαντες ἐν τῳ μιτατωρίῳ ἔβριψαν. Τοῦ δὲ βασιλέως δημοσίαν πρόοδον ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ποιησαμένου, κἀν τῷ μιτατωρίῳ εἰσελθόντος, καὶ ἐν ᾧ ἠύχετο

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(35) Lege εὐθέατα· id enim sensus videtur exigere. *Megisto Cætonitæ* propria duxi. Alias verbi polsent, *maxima cubicularia*. XYL.

(36) Quam Latina Ecclesia *sæcularem* vocat. GOAR.

φόπῳ τοῦτο ἐρριμμένον ἰδόντος, εἰληφότος τε καὶ ἀναγνόντος, πολλὴ κατέσχεν ἀπορία τοὺς συμπαρόντας, διστάζοντος ἑκάστου καὶ ἀγνοοῦντος τὸν βίψαντα. Κατέσχε δὲ καὶ τὸν βασιλέα ἀθυμία πολλὴ, καὶ τὸν πεποιηκότα ἐζήτει. Γέγονε δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ἔκλειψις σελήνης μεγίστη, δι' ἣν ὁ βασιλεὺς τὸν μητροπολίτην Συνάδων μετεκαλέσατο Πανταλέοντα, τῆς ἀστρονομικῆς παιδείας ἐν μνήσει τυγχάνοντα [P. 606], τὸ τῆς ἐκλείψεως ἀποτέλεσμα μαθεῖν ὀριγνώμενος. Ὃν εἰσερχόμενον πρὸς τὸν βασιλέα ὁ Σαμωνᾶς ἰδίᾳ παραλαβὼν ἠρώτησεν εἰς τίνα τὴν κάκωσιν ἔσεσθαι, καὶ τόνδε φάναι ὅτι Εἰς σέ· τὴν ιγ' δὲ τοῦ Ἰουνίου διερχόμενος ἡμέραν οὐδὲν ἔκτοτε πεῖσῃ κακόν. Ἐρωτηθεὶς δὲ καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως περὶ τούτου εἶπεν ὅτι εἰς τὸ δεύτερον πρόσωπον ἡ κάκωσις ἐπισκήψει. Ὑπῆπτευεν οὖν ὁ βασιλεὺς δεύτερον πρόσωπον εἶναι τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν Ἀλέξανδρον. Καὶ τὰ μὲν τῆς προρρήσεως ἦν ἔσχεν ἀπόβασιν, προϊὼν ὁ λόγος δηλώσει· Μιχαὴλ δὲ τοῦ Τζιρίθωνος κατ' ἰδίαν τῷ βασιλεῖ προσελθόντος καὶ καταμηνύσαντος ὡς ὁ Σαμωνᾶς εἴη τὸ πιττάκιον (37) πεποιηκὼς, παρευθὺ καταβιβάζεται εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀποκείρεται μοναχὸς, εἶτα ἐν τῇ μονῇ τοῦ πατριάρχου Εὐθυμίου ἀπάγεται, κἀκεῖθεν διαλοιδορηθεὶς εἰς τὴν τοῦ Μαρτινακίου μετατίθεται. Ταῦτα δὲ ἐπράχθη μήπω τῆς ὡρισμένης προθεσμίας παρὰ τοῦ μητροπολίτου διαδραμούσης. Ἐποίησε δὲ ἀντ' αὐτοῦ τὸν Κωνσταντῖνον παρακοιμώμενον. Ἔκτισε δὲ αὐτῷ καὶ μοναστήριον ἐν ταῖς Νοσσιαῖς, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ζωτῆρος, ὅ καὶ ἐνεκαίνισεν ἅμα Εὐθυμίῳ τῷ πατριάρχῃ. Ἀγαρηνῶν δὲ ἐξελθόντων μετὰ πλοίων τριακοσίων, ὧν ἡγεῖτο Δαμιανός τε ὁ τῆς Τύρου ἀμηρᾶς καὶ Λέων ὁ Τριπολίτης, Ἰμέριος ὁ λογοθέτης ναύαρχος ὢν τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα συνήντησε τούτοις εἰς Σάμον, ἧς ἐστρατήγει Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνός. Καὶ συμπλακεὶς τοῖς μετ' αὐτοῦ ἡττήθη, καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν νεῶν διασκεδασθεισῶν, μόλις αὐτὸς διεσώθη εἰς Μιτυλήνην.

Κοιλιακῷ δὲ νοσήματι ληφθεὶς ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐπὶ χρόνον τῷ τοιούτῳ πάθει κατεργασθεὶς καὶ εἰς ἐσχάτην ἀδυναμίαν ἐληλακὼς, μόλις ἠδυνήθη ἐν τῷ τῆς ἐγκρατείας καιρῷ τὴν συνήθη ποιήσασθαι δημηγορίαν (38). Συνηθροισμένης γὰρ τῆς συγκλήτου τοιούτων ἤρξατο πρὸς αὐτοὺς λόγων· « Τὸ μὲν ἐμὸν σαρκίον, ὦ φίλοι, νόσῳ ἐκτρυχωθὲν ἀπέῤῥευσε, καὶ ἡ ἰσχὺς ἐπιλέλοιπε, καὶ τάχα οὐκέτι μεθ' ὑμῶν βιοτεύῳ, οὐδὲ καταλήψομαι τὴν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ Ἀνάστασιν. Μίαν τοίνυν καὶ τελευταίαν ὑμᾶς αἰτῶ τήνδε τὴν χάριν, ἀπομνημονεῦσαι ἣν εἶχον πρὸς ὑμᾶς χρηστὴν διάθεσιν, καὶ ἀντὶ ταύτης εὔνοιαν τῇ ἐμῇ συζύγῳ διατηρῆσαι καὶ τῷ υἱῷ. » Καὶ ἡ μὲν τοῦ βασιλέως δημηγορία τοιαύτη, ἡ δὲ σύγκλητος βουλὴ ὑπέσχετο δακρυρροοῦσα καὶ μετ' ὀλοφυρμῶν λύπῃ μὲν συνέχεσθαι ἀπαραμυθήτῳ τοιούτου στερισκομένη δεσπότου καὶ βασιλέως, εὔνοιαν δὲ διατηρήσειν εἰς τε τὴν δέσποιναν καὶ τὸν ἡμέτερον δεσπότην καὶ βασιλέα καὶ σὸν υἱὸν, ὥστε, εἰ δεήσει, μυριάκις ἔμπροσθεν αὐτῶν ἀποθανεῖν. Ταῦτα εἰποῦσα ἡ σύγκλητος καὶ τελευταῖον ἀσπασμὸν ἀποδοῦσα τῷ βασιλεῖ ἀπηλλάγη. Οὐ μήν γε καὶ εὐθὺς ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησεν, ἀλλὰ διετέλεσε νοσηλευόμενος καὶ σφακελιζό-

A raveris, nihil deinde mali tibi eveniet.» Ab imperatore de eadem re interrogatus, proximæ ab imperatore personæ denuntiari malum dixit. Idque de fratre suo Alexandro accepit Leo : sed quis fuerit prædictionis exitus, mox dicemus. Etenim Leo, cum eum Michaelus Tziritho seorsim congressus monuisset libelli infamis auctorem esse Samonam, statim domum suam deportari Samonam et monachi in morem radi jussit, deinde in Euthymii patriarchæ monasterium deduci, indeque conviciis proscissum in Martinaciorum transferri. Ea omnia acta ante diem a Pantaleone designatum Constantinum loco Samonæ intimum cubicularium Leo fecit, **1073** eique monasterium in Nossiis ædificavit, de nomine Servatoris dictum, idque cum B Euthymio patriarcha dedicavit. Secundum hæc Agareni 300 naves emittunt, ducibus Damiano Tyri amera et Leone Tripolita. His apud Samum, cui tum Romanus Lacapenus præerat, occurrit Himerius classis Romanæ præfectus ; victusque ab iis, dissipata classe sua, ægre ipse Mitylenam fuga evasit.

C Imperator autem, cœliaco morbo correptus, eoque aliquandiu confectus et in summam redactus invaletudinem, vix potuit orationem jejunii tempore pro more habere. Itaque advocato tum senatu sic infit : « Caro mea, amici, morbo consumpta diffluxit viresque defecerunt. ac fortassis vobiscum amplius non vivam, neque ad festum Resurretionis Christi diem vitam perducam. Hanc itaque unam ac postremam a vobis gratiam postulo mihi dari : Recordamini quam me vobis benignum præbuerim, atque ideo uxorem filiumque vobis commendatum habetote. » Senatus cum fletu atque ejulatu ostendit se jactura hujus domini atque imperatoris incredibilem percipere dolorem ; Augustæ autem et filio imperatori **1074** ita se fideD les fore ut vel millies pro eo sint, ita rebus poscentibus, mortem oppetituri ; itaque imperatore extremum consalutato discesserunt. Leo tamen vitam, morbo interim misere conflictatus, usque ad 11 Maii diem produxit. Moriens imperium fratri suo Alexandro reliquit. Quem postremum ad se venientem videns lertur dixisse : « En malus temporis articulus post tredecim menses. » Eumdem multis hortatus est ut Constantinum educare ac

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(37) *Charta, schedula*, maxime ex pelle chartacea sive pergameno. Goar.

(38) Quam L. Verus apud Herodianum, Julianus apud Marcellinum, Tiberius apud Simocattam, apud alios alii imperatores letho proximi legantur habuisse. Goar.

digne tractare vellet eumque sibi hæredem imperii facere.

μενος ἄχρι τῆς ια' τοῦ Μαΐου μηνός, [P. 607] καθ- A ἣν ἀπηλλάγη τοῦ βίου Ἀλεξάνδρῳ τῷ αὐτοῦ ἀδελφῷ τὰ τῆς βασιλείας παραδοὺς σκῆπτρα. Ὃν ἰδὼν, ὡς φασι, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐρχόμενον ἐντυχίαν εἰπεῖν λέγεται· « Ἴδε ὁ κακὸς καιρὸς μετὰ ιγ' μῆνας. » Παραδοὺς τοίνυν, ὡς εἴρηται, τὸ τῆς βασιλείας κράτος, καὶ πολλὰ παρακαλέσας τὸν αὐτοῦ υἱὸν Κωνσταντῖνον παιδοτροφῆσαι καὶ ἐπιμελείας ἀξιοῦν προσηκούσης, τελευταῖον δὲ καὶ διάδοχον αὐτοῦ καταλιπεῖν, ἐτελεύτησεν.

Alexander Leonis frater, annum jam ætatis 20 egrediens, imperii habenas suscepit, consorte Gonstantino Leonis filio. Simul atque occepit imperium. Nicolaum patriarcham Galacrenis revocavit, ac deturbato Euthymio eum in solio pontificali reposuit; eique in Magnaura assidens, facto silentio Euthymium deposuit. Hunc clerici qui Nicolao favebant, **1075** ut primum ei dignitas abrogata est, facto quasi in feram impetu pugnis ceciderunt, B alapas inflixerunt, barbam evellerunt, præcipitem in cervicem impulerunt, aliisque gravissimis modis multarunt, inscensorem vocantes et adulterum et qui alienam invasisset uxorem. Quæ sanctus ille vir omnia placide perpessus, et in Agathi relegatus pauloque post vita defunctus est. Corpus ejus in urbem relatum, inque ipsius monasterio sepultum est. Clericus autem is qui ei canos evellerat, domum revertens eam hac ipsa hora incendio absumptam deprehendit, filiamque membris luxatam, quæ multos deinde per annos mendicando victum quæsivit.

Ἀλέξανδρος δὲ ὁ τοῦ Λέοντος ἀδελφὸς, ἦδη νεανίας ὢν καὶ τὸ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ παραμείβων ἔτος, τοῦ Λέοντος ἀποθανόντος, παρέλαβε τὰς τῆς βασιλείας ἡνίας, συμβασιλεύοντος αὐτῷ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ παιδὸς Λέοντος. Ὃς ἅμα τε ἐπέβη τῆς βασιλείας καὶ ἅμα ἐκπέμψας ἦγαγε Νικόλαον ἐκ Γαλακρηνῶν τὸν πατριάρχην, καὶ τοῦ θρόνου καταγαγὼν Εὐθύμιον ἀνήγαγε τὸ δεύτερον τὸν Νικόλαον. Καὶ ἅμα αὐτῷ καθεσθεὶς ἐν τῇ Μαγναύρᾳ. σιλεντίου (39) γενομένου, τὴν τοῦ Εὐθυμίου καθαίρεσιν ἐποιήσατο· ὃν οἱ προσκείμενοι τῷ Νικολάῳ κληρικοὶ ἅμα τῇ καθαιρέσει ὥσπερ ἄγριοι ἐμπηδῶντες θῆρες ἔπληττον, κονδύλους ἐνέτριβον ἐκολάφιζον, τὴν ἱεροπρεπῆ ἀνέτιλλον γενειάδα, ἐπὶ τράχηλον ὤθουν καὶ ἄλλας ἀνυποίστους ποινὰς τούτῳ ἐπέφερον, ἐπιδάτην ἀποκαλοῦντες καὶ μοιχὸν καὶ ἀλλοτρίᾳ ἐπιπηδήσαντα γυναικί. Ὁ δὲ ἱερὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ πράως ἅπαντα καὶ ἡσύχως ὑπέφερεν. Ὑπερόριος οὖν ἐν τοῖς Ἀγαθοῦ σταλεὶς καὶ μετὰ μικρὸν χρόνον ἀποβιούς, ἐν τῇ πόλει εἰσαχθεὶς θάπτεται εἰς τὴν αὐτοῦ μονήν. Ὁ δὲ κληρικὸς (40) ὁ τὰς πολιὰς αὐτοῦ τίλας, ὑποστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν εὗρε ταύτην ἐμπεπρησμένην καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐκλελυμένην, ἥτις καὶ διήρκεσεν ἐπὶ χρόνους ἱκανοὺς μεταιτοῦσα καὶ τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς συλλέγουσα.

Enimvero Alexander, jampridem molli dissolutæque assuetus vitæ, solisque deditus venationibus aliisque intemperantibus atque intempestivis actionibus, nullius imperatorem decentis rei gerendæ gnarus, tantumque luxui et libidinibus intentus, imperium adeptus nihil memorabile neque egit neque instituit. Joannem quemdam clericum circulatorem, et nullius pretii hominem, cognomento Lazarem, rectoris officio dignatus est, qui paulo post in Hebdomo pila ludens male periit. Gabrielopulum et Basilitzam, quibus antequam imperator fleret, collusoribus suarumque **1076** libidinum ministris et sociis usus fuerat, pecuniæ effusis largitionibus ditatos ad patriciam dignitatem extulit. Fertur animo agitasse ut Basilitzam sibi successorem faceret, ac Constantinum Leonis fratris D sui filium castraret. Atque id perfecisset, nisi Deus præcipue impedivisset, et obstitissent ii qui Leoni fidem servabant, Constantinum modo puerum adhuc modo infirmum dicentes, itaque pulatim lactando Alexandrum trahentes, donec mors consilia ejus intercepit. Hoc imperante cometa, qui a gladii similitudine Xiphias dicitur ac san-

Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος καὶ πάλαι βίον ἀδροδίαιτον ἔχων καὶ διακεχυμένον καὶ πρὸς μόνα ἐπτοημένον τὰ κυνηγέσια καὶ τὰς ἄλλας ἀκολάστους καὶ ἐκδεδιητημένας τῶν πράξεων, καὶ μηδὲν ἔργον βασιλέως εἰδὼς διαπράττεσθαι, ἀλλὰ τρυφαῖς καὶ ἀσελγείαις σχολάζειν ἠγαπηκώς, ἐπεὶ τῆς βασιλείας καὶ τῶν ὅλων ἐγένετο ἐγκρατὴς, οὐδὲν ἄξιον λόγου ἢ διενοήσατο ἢ κατεπράξατο· μοναρχήσας γὰρ Ἰωάννην τινὰ ἀγύρτην καὶ μηδενὸς ἄξιον λόγου (Λαζάρης τούτῳ ἐπώνυμον) ῥαίκτωρα (41) πεποίηκεν, ὃς καὶ μετὰ μικρὸν κακῶς ἀπέβρηξε τὴν ζωὴν, ἐν τῷ Ἑβδόμῳ σφαιρίζων ὁ κληρικός. Ὡσαύτως καὶ Γαβριηλόπουλον καὶ Βασιλίτζην, συμπαίστορας αὐτῷ ὄντας πρὸ τῆς βασιλείας καὶ τῶν ἀκολάστων πράξεων κοινωνοὺς καὶ θεράποντας, πλείστοις τε χρήμασι περιήντλησε καὶ εἰς πατρικιότητος τιμὴν ἀνεβίβασεν. Ἐβουλετο δὲ, ὡς φασιν, εἰ μὴ Θεὸς ἐπέσχε, τὸν Βασιλίτζην εἰς τὸν βασίλειον θρόνον ἀναγαγεῖν καὶ Κωνσταντῖνον εὐνουχίσαι τὸν οἰκεῖον ἀνεψιόν· Ὃ καὶ ἐγένετο ἄν [P. 608], εἰ μὴ Θεὸς μὲν πρότερον, ὡς εἴρηται, διεκώλυσεν, ἔπειθ' οἱ πρὸς Λέοντα τὸν τοῦ παιδὸς πατέρα διαφυλάττοντες εὔνοιαν, ποτὲ μὲν λέγοντες ὡς νήπιός ἐστι, ποτὲ δὲ

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(39) Edicto, arbitror, ut alibi quoque. Xyl. — Non *edicto* vel *silentio*, sed *concilio* ponendum arbitror, ut alibi quoque. Goar.

(40) Ecclesiæ Magnæ vel cujuscunque metropoleos clero ascriptus et ecclesiastica dignitate vel officio insignitus est κληρικός : a quo τὰ κληρικάτα ὀφφίκια apud Balsamonem in Epist. Basilii ad Amphilochium. Goar.

(41) *Rectorem domus* hunc vocat Luitprandus. v, cap. ult. Goar.

ὡς ἀσθενὴς, καὶ οὕτω κατὰ μικρὸν ἀποδουκολήσαντας τὸν Ἀλέξανδρον τὸν παῖδα ἐσώσαντο, τοῦ θανάτου καταλαβόντες ἐκεῖνον. Ἐπὶ τούτου βασιλεύσαντος ἐφάνη κομήτης ἐκ δύσεως, ὃν ξιφίαν καλοῦσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί. Τοῦτον δὲ ἔλεγον αἱμάτων χύσιν προσημαίνειν ἐν τῇ βασιλίδι.

A guinis fusionem in urbe portendere fertur, ab occidente apparuit.

Ὁ δὲ βασιλλεὺς, πλάνοις καὶ γόησιν ἐκδεδωκὼς ἑαυτὸν, καὶ πυνθανόμενος περὶ τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας εἰ μακροχρόνιος ἔσεται, ὑπέσχοντο μακρόβιον αὐτὸν ἔσεσθαι, εἰ ὁ ἐν τῷ ἱππικῷ ἑστηκὰς σύαγρος ὁ χαλκοῦς, αἰδοῖα καὶ ὀδόντας μὴ ἔχων, προσλάβοι παρ' αὐτοῦ. Στοιχεῖον (42) γὰρ αὐτοῦ τοῦτον εἶναι προφηνῶς· Λέοντι γὰρ ἀντιμάχεται τῷ αὐτοῦ, φασὶν, ἀδελφῷ. Οἷς πεισθεὶς ὁ ταῖς ἀληθείαις χοιρόβιος τὰ λείποντα μέρη τῷ χοίρῳ προσανενέωσε. Τῇ τοιαύτῃ οὖν ἐχόμενος ἀπονοίᾳ, ἱππικὸν πεποιηκὼς, τοὺς ἱεροὺς τῶν ἐκκλησιῶν πέπλους καὶ τοὺς θείους λύχνους καὶ τοὺς λαμπτῆρας ἀναλαβὼν τὸ ἱππικὸν κατεκόσμησε, τὰ θεῷ ἀνατεθειμένα κοινῶν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τοῖς εἰδώλοις ἀνατιθεὶς ὁ δείλαιος. Ἰμέριον δὲ τὸν λογοθέτην ἐκ τῆς τῶν Ἀγαρηνῶν ἥττης ὑποστρέψαντα καὶ τὴν βασιλίδα κατειληφότα ἀποστείλας περιώρισεν ἐν τῇ μονῇ τῶν Καλιπῶν, ἐπαπειλούμενος ὡς ἐχθρῷ τούτῳ χφήσασθαι διὰ τὸ καὶ αὐτὸν πολλὰ κατ' αὐτοῦ συνθέσθαι ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ἀδελφοῦ. Οὗτος δὲ, μικρὸν ἐν τῇ ἐξορίᾳ βιοὺς, ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς θλίψεως κατεργασθείς. Τοῦ Βουλγάρων δὲ ἄρχοντος Συμεὼν πρέσβεις πεπομφότος τοὺς πευσομένους εἰ τὴν εἰρήνην ἀσπάζοιτο καὶ τιμὴν φυλάττοι πρὸς αὐτὸν ὁποίαν ὁ προβεβασιλευκὼς ἀδελφὸς αὐτοῦ, τοὺς μὲν πρέσβεις ἀτίμως ἐξέπεμψεν, ὑπερόγκους καὶ ἀλαζόνας λόγους καὶ φρυαγματώδεις ἐκπέμψας καὶ ἀπειλαῖς χρησάμενος κατὰ Συμεὼν, ἐν τούτοις καταπλήττειν τοῦτον οἰόμενος. Ὑποστρεψάντων δὲ τῶν πρέσβεων πρὸς τὸν Συμεὼν, μὴ ἐνεγκὼν οὗτος μετρίως τὰς ἐκ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὕβρεις καὶ τὰ φρυάγματα καὶ τὰς ἀπειλὰς, ἔλυσε τὴν εἰρήνην καὶ κατὰ Ῥωμαίων ἔκρινεν ὅπλα κινεῖν. Ἀλέξανδρος δὲ τῇ ς' τοῦ Ἰουνίου μηνὸς λουσάμενος καὶ ἀριστήσας καὶ οἰνωθεὶς μετὰ τοὺς ὕπνους κατῆλθε σφαιρίσων. Πόνου δὲ γεννηθέντος ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς τῶν βρωμάτων ἀπληστίας καὶ τῆς μέθης, ἀνελθὼν ἐν τῷ παλατίῳ, αἵματος αὐτῷ πολλοῦ ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τῶν αἰδοίων ῥυέντος, μετὰ μίαν ἡμέραν ἐτελεύτησεν, ἐπιτρόπους καταλιπὼν τὸν πατριάρχην Νικόλαον, τὸν μάγιστρον Στέφανον, τὸν μαγιστρον Ἰωάννην τὸν Ἐλαδᾶν, Ἰωάννης τὸν ῥαίκτωρα, τὸν Βασιλίτζην καὶ τὸν Γαβριηλόπουλον, τὴν βασιλείαν παραδοὺς Κωνσταντίνῳ τῷ οἰκείῳ ἀνεψιῷ. Ἀποθανὼν δὲ ἐτέθη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Βασιλείου.

Cæterum Alexander cum se impostoribus ac præstigiatoribus dedisset, ex iisque sciscitaretur an sibi diuturnum esset futurum imperium, id responsi tulit diu victurum, si apro æneo qui in Circo erat, pudenda et dentes (nam hæc deerant) adderet; eum enim esse elementum Alexandri haud dubie repugnantis fratri ejus Leoni. Persuasum est hoc homini vere porcinam vitam degenti, et partes istas apri instauravit. Hac vecordia captus, cum equestres ludos ederet, aulæa ecclesiastica et candelabra sacra circo ornando adhibuit, Deo res consecratas **1077** profanans, aut verius eas simulacris impiis dedicans. Himerium logothetam a clade Agarenica in urbem reversum in monasterium Calyporum relegavit; comminatus se eum hostis loco habiturum, quod is quoque contra ipsum imperante Leone multa machinatus fuisset. Neque diu in exsilio vixit Himerius, calamitate exanimatus. Missos a Simeone Bulgarorum principe legatos, percontante pacemme amplecteretur eoque honore ipsum in quo Leo habuerat dignaretur, contumeliose dimisit, arroganter et ferociter iis collocutus, minisque se Simeonem territurum ratus. Reversis legatis Bulgarus contumelias et fremitum Alexandri ac minas haud tulit mediocriter, sed rupta pace arma contra Romanos movit. Sexta Junii die Alexander pransus, lotus et inebriatus a sumno ad ludum pilæ se contulit; et oborto viscerum ob cibi ingesti abundantiam et ebrietatem dolore in palatium reversus, multo per nares et veretrum sanguine egesto postridie decessit. Constantino fratris sui filio regnum legavit, tutoresque ei constituit Nicolaum patriarcham, Stephanum magistrum, Joannem Eladam magistrum, Joannem rectorum, Basilitzam et Gabrielopulum. Mortui cadaver apud patrem Basilium conditum est.

A B C

XYLANDRI ET GOARI NOTÆ.

(12) Sic vocat rem, quæ magicarum artium vi alicujus hominis fortunam gubernet, qualis (verbi gratia) in Romano Lacapeno Simeoni Bulgaro statua in Xerolopho fuit, qua truncata is periit. Fere simile aliquid poetæ habent de fatali Meleagri stipite, et Apollonius in Argonautico carmine de Hamadryade libro secundo. Unde στοιχειωματικοὶ magi dicti, qui in res certis notis et incantationibus vim quamdam ad aliquid præstandum putabantur conciliare. Et στοιχειοῦσθαι verbum magicis artibus aliquid moliri. Et passive infra de ea statua ταύτην γὰρ αὐτῷ ἐστοιχεῶσθαι nam hanc ei vi quadam magica esse fatalem, εἰς τὸν Συμεὼν ἐστοιχειῶσθαι, Xyl. — Positio stellarum vitæ cujuscunque prædominans est στοιχεῖον: unde *fortunæ auctorem*, *sortem*, *fatum*, *genium*, *spiritum*, *noxium* vel *benevolum* vox significat. Goar.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

GEORGIUS CEDRENUS.

Monitum editorum. 9
Notitia scriptorum Georgii Cedreni. 9
Dedicatio Fabroti. 14
Lectori monitum. 15
Præfatio Xylandri. 18
COMPENDIUM HISTORIARUM 23

FINIS TOMI CENTESIMI VICESIMI PRIMI.

Sancti Amandi. — Ex Typis DESTENAY

3 2044 073 502 478

THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY

3 2044 073 502 478

THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY

3 2044 073 502 478
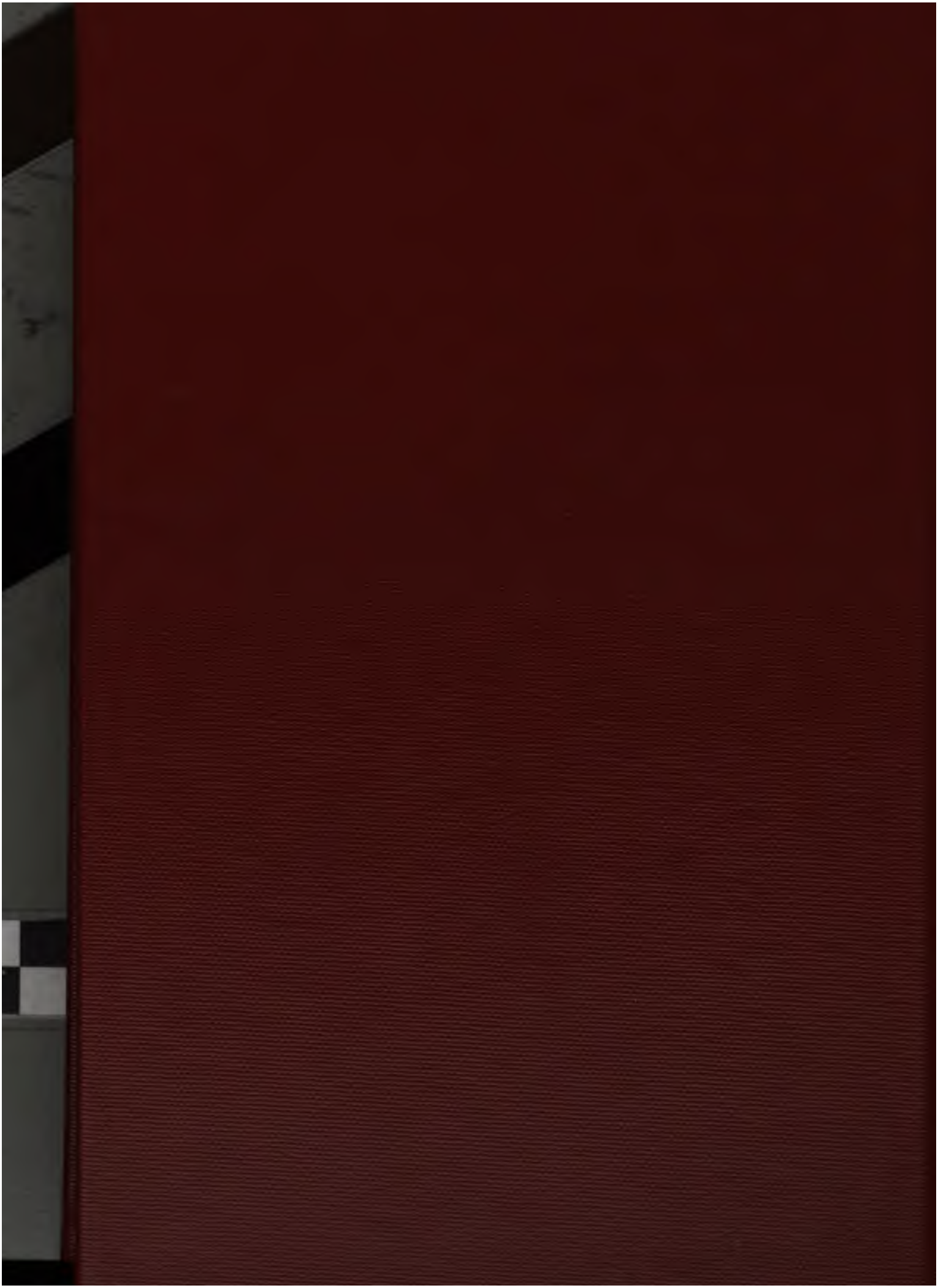
THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY